הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"א

ליקוטי מוהר"ן

המבואר

ביאור קצר ונוח בלשון השוה לכל נפש

מעובד על פי פירושם של רבי נתן בספרו ליקוטי הלכות וגדולי חסידי ברסלב בספריהם 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד.

הרחבת הפסוקים, המדרשים, הגמרא והזוהר המוזכרים במאמרים

ביאור המושגים המוזכרים מספרי הקבלה

הובא לדפוס על ידי
מכון **אב"ן שתיה**
אלול התש"ע

ברקע כתב ידו של מורנו הרב רבי **נתן מברסלב** זי"ע

סֵפֶר

ליקוטי מוהר״ן

הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. מִי כָּמוֹהוּ מוֹרֶה. הַיּוֹצֵא בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. מִפִּי קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים. נְבוֹן לַחַשׁ וַחֲכַם חֲרָשִׁים. הֲלוֹא הוּא כְּבוֹד אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ. הָרַב הָאֱמֶת. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הָאֲמִתִּי. נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה. אוֹר יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ. הַמְּפֻרְסָם בְּכָל קַצְוֵי אֶרֶץ וְיָם רְחוֹקִים. שְׁמוֹ קֹדֶשׁ. מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, מִקְּהִלַּת בְּרֶסְלֶב. בְּהָרַב הַנָּתִיק וְחָסִיד מו״ה שִׂמְחָה זצ״ל. בֵּן לְאוֹתוֹ צַדִּיק הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַמְּפֻרְסָם מו״ה נַחְמָן הָאוּרִיֶּעוְנְקִיר זצוק״ל. וּמִצַּד אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת הַמְּפֻרְסֶמֶת בְּשֵׁם טוֹב מָרַת פֵּיגָא זצ״ל. הוּא נִין וָנֶכֶד לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבָּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל. ק״ש מו״ה יִשְׂרָאֵל בַּעַל־שֵׁם־טוֹב זצוק״ל יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ. עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי־בָנִים. בִּזְכוּתָם יָאִיר עָלֵינוּ חַסְדֵי דָוִיד הַנֶּאֱמָנִים. וְנִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ פָּנִים אֶל פָּנִים. חִישׁ כַּל מְהֵרָה נָשׁוּב לְצִיּוֹן בִּרְנָנִים. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן:

ספרי רבי
נחמן
מברסלב
ותלמידיו

יו"ר : הרב עודד ניצני
עורך ראשי : הרב יהושע גרוס
עורך אחראי : הרה"ג רבי אברהם יצחק כרמל
הגהה : הרב אביחי כהן
מבואות : הרב עופר שלמה גיסין

כריכה ושערים : ר. פלד

תודות לנדיב הנכבד והנעלה החפץ בעילום שמו
יהי רצון שזכות הלימוד בספר זה יעמוד לו ולזרעו עד עולם.

אב"ן שתיה

מכון אב"ן שתיה
לעילוי נשמת **אברהם נחמן ניצני** הי"ד
נעקדה"ש - כ"ח כסלו תשס"ב
*
טלפון: 1599-5-10000
האתר: evenshtia.com

© כל הזכויות שמורות לעמותת אבן שתיה ע"ר - 580379600
אין להעתיק, לשכפל, להפיץ או לעשות שום שימוש אחר בספר זה ללא אישור מפורש בכתב מהמוציא לאור.

SHMUEL MOSHE KREMER
Author Of Mayanim B'Nechalim
President, Talmud Tora BRESLOV
Rosh Kollel OR HANELAM
8 Yochanan Mizrachi St. Tel: 972-2-5829514
JERUSALEN

שמואל משה קרמר
מח"ם מעיינים בנחלים
נשיא תלמוד תורה ברסלב ירושלים
ורו"ר אור הנעלם ברסלב
רח' יוחנן מזרחי 8, טל: 02-5829514
עיה"ק ירושלים תוב"א

בס"ד יום ו' אדר תשע"ד.

ראיתי מעשי ידי כפלו של הרב מקבריזו רבה ומקירחו מצוין בתנ"ש מתשובי אונש הלה הרה"ר יהושע גרוס שליט"א, הוא נבו תיבור תשוב ומקר על ספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן והוא לבאור כמטן של דברים שיהיה שוה לכל נפש, אשר ספר כזה הוא נמוש מאוד ביומר. ואם כי ידעתי שיש מוד מעסקים בזה בשה להדפיס ספר על דרך זה, ואלו ידי תיבון עדם, אבל אקום אין לני נביאים מתנבאים בסגנון אחד ובולם באמרך טובים ומעולים להעולם. והנה שמעתי קבלת הגליונות על איזה תבלות ותיקון מה שהעתיק, ובעיקר סיומי על ידידי הגה"ר אברהם יצחק כמצו אליטון שהבו על כל הספר והרבה יגיע להגיה ולסקל המסילה נמו בטאוב הדברי הסכמתו הנלבבת לספר זה. והנני לברוך חלב הרב המחבר הון אחר דבר נגדל מאשה באשר ראיתה כל מעיין בספרו ויבחין בשמים מעשיו. ושיתי לאמצן ראיתי שבה אשר הספר יעמו לאור על ידם, ברוכים יהיו ומצליחו מקיבלהם היקרים.

ישלח השם ברכה והצלחה לכבוד הרב המחבר הון בגוף ויהי הקב"ה מעמיד להשיק חלב תעבר תבונתו להטיב מגולתו לעם סגולה מתוק הרחבה ונחת על טוב סלה.

שמואל משה קרמר

שמואל משה קרמר
מח"ם מעיינים בנחלים
נשיא תלמוד תורה "ברסלב"

בס"ד

צום הרביעי תש"ע

לכבוד הלן בעומקה של הלכה צורבא מרבנן דגרים באורייתא תדירא השותה ודולה ומשקה בספריו ממימי הנחל נובע מקור חכמה נפשו אותה ויעש חיבור לטהרה הרה"ה הר"ר יהושע גרוס שיחי' נצח

הן כל אלה ראתה עיני את המפעל הגדול, חיבור לטהרה, המפרש באופן פשוט וברור את דברי רבינו הקדוש בספר ליקוטי מוהר"ן באופן שגם מי שלא שקוע ומונח בעומקם של דברים, והמושגים הנזכרים בספר רחוקים ממנו - יוכל להבינם עכ"פ בפשט הדברים.

דבר גדול מאוד עשה כי פתח פתח להיכנס להיכל הקודש, הספר ליקו"מ שנכתב באופן שלאו כל אדם זוכה ומבין אפילו את הכוונה הפשוטה, דבר המהווה מניעה גדולה לרבים אשר מבקשים לחמה של תורה ואין בידם דרך וכלי להשיג זאת.

הספר נכתב בשפה ברורה, כשהפירושים שולבו בתוך דברי הספר למען ירוץ הקורא בם.

רובם המכריע של הדברים בנויים ומיוסדים על הספרים הקדושים המבארים את הסה"ק, הראש לכל הוא הסה"ק ליקוטי הלכות, פרפראות לחכמה ביאור הליקוטים ומי הנחל וממחברי זמננו.

תיתי ליה להר"ר יהושע שמשמיא קא זכו ליה להיות איש סופר מהיר במלאכתו - מלאכת שמים "לקרבה אל המלאכה לעשות אותה". לפירוש כעין זה צריך הרבה עמל ויגיעה וסייעתא דשמיא לזכות לכוון לאמיתם של דברים.

ובל יחשוב הלומד שהספר הוא הפשט בכוונת דברי רבינו ז"ל בבחי' "כזה ראה וקדש", כי דברי רבינו ז"ל עמוקים מני ארץ ורחבים מני ים, ואין לבוא עד תכליתם, אלא מפני שהם שורשים רוחניים עליונים והם כוללים כמה וכמה ענינים גם בפשוטם של דברים באופן שנתבאר בספר זה שהוא אחד מהאופנים בדרך ילכו בה.

וזאת למודעי כי רבות יגעתי להגיה ולסקל המסילה, לברור התבן מן הבר, הן בחלק הפשט והן בהבהרת כמה וכמה ענינים מחכמת האמת שיתבארו בלשון השווה לכל נפש, והן בחלק של הדרכים והעצות לעובדה ולמעשה, והרבה נשאתי ונתתי עמו בענין הספר הנדפס.

יהי רצון שיעלה ספר זה על שולחן מלכים וימצאו כל החפצים לשאוב ממעייני הישועה, מים חיים מהנחל נובע מקור חכמה, עדי נזכה לנאמר ע"י הנביא ומלאה הארץ דעה את ה' בב"א.

החותם בכל חותמי ברכות שבמקדש

אברהם יצחק הלוי כרמל

אודות הביאור

פַּעַם אַחַת הָיָה מְזֻרָז אֶת אֶחָד לִלְמֹד אֶת סִפְרוֹ (ליקוטי מוהר"ן). וְאָמַר שֶׁהוּא מִצְוָה גְּדוֹלָה לִלְמֹד סִפְרוֹ הַרְבֵּה.

וְאָמַר לוֹ שֶׁיְּכוֹלִין לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה בַּעַל מֹחַ גָּדוֹל עַל-יְדֵי סִפְרוֹ, כִּי יֵשׁ בּוֹ שֵׂכֶל גָּדוֹל וְעַמְקוּת נִפְלָא מְאֹד עַל-פִּי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים. וְגַם אִם יַתְמִידוּ בִּסְפָרָיו יְכוֹלִין לִזְכּוֹת לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, וְאָז יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים כִּי יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִיּוּת הַרְבֵּה מַה שֶּׁאֵין נִרְאֶה עַל-פִּי פְּשׁוּטוֹ כְּלָל. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִלְמֹד וּלְהִתְמִיד בָּהֶם הַרְבֵּה:

[חיי מוהר"ן אות שמז]

רבים כבר זכו לקיים את עצתו הקדושה של רבינו נחמן מברסלב, וללמוד בספרו ליקוטי מוהר"ן, לדלות ממנו עצות קדושות ואמיתיות, ולמשוך עליהם רוח טהרה מהמעיין הנובע, ורבים הם המבקשים להצטרף אל מניין הולך וגדל זה.

מתוך נסיונם הרב של הלומדים בספר, עולה כי ישנם דרכים אשר באמצעותם ניתן להקל על לימודם והבנתם של המאמרים, שכן לעיתים נתקל הקורא בקשיים בהבנת המאמרים, קשיים היכולים להכביד או חלילה למנוע מן הלימוד.

מהקריאה בספר ליקוטי מוהר"ן, נראה כי הציטוטים שהוזכרו בו נכתבו בצורה חלקית ולכן קטעי המקרא, הגמרא והזוהר לעיתים אינם ברורים דיים למי שאינו בקי במקורם. כמו כן בספר ישנם מושגים רבים מספרי קבלה, אשר מי שאינו בקי בהם אינו מבין את הדברים לאשורם, וכן הספר נכתב בלשון מקוצרת מאוד, דבר המקשה לעיתים על הבנת התוכן. (ראה כללי למוד הקדמת באור הליקוטים)

מטעמים אלו, חוברו במשך השנים מספר ספרים, מתלמידי תלמידיו של רבינו הקדוש אשר עסקו בבאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן', וביניהם: 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד. גם רבי נתן, תלמידו הגדול של רבינו, בספרו 'ליקוטי הלכות' כלל בדבריו פירושים וביאורים רבים על התורות שבליקוטי מוהר"ן. (הקדמת באור הליקוטים)

אך עדיין לאחר למוד ספרים אלה, שהם לעזר וסיוע רב, מתקשים רבים ללמוד את הספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן", מפני הטורח הקיים ללמוד ולחפש במקביל מי מהמפרשים מבאר עניין זה ומי מפרש עניין אחר, כמו כן ישנם מקומות רבים אשר המפרשים לא ביארו כלל וישנם מושגים רבים ועמוקים מספרי הקבלה אשר עדיין נשארו סתומים, כמו כן, ספרים חשובים אלה, אינם מציגים את הציטוטים מהגמרא ושאר המקורות השונים בשלמותם, דבר המוסיף קושי להבנת המאמר.

* * *

מסיבות אלו התעוררנו חברי מכון "אב"ן שתיה" לצורך גדול וחשוב זה, לחבר ביאור פשוט לדברי רבינו, אשר יענה על הרצון ההולך וגדל ללמוד את ספרי רבינו ויעניק ללומדים בדרך העיון ובדרך הבקיאות כלי עזר וסיוע של ממש, בהציגו באור פשטי השווה לכל נפש, הכולל בתוכו את מראי המקומות בצורה שלמה יותר ואת דברי המפרשים אשר יוצגו על סדר הלימוד.

הננו שמחים להגיש בפני ציבור הלומדים את הכרך הראשון מתוך סדרה בת שלושה כרכים אשר יהוו באור פשטי מקיף לספר ליקוטי מוהר"ן.

ביאור זה נכתב על ידי הרב יהושע גרוס שליט"א והוגה בדקדוק רב על ידי הרב החסיד אברהם יצחק כרמל שליט"א, משגיח בישיבת ברסלב בני ברק, אשר יחד עמלו ויגעו רבות בכדי ליתן לפני ציבור הלומדים ביאור קצר ונוח בלשון השוה לכל נפש.

ביאור זה מעובד על פי פירושם של רבי נתן בספרו ליקוטי הלכות וגדולי חסידי ברסלב בספריהם 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד. כמו כן בבאור זה הוצגו בהרחבה הפסוקים, המדרשים, הגמרא והזוהר המוזכרים במאמרים ובוארו המושגים המוזכרים מספרי הקבלה.

בחבור זה נוספו כותרות משנה חשובות, המבארות בקצרה את ההקשרים שבין חלקי המאמר השונים, ההופכים את הלימוד למובנה ופשוט יותר.

* * *

בהקדמה לספר ליקוטי מוהר"ן, כותב תלמידו רבי נתן זצ"ל, **והנה אף על פי שהדברים גלויים ומובנים קצת על פי פשוטן של דברים, אף על פי כן עוד דברים בגו, כי כפלים לתושיה, כי עדיין פנימיות הדברים סתומים והתומים מעין כל, כי הם דברים שכסה עתיק יומין, שצריכין לכסותם ולגלותם כדי להכניסם בזה העולם** וראה שם עוד מה שמאריך רבי נתן על העומק הגדול שמכוון רבינו בדבריו, **וכל תורה ותורה מדברי התורות הנאמרים בספר הקדוש הזה הוא בנין גדול נפלא ונורא וחזק מאד, בנוי לתלפיות, תל שהכל פונים בו, כלול מכמה וכמה הדרים, הדר לפנים מהדר והדר לפנים מהדר, והלונות ופתחים פתוחים מזה לזה ומזה לזה, וכל הדר והדר וכל טעם ועניין והקדמה הנמצאים בפרטות בכל תורה ותורה, יש בכל אחד ואחד עמקות גדול מאד מאד, וכל מה שהולכין ומתרבין הטעמים והעניינים, יש בהם עמקות יותר ויותר, כמים לים מכסים.**

רבי נחמן מטשעהרין זצ"ל בהקדמה לספרו 'פרפראות לחכמה' כתב כי פירושו לליקוטי מוהר"ן לא בא אלא לבאר את הדברים על פי פשטם, אך בודאי אין לומר כי זהו פירוש הדברים הבלבדי, שכן גם החכם הגדול ביותר לא יוכל לומר שהבין את תוכן כוונת דברי רבינו ז"ל בתכלית השלמות, כי דבריו כוללים מתחילת כל הדרגות עד סוף כל הדרגות, ומלובשים בהם סודות עמוקים ונשגבים.

* * *

ולכן וודאי דבריו אלה נוגעים גם לחיבורנו זה, ואין בביאור זה בו עסקנו, בכדי להשיג את הבנת תכליתם וכוונתם של דברי רבינו הקדוש.

כי מי יאמר שזכה לכך והצליח לעמוד על עומק כוונתו העמוקה ועל הרזים והסודות שגילה בספרו.

וכל כוונתנו, היתה לבאר את הדברים על פי פשוטו של מקרא בלבד, כדי להקל על הבנת הפירוש הפשוט של הדברים, (ובפרט ללומדים בדרך בקיאות, שאין זמנם לפניהם), וכדי להקל על הלומד להוציא מהתורה, עצות והנהגות למעשה, והתעוררות לעבודת ה', ואשרי מי שימשיך ויתעורר לבו לשים את עיונו ומגמתו, לגלות את הסודות הנוראים שהצפין והעלים רבינו הקדוש בספרו.

עוד ראינו צורך להבהיר, כי מחמת עומקם של הדברים ונשגבותם, אין ביאור זה מתיימר להיות הביאור היחיד והבלעדי לדברי רבינו ז"ל.

שכן גם לפי פשוטם של דברים יכולים הדברים להתפרש בדרך שונה, ובפרט באותם המקומות בהם לא נתבארו כלל על ידי המפרשים הקודמים.

במקומות בהם לא היה פרוש מוקדם, נאלצנו לפרש ולקשר את הדברים על פי הנראה לעינינו, כפירוש הפשוט והמתקבל ביותר בדברי רבינו ז"ל, (ובמקומות אלו צוין בהערה שזהו הנראה לפרש), ואין פירושינו אלא כעזר וסיוע ללומדים.

תקוותינו כי פירוש זה יסייע וירבה את הלימוד בספר ליקוטי מוהר"ן, ויקל על הלומדים להבין את הדברים לאשורם, ולסייע בכך לגילוי ופרסום תורתו של רבינו הקדוש בעולם, ויזכו הרבים לדלות עצות קדושות והדרכות נפלאות לעבודת ה', מהספר עליו אמר שהוא אתחלתא דגאולה.

אודות הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

מאמרי תורתו של רבי נחמן נדפסו בספרו 'ליקוטי מוהר"ן'. הספר נדפס לראשונה על פי הוראתו של רבי נחמן בשנת תקס"ח (1808), שלוש שנים לפני פטירתו. החלק השני מן הספר נדפס על ידי תלמידו רבי נתן שנת תקע"ב (1812), שנה לאחר פטירתו, גם כן על פי הוראתו של רבי נחמן שנתן לו עוד בחייו.

עשר שנים לאחר פטירת רבי נחמן, בשנת תקפ"א (1821), סיים רבי נתן מהדורה חדשה של הספר, המשמשת עד היום הנוסח שעל פיו מדפיסים את המהדורות השונות של הספר. בהוצאה זו הוסיף רבי נתן הסברים והערות, סידר את המאמרים בתוספת מראי מקומות וציוני אותיות למאמרים, ותיקן את השיבושים שהיו בהדפסה הראשונה שלא נדפסה בצורה תקינה. את הספר הזה הדפיס במו ידיו בעזרת בניו בדפוס שבנה בביתו. הקמת דפוס יהודי באותם ימים הצריכה קבלת רשיון מן הצנזורה של שלטון הצאר הרוסי, שהיה קשה מאד לקבלו. כתוצאה מכך התבצעה עבודת ההדפסה במחתרת, ורבי נתן היה חשוף להלשנות ורדיפות, ואף נכלא לכמה ימים בבית הסוהר. במכתביו וספריו של רבי נתן מתוארות התלאות הרבות שהיו מנת חלקו בעבודת ההדפסה, מלבד הקושי העצום להשגת המימון הרב שהיה דרוש להמשך הדפסת הספרים.

בספר על שני חלקיו יש 311 מאמרים, מהם ארוכים ומורכבים, ומהם קצרים מאד הכוללים אימרה או עצה והנהגה. חלק גדול מן המאמרים נכתבו על ידי רבי נחמן, או הוקראו על ידו לרבי נתן שכתב אותם לצורך ההדפסה. על מאמרים אלה מצוין בדרך כלל "לשון רבינו ז"ל". שאר המאמרים נכתבו על ידי רבי נתן כסיכום של דברי רבי נחמן בעל פה (שנאמרו כמנהג התקופה באידיש). את רוב המאמרים האלה הראה רבי נתן לרבי נחמן וקיבל ממנו תיקונים והערות למה שכתב.

תורותיו של רבי נחמן בנויות כמבנה בעל חוקיות מסוימת, ומצריכות מעקב מדוקדק אחרי התפתחות המאמר מראשו לסופו, והבנת הקשר בין חלקיו. רבי נתן מאריך בסוגיה זו בהקדמה הארוכה שכתב לספר, וראוי לכל לומד ומעיין לקרוא אותה לפני הלימוד. השימוש הרב של רבי נחמן במובאות מן התנ"ך ומדברי חז"ל בנגלה ובנסתר מחייב את הלומד להיות בקי בספרות הענפה של התורה שבכתב ושבעל פה, או לעיין במראי המקומות. שימת לב לשני ענינים אלה מאפשרים לעקוב אחרי המאמרים העמוקים ולהפיק מהם את המירב.

על ספר 'ליקוטי מוהר"ן' נכתבו כמה פירושים במשך השנים. הידועים שבהם הם: 'פרפראות לחכמה' מאת רבי נחמן גולדשטיין (הרב מטשעהרין), 'ביאור הליקוטים' מאת רבי אברהם חזן (שאף ניסח ח"י כללים עמוקים ללימוד הספר בעיון על פי דברי רבינו ומוהרנ"ת), 'אבי

הנחל' מאת רבי ברוך אפריים, ו'מי הנחל' מאת רבי אלתר טפליקר. ספרים רבים נוספים נכתבו על ידי הלומדים חסידי ברסלב במשך השנים עד היום.

אולם הפירוש המוסמך והמעמיק ביותר לתורותיו של רבי נחמן הם דברי רבי נתן בספרו הגדול 'ליקוטי הלכות'. ספר זה נכתב על פי הוראתו של רבי נחמן לתלמידו לחדש בתורה והוא כולל אלפי דפים ומחולק לשמונה כרכים. הספר בנוי על פי סדר ההלכות בשולחן ערוך, וכל מאמר מקשר בין פנימיות ההלכות על פי מאמר אחר ב'ליקוטי מוהר"ן' לבין מועדי השנה ופרשיות התורה ועוד סוגיות באמונה והתחזקות בעבודת השם. בתוך המאמרים הרבים בספר מובלעים פירושים רבים לכל מאמריו של רבי נתן. במשך השנים נדפסו כמה ספרים המלקטים פירושים אלה על פי סדר התורות. הנסיון מוכיח שאין אפשרות לעמוד על עומק תורותיו של רבי נחמן ללא לימוד עקבי בדברי רבי נתן, תלמידו המובהק והמוסמך.

אודות רבי נחמן מברסלב

מאת הרב עופר שלמה גיסין

לידתו ותחילת הנהגתו

רבינו הקדוש, מורנו הרב רבי נחמן מברסלב זי"ע נולד בעיר מז'יבוז' (אוקראינה), ביום שבת, ראש חודש ניסן, בשנת תקל"ב (1772). אביו היה רבי שמחה, בנו של רבי נחמן מהורודנקא, מתלמידיו החשובים של רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מייסד תנועת החסידות. אימו, פייגה, היתה בתה של אדל, בתו של הבעש"ט.

כנהוג בין היהודים במזרח אירופה באותן שנים, נשא רבינו את אשתו סאשיא (בת ר' אפרים מהוסאטין) בגיל שלוש עשרה, ביום בר המצוה שלו, בשנת תקמ"ה. ראשון תלמידיו, רבי שמעון, שהיה מבוגר ממנו, התקרב אליו ביום חתונתו. תיאור מהלך ילדותו ונעוריו והתעלותו בעבודת השם עד שזכה למדרגותיו הנעלות מובא בספרים 'שבחי הר"ן' ו'חיי מוהר"ן'. לאחר שהתגורר כמה שנים בהוסאטין עבר רבינו לעיר מדווידיבקה, שם התקרבו אליו חסידים ותלמידים והוא היה לרבם ומורם.

נסיעתו לארץ ישראל

בח"י אייר (ל"ג בעומר) תקנ"ח (1798) יצא רבינו לנסיעתו לארץ ישראל, והגיע אליה בערב ראש השנה תקנ"ט לעיר חיפה, ושם התפלל בראש השנה במערת אליהו הנביא. לאחר מכן ביקר בטבריה וצפת ובמירון, ומעכו הפליג בחזרה לביתו. בנסיעתו זו שהה במשך קרוב לשנה, עד לחזרתו מארץ ישראל סמוך לחג השבועות תקנ"ט. רבינו סיפר גדולות ונצורות על מעלת ארץ ישראל ועל מה שהשיג שם. וכך כותב תלמידו רבי נתן: "ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים דיו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה ע"י כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למדרגה עליונה גבוה מאד. וחלילה לנו לדבר מזה, שלא לפגום ולמעט בכבודו, חס ושלום, כי אין לנו כלים ודיבורים לכנות בהם עוצם השגתו ומעלתו, כי רבינו ז"ל היה חידוש מופלג מאד, אשר לא היה חידוש כזה אפילו בדורות הקודמים" (חיי מוהר"ן ק"מ).

המחלוקת שהיתה עליו

בשנת תק"ס (1800) עבר לעיר זלאטיפולי. לקראת סיום ישיבתו שם, התעוררה עליו מחלוקת גדולה מצד הסבא משפאלי, אמנם רוב גדולי הדור מתלמידי המגיד ממזריטש (תלמיד הבעש"ט וממשיך דרכו) כמו הרבי מברדיטשוב ובעל התניא ואחרים החזיקו ידם עם רבינו.

ישיבתו בברסלב

באלול שנת תקס"ב (1802) עבר רבינו לעיר ברסלב (הנקראת בפי הגויים בראצלב). בכניסתו לגור שם אמר "היום נטענו שם 'ברסלבר חסידים', ושם זה לא ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו אנשי שלומנו נקראים על שם עיר ברסלב" (חיי מוהר"ן קט"ו). את שינוי השם ל'ברסלב' הסביר על פי דברי הנביא: "[ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם] והסירותי את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל ל"ו כ"ו), ודרשו חז"ל: "אל תקרי 'לב בשר' אלא 'לב בסר', שיהיה לב כל אחד בוסר בחלקו של חברו [כלומר אינו מקנא בשל חברו]" (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנ"א, ופירוש זית רענן שם), 'לב בסר' אותיות 'ברסלב' (חיי מוהר"ן של"ט).

התקרבות תלמידו רבי נתן

סמוך לכניסתו לברסלב התקרבו לרבינו תלמידו המובהק מורנו הרב רבי נתן (מוהרנ"ת), וחברו רבי נפתלי. שניהם היו לתלמידיו הגדולים המובהקים, ועליהם אמר שהם היחידים מתלמידיו שניתן לומר עליהם שיודעים ומבינים קצת את ענינו ודרכיו.

רבי נתן נולד בט"ו בשבט תק"מ (1780), לאביו ר' נפתלי הירץ מהעיר נמירוב, והיה חתנו של אחד מגדולי הרבנים בדורו, רבי דוד צבי אוירבאך. בהיותו בן עשרים בערך התקרב לתורת החסידות, והיה מקורב לכמה אדמורי"ם, ובעיקר היה לתלמיד חביב לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב. לאחר שחברו רבי ליפא התקרב לרבינו, נסע רבי נתן לברסלב יחד עם חברו רבי נפתלי, ומאז דבקה נפשו ברבינו. עוד לפני שהגיע רבי נתן לברסלב, אמר רבינו לתלמידיו: שהוא משתוקק שיתקרב אליו איש למדן ובעל לשון נפלא, ודיבר גדולות על מעלת נשמתו (חיי מוהר"ן שס"ד, אבני"ה בריל ה'). לאחר שנתקרב רבי נתן והתחיל לכתוב את תורותיו וספריו של רבינו אמר עליו: "ברוך השם, שהזמין לי רך בשנים אחד, שאפילו דיבור אחד מדיבורי לא יהיה נאבד עוד" (חיי מוהר"ן שס"ה), ו"אם לא היה הוא, לא היה לכם אפילו עלה [דף] אחד מהספר [ליקוטי מוהר"ן]" (חיי מוהר"ן ש"ע). תלמידי רבינו הבינו ממנו שהוא סומך את רבי נתן כתלמידו המובהק, ועל פיו תהיה השארת והמשכת ענינו בעולם (פרפראות לחכמה ו' ט"ו).

מחלתו ויסוריו

לאחר שנפטרה אשתו הראשונה בקיץ תקס"ז, חלה רבינו בחולי השחפת. "ותיכף שעשה ההוסט [השיעול] הראשון, אמר תיכף שיסתלק [שייפטר מן העולם], והתחיל מיד לדבר מהסתלקותו וכו' ודיבר הרבה מהחולאת שלו שהוא מסוכן מאד, וציוה להתפלל עליו" (ימי מוהרנ"ת כ"ו).

לרבינו נולדו שני בנים וחמש בנות. אשתו הראשונה, שני בניו ושתיים מבנותיו נפטרו בצעירותם עוד בחייו. כמו כן הטלטל בנסיעות רבות לצורך רפואתו ולעוד מטרות נשגבות שלא גילה אותן. על יסוריו, מחלתו וטלטוליו, והמחלוקת הגדולה שהיתה עליו, כתב רבינו

ז"ל במכתב משנת תקס"ז: "כה דברי אהובכם הכותב בדמע, מגודל השמחה אשר בלבבי, שהקדוש ברוך הוא נתן לי כוח ברזל לשאת עול היסורים וטלטולים כאלו" (חיי מוהר"ן קס"ו).

גילוי סיפורי המעשיות

בקיץ של שנת תקס"ו (1806) שהה רבינו בנסיעה לכמה עיירות בסביבות ברסלב, וכשחזר מנסיעה זו סיפר את המעשה מאבדת בת מלך, הסיפור הראשון בספר 'סיפורי מעשיות'. זמן קצר אחר כך, בראש השנה תקס"ז אמר רבי נחמן את התורה "פתח רבי שמעון", בסימן ס' בספר 'ליקוטי מוהר"ן', אשר בה הוא מבאר שהתעוררות השינה של אנשים ש'ישנים את ימיהם' (כלומר עובדים עבודת השם שאין בה את חיות השכל והחכמה) נעשית ע"י שמספרים להם סיפורי מעשיות משנים קדמוניות, שבהם מרומזים ומולבשים שרשי סודות התורה והבריאה.

במשך ארבע השנים שאחר כך, עד לשנת תק"ע, סיפר רבינו בהזדמנויות שונות סיפורים נוספים. בדרך כלל היה שומע סיפורים ושיחות מאנשיו בענינים שונים ואז היה מתחיל לפתע לספר סיפור. רבי נתן כותב שחלק מהסיפורים היו מבוססים על סיפורים ידועים שמספרים בעולם, אבל רובם היו חדשים לגמרי. רבי נחמן הפליג מאד במעלת שלושה עשר הסיפורים שסיפר, ואמר שיש להם סגולות רוחניות עליונות לנשמה בעצם שמיעתם וגם סגולות גשמיות (כמו פקידת עקרות). בין גדולי חסידי ברסלב בדורות האחרונים מקובל שעצם אמירת הסיפורים ע"י רבי נחמן ותוכנם נעשה כחלק מענין גדול ונשגב של תיקון נשמות ישראל וגילוי אורו של משיח לקראת הגאולה השלמה.

הדפסת ספרו 'ליקוטי מוהר"ן'

בשנת תקס"ח (1808) ציוה רבינו להדפיס את התורות שאמר עד אז בספר 'ליקוטי מוהר"ן', ושלח לקבל הסכמות עליו מכמה מגדולי הדור וביניהם החוזה מלובלין והמגיד מקאזניץ. הוא הפליג בשבח של ספרו מאד ואמר שיציאתו בעולם היא אתחלתא דגאולה (חיי מוהר"ן שמ"ו). כשאמר לרבי נתן תורות ומאמרים מאז והלאה אמר לו: "זה יהיה לך על הספר השני" (ימי מוהרנ"ת כ"ט), ואכן חלק שני ('תניינא', בארמית) מהספר נדפס ע"י רבי נתן בשנת תקע"א לאחר הסתלקות רבינו ז"ל. בספריו חוזרת ההמלצה והעצה לקבוע שיעורים יומיים בספרו בבקיאות ועיון, והדרכה לדרך מיוחדת של 'הליכה עם התורות' המשלבת עיון עמוק בעבודת השם למעשה (חיי מוהר"ן שמ"ו, שמ"ט, שפ"ח, שפ"ט).

גילוי ה'תיקון הכללי'

בשנת תק"ע גילה רבינו לתלמידיו את ענין ה'תיקון הכללי', והוא אמירת עשרה מזמורי תהלים (ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ' ק"ה קל"ז ק"נ) למי שקרה לו מקרה לילה, ח"ו. הוא גילה שאמירת המזמורים הוא תיקון לפגם הברית שהוא שורש כל הפגמים שבנפש, וזהו

התיקון הכללי כל העברות. כמו כן ייחד את תלמידיו (רבי נפתלי ורבי אהרן) לעדות "ואמר: שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים, אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד, חס ושלום, אזי אתאמץ ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו. ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים מועילים מאד מאד" (שיחות הר"ן קמ"א, חיי מוהר"ן רכ"ה, ליקוטי מוהר"ן ר"ה, תניינא צ"ב). את ענין 'תיקון הכללי' ציוה על תלמידיו לגלות ולפרסם בעולם, לתועלת כלל נשמות ישראל.

המעבר לעיר אומן

קודם חג הפסח בשנת תק"ע (1810) אמר רבינו לחפש לו דירה בעיר אומן. בליל שבת קודש, ראש חודש אייר תק"ע היתה שריפה גדולה בעיר ברסלב, וביתו של רבינו נשרף בין שאר בתי העיר. למחרת בבוקר באו והודיעו לו שהדירה בעיר אומן מוכנה, ומיד יצא רבינו לדרכו, התעכב בדרך אצל חסידיו בכמה עיירות, ונכנס לגור באומן ביום רביעי ה' אייר תק"ע. לרבינו היתה "כוונה גדולה ונוראה מאד בזה שבא לאומן" (חיי מוהר"ן קצ"ב). הוא גילה שבא לגור ולהיפטר באומן כדי להקבר בבית החיים הישן שם, אשר בו טמונים אלפי יהודים שמתו על קידוש השם בגזירות שנת ת"ח. רבינו אמר שיש "לא אלפים נשמות כאן, כי אם רבבות, רבבות, רבבות וכו' מצפים על תיקונים שלי" (חיי מוהר"ן קצ"א).

הדרכתו ועצותיו

כידוע ומפורסם בעולם, יש בספרי רבינו ז"ל עידוד וחיזוק גדול לכל אדם, ועצות רבות ונפלאות בכל עניני החיים ועבודת השם, מלבד אזהרתו על דקדוק שמירת ההלכה, ועסק התורה התפילה והמצוות באמונה ובשמחה. אמנם על שתי הנהגות אמר שהם חיוב ותיקון סגולי לכל נשמה מישראל לדורות: לימוד הלכה בספר שולחן ערוך בכל יום, ושעה של תפילה אישית בכל יום שבה יפרש האדם את שיחתו לפני בוראו (שיחות הר"ן קפ"ה). עצה זו נקראת 'התבודדות', ועליה אמר רבינו ז"ל שהיא "מעלה עליונה וגדולה מן הכל" (ליקוטי מוהר"ן תניינא כ"ה).

כמו כן הזהיר רבינו ז"ל את תלמידיו בחייו להתקבץ אליו בראש השנה ולהתפלל עימו ביחד, ואמר שהוא עושה בזה תיקונים גדולים שאין בשום זמן אחר. תלמידי רבינו ז"ל הבינו ממנו שרצונו חזק מאד שימשיכו לקיים את הקיבוץ הזה גם לאחר הסתלקותו: עליה לציונו הקדוש בערב ראש השנה ואמירת 'תיקון הכללי', ותפילה ביחד בימי ראש השנה בבית כנסת בעיר אומן (חיי מוהר"ן ת"ג, ת"ו, פרפראות לחכמה על ליקוטי מוהר"ן תנינא ה' בסופו).

שלוש עצות אלו (לימוד שולחן ערוך, התבודדות, הקיבוץ בראש השנה) הן שלוש ההנהגות העיקריות שעליהן בנוי ענין חסידות ברסלב לדורות (ביאור הליקוטים ס"א אות ס"א, נתיב צדיק מכתב מ"א).

הסתלקותו מן העולם

ביום שלישי, י"ח תשרי תקע"א (1810), היום הרביעי של חג הסוכות, נסתלק רבינו ז"ל ונטמן בבית החיים הישן באומן. רבי נתן כתב תיאור ארוך ומרגש על הסתלקות רבינו ז"ל, ומסיים שם: "כי שם המקום המוכן לו מששת ימי בראשית, לעסוק שם בתיקון העולם לדורות, לכל מי שיבוא אליו לשם, ויאמר העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים הידועים אצלנו, כאשר הבטיח בחיים חיותו, אשרי הזוכה לזה" (ימי מוהרנ"ת ס"ו).

"האש שלי תוקד עד ביאת המשיח"

לאחר הסתלקות רבינו נבנתה חסידות ברסלב ע"י רבי נתן. הוא לא הפך לאדמו"ר במקום רבינו, כי שמע ממנו שרצונו שהמשכת שיטתו תהיה באופן של "להשאיר תלמידים שיעשו תלמידים", וחזה ואמר שכך יהיה עד ביאת המשיח (חיי מוהר"ן מ"ו, שע"ג).

הוא סידר והדפיס את ספרי רבינו ז"ל ('ליקוטי מוהר"ן', 'סיפורי מעשיות' ו'ספר המידות'), כתב את שיחותיו ותולדותיו של רבינו (בספרים 'חיי מוהר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'שבחי הר"ן'), וכתב ספרים המלקטים את עצות רבינו למעשה ('קיצור ליקוטי מוהר"ן', 'ליקוטי עצות').

רבי נתן בנה את בית המדרש באומן, והמשיך את הקיבוץ הקדוש בראש השנה, כפי שלמדו מרבינו ז"ל שרצונו שימשיכו בו גם לאחר הסתלקותו. כמו כן היה נוסע בין העיירות והכפרים באוקראינה ולימד את תורת רבינו, וקירב יהודים רבים לחסידות ברסלב. בשנת תקפ"ב (1822) נסע רבי נתן לארץ ישראל, וסיפור נסיעתו מופיע בספר תולדותיו שכתב.

מלבד ספרי רבינו, כתב רבי נתן את ספריו הנפלאים 'ליקוטי תפילות', ו'ליקוטי הלכות' (שמונה כרכים על סדר השולחן ערוך, ובהם ביאור והרחבה על פנימיות הלכות התורה על פי ספרי הקבלה וספרי רבינו ז"ל). רבי נתן כתב גם את תולדות חייו ('ימי מוהרנ"ת'), את ספר 'שמות הצדיקים', ומכתבים רבים לבנו ותלמידיו שנדפסו בספר 'עלים לתרופה'.

במשך חמש שנים (תק"צ-תקצ"ה) סבל רבי נתן ממחלוקת קשה וגדולה עליו ועל כלל חסידי ברסלב. ממכתביו וספריו שכתב באותה תקופה ניכרת התחזקותו המופלאה גם בזמנים קשים ביותר, ואמונתו בשיחתו של רבינו ז"ל שהבטיח שענינו ייגמר כרצונו (חיי מוהר"ן רכ"ט), ושאמר: "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח" [באידיש: "מיין פייעריל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען"] (חיי מוהר"ן מ"ו, רכ"ט, ש"ו. בספר שיחות וסיפורים אות ג' כתב שמשמעות המילה באידיש שאמר רבינו היא גם שלעיתים עלול להיות שיישאר מן האש רק ניצוצות קטנים. ראה עוד בספר שיח שרפי קודש ה' תנ"ב).

בערב שבת קודש, י' בטבת תר"ה (1845) נסתלק רבי נתן מן העולם, מוקף בבניו ותלמידיו. לפני פטירתו חיזק את תלמידיו בצוואתו שיתאמצו "בממון, ברצון ובטרחה" להדפיס את ספרי רבינו ולהפיצם בעולם, ואמר: "אפילו דף אחד מספרי רבינו ז"ל יהיה תיקון על הכל" (סוף ספר עלים לתרופה).

ליקוטי מוהר"ן

המבואר

ביאור קצר ונוח בלשון השוה לכל נפש

מעובד על פי פירושם של רבי נתן בספרו ליקוטי הלכות וגדולי חסידי ברסלב בספריהם 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד.

הרחבת הפסוקים, המדרשים, הגמרא והזוהר המוזכרים במאמרים

ביאור המושגים המוזכרים מספרי הקבלה

הובא לדפוס על ידי
מכון **אב"ן שתיה**
אלול התש"ע

ברקע כתב ידו של מורנו הרב רבי **נתן מברסלב** ז"ע

סֵפֶר

ליקוטי מוהר״ן

הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. מִי כָּמוֹהוּ מוֹרֶה. הַיּוֹצֵא בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה. מִפִּי קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים. נְבוֹן לַחַשׁ וַחֲכַם חֲרָשִׁים. הֲלוֹא הוּא כְּבוֹד אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ. הָרַב הָאֱמֶת. הַגָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ הָאֲמִתִּי. נַחַל נוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה. אוֹר יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ. הַמְּפֻרְסָם בְּכָל קַצְוֵי אֶרֶץ וְיָם רְחוֹקִים. שְׁמוֹ קֹדֶשׁ. מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, מִקְּהִלַּת בְּרֶסְלֶב. בְּהָרַב הַנָּתִיק וְחָסִיד מו״ה שִׂמְחָה זצ״ל. בֵּן לְאוֹתוֹ צַדִּיק הָרַב הַקָּדוֹשׁ הַמְּפֻרְסָם מו״ה נַחְמָן הָאוּרִיֶּעוְנְקִיר זצוק״ל. וּמִצַּד אִמּוֹ הַצַּדֶּקֶת הַמְּפֻרְסֶמֶת בְּשֵׁם טוֹב מָרַת פֵּיגָא זצ״ל. הוּא נִין וָנֶכֶד לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ רַבָּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל. ק״ש מו״ה יִשְׂרָאֵל בַּעַל־שֵׁם־טוֹב זצוק״ל יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ. עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי־בָנִים. בִּזְכוּתָם יָאִיר עָלֵינוּ חַסְדֵי דָוִיד הַנֶּאֱמָנִים. וְנִזְכֶּה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה׳ פָּנִים אֶל פָּנִים. חִישׁ כַּל מְהֵרָה נָשׁוּב לְצִיּוֹן בִּרְנָנִים. בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן:

ספרי רבי
נחמן
מברסלב
ותלמידיו

יו"ר :	הרב עודד ניצני
עורך ראשי :	הרב יהושע גרוס
עורך אחראי :	הרה"ג רבי אברהם יצחק כרמל
ניהול פרוייקט :	הרב יונתן להב
הגהה :	הרב אביחי כהן
מבואות :	הרב עופר שלמה גיסין
כריכה ושערים :	ר. פלד

וזאת למודעי: השקענו בספר זה עמל ויגיעה גדולה על מנת שיצא לאור עולם בלא שגיאה וטעות, אך כידוע שכשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לספר בלא טעויות, ובפרט בפירוש שהצבנו לפני הקורא שיתכן ולא ירדנו לעומק המושג מצד קוצר המשיג, על כן בקשתינו שטוחה לכל המוצא טעות או שגיאה, ביקורת והערה, אנא שלחו אלינו בכתב לדוא"ל: evenshtia@gmail.com

תודות לנדיב הנכבד והנעלה החפץ בעילום שמו
יהי רצון שזכות הלימוד בספר זה יעמוד לו ולזרעו עד עולם.

אב"ן שתיה

מכון אב"ן שתיה
לעילוי נשמת **אברהם נחמן ניצני** הי"ד
נעקדה"ש - כ"ח כסלו תשס"ב
*
טלפון: 1599-5-10000
האתר: evenshtia.com

© כל הזכויות שמורות לעמותת אבן שתיה ע"ר - 580379600
אין להעתיק, לשכפל, להפיץ או לעשות שום שימוש אחר בספר זה ללא אישור מפורש בכתב מהמוציא לאור.

SHMUEL MOSHE KREMER
Author Of Mayanim B'Nechalim
President, Talmud Tora BRESLOV
Rosh Kollel OR HANELAM
8 Yochanan Mizrachi St. Tel: 972-2-5829514
JERUSALEN

שמואל משה קרמר
מח"ם מעיינים בנחלים
נשיא תלמוד תורה ברסלב ירושלים
ורו"ר אור הנעלם ברסלב
רח' יוחנן מזרחי 8, טל: 02-5829514
עיה"ק ירושלים תוב"א

בס"ד יום ו' אדר תשע"ד.

ראיתי מעשי ידי כפלו של הרב מקבריזו רבה ומקירחו מצוין בתנ"ש מתשובי אונש הלה הרה"ר יהושע גרוס שליט"א, הוא נבו תיבור תשוב ומקר על ספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן והוא לבאור כמטן של דברים שיהיה שוה לכל נפש, אשר ספר כזה הוא נמוש מאוד ביומר. ואם כי ידעתי שיש מוד מעסקים בזה בשה להדפיס ספר על דרך זה, ואלו ידי תיבון עדם, אבל אקום אין לני נביאים מתנבאים בסגנון אחד ובולם באמרך טובים ומעולים להעולם. והנה שמעתי קבלת הגליונות על איזה תבלות ותיקון מה שהעתיק, ובעיקר סיומי על ידידי הגה"ר אברהם יצחק כמצו אליטון שהבו על כל הספר והרבה יגיע להגיה ולסקל המסילה נמו בטאוב הדברי הסכמתו הנלבבת לספר זה. והנני לברוך חלב הרב המחבר הון אחר דבר נגדל מאשה באשר ראיתה כל מעיין בספרו ויבחין בשמים מעשיו. ושיתי לאמצן ראיתי שבה אשר הספר יעמו לאור על ידם, ברוכים יהיו ומצליחו מקיבלהם היקרים.

ישלח השם ברכה והצלחה לכבוד הרב המחבר הון בגוף ויהי הקב"ה מעמיד להשיק חלב תעבר תבונתו להטיב מגולתו לעם סגולה מתוק הרחבה ונחת על טוב סלה.

שמואל משה קרמר

שמואל משה קרמר
מח"ם מעיינים בנחלים
נשיא תלמוד תורה "ברסלב"

בס"ד

צום הרביעי תש"ע

לכבוד הלן בעומקה של הלכה צורבא מרבנן דגרים באורייתא תדירא השותה ודולה ומשקה בספריו ממימי הנחל נובע מקור חכמה נפשו אותה ויעש חיבור לטהרה הרה"ה הר"ר יהושע גרוס שיחי' נצח

הן כל אלה ראתה עיני את המפעל הגדול, חיבור לטהרה, המפרש באופן פשוט וברור את דברי רבינו הקדוש בספר ליקוטי מוהר"ן באופן שגם מי שלא שקוע ומונח בעומקם של דברים, והמושגים הנזכרים בספר רחוקים ממנו - יוכל להבינם עכ"פ בפשט הדברים.

דבר גדול מאוד עשה כי פתח פתח להיכנס להיכל הקודש, הספר ליקו"מ שנכתב באופן שלאו כל אדם זוכה ומבין אפילו את הכוונה הפשוטה, דבר המהווה מניעה גדולה לרבים אשר מבקשים לחמה של תורה ואין בידם דרך וכלי להשיג זאת.

הספר נכתב בשפה ברורה, כשהפירושים שולבו בתוך דברי הספר למען ירוץ הקורא בם.

רובם המכריע של הדברים בנויים ומיוסדים על הספרים הקדושים המבארים את הסה"ק, הראש לכל הוא הסה"ק ליקוטי הלכות, פרפראות לחכמה ביאור הליקוטים ומי הנחל וממחברי זמננו.

תיתי ליה להר"ר יהושע שמשמיא קא זכו ליה להיות איש סופר מהיר במלאכתו - מלאכת שמים "לקרבה אל המלאכה לעשות אותה". לפירוש כעין זה צריך הרבה עמל ויגיעה וסייעתא דשמיא לזכות לכוון לאמיתם של דברים.

ובל יחשוב הלומד שהספר הוא הפשט בכוונת דברי רבינו ז"ל בבחי' "כזה ראה וקדש", כי דברי רבינו ז"ל עמוקים מני ארץ ורחבים מני ים, ואין לבוא עד תכליתם, אלא מפני שהם שורשים רוחניים עליונים והם כוללים כמה וכמה ענינים גם בפשוטם של דברים באופן שנתבאר בספר זה שהוא אחד מהאופנים בדרך ילכו בה.

וזאת למודעי כי רבות יגעתי להגיה ולסקל המסילה, לברור התבן מן הבר, הן בחלק הפשט והן בהבהרת כמה וכמה ענינים מחכמת האמת שיתבארו בלשון השווה לכל נפש, והן בחלק של הדרכים והעצות לעובדה ולמעשה, והרבה נשאתי ונתתי עמו בענין הספר הנדפס.

יהי רצון שיעלה ספר זה על שולחן מלכים וימצאו כל החפצים לשאוב ממעייני הישועה, מים חיים מהנחל נובע מקור חכמה, עדי נזכה לנאמר ע"י הנביא ומלאה הארץ דעה את ה' בב"א.

החותם בכל חותמי ברכות שבמקדש

אברהם יצחק הלוי כרמל

אודות הביאור

פַּעַם אַחַת הָיָה מְזֻרָז אֶת אֶחָד לִלְמֹד אֶת סִפְרוֹ (ליקוטי מוהר"ן). וְאָמַר שֶׁהוּא מִצְוָה גְּדוֹלָה לִלְמֹד סִפְרוֹ הַרְבֵּה.

וְאָמַר לוֹ שֶׁיְּכוֹלִין לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה בַּעַל מֹחַ גָּדוֹל עַל-יְדֵי סִפְרוֹ, כִּי יֵשׁ בּוֹ שֵׂכֶל גָּדוֹל וְעַמְקוּת נִפְלָא מְאֹד עַל-פִּי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים. וְגַם אִם יַתְמִידוּ בִּסְפָרָיו יְכוֹלִין לִזְכּוֹת לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, וְאָז יִזְכֶּה לִרְאוֹת הַפְּנִימִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים כִּי יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִיּוּת הַרְבֵּה מַה שֶּׁאֵין נִרְאֶה עַל-פִּי פְּשׁוּטוֹ כְּלָל. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לִלְמֹד וּלְהִתְמִיד בָּהֶם הַרְבֵּה:

[חיי מוהר"ן אות שמז]

רבים כבר זכו לקיים את עצתו הקדושה של רבינו נחמן מברסלב, וללמוד בספרו ליקוטי מוהר"ן, לדלות ממנו עצות קדושות ואמיתיות, ולמשוך עליהם רוח טהרה מהמעיין הנובע, ורבים הם המבקשים להצטרף אל מניין הולך וגדל זה.

מתוך נסיונם הרב של הלומדים בספר, עולה כי ישנם דרכים אשר באמצעותם ניתן להקל על לימודם והבנתם של המאמרים, שכן לעיתים נתקל הקורא בקשיים בהבנת המאמרים, קשיים היכולים להכביד או חלילה למנוע מן הלימוד.

מהקריאה בספר ליקוטי מוהר"ן, נראה כי הציטוטים שהוזכרו בו נכתבו בצורה חלקית ולכן קטעי המקרא, הגמרא והזוהר לעיתים אינם ברורים דיים למי שאינו בקי במקורם. כמו כן בספר ישנם מושגים רבים מספרי קבלה, אשר מי שאינו בקי בהם אינו מבין את הדברים לאשורם, וכן הספר נכתב בלשון מקוצרת מאוד, דבר המקשה לעיתים על הבנת התוכן. (ראה כללי למוד הקדמת באור הליקוטים)

מטעמים אלו, חוברו במשך השנים מספר ספרים, מתלמידי תלמידיו של רבינו הקדוש אשר עסקו בבאור הספר 'ליקוטי מוהר"ן', וביניהם: 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד. גם רבי נתן, תלמידו הגדול של רבינו, בספרו 'ליקוטי הלכות' כלל בדבריו פירושים וביאורים רבים על התורות שבליקוטי מוהר"ן. (הקדמת באור הליקוטים)

אך עדיין לאחר למוד ספרים אלה, שהם לעזר וסיוע רב, מתקשים רבים ללמוד את הספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן", מפני הטורח הקיים ללמוד ולחפש במקביל מי מהמפרשים מבאר עניין זה ומי מפרש עניין אחר, כמו כן ישנם מקומות רבים אשר המפרשים לא ביארו כלל וישנם מושגים רבים ועמוקים מספרי הקבלה אשר עדיין נשארו סתומים, כמו כן, ספרים חשובים אלה, אינם מציגים את הציטוטים מהגמרא ושאר המקורות השונים בשלמותם, דבר המוסיף קושי להבנת המאמר.

* * *

מסיבות אלו התעוררנו חברי מכון "אב"ן שתיה" לצורך גדול וחשוב זה, לחבר ביאור פשוט לדברי רבינו, אשר יענה על הרצון ההולך וגדל ללמוד את ספרי רבינו ויעניק ללומדים בדרך העיון ובדרך הבקיאות כלי עזר וסיוע של ממש, בהציגו באור פשטי השווה לכל נפש, הכולל בתוכו את מראי המקומות בצורה שלמה יותר ואת דברי המפרשים אשר יוצגו על סדר הלימוד.

הננו שמחים להגיש בפני ציבור הלומדים את הכרך הראשון מתוך סדרה בת שלושה כרכים אשר יהוו באור פשטי מקיף לספר ליקוטי מוהר"ן.

ביאור זה נכתב על ידי הרב יהושע גרוס שליט"א והוגה בדקדוק רב על ידי הרב החסיד אברהם יצחק כרמל שליט"א, משגיח בישיבת ברסלב בני ברק, אשר יחד עמלו ויגעו רבות בכדי ליתן לפני ציבור הלומדים ביאור קצר ונוח בלשון השוה לכל נפש.

ביאור זה מעובד על פי פירושם של רבי נתן בספרו ליקוטי הלכות וגדולי חסידי ברסלב בספריהם 'פרפראות לחכמה', 'ביאור הליקוטים', 'מי הנחל', ועוד. כמו כן בבאור זה הוצגו בהרחבה הפסוקים, המדרשים, הגמרא והזוהר המוזכרים במאמרים ובוארו המושגים המוזכרים מספרי הקבלה.

בחבור זה נוספו כותרות משנה חשובות, המבארות בקצרה את ההקשרים שבין חלקי המאמר השונים, ההופכים את הלימוד למובנה ופשוט יותר.

* * *

בהקדמה לספר ליקוטי מוהר"ן, כותב תלמידו רבי נתן זצ"ל, **והנה אף על פי שהדברים גלויים ומובנים קצת על פי פשוטן של דברים, אף על פי כן עוד דברים בגו, כי כפלים לתושיה, כי עדיין פנימיות הדברים סתומים והתומים מעין כל, כי הם דברים שכסה עתיק יומין, שצריכין לכסותם ולגלותם כדי להכניסם בזה העולם** וראה שם עוד מה שמאריך רבי נתן על העומק הגדול שמכוון רבינו בדבריו, **וכל תורה ותורה מדברי התורות הנאמרים בספר הקדוש הזה הוא בנין גדול נפלא ונורא וחזק מאד, בנוי לתלפיות, תל שהכל פונים בו, כלול מכמה וכמה הדרים, הדר לפנים מהדר והדר לפנים מהדר, והלונות ופתחים פתוחים מזה לזה ומזה לזה, וכל הדר והדר וכל טעם ועניין והקדמה הנמצאים בפרטות בכל תורה ותורה, יש בכל אחד ואחד עמקות גדול מאד מאד, וכל מה שהולכין ומתרבין הטעמים והעניינים, יש בהם עמקות יותר ויותר, כמים לים מכסים.**

רבי נחמן מטשעהרין זצ"ל בהקדמה לספרו 'פרפראות לחכמה' כתב כי פירושו לליקוטי מוהר"ן לא בא אלא לבאר את הדברים על פי פשטם, אך בודאי אין לומר כי זהו פירוש הדברים הבלבדי, שכן גם החכם הגדול ביותר לא יוכל לומר שהבין את תוכן כוונת דברי רבינו ז"ל בתכלית השלמות, כי דבריו כוללים מתחילת כל הדרגות עד סוף כל הדרגות, ומלובשים בהם סודות עמוקים ונשגבים.

* * *

ולכן וודאי דבריו אלה נוגעים גם לחיבורנו זה, ואין בביאור זה בו עסקנו, בכדי להשיג את הבנת תכליתם וכוונתם של דברי רבינו הקדוש.

כי מי יאמר שזכה לכך והצליח לעמוד על עומק כוונתו העמוקה ועל הרזים והסודות שגילה בספרו.

וכל כוונתנו, היתה לבאר את הדברים על פי פשוטו של מקרא בלבד, כדי להקל על הבנת הפירוש הפשוט של הדברים, (ובפרט ללומדים בדרך בקיאות, שאין זמנם לפניהם), וכדי להקל על הלומד להוציא מהתורה, עצות והנהגות למעשה, והתעוררות לעבודת ה', ואשרי מי שימשיך ויתעורר לבו לשים את עיונו ומגמתו, לגלות את הסודות הנוראים שהצפין והעלים רבינו הקדוש בספרו.

עוד ראינו צורך להבהיר, כי מחמת עומקם של הדברים ונשגבותם, אין ביאור זה מתיימר להיות הביאור היחיד והבלעדי לדברי רבינו ז"ל.

שכן גם לפי פשוטם של דברים יכולים הדברים להתפרש בדרך שונה, ובפרט באותם המקומות בהם לא נתבארו כלל על ידי המפרשים הקודמים.

במקומות בהם לא היה פרוש מוקדם, נאלצנו לפרש ולקשר את הדברים על פי הנראה לעינינו, כפירוש הפשוט והמתקבל ביותר בדברי רבינו ז"ל, (ובמקומות אלו צוין בהערה שזהו הנראה לפרש), ואין פירושינו אלא כעזר וסיוע ללומדים.

תקוותינו כי פירוש זה יסייע וירבה את הלימוד בספר ליקוטי מוהר"ן, ויקל על הלומדים להבין את הדברים לאשורם, ולסייע בכך לגילוי ופרסום תורתו של רבינו הקדוש בעולם, ויזכו הרבים לדלות עצות קדושות והדרכות נפלאות לעבודת ה', מהספר עליו אמר שהוא אתחלתא דגאולה.

אודות הספר 'ליקוטי מוהר"ן'

מאמרי תורתו של רבי נחמן נדפסו בספרו 'ליקוטי מוהר"ן'. הספר נדפס לראשונה על פי הוראתו של רבי נחמן בשנת תקס"ח (1808), שלוש שנים לפני פטירתו. החלק השני מן הספר נדפס על ידי תלמידו רבי נתן שנת תקע"ב (1812), שנה לאחר פטירתו, גם כן על פי הוראתו של רבי נחמן שנתן לו עוד בחייו.

עשר שנים לאחר פטירת רבי נחמן, בשנת תקפ"א (1821), סיים רבי נתן מהדורה חדשה של הספר, המשמשת עד היום הנוסח שעל פיו מדפיסים את המהדורות השונות של הספר. בהוצאה זו הוסיף רבי נתן הסברים והערות, סידר את המאמרים בתוספת מראי מקומות וציוני אותיות למאמרים, ותיקן את השיבושים שהיו בהדפסה הראשונה שלא נדפסה בצורה תקינה. את הספר הזה הדפיס במו ידיו בעזרת בניו בדפוס שבנה בביתו. הקמת דפוס יהודי באותם ימים הצריכה קבלת רשיון מן הצנזורה של שלטון הצאר הרוסי, שהיה קשה מאד לקבלו. כתוצאה מכך התבצעה עבודת ההדפסה במחתרת, ורבי נתן היה חשוף להלשנות ורדיפות, ואף נכלא לכמה ימים בבית הסוהר. במכתביו וספריו של רבי נתן מתוארות התלאות הרבות שהיו מנת חלקו בעבודת ההדפסה, מלבד הקושי העצום להשגת המימון הרב שהיה דרוש להמשך הדפסת הספרים.

בספר על שני חלקיו יש 311 מאמרים, מהם ארוכים ומורכבים, ומהם קצרים מאד הכוללים אימרה או עצה והנהגה. חלק גדול מן המאמרים נכתבו על ידי רבי נחמן, או הוקראו על ידו לרבי נתן שכתב אותם לצורך ההדפסה. על מאמרים אלה מצוין בדרך כלל "לשון רבינו ז"ל". שאר המאמרים נכתבו על ידי רבי נתן כסיכום של דברי רבי נחמן בעל פה (שנאמרו כמנהג התקופה באידיש). את רוב המאמרים האלה הראה רבי נתן לרבי נחמן וקיבל ממנו תיקונים והערות למה שכתב.

תורותיו של רבי נחמן בנויות כמבנה בעל חוקיות מסוימת, ומצריכות מעקב מדוקדק אחרי התפתחות המאמר מראשו לסופו, והבנת הקשר בין חלקיו. רבי נתן מאריך בסוגיה זו בהקדמה הארוכה שכתב לספר, וראוי לכל לומד ומעיין לקרוא אותה לפני הלימוד. השימוש הרב של רבי נחמן במובאות מן התנ"ך ומדברי חז"ל בנגלה ובנסתר מחייב את הלומד להיות בקי בספרות הענפה של התורה שבכתב ושבעל פה, או לעיין במראי המקומות. שימת לב לשני ענינים אלה מאפשרים לעקוב אחרי המאמרים העמוקים ולהפיק מהם את המירב.

על ספר 'ליקוטי מוהר"ן' נכתבו כמה פירושים במשך השנים. הידועים שבהם הם: 'פרפראות לחכמה' מאת רבי נחמן גולדשטיין (הרב מטשעהרין), 'ביאור הליקוטים' מאת רבי אברהם חזן (שאף ניסח ח"י כללים עמוקים ללימוד הספר בעיון על פי דברי רבינו ומוהרנ"ת), 'אבי

הנחל' מאת רבי ברוך אפריים, ו'מי הנחל' מאת רבי אלתר טפליקר. ספרים רבים נוספים נכתבו על ידי הלומדים חסידי ברסלב במשך השנים עד היום.

אולם הפירוש המוסמך והמעמיק ביותר לתורותיו של רבי נחמן הם דברי רבי נתן בספרו הגדול 'ליקוטי הלכות'. ספר זה נכתב על פי הוראתו של רבי נחמן לתלמידו לחדש בתורה והוא כולל אלפי דפים ומחולק לשמונה כרכים. הספר בנוי על פי סדר ההלכות בשולחן ערוך, וכל מאמר מקשר בין פנימיות ההלכות על פי מאמר אחר ב'ליקוטי מוהר"ן' לבין מועדי השנה ופרשיות התורה ועוד סוגיות באמונה והתחזקות בעבודת השם. בתוך המאמרים הרבים בספר מובלעים פירושים רבים לכל מאמריו של רבי נתן. במשך השנים נדפסו כמה ספרים המלקטים פירושים אלה על פי סדר התורות. הנסיון מוכיח שאין אפשרות לעמוד על עומק תורותיו של רבי נחמן ללא לימוד עקבי בדברי רבי נתן, תלמידו המובהק והמוסמך.

אודות רבי נחמן מברסלב

מאת הרב עופר שלמה גיסין

לידתו ותחילת הנהגתו

רבינו הקדוש, מורנו הרב רבי נחמן מברסלב זי"ע נולד בעיר מז'יבוז' (אוקראינה), ביום שבת, ראש חודש ניסן, בשנת תקל"ב (1772). אביו היה רבי שמחה, בנו של רבי נחמן מהורודנקא, מתלמידיו החשובים של רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט), מייסד תנועת החסידות. אימו, פייגה, היתה בתה של אדל, בתו של הבעש"ט.

כנהוג בין היהודים במזרח אירופה באותן שנים, נשא רבינו את אשתו סאשיא (בת ר' אפרים מהוסאטין) בגיל שלוש עשרה, ביום בר המצוה שלו, בשנת תקמ"ה. ראשון תלמידיו, רבי שמעון, שהיה מבוגר ממנו, התקרב אליו ביום חתונתו. תיאור מהלך ילדותו ונעוריו והתעלותו בעבודת השם עד שזכה למדרגותיו הנעלות מובא בספרים 'שבחי הר"ן' ו'חיי מוהר"ן'. לאחר שהתגורר כמה שנים בהוסאטין עבר רבינו לעיר מדווידיבקה, שם התקרבו אליו חסידים ותלמידים והוא היה לרבם ומורם.

נסיעתו לארץ ישראל

בח"י אייר (ל"ג בעומר) תקנ"ח (1798) יצא רבינו לנסיעתו לארץ ישראל, והגיע אליה בערב ראש השנה תקנ"ט לעיר חיפה, ושם התפלל בראש השנה במערת אליהו הנביא. לאחר מכן ביקר בטבריה וצפת ובמירון, ומעכו הפליג בחזרה לביתו. בנסיעתו זו שהה במשך קרוב לשנה, עד לחזרתו מארץ ישראל סמוך לחג השבועות תקנ"ט. רבינו סיפר גדולות ונצורות על מעלת ארץ ישראל ועל מה שהשיג שם. וכך כותב תלמידו רבי נתן: "ועוצם ההשגה שזכה בארץ ישראל, אילו כל הימים דיו וכו' אין מספיק לבאר, אשר לא נשמע ולא נראה מי שיזכה ע"י כניסה לארץ ישראל להשגה מופלגת עצומה ועליונה כזו, עד שעלה למדרגה עליונה גבוה מאד. וחלילה לנו לדבר מזה, שלא לפגום ולמעט בכבודו, חס ושלום, כי אין לנו כלים ודיבורים לכנות בהם עוצם השגתו ומעלתו, כי רבינו ז"ל היה חידוש מופלג מאד, אשר לא היה חידוש כזה אפילו בדורות הקודמים" (חיי מוהר"ן ק"מ).

המחלוקת שהיתה עליו

בשנת תק"ס (1800) עבר לעיר זלאטיפולי. לקראת סיום ישיבתו שם, התעוררה עליו מחלוקת גדולה מצד הסבא משפאלי, אמנם רוב גדולי הדור מתלמידי המגיד ממזריטש (תלמיד הבעש"ט וממשיך דרכו) כמו הרבי מברדיטשוב ובעל התניא ואחרים החזיקו ידם עם רבינו.

ישיבתו בברסלב

באלול שנת תקס"ב (1802) עבר רבינו לעיר ברסלב (הנקראת בפי הגויים בראצלב). בכניסתו לגור שם אמר "היום נטענו שם 'ברסלבר חסידים', ושם זה לא ישתקע לעולם, כי לעולם יהיו אנשי שלומנו נקראים על שם עיר ברסלב" (חיי מוהר"ן קט"ו). את שינוי השם ל'ברסלב' הסביר על פי דברי הנביא: "[ונתתי לכם לב חדש, ורוח חדשה אתן בקרבכם] והסירותי את לב האבן מבשרכם, ונתתי לכם לב בשר" (יחזקאל ל"ו כ"ו), ודרשו חז"ל: "אל תקרי 'לב בשר' אלא 'לב בסר', שיהיה לב כל אחד בוסר בחלקו של חברו [כלומר אינו מקנא בשל חברו]" (ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שנ"א, ופירוש זית רענן שם), 'לב בסר' אותיות 'ברסלב' (חיי מוהר"ן של"ט).

התקרבות תלמידו רבי נתן

סמוך לכניסתו לברסלב התקרבו לרבינו תלמידו המובהק מורנו הרב רבי נתן (מוהרנ"ת), וחברו רבי נפתלי. שניהם היו לתלמידיו הגדולים המובהקים, ועליהם אמר שהם היחידים מתלמידיו שניתן לומר עליהם שיודעים ומבינים קצת את ענינו ודרכיו.

רבי נתן נולד בט"ו בשבט תק"מ (1780), לאביו ר' נפתלי הירץ מהעיר נמירוב, והיה חתנו של אחד מגדולי הרבנים בדורו, רבי דוד צבי אוירבאך. בהיותו בן עשרים בערך התקרב לתורת החסידות, והיה מקורב לכמה אדמורי"ם, ובעיקר היה לתלמיד חביב לרבי לוי יצחק מבארדיטשוב. לאחר שחברו רבי ליפא התקרב לרבינו, נסע רבי נתן לברסלב יחד עם חברו רבי נפתלי, ומאז דבקה נפשו ברבינו. עוד לפני שהגיע רבי נתן לברסלב, אמר רבינו לתלמידיו: שהוא משתוקק שיתקרב אליו איש למדן ובעל לשון נפלא, ודיבר גדולות על מעלת נשמתו (חיי מוהר"ן שס"ד, אבני"ה בריל ה'). לאחר שנתקרב רבי נתן והתחיל לכתוב את תורותיו וספריו של רבינו אמר עליו: "ברוך השם, שהזמין לי רך בשנים אחד, שאפילו דיבור אחד מדיבורי לא יהיה נאבד עוד" (חיי מוהר"ן שס"ה), ו"אם לא היה הוא, לא היה לכם אפילו עלה [דף] אחד מהספר [ליקוטי מוהר"ן]" (חיי מוהר"ן ש"ע). תלמידי רבינו הבינו ממנו שהוא סומך את רבי נתן כתלמידו המובהק, ועל פיו תהיה השארת והמשכת ענינו בעולם (פרפראות לחכמה ו' ט"ו).

מחלתו ויסוריו

לאחר שנפטרה אשתו הראשונה בקיץ תקס"ז, חלה רבינו בחולי השחפת. "ותיכף שעשה ההוסט [השיעול] הראשון, אמר תיכף שיסתלק [שייפטר מן העולם], והתחיל מיד לדבר מהסתלקותו וכו' ודיבר הרבה מהחולאת שלו שהוא מסוכן מאד, וציוה להתפלל עליו" (ימי מוהרנ"ת כ"ו).

לרבינו נולדו שני בנים וחמש בנות. אשתו הראשונה, שני בניו ושתיים מבנותיו נפטרו בצעירותם עוד בחייו. כמו כן הטלטל בנסיעות רבות לצורך רפואתו ולעוד מטרות נשגבות שלא גילה אותן. על יסוריו, מחלתו וטלטוליו, והמחלוקת הגדולה שהיתה עליו, כתב רבינו

ז"ל במכתב משנת תקס"ז: "כה דברי אהובכם הכותב בדמע, מגודל השמחה אשר בלבבי, שהקדוש ברוך הוא נתן לי כוח ברזל לשאת עול היסורים וטלטולים כאלו" (חיי מוהר"ן קס"ו).

גילוי סיפורי המעשיות

בקיץ של שנת תקס"ו (1806) שהה רבינו בנסיעה לכמה עיירות בסביבות ברסלב, וכשחזר מנסיעה זו סיפר את המעשה מאבדת בת מלך, הסיפור הראשון בספר 'סיפורי מעשיות'. זמן קצר אחר כך, בראש השנה תקס"ז אמר רבי נחמן את התורה "פתח רבי שמעון", בסימן ס' בספר 'ליקוטי מוהר"ן', אשר בה הוא מבאר שהתעוררות השינה של אנשים ש'ישנים את ימיהם' (כלומר עובדים עבודת השם שאין בה את חיות השכל והחכמה) נעשית ע"י שמספרים להם סיפורי מעשיות משנים קדמוניות, שבהם מרומזים ומולבשים שרשי סודות התורה והבריאה.

במשך ארבע השנים שאחר כך, עד לשנת תק"ע, סיפר רבינו בהזדמנויות שונות סיפורים נוספים. בדרך כלל היה שומע סיפורים ושיחות מאנשיו בענינים שונים ואז היה מתחיל לפתע לספר סיפור. רבי נתן כותב שחלק מהסיפורים היו מבוססים על סיפורים ידועים שמספרים בעולם, אבל רובם היו חדשים לגמרי. רבי נחמן הפליג מאד במעלת שלושה עשר הסיפורים שסיפר, ואמר שיש להם סגולות רוחניות עליונות לנשמה בעצם שמיעתם וגם סגולות גשמיות (כמו פקידת עקרות). בין גדולי חסידי ברסלב בדורות האחרונים מקובל שעצם אמירת הסיפורים ע"י רבי נחמן ותוכנם נעשה כחלק מענין גדול ונשגב של תיקון נשמות ישראל וגילוי אורו של משיח לקראת הגאולה השלמה.

הדפסת ספרו 'ליקוטי מוהר"ן'

בשנת תקס"ח (1808) ציוה רבינו להדפיס את התורות שאמר עד אז בספר 'ליקוטי מוהר"ן', ושלח לקבל הסכמות עליו מכמה מגדולי הדור וביניהם החוזה מלובלין והמגיד מקאזניץ. הוא הפליג בשבח של ספרו מאד ואמר שיציאתו בעולם היא אתחלתא דגאולה (חיי מוהר"ן שמ"ו). כשאמר לרבי נתן תורות ומאמרים מאז והלאה אמר לו: "זה יהיה לך על הספר השני" (ימי מוהרנ"ת כ"ט), ואכן חלק שני ('תניינא', בארמית) מהספר נדפס ע"י רבי נתן בשנת תקע"א לאחר הסתלקות רבינו ז"ל. בספריו חוזרת ההמלצה והעצה לקבוע שיעורים יומיים בספרו בבקיאות ועיון, והדרכה לדרך מיוחדת של 'הליכה עם התורות' המשלבת עיון עמוק בעבודת השם למעשה (חיי מוהר"ן שמ"ו, שמ"ט, שפ"ח, שפ"ט).

גילוי ה'תיקון הכללי'

בשנת תק"ע גילה רבינו לתלמידיו את ענין ה'תיקון הכללי', והוא אמירת עשרה מזמורי תהלים (ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ' ק"ה קל"ז ק"נ) למי שקרה לו מקרה לילה, ח"ו. הוא גילה שאמירת המזמורים הוא תיקון לפגם הברית שהוא שורש כל הפגמים שבנפש, וזהו

התיקון הכללי כל העברות. כמו כן ייחד את תלמידיו (רבי נפתלי ורבי אהרן) לעדות "ואמר: שגם כי ימלאו ימיו, אזי אחר הסתלקותו מי שיבוא על קברו ויאמר שם אלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים, אפילו אם גדלו ועצמו עוונותיו וחטאיו מאד מאד, חס ושלום, אזי אתאמץ ואשתדל לאורך ולרוחב להושיעו ולתקנו. ואני חזק מאד בכל הדברים שלי, אך בזה אני חזק ביותר, שאלו העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים מועילים מאד מאד" (שיחות הר"ן קמ"א, חיי מוהר"ן רכ"ה, ליקוטי מוהר"ן ר"ה, תניינא צ"ב). את ענין 'תיקון הכללי' ציוה על תלמידיו לגלות ולפרסם בעולם, לתועלת כלל נשמות ישראל.

המעבר לעיר אומן

קודם חג הפסח בשנת תק"ע (1810) אמר רבינו לחפש לו דירה בעיר אומן. בליל שבת קודש, ראש חודש אייר תק"ע היתה שריפה גדולה בעיר ברסלב, וביתו של רבינו נשרף בין שאר בתי העיר. למחרת בבוקר באו והודיעו לו שהדירה בעיר אומן מוכנה, ומיד יצא רבינו לדרכו, התעכב בדרך אצל חסידיו בכמה עיירות, ונכנס לגור באומן ביום רביעי ה' אייר תק"ע. לרבינו היתה "כוונה גדולה ונוראה מאד בזה שבא לאומן" (חיי מוהר"ן קצ"ב). הוא גילה שבא לגור ולהיפטר באומן כדי להקבר בבית החיים הישן שם, אשר בו טמונים אלפי יהודים שמתו על קידוש השם בגזירות שנת ת"ח. רבינו אמר שיש "לא אלפים נשמות כאן, כי אם רבבות, רבבות, רבבות וכו' מצפים על תיקונים שלי" (חיי מוהר"ן קצ"א).

הדרכתו ועצותיו

כידוע ומפורסם בעולם, יש בספרי רבינו ז"ל עידוד וחיזוק גדול לכל אדם, ועצות רבות ונפלאות בכל עניני החיים ועבודת השם, מלבד אזהרתו על דקדוק שמירת ההלכה, ועסק התורה התפילה והמצוות באמונה ובשמחה. אמנם על שתי הנהגות אמר שהם חיוב ותיקון סגולי לכל נשמה מישראל לדורות: לימוד הלכה בספר שולחן ערוך בכל יום, ושעה של תפילה אישית בכל יום שבה יפרש האדם את שיחתו לפני בוראו (שיחות הר"ן קפ"ה). עצה זו נקראת 'התבודדות', ועליה אמר רבינו ז"ל שהיא "מעלה עליונה וגדולה מן הכל" (ליקוטי מוהר"ן תניינא כ"ה).

כמו כן הזהיר רבינו ז"ל את תלמידיו בחייו להתקבץ אליו בראש השנה ולהתפלל עימו ביחד, ואמר שהוא עושה בזה תיקונים גדולים שאין בשום זמן אחר. תלמידי רבינו ז"ל הבינו ממנו שרצונו חזק מאד שימשיכו לקיים את הקיבוץ הזה גם לאחר הסתלקותו: עליה לציונו הקדוש בערב ראש השנה ואמירת 'תיקון הכללי', ותפילה ביחד בימי ראש השנה בבית כנסת בעיר אומן (חיי מוהר"ן ת"ג, ת"ו, פרפראות לחכמה על ליקוטי מוהר"ן תנינא ה' בסופו).

שלוש עצות אלו (לימוד שולחן ערוך, התבודדות, הקיבוץ בראש השנה) הן שלוש ההנהגות העיקריות שעליהן בנוי ענין חסידות ברסלב לדורות (ביאור הליקוטים ס"א אות ס"א, נתיב צדיק מכתב מ"א).

הסתלקותו מן העולם

ביום שלישי, י"ח תשרי תקע"א (1810), היום הרביעי של חג הסוכות, נסתלק רבינו ז"ל ונטמן בבית החיים הישן באומן. רבי נתן כתב תיאור ארוך ומרגש על הסתלקות רבינו ז"ל, ומסיים שם: "כי שם המקום המוכן לו מששת ימי בראשית, לעסוק שם בתיקון העולם לדורות, לכל מי שיבוא אליו לשם, ויאמר העשרה קפיטל [מזמורי] תהלים הידועים אצלנו, כאשר הבטיח בחיים חיותו, אשרי הזוכה לזה" (ימי מוהרנ"ת ס"ו).

"האש שלי תוקד עד ביאת המשיח"

לאחר הסתלקות רבינו נבנתה חסידות ברסלב ע"י רבי נתן. הוא לא הפך לאדמו"ר במקום רבינו, כי שמע ממנו שרצונו שהמשכת שיטתו תהיה באופן של "להשאיר תלמידים שיעשו תלמידים", וחזה ואמר שכך יהיה עד ביאת המשיח (חיי מוהר"ן מ"ו, שע"ג).

הוא סידר והדפיס את ספרי רבינו ז"ל ('ליקוטי מוהר"ן', 'סיפורי מעשיות' ו'ספר המידות'), כתב את שיחותיו ותולדותיו של רבינו (בספרים 'חיי מוהר"ן', 'שיחות הר"ן' ו'שבחי הר"ן'), וכתב ספרים המלקטים את עצות רבינו למעשה ('קיצור ליקוטי מוהר"ן', 'ליקוטי עצות').

רבי נתן בנה את בית המדרש באומן, והמשיך את הקיבוץ הקדוש בראש השנה, כפי שלמדו מרבינו ז"ל שרצונו שימשיכו בו גם לאחר הסתלקותו. כמו כן היה נוסע בין העיירות והכפרים באוקראינה ולימד את תורת רבינו, וקירב יהודים רבים לחסידות ברסלב. בשנת תקפ"ב (1822) נסע רבי נתן לארץ ישראל, וסיפור נסיעתו מופיע בספר תולדותיו שכתב.

מלבד ספרי רבינו, כתב רבי נתן את ספריו הנפלאים 'ליקוטי תפילות', ו'ליקוטי הלכות' (שמונה כרכים על סדר השולחן ערוך, ובהם ביאור והרחבה על פנימיות הלכות התורה על פי ספרי הקבלה וספרי רבינו ז"ל). רבי נתן כתב גם את תולדות חייו ('ימי מוהרנ"ת'), את ספר 'שמות הצדיקים', ומכתבים רבים לבנו ותלמידיו שנדפסו בספר 'עלים לתרופה'.

במשך חמש שנים (תק"צ-תקצ"ה) סבל רבי נתן ממחלוקת קשה וגדולה עליו ועל כלל חסידי ברסלב. ממכתביו וספריו שכתב באותה תקופה ניכרת התחזקותו המופלאה גם בזמנים קשים ביותר, ואמונתו בשיחתו של רבינו ז"ל שהבטיח שענינו ייגמר כרצונו (חיי מוהר"ן רכ"ט), ושאמר: "האש שלי תוקד עד ביאת המשיח" [באידיש: "מיין פייעריל וועט שוין טלואין ביז משיח וועט קומען"] (חיי מוהר"ן מ"ו, רכ"ט, ש"ו. בספר שיחות וסיפורים אות ג' כתב שמשמעות המילה באידיש שאמר רבינו היא גם שלעיתים עלול להיות שיישאר מן האש רק ניצוצות קטנים. ראה עוד בספר שיח שרפי קודש ה' תנ"ב).

בערב שבת קודש, י' בטבת תר"ה (1845) נסתלק רבי נתן מן העולם, מוקף בבניו ותלמידיו. לפני פטירתו חיזק את תלמידיו בצוואתו שיתאמצו "בממון, ברצון ובטרחה" להדפיס את ספרי רבינו ולהפיצם בעולם, ואמר: "אפילו דף אחד מספרי רבינו ז"ל יהיה תיקון על הכל" (סוף ספר עלים לתרופה).

הסכמות

הסכמת הרב המאוה"ג הקדוש, עטרת תפארת ישראל, מנורה הטהורה, אור שבעת הימים, אור בהיר בשחקים, אור צח ומצוחצח, אור טמיר ונעלם, קודש הקדשים, המפורסם בכל קצוי תבל לשם ולתהלה, מורינו **יעקב יצחק מלובלין** זצללה"ה בעהמ"ח ספר דברי אמת ושאר ספרים:

הנה יד כתובה אלי באצבע אלקים חרות, אשר שלח אלי חד מן קאמייא, הלא הוא מחותני חביבי וידידי הרב המאור הגדול, איש קדוש, מופת הדור, נר ישראל, פטיש החזק, עמוד הימיני, מו"ה **נחמן** נ"י ליקוטים המלאים לה אמיר מלא וגדוש ביראת אלקים בדברים מושכלים שכל אלקים. ועיינתי בהם על נכון. והנה מאד ישרו בעיני דברים נכבדים כאלו ולית דין צריך בושש. כי הדברים מאליהם יעידון ויגידון דבר אמת לאמיתו לפי עניינו ודברי אלקים חיים. והנה האי גברא רבא לא צריך לדידי ולא לדכוותי. כי מה אני ומה חי שפל ונבזה חדל אישים, ומעולם לא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני ליתן הסכמה על ספרים חדשים. אמנם לאהבת האמת אמרתי ענוותנותיה דמר גרמא לי, והנני מן המסכימים להוציא לאור תעלומות חכמה, והנני לא אבא על הלטותא אשר יעשה כמותה בהדפסה בערך עשרה שנים מיום דלמטה, כי בלא זה ליקום בארור אשר ישיג וכו'. ולהשומע תבוא עליו ברכת טוב: היום יום גימל כ"ו ימים לחודש טבת תקס"ח לפ"ק פה לובלין: כ"ד האוהבו הגם שאינני יודעו ומכירו, ומצפה טובתו ובריאותו ושלומו תמיד.

יעקב יצחק במוהר"ר **אברהם אליעזר הלוי הורוויץ:**

הסכמת האדם הגדול בענקים, בהיר הוא בשחקים, כבוד הרב הגאון האמיתי זקן ויושב בישיבה, איש אלקים מופת הדור, עטרת תפארת ישראל חסידא, סבא קדישא, אספקלריא המאירה, לו נפתחו שערי אורה בנגלה ובנסתר, וידיו רב לו, תהלתו מלאה ארץ, כקש"ת מו"ה **ישראל** זצלה"ה מגיד מישרים דק"ק **קאזניץ** בעמ"ח ספר עבודת ישראל ושאר ספרים:

לכו חזו מפעלות אלקים אשר פעל ועשה איש חי רב פעלים מקבציאל שקיבץ על ידו זקוקין דנורא ובעורין דאשא אשר לקט במאמרים אומר לגלגולת איהו יאה וגולתיה יאה. ליקוטי אמרים דברים נפלאים ונורא הוא סביביו, ששלח אלי חד מן ידידיי ה"ה הרב המאור הגדול בנן של קדושים מופת הדור גדול מרבן שמו נודע בשערים, מו"ה **נחמן** נ"י נכד לרבינו הק' **בעש"ט** זללה"ה אשר רוצה להעלותו על מזבח הדפוס להוציא לאור תעלומות חכמה. וראיתי בהם דברים ערבים נעימים וחדודים עמוקים מאוד איש לפי ערכו. ומה נכבד היום אשר יצאו לאור דברים כאלו אשר להם דומיה תהלה. והנני מן המסכימים להעלות על הדפוס דברים יקרים מפז ומפנינים וראוים להכניסם לפני ולפנים. אמנם מדאגה מדבר פן יקום איש או אשה ויעשה כמתכונתה ע"י עצמו או ע"י גירא דיליה. לכן הנני גוזר בגזירת נחש לטותא דרבנן וליקום בארור כל משך י' שנים מיום גמר הדפסה: ולהשומע יונעם ותבוא עליו ברכת טוב. יום ג' דלת שבט תקס"ח לפ"ק פה ק"ק קאזניץ יצ"ו:

נאום **ישראל** בהמנוח מו"ה **שבתי** מ"מ דפה ק"ק הנ"ל:

הסכמת הרב הגאון החסיד הקדוש המפורסם, בוצינא קדישא, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, ק"ש מוהר"ר **אברהם חיים** זצ"ל אב"ד דק"ק **זלאטשיב** בעה"מ ספר **אורח לחיים:**

הנה קבלתי מכתב אדם גדול בענקים ואדמהו ואכנהו ולא ידעתיו ה"ה הרב הגדול בוצינא קדישא מופת הדור נר ישראל פטיש החזק ק"ש החסיד המפורסם בנן של קדושים מחו' מוהר"ר **נחמן** נ"י ובקש שאסכים על הדפסת ספרו הקדוש, וראיתי בו ובמעט דבש שהטעמתי האירו עיני וראיתי שאין צריך להסכמותי, ובפרט שכבר הסכימו גדולי הדור גאוני זמנינו, אך אין מסרבין לגדול ובאתי כיהודא ועוד לקרא, והנני גוזר בגזירת התורה לבל יסיג שום אדם מגבול שגבלו הראשונים עשרה שנים מיום דלמטה ולהשומע יונעם. הכ"ד המדבר לכבוד התורה יום ה' ד' שבט תקס"ח לפ"ק פה ק"ק זלאטשוב:

הק' **אברהם חיים** בהרב מוהר"ר **גדליה** זלה"ה:

הסכמת הרב הגאון, החסיד המפורסם, החריף ובקי בחדרי תורה, המאיר עיני חכמים, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, ק"ש מוהר"ר **מאיר** זצ"ל אב"ד ור"מ ומ"ץ בק"ק **בראד** והקרייז:

אם אמנם שכבר גדרתי בעדי מימים ימימה, מלהיות עולה בהסכמה על הדפסת ספרים חדשים להביא תחת מכבש הדפוס, מחמת כמה טעמים הכמוסים אשר בלבי חקוקה, אך כעת הנה יד שלוחה אלי מן חד מבני חבריא ה"ה הרב המופלא ומופלג בתורה ובחסידות המפורסם מוהר"ר **נחמן** נ"י הגדול בשם טוב גידולי הקודש זרע קודש מחצבתו נכד לה"ה הרב המפורסם בתורה ובחסידות ידיו רב לו בעשר ידות בוצינא קדישא חסידא ופרישא קדוש יאמר לו כל רז לא אנס ליה, מו"ה ישראל בעש"ט ז"ל, והרב מוהר"ר נחמן הולך בעקבות אבותיו הקדושים ועשה חיבור לטהרה על דברי מאמרים אשר בש"ס שהמה סתומים וצריכים לדורשם, ואף שלא היה לי פנאי לעיין עליו אך אפס קציהו ראיתי שהרב הנ"ל טרח ביגיעה רבה לפענח כל נעלמים ועל מה אדניו הוטבעו חיכו ממתקים, מה

מתוק מדבש היוצא מהאר"י קדוש יאמר לו רבינו האר"י ז"ל, ולזאת נמניתי במנין הראוי שכבר קדמוני הרבנים מובהקים גדולי זמנינו להביא החיבור של הרב מוהר"ן לבית הדפוס גם ידי תיכון עמהם, וכל המסייע לדבר מצוה מן ה' יהיה שכרו כפול מן השמים, כי היכי דלעביד נייח נפשיה של הרב **מוהר"ן** הנ"ל להחיש מעשיהו להוציא מחשבתו מכח אל הפועל, ואצ"ל שלא לגרום ח"ו היזק להרב מוהר"ן הנ"ל, וכל השומע לדברינו אלה ישכון בטח ושאנן ויהי הודו כזית רענן ויזכה לראות בביאת משיח צדקינו אשר שמו ינון. הכ"ד המדבר לכבוד התורה ולומדיה אור ליום ג' כ"ה לחודש שבט תקס"ח פה ק"ק **בראד** יע"א:

נאום הק' **מאיר** בא"א מ"ו הגאון המנוח מו"ה **צ"ה** זללה"ה הפ"ק הנ"ל והגליל יצ"ו:

הסכמת הרב הגאון המובהק המפורסם בכל קצוי ארץ וים רחוקים, האדם הגדול בענקים, החריף ובקי בכל חדרי תורה רקיע לשחקים, נר ישראל, עמוד הימני, פטיש החזק, כק"ש מו"ה **אפרים זלמן** מרגליות מבראד זצלה"ה, בעהמ"ח שו"ת **בית אפרים** וס' **פרי תבואה** ושאר ספרים:

שמוע שמעתי אפרים. זה ימים כביר קל זיע סגיא דמשבחין ביה בדרב נחמן דאדם גדול הוא בתורה ובחסידות. איש קדוש מבין חידות. יודע תעלומות חכמה ושושן סודות. מפענח נעלמים ומגלה רזים במקרא תלמוד ואגדות, ירושה היא לו מאבותיו אבות מכלל דאיכא תולדות, שכן יונק מגידולי הקודש חוטר מגזע האלקי המפורסם הבעש"ט זלה"ה איש חמודות, וזרעו לברכה זרע קודש שמם ומעשיהם עליהם מעידות, כי האנשים אנשי מדות, מושכים הלבבות בחבלי מוסר השכל משמחי לב ומאירות עינים וכושל ברכים יקומון ועל רגליו מעמידות. ונפק מבנייהו אילנא רברבא ותקיפא ורב נחמן חסידא שמי' ואמליך וכתב שופרא ושבחא ופרושי דקראי ואדגות דרבה בר בר חנה. זה פרישתו לקדושה כהאי תנא דבעי כוונה. אלו ואלו בנועם מנעימים. נאהבים ונעימים. לקרואים והולכים לתומם. ערבים על אוזן שומעת מחליל ותופת. מתוקים מדבש ונופת. והרב החסיד הנ"ל בקש זאת מידי למחמי חתימת ידי אכתבי' כתוב הדר. בקודש נאדר. ואם אמנם אני איני כדאי ששלח אלי ובפרט כי איככה אוכל וראיתי בדברים העומדים ברומו של עולם, ולא באתי במשפט על כל נעלם, תמן מתלין מתליא אריוותא קומיכון ואתון שאלין לתעליא אפס כי עז אהבתי כמים רבים לא יוכלו לכבות. חבר אני לכל יראי השם וכל קדושיו ואוותה נפשי לעשות רצון צדיק כי"ב. אמרתי ויהי מה ארוצה. לפי השעה הנחוצה. והצצתי ראשי פרקים. כמציץ מן החרכים ומצאתי בהם דברים של טעם. לחם סתרים ינעם. וכל מה שבתוכו מצטרף לקודש ונשאתי את ידי להיות מסכים הולך על דברת גדולי הדור אשר קדמוני. ונמצאתי לאשר בקשוני וחזינא לאצטרופי בצירוף דרבנן. קדישי עליונין. לתורה ולתעודה. ועל ספיר גזרתם ידי הדה, גזירה ותופסת עד עשרה שנים מיום העלותו על מזבח הדפוס וזר הקרב ייראה לנפשו מחמת תנינים וראש פתנים. ושומע לדברי חכמים, ינחל בטוב תמימים, דברי זעירא דמן חברייא חותם על דבר אמת לסדר והסירותי מחלה מקרבך **ולמספר ימיך אמלא** לפ"ק **בראד**.

הק' **אפרים זלמן מרגליות מבראד:**

אלו ההסכמות כבר ניתנו על ההדפסה הראשונה, שנדפס זה הספר הקדוש בק"ק אוסטרהא בחיי רבינו המחבר זצוק"ל, בצירוף שאר ההסכמות מגדולי גאוני וחסידי הדור, ומרוב ענוותנותו העצום לא אבה להדפיסם, ומרוב הזמן נאבדו רוב ההסכמות. וכעת מדי עברי באמתחת הכתבים לחפש אחר חידושים חדשים שלא נדפסו מקודם, מצאתי דאתי לידי אלו השלשה הסכמות משלשה גאוני מצוקי ארץ האלה, בכתיבת ידם וחתימתם ממש, כאשר הנה בידינו, אמרתי מאת ה' היתה זאת להדפיסם, ויכתבו בספר ויוחקו, יתנו עדיהן ויצדקו: (כ"ז מועתק מהדפסה שניה) וכעת מצאנו באמתחת תלמידיו הקדושים עוד שני הסכמות משני עמודי עולם קדושי עליון המגיד דק' קאזניץ והמגיד מלובלין, אמרנו טוב להדפיסם ג"כ לקיים מ"ש אל תמנע טוב מבעליו וכו' וזכות הצדיקים הק' יגינו עלינו ועל כל ישראל ובא לציון גואל בבי"א:

הַקְדָּמָה

הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ דְּבַר ה׳. שִׁמְעוּ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא רְאוּ. רְאוּ כִּי ה׳ נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן, דְּבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פְּסָחִים קי״ט.) וְלִמְכַסֶּה עַתִּיק – זֶה הַמְכַסֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי: זֶה הַמְגַלֶּה דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין. וְתַרְוַיְיהוּ אִיתְנַהוּ בְּהַאי חִבּוּרָא קַדִּישָׁא, כִּי הוּא מְגַלֶּה וּמְכַסֶּה, מְגַלֶּה וּמְבָאֵר דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וְנֶעְלָמִים, חִדּוּשִׁים חֲדָשִׁים וְהַקְדָּמוֹת יְקָרוֹת, נוֹרָאוֹת וְנִפְלָאוֹת, עֲצוֹת מֵרָחוֹק אֱמוּנָה אוֹמֶן, הַנּוֹבְעִים מִמְּקוֹר מַיִם חַיִּים, מָקוֹר עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מְאֹד. עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה, דֶּרֶךְ כַּמָּה צְמָצוּמִים וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּת מַעֲלָה לְעָלוּל, מִשֶּׁכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, עַד אֲשֶׁר נִתְלַבְּשׁוּ בִּלְבוּשִׁין הָאֵלּוּ בַּחֲלוּקָא דְּרַבָּנָן. בְּדֶרֶךְ צַחוּת וְנָאוּת, וּבִדְרוּשִׁים עֲרֵבִים וְנִפְלָאִים וּמְתוּקִים לַחֵךְ, בְּדֶרֶךְ חָכְמָה וְטַעַם וּפִלְפּוּל וּסְבָרָא וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסַר הַשְׂכֵּל, הַבּוֹעֵר כָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם. וְכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה שֶׁגִּלָּה לְעֵם סְגֻלָּה, כֻּלָּם מְלֵאִים עֲצוֹת נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת לַעֲבוֹדָתוֹ הָאֲמִתִּית יִתְבָּרֵךְ, כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הָרוֹאֶה בְּעֵינָיו, אִם יָשִׂים לִבּוֹ עֲלֵיהֶם בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, כִּי אַךְ לְזֶה הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ הַקְדוֹשָׁה, לְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וּלְהָקִיץ נִרְדָּמִים, לְהֵישִׁיר לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם אַחֵינוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, לֵאמֹר לַאֲסוּרִים צְאוּ לַאֲשֶׁר בַּחֹשֶׁךְ הִגָּלוּ, לִפְקֹחַ עֵינַיִם עִוְרוֹת, וּלְהוֹצִיא אֲסִירִים בַּכּוֹשָׁרוֹת, לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּיר, מִבֵּית כֶּלֶא יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ, הָאֲסוּרִים בְּתַאֲוֹתֵיהֶן, וְהַלְכוּדִים בְּהַבְלֵיהֶם, וְהַנִּדָּחִים בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם, לְהַטּוֹת לְבָבָם אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ לַהֲשִׁיבָם אֶל ה׳ בֶּאֱמֶת בַּדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַנָּכוֹן לִפְנֵיהֶם, בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר דָּרְכוּ בּוֹ אֲבוֹתֵינוּ מֵעוֹלָם:

וְהִנֵּה אַף עַל פִּי שֶׁהַדְּבָרִים גְּלוּיִים וּמוּבָנִים קְצָת עַל־פִּי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים, אַף־עַל־פִּי־כֵן עוֹד דְּבָרִים בְּגוֹ. כִּי כִּפְלַיִם לְתוּשִׁיָּה, כִּי עֲדַיִן פְּנִימִיּוּת הַדְּבָרִים סְתוּמִים וַחֲתוּמִים מֵעֵין כָּל. כִּי הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין, שֶׁצְּרִיכִין לְכַסּוֹתָם וּלְגַלּוֹתָם, כְּדֵי לְהַכְנִיסָם בְּזֶה הָעוֹלָם. כִּי הַמְכַסֶּה הוּא הַגִּלּוּי וְכוּ׳, וְכַמְבֹאָר מִזֶּה בִּכְתָבֵי הָאַר״י זַ״ל. וְכַאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁפַּעַם אַחַת אָמַר שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְגַלֶּה, הִיא נְמוּכָה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מַדְרֵגוֹת, מִכְּפִי מַה שֶׁהִשִּׂיגָהּ בִּמְקוֹמָהּ הָעֶלְיוֹן. וְהֵן הֵן גְּבוּרוֹתָיו, הֵן הֵן נוֹרְאוֹתָיו, אֲשֶׁר הִשִּׂיגָה יַד שִׂכְלוֹ הַקָּדוֹשׁ הָרָם וְנִשָּׂא, לְהַלְבִּישׁ וּלְהוֹרִיד דְּבָרִים גְּבוֹהִים וְנוֹרָאִים כָּאֵלֶּה, דְּבָרִים קְדוֹשִׁים וְדַקִּים וְרוּחָנִיִּים מְאֹד, לְהַלְבִּישָׁם בִּלְבוּשִׁים רַבִּים וְצִמְצוּמִים, עַד אֲשֶׁר יִהְיוּ דְּבָרִים הַשָּׁווִים לְכָל נֶפֶשׁ, לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, לְגַלּוֹת עֲצוֹת וּדְרָכִים וּנְתִיבוֹת לְהַגִּיעַ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בֶּאֱמֶת, ״לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד״:

וְהִנֵּה דְּבַר שְׁפָתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר, לְהַאֲרִיךְ וּלְהַרְחִיב הַדִּבּוּר בְּשֶׁבַח הַפְּלָגַת גְּדֻלַּת מַעֲלַת קְדֻשַּׁת נוֹרְאוֹת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה הַנּוֹרָא מְאֹד. כִּי מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ בְּעֵין הָאֱמֶת, יִרְאֶה וְיָבִין בְּעַצְמוֹ עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִין. וּמִי שֶׁלִּבּוֹ חָלָק, וְאֵינוֹ חָפֵץ בִּתְבוּנַת קְדֻשַּׁת הַסֵּפֶר הַזֶּה, לֹא יוֹעִילוּ לוֹ דִּבְרֵי אֵלֶּה. אוּלָם לְכָל אַחַי וְרֵעַי אֲדַבְּרָה נָּא מְעַט מִדַּרְכֵּי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, וַיֶּתֶר מִזֶּה יִרְאוּ בְּעַצְמָם, יִרְאוּ עֵינֵיהֶם וְיִשְׂמַח לִבָּם. וְהוּא, כִּי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה מִדִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מְדַבֶּרֶת מִכַּמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים פְּרָטִיִּים, מִכַּמָּה וְכַמָּה מִדּוֹת טוֹבוֹת, מִכַּמָּה וְכַמָּה מִצְוֹות תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וּמֵהַרְחָקוֹת מִדּוֹת רָעוֹת. וְכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה מְדַבֶּרֶת מִדְּבָרִים מְיֻחָדִים מַה שֶּׁלֹּא נִזְכְּרוּ בַּתּוֹרָה הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן כֻּלָּם. כְּגוֹן הַתּוֹרָה הַמַּתְחֶלֶת אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים (בְּסִימָן ב׳), מְדַבֶּרֶת מִתְּפִלָּה וּשְׁמִירַת הַבְּרִית שֶׁתְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְשֶׁצְּרִיכִין בְּחִינַת מִשְׁפָּט לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב הַזֶּה וְכוּ׳, וּבִשְׁבִיל זֶה צְרִיכִין לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה וְכוּ׳; וּמֵעִנְיַן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, וּמֵעִנְיַן לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּמֵהַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְשֶׁצְּרִיכִין לְקַשֵּׁר הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר וְכוּ׳. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים מְבֹאָרִים שָׁם בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא אֲשֶׁר אֵין דֻּגְמָתוֹ. וְתוֹרָה שֶׁאַחֲרֶיהָ, כְּגוֹן בַּחֲצוֹצְרוֹת וְכוּ׳ (בְּסִימָן ה׳) מְדַבֶּרֶת מֵעִנְיָנִים אֲחֵרִים, הַיְנוּ מַעֲשִׂיַּת הַמִּצְווֹת בְּשִׂמְחָה, וּמִתְּפִלָּה בְּכֹחַ, וּמִיְּרָאָה וְכוּ׳ וְכוּ׳, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַתּוֹרוֹת. כִּי כָּל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מָלֵא עֲצוֹת טוֹבוֹת וְנוֹרָאוֹת. וּמְדַבֵּר מִכָּל

הַמִּדּוֹת וּמִכָּל הַמִּצְוֹת הַנְּהוּגוֹת, וּמֵהַרְחָקַת וּשְׁבִירַת כָּל הַתַּאֲווֹת, מִתַּאֲוַת גַּאוּף, וְתַאֲוַת מָמוֹן, וְתַאֲוַת אֲכִילָה, מֵהַרְחָקַת הַכָּבוֹד, וְכַעַס וּקְפִידוּת וְגַדְלוּת, (וּמַעֲלַת הָאֱמֶת וְעֹצֶם גְּנוּת הַשֶּׁקֶר) מֵהַרְחָקַת הָעַצְבוּת וְהָעֲצַלּוּת, מִפְּגַם הַדִּבּוּר, מִלְּשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת וְכוּ', מִפְּגַם הָרְאוּת וּמִפְּגַם כָּל הַחוּשִׁים, מִקְּדֻשַּׁת הָעֵינַיִם וְהַחֹטֶם וְהָאָזְנַיִם וְהַפֶּה שֶׁהֵם שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת הַמְּאִירִין אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, מִשָּׁלֹשׁ רְגָלִים בִּכְלָל, וּבִפְרָטִיּוּת מִכָּל רֶגֶל וָרֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, מִפֶּסַח מִשְּׁבוּעוֹת מִסֻּכּוֹת וּמֵהַמִּצְוֹת הַנְּהוּגוֹת בְּכָל רֶגֶל וָרֶגֶל, שֶׁהֵם מִצְוֹת אֲכִילַת מַצָּה וְאִסּוּר חָמֵץ וּשְׂאוֹר וּקְרִיאַת הַהַגָּדָה וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת בְּפֶסַח, וְכֵן מִמִּצְוַת סֻכָּה וְאַרְבַּע מִינִים, וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה וּשְׁמִינִי־עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת־תּוֹרָה, וּמִקַּבָּלַת הַתּוֹרָה בְּשָׁבוּעוֹת, מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּתְקִיעַת שׁוֹפָר וּמִיּוֹם־הַכִּפּוּרִים, מֵחֲנֻכָּה וּפוּרִים, מִצִּיצִית וּתְפִלִּין וּקְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, מִצְּדָקָה וְתַלְמוּד תּוֹרָה, וּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, מֵאֱמוּנָה וּמֵאֱמוּנַת חֲכָמִים, מִמַּעֲנֶוָה, מִיִּרְאָה וְאַהֲבָה, וּמִמַּעֲלוֹת הָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה, מִתְּפִלָּה בְּכֹחַ וּבְכַוָּנָה, הֵן מִשָּׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת שֶׁבְּיוֹם, הֵן מִגֹּדֶל עֹצֶם מַעֲלַת שְׁאָר הַתְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת שֶׁצְּרִיכִין לְהַרְבּוֹת בָּהֶם בְּכָל יוֹם וָיוֹם לוֹמַר תְּחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת הַרְבֵּה, וּבִפְרָט גֹּדֶל מַעֲלַת הַהִתְבּוֹדְדוּת לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ בְּכָל יוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, שֶׁיִּשְׁפֹּךְ כַּמַּיִם לִבּוֹ נֹכַח פְּנֵי ה' שֶׁיְּזַכֵּהוּ לְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּמִגֹּדֶל מַעֲלַת אֲמִירַת תְּהִלִּים שֶׁמְּזַכָּה לִתְשׁוּבָה, וּמִמַּעֲלַת הַבְּכִיָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו. מִמַּעֲלַת לֵב נִשְׁבָּר. וּמֵהַרְחָקַת הָעַצְבוּת. מִמַּעֲלַת הַשִּׂמְחָה, שֶׁצְּרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ בְּכָל כֹּחוֹתָיו לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וְהַרְבֵּה עֲצוֹת נִפְלָאוֹת לָבוֹא לְשִׂמְחָה. מִמַּעֲלַת קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מֵעִנְיַן הַמִּשְׁכָּן וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ וִירוּשָׁלַיִם. מִגְּנוּת הַמַּחֲלֹקֶת וּמִגֹּדֶל מַעֲלַת הַשָּׁלוֹם, מִתְּשׁוּבָה, מִתַּעֲנִית, מִקְּדֻשַּׁת הַמַּחֲשָׁבָה, וּמֵהַרְחָקַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְכֵן מִכָּל הַדְּבָרִים וְהַדְּרָכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבָּעוֹלָם הַמֻּכְרָחִים לַכֹּל. מִגֹּדֶל מַעֲלַת הִתְקָרְבוּת וְהִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי כָּל קְדֻשַּׁת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי. מֵעִנְיַן נִגּוּן וּכְלֵי זֶמֶר וַעֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה. וּמֵהַמְחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין. וְעִנְיַן אֲנָחָה. וְקוֹל הֶבְרָה. דְּבָרִים שֶׁלֹּא שָׁמַעְתָּן אֹזֶן מֵעוֹלָם, אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמַע וְלֹא נִרְאָה לְגַלּוֹת סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת הַנִּצְרָכִין לְהָעוֹלָם מְאֹד מְאֹד בִּדְבָרִים כָּאֵלּוּ אֲשֶׁר דִּרְכֵי ה' נִסְתְּרוּ בָּהֶם מְאֹד. (וְעַיֵּן בְּזֹהַר שְׁלַח דַּף קס"ח ע"ב מַה שֶּׁמַּפְלִיג מְאֹד בְּסוֹד קוֹל הֶבְרָה. וּבְפָרָשַׁת פִּינְחָס דַּף רי"ח: שֶׁמַּפְלִיג מְאֹד בְּסוֹד מַה שֶּׁיִּשְׂרָאֵל מְנַעְנְעִין עַצְמָן בְּשֶׁעוֹסְקִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְעַיֵּן עוֹד בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים בַּזֹּהַר וּבַכְּתָבִים בֵּין מְחַצְּדֵי הַקְלָא, שָׁם תִּרְאֶה וְתָבִין מֵרָחוֹק גֹּדֶל עֹצֶם הַסּוֹדוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּכָל הַתְּנוּעוֹת שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹשִׂין, וּבִפְרָט כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כְּגוֹן מְחִיאַת כַּפַּיִם בִּתְפִלָּה אוֹ בִּשְׁבִיל שִׂמְחַת מִצְוָה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. פְּקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה וְהָבֵן). וּמַרְבֶּה לְדַבֵּר עַל לֵב הָאָדָם לְחַזְּקוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְבַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן, וּלְבַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. רַק יִהְיֶה עַקְשָׁן גָּדוֹל בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְבִלְתִּי לְהַנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם כִּי "חַסְדֵּי ה' לֹא תָמְנוּ וְלֹא כָלוּ רַחֲמָיו" לְעוֹלָם. וְכֵן מִכְּלָלִיּוּת כָּל הַתּוֹרֵי"ג מִצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְעַנְפֵיהֶם וְכָל מִצְוֹת דְּרַבָּנָן, מִכְּלָלִיּוּת תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה. מִגְּנֻלָּה וְנִסְתָּר, הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא, וּמִכֻּלָּם יְדַבֵּר כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, בִּדְרָכִים וּקְשָׁרִים נִפְלָאִים וְחִדּוּשִׁים חֲדָשִׁים. וְכֻלָּם בְּאֶחָד הֵם עֲצוֹת נִפְלָאוֹת, אֵיךְ לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. עַד אֲשֶׁר אֵין שׁוּם דָּבָר מִצְוָה וּקְדֻשָּׁה וְעֵצָה טוֹבָה הַנִּצְרָךְ לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא שֶׁלֹּא נִזְכָּר בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה, כִּי מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתָיו, כִּי הוּא מְדַבֵּר מִכְּלָלִיּוּת הַכֹּל בִּכְלָל וּבִפְרָט, כּוֹלֵל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַדְּרָגוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁל כָּל אָדָם, כְּקָטֹן כְּגָדוֹל. מִן רֵאשִׁית נְקֻדַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת, עַד תַּכְלִית נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה הַנִּשְׁמִי שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד עָלָיו, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה וְהַזְּמַן. מִן הַגָּדוֹל שֶׁבַּגְּדוֹלִים עַד הַקָּטָן שֶׁבְּקְטַנִּים. וַאֲפִלּוּ הַמֻּנָּחִים לְמַטָּה לְמַטָּה בַּעֲשַׂר כִּתְרִין דִּמְסָאֲבוּתָא, אֲשֶׁר יָרְדוּ בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם עַד הַשְּׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת וּמִתַּחְתָּיו. לְכֻלָּם יְעוֹרֵר יָקִיץ וְיַחֲיֶה, לְבַל יִתְיָאֵשׁוּ, חַס וְשָׁלוֹם, מִן הָרַחֲמִים. כּוֹשֵׁל יְקִימוּן מִלָּיו וּבְרִכַּיִם כּוֹרְעוֹת יְאַמֵּץ (וְכִמְבֹאָר מִזֶּה בְּהַתּוֹרָה "כִּי מְרַחֲמֵם יְנַהֲגֵם" בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא בְּסִימָן ז' עַיֵּן שָׁם עַל פָּסוּק: "כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ"):

וּמִכָּל דָּבָר וְדָבָר וְכָל עִנְיָן וְעִנְיָן שֶׁהוּא מְדַבֵּר, עַל־פִּי רֹב יְדַבֵּר מִמֶּנּוּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, וְכָל פַּעַם בְּסִגְנוֹן אַחֵר, בְּדֶרֶךְ עֵצָה טוֹבָה אַחֶרֶת. לְמָשָׁל. בְּהַתּוֹרָה בַּחֲצוֹצְרוֹת (בְּסִימָן ה') שָׁם מְבֹאָר שֶׁתְּפִלָּה בְּכֹחַ הִיא בְּחִינַת רְעָמִים. וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב, וְלִזְכּוֹת לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ וְכוּ'. וּבְהַתּוֹרָה "עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם" (בְּסִימָן מ"ד) מְבֹאָר שֶׁתְּפִלָּה בְּכֹחַ מְבַטֵּל גְּדֻלּוֹת וּפְנִיּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה. וּבְהַתּוֹרָה תְּהוֹמוֹת

יְכַסְּיֵמוּ (פְּסִיקְתָא ט) מְבָאֵר שֶׁמִּתְפַּלָּה בְּכֹחַ מִשֶּׁם מְקַבְּלִין עִקַּר הַחִיּוּת, וּמְקַיְּמִין כָּל הָעוֹלָמוֹת תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים וּשְׁלִישִׁים. וְזוֹכִין לְנִסִּים וְנִפְלָאוֹת, וְלֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה וּלְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְכֵן בְּכָל הַמִּדּוֹת וְהַמִּצְוֹות וְהַדְּרָכִים וְהַהַנְהָגוֹת וְהָעֵצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁהוּא מְדַבֵּר מֵהֶם. מִכֻּלָּם יְדַבֵּר כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים. וְכָל פַּעַם בְּדֶרֶךְ וְקֶשֶׁר חָדָשׁ נִפְלָא וְנוֹרָא. פַּעַם יְחַבֵּר וְיַקְשֵׁר יַחַד שְׁמִירַת הַבְּרִית שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שַׁבָּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַצְּדָקָה וְהַתּוֹרָה וְכוּ', וַאֲזַי זוֹכִין לְכִסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה לִהְיוֹת בַּעַל נֶפֶשׁ, וַאֲזַי כָּל אֲכִילָתוֹ בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים וְכוּ', כַּמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה "אִית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא וְכוּ'" (פְּסִיקְתָא ל"א). וּפַעַם יְחַבֵּר שְׁמִירַת הַבְּרִית עִם בִּטּוּל הַגַּדְלוּת שֶׁהוּא עֲבוֹדָה זָרָה. וְתִקּוּן הַל"ט מְלָאכוֹת שֶׁהֵם כָּל הָעֲסָקִים וּמַשָּׂא וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם. וְיִחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה וַהֲלָכָה וְקַבָּלָה וְכוּ'. וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְדִבּוּר הַמֵּאִיר לִתְשׁוּבָה עַד שֶׁזּוֹכִין לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָה. כַּמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה "אֲנִי ה'" (פְּסִיקְתָא י"א) וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָרֵי הַמִּצְוֹות וְהַמִּדּוֹת. הִפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה. בְּכַמָּה דְּרָכִים שׁוֹנִים, חֲדָשִׁים וְנִפְלָאִים. כִּי בְּעֹצֶם חֲלִישׁוּתֵנוּ, וּלְגֹדֶל הִתְגַּבְּרוּת יִצְרוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין נ"ב). עַל כֵּן אָנוּ צְרִיכִין עֵצוֹת וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּכַמָּה דְּרָכִים. כִּי לִפְעָמִים הָאָדָם נִתְעוֹרֵר לְדֶרֶךְ זֶה וַעֲבוֹדָה זֹאת עַל־יְדֵי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְלִפְעָמִים אֵינוֹ מִתְעוֹרֵר לָזֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה זֹאת רַק עַל־יְדֵי תּוֹרָה אַחֶרֶת. וְהַכֹּל לְפִי הָאָדָם וּכְפִי הַמַּדְרֵגָה שֶׁלּוֹ וּכְפִי הַזְּמַן וְהַמָּקוֹם. מַעֲמוּ יִרְאוּ כִּי טוֹב ה', שִׁמְעוּ אֲמָרָיו כִּי נָעֲמוּ מְאֹד, לְכָל אֲשֶׁר חָפֵץ בָּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וְרוֹצֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ וְלָחוּם עַל חַיָּיו הָאֲמִתִּיִּים לַחֲשֹׁב עַל אַחֲרִיתוֹ וְסוֹפוֹ, בְּהָאִיךְ אַנְפִּין יֵעוֹל קֶדֶם מַלְכָּא וְכוּ' וְכוּ', כַּאֲשֶׁר כָּל אָדָם יוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ וּלְבָבוֹ:

גַּם תָּבִין וְתִרְאֶה, כִּי בְּכָל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַזֶּה יֵשׁ בָּהֶם עֲמֻקּוּת גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, עֲמֻקּוּת לִפְנִים מֵעֲמֻקּוּת, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. וְכַאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁפַּעַם אַחַת אָמַר, בְּהַתּוֹרָה שֶׁלִּי יֵשׁ עֲמֻקּוּת גָּדוֹל. כִּי הֲלֹא כֹּה דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה כָּאֵשׁ וּכְפַטִּישׁ יְפוֹצֵץ סֶלַע, כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה מִתְחַלֵּק לְכַמָּה וְכַמָּה הַקְדָּמוֹת יְקָרוֹת חֲדָשׁוֹת וְנִפְלָאוֹת, וּלְכַמָּה מְעָמִים וְעִנְיָנִים הַיּוֹצְאִים לָרֹב מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה, כִּי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה מִדִּבְרֵי הַתּוֹרוֹת הַנֶּאֱמָרִים בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, הוּא בִּנְיָן גָּדוֹל נִפְלָא וְנוֹרָא וְחָזָק מְאֹד, בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת, תֵּל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִים בּוֹ, כָּלוּל מִכַּמָּה וְכַמָּה חֲדָרִים, חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר, וְחֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר. וְחַלּוֹנוֹת וּפְתָחִים פְּתוּחִים מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה. וְכָל חֶדֶר וָחֶדֶר וְכָל טַעַם וְעִנְיָן וְהַקְדָּמָה הַנִּמְצָאִים בִּפְרָטוּת בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד עֲמֻקּוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד. וְכָל מַה שֶּׁהוֹלְכִין וּמִתְרַבִּין הַטְּעָמִים וְהָעִנְיָנִים יֵשׁ בָּהֶם עֲמֻקּוּת עֲמֻקּוּת יוֹתֵר וְיוֹתֵר. כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים. וְעָרוּם יָבִין לַאֲשׁוּרוֹ כִּי בְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא נִבְנָם וְיוֹצֵא מִפָּלְטִין לְפָלְטִין וּמֵחֶדֶר לְחֶדֶר וּמֵעִנְיָן לְעִנְיָן בְּאוֹתוֹ עִנְיָן, צָרִיךְ לַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו בְּכָל פַּעַם וּלְהַבִּיט מֵאַחֲרָיו לְהָבִין הֵיטֵב מְתִיקוּת עֲמֻקּוּת הַדְּבָרִים אַחֲרִית דָּבָר מֵרֵאשִׁיתוֹ וְרֵאשִׁיתוֹ מֵאַחֲרִיתוֹ. כֻּלּוֹ קָשׁוּר וּמְחֻבָּר וְנָעוּץ סוֹפוֹ בִּתְחִלָּתוֹ וּתְחִלָּתוֹ בְּסוֹפוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצָעִיתוֹ וּבִצְדָדָיו. יְשׁוֹטֵט הַמְעַיֵּן וְיַרְבֶּה הַדַּעַת. וּבְיוֹתֵר בִּכְלָלוּת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא מְחֻבֶּרֶת וְנִסְגֶּרֶת וְנִכְלֶלֶת מִכַּמָּה טְעָמִים וְעִנְיָנִים שׁוֹנִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים וַעֲמֻקִּים וּרְחָבִים מִנִּי יָם. וְצָרִיךְ אַתָּה הַמְעַיֵּן שֶׁתָּבִין בִּדְבָרָיו שֶׁלִּפְעָמִים מֵבִיא שְׁנַיִם אוֹ שָׁלֹשׁ רְאָיוֹת לְדָבָר אֶחָד, בְּדֶרֶךְ עֲמֻקּוּת נִפְלָא וְנָעִים מְאֹד. וּמֵרְהִיטַת הַלָּשׁוֹן נִדְמֶה כְּאִלּוּ הִיא רְאָיָה אַחַת, כִּי כְּךְ דֶּרֶךְ הַסֵּפֶר הַזֶּה, שֶׁכּוֹתֵב עַל־פִּי רֹב כַּמָּה פְּעָמִים תֵּבַת "כִּי" וְכַיּוֹצֵא עַל דָּבָר אֶחָד, וּמֵהֲמַת זֶה נִדְמֶה שֶׁהוּא טַעַם וּרְאָיָה אַחַת, וּבֶאֱמֶת הוּא כַּמָּה וְכַמָּה טְעָמִים, וְכָל אֶחָד קָשׁוּר בַּחֲבֵרוֹ. עַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְחַלְּקָם, כִּי הֵם טְעָמִים וּרְאָיוֹת רַבּוֹת בְּדֶרֶךְ נִפְלָא מְאֹד, וְכָל אֶחָד נָעוּץ וְקָשׁוּר בַּחֲבֵרוֹ (א).

וְהִנֵּה לְפִי גֹּדֶל הָעֲמֻקּוּת שֶׁל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר, הָיָה מֵהָרָאוּי לִכְתֹּב בְּכָל פַּעַם "וְדוּק" אוֹ "וְהָבֵן" "וְעַיֵּן הֵיטֵב", וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת, הַמּוֹרִים לְמַעְיֵן שָׁיָּשִׂים עַיִן עֵינוֹ שָׁם לְהָבִין הֵיטֵב. אַךְ רָאֹה רָאִיתִי, כִּי אִם כֵּן יִהְיֶה הַהָכְרֵחַ לִכְתֹּב כִּמְעַט אֵצֶל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר לְשׁוֹנוֹת כָּאֵלּוּ, לְפִי עֹצֶם עֲרֵבַת מְתִיקַת הַשֵּׂכֶל וְהָעֲמֻקּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל עִנְיָן וְכִמְעַט בְּכָל דִּבּוּר. וְעַל־פִּי רֹב יֵשׁ עֲמֻקּוּת גָּדוֹל מְאֹד בִּדְבָרָיו אֲשֶׁר לֹא יַסְפִּיק שׁוּם לָשׁוֹן מֵאֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת. עַל כֵּן הֶחְדַּלְתִּי אֶת עַצְמִי. וּמָנַעְתִּי אֶת עַצְמִי מִלִּכְתֹּב שׁוּם לָשׁוֹן מִלְּשׁוֹנוֹת הַנַּ"ל. רַק לִפְעָמִים וּלְעִתִּים רְחוֹקוֹת נִשְׁמַט מִתַּחַת הַקֻּלְמוֹס אֵיזֶה לָשׁוֹן כָּזֶה. וְהַמְעַיֵּן בֶּאֱמֶת, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ בְּקָדְקֳדוֹ, יָבִין מֵאֵלָּיו עֲמֻקּוּת הַדְּבָרִים, שֶׁהֵם רְחָבִים וַעֲמֻקִּים מִנִּי יָם, גָּבֹהַּ מִשָּׁמַיִם וְעָמֹק מִתְּהוֹם. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם צוּף דְּבַשׁ אִמְרֵי נֹעַם הָאֵלּוּ צָרִיךְ לְהַעֲמִיק בְּעֵין הָאֱמֶת בְּעִיּוּן גָּדוֹל הָדֵק הֵיטֵב

(א) (עיין בספר פרפראות לחכמה בתחלתו):

לְהָבִין הַדָּבָר עַל מַתְכֻּנְתּוֹ עַד מָקוֹם שֶׁיַּד שִׂכְלוֹ מַגַּעַת. אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה וְאָדָם יָפִיק תְּבוּנָה לְהָבִין הֵיטֵב פַּשְׁטִיּוּת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַנֶּאֱמָרִין בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מִלְּתָא דְּשָׁוְיָא לְכֻלְּהוֹ, כִּי גַּם אֲשֶׁר קָצְרָה יָדוֹ לְהָבִין דְּבָרִים עֲמֻקִּים. הוּא גַּם הוּא יוּכַל לִמְצֹא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשׁוֹ בְּדִבְרֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. בְּדִבְרֵי הָעֲצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְהַמּוּסָר הַנִּפְלָא הַיּוֹצְאִים מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה. כְּפִי אֲשֶׁר יָאִיר ה' עֵינֵי שִׂכְלוֹ לְהָבִין כַּוָּנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהִכְנִים רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה. כִּי בֶּאֱמֶת כָּל דִּבְרֵי הַסֵּפֶר הַנּוֹרָא הַזֶּה, הֵם הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת גְּבוֹהוֹת וַעֲמֻקּוֹת מְאֹד מְאֹד עַד אֵין סוֹף וְאֵין תַּכְלִית. וְנֶעְלָם וְנִסְתָּר וְנִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם דְּבָרִים גְּבוֹהִים וְעֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲשֶׁר אֵינָם מֻזְכָּרִים כְּלָל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה כִּי אִם בְּדֶרֶךְ רֶמֶז וְסוֹד. וְכָל כִּתְבֵי הָאַר"י זַ"ל וּמַאֲמְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְתִקּוּנִים וְכָל דַּרְכֵי הַקַּבָּלָה הַקְּדוֹשָׁה, כֻּלָּם כְּאֶחָד כְּלוּלִים בְּדִבְרֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. וְכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה מְדֻבֶּרֶת מִכַּוָּנוֹת מְיֻחָדוֹת מֵאֵיזֶה מִצְוָה וּמִשַּׁעַר מְיֻחָד מֵהָ"עֵץ חַיִּים", בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד, כַּאֲשֶׁר עֵינֵינוּ רָאוּ וְלֹא זָר, אֲשֶׁר פָּתַח עֵינֵינוּ וְהֶרְאָה לָנוּ לִפְעָמִים כְּטִפָּה מִן הַיָּם מֵעֹצֶם כַּוָּנָתוֹ. וְכַאֲשֶׁר הוּבָא בְּתוֹךְ הַסֵּפֶר לִפְרָקִים אֵיזֶה רְמָזִים בְּעֶלְמָא. כִּי כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה כָּלוּל מִפַּרְדֵּ"ס, וּבְכָל אֶחָד וְאֶחָד הֵן בְּדֶרֶךְ פְּשָׁט הֵן בְּדֶרֶךְ רֶמֶז וְכוּ', בְּכֻלָּם יֵשׁ בָּהֶם עֲמֻקּוּת גָּדוֹל נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד.

אַךְ עִקַּר כַּוָּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה הוּא פֵּרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁבְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, כִּי לֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה, כַּמְבֹאָר כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁכָּל עִקַּר כַּוָּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה שֶׁגִּלָּה, וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, הַכֹּל הָיָה רַק בִּשְׁבִיל לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לַהֲבִיאָם לִידֵי מַעֲשֶׂה יְשָׁרָה. לִרְמֹז לָהֶם מְרָחוֹק וּמִקָּרוֹב לְהוֹרוֹת לָהֶם עֵצוֹת וְתַחְבּוּלוֹת עֲמֻקּוֹת וְנִפְלָאוֹת, לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִכָּל מָקוֹם שֶׁהוּא. כַּאֲשֶׁר יִרְאֶה הָרוֹאֶה בְּעֵינָיו אִם יִרְצֶה לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵין הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. כִּי כָּל כַּוָּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה הָיָה רַק שֶׁנִּשְׁתַּדֵּל לְהָבִין הָעֲבוֹדָה וְהָעֵצוֹת הַיּוֹצְאִים מִכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה, וְשֶׁנְּבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְנִשְׁתַּטַּח לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְנִשְׁתַּדֵּל לְקַיֵּם בְּכָל הַכָּתוּב בָּהֶם בִּפְשִׁיטוּת. וּבַה' בָּטַחְנוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁיָּשִׂים עֵינוֹ וְלִבּוֹ הֵיטֵב לְדִבְרֵי קֹדֶשׁ הַנֶּאֱמָרִין בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, יִתְלַהֵב לִבּוֹ וְיִפָּתְחוּ עֵינָיו וְיִכְסֹף וְיִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב אֶל ה' בֶּאֱמֶת. בְּכָל לְבָבוֹ וְנַפְשׁוֹ וּמְאֹדוֹ. וְלֵב חָזָק כְּצוּר יָזִיז מִמְּקוֹמוֹ, אִם אָבֵן הוּא גְּמוֹחַ, אִם בַּרְזֶל הוּא מִתְפּוֹצֵץ. כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ זַ"ל, שֶׁאָמַר שֶׁמִּי שֶׁיִּסְתַּכֵּל בַּסֵּפֶר הַזֶּה בְּעֵין הָאֱמֶת, בְּוַדַּאי יִהְיוּ נִפְתָּחִין אָצְלוֹ כָּל גִּידֵי קַשְׁיוּת לְבָבוֹ, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה בַּעַל תְּשׁוּבָה גָּמוּר:

וּבֶאֱמֶת הוּא מִן הַנִּמְנָע וְאִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר בְּשֶׁבַח הַחִבּוּר הַקָּדוֹשׁ הַכָּרוּךְ הַנּוֹרָא הַזֶּה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן בְּשֶׁבַח קְדֻשַּׁת הַמְחַבֵּר הַקָּדוֹשׁ בּוּצִינָא עִלָּאָה רַבָּא וְיַקִּירָא, אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, כִּי לוֹ דּוּמִיָּה תְּהִלָּה. וּמַה גַּם כִּי יָדַעְנוּ גַּם יָדַעְנוּ עֹצֶם הַמַּחֲלֹקֶת, רַבִּים קָמוּ עָלָיו וְעָלֵינוּ, חִנָּם עַל לֹא דָּבָר. וּבִגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה הֵכְרַחְנוּ לָשׂוּם לְפִינוּ מַחְסוֹם, וְהֶחֱשִׁינוּ מִטּוֹב מִלְּהַאֲרִיךְ וּלְסַפֵּר בְּשֶׁבַח קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ וּתְמִימוּתוֹ וְצִדְקָתוֹ וְעַנְוְתָנוּתוֹ בֶּאֱמֶת. וּבִמְקוֹם גְּדֻלָּתוֹ וְחָכְמָתוֹ הָרָמָה וְהַנִּשָּׂאָה, אֲשֶׁר כַּבִּיר מָצְאָה יָדוֹ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, בַּנִּגְלֶה וּבַנִּסְתָּר, בְּיַם הַתַּלְמוּד וּפוֹסְקִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים וּבְכָל סִתְרֵי הַשָּׂגוֹת גְּבוֹהוֹת וַעֲצוּמוֹת כָּל רָז לֹא אֲנִים לֵהּ וְכָל סָתוּם לֹא עֲמָמָהוּ – שָׁם אָנוּ מוֹצְאִין עַנְוְתָנוּתוֹ, הַפָּשׁוּט הַסַּבְלָן וְהָעָלוּב וְתָמִים בְּמַעֲשָׂיו, עוֹבֵד אֶת ה' בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ נִפְלָא יוֹמָם וָלַיְלָה לֹא יִשְׁבֹּת, לֹא יִשְׁקֹט וְלֹא יָנוּחַ מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחָכְמָה וְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד מְאֹד, כַּאֲשֶׁר עֵינֵיכֶם תֶּחֱזֶינָה מֵישָׁרִים בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. כִּי כָּל מְעַיֵּן אֲשֶׁר יָשִׂים לִבּוֹ לַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יִשְׁפֹּט בְּצֶדֶק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג דְּבָרִים כָּאֵלּוּ מִבֶּרֶם מְלֵאָה. וְכַמָּה יְגִיעוֹת יָגֵע וְכַמָּה טְרָחוֹת טָרַח וְכַמָּה אֲלָפִים תַּעֲנִיתִים וְהַפְסָקוֹת וְכַמָּה וְכַמָּה הַפְסָקוֹת שְׁלֵמוֹת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת וְכַמָּה מִינֵי סִגּוּפִים סִגֵּף וְכַמָּה וְכַמָּה שָׁנִים הִתְבּוֹדֵד בְּהִתְבּוֹדְדוּת וּפֵרַשׁ עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי פְּרִישׁוּת מִכָּל מִינֵי תַּאֲווֹת, וְקִדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּכָל מִינֵי קְדֻשׁוֹת. וּבְיוֹתֵר עַל הַכֹּל נִתְעַלֶּה וְנִתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁה נוֹרָאָה וַעֲצוּמָה עַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנֶּגֶד, וְנָסַע לָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה בִּשְׁעַת מִלְחָמָה, שֶׁהָיוּ תּוֹקֵף מִלְחָמוֹת קָשׁוֹת וַחֲזָקוֹת בְּאוֹתָן הַמְּדִינוֹת. וְכַמָּה וְכַמָּה הַרְפַּתְקָאוֹת דְּעָדוּ עָלָיו בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, ה' צַדִּיק יִבְחָן כַּפִּשְׁתָּנִי הַזֶּה וְכוּ' *). כִּי הִקִּיפוּ עָלָיו אָז בְּאוֹתָן הַיָּמִים כַּמָּה מִינֵי צָרוֹת וְסַכָּנוֹת תְּכוּפוֹת וּרְצוּפוֹת. צָרַת הַדֶּבֶר רַחֲמָנָא לִצְלָן שֶׁהָיָה אָז בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, וְתֹקֶף רַעַשׁ הַמִּלְחָמָה, שֶׁלֹּא הָיוּ בְּטוּחִים בְּחַיֵּיהֶם יוֹם אֶחָד. וּשְׁאָר מִינֵי הַרְפַּתְקָאוֹת קָשׁוֹת בְּגוּף וָנֶפֶשׁ וּמָמוֹן, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בִּכְתָב. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו נָתַן לוֹ כֹּחַ בַּרְזֶל לִסְבֹּל כָּל זֶה, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְשׂוּם אָדָם

*)בראשית רבה ל"ב, ומובא ברש"י תהלים י"א ע"ש.

לִסְבֹּל צָרוֹת וְיִסּוּרִין כָּאֵלֶּה מִכָּל צַד, עַד אֲשֶׁר זָכָה לַעֲבֹר בְּשָׁלוֹם, וְנִכְנַס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיָצָא וּבָא בְּשָׁלוֹם בְּלִי פָּגַע, וְזָכָה לְמַה שֶׁזָּכָה בְּאִתְגַּלְיָא וּבְאִתְכַּסְיָא. כִּי מִלְּבַד הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ, מַה שֶּׁזָּכָה עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לִדְבָרִים נֶעְלָמִים מֵעֵין כָּל חַי, גַּם בְּאִתְגַּלְיָא רָאוּ רָאִינוּ כִּי הָיָה ה' עִמּוֹ. כִּי הַתּוֹרָה שֶׁגָּלָה אַחַר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּכַמָּה מַעֲלוֹת עַד אֵין שִׁעוּר נִתְעַלִּית וְשֶׁגְּבָהּ מֵהַתּוֹרָה שֶׁגָּלָה מִקֹּדֶם. אִם אָמְנָם גַּם מִקֹּדֶם תּוֹרָתוֹ הַקָּדוֹשׁ הָאִירָה פְּנֵי תֵבֵל נוֹרְאוֹת נִפְלָאָתָה, נִפְלָאִים דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ גַּם מֵאָז וּמִקֶּדֶם. אוּלָם, כִּי גָּבְהוּ שָׁמַיִם מֵאֶרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דַּרְכֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁגָּלָה לְאַחַר אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִדַּרְכֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁגָּלָה מִקֹּדֶם, כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, וְכָל הַסֵּפֶר הַזֶּה רֵבוֹ כְּכֻלּוֹ הוּא מֵהַתּוֹרָה שֶׁגָּלָה לְאַחַר שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִמְצָא בּוֹ מֵהַתּוֹרוֹת שֶׁל קֹדֶם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם מְעַט מִזְּעִיר, שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין לְדֻגְמָא. (וְהֵם נִמְצָאִים בְּתוֹךְ הַסִּימָנִים שֶׁנִּכְתְּבוּ בִּלְשׁוֹן הַחֲבֵרִים שֶׁהֵם מִסִּימָן ע"ג עַד סִימָן קי"ד, וְגַם שָׁם הֵם רַק מְעַט דִּמְעַט):

וְהִנֵּה זֶה הַסֵּפֶר נִדְפַּס פַּעַם רִאשׁוֹן בְּאוֹסְטְרְהָא בִּשְׁנַת תקס"ח, בְּחַיֵּי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, זֶה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. אַךְ הַמַּדְפִּיסִים דְּשָׁם עִוְּתוּ מְאֹד, כִּי נִדְפַּס שֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ. וְעַל כֵּן רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ הַטָּעֻיּוֹת שֶׁנִּפְלוּ שָׁם בִּשְׁעַת הַדְּפוּס, וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת נֶחְסְרוּ שִׁיטוֹת שְׁלֵמוֹת. גַּם שִׁנּוּ הַסֵּדֶר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְהֶחֱלִיפוּ כַּמָּה עִנְיָנִים לְגַמְרֵי, מִלְּבַד שְׁאָר קִלְקוּלִים בְּעִנְיַן הַהַפְסָקוֹת שֶׁבֵּין תּוֹרָה לְתוֹרָה. וְשֶׁבְּתוֹךְ כָּל תּוֹרָה בְּעַצְמָהּ שֶׁצְּרִיכִין לִפְעָמִים לִתֵּן רֶוַח וְהֶפְסֵק בֵּין עִנְיָן לְעִנְיָן, וּבְכָל אֵלֶּה עִוְּתוּ מְאֹד. לִפְעָמִים הִפְסִיקוּ הֶפְסֵק גָּדוֹל בְּאֶמְצַע הָעִנְיָן שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, וּבְמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַפְסִיק, כָּלְלוּ וְצֵרְפוּ הָעִנְיָן יַחַד. עַד שֶׁבְּכַמָּה מְקוֹמוֹת לֹא נָתְנוּ הֶפְסֵק אֲפִלּוּ בְּהַתְחָלַת הַמַּאֲמָר. עַל אֵלֶּה שַׂמְתִּי לִבִּי וְדָעְתִּי לְתַקֵּן הַכֹּל עַל צַד הַיּוֹתֵר טוֹב, כְּפִי אֲשֶׁר הָיָה ה' עִמָּדִי, וְתִקַּנְתִּי כָּל הַטָּעֻיּוֹת וְהָעִוּוּת שֶׁנִּפְלוּ בְּהַדְפָּסָה רִאשׁוֹנָה:

גַּם זֹאת לָדַעַת, שֶׁהַסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן נִדְפַּס פִּתְאֹם שֶׁלֹּא בְּפָנַי כַּנַּ"ל. בְּעֵת שֶׁהָיָה רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בִּקְהִלַּת לֶמְבֶרְג, וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת הָיוּ צְרִיכִין עֲדַיִן לְתַקֵּן הַלָּשׁוֹן בְּמַהֲדוּרָא תִּנְיָנָא. וּמֵחֲמַת נְחִיצַת הַדְּפוּס, נִדְפַּס כְּפִי מַה שֶׁנִּכְתַּב בָּרִאשׁוֹנָה בְּמַהֲדוּרָא קַמָּא. עַל כֵּן רָאִיתִי וְנָתוֹן אֶל לִבִּי לְתַקֵּן בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְהַרְחִיב וּלְבָאֵר יוֹתֵר, כְּפִי מַה שֶׁיָּדַעְתִּי וְהֵבַנְתִּי בְּדַעְתִּי כַּוָּנַת הַמַּאֲמָר, כְּפִי מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ. וְכָל הַתּוֹרוֹת שֶׁנִּכְתְּבוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, לֹא גָּרַעְתִּי וְהוֹסַפְתִּי אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת. רַק בִּמְקוֹם הַהֶכְרֵחַ מְאֹד לִכְתֹּב אֵיזֶה פֵּרוּשׁ וּבֵאוּר, הִצַּגְתִּי אוֹתוֹ מֻסְגָּר בְּתוֹךְ שְׁנֵי חֲצָאֵי לְבָנָה, לְמַעַן דַּעַת שֶׁאֵין זֶה מִלְּשׁוֹנוֹ זַ"ל בְּעַצְמוֹ:

גַּם יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי כָּל הַמַּרְאֵה מְקוֹמוֹת מִכָּל פְּסוּקֵי תַנַ"ךְ וּמַאֲמְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּשַׁ"ס וּמִדְרָשִׁים וְסִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְתִקּוּנִים, וְכִתְבֵי הָאַר"י זַ"ל, אֲשֶׁר רַבּוּ כְּמוֹ רַבּוּ בַּסֵּפֶר הַזֶּה. וּבְכֻלָּם צִיַּנְתִּי בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַמַּרְאֵה מְקוֹמוֹת שֶׁלָּהֶם אֵיזֶה מְקוֹם בְּבוֹדָם:

גַּם שַׂמְתִּי סִימָנִים לַתּוֹרָה, שֶׁהִצַּגְתִּי אֵצֶל כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה צִיּוּן וְסִימָן עַל־פִּי סֵדֶר הָא"ב, לְמַעַן יֵקַל עַל הַמְעַיֵּן לִמְצֹא מְבֻקָּשׁוֹ. וְגַם בְּתוֹךְ כָּל תּוֹרָה בְּעַצְמָהּ, הִצַּגְתִּי אוֹתִיּוֹת לְסִימָן אֵצֶל כָּל עִנְיָן וְעִנְיָן, לִתֵּן רֶוַח וְסִימָן לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין עִנְיָן לְעִנְיָן, וּלְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָאן יוֹצֵא הַמַּאֲמָר מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, לְלַמֵּד וּלְבָאֵר הַקְּדָמָה וְעִנְיָן אַחֵר. כַּאֲשֶׁר יָבִין הַמְעַיֵּן בִּמְקוֹמוֹ:

גַּם כַּמָּה מַאֲמָרִים הוּבְאוּ בַּסֵּפֶר הַזֶּה כְּפוּלִים, פַּעַם בַּאֲרֻכָּה וּפַעַם בִּקְצָרָה. וְזֶה. כִּי כֵן דַּרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁהַתּוֹרוֹת שֶׁכָּתַב בְּעַצְמוֹ הָיָה עַל־פִּי־רֹב שִׁנּוּיִים רַבִּים בֵּין הָאֲמִירָה וְהַכְּתִיבָה, כִּי כְּתָבָם כְּפִי רְהִיטַת מֹחוֹ הַקָּדוֹשׁ. וְעַל־כֵּן הָיָה גּוֹרֵעַ וּמוֹסִיף מִכְּפִי מַה שֶׁיָּצְאוּ מִפִּיו בִּשְׁעַת הַדִּרּוּשׁ. אֲבָל לֹא כֵּן אָנֹכִי עִמָּדִי, כִּי אֲנִי דִּקְדַּקְתִּי לִכְתֹּב כְּפִי מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּלִי גֵּרָעוֹן וְתוֹסֶפֶת. וְלַאֲשֶׁר נִמְצְאוּ כַּמָּה מַאֲמָרִים שֶׁכְּתַבְתִּים בְּעַצְמִי, וְאַחַר־כָּךְ בָּאוּ לְיָדִי מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְנִמְצְאוּ שִׁנּוּיִים רַבִּים בֵּינֵיהֶם, מִטַּעַם הַנַּ"ל. עַל־כֵּן אָמַרְתִּי שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. וְהַכְּלָל, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר וְנִשְׁנָה לֹא נִשְׁנָה אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בּוֹ:

עַד כֹּה דְּבָרֵינוּ אֵלֶּה הַמֻּעָטִים הַמַּחֲזִיקִים הַרְבֵּה, לְהוֹדִיעַ מְעַט מִזְּעִיר מִדַּרְכֵי הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. וְיֶתֶר מִזֶּה אִי אֶפְשָׁר לְהַאֲרִיךְ וּלְסַפֵּר בְּמַהוּת קְדֻשַּׁת נִפְלְאוֹת נוֹרְאוֹת הַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה. כִּי לֹא יַסְפִּיקוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר בְּשֶׁבַח מַעֲלַת תּוֹרָה אַחַת מֵהַסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. וּבִפְרָט מֵחֲמַת עֹצֶם הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁהִתְגַּבְּרָה עַכְשָׁו בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, וְנִתְקַיֵּם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים וַתִּשְׁלַךְ אֱמֶת אַרְצָה, וְהָאֱמֶת נֶעְדֶּרֶת – שֶׁנַּעֲשָׂה הָאֱמֶת עֲדָרִים עֲדָרִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֶצְלוֹ הָאֱמֶת. אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן

הָאֱמֶת הוּא אֶחָד, וְהָאֱמֶת עַד לְעַצְמוֹ, וְהַבּוֹחֵר יִבְחַר. וְעַל ה׳ נַשְׁלִיךְ יְהָבֵנוּ, כִּי אֵין לָנוּ עַל מִי לְהִשָּׁעֵן, כִּי־אִם לְאָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם תְּלוּיוֹת עֵינֵינוּ. עַד הֵנָּה רַחֲמֶיךָ עֶזְרוּנוּ. גַּם לָנֶצַח אַל תִּטְּשֵׁנוּ וְאַל תַּעַזְבֵנוּ. שְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ הֵמָּה יַנְחוּנוּ. ״יְהִי ה׳ אֱלֹקֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ. וְיהִי נֹעַם ה׳ אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂי יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ״. בֶּן דָּוִד יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ, וְיַעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ, וְיִבָּנֶה בֵּית קָדְשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

הֲלֹא כֹּה דִּבְרֵי הַמַּעְתִּיק וְהַמְסַדֵּר, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

הק׳ **נתן** בא״א מוהר״ר **נפתלי הירץ** מנעמראב רבתי: חתן הרב הגאון החסיד המפורסם מו״ה **דוד צבי** אב״ד בק״ק שאריגראד ובק״ק קרעמיניץ והגליל. ובק״ק מאהלוב יצ״ו:

וְאֵלֶּה דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. **שִׁיר נָעִים.** כּוֹלֵל עִנְיָנִים רַבִּים בִּדְבָרִים מֵעָטִים, מֵעָט מַחֲזִיק הַמְרֻבֶּה. יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת מִשֶּׁבַח תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, וּמִשֶּׁבַח מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וּמוּסָר נִפְלָא וְהִתְעוֹרְרוּת עָצוּם שֶׁיְּעוֹרֵר כָּל אֶחָד אֶת נַפְשׁוֹ. וִידַבֵּר מִגְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ. וְנִפְלְאוֹת בְּרִיּוֹתָיו, וּיְנַצַּח בְּשִׁירוֹ לְהַזְכִּיר. נִפְלְאוֹת עֲרֻבַּת גְּעִימַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַבָּא וְשַׁעֲשׁוּעָיו לְכָל הַזּוֹכִים אֲלֵיהֶם, וְהַשִּׁיר שֶׁיִּתְעַר לָעָתִיד. וּלְהֵפֶךְ מְרִירַת הַמַּכְאוֹב וְקִרְחָיוֹן שִׁנַּיִם שֶׁל הַגְּדָחִים מֵהֶם וְאוֹבְדִים אֲבֵדָה שֶׁאֵינָהּ חוֹזֶרֶת. יְעוֹרֵר יְשֵׁנִים. יָקִיץ נִרְדָּמִים, יְחַזֵּק עֲיֵפִים, יוֹדִיעַ לְהָאָדָם מִגֹּדֶל כֹּחוֹ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לִזְכּוֹת לְכָל אֵלֶּה. כְּשׁוֹפָר יָרִים קוֹלוֹ. לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. הֵן אֵלֶּה קְצוֹת דַּרְכֵּי הַשִּׁיר הַזֶּה. וּשְׁמוֹ קֹדֶשׁ וְשֵׁם אָבִיו חָתוּם בְּרָאשֵׁי הַחֲרוּזוֹת, כָּפוּל וּמְשֻׁלָּשׁ וּמְרֻבָּע:

נ ימוּסֵי הַדָּתוֹת כֻּלָּם לֹא יִשְׁוּוּ לְדָתֵנוּ.
ח כְּמֵיהֶם בָּדוּ מִלִּבָּם נִימוּסִים בִּשְׂכְלָם הָאֱנוֹשִׁי.
מ שֶׁה עָלָה לַמָּרוֹם וְעָנָן לְבוּשׁוֹ.
נ מְצָא הַמְחֻיָּב דִּבֵּר עִמּוֹ בְּכָל פַּעַם, וּפֵרֵשׁ מִן הָאִשָּׁה:

נ בְּזִים וּדְווּיִים וּסְחוּפִים אֲנַחְנוּ.
ח כְּמָתוֹ מֵאַיִן תִּמָּצֵא, מִמֶּנּוּ לֶקַח טוֹב לָקַחְנוּ.
מ לָךְ בִּישׁוּרוּן עִם דָּתֵנוּ כִּשְׁנֵי אַחִים לֹא יִתְפָּרְדוּ.
נ שְׁמָתוֹ וְגוּפוֹ הַזֵּךְ, זוֹ מִזּוֹ לֹא נָדוּ:

נ פְּשׁוּתָם רַבִּים, כֵּן רַבּוּ דֵּעוֹתֵיהֶם, וְחִלּוּף סְבָרוֹתֵיהֶם.
ח דָּשִׁים מִקָּרוֹב בָּאוּ עֲבוֹדוֹתֵיהֶם.
מ חִשְׁבוֹתֵיהֶם לֹא מַחְשְׁבוֹתֵינוּ, וְלֹא דְּרָכֵינוּ דַּרְכֵּיהֶם.
נ פְּשׁוּתֵינוּ אַחַת הִיא, וְאֵינָהּ נוֹטָה לְרִבּוּי צַלְמֵיהֶם:

נ פְּשִׁי הַחֲזָקָה וְהַפִּקְחַת. לָמָּה לֹא חַסְתָּ עָלַיִךְ. וְשָׁכַחְתָּ אוֹמֵן הַמְגַדֵּל אוֹתָךְ. וְהָאֱכִילַךְ מַמְתַּקִּים. וְהִלְבִּישַׁךְ אַרְגָּמָן. וְעַתָּה אַתָּה. רְמוּסָה בֵּין עִקְבֵי צֹאן. וּבֵין רַגְלֵי הַתַּאֲוֹת. הָעָבִים וְהַגַּשְׁמִיִּים. וְאַתָּה עֵרֹם וְעָרְיָה. יֵין מִשְׁתַּיִךְ נָהְפַּךְ לְמִשְׁתֵּה דְּמָעוֹת.
ח זַק וְנִתְחַזֵּק. וְאַל תִּהְיֶה כַּפִּיל הַגָּדוֹל. וְכַגָּמָל אֲפִלּוּ כְּשֶׁמָּשְׂכֵהוּ בְּחָטְמוֹ הָעַכְבָּר לֹא יִבְעַט בּוֹ. וְכָל זֶה מֵחֲמַת שְׁטוּת שֶׁאֵין יוֹדֵעַ מִכֹּחוֹ. אֲבָל נַפְשִׁי הַפִּקֵּחַת וַחֲזָקָה.
מ ה תַּעֲשֶׂה לְיוֹם פְּקֻדָּה. וּמַה תָּשִׁיב לְשׁוֹלְחֵךְ דָּבָר. אַל תַּבֵּט עַל מִצְהֲלוֹת הַזְּמַן. כִּי גּוּפֵךְ חַלָּשׁ וָדַל. הַזְּמַן הוֹלֵךְ וְהוֹמֶה. וְהַגּוּף אֶפְשָׁר עַכְשָׁו בָּא יוֹמוֹ:
נ קֹב לֵב הָאֶבֶן וְהָאֵר לִי מִשָּׁם מְעַט פָּנֶיךָ בָּרָה כַּחַמָּה. יָפָה כַּלְּבָנָה. אַל תַּחֲרִישׁ וְאַל תִּשְׁקֹט. הָרִימָה קוֹלְךָ הָעֲרֵב בְּשִׁירוֹת וְהוֹדָה. וּפְתַח פִּיךָ וְתוֹצִיא דְּבָרֶיךָ הַנְּעִימִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. דָּלוּ עֵינֶיךָ לַמָּרוֹם וּזְכֹר אַהֲבָתְךָ הַיְשָׁנָה:

נ הָרוֹת נְחָלִים אַפִּיקֵי מַיִם רַבִּים וְיַמִּים גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים.
נ פְּלָאִים וּמְשֻׁנִּים בְּצִבְעֵיהֶם וּבְטַעֲמֵיהֶם וּבִטְבְעֵיהֶם.
ח יוֹת קְטַנּוֹת וּגְדוֹלוֹת בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד אֵין מִסְפָּר לְמִינֵיהֶם.
מ שַׁבְּחִים וּמְהַלְּלִים כֻּלָּם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל אֵיבְרֵיהֶם.
מ לִין יַגִּידוּן תָּמִיד וְלֹא יְכַחֲשׁוּן מַנְהִיגֵיהֶם.
נ וּצְצִים אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת בְּעֻמְקֵיהֶם.
נ חִבָּא בָּהֶם אוֹרוֹת כְּלֵיהֶם:

נְ שָׁמוֹת הַגְּזוּרִים מִתַּחַת כִּסֵּא כָּבוֹד.

נִ כְסֻפָה תָּמִיד אֶל שָׁרְשָׁהּ לִהְיוֹת לָבוּד.

חַ יֹּם וָחֶסֶד שׁוֹאֶבֶת מֵחַסְדֵּי דָּוִד.

חֵ ן רוּחַ מִטִּפֵּי גַּן עֵדֶן מִמֶּנָּה לֹא אָבַד.

מִ וֹשְׁבוֹת הַהֵיכָלוֹת וְאָהֳלֵי הַשָּׁלוֹם לְכָל אַחַת וְאַחַת נִסְמָן וְנִתְוָה תָּיוּ הוֹד.

מַ ה פָּעַל אֶל הַמַּלְאָכִים יִשְׁאֲלוּ, וִירוּצוּן בִּשְׁלִיחוּתָם כְּכוֹכְבָא דְּשָׁבִיט.

מְ רַחֲקִים וּמְסֻלָּקִים מִכָּל הַתַּעֲנוּגִים, מִי שֶׁאָרְחוֹתָיו עָבִיט. (א)

נִ שְׁאָרִים בְּרָעָב וּבְחֶרְפָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע זֶבֶד:

נָ שׁוּבָה עַד ה' וְלֹא נִהְיֶה אָבַד:

נְ קַבֵּל רַע וָטוֹב בְּאַהֲבָה וְנַלְבִּישׁ לָאָב עַד:

בְּ רִיאַת הָאֲדָמָה וְכַדּוּרֶיהָ אֲרָצוֹת וּמְדִינוֹת רַבּוֹת סְבִיבֶיהָ:

בְּ נֵי אָדָם אִישׁ לְלְשׁוֹנוֹ וְדָתוֹתֶיהָ:

נְ צָנִים וּפְרָחִים וְאִבֶּיהָ.

נְ פִילַת הַמְּדִינוֹת מֵרוּחוֹתֶיהָ.

נִ שְׁאֶרֶת עוֹמֶדֶת וְהַגַּלְגַּלִּים מַקִּיפִים סְבִיבוֹתֶיהָ:

שַׁ יָטוֹת הַשֵּׁדִים וְהָרוּחוֹת בָּאֲוִיר.

שׁ וֹמְעִים גְּזֵרַת הַשֵּׁם וְשׁוֹלְטִים בְּאַרְבָּעָה הָאָבוֹת שֶׁהֵם הַשּׁוֹר וְהַבּוֹר וְהַמַּבָּעָה וְהַהֶבְעֵר (ב):

מְ שַׁתְּפִים עִם הַמַּלְאָכִים וְעִם בְּנֵי אָדָם בְּגִמּוּל (חֲגִיגָה ט"ז.).

מִ בְּרִית קֹדֶשׁ בּוֹרְחִים הַנֶּאֱמָר בּוֹ הִמּוֹל יִמּוֹל. (ג)

חַ וְּטִים כִּבְמַקְלוֹת בְּצוּרוֹתָם הַמְשֻׁנּוֹת.

חִ וְּרֵי חֲבָרִים וּמְכַשְּׁפִים מַכְרִיעִים אוֹתָם בְּהַשְׁבָּעָתָם בַּשֵּׁמוֹת הַמְּכֻנָּוֹת:

הַ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹמֶרֶת אוֹתָנוּ מִכָּל טֻמְאוֹת.

הַ צְּדָקָה מַצֶּלֶת מִמִּיתוֹת מְגֻנּוֹת:

נְ בוּאָה אֵין לָנוּ:

חֲ רִיקַת שֵׁן הָאֻמּוֹת עַל אֻמָּה יְחִידָה, תְּבוּנָה אֵין בָּנוּ.

מְ רִירַת הַצָּרוֹת אֵיךְ לְהַשְׁקוֹת הֵם דָּנוּ.

נְ סֹבֹּל עוֹלָם עַד יָבוֹא עָנִי.

בֵּ ן יְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵי אָבִיו.

גֵּ ר עֲטֶרֶת נְעַטֵּר בְּבֵן חָבִיב.

שִׁ יר חָדָשׁ אָז נָשִׁיר.

מַ לְכֵּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַרְאֶה בְּאֶצְבַּע בָּשָׂר.

חָ תוּם תּוֹרָה בְּלֵב כָּל אֶחָד מִלְּהִשָּׁכֵחַ.

הַ מָּוֶת לָנֶצַח יְבַלַּע כִּקְטֹרֶת רֵיחַ:

נָ כִיא לְבַב חָכְמָה לְהָבִין תְּכוּנַת גּוּפֵנוּ וּמָרְחַקֵּי פְּרָקָיו וַעֲרִיכוּת אֵיבָרָיו.

חִ יּוּב הֲכָנָתוֹ מוֹעִילָה לִידִיעַת הַבּוֹרֵא הַמְצַיֵּר אֵלּוּ הַיְצִירוֹת כֻּלָּם:

מְ רַפֵּא כָּל חֹלִי וְאִישׁ מַכְאוֹבוֹת עִוֵּר וּפִסֵּחַ. צָרוּעַ וְנָגוּעַ דּוֹאֵג וְכוֹאֵב:

נֹ אכַל לְבַד לְקִיּוּם נַפְשׁוֹתֵינוּ וּלְמַעֵט תַּאֲוֹת טִבְעֵנוּ:

חֲזַק

(א) מלשון "ולא יעבטו אורחותם", עיין רש"י יואל ב'.

(ב) עיין זוהר דף קצא. ויקרא כה. תזריע מח: שלח קעב.

(ג) עיין זוהר לך לך צה: עיין שם, ובתיקון כא ובתיקון עין.

לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה', הִתְגַּלּוּת נִפְלָא מִסּוֹד גְּדֻלַּת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זַ"ל:

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הִבְטִיחַ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל עַל יָדוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קלח:): כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם בְּיַבְנֶה אָמְרוּ: עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ. וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (נשא קכד:): בְּהַאי חִבּוּרָא דְּאִיהוּ **סֵפֶר הַזֹּהַר** יִפְקוּן בֵּהּ מִן גָּלוּתָא.

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן נִפְלְאוֹת נִסְתָּרוֹת שֶׁל תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, כִּי עַל כֵּן סָמַךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עַצְמוֹ עַל זֶה הַפָּסוּק "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ", כִּי בֶּאֱמֶת בְּזֶה הַפָּסוּק בְּעַצְמוֹ מְרֻמָּז וְנִסְתָּר סוֹד הַזֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי, שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, עַל יָדוֹ לֹא תִשָּׁכַח הַתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי סוֹפֵי תֵבוֹת שֶׁל זֶה הַפָּסוּק: כִּי **לֹא** תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ – הֵם אוֹתִיּוֹת **יוֹחַאי**. וְזֶה שֶׁמְּרֻמָּז וּמְגֻלֶּה הַפָּסוּק, כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ – מִפִּי זַרְעוֹ דַּיְקָא, הַיְנוּ מִפִּי זַרְעוֹ שֶׁל זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻמָּז וְנִסְתָּר בְּזֶה הַפָּסוּק, שֶׁהוּא הַתַּנָּא **יוֹחַאי**, כִּי עַל־יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי שֶׁמְּרֻמָּז בְּזֶה הַפָּסוּק בְּסוֹפֵי תֵבוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, עַל יָדוֹ לֹא תִשָּׁכַח הַתּוֹרָה, כִּי בְּזֹהַר דָּא יִפְקוּן מִן גָּלוּתָא כַּנַּ"ל:

וְדַע שֶׁסּוֹד רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעַצְמוֹ הוּא מְרֻמָּז בְּפָסוּק אַחֵר. כִּי דַּע, כִּי הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (דניאל ד): **עִיר** וְקַדִּישׁ **מִן שְׁמַיָּא נָחִית** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שִׁמְעוֹן וְכוּ':

לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה׳, הִתְגַּלּוּת נִפְלָא מִסּוֹד גְּדֻלַּת הַתַּנָּא הָאֱלֹקִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זַ״ל.

הנה מצינו שרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי הִבְטִיחַ שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל עַל יָדוֹ, כַּמּוּבָא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קלח:): ׳כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם שהוא מקום שהיו יושבים שורות שורות ככרם בִּיבְנֶה אָמְרוּ: עֲתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שנאמר "הנה ימים באים נאום ה׳ אלהים והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים, כי אם לשמוע את דבר ה׳", וכתיב "ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח, ישוטטו לבקש את דבר ה׳ ולא ימצאו", דבר ה׳ זו הלכה, דבר ה׳ זה הקץ, דבר ה׳ זו נבואה, ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה׳, אמרו עתידה אשה שתטול כיכר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין וכו׳ (והגמרא מאריכה לבאר מהו הספק שיהיה על הכיכר, שלכן לא ידעו אם הוא טמא או טהור). וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ"׳. וְהטעם שלא תשתכח התורה מישראל הוא כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר (נשא קכד:): ׳בְּהַאי חִבּוּרָא – בחיבור זה, דְּאִיהוּ – שהוא סֵפֶר הַזֹּהַר, יִפְקוּן בֵּהּ מִן גָּלוּתָא – יצאו על ידו מהגלות׳, ורואים אנו מדברי הזוהר שדבר זה שלא תשתכח התורה מישראל יהיה על ידי ר׳ שמעון בן יוחאי עצמו, כי על ידי ספר הזוהר שחיבר יוכלו ישראל לזכור את דברי התורה ולקיימם גם בגלות, ולבסוף אף לצאת מהגלות, כי מה שאמרו רבותינו שהתורה תשתכח, זהו משום שראו שהסטרא אחרא תתגבר בסוף הגלות, ויהיה קשה לזכור את דברי התורה ולקיימם, ועל כך אמר ר׳ שמעון בן יוחאי שהתורה לא תשתכח, כי על ידי ספר הזוהר שגילה, התורה לא תשתכח אף בסוף הגלות[1].

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן נִפְלְאוֹת נִסְתָּרוֹת שֶׁל תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, כִּי עַל כֵּן סָמַךְ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עַצְמוֹ עַל זֶה הַפָּסוּק "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ", כִּי בֶּאֱמֶת בְּזֶה הַפָּסוּק בְּעַצְמוֹ מְרֻמָּז וְנִסְתָּר סוֹד הַזֶּה, שֶׁעַל יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי, שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, עַל יָדוֹ לֹא תִשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי סוֹפֵי תֵּבוֹת שֶׁל זֶה הַפָּסוּק: "כִּ״י לֹ״א תִשָּׁכַ״ח מִפִּ״י זַרְע״וֹ" - הֵם אוֹתִיּוֹת ״יוֹחַאי״. וְזֶה שֶׁמְּרֻמָּז וּמְגֻלֶּה הַפָּסוּק, ״כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ״ - מִפִּי זַרְעוֹ דַּיְקָא, הַיְנוּ מִפִּי זַרְעוֹ שֶׁל זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻמָּז וְנִסְתָּר בְּזֶה הַפָּסוּק, שֶׁהוּא הַתַּנָּא ״יוֹחַאי״, כִּי עַל יְדֵי זַרְעוֹ שֶׁל יוֹחַאי שֶׁמְּרֻמָּז בְּזֶה הַפָּסוּק בְּסוֹפֵי תֵּבוֹת כַּנַּ״ל, שֶׁהוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, עַל יָדוֹ לֹא תִשָּׁכַח הַתּוֹרָה, כִּי בְּזֹהַר דָּא יִפְקוּן מִן גָּלוּתָא – על ידי הזוהר הזה יצאו מהגלות **כַּנַּ״ל.**

וְדַע שֶׁסּוֹד רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעַצְמוֹ הוּא מְרֻמָּז בְּפָסוּק אַחֵר. כִּי דַּע, כִּי הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת מה שנאמר שנבוכדנצר ראה בחלומו (דניאל ד): **״עִ״יר וְ׳קַדִּישׁ מִ׳ן שְׁ׳מַיָּא נָ׳חִית״** – מלאך שהוא ער לעולם וקדוש יורד מן השמים, שהוא **רָאשֵׁי תֵּבוֹת ׳שִׁמְעוֹן׳ וְכוּ׳**[2].

מקורות והערות

[1] ובליקוטי הלכות (הל׳ נזיקין הל׳ ד׳ אות י״ג) כתב: "כל ספר הזוהר הם תיקונים וכלים שהמשיכו ברוב השגתם הקדושה, שעל ידי זה נזכה להשגות אלקות, שזהו כל דרכי הקבלה הקדושה שגילו רשב״י ותלמידיו, ועל כן בזוהר דא יפקון מן גלותא, ויקויים כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, היינו כמו ביציאת מצרים שהיתה הגאולה על ידי משה רבינו, על ידי שגילה לנו אז השגות אלקות בדרכים נפלאים, כמבואר בתחילת התורה מישרא דסכינא (סי׳ ל׳), כמו כן עתה בגלות האחרון הזה שקשה וכבד יותר, אבל ברחמיו יגאלנו על ידי כל הסתרי תורה שגילו הרשב״י וחבריו, שהם כלים וצמצומים להשגת אלקות, שעל ידי זה עיקר רפואת הנפש וגאולתה בגשמיות ורוחניות וכו׳. כי אף על פי שעדיין אין אנו יודעין ומבינים כלל סתרי התורה שגילה רשב״י בזוהר ותיקונים, אף על פי כן הוא תיקון גדול לנפשינו, כי כבר עשה והכין לנו כלים נפלאים ותיקונים גדולים על ידי דרכי תורתו הקדושה שגילה, שעל ידי זה מי שרוצה להתייגע לבקש אותו יתברך יוכל לבוא בנקל להשגות אלקות על ידי הדרכים והכלים והתיקונים שגילה. כי להמשיך השגות אלקות צריכין כמה וכמה צמצומים, בחינת כלים ותיקונים, ומחמת חטא אדם הראשון וקלקולי הדורות, אי אפשר לגמור התיקון בשלימות בדור אחד, ועל כן מתייגעים גדולי הצדיקים בכל דור ודור להמשיך תיקונים נפלאים ולהשאיר ברכה אחריהם, כדי שיהיה בנקל לדור אחרון להשיג אותו יתברך אם ירצו לבקשו. ועל כן גם אחר התנא רשב״י זכינו לכתבי האר״י ז״ל שהוסיף לגלות תיקונים נפלאים וכו׳, וכן בדורותינו זכינו למה שזכינו על ידי גדולי הצדיקים שהיו מימות הבעל שם טוב ז״ל עד עכשיו. ומי שהוא בעל נפש ודורש את ה׳ יוכל להבין מעט את כל מעשה תוקפם וגבורתם של הצדיקים הגדולים המובחרים שעשו ותיקנו לנו בכל דור ודור. וזה עיקר חיותינו ותקותינו, שאנו מחיין עצמנו בהשארה הקדושה שהשאירו לנו גדולי הצדיקים האמיתיים על ידי תלמידיהם וכנ״ל".

[2] בחיי מוהר״ן (סי׳ קפ״ט) מובא: "בדרך, בעת נסיעתו לאומין, ענה ואמר: אף על פי כן השם יתברך עוזר לישראל תמיד, ואין דור יתום. וכמו שאמר רבי שמעון בר יוחאי (שבת קלח:), כשאמר איזה תנא: עתידה תורה שתשתכח מישראל, ענה רבי שמעון ואמר: לאו, כי בזוהר דא יפקון מן גלותא, כי לא תשכח מפי זרעו. ועל כן עמד עצמו על זה הפסוק, וגילה אז הסוד הנדפס בלקוטי מוהר״ן ח״א בתחילתו, עיין שם, מגדולת רבי שמעון בר יוחאי. עניתי ואמרתי לו: רבי שמעון יש לו גם כן בודאי הנאה מזה, היינו מזה החידוש הנפלא. השיב: הן. אחר כך ענה ואמר: רבי שמעון בעצמו הוא ענין אחר, כי רבי שמעון הוא ע״יר ו׳קדיש מ׳ן ש׳מיא נ׳חית, כנדפס שם, ועכשיו יש נ׳חל נ׳ובע מ׳קור ח׳כמה (משלי י״ח) וכו׳. גם כבר נשמע שאמר על עצמו, שהוא נהר המטהר מכל הכתמים".

תורה א'

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק (תהלים קי"ט): **"אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ** – מאושרים הם אותם התמימים בדרכיהם, **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'"** – ההולכים בדרך התורה והמצוות. **ובסוף** המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

דַּע, כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שאנו לומדים **נִתְקַבְּלִים** בשמים **כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת**[1], **שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים**, וְדבר נוסף שנעשה על ידי לימוד התורה, **שהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל** עם **יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין** – בפני הקב"ה, ובפני בני אדם שצריך מהם טובות, **הֵן בְּרוּחָנִי** – בענינים רוחניים שהאדם צריך להשיג, **הֵן בְּגַשְׁמִי** – בענינים גשמיים שהאדם צריך להשיג, וטעם הדבר, **כִּי עַכְשָׁו** בגלות **בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֲמִיתִּי שֶׁל** עם **יִשְׂרָאֵל** שיש להם משום שהם בני מלכים וחלק אלוה ממעל **נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם** – אצל אומות העולם, ואילו היהודים מבוזים ומושפלים. **אֲבָל עַל יְדֵי** לימוד **הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל** אצל הקב"ה ואצל בני אדם, **כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת** (משלי ה): **"אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן"**, ודרשו רבותינו ז"ל בעירובין על המילים 'ויעלת חן': **'שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ'** (ערובין נ"ד:), – **שהלומדים** אותה מקבלים חן[2], **וְעַל יְדֵי זֶה** שמתעלה החן של ישראל בעיני הקב"ה, ולכן גם דבריהם הם דברי חן, **נִתְקַבְּלִין** בשמים **כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת**, משום שדברי חן מתקבלים יותר, (וכפי שיבואר בהמשך המאמר).

כעת יבוארו מספר הקדמות, שעל ידם יובן עומק ענינו של ה'חן', ומדוע על ידי לימוד התורה מקבל האדם 'חן'.

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי – יהודי **צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר** – בכל דבר גשמי שיש בעולם טמון בו שכל וחכמה, שהוא החיות האלוקית שמחיה ומקיימת אותו, ועל האדם להסתכל בכל דבר ולראות בו את החיות האלוקית שיש בו[3], **וּלְקַשֵּׁר** ולחבר את **עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר**, וזאת **כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל** – החיות האלוקית **שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל** – החיות האלוקית **הוּא אוֹר** רוחני **גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ** לאדם **בְּכָל דְּרָכָיו**, שידע כיצד להתקרב לה' ולהתגבר על המכשולים המפריעים לו להתקרב לה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ח): **"חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו"**, – האדם שזוכה לחכמה האלוקית, היא מאירה לפניו בכל דרכיו, (ותתפרש המילה 'פניו' כמו לפניו) (ובהמשך המאמר יתבאר כיצד זוכים להסתכל בשכל שבכל דבר).

כעת יתבאר יותר ענין החכמה והשכל שיש בכל דבר.

וְההסתכלות בחכמה והשכל **הִזֶּה** הוא **בְּחִינַת יַעֲקֹב**, כי יעקב זכה לדרגה זו, שהסתכל בשכל שבכל דבר והתקשר אליו[4], ונמצא שזכה להשיג את ספירת ה'חכמה' (הראשונה מעשר הספירות[5]), שהיא בחינת החכמה והשכל שיש בכל דבר, כי אורה של ספירת ה'חכמה' הוא משתלשל דרך עשר הספירות והוא מחיה את העולם הגשמי. והראיה שיעקב זכה לבחינה זו, **כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה** על ידי שקנה אותה מעֵשָׂו, **שֶׁ**הבכורה **הוּא רֵאשִׁית**, שהרי הבכור הוא הראשון שבבנים, **שֶׁ**ראשית **הוּא בְּחִינַת חָכְמָה** (תיקונים תיקון י"ד, זוהר משפטים קכ"א:), וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קי"א): **"רֵאשִׁית חָכְמָה** יראת ה'", ורמוז בפסוק זה שהחכמה נקראת ראשית. והטעם, משום שה'חכמה' היא הספירה הראשונה מעשר הספירות, ואם כן היא ראשית הבריאה, וממנה השתלשלו שאר הספירות. נמצא שבכורה, ראשית, וחכמה, הם כולם בחינה אחת, וכיון שיעקב זכה לבכורה, הרי שזכה לבחינת ה'חכמה'. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמר עֵשָׂו על יעקב

מקורות והערות

[1] הנה אפשר לפרש 'תפילות' – התפילות הקבועות שמתפללים שלוש פעמים ביום, ו'בקשות' – הבקשות הפרטיות שהאדם מבקש בלשונו. ואפשר לפרש גם: 'תפילות' – שבחו של מקום, 'בקשות' – שאילת צרכיו, (עיין בגמ' ברכות דף לא. ובמהרש"א שם). [2] רש"י שם. [3] על פי ליקוטי הלכות (הל' פקדון הל' ד' אות כ"א) וביאור הליקוטים. ועיין לקמן סימן י"ט אות ח' שמבואר שם שבכל דבר שבעולם יש בו צירופי אותיות, שהם בחינות רוחניות הנמשכות מהספירות העליונות ועל ידם הדבר נברא, והם מחיים אותו, ומבואר שם שהצדיקים הגדולים זוכים לדעת את צירופי האותיות שבכל דבר, ולא רק זאת אלא שאכילתם ושתייתם וכל תענוגיהם הוא רק מהאותיות שבמאכל והמשקה ולא מהטעם הגשמי כלל. [4] מי הנחל. [5] עיין בעץ חיים שער מ"ב פ"א שכתב, שספירת ה'כתר' שהיא למעלה מספירת ה'חכמה' היא בחינה עליונה שהיא למעלה מעשר הספירות, והיא כמו כתר המלך שהוא למעלה מראשו ואינה מכלליות ראשו, ועל כן אינה מכלל הספירות, ובמקומה נמנית ספירת ה'דעת', ועם כל זה לפעמים אנו מונים אותה מכלל העשר ספירות, עיי"ש באריכות בענין זה.

בְּעֶזְרַת אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמִּדְבָּר מַתָּנָה. נַתְחִיל לְהַדְפִּיס חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. בִּזְכוּת זֶה נִזְכֶּה לַעֲלוֹת לְצִיּוֹן בִּרְנָנָה. אָל קְרִית מֶלֶךְ דָּוִד חָנָּה:

א אַשְׁרֵי

תְּמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט):

דַּע כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי; כִּי עִכְּשָׁו בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם, אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה חֵן וַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (עירובין נד:), וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. וְזֶה בְּחֵינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחֵינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זוהר משפטים קבא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחֵינַת (בראשית כט): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי. וְזֶה בְּחֵינַת שָׁמָּשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחֵינַת (משלי ד): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. וְזֶה בְּחֵינַת **חַיּוּת**, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחֵינַת **נוּן**, שֶׁהוּא בְּחֵינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחֵינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ. (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:) וְזֶהוּ בְּחֵינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחַיּוּת, שֶׁהִיא בְּחֵינַת חָכְמָה, בְּחֵינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה:

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחֵינַת עֵשָׂו, שֶׁבָּזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל בְּחֵינַת (משלי יח): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחֵינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחֵינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה כד): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ':

וְזֶה בְּחֵינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד'), בְּחֵינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחֵינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחֵינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחֵינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחֵינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ', אִי אָזֵל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין דף לז:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מְשָׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וְאַזַּי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחֵינַת **נ**, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחֵינַת **ח**, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַ**ח** וְהַ**נ**, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְאַזַּי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הֵינוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה', הֵינוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחֵינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחֵינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְּבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ; אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַ**נ** וְהַ**ח** כַּנַּ"ל וְנַעֲשָׂה **חֵן**, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחֵינַת **ת**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחֵינַת "חֵן", עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחֵינַת **תָּי"ו**, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲקִיקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נָחְקַק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו. נִמְצָא, שֶׁבְּחֵינַת הַ"חֵן" חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ; וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחֵינַת תָּי"ו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (קהלת ט): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. **נַחַת** דַּיְקָא, הֵינוּ בְּחֵינַת **חֵן** הַנַּ"ל וְהַ**ת** הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת **נַחַת**, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחֵינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ'. וְעַל־כֵּן בְּדֶרֶךְ

לאחר שלקח ממנו גם את הבכורה וגם את הברכות (בראשית כ"ז): "הכי קרא שמו יעקב **וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם"**, **וְתַרְגּוּם אונְקְלוּס: 'וְחַכְּמַנִי'** – שיעקב לקח ממנו את הבכורה והברכות על ידי חכמתו, אם כן רואים אנו שלא רק שיעקב זכה לחכמה, אלא גם השם 'יעקב' רומז על ספירת החכמה.

וְהחכמה והשכל הזה שיש בכל דבר זֶה בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ לאדם בְּכָל דְּרָכָיו ברוחניות, **כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ** שמאירה לאדם את דרכו בגשמיות, ובשורשם העליון החכמה והשמש הם בחינה אחת. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר במשלי (משלי ד): **"וְאֹרַח צַדִּיקִים** – דרכם של הצדיקים היא מאירה **כְּאוֹר נֹגַהּ** – כמו אור השמש שכשהוא מתחיל לזרוח הוא אור קטן, **הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם"** – והוא הולך ומתגבר עד חצות היום, שאז האור הוא בחוזקו ובגבורתו, וכך גם הצדיקים מתחילים להסתכל מעט בשכל שבכל דבר, ואז הוא מאיר להם מעט בדרכיהם, ולאחר מכן הם מסתכלים יותר ויותר בשכל שיש בכל דבר, עד שמסתכלים בו בשלימות, ואז הוא מאיר להם בכל דרכיהם בשלימות.

וְהחכמה והשכל הזה שיש בכל דבר **זֶה בְּחִינַת חַיִּת**, כי האות ח' בשורשה העליון רומזת על ספירת החכמה, וזאת משום שח' הוא **לְשׁוֹן חִיּוּת**, וחיות הוא בחינת החכמה, **כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'** בעליה", שהחכמה מחיה את האדם הזוכה לה, ורמוז בזה, שהחכמה מחיה את כל הבריאה, כי החכמה והשכל האלוקי שיש בבריאה הוא מחיה את כל הבריאה ומעמיד אותה, ובלא זה לא היה לבריאה קיום כלל.

לאחר שנתבאר ענין החכמה והשכל שיש בכל דבר, יתבאר כעת כיצד ניתן לזכות להסתכל בשכל שיש בכל דבר.

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל והחכמה הזה שיש בכל דבר **גָּדוֹל מְאֹד** ושכלו של האדם הוא מוגבל, **אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת 'נוּן'**[6], **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מַלְכוּת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ע"ב): **"לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ** – כל זמן זריחת השמש, דהיינו בכל זמן הבריאה, **יִנּוֹן שְׁמוֹ"** – תהיה נזכרת מלכותו וגדולתו של שלמה המלך[7], **וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י:** על המילה 'ינון' שהיא **'לְשׁוֹן מַלְכוּת'**, ושורש תיבת 'ינון' הוא האות נון, נמצא שהאות נון היא בחינת 'מלכות'[8]. ורק על ידי שאדם זוכה להשיג ולקבל מאורה של ספירת ה'מלכות' שהיא הספירה האחרונה מעשר הספירות, יכול הוא לזכות להשיג ולקבל מאורה של ספירת ה'חכמה' שאורה גדול מאוד, ולהסתכל בשכל והחכמה שיש בכל דבר, כי ספירת ה'מלכות' מקבלת את אור ה'חכמה' המשתלשל דרך עשר הספירות ומצמצמת אותו ואז ניתן להשיג את החכמה והשכל. והדרך לקבל מאורה של ספירת ה'מלכות' הוא על ידי שהאדם מקבל עליו עול מלכות שמים גם כשאינו מבין זאת בשכלו, והוא מאמין שעל אף כל ידיעותיו והשגותיו בעבודת ה' עדיין יש דברים רבים שאינו יודע, ויש חכמה ושכל אלוקי שעדיין לא השיג, וכן הוא מבטל את שכלו ומאמין שבכל דבר גשמי יש חכמה ושכל אלוקי המחיה אותו על אף שאינו רואה זאת, וכוסף ומשתוקק לזכות לשכל זה, ואז יזכה שלבסוף ישיג את השכל שיש בכל דבר והוא יאיר לו בכל דרכיו[9].

וְספירת ה'מלכות' **זֶה בְּחִינַת 'לְבָנָה'**, כי בשורשם העליון ה'מלכות' וה'לבנה' הם בחינה אחת, **כִּי הַלְּבָנָה**

מקורות והערות

[6] והטעם שהמלכות נקראת נו"ן, עיין בזוהר ויקהל דף רט"ו ע"א שמבואר שם שהמלכות נקראת נו"ן, ובמתוק מדבש שם פירש שהמלכות היא אות ה' האחרונה של שם הוי"ה, והמלכות יש בה עשר ספירות, כידוע שכל ספירה כלולה מעשר, ואות ה' כשהיא מתמלאת עשר פעמים הרי היא נ', כי 5 כפול 10 הוא 50. [7] רש"י שם.

[8] ובביאור הליקוטים ביאר, כי אף שלכאורה נראה שלא הביא ראיה אלא שהנון הוא המלכות, אך באמת מפסוק זה יש ראיה גם כן שאי אפשר לזכות לבחינת השכל שהוא השמש אלא על ידי שיזכה קודם לכן לבחינת מלכות. וכן כתב בליקוטי הלכות (הל' פקדון הל' ד' אות ב').

[9] מי הנחל, וליקוטי הלכות (הלכות פקדון הל' ד' אות ד'), וקיצור ליקוטי מוהר"ן. ובליקוטי הלכות שם (אות כ"א) כתב עוד, שאם האדם עדיין בדרגה פחותה ואינו יכול להשיג בשכלו את החכמה האלוקית הטמונה בכל דבר, (כי שכל זה הוא גבוה ונעלם מאוד מבני אדם, ואי אפשר לזכות לו אלא על ידי התורה הקדושה, אשר על ידה מכניעין את היצר הרע, ומגבירים את היצר טוב על היצר הרע, שעל ידי זה מתגבר בחינת מלכות דקדושה שהיא בחינת הצמצום, שעל ידי זה דייקא יכולין להשיג את השכל הנ"ל, וכל אחד כפי מה שמשבר תאוות לבו כמו כן זוכה לזה השכל), לכל הפחות עליו להאמין באמונה שלימה כשמסתכל באיזה דבר שיש בדבר זה שכל גדול וחיות אלוקית ויכולים להכיר בדבר זה את גדולת הבורא יתברך ולהתקרב על ידי זה להשם יתברך, ואז יתנהג בכל דבר על פי התורה, עד שיזכה לזכך את גופו כראוי, שאז יזכה להשיג את השכל שבכל דבר.

בְּעֶזְרַת אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמִּדְבָּר מַתָּנָה. נַתְחִיל לְהַדְפִּיס חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. בִּזְכוּת זֶה נִזְכֶּה לַעֲלוֹת לְצִיּוֹן בִּרְנָנָה. אֶל קִרְיַת מֶלֶךְ דָּוִד חָנָּה:

א אַשְׁרֵי

תְּמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט):

דַּע כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי; כִּי עִכְּשָׁו בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם, אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה חֵן וַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (עירובין נד:), וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זוהר משפטים קבא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתַרְגּוּם אונְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי. וְזֶה בְּחִינַת שָׁמָשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשָּׁמָשׁ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ד): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **חַיּוּת**, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת **נוּן**, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ. (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:) וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחַיּוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה:

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁבָּזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל בְּחִינַת (משלי יח): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה כד): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ':

וְזֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד'), בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחִינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ', אִי אָזֵל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יֵעָסֵק בַּתּוֹרָה), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין דף לז:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וַאֲזַי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת **נ**, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת **ח**, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַ**ח** וְהַ**נ**, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וַאֲזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הֵינוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה', הֵינוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶּׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ; אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַ**נ** וְהַ**ח** כַּנַּ"ל וְנַעֲשָׂה **חֵן**, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת **ת**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת "חֵן", עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת **תָּי"ו**, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲזָקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נָחְקַק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו. נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ"חֵן" חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ; וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּי"ו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (קהלת ט): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. **נַחַת** דַּיְקָא, הֵינוּ בְּחִינַת **חֵן** הַנַּ"ל וְהַ**ת** הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת **נַחַת**, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ'. וְעַל־כֵּן בֵּרַךְ

אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ (זוהר ויחי דף רל"ח. ודף רמ"ט:), כי השמש שנמצאת מולה מאירה עליה, והלבנה היא כמראה שמאירה את האור הזה לעולם. **וְזֶהוּ** גם כן **בְּחִינַת 'מַלְכוּת', דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ** – שאין לה מעצמה **כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַ'חֵית', שֶׁהִיא בְּחִינַת 'חָכְמָה', בְּחִינַת 'שֶׁמֶשׁ' כַּנַּ"ל**, כי ענינה של ספירת ה'מלכות' הוא לקבל את אורם של תשע הספירות שמעליה ולהביא אור זה לעולם, אך אין לה אור עצמי כלל, **וְעל** ידי שהאדם זוכה לבחינת 'מלכות' ומקבל על ידי זה את אור השכל והחכמה, על ידי זה **נַעֲשֶׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה**, כי נעשה יחוד בין ספירת החכמה וספירת המלכות, וה'מלכות' מקבלת את אור ה'חכמה' במלואו[10].

כעת יתבאר שכנגד בחינת החכמה והמלכות שבקדושה, ישנם בסטרא אחרא בחינות חכמה ומלכות שהם ההיפך מכך.

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כי הוא מתייחס לכל דבר גשמי כאילו יש לו חיות וקיום מעצמו ואין בו חיות ושכל אלוקי המחיה אותו, **זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו** שהוא ההיפך מבחינת 'יעקב' שהוא בחינת החכמה, **שֶׁבִּזָּה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית כ"ה): **"וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה", דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל שהבכורה שהיא ראשית היא בחינת החכמה, ואם כן מה שביזה את הבכורה ומכרה ליעקב, היינו שביזה את החכמה, וזהו **בְּחִינַת** מה שנאמר במשלי (משלי י"ח): **"לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה** – שאינו מתבונן בתבונה ובחכמה האלוקית שיש בכל דבר כדי לנהוג עם דבר זה כרצון ה', **כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ"** – כפי תאוות ליבו ורצונו.

וְבחינה זו שאדם אינו מבטל את שכלו כדי להתבונן בשכל האלוקי שיש בכל דבר **זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה**, כי הסטרא אחרא יש לה כח לינוק מבחינת ה'מלכות', וזהו בחינת מלכות הרשעה[11], והיא נלחמת במלכות דקדושה, וגורמת לאדם שלא יסתכל בשכל שיש בכל דבר. ומלכות הרשעה היא **בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא אָחֲרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר** (ישעיהו כ"ד): **"וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ'** ובושה החמה, כי מלך ה' צבאות בהר ציון **וירושלים"**, שלעתיד לבוא יתביישו ויכלמו העובדים לחמה וללבנה[12], ומרומז בפסוק זה שלעתיד לבוא ה'לבנה' של הסטרא אחרא, שהיא בחינת ה'מלכות' של הסטרא אחרא, תכנע ותתבייש בפני ה'מלכות' של הקדושה[13].

וְשני בחינות אלו, מלכות דקדושה ומלכות דסטרא אחרא, **זֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא** בספר קהלת: **'מִסְכֵּן וְחָכָם'** (קהלת ד), משום שהוא **בְּחִינַת 'מַלְכוּת', שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָהּ** – מעצמה **כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶּׁמְּקַבֶּלֶת מֵחָכְמָה**, כי אדם שהולך אחר יצרו הטוב הוא יודע שאין לו מעצמו כלום, משום ששכלו אינו מושלם ועלול להטעותו, כיון שהוא בגוף גשמי, אלא הוא רוצה לקבל הארה מהחכמה והשכל העליונים, כדי לדעת את הדרך שילך בה, והוא מבטל את עצמו לחכמה והשכל הללו[14]. **וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא** בספר קהלת: **'מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל'** (שם), **בְּחִינַת 'מַלְכוּת' דְּסִטְרָא אָחֲרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל** האלוקיים להתבטל אליהם, אלא חפיצה ליטול את המלכות לעצמה, ולכן נקרא היצר הרע 'כסיל' – אדם שאינו משתמש בשכל, **בְּחִינַת "לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ'" כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר שישנם חכמה ומלכות דקדושה ולעומתם חכמה ומלכות דסטרא אחרא, יתבאר כעת מה נותן לאדם כח לבחור במלכות דקדושה, ולהתרחק מהמלכות דסטרא אחרא.

וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה שהוא היצר הטוב, **לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֲרָא**

מקורות והערות

10 פרפראות לחכמה. 11 עיין לקמן סימן ד' אות ב'. 12 רש"י שם. 13 ובפרפראות לחכמה ביאר, כי כשם שבקדושה האדם זוכה על ידי בחינת 'מלכות' לאור ה'חכמה', כך הוא גם להיפך בצד הסטרא אחרא, שעל ידי בחינת מלכות דסטרא אחרא, שהאדם נוטל את המלכות לעצמו והולך אחר תאוות ליבו ואינו מתבטל לחכמה האלוקית, וכן על ידי שהאדם מסלק את שכלו ועושה מעשים מגונים כל כך שאפילו לפי פחיתות דעתו אין ראוי לעשותם, על ידי זה הוא מגיע לבחינת חכמה דסטרא אחרא, שהולך אחר כפירות וחכמות חיצוניות, ולעתיד לבוא גם החמה של הסטרא אחרא, שהיא בחינת החכמה של הסטרא אחרא, תכנע ותתבייש בפני החכמה של הקדושה. וע"ע בביאור הליקוטים (ד"ה היצר הרע). 14 על פי פרפראות לחכמה.

בְּעֶזְרַת אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמִּדְבָּר מַתָּנָה. נַתְחִיל לְהַדְפִּיס חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. בִּזְכוּת זֶה נִזְכֶּה לַעֲלוֹת לְצִיּוֹן בִּרְנָנָה. אֶל קִרְיַת מֶלֶךְ דָּוִד חָנָּה:

א אַשְׁרֵי

תְּמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט):

דַּע כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי; כִּי עִכְּשָׁו בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם, אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה חֵן וַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (עירובין נד:), וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זוהר משפטים קבא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כט): וַיַּעְקֹבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי. וְזֶה בְּחִינַת שָׁמָשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ד): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **חַיּוּת**, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

אַךְ מַחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת **נוּן**, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ. (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:) וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחַיִּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה:

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁבָּזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל בְּחִינַת (משלי יח): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה כד): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ':

וְזֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד'), בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחִינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ', אִי אָזֵל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יֵעָסֵק בַּתּוֹרָה), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין דף לז:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וַאֲזַי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת **נ**, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת **ח**, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַ**ח** וְהַ**נ**, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וַאֲזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הֵינוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה', הֵינוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ; אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַ**נ** וְהַ**ח** כַּנַּ"ל וְנַעֲשָׂה **חֵן**, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת **ת**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת "חֵן", עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת **תָּי"ו**, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲזִקָּה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נָחְקַק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו. נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ"חֵן" חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ; וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּי"ו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (קהלת ט): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. **נַחַת** דַּיְקָא, הֵינוּ בְּחִינַת **חֵן** הַנַּ"ל וְהַ**ת** הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת **נַחַת**, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ'. וְעַל־כֵּן בְּדֶרֶךְ

שהוא היצר הרע, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות ה): **'לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע'** – שיגביר ויעורר את כח היצר הטוב על היצר הרע, אם כן רואים אנו שמטבע האדם שהיצר הרע מתגבר בו ומושכו ללכת אחר תאוות ליבו, ויש צורך להגביר ולעורר את כח היצר הטוב לעומתו. **וְעַל יְדֵי מַה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה** ומגביר את כח היצר הטוב על היצר הרע, **עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ** – שלומד תורה בעמל וביגיעה[15], **(כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם** בגמרא בברכות: **'לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ'** יצר טוב על יצר הרע, **אִי אָזִיל** – אם הצליח להתגבר עליו והיצר הרע הלך – **מוּטָב, וְאִם לָאו - יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה** וכו', אם כן רואים אנו שעסק התורה נותן לאדם כח להתגבר על היצר הרע). **וּכְמוֹ** שמצינו עוד **שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (קדושין ל:): 'תנא דבי ר' ישמעאל, **אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוֵּל זֶה** (היצר הרע), **מָשְׁכֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ,** אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע וכו'', הרי שעל ידי לימוד התורה בבית המדרש יש כח ביד האדם להתגבר על היצר הרע. ונמצא **כִּי עַל יְדֵי** לימוד **הַתּוֹרָה נוֹתֵן** האדם **כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה** דהיינו ליצר הטוב שבקרבו, והיינו שמתחזק בו הכח להתבטל לרצון ה', ולקבל על עצמו עול מלכות שמים, **וַאֲזַי מְקַבֵּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת נ', חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת ח'**, דהיינו שעל ידי זה הוא זוכה לקבל את אור החכמה, כמבואר לעיל שעל ידי המלכות ניתן לקבל את אור החכמה, **וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַח' וְהַנ'** – החכמה והמלכות, **וְנַעֲשֶׂה אוֹר הַלְּבָנָה** שהיא המלכות **כְּאוֹר הַחַמָּה** שהיא החכמה, ואז זוכה האדם שיאיר לו השכל שיש בכל דבר כיצד להתקרב לה', **וּכְשֶׁזֶּה קָם** – מלכות דקדושה, **זֶה נוֹפֵל** – המלכות דסטרא אחרא, כי הם מתנגדים זה לזה, **וַאֲזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרִשְׁעָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (הושע י"ד): **"כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם"**. **הַיְנוּ עַל־יְדֵי 'דַּרְכֵי ה'"**, **הַיְנוּ הַתּוֹרָה,** משום שבה מבוארת הדרך לעבוד את ה', **עַל יְדֵי זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל יְדֵי זֶה,** משום שאדם שמחפש להדבק במלכות דקדושה אז יש כח בלימוד התורה להביאו שיזכה למלכות דקדושה, וזהו: "צדיקים ילכו בם". וכשמתחזק בלב האדם כח המלכות דקדושה והוא מתבטל לרצון ה', על ידי זה: **"וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם", בְּחִינַת מַלְכוּת הָרִשְׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע,** שבליבו של האדם, **שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר כי ישנם חכמה ומלכות דקדושה, וישנם חכמה ומלכות דסטרא אחרא, ועל ידי לימוד התורה מתגברת בחינת המלכות דקדושה, ומתחברים החכמה והמלכות, והאדם זוכה להתבונן בחכמה שבכל דבר, יתבאר כעת כיצד על ידי חיבור החכמה והמלכות מתקבלים כל התפילות והבקשות.

וְעַל יְדֵי זֶה שמתחברים המלכות והחכמה **נִתְקַבְּלִים** בשמים **כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת. כִּי עִקַּר מַה שֶּׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת** שאדם מבקש מחבירו **הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשִׁין מִמֶּנּוּ**, אבל כשהאדם שומע דברי חן נעשה מקום בליבו לדברים אלו, כי הלב אוהב דברי חן, וכעין בחינה זו גם אצל הקב"ה כביכול נעשה מקום בליבו כששומע דברי חן ומקבל אותם, אבל כשאינם דברי חן אין מקום בליבו לקבל את הדברים. **אֲבָל עַל עַל יְדֵי** לימוד **הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַנ'** שהוא בחינת 'מלכות' **וְהַח'** שהוא בחינת 'חכמה' **כַּנַּ"ל וְנַעֲשֶׂה** מהנ' והח' יחד בחינת **'חֵן', וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה "יַעֲלַת חֵן"** (משלי ה), משום שעל ידה נעשית בחינת 'חן', **וַאֲזַי** כשזוכה האדם על ידי לימוד התורה לבחינת 'חן', **זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ,** כך גם הקב"ה מקבל את תפילותיו ובקשותיו, כשהם דברי חן.

מקורות והערות

[15] על פי פרפראות לחכמה.

בְּעֶזְרַת אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמִּדְבָּר מַתָּנָה. נַתְחִיל לְהַדְפִּיס חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. בִּזְכוּת זֶה נִזְכֶּה לַעֲלוֹת לְצִיּוֹן בִּרְנָנָה. אֶל קִרְיַת מֶלֶךְ דָּוִד חָנָּה:

א אַשְׁרֵי

תְּמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט):

דַּע כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי; כִּי עִכְּשָׁו בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם, אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (עירובין נד:), וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זוהר משפטים קבא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כט): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי. וְזֶה בְּחִינַת שָׁמָשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשָּׁמָשׁ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ד): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **חַיּוּת**, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת **נוּן**, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ. (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:) וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחַיּוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה:

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁבָּזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל בְּחִינַת (משלי יח): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה כד): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ':

וְזֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד'), בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחִינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ', אִי אָזַל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין דף לז:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מְשָׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וַאֲזַי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת **נ**, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת **ח**, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַ**ח** וְהַ**נ**, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וַאֲזַי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הֵינוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה', הֵינוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ; אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַ**נ** וְהַ**ח** כַּנַּ"ל וְנַעֲשָׂה **חֵן**, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת **ת**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת "חֵן", עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת **תָּי"ו**, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲזִקָּה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נָחְקַק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו. נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ"חֵן" חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ; וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּי"ו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (קהלת ט): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. **נַחַת** דַּיְקָא, הֵינוּ בְּחִינַת **חֵן** הַנַּ"ל וְהַ**ת** הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת **נַחַת**, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ'. וְעַל־כֵּן בֵּרַךְ

כעת תתבאר בחינה נוספת שנעשית על ידי התחברות החכמה והמלכות.

וְזֶה בְּחִינַת ׳ת׳׳, הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי״ת וְהַנּוּ״ן – החכמה והמלכות **וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת ״חֵן״, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת ׳תָּי״ו׳**, משום שאם ניקח את הנו״ן ונחברו על הרגל השמאלית של החי״ת נעשה על ידי זה צורת ת׳[16], **שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲקִיקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** ביחזקאל (יחזקאל ט): ״ויאמר ה׳ אליו, עבור בתוך העיר בתוך ירושלים, **וְהִתְוִיתָ תָּו** על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה״, ופירש רש״י: ׳והתוית תו – ורשמת רושם׳, הרי ש׳תו׳ הוא לשון רושם וחקיקה, וענין החקיקה והרשימה הוא, **כִּי עַל יְדֵי הַחֵן נֶחְקָק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו, נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ״חֵן״ חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת ׳תָּי״ו׳ כַּנַּ״ל**, נמצא שעל ידי בחינת ה״חן״ נעשה בחינת ״תי״ו״.

וְזֶהוּ מה שנאמר בקהלת (קהלת ט): **״דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים״**[17], ורמוז בזה, כי **׳נַחַת׳ דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵן הַנַּ״ל וְהַת׳ הַנַּ״ל, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה אוֹתִיּוֹת ׳נַחַת׳, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ״ל**, וזהו: ׳דברי חכמים׳ – התפילות והבקשות של החכמים, ׳בנחת׳ – על ידי בחינת ה׳חן׳ ובחינת ה׳ת׳ שהם אותיות נחת, ׳נשמעים׳ – ומתקבלים בשמים.

כעת יתבאר שבחינת ה׳חן׳ שהתבארה לעיל, שהיא חיבור החכמה והמלכות, זכו לה יעקב ויוסף.

וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ״ל, כמבואר לעיל שיעקב זכה לבכורה שהיא בחינת החכמה והשכל, **עַל כֵּן זָכָה לְחֵן**, משום שזוכים ל׳חכמה׳ על ידי ה׳מלכות׳, וכיון שזכה יעקב ל׳חכמה׳ בהכרח שזכה גם ל׳מלכות׳, וזכה לחבר את החכמה והמלכות, שזהו בחינת ׳חן׳, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שכשפגש יעקב את עשו בשובו מחרן אמר לו יעקב (בראשית לג): ״קח נא את ברכתי אשר הובאת לך, **כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ׳** וכי יש לי כל״, ובכך שאמר יעקב ׳כי חנני אלקים׳ מרומז בזה שזכה לבחינת ה׳חן׳. **וְעַל כֵּן בֵּרַךְ** יעקב **אֶת הַשְּׁבָטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

מקורות והערות

16 באבי הנחל. 17 בקהלת ט׳ כתיב: ״דברי חכמים בנחת נשמעים, מזעקת מושל בכסילים״, ופירש״י שם: ״בנחת נשמעים – מקובלים הם לבריות. מזעקת מושל בכסילים – מלכי האומות עכו״ם, משה נפטר זה כמה שנים ועדיין גזירותיו מקובלים על ישראל, וכמה מלכי האומות גוזרים גזירות על ישראל ואין דבריהם מתקיימין״.

בְּעֶזְרַת אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר שָׁמַיִם וָאָרֶץ קָנָה. וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ מִמִּדְבָּר מַתָּנָה. נַתְחִיל לְהַדְפִּיס חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. בִּזְכוּת זֶה נִזְכֶּה לַעֲלוֹת לְצִיּוֹן בִּרְנָנָה. אֶל קִרְיַת מֶלֶךְ דָּוִד חָנָּה:

א אַשְׁרֵי

תְּמִימֵי דָרֶךְ, הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' (תהלים קיט):

דַּע כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְכָל הַבַּקָּשׁוֹת שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים, וְהַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִתְעַלֶּה וְנִתְרוֹמֵם בִּפְנֵי כָּל מִי שֶׁצְּרִיכִין, הֵן בְּרוּחָנִי הֵן בְּגַשְׁמִי; כִּי עִכְּשָׁו בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חֵן וַחֲשִׁיבוּת הָאֱמִתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל נָפַל, כִּי עַכְשָׁו עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת וְהַחֵן הוּא אֶצְלָם, אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת (משלי ה): אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, שֶׁמַּעֲלָה חֵן עַל לוֹמְדֶיהָ (עירובין נד:), וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְקַבְּלִין כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת:

כִּי אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ תָּמִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל כָּל דָּבָר וּלְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי אוֹתוֹ הַדָּבָר, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא אוֹר גָּדוֹל, וּמֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. וְזֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זָכָה לַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא רֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה (תיקונים תיקון יד, זוהר משפטים קבא:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כט): וַיַּעְקְבֵנִי זֶה פַּעֲמַיִם, וְתַרְגּוּם אוּנְקְלוֹס: וְחַכְמָנִי. וְזֶה בְּחִינַת שָׁמָשׁ, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא מֵאִיר לוֹ בְּכָל דְּרָכָיו כְּמוֹ הַשָּׁמָשׁ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ד): וְאֹרַח צַדִּיקִים כְּאוֹר נֹגַהּ הוֹלֵךְ וָאוֹר עַד נְכוֹן הַיּוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **חַיּוּת**, לְשׁוֹן חִיּוּת, כִּי הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

אַךְ מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַשֵּׂכֶל גָּדוֹל מְאֹד, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת אֵלָיו כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת **נוּן**, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: לְשׁוֹן מַלְכוּת. וְזֶה בְּחִינַת לְבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה אֵין לָהּ אוֹר מֵעַצְמָהּ, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַשֶּׁמֶשׁ. (זוהר ויחי דף רלח. ודף רמט:) וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִן הַחַיּוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָכְמָה, בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה:

אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר עַצְמוֹ אֶל הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה וְהַחִיּוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁבָּזָה אֶת הַבְּכוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וַיָּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל בְּחִינַת (משלי יח): לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת לְבָנָה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה כד): וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וְכוּ':

וְזֶה בְּחִינַת יֵצֶר טוֹב וְיֵצֶר הָרָע, כִּי הַיֵּצֶר טוֹב נִקְרָא מִסְכֵּן וְחָכָם (קהלת ד'), בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֲנִיָּה וְדַלָּה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מֵהַחָכְמָה. וְיֵצֶר הָרָע נִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל (שם), בְּחִינַת מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁאֵינָהּ חֲפֵצָה בְּחָכְמָה וָשֵׂכֶל, בְּחִינַת לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לִתֵּן כֹּחַ לִבְחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה לְהִתְגַּבֵּר עַל מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ה): לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וְעַל־יְדֵי מָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּכֹחַ (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְעוֹלָם יַרְגִּיז וְכוּ', אִי אָזֵל – מוּטָב, וְאִם לָאו – יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה), וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין דף לז:): אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ, כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וְאַזַּי מְקַבֶּלֶת הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא בְּחִינַת **נ**, חִיּוּת מִן הַחָכְמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת **ח**, וְנִתְחַבֵּר וְנִתְקַשֵּׁר הַ**ח** וְהַ**נ**, וְנַעֲשָׂה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וּכְשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל, וְאַזַּי נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יד): כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. הֵינוּ עַל־יְדֵי דַּרְכֵי ה', הֵינוּ הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים שֶׁדְּבֵקִים בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נִתְחַזְּקִים וּמְקַבְּלִים כֹּחַ עַל־יְדֵי־זֶה. וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁנּוֹפֵל וְנִכְנָע עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כַּנַּ"ל:

וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַבְּלִים כָּל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת, כִּי עִקַּר מַה שֶׁאֵין נִתְקַבְּלִין הַבַּקָּשׁוֹת הוּא מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַדְּבָרִים חֵן, וְאֵין נִכְנָסִין בַּלֵּב שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כְּאִלּוּ אֵין בְּלִבּוֹ מָקוֹם שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין לְהַמְבַקֵּשׁ חֵן שֶׁיִּכָּנְסוּ הַדְּבָרִים בְּלִבּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ; אֲבָל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַבְּרִין וְנִתְקַשְּׁרִין הַ**נ** וְהַ**ח** כַּנַּ"ל וְנַעֲשָׂה **חֵן**, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַתּוֹרָה יַעֲלַת חֵן (משלי ה), וַאֲזַי זוֹכֶה שֶׁדְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי חֵן, וַאֲזַי נִתְקַבְּלִין דְּבָרָיו וּבַקָּשׁוֹתָיו, כְּמוֹ מִי שֶׁמְּדַבֵּר דִּבְרֵי חֵן, שֶׁנִּכְנָסִין הַדְּבָרִים בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ, דְּהַיְנוּ זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת **ת**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְחַבְּרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הַחֵי"ת וְהַנּוּ"ן וְנַעֲשָׂה בְּחִינַת "חֵן", עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת **תָּי"וּ**, שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲקִיקָה וּרְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נָחְקַק וְנִרְשָׁם מָקוֹם בְּלֵב הַמִּתְבַּקֵּשׁ לְקַבֵּל הַבַּקָּשָׁה, כִּי עַל־יְדֵי הַחֵן נִתְקַבְּלוּ דְּבָרָיו. נִמְצָא, שֶׁבְּחִינַת הַ"חֵן" חָקַק מָקוֹם בְּלֵב זֶה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ דְּבָרָיו בְּלִבּוֹ, וִיקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ; וְהַחֲקִיקָה וּרְשִׁימָה זֶה בְּחִינַת תָּי"וּ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (קהלת ט): דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים. **נַחַת** דַּיְקָא, הֵינוּ בְּחִינַת **חֵן** הַנַּ"ל וְהַ**ת** הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אוֹתִיּוֹת **נַחַת**, וְאָז נִשְׁמָעִים דְּבָרָיו וְנִתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן זָכָה לְחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לג): כִּי חַנַּנִי אֱלֹקִים וְכוּ'. וְעַל־כֵּן בְּדֶרֶךְ

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו לַהּ, לְשׁוֹן אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחִינַן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם: צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחִינָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְּנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקָּלוֹת, דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּו"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׂוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקָּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחִינַן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לִמְשִׁיחָא:

א כִּי עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁעֲשָׂה וְכָל הַכִּבּוּשׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשֶּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטַח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב וְזֶה הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכִּבּוּדָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְרוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁכִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמְּקַבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עֲמוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

שבתחילת פגישתו של יעקב עם עשו אמר לו עשו: "מי אלה לך", ויעקב ענה לו (שם): **"הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'** אלהים את עבדך", ובכך שנקט יעקב בלשון 'אשר חנן' היתה כונתו לברך את השבטים בחן. **וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז** בשעת הפגישה עם עשו, משום שעדיין לא נולד, **וְעַל כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שכשהביאו השבטים את בנימין למצרים ויוסף ראהו, אמר לו (שם מג): **"אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי"**, וכונתו היתה לברכו בחן[1]. **וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם לז): **"אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף", כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו,** – הוא היה העיקר שבבניו, וקיבל ממנו את דרכו ועבודתו[2], **כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כְּחַדָּא חֲשִׁיבֵי** – כאחד הם חשובים, ולכן כשם שיעקב זכה לחיבור החכמה והמלכות שזהו בחינת 'חן', כך גם יוסף זכה לזה, ולכן יכל לברך את בנימין בחן.

וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף, – כשברך משה רבינו את כל השבטים ברך את שבט יוסף ואמר (דברים לג): **"בְּכוֹר שׁוֹרוֹ** – יצא ממנו יהושע שיהיה מלך וכוחו יהיה כשור לכבוש כמה מלכים, **הָדָר לוֹ"** – והוד והדר יהיה לו[3]. ורמוז בפסוק זה כך: **"בְּכוֹר" הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל,** כמובא לעיל שהחכמה והשכל היא בחינת 'ראשית' ו'בכורה'. **וְזֶהוּ: "שׁוֹרוֹ" - לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת,** כמו שנאמר (במדבר ד) "אשורנו ולא קרוב" שמשמעותו 'אסתכל בו ואיננו קרוב', **כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "הָדָר לוֹ"**, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוּס: 'זִיו לֵיהּ', וזיו הוא **לְשׁוֹן אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ** לאדם **בְּכָל דָּבָר, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וָחֹשֶׁךְ** של היצר הרע, והאדם אינו יודע כיצד להתקרב לה' כשהוא נתון בחושך כזה, **מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר,** שכן אפילו במקום אפילה וחושך גם שם יש חכמה ושכל אלוקי שמחיה מקום זה, כמו שנאמר (נחמיה ט) "ואתה מחיה את כולם", **וּכְשֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּשֵׂכֶל זֶה הַרְיֵהוּ מְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,** ולכן זכה יוסף לעמוד בכל נסיונותיו, על ידי שגם בשעת נסיון כשהיה במקום חושך ואפילה הסתכל בשכל שיש בכל דבר[4]. ומעתה יתפרש הפסוק כך: 'בכור שורו' – השכל והחכמה שיוסף מסתכל בו, 'הדר לו' – מאיר לו בכל דרכיו.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר לעיל רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה 'האי גלא'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא ע"ג.): **'הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא** – אותו גל שמטביע את הספינה, **מִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא בְּרֵישָׁא** – הולך לפניו ניצוץ של אש לבנה, והרשב"ם מוסיף שהוא מלאך מזיק, **וּמְחִינָן לֵיהּ** – וְהִכִּינו אותו **בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵיהּ** – במקל שחקוקים עליו המילים **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה'.**

ורמוז בדברי רבה בר בר חנה כך: **'גַּלָּא' - הוּא הַיֵּצֶר הָרָע,** שמתרומם כגל להטביע את הקדושה. **'דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא' - הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת,** כי ספינה הוא **לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה,** משום שהוא מסית את האדם שלא יבטל את שכלו כדי להסתכל על השכל שיש בכל דבר, אלא ילך אחר תאוות ליבו ואחר שכלו העצמי, ואז מאבד האדם את מידת ה'חכמה' דקדושה, וכן את מידת ה'מלכות' דקדושה שענינה להתבטל לשכל שבכל דבר, ונמצא שמאבד את בחינת ה'חן' שהיא חיבור החכמה והמלכות. **'וּמִתְחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוַּרְתָּא בְּרֵישָׁא'** – והולך לפניו ניצוץ של אש לבנה, והיינו שהיצר הרע נראה בתחילה כניצוץ של אש לבנה, **כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה,** (כגון שמסיתו להרבות בחומרות יתירות, שזה נראה כמצוה, אך לבסוף זה מביאו לידי עבירות אחרות של ביטול זמן וביטול תפילה וכדומה[5]). **וְזֶהוּ בְּחִינַת: 'צוּצִיתָא דְּנוּרָא**

מקורות והערות

[1] עיין בראשית רבה וישלח פ' ע"ח מקץ פ' צ"ב, וז"ל: "אמר ר' בנימין, לפי ששמענו חנינה בי"א שבטים ולא שמענו חנינה בשבט בנימין, והיכן שמענו כאן שמענו, ויאמר אלהים יחנך בני". [2] עיין רש"י על הפסוק "אלה תולדות יעקב יוסף" שכתב, 'תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים, אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקשים להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו וכו'", ועיין ברש"י שם בפסוק ג' על הפסוק "כי בן זקונים הוא לו" שפירש, 'כל מה שלמד משם ועבר מסר לו'. [3] רש"י שם. [4] פרפראות לחכמה. [5] כגון שהיצר הרע אומר לאדם שמצווה לעבור זמן קריאת שמע ותפלה כדי להתפלל בגוף נקי, ומבלים רוב ימיהם על נקיות ועוברים זמן ק"ש ותפלה בכל יום. ליקוטי

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם: צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְּנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקְלוֹת, דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּו"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׂוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקְלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לְמִשִּׁיחָא:

א כִּי עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכִּבּוּשׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשֶּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב וְזֶה הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכִּבּוּדָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁכִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמְּקַבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

חִוַּרְתָּא׳, אֵשׁ לְבָנָה, והלבן הוא מראה על נקיון וטוהר, **אַף עַל פִּי כֵן** באמת **מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא**, כי באמת דברים אלו שהיצר הרע מסיתו לעשות אותם הם עבירות, וכוונת היצר הרע שיעשה האדם עבירות, אך אינו יכול להסיתו מתחילה לעשות עבירות ממש, כי זהו שטות ממש, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה ג.): ׳אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות׳, ואינו יכול לבוא לאדם חכם ופיקח ולומר לו לעשות מעשה שטות, ולכן הוא מראה לאדם כאילו אלו הם מצוות, עד שלבסוף מביאו לעבור עבירות שהאדם יודע שהם עבירות[6].

וכיצד ניתן להתגבר על היצר הרע שמסית את האדם ללכת אחר תאוות ליבו, ולא עוד אלא שבתחילה הוא גם מראה לו כאילו כוונתו שיעשה מצוה, – ׳**וּמַחִינָן לֵיהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עָלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ׳**׳ – וְהִכּינוּ אותו במקל שחקוק עליו ׳אהיה אשר אהיה׳, **הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְּנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**, כי ניתן לקרוא את אותיות התורה בצירופים שונים שהם שמותיו של הקב"ה[7]. **וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת ׳וָי"וֹ׳, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן וָי"וֹ** טפחים **וְרָחְבָּן וָי"וֹ** טפחים (ב"ב יד.), נמצא שיש בתורה בחינת ׳וי"ו׳. **וְזֶהוּ בְּחִינַת ׳אַלְוָתָא׳, דְּהַיְנוּ מַקְּלוֹת, ׳דְּחָקִיק עָלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ׳׳, הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת וָי"וֹ. וְהַוָּי"וֹ הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, נמצא שהתורה היא בחינת ׳מקל׳ – בחינת וי"ו, שחקוק עליו ׳אהיה אשר אהיה׳ – שמותיו של הקב"ה. **הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה ג.): **׳אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת׳**, נמצא שמי שהוא בעל עבירה יש בו רוח שגעון הגורם לו לסטות מהדרך הישרה והנכונה ולעשות מעשים שיובילוהו לשאול תחתית. **וּכְמוֹ שֶׁהַמְּשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׂוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת** כדי לגרש את השגעון שנכנס בהם, וצריך גם להכותם כדי שלא יעשו מעשי שטות שהם מבינים בדעתם שהוא שטות, וגם לשים עליהם שמות כדי שלא יעשו מעשי שטות שהם חושבים שהם מעשים טובים, **כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקְּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ**, ויש בתורה גם בחינת ׳מקלות׳, שהיא מכה את האדם שלא יעשה מעשים שיודע שאינם טובים ולא ילך אחר תאוות ליבו, וגם בחינת ׳שמות׳, שהיא מגרשת מהאדם את הרוח שטות שנדמה לו על עבירות שהם מצוות[8], כי על ידי לימוד התורה האדם זוכה לקבל עול מלכות שמים ולבטל את שכלו לחכמה והשכל שיש בכל דבר, ואינו עושה מעשים שאינם טובים, ואפילו דברים שהיצר הרע מראה לו כאילו הם מצוות הוא מתבונן היטב ומבין שהם עבירות ומתרחק מהם, וזהו **בְּחִינַת**: ׳**וּמַחִינָן לֵיהּ בְּאַלְוָתָא, דְּחָקִיק עָלֵיהּ שֵׁמוֹת וְכוּ׳׳ כַּנַּ"ל**. נמצא שעל ידי התורה האדם זוכה להתגבר על היצר הרע, ולהגביר מלכות דקדושה על מלכות דסטרא אחרא, ואז זוכה לחבר את החכמה והמלכות שזהו בחינת ׳חן׳, ועל ידי זה מתקבלים תפילותיו ובקשותיו.

כעת יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "אשרי תמימי דרך".

וְזֶהוּ מה שנאמר בתהילים: **"אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ"**. ורמוז בפסוק זה כך: ׳**אַשְׁרֵי**׳ - **לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת**, כמו "אשורנו ולא קרוב" (במדבר ד) שמשמעותו ׳אסתכל בו׳. ׳**תְּמִימֵי**

מקורות והערות

הלכות (הל׳ פקדון הל׳ ד׳ אות ד׳) עי"ש באריכות. 6 פרפראות לחכמה. וכתב עוד, כי אפשר לפרש ששורש דבר זה שהיצר הרע מתלבש עצמו במצוות, הוא נמשך מזה שבקדושה אי אפשר לקבל את אור השכל אלא על ידי הצמצום וסילוק השכל, שהוא בחינת ׳מלכות׳, כמובא לעיל בתחילת המאמר, וסילוק השכל הזה הוא מצוה, שעל ידי זה זוכים לאור השכל, אך ידוע שעיקר יניקת הסטרא אחרא הוא מבחינת הצמצום, ומבחינת הצמצום הזה בעצמו יונק היצר הרע, והוא מסית את האדם שיסלק את שכלו לגמרי ולא יסתכל כלל על השכל שבכל דבר אלא ילך אחר תאוות ליבו, והוא אומר לאדם שזוהי מצוה לסלק את השכל, ובאמת יש בקדושה בחינה כזו שיש מצוה לסלק את השכל, אך זהו כדי להתבטל לשכל האלוקי, ולא כדי ללכת אחר התאוות, ונמצא שיצר הרע מתלבש במצוות, וזהו שממשיך רבינו ומבאר כיצד זוכה האדם לבחינת ה׳מלכות׳ והצמצום הנכון, שזהו על ידי לימוד התורה בכח. ובביאור הלקוטים כתב לבאר, כי הדבר הגדול ביותר שבו היצר הרע מתלבש במצוות, הוא מה שהוא מסית את האדם ומבעיר את ליבו יותר מדאי לעבודת ה׳, כי זה נראה לאדם כמצוה, אך לבסוף זה גורם לאדם ליפול לגמרי מעבודת ה׳, בראותו שאינו מגיע למה שהוא רוצה להגיע, ולכן צריך האדם את בחינת ה׳מלכות׳, שהיא בחינת הצמצום, שעל ידו הוא יכול לקבל את אור החכמה והשכל בהדרגה כפי כוחו, וזהו שממשיך רבינו ומבאר כיצד זוכה האדם לבחינת המלכות והצמצום, שזהו על ידי לימוד התורה בכח.

7 הקדמת הרמב"ן על התורה. 8 פרפראות לחכמה.

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו אוֹהַר, לְשׁוֹן אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם:
צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחִינָן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקָּלוֹת, דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּו"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׁוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקָּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לְמִשִּׁיחָא:

א כִּי עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשֶּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהַרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשַׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב וְזֶה הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכִּבּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְרוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁבִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמִּקַּבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עֲמוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַכִּבּוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

דָּרֶךְ׳ - בְּחִינַת (בראשית כה): **"יַעֲקֹב אִישׁ תָּם", שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל,** וכיון שיעקב שהוא בחינת השכל נקרא ׳תם׳, אם כן המילה ׳תם׳ מרמזת על השכל שבכל דבר, ואם כן ׳תמימי דרך׳ מרמז על השכל שיש בכל דבר, ועוד, שכדי לזכות להסתכל בשכל שבכל דבר יש צורך בתמימות ובביטול החכמה העצמית, שזהו בחינת ׳מלכות׳, שנתבאר לעיל שעל ידה זוכים להסתכל בשכל שבכל דבר, נמצא שהתמימות מרמזת על השכל שבכל דבר, כי על ידה ניתן לזכות לו[9]. **הֵינוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳יַעֲקֹב אִישׁ תָּם׳, זֶה זוֹכִין עַל יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ: "הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'", כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ,** כי מילת ׳ההולכים׳ מרמזת על לימוד בכח, (כמו שכתב רש"י על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" – שתהיו עמלים בתורה)[10], **עַל יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֵי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה ׳חֵן׳, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים.** ואם כן יתפרש הפסוק כך: ׳אשרי׳ – ההסתכלות, ב׳תמימי דרך׳ – בשכל שיש בכל דבר, היא על ידי ׳ההולכים בתורת ה׳׳ על ידי לימוד התורה בכח.

תורה ב׳

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק בחומש ויקרא (ויקרא כא): **"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו"**, – ׳תזהיר את הכהנים שלא יטמאו למת׳. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

אִיתָא – מובא **בְּ׳סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא׳** – מאמר בתורת הנסתר הנכלל בספר הזוהר (זוהר תרומה פרק ב דף קעז.): **׳מִנּוּקְבָא דְּפַרְדֵּשְׁקָא** – מהבחינה העליונה שנקראת ׳נקב החוטם׳ (האף) **מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לִמְשִׁיחָא** – נמשך רוח חיים למשיח׳, כי ישנו בעולמות העליונים פרצוף (בנין רוחני) המכונה ׳אריך אנפין׳, שהוא בחינת ספירת ה׳כתר׳, ובפרצוף זה ישנה בחינה הנקראת ׳חוטם׳, ומהנקב השמאלי של חוטם זה נמשך רוח חיים לספירת ה׳מלכות׳, וכשיבוא מלך המשיח לגאול את ישראל הוא יקבל רוח חיים מנקב זה, שעל ידי זה יהיה בכוחו לגאול את ישראל[11].

לאחר שנתבאר כי משיח שואב את כוחו מנקב החוטם, יתבאר כעת מהו ענין החוטם, ומהו כוחו של המשיח.

א. כִּי עִקַּר כְּלִי זֵינוֹ – כלי מלחמתו **שֶׁל מָשִׁיחַ** שילחם בכח הרע שבעולם לבטלו ולהכניעו, **הוּא הַתְּפִלָּה,** כי משיח יבטל את כח הרע שבעולם על ידי תפילתו לה׳, **שֶׁהַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו מח) שהקב"ה אומר לעם ישראל: "למען שמי אאריך אפי, **וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ,** לבלתי הכריתך" – ׳וזאת היא תהלתי, שאני מאריך אפי וסותם את חוטמי שלא יצא ממנו עשן ואיני כועס עליך ואיני מכריתך׳[12]. ומרומז בפסוק זה, שהתהילה היא בחינת חוטם, ׳ותהלתי׳ – ׳אחטם׳[13], וכיון שמשיח מקבל את כוחו מבחינת החוטם, והחוטם הוא בחינת תפילה, מכאן נלמד שעיקר כוחו של המשיח לכבוש את העולם ולבטל את הרע שבעולם הוא על ידי התפילה. **וּמִשָּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ** – עיקר חיותו וקיומו של המשיח אף היא על ידי התפילה. **וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ** – כדי לנצח את אומות העולם ולהביא את העולם לתיקון השלם שיהיה ה׳ למלך על כל הארץ – **הַכֹּל מִשָּׁם** – מבחינת התפילה[14].

ודבר זה שמבואר בזוהר שמשיח נוטל את כוחו מבחינת ה׳חוטם׳ נלמד מהפסוק, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בישעיה לענין מלך המשיח (שם יא): **"וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ'**, ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח" – שכשיבואו אליו

מקורות והערות

[9] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [10] פרפראות לחכמה. [11] על פי זוהר נשא (דף קל:) ומתוק מדבש שם. [12] רש"י שם. [13] ובביאור הליקוטים כתב לבאר את הקשר בין הפירוש הפשוט של הפסוק לפירושו של רבינו, כי מבואר בהמשך המאמר, כי כלל ישראל מוכרחים בכל ימי הגלות להרבה המתנה ואריכות אפיים בתפילותיהם ואף שנדמה להם שאינם נענים מכל מקום צריכים להמשיך להתפלל ולהאמין שתפילותיהם פועלות, והנה על ידי זה מתעורר באתערותא דלעילא אריכת האף והחוטם שלמעלה כביכול, שגם באריכות הגלות והדין לא יכריתינו הקב"ה לגמרי ח"ו, וזהו ׳ותהלתי אחטם לך׳, שפירושו אאריך אפי לך, ולכן התפילה היא בחינת חוטם. [14] ואפשר לפרש עוד, על פי המובא לקמן באות ו׳ כי כל פגם פוגם בקומת השכינה, ולכן יש כח לרע לשלוט בעולם, וכל תפילה מקימה מעט את קומת השכינה, עד שיבוא משיח ויקים את קומת השכינה בשלימות, ואם כן מובן מה שכתוב כאן שעיקר כוחו של משיח הוא התפילה, כי על ידי התפילות של כלל ישראל הוא מקים את קומת השכינה וממילא בטל כח הרע שבעולם, (ואמנם משיח ילחם גם מלחמות גשמיות, שגם הם יהיו בכח

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בִּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְּרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם:
צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְּרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוְּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחִינָן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְּנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקָּלוֹת, דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּו"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׁוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקָּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לְמִשִּׁיחָא:

א **כִּי** עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהַרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטַח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב **וְזֶה** הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכֹּכָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁכִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמִּקַּבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג **וּמִי** שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֵא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עֲמוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

אנשים למשפט יוכל על ידי יראת שמים הגדולה שתהיה לו, לדעת על ידי הריח בלבד מי הזכאי ומי החייב[15], וריח **זֶה בְּחִינַת חֹטֶם**, שכן על ידי החוטם מריחים, ומכך שתהיה למשיח בחינת 'ריח' למדים אנו שתהיה לו גם בחינת 'חוטם', שזהו בחינת התפילה.

וְלא זו בלבד שתהיה לו את בחינת התפילה, אלא התפילה **זֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שכשברך יעקב את יוסף ובניו אמר לו (בראשית מח): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי **בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי**" – 'אני נותן לך את הבכורה שלקחתיה מיד עשו אחי על ידי תפילתי ובקשתי, שיטלו בניך שני חלקים בארץ ישראל'[16]. **וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י** כי חרבי וקשתי היינו: '**תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה**'. וְראיה נוספת לכך שחרב וקשת היא בחינת 'תפילה ובקשה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שדוד המלך אמר לה' (תהלים מד): "**כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ**", הרי שכוחו של הצדיק אינו על ידי שנלחם בחרב ובקשת אלא על ידי תפילתו ובקשתו, ואם כן למדים אנו שגם חרבו וקשתו ועיקר כלי זיינו של משיח תהיה התפילה והבקשה. וזהו **בְּחִינַת** "**וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ**", שמשם אנו לומדים שהתפילה היא בחינת חוטם, ומשיח שתהיה לו בחינת חוטם תהיה לו בחינת התפילה.

כשם שמשיח יבטל את הרע שבעולם על ידי התפילה וזה עיקר כלי זיינו, כך גם עיקר כלי זיינו של כל יהודי לבטל את הרע שבקרבו הוא על ידי התפילה, וזהו הדבר העיקרי העוזר לאדם לנצח את היצר הרע שבקרבו, הן שלושת התפילות הקבועות, והן התפילה שמתפלל ומבקש בלשונו שלו[17].

לאחר שנתבאר שהתפילה היא הכלי זיין העיקרי לבטל את כח הרע שבעולם ובאדם, יתבאר כעת כיצד זוכים לתפילה בשלימות.

ב. וְזֶה הַכְּלִי זַיִן שהוא התפילה **צָרִיךְ** משיח וכן כל אדם הרוצה לזכות לתפילה כראוי **לְקַבֵּל עַל יְדֵי בְּחִינַת 'יוֹסֵף'**, **הַיְנוּ 'שְׁמִירַת הַבְּרִית'**, שישמור האדם את האות ברית קודש בשלימות ולא יפגום בו, ו'יוסף' הוא כנגד מידת ה'יסוד', שהיא כנגד אות ברית קודש. וכשאדם מקדש את עצמו על ידי שמירת הברית ואינו מטמא עצמו ח"ו, אז יכול הוא להתפלל כראוי, מתוך דביקות אמיתית בה', ותפילותיו מתקבלות בשמים.

וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שדוד המלך אומר לצדיק העוסק בתורה (תהלים מה): "**חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ**" להלחם מלחמתה של תורה[18]. ורמוז בפסוק זה כך: 'חגור חרבך' – שזהו התפילה שהיא חרבו של היהודי, 'על ירך' – שתהא אחוזה בבחינת הירך שהוא מקום הברית, ורומז על שמירת הברית, והיינו שהאדם צריך לזכות לבחינת 'ירך', דהיינו לשמירת הברית, ואז תהיה לו בחינת 'חגור חרבך על ירך', שהתפילה תהא אחוזה בבחינת שמירת הברית, ואז יוכל להשתמש כראוי בחרב שהוא התפילה.

וְראיה נוספת שעל ידי שמירת הברית זוכה האדם לתפילה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה הבטיח לדוד המלך (תהלים קלב): "**מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ**" – שמלכי ישראל יהיו מזרעו של דוד, ואף משיח יהיה מזרעו, אם כן **זֶה בְּחִינַת 'מָשִׁיחַ'**, שהוא **בְּחִינַת תְּפִלָּה**, כמבואר לעיל שעיקר חיותו של משיח היא התפילה. וכיצד זכה דוד המלך לבחינת 'משיח', שמשיח יצא מזרעו, על ידי הנאמר שם בפסוק שלאחריו, "**אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי**", **הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת 'יוֹסֵף'**, שהוא בחינת 'שמירת הברית'.

לאחר שנתבאר שעל ידי שמירת הברית ניתן לזכות לתפילה, יתבאר כעת כי אכן יוסף זכה לתפילה על ידי ששמר את הברית.

וְיוֹסֵף שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, שעמד בנסיון עם אשת פוטיפר שרצתה להכשילו בענין הברית, וכן כשהמליכוהו למשנה למלך והרכיבוהו במרכבת המשנה, והנשים המצריות צעדו על החומה וזרקו לפניו תכשיטי זהב כדי

מקורות והערות

15 כמבואר בסנהדרין דף צ"ג ע"ב. 16 רש"י שם. אמנם רש"י שם לא פירש 'תפילתי ובקשתי' אלא 'חכמתי ותפילתי', ורק בגמ' בבא בתרא (קכ"ג.) מבואר ש'חרבי וקשתי' היינו תפילה ובקשה. 17 קיצור ליקוטי מוהר"ן. ובליקוטי הלכות (הל' תפילת המנחה הל' ז') כתב, כי אין מי שיזכה לתפילה בשלימות אלא הצדיק הגדול, אבל רוב ישראל אפילו הכשרים, מכל שכן וכו' בודאי רחוקים מכלי זיין הזה שהוא התפילה, רק כל כוחם על ידי הצדיק הזה שעל ידו מכניסם שיהיו בכלל בעלי תשובה, שעל ידי זה מקבלים כח ללחום מלחמות ה' וכו', אף על פי שמצד עצמם אין להם כלי זיין שהוא שלמות התפילה. ובמי הנחל כתב כי מי שמשים אל ליבו שתפילה הוא כלי זיין בוודאי יתחזק מאוד בתפילה, כי בכלי זיין יכול לכבוש הכל, ואם אינו יכול להתפלל כראוי ידמה בעיניו שהוא איש חיל פשוט שגם הוא לוקח כלי זיין מבית המלך בכח השרים המלמדים אותו, ובכוונה הודיע רבינו ז"ל שהתפילה הוא הכלי זיין למען יתגבר כל אחד בתפילה תמיד. 18 רש"י שם.

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחֵזִי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם: צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחֵזִי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחִינָן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקָּלוֹת, דְּחָקִיק עֲלֵהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּו"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׁוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקָּלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחִינַן לֵהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלֵהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לִמְשִׁיחָא:

א כִּי עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשַׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטַח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב וְזֶה הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכֹּכָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁכִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמִּקַּבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

שיסתכל עליהן, ולא הסתכל על אחת מהן[19], **נָטַל אֶת הַבְּכוֹרָה**, שנתן לו יעקב את הבכורה, שיקבל שבטו שני חלקים בארץ ישראל ולא חלק אחד, שֶׁהבכורה **הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה**, והטעם שהבכורה והתפילה הם בחינה אחת, משום שהתפילה היא **בְּחִינוֹת 'פִּי שְׁנַיִם'**, **כִּי הַתְּפִלָּה הוּא 'פִּי שְׁנַיִם'. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם 'שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם'** – שהאדם משבח את הבורא על גדולתו ועל פעולותיו, **וּ'שְׁאֵלַת צְרָכָיו'** – שהאדם מבקש מהבורא את צרכיו. **וְלכן** התפילה **הוּא בְּחִינוֹת** מה שנאמר בתהילים (שם קמט): "רוממות אל בגרונם **וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם**, לעשות נקמה בגויים תוכחות בלאומים", ו'חרב פיפיות' היינו חרב של שתי פיות, היינו ש'רוממות האל' שזהו התפילה הוא כחרב של שתי פיות, **בְּחִינוֹת שְׁתֵּי פִּיּוֹת**, והטעם שנמשלה התפילה לחרב של שתי פיות, משום שהיא **בְּחִינוֹת 'פִּי שְׁנַיִם'**, שבחו של מקום ושאילת צרכיו. ונמצא שהבכורה והתפילה הם בחינה אחת, כי הבכורה היא 'פי שנים' שהבכור נוטל פי שנים מאחיו, והתפילה היא 'פי שנים' דהיינו שבחו של מקום ושאילת צרכיו, וכדי לזכות לבכורה ולתפילה יש צורך בשמירת הברית[20].

(וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁבִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם', בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא – נקב החוטם **כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל שהתפילה היא בחינת 'חוטם', כי היא נמשכת מבחינת 'נקב החוטם' שבפרצוף 'אריך אנפין', **עַל כֵּן נִקְרָא "בֵּן 'פּוֹרָת' יוֹסֵף"**, שֶׁהֵם **בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת**, כי פורת בגימטריא תרפ"ו, שֶׁתרפ"ו אורות אלו **הֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן**, (ארבעת המילויים של שם 'הויה'[21]) **קס"א, קנ"א, קמ"ג**, (שלושת המילויים של שם 'אהיה'[22]) שֶׁעוֹלִים יחד בגימטריא **תרפ"ו**, שֶׁיוסף **מְקַבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא** – מהבחינה שנקראת 'נקב החוטם', כי הוא זכה לחיות הנמשכת מ'נקב החוטם', שהיא בחינת תרפ"ו אורות, **כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא 'תרפ"ו'**, נמצא שבחינת ה'פרדשקא' יש בה תרפ"ו אורות, וכיון שיוסף זכה לקבל את תרפ"ו אורות אלו, הוא נקרא בן 'פורת' יוסף[23])

וְנִטַּל הבכורה **מֵרְאוּבֵן** על אף שהוא היה ראשון השבטים, **עַל יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו**, שכשנפטרה רחל ויעקב העביר את מטתו לאוהל בלהה, הלך ראובן והעביר את המיטה לאוהל לאה, והיה במעשה זה בחינת פגם הברית, **כִּי הִיא** – הבכורה **תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית**, וכיון שעשה מעשה שהוא בבחינת פגם הברית ניטלה ממנו הבכורה וניתנה ליוסף ששמר את הברית.

לאחר שנתבאר כוחה הגדול של התפילה, ושזוכים לה על ידי שמירת הברית, יתבאר כעת כי לאחר שזכה האדם לתפילה, עליו לדעת כיצד להשתמש בה.

ג. וּמִי שֶׁזָּכָה לַחֶרֶב הַזֶּה שהוא התפילה, **צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל** – שלא יטה את התפילה יותר מדאי לימין, לצד החסד, שיבקש רחמים על מי שאין ראוי לרחם עליו, ולא יותר מדאי לשמאל, לצד הגבורה, שיבקש שיבוא עונש לאדם שאין ראוי להענישו כל כך[24], **וְשֶׁיִּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטֹא** – כאדם שקולע אבן אל חוט שיער ואינו מחטיא את המטרה[25], כך יֵדע כיצד לפגוע עם התפילה במקום הנכון, ולא להטות לימין או לשמאל.

בענין זה שלא להטות את התפילה לימין ולא לשמאל, נכלל גם כן, שכשהאדם מרבה בתפילה לה' על תאוותיו ומידותיו הרעים ואינו נענה, ולא עוד אלא שהתאוות והבלבולים מתגברים עליו בכל פעם יותר, שלא יטעה

מקורות והערות

[19] כמובא בתרגום יונתן ותרגום ירושלמי על הפסוק "בן פורת יוסף, בן פורת עלי עין, בנות צעדה עלי שור וגו'", וכן בב"ר ויחי פ' צ"ח אות כ"ג. [20] ובליקוטי הלכות (הל' נחלות הל' ד') כתב לבאר את הקשר הפנימי בין בחינת 'פי שנים' של הבכור, לתפילה שיש בה שני בחינות: 'שבחו של מקום ושאילת צרכיו', והובא בנספחים שבסוף הספר. [21] ניתן לכתוב את שם הוי"ה במילוי יודין: יוד הי ויו הי, שהוא בגימטריא ע"ב (72), וניתן לכתובו במילוי יודין ואלפין: יוד הי ואו הי, שהוא בגימטריא ס"ג (63), וניתן לכתובו במילוי אלפין: יוד הא ואו הא, שהוא בגימטריא מ"ה (45), וניתן לכתובו במילוי ההין: יוד הה וו הה, שהוא בגימטריא ב"ן (52). [22] ניתן לכתוב את שם אהי"ה במילוי יודין: אלף הי יוד הי, שהוא בגימטריא קס"א (161), וניתן לכתובו במילוי ההין: אלף הה יוד הה, שהוא בגימטריא קנ"א (151), וניתן לכתובו במילוי אלפין: אלף הא יוד הא, שהוא בגימטריא קמ"ג (143). [23] ואמנם יש להוסיף, כי ז' השמות הללו הם בגימטריא תרפ"ז, ולכן צריך לפרש שהם בגימטריא 'פורת' עם הכולל של המילה 'פורת' (דהיינו שמחשיבים את המילה כולה כמספר אחד, נוסף על הגימטריא של כל אות), וכן יש לציין, ש'פרדשקא' הוא בגימטריא תרפ"ה, ולכן צריך לפרש שהוא בגימטריא 'פורת' עם הכולל של המילה 'פרדשקא'. [24] באבי הנחל. והוסיף שם כי הצדיק שזכה לתפילה בשלימות יש כח בתפילתו להמית ולהחיות, ולכן עליו להזהר בזה מאוד. [25] על פי הפסוק בשופטים (כ טז).

אֶת הַשִּׁבְטִים בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן וְכוּ'. וּבִנְיָמִין לֹא הָיָה אָז, וְעַל־כֵּן בֵּרְכוֹ יוֹסֵף בְּחֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מג): אֱלֹקִים יָחְנְךָ בְּנִי. וְדַוְקָא יוֹסֵף הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ בְּחֵן, כִּי יוֹסֵף הָיָה כָּלוּל בְּיוֹתֵר מִבְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לז): אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כִּי הוּא הָיָה עִקַּר תּוֹלְדוֹתָיו, כִּי יַעֲקֹב וְיוֹסֵף כַּחֲדָא חֲשִׁיבִי. וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בְּיוֹסֵף (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. בְּכוֹר הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ שׁוֹרוֹ – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, כִּי צְרִיכִין לְהִסְתַּכֵּל בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ הָדָר לוֹ, תִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: זִיו אוֹהַר, לְשׁוֹן אוֹר, כִּי הַשֵּׂכֶל מֵאִיר לוֹ בְּכָל דָּבָר; אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהָיָה אֹפֶל וְחֹשֶׁךְ, מֵאִיר לוֹ הַשֵּׂכֶל, כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ שָׁם בְּכָל דָּבָר, וּמְקָרֵב אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַה שֶּׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (בבא בתרא עג): **הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא מִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה:**

רַשְׁבַּ"ם:
צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא אֵשׁ לְבָנָה וּמַלְאָךְ מַזִּיק הוּא.

גַּלָּא – הוּא הַיֵּצֶר הָרָע. דְּמַטְבַּע לִסְפִינְתָּא הוּא הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת, לְשׁוֹן סָפוּן וְחָשׁוּב, כִּי הַיֵּצֶר הָרָע רוֹצֶה לְהַטְבִּיעַ וּלְהַשְׁפִּיל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינַת הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּמִתְּחַזֵּי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא בְּרֵישָׁא, כִּי מִתְּחִלָּה הַיֵּצֶר הָרָע מִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמִצְוֹת וּמַטְעֶה אֶת הָאָדָם כְּאִלּוּ מְסִיתוֹ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה. וְזֶהוּ בְּחִינַת צוּצִיתָא דְּנוּרָא חִוָּרְתָּא, אֵשׁ לְבָנָה; אַף־עַל־פִּי־כֵן מַלְאָךְ מַזִּיק הוּא. וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הַכְּנָעָתוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת יָ"ו, כִּי הַלּוּחוֹת אָרְכָּן יָ"ו וְרָחְבָּן יָ"ו (בבא בתרא יד). וְזֶהוּ בְּחִינַת אַלְוָתָא, דְּהַיְנוּ מַקְלוֹת, דְּחָקִיק עֲלַהּ אֶהְיֶה וְכוּ', הַיְנוּ שֵׁמוֹת, בְּחִינַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יָ"ו. וְהַיָּ"ו הוּא צוּרַת מַקֵּל, וְהִיא כֻּלָּהּ שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא מַכְנִיעַ אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הָאָדָם מְשֻׁגָּע מַמָּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בַּעַל־עֲבֵרָה הוּא מְשֻׁגָּע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה, אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת. וּכְמוֹ שֶׁהַמְשֻׁגָּעִים צְרִיכִים לְהַכּוֹתָם וְלָשׁוּם עֲלֵיהֶם שֵׁמוֹת, כְּמוֹ־כֵן מַמָּשׁ הַתּוֹרָה שֶׁעוֹסְקִין הוּא בְּחִינַת מַקְלוֹת וְשֵׁמוֹת, שֶׁבָּזֶה מַכִּין וּמַכְנִיעִין אֶת הַיֵּצֶר הָרָע, וּמְגָרְשִׁין מִן הָאָדָם אֶת הַשִּׁגָּעוֹן וְהָרוּחַ־שְׁטוּת שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בְּחִינַת וּמְחַיְּנָן לַהּ בְּאַלְוָתָא דְּחָקִיק עֲלַהּ שֵׁמוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ. **אַשְׁרֵי** לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת. **תְּמִימֵי דָרֶךְ** בְּחִינַת (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהִסְתַּכֵּל עַל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ **הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה'**, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּכֹחַ, עַל־יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת נו"ן, לְקַבֵּל מִן הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חי"ת, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה חֵן, וְנִתְקַבְּלִים דְּבָרָיו כַּנַּ"ל, וַאֲזַי נִתְעַלֶּה הַחֵן וְהַחֲשִׁיבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַתְּפִלּוֹת וְהַבַּקָּשׁוֹת נִתְקַבְּלִים:

ב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן, וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם, לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: (ויקרא כא)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, פֶּרֶק ב (זוהר תרומה דף קעז.): מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא מָשַׁךְ רוּחָא דְּחַיֵּי לְמִשִּׁיחָא:

א **כִּי** עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ הוּא הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; וּמִשֶּׁם עִקַּר חִיּוּתוֹ, וְכָל מִלְחַמְתּוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְכָל הַכְּבִישׁוֹת שֶׁיִּכְבֹּשׁ – הַכֹּל מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): וְהַרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה' וְכוּ' – זֶה בְּחִינַת חֹטֶם, וְזֶה עִקַּר כְּלֵי זֵינוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטַח וְכוּ' בֵּאלֹהִים הִלַּלְנוּ, בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ:

ב **וְזֶה** הַכְּלִי זַיִן צָרִיךְ לְקַבֵּל עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מח): חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלב): מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ – זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף.

וְיוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, נָטַל אֶת הַכֹּכָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה *, בְּחִינוֹת פִּי שְׁנַיִם, כִּי הַתְּפִלָּה הוּא פִּי שְׁנַיִם. שְׁנַיִם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שִׁבְרוֹ שֶׁל מָקוֹם וּשְׁאֵלַת צְרָכָיו, וְהוּא בְּחִינַת (שם קמט): וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם, בְּחִינַת שְׁתֵּי פִּיּוֹת, בְּחִינַת פִּי שְׁנַיִם. וְנִטַּל מֵרְאוּבֵן עַל־יְדֵי שֶׁחִלֵּל יְצוּעֵי אָבִיו, כִּי הִיא תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית:

* וְעַל כֵּן יוֹסֵף בִּשְׁכִיל שֶׁזָּכָה לִבְחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם, בְּחִינַת חִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא כַּנַּ"ל, עַל כֵּן נִקְרָא בֵּן פּוֹרַת יוֹסֵף, שֶׁהֵם בְּחִינַת תרפ"ו אוֹרוֹת שֶׁהֵם שִׁבְעָה שֵׁמוֹת: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, קס"א, קנ"א, קמ"ג, שֶׁעוֹלִים תרפ"ו, שֶׁמְּקַבֵּל מִנּוּקְבָא דְּפַרְדַּשְׁקָא, כִּי "פַּרְדַּשְׁקָא" בְּגִימַטְרִיָּא תרפ"ו.

ג **וּמִי** שֶׁזָּכָה לַחֲרֶב הַזֶּה, צָרִיךְ לֵידַע אֵיךְ לִלְחֹם עִם הַחֶרֶב, שֶׁלֹּא יַטֶּה אוֹתָהּ לְיָמִין אוֹ לִשְׂמֹאל, וְשֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעִיתָא, – הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל, אֶלָּא לָאֶמְצַע. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ' – אֲנִי דַּוְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט. וְזֶה (תהלים פא): כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם. מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב, הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט. וְזֶה (שם עב): מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן, שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט:

לחשוב שתפילותיו הם לריק, שזהו בחינת נוטה לשמאל, כאילו ה' יתברך אכזרי ח"ו ואינו שומע את התפילות, אלא ירבה בתפילה תמיד, ויאמין שאין שום דיבור נאבד, וכל תפילה עושה רושם, עד שיגמור את הבנין שצריך, ואז ירחם עליו השי"ת. ומכל מקום כשתהיה לאדם ישועה אסור לו לטעות ולחשוב שעל ידי תפילותיו ומעשיו הטובים פעל זאת, רק ידע שהכל הוא חסד ה', אך לא יטעה האדם לחשוב כי אם הכל הוא חסד ה' למה לנו להרבות בתפילה כלל, נסמוך על חסדו לבד, כי זה בחינת נוטה לימין יותר מדאי, שסומך רק על חסד ה', אלא אנו צריכים לעשות את שלנו ולהרבות בתפילות, ולדעת את האמת שאין אנו ראויים לפעול בתפילותינו אלא בחסד ה', וה' יתברך יעשה את שלו וימשיך עלינו חסדו[26].

וְלדבר זֶה שלא להטות את התפילה לימין ולא לשמאל, **אִי אֶפְשָׁר** לזכות **אֶלָּא עַל יְדֵי בְּחִינוֹת 'מִשְׁפָּט', כִּי מִשְׁפָּט הוּא 'עַמּוּדָא דְּאֶמְצָעוּתָא'** – העמוד האמצעי שבין 'חסד' ל'גבורה', שזוהי מידת ה'תפארת', שכלולה מ'חסד' ו'גבורה' יחד, שהיא בחינת משפט, שיודע לשפוט כיצד להשתמש עם החסד והגבורה יחד, ולא להטות יותר מדאי לצד החסד או לצד הגבורה, **הַיְנוּ שֶׁקּוֹלֵעַ עִם כְּלֵי זֵינוֹ** שהוא התפילה **אֶל הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ, וְאֵינוֹ מַטֶּה לְיָמִין וְלֹא לִשְׂמֹאל אֶלָּא לָאֶמְצַע,** וכשאדם זכה לבחינת ה'משפט' אז יכול הוא להתפלל כראוי ולכוון את התפילה לאמצע. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר בתהילים (תהלים קיב): **"יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט"**, ורמוז בזה, שהאדם צריך לכלכל את דיבוריו ובקשותיו, דהיינו לנהלם כראוי, על ידי בחינת 'משפט'.

וּבִשְׁבִיל זֶה קִבֵּל יוֹסֵף אֶת הַבְּכוֹרָה דַּוְקָא מִיַּעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שיעקב אמר ליוסף (בראשית מח): **"וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ וְכוּ'** שכם אחד על אחיך" - **'אֲנִי' דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט,** משום שיעקב הוא בחינת 'תפארת' שהיא בחינת משפט, (כידוע שאברהם הוא בחינת 'חסד' ויצחק הוא 'גבורה' ויעקב הוא 'תפארת'). **וְזֶה** מה שנאמר (תהלים פא): **"כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא"**, ורמוז בפסוק זה כך, 'חק' הוא מרמז על **בְּחִינַת 'בְּרִית', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בברכה שנאמרת בברית מילה[27]: "אשר קידש ידיד מבטן **וחֹק בִּשְׂאֵרוֹ שָׂם"** – שהברית היא חק שנתן הקב"ה לצאצאיו של אברהם אבינו. וסיום הפסוק "כי חק לישראל הוא" הוא **"מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב"**, דהיינו ששלימותה של בחינת ה'ברית' היא על ידי בחינת ה'משפט', כי כיון שאדם זוכה לבחינת ה'ברית' שעל ידה הוא זוכה לתפילה, הוא צריך מיד גם את מידת ה'משפט' כדי שיוכל לכוין את תפילתו כראוי, **הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ יוֹסֵף** שהוא בחינת ה'ברית' **לְקַבֵּל זֹאת הַחֶרֶב** שהיא התפילה (שהיא בחינת ה'בכורה') **מִבְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', כְּדֵי שֶׁיְּכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט,** ולכן הוצרך יוסף לקבל את הבכורה דוקא מיעקב, כדי שיקבל מיעקב גם את מידת המשפט.

וְזֶה מה שאמר דוד המלך בתהילים (תהלים עב): "אלהים, **מִשְׁפָּטֶיךָ לְמֶלֶךְ תֵּן** וצדקתך לבן מלך", והיינו, שהתפלל דוד המלך על מלך המשיח, **שֶׁמָּשִׁיחַ** שעיקר כוחו הוא התפילה **יְקַבֵּל מִבְּחִינַת מִשְׁפָּט,** כדי שיוכל להשתמש בכח התפילה כראוי.

מקורות והערות

26 ליקוטי הלכות (הל' נחלות הל' ד'). 27 כמובא בגמ' שבת דף קל"ז ע"ב.

לאחר שנתבאר שעל ידי שמירת הברית זוכה האדם לתפילה, וכדי להתפלל כראוי זקוק האדם לבחינת משפט, יתבאר כעת כיצד זוכה האדם לבחינת משפט.

ד. וְעַל יְדֵי מַה זּוֹכֶה האדם **לְבְחִינַת 'מִשְׁפָּט'** שיוכל לכוון את התפילה למקום הראוי – **עַל יְדֵי** שנותן **צְדָקָה,** משום **שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט,** וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין משה רבינו (דברים לג): **"צִדְקַת ה' עָשָׂה, וּמִשְׁפָּטָיו עם ישראל"** – 'שמשה רבינו נהג בצדק ובמשפט', ורמוז בפסוק זה, שעל ידי שמשה רבינו קיים מצות צדקה הוא זכה למידת המשפט, שיוכל לשפוט כראוי את ישראל. **וראיה** נוספת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בתהילים שדוד המלך אמר לה' (תהלים צט): **"מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ' אתה עשית"** – 'משפטי התורה הצודקים הם מעשי ידיך'[1], ורמוז בפסוק זה שהצדקה והמשפט קשורים זה לזה.

והטעם שעל ידי נתינת צדקה זוכים לבחינת 'משפט', **כִּי** נתינת **צְדָקָה הוּא עַל יְדֵי 'מִשְׁפָּט', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם עה): **"אֱלֹהִים שׁוֹפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים"** - שֶׁהקב"ה באמצעות מידת המשפט **מוֹרִישׁ לְזֶה** – עושהו עני, **וּמַעֲשִׁיר לְזֶה** – עושהו עשיר, על ידי ששופט מה ראוי לאדם זה, **וּכְשֶׁאדם נוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת 'זֶה יַשְׁפִּיל', שֶׁמְּחַסֵּר מָמוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת 'וְזֶה יָרִים', שֶׁמַּעֲשִׁיר לְעָנִי.** נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז **עַל יְדֵי זֶה בְּמִדַּת 'מִשְׁפָּט',** וכיון שהאדם עושה מעשה של 'משפט' הוא זוכה על ידי זה לבחינת 'משפט', ואז הוא זוכה לכוין את התפילה למקום הראוי, ולא להטותה לימין או לשמאל.

וּבִשְׁבִיל זֶה מובא בגמרא ובשולחן ערוך **שצריך לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה** (ב"ב דף י. ובשו"ע או"ח סי' צ"ב ס"י), **כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו** – דיבורי התפילה **בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה** – אל חוט השיער **וְלֹא יַחֲטֵא** את המטרה, שלא יטה לא אל צד החסד ולא אל צד הגבורה יותר מדאי, שהרי נתבאר לעיל שעל ידי נתינת צדקה זוכה האדם למידת המשפט.

נתבאר כעת שעל ידי צדקה זוכים ל'משפט', והנה מבואר לעיל שיוסף קיבל את הבכורה והתפילה מיעקב שהוא בחינת 'משפט', וכעת יתבאר שמה שזכה יוסף ל'משפט', היה זה גם כן על ידי הצדקה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): **'לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה** – שיקבל שבטו שני חלקים בארץ ישראל, דוקא **לְיוֹסֵף** ולא לשאר בניו, **בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל** ופירנס **אוֹתוֹ** כשהיה במצרים. **מָשָׁל לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ'**, לימים העשיר אותו יתום, ואמר אהנהו לבעל הבית מנכסי', כך גם יוסף (בעל הבית) כלכל את יעקב (היתום) במצרים, ולבסוף העשיר יעקב, שקיבל לידו את בכורתו של ראובן שניטלה ממנו על ידי שחילל יצועי אביו, ואמר יעקב – אהנה את יוסף מנכסי, ואתן לו את הבכורה. נמצא שיוסף זכה לבכורה (שמבואר לעיל שהיא בחינת תפילה) **על ידי הצדקה** שעשה עם אביו ואחיו.

וראיה נוספת לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית מז): **"וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף"** – 'לפי הצריך לכל בני ביתם'. אך ניתן לפרש את המילים 'לפי הטף' גם מלשון דיבור, **כְּמוֹ** שנאמר לנביא יחזקאל (יחזקאל כא): **"הַטֵּף אֶל דָּרוֹם"** – 'דבר נגד ירושלים שהיא בדרום', (והטף הוא לְשׁוֹן דִּבּוּר). ואם כן יתפרשו גם המילים **"לְפִי הַטָּף"** – לפי הדיבור, דהיינו דיבורי התפילה, **הַיְנוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו** וידע לכוון את התפילה כראוי שלא להטותה לימין או לשמאל **עַל יְדֵי הַצְּדָקָה** שעשה עם אביו ואחיו, ויתפרש הפסוק: 'ויכלכל יוסף וגו'' – שעשה צדקה, ועל ידי זכה ל'לפי הטף' שתפילתו היתה כראוי, **וְנִמְצָא שעַל יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה,** משום שעל ידי הצדקה היה יוסף ראוי לקבל את בחינת ה'משפט', ועל ידי שמירת הברית היה ראוי לקבל את בחינת ה'תפילה', ולכן קיבל מיעקב שהוא בחינת 'משפט' את הבכורה והתפילה. וזה שהוצרך יוסף לקבל את הבכורה דוקא מיעקב שהוא בחינת 'משפט' מבואר בפסוק, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאמר יעקב

מקורות והערות

[1] מצודות דוד שם.

ד **וְעַל־יְדֵי** מָה זוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי צְדָקָה הוּא עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לָזֶה וּמַעֲשִׁיר לָזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מְמוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לְעָנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל־יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (כ"ב דף י. וכשו"ע או"ח ס' צ"ב ס"י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל־הַבַּיִת, שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כא): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הָיוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה **וְעֶקֶר** שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עַיִן יַעֲקֹב. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים מז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָה בָעָנָן לָךְ וְכוּ'. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה א): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן:

ו **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): עַד כִּי בָא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְׁכִּינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַאֲעָלָא שִׁיפָא בִּשִׁיפָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לט): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לַאֲעָלָא שִׁיפָא בִּשִׁיפָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר *.

*כַּמּוּבָא בַּגִּלְגּוּלִים, שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת בָּאִים בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת עִבּוּר וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם.

וְזֶהוּ (תהלים יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הֵינוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סו): שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ. וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָה מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהלים מח): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינַן לְהַאי כַּוְרָא וְכוּ'. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה' פָּנָיו. וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשְׁעִים, וְיֵשׁ מַעֲמָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בָּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שִׁיפָא וּשִׁיפָא לְדוּכְתֵּהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

בָּבָא בַּתְּרָא ע"ג ע"ב

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:

זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּסִפִּינְתָּא, וְחָזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ, וְקָרְחָה אֲגַמָּא עֲלוֹיֵהּ. סַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא, וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ. וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן.

רַשְׁבַּ"ם:

דְּיָתְבָא חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ. שֶׁהָיָה חוֹל נִקְבָּץ עַל גַּבּוֹ: וְקָרַח. עֲשָׂבִים עַל הַחוֹל: וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא. אֵי הַיָּם הִיא:

וְזֶה פֵּרוּשׁ חֲזִינָא לְהַאי כַּוְרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ; דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ – הֵינוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ; יָתְבָא לֵיהּ – הֵינוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר; וְקַרְחֵי עֲלֵיהּ אַגְמָא – הֵינוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ', כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא – הֵינוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת; אֲבָל בָּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא סַלְקִינָן וְאַפִּינָן וּבַשְׁלִינָן – הֵינוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין,

ליוסף כשברכו: **"וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם"** – שהוא הבכורה. **'אֲנִי' דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט**, כמבואר לעיל שיעקב הוא בחינת 'תפארת', בחינת 'משפט'.

לאחר שנתבאר שעל ידי שמירת הברית זוכה האדם לתפילה, וכדי להתפלל כראוי זקוק האדם לבחינת 'משפט', כדי לכוון את התפילה לאמצע, ולבחינת משפט זוכים על ידי נתינת צדקה, יתבאר כעת כי כשבחינת המשפט אינה כראוי נגרם קלקול גם לתפילה, משום שהם תלויים זה בזה.

ה. וְכִיוָן שהמשפט והתפילה תלויים זה בזה, שהרי אי אפשר לכוון את התפילה כראוי אלא על ידי בחינת משפט, לכן **עִקָּר שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת** שבאים לאדם בשעת התפילה, **הֵם עַל יְדֵי קִלְקוּל** – שמתקלקלת אצלו בחינת **הַמִּשְׁפָּט**, והטעם **כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת 'עֵינַיִן'** – בחינת 'עינים', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית יד): **"וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט"** – שכדרלעומר והמלכים אשר איתו הגיעו אל מקום שנקרא 'עין משפט', ורמוז בפסוק זה שיש קשר בין בחינת 'עינים' לבחינת 'משפט', 'עין' – 'משפט', **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר שמשה רבינו בירך את ישראל (דברים לג): "וישכון ישראל בטח, בדד **עֵין יַעֲקֹב"** – 'ישראל ישכון בבדידות לבטח, כעין הברכה שברכם יעקב'[2], ורמוז בפסוק זה שיש קשר בין בחינת 'עינים' לבחינת 'יעקב' שהוא בחינת 'משפט'. **וְכִיוָן** שהמשפט והעינים הם בחינה אחת, **עַל יְדֵי קִלְקוּל 'מִשְׁפָּט' בָּא קִלְקוּל לָעֵינַיִן** – לעינים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים טז): **"כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים"**, הרי שעל ידי שאדם נוטל שוחד שהוא בחינת קלקול המשפט, זה גורם לו לעוורון העינים. וקלקול העינים **זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם 'עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינַיִן'** – עננים שמכסים על העינים, שזהו קליפת עשו וישמעאל[3] שמכוחם נגרמות המחשבות הזרות שבתפילה, וכשהאדם אינו מתקן כראוי את מידת המשפט הוא גורם שתתגבר קליפה זו וממילא באים לו מחשבות זרות בתפילתו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהנביא מקונן (איכה ג): **"סַכּוֹתָה בֶעָנָן לָךְ וְכוּ'** מעבור תפילה" – 'כיסית את השמים בעננים שלא תעבור אליך התפילה'[4], הרי שיש בחינת עננים שמונעים את התפילה מלעלות למעלה, וזה נגרם על ידי שבני האדם בחטאיהם מגבירים את קליפת עשו וישמעאל, שהם ה'עננים' המכסים על העינים של האדם ומכניסים מחשבות זרות בתפילתו, ועל ידי זה הם מעוררים למעלה בחינת 'עננים' שהקב"ה מכסה את השמים בעננים שלא תעלה אליו התפילה. והטעם ש'עננים' אלו מכניסים מחשבות זרות בתפילה, שהרי נתבאר לעיל שכדי לזכות לתפילה כראוי יש צורך בבחינת משפט, נמצא שהתפילה תלויה במשפט, ולכן כשהמשפט (שהוא בחינת עינים) אינו בשלימות אלא יש בו קלקול, יש כח בעננים לכסות אותו, וכשהם מכסים את המשפט הם מכסים גם את התפילה התלויה במשפט וגורמים מחשבות זרות בתפילה, וכעת שאנו בגלות בחינת ה'משפט' אינה מתוקנת לגמרי אלא יש בה קלקול, ולכן באים לאדם מחשבות זרות בתפילתו[5].

לפי המבואר לעיל שעל ידי צדקה האדם זוכה לבחינת 'משפט', והמבואר כאן שהמחשבות הזרות הם באים מקלקול ה'משפט', נמצא שנתינת צדקה קודם התפילה תעזור לאדם להנצל מהמחשבות הזרות שבתפילה[6].

וּלְעָתִיד לבוא כשיבוא המשיח, **שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו א): **"צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה"**, שציון תפדה על ידי שתתוקן בחינת המשפט, **אָז יִתְעַבֵּר** – יעברו ויעלמו **הָעֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָא** – העננים המכסים על העינים, על בחינת ה'משפט', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם נב): **"כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן"**, הרי שיזכו לראיה ברורה בעינים, וזאת משום שתתוקן בחינת העינים, ואז יהיה ה'משפט' כראוי, וממילא תהיה גם התפילה כראוי ללא מחשבות זרות, וכיון שתתוקן בחינת ה'עינים' של האדם, ממילא תתוקן גם בחינת ה'עינים' העליונה של הקב"ה, ויעלמו העננים העליונים

מקורות והערות

[2] רש"י שם. [3] עיין לקמן סימן ט"ז. [4] תרגום יונתן שם. [5] כן נראה לפרש לפי פשטות הלשון 'מחשבות זרות'. ובביאור הליקוטים ביאר לפי המובא לעיל אות ג' בשם הליקוטי הלכות כי שלא להטות לימין או לשמאל הכוונה שלא יחשוב שהתפילות אינם מועילות, וכן שלא יחשוב שאפשר לסמוך על חסד ה' ולא צריך להתפלל, ומבואר בליקוטי הלכות שם (הל' נחלות הל' ד') שזהו קליפת עשו וישמעאל, כי קליפת עשו מטעה לב האדם שהתפילה אינה מועילה, וקליפת ישמעאל מטעה לב האדם שיכול לסמוך על חסד ה' ולאחר שהתפלל ונתקבלה תפילתו אינו צריך להתפלל עוד, אך האמת היא שאנו עדיין צריכים ישועה ורחמים רבים עד שנצא מגלותינו לגמרי, ובביאור הליקוטים כתב לבאר שזהו המכונה כאן 'מחשבות זרות', דהיינו מחשבות שאינם נכונות, המחלישות את האדם מלהתפלל, ומחשבות אלו נגרמות על ידי קלקול המשפט, כי על ידי המשפט האדם יודע שלא להטות לימין או לשמאל אלא להאמין בכח התפילה. [6] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

ד **וְעַל־יְדֵי** מָה זוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי צְדָקָה הוּא עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לָזֶה וּמַעֲשִׁיר לָזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מִמּוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לָעֲנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל־יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (כ"ב דף י. וכשו"ע או"ח ס' צ"ב ס"י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל־הַבַּיִת, שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כא): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הָיוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה **וְעָקָר** שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיַּכּוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עַיִן יַעֲקֹב. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים מז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָה בָעָנָן לָךְ וְכוּ'. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה א): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן:

ו **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): עַד כִּי בָא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְׁכִּינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשִׁיעָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לט): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשִׁיעָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר *.

*כַּמּוּבָא בַּגִּלְגּוּלִים, שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת בָּאִים בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת עִבּוּר וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם.

וְזֶהוּ (תהלים יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הֵינוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סו): שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ. וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָה מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהלים מח): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מּוּבָאוֹת לָךְ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינַן לְהַאי כֵּוָרָא וְכוּ'. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה' פָּנָיו. וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשְׁעִים, וְיֵשׁ מַעֲמָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בָּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שִׁיעָא וּשִׁיעָא לְדוּכְתֵּהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

בָּבָא בַּתְּרָא ע"ג ע"ב

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:
זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּסִפִּינְתָּא, וְחָזִינָן הַהוּא כֵּוָרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָא אַגַּבֵּיהּ, וְקָרְחָה אֲגַמָּא עֲלוֹיֵהּ. סַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא, וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ. וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן.

רַשְׁבַּ"ם:
דְּיָתְבָא חָלְתָא אַגַּבֵּיהּ. שֶׁהָיָה חוֹל נִקְבָּץ עַל גַּבּוֹ: וְקָרְחָה. עֲשָׂבִים עַל הַחוֹל: וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא. אֵי הַיָּם הִיא:

וְזֶה פֵּרוּשׁ חֲזִינָא לְהַאי כֵּוָרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ; דְּיָתְבָא לֵהּ חָלְתָא אַגַּבֵּהּ – הֵינוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ; יָתְבָא לֵהּ – הֵינוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר; וְקַרְחֵי עֲלֵהּ אַגְמָא – הֵינוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ', כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא – הֵינוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת; אֲבָל בָּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא סַלְקִינָן וְאַפִּינָן וּבַשְׁלִינָן – הֵינוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין,

המונעים את התפילה מלעלות, ונמצא שיזכו לבחינת 'עין בעין'.

וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): **"בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן"** – 'חינו נטוי על העין הרואה אותו'[7], **ורמוז בפסוק זה** שיוסף זכה לבחינת 'עינים', וזאת משום שיוסף זכה לבחינת התפילה ולבחינת משפט, והמשפט הוא בחינת 'עינים'.

לאחר שנתבאר שכדי לזכות לתפילה צריך האדם בחינות 'שמירת הברית' ו'משפט', יתבאר כעת שישנו תנאי נוסף שצריך כדי לזכות שהתפילה תפעל כראוי.

ו. וְמלבד כל המבואר לעיל שכדי לזכות לתפילה צריך האדם בחינות 'שמירת הברית' ו'משפט', ישנו תנאי נוסף שצריך כדי לזכות שהתפילה תפעל כראוי, והוא **שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ** – בשעה שעומד להתפלל, **שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר**[8], **כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת 'מֹשֶׁה'**, שהוא בחינת **'מָשִׁיחַ', כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ** שאמרו בגמרא (שבת דף ק"א ע"ב) שאמר אמורא לחבירו: **'מֹשֶׁה שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ'** – 'אתה שהנך בדורך כמשה בדורו, האם נכון אמרת'. הרי שהצדיק מכונה בשם משה. **וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית מט): **"עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה"** – שהוא כינוי למשיח, ומבואר בזוהר (בראשית כ"ה ע"ב): **'דָּא** – זה **מֹשֶׁה מָשִׁיחַ'**, כי 'שילה' הוא בגימטריא משה, ונמצא שצדיק הדור הוא בחינת משה ובחינת משיח. **וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד** מישראל **מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְּׁכִינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן**, כי בנין המשכן בפנימיותו הוא מכוון כנגד קומת השכינה (השכינה – אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה, והיא ספירת ה'מלכות'), וקומת המשכן שהיא קומת השכינה נבנית על ידי תפילות ישראל, **שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לְאַעֲלָא שְׁיָפָא בִּשְׁיָפָא** – להעלות חלק בחלק של בנין המשכן, **כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ** – כל אחד למקומו, **אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר**, שהוא בחינת 'משה', והוא יעלה את התפילה למקומה הראוי בקומת השכינה. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שכאשר בנו ישראל את המשכן לא יכל אף אחד להקימו, ואז (שמות לט): **"וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה"**, **וְזאת משום שהוּא יוֹדֵעַ לְאַעֲלָא שְׁיָפָא בִּשְׁיָפָא** – להעלות חלק בחלק, **וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה**, שכן מלבד הבנין הגשמי של המשכן היה משה צריך גם להקימו ברוחניות, והוא הקימו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם מ): **"וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן"**.

לאחר שנתבאר שכדי שהתפילה תגיע למקומה הראוי ותפעל את פעולתה הנכונה יש צורך לקשר אותה לצדיק הדור, יתבאר כעת דבר נוסף הנעשה על ידי שמקשרים את התפילה לצדיק הדור.

וְהנה כָּל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד כדי **לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת** את המצוות, **כָּל הָאוֹתִיּוֹת** שלומד אותם **הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת**, כי יש שישים ריבוא אותיות בתורה, ויש שישים ריבוא נשמות ישראל, וכל נשמה יש לה אות בתורה המכוון כנגדה, ונמצא שיש לכל נשמה שורש בתורה[9], **וְניצוצי** נשמות אלו ששורשם באותיות שהאדם למד **הֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה** שהוא מתפלל, **וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר**, כמו שהתינוק גדל ומתפתח בזמן העיבור, כך נשמות אלו גדלות ונטהרות על ידי התפילה, **(כַּמּוּבָא** בשער הגִּלְגּוּלִים להאר"י ז"ל, **שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת** שבזמן חטא אדם הראשון נפלו אל עמקי הקליפות, כשמגיע זמנם לבוא לעולם הם **בָּאִים** קודם לכן **בְּתוֹךְ** בחינת **הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת 'עִבּוּר' וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם** ונטהרים מזוהמת הקליפות, ואז יכולים הם לבוא לעולם, וכך גם ניצוצי הנשמות שהם כנגד אותיות התורה שהאדם

מקורות והערות

[7] רש"י שם. ובתרגום ירושלמי ותרגום יונתן בן עוזיאל פירשו שיוסף הוא כגפן השתולה על מבועי מים שיש לה שורשים חזקים, וכך יוסף כשהרכיבוהו במרכבת המשנה לא תלה עיניו בנשים המצריות שעמדו על החומה וזרקו לעברו תכשיטים ואבנים טובות.

[8] ובשיחות הר"ן (סי' רצ"ו) כתב: "בשעת התפילה צריכין לקשר עצמו להצדיקים שבדור כמבואר בסימן ב' ובסימן ט' ובשאר מקומות, על כן הזהיר לאנשיו שיאמרו קודם התפילה: הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים שבדורינו". ובאבני"ה ברז"ל (סי' ס"ב) כתב: "שאל פעם אחד את מוהרנ"ת: "מי גדול יותר, אדם קטן במעלה שמקורב לצדיק, או אדם גדול במעלה אולם אינו מקורב", אמר לו: "הלא בימי משה רבינו ע"ה, אם אחד היה עושה דבר גדול להמשכן ולא הביאו למשה רבינו בודאי לא היה לו שום חשיבות כלל, אולם מי שעשה דבר קטן והביאו אל משה, בודאי היה חשוב מאוד, והזכיר אז מהמבואר בתורה ב' בליקוטי מוהר"ן שדייקא משה יכול לעיילא שייפא בשייפא עיין שם".

[9] כמבואר לקמן סימן י"ד אות ג'.

ד **וְעַל־יְדֵי** מָה זוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי צְדָקָה הוּא עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לָזֶה וּמַעֲשִׁיר לָזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מִמּוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לָעֲנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל־יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (כ"ב דף י. וכשו"ע או"ח ס' צ"ב ס"י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל־הַבַּיִת, שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כא): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הָיוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה **וְעִקָּר** שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עַיְנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עַיִן יַעֲקֹב. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים מז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עַיְנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָה בָעָנָן לָךְ וְכוּ'. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה א): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עַיְנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן:

ו **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): עַד כִּי בָא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְׁכִּינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשִׁיעָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לט): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשִׁיעָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר *.

*כַּמּוּבָא בַּגִּלְגּוּלִים, שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת בָּאִים בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת עִבּוּר וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם.

וְזֶהוּ (תהלים יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הֵינוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סו): שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ. וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָה מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהלים מח): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מּוּבָאוֹת לָךְ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינַן לְהַאי כַּוְרָא וְכוּ'. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה' פָּנָיו. וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשְׁעִים, וְיֵשׁ מַעֲמָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שְׁטוּעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בָּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שִׁיעָא וּשִׁיעָא לְדוּכְתֵּהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

בָּבָא בַּתְּרָא ע"ג ע"ב

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:

זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּסִפִּינְתָּא, וְחָזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ, וְקָרְחָה אֲגַמָּא עֲלוֹיֵהּ. סַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא, וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ. וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן.

רַשְׁבַּ"ם:
דְּיָתְבָא חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ. שֶׁהָיָה חוֹל נִקְבָּץ עַל גַּבּוֹ: וְקָרַח. עֲשָׂבִים עַל הַחוֹל: וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא. אֵי הַיָּם הִיא:

וְזֶה פֵּרוּשׁ חֲזִינָא לְהַאי כַּוְרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ; דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ – הֵינוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ; יָתְבָא לֵיהּ – הֵינוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר; וְקַרְחֵי עֲלֵיהּ אֲגַמָּא – הֵינוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ', כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא – הֵינוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת; אֲבָל בָּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא סַלְקִינָן וְאַפִּינָן וּבַשְׁלִינָן – הֵינוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין,

למד צריכים להתלבש בתוך התפילה שהאדם מתפלל (שהיא בחינת מלכות) כדי להטהר ולהתחדש).

וְזֶהוּ מה שנאמר (תהלים יט): **"הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל"**, ורמוז בפסוק זה כך: 'השמים' שמורכבים מאש ומים, **הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם,** שנאמר "הלא כה דברי כאש" (ירמיה כ"ג), ונאמר "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיה נ"ה), **הַיְנוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת** ששורשם באותיות התורה שהאדם למד, **וניצוצי** נשמות אלו **בָּאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כְּבוֹד אֵל'**, וראיה לדבר שהתפילה היא בחינת 'כבוד אל', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאמר דוד המלך על הקב"ה (תהלים סח): "זמרו כבוד שמו, **שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ"** – 'הללו אותו בכבוד הראוי לו', **ומרומז** בפסוק זה שהתהילה והתפילה הם בחינת 'כבוד', **בְּחִינַת** מה שנאמר: **"תְּהִלָּתִי אֶחְטָם לָךְ"**, כמובא לעיל אות א' שהתהילה היא בחינת 'חוטם', וכאן אנו רואים שהתהילה היא גם בחינת 'כבוד'. **וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָא 'כָּבוֹד', עַל שֵׁם** שֶׁהִיא **מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ** – את הנשמות, כמובא לעיל שהנשמות מתלבשים בתוך התפילה, **כִּי** מובא בגמרא (שבת דף קי"ג ע"א) **שרַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ** – לבגדיו **'מְכַבְּדוּתָא'**, על שם שמכבדים אותו, הרי שלבוש נקרא 'כבוד', **וְעַל יְדֵי זֶה נִקְרֵאת** התפילה **'כְּבוֹד אֵל'**, משום שהיא לבוש לנשמות. **וְהֵן** – הנשמות והתפילה **מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת** ששורשם באותיות התורה שהאדם למד **מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת 'הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין'** – העלאת מים נקביים, דהיינו **שהשכינה** (שהיא בחינת התפילה, כמובא לעיל שהתפילה היא קומת השכינה) **מעלה** להקב"ה את הנשמות הללו שחידשה וטיהרה אותם **והיא** מתפארת בהם, ובזה היא מגלה את רצונה לקבל שפע מהקב"ה, ועל ידי זה היא מעוררת את הקב"ה להתייחד עימה ולהשפיע לה שפע, **וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת 'עִבּוּר'** – שהיא מגביהה ומטהרת אותם.

ולפי זה יתפרש הפסוק דלעיל: 'השמים' – בחינת התורה והנשמות שבה, 'מספרים' – מאירים ומזהירים כאבן ספיר, ל'כבוד אל' ומ'כבוד אל' שהוא התפילה[10].

וְכשאדם מקשר את תפילתו לצדיק הדור, אז **הַנְּשָׁמוֹת הַמְלֻבָּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים מה): "לרקמות תובל למלך, **בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ, רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ"** – שלעתיד יבואו כולם למלך המשיח, וכל אשה עם בתולותיה ומשרתותיה יבואו ויקבלו את מלכות המשיח. והנשמות הללו המלובשים בתפילה שהיו קודם לכן במדרגה נמוכה והתעלו על ידי התורה והתפילה, שהם מובאות לצדיק הדור, מתקיימת בהם גם כן בחינה זו, משום שצדיק הדור הוא בחינת משיח (כמובא לעיל).

כעת יתבאר כיצד כל המובא לעיל בענין קישור התפילה לצדיק הדור רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה, ויתבאר עוד אופן פעולתם של התפילות בזמן הגלות.

מובא בגמרא (ב"ב עג:): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינָן בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וְחָזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָא אַגַּבֵּיהּ** – וראינו דג אחד שנאסף לו חול על גבו, **וְקָדְחָה אֲגַמָּא עִלּוּיֵהּ** – וגדלו עשבים על החול. **סַבְרִינָן יַבֵּשְׁתָּא הוּא** – חשבנו שזהו אי מאיי הים, **וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ** – ועלינו ואפינו ובישלנו על גבו. **וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ** – כאשר התחמם גבו הוא התהפך, **וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן'** – ואם לא שהספינה היתה קרובה היינו טובעים.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: 'חֲזִינָן לְהַאי כַּוְרָא וְכוּ'. ורמוז בזה כך: **כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כְּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ל): **"הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ** הייתי נבהל", **שֶׁהפנים הוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים,** בחינת הארת פנים, **וּפָנָה** אלינו הקב"ה **עֹרֶף,**

מקורות והערות

10 ביאור הליקוטים. ובליקוטי הלכות (הל' נחלות הל' ד') כתב: "כל התורה שאדם לומד היא באה בתוך התפילה, והם מחזקין זה את זה, ועל כן מי שרוצה לזכות לחיים אמיתיים צריך שניהם עסק התורה והתפילה, כי הם מחזקים זה את זה. וזה בחינת גודל עוצם המעלה לעשות מהתורות תפילות, כי כל התורה שאדם לומד באה בתוך התפילה ונתחדשה שם והם מחזקין זה את זה, וזה אפילו כשהתורה שעוסק בה אין לה שייכות בפשיטות עם התפילה, כגון שלומד דיני ממונות ואחר כך מתפלל על שמירת שבת וכיוצא, אבל בוודאי הוא מעלה יתירה ועצומה כשזוכה לעשות תפילה מהתורה בעצמה שעוסק בה שאז התורה והתפילה הם אחדות גמור ביותר ואז מחזקין זה את זה ומאירין זה לזה ביותר ויותר, ועל כן ענין זה לעשות מתורות תפילות יקר מאוד מאוד ונעשה מזה שעשועים גדולים למעלה שאין דוגמתם כמבואר בדבריו הקדושים ז"ל, כי מייחדים על ידי זה תורה ותפילה ביחוד נפלא עד שנעשים אחדות גמור והם מחזקים זה את זה

ד **וְעַל־יְדֵי** מָה זוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי צְדָקָה הוּא עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לָזֶה וּמַעֲשִׁיר לָזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מָמוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לְעָנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל־יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (כ"ב דף י. וכשו"ע או"ח ס' צ"ב ס"י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל־הַבַּיִת, שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כא): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הָיוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה **וְעִקָּר** שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עַיְנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עַיִן יַעֲקֹב. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עַיְנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָה בָעָנָן לָךְ וְכוּ'. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה א): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עַיְנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן:

ו **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמְרִתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): עַד כִּי בָא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְּׁכִינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשְׁיָעָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לט): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לַאֲעָלָא שִׁיעָא בִּשְׁיָעָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר *.

*כַּמּוּבָא בַּגִּלְגּוּלִים, שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת בָּאִים בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת עִבּוּר וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם.

וְזֶהוּ (תהלים יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הֵינוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סו): שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ. וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָה מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהלים מח): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מּוּבָאוֹת לָךְ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינַן לְהַאי כַּוְרָא וְכוּ'. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה' פָּנָיו. וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשְׁעִים, וְיֵשׁ מַעֲמָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בָּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שִׁיעָא וּשִׁיעָא לְדוּכְתֵּהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

בָּבָא בַּתְרָא ע"ג ע"ב

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:

זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּסִפִּינְתָּא, וְחָזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ, וְקָרְחָה אֲגַמָּא עֲלוֹיֵהּ. סַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא, וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְּׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ. וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן.

רַשְׁבַּ"ם:
דְּיָתְבָא חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ. שֶׁהָיָה חוֹל נִקְבָּץ עַל גַּבּוֹ: וְקָרְחָה. עֲשָׂבִים עַל הַחוֹל: וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא. אֵי הַיָּם הִיא:

וְזֶה פֵּרוּשׁ חֲזִינָא לְהַאי כַּוְרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ; דְּיָתְבָא לֵהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּהּ – הֵינוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ; יָתְבָא לֵהּ – הֵינוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר; וְקַרְחֵי עֲלֵהּ אַגְמָא – הֵינוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ', כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא – הֵינוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת; אֲבָל בָּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא סַלְקִינָן וְאַפִּינָן וּבַשְּׁלִינָן – הֵינוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין,

שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין, שכן הקב"ה כביכול כועס עלינו ואינו רוצה להביט עלינו. **וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ** בזמן הגלות הוא **עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו**, ויתנהג עמנו ברחמים ולא בדין, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם פו): **"פְּנֵה אֵלַי וחנני", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר ו): **"יָאֵר ה' פָּנָיו"**, שנזכה להארת פנים, ולהנהגה של חסד ורחמים. **וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשָׁעִים, וְיֵשׁ מֵעַמֵּנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק**, שהרי אנו רואים שהתפילות שהתפללנו עד כה לא נענו. **אֲבָל בֶּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן"** – וצדיק הדור הוא בחינת 'משה', **וּמַעֲלִין כָּל שְׁיָפָא וּשְׁיָפָא לְדוּכְתֵּיהּ** – כל חלק וחלק של המשכן למקומו, **וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה** שהיא קומת המשכן **מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם** – שיושלם **שִׁעוּר קוֹמָתָהּ**, ואז יוכל המשיח לבוא, שכן כל פגם ועבירה הוא פוגם בקומת השכינה, ומזה באים כל הדינים והיסורים, ומזה נגרם שהרע יש לו כח ושליטה, וכל תפילה ותפילה היא בונה ומשלימה את קומת השכינה, וכשתושלם קומת השכינה יתוקנו כל הפגמים, ואז נזכה שוב להארת פנים ולהנהגת חסד ורחמים, **אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה** – שהוא נשמת משה רבינו, **וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת**, כי על אף שכל צדיק הוא בחינת משה, מכל מקום משיח ומשה הם משורש נשמה אחת, ולכן משיח יש לו את עיקר הכח להשלים את קומת השכינה, ואף שקודם ביאתו תושלם שיעור קומתה, מכל מקום גמר ההשלמה וההקמה תהיה על ידו. ולכן על אף שאנו מתפללים שיגיע התיקון השלם ונזכה לרחמים גמורים, ועדיין אנו רואים שישנה לעיתים הסתרת פנים ומידת הדין, עלינו להאמין שכל תפילה מוסיפה לתיקון פגם השכינה, וכשיושלם סך התפילות הדרוש יגיע התיקון השלם, ולכן עלינו להמשיך ולהרבות בתפילה גם כשאיננו רואים שהתפילה נענית. ולכן צריך גם לקשר את התפילה לצדיק הדור, כדי שהוא יבנה על ידי התפילה את קומת השכינה ויקרב את התיקון השלם[11].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שרמוז במאמרו של רבה בר בר חנה: **'חֲזִינָא לְהַאי כַּוְרָא'** – ראינו דג אחד, **הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא 'דָּג'**, כמובא בספרי קבלה[12], וצדיק הדור **זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. 'דְּיָתִיב לֵיהּ חַלְתָּא אַגַּבֵּהּ'** – שנאסף לו חול על גבו, 'חול' **הַיְנוּ הַתְּפִלּוֹת**, כמו שנאמר "ויחל משה את פני ה' אלוקיו" (שמות ל"ב), ומה שאמר 'על גבו' היינו **שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ**. ומה שנאמר **'יַתְבָא לֵיהּ'** – שהחול (שהוא התפילות) ישב על הדג (שהוא צדיק הדור) - **הַיְנוּ "וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה", כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר.**

'וְקַדְחֵי עֲלֵהּ אַגְמָא' – וגדלו עשבים על החול, **הַיְנוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת "בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ'"**, כמבואר לעיל שהנשמות מתלבשים בתוך התפילה, **כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין 'עֲשָׂבִין', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יחזקאל טז): **"רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ"** – שישראל כשהיו במצרים היו רבים כל כך כעשבי השדה, הרי שנשמות ישראל מכונים 'עשבים', והם גדלו על ה'חול', דהיינו על התפילה.

'וְסַבְרִינָן יַבֵּשְׁתָּא הוּא' – וחשבנו שזוהי יבשה, **הַיְנוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינוֹ עוֹשֶׂה פֵּרוֹת**, ואינם פועלים את פעולתם, וכמו קרקע יבישה שאינה מצמיחה פירות, **אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא 'סַלְקִינָן וַאֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן'** – עלינו ואפינו ובישלנו, **הַיְנוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן**

מקורות והערות

ביותר". 11 **ובליקוטי הלכות** (הל' נחלות הל' ד') **כתב**: "כמו שהוא בכלל ישראל כן הוא בפרטיות אצל כל אחד ואחד, שכל מי שנכנס בעבודת ה' קצת וכבר עסק מעט או הרבה בהתבודדות ותפילות ותחינות ובקשות שיזכה שהשם יתברך ישים פניו אליו ויקרבהו לעבודתו ויגאלהו מתאוותיו ומידותיו הרעים והוא רואה שעדיין לא נענה כי הוא עדיין רחוק ממנו יתברך מאוד, ועל ידי זה יכול לטעות ח"ו שכל תפילותיו ושיחותיו היו לריק ח"ו, אבל באמת אינו כן כי אין שום דיבור נאבד כלל רק כל תפילה ושיחה עושה רושם גדול, והצדיקים אמיתיים מלקטים כל אלו התפילות והשיחות ובונים מהם בנינים נפלאים בחינת משכן, וצריך כל אחד להתחזק הרבה בתפילה ושיחה תמיד יהיה איך שיהיה, עד אשר על ידי ריבוי התפילות יהיה נשלם הבנין של הצדיקים העוסקים בזה ללקט ולחבר ולהעלות אלו התפילות, ואז יכמרו רחמיו יתברך וישוב אליו וירחמהו. 12 עיין בליקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויחי ובקהלת יעקב ערך דג, שכתבו שיוסף נקרא 'דג', (כמו שנאמר לבניו 'וידגו לרוב'), כי 'דג' הוא ד' וג', ויוסף זכה לד' שמות הוי"ה: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, ולג' שמות אהי"ה: קס"א, קנ"א, קמ"ג, שהם עולים תרפ"ו, ולכן נקרא בן 'פורת' יוסף, וכן פירש בביאור הליקוטים. ועיין עוד בקהלת יעקב ובמאורי אור ערך דג, שדג הוא בחינת היסוד, וידוע שהצדיק הוא בחינת 'יסוד', וכמובא בתחילת המאמר שעל ידי שמירת הברית זוכים לתפילה.

ד **וְעַל־יְדֵי** מָה זּוֹכֶה לִבְחִינַת מִשְׁפָּט – עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה אוֹחֲזִין בְּמִדַּת הַמִּשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב וְכוּ', כִּי צְדָקָה הוּא עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם עה): אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים – שֶׁמּוֹרִישׁ לָזֶה וּמַעֲשִׁיר לָזֶה; וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה הוּא בִּבְחִינַת זֶה יַשְׁפִּיל, שֶׁמְּחַסֵּר מְמוֹנוֹ, וּבִבְחִינַת וְזֶה יָרִים, שֶׁמַּעֲשִׁיר לְעָנִי. נִמְצָא, שֶׁאוֹחֵז עַל־יְדֵי זֶה בְּמִדַּת מִשְׁפָּט. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ צְדָקָה קֹדֶם הַתְּפִלָּה (כ"ב דף י. וכשו"ע או"ח ס' צ"ב ס"י), כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט, שֶׁיְּהֵא קוֹלֵעַ אֶל הַשַּׁעֲרָה וְלֹא יַחֲטִא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קכג.): לָמָּה נָתַן יַעֲקֹב אֶת הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, בִּשְׁבִיל שֶׁכִּלְכֵּל אוֹתוֹ. מָשָׁל לְבַעַל־הַבַּיִת, שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מז): וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת אָבִיו וְאֶת אֶחָיו לֶחֶם לְפִי הַטָּף; כְּמוֹ (יחזקאל כא): הַטֵּף אֶל דָּרוֹם (לְשׁוֹן דִּבּוּר). לְפִי הַטָּף, הָיוּ שֶׁהָיָה שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה, נָתַן לוֹ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, אֶת הַבְּכוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם. אֲנִי דַּיְקָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט:

ה **וְעָקֵב** שֶׁל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הֵם עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַמִּשְׁפָּט, כִּי מִשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וַיָּבֹאוּ אֶל עֵין מִשְׁפָּט, זֶה בְּחִינַת (דברים לג): עַיִן יַעֲקֹב. וְעַל־יְדֵי קִלְקוּל מִשְׁפָּט בָּא קִלְקוּל לָעֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים מז): כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר עֵינֵי חֲכָמִים. זֶה בְּחִינַת מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָה בָעָנָן לָךְ וְכוּ'. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְקַן בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה א): צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה, אֲזַי יִתְעַבֵּר עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל עֵינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נב): כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא יוֹסֵף (בראשית מט): בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן:

ו **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁיְּקַשֵּׁר עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כִּי כָּל צַדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים קוֹרִין זֶה לָזֶה מֹשֶׁה, כְּמוֹ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמְרִתְּ. וּמֹשֶׁה זֶה בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): עַד כִּי בָא שִׁילֹה, דָּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ. וְכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה שֶׁכָּל אֶחָד מִתְפַּלֵּל, הוּא בְּחִינַת אֵיבָר מֵהַשְּׁכִינָה, שֶׁהֵם אֵיבְרֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁאֵין שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל לַאֲעָלָא שִׁיְּפָא בִּשִׁיְּפָא כָּל חַד לְדוּכְתֵּהּ אֶלָּא מֹשֶׁה בִּלְחוּד. בִּשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר כָּל הַתְּפִלּוֹת לְצַדִּיק הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לט): וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, וְהוּא יוֹדֵעַ לַאֲעָלָא שִׁיְּפָא בִּשִׁיְּפָא וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ קוֹמָה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מ): וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן:

וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁאָדָם לוֹמֵד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם נִיצוֹצֵי נְשָׁמוֹת, וְהֵם נִתְלַבְּשִׁים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם בִּבְחִינַת עִבּוּר *.

*כַּמּוּבָא בַּגִּלְגּוּלִים, שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת בָּאִים בְּתוֹךְ הַמַּלְכוּת בִּבְחִינַת עִבּוּר וְנִתְחַדְּשִׁים שָׁם.

וְזֶהוּ (תהלים יט): הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל, הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֵשׁ וּמַיִם, הֵינוּ בְּחִינַת הַנְּשָׁמוֹת, וּבָאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד אֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סו): שִׂימוּ כָבוֹד תְּהִלָּתוֹ, בְּחִינַת: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ. וְהַנְּשָׁמוֹת עִם הַתְּפִלָּה הַנִּקְרָאת כָּבוֹד, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מַלְבֶּשֶׁת אוֹתָנוּ, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָה מְכַבְּדוּתָא, וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָאת כְּבוֹד אֵל, וְהֵן מְאִירִין זֶה לָזֶה: הַנְּשָׁמוֹת מְאִירִין לְהַתְּפִלָּה בִּבְחִינַת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, וְהַתְּפִלָּה מְאִירָה לְהַנְּשָׁמוֹת בִּבְחִינַת חִדּוּשִׁין, שֶׁהִיא מְחַדֶּשֶׁת אוֹתָם בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְלַבְּשִׁין בַּתְּפִלָּה הַמּוּבָאוֹת לַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הֵם בִּבְחִינַת (תהלים מח): בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ מוּבָאוֹת לָךְ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: חֲזִינַן לְהַאי כַּוְרָא וְכוּ'. כִּי בְּגָלוּתֵנוּ, כִּבְיָכוֹל, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּהַסְתָּרַת פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינוֹת רַחֲמִים, וּפָנָה עֹרֶף, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דִּין. וְכָל תְּפִלּוֹתֵינוּ וּבַקָּשָׁתֵנוּ עַל זֶה שֶׁפָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ, שֶׁיַּחֲזֹר אֶת פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פו): פְּנֵה אֵלַי; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר ו): יָאֵר ה' פָּנָיו. וּכְשֶׁאָנוּ רוֹאִים אֹרֶךְ הַגָּלוּת, וּבְכָל יוֹם אֲנַחְנוּ צוֹעֲקִים אֵלָיו וְאֵינָם נוֹשְׁעִים, וְיֵשׁ מַעֲמָנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, שֶׁטּוֹעִים חַס וְשָׁלוֹם בְּלִבָּם, שֶׁכָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם לָרִיק. אֲבָל בָּאֱמֶת כָּל הַתְּפִלּוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר הֵם מַעֲלִים אוֹתָם וּמְקִימִים אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. וּמַעֲלִין כָּל שִׁיְּפָא וּשִׁיְּפָא לְדוּכְתֵּהּ, וּבוֹנִין קוֹמָתָהּ שֶׁל הַשְּׁכִינָה מְעַט מְעַט, עַד שֶׁיִּשְׁתַּלֵּם שִׁעוּר קוֹמָתָהּ, אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, דָּא מֹשֶׁה, וְיַשְׁלִים אוֹתָהּ וְיָקִים אוֹתָהּ בִּשְׁלֵמוּת.

בָּבָא בַּתְרָא ע"ג ע"ב

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:

זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִלִינָן בְּסִפִּינְתָּא, וְחָזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵיהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ, וְקָרְחָה אַגַּמָּא עֲלוֹיֵהּ. סַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא, וְסַלְקִינָן וְאָפִינָן וּבַשְּׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ. וְכַד חַם גַּבֵּיהּ אִתְהַפֵּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מִקָּרְבָא סְפִינְתָּא, הֲוָה טַבְעִינָן.

רַשְׁבַּ"ם:
דְּיָתְבָא חָלְתָּא אַגַּבֵּיהּ. שֶׁהָיָה חוֹל נִקְבָּץ עַל גַּבּוֹ: וְקָרְחָה. עֲשָׂבִים עַל הַחוֹל: וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא. אֵי הַיָּם הִיא:

וְזֶה פֵּרוּשׁ חֲזִינָא לְהַאי כַּוְרָא – הוּא בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, הַנִּקְרָא דָּג, זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ; דְּיָתְבָא לֵהּ חָלְתָּא אַגַּבֵּהּ – הֵינוּ הַתְּפִלּוֹת, שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִים עַל זֶה שֶׁכִּבְיָכוֹל פָּנָה עֹרֶף אֵלֵינוּ; יָתְבָא לֵהּ – הֵינוּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא וּלְקַשֵּׁר אֶת הַתְּפִלָּה לְהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר; וְקַרְחֵי עֲלֵהּ אַגַּמָּא – הֵינוּ הַנְּשָׁמוֹת הַבָּאִים עִם הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת בְּתוּלוֹת אַחֲרֶיהָ רֵעוֹתֶיהָ וְכוּ', כִּי הַנְּשָׁמוֹת הֵן נִקְרָאִין עֲשָׂבִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מז): רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ. וְסַכְּרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הוּא – הֵינוּ שֶׁהַתְּפִלּוֹת אֵינָם עוֹשִׂים פֵּרוֹת; אֲבָל בָּאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא סַלְקִינָן וְאַפִּינָן וּבַשְּׁלִינָן – הֵינוּ כָּל הַתְּפִלּוֹת סַלְקִינָן וְעוֹלִין,

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **גַּבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא הֲוֵי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיהֶם לְךָ, כִּי עִקַּר הָרִיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מת.): מִשֶּׁבְּטֵלָה הַטָּהֳרָה, בְּטֵלָה הָרִיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי הֲוֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלָעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַּנְצָא וּבְלָעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צִפְּרְדֵּעַ: כְּאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאַקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי. תַּלְמוּדָא קָאַמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאַמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַּנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצְּפַרְדְּעִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפָּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנָיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנָיָא. כִּי נִלְקָה מִחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפָּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפָּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפָּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבְּקִלְפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפָּרִים שֶׁבְּקִלְפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפָּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרִנָּה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בִּכְתָבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפָּרִים שֶׁבְּקִלְפָּה הֵם מוֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפָּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נֶצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי הֲוֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלָעָה, וּפֵרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

וְעוֹלִין, ועושים פירות, **וְכָל מַה שֶּׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה** יותר, **נִבְנָה הַשְּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ** השכינה שהיא ספירת ה'מלכות' **לְזִוּוּג** והתאחדות עם בחינת 'זעיר אנפין' הכוללת את ששת הספירות שמעליה (חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), שזהו בחינת יחוד של הקב"ה ושכינתו, ויחוד וזיווג זה יהיה בשלימות בזמן ביאת המשיח, כשתושלם קומת השכינה ויתוקנו פגמיה. **וְזֶה** הלשון **'אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן' - כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לָאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג** שנקרא אכילה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית לט): "ולא ידע אתו מאומה, **כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל"** – שפוטיפר נתן ליוסף הכל מלבד את אשתו, הרי שהזיווג מכונה בשם אכילה. **כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ עַל יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יִכָּמְרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים,** ואז יהיה הזיווג והיחוד של הקב"ה ושכינתו בשלימות.

וְזֶה: 'כַּד חַם' - **הַיְנוּ כַּאֲשֶׁר יִכָּמְרוּ רַחֲמָיו**, כי החום מסמל רחמים. **'גַּבֵּהּ אִתְהַפַּךְ'** – יתהפך גבו – **הַיְנוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים**, ויתהפכו פני ה' להביט אלינו ולא יפנה לנו עורף.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאִי לֹא הֲוֵי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא'** – ואם לא היינו קרובים לספינה – **הַיְנוּ** כמו שנאמר: **"לְמַעַנִי לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת"** (ישעיהו מח), ופירוש הפסוק הוא **כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (ויקרא כז) על הפסוק **"מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ" - 'מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנָּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'"**, דהיינו שלא מגיע לנו שכר על המצוות, משום שאין לאדם אפשרות לקיים את המצוות אלא על ידי שהקדים הקב"ה ונתן לנו את כל החפצים הגשמיים, וזהו 'למעני למעני אעשה זאת', שהקב"ה מביא את הגאולה למענו ולא בזכות מעשינו. **נִמְצָא, שֶׁכָּל מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר,** כי גם התפילות שאנו מתפללים הם על ידי הכח שנותן לנו הקב"ה, וכל השכר שאנו מקבלים על המצוות הוא מחסד ה', **וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאֶה שֶׁעַל יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף עַל פִּי כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה: 'אִי לֹא מְקָרְבַת סְפִינְתָּא'** – אם לא היתה קרובה הספינה, 'ספינה' **זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים'** (קידושין דף פ"ב), משום שפורשין למקום סכנה ויראים לנפשם ומשברים ליבם למקום[1], ולכן 'ספינה' רומזת לבחינת 'חסד', **אִי לֹא חַסְדּוֹ, 'טַבְעִינָן'** – היינו טובעים **חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת,** נמצא שעל אף שעלינו להרבות בתפילות שתבוא הגאולה, וכל תפילה ותפילה מקרבת את הגאולה, מכל מקום עלינו לזכור שזקוקים אנו גם לחסד ה' שיגאלנו, ומעשינו ותפילותינו לבד אינם מספיקים כדי להביא את הגאולה.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר לעיל בענין שמירת הברית שעל ידי זה זוכים לתפילה, ובענין קישור התפילה לצדיק הדור, מרומז בפסוק "אמור אל הכהנים".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שרמוז בפסוק: **"אֱמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** בני אהרן ואמרת אליהם, לנפש לא יטמא **בעמיו"** – 'אמור' זהו **בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים כו): **"אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם"**, ו'האמרת' פירושו 'פארת ושבחת', ולכן 'אמור' רומז ל'תפילה'.

"כֹּהֲנִים" הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת ששורשם באותיות התורה **כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלאכי ב): **"כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת, וְתוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ"**, הרי שכהן יש לו בחינת 'תורה', ולכן 'כהנים' רומז ל'תורה'.

"בני **אַהֲרֹן" - בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כח): **"וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** על ליבו", הרי שאהרן זכה לבחינת 'משפט', ולכן 'אהרן' רומז ל'משפט'.

ועוד מבואר לעיל **כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן** על ידי התפילות. **וְזֶה** מה שפֵּרֵשׁ **רַשִׁ"י** על הכפילות 'אמור' 'ואמרת': **'לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים'** – שהגדולים יזהירו את הקטנים שלא יטמאו למת, ולענינינו יתפרשו הדברים: **הַיְנוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, מָאוֹר הַגָּדוֹל,** שהוא בחינת פרצוף 'זעיר אנפין' (בנין רוחני המורכב משמונה הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד)[2], **יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת**

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] על פי זוהר פקודי (קלח:) ומתוק מדבש שם.

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבְּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לִבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיהֶם לְךָ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מת.): מִשֶּׁבְּטֵלָה הַטָּהֳרָה, בְּטֵלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַּנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צְפַרְדֵּעַ: כְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תִּלְמוּדָא קָאֲמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאֲמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַּנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשָׁכֶת מִן הַצְּפַרְדֵּעִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בִּשְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנְיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנְיָא. כִּי נִלְקָה מִחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשָׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבְּקִלְפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבְּקִלְפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבְּקִלְפָּה הֵם מֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

מָאוֹר הַקָּטֹן, משום שהיא בחינת 'מלכות', הספירה האחרונה מעשר הספירות, שהיא בדרגה נמוכה יותר, והיינו שעל ידי שהאדם מתקשר בתפילתו לצדיק הדור הוא מביא את התפילה לצדיק הדור, ואז הצדיק מזהיר ומאיר אותה ומקים עימה את קומת השכינה, שהיא ספירת ה'מלכות'.

ו"לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו" - הַיְנוּ עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (עיין זוהר ויקרא דף ט"ו ע"ב): **'עִקָּרָא דְּיִצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיִין** – עיקר הסתת היצר הרע הוא על עניני עריות, **וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסַאֲבוּתָא'** – והיא עיקר הטומאה, ולכן 'לא יטמא' מרמז על שמירת הברית. **וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת "תְּהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ"**, כמובא לעיל אות א' שהתהילה והתפילה היא בחינת חוטם, והטעם שעל ידי שמירת הברית זוכים לתפילה, שהיא בחינת חוטם, **כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בַּטָּהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה מח.): **'מִשֶּׁבָּטְלָה הַטָּהֳרָה, בָּטְלָה הָרֵיחַ'** – 'כשפסקה הטהרה מישראל פסק הריח הטוב שבפירות, שכשהיו טהורים אף הקב"ה היה מטהר את פירותיהם מריח רע'[3], **וְכַמְּבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא שם** (שם מט.), **'שֶׁאָמַר** רבה לאביו רב הונא כשהיה לאביו בסודרו תמרים שמנים וטובים: **רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא** – ריח תמרים שמנים וטובים **אֲנִי מֵרִיחַ. אָמַר לֵהּ** – אמר לו: **בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ'** ולכן אתה מריח ריח זה כי לא בטל ממך כח הריח. וכיון שעל ידי הטהרה זוכים לריח טוב, נמצא שעל ידי שמירת הברית שהיא בחינת טהרה וקדושה, זוכים לתפילה שהיא בחינת ריח, בחינת חוטם.

ואם כן יתפרש הפסוק כך: על ידי "אמור" – בחינת תפילה, מתחדשים הנשמות שהתעלו על ידי "הכהנים" – בחינת תורה, וכדי לזכות לתפילה כראוי יש צורך ב"אהרן" – בחינת משפט, וכן יש צורך ב"לנפש לא יטמא בעמיו" – בחינת שמירת הברית, ומלבד זאת צריך גם לקשר את התפילה לצדיק הדור, בחינת 'להזהיר גדולים על הקטנים'.

תורה ג'

רבינו ז"ל מקדים את סיפורו של רבה בר בר חנה 'ההיא אקרוקתא', ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בסיפור זה על פי דרכו של המאמר.

מובא בגמרא (ב"ב עג:): **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: לְדִידִי חָזִי לִי** – ראיתי **הַהִיא אַקְרוּקְתָּא** – את אותה צפרדע, **דְּהָוָה כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – שהיתה גדולה ככרך (עיר גדולה) ששמו 'אקרא דאגרוניא'. שואלת הגמרא: **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי** – והכרך ששמו 'אקרא דאגרוניא' כמה גדלו, ומתרצת הגמרא: **שִׁתִּין בָּתֵּי** – שישים בתים. ממשיך רבה ומספר: **אָתָא תַּנִּינָא בָּלְעָהּ** – בא נחש[4] ובלע את הצפרדע, **אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבָלְעָה לְתַנִּינָא** – בא עורב נקיבה ובלע את הנחש, **וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא** – ועלה העורב וישב על האילן. מסיים רבה בר בר חנה: **תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵיהּ דְּאִילָנָא** – בא וראה כמה גדול כח האילן, שיכל לשאת משא כזה של עורב שבתוכו נחש, שבתוכו צפרדע שגדולה ככרך של שישים בתים.

כעת תתבאר כוחה של הנגינה, מנין היא נמשכת, ומה בכוחה להשפיע על האדם.

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע – שמעשיו אינם כשרים, או שכונתו בניגונו לשם ממון או כבוד ולא לשם שמים כלל[5], **קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא** – נגינה זו ששומע מזיקה לו לעבודת ה', **וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ** נגינה **מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן** – שמעשיו כשרים, וכונתו בניגונו לשם שמים, להדבק בה', **אֲזַי טוֹב לוֹ** – נגינה זו מועילה לו לעבודת ה', **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר** להלן טעם הדבר.

כעת יתבאר מדוע שמיעת קול המנגן הכשר מועילה ועוזרת לעבודת ה'.

כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצִּפֳּרִים – מבחינה רוחנית בעולם האצילות הנקראת 'ציפורים', ושם הוא שורשה העליון של הנגינה, ומשם נמשך כח הניגון לעולם. ורמז לדבר, **כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (ויקרא פ' טז): **'מִפְּנֵי מָה מְצֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בִּשְׁתֵּי צִפֳּרִים**

מקורות והערות

[3] רש"י שם. [4] כן מבואר בהמשך המאמר, שתנין היינו נחש, ועיין רש"י שמות ז' י' שפירש על 'ויהי לתנין – לנחש', ובשפתי חכמים שם כתב בשם הרד"ק, ששם התנין ביבשה הוא נחש, ובמים הוא דג שנקרא תנין. [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנָּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבִּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לִבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיתָם לָךְ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מח): מִשֶּׁבְּטְלָה הַטָּהֳרָה, בְּטְלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צִפְּרְדֵּעַ: כְּאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי. תַּלְמוּדָא קָאֲמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאֲמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשָׁכֶת מִן הַצִּפֳּרִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנְיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנְיָא. כִּי נִלְקָה מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשָׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבִּקְלִפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בִּכְתָבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה הֵם מוֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צִפַּרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

חַיּוֹת טְהוֹרוֹת – שעליו להביא לקרבן ביום טהרתו שתי ציפורים חיות טהורות, משום **שיָבוֹא קַלַּנְיָא** – הציפורים שמשמיעים קול ומצפצפים, **וִיכַפֵּר עַל קַלַּנְיָא'** – על המצורע שפגם בבחינת הקול. **כִּי נִלְקָה** וקיבל צרעת **מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע,** כמבואר בגמרא (ערכין טו:) שהמספר לשון הרע נענש בצרעת. והטעם הפנימי שבדבר, שכיון שהמצורע פגם בבחינת הקול, נמצא שפגם בבחינה העליונה הנקראת 'ציפורים' שמשם נמשך הקול הראוי והכשר, ולכן עליו להביא לקרבן שתי ציפורים חיות טהורות, ששורשם העליון הוא בחינה זו הנקראת 'ציפורים', ועל ידי שמביא שתי ציפורים נתקנת למעלה בחינת ה'ציפורים'. **נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן** הַבחינה העליונה הנקראת **'שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת'.**

וְהנה כָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא נג:), שֶׁהַבחינה העליונה הנקראת **'שְׁתֵּי צִפֳּרִים** טהורות' **הַנַּ"ל, יוֹנְקִים** ומקבלים את כוחם **מֵאֲתַר דִּנְבִיאִים יָנְקִין** – מאותו מקום שהנביאים יונקים ומקבלים ממנו את נבואתם, דהיינו מהספירות העליונות 'נצח והוד' שבעולם האצילות. **לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן 'חַזָּן', מִלְּשׁוֹן 'חָזוֹן', הַיְנוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה,** שכן בנבואה נאמר 'חזון' (כמו 'חזון ישעיהו'), **והטעם כִּי** הוא **לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתַר דִּנְבִיאִים יָנְקִין** – מהמקום שהנביאים יונקים משם, שהרי הוא מקבל את כח הנגינה מבחינת ה'ציפורים', וה'ציפורים' מקבלים את כוחם מהמקום שהנביאים יונקים משם. ומעתה מבואר מדוע כששומע אדם את נגינתו של מנגן כשר והגון מועיל לו הדבר לעבודת ה', כי שורש הנגינה גבוה מאוד, והיא נמשכת מהמקום שמשם נמשכת הנבואה, ואם כן יכולים לזכות על ידה לכעין בחינת נבואה, שענין הנבואה הוא שמפשיט גשמיותו מהעולם הזה ומדבק מחשבתו לה' יתברך, ולזה ניתן לזכות גם על ידי הנגינה, לפנות מחשבתו מהבלי העולם ולדבק מחשבתו רק בה' יתברך, וכששומע נגינה של שמחה יקשר עצמו לה' בשמחה, וכששומע נגינה של התעוררות והשתפכות הנפש יקשר עצמו לה' מתוך התעוררות וכיסופים דקדושה[6].

לאחר שנתבאר מדוע קול המנגן הכשר מועיל לעבודת ה', יתבאר כעת מדוע שמיעת קול המנגן שאינו כשר מזיקה לעבודת ה'.

וְאולם כְּשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפָּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבַּקְּלִפָּה, כי כל בחינה שיש בקדושה יש כנגדה גם בצד הטומאה, ולכן כשם שיש בחינת 'ציפורים' בקדושה, שמשם מקבל המנגן הכשר את כח נגינתו, כך יש גם בחינת 'ציפורים' בצד הקליפה, שמשם מקבל המנגן שאינו כשר את כח נגינתו.

וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויחי דף רז:), **כִּי הַצִּפָּרִים שֶׁבַּקְּלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת,** כי ישנו בעולם האצילות פרצוף (בנין רוחני) הנקרא 'נוקבא', שהוא בחינת ספירת ה'מלכות' דקדושה, וכנגדו יש גם לקליפות עולם האצילות, ושם יש פרצוף הנקרא 'נוקבא', שהוא בחינת ספירת ה'מלכות' דקליפה, והנה כל פרצוף הוא מורכב מעשר ספירות, וספירות ה'חכמה' וה'בינה' של פרצוף 'נוקבא' של הקליפה הם בחינת הציפורים דקליפה, ומקומה של ה'נוקבא דקליפה' של עולם האצילות דקליפה הוא בעולם הבריאה (שהוא למטה מעולם האצילות), אך בלילה עד חצות הלילה יש לציפורים דקליפה כח לעלות ולינוק ולקבל שפע מספירת ה'מלכות' דקדושה של עולם האצילות דקדושה, ויניקתה מה'מלכות' דקדושה, היא דרך הספירות 'נצח והוד' שביסוד של המלכות, הנקראים 'דדי המלכות'. **וְכַד אִתְפְּלֵג לֵילְיָא** – ובזמן חצות הלילה שאז נפסקת יניקתם של הציפורים דקליפה, **כְּדֵין כְּרוֹזָא כָּרֵז** – אז יוצא כרוז ומכריז את הנאמר בקהלת (ט, יב): **'כַּצִּפָּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפָּח, כָּהֵם יוּקָשִׁים בְּנֵי אָדָם'** –

מקורות והערות

6 קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל. ועיין בליקוטי הלכות (הל' נשיאת כפיים ה"ה אות ו') וז"ל: "עיקר הדביקות וההתחברות להשי"ת מזה העולם השפל והגשמי והנמוך מאוד, הוא על ידי ניגון וזמרה, וכמו שרואים בחוש שאפילו האדם הרחוק מאוד מהשי"ת ומונח בדיוטא ההתחתונה, על פי רוב על ידי ניגון נתעורר להשי"ת ומזכיר את עצמו היכן הוא בעולם, רק כששומעים הניגון ממנגנים רשעים או קלים המצויים עכשיו ביותר, אזי יוכל להזיק לו ביותר, כמו שכתוב במקום אחר (בלקו"מ סימן ג'), אבל כששומעים ניגונים וזמירות מאנשים כשרים באמת המכוונים ליבם באמת להשי"ת, או כשמנגן בעצמו איזה ניגון וכוונתו לשמים, יכולים להתעורר על ידי זה מאוד להשי"ת, וכמו ששמעתי מאדמו"ר ז"ל, כי עיקר החיבור והדבקות מעולם הזה הגשמי להשי"ת שהוא מרומם ונשגב מאוד, בפרט מי שחטא ונתרחק מאוד מאביו שבשמים, הוא על ידי ניגון וזמרה". ועיין בשיחות הר"ן (סימן רע"ג) וז"ל: "אמר: טוב להאדם להרגיל את עצמו שיוכל להחיות את עצמו עם איזה ניגון, כי ניגון הוא דבר גדול וגבוה מאוד מאוד, ויש לו כח גדול לעורר ולהמשיך לב האדם להשי"ת, ואפילו מי שאינו יכול לנגן, אף על פי כן בביתו ובינו לבין עצמו יוכל להחיות את עצמו באיזה ניגון כפי שיוכל לזמר אותו, כי מעלת הניגון אין לשער".

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבִּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצֵרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיתָם לָךְ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מח.): מִשֶּׁבְּטֵלָה הַטָּהֳרָה, בְּטֵלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַּנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צִפְּרְדֵּעַ: כְּאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תַּלְמוּדָא קָאַמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאַמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַּנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשָׁכֶת מִן הַצִּפָּרִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנָיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנָיָא. כִּי נִלְקָה מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשָׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבִּקְלִפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְּפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה הֵם מֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צִפַּרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

'כמו הציפורים הנתפסות במלכודת, כך נתפסים ונלכדים בני אדם במלכודת היצר הרע', דהיינו שעל ידי כח ה'ציפורים' דקליפה נתפסים בני האדם במלכודת היצר הרע, שכן ה'ציפורים' דקליפה משפיעים בעולם שימשכו בני האדם לתאוות והבלי העולם הזה ויתרחקו מה' יתברך. ומעתה מובן מדוע על ידי שמיעת ניגון ממנגן שאינו כשר מזיקה לעבודת ה', משום שהמנגן שאינו כשר מקבל את כח נגינתו מה'ציפורים' שבקליפה, ולכן נגינה זו משפיעה על האדם להמשך אחר תאוות והבלי העולם הזה ולהתרחק מה' יתברך.

לאחר שנתבאר כי קול המנגן הכשר מועיל לעבודת ה', וקול המנגן שאינו כשר מזיק לעבודת ה', ונתבאר טעם הדבר, יתבאר כעת מהי העצה שאף אם ישמע האדם את קול המנגן שאינו כשר לא יזיק לו הדבר לעבודת ה'.

וְהַתִּקּוּן הוּא – ומהו התיקון **שֶׁיּוּכַל** האדם **לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם**, ואפילו ממנגן רשע, שאם יקרה שישמע נגינה ממנגן רשע לא יזיק לו הדבר לעבודת ה'[7], **הוּא עַל יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הַיְנוּ** שילמד **גְּמָרָא שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה**, וזמן הלימוד יהיה גם הוא בלילה, ותחילה יתבאר מדוע דוקא צריך ללמוד גמרא שהיא בחינת לילה, ולאחר מכן יתבאר מדוע גם זמן הלימוד צריך להיות דוקא בלילה.

וראיה לדבר שהתורה שבעל פה היא בחינת לילה, **כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (תהילים יט): **'כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בְּהַר** סיני כדי לקבל את התורה, והיה שם עם ה' **אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה,** משום שאצל הקב"ה אין כלל יום ולילה, **רַק עַל יְדֵי זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה'**, כי בזמן שהוא יום בעולם הזה למד עימו הקב"ה תורה שבכתב, כי תורה שבכתב היא כנגד בחינת ה'יום', ובזמן שהוא לילה בעולם הזה למד עימו הקב"ה תורה שבעל פה, כי התורה שבעל פה היא כנגד בחינת ה'לילה'.

נִמְצָא, שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה.

ומלבד זאת שהתורה שבעל פה בכללה היא בחינת לילה, מצינו גם שהגמרא בפרטיות נקראת לילה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין כד.) על הפסוק (איכה ג) **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי" - 'זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי'**, משום שהאמוראים שבבבל אינם נוחים זה לזה וחולקים זה עם זה[8], הרי שהגמרא מכונה בשם 'חושך', **וּכְתִיב** (בראשית א): **"וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה"**, הרי שה'חושך' מכונה 'לילה', ואם כן הגמרא המכונה בשם 'חושך' מכונה גם בשם 'לילה'.

והטעם שעל ידי לימוד הגמרא לא יזיק לאדם קול המנגן שאינו כשר, **הַיְנוּ** משום **שֶׁעַל יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס** – גמרא שיש בה ששה סדרים (זרעים מועד נשים נזיקין קדשים טהרות), **יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקָּנֶה** – ששה טבעות שבקנה שבגרון, **שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל**, כי ששה טבעות אלו בשורשם העליון הם כנגד הששה סדרים שבגמרא, וכשאדם מתקן את בחינת 'ששה הטבעות שבגרון' שמהם יוצא הקול הוא מתקן את קול הנגינה שלו, וכשקול הנגינה שלו מתוקן שוב אין הנגינה שאינה כשירה יכולה להשפיע עליו לרעה.

וְזֶהוּ מה שרמוז בפסוק שהנביא אומר **לעם ישראל** (איכה ב): **"קוּמִי רֹנִי בַלַּיְלָה"** – 'קומי כנסת ישראל והרימי קולך בבכיה בלילה', ומרומז בזה כך: 'קומי רוני' – **הַיְנוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה** – כיצד האדם יתקן וירומם את קול נגינתו, כדי שלא תזיק לו הנגינה שאינה כשירה שהוא שומע, **הַיְנוּ עַל יְדֵי הַ'לַּיְלָה', שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס** שמכונה בשם 'לילה'[9].

מקורות והערות

[7] עיין בעצות המבוארות (ערך תורה אות ז') שכתב, שבודאי צריך לכתחילה להשתדל שלא לשמוע קול נגינתו של רשע, רק אם שמע בשוגג או באונס או שלא ידע שאסור לשמוע קול נגינה של מנגן רשע, אז ניצל מהנזק על ידי לימוד הגמרא בלילה. [8] רש"י שם.

[9] ובביאור הליקוטים הוסיף בזה, כי הנה לעיל מבואר שזמן שליטת ה'ציפורים' דקליפה שמהם נמשך הניגון שאינו כשר הוא בחציו הראשון של הלילה, ואם כן לעומת זאת בחציו השני של הלילה אז הוא זמן שליטת ה'ציפורים' דקדושה, ונמצא שיש לקדושה בחינת 'לילה', וכנגדה לקליפה בחינת 'לילה', והנה כשהאדם לומד גמרא שהיא בחינת 'לילה' (ובפרט כשגם הלימוד הוא בלילה) הרי הוא מגביר את כח ה'לילה' שבקדושה, ואז הוא מבטל את כח ה'ציפורים' דקליפה, ושוב אין הנגינה שאינה כשירה היונקת מה'ציפורים' דקליפה יכולה להזיק לו לעבודת ה', ונמצא שמה שהביא רבינו שהתורה שבעל פה היא בחינת לילה, אינו רק בשביל לבאר את הראיה מהפסוק "קומי רוני בלילה", אלא משום שעצם תיקון הנגינה הוא על ידי בחינת ה'לילה'. והוסיף עוד לבאר שם, כי מבואר לקמן שהציפורים דקליפה הם מוחין דמלכות דקליפה, והציפורים דקדושה הם מוחין דמלכות דקדושה, והנה מבואר בפתח אליהו: 'מלכות – פה, ותורה שבעל פה קרינן לה', היינו שתורה שבעל פה היא בחינת מלכות, וידוע שהלילה הוא בחינת 'מלכות', ונמצא שכשאדם לומד גמרא בלילה (שהגמרא היא

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבְּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצֵרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיהֶם לְךָ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מת.): מִשֶּׁבְּטֵלָה הַטָּהֳרָה, בְּטֵלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צִפְּרְדֵּעַ: כְּאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי. תַּלְמוּדָא קָאֲמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאֲמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצִּפֳּרִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנָיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנָיָא. כִּי נִלְקָה מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבִּקְלִפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה הֵם מֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נֶצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צִפַּרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

והנה אף שלימוד הגמרא בכוחו להגן על האדם שלא תזיק לו נגינת המנגן שאינו כשר, **אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד** האדם גמרא **שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הַיְנוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי** – שיכבדוהו בני אדם, **הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל כָּךְ**, כי עיקר חשיבות הלימוד הוא כשכוונתו בלימודו היא להרבות כבוד שמים ולעשות נחת רוח להקב"ה, ולימוד שאינו חשוב כל כך אינו יכול לתקן את בחינת הששה טבעות שבגרון, ולכן אינו יכול להגן עליו מנגינת המנגן שאינו כשר[10], **וּכְשֶׁלּוֹמֵד** את הגמרא **בַּלַּיְלָה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו**, כמו שאמרו בגמרא (חגיגה יב:): 'כל הלומד תורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום', **וְהארה זו** של 'חסד' הנמשכת עליו **מֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל** שחושב שרצונו ללמוד לשם כבוד, משום שהחוט של חסד מרוממו ומטהרו שלא יחשוב כך, אלא תהיה כל כוונתו בלימודו לשם שמים, וכיון שילמד לשם שמים שוב תהיה חשיבות ללימודו, ויוכל הלימוד להגן עליו מהנגינה שאינה כשירה[11].

לאחר שנתבאר כי ניגונו של המנגן הכשר נמשך מבחינת ה'ציפורים' דקדושה, וניגונו של המנגן שאינו כשר נמשך מבחינת ה'ציפורים' דקליפה, ונתבאר כיצד על ידי לימוד הגמרא בלילה יכול האדם להינצל מהיזקו של המנגן שאינו כשר, תתבאר כעת בחינה נוספת שיש ב'ציפורים' דקדושה, ולעומתה ב'ציפורים' דקליפה.

וְאִיתָא – ומובא **בְּכִתְבֵי הָאָרִ"י** (עץ חיים שער מ"ח פ"ב), **כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה** שלמדנו לעיל שמהם נמשך כח הנגינה שאינה כשירה, **הֵם מֹחִין שֶׁבְּ'מַלְכוּת' דִּקְלִפָּה**, – שהרי נתבאר לעיל שישנו בעולם האצילות פרצוף (בנין רוחני) הנקרא 'נוקבא', שהוא בחינת ספירת המלכות, וכנגדו יש גם לקליפות בחינת עולם האצילות, ושם יש גם כן פרצוף הנקרא 'נוקבא', שהוא בחינת ספירת המלכות דקליפה, והנה כל פרצוף הוא מורכב מעשר ספירות, וספירות ה'חכמה' וה'בינה' של פרצוף 'נוקבא' של הקליפה הם בחינת הציפורים דקליפה, וספירות ה'חכמה' וה'בינה' הם בחינת השכל והמוחין של כל פרצוף, ונמצא שהציפורים דקליפה הם המוחין של המלכות דקליפה של עולם האצילות דקליפה, **וְכנגד** זה **הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַ'מַּלְכוּת' דִּקְדֻשָּׁה**, כי השתי ציפורים חיות טהורות הם ספירות 'חכמה' ו'בינה' של פרצוף 'נוקבא' של הקדושה, וספירות ה'חכמה' וה'בינה' הם בחינת השכל והמוחין והבנין של כל פרצוף, ונמצא שהציפורים דקדושה הם המוחין והבנין של המלכות דקדושה של עולם האצילות דקדושה, והציפורים הללו מקבלים את אורם מספירות 'נצח' ו'הוד' דקדושה שהם מעל ספירת ה'מלכות' דקדושה, ומספירות 'נצח' ו'הוד' יונקים הנביאים את נבואתם.

וכיון שהציפורים דקדושה הם ספירות 'חכמה' ו'בינה' של המלכות, ונמצא שהם בנין המלכות, **לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל**, כשהיתה לשאול רוח רעה מאת ה', ואמרו לו עבדיו שיבקשו איש יודע נגן שינגן לפניו ואז ירווח לו, ונענה אז דואג האדומי ואמר לשאול (שמואל א טז): "הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי **יוֹדֵעַ נַגֵּן** וגיבור חיל, ואיש מלחמה, ונבון דבר ואיש תואר, וה' עמו", **ובכך** שדוד היה 'יודע נגן' רמוז בכך שהשיג את בחינת הנגינה דקדושה משורשה העליון שהוא ה'דעת' והמוחין של המלכות דקדושה (וזהו "ויודע", מלשון 'דעת'), **וישנו** טעם פנימי לכך שהוזכר בנביא על דוד שבח זה שהוא יודע נגן, **כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת**, כי הציפורים דקדושה שמהם נמשכת הנגינה הם בנין המלכות, וכיון שזכה דוד לבחינת הנגינה זכה על ידי זה לבנין ה'מלכות' שלו, לקבל על עצמו את מלכות ה' בשלימות, משום שכל אחד מישראל יש לו חלק במלכות דקדושה, ועל ידי

מקורות והערות

בחינת 'מלכות' והלילה הוא בחינת 'מלכות'), הרי הוא מגביר את כח ה'מלכות' דקדושה, ומתקן את הניגון שאינו כשר שנמשך מ'מלכות' דקליפה. [10] עיין בגמ' פסחים דף נ' ע"ב וז"ל: "רבא רמי, כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה, וכדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ובתוס' ברכות דף י"ז ע"א כתבו: "העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא – ואם תאמר, האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (דף נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ויש לומר דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנתר חביריו, והתם מיירי שלומד על מנת שיכבדוהו". וזהו שנקט כאן רבינו שלומד על מנת שיתקרי רבי, שאז הלימוד אינו בחשיבות כל כך, אבל כשלומד כדי לקנתר את חביריו אין ללימוד חשיבות כלל ואינו מגן עליו כלל מהנגינה שאינה כשירה. [11] כן פירשו בליקוטי עצות (ערך תלמוד תורה) ובליקוטי הלכות (הל' אפטרופוס הלכה ג'), ובביאור הליקוטים ומי הנחל. אמנם בפרפראות לחכמה כתב לבאר באופן שונה מעט, הובא בנספחים שבסוף הספר.

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבִּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בַּגָּלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן. **וּלְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיתָם לָךְ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מח.): מִשֶּׁבְּטְלָה הַטָּהֳרָה, בָּטְלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בָּךְ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צְפַרְדֵּעַ: כְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי. תִּלְמוּדָא קָאַמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאַמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצְּפַרְדֵּעִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנְיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנְיָא. כִּי נִלְקָה מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבִּקְלִפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ כִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בִּכְתָבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה הֵם מֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד כִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

הנגינה לשם שמים האדם מתעורר לעבודת ה' וזוכה לדביקות בה' ומקבל על עצמו את מלכות ה' ובונה את חלק המלכות שלו, ודוד שזכה לנגינה בשלימות זכה גם לבנין המלכות שלו בשלימות, וכיון שזכה דוד לבנין ה'מלכות' **לָכֵן רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת**, שכן מי שזוכה לבחינת 'מלכות' הוא יכול למלוך על ישראל, כי כח המלוכה נמשך מספירת ה'מלכות', ולכן הוזכר בנביא על דוד שבח זה שהוא 'יודע נגן' כדי שנדע על ידי מה הוא זכה למלכות על ישראל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֶצְלוֹ – אצל דוד המלך (תהלים עח): **"מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ** לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו", שכיון שהיה רועה לאביו את הצאן המניקות ונהג בהם ברחמים הביאו ה' להיות מלך על ישראל[12], ופירוש המילים 'מאחר עלות' **הַיְנוּ** 'מֵאַחַר הַמֵּינִיקוֹת', ורמוז בפסוק זה, כי 'מיניקות' **הַיְנוּ** ספירות 'נֶצַח וְהוֹד', והטעם שנקראים 'מיניקות' **כִּי הֵם** מֵינִיקִין **לַנְּבִיאִים** ומשפיעים להם נבואה, **וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת**, כי הם משפיעים את האור לציפורים דקדושה שהם בנין המלכות, ויתפרש הפסוק כך: 'מאחר עלות' – על ידי שזכה דוד המלך לבחינת הנגינה ששורשה מהציפורים דקדושה שמקבלים את האור מ'נצח' ו'הוד', והציפורים הללו הם בנין המלכות, ונמצא שזכה לבנין ה'מלכות' שלו, על ידי זה זכה להיות מלך על ישראל, ולכן 'הביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו'.

לפי המבואר כאן שה'ציפורים' דקליפה הם מוחין דמלכות דקליפה, וה'ציפורים' דקדושה הם בנין המלכות דקדושה, יבואר יותר מה שמובא לעיל, שהנגינה ממנגן שאינו כשר מזיקה לעבודת ה', והנגינה ממנגן כשר מועילה לעבודת ה', ונתבאר לעיל טעם הדבר, ועתה יתבאר טעם נוסף, כי כששומע נגינה ממנגן כשר שמקבל את נגינתו מהציפורים דקדושה, הרי הוא מתקן את בנין המלכות דקדושה שלו, ומקבל על עצמו עול מלכות שמים בשלימות, ואילו כששומע נגינה ממנגן שאינו כשר שמקבל את נגינתו מהציפורים דקליפה, הרי הוא מקלקל את בנין המלכות דקדושה שלו, ופורק מעליו עול מלכות שמים, וכן הוא מגביר בעולם את כח המלכות דסטרא אחרא[13].

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: 'לְדִידִי חָזִי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא' – אני ראיתי את אותה צפרדע, **וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל**: כי אקרוקתא היא **'צְפַרְדֵּעַ'**, ורמוז במילה 'צפרדע' שהיא מורכבת משני מילים, **הַיְנוּ 'צִפּוֹר דֵּעָה'**[14] – ה'ציפורים' דקדושה שהם ה'דעה' והמוחין של מלכות דקדושה. **'דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא'** – שהיתה גדולה כאותו כרך שנקרא 'אקרא דאגרוניא'. ורמוז במילים 'אקרא דהגרוניא' שהוא **מִלְּשׁוֹן 'קְרָא בְגָרוֹן'** (ישעיהו נח), דהיינו הנגינה שהיא קול היוצא מהגרון, **הַיְנוּ** שרבה בר בר חנה ראה והשיג את בחינת ה'ציפורים' דקדושה, **שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ.**

'וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי' – ו'אקרא דהגרוניא' כמה גדלו, שישים בתים, ורמוז בזה, כי מבואר לעיל שכנגד הציפורים דקדושה ישנם ציפורים דקליפה שמהם נמשך נגינת המנגן שאינו כשר, ונגינה זו מזיקה לאדם לעבודת ה', **הַיְנוּ עַל יְדֵי מָה תְּתַקֵּן בְּחִינַת 'קְרָא בְגָרוֹן'**, דהיינו את קול הנגינה שלך, כדי שהנגינה שאינה כשירה לא תזיק לך לעבודת ה', **עַל יְדֵי 'שִׁתִּין בָּתֵּי', הַיְנוּ עַל יְדֵי 'שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת'** – שישים מסכתות[15], **וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: 'תַּלְמוּדָא קָאֲמַר לָהּ'** – שהשאלה והתשובה 'ואקרא דהגרוניא כמה הוי שיתין בתי' הם דברי הגמרא ולא דברי רבה בר בר חנה, ורמוז במילים 'תלמודא קאמר לה', **הַיְנוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד, משום שעל ידי לימוד התלמוד שהוא שישים מסכתות מתקן האדם את קול נגינתו**, כמבואר לעיל שהגמרא שיש

מקורות והערות

12 רש"י שם. 13 מי הנחל. 14 עיין תנא דבי אליהו פ"ז, ועיין בכוונות האריז"ל על ענין דם צפרדע. 15 ובפרפראות לחכמה הקשה, שהרי כבר ידוע שאין גמרא על כל השישים מסכתות, ותירץ כי מזה נראה שהתחלת התיקון על ידי לימוד ששה סדרי משנה שהם עיקר תורה שבעל פה שהוא בחינת לילה, והוא בחינת (המובא ב"פתח אליהו") 'מלכות פה ותורה שבעל פה קרינן לה', רק מחמת שעיקר שלימות לימוד המשנה הוא על ידי גמרא, כמאמר רז"ל (בבא מציעא ל"ג.) גמרא אין לך מידה טובה הימנה, על כן עיקר השלימות הוא שילמוד המשנה עם פירוש הגמרא בלילה. ובביאור הליקוטים כתב ששמע מאביו ז"ל, שכוונת רבינו ז"ל, שיהיה עיקר הלימוד בבירור הלכה מתורה שבעל פה, (וזהו על פי מה שכתב בליקוטי הלכות (הל' אפוטרופוס הל' ג' אות ה') שעיקר בחינת התורה שבעל פה הוא לברר שנדע ההלכה למעשה), ובלימוד הנסתר והפנימיות, כי גם תורה שבעל פה נחשבת כנסתר ופנימיות לגבי תורה שבכתב.

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבִּין בִּתְפִלָּה, נִבְנֶה הַשִּׁכִינָה בְּיוֹתֵר וּמְכִינָה אֶת עַצְמָהּ לְזִוּוּג. וְזֶה אֲפִינָן וּבַשְּׁלִינָן – כִּי אֲפִיָּה וּבִשּׁוּל הֵם הֲכָנָה לַאֲכִילָה, לְבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לט): כִּי אִם הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל. כְּשֶׁיִּשְׁתַּלֵּם קוֹמָה שֶׁל כָּל הַשִּׁכִינָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי רֹב הַתְּפִלּוֹת, יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו, וְיִתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים:

וְזֶה כַּד חַם – הֵינוּ כַּאֲשֶׁר יְכַמְּרוּ רַחֲמָיו. **נַבֵּה אִתְהַפַּךְ** – הֵינוּ שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים. **וְאִי לָא חֲזִי מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – הֵינוּ לְמַעֲנִי לְמַעֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת (ישעיה מח); כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' כז): מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם לוֹ, מִי עָשָׂה לִי מְזוּזָה קֹדֶם שֶׁנְּתַתִּי לוֹ בַּיִת וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלָּנוּ וְכָל הַתְּפִלּוֹת, הַכֹּל מֵאִתּוֹ, וְאֵין רָאוּי לַחְשֹׁב לְקַבֵּל שָׂכָר עַל שׁוּם דָּבָר, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁגְּרָאָה שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלָּתֵנוּ וְתוֹרָתֵנוּ יִהְיֶה הַגְּאֻלָּה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אֲנַחְנוּ לְחַסְדּוֹ, שֶׁבְּחַסְדּוֹ יִגְאַל אוֹתָנוּ. וְזֶה **אִי לָא מְקָרְבִינָן לְסִפִּינְתָּא** – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל: הַסַּפָּנִין רֶבֶן חֲסִידִים, אִי לֹא חַסְדּוֹ מַטְבִּעִינָן חַס וְשָׁלוֹם בְּגָלוּת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים** – בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ הַיּוֹם. **כֹּהֲנִים** הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת נְשָׁמוֹת כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ב): כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה וְכוּ'. **אַהֲרֹן** – בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל; כִּי צָרִיךְ לְהָבִיא כָּל הַתְּפִלּוֹת לְבְחִינַת מִשֶּׁה מָשִׁיחַ, וְהוּא יָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: לְהַזְהִיר הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, הֵינוּ צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִשֶּׁה מָאוֹר הַגָּדוֹל, יַזְהִיר וְיָאִיר אֶת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטָן. **וּלְגַפֵּשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו** – הֵינוּ עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל. כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר: עִקָּרָא דִּיצְרָא בִּישָׁא עַל עֲרָיָין, וְהִיא עִקָּרָא דִּמְסָאֲבוּתָא. וּכְשֶׁיִּשְׁמֹר אֶת הַבְּרִית, זוֹכֶה לִבְחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְזוֹכֶה לִבְחִינַת תְּחִלָּתִי אֲחֵיהֶם לְךָ, כִּי עִקַּר הָרֵיחַ תָּלוּי בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה מת.): מִשֶּׁבְּטְלָה הַטָּהֳרָה, בְּטְלָה הָרֵיחַ, כַּמְבֹאָר מַעֲשֶׂה בַּגְּמָרָא (שם מט.), שֶׁאָמַר: רֵיחָא דְּחִנּוּנִיתָא אֲנִי מֵרִיחַ. אֲמַר לֵהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ:

ג **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:** לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא, וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, אַתָּא פּוּשְׁכַנְצָא וּבְלְעָה לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא:

רַשְׁבַּ"ם:
אַקְרוּקְתָּא צִפְּרְדֵּעַ: כְּאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כֶּרֶךְ: וְאִקְּרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תִּלְמוּדָא קָאַמַר לֵהּ: אִתָּא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאַמַר לֵהּ: פּוּשְׁכַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה:

הִנֵּה מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ נְגִינָה מִמְּנַגֵּן רָשָׁע, קָשֶׁה לוֹ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וּכְשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִמְּנַגֵּן כָּשֵׁר וְהָגוּן, אֲזַי טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. כִּי הִנֵּה קוֹל הַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַצִּפָּרִים, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ' טז): מִפְּנֵי מָה מְצוֹרָע טָהֳרָתוֹ תְּלוּיָה בְּשִׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת, יָבוֹא קַלְּנָיָא וִיכַפֵּר עַל קַלְּנָיָא. כִּי נִלְקָה מֵחֲמַת קוֹלוֹ, שֶׁדִּבֵּר לָשׁוֹן הָרָע. נִמְצָא מִי שֶׁהוּא כָּשֵׁר, נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִן הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת. וְכָתוּב בַּזֹּהַר (ויקרא דף נג:), שֶׁהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים הַנִּ"ל יוֹנְקִים מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין. לְכָךְ נִקְרָא הַמְנַגֵּן חַזָּן, מִלְּשׁוֹן חָזוֹן, הֵינוּ לְשׁוֹן נְבוּאָה, כִּי לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין:

וּכְשֶׁהַמְנַגֵּן הוּא רָשָׁע, אֲזַי הוּא לוֹקֵחַ הַנְּגִינָה שֶׁלּוֹ מִצִּפֳּרִים אֲחֵרוֹת שֶׁבִּקְלִפָּה. וְכָתוּב בַּזֹּהַר, כִּי הַצִּפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה יוֹנְקִין מִדַּדֵּי הַמַּלְכוּת, וְכַד אִתְּפְּלַג לֵילְיָא כְּדֵין כָּרוֹזָא כָּרֵז: כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפֶּח, כָּהֵם יוּקְשִׁים בְּנֵי־אָדָם:

וְהַתִּקּוּן הוּא שֶׁיּוּכַל לִשְׁמֹעַ נְגִינָה מִכָּל אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הֵינוּ גְּמָרָא, שֶׁהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ: כְּשֶׁהָיָה מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מָתַי יוֹם וּמָתַי לַיְלָה, רַק עַל־יְדֵי־זֶה כְּשֶׁהָיָה לוֹמֵד תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יוֹם, וּכְשֶׁלָּמַד תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לַיְלָה. נִמְצָא, שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הִיא בְּחִינַת לַיְלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד.): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי, וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שַׁ"ס, יְתַקֵּן הַשִּׁית עִזְקָאִין שֶׁבַּקְּנָה, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵא הַקּוֹל. וְזֶהוּ: קוּמִי רְנִי בַלַּיְלָה (איכה ב), הֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּמָה לְהָרְנָה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַלַּיְלָה, שֶׁהִיא גְּמָרָא שַׁ"ס:

אַךְ כְּשֶׁלּוֹמֵד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, הֵינוּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי, הַלִּמּוּד אֵינוֹ בַּחֲשִׁיבוּת כָּל־כָּךְ, וּכְשֶׁלּוֹמֵד בַּלַּיְלָה חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמֵגֵן עָלָיו, שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה הַנַּ"ל:

וְאִיתָא בְּכִתְבֵי הָאַר"י ז"ל, כִּי צִפֳּרִים שֶׁבִּקְלִפָּה הֵם מֹחִין שֶׁבְּמַלְכוּת דִּקְלִפָּה, וְהַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת הֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה. לְפִיכָךְ נִשְׁתַּבַּח דָּוִד לִפְנֵי שָׁאוּל (שמואל־א טז): וְיֹדֵעַ נַגֵּן; כִּי הַנְּגִינָה הִיא בִּנְיַן הַמַּלְכוּת, לְכָךְ רָאוּי הוּא לְמַלְכוּת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (תהלים עח): מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ, הֵינוּ מֵאַחַר הַמִּינִיקוֹת, הֵינוּ נָצַח וְהוֹד, כִּי הֵם מֵינִיקִין לַנְּבִיאִים, וְהֵם בִּנְיַן הַמַּלְכוּת:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צִפַּרְדֵּעַ, הֵינוּ צִפֹּר דֵּעָה. דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא – מִלְּשׁוֹן קָרָא בְּגָרוֹן (ישעיה נח), הֵינוּ שֶׁהַנְּגִינָה נִמְשֶׁכֶת מִמֶּנּוּ. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי** – הֵינוּ עַל־יְדֵי מָה תִּתְקַן בְּחִינַת קָרָא בְּגָרוֹן, עַל־יְדֵי שִׁתִּין בָּתֵּי, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׁתִּין מַסֶּכְתּוֹת. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: תַּלְמוּדָא קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ שֶׁיִּלְמַד תַּלְמוּד:

אַתָּא תַּנִּינָא בְּלְעָה, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: רַבָּה קָאָמַר לֵהּ, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **רַבָּה קָאָמַר לֵהּ**, הֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי.

בה ששה סדרים היא כנגד ששה טבעות שבגרון ולכן היא מתקנת את קול הנגינה, ואז הנגינה שאינה כשירה אינה יכולה להזיק לו לעבודת ה׳.

׳אָתָא תַּנִּינָא בַּלְעָהּ׳ – בא נחש ובלע את הצפרדע, **וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: ׳רַבָּה קָאָמַר לָהּ׳** – שמהמילים ׳אתא תנינא וכו׳׳ זהו דברי רבה בר בר חנה ולא דברי הגמרא, ורמוז במילים ׳אתא תנינא בלעה׳, **דהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיִּלְמַד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, יִבְלַע אוֹתָהּ הַנָּחָשׁ** – הסטרא אחרא המכונה נחש, שכן לימוד שאינו לשמה יונקת ממנו הסטרא אחרא, וממילא לא יוכל לימוד זה לתקן את קול נגינתו, כדי שהנגינה שאינה כשירה לא תזיק לו לעבודת ה׳[16]. **וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: ׳רַבָּה קָאָמַר לָהּ׳, הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיִּלְמוֹד בִּשְׁבִיל שֶׁיִּתְקָרֵא רַבִּי** יבלע הנחש את לימודו.

מקורות והערות

16 כן נראה לפרש לפי דברי הליקוטי עצות וביאור הליקוטים ומי הנחל, שפירשו לעיל שהלימוד בלילה מביא את האדם שילמד לשמה, ואמנם הפרפראות לחכמה שפירש לעיל באופן אחר, (עיין לעיל הערה 67), מפרש כי ׳יבלע אותה הנחש׳ היינו שמדובר באדם שרוצה ללמוד לשמה אך יש לו גם מחשבות שלא לשמה, והנחש רוצה להסית את האדם שילמד לגמרי שלא לשמה, ואז לא יוכל הלימוד להגן עליו

ומהו התיקון לזה: **'אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא'** – בא עורב, **וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל**: כי פושקנצא היינו **'עוֹרֵב'**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיִּלְמַד בַּלַּיְלָה**, כי עורב הוא **מִלְּשׁוֹן 'עַרְבִּית'** ולילה[1], **'וּבַלְעָהּ'** – ובלע את התנין - **הַיְנוּ וּמֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל**, שעל ידי שלומד בלילה הרי זה משפיע עליו שילמד לשמה ושוב אין הנחש (הסטרא אחרא) יכול לבלוע את לימודו. והטעם שהלימוד בלילה מגן מן הנחש, כמו שנאמר אחר כך: **'וּסְלִיק יְתִיב בְּאִילָנָא'** – ועלה העורב וישב על האילן, - **פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהאילן הוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם**, וזאת משום **שֶׁכָּתוּב אֶצְלוֹ** (בראשית כא): **"וַיִּטַּע אֵשֶׁל"** שפירושו אילן[2], **שֶׁאברהם הוּא בְּחִינַת חֶסֶד**, כידוע שאברהם הוא כנגד ספירת 'חסד' ויצחק כנגד 'גבורה' ויעקב כנגד 'תפארת', ואברהם עסק כל ימיו לגמול חסד עם הבריות, נמצא שהאילן מרמז על חסד, **הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו** על ידי הלימוד בלילה, **מֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל**.

מסיים רבה בר בר חנה: **'תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵה דְּאִילָנָא'** – 'בא וראה כמה גדול כוחו של האילן', **הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל כָּךְ גָּבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ** – החוט של חסד שמשפיע עלינו הקב"ה, **שֶׁאַפְלוּ עַל זֶה** שלומד שלא לשמה **יָכוֹל לְהָגֵן** ולהשפיע עליו שילמד לשמה ולא יבלע הנחש את לימודו.

כעת יתבאר כיצד על ידי המבואר לעיל שהנגינה היא בנין המלכות, תתבאר המשנה באבות.

וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַסְּמִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **'עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת'**, ובפשטות אינו מובן מדוע נסמכו שלושת הדברים הללו יחד, אך לפי המבואר לעיל יתבאר הענין, **כִּי** מבואר לעיל **שעַל יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ** אדם את **הַנְּגִינָה** ממנגן כשר **כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בִּנְיַן הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ**, ומקבל על עצמו מלכות ה' בשלימות, כמבואר לעיל שדוד זכה על ידי הנגינה לתקן את בנין המלכות שלו, **וְזֶה** רמוז בדברי המשנה: **'עֲשֵׂה לְךָ רַב'**, **הַיְנוּ שֶׁיִּתַּקֵּן בְּחִינַת 'מַלְכוּת'**, משום ש'רב' מרמז על שררה וגדולה, **וְזֶה עַל יְדֵי**: **'קְנֵה לְךָ חָבֵר', הַיְנוּ עַל יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ** – דהיינו על ידי הנגינה שיוצאת מהקנה, והנגינה מכונה 'חבר' משום **שֶׁמְּחַבֵּר הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** שהיו בבית המקדש **לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר** – כחיבור **אִישׁ וְלִיּוֹת** – ולויתו, היינו איש ואשתו, **בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם**, כמבואר בגמרא (ב"ב צ"ט.) שבזמן שישראל אינם עושים רצונו של מקום אין הכרובים עומדים פנים מול פנים, ורק כשעושים רצונו של מקום הם הופכים פניהם זה לזה, נמצא שחיבורם של הכרובים מרמז על דביקותם של ישראל באביהם שבשמים, ועל ידי הנגינה דקדושה ישראל מתדבקים באביהם שבשמים ואז הכרובים גם כן מתחברים להיות פנים בפנים, ולכן הנגינה נקראת 'חבר'. ועל ידי הנגינה הנקראת 'חבר' מתקנים את בחינת ה'מלכות' הרמוזה במילה 'רב'.

וַאֲזַי, כְּשֶׁיִּתַּקֵּן האדם **בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶּׁיִּרְצֶה**, כמו שנתבאר לעיל לענין דוד המלך שעל ידי שתיקן בחינת ה'מלכות' זכה למלוך על ישראל, **וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב**, משום שיקפיד על הרשעים ויהרגם, **לָזֶה אָמַר** התנא: **'וֱהֵוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת' - שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת**[3], **כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ** – לא לתוהו ושממה ברא ה' את העולם אלא שישבו בו בני אדם, וכל אחד מישראל אפילו שהוא רשע יש להקב"ה נחת רוח ממעט מעשיו הטובים, ויש להקב"ה תועלת ממנו, ועוד, שאינו חפץ במיתת הרשעים אלא בתשובתם.

מקורות והערות

מהנגינה שאינה כשירה. [1] עיין רש"י עירובין כב. ד"ה שמשכים ומעריב, על דברי הגמ' שם: "שחורות כעורב, במי אתה מוצאן במי שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש", ופירש"י: "שמשכים ומעריב – שחורות לשון שחרית, כעורב לשון ערבית". [2] וז"ל המהרש"א שם: "ואמר דאתא פושקנצא כו'. הוא עורב נקבה והוא מלכות ישמעאל שהוא טמא מצד אמו הגר, ובפרק החובל אמרו לא לחינם הלך זרזיר אצל עורב דהיינו ישמעאל אצל אדום, ואמר דסליק לארץ ישראל וכבשה, ויתיב שם באילנא דהיינו בזכות אברהם שהבטיחו והפריתי אותו וגו' ונתתיו לגוי גדול, שאברהם הוא אילנא דחיי, על שם אם יש בה עץ, ועל שם ויטע אשל בבאר שבע, ואמר חזי כמה נפיש זכותיה וחיליה דההוא אילנא דויטע אשל, דעוד זכותיה והבטחתו נטויה ובידו ארץ ישראל ורוב הגולה עד בוא יום הגאולה במהרה בימינו אמן". [3] עיין לקמן סימן רפ"ב שמבואר שם שצריך לדון כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב שיש בו עדיין ששם אינו רשע, כי אף על פי שהוא רשע גמור, אף על פי כן איך אפשר שאין בו איזה מעט טוב, כי איך

אֶתָּא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **עוֹרֵב**, הָיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עֲרָבִית. **וּבְלָעָה**, הָיְנוּ וּמַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. וּסְלִיק **יְתִיב בְּאֵילָנָא** – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (בראשית כא): וַיִּטַּע אֵשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. הָיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאֵילָנָא**, הָיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִידֵהּ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל־כָּךְ גָּבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַפְּסִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בְּנִין הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶה: **עֲשֵׂה לְךָ רַב**, הָיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הָיְנוּ עַל־יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁמְּחַבֵּר **הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: **וֶהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

וּבִשְׁבִיל זֶה מַרְגְּלָא בְּפֻמָּא דְּאִנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחֲזָנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דַעַת, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים, מִבְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל־כֵּן הַחֲזָנִים הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אַזַּי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (תהלים מז): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אַזַּי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אַזַּי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הָיְנוּ שֶׁהַחֲזָנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמוֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): וְזֶהוּ: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהלים קח). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הָיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ"ל:

הַשְּׁתִּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוּ, הָיְנוּ מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הָיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הִקְדֻּשָּׁה. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוּ, הָיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן נְגִינָה זוֹ גַּם־כֵּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוּ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'; כִּי עַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל:

ד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר; וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִדָּנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִדָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וְלָעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה' וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמְּמְשָׁלָה לְהָעַכּוּ"ם, וּכְשֶׁכֵּיוָן זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עד): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, אַזַּי נִתְקַיֵּם: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג וְאִי־אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל־יְדֵי וְדוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה מִתְקַן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע יד): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבָּר אֶחָד לְדוֹר (פנחדרין ח.). **דָּבָר** – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה' – שֶׁיְּתַקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה', הָיְנוּ כַּנַּ"ל, בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הָיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד **וּכְשֶׁיֵּדַע** כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הָיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה

לאחר שנתבאר לעיל שהנגינה הכשירה נמשכת מהציפורים דקדושה שהם מוחין דמלכות דקדושה, והנגינה שאינה כשירה נמשכת מהציפורים דקליפה שהם מוחין דמלכות דקליפה, יתבאר כעת מהיכן נמשכת נגינתם של החזנים בזמן הזה.

וּבִשְׁבִיל זֶה מַרְגְּלָא בְּפוּמָא דְּאִנְשֵׁי – מורגל בפי האנשים **עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחַזָּנִים** – העוסקים לפרנסתם בחזנות, **הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דֵּעָה**[4], ומה שהורגלו האנשים לומר כן יש לו טעם פנימי, **כִּי עַכְשָׁו** בזמן הגלות **מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה** היא **בַּגָּלוּת** בין החיצונים, ונקטן אורה, **וְעַל כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאַתַּר דִּנְבִיאִים** – מהמקום שהנביאים יונקים משם, דהיינו מ'נצח' ו'הוד', **מִבְּחִינַת מֹחִין וְדַעַת דְּ'מַלְכוּת' דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל כֵּן הַנְּגִינָה נִכְפֶּגֶמֶת,** כי היא נמשכת ממוחין ד'מלכות', וה'מלכות' פגומה, **וְעַל כֵּן הַחַזָּנִים** שעוסקים לפרנסתם בחזנות וכוונתם בנגינתם לשם כבוד או ממון, **הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל,** כי כיון שעכשיו המלכות דקדושה היא בין החיצונים קשה מאוד להמשיך את הנגינה מהמלכות דקדושה, ורק מי שכוונתו בנגינתו באמת לשם שמים, כדי להגיע לדביקות בה', יש בכוחו להמשיך את הנגינה מהמלכות דקדושה[5].

אֲבָל לֶעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אֲזַי תִּתְעַלֶּה וְתֵשְׁלַם הַנְּגִינָה מפגימתה, ותהיה **בִּבְחִינַת דַּעַת** ומוחין **דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל,** ויוכלו החזנים להמשיך את נגינתם ממוחין דמלכות דקדושה.

וְזֶהוּ מה שנאמר (תהלים מז): **"כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים, זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל".** ומרומז בפסוק זה, **כִּי אֲזַי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי 'זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל', הַיְנוּ שֶׁהַחַזָּנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל, עַל יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל.**

כעת יובאו כמה השמטות השייכים למאמר זה.

שַׁיָּךְ לְעֵיל, למה שנתבאר לעיל שעל ידי שהאדם לומד גמרא בלילה נמשך עליו חוט של חסד המגין עליו ממחשבות של "שלא לשמה", ואז הוא יכול על ידי לימודו לתקן את קול הנגינה שאינה כשירה שלא תזיק לו. **וְזֶהוּ** – דבר זה רמוז במה שנאמר: **"כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ"** (תהלים קח), **"שָׁמַיִם" הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בתפילת מוסף של ימים הנוראים לענין קבלת התורה: **"מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ"**, הרי רמוז כאן שיש קשר בין בחינת 'שמים' לבחינת 'קול', ולכן 'שמים' רומז ל'קול', **כִּי עַל יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל** של הנגינה שאינה כשירה **כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: "כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ" כַּנַּ"ל,** ויתפרש הפסוק כך: 'חסדך' – החוט של חסד, הוא גדול יותר מה'שמים' – הקול הפגום, ויכול לגרום שהקול הפגום לא יזיק לאדם.

מבואר לעיל כי **הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה,** וְלפי זה יתבאר כי **עַל כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ** – מינוי מלך **הָיָה עַל פִּי נְבוּאָה** – על פי נביא שקיבל זאת מה', **כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל פִּי נְבוּאָה** – ששמואל הנביא משח את דוד למלך. וְהטעם משום שה**נְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים,** כמו שנאמר אצל משה (במדבר ז): "וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים", שֶׁהכרובים בשורשם העליון **הֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל,** ולכן העמדת מלך צריכה להעשות על ידי נבואה, משום שהנבואה היא בנין המלכות.

מבואר לעיל כי מה שנאמר אצל דוד המלך **"מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ** לרעות ביעקב עמו וביישראל נחלתו", **הַיְנוּ מֵאַחַר הַמֵּינִיקוֹת,** שהם 'נצח' ו'הוד', **כִּי הֵם יָנְקִין לַנְּבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל,** שעל ידי שזכה דוד לכח הנגינה שנמשך מ'נצח' ו'הוד', זכה ל'מלכות', כי נצח והוד הם בנין המלכות. וְעתה יתבאר דבר נוסף הרמוז בפסוק זה, כי **זֶהוּ: "מֵאַחַר עָלוֹת", הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו**

אֶתָּא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **עוֹרֵב**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עֲרָבִית. **וּבְלָעָה**, הַיְנוּ וּמֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. וּסְלִיק **יְתִיב בְּאִילָנָא** – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (בראשית כא): וַיֵּטַע אֵשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאִילָנָא**, הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִידֵהּ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל־כָּךְ גָּבֵר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַפְּסִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בְּנִין הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶה: **עֲשֵׂה לְךָ רַב**, הַיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הַיְנוּ עַל־יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁמְּחַבֵּר **הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: **וֶהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

וּבִשְׁבִיל זֶה מַרְגְּלָא בְּפֻמָּא דְּאִנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחֲזָנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דַעַת, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים, מִבְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל־כֵּן הַחֲזָנִים הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אַזַּי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (תהלים מז): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אַזַּי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אַזַּי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הַיְנוּ שֶׁהַחֲזָנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמוֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): וְזֶהוּ: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהלים קח). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ"ל:

הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הִקְדֻּשָּׁה. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן נְגִינָה זוֹ גַּם־כֵּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'; כִּי עַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל:

ד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר; וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִדָּנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִדָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וְלָעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה' וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמְּמְשָׁלָה לְהָעַכּוּ"ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עד): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, אַזַּי נִתְקַיֵּם: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג וְאִי־אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל־יְדֵי וְדוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה מִתְקַן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע יד): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבֶּר אֶחָד לְדוֹר (פנחדרין ח.). דַּבֶּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה' – שֶׁיְּתַקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד **וּכְשֶׁיֵּדַע** כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה

הַשָּׁלוֹם בגלל דרגתו הגבוהה **הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ** מה שנאמר **"מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ", הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה** מאדם שאינו כשר, **שֶׁהִיא מֵאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה,** והיא **בִּבְחִינַת "מֵאַחַר עָלוֹת", מֵאַחַר הַמֵּינִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאַחַר דִּנְבִיאִים יַנְקִין** – ממקום שהנביאים יונקים משם, **וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת "מֵאַחַר עָלוֹת", מֵאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה,** משום שמקום עמידת הקליפה הוא מאחורי הקדושה, **וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן נְגִינָה זוֹ גַּם כֵּן, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְעַלָּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל,** שכן הנגינה שאינה קדושה יונקת מהציפורים דקליפה שהם מוחין דמלכות דקליפה, ועל ידי שהיא נתקנת בטל כח ה'מלכות' דקליפה ומתעלה בחינת ה'מלכות' דקדושה, והיינו כי מלבד שדוד המלך זכה לבחינת הנגינה שעל ידי זה תיקן את בנין ה'מלכות' שלו, עוד זכה גם להעלות את הנגינה שאינה כשירה מהמלכות דקליפה אל המלכות דקדושה, שעל ידי זה נתגדלה והתעלתה כל בחינת ה'מלכות' דקדושה. **וְזֶהוּ "מֵאַחַר עָלוֹת הֱבִיאוֹ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'", כִּי עַל יְדֵי זֶה** שהעלה את המלכות דקדושה **זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל.**

תורה ד'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שנאמר בקבלת התורה: **"אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים"** (שמות כ). ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

כעת יתבאר שהאדם יכול להגיע בעולם הזה לדרגה שידע בידיעה ברורה שכל המאורעות הקורים לו הם לטובתו.

א. כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ בידיעה ברורה **שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו** הקורים לו, ואפילו כשקורים לו דברים שנראים כרעים **הֵם לְטוֹבָתוֹ,** לכפר על עוונותיו או כדי שישוב בתשובה, **זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא** – הרי הוא זכה לבחינה שמעין הבחינה שיזכו לה כל ישראל בעולם הבא. ומנין שאדם צריך לקבל באהבה גם את מאורעותיו הרעים ולהאמין שהם לטובתו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שדוד המלך אומר (תהלים נו): **"בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר",** שגם ב'ה", ששם הוי"ה רומז על מידת הרחמים כידוע, דהיינו כשקורים לי דברים טובים, אהלל את ה', וגם ב'אלוקים', שרומז על מידת הדין כידוע, ואלוקים הוא לשון דיין ושופט[6], דהיינו כשקורים לי דברים רעים, אהלל את ה', כי אני מאמין שגם הדברים הרעים הם לטובתי.

וְמנין שזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.) על הפסוק: **"בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'** ושמו אחד". **וְהִקְשׁוּ: 'וְכִי הָאִידְנָא** – וכי בזמן הזה **לָאו הוּא אֶחָד** – הקב"ה אינו אחד'. **וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'הָאִידְנָא** – בזמן הזה **מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה - דַּיָּן אֱמֶת, וּלֶעָתִיד - כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב',** היינו שבזמן הזה אין אחדות בהנהגת ה', כי ישנה הנהגה של רחמים וישנה הנהגה של דין, והאדם אינו יודע בידיעה ברורה ממש שהרעה היא לטובתו, ולכן מברך על הרעה 'ברוך דיין האמת' ולא 'הטוב והמיטיב', משום שבפועל הרעה גורמת לו צער. אך לעתיד יהיה 'ה' אחד ושמו אחד', משום **שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה'** – המרמז על רחמים, **וְשֵׁם אֱלֹקִים** – המרמז על מידת הדין, **אַחְדוּת אֶחָד.** דהיינו שלא יהיו שני הנהגות אלא רק הנהגה של רחמים, ולא יהיו צער ויסורים כלל, ואז גם ידע האדם בידיעה ברורה ממש שכל הרעות שעברו עליו בעולם הזה היו לטובתו ויבין את הטובה שהיתה בהם, ויראה ששורש הכל הוא רחמים. וכשאדם זוכה בעולם הזה להגיע לדרגה שהוא יודע בידיעה ברורה ממש שכל המאורעות הרעים שקורים לו הם לטובתו, בחינה זו היא מעין הבחינה שתהיה בעולם הבא.

כעת יתבאר כיצד יכול האדם להגיע לדרגה זו, שידע בידיעה ברורה שכל מאורעותיו הם לטובתו.

ב. וְזֹאת הַבְּחִינָה שהאדם יֵדע שכל מאורעותיו הם לטובתו **אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג** בזמן הזה **אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה** האדם את **בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין**

מקורות והערות

[6] רש"י בגמרא פסחים נ' ע"א.

אֶתָּא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **עוֹרֵב**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עֲרָבִית. **וּבְלָעָה**, הַיְנוּ וּמַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. וּסְלִיק **יְתִיב בְּאֵילָנָא** – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (בראשית כא): וַיִּטַּע אֵשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאֵילָנָא**, הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִידֵהּ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל־כָּךְ גָּבֵר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַפְּסִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בְּנִין הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶה: **עֲשֵׂה לְךָ רַב**, הַיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הַיְנוּ עַל־יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁמְּחַבֵּר **הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיּוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: **וֶהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

וּבְשְׁבִיל זֶה מְרַגְּלָא בְּפֻמָּא דְּאִנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחֲזָנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דַעַת, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים, מִבְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל־כֵּן הַחֲזָנִים הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אַזַּי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (תהלים מז): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אַזַּי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אַזַּי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הַיְנוּ שֶׁהַחֲזָנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמוֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): וְזֶהוּ: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהלים קח). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ"ל:

הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בְּנִין מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּנִין מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הִקְדֻּשָּׁה. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן גְּנִיגָה זוֹ גַּם־כֵּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'; כִּי עַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל:

ד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר; וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִדָּנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִדָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וְלָעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה' וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמְּשָׁלָה לְהָעַכּוּ"ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עד): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, אַזַּי נִתְקַיֵּם: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג וְאִי־אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל־יְדֵי וְדוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה מִתְקַן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע יד): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבָּר אֶחָד לְדוֹר (פנחדרין ח.). דַּבָּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה' – שֶׁיְּתַקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה

הָעַכּוּ"ם – הגויים ומחזירה אל הקב"ה, **כִּי עַכְשָׁו** בזמן הגלות **הַמַּלְכוּת וְהַמֶּמְשָׁלָה** בעולם **לְהָעַכּוּ"ם** – לגויים, והם שולטים בעולם, וזאת משום שעל ידי עוונות ישראל נפגמת המלכות ואז יש לגויים כח לינוק מהמלכות דקדושה, ולכן יש להם את בחינת המלכות. **וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים** בתורה **עֲבוֹדַת אֱלִילִים** – העבודה זרה **שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם 'אֱלֹהִים'**, כגון מה שנאמר (שמות כ) "לא יהיה לך אלהים אחרים", **כִּי** הגויים **יוֹנְקִים מִבְּחִינַת 'מַלְכוּת', הַנִּקְרָא 'אֱלֹהִים'**[7]. והראיה שהמלכות נקרא אלהים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים עד): **"אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם"**, הרי שכשמוזכרת מלכותו של הקב"ה הוא מכונה 'אלהים'. והטעם שהמלכות נקראת 'אלהים' שהוא מידת הדין, כי כשהאדם חוטא ופוגם ב'מלכות' הרי ה'מלכות' מעוררת עליו את מידת הדין, וזוהי הנהגתו של 'מלך', לתת שכר לנכנעים אליו ולהעניש את החוטאים לו[8]. **וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **אַזַּי נִתְקַיֵּם** מה שנאמר: **"כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים"** (שם מז), – שלעתיד לבוא יהיה הקב"ה מלך על כל הארץ, ואז גם שם 'אלהים' יהיה שייך רק להקב"ה ולא לפסלים. וכשאדם מעלה בזמן הזה את המלכות מבין הגויים כפי יכולתו, מתקיים הפסוק גם בזמן הזה, שמתגדלת מלכותו של הקב"ה בעולם, והקב"ה מולך על הארץ ולא הגויים. וכשאדם מעלה בזמן הזה את ה'מלכות' מבין הגויים כפי יכולתו, והמלכות היא בחינת 'אלהים', ואלהים הוא בחינת מידת הדין, ונמצא שמעלה את בחינת 'אלהים', מידת הדין, אל 'ה'', למידת הרחמים, כי בשורש העליון שמשם משתלשלים מידת הרחמים ומידת הדין, שם אין חילוק בין רחמים לדין, כי שם יש רק את רצונו הפשוט של הקב"ה, לפני שהתחלק לרחמים ודין, וכיון שאדם זה מעלה את ה'מלכות' לשורשה העליון ששם הרחמים והדין מאוחדים, וה'מלכות' היא שורש נשמות ישראל, הוא זוכה להעלות גם את נשמתו לבחינה עליונה זו, והוא ממשיך על עצמו הארה מהבחינה העליונה הזו ששם הרחמים והדין מאוחדים, שידע בידיעה ברורה ושלימה שכל מאורעותיו הם לטובתו, וגם מידת הרחמים וגם מידת הדין שניהם לטובתו, (וכמו שיתבאר בהרחבה לקמן באות ט').

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מעלה את המלכות שהיא בחינת 'מידת הדין' מבין הגויים, ומעלה אותה אל שורשה שהוא מידת הרחמים, הוא זוכה לדעת בידיעה ברורה שכל מאורעותיו הם לטובתו, יתבאר כעת כיצד זוכה האדם להעלות את המלכות שהיא 'מידת הדין' אל מידת הרחמים.

ג. וְאִי אֶפְשָׁר לאדם **לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה** מבין הגויים **לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא עַל יְדֵי** שהאדם יתוודה **וְדוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, עַל יְדֵי זֶה** הוא **מְתַקֵּן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת** שנפלה על ידי העוונות לבין הגויים **לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (הושע יד): "קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים, ושובו אל ה'". ובמילים 'קחו עמכם דברים' מרומזים שני דברים[9], כי 'דברים' **זֶהוּ** גם **וִדּוּי דְּבָרִים** – שהאדם צריך להתוודות על עוונותיו לפני ה', ו'דברים' **זֶה** גם רומז **לִבְּחִינַת מַלְכוּת**, וראיה לדבר, **כְּמוֹ** שאמרו רבותינו ז"ל, שכשמשה אמר ליהושע שהוא ינהיג את ישראל יחד עם הזקנים, אמר לו הקב"ה: **'דַּבֵּר אֶחָד לְדוֹר** ואין שני דברין לדור' – מנהיג אחד לדור ולא שני מנהיגים לדור, (סנהדרין ח.). הרי **שדַּבֵּר** הוא **לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל**, והטעם כי המנהיג מושל על ידי דיבורו, שעל ידי זה יודעים העם את רצונו, וכמובא בפתח אליהו (הקדמת תקוני זוהר) שבחינת 'מלכות' היא כנגד בחינת 'פה', ונמצא ש"דברים" זה בחינת 'מלכות'. והנה על ידי שהאדם מתוודה על עוונותיו בפני התלמיד חכם, והוידוי יש לו כח לתקן את פגם ה'מלכות', (כמו שיתבאר לקמן אות ה'), והתלמיד חכם יש לו כח לכפר על עוונותיו (כמו שיתבאר לקמן אות ד'), ולתקן בשלימות את פגם ה'מלכות', ועל ידי זה יש לתלמיד חכם כח להעלות את המלכות לשורשה (כמו שיתבאר לקמן אות ו'), ולכן רק על ידי **וידוי דברים לפני** תלמיד חכם אפשר להעלות את המלכות לשורשה, וזהו: "קחו עמכם דברים", שתקחו את ה'דברים' – 'וידוי דברים' ו'מלכות', **"וְשׁוּבוּ אֶל ה'" - שֶׁיִּתַּקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַ'דְּבָרִים', אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל 'ה''**, אל שם 'הויה', שהוא רומז על מידת הרחמים, **הַיְנוּ כַּנַּ"ל** – כמבואר לעיל באות ב', שעל ידי שהאדם

מקורות והערות

[7] והטעם שהמלכות היא בחינת מידת הדין, אף על פי שיש בה גם דין וגם רחמים, כי היא מקבלת את אור כל הספירות שמעליה, כי הרחמים הם רחמים רק למי שמגיע לו על פי מעשיו, ולכן לעומת הדרגה הגבוהה יותר ששם הכל רחמים, נחשבת המלכות למידת הדין. ביאור הליקוטים. [8] עיין זוהר ח"ב דף צ"ו. [9] עיין במי הנחל.

אֶתָּא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **עוֹרֵב**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עַרְבִית. **וּבְלָעָה**, הַיְנוּ וּמַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. וּסְלִיק **יְתִיב בְּאֵילָנָא** – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (בראשית כא): וַיִּטַּע אֵשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאֵילָנָא**, הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִידֵהּ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל־כָּךְ גָּבֵר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

וְכָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַפְּסִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בִּנְיַן הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶה: **עֲשֵׂה לְךָ רַב**, הַיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הַיְנוּ עַל־יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁמְּחַבֵּר **הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיּוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: **וֶהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

וּבִשְׁבִיל זֶה מְרַגְּלָא בְּפֻמָּא דְּאִנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחֲזָנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דַעַת, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים, מִבְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל־כֵּן הַחֲזָנִים הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אַזַּי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (תהלים מז): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אַזַּי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אַזַּי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הַיְנוּ שֶׁהַחֲזָנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמוֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): וְזֶהוּ: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהלים קח). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ"ל:

הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הִקְדֻּשָּׁה. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ, הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן נְגִינָה זוֹ גַּם־כֵּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוּ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'; כִּי עַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל:

ד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר; וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ.): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִדָּנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִדָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וְלָעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה' וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמְּשָׁלָה לְהָעַכּוּ"ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עד): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, אַזַּי נִתְקַיֵּם: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג וְאִי־אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל־יְדֵי וְדוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה מִתְקַן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע יד): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבֵּר אֶחָד לְדוֹר (פנחדרין ח.). דַּבֵּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה' – שֶׁיְּתַקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד וּכְשֶׁיֵּדַע כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה

גורם שהמלכות תעלה לשורשה, הוא זוכה לדעת שאין הבדל בין מידת הרחמים ומידת הדין, כמו שנאמר **"בַּה'** – מידת הרחמים **אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים** – מידת הדין **אֲהַלֵּל דָּבָר"**, **הַיְנוּ** שעל ידי וידוי דברים שעל ידי זה עולה המלכות, שהיא בחינת 'אלהים', מידת הדין, לשורשה, ומתאחדת עם מידת הרחמים, יזכה האדם לדרגה **שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ, וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב'**, ואף שבפועל הוא צריך לברך על הרעה 'דיין האמת' ולא 'הטוב והמיטיב', מכל מקום בליבו הוא ירגיש שזהו טוב גמור ויקבל זאת בשמחה.

לאחר שנתבאר כי על ידי וידוי דברים לפני תלמיד חכם האדם מעלה את המלכות לשרשה ומעלה את מידת הדין למידת הרחמים, וזוכה לדעת שכל מאורעותיו הם לטובתו, יתבאר כעת כי ידיעה זו שמאורעותיו הם לטובתו היא בחינת 'דעת'.

ד. וּכְשֶׁיֵּדַע האדם את **כָּל זֹאת** – שידע שכל המאורעות שקורים לו הם לטובתו, זה **נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה** – שידיעתו היא שלימה, כי יודע את האמת שבפנימיות הדברים שהכל הוא לטובה, **כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת**, כי בספירת ה'דעת' (השלישית מעשר הספירות) מאוחדים החסדים והגבורות, ולאחר מכן הם מתחלקים לספירת ה'חסד' וספירת ה'גבורה', ולכן כשהאדם זוכה להשיג בדעתו שהחסד והגבורה הם אחד, אף שבראיה רגילה הם נראים כהפוכים זה מזה, הרי הוא זכה לבחינת ה'דעת', **הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.**

אֶתָּא פּוּשְׁקַנְצָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: **עוֹרֵב**, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיִּלְמֹד בַּלַּיְלָה, מִלְּשׁוֹן עַרְבִית. **וּבְלָעָה**, הַיְנוּ וּמַגֵּן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. וּסְלִיק **יְתִיב בְּאֵילָנָא** – פֵּרֵשׁ הַמַּהַרְשָׁ"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב אָצְלוֹ (בראשית כא): וַיִּטַּע אֵשֶׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד. הַיְנוּ שֶׁהַחוּט שֶׁל חֶסֶד, שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלָיו, מֵגֵן עָלָיו מִן הַנָּחָשׁ הַנַּ"ל. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נְפִישׁ חֵילֵהּ דְּאֵילָנָא**, הַיְנוּ שֶׁרַבָּה מַתְמִידֵהּ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁכָּל־כָּךְ גָּבֵר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ עַל זֶה יָכוֹל לְהָגֵן:

וּבָזֶה יִתְיַשֵּׁב הַפְּסִיכוּת שֶׁל הַמִּשְׁנָה (אבות פ"א): **עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חָבֵר, וְהֱוֵי דָּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל, הוּא מְתַקֵּן בִּנְיַן הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶה: **עֲשֵׂה לְךָ רַב**, הַיְנוּ שֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְזֶה עַל־יְדֵי קְנֵה לְךָ חָבֵר, הַיְנוּ עַל־יְדֵי קָנֶה, שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, שֶׁמְּחַבֵּר **הַשְּׁנֵי כְּרוּבִים** לִהְיוֹת פָּנִים בְּפָנִים כְּמַעַר אִישׁ וְלִיּוֹת, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וַאֲזַי, כְּשֶׁיְּתַקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלּוֹ וְיוּכַל לִמְשֹׁל בְּכָל מַה שֶׁיִּרְצֶה וְיוּכַל לְהָמִית לָזֶה וּלְהַחֲיוֹת לָזֶה, וְנִמְצָא עוֹלָם חָרֵב, לָזֶה אָמַר: **וֶהֱוֵי דָּן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת** – שֶׁצָּרִיךְ לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּחֻרְבַּן הָעוֹלָם, כִּי לֹא לְתֹהוּ בְּרָאָהּ, לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ:

וּבְשִׁבְיל זֶה מְרַגְּלָא בְּפֻמָּא דְּאִנְשֵׁי עַכְשָׁו לוֹמַר, שֶׁהַחֲזָנִים הֵם שׁוֹטִים וְאֵינָם בְּנֵי דַעַת, כִּי עַכְשָׁו מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים, מִבְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַכְשָׁו שֶׁהַמַּלְכוּת בְּגָלוּת, וְעַל־כֵּן הַנְּגִינָה נִפְגֶּמֶת, וְעַל־כֵּן הַחֲזָנִים הֵם בְּלֹא דַעַת, כִּי אֵין לָהֶם כֹּחַ עַכְשָׁו לְהַמְשִׁיךְ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין וְדַעַת שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, אַזַּי תִּתְעַלֶּה וְתִשְׁתַּלֵּם הַנְּגִינָה בִּבְחִינַת דַּעַת דְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשֶׁכֶת הַנְּגִינָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (תהלים מז): כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל; כִּי אַזַּי, כְּשֶׁיִּהְיֶה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ וְיִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, אַזַּי זַמְּרוּ מַשְׂכִּיל, הַיְנוּ שֶׁהַחֲזָנִים הַמְזַמְּרִים יִהְיוּ בְּדַעַת וּבְשֵׂכֶל עַל־יְדֵי שֶׁיִּתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וִיקַבְּלוּ הַנְּגִינָה מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת וּמוֹחִין שֶׁל מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): וְזֶהוּ: כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ (תהלים קח). שָׁמַיִם הוּא בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ קוֹלֶךָ; כִּי עַל־יְדֵי הַחֶסֶד, הַיְנוּ בְּחִינַת חוּט שֶׁל חֶסֶד, הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, עַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הַקּוֹל כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ כִּי גָדוֹל מֵעַל שָׁמַיִם חַסְדֶּךָ כַּנַּ"ל:

הַשְּׁתֵּי צִפֳּרִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת, הֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַל־כֵּן הַעֲמָדַת מֶלֶךְ הָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה כְּכָל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד שֶׁהָיָה עַל־פִּי נְבוּאָה. וְהַנְּבוּאָה נִמְשֶׁכֶת מִן הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בִּנְיַן מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ, הַיְנוּ מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הֵם יָנְקִין לִנְבִיאִים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת, הַיְנוּ שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן וּלְהַעֲלוֹת גַּם הַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ מֵאָדָם כָּשֵׁר, לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הִקְדֻּשָּׁה. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ, הַיְנוּ גַּם הַנְּגִינָה, שֶׁהִיא מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחַר הַמַּיְנִיקוֹת, כִּי הַנְּגִינָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא מֵאֲתָר דִּנְבִיאִים יָנְקִין, וְהַנְּגִינָה שֶׁאֵינוֹ בִּקְדֻשָּׁה הִיא בְּחִינַת מֵאַחַר עָלוֹת, מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה יָכוֹל לְתַקֵּן גְּנִיגָה זוֹ גַּם־כֵּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְעַלֶּה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מֵאַחַר עָלוֹת הֲבִיאוֹ לִרְעוֹת בְּיַעֲקֹב וְכוּ'; כִּי עַל־יְדֵי זֶה זָכָה לְמַלְכוּת כַּנַּ"ל:

ד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: (שמות כ)

א כְּשֶׁאָדָם יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו הֵם לְטוֹבָתוֹ, זֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר; וְזֹאת הַבְּחִינָה הִיא מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְכוּ'. וְהִקְשׁוּ: וְכִי הָאִדָּנָא לָאו הוּא אֶחָד. וְתֵרְצוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הָאִדָּנָא מְבָרְכִין עַל הַטּוֹבָה הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, וְעַל הָרָעָה – דַּיָּן אֱמֶת; וְלָעָתִיד – כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב, שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם ה' וְשֵׁם אֱלֹקִים אַחְדּוּת אֶחָד:

ב וְזֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אֶלָּא כְּשֶׁמַּעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מֵהַגָּלוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, כִּי עַכְשָׁו הַמַּלְכוּת וְהַמְּמְשָׁלָה לְהָעַכּוּ"ם, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים, כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מַלְכוּת, הַנִּקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עד): אֱלֹהִים מַלְכִּי מִקֶּדֶם; וּכְשֶׁמַּעֲלִין בְּחִינַת מַלְכוּת מִבֵּין הָעַכּוּ"ם, אַזַּי נִתְקַיֵּם: כִּי מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים (שם מז):

ג וְאִי־אֶפְשָׁר לְהָשִׁיב הַמְּלוּכָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶלָּא עַל־יְדֵי וְדוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה מִתְקַן וּמַעֲלֶה בְּחִינַת מַלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (הושע יד): קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים – זֶהוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ דַּבֵּר אֶחָד לְדוֹר (פנחדרין ח.). דַּבֵּר – לְשׁוֹן מַנְהִיג וּמוֹשֵׁל. וְשׁוּבוּ אֶל ה' – שֶׁיְּתַקְּנוּ וְיַעֲלוּ אֶת הַדְּבָרִים, אֶת בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת אֱלֹהִים, אֶל ה', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ שֶׁיֵּדַע שֶׁכָּל מְאֹרְעוֹתָיו כֻּלָּם לְטוֹבָתוֹ וִיבָרֵךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

ד **וּכְשֶׁיֵּדַע** כָּל זֹאת, נִקְרָא יְדִיעָה שְׁלֵמָה, כִּי עִקַּר הַדַּעַת הוּא אַחְדּוּת שֶׁל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, זֶה נִקְרָא דַּעַת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַחֲלֹק בֵּין חֶסֶד לְדִין, וִיבָרֵךְ עַל כֻּלָּם הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה

נִקְרָא ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלְּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה: **ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ** זֶה בְּחִינַת אֱלֹהִים מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב ח): וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם – **אֶחָד**, גִּימַטְרִיָּא **אַהֲבָה**, הַיְנוּ הֵן ה' שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן שְׁמוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין – כֻּלָּם לְטוֹבָתְךָ מֵחֲמַת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ. וּכְתִיב (עמוס ג): רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

ה **וַעֲוֹנוֹתָיו** שֶׁל אָדָם הֵם עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לב): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צָרוּף אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקַק צָרוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי זֶה מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבֵּר אֶחָד לְדוֹר, הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם, וְנוֹתֵן לָהֶם מְמִשָּׁלָה. לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו לֹא יִהְיֶה לְךָ, אֲזַי מַחֲרִיב הַצָּרוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר וּבוֹנֶה צָרוּף רַע, וְנֶחְקַק הַצָּרוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו וְנוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ה): עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה. וּכְתִיב (תהלים לד): תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה. וְעַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לח): כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה; וּמַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצָּרוּף הָרַע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז): בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין, עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֹּר לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה, וְכֵן חֲיֵי לֵה. וְזֶה דַּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל־שֵׁם וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְעַל־יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה. וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת; רָמְזוּ, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, כִּי כֵּן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, וְכָל תַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּבָזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְנֶהֱרַב הַצָּרוּף הָרַע שֶׁנֶּחְקַק עַל עַצְמוֹתָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קא:): לָמָּה טָעָה נְבוּט? שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאַמָּתוֹ. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמִּשָּׁם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וּכְתִיב (משלי ח): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. **וְעַקֵּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טִפְשָׁאֵי דְקָנְמָא מִקָּמֵי סֵפֶר־תּוֹרָה וְלָא קָנְמָא מִקָּמֵי צוּרְבָא מִדְּרַבָּנָן:

וְזֶהוּ (במדבר לא): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. **דָּבָר** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ (קדושין פא.): נוֹרָא בֵּי עַמְרָם; **תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ** – תִּקּוּנוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן עֲבֵרָה, שֶׁהַצָּרוּף שֶׁל עֲבֵרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר. וּמִצְוָה לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת – כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (מ"ר אחרי פ' כא), אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי טו): חֵמֵת מֶלֶךְ מַלְאַכֵי מָוֶת, כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל־יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו; וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד־חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית – לְמִי שֶׁמְּשִׁשִּׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם (ראש־השנה יז). נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם וּמוֹצִיא כָּל צְרוּפָיו לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמְּשִׁשִּׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד; וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָא אִישׁ חָכָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (עי' סוטה כא:). וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד־חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר (שמות לב): אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא; כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לָאָדָם אֵיזֶה גְּדֻלּוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁמֻּלָּךְ גָּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גְּדֻלּוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בִּטּוּל כָּל הִרְגָּשׁוֹתָיו וְחֶמְרִיּוֹתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גְּדֻלּוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה; וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחָיו; וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וּבְוַדַּאי עַל־יְדֵי עֲנָוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן, הַיְנוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל־כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עֲוֹן הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: מְחֵנִי נָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל; וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ':

וְזֶה: (דברים לג) וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וַעֲנָוִים יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְאָרֶץ הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ב): וְאָרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ:

ח **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא.): **מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפַּחְתִּים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ** וְכוּ':

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה

וְבחינה זו שאדם יודע שכל המאורעות שקורים לו הם לטובתו, והחסד והגבורה נמשכים משורש אחד, **זֶה נִקְרָא "ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד". כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** בגמרא בפסחים המובאת לעיל אות א', **שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב,** כי לא יהיו אז דברים רעים, וגם האדם ישיג שכל הרעות שקרו לו בעולם היו לטובתו. **וְזֶה: "ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ" - זֶה בְּחִינַת 'אֱלֹהִים' 'מַלְכוּת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמואל ב ח): **"וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם** בשובו מהכותו את ארם בגיא מלח שמונה עשר אלף" – 'שעשה גבורה גדולה וקנה שם'[1], ורמוז בפסוק זה שבחינת 'שם' הוא בחינת 'מלכות', שכן דוד הוא מלך ורומז לבחינת 'מלכות', ונסמך כאן בפסוק 'ויעש דוד' למילה 'שם', ואם כן "ה" הוא בחינת מידת הרחמים, ו'שמו' הוא בחינת 'מלכות' שהיא מידת הדין. ו'אֶחָד' גִּימַטְרִיָּא 'אַהֲבָה', כי 'אחד' הוא בגימטריא 13 ואהבה הוא בגימטריא 13, הרי ש'אחד' רומז על אהבה, **הַיְנוּ הֵן "ה" שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן 'שְׁמוֹ' שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין - כֻּלָּהּ לְטוֹבָתְךָ מֵחֲמַת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ,** ובין הנהגת הרחמים ובין הנהגת הדין שניהם נמשכים מאהבת ה', כי לפעמים הקב"ה מחמת אהבתו מתנהג במידת הדין, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ג): **"אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ"** – יוכיחו וייסרו", **וּכְתִיב** (עמוס ג): **"רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי** – אהבתי **מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל כֵּן אֶפְקוֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם"**, שכיון שהקב"ה אוהב אותנו הוא מייסרינו, כדי לכפר עוונותינו בעולם הזה כדי שנזכה בעולם הבא לשכר בלבד, או כדי להזכירינו לשוב בתשובה.

לאחר שנתבאר כי על ידי וידוי דברים לפני תלמיד חכם עולה המלכות לשרשה ומידת הדין עולה למידת הרחמים, והאדם זוכה לדעת שכל מאורעותיו הם לטובתו, יתבאר כעת ענין זה ביתר ביאור, ותחילה יתבאר כיצד על ידי וידוי דברים נתקנת בחינת ה'מלכות'.

ה. וַעֲוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הֵם חקוקים **עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין חללי הגויים שימותו במלחמה הגדולה שתהיה לעתיד בימות המשיח (יחזקאל לב): **"וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם"**, 'שעדיין לא קיבלו עונש על עוונותיהם והם חקוקים על עצמותיהם', הרי שכל זמן שלא תוקן החטא של האדם, הוא חקוק על עצמותיו, **וְהטעם** משום **שכָּל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צִרּוּף אוֹתִיּוֹת** שמאותיות אלו מורכבים המילים שבהם כתובה עבירה זו בתורה, **וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקָק צִרּוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו,** כי מתבטל הצירוף של האותיות של העבירה הכתובים בתורה, ונעשה מאותיות אלו צירוף רע, והצירוף הרע נחקק על עצמותיו, **וְעַל יְדֵי זֶה** שהוא בונה צירוף רע מהאותיות הוא **מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת 'מַלְכוּת'**, שמבואר לעיל באות ג' **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'דִּבֵּר אֶחָד לַדּוֹר'**, ו'דִּבֵּר' הוא גם לשון מנהיג, וגם לשון ראש המדברים, הרי שהדיבור הוא בחינת 'מלכות', **הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **וְנוֹתֵן לָהֶם מֶמְשָׁלָה,** כי כיון שמכניס את הדיבור לתוך הטומאה, **והדיבור** הוא בחינת 'מלכות', הוא מכניס את בחינת 'מלכות' לתוך הטומאה. **לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו "לֹא יִהְיֶה לְךָ** אלהים אחרים על פני" ועבד עבודה זרה[2], **אֲזַי מַחֲרִיב הַצִּרּוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר** "לא יהיה לך", **וּבוֹנֶה צִרּוּף רַע, וְנֶחְקָק הַצִּרּוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו,** וְהצירוף הזה **נוֹקֵם בּוֹ** וגורם לו שיבואו עליו רעות ויסורים[3], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיהו ה): **"עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה,** וחטאותיכם מנעו הטוב מכם" – 'עוונותיכם גרמו לכם להטות את הטוב ממכם ושתבוא עליכם רעה', הרי שהעוונות עצמם הם שגורמים לרע שיבוא, והם שנוקמים באדם. **וּכְתִיב** (תהלים לד): **"תְּמוֹתֵת**

מקורות והערות

[1] מצודות דוד שם. [2] ובביאור הליקוטים פירש הטעם שתפס לדוגמא דוקא הלאו של לא יהיה לך, לפי המבואר לעיל אות ב' שלכן נקראים העבודת אלילים שלהם בשם אלהים משום שינקים מבחינת מלכות הנקרא אלהים, ואם כן העובד ח"ו עבודה זרה הוא מכניס המלכות בתוך העכו"ם, ועוד ביאר על פי המובא שהלאו של לא יהיה לך הוא כולל את כל הלאוין, ואם כן בכל לאו שעובר עליו נחשב שעובר על הלאו של לא יהיה לך. [3] ובמי הנחל כתב: "עיין בספר עמוד העבודה שמביא בשם האר"י זכרונו לברכה, ששאול בשביל חטאו בבעלת אוב ובשביל חטאו שהרג נוב עיר הכהנים, נעשה צירוף אב ובנו, ונהרג ביחד שאול ויהונתן בנו. וכן אמר להר' חיים ויטאל זכרונו לברכה בשביל שלא קיים תיכף לנטילת ידים ברכה כואב לו הכתף, ונעשה מתיכ"ף צירוף כת"ף".

נִקְרָא ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלְּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה: ה' **אֶחָד וּשְׁמוֹ** זֶה בְּחִינַת אֱלֹהִים מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב ח): וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם – **אֶחָד**, גִּימַטְרִיָּא **אַהֲבָה**, הַיְנוּ הֵן ה' שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן שְׁמוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין – כֻּלָּם לְטוֹבָתְךָ מֵחֲמַת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ. וּכְתִיב (עמוס ג): רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

ה **וַעֲוֹנוֹתָיו** שֶׁל אָדָם הֵם עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לב): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צִרּוּף אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקַק צִרּוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי זֶה מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבֵּר אֶחָד לְדוֹר, הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם, וְנוֹתֵן לָהֶם מְמִשָּׁלָה. לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו לֹא יִהְיֶה לְךָ, אֲזַי מַחֲרִיב הַצִּרּוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר וּבוֹנֶה צִרּוּף רַע, וְנֶחְקַק הַצִּרּוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו וְנוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ה): עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה. וּכְתִיב (תהלים לד): תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה. וְעַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לח): כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה; וּמַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצִּרּוּף הָרַע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז): בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין, עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֹּר לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה, וְכֵן חֲיֵי לֵה. וְזֶה דַּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל־שֵׁם וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְעַל־יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה. וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת; רָמְזוּ, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, כִּי כֵּן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, וְכָל תַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּבְזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְנֶהֱרַב הַצִּרּוּף הָרַע שֶׁנֶּחְקַק עַל עַצְמוֹתָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קא:): לָמָּה טָעָה נְבוּט? שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאַמָּתוֹ. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמִּשָּׁם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וּכְתִיב (משלי ח): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. **וְעִקַּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טִפְשָׁאֵי דְקָנְמָא מִקָּמֵי סֵפֶר־תּוֹרָה וְלָא קָנְמָא מִקָּמֵי צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן:

וְזֶהוּ (במדבר לא): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. **דָּבָר** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ (קדושין פא.): נוֹרָא בֵּי עַמְרָם; **תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ** – תִּקּוּנוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן עֲבֵרָה, שֶׁהַצִּרּוּף שֶׁל עֲבֵרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר. וּמִצְוָה לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת – כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (מ"ר אחרי פ' כא), אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי טו): חֵמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל־יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו; וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד־חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית – לְמִי שֶׁמְּשִׁישׁ עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם (ראש־השנה יז). נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם וּמוֹצִיא כָּל צִרּוּפָיו לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמְּשִׁישׁ עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד; וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָא אִישׁ חָכָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (עי' סוטה כא:). וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד־חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר (שמות לב): אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא; כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לָאָדָם אֵיזֶה גְּדֻלּוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁמֻּלָּךְ גָּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גְּדֻלּוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בִּטּוּל כָּל הִרְגָּשׁוֹתָיו וְחֶמְרִיּוֹתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גְּדֻלּוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה; וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחָיוֹ; וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וּבְוַדַּאי עַל־יְדֵי עֲנָוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן, הַיְנוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל־כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עֲוֹן הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: מְחֵנִי נָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל; וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ':

וְזֶה: (דברים לג) וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וַעֲנָוִים יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְאָרֶץ הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ט): וְאָרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ:

ח **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא.): **מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפַּחְתִּים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ וְכוּ':**

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה

רָשָׁע רָעָה", שהרעה שהרשע עושה ממיתה אותו, וזאת משום שהיא נחקקת על עצמותיו ונוקמת בו.

וְעַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים שמתוודה על עוונותיו **יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשֶׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם לה): **"כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה** ה' מי כמוך", הרי שהדיבור יוצא מהעצמות, וְכיון שהוא לוקח את האותיות שעל עצמותיו והופך אותם לדיבור של וידוי, נמצא שהוא **מַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצְּרוּף הָרָע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה**, כמבואר לעיל שהדיבור הוא בחינת 'מלכות'. ועתה מבואר היטב מה שמובא לעיל אות ג' שעל ידי וידוי דברים האדם מוציא את המלכות מבין הגויים ובונה את המלכות דקדושה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז:): **'בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר**, ולקחו עמהם את עצמות שנים עשר השבטים, **הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין** ומפורקים בארון, ולא היה שלדו קיים, משום שיהודה אמר שאם לא יחזיר את בנימין לאביו הרי הוא מנודה, ונידוי של חכם אפילו על תנאי הוא בא, **עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה" - שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁיִּזְכֹּר לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה** במעשה תמר, שאמר "צדקה ממני", **וְכֵן הָיוּ לֵיהּ** ששבו עצמותיו למקומם'. **וְזֶה** הסיבה **שֶׁדַּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל שֵׁם** מה שנאמר **"וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם"**, שהעוונות חקוקים על העצמות, וכן כאן הנידוי היה חקוק על עצמותיו ולכן היו מגולגלים, **וְעַל יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ** העצמות, **וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה** – כל אחד למקומו. **וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת 'מַלְכוּת'**, כי יהודה זכה לבחינת 'מלכות', ולכן מלכות בית דוד יצאה מיהודה, כמו שנאמר "לא יסור שבט מיהודה" (בראשית מט), **רֶמֶז, שֶׁבְּחִינַת 'מַלְכוּת' נִתְתַּקֵּן עַל יְדֵי וִדּוּי דְּבָרִים**, שהרי מבואר לעיל שעל ידי וידוי דברים מתתקנת בחינת ה'מלכות' ועולה לשורשה, ודבר זה רמוז כאן, שיהודה שהוא בחינת 'מלכות' נתתקן על ידי הוידוי דברים. **וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי** – שמשה רבינו הזכיר בתפילתו את הוידוי של יהודה, **כִּי כֵן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם**, כי התלמיד חכם יש לו את הכח להעלות את המלכות (כמו שיתבאר בהמשך), **וְכָל תַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** האמוראים זה לזה (שבת קא:): **'מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ'** – 'אתה שהנך בדורך כמשה בדורו, האם יפה אמרת', הרי שהתלמיד חכם מכונה בשם משה, ולפניו צריך להתוודות, ולכן כאן היה צריך משה להזכיר את הוידוי, **וּבָזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי** שהתודה יהודה במעשה תמר, **נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת 'מַלְכוּת', וְנֶחֱרַב הַצְּרוּף הָרָע שֶׁנֶּחְקַק עַל עַצְמוֹתָיו.**

לאחר שנתבאר מדוע על ידי וידוי דברים האדם מוציא את המלכות מבין הגויים, ובונה ומתקן את בחינת ה'מלכות' דקדושה, יתבאר כעת מדוע יש לתלמיד חכם כח להעלות את המלכות לשורשה.

ו. וְוידוי דברים בפני תלמיד חכם זֶה בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כי ספירת ה'מלכות' נבנית על ידי הגבורות, שהם בחינת אש[4], **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין קא:): **'לָמָּה טָעָה נָבָט** שהוא שבע בן בכרי, שמרד בדוד המלך, **שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאֲמָתוֹ** – ממקום המילה, וראה בזה סימן שהוא יהיה מלך, אך באמת היה זה סימן שירבעם שהיה מזרעו יהיה מלך', הרי ששורש המלכות היא אש, ולכן הסימן למלכות הוא אש. **וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמִּמֶּשָּׁם** נמשכת ומשתלשלת בחינת **הַמַּלְכוּת**, ושורש המלכות הוא אש, והיינו ששורש המלכות הוא התורה שנקראת אש. והראיה שהתורה נקראת אש, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיהו כג): **"הֲלוֹא כֹּה דְבָרִי כָּאֵשׁ"**, **וְהראיה** שהמלכות נמשכת מהתורה, כי **כְּתִיב** (משלי ח): **"בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ"** – שהמלכים מולכים על ידי התורה, שמלמדת אותם את החוקים והמשפטים. **וְעִקַּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מכות כב:): **'כַּמָּה טִפְשָׁאֵי דְּקַיְמָא מִקַּמֵּי סֵפֶר תּוֹרָה, וְלָא קַיְמָא מִקַּמֵּי צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן'** – כמה טפשים הם האנשים שקמים מלפני ספר תורה ואינם קמים מלפני תלמיד חכם, כי החכמים יש להם כח לפרש את התורה, ולגזור גזירות שתתקיים התורה, ולכן הם עיקר

מקורות והערות

4 פרפראות לחכמה.

נִקְרָא ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלָּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה: ה' **אֶחָד וּשְׁמוֹ** זֶה בְּחִינַת אֱלֹהִים מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב ח): וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם – **אֶחָד**, גִּימַטְרִיָּא **אַהֲבָה**, הַיְנוּ הֵן ה' שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן שְׁמוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין – כֻּלָּם לְטוֹבָתְךָ מֵחֲמַת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ. וּכְתִיב (עמוס ג): רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

ה **וַעֲוֹנוֹתָיו** שֶׁל אָדָם הֵם עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לב): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צִרּוּף אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקַק צִרּוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי זֶה מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבֵּר אֶחָד לְדוֹר, הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם, וְנוֹתֵן לָהֶם מְמְשָׁלָה. לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו לֹא יִהְיֶה לְךָ, אֲזַי מַחֲרִיב הַצִּרּוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר וּבוֹנֶה צִרּוּף רַע, וְנֶחְקַק הַצִּרּוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו וְנוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ה): עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה. וּכְתִיב (תהלים לד): תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה. וְעַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לח): כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה; וּמַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצִּרּוּף הָרַע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז): בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין, עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֹּר לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה, וְכֵן חֲיֵי לֵה. וְזֶה דַּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל־שֵׁם וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְעַל־יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה. וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת; רָמְזָ, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, כִּי כֵן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, וְכָל תַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּבָזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְנֶהֱרַב הַצִּרּוּף הָרַע שֶׁנֶּחְקַק עַל עַצְמוֹתָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קא:): לָמָּה טָעָה נְבוּט? שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאַמָּתוֹ. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמִּשָּׁם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וּכְתִיב (משלי ח): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. **וְעַקֵּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טִפְשָׁאֵי דְקָנְמָא מִקָּמֵי סֵפֶר־תּוֹרָה וְלָא קָנְמָא מִקָּמֵי צוּרְבָא מִדְּרַבָּנָן:

וְזֶהוּ (במדבר לא): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. **דָּבָר** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ (קדושין פא.): נוֹרָא בֵּי עַמְרָם; **תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ** – תִּקּוּנוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן עֲבֵרָה, שֶׁהַצִּרּוּף שֶׁל עֲבֵרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר. וּמִצְוָה לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת – כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (מ"ר אחרי פ' כא), אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי טו): חֵמֵת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל־יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו; וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד־חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית – לְמִי שֶׁמְּשִׁישׁ עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם (ראש־השנה יז). נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם וּמוֹצִיא כָּל צִרּוּפָיו לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמְּשִׁישׁ עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד; וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָא אִישׁ חָכָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (עי' סוטה כא:). וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד־חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר (שמות לב): אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא; כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לָאָדָם אֵיזֶה גְּדֻלּוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁמֻּלָּךְ גָּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גְּדֻלּוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בִּטּוּל כָּל הִרְגָּשׁוֹתָיו וְחֶמְרִיּוֹתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גְּדֻלּוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה; וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחָיו; וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וּבְוַדַּאי עַל־יְדֵי עֲנָוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן, הַיְנוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל־כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עֲוֹן הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: מְחֵנִי נָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל; וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ':

וְזֶה: (דברים לג) וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וַעֲנָוִים יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְאָרֶץ הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ב): וְאָרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ:

ח **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא א): **מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפַּחְתִּים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ** וְכוּ':

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה

התורה. וכיון ששורש המלכות הוא אש, והתלמיד חכם נקרא אש (כי הוא עיקר התורה שנקראת אש), נמצא שעל ידי וידוי דברים בפני תלמיד חכם יש כח לתלמיד חכם להעלות את המלכות לשורשה, שהוא בחינת האש, ועל ידי זה מתעלה מידת הדין והגבורה שהשתלשלה לבחינת ה'מלכות' ושימשה ככח רע וגרמה ליסורים וצער, ונהפכת לבחינת 'אש', שזהו בחינת הגבורות הקדושות, שהם מאוחדים עם מידת החסד, ושניהם משפיעים רק טוב לעולם[5]. ונמצא שעל ידי שהאדם מתוודה על עוונותיו הוא בונה ומתקן את בחינת ה'מלכות', ואז יש לתלמיד חכם כח להעלות את המלכות לשורשה.

וְזֶהוּ מה שנאמר (במדבר לא): **"כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ"** – 'כלי שנבלע בו דבר איסור על ידי אש, צריך להגעילו על ידי אש', ורמוז בפסוק זה כך: **"דָּבָר" - זֶה בְּחִינַת 'מַלְכוּת'**, כמבואר לעיל אות ג', "אשר יבוא באש" **- שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ** שאמר רב עמרם חסידא כשפיתהו היצר והעמידו בנסיון, והרים קולו ואמר (קידושין פא.): **'נוּרָא בֵּי עַמְרָם'** – אש בבית רב עמרם, ובאו כולם לראות והתבטל נסיונו, הרי שחמימות היצר הרע נקראת אש, **"תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ" - תִּקּוּנוֹ עַל יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם** כַּנַּ"ל, שהתלמיד חכם נקרא אש, והוא מעלה את המלכות לשורשה שהוא האש.

וְזה שמבואר לעיל שהצירוף הרע נחקק בעצמות, **זֶה** הטעם שנקרא החטא בלְשׁוֹן **'עֲבֵרָה'**, משום **שֶׁהַצִּרוּף** הרע **שֶׁל עֲבֵרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו, מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר** – מצד לצד, ושובר אותם ומפזר אותם. **וּ'מִצְוָה' לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת**, כי היא לשון 'צוותא', כי **כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹות** כנגד החבילות של עבירות שעשה, כדי לתקנם (מ"ר אחרי פ' כא), **אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לד): **"שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו,** אחת מהנה לא נשברה", שהצדיק שלא חטא עצמותיו שלימות ואינם שבורות, וכך גם כשהאדם חוזר בתשובה הוא מחבר את שברי עצמותיו ואז עצמותיו הם שלימות.

לאחר שנתבאר כי על ידי וידוי דברים האדם מוציא את המלכות מבין הגויים, ובונה ומתקן את בחינת ה'מלכות' דקדושה, ואז יש כח לתלמיד חכם שהוא בחינת אש, להעלות את המלכות לשורשה שהוא בחינת ה'אש', יתבאר כעת כי מלבד מה שיש לתלמיד חכם כח להעלות את המלכות לשורשה, יש לו גם כח לכפר על עוונותיו של האדם, וכשהאדם מתוודה לפני התלמיד חכם והתלמיד חכם מכפר על עוונותיו, אז נתקנת בשלימות מידת ה'מלכות', ואז יש לתלמיד חכם כח להעלות את ה'מלכות' לשורשה.

ז. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (משלי טז): **"חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת,** ואיש חכם יכפרנה" – 'כעסו של הקב"ה על החוטא הוא כמלאכי מוות שהם ההורגים את האדם', **כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו,** ולכן מכונה הקב"ה בפסוק זה בשם 'מלך', כי עיקר כעסו הוא על המלכות שהושפלה, ו'מלאכי מוות' הם מרמזים על הצירופים הרעים שנוקמים באדם. **"וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה", הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מיכה ז): **"וְעֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית" - 'לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם'** (ר"ה יז), שהקב"ה סולח למי שהוא עניו ואינו מקפיד על כבודו. **נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם וּמוֹצִיא כָּל** צֵרוּפָיו הרעים **לִפְנֵי הַתַּלְמִיד חָכָם, וְהַתַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר יב): **"וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד",** והתלמיד חכם שהוא בחינת משה הוא גם כן עניו ושפל, **וְעַל יְדֵי זֶה נִקְרָא "אִישׁ חָכָם", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב כח): "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא" – שהתורה מתקיימת במי ששם את עצמו כמי שאינו (עיין סוטה כא:). **וּבָזֶה** שהוא עניו **יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה",** וכיון שהתלמיד חכם מכפר על עוונותיו ומתקן את פגמי המלכות, יוצאת המלכות מבין הגויים ומתעלה לשורשה. ובפרט לפי המבואר לקמן אות ט' ששורש המלכות הוא בחינת 'אין', בחינת 'אין סוף', וכיון שהתלמיד חכם הוא עניו, והוא בחינת 'אין', יש לו כח להחזיר את המלכות לשורשה שהוא בחינת 'אין'[6].

וּבִשְׁבִיל זֶה שהצדיק שהוא עניו יש לו כח לכפר עוונות, **כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר** (שמות לב):

מקורות והערות

[5] ביאור הליקוטים (אות י"ד). [6] פרפראות לחכמה.

נִקְרָא ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלְּעָתִיד יִהְיֶה אַחְדוּת גָּמוּר, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה: ה' **אֶחָד וּשְׁמוֹ** זֶה בְּחִינַת אֱלֹהִים מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב ח): וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם – **אֶחָד**, גִּימַטְרִיָּא **אַהֲבָה**, הַיְנוּ הֵן ה' שֶׁהוּא רַחֲמִים, הֵן שְׁמוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהִים, בְּחִינַת דִּין – כֻּלָּם לְטוֹבָתְךָ מֵחֲמַת אַהֲבָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אוֹתְךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): אֵת אֲשֶׁר יֶאֱהַב ה' יוֹכִיחַ. וּכְתִיב (עמוס ג): רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה, עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

ה **וַעֲוֹנוֹתָיו** שֶׁל אָדָם הֵם עַל עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לב): וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְכָל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ צִרּוּף אוֹתִיּוֹת. וּכְשֶׁעָבַר אֵיזֶה עֲבֵרָה, אֲזַי נֶחְקַק צִרּוּף רַע עַל עַצְמוֹתָיו, וְעַל־יְדֵי זֶה מַכְנִיס בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו הַזֶּה שֶׁעָבַר בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, הַיְנוּ שֶׁמַּכְנִיס בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבֵּר אֶחָד לְדוֹר, הוּא מַכְנִיס אוֹתָהּ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם, וְנוֹתֵן לָהֶם מְמְשָׁלָה. לְמָשָׁל, אִם עָבַר עַל דִּבּוּר שֶׁל הַלָּאו לֹא יִהְיֶה לְךָ, אֲזַי מַחֲרִיב הַצִּרּוּף הַטּוֹב שֶׁל הַדִּבּוּר וּבוֹנֶה צִרּוּף רַע, וְנֶחְקַק הַצִּרּוּף הַזֶּה עַל עַצְמוֹתָיו וְנוֹקֵם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ה): עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלֶּה. וּכְתִיב (תהלים לד): תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה. וְעַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו הָאוֹתִיּוֹת הַחֲקוּקִים עֲלֵיהֶם, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם הַדִּבּוּר שֶׁל הַוִּדּוּי, כִּי הַדִּבּוּר יוֹצֵא מֵעַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לח): כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה; וּמַחֲרִיב הַבִּנְיָן וְהַצִּרּוּף הָרַע, וּבוֹנֶה מֵהֶם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ז): בְּשָׁעָה שֶׁהָלְכוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עַצְמוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה מְגֻלְגָּלִין, עַד שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה – שֶׁבִּקֵּשׁ מֹשֶׁה מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיִּזְכֹּר לִיהוּדָה הַוִּדּוּי שֶׁהִתְוַדָּה, וְכֵן חֲיֵי לֵה. וְזֶה דַּוְקָא עַצְמוֹתָיו הָיוּ מְגֻלְגָּלִין, עַל־שֵׁם וַתְּהִי עֲוֹנוֹתָם חֲקוּקָה עַל עַצְמוֹתָם, וְעַל־יְדֵי הַוִּדּוּי נִתְתַּקְּנוּ וְעָלוּ כָּל חַד לְדוּכְתֵּה. וִיהוּדָה זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת; רָמְזָ, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת נִתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי וִדּוּי־דְּבָרִים, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, כִּי כֵן צָרִיךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַוִּדּוּי לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, וְכָל תַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאֲמַרְתְּ. וּבָזֶה שֶׁזָּכַר מֹשֶׁה הַוִּדּוּי, נַעֲשָׂה כְּאִלּוּ הִתְוַדָּה עַכְשָׁו לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן בְּחִינַת מַלְכוּת, וְנֶהֱרַב הַצִּרּוּף הָרַע שֶׁנֶּחְקַק עַל עַצְמוֹתָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַמַּלְכוּת לְשָׁרְשָׁהּ, כִּי שֹׁרֶשׁ הַמַּלְכוּת הוּא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קא:): לָמָּה טָעָה נְבוּט? שֶׁרָאָה שֶׁיָּצָא אֵשׁ מֵאַמָּתוֹ. וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת אֵשׁ, שֶׁמּוּשָׁם הַמַּלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ, וּכְתִיב (משלי ח): בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. **וְעַקַּר הַתּוֹרָה הֵם הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כב:): כַּמָּה טִפְשָׁאֵי דְקָנְמָא מִקָּמֵי סֵפֶר־תּוֹרָה וְלָא קָנְמָא מִקָּמֵי צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן:

וְזֶהוּ (במדבר לא): כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ, תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ. **דָּבָר** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּתוֹךְ הַטֻּמְאָה, בְּתוֹךְ חֲמִימוּת הַיֵּצֶר, כְּמוֹ (קדושין פא.): נוּרָא בֵּי עַמְרָם; **תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ** – תִּקּוּנוֹ עַל־יְדֵי אֵשׁ, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן עֲבֵרָה, שֶׁהַצִּרּוּף שֶׁל עֲבֵרָה עוֹבֵר בְּתוֹךְ עַצְמוֹתָיו מֵעֵבֶר אֶל עֵבֶר. וּמִצְוָה לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת – כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (מ"ר אחרי פ' כא), אֲזַי נִתְחַבְּרוּ שִׁבְרֵי עַצְמוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי טו): חֵמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, כִּי חֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – בִּשְׁבִיל הַמַּלְכוּת שֶׁהִשְׁפִּיל עַל־יְדֵי עֲוֹנוֹתָיו; וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּלְמִיד־חָכָם, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הוּא יְכַפֵּר לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית – לְמִי שֶׁמְּשִׁשִּׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם (ראש־השנה יז). נִמְצָא, כְּשֶׁבָּא לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם וּמוֹצִיא כָּל צִרּוּפָיו לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁמְּשִׁשִּׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יב): וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד; וְעַל־יְדֵי זֶה נִקְרָא אִישׁ חָכָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא (עי' סוטה כא:). וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ לַתַּלְמִיד־חָכָם לְכַפֵּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל חֵטְא הָעֵגֶל, אָמַר (שמות לב): אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא; כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לָאָדָם אֵיזֶה גְּדֻלּוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁמַּלְךְ גָּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גְּדֻלּוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בִּטּוּל כָּל הִרְגָּשׁוֹתָיו וְחֶמְרִיּוֹתָיו, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גְּדֻלּוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה; וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבְחָיו; וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וּבְוַדַּאי עַל־יְדֵי עֲנָוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עֲוֹן הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה:

וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: וְאִם אַיִן, הַיְנוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל־כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עֲוֹן הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: מְחֵנִי נָא, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל; וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ':

וְזֶה: (דברים לג) וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ, הַיְנוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וַעֲנָוִים יִירְשׁוּ אָרֶץ, וְאָרֶץ הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ב): וְאָרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ:

ח **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא.): **מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפַּחְתִּים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ** וְכוּ':

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה

"אם תִּשָּׂא חַטָּאתָם, וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מספרך אשר כתבת", — 'ואם אינך סולח להם, תמחה את שמי מכל התורה כולה, שלא יאמרו שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים' [7], ולפי המבואר לעיל יתפרש הפסוק באופן אחר: כִּי זֶה מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לְאָדָם אֵיזֶה גַּדְלוּת, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ שֶׁמְּסַפְּרִין שִׁבְחוֹ, כָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמֶּלֶךְ גָּדוֹל מְשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָאָדָם, אֲזַי בְּוַדַּאי מִן הַנִּמְנָע, שֶׁלֹּא יָבוֹא לוֹ אֵיזֶה גַּדְלוּת. אֲבָל צָרִיךְ לָזֶה בִּטּוּל כָּל הַרְגָּשׁוֹתָיו וְחָמְרִיּוֹתָיו, כי הגאוה באה מהגוף הגשמי, וכשמבטל את גופו החמרי ואת הרגשותיו הגשמיות, אֲזַי יָכוֹל הָאָדָם לִשְׁמֹעַ שִׁבְחוֹ, וְלֹא יָבוֹא לוֹ שׁוּם גַּדְלוּת, כְּמוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, שֶׁרָאָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה", "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה", וְיִשְׂרָאֵל קוֹרְאִין בְּכָל יוֹם בַּתּוֹרָה שִׁבְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהוּא בְּעַצְמוֹ מְסַפֵּר לָהֶם שִׁבָחָיו, וְלֹא הָיָה לְמֹשֶׁה שׁוּם הִתְפָּאֲרוּת וְגַדְלוּת מִזֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד", וּבְוַדַּאי עַל יְדֵי עַנְוְתָנוּתוֹ הָיָה כֹּחַ בְּיַד מֹשֶׁה לְכַפֵּר עָוֹן הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה", כמבואר לעיל שהחכמה באה על ידי הענווה, ומי שהוא עניו וחכם יכול לכפר עוונות. וְזֶה שֶׁטָּעַן מֹשֶׁה: "וְאִם אַיִן", הֵינוּ אִם לֹא תִּשָּׂא חַטָּאתָם, בָּזֶה אַתָּה מַרְאֶה, שֶׁאֵין לִי כָּל כָּךְ עֲנִיּוּת, שֶׁאוּכַל לְכַפֵּר לָהֶם עָוֹן הָעֵגֶל, בְּכֵן בַּקָּשָׁתִי: "מְחֵנִי נָא", כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בְּגַדְלוּת, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה וְשׁוֹמֵעַ בְּכָל עֵת סִפּוּר שְׁמִי וְשִׁבְחִי בַּתּוֹרָה, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בָּזֶה, שֶׁיִּשְׁמַע סִפּוּר שִׁבְחוֹ וְלֹא יִתְגָּאֶה, אִם לֹא עָנָו גָּדוֹל, וְאִם אֲנִי עָנָו, צָרִיךְ לְךָ שֶׁתִּשָּׂא חַטָּאתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית וְכוּ'" — 'למי שמשים עצמו כשיריים', למי שהוא עניו ושפל.

וְזֶה מה שנאמר: (דברים לג) "וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל", ומבואר בתרגום יונתן ובמדרש רבה (בהעלותך פ' ט"ו) שהכוונה למשה רבינו שהיה מלך על ישראל, והטעם שמשה רבינו נקרא 'מלך', משום שהיה עניו בתכלית השלימות, ועל ידי זה כיפר את העוונות והעלה את המלכות לשורשה, וזכה לבחינת 'מלך' [8], הֵינוּ שֶׁמַּלְכוּת עָלָה לְשָׁרְשָׁהּ, וראיה לדבר שעל ידי ענווה זוכים למלכות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): "וַעֲנָוִים יִרְשׁוּ אָרֶץ", וְ'אֶרֶץ' הִיא דִּינָא דְּמַלְכוּתָא — הדינים של המלכות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כ): "יגלו שמים עוונו, וְאֶרֶץ מִתְקוֹמְמָה לוֹ" — 'והארץ תתקומם נגדו להענישו', הרי שבחינת 'ארץ' היא מענישה את האדם, וזהו גם בחינת ה'מלכות' שהיא מעוררת דינים כלפי אלו שחוטאים ופוגמים במלכות ומורידים אותה לבין הגויים.

לאחר שנתבאר כי על ידי וידוי דברים לפני תלמיד חכם האדם מוציא את המלכות מבין הגויים, ובונה ומתקן את בחינת ה'מלכות' דקדושה, והתלמיד חכם הוא עניו ויש לו כח לכפר על עוונותיו ולתקן בשלימות את הפגם שהיה בבחינת ה'מלכות', ואז יש כח לתלמיד חכם שהוא בחינת אש, להעלות את המלכות לשורשה שהוא בחינת ה'אש', יתבאר כעת כיצד כל זה מרומז במאמר חז"ל בגמרא סוטה, ויתבארו עוד ענינים שנעשים על ידי וידוי דברים לפני תלמיד חכם.

ח. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): 'מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים, וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ וְכוּ', נזדמנה לו אבוקה של אור, ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטין, ואינו יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד השחר, ניצל מחיה רעה ומן הליסטין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם, וכו', מאי פרשת דרכים, אמר ר' חסדא, זה תלמיד חכם ויום מיתה', ופירש רש"י, שכשנזדמנה לו אבוקה של אור, שקיים מצוות, ניצל ממקצת מהפורענויות, וכשעלה עמוד השחר, שזכה לתורה, ניצל מן החטא ומן היסורין, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, שמא יכפנו יצרו להבטל מהתורה ושוב יכשל בחטא ויבואו עליו יסורים, וכשהגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם, שכשהגיע ליום המיתה והוא תלמיד חכם, ולא פרק מעליו עול תורה עד יום המיתה, הרי ניצל מכולם. **ולענינו** יתפרש הרמוז במאמר זה באופן אחר.

כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁכָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שמהם מורכב הגוף — דומם, צומח,

מקורות והערות

[7] רש"י שם. [8] פרפראות לחכמה.

חי, מדבר, **מֵאַרְבַּע מָרוֹת** שיש בגוף – אדומה ירוקה לבנה ושחורה, שהם באים מהארבעה יסודות, **כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים** (מסכת עשיה גופנית פ"א): **עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן** שהוא העצלות **נִמְשָׁכִין מִדּוֹמֵם, תַּאֲוֹת רָעוֹת** – תאוות התענוגים **וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן** שהם הקנאה וחמדת מה שאינו שלו **נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דְּבָרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן** שהם השקר ולשון הרע וגילוי שבחיו לבריות **נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן** שהם הכעס והקפדנות ובקשת הכבוד **נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ** – לעבוד את ה' כראוי, **צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת** הללו, **וְגַם יִסַּפֵּר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד חָכָם, הֵינוּ וִדּוּי דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ** המתאימה לו **לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ**, וכמו שיתבאר כעת.

וְיֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, שֶׁעַל יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל – כל המידות הרעות המבוארות לעיל, **וְאֵלּוּ הֵם הַשְּׁלִשָׁה בְּחִינוֹת.**

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, ורוצה להתקרב אליו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ל): **"וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ". וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת 'דּוֹמֵם צוֹמֵחַ', הֵינוּ עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֶיהָ, וְתַאֲוֹת רָעוֹת, כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא 'אֵם', עַל שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת 'חָלָב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ד): **"דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֶךָ"**, וצדיק הדור הוא מיניק את התורה שהיא החלב לישראל, ולכן הוא נקרא 'אם'. **וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ הוּא נִתְעוֹרֵר בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרַאת אִמּוֹ, הֵינוּ לְשָׁרְשׁוֹ** – כי אמו היא שורשו, וכל דבר נמשך אל שורשו. **גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׁטוּת שֶׁלּוֹ** – במשחקיו וצעצועיו, **אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוָתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ.** וכן הדבר גם כשאדם עסוק בתאוותיו והוא בעצבות ועצלות ואינו מתאמץ בעבודת ה', וכשהוא רואה את הצדיק, שהצדיק הוא בבחינת אמו, והוא שורשו, כי הוא שורש נשמות ישראל, הוא עוזב את התאוות והעצלות והעצבות ונמשך לשורשו, כי הצדיק הוא דבוק בה' ושורה עליו רוח קדושה וטהרה והוא זוכה לזכך את פניו, וכשהאדם רואה את הצדיק ונמשך ומתבטל אליו ודבק בו, הוא דבק ברוח הקדושה שבו, ומתבטלים ממנו התאוות והעצבות והעצלות, **נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת 'דּוֹמֵם' 'צוֹמֵחַ' עַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.**

וְזֶהוּ פירוש מה שמובא בגמרא בסוטה: **'וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים', שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ, 'וּפְחָתִים'** – בורות - **שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוֹמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר, זֶה תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁהוּא אָבִיק** – נדבק ומתאבק **בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְכשהוא** רואה את הצדיק **עַל יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת 'דּוֹמֵם' 'צוֹמֵחַ', וְאָז נִצּוֹל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים.**

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה שבהתקרבות לצדיקים, **הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת 'חַי' 'מְדַבֵּר', שֶׁהֵן בְּחִינַת 'חַיָּה רָעָה' וְ'לִסְטִים', שֶׁהֵן דְּבָרִים בְּטֵלִים** ותולדותיהן שהם לשון הרע ושקר, הנמשכים מ'חי', **וְגַאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן** הנמשכים מ'מדבר'. והטעם שעל ידי צדקה ניצול מהם, **כִּי עַל יְדֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע בָּא עֲנִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לאחר שמשה רבינו ברח למדין בגלל פחדו מדתן ואבירם שהלשינו עליו לפרעה שהרג מצרי (שמות ד): "ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרים, **כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים** המבקשים את נפשך", ומבואר בגמרא (נדרים סד:) שלא מתו ממש אלא **זֶהוּ עֲנִיּוּת** – שנעשו עניים, ועני חשוב כמת, הרי שעל ידי לשון הרע נגרמת עניות. **גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ** רבותינו (קידושין מט:): **'סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ - עֲנִיּוּת',** שכשבאה לאדם עניות הרי זה סימן שהוא 'גס רוח' – בעל גאוה[1]. **וְעַל יְדֵי צְדָקָה** האדם **נִתְעַשֵּׁר,**

מקורות והערות

[1] ובגמ' קידושין שם איתא: "סימן לגסות הרוח עניות וכו', מאי עניות, עניות דתורה", אך בגמ' סוכה כ"ט איתא: "אמר רב, בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון וכו', ועל גסות הרוח, וגסות הרוח כנגד כולן, אבל בענוים כתיב וענוים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום", וכן מבואר ברש"י מגילה דף י"ג ע"ב ד"ה אם הגיס שעל ידי גסות הרוח באים לעניות ממש, ובפרט כי כבר ידוע מאמר חז"ל אם אין תורה אין קמח, נמצא שעניות דתורה מביא לעניות גשמית גם כן. פרפראות לחכמה.

יְסוֹדוֹת, מֵאַרְבַּע מָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים: עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִדּוּמֵם, תַּאֲוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דִּבְּרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וִיסַפֵּר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְיֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל. וְאֵלּוּ הֵם הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת:

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ;

וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת, הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת **דּוּמֵם צוֹמֵחַ,** הַיְנוּ **עַצְבוּת** וְתוֹלְדוֹתֶיהָ **וְתַאֲוֹת רָעוֹת,** כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא אֵם, עַל־שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ. וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא נִתְעוֹרֵר בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרֵאת אִמּוֹ, הַיְנוּ לְשָׁרְשוֹ. גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׁטוּת שֶׁלּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוֹתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוּמֵם צוֹמֵחַ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

וְזֶהוּ: **וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ; **וּפְּחָתִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוּמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ **אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר,** זֶה **תַּלְמִיד־חָכָם,** שֶׁהוּא אָבִיק בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְעַל־יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת דּוּמֵם צוֹמֵחַ, וְאָז נִצּוֹל מִן **הַקּוֹצִים** וּמִן **הַפְּחָתִים:**

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה, הַצַּדִּיקָה שֶׁנּוֹתֵן לַתַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים, שֶׁהֵן דִּבְּרִים **בְּטֵלִים וְגַאֲוָה** וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כִּי עַל־יְדֵי דִּבְּרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע **בָּא עֲנִיּוּת,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים, זֶהוּ עֲנִיּוּת. גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ (קידושין מט.): סִימָן לְגַנּוּת הָרוּחַ – עֲנִיּוּת, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נִתְעַשֵּׁר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז): אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוּז וְעָבַר וְעִנַּתְּךָ לֹא אֲעַנֶּךָּ – שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת. וְזֶהוּ: **כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים.** עַמּוּד הַשַּׁחַר רָמֵז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכו', אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ. נִמְצָא, עַל־יְדֵי **צְדָקָה** נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַתַּלְמִיד־חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים,** וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): זֶה תַּלְמִיד־חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה, זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם; יוֹם הַמִּיתָה רָמֵז עַל וִדּוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג.): כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין, וְזֶה נִקְרָא פָּרָשַׁת דְּרָכִים, כִּי הַתַּלְמִיד־חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם, כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אֵצֶל הַתַּלְמִיד־חָכָם וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי יד), אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, זֶה תַּלְמִיד־חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם:

ט **וְזֶה** בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד־חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא; וְעַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה נִכְלָל בָּאֵין־סוֹף. וְזֶה בְּחִינַת: זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן, שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לָאֵין סוֹף, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת. כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה כָּזוֹ, וְאוֹת אַחֶרֶת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה, וְכָל הַדִּבְּרִים וְהַיֵּשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם הֵם מְהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַּלְכוּת, כִּי יֵשׁוּת הוּא מַחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, וְכָל הַיֵּשׁוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה לא.): **בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ** שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ מַלְכוּתוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹת, **שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוְתָנוּתוֹ,** הַיְנוּ רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַנִּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף פח:), שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בְּשַׁבָּת בְּשַׁעֲתָא דְּמִנְחָה, שֶׁאָז הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקַבְּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מַחֲמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וְנַחְנוּ מָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי** (דברים לד) – זֶה בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): כָּל גַּיְא יִנָּשֵׂא; **בְּאֶרֶץ מוֹאָב** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב, שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ אֵין סוֹף, בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבְּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף הַמְלֻבָּשׁ בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, הַיְנוּ מַלְכוּת, בְּחִינַת רַעֲוִין, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה: מוּל בֵּית פְּעוֹר – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּעוֹר, עַל־שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו; כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצָרוּפִים רָעִים; אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו. וְזֶה: **וְלֹא יָדַע אִישׁ** אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד.), כִּי נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף.

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז:) על הפסוק: **"אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוֹזוּ וְעָבַר, וְעִנִּיתִיךָ לֹא אֲעַנֶּךָּ"** – 'גם אם מספיקים לו נכסיו בדיוק וגם אם רבים הם יותר מכדי צרכו, כיון שגוזז מממונו לצדקה **שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת'**. הרי שעל ידי צדקה האדם זוכה לעשירות, וכיון שהצדקה בכוחה להביא לעשירות, ולשון הרע וגאוה מרחיקים את העשירות ומנוגדים לה, ניתן ללמוד מזה שהצדקה בכוחה גם להביא את האדם להתרחק מלשון הרע וגאוה שמרחיקים את העשירות[2].

וְזֶהוּ פירוש מה שמובא בגמרא בסוטה: **'כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים'. 'עַמּוּד הַשַּׁחַר' רֶמֶז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו נח): **"כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכוּ', אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ"** – 'כשתעשה כן יאיר אור הצלחתך כעמוד השחר הבוקע בעבים ומאיר לעולם'[3], וכיון שעל ידי צדקה זוכים לאור שהוא כעמוד השחר, לכן 'עמוד השחר' רומז לצדקה. **נִמְצָא, עַל יְדֵי צְדָקָה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, 'חַי' 'מְדַבֵּר', שֶׁהֵם בְּחִינַת 'חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים'.**

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַתַּלְמִיד חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה פירוש מה שמובא בגמרא בסוטה: **'הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים', וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה כא): **'זֶה תַּלְמִיד חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה'**, ורמוז בדברי הגמרא, כי **זֶה בְּחִינַת וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם**, והטעם משום ש**'יוֹם הַמִּיתָה' רֶמֶז עַל וִדּוּי**, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין מג:): **'כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין'** – 'כל אלו שנהרגים על ידי בית דין צריכים להתוודות קודם', וכיון שמוזכר אצל המומתין ענין הוידוי, לכן מיתה רומזת על וידוי. **וְזֶה נִקְרָא 'פָּרָשַׁת דְּרָכִים', כִּי הַתַּלְמִיד חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ** בעבודת ה' **לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, אָז נִצּוֹל מִכֻּלָּם** – מכל המכשולים בעבודת ה'. **כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֵצֶל הַתַּלְמִיד חָכָם, וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי "יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת"** (משלי יד), כי אף שכבר זכה לתקן את כל המידות הרעות, אף על פי כן עדיין לא תיקן את מה שפגם עד עכשיו, ועדיין לא נחרבו הבנינים והצירופים הרעים שנבנו על ידי עוונותיו שחטא קודם שזכה להתקרב אל הצדיק, ועדיין יש לסטרא אחרא אחיזה ויניקה מהם, ולכן אין הוא יודע עדיין באיזה דרך הוא מהלך, כי כיון שיש לסטרא אחרא אחיזה בו היא יכולה להתגבר עליו ולגרום לו ללכת בדרך שאינה טובה ומתאימה בשבילו ועל ידי זה יפול ממדריגתו, **אֲבָל 'כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים', 'זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה', הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד חָכָם, אַזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם**, משום שעל ידי הוידוי לפני הצדיק נחרבים הבנינים והצירופים הרעים שנעשו על ידי עוונותיו, ונבנית המלכות דקדושה, ואז יכול הצדיק להפריש לו דרך בעבודת ה' לפי שורש נשמתו, ולגלות לו מהי הדרך הטובה ביותר בשבילו להתקרב לה', באילו דברים עליו להשתדל ביותר, לפי המתאים לשורש נשמתו, כי לאחר שיצאו ממנו הצירופים הרעים שהיו על עצמותיו, והוא נטהר והתקדש, הוא יכול מעתה להתעלות ולעלות מדרגה לדרגה, בדרך המתאימה לשורש נשמתו[4].

לאחר שנתבאר כי על ידי וידוי דברים לפני תלמיד חכם האדם מוציא את בחינת ה'מלכות' מבין הגויים ובונה את בחינת ה'מלכות' דקדושה, והתלמיד חכם הוא עניו ויש לו כח לכפר על עוונותיו ולתקן בשלימות את הפגם שהיה בבחינת ה'מלכות', ואז יש כח לתלמיד חכם שהוא בחינת 'אש', להעלות את המלכות לשורשה שהוא בחינת ה'אש', ונתבאר עוד שעל ידי וידוי הדברים לפני התלמיד חכם, התלמיד חכם מפריש לו דרך לפי שורש נשמתו, יתבאר כעת שלב נוסף בענין העלאת המלכות לשורשה, ויתבאר מדוע על ידי העלאת המלכות לשורשה האדם זוכה לדעת שכל המאורעות הם לטובתו.

ט. והנה תיקונים אלו שהתבארו לעיל, שהם ראיית הצדיק וצדקה ווידוי דברים, שעל ידם מתבטלות המידות

מקורות והערות

[2] ובמי הנחל כתב שלפי זה מדויק הלשון "סימני עניות", היינו שעל ידי צדקה ניצול מגסות הרוח, וגסות הרוח נקרא "סימני עניות", משום שהעניות הוא סימן לגסות הרוח, ואם כן גסות הרוח סימניו הם עניות.

[3] מצודות דוד שם. [4] פרפראות לחכמה (בתוספת ביאור).

יְסוֹדוֹת, מֵאַרְבַּע מָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים: עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִדּוּמֵם, תַּאֲוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דְּבָרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וִיסַפֵּר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְיֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל. וְאֵלּוּ הֵם הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת:

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ;

וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת, הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, הַיְנוּ **עַצְבוּת** וְתוֹלְדוֹתֶיהָ **וְתַאֲוֹת רָעוֹת,** כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא אֵם, עַל־שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל בְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ. וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא נִתְעוֹרֵר בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרֵאת אִמּוֹ, הַיְנוּ לְשָׁרְשׁוֹ. גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׁטוּת שֶׁלּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוֹתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

וְזֶהוּ: **וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ; **וּפַחֲתִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוֹמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ **אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר,** זֶה **תַּלְמִיד־חָכָם,** שֶׁהוּא אָבִיק בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְעַל־יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, וְאָז נִצּוֹל מִן **הַקּוֹצִים** וּמִן **הַפַּחֲתִים:**

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה, הַצַּדְּקָה שֶׁנּוֹתֵן לַתַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים, שֶׁהֵן דְּבָרִים **בְּטֵלִים וְגַאֲוָה** וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כִּי עַל־יְדֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע **בָּא עֲנִיּוּת,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים, זֶהוּ עֲנִיּוּת. גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ (קידושין מט.): סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ – עֲנִיּוּת, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נִתְעַשֵּׁר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז): אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוּז וְעָבַר וְעִנַּתְּךָ לֹא אֲעַנֶּךָּ – שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת. וְזֶהוּ: **כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים.** עַמּוּד הַשַּׁחַר רָמֵז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכו', אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ. נִמְצָא, עַל־יְדֵי צְדָקָה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַתַּלְמִיד־חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים,** וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): זֶה תַּלְמִיד־חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה, זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם; יוֹם הַמִּיתָה רָמֵז עַל וִדּוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג.): כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין, וְזֶה נִקְרָא פָּרָשַׁת דְּרָכִים, כִּי הַתַּלְמִיד־חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם, כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אֲצֵל הַתַּלְמִיד־חָכָם וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי יד), אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, זֶה תַּלְמִיד־חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם:

ט **וְזֶה** בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד־חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא; וְעַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה נִכְלָל בָּאֵין־סוֹף. וְזֶה בְּחִינַת: זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן, שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לָאֵין סוֹף, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת. כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה כָּזוֹ, וְאוֹת אַחֶרֶת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה, וְכָל הַדִּבְרִים וְהַיְשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם הֵם מְהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַּלְכוּת, כִּי יֵשׁוּת הוּא מַחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, וְכָל הַיְשׁוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה לא.):

בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ מַלְכוּתוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹת, **שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוְתָנוּתוֹ,** הַיְנוּ רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַנִּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף פח:), שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בְּשַׁבָּת בְּשַׁעֲתָא דְּמִנְחָה, שֶׁאָז הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקַבְּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מַחֲמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וְנַחְנוּ מָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי** (דברים לד) – זֶה בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): כָּל גַּיְא יִנָּשֵׂא; **בְּאֶרֶץ מוֹאָב** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב, שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ אֵין סוֹף, בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבְּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף הַמְלֻבָּשׁ בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, הַיְנוּ מַלְכוּת, בְּחִינַת רַעֲוִין, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה: מוּל בֵּית פְּעוֹר – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּעוֹר, עַל־שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו; כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצָרוּפִים רָעִים; אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו. וְזֶה: **וְלֹא יָדַע אִישׁ** אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד.), כִּי נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף.

הרעות והאדם זוכה ללכת בדרך השייכת לשורש נשמתו, אי אפשר לגומרם בשלימות בפעם אחת, ולכן צריכים לבוא אל הצדיק פעמים רבות[5], **וְזֶה בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ** – את כל התאוות והמידות הרעות שבליבו, שהם שורש חטאיו, **וְהַתַּלְמִיד חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה**, כמובא לעיל אות ה', **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אַיִן'**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: **"וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"**, 'שהחכמה מתקיימת במי שהוא עניו ומשים עצמו כאין', וכיון שהתלמיד חכם הוא עניו והוא בחינת 'אין' הרי הוא נכלל ב'אין סוף', **וְעַל יְדֵי זֶה אַתָּה** – האדם עצמו הבא לתלמיד חכם ומתוודה לפניו **נִכְלָל** גם כן **בְּ'אֵין סוֹף'**. (בחינת 'אין סוף' היא בחינה גבוהה יותר מכל העולמות העליונים, והיא בחינת אורו של הקב"ה שאין בו שום השגה, ואין לו שום התחלה וסוף, וממנו השתלשלו כל העולמות: אצילות בריאה יצירה עשיה, שבכל אחד מהם יש עשר ספירות: מכתר עד מלכות)[6].

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בזוהר (עיין תיקון כ"א ותיקון ס"ד): **'זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לְאַתַר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן'** – 'זרקא (אחד מטעמי המקרא), על שם שנזרקת למקום שניטלה משם', **והכונה היא לספירת המלכות, דהיינו שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לְ'אֵין סוֹף'**, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת – הרצון שכולל את כל הרצונות, שהוא שורש ה'מלכות', שמשם השתלשלה בחינת ה'מלכות'. **והטעם** שה'אין סוף' הוא שורש ה'מלכות', **כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים**, (כמבואר לעיל אות ג' שמלכות הוא בחינת דיבור), **כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה כָּזוֹ, וְאוֹת אַחֶרֶת יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת** שמלובשים בהם הרצונות, **הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין** בשורשם **מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה**, כי 'רצון אין סוף' הוא בחינה גבוהה מאוד ששם יש את הרצון לברוא את העולם, אך רצון זה אינו מחולק לפרטים כיצד יראה כל חלק מהבריאה, ולהנהגות הבריאה השונות, ורק אחר כך נשתלשל מרצון זה עשר הספירות ובסופם בחינת ה'מלכות', ששם הרצון מתחלק לרצונות רבים, שכל דבר יראה באופן אחר, ולהנהגות שונות של חסד ורחמים וכדומה, **וְכָל הַדְּבָרִים וְהַיְּשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם** – כל הדברים הגשמיים שקיימים בעולם, **הֵם מֵהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַּלְכוּת**, כי רצונותיו של הקב"ה מלובשים באותיות שברא, ומהאותיות נמשכת החיות של כל הדברים שבעולם, ונמצא שכל הדברים הגשמיים הם בחינת מלכות. וטעם נוסף מדוע כל הדברים שבעולם הם בחינת 'מלכות'[7], **כִּי יֵשׁוּת** – כל דבר גשמי שישנו בעולם **הוּא מֵחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת** של האותיות שמלובשים בהם הרצונות, **וְכָל הַיְּשׁוּת** – הדברים הגשמיים שבעולם, **הַיְנוּ בְּחִינַת 'מַלְכוּת', מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו (מגילה לא.): **'בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא', הַיְנוּ מַלְכוּתוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹת**, שזהו גדולתו של הקב"ה, משום שעל ידי זה מתגלה מלכותו בעולם הזה, **'שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוְתָנוּתוֹ'**[8], **הַיְנוּ רְצוֹן אֵין סוֹף**, שהוא בחינת 'אין', בחינת ענוה, שמשם נמשכת גדולתו של הקב"ה, דהיינו מלכותו.

והאדם על ידי הוידוי לפני תלמיד חכם, מחזיר את המלכות לשורשה, שהוא 'אין סוף', כי התלמיד חכם הוא בחינת 'אין' והוא נכלל ב'אין סוף', ובכוחו להעלות את המלכות לשורשה, ל'אין סוף', והנה ה'מלכות' שהיא השכינה היא כללות נפשות ישראל, ולכן כפי מה שהאדם מעלה את המלכות לשורשה הוא מעלה גם את נפשו הכלולה במלכות לשורשה, שתכלל בבחינת 'אין סוף'[9]. והנה תחילה התלמיד חכם מעלה את המלכות לשורשה, שהוא בחינת ה'אש', ועל ידי זה מתעלה מידת הדין והגבורה שהשתלשלה לבחינת ה'מלכות' ושימשה ככח רע וגרמה ליסורים וצער, ונהפכת לבחינת 'אש', שזהו בחינת הגבורות הקדושות, שהם מאוחדים עם מידת

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה (בסוף ביאורו על תורה זו). [6] עיין עץ חיים פ"א. [7] מי הנחל. [8] בגמ' מגילה דף ל"א ע"א איתא: "אמר רבי יוחנן, כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו, דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, כתוב בתורה כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים, וכתיב בתריה עושה משפט יתום ואלמנה, שנוי בנביאים כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו', וכתיב בתריה ואת דכא ושפל רוח, משולש בכתובים דכתיב סולו לרוכב בערבות ביה שמו, וכתיב בתריה אבי יתומים ודיין אלמנות". [9] ביאור הליקוטים.

יְסוֹדוֹת, מֵאַרְבַּע מָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים: עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִדּוּמֵם, תַּאֲוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דְּבָרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וִיסַפֵּר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְיֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל. וְאֵלּוּ הֵם הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת:

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ;

וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת, הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוּמֵם צוֹמֵחַ, הַיְנוּ **עַצְבוּת** וְתוֹלְדוֹתֶיהָ **וְתַאֲוֹת רָעוֹת,** כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא אֵם, עַל־שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל כְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ. וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא נִתְעוֹרֵר בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרֵאת אִמּוֹ, הַיְנוּ לְשָׁרְשׁוֹ. גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׁטוּת שֶׁלּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוֹתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוּמֵם צוֹמֵחַ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

וְזֶהוּ: **וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ; **וּפְּחָתִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוּמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ **אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר,** זֶה **תַּלְמִיד־חָכָם,** שֶׁהוּא אָבִיק בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְעַל־יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת דּוּמֵם צוֹמֵחַ, וְאָז נִצּוֹל מִן **הַקּוֹצִים** וּמִן **הַפְּחָתִים:**

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה, הַצַּדִּיקָה שֶׁנּוֹתֵן לַתַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים, שֶׁהֵן דְּבָרִים **בְּטֵלִים וְגַאֲוָה** וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כִּי עַל־יְדֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע **בָּא עֲנִיּוּת,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים, זֶהוּ עֲנִיּוּת. גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ (קידושין מט.): סִימָן לְגִנּוּת הָרוּחַ – עֲנִיּוּת, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נִתְעַשֵּׁר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז): אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוּז וְעָבַר וְעִנַּתְּךָ לֹא אֲעַנֶּךָּ – שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת. וְזֶהוּ: **כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים.** עַמּוּד הַשַּׁחַר רָמֵז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכו', אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ. נִמְצָא, עַל־יְדֵי צְדָקָה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַתַּלְמִיד־חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים,** וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): זֶה תַּלְמִיד־חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה, זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם; יוֹם הַמִּיתָה רָמֵז עַל וִדּוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג.): כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין, וְזֶה נִקְרָא פָּרָשַׁת דְּרָכִים, כִּי הַתַּלְמִיד־חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם, כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדֶּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אֲצֶל הַתַּלְמִיד־חָכָם וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי יד), אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, זֶה תַּלְמִיד־חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם:

ט **וְזֶה** בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד־חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא; וְעַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה נִכְלָל בָּאֵין־סוֹף. וְזֶה בְּחִינַת: זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן, שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לָאֵין סוֹף, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת. כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת, וְאוֹת אַחֶרֶת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה, וְכָל הַדִּבְרִים וְהַיֵּשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם הֵם מְהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַّלְכוּת, כִּי יֵשׁוּת הוּא מַחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, וְכָל הַיֵּשׁוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה לא.): **בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ** שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ מַלְכוּתוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹת, **שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוְתָנוּתוֹ,** הַיְנוּ רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְּׁטוּת הַנִּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף פח:), שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בְּשַׁבָּת בְּשַׁעֲתָא דְּמִנְחָה, שֶׁאָז הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקַבְּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מַחֲמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות מט): וְנַחְנוּ מָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי** (דברים לד) – זֶה בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): כָּל גַּיְא יִנָּשֵׂא; **בָּאָרֶץ מוֹאָב** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב, שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ אֵין סוֹף, בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבִּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף הַמְלֻבָּשׁ בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף: מַלְכוּת, בְּחִינַת רַעֲוִין, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה: מוּל בֵּית פְּעוֹר – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּעוֹר, עַל־שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו; כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצָרוּפִים רָעִים; אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו. וְזֶה: **וְלֹא יָדַע אִישׁ** אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד.), כִּי נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף.

החסד, ושניהם משפיעים רק טוב לעולם, ולאחר מכן התלמיד חכם מעלה את מידת הדין והרחמים יחד לבחינה גבוהה יותר, שהיא בחינת 'אין סוף', ששם אין כלל מידת הדין והרחמים, אלא רק רצונו הפשוט של הקב"ה, שהוא שורש מידות הדין והרחמים[10].

וְזֶה בְּחִינַת הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה האדם **לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁוּת** – את בחינת היש הגשמית **שֶׁלּוֹ**, כי בבחינת 'אין סוף' אין שום ישות וגשמיות, כמבואר לעיל שהישות היא על ידי ה'מלכות'. **וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (יתרו דף פח:), **שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה** היתה **בְּשַׁבָּת בְּשַׁעְתָּא דְּמִנְחָה** – בשעת מנחה, **שֶׁאָז** הוא זמן **הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין** – רצון שברצונות, וכל הדינים מתבטלים אז, כי באין סוף אין דינים כלל אלא כולו רחמים, **שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקַבְּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות טז): **"וְנַחְנוּ מָה** כי תלינו עלינו", שמשה הרגיש עצמו כאילו אינו כלום אלא הוא בטל לה' לגמרי ואי אפשר להתלונן עליו, ולכן הוא נכלל באין סוף, ולכן הוא הסתלק בזמן כזה שהוא בחינת 'אין סוף', כי על ידי הסתלקותו הוא נכלל בשלימות ב'אין סוף'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר על משה רבינו בשעת פטירתו: **"וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּיְא** בארץ מואב מול בית פעור. ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה" (דברים לד). ויתפרש הפסוק כך: "ויקבור אותו בגיא" – **זֶה בְּחִינַת 'אַיִן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו מ): **"כָּל גֵּיא יִנָּשֵׂא"** – 'כל עמק יוגבה', וכמו שדרשו חכמינו ז"ל בנדרים (נ"ה.) על פסוק זה: 'אם הגביה עצמו הקב"ה משפילו וכו', ואם חזר בו הקב"ה מגביהו, שנאמר "כל גיא ינשא"', הרי שהגיא מרמז על ענווה ושפלות. **"בְּאֶרֶץ מוֹאָב" - זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב**, כי היה צאצא של רות המואביה, ולכן מואב מרמז על מלכות, והיינו **שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ 'אֵין סוֹף', בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבְּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין** – רצון שברצונות, **שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, הַמְלֻבָּשׁ** – שרצון אין סוף זה מתלבש **בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת**, לאחר שהוא משתלשל דרך עשרת הספירות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: 'בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ', הַיְנוּ 'מַלְכוּת', בְּחִינַת רַעֲוִין** – רצון, **'שָׁם אַתָּה מוֹצֵא** ענוותנותו', וענוה היא בחינת **רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף.** ויתפרש הפסוק כך: "ויקבור אותו בגיא" – שמשה רבינו נסתלק ונכלל בתוך בחינת 'אין סוף', שמבחינה זו משתלשל "בארץ מואב" – בחינת מלכות.

וְזֶה מה שנאמר בקבורת משה שנקבר: **"מוּל בֵּית פְּעוֹר"** – מול מקום העבודה זרה שנקרא פעור, **- כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד.): **'לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ** של העבודה זרה **פְּעוֹר, עַל שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו'**, שבכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו זמן בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עוון, וכשהוא רואה את קברו של משה חוזר ושוקע. וטעם הדבר, **כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצֵרוּפִים רָעִים** שנעשים על ידי העוונות. **אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת הַמַּלְכוּת, עַל יְדֵי זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו**, ולכן הוא נקבר מול בית פעור כדי להכניע את פעור שלא יוכל לפעור פיו, על ידי שהוא מתקן את מידת המלכות ומבטל את הצירופים הרעים.

וְזֶה מה שנאמר: **"וְלֹא יָדַע אִישׁ** את קבורתו", ודרשו חכמינו ז"ל: **'אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע** היכן הוא קבור', (כמו שאמרו רז"ל סוטה יד.), וסוד הענין הוא, **כִּי** בשעת הסתלקותו **נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף** בשלימות ממש, עד שלא נשארה ממנו שום ישות ודעת עצמית כלל, ולכן נחשב הדבר כאילו הוא עצמו לא ידע מעצמו.

מקורות והערות

10 ביאור הליקוטים.

יְסוֹדוֹת, מֵאַרְבַּע מָרוֹת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים: עַצְבוּת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִדּוּמֵם, תַּאֲוֹת רָעוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִצּוֹמֵחַ, דְּבָרִים בְּטֵלִים וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מֵחַי, גַּאֲוָה וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן נִמְשָׁכִין מִמְּדַבֵּר; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וִיסַפֵּר לִפְנֵי הַתַּלְמִיד־חָכָם, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם יְפָרֵשׁ וִיבָרֵר לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

וְיֵשׁ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת בְּהִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְתַּקֵּן הַכֹּל. וְאֵלּוּ הֵם הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת:

הַבְּחִינָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ;

וְזֹאת הַבְּחִינָה מְבַטֶּלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת, הַנִּמְשָׁכִין מִשְּׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, הַיְנוּ **עַצְבוּת** וְתוֹלְדוֹתֶיהָ **וְתַאֲוֹת רָעוֹת,** כִּי צַדִּיק הַדּוֹר נִקְרָא אֵם, עַל־שֵׁם שֶׁהוּא מֵינִיק לְיִשְׂרָאֵל כְּאוֹר תּוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה נִקְרֵאת חָלָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ. וְזֶה אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק הוּא בְּעַצְבוּת וְעַצְלוּת, כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא נִתְעוֹרֵר בִּזְרִיזוּת גָּדוֹל לִקְרֵאת אִמּוֹ, הַיְנוּ לְשָׁרְשׁוֹ. גַּם אָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, כְּשֶׁהַתִּינוֹק עוֹסֵק בְּדִבְרֵי שְׁטוּת שֶׁלּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה לָזֶה, אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת אִמּוֹ, הוּא מַשְׁלִיךְ כָּל תַּאֲוֹתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וּמוֹשֵׁךְ אֶת עַצְמוֹ לְאִמּוֹ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְבַּטְּלִין הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַיְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ עַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת פְּנֵי הַצַּדִּיק.

וְזֶהוּ: **וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת צוֹמֵחַ; **וּפְּחָתִים** – שֶׁהוּא בְּחִינַת דּוֹמֵם. וּכְשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ **אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר,** זֶה **תַּלְמִיד־חָכָם,** שֶׁהוּא אָבִיק בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְעַל־יָדוֹ נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, וְאָז נִצּוֹל מִן **הַקּוֹצִים** וּמִן **הַפְּחָתִים:**

הַבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה, הַצַּדִּיקָה שֶׁנּוֹתֵן לַתַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵן בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים, שֶׁהֵן דְּבָרִים **בְּטֵלִים וְגַאֲוָה** וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כִּי עַל־יְדֵי דְּבָרִים בְּטֵלִים וְלָשׁוֹן הָרָע **בָּא עֲנִיּוּת,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ד): כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים, זֶהוּ עֲנִיּוּת. גַּם בְּגַאֲוָה אָמְרוּ (קידושין מט.): סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ – עֲנִיּוּת, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה נִתְעַשֵּׁר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין ז): אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגוּז וְעָבַר וְעִנַּתְּךָ לֹא אֲעַנֶּךָּ – שׁוּב אֵין מַרְאִין לוֹ סִימָנֵי עֲנִיּוּת. וְזֶהוּ: **כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מֵחַיָּה רָעָה וּמִלִּסְטִים.** עַמּוּד הַשַּׁחַר רָמֵז לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וְכו', אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ. נִמְצָא, עַל־יְדֵי צְדָקָה נִצּוֹל מִמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שְׁנֵי יְסוֹדוֹת, חַי מְדַבֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת חַיָּה רָעָה וְלִסְטִים:

הַבְּחִינָה הַשְּׁלִישִׁית, כְּשֶׁמִּתְוַדֶּה וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הַתַּלְמִיד־חָכָם מַדְרִיךְ אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יָשָׁר לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְזֶה: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים,** וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא): זֶה תַּלְמִיד־חָכָם, וְיוֹם הַמִּיתָה, זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם; יוֹם הַמִּיתָה רָמֵז עַל וִדּוּי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מג.): כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין, וְזֶה נִקְרָא פָּרָשַׁת דְּרָכִים, כִּי הַתַּלְמִיד־חָכָם מַפְרִישׁ לוֹ דֶּרֶךְ לְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם, כִּי קֹדֶם שֶׁהִתְוַדָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אֵצֶל הַתַּלְמִיד־חָכָם וְנָתַן לוֹ מָמוֹן, עֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶהוּ דֶּרֶךְ הוּא מְהַלֵּךְ, כִּי יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת (משלי יד), אֲבָל כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, זֶה תַּלְמִיד־חָכָם וְיוֹם הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים לִפְנֵי תַּלְמִיד־חָכָם, אֲזַי נִצּוֹל מִכֻּלָּם:

ט **וְזֶה** בְּכָל פַּעַם שֶׁבָּא אֵצֶל תַּלְמִיד־חָכָם וּמְסַפֵּר לְפָנָיו כָּל לִבּוֹ, וְהַתַּלְמִיד־חָכָם הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא; וְעַל־יְדֵי־זֶה אַתָּה נִכְלָל בָּאֵין־סוֹף. וְזֶה בְּחִינַת: זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן, שֶׁתַּחֲזִיר אֶת הַמַּלְכוּת לָאֵין סוֹף, שֶׁהוּא רָצוֹן שֶׁבְּכָל הָרְצוֹנוֹת. כִּי הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּרִים, כָּל אוֹת וָאוֹת מְלֻבָּשׁ בָּהּ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה, שֶׁזֹּאת הָאוֹת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה כָּזוֹ, וְאוֹת אַחֶרֶת, יִהְיֶה לָהּ תְּמוּנָה אַחֶרֶת. נִמְצָא, שְׁרָצוֹנוֹת, הַיְנוּ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, הֵם הִתְגַּלּוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכָל אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, נִמְשָׁכִין מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁאֵין בּוֹ תְּמוּנָה, וְכָל הַדִּבְרִים וְהַיֵּשׁוּת שֶׁבָּעוֹלָם הֵם מְהָאוֹתִיּוֹת, הַיְנוּ מִמַّלְכוּת, כִּי יֵשׁוּת הוּא מַחֲמַת הַמַּלְכוּת, שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְכָל הָרְצוֹנוֹת, הַיְנוּ הַתְּמוּנוֹת, וְכָל הַיֵּשׁוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, מְקַבְּלִים חִיּוּתָם מֵרְצוֹן אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה לא.): **בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ** שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ מַלְכוּתוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹת, **שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוְתָנוּתוֹ,** הַיְנוּ רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה בְּחִינַת הַתְּפִשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, כִּי כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִכָּלֵל בִּרְצוֹן אֵין סוֹף, צָרִיךְ לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁוּת שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו דף פח:), שֶׁהִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה בְּשַׁבָּת בְּשַׁעֲתָא דְּמִנְחָה, שֶׁאָז הִתְגַּלּוּת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף, שֶׁכָּל הָרְצוֹנוֹת מְקַבְּלִין חִיּוּתָם מִמֶּנּוּ. וְזֶה מַחֲמַת שֶׁבִּטֵּל מֹשֶׁה כָּל יֵשׁוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות מט): וַנַּחְנוּ מָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי** (דברים לד) – זֶה בְּחִינַת אַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): כָּל גַּיְא יִנָּשֵׂא; **בְּאֶרֶץ מוֹאָב** – זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁדָּוִד בָּא מִמּוֹאָב, שֶׁנִּסְתַּלֵּק מֹשֶׁה בְּתוֹךְ אֵין סוֹף, בְּתוֹךְ רָצוֹן שֶׁבְּרְצוֹנוֹת, בְּתוֹךְ רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת רְצוֹן אֵין סוֹף הַמְלֻבָּשׁ בִּרְצוֹנוֹת, בִּתְמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֻלָּתוֹ, הַיְנוּ מַלְכוּת, בְּחִינַת רַעֲוִין, שָׁם אַתָּה מוֹצֵא רַעֲוָא, רְצוֹן אֵין סוֹף:

וְזֶה: מוּל **בֵּית פְּעוֹר** – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מדרש אגדה, מובא בתוספות סוטה יד): לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּעוֹר, עַל־שֵׁם שֶׁפּוֹעֵר פִּיו; כִּי כְּשֶׁפּוֹגְמִין בְּמַלְכוּת, אֲזַי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לִפְעֹר פִּיו בְּצָרוּפִים רָעִים; אֲבָל מֹשֶׁה, שֶׁתִּקֵּן מִדַּת הַמַּלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא הָיָה יְכֹלֶת בְּיַד פְּעוֹר לִפְעֹר פִּיו. וְזֶה: **וְלֹא יָדַע אִישׁ** אֲפִלּוּ מֹשֶׁה לֹא יָדַע, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד.), כִּי נִתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף.

וְכָל זֶה הָיָה בְּמוֹתוֹ, אֲבָל בְּוַדַּאי גַּם בְּחַיָּיו הָיָה לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְהָיָה מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, אֲבָל הַהִתְפַּשְׁטוּת הָיָה בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאָבִיתָ תְּחִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר, מִקְּרוּצֵי חֹמֶר. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כֵּן אֶלָּא עַד עֵת שֶׁיָּבוֹא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וְיִטֹּל נִשְׁמָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְלַהֵב אָדָם בְּתוֹךְ הִתְפִּלָּה וְאוֹמֵר כַּמָּה תֵּבוֹת בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל – זֶה בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו, שֶׁנִּפְתָּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהֵאִיר לוֹ; וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם הִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי – מַזְלֵהּ חָזֵי (מגילה ג.), תֵּכֶף נִתְלַהֵב נִשְׁמָתוֹ לְדַבְּקוּת גָּדוֹל, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּכְשֶׁעוֹר הִתְגַּלּוּת אֵין סוֹף, לְפִי מִנְיַן הַתֵּבוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְהִתְנוֹצְצוּ, כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת אוֹמֵר בְּדִבֻּקוּת גָּדוֹל וּבִמְסִירַת נַפְשׁוֹ וּבְבִטּוּל כֹּחוֹתָיו, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת: וְלֹא יָדַע אִישׁ, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ:

אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם יֵשׁוּתוֹ. נִמְצָא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי צָרִיךְ לְהַרְאוֹת גַּם לְדַעְתּוֹ, כִּי מִתְּחִלָּה, בִּשְׁעַת דְּבֵקוּת, הָיָה נִתְבַּטֵּל הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלֹא יָדַע אִישׁ; וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, שֶׁשָּׁב (לְדַעְתּוֹ) לְיֵשׁוּתוֹ, אָז שָׁב לְדַעְתּוֹ; וּכְשֶׁשָּׁב לְדַעְתּוֹ, אָז הוּא יוֹדֵעַ אַחֲרוּת הָאֵין סוֹף וְטוּבוֹ, וַאֲזַי אֵין חִלּוּק בֵּין ה' לֵאלֹקִים, בֵּין מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים, כִּי בָּאֵין סוֹף אֵין שַׂיָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי הַשִּׁנּוּיִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַתְּמוּנוֹת, אֲבָל עַל־יְדֵי הַדְּבֵקוּת שֶׁל אָדָם בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם אֵין שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי שָׁם רָצוֹן פָּשׁוּט, וְאַחַר־כָּךְ נִשְׁאָר בּוֹ רְשִׁימוּ מֵאַחְדוּת הַזֹּאת, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי הָרְשִׁימוּ מַרְאֶה לַדַּעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְדוֹרוֹ (דברים ד): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים; כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת אַיִן, וְדוֹרוֹ הַדְּבוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הַיְנוּ לְהָאִיר לַדַּעַת, בְּחִינַת אֵין סוֹף, בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, בְּחִינַת: ה' הוּא הָאֱלֹהִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: **זִמְנָא** חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא דְּיַתְבָא לֵהּ אָכְלָה טִינָא בְּאוּסְיָיהּ, וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא, וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא, וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמְלָחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלַת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא. וְכִי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חֲזִינַן דַּהֲוָה קָא מְנַסְּרִי מִגַּרְמֵהּ מְטַלְּלְתָּא, וִיהֵבִי לְמִבְנְיָנְהוּ הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

רַשְׁבַּ"ם:

כַּוְרָא. דָּג: אָכְלָא טִינָא. שֶׁרֶץ קָטָן: בְּאוּסְיֵיהּ. בְּנִחִירָיו שֶׁל דָּג נִכְנַס הַשֶּׁרֶץ: וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא. הִדִּיחוּהוּ הַמַּיִם וְהִשְׁלִיכוּהוּ לַיַּבָּשָׁה כְּדֶרֶךְ יָם, שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל דָּבָר מֵת: חָרְבוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ הַמַּיִם עַל שִׁשִּׁים פְּרָסִים וּשְׁבָרָן כֻּלָּם, שֶׁהָיָה גָּדוֹל כָּל כָּךְ: וְאָכְלוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. בְּעוֹדָנוּ לַח: וּמְלָחוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ רְחוֹקִין מִשָּׁם, מָלְחוּ מִינֵיהּ וּנְשָׁאוּהוּ לְמָקוֹמָן: מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא. מִגַּלְגַּל עֵינוֹ לָקְחוּ שֶׁמֶן תְּלַת מְאָה גַּרְבֵּי: הַוָּה מְנַסְּרֵי. לִבְנוֹת מַעֲצֻמוֹת הַדָּג אוֹתָן מְחוֹזֵי שֶׁהֵפִיל:

הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

פֵּרוּשׁ: סְפִינָה – לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁרָבָּה בַּר בַּר חָנָא חָקַר בִּשְׁכְלוֹ אוֹדוֹת הַמַּלְכוּת, אֵיךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין אוֹתָהּ. **וַחֲזִינַן הַאי כַּוְרָא** – יִשְׂרָאֵל מְכֻנִּין בְּשֵׁם דָּגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. דְּיַתְבִי לֵהּ **אָכְלָה טִינָא בְּנִחִירָיו** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁנִּתְעָרֵב שֶׁרֶץ, הַיְנוּ טֻמְאָה, בְּתִפְלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ וּבִלְבֵּל אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הַזֶּה לַעֲבֹר עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. מָה עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, **עָשָׂה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת** הַנַּ"ל, הַיְנוּ **הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, וּנְתִינַת הַצְּדָקָה, וּוִדּוּי־דְּבָרִים:**

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וּמֵתָה וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא;** וְהִזְכִּיר הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת מֵעֵלָּא לְתַתָּא: **וּמֵתָה** – זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַמּוֹתָתִין מִתְוַדִּין; **וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא** – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יא): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, וּכְתִיב (ישעיה לב): אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם; **וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא** – הַצַּדִּיק נִקְרָא גּוּדָא, לְשׁוֹן גָּדֵר, שֶׁהוּא גּוֹדֵר פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (יחזקאל כב, ישעיה נח), וְזֶה: וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא – שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיק:

וְעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ: **וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, הֶעֱלָה אֶת הַמַّלְכוּת מִבֵּין הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַכְּפָרַת בְּרֵאשִׁית (ישעיה מב): אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת – רָמֵז עַל חֲרִבַּן מָמְשֶׁלֶת הָעַכּוּ"ם; וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ – זֶה בְּחִינַת שֶׁהַצַּדִּיק הוֹרֶה לוֹ דֶּרֶךְ יָשָׁר, זֶה בְּחִינַת פָּרָשַׁת־דְּרָכִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי רָמֵז עַל עֲלִיַּת הַמַّלְכוּת, דִּכְתִיב בָּהּ (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת. **וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – רָמֵז עַל שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל חֵי מְדַבֵּר, שֶׁעַל־יְדֵי בָּא עֲנִיּוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה מְתַקֵּן אוֹתָם וְיַמְשִׁיךְ שֶׁפַע. וְזֶה: אֲכָלוּ מִנֵּהּ. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי – רָמֵז עַל בְּחִינַת שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, שֶׁמִּשָּׁם בָּא פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים (ברכות לג. תענית ב. ע"ש):

וּמְלַחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי – זֶה רָמֵז עַל תִּקּוּן שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת, דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, עַל־יְדֵי קְרָבָתוֹ לְהַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּרִית מֶלַח עוֹלָם. גַּם עַצְבוּת וְתַאֲוֹת בָּאִים מִדָּמִים עֲכוּרִים, וְעַל־יְדֵי מֶלַח פּוֹלֵט הַדָּמִים רָעִים. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי זֶה רָמֵז עַל שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּבְרָכַת כֹּהֲנִים שֶׁהֵם בְּיַד הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י): בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק:

וּמְלָאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלַת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא – גַּרְבֵּי מִשְׁחָא זֶה בְּחִינוֹת הַדַּעַת, כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ (שמות ל) זֶה בְּחִינַת שֵׂכֶל. וּתְלַת מְאָה זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶׁהַצַּדִּיק מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת מָה. בְּשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם, גִּבּוֹר וְעָשִׁיר. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל בְּחִינָה מְאֻלָּה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הוּא נַעֲשֶׂה מָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וּמִדַּבֵּק בְּאוֹר אֵין סוֹף, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם שִׁנּוּי רָצוֹן, אֶלָּא ה' הוּא הָאֱלֹקִים כַּנַּ"ל, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

וְכָל זֶה הָיָה בְּמוֹתוֹ, אֲבָל בְּוַדַּאי גַּם בְּחַיָּיו הָיָה לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְהָיָה מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, אֲבָל הַהִתְפַּשְׁטוּת הָיָה בִּבְחִינַת: "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב" – 'חיות המרכבה הם במצב תמידי שהם רצים לרקיע שמעליהם וחוזרים מיד ושוב רצים וחוזרים', וכך גם משה היה דבוק באור אין סוף בבחינת 'רצוא ושוב', שכל הזמן נדבק באין סוף וחזר לאחוריו, ושוב נדבק באין סוף ושוב חזר לאחוריו, **כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בתפילת מוסף של יום כיפור: **"וְאָבִיתָ תְּהִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר, מִקְּרוּצֵי חֹמֶר"**, שרצונו של הקב"ה הוא בדוקא שיקבל תהילה מבני אדם שבעולם הגשמי שעשויים מעפר ויש להם יצר הרע. **וּבִשְׁבִיל** זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כֵּן כל הזמן בדביקות באין סוף, **אֶלָּא עַד עֵת שֶׁיָּבוֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ וְיִטֹּל נִשְׁמָתוֹ** שאז יהיה דבוק כל הזמן באור אין סוף.

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְלַהֵב אָדָם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה וְאוֹמֵר כַּמָּה תֵּבוֹת בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל - זֶה בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו, שֶׁנִּפְתַּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהֵאִיר לוֹ, על ידי שהוא מקושר לצדיק והצדיק מאיר עליו את אור ה'אין סוף'[1], **וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם הִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, אַף עַל גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזִי - מַזְלֵהּ חָזִי** (מגילה ג.) – אף על פי שהוא לא רואה, מזלו שהוא מלאכו בשמים רואה התנוצצות זאת, **תֵּכֶף נִתְלַהֵב נִשְׁמָתוֹ לִדְבֵקוּת גָּדוֹל, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּכְשֶׁעוֹר הִתְגַּלּוּת אֵין סוֹף, לְפִי מִנְיַן הַתֵּבוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְהִתְנוֹצְצוּ, כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת אוֹמֵר בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְמְסִירַת נַפְשׁוֹ וּבְבִטּוּל כֹּחוֹתָיו.**

וּבְשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּטֵּל האדם המקושר לצדיק **לְגַבֵּי אֵין סוֹף,** על ידי שהוא מתודה לפני הצדיק והצדיק מעלה אותו לבחינת 'אין סוף'[2], **אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת** מה שנאמר לגבי משה: **"וְלֹא יָדַע אִישׁ** את קבורתו", **שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ. אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת 'רָצוֹא וָשׁוֹב', כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם יֵשׁוּתוֹ,** ולא יתבטל לגמרי לאור אין סוף ויסתלק מהעולם. **נִמְצָא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'וָשׁוֹב',** שחוזר לאחוריו, **אֲזַי צָרִיךְ לְהַרְאוֹת גַּם לְדַעְתּוֹ, כִּי מִתְּחִלָּה, בִּשְׁעַת דְּבֵקוּת, הָיָה נִתְבַּטֵּל הַדַּעַת,** כי התבטל לגמרי לאור אין סוף, ולא היתה לו דעת עצמית כלל, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְלֹא יָדַע אִישׁ", וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'וָשׁוֹב', שֶׁשָּׁב (לְדַעְתּוֹ) לְיֵשׁוּתוֹ, אָז שָׁב לְדַעְתּוֹ, וּכְשֶׁשָּׁב לְדַעְתּוֹ, אָז הוּא יוֹדֵעַ אַחְדוּת הָאֵין סוֹף וְטוּבוֹ,** ששורש הכל הוא רצון ה' להיטיב, **וַאֲזַי אֵין חִלּוּק בֵּין "ה' לֵ'אלֹהִים', בֵּין מִדַּת הַדִּין** – בחינת אלהים, **לְמִדַּת הָרַחֲמִים** – בחינת הויה, **כִּי בְּאֵין סוֹף אֵין שַׁיָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי הַשִּׁנּוּיִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַתְּמוּנוֹת** – בבחינת ה'מלכות' ששם יש דין ורחמים, אבל ב'אין סוף' זהו רצון אחד להיטיב, **אֲבָל עַל יְדֵי הַדְּבֵקוּת שֶׁל אָדָם בְּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם אֵין שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי שָׁם רָצוֹן פָּשׁוּט, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאָר בּוֹ רְשִׁימוּ** – רושם וסימן **מֵאַחְדוּת הַזֹּאת, וְאַחַר כָּךְ נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת 'וָשׁוֹב'** – ששב לדעתו ולישותו הגשמית, **אֲזַי הָרְשִׁימוּ מַרְאֶה לָדַעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד.**

וְזֶה שֶׁאָמַר משה **לְדוֹרוֹ** (דברים ד): **"אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים", כִּי** משה **הוּא בְּחִינַת 'אַיִן', וְדוֹרוֹ הַדְּבוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הֵינוּ לְהָאִיר לַדַּעַת,** את **בְּחִינַת 'אֵין סוֹף', בְּחִינַת 'רַעֲוָא דְּרַעֲוִין', בְּחִינַת: "ה' הוּא הָאֱלֹהִים",** שאין חילוק בין מידת הרחמים למידת הדין, כי משה על ידי שהיה בחינת 'אין', שהיה עניו, היה דבוק באין סוף בבחינת רצוא ושוב, ובכוחו להעלות גם את תלמידיו הדבוקים בו ומתוודים לפניו לבחינת 'אין סוף', ועל ידי זה הם ממשיכים לדעתם את הידיעה שאין חילוק בין דין לרחמים, נמצא שמי שהוא דבוק בצדיק ומתוודה לפניו הוא זוכה לידיעה זו שאין חילוק בין מידת הרחמים למידת הדין.

מקורות והערות

[1] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְכָל זֶה הָיָה בְּמוֹתוֹ, אֲבָל בְּוַדַּאי גַּם בְּחַיָּיו הָיָה לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְהָיָה מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, אֲבָל הַהִתְפַּשְׁטוּת הָיָה בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאָבִיתָ תְּחִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר, מִקְּרוּצֵי חֹמֶר. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כֵּן אֶלָּא עַד עֵת שֶׁיָּבוֹא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וְיִטֹּל נִשְׁמָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְלַהֵב אָדָם בְּתוֹךְ הִתְפִּלָּה וְאוֹמֵר כַּמָּה תֵּבוֹת בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל – זֶה בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו, שֶׁנִּפְתָּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהֵאִיר לוֹ; וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם הִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי – מַזְלֵהּ חָזֵי (מגילה ג.), תֵּכֶף נִתְלַהֵב נִשְׁמָתוֹ לְדַבְּקוּת גָּדוֹל, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּכְשֶׁעוֹר הִתְגַּלּוּת אֵין סוֹף, לְפִי מִנְיַן הַתֵּבוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְהִתְנוֹצְצוּ, כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת אוֹמֵר בְּדִבֻּקוּת גָּדוֹל וּבְמְסִירַת נַפְשׁוֹ וּבְבִטּוּל כֹּחוֹתָיו, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת: וְלֹא יָדַע אִישׁ, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ:

אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם יֵשׁוּתוֹ. נִמְצָא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי צָרִיךְ לְהַרְאוֹת גַּם לְדַעְתּוֹ, כִּי מִתְּחִלָּה, בִּשְׁעַת דְּבֵקוּת, הָיָה נִתְבַּטֵּל הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלֹא יָדַע אִישׁ; וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, שֶׁשָּׁב (לְדַעְתּוֹ) לְיֵשׁוּתוֹ, אָז שָׁב לְדַעְתּוֹ; וּכְשֶׁשָּׁב לְדַעְתּוֹ, אָז הוּא יוֹדֵעַ אַחֲרוּת הָאֵין סוֹף וְטוּבוֹ, וַאֲזַי אֵין חִלּוּק בֵּין ה' לֵאלֹקִים, בֵּין מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים, כִּי בָּאֵין סוֹף אֵין שַׂיָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי הַשִּׁנּוּיִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַתְּמוּנוֹת, אֲבָל עַל־יְדֵי הַדְּבֵקוּת שֶׁל אָדָם בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם אֵין שִׁנּוּי רָצוֹן כִּי שָׁם רָצוֹן פָּשׁוּט, וְאַחַר־כָּךְ נִשְׁאָר בּוֹ רְשִׁימוּ מֵאַחְדוּת הַזֹּאת, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי הָרְשִׁימוּ מַרְאֶה לַדַּעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְדוֹרוֹ (דברים ד): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים; כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת אַיִן, וְדוֹרוֹ הַדְּבוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הַיְנוּ לְהָאִיר לַדַּעַת, בְּחִינַת אֵין סוֹף, בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, בְּחִינַת: ה' הוּא הָאֱלֹהִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: **זִמְנָא** חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵהּ אָכְלָה טִינָא בְּאוּסְיֵהּ, וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא, וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא, וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמְלָחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמְלָאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלַת מְאָה גַּרְבֵי מִשְׁחָא. וְכִי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חֲזִינַן דַּהֲוָה קָא מְנַסְּרִי מִגַּרְמֵהּ מְטַלְּלְתָּא, וִיהֵבִי לְמִבְנְיָנְהוּ הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

רַשְׁבַּ"ם:

כַּוְרָא. דָּג: אָכְלָא טִינָא. שֶׁרֶץ קָטָן: בְּאוּסְיֵהּ. בִּנְחִירָיו שֶׁל דָּג גַּבְנֹם הַשֶּׁרֶץ: וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא. הִדִּיחוּהוּ הַמַּיִם וְהִשְׁלִיכוּהוּ לַיַּבָּשָׁה כְּדֶרֶךְ יָם, שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל דָּבָר מֵת: חָרְבוּ מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי. שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ הַמַּיִם עַל שִׁשִּׁים פְּרָסִים וּשְׁבָרָן כֻּלָּם, שֶׁהָיָה גָּדוֹל כָּל כָּךְ: וְאָכְלוּ מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי. בְּעוֹדָנוּ לַח: וּמְלָחוּ מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי. אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ רְחוֹקִין מִשָּׁם, מָלְחוּ מִינֵיהּ וּנְשָׁאוּהוּ לִמְקוֹמָן: מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא. מִגַּלְגַּל עֵינוֹ לָקְחוּ שֶׁמֶן תְּלַת מְאָה גַּרְבֵי: הַוָּה מְנַסְּרֵי. לִבְנוֹת מַעֲצֻמוֹת הַדָּג אוֹתָן מְחוֹזֵי שֶׁהֵפִיל:

הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

פֵּרוּשׁ: סְפִינָה – לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָא חָקַר בְּשִׂכְלוֹ אוֹדוֹת הַמַּלְכוּת, אֵיךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין אוֹתָהּ. **וַחֲזִינַן הַאי כַּוְרָא** – יִשְׂרָאֵל מְכֻנִּין בְּשֵׁם דָּגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. דְּיָתְבִי לֵהּ **אָכְלָה טִינָא בְּנְחִירָיו** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁנִּתְעָרֵב שָׁרֶץ, הַיְנוּ טֻמְאָה, בְּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ וּבְלִבֵּל אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַזֶּה לַעֲבֹר עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. מָה עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, **עָשָׂה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת** הַנַּ"ל, הַיְנוּ **הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, וּנְתִינַת הַצְּדָקָה, וּוִדּוּי־דְּבָרִים:**

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וּמֵתָה וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא;** וְהִזְכִּיר הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת מֵעֵלָּא לְתַתָּא: **וּמֵתָה** – זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַמּוֹתָתִין מִתְוַדִּין; **וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא** – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יא): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, וּכְתִיב (ישעיה לב): אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם; **וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא** – הַצַּדִּיק נִקְרָא גּוּדָא, לְשׁוֹן גָּדֵר, שֶׁהוּא גּוֹדֵר פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (יחזקאל כב, ישעיה נח), וְזֶה: וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא – שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיק:

וְעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ: **וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, הֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת מִבֵּין הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַכְּפָרַת בְּרֵאשִׁית (ישעיה מב): אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת – רָמֵז עַל חֲרִבַּן מְמְשֶׁלֶת הָעַכּוּ"ם; וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ – זֶה בְּחִינַת שֶׁהַצַּדִּיק הוֹרֶה לוֹ דֶּרֶךְ יָשָׁר, זֶה בְּחִינַת פָּרָשַׁת־דְּרָכִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי רָמֵז עַל עֲלִיַּת הַמַּלְכוּת, דִּכְתִיב בָּהּ (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת. **וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – רָמֵז עַל שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל חֵי מְדַבֵּר, שֶׁעַל־יְדֵי בָּא עֲנִיּוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה מְתַקֵּן אוֹתָם וְיַמְשִׁיךְ שֶׁפַע. וְזֶה: אֲכָלוּ מִנֵּהּ. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי – רָמֵז עַל בְּחִינַת שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, שֶׁמִּשָּׁם בָּא פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים (ברכות לג. תענית ב. ע"ש):

וּמְלַחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי – זֶה רָמֵז עַל תִּקּוּן שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת, דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, עַל־יְדֵי קְרָבָתוֹ לְהַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּרִית מֶלַח עוֹלָם. גַּם עַצְבוּת וְתַאֲוֹת בָּאִים מִדָּמִים עֲכוּרִים, וְעַל־יְדֵי מֶלַח פּוֹלֵט הַדָּמִים רָעִים. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי זֶה רָמֵז עַל שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּבְרָכַת כֹּהֲנִים שֶׁהֵם בְּיַד הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י): בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק:

וּמְלָאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלַת מְאָה גַּרְבֵי מִשְׁחָא – גַּרְבֵי מִשְׁחָא זֶה בְּחִינוֹת הַדַּעַת, כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ (שמות ל) זֶה בְּחִינַת שֵׂכֶל. וְתְלַת מְאָה זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶׁהַצַּדִּיק מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת מָה. בְּשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם, גִּבּוֹר וְעָשִׁיר. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל בְּחִינָה מַאֲלוּ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הוּא נַעֲשֶׂה מָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וּמִדַּבֵּק בְּאוֹר אֵין סוֹף, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם שִׁנּוּי רָצוֹן, אֶלָּא ה' הוּא הָאֱלֹקִים כַּנַּ"ל, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בדבריו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ: 'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: זִימְנָא חַדָּא הֲוָה קָאַזְלִינָן בְּסִפִּינְתָּא – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזִינָן הַהוּא כַּוְרָא דְּיַתְבָא לֵהּ אָכְלָה טִינָא בְּאוּסְיֵהּ** – וראינו דג שנכנס שרץ קטן בנחיריו, ומת, **וְאִדְחוּהוּ מַיָּא, וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָא** – ודחוהו המים והשליכוהו לגדר, **וְחָרוּב מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי** – ונפל על שישים כרכים והחריב אותם, **וְאָכְלוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי** – ואכלו ממנו שישים כרכים, **וּמָלְחוּ מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי** – ושישים כרכים אחרים שהיו רחוקים מהם מלחו ממנו ונשאוהו למקומם, **וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא** – ומילאו מגלגל עינו האחד שלוש מאות חביות שמן. **וְכִי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא** – וכשחזרנו לשם לאחר שנים עשר חדשים, **חֲזִינָן דְּהַהוּא קָא מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהּ מְטַלַּלְתָּא** – ראינו שהיו מנסרים קורות מעצמות הדג, **וִיהֵבֵי לְמִבְנִינְהוּ הַנָּךְ מְחוֹזֵי** – ולקחום כדי לבנות את הערים שהוא הפיל'.

ורמוז בסיפור זה כל המבואר לעיל. **פֵּרוּשׁ: 'סְפִינָה' - לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת,** לשון ספון וחשוב, **בְּחִינַת 'מַלְכוּת', שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה חָקַר בְּשִׂכְלוֹ אוֹדוֹת הַמַּלְכוּת, אֵיךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין אוֹתָהּ. 'וַחֲזִינָן הַאי כַּוְרָא'** – וראינו את אותו דג **- יִשְׂרָאֵל מְכֻנִּין בְּשֵׁם 'דָּגִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שיעקב בירך את בני יוסף (בראשית מח): **"וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ"** – 'שיהיו כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם', הרי ששייכת אצל עם ישראל בחינת דגים, ולכן 'דג' הוא רומז לישראל. **'דְּיַתְבָא לֵיהּ אָכְלָא טִינָא בִּנְחִירָיו'** – שנכנס לו שרץ קטן בנחיריו – 'נחיריו' **זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו מח): **"וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ"**, הרי שהתהילה והתפילה היא בחינת חוטם (האף), ולכן 'נחיריו' רומז לתפילה, דהיינו **שֶׁנִּתְעָרֵב 'שֶׁרֶץ', הַיְנוּ טֻמְאָה, בִּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ וּבִלְבֵּל אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַזֶּה לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה,** כי התאוות והעצבות והעצלות ושאר המידות הרעות מבטלים את האדם מתפילתו ולימודו ומבלבלים את עבודתו, ומושכים אותו להבלי העולם הזה, (ובפרט בענין התפילה, שהיא בחינת מלכות, ועיקר שלימותה כשהאדם מדבק עצמו בתפילה באור אין סוף, וכל זמן שלא זכה לתקן את המלכות ולהחזירה לשורשה הוא רחוק עדיין משלימות התפילה) [3]. **מֶה עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, עָשָׂה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַנַּ"ל** המוזכרים לעיל אות ח', **הַיְנוּ הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, וּנְתִינַת הַצְּדָקָה, וּוִדּוּי דְּבָרִים.**

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר לאחר מכן: **'וּמֵתָה וְאִידְחוּהוּ מַיָּא וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָא'** – והדג מת ודחוהו המים והשליכוהו לגדר, **וְהִזְכִּיר** רבה בר בר חנה **הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת מֵעֵלָּא לְתַתָּא** – מלמעלה ללמטה, מהבחינה העליונה לבחינה שלמטה ממנה [4]:

'וּמֵתָה' - זֶה בְּחִינַת וִדּוּי דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין' – כל אלו שנהרגים על ידי בית דין צריכים להתוודות קודם, וכיון שמוזכר אצל המומתין ענין הוידוי, לכן מיתה רומזת על וידוי.

'וְאִידְחוּהוּ מַיָּא' – ודחוהו המים **- זֶה בְּחִינַת צְדָקָה** שנותן לצדיק, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת יא): **"שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמַּיִם,** כי ברוב הימים תמצאנו" – 'עשה צדקה וחסד לאדם שנראה לך שלא תראנו עוד, כאדם שמשליך מזונותיו על פני המים, כי לבסוף תקבל תשלומך' [5]. **וּכְתִיב** (ישעיהו לב): **"אַשְׁרֵיכֶם זוֹרְעֵי עַל כָּל מַיִם"** – 'אשריכם ישראל שהצליחה זריעת צדקתכם כזורעים על מים, ומעתה תקצרו ותאספו תבואת שכרכם הטוב' [6], ומשני פסוקים אלו אנו רואים שהצדקה היא בחינת מים.

'וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָא' – והשליכוהו לגדר **- הַצַּדִּיק נִקְרָא 'גּוּדָא'**, כי גודא הוא **לְשׁוֹן גָּדֵר,** וזה רומז לצדיק **שֶׁהוּא גוֹדֵר פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל** (יחזקאל כב, ישעיהו נח), **כי** הוא מחזירם בתשובה. **וְזֶה: 'וְשַׁדְיוּהוּ לְגוּדָא' - שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיק,** ובא לראות אותו.

וְעַל יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ נעשו שלושה דברים, דבר אחד: **'וְחָרוּב מִינֵהּ שִׁיתִּין מְחוֹזָא'** – ונחרבו על ידו שישים ערים, ורמוז בזה, **שֶׁעַל יְדֵי הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי דְּבָרִים, הֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת מִבֵּין הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר** לפי שורש נשמתו,

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה. [4] ובפרפראות לחכמה כתב לבאר הטעם שהזכיר השלש בחינות מעילא לתתא וכו', כי יש לומר שהוא מטעם כי בתיקונים אלו של ווידוי וצדקה, צריך לעסוק תמיד גם כשאינו אצל הצדיק, רק שיהיה בהתקשרות להצדיק. [5] רש"י שם. [6] רש"י

וְכָל זֶה הָיָה בְּמוֹתוֹ, אֲבָל בְּוַדַּאי גַּם בְּחַיָּיו הָיָה לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וְהָיָה מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, אֲבָל הַהִתְפַּשְׁטוּת הָיָה בִּבְחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב; כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה בַּעֲבוֹדָתֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאָבִיתָ תְּחִלָּה מִגּוּשֵׁי עָפָר, מִקְּרוּצֵי חֹמֶר. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר כֵּן אֶלָּא עַד עֵת שֶׁיָּבוֹא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וְיִטֹּל נִשְׁמָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁלִּפְעָמִים נִתְלַהֵב אָדָם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה וְאוֹמֵר כַּמָּה תֵּבוֹת בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל – זֶה בְּחֶמְלַת ה' עָלָיו, שֶׁנִּפְתָּח לוֹ אוֹר אֵין סוֹף וְהֵאִיר לוֹ; וּכְשֶׁרוֹאֶה אָדָם הִתְנוֹצְצוּת הַזֹּאת, אַף־עַל־גַּב דְּאִיהוּ לָא חָזֵי – מַזְלֵהּ חָזֵי (מגילה ג.), תֵּכֶף נִתְלַהֵב נִשְׁמָתוֹ לְדַבְּקוּת גָּדוֹל, לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאוֹר אֵין סוֹף, וּכְשֶׁעוֹר הִתְגַּלּוּת אֵין סוֹף, לְפִי מִנְיַן הַתֵּבוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְהִתְנוֹצְצוּ, כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת אוֹמֵר בְּדִבֻּקוּת גָּדוֹל וּבְמְסִירַת נַפְשׁוֹ וּבְבִטּוּל כֹּחוֹתָיו, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּטֵּל לְגַבֵּי אֵין סוֹף, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת: וְלֹא יָדַע אִישׁ, שֶׁאֲפִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵעַצְמוֹ:

אֲבָל זֹאת הַבְּחִינָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּם יֵשׁוּתוֹ. נִמְצָא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי צָרִיךְ לְהַרְאוֹת גַּם לְדַעְתּוֹ, כִּי מִתְּחִלָּה, בִּשְׁעַת דְּבֵקוּת, הָיָה נִתְבַּטֵּל הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלֹא יָדַע אִישׁ; וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, שֶׁשָּׁב (לְדַעְתּוֹ) לְיֵשׁוּתוֹ, אָז שָׁב לְדַעְתּוֹ; וּכְשֶׁשָּׁב לְדַעְתּוֹ, אָז הוּא יוֹדֵעַ אַחֲרוּת הָאֵין סוֹף וְטוּבוֹ, וַאֲזַי אֵין חִלּוּק בֵּין ה' לֵאלֹקִים, בֵּין מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הָרַחֲמִים, כִּי בָּאֵין סוֹף אֵין שַׂיָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם, שִׁנּוּי רָצוֹן, כִּי הַשִּׁנּוּיִים אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי הַתְּמוּנוֹת, אֲבָל עַל־יְדֵי הַדְּבֵקוּת שֶׁל אָדָם בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם אֵין שִׁנּוּי רָצוֹן כִּי שָׁם רָצוֹן פָּשׁוּט, וְאַחַר־כָּךְ נִשְׁאָר בּוֹ רְשִׁימוּ מֵאַחְדוּת הַזֹּאת, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת וָשׁוֹב, אֲזַי הָרְשִׁימוּ מַרְאֶה לַדַּעַת, שֶׁיֵּדַע שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְזֶה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לְדוֹרוֹ (דברים ד): אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים; כִּי מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת אַיִן, וְדוֹרוֹ הַדְּבוּקִים אֵלָיו רָאוּי לָהֶם לָדַעַת, הַיְנוּ לְהָאִיר לַדַּעַת, בְּחִינַת אֵין סוֹף, בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין, בְּחִינַת: ה' הוּא הָאֱלֹהִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: **זִמְנָא** חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא דְּיָתְבָא לֵהּ אָכְלָה טִינָא בְּאוּסְיֵהּ, וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא, וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא, וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמְלָחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי, וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא. וְכִי הַדְרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חֲזִינַן דַּהֲוָה קָא מְנַסְּרִי מִגַּרְמֵהּ מְטַלַּלְתָּא, וִיהֵבִי לְמִבְנְיָנְהוּ הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

רַשְׁבַּ"ם:

כַּוְרָא. דָּג: אָכְלָא טִינָא. שֶׁרֶץ קָטָן: בְּאוּסְיֵהּ. בְּנִחִירָיו שֶׁל דָּג גַּבְנֹם הַשֶּׁרֶץ: וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא. הִדִּיחוּהוּ הַמַּיִם וְהִשְׁלִיכוּהוּ לַיַּבָּשָׁה כְּדֶרֶךְ יָם, שֶׁאֵינוֹ סוֹבֵל דָּבָר מֵת: חָרְבוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ הַמַּיִם עַל שִׁשִּׁים פְּרָסִים וּשְׁבָרָן כֻּלָּם, שֶׁהָיָה גָּדוֹל כָּל כָּךְ: וְאָכְלוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. בְּעוֹדָנוּ לַח: וּמְלָחוּ מִינֵיהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי. אַחֲרִים, שֶׁהָיוּ רְחוֹקִין מִשָּׁם, מָלְחוּ מִינֵיהּ וּנְשָׁאוּהוּ לְמָקוֹמָן: מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא. מִגַּלְגַּל עֵינוֹ לָקְחוּ שֶׁמֶן תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי: הַוָּה מְנַסְּרֵי. לִבְנוֹת מַעֲצֻמוֹת הַדָּג אוֹתָן מְחוֹזֵי שֶׁהֵפִיל:

הֲנָךְ מְחוֹזֵי:

פֵּרוּשׁ: סְפִינָה – לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, בְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁרָבָה בַּר בַּר חָנָא חָקַר בִּשְׂכְלוֹ אוֹדוֹת הַמַּלְכוּת, אֵיךְ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מַעֲלִין אוֹתָהּ. **וַחֲזִינַן הַאי כַּוְרָא** – יִשְׂרָאֵל מְכֻנִּין בְּשֵׁם דָּגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ. דְּיָתְבִי לֵהּ **אָכְלָה טִינָא בְּנִחִירָיו** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁנִּתְעָרֵב שָׁרֶץ, הַיְנוּ טֻמְאָה, בְּתְפִלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ וּבְלִבֵּל אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הַזֶּה לַעֲבֹר עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. מָה עָשָׂה הָאִישׁ הַזֶּה, **עָשָׂה שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת** הַנַּ"ל, הַיְנוּ **הִתְקַשְּׁרוּת לְהַצַּדִּיק, וּנְתִינַת הַצְּדָקָה, וּוִדּוּי־דְּבָרִים:**

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וּמֵתָה וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא;** וְהִזְכִּיר הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת מֵעֵלָּא לְתַתָּא: **וּמֵתָה** – זֶה בְּחִינַת וִדּוּי־דְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַמּוֹתָתִין מִתְוַדִּין; **וְאַדְּחוּהוּ מַיָּא** – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יא): שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל פְּנֵי הַמָּיִם, וּכְתִיב (ישעיה לב): אַשְׁרֵיכֶם זֹרְעֵי עַל כָּל מָיִם; **וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא** – הַצַּדִּיק נִקְרָא גּוּדָא, לְשׁוֹן גָּדֵר, שֶׁהוּא גּוֹדֵר פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (יחזקאל כב, ישעיה נח), וְזֶה: וְשַׁדְּיוּהוּ לְגוּדָא – שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לַצַּדִּיק:

וְעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ: **וְחָרוּב מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּיתָה, הַיְנוּ וִדּוּי־דְּבָרִים, הֶעֱלָה אֶת הַמַّלְכוּת מִבֵּין הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַכְּפָרַת בְּרֵאשִׁית (ישעיה מב): אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת – רָמֵז עַל חֲרִבַּן מָמְשֶׁלֶת הָעַכּוּ"ם; וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ – זֶה בְּחִינַת שֶׁהַצַּדִּיק הוֹרֶה לוֹ דֶּרֶךְ יָשָׁר, זֶה בְּחִינַת פָּרָשַׁת־דְּרָכִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי רָמֵז עַל עֲלִיַּת הַמַّלְכוּת, דִּכְתִיב בָּהּ (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת. **וַאֲכָלוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי** – רָמֵז עַל שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל חֵי מְדַבֵּר, שֶׁעַל־יְדֵי בָּא עֲנִיּוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה מְתַקֵּן אוֹתָם וְיַמְשִׁיךְ שֶׁפַע. וְזֶה: אֲכָלוּ מִנֵּהּ. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי – רָמֵז עַל בְּחִינַת שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, שֶׁמִּשָּׁם בָּא פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים (ברכות לג. תענית ב. ע"ש):

וּמְלַחוּ מִנֵּהּ שִׁתִּין מְחוֹזֵי – זֶה רָמֵז עַל תִּקּוּן שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת, דּוֹמֵם צוֹמֵחַ, עַל־יְדֵי קָרְבָּתוֹ לְהַצַּדִּיק, כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּרִית מֶלַח עוֹלָם. גַּם עַצְבוּת וְתַאֲוֹת בָּאִים מִדָּמִים עֲכוּרִים, וְעַל־יְדֵי מֶלַח פּוֹלֵט הַדָּמִים רָעִים. וְשִׁתִּין מְחוֹזֵי זֶה רָמֵז עַל שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּבְרִכַּת כֹּהֲנִים שֶׁהֵם בְּיַד הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י): בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק:

וּמְלָאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלָת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא – גַּרְבֵּי מִשְׁחָא זֶה בְּחִינוֹת הַדַּעַת, כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ (שמות ל) זֶה בְּחִינַת שֵׂכֶל. וְתְלָת מְאָה זֶה בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶׁהַצַּדִּיק מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת מָה. בְּשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם, גִּבּוֹר וְעָשִׁיר. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל בְּחִינָה מְאֻלּוּ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הוּא נַעֲשֶׂה מָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וּמִדַּבֵּק בְּאוֹר אֵין סוֹף, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם שִׁנּוּי רָצוֹן, אֶלָּא ה' הוּא הָאֱלֹקִים כַּנַּ"ל, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַפְטָרַת בְּרֵאשִׁית (ישעיהו מב): **"אַחֲרִיב הָרִים וּגְבָעוֹת" - רֶמֶז עַל חֶרְבַּן מֶמְשֶׁלֶת הָעַכּוּ"ם** – הגויים, וזהו: 'וחרוב מיניה'. וסיום הפסוק הוא **"וְהוֹלַכְתִּי עִוְרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדָעוּ" - זֶה בְּחִינַת שֶׁהַצַּדִּיק הוֹרָה לוֹ דֶּרֶךְ יָשָׁר, זֶה בְּחִינַת 'פָּרְשַׁת דְּרָכִים', כַּנַּ"ל. וְ'שִׁיתִין מְחוֹזָא' רֶמֶז עַל עֲלִיַּת הַמַּלְכוּת, דִּכְתִיב בָּהּ** (שה"ש ו): **"שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת"** – 'אברהם ויוצאי יריכו שהיו יחד שישים, והם חשובים וגדולים', הרי שלגבי המלכות נאמר 'שישים', ולכן שישים רומז על ספירת ה'מלכות'[7].

פּוֹלֵט הַדָּמִים רָעִים, כי המלח טבעו למשוך ולהוציא את הדם מהבשר, ולכן 'מלחו מיניה' רומז על הוצאת הדמים הרעים מהאדם, וכיון שנפלטים הדמים הרעים מתבטלים העצבות והתאוות, ולכן 'ומלחו מיניה' רומז על תיקון העצבות והתאוות. **וְ'שִׁיתִין מְחוֹזָא' זֶה רֶמֶז עַל שִׁשִּׁים אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּבְרִכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁהֵם בְּיַד הַצַּדִּיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי י): **"בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק"**, הרי שהצדיק יש בכוחו לברך, ולכן גם הברכות שבברכת כהנים הם ביד הצדיק, וכיון שיש שישים אותיות בברכת כהנים, לכן 'שיתין מחוזא' רומז על הצדיק[8].

'**וְאָכְלוּ מִינָהּ שִׁיתִין מְחוֹזָא**' – ואכלו ממנו שישים ערים **- רֶמֶז עַל שְׁנֵי מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל 'חַי' 'מְדַבֵּר'** – דברים בטלים ותולדותיהן, וגאוה ותולדותיהן, **שֶׁעַל יָדוֹ בָּא עֲנִיּוּת כַּנַּ"ל** – כמבואר לעיל אות ח', **וְעַל יְדֵי צְדָקָה מְתַקֵּן אוֹתָם וְיַמְשִׁיךְ שֶׁפַע** של עשירות. **וְזֶה: 'אָכְלוּ מִינֵהּ'**, לשון המשכת שפע של מאכלים. **וְ'שִׁיתִין מְחוֹזָא' - רֶמֶז עַל בְּחִינוֹת 'שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים'** (שיר השירים ג'), **שֶׁמִּשָּׁם בָּא פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים'** (ברכות לג. תענית ב. ע"ש), ונקראים גבורות על שם שיורדים בגבורה, ועל ידי הגשמים בא פרנסה ושפע, הרי ש'גיבורים' רומז לשפע ופרנסה.

'**וּמָלְחוּ מִינָהּ שִׁיתִין מְחוֹזָא**' – ומלחו ממנו שישים ערים **- זֶה רֶמֶז עַל תִּקּוּן שְׁתֵּי מִדּוֹת רָעוֹת, 'דּוֹמֵם' 'צוֹמֵחַ'**, – העצבות ותולדותיהן והתאוות רעות ותולדותיהן, **עַל יְדֵי קִרְבָתוֹ לְהַצַּדִּיק** וראייתו את הצדיק, **כִּי הַצַּדִּיק הוּא 'בְּרִית מֶלַח עוֹלָם'**, כי הוא זכה לשמירת הברית ולכן הוא בחינת 'מלח' הממתיק את מרירות תאוות הממון, (כמבואר לקמן סימן כ"ג), ולכן 'ומלחו מיניה' רומז על קרבה לצדיק שמבטל את התאוות. **גַּם עַצְבוּת וְתַאֲוָוֹת בָּאִים מִדָּמִים עֲכוּרִים, וְעַל יְדֵי מֶלַח**

והנה על ידי הוידוי שמתודה לפני הצדיק הוא זוכה שהצדיק ממשיך אור 'אין סוף' לדעתו, שידע שהדין והרחמים הם אחד, וזהו הרמוז במה שאמר רבה בר בר חנה: 'וּמָלְאוּ מֵחַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא תְּלָת מֵאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא' – ומילאו מגלגל עינו האחד שלוש מאות חביות שמן, **- 'גַּרְבֵּי מִשְׁחָא' זֶה בְּחִינוֹת הַדַּעַת, כִּי "שֶׁמֶן מִשְׁחַת קָדֶשׁ"** (שמות ל) **זֶה בְּחִינַת שֵׂכֶל,** (כי הוא אור הנמשך מבחינת 'עתיק' אל ספירת ה'חכמה' של פרצוף 'זעיר אנפין' (כמובא בזוהר ויקרא דף ז' ע"ב)), **ולכן ה'שמן' רומז** לדעת של האדם. **וּ'תְלָת מֵאָה' זֶה בְּחִינוֹת מִשֶּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶׁהַצַּדִּיק מַקְטִין אֶת עַצְמוֹ בִּבְחִינַת 'מָה'** – שמבטל עצמו כאילו אינו כלום. **בְּשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיהו ט): **"אַל יִתְהַלֵּל חָכָם** בחכמתו, ואל יתהלל **הַגִּבּוֹר** בגבורתו, **וְאַל** יתהלל **עָשִׁיר** בעשרו". **נִמְצָא, שֶׁבְּכָל בְּחִינָה מֵאֵלּוּ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הוּא נַעֲשֶׂה 'מָה'**, שזהו בחינת 'תלת מה', **וְעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לוֹ הִתְפַּשְׁטוּת הַגַּשְׁמִיּוּת, וּמִדַּבֵּק בְּאוֹר אֵין סוֹף, שֶׁאֵין שָׁם שׁוּם שִׁנּוּי רָצוֹן, אֶלָּא ה' הוּא הָאֱלֹקִים כַּנַּ"ל,** ששם מאוחדים מידת הדין ומידת הרחמים, **הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. וְזֶה בְּחִינַת 'חַד**

מקורות והערות

שם. [7] עיין בראקאנטי על התורה פרשת יתרו ובקהלת יעקב ערך עקב שפירשו הפסוק 'שישים המה מלכות' שהם השישים מסכתות שבתלמוד בבלי הנשפעים ממידת ה'מלכות', כידוע שתורה שבעל פה היא בחינת מלכות. [8] ובפרפראות לחכמה כתב, כי הנה ידוע מפי תלמידיו הקדושים שכל המאמרים שגילה בענין מעלת התיקונים הנוראים והנפלאים שנעשין על ידי ההתקרבות אל הצדיק, וכל הפרטים שיש בזה, כל דבריו ז"ל בזה חיים וקיימים לעד, וגם עכשיו אחר הסתלקותו ז"ל, נעשה כל זה על ידי שמתקרבין אל ענינו הקדוש ז"ל, ונכללין בתוך הקיבוץ הקדוש הנקראים על שמו הקדוש ז"ל, ומתדבקין עצמן בלימוד ספריו הקדושים, ומקבלין עצותיו הקדושים, ובאים על ציונו הקדוש, ומתפללים שם על התשובה והיראה והעבודה וכו'. בפרט כשזוכין להכלל בתוך הקיבוץ הקדוש בעת שמתאספין אליו ז"ל על ראש השנה וכו', וכתב לבאר קצת, איך פרטי התיקונים שבמאמר זה נמשכין גם עכשיו אחר הסתלקותו ז"ל, הובא בנספחים שבסוף הספר.

גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא׳, כַּמּוּבָא בְּאִידְּרָא (נשא דף קלז:): **׳וּלְזִימְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּה עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי׳** – ׳לעתיד לבוא ימצא בפרצוף ׳זעיר אנפין׳ עין אחת של רחמים׳ - **זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב**, שלא יהיו אז שני עינים, דהיינו שני הנהגות של חסד ושל רחמים, אלא רק הנהגה אחת של רחמים, הרי שעין אחת רומז על אחדות מידת הדין ומידת הרחמים, שזהו בחינת ׳אור אין סוף׳. **נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ ׳מָה׳**, ומבטל את ישותו, **מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי** – לעין אחת של רחמים, **הַיְנוּ לְאֵין סוֹף**, ששם יש רק רחמים, **וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁחוֹזֵר** לאחוריו, **בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף** את **הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפָּשׁוּט** שיש **שָׁם דֶּרֶךְ הַ"מָּה" שֶׁלּוֹ**, כי בחינת הביטול של הצדיק היא הצינור להמשיך על ידו את אור האין סוף, **וְעל ידי זה נַעֲשֶׂה מִ׳מָּה׳ ׳מֵאָה׳**, כי אחדות הרצון הפשוט שבאין סוף הוא בחינת אות א׳, כי א׳ בגימטריא אחד, וכשממשיך את הא׳ דרך ה׳מה׳ שלו נעשה מ׳מה׳ ׳מאה׳. **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל במנחות (מג:) לענין מה שצריך האדם לברך מאה ברכות בכל יום, ודרשוהו מהפסוק "מה ה׳ אלהיך שואל מעמך": **׳אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה׳**, הרי שמצינו שממה נעשה מאה, **וְכן כאן נַעֲשֶׂה תְּלַת מֵאָה מִתְּלַת מָה, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה לְדַעְתּוֹ וּלְשִׂכְלוֹ, הַיְנוּ ׳גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל**. שזהו בחינת **"אַתָּה הָרְאֵיתָ לָדַעַת", שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁ"ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים"**, – שמידת הדין והרחמים הם אחד, **וִיבָרֵךְ** בליבו **הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא**. ומי שבא ומתוודה לפני הצדיק, שעל ידי זה הצדיק מעלה את המלכות לאין סוף, והאדם עצמו נכלל באין סוף, הצדיק ממשיך לו גם כן הארה זו לדעתו, שידע שהכל הוא טוב, ואין שום רע כלל, כי הכל לטובתו. ויתפרשו דברי רבה בר בר חנה כך: ׳ומלאו מחד גלגלא דעינא׳ – מבחינת האין סוף נמשך האור, על ידי ׳תלת מאה׳ – על ידי שהוא עובר דרך בחינת ה׳מה׳, והוא נמשך אל ׳גרבי משחא׳ – אל דעתו של האדם, שידע שהדין והרחמים הם אחד.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **׳כִּי הַדְּרָן וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְקָחֲזִינָן דְּהַוֵי מְנַסְּרָא מִגַּרְמַיְהוּ לְבִנְיָנָא הַנָּךְ מְחוֹזָא׳** – כשחזרנו לשם לאחר שנים עשר חדשים ראינו שהיו מנסרים קורות מעצמות הדג, כדי לבנות את הערים שהפיל – ורמוז בזה, **כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהקדושה הֵם שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ"ל**, כי ישראל מתקנים את מידת המלכות, **וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה**, כי מקום עמידת כח הטומאה הוא תמיד מאחורי כח הקדושה ומשם יניקתה, **וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָדַר וְחָזַר לְעַיֵּן בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם ׳בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא׳, שֶׁהֵם אַחוֹרֵי שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים.** ׳וַחֲזִינָן דְּהַוּוּ מְנַסְּרֵי מִגַּרְמַיְהוּ׳ – וראינו שהיו מנסרים מעצמותיו – ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֵבֶר לְעֵבֶר כִּנְסִירָה מַמָּשׁ.**

אֲבָל עַל יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ"ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ טֻמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ - עַל יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ שהוא מתוודה בפני הצדיק ועל ידי זה מעלה את המלכות מבין הגויים, **גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים** חוזרים בתשובה **וְנַעֲשׂוּ כִּסֵּא לַקְּדֻשָּׁה, ׳וִיהָבֵי לְבִנְיָנָא הַנָּךְ מְחוֹזָא׳** – ולקחום כדי לבנות את הערים שהפיל – ורמוז בזה, **שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הַנָּךְ מְחוֹזָא** – את אותם הערים **הַנַּ"ל**, דהיינו שעוזרים לעובדי השם לבנות את המלכות, כי כשאדם עושה תשובה ומגביר את כח הקדושה בעולם, הוא גורם שגם אנשים נוספים יתעוררו לחזור בתשובה. ועוד שכיון שהצדיק מעלה את המלכות ומשפיע על תלמידיו המתוודים לפניו מאור האין סוף, נמשך אור זה גם לכל ישראל שיזכו כולם לחזור בתשובה ולהעלות את המלכות לשורשה, ולדעת שמידת הדין והרחמים הם אחד[1]. והנה איש הישראלי הזה, קודם שזכה להתקרב אל הצדיק, מסתמא לא היו מתוקנים אצלו גם כל המידות הנמשכין מהד׳ יסודות, אך אף על פי כן לא התפעל מזה כל כך, רק מחמת שהיה משתוקק

מקורות והערות

[1] הפירוש הראשון הוא עפ"י הנראה מפשט הדברים, והפירוש השני הוא עפ"י ליקוטי הלכות (הל׳ גביית חוב מיתומים הל׳ ד׳).

וְזֶה בְּחִינַת חַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא, כַּמּוּבָא בָּאִדְּרָא (נשא דף קלז):
וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּהּ עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ מָה, מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, הַיְנוּ לָאֵין סוֹף; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר, בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפְּשׁוּט שָׁם דֶּרֶךְ ה"מָה" שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשָׂה מִמָּה מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה, וְנַעֲשָׂה תְּלַת **מְאָה** מִתְּלַת **מָה**, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה לְדַעְתּוֹ וּלְשִׂכְלוֹ, הַיְנוּ גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא, שֶׁהוּא בִּחְינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל. אַתָּה הָרְאִיתָ לָדַעַת, שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים, וִיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא:

כִּי הַדְּרָן וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְקָחֲזִינַן דַּהֲוֵי מְנַסְּרָא מִגַּרְמֵיהוּ לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל־יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ"ל, וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה, וְיֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָרַר וְחָזַר לְעֵין בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהֵם אֲחוֹרֵי שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וַחֲזִינַן דַּהֲווֹ מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהוּ – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֶבֶר לְעֶבֶר כִּנְסֵירָה מַמָּשׁ. אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ"ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל־יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ מַמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים נַעֲשׂוּ כִּפֵּא לַקְּדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הֲנָךְ מְחוֹזָא הַנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**. פֵּרוּשׁ, הֵן **ה'** הֵן **אֱלֹהֶיךָ**
תָּבִין שֶׁכָּל זֹאת **אָנֹכִי**, הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: בַּה' אֶהֱלַל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ"ל; **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' טז), כִּי כָּל הַגָּלִיּוֹת נִקְרָאִים עַל־שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְצָרִים לְיִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ"ם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מִבֵּית עֲבָדִים – זֶה רָמֵז עַל בִּטּוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ, וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפא:) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי – דָּא סִהֲרָא, פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק עוֹלָה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: בַּה' אֶהֱלַל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר:

ה

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וְכוּ': (תהלים צח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי (סנהדרין לז). נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי, צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם וּלְמִלּוּאַת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם. וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים, הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר־דִּין מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, אֲבָל לְאַחַר גְּזַר־דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׂמֹאל, וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד): בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָּמִין, הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר־דִּין, אֲזַי: בְּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם בְּמֵאֲמָר:

ב **אֲבָל** אֵיךְ יָדְעִינַן בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין? עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיְּזַמֵּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בִּשְׂכַר מִצְוָה זֹאת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ד): שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה; כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים,
כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ' זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה', נוֹסָף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר. כִּי בְּחִינַת כֹּה הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְזֶה הַדָּבָר הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה:

וְאֵלּוּ הַשְּׁתֵּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם,
הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ; אִלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, וְזֶה בְּחִינַת כֹּה, אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר מֵרָחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁלּוּם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם נְבִיא, כִּי רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל: יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו, וְשָׁם בַּפָּסוּק הַזֶּה נִרְמָז עַל שִׁלּוּם שָׂכָר: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָّרַע (תהלים קכו) – שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ; בֹּא יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו – שֶׁיִּשְׁמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹות. רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יָ'בֹא בְּ'רִנָּה נ'שֵׂא אֲ'לֻמֹּתָיו, רָאשֵׁי־תֵבוֹת נָבִיא**:

אֲבָל נָבִיא, שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹות,
אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל־כָּךְ בַּעֲשִׂיָּתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר, נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ. וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת זֶה הַדָּבָר, בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מִקָּרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבָרָה, כְּמוֹ־כֵן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו:

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ – הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין,

כִּי הַמִּצְוֹות הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיֵּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן
קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה; וּכְתִיב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה; וְהַקָּדוֹשׁ־

להתפלל בכוונה ולא היה יכול מחמת הבלבולים כנ"ל, על ידי זה נתעורר להתקרב אל הצדיק, וזכה על ידי זה ממילא לכל המעלות הרמות והנפלאות, שלא עלו על דעתו כלל, כי זכה לתקן כל המידות שבארבע יסודות, וזכה להחריב את כל הצירופים רעים שבמלכות דסטרא אחרא, ובנה מהם דייקא בנין המלכות דקדושה כנ"ל, וזכה להכלל באור האין סוף יתברך ולדבק את עצמו בו בבחינת 'רצוא ושוב', עד שזכה להמשיך על ידי זה אור אחדות האין סוף וטובו, עד שזכה לידיעה שלימה מעין עולם הבא שכל מאורעותיו הם לטובתו, ועל ידי כל זה, גרם תיקון גדול גם בכלל העולם, עד שאפילו הרשעים שהם מאחורי הקדושה נעשו כסא לקדושה, ועוזרים גם הם לעובדי ה' שיבנו בניני המלכות דקדושה.[2]

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "אנכי ה' אלוקיך".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר בעשרת הדברות: **"אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ"**. ורמוז בזה, **פֵּרוּשׁ, הֵן 'ה'"** – מידת הרחמים, **הֵן 'אֱלֹהֶיךָ'** – מידת הדין, **תָּבִין, שֶׁכָּל זֹאת 'אָנֹכִי'** – שהכל מאת ה' והכל בא מאהבת ה', **הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: "בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר", הַיְנוּ** שתזכה לבחינה שמעין העולם הבא שאז יהיה **כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ"ל.**

וכיצד תזכה לבחינה זו, על ידי: **"אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"** – ורמוז בזה, **דְּאִיתָא** – שמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (בראשית פ' טז), **כִּי כָּל הַגָּלֻיּוֹת נִקְרָאִים עַל שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְצֵרִים** – מצערים **לְיִשְׂרָאֵל**, הרי ש'מצרים' מרמז על הגלות, שאז המלכות היא אצל הגויים, ו"אשר הוצאתיך" **הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **כִּי עַל יְדֵי זֶה** שמתוודה לפני הצדיק **עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל**, כי הצדיק מעלה את המלכות לשורשה, לאין סוף.

ומה שנאמר **"מִבֵּית עֲבָדִים" - זֶה רֶמֶז עַל בִּטּוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם 'עֲבָדִים'**, והטעם שהם מכונים בשם 'עבדים', **כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ**, כי מתחת הגלגל שבו סובב הירח ישנם ארבע יסודות שהם 'אש רוח מים עפר', ומהם באים ארבעת היסודות: 'דומם צומח חי מדבר'. **וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'עֶבֶד', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (וישב דף קפא:) על הפסוק: **"הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי" - 'דָּא סִיהֲרָא'** – זהו הירח, שלעתיד לבוא 'ישכיל עבדי', שהלבנה, שהיא בחינת ה'מלכות', תתתקן מפגימתה ותעלה לשורשה. ובזמן הזה הלבנה מכונה 'עבד', משום שעל ידי המידות הרעות והתאוות נפגמת הלבנה שהיא ה'מלכות', ואינה יכולה לעלות לשורשה, וזהו בחינת עבדות, שאינה יכולה לעשות את רצונה. וגם הארבע יסודות שמתחת גלגל הירח מכונים 'עבדים', כי התאוות והמידות הרעות הוא בחינת 'עבדות' לסטרא אחרא[3]. **פֵּרוּשׁ, עַל יְדֵי הַצַּדִּיק**, שהאדם רואה אותו ונותן לו צדקה ומתוודה לפניו, **עוֹלֶה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: "בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר"**, שיודע שכל מאורעותיו אפילו הרעים הם לטובתו, ומקבל הכל באהבה. ויתפרש הפסוק כך: כיצד תזכה לבחינת "אנכי ה' אלוקיך" – שיושוו בעיניך מידת הדין ומידת הרחמים, על ידי "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" – שהמלכות תעלה מבין הגויים, ועל ידי "מבית עבדים" – שיתבטלו המידות הרעות.

תורה ה'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק בתהילים (תהלים צח): **"בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וְכוּ' המלך ה'"**. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: 'כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי', (סנהדרין לז)[4], כי לכל אדם יש תפקיד

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה. [3] עפ"י ליקוטי הלכות (הל' גביית חוב מקרקעות הל' ב'). [4] בגמ' סנהדרין דף ל"ז ע"א איתא: "לא כדיני ממונות דיני נפשות, דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו, דיני נפשות דמו ודם זרעותיו תלויין בו עד סוף העולם, שכן מצינו בקין שהרג את אחיו שנאמר דמי אחיך צועקים, אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך, דמו ודם זרעותיו וכו', לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא וכו', לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", ופירש"י שם: "בשבילי נברא העולם – כלומר חשוב אני

וְזֶה בְּחִינַת חַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא, כַּמּוּבָא בָּאִדְּרָא (נשא דף קלז):
וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּהּ עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ מָה, מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, הַיְנוּ לָאֵין סוֹף; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר, בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפְּשׁוּט שָׁם דֶּרֶךְ ה"מָה" שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשָׂה מִמָּה מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה, וְנַעֲשָׂה תְּלַת **מְאָה** מִתְּלַת **מָה**, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה לְדַעְתּוֹ וּלְשִׂכְלוֹ, הַיְנוּ גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא, שֶׁהוּא בִּחְינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל. אַתָּה הָרְאִיתָ לָדַעַת, שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים, וִיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא:

כִּי הַדְּרָן **וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְקָחֲזִינַן דַּהֲוֵי מְנַסְּרָא מִגַּרְמֵיהוּ לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא** – כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל־יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ"ל, וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה, וְיֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָרַר וְחָזַר לְעֵין בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהֵם אַחוֹרֵי שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וַחֲזִינַן דַּהֲווֹ מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהוּ – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֶבֶר לְעֶבֶר כִּנְסֵירָה מַמָּשׁ. אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ"ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל־יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ מַמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֵּלָת אוֹתוֹ – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים נַעֲשׂוּ כִּפֵּא לַקְּדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הֲנָךְ מְחוֹזָא הַנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**. פֵּרוּשׁ, הֵן **ה'** הֵן **אֱלֹהֶיךָ**
תָּבִין שֶׁכָּל זֹאת **אָנֹכִי**, הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ"ל; **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' טז), כִּי כָּל הַגָּלִיּוֹת נִקְרָאִים עַל־שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְצָרִים לְיִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ"ם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מִבֵּית עֲבָדִים – זֶה רָמֵז עַל בִּטּוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ, וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפא:) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי – דָּא סִהֲרָא, פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק עוֹלָה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר:

ה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בַּחֲצִצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וְכוּ': (תהלים צח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי (סנהדרין לז). נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי, צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם וּלְמִלּוּאַת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם. וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים, הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר־דִּין מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, אֲבָל לְאַחַר גְּזַר־דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׂמֹאל, וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד): בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָּמִין, הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר־דִּין, אֲזַי: בְּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם בְּמֵאֲמָר:

ב **אֲבָל** אֵיךְ יָדְעִינַן בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין? עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיְּזַמְּנוּ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בִּשְׂכַר מִצְוָה זֹאת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ד): שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה; כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים,
כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ' זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה', נוֹסָף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר. כִּי בְּחִינַת כֹּה הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְזֶה הַדָּבָר הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה:

וְאֵלּוּ הַשִּׁתִּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם,
הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ; אִלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, וְזֶה בְּחִינַת כֹּה, אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר מֵרָחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁלּוּם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם נָבִיא, כִּי רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל: יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו, וְשָׁם בַּפָּסוּק הַזֶּה נִרְמָז עַל שִׁלּוּם שָׂכָר: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָّרַע (תהלים קכו) – שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ; בֹּא יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו – שֶׁיִּשְׁמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹות. רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יָ'בֹא בְּ'רִנָּה נ'שֵׂא אֲ'לֻמֹּתָיו, רָאשֵׁי־תֵבוֹת נָבִיא**:

אֲבָל נָבִיא, שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹות,
אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל־כָּךְ בַּעֲשִׂיָּתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר, נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ. וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת זֶה הַדָּבָר, בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מִקָּרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבָרָה, כְּמוֹ־כֵן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו:

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ – הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין,

כִּי הַמִּצְוֹות הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיֵּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן
קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה; וּכְתִיב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה; וְהַקָּדוֹשׁ־

מיוחד בעולם בתיקון הבריאה שאין לאף אדם מלבדו, ורק הוא יכול לעשות זאת, ולכן העולם כולו נברא בשביל אדם זה, כדי שיתקן את מה שצריך לתקן בעולם. **נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי**, ויש לי חלק בתיקון הבריאה, עלי להזהר לברוח מעבירות וממידות רעות כדי שלא לגרום קלקול לי ולכל העולם, ולא רק זאת שעלי לתקן את עצמי כי יש לי תפקיד מיוחד בעולם, אלא גם יש לי כח לתקן את כל העולם[5], ולכן **צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם** – מהם החסרונות והפגמים שבעולם ובאנשיו וכיצד ניתן לתקנם, **וּלְמַלְּאוֹת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם** – וכשאני יודע מהם החסרונות עלי למלאותם ולתקנם, **וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם** – ולבד ממה שאני צריך למלאות את חסרון העולם ולהחזירם בתשובה, עלי גם להתפלל עבורם כשחטאו ונגזר עליהם עונש.

וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה על אנשי העולם שחטאו **הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים** – בשני אופנים, **הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר דִּין** – כשיש קטרוג על העולם אך עדיין לא נגזר הדין לרעה, **מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה** – באופן רגיל, **וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה** בדברים אחרים, **אֲבָל לְאַחַר גְּזַר דִּין** – שכבר נגזר הדין לרעה חס ושלום, **צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה** במאמרים ודיבורים אחרים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׂמֹאל** – שהם מצד הגבורה ומידת הדין את דיבורי התפילה, **וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין הגזירה שראה נבוכדנצר בחלומו (דניאל ד): **"בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָמִין** ובמאמר קדישין שאלתין" – 'הדבר נגזר בגזירת המלאכים המענישים, ובמאמר המלאכים הקדושים', **ורמוז בפסוק** זה כך: "בגזירת עירין פתגמין" - **הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר דִּין** – שכבר נגזר הדין לרעה והתפרסם הגזר דין אצל המלאכים, **אֲזַי: "בְּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין", אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם** ובקשתם **בְּמַאֲמָר** – שאומרים מאמר הקשור לענין זה, ומלבישים בו את תפילתם, ואינם מתפללים באופן רגיל[6].

לאחר שנתבאר שיש חילוק באופן התפילה קודם גזר דין ולאחר גזר דין, יתבאר כעת כיצד יכול האדם לדעת אם הוא קודם גזר דין או לאחר גזר דין.

ב. אֲבָל אֵיךְ יַדְעִינָן – איך יֵדע האדם **בֵּין** אם הוא **קֹדֶם גְּזַר דִּין בֵּין** אם הוא **לְאַחַר גְּזַר דִּין**, כדי לדעת כיצד להתפלל, **עַל יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין**, וכמו שיתבאר כעת. **וְזה** שאפשר לדעת על ידי המצות שהאדם עושה אם הוא קודם גזר דין או לאחריו, הוא **דַּוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׂוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיַּזְמִין לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בִּשְׂכַר מִצְוָה זֹאת**, כי כל כוונתו רק לעשות נחת רוח להקב"ה, ואין כוונתו לתועלת עצמו כלל, ולכן עצם עשיית המצוות היא שכר בשבילו, כי הוא שמח שמחה עצומה שילוד אשה שעשוי מחומר גשמי זוכה לעשות את רצון מלך מלכי המלכים אשר לגדולתו אין חקר[7]. **כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות ד): 'הוי רץ למצוה קלה וברח מן העבירה, **שְׂכַר מִצְוָה - מִצְוָה**'[8], ורמוז בדברי רבותינו אלו הבחינה המובאת לעיל, שיש אדם ששכרו על עשיית המצוה היא שיזמינו לו מן השמים מצוה נוספת, **כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ**.

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י על הפסוק: **"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ', זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'"** (במדבר ל'), **פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה', נוֹסַף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר'. כִּי בְּחִינַת 'כֹּה' הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה** –

מקורות והערות

כעולם מלא, לא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשוך ממנה". [5] מי הנחל. [6] עיין בחיי מוהר"ן (סי' א) וז"ל: "התורה "בחצוצרות" אמר בראש השנה פה ברסלב שנת תקס"ג, וראש השנה חל אז ביום ב' וג', והוא היה ראש השנה הראשון לישיבתו פה ולהתקרבותי אליו, ואז נשמע בעולם הגזירות שרצו לגזור בעולם אשר יצאו בימינו בעוונותינו הרבים, היינו ליקח את בני ישראל לחיל, כי אלו הגזירות התחילו לצמוח בימי מלכות פולין קודם שכבש הקיר"ה מרוסיא את מדינתינו, ואחר כך בתחילת כבישתו את מדינתינו נשקט הדבר קצת ואחר כך חזר ונתעורר שנשמע בעולם שרוצין לגזור כמה גזירות שקורין פונקטין, ואז אמר רבינו ז"ל התורה בחצוצרות, והיא מתחלת כי צריך כל אדם לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי וכו', ולמלאות חסרון העולם ולהתפלל עבורם לה' יתברך וכו' היינו קודם גזר דין וכו' עיין שם, וזה מרמז על הגזירות הנ"ל". ובפרפראות לחכמה כתב: "שמעתי מאבי ז"ל שרימז אז רבינו ז"ל שכבר הוא אחר גזר דין, אך אף על פי כן עסק אז רבינו ז"ל הרבה בכל השנה להמתיק הדבר עד שעל ידי זה פעל בתפילתו שנתעכב הדבר ולא יצאה הגזירה אל הפועל עד קרוב לעשרים שנה אחר הסתלקותו ז"ל". [7] ליקוטי הלכות (הל' העושה שליח לגבות חובו הל' ב'). [8] וברע"ב שם פירש: 'שמהשמים מסייעים ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת, כדי לתת לו שכר על שתיהן'.

וְזֶה בְּחִינַת חַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא, כַּמּוּבָא בָּאִדְּרָא (נשא דף קלז):
וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּהּ עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ מָה, מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, הַיְנוּ לָאֵין סוֹף; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר, בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפָּשׁוּט שָׁם דֶּרֶךְ ה"מָה" שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשָׂה מִמָּה מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה, וְנַעֲשָׂה תְּלַת **מְאָה** מִתְּלַת **מָה**, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה לְדַעְתּוֹ וּלְשִׂכְלוֹ, הַיְנוּ גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל. אַתָּה הָרְאִיתָ לָדַעַת, שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁה' הוּא הָאֱלֹהִים, וִיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא:

כִּי הַדְּרָן וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וְקָחֲזִינַן דַּהֲוֵי מְנַסְּרָא מִגַּרְמֵיהוּ לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל־יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ"ל, וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה, וְיֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָרַר וְחָזַר לְעֵין בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהֵם אֲחוֹרֵי שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וַחֲזִינַן דַּהֲווֹ מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהוּ – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֶבֶר לְעֵבֶר כִּנְסֵירָה מַמָּשׁ. אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ"ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל־יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ מַמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים נַעֲשׂוּ כִּפֵּא לַקְּדֻשָּׁה, וְיִהְבֵּי לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הֲנָךְ מְחוֹזָא הַנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**. פֵּרוּשׁ, הֵן **ה'** הֵן **אֱלֹהֶיךָ**
תָּבִין שֶׁכָּל זֹאת **אָנֹכִי**, הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ"ל; **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' טז), כִּי כָּל הַגָּלִיּוֹת נִקְרָאִים עַל־שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ"ם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל:

מִבֵּית עֲבָדִים – זֶה רָמֵז עַל בִּטּוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ, וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפא:) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי – דָּא סִהֲרָא, פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק עוֹלָה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: בַּה' אֶהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר:

ה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בַּחֲצִצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וְכוּ': (תהלים צח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי (סנהדרין לז). נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי, צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם וּלְמִלּוּאַת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם. וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים, הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר־דִּין מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, אֲבָל לְאַחַר גְּזַר־דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׂמֹאל, וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד): בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָּמִין, הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר־דִּין, אֲזַי: בְּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם בְּמֵאֲמָר:

ב **אֲבָל** אֵיךְ יָדְעִינַן בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין? עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיְּזַמֵּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בִּשְׂכַר מִצְוָה זֹאת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ד): שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה; כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים,
כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ' זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה', נוֹסָף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר. כִּי בְּחִינַת כֹּה הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְזֶה הַדָּבָר הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה:

וְאֵלּוּ הַשְּׁתֵּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם,
הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ; אִלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, וְזֶה בְּחִינַת כֹּה, אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר מֵרָחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁלּוּם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם נְבִיא, כִּי רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל: יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו, וְשָׁם בַּפָּסוּק הַזֶּה נִרְמָז עַל שִׁלּוּם שָׂכָר: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָّרַע (תהלים קכו) – שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ; בֹּא יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו – שֶׁיִּשְׁמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹות. רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יָ'בֹא בְּ'רִנָּה נ'שֵׂא אֲ'לֻמֹּתָיו, רָאשֵׁי־תֵבוֹת נָבִיא**:

אֲבָל נָבִיא, שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹות,
אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל־כָּךְ בַּעֲשִׂיָּתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר, נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ. וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת זֶה הַדָּבָר, בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מִקָּרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבָרָה, כְּמוֹ־כֵן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו:

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ – הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין,

כִּי הַמִּצְוֹות הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיֵּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן
קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה; וּכְתִיב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה; וְהַקָּדוֹשׁ־

שאינו רואה את הדבר במראה ברור ומאיר, **וְ'זֶה הַדָּבָר' הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה** – שרואה את הדבר במראה ברור ומאיר. וְכעין **אִלּוּ הַשְּׁתֵּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, אִלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ, לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ**[9], **וְזֶה בְּחִינַת 'כֹּה', אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר מֵרָחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה. וְשִׁלּוּם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם 'נָבִיא', כִּי רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל: "יְ'בֹא בְ'רִנָּה נ'שֵׂא אֲ'לֻמּוֹתָיו", וְשָׁם בַּפְּסוּק הַזֶּה נִרְמַז עַל שִׁלּוּם שָׂכָר: "הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נוֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע"** (תהלים קכו) **- שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ,** וזורע את מצוותיו מתוך דמעה, אך לבסוף **"בֹּא יָבֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמּוֹתָיו" - שֶׁיִּשְׂמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹת. רָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל "יְ'בֹא בְ'רִנָּה נ'שֵׂא אֲ'לֻמּוֹתָיו", רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'נָבִיא'**, הרי ש'נביא' מרמז על שילום שכר, וזה נקרא 'נביא' – שילום שכר, ב'אספקלריא שאינה מאירה' – שמגיע לזמן רחוק. **אֲבָל נָבִיא שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּ'זֶה הַדָּבָר'**, שזה מרמז על אדם **שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹת, אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל כָּךְ בַּעֲשִׂיָּתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר**, משום שהוא שמח כל כך שזוכה לעשות נחת רוח להקב"ה, וזהו כל רצונו ותשוקתו, והוא בטל לגמרי להקב"ה, עד שאין לו שום רצון עצמי להנאה ושכר, **נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ** – השכר שלו **בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ**[10]. **וְזֶה בְּחִינַת 'נָבִיא', הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת 'זֶה הַדָּבָר', בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מִקָּרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבְרָה, כְּמוֹ כֵּן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו**[11].

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שָׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ - הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין אם הקטרוג שהתעורר בשמים על ישראל הוא **קֹדֶם גְּזַר דִּין** לרעה או **לְאַחַר גְּזַר דִּין**, והטעם, **כִּי הַמִּצְוֹת הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה**, כי הם כנגד קומה שלימה של האדם, כי ישנם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים[12], **וְהֵם מְחַיִּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן קוֹמַת אָדָם** – רמ"ח ושס"ה איבריו, **הֵן קוֹמַת עוֹלָם**, כי העולם הוא קומה שלימה, ויש בו בחינת ראש ולב ושאר האיברים, **הֵן קוֹמַת שָׁנָה**, כי השנה היא קומה שלימה, ויש בה בחינת ראש ולב ושאר איברים, **כִּי עוֹלָם** – המקום שבעולם, **שָׁנָה** – הזמן שבעולם, **נֶפֶשׁ** – הנבראים שבעולם **- הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת** – השפע הזקוק להם לקיומם **מֵהַמִּצְוֹת**, וכל מצוה היא כנגד חלק מסוים

מקורות והערות

[9] ובפרפראות לחכמה הקשה, איך יתכן לומר שאם לא היו נותנין לו עולם הבא בשכרה לא היה עושה אותה, הלא גזירת המלך הוא והאדם יענש אם לא יעשה את המצוות, ואם כן גם אם לא יתנו לו עולם הבא כשכר הוא מוכרח לעשות את המצוות. וכתב שלכן בהכרח לפרש, שכוונתו שעיקר ההנאה שמקבל בשעת עשיית המצוה הוא מחמת שיודע שיש שכר עולם הבא בשבילה, ומה שכתב שאילו לא היו נותנין לו עולם הבא בשכרה לא היה עושה אותה, היינו שלא היה עושה אותה בהנאה ובשמחה, רק מחמת שגזירת המלך עליו ומוכרח לעשותה, ואילו יתכן לומר שהמלך לא יקפיד עליו אם לא יעשנה לא היה עושה אותה, מאחר שאין לו הנאה בה. ועוד כתב לפרש, שכוונתו על דרך שפירש רש"י בפרשת יתרו בפסוק 'וידבר אלקים וכו', לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל עליהם שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות ר"ל, כגון אם אין לו טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית וכן כל כיוצא בזה, והוא מהדר לקיים גם אלו המצוות אך כוונתו בשביל השכר שיקבל, ובלא זה לא היה עושה מצוות אלו. [10] ואין הכוונה שממאס את העולם הבא, כי זהו התכלית של כל העולם הזה שהאדם יזכה לעולם הבא, אלא שגם רצונו בעולם הבא אינו להנאתו האישית אלא משום שזהו הנחת רוח של הקב"ה שהאדם ידבק בו לנצח בעולם הבא, ולכן העולם הבא שלו הוא במצוה עצמה, כי על ידי עשיית המצוה הוא נדבק בהקב"ה ועושה נחת רוח להקב"ה. עפ"י ביאור הליקוטים. [11] ובפרפראות לחכמה ביאר בזה, כי על פי רוב בא עשיית המצוה לאדם בצער שזה בחינת הלוך ילך ובכה וכו' שמצטער בעשייתה, רק שהכתוב מבטיחו שעתיד לקבל שכרו שזה בחינת יבוא ברנה נושא אלומותיו ולפום צערא אגרא. ועל כן אז ישמח מאוד, אבל מאין נמשך השמחה לאדם עכשיו בעולם הזה בשעה זו גופא שמצטער בעשיית המצוה, ואף על פי כן שמח בליבו מאוד על שזוכה לעשות מצוותיו יתברך, והלא עכשיו אין רואה עדיין שום קיבול שכר על זה ומאין יבוא לו השמחה, רק שזה בחינת נבואה והנח להם לישראל וכו' בני נביאים הם כמו שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים ס"ו.), ואף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, ונפשו יודעת מאוד גודל נעימות נפלאות חלקו וגורלו של מי שזוכה לעשות מצוה, שזה בחינת י'בוא ב'רנה נ'ושא א'לומותיו ראשי תיבות נבי"א, כי יש בכל אחד מישראל בחינת נבואה, שרואה בנבואה התנוצצות והארה מהקיבול שכר שלעתיד על המצוות, שזהו בחינת ראשי תיבות דייקא, כי אף על פי שאין התיבות מבוארין להדיא מכל מקום מי שיודע לקרות גם בראשי תיבות הדבר אצלו כמבואר בהדיא, רק שאף על פי כן הוא נכתב רק בראשי תיבות. כמו כן ההנאה והשמחה שמקבל עכשיו כבר מקיבול השכר שלעתיד הוא בחינת ראשי תיבות של הקיבול שכר והוא בבחינת נבואה, כי השגה והארה זו בעולם הזה הוא בבחינת נבואה. רק שגם בזה יש שתי בחינות: כי מי ששמחתו רק במה שנפשו יודעת מאוד שיקבל שכר בעולם הבא עבור המצוה, זה בחינת אספקלריא שאינה מאירה, ומי שזוכה ששמח בעשיית המצוה עצמה, זה בחינת אספקלריא המאירה, שזה בחינת נביא בבחינת זה הדבר. כי השגה והארה הזאת בוודאי אי אפשר להשיג בעולם הזה בשכל האנושי, רק על ידי הארה והתנוצצות קדוש שהוא בחינת נבואה ממש בבחינת זה הדבר, ואי אפשר לבאר בכתב כל כך. [12] מי הנחל.

וְזֶה בְּחִינַת חַד גַּלְגַּלָּא דְּעֵינָא, כַּמּוּבָא בָּאִדְּרָא (נשא דף קלז):
וּלְזִמְנָא דְּאָתֵי יִשְׁתַּכַּח בָּהּ עֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי – זֶה בְּחִינַת כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה עַצְמוֹ מָה, מְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ לְעֵינָא חַד דְּרַחֲמֵי, הַיְנוּ לָאֵין סוֹף; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁחוֹזֵר, בִּבְחִינַת רָצוֹא וָשׁוֹב, אָז מַמְשִׁיךְ מֵאוֹר אֵין סוֹף הָאַחְדוּת הָרָצוֹן הַפְּשׁוּט שָׁם דֶּרֶךְ ה״מָה״ שֶׁלּוֹ, וְנַעֲשָׂה מִמָּה מֵאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אַל תִּקְרֵי מָה, אֶלָּא מֵאָה, וְנַעֲשָׂה תְּלַת **מְאָה** מִתְּלַת **מָה**, וּמַמְשִׁיךְ אוֹר הַזֶּה לְדַעְתּוֹ וּלְשִׂכְלוֹ, הַיְנוּ גַּרְבֵּי דְּמִשְׁחָא, שֶׁהוּא בִּחְינַת שֵׂכֶל כַּנַּ״ל. אַתָּה הָרְאִיתָ לָדַעַת, שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹר אֵין סוֹף לְדַעְתּוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאַחְדוּת, שֶׁה׳ הוּא הָאֱלֹהִים, וִיבָרֵךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב עַל הַכֹּל כְּמוֹ לֶעָתִיד לָבוֹא:

כִּי הַדֶּרֶן **וְאָתָאן לְבָתַר תְּרֵיסַר** יַרְחֵי **שַׁתָּא וְקָחֲזִינַן דַּהֲוֵי מְנַסְּרָא** מִגַּרְמֵיהוּ **לְבִנְיָנָא** הֲנָךְ **מְחוֹזָא** – כִּי מֵאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁעַל־יָדָם נִתְתַּקֵּן מַלְכוּת הַנַּ״ל, וְאַחֲרֵיהֶם הוּא הַטֻּמְאָה, וְיֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיּוֹצְאִין מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא, שֶׁהָרַר וְחָזַר לְעֵין בְּאֵלּוּ שֶׁהֵם בָּתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, שֶׁהֵם אֲחוֹרֵי שְׁנֵים־עָשָׂר שְׁבָטִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיּוֹצְאִין מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וַחֲזִינַן דַּהֲווֹ מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהוּ – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, הַחֲקוּקִים עַל עַצְמוֹתָם, וְהַחֲקִיקָה עוֹבֵר מֵעֵבֶר לְעֵבֶר כִּנְסֵירָה מַמָּשׁ. אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַנַּ״ל נִתְעוֹרֵר בִּתְשׁוּבָה עַל־יְדֵי שֶׁרֶץ קָטָן שֶׁבִּנְחִירָיו, עַל־יְדֵי שֶׁהִרְגִּישׁ מַמְאָה קְטַנָּה שֶׁמְּבַלְבֶּלֶת אוֹתוֹ – עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָתוֹ גּוֹרֵם, שֶׁגַּם אֵלּוּ הָרְשָׁעִים נַעֲשׂוּ כִּפֵּא לַקְּדֻשָּׁה, וְיִהְיֶה לְבִנְיָנָא הֲנָךְ מְחוֹזָא – שֶׁעוֹזְרִים גַּם הֵם לְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם, שֶׁיִּבְנוּ הֲנָךְ מְחוֹזָא הַנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ**. פֵּרוּשׁ, הֵן **ה׳** הֵן **אֱלֹהֶיךָ**
תָּבִין שֶׁכָּל זֹאת **אָנֹכִי**, הַיְנוּ שֶׁתְּקַיֵּם: בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר, הַיְנוּ כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב כַּנַּ״ל; **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ׳ טז), כִּי כָּל הַגָּלִיּוֹת נִקְרָאִים עַל־שֵׁם גָּלוּת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְצָרִים לְיִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק נִתְבַּטֵּל מַלְכוּתָם וּמֶמְשַׁלְתָּם שֶׁל הָעַכּוּ״ם, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה מִתּוֹכָם מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל:

מִבֵּית עֲבָדִים – זֶה רָמֵז עַל בִּטּוּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל אַרְבַּע יְסוֹדוֹת, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם עֲבָדִים, כִּי כָּל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת הֵם מִתַּחַת גַּלְגַּל הַיָּרֵחַ, וְהַיָּרֵחַ מְכֻנֶּה בְּשֵׁם עֶבֶד, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפא:) הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי – דָּא סִהֲרָא, פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק עוֹלָה הַמַּלְכוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְנִתְבַּטְּלִים הַמִּדּוֹת רָעוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָאָדָם בָּא לִבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא, לִבְחִינַת: בַּה׳ אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹהִים אֲהַלֵּל דָּבָר:

ה

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי וְכוּ׳: (תהלים צח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לוֹמַר: כָּל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִילִי (סנהדרין לז). נִמְצָא, כְּשֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִילִי, צָרִיךְ אֲנִי לִרְאוֹת וּלְעַיֵּן בְּכָל עֵת בְּתִקּוּן הָעוֹלָם וּלְמִלּוּאַת חֶסְרוֹן הָעוֹלָם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲבוּרָם. וְעִנְיַן הַתְּפִלָּה הֵן בִּשְׁנֵי פָּנִים, הַיְנוּ קֹדֶם גְּזַר־דִּין מִתְפַּלְּלִין כְּסֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, אֲבָל לְאַחַר גְּזַר־דִּין צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ הַתְּפִלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הַמַּלְאָכִים הָעוֹמְדִים לִשְׂמֹאל, וְלֹא יְקַטְרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דניאל ד): בִּגְזֵרַת עִירִין פִּתְגָּמִין, הַיְנוּ לְאַחַר גְּזַר־דִּין, אֲזַי: בְּמֵאמַר קַדִּישִׁין שְׁאֵלְתִּין, אֲזַי הַצַּדִּיקִים מַלְבִּישִׁים שְׁאֵלָתָם בְּמֵאֲמָר:

ב **אֲבָל** אֵיךְ יָדְעִינַן בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין בֵּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין? עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים, יְכוֹלִין אֲנַחְנוּ לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, אֶלָּא הוּא רוֹצֶה שֶׁיְּזַמֵּן לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִצְוָה אַחֶרֶת בִּשְׂכַר מִצְוָה זֹאת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ד): שְׂכַר מִצְוָה – מִצְוָה; כִּי הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְבֵין נְבוּאַת שְׁאָר נְבִיאִים,
כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ׳ זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה׳, פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י: כָּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכֹה אָמַר ה׳, נוֹסָף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר. כִּי בְּחִינַת כֹּה הוּא אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, וְזֶה הַדָּבָר הוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה:

וְאֵלּוּ הַשִּׁתִּי בְּחִינוֹת נְבִיאוּת יֵשׁ בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: יֵשׁ אָדָם,
הָעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ; אִלּוּ לֹא הָיוּ נוֹתְנִין לוֹ עוֹלָם הַבָּא בִּשְׂכָרָהּ לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ, וְזֶה בְּחִינַת כֹּה, אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, כְּמוֹ אָדָם שֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר מֵרָחוֹק, כֵּן הוּא עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בִּשְׁבִיל שְׂכָרָהּ הַבָּא לְעֵת רָחוֹק, הַיְנוּ אַחַר עוֹלָם הַזֶּה, וְשִׁלּוּם שָׂכָר נִקְרָא בְּשֵׁם נָבִיא, כִּי רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל: יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו, וְשָׁם בַּפָּסוּק הַזֶּה נִרְמָז עַל שִׁלּוּם שָׂכָר: הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָّרַע (תהלים קכו) – שֶׁמִּצְטַעֵר בַּעֲשִׂיָּתָהּ; בֹּא יָבֹא בְּרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו – שֶׁיִּשְׁמַח לֶעָתִיד, כְּשֶׁיְּקַבֵּל שְׂכַר הַמִּצְוֹות. רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יָ׳בֹא בְּ׳רִנָּה נ׳שֵׂא אֲ׳לֻמֹּתָיו, רָאשֵׁי־תֵבוֹת נָבִיא**:

אֲבָל נָבִיא, שֶׁמִּתְנַבֵּא בְּזֶה הַדָּבָר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בִּשְׂכַר הַמִּצְוֹות,
אֶלָּא רוֹצֶה בַּמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁהוּא מְשַׂמֵּחַ כָּל־כָּךְ בַּעֲשִׂיָּתָהּ, עַד שֶׁמְּמָאֵס בְּכָל מִין שָׂכָר, נִמְצָא שֶׁעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ בְּהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ. וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא, הַיְנוּ שִׁלּוּם שָׂכָר, בִּבְחִינַת זֶה הַדָּבָר, בִּבְחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, כְּמוֹ אָדָם הָרוֹאֶה דָּבָר מִקָּרוֹב בִּרְאִיָּה יָפָה וּבָרָה, כְּמוֹ־כֵן הוּא נֶהֱנֶה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, וּשְׂכָרוֹ נֶגֶד עֵינָיו:

וּמִי שֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַזֹּאת, שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין רוֹצֶה בְּשׁוּם שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִילָהּ – הוּא יָכוֹל לֵידַע בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין,

כִּי הַמִּצְוֹות הֵם קוֹמָה שְׁלֵמָה, וְהֵם מְחַיֵּין אֶת כָּל הַקּוֹמוֹת, הֵן
קוֹמַת אָדָם, הֵן קוֹמַת עוֹלָם, הֵן קוֹמַת שָׁנָה, כִּי עוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ – הֵן מְקַבְּלִין הַחִיּוּת מֵהַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה; וּכְתִיב (שם קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה; וְהַקָּדוֹשׁ־

בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות, וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתִקּוּנָן וּכְסִדְרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מַהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת? קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ', וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לְיַדֵּעַ לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר־דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר־דִּין. גַּם יָכוֹל לְיַדֵּעַ עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הֵינוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז) בְּשַׁבָּת: זְכָרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הֵינוּ שֶׁשִּׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ. [וְזֶהוּ:] (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג **וְעִקַּר** הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב. וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעֲרָא בָּעֲבֵי מַטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, וְדָא אִנּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן; וּבִשְׂכִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, הֵינוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמְּשַׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא. וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, הֵינוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהלים עז): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעֲרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמַע לְבַרְיָתָא: וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הֵינוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ', הֵינוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הֵינוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג): ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קנ): גְּבוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך דף צ.): זְכָיִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהֵינוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לְבַרְיָתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ. וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטְרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם גִּגְלִיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפָעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד **אֲבָל** צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּמַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יא): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה: וְזֶהוּ (שבת נו: ובסנהדרין כא.): יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הֵינוּ יִרְאָה חִיצוֹנִית, נָעַץ קָנֶה בַּיָּם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּפְּיִתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלֹא יִשְׁתַּמַּע לְבַרְיָתָא: **וְעִקַּר** – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהלים פח): גֹּעַר חַיַּת קָנֶה, כְּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רנב): קָנֶה חֵי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הֵינוּ שֶׁלֹּא תַחְמִיץ חָכְמָתְךָ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן גֶּעֱר, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּנֶגֶד: קָנֶה חָכְמָה קָנָה בִּינָה דִּקְדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כְּדְאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא: **וְתַאֲמִין,** כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֳרָנִין. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי טו): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שם ב): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְכוּ'. וְתֵדַע, שֶׁנָּעַץ קָנֶה הֵינוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת

מהעולם, השנה, והנפש. וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לג): **"וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה"**, הרי שכל הבריאה שהיא מעשה ה' מתקיימת ומקבלת חיות מהאמונה, **וּכְתִיב** (שם קיט): **"כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה"**, הרי שהמצוות הם בחינת אמונה, כי הם מחדירות אמונה באדם, ונמצא שהבריאה כולה מקבלת חיות מהמצוות שהם בחינת אמונה.

וְהנה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹת, כי הקב"ה הוא ורצונו אחד הם, ואין זה כמו אצל אדם בשר ודם שהוא ורצונו אינם אחד, **וּכְשֶׁמַּעֲשֵׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתִקּוּנָן וּכְסִדְרָן**, שבני אדם עושים את רצון ה' ואז אין שום צער ודין בעולם, **אֲזַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם** – במעשיו **וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קד): **"יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו", כְּמוֹ בַּעַל מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה - אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּה. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹת, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ** – כי הם מאוחדים עם הקב"ה, ולכן כשהקב"ה שמח, השמחה מתלבשת גם במצוות. **וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ** – ששמח בעצם קיום המצוה ואינו צריך שכר אחר, **נִמְצָא כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִׂّמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו**, כי שמחת הקב"ה היא מלובשת במצוות, ושמחת האדם במצוות היא מקושרת ומחוברת עם שמחת הקב"ה שבמצוות. **וְזֶה בְּחִינַת** מה **שנאמר** (שם קמט): **"יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו"** – ששמחת ישראל מקושרת בשמחת הקב"ה. **נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שָׁנָה, נֶפֶשׁ**, משום שבני אדם אינם עושים את רצון ה' וצריך להענישם - **אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין כשגזר הקב"ה את המבול על העולם בגלל חטאיהם המרובים (בראשית ו): **"וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ"**, הרי שכשהקב"ה מעניש את בני האדם יש לו עצב מכך, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ** בגמרא (סנהדרין מו.): 'בשעה שאדם מצטער (שבאה עליו פורענות בגלל עוונותיו), **שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת, קָלַנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ'** קלני מזרועי' – ראשי כבד עלי וזרועי כבד עלי. **וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה** – בתוך שמחת הקב"ה שמלובשת במצוות, **יָכוֹל בְּוַדַּאי לֵידַע לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה** – לפי הרגשת השמחה שמרגיש בעשיית המצוה, **אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר דִּין**, כי לאחר גזר דין מתמעטת שמחת הקב"ה בגלל צערו על שבני אדם נענשים, ואז גם מתמעטת השמחה של אותו אדם ואינו יכול לעשות את המצוות בשמחה שלימה, כי שמחת האדם מקושרת בשמחת הקב"ה. **גַּם יָכוֹל לֵידַע עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה** של העולם ושל השנה ושל הנפש **נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹת, אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹת, הַיְנוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם שָׁנָה נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹת**, כמבואר לעיל שהמצוות הם קומה שלימה, ויש בהם בחינת ראש ולב ושאר אברים, וכל מצוה מחיה ומקיימת חלק מסוים בעולם שנה נפש שכנגדה, ולכן כשנגזר על חלק מסוים מהעולם שנה נפש גזירה, מתמעטת השמחה במצוה שהיא כנגד חלק זה. וכשהצדיק יודע אם נגזר הדין או לא, הוא יודע האם צריך להלביש את תפילתו במאמרים אחרים או לא, וכן כשיודע על איזה חלק בעולם נגזר הדין, הוא יודע על איזה חלק בעולם הוא צריך להתפלל.

וְמדרגה זו שהאדם שמח במצוות עצמם ואינו חפץ בשכר אחר, זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז.) **בְּשַׁבָּת** – לענין יום השבת: **'זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת'** – שכבר מיום ראשון יזכור האדם את השבת ויתכונן לקראתה, שאם תהיה לו מנה יפה ישמרנה לשבת, **ומרומז במאמר זה, הַיְנוּ שִׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שַׁבָּת'**, כי שבת היא מעין עולם הבא, ומרגישים בה אחד משישים מהתענוג שבעולם הבא (ברכות נז:), ולכן תענוג עולם הבא מכונה 'שבת', ותענוג עולם הבא זה **יַרְגִּישׁ בְּ'שִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה'**, שֶׁהֵן בְּחִינַת **מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם שָׁנָה נֶפֶשׁ**, שכוללים את כל מה שנברא בששת ימי המעשה, ולכן מעשה המצוות מכונים 'ששת ימי המעשה', דהיינו שראוי לאדם שירגיש במעשה המצוות עצמם את תענוג עולם הבא, ולא יצטרך לחכות עד שיגיע לעולם הבא.

[וְזֶהוּ] מה **שנאמר** (דברים כד) **"בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ"**, 'שצריך לשלם לפועל את שכרו באותו יום שעבד בו', **ורמוז בזה, שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ** של האדם **מֵהַמִּצְוֹת בְּעַצְמָן**, ואז יקבל את שכרו באותו יום שמקיים את המצוות, כי שכרו הוא עצם עשיית המצוה, והמשך הפסוק הוא: **"וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ** – דהיינו אחר סיום היום, הרומז **לְאַחַר מוֹתוֹ** – סיום החיים.

בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות, וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא תְּקוּנָן וּכְסִדְרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מַהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת? קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ', וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לְיַדֵּעַ לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר־דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר־דִּין. גַּם יָכוֹל לְיַדֵּעַ עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הֵינוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז) בְּשַׁבָּת: זְכָרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הֵינוּ שֶׁשִּׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ. [וְזֶהוּ:] (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג **וְעִקַּר** הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב. וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשָׂה רְעָמִים, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעֲרָא בָּעֲבֵי מַטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, וְדָא אִנּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן; וּבִשְׁבִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מַטְרָא, הֵינוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמַּשָּׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא. וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מַטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, הֵינוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהלים עז): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעֲרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשָׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמַע לְבַרְיָתָא: וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הֵינוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ', הֵינוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשָׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הֵינוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג): ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קנ): גְּבוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך דף צ.): זְכָיִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהֵינוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לְבַרְיָתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ. וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטְרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפָעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד **אֲבָל** צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁנַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּמַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יא): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה: וְזֶהוּ (שבת נו: ובסנהדרין כא.): יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הֵינוּ יִרְאָה חִיצוֹנִית, נָעַץ קָנֶה בַּיָּם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּפְּיִתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלָא יִשְׁתַּמַּע לְבַרְיָתָא: **וְעִקָּר** – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהלים פח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, כְּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רנב): קָנֶה חֵי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הֵינוּ שֶׁלֹּא תַחְמִיץ חָכְמָתְךָ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן גְּעַר, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ, שֶׁלֹּא יִבָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּנֶגֶד: קָנֶה חָכְמָה קָנָה בִּינָה דִּקְדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כְּדְאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא: **וְתַאֲמִין,** כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֳרָנִין. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי טו): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שם ב): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְכוּ'. וְתֵדַע, שֶׁנָּעַץ קָנֶה הֵינוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת

לאחר שנתבאר שראוי לאדם שישמח בעצם עשיית המצוה ולא יצטרך שום שכר אחר, ואז יוכל לדעת אם הוא קודם גזר דין או לא, וידע כיצד להתפלל, יתבאר כעת כיצד יכול האדם להגיע למדריגה זו, לשמוח בעצם עשיית המצוה.

ג. וְהנה עִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): **"נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי". וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמוּמִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ** – המידות הרעות והתאוות המעקמות את ליבו מדרך הישר, **שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם צז): **"וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה"** – שמי שליבו ישר זוכה לשמחה.

וְעַקְמוּמִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): **'לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב,** שנאמר "והאלהים עשה שיראו מלפניו"' – שעל ידי קול הרעם שמפחיד את האדם, האדם מתעורר לפחד מה' ומתיישרת העקמומית שבליבו, וְרמוז במאמר זה, כי **'רְעָמִים' הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ** – שמשתמש בכוחותיו להתפלל בקול רם, **וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה 'רְעָמִים'.** (ורעמים אלו מפשטים את העקמימיות שבלב, וכמו שיתבאר הטעם בהמשך). **וראיה לדבר שזה מכונה 'רעמים', כִּי אִיתָא** – מובא **בַּזֹּהַר** (פינחס רלה:) המבאר כיצד נעשים הרעמים שבשמים: **'כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעְרָא בְּעֵבִי מִטְרָא** – כשהקול יוצא מהמלאכים ופוגע בעני מטר (כי ישנם מלאכים מבחינת הגבורה שהם כנגד שש טבעות שבקנה וכשהם מתחברים יחד הם מוציאים קול, והקול הזה פוגע בעני מטר), **אִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא** – נשמע הקול לבריות שבעולם, **וְדָא אִינּוּן רְעָמִים** – ואלו הם הרעמים', הרי שהרעמים שבשמים באים על ידי קול, וכך גם בחינת ה'רעמים' שנעשים על ידי התפילה הם באים על ידי קול שמוציא בכח בתפילתו. **וְעִקַּר הָרְעָמִים** שבשמים **הֵם מִגְּבוּרוֹת,** כידוע שיש למעלה בחינת 'חסד' ובחינת 'גבורה', והרעמים הם מבחינת ה'גבורות', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב כו): **"וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן". וּבִשְׁבִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין** על הרעמים: **'שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'** מלא עולם', והטעם הפנימי בברכה זו הוא כי הם באים מבחינת ה'גבורות'. **וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל,** כי כשם שהרעמים שבשמים באים מ'גבורות', כך גם הרעמים שבתפילה באים על ידי גבורה וכח. **וְהַקּוֹל הַזֶּה** שמוציא בתפילתו **פּוֹגֵעַ בְּ'עֵבֵי מִטְרָא'** – בעני מטר, **הַיְנוּ בְּחִינַת** השכל **וְהַמֹּחִין** של האדם, שמכונה 'עני מטר' משום **שֶׁמַּשָּׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (פינחס רלה:) על הפסוק: **"בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן" - 'מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא'** – מלבנונית המוח, שמהמוח יורדים טיפות לקרר את חום הגבורה שבלב, ולכן מכונה המוח 'עני מטר' על שם הטיפות שיורדות ממנו. **וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ** הקול שבתפילה **בְּעֵבֵי מִטְרָא** – בעני מטר, דהיינו במוח של האדם, **אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא** – נשמע הקול לבריות ומעוררם לעבודת ה'[1], **הַיְנוּ בְּחִינַת 'רְעָמִים'** שגם הם נשמעים לבריות.

וְזֶהוּ מה שנאמר (תהלים עז): **"קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל",** ורמוז בפסוק זה, כי 'בגלגל' **הַיְנוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא** – בגלגל המוח, **כַּד אַעְרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא** – כשפוגע הקול בגלגל המוח, **נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמָע לִבְרִיָּתָא** – לבריות. **ויתפרש** הפסוק: 'קול רעמך' – **כיצד נהפך** הקול לרעם, על ידי 'בגלגל' – גלגל המוח.

ועל ידי שהקול שבתפילה פוגע במוח ונעשה רעם, על ידי זה מתעורר הלב, וכמו שיתבאר כעת, **וְזֶה** מה שנאמר (שם מט): **"פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת** והגות ליבי תבונות", ורמוז בפסוק זה, **הַיְנוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הַיְנוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא** – בגלגל המוח ששם משכן החכמה, **וְעַל יְדֵי זֶה: "וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ' תבונות", הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה הָרַעַם** – היינו על ידי זה שנתעורר הרעם, **נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה'** (עיין ברכות כד: ובהרא"ש ורבינו יונה שם, ובשו"ע סימן ק"א) – שכשאדם מתפלל בקול רם זה מעורר אותו להתפלל בכוונת הלב, ולכן על ידי שמתפלל בקול רם והקול פוגע במוח ונעשה רעם, הרעם הזה מעורר את הלב לכוון בתפילה ושליבו יתלהב מדיבורי התפילה[2], וכיון שהלב

בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות, וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתִקּוּנָן וּכְסִדְרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת? קַלַּנִי מֵרָאשַׁי וְכוּ', וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לְיַדֵּעַ לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר־דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר־דִּין. גַּם יָכוֹל לְיַדֵּעַ עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הֵינוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז) בְּשַׁבָּת: זְכָרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הֵינוּ שֶׁשִּׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ. [וְזֶהוּ:] (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג **וְעִקַּר** הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב. וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעֲרָא בָּעֲבֵי מַטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, וְדָא אִנּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן; וּבִשְׂכִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, הֵינוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמְּשַׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא. וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, הֵינוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהלים עז): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעֲרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמַע לְבַרְיָתָא: וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הֵינוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ', הֵינוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הֵינוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג): ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קנ): גְּבוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך דף צ.): זְכָיִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהֵינוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לְבַרְיָתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ. וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטְרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפָעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד **אֲבָל** צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּמַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יא): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה: וְזֶהוּ (שבת נו: ובסנהדרין כא.): יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הֵינוּ יִרְאָה חִיצוֹנִית, נָעַץ קָנֶה בַּיָּם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּפְּפִיתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלָא יִשְׁתַּמַּע לְבַרְיָתָא: **וְעִקַּר** – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהלים פח): גֹּעַר חַיַּת קָנֶה, כְּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רנב): קָנֶה חֵי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הֵינוּ שֶׁלֹּא תַחְמִיץ חָכְמָתְךָ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן גֹּעַר, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּנֶגֶד: קָנֶה חָכְמָה קָנָה בִּינָה דִּקְדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כְּדְאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא: **וְתַאֲמִין,** כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֳרָנִין. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי טו): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שם ב): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְכוּ'. וְתֵדַע, שֶׁנָּעַץ קָנֶה הֵינוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת

מכוון בתפילה כראוי מתעורר הלב מעקמומיתו ומתיישר, כי דיבורי התפילה הנאמרים בהתעוררות ובהתלהבות מחדירים באדם אמונה ודביקות בה'. וכשהלב מתיישר מעקמומיותו זוכה האדם לשמחה, ואז הוא יכול לעשות את המצוות בשמחה שלימה ואמיתית.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין'** – שאנשים מקבלים את דבריו, ומרומז בדברי חכמינו ז"ל, **כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא** – מצד **דְּיִצְחָק** שהוא בחינת גבורה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו"**, הרי שרעם הוא נמשך מבחינת ה'גבורה', ויראת שמים היא בחינת 'גבורה', כמו שנאמר ביצחק שהוא בחינת גבורה "פחד יצחק" (בראשית לא), ומי שיש בו יראת שמים שהיא בחינת 'גבורה', כשהוא מתפלל בכח ובקול, קולו יוצא מבחינת הגבורות, ואז קולו פוגע במוח ונעשה רעמים, **וְעַל יְדֵי זֶה 'דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין', הַיְנוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לִבְרִיָּתָא** – נשמע הקול לבריות ומעוררם לעבודת ה', **כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה** – שם ביראת שמים תלויה השמיעה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (חבקוק ג): **"ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי"**, ורמוז בפסוק זה שבחינת השמיעה ובחינת היראה תלויים זה בזה, ולכן על ידי יראת שמים, שעל ידי זה קולו יוצא מבחינת הגבורות, הוא זוכה לבחינת השמיעה, שקולו נשמע לבריות.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים קג): **"גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ"**, **וְאִיתָא** – מובא **בַּזֹּהַר** על פסוק זה (לך לך צ.) כי "לשמוע בקול דברו" היינו: **'זַכָּיִן לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵילָא'** – שאותם המתגברים על יצרם זוכים לשמוע קול מלמעלה כשהם צריכים, ורמוז בדברי הזוהר מה שהתבאר לעיל, כי 'גבורי כח' עושי דברו' - **הַיְנוּ עַל יְדֵי הַגְּבוּרוֹת** – 'גבורי כח', **נַעֲשֶׂה רְעָמִים**, וזהו 'עושי דברו' – שעושים מהדיבור רעמים, **וְעַל יְדֵי זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהַיְנוּ: "וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת"**, כמבואר לעיל שבפסוק זה רמוז שעל ידי הרעם מתעורר הלב, **וְהראיה** ששייך בלב שמיעה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלכים א ג): **"וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ"**, הרי שהשמיעה היא בלב, **וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לִבְרִיָּתָא** – לבריות, **וְזֶהוּ: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ"**, שהלב שומע את הקול והבריות שומעים, ומה שנאמר בזוהר שזוכים לשמוע קול מלמעלה, היינו שהלב זוכה לשמוע את הקול הבא מלמעלה, מהמוח.

וְבחינת 'רעמים' זו, **זֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר**, והטעם כי השופר **דָּא** – זהו **שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל**, והטעם שהשופר נעשה מאיל, כדי להזכיר את **אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק**, דהיינו את עקידת יצחק, ויצחק הוא בחינת גבורה, ואם כן השופר הוא בחינת 'גבורה', והרעם הוא גם כן מ'גבורה', **בְּחִינַת: "וְרַעַם גְּבוּרוֹתָו"**, נמצא שקול השופר הוא בחינת 'רעמים' ויכול גם כן לפשט עקמומית שבלב. **וְזֶהוּ** מה שנאמר (תהלים פט): **"אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה"** – שיודעים להריע בשופר - **'יוֹדְעֵי' דַּיְקָא**, והידיעה היא במוח, וזה מרמז **שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל** של השופר **בַּמֹּחַ**, שהוא **בְּחִינוֹת 'עָבֵי מִטְרָא'** – עננו מטר, **וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת 'רְעָמִים'**. **וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד**, כמבואר לעיל שמי שיש לו יראה קולו נעשה רעמים, ואז כשתוקע בשופר נעשה קול השופר בחינת 'רעמים', ומפשט עקמימיות שבלב, **בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים**, כי בשכר זה שנתעורר מה'רעמים' שבשופר, ישמור אותו ה' מהיזק הרעמים[3]. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בתפילת מוסף של ראש השנה, לענין מתן תורה: **"בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפַעְתָּ"** – ורמוז בפסוק זה, **שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם** והציל אותם **מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים**.

לאחר שנתבאר שהקול שהאדם מוציא בכח בתפילתו פוגע במוח ונעשה רעמים, ועל ידי זה מתעורר הלב ונפשט מעקמימותו, ואז זוכה לשמחה, ועל ידי זה הוא זוכה לעשות את המצוות כשהוא שמח בעצם עשייתם ואינו חפץ בשום שכר כלל, ואז יזכה לדעת בין קודם גזר דין לאחר גזר דין, יתבאר כעת כי ישנו תנאי שצריך כדי שהקול יֵעשה רעמים.

ד. אֲבָל צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין – את שכלו ומוחו **מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת** – שאינם חכמות התורה, **וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת** של תאוות. **מֵחָמֵץ**, דהיינו **שֶׁלֹּא**

מקורות והערות

[3] מי הנחל. ואפשר לפרש עוד, כי היזק הרעמים הוא גם בא לפשט עקמימיות שבלב, וכיון ששמע תקיעת שופר מאיש ירא וחרד ונתפשטה עקמימיותו, אין לו עוד צורך ברעמים שיפשטו עקמימיותו.

בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות, וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתִקּוּנָן וּכְסִדְרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת? קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ', וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לְיַדֵּעַ לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר־דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר־דִּין. גַּם יָכוֹל לְיַדֵּעַ עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הֵינוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז) בְּשַׁבָּת: זְכָרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הֵינוּ שֶׁשִּׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ. [וְזֶהוּ:] (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג **וְעִקַּר** הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב. וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רלח:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעֲרָא בָּעֲבֵי מַטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, וְדָא אִנּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן; וּבִשְׂכִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, הֵינוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמְּשַׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס דף רלח:): בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא. וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, הֵינוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהלים עז): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעֲרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמַע לְבַרְיָתָא: וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הֵינוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ', הֵינוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הֵינוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג): ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קנ): גְּבוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך דף צ.): זְכָיִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהֵינוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לְבַרְיָתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ. וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטְרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפָעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד **אֲבָל** צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּמַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יא): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה: וְזֶהוּ (שבת נו: וכסנהדרין כא.): יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הֵינוּ יִרְאָה חִיצוֹנִית, נָעַץ קָנֶה בַּיָּם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּפְּיִתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלָא יִשְׁתַּמַּע לְבַרְיָתָא: **וְעִקָּר** – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהלים פח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, כְּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רנב): קָנֶה חֵי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הֵינוּ שֶׁלֹּא תַחְמִיץ חָכְמָתְךָ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן גְּעָר, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּנֶגֶד: קָנֶה חָכְמָה קָנָה בִּינָה דִּקְדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כְּדְאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא: **וְתֵאָמִין,** כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֳרָנִין. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי טו): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שם ב): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְכוּ'. וְתֵדַע, שֶׁנָּעַץ קָנֶה הֵינוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת

יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲוֹת, כי כשמכניס במוחו מחשבות של תאוות ושל חכמות חיצוניות זהו בחינת ׳חמץ׳, כידוע שחמץ רומז ליצר הרע. והטעם שצריך להיזהר בכך, **כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל** בשעת התפילה **וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּד** – יֵעשה **מִמֶּנּוּ רַעַם, אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא** – כשגלגל המוח **אָטוּם** – מלא וסתום **בְּטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין מאכלות אסורות (ויקרא יא): **"וְנִטְמֵתֶם בָּם"**, ודרשו חז"ל (יומא לט.): ׳אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם, שעבירה מטמטמת ליבו של אדם׳, **אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע**, כי המוח מלא וסתום בטומאה ואינו יכול להפוך את הקול הקדוש לרעמים שיעוררו את הלב.

גַּם יִשְׁמֹר האדם את **יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצָאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ"**, שהקול מגיע מ׳גבורות׳, ומבואר לעיל שכשיש לאדם יראת שמים, שזהו בחינת ׳גבורות׳, אז הקול מגיע מ׳גבורות׳, ולכן צריך להיזהר **שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת** – פחד מדברים חיצוניים ולא מה׳, שאז הקול אינו בא מ׳גבורות׳ ולא יֵעשו ממנו רעמים, אלא צריך לפחד רק מהקב"ה, שאז הקול מגיע מ׳גבורות׳.

והנה מבואר לקמן בסימן ל"ה שמהשתלשלות הגבורות שבעולמות העליונים נגרמים לבסוף חכמות חיצוניות, כי בחינת הגבורה העליונה הנמשכת מספירת ה׳בינה׳ היא כולה קדושה, אך בהשתלשלות אחר השתלשלות לעולמות שתחתיה יש לכח הרע יניקה מהגבורות, ונמצא שמהשתלשלות הגבורות נגרמים גם יראות חיצוניות (כי יראה הוא מבחינת הגבורה), וגם חכמות חיצוניות[4], **וְזֶה** מה שאמרו חכמינו (אבות פ"ג): **׳אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה, אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה׳**, ורמוז בזה, כי החכמות החיצוניות והיראות החיצוניות תלויים זה בזה, כי שניהם באים משורש אחד, וכשזה נפגם זה נפגם, ולפעמים מתגלה הפגם קודם ביראות חיצוניות ולפעמים מתגלה הפגם קודם בחכמות חיצוניות.

וְזֶהוּ מה שאמרו חכמינו (שבת נו; ובסנהדרין כא.): ׳בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, **יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם**, ועלה עליו שרטון, ועליו נבנה כרך גדול של רומי׳. ורמוז בזה, **פֵּרוּשׁ**, ׳גבריאל׳ הוא לשון גבורה, ו׳ירד גבריאל׳ היינו, **מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הַיְנוּ יִרְאָה חִיצוֹנִיּוּת** שנמשכת מהשתלשלות הגבורות שבעולמות העליונים, **נָעַץ קָנֶה בְּיַם הַחָכְמָה. ׳קָנֶה׳ דָּא** – זהו **בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה**, ו׳ים החכמה׳ זהו השכל, **הַיְנוּ עַל יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת ׳סוּסְפִּיתָא דְּדַהֲבָא׳** – מותרות וסיגי הזהב, דהיינו **יִרְאָה חִיצוֹנִיּוּת**, כי זהב הוא בחינת יראה כידוע, והיראה החיצונית היא פסולת הזהב[5], ומהשתלשלות הגבורות נגרמים גם חכמות חיצוניות, ועל ידי זה גם אין הקול יוצא מגבורות, וגם **נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל** שהוא מלא וסתום בחכמות חיצוניות, ולא יֵעשה ממנו רעמים, **וְלֹא יִשְׁתַּמַּע לְבָרְיָתָא** – ולא ישמע לבריות לעוררם לעבודת ה׳. ויתפרש הפסוק כך: על ידי ׳ירד גבריאל׳ – השתלשלות הגבורות, ׳נעץ קנה בים׳ – נשאר הקול היוצא מהקנה נעוץ בשכל ואינו נעשה רעמים.

וְעִקָּר מה שצריך האדם להיזהר הוא, **לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ** – שלא יכנסו בו חכמות חיצוניות ותאוות, **וְזֶהוּ** מה שנאמר (תהלים סח): **"גְּעַר חַיַּת קָנֶה", כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּזֹּהַר** על פסוק זה (פינחס רנב): ׳את **הַקָּנֶה** של **הַחַי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א**, וזהו ׳גער חית קנה׳ – תשבור את הקנה של האות ח׳, **וְעַל** ידי זה **תַּעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה׳**, כי בשניהם יש אות צ׳ ואות מ׳, אלא שב׳חמץ׳ יש ח׳ ובמצה יש ה׳, וכשתשבר את הקנה של הח׳ ותהפוך אותה לה"א, הרי שנעשה מחמץ מצה, **הַיְנוּ שֶׁלֹּא תַּחְמִיץ חָכְמָתְךָ**, שזהו בחינת ׳חמץ׳, ועל ידי זה תזכה לבחינת ׳מצה׳, דהיינו למוח קדוש וטהור. **וְזֶהוּ לְשׁוֹן ׳גְּעַר׳, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי ׳מַצָּה׳ לְשׁוֹן מְרִיבָה**, כמו שנאמר (ישעיה מא) "יהיו כאין אנשי מצותך", **דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִּין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה** – שהצדיקים עושים מריבה עם הסטרא אחרא, שלא יתקרבו למשכן הקדושה, **הַיְנוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תְּהַרְהֵר בְּהַרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת ׳קָנֶה׳ דְּסִטְרָא אָחֲרָא, כְּנֶגֶד ׳קָנֶה חָכְמָה קָנֶה בִּינָה׳ דִּקְדֻשָּׁה**, דהיינו שיש בחינת ׳קנה׳ של הסטרא אחרא וכנגדה יש בחינת ׳קנה׳ של הקדושה, שהוא בחינת

מקורות והערות

4 פרפראות לחכמה. 5 מי הנחל.

בָּרוּךְ־הוּא הוּא אַחְדוּת פָּשׁוּט עִם הַמִּצְוֹות, וּכְשֶׁמַּעֲשֶׂה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּתִקּוּנָן וּכְסִדְרָן, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בָּהֶם וּמִתְעַנֵּג בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, כְּמוֹ בַּעַל־מְלָאכָה, שֶׁעוֹשֶׂה אֵיזֶה כְּלִי, וְהַכְּלִי הוּא יָפֶה – אֲזַי הוּא מִתְעַנֵּג בָּהּ; וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּהַמִּצְוֹות, כִּי הֵם אַחְדוּתוֹ, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה מֵהַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ, נִמְצָא, כְּשֶׁנִּכְנָס בְּהַשִּׂמְחָה שֶׁבַּמִּצְוָה, הוּא נִכְנָס בְּשִׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְזֶה בְּחִינַת (שם קמט): יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. נִמְצָא, כְּשֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה צַעַר וְדִין בְּעוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ – אֲזַי בְּוַדַּאי נִגְרָע מִשִּׂמְחַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין מו): שְׁכִינָה מָה אוֹמֶרֶת? קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי וְכוּ', וְזֶה שֶׁנִּכְנָס בְּתוֹךְ הַשִּׂמְחָה יָכוֹל בְּוַדַּאי לְיַדֵּעַ לְפִי עִנְיַן הַשִּׂמְחָה, אִם הוּא קֹדֶם גְּזַר־דִּין, אִם הוּא לְאַחַר גְּזַר־דִּין. גַּם יָכוֹל לְיַדֵּעַ עַל אֵיזֶהוּ חֵלֶק מֵהַקּוֹמָה נִגְזַר הַדִּין, כִּי יוֹדֵעַ לְפִי קוֹמַת הַמִּצְוֹות: אִם אֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּשִׂמְחָה רָאשֵׁי הַמִּצְוֹות, הֵינוּ מִצְוֹות הַתְּלוּיִים בָּרֹאשׁ, יֵדַע שֶׁהַדִּין נִגְזַר עַל רָאשֵׁי עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ, וְכֵן בִּשְׁאָר קוֹמַת הַמִּצְוֹות. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכילתא ועיין ביצה טז) בְּשַׁבָּת: זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת, הֵינוּ שֶׁשִּׂמְחַת וְתַעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁבָּת, יַרְגִּישׁ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵן בְּחִינַת מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹות, שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ עוֹלָם, שֶׁנָּה, נֶפֶשׁ. [וְזֶהוּ:] (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ – שֶׁיְּהֵא שְׂכָרוֹ מֵהַמִּצְוֹות בְּעַצְמָן, וְלֹא תָבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹות בִּשְׂכַר עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא אַחַר בִּיאַת שִׁמְשׁוֹ, אַחַר מוֹתוֹ:

ג **וְעִקַּר** הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי. וְאִי אֶפְשָׁר לַלֵּב לִשְׂמֹחַ אֶלָּא עַד שֶׁיָּסִיר עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבּוֹ, שֶׁיְּהֵא לוֹ יַשְׁרוּת לֵב, וְאָז יִזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם צז): וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְעַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב מַפְשִׁיטִין עַל־יְדֵי רְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים אֶלָּא לְפַשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבַּלֵּב. וּרְעָמִים הוּא בְּחִינַת קוֹל, שֶׁאָדָם מוֹצִיא בְּכֹחַ בִּתְפִלָּתוֹ, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): כַּד קָלָא נָפִיק וְאַעֲרָא בָּעֲבֵי מַטְרָא, אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, וְדָא אִנּוּן רְעָמִים. וְעִקַּר הָרְעָמִים הֵם מִגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן; וּבִשְׂכִיל זֶה אָנוּ מְבָרְכִין: שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ וְכוּ'. וְהַגְּבוּרוֹת הֵם בְּחִינַת כֹּחַ וּגְבוּרָה, שֶׁאָדָם מוֹצִיא אֶת הַקּוֹל בְּכֹחַ גָּדוֹל, וְהַקּוֹל הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, הֵינוּ בְּחִינַת מֹחִין, שֶׁמְּשָׁם יוֹרְדִין טִפִּין טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס דף רלה:): בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא. וּכְשֶׁפּוֹגֵעַ בָּעֲבֵי מִטְרָא, אֲזַי אִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, הֵינוּ בְּחִינַת רְעָמִים. וְזֶהוּ (תהלים עז): קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא; כַּד אַעֲרָא בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, נַעֲשֶׂה מֵהַקּוֹל רְעָמִים, וְנִשְׁמַע לְבַרְיָתָא: וְזֶה (שם מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, הֵינוּ הַדִּבּוּר הַיּוֹצֵא מִפִּי פּוֹגֵעַ בַּחָכְמָה, הֵינוּ בְּגַלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְהָגוּת לִבִּי וְכוּ', הֵינוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי־זֶה הָרַעַם, נִתְעוֹרֵר הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: קוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאָה, קוֹלוֹ נַעֲשֶׂה רְעָמִים, כִּי רַעַם מִסִּטְרָא דְּיִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרֹתָו, וְעַל־יְדֵי־זֶה דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, הֵינוּ מִשְׁתַּמַּע קָלָא לְבַרְיָתָא, כִּי תַּמָּן תַּלְיָא שְׁמִיעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (חבקוק ג): ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קנ): גְּבוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; אִיתָא בַּזֹּהַר (לך דף צ.): זְכָיִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַגְּבוּרוֹת נַעֲשֶׂה רְעָמִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה הַלֵּב שׁוֹמֵעַ, וְהֵינוּ: וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וְגַם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין לְבַרְיָתָא, וְזֶהוּ: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קוֹל הַשּׁוֹפָר, דָּא שׁוֹפָר שֶׁל אַיִל – אֵילוֹ שֶׁל יִצְחָק, בְּחִינַת וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ. וְזֶהוּ (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה – יוֹדְעֵי דַּיְקָא, שֶׁיִּפְגַּע הַקּוֹל בַּמֹּחַ, בְּחִינוֹת עָבֵי מִטְרָא, וְיִהְיֶה בִּבְחִינַת רְעָמִים. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעַת שׁוֹפָר מֵאִישׁ יָרֵא וְחָרֵד, בְּוַדַּאי לֹא יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה מֵרְעָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּקוֹלוֹת וּבְרָקִים עֲלֵיהֶם נִגְלֵיתָ, וּבְקוֹל שׁוֹפָר עֲלֵיהֶם הוֹפָעְתָּ – שֶׁבְּקוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹפִיעַ עֲלֵיהֶם מִקּוֹלוֹת וּבְרָקִים:

ד **אֲבָל** צָרִיךְ לְפַנּוֹת אֶת הַמֹּחִין מֵחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּמִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. מֵחָמֵץ, שֶׁלֹּא יַחְמִיץ אֶת חָכְמָתוֹ בְּחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וּבְתַאֲווֹת, כְּדֵי כְּשֶׁיּוֹצִיא אֶת הַקּוֹל וְיִפְגַּע בְּמֹחוֹ, יִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ רַעַם; אֲבָל כְּשֶׁגַּלְגַּלְתָּא דְּמֹחָא אָטוּם בְּמַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יא): וְנִטְמֵתֶם בָּם; אֲזַי אֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. גַּם יִשְׁמֹר יִרְאָתוֹ, שֶׁמִּמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה: וְזֶהוּ (שבת נו: ובסנהדרין כא.): יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. פֵּרוּשׁ, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, הֵינוּ יִרְאָה חִיצוֹנִית, נָעַץ קָנֶה בַּיָּם הַחָכְמָה. קָנֶה דָּא בְּחִינַת קוֹל הַיּוֹצֵא מֵהַקָּנֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת סוּפְּיִתָא דְּדַהֲבָא – יִרְאָה חִיצוֹנִיּוֹת, נִשְׁאָר הַקּוֹל נָעוּץ בַּאֲטִימַת הַשֵּׂכֶל, וְלָא יִשְׁתַּמַּע לְבַרְיָתָא: **וְעִקָּר** – לִשְׁמֹר מֹחוֹ שֶׁלֹּא יַחְמִיץ, וְזֶהוּ (תהלים פח): גֹּעַר חַיַּת קָנֶה, כְּדַאִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רנב): קָנֶה חֵי"ת תְּשַׁבֵּר וְתַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה הֵ"א, וְתַעֲשֶׂה מֵאוֹתִיּוֹת חָמֵץ מַצָּה, הֵינוּ שֶׁלֹּא תַחְמִיץ חָכְמָתְךָ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן גֶּעֱרָה, לְשׁוֹן מְרִיבָה, כִּי מַצָּה לְשׁוֹן מְרִיבָה, דְּצַדִּיקַיָּא עָבְדִין מַצּוּתָא בְּסִטְרִין אָחֲרָנִין, דְּלָא יִתְקָרְבוּ לְמִשְׁכְּנָא דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ כְּשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת חָכְמָתְךָ, שֶׁלֹּא יִבָּנֵס בּוֹ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא תְּהַרְהֵר בְּהִרְהוּרִים רָעִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת קָנֶה דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּנֶגֶד: קָנֶה חָכְמָה קָנָה בִּינָה דִּקְדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי־זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא, כְּדַאִיתָא: מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא: **וְתֵאָמֵין,** כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּגָּרְשׁוּ סִטְרִין אָחֲרָנִין. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי טו): אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין – לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה; כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר (שם ב): כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים; שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא, בְּחִינַת חָמֵץ, בְּחִינַת יָרֵד גַּבְרִיאֵל וְכוּ'. וְתֵדַע, שֶׁנָּעַץ קָנֶה הֵינוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת

׳קנה חכמה קנה בינה׳, וכשתעשה מריבה עם הסטרא אחרא ותלחם כל הזמן שלא יכנסו לתוך מוחך הרהורים רעים של חכמות חיצוניות ותאוות - **עַל יְדֵי זֶה תִּנָּצֵל מִבְּחִינַת ׳חָמֵץ׳, שֶׁהִיא סִטְרָא דְּמוֹתָא** – צד המוות, **כִּדְאִיתָא** – כמובא: **׳מַחְמֶצֶת, תַּמָּן סִטְרָא דְּמוֹתָא** – שם צד המוות׳, כי הסטרא אחרא היא בחינת קלקול ומוות וצד הקדושה הוא בחינת חיים. ונמצא שעל ידי בחינת ׳מצה׳ דהיינו מריבה עם הרהורים הרעים שבאים למוחו, זוכה האדם לבטל את בחינת ה׳חמץ׳, דהיינו את בחינת החמצת המוח, ואז שכלו נהפך מ׳חמץ׳ ל׳מצה׳, דהיינו למוח נקי וטהור.

לאחר שנתבאר כי כדי שהקול יהפוך לרעמים צריך האדם לשמור את מוחו מיראות חיצוניות וחכמות חיצוניות, יתבאר כעת מה תיקונו של אדם שכבר פגם במוחו והרהר ביראות חיצוניות וחכמות חיצוניות.

וְתַאֲמִין, כִּי כָּל מַצּוּתָא וּמְרִיבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַצַּדִּיקִים הַשְּׁלֵמִים, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּגָרְשׁוּ סִטְרִין אָחֲרָנִין – את הסטרא אחרא, כי כשאדם הרהר ביראות וחכמות חיצוניות ותאוות, ומוחו מלא בהם, ועל ידי זה בא לפגם הברית, ופגם הברית הוא פוגם בטיפי המוח, וכיון שפגם כל כך ראוי לרחק אותו מעבודת ה׳, ולכן נגרמת המריבה שבין הצדיקים, שבפנימיות אין זו מחלוקת כלל, וכל המחלוקת היא כדי לרחק את מי שפגם בטיפי המוח שלא יתקרב לצדיקים האמיתיים וממילא לא יקרבו אותו הצדיקים לעבודת ה׳, כי רואה שהצדיקים רבים ביניהם ואינו יודע למי להתקרב, ואולם באמת ריחוק זה אינו אלא נסיון לאדם שיבין על ידי זה כמה הוא פגם ושאף על פי כן יתקרב לצדיקים, כי כיון שפגם כל כך אינו יכול להתקרב אלא על ידי נסיון זה דוקא, ומי שהוא כסיל ואינו מבין זאת באמת מתרחק על ידי זה ומאבד את עולמו, אבל מי שרוצה לחוס על עצמו באמת, אדרבה על ידי זה דייקא הוא מתעורר ומזכיר את עצמו היכן הוא בעולם, ומבין שזהו הנסיון שלו, ומתקרב על ידי זה דייקא לצדיקים אמיתיים, שעל ידי זה עיקר תיקונו לנצח[6].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (משלי טו): **"אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים, בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין"**, ורמוז בפסוק זה, כי ׳תלין׳ הוא **לְשׁוֹן תְּלוּנָה וּמְרִיבָה**, ו׳בקרב חכמים תלין׳ היינו מריבה שבין הצדיקים, דהיינו **כְּשֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, תֵּדַע, שֶׁזֶּה מַשְׁמִיעִין אוֹתְךָ תּוֹכָחָה, עַל שֶׁפָּגַמְתָּ בְּטִפֵּי מֹחֲךָ, שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר** (משלי ב): **"כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן, וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים", שֶׁאַתָּה דָּבוּק בְּסִטְרָא דְּמוֹתָא** – בצד המוות, **בְּחִינַת חָמֵץ**, שבא **מִבְּחִינַת ׳יָרַד גַּבְרִיאֵל וְכוּ׳׳** – השתלשלות הגבורות, ואתה רחוק מדרך החיים, וזהו ׳אוזן שומעת תוכחת חיים׳, שמהמחלוקת שבין הצדיקים תשמע תוכחה שהתרחקת מדרך החיים. **וְתֵדַע שֶׁ׳נֶּעֱצַר קָנֶה׳, הַיְנוּ חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת** שהם בחינת ׳קנה׳ דסטרא אחרא

מקורות והערות

[6] קיצור ליקוטי מוהר"ן, וליקוטי הלכות (הל׳ תפילין הל׳ ד׳). ובפרפראות לחכמה פירש באופן אחר, מובא בנספחים שבסוף הספר.

נְעוּצִים בְּיַם חָכְמָתְךָ, וּבְוַדַּאי אִם לֹא הָיָה נִפְגָּם מֹחֲךָ, לֹא הָיָה נִשְׁמָע לְךָ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, וְאֵין הַמְּרִיבָה אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב מִמָּוֶת לְחַיִּים, מֵחָמֵץ לְמַצָּה, מֵחֵית לְהֵ"א, וְתָשׁוּב מִיִּרְאָה רָעָה, מִקּוֹל פָּגוּם, מֵחָכְמָה פְּגוּמָה, לְיִרְאָה טוֹבָה, לְקוֹל טוֹב, לְחָכְמָה טוֹבָה. וּכְשֶׁמעתה ואילך תִּשְׁמֹר אֶת מֹחֲךָ מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָטוּם, אֲזַי יִפְגַּע קוֹלְךָ בְּגַלְגַּלְתְּךָ, וְיִתְעַבֵּד – וְיֵעשה **רַעַם**, והרעם יעורר את הלב, **וְיִתְפַּשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבְּךָ, וְאָז תִּזְכֶּה לְשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה".**

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים פא): **"אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם, אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה"** – 'אתה קראתני בגלות מצרים בסתר ואני אענה לך בגבורות ונוראות בפרהסיה, אף שגלוי לפני שאתם עתידים להמרותי במי מריבה'[1], ורמוז בפסוק זה, כי **'מֵי מְרִיבָה' זֶה בְּחִינַת 'מַצָּה'**, כמבואר לעיל ש'מצה' הוא לשון מריבה, ועל ידי שהאדם רב עם ההרהורים הרעים ומגרש אותם מלהחמיץ את מוחו, הוא זוכה שמוחו יהיה קדוש בקדושת 'מצה', שזהו **בְּחִינַת מֹחִין, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה** הקול כשפוגע במוח **רְעָמִים**.

> **לאחר שנתבאר שהקול שהאדם מוציא בכח בתפילתו פוגע במוח ונעשה רעמים, ועל ידי זה מתעורר הלב לכוון בתפילה ונפשט מעקמימותו, ואז זוכה לשמחה, ויזכה לעשות את המצוות כשהוא שמח בעצם עשייתם ואינו חפץ בשום שכר כלל, ואז יזכה לדעת בין קודם גזר דין לאחר גזר דין, ונתבאר כי כדי שהקול יֵעשה רעמים צריך האדם לשמור את מוחו מחכמות חיצוניות, וגם יש צורך שהקול יֵצא מגבורות, דהיינו מאדם ירא שמים, יתבאר כעת כי היראת שמים צריכה להיות משותפת עם אהבת ה'.**

ה. וְתֵדַע, שֶׁאף שמבואר לעיל שצריך שיבוא הקול מ'גבורות', דהיינו מיראת שמים, **צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, שְׁמָאלָא בִּימִינָא,** כי הגבורות הם בחינת 'שמאל' והחסדים הם בחינת 'ימין'. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים כ): **"בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ"**, ורמוז בפסוק זה, שהישועה באה על ידי שהגבורה והחסד (הימין) הם יחד. **כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת** היראה כראוי הוא **עַל יְדֵי הַחֲסָדִים** שממתיקים את הגבורות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קי): **"שֵׁב לִימִינִי** עד אשית אויביך הדום לרגלך", הרי שנצחון המלחמה הרוחנית הוא על ידי בחינת ה'ימין', החסד, בחינת אהבה, כי כדי להתקרב לה' כראוי צריך להשתמש ביראה ואהבה יחד, כי יראה לבד ואהבה לבד אינם מספיקים לנצח במלחמת היצר, וכשהאדם זוכה ליראה ואהבה אז הקול יוצא מגבורות וחסדים יחד ובכוחו להפוך לרעם ולעורר את ליבו. **וְכֵן צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הָאַהֲבָה עִם הַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבֵּד** – שיֵעשה **רְעָמִים** כשיפגע במוח, כי היראה לבד אינה מספיקה לטהר את מוחו כראוי מהרהורים רעים, אלא צריך גם אהבת ה', כדי שמכח האהבה לה' לא יכנסו למוחו כלל הרהורים רעים ותאוות, וכשהמוח נקי יהפך הקול לרעם. **וְזֶה** מה שנאמר בתיקוני זוהר: **'מִסִּטְרָא דִימִינָא, מֹחָא חִוְרָא כְּכַסְפָּא'** – מצד הימין מוח לבן ככסף (תיקון ע), דהיינו שעל ידי בחינת הימין, בחינת 'אהבת ה'', נעשה המוח נקי ככסף מהחכמות החיצוניות והמחשבות הזרות והתאוות, וכשיהיה מוחו נקי אז כשיפגע קולו במוח יֵעשה ממנו רעמים[2].

וְזֶה מה שנאמר בקריעת ים סוף לאחר שהיהודים עברו בים: **"וַיָּשָׁב הַיָּם** לפנות בוקר לאיתנו", ורמוז בזה כך, "וישב הים" - **הַיְנוּ יָם הַחָכְמָה,** שזה רומז לשכל, **"לִפְנוֹת בֹּקֶר"**, – מובא בזוהר (תרומה דף ק"ע ע"ב) **'דָּא** – זה **בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם'**, שהים נקרע בזכות אברהם שהשכים בבוקר לעשות רצון ה', ואברהם הוא בחינת אהבה וחסד, **בְּחִינַת** מה שנאמר: **"אַבְרָהָם אוֹהֲבִי"** (ישעיהו מא), נמצא ש'לפנות בוקר' רומז על אהבה, **"לְאֵיתָנוֹ" - דָּא** – זה **גְּבוּרוֹת,** לשון איתן וחזק, **הַיְנוּ בְּחִינַת: "קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל"**, כמובא לעיל שזהו הקול היוצא מגבורות ופוגע בגלגל המוח ונעשה רעמים. **וְזֶהוּ** מה **שנאמר** (שה"ש ח): **"מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה", כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת** על היצר הרע **עַל יְדֵי הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'** עד אשית אויביך הדום לרגלך", ועל ידי האהבה הוא מטהר את המוח, ואז הקול נעשה רעמים. ויתפרש הפסוק כך: 'וישב הים' – טיהור המוח כדי שייעשו על ידו רעמים, הוא על ידי 'לפנות בוקר' – אהבה, ו'לאיתנו' – יראה.

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] מי הנחל.

נְעוּצִים בְּיָם חָכְמָתְךָ, וּבְוַדַּאי אִם לֹא הָיָה נִפְגָּם מֵחֶךָ, לֹא הָיָה נִשְׁמָע לְךָ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, וְאֵין הַמְּרִיבָה אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב מִמָּוֶת לְחַיִּים, מֵחָמֵץ לְמַצָּה, מֵחֵי"ת לְהֵ"א, וְתָשׁוּב מִיְּרִיאָה רָעָה, מִקּוֹל פָּגוּם, מֵחָכְמָה פְּגוּמָה לְיִרְאָה טוֹבָה, לְקוֹל טוֹב, לְחָכְמָה טוֹבָה. וּכְשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת מֹחֶךָ מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָטוּם, אֲזַי יִפְּגַע קוֹלְךָ בְּגַלְגַּלְתְּךָ, וְיִתְעַבֵּר רַעַם, וְיִתְפַּשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבְּךָ, וְאָז תִּזְכֶּה לִשְׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים פא): אָעִיד בְּסֵתֶר רַעַם, אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה. מֵי מְרִיבָה זֶה בְּחִינַת מַצָּה, בְּחִינַת מֹחִין, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רְעָמִים:

ה **וְתֵדַע,** שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁתֵּף הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, שְׁמָאלָא בִּימִינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כ): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת עַל־יְדֵי הַחֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קז): שֵׁב לִימִינִי. וְכֵן צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הָאַהֲבָה עִם הַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבֵּר רְעָמִים. וְזֶה: מִפִּטְרָא דִימִינָא מֹחָא חִוְרָא כְּכַסְפָּא (תיקון ע). וְזֶה (שמות יד): וַיָּשָׁב הַיָּם, הֵינוּ יָם הַחָכְמָה, לִפְנוֹת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, בְּחִינַת: אַבְרָהָם אוֹהֲבִי (ישעיה מא); לְאֵיתָנוֹ דָּא גְּבוּרוֹת, הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל:

וְזֶהוּ (שיר־השירים ח): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה; כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת – עַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד. אֵל דָּא חֶסֶד; כָּבוֹד דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): כָּבוֹד, חֲכָמִים יִנְחָלוּ; הָרְעִים דָּא בְּחִינַת רְעָמִים, הֵינוּ הַגְּבוּרוֹת בְּחִינַת רְעָמִים צָרִיךְ לְשַׁתֵּף עִמָּהֶם אַהֲבָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְגְּעוּ בַּכָּבוֹד בִּבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁיִּתְעַבֵּר מֵהֶם רְעָמִים וְתִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ':

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זְמָנָא** חֲדָא הֲוָה **אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וְסַנָּאִי סְפִינְתָּא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא** דְּכַוָּרָא **תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילוֹתָא, אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי. וְכִי תֵימָא לָא מַסְגֵּי סְפִינְתָּא טוּבָא, כִּי אִתָּא רַב דִּימִי אָמַר: בְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְשַׁדִּי פַּרְשָׁא גִירָא וְקַדְמָא לֵהּ אִיהִי. וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא גִּלְדְּנָא דְּיַמָּא הֲוָאי, דְּאִית לֵהּ תְּרֵי שִׁיצָא:**

רַשְׁבַּ"ם:

שִׁיצָא. סְנַפִּיר: בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא. סְנַפִּירִין בְּגַב הַדָּג, אֶחָד לְצַד הָרֹאשׁ וְאֶחָד לְצַד הַזָּנָב: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ. שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הָרוּחַ: וְאַנַן אַזְלִינָן בְּשִׁפּוּלֵי. כְּמוֹ שֶׁהָרוּחַ הוֹלֵךְ, דְּמַיִם שֶׁל יָם אֵינָם נוֹבְעִין, אֶלָּא עַל־יְדֵי רוּחַ הוֹלְכִין בָּהֶן: בְּמִחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא. כְּשִׁעוּר שֶׁמַּחְמִמִּים קַמְקוּמָא שֶׁל מַיִם חַמִּין: וְשַׁדִּי פַּרְשָׁא גִירָא. כְּשֶׁהָיָה שׂוּם אָדָם יוֹרֶה בְּחֵץ וּבְקֶשֶׁת עַל שְׂפַת הַיָּם לָאָרֶץ, הָיוּ חִצָּנָן דְּקַדְּמָה לֵהּ סְפִינְתָּא לַחֵץ:

סְפִינְתָּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, דָּא בְּחִינַת גְּבוּרָה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לג): יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ; שֶׁהִיא עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת. **שִׁיצָא** – לְשׁוֹן צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טז): וְאֶכְלָה אוֹתָם כְּרֶגַע; וְתַרְגּוּמוֹ וַאֲשַׁצִּי יָתְהוֹן. **תְּלָתָא יוֹמָא וְלֵילוֹתָא** דָּא בְּחִינַת מִצְוֹות, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַשְׂכִּילוֹת וּמְקַבְּלוֹת וְחֻקּוֹת, וּכְתִיב בָּהֶם (יהושע א): וְהָגִיתָ בוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה. **אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי** זֶה בְּחִינַת: יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. **כְּמִחַם** קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא – דָּא מֹחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. **מַסְגֵּא שִׁתִּין פַּרְסֵי** דָּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו:

וְכִי שַׁדִּי פַּרְשָׁא גִירָא פַּרְשָׁא דָּא בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁהוּא מוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, דְּבָרִים הַמְּצֻמְצָמִין הוּא מְפָרֵשׁ אוֹתָם. גִּירָא דָּא (תהלים קמד): שְׁלַח חִצֶּיךָ וּתְהֳמֵם; דָּא בְּחִינַת: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'. קַדְמָה לֵהּ **אִיהִי** דָּא בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא קֹדֶם, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא קוֹדֶמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ'. שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה סִפֵּר, שֶׁהָלַךְ כָּל־כָּךְ בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, וְרָאָה גֹּדֶל כֹּחַ הַיִּרְאָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין עַל־יָדָהּ בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְזֶהוּ: בֵּין שִׁיצָא וְכוּ', וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ יָכוֹל לְהָבִין, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָתָא יוֹמָא וְכוּ', יָכוֹל לְהָבִין. וַדְּוָקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשִׂמְחָה, וְעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹות יָכוֹל לְהָבִין, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְהַשִּׂמְחָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹות כַּנַּ"ל, וַאֲנַחְנוּ מְשַׂמְּחִין לְמַטָּה גַּם־כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו, וְאֵין רְצוֹנֵנוּ בְּשׁוּם שָׂכָר, אֲפִלּוּ שָׂכָר עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ"ל. וְזֶה: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי – לְפִי שִׂמְחָתוֹ כֵּן שִׂמְחָתֵנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין. וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ לְהַשּׂוּג בְּחִינַת שִׂמְחָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת רַעַם:

וְזֶהוּ: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר: בְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל. שִׁתִּין זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הַפּוּגְעִין בְּגַלְגַּלְתָּא, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רְעָמִים וְאִשְׁתַּמַּע קָלָא, זֶה בְּחִינַת: הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, בְּחִינַת: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'. וַהֲדַר אָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַגְּבוּרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְאַכְלְלָא שְׂמָאלָא בִּימִינָא כַּנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לְאַקְדָּמָא אֶת הַיִּרְאָה, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר עַל אֲבֵדָתוֹ. (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קִדּוּשִׁין ב: דִּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזֹר אַחַר אִשָּׁה. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכוּ'. פֵּרוּשׁ, כִּי אַהֲבָה הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְחַקְּדִים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי אָז תָּבוֹא אֵלָיו הָאַהֲבָה מִמֵּילָא, כִּי הָאַהֲבָה הוֹלֶכֶת וּמְחַזֶּרֶת אַחַר הַיִּרְאָה תָּמִיד, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר אַחַר אֲבֵדָתוֹ כַּנַּ"ל כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ).

וְזֶהוּ בְּחִינַת: וְכִי שַׁדָּא פַּרְשָׁא גִירָא וְכוּ', **וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַאי גִּילְדְּנָא דְּיַמָּא** וְכוּ'. **גִּילְדְּנָא** הוּא בְּחִינַת שֵׁם **אגל"א,** שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אַתָּה** גִּבּוֹר לְעוֹלָם **אֲדֹנָי,** כַּמּוּבָא, כִּי **גִי**לְ**ל**/**ד**/**נָ**/**א** הוּא אוֹתִיּוֹת **אג"ל** וְשֵׁם **אדנ"י** בִּשְׁלֵמוּת, הֵינוּ שֵׁם אגל"א כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **בַּחֲצֹצְרוֹת** וְקוֹל שׁוֹפָר וְכוּ', הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל דְּנָפֵק, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְעַם הַיָּם וְכוּ' נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל. תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים כט): **"אֵל הַכָּבוֹד** הרעים". **'אֵל' - דָּא** – זה **חֶסֶד**, כי שם 'אל' הוא כנגד בחינת חסד. **'כָּבוֹד' - דָּא** – זה **חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ג): **"כָּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ"**, הרי שעל ידי חכמה זוכה האדם לכבוד, ולכן כבוד רומז ל'חכמה'. **'הִרְעִים' - דָּא** – זה **בְּחִינַת רְעָמִים. הַיְנוּ הַ'גְּבוּרוֹת', בְּחִינַת רְעָמִים, צָרִיךְ לְשַׁתֵּף עִמָּהֶם 'אַהֲבָה', כְּדֵי שֶׁיִּפְגְּעוּ בַּכָּבוֹד, בִּבְחִינַת 'חָכְמָה'**, דהיינו במוח, **שֶׁיִּתְעַבֵּד** – שיֵעשה **מֵהֶם רְעָמִים וְתִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֶיךָ** – על היצר הרע המביא עקמומיות ללב, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'** עד אשית אויביך הדום לרגלך".

כעת יתבאר כיצד כל המבואר לעיל רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג:): 'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָא: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה אַזְלִינָן בִּסְפִינְתָּא – פעם אחת נסענו בספינה, **וְסַגָּאֵי סְפִינְתָּא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא דְּכַוְרָא תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילוּתָא** – והילכה הספינה בין סנפיר לסנפיר של דג שאחד בצד הראש ואחד בצד הזנב, שלושה ימים ושלושה לילות, (כי הדג היה גדול ועצום מאוד), **אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וְאָנָן בְּשִׁפּוּלֵי** – למרות שהוא שט נגד כיוון הרוח ואנו שטנו עם כיוון הרוח. **וְכִי תֵּימָא לָא מַסְגֵּי סְפִינְתָּא טוּבָא** – ושמא תאמר שהספינה לא שטה מהר, **כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר** – כשבא רב דימי אמר: **כְּמֵיחַם קֻמְקוּמָא דְּמַיָּא מַסְגֵּי שִׁתִּין פַּרְסֵי** – בזמן של חימום קומקום מים הילכה הספינה שישים פרסאות, **וְשָׁדֵי פַּרְשָׁא גִּירָא וְקָדְמָה לֵיהּ אִיהִי** – והיה יורה פרש חץ והספינה היתה משיגה אותו. **וְאָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא גִּילְדְּנָא דְּיַמָּא הֲוָא, דְּאִית לֵיהּ תְּרֵי שִׁיצָא** – דג זה הוא הדג המכונה 'גילדנא' הנמצא בים, שיש לו שני סנפירים'.

ועתה יתבאר הרמוז במאמר זה, ותחילה יתבאר כל מושג כשלעצמו, ולאחר מכן יתבאר הקשר בין הדברים, **'סְפִינְתָּא' לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת**, לשון ספון וחשוב, **דָּא** – זה **בְּחִינַת גְּבוּרָה, יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו לג): **"יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ", שֶׁהִיא עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת. 'שִׁיצָא' לְשׁוֹן צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר טז) **"וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרֶגַע", וְתַרְגּוּמוֹ 'וַאֲשַׁצֵּי יַתְהוֹן'**, הרי ש'שיצא' רומז לכילוי, וכילוי רומז לצרה.

'תְּלָתָא יוֹמָא וְלֵילוּתָא', – שלושה ימים ולילות, **דָּא** – זה רומז **לִבְחִינַת מִצְוֹות, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מֻשְׂכָּלוֹת** – דברים המובנים מעצמם, **וּמְקֻבָּלוֹת** – דברים שאינם מובנים מעצמם אך ניתן לקבלם בשכל, **וְחֻקּוֹת** – דברים שהם חק ואין להם שום הסבר, הרי שיש במצוות בחינת 'שלוש', **וּכְתִיב בָּהֶם** (יהושע א): **"וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה"**, הרי שיש במצוות בחינת 'יום ולילה', ולכן 'שלושה ימים ולילות' רומז למצוות. **'אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וְאָנָן בְּשִׁפּוּלֵי'**, – הוא שט נגד כיוון הרוח ואנו שטנו עם כיוון הרוח, **זֶה בְּחִינַת** קיום המצוות בשמחה, כמו שנאמר: **"יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו"**, שעל ידי שישראל שמחים בהקב"ה בקיום המצוות, הם נכנסים בשמחת הקב"ה ששמח במעשיו, כי שמחת הקב"ה מלובשת במצוות, וזהו שהקב"ה שמח כנגדנו ואנו שמחים כנגדו.

'כְּמֵיחַם קֻמְקוּמָא דְּמַיָּא' – בזמן של חימום קומקום מים, **דָּא מֹחָא** – זה המוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ד): **"רְנוּזִלִים מִן לְבָנוֹן"**, כמבואר לעיל אות ג' שמהמוח נוזלים טיפות אל הלב לקררו מחמימותו, ולכן 'קומקום מים' רומז למוח. **'מַסְגֵּא שִׁתִּין פַּרְסֵי'** – הילכה שישים פרסאות, **דָּא** – זה **בְּחִינַת גְּבוּרוֹת**, כמו שנאמר **"שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים"**, הרי ששישים רומז לגבורות, ועל ידי הגבורות נעשים רעמים, כמו שנאמר **"וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו"**.

'וְכִי שָׁדֵי פַּרְשָׁא גִּירָא', **'פַּרְשָׁא' דָּא** – זה **בְּחִינַת 'חֶסֶד'**, **שֶׁהוּא מוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, דְּבָרִים הַמְּצֻמְצָמִין הוּא מְפָרֵשׁ אוֹתָם**, כי בחינת ה'חסד' היא בחינת התפשטות והתגלות, וה'גבורה' היא בחינת צמצום. **'גִּירָא'** – חץ **דָּא** – זה (תהלים קמד): **"שְׁלַח חִצֶּךָ וּתְהֳמֵם"**, **דָּא** – זה **בְּחִינַת**: **"שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'"**, דהיינו בחינת ה'חסד', שהיא בחינת התפשטות והתגלות, שזהו בחינת "שלח חיציך", שהוא לשון התפשטות, ולכן 'גירא' שפירושו 'חץ' רומז למידת ה'חסד'. **'קָדְמָה לֵיהּ אִיהִי'** – היא קודמת לה, **דָּא** – זה **בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא קֹדֶם, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא קוֹדֶמֶת** לאהבה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קיא): **"רֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ'** יראת ה'", שאף שעיקר שלימות תיקון המוח והחכמה, לטהר את המוח מחכמות חיצוניות, הוא על ידי האהבה, מכל מקום 'ראשית' תיקון ה'חכמה' הוא על ידי 'יראת ה'', ואחר כך תבוא אליו ממילא גם האהבה.

נְעוּצִים בְּיָם חָכְמָתְךָ, וּבְוַדַּאי אִם לֹא הָיָה נִפְגָּם מֵחֶךָ, לֹא הָיָה נִשְׁמָע לְךָ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, וְאֵין הַמְּרִיבָה אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב מִמָּוֶת לְחַיִּים, מֵחָמֵץ לְמַצָּה, מֵחֵי״ת לְהֵ״א, וְתָשׁוּב מִיְּרִיאָה רָעָה, מִקּוֹל פָּגוּם, מֵחָכְמָה פְּגוּמָה לְיִרְאָה טוֹבָה, לְקוֹל טוֹב, לְחָכְמָה טוֹבָה. וּכְשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת מֹחֶךָ מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָטוּם, אֲזַי יִפְּגַע קוֹלְךָ בְּגַלְגַּלְתְּךָ, וְיִתְעַבֵּר רַעַם, וְיִתְפַּשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבְּךָ, וְאָז תִּזְכֶּה לִשְׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים פא): אָעִיבְךָ בְּסֵתֶר רַעַם, אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה. מֵי מְרִיבָה זֶה בְּחִינַת מַצָּה, בְּחִינַת מֹחִין, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רְעָמִים:

ה **וְתֵדַע,** שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁתֵּף הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, שְׁמָאלָא בִּימִינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כ): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת עַל־יְדֵי הַחֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קז): שֵׁב לִימִינִי. וְכֵן צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הָאַהֲבָה עִם הַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבֵּר רְעָמִים. וְזֶה: מִפִּטְרָא דִימִינָא מֹחָא חִוְרָא כְּכַסְפָּא (תיקון ע). וְזֶה (שמות יד): וַיָּשָׁב הַיָּם, הֵינוּ יָם הַחָכְמָה, לִפְנוֹת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, בְּחִינַת: אַבְרָהָם אוֹהֲבִי (ישעיה מא); לְאֵיתָנוֹ דְּא גְּבוּרוֹת, הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעֲמְךָ בַּגַּלְגַּל:

וְזֶהוּ (שיר־השירים ח): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה; כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת – עַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד. אֵל דְּא חֶסֶד; כָּבוֹד דְּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): כָּבוֹד, חֲכָמִים יִנְחָלוּ; הָרְעִים דְּא בְּחִינַת רְעָמִים, הֵינוּ הַגְּבוּרוֹת בְּחִינַת רְעָמִים צָרִיךְ לְשַׁתֵּף עִמָּהֶם אַהֲבָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְּגְּעוּ בַּכָּבוֹד בִּבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁיִּתְעַבֵּר מֵהֶם רְעָמִים וְתִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זְמָנָא** חֲדָא הֲוָה **אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וְסַגָּאִי סְפִינְתָּא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא דְּכַוָּרָא תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילוֹתָא, אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי. וְכִי תֵימָא לָא מַסְגֵּי סְפִינְתָּא טוּבָא, כִּי אִתָּא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְשַׁדִּי פַּרְסֵי, וְקַדְמָא לֵהּ אִיהִי. וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא גִּלְדְּנָא דְּיַמָּא הֲוָאי, דְּאִית לֵהּ תְּרֵי שִׁיצָא:**

רַשְׁבַּ״ם:

שִׁיצָא. סְנַפִּיר: בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא. סְנַפִּירִין בְּגַב הַדָּג, אֶחָד לְצַד הָרֹאשׁ וְאֶחָד לְצַד הַזָּנָב: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ. שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הָרוּחַ: וַאֲנַן אַזְלִינָן בְּשִׁפּוּלֵי. כְּמוֹ שֶׁהָרוּחַ הוֹלֵךְ, דְּמַיִם שֶׁל יָם אֵינָם נוֹבְעִין, אֶלָּא עַל־יְדֵי רוּחַ הוֹלְכִין בָּהֶן: כְּמִחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא. כְּשִׁעוּר שֶׁמַּחְמִמִּים קַמְקוּמָא שֶׁל מַיִם חַמִּין: וְשַׁדְּיָא פַּרְשָׁא גִּירָא. כְּשֶׁהָיָה שׂוּם אָדָם יוֹרֶה בְּחֵץ וּבְקֶשֶׁת עַל שְׂפַת הַיָּם לָאָרֶץ, הָיוּ חִצָּנָן דְּקַדְּמָה לֵהּ סְפִינְתָּא לַחֵץ:

סְפִינְתָּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, דָּא בְּחִינַת גְּבוּרָה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לג): יִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ; שֶׁהִיא עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת. **שִׁיצָא** – לְשׁוֹן צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טז): וְאֶכְלָה אוֹתָם כְּרֶגַע; וְתַרְגּוּמוֹ וַאֲשַׁצִּי יָתְהוֹן. **תְּלָתָא יוֹמָא וְלֵילוֹתָא** דָּא בְּחִינַת מִצְוֹת, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַשְׁכָּלוֹת וּמְקֻבָּלוֹת וְחֻקּוֹת, וּכְתִיב בָּהֶם (יהושע א): וְהָגִיתָ בוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה. **אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי** זֶה בְּחִינַת: יִשְׂמַח ה׳ בְּמַעֲשָׂיו, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. **כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא** – דָּא מֹחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. **מַסְגֵּא שִׁתִּין פַּרְסֵי** דָּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו:

וְכִי שַׁדִּי פַּרְשָׁא גִּירָא פַּרְשָׁא דָּא בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁהוּא מוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, דְּבָרִים הַמְּצֻמְצָמִין הוּא מְפָרֵשׁ אוֹתָם. גִּירָא דָּא (תהלים קמד): שְׁלַח חִצֶּיךָ וּתְהֳמֵם; דָּא בְּחִינַת: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ׳. **קַדְמָה לֵהּ אִיהִי** דָּא בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא קֹדֶם, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא קוֹדֶמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ׳. שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה סִפֵּר, שֶׁהָלַךְ כָּל־כָּךְ בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, וְרָאָה גֹּדֶל כֹּחַ הַיִּרְאָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין עַל־יָדָהּ בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְזֶהוּ: בֵּין שִׁיצָא וְכוּ׳, וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ יָכוֹל לְהָבִין, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָתָא יוֹמָא וְכוּ׳, יָכוֹל לְהָבִין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשִׂמְחָה, וְעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹת יָכוֹל לְהָבִין, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְהַשִּׂמְחָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹת כַּנַּ״ל, וַאֲנַחְנוּ מְשַׂמְּחִין לְמַטָּה גַּם־כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו, וְאֵין רְצוֹנֵנוּ בְּשׁוּם שָׂכָר, אֲפִלּוּ שָׂכָר עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל. וְזֶה: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי – לְפִי שִׂמְחָתוֹ כֵּן שִׂמְחָתֵנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין. וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ לְהַשּׂוֹג בְּחִינַת שִׂמְחָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת רַעַם:

וְזֶהוּ: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר: כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְכוּ׳, הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעֲמְךָ בַּגַּלְגַּל. שִׁתִּין זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הַפּוּגְעִין בְּגַלְגַּלְתָּא, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רְעָמִים וְאִשְׁתַּמַּע קָלָא, זֶה בְּחִינַת: הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, בְּחִינַת: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳. וַהֲדַר אָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַגְּבוּרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְאַכְלְלָא שְׂמָאלָא בִּימִינָא כַּנַּ״ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לְאַקְדָּמָא אֶת הַיִּרְאָה, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר עַל אֲבֵדָתוֹ. (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קִדּוּשִׁין ב: דִּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזֹר אַחַר אִשָּׁה. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, כִּי אַהֲבָה הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְחַקְּדִים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי אָז תָּבוֹא אֵלָיו הָאַהֲבָה מִמֵּילָא, כִּי הָאַהֲבָה הוֹלֶכֶת וּמְחַזֶּרֶת אַחַר הַיִּרְאָה תָּמִיד, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר אַחַר אֲבֵדָתוֹ כַּנַּ״ל כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ).

וְזֶהוּ בְּחִינַת: וְכִי שַׁדָּא פַּרְשָׁא גִּירָא וְכוּ׳, **וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַאי גִּילְדְּנָא דְּיַמָּא** וְכוּ׳. **גִּילְדְּנָא** הוּא בְּחִינַת שֵׁם **אגל״א,** שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי,** כַּמּוּבָא, כִּי **גִ**׳**לְ**׳**דְ**׳**נָ**׳**א** הוּא אוֹתִיּוֹת **אג״ל** וְשֵׁם **אדנ״י** בִּשְׁלֵמוּת, הֵינוּ שֵׁם אגל״א כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **בַּחֲצֹצְרוֹת** וְקוֹל שׁוֹפָר וְכוּ׳, הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל דְּנָפֵק, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְעַם הַיָּם וְכוּ׳ נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: קוֹל רַעֲמְךָ בַּגַּלְגַּל. תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי

והיינו שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה סִפֵּר, שֶׁהָלַךְ כָּל כָּךְ בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, שזהו ׳ספינתא׳, וְרָאָה גֹּדֶל כֹּחַ הַיִּרְאָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין עַל יָדָהּ בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין לְאַחַר גְּזַר דִּין, וְזֶהוּ: ׳בֵּין שִׁיצָא וְכוּ׳ לשיצא׳ שהוא לשון צרה, היינו בין צרה שנגזרה לבין צרה שעדיין לא נגזרה. וְהָדָר – ולאחר מכן מְפָרֵשׁ אֵיךְ יָכוֹל לְהָבִין בין קודם גזר דין לאחריו, הַיְנוּ עַל יְדֵי הַמִּצְוֹות, שֶׁהֵם בְּחִינַת ׳תְּלָתָא יוֹמָא וְכוּ׳״, יָכוֹל לְהָבִין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשִׂמְחָה, וְעַל יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹות יָכוֹל לְהָבִין, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְהַשִּׂמְחָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹות כַּנַּ״ל, וַאֲנַחְנוּ מְשַׂמְּחִין לְמַטָּה גַּם כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ״יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׂיו״, וְאֵין רְצוֹנֵנוּ בְּשׁוּם שָׂכָר, אֲפִלּוּ שְׂכַר עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ״ל. וְזֶה: ׳אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וְאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי׳, לְפִי שִׂמְחָתוֹ כֵּן שִׂמְחָתֵנוּ, כי כשאדם שמח במצוות הוא נכנס בשמחת הקב״ה ששמח במעשיו ושמחתו מלובשת במצוות, וְעַל יְדֵי זֶה אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין בין קודם גזר דין לאחריו, כי לאחר גזר דין מתמעטת שמחת הקב״ה וכך גם שמחת האדם.

וְהָדָר – ולאחר מכן מְפָרֵשׁ אֵיךְ לְהַשִּׂיג בְּחִינַת שִׂמְחָה, עַל יְדֵי בְּחִינַת ׳רַעַם׳. וְזֶהוּ: ׳כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמֵיהַם קָמְקוּמָא דְּמַיָּא וְכוּ׳״, ו׳קומקומא דמיא׳ הוא בחינת המוח, הַיְנוּ בְּחִינַת: ״קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל״ – קול הפוגע בגלגל המוח ונעשה רעמים. ׳שִׁיתִּין׳ זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הַפּוֹגְעִין בְּגַלְגַּלְתָּא – בגלגל המוח, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רְעָמִים, וְאִשְׁתַּמַּע קָלָא – ונשמע הקול ללב, זֶה בְּחִינַת: ׳הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה׳, שהקול מעורר את הלב לכוון בתפילה, ועל ידי זה מתפשטת העקמומית שבלב, בְּחִינַת: ׳לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳ אלא לפשט עקמומית שבלב׳, ואז זוכה האדם לשמחה.

וְהָדָר – ולאחר מכן אָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַגְּבוּרוֹת – היראה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי חֲסָדִים – האהבה, וְצָרִיךְ לְאַכְלְלָא שְׁמֹאלָא בִּימִינָא – לכלול את השמאל בימין כַּנַּ״ל, וְאַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְאַקְדָּמָא – להקדים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי בַּעַל אֲבֵדָה מַחֲזִיר עַל אֲבֵדָתוֹ. (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קִדּוּשִׁין ב: ׳דַּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזֹר אַחַר אִשָּׁה. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכוּ׳ מי חוזר על מי, בעל אבידה מחזר על אבידתו׳, כי האשה נוצרה על ידי שלקח הקב״ה אחת מצלעותיו של האדם, והאדם מחזר אחר הצלע שנאבדה ממנו. ורמוז בזה, פֵּרוּשׁ, כִּי ׳אַהֲבָה׳ הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְ׳יִרְאָה׳ הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, כַּיָּדוּעַ בספרי קבלה (עיין זוהר ח״א דף ע.), וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַקְדִּים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי אָז תָּבוֹא אֵלָיו הָאַהֲבָה מִמֵּילָא, כִּי הָאַהֲבָה שהיא בחינת איש הוֹלֶכֶת וּמְחַזֶּרֶת אַחַר הַיִּרְאָה שהיא בחינת אשה תָּמִיד, כִּי בַּעַל אֲבֵדָה מַחֲזִיר אַחַר אֲבֵדָתוֹ כַּנַּ״ל. כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ). וְזֶהוּ בְּחִינַת: ׳וְכִי שָׂדָא פָּרְשָׂא גִּירָא וְכוּ׳ קדמא ליה איהי׳, קודם בחינת האהבה, שהיא בחינת ׳גירא׳, יש להקדים את היראה.

מסיימת הגמרא: ׳וְאָמַר רַב אַשִׁי: הַאי גִּלְדָּנָא דְיָמָא וְכוּ׳ הוא׳. ׳גִּילְדָּנָא׳ הוּא בְּחִינַת שֵׁם אגל״א, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי הוּא רָאשֵׁי תֵבוֹת: אַ׳תָּה גִּ׳בּוֹר לְ׳עוֹלָם אַ׳דֹנָי, כַּמּוּבָא, כִּי ׳גִּלְדָּנָא׳ הוּא אוֹתִיּוֹת אג״ל וְשֵׁם אדנ״י בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ שֵׁם אגל״א כַּנַּ״ל, ושם אדנ״י הוא כנגד ספירת ה׳מלכות׳, שהיא גם כן בחינת דין וגבורה, והיינו שרב אשי בא לומר, שבחינת הרעמים שדיבר עליהם רבה בר בר חנה, שעל ידם זוכים לדעת בין קודם גזר דין לאחר גזר דין, הם באים על ידי הגבורות.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק ״בחצוצרות וקול שופר״.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: ״בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שוֹפָר וְכוּ׳ הריעו לפני המלך ה׳. ירעם הים ומלואו תבל ויושבי בה. נהרות ימחאו כף יחד הרים ירננו״. ורמוז בפסוקים אלו כך: ״בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה׳״ - הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת קוֹל דְּנָפִיק – הקול שהאדם מוציא בכח בשעת התפילה כשהאדם הוא לפני המלך ה׳, כַּנַּ״ל, עַל יְדֵי זֶה: ״יִרְעַם הַיָּם וְכוּ׳״, נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: ״קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל״ – הקול המכה בגלגל המוח ונעשה רעמים, והוא מעורר את ״תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ״

נְעוּצִים בְּיָם חָכְמָתְךָ, וּבְוַדַּאי אִם לֹא הָיָה נִפְגָּם מֵחֶךָ, לֹא הָיָה נִשְׁמָע לְךָ מְרִיבוֹת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, וְאֵין הַמְּרִיבָה אֶלָּא בִּשְׁבִילְךָ, כְּדֵי שֶׁתָּשׁוּב מִמָּוֶת לְחַיִּים, מֵחָמֵץ לְמַצָּה, מֵחֵי"ת לְהֵ"א, וְתָשׁוּב מִיְּרִיאָה רָעָה, מִקּוֹל פָּגוּם, מֵחָכְמָה פְּגוּמָה לִיְרִיאָה טוֹבָה, לְקוֹל טוֹב, לְחָכְמָה טוֹבָה. וּכְשֶׁתִּשְׁמֹר אֶת מֹחֶךָ מִבְּחִינַת חָמֵץ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָטוּם, אֲזַי יִפָּגַע קוֹלְךָ בְּגַלְגַּלְתְּךָ, וְיִתְעַבֵּר רַעַם, וְיִתְפַּשֵּׁט עַקְמִימִיּוּת שֶׁבְּלִבְּךָ, וְאָז תִּזְכֶּה לִשְׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים פא): אָעִיבְךָ בְּסֵתֶר רַעַם, אֶבְחָנְךָ עַל מֵי מְרִיבָה סֶלָה. מֵי מְרִיבָה זֶה בְּחִינַת מַצָּה, בְּחִינַת מֹחִין, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה רְעָמִים:

ה **וְתֵדַע,** שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁתֵּף הַגְּבוּרוֹת בַּחֲסָדִים, שְׁמָאלָא בִּימִינָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כ): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת עַל־יְדֵי הַחֲסָדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קז): שֵׁב לִימִינִי. וְכֵן צָרִיךְ לְשַׁתֵּף הָאַהֲבָה עִם הַיִּרְאָה, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַבֵּר רְעָמִים. וְזֶה: מִסִּטְרָא דִימִינָא מֹחָא חִוְרָא כְּכַסְפָּא (תיקון ע). וְזֶה (שמות יד): וַיָּשָׁב הַיָּם, הֵינוּ יָם הַחָכְמָה, לִפְנוֹת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, בְּחִינַת: אַבְרָהָם אוֹהֲבִי (ישעיה מא); לְאֵיתָנוֹ דָּא גְּבוּרוֹת, הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל:

וְזֶהוּ (שיר־השירים ח): מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה; כִּי עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת – עַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד. אֵל דָּא חֶסֶד; כָּבוֹד דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): כָּבוֹד, חֲכָמִים יִנְחָלוּ; הָרְעִים דָּא בְּחִינַת רְעָמִים, הֵינוּ הַגְּבוּרוֹת בְּחִינַת רְעָמִים צָרִיךְ לְשַׁתֵּף עִמָּהֶם אַהֲבָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְגְּעוּ בַּכָּבוֹד בִּבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁיִּתְעַבֵּר מֵהֶם רְעָמִים וְתִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ':

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר** רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זְמָנָא** חֲדָא הֲוָה **אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וְסַנָּאִי סְפִינְתָּא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא** דְּכַוָּרָא **תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילוֹתָא, אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי. וְכִי תֵימָא לָא מַסְגֵּי סְפִינְתָּא טוּבָא, כִּי אִתָּא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְשַׁדְּיָא פַּרְשָׁא גִירָא וְקַדְרָמָא לֵהּ אִיהִי. וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא גִּלְדְּנָא דְּיַמָּא הֲוָאי, דְּאִית לֵהּ תְּרֵי שִׁיצָא:**

רַשְׁבַּ"ם:

שִׁיצָא. סְנַפִּיר: בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא. סְנַפִּירִין בְּגַב הַדָּג, אֶחָד לְצַד הָרֹאשׁ וְאֶחָד לְצַד הַזָּנָב: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ. שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ כְּנֶגֶד הָרוּחַ: וַאֲנַן אַזְלִינָן בְּשִׁפּוּלֵי. כְּמוֹ שֶׁהָרוּחַ הוֹלֵךְ, דְּמַיִם שֶׁל יָם אֵינָם נוֹבְעִין, אֶלָּא עַל־יְדֵי רוּחַ הוֹלְכִין בָּהֶן: כְּמִחַם קַמְקוּמָא דְּמַיָּא. כְּשִׁעוּר שֶׁמַּחְמִמִּים קַמְקוּמָא שֶׁל מַיִם חַמִּין: וְשַׁדְּיָא פַּרְשָׁא גִירָא. כְּשֶׁהָיָה שׂוּם אָדָם יוֹרֶה בְּחֵץ וּבְקֶשֶׁת עַל שְׂפַת הַיָּם לָאָרֶץ, הָיוּ חִצָּנָן דְּקַדְּרָמָה לֵהּ סְפִינְתָּא לַחֵץ:

סְפִינְתָּא לְשׁוֹן חֲשִׁיבוּת, דָּא בְּחִינַת גְּבוּרָה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לג): יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ; שֶׁהִיא עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת. **שִׁיצָא** – לְשׁוֹן צָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טז): וְאֶכְלָה אוֹתָם כְּרֶגַע; וְתַרְגּוּמוֹ וַאֲשַׁצִּי יָתְהוֹן. **תְּלָתָא יוֹמָא וְלֵילוֹתָא** דָּא בְּחִינַת מִצְוֹות, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַשְׂכִּילוֹת וּמְקֻבָּלוֹת וְחֻקּוֹת, וּכְתִיב בָּהֶם (יהושע א): וְהָגִיתָ בוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה. **אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי** זֶה בְּחִינַת: יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו, יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. **כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא** – דָּא מֹחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. **מַסְגֵּא שִׁתִּין פַּרְסֵי** דָּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, שִׁשִּׁים גִּבּוֹרִים, וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו:

וְכִי שַׁדִּי פַּרְשָׁא גִירָא פַּרְשָׁא דָּא בְּחִינַת חֶסֶד, שֶׁהוּא מוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, דְּבָרִים הַמְצֻמְצָמִין הוּא מְפָרֵשׁ אוֹתָם. גִּירָא דָּא (תהלים קמד): שְׁלַח חִצֶּיךָ וּתְהֳמֵם; דָּא בְּחִינַת: שֵׁב לִימִינִי וְכוּ'. **קַדְרָמָה לֵהּ אִיהִי** דָּא בְּחִינַת יִרְאָה שֶׁהִיא קֹדֶם, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא קוֹדֶמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ'. שֶׁרַבָּה בַּר בַּר חָנָה סִפֵּר, שֶׁהָלַךְ כָּל־כָּךְ בְּמִדַּת הַיִּרְאָה, וְרָאָה גֹּדֶל כֹּחַ הַיִּרְאָה, עַד שֶׁיָּכוֹל לְהָבִין עַל־יָדָהּ בֵּין קֹדֶם גְּזַר־דִּין לְאַחַר גְּזַר־דִּין. וְזֶהוּ: בֵּין שִׁיצָא וְכוּ', וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ יָכוֹל לְהָבִין, הֵינוּ עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹות, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּלָתָא יוֹמָא וְכוּ', יָכוֹל לְהָבִין. וְדַוְקָא כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּשִׂמְחָה, וְעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוֹות יָכוֹל לְהָבִין, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְשַׂמֵּחַ בְּמַעֲשָׂיו, וְהַשִּׂמְחָה הִיא מְלֻבֶּשֶׁת בְּמִצְוֹות כַּנַּ"ל, וַאֲנַחְנוּ מְשַׂמְּחִין לְמַטָּה גַּם־כֵּן בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו, וְאֵין רְצוֹנֵנוּ בְּשׁוּם שָׂכָר, אֲפִלּוּ שָׂכָר עוֹלָם הַבָּא כַּנַּ"ל. וְזֶה: אִיהוּ בִּזְקִיפוּ וַאֲנַן בְּשִׁפּוּלֵי – לְפִי שִׂמְחָתוֹ כֵּן שִׂמְחָתֵנוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהָבִין. וַהֲדַר מְפָרֵשׁ אֵיךְ לְהַשּׂוֹת בְּחִינַת שִׂמְחָה עַל־יְדֵי בְּחִינַת רַעַם:

וְזֶהוּ: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר: כְּמִחַם קוּמְקוּמָא דְּמַיָּא וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל. שִׁתִּין זֶה בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, הַפּוּגְעִין בְּגַלְגַּלְתָּא, וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רְעָמִים וְאִשְׁתַּמַּע קָלָא, זֶה בְּחִינַת: הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, בְּחִינַת: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'. וַהֲדַר אָמַר, שֶׁעִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַגְּבוּרוֹת אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְאַכְלְלָא שְׁמָאלָא בִּימִינָא כַּנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לְאַקְדָּמָא אֶת הַיִּרְאָה, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר עַל אֲבֵדָתוֹ. (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה קִדּוּשִׁין ב: דִּרְכּוֹ שֶׁל אִישׁ לַחֲזֹר אַחַר אִשָּׁה. מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁאָבְדָה לוֹ אֲבֵדָה וְכוּ'. פֵּרוּשׁ, כִּי אַהֲבָה הוּא בְּחִינַת אִישׁ, וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת אִשָּׁה, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְחַקְּדִים אֶת הַיִּרְאָה, כִּי אָז תָּבוֹא אֵלָיו הָאַהֲבָה מִמֵּילָא, כִּי הָאַהֲבָה הוֹלֶכֶת וּמְחַזֶּרֶת אַחַר הַיִּרְאָה תָּמִיד, כִּי בַּעַל־אֲבֵדָה מַחֲזִיר אַחַר אֲבֵדָתוֹ כַּנַּ"ל כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ).

וְזֶהוּ בְּחִינַת: וְכִי שַׁדָּא פַּרְשָׁא גִירָא וְכוּ', **וַאֲמַר רַב אָשֵׁי: הַאי גִּילְדְּנָא דְּיַמָּא** וְכוּ'. **גִּילְדְּנָא** הוּא בְּחִינַת שֵׁם **אגל"א,** שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת, כִּי הוּא רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אַתָּה** גִּבּוֹר לְעוֹלָם **אֲדֹנָי,** כַּמּוּבָא, כִּי **גִי**לְ**ד**נָ**א** הוּא אוֹתִיּוֹת **אג"ל** וְשֵׁם **אדנ"י** בִּשְׁלֵמוּת, הֵינוּ שֵׁם אגל"א כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **בַּחֲצִצְרוֹת** וְקוֹל שׁוֹפָר וְכוּ', הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת קוֹל דְּנָפֵק, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְעַם הַיָּם וְכוּ' נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רְעָמִים, בְּחִינַת: קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל. תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי

בָּהּ – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילַהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ': כִּי **תֵּבֵל** אוֹתִיּוֹת **תָּי"וֹ לֵב**: תָּו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'; וְעַל־יְדֵי־זֶה: **נְהָרוֹת יִמְּחָאוּ כָף** – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה:

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה: יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל **הָרִנָּה** וְכוּ'; **הָרִים** בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ **יַחַד** – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

ו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ': (דברים לא)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כה): כְּבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה. וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹהִים, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחְקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָ"ף, וְהַכָּ"ף הוּא כָּתֶר, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה:

כִּי אֲהֵיָה דָּא אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֲהֵיָה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי:

וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כִּי כֶּתֶר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט): הַבָּא לִטַּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לו): כַּתֵּר לִי זְעִיר וַאֲחַוֶּךָּ; אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֲהֵיָה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵוי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי **אֲהֵיָה** גִּימַטְרִיָּא **דָּם***, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת, עַל־שֵׁם וּבוֹזַי יֵקָלוּ (שמואל־א ב); כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחֳלֶל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתַקֵּף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אק"ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם. וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיַּהֲפֹךְ

*פֵּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֲהֵיָה הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחְזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֲהֵיָה, שֶׁעוֹלֶה דָּם:

דָּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַה', אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ, וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, גִּטִּין ז), הַיְנוּ: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל (סנהדרין מג:) עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג **וְצָרִיךְ** לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר־לֵבָב, בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר שֶׁלִּבּוֹ זָךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ'. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ' טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ"חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זָךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ"ל.) נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל "חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה'; וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי. וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נִמְצָא, לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיָדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): **כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ** – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינַת דֹּם לַה', בְּחִינַת אקי"ה, בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, **וּמִתְוַדֶּה עָלָיו** – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְבִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, **כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.** כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה – בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם־הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה יד) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֵּאלֹקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא, וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר

- **דָּא** – זה **בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילֵהּ** – הלב ועורקיו, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'** אלא לפשט עקמימיות שבלב. **כִּי תֵּבֵל - אוֹתִיּוֹת 'תָּיוֹ' לֵב', 'תָּיוֹ' לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יחזקאל ט): **"וְהִתְוִיתָ תָּו"**, שפירושו 'ורשמת רושם', דהיינו **שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'** אלא לפשט עקמימיות שבלב. **וְעַל יְדֵי זֶה: "נְהָרוֹת יִמְחָאוּ כָף"** - **בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ"ל** שזוכים לה על ידי ישרות הלב, כמו שנאמר **"וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה"**. **וְעַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה: "יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ"**. 'רִנָּה' הוא **לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלכים א ח): **"לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְכוּ'** ואל התפילה", **'הָרִים'** הוא **בְּחִינַת צַדִּיקִים** (כמו שמובא במדרש רבה בא פ' ט"ו: מדלג על ההרים, ואין הרים אלא אבות וכו'), **הֵינוּ עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב** שעל ידה הם יודעים אם נגזר הדין או לא, **יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין**, כדי שלא יקטרגו המלאכים העומדים משמאל. **וְזֶה פֵּרוּשׁ "יַחַד" - שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד** – שמלבישים את תפילתם על הצרה יחד עם סיפורים ומאמרים, ואינם מתפללים במפורש על הצרה, (כי כשם שהם מלבישים את תפילתם במאמר כשנגזר הדין, כך לפעמים הם מלבישים את תפילתם בסיפור כשנגזר הדין).

תורה ו'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק (דברים לא): **"וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה,** הן קרבו ימיך למות, **קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ' והתייצבו** באוהל מועד, ואצוונו". ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, – להיות עניו ולא להקפיד על כבודו, ולהיות צנוע כדי שלא יכבדוהו, וכשעושה מצוות ומעשים טובים, יעשה אותם לכבוד המקום ולא לשם כבוד עצמו[1]. **כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ** (משלי כה): **"כְּבֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר"**, דהיינו שהכבוד שיש למלכים הוא סוג כבוד שאנשים חוקרים אחריו האם באמת מגיע לאדם כבוד זה, וְלכן אדם שרודף אחר הכבוד ולוקח לעצמו כבוד, **הַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה, וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה**, כי באמת האדם מצד עצמו אינו ראוי לכבוד, כי כוחותיו וכשרונותיו הם משמים. **אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם - אֲזַי הוּא זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹהִי**, כי אז הוא בטל לה' והקב"ה משפיע עליו מכבודו, והכבוד שמכבדים אותו אינו כבודו האישי אלא מכבדים אותו על כך שהוא עבד המלך, וכוונתם היא לכבד את המלך, וגם הוא עצמו מקשר ומעלה את הכבוד לה', ואינו נהנה מכבוד זה[2], **וְאָז אֵין בְּנֵי אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר** (שם): **"כְּבֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר"**, **כִּי אָסוּר לַחֲקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה** אם הוא ראוי לו או לא, כי זהו כבודו של ה' יתברך, וה' יתברך ודאי ראוי לכבוד.

ב. וְאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לַכָּבוֹד הַזֶּה – לכבוד אלוקי **אֶלָּא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה**, וכמו שיתבאר הטעם בהמשך. **וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה** הוא - **שֶׁכְּשֶׁיִּשְׁמַע בִּזְיוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק** – הן כשאנשים אחרים מבזים אותו ישתוק ויקבל זאת באהבה,

---

מקורות והערות

[1] עיין מדרש רבה במדבר פ' ד' וז"ל: "אליהו אומר, כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וכבודו מתמעט, מעשה באיש אחד שהיה עומד בבית הכנסת ובנו עומד כנגדו וכל העם עונים אחר העובר לפני התיבה הללויה ובנו עונה דברים של תפלות, אמרו לו ראה בנך שהוא עונה דברים של תפלות, אמר להם ומה אעשה לו תינוק הוא ישחק וכו', ולא יצאת אותה השנה ולא שינתה ולא שילשה עד שמת אותו האיש ומתה אשתו ומת בנו ובן בנו וכו', שוב מעשה באדם אחד שהיה מתחרט שלא קרא ולא שנה, פעם אחת היה עומד בבית הכנסת, כיון שהגיע העובר לפני התיבה לקדושת השם הגביה את קולו ואמר ק' ק' ק' ה' צבאות, אמרו לו מה ראית שהגבהת קולך, אמר להם לא זכיתי לא למקרא ולא למשנה ועכשיו שניתנה לי רשות לא אגביה את קולי ותשוב נפשי עלי, ולא יצאת אותה השנה ולא שינתה ולא שילשה עד שעלה אותו האיש מבבל לארץ ישראל ועשאוהו שר החיל של קיסר ומינוהו ראש על כל בירניות שבא"י וכו', מכאן אתה למד שלא ינהג אדם גאוה לפני המקום שכל המתגאה לפניו מתבזה, וכן הוא אומר (שו"א ב) 'כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו', וכן אתה מוצא בדוד מלך ישראל שלא נהג עצמו בגאוה לפני המקום אלא בוזה עצמו לפניו כהדיוט להרבות כבודו של מקום, אימתי בשעה שהעלה הארון מבית אבינדב אשר בגבעה להביאו לירושלים, בא וראה כמה ביזה דוד עצמו לכבודו של הקב"ה, היה לו לדוד להיות מהלך לפניו סתם כמלך לבוש כלי מלכותו, לאו אלא לבש כלים נאים לכבוד הארון ומשחק לפניו מה שאפשר לומר, שנאמר (ד"ה א טו) 'ודוד מכורבל במעיל בוץ וכל הלוים הנושאים את הארון וגו'', וכתיב 'ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'', מהו בכל עוז, בכל כוחו, מהו מכרכר, שהיה מקיש ידיו זו על זו וטופח וכו'". [2] על פי פרפראות

בָּהּ – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילַהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳: כִּי **תֵּבֵל** אוֹתִיּוֹת **תָּי״וֹ לֵב**: תָּו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳; וְעַל־יְדֵי־זֶה: **נְהָרוֹת יִמְּחָאוּ כָף** – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ״ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה:

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה: יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל **הָרִנָּה** וְכוּ׳; **הָרִים** בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ **יַחַד** – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

ו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ׳: (דברים לא)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כה): כְּבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה. וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹהִים, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחְקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָ״ף, וְהַכָּ״ף הוּא כַּפָּר, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה:

כִּי אֲהֵיָה דָּא אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֲהֵיָה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי:

וְזֶה בְּחִינַת כָּתָר, כִּי כָּתָר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ׳. וְזֶה בְּחִינַת כָּתָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לו): כַּתֵּר לִי זְעִיר וַאֲחַוֶּךָּ; אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֲהֵיָה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵוי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי **אֲהֵיָה** גִּימַטְרִיָּא **דָּם***, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת, עַל־שֵׁם וּבוֹזַי יֵקָלוּ (שמואל־א ב); כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחֳלֶל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתַקָּף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אק״ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם. וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיַּהֲפֹךְ

*פֵּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֲהֵיָה הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחְזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֲהֵיָה, שֶׁעוֹלֶה דָּם:

דָּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַהּ׳, אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): דּוֹם לַהּ׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ, וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, גִּטִּין ז), הַיְנוּ: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבָּחֳלֶל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל (סנהדרין מג:) עַל זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג **וְצָרִיךְ** לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר־לֵבָב, בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר שֶׁלִּבּוֹ זָךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ׳. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ׳ טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זָךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ״ל.) נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל ״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳; וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי. וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נִמְצָא, לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיָדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): **כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ** – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינַת דֹּם לַהּ׳, בְּחִינַת אק״ה, בְּחִינַת כָּתָר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, **וּמִתְוַדֶּה עָלָיו** – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְכִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, **כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.** כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה – בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם־הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה יד) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קִפּוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֵּאלֹקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא, וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְכִיחַת הַיֵּצֶר

כי ירגיש שבאמת מגיעים לו בזיונות אלו על חטאיו ופשעיו המרובים, והן כשיתבונן בחטאיו ופשעיו וישמע ויבין מהם את בזיונו, ידום וישתוק מחמת בושה, כי יכיר כמה פגם על ידי עוונותיו, וכמה חמורים הם מעשיו, ויתבייש מאוד מה' יתברך על עוונותיו עד שיהיה נשפך דמו בקרבו[3]. (וזהו עיקר התשובה, כי בזה שאנשים מבזים אותו, והוא שותק, כי לא איכפת לו כלל על כבוד עצמו, אלא איכפת לו רק להרבות כבוד ה', זהו תשובה על העוונות, כי כל העוונות באים על ידי שהאדם מחפש את כבוד עצמו ולא את כבוד ה'. וכן בזה שהוא מתבונן בחטאיו ומכיר עד כמה פגם, ומתבייש מהם באמת, ומתחרט עליהם, זהו תשובה – חרטה על העבר וקבלה על העתיד[4]).

וטעם הדבר שאי אפשר לזכות לכבוד הזה אלא על ידי תשובה, **כִּי יֵלֵית כָּבוֹד בְּלֹא כ"ף, וְהַכ"ף הוּא כֶּתֶר,** והיינו שמובא בזוהר (פנחס רנה:) שהכ' שבמילת 'כבוד' רומזת על ספירת ה'כתר', שהיא הספירה הראשונה מעשר הספירות, והטעם, כי ספירת ה'כתר' היא בחינת הכבוד העליון של הקב"ה, והטעם שהאות כ' רומזת על ספירת ה'כתר', כי ספירת ה'כתר' כוללת בתוכה את ספירות 'חכמה ובינה' שתחתיה, והם מכונות 'כ'' (כי יש בכל אחת מהם עשר ספירות)[5], הרי שכבוד הוא בחינת 'כתר'. וספירת ה'כתר' היא **בְּחִינַת** שם **'אֶהְיֶה'**, כידוע שכל שם משמותיו של הקב"ה מכוון כנגד ספירה אחת מעשר הספירות, ושם 'אהיה' הוא כנגד ספירת ה'כתר'. ושם 'אהיה' הוא **בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כִּי 'אֶהְיֶה' דָּא אָנָא זָמִין לְמֶהֱוֵי** – זהו 'אני עומד להיות', **הַיְנוּ** כי **קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, עַדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִילוּ עַדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא,** כי כל מטרת הבריאה היא כדי שיעשה האדם את רצון ה', וכשאינו עושה את רצון ה' היה טוב יותר שלא יברא, **וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת 'אֶהְיֶה', הַיְנוּ** שבא לעשות פעולה **שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם,** כלומר שיעשה את רצון ה' ויהיה לעולם צורך בו, **הַיְנוּ 'אָנָא זָמִין לְמֶהֱוֵי'** – 'אני עומד להיות'. ומבואר לעיל ש'אהיה' (שהוא בחינת 'תשובה') **זֶה בְּחִינַת 'כֶּתֶר',** כי לא רק השם 'אהיה' מורה על ענין התשובה, אלא גם בחינת ה'כתר' עצמה מורה על ענין התשובה, והטעם **כִּי 'כֶּתֶר' לְשׁוֹן הַמְּתָּנָה,** כמו שיתבאר בהמשך, והמתנה היא **בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (יומא לח: לט.): **'הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אַפַּרְסְמוֹן** (שיש לו ריח טוב), **אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ'** לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה', ורמוז בדברי הגמרא שהבא ליטהר, דהיינו לעשות תשובה, יש לו צורך להמתין, ולכן תשובה היא בחינת המתנה, וענין ההמתנה הוא, שאף שכשאדם רוצה לעשות תשובה הוא צריך למהר מאוד לברוח מתוך החושך, מכל מקום אל יבהל כשרואה שהוא עדיין רחוק מתפילה ומכל הדברים שבקדושה, כי ההכרח להמתין עד שיזכה לתיקון גמור, וצריך ללכת בהדרגה, כי אי אפשר להיכנס בפעם אחת אל הקדושה[6]. **וְהמתנה זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב לו): **"כַּתַּר לִי זְעֵיר וַאֲחַוֶּךָ"** – 'המתן לי מעט ואומר לך', ונמצא שספירת ה'כתר' מורה על ענין התשובה. ומעתה נמצא ש'כבוד' הוא בחינת 'כתר' ו'אהיה', ו'כתר' ו'אהיה' הם בחינת תשובה, ולכן אי אפשר לזכות לכבוד האלוקי אלא על ידי תשובה, כי על ידי תשובה האדם זוכה לבחינת 'כתר' ו'אהיה', והכבוד האלוקי הוא בחינת 'כתר' ו'אהיה', ונמצא שהוא זוכה לכבוד האלוקי.

והנה מבואר לעיל שעיקר התשובה היא שישמע בזיונו וידום וישתוק, וטעם הדבר, כי נתבאר לעיל שתשובה היא בחינת 'אהיה', משום שעל ידי התשובה יש לו הויה בעולם, **אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת 'אֶהְיֶה' בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵי** להיות **בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי 'אֶהְיֶה' גִּימַטְרִיָּא 'דָּם'**, (פֵּרוּשׁ, כִּי אַחוֹרֵי שֵׁם 'אֶהְיֶה' **הוּא בְּגִימַטְרִיָּא 'דָּם', כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחוֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא 'דָּם', וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחֲזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי 'אֶהְיֶה', שֶׁעוֹלֶה דָּם**), ו'דם' **הַיְנוּ שְׁפִיכוּת דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת** שבאים עליו בגלל שבחינת 'אהיה' בהסתרת פנים ממנו שאז היא בגימטריא 'דם', וזה

בָּה – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילַהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ': כִּי **תֵּבֵל** אוֹתִיּוֹת **תָּי"ו לֵב**: תָּו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'; וְעַל־יְדֵי־זֶה: **נְהָרוֹת יִמְּחָאוּ כָף** – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה:

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה: יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל **הָרִנָּה** וְכוּ'; **הָרִים** בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ **יַחַד** – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

ו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ': (דברים לא)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כה): כְּבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה. וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹהִים, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחֲקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָ"ף, וְהַכָּ"ף הוּא כַּפָּר, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה:

כִּי אֲהֶיָה דָּא אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֶהְיֶה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי:

וְזֶה בְּחִינַת כָּתֶר, כִּי כֶּתֶר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לו): כַּתֵּר לִי זְעִיר וַאֲחַוֶּךָּ; אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֶהְיֶה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵוי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי **אֶהְיֶה** גִּימַטְרִיָּא **דָּם***, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת, עַל־שֵׁם וּבוּזַי יֻקְלוּ (שמואל־א ב); כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתַקָּף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אק"ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם. וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיַּהֲפֹךְ

*פֵּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֶהְיֶה הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחְזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֶהְיֶה, שֶׁעוֹלֶה דָּם:

דָּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַה', אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ, וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, גִּטִּין ז), הַיְנוּ: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל (סנהדרין מג:) עַל זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג **וְצָרִיךְ** לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר־לֵבָב, בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר שֶׁלִּבּוֹ זָךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ'. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ' טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ"חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זָךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ"ל.) נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל "חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה'; וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי. וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נִמְצָא, לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיָדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): **כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ** – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינַת דֹּם לַה', בְּחִינַת אק"ה, בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, **וּמִתְוַדֶּה עָלָיו** – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְכִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, **כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.** כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה – בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם־הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה יד) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֵּאלֹקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא, וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְכִיחַת הַיֵּצֶר

גורם שתבוא עליו בחינת ׳דם׳, וטעם נוסף מדוע באים עליו שפיכות דמים ובזיונות, כי זהו מידה כנגד מידה, כי זהו **עַל שֵׁם** מה שנאמר שהקב"ה אמר (שמואל א ב): "כי מכבדי אכבד, **וּבֹזַי יֵקָלוּ**" – ׳המבזים אותי יתבזו׳, ולכן כשאדם חוטא ומבזה את ה׳ באים עליו בזיונות. וטעם נוסף מדוע באים עליו שפיכות דמים ובזיונות, **כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבְּחֶלֶל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת י): "לב חכם לימינו **וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ**", וכסיל רומז ליצר הרע, והדם שבחלל השמאלי **עֲדַיִן הוּא בְּתֹקֶף וָעֹז**, כי על ידי עוונותיו הוא מגביר את הדם שבחלל השמאלי שבלב שהוא מדור היצר הרע, (וכשעושה תשובה הוא ממעט את הדם הזה), **וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי** ׳אקי"ה׳, **גִּימַטְרִיָּא** ׳**דָּם**׳, כי הדם שבחלל השמאלי שהוא בתוקף ועוז גורם שתהיה הסתרת פני ׳אהיה׳ שהוא בגימטריא ׳דם׳, וזה גורם שתבוא עליו בחינת ׳דם׳, שהוא שפיכות דמים ובזיונות. ונמצא שעל ידי עוונותיו הוא גם מגביר את הדם שבחלל השמאלי שבלב, וגם אין לו הויה בעולם, ושניהם יחד גורמים שתהיה הסתרת פני ׳אקי"ה׳ שהוא בגימטריא ׳דם׳, ועל ידי בחינת ׳דם׳ הזו, באים עליו שפיכות דמים ובזיונות שהם גם כן בחינת ׳דם׳, והבזיונות הללו שבאים עליו הם מידה כנגד מידה על כך שביזה את הקב"ה על ידי עוונותיו.

וּמהו הַתִּקּוּן לָזֶה – לשפיכות דמים ובזיונות הבאים עליו - **שֶׁיְּהַפֵּךְ ׳דַּם׳ לְ׳דֹּם׳, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׂוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ**, שזהו מה שנתבאר לעיל שכשישמע בזיונו ידום וישתוק, **וּכְשֶׁמְּקַיֵּם ׳דֹּם לַה׳, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לז): "**דּוֹם לַה׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ**" – ודרשו רבותינו ז"ל: ׳**וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים**׳ (גיטין ז.), שעל ידי שהאדם שותק כשמצערים אותו יפלו אותם אנשים חללים וימותו, **ורמוז בדברי הגמרא, כי** ׳יפיל לך חללים׳ **הַיְנוּ** שהיצר הרע יפול חלל וימות, כמו שאמר דוד המלך: "**וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי**" (תהלים קט), ורמוז בזה שהרג את היצר הרע שבליבו ועשהו חלל (כ"ב יז.), **הַיְנוּ עַל יְדֵי זֶה** ששותק **נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבְּחֶלֶל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע** שנמצא בחלל השמאלי, **וְעַל יְדֵי זֶה** שזובח את היצר הרע **זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם נ): "**זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי**", **וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין מג:) **עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע**, ש׳כל הזובח את יצרו ומתוודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים׳, וכיון שהאדם מכבד את הקב"ה, גם הקב"ה מכבד אותו ונותן לו כבוד אלוקי.

ומעתה מבואר מדוע עיקר התשובה היא שישמע בזיונו וידום וישתוק, כי תשובה היא בחינת ׳אהיה׳, וקודם התשובה בחינת ׳אהיה׳ בהסתרת פנים ממנו, כי הדם שבחלל השמאלי בתוקף ועוז, ועוד שאין לו הויה בעולם, ועל ידי ששומע בזיונו ושותק הוא ממעט הדם שבחלל השמאלי וזוכה לבחינת ׳אהיה׳, לבחינת תשובה, וגם על ידי התשובה שהוא זובח את יצרו, הוא זוכה ל׳כבוד אלוקי׳.

ומעתה מבואר היטב מה שמובא לעיל שבחינת ה׳כבוד׳ הוא בחינת ׳כתר׳ ו׳אהיה׳, ושעל ידי שהאדם זוכה ל׳כתר׳ ו׳אהיה׳ הוא זוכה ל׳כבוד׳ אלוקי, כי על ידי שעושה תשובה וזוכה לבחינת ׳כתר׳ ו׳אהיה׳, והוא מכבד את הקב"ה, הקב"ה משפיע עליו ׳כבוד׳ אלוקי.

וזהו מה שמבואר לעיל אות א׳ שעל ידי שהאדם ממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום הוא זוכה לכבוד אלוקי, כי במה שממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום נכלל בזה מה ששומע בזיונו ושותק, שזהו גם כן מיעוט בכבוד עצמו, ולכן זוכה על ידי זה לכבוד אלוקי[7].

לאחר שנתבאר מהי התשובה, יתבאר כעת כי ישנם דרגות רבות בתשובה.

ג. וְהִנֵּה אף לאחר שעשה האדם תשובה, צָרִיךְ לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ), **כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: ׳חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי׳ - אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר לֵבָב** – בלב זך ונקי **בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ** מה שנאמר במשלי: "**מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי**", כי ׳זיכיתי ליבי׳ **הַיְנוּ, מִי יוּכַל לוֹמַר, שֶׁלִּבּוֹ זַךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: ׳חָטָאתִי וְכוּ׳׳. וְזֶהוּ:**

מקורות והערות

[7] פרפראות לחכמה ומי הנחל וביאור הליקוטים.

בָּהּ – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילַהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ': כִּי **תֵּבֵל** אוֹתִיּוֹת **תָּי"ו לֵב**: תָּו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ'; וְעַל־יְדֵי־זֶה: **נְהָרוֹת יִמְּחָאוּ כָף** – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה:

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה: יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל **הָרִנָּה** וְכוּ'; **הָרִים** בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ **יַחַד** – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

ו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ': (דברים לא)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כה): כְּבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה. וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹהִים, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחְקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָ"ף, וְהַכָּ"ף הוּא כָּתֶר, בְּחִינַת אֶהְיֶה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה:

כִּי אֶהְיֶה דָּא אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֶהְיֶה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי:

וְזֶה בְּחִינַת כָּתֶר, כִּי כָּתֶר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לו): כַּתֵּר לִי זְעִיר וַאֲחַוֶּךָּ; אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֶהְיֶה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵוי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי **אֶהְיֶה** גִּימַטְרִיָּא **דָּם***, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת, עַל־שֵׁם וּבוֹזַי יֵקָלוּ (שמואל־א ב); כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתֹקֶף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אק"ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם. וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיַּהֲפֹךְ

*פֵּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֶהְיֶה הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחוֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחְזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֶהְיֶה, שֶׁעוֹלֶה דָּם:

דָּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׂוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַה', אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): דּוֹם לַה' וְהִתְחוֹלֵל לוֹ, וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, גִּטִּין ז), הַיְנוּ: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ"ל (סנהדרין מג:) עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג **וְצָרִיךְ** לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר־לֵבָב, בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר שֶׁלִּבּוֹ זָךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ'. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ' טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ"חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זָךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ"ל.) נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל "חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה'; וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי. וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נִמְצָא, לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיָדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): **כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ** – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי; בְּחִינַת דֹּם לַה', בְּחִינַת אק"ה, בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, **וּמִתְוַדֶּה עָלָיו** – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְבִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, **כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.** כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה – בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם־הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר יָקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה יד) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קִפּוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֵּאלקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא, וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר

מִי יֹאמַר וְכוּ׳: **׳טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי׳, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ"חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זַךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ"ל**, כי אין כוונתו באמת לשוב בתשובה בשביל לתקן את מה שפגם בכבוד שמים, ואין בליבו צער וחרטה ובושה באמת על כך שהמרה את פי ה׳, אלא חוזר בתשובה בגלל פחד מיסורים או מהגהינום וכדומה[8]). **נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל "חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי" שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר** (ישעיהו כט): "יען כי ניגש העם הזה, בפיו **וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי**, וליבו ריחק ממני", ו"בשפתיו כיבדוני" היינו, **כִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳**, ואם כן בשפתיו עשה פעולה של כבוד ה׳, אבל **"וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי"** – בליבו היה עדיין רחוק מלבקש את כבוד ה׳, ולכן עליו לעשות תשובה על התשובה שעשה, כי אמנם התשובה הראשונה שעשה נקראת תשובה, כי לפי דרגתו אז שהיה חוטא הרי כשמתוודה ומקבל על עצמו להפסיק לחטוא זה נחשב ששב אל ה׳, אך לאחר שכבר עלה בדרגה והפסיק לחטוא, עליו לעלות שוב בדרגה ולעשות תשובה גם על הפניות שבליבו, ולהגיע לדרגה שיהיה ליבו זך ונקי בלי פניות.

וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, בלב שלם זך ונקי, **אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ** לאחר מכן **לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ** שהיה לו אז, **וְאַחַר כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, כי הוא נטהר מהחטא והתקרב לה׳. **נִמְצָא לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ**, כי לפי מה שמשיג עכשיו עד כמה הקב"ה רם וגבוה ורוחני נחשבת ההשגה שהיתה לו קודם כאילו החשיב את הקב"ה לגשמי ח"ו, כי האדם צריך לעלות תמיד מדרגה לדרגה ולהשיג יותר ויותר את הקב"ה, וזה נקרא תשובה, כי הוא שב בכל פעם אל הקב"ה יותר ויותר, ומתבייש בהשגתו הראשונה.

וְבְחִינָה זוֹ שאדם משיג בכל פעם יותר את הקב"ה, זֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): **"וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ"** – ו׳שַׁבְתָּ׳ הוא אותיות ׳שַׁבָּת׳, וכיון שבעולם הבא יהיה כולו שבת, תהיה שם כל הזמן בחינת תשובה, **כִּי עִקָּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיהו לא): **"וְיֵדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם"**, וזה יהיה התענוג של עולם הבא, ובעולם הבא יעלו בכל פעם מדרגה לדרגה וישיגו את הקב"ה יותר. **נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה** ויתביישו בה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): ׳כל הזובח את יצרו ומתוודה עליו, כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמות׳, ורמוז בדברי הגמרא כך: **׳כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יִצְרוֹ׳ - הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: "וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי"** – שזובח את היצר הרע שמשכנו בחלל השמאלי, **בְּחִינַת "דֹּם לַה׳"** – שזה נעשה על ידי ששותק כשמבזים אותו, וזהו **בְּחִינַת ׳אקי"ה׳, בְּחִינַת ׳כֶּתֶר׳, בְּחִינַת ׳כָּבוֹד׳**, כַּנַּ"ל, ולאחר מכן **׳וּמִתְוַדֶּה עָלָיו׳ - הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְבִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה**. הרי זה נחשב **׳כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת׳ - כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה** – כי אדם שעושה תשובה הוא מכבד את הקב"ה (כמו שנאמר "זובח תודה יכבדנני"), **וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ - זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא**, כי בעולם הבא יזכו להשיג יותר את הקב"ה ויעשו תשובה על השגת עולם הזה, וכשהאדם משיג בעולם הזה את הקב"ה יותר ועושה תשובה על השגתו הראשונה, הרי הוא מכבד את הקב"ה כפי שיכבדוהו בעולם הבא. **וְכֵן** מצינו בגמרא שהשגת העולם הזה אינה חשובה כלל נגד השגת העולם הבא, כי **זֶה** מה **שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (פסחים נ.) על הפסוק: "והיה ביום ההוא לא יהיה **אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן"** (זכריה יד) **- ׳אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה** – האור החשוב והיקר של השמש בעולם

מקורות והערות

[8] כן נראה לפרש.

בָּהּ – דָּא בְּחִינַת לִבָּא וְעָרְקִין דִּילַהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳: כִּי **תֵּבֵל** אוֹתִיּוֹת **תָּי״וֹ לֵב**: תָּו לְשׁוֹן רְשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ט): וְהִתְוִיתָ תָּו – שֶׁנִּרְשָׁם הַקּוֹל בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: לֹא נִבְרְאוּ רְעָמִים וְכוּ׳; וְעַל־יְדֵי־זֶה: **נְהָרוֹת יִמְּחָאוּ כָף** – בְּחִינַת שִׂמְחָה כַּנַּ״ל, וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה:

וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה: יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ. רִנָּה לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח): לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְכוּ׳; **הָרִים** בְּחִינַת צַדִּיקִים, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב יְכוֹלִין לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַלְבִּישׁ אֶת תְּפִלָּתָן בְּמַאֲמָר, כְּשֶׁיָּבִינוּ כִּי נִגְזַר הַדִּין. וְזֶה פֵּרוּשׁ **יַחַד** – שֶׁמַּלְבִּישִׁים תְּפִלָּתָם בְּסִפּוּרִים יַחַד:

ו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ׳: (דברים לא)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּלְהַרְבּוֹת בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם, כִּי מִי שֶׁרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד אֵינוֹ זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹקִים, אֶלָּא לְכָבוֹד שֶׁל מְלָכִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (משלי כה): כְּבוֹד מְלָכִים חֲקֹר דָּבָר; וְהַכֹּל חוֹקְרִים אַחֲרָיו וְשׁוֹאֲלִים: מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ, שֶׁחוֹלְקִים לוֹ כָּבוֹד הַזֶּה. וְחוֹלְקִים עָלָיו, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַכָּבוֹד הַזֶּה. אֲבָל מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, שֶׁמְּמַעֵט בִּכְבוֹד עַצְמוֹ וּמַרְבֶּה בִּכְבוֹד הַמָּקוֹם – אֲזַי הוּא זוֹכֶה לִכְבוֹד אֱלֹהִים, וְאָז אֵין בְּנֵי־אָדָם חוֹקְרִים עַל כְּבוֹדוֹ, אִם הוּא רָאוּי אִם לָאו, וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם): כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר; כִּי אָסוּר לַחְקֹר עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד הַזֶּה אֶלָּא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה. וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה – כְּשֶׁיִּשְׁמַע בְּזִיּוֹנוֹ יִדֹּם וְיִשְׁתֹּק, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָ״ף, וְהַכָּ״ף הוּא כָּתֶר, בְּחִינַת אֶהְיֶה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה:

כִּי אֶהְיֶה דָּא אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי, הַיְנוּ קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן אֵין לוֹ הֲוָיָה, כְּאִלּוּ עֲדַיִן לֹא נִתְהַוָּה בָּעוֹלָם, כִּי טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא מִשֶּׁנִּבְרָא, וּכְשֶׁבָּא לְטַהֵר אֶת עַצְמוֹ וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אָז הוּא בִּבְחִינַת אֶהְיֶה, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הֲוָיָה בָּעוֹלָם, הַיְנוּ אֲנָא זְמִין לְמֶהֱוֵוי:

וְזֶה בְּחִינַת כָּתֶר, כִּי כָּתֶר לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח: לט): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ. מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁבָּא לִקְנוֹת אֲפַרְסְמוֹן. אוֹמְרִים לוֹ: הַמְתֵּן וְכוּ׳. וְזֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לו): כַּתֵּר לִי זְעִיר וַאֲחַוֶּךָ; אֲבָל קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה אֲזַי בְּחִינַת אֶהְיֶה בְּהַסְתָּרַת פָּנִים מִמֶּנּוּ, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵכִין אֶת עַצְמוֹ לְמֶהֱוֵוי בָּעוֹלָם, וְהַסְתָּרַת פְּנֵי **אֶהְיֶה** גִּימַטְרִיָּא **דָּם***, הַיְנוּ שְׁפִיכוּת־דָּמִים וּבִזְיוֹנוֹת, עַל־שֵׁם וּבוֹזַי יֵקָלוּ (שמואל־א ב); כִּי עֲדַיִן הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי שֶׁבַּלֵּב, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַיֵּצֶר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת י): וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ; עֲדַיִן הוּא בְּתֹקֶף וָעֹז, וּבִשְׁבִיל זֶה בָּאִין עָלָיו בִּזְיוֹנוֹת וּשְׁפִיכוּת־דָּמִים, כִּי זֶה בְּחִינַת הַסְתָּרַת וְהַחְזָרַת פְּנֵי אק״ה, גִּימַטְרִיָּא דָּם. וְתִקּוּן לָזֶה – שֶׁיַּהֲפֹךְ

*פֵּרוּשׁ, כִּי אַחֲרֵי שֵׁם אֶהְיֶה הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, כַּמּוּבָא. הַיְנוּ כְּשֶׁכּוֹתְבִין הַשֵּׁם בַּאֲחֹרַיִם, דְּהַיְנוּ א, אה, אהי, אהיה, שֶׁחוֹזְרִין בְּכָל פַּעַם לְאָחוֹר, הוּא בְּגִימַטְרִיָּא דָּם, וְזֶהוּ בְּחִינַת הַחְזָרַת וְהַסְתָּרַת פְּנֵי אֶהְיֶה, שֶׁעוֹלֶה דָּם:

דָּם לְדֹם, שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשּׂוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְלֹא יְדַקְדֵּק עַל בִּזְיוֹן כְּבוֹדוֹ; וּכְשֶׁמְּקַיֵּם דֹּם לַה׳, אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל לוֹ חֲלָלִים חֲלָלִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): דּוֹם לַה׳ וְהִתְחוֹלֵל לוֹ, וְהוּא יַפִּיל לְךָ חֲלָלִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, גִּטִּין ז), הַיְנוּ: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי (תהלים קט), הַיְנוּ עַל־יְדֵי־זֶה נִתְמַעֵט הַדָּם שֶׁבָּחֳלָל הַשְּׂמָאלִי, וְזֶה בְּחִינַת זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְכָבוֹד אֱלֹקִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נ): זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זַ״ל (סנהדרין מג:) עַל זְכִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע:

ג **וְצָרִיךְ** לֶאֱחֹז תָּמִיד בְּמִדַּת הַתְּשׁוּבָה, כִּי מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי (משלי כ); כִּי בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם אוֹמֵר: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי – אֲפִלּוּ זֶה אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּבַר־לֵבָב, בְּלִי פְּנִיָּה. (וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי, טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ מִי יוּכַל לוֹמַר שֶׁלִּבּוֹ זָךְ וְטָהוֹר מִפְּנִיּוֹת, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר: חָטָאתִי וְכוּ׳. וְזֶהוּ: מִי יֹאמַר וְכוּ׳ טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר מִן הֶ״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי גַּם אָז אֵינוֹ זָךְ וְטָהוֹר בְּלִי פְּנִיּוֹת כַּנַּ״ל.) נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַתְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הַיְנוּ עַל ״חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי״ שֶׁאָמַר, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי; כִּי עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה זוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳; וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי. וַאֲפִלּוּ אִם יוֹדֵעַ אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, כִּי מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, עָשָׂה לְפִי הַשָּׂגָתוֹ, וְאַחַר־כָּךְ בְּוַדַּאי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, בְּוַדַּאי הוּא מַכִּיר וּמַשִּׂיג יוֹתֵר אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. נִמְצָא, לְפִי הַשָּׂגָתוֹ שֶׁמַּשִּׂיג עַכְשָׁו, בְּוַדַּאי הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּבְחִינַת גַּשְׁמִיּוּת, נִמְצָא שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, עַל שֶׁהִתְגַּשֵּׁם אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ:

וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁיִּהְיֶה כֻּלּוֹ שַׁבָּת, הַיְנוּ כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ל): וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹקֶיךָ; כִּי עִקַּר עוֹלָם הַבָּא הוּא הַשָּׂגַת אֱלֹקוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיָדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם. נִמְצָא, בְּכָל עֵת שֶׁיַּשִּׂיגוּ הַשָּׂגָה יְתֵרָה, אֲזַי יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַהַשָּׂגָה הָרִאשׁוֹנָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בסנהדרין): **כָּל הַזּוֹבֵחַ אֶת יְצָרוֹ** – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, בְּחִינַת דֹּם לַה׳, בְּחִינַת אק״ה, בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת כָּבוֹד, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, **וּמִתְוַדֶּה עָלָיו** – הַיְנוּ שֶׁמִּתְוַדֶּה עַל זְכִיחַת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, **כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.** כִּי תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה – בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם־הַזֶּה, וְאַחַר הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזּוֹכֶה לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה וּמַכִּיר בְּיוֹתֵר אֶת רוֹמְמוּת אֱלֹקוּתוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָתוֹ – זֹאת הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר יְקָרוֹת וְקִפָּאוֹן (זכריה יד) – אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֵּאלקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה, כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא, וְזֶה כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, כִּי זְכִיחַת הַיֵּצֶר

הזה, דהיינו כשמאירה בגבורתה ואורה גדול, **יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא׳** – יחשב קל מאוד נגד האור הגדול שיהיה בעולם הבא, (קפוי פירושו קל – רש"י שם), ורמוז בדברי הגמרא שגם האור הרוחני שאדם יכול לזכות לו בעולם הזה הוא קל וקטן נגד האור הרוחני שנזכה לו בעולם הבא. **נִמְצָא, בָּעוֹלָם הַבָּא, כְּשֶׁיִּזְכּוּ לְהַשָּׂגָה יְתֵרָה בֶּאֱלֹקוּתוֹ, בְּוַדַּאי יִתְחָרְטוּ וְיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה** ויתביישו בה, **כִּי הַשָּׂגַת עוֹלָם הַזֶּה בִּבְחִינַת גֶּשֶׁם** – גשמיות **נֶגֶד הַשָּׂגַת עוֹלָם הַבָּא,** שאז נשיג הרבה יותר את רוחניותו וגדולתו ורוממותו של הקב"ה, **וְזֶה** מה שנאמר בגמרא ׳**כְּאִלּוּ כִּבְּדוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת**׳, **כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר שֶׁהִיא תְּשׁוּבָה**

הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוִּדּוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן שאנו מכבדים את הקב"ה בעולם הזה **נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי,** שנזכה לכבד את הקב"ה בעולם הבא, וכשאדם זוכה להשיג את הקב"ה יותר ולעשות תשובה על השגתו הראשונה הוא זוכה לכבד את הקב"ה בעולם הזה כפי שיזכו כל ישראל לכבדו בעולם הבא.

(והנה מבואר לעיל שעל ידי שהאדם עושה תשובה משפיע עליו הקב"ה מהכבוד שלו ונעשה כבודו בחינת 'כבוד אלהים', אבל זה הוא רק 'כבוד אלהים' שמתגלה בעולם הזה, אבל על ידי שאחר כך האדם משיג את הקב"ה יותר ועושה תשובה על השגתו הראשונה, שעל ידי זה הוא מכבד את השם יתברך בכבוד גדול יותר, שהוא בחינת כבוד העולם הבא, על ידי זה השם יתברך משפיע עליו מכבוד שלו המופלא שיתגלה לעתיד לבוא, כמו שכתוב "ונגלה כבוד ה'", ואז כבודו הוא בבחינת 'כבוד אלהים הסתר דבר' בשלימות נפלא[1]).

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא (תהלים נ): **"אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי, דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָמוֹךָ,** אוכיחך ואערכה לנגדך", ורמוז בזה, **כִּי הָאָדָם עַל יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ** ושותק על בזיונו, וממעט מכבודו, **נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'אקי"ה' כַּנַּ"ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַה שֶּׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם** כשהאדם עושה עבירות ומבזה את הקב"ה והקב"ה אינו מענישו, **אֵין זֶה בִּשְׁבִיל** בחינת **'אקי"ה',** שיהיה לו הויה **חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,** כי לא שייך אצלו בחינת תשובה, ובחינה שצריך לשתוק ולמעט מכבודו, כי אדרבה תכלית הבריאה היא להרבות כבוד שמים. **אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו,** כי הרשעים הקב"ה משלם להם את מעט שכרם בעולם הזה כדי שיקבלו את כל העונש בעולם הבא[2], ועל ידי זה יתרבה כבוד שמים. **וְזֶה** מה שמסיים הפסוק: **"אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ"** – שבעולם הבא אוכיח אותך ואערוך לעיניך את עוונותיך ואעניש אותך עליהם, (וגם מעצם הבושה שיראה האדם את עוונותיו לנגד עיניו ויראה עד כמה פגם יהיו לו יסורים גדולים[3]).

לאחר שנתבאר כי עיקר התשובה היא שימעט האדם בכבוד עצמו ויקבל בזיונות באהבה, ונתבאר שהאדם צריך תמיד לעלות מדרגה לדרגה ולעשות תמיד תשובה על תשובה, יתבאר כעת כיצד זוכה האדם להגיע לתשובה ולעשות תשובה כראוי.

ד. וּכְשֶׁרוֹצֶה אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה – לזכות לתשובה, ולזכות לתשובה על תשובה, **צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה** – 'הלכה' שנאמר כאן משמעותו 'הליכה'[4], שצריך להיות בקי כיצד ללכת בדרך העבודה ולהתקרב אל ה', כי יש מניעות רבות לזה, **וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בִּרְצוֹא** – בשעת עליה מדרגה לדרגה, **וּבָקִי בְּשׁוּב** – בשעת ירידה ונפילה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בזוהר (ויקהל ריג: האזינו רצב.): **'זַכָּאָה מַאן דְּעַיֵּל וְנָפִיק'** – 'אשרי מי שנכנס ויוצא, דהיינו שנכנס לפרדס החכמה ויצא משם לשלום בלי ספיקות ופקפוקים', ורמוז בדברי הזוהר שהאדם צריך לדעת כיצד להכנס ולעלות מדרגה לדרגה, וגם כיצד לצאת ולרדת מדרגתו. והיינו שכשהאדם זוכה לאיזה עליה, לאיזו מדריגה גדולה, אף על פי כן לא יעמוד שם, ולא יסתפק בזה, אלא צריך להיות בקי בזה מאוד לדעת ולהאמין שהוא צריך ללכת יותר ויותר מדרגה לדרגה, וזהו בחינת 'בקי ברצוא', שהוא בקי בעלייה. וכן להיפך, שאפילו אם האדם יפול חס ושלום למקום שיפול, אפילו לשאול תחתיות, גם כן לא יתייאש לעולם, ויאמין שביכולתו לצאת ממצב זה ולהגיע לדרגות גבוהות, ולא יפול בדעתו כלל, ותמיד יחפש ויבקש את ה' יתברך, ויחזק עצמו בכל מקום שהוא בכל מה שיוכל, כי גם בשאול תחתיות נמצא ה' יתברך וגם שם יכול האדם לדבק את עצמו לה' יתברך, ויתחיל מחדש להתקרב לה'[5]. ורק כשאדם זוכה לשני בקיאויות אלו הוא יכול לזכות לתשובה אמיתית ולתשובה על תשובה, כי בכל מצב שהוא תמיד יתקרב לה' יתברך, ואז מובטח לו שיזכה לבסוף לתשובה אמיתית, לתקן את מעשיו ולהתקרב כראוי לה' יתברך, ולעלות מדרגה לדרגה בהשגת ה' יתברך.

מקורות והערות

[1] מי הנחל. [2] עיין בגמרא ע"ז דף ד' ע"א. [3] עיין לקמן סימן צ"ח. [4] עיין בליקוטי הלכות (הל' ברכת הפירות הל' ה' אות י"ט) שכתב לפרש, שמה שנאמר כאן 'הלכה' הוא כולל גם את ענין ההלכות שבתורה, כי הלכות התורה מחיים ומחזקים את האדם שלא יפול יותר, ולפעמים מחיה עצמו בהלכה זאת ולפעמים בהלכה אחרת, עיי"ש.
[5] דברי ר' נתן לקמן בסוף המאמר.

הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוּדוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי:

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהלים נ): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָּמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשָׂה בְּחִינַת אקי"ה כַּנַּ"ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי"ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד **וּכְשֶׁרוֹצֶה** אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מָאן דְּעָיֵל וְנָפֵק (זוהר ויקהל ריט: האזינו רצב.):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט): אִם אֶפַּס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עָיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפֵק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר־השירים ו): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עָיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפֵק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ. וְזֶה (ישעיה נח): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עָיֵל וְנָפֵק. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁוּוֹכֶה לַכָּתֶר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָּף, וְאָז יִמִּין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל]:

ה **וְעַל־יְדֵי** הַדִּמְיָמָה וְהַשְּׁתִיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (בהקדמה דף ז.): וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כד) – דָּא חִירִיק. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה סו): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת **א**:

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵלָּא מִנָּא"ו שֶׁבָּאָל"ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים). וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג.): בַּמֻּפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבְמִכֻּסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר:

וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָל"ף (שם):

וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם. אָל"ף דָּם,** הַיְנוּ עַל־יְדֵי דֹּם לַה' נַעֲשָׂה אָל"ף, וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כִּי הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה כַּנַּ"ל, וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְּׁתִיקָה וְהַדִּמְיָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו; וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בְּמִכֻּסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ'; וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה:

וְאָז נַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה (ב"ב עה.), וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא; וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה, וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לג): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהלים קד): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל:

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחֱלָקֶת **לְשָׁלֹשׁ טִפִּין,** כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת **בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, **וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב.** וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ"ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זְמָנָא חֲדָא הֲוָא אָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵּי אַוָּזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וַחֲדָא דַּלְיָא לִי גַּרְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

שֶׁהֵלֵךְ לַחֲקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לְדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו. וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוָּזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז.): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה. דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ – פֵּרַשׁ רַשְׁבַּ"ם: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׂגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְעַל־שֵׁם הַשְּׁתִיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סָיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פרק ג).

[כִּי הַשְּׁתִיקָה הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר *]. וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טו): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **מִשָּׁמְנַיְהוּ** – מִלְּשׁוֹן שְׁמַנְתָּ עָבִית, (כְּלוֹמַר מִחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת רַשְׁבַּ"ם:

דִּשְׁמִיטִין גַּדְפַּיְהוּ. נָפְלוּ נוֹצָה שֶׁלָּהֶם מֵרֹב שׁוּמָן: דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא. הִגְבִּיהַּ לִי הַכָּנָף, רָמֵז: זֶהוּ חֶלְקְךָ לֶעָתִיד לָבוֹא: לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין. שֶׁבַּחֲטָאתָם מִתְעַבֵּב מָשִׁיחַ, וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר בַּעֲלֵי־חַיִּים לְאוֹתָן אַוָּזִין מֵחֲמַת שׁוּמָנָן:

* כִּי עַל־יְדֵי הַשְּׁתִיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה – סָיָג דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה, וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג, נַעֲשָׂה מֵהַשְּׁתִיקָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמר דוד המלך (תהלים קלט): **"אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה"** – 'אם אעלה לשמים אתה נמצא שם ואי אפשר לברוח מפניך', ורמוז בזה שכשהאדם הגיע לדרגה גבוהה, שזהו בחינת עלייה לשמים, עליו לדעת שהקב"ה נמצא שם, והקב"ה הוא גבוה ורוחני מהאדם בלי שום שיעור ותכלית, ואם כן אין סוף לדרגות שהאדם יכול להגיע אליהם בהתקרבות לה'[6], – וזהו **בְּחִינַת 'עַיֵּל'** – נכנס, **בְּחִינַת 'בָּקִי בְּרָצוֹא'**, והמשך הפסוק הוא: **"וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ"** – 'ואם אעשה לי מצע ומשכב בשאול, הנך נמצא שם', – **בְּחִינַת 'וְנָפִיק'** – יוצא, **בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוּב'**, שגם כשהאדם חטא מאוד ונפל לשאול תחתית עליו להאמין שהקב"ה עימו, ובאפשרותו לצאת משם.

וְזֶה מה שנאמר (שה"ש ו): **"אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי"** – 'אני לה', וה' לי'. ורמוז בזה, **"אֲנִי לְדוֹדִי" - זֶה בְּחִינַת 'עַיֵּל'** – נכנס, שאני נכנס בדרכי העבודה ועולה מדרגה לדרגה ואני מתקרב לדודי, **"וְדוֹדִי לִי" - זֶה בְּחִינַת 'וְנָפִיק'** – יוצא, שאני יורד מדרגתי ויורד בדרגה, ועלי לדעת שגם אז 'דודי לי' – ה' נמצא עימי. **[וְזֶה סוֹד** הטמון **בִּכְוָנַת אֱלוּל** שבכתבי האר"י ז"ל, כמו שיתבאר בהמשך המאמר].

וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ של הקב"ה, כשהאדם בקי בעלייה ובירידה, ולעולם אינו מפסיק להתקרב לה'. **וְזֶה** מה שנאמר לענין השבת (ישעיהו נח): **"וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ"** – 'תכבד את השבת בכך שלא תעשה בה את דרכיך שבימות החול'. **ורמוז בפסוק** זה, כי **"דְּרָכֶיךָ" - לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ 'עַיֵּל'** – כניסה, **וְ'נָפִיק'** – יציאה, ועל ידי 'דרכיך' – שבקי בשני דרכים אלו, הוא זוכה ל'וכבדתו' – לכבד את ה', **וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אַזַּי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה'** – לכבוד אלוקי, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ"**, כי על ידי שמכבד את ה' גם הקב"ה מכבד אותו ונותן לו כבוד אלוקי, **הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְבחינת 'כֶּתֶר', כִּי 'לֵית כָּבוֹד בְּלֹא כָּף'** – הכ' שבמילת 'כבוד' רומזת על ספירת ה'כתר', כי ספירת ה'כתר' היא בחינת כבודו של הקב"ה, כמבואר לעיל באות ב', ולכן על ידי תשובה שהיא בחינת 'כתר' (כמבואר לעיל אות ב' שתשובה היא המתנה, וכתר הוא לשון המתנה), זוכה ל'כבוד', כי 'כבוד' הוא בחינת 'כתר', **וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד** הטמון **בִּכְוָנַת אֱלוּל** שבכתבי האר"י ז"ל, כמו שיתבאר בהמשך המאמר].

לאחר שנתבאר שעיקר התשובה היא שישמע בזיונו וידום וישתוק, שעל ידי זה זוכה לכבוד אלוקי, תתבאר כעת בחינה נוספת הנעשית על ידי זה שהאדם שומע בזיונו ושותק.

ה. וְהִנֵּה עַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה שהאדם שותק כשמבזים אותו **נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'חִירִיק', כַּמּוּבָא בְּתִקּוּנִים** (בהקדמה דף ז.) על הפסוק **"וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר"** (שמות כד) **- 'דָּא חִירִיק'** – בחינת 'לבנת הספיר' זהו בחינת 'חיריק', ו'לבנת הספיר' זו היא בחינת ספירת ה'מלכות' (האחרונה מעשר הספירות), **והיא** נקראת 'תחת רגליו', כי היא תחת הספירות 'נצח והוד' שהם בחינת רגלים. **וְזֶה בְּחִינַת** מה **שנאמר** (ישעיהו סו): "השמים כסאי **וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי"** – 'הארץ היא משענת לרגלי', **ורמוז בזה כי 'הֲדֹם' זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה ושתיקה. ועל ידי 'הדום'** – הדמימה והשתיקה, **הוא** זוכה **לבחינת** 'רגלי', דהיינו לספירת ה'מלכות' שהיא בחינת 'תחת רגליו', **וְזֶה בְּחִינַת הַנְּקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת 'א'** – הרגל השמאלית התחתונה של האות א', שהיא בחינת 'חיריק' ובחינת 'מלכות'. ועל ידי שהאדם שותק כשמבזים אותו הוא מתקן ומשלים את הבחינה בעולמות העליונים שנקראת 'חיריק', שהיא בחינת ה'מלכות', ובחינת הרגל התחתונה של האות א'[7].

וּנְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף – החלק הימני העליון של האות א', **זֶה בְּחִינַת 'כֶּתֶר'** (שהיא הספירה הראשונה מעשר הספירות), **בְּחִינַת** מה שנאמר לענין 'חיות הקודש' שהיא בחינה עליונה שראה יחזקאל (יחזקאל א): **"וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא"**, ומובא על כך בתיקוני זוהר (שם בתיקונים): **'דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵילָא מִנָּא"ו שֶׁבָּאָלֶ"ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ'** – זהו החלק הימני העליון של האלף שמתכסה על ידי הוא"ו שבאלף, דהיינו אתה, היינו שאתה מתעלם ממני, כי שם אתה בריחוק מקום ממני".

מקורות והערות

[6] כן נראה לפרש. ועיין בליקוטי הלכות הל' פדיון בכור הל' ג' אות ח' שכתב: 'זה בחינת "אם אסק שמים שם אתה", 'שם אתה' דייקא, שהוא לשון הסתרה והעלמה, היינו כי שם בשמים אם אסק לשם שם

[7] ואפשר לפרש, כי כיון שהאדם אינו מקפיד על כבודו אלא על כבוד ה', בכך הוא מקבל על עצמו עול מלכות ה' וזוכה לבחינת ה'מלכות'.

הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוּדוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי:

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהלים נ): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָּמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשָׂה בְּחִינַת אקי"ה כַּנַּ"ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶּׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי"ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד **וּכְשֶׁרוֹצֶה** אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מָאן דְּעָיֵל וְנָפֵק (זוהר ויקהל ריט: האזינו רצב.):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט): אִם אֶפַּס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עָיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפֵק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר־השירים ו): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עָיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפֵק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ. וְזֶה (ישעיה נח): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עָיֵל וְנָפֵק. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁוּוֹכֶה לַכָּתֶר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָּף, וְאָז יִמִּין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל]:

ה **וְעַל־יְדֵי** הַדִּמִּימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (בהקדמה דף ז.): וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כד) – דָּא חִירִיק. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה סו): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת **א**:

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵלָּא מִנָּא"ו שֶׁבָּאָל"ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים). וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג.): בַּמֶּכֶסֶה מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמֻּכְסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר:

וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלְיוּת הַגְּוָנִין, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָל"ף (שם):

וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם. אָל"ף דָּם,** הַיְנוּ עַל־יְדֵי דֹּם לַה' נַעֲשָׂה אָל"ף, וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כִּי הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלְיוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה כַּנַּ"ל, וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְׁתִּיקָה וְהַדִּמִּימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו; וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בְּמֻכֶּסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ'; וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה:

וְאָז נַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה (ב"ב עה.), וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא; וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה, וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לג): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהלים קד): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל:

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחֱלָקֶת **לְשָׁלֹשׁ טִפִּין,** כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת **בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, **וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב.** וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ"ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲוָא אָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵּי אַוָּזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וַחֲדָא דַּלְיָא לִי גַּרְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

שֶׁהֵלֵךְ לַחְקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לְדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו. וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוָּזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז.): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה. דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ – פֵּרַשׁ רַשְׁבַּ"ם: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְעַל־שֵׁם הַשְׁתִּיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סָיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פרק ג).

[כִּי הַשְׁתִּיקָה הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר *]. וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טו): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **מִשָּׁמְנַיְהוּ** – מִלְּשׁוֹן שְׁמַנְתָּ עָבִית, (כְּלוֹמַר מִחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת

רַשְׁבַּ"ם:
דִּשְׁמִיטִין גַּדְפַּיְהוּ. נָפְלוּ נוֹצָה שֶׁלָּהֶם מֵרֹב שׁוּמָן: דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא. הִגְבִּיהַּ לִי הַכָּנָף, רָמֵז: זֶהוּ חֶלְקָךְ לֶעָתִיד לָבוֹא: לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין. שֶׁבַּחֲטָאתָם מִתְעַבֵּב מָשִׁיחַ, וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר בַּעֲלֵי־חַיִּים לְאוֹתָן אַוָּזִין מֵחֲמַת שׁוּמָנָן:

* כִּי עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה – סָיָג דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה, וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג, נַעֲשָׂה מֵהַשְׁתִּיקָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל:

הקו האמצעי של האל"ף שהוא בחינת 'רקיע', שמכסה ומעלים מהארץ את הנקודה העליונה שהיא ה'כתר', שנמצאת למעלה מהוא"ו שבאל"ף, שנקרא 'רקיע', וזהו פירוש הפסוק: 'וממעל לרקיע' – למעלה מוא"ו שבאלף שהוא בחינת רקיע, יש בחינת 'אבן ספיר' שהוא ה'כתר', הנקודה העליונה של האל"ף. **וְהַנְּקֻדָּה** העליונה הזאת **הִיא** נקראת 'דמות **כִּסֵּא**' משום **דְּמִתְכַּסְיָא** – שהיא מתכסית, כי היא בחינת 'כתר' שהיא הספירה שלמעלה מכל הספירות, שאין לנו שום השגה בה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (חגיגה יג.): **"בַּמֶּכֶסֶה מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמְּכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר". וְזֶה בְּחִינַת: "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר"**, **'בְּחִינַת כֶּתֶר'**, כמבואר לעיל באות ב' שהכבוד הוא בחינת 'כתר', ועל ידי תשובה האדם זוכה לכבוד אלוקי, לבחינת 'כתר', ועל ידי זה הוא מתקן ומשלים את בחינת ה'כתר' שבעולמות העליונים.

וְהַוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף, הוּא בחינת **'רָקִיעַ'**, כי הוא"ו מרמזת לבחינת פרצוף 'זעיר אנפין' שכולל את ששת הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד' (פרצוף הוא בנין רוחני), **וידוע** שספירת ה'מלכות' היא כנגד הארץ, ופרצוף 'זעיר אנפין' הוא כנגד הרקיע, ורקיע מכונה **'שָׁמַיִם'**, ונקראים שמים משום שעשויים **מֵאֵשׁ וּמַיִם**, וכך גם בחינת 'זעיר אנפין' ששת הספירות שבו מחולקות לחסדים וגבורות, שהם בחינת אש ומים, ו'אש ומים' הוא רומז על **בְּחִינַת הַבּוּשָׁה** שמתבייש כששומע בזיונו, **שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְוָנִין** על ידה, כי אש ומים הם גוונים שונים, **וְזֶה בְּחִינַת 'רָקִיעַ', כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין**, כי הוא עשוי מאש ומים שהם גוונים שונים. נמצא שעל ידי שאדם שומע בזיונו ושותק נשלמת בחינת האות א', כי כששומע בזיונו ושותק נעשית בחינת הנקודה התחתונה של הא', המכונה 'חיריק', ועל ידי שמשתנים פניו לכמה גוונים מחמת הבושה נעשה בחינת הוא"ו, הקו האמצעי שבאלף, ועל ידי ששומע בזיונו ושותק הוא ממעט את הדם שבחלל השמאלי, וזוכה לכבוד אלוקי, שזהו בחינת הנקודה העליונה של האל"ף, שהיא בחינת כבוד, בחינת כתר.

וְנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה שזוכה לבחינת א', בחינת **אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם ביחזקאל): **"וְעַל** דמות הכסא **דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה"**, **כִּי** מבואר בזוהר (שם) **ש'לֵית** – אין **אָדָם בְּלֹא אָלֶ"ף'**, דהיינו שבחינת 'אדם' אינה נשלמת בלא האות א', כי בחינת 'אדם' הוא בחינת שם 'מה' (שהוא הוי"ה במילוי האות א' – יוד הא ואו הא, שהוא בגימטריה 'מה'), ושם 'מה' נבנה מאחוריים דאהי"ה, שזהו 'א אה אהי אהיה' שהוא בגמטריא 'דם', כי קודם התשובה בחינת 'אהיה' בהסתרת פנים ממנו, שזהו בחינת אחוריים דאהי"ה, כמבואר לעיל אות ב', ואז שם 'מה' שהוא בגימטריא 45 חסר 1, כי אחוריים דאהי"ה בגימטריא 44, ועל ידי התשובה זוכה לבחינת א' שהוא בגימטריא 1, ואז נשלם שם 'מה' שהוא בגימטריא 'אדם'[8]. **וְזֶה אוֹתִיּוֹת 'אָדָם', אָלֶ"ף דֹּם, הֵינוּ עַל יְדֵי "דֹּם לַה'"**, ששותק על בזיונו, **נַעֲשֶׂה אָלֶ"ף**, ומתחברים ה'דם' וה'א' ונעשית בחינת 'אדם', **וְנַעֲשֶׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא**, דהיינו שזוכה לבחינת העליונה, שמכונה: 'אדם היושב על הכסא'. והנה הקב"ה וישראל אחד הם, וכל התיקונים שלמעלה הם כפי התיקון שישראל מתקנים למטה, ולכן כשישראל זוכים לבחינת 'אדם' היושב על הכסא, גם בעולמות העליונים נשלמת בחינת 'אדם', והקב"ה יושב על הכסא[9].

ויתבאר הענין שוב בקיצור, **כִּי הַוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא** בחינת **'רָקִיעַ', כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הֵינוּ הַבּוּשָׁה, כַּנַ"ל. וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְּׁתִיקָה וְהַדְּמִימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָאָרֶץ הֵדֹם רַגְלָי"**, **וְזֶה בְּחִינַת** 'חִירִיק', **בְּחִינַת**: "וְתַחַת רַגְלָיו כמעשה לבנת הספיר", ש'לבנת הספיר' הוא בחינת הנקודה התחתונה של האל"ף, **וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא** מכונה **'כִּסֵּא'** משום **דְּמִתְכַּסְיָא** – שהיא מתכסית ונעלמת, **והיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה**, ותשובה היא בחינת 'כתר' שהוא בחינת 'כבוד', **בְּחִינַת: "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר", בְּחִינַת: "בַּמְּכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר"** – שאין לנו שום השגה בבחינה זו, **והיא בְּחִינַת: "וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ** אשר על ראשם כמראה אבן ספיר **דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ'"**, כי 'אבן ספיר' רומז לנקודה העליונה של הא', שהיא ממעל לוא"ו שהוא בחינת רקיע, **וְעל** ידי שנשלמת בחינת האל"ף **נַעֲשֶׂה 'אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא', בְּחִינַת** מה שנאמר

מקורות והערות

[8] על פי מתוק מדבש שם. [9] פרפראות לחכמה.

הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוּדוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי:

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהלים נ): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשָׂה בְּחִינַת אקי״ה כַּנַּ״ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי״ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד **וּכְשֶׁרוֹצֶה** אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מָאן דְּעָיֵל וְנָפֵק (זוהר ויקהל ריט: האזינו רצב.):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט): אִם אֶפַּס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עָיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפֵק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר־השירים ו): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עָיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפֵק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ. וְזֶה (ישעיה נח): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עָיֵל וְנָפֵק. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ״ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לַכָּתֶר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָּף, וְאָז יְמִין ה׳ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל]:

ה **וְעַל־יְדֵי** הַדִּמִּימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (בהקדמה דף ז.): וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כד) – דָּא חִירִיק. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה סו): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת **א**:

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵלָּא מִנָּא״ו שֶׁבָּאָל״ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים). וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג.): בַּמֻּפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבְמִכֻּסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר:

וְהַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָל״ף (שם):

וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם. אָל״ף דָּם,** הַיְנוּ עַל־יְדֵי דֹּם לַה׳ נַעֲשָׂה אָל״ף, וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כִּי הַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה כַּנַּ״ל, וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְׁתִּיקָה וְהַדִּמִּימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו; וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בְּמִכֻּסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ׳; וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה:

וְאָז נַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה (ב״ב עה.), וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא; וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה, וְהַוָּא״ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לג): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהלים קד): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל:

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחֱלָקֶת **לְשָׁלֹשׁ טִפִּין,** כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת **בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, **וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב.** וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ״ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲוָא אָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵּי אַוָּזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וַחֲדָא דַּלְיָא לִי גַּרְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

שֶׁהֵלֵךְ לַחֲקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לָדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו. וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוָּזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז.): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה. דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַיְהוּ – פֵּרַשׁ רַשְׁבַּ״ם: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְעַל־שֵׁם הַשְׁתִּיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סָיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פרק ג).

[כִּי הַשְׁתִּיקָה הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר *]. וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טו): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **מִשָּׁמְנַיְהוּ** – מִלְּשׁוֹן שְׁמַנְתָּ עָבִית, (כְּלוֹמַר מִחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת

רַשְׁבַּ״ם:
דִּשְׁמִיטִין גַּדְפַיְהוּ. נָפְלוּ נוֹצָה שֶׁלָּהֶם מֵרֹב שׁוּמָן: דַּלְיָא לִי גַּדְפָא. הִגְבִּיהַּ לִי הַכָּנָף, רָמֵז: זֶהוּ חֶלְקָךְ לָעָתִיד לָבוֹא: לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין. שֶׁבַּחֲטָאתָם מִתְעַבֵּב מָשִׁיחַ, וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר בַּעֲלֵי־חַיִּים לְאוֹתָן אַוָּזִין מֵחֲמַת שּׁוּמָנָן:

* כִּי עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה – סָיָג דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה, וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג, נַעֲשָׂה מֵהַשְׁתִּיקָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ״ל:

בהמשך הפסוק "וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא" הנ"ל: "ועל דמות הכסא דמות **כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה**".

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם שומע בזיונו ושותק ושב בתשובה, נעשית בחינת א', ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'אדם היושב על הכסא', יתבאר כעת כי על ידי שזוכה לבחינת א', נעשה יחוד בין חמה ללבנה, ובין משה ליהושע.

וְאָז כשהאדם זוכה לבחינת אות א', **נַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה**, דהיינו בין הבחינות העליונות שנקראות 'חמה' ו'לבנה', שהם השורש של החמה והלבנה הגשמיים, **שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשֶׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ**, וטעם הדבר, **כִּי** מבואר בגמרא (ב"ב עה.) ש**פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חַמָּה**, פני יהושע כפני לבנה', דהיינו שיהושע לא הגיע לאותה דרגה שהגיע אליה משה, **ורואים מכאן** ש'משה' הוא כנגד בחינת 'חמה', **וְדָא** – וזה **נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה** של האל"ף, שהיא **בְּחִינַת** 'כתר' שהוא בחינת **'כִּסֵּא'**, והוא **בְּחִינַת** 'משה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על דוד המלך (תהלים פט): **"וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי"**, ורמוז בפסוק זה שה'כסא' הוא בחינת 'שמש', ואם כן 'משה' שהוא בחינת 'שמש' הוא בחינת 'כסא', ומה שה'כסא' הוא בחינת הנקודה העליונה, זהו **בְּחִינַת**: **"וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ** אשר על ראשם אבן ספיר **דְּמוּת כִּסֵּא"**, הרי שה'אבן ספיר' הרומז על בחינת ה'כתר' הוא בחינת 'כסא', והוא גם בחינת 'משה' ובחינת 'שמש'.

וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה של האל"ף **הִיא** בחינת **'יְהוֹשֻׁעַ', בְּחִינַת 'לְבָנָה'**, כידוע שהלבנה היא בחינת 'מלכות', ומובא לעיל ש'פני יהושע כפני לבנה', ולכן 'יהושע' הוא בחינת 'לבנה', וזהו **בְּחִינַת**: **"וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת** הספיר" - **דָּא** – זה **'לְבָנָה'**, היינו ש'לבנת הספיר' הרומז על בחינת ה'מלכות', בחינת 'חיריק', הוא גם בחינת 'לבנה', כי המילה 'לבנת' דומה למילה 'לבנה' ולכן היא רומזת ל'לבנה'.

וְהָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף, שהוא בחינת **הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות לג): **"וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל"**, ורמוז בפסוק זה ש'יהושע', שהוא בחינת הנקודה התחתונה של האל"ף, קיבל את האור של 'משה', שהוא בחינת הנקודה העליונה של האל"ף, דרך ה'אוהל', שזהו בחינת 'זעיר אנפין', הוא"ו שבתוך האל"ף, שהוא מקשר בין בחינת ה'כתר' שמעליו לבחינת ה'מלכות' שתחתיו, **וְ'אֹהֶל' הוּא** בחינת **'רָקִיעַ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו מ): "הנוטה כדוק שמים, **וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת"** – 'שהקב"ה פרש את השמים כאוהל להיות מוכן שישבו תחתיו'[10], ורמוז כאן שהשמים הם בחינת 'אהל', **וְ**ראיה נוספת, כי **כְּתִיב** (תהלים קד): **"נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְּרִיעָה"**, הרי שהשמים הם בחינת יריעה, **וְזֶה** רומז על בחינת 'אוהל', כי זה בחינת מה שנאמר (שמות כו): **"יְרִיעוֹת הָאֹהֶל"**, שאהל עשוי מיריעות, ואם כן השמים שהם בחינת יריעה הם בחינת 'אהל', והשמים רומז לבחינת 'זעיר אנפין' שמחברת בין ה'כתר' שהוא מעל ה'שמים', לבחינת ה'מלכות' שהיא בחינת ה'ארץ', והיינו שהשמים מאירים את אור ה'כתר' – משה, לבחינת ה'מלכות' – יהושע. ונמצא שעל ידי שאדם עושה תשובה וזוכה לבחינת א', שהוא חיבור של הנקודה העליונה והתחתונה, הוא גורם יחוד בין החמה ללבנה, שהלבנה, ה'מלכות', תוכל לקבל את האור מהחמה, ה'כתר', וממילא יבוא שפע רוחני וגשמי לעולם. וכן הוא גורם יחוד בין משה ליהושע, כי הצדיק עצמו, בחינת 'משה', הוא נעלם ונסתר, בחינת 'כתר', וקשה לקבל ממנו, אך על ידי שנעשה יחוד בין משה ויהושע, מקבל התלמיד שהוא בחינת 'יהושע' מהרב, והתלמיד יכול להודיע לכל אחד את דרכי התשובה כדי שישובו כולם אל ה'[11].

וְהִנֵּה כִּסֵּא הָעֶלְיוֹן, הֵינוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה של האל"ף, **נֶחְלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ טְפִין, כִּי** היא בחינת 'כתר' שהוא בחינת תשובה, **וּתְשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשָׁלֹשׁ תְּנָאִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ו): **"פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב"**, שהם כנגד חכמה בינה ודעת, שרואה בעיניו ומבין בחכמתו שצריך לשוב, שזהו בחינת 'חכמה', ואחר כך שומע באזניו ומתבונן ומעמיק בזה, שזהו בחינת 'בינה', ואחר כך מחדיר זאת אל הלב, שזהו בחינת 'דעת'[12]. **וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם** בחינת **נְקֻדַּת סֶגּוֹ"ל** שמורכבת משלוש נקודות, ושלוש נקודות אלו

מקורות והערות

10 מצודות דוד שם. 11 ליקוטי הלכות (הל' שבת הל' ז'). 12 כן נראה לפרש על פי המובא לקמן סימן ז' אות ה' ששלושה דברים אלו: יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין וגו', הם שלושה מוחין, ועיין בפרפראות לחכמה שם אות ז'.

הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוּדוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי:

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהלים נ): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשָׂה בְּחִינַת אקי"ה כַּנַּ"ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי"ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד **וּכְשֶׁרוֹצֶה** אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מָאן דְּעָיֵל וְנָפֵק (זוהר ויקהל ריט: האזינו רצב.):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט): אִם אֶפַּס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עָיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפֵק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר־השירים ו): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עָיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפֵק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ. וְזֶה (ישעיה נח): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עָיֵל וְנָפֵק. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לַכָּתֶר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָּף, וְאָז יִמִּין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל]:

ה **וְעַל־יְדֵי** הַדִּמְיָמָה וְהַשְּׁתִיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (בהקדמה דף ז.): וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כד) – דָּא חִירִיק. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה סו): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת **א**:

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵלָּא מִנָּא"ו שֶׁבָּאָל"ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים). וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג.): בַּמֶּכֶסֶה מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמֻּכָּסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר:

וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָל"ף (שם):

וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם. אָל"ף דָּם,** הַיְנוּ עַל־יְדֵי דֹּם לַה' נַעֲשָׂה אָל"ף, וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כִּי הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה כַּנַּ"ל, וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְּׁתִיקָה וְהַדִּמְיָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו; וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בְּמֻכֶּסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ'; וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה:

וְאָז נַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה (ב"ב עה.), וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא; וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה, וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לג): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהלים קד): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל:

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחֱלָקֶת **לְשָׁלֹשׁ טִפִּין,** כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת **בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, **וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב.** וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ"ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲוָא אָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵּי אַוָּזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וַחֲדָא דַּלְיָא לִי גַּרְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

שֶׁהֵלֵךְ לַחֲקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לְדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו. וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוָּזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז.): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה. דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַיְהוּ – פֵּרַשׁ רַשְׁבַּ"ם: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְעַל־שֵׁם הַשְּׁתִיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סָיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פרק ג).

[כִּי הַשְּׁתִיקָה הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר *]. וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טו): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **מִשָּׁמְנַיְהוּ** – מִלְּשׁוֹן שְׁמַנְתָּ עָבִית, (כְּלוֹמַר מִחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת רַשְׁבַּ"ם:

דִּשְׁמִיטִין גַּדְפַיְהוּ. נָפְלוּ נוֹצָה שֶׁלָּהֶם מֵרֹב שׁוּמָן: דַּלְיָא לִי גַּדְפָא. הִגְבִּיהַּ לִי הַכָּנָף, רָמֵז: זֶהוּ חֶלְקָךְ לֶעָתִיד לָבוֹא: לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין. שֶׁבַּחֲטָאתָם מִתְעַבֵּב מָשִׁיחַ, וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר בַּעֲלֵי־חַיִּים לְאוֹתָן אַוָּזִין מֵחֲמַת שׁוּמָנָן:

* כִּי עַל־יְדֵי הַשְּׁתִיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה – סָיָג דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה, וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג, נַעֲשָׂה מֵהַשְּׁתִיקָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל:

רומזות לשלושת הספירות: חכמה בינה ודעת, **וְ'סֶגוֹל' דָּא** – זה בחינת **'חַמָּה'** (תיקונים בהקדמה דף ז:), **הַיְנוּ** כמו שנאמר: **"פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה"**, כי הנקודה העליונה של האל"ף, שהיא בחינת 'כתר' ובחינת 'תשובה', היא בחינת 'משה', ו'משה' הוא בחינת 'חמה', ו'חמה' הוא בחינת 'סגול', ו'סגול' שהוא שלוש נקודות הוא בחינת ה'תשובה' שיש בה שלוש תנאים, ונמצא שהנקודה העליונה של האל"ף רומזת ל'כתר' ול'תשובה' ול'משה' ול'חמה' ול'סגול'.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

ו. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג:): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִימְנָא חַדָּא הֲוָה אַזְלִינָן בְּמַדְבְּרָא** – פעם אחת היינו מהלכים במדבר, **וַחֲזִינָן הַנֵי אַוְזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ מְשָׁמְנַיְהוּ** – וראינו אווזים שנוצותיהם היו שמוטות מרוב שומן, **וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ** – ונחלי שמן נמשכו מתחתיהם. **וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חוּלְקָא לְעַלְמָא דְּאָתִי** – ואמרתי להם, האם יש לי מכם חלק לעולם הבא. **חַדָּא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וְחַדָּא דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא** – אחד הרים ירך לעברי, ואחד הרים לעברי כנף. **כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר** – כשבאתי לפני רבי אלעזר, **אָמַר לִי: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין** – על אווזים אלו, משום שישראל חוטאים, ועל ידי זה מתעכבת ביאת המשיח, ועל ידי זה מתעכבת שחיטת האווזים הללו שתהיה בזמן ביאת המשיח, ויש לאווזים צער מחמת שומנם עד שישחטום'.

ורמוז במאמר זה, כי מה שאמר 'היינו מהלכים במדבר', היינו **שֶׁהָלַךְ לַחֲקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לָדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו**, וכמו שנתבאר בתחילת המאמר, שהאדם צריך למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום. **וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת 'אַוְזֵי', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות נז:): **'הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה'**, שנאמר חכמות בחוץ תרונה', הרי שאווז רומז לחכמה. **'דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ'** – שנוצותיהם שמוטות - **פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י**: כי גדפייהו הם **'נוֹצוֹת'. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים כה): **"כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים"** – 'כי יריבו אנשים', **הַיְנוּ** שראה 'אווזי' – חכמים, 'דשמיטן גדפייהו' **- שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים. וְעַל שֵׁם הַשְׁתִּיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי 'סְיָג לַחָכְמָה - שְׁתִיקָה'** (אבות פ"ג) – 'השתיקה היא גדר לחכמה, שעל ידה ניתן לזכות לחכמה'. **[כִּי הַשְׁתִּיקָה הִיא בְּחִינוֹת 'כֶּתֶר']**, (מבאר ר' נתן: **כִּי עַל יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'כֶּתֶר', כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: 'סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה' - 'סְיָג' דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת 'כֶּתֶר', שֶׁהוּא בְּחִינַת סְיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה**, כי ספירת ה'כתר' היא למעלה מספירת ה'חכמה', והיא מסבבת ומקיפה את ספירת ה'חכמה', **וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת 'סְיָג', נַעֲשֶׂה מֵהַשְׁתִּיקָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל**, דהיינו הכתר שהוא 'סייג לחכמה' נעשה על ידי 'שתיקה', ולכן אנשים אלו ששותקים על בזיונם וזוכים לבחינת 'כתר' זוכים גם כן לחכמה). **וְזֶה לְשׁוֹן 'דִּשְׁמִיטָן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים טו): **"שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ"**, שבשנת השמיטה צריך המלוה להשמיט את החוב ולא לתבוע אותו, ולכן גם כאן הלשון 'דשמיטן' **הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.**

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שאמר **'מִשַּׁמְנַיְהוּ'** שהוא **מִלְּשׁוֹן** הפסוק: **"שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ"**, (**כְּלוֹמַר מֵחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת** (דברים לב) "וישמן ישורון ויבעט, **שָׁמַנְתָּ**

הִיא תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, וְהַוּדוּי עַל זְבִיחַת הַיֵּצֶר, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה שְׁנִיָּה, הִיא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַכָּבוֹד הָרִאשׁוֹן נַעֲשָׂה קָפוּי וְקַל נֶגֶד הַכָּבוֹד הַשֵּׁנִי:

וְזֶה שֶׁאוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (תהלים נ): אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת אֶהְיֶה כָמוֹךָ; כִּי הָאָדָם עַל־יְדֵי שֶׁמַּחֲרִישׁ, נַעֲשָׂה בְּחִינַת אקי"ה כַּנַּ"ל, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, מַה שֶׁמַּחֲרִישׁ לָאָדָם, אֵין זֶה בִּשְׁבִיל אקי"ה, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי זֶה אֵין שַׁיָּךְ אֵצֶל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֵין זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּקַבְּלוּ עָנְשָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאָז מְסַדְּרִין לְעֵינָיו עֲוֹנוֹתָיו, וְיוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל פָּנָיו, וְזֶה: אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֱרְכָה לְעֵינֶיךָ:

ד **וּכְשֶׁרוֹצֶה** אָדָם לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּקִי בַּהֲלָכָה, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זַכָּאָה מָאן דְּעָיֵל וְנָפֵק (זוהר ויקהל ריט: האזינו רצב.):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קלט): אִם אֶפַּס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה – בְּחִינַת עָיֵל, בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא; וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ – בְּחִינַת וְנָפֵק, בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב. וְזֶה (שיר־השירים ו): אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי. אֲנִי לְדוֹדִי – זֶה בְּחִינַת עָיֵל, וְדוֹדִי לִי – זֶה בְּחִינַת וְנָפֵק. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל], וְזֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ. וְזֶה (ישעיה נח): וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ. דְּרָכֶיךָ – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְנוּ עָיֵל וְנָפֵק. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה וְזוֹכֶה לִכְבוֹד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ; הַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לַכָּתֶר, כִּי לֵית כָּבוֹד בְּלָא כָּף, וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. [וְזֶה סוֹד כַּוָּנַת אֱלוּל]:

ה **וְעַל־יְדֵי** הַדִּמְיָמָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת חִירִיק, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (בהקדמה דף ז.): וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר (שמות כד) – דָּא חִירִיק. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה סו): וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי – הֲדֹם זֶה בְּחִינַת דְּמִימָה. וְזֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל תְּמוּנַת **א**:

וּנְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶף זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (יחזקאל א): וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשָׁם אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא, דְּמִתְכַּסְיָא לְעֵלָּא מִנָּא"ו שֶׁבָּאָל"ף, דְּמִתְקַרְיָא רָקִיעַ (שם בתיקונים). וְהַנְּקֻדָּה הִיא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חגיגה יג.): בַּמֶּכְסֶה מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמֻּכְסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר. וְזֶה בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת כֶּתֶר:

וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, שָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת הַבּוּשָׁה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה פָּנָיו לְכַמָּה גְּוָנִין. וְזֶה בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, וְנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ביחזקאל): וּדְמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה; כִּי לֵית אָדָם בְּלָא אָל"ף (שם):

וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם. אָל"ף דָּם,** הַיְנוּ עַל־יְדֵי דֹּם לַה' נַעֲשָׂה אָל"ף, וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, כִּי הָוָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא רָקִיעַ, כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, הַיְנוּ הַבּוּשָׁה כַּנַּ"ל, וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא הַשְׁתִּיקָה וְהַדִּמְיָמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; וְזֶה בְּחִינַת חִירִיק, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו; וְהַנְּקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה הוּא כִּסֵּא דְּמִתְכַּסְיָא, בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר, בְּחִינַת: בַּמֻּכְסֶה מִמְּךָ אַל תַּחֲקֹר, בְּחִינַת: וּמִמַّעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא וְכוּ'; וְנַעֲשָׂה אָדָם לָשֶׁבֶת עַל הַכִּסֵּא, בְּחִינַת: כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמָעְלָה:

וְאָז נַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין חַמָּה לִלְבָנָה, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לַלְּבָנָה, וְנַעֲשָׂה יִחוּד בֵּין מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ, כִּי פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה (ב"ב עה.), וְדָא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כִּסֵּא, בְּחִינַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי, בְּחִינַת: וּמִמַّעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא; וְהַנְּקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא יְהוֹשֻׁעַ, בְּחִינַת לְבָנָה, בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת – דָּא לְבָנָה, וְהַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶף הוּא הָרָקִיעַ, הוּא בְּחִינַת הָאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לג): וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל; וְאֹהֶל הוּא רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, וּכְתִיב (תהלים קד): נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה, וְזֶה (שמות כו): יְרִיעוֹת הָאֹהֶל:

וְכִסֵּא הָעֶלְיוֹן, הַיְנוּ נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, נֶחֱלָקֶת **לְשָׁלֹשׁ טִפִּין,** כִּי תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת **בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ו): פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו, וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע, **וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב.** וְאֵלּוּ הַשָּׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הֵם נְקֻדַּת סָגוֹ"ל, וְסָגוֹל דָּא חַמָּה (תיקונים בהקדמה דף ז:), הַיְנוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה:

ו **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲוָא אָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵּי אַוָּזֵי דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ מִשָּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נַגְדֵי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ. וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי. חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וַחֲדָא דַּלְיָא לִי גַּרְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֲמַר לִי: עָתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:**

שֶׁהֵלֵךְ לַחְקֹר בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה שֶׁל עֲנָוָה, שֶׁאָדָם מֵשִׂים עַצְמוֹ כַּמִּדְבָּר לְדוּשׁ, שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין עָלָיו. וְרָאָה חֲכָמִים, וְזֶה בְּחִינַת אַוָּזֵי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נז.): הָרוֹאֶה אַוָּז בַּחֲלוֹם, יְצַפֶּה לְחָכְמָה. דִּשְׁמִיטָן גַּדְפַּיְהוּ – פֵּרַשׁ רַשְׁבַּ"ם: נוֹצוֹת. זֶה בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים; הַיְנוּ שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין עַל מַחֲלֹקֶת וּבִזְיוֹנוֹת שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָן, וְשׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, וְעַל־שֵׁם הַשְׁתִּיקָה נִקְרָאִים חֲכָמִים, כִּי סָיָג לַחָכְמָה – שְׁתִיקָה (אבות פרק ג).

[כִּי הַשְׁתִּיקָה הִיא בְּחִינַת כֶּתֶר *]. וְזֶה לְשׁוֹן דִּשְׁמִיטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טו): שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ; הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְבַּע עֶלְבּוֹנוֹ.

וְזֶה פֵּרוּשׁ **מִשָּׁמְנַיְהוּ** – מִלְּשׁוֹן שְׁמַנְתָּ עָבִית, (כְּלוֹמַר מֵחֲמַת שֶׁאוֹחֲזִין עַצְמָן בִּבְחִינַת

רַשְׁבַּ"ם:
דִּשְׁמִיטִין גַּדְפַּיְהוּ. נָפְלוּ נוֹצָה שֶׁלָּהֶם מֵרֹב שׁוּמָן: דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא. הִגְבִּיהַּ לִי הַכָּנָף, רָמֵז: זֶהוּ חֶלְקָךְ לָעָתִיד לָבוֹא: לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין. שֶׁבַּחֲטָאתָם מִתְעַבֵּב מָשִׁיחַ, וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר בַּעֲלֵי־חַיִּים לְאוֹתָן אַוָּזִין מֵחֲמַת שׁוּמָנָן:

* כִּי עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה – סָיָג דַּיְקָא, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג וְגָדֵר סָבִיב סָבִיב, שֶׁמְּסַבֵּב וּמַכְתִּיר וּמַעֲטִיר אֶת הַחָכְמָה, וְזֶה הַכֶּתֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת סָיָג, נַעֲשָׂה מֵהַשְׁתִּיקָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סָיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל:

(דברים לב) שָׁמַנְתָּ עָבִית), הֵינוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן (בְּחִינַת הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה וְכוּ', שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ). **וְנַגְדִּי נַחֲלִי דִּמְשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ** – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. **וְאַמִּינָא לְהוּ אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא** – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה כַּנַּ"ל. **וְחָדָא דַּלְיָא לִי כָּנָף** – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, הֵינוּ שֶׁהָרְאוּ לְרִבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד, וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (תהלים מז): יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת **רַגְלֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. **יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ** – זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר קטו.): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שֵׁילֹה; שֵׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא). **אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב** – זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, זֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, זֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית־הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ.** מֹשֶׁה הוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה. **וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל** – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף. **וַאֲצַוֶּנּוּ** – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שִׁלְטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל־כֵּן דַּיִּק: וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חֲזֵרָה הַמַּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

וּכְלַל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּנְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה – וָא"ו, וְדוּק מְאֹד. וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֶזְהִירוּ לְגַיִם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ. **לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק** הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בשלח דף סח:) הָעִנְיָן; **וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה** הוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמִשָּׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת; **וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ** הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֶׁקּוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדֶרֶךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵינוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן:

(מִן "וּכְלַל" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן קָצָת)

שַׁיָּךְ לְעֵיל **וְזֶה** סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת בְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֱלוּל, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלַל כַּוָּנוֹת אֱלוּל הוּא "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם וְכוּ'. וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם **יב"ק**, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** עוֹלֶה דֶּרֶךְ. וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תֵּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בִּמְלוֹאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים. וְעַל־כֵּן יו"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה **שִׁי"ן**, וְס"ג הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הוי"ה, יוד קי וא"ו קי, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּחִירִיק, עוֹלֶה **קי'**, וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א, עוֹלִים יַחַד **תֵּי"ו**, בְּגִימַטְרִיָּא **פְּשׁוּטָה**. וְאָז, עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בִּמְלוֹאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הֵינוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפֵק, בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם. וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחְגֹּר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הֵינוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזֶה עֲלִיָּה, לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, בִּבְחִינַת עֵגֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

עָבִיתָ כשית, ויטוש אלוה עשהו וינבל צור ישועתו" – שמכירים בכך שחטאו ופשעו), **הֵינוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם): **"וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן** ויבעט", **(בְּחִינַת** מה שנאמר (ישעיה ו) **"הַשְׁמֵן לֵב כּוֹ'** העם הזה, **וְאָזְנָיו כּוֹ'** הכבד, ועיניו השע, **פֶּן יִרְאֶה כּוֹ'** בעיניו, ובאזניו ישמע, ולבבו יבין, ושב ורפא לו" – שהיצר הרע משמין ואוטם את הלב ומכביד את האזנים וסותם את העינים, משום שחושש שמא האדם ישמע ויראה ויבין שצריך לחזור בתשובה, ומבואר לעיל אות ה' **שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ,** ראיה שמיעה והבנה, וכיון שחכמים אלו מכירים בכך שליבם היה שמן ואטום, ועיניהם ואזניהם היו סתומות, ולכן חטאו, לכן הם עושים תשובה ומקבלים בזיונות באהבה, כדי שיזכו לתשובה, שהיא ראיה שמיעה והבנה).

מספר עוד רבה בר בר חנה: **'וְנַגְדֵּי נַחֲלֵי דְּמִשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ'** – ונחלי שומן נמשכו מתחתיהם, ורמוז בזה, **הֵינוּ עַל יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שֶׁמֶן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מה): **"אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע, עַל כֵּן מְשָׁחֲךָ** אלהים אלהיך שמן ששון מחבירך", הרי שמי שאוהב את הצדק וחוזר בתשובה זוכה למשיחת שמן, ומשיחת שמן רומז לגדולה וכבוד, כי על ידי משיחת השמן היו ממליכים את המלכים, **וְזֶה בְּחִינַת** (שם כד): **"מֶלֶךְ הַכָּבוֹד"**, ורמוז בזה שהמלך שנמשח בשמן זוכה לכבוד אלוקי, ואם כן רואים אנו שמי שעושה תשובה זוכה לגדולה, שזהו בחינת 'שמן', וה'שמן' רומז לכבוד אלוקי.

מספר עוד רבה בר בר חנה: **'וְאַמִּינָא לְהוּ: אִית לִי מְנַיְכוּ חוּלְקָא לְעַלְמָא דְּאָתִי, חַדָּא דַּלְיָא לִי אַטְמָא'** – 'ואמרתי להם, האם יש לי מכם חלק לעולם הבא, אחד הרים ירך לעברי' – ורמוז בזה, כי **זֶה בְּחִינַת: "וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי"**, שזהו **בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה** של האל"ף, **כַּנַּ"ל,** שהיא בחינת 'תחת רגליו', בחינת 'מלכות'. **'וְחַדָּא דַּלְיָא לִי כָּנָף'** – ואחד הרים לעברי כנף - **זֶה בְּחִינַת 'כִּסֵּא', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ל): **"וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ"** – 'לעתיד לבוא הקב"ה לא יתכסה עוד ממך', הרי ש'כנף' מרמז לכיסוי, **וְזֶה בְּחִינַת הַנְּקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה** של האל"ף, שהיא בחינת 'כתר', שהוא מכוסה ונעלם, ולכן הוא מכונה 'כסא', כמבואר לעיל. **הֵינוּ שֶׁהֶרְאוּ לְרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת** שזוכה להם מי ששומע בזיונו ושותק, וזה נחשב שיש לו חלק בעולם הבא, דהיינו בבחינות אלו שנמצאות בעולם הבא, ועוד, שכיון שזכה לבחינות אלו בעולם הזה, בעולם הבא יזכה ביותר לבחינות אלו.

מסיימת הגמרא: **'אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין'**, ורמוז בזה, **כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים 'אָדָם'**, כמובא בגמרא (יבמות סא.) 'אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם', **וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד** – כולם אחד. **וְלעתיד לבוא, יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'אָדָם', יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם"**, כי כל ישראל יזכו לעשות תשובה שלימה, ויזכו לבחינת א', ומבואר לעיל שעל ידי שזוכים לבחינת א' נשלמת בחינת 'אדם', ונעשה אדם לשבת על הכסא, ולכן כשם שהקב"ה הוא בחינת 'אדם היושב על הכסא', ובפרט לעתיד לבוא שאז יהיה השם שלם והכסא שלם כי ימחה זרעו של עמלק (עיין רש"י שמות י"ז ט"ז), כך גם ישראל יזכו לבחינה זו, כי ישראל והקב"ה אחד הם, **וְיִשְׂרָאֵל** שישבו על הכסא **יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין** של אומות העולם, וידונו אותם על מעשיהם[1].

כעת יתבאר כיצד המבואר לעיל בענין הנקודה העליונה והנקודה התחתונה והוא"ו שבאל"ף, רמוז בפסוק "ידבר עמים תחתינו וגו'".

ז. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים מז): **"יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ,** יבחר לנו את נחלתינו, את גאון יעקב אשר אהב סלה", – 'שלעתיד הקב"ה יכניע את העמים תחתינו, ויחזיר לנו את ארץ ישראל שהיא נחלתינו, ואת בית המקדש', ורמוז בזה כי "ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו" – **זֶה בְּחִינַת 'חִירִיק',**

מקורות והערות

[1] עיין מדרש תנחומא קדושים פ"א, וז"ל: "לעתיד לבוא הקב"ה יושב, והמלכים נותנין כסאות לגדולי ישראל והן יושבין, והקב"ה יושב עם הזקנים כאב בית דין ודנין העכו"ם, שנאמר (ישעיה ג) 'ה' במשפט יבא עם זקני עמו', על זקני עמו אינו אומר כאן אלא עם זקני עמו ושריו, מלמד שהקב"ה יושב עם הזקנים ושרי ישראל ודן העכו"ם, ומי הן, אלו כסאות בית דוד וזקני ישראל, שנאמר (תהלים קכב) 'כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד'".

(דברים לב) שָׁמַנְתָּ עָבִית), הַיְנוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן (בְּחִינַת הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה וְכוּ', שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ). **וְנַגְדִּי נַחֲלִי דִּמְשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. **וְאַמִּינָא לְהוּ אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא** – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה כַּנַּ"ל. **וְחָדָא דַּלְיָא לִי כָּנָף** – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁהָרְאוּ לְרִבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד, וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֹשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (תהלים מז): יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת **רַגְלֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. **יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ** – זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר חדש קטו.): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שֵׁילֹה; שֵׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא). **אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב** – זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, זֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, זֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית־הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ.** מֹשֶׁה הוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה. **וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל** – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף. **וַאֲצַוֶּנּוּ** – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שִׁלְטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל־כֵּן וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חֲזָרָה הַמַּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

וּכְלַל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּנְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה – וָא"ו, וְדוּק מְאֹד. וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֶזְהִירוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ. **לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק** הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בשלח דף סח:) הָעִנְיָן; **וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה** הוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמִשָּׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת; **וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ** הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֶׁקּוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדֶרֶךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהַיְנוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן:

(מִן "וּכְלַל" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן קָצָת)

שַׁיָּךְ לְעֵיל **וְזֶה** סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת בְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֱלוּל, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלַל כַּוָּנוֹת אֱלוּל הוּא "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם וְכוּ'. וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם **יב"ק**, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** עוֹלֶה דֶּרֶךְ. וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תָּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בִּמְלוֹאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים. וְעַל־כֵּן יו"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה **שִׁי"ן**, וְס"ג הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הוי"ה, יוד קי וואו קי, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּחִירִיק, עוֹלֶה ק', וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א, עוֹלִים יַחַד **תָּי"ו**, בְּגִימַטְרִיָּא **פְּשׁוּטָה**. וְאָז, עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בִּמְלוֹאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפֵק, בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם. וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחְגֹּר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הַיְנוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזֶה עֲלִיָּה, לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, בִּבְחִינַת עֵגֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

שהיא **נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: "וְתַחַת רַגְלָיו"**, וזה רמוז במילים 'ותחת רגלינו', והיא **בְּחִינַת: "וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי"**, כי על ידי 'הדום' – הדמימה והשתיקה, זוכים ל'תחת רגליו', לנקודה התחתונה.

ומה שנאמר **"יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ" - זֶה בְּחִינַת 'מֹשֶׁה', בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶף**, שהיא בחינת 'כתר', **בְּחִינַת: "וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא"**, ו'כסא' הוא בחינת 'שמש', כמו שנאמר: **"וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ"**, ו'שמש' הוא בחינת 'משה', כמו שאמרו בגמרא: **'פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה'**, והראיה ש'נחלתינו' הוא בחינת 'משה', **כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הפסוק "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" (זבחים קיט.): **'ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה - זוֹ שִׁילֹה'**, ורמוז בזה כי 'נחלה' הוא בחינת 'שילה', ומובא בזוהר: **'שִׁילֹה - דָּא** – זה **מֹשֶׁה'** (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא) – ש'שילה' שהוא שמו של המשיח הוא בחינת 'משה', והוא בגימטריא 'משה', וכיון שנחלה רומז ל'שילה', ו'שילה' רומז ל'משה', לכן 'נחלה' רומז לבחינת 'משה'.

ומה שנאמר **"אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב" - זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף**, שהיא **בְּחִינַת 'אֹהֶל'**, ש'אהל' הוא **בְּחִינַת אוֹר**, כמו שנאמר (איוב כ"ט) "בהלו נרו", דהיינו **שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ** דרך בחינת ה'אהל', ו'אהל' זה הוא בחינת 'יעקב', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית כה): **"וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים"**, כי הוא"ו רומז לבחינת 'זעיר אנפין', שהיא כלולה מששת הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד', אך עיקרה הוא ספירת ה'תפארת', ויעקב הוא בחינת 'תפארת', (כידוע שאברהם הוא בחינת 'חסד', ויצחק הוא בחינת 'גבורה', ויעקב הוא בחינת 'תפארת').

כעת יתבאר כיצד המבואר לעיל בענין הנקודה העליונה והנקודה התחתונה והוא"ו שבאל"ף, רמוז במאמר הגמרא 'שלשה דברים נצטוו ישראל וכו'".

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו בגמרא (סנהדרין כ:): **'שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל** בכניסתן לארץ', הדבר הראשון: **'שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק', זֶה בְּחִינַת** מה שמובא לעיל – **"יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ"**, דהיינו להכניע את העמים תחתינו, וזה כולל את הריגת זרעו של עמלק.

הדבר השני: **'וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ', זֶה בְּחִינַת** מה שמובא לעיל – **"גְּאוֹן יַעֲקֹב"**, שהוא בחינת הוא"ו שבתוך האל"ף, שהוא בחינת 'אהל', ו'אהל' הוא בחינת יעקב, כמו שנאמר "יעקב איש תם יושב אהלים", והטעם ש'למנות להם מלך' רומז ל'יעקב', כי הוא **בְּחִינַת** מה שנאמר (במדבר כד): **"דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב"** – שיצא מלך מיעקב, הרי שיעקב הוא **בְּחִינַת 'מֶלֶךְ'**, והטעם הפנימי שבדבר, כי יעקב הוא בחינת 'תפארת', ומלך הוא גם כן בחינת 'תפארת'[2].

הדבר השלישי שנצטוו: **'וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה', זֶה בְּחִינַת 'מֹשֶׁה'**, שהוא **בְּחִינַת דַּעַת**, כמובא בספרי קבלה. ובית המקדש הוא בחינת 'דעת', **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות לג.): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּימָיו'**, כי בית המקדש הוא משפיע דעת לעולם, וכיון שבית המקדש הוא בחינת דעת, ודעת הוא בחינת משה, לכן בית המקדש רומז ל'משה', ומשה הוא בחינת הנקודה העליונה של האל"ף, **וְזֶה בְּחִינַת** המובא לעיל – **"יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ"**, וזה רומז גם על 'לבנות להם בית הבחירה' שהוא המקום הקדוש ביותר בארץ ישראל שהיא נחלתינו. והנה מובא לעיל ש'נחלה' זה בחינת 'משה', ונמצא שגם 'יבחר לנו את נחלתינו' וגם 'לבנות להם בית הבחירה' שניהם רומזים לבחינת 'משה', שהוא הנקודה העליונה של האל"ף.

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן - לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

כעת יתבאר כיצד המבואר לעיל בענין הנקודה העליונה והנקודה התחתונה והוא"ו שבאל"ף, רמוז בפסוק "קרא את יהושע וגו'",

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: **"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה**, הן קרבו ימיך למות, **קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ**, והתייצבו באהל מועד, ואצוונו". ורמוז בזה, כי **מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה** של האל"ף, **וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה** של האל"ף. ומה שנאמר **"וְהִתְיַצְּבוּ בָאֹהֶל" - זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף**, שמחבר בין משה

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה.

(דברים לב) שָׁמַנְתָּ עָבִית), הֵינוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן (בְּחִינַת הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה וְכוּ', שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ). **וְנַגְדִּי נַחֲלִי דִּמְשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ** – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. **וְאַמִּינָא לְהוּ אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא** – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הָדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה כַּנַּ"ל. **וְחָדָא דַּלְיָא לִי כָּנָף** – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, הֵינוּ שֶׁהָרְאוּ לְרִבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד, וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (תהלים מז): יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת **רַגְלֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. **יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ** – זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר חדש קטז.): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שֵׁילֹה; שֵׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא). **אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב** – זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, זֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, זֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית־הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ.** מֹשֶׁה הוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה. **וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל** – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף. **וַאֲצַוֶּנּוּ** – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שְׁלִטּוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל־כֵּן דַּיִּק: וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חֲזֵרָה הַמַּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

וּכְלַל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּנְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה – וָא"ו, וְדוּק מְאֹד. וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֶזְהִירוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ. לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בשלח דף סח:) הָעִנְיָן; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה הוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמִשָּׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת; וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֶׁקּוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדֶרֶךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵינוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן:

(מִן "וּכְלַל" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן קָצָת)

שַׁיָּךְ לְעֵיל **וְזֶה** סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת בְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֱלוּל, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלַל כַּוָּנוֹת אֱלוּל הוּא "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם וְכוּ'. וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם **יב"ק**, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** עוֹלֶה דֶּרֶךְ. וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תֵּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בִּמְלוֹאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים. וְעַל־כֵּן יו"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה **שִׁי"ן**, וְס"ג הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הוי"ה, יוד קי וא"ו קי, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּחִירִיק, עוֹלֶה **קי'**, וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א, עוֹלִים יַחַד **תֵּי"ו**, בְּגִימַטְרִיָּא **פְּשׁוּטָה**. וְאָז, עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בִּמְלוֹאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הֵינוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפֵק, בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם. וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחְגֹּר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הֵינוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזֶה עֲלִיָּה, לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, בִּבְחִינַת עֵגֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

ליהושע, ודרכו יכול משה להאיר ליהושע. ומה שנאמר **"וַאֲצַוֶּנּוּ" - כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ**, את כח ההנהגה והממשלה על ישראל, ואת השגותיו הרוחניות, **וְ"אֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת"** (קהלת ח), **כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שְׁלִיטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל כֵּן דִּיֵּק: "וַאֲצַוֶּנּוּ" - אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חָזְרָה הַמֶּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא,** והקב"ה השפיע את כח ההנהגה והממשלה על ישראל ואת ההשגות הרוחניות, ליהושע. כי אף כשהצדיק נפטר יש לו תלמידים הממשיכים את אורו ודרכו בעולם, ודרך התלמידים אפשר לקבל את האור של הצדיק[3].

וּכְלָל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה – החלק העליון של האל"ף, **וְנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה** – הרגל התחתונה של האל"ף, **וְוָא"ו** – הקו האמצעי של האל"ף. **וְדוֹק מְאֹד.**

כעת יתבאר ביתר הרחבה מאמר הגמרא 'שלשה דברים נצטוו ישראל וכו'.

וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֻזְהֲרוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹת: 'לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ'. ורמוז בזה, שהם נצטוו לעשות תשובה, שעל ידי זה יהיו ראויים להכנס לארץ ישראל, ועל ידי התשובה נשלמת בחינת האות א', ובשלוש מצוות שנצטוו רמוזים כל בחינות האות א', כי מה שנצטוו: **'לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק' - הִיא בְּחִינַת 'יְהוֹשֻׁעַ', שהוא נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה** של האל"ף, **כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות יז): **"צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק", וְכַמְּבֹאָר בַּזֹּהַר הָעִנְיָן** (בשלח דף סה:), שיהושע הוא בחינת מלאך מט"ט הנקרא 'נער', ולכן היה יכול ללחום נגד עמלק שהוא בחינת הס"מ שהוא כנגד מלאך מט"ט. (ועומק הענין בזה שהנקודה התחתונה של האל"ף היא כנגד בחינת 'להכרית זרעו של עמלק', כי על ידי שהאדם שומע בזיונו ושותק וחוזר בתשובה שעל ידי זוכה לנקודה התחתונה, על ידי זה נכנעים האומות תחת ישראל, כמובא לעיל שהפסוק "ידבר עמים תחתינו" רומז על הנקודה התחתונה, ועל ידי זה נמחה זרעו של עמלק שזה רומז על כח הסטרא אחרא, כי הנקודה התחתונה היא בחינת מלכות דקדושה, וכשמתגבר כח המלכות דקדושה נופל כח המלכות דסטרא אחרא[4]).

ומה שנצטוו: **'וְלִבְנוֹת בֵּית הַבְּחִירָה' - הוּא בְּחִינַת 'מֹשֶׁה', נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה** של האל"ף, **כִּי 'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו'**, הרי שבית המקדש הוא בחינת 'דעת', **וּמֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת,** כמובא בספרי קבלה, ולכן בית המקדש שהוא בחינת 'דעת' רומז למשה. (ועומק הענין בזה שהנקודה העליונה של האל"ף היא כנגד בחינת 'לבנות בית הבחירה', כי על ידי שהאדם חוזר בתשובה וזוכה לבחינת 'כתר', בחינת 'משה', הוא זוכה לבחינת 'דעת', כעין ה'דעת' שהיתה נשפעת לעולם על ידי בית המקדש[5]).

ומה שנצטוו: **'לְמַנּוֹת מֶלֶךְ' - הוּא בְּחִינַת 'רָקִיעַ', הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב", שֶׁקָּאִי** – שמדבר **עַל שֶׁיָּקוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב,** הרי ש'למנות מלך' רומז על 'יעקב', והטעם כי יעקב הוא בחינת 'תפארת' ומלך הוא בחינת 'תפארת', **וְהַרְאִיָּה** שיעקב הוא בחינת 'רקיע', כי **"דָּרַךְ כּוֹכָב" הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וְהַיְנוּ** מה שמסיים הפסוק **"מִיַּעֲקֹב", כִּי "יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים", בְּחִינַת 'רָקִיעַ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** "נוטה כדוק שמים **וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל** לשבת", הרי שהרקיע הוא בחינת 'אהל', ויעקב שהוא בחינת 'יושב אהלים' הוא בחינת 'רקיע'. ומלבד זה שראינו שיעקב הוא בחינת 'רקיע', יש גם ראיה שיעקב הוא בחינת ה'ואו', שה'ואו' היא בחינת 'רקיע', **כַּמְּבֹאָר בַּזֹּהַר** (ח"א דף קס"ח), **שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת 'וָא"ו'**, שהוא"ו רומז לתפארת. (ועומק הענין בזה שהוא"ו של האל"ף היא כנגד בחינת 'למנות מלך', כי על ידי הבושה שמשתנים פניו לכמה גוונים מהבזיונות שמבזים אותו, הוא זוכה ל'כבוד אלוקי', שזהו בחינת הכבוד שמכבדים את מלכי ישראל, שאין זה כבוד עצמו כלל כי הוא אינו רוצה בזה, אלא זהו כבוד ה' שחלק מכבודו ליראיו, וצריך להיזהר בכבודו[6]).

מקורות והערות

[3] על פי ליקוטי הלכות (הל' שבת הל' ז' אות ל"ט). [4] פרפראות לחכמה, בתוספת ביאור. [5] כן נראה לפרש. [6] פרפראות לחכמה. והוסיף לבאר בדקות יותר ובביאור יותר קצת, כי העיקר מה שצריכין למעט בכבוד עצמו הוא בכדי להרבות כבוד המקום, אבל במה שנוגע בכבוד המקום אסור למעט חס ושלום, וכן אסור לשתוק על מיעוט כבודו יתברך חס ושלום, שזה בחינת מה שרמז רבינו ז"ל 'אלה עשית

(דברים לב) שָׁמַנְתָּ עָבִית), הֵינוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן (בְּחִינַת הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה וְכוּ', שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ). **וְנַגְדִּי נַחֲלִי דִּמְשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ** – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. **וְאַמִּינָא לְהוּ אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא** – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה כַּנַּ"ל. **וְחָדָא דַּלְיָא לִי כָּנָף** – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, הֵינוּ שֶׁהָרְאוּ לְרִבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד, וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (תהלים מז): יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת **רַגְלֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. **יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ** – זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר חדש קטו.): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שֵׁילֹה; שֵׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא). **אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב** – זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, זֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, זֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית־הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ.** מֹשֶׁה הוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה. **וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל** – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף. **וַאֲצַוֶּנּוּ** – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שִׁלְטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל־כֵּן דַּיִּק: וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חֲזֵרָה הַמַּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

וּכְלַל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּנְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה – וָא"ו, וְדוּק מְאֹד. וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֶזְהִירוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ. **לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק** הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בשלח דף סח:): הָעִנְיָן; **וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה** הוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמִשָּׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת; **וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ** הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֶׁקּוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדֶרֶךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵינוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן:

(מִן "וּכְלַל" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן קָצָת)

שַׁיָּךְ לְעֵיל **וְזֶה** סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת בְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֱלוּל, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלַל כַּוָּנוֹת אֱלוּל הוּא "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת דֶּרֶךְ בַּיָּם וְכוּ'. וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם **יב"ק**, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** עוֹלֶה דֶּרֶךְ. וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תֵּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בִּמְלוֹאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים. וְעַל־כֵּן יו"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה **שִׁי"ן**, וְס"ג הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מִלּוּי הוי"ה, יוד קי וא"ו קי, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּחִירִיק, עוֹלֶה **קי'**, וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א, עוֹלִים יַחַד **תֵּי"ו**, בְּגִימַטְרִיָּא **פְּשׁוּטָה**. וְאָז, עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בִּמְלוֹאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הֵינוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפֵק, בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם. וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחְגֹּר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הֵינוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזֶה עֲלִיָּה, לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, בִּבְחִינַת עֵגֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

והטעם שבשלוש מצוות אלו שנצטוו בכניסתם לארץ נרמזים בחינת הנקודה העליונה והנקודה התחתונה והוא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וכשישראל נכנסו לארץ ישראל, דהיינו שנכנסו אל הקדושה, היו צריכים לזכות לתשובה, ועל ידי שלוש בחינות אלו שהם בחינת תשובה, כמובא לעיל שעל ידי תשובה זוכים לנקודה העליונה והתחתונה והוא"ו, יכלו לזכות לקדושת ארץ ישראל, וְהָבֵן. (מִן "וּכְלָל כל הענין" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קְצָת):

כעת יבאר ר' נתן את המבואר לעיל שכשאדם רוצה ללכת בדרכי התשובה עליו להיות בקי ברצוא ובקי בשוב, כיצד דבר זה נרמז בכוונות אלול להאר"י ז"ל, וכיצד לקיים זאת למעשה.

שַׁיָּךְ לְעֵיל לאות ד', שנאמר שם: 'וְזֶה **סוֹד כַּוָּנוֹת אֵלּוּל'.** מבאר ר' נתן: שָׁמַעְתִּי קְצָת מרבינו ז"ל ביאור הענין **כְּטִפָּה מִן הַיָּם.** עַיֵּן שָׁם **בַּכַּוָּנוֹת** שֶׁל **אֵלּוּל** להאר"י ז"ל (מובא בסידור האריז"ל ובשער רוח הקודש עמוד קכ"א), **מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלָל כַּוָּנוֹת אֵלּוּל הוּא** רמוז בפסוק (ישעיה מג) **"הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" - שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת 'דֶּרֶךְ'** שהוא בגימטריא 224, **'בַּיָּם'** שהוא בגימטריא 52, **וְכוּ', וְזֶה הַ'דֶּרֶךְ' הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם 'יב"ק', כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים 'יב"ק' עוֹלֶה 'דֶּרֶךְ'** — 224, **וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם 'קס"א' 'ס"ג',**

(כי שם הוי"ה ניתן לכתוב אותו במילוי האות י' — יוד הי ויו הי, שהוא בגימטריא 'ע"ב', ובמילוי האותיות י' וא' — יוד הי ואו הי, שהוא בגימטריא 'ס"ג', ובמילוי האות א' — יוד הא ואו הא, שהוא בגימטריא 'מ"ה', ובמילוי האות ה' — יוד הה וו הה, שהוא בגימטריא 'ב"ן', ובחודש אלול צריך לכוון בשם הוי"ה במילוי 'ס"ג' דהיינו יוד הי ואו הי, וכשהוא בניקוד חיריק. והנה שם אהי"ה ניתן לכתוב אותו במילוי האות י' — אלף הי יוד הי, שהוא בגימטריא 'קס"א', ובמילוי האות ה' — אלף הה יוד הה, שהוא בגימטריא 'קנ"א', ובמילוי האות א' — אלף הא יוד הא, שהוא בגימטריא 'קמ"ג', ובחודש אלול צריך לכוון בשם אהי"ה במילוי 'קס"א' — אלף הי יוד הי, וכשהוא בניקוד סגול),

כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת 'קס"א' 'ס"ג' הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים 'יב"ק', שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא 'דֶּרֶךְ' כַּנַּ"ל, כי 'קס"א' ו'ס"ג' יחד הם בגימטריא 224, ו'יב"ק' הוא בגימטריא 112, ושתי פעמים 'יב"ק' הוא בגימטריא 224, שזהו גם הגימטריא של 'דרך'. **וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם 'קס"א' בְּניקוד סֶגוֹל, וְשֵׁם 'ס"ג' בְּניקוד חִירִיק. וְסֶגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תָּי"ו** — 400, **כִּי שֵׁם 'קס"א' הוּא שֵׁם אקי"ק** — אהי"ה **בְּמִלּוּאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקֻדָּה בְּסֶגוֹל, וְסֶגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים,** כי כל נקודה היא דומה לאות י', שהיא בגימטריא עשר, ולכן כל 'סגול' שהוא שלוש נקודות הוא שלושים, וכיון שיש עשר אותיות נמצא שיש עשר פעמים 'סגול', דהיינו עשר פעמים שלושים, **וְעַל כֵּן יו"ד פְּעָמִים סֶגוֹל עוֹלֶה שִׁי"ן** — 300, **וְ'ס"ג' הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מִלּוּי הֲוָיָ"ה, יו"ד ק"י וא"ו ק"י, וְכָל אַחַת נְקֻדָּה בְּחִירִיק,** וכל נקודה של חיריק היא דומה לאות י' שהיא בגימטריא עשר, וכיון שיש עשר אותיות נמצא שיש עשר פעמים 'חיריק', דהיינו עשר פעמים עשר, לכן כל הנקודות יחד עוֹלֶה ק' — 100, **וּשְׁנֵיהֶם, 'חִירִיק דְּס"ג'** שהוא 100, **וְ'סֶגוֹל דְּקס"א'** שהוא 300, **עוֹלִים יַחַד תָּי"ו** — 400, **בְּגִימַטְרִיָּא 'פְּשׁוּטָה', וְאָז עַל יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין** של הקב"ה **פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי 'יָמִין' בְּמִלּוּאוֹ** — יו"ד מ"ם יו"ד נו"ן, **עוֹלֶה** בגימטריא **'דֶּרֶךְ' עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת,** כי ימין במילואו הוא בגימטריא 226, ועם המילה עצמה הוא

מקורות והערות

והחרשתי דמית היות אהיה כמוך וכו'", כי אין זה שייך אצל הקדוש ברוך הוא, נמצא כי אף על פי שההכרח לקבל חרפות ובושות בכדי לזכות לתשובה, אף על פי כן צריכין ליזהר ולהתפלל להשם יתברך על זה שיבואו עליו בזיונות כאלו שיתמעט רק כבודו על ידי זה אבל לא כבוד המקום חס ושלום. וזה בחינת מצות העמדת מלך שקודם לכריתת זרעו של עמלק, כי אף שצריכין לסבול חרפות ובזיונות, זה בשביל למעט בכבוד עצמו בכדי שיתרבה כבוד המקום, כי על ידי זה דווקא יכניע כל הסטרין אחרנין ויכרית זרעו של עמלק הרוצין למעט בכבוד המקום חס ושלום, על כן צריכין למנות מלך קודם, לידע שאין הכוונה למעט בכבוד ישראל לגמרי חס ושלום אפילו אם הדבר נוגע לכבוד המקום חס ושלום. לא כן הדבר, רק תכלית התיקון של הבזיונות הוא בכדי שמהם עצמם יהיה נעשה בחינת הוא"ו שבתוך האלף שמחבר הנקודה תחתונה שהוא בחינת והארץ הדום רגליו לבחינת הנקודה העליונה שהוא בחינת כבוד אלהים שאסור לחקור כלל על הכבוד הזה בכדי שלא ימעט כבודו חס ושלום, שזה בחינת מצות העמדת מלך לידע שיש אדם כזה שחלק לו הקדוש ברוך הוא כבודו, וכבודו הוא כבוד המקום כביכול, וצריכין שתהא אימתו עליך וליזהר בכבודו מאוד, ואז דווקא נוכל להכרית זרעו של עמלק שרוצה למעט בכבוד המקום חס ושלום. וזה שלמדו רז"ל (סנהדרין כ:) שצריכין להעמיד מלך תחילה שנאמר (שמות י"ז) 'כי יד על כס יה' ואחר כך 'מלחמה לה' בעמלק' ואין כסא אלא מלך שנאמר (דברי הימים א כ"ט) 'וישב שלמה על כסא ה' למלך', היינו כנ"ל, עיי"ש עוד.

(דברים לב) שָׁמַנְתָּ עָבִית), הֵינוּ בִּשְׁבִיל זֶה שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מְשִׁיבִים, כִּי זֶה עוֹשִׂין בִּשְׁבִיל תְּשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן (בְּחִינַת הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה וְכוּ', שֶׁהַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה תְּנָאִים אֵלּוּ). **וְנַגְדִּי נַחֲלִי דִּמְשְׁחָא מִתְּחוֹתַיְהוּ** – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַשְׁתִּיקָה זוֹכִין לְכָבוֹד אֱלֹקִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מה): אָהַבְתָּ צֶדֶק וַתִּשְׂנָא רֶשַׁע עַל־כֵּן מְשָׁחֲךָ; וְזֶה בְּחִינַת (שם כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. **וְאַמִּינָא לְהוּ אִית לִי מִנַּיְכוּ חֵלְקָא לְעָלְמָא דְּאָתֵי חֲדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא** – זֶה בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי, בְּחִינַת נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה כַּנַּ"ל. **וְחָדָא דַּלְיָא לִי כָּנָף** – זֶה בְּחִינַת כִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, זֶה בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, הֵינוּ שֶׁהָרְאוּ לְרִבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁגַּם הוּא זָכָה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין, כִּי יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אָדָם, וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּא חַד, וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת אָדָם, יֵשְׁבוּ עַל הַכִּסֵּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעַל הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם; וְיִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ דִּין לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ הֵם יִשְׁפְּטוּ בְּעַצְמָן כָּל הַדִּינִין:

ז **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (תהלים מז): יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת **רַגְלֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת חִירִיק, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְתַחַת רַגְלָיו, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי. **יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ** – זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, בְּחִינַת: וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ דְּמוּת כִּסֵּא, וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ, פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר חדש קטו.): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: נַחֲלָה – זוֹ שֵׁילֹה; שֵׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה: ובתיקון כא). **אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב** – זֶה בְּחִינַת וָא"ו שֶׁבְּתוֹךְ אָלֶ"ף, בְּחִינַת אֹהֶל, בְּחִינַת אוֹר, שֶׁמֹּשֶׁה מֵאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סנהדרין כ) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַלּוּ זַרְעוֹ שֶׁל **עֲמָלֵק**, זֶה בְּחִינַת: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ; וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ, זֶה בְּחִינַת: גְּאוֹן יַעֲקֹב, בְּחִינַת (במדבר כד): דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, בְּחִינַת מֶלֶךְ; וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית־הַבְּחִירָה, זֶה בְּחִינַת מִשָּׁה, בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וְזֶה בְּחִינַת: יִבְחַר לָנוּ אֶת נַחֲלָתֵנוּ:

(מִסִּימָן ד' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה)

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ.** מֹשֶׁה הוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וִיהוֹשֻׁעַ הוּא נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה. **וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל** – זֶה בְּחִינַת הָרָקִיעַ, בְּחִינַת הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף. **וַאֲצַוֶּנּוּ** – כִּי מֹשֶׁה הָיָה צָרִיךְ אָז לִמְסֹר הַכֹּל לִיהוֹשֻׁעַ, וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת (קהלת ח), כִּי בִּשְׁעַת הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק אֵין לוֹ שִׁלְּטָה וְכֹחַ לְהָאִיר לִיהוֹשֻׁעַ, עַל־כֵּן דַּיִּק: וַאֲצַוֶּנּוּ – אֲנִי בְּעַצְמִי, כִּי חֲזֵרָה הַמַּמְשָׁלָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא:

וּכְלַל כָּל הָעִנְיָן כָּלוּל בִּתְמוּנַת אָלֶ"ף, שֶׁהוּא נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּנְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה – וָא"ו, וְדוּק מְאֹד. וְהוּא עִנְיָן שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסַת יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ הֻזְהֲרוּ לְקַיֵּם שָׁלֹשׁ מִצְוֹות: לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה וּלְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ. **לְהַכְרִית זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק** הִיא בְּחִינַת יְהוֹשֻׁעַ, נְקֵבָה הַתַּחְתּוֹנָה, כִּי עִקַּר מְחִיַּת עֲמָלֵק תָּלוּי בִּיהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): צֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק, וְכַמְבֹאָר בַּזֹּהַר (בשלח דף סח:) הָעִנְיָן; **וְלִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה** הוּא בְּחִינַת מִשָּׁה, נְקֵבָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, וּמִשָּׁה הוּא בְּחִינַת הַדַּעַת; **וּלְמַנּוֹת מֶלֶךְ** הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, הַוָּא"ו שֶׁבְּתוֹךְ הָאָלֶ"ף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דֶּרֶךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, שֶׁקָּאֵי עַל שֶׁקּוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב, וְדֶרֶךְ כּוֹכָב הוּא בְּחִינַת רָקִיעַ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, וְהֵינוּ מִיַּעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים, בְּחִינַת רָקִיעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל, כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר, שֶׁיַּעֲקֹב הוּא בְּחִינַת וָא"ו, כִּי שָׁלֹשׁ מִצְוֹות אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהָבֵן:

(מִן "וּכְלַל" עַד כָּאן כָּפוּל לְעֵיל בְּשִׁנּוּי לְשׁוֹן קָצָת)

שַׁיָּךְ לְעֵיל **וְזֶה** סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל. שָׁמַעְתִּי קְצָת בְּטִפָּה מִן הַיָּם. עַיֵּן שָׁם בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל אֱלוּל, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּלַל כַּוָּנוֹת אֱלוּל הוּא "הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ" – שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר בְּחִינַת **דֶּרֶךְ** בַּיָּם וְכוּ'. וְזֶה הַדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים הַשֵּׁם **יב"ק**, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** עוֹלֶה דֶּרֶךְ. וְזֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת שְׁנֵי שֵׁמוֹת, שֶׁהֵם קס"א ס"ג, כִּי אֵלּוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת קס"א ס"ג הֵם עוֹלִים בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְכַוֵּן שֵׁם קס"א בְּסָגוֹל וְשֵׁם ס"ג בְּחִירִיק. וְסָגוֹל דְּקס"א וְחִירִיק דְּס"ג הֵם עוֹלִים תֵּי"ו, כִּי שֵׁם קס"א הוּא שֵׁם אקי"ק בִּמְלוֹאוֹ כָּזֶה: אל"ף ק"י יו"ד ק"י, שֶׁהֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּסָגוֹל, וְסָגוֹל הוּא שָׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא עוֹלֶה שְׁלֹשִׁים. וְעַל־כֵּן יו"ד פְּעָמִים סָגוֹל עוֹלֶה **שִׁי"ן**, וְס"ג הֵם יו"ד אוֹתִיּוֹת שֶׁל מַלּוּי הוי"ה, יוד קי וא"ו קי, וְכָל אַחַת נְקוּדָה בְּחִירִיק, עוֹלֶה **ק'**, וּשְׁנֵיהֶם, חִירִיק דְּס"ג וְסָגוֹל דְּקס"א, עוֹלִים יַחַד **תֵּי"ו**, בְּגִימַטְרִיָּא **פְּשׁוּטָה**. וְאָז, עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַיָּמִין פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בִּמְלוֹאוֹ עוֹלֶה דֶּרֶךְ עִם הַשָּׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהוּא שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל:

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הֵינוּ בָּקִי בְּרָצוֹא, בָּקִי בְּשׁוּב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפֵק, בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוּב וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיֵּן שָׁם. וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחְגֹּר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'; הֵינוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזֶה עֲלִיָּה, לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא, בִּבְחִינַת עֵגֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אִם אָפֵק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה.

227, ו'דרך' הוא 224, ועם שלושת האותיות ד'ר'ך' הוא 227, שֶׁדרך הוּא בגימטריא שְׁתֵּי פְּעָמִים 'יב"ק' וְכוּ', ונמצא שהשמות 'קס"א' 'ס"ג' הם בגימטריא 'דרך', ש'דרך' הוא בגימטריא 'ימין', והניקוד של השמות 'קס"א' 'ס"ג' הוא בגימטריא 'פשוטה', הרי שעל ידי השמות 'קס"א' 'ס"ג' שהם השמות של חודש אלול, נעשית בחינת 'ימין פשוטה'. ('ב'ים' הוא בגימטריא 52, שהוא כנגד שם הוי"ה במילוי 'ב"ן', דהיינו במילוי האות ה' – יוד הה וו הה, שהוא בגימטריא 52, והארת ה'דרך' שהוא שתי פעמים 'יב"ק', מאיר בבחינת שם 'ב"ן', שהוא כנגד ספירת ה'מלכות'), עַיִן שָׁם. כָּל זֶה מְבֹאָר מִתּוֹךְ כַּוָּנַת אֱלוּל.

וְעַתָּה בּוֹא וּרְאֵה וְהָבֵן אֵיךְ כָּל הַכַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מְרֻמָּזִים וְנֶעֱלָמִים בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם לעיל אות ד', שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּקִיאוּת, הַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא בָּקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵגֶל וְנָפִיק, בְּחִינַת: "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בָּקִי בְּרָצוֹא', "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוֹב' וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, עַיִן שָׁם.

וְהַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט הוּא, שֶׁמִּי שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, צָרִיךְ לַחֲגֹר מָתְנָיו, שֶׁיִּתְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּדַרְכֵי ה' תָּמִיד, בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת: "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ'", הַיְנוּ בֵּין שֶׁיִּזְכֶּה לְאֵיזוֹ עֲלִיָּה, לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי כֵן אַל יַעֲמֹד שָׁם, וְלֹא יִסְתַּפֵּק עַצְמוֹ בָּזֶה, רַק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי בָּזֶה מְאֹד לֵידַע וּלְהַאֲמִין שֶׁהוּא צָרִיךְ לָלֶכֶת יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְכוּ', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'בָּקִי בְּרָצוֹא', בִּבְחִינַת 'עֵגֶל', שֶׁהוּא בְּחִינַת: "אִם אֶסַּק

שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה". וְכֵן לְהֵפֶךְ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֲפִלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְזֶה בְּחִינַת: "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ", וְזֶה בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוּב', כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֵלּוּ.

וְדִקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן 'בָּקִי', כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע לְיַגֵּעַ עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת ה' תָּמִיד, וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהַּ יוֹתֵר, וְאַף עַל פִּי כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף עַל פִּי כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וִיקַיֵּם "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ", כַּנַּ"ל, כי בדרך כלל כשאדם רוצה ומשתוקק כל הזמן להגיע למדריגה גבוהה, ולבסוף אינו זוכה לזה אלא עוד נופל למדריגה נמוכה יותר, הרי הוא נשבר מכך ונופל לעצבות, כי לא הצליח להגיע למה שרצה, אך האדם צריך שתהיה לו בקיאות שבשעת ירידה לא יחשוב כל הזמן מחשבות של צער על כך שנפל, אלא יחזק את עצמו שהקב"ה עימו, וביכולתו גם במצב כזה להדבק בה', וביכולתו לעלות שוב, ואולם בשעת עלייה לא יאמר לעצמו שהקב"ה עימו ואין לו צורך לעלות יותר, אלא ידע שיש לו עוד דרגות רבות מאוד לעלות, כי הקב"ה הוא אין סוף, ויתחזק ויתגבר לעלות עוד ועוד.

והכלל, שכשהאדם רוצה להתקרב לה' יתברך ולשוב בתשובה צריך שיהיה לו אלפים ורבבות עליות וירידות בלי שיעור, וצריך שיהיה גיבור חזק לחזק לבבו בכל פעם לבלי להניח את מקומו משום ירידה שבעולם, וזה עיקר הכלל והיסוד בעבודת ה' שהכל תלוי בו, לבלי ליפול בדעתו לעולם אף אם יעבור עליו מה.

וכל הצדיקים שהיו מימות עולם שזכו למה שזכו, כולם לא באו לשלמותם כי אם על ידי בחינה זו על ידי שלא היו מייאשים עצמם לעולם, כי באמת רבים נכנסו בעבודת ה', כי רוב ישראל מתגעגעים לה' יתברך ומתחילים בעבודתו בכל דור ודור, ואף על פי כן מעטים הם שזוכין להתקרב לה' יתברך כראוי, אך עיקר החילוק הוא רק מחמת ענין הנ"ל, שרוב הנכנסים בעבודתו יתברך ועובדים אותו יתברך באמת איזה זמן ארוך או קצר, אבל אחר כך כשמתחילין להתגרות בו ולהפילו מעבודתו הוא שב לאחור ונופל מעבודת השם יתברך ונשאר למטה, ועל כן אין זוכים למה שצריכים לזכות, אבל הצדיקים האמיתיים זכו להתחכם ולהתגבר לבלי ליפול משום ירידה ונפילה שבעולם רק התחזקו עצמם בכל פעם אף על פי שעבר עליהם מה שעבר, ועל ידי ההתחזקות שלהם זכו למה שזכו, אשרי להם[1].

וְעַל פִּי סוֹד נֶעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלוּל הַנַּ"ל, כִּי 'בָּקִי' הוּא בְּחִינַת שֵׁם "יב"ק' הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת 'בָּקִי', וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים 'בָּקִי', דְּהַיְנוּ 'בָּקִי בְּרָצוֹא' 'בָּקִי בְּשׁוּב', עַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים 'בָּקִי', שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים "יב"ק' הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא 'דֶּרֶךְ' כַּנַּ"ל.

והנה גם השמות 'קס"א' 'ס"ג' רומזים על הבקיאות ברצוא ושוב, **כִּי עַל פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשָׂה זֶה הַ'דֶּרֶךְ' מִבְּחִינַת 'סֶגּוֹל דְקס"א' וְ'חִירִיק דְס"ג', שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים "יב"ק', כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי 'בָּקִי בְּרָצוֹא', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אֶסֵּק שָׁמַיִם', זֶה בְּחִינַת 'סֶגּוֹל דְקס"א', כִּי 'אֶסֵּק' אוֹתִיּוֹת 'קס"א', וּ'בָּקִי בְּשׁוּב',**

וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֲפִלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם־כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בִּדְרָכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֵלּוּ. וְדִקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן בָּקִי, כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע לְגַּעַ עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם תָּמִיד וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָּה יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וִיקַיֵּם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, כַּנַּ"ל:

וְעַל־פִּי סוֹד נֶעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלִיל הַנַּ"ל. כִּי בָּקִי הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת בָּקִי, וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, דְּהַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא בָּקִי בְּשׁוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **דֶּרֶךְ** כַּנַּ"ל. כִּי עַל־פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשֶׂה זֶה הַדֶּרֶךְ מִבְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אֶסֹּק שָׁמַיִם, זֶה בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, כִּי **אֶסֹּק** אוֹתִיּוֹת **קס"א**; וּבָקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, זֶה בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג, מִלְּשׁוֹן: אַל **תַּסֵּג** גְּבוּל עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמַּסִּיג גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם ס"ג כַּנַּ"ל. כִּי סָגוֹל דָּא חַמָּה, שֶׁהוּא נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶ"ף, הַנֶּחֱלָקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: אֶסֹּק שָׁמַיִם, בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת **אֶסֹּק** כַּנַּ"ל; וְחִירִיק הוּא בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג הַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת קס"א וְס"ג, אֶסֹּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ' – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם **קס"א וְס"ג** וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי כַּנַּ"ל. וּ"**פְּשׁוּטָה**" בְּגִימַטְרִיָּא סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: אִם אֶסֹּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד:

וְעַל־פִּי זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הַיְטֵב, שֶׁמַּה שֶׁכָּתַב בַּסּוֹף מַעֲנִין נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל (כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, רַק עַל־פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מוּבָן זֹאת מִמֵּילָא לַמַּשְׂכִּיל), וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת דֹּם לַה', שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחִינַת דֹּם לַה', וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב כַּנַּ"ל. וּתְשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר; זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת סָגוֹל וְכוּ'. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים, הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר־כָּךְ בְּיַחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת:

וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; אָז מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוי"ה בְּמִלּוּי ס"ג, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **בָּקִי** בְּשׁוֹב – שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם ס"ג. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר – אָז מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אקי"ק בְּמִלּוּי קס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא. כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב:

וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ בְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי סִיָּג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל, כִּי צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתֹּק לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ"ב): מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי? – אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֶּלֶךְ, כָּל אָכָן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבָּעֶנּוּ בּוֹ. כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֲוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל־כָּךְ בַּמָּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ נִרְדָּמָה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ', עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כֶּתֶר, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, וְהָבֵן:

שֶׁהוּא בְּחִינַת: 'וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ', זֶה בְּחִינַת 'חִירִיק דְּס"ג', מִלְּשׁוֹן מה שנאמר (משלי כב): **"אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלָם", שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁהִיצֵּר הָרַע מַסִּיג גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף עַל פִּי כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בִּבְחִינַת: 'וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ' כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם 'ס"ג' כַּנַּ"ל,** ואם כן גם שני פעמים 'בקי' מרמזים שהאדם צריך להיות 'בקי' בעליה ו'בקי' בירידה, וגם שני השמות 'קס"א ס"ג' מרמזים על הבקיאות בעליה ובקיאות בירידה, כי שם 'קס"א' מרמז על עליה (כי הוא מלשון 'אסק'), ושם 'ס"ג' מרמז על ירידה (כי הוא מלשון 'תסג').

והניקוד של 'קס"א' ו'ס"ג', שהוא סגול וחיריק, רומז גם הוא על עליה וירידה, כִּי מובא לעיל ש'סֶגּוֹל' דָּא – זה בחינת **'חַמָּה', שֶׁהוּא נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶ"ף, הַנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'אֶסַּק שָׁמַיִם'**, כי הנקודה העליונה שעל האל"ף שהיא למעלה רומזת לבחינת עליה, ונמצא ש'סגול' זה בחינת עליה, בחינת 'אסק שמים', ו'סגול' זה הוא **בְּחִינַת 'סֶגּוֹל דְּקס"א', שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת 'אֶסַּק', כַּנַּ"ל,** ונמצא שהניקוד 'סגול' של שם 'קס"א' הוא רומז לבחינת עליה, מלבד מה שנתבאר לעיל ששם 'קס"א' עצמו רומז לבחינת עליה, כי הוא מלשון 'אסק'. **וְ'חִירִיק' הוּא בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: 'וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ',** כי הנקודה התחתונה של האל"ף שהיא למטה רומזת לבחינת ירידה, ונמצא ש'חיריק' זה בחינת ירידה, בחינת 'אציעה שאול', שֶׁחיריק זה **הוּא בְּחִינַת 'חִירִיק דְּס"ג' הַנַּ"ל,** ונמצא שהניקוד 'חיריק' של שם 'ס"ג' הוא רומז לבחינת ירידה, מלבד מה שנתבאר לעיל ששם 'ס"ג' עצמו רומז לבחינת ירידה, כי הוא מלשון 'אל תסג'.

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים 'בָּקִי', שֶׁהֵם בְּחִינַת 'קס"א' וְ'ס"ג', 'אֶסַּק שָׁמַיִם' וְ'אַצִּיעָה שְׁאוֹל' וְכוּ' - עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'דֶּרֶךְ', שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים 'בָּקִי', שֶׁהֵם 'קס"א' וְ'ס"ג' וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, ולכן במילה 'דרך' רמוזים שני הבקיאות הנ"ל.

וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי 'יָמִין' בְּגִימַטְרִיָּא 'דֶּרֶךְ', שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים 'בָּקִי' כַּנַּ"ל. וּ"פְּשׁוּטָה" בְּגִימַטְרִיָּא 'סֶגּוֹל דְּקס"א' וְ'חִירִיק דְּס"ג' ביחד, שהם 400, **שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה** של האל"ף **וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה** של האל"ף, **שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: "אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ", שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל,** ונמצא ששני השמות 'קס"א' ו'ס"ג' ונקודותיהם, הרומזים על ענין הבקיאות בעליה וירידה, הם בגימטריא 'דרך', וגם בגימטריא 'ימין' ו'פשוטה', כי על ידי הבקיאות בעליה וירידה זוכים ללכת ב'דרך' התשובה, וזוכים ש'ימין' ה' תהיה 'פשוטה' לקבל תשובתו, **וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יְמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד.**

וְעַל פִּי זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הֵיטֵב, שֶׁמַּה שֶׁכָּתַב בַּסּוֹף מֵעִנְיַן נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שהדמימה והשתיקה הוא בחינת נקודה התחתונה, והתשובה שזוכה לה על ידי זה, שהיא בחינת 'כתר', הוא בחינת נקודה העליונה, **זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל,** כי ענין הבקיאות בירידה, שגם אם האדם רחוק מהקדושה לגמרי עליו לבקש משם את ה' יתברך ולחתור לזכות לתשובה, זהו בחינת הנקודה התחתונה, שהיא ענין הדמימה והשתיקה, כי כשהוא רחוק מהקדושה אז שם 'אהיה' בהסתרת פנים ממנו ועוברים עליו חרפות ובזיונות, והוא צריך לחזק את עצמו ולקבלם באהבה, ולקוות ולייחל לזכות על ידי זה לתשובה, וענין הבקיאות בעליה, שהאדם לא יסתפק במדרגתו אלא יחפש אחר מדריגה יתירה בכל פעם, זהו בחינת הנקודה העליונה, שהיא בחינת 'כתר', שהיא בחינת התשובה, כי זהו שלימות התשובה, שהאדם יאחוז תמיד במידת התשובה, וכמובא לעיל באות ג' שהאדם

וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֲפִלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם־כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׂוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֵלּוּ. וְדַקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן בָּקִי, כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע לְגַעַ עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם תָּמִיד וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהַּ יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וִיקַיֵּם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, כַּנַּ"ל:

וְעַל־פִּי סוֹד נֶעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל הַנַּ"ל. כִּי בָּקִי הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת בָּקִי, וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, דְּהַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא בָּקִי בְּשׂוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **דֶּרֶךְ** כַּנַּ"ל. כִּי עַל־פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשֶׂה זֶה הַדֶּרֶךְ מִבְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אֶפֵּק שָׁמַיִם, זֶה בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, כִּי **אֶפֵּק** אוֹתִיּוֹת **קס"א**; וּבָקִי בְּשׂוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, זֶה בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג, מִלְּשׁוֹן: אַל **תַּסֵּג** גְּבוּל עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁמַסִּיג, גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם ס"ג כַּנַּ"ל. כִּי סָגוֹל דָּא חַמָּה, שֶׁהוּא נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶ"ף, הַנֶּחֱלָקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: אֶפֵּק שָׁמַיִם, בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת **אֶפֵּק** כַּנַּ"ל; וְחִירִיק הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג הַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת קס"א וְס"ג, אֶפֵּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ' – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם **קס"א וְס"ג** וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי כַּנַּ"ל. וּ"**פְּשׁוּטָה**" בְּגִימַטְרִיָּא סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: אִם אֶפֵּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד:

וְעַל־פִּי זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הַיְטֵב, שֶׁמַּה שֶׁכָּתַב בַּסּוֹף מַעֲנִין נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל (כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, רַק עַל־פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מוּבָן זֹאת מִמֵּילָא לַמַּשְׂכִּיל), וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת דֹּם לַה', שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה, מִבְּחִינַת דֹּם לַה', וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׂוֹב כַּנַּ"ל. וּתְשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר; זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כָּתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת סָגוֹל וְכוּ'. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים, הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר־כָּךְ בְּיַחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת:

וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; אָז מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוי"ה בְּמִלּוּי ס"ג, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **בָּקִי** בְּשׂוֹב – שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם ס"ג. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר – אָז מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אקי"ק בְּמִלּוּי קס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא. כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב:

וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ בְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כָּתֵר כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי סִיָּג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל, כִּי צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתֹּק לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כָּתֵר, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ"ב): מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּתֵר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי? – אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֶּלֶךְ, כָּל אָכָן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבָּעֶנּוּ בּוֹ. כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כָּתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְּנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת כָּתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֲוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל־כָּךְ בַּמָּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ נִרְמֶה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ', עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כָּתֵר, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כָּתֵר כַּנַּ"ל, וְהָבֵן:

צריך לעשות תמיד תשובה על תשובה[2]. **(כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, רַק עַל פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מוּבָן זֹאת מִמֵּילָא לַמַּשְׂכִּיל,** כי בתורה עצמה לא מבואר בפירוש שיש קשר בין הנקודה התחתונה והעליונה לענין של בקי ברצוא ובקי בשוב, אבל על פי הכוונות נמצא שהנקודה העליונה של האל"ף שהיא בחינת 'סגול' היא רומזת ל'סגול דקס"א', והנקודה התחתונה של האל"ף שהיא בחינת 'חיריק' היא רומזת ל'חיריק דס"ג', וה'סגול דקס"א' הוא בחינת 'אסק שמים', דהיינו בחינת עליה, וה'חיריק דס"ג' הוא בחינת 'תסג' שהיצר הרע מסיגו לאחוריו, דהיינו בחינת ירידה, ונמצא שהנקודה העליונה של האל"ף היא בחינת הבקיאות בעליה, והנקודה התחתונה של האל"ף היא בחינת הבקיאות בירידה).

וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם לעיל באות ג', שלאחר שעשה האדם תשובה הוא צריך לעשות תשובה על תשובה, כי התשובה הראשונה היתה עם פניות, ואפילו אם היתה תשובה שלימה, מכל מקום על ידי התשובה הוא משיג יותר את הקב"ה, ונמצא שבהשגה שהשיג קודם לכן הוא גישם את רוממות אלוקותו. וענין זה של תשובה על תשובה הוא בחינת בקי ברצוא ובקי בשוב, והוא בחינת הנקודה העליונה והתחתונה, **כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת "דֹּם לַה'", שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחִינַת "דֹּם לַה'"**, כי על ידי הדמימה והשתיקה הוא זוכה לעשות את התשובה הראשונה, דהיינו לעזוב את חטאיו ולבטל את הדם שבחלל השמאלי שבלב. **וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת 'חִירִיק דְּס"ג' וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוּב' כַּנַּ"ל,** כמבואר לעיל שהבקיאות בירידה, שגם האדם רחוק מהקדושה לגמרי עליו לבקש משם את ה' יתברך ולחתור לזכות לתשובה, זהו בחינת הנקודה התחתונה, שהיא ענין הדמימה והשתיקה, כי כשהוא רחוק מהקדושה אז שם 'אהיה' בהסתרת פנים ממנו ועוברים עליו חרפות ובזיונות, והוא צריך לחזק את עצמו ולקבלם באהבה, ולקוות ולייחל לזכות על ידי זה לתשובה. **וּתְשׁוּבָה הַשְׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר", זֶה בְּחִינַת נְקֻדָּה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת 'כֶּתֶר', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מֹשֶׁה', בְּחִינַת 'סְגוֹל' וְכוּ',** כי זהו שלימות התשובה, שהאדם יאחוז תמיד במידת התשובה, וזהו גם כן בחינת בקי ברצוא, כי בחינת ההתחזקות בזמן עליה לעלות עוד ועוד, זהו גם בחינת תשובה על תשובה, שאינו מסתפק בדרגתו אלא משיג את הקב"ה עוד ועוד. **וְהָבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר כָּךְ בְּיַחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת**[3].

וְעִקַּר הַדָּבָר - שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף עַל פִּי כֵּן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה. ואפשר לפרש עוד, כי על ידי שהאדם מקבל בזיונות באהבה וממעט בכבוד עצמו ואינו חושב על כבוד עצמו, על ידי זה יש לו כח להתחזק גם בזמן ירידה, כי אף שהוא נפל ואין לו שום כבוד מעבודתו, מכל מקום הוא מתחזק במקום שנמצא שם כדי להרבות בכבוד המקום, ועוד, שזה שהאדם מתחזק בזמן ירידה ואינו שומע לקול יצרו המראה לו כמה הוא שפל ומבוזה שנופל כל הזמן, זהו עצמו בחינת 'ישמע בזיונו ידום וישתוק', שאף שרואה שנופל ומתבזה ואינו מתקדם כמו שרצה בעבודת ה', מכל מקום הוא ממשיך הלאה לעבוד את ה' ומקבל את הבזיונות באהבה. ועיין בעלים לתרופה (מכתב רפ"ח) וז"ל: "סוד כונות אלול הוא להכניע הדם שבחלל השמאלי, והתיקון הוא על ידי שיהפוך מדם לדום, לסבול בזיונות ושפיכות דמים מכמה צדדים, כי גם מה שמונח כל אחד בעיני עצמו ונדמה לו כאילו חס ושלום חס ושלום אפס תקוה, גם זה בחינת שפיכות דמים שצריכין לסבול הכל, ויעבור עלי מה, ואם חס ושלום לא יהיה לי עולם הבא, אף על פי כן האמת הוא אמת, ואני חפץ ומשתוקק רק להאמת לאמיתו, כי סוף כל סוף יבוא יום פקודתי וכו'". [3] ובליקוטי הלכות (הל' ראש השנה הל' ד') כתב: "אף על פי שהיה ראוי שיהיה האדם דבוק בקדושה תמיד בבחינת 'עייל', אף על פי כן עיקר שלימות הקדושה הוא דוקא כשזוכה האדם להיות עייל ונפיק, כי בהכרח שיצא האדם לפעמים קצת מהקדושה בבחינת 'ונפיק', כמו שנראה בחוש שיש לכל אדם עליות וירידות ממש בכל יום, ואי אפשר שיעמוד תמיד במדרגה אחת, וכל זה הוא מחמת שבהכרח צריכין להעלות גם מדרגות התחתונות ומקומות החיצונים כולם אל הקדושה, על כן בהכרח שיהיה האדם בבחינת עייל ונפיק, וכשזוכה אז להיות בקי בהלכה ולהחזיק עצמו אז כראוי, אזי הוא זוכה להעלות גם מקומות החיצונים ומדרגות התחתונות כולם אל הקדושה, וזה בחינת ירידה תכלית העליה כידוע וכו'. וזה בחינת תשובה על תשובה הנאמר שם (בתורה ו' אות ג'), דהיינו שבכל פעם שבא למדרגה והשגה יותר גבוה אזי צריך לעשות תשובה על השגה הראשונה, וזהו דייקא על ידי בחינת עייל ונפיק, כי זה ידוע שקודם שעולין מדרגא לדרגא צריך להיות ירידה קודם העליה, והירידה הוא תכלית העליה, והירידה זה בחינת ונפיק, נמצא, שאי אפשר לזכות לעשות תשובה על תשובה שהוא על ידי שעולין מדרגא לדרגא כי אם על ידי בחינת ונפיק, ועל כן עיקר שלימות התשובה הוא על ידי בחינת עייל ונפיק, כי על ידי זה זוכה לעשות תשובה על תשובה, ובזה מקושר שם המאמר היטב".

וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֲפִלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם־כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בִּדְרָכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֵלּוּ. וְדִקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן **בָּקִי**, כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע לְגַּעַ עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם תָּמִיד וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָּה יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וִיקַיֵּם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, כַּנַּ"ל:

וְעַל־פִּי סוֹד נָעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֲלִיל הַנַּ"ל. כִּי **בָּקִי** הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת בָּקִי, וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, דְּהַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא בָּקִי בְּשׁוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **דֶּרֶךְ** כַּנַּ"ל. כִּי עַל־פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשֶׂה זֶה הַדֶּרֶךְ מִבְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אֶפֶס שָׁמַיִם, זֶה בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, כִּי **אֶפֶס** אוֹתִיּוֹת **קס"א**; וּבָקִי בְּשׁוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, זֶה בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג, מִלְּשׁוֹן: אַל **תַּסֵּג** גְּבוּל עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמַּסִּיג גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם ס"ג כַּנַּ"ל. כִּי סָגוֹל דָּא חַמָּה, שֶׁהוּא נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶ"ף, הַנֶּחֱלָקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: אֶפֶס שָׁמַיִם, בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת **אֶפֶס** כַּנַּ"ל; וְחִירִיק הוּא בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג הַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת קס"א וְס"ג, אֶפֶס שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ' – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם **קס"א וְס"ג** וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי **יָמִין** בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי** כַּנַּ"ל. וּ"**פְּשׁוּטָה**" בְּגִימַטְרִיָּא סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: אִם אֶפֶס שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד:

וְעַל־פִּי זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הַיְטֵב, שֶׁמַּה שֶׁכָּתַב בַּסּוֹף מֵעֵנֵן נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל (כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, רַק עַל־פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מוּבָן זֹאת מִמֵּילָא לַמַּשְׂכִּיל), וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם, כִּי זְבִיחַת הַגֵּיצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת דֹּם לַה', שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה, מִבְּחִינַת דֹּם לַה', וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׁוֹב כַּנַּ"ל. וּתְשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: כָּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר; זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כָּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת סָגוֹל וְכוּ'. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים, הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר־כָּךְ בְּיַחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת:

וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; אָז מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוי"ה בְּמִלּוּי ס"ג, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **בָּקִי** בְּשׁוֹב – שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם ס"ג. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר – אָז מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אקי"ק בְּמִלּוּי קס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא. כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב:

וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ בְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כָּתֶר כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי סִיָּג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל, כִּי צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתֹּק לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כָּתֶר, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ"ב): מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּתֶר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי? – אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֶּלֶךְ, כָּל אָכָן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבָּעֶנּוּ בּוֹ. כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כָּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת כָּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֲוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל־כָּךְ בַּמָּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ נִרְדָּמָה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ', עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כָּתֶר, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּתְּקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כָּתֶר כַּנַּ"ל, וְהָבֵן:

נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: "וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ", אֲזַי מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הֲוָיָה בְּמִלּוּי 'ס"ג', שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת 'בָּקִי בְּשׁוֹב' - שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם "יב"ק' הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם 'ס"ג'. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזוֹ מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר - אֲזַי מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ 'אקי"ק' בְּמִלּוּי 'קס"א', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בָּקִי בְּרָצוֹא'. כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בָּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב.

לאחר שנתבאר לעיל שעיקר התשובה שישמע בזיונו וידום וישתוק, והוא זוכה לתשובה, שהיא בחינת 'כתר', יתבאר כעת יותר כיצד צריך האדם להתייחס למבזים אותו, ויתבאר מדוע על ידי ששומע בזיונו ושותק הוא זוכה לבחינת 'כתר'.

וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ כְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל יְדֵי זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'כֶּתֶר' כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי 'סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה' כַּנַּ"ל, שעל ידי ה'שתיקה' זוכה לבחינת 'כתר' שהוא 'סייג לחכמה' כי הוא מקיף את החכמה. ועומק הענין מדוע על ידי השתיקה האדם זוכה ל'כתר' הוא, כִּי צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתּוֹק לָהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'כֶּתֶר', כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ"ב): 'מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי, אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כְּיָון שֶׁהוּא לְצָרְךָ הַמֶּלֶךְ, כָּל אֶבֶן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבָּעֶנּוּ בּוֹ, כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא'[4], דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת 'כֶּתֶר' לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, וְכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות א): 'הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת'. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל כָּךְ בַּמֶּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ נִדְמֶה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ', ואם כן כוונתו לתועלת[5], עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'כֶּתֶר', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'כֶּתֶר' כַּנַּ"ל, וְהָבֵן[6].

מקורות והערות

[4] במדרש ויקרא פ"ב איתא: "אמר רבי יהודה בר סימון, משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה למלך ועבר אחד עליו, אמר לו מה אתה עושה, אמר לו אני עושה עטרה למלך, אמר לו כל שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע, זמרגדין קבע, מרגליות קבע, למה שעתיד לינתן בראשו של מלך, כך אמר לו הקב"ה למשה כל מה שאתה יכול לשבח את ישראל שבח, לגדלן ולפארן פאר, למה שאני עתיד להתפאר בהם, שנאמר (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר". [5] ובפרפראות לחכמה הקשה, כי לכאורה יש לדקדק, כי הלא לעיל מבואר שצריך לשתוק בשביל תשובה על עוונותיו, כי עדיין הדם שבחלל השמאלי בתוקף ועוז ובשביל זה באין עליו בזיונות ושפיכות דמים, נמצא שסובר שהבזיונות מגיעין לו באמת, וכאן מבאר שדן אותם לכף זכות שנדמה להם שראוי לבזות אותו, משמע שבאמת אין ראוי להם לבזותו רק שלהם נדמה כך. וכתב לבאר הענין על פי מה שמבואר למעלה שצריך לאחוז תמיד במידת התשובה, ואפילו כשזוכה לתשובה שלימה שאז זוכה לבחינת כבוד אלהים, אף על פי כן צריך לעשות עוד תשובה על השגתו הראשונה וכן בכל פעם עד עולם, והנה התשובה הוא בבחינת שם 'אהיה' וכל מה שזוכה לתשובה העליונה ביותר הוא בבחינת שם 'אהיה' הגבוה יותר. והנה מי שזכה לתשובה שלימה שהיא בחינת 'אהיה' ורוצה לעלות לבחינת 'אהיה' הגבוה יותר ואז הבחינת 'אהיה' הזה עדיין בהסתרת פנים ממנו, והסתרת פני 'אהיה' גימטריא דם, ובאין עליו שפיכות דמים ובזיונות, והוא מהפך דם לדום ושותק על עלבונו, על ידי זה זוכה לתשובה עלינה ביותר שהוא בחינת 'אהיה' הגבוה יותר. רק שיש לחוש בזה, כי מאחר שכבר זכה לתשובה שלימה עד שכבודו הוא בבחינת 'כבוד אלוקים' אם כן כשחולקין עליו ומבזין אותו פוגמין ישראל בכבוד אלהים כביכול. [ובאמת אמרו ז"ל (פסיקתא דרב כהנא ב' ד) שהקפיד הקדוש ברוך הוא על כבוד הצדיק יותר מעל כבוד עצמו כביכול]. אך הצדיק דן את כל החולקים עליו לכף זכות, כי לפי דעתם וסברתם נדמה להם שראוי לבזות אותו, ואילו היו יודעים שכבר זכה לתשובה שלימה בחינת כבוד אלהים גם הם היו מכבדין אותו, על ידי זה הוא שותק ומקבל הבזיונות באהבה וזוכה על ידי זה לתשובה עלינה ביותר בחינת 'כתר עליון' ביותר, וכבוד אלוהים גם כן אינו מתמעט על ידי הבזיונות, רק אדרבה נתרבה כבוד המקום על ידי שדן אותם לכף זכות שזה שמבזין אותו הוא כי נדמה להם כי זה כבודו יתברך. ומזה תבין דברי צחות שאמר רבינו ז"ל לענין המחלוקת שהיה עליו, ואמר הוא ז"ל 'עלי אין חולקין כלל כי אלו הייתי עושה כל מה שהם אומרים עלי היה ראוי באמת לחלוק עלי, וכיון שאין הדבר כן רק אדרבא בהיפך לגמרי מכל מה שהחולקין אומרים עלי, נמצא שגם הם אינם חולקים רק על העושה כן, אבל לא עלי תלונותם מאחר שאין בי שום שמץ מזה', וכמבואר במקום אחר (שיחות הר"ן קפ"ב) ומכוון לדברינו הנ"ל. [6] עיין לקמן ח"ב סימן פ"ז, וז"ל: "עיין במאמר המתחיל: 'ויאמר ה' אל משה קרא את יהושע' (בלקוטי א סימן ז), כי שם מדבר מכוונות אלול, והוא תיקון לפגם הברית, היינו לעיין באותו המאמר, ולזכות להבין בו, ולעשות עמו איזה עבודה

וְכֵן לְהֶפֶךְ, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, לְמָקוֹם שֶׁיִּפֹּל, אֲפִלּוּ בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת, גַּם־כֵּן אַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְתָמִיד יְחַפֵּשׂ וִיבַקֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וִיחַזֵּק עַצְמוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי גַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְגַם שָׁם יְכוֹלִין לְדַבֵּק אֶת עַצְמוֹ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; וְזֶה בְּחִינַת בָּקִי בְּשׂוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, כִּי אִם כְּשֶׁבָּקִי בִּשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הָאֵלּוּ. וְדַקְדֵּק רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְקָרָא עִנְיָן זֶה בִּלְשׁוֹן בָּקִי, כִּי הִיא בְּקִיאוּת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע לְגַּעַ עַצְמוֹ וְלִטְרֹחַ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם תָּמִיד וּלְצַפּוֹת בְּכָל עֵת לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָּה יוֹתֵר, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל מִשּׁוּם דָּבָר, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, וִיקַיֵּם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, כַּנַּ"ל:

וְעַל־פִּי סוֹד נֶעְלָם בָּזֶה סוֹד כַּוָּנוֹת אֱלוּל הַנַּ"ל. כִּי בָּקִי הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַנַּ"ל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת בָּקִי, וְזֶה שֶׁזּוֹכֶה לִשְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי, דְּהַיְנוּ בָּקִי בְּרָצוֹא בָּקִי בְּשׂוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְדֶרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁתֵּי פְּעָמִים יב"ק הַנַּ"ל, עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **דֶּרֶךְ** כַּנַּ"ל. כִּי עַל־פִּי הַכַּוָּנוֹת נַעֲשֶׂה זֶה הַדֶּרֶךְ מִבְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **יב"ק** כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּעַצְמוֹ סוֹד בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, כִּי בָּקִי בְּרָצוֹא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: אֶפֵּק שָׁמַיִם, זֶה בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, כִּי **אֶפֵּק** אוֹתִיּוֹת **קס"א**; וּבָקִי בְּשׂוֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, זֶה בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג, מִלְּשׁוֹן: אַל **תַּסֵּג** גְּבוּל עוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמַּסִּיג גְּבוּלוֹ וּמַחֲזִירוֹ לַאֲחוֹרָיו, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יְרִידָה, שֶׁהָאָדָם נוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא נָסוֹג אָחוֹר, חַס וְשָׁלוֹם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ וְאַל יִתְיָאֵשׁ עַצְמוֹ לְעוֹלָם, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת שֵׁם ס"ג כַּנַּ"ל. כִּי סָגוֹל דָּא חַמָּה, שֶׁהוּא נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁעַל הָאָלֶ"ף, הַנֶּחֱלָקֶת לְשָׁלֹשׁ טִפִּין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: אֶפֵּק שָׁמַיִם, בְּחִינַת סָגוֹל דִּקְס"א, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת **אֶפֵּק** כַּנַּ"ל; וְחִירִיק הוּא בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג הַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתַב שָׁם לְמַעְלָה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל: "וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵלּוּ הַשְּׁנֵי בְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה", כִּי מִשְּׁנֵי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם בְּחִינַת קס"א וְס"ג, אֶפֵּק שָׁמַיִם וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל וְכוּ' – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **בָּקִי**, שֶׁהֵם **קס"א וְס"ג** וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, כִּי יָמִין בְּגִימַטְרִיָּא דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים בָּקִי כַּנַּ"ל. וּ"**פְּשׁוּטָה**" בְּגִימַטְרִיָּא סָגוֹל דִּקְס"א וְחִירִיק דִּס"ג, שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַה שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תָּמִיד, הֵן לְמַעְלָה הֵן לְמַטָּה, בְּחִינַת: אִם אֶפֵּק שָׁמַיִם שָׁם אָתָּה, וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל, אָז הוּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאָז יָמִין ה' פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד:

וְעַל־פִּי זֶה תָּבִין לְקַשֵּׁר הַתּוֹרָה הַיְטֵב, שֶׁמַּה שֶׁכָּתַב בַּסּוֹף מַעֲנִין נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה וּנְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הָאָלֶ"ף, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת שְׁנֵי הַבְּקִיאוּת הַנַּ"ל (כִּי זֶה אֵינוֹ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, רַק עַל־פִּי כַּוָּנוֹת הַנַּ"ל מוּבָן זֹאת מִמֵּילָא לַמַּשְׂכִּיל), וְזֶהוּ בְּעַצְמוֹ בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עַל תְּשׁוּבָה שֶׁכָּתַב שָׁם, כִּי זְבִיחַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא בְּחִינַת דֹּם לַה', שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד עוֹלָם הַזֶּה, זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנַּעֲשֵׂית מִבְּחִינַת הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, מִבְּחִינַת דֹּם לַה', וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת חִירִיק דִּס"ג וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּשׂוֹב כַּנַּ"ל. וּתְשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁעוֹשֶׂה עַל תְּשׁוּבָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּבוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, בְּחִינַת: כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר; זֶה בְּחִינַת נְקֵדָה הָעֶלְיוֹנָה, בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, בְּחִינַת סָגוֹל וְכוּ'. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, אֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים, הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, נִקְשָׁרִים וְנִכְלָלִים אַחַר־כָּךְ בְּיַחַד בְּקֶשֶׁר נִפְלָא וְנוֹרָא, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ קְצָת:

וְעִקַּר הַדָּבָר – שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁהָאָדָם, כְּשֶׁהוּא בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה מְאֹד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא מְחַזֵּק עַצְמוֹ וּמַאֲמִין שֶׁגַּם שָׁם יֵשׁ לוֹ תִּקְוָה עֲדַיִן, כִּי גַּם שָׁם נִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת: וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הִנָּךְ; אָז מַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוי"ה בְּמִלּוּי ס"ג, שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת כָּל הַנְּסוֹגִים אָחוֹר מִקְּדֻשָּׁתוֹ לְהַחֲזִיקָם לְבַל יִפְּלוּ לְגַמְרֵי, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת **בָּקִי** בְּשׂוֹב – שֶׁזֶּה הַבְּקִיאוּת הוּא בְּחִינַת שֵׁם **יב"ק** הַקָּדוֹשׁ, בְּחִינַת שֵׁם ס"ג. וְכֵן כְּשֶׁאָדָם זוֹכֶה לָבוֹא לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ עוֹמֵד שָׁם, וְהוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר לַעֲלוֹת יוֹתֵר וְיוֹתֵר – אָז מַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה עַל עַצְמוֹ מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אקי"ק בְּמִלּוּי קס"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּקִי בְּרָצוֹא. כִּי הָאָדָם, כְּפִי תְּנוּעוֹתָיו וּכְפִי הִתְחַזְּקוּתוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כֵּן גּוֹרֵם לְיַחֵד הַשֵּׁמוֹת לְמַעְלָה, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ הַקְּדֻשָּׁה מִשָּׁם, וְהָבֵן הֵיטֵב:

וְהִנֵּה מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה, שֶׁשּׁוֹתְקִין לַחֲבֵרוֹ כְּשֶׁמְּבַזִּין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לִתְשׁוּבָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם, כִּי סִיָּג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה כַּנַּ"ל, כִּי צְרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד לָדוּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת, וַאֲפִלּוּ הַחוֹלְקִים עָלָיו וּמְבַזִּין אוֹתוֹ, צָרִיךְ לְדוּנָם לְכַף זְכוּת וְלִשְׁתֹּק לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת כֶּתֶר, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ויקרא פ"ב): מָשָׁל לְאָחָד, שֶׁמָּצָא אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֶּתֶר. אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל מִי? – אָמַר לוֹ: בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ. אָמַר לוֹ: כֵּיוָן שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַמֶּלֶךְ, כָּל אָכָן טוֹב שֶׁתִּמְצָא תִּקְבָּעֶנּוּ בּוֹ. כָּךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיס בּוֹ כָּל מִין אֲבָנִים טוֹבוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִשְׁתַּדֵּל לְחַפֵּשׂ וּלְבַקֵּשׁ אַחַר כָּל צַד זְכוּת וְדָבָר טוֹב שֶׁאֶפְשָׁר לִמְצֹא בְּיִשְׂרָאֵל, וְלָדוּן אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, כִּי הֵם בְּחִינַת כֶּתֶר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הֱוֵי דָּן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁדָּנִים אֶת הַכֹּל לְכַף זְכוּת, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה שׁוֹתְקִין לוֹ כְּשֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי מוֹצְאִין בּוֹ זְכוּת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּל־כָּךְ בַּמָּה שֶׁמְּבַזֶּה אוֹתוֹ, כִּי לְפִי דַּעְתּוֹ וּסְבָרָתוֹ גְּרַמָּה לוֹ שֶׁרָאוּי לוֹ לְבַזּוֹת אוֹתוֹ וְכוּ', עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כֶּתֶר, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי הַדְּמִימָה וְהַשְׁתִּיקָה נַעֲשָׂה בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, וְהָבֵן:

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נִסִּים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁיַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הַפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִפְּי תְּמַהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה זְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מְרֻשָּׁעִים, הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין בִּקְלִפָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נִשּׁוּאִין; עֲצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נִשּׁוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תְּרֵי"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נִשּׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נִשּׁוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תְּרֵי"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נִשּׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בְּטוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזֻכָּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֲזֻכָּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיִן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזִּוּגֵי הַמַּת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּגֵי שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

תורה ז'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם"** (שמות כא).

ועל פסוק זה **אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (קידושין לה. ב"ק טו.) שמזה שנאמר 'לפניהם' בלשון רבים אנו דורשים ש'הֶשְׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לכל דינים שבתורה', שאף שלגבי מצוות עשה ישנם חילוקים בין איש ואשה, מכל מקום לגבי דיני ממונות הם שוים. **וְאִיתָא** – ומובא **בִּמְכִילְתָּא** (פכ"א) על פסוק זה: **'יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים - תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם", עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ'**, שלא מספיק לומר לתלמידים את דברי התורה, אלא צריך לשים ולערוך את הדברים בפניהם באופן שיבינו. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק ובדברי חכמינו ז"ל על פי דרכו של המאמר.

א. דַּע, כִּי עִקַּר הַגָּלוּת שישראל גלו מארץ ישראל ונמצאים בגלות **אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ד): **"תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה"**, – 'תבואי מהגלות ותתבוננני שנגאלת בזכות האמונה שהאמנת בי בגלות' (מדרש תנחומא בשלח פ"י), וכיון שהגאולה היא בזכות האמונה, הרי שהגלות היא נגרמת מחמת חסרון האמונה, וטעם הדבר שהגלות נגרמת מחמת חסרון אמונה יתבאר בהמשך. **וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות יז) במלחמת עמלק: "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו'. **וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה** עד בא השמש", **וְתַרְגּוּמוֹ: 'פְּרִישָׁן בְּצָלוֹ'** – פרושות בתפילה, הרי שאמונה ותפילה הם בחינה אחת, וכמו שיתבאר להלן טעם הדבר, ולכן מפרש אונקלוס את המילה 'אמונה' – תפילה. **וְהתפילה והאמונה זֶה בְּחִינַת נִסִּים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר נֵס**, כי לפעמים על פי דרך הטבע ראוי לאדם שלא יגיע לו דבר מסוים, כי על פי מעשיו ועל פי מערכת הכוכבים והמזלות אינו ראוי לזה, אך כשמתפלל ומבקש מהקב"ה שיקבל דבר זה הקב"ה נותן לו אותו, וזהו כעין שינוי הטבע, והוא כעין נס[1], והצדיקים הגדולים יכולים על ידי תפילתם לעשות ניסים ממש שלא כדרך הטבע, כמו שמצינו באלישע שהחיה מתים על ידי תפילתו (מגילה כז.)[2]. **וְלָזֶה** שיפעל האדם ניסים על ידי תפילתו **צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁיַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ** – שמחדש את הבריאה כל הזמן **וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ**, וככל שאמונתו גדולה יותר כך הוא מתפלל יותר, וגם ככל שאמונתו גדולה יותר התפילה פועלת יותר, נמצא שעל ידי אמונה האדם זוכה לתפילה, ולכן התפילה היא בחינת אמונה.

וְהטעם שהגלות נגרמת בגלל חסרון אמונה, **כי עִקַּר אֱמוּנָה**, שהיא **בְּחִינַת תְּפִלָּה, וּבְחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לז): **"בטח בה' ועשה טוב, שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה"** – 'תבטח בה' שיפרנס אותך גם בלא שתגזול, ואז תשכון בארץ לאורך ימים ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקב"ה', **ורמוז בפסוק זה, שעל ידי שהאדם שוכן** בארץ, דהיינו בארץ ישראל, הוא זוכה לאמונה, כי זהו המקום שמסוגל לזכות לאמונה. **וְשָׁם** – בארץ ישראל **עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שיעקב אבינו כשישן במקום בית המקדש אמר (בראשית כח): "אין זה כי אם בית אלהים, **וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם"** – 'זהו השער שדרך שם עולות התפילות לשמים', הרי שכל התפילות עולות לשמים דרך בית המקדש שבארץ ישראל, וזאת משום שארץ ישראל הוא המקום ששם עיקר האמונה, ושם גם עיקר התפילה שהיא בחינת אמונה, ולכן גם שם התפילה מתקבלת יותר[3], ובית המקדש הוא שורש קדושת ארץ ישראל, ולכן התפילות עולות דרך שם[4]. ולכן כשיש חסרון אמונה גולים ישראל מארצם, כי אינם ראויים להיות במקום האמונה והתפילה.

וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם אבינו ושאל את הקב"ה: **"בַּמָּה אֵדַע** כי אירשנה" (שם טו), לאחר שהבטיח לו הקב"ה שיזכו בניו לארץ ישראל, ושאל את הקב"ה שרוצה אות וסימן שיירש את הארץ, **וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ** – כי היה בשאלה זו פגם דק מאוד[5], וכיון

מקורות והערות

בעבודת השם, על ידי זה יתקן פגם הברית" עיי"ש עוד. [1] כן נראה לפרש, על פי המובא לקמן שיש ניסים עליונים ותחתונים, ומשמע שניסים תחתונים היינו ניסים שמלובשים בדרך הטבע, ומשמע שגם הם נגרמים על ידי התפילה. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל. [3] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [4] מי הנחל. [5] עיין בגמ' נדרים דף ל"ב ע"א וז"ל: "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, מפני מה נענש

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נְסִים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּכְשֶׁבִּיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הִפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִפֵּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קנח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה זְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרֵיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין בִּקְלִפָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נִשּׁוּאִין; עֵצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נִשּׁוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נִשּׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נִשּׁוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְיָ"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נִשּׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בְּטוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזֻכָּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֲזֻכָּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיִן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזִּוּגֵי הַמַּת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּגֵי שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ששאלתו היתה על ענין ירושת הארץ, ממילא היה פגם בענין ירושת הארץ, שֶׁארץ ישראל **הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה,** וכיון שפגם בארץ ישראל, נמצא שפגם גם בבחינת האמונה והתפילה, ולכן **הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם** – אז נגזרה גלות מצרים, והקב"ה אמר לו "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'", כי על ידי שיש פגם באמונה נגרמת הגלות. **וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה,** כי ישנם י"ב פתחים בשמים כנגד י"ב השבטים, וכל שבט עולה תפילתו דרך השער המיוחד לו, והטעם שצריך שער מיוחד לכל שבט, כי לכל שבט יש נוסחא אחרת בתפילה[6], ונמצא שי"ב השבטים הם כנגד בחינת התפילה, ויעקב הוא שורש הי"ב שבטים, ולכן הוא גם כן כנגד בחינת התפילה, וְעל ידי שפגם אברהם אבינו בתפילה, כי פגם בארץ ישראל שהיא בחינת אמונה ותפילה, **הוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת,** כי מלבד מה שכשיש פגם באמונה ובתפילה יורדים ישראל לגלות כי אינם יכולים להיות במקום האמונה והתפילה, גם בחינת התפילה עצמה יורדת לגלות, שאי אפשר להתפלל כראוי ולעשות ניסים בעולם על ידי התפילה[7]. וְמה שירדו יעקב ובניו דוקא למצרים, כי **מִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בקריעת ים סוף (שמות יד): "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, **וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ",** ורמוז בלשון 'נסים' – 'לקראתו', שהניסים הם לקראת מצרים וכנגדם, דהיינו **שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים,** וְגם **אֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שמשה רבינו אמר לפרעה כשביקש ממנו שיתפלל שתסור מכת הברד (שם ט): **"וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי",** משום שמצרים מלאה עבודה זרה ואי אפשר להתפלל שם, ורואים אנו מכאן שמצרים מלאה כפירה ועבודה זרה ולכן אינה מקום של אמונה ושל תפילה, וכשפוגמים באמונה ובתפילה יורדים למקום שהוא היפך האמונה והתפילה. **וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל** (ב"ר ט"ז). **וְלכן כְּשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת,** כי כל גלות הוא בחינת 'מצרים', דהיינו מקום שאין שם אמונה, ניסים, ותפילה, כי כשפוגמים באמונה ובתפילה אי אפשר להיות בארץ ישראל שהיא מקום האמונה והתפילה, ויורדים לגלות ששם אינו מקום האמונה והתפילה, וכשתתרבה האמונה בעולם אז תבוא הגאולה והיהודים יחזרו לארץ ישראל.

לאחר שנתבאר כי עיקר הגלות הוא בגלל חסרון אמונה, וכשתתוקן האמונה תבוא הגאולה, יתבאר כעת כיצד דבר זה רמוז בדברי הגמרא בסנהדרין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה על הפסוק "כי ידין ה' עמו וגו' כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" (סנהדרין צז.): **'אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס',** שיהיו כולם עניים, וזהו: 'אזלת יד', שיהיו בידים ריקניות. ורמוז בדברי רבותינו, **כי הַיְנוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים, וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע,** והטעם שב'תכלה פרוטה מן הכיס' מרומז שיכלו האפיקורסים, **כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה** וכל העולם כולו לבסוף, שנאמר "הנותן מטר על פני ארץ" (תענית י.), דהיינו שהגשם יורד קודם בארץ ישראל ואחר כך בשאר הארצות, **וּשְׁתִיָּתָהּ** של ארץ ישראל היא **מֵהַתְּהוֹמוֹת,** כי הגשמים באים ממי התהומות, דהיינו מהמים העליונים שברקיע, כי המים העליונים שברקיע והמים התחתונים שבארץ שניהם נקראים 'תהומות'[8], **שֶׁהתהומות הֵם לְשׁוֹן** נס, דהיינו שרומזים על בחינת 'נס', כמו שנאמר שכשנעמי חזרה לבית לחם בלא בעלה ובניה: **"וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר"** (רות א), שהיתה מהומה בעיר וכולם תמהו על כך, ורמוז בלשון 'ותהום' ענין הנס, משום **שֶׁעַל דָּבָר נִסִּי** שאינו כדרך הטבע **תְּמַהִּין הָעוֹלָם,** ולכן 'תהום' רומז ל'נס', דהיינו שהבחינה העליונה שנקראת 'תהום' שם שורש הניסים, ולכן ארץ ישראל שהיא שותה תחילה מהתהומות, רמוז בזה שהיא מקבלת תחילה את בחינת הניסים, כי שם שורש הניסים, ושם גם שורש התפילה

מקורות והערות

אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים וכו', ושמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר במה אדע כי אירשנה וכו'", ובר"ן שם פירש: "שהפריז על מידותיו – שהרבה להרהר על מידותיו של הקב"ה". ואמנם בגמרא מגילה דף ל"א ע"ב מובא שכוונת אברהם אבינו היתה לשאול אם ישראל יחטאו במה יתקיימו, וענה לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת וגו', שיתקיימו בזכות הקרבנות.

6 שער הכוונות (דרושי עלינו לשבח פ"א). וכתב שם שלכן ראוי לכל אחד ואחד להחזיק כמנהג סדר תפילתו כמנהג אבותיו, לפי שאין אתנו יודע מי הוא משבט זה ומי הוא משבט זה.

7 קיצור ליקוטי מוהר"ן.

8 כמובא בהמשך המאמר על הפסוק "תהום אל תהום קורא וגו'" (תהלים מב).

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נִסִּים לְמַעְלָה מִהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּכְשֶׁבִּיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הַפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וַתְּהִי כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אִפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִפֵּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה זְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרֵיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין בְּקִלְקֻלָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נִשּׁוּאִין; עֵצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נִשּׁוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נִשּׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נִשּׁוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְיָ"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נִשּׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בַּטּוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזֻכָּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֲזֻכָּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיִן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזְּהֵמַת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּוּג שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה טו:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

והאמונה שהם בחינת ניסים. **וְזֶה** מה שנאמר (תהלים מב): **"תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא** לקול צינורך", ומבואר בגמרא (תענית כה:) כי הכוונה שיש תהום עליון שזהו המים העליונים שברקיע, ויש תהום תחתון שזהו המים שבארץ, ויש מלאך העומד בין שני התהומות, והוא דומה לעגל, ושפתיו חתוכות. ורמוז בזה, **כִּי יֵשׁ נִסִּין עִלָּאִין** – ניסים עליונים, ניסים גלויים, שכולם רואים שהם ניסים, כי הם שינוי הטבע ממש, **שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה** – מים העליונים שברקיע, כי הבחינה העליונה שכנגד התהום העליון היא שורש הניסים העליונים. **וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין** – ניסים תחתונים, שאינם ניסים גלויים, ואפשר לפרשם כאילו זהו דרך הטבע, אך באמת הם ניסים ושינוי הטבע, כי הם לא היו צריכים לקרות ונעשו על ידי תפילה, **שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה** – מים התחתונים שבארץ, כי הבחינה העליונה שכנגד התהום התחתון היא שורש הניסים התחתונים. **וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, 'דָּמְיָא לְעֶגְלָא'** – הוא דומה לעגל, והלשון 'עגלא' רומז **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עִגּוּלִים'**, ועיגולים הוא **בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פט): **"וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ"** – 'האמונה היא סביב ה' ולא תפרד ממנו', **ורמוז** בפסוק זה **שהאמונה** היא בחינת עיגול וסיבוב[9]. **וּ'פְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ'** – שפתיו של המלאך חתוכות ופתוחות, וזה רומז **שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם נא): **"אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח"**, שאנו מבקשים שה' יפתח את שפתינו שנוכל להתפלל, הרי שפתיחת שפתיים רומז לתפילה. **וְמלאך** זה **הוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שמובא לעיל: 'אין בן דוד בא **עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס' - כִּי יֵשׁ בְּנֵי אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ** – ששפתיו פתוחות, **מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע**, וכשקורה נס גלוי הם אומרים שאין זה נס שהקב"ה עשה, אלא הוא נעשה מעצמו בדרך הטבע על ידי סיבות שונות, וכן בניסים שאינם גלויים הם אומרים שנעשו בדרך הטבע, **וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת** – האפיקורסים הללו, **וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם - אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תָּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה"** – 'תבואי מהגלות ותתבוננני שנגאלת בזכות האמונה שהאמנת בי בגלות'. ויתפרשו דברי חז"ל כך: 'אין בן דוד בא, עד שתכלה' – שתגמר, ה'פרוטה' – הניסים הכלולים במלאך ששפתיו פתוחות, 'מן הכיס' – מלהיות בתוך הכיסוי.

לאחר שנתבאר כי עיקר הגלות הוא בגלל חסרון אמונה, וכשתתוקן האמונה תבוא הגאולה, יתבאר כעת כיצד ניתן לזכות לאמונה.

ב. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל יְדֵי אֱמֶת, כי עיקר האמונה הוא בדבר שהשכל אינו מבין, כי בדבר שהשכל מבין אין צורך באמונה, אך אם כן כיצד יגיע האדם לאמונה, ולכן עיקר האמונה היא על ידי אמת, שאם יסתכל האדם על האמת לאמיתו, יבין מאליו שצריך להאמין בה' ובתורה הקדושה ובצדיקים האמיתיים, אף שאי אפשר להבין דבר זה בשכלנו המגושם כמו שצריך, ויש לו כמה קושיות ובלבולים שאינו יכול לתרצם, מכל מקום על ידי שיסתכל על האמת ויחפש את האמת לאמיתה, יבין מרחוק שזוהי האמת, אף שאי אפשר להבין זאת לגמרי בשכל, וצריך רק להתחזק באמונה שלימה[10].

וראיה לדבר שאי אפשר לזכות לאמונה אלא על ידי אמת, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (בלק קצח:) על הפסוק: **"וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו, וֶאֱמוּנָה וְכוּ'** אזור חלציו' (ישעיהו יא), ולכאורה קשה: **'הַיְנוּ צֶדֶק, הַיְנוּ אֱמוּנָה'**, כי 'צדק' ו'אמונה' שניהם כינויים לספירת ה'מלכות', ומדוע כופל הפסוק פעמיים את אותו דבר. **וְאָמְרוּ שָׁם: 'אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת'** – ספירת ה'מלכות' (שהיא הספירה האחרונה מעשר הספירות) נקראת אמונה כשמתחברת בה מידת ה'אמת' שהיא בחינת 'זעיר אנפין' (הכולל את ששת הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), **ואז המלכות היא מוותרת** לכולם ומשפיעה לראויים ולשאינם ראוים, אבל כשהמלכות היא בלא מידת ה'אמת', אז היא נקראת

מקורות והערות

[9] ובפרפראות לחכמה כתב לפרש מדוע האמונה היא בחינת עיגול, כי אמונה הוא במה שאין השכל משיג, כי בדבר שגם השכל משיג אין צריך אמונה מאחר שמבין גם בשכלו, ודבר שאין השכל משיג הוא כמו בחינת דבר עגול שאין לו קצוות, כך ענין זה אין לו קצוות מאיזה בחינה להתחיל לכנוס בענין זה, מה שאין כן בדבר שכלי שהשכל מתחיל לכנוס בו מאיזה עיון ונכנס מעיון לעיון עד שגומר השגת הדבר שכלי, אבל במה שאין השכל משיג אינו רק על ידי אמונה שהוא בבחינת עגול כנ"ל, וטעם נוסף, כי האמונה היא בחינת מקיפין, כמבואר בסוף המאמר ש'סוחר' הוא בחינת מקיפין, ולכן הוא רומז לאמונה, ומקיפין הם גם כן בחינת עיגולים.

[10] קיצור ליקוטי

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נְסִים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁיַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֵשַׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הִפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִפֵּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קנח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה זְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרֵיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדַרְכָּם עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין בְּקִלְקֻלָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נְשׁוּאִין; עֲצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נְשׁוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נְשׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נְשׁוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְיָ"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נְשׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בַּטּוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזֻכָּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֲזֻכָּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנְּשׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נֹאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנֹאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיוֹן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזִּוּגֵי הַמַּת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנְּשׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּגֵי שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנֹּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

׳צדק׳, כי אז היא נוהגת במידת הדין ומשפיעה רק לראויים[11]. ורואים אנו מכאן שעל ידי האמת נהפכת בחינת ה׳מלכות׳ לאמונה, ולכן גם ישראל שהם בחינת ׳מלכות׳ כי הם מגלים את מלכותו של ה׳ בעולם, כשהם זוכים לאמת, על ידי זה הם זוכים לאמונה, ונמצא שכדי שיזכה האדם לאמונה יש לו צורך להשיג קודם את מידת האמת.

לאחר שנתבאר כי עיקר הגלות הוא בגלל חסרון אמונה, וכשתתוקן האמונה תבוא הגאולה, וזוכים לאמונה על ידי אמת, יתבאר כעת כיצד ניתן לזכות לאמת.

ג. וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים – לבוא אליהם ולהאמין בהם, **וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עַצָּתָם** – לקיים את עצותיהם, **וְעַל יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עַצָּתָם, נֶחְקָק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): "הן אמת חפצת בטוחות, ובסתום חכמה תודיעני" – ׳אתה הקב"ה חפץ לראות אמת בכליותי, ואני מודה שחטאתי, ובלב שהוא סתום הודעתני חכמה להתוודות׳[12], ורמוז בפסוק זה כך: **"הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ" - כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת,** כדי לזכות על ידה לאמונה, הדרך לכך היא: **"בַּטֻּחוֹת וּבְסָתֻם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי"**, וכמו שיתפרש סוף הפסוק בהמשך. והטעם שעל ידי שהאדם מקבל את עצות הצדיקים נחקק בו אמת, **כִּי הָעֵצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם** – מהצדיקים **הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין** וְזִוּוּג עם הצדיקים, **וְאִילוּ כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין בַּקְּלִפָּה.** כמו שנאמר שחוה התנצלה לה׳ על שאכלה מעץ הדעת, **"הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי** ואוכל" – ׳הנחש פיתה אותי לאכול מעץ הדעת׳ (בראשית ג), ורמוז במילה ׳השיאני׳ שהוא **לְשׁוֹן נְשׁוּאִין,** דהיינו שֶׁעֵצוֹת **הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נְשׁוּאִין** עם הנחש, **וְעַל יְדֵי נְשׁוּאִין** אלו **הֵטִיל בָּהּ זֶהֱמָא, וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֶהֱמָתָן,** כמו שמובא בגמרא בשבת (שבת קמו.) ש׳בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן׳, ואפשר לפרש שלא ממש בא עליה אלא שכיון שקיבלה ממנו עצות זהו בחינת נישואין עם הנחש[13]. והטעם שבהר סיני פסקה זוהמתן, **כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיַ"ג עֵטִין** – עצות **דִּקְדֻשָּׁה** (זוהר יתרו פב:), כי התרי"ג מצוות הם תרי"ג עצות כיצד להתקרב לה׳ ולהאמין בו, **וְהָיְתָה לָהֶם נְשׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה** – עם הקדושה. **וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נְשׁוּאִין, כִּי** (ברכות סא.) **׳הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת׳** – העצות באות מהכליות, **וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע,** שמשם הוא נמשך. **נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק** – אם הוא מקבל עצה מצדיק זהו נישואין דקדושה, ואם הוא מקבל עצה מרשע זהו נישואין דקליפה. **וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ** – מחלישה את כוחו של האדם שעוסק בה (סנהדרין כו:), **וְעל שם זה היא נִקְרֵאת ׳תּוּשִׁיָּה׳,** לשון התשה, והטעם, **כִּי הֵם תַּרְיַ"ג עֵטִין** – עצות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין התורה (משלי ח): **"לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה"** – ׳בי ימצא האדם עצה להנצל מהיצר הרע׳[14], **וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נְשׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ,** וכשם שהזיווג מתיש את כח האדם, כך גם כשאדם לומד תורה ומקבל את עצות התורה, שזהו בחינת נישואין, הדבר מתיש את כוחו. **וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא ׳כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת׳** – הוא בחינת זרע שהוא כולו אמת, כי הוא טיפות המגיעות ממוח הצדיק שהוא כולו דבוק באמת.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר שהקב"ה אומר **לעם ישראל** (ירמיה ב): "ואנכי נטעתיך שורק, כולה זרע אמת, ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה" – ׳אני נטעתיך כזמורות גפן טוב, דהיינו בני אבות כשרים וצדיקים׳[15]. ורמוז בפסוק זה כך, **"וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק"** – זהו **בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין הגאולה (זכריה י): **"אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם"** – ׳אשרוק לעם ישראל לאות וסימן שיבואו, ואקבצם לארץ ישראל׳, הרי שנאמרה בגאולה לשון ׳אשרקה׳, ולכן ׳שורק׳ הוא רמז לגאולה, **וְעַל יְדֵי מָה** תבוא הגאולה, **עַל יְדֵי** מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת" - עַל יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים** שהוא ׳כולו זרע אמת׳, כלומר שהוא זרע שכולו אמת, **תָּבוֹא לֶאֱמֶת, וְעַל יְדֵי זֶה נִקְרֵאת** ספירת ה׳מלכות׳, הרומזת לעם ישראל, בשם **אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת** – כשמתחברת בה האמת, כלומר שעל ידי האמת תזכה לאמונה, **וְעַל יְדֵי זֶה תָּבוֹא**

מקורות והערות

מוהר"ן, וליקוטי הלכות (הל׳ פסח הל׳ ז׳, והל׳ גילוח הל׳ ד׳). 11 מתוק מדבש שם. 12 רש"י שם. 13 אמנם רש"י שם פירש: "כשבא נחש על חוה – כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה, דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני, לשון נשואין". ועיין בשער מאמרי רשב"י להאריז"ל (פירוש האדרא רבא דף קכ"ח) שכתב שחלילה לומר שהדברים כפשוטן, עיין שם. 14 מצודות דוד שם. 15 רש"י שם.

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נְסִים לְמַעְלָה מִהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּכְשֶׁבִּיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הִפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִסֵּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכְּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עִגּוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קנח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה וְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדַרְכָּן עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נִשּׂוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נִשּׂוּאִין בִּקְלִפָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נִשּׂוּאִין; עֵצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נִשּׂוּאִין, וְעַל־יְדֵי נִשּׂוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נִשּׂוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נִשּׂוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְיָ"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בְּמָקוֹם נִשּׂוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בְּטוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאֲזֻכֶּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֲזֻכֶּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּשּׂוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיִן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזִּוּגֵי הַמַּת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׂוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּגֵי שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כמבואר לעיל שהגאולה תבוא על ידי שתתוקן האמונה. והטעם שעל ידי שהאדם מקבל את עצות הצדיקים הוא זוכה לאמת, **כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ**, והצדיק הוא דבוק באמת.

וְזֶה פירוש הפסוק שמובא לעיל: **"הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ"** – כשאתה חפץ לזכות באמת, העצה לזה היא, **"בַּטֻּחוֹת"** - דהיינו **בַּכְּלִיּוֹת - "חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי"**, – על ידי הכליות אדע ואקבל את החכמה של הצדיק, דהיינו **שֶׁאֶזְכֶּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמֹּחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל** של הצדיק, **עַל יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֶזְכֶּה לֶאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: "כֵּלָה זֶרַע אֱמֶת"**, כי הם באים מהצדיק שדבוק באמת, (ומה שהעצות נקראים טיפי המוח, כי הטיפה מגיעה מהמוח ויורדת לכליות, כמובא בסוף המאמר).

ועומק הענין הוא, כי השכל הקדוש של הצדיק והשגתו הקדושה הוא בחינת אמת ברור זך וצלול, ועצותיו הקדושים הם בחינת טיפי השכל שלו, כי בוודאי בכל עצה ועצה יש לו שכליות קדושות ודרכים נפלאים והשגות עמוקות, שהם בחינת עצם אור האמת. ועל כן זה שזוכה לקבל עצתם הקדושה, אף על פי שאינו מבין עדיין עמקות השכל שיש לצדיק בזה, אף על פי כן בזה בעצמו שמקבל את העצה והולך בדרך עצתו, על ידי זה נחקק בו אמת ונשלם האמונה, היינו שעל ידי קדושת העצה שהוא כולו זרע אמת, שהיא נובעת ממוח ושכל הצדיק שהוא כולו אמת, על ידי זה נחקק בו אמת, שזוכה להרגיש בליבו ודעתו התנוצצות והארה גדולה מקדושת האמת ומשתוקק ומתגעגע רק אל האמת, ועל ידי זה נשלמת האמונה, שזוכה להבין במה להאמין[16].

לאחר שנתבאר כי עיקר הגלות הוא בגלל חסרון אמונה, וכשתתוקן האמונה תבוא הגאולה, וזוכים לאמונה על ידי אמת, ולאמת זוכים על ידי עצות הצדיקים, יתבאר כעת מה נותן לאדם כח להתרחק מעצות הרשעים ולבחור בעצות הצדיקים.

ד. וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי מְצִוַּת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנְּשׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כי כשאדם מקבל עצות מאדם רשע, וזהו בחינת נישואין עמו, הוא בחינת ניאוף, כי במקום להתחבר עם הקדושה שזהו נישואיו האמיתיים, הוא מתחבר עם הקליפה. והטעם שעל ידי מצות ציצית האדם ניצול מעצת הרשע, **כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף**, והיינו שהיא גם שמירה שלא להכשל בניאוף ממש, וגם שמירה להתרחק מעצות הרשעים שהוא בחינת ניאוף, ולקבל את עצות הצדיקים. וראיה לדבר, **כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון יח) על הפסוק שנאמר לגבי נח ששתה מהיין והשתכר ושכב מגולה באהלו, וחם אבי כנען ראה זאת ונכשל בחטא, ולאחר מכן אמר לשני אחיו שאביהם מגולה, ואז: **"וַיִּקַּח שֵׁם וָיֶפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם** וילכו אחורנית, ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחורנית, וערות אביהם לא ראו" (בראשית ט), ומובא בתיקונים כי 'השמלה' - **זֶה בְּחִינַת 'צִיצִית'**, ששמים אותה על ה'שכם', דהיינו על הכתפיים, והמשך הפסוק הוא: **"וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ"** - ורמוז בזה, **כִּי צִיצִית מְכַסָּה עַל עֲרָיִין** – מכסה על עריות ומצילה מהם, ולכן ניצלו שם ויפת מלחטוא. **אֲבָל חָם**, שנכשל בחטא, **דְּהוּא יֵצֶר הָרָע** – שהוא מרמז על היצר הרע, **דְּמְחַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר נָשׁ בַּעֲבֵרָה** – שמחמם את גופו של האדם לעבירות, **הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שנח קילל את כנען בנו של חם ואמר לו (שם): **"אָרוּר כְּנָעַן**, עבד עבדים יהיה לאחיו", וכך גם נאמר על היצר הרע, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הנחש שפיתה את חוה, שהוא היצר הרע (שם ג): **"אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה"**, הרי שחם הוא בחינת היצר הרע, ולכן שניהם נקראים 'ארור'. **וְהַשִּׂמְלָה, הַיְנוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ**, מעצות של רשעים, וגם **מִזְּהֲמַת הַנָּחָשׁ** – מניאוף ממש. ואם כן רמוז בפסוק זה כך, שעל ידי 'השמלה' שעל ה'שכם' – מצות ציצית, האדם ניצול מ'ערות אביהם' – מעריות, ש'חם' – היצר הרע, מסיתו ומחממו לכך.

וְזֶה בְּחִינוֹת מה שנאמר על יוסף הצדיק (שם מט): **"בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן"** – 'חינו נטוי על העין הרואה אותו'[17]. ורמוז בפסוק זה, כי **בִּשְׁבִיל** שנזהר במצות **צִיצִית**, שהיא בחינת 'עין', כי 'ציצית' הוא **לָשׁוֹן: "מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים"** (שה"ש ב), כי 'מציץ' הוא דומה למילה 'ציצית',

מקורות והערות

16 פרפראות לחכמה. 17 רש"י שם.

ז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: (שמות כא)

אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לה. בבא קמא טו.): הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ. וְאִיתָא בַּמְּכִילְתָּא: יָכוֹל יִהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִין וְאֵינָם מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ:

א **דַּע,** כִּי עִקַּר הַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חֶסְרוֹן אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר השירים ד): תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה; וֶאֱמוּנָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְזֶה בְּחִינַת נְסִים לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, כִּי הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה מִטֶּבַע, כִּי הַטֶּבַע מְחַיֵּב כֵּן, וְהַתְּפִלָּה מְשַׁנָּה הַטֶּבַע, וְזֶה דְּבַר גַּם, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה, שֶׁיַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, וּבְיָדוֹ לְחַדֵּשׁ דָּבָר כִּרְצוֹנוֹ:

וְעִקַּר אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְשָׁם עִקַּר עֲלִיּוֹת הַתְּפִלּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם. וּכְשֶׁבִּיל זֶה כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בַּמָּה אֵדַע (שם טו), וּבָזֶה פָּגַם בִּירֻשַּׁת אֶרֶץ, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה, הָיָה גָּלוּת מִצְרַיִם. וְדַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת שְׁנֵים־עָשָׂר נַסְחָאוֹת הַתְּפִלָּה, וְהוֹרִיד אוֹתָם בַּגָּלוּת, וּמִצְרַיִם הוּא הִפּוּךְ הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם הַנִּסִּים, וְאֵין שָׁם מְקוֹם הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי. וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל; וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בֶּאֱמוּנָה, בִּתְפִלָּה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הוּא יוֹרֵד לַגָּלוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צז.): אֵין מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד בָּא אֶלָּא עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס, הֵינוּ שֶׁיִּכְלוּ הָאֶפִּיקוֹרְסִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּנִסִּים וּמְכַסִּים כָּל הַנִּסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי עִקַּר הַנִּסִּים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה (תענית י.), וּשְׁתָיָתָהּ מֵהַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהֵם לְשׁוֹן: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר (רות א); שֶׁעַל דָּבָר נִפְּי תְּמֵהִין הָעוֹלָם, וְזֶה (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא; כִּי יֵשׁ נִסִּים עֲלָאִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּהוֹם עִלָּאָה, וְיֵשׁ נִסִּים תַּתָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּהוֹמָא תַּתָּאָה, וּמַלְאָךְ שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַנִּסִּים, מִשְּׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, דַּמְיָא לְעָגְלָא (תענית כה:), שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲגוּלִים, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ, וּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וְהוּא כְּלָלוּת הַנִּסִּים. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עַד שֶׁתִּכְלֶה פְּרוּטָה מִן הַכִּיס – כִּי יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם הַמְכַסִּים כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים, הַכְּלוּלִים בַּמַּלְאָךְ דִּפְרִיטָא שֶׁפּוֹתֵהּ, מְכַסִּים בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע; וּכְשֶׁתִּכְלֶה זֹאת, וְתִתְרַבֶּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם – אָז יָבוֹא מָשִׁיחַ, כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה תְּלוּי בָּזֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה:

ב **אֲבָל** אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצח:): וְהָיָה צָדָק אֵזוֹר מָתְנָיו וֶאֱמוּנָה זְכוּ' (ישעיה יא) – הֵינוּ צָדָק, הֵינוּ אֱמוּנָה. וְאָמְרוּ שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לֶאֱמֶת אֶלָּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לְצַדִּיקִים, וְיֵלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲצָתָם, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם עֲצָתָם, נֶחֱקַק בּוֹ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ – כְּשֶׁאַתָּה חָפֵץ אֱמֶת, בְּטוּחוֹת וּבְסָתוּם חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי – כִּי הָעֲצוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין וְזִוּוּג; וּכְשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצוֹת מֵרְשָׁעִים, הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין בִּקְלִפָּה. הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי (בראשית ג) – לְשׁוֹן נִשּׁוּאִין; עֵצוֹת הַנָּחָשׁ שֶׁקִּבְּלָה הוּא בְּחִינַת נִשּׁוּאִין, וְעַל־יְדֵי נִשּׁוּאִין הֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וּבְמַעֲמַד הַר סִינַי פָּסְקָה זֻהֲמָתָן (שבת קמו. עיין רש"י שם), כִּי שֶׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֲטִין דִּקְדֻשָּׁה (זוהר יתרו דף פב:), וְהָיְתָה לָהֶם נִשּׁוּאִין בִּקְדֻשָּׁה. וְלָמָּה נִקְרָא עֵצָה בִּבְחִינַת נִשּׁוּאִין, כִּי הַכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת (ברכות סא.), וּכְלָיוֹת הֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, כְּלֵי הַזֶּרַע. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַבְּלִין עֵצָה מֵאָדָם, כְּאִלּוּ מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ זֶרַע, וְהַכֹּל לְפִי אָדָם, אִם רָשָׁע אוֹ צַדִּיק. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה מַתִּישׁ כֹּחַ (סנהדרין כו:), וְנִקְרֵאת תּוּשִׁיָּה, כִּי הֵם תַּרְיָ"ג עֲטִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וְעֵצוֹת הֵם בִּמְקוֹם נִשּׁוּאִין, בְּחִינַת זִוּוּג הַמַּתִּישׁ כֹּחַ, וַעֲצַת הַצַּדִּיק הוּא כֵּלוּ זֶרַע אֱמֶת. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה ב): וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךְ שׂוֹרֵק, בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה י): אֶשְׁרְקָה לָהֶם וַאֲקַבְּצֵם; וְעַל־יְדֵי מָה? עַל־יְדֵי: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת (שם בירמיה סיום הפסוק "ואנכי נטעתיך" הנ"ל) – עַל־יְדֵי עֲצַת הַצַּדִּיקִים תָּבוֹא לָאֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרֵאת אֱמוּנָה, כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי־זֶה תָּבוֹא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ. וְזֶה: הֵן אֱמֶת חָפַצְתָּ, בְּטוּחוֹת – בַּכְּלָיוֹת – חָכְמָה תוֹדִיעֵנִי, שֶׁאָזְכֶּה לְקַבֵּל טִפֵּי הַמּוֹחַ, טִפֵּי הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁאֲקַבֵּל מֵהֶם, וְאָז אֶזְכֶּה לָאֱמֶת, כִּי הַטִּפֵּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא: כֻּלּוֹ זֶרַע אֱמֶת:

ד **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הָאָדָם נִצּוֹל מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל רָשָׁע, מִבְּחִינַת נִאוּף, כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון יח): וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (בראשית ט) – זֶה בְּחִינַת צִיצִית; וְעָרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ – כִּי צִיצִית מְכַסֶּה עַל עֲרָיִן. אֲבָל חָם, דְּהוּא יֵצֶר הָרָע, דִּמְהַמֵּם גּוּפֵהּ דְּבַר־נָשׁ בַּעֲבֵרָה, הוּא אָרוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אָרוּר כְּנָעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ג): אָרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה. וְהַשִּׂמְלָה, הֵינוּ צִיצִית, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִזִּוּגֵי הַמַּת הַנָּחָשׁ:

וְזֶה בְּחִינַת (שם מט): בֵּן פֹּרָת עַלֵּי עָיִן – בִּשְׁבִיל צִיצִית, לְשׁוֹן: מִצִּין מִן הַחֲרַכִּים (שיר־השירים ב), עַל־יְדֵי־זֶה זָכָה לְבֵן פֹּרָת, שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׁוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּגֵי שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה: פֹּרָת – לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: פְּרוּ וּרְבוּ. וְעִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ט:): שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר טו): וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם; וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵינַיִם, הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֲצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֵּלוֹ זֶרַע אֱמֶת:

והצצה היא על ידי העין, ומכאן ראיה שציצית היא בחינת ׳עין׳, **עַל יְדֵי זֶה זָכָה לְ"בֵן פֹּרָת", שֶׁנִּשְׁמַר מִנִּשּׂוּאִין שֶׁל נָחָשׁ, מִזִּוּוּג שֶׁל הַסִּטְרָא אָחֲרָא**, מלחטוא עם אשת פוטיפר שהסיתה אותו לחטוא עימה, וגם מלקבל את עצות הרשעים שהיו סביבו במצרים, **וְזָכָה לְזִוּוּגָא דִקְדֻשָּׁה** – להנשא לאשה כשירה, ולקבל את עצות התורה ולקיימם. **וְזֶה** מה שנאמר "בן פורת", כי **"פֹּרָת"** הוא **לְשׁוֹן זִוּוּג, לְשׁוֹן: "פְּרוּ וּרְבוּ"**, ויתפרש הפסוק כך: כיצד זכה יוסף ל׳בן פורת׳ – לזיווג עם הקדושה, על ידי ׳עלי עין׳ – מצות ציצית.

וְהטעם שמצות ציצית מצילה את האדם מעצת הרשעים, **כי עִקַּר הַנִּאוּף תָּלוּי בָּעֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** בגמרא (סוטה ט:): **׳שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו**, לפיכך ניקרו פלשתים את עיניו, תנו רבנן שמשון בעיניו מרד, שנאמר ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני׳, ולקח לו אשה מבנות פלשתים, הרי שהניאוף נגרם על ידי שהאדם אינו שומר את עיניו. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר טו): **"וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם"**, כי על ידי שהאדם אינו שומר את עיניו והוא נכשל בראיות אסורות, הוא בא להרהורים רעים, ולאחר מכן למעשים רעים, **וּשְׁמִירַת צִיצִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳עֵינַיִם׳**, (כמובא לעיל מהפסוק "מציץ מן החרכים" שמציץ הוא לשון ׳ציצית׳, והצצה היא על ידי העינים), היא שמירה מניאוף שתלוי בעינים, ולכן **הוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ** שהוא בחינת ניאוף, **וְיָכוֹל לְקַבֵּל הָעֵצוֹת מִצַּדִּיק, שֶׁהוּא כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת** – שעצות הצדיק הם זרע שכולו אמת.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

ה. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג.): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְעָא** – אמר לי אותו סוחר ישמעאלי: **תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי** – בוא ואראה לך את הר סיני. **אַזְלִי וַחֲזָאי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי** – הלכתי וראיתי שהוא מוקף עקרבים, **וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – וגובהם הוא כחמורים לבנים. **וְשָׁמַעְתִּי בַּת קוֹל** משמים **שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי [לִי] שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי** שישראל ילכו לגלות, **וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי** את השבועה, שאוכל להחזיר את ישראל לארצם'.

ורמוז במעשה זה כך, 'תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי' – בוא ואראה לך את הר סיני - **שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵצוֹת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיַ"ג עֵטִין** – עצות, שהם התרי"ג מצוות, ובתרי"ג מצות אלו כלולים גם עצות הצדיקים, שנמשכים גם הם מהתורה. 'חֲזָאי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא' – הלכתי וראיתי שהוא מוקף עקרבים - **הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים, זֶרַע אֱמֶת,** שזהו בחינת עקרבים המסבבים את העצות, שהם בחינת 'הר סיני'. 'וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא' – וגובהם הוא כחמורים לבנים. ורמוז בזה כי **זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנִּאוּף,** והטעם שחמורים לבנים רומז לציצית, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מנחות מג:): **'אֵיזֶהוּ עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת'**, – מי יענש יותר, מי שלא הטיל בבגדו את חוטי הלבן של הציצית, או מי שלא הטיל בבגדו את חוטי התכלת של הציצית. **וְאָמְרוּ: 'מָשָׁל לְאֶחָד** – למלך שאמר לעבדו האחד להביא לו חותם של טיט ולעבדו האחר להביא לו חותם של זהב (היו עושים לבהמה ולעבד חותם כשקונים אותם לשם סימן), **ושניהם לא הביאו,** וזה שלא הביא חותם של טיט יענש יותר, כי דבר מצוי הוא ובכל זאת לא הביא. וכך גם בענין הציצית, כי מה **שֶׁצִּוָּה** לאחד **לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הַיְנוּ תְּכֵלֶת,** שאינו מצוי כל כך ומשול לזהב, **וְמה** שציוה לאחד להביא **חוֹתָם שֶׁל טִיט, הַיְנוּ לָבָן** – חוטי הלבן, וזה שלא הביא את חוטי הלבן שמצויים הם, עונשו גדול יותר. הרי שחוטי הלבן נקראים: 'חותם של טיט', **וְזֶה: 'חַמְרֵי', לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט, 'חִוָּרָא', הַיְנוּ לָבָן** – שהם בצבע לבן, וזהו: 'וקיימו' – במה יכול האדם להתקיים ולהנצל מעצת הנחש, 'כי חמרי חוורתא' – **על ידי הציצית**[1]. והטעם שהציצית מרומזת כאן דוקא בחוטי הלבן, **כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית,** כי התכלת נגנזה לאחר חורבן הבית.

מסיים רבה בר בר חנה: **'וְשָׁמַעְתִּי בַּת קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת, אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (הרשב"ם): **'עַל הַגָּלוּת', הַיְנוּ,** שהרי נתבאר במאמר זה **שַׁעַל יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם** רמוזים במילים **'חֲמָרֵי חִוָּרָא', גָּרַם כָּל זֶה,** שהקב"ה יתחרט על הגלות ויביא את הגאולה.

כעת יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: **"וְאֵלֶּה"**, ופירש רש"י שם, כי **כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֵלֶּה', מוֹסִיף** על הראשונים, מה הראשונים, שהם עשרת הדברות שבפרשת יתרו, הם מסיני, אף משפטים אלו הם מסיני. והלשון 'מוסיף' **זֶה** רומז על **בְּחִינַת 'יוֹסֵף'**, שהוא **בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית,** וזהו **בְּחִינַת צִיצִית** המצילה מניאוף ומביאה לשמירת הברית, ואם כן המילה "ואלה" רומזת על בחינת ציצית, בחינת שמירת הברית.

ומה שנאמר **"הַמִּשְׁפָּטִים" - זֶה בְּחִינַת "כֻּלֶּה זֶרַע אֱמֶת", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים יט): **"מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת",** הרי שיש קשר בין 'משפטים' ל'אמת', ולכן 'משפטים' רומז ל'אמת', דהיינו **שֶׁזּוֹכֶה** על ידי "ואלה" – בחינת ציצית, בחינת שמירת הברית, **לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת,** שרמוז ב"משפטים".

ומה שנאמר **"אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם" - זֶה בְּחִינוֹת** מה שמובא בזוהר - **'כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת'** – שספירת ה'מלכות' נקראת אמונה כשמתחברת עימה האמת, **וְהטעם** משום **שזֶה בְּחִינַת** מה שדרשו חז"ל על 'אשר תשים לפניהם': **'הֵשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ',** ורמוז בזה, **כִּי זֶה**

מקורות והערות

[1] מי הנחל.

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְסִינַי. אֲזִלִי וַחֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:**

רַשְׁבַּ"ם: שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי. מִן הַגָּלוּת, כְּדִכְתִיב קְרָאֵי טוּבֵי בִּנְבִיאִים:

תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ **טוּרָא דְסִינַי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲצוּת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֵיטִין. **חֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא** – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֵצַת נָחָשׁ, עֵצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֵצַת צַדִּיקִים זֶרַע אֱמֶת. **וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֵצַת הַנָּחָשׁ, מִנַּאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג.): אֵיזֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת? וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הַיְנוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הַיְנוּ לָבָן, וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט; חִוַּרְתָּא, הַיְנוּ לָבָן. כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית:

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עַל הַגָּלוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חַמְרֵי חִוַּרְא, גָּרַם כָּל זֶה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית. **הַמִּשְׁפָּטִים** – זֶה בְּחִינַת כֻּלָּהּ זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת. **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְזֶה בְּחִינַת: הָשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'. עֲרֻכִּים לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלָּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כַּסֵּדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה. וְדוּ"ק). וּמַעֲתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ"ם וְסָמְ"ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי **מֵם** הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו.): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי **מֵם** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה**, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׁר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ"ם וְסָמְ"ךְ, הַיְנוּ מ"ם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי גַּם הוּא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִפִּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ"ל:

וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנַאוּף וְכוּ'. עַל שְׁכָם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'. וְזֶה (בראשית לז): הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנַאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף; עַל־כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק וְכוּ', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.** וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוּרֵק, שֶׁהוּא תְּלַת טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון נו), וְהוּא תְּלַת מוֹחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמּוֹחַ וּמַגִּיעָה לַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּכַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם־כֵּן בַּמּוֹחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלַת מוֹחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיה ו): הַשְּׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', וְעֵינָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מוֹחַ, הַמִּתְחַלֶּקֶת לִתְלַת טִפִּין, תְּלַת מוֹחִין כַּנַּ"ל, וְאָז: יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'; שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשְּׁלִשָׁה מוֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'.** וְזֶה רָמַז גַּם־כֵּן בְּפָתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל מָקוֹם סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבֵּל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ, וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט). וְזֶהוּ (רות ג): וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה: וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט) – אֲבָנָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו: **סְגֻלָּה** לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בְּפָסוּק (שם מח): הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֵלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד, בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

ח רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ': (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה)

א **הִנֵּה** יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שָׁקוֹרִין קְרָעכְץ) מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֲסָרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא

'אִישׁ' וְ'אִשָּׁה' הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת 'אֱמֶת' וְ'אֱמוּנָה', כמובא בגמרא (מנחות קי.) על הפסוק "הביאי בני מרחוק ובנותי", שבני רומז לדעת מיושבת, ובנותי רומז לדעת שאינה מיושבת, ולכן 'איש' רומז לאמת, כי הוא בחינת דעת ושכל, שזהו האמת, שהיא כוללת את הדברים שניתנים להבנה בשכל שהם אמת, ו'אשה' רומזת לאמונה, כי הוא דעת שאינה מיושבת, שזהו ענין האמונה שמאמין גם במה שאינו מבין לגמרי בשכלו[2]. ועל ידי 'ואלה' – בחינת ציצית ושמירת הברית, הוא זוכה ל'המשפטים' – לעצת הצדיקים שהם בחינת אמת, ועל ידי האמת הוא זוכה לאמונה, ואז נעשה 'אשר תשים לפניהם' – התחברות אמת ואמונה.

וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל, כי על ידי האמונה תבוא הגאולה, כמבואר בתחילת המאמר. **וְזֶה** מה שמובא במכילתא: **'יָכוֹל שֶׁיְּהִיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים - תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'** אשר תשים לפניהם, **עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ'**, שיבינו היטב את לימודם, **- זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו יא): **"וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה"**, שישיגו כולם את עומק החכמה, ולכן העריכה כשולחן ערוך שמשמעותה הבנת החכמה, רומזת על הגאולה, שאז תהיה שלימות הבנת החכמה[3].

ומעתה נמצא שצריך האדם להיזהר מאוד במצות ציצית, ולכוון בשעת עטיפת הציצית הקדושים ובברכתן שיזכה לשמירת הברית ולעצות טובות ואמיתיות, ושיזכה על ידי זה לאמונה ולארץ ישראל ולקרב את הגאולה, ושיזכה לתפילה ולעשות ניסים ומופתים בעולם, ושיזכה לפרנסה על ידי המצוה הקדושה הזאת כי עיקר הפרנסה תלוי בתיקון הברית (כמו שיתבאר בסוף המאמר), ועל ידי זה יזכה גם כן להבין היטב בכל מקום שילמד ויתגלו לו כל החכמות כשולחן ערוך[4].

עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל.

כעת יתבארו מספר השמטות, השייכים לכמה חלקים ממאמר זה.

(הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת).

מובא לעיל אות א', **שהַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנִּסִּים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם.** וְהנה **בִּשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ.** (**וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כְּסֵדֶר יוֹם אַחַר יוֹם**, שזהו דרך הטבע, **וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה, וְדוּ"ק**), ולכן כשהאדם זוכה לתפילה, ואם כן הוא זוכה גם לאמונה, אז הוא בבחינה שלמעלה מהזמן, וזוהי סגולה שיזכה לזכרון.

וּמֵעַתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שאמרו (שבת קד.): **'מ"ם וְסָמֶ"ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין'**, כי הלוחות היו חקוקים משני עבריהם, ונמצא שהחלק הפנימי של האותיות מ' סופית וס' עמד באויר בלי שדבר יחזיק אותו, ורמוז בזה, **כִּי 'מַס' הוּא**

מקורות והערות

[2] מי הנחל. [3] ולכאורה אין מובן הענין שמובא כאן: 'יכול יהיו התלמידים לומדים ואינם מבינים וכו'', מה ענינו לכאן, ובמה הוא קשור למאמר זה, וגם מה שרימז ענין הגאולה בענין 'ערכם לפניהם כשלחן ערוך'. ובפרפראות לחכמה פירש בזה, כי הנה העצה שמקבל מהצדיק הוא גם כן רק על ידי האמונה, כי אינו זוכה להשיג עדיין הטעם והשכל האמת שיש לו לצדיק בעצה הזאת, נמצא שהתלמיד אז בחינת לומד ואינו מבין, היינו כמו מי שלומד איזה הלכה ואינו מבין הטעם והמקור של פסק הלכה הזאת, שאז אף על פי שיודע ההלכה באמת כמות שהיא אבל אינו יודע לפלפל בה וללמוד ממנה למקום אחר, ובאם ישתנה איזה ענין קצת שוב אינו יודע איך להבין ולהורות, מאחר שלא קיבל רק ההלכה כמות שהיא ואינו יודע טעמה. אבל אם יודע את שורשה וטעמה אז יודע לפלפל בהלכה וללמוד ממנה למקום אחר, ובאם ישתנה איזה ענין אזי יודע גם כן להבין ולהורות, כפי מה שמבין משורש וטעם ההלכה, ממילא מובן מזה שאם נשתנה איזה ענין אזי הפסק הלכה באופן אחר כמובן כל זה לכל. וכמו כן לענינו, כי באמת אף על פי שהתלמיד אינו מבין שורש וטעם העצה של הצדיק ומקבל העצה רק באמונה, אף על פי כן על ידי זה בעצמו נחקק בו גם כן האמת כנ"ל, ואם כן הוה אמינא שלעולם לא יבוא על שורש הטעם והאמת שבעצה זאת, שזה בחינת 'התלמידים לומדים ואינם מבינים', תלמוד לומר וכו', היינו שהכתוב מודיע שעל ידי זה בעצמו שהתלמיד מקבל העצה רק באמונה, יזכה על ידי זה להשיג גם האמת והשכל והטעם של העצה, כי על ידי העצה שמקבל נחקק בו אמת, ועל ידי זה נשלם האמונה ועל ידי זה בא הגאולה, והגאולה הוא בחינת התגלות הדעת והחכמה כשלחן ערוך, נמצא שעל ידי זה בעצמו שמקבל העצה זוכה אחר כך להתגלות הדעת עד שזוכה להבין האמת והשכל של העצה, וממילא מובן כי אז נשלמת האמונה בשלימות יותר גדול, וזוכה על ידי זה לשלימות התגלות הדעת שהוא בחינת אור האמת בהארה גדולה ביותר, ועל ידי זה נשלם האמונה ביותר, וכן חוזר עוד חלילה וכו'. [4] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי. אַזְלִי וַחֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:**

רַשְׁבַּ"ם: שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי. מִן הַגָּלוּת, כְּדִכְתִיב קְרָאֵי טוּבֵי בִּנְבִיאִים:

תָּא וַאֲחַוֵּי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲצוּת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֵיטִין. **חֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא** – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים זֶרַע אֱמֶת. **וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנַּאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג.): אֵיזֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת? וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הַיְנוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הַיְנוּ לָבָן, וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט; חִוַּרְתָּא, הַיְנוּ לָבָן. כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית:

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עַל הַגָּלוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חַמְרֵי חִוַּרְתָּא, גָּרַם כָּל זֶה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית. **הַמִּשְׁפָּטִים** – זֶה בְּחִינַת כֻּלָּה זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת. **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְזֶה בְּחִינַת: הָשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'. עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלָּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כַּסֵּדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה. וּדוּ"ק). וּמַעֲתָה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ"ם וְסָמְ"ךְ שֶׁבְּלוּחוֹת בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי **מֵם** הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו.): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי **מֵם** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה**, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׁר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ"ם וְסָמְ"ךְ, הַיְנוּ מַ"ם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי גַּם הוּא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִפְּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ"ל:

וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנַאוּף וְכוּ'. עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'. וְזֶה (בראשית לז): הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנַאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף; עַל־כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק וְכוּ', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.** וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוֹרֵק, שֶׁהוּא תְּלַת טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון נו), וְהוּא תְּלַת מוֹחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמּוֹחַ וּמַגִּיעָה לַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּכַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם־כֵּן בַּמּוֹחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלַת מוֹחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיה ו): הַשְּׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', וְעֵינָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מוֹחַ, הַמִּתְחַלֶּקֶת לִתְלַת טִפִּין, תְּלַת מוֹחִין כַּנַּ"ל, וְאָז: יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'; שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשְּׁלִשָׁה מוֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'.** וְזֶה רָמַז גַּם־כֵּן בְּפָתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל מָקוֹם סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבֵּל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ, וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט). וְזֶהוּ (רות ג): וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה: וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט) – אֲבָנָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו: **סְגֻלָּה** לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בְּפָסוּק (שם מח): הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֵלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד, בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

ח רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ': (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה)

א **הִנֵּה** יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שָׁקוֹרִין קְרָעכְץ) מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֲסָרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא

בְּחִינַת הַשִּׂכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה על הפסוק "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלהים לאשר לא עבדו", ומפרשת הגמרא ש'עבדו' ו'לא עבדו' שניהם הם צדיקים, אלא (חגיגה ט:): **'אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד'**, ורמוז בדברי רבותינו, **כִּי 'מַס' בְּגִימַטְרִיָּא מֵאָה, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשַּׂר שֶׁל שִׂכְחָה**, ולכן מי שחוזר על לימודו מאה פעמים ואחד כבר אינו שוכח את לימודו, **וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'מֵ"ם וְסָמֶ"ךְ', הַיְנוּ 'מַ"ס' שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂכְחָה, 'בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין'** – על ידי הנס השכחה מתבטלת ונופלת והזכרון נעמד, **כִּי נֵס הוּא הֶפֶךְ הַשִּׂכְחָה, כִּי נִסִּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הֵפֶךְ הַשִּׂכְחָה כַּנַּ"ל**, ונמצא שהתפילה והאמונה, מסוגלים לבטל את השכחה ולהגביר את הזכרון של האדם[5].

מובא לעיל אות ד': **'וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנִאוּף וְכוּ'**, כמובא בתיקונים על הפסוק "ויקחו שם ויפת את השמלה וישימו **עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם**", וה'שמלה' ששמו על ה'שכם' **זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'**". **וְהִנֵּה זֶה** מה שאמר יעקב ליוסף (בראשית לז): **"הֲלֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם"**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ** ש'שכם' מרמז על **בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנִאוּף**, כי 'שכם' רומז לציצית המונחת על השכם, דהיינו על הכתפיים, **וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף**, כמובא לעיל שיוסף זכה להינצל מאשת פוטיפר, ויוסף הוא כנגד ספירת ה'יסוד' שענינה שמירת הברית. **עַל כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: "הֲלֹא אַחֶיךָ רֹעִים בִּשְׁכֶם"**, **שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ**, שיש להם את בחינת הציצית, דהיינו את בחינת שמירת הברית, ואם כן אתה שייך אליהם, ולכן **"לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם"**[6].

מובא לעיל אות ג': **'וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כּוּלּוֹ"', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ'**. ומבואר שם ש'שורק' מרמז על הגאולה שתהיה על ידי שריקה, שעל ידי עצת הצדיקים באים לאמת ולאמונה ועל ידי זה זוכים לגאולה. ואמנם במילה 'שורק' רמוז דבר נוסף, **וְזֶה 'שׂוֹרֵק', הוּא בְּחִינַת** הניקוד שנקרא **'שׂוּרֵק', שֶׁהוּא תְּלָת טִפִּין** – שלושה טיפות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (תיקונים תיקון נו), כי הניקוד 'שורוק' מורכב משלושה נקודות, **וְהוּא** רומז על **תְּלָת מֹחִין** – שלושה מוחין: חכמה בינה ודעת, **כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד**, כי שלושת המוחין הללו הם טיפי השכל שמקבל מהצדיק, **כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמֹּחַ וּמַגִּיעָה לְהַכְּלִיּוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּבַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם כֵּן בַּמֹּחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלִיּוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלָת מֹחִין** – שלושה מוחין, **הוּא בְּחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו ו): **"הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ'** העם הזה, **וְאָזְנָיו וְכוּ'** הכבד, **וְעֵינָיו וְכוּ'** השע, **פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין, וָשָׁב וְכוּ'** ורפא לו", **כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לַצַּדִּיקִים**, כי היצר הרע חושש **פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'** בעיניו וישמע באזניו את עצות התורה והצדיקים, וישוב בתשובה, ולכן הוא מסיתו לקבל את עצת הרשעים, שעל ידי זה יאטם ויסתם ליבו, ויכבדו אזניו מלשמוע, ויסתמו עיניו מלראות את הדרך הנכונה, **אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת**

מקורות והערות

[5] ובמי הנחל פירש בזה, כי מאוד צריכין להזהר לזכור כל העצות הקדושות של כל הצדיקי אמת ולזכור כל דברי התורה, אך מחמת הגלות והצרות והבלבולים התגבר השר של שכחה עד אשר כמעט אפילו בשעת הלימוד מתגברת תיכף השכחה וכל שכן ברבות הימים הכל נשכח, על כן צריכין ליזהר מאוד ללכת בדרך התורה הזאת לזכות לקיים מצות ציצית בשלימות ולכוון בעטיפתן ובברכתן הקדושים שיזכה על ידי זה לקבל עצות הצדיקים ולא יטה ימין ושמאל מדבריהם, ועל ידי זה יזכה לאמת ולאמונה ולתפילה ולניסים למעלה מהטבע למעלה מהזמן, ושם למעלה מהזמן אין שום שכחה, ועל ידי זה יזכה לזכור היטב כל העצות הקדושות ולקיימן, וזה בחינת מה שנאמר בציצית 'וזכרתם את כל מצוותי', נמצא שעל ידי העצות בעצמן שיקיים אותם יזכה לאמת ולאמונה ולתפילה ולזכור את העצות תמיד לקיימן בשלימות נפלא בכל פעם יותר ויותר עד שתבוא הגאולה על ידי זה.

[6] ובפרפראות לחכמה כתב כי לפי המבואר במאמר זה, מובן ממילא סמיכת פרשת ציצית ליציאת מצרים, כי על ידי זה בא הגאולה מכל הגלויות שהם בחינת מצרים כנ"ל, וגם כי מצרים הוא אדמת בני חם. וכן מובן מה שכתוב בפרשת ציצית "ולא תתורו אחרי לבבכם" זו מינות, בחינת פגם אמונה, "ואחרי עיניכם" זו ניאוף, כמו שאמרו רז"ל (ברכות י"ב:), כי ציצית מסוגל להציל מזה, וזה שכתוב (במדבר ט"ו) "למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי", כי על ידי ציצית זוכין לקבל העצות דקדושה שהם כלל התרי"ג עיטין, ועל ידי זה זוכין לתפילה ואמונה שמסוגל לזכרון. וזה שכתוב אחר כך "והייתם קדושים לאלוקיכם", היינו בחינת נישואין דקדושה מלשון "קידושין", כמו שפירשו הקדמונים ז"ל, "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" וכו' היינו כנ"ל. "אני ה' אלוקיכם אמת" היינו התחברות אמונה ואמת כנ"ל. וזה גם כן סמיכת פרשת ציצית לקריאת שמע, כי על ידי זה נשלם האמונה, וזהו שאמרו רז"ל "וראיתם וזכרתם" ראה מצוה וזכור מצוה אחרת זו קריאת שמע (מנחות מ"ג:) היינו כנ"ל. וזהו שאמרו שם (דף מ"ד.) מעשה באדם אחד וכו' ובאו ד' ציצית וטפחו לו על פניו וכו', כי ציצית שמירה לניאוף כנ"ל.

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְסִינַי. אַזְלִי וַחֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:**

רַשְׁבַּ"ם: שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי. מִן הַגָּלוּת, כְּדִכְתִיב קְרָאֵי טוּבֵי בְּנֵיאִים:

תָּא וַאֲחַוֵּי לָךְ טוּרָא דְסִינַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲצוּת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֵיטִין. **חֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא** – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים זֶרַע אֱמֶת. **וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנַּאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג.): אֵיזֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת? וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הַיְנוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הַיְנוּ לָבָן, וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט; חִוַּרְתָּא, הַיְנוּ לָבָן. כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית:

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עַל הַגָּלוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חַמְרֵי חִוַּרְתָּא, גָּרַם כָּל זֶה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית. **הַמִּשְׁפָּטִים** – זֶה בְּחִינַת כֻּלָּהּ זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת. **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְזֶה בְּחִינַת: הָשִׁוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'. עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלָּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כַּסֵּדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה. וְדוּ"ק). וּמַעֲתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ"ם וְסָמְ"ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי **מַם** הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו.): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי **מַם** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה**, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׁר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ"ם וְסָמְ"ךְ, הַיְנוּ מַ"ם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי גַּם הוּא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִפְּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ"ל:

וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנַאוּף וְכוּ'. עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'. וְזֶה (בראשית לז): הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנַאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף; עַל־כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק וְכוּ', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֲצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.** וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוֹרֵק, שֶׁהוּא תְּלַת טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון נו), וְהוּא תְּלַת מוֹחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמּוֹחַ וּמַגִּיעָה לַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּכַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם־כֵּן בְּמוֹחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלַת מוֹחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיה ו): הַשְּׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', וְעֵינָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מוֹחַ, הַמִּתְחַלֶּקֶת לִתְלַת טִפִּין, תְּלַת מוֹחִין כַּנַּ"ל, וְאָז: יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'; שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשְּׁלִשָׁה מוֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'.** וְזֶה רָמַז גַּם־כֵּן בְּפָתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל מָקוֹם סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבֵּל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ, וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט). וְזֶהוּ (רות ג): וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה: וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט) – אֲבָנָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו: **סְגֻלָּה** לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בְּפָסוּק (שם מח): הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֵלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד, בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִּנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

ח רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ': (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה)

א **הִנֵּה** יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שָׁקוֹרִין קְרָעכְץ) מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֲסָרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא

כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מֹחַ הַמִּתְחַלֶּקֶת לְתְלָת טִפִּין – לשלושה טיפות, שהם **תְּלָת מֹחִין כַּנַּ"ל** מהצדיק, **וְאָז "יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'", שֶׁהֵם בְּחִינַת הַשְּׁלֹשָׁה מֹחִין**, כי על ידי שמקבל עצה מהצדיק הוא מקבל ממנו את בחינת ה'אמת', והיא כוללת את בחינות 'חכמה בינה ודעת', דהיינו שרואה בעיניו ומבין בשכלו את האמת, שזהו בחינת 'חכמה', ושומע באזניו את האמת, שזהו בחינת 'בינה', שמתבונן ומעמיק בדבר, כי עיקר ההבנה לעומק היא על ידי השמיעה באזניים, ולאחר מכן הוא מקשר את האמת לליבו, שירגיש בלב את האמת, שזהו בחינת 'דעת'[7], ועל ידי זה **"וָשָׁב וְרָפָא לוֹ"**, שיזכה על ידי זה לאמונה ולתפילה ולגאולה. **וְזֶהוּ** מה שנאמר: **"וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק, כֻּלֹּה זֶרַע אֱמֶת"**, ורמוז בזה, שבחינת 'שורק' – שלושת המוחין של הצדיק היורדים לכליות, ומשם מקבל האדם עצה, הם בחינת 'זרע אמת' – עצות שהם כולם אמת, והם כלולים משלושה מוחין. **וְהָבֵן.**

מובא לעיל אות ה': **'וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'"**, שכל ענין המאמר זה רמוז בדברי רבה בר בר חנה, **וְהנה זֶה רָמַז גַּם כֵּן** רבה בר בר חנה **בְּפֶתַח דְּבָרָיו** – בתחילת דבריו: **'אָמַר לִי הַהוּא טַיְיעָא', וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י בְּכָל מָקוֹם** בגמרא על המילה 'טיעא' שהוא: **'סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל'**, ורמוז בזה, **כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהמלאך אמר להגר (בראשית טז): "הנך הרה ויולדת בן וקראת שמו ישמעאל, **כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ", וְתַרְגּוּמוֹ: 'אֲרֵי קַבִּיל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ'** – 'כי קיבל ה' את תפילתך', הרי שישמעאל הוא בחינת תפילה, **וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל שהתפילה היא בחינת אמונה. **וְזֶהוּ** הלשון **'סוֹחֵר', מִלְּשׁוֹן 'סְחוֹר סְחוֹר'** – סביב סביב, **(בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל**, כמו שנאמר **"וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ"** (תהלים פט), הרי שהאמונה היא בחינת 'סביב', והטעם, כי האמונה היא מקיפה את שכל האדם, שמאמין בדבר שאינו מבין בשכלו, דהיינו שאינו נמצא בתוך שכלו. ואם כן 'סוחר' רומז לאמונה, ו'ישמעאל' רומז לתפילה, ולאחר מכן מבאר רבה בר בר חנה בסיפורו כיצד יזכה האדם לאמונה ולתפילה, כמבואר לעיל באות ה'.

מובא לעיל אות ד', שעל ידי מצות ציצית האדם ניצול מניאוף, ומעצות הרשעים. **וְזֶהוּ** מה שאמרה רות לבועז כשביקשה ממנו שינשא לה (רות ג): "ויאמר מי את, ותאמר אנכי רות אמתך, **וּפָרַשְׂתָּ כְּנָפֶךָ עַל אֲמָתֶךָ**, כי גואל אתה", ורמוז בזה, כי 'כנפך' רומז לציצית, **כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה**, כי על ידי ציצית זוכים לזווג דקדושה, וזה שרמזה לו, שעל ידי מצות ציצית, יהיה זיווגם זיווג דקדושה, שעל ידי זה תצא מהם רות, שממנה יצא דוד המלך.

וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא את הכהנים בזמן בנין הבית השני כדי לראות אם הם בקיאים בדיני טומאה וטהרה (חגי ב): **"הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ, וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם"**, ורמוז בפסוק זה כך, כי 'בשר קודש' הוא רומז על מצות מילה, (עיין רש"י ירמיה יא טו) **ומצוות** מילה היא בחינת תיקון הברית[8], ו'כנף בגדו' רומז על הציצית, דהיינו שעל ידי 'כנף בגדו' – הציצית, האדם זוכה ל'בשר קודש' – לתיקון הברית, ומה שנאמר 'ונגע בכנפו אל הלחם' היינו **כִּי פְּגַם הַבְּרִית** גורם **לְהֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ו): **"בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם"** – 'שעל ידי אשה זונה האדם מגיע לעניות ומחסור בלחם', ולכן על ידי 'ונגע בכנפו' – שיש פגם בבחינת הציצית, ועל ידי זה יש פגם בברית, נגרם 'אל הלחם' – מחסור בלחם ופרנסה, **וְהָבֵן.**

הנה כשיעקב ברך את יוסף, אמר לו: **"וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל"** (בראשית מט) – 'הוא התיישב בחוזק ובגבורה וכו', עד שזכה להיות עיקרן של ישראל ורועה ומלך ליעקב ובניו'[9], **ובאונקלוס תירגם** את המילה 'אבן' - **'אֲבָהָן וּבְנִין'** – אב ובניו, ורמוז בזה, שזהו **בְּחִינַת הַתְּפִלָּה**, שזהו בחינת **יַעֲקֹב וּבָנָיו**, שהם י"ב

מקורות והערות

[7] הנה בפרפראות לחכמה פירש כי התלת מוחין הם חכמה בינה דעת, אלא שפירש שהם בחינת אמונה אמת וגאולה, עיי"ש, אך בקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב 'שרואה ושומע ומבין האמת', ומשמע שבאמת עצמו יש שלושה חלקים, וכן משמע לכאורה מפשטות דברי רבינו ז"ל, שהטיפה עצמה מתחלקת לג' חלקים, ואילו האמונה והגאולה הם תוצאה מזה שזוכה לאמת. [8] מי הנחל. [9] רש"י שם.

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְסִינַי. אַזְלִי וַחֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:**

רַשְׁבַּ"ם: שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי. מִן הַגָּלוּת, כְּדִכְתִיב קְרָאֵי טוּבֵי בִּנְבִיאִים:

תָּא וַאֲחַוֵּי לָךְ טוּרָא דְסִינַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲצוּת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֵיטִין. **חֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא** – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים זֶרַע אֱמֶת. **וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנַּאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג.): אֵיזֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת? וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הֵיבוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הֵיבוּ לָבָן, וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט; חִוַּרְתָּא, הֵיבוּ לָבָן. כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית:

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עַל הַגָּלוּת, הֵיבוּ עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חַמְרֵי חִוַּרְתָּא, גָּרַם כָּל זֶה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית. **הַמִּשְׁפָּטִים** – זֶה בְּחִינַת כֻּלָּה זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת. **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְזֶה בְּחִינַת: הָשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'. עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלָּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כַּסֵּדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה. וּדוּ"ק). וּמֵעֵתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ"ם וְסָמְ"ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי **מַם** הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו.): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי **מַם** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה**, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׁר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ"ם וְסָמְ"ךְ, הַיְנוּ מַ"ם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי גַּם הוּא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִפְּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ"ל:

וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנַאוּף וְכוּ'. עַל שְׁכָם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'. וְזֶה (בראשית לז): הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנַאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף; עַל־כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק וְכוּ', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֹּׁכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֲצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.** וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוֹרֵק, שֶׁהוּא תְּלַת טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון נו), וְהוּא תְּלַת מֹחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמֹּחַ וּמַגִּיעָה לַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּכַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם־כֵּן בַּמֹּחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלַת מֹחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיה ו): הַשְּׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', וְעֵינָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מֹחַ, הַמִּתְחַלֶּקֶת לִתְלַת טִפִּין, תְּלַת מֹחִין כַּנַּ"ל, וְאָז: יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'; שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשְּׁלִשָׁה מֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'.** וְזֶה רָמַז גַּם־כֵּן בְּפָתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל מָקוֹם סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבֵּל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ, וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט). וְזֶהוּ (רות ג): וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה: וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט) – אֲבָרָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו: **סְגֻלָּה** לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בְּפָסוּק (שם מח): הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֵלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד, בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

ח רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ': (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה)

א **הִנֵּה** יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שָׁקוֹרִין קְרָעכְץ) מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֲסָרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא

נוסחאות התפילה, כמובא לעיל באות א', דהיינו שעל ידי 'ותשב באיתן קשתו', ששמר את הברית כשאשת פוטיפר הסיתה אותו, כי קשת הוא הברית, (כמובא בסוטה לו:), זכה יוסף לבחינת התפילה, והטעם, כי על ידי שמירת הברית זכה לנישואין דקדושה, דהיינו לקבל את עצת הצדיקים, ועל ידי זה זכה לאמת ולאמונה, שאמונה היא בחינת תפילה.

סְגֻלָּה לְחוֹלֶה - לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד מרומז **בַּפָּסוּק** (שם מח): **"הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ", כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֻלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְּבֹאָר בִּפְרִי עֵץ חַיִּים בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד', בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם,** כי ישנם בכל **החוטים יחד 156** כריכות, כמנין 'יוסף', ואורך החוט הוא 15 **גודלים, ובארבעת הכנפות הוא 60** גודלים, כמנין 'הנה', **והחוליות** והקשרים יחד הם 72, כמנין 'בנך' (כל 3 כריכות יחד נחשבים לחוליה), והחוטים עצמם הם 32, והם שזורים כל אחד משני חוטים לפחות, הרי 64, כמנין 'בא אליך'. **וְזֶהוּ** מה שרמוז בפסוק: **"הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ", דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל,** כי בפסוק זה מרומזים החוטים והחוליות שבציצית, (ועוד שיוסף זכה לשמירת הברית על ידי מצות ציצית, כמבואר לעיל אות ד'), **עַל יְדֵי זֶה: "וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל"**, – יעקב שהיה חולה התחזק[10].

תורה ח'

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שנאמר בנבואת זכריה: **"רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ'"** (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה). **ובהמשך** המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. הִנֵּה יָקָר וחשוב **גְּנוּחֵי וְנֹהַ** – אנחה **(שֶׁקּוֹרִין קְרֶעכְץ)** היוצאת **מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵלִי,** שמתפלל על הדברים שחסרים לו ונאנח עליהם בעת תפילתו[11], **כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹנוֹת** – שעל ידי האנחה הוא מקבל את הדברים שחסרים לו. וטעם הדבר הוא, **כִּי עַל יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ חַיִּים,** כי הנשימה היא שהאדם מכניס רוח לגופו, והיא נמשכת מבחינת 'רוח חיים'

מקורות והערות

10 ובמי הנחל פירש בזה, כי רצונו לומר כי במצות ציצית אמרו חכמינו זכרונם לברכה (מנחות מ"ג ע"ב) 'כל הזהיר במצוות ציצית זוכה ומקבל פני שכינה', ועל כן סגולה לחולה להסתכל על הציצית, כי על ידי זה יקבל פני שכינה ותסעדהו על ערש דוי, כמו שכתוב 'ה' יסעדנו על ערש דוי', וזוכה לרפואה ולהתחזק בחוליו, בבחינת 'הנה בנך יוסף בא אליך' שזה בחינת ציצית על ידי זה 'ויתחזק ישראל'. 11 מי הנחל.

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא אַחֲוֵי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי. אַזְלִי וַחֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבֵּי, וְקָיְמִין כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא. וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי; וְעַכְשָׁו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, מִי מֵפֵר לִי:**

רַשְׁבַּ"ם: שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי. מִן הַגָּלוּת, כְּדִכְתִיב קְרָאֵי טוּבֵי בִּנְבִיאִים:

תָּא וַאֲחַוֵּי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲצוּת, כִּי שָׁם קִבְּלוּ תַּרְיָ"ג עֵיטִין. **חֲזָאִי דְּהַדְרָן לֵהּ עַקְרַבָּא** – הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲצַת נָחָשׁ, עֲצַת רְשָׁעִים, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם אֵין יְכוֹלִים לְקַבֵּל עֲצַת צַדִּיקִים זֶרַע אֱמֶת. **וְקָיְמוּ כִּי חַמְרֵי חִוַּרְתָּא** – זֶה בְּחִינַת צִיצִית, שֶׁהוּא שְׁמִירָה מֵעֲצַת הַנָּחָשׁ, מִנַּאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות מג.): אֵיזֶה עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, שֶׁל לָבָן אוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת? וְאָמְרוּ: מָשָׁל לְאֶחָד, שֶׁצִּוָּה לְהָבִיא לוֹ חוֹתָם שֶׁל זָהָב, הֵיבוּ תְּכֵלֶת, וְחוֹתָם שֶׁל טִיט, הֵיבוּ לָבָן, וְזֶה: חַמְרֵי, לְשׁוֹן חֹמֶר וָטִיט; חִוַּרְתָּא, הֵיבוּ לָבָן. כִּי עַכְשָׁו זֶה עִקַּר הַצִּיצִית:

וְשָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עַל הַגָּלוּת, הֵיבוּ עַל־יְדֵי צִיצִית יְכוֹלִין לָבוֹא לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת, וְעַל־יְדֵי אֱמֶת בָּאִים לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה בָּא הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁשָּׁמַע חֲרָטַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל הַגָּלוּת, כִּי הַצִּיצִית, שֶׁהֵם חַמְרֵי חִוַּרְתָּא, גָּרַם כָּל זֶה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה, מוֹסִיף. זֶה בְּחִינַת יוֹסֵף, בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, בְּחִינַת צִיצִית. **הַמִּשְׁפָּטִים** – זֶה בְּחִינַת כֻּלָּהּ זֶרַע אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): מִשְׁפְּטֵי ה' אֱמֶת; שֶׁזּוֹכֶה לַעֲצַת צַדִּיקִים, לִבְחִינַת אֱמֶת. **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת, וְזֶה בְּחִינַת: הָשִׁיבוּ אִשָּׁה לְאִישׁ; כִּי זֶה אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם בְּחִינַת הִתְחַבְּרוּת אֱמֶת וֶאֱמוּנָה, וּבָזֶה תָּלוּי הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּכוֹל שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידִים לוֹמְדִים וְאֵין מְבִינִים – תַּלְמוּד לוֹמַר וְכוּ'. עָרְכֵם לִפְנֵיהֶם כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ – זֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, שֶׁלָּעָתִיד יִתְגַּלּוּ כָּל הַחָכְמוֹת כְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וּמְלֹאָה הָאָרֶץ דֵּעָה:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת):

הַתְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהוּא בְּחִינַת הַנְּפָשִׁים, כִּי גַּם לְמַעְלָה מִטֶּבַע, וְלָזֶה צָרִיךְ אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתְּפִלָּה מְסֻגָּל לְזִכָּרוֹן, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וְשִׁכְחָה הוּא עִנְיָן שֶׁהָיָה לְפָנֵינוּ דְּבַר מָה וְנִשְׁכַּח וְעָבַר מֵאִתָּנוּ. (וְהִיא דֶּרֶךְ הַהַנְהָגָה עַל־פִּי מַעֲרֶכֶת הַמַּזָּלוֹת, שֶׁמִּתְנַהֵג כַּסֵּדֶר יוֹם אַחַר יוֹם, וְהוּא הִפּוּךְ הָאֱמוּנָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ הַכֹּל בִּרְצוֹנוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד, וְהוּא מְחַיֶּה וּמְקַיֵּם הַכֹּל תָּמִיד, וְהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, אֵין כָּאן שִׁכְחָה. וּדוּ"ק). וּמֵעֵתָּה תִּרְאֶה נִפְלָאוֹת בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.): מ"ם וְסָמְ"ךְ שֶׁבַּלּוּחוֹת בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי **מַם** הוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו.): אֵין דּוֹמֶה הַשּׁוֹנֶה פִּרְקוֹ מֵאָה פְּעָמִים לְמֵאָה פְּעָמִים וְאֶחָד; כִּי **מַם** בְּגִימַטְרִיָּא **מֵאָה**, וְעַד מֵאָה שׁוֹלֵט הַשֵּׁר שֶׁל שִׁכְחָה, וְזֶה שֶׁהִמְתִּיקוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מ"ם וְסָמְ"ךְ, הַיְנוּ מַ"ם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׁכְחָה, בְּגַם הָיוּ עוֹמְדִין, כִּי גַּם הוּא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה, כִּי נִפִּים הֵם בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הָפֵךְ הַשִּׁכְחָה כַּנַּ"ל:

וְדַע וְכוּ' כִּי צִיצִית שְׁמִירָה לְנַאוּף וְכוּ'. עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת צִיצִית וְכוּ'. וְזֶה (בראשית לז): הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁמִירָה לְנַאוּף, וְהוּא בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹסֵף; עַל־כֵּן אָמַר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף: הֲלֹא אַחֶיךָ רוֹעִים בִּשְׁכֶם, שֶׁהוּא בְּחִינָה שֶׁלְּךָ; לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֲלֵיהֶם:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק וְכוּ', כִּי הוּא מְקַבֵּל טִפֵּי הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַצַּדִּיק עַל־יְדֵי עֵצָה שֶׁמְּקַבֵּל מִמֶּנּוּ.** וְזֶה שׂוֹרֵק, הוּא בְּחִינַת שׂוֹרֵק, שֶׁהוּא תְּלַת טִפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בתיקונים תיקון נו), וְהוּא תְּלַת מוֹחִין, כִּי הוּא עִנְיָן אֶחָד, כִּי הַטִּפָּה בָּאָה מֵהַמּוֹחַ וּמַגִּיעָה לַכְּלָיוֹת, שֶׁהֵן כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּכַשְּׁלִין הַזֶּרַע, כֵּן הַשֵּׂכֶל נוֹלָד גַּם־כֵּן בְּמוֹחַ וּמַגִּיעַ עַד הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת. וּתְלַת מוֹחִין הוּא בְּחִינַת (ישעיה ו): הַשְׁמֵן לֵב וְכוּ', וְאָזְנָיו וְכוּ', וְעֵינָיו וְכוּ', פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וָשָׁב וְכוּ'. כְּלוֹמַר, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים פֶּן יִרְאֶה וְכוּ'; אֲבָל כְּשֶׁמְּדַבֵּק עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים וּמְקַבֵּל מֵהֶם עֵצָה, אֲזַי הוּא בְּחִינַת כְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהוֹלָדָה, שֶׁמְּקַבֵּל הַטִּפָּה מוֹחַ, הַמִּתְחַלֶּקֶת לִתְלַת טִפִּין, תְּלַת מוֹחִין כַּנַּ"ל, וְאָז: יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְכוּ'; שֶׁהֵן בְּחִינַת הַשְּׁלִשָׁה מוֹחִין, וָשָׁב וְרָפָא לוֹ. וְזֶהוּ: וְאָנֹכִי נְטַעְתִּיךָ שׂוֹרֵק כֻּלּהּ זֶרַע אֱמֶת, וְהָבֵן:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְכוּ'.** וְזֶה רָמַז גַּם־כֵּן בְּפָתַח דְּבָרָיו: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא, וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל מָקוֹם סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ, וְתַרְגּוּמוֹ: אֲרֵי קַבֵּל ה' יָת צְלוֹתֵיךְ, וְהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ סוֹחֵר, מִלְּשׁוֹן סְחוֹר סְחוֹר (בְּחִינַת מַקִּיפִים), שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ (תהלים פט). וְזֶהוּ (רות ג): וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶיךָ עַל אֲמָתֶךָ; כִּי צִיצִית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם כַּנְפֵי מִצְוָה, הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית, וְהוּא בְּחִינַת זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה: וְזֶהוּ שֶׁשָּׁאַל חַגַּי הַנָּבִיא (חגי ב): הֵן יִשָּׂא אִישׁ בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וְנָגַע בִּכְנָפוֹ אֶל הַלֶּחֶם; כִּי פְּגַם הַבְּרִית – הֶעְדֵּר הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּכַּר לָחֶם, וְהָבֵן: וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קַשְׁתּוֹ וְכוּ', מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט) – אֲבָנָן וּבְנִין, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וּבָנָיו: **סְגֻלָּה** לְחוֹלֶה – לְהִסְתַּכֵּל עַל הַצִּיצִית. וְהַסּוֹד בַּפָּסוּק (שם מח): הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ; כִּי כָּל אֵלּוּ הַתֵּבוֹת מְרַמְּזִין עַל הַצִּיצִית, דְּהַיְנוּ מִנְיַן הַחוּטִין וְהַחֵלְיוֹת וְהַקְּשָׁרִים, כַּמְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַצִּיצִית, פֶּרֶק ד, בַּהַגָּ"ה, עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת צִיצִית כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל:

ח רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ וְכוּ': (זכריה ד', והוא הפטרת שבת חנוכה)

א **הִנֵּה** יָקָר גְּנוּחֵי וְנֹהַ (שָׁקוֹרִין קְרָעכְץ) מֵאִישׁ יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹנוֹת, כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַנְּשִׁימָה, שֶׁהוּא

הָרוּחַ־חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה; וְהוּא גַּם־כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים. נִמְצָא כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בִּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר, וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּתְּלְקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב **אַךְ** מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, – דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל־כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אָצְלָם, וּכְשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד (ברכות ג:), כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ"ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, כִּי צָפוֹן חָסֵר (ב"ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יג): בֵּלְהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא וְכוּ', כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ'; כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ', הַיְנוּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל־שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג **אַךְ** רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו, (בראשית לו): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת (שם לח): אֵלּוּפֵי עֵשָׂו; וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל־כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ. וְעַל־כֵּן (תהלים י): כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד, וּמִסְעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתֵהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו – כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קב:), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ־חַיִּים בְּאַפָּיו; אַךְ הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ"ב, ה"א) אֶרֶךְ־אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגֶבֶי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַךְ לַסּוֹף גֶּבֶי דִּילֵהּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סוֹעֲרָה (ישעיה נד), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל; אַךְ הַדָּבוּק בַּצַּדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה:

ד **וְעַל־כֵּן:** וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי טז) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נח:): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הָעָוֹן. וְהוּא מִגֹּדֶל רַחֲמָנוּת וְחַנִּינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחֲסָרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות לד): ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ־אַפַּיִם. אֶרֶךְ־אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ. וְהַיְנוּ: נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: נוֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ־הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע כַּנַּ"ל:

ה **וְהִנֵּה** כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרָשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל־כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם

שבעולמות העליונים, ועל ידי בחינת 'רוח חיים' **נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לג): "בדבר ה' שמים נעשו, **וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם**", הרי שהכל נברא על ידי רוח פיו של הקב"ה, שזהו הבחינה העליונה הנקראת 'רוח חיים', **וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם** לעתיד לבוא בימות המשיח **יִהְיֶה גַּם כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קד): **"תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן, וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה"** – 'שהקב"ה ישלח את רוחו ויחיה את המתים, ויחדש את כל הבריאה'[1]. **וְבחינת** ה'רוח חיים' **הוּא גַּם כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין בריאת האדם (בראשית ב): **"וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים"**, והנשמה נקראת 'נשמה' כי חיותה על ידי הנשימה, והקב"ה הכניס את הנשמה לאדם באמצעות נפיחה שהיא בחינת רוח, **וּכְתִיב** (שם ז): **"כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו"**, שקיום הנשמה הוא על ידי הרוח חיים שהאדם נושם באפו, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים** (הובא במעשה טוביה ע' בית חדש פ"ב): **'אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה - תֶּחְסַר הַחַיִּים'**, הרי שהנשימה שהיא הרוח חיים היא מחיה את האדם. **נִמְצָא, כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים** – הן הבריאה והן האדם, **הוּא בִּבְחִינַת** 'רוּחַ', **וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר**, וכשהרוח שלימה גם הדבר שלם, וכשהדבר חסר זהו סימן שגם הרוח שבו חסירה, ולכן כשחסר לאדם איזה דבר שהוא צריך, זהו משום שיש לאדם חסרון ברוח החיים שבו, (ולכן הוא אינו יכול להיות כלי לקבל את השפע הזה שחסר לו). **וְהִנֵּה הָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה**, כי כשאדם נאנח הוא נושם נשימה ארוכה יותר ומכניס יותר רוח לגופו. **וְהוּא בִּבְחִינַת** 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', **דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ** – שמאריך רוחו, כי כשאדם אינו כועס זה נקרא 'ארך אפיים', דהיינו שאינו קצר רוח, אלא מאריך אפו, וגם כשאדם נאנח הוא מאריך את נשימתו, ולכן האנחה היא בחינת 'ארך אפיים'. **וְעַל כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן** שיש באיזה דבר **הוּא הִסְתַּלְּקוּת** חלק **מֵהָרוּחַ חַיִּים** ממנו **כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן עַל יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן**, ולכן יקרה וחשובה האנחה שיהודי נאנח. וביאור הדבר ביתר עומק, כי האדם הוא חלק אלוה ממעל, ולכן כשהאדם מתאנח על דבר שחסר לו ומאריך את רוחו, הוא גורם שגם למעלה בשמים ימשך רוח חיים מהקב"ה אל העולם, וממילא נשלם לאדם זה הרוח חיים, ונשלמים לו חסרונותיו[2].

לאחר שנתבאר כי ישנה בחינת 'רוח חיים' המחיה את הבריאה, וישנה בחינת 'רוח חיים' המחיה את האדם, וכל חסרון בדבר שבעולם עיקר החסרון הוא ב'רוח חיים' שמחיה אותו, וכשאדם נאנח הוא ממשיך רוח חיים להשלים את חסרונותיו, יתבאר כעת מהיכן מקבל האדם את בחינת ה'רוח חיים' כדי להשלים את חסרונותיו.

ב. אַךְ מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ חַיִּים – מנין מקבל את האדם את בחינת ה'רוח חיים' בשעה שהוא מתאנח, שעל ידי זה הוא ממשיך רוח חיים לחסרונות ומשלים את החסרונות, **דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בתחילת בריאת העולם (שם א): "והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, **וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם" - הוּא הַתּוֹרָה** שנמשלה למים (ב"ק פב.), שעליה מרחפת ה'רוח חיים', כי בחינת ה'רוח חיים' נמצאת בתורה, **וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה**, כי הם זכו לזכך את גופם מהרע שבו והם עוסקים בתורה ביגיעה ומקיימים אותה בשלימות, **וְעַל כֵּן עִקַּר הָרוּחַ חַיִּים הוּא אֶצְלָם**, כי הם מקבלים את הרוח חיים מהתורה. **וּכְשֶׁהוּא** – וכשהאדם **מְקֻשָּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר**, דהיינו שמאמין בו ומקיים את עצותיו, **כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ** את בחינת **רוּחַ הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ.**

וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק בתורה כך (במדבר כז): "ויאמר ה' אל משה, קח לך את יהושע בן נון, **אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ**, וסמכת את ידך עליו" - **'שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד'**, (כמו שפירש רש"י שם), דהיינו שיודע להנהיג את כל אחד כפי טבעו ודרכו. ורמוז בזה, **כִּי**

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] ביאור הליקוטים.

הָרוּחַ־חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה; וְהוּא גַּם־כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים. נִמְצָא כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בִּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר, וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב **אַךְ** מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, – דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בַּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל־כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אָצְלָם, וּכְשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית הַמִּנְשָׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד (ברכות ג:), כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ"ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, כִּי צָפוֹן חָסֵר (בב"ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יג): כֵּלְהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא וְכוּ', כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ'; כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ', הֵינוּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל־שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג **אַךְ** רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו, (בראשית לג): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת (שם לו): אַלּוּפֵי עֵשָׂו; וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל־כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ. וְעַל־כֵּן (תהלים י): כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד, וּמִסְעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתֵהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו – כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קב:), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ־חַיִּים בְּאַפָּיו; אַךְ הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ"ב, ה"א) אֶרֶךְ־אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגֶבֶי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַךְ לַסּוֹף גֶּבֶי דִּילֵהּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סוֹעֲרָה (ישעיה נד), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל; אַךְ הַדָּבוּק בַּצַּדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה:

ד **וְעַל־כֵּן:** וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי טז) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נח:): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הָעָוֹן. וְהוּא מִגֹּדֶל רַחֲמָנוּת וְחַנִּינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחֲסָרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות לד): ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ־אַפַּיִם. אֶרֶךְ־אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ. וְהַיְנוּ: נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: נוֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ־הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע כַּנַּ"ל:

ה **וְהִנֵּה** כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרָשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל־כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם

הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל, וזהו: 'שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד', דהיינו שיודע להשלים את רוחו של כל אחד, כי יודע כמה רוח חיים צריך כל אחד כדי להשלים את חסרונותיו.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו חכמינו ז"ל (ברכות ג:) שדוד המלך היה כינור תלוי למעלה ממיטתו, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, ומיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר, **והרוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד** היא בחינת ה'רוח חיים', **כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין** – חמישה מיתרים, **כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֳמְשֵׁי תּוֹרָה,** דהיינו שהכינור הוא בחינת התורה, **וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ הוּא בְּחִינַת:** "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם" הַנַּ"ל, והטעם, **כִּי 'רוּחַ צָפוֹן' הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים** שמחיה את האדם, והיא טמונה וצפונה בלב, ולכן היא מכונה 'צפון', ו'רוח חיים' זו היתה מנשבת בכינור של דוד שהוא בחינת התורה. כי דוד המלך שהיה דבוק בתורה קיבל את הרוח חיים מהתורה, והשפיע אותה לכל ישראל.

וטעם נוסף מדוע ה'רוח חיים' מכונה 'צפון', **כִּי צָפוֹן חָסֵר** (ב"ב כה:) – צד הצפון שבעולם הוא חסר מעט מאור השמש, כי השמש כשהולכת ממזרח למערב היא נוטה מעט לכיון דרום, ורמוז בזה שבחינת 'צפון' הוא בחינת חסרון, וכשיש לאדם חסרון, **הַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לז): "וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ", הרי שהמקום בו נמצאים המשאלות והרצונות של האדם הוא בלב, ועוד נאמר: "יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ" (שם כ), ומזה שהקב"ה ממלא את המשאלות הרי שהם בחינת 'חסרון'. **וְעִקַּר הָרוּחַ חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר** (תיקון יג): 'כֻּלְּהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא כוּ' – כל האיברים פועלים בכח הרוח שבלב, כחיילים הפועלים אחר ציווי המלך, **כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר** – כמו שנאמר (יחזקאל א): "אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת כוּ' ילכו" – שהרוח שבלב מנשבת בכל האיברים וכך היא מנהיגה אותם', הרי שעיקר ה'רוח חיים' שוכן בלב, **כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר:** "וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ'", **הַיְנוּ כַּנַּ"ל,** שהקב"ה ימלא לך את החסרון שבלב. ולכן ה'רוח חיים' מכונה 'רוח צפון', כי היא רוח הממלאת את ה'צפון' – החסרון שבלב, כי 'צפון' הוא בחינת חסרון.

וְעַל כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, דרך הצדיקים שדבקים בתורה, **נִקְרָאִים עַל שֵׁם 'צָפוֹן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פג): "עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ" – 'הגויים מתייעצים עצות רעות על ישראל הצפונים ונסתרים בצילך לבטוח בך'[3], ובכך שישראל מכונים בפסוק בשם 'צפוניך', רמוז בזה שהם מקבלים את הרוח חיים שמכונה 'צפון' מהתורה.

> **לאחר שנתבאר כי על ידי האנחה האדם ממשיך לעצמו 'רוח חיים' מהצדיק, ועל ידי זה מתמלאים חסרונותיו, יתבאר כעת כי הרשעים החולקים על הצדיקים הם מקבלים את בחינת הרוח מצד הקליפה והסטרא אחרא.**

ג. אַךְ רְשָׁעִים, הַדּוֹבְּרִים עַל צַדִּיק עָתָק – דברים קשים **בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאֵין מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן,** כי לא רק שהם אינם דבוקים ומקושרים לצדיק שאצלו נמצאת הרוח חיים, אלא אף חולקים עליו. **אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה** – של הסטרא אחרא המכונה קליפה, כי היא מכסה על הטוב כקליפה על הפרי, **וְהוּא בְּחִינַת 'עֵשָׂו', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו** כשיעקב רצה לתת לו מנחה, אמר עשו (בראשית לג): **"יֶשׁ לִי רָב"** – 'יש לי הרבה', ורמוז בזה שעשו הוא בחינת ה'רב' דקליפה, דהיינו המנהיג של הקליפה, שהוא כנגד הצדיק שמנהיג את הקדושה, **וְהוּא בְּחִינַת** מה שנאמר (בראשית לו): **"אַלּוּפֵי עֵשָׂו"** – 'ראשי המשפחות של צאצאי עשו', **וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס** על כך: **'רַבְרְבֵי עֵשָׂו'** – הגדולים והחשובים, ורמוז במילה 'רברבי' שהוא לשון 'רב', כי בחינת 'עשו' הוא **בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ,** כי מחמת מעשיהם הרעים הם דבוקים בקליפה ויונקים ממנה.

מקורות והערות

[3] מצודות דוד שם.

הָרוּחַ־חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בְּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה; וְהוּא גַּם־כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים. נִמְצָא כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בְּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בְּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר, וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בְּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּתְּלְקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב **אַךְ** מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, – דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל־כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אָצְלָם, וּכְשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד (ברכות ג:), כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ"ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, כִּי צָפוֹן חָסֵר (בב"ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יג): בֵּלְהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא וְכוּ', כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ'; כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ', הֵינוּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל־שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג **אַךְ** רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו, (בראשית לג): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת (שם לו): אַלּוּפֵי עֵשָׂו; וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל־כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ. וְעַל־כֵּן (תהלים י): כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד, וּמִסְעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתֵהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו – כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קב:), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ־חַיִּים בְּאַפָּיו; אַךְ הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ"ב, ה"א) אֶרֶךְ־אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגֶבֶי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַךְ לַסּוֹף גֶּבֶי דִּילֵהּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סוֹעֲרָה (ישעיה נד), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל; אַךְ הַדָּבוּק בַּצַּדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה:

ד **וְעַל־כֵּן:** וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי טז:) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נח:): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הָעָוֹן. וְהוּא מִגֹּדֶל רַחֲמָנוּת וְחַנִּינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחֲסָרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות לד): ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ־אַפַּיִם. אֶרֶךְ־אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ. וְהַיְנוּ: נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: נוֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ־הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע כַּנַּ"ל:

ה **וְהִנֵּה** כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרָשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל־כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם

וְהרב דקליפה **הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה**, והוא **בְּחִינַת 'רוּחַ סְעָרָה'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שיעקב אמר על עשו (שם כז): **"הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר"** – 'בעל שיער', ורמוז בזה ש'שעיר' הוא לשון סערה, דהיינו שבחינת 'עשו', הרב דקליפה, הוא בחינת 'רוח סערה', כי הרוח שהרב דקליפה ממשיך לרשעים והיא מחיה אותם ומשלימה את חסרונותיהם היא רוח סערה. **וְעַל כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם** – של הרב דקליפה והרשעים הדבוקים בו, **גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ** – בשעה שהוא נושב. **וְעַל כֵּן** נאמר על הרשעים: **"כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם"** (תהלים י') – 'בהפחת רוח הוא מפיח בשונאיו, והם נופלים לפניו'[4], דהיינו שהרשע מצליח לנצח בקלות את כל שונאיו ומתנגדיו, ונאמר **'יָפִיחַ' דַּיְקָא**, משום **שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם** – על שונאיו ומתנגדיו **עַל יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ** – בשעת הצלחתו, **אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלֶה** הרשע **וְנֶאֱבָד, וּמְסָעֵר גּוּפֵהּ וְנִשְׁמָתֵהּ** – וגופו ונשמתו כלים, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הקב"ה (דברים ז): **"וּמְשַׁלֵּם לְשֹׂנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ"** – 'הקב"ה משלם לרשע את שכרו בעולם הזה כדי להאבידו מן העולם הבא'. **ורמוז בפסוק זה כך: "וּמְשַׁלֵּם"** – מתפרש מלשון 'השלמה', **לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרֵיכַת הָרוּחַ**, שהרשע מתאנח וממשיך לעצמו רוח להשלים את חסרונותיו. **וְזֶהוּ: "אֶל פָּנָיו"**, **כִּי 'פָּנָיו' הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ג): **"הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם"**, ודרשו חכמינו ז"ל: **'זֶה הַחֹטֶם'** (יבמות קכ.), שעל ידי שהעדים רואים את הפרצוף של אדם יחד עם החוטם (האף) הם יכולים להעיד שראו את אדם זה והוא מת ואשתו מותרת להנשא, ורואים אנו מכאן שעיקר הפנים הוא החוטם, **שֶׁהחוטם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים"**, **"כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו"**, הרי שה'רוח חיים' היא בחינת הנשימה, והנשימה היא על ידי האף, וכיון שה'רוח חיים' מתקיים על ידי האף, והאף הוא עיקר הפנים, לכן 'אל פניו' רומז ל'רוח חיים'. **אַךְ הוּא "לְהַאֲבִידוֹ", כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל**, כי מה שהקב"ה משלים לרשע את הרוח, ואף רוחו היא גדולה וחזקה, והוא מצליח מאוד, הוא רק כדי שיקבל את מעט שכרו בעולם הזה, ובעולם הבא יאבד ויקבל את ענשו.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מה שאמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א): **'אֶרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים'** – שמה שנאמר 'אפיים' בלשון רבים, ללמד שהקב"ה מאריך אף גם לרשעים, והוא משלם להם את עונשם לעתיד לבוא. ורמוז בזה, **כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בְּבְחִינַת 'אֶרֶךְ אַפַּיִם'**, שבאה על ידי שהאדם מאריך את נשימתו, והקב"ה מאריך אף לרשע, ומשלים לו את הרוח חיים שלו שהיא בחינת 'ארך אפיים', וממלא את חסרונותיו, ולכן נקראת המתנתו של הקב"ה מלהעניש את הרשע בשם 'ארך אפיים', כי הוא מאריך לרשע את הרוח חיים שלו. **וְהַיְנוּ** מה שנאמר במדרש (ב"ר פ' ס"ז): **'מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגָבֵי דִּילֵהּ'** – שהקב"ה מאריך את אפו לרשע אך לבסוף גובה את שלו, **כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת 'מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ', אַךְ לַסּוֹף 'גָּבֵי דִּילֵהּ'** – הקב"ה גובה את שלו **כַּנַּ"ל**.

וְעַל כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל "עֲנִיָּה סֹעֲרָה" (ישעיהו נד) – 'שליבה סוער מריבוי הצרות שבאים עליה'[5], ורמוז בזה, **כִּי הֵם עַכְשָׁו** בגלות **תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו 'אִישׁ שָׂעִיר'**, שהוא **בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל**, דהיינו תחת שלטון הגויים. **אַךְ** אף על פי כן **הַדָּבוּק בְּצַדִּיקִים מְקַבֵּל** גם בזמן הזה **את הָרוּחַ חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה**[6].

מקורות והערות

4 רש"י שם. 5 רש"י שם. 6 ובליקוטי הלכות (הל' העושה שליח לגבות חובו הל' ג') כתב: "יש בכל דור ודור מתנגדים וחולקים על הצדיק האמת, שיניקתם מבחינת הרב דקליפה שהוא בחינת עשו, בחינת המן עמלק, בחינת יש לי רב, שכל אחד ואחד שאינו חפץ בהאמת לאמיתו אומר יש לי רב, שבוחר לו רב מי שטוב בעיניו, שאינו יכול להוציאו ממקומו ולהקימו מנפילתו, אדרבא, הוא מרחקו מהצדיק שהוא נקודת האמת, כי הוא יונק מבחינת הרב דקליפה הנ"ל שהם בחינת אלופי עשו רברבי עשו, ואלו החולקים ממשיכים הרוח חיים שלהם מהם, דהיינו מהרב דסטרא אחרא הנ"ל, והוא גדול בשעתו ומצליח מאוד, כי נדמה שיש להם כל הגדולה, אבל הוא רק לפי שעה, כי לסוף כלה ונאבד, כי אנשי השם כלא היו, וכל החיות שממשיכין להשלים החסרונות שלהם, אף על פי שנדמה שנשלם החסרון שלהם בריבוי גדול יותר מדאי, אבל הוא רק לשעה קלה, כי תיכף ומיד חסר להם יותר ויותר, כי דעת חסרת מה קנית, כנראה בחוש שכל מי שאינו כשר וישר באמת לאמיתו הוא רודף כל ימיו אחר פרנסה ועשירות, וכל ימיו מלא חסרונות, וכל מה שיש לו יותר חסר לו יותר, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, יש לו מנה מבקש מאתים וכו'. ועל פי רוב חסר לו בפשיטות, כי נדמה לו שמרויח ומרויח ולבסוף כשבא אל החשבון אין בידו מאומה ונשאר בעל חוב גדול, כמו שכתוב "לא יחרך רמיה צידו", והוא בבחינת 'והמשתכר משתכר אל צרור נקוב',

הָרוּחַ־חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה; וְהוּא גַּם־כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים. נִמְצָא כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בִּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר, וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּתְּלְקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב **אַךְ** מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, – דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל־כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אָצְלָם, וּכְשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית הַמְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד (ברכות ג:), כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ"ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, כִּי צָפוֹן חָסֵר (ב"ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יג): בֵּלְהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא וְכוּ', כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ'; כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ', הַיְנוּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל־שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג **אַךְ** רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו, (בראשית לג): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת (שם לו): אַלּוּפֵי עֵשָׂו; וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל־כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ. וְעַל־כֵּן (תהלים י): כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד, וּמִסְעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתֵהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו – כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קב:), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ־חַיִּים בְּאַפָּיו; אַךְ הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ"ב, ה"א) אֶרֶךְ־אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגֶבֶי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַךְ לַסּוֹף גֶּבֶי דִּילֵהּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סֹעֲרָה (ישעיה נד), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל; אַךְ הַדָּבוּק בַּצַּדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה:

ד **וְעַל־כֵּן:** וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי טז) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נח:): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הָעָוֹן. וְהוּא מִגֹּדֶל רַחֲמָנוּת וַחֲנִינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחֲסָרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות לד): ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ־אַפַּיִם. אֶרֶךְ־אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ. וְהַיְנוּ: נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: נוֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ־הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע כַּנַּ"ל:

ה **וְהִנֵּה** כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרְשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל־כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם

לאחר שנתבאר שעל ידי האנחה האדם ממשיך לעצמו 'רוח חיים' מהצדיק, ועל ידי זה מתמלאים חסרונותיו, והרשעים מקבלים את בחינת הרוח להשלים חסרונותיהם מצד הקליפה והסטרא אחרא, יתבאר כעת כי מלבד שהצדיק ממלא את חסרונות האדם על ידי שממשיך לו רוח חיים, הוא גם מכפר את עוונותיו.

ד. וְעַל כֵּן נאמר: "חמת מלך מלאכי מוות, **וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה"** (משלי טז) – 'כעסו של הקב"ה הוא חמור כמלאכים הממונים להמית, ואיש חכם יפייס את הקב"ה ויכפר על העוונות'[7]. והטעם, **כִּי הַחִסָּרוֹן** שחסר לאדם דברים שהוא צריך, **הוּא מֶחֱמַת עֲוֹנוֹת** שעשה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת נה.): **'אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פט): **"וּפָקַדְתִּי בְּשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם"'. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הֶעָוֹן,** כי העוונות גורמים לחסרון ברוח חיים, כי כל עוון הוא מחסיר לאדם קצת מהרוח חיים דקדושה, וממילא חסרים לאדם דברים שהוא צריך, והצדיק ממשיך לאדם רוח חיים דקדושה, ועל ידי זה הוא מתקן את הפגם של העוון ומכפר אותו, וכיון שנתקן פגם העוון וגם נתמלא לאדם החסרון שהיה לו ברוח חיים, ממילא הוא מקבל את כל הדברים שהיו חסרים לו.

וְדבר זה הוּא מְגֹדֶל רַחֲמָנוּת וַחֲנִינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, המרחם על עם ישראל, **שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ חַיִּים** שהיא רוח פיו של הקב"ה (כמובא לעיל אות א') **אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחֶסְרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת.**

וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שאמר הקב"ה למשה רבינו, כשעלה להר סיני לקבל את הלוחות השניות, לאחר שמשה רבינו שבר את הלוחות הראשונות בחטא העגל (שמות לד): **"ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ אַפַּיִם** ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים, נושא עוון ופשע". ורמוז בפסוק זה כך: מה שנאמר **"אֶרֶךְ אַפַּיִם" הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ** – שהאדם מאריך את רוחו, **בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ** מה שנאמר: **"וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת"**, ורמוז בזה, **כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא 'רַב חֶסֶד'** – ששורשו ממידת החסד, **הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא 'אַדְמוֹנִי',** כמו שנאמר בלידת עשו: "ויצא הראשון אדמוני וגו'" (בראשית כה), שזה מרמז על **תֹּקֶף הַדִּין,** כי הצבע האדום רומז לדין וגבורה, היפך מידת החסד, והסטרא אחרא שהיא הקליפה משתלשלת ממידת הגבורה ומשם יניקתה. **וְהַיְנוּ** מה שנאמר: **"וֶאֱמֶת", כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת** (מלאכי ב): **"תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ". וְהַיְנוּ** מה שנאמר אחר כך: **"נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים"**, ורמוז בזה, כי **'לָאֲלָפִים' זֶה בְּחִינַת 'אַלּוּפֵי עֵשָׂו'**, שתרגומו: **'רַבְרְבֵי עֵשָׂו'**, שרומז על כך **שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: "נֹצֵר חֶסֶד" - שֶׁ'חֶסֶד'** שהוא **בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר** – שומר **וּמַמְתִּיק** את **בְּחִינַת 'אַלּוּפֵי עֵשָׂו', 'רַבְרְבֵי עֵשָׂו'**, דהיינו ששומר את הקליפה שלא תינק מהקדושה, ועל ידי זה הוא ממתיק את מידת הדין לרחמים, כי כשאדם יש לו חסרון זהו בגלל העוונות שעשה שגורמים לו לחסרון ברוח חיים, ועל ידי הפגם והחסרון הזה שיש ברוח חיים יש לרב דקליפה כח לינוק מהקדושה, וכשהצדיק ממשיך לאדם רוח חיים ומשלים את חסרונו שוב אין לרב דקליפה כח לינוק מהקדושה[8], **וְעַל כֵּן** על ידי זה **"נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע", כִּי עַל יְדֵי רוּחַ הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל יְדֵי אֲנָחָה - עַל יְדֵי זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: "וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה"** כַּנַּ"ל, **וְזֶהוּ: "נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע"** כַּנַּ"ל. ונמצא לפי זה, שכל בחינת השלוש עשרה מידות, שענינם הוא לעורר את מידת החסד והרחמים, שהקב"ה יכפר לנו על חטאינו וייטיב עמנו, פעולתם היא להשפיע עלינו את הרוח חיים הנמשכת מהתורה על ידי הצדיק ועל ידי זה מתמלאים חסרונותינו ומתכפרים עוונותינו ואנו נושעים מצרותינו.

מקורות והערות

ובפרט עתה ששכיח זאת המעשה הרבה בין העשירים שעל פי רוב נשארים בעלי חובות ואפילו מי שאינו בעל חוב חסר לו הרבה לפי ריבוי הוצאותיו שמנהיג ביתו בכל פעם בגדולות יותר עד שאין מספיק לו כל מה שמרויח, וראשו כבד עליו בכל פעם מרבוי החסרונות שלו שנדמה לו שחסר לו מההכרחיות שלו כפי מה שמנהיג עצמו ואת ביתו, וכל זה נראה בחוש למי שבקי קצת בהנהגת העולם שאינם מסתכלים על התכלית באמת לאמיתו ואינם מתקרבים לצדיקי אמת".

7 רש"י שם. 8 פרפראות לחכמה.

הָרוּחַ־חַיִּים, נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם; וְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם יִהְיֶה גַּם־כֵּן בִּבְחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): תְּשַׁלַּח רוּחֲךָ יִבָּרֵאוּן וּתְחַדֵּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה; וְהוּא גַּם־כֵּן חִיּוּת הָאָדָם, כִּי חִיּוּת הָאָדָם הוּא הַנְּשִׁימָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; וּכְתִיב (שם ז): כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: אִם תֶּחְסַר הַנְּשִׁימָה – תֶּחְסַר הַחַיִּים. נִמְצָא כִּי עִקַּר חִיּוּת כָּל הַדְּבָרִים הוּא בִּבְחִינַת רוּחַ, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה דָּבָר, עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא בִּבְחִינַת הַחִיּוּת שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל אוֹתוֹ הַדָּבָר, לַאֲשֶׁר הָרוּחַ הוּא הַמְקַיֵּם הַדָּבָר, וְהָאֲנָחָה הוּא אֲרִיכַת הַנְּשִׁימָה, וְהוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, דְּהַיְנוּ מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ עַל הַחִסָּרוֹן וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, הוּא מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים לְהַחִסָּרוֹן, כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּתְּלְקוּת הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי הָאֲנָחָה מַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן:

ב **אַךְ** מֵאַיִן מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים, – דַּע, שֶׁעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים מְקַבְּלִין מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עִקַּר רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם – הוּא הַתּוֹרָה, וְהַצַּדִּיקִים דְּבֵקִים בַּתּוֹרָה, וְעַל־כֵּן עִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא אָצְלָם, וּכְשֶׁהוּא מְקַשֵּׁר לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר, כְּשֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ וּמַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּהַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא הַצַּדִּיק (במדבר מז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שֶׁיּוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ נֶגֶד רוּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), כִּי הַצַּדִּיק מַמְשִׁיךְ וּמַשְׁלִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית הַמִּנְשָׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד (ברכות ג:), כִּי כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד הָיָה שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְרוּחַ צָפוֹן שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, הוּא בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם הַנַּ"ל; כִּי רוּחַ צָפוֹן הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ הַצָּפוּן בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, כִּי צָפוֹן חָסֵר (ב"ב כה:), וְהַחִסָּרוֹן הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ; יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ (שם כ); וְעִקַּר הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בַּלֵּב, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יג): בֵּלְהוֹ שַׁיְּפִין מִתְנַהֲגִין בָּתַר לִבָּא כְּמַלְכָּא וְכוּ', כְּמָא דְּאַתְּ אָמַר (יחזקאל א): אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת וְכוּ'; כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְהַחִסָּרוֹן הוּא הִסְתַּלְּקוּת הָרוּחַ, שֶׁמְּקוֹמוֹ בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן נִרְגָּשׁ הַחִסָּרוֹן בַּלֵּב, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, נֶאֱמַר: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ, יְמַלֵּא ה' וְכוּ', הֵינוּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, נִקְרָאִים עַל־שֵׁם צָפוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עַל עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד וְיִתְיָעֲצוּ עַל צְפוּנֶיךָ:

ג **אַךְ** רְשָׁעִים, הַדּוֹבְרִים עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, מֵאַיִן מְקַבְּלִין הֵם הָרוּחַ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן. אַךְ דַּע, שֶׁיֵּשׁ רַב דִּקְלִפָּה, וְהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵשָׂו, (בראשית לג): יֶשׁ לִי רָב; וְהוּא בְּחִינַת (שם לו): אַלּוּפֵי עֵשָׂו; וּכְמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: רַבְרְבֵי עֵשָׂו, בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, וּמֵהֶם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ, וְהוּא בְּחִינַת רוּחַ הַטֻּמְאָה, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מז): הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִיר; וְעַל־כֵּן הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל וְתַקִּיף לְפִי שָׁעָה, כְּמוֹ רוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ. וְעַל־כֵּן (תהלים י): כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם – יָפִיחַ דַּיְקָא, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם עַל־יְדֵי בְּחִינַת רוּחַ פִּיו, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, אַךְ שֶׁאֵין לוֹ קִיּוּם כְּלָל, וְלַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד, וּמִסְעֵר גּוּפָהּ וְנִשְׁמָתֵהּ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): וּמְשַׁלֵּם לְשׂוֹנְאָיו אֶל פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ. וּמְשַׁלֵּם – לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֲרִיכַת הָרוּחַ. וְזֶהוּ: אֶל פָּנָיו – כִּי פָּנָיו הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): הַכָּרַת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם – זֶה הַחֹטֶם (יבמות קב:), שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים; כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ־חַיִּים בְּאַפָּיו; אַךְ הוּא לְהַאֲבִידוֹ, כִּי אַף שֶׁהוּא גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, לַסּוֹף נֶאֱבָד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת (ירושלמי תענית פ"ב, ה"א) אֶרֶךְ־אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, כִּי הָרוּחַ הַנִּשִׁימָה הוּא בִּבְחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, וְהַיְנוּ מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגֶבֶי דִּילֵהּ, כִּי אַף שֶׁלְּפִי שָׁעָה הָרוּחַ גָּדוֹל וְתַקִּיף, בְּחִינַת מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ, אַךְ לַסּוֹף גֶּבֶי דִּילֵהּ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרָאִים יִשְׂרָאֵל עֲנִיָּה סוֹעֲרָה (ישעיה נד), כִּי הֵם עַכְשָׁו תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה הַנַּ"ל; אַךְ הַדָּבוּק בַּצַּדִּיקִים מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, מֵהַצַּדִּיק וְהָרַב דִּקְדֻשָּׁה:

ד **וְעַל־כֵּן:** וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה (משלי טז) – כִּי הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת נח:): אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, הַמַּמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים וּמַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, מְכַפֵּר הָעָוֹן. וְהוּא מִגֹּדֶל רַחֲמָנוּת וְחַנִּינוּת מֵהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּמְצֵם עַצְמוֹ לִהְיוֹת הָרוּחַ־חַיִּים אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם יְקַבְּלוּ הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה, וְהֵם מַמְשִׁיכִין רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחֲסָרוֹנוֹת, וּבָזֶה מְכַפְּרִין הָעֲוֹנוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (שמות לד): ה' ה', אֵל רַחוּם וְחַנּוּן, אֶרֶךְ־אַפַּיִם. אֶרֶךְ־אַפַּיִם הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, שֶׁהוּא מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ, בְּחִינַת אֲנָחָה עַל הַחִסָּרוֹן, וְהַיְנוּ: וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁמְּקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַצַּדִּיק רַב דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא רַב חֶסֶד, הֶפֶךְ עֵשָׂו רַב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, תֹּקֶף הַדִּין. וְהַיְנוּ: וֶאֱמֶת, כִּי הַצַּדִּיק מְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת (מלאכי ב): תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ. וְהַיְנוּ: נוֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים – לָאֲלָפִים זֶה בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם רַב דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ: נוֹצֵר חֶסֶד – שֶׁחֶסֶד בְּחִינַת הָרַב דִּקְדֻשָּׁה, נוֹצֵר וּמַמְתִּיק בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, וְעַל־כֵּן נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע, כִּי עַל־יְדֵי רוּחַ־הַחַיִּים, שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, שֶׁמַּמְשִׁיכִין מֵהַצַּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָחָה – עַל־יְדֵי־זֶה נִתְכַּפְּרִין הָעֲוֹנוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: נוֹשֵׂא עָוֹן וָפָשַׁע כַּנַּ"ל:

ה **וְהִנֵּה** כְּשֶׁמִּתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ־הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן, שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ. אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרָשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל־כֵּן: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם

לאחר שנתבאר שעל ידי האנחה האדם ממשיך לעצמו 'רוח חיים' מהצדיק, ועל ידי זה מתמלאים חסרונותיו, והרשעים מקבלים את בחינת הרוח להשלים חסרונותיהם מצד הקליפה והסטרא אחרא, יתבאר כעת כי יש צורך להכניע את הרשעים המקבלים את רוחם מהקליפה, ויתבאר מי יכול להכניעם.

ה. **וְהִנֵּה כְּשֶׁהאדם מִתְאַנֵּחַ, מַמְשִׁיךְ רוּחַ הַחַיִּים אֶל הַחִסָּרוֹן**, דהיינו **שֶׁמִּתְאַנֵּחַ עָלָיו וּמַשְׁלִים אוֹתוֹ**, על ידי שממשיך רוח חיים מהצדיק. אך יש רשעים שמקבלים את רוח הטומאה מהרב דקליפה, ורוחם היא רוח סערה שכוחה גדול בשעתה, ולכן אף שיש לצדיק ולמקורבים אליו רוח חיים דקדושה, מכל מקום רוח סערה זו מונעת מהם להשלים את חסרונותיהם על ידי הרוח חיים, וככל שהיא מתגברת יותר כך היא מונעת אותם יותר מלהשלים את חסרונותיהם, ועל ידי זה יש בכוחו של הרשע לגרום צרות לצדיק ולמקורבים אליו, ולכן יש צורך להתגרות ברשעים ולהכניע אותם[9]. **אַךְ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, כִּי כְּשֶׁמִּתְגָּרֶה בְּהָרָשָׁע, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ, וּמַמְשִׁיךְ הָרוּחַ מֵהָרַב שֶׁלּוֹ דִּקְלִפָּה, וְהָרוּחַ שֶׁלּוֹ גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, וְעַל כֵּן: "כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם" כַּנַּ"ל** – שהוא יכול לנצח בקלות את מתנגדיו, **וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ**

מקורות והערות

9 מי הנחל. וכן משמע בחיי מוהר"ן (סי' ד') שמובא שם, שכשאמר רבינו ז"ל את התורה הזאת אז היה רשע מפורסם בנעמרוב שהיו לאנשי שלומינו יסורים ממנו, וסיפרו לפניו ז"ל, ואחר חנוכה, אחר שאמר התורה הנ"ל בשבת חנוכה, היה להרשע הנ"ל מפלה גדולה, גם אז אמר הלצה: כשתסעו וישאלו אתכם מה פעלתם, תאמרו רוח, והאמת הוא כן שפעלנו רוח חיים להשלים כל החסרונות. ועיין עוד בביאור הליקוטים מה שפירש בזה.

– למי שמתגרה בו, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא, כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת מה שנאמר (משלי יב): "לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן" – 'לא תארע לצדיק שום עבירה אפילו בשוגג'[1], דְּהַיְנוּ צדיק כזה שֶׁכְּבָר גֵּרַשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ שוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, כי ביטל לגמרי את כל הכח המושך לרע שבקרבו, ואז הוא יכול להתגרות ברשעים, וכמו שיתבאר כעת טעם הדבר.

וּבִיאוּר הָעִנְיָן - כִּי יֵשׁ אַרְבַּע יְסוֹדוֹת: 'אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר'. וּלְמַעְלָה בְּשָׁרְשָׁם הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי"ה, ומהם משתלשלים בחינות 'אש רוח מים עפר', וּלְמַטָּה לאחר שהשתלשלו ל'אש רוח מים עפר' הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וארבע יסודות אלו הם מרכיבים את האדם, וכיון שהם מעורבים טוב ורע, לכן יש לארבע יסודות אלו משיכה לרע, דהיינו שהאש מביאה גאווה, והרוח מביאה לשון הרע ודברים בטלים, והמים מביאים תאוות, והעפר מביא עצבות ועצלות (משנת חסידים מסכת עשיה גופנית פ"א, מובא לעיל סימן ד' אות ח'), ויש לארבע יסודות אלו גם משיכה לטוב, לנצל את ארבעת היסודות לקדושה, כגון את האש לעזות דקדושה וכדומה. וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרָע מִן הַטּוֹב שבגופו לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ בגופו שוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, ואז הוא בטוח שלא יארע לו שום מכשול עבירה, כי ביטל לגמרי את כל הכח המושך לרע שבקרבו, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים.

וּבִיאוּר הָעִנְיָן - כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צָנוּר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים את הַחִסָּרוֹן שיש לו, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר הרשע על ידי מעשיו הרעים, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הרשע את הָרוּחַ חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹנוֹ, כי ה'רוח חיים' דקדושה שמחיה את העולם משתלשל מארבע אותיות הוי"ה המשתלשלים לבסוף לארבע יסודות 'אש רוח מים עפר', ודרך החלק הטוב שבארבע היסודות מגיע הרוח חיים לעולם, וכנגד זה יש רב דקליפה, שיש לו רוח סערה, רוח הטומאה, והוא השורש של הרע שבארבע יסודות, ודרך החלק הרע שבארבע יסודות מגיע רוח הטומאה לעולם, ולכן הרשע על ידי שממשיך ומגביר את המידה רעה מהארבע יסודות, משם הוא מקבל את בחינת הרוח שנמשכת דרך החלק הרע שבארבע יסודות[2]. וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֻכְרָח לִירֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ, וּלְקַלְקֵל הַצִּנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, ואז לא יהיה לרשע חיות ויתבטל כל כוחו, וְעַל כֵּן מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שוּם רָע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק, בְּעֵת שֶׁיּוֹרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרָע שוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ. (וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ שֶׁיּוֹרֵד לְהַכְנִיעָהּ אֵין לוֹ שוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, שידבק בו משהו קטן מהמידה הרעה ההיא, רַק מַה שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית יג): "וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם", שאברם ירד למצרים כדי להכניע את כח הרע שלהם ולהוציא מהם את ניצוצות הקדושה, ואחר כך עלה משם בלא שיהיה לרע שום אחיזה בו[3]).

וְזֶהוּ מה שנאמר על הקב"ה: "מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ" (תהלים קמז), ורמוז בזה, כי הראשי תיבות של ארבע מילים אלו הם אותם אותיות של רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, וַאֲזַי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ"ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרָע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: 'אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר', והארבע יסודות הם מתוקנים ושלמים, אֲזַי הוּא: "מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַדֵּי אָרֶץ" כַּנַּ"ל, כי הוא שובר ומקלקל את הצינור שמשם מקבל הרשע את הרוח שלו שהיא חיותו, ואז ממילא הרשע כלה ונאבד.

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] פרפראות לחכמה. [3] עיין זוהר לך לך דף פב:, ובספר הליקוטים להאריז"ל פרשת לך לך.

כַּנַּ"ל, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת (משלי יב): לֹא יְאֻנֶּה לְצַדִּיק כָּל אָוֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ שׁוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה:

וְהָעִנְיָן – כִּי יֵשׁ ד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וּלְמַעְלָה בְּשֶׁרְשָׁם הֵם ד' אוֹתִיּוֹת הוי"ה, וּלְמַטָּה הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרַע מִן הַטּוֹב לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים:

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צִנּוֹר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹנוֹ, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֵכְרָח לִירֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ וּלְקַלְקֵל הַצִּנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְעַל־כֵּן מֵכְרָח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם רָע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁיּוֹרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרַע שׁוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ. (וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁיּוֹרֵד לְהַכְנִיעָה, אֵין לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַה שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית יג): וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם). וְזֶהוּ: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** (תהלים קמז), רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, וַאֲזַי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ"ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרַע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, אַזַי הוּא: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** כַּנַּ"ל; מַה שֶׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת־רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): וְהָכְתִיב (תהלים לז) אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים, מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: הֵיָּרֵא מַעֲבָרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ – שֶׁבְּיָדוֹ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לִבְחִינַת: לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (חבקוק א): תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ עא): צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלֵעַ. בּוֹלֵעַ דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ מַמָּשׁ בַּאֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ; אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלֵעַ, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֵשֶׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ"ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְעַל־כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַגְּלוּיִים אֵלָּיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי זֶה הַצַּדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצִּנּוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם, וּלְשַׁבְּרָם וּלְבַטְּלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ו **וְלָבוֹא** לְזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה; וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה, הוּא מְעֹרָב טוֹב וָרָע, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, וְהוּא בִּבְחִינַת (משלי יא): וְדוֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ; עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק־הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ', דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים, אַזַי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע. אַךְ לִזְכּוֹת לְזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל:

ז **וְהָעִנְיָן**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יד, דף כט:): גַּן – דָּא אוֹרַיְתָא, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן; וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַמְעַיְּנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבְיָאוּ בַּגָּן. וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים, הוּא מִמַּעְיָן, דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): מַעְיָן גַּנִּים. וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יואל ד): וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא, הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה:

וְהוּא בְּחִינַת מַבִּיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ"ל. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אָצְלוֹ אָמוֹן – אֻמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא – זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה; כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מַעְיַן גַּנִּים, שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג): תּוֹחֶלֶת מְמַשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב. מַאי תַּקָּנְתֵּהּ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה בְּקָשָׁתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל:

מַה שֶּׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, ועשה כל ימיו רק מצוות ומעשים טובים, **אַף עַל פִּי כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל,** כי יש לו עדיין בקרבו בכח את הרע שבארבע יסודות, ולכן הרוח סערה הנמשכת דרך הרע שבארבע יסודות יש לה אחיזה בו.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): ׳אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר ״עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם״ וכו׳, ואם לחשך (לחש לך) אדם לומר, **וְהָכְתִיב** — והרי כתוב **״אַל תִּתְחַר בִּמְרֵעִים״** (תהלים לז) — אל תתגרה ברשעים, **מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן,** אלא ״אל תתחר במרעים״ להיות כמרעים׳. **וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י** על מה שאמרו ׳מי שליבו נוקפו אומר כן׳ שזהו: **׳הַיְרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ׳** — ודייק רש"י לומר **׳שֶׁבְּיָדוֹ׳ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לִבְחִינַת: ״לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן״, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ מה שאמר הנביא בתפילה לה׳: ״למה תביט בוגדים, **תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ״** (חבקוק א), **וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** בהמשך הגמרא בברכות המובאת לעיל, שמותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, מקשה שם הגמרא: ׳איני והאמר רבי יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו, שנאמר ״יחילו דרכיו בכל עת״, ולא עוד אלא שזוכה בדין, שנאמר ״מרום משפטיך מנגדו״, ולא עוד אלא שרואה בצריו, שנאמר ״כל צורריו יפיח בהם״, (מתרצת הגמרא) לא קשיא הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא (בעניני העולם הזה אסור להתגרות בו, ובענינים רוחניים מותר), ואיבעית אימא (תירוץ נוסף), הא והא במילי דשמיא, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו (שכשדרכיו מצליחים ויש לו שלטון וגבורה אסור להתגרות בו, וכשאין לו שלטון וגבורה מותר), ואיבעית אימא הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור, דאמר רב הונא, מאי דכתיב ״למה תביט בוגדים, תחריש בבלע רשע צדיק ממנו״, וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב ״ה׳ לא יעזבנו בידו״, וכתיב ״לא יאונה לצדיק כל און״, אלא **צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלֵעַ,** צדיק גמור אינו בולע׳. ונקטה הגמרא את הלשון **׳בּוֹלֵעַ׳ דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ מַמָּשׁ בַּאֲרִיכַת הָרוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ,** ויכול לבלוע את כל מתנגדיו, כי עדיין יש בצדיק זה שאינו צדיק גמור רע בכח, ולכן אם ירצה להכניע את המידה הרעה של הרשע יוכל הרע לשלוט בו ולהזיק לו, **אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלֵעַ, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ"ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת,** ואין לרע שום תפיסה בו, והוא יכול להכניע את הצינור של הרשע שמקבל משם את רוח הטומאה, **וְעַל כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַנִּלְוִים אֵלָיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים,** כי גם אלו שמקושרים לצדיק גמור יכולים להתגרות ברשעים, כי כח הצדיק מגין עליהם שהרוח של הרשע לא תזיק להם[4], וזהו דוקא כשמקושרים אליו בשלימות בקשר אמיתי של אהבה כראוי[5]. **כִּי זֶה הַצַּדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצְּנוּרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם וּלְשַׁבְּרָם וּלְבַטְּלָם, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא ״מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ״, כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר שהמקושר לצדיק מקבל רוח חיים מהצדיק, והרשעים מקבלים את רוח הטומאה מהרב דקליפה, ונתבאר כי יש צורך להכניע את הרשעים המקבלים את רוחם מהקליפה, ורק מי שהפריש וביטל לגמרי את הרע שבגופו מהטוב יכול להכניעם, יתבאר כעת כיצד ניתן לזכות להפריש ולבטל את הרע מהטוב.

ו. וְלָבוֹא לָזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרָע שבארבע יסודות של הגוף **מֵהַטּוֹב** שבהם, **הוּא עַל יְדֵי** לימוד **הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לָלוּן**

מקורות והערות

4 ליקוטי הלכות (הל׳ חנוכה הל׳ ב׳). 5 ביאור הליקוטים.

כַּנַּ"ל, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת (משלי יב): לֹא יְאֻנֶּה לְצַדִּיק כָּל אָוֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ שׁוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה:

וְהָעִנְיָן – כִּי יֵשׁ ד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וּלְמַעְלָה בְּשֶׁרְשָׁם הֵם ד' אוֹתִיּוֹת הוי"ה, וּלְמַטָּה הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרַע מִן הַטּוֹב לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים:

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צִנּוֹר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹנוֹ, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֵכְרָח לֵירֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ וּלְקַלְקֵל הַצִّנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְעַל־כֵּן מֵכְרָח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם רָע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁיּוֹרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרַע שׁוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ. (וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁיּוֹרֵד לְהַכְנִיעָהּ, אֵין לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַה שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית יג): וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם). וְזֶהוּ: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** (תהלים קמז), **רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, וַאֲזַי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ"ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרַע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, אַזַי הוּא: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** כַּנַּ"ל; מַה שֶׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת־רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): וְהָכְתִיב (תהלים לז) אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים, מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: הֵיָּרֵא מַעֲבָרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ – שֶׁבְּיָדוֹ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לִבְחִינַת: לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (חבקוק א): תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ עא): צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלֵעַ. בּוֹלֵעַ דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלֵעַ אוֹתוֹ מִמָּשׁ בַּאֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ; אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלֵעַ, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ"ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְעַל־כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַגְّלוּיִים אֵלָּיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי זֶה הַצַّדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצִּנּוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם, וּלְשַׁבְּרָם וּלְבַטְּלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ו **וְלָבוֹא** לְזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה; וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה, הוּא מְעֹרָב טוֹב וָרָע, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, וְהוּא בִּבְחִינַת (משלי יא): וְדוֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ; עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק־הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ', דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים, אַזַי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע. אַךְ לִזְכּוֹת לְזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל:

ז **וְהָעִנְיָן**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יד, דף כט:): גַּן – דָּא אוֹרַיְתָא, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן; וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַמְעַיְּנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבְיָאוּ בַּגָּן. וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים, הוּא מִמַּעְיָן, דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): מַעְיָן גַּנִּים. וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יואל ד): וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא, הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה:

וְהוּא בְּחִינַת מַבִּיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ"ל. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אָצְלוֹ אָמוֹן – אֻמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא – זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה; כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מַעְיַן גַּנִּים, שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג): תּוֹחֶלֶת מְמַשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב. מַאי תַּקָּנְתֵּהּ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה בְּקָשָׁתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל:

לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים המכריעים את המחלוקות שבגמרא ופוסקים את ההלכה כיצד לנהוג, ולהתעמק בזה עד שתתברר לו ההלכה כראוי. והטעם, **כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרָע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה הוּא מְעָרָב טוֹב וָרַע, וְעַל כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב** שבגופו, כי כל קיום הרע שבארבע יסודות הוא על ידי שיונק מהקדושה, וכיון שהרוח חיים נמצא בתורה (כמובא לעיל אות ב), לכן גם רוח הטומאה שהוא שורש הרע שבארבע יסודות יונק מהתורה, ויניקתו היא על ידי שיש בתורה אזהרות על הרע כדי להורות לאדם להתרחק ממנו, אך כל זמן שלא נתבררה ההלכה עדיין אפשר לטעות ולומר על פי התורה על רע שהוא טוב ועל הטוב שהוא רע חס ושלום, ומזה יונק הרע שבארבע היסודות שבגופו, אבל כשמברר את ההלכה כראוי שוב אין לרע שבגופו יניקה מהתורה, וממילא בטל כח הרע שבגופו[6]. **וְכשעדיין לא בירר את ההלכה כראוי הוּא בִּבְחִינַת** מה **שנאמר** (משלי יא): **"וְדֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ"** – 'מי שחפץ להרע לבני אדם, לבסוף הרעה ההיא תבוא עליו'[7]. ורמוז בזה כי על ידי שאינו מברר את הרע מהטוב בלימודו הרי הוא 'דורש רעה', כי הוא מבקש גם את הרע, כי מעורב בלימודו גם רע, ואז יש לרוח הטומאה, שהוא שורש הרע שבארבע יסודות, כח לינוק מהתורה, וגם אז אינו יכול לברר את הרע שבגופו מהטוב, וממילא אינו יכול להתגרות ברשעים ולבטל את הרוח שלהם, והם יכולים לגרום לו רעות[8]. **עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ', דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים** המבררים כל דבר האם הוא מותר או אסור, **אֲזַי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע**, ואז יש בכוחו להתגרות ברשעים.

אַךְ לִזְכּוֹת לְזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה – להתעמק ולברר את ההלכה כראוי, לדעת לכוון לאמת האם הדבר אסור או מותר, **הוּא עַל יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל** הזה לברר את ההלכה לאמיתה, וכמו שיתבאר כעת.

ז. וְבִיאוּר הָעִנְיָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יד, דף כט:): **'גַּן - דָּא אוֹרַיְתָא'** – זהו התורה, דהיינו ספירת ה'מלכות' שהיא בחינת התורה שבעל פה, **כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן**, כי היא מגדלת את נשמות ישראל, היוצאות מספירת ה'יסוד' וניתנות ל'מלכות' ובה הם נגדלות ונשלמות בבחינת 'עיבור', **וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַמְעַיְּנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת 'עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבִיאוּ בַּגָּן'** – עשבים ודשאים הגדלים בגן, דהיינו שהתורה מגדלת ומרוממת את נשמות ישראל הלומדים אותה, ומפרישה את הרע שבהם מהטוב. **וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים** הנשמות הללו, דהיינו מהיכן מקבלת ספירת ה'מלכות' את השפע כדי לגדל את נשמות ישראל, מובא בתיקוני זוהר שם **שהוּא מִמַּעְיָן**, שהמעיין **דָּא** – זה בחינת ספירת ה'חָכְמָה', שספירת ה'חכמה' משפיעה את השפע לספירת ה'מלכות', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ד): **"מַעְיַן גַּנִּים"**, ורמוז בזה שהמעיין הוא משקה את הגן. **וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל**, דהיינו על ידי מה מקבלת ספירת ה'מלכות' את השפע מספירת ה'חכמה', **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין לעתיד לבוא (יואל ד): **"וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא** והשקה את נחל השיטים", **הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו נו): **"כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה** יקרא לכל העמים", שכל העמים יבואו לבית המקדש להתפלל לה', ומכאן שבית המקדש הוא שורש התפילה, שמשם יצא השפע של התפילה לכל העולם, שעל ידו יוכלו כולם להתפלל כראוי, ומה שנאמר 'ומעיין מבית ה' יצא' היינו שה'מעיין' שהוא השפע של ספירת ה'חכמה' עובר דרך 'בית ה'', דהיינו דרך ספירת ה'בינה', שהיא בחינת התפילה, (כי בינה היא בחינת 'לב', והתפילה היא עבודה שבלב[9]), והיינו שעל ידי התפילה האדם מעורר את ספירת ה'בינה' להעביר את שפע ה'חכמה' אל ה'מלכות' שהיא בחינת התורה, ועל ידי זה יכולות נשמות ישראל להבין את התורה כראוי ולברר את ההלכה באמת, ועל ידי זה האדם מפריש את הרע שבגופו מהטוב, ואז יש בכוחו להתגרות ברשעים[10].

מקורות והערות

6 פרפראות לחכמה. 7 מצודות דוד שם. 8 כן נראה לפרש, ועיין במי הנחל. 9 עיין לקמן בתחילת סימן מ"ח שמשמע שהתפילה היא בחינת 'בינה', ועיין ערכי הכינויים אות ת' שכתב שיש ג' בחינות בתפילה שהיא בחינת 'מלכות', ויש 'תפילה למשה' שהיא הדרגה הגבוהה ביותר, והיא מלכות העליונה של ספירת ה'בינה'. 10 על פי מתוק מדבש שם, בתוספת ביאור. ובביאור הליקוטים כתב לבאר, שעיקר כוונתו על תפילת האדם שהוא מתפלל על אודות התורה בעצמה, שיזכה לברר ההלכה בכל דבר, באופן שידחה ממנו כל הרע,

כַּנַּ"ל, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן לָאו כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת (משלי יב): לֹא יְאֻנֶּה לְצַדִּיק כָּל אָוֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֶאֱרַע לוֹ שׁוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה:

וְהָעִנְיָן – כִּי יֵשׁ ד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וּלְמַעְלָה בְּשֶׁרְשָׁם הֵם ד' אוֹתִיּוֹת הוי"ה, וּלְמַטָּה הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרַע מִן הַטּוֹב לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים:

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צִנּוֹר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹנוֹ, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֵכְרָח לֵירֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ וּלְקַלְקֵל הַצִּנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְעַל־כֵּן מֵכְרָח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם רָע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁיּוֹרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרַע שׁוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ. (וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁיּוֹרֵד לְהַכְנִיעָהּ, אֵין לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַה שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית יג): וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם). וְזֶהוּ: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** (תהלים קמז), **רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, וַאֲזַי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ"ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרַע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, אֲזַי הוּא: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** כַּנַּ"ל; מַה שֶׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת־רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): וְהָכְתִיב (תהלים לז) אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים, מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ – שֶׁבְּיָדוֹ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לִבְחִינַת: לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֶאֱרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (חבקוק א): תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ עא): צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלְעֵי. בּוֹלְעֵי דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלְעֵי אוֹתוֹ מִמָּשׁ בַּאֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ; אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלְעֵי, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֵשֶׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ"ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְעַל־כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַגְּלוּיִים אֵלָּיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי זֶה הַצַּדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצִּנּוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם, וּלְשַׁבְּרָם וּלְבַטְּלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ו **וְלָבוֹא** לְזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה; וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה, הוּא מְעֹרָב טוֹב וָרָע, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, וְהוּא בִּבְחִינַת (משלי יא): וְדוֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ; עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק־הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ', דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים, אֲזַי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע. אַךְ לִזְכּוֹת לְזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל:

ז **וְהָעִנְיָן**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יד, דף כט:): גַּן – דָּא אוֹרַיְתָא, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן; וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַמְעַיְּנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבְיָאוּ בַּגָּן. וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים, הוּא מִמַּעְיָן, דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): מַעְיָן גַּנִּים. וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יואל ד): וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא, הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה:

וְהוּא בְּחִינַת מַבִּיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ"ל. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אָצְלוֹ אָמוֹן – אֻמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא – זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה; כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מַעְיַן גַּנִּים, שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג): תּוֹחֶלֶת מְמַשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב. מַאי תַּקְנְתֵּהּ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, וַאֲזַי נַעֲשֶׂה בְּקָשָׁתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל:

וְהשכל הזה שמגיע מבחינת התפילה אל התורה, **הוּא בְּחִינַת** שמֵבִיא את השכל והחכמה **מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע**, ולכן הוא מתפלל אליו בעת צרה שישנה את הטבע וייטיב עמו, **וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ**, דהיינו בחינת הבריאה קודם שנבראה, שאז היא היתה עדיין בכח, כי היתה מתוכננת כבר, אבל לא יצאה עדיין אל הפועל, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קד): **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, שכל הבריאה היא כלולה בבחינת ה'חכמה', כי שם היתה כל הבריאה מתוכננת עוד לפני שנבראה, **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ"ל**, כי על ידי התפילה שהיא שינוי הטבע האדם מתקשר לבחינה העליונה שקודמת לבריאה, שבחינה זו היא בחינת חידוש העולם, שהקב"ה ברא את העולם ברצונו, והוא גם יכול לשנות אותו ברצונו, ובחינה עליונה זו שקודמת לבריאה היא בחינת ה'חכמה' ששם טמון כל תכנון הבריאה, הנשפעת לספירת ה'בינה', ואז הוא מקבל משפע ה'חכמה' הזה דרך ספירת ה'בינה'. **וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ח): **"וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן"** – ומובא במדרש (ב"ר פ"א) כי 'אמון' הוא מלשון **אֻמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל**, שהתורה היא כעין הפועל שברא את העולם, **כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם**, והקב"ה הסתכל בתורה ולפי זה ברא את העולם, והיינו שספירת ה'חכמה' שבה כלול כל תכנון העולם היא משפיעה שפע לספירת ה'מלכות', ועל ידי ספירת ה'מלכות' שהיא בחינת התורה שבעל פה, נברא העולם. **וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל** האדם **עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בְּתְפִלָּה כַּנַּ"ל**, כמו שנאמר **"וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא" - זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם** – בתפילה **נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ב): "כי ה' יתן חכמה, **מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה"**, ורמוז בפסוק זה, שעל ידי התורה שיוצאת מפיו של הקב"ה מתגלת הדעת והתבונה, **כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה "מַעְיָן גַּנִּים", שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן** שהוא התורה, **וְעַל יְדֵי זֶה אִתְרְבִיאוּ** – גדלים **עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ"ל**, שהם נשמות ישראל, שעל ידי המעיין שהוא ה'חכמה' הנשפע לספירת ה'מלכות' שהיא בחינת התורה, הם מבינים את התורה לעומקה ויודעים לברר את ההלכה לאמיתה, ועל ידי זה הם מבררים את הרע שבגופם מהטוב, ונמצא שהם גדלים ומתרוממים על ידי התורה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): **'הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ** – שמצפה שתעשה בקשתו על ידי שמאריך בתפילה, **בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ'**, כי לבסוף לא תתמלא בקשתו ונמצא שחיכה לחינם, ויש לו כאב לב מכך, **שֶׁנֶּאֱמַר** (משלי יג): **"תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב". מַאי תַּקָּנְתֵּהּ** – מהי תקנתו, **יַעַסֵּק בַּתּוֹרָה**, שעל ידי זה תתמלא בקשתו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם): **"וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה"'. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ** – השפע היורד מלמעלה, **וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל**, ולכן יש לו כאב לב מכך שלא נתמלאה בקשתו, **עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל**, על ידי שלומד תורה, **וַאֲזַי נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ עַל יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל**, כי התורה הוציאה מהכח אל הפועל את תכנית בריאת העולם, וכך יש לה כח להוציא מהכח אל הפועל את השפע שירד לעולם על ידי התפילה.

מקורות והערות

עד שיזכה לקיום התורה, ותפילה כזו היא למעלה מהתורה.

כַּנַּ"ל, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְעַל־כֵּן לָאוּ כָּל אָדָם יָכוֹל לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, אִם לֹא מִי שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר, וְצַדִּיק גָּמוּר הוּא כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת (משלי יב): לֹא יְאֻנֶּה לְצַדִּיק כָּל אָוֶן, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּבָר גֵּרֵשׁ וּבִטֵּל כָּל הָרָע שֶׁלּוֹ, עַד שֶׁבָּטוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ שׁוּם מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה:

וְהָעִנְיָן – כִּי יֵשׁ ד' יְסוֹדוֹת: אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר. וּלְמַעְלָה בְּשֶׁרְשָׁם הֵם ד' אוֹתִיּוֹת הוי"ה, וּלְמַטָּה הֵם מְעֹרָבִים טוֹב וָרָע, וְהַצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁהִבְדִּיל וְהִפְרִישׁ הָרַע מִן הַטּוֹב לְגַמְרֵי, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ שׁוּם רַע מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם כְּלַל הַמִּדּוֹת, כַּיָּדוּעַ, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינָה זוֹ, מֻתָּר לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים:

וְהָעִנְיָן – כִּי כָּל רָשָׁע, הַהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ צִנּוֹר, שֶׁיְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן, וְהַצִּנּוֹר הוּא דֶּרֶךְ הַמִּדָּה רָעָה מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת שֶׁהִמְשִׁיךְ וְהִגְבִּיר, הוּא הַדֶּרֶךְ וְהַצִּנּוֹר שֶׁמְּקַבֵּל דֶּרֶךְ שָׁם הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלּוֹ לְהַשְׁלִים חֶסְרוֹנוֹ, וּכְשֶׁהַצַּדִּיק רוֹצֶה לְהַשְׁפִּילוֹ, הוּא מֵכְרָח לֵירֵד לְהַמִּדָּה רָעָה הַהִיא, שֶׁהִגְבִּיר עָלָיו הָרָשָׁע, לְהַכְנִיעָהּ וּלְקַלְקֵל הַצִّנּוֹר הַהוּא שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁמְּקַבֵּל מִשָּׁם הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְעַל־כֵּן מֵכְרָח שֶׁיִּהְיֶה זֶה הַצַּדִּיק צַדִּיק גָּמוּר, שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם רָע, לְמַעַן לֹא יִהְיֶה כֹּחַ לְהָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁל הָרָשָׁע, לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק, חַס וְשָׁלוֹם, לְהַצַּדִּיק בְּעֵת שֶׁיּוֹרֵד לְהַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע לְקַלְקְלָהּ, כִּי אֵין לְהָרַע שׁוּם תְּפִיסָה וַאֲחִיזָה בְּהַצַּדִּיק גָּמוּר, וְאֵין לוֹ מָקוֹם לֶאֱחֹז בּוֹ. (וְגַם מֵהַמִּדָּה רָעָה בְּעַצְמָהּ, שֶׁיּוֹרֵד לְהַכְנִיעָהּ, אֵין לוֹ שׁוּם תְּפִיסָה, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַה שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכָהּ הוּא לְהַכְנִיעָהּ וּלְהַשְׁפִּילָהּ, בִּבְחִינַת (בראשית יג): וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם). וְזֶהוּ: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** (תהלים קמז), רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, שֶׁהֵם כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהֵם כְּלַל כָּל הַמִּדּוֹת, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרְרָם בְּבֵרוּר גָּמוּר, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שׁוּם אֲחִיזָה מִשּׁוּם רַע שֶׁבְּשׁוּם מִדָּה מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת הַנַּ"ל, וְאַזַּי הוּא צַדִּיק גָּמוּר כַּנַּ"ל. וְאָז דַּיְקָא, כְּשֶׁמַּבְדִּיל הָרַע מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת: **אֵ'שׁ, ר'וּחַ, מַ'יִם, עָ'פָר**, אַזַּי הוּא: **מַ'שְׁפִּיל רְ'שָׁעִים עַ'דֵּי אָ'רֶץ** כַּנַּ"ל; מַה שֶׁאֵין כֵּן צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ גָּמוּר, אַף שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא הִבְדִּיל הָרַע לְגַמְרֵי, וְהָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי יֵשׁ מָקוֹם לְהָרַע לֶאֱחֹז בּוֹ, וְיוּכַל לְהַזִּיק לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, הָאֲרִיכוּת־רוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז:): וְהָכְתִיב (תהלים לז) אַל תִּתְחַר בַּמְּרֵעִים, מִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ אוֹמֵר כֵּן. פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: הֵיָּרֵא מַעֲבָרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ – שֶׁבְּיָדוֹ דַּיְקָא. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹ שׁוּם עֲבֵרָה, רַק שֶׁהוּא יָרֵא עֲדַיִן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ וְכֹחוֹ לַעֲשׂוֹת, כִּי הָרַע עֲדַיִן בְּכֹחַ, כִּי לֹא זָכָה עֲדַיִן לִבְחִינַת: לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן, וְאֵינוֹ בָּטוּחַ עֲדַיִן שֶׁלֹּא יֵאָרַע לוֹ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אָסוּר לוֹ לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (חבקוק א): תַּחֲרִישׁ כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ עא): צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלְעֵי. בּוֹלְעֵי דַּיְקָא, כִּי הוּא בּוֹלְעֵי אוֹתוֹ מִמָּשׁ בַּאֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוּא גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ; אֲבָל צַדִּיק גָּמוּר אֵינוֹ בּוֹלְעֵי, כִּי אֵין לִבּוֹ נוֹקְפוֹ מֵחֲשַׁשׁ מִכְשׁוֹל עֲבֵרָה כַּנַּ"ל, כִּי כְּבָר בִּטֵּל הָרַע לְגַמְרֵי מִכָּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל כָּל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְעַל־כֵּן זֶה הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכָל הַגְּלוּיִים אֵלָּיו מֻתָּרִים לְהִתְגָּרוֹת בָּרְשָׁעִים, כִּי זֶה הַצַّדִּיק יָכוֹל לֵירֵד לְתוֹךְ כָּל הַצִּנּוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהִגְבִּירוּ עַל עַצְמָם, וּלְשַׁבְּרָם וּלְבַטְּלָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ו **וְלָבוֹא** לְזֶה, לְהַפְרִישׁ וּלְהַבְדִּיל וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה; וְלִמּוּד הַתּוֹרָה יִהְיֶה לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסְקִים, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה אֲחִיזַת הַטּוֹב וְהָרַע, שֶׁנֶּאֱחָזִין מִבְּחִינַת אִסּוּר וְהֶתֵּר, טָמֵא וְטָהוֹר, כָּשֵׁר וּפָסוּל, שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵר הַהֲלָכָה, הוּא מְעֹרָב טוֹב וָרָע, וְעַל־כֵּן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ וּלְבַטֵּל הָרַע מֵהַטּוֹב, וְהוּא בִּבְחִינַת (משלי יא): וְדוֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ; עַד אֲשֶׁר הוּא מְעַיֵּן וּמְבָרֵר הַפְּסַק־הֲלָכָה, וּמְבָרֵר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר וְכוּ', דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי לִמּוּד פּוֹסְקִים, אַזַּי מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע. אַךְ לִזְכּוֹת לְזֶה הַשֵּׂכֶל, שֶׁיּוּכַל לָלוּן לְעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה, הוּא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַשֵּׂכֶל:

ז **וְהָעִנְיָן**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון יד, דף כט:): גַּן – דָּא אוֹרַיְתָא, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת גַּן; וְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַמְעַיְּנִים וּמְבִינִים בְּהַתּוֹרָה, הֵם בְּחִינַת עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין דְּאִתְרְבְיָאוּ בַּגָּן. וּמֵאַיִן הֵם גְּדֵלִים, הוּא מִמַּעְיָן, דָּא חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ד): מַעְיָן גַּנִּים. וּמֵהֵיכָן מְקַבְּלִין הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמַּעְיָן, הוּא מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יואל ד): וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא, הוּא הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה:

וְהוּא בְּחִינַת מַבִּיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כִּי תְּפִלָּה הוּא שֶׁמַּאֲמִין שֶׁיֵּשׁ מְחַדֵּשׁ, אֲשֶׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹנוֹ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע, וְהוּא בְּחִינוֹת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא מַעְיַן הַחָכְמָה כַּנַּ"ל. וְהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אָצְלוֹ אָמוֹן – אֻמָּן, לְשׁוֹן פּוֹעֵל, כִּי בְּהַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל אֵיזֶה דָּבָר, הוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, וְהוּא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּכֹחַ, וְהוּא בְּחִינַת הִתְעוֹרְרוּת הַחָכְמָה, שֶׁהוּא בִּתְפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא – זֶה הַתְּפִלָּה, כִּי שָׁם נִתְעוֹרֵר הַחָכְמָה כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמַּעְיָן, הוּא הַחָכְמָה, אֶל הַתּוֹרָה, וְשָׁם יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה; כִּי בְּהַתּוֹרָה הוּא הִתְגַּלּוּת הַחָכְמָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה מַעְיַן גַּנִּים, שֶׁהַמַּעְיָן מַשְׁקֶה הַגָּן, וְעַל־יְדֵי־זֶה אִתְרְבְיָאוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לב:): הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב וְכוּ', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יג): תּוֹחֶלֶת מְמַשֶּׁכֶת מַחֲלָה לֵב. מַאי תַּקְנְתֵּהּ, יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָּאָה. זֶהוּ שֶׁאָמַרְנוּ, כִּי בְּהַתְּפִלָּה עֲדַיִן הוּא בְּכֹחַ, וְאֵינוֹ יוֹצֵא אֶל הַפֹּעַל, עַד שֶׁבָּא אֶל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת בְּרִיאָה בְּפֹעַל, וְאַזַּי נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל:

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב (בראשית ב): **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. עֵדֶן הוּא**
בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כִּי עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה מְשַׁנֶּה הַטֶּבַע כַּנַּ"ל [שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כִּי לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע אֵין לָנוּ שוּם תְּפִיסָא]. וְהַיְנוּ: **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן** – הַיְנוּ מֵהַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא; **לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן** – הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, מַעְיָן גַּנִּים. וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ מַעְיָן הַחָכְמָה מֵהַתְּפִלָּה אֶל הַגָּן, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, אֲזַי אִתְרַבְּיוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר, שֶׁגְּדֵלִים בְּהַגָּן וּמְבִינִים וּמַשְׂכִּילִים בְּהַתּוֹרָה, וַאֲזַי זוֹכֶה לָלוּן בְּעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לְבָרֵר הַדִּין: הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר, הַטָּהוֹר וְכוּ', וּבָזֶה מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: וּמִשָּׁם יִפָּרֵד – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָד הָרַע מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְלֹא נִשְׁאָר רַק הַטּוֹב, וַאֲזַי: **וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים** – הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי"ה, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַטּוֹב שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶהוּ** בְּחִינוֹת אַרְבַּע צִיצִית, כִּי אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה': מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים, הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין אֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם מֵהָרֵב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן שֵׂעָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ח): וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי; כִּי עַל־יְדֵם נִכְנָע עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְסִדֵּר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (כמו שאמרו רז"ל ראש־השנה יז:), כִּי הַשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחִינוֹת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת טַלִּית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחִינוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כַּנַּ"ל, וְהַיְנוּ טַלִּית לָבָן, הָפֵךְ בְּחִינוֹת רוּחַ דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר (בראשית כה), וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: כְּטַלִּית – כְּטַלִּית דַּיְקָא, בְּחִינַת טַלִּית דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית אָדֹם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ שֶׁל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, מַכְנִיעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן נִתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּטַלִּית לָבָן דַּיְקָא וְסִדֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת מַקִּיף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינוֹת (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, נִכְנָע טַלִּית דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת הָרוּחַ דִּקְלִפָּה:

וְזֶהוּ (איוב לח): לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה; כִּי עַל־יְדֵי הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה רָאשִׁים הַנַּ"ל, עַל־יָדָם: וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים, בְּחִינַת מַ"שְׁפִּיל רְ"שָׁעִים עַ"דֵי אָ"רֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵ"שׁ, ר"וּחַ, מַ"יִם, עָ"פָר, כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר. אַזְלִי וַחֲזֵיתִינְהוּ, וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ, וְנָגוּ אַפַּרְקִיד. וַהֲוָה זְקִיפָא בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רֵמְחֵהּ, וְלָא נְגַע בֵּהּ. פַּסְקֵי חֲדָא קָרְנָא דִּתְכֵלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְלָא הֲווֹי מִסְתַּגֵּי לָן. אֲמַר לִי: דִּלְמָא שָׁקְלִתְּ מִידֵי מִנַּיְהוּ, דִּגְמִירֵי, דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ. אַזְלִי, אַהֲדְרִתֵּהּ, וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן:**

פֵּרוּשׁ רַשְׁבַּ"ם:
טַיָּעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: אַזְלִי וַחֲזֵיתִינְהוּ וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ. שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִין בְּפָנִים צְהֻבּוֹת כִּשְׁתוּיֵי יַיִן: **אַפַּרְקִיד.** פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה: **וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ.** כְּלוֹמַר, רָאִיתִי שֶׁטַּיָּעָא הָיָה הוֹלֵךְ תַּחַת בִּרְכֵּי הַמֵּת, רָכוּב עַל הַגָּמָל וְרָמְחוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא נָגַע בֵּהּ בִּבְרִכָּה: שִׁקְלָא חֲדָא קַרְנָא. כְּנַף הַטַּלִּית לְהַרְאוֹתוֹ לַחֲכָמִים, לִלְמֹד מִמֶּנּוּ דִּין צִיצִית, אִי כְּבֵית־שַׁמַּאי אִי כְּבֵית־הִלֵּל, כִּדְלִקַּמָּן: וְלָא הֲוֵי קָא מִסְתַּגֵּי לָן. בְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ רוֹכְבִין לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לַהֲלֹךְ:

תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר – הַיְנוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְהֵם נִקְרָאִין מֵתֵי מִדְּבָר, כִּי מִדְּבָר לֹא הָיְתָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ (יבמות עב.), הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל. וְהָרְשָׁעִים הַלְּלוּ, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְאֵין לָהֶם הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם בְּחַיֵּיהֶם קְרוּאִים מֵתִים, וְהָרְאָה לוֹ מֵהֵיכָן מַגִּיעַ לָהֶם שְׁלֵמוּת הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ: דַּהֲווֹ דָּמוּ כִּמְכַבְּסִמִי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: כִּשְׁתוּיֵי יַיִן, בְּחִינַת עֵשָׂו אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא הָרֵב דִּקְלִפָּה, אֲשֶׁר מִשָּׁם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם לְהַשְׁלִים הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ: וְנָגוּ אַפַּרְקִיד – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה. פְּנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, הַכָּרַת פְּנֵיהֶם וְכוּ', וְהַיְנוּ לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר עוֹלֶה הַצְּלָחָתָם לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם כַּנַּ"ל. **וַהֲוָה גְּבֵהּ בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ** – זֶה מוֹרֶה עַל גֹּדֶל הַהַצְלָחָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, כִּי הָעֵדֶר הַהַצְלָחָה נִקְרָא בִּרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת (ישעיה לה), וּגְבֵהּ בִּרְכֵּהּ הַיְנוּ רוּם הַהַצְלָחָה:

וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ – הַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא טַיָּעָא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל בְּכָל מָקוֹם: סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, וְהַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַבֵּל הָרוּחַ מִדִּקְדֻשָּׁה. וְזֶהוּ סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, עַל־שֵׁם (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; כִּי הַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ כָּל הָאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבֵקִים בּוֹ, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל.

כִּי רָכִיב גַּמְלָא – בְּחִינַת (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; זֶה בְּחִינַת רַב חֶסֶד כַּנַּ"ל. **וּזְקִיף רֵמְחָא** – **רוֹמַח** הוּא בְּחִינַת רוּחַ מֵ"ם, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, כַּנַּ"ל, כְּלוֹמַר,

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב – וזהו שכתוב לענין גן עדן שהיה בו אדם הראשון (בראשית ב): **"וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים"**. ורמוז בזה, כי 'עֵדֶן' **הוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כִּי 'עֵדֶן' עַיִן לֹא רָאָתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות לד:), שלעתיד לבוא יזכו הצדיקים להיות ב'עדן', שזהו מקום גבוה מאוד שאף נביא לא זכה לראותו, ואף אדם הראשון היה ב'גן' ולא ב'עדן', **שֶׁעֵדֶן זֶהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי עַל יְדֵי תְּפִלָּה מְשַׁנֶּה הַטֶּבַע כַּנַּ"ל, [שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'עֵדֶן' עַיִן לֹא רָאָתָה, כִּי לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע אֵין לָנוּ שוּם תְּפִיסָא**, כי אנו נמצאים בתוך הטבע, אם כן עדן מרמז על למעלה מהטבע, שזהו בחינת התפילה]. **וְהַיְנוּ: "וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן" - הַיְנוּ מֵהַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל**, שנהר זה זהו מעיין ה'חכמה' שנמשך על ידי ה'בינה' שהיא בחינת התפילה, כמו שנאמר **"וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא"**, והמשך הפסוק הוא: **"לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן" - הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל**, כמו שנאמר **"מַעְיַן גַּנִּים"**, שהמעיין משקה את הגן. **וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ מַעְיַן הַחָכְמָה מֵהַתְּפִלָּה אֶל הַגָּן, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, אֲזַי אִתְרְבִיאוּ** – גדלים **עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין**, שהם **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר, שֶׁגְּדֵלִים בְּהַגָּן וּמְבִינִים וּמַשְׂכִּילִים בְּהַתּוֹרָה, וַאֲזַי זוֹכֶה לָלוּן בְּעֶמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לְבָרֵר הַדִּין: הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר, הַטָּהוֹר וְכוּ', וּבָזֶה מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרָע** שבגופו כַּנַּ"ל. **וְזֶהוּ** מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"וּמִשָּׁם יִפָּרֵד" - כִּי עַל יְדֵי זֶה נִפְרָד הָרָע מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת** שבגוף **וְלֹא נִשְׁאָר רַק הַטּוֹב, וַאֲזַי: "וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים" - הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי"ה, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַטּוֹב שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ"ל**, כי נשאר בגוף רק הטוב שבארבע יסודות, ששורשו הוא ד' אותיות הוי"ה.

לאחר שנתבאר שהמקושר לצדיק מקבל רוח חיים מהצדיק, והרשעים מקבלים את רוח הטומאה מהרב דקליפה, ונתבאר כי יש צורך להכניע את הרשעים המקבלים את רוחם מהקליפה, ורק מי שהפריש וביטל לגמרי את הרע שבגופו מהטוב יכול להכניעם, ונתבאר שהדרך לזכות להפריש ולבטל את הרע מהטוב הוא על ידי תורה ותפילה, שהתפילה ממשיכה את השכל לתורה, שיוכל לברר את ההלכה לאמיתה, ועל ידי בירור האסור והמותר הוא מברר ומבטל גם את הרע שבגופו, יתבאר כעת כי הציצית היא בחינת הרוח חיים.

ח. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת אַרְבַּע צִיצִית, כִּי אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, שמחיה את העולם, והצדיקים מקבלים אותה מהתורה ומשפיעים אותה למקושרים אליהם, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אמר ליחזקאל שיתנבא על העצמות היבשות שראה (יחזקאל לז): **"כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ"**, ותחיה את ההרוגים הללו, וזהו סימן לעם ישראל שיקומו לתחיה לעתיד לבוא. ורמוז בזה שהרוח חיים שעל ידה תהיה תחיית המתים לעתיד (כמובא לעיל אות א') באה מהבחינה הנקראת 'ארבע רוחות', שזהו בחינת הציצית שיש בה ארבע כנפות, שזהו בחינת ד' אותיות הוי"ה שמהם נמשכת הרוח חיים לארבע יסודות 'דומם צומח חי מדבר', **שֶׁעַל יְדֵי זֶה** – על ידי הציצית שהיא בחינת רוח חיים, **מַכְנִיעִין הָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים, הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין אֲרִיכַת הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם מֵהָרַב דִּקְלִיפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו 'אִישׁ שָׂעִיר' כַּנַּ"ל,** שרוחו היא רוח סערה. **וְעַל כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן 'שֵׂעָר', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בנבואת יחזקאל (שם ח): **"וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִית רֹאשִׁי"** – 'ויקחני בשער ראשי', ורמוז בזה ש'ציצית' הוא בחינת שיער, **כִּי עַל יָדָם נִכְנָע עֵשָׂו 'אִישׁ שָׂעִיר', בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל,** כי 'שעיר' הוא לשון 'שיער'. כי ככל שהצדיקים מגבירים את רוח הקדושה בעולם, כך מתמעטת רוח הטומאה בעולם.

וְזֶה בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאז סִדֵּר לפני משה **שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת,** שכל זמן שישראל חוטאים יעשו כסדר הזה והוא מוחל להם (כמו שאמרו רז"ל ראש השנה יז:), **כִּי הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחִינוֹת הָרוּחַ חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל,** כמבואר לעיל אות ד' שהשלוש עשרה מידות של רחמים משפיעים עלינו רוח חיים להשלים את חסרונותינו ולכפר את עוונותינו,

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב (בראשית ב): **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. עֵדֶן הוּא**

בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כִּי עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה מְשַׁנֶּה הַטֶּבַע כַּנַּ"ל [שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כִּי לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע אֵין לָנוּ שוּם תְּפִיסָא]. וְהַיְנוּ: **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן** – הַיְנוּ מֵהַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא; **לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן** – הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, מַעְיָן גַּנִּים. וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ מַעְיָן הַחָכְמָה מֵהַתְּפִלָּה אֶל הַגָּן, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, אֲזַי אִתְרַבְּיוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר, שֶׁגְּדֵלִים בְּהַגָּן וּמְבִינִים וּמַשְׂכִּילִים בְּהַתּוֹרָה, וַאֲזַי זוֹכֶה לָלוּן בְּעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לְבֵרֵר הַדִּין: הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר, הַטָּהוֹר וְכוּ', וּבָזֶה מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: וּמִשָּׁם יִפָּרֵד – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָד הָרַע מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְלֹא נִשְׁאָר רַק הַטּוֹב, וַאֲזַי: **וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים** – הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי"ה, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַטּוֹב שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶהוּ** בְּחִינוֹת אַרְבַּע צִיצִית, כִּי אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה':

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים, הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין אֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם מֵהָרֵב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן שֵׂעָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ח): וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי; כִּי עַל־יָדָם נִכְנָע עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְסִדֵּר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (כמו שאמרו רז"ל ראש־השנה יז:), כִּי הַשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחִינוֹת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת טַלִּית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחִינוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כַּנַּ"ל, וְהַיְנוּ טַלִּית לָבָן, הָפֵךְ בְּחִינוֹת רוּחַ דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר (בראשית כה), וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: כְּטַלִּית – כְּטַלִּית דַּיְקָא, בְּחִינַת טַלִּית דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית אָדֹם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ שֶׁל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, מַכְנִיעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן נִתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּטַלִּית לָבָן דַּיְקָא וְסִדֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת מַקִּיף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינוֹת (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, נִכְנָע טַלִּית דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת הָרוּחַ דִּקְלִפָּה:

וְזֶהוּ (איוב לח): לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה; כִּי עַל־יְדֵי הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה רָאשִׁים הַנַּ"ל, עַל־יָדָם: וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים, בְּחִינַת מַ"שְׁפִּיל רְ"שָׁעִים עַ"דֵי אָ"רֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵ"שׁ, רוּ"חַ, מַ"יִם, עָ"פָר, כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר. אַזְלִי וַחֲזֵיתִינְהוּ, וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ, וְנָגוּ אַפַּרְקִיד. וַהֲוָה זְקִיפָא בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רֵמְחֵהּ, וְלָא נָגַע בֵּהּ. פַּסְקֵי חֲדָא קַרְנָא דִּתְכֵלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְלָא חֲווֹי מִסְתַּגֵּי לָן. אֲמַר לִי: דִּלְמָא שָׁקְלִתְּ מִידֵי מִנַּיְהוּ, דִּגְמִירֵי, דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ. אַזְלִי, אַהֲדְרִתֵּהּ, וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן:**

פֵּרוּשׁ רַשְׁבַּ"ם:

טַיָּעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: אַזְלִי וַחֲזֵיתִינְהוּ וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ. שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִין בְּפָנִים צְהֻבּוֹת כְּשִׁתּוּיֵי יַיִן: אַפַּרְקִיד. פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה: וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ. כְּלוֹמַר, רְאִיתִי שֶׁטַּיָּעָא הָיָה הוֹלֵךְ תַּחַת בִּרְכֵּי הַמֵּת, רָכוּב עַל הַגָּמָל וְרָמְחוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא נָגַע בֵּהּ בִּבְרִכָּה: שְׁקִלָא חֲדָא קַרְנָא. כְּנַף הַטַּלִּית לְהַרְאוֹתוֹ לַחֲכָמִים, לִלְמֹד מִמֶּנּוּ דִּין צִיצִית, אִי כְּבֵית־שַׁמַּאי אִי כְּבֵית־הִלֵּל, כִּדְלְקַמָּן: וְלָא חֲוֵי קָא מִסְתַּגֵּי לָן. בְּהֵמוֹת שֶׁהָיוּ רוֹכְבִין לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לַהֲלֹךְ:

תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר – הַיְנוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְהֵם נִקְרָאִין מֵתֵי מִדְּבָר, כִּי מִדְּבָר לֹא הָיְתָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ (יבמות עב.), הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל. וְהָרְשָׁעִים הַלְּלוּ, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְאֵין לָהֶם הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם בְּחַיֵּיהֶם קְרוּאִים מֵתִים, וְהָרְאָה לוֹ מֵהֵיכָן מַגִּיעַ לָהֶם שְׁלֵמוּת הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ: **דַּהֲווֹ דָּמוּ כִּמְכַבְּסִמִי** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: כִּשְׁתּוּיֵי יַיִן, בְּחִינַת עֵשָׂו אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא הָרֵב דִּקְלִפָּה, אֲשֶׁר מִשָּׁם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם לְהַשְׁלִים הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ: וְנָגוּ אַפַּרְקִיד – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה. פְּנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, הַכָּרַת פְּנֵיהֶם וְכוּ', וְהַיְנוּ לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר עוֹלֶה הַצְּלָחָתָם לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם כַּנַּ"ל. **וַהֲוָה גְּבֵהּ בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ** – זֶה מוֹרֶה עַל גֹּדֶל הַהַצְלָחָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, כִּי הָעֵדֶר הַהַצְלָחָה נִקְרָא בִּרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת (ישעיה לה), וּגְבֵהּ בִּרְכֵּהּ הַיְנוּ רוּם הַהַצְלָחָה:

וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ – הַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא טַיָּעָא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל בְּכָל מָקוֹם: סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, וְהַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַבֵּל הָרוּחַ מִהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, עַל־שֵׁם (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; כִּי הַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ כָּל הָאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבֵקִים בּוֹ, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל.

כִּי רָכִיב גַּמְלָא – בְּחִינַת (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; זֶה בְּחִינַת רַב חֶסֶד כַּנַּ"ל. **וּזְקִיף רֵמְחָא** – **רוֹמַח** הוּא בְּחִינַת רוּחַ מֵ"ם, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, כַּנַּ"ל, כְּלוֹמַר,

וְזֶהוּ בְּחִינַת טַלִּית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחִינוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כַּנַּ"ל, ולכן על ידי שנתעטף הקב"ה בטלית הוא השפיע את השלוש עשרה מידות של רחמים. **וְהַיְנוּ** מה שנתעטף הקב"ה דוקא **בְּטַלִּית 'לָבָן'**, משום שהוא **הֶפֶךְ בְּחִינוֹת רוּחַ דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת 'עֵשָׂו'**, שנאמר עליו כשנולד **שֶׁהוּא "אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר"** (בראשית כה), **וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י** כי 'כאדרת שער' היינו: **'כְּטַלִּית'** ורמוז בזה כי הוא **כְּטַלִּית דַּיְקָא, בְּחִינַת 'טַלִּית דִּקְלִפָּה', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'טַלִּית אָדוֹם', שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ שֶׁל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל,** כי כנגד הטלית דקדושה שמשם נמשך הרוח חיים, יש לקליפה גם כן בחינת 'טלית' שמשם נמשך הרוח סערה, רוח הטומאה. **וְעַל יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'טַלִּית לָבָן', מַכְנִיעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן נִתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּטַלִּית לָבָן דַּיְקָא וְסִדֵּר לְפָנַי מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּבְחִינוֹת 'מַקִּיף'**, כמובא בכתבי האריז"ל שהטלית היא בחינת 'אור מקיף'[1], **שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, בְּחִינוֹת** מה שנאמר (קהלת א): **"סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ"**, הרי שהרוח הוא בחינת 'סובב', בחינת 'מקיף', כי הרוח חיים מקיפה את האדם ושומרת עליו, ולכן הטלית הוא בחינת רוח חיים, כי שניהם הם בחינת 'מקיף', ועל ידי זה **נִכְנָע טַלִּית דִּקְלִפָּה**, שהוא **בְּחִינַת הָרוּחַ דִּקְלִפָּה**, שהם המקיפים של הרשעים.

וְזֶהוּ מה שנאמר לענין לעתיד לבוא (איוב לח): **"לֶאֱחוֹז בִּכְנָפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה", כִּי עַל יְדֵי הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע רָאשִׁים הַנַּ"ל** – ארבע הרוחות שמהם באה הרוח, שהם כנגד ארבע אותיות הוי"ה, דהיינו על ידי הרוח חיים שיתגלה בעולם במלואו לעתיד לבוא, **עַל יְדֵם "וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים", בְּחִינַת "מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַדֵּי אָרֶץ" - רָאשֵׁי תֵבוֹת: 'אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר', כַּנַּ"ל,** שרוח הטומאה תתבטל, וממילא יתבטל הרע שבארבע יסודות, והרשעים שינקים את רוח הטומאה דרך הרע שבארבע יסודות ינערו ויאבדו.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג:): **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָא** – אמר לי אותו סוחר ישמעאלי: **תָּא וְאַחְוֵי לָךְ מֵתֵי מִדְבָּר** – בוא ואראה לך את המתים שמתו במדבר קודם שנכנסו ישראל לארץ ישראל. **אַזְלִי וַחֲזֵיתִינְהוּ** – הלכתי וראיתי אותם, **וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְבַסְּמוּ** – והיו פניהם צהובות כשתויי יין, **וְגָנוּ אַפַּרְקִיד** – ושכבו כשפניהם למעלה, **וַהֲוָה זְקִיפָא בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ** – והיתה מורמת למעלה ברכו של אחד מהם, **וְעַיֵּיל טַיְיָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ** – ונכנס סוחר אחד תחת ברכו המורמת, **כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רֶמְחֵהּ** – כשהוא רוכח על גמל ורומחו זקוף בידו, **וְלָא נְגַע בֵּהּ** – ולא נגע בו. **פַּסְקֵי חֲדָא קַרְנָא דִּתְכֵלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ** – חתכתי את כנף הטלית של אחד מהמתים שהיה בה תכלת ולקחתיה, **וְלָא הֲוֵי מִסְתַּגֵּי לָן** – ולא יכלתי להמשיך ללכת. **אָמַר לִי** – אותו הסוחר: **דִּלְמָא שָׁקַלְתְּ מִידֵי מִנַּיְהוּ** – שמא לקחת משהו מן המתים, **דְּגַמִּירֵי, דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ** – שמקובלים אנו שמי שלוקח דבר מהם אינו יכול להמשיך ללכת. **אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ, וְהָדַר מִסְתַּגֵּי לָן** – הלכתי והחזרתיה, ואז יכלתי להמשיך ללכת.

ורמוז במאמר זה כך: **תָּא וְאַחְוֵי לָךְ מֵתֵי מִדְבָּר** – בוא ואראה לך את המתים שמתו במדבר - **הַיְנוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְהֵם נִקְרָאִין 'מֵתֵי מִדְבָּר', כִּי מִדְבָּר לֹא הָיְתָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ** (יבמות עב.), דהיינו שכשהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, משום שרוח צפונית היא נעימה ואז זורחת השמש, והם היו נזופים ולא היו ראויים לאור השמש, ורמוז בדברי חז"ל, כי ה'רוח צפונית' **הַיְנוּ בְּחִינַת 'רוּחַ הַחַיִּים' דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'רוּחַ צְפוֹנִית' שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל,** כמובא לעיל אות ב', והיא לא היתה מנשבת במדבר משום שישראל חטאו בחטא המרגלים ולא היו ראויים בשלימות לרוח חיים, ולכן הרשעים נקראים 'מתי מדבר', כי הם בחינת 'מדבר' שאין בו רוח חיים. **וְהָרְשָׁעִים הַלָּלוּ, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְאֵין לָהֶם הָרוּחַ**

מקורות והערות

[1] עיין בשער הכוונות דרושי הציצית דרוש א' ודרוש ב'.

וְהַיְנוּ דִּכְתִיב (בראשית ב): **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן, וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. עֵדֶן הוּא**

בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, כִּי עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע, כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּה מְשַׁנֶּה הַטֶּבַע כַּנַּ"ל [שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, כִּי לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע אֵין לָנוּ שׁוּם תְּפִיסָא]. וְהַיְנוּ: **וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן** – הַיְנוּ מֵהַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וּמַעְיָן מִבֵּית ה' יֵצֵא; **לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן** – הוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, מַעְיָן גַּנִּים. וְכַאֲשֶׁר נִמְשָׁךְ מַעְיָן הַחָכְמָה מֵהַתְּפִלָּה אֶל הַגָּן, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, אֲזַי אִתְרַבְּיוּ עֲשָׂבִין וּדְשָׁאִין, נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמַר, שֶׁגְּדֵלִים בְּהַגָּן וּמְבִינִים וּמַשְׂכִּילִים בְּהַתּוֹרָה, וַאֲזַי זוֹכֶה לָלוּן בְּעָמְקָהּ שֶׁל הֲלָכָה לְבֵרֵר הַדִּין: הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר, הַטָּהוֹר וְכוּ', וּבָזֶה מַפְרִישׁ הַטּוֹב מֵהָרַע כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: וּמִשָּׁם יִפָּרֵד – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָד הָרַע מֵהָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, וְלֹא נִשְׁאָר רַק הַטּוֹב, וַאֲזַי: **וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים** – הֵם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הוי"ה, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַטּוֹב שֶׁל הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶהוּ** בְּחִינוֹת אַרְבַּע צִיצִית, כִּי אַרְבַּע צִיצִית הֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה':

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרוּחַ סְעָרָה, שֶׁהוּא הָרוּחַ שֶׁל הַמִּתְנַגְּדִים, הַחוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין אֲרִיכַת־הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם מֵהָרֵב דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן צִיצִית הוּא לְשׁוֹן שֵׂעָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ח): וַיִּקְחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי; כִּי עַל־יָדָם נִכְנָע עֵשָׂו אִישׁ שָׂעִיר, בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, שֶׁנִּתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְסִדֵּר שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת (כמו שאמרו רז"ל ראש־השנה יז:), כִּי הַשְּׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֵן בְּחִינוֹת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת טַלִּית, שֶׁהוּא אַרְבַּע כְּנָפוֹת, בְּחִינוֹת הָרוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹת כַּנַּ"ל, וְהַיְנוּ טַלִּית לָבָן, הָפֵךְ בְּחִינוֹת רוּחַ דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת עֵשָׂו, שֶׁהוּא אַדְמוֹנִי, כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר (בראשית כה), וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: כְּטַלִּית – כְּטַלִּית דַּיְקָא, בְּחִינַת טַלִּית דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית אָדֹם, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ שֶׁל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טַלִּית לָבָן, מַכְנִיעִין אוֹתוֹ, כִּי מִשָּׁם נִמְשָׁךְ הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן נִתְעַטֵּף הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּטַלִּית לָבָן דַּיְקָא וְסִדֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי טַלִּית דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בִּבְחִינוֹת מַקִּיף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינוֹת (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, נִכְנָע טַלִּית דִּקְלִפָּה, בְּחִינַת הָרוּחַ דִּקְלִפָּה:

וְזֶהוּ (איוב לח): לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה; כִּי עַל־יְדֵי הָאַרְבַּע כְּנָפוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבָּעָה רָאשִׁים הַנַּ"ל, עַל־יָדָם: וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים, בְּחִינַת מַ"שְׁפִּיל רְ"שָׁעִים עַ"דֵי אָ"רֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: אֵ"שׁ, רוּ"חַ, מַ"יִם, עָ"פָר, כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר. אַזְלִי וַחֲזִיתִינְהוּ, וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ, וְנָגוּ אַפַּרְקִיד. וַהֲוָה זְקִיפָא בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רֵמְחֵהּ, וְלָא נְגַע בֵּהּ. פַּסְקֵי חֲדָא קַרְנָא דִּתְכֵלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ, וְלָא הֲווֹי מִסְתַּגֵּי לָן. אֲמַר לִי: דִּלְמָא שָׁקְלִתְּ מִידֵי מִנַּיְהוּ, דִּגְמִירֵי, דְּמָאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ. אַזְלִי, אַהֲדְרִתֵּהּ, וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן:**

פֵּרוּשׁ רַשְׁבַּ"ם:

טַיָּעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: אַזְלִי וַחֲזִיתִינְהוּ וְדָמוּ כְּמָאן דִּמְכַבְּסִמוּ. שֶׁהָיוּ שׁוֹכְבִין בְּפָנִים צְהֻבּוֹת כִּשְׁתוּיֵי יַיִן: אַפַּרְקִיד. פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה: וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ. כְּלוֹמַר, רְאִיתִי שֶׁטַּיָּעָא הָיָה הוֹלֵךְ תַּחַת בִּרְכֵּי הַמֵּת, רָכוּב עַל הַגָּמָל וְרָמְחוֹ בְּיָדוֹ, וְלֹא נָגַע בֵּהּ בִּבְרִכָּה: שִׁקְלָא חֲדָא קַרְנָא. כְּנַף הַטַּלִּית לְהַרְאוֹתוֹ לַחֲכָמִים, לִלְמֹד מִמֶּנּוּ דִּין צִיצִית, אִי בְּבֵית־שַׁמַּאי אִי בְּבֵית־הִלֵּל, כִּדְלִקַּמָּן: וְלָא הֲוֵי קָא מִסְתַּגֵּי לָן. בְּהֶמְּוֹת שֶׁהָיוּ רוֹכְבִין לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לַהֲלֹךְ:

תָּא וְאַחֲווֹי לָךְ מֵתֵי מִדְּבָר – הַיְנוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ הָרְשָׁעִים, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְהֵם נִקְרָאִין מֵתֵי מִדְּבָר, כִּי מִדְּבָר לֹא הָיְתָה רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ (יבמות עב.), הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ צְפוֹנִית שֶׁהָיְתָה מְנַשֶּׁבֶת בַּכִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל. וְהָרְשָׁעִים הַלְּלוּ, שֶׁאֵינָם דְּבֵקִים בַּצַּדִּיקִים, וְאֵין לָהֶם הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם בְּחַיֵּיהֶם קְרוּאִים מֵתִים, וְהָרְאָה לוֹ מֵהֵיכָן מַגִּיעַ לָהֶם שְׁלֵמוּת הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ: דַּהֲווֹ דָּמוּ כִּמְכַבְּסִמִי – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: כִּשְׁתוּיֵי יַיִן, בְּחִינַת עֵשָׂו אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא הָרֵב דִּקְלִפָּה, אֲשֶׁר מִשָּׁם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם לְהַשְׁלִים הַחִפָּרוֹן:

וְזֶהוּ: וְנָגוּ אַפַּרְקִיד – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה. פְּנֵיהֶם זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל, הַכָּרַת פְּנֵיהֶם וְכוּ', וְהַיְנוּ לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר עוֹלֶה הַצְלָחָתָם לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם כַּנַּ"ל. **וַהֲוָה גְּבַהּ בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיְהוּ** – זֶה מוֹרֶה עַל גֹּדֶל הַהַצְלָחָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, כִּי הָעִדּוּר הַהַצְלָחָה נִקְרָא בִּרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת (ישעיה לה), וּגְבַהּ בִּרְכֵּהּ הַיְנוּ רוּם הַהַצְלָחָה:

וְעַיֵּל טַיָּעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ – הַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא טַיָּעָא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל בְּכָל מָקוֹם: סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, וְהַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַבֵּל הָרוּחַ מִהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, עַל־שֵׁם (בראשית מט): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; כִּי הַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ כָּל הָאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבֵקִים בּוֹ, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל.

כִּי רָכִיב גַּמְלָא – בְּחִינַת (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; זֶה בְּחִינַת רַב חֶסֶד כַּנַּ"ל. **וּזְקִיף רֵמְחָא** – **רוֹמַח** הוּא בְּחִינַת רוּחַ מֵ"ם, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָה לְאַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, כַּנַּ"ל, כְּלוֹמַר,

דִּקְדֻשָּׁה, שהיא רוח חיים, שמביאה לאדם חיים אמיתיים, **וְהֵם בְּחַיֵּיהֶם קְרוּאִים מֵתִים** (כמובא בברכות יח:), כי אין להם ׳רוח חיים׳, **וְהֶרְאָה לוֹ מֵהֵיכָן מַגִּיעַ לָהֶם שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן. וְזֶהוּ שֶׁהֶרְאָה לוֹ: ׳דַּהֲווֹ דָּמוּ כִּמְבַסְּמֵי׳ - פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: ׳כִּשְׁתוּיֵי יָיִן׳**, והיין הוא אדום, רמז **לִבְחִינַת עֵשָׂו אַדְמוֹנִי, שֶׁהוּא הָרַב דִּקְלִפָּה, אֲשֶׁר מִשָּׁם מְקַבְּלִין הָרְשָׁעִים הָרוּחַ חַיִּים שֶׁלָּהֶם לְהַשְׂלִים הַחִסָּרוֹן. וְזֶהוּ: ׳וְגָנוּ אַפַּרְקִיד׳ - פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: ׳פְּנֵיהֶם לְמַעְלָה׳. ׳פְּנֵיהֶם׳ זֶה בְּחִינַת הָרוּחַ כַּנַּ"ל,** כמובא לעיל מאמר הגמרא (יבמות קכ.) **׳הַכָּרַת פְּנֵיהֶם וְכוּ׳** ענתה בהם – זה החוטם׳, שהוא עיקר הפנים, והחוטם מרמז על הרוח חיים, כי הנשימה היא משם. **וְהַיְנוּ** מה שהיו פניהם **׳לְמַעְלָה׳, כִּי הָרוּחַ שֶׁלָּהֶם גָּדוֹל לְפִי שָׁעָה, עַד אֲשֶׁר עוֹלָה הַצְּלָחָתָם לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: "כָּל צוֹרְרָיו יָפִיחַ בָּהֶם" כַּנַּ"ל,** שבנפיחה קלה מפיל את מתנגדיו. **׳וַהֲוָה גְּבַהּ בִּרְכֵּהּ דְּחַד מִנַּיהוּ׳ - זֶה מוֹרֶה עַל גֹּדֶל הַהַצְלָחָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, כִּי הֶעְדֵּר הַהַצְלָחָה נִקְרָא "בִּרְכַּיִם כּוֹשְׁלוֹת"** (ישעיהו נה), **וּ׳גְּבַהּ בִּרְכֵּהּ׳ הַיְנוּ רוּם** וגובה **הַהַצְלָחָה.**

מספר עוד רבה בר בר חנה: **׳וְעַיֵּל טַיְעָא תּוּתֵהּ בִּרְכֵּהּ׳** – ונכנס סוחר אחד תחת ברכו המורמת, ורמוז בזה, כי **הַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁנִּקְרָא ׳טַיְעָא׳, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י בְּכָל מָקוֹם** בגמרא על המילה ׳טיעא׳: **׳סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל׳, וְסוֹחֵר הוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת א): **"סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ"**, שהרוח היא בחינת מקיף, ו׳סובב׳ תרגומו ׳סחור׳, ו׳סחור׳ הוא דומה ל׳סוחר׳, ולכן ׳סוחר׳ מרמז ל׳רוח׳, **וְהַיְנוּ הַצַּדִּיק, שֶׁמְּקַבֵּל הָרוּחַ מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ ׳סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל׳**, ו׳ישמעאל׳ נקרא בשמו ׳ישמעאל׳ **עַל שֵׁם** (בראשית טז): **"כִּי שָׁמַע ה׳ אֶל עָנְיֶךָ"**, ולכן הצדיק מכונה ׳ישמעאל׳, **כִּי הַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ כָּל הָאֲנָחוֹת שֶׁל הַדְּבֵקִים בּוֹ, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת חַיִּים לְכָל אֶחָד, כִּי הוּא אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל,** ששומע את האנחות של כל אחד ויודע כמה רוח חיים צריך להשפיע לו. ומה שאמר: **׳כִּי רָכִיב גַּמְלָא׳** - זהו **בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי יא): **"גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד"** – ׳מי שהוא חסיד הוא גומל טובה לקרוביו[2]׳, וכיון ש׳גמילת הטובה׳ באה על ידי ה׳חסד׳, לכן ׳גמלא׳ הוא מרמז על בחינת ׳חסד׳, **זֶה בְּחִינַת ׳רַב חֶסֶד׳ כַּנַּ"ל,** שהצדיק הוא משפיע חסד לבריות. ומה שאמר: **׳וּזְקִיף רֻמְחָא׳ - ׳רוֹמַח׳ הוּא בְּחִינַת רוּחַ מֵ"ם,** כי זהו אותיות ׳רומח׳, ומ׳ הוא בגימטריא 40, **בְּחִינַת: "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם", הַיְנוּ** על פני **הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לְמשה רבינו** כשהיה בשמים **אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ חַיִּים כַּנַּ"ל,** ונמצא שהמ׳ רומז לתורה, וזהו: ׳רוח מ"ם׳ –

מקורות והערות

[2] רש"י שם.

הרוח שבתורה, כְּלוֹמַר שֶׁהַצַּדִּיק הָיָה לוֹ בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְעִם כָּל זֶה 'נָחִית תְּחוֹת בִּרְכֵּהּ' – נכנס תחת ברכיו, תַּחַת הַצְּלָחַת הָרָשָׁע, בְּחִינַת "כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ", שהרוח סערה של הרשע גדול בשעתו עד שבכוחו לבלוע אף את הצדיקים ולהזיק להם.

מספר עוד רבה בר בר חנה: 'וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ' - הַיְנוּ שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הצדיק את הַמִּדָּה רָעָה מֵאֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, שֶׁהִגְבִּיר וְהִמְשִׁיךְ הָרָשָׁע עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא וְכוּ'', הַיְנוּ שֶׁפָּסַק אַחַת מִן הַצִּיצִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמִּדָּה רָעָה שֶׁלָּהֶם שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלָּהֶם, כִּי כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, כי הרע שבארבע יסודות נמשך מבחינת 'טלית' של הקליפה. 'וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן' – ולא היינו יכולים ללכת משם, - כְּלוֹמַר, שֶׁאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָלְתָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרָשָׁע וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, אַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמִּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: 'וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ כַּנַּ"ל', אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּילוֹ וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, בְּחִינַת: 'וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן', שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מִשָּׁם, הַיְנוּ כַּנַּ"ל. 'אָמַר לִי: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ' – שמא לקחת משהו מהם, - הַיְנוּ, שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ אֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ בִּשְׁלֵמוּת לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ הָרָע לְגַמְרֵי, וְעַל כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן – אינך יכול לצאת ממנו ולהכניעו, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ אֵיזֶה אַחִיזָה בְּעָלְמָא מֵהָרָע שֶׁל אֵיזֶה מִדָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָשָׁע. וְזֶהוּ: 'דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ' - שֶׁמָּא לָקַחְתָּ קְצָת מֵהֶם, הַיְנוּ, שֶׁמָּא יֵשׁ בְּךָ עֲדַיִן אֵיזֶה אַחִיזָה מֵאֵיזֶה מִדָּה רָעָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁלָּקַחְתָּ לְעַצְמְךָ אֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, וְעַל כֵּן אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מֵהֶם כַּנַּ"ל. 'דִּגְמִירֵי דְּמָאן דְּשַׁקִּיל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵהּ' - הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה דְּבַר תַּאֲוָה וּמִדָּה רָעָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה אַחִיזָה מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם כַּנַּ"ל. 'אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ' – הלכתי והחזרתיו, - הַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַרְתִּי מַה שֶׁהָיָה אֶצְלִי אֵיזֶה מְעַט אַחִיזַת הָרַע מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, הֶחֱזַרְתִּי וְהִפְרַשְׁתִּי מִמֶּנִּי. 'וְהַדַּר מִסְתַּגֵּי לָן' – ואז יכלתי להמשיך ללכת – דהיינו שֶׁאָז עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו לְהַכְנִיעוֹ וּלְהַשְׁפִּילוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר שֶׁמַּפְרִישׁ מֵעַצְמוֹ כָּל אַחִיזַת הָרַע שֶׁלָּהֶם לְגַמְרֵי, הוּא יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם, בִּבְחִינַת: "מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ" כַּנַּ"ל.

כעת יתבאר הרמוז בנבואת זכריה שהתנבא על זרובבל, על פי המבואר במאמר זה.

וְזֶהוּ מה שנאמר בנבואת זכריה (זכריה ד) לאחר שבשנה הראשונה למלכות כורש מלך פרס נתן כורש רשות ליהודים לבנות את בית המקדש, ואז עלה זרובבל עם חלק גדול מעם ישראל מבבל לירושלים, והתחילו לבנות את בית המקדש, ושרי עבר הנהר שלחו אגרות לכורש שיצווה לבטל את המלאכה, והוא ציוה לבטלה, ולאחר שמונה עשרה שנה בזמן מלכות דריוש בנו נאמרה נבואה זו כדי לזרזם לחזור ולבנות את בית המקדש, ואין להם לחשוש מהגויים שסביבותיהם, ולשון הנבואה היא: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה, וגולה על ראשה, ושבעה נרותיה עליה, שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה. ושנים זיתים עליה, אחד מימין הגולה ואחד על שמאלה. ואען ואומר אל המלאך הדובר בי לאמר: מה אלה אדוני, ויען המלאך הדובר בי ויאמר אלי: הלוא ידעת מה המה אלה. ואומר: לא אדוני. ויען ויאמר אלי לאמר: זה דבר ה' אל זרובבל לאמר: לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות. מי אתה הר הגדול, לפני זרובבל למישור". דהיינו שהמנורה הזו עם הגולה והנרות והאילנות באה לרמז לזרובבל, שכשם שהמנורה היא נגמרה מאליה עם השמן שעליה והזיתים שמהם נעשה השמן שלצידה, כך לא בחיל ולא בכח שבכם תבנו את בית המקדש, אלא אני אתן את רוחי על דריוש ויניח לכם לבנות ולעשות כל צרכי הוצאות הבנין משלו ולעזור

שֶׁהַצַּדִּיק הָיָה לוֹ בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְעִם כָּל זֶה נָחִית תְּחוֹת בִּרְכַּה, תַּחַת הַצְּלָחַת הָרָשָׁע, בְּחִינַת: כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ. **וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהִגְבִּיר וְהִמְשִׁיךְ הָרָשָׁע עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁפָּסַק אַחַת מִן הַציצִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלָּהֶם, כִּי כָּל הַמַּדּוֹת רָעוֹת נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל:

וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן – כְּלוֹמַר, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָלְתָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרָשָׁע וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, אַף־עַל־פִּי שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁנִּמְשָׁכֶת מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ כַּנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּילוֹ וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, בְּחִינַת: וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מִשָּׁם, הַיְנוּ כַּנַּ"ל. **אֲמַר לִי: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ אֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁלֹּא תִּסְּקַנְתָּ בִּשְׁלֵמוּת לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ הָרַע לְגַמְרֵי, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ אֵיזֶה אֲחִיזָה בְּעֶלְמָא מֵהָרַע שֶׁל אֵיזֶה מִדָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָשָׁע. וְזֶהוּ: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ – שֶׁמָּא לָקַחְתָּ קְצָת מֵהֶם, הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ בְּךָ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵאֵיזֶה מִדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁעִים, שֶׁלָּקַחְתָּ לְעַצְמְךָ אֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, וְעַל־כֵּן אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מֵהֶם כַּנַּ"ל. **דְּגַמִּירֵי דְּמָאן דִּשְׁקַל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵה** – הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה דְּבַר תַּאֲוָה וּמִדָּה רָעָה שֶׁל הָרְשָׁעִים, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם כַּנַּ"ל. **אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ** – הַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַרְתִּי מַה שֶּׁהָיָה אָצְלִי אֵיזֶה מְעַט אֲחִיזַת הָרַע מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, הֶחֱזַרְתִּי וְהִפְרַשְׁתִּי מִמֶּנִּי. **וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן** – שֶׁאָז עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו לְהַכְנִיעוֹ וּלְהַשְׁפִּילוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁמַּפְרִישׁ מֵעַצְמוֹ כָּל אֲחִיזַת הָרַע שֶׁלָּהֶם לְגַמְרֵי, הוּא יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם, בִּבְחִינַת: מַשְׁפִּיל רָשָׁעִים עַדֵּי אָרֶץ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב – הִיא הַתּוֹרָה, הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב. **וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: מַעְיָן, הוּא הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית ה', הוּא הַתְּפִלָּה. **וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ** – הֵם הַנִּשְׁמוֹת דְּאִתְרְבִיאוּ בְּגָוָן, הַנֶּחֱלָקִים לְשִׁבְעָה כִּתּוֹת *). **שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת** – הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה אוֹרוֹת, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז לָעָתִיד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), בְּחִינַת: עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: שְׁנֵי אִילָנוֹת, הַיְנוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא, הַיְנוּ טוֹב וָרָע כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, כַּנַּ"ל, וּמֹשֶׁם יִפְרֵד, שֶׁנִּפְרָד הָרַע מֵהַטּוֹב, זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל:

וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ: מָה אֵלֶּה. וַיַּעַן וְכוּ' לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, בְּחִינַת: כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְבָרְרִין הַטּוֹב מִן הָרַע כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כָּל מַרְאֵה הַמְּנוֹרָה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְרוּחַ־הַחַיִּים, וְנִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת כַּנַּ"ל:

(וְזֶהוּ: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ, כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הַר הַגָّדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְכוּ' – כִּי זְרֻבָּבֶל הָיָה אָז הַצַּדִּיק הַדּוֹר, וְעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ כַּמָּה רְשָׁעִים לְבַטְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כַּמְבֹאָר בִּפְסוּקִים רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר שָׁם: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וְכוּ' – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה יְכַנִּיעַ וְיָפִיל כָּל הַשּׂוֹנְאִים, בְּחִינַת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר – שֶׁכָּל הַמּוֹנְעִים הָעוֹמְדִים לְפָנָיו לְהַר, כֻּלָּם יִתְבַּטְּלוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל):

ט **וְהִנֵּה** מְבֹאָר לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, בְּחִינַת: וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶם מֵהֵיכָן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות ו): מִקֹּצֶר־רוּחַ, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם מֵאַיִן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, מֵאֲרִיךְ רוּחָה כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם מִקֹּצֶר־רוּחַ, שֶׁהוּא הֶפֶךְ אֶרֶךְ־אַפַּיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל־יְדֵי אֲנָחָה לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ הוּא שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן:

וְזֶהוּ בְּחִינַת **מְלָאפוּם** – מְלֹא פּוּם. וְהָעִנְיָן, כִּי מְלָאפוּ"ם הוּא יו"ד וָא"ו, וְהוּא בְּחִינַת יו"ד מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד יו"ד הַדִּבְּרוֹת, וְהַדֹּפֶק הוּא עַל־יְדֵי הָרוּחַ, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן הֵם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, כִּי הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַדֹּפֶק, הוּא בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, **וְהָוָא"ו** הוּא בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ, וְהַיְנוּ מְלָאפוּם – מְלֹא פּוּם, כִּי עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הָרוּחַ נִשְׁלָם הַחִסָּרוֹן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מְלָאפוּם – מְלֹא פּוּם כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁדִּקְדֵּק (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְקִבְּלוּ הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ, וַאֲזַי דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת מְלָאפוּם כַּנַּ"ל, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, כִּי דַּיְקָא אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּחִינַת: הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁאָז נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת מִקֹּצֶר־רוּחַ הַנַּ"ל, כִּי קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן אָז דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, בְּחִינַת: יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִזְכָּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפָרָשַׁת צִיצִית, כִּי ציצית בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינַת: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

גַּם דִּבֵּר אָז מֵעִנְיָן שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַיּוֹם וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵים־עָשָׂר צְרוּפֵי הוי"ה, בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ צֵרוּף אַחֵר, וְכָל שָׁעָה נֶחֱלֶקֶת לְתתר"ף [=אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים] חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק וָחֵלֶק מִתתר"ף חֲלָקִים, יֵשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן צֵרוּף הַשֵּׁם, וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים שֶׁבַּדֹּפֶק. וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב, גַּם שֶׁכַּחְתִּי קְצָת מִזֶּה, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ:

אתכם בחיטים ויין ושמן ועצים, וההר הגדול שהם שרי עבר הנהר שביטלו את המלאכה יהיו לפני זרובבל למישור ולא יהיה להם שלטון עליו[1].

ורמוז בפסוק זה כך: **"רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב" - הִיא הַתּוֹרָה**, שמצוותיה הם **הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב**, (כמובא בתהילים יט), ולכן הזהב רומז על התורה. **"וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'מַעְיָן'**, ורמוז בזה כי **הוּא הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית ה'**, **הוּא הַתְּפִלָּה**, שהיא ה'חכמה' הנמשכת על ידי התפילה אל התורה, שעל ידה מבינים את התורה. **"וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ" - הֵם הַנְּשָׁמוֹת דְּאִתְרְבִיאוּ** – הגדלים **בַּגָּן, הַנֶּחֱלָקִים לְשֶׁבַע כִּתּוֹת**, כמובא במדרש (שוחר טוב י"א) שלעתיד לבוא יהיו שבע כתות של צדיקים שיקבלו את פני השכינה, וכל כת יש לה מדור בפני עצמה בגן עדן, ולכן הם מכונים 'שבעה נרות'. **"שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת" - הֵם מ"ט אוֹרוֹת, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז לֶעָתִיד, (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם)** שלכל נר מהשבע נרות ישנם שבעה צינורות קטנים שדרכם זב השמן מהגולה לנר, וכל הצינורות יחד הם ארבעים ותשע, רמז לאור שלעתיד לבוא שאז אור החמה יהיה כפול ארבעים ותשע מהאור שהיה ביום אחד משבעת הימים הראשונים של הבריאה, ונמצא ש'שבעה ושבעה מוצקות' מרמז על האור שלעתיד, שזה מרמז על **בְּחִינַת**: **'עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה'**, שזהו מקום שהנביאים לא ראו אותו ולא השיגו אותו, כי הוא למעלה מהטבע, **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל** שהיא משנה את הטבע, כי התפילה היא הצינור שדרך שם נמשך מעיין החכמה שהוא ה'גולה', להשקות את ה'מנורה' שהיא התורה. **"וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שְׁנֵי אִילָנוֹת'** שהיו משני צידי הגולה, ושם גדלו הזיתים שמהם נעשה השמן שבגולה, ורמוז בזה, **הֵינוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא** – אילן החיים ואילן המוות, **הֵינוּ טוֹב וָרָע כַּנַּ"ל**, שעל ידי שמעיין החכמה נמשך לתורה ואפשר לברר את ההלכה כראוי, יכול האדם להבדיל את הרע שבארבע יסודות שבגופו מהטוב. **וְזֶהוּ: "אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל", כַּנַּ"ל**, כי הימין הוא צד החסד והקדושה, והשמאל הוא צד הדין והטומאה. כמו שנאמר **"וּמִשָּׁם יִפָּרֵד", שֶׁנִּפְרָד הָרָע מֵהַטּוֹב, זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל.**

ממשיך הפסוק: **"וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ: מָה אֵלֶּה. וַיַּעַן וְכוּ' לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי", - הֵינוּ בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים הַנַּ"ל, בְּחִינַת: "כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וְכוּ'" כַּנַּ"ל, כִּי עַל יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְבָרְרִין הַטּוֹב מִן הָרָע כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כָּל מַרְאֵה הַמְּנוֹרָה כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה** מכניעים את הרשעים שלא יקבלו את רוח הטומאה, וכשמתמעטת רוח הטומאה מתגברת בחינת ה'רוח חיים', ואז האדם **זוֹכֶה לְרוּחַ הַחַיִּים וְנִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת כַּנַּ"ל.**

(וְזֶהוּ מה שנאמר שם: **"לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לְפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְכוּ'" - כִּי זְרֻבָּבֶל הָיָה אָז הַצַּדִּיק הַדּוֹר, וְעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ כַּמָּה רְשָׁעִים לְבַטְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כַּמְּבֹאָר בִּפְסוּקִים רַבִּים**, שרצו לבטלו מבנין בית המקדש, **וְעַל זֶה נֶאֱמַר שָׁם: "לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וְכוּ'" - שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ חַיִּים הַנַּ"ל שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק הַגָּמוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה יַכְנִיעַ וְיַפִּיל כָּל הַשּׂוֹנְאִים, בְּחִינַת: "מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לְפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר" - שֶׁכָּל הַמּוֹנְעִים הָעוֹמְדִים לְפָנָיו כְּהַר, כֻּלָּם יִתְבַּטְּלוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל**, כי על ידי שהצדיק מגביר את בחינת ה'רוח חיים' בעולם, מתבטלת ממילא רוח הטומאה).

> **נתבאר לעיל באות ב' כי הרוח חיים נמצאת בתורה, ועתה יתבאר על פי זה שעל ידי קבלת התורה קיבלו ישראל את הרוח חיים, וקודם לכן לא היה להם את בחינת הרוח חיים.**

ט. **וְהִנֵּה** מְבֹאָר לְמַעְלָה באות ב', **כִּי הָרוּחַ חַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, בְּחִינַת: "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם" כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶם מֵהֵיכָן לְקַבֵּל הָרוּחַ חַיִּים, נֶאֱמַר בָּהֶם** (שמות ו): **"מִקֹּצֶר רוּחַ", כִּי לֹא הָיָה לָהֶם מֵאַיִן לְקַבֵּל הָרוּחַ חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', מַאֲרִיךְ רוּחֵהּ כַּנַּ"ל**, כי היא באה על ידי האנחה, שהאדם מאריך את נשימתו ומכניס הרבה אויר לגופו.

מקורות והערות

[1] רש"י שם.

שֶׁהַצַּדִּיק הָיָה לוֹ בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְעִם כָּל זֶה נָחִית תְּחוֹת בִּרְכַּה, תַּחַת הַצְּלָחַת הָרָשָׁע, בְּחִינַת: כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ. **וְקָא פַּסְקִי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהִגְבִּיר וְהִמְשִׁיךְ הָרָשָׁע עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְקָא פַּסְקִי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁפָּסַק אַחַת מִן הַציצִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלָּהֶם, כִּי כָּל הַמַּדּוֹת רָעוֹת נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל:

וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן – כְּלוֹמַר, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָלְתָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרָשָׁע וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, אַף־עַל־פִּי שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁנִּמְשָׁכָת מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְקָא פַּסְקִי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ כַּנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּילוֹ וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, בְּחִינַת: וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מִשָּׁם, הַיְנוּ כַּנַּ"ל. **אֲמַר לִי: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ אֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁלֹּא תִּפְגָּעֶת בִּשְׁלֵמוּת לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ הָרַע לְגַמְרֵי, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ אֵיזֶה אֲחִיזָה בְּעֶלְמָא מֵהָרַע שֶׁל אֵיזֶה מִדָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָשָׁע. וְזֶהוּ: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ – שֶׁמָּא לָקַחְתָּ קְצָת מֵהֶם, הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ בְּךָ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵאֵיזֶה מִדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁעִים, שֶׁלָּקַחְתָּ לְעַצְמְךָ אֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, וְעַל־כֵּן אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מֵהֶם כַּנַּ"ל. דְּגַמִּירֵי דְּמָאן דִּשְׁקַל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵה – הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה דְּבַר תַּאֲוָה וּמִדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁעִים, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם כַּנַּ"ל. **אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ** – הַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַרְתִּי מַה שֶּׁהָיָה אָצְלִי אֵיזֶה מְעַט אֲחִיזַת הָרַע מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, הֶחֱזַרְתִּי וְהִפְרַשְׁתִּי מִמֶּנִּי. **וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן** – שֶׁאָז עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו לְהַכְנִיעוֹ וּלְהַשְׁפִּילוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁמַּפְרִישׁ מֵעַצְמוֹ כָּל אֲחִיזַת הָרַע שֶׁלָּהֶם לְגַמְרֵי, הוּא יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם, בִּבְחִינַת: מַשְׁפִּיל רָשָׁעִים עַדֵּי אָרֶץ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב – הִיא הַתּוֹרָה, הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב. **וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: מַעְיָן, הוּא הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית ה', הוּא הַתְּפִלָּה. **וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ** – הֵם הַנִּשְׁמוֹת דְּאִתְרְבִיאוּ בְּגָו, הַנֶּחֱלָקִים לְשִׁבְעָה כִּתּוֹת *). **שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת** – הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה אוֹרוֹת, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז לֶעָתִיד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), בְּחִינַת: עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: שְׁנֵי אִילָנוֹת, הַיְנוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא, הַיְנוּ טוֹב וְרָע כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, כַּנַּ"ל, וּמֹשֶׁם יִפְרֵד, שֶׁנִּפְרָד הָרַע מֵהַטּוֹב, זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל:

וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ: מָה אֵלֶּה. וַיַּעַן וְכוּ' לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, בְּחִינַת: כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְבָרְרִין הַטּוֹב מִן הָרַע כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כָּל מַרְאֵה הַמְּנוֹרָה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְרוּחַ־הַחַיִּים, וְנִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת כַּנַּ"ל:

(וְזֶהוּ: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ, כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְכוּ' – כִּי זְרֻבָּבֶל הָיָה אָז הַצַּדִּיק הַדּוֹר, וְעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ כַּמָּה רְשָׁעִים לְבַטְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כַּמְבֹאָר בִּפְסוּקִים רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר שָׁם: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וְכוּ' – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה יִכָּנֵעַ וְיָפִיל כָּל הַשּׂוֹנְאִים, בְּחִינַת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר – שֶׁכָּל הַמּוֹנְעִים הָעוֹמְדִים לְפָנָיו לְהַר, כֻּלָּם יִתְבַּטְּלוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל):

ט **וְהִנֵּה** מְבֹאָר לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, בְּחִינַת: רוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶם מֵהֵיכָן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות ו): מִקֹּצֶר־רוּחַ, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם מֵאַיִן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, מֵאֲרִיךְ רוּחָהּ כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם מִקֹּצֶר־רוּחַ, שֶׁהוּא הֶפֶךְ אֶרֶךְ־אַפַּיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל־יְדֵי אֲנָחָה לְהַשְׁלִים הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ הוּא שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחֶסְרוֹן:

וְזֶהוּ בְּחִינַת מְלֹאפוּם – מְלֹא פּוּם. וְהָעִנְיָן, כִּי מְלֹאפוּ"ם הוּא יו"ד וָא"ו, וְהוּא בְּחִינַת יו"ד מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד יו"ד הַדִּבְּרוֹת, וְהַדֹּפֶק הוּא עַל־יְדֵי הָרוּחַ, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן הֵם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, כִּי הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַדֹּפֶק, הוּא בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַוָּא"ו הוּא בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ, וְהַיְנוּ מְלֹאפוּם – מְלֹא פּוּם, כִּי עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הָרוּחַ נִשְׁלָם הַחֶסְרוֹן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מְלֹאפוּם – מְלֹא פּוּם כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁדִּקְדֵּק (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְקִבְּלוּ הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ, וַאֲזַי דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת מְלֹאפוּם כַּנַּ"ל, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן, כִּי דַּיְקָא אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּחִינַת: הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁאָז נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת מִקֹּצֶר־רוּחַ הַנַּ"ל, כִּי קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן אָז דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן, בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, בְּחִינַת: יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִזְכָּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפָרָשַׁת צִיצִית, כִּי ציצית בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינַת: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

גַּם דִּבֵּר אָז מֵעִנְיָן שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַיּוֹם וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵים־עָשָׂר צְרוּפֵי הוי"ה, בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ צֵרוּף אַחֵר, וְכָל שָׁעָה נֶחֱלֶקֶת לְתתר"ף [=אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים] חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק וָחֵלֶק מִתתר"ף חֲלָקִים, יֵשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן צֵרוּף הַשֵּׁם, וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים שֶׁבַּדֹּפֶק. וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב, גַּם שֶׁכַּחְתִּי קְצָת מִזֶּה, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ:

וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם "מִקֹּצֶר רוּחַ", שֶׁהוּא הֶפֶךְ אֶרֶךְ אַפַּיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל יְדֵי אֲנָחָה לְהַשְׁלִים הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ הוּא שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, בְּחִינַת מה שנאמר: **"וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ"**, שמזה אנו רואים שהמקום שבו נמצאים החסרונות הוא בלב, כי עיקר החסרון הוא ברוח שמשכנו בלב, וכשמקבל רוח חיים הוא משלים את החסרון.

וְזֶהוּ בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים פא): "אנוכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, **הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ"** – "ואמלאהו" היינו **שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן**, וכמו שיתבאר כעת, **וְזֶהוּ בְּחִינַת 'מְלָאפוּם'** שהוא סימן הניקוד של האות וא"ו **עם** נקודה באמצע (ו) (שאנו מכנים שורוק, ובתורת הקבלה הוא מכונה מלאפום), ומלאפום הוא מלשון **'מְלֹא פּוּם'**. **וְהָעִנְיָן** הוא, **כִּי 'מְלָאפוּ"ם' הוּא יוּ"ד וָא"ו**, כי הנקודה שבאמצע הוא"ו היא דומה לאות י', וי' הוא בגימטריא 10, **וְהוּא בְּחִינַת** הבחינה העליונה הנקראת **'יוּ"ד מִינֵי דְּפִיקִין'**, שהיא **כְּנֶגֶד יוּ"ד הַדִּבְּרוֹת, וְהַדֹּפֶק הוּא עַל יְדֵי הָרוּחַ, כַּיָּדוּעַ**, כי הרוח שבלב מזרים את הדם בכח אל כל האיברים במשך כל הזמן, וזהו ענין הדופק, שעל ידי זה הדם דופק כל הזמן בכל חלקי הגוף, וכיון שהדופק הוא על ידי הרוח, לכן הבחינה העליונה הנקראת 'דופק' היא בחינת הרוח חיים שמחיה את העולם. **וְעַל כֵּן הֵם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, כִּי הָרוּחַ שֶׁהוּא הַדֹּפֶק, הוּא בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל,** ונמצא שהיו"ד רומז על הרוח חיים, **וְהַוָּא"ו** של המלאפום **הוּא בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ**, כי וא"ו הוא כעין צורת צינור, **וְהַיְנוּ 'מְלָאפוּם' - מְלֹא פּוּם, כִּי עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת הָרוּחַ נִשְׁלָם הַחִסָּרוֹן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "הַרְחֶב** פִּיךָ **וַאֲמַלְאֵהוּ" - שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ** – הרוח חיים שממלא את החסרון הוא **בְּחִינַת מְלָאפוּם - 'מְלֹא פּוּם' כַּנַּ"ל**, כי כשאדם נאנח הוא מוציא הרבה רוח דרך פיו, ונמצא שפיו מתמלא רוח, והאנחה הזו משלימה את החסרון, ולכן מלאפום שהוא בחינת השלמת החסרון הוא לשון – 'מלא פום', ולזה מרמז "הרחב פיך", שהוא מלשון 'מלא פום', ועל ידי זה "ואמלאהו" – שנתמלא החסרון.

וְזֶהוּ שֶׁדִּקְדֵּק הפסוק והקדים: **"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", וְקִבְּלוּ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ, וַאֲזַי דַּיְקָא: "הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ", בְּחִינַת מְלָאפוּם כַּנַּ"ל, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, כִּי דַּיְקָא אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּחִינַת: "הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", שֶׁאָז נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת מִקֹּצֶר רוּחַ הַנַּ"ל, כִּי קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ חַיִּים כַּנַּ"ל, עַל כֵּן אָז דַּיְקָא** זכו לבחינת: **"הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ", בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחִסָּרוֹן, בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, בְּחִינַת: "יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ" כַּנַּ"ל**, שנתמלא החסרון על ידי הרוח חיים. **וְעַל כֵּן נִזְכָּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפָרָשַׁת צִיצִית**, כי נאמר שם בסוף פרשת "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית" (במדבר טו): "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים", **כִּי צִיצִית בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, בְּחִינַת "מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְכוּ'" כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל באות ח', ועל ידי שיצאו ממצרים וקיבלו את התורה זכו לבחינת ציצית, לרוח חיים.

גַּם דִּבֵּר אָז רבינו ז"ל **מֵעִנְיַן שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַיּוֹם וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵים עָשָׂר צֵרוּפֵי הֲוָיָ"ה, בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ צֵרוּף אַחֵר**, כי את ארבע אותיות הוי"ה ניתן לכתוב כל פעם בסדר שונה, וישנם 24 אפשרויות כיצד לסדר אותם, וכל צירוף של ד' אותיות הוי"ה הוא רומז לבחינה מסויימת ששולטת בשעה מסויימת מהיום, **וְכָל שָׁעָה נֶחֱלֶקֶת לְתתר"ף** – 1080 **חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק וָחֵלֶק מִתתר"ף חֲלָקִים, יֵשׁ בּוֹ גַּם כֵּן צֵרוּף הַשֵּׁם**, כי אפשר לצרף את ארבע אותיות הוי"ה באופנים שונים, וסך כל הצירופים הוא 1080 צירופים, כמובא בספרי קבלה (עיין פרדס רימונים שער כא פ"ב), **וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת רוּחַ הַחַיִּים שֶׁבְּהַדֹּפֶק**, כי הרוח חיים נמשך מארבע אותיות הוי"ה, וכל צירוף מה1080 צירופים של אותיות הוי"ה נמשך ממנו רוח חיים שמחיה את הדופק הדופק באדם בחלק אחד מה1080 חלקים שבשעה, ונמצא שה1080 צירופים ממשיכים רוח חיים ל1080 חלקים שבשעה[2]. **וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב, גַּם שֶׁכַּחְתִּי קְצָת מִזֶּה, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ.**

מקורות והערות

[2] ביאור הליקוטים.

שֶׁהַצַּדִּיק הָיָה לוֹ בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְעִם כָּל זֶה נָחִית תְּחוֹת בִּרְכַּה, תַּחַת הַצְּלָחַת הָרָשָׁע, בְּחִינַת: כְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ. **וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה מֵאֶחָד מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁהִגְבִּיר וְהִמְשִׁיךְ הָרָשָׁע עַל עַצְמוֹ, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא וְכוּ', הַיְנוּ שֶׁפָּסַק אַחַת מִן הַציצִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מַה שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא הַצִּנּוֹר שֶׁלָּהֶם, כִּי כָּל הַמַּדּוֹת רָעוֹת נִמְשָׁכִין מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל:

וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן – כְּלוֹמַר, שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא עָלְתָה לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת הָרָשָׁע וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, אַף־עַל־פִּי שֶׁפָּסַק וְשִׁבֵּר הַמַּדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁע, שֶׁנִּמְשָׁכֶת מֵאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁשָּׁרְשָׁם אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: וְקָא פַּסְקֵי קַרְנָא דִּתְכֶלְתָּא דְּחַד מִנַּיְהוּ כַּנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַשְׁפִּילוֹ וְלָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו, בְּחִינַת: וְלָא מִסְתַּגֵּי לָן, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מִשָּׁם, הַיְנוּ כַּנַּ"ל. **אֲמַר לִי: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ** – הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ לְךָ אֶחָד מֵאַרְבַּע יְסוֹדוֹת שֶׁלֹּא תִּפְּקַנְתָּ בִּשְׁלֵמוּת לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ הָרַע לְגַמְרֵי, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁנִּשְׁאָר בּוֹ אֵיזֶה אֲחִיזָה בְּעֶלְמָא מֵהָרַע שֶׁל אֵיזֶה מִדָּה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיעַ אֶת הָרָשָׁע. וְזֶהוּ: דִּלְמָא שַׁקְלִית מִידֵי מִנַּיְהוּ – שֶׁמָּא לָקַחְתָּ קְצָת מֵהֶם, הַיְנוּ שֶׁמָּא יֵשׁ בְּךָ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵאֵיזֶה מִדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁעִים, שֶׁלָּקַחְתָּ לְעַצְמְךָ אֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל־כֵּן לָא מִסְתַּגֵּי לָן, וְעַל־כֵּן אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לָצֵאת מֵהֶם כַּנַּ"ל. דְּגַמִּירֵי דְּמָאן דִּשְׁקַל מִידֵי מִנַּיְהוּ לָא מִסְתַּגֵּי לֵה – הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ אֵיזֶה דְּבַר תַּאֲוָה וּמִדָּה רָעָה שֶׁל הָרָשָׁעִים, הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲדַיִן אֵיזֶה אֲחִיזָה מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶן, אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם כַּנַּ"ל. **אַזְלִי אַהֲדַרְתֵּהּ** – הַיְנוּ שֶׁהֶחֱזַרְתִּי מַה שֶּׁהָיָה אָצְלִי אֵיזֶה מְעַט אֲחִיזַת הָרַע מֵהַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁלָּהֶם, הֶחֱזַרְתִּי וְהִפְרַשְׁתִּי מִמֶּנִּי. **וַהֲדַר מִסְתַּגֵּי לָן** – שֶׁאָז עָלְתָה בְּיָדֵינוּ לָצֵאת מִתַּחַת בִּרְכָּיו לְהַכְנִיעוֹ וּלְהַשְׁפִּילוֹ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר, שֶׁמַּפְרִישׁ מֵעַצְמוֹ כָּל אֲחִיזַת הָרַע שֶׁלָּהֶם לְגַמְרֵי, הוּא יָכוֹל לָצֵאת מֵהֶם וּלְהַכְנִיעָם וּלְהַשְׁפִּילָם, בִּבְחִינַת: מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עַדֵּי אָרֶץ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: רָאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב – הִיא הַתּוֹרָה, הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב. **וְגֻלָּהּ עַל רֹאשָׁהּ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: מַעְיָן, הוּא הַמַּעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית ה', הוּא הַתְּפִלָּה. **וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ** – הֵם הַנִּשְׁמוֹת דְּאִתְרְבִיאוּ בְּגָו, הַנֶּחֱלָקִים לְשִׁבְעָה כִּתּוֹת *). **שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוּצָקוֹת** – הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה אוֹרוֹת, שֶׁהוּא אוֹר הַגָּנוּז לָעָתִיד (כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם), בְּחִינַת: עֵדֶן עַיִן לֹא רָאֲתָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: שְׁנֵי אִילָנוֹת, הַיְנוּ אִילָנָא דְּחַיֵּי וְאִילָנָא דְּמוֹתָא, הַיְנוּ טוֹב וְרָע כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמֹאל, כַּנַּ"ל, וּמֻשָּׁם יִפָּרֵד הָרַע מֵהַטּוֹב, זֶה לְיָמִין וְזֶה לִשְׂמֹאל:

וָאֹמַר אֶל הַמַּלְאָךְ: מָה אֵלֶּה. וַיַּעַן וְכוּ' לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי – הַיְנוּ בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, בְּחִינַת: כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְבָרְרִין הַטּוֹב מִן הָרַע כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת כָּל מַרְאֵה הַמְּנוֹרָה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכֶה לְרוּחַ־הַחַיִּים, וְנִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת כַּנַּ"ל:

(וְזֶהוּ: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ, כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְכוּ' – כִּי זְרֻבָּבֶל הָיָה אָז הַצַּדִּיק הַדּוֹר, וְעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ כַּמָּה רְשָׁעִים לְבַטְּלוֹ מֵעֲבוֹדָתוֹ, כַּמְבֹאָר בִּפְסוּקִים רַבִּים, וְעַל זֶה נֶאֱמַר שָׁם: לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם בְּרוּחִי וְכוּ' – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, שֶׁמַּמְשִׁיךְ הַצַּדִּיק גָּמוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה יְכַנִּיעַ וְיָפִיל כָּל הַשּׂוֹנְאִים, בְּחִינַת: מִי אַתָּה הַר הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר – שֶׁכָּל הַמּוֹנְעִים הָעוֹמְדִים לְפָנָיו לְהַר, כֻּלָּם יִתְבַּטְּלוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל):

ט **וְהִנֵּה** מְבֹאָר לְמַעְלָה, כִּי הָרוּחַ־חַיִּים הוּא בְּהַתּוֹרָה, בְּחִינַת: רוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמָּיִם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה קֹדֶם קַבָּלַת הַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה לָהֶם מֵהֵיכָן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, נֶאֱמַר בָּהֶם (שמות ו): מִקֹּצֶר־רוּחַ, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם מֵאַיִן לְקַבֵּל הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶרֶךְ־אַפַּיִם, מֵאֲרִיךְ רוּחָה כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן נֶאֱמַר בָּהֶם מִקֹּצֶר־רוּחַ, שֶׁהוּא הֶפֶךְ אֶרֶךְ־אַפַּיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁמַּמְשִׁיכִין עַל־יְדֵי אֲנָחָה לְהַשְׁלִים הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ הוּא שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחֶסְרוֹן:

וְזֶהוּ בְּחִינַת **מְלֹאפוּם** – מְלֹא פּוּם. וְהָעִנְיָן, כִּי מְלֹאפוּ"ם הוּא יו"ד וָא"ו, וְהוּא בְּחִינַת יו"ד מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד יו"ד הַדִּבְּרוֹת, וְהַדֹּפֶק הוּא עַל־יְדֵי הָרוּחַ, כַּיָּדוּעַ, וְעַל־כֵּן הֵם עֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין, כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, כִּי הָרוּחַ, שֶׁהוּא הַדֹּפֶק, הוּא בְּהַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, **וְהַוָּא"ו** הוּא בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הָרוּחַ, וְהַיְנוּ מְלֹאפוּם – מְלֹא פּוּם, כִּי עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת הָרוּחַ נִשְׁלָם הַחֶסְרוֹן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ – שֶׁנִּתְמַלֵּא הַחֶסְרוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מְלֹאפוּם – מְלֹא פּוּם כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁדָּקְדֵּק (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; וְקִבְּלוּ הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר שָׁם הָרוּחַ, וַאֲזַי דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת מְלֹאפוּם כַּנַּ"ל, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן, כִּי דַּיְקָא אַחַר יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּחִינַת: הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁאָז נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת מִקֹּצֶר־רוּחַ הַנַּ"ל, כִּי קִבְּלוּ הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן אָז דַּיְקָא: הַרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַחֶסְרוֹן, בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, בְּחִינַת: יְמַלֵּא ה' כָּל מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִזְכָּר יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּפָרָשַׁת צִיצִית, כִּי ציצית בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, בְּחִינַת: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל:

גַּם דִּבֵּר אָז מֵעִנְיָן שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַיּוֹם וּשְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנֵים־עָשָׂר צְרוּפֵי הוי"ה, בְּכָל שָׁעָה יֵשׁ צֵרוּף אַחֵר, וְכָל שָׁעָה נֶחֱלֶקֶת לְתתר"ף [=אֶלֶף וּשְׁמוֹנִים] חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק וֶחֱלֶק מִתתר"ף חֲלָקִים, יֵשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן צֵרוּף הַשֵּׁם, וְכָל זֶה הוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַחַיִּים שֶׁבַּדֹּפֶק. וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב, גַּם שֶׁכַּחְתִּי קְצָת מִזֶּה, וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ:

רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהלים סח). אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דְּהָרַב דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בְּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ, צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בֹּגְדִים בָּגָדוּ, וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיה כד). מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים בִּבְחִינַת: לָאֵחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה:

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וָאֹמַר רָזִי־לִי וְכוּ' אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פְּרָעֲנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַציצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֶחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע ציצִית כַּנַּ"ל. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ' – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת ציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ כַּנַּ"ל:

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא. **חָמֵשׁ** אֲנִי אִית לֵרָאָה (חולין מז), כִּי רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לֵרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל. (עַיֵּן בְּתִקּוּנִים, תִּקּוּן י: כַּנְפֵי מִצְוָה אוּגוּן ה' קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע כוּ', דְּאוּגוּן לְקַבֵּל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר):

ט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלּוֹת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בְּמְצוֹלֹת וְכוּ' (שמות טו).

א כִּי עֵקֶר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אַזַּי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ) וְכוּ'; כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון בא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נַסְתָּא מְיֻחֶדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כו): דָּרְדַּ כּוֹבָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פרשה י): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ' (סוטה ב.), כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרַע לִשְׁנַיִם־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר"א פ' מ"ב, ע' תיקון בא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): סֹלּוּ לָרוֹכֵב עֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נַסְתָּאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנַיִם־עָשָׂר. וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קח): וַיַּעֲמִידָהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל הִמְזוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:). וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים צט): שָׁמְרוּ עֵדוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחֲדוּתוֹ; וּכְפִי שֶׁמְּפַרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבִילִים לְפִי שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תְּפִלּוֹת שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בִּנְיָמִין (ברכות ה:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְּבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי, שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר מִטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמִּטָּה שֶׁלּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי "מִטָּה" לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ', וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מִטָּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנַיִם־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ"ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ'. גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁתֵּי שַׁלְחָנוֹת, וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי, שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב כח.): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ', הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ':

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מט):

נאמר בתהילים לענין קבלת התורה: "רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן" (תהלים סח) — 'הקב"ה ירד על הר סיני יחד עם רבבות של מלאכים שנונים וחדים'[1], ורמוז בזה, כי "אַלְפֵי" - הוא בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, הרומז על הרב דקליפה, שהוא בחינת עשיו, וְעַל יְדֵי "רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם", בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כי ריבותיים הוא לשון 'רבנים', עַל יְדֵי זֶה: "אַלְפֵי שִׁנְאָן", כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג:) שהקב"ה שט בלילה בשמונה עשר אלף עולמות, שנאמר "רכב אלהים ריבותיים אלפי שנאן": 'אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן', שחסרים אלפיים מהריבותיים, וריבותיים הוא עשרים אלף (כי כל עשר אלף נקראים ריבוא), וכשמורידים ממנו אלפיים הוא שמונה עשר אלף. ורמוז בדברי הגמרא שאמרה 'אל תקרי שנאן אלא שאינן', הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם בתורה נמצאת הָרוּחַ דִּקְדֻשָּׁה, עַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְּרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בִּבְחִינַת 'אַלְפֵי שֶׁאֵינָן' - שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְּרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן, כמבואר לעיל, שעל ידי שמתגבר בעולם הרוח חיים דקדושה, מתבטלת הרוח של הטומאה של הרב דקליפה.

עתה יתבאר כי אף שעתה בגלות רוח הטומאה של הרשעים גדולה, אך לעתיד לבוא תגבר רוח החיים דקדושה ותתפשט בעולם, ועל ידי זה תתבטל רוח הטומאה.

נאמר בפסוק: "מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי לִי רָזִי לִי, אוֹי לִי, בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ" (ישעיהו כד), — 'הנביא שמע מלמעלה מאחורי הפרגוד, שעתידים לעלות זמירות מכנף הארץ, ומה הם הזמירות, שעתיד להיות מצב ותקומה לצדיקים, ואומר הנביא: אוי לי שנגלו שני רזים, רז פורענות ורז ישועה, כי הישועה תרחק וקודם לכן יבואו אויבים, בוזזים אחר בוזזים ושודדים אחר שודדים'[2]. ורמוז בפסוק זה, כך, "מִכְּנַף הָאָרֶץ" - זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַצִּיצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, דהיינו על ידי הרוח דקדושה, שנקראת 'רוח צפונית', כמבואר לעיל אות ב', כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת שהאדם מזמר ומנגן בפיו נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, כי על ידי הנשימה האדם מכניס רוח לריאה, ומהריאה נמשך הרוח ללב, ושם עיקר הרוח חיים. וכשהאדם מנגן ומזמר נמשך רוח מהריאה לפיו, נמצא שכח הנגינה נמשך מהרוח חיים. וְזֶהוּ המשך הפסוק: "זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ" - בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַצִּיצִית, בְּחִינַת מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת: "לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה". וְזֶהוּ המשך הפסוק: "צְבִי לַצַּדִּיק" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל, ולכן לעתיד לבוא שתתגבר בעולם הרוח חיים דקדושה ממילא תתבטל רוח הטומאה, והרשעים יתבטלו. וְזֶהוּ המשך הפסוק: "וָאֹמַר רָזִי לִי רָזִי לִי וְכוּ' אוֹי לִי" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פֵּרְעָנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ' שיבואו אויבים, בוזזים אחר בוזזים'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל — כמבואר לעיל, כִּי עכשיו בגלות הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ המשך הפסוק: "בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ" - כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַצִּיצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאַחֲיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע צִיצִית כַּנַּ"ל, כי הרשע מקבל ויונק את רוח הטומאה על ידי הצינור שנעשה על ידי המידה רעה מהארבע יסודות שהגביר על עצמו, והארבע יסודות משתלשלים מארבע אותיות הוי"ה, שהם כנגד ארבע כנפות הציצית. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף לעתיד לבוא יתקיים הנאמר בהמשך הפסוק: "פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ'" - כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלֶה וְנֶאֱבָד וְכוּ' הרשע כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל יְדֵי הָרוּחַ חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִיצִית, בְּחִינַת "מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ" כַּנַּ"ל.

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] רש"י שם.

רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהלים סח). אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דְּהָרַב דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בְּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ, צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיה כד). מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים בִּבְחִינַת: לָאֵחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה:

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וָאֹמַר רָזִי־לִי וְכוּ' אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פְּרָעֲנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: בּוֹגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַציצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֶחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע ציצִית כַּנַּ"ל. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ' – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת ציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ כַּנַּ"ל:

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא. **חָמֵשׁ** אֲנִי אִית לֵרָאָה (חולין מז), כִּי רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לֵרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל. (עַיֵּן בְּתִקּוּנִים, תִּקּוּן י: כַּנְפֵי מִצְוָה אוּגוּן ה' קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע כוּ', דְּאוּגוּן לְקַבֵּל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר):

ט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלּוֹת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בִּמְצוֹלֹת וְכוּ' (שמות טו).

א כִּי עֵקֶר הַחִיּוּת מִקַּבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אַזַּי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ) וְכוּ'; כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון בא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נַסְתָּא מְיֻחֶדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כד): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיְּגַדֵּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פרשה י): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ' (סוטה ב.), כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרַע לִשְׁנַיִם־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר"א פ' מ"ב, ע' תיקון בא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): סֹלּוּ לָרוֹכֵב עֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נַסְתָּאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנַיִם־עָשָׂר. וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קח): וַיַּעֲמִידָהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל דְּמִזּוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:). וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים צט): שָׁמְרוּ עֵדוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחֲדוּתוֹ; וּכְפִי שֶׁמְּפַרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבִילִים לְפִי שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תְּפִלּוֹת שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בִּנְיָמִין (ברכות ח:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְּבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי, שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר מִטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמִּטָּה שֶׁלּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי "מִטָּה" לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ', וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מִטָּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנַיִם־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ"ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ'. גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁתֵּי שַׁלְחָנוֹת, וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי, שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב כח.): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ', הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ':

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מט):

מובא לעיל באות ב' כי הכינור של דוד היו בו חמישה מיתרים, כי הוא כנגד חמישה חומשי תורה, כי הכינור הוא בחינת התורה, והרוח שנשבה בו היא בחינת הרוח חיים שנמצאת בתורה, ועתה יתבארו דברים נוספים השייכים לענין זה.

מובא לעיל אות ב' כי **כִּנּוֹר שֶׁל** דוד שיש בו **חָמֵשׁ נִימִין** – מיתרים, הוא **בְּחִינַת הַתּוֹרָה**, כנגד חמישה חומשי תורה, כי נשבה בו הרוח חיים הנמצאת בתורה, **וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר** (צו, דף לב.): **'וְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה - אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא'** – אלו התופסים בכינורות, דהיינו הלויים שניגנו בכינורות בבית המקדש, כי התורה ניתנה מצד הגבורה והלויים הם מצד הגבורה, ורואים אנו מדברי הזוהר גם כן שהכינור הוא בחינת התורה.

מבואר בגמרא כי **חָמֵשׁ אֲנִי אִית לָרֵאָה** (חולין מז.) – כעין אזנים התלויים בצידי הריאה, ושלושה מהם בימין הריאה, ושנים מהם בשמאל הריאה, והטעם הפנימי שבדבר שיש לריאה חמש אונות, **כִּי רוּחַ הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם** הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, **כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ**, כי כשהאדם נושם הוא ממשיך רוח חיים לריאה, וכשהוא נאנח הוא מוציא את הרוח מהריאה דרך פיו, **וְעַל כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לָרֵאָה** – יש לה חמש אונות לריאה, **כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ חַיִּים כַּנַּ"ל**, כי בריאה נמצא הרוח חיים, וכשם שהתורה שבה נמצא הרוח חיים יש בו בחינת חמישה, כך גם הריאה שבה נמצא הרוח חיים יש בה בחינת חמישה.

(עַיִן בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן י': כַּנְפֵי מִצְוָה – הציצית, **אִנּוּן ה' קְשָׁרִין** – יש בכל כנף חמש קשרים, **לָקֶבֶל שְׁמַע וְכוּ'** – כנגד חמש תיבות של 'שמע ישראל ה' אלהינו ה'', שעל ידי זה ממשיכים למלכות חמישה חסדים להמתיק את החמש גבורות שבה, **דְּאִנּוּן לָקֶבֶל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ'**, – שהם כנגד החמישה מיתרים של הכינור של דוד המלך, שגם על ידי ניגונו של הכינור נמתקו החמש גבורות בחמישה חסדים[3], **עַיִן שָׁם**, הרי שגם בציצית שהיא בחינת הרוח חיים יש בחינת חמישה. **גַּם עַיִן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר)**.

תורה ט'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שנאמר בקריעת ים סוף על מצרים (שמות טו): **"תְּהֹמֹת יְכַסֻּיֻמוּ יָרְדוּ בְמְצוֹלֹת וְכוּ' כמו אבן"** – 'התהומות כיסו אותם והם ירדו למצולות הים במהירות כאבן הנופלת', **ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על** פי דרכו של המאמר.

א. כִּי עִקַּר הַחִיּוּת הרוחנית, שיוכלו **בני האדם לעבוד** את ה' בכח ובחיות, **מְקַבְּלִין** בני האדם **מֵהַתְּפִלָּה שהם** מתפללים, וכן העולם הזה וכל העולמות מקבלים את חיותם מהתפילה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מב) **שדוד המלך** אומר: "יומם יצוה ה' חסדו, ובלילה שירה עימי **תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי"**, – 'ביום ציוה ה' את חסדו עלי, ובלילה שרתי שירה לה' השומר את חיי'[4], **ורמוז בפסוק זה שהתפילה היא מקור** החיים הרוחניים והגשמיים, כי ה'תפילה לאל' היא 'חיי', **וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ** האדם **לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ** – בכל מחשבתו ובהתעוררות ובהתלהבות הלב[5], **כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אֲזַי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם**, דהיינו שמתחדשים כוחותיו הרוחניים לעבודת ה', כי התפילה היא מקור החיות הרוחנית, וככל שהאדם מכניס יותר כוחות בתפילה כך הוא מקבל יותר חיות רוחנית, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (איכה ג): **"חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים [רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ] וְכוּ'"**. **כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין מלחמת עמלק שמשה רבינו הרים את ידיו לשמים (שמות יז): **"וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה** עד בוא השמש", **תַּרְגּוּמוֹ: 'פְּרִישָׁן בְּצִלּוֹ'** – פרושים בתפילה, הרי שהתפילה היא בחינת אמונה, וזה מה שרמוז בפסוק דלעיל: שעל ידי 'רבה אמונתך', שהאדם מתפלל בכח רב,

---

מקורות והערות

[3] מתוק מדבש שם. [4] רש"י שם. [5] כן משמע לקמן סימן קי"ב עיי"ש. ועיין בשיחות הר"ן (סי' ע"ה) וז"ל: "בענין התפילה סיפר רבינו זכרונו לברכה עימנו הרבה, והזהיר מאוד להכריח את עצמו להתפלל בכוונה גדולה, דהיינו לקשר המחשבה אל הדיבור בקשר אמיץ וחזק שיטה אזנו היטב היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפילה, וזה עיקר תפילה בכוונה, ולא היה מצוה להתפלל עם כוונות ממש על פי כתבי האר"י זכרונו לברכה, אפילו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על פי פקודתו, ואמר שעיקר שלימות התפילה הוא ברוך אתה ה' וכו' וכו' כפשוטו, וזה עיקר כוונת התפילה, שיכוון פירוש המלות וישמע היטב מה שהוא אומר. והיה מתלוצץ מאוד מאוד מאותן האומרים שאין צריכין להכריח עצמו לתפילה, והיה מזהיר מאוד להתפלל בכוחות להכניס כל כוחו באותיות התפילה".

רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהלים סח). אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דְּהָרַב דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בְּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ, צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיה כד). מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים בִּבְחִינַת: לָאֵחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה:

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וָאֹמַר רָזִי־לִי וְכוּ' אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פְּרֶעָנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: בּוֹגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַציצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֶחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע ציצִית כַּנַּ"ל. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ' – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת ציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ כַּנַּ"ל:

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא. **חָמֵשׁ** אֲנִי אִית לֵרָאָה (חולין מז), כִּי רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לֵרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל. (עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן י: כַּנְפֵי מִצְוָה אוּגוּן ה' קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע כוּ', דְּאוּגוּן לְקַבֵּל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר):

ט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלּוֹת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בְּמְצוֹלֹת וְכוּ' (שמות טו).

א כִּי עֵקֶר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אַזַּי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ) וְכוּ'; כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון בא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נַסְחָא מְיֻחֶדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כד): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פרשה י): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ' (סוטה ב.), כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרַע לִשְׁנַיִם־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר"א פ' מ"ב, ע' תיקון בא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): סֹלּוּ לָרוֹכֵב עֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נַסְחָאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנַיִם־עָשָׂר. וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קח): וַיַּעֲמִידָהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל דְּמִזּוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:). וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים צט): שָׁמְרוּ עֵדוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחֲדוּתוֹ; וּכְפִי שֶׁמְּפַרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבִילִים לְפִי שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תְּפִלּוֹת שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בְּנְיָמִין (ברכות ה:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְּבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי, שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר מִטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמִּטָּה שֶׁלּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי "מִטָּה" לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ', וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מִטָּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנַיִם־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ"ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ'. גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁתֵּי שַׁלְחָנוֹת, וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי, שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב כח.): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ', הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ':

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מט):

שזהו הלשון 'רבה' – שמרבה כח, על ידי זה הוא זוכה ל'חדשים לבקרים', שמקבל כוחות חדשים לעבודת ה'.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתפלל בכל כוחו הוא מקבל כוחות חדשים לעבודת ה', והוא משפיע חיות לכל העולמות, יתבארו כעת דברים נוספים שהאדם זוכה להם על ידי שמתפלל בכל כוחו.

ב. וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, ושנים עשר השבטים בשורשם העליון בשמים הם **כְּנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת** המנהיגים את העולם (תיקון יח ובתיקון כא), וכל שבט הוא כנגד מזל אחד, ומשפיע שפע לאותו מזל. **וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נֶסְחָא מְיֻחֶדֶת** בתפילה לפי שורשו ובחינתו בשמים, **וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ** כדי שתגיע תפילתו לשורש השייך לו בשמים, **וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת,** דהיינו שעל ידי תפילתו נותן כח למזל השייך לו, **וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה** בעולם **וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו** – כל הדברים שבעולם השייכים וקשורים למזל זה. ואם כן ככל שהאדם מכניס יותר כוחות בתפילה, כך תפילתו מביאה יותר שפע לעולם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר בברכותיו של בלעם (במדבר כד): **"דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל"** – 'יקום מזל מיעקב ומלך מישראל, זהו דוד המלך'[6]. ורמוז בפסוק זה כך: **"וְקָם" - זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה,** ועמידה היא רומזת **לִבְּחִינַת תְּפִלָּה,** כי התפילה היא בעמידה, דהיינו **כְּשֶׁאדם מִשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב,** דהיינו את המזל השייך לו, כי כל מזל הוא כנגד כוכב בשמים, **וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ר פרשה י): **'אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל'**, והכוכב הזה שמגדל אותו מקבל את כוחו מהמזל משנים עשר המזלות שמכוון כנגדו, וזה רמוז בפסוק, שעל ידי 'וקם שבט מישראל' להתפלל, נעשה 'דרך כוכב מיעקב', שהכוכב דורך ומכה את הדברים שיגדלו.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): **'קְשִׁין מְזוֹנוֹתָיו** של אדם **כִּקְרִיעַת יַם סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ** של אדם **[כִּקְרִיעַת יַם סוּף] וְכוּ'** (סוטה ב). ורמוז במאמר זה, **כִּי** הנה **הַיַּם סוּף נִקְרַע לִשְׁנֵים עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים** (פרקי ר"א פ' מ"ב, עי' תיקון כא דף נט.), וכל שבט עבר בשביל מיוחד, **וְהנה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – יחוד וזיווג של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, שהשכינה, שהיא ספירת ה'מלכות', השוכנת בעולם הזה, מתעלה ומתייחדת עם פרצוף 'זעיר אנפין' שמעליה[7], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים סח): **"סֹלּוּ לָרֹכֵב עֲרָבוֹת", רוֹכֵב - דָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – זה הקב"ה, שהוא רוכב על השמים, **עֲרָבוֹת - דָּא שְׁכִינְתֵּהּ** – זה שכינתו, **שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין,** כי השכינה היא ספירת ה'מלכות', שהיא מקבלת את האור של כל הספירות וכל האורות מתערבים בה, ולכן היא מכונה 'ערבות' מלשון עירוב, ו"סולו" הוא לשון 'שַׁבְּחוּ', הרי שעל ידי השבח שאנו משבחים את הקב"ה בתפילתינו נעשה יחוד של הקב"ה ושכינתו, **וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ,** כי הקב"ה משפיע על האדם מידה כנגד מידה כפי מה שהאדם פעל בעולמות העליונים. **וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה נֶסְחָאוֹת,** כנגד שנים עשר השבטים, **לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר.** ואם כן רמוז במאמר חז"ל זה כך: 'קשה זיווגו של אדם' – הקושי בזיווג של האדם הוא מתמעט כפי כמה שמכניס כוחות בתפילתו וגורם יותר לזיווג של הקב"ה ושכינתו, והתפילה היא בחינת 'קריעת ים סוף', כי היו בו שנים עשר שבילים כנגד שנים עשר שבטים, וגם התפילה יש בה שנים עשר נוסחאות כנגד שנים עשר שבטים.

וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, דהיינו שעל ידי תפילתם הם משפיעים שפע לעולמות העליונים[8], שזהו כעין בחינת פרנסה ומזון להקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין ההבטחה שהקב"ה יתן לנו את ארץ ישראל (תהלים קה): **"וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק,** לישראל ברית עולם", ורמוז בזה, כי **חֹק לְשָׁנָא דְּמָזוֹנָא הוּא** – לשון של מזון הוא (ביצה טז.), כמו שדורשת הגמרא בביצה

מקורות והערות

6 רש"י שם. 7 המלכות היא הספירה האחרונה מעשר הספירות, ופרצוף 'זעיר אנפין' (פרצוף הוא בנין רוחני) הוא כולל את שש הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד'. 8 עיין זוהר ויקרא דף ז' ע"ב.

רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהלים סח). אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דְּהָרַב דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בְּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ, צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בֹּגְדִים בָּגָדוּ, וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיה כד). מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים בִּבְחִינַת: לָאֵחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה:

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וָאֹמַר רָזִי־לִי וְכוּ' אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פְּרֶעֲנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת כַּנְפֵי הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַציצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֶחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע ציצִית כַּנַּ"ל. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ' – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת ציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמָעְנוּ כַּנַּ"ל:

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא. **חָמֵשׁ** אֲנִי אִית לֵרָאָה (חולין מז), כִּי רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לֵרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל. (עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן י: כַּנְפֵי מִצְוָה אוּגוּן ה' קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע כוּ', דְּאוּגוּן לְקַבֵּל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר):

ט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלּוֹת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בִּמְצוֹלֹת וְכוּ' (שמות טו).

א כִּי עֵקֶר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אַזַּי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ) וְכוּ'; כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון בא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נַסְתָּא מְיֻחֶדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כד): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פרשה י): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ' (סוטה ב.), כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרַע לִשְׁנַיִם־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר"א פ' מ"ב, ע' תיקון בא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נַסְתָּאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנַיִם־עָשָׂר. וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קח): וַיַּעֲמִידָהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל דְּמִזּוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:). וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים צט): שָׁמְרוּ עֵדוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחֲדוּתוֹ; וּכְפִי שֶׁמְּפַרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבִילִים לְפִי שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תְּפִלּוֹת שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בְּנְיָמִין (ברכות ח:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְּבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי, שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר מִטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמִּטָּה שֶׁלּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי "מִטָּה" לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ', וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מִטָּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנַיִם־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ"ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ'. גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁתֵּי שַׁלְחָנוֹת, וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי, שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב כח.): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ', הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ':

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מט):

(שם) ממה שנאמר "הטריפני לחם חוקי" (משלי ל), וְ"ויעמידה" רומז לתפילה, כמו שדרשו חכמינו ז"ל שאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה, שנאמר "ויעמוד פנחס ויפלל" (ברכות ו:), הרי שעל ידי "ויעמידה" שזהו התפילה, נעשה "לחק" שזהו הפרנסה שאנו מפרנסים לאבינו שבשמים. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים צט): "שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ". ורמוז בפסוק זה כך: 'עֵדוּת' זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): "ששם עלו שבטים שִׁבְטֵי יָהּ, עֵדוּת לישראל לְהֹדוֹת לְשֵׁם ה'", 'שכשעלו לרגל והיה שם נס שכולם נכנסו במקום קטן זהו עדות שהשכינה שורה בישראל, וראוי להודות על כך לה'[9], ורמוז בפסוק זה שנסמך 'עדות' ל'להודות לשם ה'', שהתפילה וההודאה לה' היא בחינת 'עדות'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): 'אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה', שכשהעדים מעידים בבית דין עליהם להעיד בעמידה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, כמובא לעיל שאין עמידה אלא תפילה, וכיון שעדות קשורה לעמידה, ועמידה היא בחינת תפילה, הרי שעדות היא רומזת לתפילה. והטעם שהתפילה נקראת עדות, משום שֶׁאָנוּ מְעִידִין בתפילה עַל אַחְדוּתוֹ של הקב"ה. ומעתה מבואר הרמז בפסוק: על ידי "שמרו עדותיו" – שישראל מתפללים, הם גורמים "וחק נתן למו" שהם מפרנסים לאביהם שבשמים. וְהנה כְּפִי שֶׁמְּפַרְנֵס האדם לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, כי הקב"ה משפיע על האדם מידה כנגד מידה כפי מה שהאדם פעל בעולמות העליונים. וְזֶה רמוז במה שאמרו חכמינו ז"ל: 'קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו של אדם כִּקְרִיעַת יַם סוּף', הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבִילִים, לְפִי שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שִׁבְטֵי יָהּ, כי הפרנסה באה על ידי התפילה שמתחלקת לשנים עשר שבטים, ולכן גם הפרנסה יורדת ומתחלקת לשנים עשר שבילים שונים, כי כל שבט מקבל את שפע הפרנסה שלו לפי תפילתו. ואם כן יתפרש המאמר כך: 'קשין מזונותיו' – הקושי בפרנסה של האדם הוא מתמעט כפי כמה שמכניס יותר כוחות בתפילתו וגורם יותר לפרנס לאביו שבשמים, ולפי זה הוא זוכה לשפע הפרנסה שהוא בחינת 'קריעת ים סוף' שהיו בו שנים עשר שבילים, וגם הפרנסה מתחלקת לשנים עשר.

ונמצא מעתה כי מלבד מה שעל ידי תפילה בכח האדם זוכה לקבל כוחות חדשים לעבודת ה', ולהשפיע חיות לכל העולמות, הוא גורם גם כן שהמזל יוריד שפע לעולם, וזוכה גם כן לזיווג ולפרנסה[10].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתפלל בכל כוחו, ותפילתו נכנסת בשער של השבט שלו, הוא זוכה לכוחות חדשים בעבודת ה', והוא משפיע חיות לכל העולמות, והוא זוכה לזיווג ולפרנסה וגורם להוריד שפע לעולם, והוא גורם זיווג של הקב"ה ושכינתו, והוא מפרנס לאביו שבשמים, יתבאר כעת כי האדם צריך זכות גדולה כדי שתפילתו תעלה לשער השייך לשבטו.

וְהנה נתבאר עד כאן, שכל שבט יש לו שער מיוחד שדרך שם נכנסת תפילתו, ועל ידי שהתפילה נכנסת ועולה למקומה הנכון זוכה האדם לכוחות חדשים בעבודת ה' ולזיווג ולפרנסה, וכן הוא גורם שהשבט ההוא ישפיע שפע למזל, והמזל ישפיע שפע לעולם, אך צָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ, כי לשם כך צריך לדעת מהו השורש והבחינה של כל שבט בעולמות העליונים[11], וכשאין התפילה עולה לשער השייך לה אינה יכולה לעלות למעלה לעולמות העליונים ולפעול את פעולתה, והיא נשארת למטה[12]. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בִּנְיָמִין (ברכות ה:): 'כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום', דהיינו שהקפיד להתפלל תפילת שחרית מיד כשקם ממיטתו, והקפיד שמיטתו תהיה בין צד צפון לדרום, כי השכינה במזרח או במערב ולכן נכון להסב דרך תשמיש לרוחות אחרות[13]. ורמוז בזה שאמר: 'על תפילתי שתהא סמוך למיטתי', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמַּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר מַטּוֹת, כי השבטים נקראים 'מטות', כמו שנאמר "לשמות מטות אבותם ינחלו" (במדבר כו), וְכָל אֶחָד מהשבטים יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד שדרך שם צריכה לעלות תפילתו, וְהִתְפַּלֵּל עַל כך שיזכה שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמַּטָּה שֶׁלּוֹ, דהיינו משער השבט שלו, ו'מיטה' הוא אותם אותיות של 'מטה', ומה שהיה 'מצטער' יתפרש לענינו

מקורות והערות

9 מצודות דוד שם. 10 קיצור ליקוטי מוהר"ן. 11 כן משמע מהמובא לקמן על יעקב אבינו שהיה יודע כל שבט ושבט בשרשו, וכן מהמובא לקמן אות ד' שהצדיק יודע לכוון השערים. 12 כמובא לקמן סימן קי"ב. 13 רש"י שם.

רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן (תהלים סח). אַלְפֵי – בְּחִינַת אַלּוּפֵי עֵשָׂו, וְעַל־יְדֵי רֶכֶב אֱלֹקִים רִבֹּתַיִם, בְּחִינַת קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הָרוּחַ־חַיִּים הָרַבָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה: אַלְפֵי שִׁנְאָן, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ג): אַל תִּקְרֵי שִׁנְאָן, אֶלָּא שֶׁאֵינָן, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת הַתּוֹרָה, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ דְּהָרַב דִּקְדֻשָּׁה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטְּלִין וְנִכְנָעִין אַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַב דִּקְלִפָּה, בְּבְחִינַת אַלְפֵי שֶׁאֵינָן – שֶׁאַלּוּפֵי עֵשָׂו, רַבְרְבֵי עֵשָׂו, נִתְבַּטְּלִין וְאֵינָן:

מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, צְבִי לַצַּדִּיק, וָאֹמַר רָזִי־לִי רָזִי־לִי, אוֹי לִי, בֹּגְדִים בָּגָדוּ, וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ (ישעיה כד). מִכְּנַף הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהָיָה מְנַגֵּן עַל־יְדֵי הָרוּחַ צְפוֹנִית וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַנְּגִינָה וְהַזְּמִירוֹת נִמְשָׁכִין מֵהָרוּחַ־חַיִּים שֶׁבְּכַנְפֵי רֵאָה, כַּיָּדוּעַ, וְזֶהוּ: זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ – בְּחִינַת הַנִּגּוּן שֶׁל כִּנּוֹר שֶׁל דָּוִד, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ־חַיִּים, שֶׁהוּא בְּחִינַת כַּנְפֵי הַציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין הָרְשָׁעִים בִּבְחִינַת: לָאֵחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה:

וְזֶהוּ: צְבִי לַצַּדִּיק – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עָתִיד לִהְיוֹת מַצָּב וּתְקוּמָה לַצַּדִּיקִים, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים הַנַּ"ל מִתְגַּבְּרִין הַצַּדִּיקִים עַל הָרְשָׁעִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וָאֹמַר רָזִי־לִי וְכוּ' אוֹי לִי – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁנִּגְלוּ לִי שְׁנֵי רָזִים: רַז פְּרָעֲנִיּוּת וְרַז יְשׁוּעָה, וַהֲרֵי תִּרְחַק הַיְשׁוּעָה עַד וְכוּ'. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, כִּי הָרוּחַ שֶׁל הָרָשָׁע גָּדוֹל בִּשְׁעָתוֹ, בִּבְחִינַת רוּחַ סְעָרָה, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַצָּרוֹת וַאֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: בֹּגְדִים בָּגָדוּ וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ – כִּי יְנִיקַת הַבּוֹגְדִים וְהָרְשָׁעִים הוּא מִבְּחִינַת כַּנְפֵי הַבְּגָדִים, דְּהַיְנוּ פְּגַם הַציצִית, שֶׁהֵם בְּכַנְפֵי הַבֶּגֶד, דְּהַיְנוּ מִפְּגַם הָאַרְבָּעָה יְסוֹדוֹת, שֶׁאֶחִיזָתָן וְשָׁרְשָׁם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּחִינַת אַרְבַּע ציצִית כַּנַּ"ל. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף: פַּחַד וָפַחַת וָפָח עָלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְכוּ' – כִּי כָּל הָרְשָׁעִים יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ, כִּי לַסּוֹף כָּלָה וְנֶאֱבָד וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיקִים גְּמוּרִים מַכְנִיעִין אוֹתָם וּמַשְׁפִּילִים רְשָׁעִים עֲדֵי אָרֶץ עַל־יְדֵי הָרוּחַ־חַיִּים שֶׁלָּהֶם, שֶׁהוּא בְּחִינַת ציצִית, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ כַּנַּ"ל:

כִּנּוֹר שֶׁל חָמֵשׁ נִימִין – בְּחִינַת הַתּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בַּזֹּהַר (צו, דף לב.): וְתוֹשֵׁי הַתּוֹרָה – אִלֵּין דְּתָפְשִׁין בְּכִנּוֹרָא. **חָמֵשׁ** אֲנִי אִית לֵרָאָה (חולין מז), כִּי רוּחַ־הַחַיִּים הוּא בְּהָרֵאָה, וּמִשָּׁם הַמְשָׁכַת הָרוּחַ שֶׁל הָאֲנָחָה, כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ, וְעַל־כֵּן אִית לָהּ חָמֵשׁ אֲנִי לֵרָאָה, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, חֲמִשָּׁה נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד, שֶׁשָּׁם הָרוּחַ־חַיִּים כַּנַּ"ל. (עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן י: כַּנְפֵי מִצְוָה אִנּוּן ה' קִשְׁרִין, לְקַבֵּל שְׁמַע כוּ', דְּאִנּוּן לְקַבֵּל ה' נִימִין דְּכִנּוֹר דְּדָוִד וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. גַּם עַיֵּן בְּהַשְׁמָטוֹת הַזֹּהַר):

ט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלּוֹת יְכַסְּיֻמוּ יָרְדוּ בְּמְצוֹלֹת וְכוּ' (שמות טו).

א כִּי עִקַּר הַחִיּוּת מְקַבְּלִין מֵהַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכָל כֹּחוֹ וּמַכְנִיס כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, אַזַּי נִתְחַדֵּשׁ כֹּחוֹ שָׁם, בִּבְחִינַת (איכה ג): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים (רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ) וְכוּ'; כִּי אֱמוּנָה הִיא תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ:

ב וְדַע, שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת (תיקון יח ובתיקון בא), וְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט יֵשׁ לוֹ נַסְחָא מְיֻחֶדֶת, וְיֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד לִכָּנֵס דֶּרֶךְ שָׁם תְּפִלָּתוֹ, וְכָל שֵׁבֶט מְעוֹרֵר בִּתְפִלָּתוֹ כֹּחַ מַזָּלוֹ שֶׁבִּשְׁנַיִם־עָשָׂר מַזָּלוֹת, וְהַמַּזָּל מֵאִיר לְמַטָּה וּמְגַדֵּל הַצֶּמַח וּשְׁאָר דְּבָרָיו הַצְּרִיכִים אֵלָיו:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (במדבר כד): דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב, וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל. וְקָם – זֶה בְּחִינַת עֲמִידָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה; כְּשֶׁשֵּׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, עַל־יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר כּוֹכָב, וְהַכּוֹכָב הוּא דּוֹרֵךְ וּמַכֶּה הַדְּבָרִים שֶׁיִּגְדְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פרשה י): אֵין לְךָ עֵשֶׂב מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וּמַלְאָךְ מִלְּמַעְלָה, שֶׁמַּכֶּה אוֹתוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: גְּדַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, וְקָשֶׁה זִוּוּגוֹ [כִּקְרִיעַת יַם־סוּף] וְכוּ' (סוטה ב.), כִּי הַיַּם־סוּף נִקְרַע לִשְׁנַיִם־עָשָׂר קְרָעִים, כְּנֶגֶד שְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים (פרקי ר"א פ' מ"ב, ע' תיקון בא דף נט.), וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל בִּתְפִלָּתָם גּוֹרְמִים זִוּוּגָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): סֹלּוּ לָרוֹכֵב עֲרָבוֹת; רוֹכֵב – דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, עֲרָבוֹת – דָּא שְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ כָּל הַגְּוָנִין, וּלְפִי הַזִּוּוּג שֶׁגּוֹרֵם בִּתְפִלָּתוֹ כֵּן זוֹכֶה לְזִוּוּגוֹ, וְהַתְּפִלָּה הֵם שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה נַסְחָאוֹת, לְפִיכָךְ הַזִּוּוּג כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁהֵם שְׁנַיִם־עָשָׂר. וְגַם יִשְׂרָאֵל מְפַרְנְסִים לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קח): וַיַּעֲמִידָהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק, וְחֹק לְיִשְׂרָאֵל הִמְזוֹנָא הוּא (ביצה טז.), וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:). וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים צט): שָׁמְרוּ עֵדוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ. עֵדוּת זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכב): שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. גַּם אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות ל.): אֵין עֵדוּת אֶלָּא בַּעֲמִידָה, וַעֲמִידָה זֶה תְּפִלָּה, שֶׁאָנוּ מְעִידִין עַל אַחֲרוּתוֹ; וּכְפִי שֶׁמְּפַרְנֵס לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם בִּתְפִלָּתוֹ, כֵּן נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסָתוֹ. וְזֶה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּקְרִיעַת יַם־סוּף, הַיְנוּ מְזוֹנוֹת נִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבִילִים לְפִי שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה תְּפִלּוֹת שִׁבְטֵי יָהּ:

וְצָרִיךְ לָזֶה זְכוּת גָּדוֹל, שֶׁיִּזְכֶּה אָדָם לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר אַבָּא בִּנְיָמִין (ברכות ה:): כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל שְׁנֵי דְּבָרִים: עַל תְּפִלָּתִי, שֶׁתְּהֵא סָמוּךְ לְמִטָּתִי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁיִּתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּטָּה שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ שְׁנַיִם־עָשָׂר מִטּוֹת, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שַׁעַר מְיֻחָד, וְהִתְפַּלֵּל עַל שֶׁלֹּא תִּתְרַחֵק תְּפִלָּתוֹ מִמִּטָּה שֶׁלּוֹ. וְזֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי "מִטָּה" לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ: עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ', וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מִטָּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כו): בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לָחֶם, כִּי שְׁנַיִם־עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ"ל, קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ'. גַּם הִתְפַּלֵּל עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁתֵּי שַׁלְחָנוֹת, וְזֶהוּ: וְעַל מִטָּתִי, שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב כח.): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ', הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ':

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל כָּל הַשְּׁנַיִם־עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה בְּשָׁרְשׁוֹ, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בֵּהּ (בראשית מט):

שהיה מתפלל. וְהנה מלבד מה שרמוז במילה ׳מיטה׳ ענין השבט שהוא מכונה ׳מטה׳ שהתפילה צריכה להיכנס דרך שם, רמוז במילה ׳מיטה׳ גם ענין הזיווג והפרנסה שזוכים להם על ידי התפילה, כי **זֶה לְשׁוֹן מִטָּה, כִּי מִטָּה לְשׁוֹן זִוּוּג, כַּמַּאֲמָר הַסָּמוּךְ** שאמר אבא בנימין: **׳עַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה וְכוּ׳״**, שהכוונה שם לענין הזיווג, **וּמִטָּה הוּא בְּחִינַת זִוּוּג. גַּם מַטֶּה הִיא בְּחִינַת פַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין הקללות אם ישראל לא יקיימו את התורה (ויקרא כו): **״בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם״**, הרי שהפרנסה מכונה ׳מטה׳, ו׳מיטה׳ הוא אותם אותיות של ׳מטה׳, **כִּי שְׁנַיִם עָשָׂר מַטּוֹת גּוֹרְמִין זִוּוּג וּמְפַרְנְסִין כַּנַּ״ל**, כמו שרמוז במאמר חכמינו ז״ל: **׳קָשֶׁה זִוּוּגָן וְקָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו וְכוּ׳״**, ואם כן מלבד הרמוז במילה ׳מיטה׳ שהתפלל שהתפילה תעבור דרך ה׳מטה׳ שלו, דהיינו השבט שלו, עוד רמוז במילה זו גם ענין הזיווג והפרנסה שמגיעים על ידי שהתפילה של האדם עוברת דרך השבט השייך לו.

והנה הדבר השני שהתפלל אבא בנימין, רמוז בו גם כן דבר השייך לענין השבט, כי **גַּם הִתְפַּלֵּל** אבא בנימין **עַל שִׁבְטוֹ, שֶׁיִּזְכּוּ לִשְׁנֵי שֵׁלְחָנוֹת** – לחכמה ועשירות. **וְזֶהוּ** הדבר השני שהצטער אבא בנימין: **׳וְעַל מִטָּתִי שֶׁתְּהֵא נְתוּנָה בֵּין צָפוֹן לְדָרוֹם׳, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב״ב כה:): **׳הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים וְכוּ׳** ידרים, **הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר וְכוּ׳** יצפין, וסימנך – שולחן בצפון ומנורה בדרום׳, דהיינו שהרוצה לזכות לחכמה יתפלל כשפניו לדרום, והרוצה לזכות לעשירות יתפלל כשפניו לצפון, ורואים אנו ש׳דרום׳ רומז לחכמה ו׳צפון׳ רומז לעשירות, וזהו שהתפלל ׳על מיטתי׳ דהיינו השבט שלו, כי מיטה הוא לשון מטה, ׳שתהא נתונה בין צפון לדרום׳ – שיזכו לחכמה ועשירות.

וְיַעֲקֹב, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַשְּׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, כי הוא אביהם, **וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל מַטֶּה וּמַטֶּה** – כל שבט ושבט **בְּשָׁרְשׁוֹ** – מהו השורש שלו בשמים שלשם צריך להעלות את תפילתו של שבט זה - **בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב**

בֵּה – כתוב בו בשעת פטירתו (בראשית מט): **"וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה"**. ורמוז בזה, כי **'רַגְלָיו' זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פה): **"צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ"**, ו'צדק' היינו תפילה, שהאדם מצדיק את בוראו (כמבואר בברכות יד.), ורמוז בפסוק זה שבחינת ה'צדק' דהיינו התפילה, היא קשורה לענין של 'יהלך' דהיינו לרגליים, ולכן 'רגליו' רומז לתפילה, ואם כן רמוז בפסוק כך: "ויאסוף יעקב רגליו" – את התפילה של כל אחד, "אל המיטה" – לשון מטה, דהיינו אל השער השייך לשבט שלו, **הַיְנוּ, שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ** – לשער השייך לה.

גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ של יעקב **לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית מח): **"וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ'"**, שנתן ליוסף במתנה את הבכורה, שיטלו בניו שני חלקים בארץ ישראל, **כִּי עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשָּׁפָל** – העולם הזה, **וְעוֹלָם הַכּוֹכָבִים** – העולם של הכוכבים והמזלות שהוא מעל לעולם הזה, והם משפיעים שפע לעולם הזה, כי כל מזל יש לו חלק מהבריאה השייך לו, שאותו מזל מגדל אותו ומשפיע לו שפע, **וְעוֹלָם הַמַּלְאָכִים** – העולם של המלאכים שהוא מעל לעולם הכוכבים והמזלות, והמלאכים משפיעים שפע לכוכבים והמזלות ומנהיגים אותם. ומבואר לעיל שעל ידי שהתפילה נכנסת בשער השייך לשבט שלה, יש לתפילה כח לעורר את המלאך הממונה על המזל שהוא כנגד שבט זה, ואז המזל מאיר למטה ומגדל את הדברים בעולם השייכים לו, ולכן על ידי שיעקב ידע לאסוף כל תפילה לשער השבט השייך לה, ממילא נשפע שפע למלאך ולכוכב ולחלק העולם השייך לשבט זה[1]. וכיון שהיה משפיע חיות לעולם ונמצא שהוא קיים את העולם אם כן היתה לו בעלות על העולם, וממילא היה בכוחו לתת ליוסף חלק מהעולם. **וְזֶה** רמוז במילה: **'שְׁכֶ"ם'** שהוא ראשי תיבות: **שָׁפָל, כּוֹכָב, מַלְאָךְ, כִּי** מבואר בפסוק **שָׁפָל זֶה** שיכל לתת ליוסף חלק מחלקי העולם **זָכָה עַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בהמשך הפסוק "ואני נתתי לך שכם אחד וגו'" (שם): **"אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ'** האמורי בחרבי ובקשתי", ותרגם אונקלוס: **'בִּתְפִלָּתִי וּבְבָקָשָׁתִי'**, והיינו שעל ידי תפילתו ובקשתו שעל ידה השפיע חיות לעולם, היה לו כח לתת ליוסף את החלק הנוסף בארץ ישראל, ולכן רמוז במילה 'שכם' שהוא מלשון 'חלק' שיעקב על ידי תפילתו השפיע חיות לעולם השפל ועולם הכוכבים ועולם המלאכים, כי על ידי זה יכל לתת ליוסף את החלק הנוסף בארץ ישראל.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתפלל בכל כוחו, ותפילתו נכנסת בשער של השבט שלו, הוא זוכה לכוחות חדשים בעבודת ה', והוא זוכה לזיווג ולפרנסה וגורם להוריד שפע לעולם, ונתבאר שהאדם צריך זכות גדולה כדי שתפילתו תעלה לשער השייך לשבטו, ויעקב אבינו היה בכוחו להעלות את התפילות לשער השייך להם, יתבאר כעת כיצד יזכה האדם להתגבר על כל המניעות וההפרעות ולהכניס את כל הכוחות בתפילה.

ג. והנה אמנם ראינו עד כמה גדול כוחה של התפילה, שיכולה להביא לאדם כוחות חדשים בעבודת ה', ומשפיעה שפע וחיות לכל העולם, ומביאה לאדם זיווג ופרנסה, אך זהו כשהתפילה היא כראוי, שמכניס את כל הכוחות בתפילה, ומכוון בה כראוי, שאז היא עולה לשער השייך לה, **אֲבָל כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ** של הקליפות והטומאה ואינו זוכה לאור הקדושה, **וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל** בכוונה ובהתעוררות וביראה ואהבה כראוי[2], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איכה ג): **"סַכֹּתָ בֶּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר תְּפִלָּה"** – 'כיסית את השמים בעננים שלא תעבור אליך התפילה'[3], ורמוז בזה שיש קליפת עשו וישמעאל שהם בחינת עננים המפריעים לכוון בתפילה[4], **וּכְתִיב** (תהלים יב): **"סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן**, כרום זולות לבני אדם", ורמוז בזה, כי "סביב רשעים יתהלכון" היינו - **שֶׁהָרְשָׁעִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, "כְּרֻם זֻלֵּת" - הַיְנוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה**, כמו שדרשו בגמרא על המילה "כרום" שהכוונה לתפילה **שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם** (ברכות ו:), וכיון שאינו מתפלל בכוונה ובהתעוררות כראוי אין כח בתפילתו להביא לו כוחות

מקורות והערות

1 ביאור הליקוטים. 2 על פי המובא לקמן סימן קי"ב. 3 תרגום שם. 4 כמובא לעיל סימן ב' אות ה'.

וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הֵינוּ שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ. גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לִיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַכּוֹכָבִים, וְעוֹלַם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה **שְׁכֶ"ם: שָׁ'פָל, כּ'וֹכָב, מַ'לְאָךְ**, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ' בִּתְפִלָּתִי וּבְקַשָּׁתִי:

ג **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה, וּכְתִיב (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּדֵי זֶלֶת – הֵינוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:):

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח:

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ'; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ, הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה' אוֹרִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ו): צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא עָצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת. וְזֶה: וְאֶל אֲמָה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתְּכַל נַפְשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג), **אַמָּ"ה** הִיא **ה'** מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵ**אֵ**שׁ וּמַ**יִ**ם, הֵינוּ שֶׁתְּרָאֶה, שֶׁיָּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה **אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱמֶת**, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'. וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הֵינוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בָּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הֵינוּ הַקְּלִפָּה הַצַּד צִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): כִּי צַיִד בְּפִיו, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הֵינוּ עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב), וּכְתִיב (משלי כח): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. (פְּתַב־יַד הַחֲבָרִים)):

ד **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרֵח וְדָאִין (כמו שאמרו ח"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת רוֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא, דַּהֲוָה שָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וַאֲמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עִפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית לֵהּ, וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
טַיְיָעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: וְהָפְכִינַן. הַאי עִפְרָא בְּהַאי עִפְרָא, לְנִסּוֹתוֹ אִם יִהְיֶה בְּקִי כָּל כָּךְ:

זִמְנָא חֲדָא אִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּל ה' צְלוֹתָךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – שֶׁקִּשַּׁרְנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה. **וְשָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – עִפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחָרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת; וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **וְאָמַר הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר הָבוּ לִי עִפְרָא, וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית וְלָא יָכֵלִית לֵהּ – הֵינוּ: אָמְרִינַן לֵהּ כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא

חדשים בעבודת ה', וגם אין כח בתפילתו לעלות לשורשה, לשער השבט השייך לה, אלא היא נשארת למטה[5].

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה שהאדם נמצא **בו לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (יומא לח:): **'הַבָּא לִטָּמֵא פּוֹתְחִין לוֹ' - יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה** לצאת אל הטומאה, וכשם שיש פתחים הרבה לצאת אל הטומאה, **נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם** בחזרה אל הקדושה, כי באותם הפתחים ניתן גם להיכנס מהטומאה אל הקדושה, **אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח** לצאת מתוך החושך.

וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): **"ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי", וְעַל יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כ): **"לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא"** – 'אל תשבע לשקר בשם ה'', ורמוז בזה, שעל ידי ה'שוא', דהיינו השקר, 'תשא את שם ה'' – אתה נושא ומסלק את שם ה', **כִּי עַל יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי דִּבֵּר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו** של הקב"ה, **אֲבָל עַל יְדֵי אֱמֶת, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קמה): **"קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו, לְכֹל** וכו' אשר יקראוהו באמת", ולכן כשמדבר האדם בתפילתו דיבורי אמת, דהיינו דיבורים אמיתיים לפי הרגשתו האמיתית ולפי מצבו האמיתי, אז הקב"ה שוכן עימו, **וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ הַמּוּנָּעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ,** ולמצוא את הפתח אל האור והקדושה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "ה' אוֹרִי"**, ואז הוא זוכה להתפלל בכוונה ובהתעוררות כראוי.

ועיקר הכוונה, שבתפילתו ותחינתו ובקשתו, אף על פי שאי אפשר לו לדבר שום דיבור בתפילה ותחנונים, מגודל החושך והבלבול המסבב אותו מאוד מאוד מכל צד, אף על פי כן, על כל פנים יראה לדבר הדיבור באמת, באיזה מדרגה נמוכה שהוא. כגון למשל, שיאמר: "ה' הושיעה", באמת, אף על פי שאינו יכול לדבר בהתלהבות והתעוררות כראוי, אף על פי כן יאמר הדיבור באמת, כפי מה שהוא, ועל ידי הדיבור האמת, יזכה לראות הפתחים שבתוך החושך, ועל ידי זה יזכה לצאת מחושך לאור, ולהתפלל כראוי[6].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר לנח כשציוהו ה' לבנות את התיבה: (בראשית ו) **"צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה**, ואל אמה תכלנה מלמעלה, ופתח התיבה בצידה תשים, תחתים שנים ושלישים תעשה", ובמילים "צוהר תעשה לתיבה" רמוז, שתדבר דיבורי אמת, ועל ידי זה "צוהר תעשה" – תעשה אור, "לתיבה" – לתיבות התפילה, (כי מילה נקראת גם תיבה), ועל המילים "צוהר תעשה לתיבה" **פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב'. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב - כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר, אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ.** ורמוז בזה, כי **כֵּן יֵשׁ בְּנֵי אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ** בדיבוריהם **לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם** שימצאו את הפתח לצאת מן החושך ולהתפלל כראוי, כי אין בדיבור האמת שלהם אמת גמורה וצלולה בלי שום דופי. **וְזֶה: 'יֵשׁ אוֹמְרִים'** – יש אנשים שאומרים את דיבורי התפילה, **וַאֲמִירָתָם נַעֲשֶׂה חַלּוֹן,** שאחר יכול להאיר בו דרך החלון, דהיינו הצדיקי אמת שהם כנגדנו בבחינת עצם האמת, וכשאנו מקשרים את התפילה אליהם יש להם כח להאיר לנו שנמצא את הפתח

מקורות והערות

[5] כמובא לקמן סימן קי"ב. [6] מובא לקמן סימן קי"ב. ובליקוטי הלכות (הל' נזקי שכנים הל' ה') כתב: "הוא עצה נפלאה בדוק ומנוסה, וכבר זכו רבים על ידי עצה זאת להתפלל בכוונת הלב, אף על פי שהיו בחושך גדול מאוד, ונדמה להם שאי אפשר להם להרים עצמם להתפלל בכוונה, ועל ידי שקיימו עצה זאת בפשיטות שחתרו והתייגעו לדבר הדיבור על כל פנים באמת כמו שהוא, על ידי זה נפתח להם אורו יתברך והתחילו פתאום להתפלל בהתלהבות וחיות גדול". ובעלים לתרופה (מכתב שכ"ה) כתב: "העיקר שצריכין בתוקף החושך למשוך עצמו אל האמת, ובפרט בפרט בעת התפילה, שאז החושך מסבב מאוד מאוד, צריכין ליזהר מאוד לראות לדבר הדיבור באמת וכו', נא מאוד בני הזהר והזהר לקיים כל הנ"ל באופן שתוכל לחטוף מתוך החושך להתפלל בכוונה, כי העצה הנ"ל בדוק ומנוסה אלפים פעמים, אך אף על פי כן הבעל דבר מתגבר מאוד מאוד בכל פעם בחושך עצום בכל תפילה, ומסבב מחשבתו במחשבות מבולבלות הרבה בלי שיעור, וצריכין לזכור בכל תפילה כמה פעמים עצה הנ"ל לפנות עורף מחושך והבלבולים, ולהשתדל לדבר הדיבור באמת כפי מה שהוא, ואז יאיר לו השי"ת הפתחים וכו', עד שיקיים כל העולמות בתפילתו. ראה בני וחכם, החילוק ברגע אחת אצל האדם, כי קודם סיבב אותו החושך כל כך, וברגע קלה שהמשיך עצמו לדבר דיבור אמת זכה לקיים כל העולמות, כי זה כל האדם שתלויים בו כל העולמות בכל רגע".

וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הֵינוּ שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ. גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לִיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשֶּׁפֶל וְעוֹלַם הַכּוֹכָבִים, וְעוֹלַם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה **שְׁכֶ"ם: שֶׁ'פֶל, כּ'וֹכָב, מַ'לְאָךְ**, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ' בִּתְפִלָּתִי וּבְקַשָּׁתִי:

ג **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה, וּכְתִיב (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּדֵי זֶלֶת – הֵינוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:):

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הִרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח:

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ'; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ, הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה' אוֹרִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ו): צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא עָצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת. וְזֶה: וְאֶל אֲמָה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתְּכַל נַפְשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג), **אַמָּ"ה** הִיא **ה'** מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵ**אֵ**שׁ וּ**מַ**יִם, הֵינוּ שֶׁתְּרָאֶה, שֶׁיְּצָאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה **אַמָּה תְּכַלֶּנָּה** מִלְּמַעְלָה, רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱמֶת**, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'. וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הֵינוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בָּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הֵינוּ הַקְּלִפָּה הַצַּד צִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כח): כִּי צַיִד בְּפִיו, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הֵינוּ עוֹלָם הַשֶּׁפֶל וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב), וּכְתִיב (משלי כח): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. (פְּתַב־יַד הַחֲבָרִים)):

ד **וְצַדִּיק** כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּכְשֶׁכִּיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרֵח וְדָאִין (כמו שאמרו ר"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת רוֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא, דַּהֲוָה שָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וַאֲמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עִפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית לֵהּ, וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
טַיְיָעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: וְהָפְכִינַן. הַאי עִפְרָא בְּהַאי עִפְרָא, לְנַסּוֹתוֹ אִם יְהֵיוּ בְּקִי כָּל בָּךְ:

זִמְנָא חֲדָא אִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּל ה' צְלוֹתֵךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – שֶׁקִּשַּׁרְנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה. **וְשָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – עִפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחָרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת; וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **וְאָמַר הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר הָבוּ לִי עִפְרָא, וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית וְלָא יָכֵלִית לֵהּ – הֵינוּ: אָמְרִינַן לֵהּ כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא

לצאת מן החושך[7], **וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשֶׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר**, כי בכוחם לדבר דיבורי אמת גמורה וצלולה.

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, וככל שמתפלל יותר באמת כך זוכה האדם שיאיר לו יותר כיצד לצאת מהחושך וכך זוכה יותר להתפלל בכוונה ובהתעוררות, **כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא עֶצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת**, ולכן ככל שמתפלל יותר באמת כך הקב"ה מאיר לו יותר. **וְזֶה** רמוז במה שנאמר לנח: **"וְאֶל אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה"** – שכיסוי התיבה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, ורמוז בזה, כי "תכלנה" הוא לְשׁוֹן **"וַתְּכַל נֶפֶשׁ דָּוִד"** (שמואל ב יג), שפירושו שדוד המלך נכסף והשתוקק להפגש עם אבשלום, ולכן "תכלנה" הוא לשון כיסופים והשתוקקות. ו**"אַמָּה" הִיא** הדיבור היוצא מה' **מוֹצָאוֹת** הפה, הגרון החיך הלשון השינים והשפתיים, כי ישנם אותיות היוצאות מהגרון וישנם מהחיך וכו', **הַכְּלוּלִים מֵאֵשׁ וּמַיִם**, כי הדיבור יוצא מצירוף של החמימות והקרירות שבאדם, ולכן "אמה" רומז לדיבורי התפילה, כי הא' הוא א"ש, והמ' הוא מ"ים, וההי' הוא ה' מוצאות הפה, **הַיְנוּ שֶׁתִּרְאֶה שֶׁיֵּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ**, ויתפרש הפסוק כך: תראה ש'ואל אמה' – דיבורי התפילה יהיו באופן כזה ש'תכלנה מלמעלה' – שהקב"ה ישתוקק לשכון אצלך, דהיינו שהדיבורים יהיו דיבורי אמת. **וְזֶה "אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה", רָאשֵׁי תֵבוֹת 'אֱמֶת', כִּי עַל יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'**, לכל אשר יקראוהו באמת". **וְאָז** יתקיים המשך הפסוק: **"וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים", הַיְנוּ הַתֵּבָה** – המילה **הַיּוֹצֵאת בֶּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: "בְּצִדָּהּ", הַיְנוּ הַקְּלִפָּה הַצָּד צַיִד** – שצדה את האדם ברשתה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על **עֵשָׂו** (בראשית כה): **"כִּי צַיִד בְּפִיו"** – 'שהיה צד את יעקב ומרמהו בדבריו', ורמוז בזה, כי קליפת עשו רוצה לצוד את האדם ברשתה, שלא יזכה להתקרב אל הקדושה, ועל ידי 'התיבה' – הדברים היוצאים באמת, האדם מוצא את הפתח לצאת מהחושך שהוא ניצוד וכלוא בו. ועל ידי זה יתקיים המשך הפסוק: "תחתים שנים ושלישים תעשה", **כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל** האדם **לְדַבֵּר** את דיבורי התפילה בכוונה ובהתעוררות כראוי **מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן "תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים", הַיְנוּ עוֹלָם הַשָּׁפָל** – העולם הזה, **וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים** – הכוכבים והמזלות, **וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל** – דהיינו עולם המלאכים, שהם שכל טהור בלא שום גשמיות, כי כשהתפילה היא בכוונה ובהתעוררות אז יש לה כח לעלות לשורשה, לשער השבט השייך לה, ואז השבט ההוא משפיע שפע למלאך והמלאך משפיע שפע למזל שהוא כנגד השבט הזה, והמזל משפיע שפע בעולם לגדל את הדברים השייכים לו.

(**אַךְ** ישנו תנאי נוסף שצריך האדם כדי שיזכה למצוא את הפתח בתוך החושך המקיף אותו ולהתפלל כראוי, והוא **שאי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל** כראוי, **רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה** גם כן, **כִּי 'לֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד'** (אבות פ"ב) – אדם שרוצה להיות חסיד, דהיינו לעבוד את ה' כראוי, ושתפילתו תהיה בכוונה ובהתעוררות, אינו יכול להגיע לזה כשהוא עם הארץ ואינו לומד תורה, **וּכְתִיב** (משלי כח): **"מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה"**, – אדם שאינו לומד תורה, גם תפילתו אינה כראוי, כי התורה היא תורת אמת, וכשאדם לומד תורה הוא זוכה לאור האמת, שעל ידי זה הוא רואה את הפתח כיצד לצאת מהחושך ולהתפלל כראוי[8], **(כְּתַב יַד הַחֲבֵרִים)).**

מקורות והערות

[7] **ליקוטי הלכות** (הל' דיינים הל' ג'). [8] **ליקוטי הלכות** (הלכות חנוכה הל' ו').

וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הֵינוּ שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ. גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לִיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשֶּׁפֶל וְעוֹלַם הַכּוֹכָבִים, וְעוֹלַם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה **שְׁכֶ"ם: שֶׁ'פֶל, כּ'וֹכָב, מַ'לְאָךְ**, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ' בִּתְפִלָּתִי וּבְקָשָׁתִי:

ג **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה, וּכְתִיב (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּדֵי זֶלֶת – הֵינוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:):

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח:

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כז): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ'; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ, הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה' אוֹרִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ו): צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא עָצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת. וְזֶה: וְאֶל אֲמָה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתְּכַל נַפְשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג), **אַמָּ"ה** הִיא **ה'** מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵ**אֵ**"שׁ וּ**מַ**"יִם, הֵינוּ שֶׁתְּרָאֶה, שֶׁיְּצָאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה **אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱמֶת**, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'. וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הֵינוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בָּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הֵינוּ הַקְּלִפָּה הַצָּד צַיִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): כִּי צַיִד בְּפִיו, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הֵינוּ עוֹלָם הַשֶּׁפֶל וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב), וּכְתִיב (משלי כח): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. (פְּתַב־יַד הַחֲבָרִים)):

ד **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּכְשֶׁכְּלִיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרַח וְדָאִין (כמו שאמרו ר"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת רוֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא, דַּהֲוָה שָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וַאֲמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עִפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית לֵהּ, וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
טַיְיָעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: וְהָפְכִינַן. הַאי עִפְרָא בְּהַאי עִפְרָא, לְנִסּוֹתוֹ אִם יְהֵיוּ בְּקִי כָּל בָּךְ:

זִמְנָא חֲדָא אִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּל ה' צְלוֹתֵךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – שֶׁקִּשְׁרוּנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה. **וְשָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – עִפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחָרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת; וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **וְאָמַר הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר הָבוּ לִי עִפְרָא, וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית וְלָא יָכֵלִית לֵהּ – הֵינוּ: אָמְרִינַן לֵהּ כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתפלל בכל כוחו, ותפילתו נכנסת בשער של השבט שלו, הוא זוכה לכוחות חדשים בעבודת ה', והוא זוכה לזיווג ולפרנסה וגורם להוריד שפע לעולם, ונתבאר שהאדם צריך זכות גדולה כדי שתפילתו תעלה לשער השייך לשבטו, ויעקב אבינו היה בכוחו להעלות את התפילות לשער השייך להם, ונתבאר מהי העצה שיזכה האדם להכניס את הכוחות בתפילה, שזהו על ידי שידבר דיבורי אמת, והם יאירו לו למצוא את הפתח לצאת מהחושך ולהתפלל כראוי, יתבאר כעת מהי העצה שיזכה האדם שתפילתו תיכנס בשער של השבט שלו.

ד. וְהנה נתבאר לעיל שעל ידי שהתפילה עולה לשער השבט השייך לה, היא גורמת שהשבט ההוא ישפיע שפע למזל שכנגדו, והמזל ישפיע שפע לעולם, וכן זוכה לזיווג ולפרנסה, וכן זוכה לקבל כוחות חדשים בעבודת ה', אך נתבאר גם כן שצריך לזה זכות גדולה שיזכה האדם להעלות את תפילתו לשער השייך לשבטו, ולכן העצה לזה היא, **שצָרִיךְ כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר** – לומר קודם תפילתו שהוא מקשר את תפילתו לצדיק הדור[9], **וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ** לה, ועל ידי שמקשר את תפילתו לצדיק הדור, הצדיק יעלה את תפילתו לשער השייך לה. והטעם שהצדיק יודע להעלות התפילה לשער השייך לה, **כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה,** שמשה הוא בחינת **מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** בגמרא (שבת קא:) שהאמוראים אמרו זה לזה: 'מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ' – 'אתה שהנך בדורך כמשה בדורו, האם נכון אמרת', הרי שכל צדיק מכונה בשם משה, **וּכְתִיב** (בראשית מט): **"עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה"** ואמרו על כך בזוהר: **דָּא מֹשֶׁה** – זה משה שהוא נשמת משיח, כי הגואל הראשון הוא יהיה הגואל האחרון (זוהר בראשית כה:). **וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת** של כל ישראל, דהיינו שכל התפילות שהתפללו ישראל יהיו חרב בידו של משיח, שעל ידו הוא יכבוש את העולם וימליך את הקב"ה בעולם, וכדי שיוכל משיח להשתמש בכח של כל תפילות ישראל, יהיה עליו להעלות כל תפילה ותפילה לשער השייך לה, וכח זה להעלות כל תפילה לשער השייך לה יש גם לצדיק הדור, כי הוא בחינת משה משיח.

וּבִשְׁבִיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרֵחַ וְדָאִין – שמריח באדם ויודע אם הוא חייב או זכאי ודן אותו (כמו שאמרו רז"ל סנהדרין צג:), **כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת 'חוֹטֶם',** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מח) שהקב"ה אומר לעם ישראל: "למען שמי אאריך אפי, **וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ,** לבלתי הכריתך" – 'וזאת היא תהלתי, שאני מאריך אפי וסותם את חוטמי שלא יצא ממנו עשן ואיני כועס עליך ואיני מכריתך'[10]. ורמוז בפסוק זה שהתהילה היא בחינת חוטם, 'ותהלתי' – 'אחטם', והיינו שהתפילה נמשכת מהבחינה העליונה שנקראת 'חוטם' (כמבואר לעיל בסימן ב'), ומשיח יזכה לבחינה עליונה זו, ולכן הוא כלול כל התפילות, וכיון שתהיה למשיח את בחינת ה'חוטם', שעל ידו מריחים, על ידי זה יוכל להריח ולדעת מי החייב ומי הזכאי.

כעת יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז במאמרו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג:): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא** – פעם אחת היינו הולכים במדבר, **וְאִתְּלַוִּי בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא** – ונתלווה אלינו סוחר ישמעאלי אחד, **דַּהֲוָה שָׁקִיל עַפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ** – שהיה מרים עפר ומריח אותו, **וְאָמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – והיה אומר: דרך זו מגיעה למקום פלוני ודרך זו מגיעה למקום פלוני. **אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא** – אמרנו לו: כמה אנו רחוקים ממים. **וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עַפְרָא** – ואמר לנו: תנו לי עפר. **יָהֲבִינַן לֵהּ** – הבאנו לו. **אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי** – אמר לנו: שמונה פרסאות. **תָּנִינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ** – לאחר מכן בהמשך הדרך שבנו והבאנו לו עפר, **אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – ואמר לנו, שעכשיו אנו רחוקים שלוש פרסאות. **אֲפֵכִית לֵהּ וְלָא יָכֵלִית לֵהּ'** – החלפתי את העפר הזה בעפר השני, כדי לנסותו אם הוא בקי באמת, ולא יכלתי לו, כי הוא ידע לפי הריח איזה עפר הוא הקודם ואיזה הוא של עכשיו.

מקורות והערות

9 שיחות הר"ן (סי' רצ"ו) 10 רש"י שם.

וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הֵינוּ שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ. גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לִיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַכּוֹכָבִים, וְעוֹלַם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה **שְׁכֶ"ם: שָׁ'פָל, כּ'וֹכָב, מַ'לְאָךְ**, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ' בִּתְפִלָּתִי וּבְקָשָׁתִי:

ג **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה, וּכְתִיב (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּדֵי זֶלֶת – הֵינוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:):

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח:

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ'; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ, הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה' אוֹרִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ו): צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא עָצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת. וְזֶה: וְאֶל אֲמָה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתְּכַל נַפְשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג), **אַמָּ"ה** הִיא **ה'** מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵ**אֵ**"שׁ וּמַ"יִם, הֵינוּ שֶׁתְּרָאֶה, שֶׁיָּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה **אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱמֶת**, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'. וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הֵינוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בָּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הֵינוּ הַקְּלִפָּה הַצָּד צַיִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): כִּי צַיִד בְּפִיו, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הֵינוּ עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב), וּכְתִיב (משלי כח): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. (פְּתַב־יַד הַחֲבָרִים)):

ד **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי יָבֹא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּכְשֶׁכְּלִיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרַח וְדָאִין (כמו שאמרו ר"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת רוֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא, דַּהֲוָה שָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וַאֲמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עִפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית לֵהּ, וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
טַיְיָעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: וְהָפְכִינַן. הַאי עִפְרָא בְּהַאי עִפְרָא, לְנִסּוֹתוֹ אִם יְהֵיוּ בְּקִי כָּל בָּךְ:

זִמְנָא חֲדָא אִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּל ה' צְלוֹתֵךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָעָא – שֶׁקִּשַּׁרְנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה. **וְשָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – עִפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחָרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת; וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **וְאָמַר הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר הָבוּ לִי עִפְרָא, וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְּכִית וְלָא יָכֵלִית לֵהּ – הֵינוּ: אָמְרִינַן לֵהּ כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא

ורמוז במאמר זה כך: **'זִמְנָא חֲדָא אִתְלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָא'** – התלווה אלינו אותו סוחר, – פירש הרשב"ם: **'סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל'. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכָּל הַתְּפִלּוֹת** של ישראל **כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת 'סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהמלאך אמר להגר (בראשית טז): "הנך הרה וילדת בן, וקראת שמו ישמעאל, **כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֵךְ", וְתַרְגּוּמוֹ: 'קַבֵּיל ה' צְלוֹתֵיךְ'** – 'קיבל ה' את תפילתך', הרי שישמעאל רומז על תפילה. **וְזֶה: 'סוֹחֵר', כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר,** ולכן 'סוחר' רומז על סביב, **וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הקב"ה (תהלים פט): **"וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ"** – 'האמונה היא תמיד סביבך ולא תפרד ממך'[11], **ורמוז בזה שהאמונה היא בחינת סיבוב, כי** אמונה היא בדבר שהשכל אינו משיג אותו, **וזה בחינת** עיגול שאין לו קצוות, כך ענין זה אין לו קצוות מאיזה צד להתחיל להיכנס בדבר זה[12], ונמצא ש'סוחר' רומז על אמונה, ואמונה היא בחינת תפילה, כמובא לעיל באות א', ונמצא ש'סוחר ישמעאל' רומז על תפילה, **וצדיק** הדור הוא בחינת משיח, והוא כלול מכל תפילות ישראל כמשיח, ולכן 'סוחר ישמעאל' רומז על צדיק הדור.

ומה שאמר **'וְאִתְלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְיָא'** פירושו - **שֶׁקִּשְׁרָנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה** – הכלול מכל התפילות, כדי שהוא יעלה את תפילתינו לשער השייך לה ועל ידי זה היא תפעל את פעולתה כראוי.

'וְשָׁקִיל עַפְרָא וּמוֹרַח, **וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן'** – והיה מרים עפר ומריח אותו, ואמר: דרך זו מובילה למקום פלוני ודרך זו למקום פלוני, ורמוז בזה, כי - **'עַפְרָא' זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה,** כי 'עפר' זה בחינת 'חרב', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו מא): **"יִתֵּן כְּעָפָר חַרְבּוֹ"** – 'יתן את חרבו ויעשה חללים רבים כעפר'[13], **וְחֶרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי"**, ותרגם אונקלוס: 'בתפילתי ובבקשתי'. **'וּמוֹרַח', כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ** באדם אם הוא חייב או זכאי, **עַל יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת** של ישראל, **וּכְתִיב: "וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ"**, שרמוז בזה שהתהילה והתפילה היא בחינת 'חוטם', ולכן משיח שזוכה לבחינת התפילה, זוכה גם לבחינת 'חוטם', להריח באדם אם הוא חייב או זכאי. **'וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן' - שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לְשִׁבְטוֹ,** ולכן אמר: תפילה זו לשער פלוני בשמים השייך לה, ותפילה זו לשער פלוני השייך לה. ואם כן יתפרש המאמר כך: 'ושקיל עפרא' – צדיק הדור נטל את כל תפילות ישראל, כי הוא כלול מהם ומהם הוא מקבל את כוחו, 'ומורח' – וכיון שהיה לו את כח התפילה היה לו גם את כח הריח, להריח באדם את דרגתו ומעשיו, 'ואמר הא לדוכתא פלן והא לדוכתא פלן' – והוא אמר: תפילה זו לשער פלוני בשמים וזו לשער פלוני.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא** – ואמרנו לו כמה אנו רחוקים ממים, **וְאָמַר: הָבוּ לִי עַפְרָא. וְיָהֲבִינַן לֵהּ** – ואמר: הביאו לי עפר, והבאנו לו. **אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי** – אמר לנו: שמונה פרסאות. **תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ** – לאחר מכן בהמשך הדרך שוב הבאנו לו עפר, **אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי** – אמר לנו: שלוש פרסאות. **אַפְכִית וְלֹא יָכֵלִית לֵהּ** – החלפתי את העפר הזה בעפר השני ולא יכלתי לו'.

ורמוז בזה, **הַיְנוּ: 'אָמְרִינַן לֵהּ'** – אמרנו לו לצדיק הדור: **'כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא'** – כמה אנו רחוקים

מקורות והערות

11 מצודות דוד שם. 12 פרפראות לחכמה לעיל סימן ז'. 13 רש"י שם.

וַיֶּאֱסֹף יַעֲקֹב רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה. רַגְלָיו זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ, הֵינוּ שֶׁהָיָה מְאַסֵּף כָּל הַתְּפִלּוֹת כָּל אַחַת לְשָׁרְשָׁהּ. גַּם הָיָה כֹּחַ בְּיָדוֹ לִתֵּן חֵלֶק מֵחֶלְקֵי עוֹלָם לִיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ הָיָה מַשְׁפִּיעַ חִיּוּת לְכָל שְׁלֹשָׁה חֶלְקֵי עוֹלָם, שֶׁהֵם עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַכּוֹכָבִים, וְעוֹלַם הַמַּלְאָכִים. וְזֶה **שְׁכֶ"ם: שָׁ'פָל, כּ'וֹכָב, מַ'לְאָךְ**, כִּי כָּל זֶה זָכָה עַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד וְכוּ' בִּתְפִלָּתִי וּבְקַשָּׁתִי:

ג **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, אֲזַי בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּקְלִפּוֹת וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְנִשְׁאָר בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): סַכֹּתָ בָּעָנָן לָךְ מֵעֲבֹר תְּפִלָּה, וּכְתִיב (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן – שֶׁהָרְשָׁעִים, הֵינוּ הַקְּלִפּוֹת, מְסַבְּבִין אוֹתוֹ, כְּדֶרֶם זֵלֶת – הֵינוּ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם (ברכות ו:):

וְדַע, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הִרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ הַזֶּה לָצֵאת מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא לח:): הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים הַרְבֵּה בַּחֹשֶׁךְ גַּם לָצֵאת מִשָּׁם, אֲבָל הָאָדָם הוּא עִוֵּר וְאֵין יוֹדֵעַ לִמְצֹא הַפֶּתַח:

וְדַע, שֶׁעַל־יְדֵי אֱמֶת זוֹכֶה לִמְצֹא הַפֶּתַח, כִּי עִקַּר אוֹר הַמֵּאִיר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי, וְעַל־יְדֵי שֶׁקֶר הוּא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כִּי עַל־יְדֵי שָׁוְא מְסַלֵּק אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲבָל עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹכֵן עִמּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו לְכֹל וְכוּ'; וּכְשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עִמּוֹ, הוּא מֵאִיר לוֹ אֵיךְ לֵיצֵא מֵהַחֹשֶׁךְ, הַמּוֹנֵעַ אוֹתוֹ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: ה' אוֹרִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ו): צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה, פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: יֵשׁ אוֹמְרִים חַלּוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֶבֶן טוֹב. וְהַחִלּוּק שֶׁבֵּין חַלּוֹן לְאֶבֶן טוֹב – כִּי הַחַלּוֹן אֵין לוֹ אוֹר בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא דֶּרֶךְ שָׁם נִכְנָס הָאוֹר, אֲבָל כְּשֶׁאֵין אוֹר, אֵין מֵאִיר; אֲבָל אֶבֶן טוֹב, אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין אוֹר מִבַּחוּץ, הוּא מֵאִיר בְּעַצְמוֹ. כֵּן יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁדִּבּוּרָם הוּא חַלּוֹן, וְאֵין כֹּחַ לְהָאִיר לָהֶם בְּעַצְמָם. וְזֶה: יֵשׁ אוֹמְרִים, וַאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה חַלּוֹן; וְיֵשׁ, שֶׁאֲמִירָתָם נַעֲשָׂה אֶבֶן טוֹב וּמֵאִיר:

וְדַע, שֶׁהַכֹּל לְפִי גֹּדֶל הָאֱמֶת, כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא עָצֶם הָאֱמֶת, וְעִקַּר הִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ אֵינוֹ אֶלָּא אֶל הָאֱמֶת. וְזֶה: וְאֶל אֲמָה תִּכְלֶנָּה מִלְּמַעְלָה – לְשׁוֹן וַתְּכַל נַפְשׁ דָּוִד (שמואל־ב יג), **אַמָּ"ה** הִיא **ה'** מוֹצָאוֹת, הַכְּלוּלִים מֵ**אֵ**שׁ וּמַ**יִם**, הֵינוּ שֶׁתְּרָאֶה, שֶׁיְּצָאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיךָ בֶּאֱמֶת, וְאָז יִשְׁתּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, וּכְשֶׁיִּשְׁכֹּן אֶצְלְךָ, הוּא יָאִיר לְךָ. וְזֶה **אַמָּה תְּכַלֶּנָּה מִלְּמַעְלָה**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱמֶת**, כִּי עַל־יְדֵי אֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חוֹמֵד מִלְּמַעְלָה לִשְׁכֹּן עִם הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קָרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו וְכוּ'. וְאָז: וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים, הֵינוּ הַתֵּבָה הַיּוֹצֵאת בָּאֱמֶת, הִיא תָּשִׂים לְךָ פֶּתַח בַּחֹשֶׁךְ שֶׁאַתָּה נִצּוֹד בּוֹ. וְזֶה: בְּצִדָּהּ, הֵינוּ הַקְּלִפָּה הַצָּד צַיִד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): כִּי צַיִד בְּפִיו, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר מֵחֲמַת הַחֹשֶׁךְ הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וּמִתְפַּלֵּל הֵיטֵב, עַל־יְדֵי זֶה הוּא מְתַקֵּן תַּחְתִּים שְׁנִים וּשְׁלִישִׁים, הֵינוּ עוֹלָם הַשָּׁפָל וְעוֹלַם הַגַּלְגַּלִּים וְעוֹלַם הַשֵּׂכֶל. (אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, רַק כְּשֶׁלּוֹמֵד תּוֹרָה, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב), וּכְתִיב (משלי כח): מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה, גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה. (פְּתַב־יַד הַחֲבָרִים)):

ד **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְקַשֵּׁר אֶת תְּפִלָּתוֹ לְצַדִּיק הַדּוֹר, וְהַצַּדִּיק יוֹדֵעַ לְכַוֵּן הַשְּׁעָרִים וּלְהַעֲלוֹת כָּל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה לַשַּׁעַר הַשַּׁיָּךְ, כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמַרְתָּ, וּכְתִיב (בראשית מט): עַד כִּי בָא שִׁילֹה – דָּא מֹשֶׁה (זוהר בראשית כה:). וּמָשִׁיחַ הוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת, וּכְשֶׁכִּיל זֶה יִהְיֶה מָשִׁיחַ מוֹרַח וְדָאִין (כמו שאמרו רז"ל סנהדרין צג:), כִּי הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת רוֹטֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי קָאָזְלִינַן בְּמַדְבְּרָא, וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְּעָא, דַּהֲוָה שָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח לֵהּ. וַאֲמַר: הָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אֹרְחָא לְדוּכְתָּא פְּלָן. אָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא. וְאָמַר לָן: הָבוּ לִי עִפְרָא. יָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: דִּמְרַחֲקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפֵּכִית לֵהּ, וְלָא יָכֵלִית לֵהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
טַיְּעָא. סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל: וְהָפְכִינַן. הַאי עַפְרָא בְּהַאי עַפְרָא, לְנַסּוֹתוֹ אִם יְהֵיָה בְּקִי כָּל כָּךְ:

זִמְנָא חֲדָא אִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְּעָא – סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת כְּמָשִׁיחַ, וּתְפִלּוֹת זֶה בְּחִינַת סוֹחֵר יִשְׁמָעֵאל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טז): כִּי שָׁמַע ה' אֶל עָנְיֶךָ; וְתַרְגּוּמוֹ: קַבֵּל ה' צְלוֹתָךְ. וְזֶה: סוֹחֵר, כִּי סָבִיב תַּרְגּוּמוֹ סְחוֹר, וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְאִתְּלַוִּין בַּהֲדָן הַהוּא טַיְּעָא – שֶׁקִּשַּׁרְנוּ אֶת עַצְמֵנוּ עִם צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָשִׁיחַ, כְּלָלִיּוּת הַתְּפִלָּה. **וְשָׁקִיל עִפְרָא וּמוֹרַח, וְאָמַר: הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן, הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – עִפְרָא זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ; וְחָרֶב זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי. וּמוֹרַח, כִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה לְהָרִיחַ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא כָּלוּל כָּל הַתְּפִלּוֹת; וּכְתִיב: וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **וְאָמַר הָא לְדוּכְתָּא פְּלָן** – שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שַׁעֲרֵי תְּפִלּוֹת, וְהָיָה יוֹדֵעַ כָּל תְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לִשְׁבָטוֹ.

וְאָמְרִינַן לֵהּ: כַּמָּה מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא, וְאָמַר הָבוּ לִי עִפְרָא, וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תָּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ. אָמַר לָן: תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפֵּכִית וְלָא יָכֵלִית לֵהּ – הֵינוּ: אָמְרִינַן לֵהּ כַּמָּה אֲנַן מְרַחֲקִינַן מִמַּיָּא

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנֵינָן וְיָהֲבִינָן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אֲפִכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקִמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הַיְנוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכריה נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הַיְנוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הַיְנוּ הַנִּסִּים, הַיְנוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְרֻשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הַיְנוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסְּיֻמוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', בְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֲלִקּוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קָרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, בְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

ממים – דהיינו מה מרחיק אותנו **מִבְּחִינַת** (איכה ב): **"שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'"**, שנשפוך ליבנו לפני ה' כמים בשעת התפילה, ודבר זה רומז על ענין התפילה שהאדם מתבודד ושופך שיח בינו לבין קונו בלשונו, ומשיח את כל מה שבליבו לפני קונו[1], ועיקר ההתבודדות בשלימות היא, כשהאדם מדבר דיבורי אמת, והוא שופך את ליבו כמים מתוך כיסופים וגעגועים לה' יתברך[2]. וזהו ששאלו את צדיק הדור, מה עלינו לעשות כדי שנזכה לדרגה זו של תפילה מתוך שפיכת לב כמים, שזו היא שלימות התפילה. **'אָמַר לָן'** – אמר לנו, **תְּמַנְיָא** פרסי', וזה רומז לשמונה **בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשִׁלְשָׁה תְּפִלּוֹת**, וביחד הם שמונה, דהיינו שכדי לזכות להתבודדות מתוך שפיכת לב כמים, יש להקדים לכך את לימוד התורה, שהיא תורת אמת, ועל ידה זוכה האדם לאור האמת, שרואה כיצד לצאת מהחושך ולהתפלל כראוי, וכן יש להקדים לכך את שלושת התפילות הקבועות, שיהיו בכל כוחותיו, ואז יזכה להתבודדות מתוך שפיכת לב כמים. **'תָּגֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ'** – חזרנו והבאנו לו, ורמוז בזה כי **'תָּגֵינַן'** לְשׁוֹן **לִמּוּד** ושינון, **וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינַן לֵהּ** – הבאנו לו **לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינַן** – כמה אנו רחוקים **מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם** – של תפילה מתוך שפיכת לב כמים. **'וְאָמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי'** – ואמר לנו: שלוש פרסאות, **הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת** – שלושה תפילות ביום, כלומר שעדיין לא תיקנו את שלושת התפילות הקבועות, ולכן איננו זוכים עדיין להתבודדות מתוך שפיכת לב כמים.

וְהֵרָאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם. וְהָא רְאָיָה: – וזוהי הראיה: **'אֲפֵכִית'** – ורמוז בזה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פט) על זמנו של צדקיהו המלך: **"אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקֵמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה"** – 'אתה הקב"ה החזרת לאחור את חרבו של צדקיהו ולא עזרת לו לעמוד במלחמה, בגלל עוונות הדור'[3], הרי שמצינו לשון השבה והפיכה על חרב, ולענינינו הכוונה, **כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אֵצֶל מָשִׁיחַ**, שעל ידם הוא יכבוש את העולם וימליך את הקב"ה בעולם, **וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל** שנשפוך את ליבנו כמים ונבקש שהקב"ה יגאל אותנו, **בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר** – הקב"ה את **חַרְבּוֹ** של המשיח, והיה שולח את משיח לגאול את ישראל ולכבוש את העולם, כי כוחו של המשיח הוא מתפילות ישראל, וכשתפילות ישראל יהיו בשלימות יהיה כוחו של המשיח מושלם, והוא יוכל לגאול את ישראל[4], **וְזֶה** שלא נגאלנו עדיין, זהו **סִימָן שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: "שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'"**, ואם כן יתפרשו דבריו של רבה בר בר חנה כך: מהי הראיה שהתפילות אינם בשלימות, שכן 'הפכית' – הקב"ה הפך את חרבו, 'ולא יכלית ליה' – ולא יכלנו להביא את הגאולה על ידי תפילותינו, כי כשנזכה לתפילה מתוך שפיכת לב כמים תבוא הגאולה.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתפלל בכל כוחו, ותפילתו נכנסת בשער של השבט שלו, הוא זוכה לכוחות חדשים בעבודת ה', והוא זוכה לזיווג ולפרנסה וגורם להוריד שפע לעולם, ונתבאר מהי העצה שיזכה האדם להכניס את הכוחות בתפילה, שזהו על ידי שידבר דיבורי אמת, והם יאירו לו למצוא את הפתח לצאת מהחושך ולהתפלל כראוי, ונתבאר שהאדם צריך זכות גדולה כדי שתפילתו תעלה לשער השייך לשבטו, והעצה לזה שיזכה האדם שתפילתו תיכנס בשער של השבט שלו, שיקשר את תפילתו לצדיק הדור, והצדיק יעלה את תפילתו לשער השייך לה, ונתבאר שיש צורך לאדם גם כן להתבודד ולהתפלל בלשונו, מתוך שפיכת לב כמים, וכשנתפלל באופן זה יגיע משיח, יתבאר כעת מהו הטעם שהתפילות אינם באופן זה שנשפוך ליבנו כמים, והטעם, כי

מקורות והערות

[1] ביאור הליקוטים. וביאר שם עוד, שההתבודדות היא השער הי"ג שנוסף על הי"ב שערים שמבואר לעיל (באות ב') שיש לתפילות, (והוא כנגד השבט הי"ג, כי יוסף נחלק לשני שבטים), ושער זה יש לו מעלה על שאר השערים, שבשאר השערים ששם עוברים התפילות הקבועות יודעים מהם המקטרגים ואורבים שם, אבל בתפילה שהאדם אומר מליבו הוא דרך חדשה, שהמקטרגים אינם מצויים שם כל כך לארוב, כמבואר בליקוטי תנינא סי' צ"ז. [2] כמבואר לקמן בליקוטי תנינא סי' צ"ט. [3] רש"י שם. [4] כן נראה לפרש.

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הֵינוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנֵינַן וְיָהֲבִינַן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הֵינוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אַפֵּכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקֵמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הֵינוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכרים נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הֵינוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הֵינוּ הַנִּסִּים, הֵינוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְרֻשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הֵינוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הֵינוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הֵינוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטְּבָעִים – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִכְּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסֻּימוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הֵינוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֲלוּקוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קְרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קְרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קְרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הֵינוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

התפילה תלויה באמונה, וככל שהאדם מאמין יותר כך הוא מתפלל יותר ותפילתו פועלת יותר, והגלות נגרמת על ידי שנפגמת האמונה והתפילה, וכשיתרבו האמונה והתפילה יבוא משיח.

ה. וְעתה יתבאר הטעם שהתפילות אינם באופן של שפיכת לב כמים[5]**, כִּי תְּפִלָּה הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע,** כי לפעמים על פי דרך הטבע ראוי לאדם שלא יגיע לו דבר מסוים, כי על פי מעשיו אינו ראוי לזה, אך כשמתפלל ומבקש מה׳ שיקבל דבר זה הקב"ה נותן לו אותו, וזהו כעין שינוי הטבע, והוא כעין נס, והצדיקים הגדולים יכולים על ידי תפילתם לעשות ניסים ממש שלא כדרך הטבע, כמו שמצינו באלישע שהחיה מתים על ידי תפילתו (מגילה כז.)[6]. **וְעִקַּר הַנִּסִּים, הֵינוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לז): **"בטח בה׳ ועשה טוב, שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה"** – ׳תבטח בה׳ שיפרנס אותך גם בלא שתגזול, ואז תשכון בארץ לאורך ימים ותתפרנס משכר האמונה שהאמנת בהקב"ה׳[7], ורמוז בפסוק זה, שעל ידי שהאדם שוכן בארץ, דהיינו בארץ ישראל, הוא זוכה לאמונה, כי זהו המקום שמסוגל לזכות לאמונה, **וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות יז) במלחמת עמלק: "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו׳. **וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה** עד בא השמש", **כְּתַרְגּוּמוֹ** ׳פרישן בצלו׳ – פרושות בתפילה, הרי שאמונה ותפילה הם בחינה אחת, ולכן מפרש אונקלוס את המילה ׳אמונה׳ – תפילה. והטעם שהאמונה הוא בחינת תפילה, כי התפילה משנה את הטבע, ולזה צריך אמונה, שיאמין שיש מחדש ובידו לחדש דבר כרצונו, וככל שאמונתו גדולה יותר כך הוא מתפלל יותר, וגם ככל שאמונתו גדולה יותר התפילה פועלת יותר, ולכן ארץ ישראל שהיא שורש האמונה, היא גם שורש הניסים והתפילה.

וּבְשֶׁבִיל זֶה ארץ ישראל **הִיא גָּבוֹהַּ** יותר **מִכָּל הָאֲרָצוֹת** (זבחים נד:)**, עַל שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם, וּכְתִיב** (ישעיהו סב): **"הָרִימִי נֵס** על **הָעַמִּים"** – ׳הגביהו דגל למעלה שיהיה סימן לעמים שיחזירו את היהודים הנמצאים אצלם לארץ ישראל׳[8], הרי ש׳נס׳ מתפרש גם כדבר גבוה ומורם למעלה, ולכן ארץ ישראל ששם עיקר הניסים היא בבחינת ׳נס׳ גבוה, דהיינו שהיא גבוהה מכל הארצות.

וּבְשֶׁבִיל זֶה נִקְרֵאת ׳אֶרֶץ כְּנַעַן׳, ׳כְּנַעַן׳, שהוא **לְשׁוֹן סוֹחֵר,** כמו שפירש רש"י על הפסוק (הושע יב ח) "כנען בידו מאזני מרמה" שכנען פירושו סוחר, ו׳סוחר׳ הוא לשון ׳סחור׳, דהיינו סובב, כי סביב תרגומו סחור, וסיבוב זהו **בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ"** – ׳האמונה היא סביב ה׳ ולא תפרד ממנו׳[9], ורמוז בפסוק זה שהאמונה היא בחינת עיגול וסיבוב[10], ולכן סוחר מרמז על אמונה, וכנען פירושו סוחר, ולכן ארץ ישראל שהיא שורש האמונה והתפילה נקראת ׳ארץ כנען׳.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.)**: ׳אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה** וכל העולם כולו לבסוף, שנאמר "הנותן מטר על פני ארץ"׳ (תענית י.), דהיינו שהגשם יורד קודם בארץ ישראל ואחר כך בשאר הארצות, **וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מב)**: "תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא** לקול צינורך", ודרשו על כך חכמינו ז"ל (תענית כה:): ׳אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים׳, שכשהגשמים נכנסים בעומק הקרקע טפח, התהום עולה ומתגבר שלשה טפחים, הרי שהמים העליונים שמהם באים הגשמים והמים התחתונים שבארץ שניהם נקראים ׳תהום׳, **ו׳תְּהוֹם׳ לְשׁוֹן נֵס,** דהיינו שרומזים על בחינת נס, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (רות א) שכשנעמי חזרה לבית לחם בלא בעלה ובניה: **"וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר"**, שכולם תמהו על כך, ורמוז בלשון ׳ותהום׳ ענין הנס, **כִּי עַל נֵס, הֵינוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ,** שאינו כדרך הטבע, **מַתְמִיהִין,** ולכן ׳תהום׳ רומז לנס, דהיינו שהבחינה העליונה שנקראת ׳תהום׳ שם שורש הניסים, ולכן ארץ ישראל שהיא שותה תחילה מהתהומות, שם

מקורות והערות

[5] מי הנחל. [6] כן משמע לעיל סימן ז׳. [7] רש"י שם. [8] רש"י שם. [9] מצודות דוד שם. [10] ובפרפראות לחכמה לעיל סימן ז׳ כתב שיש לפרש בזה, כי אמונה הוא במה שאין השכל משיג, כי בדבר שגם השכל משיג אין צריך אמונה מאחר שמבין גם בשכלו, ודבר שאין השכל משיג הוא כמו בחינת דבר עגול שאין לו קצוות, כך ענין זה אין לו קצוות מאיזה בחינה להתחיל לכנוס בענין זה, מה שאין כן בדבר שכלי שהשכל מתחיל לכנוס בו מאיזה עיון ונכנס מעיון לעיון עד שגומר השגת הדבר שכלי, אבל במה שאין השכל משיג אינו רק על ידי אמונה שהוא בבחינת עיגול כנ"ל, וגם כי בחינת השגה זאת היא בחינת מקיפין כמובן לעיל בסוף סימן ז׳, ומקיפין הם גם כן בחינת עיגולים.

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הֵינוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנַיְנָן וְיָהֲבִינָן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הֵינוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אַפֵּכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקֵמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הֵינוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכריה נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הֵינוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הֵינוּ הַנִּסִּים, הֵינוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יַרֻּשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הֵינוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הֵינוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּפֵּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הֵינוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטְּבָעִים – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסֻּימוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הֵינוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יַרֻּשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', בְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֲלִקּוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קָרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הֵינוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, בְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

שורש הניסים, כי היא מקבלת תחילה את בחינת הניסים, ושם גם שורש התפילה והאמונה שהם בחינת ניסים.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:) על הפסוק: "הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע, וקול **הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ**" שהוא מדבר **לְעִנְיַן גְּשָׁמִים,** שיש מלאך שדומה לשור (ותור בארמית הוא בלשון הקודש שור), והוא עומד בין התהום העליון לתהום התחתון, ובשעת ניסוך המים שזהו 'עת הזמיר' – שמזמרים זמירות החג, אז הוא נשמע קולו שהוא אומר לתהום העליון שיוריד את מימיו לארץ ולתהום התחתון שיעלה את מימיו לארץ, ולפי הנאמר לעיל יובן מדוע נאמר בפסוק זה "נשמע בארצנו", דהיינו בארץ ישראל, **כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הֵינוּ הַנִּסִּים, הֵינוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה,** ולכן שם נשמע קול המלאך הממונה על התהומות.

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, כי כל דבר שבקדושה יש לעומתו דבר המתנגד לו בצד הטומאה, **וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות יד) **בקריעת ים סוף** (שמות יד): "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, **"וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ",** ורמוז בזה, **שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים,** כי רמוז בלשון 'נסים' – 'לקראתו', שהניסים הם לקראת מצרים וכנגדם, כי מצרים היא שורש הכפירה, כנגד ארץ ישראל שהיא שורש האמונה והניסים. **וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מְקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט) שמשה רבינו אמר לפרעה כשביקש ממנו שיתפלל שתסור מכת הברד (שם ט): **"וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ** את **כַּפַּי",** משום שמצרים מלאה עבודה זרה ואי אפשר להתפלל שם, ורואים אנו מכאן שמצרים מלאה כפירה ועבודה זרה ולכן אינה מקום של אמונה ושל תפילה.

בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יְרֻשַּׁת אָרֶץ, שיזכו בניו לרשת את ארץ ישראל, **אָמַר** (בראשית טו): **"בַּמָּה אֵדַע** כי אירשנה" (שם טו), ששאל את הקב"ה שרוצה אות וסימן שיירש את הארץ, והיה בשאלה זו פגם דק מאוד[11], וכיון ששאלתו היתה על ענין ירושת הארץ, ממילא היה פגם בענין ירושת הארץ, לכן **עַל יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פְּגַם בֶּאֱמוּנָה, הֵינוּ** שפגם **בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,** שהיא **בְּחִינַת נִסִּים,** ובחינת אמונה, **וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פְּגַם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵים עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה,** כי כל שבט יש לו שער מיוחד בשמים שדרך שם עולה תפילתו, וירדו כולם למצרים, ששם אינו מקום התפילה, כי הוא הוריד את בחינת התפילה בגלות, כי מלבד מה שכשיש פגם באמונה ובתפילה יורדים ישראל לגלות כי אינם יכולים להיות במקום האמונה והתפילה, גם בחינת התפילה עצמה יורדת לגלות, שאי אפשר להתפלל כראוי ולעשות ניסים בעולם על ידי התפילה[12].

וְעַל יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כא) **שהקב"ה הבטיח** לאברהם אבינו: **"כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע",** ודרשו על כך רבותינו ז"ל ממה שנאמר "ביצחק" שמשמעותו 'בחלק מיצחק': **'וְלֹא כָּל יִצְחָק'** (נדרים לא.), כי לא כל זרעו של יצחק שהם יעקב ועשו זכו לארץ ישראל, אלא רק יעקב ובניו לבדם, כי יעקב ובניו הם בחינת תפילה, ולכן זכו לארץ ישראל ששם עיקר התפילה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): **'אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל** בעלי **אֱמָנָה,** שנאמר "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף"' – 'שהגשמים אינם יורדים אלא בגלל האנשים העוסקים במשא ומתן באמונה, שזהו האמת הצומחת מהארץ, ועל ידי זה יורדים הגשמים שהם צדקה מהשמים'[13], ורמוז בזה, שה'גשמים' הם בחינת ה'ניסים', כי הם באים מהתהומות, ו'אמנה' **הֵינוּ בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתֵּהֹם**

מקורות והערות

[11] עיין בגמ' נדרים דף ל"ב ע"א וז"ל: "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים, מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים וכו', ושמואל אמר מפני שהפריז על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר במה אדע כי אירשנה וכו'", ובר"ן שם פירש: "שהפריז על מידותיו – שהרבה להרהר על מידותיו של הקב"ה". ואמנם בגמרא מגילה דף ל"א ע"ב מובא שכוונת אברהם אבינו היתה לשאול אם ישראל יחטאו במה יתקיימו, וענה לו הקב"ה קחה לי עגלה משולשת וגו', שיתקיימו בזכות הקרבנות. [12] קיצור ליקוטי מוהר"ן לעיל סימן ז'. [13] רש"י שם.

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנֵינָן וְיָהֲבִינָן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אַפִּכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקִמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הַיְנוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכריה נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הַיְנוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הַיְנוּ הַנִּסִּים, הַיְנוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְרֻשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּפֵּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הַיְנוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסְּיֻמוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֲלִקּוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קָרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

כָּל הָעִיר", וזהו: 'אין הגשמים' – הניסים – 'באים' – לעולם, 'אלא בשביל אמנה' – ארץ ישראל, שהיא מקבלת את עיקר בחינת הניסים, וממנה מתפשטת בחינת ה'ניסים' לשאר הארצות.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ח:): **'בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת,** שנאמר "לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידיך", דהיינו שאפילו מעשה ידיו של האדם שאינם גדלים באדמה כגון פרוטה שבכיס מתברכים. **ורמוז במאמר זה כך: 'פְּרוּטָה' זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר **"קוֹל הַתּוֹר** נשמע בארצנו", **וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על פסוק זה: **'הַאי רוּדְיָא** – המלאך הממונה על הגשמים ששמו רודיא, **דָּמְיָא לְתוֹר** – הוא דומה לשור, **וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ** – ושפתיו פתוחות, **וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לְתְהוֹמָא** – בין התהום העליון שהם המים העליונים לתהום התחתון שהם המים התחתונים', דהיינו **שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים,** וזהו "קול התור" דהיינו קול המלאך שדומה לשור, ונמצא שפרוטה רומז על הניסים. **וְזֶה: 'פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס' - שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנִּסִּים,** כי בני אדם מכסים את הניסים ואומרים שנעשו בדרך הטבע, וזהו 'שבכיס' – לשון כיסוי, דהיינו 'פרוטה שמכוסה', **וְעַל יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ 'הַפְּרוּטָה', הַיְנוּ הַנִּסִּים** הכלולים במלאך **'דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ'** שהוא דומה למילה 'פרוטה'. כי הגשמים שורשם הוא מהתהומות שהם בחינת הניסים, ולכן כשיורדים גשמים נמשך לעולם שפע של אמונה בניסים. ואם כן יתפרש המאמר כך: 'בשעה שהגשמים יורדין אפילו פרוטה שבכיס מתברכת' – מתגלה ההסתרה והכיסוי שיש על הניסים, ומתרבה בעולם הידיעה שהקב"ה עושה ניסים.

וְאֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטְּבָעִים, ולא נעשה בהשגחה פרטית על ידי הקב"ה, **- נִמְצָא שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנָּה אֶת הַטֶּבַע,** והם אינם מאמינים בכח התפילה לשנות את הטבע, **וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ** שהוא מנהיג את העולם, **וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ"**, כמבואר לעיל שקול השור שזהו המלאך הממונה על הניסים נשמע בארץ ישראל, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה'**, שזה רומז **כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתְּהֹם כָּל הָעִיר"**, ש'ותהום' הוא רומז על נס, כי על דבר ניסי תמהים העולם. **וְעַל יְדֵי זֶה** שפגמו בארץ ישראל **צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה** ה' **כַּנַּ"ל,** שמצרים הוא כנגד ארץ ישראל, דהיינו ששם שורש הכפירה, כנגד ארץ ישראל שהיא שורש האמונה והניסים, **וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים** – גורמים צרות **לְיִשְׂרָאֵל** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל במדרש בראשית פ' טז), **ונמצא** שכשפוגמים באמונה יורדים לגלות, ועיקר הגלות הוא בגלל חסרון האמונה, וכשתתרבה האמונה בעולם וממילא תתרבה גם התפילה בעולם, אז יבוא משיח, ועיקר הגאולה תלוי בזה[14].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר בקריעת ים סוף: **"תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ**, ירדו במצולות כמו אבן", ורמוז בזה כך: "תהומות יכסיומו" - **מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים,** שהם בחינת תהומות, **וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע - "יָרְדוּ בְּמָצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן"**. "אבן" רומז על יעקב ובניו, כי על הפסוק שנאמר על יוסף **"מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל"** (בראשית מט), **תַּרְגּוּמוֹ: 'אָב וּבְנָן'** – אב ובניו, שיוסף פירנס את יעקב ובניו, ו'אבן' הוא מורכב משני מילים – אב ובן. **"מְצוֹלֹת" זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות יב) שכשישראל יצאו ממצרים לקחו את כל כספם וזהבם: **"וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם"** – שרוקנו את מצרים ועשו אותה כמצולה שאין בה דגים (ברכות ט.), ולכן 'מצולות' רומז על מצרים, ופירוש הפסוק הוא, כי "כמו אבן", דהיינו **כְּמוֹ אָב וּבְנָן, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה** (כמבואר לעיל שהם בחינת י"ב נוסחאות התפילה), שהיא **בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְפִי יְרִידָתָם** של יעקב ובניו, **וּכְלוֹמַר לְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,** כך "ירדו במצולות",

מקורות והערות

14 כמובא לעיל סימן ז'.

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנֵינָן וְיָהֲבִינָן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אַפִּכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקִמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הַיְנוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכרים נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הַיְנוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הַיְנוּ הַנִּסִּים, הַיְנוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְרֻשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שֶׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הַיְנוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שֶׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסְּיֻמוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֲלִקּוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קְרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קְרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קְרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, דהיינו של כל הגלויות המכונים מצרים, כי ככל שהאדם פוגם יותר באמונה כך מתגבר עליו יותר השעבוד של הגלות, **כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: "בַּמָּה אֵדַע", עַל יְרֻשַּׁת אָרֶץ,** ופגם בירושת הארץ, שהיא בחינת אמונה ותפילה וניסים. ואם כן יתפרש הפסוק כך: "תהומות יכסיומו" – אותם אנשים המכסים את הניסים בדרך הטבע, "ירדו במצולות" – הם יורדים לגלות, ועומק ירידתם הוא "כמו אבן" – כפי עומק הפגם שפגמו באמונה ובניסים ובארץ ישראל.

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ של רבינו **זַ"ל)**

תורה י'

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'"**. (שמות כא), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, שמידת הדין גוברת בגלל החטאים ונגזרים על ישראל גזירות רעות בשמים, **עַל יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִין,** שהדין בשמים מתבטל ונהפך לרחמים וממילא הגזירות מתבטלות[15].

כעת יבוארו מספר הקדמות, שעל ידיהם יובן לבסוף מדוע על ידי ריקודים והמחאת כף נמתקים הדינים.

ב. כִּי עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּוּ"ם – הגויים **יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל** בעולם, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (יתרו דף סט:): **כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וְאָמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעַלָּא שְׁמָא עִלָּאָה** – כשיתרו עזב את העבודה זרה ובא להתגייר ולהיות יהודי, ואמר: כי עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, אז התכבד והתעלה שמו של הקב"ה בעולם, כי יתרו היה הממונה הגדול של העבודה זרה בעולם, וכשהוא התגייר ועזב את העבודה זרה, גם כל העמים התרחקו מעבודתם לאלילים, וידעו שהקב"ה שולט ומושל, וזהו עיקר גדולתו של הקב"ה, שגם הרחוקים יודעים ומכירים במלכותו[16].

ג. וְלָעַכּוּ"ם – לגויים **אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת 'יַעֲקֹב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ב) שלעתיד לבוא הגויים יבואו כולם אל בית המקדש כי יכירו במלכותו של הקב"ה וידעו שמבית המקדש יוצא דבר ה', ויאמרו אל היהודים: **"בֵּית יַעֲקֹב, לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה'"**, שנלך עמכם יחד באור ה' ובדרכו, ובמה שהגויים יכנו את היהודים בשם 'בית יעקב' רמוז בזה כי הם יכירו את מלכותו של הקב"ה על ידי בחינת 'יעקב', וטעם הדבר, **כִּי הוּא גִּלָּה אֱלֹקוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** בעולם **יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי** מובא בגמרא על הפסוק בישעיה (ישעיהו ב) **שנאמר** לענין לעתיד לבוא "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה', אל בית אלהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", דהיינו שהגויים יעלו אל בית המקדש, ומקשה הגמרא מדוע נאמר "בית אלהי יעקב", וכי אינו אלהי אברהם ויצחק, ומתרצת הגמרא, כי **אַבְרָהָם קְרָאוֹ** למקום בית המקדש **'הַר'**, שנאמר "אשר יאמר היום בהר ה' יראה",

---

מקורות והערות

[15] **ובשיחות הר"ן** (סי' קל"א) כתב: "כשכתבתי לפניו התורה ואלה המשפטים (סימן י' חלק ראשון מלקוטי מוהר"ן) המתחלת: כשיש דינים חס ושלום על ישראל, על ידי ריקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים וכו', אמר לי: כך אמרתי, שעכשו נשמע גזירות חס ושלום על ישראל, והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים האלה (כי התורה הזאת נאמרה סמוך לפורים) ויהיו ישראל מרקדים וימחאו כף ועל ידי זה ימתיקו הדינים, וחזר וכפל דבריו ואמר בפה מלא, כך אמרתי. וכוונתו היתה להעיר לבבנו שנדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה, אף על פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאוד מאוד ורזין עלאין וסודי סודות עמוקים ורחבים מיני ים בכל דיבור ודיבור, אף על פי כן עיקר כונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות. כמו למשל התורה הקדושה הזאת שנאמר שם שעל ידי המחאת כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כוונתו כפשוטו, שיחזקו עצמן לשמוח בימי שמחה, כגון פורים וחנוכה וימים טובים או חתונה, וכיוצא בזה כל מיני שמחה של מצוות, שיחזקו עצמן בשמחה גדולה עד שיזכו להתעורר לריקודין והמחאת כף, ועל ידי זה ימתיקו הדינים, כי כל דברי התורה לא בשמים הוא לאמור, שאין מי שיכול לזכות לזה להמתיק הדינים על ידי המחאת כף וריקודין כי אם גדולים בני עליה, רק כל אחד מישראל יש לו כח הזה כשיקיים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות".

[16] **והנה בזוהר** שם מקשה, שהלא הקב"ה אינו מתכבד בעולם אלא בשביל ישראל כי הם תכלית הבריאה, וכיצד אנו אומרים שכבודו של הקב"ה אינו מתעלה אלא מצד העמים, ומתרץ כי אמנם כן הוא ודאי שאין הקב"ה מתכבד בעולם אלא בשביל ישראל, כי נשמות ישראל הכלולות במלכות שהיא סוד הנר, הם היסוד והעיקר של המלכות שעל ידם היא מאירה ע"י בחינת המיין נוקבין שמעלין אליה, אבל כששאר העמים באים ומודים להקב"ה ומשעבדים עצמם לכבודו של הקב"ה שהוא השכינה, אז נתוסף יסוד של השכינה הנקראת נר ומתחזק ומתקדש על כל מעשיו שברא, בחיבור אחד עם ישראל, ואז הקב"ה שולט לבדו למעלה ולמטה. ונראה לבאר קצת, כי על ידי שהקרובים אל ה' מתחזקים בעבודתם, הם גורמים שהקדושה תתפשט יותר ויותר עד שגם הרחוקים יתקרבו, וכמו שמצינו כאן שעל ידי הצדיקים המעלים את התפילה לדרגות גבוהות הם גורמים שגם

– מִבְּחִינַת (איכה ב): שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה'. **אָמַר לָן תְּמַנְיָא** בְּחִינוֹת, הַיְנוּ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תּוֹרָה, וְשָׁלֹשׁ תְּפִלּוֹת. **תְּנֵינָן וְיָהֲבִינָן לֵהּ** – תָּנֵינוּ לְשׁוֹן לִמּוּד, וְאַחַר הַלִּמּוּד יָהֲבִינוּ לֵהּ לְהָרִיחַ כַּמָּה מְרַחֲקִינוּ מִזֹּאת הַבְּחִינָה שֶׁל מַיִם. **וַאֲמַר לָן תְּלָתָא פַּרְסֵי** – הַיְנוּ שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. וְהָרְאָה לָנוּ סִימָן עַל זֶה, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגָה זֹאת, שֶׁנִּתְפַּלֵּל כָּל־כָּךְ בְּכַוָּנָה, עַד שֶׁנִּשְׁפֹּךְ לִבֵּנוּ לְפָנָיו כַּמַּיִם, וְהָא רְאָיָה: **אַפִּכִית** – כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): אַף תָּשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ וְלֹא הֲקִמוֹתוֹ בַּמִּלְחָמָה; כִּי כָּל הַתְּפִלּוֹת הֵם בְּחִינַת חֶרֶב אַצֶּל מָשִׁיחַ, וְאִם הָיוּ הַתְּפִלּוֹת בַּבְּחִינָה הַנַּ"ל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מֵשִׁיב צוּר חַרְבּוֹ, וְזֶה סִימָן, שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגַּעְנוּ לְמַדְרֵגַת: שִׁפְכִי לִבֵּךְ כַּמַּיִם נֹכַח פְּנֵי ה':

ה **וּתְפִלָּה** הוּא בְּחִינַת נִסִּים, שֶׁהוּא אֵין דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, כִּי לִפְעָמִים הַטֶּבַע מְחַיֵּב אֵיזוֹ דָּבָר, וְהַתְּפִלָּה מְהַפֶּכֶת אֶת הַטֶּבַע. וְעִקַּר הַנִּסִּים, הַיְנוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז): שְׁכָן־אָרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה, וֶאֱמוּנָה זֶה תְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, כְּתַרְגּוּמוֹ; וּבִשְׁבִיל זֶה הִיא גְּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכריה נד:), עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר הַנִּסִּים שָׁם הֵם; וּכְתִיב (ישעיה סב): הָרִימִי גַם. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת אֶרֶץ כְּנַעַן; כְּנַעַן, לְשׁוֹן סוֹחֵר, בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית י.): אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, וְהַגְּשָׁמִים בָּאִים מִתְּהוֹמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא, וּתְהוֹם לְשׁוֹן יַם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות א): וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר, כִּי עַל יַם, הַיְנוּ עַל דְּבַר חִדּוּשׁ, מַתְמִידִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית כה:): קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ – לְעִנְיַן גְּשָׁמִים, כִּי עִקַּר הַגְּשָׁמִים נִשְׁמָע בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, הַיְנוּ הַנִּסִּים, הַיְנוּ אֱמוּנָה, תְּפִלָּה:

וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, וּמִצְרַיִם הוּא הֶפֶךְ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֶה לְעֻמַּת זֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יד): וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ – שֶׁמִּצְרַיִם לְעֻמַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לְעֻמַּת הַנִּסִּים, וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין מָקוֹם תְּפִלָּה בְּמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ט): וְהָיָה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ כַּפַּי. בִּשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁפָּגַם אַבְרָהָם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בְּשָׁעָה שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יְרֻשַּׁת אֶרֶץ, אָמַר: בַּמָּה אֵדַע (בראשית טו) – עַל־יְדֵי זֶה יָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם, כִּי פָּגַם בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נִסִּים, וְיָרַד יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם, שֶׁשָּׁם הֶפֶךְ הַנִּסִּים, שֶׁזֶּה לְעֻמַּת זֶה. וְיָרְדוּ דַּוְקָא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כִּי הוּא פָּגַם בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְיָרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנַיִם־עָשָׂר שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה; וְעַל־יְדֵי שֶׁעִקַּר הַתְּפִלָּה הֵם יַעֲקֹב וּבָנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה לֹא זָכָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, לִבְחִינַת תְּפִלָּה, אֶלָּא יַעֲקֹב וּבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כא): כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע, וְלֹא כָּל יִצְחָק (נדרים לא.):

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ח.): אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין אֶלָּא בִּשְׁבִיל אֲמָנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהִיא שׁוֹתָה תְּחִלָּה, שֶׁשָּׁם הַתְּהוֹמוֹת, בְּחִינַת נִסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ע"ב): בְּשָׁעָה שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין, אֲפִלּוּ פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס מִתְבָּרֶכֶת. פְּרוּטָה זֶה בְּחִינַת קוֹל הַתּוֹר, וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם כה:): הַאי רוּדְיָא דְּמָיָא לְתוֹר, וּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין תְּהוֹמָא לִתְהוֹמָא, שֶׁהוּא כָּלוּל מִשְׁנֵי הַתְּהוֹמוֹת, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַנִּסִּים. וְזֶה: פְּרוּטָה שֶׁבַּכִּיס – שֶׁפְּעָמִים נִתְכַּסֶּה כֹּחַ הַנִּסִּים, וְעַל־יְדֵי הַגְּשָׁמִים נִתְבָּרֵךְ הַפְּרוּטָה, הַיְנוּ הַנִּסִּים דִּפְרִיטָא שִׁפְוָתֵהּ. וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמַּכְחִישִׁים כָּל הַנִּסִּים, וְאוֹמְרִים שֶׁהַכֹּל דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, וְאִם רוֹאִים אֵיזֶהוּ נֵס, הֵם מְכַסִּים אֶת הַנֵּס עִם דֶּרֶךְ הַטֶּבַע, שֶׁאוֹמְרִים שֶׁזֶּה דֶּרֶךְ הַטְּבָעִים – נִמְצָא, שֶׁפּוֹגְמִים בַּתְּפִלָּה, כִּי הַתְּפִלָּה הִיא נִסִּים, שֶׁמְּשַׁנֶּה אֶת הַטֶּבַע; וּפוֹגְמִים בָּאֱמוּנָה, שֶׁאֵין מַאֲמִינִים בְּהַשְׁגָּחַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ; וּפוֹגְמִים בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל שׁוֹתָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם הַתְּהוֹמוֹת, מְקוֹם הַנִּסִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּהֹם כָּל הָעִיר. וְעַל־יְדֵי זֶה צָרִיךְ לִפֹּל בְּגָלוּת מִצְרַיִם, כִּי זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה כַּנַּ"ל, וְכָל הַגָּלֻיּוֹת מְכֻנִּים בְּשֵׁם מִצְרַיִם, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם מְצֵרִים לְיִשְׂרָאֵל (כשארז"ל במדרש בראשית פ' טז):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהֹמֹת יְכַסְּיֻמוּ** – מִי שֶׁמְּכַסֶּה אֶת הַנִּסִּים וּמַרְאֶה לְכָל דָּבָר שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַטֶּבַע – **יָרְדוּ כְּמוֹ אָבֶן.** מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל (בראשית מט), תַּרְגּוּמוֹ: אַבְהָן וּבְנִין. **מְצוּלֹת** זֶה בְּחִינַת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב): וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם, כְּמוֹ אַבְהָן וּבְנִין, הַיְנוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת נִסִּים, בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. לְפִי יְרִידָתָם וּלְפִי הַפְּגָם שֶׁפָּגַם בִּתְפִלָּה וּבֶאֱמוּנָה וּבְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֵּן צָרִיךְ לֵירֵד לְעֹמֶק הַגָּלוּת שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁיָּרְדוּ יַעֲקֹב וּבָנָיו לְמִצְרַיִם כְּשֶׁאָמַר אַבְרָהָם: בַּמָּה אֵדַע, עַל יְרֻשַּׁת הָאָרֶץ:

(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם וְכוּ'. (שמות כא):

א **כְּשֶׁיֵּשׁ,** חַס וְשָׁלוֹם, דִּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי רִקּוּדִים וְהַמְחָאַת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים:

ב **כִּי** עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא, שֶׁגַּם הָעַכּו"ם יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים שַׁלִּיט וּמוֹשֵׁל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו, דף סט.): כַּד אֲתָא יִתְרוֹ וַאֲמַר: כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כְּדֵין אִתְיַקַּר וְאִתְעֲלָא שְׁמָא עִלָּאָה:

ג **וְלָעַכּו"ם** אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה', כִּי הוּא גִּלָּה אֱלֹקוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָאָבוֹת, כִּי אַבְרָהָם קָרָאוֹ הַר, וְיִצְחָק קָרָאוֹ שָׂדֶה (פסחים פח.), וְשָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר. וְיַעֲקֹב קָרָאוֹ בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבַּיִת־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה, בַּיִת, שֶׁהוּא מְקוֹם יָשׁוּב לִבְנֵי־אָדָם, כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵהַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי־אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת בַּיִת יֵשׁ גַּם לָעַכּו"ם הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים, וּכְשֶׁהוּא בִּבְחִינַת בַּיִת, כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל.

וְיִצְחָק קְרָאוֹ למקום בית המקדש **'שָׂדֶה'**, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה", ויעקב קרא למקום בית המקדש 'בית', שנאמר "ויקרא את שם המקום ההוא בית אל", ובית הוא מקום חשוב יותר מהר ושדה, והיינו שיעקב העלה את בית המקדש לדרגה גבוהה יותר שנקראת 'בית', ועל ידי זה גם הגויים יוכלו להכיר את מלכותו של הקב"ה, ולכן נאמר לענין לעתיד לבוא שהגויים יעלו אל 'בית אלהי יעקב' (פסחים פח.), **וְרמוז בדברי הגמרא, כי הנה שָׂדֶה הוּא יוֹתֵר מֵשָׂג וְנִצְרָךְ לְהָעוֹלָם מֵהַר, כי בשדה** ניתן לזרוע ולהשתמש לצרכים שונים יותר מהר. **וְיַעֲקֹב קְרָאוֹ 'בַּיִת', שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי אָדָם יוֹתֵר מִשָּׂדֶה, הַיְנוּ שֶׁיַּעֲקֹב קָרָא אֶת מְקוֹם הַבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּפִלָּה**, כמו שנאמר "כי ביתי בית תפילה", שבית המקדש הוא שורש ומקור התפילה[17], וקרא לו **'בַּיִת'**, שֶׁהוּא מְקוֹם יִשּׁוּב לִבְנֵי אָדָם, ורמוז בזה, **כִּי הֶעֱלָה אֶת הַתְּפִלָּה מֵ'הַר' וְ'שָׂדֶה' לִבְחִינַת 'בַּיִת', שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִיסָה לִבְנֵי אָדָם יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, כִּי בִּבְחִינַת 'בַּיִת'** יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם – לגויים **הַשָּׂגָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו נו): **"כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים"**, ורואים אנו מכאן שכשבית המקדש שהוא מקום התפילה הוא בבחינת 'בית' אז 'יקרא לכל העמים' – יש לכל העמים השגה בו ושייכות אליו, כי יעקב העלה את התפילה לדרגה גבוהה כל כך, שעל ידי זה יש ביכולת היהודים להכיר את חשיבות התפילה, שאי אפשר כלל בלעדיה, עד שתהיה התפילה כמו בית שהוא דבר הנצרך מאוד לבני אדם, וממילא יתפללו על כל פרט ופרט, וישקיעו יותר כוחות בתפילה, כי יכירו עד כמה הקב"ה אוהב אותנו וחפץ בתפילתינו, ויכירו שכל השפע שבעולם בא רק על ידי התפילה, ולעתיד לבוא כשכל היהודים יגיעו לדרגה גבוהה כזו של אמונה ויתפללו באופן זה, על ידי זה יכירו גם הגויים את מלכותו וגדולתו של הקב"ה, כי האמונה תתפשט בעולם גם למקומות הנמוכים, ובפרט כשהגויים יראו שתפילותיהם של היהודים מתקבלות, על ידי זה יראו שיש אלהים שליט ומושל בעולם[18], **וּכְשֶׁהתפילה הוּא בִּבְחִינַת 'בַּיִת', כְּדֵין אִתְיַקַּר שְׁמָא עִלָּאָה** – אז מתכבד שמו של הקב"ה **כַּנַּ"ל**, כי עיקר גדולתו וכבודו של הקב"ה הוא כשגם הגויים מכירים את מלכותו.

מקורות והערות

הרחוקים יתקרבו, ונמצא שגם על ידי הצדיקים הקרובים אל ה' נעשה עיקר גדולתו של הקב"ה, ונמצא שכשאדם רחוק מתקרב הוא עושה נחת רוח גדולה מאוד בשמים שהקרוב אינו יכול לעשות בפועל, וכשהקרובים אל ה' מתחזקים בעבודתם הם גם כן מגלים את מלכותו של ה' במקומות הנמוכים אך לא בפועל ממש. ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "עיקר כבוד ה' יתברך הוא כשהרחוקים ביותר מקרבין את עצמן לה' יתברך, כי אז אסתלק ואתייקר שמא דקודשא ברך הוא עילא ותתא ונתגדל כבוד שמו יתברך ויתעלה. על כן צריך כל אדם להשתדל מאוד לקרב הרחוקים לה' יתברך, וגם אין לשום אדם לייאש את עצמו מלהתקרב לעבודת ה' יתברך מחמת שנתרחק מאוד מה' יתברך על ידי חטאיו המרובים אף שהרבה לעשות הרע ח"ו, כי אדרבא כל מה שהוא רחוק ביותר על ידו יתגדל כבוד ה' יתברך ביותר כשישתדל לשוב ולהתקרב אליו יתברך כי זה עיקר כבודו יתברך. אבל זה אי אפשר שיתקרב הרחוק לה' יתברך כראוי כי אם על ידי צדיקי הדור". [17] כמובא לעיל תורה ח' אות ז'. [18] הנה בפרפראות לחכמה ביאר הענין, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא על ידי התפילה, כי כשמתפללין ונענין, בפרט כשהשם יתברך משנה הטבע על ידי התפילה של ישראל, בזה נתגלה כי יש אלוקים בארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, וכשהתפילה עולה בעליה כל כך עד שהיא בבחינת בית, בבחינת כי ביתי בית תפלה, אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעכו"ם, בחינת 'יקרא לכל העמים', וכדין אתייקר ואתעלא שמא עילאה. ומה שהוספנו את ענין ההכרה והאמונה בחשיבות התפילה, הוא על פי מה שפירש בביאור הליקוטים שענין העלאת התפילה לבחינת 'בית' שעל ידי זה מגלים אלקותו יתברך לגויים, הוא ענין אחד עם המבואר לקמן באות ה' שהצדיק משפיע אמונה בעולם ומבטל את העבודה זרה והכפירות, ולכן פירשנו שענין התפילה הוא עצמו ענין האמונה, שעל ידי האמונה בחשיבות התפילה ובכך שהשפע בא לעולם על ידי התפילה, האדם משקיע יותר כוחות בתפילה, ועל ידי זה נשפעת אמונה בעולם, ונמצא שזהו ממש הענין המבואר לקמן באות ה' שהצדיק שזוכה לאמונה ולתפילה הוא משפיע אמונה בעולם, (ועיין לעיל תחילת סימן ז' שאמונה זה בחינת תפילה, כי כדי להתפלל צריך שיאמין שיש מחדש לעולם ובידו לחדש דבר כרצונו).

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים מח): **"גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד, בעיר אלהינו הר קדשו"**, ורמוז בזה, **כְּלוֹמַר, אֵימָתַי** – באיזה זמן **'גָּדוֹל ה'', ששמו מתגדל ומתכבד, כְּשֶׁהוּא 'מְהֻלָּל מְאֹד' - מִסִּטְרָא דְמוֹתָא** – מצד המוות, **שֶׁהוּא בְּחִינַת עַכּוּ"ם** – הגויים, שהם בחינת מוות ואבדון, כי אין להם חיים אמיתיים ונצחיים שהם חיי הקדושה, **(כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ר פ' ט) **עַל פָּסוּק** (בראשית א): "וירא אלהים את כל אשר עשה **וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד", 'מְאֹד' - זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת,** שהוא טוב מאוד משום שעל ידו בני אדם יראים מה' ומקיימים את המצוות, ולכן המילה 'מאוד' רומזת למוות), **כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם** – מהגויים, **אֲזַי הוּא 'גָּדוֹל', כִּי הוּא עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ, וְאֵימָתַי** – באיזה זמן **הוּא מְהֻלָּל מֵהֶם** – מהגויים, בזמן ש"**בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ", דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבְּחִינַת** 'הַר' **נַעֲשָׂה** "**עִיר אֱלֹקֵינוּ", שֶׁהוּא יִשּׁוּב בְּנֵי אָדָם, בְּחִינַת** 'בַּיִת', **שֶׁהוּא מֻשָּׂג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת** 'הַר' **לִבְחִינַת** 'עִיר וּבַיִת', **שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם** – לגויים **הַשָּׂגָה** בה' יתברך **כַּנַּ"ל, אָז דַּיְקָא "גָּדוֹל ה'", כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר שיעקב אבינו העלה את התפילה לבחינת 'בית' ועל ידי זה גרם שגם הגויים יהיה להם כח להכיר בכך שהקב"ה מושל בעולם, וזהו עיקר גדולתו של הקב"ה, יתבאר כעת שענין זה להעלות את התפילה לבחינת 'בית' הוא נעשה בכל דור על ידי צדיקי הדור, שתפילתם היא בבחינה גבוהה, בבחינת 'בית', ויתבאר שישנם בעלי גאוה שחושבים שהם עצמם צדיקים ומונעים בני אדם מללכת לצדיקים שיתפללו עליהם.

ד. וְעִנְיָן זֶה - לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת 'הַר' **וְשָׂדֶה' לִבְחִינַת** 'בַּיִת', **בְּחִינַת** 'עִיר אֱלֹקֵינוּ', **כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַכּוּ"ם** – לגויים, **שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם כֵּן הַשָּׂגָה בֶּאֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ - אִי אֶפְשָׁר לְהֵעָשׂוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר,** כי אמונתם היא בדרגה גבוהה, ולכן גם תפילתם היא בדרגה גבוהה מאוד, כי התפילה היא אצלם בבחינת 'בית', שמכירים בחשיבותה ובגדולתה, ולכן הם משקיעים את כל כוחותיהם בתפילה, ועל ידי אמונתם הגדולה הם משפיעים אמונה לכל העולם, עד שנשפעת אמונה גם לגויים, ויש להם גם כן השגה באלוקותו יתברך שמו. ועוד, שכיון שתפילתם בדרגה גבוהה מאוד לכן הם יכולים להתפלל על כל מי שצריך רחמים, ועל ידי זה שמתפללים על הצריכים רחמים והם נושעים מצרותיהם מתגדל ומתכבד שמו של הקב"ה בעולם, כי רואים כולם שהקב"ה מולך בעולם, ועל ידי זה גם הגויים מכירים במלכותו של הקב"ה. ועל ידי שיעקב אבינו העלה את התפילה מבחינת 'הר' ו'שדה' לדרגה גבוהה של בחינת 'בית', על ידי זה יש כח בכל דור לצדיקי הדור להתפלל בדרגה גבוהה, בבחינת 'בית'.

והראיה לכך שצדיקי הדור הם שיכולים לבקש רחמים על כולם, ותפילתם היא בדרגה גבוהה, בבחינת 'בית', **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב קטז.): **'מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים,** שנאמר "חמת מלך מלאכי מוות, ואיש חכם יכפרנה"', והטעם שצריך ללכת דוקא לחכם, **כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה** – כיצד להתפלל כראוי ולעורר רחמים על ישראל **אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר,** כי תפילתם היא בדרגה גבוהה, בבחינת 'בית'. **כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיֵּלְכוּ לְצַדִּיקִים** כשיש להם עצמם צער או חולה, **וְאוֹמְרִים שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים,** כי אומרים להם שהם עצמם יכולים להתפלל עליהם, ובאמת אינם צדיקים כלל ואין להם כח להתפלל כראוי - **עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר** מה שאמר הקב"ה לאבימלך בחלום הלילה כשלקח את שרה אשת אברהם (בראשית כ): "ועתה **הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ'** כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה, ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך", ורמוז בפסוק זה, שהוא מדבר לענין בעלי הגאווה האומרים שביכולתם להתפלל, **כִּי זֶה הַבַּעַל גַּאֲוָה מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן 'אֲבִימֶלֶךְ', כִּי 'אֲבִי', לְשׁוֹן רָצוֹן,** כמו שנאמר "ולא אבה ה' אלהיך" (דברים כג) שמשמעותו 'ולא רצה', **כִּי הוּא רוֹצֶה לִמְלֹךְ, וְהַיְנוּ 'אֲבִימֶלֶךְ'** – רוצה להיות מלך. **כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמואל ב כג): **"צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ'** ביראת אלהים", שהוא כביכול מושל בהקב"ה, כי הקב"ה

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים מח): גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד, כְּלוֹמַר: אֵימָתֵי גָּדוֹל ה', כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד – מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַכּוּ"ם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פ' ט) עַל פָּסוּק (בראשית א): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד: מְאֹד – זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת); כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, אֲזַי הוּא גָּדוֹל, כִּי הוּא עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ; וְאֵימָתֵי הוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בְּשֶׁבְּחִינַת הַר נַעֲשָׂה עִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא יָשׁוּב בְּנֵי־אָדָם, בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁהוּא מֶשֶׁג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר לִבְחִינַת עִיר וּבַיִת, שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם הַשָּׂגָה כְּנַ"ל, אָז דַּיְקָא גָּדוֹל ה', כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּנַ"ל:

ד **וְעָנְיָן** זֶה – לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, בְּחִינַת עִיר אֱלֹקֵינוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַכּוּ"ם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם־כֵּן הַשָּׂגָה בֵּאלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קמז.): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר:

כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיֵּלְכוּ לְצַדִּיקִים, וְאוֹמְרִים, שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים – עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית כז): הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ', כִּי זֶה הַבַּעַל־גַּאֲוָה מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ: אָבִי, לְשׁוֹן רָצוֹן, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ. וְהַיְנוּ אֲבִימֶלֶךְ, כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ', וְהוּא מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ, שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמֶּמְשָׁלָה, וְעַל־כֵּן מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ וְאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. **אֵשֶׁת** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֶ'רְנִ'שְׁ'פָתַי תְּ'פִלָּתִי**, זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב אֵשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצַּדִּיק, כִּי נָבִיא הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו כְּדֵי שֶׁיְּהָנֶה מִתְפִּלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם, אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'. וְזֶה: **הָשֵׁב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **הַ'ר, שָׂ'דֶה, בַּ'יִת.** זֶה רָמַז, שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת כְּנַ"ל:

אֲבָל אִלּוּ הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים; אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאֲרוּ בּוֹ הַחוֹרִים. וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא (שבת קנב.): שִׁנְּנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ! וְאִם הִתְבּוֹנְנוּ בְּעַצְמָן, הָיוּ רוֹאִים, אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הַיְנוּ בְּגוּפָם, וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְּׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן; וּבְוַדַּאי אִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית מב): **וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ**. אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא הֲרָקַת הַשַּׂק, בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ** – שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וְגוּפוֹ. **וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**, הַיְנוּ לֹא דֵּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: **וַיִּירָאוּ**, כִּי חֲרָדָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ'**. זֶה רָמַז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי **יַעֲקֹב** הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי – וְחַכְּמָנִי. וְזֶה **אֲבִיהֶם**, כִּי אָב בְּחָכְמָה, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם**, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעֻעוֹת, הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתָּם הַמְּעֻעוֹת, שֶׁהוּא לְחָרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחָכְמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְּעֻעוֹת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל־שֵׁם (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי:

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת יוֹסֵף, אֵין לְךָ בְּחִינוֹת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט): כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: קְשֹׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ', וְעַל־כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קה:): הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דְשִׁמַיָּא. נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא:

וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – זֶה מוֹרֶה עַל גְּדֻלּוּת, כִּי פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בִּנְיָמִין – עַל־שֵׁם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֶּן יָמִין, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), וְהַיְנוּ: לֹא דֵּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה: וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גְּדֻלּוּת, וְהַיְנוּ דְּסִים הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: **עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה**, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:

ה **וְהָעֵצָה** הֵיעוּצָה לְבִטֵּל הַגַּאֲוָה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ־לֵב (כשדרז"ל סוטה ד:), הָעִקָּר הוּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מח.): בְּתִרְוִיעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֵל אַחֵר. וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְעַל־יָדוֹ נִבְטָע רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, וְנַעֲשָׂה מֵאַחֵר אֶחָד, כִּי הוּא קוֹצָא דְּאוֹת **ד** (תיקון כא, דף נח:), שֶׁמִּמֶּנּוּ אַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה': מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, וְזֶה לְשׁוֹן תְּרוּעָה, לְשׁוֹן (תהלים ב): תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל (תיקון י"ח ותיקון כ"א), כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, כְּפִירוּת:

גוזר גזירה והצדיק על ידי תפילתו מבטלה[1], **וְהוּא** – הבעל גאוה **מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמֶּמְשָׁלָה** לבטל על ידי תפילותיו את גזירותיו של הקב"ה, **וְעַל כֵּן מְכַנֶּה בְּשֵׁם 'אַבִּימֶלֶךְ', כִּי הוּא רוֹצֶה לִמְלֹךְ וְאוֹמֵר: אָנָא** – אני **אֶמְלֹךְ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: "הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ". "אֵשֶׁת" - רָאשֵׁי תֵבוֹת "אַ'דְנָי שְׂ'פָתַי תִּ'פְתָּח** ופי יגיד תהלתך", ופסוק זה מדבר על התפילה, שאנו מבקשים שהקב"ה יפתח את פינו ונוכל להתפלל, ולכן "אשת" **זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב** את **"אֵשֶׁת"**, שזהו **בְּחִינַת הַתְּפִלָּה**, ששייכת ל"האיש" – **לְהַצַּדִּיק, "כִּי נָבִיא הוּא", כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים** (חולין ס:), **וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה** – מסודרת ומתוקנת **בְּפִיו, כְּדֵי שֶׁיְּהֵנֶה מִתְּפִלָּתוֹ. וְזֶה: "כִּי נָבִיא הוּא", לְשׁוֹן 'נִיב שְׂפָתָיִם', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הפסוק (ברכות לד:): **"בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם"** – שרבי חנינא בן דוסא היה מתפלל על החולים והיה אומר זה חי וזה מת, ואמר **שֶׁאִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'** יודע הוא שהוא מקובל, ואם לאו יודע הוא שהוא מטורף, ודבר זה נלמד מהפסוק "בורא ניב שפתיים, שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו", כי כשהניב דהיינו הדיבור בריא באדם אז הוא מובטח על השלום והרפואה. והמילה "נביא" רומזת על הפסוק "בורא ניב שפתיים", שמשמעותו תפילה מסודרת ומתוקנת, דהיינו שהקב"ה שולח תפילה מסודרת ומתוקנת בפיהם של הצדיקים, כי הוא מתאווה לתפילתם ורוצה להנות מתפילתם, ולכן מצוה הפסוק לבעל הגאוה שלא יעכב את תאוותו של הקב"ה ולא ימנע מבני אדם ללכת לצדיקי הדור שיתפללו עליהם. **וְזֶה: "הָשֵׁב" - רָאשֵׁי תֵבוֹת: הַ'ר שָׁ'דֶה, בַּ'יִת, זֶה רֶמֶז שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת 'הַר' וְ'שָׂדֶה' לִבְחִינַת 'בַּיִת' כַּנַּ"ל.** ולכן צריך הבעל גאוה להחזיר את התפילה לצדיקי הדור, כי תפילתם היא בשלימות ובדרגה גבוהה מאוד והקב"ה מתאווה לה.

אֲבָל אֵלּוּ הַבַּעֲלֵי גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שמתאווה לתפילתם של הצדיקים, **וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם,** ועל ידי זה זיככו את גופם מכל התאוות ומכל הפגמים, **וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים,** ויכולים להתפלל כראוי, **אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף עַל פִּי כֵּן נִשְׁאֲרוּ בּוֹ הַחוֹרִים. וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא** ששמואל אמר לרב יהודה: 'שִׁינְנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ ועייל לחמך' (שבת קנב.) – 'חריף, פתח פיך והכנס לחמך לגופך', הרי שהגוף נקרא שק. **וְאִם הִתְבּוֹנְנוּ** – ואם היו מתבוננים **בְּעַצְמָן, הָיוּ רוֹאִים,** כי **אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים** שהתענו **עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הַיְנוּ בְּגוּפָם,** כי אף שרוקנו את השק, דהיינו שהתענו כדי לרוקן את גופם מהדברים המאוסים שבתוכו, דהיינו מהתאוות והתענוגים שנכנסו לתוכו, אך הגוף עצמו עדיין יש בו תאוות[2], כי הגוף עצמו הוא מורכב מארבע יסודות – אש רוח מים עפר, שמעורבים מטוב ורע, ומושכים את האדם לתאוות, והרי זה כשק שיש בו עצמו חורים[3], **וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן,** כי כשהאב אינו מתקדש כראוי בשעת זיווג, זה גורם שהבן יוולד עם נשמה בעלת תאווה גדולה[4], **וּבְוַדַּאי אֵלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה,** ואינם בדרגת צדיקים כלל, ואינם יכולים להתפלל כראוי על עצמם וכל שכן על אחרים, ורק מי שזיכך את גופו מהתאוות והמידות הרעות, והוא פורש לגמרי מכל התאוות והנאות העולם הזה, הוא נקרא צדיק, ויכול להתפלל כראוי ולבקש רחמים על אחרים.

מקורות והערות

[1] כמובא בגמרא מועד קטן ט"ז ע"ב. [2] פרפראות לחכמה. [3] כן נראה לפרש, על פי המובא לעיל בתורה ח' אות ה', שיש באדם ד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר, והם מעורבים טוב ורע, ומהם באים התאוות והמידות הרעות, ויש צדיק גמור שכבר ביטל לגמרי את כל המידות והתאוות ואין לו שום משיכה לרע כלל, ויש צדיק שאינו גמור שלא עבר שום עבירה אך הרע עדיין בכח אצלו ואינו בטוח שלא יארע לו שום מכשול עבירה ח"ו, והדרך לבוא לזה שיבטל לגמרי הרע שבגופו הוא על ידי תורה ותפילה עיי"ש, ולכן אדם זה שהתענה וסיגף עצמו עדיין אינו צדיק כלל, כי התעניות מועילים לזכך את עצמו מהתאוות שנהנה מהם עד כה, אך עדיין קיימים בגופו ארבע היסודות המושכים אותו לרע, והוא נמשך אחריהם לתאוות, (ועיין לקמן סימן נ"ב שמבואר שם שהדרך לבטל כל התאוות והמידות רעות הוא על ידי התבודדות). [4] זוהר קדושים דף פ' ע"א.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים מח): גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד, כְּלוֹמַר: אֵימָתֵי גָּדוֹל ה', כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד – מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַכּוּ"ם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ר פ' ט) עַל פָּסוּק (בראשית א): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד: מְאֹד – זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת); כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, אֲזַי הוּא גָּדוֹל, כִּי הוּא עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ; וְאֵימָתֵי הוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבְּחִינַת הַר נַעֲשָׂה עִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא יְשׁוּב בְּנֵי־אָדָם, בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁהוּא מֶשֶׁג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר לִבְחִינַת עִיר וּבַיִת, שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם הַשָּׂגָה כְּנַ"ל, אָז דַּיְקָא גָּדוֹל ה', כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כְּנַ"ל:

ד **וְעָנְיָן** זֶה – לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, בְּחִינַת עִיר אֱלֹקֵינוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּדֵּל מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַכּוּ"ם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם־כֵּן הַשָּׂגָה בֵּאלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קמז.): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר:

כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיֵּלְכוּ לְצַדִּיקִים, וְאוֹמְרִים, שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים – עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית כז): הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ', כִּי זֶה הַבַּעַל־גַּאֲוָה מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ: אָבִי, לְשׁוֹן רָצוֹן, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ. וְהַיְנוּ אֲבִימֶלֶךְ, כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ', וְהוּא מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ, שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמֶּמְשָׁלָה, וְעַל־כֵּן מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ וְאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. **אֵשֶׁת** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֶ'רְנִי שְׁ'פָתַי תִּ'פְתָּח**, זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב אֵשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצַּדִּיק, כִּי נָבִיא הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו כְּדֵי שֶׁיְּהָנֶה מִתְפִּלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם, אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'. וְזֶה: **הָשֵׁב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **הַ'ר, שָׂ'דֶה, בַּ'יִת.** זֶה רָמְזוּ, שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת כְּנַ"ל:

אֲבָל אִלּוּ הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים; אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאֲרוּ בּוֹ הַחוֹרִים. וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא (שבת קנב.): שִׁנְנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ! וְאִם הִתְבּוֹנְנוּ בְּעַצְמָן, הָיוּ רוֹאִים, אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הַיְנוּ בְּגוּפָם, וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְּׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן; וּבְוַדַּאי אִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית מב): **וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ**. אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא הֲרָקַת הַשַּׂק, בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ** – שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וְגוּפוֹ. **וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**, הַיְנוּ לֹא דֵּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: **וַיִּירָאוּ**, כִּי חֲרָדָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ'**. זֶה רָמְז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי **יַעֲקֹב** הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי – וְחַכְּמָנִי. וְזֶה **אֲבִיהֶם**, כִּי אָב בְּחָכְמָה, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם**, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעֻעָוֹת, הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּתַּקְּנָתָם הַמְּעֻעָוֹת, שֶׁהוּא לְחָרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחָכְמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְּעֻעָוֹת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל־שֵׁם (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי:

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת יוֹסֵף, אֵין לְךָ בְּחִינוֹת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט): כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: קְשֹׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ', וְעַל־כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קה:): הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דְשִׁמַיָּא. נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא:

וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – זֶה מוֹרֶה עַל גְּדֻלּוּת, כִּי פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בִּנְיָמִין – עַל־שֵׁם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כֶּן יָמִין, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), וְהַיְנוּ: לֹא דֵּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה: וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גְּדֻלּוּת, וְהַיְנוּ דְּסִים הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: **עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה**, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:

ה **וְהָעֲצָה** הִיעוּצָה לְבַטֵּל הַגַּאֲוָה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ־לֵב (כשדרז"ל סוטה ד:), הָעִקָּר הוּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מח.): בְּתִרְוִיעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֵל אַחֵר. וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְעַל־יָדוֹ נִבְטָע רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, וְנַעֲשָׂה מֵאַחֵר אֶחָד, כִּי הוּא קוֹצֶא דְּאוֹת **ד** (תיקון כא, דף נח:), שֶׁמְּמַנּוּ אַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה': מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, וְזֶה לְשׁוֹן תְּרוּעָה, לְשׁוֹן (תהלים ב): תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל (תיקון י"ח ותיקון כ"א), כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת:

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר לענין אחי יוסף כשחזרו ממצרים לארץ ישראל אל יעקב אביהם (בראשית מב): **"וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ**, ויראו את צרורות כספיהם המה ואביהם ויראו", שראו שהכסף שלקחו עמם כדי לשלם עבור התבואה שקנו במצרים נמצא בשקיהם. ורמוז בפסוק זה כך: "ויהי הם מריקים שקיהם" – **אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא הֲרָקַת הַשַּׂק**, שהשק הוא **בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: "וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ** בשקו" - **שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וְגוּפוֹ**, כי כספו רומז ל'כיסופים', דהיינו לתאוות ורצונות. **"וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם"**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ, לֹא דַּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם** "הֵמָּה וַאֲבִיהֶם", **הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: "וַיִּירָאוּ"**, כִּי אם היו מתבוננים בזה בהתבוננות אמיתית ורואים שהם עדיין שקועים בתאוות הרי **חֲרָדָה נָפְלָה** – היתה נופלת **עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ** ולהתפלל על אחרים.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: **"וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ'**, ושמעון איננו, ואת בנימין תקחו, עלי היו כולנה". ורמוז בזה, כי **זֶה רֶמֶז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעֲלֵי גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס** על מה שאמר עשיו ליעקב (בראשית כז): "הכי קרא שמו יעקב **וַיַּעְקְבֵנִי** זה פעמיים" - **'וְחַכְּמַנִי'**, הרי שהשם יעקב רומז לחכמה ושכל. **וְזֶה** רמוז גם במילה: **"אֲבִיהֶם", כִּי 'אָב בְּחָכְמָה'**, כמו שדרשו חכמינו ז"ל על מה שנאמר על יוסף "אברך" (בראשית מא) שהכוונה 'אב בחכמה ורך בשנים' (רש"י שם), הרי שאב רומז לחכמה, **וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: "אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם", כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ** (פסחים סו:), ונמצא שאני השכל מפסיד מהגאווה הזו שאתם מתגאים שאתם צדיקים וביכולתכם להתפלל על בני אדם, כי אני מסתלק בגלל הגאווה הזו.

וממשיך הפסוק: **"יוֹסֵף אֵינֶנּוּ" - זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְעֻוָּת** – הדבר המקולקל, **הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתֶּם הַמְעֻוָּת**, דהיינו שעל אף תעניותיכם לא תיקנתם את תאוותיכם, **שֶׁהוּא לְחֻרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחֲמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְעֻוָּת הוּא בְּחִינַת 'יוֹסֵף', עַל שֵׁם** מה שאמרה רחל שקראה לבנה 'יוסף' על שם (בראשית ל): **"אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי"**, הרי שאסיפת החרפה, דהיינו תיקון הקלקול שהוא גורם לחרפה, מכונה בשם 'יוסף'. וממשיך הפסוק: **"וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ" - הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת 'יוֹסֵף'**, שלא תיקנת את התאוות, **אֵין לְךָ בְּחִינוֹת 'שִׁמְעוֹן', וְ'שִׁמְעוֹן' הוּא בְּחִינַת** מה שאמרה לאה כשקראה לבנה 'שמעון' (שם כט): **"כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי"**, ורמוז בזה שנאמר על 'שמעון' פסוק זה, ש'שמעון' רומז על הבחינה שהאדם הוא שנוא, וזה שרומז כאן הפסוק "שמעון איננו" - **כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: 'קְשֹׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ'** ואחר כך קשוט אחרים', שעל האדם לתקן תחילה את עצמו ואחר כך יוכל להוכיח ולתקן אנשים אחרים, ולכן אתה שעדיין לא תיקנת כראוי את תאוותיך אינו יכול להוכיח אחרים על תאוותיהם, **וְעַל כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (כתובות קה:): **'הַאי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דִּשְׁמַיָּא'** – 'אותו תלמיד חכם שבני עירו אוהבים אותו, אין זה משום שהוא טוב יותר, אלא שאינו מוכיח אותם בעניני שמים'. **נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא**, וכיון שלא תיקנת את תאוותיך לכן אינך יכול להוכיח אחרים על תאוותיהם, וממילא אינך שנוא, ואם כן אין לך לחשוב שזה שבני אדם אוהבים אותך וכרוכים אחריך זהו סימן שאתה צדיק, אלא אדרבא זהו סימן שעדיין לא תיקנת את תאוותיך ולכן אינך יכול להוכיח אחרים, ולכן הם אוהבים אותך וכרוכים אחריך[5].

ומסיים הפסוק: **"וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ" - זֶה מוֹרֶה עַל גַּדְלוּת, כִּי פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (בראשית לה): **'בִּנְיָמִין' - עַל שֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בֶּן יָמִין**, כי הוא נולד בארץ ישראל,

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים מח): גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד, כְּלוֹמַר: אֵימָתֵי גָּדוֹל ה', כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד – מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַכּוּ"ם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ר פ' ט) עַל פָּסוּק (בראשית א): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד: מְאֹד – זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת); כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, אֲזַי הוּא גָּדוֹל, כִּי הוּא עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ; וְאֵימָתֵי הוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבְּחִינַת הַר נַעֲשָׂה עִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא יְשׁוּב בְּנֵי־אָדָם, בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁהוּא מֻשָּׂג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר לִבְחִינַת עִיר וּבַיִת, שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם הַשָּׂגָה כְּנַ"ל, אָז דַּיְקָא גָּדוֹל ה', כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמְּנוּ יִתְבָּרֵךְ כְּנַ"ל:

ד **וְעָנְיָן** זֶה – לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, בְּחִינַת עִיר אֱלֹקֵינוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַכּוּ"ם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם־כֵּן הַשָּׂגָה בֵּאלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קמז.): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר:

כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיֵּלְכוּ לְצַדִּיקִים, וְאוֹמְרִים, שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים – עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית כז): הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ', כִּי זֶה הַבַּעַל־גַּאֲוָה מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ: אָבִי, לְשׁוֹן רָצוֹן, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ. וְהַיְנוּ אֲבִימֶלֶךְ, כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ', וְהוּא מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ, שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמֶּמְשָׁלָה, וְעַל־כֵּן מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ וְאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. **אֵשֶׁת** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֶ'רְנִי שְׁ'פָתַי תִּ'פְתָּח**, זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב אֵשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצַּדִּיק, כִּי נָבִיא הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו כְּדֵי שֶׁיְּהָנֶה מִתְפִּלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם, אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'. וְזֶה: **הָשֵׁב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **הַ'ר, שָׂ'דֶה, בַּ'יִת.** זֶה רָמְזוּ, שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת כְּנַ"ל:

אֲבָל אִלּוּ הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים; אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאֲרוּ בּוֹ הַחוֹרִים. וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא (שבת קנב.): שִׁנְנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ! וְאִם הִתְבּוֹנְנוּ בְּעַצְמָן, הָיוּ רוֹאִים, אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הַיְנוּ בְּגוּפָם, וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְּׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן; וּבְוַדַּאי אִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית מב): **וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ**. אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא הֲרָקַת הַשַּׂק, בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ** – שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וְגוּפוֹ. **וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**, הַיְנוּ לֹא דֵּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: **וַיִּירָאוּ**, כִּי חֲרָדָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ'**. זֶה רָמְז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי **יַעֲקֹב** הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי – וְחַכְּמָנִי. וְזֶה **אֲבִיהֶם**, כִּי אָב בְּחָכְמָה, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם**, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעָעוֹת, הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתֶּם הַמְּעָעוֹת, שֶׁהוּא לְחָרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחָכְמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְּעָעוֹת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל־שֵׁם (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי:

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת יוֹסֵף, אֵין לְךָ בְּחִינוֹת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט): כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: קְשֹׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ', וְעַל־כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קה:): הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דְשִׁמַיָּא. נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא:

וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – זֶה מוֹרֶה עַל גְּדֻלּוּת, כִּי פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בִּנְיָמִין – עַל־שֵׁם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בֶּן יָמִין, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זכרים נד:), וְהַיְנוּ: לֹא דֵּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה: וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גְּדֻלּוּת, וְהַיְנוּ דְּסִים הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: **עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה**, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:

ה **וְהָעֵצָה** הֵיעוּצָה לְבִטֵּל הַגַּאֲוָה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ־לֵב (כשדרז"ל סוטה ד:), הָעִקָּר הוּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מח.): בְּתִרְוִיעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֵל אַחֵר. וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְעַל־יָדוֹ נִבְטָע רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, וְנַעֲשָׂה מֵאַחֵר אֶחָד, כִּי הוּא קוֹצָא דְּאוֹת **ד** (תיקון כא, דף נח:), שֶׁמִּמֶּנּוּ אַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה': מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, וְזֶה לְשׁוֹן תְּרוּעָה, לְשׁוֹן (תהלים ב): תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל (תיקון י"ח ותיקון כ"א), כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, כְּפִירוּת:

וכשאדם בא מארם נהריים ארץ ישראל היא בצד דרומו, ודרום נקרא ימין, ונמצא ש'בנימין' רומז ל'ארץ ישראל', **וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת** (זבחים נד:), ונמצא ש'בנימין' רומז לגאווה וגדלות. **וְהַיְנוּ, לֹא דַּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ**, שלא תיקנתם את תאוותיכם, וגם אינכם יכולים להוכיח, **עִם כָּל זֶה: "וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ" - שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גַּדְלוּת**, וחושבים שאתם יכולים להתפלל על אחרים, **וְהַיְנוּ דְּסִיֵּם הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: "עָלַי הָיוּ כֻּלָּנָה", כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ**, ונמצא שאני השכל מפסיד מכל זה, כי אני מסתלק בגלל הגאווה הזו. ואם כן רמוז בפסוק זה, שאם יתבונן בעל הגאווה היטב בשכלו בהתבוננות אמיתית, הרי הוא יבין את מצבו האמיתי, שעדיין הוא הולך אחר תאוותיו, ואיננו צדיק כלל.

לאחר שנתבאר שיעקב אבינו העלה את התפילה לבחינת 'בית' ועל ידי זה גרם שגם הגויים יהיה להם כח להכיר בכך שהקב"ה מושל בעולם, ונתבאר שענין זה להעלות את התפילה לבחינת 'בית' הוא נעשה בכל דור על ידי צדיקי הדור, שתפילתם היא בבחינה גבוהה, בבחינת 'בית', והקב"ה מתאוה לתפילתם, ונתבאר שישנם בעלי גאוה שחושבים שהם עצמם צדיקים ומונעים בני אדם מללכת לצדיקים שיתפללו עליהם, אך באמת אינם צדיקים כלל, כי אף שהתענו נשאר עדיין גופם מלא בתאוות, ונתבאר שאם יתבוננו היטב בשכלם יבינו שאינם צדיקים כלל, יתבאר כעת מהי העצה לבעלי הגאוה לבטל את גאוותם.

ה. וכשהאדם מתבונן היטב בשכלו, ורואה שהוא בעל גאוה, הוא מחפש עצה להתגבר על הגאוה, **וְהָעֵצָה הַיְעוּצָה לְבַעַל הַגַּאֲוָה**, לבטל את גאוותו, **שֶׁהַגאוה הִיא הָעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי טז): **"תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב"** (כמו שדרשו רבותינו ז"ל סוטה ד:), **כמובא בגמרא** (סוטה ד:) שכל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים, כי כתיב הכא "תועבת ה' כל גבה לב", וכתיב התם "ולא תביא תועבה אל ביתך", כי אדם שמתגאה הוא לוקח את המלוכה והממשלה לעצמו ואינו מתבטל למלכות ה', והרי זה ככפירה במלכות ה', והעצה לבטל את הגאוה, **הָעִקָּר הוּא עַל יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון כא דף מח.): **'בִּתְרוּעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֶל אַחֵר'** – 'על ידי התרועה, שהיא בחינת רוח של הקדושה, עובר ומתבטל הכח של אל אחר'. **וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת 'רוּחָא'** – רוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אמר למשה רבינו (במדבר כז): "קח לך את יהושע בן נון **אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ** וסמכת את ידך עליו", **וְכֵיוָן** שיש לצדיק בחינת רוח של הקדושה, **עַל יָדוֹ נִכְנָע 'רוּחַ גָּבוֹהַּ', 'אֶל אַחֵר'**, דהיינו רוח הגאוה, שהיא בחינת 'אל אחר', דהיינו בחינת עבודה זרה, כי רוח הקדושה היא להיפך מרוח הגאוה, **וְנַעֲשֶׂה מֵ'אַחֵר' 'אֶחָד', כִּי הצדיק הוּא קוֹצָא דְּאוֹת ד'** – קוצו של האות ד' (תיקון כא דף נה:), דהיינו שבזוית הדל"ת יש קוץ שעושה אותו מרובע, ומזה נעשה לאות דל"ת, ובלא הקוץ ההוא הוא נחשב לאות רי"ש, (כי ההבדל בין הדל"ת והרי"ש שבספר תורה הוא, שהדל"ת יש לה זווית מרובעת, והרי"ש יש לה זווית עגולה), **והקוץ שבאות ד' הוא** רומז לבחינה עליונה של רוח הקדושה שיש לצדיק, **שֶׁמִּמֶּנּוּ** נמשכים **אַרְבַּע רוּחוֹת** הנושבות בעולם, שכל רוח גורמת לדברים אחרים בעולם (כמובא בגמ' ב"ב כה.), ורוחות אלו רמוזים באות ד', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יחזקאל לז): **"כֹּה אָמַר ה', מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ"**, ורמוז בזה שהארבע רוחות שהם בחינת האות ד' נמשכים מבחינת "הרוח" שהוא בחינת הקוץ של הד', שזהו רוח הקדושה של הצדיק, ועל ידי רוח הקדושה נתווסף למילה 'אחר', דהיינו לאות רי"ש שבה, הקוץ של הד', והיא נהפכת מ'אחר' ל'אחד', ו'אחד' רומז לאמונה באחדות ה', (והטעם, כי הצדיק הוא כנגד מידת ה'יסוד', וזהו הקוץ של אות ד' שהוא כנגד ספירת ה'יסוד', המחברת בין הא' והח' שהם כנגד תשע הספירות של פרצוף 'זעיר אנפין', לבין הד' שהוא כנגד ספירת ה'מלכות', ואז מתגלה האמונה בעולם הזה שהוא כנגד ספירת ה'מלכות'[6]). **וְזֶה לְשׁוֹן 'תְּרוּעָה', לְשׁוֹן** (תהלים ב): **"תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל"** (תיקון יח ותיקון כא), ו"תרועם" פירושו 'תשברם', וזהו לשון 'תרועה' שפירושו 'שבירה', **כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גָּבוֹהַּ, אֶל אַחֵר, כְּפִירוּת**, דהיינו שעל ידי רוח הקדושה הצדיק משבר את הכפירה והגאווה שבעולם, ועל ידי שהאדם מתקרב לצדיק הוא מקבל ממנו רוח של קדושה, ומתבטלים ממנו

מקורות והערות

6 על פי מתוק מדבש שם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים מח): גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד, כְּלוֹמַר: אֵימָתֵי גָּדוֹל ה', כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד – מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַפּוּ"ם (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ר פ' ט) עַל פָּסוּק (בראשית א): וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד: מְאֹד – זֶה מַלְאַךְ הַמָּוֶת); כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, אֲזַי הוּא גָּדוֹל, כִּי הוּא עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ; וְאֵימָתֵי הוּא מְהֻלָּל מֵהֶם, בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בְּשֶׁבְּחִינַת הַר נַעֲשָׂה עִיר אֱלֹקֵינוּ, שֶׁהוּא יָשׁוּב בְּנֵי־אָדָם, בְּחִינַת בַּיִת, שֶׁהוּא מֻשָּׂג יוֹתֵר מֵהַר וְשָׂדֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּעֲלִין אֶת בְּחִינַת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר לִבְחִינַת עִיר וּבַיִת, שֶׁאָז יֵשׁ גַּם לְעַפּוּ"ם הַשָּׁגָה כַּנַּ"ל, אָז דַּיְקָא גָּדוֹל ה', כִּי זֶה עִקַּר גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּשֶׁגַּם הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל:

ד **וְעָנְיָן** זֶה – לְהַעֲלוֹת הַתְּפִלָּה מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת, בְּחִינַת עִיר אֱלֹקֵינוּ, כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַפּוּ"ם, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם גַּם־כֵּן הַשָּׂגָה בֵּאלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ – אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קמז.): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים כִּי אִם צַדִּיקֵי הַדּוֹר:

כִּי יֵשׁ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁאֵינָם רוֹצִים שֶׁיֵּלְכוּ לְצַדִּיקִים, וְאוֹמְרִים, שֶׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אֲחֵרִים, כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלֶה, לֵילֵךְ לְצַדִּיקִים – עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בראשית כז): הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ וְכוּ', כִּי זֶה הַבַּעַל־גַּאֲוָה מְכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן אֲבִימֶלֶךְ: אָבִי, לְשׁוֹן רָצוֹן, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ. וְהַיְנוּ אֲבִימֶלֶךְ, כִּי בֶּאֱמֶת צַדִּיק מוֹשֵׁל בִּתְפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־ב כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ', וְהוּא מִתְגָּאֶה בְּעַצְמוֹ, שֶׁיָּכוֹל לְהִתְפַּלֵּל וְיֵשׁ לוֹ הַמֶּמְשָׁלָה, וְעַל־כֵּן מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ, כִּי הוּא רוֹצֶה לְמֶלֶךְ וְאוֹמֵר: אֲנָא אֶמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ. **אֵשֶׁת** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֶ'רְנִי שְׁ'פָתַי תִּ'פְתָּח**, זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּהַיְנוּ: הָשֵׁב אֵשֶׁת, בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצַּדִּיק, כִּי נָבִיא הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו כְּדֵי שֶׁיְּהָנֶה מִתְפִּלָּתוֹ. וְזֶה: כִּי נָבִיא הוּא, לְשׁוֹן נִיב שְׂפָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לד:): בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתַיִם, אִם שִׁגּוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו וְכוּ'. וְזֶה: **הָשֵׁב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **הַ'ר, שָׂ'דֶה, בַּ'יִת.** זֶה רָמְזוּ, שֶׁתְּפִלַּת הַצַּדִּיק הִיא בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֶה לִבְחִינַת בַּיִת כַּנַּ"ל:

אֲבָל אֵלּוּ הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה מְעַכְּבִים תַּאֲוָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מִצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסִגְּפוּ אֶת עַצְמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים; אֲבָל הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, כִּי כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנּוּ, אֵין זֶה אֶלָּא כְּמוֹ שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, וּכְשֶׁמְּרִיקִים אֶת הַשַּׂק, אַף־עַל־פִּי־כֵן נִשְׁאֲרוּ בּוֹ הַחוֹרִים. וְהַגּוּף נִקְרָא שַׂק, כְּמַאֲמַר הַתַּנָּא (שבת קנב.): שִׁנְנָא, שְׁרֵי שַׂקָּךְ! וְאִם הִתְבּוֹנְנוּ בְּעַצְמָן, הָיוּ רוֹאִים, אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים עֲדַיִן נִשְׁאֲרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם קְשׁוּרִים בְּשַׂקָּם, הַיְנוּ בְּגוּפָם, וְלֹא תַּאֲוָתָם בִּלְבַד נִשְׁאַר קָשׁוּר בְּגוּפָם, כִּי אִם גַּם תַּאֲוַת אֲבִיהֶם, שֶׁיֵּשׁ אֶצְלָם מִשְּׁעַת הַהוֹלָדָה, מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו בִּשְׁעַת זִוּוּג, גַּם זֶה קָשׁוּר בְּגוּפָם עֲדַיִן; וּבְוַדַּאי אִלּוּ הָיוּ רוֹאִים אֶת כָּל זֶה, חֲרָדָה גְּדוֹלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, כִּי הָיוּ רוֹאִים אֵיךְ הֵם עוֹמְדִים בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית מב): **וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ**. אַחַר כָּל הַתַּעֲנִיתִים, שֶׁהוּא הֲרָקַת הַשַּׂק, בְּחִינַת הַגּוּף, עֲדַיִן: **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ** – שֶׁקָּשׁוּר וְצָרוּר כַּסְפּוֹ וְתַאֲוָתוֹ בְּשַׂקּוֹ וְגוּפוֹ. **וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**, הַיְנוּ לֹא דֵּי צְרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם, שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עַצְמָן, כִּי אִם גַּם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיהֶם, גַּם הֵמָּה לֹא נָפְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ: **וַיִּירָאוּ**, כִּי חֲרָדָה נָפְלָה עֲלֵיהֶם, וַאֲזַי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתָּרֵר וְלִמְלֹךְ:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְכוּ'**. זֶה רָמְז עַל תּוֹכַחַת הַשֵּׂכֶל, כִּי הַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ אֶת הַבַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, הָרוֹצִים לְהִתְגַּדֵּל, כִּי **יַעֲקֹב** הוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם אוּנְקְלוֹס (בראשית כז): וַיַּעְקְבֵנִי – וְחַכְּמָנִי. וְזֶה **אֲבִיהֶם**, כִּי אָב בְּחָכְמָה, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחָם וְאוֹמֵר לָהֶם: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם**, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַמְּעֻעָוֹת, הַיְנוּ: עֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתֶּם הַמְּעֻעָוֹת, שֶׁהוּא לְחָרְפָּה וּלְקָלוֹן, וְיֵשׁ לָכֶם לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵחָכְמָתוֹ, כִּי תִּקּוּן הַמְּעֻעָוֹת הוּא בְּחִינַת יוֹסֵף, עַל־שֵׁם (בראשית ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי:

וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁאֵין לְךָ בְּחִינַת יוֹסֵף, אֵין לְךָ בְּחִינוֹת שִׁמְעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט): כִּי שָׁמַע ה' כִּי שְׂנוּאָה אָנֹכִי, כִּי אַתָּה אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקַּנְתָּ אֶת עַצְמְךָ, בְּוַדַּאי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲחֵרִים, כִּי יֹאמְרוּ לְךָ: קְשֹׁט עַצְמְךָ תְּחִלָּה וְכוּ', וְעַל־כֵּן אֵינְךָ שָׂנוּא, כִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קה:): הַאי צוֹרְבָא מֵרַבָּנַן דִּמְרַחֲמֵי לֵהּ בְּנֵי מָתָא, לָאו מִשּׁוּם דְּמַעֲלֵי טְפֵי, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מוֹכַח לְהוּ בְּמִלֵּי דְשִׁמַיָּא. נִמְצָא, שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שָׂנוּא:

וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – זֶה מוֹרֶה עַל גְּדֻלּוּת, כִּי פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: בִּנְיָמִין – עַל־שֵׁם אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בֶּן יָמִין, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא גָּבוֹהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), וְהַיְנוּ: לֹא דֵּי שֶׁאֵין לָכֶם כָּל הַבְּחִינוֹת הַלָּלוּ, עִם כָּל זֶה: וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ – שֶׁאַתֶּם לוֹקְחִים לְעַצְמְכֶם גְּדֻלּוּת, וְהַיְנוּ דְּסִים הַשֵּׂכֶל הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם: **עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה**, כִּי הַכֹּל נוֹפֵל עָלַי, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ:

ה **וְהָעֲצָה** הֵיעוּצָה לְבִטֵּל הַגַּאֲוָה, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ־לֵב (כשדרז"ל סוטה ד:), הָעִקָּר הוּא עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מח.): בְּתִרְוִיעָה, דְּאִיהוּ רוּחָא, אִתְעֲבִיר אֵל אַחֵר. וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ, וְעַל־יָדוֹ נִבְטָע רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, וְנַעֲשָׂה מֵאַחֵר אֶחָד, כִּי הוּא קוֹצָא דְּאוֹת **ד** (תיקון כא, דף נח:), שֶׁמִּמֶּנּוּ אַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לז): כֹּה אָמַר ה': מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ, וְזֶה לְשׁוֹן תְּרוּעָה, לְשׁוֹן (תהלים ב): תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל (תיקון י"ח ותיקון כ"א), כִּי הוּא מְשַׁבֵּר רוּחַ גְּבוֹהַּ, אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיְּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמְעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיְּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט.): חַמּוּקֵי יְרֵכֵיךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחֶלֶת בְּבֵי"ת וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דִּרְגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חָרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חָרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בְּיָרֵח שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי בְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּבִשְׁבִיל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבְהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי חָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ר בן נד.): אַל תִּקְרֵי חֵרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְתָּ. אֲזִלִי, וְחָזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שִׁבְּלֵל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גִּזַּת צֶמֶר וּשְׂרָאוֹ בְּמַיִם: וְאַחֲרֵיהּ אִחֲרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

הכפירה והגאווה. וביאור הענין, כי באמת כל יהודי מצד עצם נשמתו הוא רחוק ממידת הגאוה, אלא שהיצר הרע מכניס בו מידה זו כדי שיתרחק מצדיק הדור וכדי שירחיק אחרים מהצדיק, ולכן יש בכוחו של האדם להתבונן בשכלו ולהכיר בכך שהוא בעל גאוה ולהתגבר על גאוותו ולנסוע לצדיק, ולאחר שיתקרב לצדיק תתבטל ממנו לגמרי הגאוה[1].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מתקרב לצדיק הוא מקבל ממנו רוח קדושה, שעל ידי זה מתבטלת ממנו הגאוה והכפירה, יתבאר כעת הענין ביתר ביאור, שענין זה נעשה על ידי שרוח הקדושה נכנסת ללב האדם, והוא נעשה שמח והוא רוקד ומוחא כף, ועל ידי זה הוא ממשיך את רוח הקדושה לידים ולרגלים, ועל ידי זה מתבטלת אחיזת העבודה זרה והכפירה בבחינה העליונה שנקראת 'ידים' ו'רגלים', ועל ידי זה נעשית המתקת הדינים.

ו. וְבחינת רוח הקדושה הזו, זֶה בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, כי על ידי שהאדם מתקרב לצדיק ומקבל ממנו את רוח הקדושה נכנסת בליבו הרוח של הקדושה, כי מקום הרוח הוא בלב, ועל ידי זה הלב נעשה שמח והאדם בא לידי ריקודים והמחאת כף, **וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון כא דף נא:): **'וְהַאי רוּחָא נָשֵׁב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין'** – 'והרוח הזאת נושבת בששה הפרקים של הידים ובששה הפרקים של הרגלים', דהיינו שהרוח של הקדושה שבלב נושבת בידים וברגלים, ועל ידי זה האדם מתעורר להמחאת כף בידים ולריקודין ברגלים, **וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף** בידים, **וּבְחִינַת רִקּוּדִין** ברגלים. **וְזֶהוּ בְּחִינַת** מה שמובא במדרש על יעקב אבינו שלאחר שנתבשר שהקב"ה לא יעזבנו נאמר "וישא יעקב רגליו" ופירשו שם שהכוונה היא: **'לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו'** (ב"ר ויצא פרשה ע), שמרוב שמחה היו רגליו קלות ללכת, ורואים אנו מכך גם שהשמחה שבלב מרימה את הרגלים לרקוד, **הַיְנוּ עַל יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין.**

והנה על ידי שהאדם מתקרב לצדיק ומקבל ממנו את רוח הקדושה לתוך ליבו, ומתעורר ליבו לשמחה גדולה, ורוח הקדושה נושבת בפרקי ידיו ורגליו, ועל ידי זה הוא בא לידי ריקודין והמחאת כף, על ידי ריקודין והמחאת כף אלו הוא גורם שתמשך גם כן בחינת רוח הקדושה אל בחינת ה'רגלים' הרוחנית שלו, ועל ידי זה תתבטל ממנו הגאוה והעבודה זרה[2], **הַיְנוּ** כי **עַל יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל,** דהיינו על ידי שהאדם מתקרב לצדיק ומקבל ממנו את בחינת הרוח של הקדושה, **נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לו): **"אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה"** – 'אל תבוא אלי רגל אנשי גאוה להצר לי'[3], ורמוז בפסוק זה שהגאוה היא בחינת 'רגלים', דהיינו ששורשה הוא בבחינה העליונה הנקראת 'רגלין', שזהו בחינת רגלי הקדושה, המדרגות התחתונות של הקדושה, ששם יש אחיזה לחיצונים ולכח הרע, וְגם על ידי רוח הקדושה **נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאברהם אבינו אמר למלאכים שבאו אליו: **"וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם"** (בראשית יח), ודרשו בגמרא (ב"מ פו:) - **'זֶה עֲבוֹדַת אֱלִילִים'**, כי דרך הערביים היה שהיו משתחווים לאבק רגליהם, ורמוז בזה, שעבודה זרה היא גם כן בחינת 'רגלים', ששורשה בבחינה העליונה הנקראת 'רגלין', ועל ידי הריקודין והמחאת הכף האדם גורם שתמשך בחינת רוח הקדושה אל בחינת ה'רגלין' הרוחנית שלו, ועל ידי זה נטהרת ומתעלה בחינת ה'רגלין' ומתבטלים הגאוה והעבודה זרה של האדם ששורשם ב'רגלין'.

מקורות והערות

[1] ביאור הליקוטים. וכתב עוד לבאר בזה, כי הנה לעיל מבואר שאלו הבעלי גאוה הם מעכבים תאוותו של השי"ת במה שאינם מבקשים מהצדיקים שיתפללו עליהם, ולכאורה קשה שהרי יש לצדיקים הרבה מה להתפלל על האנשים הכשרים, ומדוע צריך דוקא שיתפללו גם על בעלי הגאוה, וכתב לפרש על פי המבואר בתחילת המאמר שעיקר גדולתו של הקב"ה כשגם העכו"ם ידעו שיש אלוקים שליט ומושל, ולכן זהו עיקר גדולתו של הקב"ה שגם הבעלי גאוה שזהו בחינת עבודה זרה יכניעו עצמם לצדיקים ולהשי"ת. והעצה לבעלי הגאוה הוא שיתקרבו לצדיקים, והצדיק מבטל מהם את רוח הגאוה והעבודה זרה, וזהו שמבואר לעיל שהענין שיתגלה מלכותו יתברך גם לעכו"ם שיהיה להם גם כן השגה באלוקותו יתברך שמו הוא נעשה רק על ידי הצדיקים, כי הצדיקים על ידי רוח הקדושה שלהם מבטלים בכלליות את העבודה זרה מהעכו"ם וכן בפרטיות מבטלים את הגאוה מבעלי הגאוה, וזהו על ידי שהם מעלים את התפילה לבחינת 'בית', שהאמונה והתפילה אצלם בדרגה גבוהה מאוד, עד שביכולתם להשפיע אמונה לכל העולם. [2] על פי פרפראות לחכמה ומי הנחל. [3] מצודות דוד שם.

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחָרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיֵּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמַעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיֵּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחֻלֶּת בְּבֵי"ת וּמִסֵּיָּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דִּרְגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חָרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חָרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בַּיָּרֵחַ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּבִשְׁבִיל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבָהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): אַל תִּקְרֵי חֵרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְתָּ. אֲזִלִי, וַחֲזָאִי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפְיִק מִנַּיְהוּ

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שִׁבְּלֵל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גִּזַּת צֶמֶר וּשְׂרָאוֹ בְּמַיִם: וְאַחֲרֵךְ אִחֲרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָ'רַגְלִין' עַל יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: 'נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו', שהרוח שבלב מעלה את ה'רגלין' אל הקדושה, **וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה זָרָה** שממנה נמשכת הגאוה, ששורשה בבחינת ה'רגלין', **עַל יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים** מהאדם, **כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם, חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם** (ספרי פ' ראה), שמידת הדין שולטת בעולם, ובאות צרות וגזירות לעולם, ולכן כשיש גאוה הנמשכת מבחינת עבודה זרה יש גם כן מידת הדין בעולם, וטעם הדבר, כי הדינים המגיעים לעולם משתלשלים דרך בחינת ה'רגלין', וזה יתכן רק כשיש לעבודה זרה והגאוה אחיזה ב'רגלין'[4], **וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר** – וכשמסתלק **הָעֲבוֹדָה זָרָה** מהעולם, **נִתְעַבֵּר** – מסתלק **הַחָרוֹן אַף**, כי כיון שאין לעבודה זרה ולגאווה אחיזה ב'רגלין', גם הדינים אינם משתלשלים דרך ה'רגלין' לעולם, **וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים** לעולם, **וְאָז הָ'רַגְלִין' הֵם בְּבְחִינַת "רַגְלֵי חֲסִידָיו** ישמור" (שמואל א ב), **הַיְנוּ בְּבְחִינַת 'חֲסָדִים'**, כי בפסוק "רגלי חסידיו" רמוז ששייכת ב'רגלין' בחינת חסדים, **הַיְנוּ בְּחִינַת** מה שנאמר: "ואכרתה לכם ברית עולם, **חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים"** (ישעיהו נה), ורמוז בפסוק זה, שישנה בחינת 'חסדים נאמנים', **"הַנֶּאֱמָנִים" דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת** – האפיקורסות **וְהַכְּפִירוֹת**, ונתרבה האמונה בעולם, ועל ידי זה באו החסדים, ונמצא שהחסדים באים על ידי האמונה. ונמצא שגם עצם ההתקרבות לצדיק שעל ידי זה הוא מקבל את רוח הקדושה משפיעה על האדם שתתבטל ממנו העבודה זרה והגאוה, אך בפרט כשהאדם מתעורר לריקודין והמחאת כף על ידי רוח זו על ידי זה גורם ביותר שתתבטל ממנו העבודה זרה והגאוה[5]. והנה על ידי שמתבטלת ממנו העבודה זרה והגאוה נמתקים ממנו הדינים, וגם על ידי זה שהתבטלה ממנו העבודה זרה והגאוה, זה גורם גם שיתמעט בעולם העבודה זרה והגאוה, ולכן נמתקים הדינים שבעולם[6].

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף, שגם היא מבטלת את הגאוה והעבודה זרה, **כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ** הקדושה שבלב הנמשכת אל בחינת ה'ידים' הרוחנית של האדם, **נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם**, שבחינת ה'ידים' שבנפש מתעלה ומאירה, כי אמנם עיקר יניקת החיצונים היא מה'רגלין', שהם סמוכים לחיצונים, אבל מבחינת ה'ידים' שהיא בחינה גבוהה יותר אין להם יניקה, אך מכל מקום כשהחיצונים מתגברים נעלמת גם הארת ה'ידים', כי יניקת החיצונים היא מהדינים שנמשכים מבחינת גבורה, וגבורה היא בחינת יד שמאל, ועל ידי מחאת כף מתגלה הארת ה'ידים'[7], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ה): **"קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק", "דּוֹפֵק" - זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון כה דף סח.), דהיינו שרמוז בפסוק זה, שרוחו של הקב"ה דופקת באדם, לעורר את ליבו, **וְסָמִיךְ לֵהּ** – ונסמך אליו בפסוקים שלאחריו הפסוק: **"דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר"** – 'הקב"ה שלח את ידו והראה נקמתו כשישראל לא רצו לשוב מהעבודה זרה שבחרו בה'[8], ורמוז בפסוק זה, ש'דודי' – רוחו של הקב"ה, 'שלח ידו' – נשלחת אל בחינת ה'ידים', **זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף**, שעל ידי שהאדם מתקרב אל הצדיק ומקבל ממנו את רוח הקדושה והיא נמשכת לידיו ועל ידי זה הוא מוחא כף, על ידי מחאת כף זו הוא ממשיך את רוח הקדושה גם לבחינת ה'ידים' שבנפשו, **וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת**, שינקו מהדינים שנמשכו מבחינת יד שמאל, ואז בחינת ה'ידים' מאירה, ואז בחינת ה'ידים' יש בה אמונה, **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר על משה רבינו בזמן מלחמת עמלק שהרים את ידיו בתפילה לשמים (שמות יז): **"וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה"**, ורמוז בזה ששייכת בידים בחינת 'אמונה'.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב שמגיעה מהצדיק, **נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיֵּם** מה שנאמר (תהלים כו): **"רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', כִּי הַמִּינוּת** – הכפירה **הִיא בְּחִינַת "נָטָיוּ רַגְלָי"**, שהרגלים נטויות ואינם ישרות, **כְּמַאֲמַר אָסָף** (שם עג): **"כִּמְעַט נָטָיוּ רַגְלָי", שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם** בתהילים פרק ע"ג,

---

מקורות והערות

[4] על פי פרפראות לחכמה. [5] כן משמע לעיל אות ה' שעצם ההתקרבות לצדיק מבטלת מהאדם את העבודה זרה, וכן משמע לקמן אות י' שהם שני דברים, שגם עצם ההתקרבות לצדיק וגם הריקודין וההמחאת כף מבטלים את העבודה זרה, וכן כתבו בקיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל. [6] כן מבואר לקמן אות ט' שעל ידי שהאדם מקרב עצמו לצדיק ונשבר ממנו הגאוה והעבודה זרה, על ידי זה מכירין אפילו אלו שהם מצד הסטרא אחרא את גדולת הבורא יתברך שמו. [7] פרפראות לחכמה. [8] רש"י שם.

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיֵּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמְעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיֵּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחֻלֶּת בְּבֵי"ת וּמְסֻיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דִּרְגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בַּיָּרֵחַ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּכְשֶׁביל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבְהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְּאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי חָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי חָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): אַל תִּקְרֵי חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְתָּ. אַזְלִי, וַחֲזָאִי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שְׁקַל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גֹּזֶת צֶמֶר וּשְׂרָאוֹ בְּמַיִם: וְאַחְרַךְ אִחְרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

שנאמר שם: "מזמור לאסף, אך טוב לישראל, אלהים לברי לבב: ואני כמעט נטיו רגלי, כאין שופכו אשורי: כי קנאתי בהוללים, שלום רשעים אראה וכו'", דהיינו שאסף אמר, "יודע אני שכל הצרות הבאות על ישראל הם לטובתם כדי שיזכו לחיי העולם הבא, אך אני בטרם ששמתי זאת אל ליבי כמעט נטיו רגלי לנטות מאחרי המקום ולכפור בו, כי קנאתי בהוללים הרשעים שדרכם מצליחה ויש להם שלום'[9], ורואים אנו מכאן ש"נטיו רגלי" פירושו שכמעט הגיע לכפירה, הרי שכפירה היא בחינת 'רגלים נטויות', **וְ"רַגְלִי עָמְדָה בְמִישׁוֹר" - מוֹרֶה עַל אֱמוּנָה**, דהיינו שבחינת ה'רגלין' היא ישרה, על ידי שהתבטלו העבודה זרה והגאוה שהיה להם אחיזה ב'רגלין', ואז יש ב'רגלין' אמונה, **וְאָז נִתְקַיֵּם: "וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה"**, שהתבטלה גם אחיזת העבודה זרה והגאוה בבחינת ה'ידים'.

ומעתה מובן היטב מה שמובא בתחילת המאמר, שכשיש חס ושלום דינים על ישראל, על ידי ריקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים, כי על ידי שהאדם מתקרב לצדיק ומקבל ממנו את רוח הקדושה לתוך ליבו, והוא מתעורר לשמחה גדולה ובא לריקודין והמחאת כף, הוא גורם להמתקת הדינים.

לאחר שנתבאר כי הדרך לביטול הגאוה היא, שהאדם יתקרב לצדיק ויקבל ממנו את רוח הקדושה לתוך ליבו, ועל ידי זה נעשה שמח ורוקד ומוחא כף, ועל ידי זה ממשיך את רוח הקדושה אל הידים והרגלים, ועל ידי זה גורם שנמשכת רוח הקדושה אל הבחינה העליונה שנקראת 'ידים' ו'רגלים', ומסתלקת אחיזת העבודה זרה והגאוה בבחינת ה'ידים' וה'רגלים', ועל ידי שמתבטלת העבודה זרה נמתקים הדינים, יתבאר כעת שגם התורה יש בה בחינת 'ידים' ו'רגלים', ועל ידי שהאדם ממשיך את רוח הקדושה אל בחינת ה'ידים' וה'רגלים', הוא זוכה להשיג ולהבין את התורה שבנגלה ושבנסתר שהם בחינת 'ידים' ו'רגלים'.

ז. וְהַתּוֹרָה הִיא גַּם כֵּן בְּחִינַת 'יָדַיִן' וְ'רַגְלַיִן', כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה נִגְלֶה וְנִסְתָּר. 'נִגְלֶה' הוּא בְּחִינַת 'יָדַיִם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "דּוּדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר". "מִן הַחוֹר", הַיְנוּ כמו שנאמר "והמכתב מכתב אלהים הוא, **חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת"** (שמות לב), כי "חור" הוא דומה למילה "חרות", ולכן "חור" רומז ללוחות הברית שניתנו בהר סיני, **שֶׁהוּא בְּנִגְלֶה** – שזהו החלק הנגלה שבתורה, שכולם מבינים אותו, כי מה שחרות וכתוב על הלוחות במפורש כולם יכולים להבין, ורמוז בפסוק זה, ש"ידו" דהיינו בחינת 'ידים' היא אותה בחינה של "מן החור" – התורה שבנגלה, **וְ'נִסְתָּר' הֵם בְּחִינוֹת 'רַגְלַיִן', כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוכה מט:) על הפסוק: **"חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ"** – 'למה נמשלו דברי תורה כירך, לומר לך, **מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'** אף דברי תורה בסתר', שכבוד התורה שילמדו אותה בצנעה, ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר, ולא לשנות לתלמידיו בשוק, ורמוז בדברי חכמינו ז"ל, שה'דברי תורה שבסתר', דהיינו תורת הנסתר והקבלה המגלה את הסודות הטמונים בתורה, היא בחינת 'ירך', וה'ירך' הוא ברגליים, ורמוז בזה שתורת הנסתר היא בחינת 'רגלין'. **וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה** – הנגלה והנסתר יחד, **נִקְרֵאת 'לֵב', שֶׁמַּתְחֶלֶת בְּבֵי"ת** – בראשית ברא אלהים וגו' (בראשית א), **וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד** – לעיני כל ישראל (דברים לד), **וב'** ול' יחד הם אותיות 'לב', ורמוז בזה, **שֶׁשָּׁם** – בלב הוא **מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דְּרַגְלַיִן** – הנושבת בששה הפרקים שבידים ובששה הפרקים שברגלים, **הַיְנוּ בְּנִגְלֶה וּבְנִסְתָּר**, שהם בחינת 'ידים' ו'רגלים', וכיון שהנגלה והנסתר שבתורה מקבלים את כוחם מהבחינה העליונה שנקראת 'לב', ונמצא שהיא שורש התורה, לכן נקראת התורה 'לב'. ונמצא שעל ידי שהאדם מקורב לצדיק והוא מקבל ממנו את רוח הקדושה לתוך ליבו, והוא מתעורר לריקודין ומחאת כף, הוא ממשיך את בחינת הרוח של הקדושה אל בחינת ה'ידים' וה'רגלים', ומלבד מה שהוא מבטל את העבודה זרה שבבחינת ה'ידים' וה'רגלים', הוא גם זוכה להשיג ולהבין את התורה שבנגלה ושבנסתר שהם בחינת 'ידים' ו'רגלים'. וגם על ידי שהאדם לומד את התורה שבנגלה ובנסתר שהם בחינת 'ידים' ו'רגלים', הוא זוכה לבטל את העבודה זרה והגאוה שיניקתם היא מבחינת ה'ידים' ו'רגלים'[10].

מקורות והערות

9 רש"י שם. 10 מי הנחל.

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיְּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמְעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיְּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחֻלֶּת בְּבֵי"ת וּמְסֻיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דִּרְגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בַּיָּרֵחַ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּכְשֶׁביל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבָהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי רוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): אַל תִּקְרֵי חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּכְשֶׁביל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁביל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְתָּ. אַזְלִי, וַחֲזָאִי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שֶׁקֶל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גּוּזַת צֶמֶר וּשְׂרָאוֹ בְּמַיִם: וְאַחְרֵיךְ אִחְרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

לאחר שנתבאר כי הדרך לביטול הגאוה היא, שהאדם יתקרב לצדיק ויקבל ממנו את רוח הקדושה לתוך ליבו, ועל ידי זה נעשה שמח ורוקד ומוחא כף, ועל ידי זה ממשיך את רוח הקדושה אל הידים והרגלים, ועל ידי זה גורם שנמשכת רוח הקדושה אל הבחינה העליונה שנקראת 'ידים' ו'רגלים', ומסתלקת אחיזת העבודה זרה והגאוה בבחינת ה'ידים' וה'רגלים', ועל ידי שמתבטלת העבודה זרה נמתקים הדינים, יתבאר כעת שענין זה נעשה על ידי מרדכי ואסתר כשנלחמו נגד גזירת המן.

ח. **וְזֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, וְהָמָן,** וגם **בְּחִינוֹת 'פּוּרִים'**, וגם **בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן,** וגם **בְּחִינַת 'עֹמֶר שְׂעוֹרִים'**. **כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת אֱלִילִים** (מגילה י:), ורצה שכולם ישתחוו לו, ונמצא שינק את כוחו מבחינת העבודה זרה, **וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל** להשמיד את היהודים, **בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה** (שם יג:), דהיינו בחודש אדר, **כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל** את כח **הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבַּפְּעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה יד:), **כִּי 'מֹשֶׁה' גִּימַטְרִיָּא 'חָרוֹן אַף'**, **כִּי הוּא מְבַטֵּל חָרוֹן אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה זָרָה,** כי כשיש עבודה זרה בעולם חרון אף בעולם, ומשה מבטל את העבודה זרה וממילא מתבטל החרון אף, **כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'יָדַיִן' וְ'רַגְלַיִן' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים כַּנַּ"ל,** כי על ידי התורה שהיא בחינת 'ידין' ו'רגלין', מתבטלת יניקתה של העבודה זרה מבחינת ה'ידין' ו'רגלין'. **וְעַל כֵּן הִפִּיל** המן **פּוּר בַּיֶּרַח** – בחודש **שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים,** ולכן יוכל בכח העבודת אלילים להתגבר על ישראל ולהשמידם, וחשב שבפרט בחודש שמת בו משה אז כוחו חלש ביותר ואין לו כח כלל לבטל את העבודת אלילים.

אֲבָל מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, כי מרדכי ואסתר הם בחינת 'ידין' ו'רגלין' כמו שיתבאר, ולכן היה להם כח להמשיך את רוח הקדושה אל בחינת ה'ידין' ו'רגלין', ועל ידי זה לבטל את יניקת העבודה זרה מה'ידין' וה'רגלין', **וּבִשְׁבִיל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת פח.) על הפסוק שנאמר במגילה: **"קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ** היהודים" - **'קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר'**, שבזמן מתן תורה קיבלו את התורה מיראה, שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית ואמר להם שאם לא יקבלו את התורה שם תהא קבורתם, ובימי אחשורוש קיבלו שוב את התורה מאהבת הנס שנעשה להם. והטעם שאז קיבלו את התורה מחדש, משום שעל ידי שמרדכי ואסתר המשיכו את רוח הקדושה אל בחינת ה'ידין' וה'רגלין', היה להם כח לקבל את התורה שהיא בחינת 'ידין' ו'רגלין' כמובא לעיל. **וְזֶה** רמוז במילים: **"קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ" - "קִיְּמוּ" זֶה בְּחִינַת 'רַגְלַיִן'**, שהם מקיימים את האדם ועליהם הוא עומד, וזהו בחינת הנסתר, **"וְקִבְּלוּ" - זֶה בְּחִינַת 'יָדַיִן'**, שבהם מקבלים דברים, וזהו בחינת הנגלה, **וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל,** שיש בה נגלה שהוא בחינת 'ידין', ונסתר שהוא בחינת 'רגלין'.

וְה'ידין' וה'רגלין' זֶה בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר: כי **'מָרְדֳּכַי' - "מָר דְּרוֹר"**, כמו שאמרו בגמרא (חולין קלט:): 'מרדכי מן התורה מנין, דכתיב "מר דרור", ותרגומו 'מריא דכיא'', שהוא דומה למילה 'מרדכי', כי "מר דרור" הוא שם של בשמים, ומרדכי היה ראש לבשמים, דהיינו לצדיקים ולאנשי כנסת הגדולה[11]. והנה **'דְּרוֹר'**, רומז **לִלְשׁוֹן חֵרוּת,** כמו שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" (ויקרא כה), ו"חרות" **זֶה בְּחִינַת 'יָדַיִם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר" כַּנַּ"ל,** ורמוז בזה שה'ידים' הם בחינת 'חור', ו'חור' רומז ל'חרות', ו'חרות' הוא לשון 'דרור', ולכן מרדכי שהוא מכונה 'מר דרור' הוא רומז ל'ידים'. **וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת 'שׁוֹקַיִן'** – ה'רגלים', כי 'אסתר' הוא לשון 'סתר', ו'סתר' הוא רומז על ה'רגלים', כמו שדרשו חכמינו ז"ל: **'מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר' כַּנַּ"ל,** שה'ירך' הוא בחינת נסתר, וה'ירך' הוא ברגלים.

וְזֶה לְשׁוֹן 'פּוּרִים', הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו סג): **"פּוּרָה דָרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין**

מקורות והערות

11 רש"י שם.

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׁוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיְּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמְעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיְּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחַלֶּלֶת בְּבֵי"ת וּמְסֻיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דְּרַגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בַּיָּרֵחַ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי כְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּכְשֶׁביל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבָהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי רוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ערובין נד.): אַל תִּקְרֵי חֵרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בָּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְתָּ. אַזְלִי, וַחֲזָאִי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שִׁבְּלֵל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גִּזַּת צֶמֶר וּשְׂרָאוֹ בְּמַיִם: וְאַחְרֵךְ אִחְרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

אִישׁ אִתִּי", שלעתיד לבוא הקב"ה יהרוג את שרו של עשו, כמו שדורכים ענבים בגת, והמילה 'פורה' היא רומזת על שורש הדינים (פע"ח כוונות מוצ"ש), ועיקר אחיזת העבודה זרה והקליפות היא מבחינת הדינים שבבחינת 'רגלין', ולעתיד לבוא יתתקנו ה'רגלין' וימתקו הדינים מעל ישראל, ואז יתהפכו הדינים על הגויים להכניעם ולבטלם, ועל ידי בחינת 'פורה' דהיינו שורש הדינים יכניעם הקב"ה, וכן גם היה בימי המן, שהוא רצה להתגבר על ישראל על ידי שרצה לינוק משורש הדינים שהוא בחינת 'רגלין', בחינת 'פורה', אך לבסוף על ידי מרדכי ואסתר נתתקנה בחינת ה'רגלין' ונמתקו הדינים, ושורש הדינים שהוא בחינת 'פורה' נהפך על המן להכניעו ולבטלו, ולכן נקרא יום זה 'פורים', מלשון ה'פור', שהוא בחינת 'פורה'[12].

וְעַל יְדֵי הֶאָרַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר, הֵינוּ בְּחִינַת הַיָּדִין וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על מרדכי (אסתר ב): **"וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה,** היא אסתר", שגידלה בביתו, ורמוז במילה 'אומן' שהיתה למרדכי בחינת 'אמונה', **וּבָהּ** – באסתר **כְּתִיב** (שם): "ואת מאמר מרדכי אסתר עושה, **כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְּאָמְנָה אִתּוֹ",** – 'כמו שהיתה מתנהגת עמו תמיד באמונה', **ורמוז בזה שהיתה לאסתר בחינת 'אמונה', כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה,** כי על ידיהם נתרבתה האמונה בעולם, על ידי שביטלו את בחינת העבודה זרה והכפירות. **וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ"ל,** שהם המשיכו את רוח הקדושה לבחינת ה'ידין' וה'רגלין', **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה ז.): **'אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה',** שמגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש, ורמוז בזה, שכוחה של אסתר לבטל את העבודה זרה היה על ידי 'רוח הקודש', רוח הקדושה, **הֵינוּ בְּחִינַת: 'לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו',** שהמשיכה את הרוח שבלב אל בחינת ה'רגלין', **כִּי עִקַּר כח הָעַכּוּ"ם** – הגויים **תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'רַגְלַיִן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ה): **"רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת",** שיניקתם של הקליפות והגויים שהם בחינת 'מוות', היא מבחינת רגלי הקדושה, **וְעַל כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים עַל יָדָהּ,** שהיא בחינת 'רגלין', כי עיקר התיקון היה להמשיך את רוח הקודש ל'רגלין' ששם עיקר שליטת הגויים והעבודה זרה, וזה נעשה על ידי אסתר שהיא בחינת 'רגלין'. **וְעַל כֵּן דַּיְקָא 'אֶסְתֵּר' בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים הוּא גַּם כֵּן עַל יְדֵי מָרְדֳּכַי כַּנַּ"ל,** שהמשיך את רוח הקודש לבחינת ה'ידין', שגם שם היה חסרון על ידי יניקת העבודה זרה, כי על ידי שהם יונקים מהדינים שב'רגלין', והדינים שב'רגלין' נמשכים מבחינת 'יד שמאל' שהוא בחינת גבורה, על ידי זה נעלמת גם הארת ה'ידים', ויש צורך להמשיך רוח הקודש גם לבחינת ה'ידים' כדי לגלות את הארת ה'ידים', וזה נעשה על ידי מרדכי, **רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל כֵּן עַל יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל שֵׁם 'אֶסְתֵּר', וְהֵינוּ דְּדַיְקָא 'אֶסְתֵּר' בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל יָדוֹ נִתְגַּלֶּה הֶאָרַת הַיָּדִים וְהָרַגְלַיִם,** כי הוא נמשך גם לידים וגם לרגלים, **רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר,** ועיקר התיקון היה על ידי אסתר שהמשיכה את רוח הקודש לבחינת ה'רגלין'[13].

ונמצא שעל ידי שמחת פורים בהמחאת כף וריקודין, ממשיכים את בחינת קבלת התורה בנגלה ונסתר, שהיא בחינת ההארה הנפלאה של מרדכי ואסתר, ומכניעים את

מקורות והערות

12 פרפראות לחכמה. 13 ובפרפראות לחכמה הוסיף ביאור בזה, כי מבואר בתיקונים שקליפת המן הוא בחינת אל אחר, וכמובא שעמלק הוא גימטריא אל אחר, שזה בחינת הגאוה של המן, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, דכתיב (שמות ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר. ועיקר כוחו של מרדכי היה על ידי שנולד מבנימין, כמובא בדברי רז"ל, כי כבר נתבאר לעיל (אות ד') שבנימין רומז על גאוה שזה בחינת ואת בנימין תקחו, על שם שנולד בארץ ישראל שגבוה מכל הארצות. ויש לדקדק, איך מרמזין מידת הגאוה בשם בנימין הצדיק ובקדושת ארץ ישראל. אך הענין הוא, כי באמת יש בחינת גאוה דקדושה שצריכין להשתמש בה לפרקים, שזה בחינת חרב הגאוה, בכדי להכניע בה הבעלי גאוה דסטרא אחרא המתגברים בגאוותם נגד הקדושה, או על כל פנים להיות נמלט מהם ולבלי להיות נכנע לפניהם חס ושלום, ומי שנתבטל כנגדם ונכנע לפני גאוותם הרעה זה בחינת משתחוה לאל אחר חס ושלום, כי הוא נותן להם כח ותוקף על ידי ענוותנותו הפסולה שהיא תכלית הגאוה, כי על ידי זה מתגאה אחר כך נגד אנשי אמת, שהיה צריך באמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם. ודבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רז"ל בכמה מקומות. וזאת הגאוה דקדושה, הוא בחינת בנימין שנולד בארץ ישראל שגבוה מכל הארצות. וזה בחינת (אסתר ג) ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, כי התחזק עצמו בכח הגאוה דקדושה לבלי להשתחוות לפני המן שעשה עצמו עבודה זרה, וזה היה תיקון למה ששגה שאול קצת בענין זה (שמואל ט"ז), שזה בחינת מה שאמר לו שמואל הנביא: הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וכו', וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (מדרש רבה אסתר פרשה ה), שתשובת מרדכי היתה בזה שלא השתחווה להמן, משום שזקנו

ו **וְזֶה** בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד וּמַכֶּה כַּף אֶל כַּף, וְכַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"א, דף נא:): וְהַאי רוּחָא נָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעָא וּבְשִׁית פִּרְקִין דְּשׂוֹקִין, וְהִיא בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין. וְזֶהוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו (כ"ר ויצא פרשה ע'), הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבַּלֵּב בָּאִים הָרִקּוּדִין, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ כַּנַּ"ל, נִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה, וְנִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יח): וְרָחֲצוּ רַגְלֵיכֶם – זֶה עֲבוֹדַת־אֱלִילִים. וּכְשֶׁנִּתְעַלֶּה הָרִגְלַיִן עַל־יְדֵי הָרִקּוּדִין, בְּחִינַת: נָשָׂא לִבּוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי זֶה נִמְתָּקִין הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה), וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה, נִתְעַבֵּר הַחֲרוֹן־אַף, וְנִמְשָׁכִין חֲסָדִים, וְאָז הָרִגְלַיִן הֵם בִּבְחִינַת רַגְלֵי חֲסִידָיו (שמואל־א ב), הַיְנוּ בִּבְחִינַת חֲסָדִים, הַיְנוּ בְּחִינַת: חַסְדֵי דָוִד הַנֶּאֱמָנִים (ישעיה נה). הַנֶּאֱמָנִים דַּיְקָא, כִּי נִתְבַּטְּלוּ הַמִּינוּת וְהַכְּפִירוֹת:

וְגַם זֶה בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ה): קוֹל דּוֹדִי דוֹפֵק. דּוֹפֵק – זֶה בְּחִינַת רוּחַ, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון כ"ה, דף סח.), וְסָמִיךְ לֵהּ: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר – זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאָרַת הַיָּדַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף, וְאָז נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, הַיְנוּ הַכְּפִירוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת רוּחַ שֶׁבַּלֵּב, נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, הַיְנוּ בְּחִינַת רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, וְנִתְבַּטֵּל הַגַּאֲוָה וְהַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה. וְאָז נִתְקַיְּם (תהלים כז): רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי הַמִּינוּת הִיא בְּחִינַת נָטָיוּ רַגְלָי, כְּמַאֲמַר אָסָף (שם עג): כְּמְעַט נָטוּ רַגְלָי, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם עַל שֶׁהִשִּׁיאוּ לִבּוֹ לְמִינוּת, כַּמְבֹאָר שָׁם, וְרַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר – מוֹרָה עַל אֱמוּנָה, וְאָז נִתְקַיְּם: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה:

ז **וְהַתּוֹרָה** הִיא גַּם־כֵּן בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, כִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה גִּלְגֻּלָּה וְנִסְתָּר. גִּלְגֻּלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר. מִן הַחוֹר, הַיְנוּ חָרוּת עַל הַלּוּחוֹת (שמות לב), שֶׁהוּא בְּגִלְגֻּלָּה; וְנִסְתָּר הֵם בְּחִינוֹת רַגְלַיִן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר וְכוּ'. וּכְלָלִיּוּת הַתּוֹרָה נִקְרֵאת לֵב, שֶׁמִּתְחֻלֶּת בְּבֵי"ת וּמְסֻיֶּמֶת בְּלָמֶ"ד, שֶׁשָּׁם מִשְׁכַּן הָרוּחַ, דְּנָשִׁיב בְּשִׁית פִּרְקִין דִּדְרוֹעִין וְשִׁית פִּרְקִין דְּרַגְלַיִן, הַיְנוּ בְּגִלְגֻּלָּה וּבְנִסְתָּר:

ח **וְזֶה** בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר וְהָמָן, בְּחִינוֹת פּוּרִים, בְּחִינַת גּוֹרָל שֶׁהִפִּיל הָמָן, בְּחִינַת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. כִּי הָמָן בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁעָשָׂה עַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים (מגילה יז), וּבִשְׁבִיל זֶה הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל, בַּחֹדֶשׁ שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה (שם יג:), כִּי מֹשֶׁה הוּא מְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְבַּר מוּל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְבַטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁבְּפְעוֹר, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יד), כִּי מֹשֶׁה גִּימַטְרִיָּא חֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְבַטֵּל חֲרוֹן־אַף שֶׁל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי הוּא קִבֵּל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵיהֶם נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הִפִּיל פּוּר בְּיָרֵח שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה, כִּי חָשַׁב כִּי בְּבָר מֵת מֹשֶׁה, הַמְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְאֵין עוֹד מִי שֶׁיּוּכַל לְבַטֵּל כֹּחַ הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים:

אֲבָל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְבַטֵּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים שֶׁל הָמָן, וּבִשְׁבִיל זֶה בִּימֵיהֶם קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מֵחָדָשׁ, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח.): קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר. וְזֶה: קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ – קִיְּמוּ זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, וְקִבְּלוּ זֶה בְּחִינַת יָדַיִן, וְהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר – מָר דְּרוֹר (חולין קלט:). דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן הַחוֹר כַּנַּ"ל, וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקַיִן – מַה יָּרֵךְ בַּסֵּתֶר כַּנַּ"ל. וְזֶה לְשׁוֹן פּוּרִים, הַיְנוּ בִּטּוּל הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג): פּוּרָה דָּרַכְתִּי לְבַדִּי, וּמֵעַמִּים אֵין אִישׁ אִתִּי. וְעַל־יְדֵי הָאָרַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, הַיְנוּ בְּחִינַת הַיָּדַיִן וְרַגְלַיִן, נִתְבַּטְּלוּ הַכְּפִירוֹת, וְנִתְרַבָּה אֱמוּנָה בָּעוֹלָם עַל־יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אסתר ב): וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה, וּבָהּ כְּתִיב (שם): כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְּאָמְנָה אִתּוֹ, כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרוּחַ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (מגילה ז.): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו, כִּי עִקַּר הָעַכּוּ"ם תָּלוּי בָּהּ, שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מָוֶת, וְעַל־כֵּן עִקַּר תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים עַל־יָדָהּ, וְעַל־כֵּן דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת תִּקּוּן הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים הוּא גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, רַק מֵחֲמַת שֶׁעִקַּר הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים תְּלוּיָה בָּהּ, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָהּ עִקַּר הַתִּקּוּן, וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הַמְּגִלָּה עַל־שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהַיְנוּ דַּיְקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה, כִּי רוּחַ הוּא בַּלֵּב, וְעַל־יָדוֹ נִתְגַּלָּה הָאָרַת הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם, רַק הָעִקָּר תְּלוּיָה בָּרַגְלַיִם, בְּחִינַת אֶסְתֵּר:

וְזֶה בְּחִינוֹת עֹמֶר שְׂעוֹרִים. עֹמֶר זֶה בְּחִינַת מָרְדְּכַי, עַיִן מוֹר, מוֹר דְּרוֹר; דְּרוֹר לְשׁוֹן חֵרוּת, הַיְנוּ בְּחִינַת חֵרוּת עַל הַלּוּחוֹת [כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): אַל תִּקְרֵי חֵרוּת אֶלָּא חֵרוּת], שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּגִלְגֻּלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: עַיִן בְּעַיִן (במדבר יד). שְׂעוֹרִים זֶה בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא, שֶׁהוּא לְשׁוֹן רוּחַ. וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי, מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים. אָמַר לָהֶם: עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ אֲתֵי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאָת בְּנָיו, כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.); כִּי עַל־יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת יָדַיִן וְרַגְלַיִן, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גַּאוּת כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

ט **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּכַרְכַּר. אַזְלִי, וְחָזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דַּהֲוֵי נָפְיִק מִנַּיְהוּ**

רַשְׁבַּ"ם:

בִּזְעֵי. בְּקָעִים, דִּכְתִיב: וַתִּבָּקַע הָאֲדָמָה וגו': קִטְרָא. עָשָׁן: שִׁקֵּל גְּבָבָא דְּעַמְרָא. לָקַח גֹּזֵת צֶמֶר וּשְׂרָאוּ בְּמַיִם: וְאַחְרֵךְ אִחְרוּבֵי. הַנֵּי גְּבָבֵי, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁשָּׂרוּ

קליפת המן עמלק ימח שמם, ונתבטל הגאוה והעבודה זרה והקליפות ונמשך אמונה גדולה, וממתיקים את כל הדינים ונתבטלים כל הגזירות[14].

וְזֶה בְּחִינוֹת 'עֹמֶר שְׂעוֹרִים' שצריך להביא לבית המקדש בט"ז ניסן מהתבואה החדשה של השנה, והכהן מניף אותו לפני ה'. **'עֹמֶר' זֶה בְּחִינַת 'מָרְדְּכַי'**, כי 'עומר' הוא אותיות **'עַיִן מֹר'**, ו'מר' הוא רומז על מה שנאמר **'מָר דְּרוֹר'**, **'דְּרוֹר'** רומז על **לְשׁוֹן חֵרוּת**, כמו שנאמר "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" (ויקרא כה), **הַיְנוּ בְּחִינַת** מה שנאמר "והמכתב מכתב אלהים הוא, **חָרוּת עַל הַלֻּחֹת"**, **[כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (עירובין נד.) על פסוק זה: **'אַל תִּקְרֵי חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת'**, שאם לא היו משתברים הלוחות הראשונות לא היתה כל אומה ולשון שולטת בישראל, ורואים אנו שהתורה היא בחינת 'חירות' מכל שעבוד], **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּנִגְלֶה**, כי מה שחרות וכתוב על הלוחות במפורש כולם יכולים להבין, **שֶׁהוּא בְּחִינַת: "עַיִן בְּעַיִן נראה אתה ה'"** (במדבר יד), שהתורה שבנגלה רואים אותה בעינים, ואינה נסתרת, ולכן בתורה שבנגלה אנו רואים את כבוד ה' בעינינו ואיננו נסתר, ונמצא שגם המילה 'עין' רומזת לתורה שבנגלה, וגם המילה 'מר' רומזת לתורה שבנגלה, ולכן 'עומר' רומז לתורה שבנגלה, והתורה שבנגלה היא בחינת 'ידים', בחינת 'מרדכי'. **'שְׂעוֹרִים' זֶה בְּחִינַת 'אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים לב): **"כִּשְׂעִירִים עֲלֵי דֶשֶׁא"** – 'כרוח סערה המחזיקה את העשבים ומגדלת אותם'[15], **שֶׁ**'שעירים' **הוּא לְשׁוֹן רוּחַ**, ו'שעורים' הוא דומה למילה 'שעירים', ולכן 'שעורים' רומז לבחינת 'רוח', ו'רוח' רומז על בחינת 'אסתר', כמו שאמרו חכמינו ז"ל 'אסתר ברוח הקודש', שעיקר התיקון היה על ידי אסתר שהמשיכה את רוח הקודש לבחינת ה'רגלין', ונמצא ש'שעירים' רומז על בחינת 'אסתר', בחינת 'רגלין', ואם כן 'עומר' רומז לבחינת 'ידים', ו'שעורים' רומז לבחינת 'רגלים'.

וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁבָּא הָמָן לְמָרְדְּכַי להרכיבו על הסוס במצות המלך, ואותו היום ט"ז בניסן היה, **מְצָאוֹ עוֹסֵק בְּעֹמֶר שְׂעוֹרִים**, כלומר במצות הקרבת העומר שצריך להקריב בט"ז בניסן, **אָמַר לָהֶם: 'עֹמֶר שְׂעוֹרִים דִּידְכוּ** – שלכם, **אָתֵי** – בא **וְנִצַּח אוֹתוֹ** – את המן **וְאֶת בָּנָיו'**, שזכות העומר שעורים שאתם מקריבים ניצחה את עשרת אלפים דינרי הזהב שנתתי למלך, **כַּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשׁ** (אסתר פרשה י, ובגמ' מגילה דף טז.), **והטעם הפנימי שבדבר, כִּי עַל יְדֵי עֹמֶר שְׂעוֹרִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'יָדַיִן' וְ'רַגְלַיִן'**, **שֶׁהֵם בְּחִינַת הַמְּחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין, נִתְבַּטֵּל הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן, בְּחִינַת גֵּאוּת כַּנַּ"ל**, שינק את כוחו מבחינת ה'ידין' ו'רגלין', כי כח העומר שעורים מעלה ומתקן את בחינת ה'ידין' ו'רגלין'. **וּבִשְׁבִיל זֶה צִוָּה הָמָן לַעֲשׂוֹת עֵץ גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה** לתלות עליו את מרדכי, **כִּי רָצָה לְבַטֵּל כֹּחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר**, כי החמישים יום הללו הם אותה בחינה של העומר שעורים, כי מונים את החמישים יום הללו מיום הקרבת העומר, **שֶׁהוּא הַכֹּחַ שֶׁל מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר**, כי מרדכי ואסתר קיבלו את כוחם, שהוא כח ה'ידים' וה'רגלים', **מבחינת** ה'עומר שעורים' שהוא בחינת 'ידים' ו'רגלים'.

כעת יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה

ט. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג.): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיעָא** – אמר לי אותו סוחר ישמעאלי: **תָּא וְאַחְוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְּקַרַח** – בוא ואראה לך את בני עדת קורח שנבלעו באדמה. **אַזְלִי וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּהַוֵי נָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא** – הלכתי וראיתי שני חריצים באדמה שהיה עולה מהם עשן. **שְׁקַל**

מקורות והערות

נולד בארץ ישראל ולא השתחוה לעשו, וזה מכוון ממש לענייננו.

14 קיצור ליקוטי מוהר"ן. 15 רש"י שם.

גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשְׁיֵהּ בְּמַיָּא – לקח גיזת צמר והשרה אותה במים, **וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֻמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם** – והניח בראש הרומח שלו והכניס אותה לשם, **וְכִי אַפִּיק, הַוֵי אִחְרַךְ אִחְרוּכֵי** – וכשהוציא אותה היתה חרוכה מרוב האש שהיתה בתוך האדמה, על אף שהגיזה היתה רטובה מהמים. **אָמַר לִי** אותו סוחר: **אַצִּית מָה שְׁמָעִית** – הקשב מה אתה שומע. **וְשִׁמְעֵת דַּהֲוֵי אָמְרִין** – ושמעתי שהיו עדת קורח אומרים: **'מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן** – ואנחנו **בַּדָּאִין'. אָמַר לִי** אותו סוחר: **כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא** – כל ראש חודש **מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא כְּבָשָׂר בְּקַלַּחַת** – מחזיר אותם הגיהנום לכאן, כמו בשר בסיר שהופכים אותו כדי שיתבשל, **וְאָמְרִי הָכִי** – והם אומרים כך: **מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן** – ואנחנו **בַּדָּאִין'.**

ורמוז במאמר זה כך: **'בְּלוּעֵי דְּקֹרַח'** רומז על עבודה זרה, **כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (במדבר פ' יח, ירושלמי סנהדרין פ' חלק): **'קֹרַח מִין הָיָה'**, שאמר שהתורה אינה מן השמים ואינה נכונה, **הַיְנוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת אֱלִילִים, מִינוּת** – אפיקורסות וכפירה, ולכן זה שרבה בר בר חנה ראה את 'בלועי דקורח' רומז שראה את בחינת העבודה זרה[1]. **'וְחַזְאֵי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּנָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא'** – וראיתי שני חריצים באדמה שיוצא מהם עשן, - **הַיְנוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת** ועבודה זרה, **כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בָּעוֹלָם'. וּ'תְרֵי בִּזְעֵי'** – שני חריצים, **זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי** – שני **נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הֶעָשָׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים יח): **"עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ"**, שהעשן שהוא בחינת כעסו של הקב"ה יוצא מהבחינה העליונה הנקראת 'אף'.

'וְשָׁקִיל גְּבָבָא דְּעַמְרָא' – ולקח גיזת צמר, ורמוז בזה, כי **זֶה בְּחִינַת** עֹמֶר **כַּנַּ"ל**, כי 'עמרא' רומז לבחינת 'עומר', **'וּמַשְׁיֵהּ בְּמַיָּא'** – ושרה אותו במים – 'מים' **זֶה בְּחִינַת 'שְׁעוֹרִים'**, ש'שעורים' הוא **בְּחִינַת 'אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'רַגְלַיִן' כַּנַּ"ל**, והטעם ש'מים' רומז לבחינת 'שעורים', **כִּי הָ'רַגְלַיִן' הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת 'עַרְבֵי נַחַל', כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוכה נג.): **'רַגְלוֹהִי דְּבַר נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ'** – 'רגליו של האדם הם ערבים לו, שכשנגזר עליו למות במקום מסוים, רגליו מוליכות אותו לשם', ורמוז במאמר זה, שבחינת ה'רגלים' הם בחינת 'ערבים', ו'עָרְבִין' זֶה רומז לבְּחִינַת 'עַרְבֵי נַחַל', וערבי נחל הם בחינת הספירות 'נצח' ו'הוד', שהם בחינת רגלי הקדושה[2], ונחל רומז לאַפִּיקֵי מַיִם, ונמצא ש'מים' רומז ל'ערבה' ו'ערבה' רומזת ל'ערבים', ו'ערבים' רומז ל'רגלים', ומבואר לעיל ש'שעורים' הוא בחינת 'רגלים', ואם כן 'עמרא' רומז לבחינת 'עומר', ו'מיא' רומז לבחינת 'שעורים'. ו'עומר שעורים' **הַיְנוּ בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ"ל**, דהיינו שרבה בר בר חנה לקח את בחינת 'עומר שעורים', שהוא בחינת 'ידים' ו'רגלים', ועל ידי זה ביטל את העבודה זרה, וממילא התבטל החרון אף שבעולם.

ומה שאמר: **'וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֻמְחָא'** – והניחו בראש הרומח – ורמוז בזה, כי **'רֹמַח' דָּא** – זה אותיות **'רוּחַ מֵ"ם', שֶׁהוּא "מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ", כִּי הַמֵּ"ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת**, כי אות מ' סופית יש לה ארבע קוים מארבע צדדים, וזה רומז לארבע רוחות, **שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצַּדִּיק** שממנה נמשכים הארבע רוחות כמובא לעיל אות ה', ולכן היא נקראת 'רוח מ"ם', כלומר הרוח שממנה נמשכים הארבע רוחות, שרוח זו היא **דְּנָשֵׁב** – המנשבת **בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, וְרֹאשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצְאוֹת הָרוּחַ** – שממנו יוצא הרוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הצדיק: **"אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ" כַּנַּ"ל**. כלומר שהאדם צריך להניח את עצמו ב'ראש הרומח' שהוא הצדיק, כלומר להתקרב לצדיק, ועל ידי זה הוא יקבל מהצדיק את רוח הקדושה, וימשיך את הרוח הזו על ידי הריקודין והמחאת כף לבחינת ה'ידים' וה'רגלים', ועל ידי זה תתבטל ממנו הגאוה והעבודה זרה.

'וְאַפִּקִינְהוּ, וְאִחְרַךְ אִחְרוּכֵי' – וכשהוציאה היתה חרוכה – ורמוז בזה, כי **'אִחְרַךְ', לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (עירובין נד:) על

מקורות והערות

[1] בביאור הליקוטים הוסיף לבאר, כי ענין עדת קורח, מלבד מה שמרמז על עבודה זרה, הוא מרמז גם כן על הענין המובא לעיל שיש בעלי גאוה שאינם רוצים ללכת לצדיקים שיתפללו עליהם, שזה היה ענינו של קרח ועדתו שלא רצו להתבטל למשה רבינו ואמרו 'כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'', שחשבו שגם הם צדיקים, ואין להם צורך להגיע לצדיק הדור. [2] פרפראות לחכמה.

קִטְרָא. שֶׁקֶל גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא, וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֵמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם. וְכִי אַפִּיק הֲוֵי אַחְרָךְ אַחְרוּבֵי. אֲמַר לִי: אָצִית מָה שְׁמָעִית.

וְשִׁמְעַת דַּהֲוֵי אָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא בְּכָשֶׁר בְּקַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין:

בְּלוּעֵי דְּקַרַח, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ' יח, ירושלמי סנהדרין פ' חלק):

קֹרַח מִין הָיָה, הֵינוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, מִינוּת.

וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּנָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא – הֵינוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן־אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. וּתְרֵי בִּזְעֵי זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הָעֲשָׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ. וְשֶׁקִּיל גְּבָבָא דְּעַמְרָא – זֶה בְּחִינַת עֹמֶר כַּנַּ"ל. **וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא** – זֶה בְּחִינַת שְׁעוֹרִים, בְּחִינַת אָסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן כַּנַּ"ל, כִּי הָרִגְלַיִן הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת עֲרָבֵי נַחַל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נג.): רַגְלוֹהִי דְּבַר־נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ. עָרְבִין זֶה בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, אֲפִיקֵי מַיִם. הֵינוּ בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאָסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְּחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ"ל. **וְאַנְחֵהּ בְּרֵישָׁא דְּרֵמְחָא** – רוֹמַח דָּא רוּחַ מ"ם, שֶׁהוּא: מַאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; כִּי הַמֵּ"ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצַּדִּיק, דְּנָשֵׁב בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, וְרֹאשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצָאוֹת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל. **וְאַפְּקִינְהוּ וְאַחְרַךְ אַחְרוּבֵי** – אַחְרָךְ, לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לֹא יַחֲרֹךְ רִמְיָה צֵידוֹ, לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ, וְהֵינוּ: וְאַחְרָךְ אַחְרוּבֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הֵינוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וְיַאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'. **אָמַר לִי אָצִית לְהוֹ, וְשִׁמְעַת דְּאָמְרִין מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה־זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ הֵם, שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לִי, כָּל תְּלָתִין יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות טז.), וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מַכְרְחִים לְאַיֶּזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְכוּ' (ע"ז ג), וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין

אוֹתָהּ בְּמַיִם: אֲצִית. הִסְכַּת וּשְׁמַע: וְשִׁמְעַת דְּקָאָמְרֵי. שֶׁהֵרֵי יָרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה: כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. כָּל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ: בְּקַלַּחַת. שֶׁמְּהַפְּכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל:

וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנֹּם, וְעַל־כֵּן מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין גֵּיהִנֹּם בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים (זוהר תרומה קנ:), וְהַגֵּיהִנֹּם שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְּשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ דְּדַיְּיק: מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁמְּהַדְּרָא לְהוֹ לְהָכָא, שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם:

י וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם,** כִּי אִיתָא בִּמְכִילְתָּא: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה. פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַמִּתִּיקָם, צָרִיךְ לְהַשְׁוּוֹת, הֵינוּ לְיַחֵד, קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים (כ"ר נח פ' ל), בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): לֹא מֵרַבְּכֶם חָשַׁק ה', שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה. וְזֶה בְּחִינַת מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְתִקּוּנוֹ: **הַמִּשְׁפָּטִים** – בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח): וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ' מְשִׁיבֵי מִלְּחָמָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי זֶה: **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם,** הֵינוּ הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵינוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ"ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חֲרוֹן־אַף מִן הָעוֹלָם:

וְהִנֵּה כְּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ – שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רִקּוּדִין וְהַמְּחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, נִתְעַלּוּ הָרִגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק (בראשית מא): וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיָּדַיִם וְהָרִגְלַיִם כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁגְּנֻלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר; וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִגְּנֻלָּה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַגְּנֻלָּה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהַיְנוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרִגְלַיִן, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: תַּנָּאִים בַּשּׁוּלְחָן וְאָמוֹרָאִים בַּיָּדַיִן. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאָמוֹרָאִים, מִכָּל־מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאָמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים; וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ:

(עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְזֶהוּ:)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכוּ'. גֵּאוּת מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא מִדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא, וְיִתְפַּלֵּל

הפסוק: **"לֹא יַחֲרֹךְ רִמְיָה צֵידוֹ"** - **'לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ** ימים, צייד הרמאי', שמי שמרבה בגירסא ואינו חוזר עליה לא יאריך ימים, והגמרא דורשת את המילה 'יחרוך' כאילו היא שני מילים: 'יחיה יאריך', **וְהַיְנוּ: 'וְאִיחְרַךְ אִיחְרוּכֵי' - לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הַיְנוּ הָעֲבוֹדָה זָרָה, עַל יְדֵי זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ"ל,** כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו (כמובא לעיל באות ד'), **וכשמתבטלת הגאוה** זוכה האדם לחכמה, **וְעַל יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וַיַּאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'** בעליה", הרי שעל ידי חכמה האדם זוכה לחיים ארוכים.

מספר עוד רבה בר בר חנה: **'אָמַר לִי: אַצִּית לְהוּ, וְשִׁמְעֵת דְּאָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת'** – 'אמר לי: הקשב להם, ושמעתי שהם אומרים: משה ותורתו אמת' **- שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא** – מצד המוות, כלומר הרשעים עובדי עבודה זרה שאין להם חיים אמיתיים שהם חיי הקדושה ובחייהם הם נקראים מתים, **אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כַּנַּ"ל,** כי עיקר שבירת הגאוה והעבודה זרה נעשית אצל המתקרב לצדיק, אך כיון שהוא גורם להכניס את רוח הקדושה בבחינת ה'ידים' וה'רגלים', זה גורם שגם בכל העולם תתמעט בחינת העבודה זרה והגאווה, ויכירו יותר את גדולת הבורא יתברך, ולכן גם עדת קורח שהיתה להם בחינת גאוה ועבודה זרה והיו רחוקים ממשה שהיה אז הצדיק, חוזרים בהם ואומרים 'משה ותורתו אמת'.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא** – כל שלושים יום מחזיר אותם הגיהנם לכאן, **וְאָמְרִי הָכִי** – ואומרים כך: **מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת' - פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: 'בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ'.** וטעם הדבר, **כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: 'הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה** על שמיעטתי את הירח', כי כשברא הקב"ה את השמש והירח כששניהם שוים בגדלם, אמרה הלבנה: אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה הקב"ה: לכי ומעטי את עצמך, אמרה לפניו: הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי, וניסה הקב"ה לפייס את דעתה, וכשראה שלא נתיישבה דעתה, אמר: הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח, וזהו שעיר החטאת שמקריבים בראש חודש, **כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבועות ט.), **וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה,** שכביכול הקב"ה התחרט על מה שעשה, ורוצה שיביאו עליו כפרה, **וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מֻכְרָחִים לְאֵיזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי 'מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְכוּ'** יאכל בשבת' – רק מי שחזר בתשובה בעולם הזה יקבל את שכרו בעולם הבא שכולו שבת, אך בעולם הבא כבר אינה מועילה התשובה (ע"ז ג.), **וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנֹּם, וְעַל כֵּן מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא** – מחזיר אותם הגיהנם לכאן, **כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף עַל פִּי כֵּן אֵין גֵּיהִנֹּם בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים** (זוהר תרומה קנ:), כי אז אינם נענשים באש הגיהנום, **וְהַגֵּיהִנֹּם שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְּשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם,** כי הבושה היא צער גדול מאוד. **וְזֶהוּ דְּדַיְיק: 'מְהַדְּרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא'** – מחזיר אותם הגיהנום לכאן, ורמוז בזה, **דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁמְּהַדְּרָא לְהוּ לְהָכָא,** ו'מהדרא' הוא לשון החזרה, דהיינו **שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם**[3].

מקורות והערות

[3] ובפרפראות לחכמה כתב לפרש, כי ענין ראש חודש שייך גם כן למאמר זה, כי עיקר יניקת הקליפות הוא מבחינת מיעוט הירח, על ידי שאמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, שזה היה כמו בחינת גאוה בדקות גדול, ונאמר לה לכי ומעטי את עצמך, כי (זוהר ח"א קכ"ב) מאן דאיהו רב איהו זעיר, (מי שהוא מתגאה הוא מתקטן), וידוע שהם יונקין מבחינת הרגלין שלה כמובן בהמעשה של החיגר (מעשה ג' מסיפורי מעשיות). וזה בעצמו סוד אסתר [שהיא בחינת לבנה בחינת אסתהר, כמאמר רבותינו ז"ל (מגילה יג.)] שנלקחה לבית אחשורוש. ועל כן בראש חודש שאז זמן תיקונה, אז נמשך גם כן הארה מכל התיקונים הנ"ל, עד שאפילו אלו שהם מסטרא דמותא מתחרטין ומודין גם כן. ובביאור הליקוטים כתב לבאר, כי יניקת הקליפות והעבודה זרה מהקדושה, זהו סוד הסתרת הלבנה בראש חודש, שעל ידי זה יש להם כח לינוק מהקדושה, ועל זה משתדל כביכול הקב"ה בעצמו להתחרט ולשוב, באופן שמזה בעצמו ישתלשל החרטה והתשובה בלב כל הנבראים, ועל ידי זה יהיה תיקון הגאוה והעבודה זרה.

קִטְרָא. שֶׁקֶל גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא, וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֵמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם. וְכִי אַפִּיק הֲוֵי אַחְרָךְ אִחְרוּבֵי. אֲמַר לִי: אָצִית מָה שְׁמָעִית.

אוֹתָהּ בְּמַיִם: אַצִּית. הִסְכַּת וּשְׁמַע: וְשִׁמְעַת דְּקָאָמְרֵי. שֶׁהֵרֵי יָרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה: כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. כָּל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ: בְּקַלַּחַת. שֶׁמְּהַפְּכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל:

וְשִׁמְעַת דַּהֲוֵי אָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא בְּכָשֵׁר בְּקַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין:

בְּלוּעֵי דְּקַרַח, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ' יח, ירושלמי סנהדרין פ' חלק):

קֹרַח מִין הָיָה, הָיְנוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, מִינוּת.

וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּנָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא – הָיְנוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן־אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. וּתְרֵי בִּזְעֵי זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הָעֶשֶׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ. וְשֶׁקִּיל גְּבָבָא דְּעַמְרָא – זֶה בְּחִינַת עֹמֶר כַּנַּ"ל. **וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא** – זֶה בְּחִינַת שְׁעוֹרִים, בְּחִינַת אָסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן כַּנַּ"ל, כִּי הָרִגְלַיִן הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת עֲרָבֵי נַחַל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נג.): רַגְלוֹהִי דְּבַר־נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ. עָרְבִין זֶה בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, אֲפִיקֵי מַיִם. הָיְנוּ בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאָסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ"ל. **וְאַנְחֵהּ בְּרֵישָׁא דְּרֵמְחָא** – רוֹמַח דָּא רוּחַ מַ"ם, שֶׁהוּא: מַאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; כִּי הַמַּ"ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצַּדִּיק, דְּנָשֵׁב בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, וְרֹאשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצָאוֹת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל. **וְאַפְּקִינְהוּ וְאַחְרַךְ אִחְרוּבֵי** – אַחְרָךְ, לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לֹא יַחֲרֹךְ רִמְיָה צֵידוֹ, לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ, וְהָיְנוּ: וְאִחְרַךְ אִחְרוּבֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הָיְנוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וְיַאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'. **אָמַר לִי אָצִית לְהוֹ, וְשִׁמְעַת דְּאָמְרִין מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה־זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ הֵם, שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לִי, כָּל תְּלָתִין יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות טז.), וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מַכְרְחִים לְאֵיזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְכוּ' (ע"ז ג), וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנֹּם, וְעַל־כֵּן מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין גֵּיהִנֹּם בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים (זוהר תרומה קנ:), וְהַגֵּיהִנֹּם שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְּשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ דְּדַיְּיק: מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁמְּהַדְּרָא לְהוֹ לְהָכָא, שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם**, כִּי אִיתָא בְּמִכִּילְתָּא: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה. פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָם, צָרִיךְ לְהַשְׁוּוֹת, הַיְנוּ לְיַחֵד, קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים (כ"ר נח פ' ל), בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): לֹא מֵרַבְּכֶם חָשַׁק ה', שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה. וְזֶה בְּחִינַת מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְתִקּוּנוֹ: **הַמִּשְׁפָּטִים** – בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח): וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ' מְשִׁיבֵי מִלְּחָמָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי זֶה: **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם**, הַיְנוּ הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ"ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חֲרוֹן־אַף מִן הָעוֹלָם:

וְהִנֵּה כְּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ – שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, נִתְעַלּוּ הָרַגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק (בראשית מא): וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיָּדַיִם וְהָרַגְלַיִם כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁגְּנֻבָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר; וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִגְّגֻלָּה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַגְّגֻלָּה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהַיְנוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרַגְלַיִן, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: תַּנָּאִים בַּשּׁוּלְחָן וְאָמוֹרָאִים בְּיָדַיִן. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאֲמוֹרָאִים, מִכָּל־מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאֲמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים; וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ:

(עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְזֶהוּ:)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכוּ'. גֵּאוּת מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא מַדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא, וְיִתְפַּלֵּל

כעת יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וגו'".

י. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: **"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם", כִּי אִיתָא** – מובא **בִּמְכִילְתָּא: 'אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם - הֵשְׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה'**, שאף שלגבי מצוות עשה ישנם חילוקים בין איש ואשה, מכל מקום לגבי דיני ממונות הם שוים. **ורמוז בזה כך, פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָם**, דהיינו שצריך להמתיק את הדינים והגזירות שיש בעולם, **צָרִיךְ לְהַשְׁוּוֹת, הַיְנוּ לְיַחֵד, קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – את הקב"ה עם שכינתו, והשכינה היא אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה, שהיא ספירת ה'מלכות', וצריך לייחד אותה עם הספירות שמעליה, שזהו בחינת 'הקב"ה', **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אִשָּׁה' וְ'אִישׁ'** – הקב"ה הוא בחינת 'איש' והשכינה היא בחינת 'אשה', וזהו **בְּחִינַת מָרְדֳּכַי וְאֶסְתֵּר**, כי שורש נשמתו של מרדכי הוא מהספירות הגבוהות יותר, שהם בחינת 'ידים', ושורש נשמתה של אסתר הוא מספירת ה'מלכות', שהיא בחינת 'רגלים'[4], ולכן היה למרדכי כח להמשיך את רוח הקדושה לבחינת ה'ידים', ולאסתר היה כח להמשיך את רוח הקדושה לבחינת ה'רגלים', וכשהאדם ממשיך את רוח הקדושה לבחינת ה'ידים' וה'רגלים' הרוחניות שלו ומסלק מהם את אחיזת העבודה זרה והקליפות, הוא גם גורם לתיקון של הבחינה הגבוהה יותר של 'ידים' ו'רגלים' שהם הקב"ה ושכינתו, ועל ידי זה נמתקים הדינים, כי כל זמן שהעבודה זרה יש לה יניקה מהשכינה שהיא בחינת 'רגלין', היא מפרידה את השכינה מהקב"ה, ועל ידי זה יש כח לדינים להשתלשל לעולם דרך השכינה שהיא בחינת ה'רגלין', וכשמתבטלת אחיזת העבודה זרה ונעשה יחוד של הקב"ה ושכינתו נמתקים הדינים.

ולפי זה יתפרש הפסוק כך: **וְזֶה פֵּרוּשׁ: "וְאֵלֶּה"** – ודרשו חכמינו ז"ל: **'כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים'** (ב"ר נח פ' ל), שהאות ו' מלמדת שפסוק זה שייך למה שנאמר קודם לכן ובא להוסיף על מה שנאמר קודם לכן, **ורמוז** בזה, כי 'מוסיף' הוא **בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים ז): **"לֹא מֵרֻבְּכֶם חָשַׁק ה' בכם, כי אתם המעט מכל העמים", שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה**, שכיון שאין אתם מגדילים את עצמכם כשאני משפיע לכם טובה, לפיכך חשק ה' בכם, הרי ש'רובכם' פירושו 'גאוותכם'. **וְזֶה בְּחִינַת: 'מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים', שֶׁ'הראשונים' הוּא בְּחִינַת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר כד): **"רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק"**, שהם שורש העבודה זרה והגאוה, והיינו ש'מוסיף' – הגאוה, היא בחינת 'הראשונים' – המן עמלק, ונמצא ש"ואלה" רומז על בחינת העבודה זרה והגאוה, **וְתִקּוּנוֹ: "הַמִּשְׁפָּטִים" - בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו כח): "וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ' מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה", ורמוז בזה שה'רוח' היא בחינת 'משפט', ועל ידי זה משיבים מלחמה נגד העבודה זרה, ולכן 'המשפטים' רומז לבחינת רוח הקדושה, **כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת אֱלִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל יְדֵי זֶה: "אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם", הַיְנוּ** כמו שדרשו על כך חכמינו ז"ל: **'הֵשְׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה', הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חָרוֹן אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ"ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – הקדוש ברוך הוא ושכינתו, **וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חָרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.**

וְהִנֵּה, כָּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ - שֶׁעַל יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר – מסתלק **אֶל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף, כִּי עַל יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ נִתְעַלּוּ הָרַגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הֶאָרַת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבָּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְעַל כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק**, שאמר לו פרעה (בראשית מא): **"וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ** בכל ארץ מצרים", ורמוז בזה, **כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת 'יוֹסֵף', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים** את בחינת **הַ'יָּדַיִם' וְ'הָרַגְלַיִם' כַּנַּ"ל.**

מקורות והערות

[4] **עיין בשער הכוונות** (דרושי חג הפורים דרוש א') **ופרי עץ חיים** (שער ר"ח חנוכה ופורים פרק ה') **שכתבו ששורש נשמתו של מרדכי היא** מספירת ה"יסוד' של פרצוף (בנין רוחני שנקרא) 'אבא', שהוא בחינת **ספירת החכמה**, (כידוע שכל פרצוף יש בו עשר ספירות), **שאור ה'יסוד'** ד'אבא' נמשך בזמן הפורים לפרצוף 'נוקבא' שהוא בחינת ספירת ה'מלכות', ומבואר שם שאסתר היא בחינת ספירת ה'מלכות', עיי"ש.

קִטְרָא. שֶׁקֶל גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא, וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֵמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם. וְכִי אַפִּיק הֲוֵי אִתְרַךְ אִתְרוּכֵי. אֲמַר לִי: אָצִית מָה שְׁמָעִית.

אוֹתָהּ בְּמַיִם: אַצִּית. הִסְכַּת וּשְׁמַע: וְשִׁמְעַת דְּקָאָמְרֵי. שֶׁהֵרֵי יָרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה: כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. כָּל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ: בְּקַלַּחַת. שֶׁמְּהַפְּכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל:

וְשִׁמְעַת דַּהֲוֵי אָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא בְּכָשֵׁר בְּקַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין:

בְּלוּעֵי דְּקַרַח, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ' יח, ירושלמי סנהדרין פ' חלק):

קֹרַח מִין הָיָה, הָיוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, מִינוּת.

וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּנָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא – הָיוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן־אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. וּתְרֵי בִּזְעֵי זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הָעֲשָׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ. וְשֶׁקִּיל **גְּבָבָא דְּעַמְרָא** – זֶה בְּחִינַת עֹמֶר כַּנַּ"ל. **וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא** – זֶה בְּחִינַת שְׁעוֹרִים, בְּחִינַת אָסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן כַּנַּ"ל, כִּי הָרִגְלַיִן הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נג.): רַגְלוֹהִי דְּבַר־נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ. עָרְבִין זֶה בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, אַפִּיקֵי מַיִם. הָיוּ בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאָסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ"ל. **וְאַנְחֵהּ בְּרֵישָׁא דְּרֵמְחָא** – רוֹמַח דָּא רוּחַ מ"ם, שֶׁהוּא: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; כִּי הַמֵּ"ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצַּדִּיק, דְּנָשֵׁב בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, וְרֹאשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצָאוֹת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל. **וְאַפְּקִינְהוּ וְאִתְרַךְ אִתְרוּכֵי** – אִתְרַךְ, לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לֹא יַחֲרֹךְ רִמְיָה צֵידוֹ, לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ, וְהָיוּ: וְאִתְרַךְ אִתְרוּכֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הָיוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וַיַּאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'. **אָמַר לִי אָצִית לְהוֹ, וְשִׁמְעַת דְּאָמְרִין מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה־זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ הֵם, שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לִי, כָּל תְּלָתִין יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות טז.), וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מַכְרְחִים לְאֵיזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְכוּ' (ע"ז ג), וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנֹּם, וְעַל־כֵּן מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין גֵּיהִנֹּם בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים (זוהר תרומה קנ:), וְהַגֵּיהִנֹּם שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְּשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ דְּדַיְּיק: מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁמְּהַדְּרָא לְהוֹ לְהָכָא, שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם**, כִּי אִיתָא בִּמְכִילְתָּא: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה. פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַמִּתִּיקָם, צָרִיךְ לְהַשְׁוּוֹת, הַיְנוּ לְיַחֵד, קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים (כ"ר נח פ' ל), בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): לֹא מֵרַבְּכֶם חָשַׁק ה', שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה. וְזֶה בְּחִינַת מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כה): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְתִקּוּנוֹ: **הַמִּשְׁפָּטִים** – בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח): וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ' מְשִׁיבֵי מִלְּחָמָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי זֶה: **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם**, הַיְנוּ הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ"ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חֲרוֹן־אַף מִן הָעוֹלָם:

וְהִנֵּה כְּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ – שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רִקּוּדִין וְהַמְחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, נִתְעַלּוּ הָרִגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק (בראשית מא): וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיָּדַיִם וְהָרִגְלַיִם כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁגְּנֻלָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר; וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִגְּנֻלָּה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַגְּנֻלָּה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהַיְנוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרִגְלַיִן, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: תַּנָּאִים בַּשּׁוּלְחָן וְאָמוֹרָאִים בַּיָּדַיִן. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאָמוֹרָאִים, מִכָּל־מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאָמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים; וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ:

(עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְזֶהוּ:)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכוּ'. גַּאוּת מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא מִדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא, וְיִתְפַּלֵּל

וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁנִּגְלֶה הוּא בְּחִינַת ״יָדַיִם״, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת ״רַגְלַיִן״, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִנִּגְלֶה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַנִּגְלֶה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהַיְנוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרַגְלַיִן, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: ״תַּנָּאִים בַּשּׁוֹקַיִן — ברגלים וְאָמוֹרָאִים בַּיָּדַיִן״, שהתנאים הם כנגד בחינת ה״רגלים״ והאמוראים הם כנגד בחינת ה״ידים״. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאָמוֹרָאִים, מִכָּל מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאָמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים, וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ[5].

כאן נוסף קטע מכתב יד רבינו ז"ל, שבו מבואר בקצרה חלק קטן ממאמר זה.

(מוסיף ר' נתן ז"ל: עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְזֶהוּ:)

נאמר בפסוק: "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכו'". הנה גֵּאוּת — הגאוה, מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ — דבר ידוע הוא בכל הארץ שֶׁהִיא מִדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם — שיש כח בידם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת — שעל ידי שיתנו להם כסף הם ימתיקו את הדינים מהאדם, וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה". כִּי זֶה

מקורות והערות

[5] עיין בפירוש שנדפס בסוף התיקונים בדף י' שם מבואר ענין זה. (בעל הפרפראות לחכמה). (ועיין בפרדס רימונים (שער כ"ג) שתירץ שכל דבר שיתעלה יותר יתמעט הידיעה בו, ולכן תנאים גדולים מאמוראים כי הם יורדים לסוד עומק הענין, והאמוראים יודעים הענין כמו בקבלה בלי גילוי טעם כל כך. ועיין בקהלת יעקב (ערך אמוראים) שתירץ, שכל דבר שהוא בשפל המדריגה יותר, צריך אור יותר עליון להיות בתוכו להחיותו).

קִטְרָא. שֶׁקֶל גְּבָבָא דְּעַמְרָא, וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא, וְאַנְחֵהּ בְּרֵישֵׁהּ דְּרֵמְחֵהּ, וְעַיְלֵהּ הָתָם. וְכִי אַפִּיק הֲוֵי אַחְרָךְ אַחְרוּכֵי. אֲמַר לִי: אָצִית מָה שְׁמָעִית.

אוֹתָהּ בְּמַיִם: אַצִּית. הִסְכַּת וּשְׁמַע: וְשִׁמְעַת דְּקָאָמְרֵי. שֶׁהֵרֵי יָרְדוּ חַיִּים שְׁאוֹלָה: כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. כָּל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ: בְּקַלַּחַת. שֶׁמְּהַפְּכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל:

וְשִׁמְעַת דַּהֲוֵי אָמְרִין: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא בְּכָשֵׁר בְּקַלַּחַת, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין:

בְּלוּעֵי דְּקַרַח, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ' יח, ירושלמי סנהדרין פ' חלק):

קֹרַח מִין הָיָה, הֵינוּ בְּחִינַת הָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, מִינוּת.

וַחֲזָאי תְּרֵי בִּזְעֵי דְּנָפִיק מִנַּיְהוּ קִטְרָא – הֵינוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן־אַף שֶׁגּוֹרְמִים בְּמִינוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כָּל זְמַן שֶׁעֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם. וּתְרֵי בִּזְעֵי זֶה בְּחִינוֹת תְּרֵי נִקְבֵי הָאַף, שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם הָעֲשָׁן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ. וְשֶׁקִּיל גְּבָבָא דְּעַמְרָא – זֶה בְּחִינַת עֹמֶר כַּנַּ"ל. **וּמַשְׁיֵיהּ בְּמַיָּא** – זֶה בְּחִינַת שְׁעוֹרִים, בְּחִינַת אָסְתֵּר בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן כַּנַּ"ל, כִּי הָרִגְלַיִן הֵם אַפִּיקֵי מַיִם, כִּי הֵם בְּחִינַת עֲרָבֵי נַחַל, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נג.): רַגְלוֹהִי דְּבַר־נָשׁ אִנּוּן עָרְבִין לֵהּ. עָרְבִין זֶה בְּחִינַת עַרְבֵי נַחַל, אֲפִיקֵי מַיִם. הֵינוּ בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאָסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְּחָאַת־כַּף וְרִקּוּדִין כַּנַּ"ל. **וְאַנְחֵהּ בְּרֵישָׁא דְּרֵמְחָא** – רוֹמַח דָּא רוּחַ מ"ם, שֶׁהוּא: מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ; כִּי הַמֵּ"ם הִיא אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת רוּחַ הַצַּדִּיק, דְּנָשֵׁב בְּיָדַיִן וְרַגְלַיִן כַּנַּ"ל, וְרֹאשׁ הָרֹמַח הוּא הַצַּדִּיק, כִּי מִמֶּנּוּ תּוֹצָאוֹת הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ כַּנַּ"ל. **וְאַפְּקִינְהוּ וְאַחְרַךְ אַחְרוּכֵי** – אַחְרָךְ, לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכוּת יָמִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לֹא יַחֲרֹךְ רִמְיָה צֵידוֹ, לֹא יִחְיֶה וְלֹא יַאֲרִיךְ, וְהֵינוּ: וְאַחְרָךְ אַחְרוּכֵי – לְשׁוֹן חַיִּים וַאֲרִיכַת יָמִים, כִּי עַל־יְדֵי בִּטּוּל הַגַּאֲוָה, הֵינוּ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה הַחָכְמָה עַל תִּקּוּנָהּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי חָכְמָה יִחְיֶה וְיַאֲרִיךְ יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'. **אָמַר לִי אָצִית לְהוֹ, וְשִׁמְעַת דְּאָמְרִין מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – שֶׁהֵן מוֹדִין עַל הָאֱמֶת, כִּי כְּשֶׁמִּתְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְצַדִּיקִים, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵהֶם הָרוּחַ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדָה־זָרָה, וְאָז מַכִּירִין אֲפִלּוּ הֵם, שֶׁהֵם מִסִּטְרָא דְּמוֹתָא, אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לִי, כָּל תְּלָתִין יוֹמִין מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, וְאָמְרִי הָכִי: מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בְּכָל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ שֹׁרֶשׁ, וְשֹׁרֶשׁ הַתְּשׁוּבָה הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ, כִּי בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: הָבִיאוּ עָלַי כַּפָּרָה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבועות טז.), וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּבִשְׁבִיל זֶה גַּם קֹרַח וַעֲדָתוֹ מַכְרְחִים לְאֵיזֶה חֲרָטָה בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָהּ מוֹעִיל לָהֶם, כִּי עִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת וְכוּ' (ע"ז ג), וְנִמְצָא בְּוַדַּאי לֹא נִפְטָרִין בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחָרְטִין וּמוֹדִין מִדִּין גֵּיהִנֹּם, וְעַל־כֵּן מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, כִּי אֵין נִפְטָרִין בָּזֶה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין גֵּיהִנֹּם בְּרֹאשׁ־חֹדֶשׁ כְּמוֹ בִּשְׁאָר יָמִים (זוהר תרומה קנ:), וְהַגֵּיהִנֹּם שֶׁל רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה, שֶׁמִּתְחָרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְּשִׁין, זֶה בְּעַצְמוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ דְּדַיְּיק: מְהַדְּרָא לְהוֹ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁמְּהַדְּרָא לְהוֹ לְהָכָא, שֶׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא הַגֵּיהִנֹּם שֶׁלָּהֶם:

י וְזֶה פֵּרוּשׁ: וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם, כִּי

אִיתָא בְּמִכִּילְתָּא: אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם – הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה. פֵּרוּשׁ, לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָם, צָרִיךְ לְהַשְׁוּוֹת, הֵינוּ לְיַחֵד, קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **וְאֵלֶּה** – כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים (כ"ר נח פ' ל), בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרִבּוּי, בְּחִינַת גַּאֲוָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ז): לֹא מֵרַבְּכֶם חָשַׁק ה', שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּאֲוָה. וְזֶה בְּחִינַת מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָמָן עֲמָלֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק. וְתִקּוּנוֹ: **הַמִּשְׁפָּטִים** – בְּחִינַת רוּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח): וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט וְכוּ' מְשִׁיבֵי מִלְּחָמָה, כִּי עַל־יְדֵי הָרוּחַ נִתְתַּקֵּן הַגַּאֲוָה וְהָעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי זֶה: **אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם**, הֵינוּ הֲשִׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דִּינִים שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵינוּ בְּחִינַת הַמְתָּקַת הַדִּינִים, כִּי כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף וְדִינִים בָּעוֹלָם, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ הַנַּ"ל נִתְיַחֵד קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, וְנִמְתָּקִין הַדִּינִים, וְנִסְתַּלֵּק חֲרוֹן־אַף מִן הָעוֹלָם:

וְהִנֵּה כְּלַל הַדְּבָרִים אֵלּוּ – שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, אִתְעֲבַר אֵל אַחֵר, כְּפִירוֹת, וְעַל־יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רִקּוּדִין וְהַמְּחָאַת־כַּף, כִּי עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ, נִתְעַלּוּ הָרִגְלַיִן, וְנִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיָּדַיִם, וְנִתְרַבֶּה הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק (בראשית מא): וּבִלְעָדֶיךָ לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ, כִּי בִּלְעָדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיָּדַיִם וְהָרִגְלַיִם כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה מִכְּלַל הַדְּבָרִים אַתָּה שׁוֹמֵעַ, שֶׁגְּנֻבָּה הוּא בְּחִינַת יָדַיִם, וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר; וְאַף שֶׁנִּסְתָּר הוּא לְמַעְלָה מִגְّגֻבָּה, עִם כָּל זֶה הִתְגַּלּוּת הַגְּנֻבָּה הוּא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ, דְּהַיְנוּ הַיָּדַיִם, וְהַנִּסְתָּר בָּרִגְלַיִן, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיָּדַיִם. וְהָעִנְיָן עָמֹק, אַךְ הוּא עִנְיָן שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: תַּנָּאִים בַּשּׁוּלְחָן וְאָמוֹרָאִים בַּיָּדַיִן. וְאַף שֶׁהַתַּנָּאִים לְמַעְלָה מֵאָמוֹרָאִים, מִכָּל־מָקוֹם הֵם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם הָאָמוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וּכְתוּבִים; וּכְבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּץ:

(עוֹד רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְזֶהוּ:)

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים וְכוּ'. גֵּאוּת מוּדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא מִדָּה מְגֻנָּה, וְצָרִיךְ לִבְרֹחַ מִמֶּנָּה, אֲבָל יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם, שֶׁרוֹדְפִים אַחַר כָּבוֹד וְרוֹצִים לִמְלֹךְ וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ לְאֵל יָדָם לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹנוֹת וּלְהִתְפַּלֵּל תְּפִלּוֹת, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא, וְיִתְפַּלֵּל

בַּעֲדָךְ וְחָיֵה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לָמָתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לָמָתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לָמָתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. לָמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲגִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כָּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּבִתֵּי מִכְתָּת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתָּת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֲלִקּוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֲלִקּוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֲלִקּוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי בְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֵּקָפָא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרֵק פְּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פְּרוּרִין דְּמֹחָא.

יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו] דהיינו שיתפללו הצדיקים עֲלֵיהֶם, אֲבָל בַּעֲלֵי גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שְׁאָר בְּנֵי אָדָם שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבָזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם "אֲבִימֶלֶךְ", 'אֲבִי' - לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: "וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ'" שפירושו 'ולא רצה', ו'אבימלך' פירושו שרוצים למלוך, כי הצדיק מושל על ידי תפילתו, כי הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה על ידי תפילתו, והם מתגאים בעצמם שהם יכולים למלוך ולמשול על ידי תפילתם.

תורה י"א

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק (ישעיהו מב): "אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים" – 'מכיון ששמי הוא 'ה'' שפירושו אדון כל העולם, לכן לא אתן את כבודי ותהלתי לפסילים ולאלילים, שיטעו אחריהם בני אדם, אלא כשתבוא הגאולה אבטל את הפסילים והאלילים מהעולם'[1], ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי יֵשׁ יְהוּדָא עִלָּאָה – יחוד עליון, **וְיְהוּדָא תַּתָּאָה** – יחוד תחתון, **הַיְנוּ**: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אלהינו ה' אחד", שזהו היחוד העליון, ו"בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", שזהו היחוד התחתון (זוהר בראשית דף יח:), והיחוד העליון פירושו, שהאדם צריך להאמין שעל אף שאנו רואים לעינינו בריאה שבה פרטים שונים, מכל מקום הקב"ה אין עוד מלבדו, והוא אחד ומיוחד קודם שנברא העולם ואחר שנברא העולם, וכל הבריאה בטילה במציאות אליו יתברך, עד שאינה נקראת בשם כלל כמו קודם הבריאה, ואין שום דבר מבלעדי הבורא, וכל העולמות בטלים אליו יתברך, והכל הוא אלקות ממש, וזהו בחינת "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", שהקב"ה הוא אחד ממש, ואין שום כח אחר מבלעדו, והיחוד התחתון פירושו, שהאדם צריך להאמין שאורו של הקב"ה ממלא את כל הבריאה, והבריאה כולה מתנהגת על ידי השגחתו והנהגתו של הקב"ה, ובכל דבר שבבריאה יש חיות רוחנית שמחיה אותו, וזהו בחינת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ששמו ומלכותו של הקב"ה ממלאת את כל הבריאה ומחיה אותה[2], **וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה זֹאת עַל יָדוֹ**, כי כשם שבענין האמונה בה' יש בחינת יחוד עליון ויחוד תחתון, כך גם אצל האדם יש גם כן את שני הבחינות הללו, וכמו שיתבאר בהמשך המאמר, והאדם צריך שיזכה לשני הבחינות הללו, **עַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ** – להבין את עומק דברי התורה, וכעת יתבאר כיצד יזכה האדם להבין את עומק דברי התורה, ומתוך המשך הדברים יתבאר כיצד יזכה האדם לשני הבחינות, ליחוד העליון וליחוד התחתון.

לאחר שנתבאר שהאדם צריך שיֵעשה על ידו היחוד העליון והיחוד התחתון, ועל ידי זה הוא יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת מה יכול להוציא את האדם ממדריגתו הפחותה ולהעלותו ממדריגה למדריגה, עד שיזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה.

כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שהוא שקוע בעוונות וחטאים, **הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה** – מלהבין את עומק דברי התורה, כי כדי להבין את עומק דברי התורה שהיא רוחנית וקדושה, יש צורך להטהר ולהתקדש מכל החטאים, **רַק עַל יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ** – להבין את עומק דברי התורה, **הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ד): "כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם" ודרשו על כך חכמינו ז"ל: 'לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה' (כמו שאמרו רז"ל עירובין נד.), שעל ידי שהאדם מוציא את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא מאריך ימים, והוא זוכר את מה שהוא לומד, הרי שהלימוד הנכון והראוי הוא כשמוציא את דיבורי התורה בפיו, וכשהאדם לומד באופן כזה **מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה**, – שידע על איזה דברים הוא צריך לעשות תשובה, ושיבין עד כמה חשוב שיעשה עליהם תשובה, ושידע כיצד לעשות תשובה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות כב.) שאמורא אחד אמר לתלמידו:

מקורות והערות

[1] רש"י ומצודות דוד שם. [2] עיין בתניא שער היחוד והאמונה פרק ז', ובנפש החיים שער ג' פרק ו'.

בַּעֲדָךְ וְחָיֵה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שֶׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצְאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֱנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לְתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֱנָשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לְמָתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבִּידוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֱנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי. לְמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲגִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כָּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּתֵי מִכְתָּת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתָּת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֲלֻקוֹתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֲלֻקוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֲלֻקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי כְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֵּקָפָא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּמֹרָא.

'פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ', ורמוז בזה, שכשהאדם פותח את פיו ומוציא את דיבורי התורה בפיו, הוא זוכה שדיבוריו יאירו לו לעשות תשובה. **וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה**, שהוא זוכה לזה על ידי שהוא לומד עוד ועוד בפיו, **הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה** שהיה בה בתחילה ומזדכך ונטהר יותר ויותר, **וְעַד** שנעשה זך וטהור כל כך, **שֶׁבָּא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ** – שיכול להבין את עומק דברי התורה.

לאחר שנתבאר כי על ידי שהאדם מדבר את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא זוכה שהדיבורים יאירו לו לעשות תשובה, ועל ידי שיעשה עוד ועוד תשובה יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת כי דבר זה רמוז בשאילת יוחני וממרא למשה ובתשובה שהשיב להם משה.

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא שהיו ראשי המכשפים של מצרים **לְמֹשֶׁה**, כשהתחיל לעשות את האותות לעיני פרעה והיו סבורים שהוא עושה זאת על ידי כישוף, ושאלוהו (מנחות פה.): **'תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים'** – וכי ברצונך להביא תבואה לעפרים שהוא מחסן של תבואה, כלומר, אתה בא לעשות כשפים במצרים שהיא מלאה כשפים, **וְהֵשִׁיב לָהֶם: 'אָמְרֵי אֲנָשֵׁי, לְמָתָא יַרְקָא, יַרְקָא שְׁקַל'**, – רגילים האנשים לומר: לעיר שגדל שם הרבה ירק תביא את הירק שלך למכור, משום שכולם מתקבצים שם לקנות, והיינו שהם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם באותו ענין[3].

ורמוז בדברי הגמרא כך: 'תֶּבֶן' זֶה בְּחִינַת 'תְּבוּנָה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ב): **"תְּבוּנָה תִּנְצְרֶךָּ"** – 'אם תלמד תורה, התורה שהיא חכמה ותבונה תשמור עליך'[4], הרי שהתורה היא בחינת 'תבונה', שיש בה חכמה והבנה עמוקה, ותתפרש שאלת יוחני וממרא כך, **שֶׁהֵם הֵבִינוּ שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל**, שיֵצאו ממצרים ויקבלו את התורה ויבינו את עומק דברי התורה[5], **וְעַל כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר**, שהוא דבר פחות וחסר ערך[6], **וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה** – שיבינו את עומק דברי התורה. **וְזֶה: 'תֶּבֶן' - לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, 'אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים' - זֶה בְּחִינַת עָפָר, הֵבִינוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה.**

הֵשִׁיב לָהֶם משה רבינו: **'אָמְרֵי אֲנָשֵׁי'** – אומרים האנשים, ורמוז בזה, **הֵבִינוּ עַל יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ** מה שאמר: **'לְמָתָא יַרְקָא' - לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי 'יַרְקָא' - הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ** (ב"ר פרשה מג) על הפסוק שנאמר על אברהם אבינו כשיצא להלחם עם ארבעת המלכים: **"וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו** ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות, וירדוף עד דן", ו'וירק' פירושו 'ויזרז', ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים'** – שזירז את אנשיו לפני צאתם למלחמה במה שנאמר בפרשת שופטים: "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", **הֵבִינוּ שֶׁזֵּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: "מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב"**, ודרשו על כך בגמרא: **'הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ'** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל סוטה מג), **שמפחד** שבגלל שעבר עבירות הוא ימות במלחמה, ולכן ישוב לביתו ולא יצא למלחמה, והיינו שאברהם אבינו זירז את אנשיו שיעשו תשובה כדי שלא ימותו במלחמה, וכיון שמוזכר כאן הלשון 'הוריקן' לענין תשובה, לכן 'ירקא' רומז על תשובה. **וְזֶהוּ** מה שהשיב משה רבינו ליוחני וממרא: **'אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא' - הֵבִינוּ עַל יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, 'לְמָתָא'** – למקום, **'יַרְקָא'** – תשובה, דהיינו **לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה** מה שסיים משה רבינו: **'יַרְקָא שְׁקַל'** – 'שקול' רומז ל'משקל', ו'ירקא' רומז ל'תשובה', דהיינו **בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ** שיתבונן בחומרת חטאיו, עד **שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל מַמָּשׁ**, שכפי ההנאה שנהנה מהעבירה כך כנגד זה יצער את עצמו בתענית ובמיעוט אכילה ושתיה ובמיעוט כל

מקורות והערות

[3] רש"י שם. [4] רש"י שם. [5] מי הנחל. [6] עיין מגילה ט"ז ע"א: "אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים".

בַּעֲדָךְ וְחָיֵה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לָמָּתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לָמָּתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לָמָּתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. לָמָּתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בְּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲגִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כְּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּבִתֵּי מִכְתָּת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתָּת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֱלֹקוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי בְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֻּקְפָּא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּמֹרָא.

ההנאות, ועל ידי זה יזכך את גופו מההנאה שנהנה מהעבירה[7].

לאחר שנתבאר כי על ידי שהאדם מדבר את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא זוכה שהדיבורים יאירו לו לעשות תשובה, ועל ידי שיעשה עוד ועוד תשובה יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת כי ישנו תנאי שצריך כדי שדיבורי התורה שהוא מדבר יהיו דיבורים המאירים.

ב. אַךְ לַדִּבּוּר שידבר את דיבורי התורה, באופן **שֶׁיָּאִיר לוֹ** לעשות תשובה על חטאיו, **אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי** בחינת **'כָּבוֹד'**, **הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כָּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת**, שירגיש את קטנותו ושפלותו כנגד הקב"ה, ולא יקח לעצמו כבוד כלל, כי כשהאדם מתגאה ונוטל לעצמו כבוד, אין כבודו של הקב"ה בשלימות, כי הוא מראה שיש ישות נוספת מלבד הקב"ה. והטעם שעל ידי הענוה יזכה האדם שהדיבור יאיר לו, **כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא** משתלשל **מֵהבחינה** העליונה הנקראת **'כָּבוֹד'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים כד): **"מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד"**, ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה", ורמוז במילים 'מלך הכבוד', כי בחינת ה'כבוד' היא בחינת ספירת ה'מלכות', כי על ידי שאנו מכבדים את הקב"ה אנו ממליכים אותו עלינו, ובחינת הדיבור היא משתלשלת מבחינת ה'מלכות', **הַיְנוּ** מה שמובא בפתח אליהו **'מַלְכוּת פֶּה'**, שהפה שממנו הדיבור הוא בחינת 'מלכות', והטעם, כי אין מלך בלא עם שעובדים אותו, והמלך מגלה את רצונותיו על ידי דיבורו[8], וכך גם גילוי מלכותו של הקב"ה בעולם הזה הוא על ידי דיבורי התורה, שמגלים את מצוותיו של הקב"ה, וכשבחינת ה'כבוד' אינה בשלימות אצל האדם, כי הוא נוטל לעצמו כבוד, אז גם בחינת ה'מלכות' אינה בשלימות אצלו, ואז אינו זוכה לבחינת 'פה' מתוקן כראוי, ופיו ודיבוריו הם פגומים, ולכן אינו יכול לדבר דיבורים קדושים ומאירים, **כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפֶה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ** שהוא לומד **נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יהושע א): **"לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ"**, ורמוז בזה כי 'ימוש' הוא בְּחִינַת מה שנאמר במכת חושך במצרים: **"וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ"** (שמות י), **הַיְנוּ** שתזהר שלא לקחת לעצמך כבוד כדי **שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ** דיבורי התורה **מִפִּיךָ** – על ידי פיך.

ועומק הענין מדוע כשהאדם מתגאה ונוטל לעצמו כבוד אינו יכול לדבר דיבורים המאירים, ודיבורי התורה נעשים מגושמים וחשוכים בפיו, **כִּי עַל יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל יְדֵי גַּדְלוּת, עַל יְדֵי זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה** לדבר דיבורים שיש בהם קדושה, כי אין לו את בחינת ה'פה' הרוחנית, מכיון שפיו ודיבוריו הם פגומים, ולכן דיבורי התורה נעשים מגושמים וחשוכים בפיו, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים יז): "חלבמו סָגְרוּ פִּימוֹ, דִּבְּרוּ בְגֵאוּת" – 'מכיון שחלבם ושומנם סגר את פיהם, דהיינו שהיה להם שפע רב, לכן הם דיברו בגאוה'[9], ורמוז בפסוק זה, שעל ידי 'דיברו בגאות' – שהאדם מתגאה, נעשה 'סגרו פימו' – שאי אפשר לפתוח את הפה לדיבורי קדושה, וראיה נוספת לכך, **כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא**, שֶׁהביאוהו לעיר סימונייא שיהיה שם רב, **וְהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה** גדולה והושיבוהו עליה, ושאלוהו שאלות שונות בהלכה, **וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו** – ורוחו גבהה עליו, **וְלֹא אֲנִיבוּן** – ולא יכל לענות להם (ירושלמי יבמות פ"ב), הרי שעל ידי שהאדם מתגאה הוא אינו יכול לפתוח את פיו לדבר דיבורי קדושה. וטעם הדבר, **כִּי עַל יְדֵי הַגֵּאוּת, הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים**, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (סוטה ד:): 'כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים', והטעם משום שבכך שהוא מרגיש שכשרונותיו והצלחותיו הם שלו והוא נעשה חשוב בגללם ומגיע לו כבוד בגללם, הוא ככופר במלכותו של הקב"ה, שהוא לבדו נותן לאדם את כל חכמתו והצלחתו, **וּבַעֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּתִיב: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ"** (דברים ז), **וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי** – הוא נחשב מבחינה רוחנית כאילו הוא כבר שרוף, **וְכִתּוּתֵי מִכְּתָת שְׁעוּרֵהּ** – והוא נחשב שאין לדבר זה שיעור, כלומר שאין לו חשיבות, וכאילו נכתש ונמחה הדבר, **כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא** (ר"ה כח.) **לְעִנְיַן שׁוֹפָר**

מקורות והערות

[7] ארחות צדיקים שער התשובה. [8] כמובא לקמן בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן פ"ב בתחילת המאמר. [9] מצודות דוד שם.

בַּעֲדָךְ וְחָיֵה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שֶׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּכְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֱנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֱנָשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לְמָתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֱנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. לְמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וַיָּמָשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲגִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כָּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּתֵי מִכְּתָת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְּתָת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֱלֹקוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי כְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֻּקְפָּא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרֵק פְּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פְּרוּרִין דְּמֹחָא.

שֶׁל עֲבוֹדַת אֱלִילִים, שכיון שדינו להישרף נחשב הדבר כאילו הוא שרוף ואין לו את השיעור הראוי, ופסול הוא לתקיעה, **וְכֵיוָן** שֶׁהאדם שמתגאה הוא נחשב כעובד עבודה זרה שדינו לשריפה, **וּמִכְּתֹּת כָּתִית שִׁעוּרֵהּ** – שיעורו נכתת ונמחה, כלומר שחסירה לו החיות הרוחנית, ומבחינה רוחנית הוא כדבר שנכתש ונמחה, **אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר** הרוחניים **לְדַבֵּר עִמָּהֶם**, ולכן אינו יכול לדבר דיבורים קדושים ומאירים.

אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד ה' שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, מפני שמכיר בגדולת ה' ובשפלות עצמו, **עַל יְדֵי זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (יחזקאל מג): **"וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ"**, ו'ארץ' היא בחינת 'מלכות'[10], כי בארץ ניכרת מלכותו של הקב"ה, ו'מלכות' הוא בחינת הדיבור, כמובא לעיל שמלכות היא בחינת 'פה', ואם כן רמוז בפסוק כך: 'והארץ' – הדיבור, 'האירה' – הוא מאיר לאדם, 'מכבודו' – על ידי שזוכה לבחינת 'כבוד' בשלימות, **וְדִיבּוּרֵי** התורה הללו **הֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה** – שידע על מה לשוב בתשובה וכיצד לשוב בתשובה, **וְעַל** ידי שיעשה בכל פעם עוד ועוד תשובה, יזכך את גופו יותר ויותר, עד שֶׁיָּכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ – להבין את עומק דברי התורה כַּנַ"ל.

לאחר שנתבאר כי כשהאדם מתגאה הוא אינו יכול לזכות לדבר דיבורים המאירים, כי פיו ודיבוריו פגומים, ולכן אין לו את בחינת ה'פה' לדבר דיבורי קדושה, ולכן דיבורי הקדושה שהוא מדבר מתגשמים ומתחשכים, ורק כשיש לו ענוה ושפלות ומבטל את כבודו נגד כבוד ה' יתברך אז הוא זוכה לדבר דיבורים המאירים, ואז כשהוא מדבר את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא זוכה שהדיבורים יאירו לו לעשות תשובה, ועל ידי שיעשה עוד ועוד תשובה יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת על ידי מה יזכה האדם לבחינת 'כבוד' בשלימות, שתהיה לו ענוה ושפלות ויבטל את כבודו לגמרי נגד כבוד ה' יתברך.

ג. וְלזכות לבחינת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שיבטל את כבודו לגמרי נגד כבוד ה' יתברך, **אֵינוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי** בחינת **'וָא"ו' שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ** – לתוך בחינת ה'כבוד', **כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר כְּבַד פֶּה**, כי המילה 'כבוד' בלא האות וא"ו היא 'כבד', דהיינו שאינו זוכה לכבוד בשלימות, ואז אין לו את בחינת ה'פה' הרוחנית, **וְעַל יְדֵי** שממשיכים לתוך בחינת הכבוד את בחינת **'וָא"ו' הוּא** נעשה **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים ל): **"לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָּבוֹד וְלֹא יִדֹּם"** – 'למען תזמר לך הנשמה שהיא כבוד הגוף ולא תפסיק מלזמר'[11], ורמוז בפסוק זה, שעל ידי בחינת 'כבוד', האדם זוכה ל'ולא ידום', דהיינו לדיבורים.

וענין בחינת ה'וא"ו' הוא, **כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה **וָא"ו** בתחילת מילה, **הוּא מוֹסִיף** (פסחים ה.), – הוא בא ללמד שהדבר הנאמר בפסוק הוא מדבר גם על מה שנאמר קודם לכן, ורמוז בזה כי בחינת ה'וא"ו' היא בחינת 'תוספת', **הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֹּדֶל עֲרָוָה** – שנאמר בתורה שהאדם יגדור עצמו מן העריות, **אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה'** – שנאמר שם בתורה לשון של קדושה (מ"ר קדושים פ' כ"ה, הובא ברש"י), כי על ידי שהאדם מתרחק מהעריות הוא זוכה לקדושה, ולכן בחינת ה'וא"ו' שהיא בחינת 'תוספת' היא בחינת שמירת הברית, כי שמירת הברית היא בחינת 'תוספות קדושה', כי על ידי שהאדם שומר את בריתו הוא מוסיף על עצמו קדושה[12]. ועל ידי שהאדם זוכה לשמירת הברית, הוא ממשיך את בחינת ה'וא"ו' אל בחינת ה'כבוד', והוא זוכה לבחינת 'כבוד' בשלימות, שיבטל את כבודו לגמרי נגד כבוד ה' יתברך.

מקורות והערות

10 כמובא לעיל סימן ד' אות ז'. 11 מצודות דוד שם. 12 ובמי הנחל כתב, כי נראה שרמוז בזה, שהאדם צריך להוסיף בכל פעם קדושה בקדושת הברית, שבכל יום יוסיף בו קדושה בקדושת הברית יותר מיום שלפניו.

בַּעֲדָךְ וָחַיָּה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שֶׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּכְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֶנָּשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֶנָּשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לְמָתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבִּידוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֶנָּשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי. לְמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲנִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כָּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּבִתֵּי מִכְתָּת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְתָּת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֱלֹקוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי בְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֻּקְפָּא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פִּרוּרִין דְּמֹחָא.

והטעם ששמירת הברית מביאה לבחינת 'כבוד', דהיינו לענוה, **כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה ד:) **עַל פָּסוּק** (משלי ו): **"וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָּצוּד"**, ש'כל אדם שיש בו גסות הרוח, לבסוף נכשל באשת איש', כי האשת איש היא צדה ברשתה את הנפש היקרה והגבוהה, דהיינו את בעל הגאוה, וכשם שעל ידי גאוה האדם בא לניאוף, כך גם להיפך, על ידי שהאדם אינו שומר את בריתו הוא בא לגאוה, ונמצא שעל ידי שמירת הברית האדם זוכה ל'כבוד', דהיינו לביטול הגאוה ושיהיה כבוד ה' יתברך בשלימות.

וְכיון שעל ידי חסרון בשמירת הברית האדם בא לגאוה, **עַל כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם 'שַׁדַּי'י'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית לה): **"אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה"**, הרי שכשציוה הקב"ה את יעקב אבינו שיוליד ילדים שזהו בחינת תיקון הברית, הוא אמר לו את השם 'שדי', ומכאן שברית מכונה בשם 'שדי', וטעם הדבר, **כִּי "שַׁדַּי" הוּא בְּחִינַת 'שֶׁיֵּשׁ דַּי בֶּאֱלִקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה'** (כמובא בפירוש רש"י לך לך יז), **כִּי** 'שדי' יש בו שני מילים 'שיש די', דהיינו שאלוקותו של הקב"ה היא מספיקה לכל הבריאה, **וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית**, ועל ידי זה הוא בא לגאוה, **הַיְנוּ עַל יְדֵי גֵּאוּת** זו, **הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת אֱלִילִים**, שלוקח לעצמו כבוד, ומראה בכך שהצלחתו וחכמתו באים בכח עצמו, שזהו בחינת עבודה זרה, ועל ידי זה **הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בֶּאֱלִקוּתוֹ** של הקב"ה המושל בעולם, **עַד שֶׁצָּרִיךְ** לעשות את עצמו **עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַל כֵּן פּוֹגֵם בְּ'שַׁדַּי'**, שהיא הבחינה **שֶׁיֵּשׁ דַּי בֶּאֱלִקוּתוֹ** של הקב"ה **לְכָל בְּרִיָּה**, ולכן הברית מכונה בשם 'שדי', כי על ידי שאינו שומר את הברית הוא בא לגאוה, וגאוה היא פוגמת בשם 'שדי', ונמצא שעל ידי שמירת הברית שעל ידה הוא זוכה לענוה נשלם שם 'שדי'.

וּכְשֶׁהאדם שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוא זוכה לבחינת 'כבוד', דהיינו לענוה וקטנות, ועל ידי ענוה וקטנות הוא זוכה לבחינת 'פה' הרוחנית, והוא זוכה שפיו ודיבוריו יהיו מתוקנים כראוי, ועל ידי זה כשהוא מדבר את דיבורי התורה בפיו **הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמַּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר כי על ידי שמירת הברית האדם זוכה להגיע לענוה ושפלות ולבטל את כבודו נגד כבוד ה' יתברך, ואז הוא זוכה לדבר דיבורים המאירים, ואז כשהוא מדבר את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא זוכה שהדיבורים יאירו לו לעשות תשובה, ועל ידי שיעשה עוד ועוד תשובה יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת כי האור הזה שבדיבורי התורה שמאיר לאדם לעשות תשובה, הוא אור שנמשך מבחינת הברית.

ד. וְאוֹר הַזֶּה שמאיר לאדם לעשות תשובה, שבא על ידי שהאדם מדבר את דיבורי התורה בפיו, **הוּא בְּחִינַת 'טַל אוֹרוֹת' הַכְּלוּלִים בַּ'וָא"ו' שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (איוב לג): **"הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל, פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר"**[13]. ורמוז בפסוק זה, כי **"פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ" הֵם בְּחִינַת 'טַל אוֹרוֹת' שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת** של שם הוי"ה (**פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם 'הַוָיָה' בְּמִלּוּי אַלְפִין**, דהיינו כשכותבים שם הוי"ה כך: 'יו"ד ה"א וא"ו ה"א', כלומר במילוי האות א', שלושת האותיות הראשונות: 'יו"ד ה"א וא"ו' **הֵם בְּגִימַטְרִיָּא 'טַל'** – שהוא בגימטריא 39, **וְהֵם בְּחִינַת 'טַל אוֹרוֹת', וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם** הוי"ה, כי אף שהם כנגד שלושת האותיות הראשונות של שם הוי"ה, אך שני האותיות הראשונות של שם הוי"ה מאירים לוא"ו של שם הוי"ה, ונמצא שכל האורות כלולים בוא"ו[14], וזהו מה שנאמר "פעמיים שלוש", שה'פעמיים' – שני האותיות הראשונות של שם הוי"ה, כלולים ב'שלוש' – באות השלישית של שם הוי"ה[15]). ומה שמסיים הפסוק: **"עִם גָּבֶר" - היינו שֶׁהֵם** – ה'טל אורות' הללו הכלולים ב'וא"ו' של שם

מקורות והערות

[13] וברש"י שם פירש: "פעמיים שלוש – מייסרו על עונותיו בחליו שלא להשחיתו, ואם יותר יכעיס לפניו ידאג מן גיהנום ומן המיתה, שנאמר ועל ארבעה לא אשיבנו (עמוס א)". [14] והנה ידוע ששני האותיות הראשונות של שם הוי"ה (שהם בחינת חכמה ובינה) מאירים לוא"ו של שם הוי"ה, (שהוא בחינת זעיר אנפין, הכלול מששת הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), ולאחר מכן שלושת האותיות הראשונות מאירות לה' האחרונה של שם הוי"ה, שהיא בחינת ה'מלכות', ונראה שזהו מה שמבואר כאן שהוא"ו של הברית שכולל את ה'טל אורות' צריך להמשיך אותו אל בחינת ה'כבוד', כי זהו אותה הבחינה ששלושת האותיות הראשונות שהם כלולים בוא"ו מאירות לה' האחרונה, דהיינו לבחינת ה'מלכות', כי ה'כבוד' הוא בחינת 'מלכות', כמובא לעיל באות ב' הפסוק "מלך הכבוד". [15] מי הנחל, וכתב שיש לפרש עוד, שה'וא"ו' של שם הוי"ה הוא בגימטריא 6, ומספר 6 הוא פעמיים 3, וה'טל אורות' כלולים בוא"ו, שהוא"ו הוא 'פעמיים שלוש'.

בַּעֲדָךְ וְחָיֵה. כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא [מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים, וְצָרִיךְ לֵילֵךְ אֶצְלָם, שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עָלָיו], אֲבָל בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה אֵין הוֹלְכִים אֶל צַדִּיקִים לְבַקְּשָׁם שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, וְגַם אֵין מַנִּיחִים שֶׁאָר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁיֵּלְכוּ אֵצֶל צַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם, כִּי אָמְרוּ אֵלּוּ בַּעֲלֵי־גַּאֲוָה, שֶׁגַּם הֵם צַדִּיקִים וְיכוֹלִים לְהִתְפַּלֵּל, וְאֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ יוֹתֵר מֵהֶם, וּבְזֶה הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם אֲבִימֶלֶךְ; אֲבִי – לְשׁוֹן רָצוֹן, כְּמוֹ: וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹקֶיךָ וְכוּ':

יא

אֲנִי יְיָ הוּא שְׁמִי, וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים: (ישעיהו מב)

א **כִּי** יֵשׁ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (זוהר בראשית, דף יח:), וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה זֹאת עַל־יָדוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, הוּא עֲדַיִן רָחוֹק מִתְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, רַק עַל־יְדֵי אֶמְצָעוּת הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּהַתּוֹרָה בְּדִבּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): כִּי חַיִּים הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם – לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה (כשארז"ל עירובין נד.), מֵאִיר לוֹ הַדִּבּוּר בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות כב.): פְּתַח פִּיךָ וְיָאִירוּ דְּבָרֶיךָ. וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם, עַל־יְדֵי כָּל תְּשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה, הוּא הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמַּדְרֵגָה פְּחוּתָה וּבָא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ יוֹחָנִי וּמַמְרֵא לְמֹשֶׁה (מנחות פח): תֶּבֶן אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים? הֵשִׁיב לָהֶם: אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא יַרְקָא שְׁקַל. תֶּבֶן זֶה בְּחִינַת תְּבוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): תְּבוּנָה תִּנְצְרֶכָּה; שֶׁהֵם הֵבִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה רוֹצֶה לְהַכְנִיס תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן שָׁאֲלוּ, כִּי בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הֵם מְשׁוּלִים לְעָפָר, וְאֵיךְ יוּכַל לַהֲבִיאָם לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה, לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: תֶּבֶן – לְשׁוֹן תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה. **אַתָּה מַכְנִיס לַעֲפָרִים** – זֶה בְּחִינַת עָפָר, הַיְנוּ מַדְרֵגָה פְּחוּתָה. הֵשִׁיב לָהֶם: **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת, עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי, הוּא מֵאִיר לוֹ לְכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה; וְזֶהוּ: **לְמָתָא יַרְקָא** – לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. יַרְקָא הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פרשה מג): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – אוֹרִיקָן בְּפָרָשַׁת שׁוֹפְטִים, הַיְנוּ שֶׁזִּרְזָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי פָּרָשַׁת שׁוֹפְטִים נֶאֱמַר עַל תְּשׁוּבָה: מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב – הַיָּרֵא מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ (כשארז"ל סוטה מג). וְזֶהוּ **אָמְרֵי אֲנָשֵׁי: לְמָתָא יַרְקָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הָאֲמִירוֹת וְהַדִּבּוּר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי. לְמָתָא יַרְקָא, לַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, יָאִיר לוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶה: **יַרְקָא שְׁקַל** – בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁהַדִּבּוּר יָאִיר לוֹ, שֶׁיּוּכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּמָּשׁ:

ב **אַךְ** לַדִּבּוּר שֶׁיָּאִיר לוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי כָּבוֹד, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹדוֹ לְאַיִן נֶגֶד כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְקַטְנוּת. כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַדִּבּוּר הוּא מִכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כד): מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד – הַיְנוּ מַלְכוּת פֶּה. כִּי כְּשֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה לְתוֹךְ דִּבּוּרִים פְּגוּמִים, לְפָה פָּגוּם, לֹא דַּי שֶׁאֵין דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה מְאִירִים לוֹ, כִּי אִם גַּם הַתּוֹרָה עַצְמָהּ נִתְגַּשֵּׁם וְנִתְחַשֵּׁךְ שָׁם מִפִּיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע א): לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ, בְּחִינַת (שמות י): וַיָּמֶשׁ חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְגַּשְּׁמוּ וְיִתְחַשְּׁכוּ מִפִּיךָ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁאֵין מַשְׁגִּיחִין שֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גַּדְלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִפְתֹּחַ פֶּה, בִּבְחִינַת (תהלים יז): סָגְרוּ פִּימוֹ דִּבְּרוּ בְגֵאוּת; כְּמַעֲשֶׂה דְּלֵוִי בַּר סִיסָא, שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַבִּימָה, וְטָפַת רוּחוֹ עָלָיו, וְלֹא אֲגִיבוּן (ירושלמי יבמות פ' יב). כִּי עַל־יְדֵי הַגֵּאוּת הוּא בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וּבַעֲבוֹדַת־אֱלִילִים כָּתִיב (דברים ז): פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ, וְכָל הָעוֹמֵד לִשְׂרֹף כְּשָׂרוּף דָּמֵי, וּכְתוּתֵי מִכְּתָת שִׁעוּרָהּ, כַּמּוּבָא בַּגְּמָרָא (ר"ה כח.) לְעִנְיַן שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְכֵיוָן שֶׁמִּכְּתָת כָּתִית שִׁעוּרָהּ, אֵין לוֹ כְּלֵי הַדִּבּוּר לְדַבֵּר עִמָּהֶם. אַךְ כְּשֶׁהוּא נִזְהָר וְשׁוֹמֵר כְּבוֹד הַשֵּׁם, שֶׁיִּהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהוּא נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס, עַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְדַבֵּר דִּבּוּרִים הַמְּאִירִים בִּבְחִינַת (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ, וְהֵם מְאִירִים לוֹ לִתְשׁוּבָה, וְיָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

ג **וְכָבוֹד** בִּשְׁלֵמוּת אֵינוֹ כִּי אִם עַל־יְדֵי וָא"ו שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ, כִּי בְּלֹא וָא"ו נִשְׁאָר **כְּבַד** פֶּה, וְעַל־יְדֵי וָא"ו הוּא בִּבְחִינַת (תהלים ל): **כָּבוֹד** וְלֹא יִדֹּם. כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וָא"ו, הוּא מוֹסִיף (פסחים ה.), הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹסְפוֹת קְדֻשָּׁה, הַיְנוּ שְׁמִירַת הַבְּרִית, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר קדושים פרשה כה, הובא ברש"י): כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, גֵּאוּת וְנִאוּף, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ד:) עַל פָּסוּק (משלי ו): וְאִשֶּׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יְקָרָה תָצוּד. וְעַל־כֵּן בְּרִית מְכֻנָּה בְּשֵׁם שַׁדַּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה; כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה (כמובא בפירש"י לך לך יז), וּכְשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּאוּת, הוּא עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, הוּא מַרְאֶה שֶׁאֵין דַּי לוֹ בָּאֱלֹקוּתוֹ עַד שֶׁצָּרִיךְ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, וְעַל־כֵּן פּוֹגֵם בְּשַׁדַּי, שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלֹקוּתוֹ לְכָל בְּרִיָּה; וּכְשֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא זוֹכֶה לָאוֹר הַמֵּאִיר לוֹ לִתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ד **וְאוֹר** הַזֶּה הוּא בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת, הַכְּלוּלִים בַּוָּא"ו שֶׁל כָּבוֹד, בִּבְחִינַת (איוב לג): הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר. פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ הֵם בְּחִינַת טַל אוֹרוֹת שֶׁל מִלּוּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת. (פֵּרוּשׁ, כִּי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוי"ה בְּמִלּוּי אַלְפִין הֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַל, וְהֵם בְּחִינַת **טַל** אוֹרוֹת, וְהֵם כְּלוּלִים בְּהַוָּא"ו שֶׁל הַשֵּׁם.) עִם גָּבֶר – שֶׁהֵם כְּלוּלִים בַּבְּרִית, כִּי בְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: בּוֹעֵז (תיקון תלתין וחד) – בּוֹ עֹז בּוֹ תֻּקְפָּא. **אֲבָל** כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ**טַּל** אוֹרוֹת וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ **טַל** מְלָאכוֹת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס, דף רמד.): מָאן דְּזָרֵק פִּרוּרִין דְּנַהֲמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פִּרוּרִין דְּמֹרָא.

הוי"ה, **כְּלוּלִים בַּבְּרִית**, דהיינו ב'וא"ו' של כבוד שהוא בחינת הברית, והברית מכונה 'גבר' כי היא בחינת 'גבורה', כמו שנאמר (שופטים ח כא) **"כִּי כָּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ"**, ופסוק זה מדבר לענין הברית (כמובא בגמרא בבא מציעא פד.), הרי שהברית היא בחינת גבורה, **וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית** בתיקוני הזוהר בשם: **'בּוֹעַז'** (תיקון לא), כי הוא מורכב משני מילים: **'בּוֹ עַז'** – בו עזות, **בּוֹ תֶּקֶף** – בו תוקף[16], כי הברית היא בחינת תוקף וגבורה, כי יש צורך בתוקף וגבורה כדי להתגבר ולשמור את הברית.

ונמצא שה'טל אורות' הכלולים ב"וא"ו" של שם הוי"ה, הם כלולים גם ב"וא"ו" של בחינת 'כבוד', דהיינו בבחינת הברית, ולכן על ידי שמירת הברית, שעל ידה האדם זוכה לבחינת 'כבוד', האדם ממשיך על עצמו את בחינת ה'טל אורות', ועל ידי זה הוא זוכה שכשהוא מדבר את דיבורי התורה בפיו, מאירים לו ה'טל אורות' הללו שידע על מה לעשות תשובה, וכיצד לעשות תשובה.

וכל זה כשהאדם שומר את הברית, **אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר הַבְּרִית, הוּא מְקַלְקֵל הַ"טַּל" אוֹרוֹת, וּמַמְשִׁיךְ עַל עַצְמוֹ עֹל הַפַּרְנָסָה, הַיְנוּ "טַל" מְלָאכוֹת**, כלומר את בחינת השלושים ותשע מלאכות שאסורים בשבת, שהם כוללים בשורשם את כל המלאכות והעסקים שהאדם עושה[17], והיינו שנופל עליו עול הפרנסה והוא צריך להתייגע במלאכה קשה כדי להשיג את פרנסתו, כי כיון שקלקל את ה'טל אורות', נהפכה אצלו בחינת ה'ט"ל אורות' ל'ט"ל מלאכות', וראיה לדבר שעל ידי פגם הברית האדם מפסיד את פרנסתו שלא תהיה מזומנת לו בנקל, אלא יצטרך לעמול קשה עליה, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (פנחס דף רמד.): **'מָאן דְּזָרֵק פֵּרוּרִין דְּנַהֲמָא** – מי שזורק פירורים של לחם, **עֲנִיּוּת רָדֵף אַבַּתְרֵהּ** – העניות רודפת אחריו, **כָּל שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא'** – כל שכן מי

מקורות והערות

[16] ועיין בגמרא סנהדרין דף י"ט ע"ב, שמובא שם מעלתו וגבורתו של בועז בענין שמירת הברית, עד שנסיונו היה קשה יותר משל יוסף הצדיק, ומכל מקום עמד בו בגבורה. [17] כמובא לקמן ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ד' אות ג'.

שזורק את פירורי המוח, דהיינו שמוציא את טיפות המוח לבטלה, ופוגם בברית, שהעניות תרדוף אחריו. **וְזֶה** רמוז במה שמכונה הברית: **'בּוֹ עַז'**, דהיינו, **בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ 'ל"ט אוֹרוֹת' - מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ'ל"ט מְלָאכוֹת' - מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי 'עַז' עִם הַכּוֹלֵל**, דהיינו עם החשבת המילה עצמה גם כן כמספר אחד, הוא בגימטריא 78, שהוא בגימטריא **שְׁתֵּי פְּעָמִים 'טַל'** – שהוא 39, וזהו 'בו עז', שבו כלולים שני הבחינות של 'טל'.

וְענין זֶה שיש בברית בחינת 'טל אורות' ו'טל מלאכות', הוא רמוז בפסוק "אלה פקודי המשכן משכן העדות" (שמות לח כא), **כי** נאמר בפסוק זה המילים **'מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁנֵי פְּעָמִים'** סמוכים זה לזה, ורמוז בזה, כי שני פעמים 'משכן' הוא רומז **לשְׁנֵי פְּעָמִים ל"ט**, והטעם, **כִּי ל"ט מְלָאכוֹת גָּמְרִינַן** – לומדים אנו **מִמִּשְׁכָּן** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל שבת מט:), שהמלאכות שהיו במשכן הם המלאכות שאסורים בשבת, ולכן שני פעמים משכן הם רומזים לשני פעמים 'ל"ט מלאכות', כי הנה ישנם גם אנשים ששומרים את הברית, ומכל מקום הם צריכים לעשות את הל"ט מלאכות, **וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת 'מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן', הַיְנוּ מִשְׁכָּן בְּבִנְיָנֵהּ** – כשהוא בנוי, **בְּחִינַת 'ל"ט אוֹרוֹת'**, כי כיון שהוא קידש את עצמו ושמר את בריתו, הוא מקדש את הל"ט מלאכות שהוא עושה, ועושה אותם לשם שמים, ומברר את הטוב שבהם מהרע, ולכן הם בבחינת 'ל"ט אורות'[1], וזהו בחינת המשכן כשהיה בנוי, שהל"ט מלאכות שהיו נעשים בו היו מלאכות קדושות ונעלות. וגם הוא זוכה שהמלאכות שהוא עושה הם מלאכות קלות, ואינו צריך להתייגע בהם כל כך[2], **אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחֻרְבָּנֵהּ** – בחורבנו, כי כיון שלא קידש את עצמו, לכן אינו מקדש את המלאכות שהוא עושה, ואינו עושה אותם לשם שמים, אלא רודף אחר תאוות הממון, וזה בחינת המשכן בחורבנו, שאין בו קדושה, ואז המלאכות הם **בִּבְחִינַת 'ל"ט מַלְקוֹת'** (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), כי המלאכות באים כדי להלקותו על חטאיו, והוא צריך להתייגע בעמל ובקושי רב להשיג את פרנסתו, וזה **בְּחִינַת** מה שנאמר לענין ל"ט מלקות (דברים כה): **"אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף"**, ורמוז בפסוק זה, כי "יוסיף" **הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהברית הוּא בְּחִינַת 'תּוֹסָפוֹת' כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל ששמירת הברית הוא בחינת 'תוספות קדושה', והיינו שבחינת "ארבעים יכנו" – ל"ט מלקות, באה על ידי "ולא יוסיף" – שהאדם אינו שומר את הברית שהיא בחינת 'תוספות'.

לאחר שנתבאר כי על ידי שמירת הברית האדם זוכה להגיע לענוה ושפלות ולבטל את כבודו נגד כבוד ה' יתברך, ואז הוא זוכה לדבר דיבורים המאירים, ואז כשהוא מדבר את דיבורי התורה בפיו ולומד בקול הוא זוכה שהדיבורים יאירו לו לעשות תשובה, ועל ידי שיעשה עוד ועוד תשובה יזכה לבסוף להבין את עומק דברי התורה, יתבאר כעת כי בשמירת הברית יש שני בחינות, וכשזוכה האדם לשני בחינות אלו, אז הוא זוכה לשמירת הברית בשלימות, ועל ידי זה הוא זוכה להגיע לענוה ושפלות ולדיבורים המאירים.

ה. וּשְׁמִירַת הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזִּווּגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף עַל פִּי כֵּן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה, ואינו עושה דברים שאסור לעשותם, **וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזִּווּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת,** שזוהי ההנהגה המובחרת, והוא מקדש ומטהר את עצמו בכל כוחו ופורש מהתאוה, **וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיִחוּדָא תַּתָּאָה** – יחוד עליון ויחוד תחתון, כי מי ששומר את בריתו על פי התורה זיווגו הוא בבחינת יחוד תחתון, ומי שזיווגו הוא משבת לשבת זיווגו הוא בבחינת יחוד עליון, וכמו שיתבאר כעת טעם הדבר.

והנה מובא לעיל אות ג' ששמירת הברית היא בחינת השם 'שדי', וְהנה זה שזיווגו משבת לשבת זֶה בְּחִינַת 'שַׁדַּי'

מקורות והערות

[1] על פי ליקוטי הלכות (הל' כלאי בהמה הל' ב'). ועיין לקמן ליקוטי תנינא סימן ד' אות ג', שעל ידי העסקים והמלאכות שבני אדם עושים, כשעושים אותם כראוי, נעשה על ידי זה בחינת משכן, וציור המשכן הוא כציור מעשה בראשית, ונמצא שהוא מביא חיות והארה לציור של המלאכה של מעשה בראשית שלמעלה, שהוא כנגד המלאכה שהוא עושה למטה, והוא מקיים את העולם, עיי"ש. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת נִגְמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנָיָנוּ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחָרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְהוּדָא עִלָּאָה וְיְהוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תנינה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְהוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְהוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הִדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְהוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְהוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף, לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְהוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הספוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְהוּדָא עִלָּאָה וְיְהוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין

ס.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׂר הָעוֹלָם אֲמָרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאִילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְ'נֵי־י'שְׂרָאֵל אֶ'ת הַ'שַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שַׂר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְהוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְהוּדָא עִלָּאָה וְיְהוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא** חֲדָא הֲווֹי אָזְלִינַן **בִּסְפִינְתָּא,** וַחֲזָאי לְהַאי **צִפֹּרְתָּא,** דַּהֲוֵי קָאֵי עַד כַּרְסֵלֵּהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא,** דְּנַפְלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפִּישָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדֵי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:

רַשְׁבַּ"ם:

וַחֲזִינַן לְהַאי צִפֹּרְתָּא וְכוּ'. הָכֵי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ סְבוּרִין שֶׁאֵינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בַּמַּיִם אֶלָּא עַד קַרְסוֹלֵיהּ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שָׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מֵחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדֵי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֹּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמִּינֵי דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד כַּרְסֵלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

שֶׁל שַׁבָּת, כי מלבד המובא לעיל ש׳שדי׳ פירושו ׳שיש די באלוהותו לכל בריה׳, ונתבאר לעיל מדוע ענין זה רומז לשמירת הברית, ישנו גם פירוש נוסף למילה ׳שדי׳: **׳שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי׳** (ב״ר פרשה מו, חגיגה יב), כי כשברא הקב״ה את העולם הוא היה מתרחב והולך עד שאמר לו הקב״ה די, ופירוש זה בשם ׳שדי׳ רומז גם כן לשמירת הברית, כי בחינה זו ׳שאמר לעולמו די׳ כוללת בתוכה את שני הבחינות של שמירת הברית המובאים לעיל: יחוד עליון ויחוד תחתון, כי יש בחינת ׳שדי׳ של שבת, **שֶׁצִּמְצֵם** הקב״ה **אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת**, ושבת ביום השביעי, וזהו בחינת ׳שאמר לעולמו די׳ – שפסק מלברוא את העולם, **וְזֶה בְּחִינַת יִחוּדָא עִלָּאָה** – יחוד עליון, כי השביתה בשבת ממלאכות מורה על כך שהאדם אין בכוחו לעשות כלום, אלא הכל מתנהל על ידי הקב״ה, וזהו ענין היחוד העליון, שהקב״ה הוא אחד ויחיד והכל בא רק על ידו ובכוחו, והבריאה כולה בטילה להקב״ה. ובחינת שמירת הברית העליונה, שזיווגו משבת לשבת, הוא גם כן בחינת היחוד העליון, שהאדם מרחיק מעצמו לגמרי את התאווה, ופורש מתאוות הברית בתכלית הריחוק, וזהו כדוגמת השביתה ששבת הקב״ה מכל המלאכות. **וְיֵשׁ בְּחִינַת ׳שַׁדַּי׳ שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֵרְתָּהּ**, דהיינו שיש בחינת שביתה ממלאכות, כי אף שבני אדם עובדים, ונראה כאילו במעשיהם הם מנהיגים את העולם, אך הם גם צריכים להגיע לכוחו של הקב״ה, כגון שהם זורעים אך צריכים גם שהקב״ה יוריד גשם, ונמצא שכל מלאכה יש לה בחינת צמצום, וזהו גם כן בחינת ׳שאמר לעולמו די׳ – שיש למלאכות גבול, **וְזֶה בְּחִינַת** המלאך הנקרא **׳מט״ט׳, שֶׁשֵּׁלְּטָנוּתֵהּ** – ששלטונו הוא **בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל**, שהם כנגד **בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה** (כמובא בזוהר הקדוש ובכתבי האריז״ל), **שֶׁשְּׁמוֹ** של המלאך מט״ט **כְּשֵׁם רַבּוֹ**, דהיינו כשמו של הקב״ה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כג): ״הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו׳, אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם, **כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ״**, ומלאך זה הוא ׳מט״ט׳, ומה שנאמר ״כי שמי בקרבו״ היינו ששמו כשמו של הקב״ה, כי ׳מטטרו״ן׳ בגימטריא ׳שדי׳, (כמובא בפירוש רש״י שם), **וְזֶה בְּחִינַת יִחוּדָא תַּתָּאָה׳** – היחוד התחתון, **הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט״ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ**, ולכן שמו הוא כשמו של הקב״ה, ולכן בימות החול בני אדם עושים מלאכות ונראה כאילו בכח המלאכות הם מנהיגים את העולם, ודבר זה משתלשל על ידי זה שהנהגתו של הקב״ה מתלבשת במלאך מט״ט. וזהו בחינת היחוד התחתון, שגם בתוך הנהגת הטבע, שנראה שהטבע מנהיג את העולם, צריך להאמין שבאמת זהו הקב״ה בעצמו שמתלבש בתוך הטבע, אבל בשבת הקב״ה מנהיג את העולם בלא התלבשות במלאכים, ואז מתגלה היחוד העליון, ורואים בחוש שהקב״ה הוא אחד ויחיד ואין שום כח בלעדיו. ובחינת שמירת הברית התחתונה, שזיווגו בששת ימי החול, הוא בחינת היחוד התחתון, שהוא שומר את בריתו על פי התורה, וזהו כדוגמת ימי החול, שבני האדם עושים מלאכות אך הם צריכים לעשותם על פי התורה. ונמצא ששם ׳שדי׳ הוא כולל גם את היחוד העליון, שהוא בחינת ׳שבת׳, והוא מכונה ׳שדי של שבת׳, והוא בחינת שמירת הברית העליונה, והוא כולל גם את היחוד התחתון, שהוא בחינת ׳ימות החול׳, והוא מכונה ׳שדי של חול׳, והוא בחינת שמירת הברית התחתונה[3].

ומעתה מובן מה שמובא לעיל בתחילת המאמר ש׳יש יחוד עליון ויש יחוד תחתון, וצריך כל אחד שיהא נעשה זאת על ידו׳, והיינו שהאדם צריך לקדש ולטהר עצמו

מקורות והערות

[3] ובליקוטי הלכות (הל׳ קידושין הל׳ ג׳) כתב: ״עיקר הנסיון והבחירה של אדם מנעוריו הוא תאות ניאוף שבוער באדם מנעוריו, וצריך כל אחד לרחם על עצמו לשבר תאוה זאת בתכלית, כי בשביל זה בא לעולם, ואז יזכה למה שיזכה אשרי לו, ואפילו אם אינו גיבור חיל לכבוש את יצרו ותאותו לגמרי להיות קדוש בתכלית הקדושה כראוי, על כל פנים יחוס על עצמו ועל נפש בניו ובנותיו וכל הדורות התלויים בו, ואל יפגום בברית באיסור ח״ו על כל פנים. כי האדם מחויב לקדש עצמו במותר לו, והעיקר בתאוה זאת ששם עיקר הקדושה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ויקרא רבה כד), כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה וכו׳, אך על כל פנים ישמור עצמו מלבוא לידי עבירה חס ושלום, בפרט בדורות הללו שגם להיות נשמרין מעבירה גמורה ח״ו צריכין גם כן מלחמות גדולות והתחזקות גדול, ותחינות ובקשות הרבה והתקרבות לצדיקים וכשרים אמתיים, וכמה דרכי עצות קדושות, ולעסוק בתורה ותפילה ומצוות ומעשים טובים הרבה, כדי לזכות על ידי כל זה להנצל מעבירות, חס ושלום. כי גם מי שנשמר מעבירות, אף על פי שאינו קדוש ופרוש כראוי, אף על פי כן הוא גם כן בכלל שמירת הברית, כמבואר בהתורה ״אני ה׳ הוא שמי וכו׳״ (סימן יא), עיין שם, מבואר שם שיש יחודא עלאה ויחודא תתאה, שהם בחינת שמירת הברית שכלול משתי בחינות. כי יש מי שקדוש וטהור וזיווגו בקדושה הוא רק משבת לשבת, זהו בחינת יחודא עלאה, ויש מי שזווגו גם בימי חול, אבל על כל פנים הוא בהיתר על פי התורה, הוא גם כן בחינת שמירת הברית בבחינת יחודא תתאה וכו׳, עיין שם, כי יש אלפי אלפים וריבי רבבות דרגות בבחינת שמירת הברית, וכל החילוקים שבין מדרגות הצדיקים והכשרים שיש ביניהם

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת נִגְמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנָיָנוּ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחָרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תנינה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הַדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף, לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הספוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין ס.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׂר הָעוֹלָם אֲמָרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאִילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְ'נֵי־י'שְׂרָאֵל אֶ'ת הַ'שַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שַׂר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזָאי לְהַאי צִפֹּרְתָּא, דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא, דְּנַפְלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפְשָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּדִידְהָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:**

רַשְׁבַּ"ם:

וְחָזִינַן לְהַאי צִפֹּרְתָּא וְכוּ'. הָכֵי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ סְבוּרִין שֶׁאֵינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בַּמַּיִם אֶלָּא עַד קַרְסוֹלֶיהָ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דִּדְדִיפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מֵחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֹּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמִּינֵי דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

שיהא זיווגו רק משבת לשבת, ויהיה פרוש לגמרי מהתאוה, ועל ידי זה נעשה על ידו גם היחוד העליון וגם היחוד התחתון, (כי היחוד העליון כולל גם את התחתון), וגם מי שעדיין לא זכה לשמירת הברית העליונה, וזכה רק לבחינת שמירת הברית התחתונה, על ידי שהוא מקשר עצמו לצדיק שזכה לבחינת היחוד העליון, הוא זוכה לקבל ממנו את בחינת היחוד העליון, כמו שיתבאר לקמן באות ז', ועל ידי זה נעשה על ידו בחינת היחוד התחתון והעליון.

לאחר שנתבאר שישנם שני בחינות בשמירת הברית, והם כנגד היחוד העליון והיחוד התחתון, יתבאר כעת כי בחינת היחוד העליון והיחוד התחתון הם כנגד בחינת 'קבלה' ו'הלכה'.

ו. וְבחינות אלו של יחוד עליון ויחוד תחתון, **זֶה בְּחִינַת הֲלָכָה** – תורת הנגלה, **וְקַבָּלָה** – תורת הנסתר, כי 'הלכה' הוא בחינת היחוד התחתון, כי היא בדרגה נמוכה יותר, כי נסתרים בה סתרי תורה, אך הם מלובשים בלבוש של הלכות ודינים מעשיים, וזהו כנגד בחינת היחוד התחתון, שהקב"ה מתלבש בהנהגת הטבע, ו'קבלה' היא בחינת היחוד העליון, כי היא בדרגה גבוהה יותר, שבה סתרי התורה גלויים, וזהו כנגד בחינת היחוד העליון, שגלוי לכל שהקב"ה מנהיג את העולם ואין שום כח בלעדיו.

וראיה לדבר ש'הלכה' היא כנגד היחוד התחתון, ו'קבלה' היא כנגד היחוד העליון, כי **'קַבָּלָה' הִיא בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים כט): **הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הַדְרַת קֹ'דֶשׁ - רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'קַבָּלָה', וַ'הֲלָכָה' הִיא בְּחִינַת** מה שנאמר (שם ק): **הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ - רָאשֵׁי תֵבוֹת 'הֲלָכָה', כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת**[4]. והנה הפסוק **"הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ", זֶה בְּחִינַת 'יְהוּדָא עִלָּאָה'** – היחוד העליון, **הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְלכן** נאמר בפסוק זה "השתחוו לה'", כי **זֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה** – הברית העליונה, דהיינו שמירת הברית בדרגה העליונה, שזיווגו משבת לשבת, **שֶׁשָּׁם** בבחינת הברית העליונה **עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בְּבְחִינַת** מה שנאמר כשבאו אחי יוסף למצרים לקנות תבואה (בראשית מב): **"וַיָּבֹאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ"**, ורמוז בזה, כי 'יוסף' הוא הבחינה העליונה של שמירת הברית, כידוע שיוסף הוא כנגד מידת ה'יסוד' שענינה שמירת הברית, ומה שאחיו השתחוו לו רומז ששאר הבחינות והמידות משתחווים לבחינת הברית העליונה, ולכן "השתחוו לה'" רומז על הברית העליונה, **וְזה הוּא** גם **בְּחִינַת** סיום הפסוק: **"הַדְרַת קֹדֶשׁ"**, שגם הוא רומז על הברית העליונה, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר כשבירך משה את שבט יוסף (דברים לג): **"בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ"** – 'יצא ממנו מלך והוא יהושע, שיהיה לו הוד והדר'[5], **ורמוז** בפסוק זה כי יוסף יש לו בחינת 'הוד והדר', וזכה לזה על ידי שמירת הברית העליונה, ולכן "הדרת קודש" רומזת לבחינת הברית העליונה, שעל ידה זוכים להוד והדר של קדושה. וכיון שהפסוק "השתחוו לה' בהדרת קודש" רומז על בחינת היחוד העליון, שזהו בחינת הברית העליונה, ובפסוק זה נרמז בראשי תיבות: 'קבלה', הרי ש'קבלה' היא בחינת היחוד העליון.

והפסוק **"הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ" - זֶה בְּחִינַת 'יְהוּדָא תַּתָּאָה'** – היחוד התחתון, **הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל**, שזהו שמירת הברית בדרגה הנמוכה, **שֶׁהוּא בְּבְחִינַת** מלאך **מט"ט, שֶׁשֵּׁלְטָנוּתֵהּ** – שהוא שולט **בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל**, שהם בחינת **שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה**. ובפסוק "הריעו לה' כל הארץ" רמוז ענין היחוד התחתון, **וְזֶה** מה שנאמר: **"הָרִיעוּ"** (שהוא **לְשׁוֹן תְּרוּעָה וְזִמְרָה**), ו'זמרה' הוא רומז לבחינת 'כנף', **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו כד): **"מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ"**, ורמוז בפסוק זה כי יש קשר בין בחינת 'זמרה' לבחינת 'כנף', ובחינת 'כנף' רומזת על היחוד התחתון, **כִּי** המלאך **'מט"ט'** שהוא

מקורות והערות

אלפים ורבבות מדרגות עד אין קץ רובם ככולם הוא בענין שמירת הברית, אבל על כל פנים כשאינו בעל עבירה, חס ושלום, הוא בכלל שמירת הברית, ואפילו אם עבר עבירות מקודם, אפילו אם עבר מה שעבר, חס ושלום, אף על פי כן אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ועיקר התשובה שמעתי מפי רבינו זכרונו לברכה שאמר שעיקר התשובה הוא לבלי לעשות עוד מה שעשה, דהיינו כשבא למקומות אלו שהיה מקודם ועכשו פונה עורף מהם ואינו עושה עוד מה שעשה, זהו עיקר התשובה, ורק זה נקרא תשובה, כמבואר בליקוטי תנינא. על כן אם יתחיל מעתה לעזוב דרכו הרע ומחשבותיו הרעים וירגיל עצמו לעסוק בתורה ותפילה ותחינות ובקשות הרבה וכו' ולא ישוב עוד לכסלה, הוא גם כן בכלל שומרי הברית וכנ"ל. [4] עיין בשער הפסוקים, תהלים, וז"ל: "מזמור לתודה אינו נאמר בזמירות אלא בימי החול, כאשר נודע מדברי חז"ל, שאין קרבן תודה קרב אלא בימי החול. ולכן נרמז בו ג"כ קריאת ימי החול, והיא ההלכה, הנרמזת בר"ת הריעו לה' כל הארץ, ר"ת הלכה. וביום השבת אנו אומרים מזמור כ"ט, והוא מזמור לדוד הבו לה' בני אלים, ונרמז בו גם כן אופן הקריאה ביום השבת, ונרמזה בר"ת למפרע בפסוק, 'השתחוו 'לה' 'בהדרת 'קודש, ר"ת קבלה, לרמוז שצריך האדם לעסוק בחכמת הקבלה ביום השבת". [5] רש"י שם.

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁקָן מִשְׁקָן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת נִגְמְרִינַן מִמִּשְׁקָן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁקָן, הַיְנוּ מִשְׁקָן בִּבְנָיָנוּ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁקָן בְּחֻרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תנינה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הַדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף: לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הפסוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין

ס.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׁר הָעוֹלָם אֲמָרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאִילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שַׁר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְ'נֵי־י'שְׂרָאֵל אֶ'ת הַ'שַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שַׁר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא** חֲדָא הֲווֹי אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזָאי לְהַאי **צִפֹּרְתָּא**, דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא,** דְּנַפְלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. **וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפִּישָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:**

רַשְׁבַּ"ם:

וְחַזִּינַן לְהַאי **צִפֹּרְתָּא** וְכוּ'. הָכֵי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ כְּבוּרִין שֶׁאִינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בְּמַיִם אֶלָּא עַד קַרְסוֹלֶיהָ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מֵחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֹּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמְּיַן דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

בחינת היחוד התחתון **הוּא בִּבְחִינַת 'כָּנָף'**, **לְשׁוֹן** מה שנאמר: **"וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ"** (שם ל) – 'הקב"ה לא יתכסה עוד ממך', ו'מוריך' רומז גם על המלאך מט"ט, **כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ**, ובפסוק זה אנו רואים שיש קשר בין בחינת 'כנף' לבחינת 'מוריך' הרומזת למט"ט, ונמצא ש"הריעו" רומז לבחינת 'זמרה', ו'זמרה' רומזת לבחינת 'כנף', ובחינת 'כנף' רומזת למלאך מט"ט, שהוא בחינת היחוד התחתון, ונמצא שהפסוק "הריעו לה' כל הארץ" רומז על בחינת היחוד התחתון, והנה בפסוק זה נרמז בראשי תיבות המילה 'הלכה', הרי ש'הלכה' היא בחינת היחוד התחתון.

וכיון שההלכה היא בחינת היחוד התחתון, בחינת שמירת הברית התחתונה, לכן על ידי שמירת הברית התחתונה זוכה האדם להשיג ולהבין את ההלכה, שהיא תורת הנגלה, וכיון שתורת הקבלה היא בחינת היחוד העליון, בחינת שמירת הברית העליונה, לכן על ידי שמירת הברית העליונה זוכה האדם להשיג ולהבין את תורת הקבלה[6].

לאחר שנתבאר שישנם שני בחינות בשמירת הברית, והם כנגד היחוד העליון והיחוד התחתון, ועל ידי שהאדם שומר את הברית בדרגה העליונה הוא זוכה להשיג את ה'קבלה', ועל ידי שהוא שומר את הברית בדרגה התחתונה הוא זוכה להשיג את ה'הלכה', יתבאר כעת כי ההלכה היא בחינת 'רזין', והקבלה היא בחינת 'רזין דרזין'.

ז. וְבחינות אלו של יחוד עליון ויחוד תחתון, שהם בחינת קבלה והלכה, זֶה בְּחִינַת רָזִין – סודות, **וְרָזִין דְּרָזִין** – וסודות של סודות, דהיינו סודות שבתוכם גנוזים סודות עמוקים יותר, והיינו, כי **'רָזִין' הוּא בְּחִינַת 'הֲלָכָה'**, כי בתורת הנגלה רמוזים סודות עליונים, **'רָזִין דְּרָזִין' הוּא בְּחִינַת 'קַבָּלָה'**, כי בתורת הנסתר שהיא כולה סודות, רמוזים בה סודות עמוקים יותר. ובחינת 'רזין', שהיא בחינת 'הלכה', היא כנגד היחוד התחתון, כי **הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה** – שבתוך ההלכה רמוזים סודות הקבלה, **הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל**, שהקב"ה מתלבש במדרגה נמוכה יותר שהוא המלאך מט"ט, **שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה** – היחוד התחתון, וכך גם סודות הקבלה מתלבשים במדריגה נמוכה יותר שהוא תורת הנגלה.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (ישעיהו כד): "מכנף הארץ זמירות שמענו **צְבִי לַצַּדִּיק, רָזִי לִי רָזִי לִי"** – 'שמענו בשמים מאחורי הפרגוד שעתידים להשמע זמירות מקצה הארץ, כי עתיד להיות תקומה לצדיקים, אך שמענו שני רזים, רז פורענות ורז ישועה, כי קודם הישועה תבוא פורענות'[7]. ורמוז בפסוק זה כך: **"צְבִי לַצַּדִּיק"**, **הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג**, שזהו בחינת 'צדיק', כי מי ששומר את בריתו נקרא 'צדיק', (כמובא בזוהר ח"א דף קצ"ד ע"ב), **יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין**, שזהו "רז לי רז לי", **הַיְנוּ 'יְחוּדָא עִלָּאָה'** – היחוד העליון, שזהו בחינת הברית העליונה, שזיווגו משבת לשבת, **וְ'יְחוּדָא תַּתָּאָה'** – היחוד התחתון, שזהו בחינת הברית התחתונה, שזיווגו בימות החול, **שֶׁהֵם בְּחִינַת 'הֲלָכָה' וְ'קַבָּלָה'**, והם כנגד **בְּחִינַת 'רָזִין' וְ'רָזִין דְּרָזִין'**.

לאחר שנתבאר שישנה בחינת 'יחוד עליון' שהיא כנגד בחינת הברית העליונה, וכנגד בחינת 'קבלה', שהיא בחינת 'רזין דרזין', וישנה בחינת 'יחוד תחתון', שהיא כנגד בחינת הברית התחתונה, וכנגד בחינת 'הלכה', שהיא בחינת 'רזין', יתבאר לפי זה הרמוז בדברי הגמרא בחולין.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין ס.): **'יְהִי כְּבוֹד ה' לְעוֹלָם' שַׂר הָעוֹלָם** – המלאך הממונה על העולם **אֲמָרוֹ**. ומתי אמר דבר זה, **בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָאֵילָנוֹת: "לְמִינֵהוּ"**, שציוה להם בשעה שנבראו שיצאו כל אילן רחוק מחבירו כדי שלא יתערבבו זה בזה, **נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים** שלא נאמר להם 'למינהו' **כָּל וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים** – סמוכים זה לזה, ודרכם לגדול רחוקים זה מזה, **אָמַר** להם **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לְמִינֵהוּ"**, **כָּל שֶׁכֵּן אָנַן** – אנחנו, **שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים**, ודרכינו לגדול סמוכים זה לזה, **שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת 'לְמִינֵהוּ'** – כל מין רחוק מחבירו. **פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: 'יְהִי כְּבוֹד ה' לְעוֹלָם** ישמח ה' במעשיו', שהקב"ה ישמח בכך שכולם זהירים במצוותיו.

מקורות והערות

6 קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל. 7 רש"י שם.

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת נִגְמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנָיָנוּ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחָרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תנינה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הִדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף: לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הפסוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין ס.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׂר הָעוֹלָם אָמְרוּ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאֵילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שַׂר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שַׂר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא** חֲדָא הֲווֹי אָזְלִינַן **בִּסְפִינְתָּא**, וַחֲזָאי לְהַאי **צִפֹּרְתָּא**, דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא,** דְּנַפְלָא לֵהּ חֵצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. **וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפִּישָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיָפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:**

רַשְׁבַּ"ם:

וְחַזִּינַן לְהַאי **צִפֹּרְתָּא** וְכוּ'. הָכִי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ סְבוּרִין שֶׁאֵינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בַּמַּיִם אֶלָּא עַד קַרְסוֹלֶיהָ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שֶׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיָפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מֵחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֹּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמִּינֵי דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

ורמוז בדברי הגמרא, שהיא מדברת על בני האדם, ועל ענין שמירת הברית, **כִּי בֶּאֱמֶת גַּם** בני האדם **הַגְּדוֹלִים, שֶׁזִּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים** – סמוכים, **רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת,** שהם במדריגת הברית העליונה, ומטרתם לפרוש ככל האפשר מהתאוה, **גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן** שיהיו קדושים וטהורים ופרושים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות לא) **: וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת - רָאשֵׁי תֵבוֹת 'בִּיאָה', כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת** (פע"ח שער השבת פי"ח). ודבר זה בא לרמז, **הַיְנוּ אַף עַל פִּי שֶׁזִּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: "וְשָׁמְרוּ וְכוּ'",** שיקדש ויטהר עצמו, וזה רמוז במילה "למינהו", שיהא כל מין לעצמו, ולא יתקרבו יותר מדאי, אם כן **כָּל שֶׁכֵּן** בני האדם **הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'דְּשָׁאִין', שֶׁזִּוּוּגָם תְּכוּפִים** – סמוכים זה לזה, כי זיווגם הוא **גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל,** וכמו הדשאים שסמוכים זה לזה, והם במדריגת הברית התחתונה, **מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל פִּי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת: "לְמִינֵיהֶם",** כל מין לעצמו, ולא יתקרבו באופן האסור.

והנה מבואר לעיל בתחילת המאמר שכל אדם צריך שיהא נעשה על ידו היחוד העליון והיחוד התחתון, ולכן אלו שהם בבחינת הברית התחתונה, ששומרים את בריתם על פי התורה, וזיווגם בימי החול, צריכים להתקשר לצדיקים ולקיים את עצותיהם, והצדיקים הם בחינת הברית העליונה, כי הם זכו לשמירת הברית בתכלית השלימות, ועל ידי זה שמתקשרים אליהם הם זוכים גם כן לקבל את בחינת הברית העליונה, והם גם לומדים מהצדיקים כיצד להתקדש ולהגיע לבחינת הברית העליונה. וזה רמוז במה שציוה הקב"ה רק לאילנות הגדולים "למינהו", והקטנים צריכים ללמוד קל וחומר מהם, ורמוז בזה שהגדולים זכו לבחינת "למינהו" שהוא שמירת הברית, בשלימות, והקטנים צריכים ללמוד מהגדולים[8]. ועל ידי זה שהקטנים מקבלים את בחינת הברית העליונה מהגדולים, הם זוכים לשני הבחינות של שמירת הברית יחד, ואז הם יכולים לזכות לבחינת 'כבוד', דהיינו שיבטל את כבודו כנגד כבוד הקב"ה, ולדיבורים המאירים.

מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע שַׂר הָעוֹלָם – המנהיג את העולם, **שֶׁהוּא** מלאך **'מט"ט'**[9], **שֶׁשֶּׁלְטָנוּתֶהּ** – ששלטונו הוא **בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל,** והוא **בְּחִינַת 'דְּשָׁאִים',** שהם נמוכים, ורומזים למדריגה נמוכה, **בְּחִינַת 'יְהוּדָא תַּתָּאָה'** – היחוד התחתון, וכשמלאך זה, שהוא בחינת היחוד התחתון, הברית התחתונה, שמע שגם מי שהוא במדריגת הברית התחתונה, צריך להתקשר לבחינת הברית העליונה, ועל ידי זה הוא זוכה גם כן לבחינת הברית העליונה, **פָּתַח וְאָמַר: 'יְהִי כְבוֹד ה'',** ורמוז בזה, כי **'כָּבוֹד' דַּיְקָא, כִּי עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל,** שזוכה גם לבחינת הברית התחתונה וגם לבחינת הברית העליונה, על ידי זה **הַ'כָּבוֹד' בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל,** כי הוא זוכה שיבטל את כבודו לגמרי כנגד כבוד הקב"ה, כמבואר לעיל באות ג', שעל ידי שמירת הברית זוכים לבחינת 'כבוד'.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'יְהוּדָא עִלָּאָה' – היחוד העליון, דהיינו שמירת הברית העליונה, **וְ'יְהוּדָא תַּתָּאָה'** – היחוד התחתון, דהיינו שמירת הברית התחתונה, **הַיְנוּ מֵאֵילָנוֹת וּדְשָׁאִים,** שהם רומזים לבחינת **גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים,** דהיינו **זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל,** ששני הבחינות של שמירת הברית הם **בְּחִינַת 'הֲלָכָה' וְ'קַבָּלָה', 'רָזִין' וְ'רָזִין דְּרָזִין',** כי על ידי שמירת הברית התחתונה זוכה האדם להשיג ולהבין את ההלכה, שהיא תורת הנגלה, ועל ידי שמירת הברית העליונה זוכה האדם להשיג ולהבין את תורת הקבלה, ועל ידי שזוכה האדם לשני בחינות אלו של שמירת הברית, **אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל,** שזוכה לבטל את כבודו כנגד כבוד ה' יתברך, ולא לקחת לעצמו כבוד כלל, **וְעַל יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לְדִבּוּר הַמֵּאִיר,** שכשידבר את דיבורי התורה בפיו

מקורות והערות

[8] על פי ליקוטי הלכות (הל' כלאי אילן הל' א') וביאור הליקוטים.
[9] עיין בתוס' (חולין ס.) וז"ל: "פסוק זה שר העולם אמרו – לפי מה שמפרשין דחנוך זה מטטרון, כמו שיסד הפייט: תקיף מטטרון שנהפך לאש מבשר, ואומר דהוא שר העולם, כמו שיסד הפייט: שר המשרת נער נקרא, הוא מטטרון הנכבד והנורא, ואמרינן בפרק קמא דיבמות (דף טז: ושם) 'נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי, פסוק זה שר העולם אמרו', וקשה מכאן דמשמע דשר העולם היה בששת ימי בראשית, ושמא אגדות הם שחלוקות זו על זו, ומי שסובר דמטטרון הוא שר העולם לית ליה דחנוך זה מטטרון, אי נמי מה שקרא הפייט למטטרון נער לא בשביל הפסוק של נער הייתי, אלא לפי שכתוב בספר יוסיפין דלמטטרון יש לו שבע שמות וחשיב נער, וגם מצינו דנער שם מלאך הוא, כדכתיב (זכריה ב) רוץ אל הנער הלז".

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת גָּמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנָיָנוֹ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחָרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תנינה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הַדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּסְּגֻלּוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף, לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי (סיום הספוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין פ.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׁר הָעוֹלָם אֲמָרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאִילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שַׁר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְ'נֵי־'יִשְׂרָאֵל אֶ'ת הַ'שַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשִׁשֶּׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שַׁר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא חֲדָא** הֲווֹי אָזְלִינַן **בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזָאי לְהַאי צִפֻּרְתָּא,** דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא,** דְּנַפְלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. **וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפִּישָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּדִדְיפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:**

רַשְׁבַּ"ם:

וְחַזִּינַן לְהַאי צִפֻּרְתָּא וְכוּ'. הָכֵי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ סְבוּרִין שֶׁאֵינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בַּמַּיִם אֶלָּא עַד קַרְסוֹלֵיהּ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שָׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִיפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מַחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֻּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמִּינֵי דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

הם יהיו דיבורים קדושים ומאירים, **וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר** הוא זוכה לדעת על מה הוא צריך לעשות תשובה, וכיצד לעשות תשובה, ועל ידי שמדבר את דיבורי התורה בפיו עוד ועוד הוא זוכה לעשות תשובה יותר ויותר, ומזכך ומטהר את עצמו יותר ויותר, עד שעל ידי זה **יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ** – להבין את עומק דברי התורה **כַּנַ"ל**.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (ב"ב עג:): **'זִמְנָא חָדָא הֲוֵי אָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזָאִי לְהַאי צִפָּרְתָּא** – וראיתי לאותה הציפור, **דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֵלֵהּ בְּמַיָּא** – שהיתה עומדת עד קרסוליה במים, **וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ** – וראשה מגיע לרקיע. **וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא** – ואמרנו: אין כאן מים עמוקים, כיון שראינו שהציפור עומדת במים עד קרסוליה, **וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לַאֲקוּרֵי נַפְשִׁין** – ורצינו לרדת לצנן עצמינו. **נְפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן** – יצאה בת קול ואמרה לנו: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא** – אל תרדו לכאן, **דִּנְפַלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין** – שנפל כאן גרזן לנגר העובד בעצים לפני שבע שנים, **וְלָא מָטֵי לְאַרְעָא** – ועדיין לא הגיע לארץ, לקרקעית הים. **וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישָׁא מַיָּא** – ולא משום שהמים עמוקים בעומק מהלך של שבע שנים, **אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִּיפָא מַיָּא** – אלא משום שהמים גועשים וסוערים. **אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא** – הציפור הזו שראה רבה בר בר חנה, היא הציפור הנקראת 'זיז שדי', **דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי'** – דהיינו שהציפור הנקראת 'זיז שדי' היא עם הקב"ה, כי ראשה מגיע לרקיע.

ורמוז בדברי רבה בר בר חנה כך: **'צִפָּרְתָּא'** – 'ציפור', **זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה** – נברא **מִמַּיִּין דּוּכְרִין וְנוּקְבִין** – ממים זכריים ונקביים, כי יש בעולמות העליונים בחינת 'מים זכריים' שהקב"ה משפיע לשכינה, ובחינת 'מים נקביים' שהשכינה מעלה להקב"ה, ומהשפע שהשתלשל לעולם על ידי היחוד של הקב"ה ושכינתו נברא האדם, והדיבור הוא אמצעי בין האדם, **וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה** – ההבנה העמוקה שבדברי התורה, שהיא בדרגה גבוהה, ו'שמים' רומז לדרגה גבוהה, ונמצא שהאדם הוא בחינת 'מים', ותבונות התורה הם בחינת 'שמים', והדיבור הוא בחינת 'ציפור', וה'דיבור' הוא מחבר בין ה'אדם' ל'תבונות התורה', ולזה רומז ענין ה'ציפור' העומדת בין ה'מים' ל'שמים' שראה רבה בר בר חנה, והיינו שעל ידי ה'דיבור' שהאדם מדבר את דיבורי התורה בפיו, האדם יכול לזכות להגיע לתבונות התורה לעומקה, כלומר להבין את עומק דברי התורה, כי הדיבור מאיר לו על מה הוא צריך לעשות תשובה וכיצד לעשות תשובה, ועל ידי כל תשובה ותשובה שהוא עושה הוא מזכך ומטהר את עצמו יותר ויותר, עד שלבסוף הוא זוכה להבין את עומק דברי התורה.

והראיה לכך שה'ציפור' הוא בחינת הדיבור, **כַּמּוּבָא** בדברי רבותינו ז"ל (במ"ר ויקרא טז, ובערכין טז:) **עַל מְצֹרָע שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁנֵי צִפֳּרִים** לקרבן כדי להטהר מצרעתו, ואמרו רבותינו ז"ל שהטעם לכך הוא, **כִּי יָבוֹא פַּטָּטַיָּא** – הציפור המרבה לדבר ולצפצף בקול, **וִיכַפֵּר עַל פַּטָּטַיָּא** – על האדם שפגם בבחינת הדיבור והקול, כי הצרעת באה על כך שדיבר לשון הרע, ורואים אנו מכאן שהציפור רומזת על בחינת הדיבור, כי היא מרבה לדבר ולצפצף בקול.

וְזֶהוּ מה שראה רבה בר בר חנה: **'דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלֵהּ בְּמַיָּא'** – שהציפור עומדת עד קרסוליה בתוך המים, ורמוז בזה, **כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ** לאדם **בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת** מה שנאמר ברות כשבאה אל הגורן למקום שכיבתו של בועז (רות ג): **"וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב"**, וכמו שיתבאר כעת, והיינו, **שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה**, שידע על מה לעשות תשובה וכיצד לעשות תשובה, **וְעַל כֵּן**

וְזֶה: בּוֹ עַז, בּוֹ כָּלוּל שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, הַיְנוּ **ל"ט** אוֹרוֹת – מִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, וְ**ל"ט** מְלָאכוֹת – מִי שֶׁפּוֹגֵם בּוֹ, כִּי **עַז** עִם הַכּוֹלֵל שְׁתֵּי פְּעָמִים **טַל**. וְזֶה: מִשְׁכָּן מִשְׁכָּן שְׁתֵּי פְּעָמִים, שְׁתֵּי פְּעָמִים ל"ט, כִּי ל"ט מְלָאכוֹת נִגְמְרִינַן מִמִּשְׁכָּן (כשארז"ל שבת מט:), וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַל"ט מְלָאכוֹת, הֵם בִּבְחִינַת מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן, הַיְנוּ מִשְׁכָּן בִּבְנָיָנוּ, בְּחִינַת ל"ט אוֹרוֹת; אַךְ מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, הַמְּלָאכוֹת שֶׁלּוֹ הֵם בִּבְחִינַת מִשְׁכָּן בְּחָרְבָּנוֹ, בִּבְחִינַת ל"ט מַלְקוֹת (בהקדמת התיקונים ובתיקון מח), בְּחִינַת (דברים כח): אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ וְלֹא יוֹסִיף, הַיְנוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹסָפוֹת כַּנַּ"ל:

ה **וּשְׁמִירַת** הַבְּרִית יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: יֵשׁ מִי שֶׁזּוּוּגוֹ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׁוֹמֵר אֶת בְּרִיתוֹ עַל־פִּי הַתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִדִּינֵי הַתּוֹרָה; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית, שֶׁזּוּוּגוֹ מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וְהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל שַׁבָּת, שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי (ב"ר פרשה מו, תגיגה יב), שֶׁצִּמְצֵם אֶת עַצְמוֹ מִכָּל הַמְּלָאכוֹת, וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה. וְיֵשׁ בְּחִינַת שַׁדַּי שֶׁל חֹל, שֶׁגַּם בְּחֹל יֵשׁ צִמְצוּמִים מִמְּלָאכָה לַחֲבֶרְתָּהּ, וְזֶה בְּחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (כמובא בזֹהר הַקָּדוֹשׁ וּבְכִתְבֵי הָאֲרִיז"ל), שֶׁשְּׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ (כמובא בפירש"י שם). וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמט"ט בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, וּמַנְהִיג הָעוֹלָם עַל יָדוֹ:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה: קַבָּלָה הִיא בְּחִינַת (תהלים כט): הִ'שְׁתַּחֲווּ לַ'ה' בְּ'הִדְרַת קֹ'דֶשׁ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת קַבָּלָה; וַהֲלָכָה הִיא בְּחִינַת (שם ק): הָ'רִיעוּ לַ'ה' כָּ'ל הָ'אָרֶץ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **הֲלָכָה**, כַּמּוּבָא בַּסְּגֻלּוֹת. הִשְׁתַּחֲווּ לַה' בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ, זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת, וְזֶה בְּחִינַת בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַהִשְׁתַּחֲוָיָה, בִּבְחִינַת (בראשית מב): וַיָּבוֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ; וְהוּא בְּחִינַת הַדְרַת קֹדֶשׁ, בִּבְחִינַת (דברים לג): בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ זִוּוּג שֶׁל חֹל, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתָהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה. וְזֶה: הָרִיעוּ (לשון תְּרוּעָה וְתְקִיעָה), בִּבְחִינַת (ישעיה כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרֹת שָׁמַעְנוּ, כִּי מט"ט הוּא בִּבְחִינַת כָּנָף, לְשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ (שם ל); כִּי בּוֹ מִתְלַבֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, כַּיָּדוּעַ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת רָזִין, וְרָזִין דְּרָזִין: רָזִין הוּא בְּחִינַת הֲלָכָה, רָזִין דְּרָזִין הוּא בְּחִינַת קַבָּלָה. הִתְלַבְּשׁוּת הַקַּבָּלָה בַּהֲלָכָה הוּא בְּחִינַת הַנְהָגַת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, וְזֶה בְּחִינַת: צְבִי לַצַּדִּיק רָזִי־לִי רָזִי־לִי רָזִי (סיום הספוק מכנף הארץ הנ"ל). צְבִי לַצַּדִּיק, הַיְנוּ בְּחִינַת קְדֻשַּׁת הַזִּוּוּג, יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי רָזִין, הַיְנוּ יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, בְּחִינַת רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין ס.): 'יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם' שֵׁר הָעוֹלָם אֲמָרוֹ. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאִילָנוֹת: לְמִינֵהוּ, נָשְׂאוּ דְּשָׁאִים קַל־וָחֹמֶר בְּעַצְמָן: מָה אִילָנוֹת, שֶׁהֵם גְּבוֹהִים וְאֵינָם תְּכוּפִים, אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא "לְמִינֵהוּ", כָּל־שֶׁכֵּן אֲנַן, שֶׁאָנוּ קְטַנִּים וּתְכוּפִים, שֶׁצְּרִיכִים לָצֵאת לְמִינֵהוּ. פָּתַח שֵׁר הָעוֹלָם וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם. כִּי בֶּאֱמֶת גַּם הַגְּדוֹלִים, שֶׁזּוּוּגָן אֵינָם תְּכוּפִים, רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, גַּם לָהֶם הִזְהִירָה הַתּוֹרָה עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בִּיאָה**, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת. הַיְנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁזּוּוּגוֹ הוּא רַק מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ שְׁמִירָה גְּדוֹלָה, בְּחִינַת: וְשָׁמְרוּ וְכוּ'. כָּל־שֶׁכֵּן הַקְּטַנִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּשָׁאִין, שֶׁזּוּוּגָם תְּכוּפִים, גַּם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן שֶׁצְּרִיכִים שְׁמִירָה גְּדוֹלָה לִשְׁמֹר אֶת בְּרִיתָם, שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת עַצְמָם עַל־פִּי הַתּוֹרָה בִּבְחִינַת: לְמִינֵיהֶם. מִיָּד, כְּשֶׁשָּׁמַע שֵׁר הָעוֹלָם, שֶׁהוּא מט"ט, שֶׁשֶּׁלְּטָנוּתֹהּ שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל, בְּחִינַת דְּשָׁאִים, בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, פָּתַח וְאָמַר: יְהִי כְבוֹד ה'. כְּבוֹד דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁנֵי הַבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, הַיְנוּ מֵאִילָנוֹת וּדְשָׁאִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זִוּוּג שֶׁל שַׁבָּת וְזִוּוּג שֶׁל חֹל, בְּחִינַת הֲלָכָה וְקַבָּלָה, רָזִין וְרָזִין דְּרָזִין, אֲזַי הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד זוֹכֶה לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יָכוֹל לָבוֹא לִתְבוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעָמְקָהּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: **זִמְנָא** חֲדָא הֲווֹי אָזְלִינַן **בִּסְפִינְתָּא**, וַחֲזָאי לְהַאי **צִפֹּרְתָּא**, דַּהֲוֵי קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁהּ בָּרְקִיעַ. וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא, וּבָעֵינַן לְמֵיחַת לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין. נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר לָן: לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא, דְּנַפְלָא לֵהּ חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָכָא הָא שְׁבַע שְׁנִין וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא. וְלָא מִשּׁוּם דְּנַפְשָׁא מַיָּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיָפָא מַיָּא. אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי זִיז שָׁדַי הוּא, דִּכְתִיב: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי:

רַשְׁבַּ"ם:

וְחַזִּינַן לְהַאי צִפֹּרְתָּא וְכוּ'. הָכֵי גָּרְסִינַן: וְאָמְרִינַן לֵיכָּא מַיָּא. הָיְינוּ סְבוּרִין שֶׁאֵינָן עֲמֻקִּין, הוֹאִיל וְלֹא קָאֵי בַּמַּיִם אֶלָּא עַד קַרְסוּלֵיהּ: חֲצִינָא. גַּרְזֶן אוֹ מַעֲצָד: לְבַר נַגְּרָא. חָרֵשׁ עֵצִים: וְלָא מִשּׁוּם דַּעֲמִיקָא מַיָּא. מַהֲלַךְ שָׁבַע שָׁנִים לֹא הִגִּיעַ הַחֲצִינָא לְקַרְקַע: אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִיפֵי מַיָּא. מִתּוֹךְ חֲרִיפוּת הַנָּהָר לֹא הָיָה נִצְלָל עֲדַיִן, וְלֹא מֵחֲמַת הָעֹמֶק בִּלְבַד: וְזִיז שָׁדַי עִמָּדִי. רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָרָקִיעַ:

צִפֹּרְתָּא זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין הָאָדָם, שֶׁהוּא נִתְהַוֶּה מִמִּינֵי דּוּכְרִין וְנוּקְבִין, וּבֵין הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּבוּנוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא (כמ"ר ויקרא מז, ובערכין מז:) עַל מְצֹרָע, שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים, יָבוֹא פַּטְטָיָא וִיכַפֵּר עַל פַּטְטָיָא. וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא – כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר לוֹ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שָׁם תְּשׁוּבָה, הוּא לִפְעָמִים בִּבְחִינַת (רות ג): וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב – שֶׁהַדִּבּוּר צָרִיךְ לְהָאִיר בָּאָדָם, שֶׁהוּא לְמַטָּה בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, וְעַל־כֵּן נִקְרָא הַדִּבּוּר

צִפָּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא. מַיָּא הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִן דּוּכְרִין וּמַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא, קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה, אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת: וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וכו' כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא כַּנַּ"ל. **וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא** – הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן. וְזֶהוּ: לֵית מַיָּא – שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן. **וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי** – לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו. אַךְ שֶׁהָיָה **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – לְשׁוֹן (ישעיה יג): אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז, הַיְנוּ שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בִּשְׁבִיל גְּדְלוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מִחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִין גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, עַל־כֵּן הֵם עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנִיּוּת, שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. וְזֶהוּ: וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי – לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים; **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזָּה מְאֹד. נִפֵּק בְּרֵת קָלָא וְאָמַר: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא** – לָא תִּחוּתוּ לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה, בִּשְׁבִיל לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – שֶׁהַזְּהִירָם הַבַּת־קוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנִיּוּת הִיא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. **דְּנַפְלָה חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטְיָא לְאַרְעָא** – שֶׁהַבַּת־קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׁרֶשׁ הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן. וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא – שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גְּדְלוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ד): מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שָׁפֵל־רוּחַ; הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגְּדְלוּת הוּא מִנְּפִילוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צג): ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. וְזֶה: דְּנַפְלָא חֲצִינָא – בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכט): וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר. בַּר נַגְּרָא – זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, וְכַמַּאֲמַר (חולין ס): אֵלֵּכִיכֶם נַגָּר הוּא. מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה נִתְהַוֶּה הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין פח.): לֹא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם; וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא עַכּוּ"ם בִּלְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת; כִּי הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ. וְזֶהוּ: **הָא שְׁבַע שְׁנִין** – זֶה בְּחִינַת הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עֲדַיִן לֹא חָזַרְנוּ לְאַרְצֵנוּ – הַכֹּל עַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה שֶׁל הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא** – הַיְנוּ לֹא תֹּאמַר, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לָא מְטֵי לְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא, מֵחֲמַת שֶׁהָעַכּוּ"ם הֵם רַבִּים, בְּחִינַת (דברים ז): רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַיִם רַבִּים. **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיֵפִי מַיָּא** – שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם, בְּחִינַת (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגְּדְלוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֵחֲמַת עָוֹן הַגְּדְלוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל. כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת־קוֹל, גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגְּדְלוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא הַנַּ"ל, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגְּדְלוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּשְׁלֵמוּת – הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשִׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי: **הַאי זִיז שַׁדַּי הוּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשִׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְצִפָּרְתָּא, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא לָרָקִיעַ כַּנַּ"ל. כִּי זִיז הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בר"ר פרשה יט, ויק"ר פרשה כב): עוֹף אֶחָד יֵשׁ. בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ אֶת כְּנָפָיו, הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְזִיז שְׁמוֹ. וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ, שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֶּׁמֶשׁ. שַׁדַּי – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אֲנִי ה' – יְחוּדָא עִלָּאָה; **הוּא שְׁמִי** – יְחוּדָא תַּתָּאָה. **וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן** – זֶה בְּחִינַת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת. **וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים** – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): תְּהִלַּת ה' יְדַבֵּר פִּי – הַכֹּל כַּנַּ"ל:

יב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכו': (תהלים קמה)

א מַה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת יַעֲקֹב וְלָבָן; יַעֲקֹב הוּא הַצַּדִּיק, הַמְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב.): לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם. וְעַל־שֵׁם שֶׁשָּׂכָרוֹ לְבַסּוֹף, עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב, לְשׁוֹן עֶקֶב וָסוֹף, שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף. וְלָבָן הוּא תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְתַלְמִיד־חָכָם כָּזֶה נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (מ"ר ויקרא א, עין מתנות כהונה):

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֲמֵשׁ אִינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים; וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, נִקְרָא לָבָן, עַל־שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, וְשׁוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן, כִּי שִׁכִּינָתָא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר (ויצא דף קנז: ויחי דף רמה:): צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ – צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע. וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדַּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן. וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן – זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין.

נִקְרָא הַדִּבּוּר 'צִפַּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלֵּה בְּמַיָּא' – ציפור העומדת עד קרסוליה במים. כי 'מַיָּא' – מים **הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִּין דּוּכְרִין וּמַיִּין נוּקְבִין** – מבחינת 'מיים זכריים' ו'מים נקביים' שבעולמות העליונים **כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'צִפַּרְתָּא'** – ציפור, **קָאֵי עַד קַרְסֵלֵּה** – עומד עד קרסוליו, **אֲבָל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת "וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וְכוּ'" כַּנַּ"ל,** ו'מרגלותיו' היינו האדם שהוא במדריגה פחותה שהיא בחינת 'רגליים', ו'ותגל' היינו שהדיבור בא לגלות לו ולהאיר לו כיצד לעשות תשובה, **וְזֶהוּ: 'דְּקָאֵי עַד קַרְסֵלֵּה בְּמַיָּא'** – שעומד עד קרסוליו במים **כַּנַּ"ל.**

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא'** – ואמרנו: אין כאן מים עמוקים, ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר** שיהיה דיבור המאיר **אֶלָּא עַל יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן,** ולא יקח לעצמו כבוד, ועל ידי זה יהיה כבוד ה' יתברך בשלימות. **וְזֶהוּ: 'לֵית מַיָּא'** – אין מים, והמים רומז לאדם, והיינו 'אין אדם', **שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן.**

'וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי' – ורצינו לרדת, ורמוז בזה, כי הוא **לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו,** כדי שנזכה לדיבור המאיר. **אַךְ שֶׁהָיָה 'לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין'** – לצנן עצמנו, ורמוז בזה, כי 'לאקורי' הוא **לְשׁוֹן** (ישעיהו יג): **"אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז"**, ו'אוקיר' הוא מלשון יקר וחשוב, וזהו 'לאוקורי נפשין' – לייקר ולהחשיב עצמנו, **שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בִּשְׁבִיל גַּדְלוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מֵחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִין גֹּדֶל בִּזּוּי הַגַּדְלוּת, עַל כֵּן הֵם עֲנָוִים, בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל יְדֵי הָעֲנָוָה,** והיינו שרצונם האמיתי הוא להתגאות ולקבל כבוד, אך כיון שהם יודעים שהגאוה מבוזה מאוד בעיני בני אדם, ואם יקחו לעצמם כבוד יסתכלו עליהם בבזיון, לכן הם מתנהגים כלפי חוץ בענוה ואינם לוקחים לעצמם כבוד, **וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנִיּוּת שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגַּדְלוּת,** והענווה האמיתית היא, שהאדם הוא עניו מחמת שהוא בטל לה', ורוצה שיהיה כבוד ה' יתברך בשלימות. **וְזֶהוּ:**

'וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי' – ורצינו לרדת, דהיינו **לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים, לְאוֹקִירֵי נַפְשִׁין'** – לייקר ולהחשיב עצמנו, דהיינו **כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזָּה מְאֹד.**

'נְפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר, לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא' – יצאה בת קול ואמרה, לא תרדו לכאן, והיינו, **לָא תְּחוּתוּ** – לא תרדו **לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה,** בשביל הסיבה הזאת שלמענה ירדתם להיות שפלים, דהיינו **בִּשְׁבִיל 'לְאוֹקִירֵי נַפְשִׁין'** – לייקר ולהחשיב עצמכם, **שֶׁהִזְהִירָם הַבַּת קוֹל שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנִיּוּת הִיא תַּכְלִית הַגַּדְלוּת.**

והמשיכה הבת קול ואמרה: **'דִּנְפַלָּה חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטְיָא לְאַרְעָא'** – שנפל כאן גרזן לנגר העובד בעצים לפני שבע שנים, ועדיין לא הגיע לארץ, ורמוז בזה, **שֶׁהַבַּת קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׁרֶשׁ הַגַּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן, 'וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא'** – ולא ירדו לכאן, למטרה שבשבילה הם ירדו, דהיינו **שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גַּדְלוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות פ"ד): **'מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שְׁפַל רוּחַ'**, שצריך להתרחק מהגדלות עד הקצה האחרון, **הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגַּדְלוּת הוּא מִנִּפְלְאוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים צג): **"ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ"**, שנפל וירד אל החיצונים והקליפות, ועל ידי זה יש כח לבני אדם להתגאות. ומה שנקראת הגאוה לבושו של הקב"ה, כי הקב"ה בעצמו אין שייך אצלו בחינת גאוה וגדלות, אלא שהוא מתלבש בהתפארות וגאוה כלפי בריותיו[1]. **וְזֶה: 'דִּנְפַלָּא'** – שנפלה, **'חֲצִינָא'** – רומז על **בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קכט): "שלא מילא כפו קוצר, **וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר"** – 'המעמר שעורם את ערימות התבואה לא מילא את שולי בגדו'[2], ו'חצנו' היינו שולי בגדו, ולכן 'חצינא' רומז על בגד ולבוש. **'בַּר נַגְּרָא' - זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קד): **"הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו"**, שהקב"ה עשה את המים העליונים כתקרה לעלייה שהיא השמים, שהם כעלייה שמעל הארץ[3], **וּכְמַאֲמַר** שאמרה בת קיסר לר' יהושע בן

מקורות והערות

[1] ביאור הליקוטים. [2] מצודות דוד שם. [3] מצודות דוד שם.

צִפָּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא. מַיָּא הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִן דּוּכְרִין וּמַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא, קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה, אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת: וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וכו' כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא כַּנַּ"ל. **וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא** – הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן. וְזֶהוּ: לֵית מַיָּא – שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן. **וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי** – לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו. אַךְ שֶׁהָיָה **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – לְשׁוֹן (ישעיה יג): אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז, הַיְנוּ שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בִּשְׁכִיל גְּדְלוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מִחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִין גֹּדֶל בּוּזוּי הַגַּדְלוּת, עַל־כֵּן הֵם עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוּוּת, שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגַּדְלוּת. וְזֶהוּ: וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי – לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים; **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזָּה מְאֹד. נִפְךְ בְּרֵת קָלָא וְאָמַר: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא** – לָא תְּחוּתוּ לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה, בִּשְׁבִיל לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – שֶׁהַזְּהִירִים הַבַּת־קוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנָוּוּת הִיא תַּכְלִית הַגַּדְלוּת. **דְּנַפְלָה חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטֵיָא לְאַרְעָא** – שֶׁהַבַּת־קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׁרֶשׁ הַגַּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן. וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא – שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גַּדְלוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ד): מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שָׁפֵל־רוּחַ; הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגַּדְלוּת הוּא מִנְּפִילוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צג): ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. וְזֶה: **דְּנַפְלָא חֲצִינָא** – בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכט): וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר. **בַּר נַגְּרָא** – זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, וְכַמַּאֲמַר (חולין ס): אֲלֹקֵיכֶם נַגָּר הוּא. מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה נִתְהַוֶּה הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין פח.): לֹא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם; וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא עַכּוּ"ם בִּלְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת; כִּי הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא הַגַּדְלוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ. וְזֶהוּ: **הָא שְׁבַע שְׁנִין** – זֶה בְּחִינַת הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עֲדַיִן לֹא חָזְרְנוּ לְאַרְצֵנוּ – הַכֹּל עַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה שֶׁל הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא** – הַיְנוּ לֹא תֹּאמַר, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לָא מְטֵי לְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא, מֵחֲמַת שֶׁהָעַכּוּ"ם הֵם רַבִּים, בְּחִינַת (דברים ז): רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַיִם רַבִּים. **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיֵפִי מַיָּא** – שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם, בְּחִינַת (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגַּדְלוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֵחֲמַת עָוֹן הַגַּדְלוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל. כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת־קוֹל, גֹּדֶל בּוּזוּי הַגַּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגַּדְלוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא הַנַּ"ל, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגַּדְלוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת – הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי: **הַאי זִיז שָׁדַי הוּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְצִפָּרְתָּא, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא לָרָקִיעַ כַּנַּ"ל. כִּי זִיז הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בר"ר פרשה יט, ויק"ר פרשה כב): עוֹף אֶחָד יֵשׁ. בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ אֶת כְּנָפָיו, הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְזִיז שְׁמוֹ. וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ, שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֶּׁמֶשׁ. **שָׁדַי** – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אֲנִי ה' – יְחוּדָא עִלָּאָה; **הוּא שְׁמִי** – יְחוּדָא תַּתָּאָה. **וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן** – זֶה בְּחִינַת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת. **וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים** – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): תְּהִלַּת ה' יְדַבֶּר פִּי – הַכֹּל כַּנַּ"ל:

יב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכו': (תהלים קמה)

א מַה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת יַעֲקֹב וְלָבָן; יַעֲקֹב הוּא הַצַּדִּיק, הַמְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב.): לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם. וְעַל־שֵׁם שֶׁשָּׂכָרוֹ לְבַסּוֹף, עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב, לְשׁוֹן עֶקֶב וָסוֹף, שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף. וְלָבָן הוּא תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְתַלְמִיד־חָכָם כָּזֶה נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (מ"ר ויקרא א, עיין מתנות כהונה):

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֲמֵשׁ אִינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים; וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, נִקְרָא לָבָן, עַל־שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, וְשׁוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן, כִּי שְׁכִינָתָא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויצא דף קנז: ויחי דף רמה:): צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ – צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע. וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן. וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן – זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין.

חנניה (חולין ס.): **'אֶלְקֵיכֶם נַגָּר הוּא,** דכתיב "המקרה במים עליותיו", וכיון שמצינו אצל הקב"ה בחינת 'נגר', לכן 'בר נגרא' רומז להקב"ה, וזהו: 'דנפלא' – שנפלה, 'חצינא' – הלבוש, שהוא הגאוה, של 'בר נגרא' – של הקב"ה. וכיון שהגדלות היא מנפילות הגאוה של הקב"ה, נמצא שכשאדם מתגאה הוא מחסר כביכול מכבודו של הקב"ה, ואין כבודו של הקב"ה בשלימות, ולכן צריך להתרחק מהגאוה עד הקצה האחרון[4].

והנה **מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה** שנפל וירד אל החיצונים והקליפות, **נִתְהַוָּה הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם** – עבודה זרה, **שֶׁעַל יְדֵי זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (גיטין פח.): **'לֹא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם** – עבודה זרה', דהיינו ששבעה משפחות של מלכים עבדו בארץ ישראל עבודה זרה, ואז גלו ישראל מארצם, והגאוה היא בחינת עבודה זרה (כמובא לעיל באות ב'), כי מי שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה (סוטה ד:), והגאוה גם מביאה לעבודה זרה, ונמצא שעל ידי הגאוה, שעל ידה באו לעבודה זרה, גלו ישראל מארצם. **וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא עַכּוּ"ם** – העבודה זרה **בִּלְשׁוֹן 'תִּפְאֶרֶת',** כְּמוֹ **שֶׁכָּתוּב** לענין עושי הפסלים, שעושים את הפסל (ישעיהו מד) **"כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת"** – 'כצורת אדם, והוא מיועד להיות בבית ולא לזוז ממקומו'[5], **ורמוז** בפסוק זה, שהעבודה זרה היא בחינת 'תפארת', והטעם, **כִּי הָעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהוּא הַגַּדְלוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ** של הקב"ה. **וְזֶהוּ: 'הָא שְׁבַע שְׁנִין' - זֶה בְּחִינַת הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא'** – ולא הגיע לארץ - **הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הֶעָווֹן הַזֶּה עֲדַיִן לֹא חָזַרְנוּ לְאַרְצֵנוּ, כִּי עַל יְדֵי הֶעָווֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה זָרָה,** דהיינו שהיתה להם גדלות שהיא בחינת עבודה זרה, וגם עבדו על ידי זה עבודה זרה, **עַל יְדֵי זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה עֲדַיִן לֹא חָזַרְנוּ לְאַרְצֵנוּ - הַכֹּל עַל יְדֵי הֶעָווֹן הַזֶּה שֶׁל הַגַּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה כַּנַּ"ל,** כי לא רק שגלינו בגלל עוון הגדלות, אלא גם זה שאנו עדיין בגלות ואיננו חוזרים לארץ ישראל הוא גם כן בגלל שיש בעם ישראל בעלי גאוה.

וְזֶהוּ: 'וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא' – ולא משום שהמים רבים - **הַיְנוּ, לֹא תֹּאמַר שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה 'לָא מְטֵי לְאַרְעָא'** – לא הגיע לארץ, **דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם 'דִּנְפִישֵׁי מַיָּא'** – שהמים רבים, דהיינו **מֶחֱצַת שֶׁהָעַכּוּ"ם** – שהגויים **הֵם רַבִּים, בְּחִינַת** מה שנאמר **"רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה"** (דברים ז), הרי שהגויים נקראים 'רבים', ולא רק שנקראים 'רבים' אלא **שֶׁהֵם בְּחִינַת 'מַיִם רַבִּים',** כמו שנאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וגו'", ופירש רש"י 'מים רבים – האומות'[6], ובגלל האומות שאינם מניחים לנו לשוב לארץ ישראל, לכן לא חזרנו לארץ ישראל. **'אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִּיפֵי מַיָּא'** – אלא משום שרודפים המים, ורמוז בזה, **שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מַיִם', בְּחִינַת "אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים, ה' עַל מַיִם רַבִּים"** (תהלים כט), ורמוז בפסוק זה, ש'הכבוד' הוא בחינת 'מים', ולכן 'מים' רומז ל'כבוד', **עַל יְדֵי זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגַּדְלוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֶחֱצַת עָווֹן הַגַּדְלוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל. כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת קוֹל, גֹּדֶל בִּזּוּי הַגַּדְלוּת,** שעיקר אריכות הגלות היא בגללה, **כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגַּדְלוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'צִפְּרְתָּא'** – ציפור **הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל.**

> **לאחר שנתבאר שרמוז בדברי רבה בר בר חנה, שהדיבור מאיר לאדם לעשות תשובה, ואי אפשר לזכות לדיבור המאיר אלא על ידי ענוה ושפלות, ונתבאר שהענוה צריכה להיות ענוה אמיתית, לבטל את כבודו כנגד כבוד ה' יתברך, ולא ענוה בגלל שיודע את בזיון הגדלות ורוצה להתכבד על ידי הענוה, יתבאר כעת כיצד זוכים לענוה אמיתית.**

והנה נתבאר עד כה שאי אפשר לזכות לדיבור המאיר אלא על ידי ענוה ושפלות, ונתבאר שהענוה צריכה להיות

מקורות והערות

4 ביאור הליקוטים. 5 מצודות דוד שם. 6 ביאור הליקוטים.

צִפֻּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא. מַיָּא הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִן דּוּכְרִין וּמַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפֻּרְתָּא, קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ, אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת: וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וְכו' כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּהּ בְּמַיָּא כַּנַּ"ל. **וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא** – הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן. וְזֶהוּ: לֵית מַיָּא – שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן. **וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי** – לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו. אַךְ שֶׁהָיָה **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – לְשׁוֹן (ישעיה יג): אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז, הַיְנוּ שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בְּשִׁכְּבִיל גְּדְלוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מִחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִין גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, עַל־כֵּן הֵם עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוּוּת, שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. וְזֶהוּ: **וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי** – לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים; **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזָּה מְאֹד. נִפֶּק בְּרֵת קָלָא וְאָמַר: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא** – לָא תִּחוּתוּ לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה, בִּשְׁבִיל לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – שֶׁהִזְהִירָם הַבַּת־קוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנָוּוּת הִיא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. **דְּנַפְלָה חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטְיָא לְאַרְעָא** – שֶׁהַבַּת־קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׁרֶשׁ הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן. וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא – שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גְּדְלוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ד): מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שָׁפֵל־רוּחַ; הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגְּדְלוּת הוּא מִנְּפִילוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צג): ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. וְזֶה: **דְּנַפְלָא חֲצִינָא** – בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכט): וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר. **בַּר נַגְּרָא** – זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, וְכַמַּאֲמַר (חולין ס): אֲלֹקֵיכֶם נַגָּר הוּא. מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה נִתְהַוֶּה הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין פח.): לֹא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם; וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא עַכּוּ"ם בִּלְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת; כִּי הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ. וְזֶהוּ: **הָא שְׁבַע שְׁנִין** – זֶה בְּחִינַת הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מָטֵי לְאַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עֲדַיִן לֹא חָזְרְנוּ לְאַרְצֵנוּ – הַכֹּל עַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה שֶׁל הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא** – הַיְנוּ לֹא תֹּאמַר, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לָא מָטֵי לְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא, מֵחֲמַת שֶׁהָעַכּוּ"ם הֵם רַבִּים, בְּחִינַת (דברים ז): רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַיִם רַבִּים. **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיֵפִי מַיָּא** – שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם, בְּחִינַת (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגְּדְלוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֵחֲמַת עָוֹן הַגְּדְלוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל. כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת־קוֹל, גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגְּדְלוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפֻּרְתָּא הַנַּ"ל, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגְּדְלוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת – הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשִׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי: **הַאי זִיז שָׁדַי הוּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשִׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְצִפֻּרְתָּא, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא לָרָקִיעַ כַּנַּ"ל. כִּי זִיז הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בר"ר פרשה יט, ויק"ר פרשה כב): עוֹף אֶחָד יֵשׁ. בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ אֶת כְּנָפָיו, הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשָּׁמֶשׁ, וְזִיז שְׁמוֹ. וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ, שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשָּׁמֶשׁ. **שָׁדַי** – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אֲנִי ה' – יְחוּדָא עִלָּאָה; **הוּא שְׁמִי** – יְחוּדָא תַּתָּאָה. **וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן** – זֶה בְּחִינַת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת. **וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים** – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): תְּהִלַּת ה' יְדַבֵּר פִּי – הַכֹּל כַּנַּ"ל:

יב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכו': (תהלים קמה)

א מַה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת יַעֲקֹב וְלָבָן; יַעֲקֹב הוּא הַצַּדִּיק, הַמְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב.): לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם. וְעַל־שֵׁם שֶׁשָּׂכָרוֹ לְבַסּוֹף, עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב, לְשׁוֹן עֶקֶב וָסוֹף, שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף. וְלָבָן הוּא תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְתַלְמִיד־חָכָם כָּזֶה נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (מ"ר ויקרא א, עין מתנות כהונה):

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֲמֵשׁ אִינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בְּגְמָרָא וּפוֹסְקִים; וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, נִקְרָא לָבָן, עַל־שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, וְשׁוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן, כִּי שִׁכִּינָתָא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר (ויצא דף קנז: ויחי דף רמה:): צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ – צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע. וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן. וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן – זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין.

ענוה אמיתית, לבטל את כבודו כנגד כבוד ה' יתברך, ולא ענוה בגלל שיודע את בזיון הגדלות ורוצה להתכבד על ידי הענוה, **אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגַּדְלוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת - הוּא עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'יְחוּדָא עִלָּאָה'** – יחוד עליון, דהיינו שמירת הברית העליונה, **וְ'יְחוּדָא תַּתָּאָה'** – יחוד תחתון, דהיינו מדריגת שמירת הברית התחתונה, כי שמירת הברית וענוה תלויים זה בזה, ועל ידי שמירת הברית זוכים לענוה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי: 'הַאי זִיז שָׁדַי הוּא', ורמוז בזה, כי 'האי', היינו הדרך להגיע לדבר זה, דהיינו לשבר את הגדלות, היא על ידי 'זיז שדי', **הַיְנוּ בְּחִינַת 'יְחוּדָא עִלָּאָה' וְ'יְחוּדָא תַּתָּאָה'**, שֶׁעַל יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה – יחוד עליון **וְיְחוּדָא תַּתָּאָה** – ויחוד תחתון, **שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְ'צַפְרְתָּא', שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא** – המים **לָרָקִיעַ כַּנַּ"ל**, דהיינו בין האדם לתבונות התורה.

והטעם ש'זיז שדי' רומז לבחינת היחוד העליון והיחוד התחתון, **כִּי 'זִיז' הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה** – היחוד התחתון, **בְּחִינַת** המלאך 'מט"ט', שהוא כנגד היחוד התחתון, כי היחוד התחתון הוא בששת ימי החול, שאז הקב"ה מתלבש במלאך מט"ט ומנהיג את העולם על ידו, והמלאך מט"ט הוא **בְּחִינַת: "מִכְּנַף הָאָרֶץ" כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל באות ו' ש'כנף' רומז למלאך מט"ט, כמו שנאמר על הקב"ה "ולא יכנף עוד מוריך", ושמו של מט"ט הוא כשמו של הקב"ה, כי מטטרו"ן בגימטריא 'שדי'. והנה 'כנף' הוא בחינת 'זיז', **כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה** (ב"ר פרשה יט, ויק"ר פרשה כב): **'עוֹף אֶחָד יֵשׁ, בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ** – שפורש **אֶת כְּנָפָיו** ועף בשמים **הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשֶּׁמֶשׁ** למי שנמצא תחתיו מחמת גודל כנפיו, **וְזִיז שְׁמוֹ'**, וכיון שהעוף 'זיז' יש לו כנפיים גדולות, לכן 'זיז' רומז לבחינת 'כנף', ו'כנף' רומז למלאך מט"ט, **וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה** – היחוד התחתון, **בְּחִינַת מט"ט**, שהוא **בְּחִינַת "מִכְּנַף הָאָרֶץ"**, וכיון שהעוף 'זיז' הוא רומז למלאך מט"ט, גם מה שהעוף 'זיז' מסתיר את אור השמש, הוא רומז לבחינה שיש אצל מלאך מט"ט, **שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה** – הברית העליונה, שהיא בחינת היחוד העליון, **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֶּׁמֶשׁ**, כי העולם הזה הוא בחינת היחוד התחתון, והשמש כלפי העולם הזה, היא נחשבת בחינת היחוד העליון כלפי היחוד התחתון, ומה שהעוף 'זיז' מקבל בכנפיו את אור השמש, הוא רומז לכך שהיחוד התחתון מקבל את אור היחוד העליון, כי כל בחינה מקבלת את אורה מהבחינה שלמעלה ממנה.

ומה שאמר רב אשי **'שָׁדַי' - זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה** – היחוד העליון **כַּנַּ"ל**, כי הוא רומז לשמו של הקב"ה 'שדי', ומבואר לעיל באות ה' ש'שדי' הוא בחינת היחוד העליון והיחוד התחתון, כי יש 'שדי' של שבת, שהוא בחינת היחוד העליון, ויש 'שדי' של חול, שהוא בחינת היחוד התחתון, והנה עיקר שם 'שדי' הוא מתייחס ליחוד העליון, אלא שאור היחוד העליון הוא מתלבש ביחוד התחתון, כמבואר לעיל שהשמש שהיא בחינת היחוד העליון מתלבשת בכנפי מט"ט שהוא בחינת היחוד התחתון, ולכן גם היחוד התחתון מכונה בשם 'שדי', אך עיקר שם 'שדי' מתייחס ליחוד העליון[7], ונמצא ש'זיז' רומז ליחוד התחתון, ו'שדי' רומז ליחוד העליון.

כעת יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "אני ה' הוא שמי וגו'".

וְזֶה מה שנאמר: "אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, ותהלתי לפסילים", ורמוז בזה כך, **"אֲנִי ה'"**, זהו **'יְחוּדָא עִלָּאָה'** – היחוד העליון, כי שם הוי"ה רומז על כך שהקב"ה היה הוה ויהיה והוא אדון הכל, ואין עוד דבר מבלעדיו, וזהו גם השם שנאמר בפסוק "שמע ישראל", שהוא כנגד היחוד העליון (כמובא בתחילת המאמר)[8], ומה שנאמר **"הוּא שְׁמִי"**, זהו **'יְחוּדָא תַּתָּאָה'** – היחוד התחתון, כי זה רומז על המלאך מט"ט ששמו כשם רבו, וגם במאמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שהוא בחינת היחוד התחתון מופיעה המילה 'שם'. ומה שנאמר **"וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן" - זֶה בְּחִינַת 'כָּבוֹד' בִּשְׁלֵמוּת**, שעל ידי היחוד העליון והיחוד

מקורות והערות

[7] ביאור הליקוטים. [8] פרפראות לחכמה.

צִפָּרְתָּא דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא. מַיָּא הוּא בְּחִינַת הָאָדָם, שֶׁנִּתְהַוֶּה מִמַּיִן דּוּכְרִין וּמַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, וְהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא, קָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה, אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, כְּדֵי לְהָאִיר לוֹ, בִּבְחִינַת: וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וכו' כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: דְּקָאֵי עַד קַרְסֻלֵּה בְּמַיָּא כַּנַּ"ל. **וְאָמְרִינַן לֵית מַיָּא** – הַיְנוּ שֶׁהֵבִינוּ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְדִבּוּר אֶלָּא עַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בְּעֵינָיו אֶפֶס וָאַיִן. וְזֶהוּ: לֵית מַיָּא – שֶׁהָאָדָם יַחֲזִיק עַצְמוֹ לְאַיִן. **וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי** – לְשׁוֹן שִׁפְלוּת, הַיְנוּ לִהְיוֹת שָׁפָל וְעָנָו. אַךְ שֶׁהָיָה **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – לְשׁוֹן (ישעיה יג): אוֹקִיר אֱנוֹשׁ מִפָּז, הַיְנוּ שֶׁהָיָה הָעֲנָוָה בִּשְׁכִיל גְּדְלוּת, כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר, כִּי מִחֲמַת שֶׁיּוֹדְעִין גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, עַל־כֵּן הֵם עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְכַּבֵּד וּלְהִתְיַקֵּר עַל־יְדֵי הָעֲנָוָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוּוּת, שֶׁהוּא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. וְזֶהוּ: וּבָעֵינַן לִנְחוּתֵי – לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים; **לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין** – כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִהְיֶה יְקָרִים וַחֲשׁוּבִים, כִּי הַגַּאֲוָה מְבֻזָּה מְאֹד. נִפְּךְ בְּרֵת קָלָא וְאָמַר: **לָא תְּחוּתוּ לְהָכָא** – לָא תִּחוּתוּ לִהְיוֹת שְׁפָלִים בִּשְׁבִיל זֶה, בִּשְׁבִיל לְאוֹקוּרֵי נַפְשִׁין – שֶׁהַזְּהִירִים הַבַּת־קוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל לְהִתְיַקֵּר וּלְהִתְכַּבֵּד, כִּי זֶה עֲנָוּוּת הִיא תַּכְלִית הַגְּדְלוּת. **דְּנַפְלָה חֲצִינָא לְבַר נַגְּרָא הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מָטְיָא לְאַרְעָא** – שֶׁהַבַּת־קוֹל הוֹדִיעָה לָהֶם שֹׁרֶשׁ הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ עַד קָצֶה אַחֲרוֹן. וְלָא יְחוּתוּ לְהָכָא – שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲנָוִים בִּשְׁבִיל גְּדְלוּת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ד): מְאֹד מְאֹד הֱוֵי שָׁפֵל־רוּחַ; הַיְנוּ שֶׁהוֹדִיעָה לָהֶם, שֶׁהַגְּדְלוּת הוּא מִנְּפִילוֹת הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַגַּאֲוָה שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צג): ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ. וְזֶה: דְּנַפְלָא חֲצִינָא – בְּחִינַת לְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קכט): וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר. בַּר נַגְּרָא – זֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): הַמְקָרֶה בַמַּיִם עֲלִיּוֹתָיו, וְכַמַּאֲמַר (חולין ס): אֲלֹקֵיכֶם נַגָּר הוּא. מִנְּפִילַת הַלְּבוּשׁ הַזֶּה נִתְהַוֶּה הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (גיטין פח.): לֹא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעָבְדוּ בָּהּ שֶׁבַע בָּתֵּי עַכּוּ"ם; וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא עַכּוּ"ם בִּלְשׁוֹן תִּפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת; כִּי הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, הוּא מִנְּפִילַת הִתְפָּאֲרוּתוֹ. וְזֶהוּ: **הָא שְׁבַע שְׁנִין** – זֶה בְּחִינַת הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מְטֵי לְאַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע בָּתֵּי עֲבוֹדָה־זָרָה, עַל־יְדֵי־זֶה גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה עֲדַיִן לֹא חָזְרְנוּ לְאַרְצֵנוּ – הַכֹּל עַל־יְדֵי הָעָוֹן הַזֶּה שֶׁל הַגְּדְלוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וְלָא מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא** – הַיְנוּ לֹא תֹּאמַר, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה לָא מְטֵי לְאַרְעָא, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלָשׁוּב לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא, מֵחֲמַת שֶׁהָעַכּוּ"ם הֵם רַבִּים, בְּחִינַת (דברים ז): רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַיִם רַבִּים. **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרִדְיֵפִי מַיָּא** – שֶׁהֵם רוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַיִם, בְּחִינַת (תהלים כט): אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים ה' עַל מַיִם רַבִּים; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ וְלַחֲזֹר לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי רְדִיפַת הַכָּבוֹד וְהַגְּדְלוּת, כִּי עִקַּר אֲרִיכַת הַגָּלוּת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לָשׁוּב לְאַרְצֵנוּ, הוּא רַק מֵחֲמַת עָוֹן הַגְּדְלוּת וּרְדִיפַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל. כָּל זֶה הוֹדִיעָה לָהֶם הַבַּת־קוֹל, גֹּדֶל בּוּזוּי הַגְּדְלוּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְרַחֲקוּ מֵהַגְּדְלוּת עַד קָצֶה אַחֲרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לַדִּבּוּר הַמֵּאִיר, שֶׁהוּא בְּחִינַת צִפָּרְתָּא הַנַּ"ל, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.

אֲבָל אֵיךְ זוֹכִין לָזֶה, לְשַׁבֵּר הַגְּדְלוּת וְהַכָּבוֹד שֶׁל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי, וְשֶׁיִּהְיֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁלֵמוּת – הוּא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַב אָשֵׁי: **הַאי זִיז שָׁדַי הוּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי יְחוּדָא עִלָּאָה וְיְחוּדָא תַּתָּאָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁמִירַת הַבְּרִית בְּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה הַכָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־יְדֵי כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת זוֹכִין לְצִפָּרְתָּא, שֶׁהוּא הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין מַיָּא לָרָקִיעַ כַּנַּ"ל. כִּי זִיז הוּא בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ כַּנַּ"ל, כִּי אִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בר"ר פרשה יט, ויק"ר פרשה כב): עוֹף אֶחָד יֵשׁ. בְּשָׁעָה שֶׁמַּפְרִישׁ אֶת כְּנָפָיו, הוּא מַחֲשִׁיךְ אֶת הַשָּׁמֶשׁ, וְזִיז שְׁמוֹ. וְזֶה בְּחִינַת יְחוּדָא תַּתָּאָה, בְּחִינַת מט"ט, בְּחִינַת: מִכְּנַף הָאָרֶץ, שֶׁבּוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּרִית עִלָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשָּׁמֶשׁ. שָׁדַי – זֶה בְּחִינַת יְחוּדָא עִלָּאָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אֲנִי ה' – יְחוּדָא עִלָּאָה; **הוּא שְׁמִי** – יְחוּדָא תַּתָּאָה. **וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן** – זֶה בְּחִינַת כָּבוֹד בִּשְׁלֵמוּת. **וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים** – זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): תְּהִלַּת ה' יְדַבֵּר פִּי – הַכֹּל כַּנַּ"ל:

יב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכו': (תהלים קמה)

א מַה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל־פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי יֵשׁ בְּחִינַת יַעֲקֹב וְלָבָן; יַעֲקֹב הוּא הַצַּדִּיק, הַמְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב.): לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם. וְעַל־שֵׁם שֶׁשָּׂכָרוֹ לְבַסּוֹף, עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא יַעֲקֹב, לְשׁוֹן עֶקֶב וָסוֹף, שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף. וְלָבָן הוּא תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְחוּדִי, שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר וּלְקַנְטֵר, וְתַלְמִיד־חָכָם כָּזֶה נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ (מ"ר ויקרא א, עיין מתנות כהונה):

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֲמֵשׁ אִינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד־חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים; וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, נִקְרָא לָבָן, עַל־שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ, וְשׂוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן, כִּי שְׁכִינָתָא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר (ויצא דף קנז: ויחי דף רמה:): צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אָרֶץ – צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע. וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן. וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן – זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין.

התחתון, דהיינו שמירת הברית בדרגה העליונה והתחתונה, זוכה האדם לבחינת 'כבוד' בשלימות, שיבטל את כבודו לגמרי כנגד כבוד ה' יתברך. ומה שנאמר **"וּתְהִלָּתִי לַפְּסִילִים" - זֶה בְּחִינַת הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תְּהִלַּת ה' יְדַבֶּר פִּי"**, הרי שהתהילה היא בחינת 'דיבור', ולכן 'תהלתי' רומז לדיבור, והיינו שעל ידי שזוכה האדם לבחינת 'כבוד' בשלימות, הוא זוכה לדיבור המאיר, שכשידבר את דיבורי התורה בפיו הם יאירו לו כיצד לעשות תשובה ועל מה לעשות תשובה, **הַכֹּל כַּנַּ"ל** – כמו שנתבאר לעיל[9].

תורה י"ב

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"תְּהִלָּה לְדָוִד, אֲרוֹמִמְךָ וְכוּ'** אלוקי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד" (תהלים קמה), ובסוף המאמר יבואר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. מַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁעַל פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים חוֹלְקִים עַל הַצַּדִּיקִים, וְדוֹבְרִים עַל הַצַּדִּיק עָתָק – דברי גידופים ושקר[10] **בְּגַאֲוָה וָבוּז, זֶהוּ מְכֻוָּן גָּדוֹל מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, דהיינו, שהקב"ה מסובב דבר זה בכוונה, כדי שיֵעשו על ידי זה תיקונים גדולים, ועתה תתבאר מהותם של הלומדים ושל הצדיקים ואופן לימודם, עד שלבסוף יתבאר מהם התיקונים הנעשים על ידי שהלומדים חולקים על הצדיקים.

כִּי יֵשׁ בְּחִינַת 'יַעֲקֹב' וְ'לָבָן', 'יַעֲקֹב' **הוּא** בחינת **הַצַּדִּיק, הַמְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא** – חידושי תורה **וְלוֹמֵד תּוֹרָתוֹ לִשְׁמָהּ, וְטוּבוֹ** – שכרו **גָּנוּז וְשָׁמוּר וְצָפוּן לֶעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה:** 'היום לעשותם, **לְמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם'** (עירובין כב.), שעיקר שכר המצות יקבל האדם בעולם הבא, **וְעַל שֵׁם שֶׁשְּׂכָרוֹ לְבַסּוֹף, עַל שֵׁם זֶה נִקְרָא** 'יַעֲקֹב', **לְשׁוֹן עָקֵב וָסוֹף, כִּי שְׂכָרוֹ לְבַסּוֹף. וְ'לָבָן' הוּא** בחינת **תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי**, דהיינו שהוא בחינת 'שד', **שֶׁתּוֹרָתוֹ לְהִתְיַהֵר** – שלומד כדי להתגאות ולקבל כבוד, **וּלְקַנְטֵר** – את חביריו, דהיינו להוכיח להם שיודע יותר מהם[11], **וְתַלְמִיד חָכָם כָּזֶה נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ** (מ"ר ויקרא א, עיין מתנות כהונה)[12].

וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד חָכָם אֶלָּא עַל יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כִּי זֶה שֶׁיּוֹדֵעַ לִלְמֹד חֻמָּשׁ אֵינוֹ נִקְרָא תַּלְמִיד חָכָם, אֶלָּא זֶה שֶׁהוּא בָּקִי בִּגְמָרָא וּפוֹסְקִים. וּכְשֶׁלּוֹמֵד בְּלֹא דַּעַת, דהיינו שחסירה לו הדעת האמיתית שהאדם צריך ללמוד לשם שמים, והוא לומד להתגאות ולקנטר, הוא **נִקְרָא** 'לָבָן', **עַל שֵׁם עַרְמִימִיּוּת שֶׁנִּכְנָס בּוֹ** על ידי לימודו, כי כשהאדם לומד כראוי התורה מכניסה בו קדושה, אבל כשלומד שלא כראוי התורה מכניסה בו ערמומיות ורמאות לעשות מעשי ערמה שאינם ישרים, וְעל ידי שנכנסה בו ערמומיות הוא אינו רואה את האמת, ואינו מפרש את התורה באופן הנכון והראוי, ולכן נדמה לו שהצדיקים אינם נוהגים כראוי, ולכן הוא **שׁוֹנֵא וְרוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיקִים, צַדִּיק עֶלְיוֹן וְצַדִּיק תַּחְתּוֹן**, דהיינו הצדיק התחתון שלומד את התורה, והצדיק העליון שהוא התנא או האמורא שחידש את דברי התורה, וכמו שיתבאר כעת טעם הדבר.

והטעם שהוא רודף גם את הצדיק התחתון וגם את העליון, **כִּי שְׁכִינָתָא בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא** – **השכינה**, (ספירת ה'מלכות', האחרונה מעשר הספירות, שהיא אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה), **בין שני צדיקים היא יושבת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (ויצא דף קנג: ויחי דף רמה:) **על הפסוק:** 'צַדִּיקִים יִרְשׁוּ אָרֶץ - צַדִּיקִים תְּרֵי מַשְׁמַע' – צדיקים שנים משמע, ו'ארץ' הוא בחינת 'מלכות' (כמובא לעיל סימן ד' אות ז), וזהו השכינה שהיא ספירת ה'מלכות', ו'צדיקים ירשו ארץ' היינו שה'ארץ' דהיינו השכינה, היא יושבת בין שני צדיקים. **וּשְׁנֵי צַדִּיקִים אֵלּוּ הֵם: זֶה הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה**, דהיינו התנא או האמורא שחידש דין והלכה זו, **זֶה צַדִּיק עֶלְיוֹן, וְצַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, זֶה שֶׁלּוֹמֵד הַחִדּוּשִׁין** שהתנא או האמורא

מקורות והערות

[9] והנה לפי זה מבואר מה שנאמר 'ותהלתי', אך עדיין אין מבואר מה שנאמר 'לפסילים', ובמי הנחל כתב שיש לבאר, שמה שנאמר 'ותהלתי לפסילים', שפירושו 'ותהלתי לא אתן לפסילים', היינו כי כבר מבואר שעל ידי הגאות הוא בחינת עבודה זרה וכתותי מכתת שיעוריה, ואין לו כלי הדיבור לדבר עמהם, וזה פירוש הפסוק, 'ותהלתי' היא הדיבור לא אתן להפסילים והעבודה זרה שהיא בחינת גאות, כי אין לו כלי הדיבור לדבר עמהם, רק על ידי קטנות וענוה שלכם אתן לכם את הדיבור, והדיבור יאיר לכם לכל המקומות לעשות תשובה ותבואו לתבונות התורה לעומקה. [10] על פי רש"י תהילים לא יט, ותרגום יונתן שם. [11] עיין בנספחים שבסוף הספר שנתבאר מהו גדר הלימוד לשמה שנאמר כאן, ומהו גדר הלימוד להתייהר ולקנטר. [12] במדרש רבה (ויקרא א, טו) מובא: "כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה הימנו, תדע לך שכן, צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים ועל ידו נעשו כמה ניסים במצרים ונוראות

חידש. וְביניהם נמצאת השכינה, כי **תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הַיְנוּ שְׁכִינְתָּא** – היא בחינת השכינה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בפתח אליהו): **'מַלְכוּת - פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה קָרִינַן לָהּ'** – ותורה שבעל פה קוראים לה, דהיינו שהדיבור הוא בחינת 'מלכות', כי אין מלך בלא עם שעובדים אותו, והמלך מגלה את רצונותיו על ידי דיבורו[1], ובפרטיות התורה שבעל פה היא בחינת 'מלכות', כי היא בחינת 'דיבור', כי היא נאמרת בפה ואינה נכתבת (אלא שהתירו לכותבה משום "עת לעשות לה"). ונמצא שכשאדם לומד תורה, השכינה שוכנת אצלו ממש, **וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי,** שלומד לשם גאוה וכבוד, **זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה,** שהשכינה אינה במקומה הראוי אלא במקום נמוך ומבוזה, וזהו צער לה, **וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ',** כי אותיות דיבורי התורה שלומד התלמיד חכם שד יהודי נהפכים אצלו לצירופים של דיבורים רעים, שהוא מדבר על הצדיקים, ועל ידי זה הוא רודף את הצדיק התחתון, שהוא הצדיק שלומד את דברי התורה, ולאחר שנתבאר כיצד הוא רודף את הצדיק התחתון, יתבאר עתה כיצד הוא רודף את הצדיק העליון שחידש את דברי התורה.

לאחר שנתבאר שישנם צדיקים הלומדים תורה לשמה, וישנם למדנים הלומדים לשם גאוה וכבוד, ועל ידי לימודם נכנסת בהם ערמימיות, והם שונאים ורודפים את הצדיקים, כי התורה שהם לומדים הופכת אצלם לצירופים של דיבורים רעים, שהם מדברים על הצדיקים, יתבאר כעת כי הם רודפים גם את הצדיקים שחידשו את דברי התורה שהם לומדים.

וְהטעם שהלמדן רודף את הצדיק העליון, שחידש את דברי התורה שהלמדן לומד, כי הנה **כְּשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה תַּנָּא אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'נְשִׁיקִין'** – נשיקה, **וּ'נְשִׁיקִין' זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – רוח ברוח, **כִּי הַפְּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא,** שדיבר אותו בשעת לימודו, **וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת** של האדם, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית ב): "ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם **לְנֶפֶשׁ חַיָּה"**, **וְתַרְגּוּמוֹ: 'לְרוּחַ מְמַלְלָא'** – לרוח מדברת, הרי שכח החיות וכח הדיבור הם דבר אחד, **וְרוּחַ מְמַלְלָא** – מדברת, **הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה** – החיות של האדם, שממנה בא הדיבור, **הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם א): **"תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה"**, ו'ארץ' הוא רומז לבחינת ה'מלכות', הרי שה'נפש חיה' דהיינו החיות של האדם מגיע מבחינת ה'מלכות', ובחינת ה'מלכות' היא בחינת התורה שבעל פה, הרי שהחיות של האדם וכח הדיבור שלו באים מתורה שבעל פה. **נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ,** זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא **בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצָאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה"**, דהיינו שהכח לדבר ולהוציא בפיו את התורה שבעל פה שהוא לומד, הוא מגיע על ידי התורה שבעל פה עצמה שהוא לומד, ונמצא שהחידוש הזה שחידש התנא, הוא עצמו רוח החיות של התנא. **נִמְצָא, עַכְשָׁו כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמִּדַּבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְלָא** – רוח מדברת, **הַיְנוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו,** כי זה שלומד עכשיו את החידוש הוא גם כן מקבל את כח דיבורו ורוח חיותו מהחידוש, **וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – רוח ברוח **נִקְרָא 'נְשִׁיקִין'. נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל יְדֵי זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד,** וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא.

אֲבָל תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כז): **"נֶעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא"**

מקורות והערות

על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן, ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו, שנאמר (ויקרא א) ויקרא אל משה וידבר". ובמתנות כהונה שם כתב: "כי מאחר שאין בו שיקול דעת ורוח נכון הנה הוא מכחש ועושה פלסתר תורת אלהיו אשר בקרבו, אשר היא הבסיס ועיקר צורתו האנושית אשר עליה בשם אדם יקרא, ובלעדה הוא נשאר על חומרתו חומר ולא אדם, כי על כן אומות העולם אינם קרויים אדם כמאמר חז"ל, והרי הוא נשאר יותר גרוע מנבילה אשר היא כינוי סתם לבהמה שמתה או בני אדם הדומים לה וכו', והיא אף כי היא מושלכת על פני השדה ורוח חיים אין בקרבה הלא אינה חסירה רק מעלה אחת היא רוח חיים שהיה בה בעוד בחיים חיותה, וכבר כתבו הקדמונים ז"ל וגם עינינו הרואות לעינים שכל עוד שצורת הכלי יותר דקה וגבוה במעלה באבדונה ובהפרדה נשאר חומר הנושאה יותר גרוע ושפלה וק"ל". [1] כמובא לקמן בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן פ"ב בתחילת המאמר.

וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיְנוּ שְׁכִינָתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בפתח אליהו): מַלְכוּת – פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ':

וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה תַּנָּא אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וּנְשִׁיקִין זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כִּי הַפָּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא; וְרוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה, הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ, זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצְאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא עַכְשָׁו, כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמְּדַבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק, שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו, וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא נִקְרָא נְשִׁיקִין. נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד, וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא:

אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק־דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כז): נָעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא; כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, כִּי מִי יָכוֹל לִסְבֹּל לְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבֵלָה, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ. **וַאֲפִלּוּ** צַדִּיקִים שֶׁבָּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְזֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ (בראשית כט) – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י, שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. **רָחֵל** – בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ. כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת: וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב – הוּא הַתַּנָּא; לְרָחֵל – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּשְׁכִינָה. וַיִּבְךְּ – שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְרָאָה שֶׁבְּגָלוּת הַזֶּה עַל־פִּי־הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רָחֵל, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, לִקְבוּרָה, שֶׁאֵין שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּבְךְּ עַל גָּלוּתוֹ. וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלִּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ נִכְנָס עִם הַתַּנָּא לִקְבוּרָה, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ:

ב **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלִּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה אֶת הַלִּמְדָן לֵילֵךְ בִּרְשָׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה: וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא – פֵּרוּשׁ: כְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת (הושע יד): צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְזֶה: כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא – בְּרַמָּאוּת, בִּבְחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם; וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא – הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. וְלֹא עוֹד: וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ – הָיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בָּא לוֹ בְּנָקֵל יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פוטה כא:): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה; כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת. וְזֶה: וַתָּרָץ – כְּאָדָם שָׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנָקֵל; וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ – שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ) – שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנָקֵל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע"ז נח.): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ; אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת פּוֹתְחִין – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנָקֵל:

ג **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לִסְבֹּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהַיְנוּ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּמַשְׁמָעוּת לְהִפּוּךְ, דְּהַיְנוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִשְּׁמֹאלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מִשְּׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שִׁגְיָאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לִבְחִינַת שְׂמֹאלָהּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי זוֹ בְּחִינַת שְׂמֹאלָהּ יִקָּבֵל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לָעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשְּׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לֵידַע קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן־עֵדֶן צִית לְקָלֵהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ח): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ (וכמובא בוהר לך לך, דף צב.):

וְזֶה: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שִׁמְעַת יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ – הָיְנוּ כְּשֶׁהַלַּמְדָן יוֹדֵעַ שֵׁמַע יַעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב בֶּן אֲחוֹתוֹ, בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הָיְנוּ הַתַּנָּא, צִית לְקָלֵהּ, וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ – וּמִתְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הָיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ – שֶׁמַּבִּיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. וַיְסַפֵּר לְלָבָן – לְשׁוֹן סַפִּיר וָאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ **אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י, שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ. פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לַבְּחִינָה הַזֹּאת שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ, כְּדֵי: בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד – כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

– 'נשיקות השונא הם משוקצות ומתועבות בעיני האדם'[2], **כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין** – שד יהודי, **כִּי מִי יָכוֹל לִסְבֹּל לְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבֵלָה, כָּל שֶׁכֵּן** שד יהודי זה **שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ**, דהיינו שהוא גרוע מנבילה, ולכן התנא אינו מדבק את רוחו עם רוחו של אדם זה, ודבר זה נחשב שהלמדן רודף את הצדיק העליון שחידש את דברי התורה, כי הוא גורם סבל וצער גדול לתנא, וזה נחשב שהוא רודף את התנא.

וַאֲפִלּוּ צַדִּיקִים שֶׁכְּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל יְדֵי זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): 'כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, **שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר', וְזֶה עַל יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה**, כי כשהאדם לומד את החידוש, והחידוש הוא רוחו וכח דיבורו של התנא, מתעורר רוחו וכח דיבורו של התנא, והוא חוזר לגופו של התנא, והוא מדבר את החידוש הזה בקברו, ועל ידי זה מתדבק רוחו ודיבורו של התנא עם רוחו ודיבורו של האדם הלומד את החידוש.

לאחר שנתבאר שישנם צדיקים הלומדים תורה לשמה, וישנם למדנים הלומדים לשם גאוה וכבוד, ועל ידי לימודם נכנסת בהם ערמימיות, והם שונאים ורודפים את הצדיקים, כי התורה שהם לומדים הופכת אצלם לצירופים של דיבורים רעים, שהם מדברים על הצדיקים, ונתבאר שהם רודפים גם את הצדיקים שחידשו את דברי התורה שהם לומדים, כי בתוך דברי התורה שהתנא חידש נמצאת רוחו של התנא, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וזה בחינת נשיקה, ואפילו כשהתנא כבר נפטר, רוחו חוזרת לקברו, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וכשהלומד אינו הגון, הוא גורם סבל גדול לתנא כשנדבקת רוחו ברוח התנא, וזה נחשב שהוא רודף את התנא, יתבאר כעת שדבר זה רמוז בפסוק "וישק יעקב לרחל וגו'".

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר כשפגש יעקב את רחל בפעם הראשונה: "**וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ**" (בראשית כט) **- פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י**: 'שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ **נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה'**, כי תקבר בבית לחם. ורמוז בפסוק זה כך, "**רָחֵל" - בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה**, ונקראת 'רחל' משום **שֶׁהִיא כְּרָחֵל** – כבשה **לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין** רוחניים לאדם, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כז): "**כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ**", שמהצמר של הכבש נעשה לבוש לאדם, וכך גם מהתורה שבעל פה נעשים לבושים רוחניים לאדם. וראיה נוספת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו ג): "**שִׂמְלָה לְּכָה, קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ**" – 'התורה ברורה לך כשמלה, תהיה לנו שר ותלמדנו אותה'[3], ורמוז בזה, שהתורה נקראת 'שמלה' כי היא נעשית לבוש לאדם, וזהו כדוגמת הכבשה שגוזזים אותה ועושים מצמרה לבוש, כך התורה גוזזין ופוסקין ממנה הלכות, ומזה נעשה לאדם בחינת לבוש המגין ושומר עליו, ונמצא ש'רחל' רומז לתורה שבעל פה.

והנה **כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: 'שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ'".**

וְזֶה בְּחִינַת: "וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב" - הוּא **הַתַּנָּא**, כמבואר לעיל שהצדיק הוא בחינת 'יעקב', "**לְרָחֵל" - הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבַּשְּׁכִינָה**, שהיא בחינת התורה שבעל פה, כי כשאדם לומד את החידוש שחידש התנא, והחידוש הוא רוחו וכח דיבורו של התנא, מתעורר רוחו וכח דיבורו של התנא, והוא חוזר לגופו של התנא, והוא מדבר את החידוש הזה בקברו, ועל ידי זה מתדבק רוחו ודיבורו של התנא עם רוחו ודיבורו של האדם הלומד את החידוש, ונמצא שהתנא מדבק את רוחו ברוח הקודש שבתורה שבעל פה.

ומה שנאמר "**וַיֵּבְךְּ**" היינו, **שֶׁצָּפָה** והסתכל **בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְרָאָה שֶׁבַּגְּלוּת הַזֶּה עַל פִּי הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים**, ואינם לומדים את התורה לשמה, **נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל 'רָחֵל', שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, לִקְבוּרָה**, דהיינו שלא

מקורות והערות

[2] תרגום יונתן וביאור הגר"א שם. [3] מצודות דוד שם.

וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיְנוּ שְׁכִינָתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בפתח אליהו): מַלְכוּת – פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ':

וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וּנְשִׁיקִין זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כִּי הַפָּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא; וְרוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה, הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ, זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצְאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא עַכְשָׁו, כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמְּדַבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק, שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו, וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא נִקְרָא נְשִׁיקִין. נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד, וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא:

אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק־דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כז): נָעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא; כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, כִּי מִי יָכוֹל לִסְבֹּל לְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבֵלָה, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ. **וַאֲפִלּוּ** צַדִּיקִים שֶׁבָּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְזֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה:

וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא** קוֹלוֹ **וַיֵּבְךְּ** (בראשית כט) – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. **רָחֵל** – בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ. כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אָזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב** – הוּא הַתַּנָּא; **לְרָחֵל** – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּשְׁכִינָה. **וַיֵּבְךְּ** – שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְרָאָה שֶׁבְּגָלוּת הַזֶּה עַל־פִּי־הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רָחֵל, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, לִקְבוּרָה, שֶׁאֵין שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה: **וַיֵּבְךְּ** עַל גָּלוּתוֹ. וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלִּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ נִכְנָס עִם הַתַּנָּא לִקְבוּרָה, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ:

ב **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלַּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה אֶת הַלַּמְדָן לֵילֵךְ בִּרְשָׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה: **וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא** – פֵּרוּשׁ: כְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת (הושע יד): צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְזֶה: כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא – בְּרַמָּאוּת, בִּבְחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם; וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא – הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. וְלֹא עוֹד: **וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – הָיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בָּא לוֹ בְּנָקֵל יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא:): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה; כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת. וְזֶה: **וַתָּרָץ** – כְּאָדָם שָׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנָקֵל; **וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ) – שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנָקֵל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע"ז נח.): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ; אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת פּוֹתְחִין – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנָקֵל:

ג **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לִסְבֹּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהָיְנוּ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּמַשְׁמָעוּת לְהִפּוּךְ, דְּהָיְנוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִשְּׁמֹאלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שִׁגְיָאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לִבְחִינַת שְׂמֹאלָהּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי זוֹ בְּחִינַת שְׂמֹאלָהּ יְקַבֵּל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לָעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לֵידַע קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן־עֵדֶן צִית לְקָלֵהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ח): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ (וכמובא בוהר לך לך, דף צב.):

וְזֶה: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שִׁמְעַת יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ – הָיְנוּ כְּשֶׁהַלַּמְדָן יוֹדֵעַ שֵׁמַע יַעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב בֶּן אֲחוֹתוֹ, בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הָיְנוּ הַתַּנָּא, צִית לְקָלֵהּ, וַיָּרֶץ לִקְרָאתוֹ – וּמִתְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הָיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ** – שֶׁמֵּבִיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. **וַיְסַפֵּר לְלָבָן** – לְשׁוֹן סַפִּיר וָאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ **אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ. פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לַבְּחִינָה הַזֹּאת שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ, כְּדֵי: בִּשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד – כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

תחזור ותדבק בגוף התנא, הנמצא בקברו, משום שֶׁאֵין שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר עַל יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, כי על ידי שחוזרת הרוח ונדבקת בגופו של התנא, נדבקת רוחו של הלומד ברוחו של התנא, והוא נושק להתנא, והתנא אינו רוצה לדבק את רוחו ברוחו של אדם זה שגרוע מנבילה, ולכן לא חוזרת הרוח לגופו של התנא, וְעַל יְדֵי זֶה: "וַיֵּבְךְ" עַל גָּלוּתוֹ, שבזמן הגלות שרוב הלומדים אינם הגונים, לא יגרם לו התענוג שרוח הקודש תחזור ותדבק בו. וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלַּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי זֶה אֵינוֹ נִכְנָס רוח הקודש עִם הַתַּנָּא לְקִבּוּרָה, דהיינו שרוח הקודש אינה חוזרת ונדבקת בתנא, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, ורק כשאומרים את השמועה בשם התנא שפתותיו דובבות בקבר[4].

לאחר שנתבאר שישנם צדיקים הלומדים תורה לשמה, וישנם למדנים הלומדים לשם גאוה וכבוד, ועל ידי לימודם נכנסת בהם ערמימיות, והם שונאים ורודפים את הצדיקים, כי התורה שהם לומדים הופכת אצלם לצירופים של דיבורים רעים, שהם מדברים על הצדיקים, ונתבאר שהם רודפים גם את הצדיקים שחידשו את דברי התורה שהם לומדים, כי בתוך דברי התורה שהתנא חידש נמצאת רוחו של התנא, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וזה בחינת נשיקה, ואפילו כשהתנא כבר נפטר, רוחו חוזרת לקברו, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וכשהלומד אינו הגון, התנא בורח ממנו ואינו רוצה להדבק ברוחו, וזה נחשב שהוא רודף את התנא, יתבאר כעת כיצד יתכן שדברי התורה של התנא שהם קדושים וטהורים אינם גורמים ללמדן לחזור בתשובה, אלא אדרבה הוא מקבל מהם ערמימיות וגאוה.

ב. וְאִם יִקָּשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלַּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לַחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה, כי החידוש של הצדיק הוא רוח קדושה וטהרה, והוא מקדש ומטהר את האדם, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אֶת הַלַּמְדָן לֵילֵךְ בְּרִשְׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה, מה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: "וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא, ותרץ ותגד לאביה", ורמוז בזה כך, פֵּרוּשׁ: בְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (הושע יד): "ישרים דרכי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם", שמי שהוא צדיק ולומד לשם שמים הוא מתעלה על ידי התורה, ומי שהוא רשע והוא לומד לשם גאוה וכבוד הוא נכשל ונעשה גרוע יותר על ידי התורה. וְזֶה: 'ויגד יעקב' – הצדיק אמר, 'לרחל' – את התורה שבעל פה, "כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא", פירש רש"י: 'בְּרַמָּאוּת', שאם רצונו של לבן לרמות גם הוא יודע לרמות, ורמוז בזה, שהצדיק אמר את התורה בִּבְחִינַת: "וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם", שיכולים להגיע לרמאות, וגם אמר את התורה בבחינת: "וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא" - הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: "צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם". וְלֹא עוֹד – ולא רק זאת שהתנא אמר את התורה באופן שאפשר להגיע לרמאות וערמימיות, אלא גם: "וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ" - הֵינוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל "וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם" בָּא לוֹ לרשע בְּנָקֵל יוֹתֵר, ממה שבאה הקדושה לאדם הצדיק, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא:) על הפסוק: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה", שאסור לאדם ללמד את בתו תורה, כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת, וכיון שנשים דעתן קלות אם תכנס בה ערמומיות ותדע כיצד להערים על בני אדם היא תעשה מעשים רעים בסתר, ורואים אנו מכאן שכשאדם לומד תורה קל יותר שתכנס בו ערמימיות משתכנס בו הקדושה. וְזֶה: "וַתָּרָץ" - כְּאָדָם שֶׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנָקֵל, "וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ" - שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: "וַתָּרָץ וַתַּגֵּד) לְאָבִיהָ", ו'אביה' היינו בחינת 'לבן' שהיה רמאי, דהיינו בחינת ערמומיות, והטעם שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנָקֵל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם הרשע, ממה שבאה הקדושה לאדם הצדיק, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא – מלמעלה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע"ז נה.): 'הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ', ופותחים לו פתח להכנס, אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת נאמר עליה 'הבא ליטמא פּוֹתְחִין לו', דהיינו שֵׁשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנָקֵל.

מקורות והערות

[4] עיין סנהדרין דף צ' ע"ב: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר, שנאמר דובב שפתי ישנים". ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב, כי בשביל זה טוב ללמוד שולחן ערוך עם הבאר הגולה, שמביא מקור כל דין המובא בשו"ע, כדי להזכיר שם התנא או הפוסק שחידש זה הדין, כדי לדבק רוחו ברוחו של זה הצדיק שחידש הדין.

וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הָיְנוּ שְׁכִינָתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בפתח אליהו): מַלְכוּת – פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ':

וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וּנְשִׁיקִין זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כִּי הַפָּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא; וְרוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה, הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ, זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצְאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא עַכְשָׁו, כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמְּדַבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק, שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְּלָא, הָיְנוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו, וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא נִקְרָא נְשִׁיקִין. נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד, וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא:

אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק־דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כז): נָעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא; כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, כִּי מִי יָכוֹל לִסְבֹּל לִנְשֹׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבֵלָה, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ. **וַאֲפִלּוּ** צַדִּיקִים שֶׁכְּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְזֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה:

וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא** קוֹלוֹ **וַיֵּבְךְּ** (בראשית כט) – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. **רָחֵל** – בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ. כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב** – הוּא הַתַּנָּא; **לְרָחֵל** – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּשְׁכִינָה. **וַיֵּבְךְּ** – שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְרָאָה שֶׁבְּגָלוּת הַזֶּה עַל־פִּי־הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רָחֵל, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, לִקְבוּרָה, שֶׁאֵין שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה: **וַיֵּבְךְּ** עַל גָּלוּתוֹ. וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלִּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ נִכְנָס עִם הַתַּנָּא לִקְבוּרָה, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ:

ב **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלַּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה אֶת הַלַּמְדָן לֵילֵךְ בִּרְשָׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה: **וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא** – פֵּרוּשׁ: כְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת (הושע יד): צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְזֶה: כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא – בְּרַמָּאוּת, בִּבְחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם; וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא – הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. וְלֹא עוֹד: **וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – הָיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בָּא לוֹ בְּנֶקֶל יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה כא:): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה; כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת. וְזֶה: **וַתָּרָץ** – כְּאָדָם שָׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנֶקֶל; **וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ) – שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנֶקֶל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע"ז נח.): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ; אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת פּוֹתְחִין – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנֶקֶל:

ג **וְאִם** יִקְשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לִסְבֹּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהָיְנוּ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּמַשְׁמָעוּת לְהִפּוּךְ, דְּהָיְנוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִשְּׁמֹאלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לִבְחִינַת שְׂמֹאלָהּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי זוֹ בְּחִינַת שְׂמֹאלָהּ יְקַבֵּל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לָעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לֵידַע קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן־עֵדֶן צִית לְקָלֵהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ח): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ (וכמובא בוהר לך לך, דף צב.):

וְזֶה: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שִׁמְעַת יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ – הָיְנוּ כְּשֶׁהַלַּמְדָן יוֹדֵעַ שֵׁמַע יַעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב בֶּן אֲחוֹתוֹ, בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הָיְנוּ הַתַּנָּא, צִית לְקָלֵהּ, וַיָּרֶץ לִקְרָאתוֹ – וּמִתְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הָיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ – שֶׁמֵּבִיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. **וַיְסַפֵּר** לְלָבָן – לְשׁוֹן סִפּוּר וְאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ **אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ. פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לַבְּחִינָה הַזֹּאת שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ, כְּדֵי: בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד – כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

ג. וְאִם יִקָּשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לִסְבֹּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהַיְנוּ 'צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם', וּמַשְׁמָעוּת לְהִפּוּךְ, דְּהַיְנוּ 'וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם'. אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה, כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִבְּחִינַת 'שְׁמֹאלָהּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על התורה (משלי ג): "אורך ימים בימינה, **מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד**", דהיינו שמבחינת ה'שמאל' שבתורה יורד לעולם שפע הפרנסה, **בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לִבְחִינַת 'שְׁמֹאלָהּ'**, שהשמאל רומז על צד הרע, כידוע שהכח הרע יונק את כוחו מבחינת ה'גבורה' שהיא בצד שמאל, **כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זוּ בְּחִינַת 'שְׁמֹאלָהּ' יְקַבֵּל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לְעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד", אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ**, כי כל לימודו הוא לשם שמים, אלא שהפילוהו מהשמים לשגיאה דקה[5].

וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לֵידַע קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן עֵדֶן צַיֵּת לְקָלֵהּ – מקשיב לקולו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ח): **"הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ"**, ומובא בזוהר (לך לך דף צב:) שהכונה, שכשאדם לומד תורה לשם שמים, הקב"ה וכל הצדיקים שבגן עדן מקשיבים לקולו[6], והלמדן צריך להתבונן בזה קודם לימודו, ועל ידי זה יחזור בתשובה וילמד לשם שמים, וכמו שיתבאר עתה.

וְזֶה רמוז במה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: "ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו, וירץ לקראתו, ויחבק לו וינשק לו, ויביאהו אל ביתו, ויספר ללבן את כל הדברים האלה. ויאמר לו לבן, אך עצמי ובשרי אתה, וישב עמו חודש ימים. ויאמר לבן ליעקב, הכי אחי אתה ועבדתני חינם וגו'", ורמוז בפסוק זה כך, **"וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ" - הַיְנוּ, כְּשֶׁהַלַּמְדָן** שהוא בחינת 'לבן', שלומד שלא לשמה, **יוֹדֵעַ "שֵׁמַע יַעֲקֹב"**, דהיינו **שֶׁיַּעֲקֹב** התנא הוא **'בֶּן אֲחֹתוֹ'**, בן רבקה שהיתה כשירה, דהיינו **בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הַיְנוּ הַתַּנָּא, צַיֵּת לְקָלֵהּ** – מקשיב לקול לימודו. **"וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ" - וּמְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי לִמּוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת 'נְשִׁיקִין', "וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ" - שֶׁהאדם** על ידי לימודו **מֵבִיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ** של התנא, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה"**, שהתורה שבעל פה שהיא בחינת 'מלכות', בחינת 'ארץ', היא מקור ושורש החיות ורוח הדיבור של האדם, ונמצא שהתורה שבעל פה היא ביתו של התנא, כי היא שורש חיותו. **"וַיְסַפֵּר לְלָבָן" - לְשׁוֹן סַפִּיר וָאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ "אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ', פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לִבְחִינָה הַזֹּאת, שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ**, שנאנס ליפול לשגיאה דקה כחוט השערה, **כְּדֵי** שיתקיים: **"בִּשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד**, דהיינו **כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם** – לעולם **שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת. כְּשֶׁיֵּדַע הַלַּמְדָן כָּל זֶה**, שהתנא כל לימודו לשם שמים, ואם הוא ילמד לשם שמים התנא יקשיב לקול לימודו, ותדבק רוחו ברוח התנא, **יֹאמַר לָבָן** – הלמדן: **"אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה", דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתַּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל**, דהיינו שילמד לשם שמים, ויכוין

מקורות והערות

[5] ולכאורה יש להקשות, כי הנה בגמ' שבת דף ס"ג ע"א אמרו: "אמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא אמר רב ששת, מאי דכתיב אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא, אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד, למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא", ופירש"י שם: "למיימינין – של תורה, שמפשפשין טעמיהן בדקדוק ובוררין, כימין המיומנת למלאכה. עושר וכבוד ליכא – בתמיה כיון דאיכא אורך ימים, כל שכן עושר וכבוד. למשמאילין בה – שאין יגעים בה כל צרכן, אי נמי מיימינין בה עוסקין לשמה, משמאילים שלא לשמה", ואם כן נמצא שגם בימין יש עושר וכבוד, ומדוע מוכרח התנא ליפול כחוט השערה לבחינת שמאל כדי להמשיך עושר וכבוד לעולם, ועיין בפרפראות לחכמה מה שתירץ בזה באריכות.

[6] הנה בזוהר שם מדובר על אדם הלומד תורה בחצות הלילה, ולא על כל לימוד, ועוד שלא מוזכר שם שלומד תורה בלילה, ונראה לפרש על פי המובא לעיל בסימן ג' שמי שלומד תורה בלילה, הלימוד בלילה מגן עליו שילמד לשמה, ונמצא שהוא לומד לשמה, ולכן התנא מקשיב לקול לימודו.

וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הֵינוּ שְׁכִינָתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בפתח אליהו): מַלְכוּת – פֶּה, וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה קָרִינַן לָהּ. וּכְשֶׁהַשְּׁכִינָה, הַנִּקְרָא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בָּאָה בְּתוֹךְ תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, זֶה נִקְרָא גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְאָז יֵשׁ לוֹ פֶּה לְדַבֵּר עַל צַדִּיק עָתָק וְכוּ':

וּכְשֶׁהָאָדָם לוֹמֵד בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה אֵיזֶה דִּין וּפְסָק, שֶׁחִדֵּשׁ אֵיזֶה חִדּוּשׁ אוֹ צַדִּיק אַחֵר, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, וּנְשִׁיקִין זֶה בְּחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, כִּי הַפָּסָק הַזֶּה הוּא דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, וְדִבּוּר הוּא הַחִיּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא; וְרוּחַ מְמַלְּלָא, הֵינוּ הַנֶּפֶשׁ חַיָּה, הִיא בָּאָה מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא, בְּשָׁעָה שֶׁמְּחַדֵּשׁ הַתַּנָּא אֵיזֶה חִדּוּשׁ וּמְדַבֵּר זֶה הַחִדּוּשׁ, זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ הִיא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, כִּי מִשָּׁם מוֹצְאָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. נִמְצָא עַכְשָׁו, כְּשֶׁלּוֹמְדִים אֶת הַחִדּוּשׁ הַזֶּה, וּכְשֶׁמַּכְנִיסִין הַלִּמּוּד וְהַחִדּוּשׁ בְּתוֹךְ פֶּה, נִמְצָא שֶׁמְּדַבְּקִין רוּחַ הַצַּדִּיק, שֶׁחִדֵּשׁ זֶה הַחִדּוּשׁ, עִם רוּחַ מְמַלְּלָא, הֵינוּ עִם הַדִּבּוּר הַלּוֹמֵד זֶה הַחִדּוּשׁ עַכְשָׁו, וְזֹאת הַהִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא נִקְרָא נְשִׁיקִין. נִמְצָא, כְּשֶׁלּוֹמְדִין אֵיזֶה הֲלָכָה שֶׁחִדְּשׁוּ הַתַּנָּאִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא עִם רוּחַ הַלּוֹמֵד, וְדוֹמֶה כְּאִלּוּ נוֹשֵׁק אֶת עַצְמוֹ עִם הַתַּנָּא:

אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, כְּשֶׁלּוֹמֵד גְּמָרָא אוֹ פְּסַק־דִּין, עָלָיו כָּתוּב (משלי כז): נָעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא; כִּי הַתַּנָּא אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל רוּחוֹ שֶׁל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, כִּי מִי יָכוֹל לִסְבֹּל לְנַשֵּׁק אֶת עַצְמוֹ עִם נְבֵלָה, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁנְּבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ. **וַאֲפִלּוּ** צַדִּיקִים שֶׁכְּבָר הָלְכוּ לְעוֹלָמָם, וּכְשֶׁאָנוּ לוֹמְדִין תּוֹרוֹתֵיהֶן, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְדַּבֵּק רוּחָם בְּרוּחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות צז): שִׂפְתוֹתֵיהֶם דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, וְזֶה עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקָה:

וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא** קוֹלוֹ **וַיֵּבְךְּ** (בראשית כט) – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת עִמּוֹ לִקְבוּרָה. **רָחֵל** – בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, שֶׁהִיא כְּרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ, שֶׁהַכֹּל גּוֹזְזִין וּפוֹסְקִין מִמֶּנָּה הֲלָכוֹת, וְהֵם נַעֲשִׂים לְבוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ. כְּשֶׁאָדָם כָּשֵׁר לוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, אֲזַי הַתַּנָּא נוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וְהוּא נוֹשֵׁק הַתַּנָּא, וְגוֹרֵם תַּעֲנוּג גָּדוֹל לְהַתַּנָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת: **וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב** – הוּא הַתַּנָּא; **לְרָחֵל** – הִיא הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה שֶׁחִדֵּשׁ, שֶׁנִּשַּׁק וְדִבֵּק אֶת רוּחוֹ בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבִּשְׁכִינָה. **וַיֵּבְךְּ** – שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁלּוֹ, שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְהִכְנִיס בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וְרָאָה שֶׁבְּגָלוּת הַזֶּה עַל־פִּי־הָרֹב הַלּוֹמְדִים אֵינָם הֲגוּנִים, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדָם שֶׁיִּלְמְדוּ לֹא תִּכָּנֵס רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רָחֵל, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, לִקְבוּרָה, שֶׁאֵין שִׂפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת בַּקֶּבֶר, עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ שֶׁל רָשָׁע, וְעַל־יְדֵי־זֶה: **וַיֵּבְךְּ** עַל גָּלוּתוֹ. וְעוֹד, שֶׁלִּפְעָמִים הַלִּמְדָן אוֹמֵר אֵיזֶה חִדּוּשׁ בְּשֵׁם עַצְמוֹ, וְלֹא בְּשֵׁם הַתַּנָּא, נִמְצָא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ נִכְנָס עִם הַתַּנָּא לִקְבוּרָה, כִּי אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ:

ב וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ: הֲלֹא תֵּכֶף כְּשֶׁלּוֹמֵד הַלִּמְדָן הַחִדּוּשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הָיָה לוֹ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְאֵיךְ מַנִּיחַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה אֶת הַלִּמְדָן לֵילֵךְ בִּרְשָׁעָתוֹ. תְּשׁוּבָה עַל זֶה: **וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא** – פֵּרוּשׁ: כְּשָׁעָה שֶׁהִגִּיד הַצַּדִּיק הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִגִּיד אוֹתָהּ בִּבְחִינוֹת (הושע יד): צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם. וְזֶה: כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא – בְּרַמָּאוּת, בִּבְחִינַת: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם; וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא – הַכְּשֵׁרָה, וְזֶה בְּחִינַת: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם. וְלֹא עוֹד: **וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – הֵינוּ זֹאת הַבְּחִינָה שֶׁל וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם בָּא לוֹ בְּנָקֵל יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פוטה כא:): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה; כִּי כְּשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה, נִכְנָס בּוֹ עַרְמִימִיּוּת. וְזֶה: **וַתָּרָץ** – כְּאָדָם שָׁרָץ בִּמְהִירוּת וּבְנָקֵל; **וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ** – שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מַגֶּדֶת לְהַלַּמְדָן עַרְמִימִיּוּת. (וְזֶהוּ: וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ) – שֶׁהָעַרְמִימִיּוּת בָּא בְּנָקֵל וּבִמְהִירוּת יוֹתֵר לָאָדָם, כִּי הַקְּדֻשָּׁה צָרִיךְ סִיּוּעַ מִלְּעֵלָּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ע"ז נח.): הַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ; אֲבָל הָעַרְמִימִיּוּת פּוֹתְחִין – יֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הַרְבֵּה וּבָא לוֹ בְּנָקֵל:

ג וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ: אִם הַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, אֵיךְ בָּא זֶה הַדָּבָר, שֶׁאוֹמֵר תּוֹרָתוֹ שֶׁיָּכוֹל לִסְבֹּל שְׁנֵי מַשְׁמָעוּת: מַשְׁמָעוּת טוֹב, דְּהַיְנוּ צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, וּמַשְׁמָעוּת לְהִפּוּךְ, דְּהַיְנוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

אֲבָל דַּע, שֶׁהַתַּנָּא הָיָה צַדִּיק גָּמוּר, וְתוֹרָתוֹ זַכָּה מִבְּלִי פְּסֹלֶת, וּמַה שֶּׁנִּרְאֶה בָּהּ מַשְׁמָעוּת עַרְמוּמִיּוּת, זֶה כִּי כָּל הָעוֹלָם מְקַבְּלִים פַּרְנָסָתָם מִשְּׁמֹאלָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מִשְּׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, בִּשְׁבִיל זֶה נָפַל הַתַּנָּא בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, לִבְחִינַת שְׂמֹאלָהּ, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי זוֹ בְּחִינַת שְׂמֹאלָהּ יְקַבֵּל שֶׁפַע וּפַרְנָסָתוֹ לָעוֹלָם, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִשְּׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד, אֲבָל מִצַּד הַתַּנָּא אֵין נִפְתָּל וְעִקֵּשׁ. וְעַל זֶה צָרִיךְ הַלַּמְדָן לֵידַע קֹדֶם לִמּוּדוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד, הַצַּדִּיק שֶׁבְּגַן־עֵדֶן צִית לְקָלֵהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ח): הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ (וכמובא בווהר לך לך, דף צב.):

וְזֶה: וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ לָבָן אֶת שִׁמְעַת יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ – הֵינוּ כְּשֶׁהַלַּמְדָן יוֹדֵעַ שֵׁמַע יַעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב בֶּן אֲחוֹתוֹ, בְּחִינַת כַּשְׁרוּת, שֶׁלָּמַד וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה בְּכַשְׁרוּת לִשְׁמָהּ, וְיַעֲקֹב, הֵינוּ הַתַּנָּא, צִית לְקָלֵהּ, **וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ** – וּמִתְחַבֵּק וּמְנַשֵּׁק לוֹ, הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ מִתְדַּבֵּק רוּחַ הַתַּנָּא בְּרוּחוֹ, זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ** – שֶׁמַּבִּיא אֶת רוּחַ הַתַּנָּא לְתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמֵד עַכְשָׁו, כִּי שֵׁם בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. **וַיְסַפֵּר לְלָבָן** – לְשׁוֹן סַפִּיר וָאוֹר, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מֵאִיר לְהַלַּמְדָן וּמְבָאֵר לוֹ **אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁלֹּא בָּא אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ. פֵּרוּשׁ, שֶׁרוּחַ הַתַּנָּא מוֹדִיעַ לְהַלַּמְדָן, שֶׁלֹּא בָּא הַתַּנָּא לַבְּחִינָה הַזֹּאת שֶׁיִּסְבֹּל תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת עַרְמִימִיּוּת, אֶלָּא מִתּוֹךְ אֹנֶס אָחִיו שֶׁנָּטַל מָמוֹנוֹ, כְּדֵי: בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד – כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם שֶׁפַע גַּשְׁמִיּוּת.

כְּשֶׁיֵּדֵעַ הַלַּמְדָן כָּל זֶה, יֹאמַר לָבָן: **אַךְ עַצְבִּי וּבְשָׂרִי אָתָּה**
דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתַּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל.
וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים – וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתַּנָּא אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תהלים קג): תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֶיכִי; אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ שֵׁמַע בֶּן אֲחוֹתוֹ. **וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה** – שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתַּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעֵרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְדוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וְבוּז:

ד **וְדַע,** שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הַיְנוּ הַלַּמְדָן דּוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ הַשְׁכִּינָה, מֵהַגְּלוּת שֶׁבְּפִי הַלַּמְדָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה; מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נְשִׁוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ב): אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן – בִּתְחִלָּה הִיא יֶרֶקָה כַּחֲבַצֶּלֶת (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה יז): אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת הָיְתָה; וְזֶה בִּחְינַת חִבּוּק, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי – כִּי הַשִּׁמְחָה בָּא מֵהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב הוּא בִּינָה, שֶׁשָּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהוּא עָלְמָא סְתִימָא בְּחִינַת: וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבָב (תהלים קד):

וְהַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, הֵם צְרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הַלָּכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ, וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח:): הַנַּעֲלָבִים וְכוּ', שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה. וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֶרְפָּה בְּאַהֲבָה, זֶה בִּחְינַת חִבּוּק – וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי; וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁשָּׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין, [הוּא] מַעֲלֶה לִבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, לִבְחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי, וְאָז הוּא בִּבְחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי; שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַנִּקְרֵאת צוּר, כְּמוֹ בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מג.): אִלְמָלֵא לֹא הָכָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל־כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וְזֶה בִּחְינַת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – שֶׁאַבְרָהָם הוּא בִּחְינַת יָמִין, בִּחְינַת חִבּוּק. וַיָּרֶק זֶה בִּחְינַת קַו הַיָּרֹק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וַחֲנִיכָיו זֶה בִּחְינַת חֲסָדִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר לד לד פ' מג): לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ, שֶׁשְּׁמָן אַבְרָהָם, כִּשְׁמוֹ. הַיְנוּ שֶׁקָּו הַיָּרֹק, מִבְּחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, בִּחְינַת אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת, זֹאת עֲלִיָּה יֵשׁ לַשְׁכִינָה עַל־יְדֵי חִבּוּק יָמִין:

וְעֵקֶר בִּגְנֵבָה עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁאָז רְאוּיָה לְזִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ): וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַּת אָבִי, אַךְ לֹא בַת אִמִּי וְכוּ'; וְאָז: וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה – שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר אֱמוֹר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לַהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. שְׁלַח לַהּ: וְגַם אָמְנָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְאִיתָא בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, שֶׁהַנְּשִׁיקִין הִיא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׂפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן נֶצַח וְהוֹד עֶלְיוֹנִים, לִבְחִינַת זִוּוּג, לִבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין נֶצַח וְהוֹד תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשִּׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צְרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נַעֲשָׂה אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צְרוּף הֲלָכָה, שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל־יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת הַשְׁכִּינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שיר־השירים ב): שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, מִבְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים, בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְאָז מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא, שֶׁהַשְׁכִינָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא – בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעָכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ, וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה וּמַעֲלֶה לְהַשְׁכִינָה מִיַּן נוּקְבִין, כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק. **וְזֶה** (שם ח): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים – עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר,** לְשׁוֹן מַעֲבָר לְעֶבֶר, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִינָה רֵיחַ **טוֹב מִשְׁנֵי עֲבָרִים,** מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן. וְזֶה (שם ז): הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ – שֶׁשְּׁנֵי דּוֹרִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:
לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא, דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא, וּרְהֵט פָּרְשָׁא כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאי, וְלָא יָכֵל לַהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי מְסָרְגִין לַהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא, וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וּנְקֵט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ, וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי, וְלָא נָטְפֵי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה, וְשִׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
הוּרְמִיז. שֵׁד הוּא, כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין "מִפַּלְגָךְ לְתַתָּאי דְּהוּרְמִיז": אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא. עַל שְׁנֵי הַחוֹמָה. וְהַאי עֲבַדָּא, לְהוֹדִיעַ צִדְקוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן רְשׁוּת לָאֵלּוּ לְהַזִּיק, וְגַם שֶׁלֹּא לָצֵאת בְּדֶרֶךְ יְחִידִי: וּרְהֵט פָּרְשָׁא. לְפִי תֻּמּוֹ: וְלָא יָכֵיל לַהּ. שֶׁהָיָה הַשֵּׁד רָץ בְּיוֹתֵר. וּמִיהוּ, הַפָּרָשׁ לֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְכָךְ: מְסָרְגִין. שֶׁהָיָה אֶכָּף וְסַרְגָּא נְתוּנִין עַל הַפְּרִדּוֹת: אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג. שֵׁם אוֹתוֹ נָהָר, וְהָיוּ רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, וְהַשֵּׁד מְדַלֵּג מִפְּרִדָּה זוֹ לִפְרִדָּה זוֹ: תַּרְתֵּי כָּסֵי דְּחַמְרָא. שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים יַיִן: וַהֲוָה מוֹרֵק. תַּרְוַיְהוּ בְּיַחַד, זֶה בְּתוֹךְ זֶה, בְּהֲדֵי דְּקָא מִשַּׁוֵּר, וְאֵין נִשְׁפָּךְ אֲפִלּוּ טִפָּה אַחַת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם רוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהָיוּ עוֹלִים יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם וְיוֹרְדִים עַד תְּהוֹמוֹת מִכֹּחַ הָרוּחַ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפְלָה טִפָּה לָאָרֶץ: יַעֲלוּ שָׁמַיִם וְגוֹ'. פְּסוּק הוּא נְבִי יוֹרְדֵי הַיָּם בְּתְהִלִּים: שִׁמְעַת בִּי מַלְכָּא וּקְטַלֵּהּ. מַלְכָּא דְּשֵׁדָא, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל שֵׁד לְהֹרָאוֹת לִבְנֵי־אָדָם, וַהֲרָגוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְגַלֶּה סוֹדָם. וְאִית דְּאָמְרֵי, "בִּי מַלְכָּא" קֵיסָר, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁלֹּא יִטֹּל מַלְכוּתוֹ, שֶׁהָיָה אוֹתוֹ שֵׁד מֵאָדָם שֶׁבָּא עַל שֵׁדָה, וְהָיָה דָּר בֵּין הָאֲנָשִׁים:

לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז, פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: שֵׁד הוּא. **בַּר לִילִיתָא** – זֶה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, וְזֶה בַּר

בלימודו שרוצה להתקשר לרוח התנא, ואז הוא בבחינת עצמו ובשרו של התנא, דהיינו שהוא דבוק ומקושר בו. **"וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים" - וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתַּנָּא, אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת** (תהלים קג) **: "תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי"** – 'ימי נעוריך', דהיינו הימים הקודמים שעברו בחושך, ו'חודש ימים' הוא רומז לחידוש הימים, והיינו, שעל ידי שהוא דבוק ומקושר עם רוח התנא, רוח התנא תדריך אותו ותאיר לו את הדרך כיצד לחזור בתשובה, ולתקן את הימים שבהם למד שלא לשמה, ורדף את הצדיקים.

אך כל זה אם הלמדן היה מתבונן ומתעמק בענין זה, **אֲבָל תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ 'שֶׁמַע בֶּן אֲחוֹתוֹ'** – שתורת התנא היא בכשרות גמורה, **"וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה" - שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתַּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעַרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה**, וְעל ידי שנכנסה בו רמאות, הוא אינו מבחין באמת, והוא **דּוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק** – דברי גידופים ושקר **בְּגַאֲוָה וָבוּז.**

לאחר שנתבאר שישנם צדיקים הלומדים תורה לשמה, וישנם למדנים הלומדים לשם גאוה וכבוד, ועל ידי לימודם נכנסת בהם ערמימיות, והם שונאים ורודפים את הצדיקים, כי התורה שהם לומדים הופכת אצלם לצירופים של דיבורים רעים, שהם מדברים על הצדיקים, ונתבאר שהם רודפים גם את הצדיקים שחידשו את דברי התורה שהם לומדים, כי בתוך דברי התורה שהתנא חידש נמצאת רוחו של התנא, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וזה בחינת נשיקה, ואפילו כשהתנא כבר נפטר, רוחו חוזרת לקברו, והלומד מדבק את רוחו ברוח התנא, וכשהלומד אינו הגון, התנא בורח ממנו ואינו רוצה להדבק ברוחו, וזה נחשב שהוא רודף את התנא, ונתבאר מדוע דברי התורה של התנא שהם קדושים וטהורים אינם גורמים ללמדן לחזור בתשובה, אלא אדרבה הוא מקבל מהם ערמימיות וגאוה, כי התנא נופל בשעת לימודו לשגיאה דקה לבחינת שמאל, כדי להמשיך פרנסה לעולם, ומזה מגיע דבר זה שהתורה מביאה את הלמדן לערמימיות, יתבאר כעת שדבר זה שהלמדן שונא ורודף את הצדיק, ומדבר עליו רעות, זהו בכוונה תחילה מאת הקב"ה, כדי שעל ידי זה הצדיק יתקן ויעלה את דברי התורה שהלמדן למד והפך אותם לצירופים רעים.

ד. **וְדַע, שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ**, דהיינו שדבר זה נעשה בכוונה מיוחדת על ידי הקב"ה, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הַיְנוּ שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק**, וזאת **כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הַיְנוּ הַשְּׁכִינָה, מֵהַגְּלוּת שֶׁבְּפֶה הַלַּמְדָן**, (כמבואר לעיל שהתורה שבעל פה היא בחינת השכינה, וכשהיא באה בתוך תלמיד חכם שד יהודי זה נקרא גלות השכינה), **וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ** – את השכינה שירדה לגלות, שהיא בחינת ה'מלכות' **לְשָׁרְשָׁהּ**, לבחינה שמעליה, שהוא בחינת 'זעיר אנפין' הכלול משש הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד', שזהו בחינת יחוד של הקב"ה ושכינתו, שעל ידי זה השכינה מקבלת שפע מהבחינות העליונות שמעליה, והצדיק מעלה את השכינה **מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה: מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק** עם הבחינות שמעליה, וזה נעשה על ידי שהוא מאיר בה את הארת ספירת ה'בינה', וכשהיא מתקשרת לספירת ה'בינה' זהו בחינת 'חיבוק', **וְאַחַר כָּךְ לִבְחִינַת נְשׁוּק** עם הבחינות שמעליה, וזה נעשה על ידי שהוא מאיר בה את הארת ספירת ה'חכמה', וכשהיא מתקשרת לספירת ה'חכמה' זהו בחינת 'נישוק', **וְאַחַר כָּךְ** לאחר שהיא מקבלת את הארת ה'בינה' וה'חכמה' היא מגיעה **לִבְחִינַת זִוּוּג** עם הבחינות שמעליה, והיא מקבלת שפע מהבחינות שמעליה, וכמו שיתבאר כעת כיצד נעשים כל בחינות אלו.

והיינו שבתחילה הצדיק מאיר בשכינה את בחינת ה'בינה', ואז השכינה היא בבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ב) **: "אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן**, שושנת העמקים", ורמוז בזה, שהשכינה אומרת שבתחילה היא בחינת 'חבצלת' שהיא מין שושנה ירוקה, **כִּי בְּתִחְלָּה הִיא** – השכינה **יֵרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת** (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (מגילה יג.) **: 'אֶסְתֵּר יְרַקְרֹקֶת הָיְתָה'**, ו'אסתר' רומז על השכינה, ו'ירוק' רומז על ספירת ה'בינה', (כידוע שכל צבע הוא כנגד ספירה אחרת, והצבע הירוק הוא כנגד ספירת ה'בינה') **וְזֶה בְּחִינַת 'חִבּוּק'** עם ספירת ה'בינה', והשכינה נעשית בבחינת **"וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי"**, והיינו שעל ידי שהצדיק מאיר לשכינה את

כְּשֶׁיֵּדַע הַלַּמְדָן כָּל זֶה, יֹאמַר לָבָן: **אַךְ עַצְבִּי וּבְשָׂרִי אָתָּה**
דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתַּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל.
וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים – וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתַּנָּא אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תהלים קג): תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֶיכִי; אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ שֵׁמַע בֶּן אֲחוֹתוֹ. **וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה** – שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתַּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעֵרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְדוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז:

ד **וְדַע,** שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הַיְנוּ הַלַּמְדָן דּוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ הַשְׁכִּינָה, מֵהַגְּלוּת שֶׁבְּפִי הַלַּמְדָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה; מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נְשִׁוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ב): אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן – בִּתְחִלָּה הִיא יֶרֶקָה כַּחֲבַצֶּלֶת (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה יז): אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת הָיְתָה; וְזֶה בְּחִינַת חִבּוּק, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי – כִּי הַשִּׂמְחָה בָּא מֵהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב הוּא בִּינָה, שֶׁשָּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהוּא עָלְמָא סְתִימָא בְּחִינַת: וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבָב (תהלים קד):

וְהַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, הֵם צְרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הֲלָכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ, וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח:): הַנַּעֲלָבִים וְכוּ', שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה. וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֶרְפָּה בְּאַהֲבָה, זֶה בְּחִינַת חִבּוּק – וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי; וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁשָּׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין, [הוּא] מַעֲלֶה לִבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, לִבְחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי, וְאָז הוּא בִּבְחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי; שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַנִּקְרֵאת צוּר, כְּמוֹ בְּתִקּוּנִים (תיקון כא, דף מג.): אִלְמָלֵא לֹא הָכָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל־כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וְזֶה בְּחִינַת (בראשית יד): וַיֶּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – שֶׁאַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת יָמִין, בְּחִינַת חִבּוּק. וַיֶּרֶק זֶה בְּחִינַת קַו הַיָּרֹק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וַחֲנִיכָיו זֶה בְּחִינַת חֲסָדִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר לך לך פ' מג): לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ, שֶׁשָּׁמָן אַבְרָהָם, כִּשְׁמוֹ. הַיְנוּ שֶׁקָּו הַיָּרֹק, מִבְּחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, בְּחִינַת אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת, זֹאת עֲלִיָּה יֵשׁ לַשְׁכִינָה עַל־יְדֵי חִבּוּק יָמִין:

וְעֵקֶר בִּגְנֻנָּה עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁאָז רָאוּיָה לְזִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ): וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַּת אָבִי, אַךְ לֹא בַת אִמִּי וְכוּ'; וְאָז: וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה – שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר אֱמוֹר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לֵהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. שְׁלַח לֵהּ: וְגַם אָמְנָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְאִיתָא בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, שֶׁהַנְּשִׁיקִין הִיא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׂפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן נֶצַח וְהוֹד עֶלְיוֹנִים, לִבְחִינַת זִוּוּג, לִבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין נֶצַח וְהוֹד תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשִּׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צְרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נַעֲשָׂה אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צְרוּף הֲלָכָה, שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל־יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת הַשְׁכִּינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שיר־השירים ב): שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, מִבְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים, בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְאָז מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא, שֶׁהַשְׁכִינָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא – בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעָכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ, וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה וּמַעֲלֶה לְהַשְׁכִינָה מִיַּן נוּקְבִין, כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק. **וְזֶה** (שם ח): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים – עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר,** לְשׁוֹן מַעֲבָר לְעֶבֶר, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִינָה רֵיחַ **טוֹב מִשְׁנֵי עֲבָרִים,** מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן. וְזֶה (שם ז): הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ – שֶׁשְּׁנֵי דּוֹרִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא, דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא, וּרְהֵט פָּרְשָׁא כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאי, וְלָא יָכֵל לֵהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא, וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וּנְקֵט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ, וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי, וְלָא נָטְפֵי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה, וְשִׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
הוּרְמִיז. שֵׁד הוּא, כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין "מִפַּלְגָךְ לְתַתָּאי דְּהוּרְמִיז": אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא. עַל שְׁנֵי הַחוֹמָה. וְהַאי עֲבַדָּא, לְהוֹדִיעַ צִדְקוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן רְשׁוּת לָאֵלּוּ לְהַזִּיק, וְגַם שֶׁלֹּא לָצֵאת בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי: וּרְהֵט פָּרְשָׁא. לְפִי תֻּמּוֹ: וְלָא יָכֵיל לֵהּ. שֶׁהָיָה הַשֵּׁד רָץ בְּיוֹתֵר. וּמִיהוּ, הַפָּרָשׁ לֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְכָךְ: מְסָרְגִין. שֶׁהָיָה אֶכָּף וְסַרְגָּא נְתוּנִין עַל הַפְּרִדּוֹת: אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג. שֵׁם אוֹתוֹ נָהָר, וְהָיוּ רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, וְהַשֵּׁד מְדַלֵּג מִפְּרִדָּה זוֹ לְפִרְדָּה זוֹ: תַּרְתֵּי כָּסֵי דְּחַמְרָא. שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים יַיִן: וַהֲוָה מוֹרֵק. תַּרְוַיְהוּ בְּיַחַד, זֶה בְּתוֹךְ זֶה, בְּהֲדֵי דְּקָא מִשַּׁוֵּר, וְאֵין נִשְׁפָּךְ אֲפִלּוּ טִפָּה אַחַת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם רוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהָיוּ עוֹלִים יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם וְיוֹרְדִים עַד תְּהוֹמוֹת מִכֹּחַ הָרוּחַ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפְלָה טִפָּה לָאָרֶץ: יַעֲלוּ שָׁמַיִם וְגוֹ'. פְּסוּק הוּא גַּבֵּי יוֹרְדֵי הַיָּם בִּתְהִלִּים: שִׁמְעַת בִּי מַלְכָּא וּקְטַלֵּהּ. מַלְכָּא דְּשֵׁדָא, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל שֵׁד לְהֹרָאוֹת לִבְנֵי־אָדָם, וַהֲרָגוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְגַלֶּה סוֹדָם. וְאִית דְּאָמְרֵי, "בִּי מַלְכָּא" קֵיסָר, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁלֹּא יִטֹּל מַלְכוּתוֹ, שֶׁהָיָה אוֹתוֹ שֵׁד מֵאָדָם שֶׁבָּא עַל שֵׁדָה, וְהָיָה דָּר בֵּין הָאֲנָשִׁים:

לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז, פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: שֵׁד הוּא. **בַּר לִילִיתָא** – זֶה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, וְזֶה בַּר

הארת ה'בינה', היא מגיעה לבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה'.

והטעם שהצדיק מאיר בשכינה את הארת ה'בינה', **כִּי הַשִּׂמְחָה בָּא מֵהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ד): **"נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי", וְהַלֵּב הוּא** בחינת **'בִּינָה'**, כי ההבנה היא בלב, **שֶׁשֶּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ**, כי שורש השמחה הוא נקרא 'יין המשמח', ושורש השמחה הוא בלב, **שֶׁהוּא** – הלב, דהיינו ספירת ה'בינה', הוא בחינת **עָלְמָא סְתִימָא** – עולם סתום, ונמצא שהשמחה שורשה הוא ספירת ה'בינה' שהיא בחינת הלב, **בְּחִינַת** מה שנאמר (שם קד): **"וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב** אנוש", הרי שה"יין המשמח' דהיינו שורש השמחה, הוא בלב, והצדיק על ידי בחינת השמחה הוא מאיר בשכינה את הארת ה'בינה', וכמו שיתבאר כעת.

וְהנה הַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא – הצדיק **מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו הֵם צֵרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה,** כי הם באים מהתורה שבעל פה שלמד הלמדן, שאצל הלמדן נהפכו לצירופים של דיבורים רעים, **וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הֶלְכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ,** והבנה זו היא בחינת 'בינה', **וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת פח:): **'הַנֶּעֱלָבִים וְכוּ'** ואינם עולבים, **שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה,** עליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", הרי שהצדיקים מקבלים את הבזיונות באהבה ובשמחה. **וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֶרְפָּה בְּאַהֲבָה, זֶה בְּחִינַת 'חִבּוּק'**, כי חיבוק הוא בא על ידי אהבה, כמו שנאמר **"וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי"**, וימין הוא בחינת חסד ואהבה, ולכן על ידי בחינת האהבה הזו הוא מביא את השכינה לבחינת 'חיבוק', כי התורה שבעל פה היא השכינה, וכשהתורה שבעל פה שהיתה בגלות בפי הלמדן, ונהפכה לצירופים רעים שהלמדן מדבר על הצדיק, ועל ידי זה היא באה אל הצדיק, והצדיק מקבל את הדיבורים הרעים שהם התורה שבעל פה באהבה, על ידי זה הוא מאיר בדיבורים אלו, שהם התורה שבעל פה, והם השכינה, את בחינת האהבה, שהאהבה היא בחינת 'חיבוק', ואז השכינה היא בבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה', ועל ידי שהוא מאיר בדיבורים אלו, שהם חלקי השכינה, את בחינת ה'חיבוק', הוא גורם שתאיר בכל קומת השכינה בחינת ה'חיבוק'. **וְעַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁשָּׂמֵחַ בַּיִּסּוּרִין,** שהשמחה שורשה בלב, **[הוּא] מַעֲלֶה** את התורה שבעל פה, שהיא בחינת השכינה, **לְבְחִינַת "אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן"**, שהוא בחינת 'בינה', **לְבְחִינַת 'לֵב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי"**, הרי שהשמחה שורשה בלב, בספירת ה'בינה', והיינו שהצדיק מאיר בדיבורים אלו, שהם התורה שבעל פה, והם השכינה, את בחינת השמחה, והשמחה היא בחינת ה'בינה' שהיא בחינת לב, **וְאָז הוּא** – השכינה **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים עג): **"צוּר לְבָבִי", שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה הַנִּקְרֵאת 'צוּר', כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון כא דף מג.): **'אִלְמָלֵא לֹא הִכָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה'**, כי אם היה מדבר אל הסלע, שהוא בחינת ה'מלכות', בחינת תורה שבעל פה, אז היה נעשה יחוד גדול יותר בין ספירת ה'יסוד' ל'מלכות', והמלכות שהיא התורה שבעל פה היתה מקבלת שפע גדול יותר, ולא היו צריכים לעמול בה כל כך. ורואים אנו מכאן שהתורה שבעל פה היא בחינת 'צור', וה'צור' מקבל את בחינת 'לבבי', דהיינו בחינת 'בינה' שהיא בלב, ועל ידי שהצדיק מאיר בשכינה את בחינת ה'בינה', היא נעשית בבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה', ונמצא שהצדיק מאיר בשכינה גם את בחינת ה'חיבוק', על ידי שמקבל את הדיבורים באהבה, וגם מאיר בשכינה את בחינת ה'בינה' על ידי שמקבל את הדיבורים בשמחה, ועל ידי שני דברים אלו יחד הוא מעלה את השכינה שתהיה בבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה'.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר כשאברהם אבינו יצא למלחמה נגד ארבעת המלכים (בראשית יד): **"וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו"** – 'ויזרז את אנשיו', ורמוז בפסוק זה, **שֶׁאַבְרָהָם הוּא בְּחִינַת 'יָמִין'**, כידוע שאברהם הוא מידת ה'חסד', וימין הוא בחינת 'חסד', (כידוע שהימין הוא בחינת 'חסד' והשמאל הוא בחינת 'גבורה'), וחסד הוא בחינת 'אהבה', **בְּחִינַת 'חִבּוּק'**, ומה שנאמר **"וַיָּרֶק" זֶה בְּחִינַת 'קַו הַיָּרֹק', שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם,** כמובא בגמרא (חגיגה יב.), **וַ"חֲנִיכָיו" זֶה בְּחִינַת 'חֲסָדִים', כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ** (ב"ר לך לך פ' מג): **'לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ'** – שם המשפחה, **שֶׁשְּׁמָן** של אנשיו היה **'אַבְרָהָם', כִּשְׁמוֹ',** וכיון שאברהם הוא בחינת 'חסד', גם אנשיו ששמם 'אברהם' הם רומזים למידת ה'חסד', ולכן 'חניכיו' רומז

כְּשֶׁיֵּדַע הַלַּמְדָן כָּל זֶה, יֹאמַר לָבָן: **אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה**
דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתִּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל.
וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים – וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתִּנָּא אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תהלים קג): תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֶיכִי; אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ שֵׁמַע בֶּן אֲחוֹתוֹ. **וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה** – שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתִּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעֶרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְדוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז:

ד **וְדַע,** שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הַיְנוּ הַלַּמְדָן דּוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ הַשְׁכִּינָה, מֵהַגְּלוּת שֶׁבְּפִי הַלַּמְדָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה; מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נְשִׁוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ב): אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן – בִּתְחִלָּה הִיא יֶרֶקָה כַּחֲבַצֶּלֶת (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה יז): אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת הָיְתָה; וְזֶה בִּחְינַת חִבּוּק, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי – כִּי הַשִּׁמְחָה בָּא מֵהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב הוּא בִּינָה, שֶׁשָּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהוּא עָלְמָא סְתִימָא בְּחִינַת: וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבָב (תהלים קד):

וְהַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, הֵם צְרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הַלָּכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ, וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח:): הַנַּעֲלָבִים וְכוּ', שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה. וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֶרְפָּה בְּאַהֲבָה, זֶה בִּחְינַת חִבּוּק – וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי; וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁשָּׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין, [הוּא] מַעֲלֶה לִבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, לִבְחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי, וְאָז הוּא בִּבְחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי; שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַנִּקְרֵאת צוּר, כְּמוֹ בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מג.): אִלְמָלֵא לֹא הָכָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל־כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וְזֶה בִּחְינַת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – שֶׁאַבְרָהָם הוּא בִּחְינַת יָמִין, בִּחְינַת חִבּוּק. וַיָּרֶק זֶה בִּחְינַת קַו הַיָּרֹק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וַחֲנִיכָיו זֶה בִּחְינַת חֲסָדִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר לד לד פ' מג): לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ, שֶׁשָּׁמָן אַבְרָהָם, כִּשְׁמוֹ. הַיְנוּ שֶׁקָּו הַיָּרֹק, מִבְּחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, בִּחְינַת אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת, זֹאת עֲלִיָּה יֵשׁ לַשְׁכִינָה עַל־יְדֵי חִבּוּק יָמִין:

וְעֵקֶר בִּגְנֻנָּה עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁאָז רְאוּיָה לְזִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ): וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַּת אָבִי, אַךְ לֹא בַת אִמִּי וְכוּ'; וְאָז: וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה – שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר אֱמוֹר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לֵהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. שְׁלַח לֵהּ: וְגַם אָמְנָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְאִיתָא בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, שֶׁהַנְּשִׁיקִין הִיא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׂפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן נֶצַח וְהוֹד עֶלְיוֹנִים, לִבְחִינַת זִוּוּג, לִבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין נֶצַח וְהוֹד תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשִּׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צְרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נַעֲשָׂה אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צְרוּף הֲלָכָה, שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל־יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת הַשְׁכִּינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שיר־השירים ב): שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, מִבְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים, בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְאָז מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא, שֶׁהַשְׁכִינָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא – בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעָכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ, וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה וּמַעֲלֶה לְהַשְׁכִינָה מִיַּן נוּקְבִין, כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק. **וְזֶה** (שם ח): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים – עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר,** לְשׁוֹן מַעֲבָר לְעֶבֶר, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִינָה רֵיחַ **טוֹב מִשְׁנֵי עֲבָרִים,** מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן. וְזֶה (שם ז): הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ – שֶׁשְּׁנֵי דּוֹרִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה:
לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא, דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא, וּרְהֵט פָּרְשָׁא כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאי, וְלָא יָכֵל לֵהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא, וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוּנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וּנְקֵט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ, וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי, וְלָא נָטְפֵי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה, וְשִׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
הוּרְמִיז. שֵׁד הוּא, כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין "מִפַּלְגֵךְ לְתַתָּאי דְּהוּרְמִיז": אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא. עַל שְׁנֵי הַחוֹמָה. וְהַאי עָבְדָא, לְהוֹדִיעַ צִדְקוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן רְשׁוּת לָאֵלּוּ לְהַזִּיק, וְגַם שֶׁלֹּא לָצֵאת בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי: וּרְהֵט פָּרְשָׁא. לְפִי תֻּמּוֹ: וְלָא יָכֵיל לֵהּ. שֶׁהָיָה הַשֵּׁד רָץ בְּיוֹתֵר. וּמִיהוּ, הַפָּרָשׁ לֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְכָךְ: מְסָרְגִין. שֶׁהָיָה אֶכָּף וְסַרְגָּא נְתוּנִין עַל הַפְּרִדּוֹת: אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוּנַג. שֵׁם אוֹתוֹ נָהָר, וְהָיוּ רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, וְהַשֵּׁד מְדַלֵּג מִפְּרִדָּה זוֹ לִפְרִדָּה זוֹ: תַּרְתֵּי כָּסֵי דְּחַמְרָא. שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים יַיִן: וַהֲוָה מוֹרֵק. תַּרְוַיְהוּ בְּיַחַד, זֶה בְּתוֹךְ זֶה, בְּהֲדֵי דְּקָא מִשַּׁוֵּר, וְאֵין נִשְׁפָּךְ אֲפִלּוּ טִפָּה אַחַת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם רוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהָיוּ עוֹלִים יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם וְיוֹרְדִים עַד תְּהוֹמוֹת מִכֹּחַ הָרוּחַ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפְלָה טִפָּה לָאָרֶץ: יַעֲלוּ שָׁמַיִם וְגוֹ'. פְּסוּק הוּא גַּבֵּי יוֹרְדֵי הַיָּם בִּתְהִלִּים: שִׁמְעַת בִּי מַלְכָּא וּקְטַלֵּהּ. מַלְכָּא דְּשֵׁדָא, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל שֵׁד לְהֹרָאוֹת לִבְנֵי־אָדָם, וַהֲרָגוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְגַלֶּה סוֹדָם. וְאֵית דְּאָמְרֵי, "בִּי מַלְכָּא" מַיְסֵר, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁלֹּא יִטֹּל מַלְכוּתוֹ, שֶׁהָיָה אוֹתוֹ שֵׁד מֵאָדָם שֶׁבָּא עַל שֵׁדָה, וְהָיָה דָּר בֵּין הָאֲנָשִׁים:

לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז, פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: שֵׁד הוּא. **בַּר לִילִיתָא** – זֶה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, וְזֶה בַּר

ל'חסדים'. **הַיְנוּ שֶׁקָּו הַיָּרֹק**, שהוא בחינת 'בינה', **והוא מִבְּחִינַת: "אֲנִי חֲבַצֶּלֶת", בְּחִינַת 'אֶסְתֵּר יְרַקְרַקֶּת'**, צריך להאיר לשכינה, וכיצד מאירים לשכינה את הארת ה'בינה', שהיא בחינת 'קו ירוק', **זֹאת עֲלֵיָה יֵשׁ לַשְׁכִינָה עַל יְדֵי חִבּוּק יָמִין**, ש'ימין' הוא בחינת חסד, וחסד הוא בחינת אהבה, דהיינו שעל ידי שהצדיק מקבל את הדיבורים הרעים באהבה, הוא ממשיך לשכינה בחינת 'אהבה', ואהבה זה בחינת 'חיבוק', ואז השכינה נעשית בבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה', וזהו הרמוז בפסוק: כיצד השכינה זוכה לקבל את הארת 'וירק' – ספירת הבינה, על ידי 'חניכיו' – על ידי החסדים שהם בחינת חיבוק.

וְעִקַּר בִּנְיָנָהּ של השכינה **עַל יְדֵי** ספירת ה'חָכְמָה', דהיינו שמאירה בה הארת ה'חכמה', והיא בבחינת 'נישוק' עם ספירת ה'חכמה', **שֶׁאָז רְאוּיָה לְזִוּוּג** עם הבחינות שמעליה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאברהם אבינו אמר על שרה (בראשית כ): **"וְגַם אָמְנָה אֲחֹתִי בַּת אָבִי אַךְ לֹא בַּת אִמִּי וְכוּ'**, **וְאָז**: **"וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה"**, ורמוז בזה, שפסוק זה מדבר על השכינה, **שֶׁאָז** כשהיא מקבלת את הארת ה'חכמה', שהיא בחינת 'אבא', **הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג**. כידוע שספירת ה'חכמה' מכונה 'אבא', וספירת ה'בינה' מכונה 'אמא', הרי שכל זמן שלא קיבלה השכינה את אור החכמה אינה ראויה לזיווג, (**כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר אֱמֹר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לֵהּ** – שלח לו **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא** – מתי הוא הזיווג והיחוד של כנסת ישראל, שהיא בחינת השכינה, **במלך** הקדוש, דהיינו בהקב"ה. **שָׁלַח לֵהּ: "וְגַם אָמְנָה וְכוּ'** אחותי בת אבי היא, אך לא בת אמי, ותהי לי לאשה", שכשהשכינה מקבלת את הארת ה'חכמה', שהיא בחינת 'אבא', היא ראויה לזיווג, **עַיֵּן שָׁם**).

וְאִיתָא – ומובא **בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא** להאר"י ז"ל, **שֶׁבחינת הַ'נִּשִּׁיקִין' הוּא עַל יְדֵי** ספירת **הַ'חָכְמָה'**. והיינו, **כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׁפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן** ספירות **'נֶצַח' וְ'הוֹד' עֶלְיוֹנִים**, דהיינו ספירת ה'נצח' שב'חכמה', וספירת ה'הוד' שב'חכמה שבבינה', שהם בחינת **'שפתיים'**, (כידוע שכל ספירה כלולה מעשר ספירות, ולכן ב'חכמה' וב'בינה' ישנם גם כן עשר ספירות, והנה ידוע שהספירות הם מקבילות לגוף האדם, וחכמה ובינה הם כנגד הראש של האדם, ולכן ספירות 'נצח והוד' שב'חכמה ובינה' הם כנגד השפתיים, והספירות 'נצח והוד' עצמם הם כנגד הרגליים), **לְבְחִינַת זִוּוּג, לְבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – התדבקות רוח ברוח, עם ספירת ה'מלכות', דהיינו שהם מאירים לספירת ה'מלכות', שזהו בחינת 'נשיקין' עם ה'מלכות', **אֲזַי נִתְעוֹרְרִין 'נֶצַח' וְ'הוֹד' תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא** – להתדבקות גוף בגוף, עם ספירת ה'מלכות', דהיינו, שעל ידי ספירת ה'חכמה', דהיינו ספירות 'נצח והוד' של ה'חכמה' המאירים ל'מלכות', נעשית בחינת ה'נשיקין', ועל ידי זה מתעוררת ונעשית בחינת הזיווג של ה'מלכות' עם ספירות 'נצח והוד' שמעליה.

נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשְׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צֵרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה נַעֲשֶׂה אֵלּוּ הַצֵּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצֵּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צֵרוּף הֲלָכָה שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת, הַשְׁכִינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שה"ש ב): **"שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים"**, שנהפכת מבחינת 'חבצלת השרון' לבחינת 'שושנת העמקים', **והיא מִבְּחִינַת 'נְשִׁיקִין', בְּחִינַת: "שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים", בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – התדבקות רוח ברוח עם ספירת ה'חכמה', דהיינו שעל ידי שהצדיק בחכמתו הופך את הצירופים הרעים של התורה שבעל פה ומחזירם לצירופים של הלכות ודינים, על ידי זה הוא מאיר בתורה שבעל פה, שהיא השכינה, הארה מספירת ה'חכמה', ועל ידי זה השכינה היא בבחינת 'נישוק' עם ספירת ה'חכמה'.

וְאָז כשהשכינה עולה לבחינת 'חיבוק' ו'נישוק', על ידי זה **מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא** – זיווג של גוף בגוף, **שֶׁהַשְׁכִינָה**, שהיא התורה שבעל פה, **בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא** – בין שני צדיקים היא יושבת - **בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעַכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ**, שזהו בחינת הזיווג והיחוד של השכינה עם הבחינות שמעליה, שעל ידי זה היא מקבלת שפע מהם, וכך גם בפרטיות לגבי חלקי התורה שבעל פה, שהם חלקי השכינה, שהגיעו לצדיק והצדיק העלה אותם ותיקנם, הם מתייחדים עם התנא שחידש תורה זו שהוא מעליהם, ואז

כְּשֶׁיֵּדַע הַלַּמְדָן כָּל זֶה, יֹאמַר לָבָן: **אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה**
דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְקַשֵּׁר הַלַּמְדָן עִם הַתַּנָּא בְּהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל.
וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים – וְיִתְיַשֵּׁב בַּדָּבָר עִם רוּחַ הַתַּנָּא אֵיךְ לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, לְחַדֵּשׁ יָמָיו שֶׁעָבְרוּ בַּחֹשֶׁךְ, בִּבְחִינַת (תהלים קג): תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרֶיכִי; אֲבָל תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ רוֹאֶה כָּל אֵלֶּה וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ שֵׁמַע בֶּן אֲחוֹתוֹ. **וַיֹּאמֶר לוֹ אָחִי אַתָּה** – שֶׁלָּבָן חוֹשֵׁב וְאוֹמֵר, שֶׁגַּם הַתַּנָּא לֹא אָמַר תּוֹרָתוֹ אֶלָּא בְּעֵרְמִימִיּוּת, וְאֵין בָּהּ שׁוּם צַד כַּשְׁרוּת, וְחוֹשֵׁב שֶׁהוּא אָחִיו בְּרַמָּאוּת, שֶׁכֻּלּוֹ רַמָּאוּת, חַס וְשָׁלוֹם, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לַחֲזֹר בִּתְשׁוּבָה, וְדוֹבֵר עַל צַדִּיק עָתָק בְּגַאֲוָה וָבוּז:

ד **וְדַע,** שֶׁזֶּה מְכֻוָּן מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַפִּיל אֵיזֶה צַדִּיק גָּדוֹל בְּפִיו שֶׁל הַלַּמְדָן, הַיְנוּ הַלַּמְדָן דּוֹבֵר רָעוֹת עַל הַצַּדִּיק, כְּדֵי שֶׁהַצַּדִּיק יִקַּח הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ הַשְׁכִּינָה, מֵהַגְּלוּת שֶׁבְּפִי הַלַּמְדָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָהּ לְשָׁרְשָׁהּ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה; מִתְּחִלָּה לִבְחִינַת חִבּוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נְשִׁוּק, וְאַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ב): אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן – בִּתְחִלָּה הִיא יֶרֶקָה כַּחֲבַצֶּלֶת (עיין בזוהר ויחי דף רכא. אמור דף קז.), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מגילה יז): אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת הָיְתָה; וְזֶה בִּחְינַת חִבּוּק, וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי – כִּי הַשִּׁמְחָה בָּא מִהַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב הוּא בִּינָה, שֶׁשָּׁם יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהוּא עָלְמָא סְתִימָא בְּחִינַת: וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבָב (תהלים קד):

וְהַצַּדִּיק שֶׁנּוֹפֵל לְתוֹךְ פֶּה הַלַּמְדָן, שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו עָתָק, וְהוּא מֵבִין שֶׁאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, הֵם צְרוּפִים מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, וּמֵבִין מֵאֵיזֶה הֲלָכוֹת נַעֲשׂוּ הַדִּבּוּרִים אֵלּוּ, וּמְקַבֵּל אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח:): הַנַּעֲלָבִים וְכוּ', שְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים וְעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה. וְאַהֲבָה, שֶׁהַצַּדִּיק מְקַבֵּל אֶת הַחֲרָפָה בְּאַהֲבָה, זֶה בִּחְינַת חִבּוּק – וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי; וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, שֶׁשְּׂמֵחַ בְּיִסּוּרִין, [הוּא] מַעֲלֶה לִבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן, לִבְחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי, וְאָז הוּא בִּבְחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי; שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה הַנִּקְרֵאת צוּר, כְּמוֹ בַּתִּקּוּנִים (תיקון כא, דף מג.): אִלְמָלֵא לֹא הָכָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אֶת הַצּוּר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לִטְרֹחַ כָּל־כָּךְ בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וְזֶה בִּחְינַת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו – שֶׁאַבְרָהָם הוּא בִּחְינַת יָמִין, בִּחְינַת חִבּוּק. וַיָּרֶק זֶה בִּחְינַת קַו הַיָּרֹק, שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבִּינָה וּמַקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם, וַחֲנִיכָיו זֶה בִּחְינַת חֲסָדִים, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר לד לד פ' מג): לְשׁוֹן חֲנִיכָתוֹ, שֶׁשְּׁמָן אַבְרָהָם, כִּשְׁמוֹ. הַיְנוּ שֶׁקָּו הַיָּרֹק, מִבְּחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, בִּחְינַת אֶסְתֵּר יַרְקְרֹקֶת, זֹאת עֲלִיָּה יֵשׁ לַשְׁכִינָה עַל־יְדֵי חִבּוּק יָמִין:

וְעֵקֶר בִּגְנֵבָה עַל־יְדֵי חָכְמָה, שֶׁאָז רָאוּיָה לְזִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כ): וְגַם אָמְנָה אֲחוֹתִי בַּת אָבִי, אַךְ לֹא בַת אִמִּי וְכוּ'; וְאָז: וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה – שֶׁאָז הִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר אֱמוֹר, דַּף ק: רַבִּי אַבָּא שָׁלַח לַהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲמַר: אֵימָתַי זִוּוּגָא דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא. שְׁלַח לַהּ: וְגַם אָמְנָה וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְאִיתָא בְּפֵרוּשׁ סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא, שֶׁהַנְּשִׁיקִין הִיא עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַשְּׂפָתַיִם עֶלְיוֹנִים, שֶׁהֵן נֶצַח וְהוֹד עֶלְיוֹנִים, לִבְחִינַת זִוּוּג, לִבְחִינַת הִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין נֶצַח וְהוֹד תַּחְתּוֹנִים לְזִוּוּג, לְאִתְדַּבְּקָא גּוּפָא בְּגוּפָא. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַשִּׂכִּיל בְּחָכְמָתוֹ וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה צְרוּפִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נַעֲשָׂה אֵלּוּ הַצְּרוּפִין שֶׁהַלַּמְדָן דּוֹבֵר עָלָיו, וְהַצַּדִּיק לוֹמֵד אֵלּוּ הַצְּרוּפִין וְעוֹשֶׂה מֵהֶם צְרוּף הֲלָכָה, שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם שֶׁנִּתְקַלְקֵל, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ זֹאת הַחָכְמָה, אֲזַי עַל־יְדֵי הַחָכְמָה הַזֹּאת הַשְׁכִּינָה הִיא מִבְּחִינוֹת (שיר־השירים ב): שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים, מִבְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים, בְּחִינַת אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, וְאָז מִתְעוֹרֵר זִוּוּגָא דְּגוּפָא בְּגוּפָא, שֶׁהַשְׁכִינָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא יָתְבָא – בֵּין צַדִּיק עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַתַּנָּא שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה וְעָכְשָׁו מַשְׁפִּיעַ בָּהּ, וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה וּמַעֲלֶה לְהַשְׁכִינָה מִיַּין נוּקְבִין, כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק. **וְזֶה** (שם ח): שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים – עַל־יְדֵי בְּחִינַת נְשִׁיקִין, **נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר,** לְשׁוֹן מַעֲבָר לְעֶבֶר, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִינָה רֵיחַ **טוֹב מִשְׁנֵי עֲבָרִים,** מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן. וְזֶה (שם ז): הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ – שֶׁשְּׁנֵי דּוֹרִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא, דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא, וּרְהֵט פָּרְשָׁא כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאי, וְלָא יָכֹל לַהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲווֹי מְסָרְגִין לַהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא, וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוּנַג, וְשַׁוּר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וּנְקַט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ, וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי, וְלָא נָטְפֵי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה, וְשִׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ:

רַשְׁבַּ"ם:
הוּרְמִיז. שֵׁד הוּא, כִּדְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין "מִפַּלְגֵךְ לְתַתָּאי דְּהוּרְמִיז": אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא. עַל שְׁנֵי הַחוֹמָה. וְהַאי עֲבַדָּא, לְהוֹדִיעַ צִדְקוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁמְּרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתֵן רְשׁוּת לָאֵלּוּ לְהַזִּיק, וְגַם שֶׁלֹּא לָצֵאת בְּדֶרֶךְ יְחִידִי: וּרְהֵט פָּרְשָׁא. לְפִי תֻּמּוֹ: וְלָא יָכִיל לַהּ. שֶׁהָיָה הַשֵּׁד רָץ בְּיוֹתֵר. וּמִיהוּ, הַפָּרָשׁ לֹא הָיָה מִתְפַּוֵּן לְכָךְ: מְסָרְגִין. שֶׁהָיָה אֶכָּף וְסַרְגָּא נְתוּנִין עַל הַפְּרִדּוֹת: אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוּנַג. שֵׁם אוֹתוֹ נָהָר, וְהָיוּ רְחוֹקִים זֶה מִזֶּה, וְהַשֵּׁד מְדַלֵּג מִפְּרִדָּה זוֹ לִפְרִדָּה זוֹ: תַּרְתֵּי כָּסֵי דְּחַמְרָא. שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים יַיִן: וַהֲוָה מוֹרֵק. תַּרְוַיְהוּ בְּיַחַד, זֶה בְּתוֹךְ זֶה, בְּהֵדֵי דְּקָא מִשַּׁוֵּר, וְאֵין נִשְׁפָּךְ אֲפִלּוּ טִפָּה אַחַת, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַיּוֹם רוּחַ־סְעָרָה, שֶׁהָיוּ עוֹלִים יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת עַד לֹב הַשָּׁמַיִם וְיוֹרְדִים עַד תְּהוֹמוֹת מִכֹּחַ הָרוּחַ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נָפְלָה טִפָּה לָאָרֶץ: יַעֲלוּ שָׁמַיִם וְגוֹ'. פְּסוּק הוּא גַּבֵּי יוֹרְדֵי הַיָּם בִּתְהִלִּים: שִׁמְעַת כִּי מַלְכָּא וּקְטַלֵּהּ. מַלְכָּא דְּשֵׁדָא, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ שֶׁל שֵׁד לְהֵרָאוֹת לִבְנֵי־אָדָם, וַהֲרָגוּהוּ מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מְגַלֶּה סוֹדָם. וְאִית דְּאָמְרֵי, "כִּי מַלְכָּא" מַיְסֵר, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁלֹּא יִטֹּל מַלְכוּתוֹ, שֶׁהָיָה אוֹתוֹ שֵׁד מֵאָדָם שֶׁבָּא עַל שֵׁדָה, וְהָיָה דָּר בֵּין הָאֲנָשִׁים:

לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז, פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: שֵׁד הוּא. **בַּר לִילִיתָא** – זֶה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין, וְזֶה בַּר

התנא משפיע לתורה זו שפע חדש, ועל ידי זה הצדיק התחתון משיג השגות חדשות בתורה. והשכינה נמצאת בין התנא, **וּבֵין צַדִּיק הַתַּחְתּוֹן, הַלּוֹמֵד לְהַתּוֹרָה, וּמַעֲלֶה לְהַשְׁכִּינָה מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים, **כְּדֵי שֶׁתִּתְדַּבֵּק** בתנא, כי כדי שהשכינה תקבל שפע מלמעלה, צריכה השכינה להעלות התעוררות והשתוקקות לבחינות שמעליה, וזה נעשה על ידי שהיא מעלה את לימוד התורה של הצדיק התחתון ומתפארת בו, וזה מכונה 'מים נקביים', ועל ידי זה היא מעוררת את הבחינות העליונות להשפיע לה שפע חדש, ועל ידי שהצדיק לומד את התורה הוא מעלה לשכינה בחינת 'מים נקביים', ועל ידי זה השכינה מעוררת את התנא שישפיע בה שפע חדש והארה חדשה של תורה.

וְזֶה רמוז במה שנאמר (שה"ש ה): **"שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים" - עַל יְדֵי בְּחִינַת 'נְשִׁיקִין'**, שהוא בשפתיים, שהיא גורמת שיהיה נעשה הזיווג והיחוד של השכינה עם הבחינות שמעליה, על ידי זה נעשה **"נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר", לְשׁוֹן מֵעֵבֶר לְעֵבֶר, הַיְנוּ שֶׁנּוֹטֵף לְהַשְׁכִּינָה רֵיחַ טוֹב מִשְּׁנֵי עֲבָרִים, מִצַּדִּיק עֶלְיוֹן** שמשפיע בה, **וּמִצַּדִּיק תַּחְתּוֹן** שמעלה לה מים נקביים, **וְזֶה** מה שנאמר (שם ז): **"הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ" - שֶׁשְּׁנֵי דּוּדִים, הַיְנוּ שְׁנֵי הַצַּדִּיקִים, נָתְנוּ רֵיחַ** טוב בשכינה.

לאחר שנתבאר כי דבר זה שהלמדן שונא ורודף את הצדיק, ומדבר עליו רעות, זהו בכוונה תחילה מאת הקב"ה, כדי שעל ידי זה הצדיק יתקן ויעלה את דברי התורה שהלמדן למד והפך אותם לצירופים רעים, וזה נעשה על ידי שהצדיק מקבל את הדיבורים הרעים באהבה ובשמחה, שעל ידי זה הוא מאיר בתורה שבעל פה שהיתה בפי הלמדן, שהיא בחינת השכינה, את הארת ה'בינה' ואת בחינת ה'חיבוק', ואז השכינה עולה לבחינת 'חיבוק' עם ספירת ה'בינה', ועל ידי שהוא משכיל בחכמתו מאיזה צירופים של תורה שבעל פה נעשו הצירופים שהלמדן מדבר עליו, והופך אותם לצירופי הלכה, הוא מאיר בשכינה את הארת ה'חכמה', ואז השכינה עולה לבחינת 'נישוק' עם ספירת החכמה, ועל ידי זה השכינה, שהיא התורה שבעל פה, עולה לבחינת זיווג עם בחינות 'נצח והוד' שמעליה, ואז התנא שחידש את התורה משפיע בה שפע חדש, והצדיק שלומד את התורה מעלה לה בחינת 'מים נוקביים', והיא מקבלת ריח טוב משני צדדים, ועתה יתבאר כי כל המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: 'לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז בַּר לִילִיתָא – אני ראיתי את השד שנקרא הורמיז בן לילית, **דַּהֲוָה קָא רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא דְּמָחוֹזָא** – שהיה רץ על שיני החומה שבעיר מחוזא, **וּרְהֵט פָּרְשָׁא כִּי רָכֵב סוּסַיָּא מִתַּתָּאֵי** – והיה דוהר פרש כשהוא רוכב על סוסים מתחתיו לפי תומו, **וְלָא יָכִיל לֵהּ** – ולא היה יכול לו לשד להשיגו. **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא** – פעם אחת היו עומדות לו שני פרדות שעליהם אוכף, **וְקָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג** – והם עמדו על שני גשרים שבנהר דונג שהיו רחוקים זה מזה, **וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי** – והיה השד מדלג מפרדה זו לפרדה זו, **וּנְקַט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ וּמוֹרִיק מֵהַאי לְהַאי** – והיה אוחז שתי כוסות יין בידיו ומריק מזו לזו, **וְלָא נָטְפִי מִנַּיְהוּ נַטְפָא לְאַרְעָא** – ולא נטפה מהם טיפה לארץ. **וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה** – ואף על פי שבאותו יום היתה רוח סערה, שהאניות שבים עלו לשמים וירדו לתהומות מכח הרוח, **וְשָׁמְעַת מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ'** – ושמע מלך השדים והרגו, שאין דרכו של שד להראות לבני אדם, ולכן הרגוהו מפני שהיה מגלה את סודם, ויש מפרשים שהקיסר הרגו, שהיה ירא שלא יטול את מלכותו, כי אותו שד היה מאדם שבא על שידה, והיה דר בין האנשים.

ורמוז בדברי רבה בר בר חנה כך: **'לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִיז', פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (הרשב"ם): **'שֵׁד הוּא'**. וזה רומז לתלמיד חכם שד יהודי, שאינו לומד תורה לשם שמים אלא להתגאות, **'בַּר לִילִיתָא' - זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין** – יהודי, **וְזֶה** רמוז במילים: **'בַּר לִילִיתָא'**,

כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהילים יט) **: 'אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה כְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ'**, שהרי אצל הקב"ה אין כלל יום ולילה, **וּמּוּבָא** שם, **'כְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ** הקב"ה **תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה'**, הרי שהתורה שבעל פה היא בחינת לילה, **וְזֶה 'בַּר לִילִיתָא'** מלשון 'לילה', ו'לילה' רומז לתורה שבעל פה שהיא בחינת 'לילה', וזה רומז ללמדן, **שֶׁעִקַּר הַלַּמְדָן מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.**

'וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָא דְּשׁוּרָא' – והיה רץ על שיני החומה, – ה'חומה' **זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב ז:) **: 'תַּלְמִיד חָכָם אֵין צָרִיךְ לְנַטִּירוּתָא'** – לשמירה, ולכן הוא פטור מלשלם את הוצאות בניית החומה של העיר, כי מעשיו מגינים עליו, **עַיִן שָׁם**, הרי שהתלמיד חכם הוא נמשל ל'חומה' המגינה, כי הוא מגן על עצמו במקום החומה, וזהו 'והיה רץ על שיני החומה', שהיה רודף את תלמיד חכם שנמשל לחומה.

'וּרְהֵט פָּרָשָׁא' – והיה רץ פרש, **- פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י** (הרשב"ם) **: 'לְפִי תֻּמּוֹ'. 'פָּרָשָׁא' זֶה הַתַּנָּא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפֶה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָהּ, גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף** התלמיד חכם השד היהודי, **אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ מְכַוֵּן לִרְדֹּף אֶת הַתַּנָּא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא. 'כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי'** – כשהוא רוכב על סוס מתחתיו, ורמוז בזה, **כִּי הַלַּמְדָן, עַל יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, עַל יְדֵי זֶה מַחֲזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתַּנָּא, הַחֲזָרַת נֶפֶשׁ לַגּוּף**, והגוף נמשל לסוס, כי **כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ** לרוכב, כך גם הגוף הוא טפל לנשמה, והנשמה רוכבת עליו. **וְזֶה** מה שאמר **'מִתַּתָּאֵי'** – מתחתיו – שזה רומז לתחתונים שבעולם הזה, **כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתַּנָּא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ'** בקבר", כי על ידי לימודם חוזרת רוח הקודש שבתורה שבעל פה שחידש התנא, אל גופו של התנא, ועל ידי זה נעשית בחינת התדבקות רוח ברוח, שרוחו של האדם הלומד נדבקת ברוחו של התנא, וזהו כאילו נושק עצמו עם התנא. **אֲבָל: 'וְלֹא יָכִיל לוֹ'** – ואינו יכול לו **- שֶׁהַתַּנָּא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נְבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְ'נֶעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא'** – נשיקות השונא הם רעות ומגואלות לו, וגורמות לו סבל וצער, **וְהַתַּנָּא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ**, וזה נחשב שהוא רודף את התנא.

וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ: אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לַלַּמְדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גַּדְלוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתַּנָּא יָכוֹל הַלַּמְדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתֵרֵץ עַל זֶה: 'זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיּוּתָא' – פעם אחת היו עומדות לו שתי פרדות שעליהם אוכף, ורמוז בזה, **כִּי לִפְעָמִים הַתַּנָּא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם 'תַּרְתֵּי חִיּוּתָא'**, ויתפרש כאן 'חיותא' מלשון 'חיות', דהיינו שני מיני חיות, **כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיּוּת** שנמשכים מהתורה: **חִיּוּת רוּחָנִי - 'אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ', וְחִיּוּת גַּשְׁמִי - 'בִּשְׁמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד'. וְהַתַּנָּא מֵחֲמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בַּחִיּוּת הָרוּחָנִי**, שהוא בצד ימין, **אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכָּל וָכֹל מֵחִיּוּת הָרוּחָנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא נָפַל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ] בִּשְׁבִיל חִיּוּת גַּשְׁמִי, לכן 'קָיְמִין אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי'** – עומדות על שני הגשרים שבנהר דונג, ודילג מזו לזו, – ורמוז בזה, כי 'דונג' יתפרש כשעוה, והיינו **כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה - קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי** – מזה לזה. **כֵּן הַתַּנָּא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לְלִמּוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ, וְשׁוֹוֵר** – וקופץ **מִלִּשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ, שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אֲצִלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו. שׁוֹוֵר** – קופץ **לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֵחֲמַת הֶכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר** – קופץ **מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אֲצִלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר** – וקופץ **מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה, וְעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: "וּפִשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם"**, שניתן להגיע על ידה לרמאות ולגאוה.

הַתִּקּוּן לְכָל הַנַּ"ל הוא, **'וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ'** – ואוחז שתי כוסות יין בידיו, ורמוז בזה, **כִּי יֵשׁ**

לִילִיתָא, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהלים יט), אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה בְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ, וּמוּבָא, בְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה. וְזֶה בַּר לִילִיתָא – שֶׁעִקַּר הַלִּמּוּד מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָּא דְּשׁוּרָא – זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ז): תַּלְמִיד־חָכָם אֵין צָרִיךְ לִנְטִירוּתָא, עַיִן שָׁם. **וּרְהֵט פָּרְשָׁא** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: לְפִי תֻּמּוֹ. **פָּרְשָׁא** זֶה הַתָּנָא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפָה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה. גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף, אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ מְכַוֵּן לִרְדּוֹף אֶת הַתָּנָא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא. **כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי** – כִּי הַלִּמּוּד, עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתָּנָא, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתָּנָא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתָּנָא הַחֲזֶרֶת נֶפֶשׁ לַגּוּף, כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ. וְזֶה מִתַּתָּאֵי – כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתָּנָא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ'. אֲבָל: וְלֹא יָכֹל לוֹ – שֶׁהַתָּנָא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נְבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, וְהַתָּנָא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ.

וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ, אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתָּנָא לַלַּמְּדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתָּנָא יָכוֹל הַלַּמְּדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתָרֵץ עַל זֶה: **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא** – כִּי לִפְעָמִים הַתָּנָא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם תְּרֵתֵי חִיוּתָא, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיּוּת: חִיּוּת רוּחָנִי – אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ; וְחִיּוּת גַּשְׁמִי – בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְהַתָּנָא, מֵחֲמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בְּחִיּוּת הָרוּחָנִי, אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכֹּל וָכֹל מֵחִיּוּת הָרוּחָנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא נָפֵל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ], בִּשְׁבִיל חִיּוּת גַּשְׁמִי. קָיְמִין **אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי** – כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה – קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי; כֵּן הַתָּנָא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לְלִמּוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ, וְשׁוֹוֵר מִלִּשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אָצְלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו, שׁוֹוֵר לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֵחֲמַת הָכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אָצְלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר מִזֶּה לָזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: וּפִשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

הַתְּקוּן לְכָל הַנַּ"ל: **וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ** – כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן: בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בְּחִינַת (אסתר א): יַיִן מַלְכוּת רָב, וּבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שִׂמְחַת הַלֵּב, וְיַיִן יְשַׁמַּח לֵבָב, גַּם הוּא בְּחִינַת יַיִן. **וּמוֹרֵךְ מֵהַאי לְהַאי** – שֶׁיַּמְשִׁיךְ קַו יָרֹק מֵהַאי, בִּבְחִינַת: וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו כַּנַּ"ל. וְזֶה חִבּוּק – שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בְּיִסּוּרִין – עַל־יְדֵי־זֶה הַשְׁכִּינָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִיא בִּבְחִינַת חִבּוּק, בִּבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, יָרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶה: **וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הָוָה** – הַיְנוּ שֶׁהַשְׁכִּינָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא: צַדִּיק עֶלְיוֹן – זֶה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם; יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן. זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי מָה נַעֲשֵׂית בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ – הַיְנוּ שֶׁיַּשְׂכִּיל וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַנִּקְרָא מַלְכוּת פֶּה, וַיַּשְׂכִּיל מִצְּרוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וַיַּשְׂכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים, הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קְטַלֵּהּ – כִּי עִקַּר חִיּוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְׁכִּינָה; כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת וְיֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִסָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת, כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינַת הָחָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בִּנְיָנָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנִית בִּשְׁלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה וּקְטַלֵּהּ לְשֵׁד יְהוּדִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהִלָּה לְדָוִד**. תְּהִלָּה לְשׁוֹן עֵרְבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה. דָּוִד זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבֵב לְצִרּוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ"ל – **אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ**, הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל־יְדֵי **אֱלֹקַי**, בְּחִינַת (תהלים נב): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם; **הַמֶּלֶךְ**, לִבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שֶׁהַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה (ספר יצירה פ"ז). **וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ** – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ מַעֲלֶה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה לִבְחִינַת הָחָכְמָה כַּנַּ"ל, הַנִּקְרָא בָּרוּךְ, עַל־שֵׁם רִבּוּי דְּבִרְכָאן, כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה:

יג

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ': (תהלים פט)

א **לְהַמְשִׁיךְ** הַשִּׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רכד.): רוּחָא נָחֵת לְשַׁבָּךְ חֲמִימָא דְּלִבָּא, וְכַד נָחֵת רוּחָא, לִבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחָדְוָה דְּנִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי. רוּחָא זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא רוּחַ נְדִיבָה – עַל־יָדוֹ מְקָרְרִין חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים עו): יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים; שֶׁהָרוּחַ מְמַעֵט תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת. נִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי זֶה בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פא): שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף. חָדְוָה – זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, שֶׁמְּקַשֵּׁר חֹמוּס הַלֵּב עִם הָרוּחַ, וְזֶה (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב; וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת קְטֹרֶת הַנַּ"ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת "בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל" (בראשית ג).

שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן, בחינה אחת, **בְּחִינַת 'תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה'**, **בְּחִינַת "יֵין מַלְכוּת רָב"** (אסתר א), שרמוז בזה שה'מלכות' שזהו בחינת ה'תורה שבעל פה', היא בחינת 'יין', ובחינת נוספת של יין, **בְּחִינַת 'בִּינָה - לִבָּא'**, ספירת ה'בינה' שהיא בחינת 'לב', ובלב הוא שורש השמחה, **שִׂמְחַת הַלֵּב**, ונאמר **'וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב'**, הרי שספירת ה'בינה' שהיא בחינת שמחת הלב, **גַּם הוּא בְּחִינַת 'יַיִן'**. **'וּמוֹרֵק מֵהַאי לְהַאי'** – ומוריק מזה לזה, דהיינו מבחינת 'יין' שהוא בחינת 'בינה', לבחינת 'יין' שהוא בחינת 'תורה שבעל פה', דהיינו **שֶׁמַּשִׁיךְ** הצדיק את בחינת **'קַו יָרֹק'** שהוא בחינת ספירת ה'בינה', **מֵהַאי** – מצד זה אל הצד השני שהוא ה'מלכות', **בִּבְחִינַת "וַיַּרֶק אֶת חֲנִיכָיו" כַּנַּ"ל**, דהיינו שימשיך את 'וירק' – ה'בינה' אל השכינה, שהיא המלכות, על ידי 'חניכיו' – ה'חסדים' שהם בחינת 'אהבה'. **וְזֶה** שהצדיק ממשיך את בחינת **'חִבּוּק'** אל השכינה, הוא על ידי **שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בַּיִּסּוּרִין**, שהקבלה באהבה היא בחינת 'חיבוק', והשמחה היא בחינת 'בינה', - **עַל יְדֵי זֶה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הִיא בִּבְחִינַת 'חִבּוּק'** עם ספירת ה'בינה', **בִּבְחִינַת: "אֲנִי חֲבַצֶּלֶת", יְרֵקָה כַּחֲבַצֶּלֶת**, שהירוק רומז על ספירת ה'בינה', דהיינו **שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׁלֵמוּת** עם ספירת ה'בינה'.

וְזֶה מה שאמר: **'וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הֲוָה'** – ולא נטף מהם כלום לארץ, ואותו יום יעלו שמים ירדו תהומות היה, **הַיְנוּ, שֶׁהַשְּׁכִינָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא** – שני צדיקים: **צַדִּיק עֶלְיוֹן - זֶה בְּחִינַת 'יַעֲלוּ שָׁמַיִם'**, **'יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת' - זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן**, כי על ידי שנעשית בחינת 'חיבוק' ואחר כך בחינת 'נישוק', שזֶה **בְּחִינַת 'נְשִׁיקִין'**, השכינה עולה לבחינת זיווג עם הצדיק העליון המשפיע בה, והצדיק התחתון מעלה לה בחינת 'מים נקביים', ואז היא יושבת בין שני הצדיקים, ונמצא שהיא מקבלת ריח טוב מהצדיק העליון והצדיק התחתון, וזהו **בְּחִינַת: "נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר" כַּנַּ"ל**, שרמוז בזה שהוא לשון 'מעבר לעבר', דהיינו משני הצדדים, מצדיק עליון ומצדיק תחתון, וזהו שאמר: 'ולא נטפא מיניהו לארעא', שזה רומז על בחינת 'נוטפות מור עובר', וזה נעשה על ידי 'יעלו שמים ירדו תהומות', הצדיק העליון והצדיק התחתון.

וְעַל יְדֵי מַה נַּעֲשֵׂית בְּחִינַת 'נְשִׁיקִין', שעל ידה נעשית **בְּחִינַת: "נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר", עַל יְדֵי** ספירת **הַ'חָכְמָה' כַּנַּ"ל. וְזֶה: 'וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ'** – ושמעה המלכות והרגתו, ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁיַּשְׂכִּיל** הצדיק **וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, הַנִּקְרָא 'מַלְכוּת פֶּה'**, דהיינו שהיא בחינת 'מלכות', **וְיַשְׂכִּיל מִצִּרּוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וְיַשְׂכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע** מזה **תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה**, ויהפוך את האותיות לצירופים של הלכות, **עַל יְדֵי זֶה 'קְטַלֵּהּ'** – הרגו - **כִּי עִקַּר חִיּוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְּׁכִינָה, כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת וְיֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִסָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת**, כי כל חיותם וקיומם של הקליפות הוא על ידי שיונקים מהקדושה. **כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ** – את השכינה **לִבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בִּנְיָנָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנֵית בִּשְׁלֵמוּת, עַל יְדֵי זֶה 'וּקְטַלֵּהּ לְשֵׁד יְהוּדִי'**, כי אין לשד היהודי שום יניקה מהשכינה, ובטלה חיותו, ונמצא שעל ידי שהלמדן מדבר דיבורים רעים על הצדיק, על ידי זה הצדיק מעלה את התורה שבעל פה שהיתה בפי הלמדן ומתקן אותה, וממילא אין ללמדן יניקה מהתורה שבעל פה, ובטל חיותו וכוחו, ואז שוב אין לו כח לרדוף את הצדיק התחתון, וגם אין לו כח לרדוף את הצדיק העליון.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "תהלה לדוד וגו'".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: **"תְּהִלָּה לְדָוִד**, ארוממך אלהי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד". ורמוז בפסוק זה כך, **"תְּהִלָּה" לְשׁוֹן עֵרְבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב ד): **"וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה"**, שהוא גם כן מלשון ערבוב. **"דָּוִד" זֶה בְּחִינַת 'תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה'**, כי 'דוד' הוא בחינת 'מלכות', ותורה שבעל פה היא בחינת 'מלכות', **הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבֵב לְצִרּוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ"ל**, דהיינו לצירופים רעים שבפי הלמדן, התיקון לזה הוא: **"אֲרוֹמִמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ", הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל יְדֵי 'אֱלֹקַי', בְּחִינַת "חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם"** (תהלים נב), ששם 'אל' הוא בחינת 'חסד', ולכן 'אלוקי' רומז ל'חסד', והיינו שעל ידי שהצדיק מאיר בה את בחינת 'חסד', דהיינו בחינת 'אהבה' שהוא בחינת 'חיבוק', על ידי שהוא מקבל את הדיבורים באהבה, זה

לִילִיתָא, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהלים יט), אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה כְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ, וּמוּבָא, כְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה. וְזֶה בַּר לִילִיתָא – שֶׁעִקַּר הַלִּמּוּד מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָּא דְּשׁוּרָא – זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ז): תַּלְמִיד־חָכָם אֵין צָרִיךְ לִנְטִירוּתָא, עַיִן שָׁם. **וּרְהֵט פָּרְשָׁא** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: לְפִי תֻּמּוֹ. **פָּרְשָׁא** זֶה הַתַּנָּא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפָה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה. גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף, אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ מְכַוֵּן לִרְדּוֹף אֶת הַתַּנָּא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא. **כִּי רָכֵב סוּסַיָּא מִתַּתָּאֵי** – כִּי הַלִּמּוּד, עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתַּנָּא הַחֲזָרַת נֶפֶשׁ לַגּוּף, כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ. וְזֶה מִתַּתָּאֵי – כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתַּנָּא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ'. אֲבָל: וְלֹא יָכֹל לוֹ – שֶׁהַתַּנָּא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נְבֵלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, וְהַתַּנָּא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ.

וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ, אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לַלַּמְּדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתַּנָּא יָכוֹל הַלַּמְּדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתֵרֵץ עַל זֶה: **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא** – כִּי לִפְעָמִים הַתַּנָּא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם תְּרֵתֵי חִיוּתָא, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיּוּת: חִיּוּת רוּחָנִי – אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ; וְחִיּוּת גַּשְׁמִי – בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְהַתַּנָּא, מֵחֲמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בַּחִיּוּת הָרוּחָנִי, אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכֹּל וָכֹל מֵחִיּוּת הָרוּחָנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא נָפֵל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ], בִּשְׁבִיל חִיּוּת גַּשְׁמִי. קָיְמִין **אַתְרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי** – כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה – קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי; כֵּן הַתַּנָּא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לְלִמּוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ, וְשׁוֹוֵר מִלִּשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אֲצָלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו, שׁוֹוֵר לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֵחֲמַת הָכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אֲצָלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר מִזֶּה לָזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: וּפִשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

הַתְּקוּן לְכָל הַנַּ"ל: **וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ** – כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן: בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בְּחִינַת (אסתר א): יַיִן מַלְכוּת רָב, וּבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שִׂמְחַת הַלֵּב, וְיַיִן יְשַׁמַּח לֵבָב, גַּם הוּא בְּחִינַת יַיִן. וּמוֹרֵךְ מֵהַאי לְהַאי – שֶׁיַּמְשִׁיךְ קַו יָרֹק מֵהַאי, בִּבְחִינַת: וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו כַּנַּ"ל. וְזֶה חִבּוּק – שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בְּיִסּוּרִין – עַל־יְדֵי־זֶה הַשְׂכָּנָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִיא בְּבְחִינַת חִבּוּק, בְּבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, יָרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶה: **וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הָוָה** – הַיְנוּ שֶׁהַשְׂכָּנָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא: צַדִּיק עֶלְיוֹן – זֶה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם; יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן. זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי מָה נַעֲשֵׂית בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ – הַיְנוּ שֶׁיַּשְׂכִּיל וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַנִּקְרָא מַלְכוּת פֶּה, וַיַּשְׂכִּיל מִצְּרוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וַיַּשְׂכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים, הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קְטַלֵּהּ – כִּי עִקַּר חִיּוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְׂכִּינָה; כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת וְיֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִסָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת, כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינַת הָחָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בִּנְיָנָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנִית בִּשְׁלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה וּקְטַלֵּהּ לְשֵׁד יְהוּדִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהִלָּה לְדָוִד**. תְּהִלָּה לְשׁוֹן עֵרְבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה. דָּוִד זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבֵב לְצִרּוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ"ל – **אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ**, הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל־יְדֵי **אֱלֹקַי**, בְּחִינַת (תהלים נב): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם; **הַמֶּלֶךְ**, לִבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שֶׁהַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה (ספר יצירה פ"ז). **וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ** – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ מַעֲלֶה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה לִבְחִינַת הָחָכְמָה כַּנַּ"ל, הַנִּקְרָא בָּרוּךְ, עַל־שֵׁם רִבּוּי דְּבִרְכָאן, כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה:

יג

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ': (תהלים פט)

א **לְהַמְשִׁיךְ** הַשִּׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רכד.): רוּחָא נָחֵת לְשַׁבָּךְ חֲמִימָא דְּלִבָּא, וְכַד נָחֵת רוּחָא, לִבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחָדְוָה דְּנִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי. רוּחָא זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא רוּחַ נְדִיבָה – עַל־יָדוֹ מְקָרְרִין חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים עו): יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים; שֶׁהָרוּחַ מְמַעֵט תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת. נִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי זֶה בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פא): שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף. חָדְוָה – זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, שֶׁמְּקַשֵּׁר חֵמוּם הַלֵּב עִם הָרוּחַ, וְזֶה (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב; וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת קְטֹרֶת הַנַּ"ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת "בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל" (בראשית ג).

מביא אותה לבחינת 'חיבוק' עם "**הַמֶּלֶךְ**", דהיינו **לִבְחִינַת: 'בִּינָה'**, שהיא בחינת '**לִבָּא**' – לב, והטעם ש'המלך' רומז לבחינת 'לב', **שֶׁהַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה** (ספר יצירה פ"ו), כי הלב מולך על כל האיברים ומשפיע להם רוח חיים. ולאחר מכן נעשה "**וַאֲבָרְכָה שְׁמְךָ" - הֵיְנוּ אַחַר כָּךְ מַעֲלֶה** הצדיק **אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לִבְחִינַת 'חָכְמָה'** כַּנַּ"ל, **הַנִּקְרָא 'בָּרוּךְ', עַל שֵׁם רִבּוּי דִּבְרִכָאָן** – ריבוי הברכות, **כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה**, ומשם בא ריבוי הברכות, ועל ידי זה היא עולה לבחינת זיווג עם הצדיק העליון שמשפיעה בה ונתקנת לגמרי. ואם כן יתפרש הפסוק כך, 'תהילה' – כשנעשה ערבוב, 'לדוד' – בתורה שבעל פה, 'ארוממך' – ההתרוממות של התורה שבעל פה היא על ידי 'אלקי' – בחינת ה'חסד' שהצדיק מאיר בה, שגורם לה להתחבר עם 'המלך' – ספירת ה'בינה', ולאחר מכן הוא מאיר בה את בחינת 'ואברכך שמך' – ספירת ה'חכמה', ועל ידי זה היא עולה לבחינת זיווג.

תורה י"ג

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק "**אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ'**, ה' באור פניך יהלכון" (תהלים פט), **ובסוף המאמר** יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. לְהַמְשִׁיךְ לעולם **הַשְׁגָּחָה שְׁלֵמָה**, שישגיח עלינו הקב"ה בהבטה קרובה וישגיח עלינו בשלימות, **אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר** האדם **תַּאֲוַת מָמוֹן** – שיהיה שמח בחלקו ולא ירדוף אחר הממון כדי להיות עשיר, **וּשְׁבִירָתָהּ** של תאוות ממון **הוּא עַל יְדֵי** נתינת **צְדָקָה**, ועתה יתבאר מדוע על ידי נתינת צדקה משבר האדם את תאוות הממון, ולקמן באות ד' יתבאר מדוע על ידי שבירת תאוות ממון נמשכת לעולם השגחה שלימה.

וראיה לדבר שעל ידי נתינת צדקה משבר האדם את תאוות הממון, **כִּי אִיתָא** – מובא **בַּזֹּהַר** (פנחס דף רכד.): **'רוּחָא נָחֵת לְשַׁכֵּךְ חֲמִימָא דְּלִבָּא** – רוח יורד לשכך את חמימות הלב, **וְכַד נָחֵת רוּחָא** – וכשיורד הרוח, **לִבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחֶדְוָה דְּנִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי** – הלב מקבל אותו בחדוה של ניגון הלוים'. ורמוז במאמר זה כך, **'רוּחָא' זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהִיא 'רוּחַ נְדִיבָה'**, כי הצדקה באה על ידי נדיבות הלב, והנדיבות היא בחינת 'רוח נדיבה', ונמצא שהצדקה היא בחינת 'רוח', **וְעַל יָדוֹ** של 'רוח' זה **מְקָרְרִין חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן**, שהיא חמימות הלב, שהלב חם ומתלהב להשיג ממון, ועל ידי נתינת צדקה מקררים חמימות זו, כי רוח הצדקה שהיא בחינת 'רחמים' משככת ומבטלת את חמימות הלב שהיא בחינת 'דין' ו'גבורה'[1]. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים עו): **"יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים"** – 'הקב"ה ימעט את גאוותם של החשובים'[2], ורמוז בפסוק זה, **שֶׁהָרוּחַ** של הצדקה **מְמַעֵט תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת**, כי 'נגיד' הוא לשון שר ומושל, והעשירים הם חשובים ומושלים, וזהו: 'יבצור רוח', שהרוח ממעטת, את ענין ה'נגידים' – העשירות. ומה שנאמר בזוהר **'נִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי'** – ניגון הלוים, **זֶה בְּחִינַת מַשָּׁא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ** – רץ וממהר **לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה** בחינת **הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם פא): **"שָׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף"**, ורמוז בפסוק זה שנאמר לשון 'שאו' ו'תנו' על הזמרה והתוף, שהנגינה היא בחינת 'משא ומתן', וכשאדם נושא ונותן באמונה, דהיינו מתוך אמונה שהקב"ה זן ומפרנס אותו, והשתדלותו לא תוסיף לו יותר ממה שנגזר לו, אז הוא שמח בחלקו ואינו רץ להעשיר. ומה שנאמר בזוהר **'חֶדְוָה' - זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ**, ואם כן יתפרש מאמר הזוהר כך: 'הרוח' – שהוא הצדקה, 'יורד לשכך את חמימות הלב' של תאות הממון, 'וכשיורד הרוח' של הצדקה אל הלב, 'הלב מקבל אותו בחדוה' – שנעשה שמח בחלקו, וזוהי שמחה 'של ניגון הלוים' – של משא ומתן באמונה.

וְענין זה של רוח הצדקה המשככת את חמימות הלב לממון, **זֶה בְּחִינַת 'קְטֹרֶת', שֶׁמְּקַשֵּׁר חִמּוּם הַלֵּב עִם הָרוּחַ**, כי 'קטורת' בארמית הוא לשון קשירה, שיש לה כח לקשר את הדין עם הרחמים ולהמתיק את מידת הדין, ולכן בחינת 'קטורת' היא מקשרת את חימום הלב שהוא בחינת 'דין' עם רוח הצדקה שהיא בחינת 'רחמים', ומבטלת את חימום הלב[3], ואדם שזוכה על ידי הצדקה

מקורות והערות

1 על פי פרפראות לחכמה. 2 רש"י שם. 3 ובפרפראות לחכמה ביאר בזה, כי עיקר השלימות הוא דייקא לקשר חימום הלב עם הרוח, ולא שיתבטל בחינת חימום הלב לגמרי, בכדי שיוכל לעשות על ידי זה משא ומתן באמונה, שנעשין על ידי זה תיקונים גדולים

לִילִיתָא, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהלים יט), אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה כְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ, וּמוּבָא, כְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה. וְזֶה בַּר לִילִיתָא – שֶׁעִקַּר הַלִּמּוּד מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָּא דְּשׁוּרָא – זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ז): תַּלְמִיד־חָכָם אֵין צָרִיךְ לִנְטִירוּתָא, עַיִן שָׁם. **וּרְהֵט פָּרְשָׁא** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: לְפִי תֻּמּוֹ. **פָּרְשָׁא** זֶה הַתַּנָּא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפָה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה. גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף, אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ מְכַוֵּן לִרְדּוֹף אֶת הַתַּנָּא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא. **כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי** – כִּי הַלִּמּוּד, עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתַּנָּא הַחֲזֶרֶת נֶפֶשׁ לַגּוּף, כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ. וְזֶה מִתַּתָּאֵי – כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתַּנָּא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ'. אֲבָל: וְלֹא יָכֹל לוֹ – שֶׁהַתַּנָּא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, וְהַתַּנָּא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ.

וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ, אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לַלַּמְּדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתַּנָּא יָכוֹל הַלַּמְּדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתֵרֵץ עַל זֶה: **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא** – כִּי לִפְעָמִים הַתַּנָּא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם תְּרֵתֵי חִיוּתָא, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיּוּת: חִיּוּת רוּחָנִי – אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ; וְחִיּוּת גַּשְׁמִי – בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְהַתַּנָּא, מֵחֲמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בַּחִיּוּת הָרוּחָנִי, אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכֹּל וָכֹל מֵחִיּוּת הָרוּחָנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא נָפַל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ], בִּשְׁבִיל חִיּוּת גַּשְׁמִי. קָיְמִין **אַתְּרֵי גְּשָׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי** – כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה – קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי; כֵּן הַתַּנָּא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לְלִמּוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ, וְשׁוֹוֵר מִלִּשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אָצְלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו, שׁוֹוֵר לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֵחֲמַת הָכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אָצְלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר מִזֶּה לָזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: וּפִשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

הַתְּקוּן לְכָל הַנַּ"ל: **וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ** – כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן: בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בְּחִינַת (אסתר א): יַיִן מַלְכוּת רָב, וּבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שִׂמְחַת הַלֵּב, וְיַיִן יְשַׁמַּח לֵבָב, גַּם הוּא בְּחִינַת יַיִן. וּמוֹרֵךְ מֵהַאי לְהַאי – שֶׁיַּמְשִׁיךְ קַו יָרֹק מֵהַאי, בִּבְחִינַת: וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו כַּנַּ"ל. וְזֶה חִבּוּק – שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בְּיִסּוּרִין – עַל־יְדֵי־זֶה הַשְׁכֵּינָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִיא בִּבְחִינַת חִבּוּק, בִּבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, יָרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶה: **וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הָוָה** – הָיְנוּ שֶׁהַשְׁכֵּינָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא: צַדִּיק עֶלְיוֹן – זֶה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם; יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן. זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי מָה נַעֲשֵׂית בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ – הָיְנוּ שֶׁיַּשְׂכִּיל וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַנִּקְרָא מַלְכוּת פֶּה, וַיַּשְׂכִּיל מִצְּרוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וַיַּשְׂכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים, הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קְטַלֵּהּ – כִּי עִקַּר חִיּוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְׁכִינָה; כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת וְיֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִסָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת, כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בִּנְיָנָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנִית בִּשְׁלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה וּקְטַלֵּהּ לְשֵׁד יְהוּדִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהִלָּה לְדָוִד**. תְּהִלָּה לְשׁוֹן עֵרְבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה. דָּוִד זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבֵב לְצִרּוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ"ל – **אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ**, הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל־יְדֵי **אֱלֹקַי**, בְּחִינַת (תהלים נב): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם; **הַמֶּלֶךְ**, לִבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שֶׁהַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה (ספר יצירה פ"ז). **וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ** – הָיְנוּ אַחַר־כָּךְ מַעֲלֶה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה לִבְחִינַת חָכְמָה כַּנַּ"ל, הַנִּקְרָא בָּרוּךְ, עַל־שֵׁם רִבּוּי דְּבִרְכָאן, כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה:

יג

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ': (תהלים פט)

א **לְהַמְשִׁיךְ** הַשִּׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רכד.): רוּחָא נָחֵת לְשַׁבָּךְ חֲמִימָא דְּלִבָּא, וְכַד נָחֵת רוּחָא, לִבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחָדְוָה דְּנִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי. רוּחָא זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא רוּחַ נְדִיבָה – עַל־יָדוֹ מְקָרְרִין חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים עו): יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים; שֶׁהָרוּחַ מְמַעֵט תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת. נִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי זֶה בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פא): שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף. חָדְוָה – זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, שֶׁמְּקַשֵּׁר חֹמוּם הַלֵּב עִם הָרוּחַ, וְזֶה (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב; וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת קְטֹרֶת הַנַּ"ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת "בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל" (בראשית ג).

להמתיק ולבטל את חמימות ליבו לממון הוא נחשב כמקטיר קטורת[4], **וְזֶה** מה שנאמר (משלי כז): **"שמן וְקְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב"** – 'ריח השמן וריח הקטורת משמחים את לב האדם'[5], ורמוז בפסוק זה, שבחינת ה'קטורת' משככת את חמימות הלב ומביאה את האדם לשמוח בחלקו.

וְזֶה בְּחִינַת מה שבירך משה רבינו את שבט לוי (דברים לג): **"יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ"** – שהכהנים שיצאו מהם יקטירו קטורת בבית המקדש, ורמוז בזה, **שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת 'קְטֹרֶת' הַנַּ"ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת** (בראשית ג): **"בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל** לחם", שקללה זאת מתקיימת במי שהוא משוקע בתאות ממון, שהוא יגע תמיד ביגיעות וטרדות גדולות, ואין לו נחת רוח מעושרו[6], ועל ידי בחינת 'קטורת' מתבטלת קללה זו, והאדם זוכה להיות שמח בחלקו, ואינו רודף כל הזמן אחר הממון, וזהו מה שרמוז בפסוק "ישימו קטורה באפך", שה'קטורת' מבטל את בחינת 'באפך', דהיינו את בחינת 'בזיעת אפך'.

לאחר שנתבאר שעל ידי צדקה שהיא רוח נדיבה מקררים את חמימות תאות הממון, והאדם זוכה להיות שמח בחלקו ואינו רץ להעשיר, ונתבאר שזהו בחינת קטורת, שמקשרת את הצדקה עם חימום הלב, יתבאר כעת שלעתיד לבוא תהיה בחינת רוח רחמים של משיח שתבטל לגמרי את תאות הממון.

וְענין זה של ביטול תאות ממון, **זֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת**

מקורות והערות

ועליית הניצוצות הקדושות הרבה, כמבואר בדברי רבינו ז"ל הרבה בזה, ועיין לקמן בסימן נ"ד מבואר שעל ידי משא ומתן באמונה נעשה יחוד צדיק וכנסת ישראל, ועל כן ביאר גם כאן, 'וכד נחית רוחא ליבא מקבל ליה בחדווא דניגונא דליואי', זה בחינת משא ומתן באמונה ששמח בחלקו ואינו אץ להעשיר וכו', כי אז נעשה תיקון גדול גם על ידי חימום הלב, כי עושה על ידי זה משא ומתן, רק מחמת שמקושר החימום הלב עם הרוח שזה בחינת קשורא דדינא ברחמי, על ידי זה אינו אץ להעשיר ושמח בחלקו, ועושה המשא ומתן שלו באמונה ובכשרות, עד שנעשה על ידי המשא ומתן שלו תיקונים גדולים למעלה ועליית ניצוצות הקדושה הרבה, שזה ממש בחינת התיקון שנעשה על ידי קטורת כידוע. 4 קיצור ליקוטי מוהר"ן. 5 רש"י שם.
6 קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל.

לִילִיתָא, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (שוחר טוב תהלים יט), אֵיךְ יָדַע מֹשֶׁה בֵּין יוֹם לְלַיְלָה בְּשֶׁהָיָה בָּרָקִיעַ, וּמוּבָא, בְּשֶׁלָּמַד עִמּוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה יָדַע שֶׁהוּא לַיְלָה. וְזֶה בַּר לִילִיתָא – שֶׁעִקַּר הַלִּמּוּדָן מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה.

וַהֲוָה רָהֵט אַקּוּפָּא דְּשׁוּרָא – זֶה צַדִּיק הַדּוֹר, שֶׁתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדָאִין רוֹדֵף אֶת הַצַּדִּיק הַדּוֹר, שֶׁנִּמְשָׁל לְחוֹמָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ז): תַּלְמִיד־חָכָם אֵין צָרִיךְ לִנְטִירוּתָא, עַיִן שָׁם. **וּרְהֵט פָּרְשָׁא** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: לְפִי תֻּמּוֹ. **פָּרְשָׁא** זֶה הַתַּנָּא, שֶׁחִדֵּשׁ זֹאת הַתּוֹרָה, וּפֵרְשָׁהּ אוֹתָהּ יָפָה, וְהוֹצִיא לָאוֹר תַּעֲלוּמָה. גַּם אוֹתוֹ רוֹדֵף, אֲבָל לְפִי תֻּמּוֹ, כִּי תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי אֵינוֹ מְכַוֵּן לִרְדּוֹף אֶת הַתַּנָּא, וְזֹאת הָרְדִיפָה נַעֲשָׂה מִמֵּילָא. **כִּי רָכֵב סוּסְיָא מִתַּתָּאֵי** – כִּי הַלַּמְדָן, עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹמֵד תּוֹרַת הַתַּנָּא, עַל־יְדֵי־זֶה מַחֲזִיר נַפְשׁוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לְתוֹךְ גּוּפוֹ שֶׁל הַתַּנָּא הַחֲזֶרֶת נֶפֶשׁ לַגּוּף, כְּמוֹ רְכִיבַת הַסּוּס, שֶׁהַסּוּס טְפֵלָה לוֹ. וְזֶה מִתַּתָּאֵי – כִּי הַתַּחְתּוֹנִים גּוֹרְמִים בְּלִמּוּדָם לְהַרְכִּיב נֶפֶשׁ הַתַّנָּא עַל סוּסוֹ, עַל גּוּפוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁפְתוֹתָיו דּוֹבְבוֹת וְכוּ'. אֲבָל: וְלֹא יָכֹל לוֹ – שֶׁהַתַּנָּא לֹא יָכוֹל לִסְבֹּל נְשִׁיקָתוֹ, כִּי נִבְלָה טוֹבָה הֵימֶנּוּ, וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׂוֹנֵא, וְהַתַּנָּא בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ.

וְאִם יִקְשֶׁה לְךָ, אֵיךְ הוּא אֵינוֹ מַחֲזִיר תּוֹרָתוֹ שֶׁל הַתַּנָּא לַלַּמְדָן לְמוּטָב, וְאַדְרַבָּא, שֶׁנִּתּוֹסֵף לוֹ גְּדֻלּוּת בְּיוֹתֵר, וְאֵיךְ בָּא זֶה, שֶׁמִּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַתַּנָּא יָכוֹל הַלַּמְדָן לְהִכָּשֵׁל. וְתָרֵץ עַל זֶה: **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי מְסָרְגִין לֵהּ תַּרְתֵּי חִיוּתָא** – כִּי לִפְעָמִים הַתַּנָּא נוֹפֵל לְאֵיזֶה שְׁגִיאָה דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יַמְשִׁיךְ לָעוֹלָם תְּרֵתֵי חִיוּתָא, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי חִיּוּת: חִיּוּת רוּחָנִי – אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ; וְחִיּוּת גַּשְׁמִי – בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. וְהַתַּנָּא, מֵחֲמַת דְּבֵקוּתוֹ הָעֲצוּמָה בַּחִיּוּת הָרוּחָנִי, אֵינוֹ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מִכֹּל וָכֹל מֵחִיּוּת הָרוּחָנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא נָפֵל לִבְחִינַת הַלִּמּוּד [שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ], בִּשְׁבִיל חִיּוּת גַּשְׁמִי. קָיְמִין **אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי דְּדוֹנַג, וְשַׁוֵּר מֵהַאי לְהַאי** – כְּמוֹ אָדָם שֶׁעוֹמֵד עַל גֶּשֶׁר שֶׁל שַׁעֲוָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד, קוֹפֵץ עַל גֶּשֶׁר הַשֵּׁנִי, וּמֵחֲמַת שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי שֶׁל שַׁעֲוָה, קוֹפֵץ עַל הָרִאשׁוֹנָה – קוֹפֵץ מֵהַאי לְהַאי; כֵּן הַתַּנָּא, עִקַּר לִמּוּדוֹ תָּמִיד לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת גַּשְׁמִי לָעוֹלָם, מַפִּילִין אוֹתוֹ לְלִמּוּד שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אֲזַי נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ לִמּוּד בְּחִינַת לִשְׁמָהּ, וְשׁוֹוֵר מִלִּשְׁמָהּ לְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וּמֵחֲמַת קְדֻשָּׁתוֹ וּפְרִישׁוּתוֹ שׁוֹוֵר וְקוֹפֵץ מִשֶּׁלֹּא לִשְׁמָהּ לְלִשְׁמָהּ, כִּי זֹאת הַבְּחִינָה אָצְלוֹ כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לַעֲמֹד עָלָיו, שׁוֹוֵר לְתוֹךְ לִשְׁמָהּ, וּמִלִּשְׁמָהּ, מֵחֲמַת הָכְרֵחַ לְטוֹבַת הָעוֹלָם, שׁוֹוֵר מֵהַגֶּשֶׁר הַזֹּאת, שֶׁהוּא אָצְלוֹ עַכְשָׁו כְּמוֹ גֶּשֶׁר שֶׁל דּוֹנַג, וְשׁוֹוֵר מִזֶּה לָזֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ בְּתוֹרָתוֹ בְּחִינַת: וּפִשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם:

הַתְּקוּן לְכָל הַנַּ"ל: **וְנָקִיט תְּרֵי כָּסָא דְּחַמְרָא בִּידֵהּ** – כִּי יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינַת יַיִן: בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, בְּחִינַת (אסתר א): יַיִן מַלְכוּת רָב, וּבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שִׂמְחַת הַלֵּב, וְיַיִן יְשַׁמַּח לֵבָב, גַּם הוּא בְּחִינַת יַיִן. וּמוֹרֵךְ מֵהַאי לְהַאי – שֶׁיַּמְשִׁיךְ קַו יָרֹק מֵהַאי, בִּבְחִינַת: וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו כַּנַּ"ל. וְזֶה חִבּוּק – שֶׁיְּקַבֵּל בְּאַהֲבָה אֶת הָרְדִיפָה וְיִשְׂמַח בְּיִסּוּרִין – עַל־יְדֵי־זֶה הַשְׁכָּנָה, שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הִיא בְּבְחִינַת חִבּוּק, בְּבְחִינַת: אֲנִי חֲבַצֶּלֶת, יָרָקָה כַּחֲבַצֶּלֶת, שֶׁיִּהְיֶה הַחִבּוּק בִּשְׁלֵמוּת. וְזֶה: **וְלָא נָטְפָא מִנַּיְהוּ לְאַרְעָא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת הָוָה** – הָיְנוּ שֶׁהַשְׁכָּנָה יָשְׁבָה בֵּין תְּרֵין צַדִּיקַיָּא: צַדִּיק עֶלְיוֹן – זֶה בְּחִינַת יַעֲלוּ שָׁמַיִם; יֵרְדוּ תְּהוֹמוֹת – זֶה בְּחִינַת צַדִּיק תַּחְתּוֹן. זֶה בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי מָה נַעֲשֵׂית בְּחִינַת נְשִׁיקִין, בְּחִינַת: נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּשְׁמַע מַלְכוּתָא וּקְטַלֵּהּ – הָיְנוּ שֶׁיַּשְׂכִּיל וְיִשְׁמַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַנִּקְרָא מַלְכוּת פֶּה, וַיַּשְׂכִּיל מִצְּרוּפָיו הַיּוֹצְאִים מִתַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע וַיַּשְׂכִּיל בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹמֵעַ הַחֲרוּפִין וְהַגִּדּוּפִים, הַיּוֹצְאִים מִפֶּה תַּלְמִיד־חָכָם שֵׁד יְהוּדִי, יִשְׁמַע תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה קְטַלֵּהּ – כִּי עִקַּר חִיּוּת שֶׁל הַקְּלִפּוֹת וְהַשֵּׁדִין אֵינָם אֶלָּא מִנִּיצוֹצֵי הַשְׂכִּינָה; כָּל זְמַן שֶׁהִיא אֵינָהּ בִּשְׁלֵמוּת יֵשׁ לָהּ אֵיזֶה חִפָּרוֹן, אֲזַי יֵשׁ לָהֶם חִיּוּת, כְּשֶׁמַּעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינַת חָכְמָה, שֶׁשָּׁם עִקַּר בִּנְיָנָהּ, וּכְשֶׁנִּבְנִית בִּשְׁלֵמוּת, עַל־יְדֵי־זֶה וּקְטַלֵּהּ לְשֵׁד יְהוּדִי:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **תְּהִלָּה לְדָוִד**. תְּהִלָּה לְשׁוֹן עֵרְבּוּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה. דָּוִד זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה, הַיְנוּ, כְּשֶׁהַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נוֹפֶלֶת וְנִתְעָרְבֵב לְצִרּוּפִים אֲחֵרִים כַּנַּ"ל – **אֲרוֹמְמְךָ אֱלֹקַי הַמֶּלֶךְ**, הִתְרוֹמְמוּת שֶׁלָּהּ עַל־יְדֵי **אֱלֹקַי**, בְּחִינַת (תהלים נב): חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם; **הַמֶּלֶךְ**, לִבְחִינַת: בִּינָה – לִבָּא, שֶׁהַלֵּב בַּנֶּפֶשׁ כְּמֶלֶךְ בַּמִּלְחָמָה (ספר יצירה פ"ז). **וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ** – הָיְנוּ אַחַר־כָּךְ מַעֲלֶה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה לִבְחִינַת חָכְמָה כַּנַּ"ל, הַנִּקְרָא בָּרוּךְ, עַל־שֵׁם רִבּוּי דְּבִרְכָאן, כִּי הַחָכְמָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה:

יג

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה וְכוּ': (תהלים פט)

א **לְהַמְשִׁיךְ** הַשִּׂגָּחָה שְׁלֵמָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַד שֶׁיְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן, וּשְׁבִירָתָהּ הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה, כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רכד.): רוּחָא נָחֵת לְשַׁבָּךְ חֲמִימָא דְּלִבָּא, וְכַד נָחֵת רוּחָא, לִבָּא מְקַבֵּל לֵהּ בְּחָדְוָה דְּנִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי. רוּחָא זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא רוּחַ נְדִיבָה – עַל־יָדוֹ מְקָרְרִין חֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים עו): יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים; שֶׁהָרוּחַ מְמַעֵט תַּאֲוַת הַנְּגִידוּת וְהָעֲשִׁירוּת. נִגּוּנָא דְּלֵיוָאֵי זֶה בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁשָּׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאֵינוֹ אָץ לְהַעֲשִׁיר, כִּי הַנְּגִינָה זֶה הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פא): שְׂאוּ זִמְרָה וּתְנוּ תֹף. חָדְוָה – זֶה שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ. וְזֶה בְּחִינַת קְטֹרֶת, שֶׁמְּקַשֵּׁר חֵמוּם הַלֵּב עִם הָרוּחַ, וְזֶה (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׁמַּח לֵב; וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת קְטֹרֶת הַנַּ"ל נִתְבַּטֵּל בְּחִינַת "בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל" (בראשית ג).

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ; וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם, וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן־אַף בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם בִּבְחִינַת (תהלים יח): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס, דף רכ:): וִימִינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵי־מִקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ':

ב **וְזֶה** בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ' – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פח. פינחס ריג.), וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לְקַח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (משלי יא): וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם; וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינַת: עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ:

ג **וְנֶפֶשׁ** זֶה בְּחִינַת רָצוֹן, שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הַבָּאִים לְחֶכֶם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ; בִּבְחִינַת (יחזקאל א): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע, דף קט.): רָצוֹא – דָּא נוּרְיָא"ל, וָשׁוֹב – דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרְיָא"ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כט: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם **מֹשֶׁה**, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת. וְזֶה: **שָׁכְבָה** – גִּימַטְרִיָּא **מֹשֶׁה** (זוהר בהר קיא: פינחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב. רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט"נ"ת"א' [טְעָמִים, נְקֻדּוֹת, תָּגִין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא וּבַת־עַיִן. וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשֵׁי, תַּמָּן בַּת (תקונים, תקון ד, דף יח.). רֵאשֵׁי – אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן. נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קִרְבּוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלָיו. כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִّרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם; אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁנִּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהלים פ): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֵשֶׁבֶת הַהַבָּטָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים. רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מַעֲלָא לְתַתָּא; וָשׁוֹב בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו. אֲבָל הָעַכּוּ"ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ, וְהַשְׁגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא, הַשְׁגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה **וְזֶהוּ** בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמַרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמַרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם יַיְרֵד עֹז מִבְטַחָהּ, וְתִתְקְנוּ שְׁנֵי הַמַּרְכָּבוֹת. כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכִסֵּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא. **אַרְיֵה** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי. מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דֵּבֶר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגָם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ; וַעֲכָשָׁו, כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֶכֶם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַחֲכַם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְכַנַּ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת **אַרְיֵה** – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, עִם בָּשְׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב:

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצַחְצָח שֶׁנּוֹתוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה; כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד:): וַיַּעֲנֵךְ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ; כִּי עִקַּר הַשֹּׂבַע – מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ (קהלת ו); וּכְשֶׁמְּצַחְצַח נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב (תהלים קז), בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ. **וְנָשֶׁר** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת נָשֶׁר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיִכִי (תהלים קג). **וְאָדָם** שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסִּפְנֵי עַתִּירֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג:): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּירֵי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסִּפְנֵי. וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ

מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל לגמרי חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לענין ביאת המשיח (ישעיהו ב): **"בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ"**, שלא ירדפו עוד אחר הממון, ויהיו שמחים בחלקם. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (איכה ד): **"רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'"**, ורמוז בזה, שרוחו של המשיח היא משככת ומרגיעה את בחינת ה'אף', דהיינו את בחינת "בזיעת אפך", כי רוחו של המשיח היא רוח רחמים המשככת את בחינת הדין והגבורה. **וְהִנֵּה כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם**, שבני אדם רצים אחר הממון, וזהו בחינת עבודה זרה, **חֲרוֹן אַף בָּעוֹלָם**, שהקב"ה כועס ובאים צער ויסורים לעולם, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (ספרי פרשת ראה) ש'כל זמן שעבודה זרה בעולם חרון אף בעולם', ותאוות ממון היא בחינת עבודה זרה, שהאדם סומך על כספו שיעזור לו ואינו סומך על הקב"ה, ולכן היא גם כן גורמת לחרון אף בעולם, **וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחֲרוֹן אַף, בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'"**, ורמוז בזה, שרוחו של המשיח היא מבטלת את בחינת ה'חרון אף', **וְאז נִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים יח): **"וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ"**, ורמוז בזה שבזמן ביאת המשיח תהיה בחינת 'חסד' בעולם, והקב"ה יתנהג עמנו בחסד וברחמים. **וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת**, כי בית המקדש הוא מקום הדעת, והוא משפיע דעת לעולם, שיהיה לבני האדם דעת להכיר את בוראם ולעבוד אותו כראוי, והיינו שעל ידי החסד שיתגלה בעולם יושפע שפע של דעת לעולם, וזה יהיה על ידי שיבנה בית המקדש שישפיע דעת לעולם, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שם ה): **"וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ"**, ורמוז בזה, שעל ידי בחינת ה'חסד' יבנה בית המקדש, וראיה נוספת לכך, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (פנחס דף רכ:): **'יִמִּינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵּי מַקְדְּשָׁא'** – וימין זה מזומן לבנות את בית המקדש, הרי שעל ידי בחינת 'ימין' שהוא בחינת 'חסד', (כידוע שהימין רומז ל'חסד' והשמאל ל'גבורה') יבנה בית המקדש, והראיה לכך **כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת** – בית המקדש, **כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות לג.): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ'** בימיו', הרי שבית המקדש משפיע דעת לעולם, ולכן מי שיש בו דעה הוא כאילו זכה שיבנה בית המקדש המשפיע דעת בימיו.

לאחר שנתבאר שעל ידי צדקה שהיא רוח נדיבה מקררים את חמימות תאות הממון, ונתבאר שלעתיד לבוא תהיה בחינת רוח רחמים של משיח שתבטל לגמרי את תאות הממון, ועל ידי זה יתבטל החרון אף וימשך חסד לעולם, ועל ידי החסד ימשך הדעת, שהוא בחינת בנין בית המקדש, יתבאר כעת כי על ידי הדעת תתגלה לעתיד לבוא תורה חדשה בעולם, ויתבאר שגם בזמן הזה, החכם שמשבר תאות ממון וזוכה לחסד ולדעת, הוא מגלה על ידי זה תורה בעולם.

ב. וְענין זה שעל ידי זה שמתגלה חסד בעולם נמשך הדעת לעולם, **זֶה בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה** – התורה של בחינת 'עתיק' שהיא סתומה ונעלמת, (ישנו בעולמות העליונים פרצוף (בנין רוחני) המכונה 'עתיק' שהוא כנגד ספירת ה'כתר' שהיא הספירה הגבוהה ביותר שאין לנו בה שום השגה), כי לעתיד לבוא שיתגלה חסד בעולם, ימשך על ידי זה לעולם בחינת ה'דעת', ועל ידי בחינת ה'דעת' תתגלה התורה של בחינת 'עתיק', וכמו שיתבאר הטעם בהמשך. וראיה לדבר שיש צורך בבחינת ה'דעת' כדי לגלות את התורה של בחינת 'עתיק', **כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה - עַל יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא** בחינת **'מֹשֶׁה'** ו'משה' הוא בחינת 'מָשִׁיחַ', דהיינו שקבלת התורה היתה על ידי משה שהוא בחינת 'שכל', בחינת 'דעת', וכך גם לעתיד לבוא יהיה גילוי התורה של בחינת 'עתיק' על ידי משיח שהוא נשמת משה רבינו, שהוא גם כן בחינת שכל ו'דעת', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כא): **"עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם, ויורד עוז מבטחה"** – 'משה רבינו עלה לבין המלאכים שהם גיבורי כח, והוריד משם את התורה, שהיא עוז ומבטח'[1], הרי שמשה רבינו שהיה 'חכם', דהיינו שזכה לחכמה ו'דעת' בשלימות, היה לו את הכח להוריד את התורה מהשמים, ולכן גם משיח שיזכה ל'דעת', על ידי

מקורות והערות

[1] רש"י שם.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ; וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם, וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן־אַף בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם בִּבְחִינַת (תהלים יח): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס, דף רכ:): וִימִינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵי־מִקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ':

ב **וְזֶה** בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ' – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פח. פינחס ריג.), וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לְקַח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (משלי יא): וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם; וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינַת: עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֶּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ:

ג **וְנֶפֶשׁ** זֶה בְּחִינַת רָצוֹן, שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הַבָּאִים לְחֶכֶם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֶּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ; בִּבְחִינַת (יחזקאל א): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע, דף קנ.): רָצוֹא – דָּא נוּרְיָא"ל, וָשׁוֹב – דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרְיָא"ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כג: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם **מֹשֶׁה**, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת. וְזֶה: **שָׁכְבָה** – גִּימַטְרִיָּא **מֹשֶׁה** (זוהר בהר קיא: פינחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב. רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט"נ"ת"א' [טְעָמִים, נְקֻדּוֹת, תָּגִין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא וּבַת־עַיִן. וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשֵׁי, תַּמָּן בַּת (תקונים, תקון ד, דף יח.). רֵאשֵׁי – אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן. נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קֵרוּבוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלָיו. כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִّרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם; אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁנִּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהלים פ): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַבָּטָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים. רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מַעֲלָא לְתַתָּא; וָשׁוֹב בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו. אֲבָל הָעַכּוּ"ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ, וְהַשְׁגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא, הַשְׁגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה **וְזֶהוּ** בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמַרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמַרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם יַיְרֵד עֹז מִבְטַחָהּ, נִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמַּרְכָּבוֹת. כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכֻסֵּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא. **אַרְיֵה** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי. מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דְּבַר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגַם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ; וַעֲכָשָׁו, כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֶכֶם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַחֲכַם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְכַנַּ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת **אַרְיֵה** – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, עִם בָּשְׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב:

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצַחְצָח שֶׁנּוֹתוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה; כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד.): וַיַּעֲנֵךְ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ; כִּי עִקַּר הַשֹּׂבַע – מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ (קהלת ו); וּכְשֶׁמְּצַחְצַחַ נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב (תהלים קז), בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ. **וְנָשָׁר** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת נָשָׁר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנָּשָׁר נְעוּרָיִכִי (תהלים קג). **וְאָדָם** שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסִּבְּנֵי וְעַתִּירֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּירֵי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסִּבְּנֵי. וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ

שתתבטל תאות ממון וימשך חסד לעולם ועל ידי החסד ימשך הדעת, יוכל להוריד לעתיד לבוא את התורה שהיא בחינת 'עתיק'.

וְהנה אף שהגילוי בשלימות של התורה של בחינת 'עתיק' תהיה לעתיד לבוא, מכל מקום **מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת 'מֹשֶׁה מָשִׁיחַ'**, דהיינו שזכה לבחינת 'דעת', **יוּכַל לְקַבֵּל תּוֹרָה** שהיא בבחינת התורה של בחינת 'עתיק', גם בזמן הזה, **וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי אָדָם**, וזאת על ידי שהוא זוכה לשבר את תאות הממון בשלימות, שעל ידי זה הוא זוכה לחסד, ועל ידי זה הוא זוכה ל'דעת', ואז הוא יכול לגלות את התורה של בחינת 'עתיק' בעולם[2].

והטעם שכדי לגלות את התורה שהיא בחינת 'עתיק' יש צורך בצדיק כזה שזכה לבחינת ה'דעת', **כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – מיחוד של הקב"ה ושכינתו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם א): **"שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ'**, ואל תטוש תורת אמך", ודרשו על כך בזוהר: **'אָבִיךָ' דָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – זה הקב"ה, **שהוא** בחינת 'זעיר אנפין' (שהוא פרצוף (בנין רוחני) המורכב משמשת הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד'), **וְ'אִמֶּךָ' דָּא** – זה **כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל**, שהיא בחינת השכינה, ספירת ה'מלכות' (זוהר יתרו פח. פנחס ריג.), שהם נקראים אביהם ואמם של נשמות ישראל, כי כל הנשמות יוצאות מיחוד של הקב"ה ושכינתו[3], ועל ידי שנעשה יחוד של הקב"ה ושכינתו יורד שפע התורה מהקב"ה אל השכינה, ושפע התורה זהו בחינת 'מוסר אביך' ו'תורת אמך', **וְיִחוּדָם** של הקב"ה ושכינתו נעשה **עַל יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּבְחִינַת 'מַיִּין נוּקְבִין'** – מים נקביים, שהשכינה מעלה את נפשות ישראל אל הקב"ה, והיא מתפארת בהם, ועל ידי זה היא מראה את רצונה והשתוקקותה להתייחד עם הקב"ה, ואז הקב"ה מתייחד עימה ומשפיע לה שפע, **וְהֵחָכָם** שזכה לבחינת 'דעת' **יָכוֹל לִקַּח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בְּבְחִינַת 'מַיִּין נוּקְבִין'** – מים נקביים, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם יא): **"וְלִקַּח נְפָשׁוֹת חָכָם"**, שמי שהוא 'חכם', שזכה לבחינת 'דעת', הוא יודע כיצד לקחת את נפשות ישראל ולעלות עימם אל השכינה, והשכינה מעלה אותם אל הקב"ה, ועל ידי זה נעשה יחוד של הקב"ה ושכינתו, **וְעַל יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת, בְּבְחִינַת "עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם"**, שעולה לעולמות העליונים עם הנפשות, **עַל יְדֵי זֶה: "וַיֹּרֶד עֹז מִבְטֶחָה"**, הוא מוריד לעולם הזה התגלות חדשה של תורה, שהיא בבחינת התורה של בחינת 'עתיק' שתתגלה לעתיד לבוא.

ג. וְהנה מה שנתבאר שהחכם מעלה את הנפשות, היינו שהוא מעלה את הרצונות, כי **נֶפֶשׁ זֶה בְּחִינַת רָצוֹן**, כמו שנאמר (בראשית כג) "אם יש את נפשכם", ופירש רש"י: 'רצונכם', **שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַבָּאִים לַחֲכַם הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן** טוב, להתקרב לה' יתברך, **וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם**, וגורם יחוד של הקב"ה ושכינתו, **וְאַחַר כָּךְ: "וַיֹּרֶד עֹז מִבְטֶחָה"**, שמוריד תורה לעולם, וזהו **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (יחזקאל א): **"וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב"**, שחיות הקודש שבמרכבה העליונה רצות לעלות למעלה אל הקב"ה, והם נרתעות מפחד השכינה וחוזרות בהן מיד[4], ורמוז בפסוק זה הענין שהצדיק מעלה את הרצונות ולאחר מכן מוריד תורה, וזהו: **"רָצוֹא" - בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, "וָשׁוֹב" - בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה**. ונמצא שהצדיק מעלה את הרצונות של בני האדם הבאים אליו, ובזה הוא מחדש את נפשותיהם, ועל ידי זה הוא מביא את התגלות התורה שהוא אומר אז בפניהם, נמצא שיש לכל אחד ואחד חלק בתורה כפי רצונו, וגם כפי רצונו כך מתחדשת נפשו לטובה. ולכן צריך כל אחד להתחזק ולהתעורר שיבוא עם רצונות טובים וכיסופים טובים וחזקים לה' יתברך, כדי שתתחדש נפשו לטובה ביותר, והעיקר בשעה שהחכם מכין את עצמו לומר תורה, שאז צריך כל אחד לפשפש במעשיו ולבקש לו רצונות טובים לה' יתברך, ולהתפלל על זה, כדי שעל ידי זה יוכל החכם לאחוז בידו ולהעלותו ממקום שהוא שם, ולחדשו לטובה כפי הרצון שיהיה לו אז[5].

וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע' דף קט.) על הפסוק "והחיות רצוא ושוב": **"רָצוֹא" - דָּא** – זה המלאך

מקורות והערות

[2] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [3] מתוק מדבש שם. [4] רש"י שם. [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ; וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם, וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן־אַף בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם בִּבְחִינַת (תהלים יח): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס, דף רכ:): וִימִינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵי־מִקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ':

ב **וְזֶה** בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ' – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פח. פינחס ריג.), וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לִקַּח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (משלי יא): וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם; וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינַת: עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ:

ג **וְנֶפֶשׁ** זֶה בְּחִינַת רָצוֹן, שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הַבָּאִים לְחֶכֶם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ; בִּבְחִינַת (יחזקאל א): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע, דף קנ.): רָצוֹא – דָּא נוּרְיָא"ל, וָשׁוֹב – דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרְיָא"ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כג: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם **מֹשֶׁה**, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת. וְזֶה: **שָׁכְבָה** – גִּימַטְרִיָּא **מֹשֶׁה** (זוהר בהר קיא: פינחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב. רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט"נ"ת"א' [טְעָמִים, נְקֻדּוֹת, תָּגִין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּעִינָא וּבַת־עַיִן. וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשִׁי, תַּמָּן בַּת (תקונים, תקון ד, דף יח.). רֵאשִׁי – אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּעִינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן. נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קִרְבּוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלָיו. כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִّרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם; אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁנִּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהלים פ): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבְּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַבָּטָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים. רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מַעֲלָא לְתַתָּא; וָשׁוֹב בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו. אֲבָל הָעַכּוּ"ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ, וְהַשְׁגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא, הַשְׁגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה **וְזֶהוּ** בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמַרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמַרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם יַיְרֵד עֹז מִבְטַחָהּ, וְיִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמַּרְכָּבוֹת. כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכֻסָּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא. **אַרְיֵה** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי. מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דְּבַר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגָם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ; וַעֲכָשָׁו, כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֶכֶם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַחֲכָם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְכַנַּ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת **אַרְיֵה** – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, עִם בָּשְׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב:

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצַחְצָח שֶׁנּוֹתוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה; כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד:): וַיַּעֲנֹךְ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ; כִּי עִקַּר הַשֹּׂבַע – מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ (קהלת ו); וּכְשֶׁמְּצַחְצַחַ נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב (תהלים קז), בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ. **וְנָשֶׁר** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת נָשֶׁר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיִכִי (תהלים קג). **וְאָדָם** שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסִּכְּנֵי וַעֲתִירֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּירֵי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסִּכְּנֵי. וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ

'נוּרִיאֵל', "רָשׁוּב" - דָּא – זה המלאך **'מְטַ"ט שַׁר הַפָּנִים'**. וביאור הענין, כי **'נוּרִיאֵ"ל' דָּא** – הוא בחינת **'נוּר דָּלוּק'** – אש דולקת (זוהר בראשית כג: ובתיקונא שבעין), **בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן**, כי חימום הלב בשורשו העליון הוא קדוש מאוד, כי נמשך מהגבורות הקדושות שבספירת ה'בינה' שהיא בחינת 'לב', כי הרצון והתשוקה של הנפש לממון הוא בשורשו רק בשביל הקדושה לעשות את רצונו יתברך, לעשות משא ומתן באמונה ולהעלות ניצוצות קדושות, וזה בחינת העבודה של 'רצוא', אך לסטרא אחרא יש יניקה מהגבורות, ועל ידי זה יכולים להפיל את האדם לתאוות ממון ממש, ואז נעשית בחינת 'נוריאל' לנור דלוק בחמימות תאוות ממון, והתיקון לזה הוא על ידי בחינת **"רָשׁוּב" - דָּא** – זה המלאך **'מְטַ"ט שַׁר הַפָּנִים', דְּאִיהוּ רָשִׁים** – שהוא רשום **בְּשֵׁם** 'משה', **דְּאִיהוּ** – שהוא בחינת 'מָשִׁיחַ', דהיינו שהוא כנגד בחינת 'משה משיח', שֶׁ'משה משיח' **הוּא** בחינת **'רוּחַ אַפֵּינוּ', שֶׁעַל יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ** ומתקרר **הַחֲמִימוּת** של תאות ממון, ועל ידי רוח הרחמים של בחינת 'משה משיח' המתקשרת **עם** חימום הלב, מתבטלת אחיזת הסטרא אחרא בחימום הלב, ואז חימום הלב הוא רק למשא ומתן באמונה והעלאת הניצוצות הקדושים[6], ואז מתגלה בחינת ה'חסד', ועל ידי זה נמשכת בחינת ה'דעת', ואז הצדיק שזוכה לבחינת 'דעת' מעלה את הרצונות, שזהו בחינת 'רצוא', ועל ידי זה מוריד תורה, שזהו בחינת 'ושוב', ונמצא ש'רצוא ושוב' מרמז גם על תאות הממון שמתקררת **על** ידי רוח הרחמים, וגם על עליית הרצונות והורדת התורה.

וְזֶה מה שמובא בזוהר, כי **'שָׁכָכָה' - גִּימַטְרִיָּא 'מֹשֶׁה'** (זוהר בהר קיא: פנחס רלא.), **שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב**, כי הצדיק שהוא בחינת 'משה משיח' הוא זוכה לבטל מעצמו לגמרי את תאות הממון, והוא גם משפיע בעולם רוח רחמים שתבטל את תאות הממון, כמו שיהיה לעתיד לבוא שתתבטל לגמרי תאות הממון על ידי משיח, ואז מתבטל החרון אף ומתגלה בחינת 'חסד', ועל ידי זה נמשך ה'דעת', ועל ידי זה: **"רָצוֹא" דָּא** – זה **רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ**, שהצדיק מעלה את הרצונות, **"רָשׁוּב" דָּא** – זה **מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה** על ידי זה.

לאחר שנתבאר שעל ידי צדקה שהיא רוח נדיבה מקררים את חמימות תאות הממון, ונתבאר שלעתיד לבוא תהיה בחינת רוח רחמים של משיח שתבטל לגמרי את תאות הממון, ועל ידי זה יתבטל החרון אף וימשך חסד לעולם, ועל ידי החסד ימשך הדעת, שהוא בחינת בנין בית המקדש, ועל ידי הדעת תתגלה לעתיד לבוא תורה חדשה בעולם, ונתבאר שגם בזמן הזה, החכם שמשבר תאות ממון וזוכה לחסד ולדעת, הוא מעלה על ידי זה את רצונותיהם של האנשים הבאים אליו וגורם יחוד של הקב"ה ושכינתו ועל ידי זה מתגלה תורה בעולם, יתבאר כעת כי על ידי שמתגלה התורה בעולם נמשכת השגחה לעולם.

ד. **וְעַל יְדֵי הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה** שהחכם ממשיך לעולם **נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה** לעם ישראל, וטעם הדבר, **כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט'נ'ת'א'**, דהיינו שיש בה ארבע בחינות, **[טְ'עָמִים** – טעמי המקרא, **נְ'קוּדוֹת** – שתחת האותיות, **תַּ'גִּין** – שיש מעל האותיות בספר תורה, **א'וֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם** כנגד **תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת עַיִן** – שלושת הגוונים שבעין, לבן אדום ירוק, שהם בחינות 'חסד גבורה תפארת', ובת עין, שהיא הנקודה השחורה שבעין, שהיא בחינת ה'מלכות'. **וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בְּ'בְּרֵאשִׁית'**, שרמוז בזה: **'תַּמָּן** – שם **רָאשֵׁי, תַּמָּן** – שם **בַּת'** (תיקוני זוהר דף יח:). ובחינת **'רָאשֵׁי'** רומז למה שנאמר **"אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם"** (שמות ו), דהיינו לאבות, **שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא** – שלושת הגוונים שבעין, דהיינו 'חסד גבורה תפארת', כי אברהם הוא בחינת 'חסד' ויצחק בחינת 'גבורה' ויעקב בחינת 'תפארת', **'תַּמָּן בַּת' - דָּא** – זה רומז **לבַּת עַיִן**, שהיא הנקודה השחורה שבעין, הרומזת לבחינת ה'מלכות'. וכיון שבתורה כלולים כל

מקורות והערות

[6] פרפראות לחכמה. והוסיף שם שכשחמימות הלב עולה לשורשו ונעשה בבחינת נוריאל ובבחינת רצוא, נעשה על ידי זה בעצמו גם כן התיקון של עליית הנפשות והמשכת התורה, שזה גם כן בחינת רצוא ושוב, כמבואר לעיל באות זה, כי הניצוצות הקדושות העולין ומתבררין על ידי עשיית המשא ומתן, היינו ממש בחינת עליית הנפשות הקדושות, ונפש הוא בחינת רצון [כמו שכתוב אם יש את נפשכם], כי אז גם הרצון שיש להממון הוא גם כן בקדושה כנ"ל, ועל ידי עליית הניצוצות והנפשות שעל ידי המשא ומתן נעשה גם כן יחוד הקדוש כמבואר בסימן נ"ד, וממילא נעשה על ידי זה גם כן בחינת המשכת התורה.

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֶאֱלִילֵי זְהָבוֹ; וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם, וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן־אַף בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם בִּבְחִינַת (תהלים יח): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס, דף רכ:): וִימִינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵי־מִקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ':

ב **וְזֶה** בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ' – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פח. פינחס רינ.), וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לְקַח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (משלי יא): וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם; וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינַת: עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ:

ג **וְנֶפֶשׁ** זֶה בְּחִינַת רָצוֹן, שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הַבָּאִים לְחֶכֶם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ; בִּבְחִינַת (יחזקאל א): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע, דף קנ.): רָצוֹא – דָּא נוּרְיָא"ל, וָשׁוֹב – דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרְיָא"ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כג: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם **מֹשֶׁה**, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת. וְזֶה: **שָׁכְבָה** – גִּימַטְרִיָּא **מֹשֶׁה** (זוהר בהר קיא: פינחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב. רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט"נ"ת"א' [טְעָמִים, נְקֻדּוֹת, תָּגִין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּעִינָא וּבַת־עַיִן. וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשִׁי, תַּמָּן בַּת (תקונים, תקון ד, דף יח.). רֵאשִׁי – אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּעִינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן. נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קִרְבּוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלָיו. כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֶחֱמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִّרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם; אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁנִּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהלים פ): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבִּטָּה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַבָּטָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים. רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מַעֲלָא לְתַתָּא; וָשׁוֹב בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו. אֲבָל הָעַכּוּ"ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ, וְהַשְׁגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא, הַשְׁגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה **וְזֶהוּ** בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמַרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמַרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם יַיְרֵד עֹז מִבְטַחָהּ, וְיִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמַּרְכָּבוֹת. כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכֻסָּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא. **אַרְיֵה** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי. מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דְּבַר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגָם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ; וַעֲכָשָׁו, כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֶכֶם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַחֲכָם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְמַנ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת **אַרְיֵה** – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, עִם בָּשְׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב:

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצַחְצָח שֶׁנּוֹתוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֶחֱמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה; כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֶחֱמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד:): וַיַּעֲנֵךְ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ; כִּי עִקַּר הַשֹּׂבַע – מֶחֱמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ (קהלת ו); וּכְשֶׁמְּצַחְצַח נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב (תהלים קז), בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ. **וְנָשָׁר** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת נָשָׁר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיִכִי (תהלים קג). **וְאָדָם** שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסִּבְּנֵי וְעַתִּירֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּירֵי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסִּבְּנֵי. וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ

הבחינות שיש בעין, ובעין נמצא כח הראיה, **נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׂגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלֵינוּ**, שהקב"ה יסתכל עלינו וישגיח עלינו.

וְהנה **כָּל אֶחָד, כְּפִי קִרוּבוֹ אֶל הַתּוֹרָה**, שלומד יותר את התורה ודבוק בה יותר, **כֵּן הַשְׂגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו** יותר. והטעם, **כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת, מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה** כח הראיה היוצא מהעינים **בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם. אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה** שהאדם רוצה לראותו **הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת** היוצא מהעינים **לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַכֵּר** – ונהיה עכור, **וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל יְדֵי זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה.**

וְזֶה רמוז **במה** שנאמר (תהלים פ): "אלהים צבאות **שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה** ופקוד גפן זאת", ורמוז בזה, שאנו מבקשים מהקב"ה, **שֶׁיָּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז**: "**וּרְאֵה**", שהקב"ה יראה אותנו וישגיח עלינו, **כִּי הָרְאִיָּה עַל יְדֵי הַשָּׁבַת הַהַבָּטָה**, ויתפרש הפסוק כך: "שוב נא הבט משמים" – תשוב ההבטה שאתה מביט בנו מהשמים אליך, ואז "וראה" – שתראה אותנו ותשגיח עלינו.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר: "**וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב**", ורמוז בזה כך, "**וְהַחַיּוֹת**" - **הַיְנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים**, כי היא נותנת לאדם חיים גשמיים ורוחניים, "**רָצוֹא**" - **בִּבְחִינַת הַבָּטָה מֵעֵלָּא לְתַתָּא** – מלמעלה ללמטה, שהקב"ה מביט בנו, "**וָשׁוֹב**" - **בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ. וְעַל יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת**, כי כח הראיה של הקב"ה נמצא בתורה, **וְעַל יְדֵי זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו** של הקב"ה, **וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו**, ועל ידי זה הוא משגיח עלינו בשלימות, ולכן כל אחד כפי שהוא קרוב יותר אל התורה כך הקב"ה רואה אותו יותר ומשגיח עליו יותר. **אֲבָל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׂגָּחָתוֹ** של הקב"ה, **וְהַשְׂגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא הַשְׂגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם** – הגויים **בַּחֲצִי הָרְאוּת**, דהיינו בראיה רחוקה, **בִּבְחִינַת 'רָצוֹא', וְעָלֵינוּ הַשְׂגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת**. ונמצא שהפסוק "והחיות רצוא ושוב" מרמז על שלושה דברים שתלויים זה בזה, כי הוא מרמז גם על תאות הממון שמתקררת על ידי רוח הרחמים, וגם על עליית הרצונות והורדת התורה, וגם על הסתכלות הקב"ה עלינו ושאנו נראים בעיניו.

> **לאחר שנתבאר שעל ידי צדקה שהיא רוח נדיבה מקררים את חמימות תאות הממון, ונתבאר שהחכם שמשבר תאות ממון בשלימות הוא זוכה לבחינת 'חסד', ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'דעת', ועל ידי זה הוא מעלה את רצונותיהם של האנשים הבאים אליו, וגורם יחוד של הקב"ה ושכינתו, ועל ידי זה מתגלה תורה בעולם, ועל ידי שמתגלה התורה בעולם נמשכת השגחה לעולם, יתבאר כעת כי כל ענין זה שהחכם מעלה את הרצונות והנפשות הבאים אליו וממשיך תורה לעולם, זהו בחינת תיקון המרכבה.**

ה. וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמֶרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמֶרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה – תיקון המרכבה העליונה והמרכבה התחתונה, דהיינו **שֶׁעַל יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם 'וַיֵּרֶד עֹז מִבְּטָחָה'** – ומוריד את התורה, **נִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמֶּרְכָּבוֹת**, כי יש בעולמות העליונים בחינת 'מרכבה' שיש בה בחינת 'ארבע חיות', 'אריה שור נשר ואדם', כמובא ביחזקאל (יחזקאל א), ומעל לרקיע שעל ראשם נמצא כסא הכבוד, שעליו יושב הקב"ה, והנה בחינות אלו שיש במרכבה נעשים מתוקנים על ידי זה שהחכם מעלה את הנפשות ומוריד תורה, כי גם העלאת הנפשות היא כנגד הבחינות שיש במרכבה, וזה מכונה 'המרכבה העליונה', וגם הורדת התורה היא כנגד הבחינות שיש במרכבה, וזה מכונה 'המרכבה התחתונה', ונמצא שעל ידי שהחכם מעלה את הנפשות ומוריד תורה נעשים מתוקנים הבחינות שיש במרכבה, (ועתה יתבארו בחינות המרכבה שיש בהעלאת הנפשות, ולאחר מכן יתבארו בחינות המרכבה שיש בהורדת התורה). **כִּי יֵשׁ** במרכבה התחתונה **אַרְבַּע חַיּוֹת** שהם **בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ**, דהיינו ארבע בחינות שיש בענין הנפשות שהחכם מעלה, והם בחינות 'אריה שור נשר אדם',

וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת מָשִׁיחַ, שֶׁאַזַּי יִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): בַּיּוֹם הַהוּא יַשְׁלִיךְ הָאָדָם אֵת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וֵאֱלִילֵי זְהָבוֹ; וְזֶה בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'. וְכָל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת שֶׁל מָמוֹן בָּעוֹלָם – חָרוֹן־אַף בָּעוֹלָם, וּכְפִי הַבִּטּוּל שֶׁל עֲבוֹדָה־זָרָה זֹאת, כֵּן נִתְבַּטֵּל הַחָרוֹן־אַף בִּבְחִינַת: רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; וְנִתְמַשֵּׁךְ חֶסֶד בָּעוֹלָם בִּבְחִינַת (תהלים יח): וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה חֶסֶד הַזֶּה, יִתְמַשֵּׁךְ הַדַּעַת, שֶׁהִיא בִּנְיַן הַבַּיִת, בִּבְחִינַת (שם ה): וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (פינחס, דף רכ:): וִימִינָא דָא זְמִין לְמִבְנָא בֵי־מִקְדְּשָׁא, כִּי הַדַּעַת הוּא בְּחִינַת בַּיִת, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דַּעַת, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ':

ב **וְזֶה** בְּחִינוֹת הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה שֶׁל לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר, שֶׁלֶּעָתִיד יִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, כִּי עִקַּר קַבָּלַת הַתּוֹרָה – עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כא): עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם; וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה מָשִׁיחַ, יוּכַל לְקַבֵּל הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הָאָרַת הַתּוֹרָה לְלַמֵּד שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם, כִּי הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה בָּא מִיִּחוּדָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם א): שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ וְכוּ' – אָבִיךָ דָּא קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְאִמֶּךָ דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל (זוהר יתרו פח. פינחס ריג.), וְיִחוּדָם – עַל־יְדֵי הַעֲלָאַת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְהֶחָכָם יָכוֹל לִקַּח הַנְּפָשׁוֹת וּלְהַעֲלוֹתָם בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת (משלי יא): וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם; וְעַל־יְדֵי הַיִּחוּד הַזֶּה נוֹלָד הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁעוֹלֶה הֶחָכָם עִם הַנְּפָשׁוֹת בִּבְחִינַת: עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם, עַל־יְדֵי זֶה: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ:

ג **וְנֶפֶשׁ** זֶה בְּחִינַת רָצוֹן, שֶׁכָּל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הַבָּאִים לְחֶכֶם־הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֵיזֶהוּ רָצוֹן, וְהַצַּדִּיק לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם, וְאַחַר־כָּךְ: וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ; בִּבְחִינַת (יחזקאל א): וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב: רָצוֹא – בַּעֲלִיּוֹת הַנְּפָשׁוֹת, וָשׁוֹב – בַּחֲזָרַת הַנְּפָשׁוֹת עִם הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּתִקּוּנֵי זֹהַר (תיקון ע, דף קט.): רָצוֹא – דָּא נוּרְיָא"ל, וָשׁוֹב – דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים. נוּרְיָא"ל דָּא נוּר דָּלוּק (זוהר בראשית כט: ובתיקונא שבעין) בַּחֲמִימוּת תַּאֲוַת מָמוֹן, וָשׁוֹב דָּא מט"ט שַׂר הַפָּנִים, דְּאִיהוּ רָשִׁים בְּשֵׁם **מֹשֶׁה**, דְּאִיהוּ מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא רוּחַ אַפֵּינוּ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִשְׁתַּכֵּךְ הַחֲמִימוּת. וְזֶה: **שָׁכְבָה** – גִּימַטְרִיָּא **מֹשֶׁה** (זוהר בהר קיא: פינחס רלא.), שֶׁהוּא מְשַׁכֵּךְ אֱלִילֵי כֶסֶף וְזָהָב. רָצוֹא דָּא רָצוֹן, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, וָשׁוֹב דָּא מֹשֶׁה, שֶׁמְּקַבֵּל הַתּוֹרָה:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ הַשְׁגָּחָה, כִּי הַתּוֹרָה הִיא ט"נ"ת"א' [טְעָמִים, נְקֻדּוֹת, תָּגִין, אוֹתִיּוֹת], שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא וּבַת־עַיִן. וְזֶה שֶׁמַּתְחֶלֶת הַתּוֹרָה בִּבְרֵאשִׁית: תַּמָּן רֵאשִׁי, תַּמָּן בַּת (תקונים, תקון ד, דף יח.). רֵאשִׁי – אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם (שמות ו), שֶׁהָאָבוֹת הֵם תְּלָת גְּוָנִין דְּעִינָא; תַּמָּן בַּת – דָּא בַּת־עַיִן. נִמְצָא, כְּשֶׁחָכָם מֵבִיא תּוֹרָה כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁמֵּבִיא כֹּחַ הָרְאוּת שֶׁל הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלֵינוּ, וְכָל אֶחָד כְּפִי קֵרוּבוֹ אֶל הַתּוֹרָה, כֵּן הַשְׁגָּחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו. כִּי עִקַּר כֹּחַ הָרְאוּת – מֵחֲמַת שֶׁמַּכֶּה בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה, וְחוֹזֵר כֹּחַ הָרְאוּת מֵחֲמַת הַהַכָּאָה לָעֵינַיִם, וְנִצְטַיֵּר הַדָּבָר הַנִّרְאֶה בָּעֵינַיִם, וְאָז הָעֵינַיִם רוֹאִים אֶת הַדָּבָר הַנִּרְאֶה, כִּי הָרְאוּת מֵבִיא אֶת הַדָּבָר לְתוֹךְ הָעֵינַיִם; אֲבָל כְּשֶׁהַדָּבָר הַנִּרְאֶה הוּא רָחוֹק, אָז קֹדֶם שֶׁנִּגִּיעַ כֹּחַ הָרְאוּת לְהַדָּבָר הַנִּרְאֶה, מִתְפַּזֵּר בְּתוֹךְ הָאֲוִיר וְנִתְעַבֵּר, וְאֵין מַגִּיעַ בְּהַכָּאָה עַל הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי־זֶה אֵין חוֹזֵר הָרְאוּת לָעֵינַיִם, וְאָז אֵין הָעֵינַיִם רוֹאִין, כִּי עִקַּר הָרְאוּת הוּא מֵחֲמַת הַהַכָּאָה. וְזֶה (תהלים פ): שׁוּב נָא, הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה – שֶׁיָּשׁוּב הַבָּטָה שֶׁמַּבִּיט מִשָּׁמַיִם עָלֵינוּ, יָשׁוּב עַל־יְדֵי הַהַכָּאָה, יָשׁוּב הָרְאוּת לְעֵינָיו, וְאָז: וּרְאֵה; כִּי הָרְאִיָּה עַל־יְדֵי הֲשָׁבַת הַהַבָּטָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב. וְהַחַיּוֹת – הֵינוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים. רָצוֹא – בִּבְחִינַת הַבָּטָה מַעֲלָא לְתַתָּא; וָשׁוֹב בִּבְחִינַת הַכָּאַת הָרְאוּת בַּדָּבָר הַנִּרְאֶה וְנֶחֱזָר לָעֵינַיִם וְנִצְטַיֵּר בָּעֵינַיִם, כִּי הָעֵינַיִם הֵם כְּמַרְאָה לְטוּשָׁה, שֶׁנִּתְרָאֶה בָּהֶם כָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים אֶל הָרְאוּת, וְעַל־יְדֵי־זֶה כֹּחַ הָרְאוּת נֶחֱזָר לְעֵינָיו, וְנִתְרָאִים וְנִצְטַיְּרִים אֲנַחְנוּ בְּעֵינָיו. אֲבָל הָעַכּוּ"ם, מֵחֲמַת שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵהַתּוֹרָה, הֵם רְחוֹקִים מֵהַשְׁגָּחָתוֹ, וְהַשְׁגָּחָתוֹ אֵין מַגִּיעַ עֲלֵיהֶם בְּהַכָּאָה. נִמְצָא, הַשְׁגָּחָתוֹ עַל הָעַכּוּ"ם בַּחֲצִי הָרְאוּת, בִּבְחִינַת רָצוֹא, וְעָלֵינוּ הַשְׁגָּחָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת:

ה **וְזֶהוּ** בְּחִינַת תִּקּוּנָא דְּמַרְכַּבְתָּא עִלָּאָה וּמַרְכַּבְתָּא תַּתָּאָה, שֶׁעַל־יְדֵי הֶחָכָם, שֶׁלּוֹקֵחַ הַנְּפָשׁוֹת וְעוֹלֶה עִמָּהֶם וַיֹּרֶד עֹז מִבְטַחָהּ, נִתְתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַמַּרְכָּבוֹת. כִּי יֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, וְכִסֵּא, וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא. **אַרְיֵה** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי. מוֹרִי זֶה בְּחִינַת מָרַת נֶפֶשׁ (שמואל־א א), בְּחִינַת (מלכים־ב ד): וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ; זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דֵּבֶר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגָם וּמָרָה לַנֶּפֶשׁ; וַעֲכָשָׁו, כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֶכֶם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וַחֲכַם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵחַ אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לְמַנַּ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת **אַרְיֵה** – לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, עִם בָּשְׂמִי – עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב:

וּבְחִינַת שׁוֹר שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה הָאוֹר הַמְצַחְצָח שֶׁנּוֹתוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ, וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה; כִּי עִקַּר הָרָעָב – מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יומא עד.): וַיַּעֲנֹךְ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן – מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ; כִּי עִקַּר הַשֹּׂבַע – מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל־יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הֵינוּ רְצוֹנוֹ, כִּי טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ (קהלת ו); וּכְשֶׁמְּצַחְצַח נַפְשׁוֹ בְּצַחְצָחוֹת הָאוֹר, אֲזַי: וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מִלֵּא טוֹב (תהלים קז), בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ. וְזֶה בְּחִינַת שׁוֹר – לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת, בְּחִינַת: מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ. **וְנָשֶׁר** שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה בְּחִינַת נָשֶׁר – תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיִכִי (תהלים קג). **וְאָדָם** שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה; כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסִּכְּנֵי וַעֲתִידֵי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בהקדמת הזוהר דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ – עַתִּידֵי, כִּדְמוּתֵנוּ – מִסִּכְּנֵי. וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ

וְ'כִסֵּא', וְ'יוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא', שזהו בחינת החכם שמעלה את הנפשות, וכמו שיתבאר כעת.

'אַרְיֵה' שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, שזהו הבחינה הראשונה של חיות המרכבה, **זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (שה"ש ה): **"אָרִיתִי מוֹרִי עִם בָּשְׂמִי"**, ורמוז בפסוק זה כך, 'אריתי' פירושו 'לקטתי', **'מוֹרִי' זֶה** רומז **לִבְחִינַת "מָרַת נָפֶשׁ"** (שמואל א א), **בְּחִינַת** מה שנאמר (מלכים ב ד): **"וְנַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ"**, **זֶה בְּחִינוֹת פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, פְּגַם הָרָצוֹן. כְּשֶׁרוֹצֶה דְּבַר תַּאֲוָה, זֶה הָרָצוֹן הוּא פְּגָם וּמָרָה** – דבר מר **לַנֶּפֶשׁ. וְעַכְשָׁו כְּשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם לַחֲכַם הַדּוֹר עִם נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְהַחֲכַם הַדּוֹר לוֹקֵחַ כָּל הָרְצוֹנוֹת וְלוֹקֵט אוֹתָם אֶחָד לְאֶחָד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְאָז מְלַקֵּט גַּם כָּל הָרְצוֹנוֹת וְהַנְּפָשׁוֹת שֶׁנָּפְלוּ. וְזֶהוּ בְּחִינַת 'אַרְיֵה' - לְשׁוֹן לֶקֶט, שֶׁמְּלַקֵּט מָרַת הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ פְּגַם הַנֶּפֶשׁ, 'עִם בָּשְׂמִי' - עִם הָרָצוֹן הַטּוֹב, שֶׁמַּעֲלֶה רֵיחַ טוֹב**, כי האדם שבא לצדיק יש לו גם רצונות טובים להתקרב לה', וגם רצונות שאינם טובים לדבר תאוה וכדומה, וכשהצדיק רוצה להעלות את נפשו, דהיינו את רצונותיו הטובים, הוא צריך גם ללקט את הרצונות שאינם טובים ולתקנם, והנה על ידי זה בעצמו שהחכם עוסק עם נפשו להעלותו לבחינת עיבור, על ידי זה הוא מכניס בו הרהורי תשובה להתחרט ולשוב מאוד על פגמיו ורצונותיו שאינם טובים, ואז הוא מרגיש מרירות נפש עצומה מאוד על רצונותיו שאינם טובים, ואז הם בחינת 'מרת נפש', והצדיק יכול להעלותם יחד עם הרצונות הטובים ולתקנם[7].

וּבְחִינַת 'שׁוֹר' שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שזהו הבחינה השניה של חיות המרכבה, **זֶה הָאוֹר הַמְצֻחְצָח שֶׁנִּתּוֹסֵף בַּנֶּפֶשׁ מֵחֲמַת הַקִּבּוּץ, שֶׁנִּתְקַבֵּץ פִּזּוּרֵי הַנֶּפֶשׁ**, כי הצדיק מלקט את כל הרצונות הרעים שנפלו ומעלה אותם, ועל ידי זה מתקבצים פיזורי הנפש, **וְאָז מֵאִיר הַנֶּפֶשׁ בְּיוֹתֵר**, ועל ידי זה שהנפש מאירה היא נעשית שבעה, **כִּי כְּשֶׁהָרָצוֹן אֵין מֵאִיר, אָז הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת: "וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה", כִּי עִקַּר הָרָעָב - מֵחֲמַת הֶעְדֵּר הָאוֹר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (יומא עד:) על הפסוק: **"וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִיבֶךָ וַיַּאֲכִילְךָ אֶת הַמָּן" - 'מִכָּאן שֶׁהַסּוּמָא אֵינוֹ שָׂבֵעַ'**, כי אינו רואה את מה שהוא אוכל, ולכן היהודים במדבר לא היו שבעים כי אף שטעמו במן את כל הטעמים אך לא ראו בעיניהם את כל המאכלים, וטעם הדבר, **כִּי עִקַּר הַשְּׂבַע מֵחֲמַת הָאוֹר שֶׁיִּרְאֶה בְּעֵינָיו, וְעַל יְדֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה, אֵין נִתְמַלֵּא נַפְשׁוֹ, הַיְנוּ רְצוֹנוֹ, כִּי "טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ"** (קהלת ו), דהיינו שטוב מראה העינים כשהוא מהלך יחד עם הרצון והתאוה, שאז הרצון מתמלא[8]. **וּכְשֶׁמְּצַחְצֵחַ נַפְשׁוֹ בְּצַחְצְחוֹת הָאוֹר**, על ידי שנתקבצים פיזורי הנפש, שעל ידי זה נפשו מאירה, **אַזַי** מתקיים הפסוק: **"וְנֶפֶשׁ רְעֵבָה מְלֵא טוֹב"** (תהלים קז), שהנפש נעשית שבעה, כי כשם שהאור הגשמי, דהיינו שהאדם רואה בעיניו את המאכל, משביע את הרצון והתאוה של האדם, כך גם האור הרוחני משביע את הנפש, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו נח): **"וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ"**, שעל ידי צחצחות האור נעשית נפשו שבעה. **וְזֶה בְּחִינַת 'שׁוֹר'**, כי 'שור' הוא **לְשׁוֹן הִסְתַּכְּלוּת**, כמו שנאמר 'אשורנו ולא קרוב' (במדבר כד) שפירושו 'אראנו', והוא רומז על **בְּחִינַת: 'מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ'**, דהיינו על הנפש המאירה, שעל ידי זה היא שבעה מחמת האור, כמו אדם שרואה אור בעיניו שנעשה שבע.

וְ'נֶשֶׁר' שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, שזהו הבחינה השלישית של חיות המרכבה, **זֶה הַחִדּוּשׁ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ בַּעֲלִיָּתָהּ בִּבְחִינַת 'עִבּוּר'**, כי כשהחכם מעלה את הנפש היא מתחדשת, וזהו כעין 'עיבור' (שהולד במעי אימו) המגדל את הולד, כך גם כשהנפש עולה היא מתגדלת ומתחדשת. **וְזֶה בְּחִינַת 'נֶשֶׁר'**, כמו שנאמר **"תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר נְעוּרָיְכִי"** (תהלים קג) – 'כמו הנשר שמחדש את כנפיו בכל שנה'[9], הרי ש'נשר' רומז על בחינת 'התחדשות'.

וְ'אָדָם' שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שזהו הבחינה הרביעית של חיות המרכבה, **זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (בראשית ב): **"וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה"**, הרי שהנפש הוא בחינת 'אדם', **כִּי הָאָדָם בְּחִינוֹת מִסְכְּנֵי וְעַתִּירֵי** – עניים ועשירים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בהקדמת הזוהר דף יג:): **"נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ** כדמותנו", ודרשו על כך בזוהר: "בצלמנו" **- עַתִּירֵי** – עשירים, כי צלם הוא בבחינת 'זעיר אנפין' שהוא עשיר בשפע רב, לכן ממנו יוצאים העשירים, ומה שנאמר **"כִּדְמוּתֵנוּ" - מִסְכְּנֵי** – עניים, כי דמות הוא בבחינת

מקורות והערות

[7] פרפראות לחכמה. [8] על פי פירוש 'בניהו בן יהוידע' בגמ' יומא שם. [9] רש"י שם.

ה'מלכות', שהיא בחינת עניה ודלה, לכן ממנה יוצאים העניים[1], ונמצא שבחינת 'אדם' כולל עניים ועשירים. **וּכְשֶׁנִּתְלַקְּטוּ הַנְּפָשׁוֹת, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת 'אָדָם', נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְכְּנֵי וְעַתִּירֵי** – עניים ועשירים, כי החכם מלקט ומעלה יחד את כל הנפשות, הגדולות והקטנות.

וְ'אוֹפַנִּים' שבמרכבה, שהם הגלגלים שהם תחת החיות, ולכל חיה יש אופן, והחיה מוליכה את האופן, **הֵן הַגּוּפִין** של בני האדם הבאים לצדיק, **כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִיּוּת, וְהַכֹּל עַל יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ**, וכך גם הגלגלים אין להם שום תנועה עצמיית, אלא החיות מוליכים אותם, ולכן הגלגלים רומזים לגופים, והחיות רומזות לנפש.

וְ'כִסֵּא' שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ, הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שמעלה את הנפשות **שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי ג): **"יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים"**, ו'פנינים' הוא לשון 'לפני ולפנים', **[כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה ד:) על פסוק זה, **'מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים'], כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר** וחשוב, **הוּא נִתְכַּסֶּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לְבוּשִׁין וכיסוי אֶצְלָהּ. וְהָ'אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא', הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי "גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב"** (משלי יט), **הרי** שהעיקר הוא הדעת שבנפש החכם, כי כל חשיבות הנפש היא הדעת שבה, ועל ידי 'דעת' זו הוא מעלה את הנפשות[2].

וְהנה כשם שיש את בחינת ארבע חיות המרכבה בנפשות שהצדיק מעלה, כך **יֵשׁ** גם בחינת **אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה** שהצדיק מוריד לעולם, והם בחינות 'אריה שור נשר אדם':

'אַרְיֵה' שֶׁבַּתּוֹרָה, היינו, **כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא 'עֹז'**, כמו שנאמר "ה' עוז לעמו יתן", והכונה לתורה, כי התורה היא מעוזם וחוזקם של ישראל[3], **וְנאמר "מֶה עַז מֵאַרְיֵ"** (שופטים יד), הרי שהאריה נקרא עז, ולכן אריה רומז על התורה שנקראת 'עוז'.

וְ'שׁוֹר' שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת מה שנאמר על התורה (משלי ח): **"בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ"** – 'ממשלתם של השרים מתקיימת על ידי שהם הולכים בדרך התורה'[4], ו'שור' רומז על שררה ושלטון[5], ולכן הוא רומז על התורה שיש בה שררה ושלטון.

וְ'נֶשֶׁר' שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא – חידושי תורה, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר"**, הרי שנשר רומז על 'התחדשות'.

וְ'אָדָם' שֶׁבַּתּוֹרָה, זֶה בְּחִינַת מה שנאמר (במדבר יט): **"זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם"**, ורמוז בזה שהתורה היא בחינת 'אדם', **וְיֵשׁ בָּהּ** מצות **קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְכְּנֵי וְעַתִּירֵי** – עניים ועשירים, ומובא לעיל שבחינת 'אדם' היא כוללת עניים ועשירים, כמו שנאמר "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", בצלמנו – עשירים, כדמותנו – עניים, ולכן בחינת 'אדם' רומזת על התורה שיש בה קלות וחמורות.

וְ'כִסֵּא' שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין – הקב"ה (פסחים קיט. ועי' זוהר בהעלותך קנב.), **דהיינו** סודות התורה, **וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה,** שנראים כסיפורי דברים אך באמת דוקא שם טמונים סודות התורה.

וְ'יוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא' הוּא בחינת **'עַתִּיק יוֹמִין'** (שהוא כנגד ספירת ה'כתר'), **ששם הוא מקור סודות התורה שיתגלו לעתיד לבוא, בִּבְחִינַת** מה שנאמר על הקב"ה (דניאל ז): **"וְעַתִּיק יוֹמִין יְתֵב"** – יושב, הרי שיש להקב"ה בחינת 'עתיק יומין', והחכם יש לו כח להמשיך גם כן תורה מבחינת 'עתיק יומין'. **וְ'אוֹפַנִּים' שֶׁבַּתּוֹרָה, הֵן הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת,** – ההלכות המבוארות בתורה.

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] ובמי הנחל כתב, כי מובן מזה גודל מעלת צדיקי אמת העוסקים בתיקון נפשות ישראל ומעלת המתקרבים אליהם, אשר נפשו של הצדיק הוא בחינת הכסא של המרכבה, ודעתו של הצדיק הוא בחינת היושב על הכסא, והנפשות של המתקרבים הם בבחינת החיות של המרכבה, עד אשר אפילו הגוף של הנפשות האלה המתקרבים לצדיקי אמת אשר הגוף הוא חומר עב וגס הוא בחינת אופנים של המרכבה. [3] רש"י זבחים דף קט"ז ע"א. [4] מצודות דוד שם. [5] ובפרפראות לחכמה פירש, כי אף על פי ששם בפסוק כתוב בשין שמאלית, והוא לשון שרות ושררות, ושור הוא בשין ימנית, בדרך דרש מתחלף לפעמים שין שמאלית לשין ימנית כמצוי בדברי חז"ל. וגם, כי 'שור' הוא גם כן בחינת שררה ומלכות כמאמר רז"ל חגיגה י"ג: 'מלך שבבהמות שור', ונאמר (דברים ל"ג) 'בכור שורו הדר לו', ותרגום ירושלמי: 'בכורתא ומלכותא ויקרא והדרא דיוסף אינון'. ואמרו רז"ל במדרש רבה וישלח פרשה ע"ה, 'ויהי לי שור זה משוח מלחמה שנאמר בכור שורו הדר לו', ועיין בפרד"ס שער ערכי הכינוים, שלפעמים מרמז 'שור' למידת המלכות.

הַנְּפָשׁוֹת, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת אָדָם, נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי:

וְאוֹפַנִּים הֵן הַגּוּפִין, כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִית, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ:

וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת (משלי ג): יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, סוֹטָה ד: מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר, הוּא נִתְכַּסָּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לְבוּשִׁין אֶצְלָהּ:

וְהָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי גַּם בְּלֹא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב (משלי יט). וְיֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה:

אַרְיֵה שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֹז, וּמָה עֹז מֵאַרְיֵה (שופטים יד). וְשׁוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (משלי ח): בְּנֵי שָׁרִים יָשֹׂרוּ. וְנֶשֶׁר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, בִּבְחִינַת: תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאָדָם שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, וְיֵשׁ בָּהּ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי. וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין (פסחים קיט, ועי' זוהר בהעלותך קנב.), וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא עַתִּיק יוֹמִין, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וְעַתִּיק יוֹמִין יִתְּב. וְאוֹפַנִּים שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן הַן גּוּפֵי הֲלָכוֹת:

וְזֶה שֶׁמֵּכִיא בְּתַעֲנִית (דף כג:) מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה: כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, אֲמַר: אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׁקָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה – וְאָתֵי מִטְרָא.

כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא – הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי:

אֲמַר אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא – עִיבּוּר זֶה בְּחִינַת ע"כ רי"ו ; ע"ב הוּא שִׁפּוּךְ, רי"ו זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת. בְּזוּזָא זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ דַּאֲזַל לְשַׁכְּדָ תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי – עַל־יְדֵי שֶׁשַּׁכְּדָ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְאַתְרָא עֲמִיקֵי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (שבועות ו:). וְחֶסֶד הוּא אוֹר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְעַל־יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אַתְרָא צְנִיעָא, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה. וַהֲווֹ מִכְּסֵי שַׁקָּא – זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. וּכְלָלִיּוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם שַׂק, כִּי הֵם מִתְעַדְּנִים מִשַּׁקְיָא דְּנַחֲלָא, בִּבְחִינַת: וְהִשְׁכִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשָׁךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאָתֵי מִטְרָא – שֶׁהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, בִּבְחִינַת: וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה:

ו **אַךְ** צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחֲזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שְׂכָלִים: מַה שֶׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִבְּטֶחָה הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהַשְּׁנֵי שִׁינִין הֵם הַשְּׁנֵי שְׂכָלִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי. זִמְנָא חֲדָא חֲווּי אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא וּדְלֵינַן גַּלָּא, עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא, דַּהֲווֹי כְּמִבְזַר אַרְבָּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא. וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ: מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנִיתֵי אֲנָא וְנִטְרְבֵה. אָמְרָה לָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה' וְכוּ':

רַשַׁב"ם:

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא וְכוּ'. מִשּׁוּם דְּקָאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ, וְרָמָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבַרְהּ, אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּמִשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת פַּרְסֵי שָׁמַע קוֹלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: דְּלֵינַן גַּלָּא. יוֹתֵר מִשֵּׁעוּר גָּבְהוֹ הִשְׁלִיכוּנוּ לְמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ; אוֹ נָמֵי, הַכְּלָא דְּרָקִיעַ נִפּוּשׁ עַד מַהֲלַךְ קָרוֹב לְת"ק שָׁנָה שֵׁשׁ מִן הָרָקִיעַ לָאָרֶץ: מַרְבַּעְתָּא. שְׁכִיבָא: דְּכוֹכְבָא זוּטָא. כּוֹכָב קָטָן שֶׁבְּקָטָנִים: בִּזְרָא. בֵּית זֶרַע אַרְבָּעִים כּוֹר שֶׁל חַרְדָּל, דִּנְפִישֵׁי מִכָּל שְׁאָר זֶרָעִים: מַקְלִינַן מֵהַבְלָא. נִשְׁרָפִין מֵרֹם הַכּוֹכָב: וְרָמָא לַהּ גַּלָּא. נָתַן קוֹלוֹ, כְּלוֹמַר, צָעַק, כְּדַגְמַת תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל וְגוֹ', וְשָׁמָּא הַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם הֵם: שֶׁבְּקִית מִידֵי בְּעָלְמָא וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁהִגְבִּיהַּ כָּל כָּךְ, הָיָה סָבוּר שֶׁיָּצָא חוּץ לִשְׁפַּת הַיָּם וְשָׁטַף אֶת הָעוֹלָם: וְנִתְרַבֵּה. מִפְּנֵי עָוֹן הַדּוֹר: אָמַר לַהּ. גַּלָּא לְחַבְרַהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ וְכוּ'. כְּלוֹמַר, אֵין לִי רְשׁוּת לָצֵאת: כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא. כְּמִלָּא רַחֵב הַחוּט אֵינִי יָכוֹל לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל: שֶׁנֶּאֱמַר הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ. תַּלְמוּדָא קָאָמַר:

נְחוּתֵי יַמָּא, הַיְנוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא לְזֶה הָעוֹלָם. **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין הַנַּ"ל. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין שְׁנִיָּה הַנַּ"ל. (הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא חָכָם הָאֱמֶת, הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי שִׁינִין כַּנַּ"ל). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן (כמו שדרשו רז"ל סנהדרין צד:). **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא** – אֵלּוּ הַחֲכָמִים, שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא, הַיְנוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. **תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת שִׁין אַחֶרֶת. **זִמְנָא חֲדָא אַזְלִינַן בְּאֹרְחָא** – הַיְנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָסְנוּ לְעוֹרֵר זִוּוּג, הַנִּקְרָא אֹרַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי.

וּדְלֵינַן גַּלָּא – הַיְנוּ שֶׁדָּלִינַן הַנְּפָשׁוֹת לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם. **עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא**

לאחר שנתבאר שעל ידי צדקה שהיא רוח נדיבה מקררים את חמימות תאות הממון, ונתבאר שהחכם שמשבר תאות ממון בשלימות הוא זוכה לבחינת 'חסד', ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'דעת', ועל ידי זה הוא מעלה את רצונותיהם של האנשים הבאים אליו, וגורם יחוד של הקב"ה ושכינתו, ועל ידי זה מתגלה תורה בעולם, ועל ידי שמתגלה התורה בעולם נמשכת השגחה לעולם, ונתבאר שענין זה שהחכם מעלה את הרצונות והנפשות הבאים אליו וממשיך תורה לעולם, זהו בחינת תיקון המרכבה, יתבאר כעת כי ענין זה רמוז במעשה דרבי יונה.

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בְּגמרא תַּעֲנִית (דף כג:): **מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה**: **'כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא** – כשהיה העולם צריך לגשם, **אָמַר**: **אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא** – אמר לבני ביתו: אלך ואביא תבואה בזוז. **וַהֲוֵי קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׁקָּא** – והיה הולך ועומד במקום עמוק, במקום נסתר, ומכוסה בשק, וביקש רחמים, **וְעַל יְדֵי זֶה - 'וְאָתֵי מִטְרָא** – בא המטר'.

ורמוז במעשה זה כך: **'כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא'** – כשהיה צריך העולם לגשם **- הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין התורה (דברים לב): **"יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי"**, הרי שהתורה נקראת מטר, והיינו שהיה צורך להמשיך ולגלות תורה בעולם. **'אָמַר, אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא'** – אלך ואביא תבואה בזוז **- 'עִבּוּר' זֶה בְּחִינַת 'ע"ב רי"ו'**, כי הם אותיות 'עיבור', **'ע"ב' הוּא שִׁכּוּךְ**, כי ע"ב בגימטריא 'חסד'[6], שזהו בחינת רוח הרחמים המקרר את חמימות הלב, **'רי"ו' זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת**, כי רי"ו בגימטריא 'גבורה', וזה רומז על חמימות הלב. **'בְּזוּזָא' זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן**, כי 'זוז' הוא מטבע, **הַיְנוּ דַּאֲזֵל** – שהלך **לְשַׁכֵּךְ** את החמימות של **תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. 'וַהֲוֵי קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי'** – והיה עומד במקום עמוק **- עַל יְדֵי שֶׁשִּׁכֵּךְ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְ'אַתְרָא עֲמִיקֵי'** – מקום עמוק, **שֶׁהוּא** רומז **בְּחִינַת 'חֶסֶד'**, כי 'עמוק' רומז על **כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל** (שבועות ו:), כי מקום שמאיר עליו אור השמש הוא נראה עמוק ממקום הצל, **וְ'חֶסֶד' הוּא** בחינת **'אוֹר יוֹם'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מב): **"יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ"**, ואור יום הוא נראה עמוק מן הצל, ולכן 'עמוק' רומז ל'חסד', **וְעַל יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת 'שֵׂכֶל' כַּנַּ"ל. וְזֶה: 'אַתְרָא צְנִיעָא'** – מקום צנוע, **שֶׁהוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל**, כי משם נמשך דעת לעולם, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי יא): **"וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה"**, שהצנועים זוכים לחכמה, ולכן 'מקום צנוע' רומז ל'חכמה', שזהו בחינת בית המקדש. **'וַהֲוָה מִכְּסֵי שַׁקָּא'** – והיה מכוסה בשק **- זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל**, כמו שנאמר **"וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם"**, **וּכְלָלִיּוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם 'שַׂק'**, כי 'שק' רומז להשקאה, **כִּי הֵם** – הנפשות **מִתְעַדְּנִים מִשַּׁקְיָא דְּנַחֲלָא** – מהשקאת הנחל, **בִּבְחִינַת: "וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ"**, כמובא לעיל שעל ידי שהצדיק מקבץ את פזורי הנפש ומעלה את הנפש מתווסף בה אור מצוחצח, שזהו בחינת 'והשביע בצחצחות נפשך', והאור המצוחצח הזה שנתווסף בה הוא בחינת השקאת הנחל, שהוא הארה מספירת ה'בינה' המשקה את הנפשות[7], **וְעַל יְדֵי זֶה** שהעלה את ה'שק', דהיינו את הנפשות: **'וְאָתֵי מִטְרָא'** – בא המטר, והיינו **שֶׁהִמְשִׁיךְ תּוֹרָה** על ידי העלאת הנפשות, **בִּבְחִינַת: "וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה"**, כמבואר לעיל שהתורה מכונה 'מטר'.

לאחר שנתבאר שהחכם שמשבר תאות ממון בשלימות הוא זוכה לבחינת 'חסד', ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'דעת', ועל ידי זה הוא מעלה את רצונותיהם של האנשים הבאים אליו, וגורם יחוד של הקב"ה ושכינתו, ועל ידי זה מתגלה תורה בעולם, ועל ידי שמתגלה התורה בעולם נמשכת השגחה לעולם, יתבאר כעת כי צריך לחפש ולבקש מאוד חכם כזה שיכול לקבץ את הנפשות ולהעלותם ולהוריד תורה.

ו. אַךְ צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחֲזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּזְכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: "וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם", וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה, כי חכם כזה הוא דוקא יכול לתקן ולהעלות את האדם מכל הפגמים של כל התאוות[8]. והטעם שצריך לחפש הרבה חכם כזה, כי

מקורות והערות

6 פרפראות לחכמה. 7 על פי מתוק מדבש שם. 8 קיצור ליקוטי מוהר"ן. ובליקוטי הלכות (הל' אבידה ומציאה הל' ג') כתב: "כל ימי הצדיק הוא בחינת יום, ואז עיקר המשכת הדעת והתורה שהמשיך עלינו, ואחר הסתלקותו שהוא בחינת לילה ואז נסתמו תרעין דגן עדן

הַנְּפָשׁוֹת, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת אָדָם, נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי:

וְאוֹפַנִּים הֵן הַגּוּפִין, כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִית, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ:

וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת (משלי ג): יָקָרָה הִיא מִפְּנִינִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, סוֹטָה ד: מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר, הוּא נִתְכַּסָּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לְבוּשִׁין אֲצִלָּהּ:

וְהָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי גַּם בְּלֹא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב (משלי יט). וְיֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה:

אַרְיֵה שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֹז, וּמָה עֹז מֵאַרְיֵה (שופטים יד). וְשׁוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (משלי ח): בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ. וְנֶשֶׁר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, בִּבְחִינַת: תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאָדָם שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, וְיֵשׁ בָּהּ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי. וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין (פסחים קיט, ועי' זוהר בהעלותך קנב.), וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא עַתִּיק יוֹמִין, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וְעַתִּיק יוֹמִין יִתְּב. וְאוֹפַנִּים שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן הַן גּוּפֵי הֲלָכוֹת:

וְזֶה שֶׁמֵּכִיא בְּתַעֲנִית (דף כג:) מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה: כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, אֲמַר: אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׁקָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה – וְאָתֵי מִטְרָא.

כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא – הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי:

אֲמַר אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא – עִיבּוּר זֶה בְּחִינַת ע"ב רי"ו ; ע"ב הוּא שִׁכּוּךְ, רי"ו זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת. בְּזוּזָא זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ דַּאֲזַל לְשַׁכְּךָ תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי – עַל־יְדֵי שֶׁשִּׁכֵּךְ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְאַתְרָא עֲמִיקֵי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (שבועות ו:). וְחֶסֶד הוּא אוֹר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְעַל־יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת שֵׁכֶל כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אַתְרָא צְנִיעָא, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה. וַהֲווֹ מִכְּסֵי שַׁקָּא – זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. וּכְלָלִיּוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם שַׁק, כִּי הֵם מִתְעַדְּנִים מִשַّקְיָא דְּנַחֲלָא, בִּבְחִינַת: וְהִשְׁכִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאָתֵי מִטְרָא – שֶׁהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, בִּבְחִינַת: וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה:

ו **אַךְ** צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחֲזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שְׂכָלִים: מַה שֶׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִבְּטֶחָה הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהַשְּׁנֵי שִׁינִין הֵם הַשְּׁנֵי שְׂכָלִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי. זִמְנָא חֲדָא חֲווֹי אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא וּדְלֵינַן גַּלָּא, עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא, דַּהֲווֹי כְּמִבְזַר אַרְבָּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַכְּלָא. וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קָלָא לַחֲבֶרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ: מִי שַׁבְקִית מִידֵּי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנַיְתֵי אֲנָא וְנִטְרַבֵּה. אָמְרָה לָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה' וְכוּ':

נְחוּתֵי יַמָּא, הַיְנוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא לְזֶה הָעוֹלָם. **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין הַנַּ"ל. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין שְׁנִיָּה הַנַּ"ל. (הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא חָכָם הָאֱמֶת, הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי שִׁינִין כַּנַּ"ל). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן (כמו שדרשו רז"ל סנהדרין צד:). **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא** – אֵלּוּ הַחֲכָמִים, שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא, הַיְנוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. **תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת שִׁין אַחֶרֶת. **זִמְנָא חֲדָא אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא** – הַיְנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָסְנוּ לְעוֹרֵר זִוּוּג, הַנִּקְרָא אֹרַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי.

וּדְלֵינַן גַּלָּא – הַיְנוּ שֶׁדָּלִינַן הַנְּפָשׁוֹת לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם. **עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא**

רַשַּׁב"ם:

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא וְכוּ'. מִשּׁוּם דְּקָאֲמַרְנָן בְּסָמוּךְ, וְרַמָּא גַּלָּא קָלָא לַחֲבֵרָהּ, אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינָן דְּמִשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת פַּרְסֵי שָׁמַע קוֹלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: דְּלֵינַן גַּלָּא. יוֹתֵר מִשֵּׁעוּר גָּבְהוֹ הִשְׁלִיכוּנוּ לְמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ; אוֹ גָמֵי, הַכְּלָא דְּרָקִיעַ גָּפִיש עַד מַהֲלַךְ קָרוֹב לְת"ק שָׁנָה שֵׁשׁ מִן הָרָקִיעַ לָאָרֶץ: מַרְבַּעְתָּא. שְׁכִיבָא: דְּכוֹכְבָא זוּטָא. כּוֹכָב קָטָן שֶׁבְּקַטָּנִים: כִּזְרָא. בֵּית זֶרַע אַרְבָּעִים כּוֹר שֶׁל חַרְדָּל, דְּנָפִישֵׁי מִכָּל שְׁאָר זֶרָעִים: מַקְלִינַן מֵהַכְּלָא. נִשְׁרָפִין מֵחֹם הַכּוֹכָב: וְרָמָא לַהּ גַּלָּא. נָתַן קוֹלוֹ, כְּלוֹמַר, צָעַק, כְּדַגְמַת תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל וְגוֹ', וְשָׁמָּא הַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם הֵם: שֶׁבְּקִית מִידֵּי בְּעָלְמָא וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁהִגְבִּיהַּ כָּל כָּךְ, הָיָה סָבוּר שֶׁיָּצָא חוּץ לִשְׁפַּת הַיָּם וְשָׁטַף אֶת הָעוֹלָם: וְנִתְרַבֵּה. מִפְּנֵי עָוֹן הַדּוֹר: אָמַר לַהּ. גַּלָּא לְחַבְרָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ וְכוּ'. כְּלוֹמַר, אֵין לִי רְשׁוּת לָצֵאת: כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא. כְּמִלָּא רַחֵב הַחוּט אֵינִי יָכוֹל לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל: שֶׁנֶּאֱמַר הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ. תַּלְמוּדָא קָאֲמַר:

דבר זה צריך חכמה גדולה לעשותו, **כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שִׂכְלִיִּים: מַה שֶּׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת** יחד **הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶּׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִבְּטֶחָה** – שמוריד תורה **הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת 'שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים'** שצריך לעשות בצד ימין של התפילין של ראש, שהוא כנגד חכמה בינה דעת, ושם החסדים והגבורות שהדעת כלול מהם נכללים יחד, **וְ'שִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים'**, שצריך לעשות בצד שמאל של התפילין של ראש, שהוא גם כן כנגד חכמה בינה דעת, אלא שהחסדים והגבורות שהדעת כלול מהם מחולקים לשתי ראשים[9], **שֶׁהַשְּׁנֵי שִׁינִין** שבתפילין **הֵם** בחינת **הַשְּׁנֵי שִׂכְלִיִּים** שהחכם משתמש בהם כדי לקבץ את הנפשות ולהעלות את הנפשות.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עג:): **'אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא** – סיפרו לי יורדי הים: **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי** – בין גל לגל ישנם שלוש מאות פרסה, **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי** – וגובה הגל שלוש מאות פרסה. **זִמְנָא חֲדָא הֲוֵי אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא** – פעם אחת היינו מהלכים בדרך, **וּדְלִינַן גַּלָּא** – והשליך אותנו הגל לרקיע, **עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא** – עד שראינו את מקום שכיבתו של כוכב קטן שבקטנים, **דַּהֲוֵי כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – שהיה בגודל הנחוץ לזריעת ארבעים כור של זרעי חרדל, שהם רבים יותר משאר זרעים, **וְאִי דְּלֵינַן טָפֵי, הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא** – ואם היינו מושלכים גבוה יותר היינו נשרפים מחום הכוכב. **וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קָלָא לַחֲבֵרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ** – וגל אחד נתן את קולו וצעק לחבירו: **חֲבֵרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחַרְבֵּהּ** – חברי, האם השארת דבר מה בעולם שלא שטפת ואבוא אני ואחריבנו, מפני עוון הדור, כי כיון שהגל היה גבוה כל כך, היה סבור הגל השני שהוא יצא חוץ לשפת הים ושטף את העולם. **אָמְרָה לָהּ** – אמר לו הגל השני: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמִלֹּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – צא וראה את גבורתו של אדוניך, שאפילו כחוט השערה של חול איני יכול לעבור. מסיימת הגמרא: **שֶׁנֶּאֱמַר: "הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה' וְכוּ'"**, אם מפני לא תחילו, אשר שמתי גבול לים, חק עולם ולא יעברנהו, ויתגעשו ולא יוכלו, והמו גליו ולא יעברנהו"'.

ורמוז בסיפור זה כך, **'נְחוּתֵי יַמָּא'** – יורדי הים, **הַיְנוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא** – ים התורה **לְזֶה הָעוֹלָם,** שהם הצדיקים. **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי** – בין גל לגל שלוש מאות פרסה - **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שִׁין' הַנַּ"ל,** (כי האות ש"ין היא בגימטריא 300), שהוא השכל שעל ידו הצדיק מקבץ את הנפשות. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי** – וגובה הגל שלוש מאות פרסה - **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שִׁין' שְׁנִיָּה הַנַּ"ל, (הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִיִּים הַנַּ"ל,**

מקורות והערות

ונסתלק הדעת, אך אנו מחיין עצמנו בהתורה שהמשיך עלינו ביום, דהיינו בחיים חיותו. כי הצדיקים הגדולים שהם בחינת משה הם ממשיכין חידושי תורתם על ידי עליית הנפשות, והם ממשיכים התורה ממקום עליון נורא ונשגב כזה, בשכל נפלא כזה, עד שיש כח בתורתם להשיב ולהחיות כל הנפשות שיעסקו בתורתם לנצח, כי התגלות תורתם היה על ידי שהעלו הנפשות כנ"ל, ובגודל כוחם העלו גם את כל הנפשות העתידין לבוא, בבחינת 'ולא אתכם לבדכם וכו' כי את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה', והמשיכו התורה בקדושה כזאת עד שכל מי שיעסוק בתורתם תאיר לו התורה לצאת מחשכת אפילתו, בבחינת 'נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי', כי על ידי עוסקו בהתורה חוזר ונתחדש נפשו בבחינת עיבור, מחמת שזאת התורה נמשכת מעליית התחדשות הנפשות את אשר ישנו פה ואת וכו'. וזה בחינת: 'טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה', שאפילו בלילה דהיינו אחר הסתלקותו לא תכבה נרו לעולם ועד, מחמת שסחורתו, דהיינו תורתו, טובה מאוד, בחינת 'טעמה כי טוב סחרה וכו'", כי המשיך תורתו בשכליות כאלה בבחינת 'ולוקח נפשות חכם' בחינת 'עיר גבורים עלה חכם' וכו', בבחינת 'שין של ג' ראשים ושי"ן של ד' ראשים' וכו', שעל ידי זה תורתו יש לה כח להאיר גם בלילה ולא תכבה נרו לעולם ועד". ובפרפראות לחכמה הוסיף על זה, כי רק העיקר להתגבר ברצונות חזקים לעבודת ה' ולהשתדל בתיקון נפשו כל מה שיוכל, כי נפש הוא בחינת רצון כמבואר במאמר זה, אז גדול כח הצדיק וחידושי תורתו כל כך, עד שגם לאחר הסתלקותו יש לו כח לחדש את נפשו לטובה. וכתב כי ממילא מובן, כי בנקל יותר להמשיך כח התיקונים הנ"ל לאותם הבאים ומתקבצים יחד על ראש השנה הקדוש. ומשתטחים בערב ראש השנה על קברו הקדוש, ומרבים שם בתחנונים ורצונות וכיסופין חזקים מאוד להשם יתברך ולעבודתו ולתורתו הקדושה, ומשתדלים בזה להמשיך עליהם הארת וכח וזכות הצדיק הקדוש הזה, שעסק בחיים חיותו בתיקון נפשות ישראל ולהעלותם בבחינת עיבור ולחדש נפשותם שם לטובה, ולהמשיך על ידי זה התגלות התורה. ובוודאי גם עכשיו עוסק בתיקון נפשות הבאים להתפלל על מקום ציונו הקדוש, ונשענים בזכותו הקדוש, אזי בוודאי גם עכשיו נתחדש נפשם לטובה. וכמעט שזה נראה בחוש מענין האהבה והתעוררות חדש שנתוסף אז בין החברים, בבחינת 'ורמיא לה גלא קלא לחברתה' המבואר במאמר זה. ומסתמא נעשה ברוחניות גם התיקון של המשכת התורה לכל אחד לפי בחינתו, ואי אפשר לבאר כל כך בדברים רוחניים כאלה, רק כל חד כפום מה דמשער בליביה יבין וישכיל כל זה ויותר מזה מדעתו.

[9] מי הנחל.

הַנְּפָשׁוֹת, אֲזַי הֵם בִּבְחִינַת אָדָם, נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי:

וְאוֹסַפְנִים הֵן הַגּוּפִין, כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִית, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ:

וְכֵסֶא שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת (משלי ג): יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, סוֹטָה ד: מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר, הוּא נִתְכַּסָּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לְבוּשִׁין אֲצִלָּהּ:

וְהָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי גַּם בְּלֹא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב (משלי יט). וְיֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה:

אַרְיֵה שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֹז, וּמָה עֹז מֵאֲרִי (שופטים יד). וְשׁוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (משלי ח): בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ. וְנֶשֶׁר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, בִּבְחִינַת: תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאָדָם שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, וְיֵשׁ בָּהּ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי. וְכֵסֶא שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין (פסחים קיט, ועי' זוהר בהעלותך קנב.), וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא עַתִּיק יוֹמִין, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וְעַתִּיק יוֹמִין יִתְּב. וְאוֹסַפְנִים שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן הֵן גּוּפֵי הֲלָכוֹת:

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בְּתַעֲנִית (דף כג:) מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה: כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, אֲמַר: אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׁקָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה – וְאָתֵי מִטְרָא.

כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא – הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי:

אֲמַר אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא – עִיבּוּר זֶה בְּחִינַת ע"כ רי"ו ; ע"ב הוּא שִׁפּוּף, רי"ו זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת. בְּזוּזָא זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ דֵּאֵזֵל לְשַׁכְּךָ תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי – עַל־יְדֵי שֶׁשַּׁכְּךָ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְאַתְרָא עֲמִיקֵי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (שבועות ו:). וְחֶסֶד הוּא אוֹר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְעַל־יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת שֵׂכֶל כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אַתְרָא צְנִיעָא, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה. וַהֲווֹ מִכְּסֵי שַׁקָּא – זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. וּכְלָלִיּוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם שַׂק, כִּי הֵם מִתְעַדְּנִים מִשַּׁקְיָא דְּנַחֲלָא, בִּבְחִינַת: וְהִשְׁכִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשָׁךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאָתֵי מִטְרָא – שֶׁהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, בִּבְחִינַת: וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה:

ו **אַךְ** צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחֲזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שְׂכָלִים: מַה שֶׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִבְּטֶחָה הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהַשְּׁנֵי שִׁינִין הֵם הַשְּׁנֵי שְׂכָלִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי. זִמְנָא חֲדָא חֲווֹי אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא וּדְלֵינַן גַּלָּא, עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא, דַּהֲווֹי כְּמִבְזַר אַרְבָּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַכְּלָא. וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ: מִי שַׁבְקִית מִידֵּי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנִיתֵי אֲנָא וְנִטְרְבֵה. אָמְרָה לָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה' וְכוּ':

נְחוּתֵי יַמָּא, הַיְנוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא לְזֶה הָעוֹלָם. **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין הַנַּ"ל. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין שְׁנִיָּה הַנַּ"ל. (הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא חָכָם הָאֱמֶת, הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי שִׁינִין כַּנַּ"ל). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן (כמו שדרשו רז"ל סנהדרין צד:). **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא** – אֵלּוּ הַחֲכָמִים, שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא, הַיְנוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. **תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת שִׁין אַחֶרֶת. **זִמְנָא חֲדָא אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא** – הַיְנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָסְנוּ לְעוֹרֵר זִוּוּג, הַנִּקְרָא אֹרַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי.

וּדְלֵינַן גַּלָּא – הַיְנוּ שֶׁדָּלִינַן הַנְּפָשׁוֹת לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם. **עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא**

רַשַּׁב"ם:

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא וְכוּ'. מִשּׁוּם דְּקָאֲמַרִינַן בְּסָמוּךְ, וְרַמָּא גַּלָּא קָלָא לַחֲבַרְתָּהּ, אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּמִשְּׁלֹשׁ־מֵאוֹת פַּרְסֵי שָׁמַע קוֹלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: דְּלֵינַן גַּלָּא. יוֹתֵר מִשֵּׁעוּר גָּבְהוֹ הִשְׁלִיכוּנוּ לְמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ; אוֹ גָּמֵי, הַכְּלָא דְּרָקִיעַ גָּפִיש עַד מַהֲלַךְ קָרוֹב לְת"ק שָׁנָה שֵׁשׁ מִן הָרָקִיעַ לָאָרֶץ: מַרְבַּעְתָּא. שְׁכִיבָא: דְּכוֹכְבָא זוּטָא. כּוֹכָב קָטָן שֶׁפִּקְּמָנִים: בִּזְרָא. בֵּית זֶרַע אַרְבָּעִים כּוֹר שֶׁל חַרְדָּל, דְּנִפְּישֵׁי מִכָּל שְׁאָר זֶרָעִים: מַקְלִינַן מֵהַכְּלָא. נִשְׁרָפִין מֵחֹם הַכּוֹכָב: וְרָמָא לַהּ גַּלָּא. נָתַן קוֹלוֹ, כְּלוֹמַר, צָעַק, כְּדַגְמַת תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל וְגוֹ', וְשָׁמָּא הַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם הֵם: שֶׁבְּקִית מִידֵּי בְּעָלְמָא וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁהִגְבִּיהַּ כָּל כָּךְ, הָיָה סָבוּר שֶׁיָּצָא חוּץ לִשְׁפַּת הַיָּם וְשָׁטַף אֶת הָעוֹלָם: וְנִתְרַבֵּה. מִפְּנֵי עָוֹן הַדּוֹר: אָמַר לַהּ. גַּלָּא לְחַבְרָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ וְכוּ'. כְּלוֹמַר, אֵין לִי רְשׁוּת לָצֵאת: כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא. כְּמִלָּא רַחֵב הַחוּט אֵינִי יָכוֹל לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל: שֶׁנֶּאֱמַר הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ. תַּלְמוּדָא קָאֲמַר:

שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִיִּים שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁהוּא חָכָם הָאֱמֶת הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי 'שִׁינִין' כַּנַּ"ל, שין של שלשה ראשים ושין של ארבעה ראשים). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת מה שנאמר שהנביא אומר לכנסת ישראל: "צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים", הרימי קולך בדברי שבח להקב"ה, כנסת ישראל שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן – בת האבות אברהם יצחק ויעקב שעשו מצות כגלי הים (כמו שדרשו רבותינו ז"ל סנהדרין צד:), וכיון שנפשות ישראל מכונים 'בת גלים', לכן ה'גל' רומז לנפשות, ומה שנאמר 'בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא' – בין גל לגל - אֵלּוּ הַחֲכָמִים שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא – בין גל לגל, דהיינו בין נפש לנפש, הַיְנוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת "וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם". 'תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי' – שלוש מאות פרסה - שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת. 'וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלָת מֵאָה פַּרְסֵי' – וגובה הגל שלוש מאות פרסה - הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת 'שִׁין' אַחֶרֶת.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: 'זִמְנָא חֲדָא אַזְלִינַן בְּאָרְחָא' – פעם אחת היינו מהלכים בדרך - הַיְנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנַסְנוּ לְעוֹרֵר זִווּג של הקב"ה ושכינתו, הַנִּקְרָא 'אֹרַח', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): "אָרְחִי וְרִבְעִי זרית", שפירשו רבותינו ז"ל (נדה לא.) שהכונה לטיפת הזיווג שהולד נולד מן הברור שבה, ו'זרית' הוא מלשון זורה התבואה לברור את הפסולת שבה, הרי שזיווג מכונה 'אורח'. 'וּדְלֵינַן גַּלָּא' – והרים אותנו הגל - הַיְנוּ שֶׁדְּלֵינַן – שהרמנו הַנְּפָשׁוֹת שהם בחינת 'גל' לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: "עִיר גִּבּוֹרִים עָלָה חָכָם", שהחכם עולה עם הנפשות אל השכינה, ועל ידי זה נעשית בחינת העלאת מים נקביים, וזה מעורר את הזיווג של הקב"ה ושכינתו.

הַנְּפָשׁוֹת, אֵזֵי הֵם בִּבְחִינַת אָדָם, נְפָשׁוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, בִּבְחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי:

וְאוֹפַנִּים הֵן הַגּוּפִין, כִּי עִקַּר פְּעֻלּוֹתֵיהֶן שֶׁל הַגּוּפִין אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַחִיּוּת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מַרְאָה פְּעֻלּוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוּף, וְאֵין לַגּוּף שׁוּם תְּנוּעָה עַצְמִית, וְהַכֹּל עַל־יְדֵי כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ:

וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת נֶפֶשׁ הוּא נֶפֶשׁ הֶחָכָם שֶׁנִּתְכַּסָּה, בִּבְחִינַת (משלי ג): יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, סוֹטָה ד: מִכֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּכְנַס לִפְנֵי וְלִפְנִים), כִּי מֵחֲמַת שֶׁנֶּפֶשׁ הֶחָכָם הוּא יָקָר, הוּא נִתְכַּסָּה לִפְנֵי וְלִפְנִים, וְכָל הַנְּפָשׁוֹת נַעֲשִׂין לְבוּשִׁין אֶצְלָהּ:

וְהָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶחָכָם, כִּי גַּם בְּלֹא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב (משלי יט). וְיֵשׁ אַרְבַּע חַיּוֹת בַּתּוֹרָה:

אַרְיֵה שֶׁבַּתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא עֹז, וּמָה עֹז מֵאַרְיֵה (שופטים יד). וְשׁוֹר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (משלי ח): בִּי שָׂרִים יָשֹׂרוּ. וְנֶשֶׁר שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת חִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא, בִּבְחִינַת: תִּתְחַדֵּשׁ כַּנֶּשֶׁר. וְאָדָם שֶׁבַּתּוֹרָה זֶה בְּחִינַת (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם, וְיֵשׁ בָּהּ קַלּוֹת וַחֲמוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִסְפְּנֵי וְעַתִּירֵי. וְכִסֵּא שֶׁבִּבְחִינַת תּוֹרָה, הֵם דְּבָרִים שֶׁכִּסָּה עַתִּיק יוֹמִין (פסחים קיט, ועי' זוהר בהעלותך קנב.), וְהֵם מְכַסִּים אֶת עַצְמָן בְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה. וְיוֹשֵׁב עַל הַכִּסֵּא הוּא עַתִּיק יוֹמִין, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וְעַתִּיק יוֹמִין יִתְּב. וְאוֹפַנִּים שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן הַן גּוּפֵי הֲלָכוֹת:

וְזֶה שֶׁמֵּכִיא בְּתַעֲנִית (דף כג:) מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי יוֹנָה: כַּד הֲוָה אִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, אֲמַר: אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי, בְּאַתְרָא צְנִיעָא, מִכְּסֵי שַׁקָּא, וְעַל־יְדֵי־זֶה – וְאָתֵי מִטְרָא.

כַּד הֲוָה מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא – הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לב): יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי:

אֲמַר אֵזִיל וְאַיְתִי בְּזוּזָא עִבּוּרָא – עִיבּוּר זֶה בְּחִינַת ע"כ רי"ו ; ע"ב הוּא שִׁכּוּךְ, רי"ו זֶה בְּחִינַת חֲמִימוּת. בְּזוּזָא זֶה בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ דַּאֲזַל לְשַׁכְּךָ תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וַהֲווֹ קָאֵי בְּאַתְרָא עֲמִיקֵי – עַל־יְדֵי שֶׁשַּׁכֵּךְ תַּאֲוַת מָמוֹן זָכָה לְאַתְרָא עֲמִיקֵי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, כְּמַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (שבועות ו:). וְחֶסֶד הוּא אוֹר יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְעַל־יְדֵי הַחֶסֶד זָכָה לְבִנְיַן הַבַּיִת, לִבְחִינַת שֵׁכֶל כַּנַּ"ל:

וְזֶה: אַתְרָא צְנִיעָא, שֶׁהוּא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): וְאֶת צְנוּעִים חָכְמָה. וַהֲווֹ מִכְּסֵי שַׁקָּא – זֶה בְּחִינַת לְקִיחַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַעֲלוֹת אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. וּכְלָלִיּוּת הַנְּפָשׁוֹת הֵם מְכֻנִּים בְּשֵׁם שַׂק, כִּי הֵם מִתְעַדְּנִים מִשַּׁקְיָא דְּנַחֲלָא, בִּבְחִינַת: וְהִשְׁכִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשָׁךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאָתֵי מִטְרָא – שֶׁהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, בִּבְחִינַת: וַיֹּרֶד עֹז מִבְּטֶחָה:

ו **אַךְ** צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מְאֹד וְלַחֲזֹר אַחַר חָכָם כָּזֶה, וּלְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיְּזַכֶּה לִמְצֹא חָכָם כָּזֶה, שֶׁיְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם, וְיַעֲלֶה אוֹתָם, וְיוֹרֵד עִמָּהֶם תּוֹרָה. כִּי גַּם הֶחָכָם בְּעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה זֹאת בְּשֵׂכֶל אֶחָד, כִּי הֵם שְׁנֵי שְׂכָלִים: מַה שֶׁמְּקַבֵּץ הַנְּפָשׁוֹת הוּא שֵׂכֶל אֶחָד, וּמַה שֶׁמַּעֲלֶה אוֹתָם וּמוֹרִיד עֹז מִבְּטֶחָה הוּא שֵׂכֶל אַחֵר. וְזֶה בְּחִינַת שִׁין שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וְשִׁין שֶׁל אַרְבָּעָה רָאשִׁים, שֶׁהַשְּׁנֵי שִׁינִין הֵם הַשְּׁנֵי שְׂכָלִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי. זִמְנָא חֲדָא חֲווּי אָזְלִינַן בְּאֹרְחָא וּדְלֵינַן גַּלָּא, עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא, דַּהֲווֹי כְּמִבְזַר אַרְבָּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא. וְרָמְיָא לָהּ גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ וְאָמְרָה לָהּ: מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִית, וְנִיתֵי אֲנָא וְנִטְרְבֵה. אָמְרָה לָהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ, דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ נְאֻם ה' וְכוּ':

רַשְׁבַּ"ם:

בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא וְכוּ'. מִשּׁוּם דְּקָאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ, וְרָמָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבַרְהּ, אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּמִשְׁלֹשׁ־מֵאוֹת פַּרְסֵי שָׁמַע קוֹלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: דְּלֵינַן גַּלָּא. יוֹתֵר מִשֵּׁעוּר גָּבְהוֹ הִשְׁלִיכוּנוּ לְמַעְלָה עַד לָרָקִיעַ; אוֹ גָּמֵי, הַכְּלָא דְּרָקִיעַ גָּפִיש עַד מַהֲלַךְ קָרוֹב לְת"ק שָׁנָה שַׁיֵּשׁ מִן הָרָקִיעַ לָאָרֶץ: מַרְבַּעְתָּא. שְׁכִיבָא: דְּכוֹכְבָא זוּטָא. כּוֹכָב קָטָן שֶׁפִּקְפֵּנִים: בִּזְרָא. בֵּית זֶרַע אַרְבָּעִים כּוֹר שֶׁל חַרְדָּל, דְּנָפִישֵׁי מִכָּל שְׁאָר זֶרָעִים: מַקְלִינַן מֵהַבְלָא. נִשְׁרָפִין מֵחֹם הַכּוֹכָב: וְרָמָא לַהּ גַּלָּא. נָתַן קוֹלוֹ, כְּלוֹמַר, צָעַק, כְּדַגְמַת תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל וְגוֹ', וְשָׁמָּא הַמַּלְאָכִים הַמְמֻנִּים עֲלֵיהֶם הֵם: שֶׁבְּקִית מִידֵי בְּעָלְמָא וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁהִגְבִּיהַּ כָּל כָּךְ, הָיָה סָבוּר שֶׁיָּצָא חוּץ לִשְׁפַּת הַיָּם וְשָׁטַף אֶת הָעוֹלָם: וְנִתְרַבֵּה. מִפְּנֵי עָוֹן הַדּוֹר: אָמַר לַהּ. גַּלָּא לְחַבְרַהּ: פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ וְכוּ'. כְּלוֹמַר, אֵין לִי רְשׁוּת לָצֵאת: כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא. כְּמִלָּא רַחֵב הַחוּט אֵינִי יָכוֹל לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל: שֶׁנֶּאֱמַר הַאוֹתִי לֹא תִירְאוּ. תַּלְמוּדָא קָאָמַר:

נְחוּתֵי יַמָּא, הַיְנוּ מַמְשִׁיכֵי יַמָּא דְּאוֹרַיְתָא לְזֶה הָעוֹלָם. **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין הַנַּ"ל. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהוּא בְּחִינַת שִׁין שְׁנִיָּה הַנַּ"ל. (הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁל קִבּוּץ הַנְּפָשׁוֹת וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַעֲלָאַת הַנְּפָשׁוֹת לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה, שֶׁאֵלּוּ שְׁנֵי הַשְּׂכָלִים שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא חֲכָם הָאֱמֶת, הֵם בְּחִינַת שְׁנֵי שִׁינִין כַּנַּ"ל). וְהַגַּלִּים הֵם הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: צַהֲלִי קוֹלֵךְ בַּת גַּלִּים, שֶׁהִיא בַּת אֲבָהָן (כמו שדרשו רז"ל סנהדרין צד:). **בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא** – אֵלּוּ הַחֲכָמִים, שֶׁהֵם בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא, הַיְנוּ מְחַבְּרִים כָּל הַנְּפָשׁוֹת, בִּבְחִינַת: וְלוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם. **תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – שֶׁהִיא בְּחִינַת שִׁין אַחַת. **וְרוּמְיָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי** – הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַנְּפָשׁוֹת, זֶה בְּחִינַת שִׁין אַחֶרֶת. **זִמְנָא חֲדָא אַזְלִינַן בְּאֹרְחָא** – הַיְנוּ שֶׁאֲנַחְנוּ נִכְנָסְנוּ לְעוֹרֵר זִוּוּג, הַנִּקְרָא אֹרַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי.

וּדְלֵינַן גַּלָּא – הַיְנוּ שֶׁדָּלִינַן הַנְּפָשׁוֹת לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת: עִיר גִּבֹּרִים עָלָה חָכָם. **עַד דַּחֲזִינַן בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא**

זוּטָא – הָיְנוּ שֶׁגָּרְמְנוּ זִוּוּגָא עִלָּאָה. **מַרְבַּעְתָּא** זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחֵי וְרִבְעֵי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִוּוּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֵדָה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם. **וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רמט:): הַאי חַיָּה, כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשֵׁךְ בְּעָרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנַּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתֵית לִדְמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הָיְנוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל דְּנָפֵק מִנַּהּ מֵהֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע. בִּזְרָא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הָיְנוּ בְּחִינַת שְׁאָר חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בדף הנ"ל). וְזֶה בְּחִינַת אַרְבָּעִין גְּרִיוָא, בְּחִינַת אַרְבָּעִין חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן **טִפֵּי** הֲוָה מַקְלִינַן מִהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ' (קהלת ח); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוּלָּא; מֵהַבְלָא, מֵהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. **וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ: חֲבָרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִיתֵה. וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הָיְנוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ, וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, **וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הָיְנוּ אֲסַיֵּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ** – שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, **דַּאֲפִלּוּ כִּמְלָא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כִּמְלֹא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל. פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ, תֵּדַע חֲבֵרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא חוּט. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר – הָיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ**, הָיְנוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל־כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם** – זֶה בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה. **יֹדְעֵי תְרוּעָה** – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ. **ה'** – זֶה בְּחִינַת הַיָּוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים. **בְּאוֹר פָּנֶיךָ** – זֶה הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. **יְהַלֵּכוּן** – אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ:

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַגְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסַר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן. וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה טנת"א כַּנַּ"ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ"ל, כִּי פִּי ד' דִּבֵּר – כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ גְּדִיבָה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא פִּי ד', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל.

וּמִזֶּה הַדָּבָר, שֶׁמַּבִּיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסַר פֵּרוּשׁ רֵישָׁא דִּקְרָא:

יד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה וְכוּ': (תהלים פא)

א **לְהַמְשִׁיךְ** שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִיְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאַר עַכּוּ"ם אָתְיָן וְאוֹדָן לְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דַּאֲמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקְּדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הַן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים – זֶהוּ כְּבוֹדוֹ; **וְעֶבְשָׁו** הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים; וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ', כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. אָז יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם לְכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה' (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה – שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה: וְזֶהוּ (ירמיה מט): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ פח.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הָיְנוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל – מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא. וְזֶה (תהלים קיג): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'; הָיְנוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מוֹדִין וּמְשַׁבְּחִין לַה', אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.

'עַד דְּחַזִּינָן בִּי מְרַבַּעַתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא' – עד שראינו את מקום שכיבתו של כוכב קטן – ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁגָּרַמְנוּ זִווּגָא עִלָּאָה** – זיווג עליון. כי **'מְרַבַּעַתָּא' זֶה בְּחִינַת זִווּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָרְחִי וְרִבְעִי". 'שְׁכִינְתָּא'** – השכינה **נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִווּג 'כּוֹכְבָא זוּטָא'** – כוכב קטן, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (בלק דף קצא.): **'אִתְעֲבִידַת נְקֻדָּה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ'**, – השכינה נעשית נקודה קטנה מתוך אהבה, ואז מתחברת בהקב"ה, כי מתוך גודל אהבתה להקב"ה אינה יכולה לסבול את התרחקותה ממנו ולכן היא מקטנת את עצמה בקטנות גדולה, ולאחר מכן היא מתחברת בהקב"ה, **עַיֵּן שָׁם.**

'וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא' – והיה בגודל הנחוץ לזריעת בית זרע של ארבעים כור של חרדל, ורמוז בזה, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (פנחס דף רמט:): **'הַאי חַיָּה כַּד אִתְעַבְּרָא** – אותה איילה כשהיא מתעברת, **אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא** – נסתם רחמה ואינה יכולה להוליד, **עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשֵׁךְ בְּעֶרְיָתָא** – עד שמגיע נחש ונושך בערוותה, **כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנָּהּ דְּמָא** – אז נפתח רחמה ויוצא ממנה דם, **וְהִיא שָׁתִית לִדְמָא'** – והנחש שותה את הדם, ולאחר מכן מולידה. ודבר זה רומז על השכינה, שהיא ספירת ה'מלכות', שמולידה לעולם את התורה שמקבלת מהקב"ה, ובזמן הקטנות אינה יכולה להוליד, כי אז יש בה רק גבורות, והחיצונים יכולים להאחז בשפע שתלד, ולכן צריך שפרצוף 'זעיר אנפין' יתייחד עימה בבחינת יסוד דקטנות שבו, שמכונה בשם 'נחש', ועל ידי יחוד זה דקטנות יוצא בתחילה 'דם' דהיינו הסיגים והפסולת שנשארו מהדין של יחוד הקטנות, שאותם פרצוף 'זעיר אנפין' משפיע לחיצונים, ואחר כך כשהשכינה מולידה את השפע לישראל אין החיצונים נאחזים בו[1]. **וְזֶה בְּחִינַת 'בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא'** – בית זרע של חרדל, **הַיְנוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל,** דהיינו טיפת דם קטנה מאוד כגודלו של חרדל שהוא קטן מאוד, **דְּנָפֵק מִנָּהּ** – שיוצא ממנה **מֵחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע.** כי **'בִּזְרָא' - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (הרשב"ם): **'בֵּית זֶרַע'. וְאַחַר כָּךְ אוֹלִידַת** – מולידה, **וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל,** שנמשכת לעולם על ידי היחוד של הקב"ה ושכינתו, **וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת** כשהיא יורדת לעולם **הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ** בחינת **אַרְבָּעִים יוֹם, הַיְנוּ בְּחִינַת 'שְׁאָר חֵיוָתָא'** – שאר חיות הקודש, שנמצאים במרכבת השכינה, **שֶׁהֵם אַרְבָּעִים** מלאכים, **עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר** – לכל צד, כי לכל צד מארבע רוחות העולם יש עשרה מלאכים, **כַּמּוּבָא שָׁם** (בזוהר הנ"ל), **וְזֶה בְּחִינַת 'אַרְבְּעִין גְּרִיוָא'** – ארבעים כור, שזה רומז **לְבְּחִינַת 'אַרְבְּעִין חֵיוָתָא'** – ארבעים חיות הקודש, **שֶׁהֵם** בחינת **אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה,** כי מה שמשה רבינו היה בשמים ארבעים יום כדי לקבל את התורה, הוא כנגד בחינת ארבעים המלאכים הללו, וכשהתורה יורדת לעולם היא צריכה לעבור דרך ארבעים בחינות אלו.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאִי דְּלֵינַן טְפֵי הֲוָה מַקְלִינַן מֵהַבְלָא'** – ואם היינו מושלכים גבוה יותר היינו נשרפים מהחום, ורמוז בזה כך, **כִּי: "יֵשׁ הֶבֶל** (דבר המבהיל את הבריות) **אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם** (רעה) **כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ'**, ויש רשעים אשר מגיע אליהם (טובה) כמעשה הצדיקים" (קהלת ח), **וְעַל יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ** – נעשו רשעים, **שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ,** ונראה להם כאילו ח"ו הקב"ה אינו מנהיג את העולם, כי אם כן היה צריך להיות טוב לצדיק ורע לרשע. **'וְאִי דְּלֵינַן'** – היינו מרימים **הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי 'הֲוָה מַקְלִינַן', לְשׁוֹן קוּלָא,** דהיינו שהיינו מקילים **'מֵהַבְלָא', מֵהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם,** כי ככל שמעלים יותר נפשות כך נעשה היחוד של הקב"ה ושכינתו גדול יותר, ונמשכת יותר תורה לעולם, ועל ידי זה נמשכת יותר השגחה שלימה, (כמבואר לעיל באות ד'), וכשיש השגחה שלימה אז מתמעט הענין שצדיק ורע לו ורשע וטוב לו[2].

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] הנה בכתב יד רבינו ז"ל מתורה זו שבסוף הספר מובא בזה"ל: "כי יש הבל אשר יש צדיקים שמגיע להם כמעשה הרשעים וכו', ועל ידי הבל הזה רבים נתפקרו שרואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל זה מחמת שהעולם נידון אחר רובו, ואז צדיקים נתפסים בעוון הדור והוא הדין להיפך". ובפרפראות לחכמה כתב, כי לכאורה אינו מובן, כי הלא בדור אחד יש צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו וכו', וכתב לבאר הענין, כי ענין יש הבל על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, ומה שעל ידי זה רבים נתפקרו היינו שכפרו על ידי זה בהשגחת הבורא, כי לדעתם אם היה מתנהג הכל בהשגחה פרטית, היה מחויב להיות טוב לצדיק ולרשע רע. ובאמת אי

זוּטָא – הֵינוּ שֶׁגֶּרְמְנוּ זִוּוּגָא עִלָּאָה. **מַרְבַּעְתָּא** זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחֵי וְרִבְעֵי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִוּוּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֵדָה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם. **וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רמט:): הַאי חַיָּה, כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשֵׁךְ בְּעָרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנַּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתֵית לִדְמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הֵינוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל דְּנָפֵק מִנַּהּ מַחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע. בִּזְרָא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁאָר חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בדף הנ"ל). וְזֶה בְּחִינַת אַרְבָּעִין גְּרִיוָא, בְּחִינַת אַרְבָּעִין חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן טִפֵּי הֲוָה מַקְלִינַן מִהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ' (קהלת ח); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוּלָא; מֵהַהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. **וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ: חֲבָרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִיתֵה. וְגִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ, וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, **וְגִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ אֲסַיֵּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ** – שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, **דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כְּמִלָּא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל. פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ, תֵּדַע חֲבֵרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּט. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר – הֵינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ**, הֵינוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל־כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם** – זֶה בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה. **יֹדְעֵי תְרוּעָה** – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ. **ה'** – זֶה בְּחִינַת הַיָּוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים. **בְּאוֹר פָּנֶיךָ** – זֶה הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. **יְהַלֵּכוּן** – אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ:

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַגְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסַר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן. וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה טנת"א כַּנַּ"ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ"ל, כִּי פִּי ד' דִּבֵּר – כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ גְּדִיבָה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא פִּי ד', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל.

וּמוּבָן הַדָּבָר, שֶׁמַּבִּיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסַר פֵּרוּשׁ רֵישָׁא דִּקְרָא:

יד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: (תהלים פא)

א **לְהַמְשִׁיךְ** שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשוֹ, הֵינוּ לִיְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאַר עַפּוּ"ם אָתְיָן וְאוֹדָן לְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דַּאֲמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקְּדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הַן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים – זֶהוּ כְּבוֹדוֹ; **וְעֶבְשָׁו** הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים; וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ', כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. אָז יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם לְכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה' (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה – שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה: וְזֶהוּ (ירמיה טו): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ פח.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הֵינוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל – מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא. וְזֶה (תהלים קיג): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'; הֵינוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מוֹדִין וּמִשְׁבַּחִין לַה', אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: 'וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבֵרְתֵּהּ: חֲבֵרְתִּי, מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שְׁטַפִּיתֵהּ, וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחֲרְבֵהּ' – וגל אחד נתן את קולו וצעק לחבירו: חברי, האם השארת דבר מה בעולם שלא שטפת אותו ואבוא אני ואחריבנו, ורמוז בזה כך, **הַיְנוּ, כְּשֶׁאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל** שנעשה על ידי שהצדיק מעלה את הנפשות ומחדש אותם, **וְעַל יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת** שהצדיק מקבצם וכוללם יחד **נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שֶׁבַקְתָּ** – השארת **אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעַדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ. וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחֲרְבֵהּ** – ואבוא אני ואחריבנו - **הַיְנוּ אֲסַיַּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ**[3]. **וְהֵשִׁיב לוֹ: 'פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ'** – בא וראה גבורתו של אדוניך, **שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, 'דַּאֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר' - פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: 'אֲפִלּוּ כְּמִלָּא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל', פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי** – השארתי **מִדָּה בָּעוֹלָם שֶׁעַדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ - תֵּדַע חֲבֵרְתִּי, שֶׁעַדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כְּמִלָּא חוּט, וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי 'לֵית דְּעָבַר'** – אינו יכול לעבור - **הַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל**, דהיינו להעלות את נפשו ולחדש אותה[4], **וְאַף עַל פִּי כֵן, 'פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ'** – בא וראה גבורתו של אדוניך, **הַיְנוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר.**

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "אשרי העם יודעי תרועה".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון", ורמוז בזה כך: **"אַשְׁרֵי הָעָם" - זֶה בְּחִינַת הַשְׁגָּחָה**, כי 'אשרי' הוא לשון הסתכלות, כמו "אשורנו ולא קרוב" שמשמעותו 'אראנו'. **"יֹדְעֵי תְּרוּעָה" - זֶה בְּחִינַת 'יַעֲקֹב'**, כמבואר בתיקוני זוהר (תיקון נה) שהתרועה היא כנגד ספירת ה'תפארת', ו'יעקב' הוא בחינת 'תפארת', שֶׁיעקב **הוּא בְּחִינַת 'צְדָקָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים צט): **"מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ"**, ורמוז בפסוק זה שיש קשר בין בחינת 'יעקב' לבחינת 'צדקה', ולכן 'יודעי תרועה' שהוא רומז על בחינת 'יעקב', הוא רומז על בחינת 'צדקה'. **"ה'" - זֶה**

מקורות והערות

אפשר להשיג דרכיו יתברך, כי גבהו דרכיו מדרכינו ומחשבותיו ממחשבותינו, והחקר אלוה תמצא, וכבר ביארו רבותינו ז"ל בזה סודות נפלאים הרבה כידוע. ועיין בדברי רבינו ז"ל בליקו"ת סי' י"ז שכתב שם: ולזה טובה גדולה שיש טבע והשגחה, כי כשהאדם עושה טוב אזי מנהיג אותו בהשגחה וכשהוא אינו טוב ואם היה מנהיג אותו בהשגחה לא היה יכול להגיע לו שום טובה, לכן מניח אותו על הטבע ויכול להיות שיהיה לו טובות על פי הטבע, ואם לא היה רק השגחה היה אפשר שתתבטל ההשגחה לגמרי, כי כשהיה רואה יתברך שאין האדם מתנהג כראוי היה כועס והיה מסיר ההשגחה לגמרי, אבל עכשיו מניחו על פי הטבע וכשחוזר למוטב משגיח עליו כנ"ל. ובאמת, אין אנו יכולין להבין מהו טבע והשגחה, כי באמת גם הטבע הוא השגחתו יתברך וכו' יעוין שם. והנה אף שרבינו ז"ל מבאר כאן לענין הנהגת האדם בפרט, אך עיקר ענין זה מתנהג בעולם בכלל, כי העולם נידונין אחר רובו כמאמר רז"ל, ואם רוב העולם אינם כראוי חס ושלום, אזי על פי הנהגת ההשגחה היה העולם חרב לגמרי חס ושלום, וגם צדיקי הדור היו צריכין להסתתר, כמו שמצינו אצל נח שהוכרח לכנוס אל התיבה מפני מי המבול, ואז השם יתברך כביכול מעלים עין מסוררים ומניח את העולם על הנהגת הטבע, שהוא בחינת מה שהשגחתו יתברך מסתתרת ומתלבשת בתוך הנהגת הטבע, ועל ידי זה העולם קיים ואינו חרב לגמרי חס ושלום, ואז מתגבר ההבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים וכן להיפך, וכל זה מחמת שמדריגת הדור גורם שהשם יתברך כביכול מחמת רוב רחמיו וחסדיו יתברך מעלים ומסתיר כביכול אור השגחתו יתברך בשביל טובת העולם. והנה הצדיקים בעצמם גם כן בוודאי יותר נוח להם לסבול יסורים וחיי צער בזה העולם ויתקיים העולם, ולא יחרב לגמרי חס ושלום. והנה רבינו ז"ל עוסק במאמר זה, בענין איך לזכות להמשיך השגחה שלימה, וביאר כאן מקור הענין, כי השגחה שלימה הוא בחינת הבטה והשבת ההבטה וכו', ועל העכו"ם השגחתו הוא רק בחצי הראות בחינת הבטה לבד ולא בהשבת ההבטה. ומזה תבין שורש ענין הנהגת העולם על פי ההשגחה, היינו בהשגחה שלימה בחינת הבטה והשבת ההבטה, ואז בוודאי מתנהג העולם כראוי שמתנהג עם הצדיק כצדקתו ועם הרשע כרשעתו. וכשאין הדור זוכין, שאז מניח השם יתברך כביכול הנהגת העולם על פי הטבע, והנהגת הטבע הוא גם כן השגחה רק שהוא בבחינת חצי הראות כנ"ל וזה מובן וידוע. והנה במאמר זה מבואר שעל ידי המשכת התורה נמשך השגחה וכו', נמצא כשהחכם מביא תורה, נמצא שמביא כח הראות של השגחת השם יתברך עלינו, וכל אחד כפי קירובו אל התורה, כן השגחת השם יתברך עליו בשלימות בבחינת הבטה והשבת ההבטה וכו', והמשכת התורה מבואר כבר שהוא על ידי העלאת הנפשות לבחינת עיבור. מבואר ממילא, שאם היה מעלה נפשות הרבה ביותר אזי היה היחוד גדול ביותר, והיה ממשיך המשכת התורה ביותר, ועל ידי זה היה נמשך השגחה שלימה ביותר, ואז היה מתנהג העולם כראוי צדיק וטוב לו רשע ורע לו, וממילא לא היה ההבל אשר נעשה על הארץ קשה כל כך על העולם. נמצא מובן ממילא טעם הענין, וגם השייכות שיש לזה עם קשר המאמר הנ"ל, כי הלא זה יסוד ענין מאמר זה שהוא להמשיך השגחה שלימה. ובזה מבואר קצת מה שכתוב בנוסח כת"י שענין ההבל אשר נעשה על הארץ וכו' מחמת שהעולם נידונין אחר רובו וכו'. [3] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "אלו האנשים הנוסעים ובאים להצדיק האמת ראוי שיתוסף בהם אהבה זה לזה, ויעוררו ויזכירו זה את זה בעבודת ה' יתברך, וזה סימן שהיתה כוונתם רצויה בעת שהיו אצל הצדיק והתחילו להתחדש לטובה". [4] ובכתב יד רבינו ז"ל מתורה זו שבסוף הספר מובא בזה"ל: "זה ידוע לך שמי שהוא בחול אזי הוא

זוּטָא – הֵינוּ שֶׁגָּרְמְנוּ זִוּוּגָא עִלָּאָה. **מַרְבַּעְתָּא** זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחֵי וְרִבְעֵי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִוּוּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֵדָה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם. **וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רמט:): הַאי חַיָּה, כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשֵׁךְ בְּעָרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנַּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתֵית לִדְמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הֵינוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל דְּנָפֵק מִנַּהּ מַחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע. בִּזְרָא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁאָר חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בדף הנ"ל). וְזֶה בְּחִינַת אַרְבָּעִין גְּרִיוָא, בְּחִינַת אַרְבָּעִין חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן **טִפֵּי** הֲוָה מַקְלִינַן מִהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ' (קהלת ח); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוּלָא; מֵהַבְלָא, מֵהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. **וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ:** חֲבֶרְתִּי מִי שַׁבְּקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִיתֵה. **וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ, וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, **וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ אֲסַיֵּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא** דְּמָרָךְ – שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, **דַּאֲפִלּוּ כִּמְלָא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כִּמְלֹא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל. פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ, תֵּדַע חֲבֶרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא חוּט. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר – הֵינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא** דְּמָרָךְ, הֵינוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל־כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם** – זֶה בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה. יִרְעֵי תְרוּעָה – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ. ה' – זֶה בְּחִינַת הַיָּוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים. **בְּאוֹר פָּנֶיךָ** – זֶה הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. **יְהַלֵּכוּן** – אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ:

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַגְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסֵר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן. וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה טנת"א כַּנַּ"ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ"ל, כִּי פִּי ד' דִּבֵּר – כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ גְּדִיבָה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא פִּי ד', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל.

וּמִזֶּה הַדָּבָר, שֶׁמַּבִּיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסֵר פֵּרוּשׁ רֵישָׁא דִּקְרָא:

יד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: (תהלים פא)

א **לְהַמְשִׁיךְ** שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשוֹ, הֵינוּ לִיְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאַר עַכּוּ"ם אָתְיָן וְאוֹדָן לְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דַּאֲמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקְּדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הֵן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים – זֶהוּ כְּבוֹדוֹ; **וְעֶבְשָׁו** הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים; וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ', כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. אָז יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם לְכוּ וְנִגְלֶה בְּאוֹר ה' (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה – שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה: וְזֶהוּ (ירמיה טו): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ פח.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הֵינוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל – מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא. וְזֶה (תהלים קיג): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'; הֵינוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מוֹדִין וּמִשְׁבַּחִין לַה', אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.

בְּחִינַת הְוָיוֹת, בְּחִינַת 'חֲסָדִים', כי שם הוי"ה הוא בחינת 'חסד'. ומה שנאמר **"בְּאוֹר פָּנֶיךָ" - זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ח): **"חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו"**, ולכן 'פניך' רומז לחכמה המאירה את הפנים. **"יְהַלֵּכוּן" - אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת** מה שנאמר "טוב מראה עינים **מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ"**, שהאור שנוסף בנפש מחמת הקיבוץ של הנפשות הוא מאיר את הנפש, וזהו מראה העינים שהוא בחינת אור ההולך עם הנפש ומאיר לה, וכיון שנאמר לשון הילוך לגבי הנפש, לכן 'יהלכון' רומז לנפשות. ואם כן יתפרש הפסוק כך: 'אשרי העם' – בחינת השגחה, זוכים לה על ידי 'יודעי תרועה' – צדקה, משום שעל ידי צדקה זוכים ל'ה" – לחסד, ועל ידי החסד זוכים ל'באור פניך' – לשכל, ועל ידי השכל מעלים את 'יהלכון' – הנפשות, ועל ידי זה זוכים להמשיך תורה לעולם, ועל ידי זה נמשכת השגחה לעולם.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "וראו כל בשר יחדיו וגו'".

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב יַד רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַנְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחֶסֵר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן, וְזֶהוּ:)

נאמר בפסוק "ונגלה כבוד ה', וראו כל בשר יחד כי פי ה' דיבר", ורמוז בפסוק זה כך: "וראו" זה בחינת המשכת **הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה, טַנְתָּ"א כַּנַ"ל**, כי על ידי המשכת התורה בעולם, שבתורה יש טעמים נקודות תגין אותיות, שהם כנגד שלושת גווני העין ובת עין, דהיינו שהם בחינת ראיה, על ידי זה הקב"ה מביט בנו ונמשכת השגחה לעולם, **"כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו", זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת "לִקֵּחַ נְפָשׁוֹת חָכָם" כַּנַ"ל**, שהחכם מקבץ את הנפשות ומעלה אותם, **"כִּי פִי ה' דִּבֵּר" - כָּל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי רוּחַ נְדִיבָה כַּנַ"ל, שֶׁהוּא** בחינת **'פִּי ה'', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ר"ה ו.): **'בְּפִיךָ זוֹ צְדָקָה'** שנודרים אותה על ידי דיבור הפה, וכיון שנאמר בצדקה לשון 'בפיך', לכן 'פי ה'' הוא רומז לצדקה, ועל ידי הצדקה מקררים את חמימות תאות ממון, וממשיכים 'חסד', וזוכים ל'דעת', שעל ידי זה מעלים את הנפשות, **(עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ זַ"ל). וּמוּבָן הַדָּבָר, שֶׁמֵּבִיא הַמִּקְרָא: "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דִּבֵּר", וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסֵר פֵּרוּשׁ רֵישֵׁהּ דִּקְרָא** – פירושו של תחילת הפסוק[5].

תורה י"ד

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק **"תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, בַּכֶּסֶא וְכוּ' ליום חגנו"** (תהלים פא), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כדי לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַבחינה העליונה הנקראת **'יִרְאָה'**, שהיא שורש הכבוד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

מקורות והערות

בבחינת אין יכול לבוא אל הקודש, וזה בחינת 'כמלוא חוטא דחלא לית דעבר', היינו מי שהוא בחול אפילו כמלוא חוט על ידי זה לית דעבר, אין יכול לבוא בבחינת עיבור, כל שכן אני שאני משוקע בחול שלא יכולתי לצאת מן החול אל הקודש אפילו כמלוא רוחב החוט, כל שכן שאין אני ראוי לבוא אל הקודש בבחינת עיבור". ובמי הנחל כתב: "שמעתי מאנשי שלומינו, שרבינו זכרונו לברכה בעת אמירת התורה הזאת הוסיף לבאר בזה, כי אפילו מי ששבר כל התאוות ומידות רעות רק עדיין לא שבר וביטל מידה אחת רק כמלוא החוט ממנה, וזה פירוש אפילו כמלוא חוטא דחלא, היינו רק כמלוא החוט נשאר לי לתקן שאוכל לצאת מחול אל הקודש לגמרי, ורק זה המעט נשאר לי שלא תיקנתי עדיין, גם זה האיש לית דעבר, אינם יכולין להעלות אותו בבחינת עיבור, ובפרט מי שהוא משוקע עדיין בכל התאוות ומידות רעות ולא יצא מחול אל הקודש אפילו כמלוא החוט בוודאי לית דעבר, שאינם יכולים להעלות אותו בבחינת עיבור, ואף על פי כן פוק חזי גבורתא דמרך שאפילו נפש כזה העלה בעיבור". ובליקוטי הלכות (הל' אבידה ומציאה הל' ג') כתב: "הצדיק בגודל כוחו מגביה ומעלה בבחינת עיבור גם הנפשות הרחוקים מאוד שלא יצאו עדיין מחול אל הקודש אפילו כחוט השערה, שזהו בחינת פוק חזי גבורתא דמרך וכו'. אבל כל זה כשהוא בעצמו רוצה גם כן לעסוק בזה לרחם על עצמו להשתדל בתקנת נפשו לסלק המשאוי הגדולה שעליו, רק שאי אפשר לו בעצמו והוא מצפה למי שיעזור לו לזה, אזי מצוה גדולה לעזור לו בכל כוחו להטפל עמו להעלותו, כי יש כח לחדש נפשו גם כן אם הוא בעצמו יש לו איזה רצון אמיתי לזה לעסוק בתיקון נפשו. אבל אם רוצה לסלק עצמו לגמרי ואינו רוצה להשתדל בתיקון נפשו כלל, רק רוצה שהצדיק בעצמו יעשה הכל עבורו והוא לא יעשה כלל ולא ישתדל בזה כלל, אזי בודאי אין הצדיק צריך לעסוק עימו, כי אי אפשר לעזור לו כשאינו רוצה לעסוק בעצמו בתיקונו כלל כנ"ל, וכמו שאמר אדמו"ר ז"ל לאחד, אתה בלעדי אינך יכול לעשות כלל (דהיינו לתקן נפשו בעצמו), אבל גם אני בלעדיך איני יכול לעשות דבר, היינו שאם אתה לא תעשה כלל בודאי אי אפשר לי לעשות עבורך הכל, כי האדם הוא בעל בחירה, ואי אפשר להעלותו כי אם כשיש לו איזה התעוררות מעצמו". [5] עיין בסוף הספר בנוסח אחר של כת"י רבינו ז"ל בעצמו מובא כל הפסוק הזה וז"ל: "וזה 'ונגלה כבוד ה'', זה בחינת חכמה, כמו שכתוב כבוד חכמים ינחלו, בחינת בית המקדש, כמו שנאמר כסא כבוד מרום מראשון, על ידי זה 'וראו כל בשר יחדיו', 'וראו', זה בחינת המשכת התורה שהיא בחינת ראיה טנת"א כנ"ל, 'כל בשר יחדיו וכו'"".

זוּטָא – הֵינוּ שֶׁגָּרְמוּ זִוּוּגָא עִלָּאָה. **מַרְבַּעְתָּא** זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחֵי וְרִבְעֵי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִוּוּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֵדָה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם. **וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רמט:): הַאי חַיָּה, כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשַׁךְ בְּעָרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנַּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתֵית לִדְמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הֵינוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל דְּנָפֵק מִנַּהּ מַחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע. בִּזְרָא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁאָר חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בדף הנ"ל). וְזֶה בְּחִינַת אַרְבָּעִין גְּרִיוָא, בְּחִינַת אַרְבָּעִין חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן **טִפֵּי** הֲוָה מַקְלִינַן מִהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ' (קהלת ח); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוּלָא; מֵהַהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. **וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ: חֲבָרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִיתֵה. וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ, וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, **וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ אֲסַיֵּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ** – שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, **דַּאֲפִלּוּ כִּמְלָא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כִּמְלֹא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל. פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ, תֵּדַע חֲבֵרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא חוּט. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר – הֵינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ**, הֵינוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל־כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם** – זֶה בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה. **יֹדְעֵי תְרוּעָה** – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ. **ה'** – זֶה בְּחִינַת הַיָּוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים. **בְּאוֹר פָּנֶיךָ** – זֶה הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. **יְהַלֵּכוּן** – אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ:

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַגְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסֵר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן. וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה טנת"א כַּנַּ"ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ"ל, כִּי פִּי ד' דִּבֵּר – כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ גְּדִיבָה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא פִּי ד', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל.

וּמוּבָן הַדָּבָר, שֶׁמַּבִּיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסֵר פֵּרוּשׁ רֵישָׁא דִּקְרָא:

יד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה וְכוּ': (תהלים פא)

א **לְהַמְשִׁיךְ** שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשוֹ, הֵינוּ לִיְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאַר עַכּוּ"ם אָתְיָן וְאוֹדָן לְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דַּאֲמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקְּדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הַן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים – זֶהוּ כְּבוֹדוֹ; **וְעֶבְשָׁו** הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים; וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ', כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. אָז יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם לְכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה' (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה – שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה: וְזֶהוּ (ירמיה טו): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ פח.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הֵינוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל – מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא. וְזֶה (תהלים קיג): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'; הֵינוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מוֹדִין וּמְשַׁבְּחִין לַה', אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.

(דברים כח): **"לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד"**, ורמוז בפסוק זה ששורש הכבוד של הקב"ה הוא בבחינת ה'יראה'[6].

ב. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, ומה היא תּוֹרַת חֶסֶד - אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:) על הפסוק "ותורת חסד על לשונה": **'זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל מְנָת לְלַמְּדָהּ'**, שלומד על מנת לעשות חסד עם תורתו, דהיינו ללמדה לאחרים. והטעם שרק על ידי תורת חסד שהאדם מלמד אחרים אפשר להעלות את הכבוד לשורשו, **כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה כשהאדם מלמד בני אדם אחרים לעשות את רצון ה', **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (יתרו דף סט.): **'בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאָר עַכּוּ"ם אָתְיַן וְאוֹדָן לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – בשעה ששאר הגויים באים ומודים להקב"ה, **כְּדֵין אִסְתַּלֵּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵלָּא וְתַתָּא** – אז מתעלה ומתייקר שמו של הקב"ה למעלה ולמטה, **כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דְּאָמַר יִתְרוֹ** – בשעה שיתרו עזב את העבודה זרה ובא להתגייר ולהיות יהודי, ואמר: **"עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים"**, **כְּדֵין אִסְתַּלֵּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – אז התעלה והתכבד שמו של הקב"ה בעולם', כי יתרו היה הממונה הגדול של העבודה זרה בעולם, וכשהוא התגייר ועזב את העבודה זרה, גם כל העמים התרחקו מעבודתם לאלילים, וידעו שהקב"ה שולט ומושל, וזהו עיקר גדולתו של הקב"ה, שגם הרחוקים יודעים ומכירים במלכותו[7]. **נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה, **כְּשֶׁבְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקֹּדֶשׁ מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הֵן גֵּרִים שֶׁמִּגַּיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים - זֶהוּ כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה, וכשמגלים את כבודו של הקב"ה בעולם, על ידי זה מתתקנת בחינת ה'כבוד' ועולה לשורשה.

וְעַכְשָׁו הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם – הגויים, **וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים**, ועל ידי זה כבודו של הקב"ה בגלות, כי בניו ועבדיו של הקב"ה מבוזים, **וְלֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה **מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין לעתיד לבוא (ישעיהו מ): **"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ'", כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם "לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר ה'"** (שם ב). **וְכָבוֹד נִקְרָא 'אוֹר', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** במראה שראה יחזקאל (יחזקאל מג): **"וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ"**, הרי שה'אור' בא מבחינת הכבוד, ואם כן מה שיאמרו הגויים "לכו ונלכה באור ה'", היינו שיבואו לכבד את הקב"ה, כי הכבוד נקרא 'אור'.

לאחר שנתבאר שכדי להמשיך שלום בעולם צריך להעלות את כבוד ה' יתברך לשורשו, וזה נעשה על ידי שמקרבים את הגרים ובעלי התשובה, ואי אפשר לקרב את הגרים ובעלי התשובה אלא על ידי התורה שלומדים עימם, יתבאר כעת כי מלבד מה שהאדם צריך ללמוד תורה עם הרשעים שסביבו, גם בעצם הלימוד האדם גורם שיתקרבו גרים ובעלי תשובה אפילו הרחוקים ממנו.

ג. וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל יְדֵי תּוֹרָה, שעל ידי שהאדם לומד תורה הוא גורם שהגרים ובעלי התשובה יתקרבו אל הקדושה, וכמו שיתבאר הטעם בהמשך. וראיה לדבר שעל ידי לימוד התורה הרחוקים מתקרבים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ה): "שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך. **יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה"**, ורמוז בזה, שעל ידי שתשתה מים מבורך, דהיינו שתלמד תורה, יפוצו מעינותיך אל אלו שהם מחוץ לקדושה, ותגרום שאותם שהם מחוץ לקדושה יתקרבו אל הקדושה, והיינו **שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות ו): **'אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה'**, שנאמר "כבוד חכמים ינחלו"', והיינו שעל ידי התורה האדם זוכה לכבוד, ולכן הלומד מחבירו אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד, ורמוז בדברי רבותינו ז"ל: 'אין כבוד אלא תורה', שעל ידי לימוד התורה האדם גורם שיתקרבו הרחוקים, ועל ידי זה הוא מרבה את כבודו של הקב"ה

מקורות והערות

[6] ובפרפראות לחכמה כתב, כי נראה שמרמז למה שמבואר בכתבים כי עיקר בנין ספירת ה'מלכות' הוא מבחינת ה'גבורות', וכן מובן בסוף המאמר, ולכן צריך להעלות את ה'כבוד' שהוא בחינת 'מלכות' (כמו שנאמר "מלך הכבוד") אל ה'גבורות', שה'גבורות' הוא שורש מידת ה'יראה'. [7] על פי הזוהר שם. ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "עיקר כבוד ה' יתברך הוא כשהרחוקים ביותר מקרבין את עצמן לה' יתברך, כי אז אסתלק ואתייקר שמא דקודשא בריך הוא עילא ותתא ונתגדל כבוד שמו יתברך מאוד, על כן צריך כל אדם להשתדל מאוד לקרב הרחוקים לה' יתברך, וגם אין לאדם לומר איך אני יכול להתקרב לה' יתברך ואני רחוק כל כך על ידי ריבוי מעשי הרעים, כי אדרבא כל מה שהוא רחוק ביותר על ידו יתגדל כבוד ה' יתברך ביותר כשישתדל לשוב ולהתקרב אליו יתברך, כי זה עיקר כבודו יתברך".

זוּטָא – הֵינוּ שֶׁגַּרְמְנוּ זִוּוּגָא עִלָּאָה. **מַרְבַּעְתָּא** זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָרְחֵי וְרִבְעֵי. שְׁכִינְתָּא נִקְרֵאת בִּשְׁעַת זִוּוּג כּוֹכָבָא זוּטָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק דף קצא.): אִתְעֲבִידַת נְקֵדָה זְעֵירָא מִגּוֹ רְחִימוּתָא, כְּדֵין אִתְחַבְּרָא בְּבַעְלָהּ, עַיִן שָׁם. **וַהֲוָה כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוָא בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא** – כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (פינחס דף רמט:): הַאי חַיָּה, כַּד אִתְעַבְּרָא, אִסְתַּתְּמַת וְלָא יְכִילַת לְאוֹלָדָא, עַד דְּאַתְיָא נָחָשׁ וְנָשֵׁךְ בְּעָרְיָתָא, כְּדֵין אִתְפַּתְּחַת וְנָפֵק מִנַּהּ דְּמָא, וְהִיא שָׁתֵית לִדְמָא. וְזֶה בְּחִינַת בִּזְרָא דְּחַרְדְּלָא, הֵינוּ בְּחִינַת טִפַּת דָּם כְּחַרְדָּל דְּנָפֵק מִנַּהּ מַחֲמַת הַנְּשִׁיכָה בְּבֵית הַזֶּרַע. בִּזְרָא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: בֵּית זֶרַע. וְאַחַר־כָּךְ אוֹלִידַת, וְהַתּוֹלָדָה הַזֹּאת הִיא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת הִיא הוֹלֶכֶת דֶּרֶךְ אַרְבָּעִים יוֹם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁאָר חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים, עֲשָׂרָה לְכָל סְטַר, כַּמּוּבָא שָׁם (בדף הנ"ל). וְזֶה בְּחִינַת אַרְבָּעִין גְּרִיוָא, בְּחִינַת אַרְבָּעִין חִיוָתָא, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה:

וְאִי דְּלֵינַן טִפֵּי הֲוָה מַקְלִינַן מִהַבְלָא – כִּי: יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים וְכוּ' (קהלת ח); וְעַל־יְדֵי הַהֶבֶל הַזֶּה רַבִּים נִתְפַּקְּרוּ, שֶׁרוֹאִים צַדִּיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ. וְאִי דְּלֵינַן הַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי הֲוָה מַקְלִינַן, לְשׁוֹן קוּלָּא; מֵהַבְלָא, מֵהֶבֶל הַזֶּה, וְלֹא הָיָה הֶבֶל הַזֶּה כָּל־כָּךְ קָשֶׁה עַל הָעוֹלָם. **וְרָמְיָא גַּלָּא קָלָא לַחֲבָרְתָּהּ: חֲבָרְתִּי מִי שַׁבְקִית מִידֵי בְּעָלְמָא דְּלָא שַׁטְפִיתֵה. וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ כְּשֶׁאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁכָּל אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת חוֹזְרִים מֵעִבּוּר הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הַכְּלָלִיּוּת נִתּוֹסֵף בָּהֶם אַהֲבָה זֶה לָזֶה, וְאָז מְעוֹרְרִין אֵלּוּ לְאֵלּוּ וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה וּמַזְכִּירִין זֶה אֶת זֶה: אָחִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתָּ אֵיזֶה מִדָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדַיִן הִיא מוֹשֶׁלֶת עָלֶיךָ, וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, **וְנִיתֵי אֲנָא וְנַחְרְבֵהּ** – הֵינוּ אֲסַיֵּע לְךָ לְכַלּוֹת אֶת הַמִּדָּה הַזֹּאת מִמְּךָ. וְהֵשִׁיב לוֹ: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ** – שֶׁהוּא הֶחָכָם הַנַּ"ל, רְאֵה כַּמָּה כֹּחוֹ גָּדוֹל, **דַּאֲפִלּוּ כִּמְלָא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דְּעָבַר** – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: אֲפִלּוּ כִּמְלֹא רֹחַב הַחוּט לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת חוּץ מִן הַחוֹל. פֵּרוּשׁ: אַתְּ שׁוֹאֶלֶת אוֹתִי, שֶׁמָּא שָׁבַקְתִּי מִדָּה בָּעוֹלָם, שֶׁעֲדַיִן לֹא תִּקַּנְתִּי אוֹתָהּ, תֵּדַע חֲבֵרְתִּי, שֶׁעֲדַיִן אֲנִי מְשֻׁקָּע בְּכָל הַתַּאֲווֹת, וַעֲדַיִן לֹא יָצָאתִי מִן הַחוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא חוּט. וּבְוַדַּאי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה כָּזֹאת, בְּוַדַּאי לֵית דְּעָבַר – הֵינוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לָבוֹא לִבְחִינוֹת עִבּוּר הַנַּ"ל, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן: **פּוּק חֲזִי גְּבוּרְתָּא דְּמָרָךְ**, הֵינוּ כֹּחַ הֶחָכָם, שֶׁכָּל־כָּךְ כֹּחוֹ חָזָק, שֶׁאֲפִלּוּ נֶפֶשׁ שֶׁלִּי הֶעֱלָה בְּעִבּוּר:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם** – זֶה בְּחִינַת הַשְּׂגָחָה. **יֹדְעֵי תְרוּעָה** – זֶה בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צט): מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ. **ה'** – זֶה בְּחִינַת הַיָּוֹת, בְּחִינַת חֲסָדִים. **בְּאוֹר פָּנֶיךָ** – זֶה הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו. **יְהַלֵּכוּן** – אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת, בְּחִינַת מֵהֲלָךְ נֶפֶשׁ:

(עוֹד מָצָאתִי כְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁשַּׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, אַךְ מָצָאתִי רַק קְצָה הַגְּיָר, וְלֹא נִכְתַּב שָׁם רַק סוֹפוֹ שֶׁל עִנְיָן, וְחָסַר הַתְּחָלַת הָעִנְיָן. וְזֶהוּ:)

הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה טנת"א כַּנַּ"ל, כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו, זֶה בְּחִינַת לְקִיטַת הַנְּפָשׁוֹת כֻּלָּם, בִּבְחִינַת: לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם כַּנַּ"ל, כִּי פִּי ד' דִּבֵּר – כָּל זֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רוּחַ גְּדִיבָה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא פִּי ד', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה: עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ ז"ל.

וּמוּבָן הַדָּבָר, שֶׁמַּבִּיא הַמִּקְרָא: וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי ה' דִּבֵּר; וּמְבָאֵר כָּל הַמַּאֲמָר הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְפֹרָשׁ בְּפָסוּק זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים חָסֵר פֵּרוּשׁ רֵישָׁא דִּקְרָא:

יד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה וְכוּ': (תהלים פא)

א **לְהַמְשִׁיךְ** שָׁלוֹם בָּעוֹלָם צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְשָׁרְשׁוֹ, הֵינוּ לִיְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כח): לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַכָּבוֹד אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד, וְתוֹרַת חֶסֶד אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה מט:): זֶהוּ הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל־מְנָת לְלַמְּדָהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו דף סט.): בְּשַׁעֲתָא דְּשָׁאַר עַכּוּ"ם אָתְיָן וְאוֹדָן לְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא עֵלָּא וְתַתָּא, כְּמוֹ גַּבֵּי יִתְרוֹ: בְּשַׁעֲתָא דַּאֲמַר יִתְרוֹ: עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים, כְּדֵין אִסְתַּלַּק וְאִתְיַקַּר שְׁמָא דְּקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא. נִמְצָא, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ, כְּשֶׁבְּנֵי־אָדָם שֶׁהֵם מִחוּץ לַקְּדֻשָּׁה מְקָרְבִין אֶת עַצְמָן לִפְנִים מֵהַקְּדֻשָּׁה, הַן גֵּרִים שֶׁמְּגַיְּרִין, הֵן בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁגַּם הֵם הָיוּ מִבַּחוּץ, וּכְשֶׁמְּקָרְבִין וּמַכְנִיסִים אוֹתָם לִפְנִים – זֶהוּ כְּבוֹדוֹ; **וְעֶבְשָׁו** הַכָּבוֹד בַּגָּלוּת, כִּי עִקַּר הַכָּבוֹד אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁפָלִים וְנִבְזִים; וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ מִבֵּין הַחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְכוּ', כִּי אָז יַטּוּ כֻּלָּם לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד. אָז יֹאמְרוּ בַּגּוֹיִם לְכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה' (שם ב). וְכָבוֹד נִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל מג): וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ:

ג **וְאִי** אֶפְשָׁר לְקָרֵב אֶת הַגֵּרִים עִם בַּעֲלֵי־הַתְּשׁוּבָה אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ה): יָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה – שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָם שֶׁהֵם מִבַּחוּץ, לְהוֹדִיעַ לָהֶם הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פרק ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה: וְזֶהוּ (ירמיה טו): אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"מ פח.): אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי־אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא יָקָר, הֵינוּ כָּבוֹד, מִזּוֹלֵל – מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא. וְזֶה (תהלים קיג): רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה'; הֵינוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מוֹדִין וּמִשְׁבַּחִין לַה', אֲזַי: עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ – אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.

בעולם. **וְזֶהוּ** מה שנאמר (ירמיה טו): **"אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל", וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"מ פה.): **'אֵלּוּ שֶׁמְּקָרְבִין בְּנֵי אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ'**[8], **כִּי זֶהוּ נִקְרָא מוֹצִיא 'יָקָר', הַיְנוּ כָּבוֹד** של הקב"ה, (כי "יקר" הוא לשון חשיבות), **'מִזּוֹלֵל' - מִזִּילוּתָא דְּגָלוּתָא** — משפלות הגלות. **וְזֶה** מה שנאמר (תהלים קיג): **"רָם עַל כָּל גּוֹיִם ה', עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ", הַיְנוּ כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם** — הגויים **מוֹדָן וּמְשַׁבְּחִין לֵהּ** — מודים ומשבחים להקב"ה, ואז הוא רם ומתנשא על כל הגויים, **אֲזַי: "עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ" - אֲזַי נִתְעַלֶּה הַכָּבוֹד מֵהַחֹשֶׁךְ.**

מקורות והערות

[8] בגמ' בבא מציעא דף פ"ה ע"א איתא: "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו, שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה", ופירש"י: "יקר מזולל — תלמיד חכם מעם הארץ".

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהִתְעוֹרְרוּת הַתְּשׁוּבָה – להביא התעוררות של תשובה, **הֵן לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן לַגֵּרִים, אֶלָּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמְּאִירִין לָהֶם אֶל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יָפוּצוּ וְכוּ' מעינותיך חוּצָה", 'חוּצָה' דַּיְקָא,** הרי שעל ידי התורה האדם מביא התעוררות לאלו שהם מחוץ לקדושה למקום שנמצאים שם, כי הרשעים הסמוכים לאדם, הוא מחויב ללמוד עמהם ולהורות להם את הדרך הנכונה, שזה בחינת תורת חסד שהוא מלמד אחרים, אך ישנם רשעים שרחוקים ממנו מאוד ואינו יכול ללמוד עמהם, ואמנם בכח לימוד התורה שהאדם לומד הוא יכול להביא התעוררות של תשובה גם לרשעים הרחוקים ממנו מאוד למקום שהם שם[1], והטעם, **כִּי הַתּוֹרָה הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, וְהֵם כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת** של עם ישראל, וכל נשמה יש לה אות כנגדה בתורה, **וְיֵשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בְּמַחֲשָׁבָה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – של הקב"ה, **כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בַּמַּחֲשָׁבָה תְּחִלָּה** להבראות עוד קודם שנברא העולם (ב"ר פרשה א), ורמוז בזה ששורשם של נשמות ישראל הוא בספירת ה'חכמה', שהיא בחינת מחשבתו של הקב"ה. **וְעַל יְדֵי זִוּוּג הַנְּשָׁמוֹת** שמתחברים יחד **נִבְרָאִים נְשָׁמוֹת גֵּרִים, וּכְשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַנְּשָׁמוֹת עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וּמִתְנוֹצְצִים זֶה לָזֶה,** כי האותיות הם כנגד הנשמות, **זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, שֶׁזֶּה מְקַבֵּל הֶאָרָה מִזֶּה, וְעַל יְדֵי הַזִּוּוּג שֶׁל הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה נִבְרָאִים נְשָׁמוֹת גֵּרִים,** וזה גורם שיתגיירו גרים בעולם הזה ויקבלו את הנשמות הללו. **גַּם הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו** (כִּי נִקְרָא 'פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל', נִמְצָא **שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל כָּל פָּנִים עָלָיו עֲדַיִן, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא 'פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל'), אַף עַל פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא** (סנהדרין מד.), **ולכן יֵשׁ לוֹ אַחִיזָה וְשֹׁרֶשׁ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, וְעַל יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת** שהנשמות מתנוצצים זה לזה **הִתְנוֹצֵץ גַּם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ** של הפושעי ישראל **בֵּין שְׁאָר הַשָּׁרָשִׁים, וּמַגִּיעַ הֶאָרָה לְזֶה הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל** כאן בעולם הזה **מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ** שבבחינת המחשבה העליונה, **וְעַל יְדֵי הֶאָרָה הַזֹּאת חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה**[2].

ד. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים פא.): **'מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה',** – 'שהתורה לא היתה חשובה בעיניהם כל כך שיהא ראוי לברך עליה, כי לא עסקו בה לשמה'[3], ורמוז בדברי הגמרא, **שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט תַּלְמִיד חָכָם, לְבָרֵךְ וּלְהָאִיר בְּלִמּוּד תּוֹרָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, הַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם שָׁרְשֵׁנוּ. נִמְצָא, כְּשֶׁמֵּבִיא הֶאָרָה וּבְרָכָה לְתוֹךְ תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעַל יָדוֹ מִתְנוֹצְצִין וּמִתְבָּרְכִין הַנְּשָׁמוֹת, נִמְצָא כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, בְּוַדַּאי הוּא מַמְשִׁיךְ נְשָׁמָה בְּהִירָה וְזַכָּה,** כי על ידי התנוצצות הנשמות מקבל זה הארה מזה, **וְעַל יְדֵי זֶה גַּם בְּנוֹ יִהְיֶה תַּלְמִיד חָכָם, אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵאִיר וּמְבָרֵךְ אֶת הַ'תְּחִלָּה' עַל יְדֵי לִמּוּדוֹ, אָז כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת** (שה"ש ה): **"אֲנִי יְשֵׁנָה", וְאֵינָהּ מְאִירָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא יִהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם, וְזֶה 'מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה', הַיְנוּ** שלא ברכו **וְהאירו בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת,** בבחינה הנקראת 'תחילה', דהיינו **בִּבְחִינַת: 'יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה'**[4].

מקורות והערות

[1] מי הנחל. [2] **ובליקוטי הלכות** (הל' בציעת הפת הל' ה') **כתב:** "צריך כל אדם לכוון דעתו תמיד, בפרט בעת עוסקו בתורה ומצוות, שיהיה נמשך עליו ההארה מהצדיק האמת שעוסק תמיד לעורר ולהאיר שרשי נשמות ישראל על ידי עסקו בתורה, כי זה ידוע ומובן לכל, שאף על פי שהצדיק עוסק להביא הארה והתעוררות אפילו לפושעי ישראל, אף על פי כן בודאי צריכין לזה גם אתערותא דלתתא מהאדם עצמו, בבחינת 'אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ' כידוע. וכל מה שהאדם מכון דעתו לזה ביותר ועוסק בתורה ביותר בודאי נמשך עליו הארה ביותר, עד שיזכה לשוב לה' יתברך בשלימות, בבחינת 'אני לדודי ודודי לי', שכל מה שאני חותר ועוסק יותר לחבר את עצמי לדודי שהוא הארת הצדיק האמת משורש נשמתי שבתורה כנ"ל, כמו כן 'דודי לי', היינו כמו כן מוסיף והולך הצדיק להאיר בי בתוספת הארה". [3] ר"ן שם בשם רבינו יונה. [4] **ובשיחות הר"ן** (סי' קל"ב) **כתב:** "מה שכתוב בתורה י"ד באות ד' על מאמר רז"ל מפני מה תלמידי חכמים אין בניהם תלמידי חכמים, שמעתי ממנו ז"ל עוד בזה, כי ההולדה נמשכת כפי המאכלים שאכל תחילה וכו', וצריך כל אדם לברך ולקדש את בחינת התחילה דהיינו מה שהוא תחילה וקודם להולדה דהיינו האכילה וכל עסקיו וכו', עד שימשיך ההולדה בקדושה ובטהרה כראוי, וזה 'על שלא ברכו בתורה תחילה', שלא ברכו וקידשו בקדושת התורה את התחילה, דהיינו מה שהוא תחילה וקודם להולדה כנ"ל, כי צריך לברך ולקדש את בחינת תחילת ההולדה הנ"ל בתורה, ואז יהיה גם בנו תלמיד חכם וכנ"ל".

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהִתְעוֹרְרוּת הַתְּשׁוּבָה, הֵן לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן לַגֵּרִים, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמְּאִירִין לָהֶם אֶל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יָפוּצוּ וְכוּ׳ חוּצָה. חוּצָה דַּיְקָא, כִּי הַתּוֹרָה הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, וְיֵשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בַּמַּחֲשָׁבָה דְּקֶדֶשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה (כ״ר פרשה א). וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים, וּכְשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וּמִתְנוֹצְצִים זֶה לָזֶה, זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, שֶׁזֶּה מְקַבֵּל הָאָרָה מִזֶּה, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג שֶׁל הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה, נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים. גַּם הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, נִמְצָא שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל־כָּל־פָּנִים עָלָיו עֲדַיִן, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל), אַף־עַל־פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא (סנהדרין מד.); יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה וְשֹׁרֶשׁ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, וְעַל־יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת הִתְנוֹצֵץ גַּם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ בֵּין שְׁאָר הַשָּׁרָשִׁים, וּמַגִּיעַ הָאָרָה לָזֶה הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הָאָרָה הַזֹּאת חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה:

ד **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים פא.): מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים – מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה; שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט תַּלְמִיד־חָכָם, לְבָרֵךְ וּלְהָאִיר בִּלְמוּד תּוֹרָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, הַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם שֹׁרְשֵׁנוּ. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּבִּיא הָאָרָה וּבְרָכָה לְתוֹךְ תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעַל־יָדוֹ מִתְנוֹצְצִין וּמִתְבָּרְכִין הַנְּשָׁמוֹת, נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, בְּוַדַּאי הוּא מַמְשִׁיךְ נְשָׁמָה בְּהִירָה וְזַכָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה גַּם בְּנוֹ יִהְיֶה תַּלְמִיד־חָכָם. אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵאִיר וּמְבָרֵךְ אֶת הַתְּחִלָּה עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ, אָז, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת (שיר־השירים ה): אֲנִי יְשֵׁנָה, וְאִינָהּ מְאִירָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא יִהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד־חָכָם. וְזֶה: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, הַיְנוּ שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה:

ה **וְאֵין** אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה – שֶׁיְּשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ מֵאַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי גְדוֹלִים מִמֶּנּוּ וְלִפְנֵי בְּנֵי־אָדָם כְּעֶרְכּוֹ וְלִפְנֵי קְטַנִּים מִמֶּנּוּ, וְלִפְעָמִים שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ קָטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים, וְצָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּנֶגֶד מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וִידֵמֶה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת (שמות טז): שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא, דְּהַווֹי כְּהַר תָּבוֹר. וְהַר תָּבוֹר כְּמָה הַווֹי, אַרְבָּעָה פַּרְסֵי. וּבֵי מַשְׁכָּא דְּצוּאֵרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי, וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא. וְרָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא:

רַשְׁבַּ״ם:
אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא. רְאֵם בֶּן יוֹם אֶחָד, דְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נוֹלַד: כְּהַר תָּבוֹר. כֵּן הָיָה גָּדוֹל: בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ. מְקוֹם הַנַּחַת רֹאשׁוֹ כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עַל הַקַּרְקַע: רָמָא כּוּפְתָּא. הִטִּיל רְעִי: סָכְרָא. הָרְעִי לִירְדְּנָא לְפִי שֶׁעָה, עַד שֶׁמִּסְּמוּסוּהוּ הַמַּיִם מְעַט מְעַט:

אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא – הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, שֶׁהוּא בָּעֲבוֹ״ם בְּזִילוּתָא, וְזֶה **אוּר זִילָא**. אוּר הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא **בַּר יוֹמָא** – כִּי לֹא יִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד אֶלָּא בִּבְיאַת מְשִׁיחֵנוּ, וּכְתִיב בֵּהּ: אֵימָתַי יָבוֹא מַר – הַיּוֹם; הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ (כמשאר״ל סנהדרין צח.); וּבְכָל יוֹם מוּכָן הַכָּבוֹד לָצֵאת מִזִּילוּתָא:

וַהֲוָה כְּהַר תָּבוֹר – שֶׁרָאָה, שֶׁהַעֲלָאַת הַכָּבוֹד תָּלוּי בָּזֶה שֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ; כְּפִי הִשְׁתַּבְּרוּת גַּאֲוָתוֹ, כֵּן הוּא הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד, כִּי כְּבוֹדוֹ נִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה. וְזֶה: **הַר תָּבוֹר** – הַר לְשׁוֹן גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז, וְתָבוֹר לְשׁוֹן שְׁבִירָה:

וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוָה אַרְבַּע פַּרְסֵי – הַיְנוּ אַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְטִין לִפְנֵי צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים, וְלִפְנֵי מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וְשֶׁיִּדְמֶה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ לֹא בָּא עֲדַיִן לִפְנֵי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא בָּהּ. וְזֶה: הַר תָּבוֹר אַרְבַּע פַּרְסֵי – שֶׁשִּׁבְרִית הַגַּדְלוּת הֵם בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת הַנַּ״ל:

וּמַשְׁכָּא דְּצוּאֵרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי – זֶה בְּחִינַת הַדְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְכוּ׳; וְהֵם שְׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכָם, גִּבּוֹר, עָשִׁיר. וְהַגַּדְלוּת נִקְרָא מַשְׁכָּא דְּצוּאֵרָא, בִּבְחִינַת (תהלים עה): תְּדַבְּרוּ בְּצַוָּאר עָתָק:

וּמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא – זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, הַנַּעֲשָׂה בְּרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה. מַרְבַּעְתָּא – לְשׁוֹן זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי; וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַזֶּה נַעֲשָׂה פַּרְסָא וּפַלְגָּא; פַּרְסָה זֶה רָמֵז עַל הַמְשָׁכַת הַנְּשָׁמוֹת לִבְנֵיהֶם, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה; וְהִתְנוֹצְצוּת, שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מִתְנוֹצְצִין וּמְאִירִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה וּמוֹלִידִין נִשְׁמוֹת גֵּרִים, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן רְחוֹקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה מְאֹד, וְיָכוֹל לִהְיוֹת לָהֶם מְנִיעוֹת רַבּוֹת, וְצָרִיךְ לָהֶם יְגִיעוֹת רַבּוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיט מֵהֶם הַבְּגָדִים צוֹאִים שֶׁהִלְבִּישׁוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ג): הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים; כִּי אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים הֵם מוֹנְעִים אוֹתָם מִלַּחֲזֹר לַקְּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהֵם מַפְסִיקִים כְּמוֹ נָהָר הַמַּפְסִיק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲלֹךְ דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַנָּהָר. וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים.

וְזֶה: רָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא – עַל־יְדֵי שֶׁמַּפְשִׁיטִין וּמַשְׁלִיכִין מֵעֲלֵיהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, נִתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה: **וְסָכְרָא לִירְדְּנָא** – כִּי הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק בֵּין קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לָאָרֶץ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ מֵהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּפְסִיקִים וְהַמּוֹנְעִים וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה; אֲבָל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַמְשִׁיכִין לִבְנֵיהֶם כַּנַּ״ל, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה, כִּי אֵין לָהֶם מַסְּכִים הַמַּבְדִּילִים.

לאחר שנתבאר שכדי להמשיך שלום בעולם צריך להעלות את כבוד ה' יתברך לשורשו, וזה נעשה על ידי שמקרבים את הגרים ובעלי התשובה, ואי אפשר לקרב את הגרים ובעלי התשובה אלא על ידי התורה שלומדים עימם, ומלבד מה שהאדם צריך ללמוד תורה עם הרשעים שסביבו, גם בעצם הלימוד האדם גורם שיתקרבו גרים ובעלי תשובה אפילו הרחוקים ממנו, כי על ידי לימודו הוא מאיר בשורש הנשמות, ונתבאר שעל ידי שיאיר בשורש הנשמות יזכה שיהיה בנו תלמיד חכם, יתבאר כעת כיצד זוכה האדם לתורה.

ה. וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לְתוֹרָה אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד) על הפסוק: **"וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה"**, שאם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. והיינו, **שֶׁיְּשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ מֵאַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, וְלִפְנֵי בְּנֵי אָדָם כְּעֶרְכּוֹ, וְלִפְנֵי קְטַנִּים מִמֶּנּוּ, וְלִפְעָמִים, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ קָטָן שֶׁבְּקְטַנִּים,** ואין קטנים ממנו, ואם כן אינו יכול להקטין את עצמו לפני קטנים ממנו, **וְצָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּנֶגֶד מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וּיְדַמֶּה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שמות טז): **"שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו"**, שרמוז בזה, שהאדם צריך לדמות בעיניו שהוא תחת עצמו, דהיינו למטה ממדרגתו.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר עד כה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: 'לְדִידִי חָזֵי לִי הַאי אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא, דַּהֲוֵי כְּהַר תָּבוֹר' – אני ראיתי את אותו ראם בן יום אחד, שהיה גדול כהר תבור. **וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוֵי, אַרְבָּעָה פַּרְסֵי** – והר תבור כמה גודלו, ארבעה פרסאות. **וּבֵי מַשְׁכָּא דְּצַוְּארֵהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי** – ואורך צוארו של הראם, שלושה פרסאות, **וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא** – וריבוע מקום הנחת ראשו כששוכב על הקרקע, פרסה ומחצה. **וּרְמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לְיַרְדְּנָא** – והטיל רעי, והרעי חסם את מי הירדן מלעבור לפי שעה, עד שמסמסוהו המים מעט מעט.

ורמוז בדברי רבה בר בר חנה כך: מה שראה **'אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא'** – ראם בן יומו, **הַיְנוּ** שראה את **בְּחִינַת כָּבוֹד** של הקב"ה, **שֶׁהוּא בָּעֲכוּ"ם** – בגויים, **בְּזִלּוּתָא** – בזילות ושפלות. **וְזֶה: 'אוּר זִילָא'. 'אוּר' הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ"**, הרי שהאור בא מבחינת הכבוד, ו'זילא' הוא רומז לזילות ושפלות, והיינו ש'אור' – הכבוד, נמצא ב'זילא' – בזילות ושפלות. **וְלָמָּה נִקְרָא 'בַּר יוֹמָא'** – בין יומו - **כִּי לֹא יִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד** של הקב"ה בשלימות בעולם **אֶלָּא בְּבִיאַת מְשִׁיחֵנוּ, וּכְתִיב בֵּהּ** – וכתוב בו במשיח, שרבי יהושע בן לוי שאלו: **'אֵימָתַי** – באיזה זמן **יָבוֹא מַר** – משיח' וענה לו משיח: **'הַיּוֹם'**, ופירש אליהו הנביא לרבי יהושע בן לוי שהכוונה: **'הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ'** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל סנהדרין צח.), **וּבְכָל יוֹם מוּכָן הַכָּבוֹד לָצֵאת מִזִּילוּתָא** – מהזילות והשפלות, על ידי שיבוא המשיח, וזה רמוז במה שהכבוד הוא 'בן יום', דהיינו שכל יום הוא מוכן להתגלות.

'וַהֲוָה כְּהַר תָּבוֹר', ורמוז בזה, **שֶׁרָאָה שֶׁהַעֲלָאַת הַכָּבוֹד תָּלוּי בְּזֶה שֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ, כְּפִי הִשְׁתַּבְּרוּת גַּאֲוָתוֹ, כֵּן הוּא הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד, כִּי כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה **נִתְעַלֶּה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל,** כי על ידי התורה האדם מקרב את הגרים ובעלי התשובה, **וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הפסוק **"וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה"**, שכשמשים עצמו כמדבר תלמודו מתקיים בידו. **וְזֶה: 'הַר תָּבוֹר' - 'הַר' לְשׁוֹן גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ל): "ה' ברצונך הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז" – 'כשהיית מרוצה לי העמדת לגדולתי שיהיה בה העוז'[5], הרי ש'הר' הוא לשון גדולה, כי הר הוא דבר גבוה וגדול, **וְ'תָבוֹר' לְשׁוֹן שְׁבִירָה,** כי 'תבר' בארמית פירושו 'שבר', וזהו 'דהוה' – שהעלאת הכבוד היא על ידי 'כהר תבור' – שבירת הגדלות, שעל ידי זה זוכים לתורה, ועל ידי תורה מקרבים את הרחוקים, ועל ידי זה מתעלה הכבוד.

'וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוָה אַרְבַּע פַּרְסֵי' – והר תבור כמה גדלו, ארבעה פרסאות - **הַיְנוּ אַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְטִין לִפְנֵי צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים, וְלִפְנֵי מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וְשֶׁיְּדַמֶּה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ לֹא בָּא עֲדַיִן לִפְנֵי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא בָּהּ. וְזֶה: 'הַר**

מקורות והערות

[5] מצודות דוד שם.

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהִתְעוֹרְרוּת הַתְּשׁוּבָה, הֵן לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן לַגֵּרִים, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמְּאִירִין לָהֶם אֶל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יָפוּצוּ וְכוּ׳ חוּצָה. חוּצָה דַּיְקָא, כִּי הַתּוֹרָה הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, וְיֵשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בַּמַּחֲשָׁבָה דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה (כ״ר פרשה א). וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים, וּכְשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וּמִתְנוֹצְצִים זֶה לָזֶה, זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, שֶׁזֶּה מְקַבֵּל הָאָרָה מִזֶּה, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג שֶׁל הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה, נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים. גַּם הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, נִמְצָא שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל־כָּל־פָּנִים עָלָיו עֲדַיִן, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל), אַף־עַל־פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא (סנהדרין מד.); יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה וְשֹׁרֶשׁ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, וְעַל־יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת הִתְנוֹצֵץ גַּם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ בֵּין שְׁאָר הַשָּׁרָשִׁים, וּמַגִּיעַ הָאָרָה לָזֶה הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הָאָרָה הַזֹּאת חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה:

ד **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים פא.): מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים – מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה; שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט תַּלְמִיד־חָכָם, לְבָרֵךְ וּלְהָאִיר בִּלְמוּד תּוֹרָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, הַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם שֹׁרְשֵׁנוּ. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּבִּיא הָאָרָה וּבְרָכָה לְתוֹךְ תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעַל־יָדוֹ מִתְנוֹצְצִין וּמִתְבָּרְכִין הַנְּשָׁמוֹת, נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, בְּוַדַּאי הוּא מַמְשִׁיךְ נְשָׁמָה בְּהִירָה וְזַכָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה גַּם בְּנוֹ יִהְיֶה תַּלְמִיד־חָכָם. אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵאִיר וּמְבָרֵךְ אֶת הַתְּחִלָּה עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ, אָז, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת (שיר־השירים ה): אֲנִי יְשֵׁנָה, וְאִינָהּ מְאִירָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא יִהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד־חָכָם. וְזֶה: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, הַיְנוּ שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה:

ה **וְאֵין** אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה – שֶׁיְּשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ מֵאַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי גְדוֹלִים מִמֶּנּוּ וְלִפְנֵי בְּנֵי־אָדָם כְּעֶרְכּוֹ וְלִפְנֵי קְטַנִּים מִמֶּנּוּ, וְלִפְעָמִים שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ קָטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים, וְצָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּנֶגֶד מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וִידַמֶּה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת (שמות טז): שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא, דְּהַווֹי כְּהַר תָּבוֹר. וְהַר תָּבוֹר כְּמָה הַווֹי, אַרְבָּעָה פַּרְסֵי. וּבֵי מַשְׁכָּא דְּצוּאֵרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי, וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא. וְרָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא:

רַשְׁבַּ״ם:
אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא. רְאֵם בֶּן יוֹם אֶחָד, דְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נוֹלַד: כְּהַר תָּבוֹר. כֵּן הָיָה גָּדוֹל: בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ. מְקוֹם הַנַּחַת רֹאשׁוֹ כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עַל הַקַּרְקַע: רָמָא כּוּפְתָּא. הִטִּיל רְעִי: סָכְרָא. הָרְעִי לִירְדְּנָא לְפִי שֶׁעָה, עַד שֶׁמִּסְּמוּסוּהוּ הַמַּיִם מְעַט מְעַט:

אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא – הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, שֶׁהוּא בָּעֲבוֹ״ם בְּזִילוּתָא, וְזֶה **אוּר זִילָא**. אוּר הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא **בַּר יוֹמָא** – כִּי לֹא יִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד אֶלָּא בִּבְיאַת מְשִׁיחֵנוּ, וּכְתִיב בֵּהּ: אֵימָתַי יָבוֹא מַר – הַיּוֹם; הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ (כמשארז״ל סנהדרין צח.); וּבְכָל יוֹם מוּכָן הַכָּבוֹד לָצֵאת מִזִּילוּתָא:

וַהֲוָה כְּהַר תָּבוֹר – שֶׁרָאָה, שֶׁהַעֲלָאַת הַכָּבוֹד תָּלוּי בָּזֶה שֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ; כְּפִי הִשְׁתַּבְּרוּת גַּאֲוָתוֹ, כֵּן הוּא הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד, כִּי כְּבוֹדוֹ נִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה. וְזֶה: **הַר תָּבוֹר** – הַר לְשׁוֹן גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז, וְתָבוֹר לְשׁוֹן שְׁבִירָה:

וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוָה אַרְבַּע פַּרְסֵי – הַיְנוּ אַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְטִין לִפְנֵי צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים, וְלִפְנֵי מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וְשֶׁיִּדְמֶה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ לֹא בָּא עֲדַיִן לִפְנֵי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא בָּהּ. וְזֶה: הַר תָּבוֹר אַרְבַּע פַּרְסֵי – שֶׁשִּׁבְרִית הַגַּדְלוּת הֵם בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת הַנַּ״ל:

וּמַשְׁכָּא דְּצוּאֵרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי – זֶה בְּחִינַת הַדְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְכוּ׳; וְהֵם שְׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכָם, גִּבּוֹר, עָשִׁיר. וְהַגַּדְלוּת נִקְרָא מַשְׁכָּא דְּצוּאֵרָא, בִּבְחִינַת (תהלים עה): תְּדַבְּרוּ בְּצַוָּאר עָתָק:

וּמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָּא – זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, הַנַּעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה. מַרְבַּעְתָּא – לְשׁוֹן זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי; וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַזֶּה נַעֲשָׂה פַּרְסָא וּפַלְגָּא; פַּרְסָה זֶה רָמֵז עַל הַמְשָׁכַת הַנְּשָׁמוֹת לִבְנֵיהֶם, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה; וְהִתְנוֹצְצוּת, שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מִתְנוֹצְצִין וּמְאִירִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה וּמוֹלִידִין נִשְׁמוֹת גֵּרִים, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן רְחוֹקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה מְאֹד, וְיָכוֹל לִהְיוֹת לָהֶם מְנִיעוֹת רַבּוֹת, וְצָרִיךְ לָהֶם יְגִיעוֹת רַבּוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיט מֵהֶם הַבְּגָדִים צוֹאִים שֶׁהִלְבִּישׁוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ג): הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים; כִּי אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים הֵם מוֹנְעִים אוֹתָם מִלַּחֲזֹר לַקֹּדֶשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהֵם מַפְסִיקִים כְּמוֹ נָהָר הַמַּפְסִיק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲלֹךְ דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַנָּהָר. וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים.

וְזֶה: רָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא – עַל־יְדֵי שֶׁמַּפְשִׁיטִין וּמַשְׁלִיכִין מֵעֲלֵיהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, נִתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה: **וְסָכְרָא לִירְדְּנָא** – כִּי הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק בֵּין קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לָאָרֶץ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ מֵהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּפְסִיקִים וְהַמּוֹנְעִים וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה; אֲבָל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַמְשִׁיכִין לִבְנֵיהֶם כַּנַּ״ל, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה, כִּי אֵין לָהֶם מַסְּכִים הַמַּבְדִּילִים.

תְּבוֹר אַרְבַּע פַּרְסֵי' - שֶׁשְּׁבִירַת הַגַּדְלוּת הֵם בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת הַנַּ"ל. ומה שאמר: **'וּמַשְׁכָּא דְּצַוְּאַרֵהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי'** – ואורך צוארו שלושה פרסאות - **זֶה בְּחִינַת הַדְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה ט): **"אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְכוּ'** ואל יתהלל הגיבור בגבורתו, ואל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי", **וְהֵם שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכָם, גִּבּוֹר, עָשִׁיר. וְהַגַּדְלוּת נִקְרָא 'מַשְׁכָּא דְּצַוָּארָא'** – אורך הצואר, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים עה): "אל תרימו למרום קרנכם, **תְּדַבְּרוּ בְצַוָּאר עָתָק"** – 'אל תדברו כלפי מעלה בחוזק הצואר, דהיינו בגאוה גדולה'[6], הרי שהצואר רומז לגאוה, וזהו: 'משכא דצוארא' – הגדלות, היא בדרך כלל ב'תלתא פרסי' – שלושה דברים, חכמה, גבורה, ועשירות, והאדם צריך לשמור את עצמו מלהתגאות בשלושה דברים אלו, ואז הוא יזכה לארבע הבחינות של השפלות.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וּמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁהּ פַּרְסָא וּפַלְגָא'** – וריבוע מקום הנחת ראשו פרסה ומחצה - **זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, הַנַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה,** ששם שורש נשמות ישראל, שהנשמות מתנוצצים זה לזה, שזה בחינת זיווג, שמקבלים הארה זה מזה. **'מַרְבַּעְתָּא' - לְשׁוֹן זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קלט): **"אָרְחִי וְרִבְעִי** זרית", ופירשו רבותינו ז"ל (נדה לא.) שהכונה לטיפת הזיווג שהולד נולד מן הברור שבה, ו'זרית' הוא מלשון זורה התבואה לברור את הפסולת שבה, הרי שזיווג מכונה 'רבעי', ו'מרבעתא' הוא רומז ל'רבעי', **וְעַל יְדֵי זִוּוּג הַזֶּה נַעֲשֶׂה 'פַּרְסָא וּפַלְגָא', 'פַּרְסָה', זֶה רֶמֶז עַל הַמְשָׁכַת הַנְּשָׁמוֹת לִבְנֵיהֶם, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'פַּרְסָה שְׁלֵמָה', וְהִתְנוֹצְצוּת שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מִתְנוֹצְצִין וּמְאִירִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה וּמוֹלִידִין נְשָׁמוֹת גֵּרִים, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'פַּלְגָא'** – מחצה, **כִּי** אף שהם מתעוררים לחזור בתשובה ולהתגייר, הם **עֲדַיִן רְחוֹקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה מְאֹד וְיָכוֹל לִהְיוֹת לָהֶם מְנִיעוֹת רַבּוֹת, וְצָרִיךְ לָהֶם יְגִיעוֹת רַבּוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיט מֵהֶם הַבְּגָדִים צוֹאִים שֶׁהִלְבִּישׁוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (זכריה ג): **"הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים", כִּי אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצוֹאִים הֵם מוֹנְעִים אוֹתָם מִלַּחֲזֹר לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהֵם מַפְסִיקִים כְּמוֹ נָהָר הַמַּפְסִיק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲלֹךְ דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַנָּהָר, וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצוֹאִים**[7].

וְזֶה שאמר רבה בר בר חנה: **'רְמָא כּוּפְתָּא וְסַכְרָא לְיַרְדְּנָא'** – הטיל רעי, והרעי חסם את הירדן, ורמוז בזה, **כִּי עַל יְדֵי שֶׁמַּפְשִׁיטִין וּמַשְׁלִיכִין מֵעֲלֵיהֶם הַבְּגָדִים הַצוֹאִים, נִתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַמַּסָּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה: 'וְסַכְרָא לְיַרְדְּנָא'** – וחסם את הירדן – **כִּי הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק בֵּין קְדֻשַּׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ,** כי הוא נמצא בגבול ארץ ישראל, ולכן הירדן רומז על המניעות והמסכים המבדילים בינם לבין הקדושה, ועל ידי ש'הטיל רעי', דהיינו שבעלי התשובה והגרים מטילים ומשליכים מעליהם את הבגדים הצואים, על ידי זה חוסמים ומבטלים את ה'ירדן', דהיינו את המניעות והמסכים המבדילים בינם לבין הקדושה, והם זוכים להתקרב לגמרי אל הקדושה. **וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים** נשמות הגרים ובעלי התשובה בזמן זיווג הנשמות **בְּשֵׁם 'פַּלְגָא'** – מחצה, **כִּי** כשהם מקבלים התעוררות לתשובה **עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ מֵהֶם הַבְּגָדִים הַצוֹאִים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּפְסִיקִים וְהַמּוֹנְעִים וְהַמַּסָּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. אֲבָל, אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת שֶׁתַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַמְשִׁיכִין לִבְנֵיהֶם כַּנַּ"ל, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'פַּרְסָה שְׁלֵמָה', כִּי אֵין לָהֶם מָסָכִים הַמַּבְדִּילִים,** והם נשמות בהירות וזכות הקרובות אל הקדושה.

מקורות והערות

[6] מצודות דוד שם. [7] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "לא יבהלוך רעיוניך כשאתה רואה שאתה רוצה להתקרב לה' יתברך ובאים עליך מניעות עצומות, כי בהכרח שיהיו לך מניעות רבות ועצומות כי כולם נמשכין מהבגדים הצואים שנעשו מעוונותיו, וצריכים לסבול יגיעות ומרירות עד שישליך מעליו הבגדים הצואים ועל ידי זה יתבטלו כל המניעות והמסכים המבדילים בינו לבין הקדושה". ובליקוטי הלכות (הל' בציעת הפת הל' ה') כתב: "צריך כל אדם לידע כשרוצה להתקרב לה' יתברך, ורואה שהמניעות והמסכים מתפשטים כנגדו מאוד מאוד, ובפרט כשכבר התחיל מעט ורואה שבכל פעם משתטחים כנגדו יותר ויותר, ולפעמים רואה שאחר כמה ימים ושנים שנדמה לו שכבר התחיל להטהר קצת חזר ונפל והתגברו עליו התאוות וההרהורים בהשתטחות עצום מאוד רחמנא לצלן, צריך שידע שכל זה נמשך מהבגדים הצואים שעדיין לא נזדכך מהם שמשם כל המניעות וההתגברות וכמבואר היטב בהתורה הזאת שהבגדים הצואים הם מונעים כמו נהר המפסיק וכו'. וכפל ושילש שם בדיבורים אלו מגודל עוצם ריבוי המניעות והמסכים שיש להאדם מחמת הבגדים הצואים. ושצריך לזה יגיעות רבות כמו שמבואר שם, עיין שם. ומחמת גודל היגיעות שצריכין להפשיט מעצמו הבגדים הצואים ולאו כל אדם זוכה לעמוד בזה, מזה בא כל מה שעובר על האדם, ואפילו מי שכבר התחיל קצת בעבודת ה' והתחיל לטהר עצמו מעט, ואפילו אם כבר עלה קצת מדרגא לדרגא, ובכל פעם נזדכך ביותר, אף על פי כן יכול להיות שאחר כך יחזור ויתפשט עליו כל התאוות והרהורים בהתפשטות יותר מבתחילה, והכל על ידי הבגדים הצואים שעדיין לא הפשיט אותם לגמרי, אף על פי שכבר התחיל לטהר עצמו קצת".

וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהִתְעוֹרְרוּת הַתְּשׁוּבָה, הֵן לְרִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן לַגֵּרִים, אֶלָּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁמְּאִירִין לָהֶם אֶל מָקוֹם שֶׁהֵם שָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יָפוּצוּ וְכוּ׳ חוּצָה. חוּצָה דַּיְקָא, כִּי הַתּוֹרָה הֵם שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נְשָׁמוֹת, וְיֵשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה בַּמַּחֲשָׁבָה דְּקֶדֶשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה (כ״ר פרשה א). וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַנְּשָׁמוֹת נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים, וּכְשֶׁנִּתְעוֹרְרִים הַנְּשָׁמוֹת עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וּמִתְנוֹצְצִים זֶה לָזֶה, זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, שֶׁזֶּה מְקַבֵּל הָאָרָה מִזֶּה, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג שֶׁל הִתְנוֹצְצוּת הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבַּמַּחֲשָׁבָה, נִבְרָאִים נִשְׁמוֹת גֵּרִים. גַּם הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו (כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, נִמְצָא שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עַל־כָּל־פָּנִים עָלָיו עֲדַיִן, מֵאַחַר שֶׁנִּקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל), אַף־עַל־פִּי שֶׁחָטָא, יִשְׂרָאֵל הוּא (סנהדרין מד.); יֵשׁ לוֹ אֲחִיזָה וְשֹׁרֶשׁ בְּמַחֲשָׁבָה עֶלְיוֹנָה, וְעַל־יְדֵי הַהִתְנוֹצְצוּת הִתְנוֹצֵץ גַּם שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ בֵּין שְׁאָר הַשָּׁרָשִׁים, וּמַגִּיעַ הָאָרָה לָזֶה הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הָאָרָה הַזֹּאת חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה:

ד **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים פא.): מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים – מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה; שֶׁצָּרִיךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט תַּלְמִיד־חָכָם, לְבָרֵךְ וּלְהָאִיר בִּלְמוּד תּוֹרָתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, הַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כִּי שָׁם שֹׁרְשֵׁנוּ. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּבִּיא הָאָרָה וּבְרָכָה לְתוֹךְ תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה, וְעַל־יָדוֹ מִתְנוֹצְצִין וּמִתְבָּרְכִין הַנְּשָׁמוֹת, נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, בְּוַדַּאי הוּא מַמְשִׁיךְ נְשָׁמָה בְּהִירָה וְזַכָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה גַּם בְּנוֹ יִהְיֶה תַּלְמִיד־חָכָם. אֲבָל כְּשֶׁאֵין מֵאִיר וּמְבָרֵךְ אֶת הַתְּחִלָּה עַל־יְדֵי לִמּוּדוֹ, אָז, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ נְשָׁמָה לִבְנוֹ, הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת (שיר־השירים ה): אֲנִי יְשֵׁנָה, וְאִינָהּ מְאִירָה, מִפְּנֵי זֶה לֹא יִהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד־חָכָם. וְזֶה: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה, הַיְנוּ שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמוֹת, בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה:

ה **וְאֵין** אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה – שֶׁיְּשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ מֵאַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי גְדוֹלִים מִמֶּנּוּ וְלִפְנֵי בְּנֵי־אָדָם כְּעֶרְכּוֹ וְלִפְנֵי קְטַנִּים מִמֶּנּוּ, וְלִפְעָמִים שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ קָטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים, וְצָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ כְּנֶגֶד מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וִידַמֶּה בְּעֵינָיו שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמַּדְרֵגָתוֹ, בִּבְחִינַת (שמות טז): שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו:

וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא, דְּהַווֹי כְּהַר תָּבוֹר. וְהַר תָּבוֹר כְּמָה הַווֹי, אַרְבָּעָה פַּרְסֵי. וּבֵי מַשְׁכָּא דְּצוּאֲרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי, וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁה פַּרְסָא וּפַלְגָּא. וְרָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא:

רַשְׁבַּ״ם:
אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא. רְאֵם בֶּן יוֹם אֶחָד, דְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נוֹלַד: כְּהַר תָּבוֹר. כֵּן הָיָה גָּדוֹל: בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁה. מְקוֹם הַנַּחַת רֹאשׁוֹ כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עַל הַקַּרְקַע: רְמָא כּוּפְתָּא. הִטִּיל רְעִי: סַכְרָא. הָרְעִי לִירְדְּנָא לְפִי שֶׁעָה, עַד שֶׁמִּסְּמוּסוּהוּ הַמַּיִם מְעַט מְעַט:

אוּרְזִילָא בַּר יוֹמָא – הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, שֶׁהוּא בָּעִכּוּ״ם בְּזִילוּתָא, וְזֶה **אוּר זִילָא**. אוּר הַיְנוּ בְּחִינַת כָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא **בַּר יוֹמָא** – כִּי לֹא יִתְגַּלֶּה הַכָּבוֹד אֶלָּא בִּבְיאַת מְשִׁיחֵנוּ, וּכְתִיב בֵּהּ: אֵימָתַי יָבוֹא מַר – הַיּוֹם; הַיּוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמָעוּ (כמשאר״ל סנהדרין צח.); וּבְכָל יוֹם מוּכָן הַכָּבוֹד לָצֵאת מִזִּילוּתָא:

וַהֲוָה כְּהַר תָּבוֹר – שֶׁרָאָה, שֶׁהַעֲלָאַת הַכָּבוֹד תָּלוּי בָּזֶה שֶׁאָדָם מְשַׁבֵּר גַּאֲוָתוֹ; כְּפִי הִשְׁתַּבְּרוּת גַּאֲוָתוֹ, כֵּן הוּא הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד, כִּי כְּבוֹדוֹ נִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל, וְאֵין אָדָם זוֹכֶה לַתּוֹרָה אֶלָּא עַל־יְדֵי שִׁפְלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה. וְזֶה: **הַר תָּבוֹר** – הַר לְשׁוֹן גַּדְלוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): הֶעֱמַדְתָּ לְהַרְרִי עֹז, וְתָבוֹר לְשׁוֹן שְׁבִירָה:

וְהַר תָּבוֹר כַּמָּה הֲוָה אַרְבַּע פַּרְסֵי – הַיְנוּ אַרְבַּע בְּחִינוֹת שִׁפְלוּת הַנַּ״ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְטִין לִפְנֵי צַדִּיקִים, בֵּינוֹנִים, רְשָׁעִים, וְלִפְנֵי מַדְרֵגַת עַצְמוֹ, וְשֶׁיִּדְמֶה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ לֹא בָּא עֲדַיִן לִפְנֵי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא בָּהּ. וְזֶה: הַר תָּבוֹר אַרְבַּע פַּרְסֵי – שֶׁשִּׁבְרִית הַגַּדְלוּת הֵם בְּאַרְבַּע בְּחִינוֹת הַנַּ״ל:

וּמַשְׁכָּא דְּצוּאֲרֵה תְּלָתָא פַּרְסֵי – זֶה בְּחִינַת הַדְּבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְצָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מֵהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ט): אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְכוּ׳; וְהֵם שְׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: חָכָם, גִּבּוֹר, עָשִׁיר. וְהַגַּדְלוּת נִקְרָא מַשְׁכָּא דְּצוּאֲרָא, בִּבְחִינַת (תהלים עה): תְּדַבְּרוּ בְּצַוָּאר עָתָק:

וּמַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁה פַּרְסָא וּפַלְגָּא – זֶה בְּחִינַת זִוּוּג, הַנַּעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה. מַרְבַּעְתָּא – לְשׁוֹן זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קלט): אָרְחִי וְרִבְעִי; וְעַל־יְדֵי זִוּוּג הַזֶּה נַעֲשָׂה פַּרְסָא וּפַלְגָּא; פַּרְסָה זֶה רָמֵז עַל הַמְשָׁכַת הַנְּשָׁמוֹת לִבְנֵיהֶם, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה; וְהִתְנוֹצְצוּת, שֶׁהַנְּשָׁמוֹת מִתְנוֹצְצִין וּמְאִירִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הַפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בִּתְשׁוּבָה וּמוֹלִידִין נִשְׁמוֹת גֵּרִים, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן רְחוֹקִים מֵהַקְּדֻשָּׁה מְאֹד, וְיָכוֹל לִהְיוֹת לָהֶם מְנִיעוֹת רַבּוֹת, וְצָרִיךְ לָהֶם יְגִיעוֹת רַבּוֹת כְּדֵי לְהַפְשִׁיט מֵהֶם הַבְּגָדִים צוֹאִים שֶׁהִלְבִּישׁוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ג): הָסִירוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים; כִּי אֵלּוּ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים הֵם מוֹנְעִים אוֹתָם מִלַּחֲזֹר לַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְהֵם מַפְסִיקִים כְּמוֹ נָהָר הַמַּפְסִיק, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַהֲלֹךְ דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַנָּהָר. וְצָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים.

וְזֶה: רָמָא כּוּפְתָּא וְסָכְרָא לִירְדְּנָא – עַל־יְדֵי שֶׁמַּפְשִׁיטִין וּמַשְׁלִיכִין מֵעֲלֵיהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, נִתְבַּטְּלִים כָּל הַמְּנִיעוֹת וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה: **וְסָכְרָא לִירְדְּנָא** – כִּי הַיַּרְדֵּן מַפְסִיק בֵּין קְדֻשַּׁת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל לְחוּץ־לָאָרֶץ. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים בְּשֵׁם פַּלְגָּא, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ מֵהֶם הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כְּדֵי לְהָסִיר הַמַּפְסִיקִים וְהַמּוֹנְעִים וְהַמַּסְּכִים הַמַּבְדִּילִים בֵּינָם לְבֵין הַקְּדֻשָּׁה; אֲבָל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַמְשִׁיכִין לִבְנֵיהֶם כַּנַּ״ל, זֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם פַּרְסָה שְׁלֵמָה, כִּי אֵין לָהֶם מַסְּכִים הַמַּבְדִּילִים.

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקַּדְּשׁוֹ ה' מְכַבֵּד וְכו' – שבת קיט.) כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל – לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ג.). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהלים קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיִּכָּנֵס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל:

ו **וְכָל** אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לִידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרָשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שֵׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם מו): וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד; כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה':

ז **וְעִקַּר** הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב.): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשָׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח **כְּשֶׁמַּחֲזִיר** הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם. **וְיֵשׁ** שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּקְרָבָן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל־שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָעָא: תָּא וְאַחֲוִי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא בַּהֲדֵי. אֲזִלִי וַחֲזָאִי דְּעָבִיד כְּוֵי כְּוֵי. שַׁקְלִיתָא לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דְּמִצַּלֵּינָא בָּעוּתָא לָא אַשְׁכְּחִיתָהּ. אֲמַרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אֲמַר לִי: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא וּמַשְׁכַּח לָהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

הֵיכָא דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא. מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שָׁם, שֶׁנּוֹשְׁקִים יַחַד זֶה לָזֶה. וְלָאו הַיְנוּ סוֹף הָעוֹלָם, דְּהָא מַהֲלַךְ הָעוֹלָם ת"ק שָׁנָה הֵיוּ, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא, דִּכְתִיב: יֹשְׁבִי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ, וְהַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: סַלְתָּאי. סַל לֶחֶם שֶׁלִּי: דְּהָדַר. חוֹזֵר, כִּדְאָמְרִינַן בְּפִסְחִים, גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. **אַרְעָא** זֶה בְּחִינַת גּוּף, **רְקִיעָא** זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ג): יְקָרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא:). וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: **עָבִידִי כְּוֵי כְּוֵי** – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסָלוֹ (יומא עד:), הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מַעְסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אֵלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: **וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ** – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְהּ בַּתְּפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מִמֵּילָא בְּשָׁנוּתָקָן שֶׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקָן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת:

וְעַד דְּמִצַּלֵּינָא בָּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. **אָמַר אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא**, שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ: **גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ דְּהָדַר** – הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין הִיא הַגּוּרְמָת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעִית דְּאִחְרוּב עָלְמָא וְאֶפְשָׁר דְּאִבְרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא:

וְזֶה: קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה (בראשית ו). אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְּצוֹרָע זֶה: גַּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז); וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין דף טו), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה, מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמַּסִּימִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן. **בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר** – בְּהִתְפָּאֲרוּת חָדָשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. **בַּכֶּסֶה** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, וְכֶסֶה לְשׁוֹן הִתְכַּסְּיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נָאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל. **לְיוֹם** – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם־בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם; וְאוֹר הוּא שָׁלוֹם־בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג.): נֵר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; כִּי שָׁלוֹם־בַּיִת קוֹדֵם.

וְזֶה מה שנאמר: "וקראת לשבת עונג, לקדוש ה' מכובד, **וְכִבַּדְתּוֹ** מעשות דרכיך", ונלמד מהמילה 'וכבדתו': **'כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי', (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת קיט.) **עַל פָּסוּק: "וְלִקְדֹּשׁ ה' מְכוּבָּד וְכוּ'"** – 'זהו יום הכיפורים שאין בו אכילה ושתיה, ואמרה תורה כבדהו בכסות נקיה', הרי שבחינת כבוד הוא על ידי כסות נקיה). ורמוז בזה, כי **'כְּסוּת נָקִי' - הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ,** בחינת **'אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל' - לְהַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים,** שעל ידי זה מוציאים את כבוד ה' מזילות הגלות, שזהו 'יקר מזולל'. **וְהִנֵּה גֵּרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא 'גֵּר צֶדֶק'** (כמובא בהקדמת הזוהר דף ו), כי מי שהורתו ולידתו בקדושה הוא נכנס בשעה שמלים אותו בפנימיות ספירת ה'מלכות', אבל גר בשעה שמתגייר ומלים אותו הוא נכנס תחת כנפי השכינה שזהו בחינת חיצוניות ספירת ה'מלכות', וחיצוניות המלכות נקראת 'צדק', ולכן הוא נקרא 'גר צדק'[1]. **וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר** (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.) על הפסוק "כבד את אביך ואת אמך": 'כבדהו בִּכְסוּת נָקִי - דָּא – זה כַּנְפֵי מִצְוָה', שצריך לכבד את הקב"ה ושכינתו, המכונים אביך ואמך, בכסות נקיה, דהיינו בטלית נאה וציצית נאה שהם כנפי מצוה, ורמוז בדברי הזוהר, כי 'כנפי מצוה' **הַיְנוּ כנפי שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת 'מִצְוָה', בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (תהלים קיט) **: "כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק"**, והשכינה נקראת 'צדק', ולכן המצוות המכונים 'צדק' רומזים לשכינה, ואם כן 'כנפי מצוה' היינו כנפי השכינה, ו'כסות נקי' היינו להשליך הבגדים הצואים, והשלכת הבגדים הצואים של הגרים והתקרבותם אל הקדושה, זה בחינת 'כנפי השכינה', דהיינו שהם באים תחת כנפי השכינה. **וְזֶהוּ** מה שנאמר: **"וְכִבַּדְתּוֹ"**, שצריך לכבד את הקב"ה, **שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיַּכְנִיס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל,** שזהו בחינת 'כסות נקיה', שהם משליכים את הבגדים הצואים.

לאחר שנתבאר שעל ידי שפלות האדם זוכה לתורה, ועל ידי התורה האדם יכול לקרב את הגרים ובעלי התשובה, ועל ידי זה הוא מעלה את כבוד ה' יתברך לשורשו שהוא ה'יראה', יתבאר כעת מהו הסימן שיוכל האדם לדעת אם העלה את הכבוד לשורשו.

ו. וְהִנֵּה כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לֵידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרֶשׁ הַיִּרְאָה, עד כמה הוא העלה את הכבוד לשורשו שהוא היראה, וזהו **לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי הַשֵּׁם, כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שָׁם** אצל יראי ה' **שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שם טו) **: "וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד",** הרי שמקום הכבוד הוא אצל יראי ה', ולכן צריך לכבד אותם, וכפי כמה שהאדם מעלה את הכבוד לשורשו, כך יש לו יותר כבוד ליראי ה'. **כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה'.**

ז. וְעִקַּר הַדָּבָר - שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:) **: 'דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ',** דהיינו שדבר שבני אדם אינם יכולים לדעת אותו אלא הוא תלוי במה שחושב האדם בליבו, נאמר על כך 'ויראת מאלוקיך', שתפחד מהקב"ה ותעשה את רצונו אף כשבני אדם אינם יודעים, ורמוז בזה שהיראה תלויה בלב, **וְשָׁם** בלב הוא **עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהנביא מוכיח את ישראל (ישעיהו כט) **: "בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי",** הרי שהכבוד האמיתי צריך להיות בלב, וזה היה חטאם של ישראל שכיבדו את הקב"ה רק בפה, וכיון שהכבוד הוא בלב, והיראה היא בלב, על ידי שהאדם מכבד את יראי ה' בלב שלם, זהו הכבוד האמיתי, והוא זוכה לזה על ידי שהוא מעלה את הכבוד לבחינת ה'יראה' שגם היא תלויה בלב, (והטעם ששורש היראה הוא בלב, כי הלב הוא בחינת ספירת ה'בינה', ושורש היראה הוא בבחינת ה'גבורות', ושורש ה'גבורות' הוא בספירת ה'בינה', ולכן גם הכבוד שורשו בלב, כי הכבוד שורשו הוא מידת היראה, ושורש היראה הוא בספירת ה'בינה', שהיא בחינת הלב)[2].

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] פרפראות לחכמה.

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקְרוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְכו' – שבת קיט.) כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל – לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ג.). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהלים קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיִּכְנְסוּ גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל:

ו **וְכָל** אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לִידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרָשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שֵׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם מו): וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד; כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה':

ז **וְעִקַּר** הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב.): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשֵׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח **כְּשֶׁמַּחֲזִיר** הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם. **וְיֵשׁ** שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּבְקָרְבָּן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל־שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָא: תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא בַּהֲדֵי. אֲזִלִי וַחֲזָאִי דְּעָבִיד כְּוֵי כְּוֵי. שַׁקְלִיתָא לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דִּמְצַלֵּינָא בְּעוּתָא לָא אַשְׁכְּחִיתָהּ. אֲמַרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אֲמַר לִי: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעָא הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא וּמַשְׁכַּח לָהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

הֵיכָא דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא. מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שָׁם, שֶׁנּוֹשְׁקִים יַחַד זֶה לָזֶה. וְלָאו הַיְנוּ סוֹף הָעוֹלָם, דְּהָא מַהֲלַךְ הָעוֹלָם ת"ק שָׁנָה הֵוֵי, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא, דִּכְתִיב: יֹשֵׁבִי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ, וְהַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: סַלְתָּאי. סֹל לֶחֶם שֶׁלִּי: דְּהָדַר. חוֹזֵר, כִּדְאָמְרִינַן בְּפִסְחִים, גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. **אַרְעָא** זֶה בְּחִינַת גּוּף, **רְקִיעָא** זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ג): יְקָרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא.). וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: **עָבִידִי כְּוֵי** – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסָלוֹ (יומא עד:), הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מַעְסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אֵלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: **וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא** – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְהּ בַּתְּפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מִמֵּילָא בְּשָׁנוּתָקָן שֵׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקָן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת:

וְעַד דִּמְצַלֵּינָא בְּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. **אָמַר אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא**, שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ: **גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעָא דְּהָדַרָא** – הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין הִיא הַגּוּרְמָת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעֵית דְּאִחְרוּב עָלְמָא וְאֶפְשָׁר דְּאִבְרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא:

וְזֶה: קַנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה (בראשית ו). אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְּצוֹרָע זֶה: גַּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז); וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין דף טו.), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה, מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמַּסְיְמִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן. **בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר** – בְּהִתְפָּאֲרוּת חֹדֶשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. **בַּכֶּסֶה** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, וְכֶסֶה לְשׁוֹן הִתְכַּסְּיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל. **לְיוֹם** – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם־בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם; וְאוֹר הוּא שָׁלוֹם־בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג.): גַּר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; כִּי שָׁלוֹם־בַּיִת קוֹדֵם.

לאחר שנתבאר שעל ידי שפלות האדם זוכה לתורה, ועל ידי התורה האדם יכול לקרב את הגרים ובעלי התשובה, ועל ידי זה הוא מעלה את כבוד ה' יתברך לשורשו שהוא ה'יראה', והסימן לזה שהאדם העלה את הכבוד לשורשו הוא כשהוא מכבד את יראי ה' בלב שלם, יתבאר כעת כי על ידי שהוא מעלה את הכבוד לשורשו שהוא ה'יראה' הוא מתקן את בחינת ה'יראה', ועל ידי זה הוא זוכה לשלום.

ח. כְּשֶׁמַּחֲזִיר האדם את **הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם,** וכמו שיתבאר כעת הטעם. **וְיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם:** יֵשׁ **שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו** – בעצמותיו של האדם, **כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לח): **"אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי"**, שהחטאים גורמים שאין שלום בעצמות[3], **וְעַל יְדֵי הַיִּרְאָה, זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (יתרו דף עט.): **'בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא'** – במקום שיש יראה, שם תמצא השלימות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם לד): **"כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו"**, שאדם שיש לו יראה אין לו שום מחסור והוא שלם, ולכן על ידי היראה האדם זוכה להיות שלם בעצמותיו. והנה **כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו** של האדם, **אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה עַל יְדֵי הַיִּרְאָה, בְּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי לא): **"אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל"**, ורמוז בזה שעל ידי 'יראת ה'', 'היא תתהלל' – האדם יכול להלל ולשבח את הקב"ה, והטעם שהתפילה תלויה ביראה, **כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּבְקָרְבָּן כְּתִיב בָּהּ** – כתוב בו (ויקרא כא): **"כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב"**, שאינו יכול להקריב קרבנות, **וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא** – במקום שיש יראה, שעל ידי זה נעשה שלום בעצמותיו, ואין בו מום, **אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה,** דהיינו להתפלל כראוי.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה כשהתפללה לה' בשילה (שמואל א א): **"וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ"**, ורמוז בזה, כי **עַל יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל,** והיינו שעל ידי 'על ליבה', שזהו היראה שבלב, זכתה ל'חנה מדברת' – לתפילה, **וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה** האדם **לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת,** העולם הזה והעולמות העליונים, וממילא כשיש שלימות בכל העולמות יש גם שלום בכל העולמות[4], **כִּי עַל שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא 'קָרְבָּן', עַל שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן.** ונמצא שעל ידי שהאדם מעלה את הכבוד לשורשו שהוא ה'יראה', נשלמים פגמי ה'יראה', ועל ידי זה נעשה שלום בעצמותיו, ועל ידי זה הוא יכול להתפלל, ועל ידי התפילה נעשית שלימות העולמות.

לאחר שנתבאר שעל ידי שפלות האדם זוכה לתורה, ועל ידי התורה האדם יכול לקרב את הגרים ובעלי התשובה, ועל ידי זה הוא מעלה את כבוד ה' יתברך לשורשו שהוא ה'יראה', ועל ידי שהוא מעלה את הכבוד לשורשו שהוא ה'יראה' הוא מתקן את בחינת ה'יראה', ועל ידי זה הוא זוכה לשלום בעצמותיו, ועל ידי שיש שלום בעצמותיו הוא זוכה לתפילה, ועל ידי התפילה הוא זוכה לעשות שלום בכל העולמות, יתבאר כעת כי ענין זה שעל ידי שיש שלום בעצמותיו הוא זוכה לתפילה, רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה, ויתבאר דבר נוסף שזוכים לו על ידי שיש שלום בעצמותיו.

ט. וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה (ב"ב עד.): **'אֲמַר לִי הַהוּא טַיְעָא** – אמר לי אותו סוחר ישמעאלי: **תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ הֵיכֵי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעַ בַּהֲדָדֵי** – בוא ואראה לך מקום גבוה ששם נושקים השמים והרקיע זה לזה. **אֲזַלִי וַחְזָאִי, דְּעָבִיד כַּוֵּי כַּוֵּי** – הלכתי וראיתי שהרקיע עשוי חלונות חלונות. **שַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעָא** – לקחתי את סל הלחם שלי והנחתיו בחלון הרקיע. **בַּהֲדֵי דְּמִצַּלֵּינָא בָּעוּתָא וְלֹא אַשְׁכְּחִיתָהּ**

מקורות והערות

[3] עיין לעיל סימן ד' אות ה' ואות ו', שמבואר שם שעוונותיו של אדם הם חקוקים על עצמותיו, כי כשאדם חוטא הוא מחריב את הצירוף של הלאו שעבר ובונה ממנו צירוף רע, והצירוף הרע הזה נחקק על עצמותיו, והוא גם נוקם בו ומעניש אותו, ואז עצמותיו הם שבורות, וכשהוא מתודה וחוזר בתשובה על עוונותיו, אז מתחברים שברי עצמותיו, ולפי זה אפשר לפרש כאן שעל ידי היראה האדם חוזר בתשובה ואז מתחברים עצמותיו. [4] עיין לעיל סימן ט' אות ב', שמבואר שם שעל ידי שהאדם מתפלל כראוי הוא גורם יחוד של הקב"ה ושכינתו, שזהו בחינת היחוד של הבחינות העליונות הנקראות פרצוף 'זעיר אנפין' וספירת ה'מלכות', ולפי זה אפשר לפרש מה שמובא כאן שעל ידי התפילה נעשה שלום בעולמות, כי נעשה יחוד של העולמות יחד, ועיין בפרי עץ חיים (שער התפילה פ"ה) שכתב ש'קרבן' הוא לשון שמקרב העולמות כולם, כי על ידי הקרבנות והתפילה מתייחדים כל העולמות העליונים.

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקְרוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְכו' – שבת קיט.) כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל – לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ג.). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהלים קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיִּכָּנֵס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל:

ו **וְכָל** אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לֵידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרֵשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שֵׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם מו): וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד; כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה':

ז **וְעִקַּר** הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב.): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשָׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח **כְּשֶׁמַּחֲזִיר** הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם. **וְיֵשׁ** שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּקְרָבָן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל־שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָא: תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא בַּהֲדֵי. אֲזִלֵי וַחֲזָאֵי דְּעָבִיד כְּוֵי כְּוֵי. שַׁקְלִיתָא לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דְּמִצְלֵינָא בְּעוּתָא לָא אַשְׁכְּחִיתָהּ. אֲמַרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אֲמַר לִי: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא וּמַשְׁכַּח לָהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

הֵיכָא דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא. מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שָׁם, שֶׁנּוֹשְׁקִים יַחַד זֶה לָזֶה. וְלָאו הַיְנוּ סוֹף הָעוֹלָם, דְּהָא מַהֲלַךְ הָעוֹלָם ת"ק שָׁנָה הֵוֵי, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא, דִּכְתִיב: יֹשְׁבִי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ, וְהַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: סַלְתָּאי. סֹל לֶחֶם שֶׁלִּי: דְּהָדַר. חוֹזֵר, כִּדְאָמְרִינַן בְּפִסְחִים, גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. **אַרְעָא** זֶה בְּחִינַת גּוּף, **רְקִיעָא** זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נ): יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא:). וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: **עָבִידֵי כְּוֵי כְּוֵי** – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעַ – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסָלוֹ (יומא עד:), הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מַעְסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אֵלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: **וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעַ** – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְהּ בַּתְּפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מִמֵּילָא בְּשָׁנוּתָקָן שֶׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקָן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת:

וְעַד דְּמִצְלֵינָא בְּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחֵהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. **אָמַר אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא,** שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ: **גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ דְּהַדְרָא** – הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין הִיא הַגּוּרְמָת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעֵית דְּאִחְרוּב עָלְמָא וְאֶפְשָׁר דְּאִבְרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא:

וְזֶה: קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה (בראשית ו). אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְּצוֹרָע זֶה: גַּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז); וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין דף טו), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה, מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמַּסִּימִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן. **בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר** – בְּהִתְפָּאֲרוּת חָדָשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. **בַּכֶּסֶה** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, וְכֶסֶה לְשׁוֹן הִתְכַּסְּיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נָאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל. **לְיוֹם** – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם־בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם; וְאוֹר הוּא שָׁלוֹם־בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג.): גַּר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; כִּי שָׁלוֹם־בַּיִת קוֹדֵם.

– לאחר שהתפללתי חפשתיו ולא מצאתיו. **אָמְרֵי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא** – אמרתי לאותו סוחר: שמא יש כאן גנבים. **אָמַר לִי** אותו סוחר: **גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא, וּמַשְׁכַּח לָהּ** – גלגל הרקיע הוא שמסתובב וחוזר, המתן עד למחר בשעה זו, ותוכל למצוא אותו'.

ורמוז במאמר זה כך: **'דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא'** – שנושקים הארץ והשמים - **זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו.** כי **'אַרְעָא'** – ארץ **זֶה בְּחִינַת 'גּוּף', 'רְקִיעָא'** – רקיע **זֶה בְּחִינַת 'נְשָׁמָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נ): **"יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל"**, ודרשו רבותינו ז"ל: **'זֶה הַנְּשָׁמָה'**, שמקורה מהשמים, **"וְאֶל הָאָרֶץ" - 'זֶה הַגּוּף'**, שמקורו מהארץ, (סנהדרין צא:)[5]. **וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם**, שזה בחינת שלום בעצמותיו, כי כשהגוף נכנע ומבטל את רצונו נגד רצון הנפש ואינו חוטא אז הגוף הוא שלם והעצמות הם שלימות, כי החטאים גורמים שלא יהיה שלום בעצמות (כמובא לעיל הפסוק "אין שלום בעצמי מפני חטאתי")[6], וכשיש שלום בעצמותיו, **עַל יְדֵי זֶה: 'עַבִּידֵי כַּוֵּי'** – נעשים חלונות - **עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה תְּפִלָּה, כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת** מה שנאמר על דניאל (דניאל ו): **"וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ"** – 'וחלונות פתוחות לו בעלייתו' לכיוון ירושלים, והיה מתפלל כשפניו לכיוון ירושלים, וכיון שתפילתו של דניאל היתה דרך החלונות, לכן 'חלונות' רומז לתפילה.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעַ'** – ולקחתי את סל הלחם שלי והנחתיו בחלון הרקיע, ורמוז בזה כך, **'סַלְתָּא'** – סל, **זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ** שאמרו בגמרא: **'מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ'** (יומא עד:), **והכוונה** שיש לו בידו את פרנסתו לימים הבאים, וכיון שהפרנסה נמשלה לפת הנתון בסל, לכן 'סל' רומז לפרנסה, **הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה** רבה בר בר חנה **לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מֵעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ** להקב"ה, **אֲפִלּוּ אֵלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן 'רְפָאֵינוּ' וּ'בָרֵךְ עָלֵינוּ' וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: 'וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָּא דִּרְקִיעַ'** – ולקחתי את סל הלחם שלי והנחתיו בחלון הרקיע - **שֶׁשָּׁקַל** – שלקח **לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחָהּ** – והניחה **בִּתְפִלָּה** שהיא **הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ,** דהיינו שאפילו התפילה שהיא לצורך הגוף, כיוון בה לצורך הנשמה, **כִּי מִמֵּילָא כְּשֶׁנִּתְקַן שָׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקַן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת,** כי כשהנשמה מתוקנת גם הגוף מקבל שפע גשמי. ועיקר הדרך לזכות לזה, שלא תהיה תפילת האדם אלא לצורך נשמתו, הוא על ידי שיש שלום בין גופו ונשמתו של האדם, ואז הגוף בטל לגמרי לנשמה, וכל תפילותיו הוא רק לצורך הנשמה[7].

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְעַד דְּמְצַלֵּינָא בָּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ'** – ולאחר שהתפללתי חפשתיו ולא מצאתיו - **הַיְנוּ אַחַר כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף עַל פִּי כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. אָמַר** רבה בר בר חנה: **'אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא', שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ** הסוחר: **'גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ דְּהַדְרָא'** – גלגל הרקיע הוא שחוזר, ורמוז בזה, **הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין** – גלגולי הנשמות, **הִיא הַגּוֹרֶמֶת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת** (תענית כה.) שהיה עני ודחוק, **ופעם** הקיז דם ונחלש ליבו והתעלף, ונשמתו עלתה לשמים ושאל את

מקורות והערות

[5] בגמ' סנהדרין דף צ"א ע"ב איתא: "אמר ליה אנטונינוס לרבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד גוף אומר נשמה חטאת שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור, אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא, אמר לו חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס, בא והרכיבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום, לימים בא בעל פרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן, אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן, אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות, מה עשה הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד, אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד, שנאמר 'יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו', 'יקרא אל השמים מעל' זו נשמה, 'ואל הארץ לדין עמו' זה הגוף". [6] פרפראות לחכמה. [7] קיצור ליקוטי מוהר"ן ופרפראות לחכמה וביאור הליקוטים. ובליקוטי הלכות (הל' שוכר הל' ב') כתב לבאר עוד בזה: "איתא שם שאפילו הבקשות המפורשין בתפילה שהם לצורך הגוף צריך לכוין בהם גם כן לצורך הנפש ע"ש, כמו שכתוב שם על מאמר רבה בר בר חנה שקליתא לסלתאי ואנחתה בכוותא דרקיע ע"ש, ולכאורה אין לזה שייכות וקשר אל המאמר המדבר שם מענין השלום הכללי הנעשה על ידי התפילה, כי המאמר מקושר היטב בלא ענין זה, וזה נראה כענין בפני עצמו. אך באמת עיקר השלום הכללי נעשה על ידי זה דייקא, על ידי

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקְרוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְכו' – שבת קיט.) כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל – לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ג.). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהלים קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיִּכָּנֵס גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל:

ו **וְכָל** אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לֵידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרֵשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שֵׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם מו): וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד; כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה':

ז **וְעִקַּר** הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב.): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשֵׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח **כְּשֶׁמַּחֲזִיר** הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם. **וְיֵשׁ** שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּבְקָרְבָּן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל־שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְיָא: תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא בַּהֲדֵי. אֲזִלִי וַחֲזָאִי דְּעָבִיד כְּוֵי כְּוֵי. שַׁקְלִיתָא לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דְּמִצַּלֵּינָא בְּעוּתָא לָא אַשְׁכְּחִיתָהּ. אֲמַרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אֲמַר לִי: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא וּמַשְׁכַּח לָהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

הֵיכָא דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא. מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שָׁם, שֶׁנּוֹשְׁקִים יַחַד זֶה לָזֶה. וְלָאו הַיְנוּ סוֹף הָעוֹלָם, דְּהָא מַהֲלַךְ הָעוֹלָם ת"ק שָׁנָה הֵיוּ, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא, דִּכְתִיב: יֹשְׁבִי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ, וְהַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: סַלְתָּאי. סַל לֶחֶם שֶׁלִּי: דְּהָדַר. חוֹזֵר, כִּדְאָמְרִינַן בְּפִסְחִים, גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. אַרְעָא זֶה בְּחִינַת גּוּף, רְקִיעָא זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נ): יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא:). וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: עֲבִידֵי כְּוֵי – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לַהּ בְּעִלִּיתֵהּ:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסָלוֹ (יומא עד:), הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מַעְסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אֵלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהּ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְהּ בַּתְּפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מִמֵּילָא בְּשָׁנוּתָקָן שֶׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקָן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת:

וְעַד דְּמִצַּלֵּינָא בְּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. אָמַר אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא, שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ דְּהָדַרָא – הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין הִיא הַגּוּרְמָת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעִית דְּאִחְרוּב עָלְמָא וְאֶפְשָׁר דְּאִבְרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא:

וְזֶה: קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה (בראשית ו). אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְּצוֹרָע זֶה: גַּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז); וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין דף טו), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה, מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמַּסִּימִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן. בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר – בְּהִתְפָּאֲרוּת חֹדֶשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. בַּכֶּסֶה – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, וְכֶסֶה לְשׁוֹן הִתְכַּסְיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נָאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל. לְיוֹם – זֶה בְּחִינַת שְׁלוֹם־בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם; וְאוֹר הוּא שְׁלוֹם־בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג.): גֵּר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; כִּי שְׁלוֹם־בַּיִת קוֹדֵם.

הקב"ה עד מתי יצטער בעולם הזה בעניות, וענה לו הקב"ה: **'אִי בָּעִית דְּאִחְרוּב עָלְמָא, וְאֶפְשָׁר דְּאִיבְרֵית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא'** – אם תרצה שאחריב את העולם ואברא אותו מחדש, אפשר שתברא בזמן של מזון, דהיינו בשעה המסוגלת לעשירות, ואז תהיה עשיר. ומבואר בזוהר (תיקון סט דף ק.), שעומק הענין הוא, שלעיתים כיון שהאדם בגלגול הקודם לא היה צדיק, אף שבגלגול זה הוא צדיק, מכל מקום לא יהיו לו בגלגול זה מזונות, בגלל מעשיו בגלגול הקודם, ואמנם כל נשמה יש לה חלקים רבים, ובכל גלגול האדם נולד עם חלק אחר של נשמתו, ולכן אם ימות רבי פדת ויוולד מחדש אפשר שלפי השעה שיוולד בה הוא יוולד עם חלק אחר של נשמתו שהוא מתוקן, ואז יהיו לו מזונות, (ומה שאמר לו הקב"ה שיחריב את העולם ויברא אותו מחדש, הכוונה שיחריב את האדם שהוא עולם קטן ויברא אותו מחדש)[8]. וזהו שהשיבו לרבה בר בר חנה, שאף שהתפלל על נשמתו ותיקן אותה, מכל מקום לא נמשך לו שפע בגשמיות, בגלל הגלגולים הקודמים של נשמתו.

עתה יתבאר כיצד ענין התפילה המביאה לשלום בכל העולמות, רמוז בפסוק "קינים תעשה לתיבה".

וְזֶה רמוז במה שאמר הקב"ה לנח כשציוהו לבנות תיבה (בראשית ו): **"קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה". אִיתָא** – מובא **בַּמִּדְרָשׁ** על פסוק זה (ב"ר פרשה לא) שרמוז בפסוק זה, שהקב"ה אמר לנח: **'מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע,** שמביא קן של ציפורים לקרבן, דהיינו שתי ציפורים, **אַף תֵּבָתְךָ מְטַהֲרִתְךָ'**. ורמוז בדברי המדרש כך, **'הַמְּצֹרָע', זֶה** בחינת מה שנאמר: **"נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף"** – 'האדם המתלונן ומחרחר ריב, הוא מפריד בין איש לאשתו' (משלי טז)[9], **וְכֵן** גם המצורע על ידי הלשון הרע שמדבר הוא **מַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ,** ובין איש לרעהו, כי הצרעת באה על חטא לשון הרע, **וְעַל יְדֵי זֶה: "בָּדָד יֵשֵׁב"** מחוץ למחנה, מידה כנגד מידה על כך שהפריד בין בני אדם, (ערכין טז.), **וְקִנִּים** של ציפורים **מְטַהֲרִים אוֹתוֹ,** ומתקנים את חטא המחלוקת שחטא, **'אַף תֵּבָתְךָ', הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה** (כי 'מילה' מכונה 'תיבה', ולכן 'תיבה' רומז לאותיות התפילה), **מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת** שיש בעולם ובכל העולמות, **וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה** הטעם **שֶׁמְּסַיְּמִין הַתְּפִלָּה** בברכת שים **שָׁלוֹם,** כי התפילה מביאה שלום בכל העולמות.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "תקעו בחודש שופר וגו'".

י. וְזֶה פֵּרוּשׁ הפסוק "תקעו בחודש שופר, בכסא ליום חגנו". ורמוז בפסוק זה כך: **"תִּקְעוּ" - לְשׁוֹן 'שָׁלוֹם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין אליקים בן חלקיהו **שהתנבא** ישעיהו עליו שיהיה המושל על ירושלים (ישעיהו כב): **"וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן"**, דהיינו שיהיה לו חיזוק וקיום בממשלתו כיתד התקוע במקום נאמן, שאי אפשר להזיזו ולטלטלו, וזהו בחינת 'שלום' שאין חולקים עליו ומתנגדים אליו[10], ולכן 'תקעו' רומז לשלום, דהיינו לבחינת שלום בכל העולמות.

ומה שנאמר **"בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר"**, היינו **בְּהִתְפָּאֲרוּת חָדָשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה **עַל יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה,** שעל ידי זה מתפאר ומתגדל שמו של הקב"ה בהתפארות חדשה שלא היתה עד עתה.

ומה שנאמר **"בַּכֶּסֶא" - זֶה בְּחִינַת 'יְרָאָה', שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד,** וְהטעם כי 'כֶּסֶא' **לְשׁוֹן הִתְכַּסְיָא** – התכסות, **שֶׁזֶּה בְּחִינַת: 'דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ', שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל,** דהיינו שבדבר שבני אדם אינם יודעים נאמר בו שצריך לפחד מהקב"ה אף שבני אדם אינם יודעים, הרי שהיראה היא דבר המכוסה מבני אדם, ולכן 'כסא' רומז ליראה.

מקורות והערות

שמבטלין את הגוף לגמרי עד שאפילו הבקשות שהם לצורך הגוף יכווין הכל לצורך הנפש כנ"ל, וזה בחינת ביטול שמבטל את עצמו לגמרי, ואז כשנתבטל ונכלל בשורשו בו יתברך אזי יכול להמשיך שלום הכללי שלום בכל העולמות, כי ה' יתברך ב"ה כביכול הוא בחינת שלום, כמו שכתוב (שופטים ו) ה' שלום, וכשנכלל בו ממשיך שלום ממנו יתברך לכל העולמות, וזה בחינת שלום הכללי, כי הגוף הוא בחינת צמצום ודין ומשם נשתלשלין ונאחזין כל הדינים שהם בחינת מחלוקת וכעס היפך השלום, אבל כשמבטל את הגוף לגמרי עד שאינו משגיח כלל על צרכי הגוף ונכלל בו יתברך אזי הוא מבטל כל הצמצומים וכל הדינים, ואזי נמשך שלום ורחמנות בכל העולמות", עיי"ש עוד. [8] על פי מתוק מדבש שם. [9] עיין בפירוש הגר"א במשלי שם, שפירש 'שמפריד בין איש לאשתו, והסוד הוא כי אלוף הוא ימין ושמאל, וזהו סוד אלוף אתה', עכ"ל, ועיין בתיקוני זוהר (דף ה.) שמבואר שם ש'מפריד אלוף' היינו שמפריד בין הקב"ה ושכינתו, כי הקב"ה הוא אלופו של עולם, והנה הקב"ה ושכינתו הם בחינת איש ואשה, ואם כן זהו גם כן בחינת המצורע שמפריד בין איש לאשתו. [10] פרפראות לחכמה.

וְזֶה: וְכִבַּדְתּוֹ – כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נָקִי (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק: וְלִקְרוֹשׁ ה' מְכֻבָּד וְכו' – שבת קיט.) כְּסוּת נָקִי – הַיְנוּ לְהַשְׁלִיךְ הַבְּגָדִים הַצּוֹאִים, כִּי זֶה עִקַּר כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל – לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וּלְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים. וְגֵרִים שֶׁמִּתְגַּיְּרִין הֵם בָּאִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גֵּר־צֶדֶק (כמובא בהקדמת הזוהר דף ג.). וְזֶה שֶׁמּוּבָא בַּזֹּהַר (יתרו ברעיא מהימנא דף צג.): כְּסוּת נָקִי דָּא כַּנְפֵי מִצְוָה, הַיְנוּ שְׁכִינָה, הַנִּקְרֵאת מִצְוָה, בִּבְחִינוֹת (תהלים קיט): כָּל מִצְוֹתֶיךָ צֶדֶק. וְזֶהוּ: וְכִבַּדְתּוֹ; שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, שֶׁיִּכְנְסוּ גֵּרִים תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה כַּנַּ"ל:

ו **וְכָל** אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יָכוֹל לִידַע הַעֲלָאַת הַכָּבוֹד לְשָׁרֵשׁ הַיִּרְאָה. לְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד אֶת יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי שֵׁם שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, בִּבְחִינַת (שם מו): וְאֶת יִרְאֵי ה' יְכַבֵּד; כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה':

ז **וְעִקַּר** הַדָּבָר – שֶׁיְּכַבֵּד יִרְאֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב.): דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; וְשָׁם עִקַּר הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כט): בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי:

ח **כְּשֶׁמַּחֲזִיר** הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְאָז נִשְׁלָם פִּגְמֵי הַיִּרְאָה, וְאָז זוֹכֶה לְשָׁלוֹם. **וְיֵשׁ** שְׁנֵי מִינֵי שָׁלוֹם: יֵשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי תְּחִלָּה צָרִיךְ אָדָם לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כִּי לִפְעָמִים אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לח): אֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמַי מִפְּנֵי חַטָּאתִי; וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זוֹכֶה לְשָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (יתרו עט.): בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, תַּמָּן תִּשְׁתַּכַּח שְׁלִמְתָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד): כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו. כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, אָז יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל. כִּי עִקַּר הַתְּפִלָּה – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, בִּבְחִינַת (משלי לא): אִשָּׁה יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם קָרְבָּן, וּבְקָרְבָּן כְּתִיב בֵּהּ (ויקרא כא): כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב; וּכְשֶׁאֵין בּוֹ מוּם, הַיְנוּ בְּאַתְרָא דְּאִית דְּחִילָא, אֲזַי יִקְרַב לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ תַּמָּה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּחַנָּה (שמואל־א א): וְחַנָּה מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ – עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה זָכְתָה לִתְפִלָּה, כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה הוּא בַּלֵּב כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, הַיְנוּ שְׁלֵמוּת הָעוֹלָמוֹת, כִּי עַל־שֵׁם זֶה תְּפִלָּה נִקְרָא קָרְבָּן, עַל־שֵׁם קֵרוּב הָעוֹלָמוֹת לִשְׁלֵמוּתָן:

ט **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: אָמַר לִי הַהוּא טַיְּעָא: תָּא וְאַחֲוִי לָךְ הֵיכִי דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא בַּהֲדֵי. אֲזִלִי וַחֲזָאִי דְּעָבִיד כְּוֵי כְּוֵי. שַׁקְלִיתָא לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעָא. בַּהֲדֵי דְּמִצַּלֵּינָא בְּעוּתָא לָא אַשְׁכְּחִיתָהּ. אֲמַרִי: אִיכָּא גַּנְבֵי הָכָא. אֲמַר לִי: גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ הוּא דְּהָדַר. נְטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא וּמַשְׁכַּח לָהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

הֵיכָא דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא. מָקוֹם גָּבוֹהַּ הָיָה שָׁם, שֶׁנּוֹשְׁקִים יַחַד זֶה לָזֶה. וְלָאו הַיְנוּ סוֹף הָעוֹלָם, דְּהָא מַהֲלַךְ הָעוֹלָם ת"ק שָׁנָה הֵוֵי, וְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִיא, דִּכְתִיב: יֹשְׁבִי עַל טַבּוּר הָאָרֶץ, וְהַיְנוּ מְקוֹמוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר־חָנָה: סַלְתָּאי. סַל לֶחֶם שֶׁלִּי: דְּהָדַר. חוֹזֵר, כִּדְאָמְרִינַן בְּפִסְחִים, גַּלְגַּל חוֹזֵר וּמַזָּלוֹת קְבוּעִים:

דְּנַשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו. **אַרְעָא** זֶה בְּחִינַת גּוּף, **רְקִיעָא** זֶה בְּחִינַת נְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נ): יִקְרָא אֶל הַשָּׁמַיִם מֵעָל – זֶה הַנְּשָׁמָה; וְאֶל הָאָרֶץ – זֶה הַגּוּף (סנהדרין צא:). וּכְשֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם שָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה: **עָבִידִי כְּוֵי** – עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (דניאל ו): וְכַוִּין פְּתִיחָן לֵהּ בְּעִלִּיתֵהּ:

וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ – סַלְתָּא זֶה פַּרְנָסָה, כְּמוֹ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסָלוֹ (יומא עד:), הַיְנוּ שֶׁלֹּא רָצָה לַעֲסֹק בְּשׁוּם עֵסֶק מַעַסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה, רַק בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ. גַּם כָּל תְּפִלּוֹתָיו לֹא הָיוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל לְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ, אֲפִלּוּ אִלּוּ תְּפִלּוֹת הַמְפֹרָשִׁים בַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַגּוּף, כְּגוֹן רְפָאֵינוּ וּבָרֵךְ עָלֵינוּ וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּשְׁבִיל גּוּפוֹ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהָיָה מְכַוֵּן לְפַרְנָסַת נִשְׁמָתוֹ וְלִרְפוּאָתָהּ. וְזֶה: **וְשַׁקְלִית לְסַלְתָּאי וְאַנַּחְתִּיהָ בְּכַוְתָא דִּרְקִיעַ** – שֶׁשָּׁקַל לַתְּפִלָּה שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ הַגּוּף, וְאַנַּחְהּ בַּתְּפִלָּה, הַכֹּל לְצֹרֶךְ נִשְׁמָתוֹ, כִּי מִמֵּילָא בְּשָׁנוּתָקָן שֵׁם בְּרוּחָנִיּוּת, נִתְקָן גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת:

וְעַד דְּמִצַּלֵּינָא בְּעוּתִי לָא אַשְׁכְּחָהּ – הַיְנוּ אַחַר־כָּךְ לֹא מָצָא כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּקֵּן בְּרוּחָנִיּוּת, אַף־עַל־פִּי־כֵן לֹא נִמְשַׁךְ לוֹ שֶׁפַע בְּגַשְׁמִיּוּת. **אָמַר אִיכָּא גַּנְבָא הָכָא**, שֶׁגּוֹנְבִים הַשֶּׁפַע שֶׁלִּי. הֵשִׁיב לוֹ: **גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעַ דְּהָדַר** – הַיְנוּ גִּלְגּוּלִין דְּנִשְׁמָתִין הִיא הַגּוּרְמָת שֶׁאֵין לַצַּדִּיק כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי רַבִּי פְּדָת (תענית כה.): אִי בָּעִית דְּאִחְרוּב עָלְמָא וְאֶפְשָׁר דְּאִבְרִית בְּשַׁעֲתָא דְּמִזּוֹנָא:

וְזֶה: קִנִּים תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה (בראשית ו). אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פרשה לא): מַה קִּנִּים מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצוֹרָע, אַף תֵּבָתְךָ מְטַהַרְתְּךָ. הַמְּצוֹרָע זֶה: גָּרְנָן מַפְרִיד אַלּוּף (משלי טז); וּמַפְרִיד בֵּין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּדָד יֵשֵׁב (ערכין דף טו), וְקִנִּים מְטַהֲרִים אוֹתוֹ; אַף תֵּבָתְךָ, הַיְנוּ תֵּבַת הַתְּפִלָּה, מְתַקְּנִין אֶת הַמַּחֲלֹקֶת וְעוֹשֶׂה שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, שְׁלוֹם כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה שֶׁמַּסְיְמִין הַתְּפִלָּה בְּשָׁלוֹם:

י **וְזֶה** פֵּרוּשׁ תִּקְעוּ – לְשׁוֹן שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כב): וּתְקַעְתִּיו יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן. **בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר** – בְּהִתְפָּאֲרוּת חֹדֶשׁ, הַיְנוּ הִתְעַלּוּת כְּבוֹדוֹ עַל־יְדֵי הִתְקָרְבוּת הַגֵּרִים אוֹ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה. **בַּכֶּסֶה** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ הַכָּבוֹד, וְכֶסֶה לְשׁוֹן הִתְכַּסְיָא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נָאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ", שֶׁזֶּה הַדָּבָר מְכֻסֶּה מֵעֵין כֹּל. **לְיוֹם** – זֶה בְּחִינַת שָׁלוֹם־בַּיִת, כִּי יוֹם הוּא בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם; וְאוֹר הוּא שָׁלוֹם־בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כג.): גַּר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; כִּי שָׁלוֹם־בַּיִת קוֹדֵם.

ומה שנאמר **"לְיוֹם"** - **זֶה בְּחִינַת 'שְׁלוֹם בַּיִת'**, דהיינו שיש שלום בעצמותיו, ושלום בין הגוף לנשמה, כי הגוף הוא ביתה של הנשמה, ולכן כשיש שלום בגוף בין העצמות הוא נקרא 'שלום בית'. והטעם ש'יום' רומז ל'שלום בית', **כִּי 'יוֹם' הוּא בְּחִינַת 'אוֹר'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית א): **"וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם"**, ורמוז בזה שה'יום' הוא בחינת 'אור', **וְ'אוֹר' הוּא** בחינת **'שְׁלוֹם בַּיִת'**, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת כג:): **'גֵּר שַׁבָּת קוֹדֵם לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם, כִּי שְׁלוֹם בַּיִת קוֹדֵם'**, כי בני ביתו מצטערים לשבת בחושך, ורואים מכאן ש'שלום בית' הוא בחינת 'אור', ו'אור הוא בחינת 'יום', ולכן 'יום' רומז ל'שלום בית'.

ומה שנאמר "חַגֵּנוּ" - **זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שהיא עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (פסחים קיח.): 'לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת עֲבוֹדָה לְמוֹעֲדִים, לוֹמַר: כָּל הַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים'. **נִמְצָא, שְׁמִירַת הַמּוֹעֵד זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה תַּמָּה,** שהיא ההיפך מעבודת אלילים, **וְאֵין עֲבוֹדָה אֶלָּא תְּפִלָּה,** כמו שנאמר "ולעבדו בכל לבבכם", ודרשו חכמינו ז"ל שהכוונה לתפילה שהיא עבודה שבלב[1], **וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה יָבוֹא לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי כַּנַּ"ל.**

נִמְצָא, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם הַכְּלָלִי בכל העולמות, שזהו בחינת 'תקעו', **צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַ'יִרְאָה'**, שזה נעשה על ידי 'בחודש שופר' – שמקרבים את הגרים ובעלי התשובה, שעל ידי זה מעלים את הכבוד ל'בכסא' – ליראה, **וְעַל יְדֵי הַיִּרְאָה הוּא זוֹכֶה לְ'שָׁלוֹם בַּיִת'**, שיהיה שלום בעצמותיו, ושלום בין גופו לנפשו, שזהו בחינת 'ליום', **וְעַל יְדֵי 'שָׁלוֹם בַּיִת' הוּא זוֹכֶה לִתְפִלָּה,** שהיא בחינת 'חגנו', **וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה הוּא זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי** בכל העולמות.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוקים "טוב ה' לכל וגו'".

יא. זֹאת הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פְּסוּקִים אֵלּוּ (תהלים קמה): **"טוֹב ה' לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְכוּ'.** יודוך ה' כל מעשיך וחסידיך יברכוכה. כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". **"טוֹב ה' לַכֹּל" - זֶה בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', שֶׁמַּאֲמִין בַּה', שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹב לַכֹּל - הֵן לִרְפוּאָה, הֵן לְפַרְנָסָה, הֵן לְכָל הַדְּבָרִים. כְּשֶׁמַּאֲמִין כָּךְ, בְּוַדַּאי יִהְיֶה עִקַּר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּתַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – אחר הקב"ה, ויתפלל להקב"ה שיתן לו את מה שצריך, **וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת, כִּי מִי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר עֲשָׂבִים רַבִּים, וְלִפְעָמִים אֵלּוּ עֲשָׂבִים הַצְּרִיכִים לוֹ אֵינָם בַּנִּמְצָא בִּמְדִינָתוֹ, וְהָעֲשָׂבִים הַנִּמְצָאִים אֵינָם טוֹבִים לְמַכָּתוֹ. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טוֹב לְכָל הַמַּכּוֹת לְרַפְּאוֹתָם, וְהוּא בַּנִּמְצָא תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים ד): **"מִי גוֹי גָּדוֹל אשר לו אלהים קרובים אליו, כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו"**, שהקב"ה קרוב אלינו ומקבל את תפילותינו בכל פעם שאנו מתפללים אליו וקוראים לו[2]. ונמצא ש'טוב ה' לכל' הוא רומז לבחינת ה'תפילה',

וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שיהיה שלום בכל העולמות. **וְזֶה** רמוז במה שנאמר: **"וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", הַיְנוּ** שֶׁעל ידי התפילה שעושה שלום בכל העולמות, **רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִתְמַשֵּׁךְ עַל כָּל הַבְּרוּאִים,** וְעל ידי שכל הברואים יקבלו את מידת הרחמים מהקב"ה, **כָּל הַבְּרוּאִים יְרַחֲמוּ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין לעתיד לבוא (ישעיהו יא): **"וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ', לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ", כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם,** ועל ידי זה שהברואים ירחמו אחד על חבירו, גם הקב"ה ירחם על הבריות. **וְזֶה: "וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת קנא:): **'כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמֶךָ"'**, שעל ידי 'ונתן לך רחמים', שאתה תזכה למידת הרחמים מידו של הקב"ה ותרחם על הבריות, על ידי זה 'ורחמך', שהקב"ה ירחם עליך. ונמצא שעל ידי שהברואים ירחמו זה על זה ויהיה שלום ביניהם, על ידי זה הקב"ה ירחם על הבריות, ולכן הפסוק "ורחמיו על כל מעשיו" רומז על השלום בעולם, שעל ידי זה ירחם הקב"ה על כל מעשיו[3].

וְאַחַר כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִתְפִלָּה - עַל יְדֵי 'שָׁלוֹם בַּיִת', דהיינו על ידי שיִהֵא **שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו,** שזה נעשה על ידי שיש שלום **בֵּין גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה** מה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: **"יוֹדוּךָ ה' כָּל מַעֲשֶׂיךָ".** ורמוז בפסוק זה כך, **"מַעֲשֶׂיךָ" זֶה בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת 'גּוּף'** שהוא מעולם העשייה, (כידוע שישנם ארבעה עולמות: אצילות בריאה יצירה עשייה, והעולם הזה הוא עולם העשייה), **"וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה" - "חֲסִידֶיךָ" זֶה בְּחִינַת 'נֶפֶשׁ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי יא): **"גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד"**

מקורות והערות

[1] ספרי פרשת עקב. [2] על פי המפרשים שם. [3] על פי קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל.

חַנֵּנוּ – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת עִבּוּ"ם לְמוֹעֲדִים? לוֹמַר: כָּל הַמַּבִּיטָה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים. נִמְצָא, שְׁמִירַת הַמּוֹעֵד זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה תַּמָּה, וְאֵין עֲבוֹדָה אֶלָּא תְּפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה יָבוֹא לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי כַּנַּ"ל. **נִמְצָא**, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה, וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה הוּא זוֹכֶה לְשָׁלוֹם־בַּיִת, וְעַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת הוּא זוֹכֶה לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה הוּא זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי:

יא **זֹאת** הַתּוֹרָה שֶׁיָּךְ עַל פְּסוּקִים אֵלּוּ: טוֹב ה' לַכֹּל, וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְכוּ' (תהלים קמה). **טוֹב ה' לַכֹּל** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁמַּאֲמִין בַּה', שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לַכֹּל – הֵן לִרְפוּאָה, הֵן לְפַרְנָסָה, הֵן לְכָל הַדְּבָרִים. כְּשֶׁמַּאֲמִין כָּךְ, בְּוַדַּאי יִהְיֶה עִקַּר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּתַר קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. כִּי מִי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר עֲשָׂבִים רַבִּים, וְלִפְעָמִים אֵלּוּ עֲשָׂבִים הַצְּרִיכִים לוֹ אֵינָם בִּנְמְצָא בִּמְדִינָתוֹ, וְהָעֲשָׂבִים הַנִּמְצָאִים אֵינָם טוֹבִים לְמַכָּתוֹ; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לְכָל הַמַּכּוֹת לִרְפֹּאתָם, וְהוּא בִּנְמְצָא תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד): מִי כָּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו; הַיְנוּ שֶׁרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יִתְמַשֵּׁךְ עַל כָּל הַבְּרוּאִים, וְכָל הַבְּרוּאִים יִרְחֲמוּ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ; כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִתְפִלָּה – עַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת יְהֵא שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, בֵּין גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כַּנַּ"ל, וְזֶה: יוֹדוּךָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ. מַעֲשֶׂיךָ זֶה בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גּוּף. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה – חֲסִידֶיךָ זֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִשְׁלוֹם־בַּיִת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, הַנִּקְרָאִים גְּבוּרוֹת, וְזֶהוּ: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ – שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ וְיִתְעַלֶּה לְשָׁרְשׁוֹ, וְזֶהוּ: וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. וּגְבוּרָה זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): וַאלקים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו – אֵלּוּ רְעָמִים, וּכְתִיב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן:

(מִסִּימָן יב עַד כָּאן – לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

יב **וְזֶה** בְּחִינַת מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת, כִּי הַדְּלָקַת הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאָרַת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מִצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת – דָּא פִּתְחָא עִלָּאָה, בְּחִינַת יִרְאָה, הַיְנוּ לְהַחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל. וְאֵימָתַי עוֹלֶה הַכָּבוֹד? כְּשֶׁמַּחֲזִירִין בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְזֶהוּ שֶׁזְּמַן הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא הָאָרַת הַכָּבוֹד, הוּא מִשְּׁעַת יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שבת כא: ובשו"ע סי' תרעב). יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים זֶה בְּחִינַת (דניאל יב): מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים; דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (הַשּׁוּק הוּא מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). רֶגֶל זֶה בְּחִינַת: נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, הַהוֹלְכִים וּמְרַגְּלִים וּמְדַבְּרִים רְכִילוּת וְלָשׁוֹן הָרָע, וְעוֹשִׂין מְרִיבָה וּמַחֲלֹקֶת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בְּחִינַת (תהלים טו): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ. וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְשָׁלוֹם וְיִבַּטֵּל וִיכַלֶּה הַ"נִּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם, וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם:

וְעַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וַאֲזַי, כְּשֶׁזּוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, אֲזַי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן מִן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם הוּא מֵהֶעְדֵּר הַשָּׁלוֹם, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה שָׁוֶה, כִּי זֶה רוֹצֶה לִמְכֹּר וְזֶה רוֹצֶה לִקְנוֹת, וְאִם הָיָה רְצוֹנָם שָׁוֶה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוּם מַשָּׂא־וּמַתָּן. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן וְהַסְּחוֹרוֹת הוּא רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בֵּין הָרְצוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (בראשית יג): וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לוֹט, וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. כְּנַעֲנִי, בְּחִינַת סוֹחֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י עַל פָּסוּק (הושע יב): כְּנַעַן בְּיָדוֹ וְכוּ', הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת רִיב וּמַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת: וַיְהִי רִיב וְכוּ'; עַל־יְדֵי־זֶה: וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ – עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ סוֹחֲרִים וּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּעוֹלָם; אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׁלוֹם הַמַּפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי; אֲזַי יִתְבַּטֵּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד): וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ שֶׁמִּצְוָה לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שׁוּם רֶגֶל בַּשּׁוּק, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל:

יג שַׁיָּךְ לְעֵיל: **לְפִי** הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה' וְכוּ':

וְעַל־יְדֵי־זֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל הֵיטֵב. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם, אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּמְזַלְזֵל יִרְאֵי ה', נִמְצָא שֶׁפּוֹגֵם בַּכָּבוֹד, וְאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לִשָּׁרֶשׁ הַיִּרְאָה, וַאֲזַי אֵין זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת בָּאִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, וְהַיְסוֹדוֹת מִתְנַגְּפִרִין זֶה עַל זֶה, וְאֵין מִתְנַהֲגִים בְּשָׁלוֹם

– 'מי שהוא איש חסד הוא גומל טובה לקרוביו' [4], ורמוז בפסוק זה, שה'חסד' הוא שייך לבחינת ה'נפש'.

וְאַחַר כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק, אֵיךְ יִזְכֶּה לִ'שְׁלוֹם בַּיִת' - עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְשֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה, הַנִּקְרָאִים 'גְּבוּרוֹת'. וְזֶהוּ מה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: **"כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ" - שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ** של הקב"ה **וְיִתְעַלֶּה לְשָׁרְשוֹ,** שהוא היראה, ששורשה בבחינת ה'גבורות', **וְזֶהוּ: "וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ",** שעל ידי זה יהיו מתוקנים פגמי היראה, שהיא בחינת 'גבורה'. וְראיה לדבר ש'גְּבוּרָה' **זֶה בְּחִינַת 'יִרְאָה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות נט.) על הפסוק **"וֶאֱלֹקִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו" - 'אֵלּוּ רְעָמִים',** שהם מפשטים את העקמימיות שבלב ומביאים יראה, **וּכְתִיב** (איוב כו): **"וְרַעַם גְּבוּרוֹתָיו מִי יִתְבּוֹנָן",** הרי שהרעמים הם באים מבחינת ה'גבורה', וכיון שהרעמים שבאים מבחינת ה'גבורה' מביאים 'יראה', מכאן שה'גבורה' היא שורש ה'יראה'.

(מִסִּימָן י"ב עַד כָּאן - לְשׁוֹנוֹ של רבינו **זַ"ל)**

עתה יתבאר כיצד כל הבחינות המבוארות במאמר זה נעשים על ידי הדלקת נר חנוכה.

יב. וְזֶה בְּחִינַת מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת. כִּי הַדְלָקַת **הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאָרַת הַכָּבוֹד,** בְּחִינַת: **"וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ" כַּנַּ"ל,** שמשם רואים שהכבוד הוא בחינת 'אור', ולכן האור של נר חנוכה הוא בחינת הארת כבודו של הקב"ה בעולם, **וְעַל כֵּן מִצְוָתָהּ** של נר חנוכה **לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת,** ורמוז בזה, כי 'דָּא פִּתְחָא עִלָּאָה' – זה הפתח העליון, שהוא **בְּחִינַת 'יִרְאָה',** כי היראה היא הפתח להכנס אל הקדושה ולהשיג את כל המדריגות העליונות [5], ולכן 'פתח הבית' רומז ל'יראה', ומה שצריך להניח את נר החנוכה סמוך לפתח הבית, **הֵינוּ לְהַחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל.**

וְאִימָתַי עוֹלֶה הַכָּבוֹד לשורשו, **כְּשֶׁמַּחֲזִירִין בְּנֵי אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם** בעצמות, ובין הגוף לנפש, **וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק' (הַ'שּׁוּק' הוּא רומז **לִמְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). "רֶגֶל' זֶה בְּחִינַת: "נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף" הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, הַהוֹלְכִים וּמְרַגְּלִים וּמְדַבְּרִים רְכִילוּת וְלָשׁוֹן הָרָע וְעוֹשִׂין מְרִיבָה וּמַחֲלֹקֶת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים טו): **"לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ",** דהיינו שלא דיבר לשון הרע ורכילות, ולכן 'רגל' רומז לבחינת ה'מחלוקת'. וכעין בחינה זו של המחלוקת בגשמיות יש גם ברוחניות, שהם הסטרא אחרא והקליפות שמשתדלים לפתות את האדם ולעשות מחלוקת עצומה בין גופו לנפשו, עד שהוא בבחינת: "אין שלום בעצמי מפני חטאתי", דהיינו שאין שלום בעצמותיו, והמחלוקת בגשמיות וברוחניות הם משורש אחד [7]. **וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרֶשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְשָׁלוֹם וְיִבַּטֵּל וְיִכָּלֶה הַ"נִּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". וְזֶהוּ: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק' - שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם,** שמקומם במקומות החיצונים שנקראים 'שוק', **וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם,** ואז גם יתבטל המחלוקת של הסטרא אחרא והקליפות שרוצים לפתות את האדם ולעשות מחלוקת עצומה בין גופו לנפשו, והאדם יזכה שיהיה שלום בין גופו לנפשו ויהיה שלום בעצמותיו.

עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שבת כא: ובשו"ע סי' תרעב). ורמוז בזה כך, **'יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים' זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (דניאל יב): **"מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים"** – 'מצדיקי הרבים יזהירו ככוכבים' [6], ולכן 'כוכבים' רומז ל'מצדיקי הרבים', **דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם** בעצמות, ובין הגוף לנפש, **וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק' (הַ'שּׁוּק' הוּא רומז **לִמְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). "רֶגֶל' זֶה בְּחִינַת: "נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף" הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת הַנִּמְשָׁכִים מִן הַחִיצוֹנִים, שֶׁהֵם הַסִּטְרָא אַחֵרָא וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים לִפְתּוֹת אֶת הָאָדָם וְלַעֲשׂוֹת מַחֲלֹקֶת עֲצוּמָה בֵּין גּוּפוֹ לְנַפְשׁוֹ, עַד שֶׁהוּא בְּבְחִינַת: "אֵין שָׁלוֹם בְּעַצְמִי מִפְּנֵי חַטָּאתִי", דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין שָׁלוֹם בְּעַצְמוֹתָיו, וְהַמַּחֲלֹקֶת בַּגַּשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת הֵם מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד [7]. וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרֶשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְשָׁלוֹם וְיִבַּטֵּל וְיִכָּלֶה הַ"נִּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". וְזֶהוּ: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק' - שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לְשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם,** שמקומם במקומות החיצונים שנקראים 'שוק', **וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם,** ואז גם יתבטל המחלוקת של הסטרא אחרא והקליפות שרוצים לפתות את האדם ולעשות מחלוקת עצומה בין גופו לנפשו, והאדם יזכה שיהיה שלום בין גופו לנפשו ויהיה שלום בעצמותיו.

וְעַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וַאֲזַי כְּשֶׁזּוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, אֲזַי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן מִן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם הוּא מֵהֶעְדֵּר

מקורות והערות

[4] רש"י שם. [5] על פי הקדמת הזוהר דף ז' ע"ב ומתוק מדבש שם. [6] רש"י שם. [7] על פי קיצור ליקוטי מוהר"ן ומי הנחל.

חַנֵּנוּ – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת עֲפוּ"ם לְמוֹעֲדִים? לוֹמַר: כָּל הַמַּבִּיטָה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים. נִמְצָא, שְׁמִירַת הַמּוֹעֵד זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה תַּמָּה, וְאֵין עֲבוֹדָה אֶלָּא תְּפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה יָבוֹא לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי כַּנַּ"ל. **נִמְצָא**, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה, וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה הוּא זוֹכֶה לְשָׁלוֹם־בַּיִת, וְעַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת הוּא זוֹכֶה לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה הוּא זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי:

יא **זֹאת** הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פְּסוּקִים אֵלּוּ: טוֹב ה' לַכֹּל, וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְכוּ' (תהלים קמה). טוֹב ה' לַכֹּל – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁמַּאֲמִין בַּה', שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לַכֹּל – הֵן לִרְפוּאָה, הֵן לְפַרְנָסָה, הֵן לְכָל הַדְּבָרִים. כְּשֶׁמַּאֲמִין כָּךְ, בְּוַדַּאי יִהְיֶה עִקַּר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּתַר קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. כִּי מִי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר עֲשָׂבִים רַבִּים, וְלִפְעָמִים אֵלּוּ עֲשָׂבִים הַצְּרִיכִים לוֹ אֵינָם בִּנְמָצָא בִּמְדִינָתוֹ, וְהָעֲשָׂבִים הַנִّמְצָאִים אֵינָם טוֹבִים לְמַכָּתוֹ; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לְכָל הַמַּכּוֹת לִרְפֹּאתָם, וְהוּא בִּנְמָצָא תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד): מִי כָּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו; הַיְנוּ שֶׁרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יִתְמַשֵּׁךְ עַל כָּל הַבְּרוּאִים, וְכָל הַבְּרוּאִים יְרַחֲמוּ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ; כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִתְפִלָּה – עַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת יְהֵא שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, בֵּין גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כַּנַּ"ל, וְזֶה: יוֹדוּךָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ. מַעֲשֶׂיךָ זֶה בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גּוּף. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה – חֲסִידֶיךָ זֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִשְׁלוֹם־בַּיִת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, הַנִּקְרָאִים גְּבוּרוֹת, וְזֶהוּ: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ – שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ וְיִתְעַלֶּה לְשָׁרְשׁוֹ, וְזֶהוּ: וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. וּגְבוּרָה זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): וַאלקים עָשָׂה שֶׁיִּירְאוּ מִלְּפָנָיו – אֵלּוּ רְעָמִים, וּכְתִיב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן:

(מִפִּיקָן יב עַד כָּאן – לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

יב **וְזֶה** בְּחִינַת מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת, כִּי הַדְּלָקַת הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאָרַת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מִצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת – דָּא פִּתְחָא עִלָּאָה, בְּחִינַת יִרְאָה, הַיְנוּ לְהַחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל. וְאֵימָתַי עוֹלֶה הַכָּבוֹד? כְּשֶׁמַּחֲזִירִין בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְזֶהוּ שֶׁזְּמַן הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא הָאָרַת הַכָּבוֹד, הוּא מִשְׁעַת יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שבת כא: וכשו"ע סי' תרעב). יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים זֶה בְּחִינַת (דניאל יב): מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים; דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (הַשּׁוּק הוּא מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). רֶגֶל זֶה בְּחִינַת: נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, הַהוֹלְכִים וּמְרַגְּלִים וּמְדַבְּרִים רְכִילוּת וְלָשׁוֹן הָרָע, וְעוֹשִׂין מְרִיבָה וּמַחֲלֹקֶת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בְּחִינַת (תהלים טו): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ. וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיְּזַכֶּה לְשָׁלוֹם וְיִבַּטֵּל הַנַּ"ל נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם, וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם:

וְעַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וַאֲזַי, כְּשֶׁזּוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, אֲזַי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן מִן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם הוּא מֵהֶעְדֵּר הַשָּׁלוֹם, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה שָׁוֶה, כִּי זֶה רוֹצֶה לִמְכֹּר וְזֶה רוֹצֶה לִקְנוֹת, וְאִם הָיָה רְצוֹנָם שָׁוֶה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוּם מַשָּׂא־וּמַתָּן. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן וְהַסְּחוֹרוֹת הוּא רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בֵּין הָרְצוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (בראשית יג): וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לוֹט, וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. כְּנַעֲנִי, בְּחִינַת סוֹחֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י עַל פָּסוּק (הושע יב): כְּנַעַן בְּיָדוֹ וְכוּ', הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת רִיב וּמַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת: וַיְהִי רִיב וְכוּ'; עַל־יְדֵי־זֶה: וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ – עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ סוֹחֲרִים וּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּעוֹלָם; אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׁלוֹם הַמַּפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי; אֲזַי יִתְבַּטֵּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד): וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ שֶׁמִּצְוָה לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שׁוּם רֶגֶל בַּשּׁוּק, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל:

יג שַׁיָּךְ לְעֵיל: **לְפִי** הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה' וְכוּ':

וְעַל־יְדֵי־זֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל הֵיטֵב. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם, אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּמְזַלְזֵל יִרְאֵי ה', נִמְצָא שֶׁפּוֹגֵם בַּכָּבוֹד, וְאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לִשָּׁרֶשׁ הַיִּרְאָה, וַאֲזַי אֵין זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת בָּאִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, וְהַיְסוֹדוֹת מִתְנַגְּפִרִין זֶה עַל זֶה, וְאֵין מִתְנַהֲגִים בְּשָׁלוֹם

הַשָּׁלוֹם, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה שָׁוֶה, כִּי זֶה רוֹצֶה לִמְכֹּר וְזֶה רוֹצֶה לִקְנוֹת, וְאִם הָיָה רְצוֹנָם שָׁוֶה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוּם מַשָּׂא וּמַתָּן. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן וְהַסְּחוֹרוֹת הוּא רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקוֹת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בֵּין הָרְצוֹנוֹת. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (בראשית יג): "וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה לוֹט, וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ". "כְּנַעֲנִי", בְּחִינַת סוֹחֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (הושע יב): "כְּנַעַן בְּיָדוֹ וְכוּ' מאזני מרמה", ש'כנען' הוא סוחר, הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת רִיב וּמַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת: "וַיְהִי רִיב וְכוּ'", עַל יְדֵי זֶה: "וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ" - עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ סוֹחֲרִים וּמַשָּׂא וּמַתָּן בָּעוֹלָם, אֲבָל לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׁלוֹם הַמֻּפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי", אֲזַי יִתְבַּטֵּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד): "וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד" – 'שלא יצטרכו עוד לסחור'[8] כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק', הַיְנוּ שֶׁמְּצַוֶּה לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ בְּחִינַת 'שָׁלוֹם', שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק' - שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שׁוּם רֶגֶל בַּשּׁוּק, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל.

עתה תתבאר הוספה השייכת למה שנתבאר לעיל, שלפי כמה שהאדם מעלה יותר את הכבוד לשורשו כך הוא מכבד יותר את יראי ה'.

יג. שַׁיָּךְ לְעֵיל אות ו', שמבואר שם שלְפִי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בְּגָלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה' וְכוּ', וְעַל יְדֵי זֶה, הַיְנוּ עַל יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה, עַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל הֵיטֵב. וְהִנֵּה זֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): 'הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד חָכָם, אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ', כִּי הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד חָכָם וּמְזַלְזֵל יִרְאֵי ה', נִמְצָא שֶׁפּוֹגֵם בַּכָּבוֹד, וְאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, כי אם היה מעלה את הכבוד ומחזיר אותו לשורש היראה הוא היה זוכה לכבד את יראי ה', וַאֲזַי כשאינו מעלה את הכבוד לשורשו אֵין זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, וְעַל כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת בָּאִין עַל יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, וְהַיְסוֹדוֹת – הארבע יסודות שהגוף מורכב מהם: אש מים רוח עפר, מִתְגַּבְּרִין זֶה עַל זֶה, וְאֵין מִתְנַהֲגִים בְּשָׁלוֹם, בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל יְדֵי זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ. וְעַל כֵּן

מקורות והערות

[8] רש"י שם.

חַנֵּנוּ – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח.): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת עֲפוּ"ם לְמוֹעֲדִים? לוֹמַר: כָּל הַמַּבִּיטָה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים. נִמְצָא, שְׁמִירַת הַמּוֹעֵד זֶה בְּחִינַת עֲבוֹדָה תַּמָּה, וְאֵין עֲבוֹדָה אֶלָּא תְּפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה יָבוֹא לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי כַּנַּ"ל. **נִמְצָא**, מִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם הַכְּלָלִי, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לַיִּרְאָה, וְעַל־יְדֵי הַיִּרְאָה הוּא זוֹכֶה לְשָׁלוֹם־בַּיִת, וְעַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת הוּא זוֹכֶה לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה הוּא זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי:

יא **זֹאת** הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פְּסוּקִים אֵלּוּ: טוֹב ה' לַכֹּל, וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְכוּ' (תהלים קמה). טוֹב ה' לַכֹּל – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁמַּאֲמִין בַּה', שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לַכֹּל – הֵן לִרְפוּאָה, הֵן לְפַרְנָסָה, הֵן לְכָל הַדְּבָרִים. כְּשֶׁמַּאֲמִין כָּךְ, בְּוַדַּאי יִהְיֶה עִקַּר הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּתַר קֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא, וְלֹא יִרְדֹּף אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. כִּי מִי שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר תַּחְבּוּלוֹת רַבּוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁצָּרִיךְ לִרְפוּאָה, צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל אַחַר עֲשָׂבִים רַבִּים, וְלִפְעָמִים אֵלּוּ עֲשָׂבִים הַצְּרִיכִים לוֹ אֵינָם בִּנְמָצָא בִּמְדִינָתוֹ, וְהָעֲשָׂבִים הַנִّמְצָאִים אֵינָם טוֹבִים לְמַכָּתוֹ; אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא טוֹב לְכָל הַמַּכּוֹת לִרְפֹּאתָם, וְהוּא בִּנְמָצָא תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ד): מִי כָּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה זוֹכֶה לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו; הַיְנוּ שֶׁרַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יִתְמַשֵּׁךְ עַל כָּל הַבְּרוּאִים, וְכָל הַבְּרוּאִים יְרַחֲמוּ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ', לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ; כִּי יִהְיֶה שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְזֶה: וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִתְפִלָּה – עַל־יְדֵי שָׁלוֹם־בַּיִת יְהֵא שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, בֵּין גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ כַּנַּ"ל, וְזֶה: יוֹדוּךָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ. מַעֲשֶׂיךָ זֶה בְּחִינַת עֲשִׂיָּה, בְּחִינַת גּוּף. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה – חֲסִידֶיךָ זֶה בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי יא): גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד. וְאַחַר־כָּךְ מְפָרֵשׁ הַפָּסוּק אֵיךְ יִזְכֶּה לִשְׁלוֹם־בַּיִת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה, הַנִּקְרָאִים גְּבוּרוֹת, וְזֶהוּ: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ – שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ וְיִתְעַלֶּה לְשָׁרְשׁוֹ, וְזֶהוּ: וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ. וּגְבוּרָה זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נט.): וַאלקים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו – אֵלּוּ רְעָמִים, וּכְתִיב (איוב כו): וְרַעַם גְּבוּרָתוֹ מִי יִתְבּוֹנָן:

(מִסִּימָן יב עַד כָּאן – לְשׁוֹנוֹ ז"ל)

יב **וְזֶה** בְּחִינַת מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁמִּצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת, כִּי הַדְּלָקַת הַנֵּר הוּא בְּחִינַת הָאָרַת הַכָּבוֹד, בְּחִינַת: וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מִצְוָתָהּ לְהַדְלִיק סָמוּךְ לְפֶתַח הַבַּיִת – דָּא פִּתְחָא עִלָּאָה, בְּחִינַת יִרְאָה, הַיְנוּ לְהַחֲזִיר הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה כַּנַּ"ל. וְאֵימָתַי עוֹלֶה הַכָּבוֹד? כְּשֶׁמַּחֲזִירִין בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁזֶּה עִקַּר כְּבוֹדוֹ, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. וְזֶהוּ שֶׁזְّמַן הַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא הָאָרַת הַכָּבוֹד, הוּא מִשְׁעַת יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שבת כא: ובשו"ע סי' תרעב). יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים זֶה בְּחִינַת (דניאל יב): מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים; דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְעוֹשִׂין בַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה וְגֵרִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מֵאִיר הַכָּבוֹד וְחוֹזֵר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, וְנִתְבַּטֵּל הַמַּחֲלֹקֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (הַשּׁוּק הוּא מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים). רֶגֶל זֶה בְּחִינַת: נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּמַחֲלֹקֶת, הַהוֹלְכִים וּמְרַגְּלִים וּמְדַבְּרִים רְכִילוּת וְלָשׁוֹן הָרָע, וְעוֹשִׂין מְרִיבָה וּמַחֲלֹקֶת בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בְּחִינַת (תהלים טו): לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ. וְזֶהוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהָאִיר וּלְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה סָמוּךְ לַפֶּתַח, דְּהַיְנוּ לְהָאִיר הַכָּבוֹד וּלְהַחֲזִירוֹ לְשָׁרְשׁ הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְשָׁלוֹם וְיִבַּטֵּל וִיכַלֶּה הַ"נִּרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף". וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁיִּתְבַּטֵּל בַּעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת, אֲשֶׁר רָגַל עַל לְשׁוֹנָם, וְיִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּעוֹלָם:

וְעַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, שָׁלוֹם בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וַאֲזַי, כְּשֶׁזּוֹכִין לַשָּׁלוֹם הַכְּלָלִי, אֲזַי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן מִן הָעוֹלָם, כִּי כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁבָּעוֹלָם הוּא מֵהֶעְדֵּר הַשָּׁלוֹם, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹן הַמּוֹכֵר וְהַקּוֹנֶה שָׁוֶה, כִּי זֶה רוֹצֶה לִמְכֹּר וְזֶה רוֹצֶה לִקְנוֹת, וְאִם הָיָה רְצוֹנָם שָׁוֶה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה שׁוּם מַשָּׂא־וּמַתָּן. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן וְהַסְּחוֹרוֹת הוּא רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בֵּין הָרְצוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת (בראשית יג): וַיְהִי רִיב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין רוֹעֵי מִקְנֵה לוֹט, וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. כְּנַעֲנִי, בְּחִינַת סוֹחֵר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י עַל פָּסוּק (הושע יב): כְּנַעַן בְּיָדוֹ וְכוּ', הַיְנוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת רִיב וּמַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת: וַיְהִי רִיב וְכוּ'; עַל־יְדֵי־זֶה: וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ – עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ סוֹחֲרִים וּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּעוֹלָם; אֲבָל לָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּהְיֶה הַשָּׁלוֹם הַמַּפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי; אֲזַי יִתְבַּטֵּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד): וְלֹא יִהְיֶה כְּנַעֲנִי עוֹד כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ גַּם־כֵּן בְּחִינַת: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ שֶׁמִּצְוָה לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁלוֹם, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק – שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שׁוּם רֶגֶל בַּשּׁוּק, כִּי יִתְבַּטֵּל כָּל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל:

יג שַׁיָּךְ לְעֵיל: **לְפִי** הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', כֵּן עָלָה הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ. כִּי כָּל זְמַן שֶׁהַכָּבוֹד הוּא בַּגָּלוּת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, כֵּן הוּא מְזַלְזֵל בְּיִרְאֵי ה', וְכָל אֶחָד לְפִי תִּקּוּנוֹ אֶת הַכָּבוֹד, כֵּן הוּא מְכַבֵּד יִרְאֵי ה' וְכוּ':

וְעַל־יְדֵי־זֶה, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד שֶׁמְּכַבֵּד יִרְאֵי ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֲזָרַת הַכָּבוֹד לְשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ לַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְשָׁלוֹם, כַּמְבֹאָר לְעֵיל הֵיטֵב. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם, אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי הַמְבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּמְזַלְזֵל יִרְאֵי ה', נִמְצָא שֶׁפּוֹגֵם בַּכָּבוֹד, וְאֵינוֹ מַחֲזִירוֹ לִשָּׁרֶשׁ הַיִּרְאָה, וַאֲזַי אֵין זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, וְעַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת בָּאִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, כִּי כָּל הַחוֹלַאַת הֵם בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, שֶׁאֵין שָׁלוֹם בַּעֲצָמָיו, וְהַיְסוֹדוֹת מִתְנַגְּדִין זֶה עַל זֶה, וְאֵין מִתְנַהֲגִים בְּשָׁלוֹם

בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּבָזֶה תַּלְמִיד־חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (ישעיה נז): שָׁלוֹם – שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו:

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ ז"ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כא: ובשו"ע סימן תרע): אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה, וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (וְהַנְּרָאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְּקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָאָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מו:): הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁבְבִי. וְעַל־כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל־יְדֵי נֵר חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל):

לְעֵיל: וְזֶהוּ (משלי טו): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה; כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי גֵרִים וּבַעֲלֵי־תְשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ', וְלַתּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דִּקְדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה כַּנַּ"ל:

יְסוֹד הָעִנְיָן – חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי, לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כַּנַּ"ל – הוּא תִּקּוּן קָרֵי, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין:

טו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ': (שמות יט)

א **מִי** שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הֵינוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לָעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ:

ב **וּבַמָּה** מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה? בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְאָרֶץ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אָרֶץ יָרְאָה; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת כָּל עֲסָקָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עֲסָקָיו, וּבְזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת ה', וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ"ר שופטים פ' ה'), וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא, אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): 'לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ' אֲזַי 'הַכֹּל עֲבָדֶיךָ' לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם; אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיִּרְאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְשָׂם דֶּרֶךְ – מִי שֶׁשָּׂם אָרְחוֹתָיו, הֵינוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו (כשדר"ל סוטה ה:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כא): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים – עַל־יְדֵי־זֶה: אַרְאֶנּוּ בִּישַׁע אֱלֹקִים; זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא; הֵינוּ בְּחִינַת יִרְאָה עוֹלָה מַהְקִלְקָפָה וּמַהָאֱמוֹת עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקְּלִקְפָּה, וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר – מִשֹּׁר אוֹ מִבַּנִּבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים – זֶה הוּא שֶׁהַיִּרְאָה נִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיִּרְאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם:

ג **וְשֹׁרֶשׁ** הַיִּרְאָה הוּא דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־הַחַיִּים", שֶׁמַּנְצְפַּ"ךְ הוּא בְּדַעַת דִּזְעֵיר אַנְפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כט): וְלֹא נָתַן לָכֶם לֵב לָדַעַת. גַּם שָׁם עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמְסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; הֵינוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הֵינוּ לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת:

ד **וּכְשֶׁמַּגִּיעַ** לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה – שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה אֵצֶל בַּר־דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֹדֶשׁ־בְּרִיךְ־הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" (דניאל ב). אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה; יֵשׁ בְּחִינַת גִּנְלָה וּבְחִינַת נִסְתָּר. אֲבָל לִבְחִינַת נִסְתָּר אֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לָעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת נִסְתָּר עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלָה הִיא בְּחִינַת סִינַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סד.): סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מִנַּיְהוּ עָדִיף? וְהֵשִׁיבוּ: סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְיָא. וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר זְעִירִין אִנּוּן דְּצְרִיכִין לָהּ. וּבְחִינַת סִינַי הוּא בְּחִינַת שְׁפָלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה.), שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי, וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שם:), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפָל אֵין נִמְאָסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ'. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלָּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל:

ה **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי. אָתָא תַּנִּינָא בְּלַעָה. אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ לְתַנִּינָא, וּסְלֵיק יְתֵב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא. אָמַר רַב פַּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוֵי הָתָם לָא הֵימְנַהּ:

אַקְרוּקְתָּא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הֵינוּ דַּעַת, כִּי צְפַרְדֵּעַ הִיא מִלָּה מֻרְכָּבֶת: צִפּוֹר דֶּעָה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה), וְצִפּוֹר הוּא

רַשְׁבַּ"ם:

אַקְרוּקְתָּא. צְפַרְדֵּעַ: בְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כְּרַךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תַּלְמוּדָא קָאָמַר לָהּ: אֶתָא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאָמַר לָהּ: פּוּשְׁקַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה: בְּאִילָנָא. עַל עֲנַף אֶחָד כְּדֶרֶךְ הָעוֹפוֹת: לָא הֵימְנַהּ. לֹא הֶאֱמַנְתִּי:

כְּשֶׁמְּבַזֶּה תַּלְמִיד חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה - עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת: "שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו" (ישעיהו נז) — 'גם הרחוק שמתקרב לה' וגם מי שתמיד היה קרוב, שניהם יתרפאו ממחלתם ומחטאתם'[1], ורמוז בפסוק זה, שעל ידי 'שלום' באה רפואה.

עתה יתבארו כמה הוספות השייכות למאמר זה.

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ זַ"ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה' (שבת כא: ובשו"ע סי' תר"ע), **וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (כותב ר' נתן: וְהַנִּרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְּקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים** — שקירב גרים ובעלי תשובה להקב"ה, **שֶׁעַל יְדֵי זֶה עִקַּר הֶאָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁכְבֵי'** (סנהדרין מו:) — שהגמרא מסתפקת האם ההספד הוא לכבוד החיים או לכבוד המת, הרי שענין ההספד הוא בחינת 'כבוד', והוא בא לתקן את הסתלקות הכבוד. **וְעַל כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל יְדֵי גֵּר חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל,** ואין צורך בהספד כדי לתקן את הסתלקות הכבוד).

מובא **לְעֵיל** באות ה' שעל ידי ענוה זוכים לתורה, **וְהִנֵּה זֶהוּ** מה שנאמר: **"וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה"** (משלי טו) — 'הענוה גורמת לכבוד שיבוא'[2], **כִּי עַל יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל יְדֵי גֵּרִים וּבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ', וְלַתּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אִם עַל יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: "וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה" כַּנַּ"ל.**

יְסוֹד הָעִנְיָן - חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי.

לְהַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל' כַּנַּ"ל - הוּא תִּקּוּן 'קֶרִי', ורמז לדבר, **שֶׁאַתָּן דְּדֵין כְּאַתָּן דְּדֵין** — אותיות 'קרי' הם אותם אותיות של 'יקר'[3].

תורה ט"ו

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק **"וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ'** וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל" (שמות יט), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. מִי שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם בעולם הזה **טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הַיְנוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ,** ועתה יתבאר כיצד מעלים את מידת היראה לשורשה, ולאחר מכן יתבאר כיצד זוכים על ידי זה להשיג בעולם הזה את סודות התורה שיתגלו לעתיד, שהם בחינת 'אור הגנוז'.

ב. וּבַמֶּה מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה לשורשה, **בִּבְחִינַת 'מִשְׁפָּט'**, וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כט): **"מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ"**, — 'על ידי שהמלך עושה משפט

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] רש"י שם. [3] ובמי הנחל כתב כי יש לבאר, כי התקרבות הרחוקים הוא תיקון הכבוד, וגם תיקון הברית הוא תיקון הכבוד, כמו שכתוב לקמן בסימן י"ט, בחינת מה שנאמר 'כבד את השם מהונך' וקוראים 'מגרונך', שלשון הקודש הוא בחינת כבוד, ולשון הקודש תלוי בתיקון הברית, ולכן גם תיקון הברית הוא בחינת כבוד, כי על ידי עריות באים חרפות ובזיונות שהם היפך הכבוד, עיין שם. ועל ידי זה זוכין ליראה, ויראה הוא גם כן ההיפוך מפגם הברית, בחינת 'אשה יראת ה' היא תתהלל' המבואר בפנים, שהיא ההיפך מהבל היופי, כמו שכתוב לקמן בסימן ס'. ועל ידי היראה זוכין לשלום, שהוא גם כן ההיפוך מפגם הברית, כי שלום הוא תיקון הברית בחינת 'בריתי שלום', ועיין לקמן בסימן כ"ד שעל ידי שלום זוכין לתיקון הברית, ועל ידי שלום זוכין לתפילה שהיא גם כן תלוי בשמירת הברית, כמו שכתוב בסימן ב' שכל הפוגם בברית נוטלין ממנו התפילה, כי יוסף ששמר הברית זכה לבכורה שהוא התפילה ע"ש, ועיין בסימן נ' כי מי שזוכה לתיקון הברית טועם מתיקות בדיבורי התפילה ע"ש. ועל ידי התפילה זוכה לשלום הכללי בבחינת 'וגר זאב עם כבש וכו' לא ירעו ולא ישחיתו כי מלאה הארץ דעה', שזה גם כן בחינת תיקון הברית שהוא תיקון הדעת כידוע, נמצא שכל הבחינות האלה התלוים בהתקרבות הרחוקים הם בחינת תיקון הברית, ועל כן להחזיר בני אדם בתשובה הוא תיקון קרי תיקון הברית. וגם אי אפשר לקרב הרחוקים אלא על ידי התורה, ולתורה זוכה על ידי שפלות, ושפלות הוא גם כן תיקון הברית, כי גאות וניאוף תלוים זה בזה כמו שכתוב בסימן י"א. ובליקוטי הלכות (הל' פריה ורביה הל' ג') כתב: "זה שכתב רבינו זכרונו לברכה שלקרב נפשות להשם יתברך הוא תיקון גדול מאוד לפגם הברית, כי כשמקרב רחוקים להשם יתברך זהו בחינת שרודף אחר היגון ואנחה ומכניסו בעל כרחו לתוך השמחה, כי זהו ממש בחינת

בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּבַזֶּה תַּלְמִיד־חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (ישעיה נז): שָׁלוֹם – שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו:

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ ז"ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כא: ובשו"ע סימן תרע): אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה, וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (וְהַנְּרָאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְּקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָאָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מו:): הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁבְבִי. וְעַל־כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל־יְדֵי נֵר חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל):

לְעֵיל: וְזֶהוּ (משלי טו): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה; כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי גֵרִים וּבַעֲלֵי־תְשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ', וְלַתּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דִּקְדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה כַּנַּ"ל:

יְסוֹד הָעִנְיָן – חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי, לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כַּנַּ"ל – הוּא תִּקּוּן קָרֵי, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין:

טו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ': (שמות יט)

א **מִי** שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הֵינוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לָעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ:

ב **וּבַמָּה** מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה? בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְאָרֶץ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אָרֶץ יָרְאָה; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת כָּל עֲסָקָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עֲסָקָיו, וּבְזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת ה', וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ"ר שופטים פ' ה'), וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא, אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): 'לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ' אֲזַי 'הַכֹּל עֲבָדֶיךָ' לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם; אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיִּרְאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְשָׂם דֶּרֶךְ – מִי שֶׁשָּׂם אָרְחוֹתָיו, הֵינוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו (כשדר"ל סוטה ה:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כא): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים – עַל־יְדֵי־זֶה: אַרְאֶנּוּ בִּישַׁע אֱלֹקִים; זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא; הֵינוּ בְּחִינַת יִרְאָה עוֹלָה מַהִקְּלִפָּה וּמֵהָאֱמוֹת עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקְּלִפָּה, וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר – מִשֹּׁר אוֹ מִבְּנֵבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים – זֶה הוּא שֶׁהַיִּרְאָה נִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיִּרְאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם:

ג **וְשֹׁרֶשׁ** הַיִּרְאָה הוּא דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־הַחַיִּים", שֶׁמַּנְצְפַּ"ךְ הוּא בְּדַעַת דִּזְעֵיר אַנְפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כט): וְלֹא נָתַן לָכֶם לֵב לָדַעַת. גַּם שָׁם עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמְסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; הֵינוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הֵינוּ לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת:

ד **וּכְשֶׁמַּגִּיעַ** לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה – שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה אֵצֶל בַּר־דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֹדֶשׁ־בְּרִיךְ־הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" (דניאל ב). אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה; יֵשׁ בְּחִינַת גִּנְלָה וּבְחִינַת נִסְתָּר. אֲבָל לִבְחִינַת נִסְתָּר אֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לָעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת נִסְתָּר עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלָה הִיא בְּחִינַת סִינַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סד.): סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מְנַיְהוּ עָדִיף? וְהֵשִׁיבוּ: סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְיָא. וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר זְעִירִין אִנּוּן דְּצְרִיכִין לָהּ. וּבְחִינַת סִינַי הוּא בְּחִינַת שְׁפָלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה.), שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי, וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שם:), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפָל אֵין נִמְאָסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ'. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלָּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל:

ה **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי. אָתָא תַּנְיָא בְּלַעָה. אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָה לְתַנְיָא, וּסְלֵק יְתֵב בְּאִילְנָא. תָּא חֲזִי, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילְנָא. אָמַר רַב פַּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוֵי הָתָם לָא הֵימְנַהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

אַקְרוּקְתָּא. צְפַרְדֵּעַ: בְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כְּרַךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תַּלְמוּדָא קָאָמַר לָהּ: אֵתָא תַּנְיָא. רַבָּה קָאָמַר לָהּ: פּוּשְׁקַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה: בְּאִילְנָא. עַל עֲנַף אֶחָד כְּדֶרֶךְ הָעוֹפוֹת: לָא הֵימְנַהּ. לֹא הֶאֱמַנְתִּי:

אַקְרוּקְתָּא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הֵינוּ דַּעַת, כִּי צְפַרְדֵּעַ הִיא מִלָּה מֻרְכָּבֶת: צִפּוֹר דֵּעָה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה), וְצִפּוֹר הוּא

מתקיימת המדינה, כי יחדלו האנשים מעושק ידיהם'[4], ורמוז בפסוק זה, שעל ידי בחינת 'משפט' זוכים להעמיד את בחינת 'ארץ', **וְ'אֶרֶץ' הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים עו): **"אֶרֶץ יָרְאָה"**, ורמוז בזה שה'יראה' היא בחינת 'ארץ', ונמצא שעל ידי בחינת 'משפט' זוכים ל'יראה'.

והטעם שעל ידי 'משפט' זוכים ל'יראה', כי ענין ה'משפט' **הַיְנוּ** שֶׁירבה בהתבודדות בינו לבין קונו **וּיִשְׁפֹּט אֶת כָּל עֲסָקָיו** ומעשיו, אם כך ראוי לו לעשות ולהתנהג נגד ה' יתברך הגומל עימו טובות בכל עת ורגע[5], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קיב): "טוב איש חונן ומלוה, **יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בַּמִּשְׁפָּט"** – 'טוב לאדם שחונן את העניים ומלוה להם, ואת צרכי ביתו הוא מכלכל ומנהיג במשפט הראוי וחס על נכסיו'[6], ורמוז בפסוק זה, שהאדם צריך להנהיג את מעשיו במידת המשפט, **הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עֲסָקָיו, וּבָזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים, וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת ה', וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת.** וטעם הדבר, **כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ** על מעשיו, **אֲזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה** בשמים על מעשיו, **כִּי אִם** אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ"ר שופטים פ' ה), **וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא** – שלמעלה, **אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים** שבעולם, **וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם** – להקב"ה **לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב** על עוונותיו, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (נדרים מא) על הפסוק: "למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך", כי כש'**לְמִשְׁפָּטֶיךָ** עָמְדוּ' – שנגזר על האדם למות - **אֲזַי 'הַכֹּל עֲבָדֶיךָ'** לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם, שכל החפצים והדברים שבעולם מושלים באדם ויכולים להרוג את האדם הזה, והיכן שהוא יהיה הוא יהרג על ידי החפצים הנמצאים במקומו, ואם כן גם כשנגזר על האדם עונש, הדין מתלבש בכל הדברים שבעולם, וכולם נעשים שלוחים להעניש את האדם, **אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט** האדם אֶת עַצְמוֹ, **וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיִּרְאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם** לחזור בתשובה, **כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר,** נמצא שמידת היראה נעשית מתוקנת ועלתה לשורשה, כי היראה אינה מתלבשת בדברים חיצוניים כדי לעורר אותו אלא הוא מתעורר לבד, ואז יראתו היא יראת ה' בלבד.

וְזֶהוּ מה שנאמר (תהלים נ): **"וְשָׂם דֶּרֶךְ,** אראנו בישע אלהים", ודרשו רבותינו ז"ל: 'מִי **שֶׁשָּׂם אָרְחוֹתָיו** בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה' (כמו שדרשו רבותינו ז"ל סוטה ה:), ו'שם ארחותיו' היינו שמחשב הפסד מצוה כנגד שכרה[7]. ורמוז בפסוק זה כך, 'ושם דרך' היינו 'שם ארחותיו', **הַיְנוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו** – דרכיו, אם התנהג כראוי, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כא): **"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים",** הרי ש'תשים' רומז לבחינת 'משפט', ולכן 'ושם' היינו 'שופט' - **עַל יְדֵי זֶה: "אַרְאֶנּוּ בִּישֻׁעַת אֱלֹקִים",** 'אלקים' **זֶה בְּחִינַת 'יִרְאָה',** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): **"אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא",** הרי ששם 'אלקים' הוא בחינת 'יראה'[8], **הַיְנוּ בְּחִינַת 'יִרְאָה' עוֹלָה מֵהַקְּלִפָּה וּמֵהָאֻמּוֹת עַל יְדֵי מִשְׁפָּט** שהאדם שופט את עצמו, **כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקְּלִפָּה,** דהיינו בדברים גשמיים שיש בעולם.

וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר - מִשַּׂר אוֹ מִגַּנָּבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים - זֶה הוּא שֶׁהַיִּרְאָה נִתְלַבֵּשׁ

מקורות והערות

מה שרודף ומשתדל לקרב רחוקים, שרודף אחר אנשים הרחוקים מהשם יתברך המונחים בחושך בתוך בחינת יגון ואנחה, שהם בחינת כל התאוות והעבירות, רחמנא לצלן, והוא רודף אחריהם ומהפכם אל הקדושה ומקרבם להשם יתברך, ואז מהפך היגון ואנחה לשמחה. כי מתחילה כשזה היה רחוק מהשם יתברך, נאמר 'ויתעצב אל ליבו', בחינת 'שכינה מה אומרת קלני מראשי', ולהיפך כשמחזירין אותו בתשובה ומקרבין אותו להשם יתברך, אזי נגדלת השמחה מאוד אצלו יתברך, בחינת ישמח ה' במעשיו, כי נתוסף שמחה וחדוה גדולה רבה ועצומה בכל העולמות כשבא הרחוק מהשם יתברך ורוצה לקרב עצמו אליו יתברך, וכמבואר בזוהר מגודל הפלגת השמחה והשעשועים שנעשין למעלה על ידי זה האיש דרדיף בתר חייבא לאתבא ליה בתיובתא, כי אין שמחה לפני השם יתברך כמו זאת השמחה כשחוזרים אליו הרחוקים ממנו, שזהו עיקר גדולתו ושעשועיו, כי השם יתברך מלא רחמים וחפץ להיטיב ורוצה בתשובת רשעים, ואינו חפץ במיתתם, כמו שכתוב, 'כי חפץ חסד הוא', והוא חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ועל כן יקר בעיניו מאוד מאוד מי שמביא מתנה יקרה כזאת שהם בניו היקרים שנתרחקו ממנו בעוונותיהם, ואין ערוך לשמחה זו כשזוכין להחזירם ולקרבם אל הקדושה, ועל כן על ידי גודל השמחה שגורם על ידי קרבת הרחוקים, שהוא בחינת התהפכות יגון ואנחה לשמחה, על ידי זה זוכה לתקן בשלימות גדול בחינת פגם הברית, שעיקר הפגם הוא מה שפגם בשמחה ונתן אחיזה ויניקה לבחינת יגון ואנחה, חס ושלום, כי עכשיו על ידי קרבת הרחוקים נתהפך היגון ואנחה לשמחה גדולה". [4] רש"י שם. [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [6] רש"י ומצודות דוד שם. [7] רש"י שם. [8] עיין לעיל סימן ד' אות א' ש'אלקים' הוא בחינת מידת הדין, ומידת הדין שורשה מבחינת ה'גבורה', וגם היראה באה מבחינת ה'גבורה', ועיין עוד לקמן בהמשך המאמר שמבואר ש'אלקים' הוא בחינת ספירת ה'בינה' שהיא שורש הגבורות.

בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּבִיאָה תַּלְמִיד־חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (ישעיה נז): שָׁלוֹם – שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו:

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ ז"ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כא: ובשו"ע סימן תרע): אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה, וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (וְהַנְּרָאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְּקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָאָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מו:): הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁבְבִי. וְעַל־כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל־יְדֵי נֵר חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל):

לְעֵיל: וְזֶהוּ (משלי טו): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה; כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי גֵרִים וּבַעֲלֵי־תְשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ', וְלַתּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דִּקְדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה כַּנַּ"ל:

יְסוֹד הָעִנְיָן – חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי, לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כַּנַּ"ל – הוּא תִּקּוּן קָרֵי, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין:

טו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ': (שמות יט)

א **מִי** שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הֵינוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לָעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ:

ב **וּבַמָּה** מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה? בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְאָרֶץ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אָרֶץ יָרְאָה; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת כָּל עֲסָקָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עֲסָקָיו, וּבְזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת ה', וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ"ר שופטים פ' ה'), וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא, אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): 'לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ' אֲזַי 'הַכֹּל עֲבָדֶיךָ' לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם; אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיִּרְאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְשָׂם דֶּרֶךְ – מִי שֶׁשָּׂם אָרְחוֹתָיו, הֵינוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו (כשדרו"ל סוטה ה:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כא): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים – עַל־יְדֵי־זֶה: אַרְאֶנּוּ בִּישַׁע אֱלֹקִים; זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא; הֵינוּ בְּחִינַת יִרְאָה עוֹלָה מַהִקְּלִפָּה וּמַהָאֱמוֹת עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקְּלִפָּה, וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר – מִשֹּׁר אוֹ מִבְּנֵבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים – זֶה הוּא שֶׁהַיִּרְאָה נִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיִּרְאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם:

ג **וְשֹׁרֶשׁ** הַיִּרְאָה הוּא דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־הַחַיִּים", שֶׁמַּנְצְפַּ"ךְ הוּא בְּדַעַת דִּזְעֵיר אַנְפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כט): וְלֹא נָתַן לָכֶם לֵב לָדַעַת. גַּם שָׁם עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמְסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; הֵינוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הֵינוּ לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת:

ד **וּכְשֶׁמַּגִּיעַ** לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה – שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה אֵצֶל בַּר־דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֹדֶשׁ־בְּרִיךְ־הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" (דניאל ב). אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה; יֵשׁ בְּחִינַת גִּנְלָה וּבְחִינַת נִסְתָּר. אֲבָל לִבְחִינַת נִסְתָּר אֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לָעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת נִסְתָּר עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלָה הִיא בְּחִינַת סִינַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סד.): סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מְנַיְהוּ עָדִיף? וְהֵשִׁיבוּ: סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְיָא. וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר וְעִירִין אִנּוּן דְּצְרִיכִין לָהּ. וּבְחִינַת סִינַי הוּא בְּחִינַת שְׁפָלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה.), שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי, וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שם:), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפָל אֵין נִמְאָסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ'. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלָּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל:

ה **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי. אָתָא תַּנִּינָא בְּלַעָה. אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ לְתַנִּינָא, וּסְלֵיק יְתֵב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא. אָמַר רַב פַּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוֵי הָתָם לָא הֵימְנַהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

אַקְרוּקְתָּא. צְפַרְדֵּעַ: בְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כְּרַךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תַּלְמוּדָא קָאָמַר לָהּ: אֶתָא תַּנִּינָא. רַבָּה קָאָמַר לָהּ: פּוּשְׁקַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה: בְּאִילָנָא. עַל עָנָף אֶחָד כְּדֶרֶךְ הָעוֹפוֹת: לָא הֵימְנַהּ. לֹא הֶאֱמַנְתִּי:

אַקְרוּקְתָּא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הֵינוּ דַּעַת, כִּי צְפַרְדֵּעַ הִיא מִלָּה מֻרְכָּבֶת: צֹפֶר דֵּעָה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה), וְצִפּוֹר הוּא

בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיִּרְאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם, וכשהאדם שופט את עצמו אינו צריך להתיירא ולפחד משום דבר, כי אין דינו מלובש בדברים אלו, כי כבר ביטל בעצמו את הדינים על ידי שדן את עצמו[9].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם שופט את עצמו על כל מעשיו הוא מעלה את מידת היראה לשורשה, כי אז היראה אינה מתלבשת בדברים חיצוניים כדי לעורר אותו אלא היא יראת ה' טהורה, יתבאר כעת מהו שורש היראה.

ג. וְשֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה הוּא ספירת ה'דַּעַת', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ הַחַיִּים"**, **שֶׁמַּנְצְפַּ"ךְ הוּא בְּ'דַעַת דִּזְעֵיר אַנְפִּין'**, כי אותיות 'מנצפ"ך' הם בחינת חמש גבורות, **והם נמצאים בספירת ה'דעת'** שבפרצוף 'זעיר אנפין', (ישנו בעולמות העליונים פרצוף (בנין רוחני) המכונה 'זעיר אנפין', והוא כלול מששת הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד', וכל פרצוף יש בו עצמו עשר ספירות, ובספירת ה'דעת' שבפרצוף 'זעיר אנפין' ישנם חמישה חסדים וחמישה גבורות), **ושורש** היראה הוא מבחינת ה'גבורות', וכיון שהגבורות הם בספירת ה'דעת', נמצא ששורש היראה היא ספירת ה'דעת'. וראיה לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ב): "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, **אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא"**, הרי שה'יראה' וה'דעת' תלויים זה בזה. **וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים כט): **"וְלֹא נָתַן** ה' **לָכֶם לֵב לָדַעַת"**. **גַּם שָׁם** בלב **עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (קידושין לב:): **'דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ'**, שבדבר שבני אדם אינם יכולים לדעת אותו והוא תלוי רק בכוונת הלב של האדם עצמו, נאמר 'ויראת מאלקיך', שתפחד מה' ותעשה את רצונו, אף שבני אדם אינם יודעים, ורואים מכאן שהיראה היא בלב. וענין הדעת והיראה שבלב, **הֵינוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הֵינוּ לִיְרֹאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת**, כי הנה גם הגויים יש להם דעת אך הוא בלא לב, כי עיקר הדעת כשהוא בלב, ושם בלב הוא מקום היראה, היינו שעיקר הדעת שידע את ה' יתברך בליבו ולא במוחו בלבד, דהיינו שימשיך ויקשר את הדעת לתוך הלב עד שתיפול עליו אימה ופחד ויראה מגדולתו יתברך, עד שיתעורר לעבדו באמת, עד שיזכה ליראה עליונה שהיא יראת הרוממות, שידע את גדולתו ורוממותו של הקב"ה, ויפחד לחטוא לפני מלך גדול ונישא כזה[10]. וכל זה נעשה על ידי שהאדם מעלה את ה'יראה' לשורשה, כי שורשה הוא ה'דעת', ואז הוא זוכה ליראה עם דעת, דהיינו ליראת הרוממות.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם שופט את עצמו על כל מעשיו הוא מעלה את מידת היראה לשורשה, כי אז היראה אינה מתלבשת בדברים חיצוניים כדי לעורר אותו אלא היא יראת ה' טהורה, ונתבאר ששורש ה'יראה' הוא בחינת ה'דעת', דהיינו שהוא זוכה ליראת הרוממות, שהיא יראה עם דעת, יתבאר כעת כי על ידי בחינת 'דעת' האדם זוכה להשגת התורה שבנגלה.

ד. וּכְשֶׁמַּגִּיעַ האדם **לִבְחִינַת 'דַּעַת', זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ח): **"אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה" - שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה** — שהתורה שהיא החכמה שוכנת ונמצאת **אֵצֶל בַּר דַּעַת**, וראיה נוספת לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דניאל ב): **קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** — הקב"ה **"יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין"** — נותן את החכמה שהיא התורה, לחכמים, דהיינו לאדם שיש לו 'דעת'.

אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת 'תּוֹרָה': יֵשׁ בְּחִינַת 'נִגְלֶה' — הדברים הגלויים שבתורה, שכל אחד יכול להבינם, **וּבְחִינַת 'נִסְתָּר'** — הסודות הנסתרים בתוך דברי התורה. **אֲבָל לִבְחִינַת 'נִסְתָּר'**, דהיינו להשיג את הסודות הנסתרים בדברי התורה, **אֵינוֹ זוֹכֶה** האדם **אֶלָּא לֶעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת 'נִסְתָּר' עַל יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלֶה הִיא בְּחִינַת 'סִינַי', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות סד.): **'סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מְנַיְּהוּ עָדִיף'** — מי שבקי בתורה הרבה, ומי שמחודד יותר בפלפול, מי מהם עדיף, **וְהֵשִׁיבוּ: 'סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטַּיָּא'** — הבקי בתורה הרבה הוא עדיף, כי כולם צריכים למי שקיבץ תבואה למכור, **וְהִנֵּה הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר זְעִירִין אִנּוּן**

מקורות והערות

9 קיצור ליקוטי מוהר"ן. 10 קיצור ליקוטי מוהר"ן.

בַּמֶּזֶג הַשָּׁוֶה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּא חוֹלַאַת, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁמְּבָזֶה תַּלְמִיד־חָכָם וּפוֹגֵם בַּשָּׁלוֹם, עַל־כֵּן אֵין רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הָרְפוּאָה – עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (ישעיה נז): שָׁלוֹם – שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו:

גַּם בְּעֵת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִזְכִּיר רַבֵּנוּ ז"ל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת כא: ובשו"ע סימן תרע): אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה, וְאֵינִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בּוֹ. (וְהַנְּרָאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי, כִּי הַהֶסְפֵּד הוּא בִּשְׁבִיל לְתַקֵּן הִסְתַּלְּקוּת הַכָּבוֹד, שֶׁנִּפְגַּם עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה, שֶׁהָיָה מַצְדִּיק אֶת הָרַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הָאָרַת הַכָּבוֹד כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין מו:): הֶסְפֵּדָא יְקָרָא דְּחַיֵּי אוֹ יְקָרָא דְּשָׁבְבִי. וְעַל־כֵּן בַּחֲנֻכָּה אֵין מַסְפִּידִין בּוֹ, כִּי אָז מֵאִיר הַכָּבוֹד עַל־יְדֵי נֵר חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל):

לְעֵיל: וְזֶהוּ (משלי טו): וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה; כִּי עַל־יְדֵי עֲנָוָה זוֹכִין לְכָבוֹד, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעִקַּר הִתְעַלּוּת הַכָּבוֹד הוּא עַל־יְדֵי גֵרִים וּבַעֲלֵי־תְשׁוּבָה שֶׁעוֹשִׂין, וְזֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי תּוֹרַת חֶסֶד וְכוּ', וְלַתּוֹרָה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה וְכוּ', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. נִמְצָא, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְכָבוֹד דִּקְדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה, וְזֶהוּ: וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה כַּנַּ"ל:

יְסוֹד הָעִנְיָן – חֲמִשָּׁה דְּבָרִים: לְהַחֲזִיר כָּבוֹד לַיִּרְאָה, וְיִרְאָה אֶל הַלֵּב, וְשָׁלוֹם הַכְּלָלִי, וְשָׁלוֹם הַפְּרָטִי, לְהַחֲזִיר בְּנֵי־אָדָם בִּתְשׁוּבָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת: אִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כַּנַּ"ל – הוּא תִּקּוּן קָרֵי, אַתְוָן דְּדִין כְּאַתְוָן דְּדִין:

טו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְכוּ': (שמות יט)

א **מִי** שֶׁרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם אוֹר הַגָּנוּז, הֵינוּ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה לָעָתִיד, צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת מִדַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ:

ב **וּבַמָּה** מַעֲלִין אֶת הַיִּרְאָה? בִּבְחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְאָרֶץ הוּא בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עו): אָרֶץ יָרְאָה; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט אֶת כָּל עֲסָקָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קיב): יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט; הֵינוּ שֶׁיִּשְׁפֹּט וְיָדִין בְּעַצְמוֹ כָּל עֲסָקָיו, וּבְזֶה יָסִיר מֵעָלָיו כָּל הַפְּחָדִים וְיַעֲלֶה בְּחִינַת יִרְאָה בָּרָה וּנְקִיָּה, וְתִשָּׁאֵר אַךְ יִרְאַת ה', וְלֹא יִרְאָה אַחֶרֶת. כִּי כְּשֶׁאֵין אָדָם דָּן וְשׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, אֲזַי דָּנִין וְשׁוֹפְטִין אוֹתוֹ לְמַעְלָה, כִּי אִם אֵין דִּין לְמַטָּה, יֵשׁ דִּין לְמַעְלָה (מ"ר שופטים פ' ה'), וּכְשֶׁשּׁוֹפְטִין אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁפָּט דִּלְעֵלָּא, אֲזַי הַדִּין נִתְלַבֵּשׁ בְּכָל הַדְּבָרִים, וְכָל הַדְּבָרִים נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לַמָּקוֹם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָאִישׁ מִשְׁפָּט כָּתוּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): 'לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ' אֲזַי 'הַכֹּל עֲבָדֶיךָ' לַעֲשׂוֹת דִּין בְּזֶה הָאָדָם; אֲבָל כְּשֶׁשּׁוֹפֵט אֶת עַצְמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ דִּין לְמַטָּה אֵין דִּין לְמַעְלָה, וְאֵין הַיִּרְאָה מִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר לְעוֹרֵר אֶת הָאָדָם, כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ נִתְעוֹרֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְשָׂם דֶּרֶךְ – מִי שֶׁשָּׂם אָרְחוֹתָיו, הֵינוּ שֶׁשּׁוֹפֵט אָרְחוֹתָיו (כשדרו"ל סוטה ה:), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כא): וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים – עַל־יְדֵי־זֶה: אַרְאֶנּוּ בִּישַׁע אֱלֹקִים; זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא; הֵינוּ בְּחִינַת יִרְאָה עוֹלָה מַהְקִלְקָפָה וּמַהָאֱמוֹת עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט, כִּי מִתְּחִלָּה הָיְתָה נִתְלַבֵּשׁ בַּקְּלִקְפָּה, וְזֶהוּ שֶׁהָאָדָם מְפַחֵד אֶת עַצְמוֹ מֵאֵיזֶה דָּבָר – מִשֹּׁר אוֹ מִבַּנִּבִים וּשְׁאָר פְּחָדִים – זֶה הוּא שֶׁהַיִּרְאָה נִתְלַבֵּשׁ בְּזֶה הַדָּבָר, כִּי אִם לֹא הָיָה נִתְלַבֵּשׁ הַיִּרְאָה בְּזֶה הַדָּבָר, לֹא הָיָה כֹּחַ בְּזֶה הַדָּבָר לְהַפְחִיד אֶת הָאָדָם:

ג **וְשֹׁרֶשׁ** הַיִּרְאָה הוּא דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־הַחַיִּים", שֶׁמַּנְצְפַּ"ךְ הוּא בְּדַעַת דִּזְעֵיר אַנְפִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא. וְעִקַּר הַדַּעַת הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים כט): וְלֹא נָתַן לָכֶם לֵב לָדַעַת. גַּם שָׁם עִקַּר הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קידושין לב:): דָּבָר הַמְסוּר לַלֵּב, נָאֱמַר בּוֹ: וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹקֶיךָ; הֵינוּ שֶׁיֵּדַע מִמִּי יִתְיָרֵא, הֵינוּ לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, יִרְאַת הָרוֹמְמוּת:

ד **וּכְשֶׁמַּגִּיעַ** לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכֶה לְהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה – שֶׁשְּׁכוּנַת הַתּוֹרָה אֵצֶל בַּר־דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֹדֶשׁ־בְּרִיךְ־הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" (דניאל ב). אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה; יֵשׁ בְּחִינַת גִּנְלָה וּבְחִינַת נִסְתָּר. אֲבָל לִבְחִינַת נִסְתָּר אֵינוֹ זוֹכֶה אֶלָּא לָעָתִיד לָבוֹא, אֲבָל בְּזֶה הָעוֹלָם זוֹכֶה לִבְחִינַת נִסְתָּר עַל־יְדֵי תְּפִלָּה בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, וְלִתְפִלָּה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּנִגְלָה הִיא בְּחִינַת סִינַי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות סד.): סִינַי וְעוֹקֵר הָרִים, הֵי מִנַּיְהוּ עָדִיף? וְהֵשִׁיבוּ: סִינַי עָדִיף, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטְיָא. וְהַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה הַכֹּל צְרִיכִין לָהּ, אֲבָל הַתּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר וְעִירִין אִנּוּן דְּצְרִיכִין לָהּ. וּבְחִינַת סִינַי הוּא בְּחִינַת שְׁפָלוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ה.), שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי, וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שם:), שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפָל אֵין נִמְאָסֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ'. וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה שֶׁהִיא בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל, וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלָּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל:

ה **וְזֶה** שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא, דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי. אָתָא תַּנְיָא בְּלַעָה. אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָה לְתַנְיָא, וּסְלֵיק יְתֵב בְּאִילָנָא. תָּא חֲזִי, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא. אָמַר רַב פַּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוֵי הָתָם לָא הֵימְנַהּ:

רַשְׁבַּ"ם:

אַקְרוּקְתָּא. צְפַרְדֵּעַ: בְּאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא. גָּדוֹל הָיָה כְּאוֹתָהּ כְּרַךְ: וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי שִׁתִּין בָּתֵּי. תַּלְמוּדָא קָאָמַר לָהּ: אֵתָא תַּנְיָא. רַבָּה קָאָמַר לָהּ: פּוּשְׁקַנְצָא. עוֹרֵב נְקֵבָה: בְּאִילָנָא. עַל עֲנַף אֶחָד כְּדֶרֶךְ הָעוֹפוֹת: לָא הֵימְנִי. לֹא הֶאֱמַנְתִּי:

אַקְרוּקְתָּא – פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: צְפַרְדֵּעַ, וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לְשָׁרְשָׁהּ, הֵינוּ דַּעַת, כִּי צְפַרְדֵּעַ הִיא מִלָּה מֻרְכָּבֶת: צִפֹּר דֵּעָה (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה), וְצִפּוֹר הוּא

דְּצְרִיכִין לָהּ – מעטים הם הצריכים לה, דהיינו שמעטים הם הראויים ללומדה ולהשיגה, וכיון שבחינת 'סיני' היא בחינה שכולם צריכים לה, לכן היא רומזת על התורה שבנגלה שכולם צריכים לה, ונמצא שהתורה שבנגלה היא בחינת 'סיני'. **וּבְחִינַת 'סִינַי' הוּא בְּחִינַת 'שְׁפָלוּת'**, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה ה.), **שֶׁהִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הֶהָרִים, וְלֹא נָתַן הַתּוֹרָה אֶלָּא עַל הַר סִינַי**, משום שהיה נמוך ושפל, וכיון שהתורה שבנגלה היא בחינת 'סיני' ו'סיני' הוא בחינת 'שפלות', נמצא שעל ידי התורה שבנגלה האדם זוכה לשפלות. **וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ** (שם ה:), **שֶׁתְּפִלַּת הַשָּׁפֵל אֵין נִמְאֶסֶת** אלא היא נשמעת בשמים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): **"לֵב נִשְׁבָּר וְכוּ'** ונדכה אלקים לא תבזה". ונמצא שכשאדם זוכה לשפלות הוא יכול להתפלל מתוך שפלות, ואז תפילתו מתקבלת בשמים. והנה הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, וכשהאדם מתפלל מתוך שפלות הקב"ה מתאוה לתפילתו, כי תפילת השפל אינה נמאסת, ועל ידי שמתמלאת תאוותו של הקב"ה הוא נעשה כביכול בבחינת 'אשה', כי הוא מקבל תענוג מעמנו, ומי שמקבל מאחר הוא נקרא בבחינת 'אשה' לגביו, ובחינת 'אשה' היא בחינה חיצונית לגבי בחינת 'גבר' שהיא בחינה פנימית, ונמצא שהקב"ה שהיה בתחילה בבחינת נסתר נעשה בבחינת נגלה, והקב"ה והתורה אחד הם, ולכן כשם שהקב"ה מתגלה כך גם התורה שבנסתר מתגלית ואפשר להשיגה[11].

ואמנם אף שעל ידי שהאדם מתפלל מתוך שפלות מתגלה התורה שבנסתר, אך צריך גם שהאדם עצמו יהיה ראוי להשיג תורה זו, ודבר זה נעשה גם כן על ידי התפילה מתוך שפלות, כי כשהאדם שפל אז הוא יכול להגיע לדרגה שיתפלל בלי שום כונה לתועלת עצמו, דהיינו לחיים ופרנסה, ולא יחשוב לכלום את עצמו, ויבטל את כל עצמיותו וגשמיותו, ויתבטל כאילו אינו בעולם, **וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה** כזו **שֶׁהִיא בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּבַטֵּל כָּל גַּשְׁמִיּוּתוֹ וְאֵין גְּבוּל**, כי דבר רוחני אין לו גבול, **וּכְשֶׁאֵין גְּבוּל, אֲזַי יָכוֹל לְהַשִּׂיג הַתּוֹרָה שֶׁלֶּעָתִיד, שֶׁהִיא אֵינָהּ גְּבוּל וְאֵין נִתְפֶּסֶת בִּגְבוּל**, כי היא רוחנית. ונמצא שעל ידי בחינת 'דעת' האדם זוכה לתורה שבנגלה, ועל ידי התורה שבנגלה הוא זוכה לתפילה מתוך שפלות ובמסירות נפש, ועל ידי תפילה מתוך שפלות ובמסירות נפש הוא זוכה להשיג את התורה שלעתיד.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם שופט את עצמו על כל מעשיו הוא מעלה את מידת היראה לשורשה, כי אז היראה אינה מתלבשת בדברים חיצוניים כדי לעורר אותו אלא היא יראת ה' טהורה, ונתבאר ששורש ה'יראה' הוא בחינת ה'דעת', דהיינו שהוא זוכה ליראת הרוממות, שהיא יראה עם דעת, ונתבאר שעל ידי בחינת 'דעת' האדם זוכה להשגת התורה שבנגלה, ועל ידי התורה שבנגלה הוא זוכה לשפלות, ועל ידי שמתפלל מתוך שפלות הוא זוכה לבטל את גשמיותו ולהשיג את התורה שבנסתר, והוא זוכה שהתורה שבנסתר תתגלה אליו, יתבאר כעת כיצד כל זה רמוז בסיפורו של רבה בר בר חנה.

ה. וְזֶה שֶׁאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: 'לְדִידִי חָזֵי לִי הַהִיא אַקְרוּקְתָּא – אני ראיתי את אותה צפרדע, **דַּהֲוֵי כִּי אַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – שהיתה גדולה כמו העיר שנקראת הגרוניא. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוֵי, שִׁתִּין בָּתֵּי** – והעיר הגרוניא כמה גודלה, שישים בתים. **אֲתָא תַּנִּינָא בְּלַעָהּ** – בא נחש ובלע את הצפרדע. **אֲתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעֵהּ לְתַנִּינָא** – בא עורב נקיבה ובלע את הנחש, **וּסְלִיק יְתֵב בְּאִילָנָא** – ועלה העורב וישב על האילן. **תָּא חָזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא** – בוא וראה כמה גדול כוחו של האילן, שיכל לשאת משא כזה של עורב שבתוכו תנין, שבתוכו צפרדע שגודלה כשישים בתים. **אָמַר רַב פַּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוֵי הָתָם לָא הֵימְנֵהּ'** – אם לא הייתי שם לא הייתי מאמין לזה.

ורמוז במאמר זה כך: **'אַקְרוּקְתָּא' - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'צְפַרְדֵּעַ', וְזֶה בְּחִינַת עֲלִיַּת הַ'יִרְאָה' לְשָׁרְשָׁהּ, הֵינוּ** לספירת ה'**דַּעַת', כִּי 'צְפַרְדֵּעַ' הִיא מִלָּה מֻרְכֶּבֶת** משני מילים: **'צִפּוֹר דֵּעָה'** (תנא דבי אליהו רבה פ"ז ובכוונות ההגדה),

מקורות והערות

[11] על פי פרפראות לחכמה, וביאורו הוא על פי המבואר לקמן באות ה'.

וְ'צִפּוֹר' הוּא בְּחִינַת 'יִרְאָה', ש'יראה' היא **בְּחִינַת 'אֶרֶץ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו כד): **"מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת וְכוּ'** שמענו", ורמזו בפסוק זה שה'ארץ' היא בחינת 'כנף', דהיינו בחינת 'ציפור' שיש לה כנף, ולכן 'ציפור' רומזת ל'יראה'. **ו**ראיה נוספת לדבר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם ס): **"מִי אֵלֶּה" - אוֹתִיּוֹת 'אֱלֹקִים' - "כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'"**, הרי ששם 'אלקים' הוא בחינת 'ציפור', ושם 'אלקים' הוא כנגד ספירת ה'בינה', ולכן הוא נקרא 'מי אלה', כי יש בספירת ה'בחינה' חמישים שערים כמנין 'מי'[1], ושורש היראה הוא בגבורות, ושורש הגבורות הוא בספירת ה'בינה', ולכן 'ציפור' שהוא בחינת שם 'אלקים' הוא רומז על ה'יראה' ששורשה בשם 'אלקים'. ואם כן 'ציפור' הוא בחינת ה'יראה', **וְ'דֵעָה' הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה**, ואם כן 'אקרוקתא' שהוא 'ציפור דעה' הוא רומז לעליית היראה לשורשה שהוא בחינת 'דעת'.

'וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא' – והיא דומה לכרך שנקרא הגרוניא, ורמוז בזה, כי 'אקרא דהגרוניא' הוא **לְשׁוֹן** (שם נח): **"קְרָא בְגָרוֹן"**, **שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (עירובין נד.) על הפסוק "כי חיים הם למוצאיהם", 'אל תקרי למוצאיהם אלא **לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה**', שהאדם צריך להוציא את דיבורי התורה בפיו, ועל ידי זה התורה תתקיים בו והוא יאריך ימים, ולכן 'קרא בגרון' רומז על התורה שבנגלה שצריך לקוראה בקול, והיינו, **כִּי עַל יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת 'דַּעַת', זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה.**

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה, שְׁתֵּין בָּתֵּי'** – והכרך ששמו הגרוניא כמה גדלו, שישים בתים – 'שישים בתים' **זֶה בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** בתפילה **בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה כְּדַאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, ונמצא שהתפילה היא בחינת 'חסד'[2]. **וְזֶה: 'שְׁתֵּין בָּתֵּי'** – שישים בתים - **זֶה בְּחִינַת 'חֶסֶד', בְּחִינַת 'אַבְרָהָם'**, שהוא כנגד בחינת ה'חסד', ו'אברהם' הוא בחינת 'שישים', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש ו): **"שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם'**, שאברהם ויוצאי יריכו (בני קטורה וישמעאל ויצחק ויעקב ועשיו) הם ביחד שישים, ואם כן 'שישים' רומז על 'אברהם'. **'וּבָתֵּי'** – בתים, רומז על **לְשׁוֹן 'בָּתֵּי מַלְכוּת'** (סוטה יא:), דהיינו ש'שישים בתים' רומז על שישים משפחות חשובות שיצאו מאברהם, ולכן 'שישים' רומז על בחינת 'אברהם', ו'אברהם' רומז על מידת ה'חסד', ו'חסד' רומז על בחינת ה'תפילה', דהיינו שעל ידי 'אקרא דהגרוניא' – התורה שבנגלה, זוכים לשפלות, ועל ידי השפלות זוכים ל'שיתין בתי' – לתפילה.

וְזֶה מה שנאמר (שם ב): **"סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת"**, ורמוז בזה, **כְּמוֹ שֶׁמְּשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת** – כלי זכוכית **כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל, כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גָּזַר חַסְדּוֹ לִסְמֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ**, שעל ידי זה נוכל להסתכל באור הגדול של הקב"ה, ולכנות אותו בתארים ושבחים. **וְזֶה לְשׁוֹן: "סַמְּכוּנִי"**, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'סָמֶ"ךְ'** – שהאות 'סמ"ך' הוא בגימטריא 60, **וְהוּא בְּחִינַת 'שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת', בְּחִינַת 'אַבְרָהָם', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'סָמֶ"ךְ בָּתֵּי'** – שישים בתים, דהיינו ש'סמכוני' רומז לשישים, ושישים רומז ל'אברהם', ו'אברהם' הוא בחינת 'חסד', כי כל מה שהקב"ה סומך אותנו בתארים ושבחים, שזהו בחינת 'סמכוני', הכל הוא בגלל חסדו הגדול.

ממשיך רבה בר בר חנה ומספר: **'וַאֲתָא תַּנִּינָא וּבְלַעָהּ'** – ובא נחש ובלע אותה, ורמוז בזה, כי **'תַּנִּינָא' זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ**[3], שזהו בחינת היצר הרע, **שֶׁמֵּסִית אֶת הָאָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא** – תן לנו חיים ומזונות, **אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת**, ונמצא שהוא רוצה לבלוע את התפילה. **'וַאֲתֵי פּוּשְׁקַנְצָא**

מקורות והערות

[1] על פי תיקוני זוהר תחילת תיקון כ"א ומתוק מדבש שם.
[2] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "מזה ראוי לאדם להתעורר ולהתלהב מאוד בתפילה כשיזכור גדולת הבורא כפום מה דמשער בליביה, שהוא מרומם ומנושא מאוד מכל אלו השבחים והתארים, רק באהבתו וחמלתו וחסדו הגדול נתן לנו רשות לקרות אותו בתאריו אלו ולהתפלל לפניו, כדי שנזכה להתדבק בו יתברך, על כן ראוי לומר על כל פנים אלו התארים והשבחים בלב שלם ובכוונה גדולה במסירת נפש, מאחר שרק בחסדו יתברך אנו זוכים לקרות אותו בתארים".
[3] עיין רש"י שמות ז' י' שפירש על 'ויהי לתנין' – לנחש', ובשפתי חכמים שם כתב בשם הרד"ק ששם התנין ביבשה הוא נחש ובמים הוא דג שנקרא תנין.

בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אָרֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹת וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ס): מִי אֵלֶּה – אוֹתִיּוֹת אֵלֶּקִים – כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'; וְדָעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה. **וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – לְשׁוֹן (שם נח): קְרָא בְגָרוֹן; שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה; כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְלָה. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה שִׁתִּין בָּתֵּי** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה בְּדֵאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי – לְשׁוֹן בָּתֵּי מְלָכוּת. וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת – כְּמוֹ שְׁמִשִּׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גֹּזֶר חַסְדּוֹ לִסְמוֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ בָּתֵּי. **וַאֲתָא תַּנְיָנָא וּבְלַעֲהּ** – תַּנְיָנָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת. **וְאָתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעֲהּ** – פֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב): "מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב", הֵינוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל בְּאֵלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם; וְזֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי־זֶה: סְלִיק וְיִתֵּב **בְּאֵילָנָא** – שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ – שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הֵינוּ מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיִתֵּב בְּאֵילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנְּשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נִשְׁמָתִין מֵאֵילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין, וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה): כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשָׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' – עַל־יְדֵי הָרֵיחַ־נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת אִשָּׁה וּ"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר" (ירמיה לא), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נִגְלָה, הֵינוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה בִּנְסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כֹּלָּא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלָּה אוֹרַיְתָא, הֵינוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאֵילָנָא** – הֵינוּ כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשָׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת (אבות פרק ו) חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ: **תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה. **שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אָרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע; וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד). **אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ"ל. **יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, וְנִקְרָא הַר עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כב), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֹרָאָיו, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח); וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטָּיָא. **וְכֹהֲנִים** זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'. **וְגוֹי קָדוֹשׁ** – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מָה זוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וִיקַשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דַּיְקָא, וְזֶה (שמות יח): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לִבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה: **אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** דַּיְקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **דָּבָר** זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה':

וזאת התורה שיך על פסוק עיני בְּנָאֶמְנֵי אָרֵץ וְכוּ' (תהלים קא):

ח **עֵינַי** – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הוי"ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ. **בְּנָאֶמְנֵי** – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב", וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אָרֶץ** – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל. **לָשֶׁבֶת עִמָּדִי** – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת (ישעיה נז), אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כַּנַּ"ל. הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. **הוּא יְשָׁרְתֵנִי** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת **הוּא**, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח:):

וּבְלַעֲהּ' – ובא עורב ובלע את הנחש, ועל המילה 'פושקנצא' - **פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עוֹרֵב', וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (עירובין כב.), שדברי תורה מתקיימים ב"מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו עליהם **כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב"**, ורואים מכאן שבחינת 'עורב' הוא רומז על השחרת הפנים ואכזריות על בניו, וזה רומז על ענין ביטול הגשמיות והרצונות העצמיים, **הַיְנוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׂוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מד): **"כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם"**, ורמוז בזה שהאדם צריך לבטל את עצמותו וגשמיותו, שזה נחשב כאילו מוסר את נפשו למען ה' יתברך. **וְזֶה בְּחִינַת** (שה"ש ה): **"שְׁחוֹרוֹת כְּעוֹרֵב"**, שמשחיר את פניו כעורב, דהיינו שמבטל את גשמיותו, וזה רמוז במה שבא עורב ובלע את התנין, דהיינו שהאדם צריך להתגבר לבטל את גשמיותו ולהיות בבחינת 'עורב', ועל ידי זה ינצח את היצר הרע שהוא בחינת 'נחש' המסיתו להתפלל לצורך עצמו.

וְעַל יְדֵי זֶה שהאדם מבטל את כל עצמותו וגשמיותו: **'סְלֵיק וְיתֵב בְּאֵילָנָא'** – עלה וישב באילן - **שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הקב"ה (תהלים יח): **"יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ"**, שהקב"ה מסתתר בתוך החושך, ורמוז בפסוק זה, **שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל יְדֵי 'חֹשֶׁךְ', הַיְנוּ מְסִירַת נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת 'חֹשֶׁךְ' עַל שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג**, שקשה מאוד להשיגם, וזהו כעין אדם המהלך בחושך ואינו משיג את חפצו, והטעם משום שסתרי תורה הם רוחניים ואין להם גבול, ולכן הם בבחינת 'חושך' לגבי אדם גשמי, וכיון שסתרי תורה הם בחינת 'חושך', לכן אי אפשר להשיגם אלא על ידי בחינת 'חושך', שהאדם מבטל את גשמיותו, והוא נעשה רוחני ללא גבול.

וְהתורה שבנסתר זֶה בְּחִינַת: 'סְלֵיק וְיתֵב בְּאֵילָנָא' – עלה וישב באילן, כי האילן רומז על העולם הבא **שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנְּשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (זוהר משפטים דף צט:): **'כָּל נִשְׁמָתִין מֵאֵילָנָא רַבְּרְבָא נָפְקִין'** – כל הנשמות מהאילן הגדול שהוא 'עץ החיים' יוצאות, ואילן זה הוא הבחינה בעולמות העליונים המכונה 'זעיר אנפין' (שהוא בנין רוחני הכולל את ששת הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד) [4], **וְמקום הנשמות הוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיהו סה): **"כִּימֵי עֵץ יְמֵי עַמִּי"** – 'ישראל יזכו לאריכות ימים בעולם הבא, כמו עץ החיים שמתקיים לנצח' [5], ורמוז בזה שבעולם הבא ישראל ישכנו בעץ החיים ויזכו לאריכות ימים, ולכן 'אילן' רומז ל'עולם הבא', ו'עולם הבא' רומז ל'סתרי תורה' שהאדם יזכה להם בעולם הבא, ונמצא ש'אילן' רומז ל'סתרי תורה'.

והנה אף שעל ידי שהאדם מבטל את גשמיותו ונעשה רוחני הוא נעשה ראוי להשיג את סתרי התורה שהם רוחניים, אך צריך גם שסתרי התורה יתגלו מתוך ההסתר שבו הם נמצאים כדי שהאדם יוכל להשיגם, **וְזֶה זוֹכֶה** האדם גם כן **עַל יְדֵי תְּפִלָּה** שהוא מתפלל מתוך שפלות, **כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל**, ובפרט למי שמתפלל מתוך שפלות, כמובא לעיל שתפילת השפל אינה נמאסת, **וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשֶׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת 'אִשָּׁה'**, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מֵעִמָּנוּ, כי כשאחד מקבל מחבירו, נחשב המשפיע לבחינת 'גבר' והמקבל לבחינת 'אשה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): **"אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'"**, ורמוז בזה, כי **עַל יְדֵי הָרֵיחַ נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל** הקב"ה הוא **נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת 'אִשָּׁה'**, וְנאמר בפסוק **"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר"** (ירמיה לא), ורמוז בזה, שבחינת ה'נקבה' היא חיצונית לגבי בחינת ה'גבר' שהיא פנימית, והיינו, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נִגְלֶה, הַיְנוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּנִסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹרַיְתָא כֻּלָּא חַד** – והקב"ה והתורה הם אחד, ולכן כיון שהקב"ה נעשה מנסתר לנגלה, כך גם התורה נעשית מנסתר לנגלה, **וְאָז עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא** – התורה, **הַיְנוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא** – סתרי התורה, ואז יכול מי שביטל את גשמיותו לגמרי להשיג את סתרי התורה.

מסיים רבה בר בר חנה: **'תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאֵילָנָא'** – בוא וראה כמה גדול כוחו של האילן - **הַיְנוּ, כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה** – כמה גדול כוחם

מקורות והערות

[4] מתוק מדבש שם. [5] עיין רש"י שם שפירש: 'כימי עץ – עץ החיים'.

בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אָרֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹת וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ם): מִי אֵלֶּה – אוֹתִיּוֹת אֵלֶּקִים – כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'; וְדָעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה. **וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – לְשׁוֹן (שם נח): קְרָא בְגָרוֹן; שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה; כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה שִׁתִּין בָּתֵּי** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה בְּדֵאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי – לְשׁוֹן בָּתֵּי מְלָכוּת. וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת – כְּמוֹ שֶׁמְּשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גֹּזֶר חַסְדּוֹ לִסְמוֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ בָּתֵּי. **וַאֲתָא תַּנִּינָא וּבְלַעֲהּ** – תַּנִּינָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת. **וְאָתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעֲהּ** – פֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב): "מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב", הֵינוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל בְּאֹלוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם; וְזֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי־זֶה: סְלִיק וְיִתֵּב **בְּאֵילָנָא** – שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ – שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הֵינוּ מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיִתֵּב בְּאֵילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנִּשְׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נִשְׁמָתִין מֵאֵילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין, וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה): כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשָׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' – עַל־יְדֵי הֲרִיחַ־נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת אִשָּׁה וּ"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר" (ירמיה לא), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נִגְלָה, הֵינוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בִּנְסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כֹּלָּא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלָּה אוֹרַיְתָא, הֵינוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **תָּא חֲזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאֵילָנָא** – הֵינוּ כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשָׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת (אבות פרק ו) חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ: **תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה. **שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אָרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע; וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחַבְּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד). **אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ"ל. **יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): חֹקָיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, וְנִקְרָא הַר עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כב), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקַדְּשָׁיו וּמְקֹרָאָיו, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח); וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטַּיָּא. **וְכֹהֲנִים** זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'. **וְגוֹי קָדוֹשׁ** – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מָה זוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁעֲלָה וּיִקַּשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ג.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דִּיקָא, וְזֶה (שמות יח): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לִבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה: **אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** דִּיקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֹקָיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **דָּבָר** זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה':

זֹאת הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פָּסוּק עֵינֵי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ' (תהלים קא):

ח **עֵינַי** – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הוי"ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ. **בְּנֶאֱמְנֵי** – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב", וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אָרֶץ** – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל. **לָשֶׁבֶת עִמָּדִי** – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת (ישעיה נז), אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כַּנַּ"ל. הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. **הוּא יְשָׁרְתֵנִי** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת **הוּא**, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח:):

של סתרי תורה אלו שיתגלו לעתיד, **שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מֻגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשֶׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו**, שביטל את גופו וגשמיותו לגמרי, ואז הוא זוכה בעולם הזה להשיג את סתרי התורה הללו.

עתה יתבאר כיצד כל הקנינים שמבואר במאמר זה שהאדם יכול לזכות להם, רמוזים בחמשת הקנינים שקנה הקב"ה בעולמו.

ו. וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו חכמינו ז"ל (אבות ו): **'חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה** הקב"ה **בְּעוֹלָמוֹ'**, והם: תורה, שמים וארץ, אברהם, ישראל, בית המקדש. ורמוזים בחמישה קנינים אלו חמשת הבחינות המבוארות במאמר זה, שהם חמישה קנינים שהאדם יכול לקנותם ולזכות להם:

'תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד' - זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה.

'שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד' - זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. כי **'אֶרֶץ' זֶה בְּחִינַת 'יִרְאָה' כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל הפסוק "ארץ יראה", **וְ'שָׁמַיִם' זֶה בְּחִינַת 'דַּעַת', כִּי 'דַּעַת' הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית ד): **"וְהָאָדָם יָדַע** את חוה אשתו, ותהר ותלד את קין". **וְזֶה בְּחִינַת 'שָׁמַיִם' - אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד** (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד), כי השמים נוצרו מאש ומים יחד, ולכן 'שמים' שהוא ענין של חיבור, ונמצא ש'ארץ' ו'שמים' רומזים על בחינת ה'יראה' וה'דעת'.

'אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד' - זֶה בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', כי 'אברהם' הוא **בְּחִינַת 'שִׁתִּין בָּתֵּי'** – שישים בתים, כמו שנאמר **'שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת'** כַּנַּ"ל, שהם אברהם ויוצאי יריכו, ו'אברהם' הוא בחינת 'חסד', וזה רומז ל'תפילה' שהיא בחינת 'חסד', כי רק בחסד ה' אנו יכולים לכנותו בשבחים ותארים.

'יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד' - זֶה בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל לשורשה שהוא ה'דעת', דהיינו שעל ידי שהוא שופט את עצמו על כל עסקיו הוא מתקן את מידת היראה ומעלה אותה לשורשה, והטעם ש'ישראל' רומז ל'משפט', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קמז): **"חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל"**, וכיון שיש ל'ישראל' בחינת 'משפט', לכן 'ישראל' רומז ל'משפט'.

'בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד' - זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא – סתרי תורה, **שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'אַבְרָהָם'. וְזֶה** מה שנאמר על בית המקדש (שם עח): **"הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ"**, ורמוז בזה, **שֶׁזֶּה 'יָמִין'**, ש'ימין' הוא בחינת 'חסד', ו'חסד' הוא **בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', בְּחִינַת 'אַבְרָהָם'** שהוא מידת ה'חסד', כי רק בחסד ה' אנו יכולים לכנותו בשבחים ותארים. **וְנִקְרָא** הסתרי תורה **"הַר" עַל שֵׁם עֹמֶק הַמַּשָּׂג**, שקשה להשיגם כמו הר שקשה לעלות עליו, וזהו 'הר זה' – סתרי תורה, 'קנתה ימינו' – קונים אותם על ידי 'ימינו', דהיינו על ידי התפילה, **וְנִקְרָא** הסתרי תורה גם **'בֵּית הַמִּקְדָּשׁ'**, כי הם **בְּחִינוֹת 'קֹדֶשׁ'**, כי יש בהם קדושה גדולה מאוד, והם **בְּחִינוֹת 'רֵאשִׁית'**, כי הם הראשית והשורש של התורה שבנגלה, וזהו שנאמר **"וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ"** (ויקרא כב), **וְרמוז** בזה כי סתרי התורה **לֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֹרָאָיו** – האנשים הקדושים והקרובים אל ה', **וְלכן 'בֵּית הַמִּקְדָּשׁ' הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא** – סתרי תורה.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'".

ז. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ מה שנאמר: **"וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** וגוי קדוש, אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל", ורמוז בפסוק זה כך: **"מַמְלֶכֶת" זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ** (משלי ח), כי התורה מלמדת את המלכים את הדינים והמשפטים[6], **וראיה** נוספת ש**'מַלְכוּת' הוּא בְּחִינַת נִגְלֶה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ**, דהיינו שכל העם צריכים את המלך, וזה רומז לתורה שבנגלה, **כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטָּיָא** – כולם צריכים את למי שקיבץ תבואה למכור, דהיינו שכולם צריכים את מי שקיבץ שמועות ובקי בתורה.

וְ"כֹּהֲנִים" זוֹ בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', שהיא **בְּחִינוֹת 'אַבְרָהָם' כַּנַּ"ל**, שהוא בחינת 'חסד', כי מה שאנו מכנים את הקב"ה בתפילה בתארים ושבחים זהו בחסדו הגדול,

מקורות והערות

[6] רש"י שם.

בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אָרֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹת וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ם): מִי אֵלֶּה – אוֹתִיּוֹת אֵלֶּקִים – כָּעֵב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'; וְדָעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה. **וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – לְשׁוֹן (שם נח): קְרָא בְגָרוֹן; שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה; כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה שִׁתִּין בָּתֵּי** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה בְּדַאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי – לְשׁוֹן בָּתֵּי מְלָכוּת. וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת – כְּמוֹ שֶׁמְּשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גֹּזֶר חַסְדּוֹ לִסְמוֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ בָּתֵּי. **וַאֲתָא תַּנְיָנָא וּבְלַעָהּ** – תַּנְיָנָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת. **וְאָתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ** – פֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב): "מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב", הֵינוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל בְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם; וְזֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי־זֶה: סְלִיק וְיִתֵּב **בְּאִילָנָא** – שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ – שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הֵינוּ מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיִתֵּב בְּאִילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנִּשְׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נִשְׁמָתִין מֵאִילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין, וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה): כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשָׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' – עַל־יְדֵי הָרֵיחַ־נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת אִשָּׁה וּ"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר" (ירמיה לא), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ גִּנְגְּלָה, הֵינוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה בְּנִסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כֹּלָּא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלָּה אוֹרַיְתָא, הֵינוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא** – הֵינוּ כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשָׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת (אבות פרק ו) חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ: **תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה. **שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אָרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע; וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד). **אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ"ל. **יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, וְנִקְרָא הַר עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כב), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֹרָאָיו, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח); וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטַּיָּא. **וְכֹהֲנִים** זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'. **וְגוֹי קָדוֹשׁ** – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מָה זוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וִיקַשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דַּיְקָא, וְזֶה (שמות יח): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לִבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה: **אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** דַּיְקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **דָּבָר** זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה':

וזאת התורה שיך על פסוק עיני בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ' (תהלים קא):

ח **עֵינַי** – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הוי"ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ. **בְּנֶאֱמְנֵי** – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב", וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אָרֶץ** – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל. **לָשֶׁבֶת עֶמָּדִי** – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת (ישעיה נז), אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כַּנַּ"ל. הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. **הוּא יְשָׁרְתֵנִי** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת **הוּא**, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח:):

והטעם ש'כהנים' רומז על בחינת 'אברהם', **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (נדרים לב.), **שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם: "אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'"**, שהבטיח לו הקב"ה שהכהונה תצא ממנו ולא משם, מכיון ששם הקדים את ברכת אברהם לברכת המקום, וכיון שניתן לאברהם ענין הכהונה, לכן 'כהנים' רומז ל'אברהם', ו'אברהם' רומז ל'תפילה', ונמצא ש'כהנים' רומז לבחינת ה'תפילה'.

"וְגוֹי קָדוֹשׁ" - זֶה בְּחִינַת 'בֵּית הַמִּקְדָּשׁ', בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא 'קֹדֶשׁ'.

וְעַל יְדֵי מַה זּוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת של 'תורה שבנגלה' ו'תפילה' ו'תורה שבנסתר' - **עַל יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וְיִקַּשֵּׁר בְּחִינַת 'יִרְאָה' לִבְחִינַת 'דַּעַת' עַל יְדֵי בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר" - זֶה בְּחִינַת 'יִרְאָה', הַנִּקְרָא 'דָּבָר'**, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר **שָׁם הוּא** — בבחינת היראה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות ו.): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים'**, שנאמר "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא", הרי שעל ידי ה'יראה' זוכים לבחינת ה'דיבור'. **'מֹשֶׁה' הוּא** כנגד **בְּחִינַת 'דַּעַת'**, כמובא בספרי קבלה, **וְזֶה: "אֲשֶׁר תְּדַבֵּר" דַּיְקָא**, שדבר זה נאמר למשה שהוא ידבר, דהיינו שבחינת הדיבור שהיא ה'יראה', תעלה ל'משה' — לבחינת ה'דעת'.

וְזֶה מה שאמר משה ליתרו (שמות יח): **"כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי"**, שכשיש לישראל דין לדון הם באים אלי, ורמוז בזה, **שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט' כַּנַּ"ל**, (כמובא לעיל מה שנאמר "חוקיו ומשפטיו לישראל"), **הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַ'יִּרְאָה') לִבְחִינַת 'מֹשֶׁה', לִבְחִינַת 'דַּעַת'**, וזהו מה שרמוז בפסוק, ש'ישראל' — המשפט, לוקחים את ה'דבר' — היראה, ומביאים אותו אל 'משה' — הדעת.

וְזֶה סיום הפסוק "אלה הדברים אשר תדבר": **"אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" דַּיְקָא - כִּי הֵם בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל"**, דהיינו ש"אלה הדברים אשר תדבר" שרמוז בזה העלאת ה'יראה' ל'דעת', נעשה על ידי "אל בני ישראל", דהיינו על ידי מידת ה'משפט'. **נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַ'יִּרְאָה' עַל יְדֵי 'מִשְׁפָּט' לִבְחִינַת 'דַּעַת', זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלֶה**, כי על ידי דעת זוכים להשגת התורה, **וְעַל יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלֶה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא** — לסתרי תורה.

והנה נתבאר לעיל ש'דבר' זה בחינת 'יראה', והראיה לכך, כי מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, וישנו טעם נוסף מדוע **'דָּבָר' זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלאכי ג): **"אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי ה'"**, הרי שמי שיש לו יראה הוא זוכה לבחינת הדיבור.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "עיני בנאמני ארץ וגו'".

זֹאת הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פָּסוּק "עֵינַי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ' לשבת עמדי, הולך בדרך תמים הוא ישרתני" (תהלים קא).

ח. "עֵינַי" - זֶה בְּחִינוֹת 'דַּעַת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): **"וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם** וידעו כי עירומים הם", ופירש רש"י כי לענין החכמה דיבר הכתוב ולא לענין ראיה ממש, הרי שהחכמה והדעת היא בחינת 'עינים'. **גַּם 'דַּעַת' הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הֲוַיָ"ה]**, כי בספירת ה'דעת' של פרצוף 'זעיר אנפין' ישנם חמישה חסדים וחמישה גבורות, והם כנגד עשר שמות הוי"ה, ועשר פעמים הוי"ה הוא בגימטריא 260, שהוא **גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים 'עַיִן', כַּיָּדוּעַ**, כי 'עין' הוא בגימטריא 130, והטעם כי מהדעת נמשכת הראיה אל העינים היושבים ממש כנגד הדעת[7], ונמצא שהדעת היא בחינת 'עינים', ולכן 'עיני' רומז לבחינת 'דעת'.

ומה שנאמר **"בְּנֶאֱמְנֵי" - זֶה בְּחִינַת 'אַהֲרֹן', כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב"**, שהקב"ה אמר למשה, מנה לי כהן, ושאלו משה רבינו: מאיזה שבט אמנה, ואמר לו הקב"ה: תמנה לך משבטך, עיני בנאמני ארץ, הרי ש'נאמני' רומז ל'אהרן', **וְ'אַהֲרֹן' הוּא בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כח): **"וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"**, ולכן 'נאמני' רומז לבחינת 'משפט'.

מקורות והערות

[7] עץ חיים שער כ"ה דרוש ב' כלל י"ב.

בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אָרֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹת וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ם): מִי אֵלֶּה – אוֹתִיּוֹת אֵלִּקִים – כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'; וְדָעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה. **וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – לְשׁוֹן (שם נח): קְרָא בְגָרוֹן; שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה; כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה שִׁתִּין בָּתֵּי** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה בְּדֵאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי – לְשׁוֹן בָּתֵּי מְלָכוּת. וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת – כְּמוֹ שְׁמִשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גֹּזֶר חַסְדּוֹ לִסְמוֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ בָּתֵּי. **וַאֲתָא תַּנְיָנָא וּבְלַעָהּ** – תַּנְיָנָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת. **וְאָתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ** – פֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב): "מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב", הֵינוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל בְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם; וְזֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי־זֶה: סְלִיק וְיִתֵּב **בְּאִילָנָא** – שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ – שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הֵינוּ מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֵּשֶׁג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיִתֵּב בְּאִילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנִּשְׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נִשְׁמָתִין מֵאִילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין, וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה): כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשָׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' – עַל־יְדֵי הֲרִיחַ־נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת אִשָּׁה וּ"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר" (ירמיה לא), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נִגְלָה, הֵינוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְחִלָּה בִּנְסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקַדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כֹּלָּא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלָּה אוֹרַיְתָא, הֵינוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא** – הֵינוּ כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשָׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת (אבות פרק ו) חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ: **תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה. **שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אָרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע; וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד). **אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ"ל. **יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, וְנִקְרָא הַר עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֵּשֶׁג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כב), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֹרָאָיו, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח); וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטָּיָא. **וְכֹהֲנִים** זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'. **וְגוֹי קָדוֹשׁ** – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מָה זוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וִיקַשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דִּיקָא, וְזֶה (שמות יח): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לִבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה: **אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** דִּיקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **דָּבָר** זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה':

זֹאת הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פָּסוּק עֵינֵי בְּנֶאֱמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ' (תהלים קא):

ח **עֵינַי** – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הוי"ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ. **בְּנֶאֱמְנֵי** – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב", וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אָרֶץ** – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל. **לָשֶׁבֶת עִמָּדִי** – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת (ישעיה נז), אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כַּנַּ"ל. הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. **הוּא יְשָׁרְתֵנִי** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת **הוּא**, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח.):

ומה שנאמר "**אֶרֶץ**" - **זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל הפסוק "ארץ יראה". ויתפרש הפסוק כך: כיצד זוכים לבחינת 'עיני' – הדעת, על ידי 'נאמני' – משפט, שעל ידו מעלים את 'ארץ' – היראה, אל הדעת.

ומה שנאמר "**לָשֶׁבֶת עִמָּדִי**" - **זֶה בְּחִינוֹת 'סִינַי', שִׁפְלוּת**, כמו שנאמר "**אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא** ושפל רוח" (ישעיהו נז), **כַּנַּ"ל**, הרי שמי שהוא שפל הוא שוכן עם הקב"ה, ולכן 'לשבת עמדי' רומז לשפלות.

ומה שנאמר "**הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים**" - **זֶה בְּחִינוֹת 'תְּפִלָּה'**, שהיא בחינת 'חסד', ו'חסד' הוא **בְּחִינַת 'אַבְרָהָם'** כַּנַּ"ל, ו'אברהם' הוא בחינת 'תמים', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית יז): "**הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים**", ולכן 'תמים' רומז ל'תפילה'.

ומה שנאמר "**הוּא יְשָׁרְתֵנִי**" - **זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא** – סתרי תורה, **זֶה בְּחִינַת 'הוּא', בְּחִינוֹת 'עוֹלָם הַבָּא'** שנקרא 'הוא' (זוהר ויצא קנד: קנח:), כי הוא עולם מכוסה ונעלם, ולכן מכנים אותו בלשון נסתר ולא בלשון נוכח, ולכן 'הוא' רומז לסתרי תורה שיתגלו בעולם הבא.

בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת אָרֵץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' כד): מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִרוֹת וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ם): מִי אֵלֶּה – אוֹתִיּוֹת אֵלֶּקִים – כָּעָב תְּעוּפֶינָה וְכוּ'; וְדָעָה הִיא שֹׁרֶשׁ הַיִּרְאָה. **וְדַמְיָא לְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא** – לְשׁוֹן (שם נח): קְרָא בְגָרוֹן; שֶׁזֶּה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד.): לְמוֹצִיאֵיהֶם בַּפֶּה; כִּי עַל־יְדֵי עֲלִיַּת הַיִּרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁבְּגִנְגְּלָה. **וְאַקְרָא דְּהַגְרוֹנְיָא כַּמָּה הֲוָה שִׁתִּין בָּתֵּי** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, כִּי כְּשֶׁאָנוּ קוֹרְאִין לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּתְאָרִים שֶׁל בָּשָׂר־וָדָם, וְהוּא נִמְצָא לָנוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו, זֶה חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה בְּחַסְדֵּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לֹא הָיָה בְּדַאי לִקְרֹא וּלְכַנּוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְאָרִים וּשְׁבָחִים וְתֵבוֹת וְאוֹתִיּוֹת, אֲבָל זֶה הַכֹּל חֶסֶד שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶה: שִׁתִּין בָּתֵּי – זֶה בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים ו): שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: זֶה בְּחִינַת אַבְרָהָם; וּבָתֵּי – לְשׁוֹן בָּתֵּי מְלָכוּת. וְזֶה (שם ב): סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת – כְּמוֹ שְׁמִשִׁימִין אֲשִׁישׁוֹת כְּנֶגֶד אוֹר גָּדוֹל כְּדֵי לְהַסְתַּכֵּל בָּאוֹר הַגָּדוֹל עַל־יְדֵי אֲשִׁישׁוֹת, כֵּן גֹּזֶר חַסְדּוֹ לִסְמוֹךְ אוֹתָנוּ בַּתְּאָרִים וּשְׁבָחִים הָאֵלּוּ. וְזֶה לְשׁוֹן סַמְּכוּנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ, וּבְחִינַת שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת, בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת סָמֶ"ךְ בָּתֵּי. **וַאֲתָא תַּנְיָנָא וּבְלַעָהּ** – תַּנְיָנָא זֶה בְּחִינַת נָחָשׁ, שֶׁמַּסִּית אֶת הָאָדָם, שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְתוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ: הַב לָנָא חַיֵּי וּמְזוֹנָא, אוֹ שְׁאָר תּוֹעֶלֶת. **וְאָתֵי פּוּשְׁקַנְצָא וּבְלַעָהּ** – פֵּרַשׁ רַבֵּנוּ שְׁמוּאֵל: עוֹרֵב; וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין כב): "מִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב", וּ"מִי שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְזָרִי עַל בָּנָיו כְּעוֹרֵב", הֵינוּ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּלִי שׁוּם כַּוָּנַת תּוֹעֶלֶת עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁב לִכְלוּם אֶת עַצְמוֹ, וְנִתְבַּטֵּל כָּל עַצְמוּתוֹ וְגַשְׁמִיּוּתוֹ, וְנִתְבַּטֵּל בְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מד): כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם; וְזֶה בְּחִינַת (שיר־השירים ה): שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב. וְעַל־יְדֵי־זֶה: סְלִיק וְיִתֵּב **בְּאִילָנָא** – שֶׁזּוֹכֶה לִבְחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יח): יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ – שֶׁסִּתְרֵי תּוֹרָה אָדָם זוֹכֶה לָהֶם עַל־יְדֵי חֹשֶׁךְ, הֵינוּ מִסִּירַת־נֶפֶשׁ, שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב, כִּי הֵם בְּחִינַת חֹשֶׁךְ עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג. וְזֶה בְּחִינַת: סְלִיק וְיִתֵּב בְּאִילָנָא – שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַנְּשָׁמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר משפטים דף צט.): כָּל נִשְׁמָתִין מֵאִילָנָא רַבְרְבָא נָפְקִין, וְהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁשָּׁם אֲרִיכוּת יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סה): כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי; וְזֶה זוֹכֶה עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְפַּלְּלִין לְפָנָיו וּמְמַלְּאִין תַּאֲוָתוֹ, אֲזַי נַעֲשָׂה, כִּבְיָכוֹל, בִּבְחִינַת אִשָּׁה, שֶׁהוּא מְקַבֵּל תַּעֲנוּג מִעִמָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' – עַל־יְדֵי הֲרִיחַ־נִיחוֹחַ שֶׁמְּקַבֵּל נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת אִשָּׁה וּ"נְקֵבָה תְּסוֹבֵב גָּבֶר" (ירמיה לא), שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת מַלְבּוּשׁ נִגְלָה, הֵינוּ מִבְּחִינַת שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּנִסְתָּר, עַכְשָׁו נִתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, וְקַדְּשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וְאוֹרַיְתָא כֹּלָּא חַד, וְאָז עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלָּה אוֹרַיְתָא, הֵינוּ סִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּאִילָנָא** – הֵינוּ כַּמָּה נָפִישׁ חֵילָא דְּהַאי סִתְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּשׁוּם דָּבָר מַגְבָּל, בְּשׁוּם גּוּף, אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּשְׁחִיר פָּנָיו כְּעוֹרֵב וְנַעֲשָׂה כְּעוֹרֵב עַל בָּנָיו:

ו **וְזֶה** בְּחִינַת (אבות פרק ו) חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים שֶׁקָּנָה בְּעוֹלָמוֹ: **תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה. **שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת הַעֲלָאַת הַיִּרְאָה לַדַּעַת. אָרֶץ זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וְשָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת דַּעַת, כִּי דַּעַת הוּא חִבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע; וְזֶה בְּחִינַת שָׁמַיִם – אֵשׁ וּמַיִם מְחֻבָּרִין יַחַד (חגיגה יב. ב"ר פרשה ד). **אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת שִׁתִּין בָּתֵּי, שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת כַּנַּ"ל. **יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, הַמַּעֲלֶה אֶת הַיִּרְאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמז): חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. **בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, שֶׁזּוֹכִין לָהֶם עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת אַבְרָהָם. וְזֶה (שם עח): הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ – שֶׁזֶּה יָמִין בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם, וְנִקְרָא הַר עַל־שֵׁם עֹמֶק הַמֶּשֶׁג, וְנִקְרָא בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת קֹדֶשׁ, בְּחִינוֹת רֵאשִׁית, וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ (ויקרא כב), וְלֹא יֹאכַל בּוֹ אֶלָּא מְקֻדָּשָׁיו וּמְקֻרָּאָיו, וּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא:

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – מַמְלֶכֶת זֶה בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה, כִּי בָּהּ מְלָכִים יִמְלֹכוּ (משלי ח); וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת נִגְלָה, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עַם, וְהַכֹּל צְרִיכִין לְמֶלֶךְ, כִּי הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִטַּיָּא. **וְכֹהֲנִים** זוֹ בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:), שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְאַבְרָהָם: אַתָּה כֹּהֵן לְעוֹלָם וְכוּ'. **וְגוֹי קָדוֹשׁ** – זֶה בְּחִינַת בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, בְּחִינוֹת תּוֹרָה שֶׁבְּנִסְתָּר, הַנִּקְרָא קֹדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי מָה זוֹכֶה לְאֵלּוּ הַבְּחִינוֹת – עַל־יְדֵי שֶׁיַּעֲלֶה וִיקַשֵּׁר בְּחִינַת יִרְאָה לִבְחִינַת דַּעַת עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר** – זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, הַנִּקְרָא דָּבָר, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר שָׁם הוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז.): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, דְּבָרָיו נִשְׁמָעִים. מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת דַּעַת, וְזֶה: אֲשֶׁר תְּדַבֵּר דִּיקָא, וְזֶה (שמות יח): כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי – שֶׁיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט כַּנַּ"ל, הֵם מַעֲלִין וּמְקַשְּׁרִין (הַיִּרְאָה) לִבְחִינַת מֹשֶׁה, לִבְחִינַת דַּעַת. וְזֶה: **אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** דִּיקָא – כִּי הֵם בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשְּׁרִין הַיִּרְאָה עַל־יְדֵי מִשְׁפָּט לִבְחִינַת דַּעַת, זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁל נִגְלָה, וְעַל־יְדֵי תּוֹרָה שֶׁבְּנִגְלָה זוֹכִין לִתְפִלָּה, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּה זוֹכִין לְסִתְרֵי אוֹרַיְתָא. **דָּבָר** זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה':

זֹאת הַתּוֹרָה שַׁיָּךְ עַל פָּסוּק עֵינֵי בְּנָאָמְנֵי אֶרֶץ וְכוּ' (תהלים קא):

ח **עֵינַי** – זֶה בְּחִינוֹת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם. גַּם דַּעַת הֵם עֶשֶׂר שְׁמוֹת [הוי"ה], גִּימַטְרִיָּא שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִן, כַּיָּדוּעַ. **בְּנָאָמְנֵי** – זֶה בְּחִינַת אַהֲרֹן, כַּמּוּבָא בְּמִדְרַשׁ "שׁוֹחֵר טוֹב", וְאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כח): וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אָרֶץ** – זֶה בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל. **לָשֶׁבֶת עִמָּדִי** – זֶה בְּחִינוֹת סִינַי, שִׁפְלוּת (ישעיה נז), אֶשְׁכֹּן אֶת דַּכָּא, כַּנַּ"ל. הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינַת אַבְרָהָם כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים. **הוּא יְשָׁרְתֵנִי** – זֶה בְּחִינַת סִתְרֵי אוֹרַיְתָא, זֶה בְּחִינַת **הוּא**, בְּחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא (זוהר ויצא קנד: קנח.):

בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בַּעֲדַת מִי מָנָה, אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמֹעַ פְּלָאוֹת כָּאֵלֶּה עַל מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּהַאי אִילָנָא. כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, קֳדָמֵיכוֹן יַפִּיק לִתְמִידָא אִמְּרֵי יָאִי, רַב טוּב הַצָּפוּן וְגָנוּז בְּמַאֲמָרִין קַדִּישִׁין דְּאַרְיָוָתָא דְּבֵי עִלָּאָה, אִנּוּן מְחַצְּדֵי חַקְלָא דַּהֲווֹ מִשְׁתָּעֵי, דִּי בְּחוֹן גְּנִיזִין עֲטִין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה' דַּרְכוּ גְּפָלָאָה, רַבָּה אִילָנָא וּתְקֹף וְרוּמֵהּ מְטָא לְצִית שְׁמַיָּא, וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא, אִנְבָּה סַגִּיא וְחָזֵוהּ יָאִי. שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם, וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

טז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזִלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא. וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵתֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא: (כבא בתרא דף עד.)

רַשְׁבַּ"ם:
וְנָפֵ"ץ. וְשָׁפַךְ: אוּסְיָא. נְחִירָיו. מַבְרֵי דְּסוּרָא. נְהָרוֹת שֶׁבְּסוּרָא:

וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם דָּג, כַּיָּדוּעַ. **דְּאַפִּיק** רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא, וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, **וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא** – כִּי אִי אֶפְשָׁר לַצַּדִּיק לִהְיוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָצֵאת לַחוּץ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט): פְּעָמִים בִּטּוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא קִיּוּמָהּ:

וְכַד אַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, הַיְנוּ כַּד מַפִּיק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת. אֲזַי: וְדַמְיָא עֵינֵיהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי – כִּי פְּקִיחַת עֵינַיִם מְכֻנִּים עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּכְשֶׁעוֹסֵק בְּחָכְמָתוֹ, אֲזַי עֵינָיו בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה, הֲוָה זֶה כְּמוֹ בִּיאַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ, אֲזַי נִשְׁתָּאֲרִים עֵינָיו בִּבְחִינַת סְהֲרֵי, כִּי סְהָרָא אֵין מְאִירָה אֶלָּא כַּד נִסְתַּלֵּק הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ; לִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ, כַּד אֲנַחְנוּ דְּבֵקִים בְּחָכְמָה, וְלִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּיָּרֵחַ, כַּד מְסַלְּקִין אֶת עַצְמֵנוּ מִלְּשׁוֹטֵט בְּחָכְמָה:

וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא – הֵם בְּחִינַת תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁאֵלֵּיהֶם הָעֵכּוּ"ם יִדְרְשׁוּ וְיִמְשְׁכוּ אֶת עַצְמָם אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְזֶה תְּרֵי נְהָרוֹת דְּסוּרָא; סוּרָא זֶה בְּחִינוֹת עַכּוּ"ם, עַל־שֵׁם עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ, וְהֵם נִכְלָלִים בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת: עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל. וְעַל־יְדֵי אֵלּוּ תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁהֵם תְּרֵי אוּסְיָא, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה', עַל־יָדָם יִגָּאֲלוּ וְיִמָּשְׁכוּ כִּנְהָרוֹת אֶצְלָם לִלְמֹד דְּבַר ה'. וּתְרֵין אֻמִּין, עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, אִנּוּן תְּרֵי עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל הָעֵינִין, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָאִיר תָּמִיד בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ:

וּכְשֶׁכִּיל זֶה צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְבַטֵּל אֶת דְּבֵקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הָאֻמִּין עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל עַל עֵינָיו, וְיִתְכַּסֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל עַל־יְדֵי תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה וְיַהֲפֵךְ לְכֻלָּם שָׁפָה בְרוּרָה, אָז יִתְקַיֵּם (ישעיה ט): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבַטֵּל מִדְּבֵקוּתוֹ:

(מִסִּימָן טו עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

יז

וַיְהִי הֵם מְרִיבִים שַׁקֵּיהֶם, וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ, וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה: (בראשית מב)

א כִּי יִרְאָה וְאַהֲבָה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הַצַּדִּיק הַדּוֹר הוּא הַמְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

כִּי הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְגַלּוֹת הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי יֵשׁ בְּכָל דָּבָר רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵן בְּכְלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּכְלָל, וְכֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט, יֵשׁ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה, שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ: בַּתְּמוּנָה הַזֹּאת וּבַכֹּחַ הַזֶּה וּבַטֶּבַע הַזֹּאת, וְדָבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ תְּמוּנָה אַחֶרֶת וְכֹחַ אַחֵר וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, לְהַשִּׂיג וְלֵידַע רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל דָּבָר, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הָיָה רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָאָרֵי יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה כָּזוֹ, וּבְזוֹ הַתְּמוּנָה וּבְזֹאת הַטֶּבַע וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לָאָרִי; וּלְהֶפֶךְ, יַתּוּשׁ קָטָן הוּא חַלַּשׁ כֹּחַ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ טֶבַע וּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כְּגוֹן בְּהָאָרְיֵה בְּעַצְמוֹ: מִפְּנֵי מָה זֶה הָאִיבָר שֶׁל הָאָרְיֵה צוּרָתוֹ כָּךְ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְטֶבַע כָּזֹאת, וְאִיבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ צוּרָה אַחֶרֶת וְכֹחַ וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם – דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר – שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר בֵּין כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ שִׁנּוּיִים רַבִּים בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת בֵּין כָּל אִיבָר וְאִיבָר. וְכִיוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּשְׁאָר פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים מְאֹד בִּתְמוּנוֹתֵיהֶם וּבְכֹחוֹתֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, וְהַכֹּל הָיָה מַחֲמַת רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, שֶׁרָצָה שֶׁזֶּה יִהְיֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, וּמַשִּׂיג וּמוֹצֵא אוֹתָם עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמּוֹצֵא

הר"ר נתן ז"ל מביא כאן דברי סיום למאמרי 'רבה בר בר חנה', ופתיחה למאמרי ה'משתעי'.

בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בַּעֲדַת 'מִי מָנָה' – בישראל שנאמר עליהם 'מי מנה עפר יעקב', **אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמֹעַ פְּלָאוֹת כָּאֵלֶּה עַל מַאַמְרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. תָּא חֲזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּהַאי אִילָנָא** – בוא וראה כמה גדול כוחו של אילן זה. **כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה** – ועתה ברשותו של המלך העליון, **קֶדֶמֵיכוֹן יַסִּיק לִתְמִידָא אִמְרֵי יָאֵי** – לפניכם יעלו לקרבן תמיד כבשים נאים, **רַב טוּב הַצָּפוּן וְגָנוּז בְּמַאַמָּרִין קַדִּישִׁין דְּאַרְיָוָתָא דְּבֵי עִלָּאָה** – רב טוב הצפון וגנוז במאמרים הקדושים של האריות העליונים, **אִנּוּן מְחַצְּדֵי חַקְלָא דַּהֲווֹ מִשְׁתָּעֵי** – **אותם קוצרי השדה** (כינוי לצדיקים העוסקים בסודות התורה, שהם קוצרים את הקליפות ומתקנים את השכינה), **שהיו מספרים** (דהיינו המאמרים המובאים בגמ' בבא בתרא דף עד. 'רבי יוחנן משתעי' 'רב ספרא משתעי' 'רבי יונתן משתעי' שיתבארו עתה בסימנים טז – יח), **דִּי בְּהוֹן גְּנִיזִין עֲטִין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה** – שבהם גנוזים עצות קדושות היוצאות מהתורה העליונה של בחינת 'עתיק'. **לְכוּ חֲזוּ מִפְּעָלוֹת ה', דַּרְכּוֹ נִפְלָאָה, רְבָה אִילָנָא וּתְקִיף, וְרוּמֵהּ מָטֵא לְצִית שְׁמַיָּא** – גדול האילן וחזק, וגובהו מגיע לרום השמים, **וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא** – ומראהו נראה עד סוף העולם, **אִנְבֵּהּ סַגִּיא וְחֶזְוֵהּ יָאֵי** – פריו רב ומראהו יפה. **שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם, וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה.**

סימן ט"ז

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את סיפורו של רבי יוחנן המובא בגמרא בבא בתרא, ולאחר מכן יתבאר הרמוז בסיפור זה.

מובא בגמרא (ב"ב עד.): **'רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתָּעֵי** – מספר: **זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזֵינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא** – וראינו דג שהוציא את ראשו מהמים, **וְדַמְיָא עֵינֵהּ כְּתְרֵי סְהָרֵי** – ועיניו היו דומות לשני ירחים (דהיינו שכל עין היתה דומה לירח), **וְנָפֵיץ מַיָּא מִתַּרְתֵּי אוּסְיָא כְּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא'** – ושפך מים משני נחיריו כשני נהרות שבעיר סורא.

ורמוז בסיפור זה כך: **'וַחֲזֵינָא הַאי כַּוְרָא'** – וראינו דג, **שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'דָּג', כַּיָּדוּעַ,** כמובא בספרי קבלה[1]. ומה שאמר: **'דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא** – שהוציא את ראשו מהמים, **וְדַמְיָא עֵינֵהּ כְּתְרֵי סְהָרֵי** – ועיניו היו דומות לשני ירחים, **וְנָפֵיץ מַיָּא מִתַּרְתֵּי אוּסְיָא כְּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא'** – ושפך מים משני נחיריו כשני נהרות שבעיר סורא, רמוז בזה, **כִּי אִי אֶפְשָׁר לַצַּדִּיק לִהְיוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָצֵאת לַחוּץ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מנחות צט.): **'פְּעָמִים בְּטוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא קִיּוּמָהּ'**, כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, ומקבל שכר כאילו עוסק בתורה[2]. **'וְכַד אַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא'** – וכשמוציא את ראשו מהמים, **הַיְנוּ כַּד מַפִּיק** – כשמוציא הצדיק **אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, אֲזַי: 'וְדַמְיָא עֵינֵהּ כְּתְרֵי סְהָרֵי'** – עיניו דומות לשני ירחים, **- כִּי פִּקְיַחַת עֵינַיִם מְכֻנִּים עַל שֵׁם הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין אדם וחוה (בראשית ג): **"וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם"**, ופירש רש"י כי לענין החכמה דיבר הכתוב ולא לענין ראיה ממש, דהיינו שנפתח שכלם, וראו את הדבר בעיני השכל, **וּכְשֶׁהצדיק עוֹסֵק בְּחָכְמָתוֹ, אֲזַי עֵינָיו בִּבְחִינַת 'שֶׁמֶשׁ'**, כי עיניו הרוחניות מתבוננות בחכמה, והם מאירות מאור החכמה, כמו שהשמש מאירה, **וּכְשֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה, הֲוָה זֶה** – הרי זה **כְּמוֹ בִּיאַת שֶׁמֶשׁ** – שהשמש שוקעת, **וּכְשֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ אֲזַי נִשְׁתָּאֲרִים** – נשארים **עֵינָיו בִּבְחִינַת סְהָרֵי** – ירחים, **כִּי סְהָרָא** – הירח **אֵין מְאִירָה אֶלָּא כַּד נִסְתַּלֵּק** – קיומה כמו שכתוב (תהלים קי"ט) "עת לעשות לה' הפרו תורתך", כי אם לא יתבטל קצת לפקח דעתו בשיחה אזי חס ושלום יתבטל מכל וכל, וענין זה נזכר בדברי רבינו זכרונו לברכה בהספר הראשון בהתורה רבי יוחנן משתעי (בסימן טז) וחזינן האי כוורא וכו' עיין שם, ובספר ליקוטי תנינא בהתורה המתחלת בענין הנהגת הפשיטות של הצדיק האמת בסימן ע"ח, עיין שם, שלפעמים צריכין להיות איש פשוט ממש, עיין שם היטב".

מקורות והערות

[1] עיין בקהלת יעקב ובמאורי אור ערך דג, שדג הוא בחינת היסוד, וידוע שהצדיק הוא בחינת ספירת ה'יסוד'. [2] רש"י שם. ועיין בחיי מוהר"ן (אות תקל"ג) וז"ל: "אמר, כשהמוח נתייגע מהלימוד אז צריכין לשוח ולדבר שיחות חולין עם בני אדם כדי לפקח דעתו, והשיחה הזאת היא כמו שינה שהיא נייחא להמוחין, ושיחה כזו אינה בכלל דברים בטלים חס ושלום כלל, אדרבא היא מצוה גדולה, ועל זה אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מנחות צט) ביטולה של תורה זהו

בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בַּעֲדַת מִי מָנָה, אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמֹעַ פְּלָאוֹת כָּאֵלֶּה עַל מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּהַאי אִילָנָא. כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, קֳדָמֵיכוֹן יַפִּיק לִתְמִידָא אִמְּרֵי יָאִי, רַב טוּב הַצָּפוּן וְגָנוּז בְּמַאֲמָרִין קַדִּישִׁין דְּאַרְיָוָתָא דְּבֵי עִלָּאָה, אִנּוּן מְחַצְּדֵי חַקְלָא דַּהֲווֹ מִשְׁתָּעֵי, דִּי בְּחוֹן גְּנִיזִין עֲטִין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה' דַּרְכּוּ גְּפָלָאָה, רַבָּה אִילָנָא וּתְקֹף וְרוּמֵהּ מְטָא לְצִית שְׁמַיָּא, וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא, אִנְבָּה סַגִּיא וְחָזֵוהּ יָאִי. שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם, וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

טז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזִלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא. וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵתֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא: (כבא בתרא דף עד.)

רַשְׁבַּ"ם:
וְנָפֵיץ. וְשָׁפַךְ: **אוּסְיָא.** נְחִירָיו. **מַבְרֵי דְּסוּרָא.** נְהָרוֹת שֶׁבְּסוּרָא:

וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם דָּג, כַּיָּדוּעַ. **דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא,** וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, **וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא** – כִּי אִי אֶפְשָׁר לַצַּדִּיק לִהְיוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָצֵאת לַחוּץ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט): פְּעָמִים בִּטּוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא קִיּוּמָהּ:

וְכַד אַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, הַיְנוּ כַּד מַפִּיק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת. **אֲזַי: וְדַמְיָא עֵינֵיהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי** – כִּי פְּקִיחַת עֵינַיִם מְכֻנִּים עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): **וַתִּפָּקַחְנָה** עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּכְשֶׁעוֹסֵק בְּחָכְמָתוֹ, אֲזַי עֵינָיו בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה, הֲוָה זֶה כְּמוֹ בִּיאַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ, אֲזַי נִשְׁתָּאֲרִים עֵינָיו בִּבְחִינַת סְהֲרֵי, כִּי סְהֲרָא אֵין מְאִירָה אֶלָּא כַּד נִסְתַּלֵּק הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ; לִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ, כַּד אֲנַחְנוּ דְּבֵקִים בְּחָכְמָה, וְלִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּיָּרֵחַ, כַּד מְסַלְּקִין אֶת עַצְמֵנוּ מִלְּשׁוֹטֵט בְּחָכְמָה:

וְנָפֵיץ מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא – הֵם בְּחִינַת תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁאֵלֵּיהֶם הָעַכּוּ"ם יִדְרְשׁוּ וְיִמְשְׁכוּ אֶת עַצְמָם אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): **וְנָהֲרוּ** אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְזֶה תְּרֵי נְהָרוֹת דְּסוּרָא; סוּרָא זֶה בְּחִינוֹת עַכּוּ"ם, עַל־שֵׁם עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ, וְהֵם נִכְלָלִים בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת: עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל. וְעַל־יְדֵי אֵלּוּ תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁהֵם תְּרֵי אוּסְיָא, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה', עַל־יָדָם יִגָּאֲלוּ וְיִמָּשְׁכוּ כִּנְהָרוֹת אֶצְלָם לִלְמֹד דְּבַר ה'. וּתְרֵין אֻמִּין, עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, אִנּוּן תְּרֵי עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל הָעֵינִין, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָאִיר תָּמִיד בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ:

וּבְשֶׁכִּיל זֶה צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְבַטֵּל אֶת דְּבֵקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הָאֻמִּין עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל עַל עֵינָיו, וְיִתְבַּטֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל עַל־יְדֵי תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה וְיַהֲפֵךְ לְכֻלָּם שָׁפָה בְרוּרָה, אָז יִתְקַיֵּם (ישעיה ו): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבַטֵּל מִדְּבֵקוּתוֹ:

(מִסִּימָן טו עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

יז

וַיְהִי הֵם מְרִיבִים שַׁקֵּיהֶם, וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ, וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה: (בראשית מב)

א כִּי יִרְאָה וְאַהֲבָה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הַצַּדִּיק הַדּוֹר הוּא הַמְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

כִּי הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְגַלּוֹת הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי יֵשׁ בְּכָל דָּבָר רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵן בְּכְלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּכְלָל, וְכֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט, יֵשׁ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה, שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ: בַּתְּמוּנָה הַזֹּאת וּבַכֹּחַ הַזֶּה וּבַטֶּבַע הַזֹּאת, וְדָבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ תְּמוּנָה אַחֶרֶת וְכֹחַ אַחֵר וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, לְהַשִּׂיג וְלֵידַע רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל דָּבָר, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הָיָה רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָאֲרִי יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה כָּזוֹ, וּבְזוֹ הַתְּמוּנָה וּבְזֹאת הַטֶּבַע וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לָאֲרִי; וּלְהֶפֶךְ, יַתּוּשׁ קָטָן הוּא חֲלַשׁ כֹּחַ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ טֶבַע וּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כְּגוֹן בְּהָאַרְיֵה בְּעַצְמוֹ: מִפְּנֵי מָה זֶה הָאֵיבָר שֶׁל הָאַרְיֵה צוּרָתוֹ כָּךְ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְטֶבַע כָּזֹאת, וְאֵיבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ צוּרָה אַחֶרֶת וְכֹחַ וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם – דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר – שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר בֵּין כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ שִׁנּוּיִים רַבִּים בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת בֵּין כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר. וְכִיוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּשְׁאָר פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים מְאֹד בִּתְמוּנוֹתֵיהֶם וּבְכֹחוֹתֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, וְהַכֹּל הָיָה מַחֲמַת רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, שֶׁרָצָה שֶׁזֶּה יִהְיֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, וּמַשִּׂיג וּמוֹצֵא אוֹתָם עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמּוֹצֵא

כשמסתלקת **הַשֶּׁמֶשׁ**. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר בתפילת 'נשמת כל חי': **'וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ'**, ורמוז בזה, כי **לִפְעָמִים** העינים **מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ, כַּד אֲנַחְנוּ** – כשאנחנו **דְּבֵקִים בְּחָכְמָה, וְלִפְעָמִים** העינים **מְאִירוֹת כַּיָּרֵחַ, כַּד** – כשאנחנו **מְסַלְּקִין אֶת עַצְמֵנוּ מִלְּשׁוֹטֵט בְּחָכְמָה.**

ומה שאמר **'וְנָפִיץ מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא'** – ושפך מים משני נחירים, **- הֵם בְּחִינַת תְּרֵין מְשִׁיחִין** – שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, **שֶׁאֲלֵיהֶם הָעַכּוּ"ם** – הגויים **יִדְרְשׁוּ וְיִמְשְׁכוּ אֶת עַצְמָם אֲלֵיהֶם** לעתיד לבוא כדי ללמוד את דרך ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על משיח (ישעיהו ב): **"וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם**, והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו", ומה שנאמר "ונהרו" היינו שימשכו אל המשיח כנהרות[3]. **וְזֶה**: **'תְּרֵי נְהָרוֹת דְּסוּרָא'** – שני נהרות שבסורא, כי **'סוּרָא'** זֶה **בְּחִינַת עַכּוּ"ם** – הגויים שהם עובדי עבודה זרה, והם מכונים 'סורא' **עַל שֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות לב): **"סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ** אשר ציויתים, עשו להם עגל מסיכה", **וְהֵם נִכְלָלִים בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת: עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל**, כי ישנם שבעים אומות, ושלושים וחמישה מהם כלולים בשורשם בבחינת 'עשו', ושלושים וחמישה מהם כלולים בשורשם בבחינת 'ישמעאל'[4]. **וְעַל יְדֵי אֵלּוּ תְּרֵין מְשִׁיחִין** – שתי המשיחים האלו, **שֶׁהֵם** בחינת **'תְּרֵי אוּסְיָא'** – שתי נחירים, כי הם **בְּחִינַת** (איכה ד): **"רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'"**, וכיון שהם בחינת 'רוח האף', לכן הם רמוזים במילים 'שתי נחירים'[5], ועל ידי שתי המשיחים האלו **עַל יָדָם יִגָּאֲלוּ** ישראל **וְיִמָּשְׁכוּ** האומות **כְּנָהָרוֹת אֶצְלָם לִלְמֹד דְּבַר ה'**. **וּתְרֵין אֻמִּין** – שני האומות, **עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל**, הכוללים את כל האומות, **אִנּוּן תְּרֵין עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל הָעַיְנִין** – הם בשורשם שני קליפות שהם בחינת שני עננים המכסים את העינים, והכוונה היא לעינים הרוחניות של הצדיק, **שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָאִיר תָּמִיד בִּבְחִינַת 'שֶׁמֶשׁ'. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְבַטֵּל אֶת דְּבֵקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הָאֻמִּין** – האומות **עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל עַל עֵינָיו, וְיִתְבַּטֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי. אֲבָל עַל יְדֵי תְּרֵין מְשִׁיחִין** – שני המשיחים, **שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה, וְיֵהָפֵךְ לְכֻלָּם שָׂפָה בְּרוּרָה** שיקראו הגויים בשם ה' ויעבדוהו שכם אחד (עיין צפניה ג), ואז יתבטלו הקליפות של עשו וישמעאל, כי משיח בן דוד שהוא בחינת 'חסד' יבטל את קליפת 'ישמעאל' שהוא מפסולת ה'חסד', ומשיח בן יוסף שהוא בחינת 'גבורה' יבטל את קליפת 'עשו' שהוא מפסולת ה'גבורה'[6]. **אָז יִתְקַיֵּם** מה שנאמר לענין לעתיד לבוא (ישעיהו ל): **"וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה"**, ורמוז בזה שעיניו הרוחניות של הצדיק שהם לעיתים בבחינת 'לבנה' יהיו תמיד בבחינת 'חמה', **וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ** הצדיק **לְבַטֵּל מִדְּבֵקוּתוֹ.**

(מִסִּימָן ט"ו עַד כָּאן - לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל).

תורה י"ז

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שנאמר כשבני יעקב חזרו ממצרים אל יעקב אביהם: **"וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ, וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ. וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ, עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה"** (בראשית מב), **ובסוף** המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי יִרְאָה וְאַהֲבָה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי אִם עַל יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הַצַּדִּיק הַדּוֹר הוּא הַמְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה.

ועתה יתבאר באריכות כל הענין, מדוע צדיק הדור הוא מגלה את היראה והאהבה, **כִּי הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְגַלּוֹת הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי יֵשׁ בְּכָל דָּבָר רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן בִּכְלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ**

מקורות והערות

[3] רש"י שם. [4] חיי מוהר"ן (אות ו'). [5] עיין לעיל סימן ט' אות ד' שמבואר שם שמשיח הוא כלול מכל תפילות ישראל, ולכן יש לו את כח החוטם, כי התפילה היא בחינת חוטם, כמו שנאמר "ותהלתי אחטם לך", ומבואר שם שלכן יהיה משיח מריח ודן, שמריח באדם ושופט ויודע מי החייב ומי הזכאי, כמו שנאמר "והריחו ביראת ה'", וכמובא בגמ' סנהדרין צ"ג ע"ב. ועיין עוד לעיל בסימן י"ג אות א' שמבואר שם שמשיח יגלה בעולם רוח נדיבה, שהיא בחינת רוח רחמים, שתשכך את תאוות הממון, ועל ידי זה יתמשך דעת בעולם, ומבואר שם שדבר זה נלמד מהפסוק "רוח אפינו משיח ה'". [6] זוהר פנחס דף רמ"ו ע"ב. ובחיי מוהר"ן (אות ו') מובא לענין מאמר זה, שיש צדיק אחד שהוא כלול משני המשיחים יחדיו, עיין שם.

בָּרוּךְ הַבּוֹחֵר בַּעֲדַת מִי מָנָה, אֲשֶׁר עַד כֹּה עֲזָרָנוּ לִשְׁמֹעַ פְּלָאוֹת כָּאֵלֶּה עַל מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה. תָּא חֲזִי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵהּ דְּהַאי אִילָנָא. כְּעַן בִּרְשׁוּתָא דְּמַלְכָּא עִלָּאָה, קֳדָמֵיכוֹן יַפִּיק לִתְמִידָא אִמְּרֵי יָאִי, רַב טוּב הַצָּפוּן וְגָנוּז בְּמַאֲמָרִין קַדִּישִׁין דְּאַרְיָוָתָא דְּבֵי עִלָּאָה, אִנּוּן מְחַצְּדֵי חַקְלָא דַּהֲווֹ מִשְׁתָּעֵי, דִּי בְּחוֹן גְּנִיזִין עֲטִין קַדִּישִׁין דְּנָפְקִין מֵאוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה. לְכוּ חֲזוּ מִפְּעֻלּוֹת ה' דַּרְכוּ גְּפָלָאָה, רַבָּה אִילָנָא וּתְקֹף וְרוּמֵהּ מְטָא לְצִית שְׁמַיָּא, וַחֲזוֹתֵהּ לְסוֹף כָּל אַרְעָא, אִנְבָּה סַגִּיא וְחָזֵוהּ יָאִי. שִׁמְעוּ וּתְחִי נַפְשְׁכֶם, וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

טז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזִלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא. וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפְיֵין מַיָּא מִתְּרֵתֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא: (כבא בתרא דף עד.)

רַשְׁבַּ"ם:
וְנָפְיֵין. וְשָׁפַךְ: **אוּסְיָא.** נְחִירָיו. **מַבְרֵי דְּסוּרָא.** נְהָרוֹת שֶׁבְּסוּרָא:

וַחֲזִינָא הַאי כַּוְרָא, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם דָּג, כַּיָּדוּעַ. **דְּאַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא, וְדַמְיָא עֵינֵהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי, וְנָפְיֵין מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא** – כִּי אִי אֶפְשָׁר לַצַּדִּיק לִהְיוֹת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד בְּחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת, כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָצֵאת לַחוּץ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות צט): פְּעָמִים בִּטּוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא קִיּוּמָהּ:

וְכַד אַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, הַיְנוּ כַּד מַפִּיק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת. אֲזַי: **וְדַמְיָא עֵינֵיהּ כִּתְרֵי סְהֲרֵי** – כִּי פְּקִיחַת עֵינַיִם מְכֻנִּים עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): **וַתִּפָּקַחְנָה** עֵינֵי שְׁנֵיהֶם, וּכְשֶׁעוֹסֵק בְּחָכְמָתוֹ, אֲזַי עֵינָיו בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁמְּסַלֵּק אֶת עַצְמוֹ מֵחָכְמָה עֶלְיוֹנָה, הֲוָה זֶה כְּמוֹ בִּיאַת שֶׁמֶשׁ, וּכְשֶׁבָּא הַשֶּׁמֶשׁ, אֲזַי נִשְׁתָּאֲרִים עֵינָיו בִּבְחִינַת סְהֲרֵי, כִּי סְהֲרָא אֵין מְאִירָה אֶלָּא כַּד נִסְתַּלֵּק הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ; לִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ, כַּד אֲנַחְנוּ דְּבֵקִים בְּחָכְמָה, וְלִפְעָמִים מְאִירוֹת כַּיָּרֵחַ, כַּד מְסַלְּקִין אֶת עַצְמֵנוּ מִלְּשׁוֹטֵט בְּחָכְמָה:

וְנָפְיֵין מַיָּא מִתְּרֵי אוּסְיָא – הֵם בְּחִינַת תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁאֵלֵיהֶם הָעַכּוּ"ם יִדְרְשׁוּ וְיִמְשְׁכוּ אֶת עַצְמָם אֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ב): **וְנָהֲרוּ** אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְזֶה תְּרֵי נְהָרוֹת דְּסוּרָא; סוּרָא זֶה בְּחִינוֹת עַכּוּ"ם, עַל־שֵׁם עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ, וְהֵם נִכְלָלִים בִּשְׁתֵּי אֻמּוֹת: עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל. וְעַל־יְדֵי אֵלּוּ תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁהֵם תְּרֵי אוּסְיָא, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה', עַל־יָדָם יִגָּאֲלוּ וְיִמָּשְׁכוּ כִּנְהָרוֹת אֶצְלָם לִלְמֹד דְּבַר ה'. וּתְרֵין אֻמִּין, עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל, אִנּוּן תְּרֵי עֲנָנִין דִּמְכַסִּין עַל הָעֵינִין, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהָאִיר תָּמִיד בִּבְחִינַת שֶׁמֶשׁ:

וּבְשֶׁכִּיל זֶה צָרִיךְ הַצַּדִּיק לְבַטֵּל אֶת דְּבֵקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְגַּבְּרוּ הָאֻמִּין עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל עַל עֵינָיו, וְיִתְכַּסֵּל, חַס וְשָׁלוֹם, חָכְמָתוֹ לְגַמְרֵי, אֲבָל עַל־יְדֵי תְּרֵין מְשִׁיחִין, שֶׁיָּפוּצוּ מַעְיְנוֹתֵיהֶם חוּצָה וְיַהֲפֵךְ לְכֻלָּם שָׁפָה בְרוּרָה, אָז יִתְקַיֵּם (ישעיה ט): וְהָיָה אוֹר הַלְּבָנָה כְּאוֹר הַחַמָּה, וְאָז לֹא יִצְטָרֵךְ לְבַטֵּל מִדְּבֵקוּתוֹ:

(מִסִּימָן טו עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל):

יז

וַיְהִי הֵם מְרִיבִים שַׁקֵּיהֶם, וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ, וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם, יוֹסֵף אֵינֶנּוּ וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ עָלַי הָיוּ כֻלָּנָה: (בראשית מב)

א כִּי יִרְאָה וְאַהֲבָה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל, כִּי אִם עַל־יְדֵי צַדִּיקֵי הַדּוֹר, כִּי הַצַּדִּיק הַדּוֹר הוּא הַמְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

כִּי הַצַּדִּיק מְבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד לְגַלּוֹת הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי יֵשׁ בְּכָל דָּבָר רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵן בְּכְלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּכְלָל, וְכֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט, יֵשׁ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה, שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ: בַּתְּמוּנָה הַזֹּאת וּבַכֹּחַ הַזֶּה וּבַטֶּבַע הַזֹּאת, וְדָבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ תְּמוּנָה אַחֶרֶת וְכֹחַ אַחֵר וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, לְהַשִּׂיג וְלֵידַע רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל דָּבָר, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הָיָה רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָאָרֵי יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה כָּזוֹ, וּבְזוֹ הַתְּמוּנָה וּבְזֹאת הַטֶּבַע וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לָאָרִי; וּלְהֶפֶךְ, יַתּוּשׁ קָטָן הוּא חֲלַשׁ כֹּחַ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ טֶבַע וּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כְּגוֹן בְּהָאָרְיֵה בְּעַצְמוֹ: מִפְּנֵי מָה זֶה הָאִיבָר שֶׁל הָאָרְיֵה צוּרָתוֹ כָּךְ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְטֶבַע כָּזֹאת, וְאִיבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ צוּרָה אַחֶרֶת וְכֹחַ וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם – דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי, מְדַבֵּר – שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר בֵּין כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ יֵשׁ בּוֹ שִׁנּוּיִים רַבִּים בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת בֵּין כָּל אִיבָר וְאִיבָר. וְכִיוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּשְׁאָר פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים מְאֹד בִּתְמוּנוֹתֵיהֶם וּבְכֹחוֹתֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, וְהַכֹּל הָיָה מַחֲמַת רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, שֶׁרָצָה שֶׁזֶּה יִהְיֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, וּמַשִּׂיג וּמוֹצֵא אוֹתָם עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמּוֹצֵא

מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בִּכְלָל, וְכֵן בִּפְרָטֵי הַבְּרִיאָה, בְּכָל דָּבָר וְדָבָר בִּפְרָט שיש בעולם, יֵשׁ רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה שֶׁזֶּה הַדָּבָר יִהְיֶה כָּךְ, בַּתְּמוּנָה הַזֹּאת וּבַכֹּחַ הַזֶּה וּבַטֶּבַע הַזֹּאת, וְדָבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ תְּמוּנָה אַחֶרֶת וְכֹחַ אַחֵר וְטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, לְהַשִּׂיג וְלֵידַע רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל דָּבָר, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הָיָה רְצוֹן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהָאֲרִי יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה כָּזוֹ, וּבְזוֹ הַתְּמוּנָה, וּבְזֹאת הַטֶּבַע וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לָאֲרִי, וּלְהֵפֶךְ, יַתּוּשׁ קָטָן הוּא חַלָּשׁ כֹּחַ מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ טֶבַע וּתְמוּנָה וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כְּגוֹן בְּהָאַרְיֵה בְּעַצְמוֹ: מִפְּנֵי מָה זֶה הָאֵיבָר שֶׁל הָאַרְיֵה צוּרָתוֹ כָּךְ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ וְטֶבַע כָּזֹאת, וְאֵיבָר אַחֵר יֵשׁ לוֹ צוּרָה אַחֶרֶת וְכֹחַ וָטֶבַע וְהַנְהָגָה אַחֶרֶת. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּעוֹלָם - דּוֹמֵם, צוֹמֵחַ, חַי – בעלי החיים, מְדַבֵּר – בני האדם, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר בֵּין כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּעַצְמוֹ יֶשׁ בּוֹ שִׁנּוּיִים רַבִּים בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת בֵּין כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בַּעֲשָׂבִים וְאִילָנוֹת וּשְׁאָר פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה, שֶׁבְּכֻלָּם יֵשׁ שִׁנּוּיִים רַבִּים מְאֹד בִּתְמוּנוֹתֵיהֶם וּבְכֹחוֹתֵיהֶם וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, וְהַכֹּל הָיָה מֵחֲמַת רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁרָצָה שֶׁזֶּה יִהְיֶה כָּךְ וְזֶה כָּךְ.

וְהַצַּדִּיק מְחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר אֵלּוּ הָרְצוֹנוֹת, וּמַשִּׂיג וּמוֹצֵא אוֹתָם עַל יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמּוֹצֵא בְּיִשְׂרָאֵל

בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. וטעם הדבר, כִּי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ במדרש (ויקרא רבה פל"ו) על המילה: "בְּרֵאשִׁית" - 'בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רֵאשִׁית', שהעולם נברא בשביל עם ישראל, כִּי יִשְׂרָאֵל עָלָה בַּמַּחֲשָׁבָה תְּחִלָּה להבראות קודם שנברא העולם (ב"ר פ"א), דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָפָה הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל על ידי שיעשו את רצון ה' יתברך, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו מט): "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר", וּבִשְׁבִיל זֶה בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִבְרָא רַק בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הָיָה כְּלַל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּלַל הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל כְּלַל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה הוּא בִּשְׁבִיל פְּרָטֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת, וַאֲפִלּוּ בַּפָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, כִּי נִקְרָא 'פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל', יֵשׁ בּוֹ הִתְפָּאֲרוּת פְּרָטִי, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת אַחֵר, וְיֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁאֵיזֶה פָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה נַעֲנוּעַ עִם הַפֵּאָה שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ הִתְפָּאֲרוּת גָּדוֹל גַּם מִזֶּה. וְהַצַּדִּיק, עַל יְדֵי שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד, וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, בְּכָל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל - עַל יְדֵי זֶה יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהָיָה לוֹ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, וְכָל דָּבָר וְדָבָר נִבְרָא בִּרְצוֹנוֹ, בְּזֶה הַכֹּחַ וּבְזֶה הַטֶּבַע וְהַנְהָגָה, כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. נִמְצָא, כְּשֶׁיּוֹדֵעַ וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, יוֹדֵעַ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת[1].

(מבאר ר' נתן זצ"ל ביתר ביאור: כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל הוּא שֹׁרֶשׁ הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ: כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם כְּלַל יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל, וְכֵן פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, מַה שֶּׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָטִיּוּת, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר הַפְּרָטִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁנִּבְרָא בִּשְׁבִיל זֶה הַהִתְפָּאֲרוּת, וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, שֶׁהַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת מִכָּל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל פְּרָטֵי פְּרָטִיּוּת שֶׁל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת שֶׁל כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא. וְהַכְּלָל - כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה הַהִתְפָּאֲרוּת הוּא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת. כִּי כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נִבְרֵאת בְּזֹאת הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַסֵּדֶר וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לִכְלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, כְּפִי כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן כָּל דָּבָר בִּפְרָט נִבְרָא בְּזֶה הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַטֶּבַע, כְּפִי פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָט וְכֵן בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, עַל יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל תָּמִיד, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, עַל יְדֵי זֶה הוּא יוֹדֵעַ טַעַם כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וְכוּ', כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל וְכוּ' הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הֵיטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד, וּמֵהֶם

מקורות והערות

[1] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "צריך לדעת שה' יתברך מתפאר אפילו עם הקל שבקלים שבישראל, אפילו פושע ישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו יש בו התפארות פרטי שה' יתברך מתפאר עמו, על כן אסור לאדם ליאש עצמו מה' יתברך אפילו אם קלקל ופגם הרבה מאוד חס ושלום, כי עדיין לא פסק חביבות ה' יתברך ממנו כנ"ל ועל כן יכול עדיין לשוב לה' יתברך, והעיקר הוא על ידי אנשי אמת שהם יכולים למצוא גם הטוב וההתפארות שיש אפילו בהגרוע שבגרועים ולהשיב הכל לה' יתברך".

בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת. כִּי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּרֵאשִׁית – בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רֵאשִׁית; כִּי יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ צָפָה הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; וּבִשְׁבִיל זֶה בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִבְרָא רַק בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הָיָה בְּכָל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּלַל הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל כְּלַל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה הוּא בִּשְׁבִיל פְּרָטֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת, וַאֲפִלּוּ בַּפְּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בּוֹ הִתְפָּאֲרוּת פְּרָטִי, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת אַחֵר, וְיֵשׁ לְפָעָמִים שֶׁאֵיזֶה פְּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה נַעֲנוּעַ עִם הַפֵּאָה שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יֵשׁ לוֹ הִתְפָּאֲרוּת גָּדוֹל גַּם מִזֶּה. וְהַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד, וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, בְּכָל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל – עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָיָה לוֹ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, וְכָל דָּבָר וְדָבָר נִבְרָא בִּרְצוֹנוֹ, בְּזֶה הַכֹּחַ וּבְזֶה הַטֶּבַע וְהַנְהָגָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. נִמְצָא, כְּשֶׁיּוֹדֵעַ וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, יוֹדֵעַ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת. (כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, הוּא שֹׁרֶשׁ הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם כְּלַל יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל. וְכֵן פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָטִיּוּת, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר הַפְּרָטִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁנִּבְרָא בִּשְׁבִיל זֶה הַהִתְפָּאֲרוּת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, שֶׁהַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְקַבֵּל בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת מִכָּל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל פְּרָטֵי פְרָטִיּוּת שֶׁל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת שֶׁל כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא. וְהַכְּלָל – כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה הַהִתְפָּאֲרוּת הוּא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נִבְרֵאת בְּזֹאת הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַסֵּדֶר וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לִכְלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, כְּפִי כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן כָּל דָּבָר בִּפְרָט נִבְרָא בְּזֶה הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַטֶּבַע, כְּפִי פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָט, וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל תָּמִיד, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ טַעַם כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וְכוּ', כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל וְכוּ' הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד, וּמֵהֶם תּוּכַל לְהָבִין גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ וּגְדֻלַּת יִשְׂרָאֵל וּגְדֻלַּת הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, אֵיךְ הֵם מִסְתַּכְּלִים בָּעוֹלָם, שֶׁיּוֹדְעִים בְּכָל עֵשֶׂב וָעֵשֶׂב, וְכֵן בְּכָל נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם, טַעַם תְּמוּנָתוֹ וְכֹחוֹ וְהַנְהָגָתוֹ בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת וְכַנַּ"ל,

עַל־כֵּן הֶאֱרַכְתִּי לַחֲזֹר הַדְּבָרִים מִגֹּדֶל דִּקּוּתָם וְעֻמְקוּתָם):

וְעַל־יְדֵי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁמִּתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יִרְאָה, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִים פְּאֵר (ברכות יא), וְעַל־יְדֵם נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁמִּתְפָּאֲרִין יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יִרְאָה – כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם) (מַנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'. וְאִיתָא שָׁם, שֶׁהַתְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כָּתוּב בָּהֶם הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא שָׁם, שֶׁתְּפִלִּין דְּמָרֵי עָלְמָא כְּתִיב בְּהוּ: וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל וְכוּ') – עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת מִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, דְּהַיְנוּ לְיִרְאָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה אֲפִלּוּ עַל שִׂנְאַנֵּי שַׁחַק:

כִּי בֶּאֱמֶת מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּוַדַּאי הַכֹּל יְרֵאִים וַחֲרֵדִים, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּיוֹם הֻלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ הַמֶּלֶךְ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, אָז נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם קֹדֶם הַכֹּל הָיוּ יוֹדְעִים מֵהַמֶּלֶךְ, עִם כָּל זֶה מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ:

(פֵּרוּשׁ, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁרוֹאִין בָּעֵינַיִם, מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ מִזֶּה יוֹתֵר מֵאִם הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ בִּידִיעָה לְבַד, בְּלִי רְאִיָּה גְּמוּרָה בָּעֵינַיִם, כַּמּוּבָא בַּפְּפָרִים, פְּגוּן: בְּשִׁמְסַפְּרִים לְאָדָם גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הַדְּבָרִים בְּבֵרוּר, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ כָּל־כָּךְ לְהִתְיָרֵא כָּל־כָּךְ מֵהַמֶּלֶךְ כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו מַמָּשׁ אֶת גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּבְגְדֵי הִתְפָּאֲרוּתוֹ וּמִנְהִיג חֵילוֹתָיו וְכוּ', שֶׁאָז נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה יוֹתֵר, כִּי הַנֶּפֶשׁ מִתְפַּעֵל יוֹתֵר עַל־יְדֵי הָרְאִיָּה):

וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יוֹם הֻלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלַד בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הוּא רַק עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּקַבְּלִין מַלְכוּתוֹ, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְאָז, בְּיוֹם הֻלֶּדֶת הַמַּלְכוּת, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלָּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָז מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה, וְנִתְגַּלֶּה וְנוֹפֵל יִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ עַל שִׂנְאַנֵּי שַׁחַק:

תּוֹכַל לְהָבִין גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ וּגְדֻלַּת יִשְׂרָאֵל וּגְדֻלַּת הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, אֵיךְ הֵם מִסְתַּכְּלִים בָּעוֹלָם, שֶׁיּוֹדְעִים בְּכָל עֵשֶׂב וָעֵשֶׂב, וְכֵן בְּכָל נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם, טַעַם תְּמוּנָתוֹ וְכֹחוֹ וְהַנְהָגָתוֹ בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, וְכַנַּ"ל, עַל כֵּן הֶאֱרַכְתִּי לַחֲזֹר הַדְּבָרִים, מִגֹּדֶל דַּקּוּתָם וְעַמְקוּתָם).

וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁמִּתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלִּין כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, כִּי עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל יִרְאָה, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שמתפארים בהקב"ה הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלִּין', שֶׁנִּקְרָאִים 'פְּאֵר', כמו שנאמר "פארך חבוש עליך" (ברכות יא), והטעם שנקראים 'פאר', כי על ידי התפילין ישראל מתפארים בהקב"ה, כי בתפילין כתובים יחודו ואחדותו של ה' יתברך בעולם, וְעַל יָדָם נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): 'מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ', הרי שעל ידי התפילין שעל ידם ישראל מתפארים בהקב"ה מתגלה יראה בעולם, שכל האומות מפחדים מישראל, נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֲרִין יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל יְדֵי זֶה נוֹפֵל יִרְאָה, - כְּמוֹ כֵן עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם) ('מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'. וְאִיתָא – ומובא שָׁם, שֶׁהַתְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּתוּב בָּהֶם הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא – כמובא שָׁם, שֶׁתְּפִלִּין דְּמָארֵי עָלְמָא – של הקב"ה כְּתִיב בְּהוּ – כתוב בהם: "וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'", "כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל וְכוּ'") - עַל יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת מִתְגַּלָּה הַיִּרְאָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, דְּהַיְנוּ לְיִרְאָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה אֲפִלּוּ עַל שִׂנְאֲנֵי שַׁחַק – השרפים והאופנים וחיות הקודש שבשמים. כִּי בֶּאֱמֶת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּוַדַּאי הַכֹּל יְרֵאִים וַחֲרֵדִים, אַךְ אַף עַל פִּי כֵן בְּיוֹם הֵלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ הַמֶּלֶךְ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, אָז נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אַף עַל פִּי שֶׁגַּם קֹדֶם הַכֹּל הָיוּ יוֹדְעִים מֵהַמֶּלֶךְ, עִם כָּל זֶה מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ. (מבאר ר' נתן זצ"ל ביתר ביאור: פֵּרוּשׁ, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁרוֹאִים בָּעֵינַיִם, מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ מִזֶּה יוֹתֵר מֵאִם הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ בִּידִיעָה לְבַד, בְּלִי רְאִיָּה גְּמוּרָה בָּעֵינַיִם, כַּמּוּבָא בִּסְפָרִים. כְּגוֹן: כְּשֶׁמְּסַפְּרִים לְאָדָם גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הַדְּבָרִים בְּבֵרוּר, אַף עַל פִּי כֵן אֵין מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ כָּל כָּךְ לְהִתְיָרֵא כָּל כָּךְ מֵהַמֶּלֶךְ כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו מַמָּשׁ אֶת גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי הִתְפָּאֲרוּתוֹ וּמַנְהִיג חֵילוֹתָיו וְכוּ', שֶׁאָז נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה יוֹתֵר, כִּי הַנֶּפֶשׁ מִתְפַּעֵל יוֹתֵר עַל יְדֵי הָרְאִיָּה). וְעַל כֵּן, עַל יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֵר הקב"ה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יוֹם הֵלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלַד בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הוּא רַק עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּקַבְּלִין מַלְכוּתוֹ, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם. וְאָז, בְּיוֹם הֵלֶּדֶת הַמַּלְכוּת, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שהקב"ה מתפאר בהם, אָז מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה, וְנִתְגַּלֶּה וְנוֹפֵל יִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ עַל שִׂנְאֲנֵי שַׁחַק – השרפים

בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת. כִּי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: בְּרֵאשִׁית – בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רֵאשִׁית; כִּי יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ צָפָה הַהִתְפָּאֲרוּת וְהַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; וּבִשְׁבִיל זֶה בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִבְרָא רַק בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, וְזֶה הָיָה בְּכָל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּלַל הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל כְּלַל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן פְּרָטֵי הַבְּרִיאָה הוּא בִּשְׁבִיל פְּרָטֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת בִּפְרָטִיּוּת, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת, וְאֵפְלוּ בַּפְּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל זְמַן שֶׁשֵּׁם יִשְׂרָאֵל נִקְרָא עָלָיו, כִּי נִקְרָא פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בּוֹ הִתְפָּאֲרוּת פְּרָטִי, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִמּוֹ בִּפְרָטִיּוּת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר וּבְכָל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִתְפָּאֲרוּת אַחֵר, וְיֵשׁ לְפָעָמִים שֶׁאֵיזֶה פְּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה נַעֲנוּעַ עִם הַפֵּאָה שֶׁלּוֹ, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יֵשׁ לוֹ הִתְפָּאֲרוּת גָּדוֹל גַּם מִזֶּה. וְהַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבַקֵּשׁ וּמְחַפֵּשׂ תָּמִיד, וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, בְּכָל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל – עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהָיָה לוֹ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, הַכֹּל הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, וְכָל דָּבָר וְדָבָר נִבְרָא בִּרְצוֹנוֹ, בְּזֶה הַכֹּחַ וּבְזֶה הַטֶּבַע וְהַנְהָגָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. נִמְצָא, כְּשֶׁיּוֹדֵעַ וּמוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, יוֹדֵעַ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּכְלַל הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי הַבְּרִיאָה וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת. (כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, הוּא שֹׁרֶשׁ הַבְּרִיאָה, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם כְּלַל יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת כָּל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל. וְכֵן פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, מַה שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָטִיּוּת, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל אוֹתוֹ דָּבָר הַפְּרָטִי שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁנִּבְרָא בִּשְׁבִיל זֶה הַהִתְפָּאֲרוּת. וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, שֶׁהַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְקַבֵּל בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת מִכָּל אֵיבָר וּתְנוּעָה שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, זֶהוּ שֹׁרֶשׁ שֶׁל פְּרָטֵי פְרָטִיּוּת שֶׁל הַבְּרִיאָה, דְּהַיְנוּ שֶׁל כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת שֶׁל כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא. וְהַכְּלָל – כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הָיָה בִּשְׁבִיל הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיִּתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה הַהִתְפָּאֲרוּת הוּא הַשֹּׁרֶשׁ וְהַחִיּוּת שֶׁל כָּל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָלִיּוּת וּבִפְרָטִיּוּת וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, כִּי כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נִבְרֵאת בְּזֹאת הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַסֵּדֶר וְהַהַנְהָגָה שֶׁיֵּשׁ לִכְלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, כְּפִי כְּלָלִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן כָּל דָּבָר בִּפְרָט נִבְרָא בְּזֶה הַתְּמוּנָה וּבְזֶה הַטֶּבַע, כְּפִי פְּרָטִיּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּקַבֵּל מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְרָט, וְכֵן בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹצֵא הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל תָּמִיד, בִּכְלָל וּבִפְרָט וּבִפְרָטֵי פְרָטִיּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ טַעַם כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה, בִּכְלָל וּבִפְרָט וְכוּ', כִּי כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה בִּכְלָל וְכוּ' הָיָה כְּפִי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁיְּקַבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל בִּכְלָל וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הַדְּבָרִים הַיְטֵב, כִּי הֵם דְּבָרִים עֲמֻקִּים מְאֹד, וּמֵהֶם תּוּכַל לְהָבִין גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ וּגְדֻלַּת יִשְׂרָאֵל וּגְדֻלַּת הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, אֵיךְ הֵם מִסְתַּכְּלִים בָּעוֹלָם, שֶׁיּוֹדְעִים בְּכָל עֵשֶׂב וָעֵשֶׂב, וְכֵן בְּכָל נִבְרָא שֶׁבָּעוֹלָם, טַעַם תְּמוּנָתוֹ וְכֹחוֹ וְהַנְהָגָתוֹ בִּפְרָטֵי פְרָטִיּוּת וְכַנַּ"ל, עַל־כֵּן הֶאֱרַכְתִּי לְחַזֵּר הַדְּבָרִים מִגֹּדֶל דִּקּוּתָם וְעֻמְקוּתָם):

וְעַל־יְדֵי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁמִּתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלִּין כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, כִּי עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְפָּאֲרִים עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יִרְאָה, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁנִּקְרָאִים פְּאֵר (ברכות יא), וְעַל־יְדֵם נִתְגַּלֶּה יִרְאָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁמִּתְפָּאֲרִין יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ יִתְבָּרֵךְ, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפֵל יִרְאָה – כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם) (מַנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'. וְאִיתָא שָׁם, שֶׁהַתְּפִלִּין שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כָּתוּב בָּהֶם הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא שָׁם, שֶׁתְּפִלִּין דְּמָרֵי עָלְמָא כְּתִיב בְּהוּ: וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי מִי גּוֹי גָּדוֹל וְכוּ') – עַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת מִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, דְּהַיְנוּ לְיִרְאָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה אֲפִלּוּ עַל שִׂנְאַנֵּי שַׁחַק:

כִּי בֶּאֱמֶת מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּוַדַּאי הַכֹּל יְרֵאִים וַחֲרֵדִים, אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן בְּיוֹם הֻלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ הַמֶּלֶךְ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, אָז נִתְגַּלֶּה הַיִּרְאָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁגַּם קֹדֶם הַכֹּל הָיוּ יוֹדְעִים מֵהַמֶּלֶךְ, עִם כָּל זֶה מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כַּיָּדוּעַ:

(פֵּרוּשׁ, כִּי כָּל דָּבָר שֶׁרוֹאִין בְּעֵינַיִם, מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ מִזֶּה יוֹתֵר מֵאִם הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ בִּידִיעָה לְבַד, בְּלִי רְאִיָּה גְּמוּרָה בָּעֵינַיִם, כַּמּוּבָא בַּפְּפָרִים, פְּגוּן: כְּשֶׁמְּסַפְּרִים לְאָדָם גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, אַף־עַל־פִּי שֶׁיּוֹדֵעַ הַדְּבָרִים בְּבֵרוּר, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין מִתְפַּעֵל נַפְשׁוֹ כָּל־כָּךְ לְהִתְיָרֵא כָּל־כָּךְ מֵהַמֶּלֶךְ כְּמוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו מַמָּשׁ אֶת גְּדֻלַּת הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּבְגְדֵי הִתְפָּאֲרוּתוֹ וּמִנְהִיג חֵילוֹתָיו וְכוּ', שֶׁאָז נוֹפֵל עָלָיו יִרְאָה יוֹתֵר, כִּי הַנֶּפֶשׁ מִתְפַּעֵל יוֹתֵר עַל־יְדֵי הָרְאִיָּה):

וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמִּתְפָּאֵר בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת יוֹם הֻלֶּדֶת הַמֶּלֶךְ, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנּוֹלַד בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, כִּי עִקַּר בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הוּא רַק עַל־יְדֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמְּקַבְּלִין מַלְכוּתוֹ, כִּי אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וְאָז, בְּיוֹם הֻלֶּדֶת הַמַּלְכוּת, יוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָז מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה, וְנִתְגַּלֶּה וְנוֹפֵל יִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וַאֲפִלּוּ עַל שִׂנְאַנֵּי שַׁחַק:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים סח): עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ – כְּשֶׁנִּגְלֶה גַּאֲוָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים. עֹז זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל: מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז וְכוּ', דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה יִרְאָתוֹ אֲפִלּוּ עַל שְׂנֵאַנֵּי שַׁחַק, כִּי מִתְּפַעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁאָז נוֹפֵל יִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כֻּלָּם, וְהַכֹּל חֲרֵדִים וּזוֹחֲלִים מִפָּנָיו, שֶׁאַחַר־כָּךְ מְגַלֶּה הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְחַלֵּק וְנוֹתֵן מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ, כְּפִי רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְגַלִּין הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר כַּנַּ"ל, כֵּן בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁאָז הוּא הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, אֲזַי הוּא הִתְגַּלּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אַחַר־כָּךְ הוּא מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְנוֹתֵן לָהֶם מַתָּנוֹת וּמְרוֹמֵם קַרְנָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה, כִּי מִתְּחִלָּה, בְּעֵת הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, נָפַל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאִים רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְקִרְבָתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרְבִים אֵלָיו וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ:

(פרוש, כְּמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַתְּגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אַחַר־כָּךְ הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְרַצֶּה הַמֶּלֶךְ אַחַר־כָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְקָרְבָם בִּרְצוֹנוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁיִּרְאָה וְאַהֲבָה נִמְשָׁכִין עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצֵא כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה, וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ. תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ זֶה בְּחִינַת הַיִּרְאָה, שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ"ל, כִּי עֹז הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וַאֲזַי: בִּרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; כִּי מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ וּמְרוֹמֵם קַרְנָם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

ב **וּכְשֶׁנָּחְשָׁךְ** אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה בִּבְחִינַת (ישעיה נ): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם; שָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה, נִתְלַבְּשִׁים בְּקַדְרוּת וְנֶחְשָׁכִים וְנִתְכַּסִּים בְּשַׂק, דְּהַיְנוּ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – זֶה מֵחֲמַת שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁמְּמַנּוּ מְקַבְּלִין יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד אוֹר הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, וְאַף שֶׁהוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם וּלְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יָדוֹ יוּכַל לָבוֹא לַתַּכְלִית הַטּוֹב. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי עָפְרוֹן, שֶׁמְּקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהוּא שַׁעַר גַּן־עֵדֶן, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם עוֹלִין כָּל הַנְּשָׁמוֹת, וְאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלוֹ הָיָה מְקוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְעַל־כֵּן מְכָרוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה לְאַבְרָהָם, כַּמּוּבָא (זוהר חיי שרה קכח). וּכְמוֹ־כֵן כְּשֶׁנֶּחְשָׁךְ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, מִכָּל־שֶׁכֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלוֹ אֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל, אַדְּרַבָּא, הוּא חֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, וְזֶה מֵחֲמַת עֲכִירַת הַמַּעֲשִׂים וּכְסִילוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשִׂים רָעִים נִתְחַשֵּׁךְ שִׂכְלוֹ בִּכְסִילוּת, דְּהַיְנוּ דֵּעוֹת נִפְסָדוֹת וְחָכְמוֹת נָכְרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ד): חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע, וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ. כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּשִׂכְלָם לְהֵיטִיב, כִּי אִם לְהָרַע, וְעַל־יְדֵי כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהָבִין אוֹר הַצַּדִּיק:

ג **וְהַתִּקּוּן** לָזֶה, לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִזְבֵּחַ, כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַכְּסִילוּת, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, הוּא רַק מִבְּחִינַת מִזְבֵּחַ (ע' זוהר תרומה קלט), הַיְנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, כִּי שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר כַּמִּזְבֵּחַ (ברכות נח), וּמִשָּׁם עִקַּר יְנִיקָתָם. וְעַל־כֵּן אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת אִישׁ הַכָּשֵׁר, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּלְבּוּל הַדַּעַת קְצָת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיְּנִיקַת הַכְּסִילוּת הוּא מִשָּׁם, אַךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִתֵּן חִיּוּת לְהַקְּלִפּוֹת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם וְלֹא יוֹתֵר, וְאָז, כְּשֶׁהַמִּזְבֵּחַ כְּתִקּוּנוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת כָּרָאוּי, אֲזַי נִכְנָעִים הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַכְּסִילוּת, כִּי אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ וְחִיּוּת כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁזֶּה מַכְרָח לִתֵּן לָהֶם, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְחִיּוּת יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּתָם:

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת נִכְנָע הַכְּסִילוּת, וְנִתְרוֹמֵם הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא (ב"ק עב.) בַּבְּעָיָא דְּבָעָא רַבָּא מֵרַב נַחְמָן וְכוּ': לְצַפְּרָא אֲמַר לֵהּ וְכוּ', וְהַאי דְּלָא אֲמָרִי לָךְ בָּאוֹרְתָא, דְּלָא אָכְלִי בִּשְׂרָא דְּתוֹרָא וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁלֹּא אָכַל, לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ צְלוּלָה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל כְּזוֹלֵל וְסוֹבֵא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, אֲזַי יוֹנְקִים הַקְּלִפּוֹת, דְּהַיְנוּ הַכְּסִילוּת, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וַאֲזַי מִתְגַּבֵּר הַכְּסִילוּת עַל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל עַל־יְדֵי אֲכִילָה כָּרָאוּי נִכְנָעִין כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (זכריה נג.): מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, זֶה בְּחִינַת (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו, בְּחִינַת אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין וְטוֹרְפִין אוֹתָן, הַיְנוּ אֶת הַקְּלִפּוֹת וְהַכְּסִילוּת; אֲבָל עַל־יְדֵי פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, הַיְנוּ פְּגַם הָאֲכִילָה, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְהַכְּסִילוּת, וְנַעֲשָׂה מִ"טוֹרֵף" טֵרוּף הַדַּעַת, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל־יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל:

ד **וּלְהַשְׁלִים** פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים, כִּי כָּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהֶם כֹּחַ כִּי אִם מִפְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (מלאכי א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי אַף שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה, כָּל כֹּחָם הוּא בָּא מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־כֵּן אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי כֹּחָם הוּא מֵהַנִּיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ דִּקְדֻשָּׁה שֶׁנָּפַל לְשָׁם; וְעַל־יְדֵי הַגֵּרִים, עַל־יְדֵי כָּפֹל אֶחָד מִשְּׁלִיךְ אֱמוּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ אַחַר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעַ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וַאֲזַי חוֹזְרִין נִיצוֹצֵי חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ לִמְקוֹמָם וְנִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ:

וְזֶה בְּחִינוֹת (במדבר כג): לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף, וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה; וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת. יֹאכַל טֶרֶף זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, בְּחִינַת: מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף כַּנַּ"ל, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת; הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ

והאופנים וחיות הקודש שבשמים. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים סח): **"עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ" - כְּשֶׁנִּגְלֶה גַּאֲוָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: "וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים".** "עֹז" זֶה בְּחִינַת יִרְאָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: "מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז וְכוּ" לישראל, דכתיב: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", הרי שעוז וגבורה הוא בחינת "יראה", וזהו "ועוזו בשחקים", **דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלָּה יִרְאָתוֹ אֲפִלּוּ עַל שְׂנְאֲנֵי שַׁחַק** – השרפים והאופנים וחיות הקודש שבשמים, **כִּי מִתְפַּעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה כַּנַּ"ל.**

וְהִנֵּה עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, עַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה. כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא – יום הולדת המלך, **שֶׁלּוֹבֵשׁ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁאָז נוֹפֵל יִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כֻּלָּם וְהַכֹּל חֲרֵדִים וְזוֹחֲלִים מִפָּנָיו, שֶׁאַחַר כָּךְ מְגַלֶּה הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְחַלֵּק וְנוֹתֵן מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ, כְּפִי רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת "אַהֲבָה". וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה הֵם מְגַלִּין הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר כַּנַּ"ל, כֵּן בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא** – יום הולדת המלך, **שֶׁאָז הוּא הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, אֲזַי הוּא הִתְגַּלּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אַחַר כָּךְ הוּא מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְנוֹתֵן לָהֶם מַתָּנוֹת וּמְרוֹמֵם קַרְנָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה, כִּי מִתְחִלָּה, בְּעֵת הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, נָפַל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאִים רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְקִרְבָתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל יְדֵי זֶה מִתְקָרְבִים אֵלָיו וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ.**

(מבאר ר' נתן זצ"ל ביתר ביאור: פֵּרוּשׁ: כְּמוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַיִּרְאָה שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה אַחַר כָּךְ הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְרַצֶּה הַמֶּלֶךְ אַחַר כָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְקָרְבָם בִּרְצוֹנוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא שֶׁיִּרְאָה וְאַהֲבָה נִמְשָׁכִין עַל יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹצֵא כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל).

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים פט): **"כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה, וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ".** ורמוז בפסוק זה כך, "תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ" זֶה בְּחִינַת הַיִּרְאָה, **שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ"ל, כִּי "עֹז" הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל,** ועל ידי "תפארת", דהיינו שמתגלה ההתפארות שהקב"ה מתפאר בישראל, נעשה "עוזמו", דהיינו שנופלת יראה על כולם, **וַאֲזַי: "בִּרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ", כִּי** מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ, וּמְרוֹמֵם קַרְנָם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, ולכן אי אפשר לקבל יראה ואהבה אלא על ידי שמתקרבים לצדיקי הדור[1].

לאחר שנתבאר שהצדיק מבקש ומחפש תמיד לגלות את הרצונות שיש בבריאה, מדוע רצון ה' יתברך שדבר זה יברא בתמונה כזו ובטבע כזה, ודבר אחר יברא בתמונה ובטבע אחר, והצדיק משיג ומוצא זאת על ידי שמוצא את ההתפארות שהקב"ה מתפאר בישראל, כי כל הרצונות שבבריאה הם בשביל ההתפארות שהקב"ה מתפאר בישראל, ועל ידי שהצדיק מגלה את ההתפארות שהקב"ה מתפאר בישראל נופלת יראה על כולם, ולאחר מכן מגלה הקב"ה את רצונו ואהבתו וקרבתו, ואז מתקרבים אליו ואוהבים אותו, ולכן אי אפשר לקבל יראה ואהבה כי אם על ידי צדיקי

מקורות והערות

[1] ובביאור הליקוטים הקשה, כי לכאורה אינו מובן טעם הדבר, שהצדיק מוכרח כל כך לחפש תמיד אחר הרצונות של הבריאה, מפני מה עשב זה נברא בתבנית זו ועשב זה בתבנית זו, וכן קשה מה שמשמע כאן שכל מה שהצדיק מחפש אחר ההתפארות של ה' יתברך בישראל הוא כדי שימצא וידע על ידי זה את הרצונות של ה' יתברך בכל הדברים הנבראים, כי לכאורה היה צריך להיות להיפך, שעיקר כוונת החיפוש הוא אחר ההתפארות שעל ידה מתגלה האהבה והיראה, וממילא על ידי זה הוא מרויח גם כן למצוא את הרצונות של הבריאה. וכתב לבאר בזה, כי ענין הרצונות של כל הבריאה, זהו בעצמו בכלל ענין גילוי אהבתו יתברך לברואיו, כי כל הבריאה נבראה כדי להיטיב לברואיו, ונמצא שמה שהצדיק מחפש אחר ההתפארות של ה' יתברך שעל ידי זה מתגלה היראה והאהבה, התגלות האהבה הזו זהו בעצמו ענין ההתגלות של הרצונות של הבריאה, עיי"ש עוד.

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים סח): עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ – כְּשֶׁנִּגְלֶה גַּאֲוָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים. עֹז זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל: מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז וְכוּ', דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה יִרְאָתוֹ אֲפִלּוּ עַל שְׂנְאַנֵּי שַׁחַק, כִּי מִתְּפַעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁאָז נוֹפֵל יִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כֻּלָּם, וְהַכֹּל חֲרֵדִים וּזוֹחֲלִים מִפָּנָיו, שֶׁאַחַר־כָּךְ מְגַלֶּה הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְחַלֵּק וְנוֹתֵן מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ, כְּפִי רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְגַלִּין הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר כַּנַּ"ל, כֵּן בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁאָז הוּא הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, אֲזַי הוּא הִתְגַּלּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אַחַר־כָּךְ הוּא מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְנוֹתֵן לָהֶם מַתָּנוֹת וּמְרוֹמֵם קַרְנָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה, כִּי מִתְּחִלָּה, בְּעֵת הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, נָפַל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאִים רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְקִרְבָתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרְבִים אֵלָיו וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ:

(פֵּרוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הִיְרָאָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַתְּגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אַחַר־כָּךְ הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְרַצֶּה הַמֶּלֶךְ אַחַר־כָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְקָרְבָם בִּרְצוֹנוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שִׁירְאָה וְאַהֲבָה נִמְשָׁכִין עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצֵא כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): כִּי תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה, וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ. תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ זֶה בְּחִינַת הַיִּרְאָה, שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ"ל, כִּי עֹז הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וַאֲזַי: בִּרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; כִּי מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ וּמְרוֹמֵם קַרְנָם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

ב **וּכְשֶׁנָּחְשָׁךְ** אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה בִּבְחִינַת (ישעיה נ): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם; שָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה, נִתְלַבְּשִׁים בְּקַדְרוּת וְנֶחְשָׁכִים וְנִתְכַּסִּים בְּשַׂק, דְּהַיְנוּ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – זֶה מֵחֲמַת שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁמְּמַנּוּ מְקַבְּלִין יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד אוֹר הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, וְאַף שֶׁהוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם וּלְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יָדוֹ יוּכַל לָבוֹא לַתַּכְלִית הַטּוֹב. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי עָפְרוֹן, שֶׁמְּקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהוּא שַׁעַר גַּן־עֵדֶן, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם עוֹלִין כָּל הַנְּשָׁמוֹת, וְאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אָצְלוֹ הָיָה מְקוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְעַל־כֵּן מָכְרוּ בִּשְׂמְחָה רַבָּה לְאַבְרָהָם, כַּמּוּבָא (זוהר חיי שרה קכח). וּכְמוֹ־כֵן כְּשֶׁנֶּחְשָׁךְ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, מִכָּל־שֶׁכֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אָצְלוֹ אֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל, אַדְּרַבָּא, הוּא חֹשֶׁךְ אָצְלוֹ, וְזֶה מֵחֲמַת עֲכִירַת הַמַּעֲשִׂים וּכְסִילוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשִׂים רָעִים נִתְחַשֵּׁךְ שִׂכְלוֹ בִּכְסִילוּת, דְּהַיְנוּ דֵּעוֹת נִפְסָדוֹת וְחָכְמוֹת נָכְרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ד): חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע, וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ. כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּשִׂכְלָם לְהֵיטִיב, כִּי אִם לְהָרַע, וְעַל־יְדֵי כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהָבִין אוֹר הַצַּדִּיק:

ג **וְהַתִּקּוּן** לָזֶה, לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִזְבֵּחַ, כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַכְּסִילוּת, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, הוּא רַק מִבְּחִינַת מִזְבֵּחַ (ע' זוהר תרומה קלט), הַיְנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, כִּי שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר כַּמִּזְבֵּחַ (ברכות נח), וּמִשָּׁם עִקַּר יְנִיקָתָם. וְעַל־כֵּן אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת אִישׁ הַכָּשֵׁר, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּלְבּוּל הַדַּעַת קְצָת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיְּנִיקַת הַכְּסִילוּת הוּא מִשָּׁם, אַךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִתֵּן חִיּוּת לְהַקְּלִפּוֹת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם וְלֹא יוֹתֵר, וְאָז, כְּשֶׁהַמִּזְבֵּחַ כְּתִקּוּנוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת כָּרָאוּי, אֲזַי נִכְנָעִים הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַכְּסִילוּת, כִּי אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ וְחִיּוּת כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁזֶּה מֻכְרָח לִתֵּן לָהֶם, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְחִיּוּת יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּתָם:

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת נִכְנָע הַכְּסִילוּת, וְנִתְרוֹמֵם הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא (ב"ק עב.) בַּבְּעָיָא דְּבָעָא רַבָּא מֵרַב נַחְמָן וְכוּ': לְצַפְּרָא אֲמַר לֵהּ וְכוּ', וְהַאי דְּלָא אֲמָרִי לָךְ בָּאוֹרְתָא, דְּלָא אֲכָלִי בִּשְׂרָא דְּתוֹרָא וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁלֹּא אָכַל, לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ צְלוּלָה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל כְּזוֹלֵל וְסוֹבֵא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, אֲזַי יוֹנְקִים הַקְּלִפּוֹת, דְּהַיְנוּ הַכְּסִילוּת, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וַאֲזַי מִתְגַּבֵּר הַכְּסִילוּת עַל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל עַל־יְדֵי אֲכִילָה כָּרָאוּי נִכְנָעִין כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (זכריה נג.): מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, זֶה בְּחִינַת (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו, בְּחִינַת אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין וְטוֹרְפִין אוֹתָן, הַיְנוּ אֶת הַקְּלִפּוֹת וְהַכְּסִילוּת; אֲבָל עַל־יְדֵי פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, הַיְנוּ פְּגַם הָאֲכִילָה, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְהַכְּסִילוּת, וְנַעֲשָׂה מִ"טוֹרֵף" טֵרוּף הַדַּעַת, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל־יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל:

ד **וּלְהַשְׁלִים** פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים, כִּי כָּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהֶם כֹּחַ כִּי אִם מִפְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (מלאכי א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי אַף שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה, כָּל כֹּחָם הוּא בָּא מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־כֵּן אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי כֹּחָם הוּא מֵהַנִּיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ דִּקְדֻשָּׁה שֶׁנָּפַל לְשָׁם; וְעַל־יְדֵי הַגֵּרִים, עַל־יְדֵי כָּפֶל אֶחָד מִשְּׁלִיךְ אֱמוּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ אַחַר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעַ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וַאֲזַי חוֹזְרִין נִיצוֹצֵי חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ לִמְקוֹמָם וְנִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ:

וְזֶה בְּחִינוֹת (במדבר כג): לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף, וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה; וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת. יֹאכַל טֶרֶף זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, בְּחִינַת: מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף כַּנַּ"ל, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת; הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ

הדור, יתבאר עתה שיתכן שאדם יהיה אצל הצדיק ובכל זאת לא יקבל את האהבה והיראה.

ב. וּכְשֶׁנֶּחֱשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, שזהו **בְּבְחִינַת** מה שנאמר בפסוק המתאר את גבורתו של הקב"ה (ישעיהו נ): **"אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם"**, ורמוז בפסוק זה כך, **"שָׁמַיִם"** זֶה בְּחִינַת אֵשׁ **וּמַיִם**, כי השמים נבראו מאש ומים (כמובא בחגיגה יב.), והאש היא בחינת גבורה, דהיינו בחינת יראה, והמים הם בחינת חסד, דהיינו בחינת אהבה, **הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה, נִתְלַבְּשִׁים בְּקַדְרוּת וְנֶחֱשָׁכִים וְנִתְכַּסִּים בְּשַׂק, דְּהַיְנוּ שֶׁנֶּחֱשָׁךְ אֶצְלוֹ הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה - זֶה מֵחֲמַת שֶׁנֶּחֱשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁמִּמֶּנּוּ מְקַבְּלִין יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל. כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁנֶּחֱשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד אוֹר הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, וְאַף שֶׁהוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם וּלְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁעַל יָדוֹ יוּכַל לָבוֹא לְתַכְלִית הַטּוּב. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי עֶפְרוֹן, שֶׁמְּקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהוּא שַׁעַר גַּן עֵדֶן, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם עוֹלִין כָּל הַנְּשָׁמוֹת** (עיין זוהר לך לך דף פ"א ע"א), **וְאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אַף עַל פִּי כֵן אֶצְלוֹ הָיָה מְקוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְעַל כֵּן מְכָרוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה לְאַבְרָהָם, כַּמּוּבָא** (זוהר חיי שרה קכח). **וּכְמוֹ כֵן כְּשֶׁנֶּחֱשָׁךְ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, מִכָּל שֶׁכֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֶצְלוֹ אֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל, אַדְּרַבָּא הוּא חֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, וְזֶה מֵחֲמַת עֲכִירַת הַמַּעֲשִׂים וּכְסִילוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁעַל יְדֵי מַעֲשִׂים רָעִים נִתְחַשֵּׁךְ שִׂכְלוֹ בִּכְסִילוּת, דְּהַיְנוּ דֵּעוֹת נִפְסָדוֹת וְחָכְמוֹת נָכְרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהנביא מוכיח את ישראל (ירמיה ד): **"חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע, וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ", כִּי עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּשִׂכְלָם לְהֵיטִיב, כִּי אִם לְהָרַע**, הרי שהמעשים הרעים שישראל עשו גרמו להם לכסילות השכל, **וְעַל יְדֵי כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, עַל יְדֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהָבִין אוֹר הַצַּדִּיק**[2].

לאחר שנתבאר שאי אפשר לקבל יראה ואהבה כי אם על ידי צדיקי הדור, ויתכן שאדם יהיה אצל הצדיק ובכל זאת לא יקבל את האהבה והיראה, כי בגלל מעשיו הרעים נגרמה לו כסילות השכל, שיש בשכלו דעות זרות ונפסדות, ועל ידי זה אינו יכול לראות ולהבין את אור הצדיק, יתבאר כעת מהו התיקון לבטל את כסילות השכל.

ג. וְהַתִּקּוּן לָזֶה, לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת 'מִזְבֵּחַ', כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַכְּסִילוּת, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת המתלבשים באדם על ידי מעשיו הרעים וגורמים לכסילות השכל, **הוּא רַק מִבְּחִינַת 'מִזְבֵּחַ'** (עיין זוהר תרומה קלט), **הַיְנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, כִּי שֶׁלְּחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר כְּמִזְבֵּחַ** בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין את המזבח שיכפר (ברכות נה), **וּמִשָּׁם עִקַּר יְנִיקָתָם** של הקליפות, כי במאכל יש ניצוצות של הקדושה, וניצוצות אלו מלובשים בגשמיות המאכל, שהוא בחינת קליפה כנגד הקדושה שיש במאכל, ולכן יש לקליפות יניקה מניצוצות הקדושה שיש במאכל[3], **וְעַל כֵּן אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת אִישׁ הַכָּשֵׁר, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּלְבוּל הַדַּעַת קְצָת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיְּנִיקַת הַכְּסִילוּת הוּא מִשָּׁם. אַךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִתֵּן חִיּוּת לְהַקְּלִפּוֹת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם וְלֹא יוֹתֵר. וְאָז, כְּשֶׁהַמִּזְבֵּחַ כִּתְקוּנוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת כָּרָאוּי, אֲזַי נִכְנָעִים הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַכְּסִילוּת, כִּי אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ וְחִיּוּת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁזֶּה מֻכְרָח לִתֵּן לָהֶם, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְחִיּוּת יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּתָם. וְעַל כֵּן עַל יְדֵי אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְרוֹמֵם הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא** (ב"ק עב.), **בְּבַעְיָא דִּבְעָא רָבָא מֵרַב נַחְמָן וְכוּ'** – בשאלה ששאל רבא את רב נחמן, וענה לו רב נחמן תירוץ, **לְצַפְרָא אָמַר לֵהּ וְכוּ'** – ובבוקר ענה לו רב נחמן תירוץ אחר על שאלתו, **וְהַאי דְּלָא אָמְרִי לָךְ בְּאוּרְתָּא, דְּלָא אֲכָלִי בִּשְׂרָא דְתוֹרָא וְכוּ'** – ואמר לו רב נחמן: מה שלא עניתי לך תירוץ זה בלילה כששאלת אותי, משום שלא אכלתי אז בשר שור. **נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי שֶׁלֹּא אָכַל, לֹא הָיְתָה דַעְתּוֹ צְלוּלָה, כִּי עַל יְדֵי הָאֲכִילָה נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל**, כי כיון שהוא אוכל רק בשביל שיהיה לו כח וחיות לעבודת ה',

מקורות והערות

[2] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן הוסיף בזה, כי שעל ידי כסילות השכל נדמה לו בעיניו שהוא חכם ונופלים לו קושיות על הצדיק האמת, אבל באמת כל אלו הדעות הנפסדות והקושיות והחכמות כולם הם שטות וכסילות גמור. [3] פרפראות לחכמה.

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים סח): עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ – כְּשֶׁנִּגְלֶה גַּאֲוָתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים. עֹז זֶה בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל: מִנַּיִן שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם עֹז וְכוּ', דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְגַּלֶּה יִרְאָתוֹ אֲפִלּוּ עַל שְׂנְאַנֵּי שַׁחַק, כִּי מִתְּפַעֵל נֶפֶשׁ הָרוֹאֶה כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הַיִּרְאָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הָרָצוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אַהֲבָה, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁלּוֹבֵשׁ בִּגְדֵי הִתְפָּאֲרוּת, שֶׁאָז נוֹפֵל יִרְאָה גְּדוֹלָה עַל כֻּלָּם, וְהַכֹּל חֲרֵדִים וּזוֹחֲלִים מִפָּנָיו, שֶׁאַחַר־כָּךְ מְגַלֶּה הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְחַלֵּק וְנוֹתֵן מַתָּנוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ, כְּפִי רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה. וּכְמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּתְפָּאֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם מְגַלִּין הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר כַּנַּ"ל, כֵּן בְּיוֹם גְּנוּסְיָא דְּמַלְכָּא, שֶׁאָז הוּא הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, אֲזַי הוּא הִתְגַּלּוּת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי אַחַר־כָּךְ הוּא מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְנוֹתֵן לָהֶם מַתָּנוֹת וּמְרוֹמֵם קַרְנָם, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה, כִּי מִתְּחִלָּה, בְּעֵת הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת, נָפַל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ עַל כֻּלָּם, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁרוֹאִים רְצוֹן הַמֶּלֶךְ וְקִרְבָתוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְקָרְבִים אֵלָיו וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ:

(פֵּרוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁעַל־יְדֵי הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מִתְפָּאֵר עִם יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה הָיוּ כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ־כֵן עַל־יְדֵי הִיְרָאָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַתְּגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת הַזֹּאת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה אַחַר־כָּךְ הָרָצוֹן, שֶׁמִּתְרַצֶּה הַמֶּלֶךְ אַחַר־כָּךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמְקָרְבָם בִּרְצוֹנוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שִׁירְאָה וְאַהֲבָה נִמְשָׁכִין עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁמְּגַלֶּה הַהִתְפָּאֲרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹצֵא כָּל הָרְצוֹנוֹת שֶׁהָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּכָל הַבְּרִיאָה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל):

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה, וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ. תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ זֶה בְּחִינַת הַיִּרְאָה, שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַהִתְפָּאֲרוּת כַּנַּ"ל, כִּי עֹז הוּא בְּחִינַת יִרְאָה כַּנַּ"ל, וַאֲזַי: בִּרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; כִּי מְגַלֶּה רְצוֹנוֹ וּמְרוֹמֵם קַרְנָם שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הִתְגַּלּוּת הָאַהֲבָה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה:

ב וּכְשֶׁנָּחְשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה בִּבְחִינַת (ישעיה נ): אַלְבִּישׁ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק אָשִׂים כְּסוּתָם; שָׁמַיִם זֶה בְּחִינַת אֵשׁ וּמַיִם, הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה, נִתְלַבְּשִׁים בְּקַדְרוּת וְנֶחְשָׁכִים וְנִתְכַּסִּים בְּשַׂק, דְּהַיְנוּ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – זֶה מֵחֲמַת שֶׁנָּחְשָׁךְ אֶצְלוֹ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁמְּמַנּוּ מְקַבְּלִין יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁנָּחְשָׁךְ אֵצֶל אֶחָד אוֹר הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, וְאַף שֶׁהוּא אֵצֶל הַצַּדִּיק, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹם וּלְהָבִין וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יָדוֹ יוּכַל לָבוֹא לַתַּכְלִית הַטּוֹב. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי עָפְרוֹן, שֶׁמְּקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, שֶׁהוּא שַׁעַר גַּן־עֵדֶן, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם עוֹלִין כָּל הַנְּשָׁמוֹת, וְאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, אַף־עַל־פִּי־כֵן אָצְלוֹ הָיָה מְקוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה, וְעַל־כֵּן מְכָרוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה לְאַבְרָהָם, כַּמּוּבָא (זוהר חיי שרה קכח). וּכְמוֹ־כֵן כְּשֶׁנֶּחְשָׁךְ אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, מִכָּל־שֶׁכֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אָצְלוֹ אֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל, אַדְּרַבָּא, הוּא חֹשֶׁךְ אָצְלוֹ, וְזֶה מֵחֲמַת עֲכִירַת הַמַּעֲשִׂים וּכְסִילוּת הַשֵּׂכֶל, שֶׁעַל־יְדֵי מַעֲשִׂים רָעִים נִתְחַשֵּׁךְ שִׂכְלוֹ בִּכְסִילוּת, דְּהַיְנוּ דֵּעוֹת נִפְסָדוֹת וְחָכְמוֹת נָכְרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ד): חֲכָמִים הֵמָּה לְהָרַע, וּלְהֵיטִיב לֹא יָדָעוּ. כִּי עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים אֵינָם יְכוֹלִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּשִׂכְלָם לְהֵיטִיב, כִּי אִם לְהָרַע, וְעַל־יְדֵי כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהָבִין אוֹר הַצַּדִּיק:

ג וְהַתִּקּוּן לָזֶה, לְהַכְנִיעַ וּלְבַטֵּל כְּסִילוּת הַשֵּׂכֶל, הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת מִזְבֵּחַ, כִּי עִקַּר יְנִיקַת הַכְּסִילוּת, דְּהַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת, הוּא רַק מִבְּחִינַת מִזְבֵּחַ (ע' זוהר תרומה קלט), הַיְנוּ בְּחִינַת אֲכִילָה, כִּי שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר כַּמִּזְבֵּחַ (ברכות נח), וּמִשָּׁם עִקַּר יְנִיקָתָם. וְעַל־כֵּן אֲפִלּוּ אַחַר אֲכִילַת אִישׁ הַכָּשֵׁר, בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּלְבּוּל הַדַּעַת קְצָת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁיְּנִיקַת הַכְּסִילוּת הוּא מִשָּׁם, אַךְ צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִתֵּן חִיּוּת לְהַקְּלִפּוֹת, כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם וְלֹא יוֹתֵר, וְאָז, כְּשֶׁהַמִּזְבֵּחַ כְּתִקּוּנוֹ, הַיְנוּ שֶׁהָאֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת כָּרָאוּי, אֲזַי נִכְנָעִים הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַכְּסִילוּת, כִּי אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם כֹּחַ וְחִיּוּת כִּי אִם כְּדֵי חִיּוּנוֹ בְּצִמְצוּם, שֶׁזֶּה מֻכְרָח לִתֵּן לָהֶם, כַּיָּדוּעַ, אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם שׁוּם כֹּחַ וְחִיּוּת יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּתָם:

וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת נִכְנָע הַכְּסִילוּת, וְנִתְרוֹמֵם הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא (ב"ק עב.) בַּבְּעָיָא דְּבָעָא רַבָּא מֵרַב נַחְמָן וְכוּ': לְצַפְּרָא אֲמַר לֵהּ וְכוּ', וְהַאי דְּלָא אֲמָרִי לָךְ בָּאוֹרְתָא, דְּלָא אֲכָלִי בִּשְׂרָא דְּתוֹרָא וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁלֹּא אָכַל, לֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ צְלוּלָה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה נִכְנָע הַכְּסִילוּת וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל כְּזוֹלֵל וְסוֹבֵא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, אֲזַי יוֹנְקִים הַקְּלִפּוֹת, דְּהַיְנוּ הַכְּסִילוּת, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וַאֲזַי מִתְגַּבֵּר הַכְּסִילוּת עַל הַשֵּׂכֶל; אֲבָל עַל־יְדֵי אֲכִילָה כָּרָאוּי נִכְנָעִין כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (זכריה נג.): מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף, זֶה בְּחִינַת (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו, בְּחִינַת אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעִין וְטוֹרְפִין אוֹתָן, הַיְנוּ אֶת הַקְּלִפּוֹת וְהַכְּסִילוּת; אֲבָל עַל־יְדֵי פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, הַיְנוּ פְּגַם הָאֲכִילָה, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְהַכְּסִילוּת, וְנַעֲשָׂה מִ"טוֹרֵף" טֵרוּף הַדַּעַת, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל־יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל:

ד וּלְהַשְׁלִים פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ הוּא עַל־יְדֵי גֵּרִים, כִּי כָּל הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהֶם כֹּחַ כִּי אִם מִפְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, וְזֶה שֶׁכָּתוּב (מלאכי א): בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי אַף שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה, כָּל כֹּחָם הוּא בָּא מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־כֵּן אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי; כִּי כֹּחָם הוּא מֵהַנִּיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ דִּקְדֻשָּׁה שֶׁנָּפַל לְשָׁם; וְעַל־יְדֵי הַגֵּרִים, עַל־יְדֵי כָּפֶל אֶחָד מַשְׁלִיךְ אֱמוּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ אַחַר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיעַ הָעֲבוֹדָה־זָרָה, שֶׁנַּעֲשָׂה מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וַאֲזַי חוֹזְרִין נִיצוֹצֵי חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ לִמְקוֹמָם וְנִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ:

וְזֶה בְּחִינוֹת (במדבר כג): לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף, וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה; וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירַת. יֹאכַל טֶרֶף זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, בְּחִינַת: מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף כַּנַּ"ל, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי: וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירַת; הַיְנוּ עַל־יְדֵי גֵּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ

על ידי זה מתבררים ניצוצות הקדושה שבמאכל ומתעלים, ואין לקליפות יניקה מהם אלא כדי חיונם[4]. **אֲבָל כְּשֶׁאוֹכֵל כְּזוֹלֵל וְסוֹבֵא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, אֲזַי יוֹנְקִים הַקְּלִפּוֹת, דְּהַיְנוּ הַכְּסִילוּת, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי, וַאֲזַי מִתְגַּבֵּר הַכְּסִילוּת עַל הַשֵּׂכֶל, אֲבָל עַל יְדֵי אֲכִילָה כָּרָאוּי נִכְנָעִין כַּנַּ"ל.**

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בגמרא (זבחים נג.): **'מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף'**, דהיינו שהמזבח נבנה בחלקו של בנימין שנאמר עליו "בנימין זאב יטרף", ורמוז בדברי הגמרא, כי 'טורף' **זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים קיא): **"טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו"**, ו'טרף' פירושו 'מזון', דהיינו **בְּחִינַת אֲכִילָה בְּכַשְׁרוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַכְנִיעִין וְטוֹרְפִין אוֹתָן, הַיְנוּ אֶת הַקְּלִפּוֹת וְהַכְּסִילוּת**, וזהו 'מזבח בחלקו של טורף', שכשה'מזבח' דהיינו האכילה שהיא כמזבח היא בכשרות, זהו בחינת 'טורף', דהיינו שמכניעה וטורפת את הקליפות והכסילות. **אֲבָל עַל יְדֵי פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, הַיְנוּ פְּגַם הָאֲכִילָה, עַל יְדֵי זֶה נוֹתֵן כֹּחַ לְהַכְּסִילוּת, וְנַעֲשֶׂה מִ"טוֹרֵף" טֵרוּף הַדַּעַת**, דהיינו שאותיות 'טורף' נהפכים ל'טירוף', וזהו טירוף הדעת, דהיינו כסילות השכל **שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל**, דהיינו על ידי פגם האכילה.

לאחר שנתבאר שאי אפשר לקבל יראה ואהבה כי אם על ידי צדיקי הדור, ויתכן שאדם יהיה אצל הצדיק ובכל זאת לא יקבל את האהבה והיראה, כי בגלל מעשיו הרעים נגרמה לו כסילות השכל, שיש בשכלו דעות זרות ונפסדות, ועל ידי זה אינו יכול לראות ולהבין את אור הצדיק, ונתבאר כי עיקר יניקת הכסילות היא מהאכילה שאינה בכשרות אלא כזולל וסובא, יתבאר כעת כיצד מתקנים את פגם האכילה שאינה בכשרות.

ד. וּלְהַשְׁלִים פְּגַם הַמִּזְבֵּחַ הוּא עַל יְדֵי שמתגיירים **גֵּרִים**, וטעם הדבר, **כִּי כָּל הָעֲבוֹדָה זָרָה אֵין לָהֶם כֹּחַ כִּי אִם מִפְּגַם הַמִּזְבֵּחַ, וְזֶה שֶׁכָּתוּב** (מלאכי א): **"בְּכָל מָקוֹם מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי"**, שאף עובדי העבודה זרה יודעים שיש הקב"ה שהוא מעל לעבודה זרה, והם נודבים לו נדבות[5], ורמוז בפסוק זה, **כִּי אַף שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כָּל כֹּחָם הוּא בָּא מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל כֵּן אָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ: "מֻקְטָר וּמֻגָּשׁ לִשְׁמִי", כִּי כֹּחָם הוּא מֵהַנִּיצוֹץ הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ דִּקְדֻשָּׁה שֶׁנָּפַל לְשָׁם. וְעַל יְדֵי הַגֵּרִים, עַל יְדֵי שֶׁכָּל אֶחָד מַשְׁלִיךְ אֱמוּנָתוֹ וְהוֹלֵךְ אַחַר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה מַכְנִיעַ הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנַּעֲשָׂה מִפְּגַם חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ, וַאֲזַי חוֹזְרִין נִיצוֹצֵי חֶלְקֵי הַמִּזְבֵּחַ לִמְקוֹמָם וְנִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ**, ועל ידי זה נעשים מתוקנים ניצוצי חלקי המזבח שנפלו אל הקליפות על ידי האכילה שאינה בכשרות, וכיון שנשלמת בחינת ה'מזבח', מתבטלת כסילות השכל, שעיקר יניקתה היא מפגם המזבח, וכן על ידי זה שחוזרים ניצוצי חלקי המזבח למקומם האדם זוכה לאכול בקדושה[6], שעל ידי זה נכנעים הקליפות והכסילות, ועל ידי זה האדם זוכה להבין ולראות את אורו הגדול של הצדיק, ועל ידי אור הצדיק הוא זוכה לאהבה ויראה.

וְזֶה בְּחִינוֹת מה שנאמר כשבירך בלעם את ישראל (במדבר כג): **"לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה"**, – 'לא ישכון בארצו עד שיהרוג את הגויים ויירש את נכסיהם'[7], **וְתַרְגּוּמוֹ** של "ודם חללים ישתה": **'וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת'** – ונכסי הגויים יירש. ורמוז בפסוק זה כך, **"יֹאכַל טֶרֶף" זֶה בְּחִינוֹת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, בְּחִינַת 'מִזְבֵּחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף' כַּנַּ"ל**, שכשהאכילה בכשרות היא מכניעה וטורפת את הקליפות, **וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי: 'וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירָת'** – ונכסי הגויים יירש, **הַיְנוּ עַל יְדֵי** שמגיירים **גֵּרִים**, והטעם שירושת נכסים רומזת לגיור גרים, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב דף מב. הם בחינת ניצוצי חלקי הטוב מנשמות ישראל שהכל נברא בשבילם, ועל כן כשזוכה להזכיר את הטוב את מעלתו עד שיהיו נעשים בעלי תשובה וגרים, אז מתעוררים גם ניצוצי חלקי הטוב שבהדבר שאוכל, ואז יכול לאכול בקדושה דהיינו לברר ולהעלות ניצוצות שיש בהדבר שאוכל כנ"ל.[7] תרגום, ורש"י בפירושו השני.

מקורות והערות

[4] פרפראות לחכמה. [5] רש"י שם. [6] כן מבואר לקמן בסוף המאמר. ובליקוטי הלכות (הל' חלב ודם הל' ג') כתב: "עיקר אכילה בקדושה הוא על ידי תיקון המזבח, שהוא על ידי שמעלין הטוב הכבוש לשורשו, ואז יכולין לאכול בקדושה, כי עיקר אכילה בקדושה הוא לברר הניצוצות הקדושים שיש בהדבר שאוכל, והניצוצות הקדושים

נג: קמט. ובכמה מקומות) לְעִנְיַן יֵרֵשַׁת הַגֵּר: 'כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִכְסֵי הַגֵּר - זָכָה', שכשנפטר הגר כל מי שקודם ותופס את נכסיו זכה, כיון שאין לו יורשים, וכיון שמצינו אצל גר שאחרים זוכים בנכסיו, לכן מה שנאמר שהיהודים יירשו את נכסי הגויים רומז על ענין הגרים.

לאחר שנתבאר שאי אפשר לקבל יראה ואהבה כי אם על ידי צדיקי הדור, ויתכן שאדם יהיה אצל הצדיק ובכל זאת לא יקבל את האהבה והיראה, כי בגלל מעשיו הרעים נגרמה לו כסילות השכל, שיש בשכלו דעות זרות ונפסדות, ועל ידי זה אינו יכול לראות ולהבין את אור הצדיק, ונתבאר כי עיקר יניקת הכסילות היא מהאכילה שאינה בכשרות אלא כזולל וסובא, ונתבאר כי על ידי שמתגיירים גרים מתקנים את פגם האכילה שאינה בכשרות, יתבאר כעת כיצד נגרם הדבר שיתגיירו גרים.

ה. אַךְ אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, וּמֵאַיִן בָּא זֹאת שֶׁיָּבוֹא לָהֶם עַל הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ. אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינוֹת מה שנאמר (משלי יט): "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים" – 'העושר מביא לאדם אוהבים רבים'[1], ורמוז בפסוק זה, הַיְנוּ עַל יְדֵי צַדָּקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, על ידי זה מרבה לעצמו רעים ואוהבים, וכמו שיתבאר כעת.

כִּי בֶּאֱמֶת, אֵיךְ אֶפְשָׁר לְעַכּוּ"ם – לגויים לָבוֹא לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְדַבֵּר לָהֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָבוֹאוּ לְהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, אַךְ כְּמוֹ כְּשֶׁאֶחָד רָחוֹק מְאֹד מֵחֲבֵרוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר אֵלָיו שֶׁיִּשְׁמַע, צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב, כֵּן צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ בְּחִינַת כְּתָב לָהֶם, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמֹעַ אַף שֶׁהֵם רְחוֹקִים.

ועתה יתבארו מספר הקדמות, ולאחר מכן יתבאר מהי בחינת הכתב ששולחים לגויים, כִּי עִקַּר חוּשׁ הַשְּׁמִיעָה הוּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נֶחְקָקִים בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה עַד שֶׁבָּא לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל כֵּן כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ וְצָלוּל, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר, אֲזַי נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִין בְּחוּשׁ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ רוּחַ סְעָרָה, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל וּמַפְרִיד חֶלְקֵי הָאֲוִירִים וְנִתְפַּזְּרִים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ אֲפִלּוּ הַקּוֹל, מִכָּל שֶׁכֵּן הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ.

וְהנה עַל יְדֵי שהאדם נותן צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת, כִּי לוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים, כי העניים נעשים רעיו ואוהביו. כְּמוֹ שֶׁאָמַר מוּנְבַּז כששאלוהו למה הוא מחלק את אוצרותיו לעניים ענה להם (ב"ב יא): 'אֲבוֹתַי גָּנְזוּ מָמוֹן, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי נְפָשׁוֹת'. שעל ידי הצדקה שנותן הוא מציל נפשות, וזכות זו גנוזה ושמורה לו לעולם הבא, ורמוז בזה, כי על ידי הצדקה האדם קונה לעצמו נפשות, דהיינו רעים ואוהבים, נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁנּוֹתְנִים צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל יְדֵי זֶה הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים יוֹתֵר, וְעַל יְדֵי זֹאת הָאַהֲבָה שֶׁקּוֹנֶה עַל יְדֵי הַצְּדָקָה, עַל יְדֵי זֶה נִזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר, וְכָל מַה שֶּׁנּוֹתְנִים לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים צְדָקָה, וְקוֹנֶה אַהֲבָה עִם יוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל יְדֵי זֶה נִתְרַבֶּה יוֹתֵר הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי אַהֲבָה הוּא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא – התדבקות רוח ברוח, דְּהַיְנוּ רוּחַ הָאוֹהֵב בְּרוּחַ הַנֶּאֱהָב, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח, שֶׁרוּחָם נָחִים זֶה מִזֶּה, כִּי אֵין רוּחַ רָעָה, שֶׁהוּא שִׂנְאָה, שֶׁיַּפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כִּי הַשִּׂנְאָה הִיא בְּחִינַת 'רוּחַ רָעָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שופטים ט): "וַיְשַׁלַּח ה' רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין אַנְשֵׁי שְׁכֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י כי רוח רעה היינו: 'שִׂנְאָה'. נִמְצָא שֶׁשִּׂנְאָה הוּא בְּחִינַת 'רוּחַ רָעָה', בִּלְבוּל הָאֲוִיר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה אֵין יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ הַדִּבּוּר. וּלְהֵפֶךְ, אַהֲבָה וְרֵעוּת הוּא בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי צְדָקָה, בְּחִינַת "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים", שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל.

וְכָל מַה שֶּׁמַּרְבֶּה לִתֵּן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, נִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְאִישׁ אֶחָד, נִמְצָא שֶׁקּוֹנֶה לוֹ אוֹהֵב אֶחָד, וַאֲזַי נִתְדַּבֵּק רוּחוֹ בְּרוּחוֹ וְנַעֲשֶׂה שֶׁטַח קָטָן שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, נַעֲשֶׂה שֶׁטַח יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁמַּרְבֶּה לִתֵּן לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, וְקוֹנֶה לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים יוֹתֵר,

מקורות והערות

[1] מצודות דוד שם.

חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כב"ב דף מב. נג: קמט. וכבמה מקומות) לְעָנְיַן יַרֵּשֵׁת הַגֵּר: כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִכְסֵי הַגֵּר – זָכָה:

ה **אַךְ** אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, וּמֵאַיִן בָּא זֹאת שֶׁיָּבוֹא לָהֶם עַל הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ? אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת (משלי יט): הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים; הַיְנוּ עַל־יְדֵי צַדָּקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד־חָכָם, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּאֱמֶת, אֵיךְ אֶפְשָׁר לְעַכּו"ם לָבוֹא לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְדַבֵּר לָהֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָבוֹאוּ לֶהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה? אַךְ כְּמוֹ כְּשֶׁאֶחָד רָחוֹק מְאֹד מֵחֲבֵרוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר אֵלָיו שֶׁיִּשְׁמַע, צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב, כֵּן צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ בְּחִינַת כְּתָב לָהֶם, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמֹעַ, אַף שֶׁהֵם רְחוֹקִים. כִּי עִקַּר חוּשׁ הַשְּׁמִיעָה הוּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נָחְקָקִים בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁבָּא לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ וְצָלוּל, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר, אֲזַי נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִין בְּחוּשׁ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ רוּחַ סְעָרָה, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל וּמַפְרִיד חֶלְקֵי הָאֲוִירִים וְנִתְפַּזְּרִים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ אֲפִלּוּ הַקּוֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ:

וְעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת, כִּי לוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ רַעִים וְאוֹהֲבִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר מֵגַנְבָּו (בב"ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ מָמוֹן, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי נְפָשׁוֹת. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים יוֹתֵר, וְעַל־יְדֵי זֹאת הָאַהֲבָה, שֶׁקּוֹנֶה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר, וְכָל מַה שֶׁנּוֹתְנִים לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים צְדָקָה וְקוֹנֶה אַהֲבָה עִם יוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה יוֹתֵר הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי אַהֲבָה הוּא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, דְּהַיְנוּ רוּחַ הָאוֹהֵב בְּרוּחַ הַנֶּאֱהָב, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח, שֶׁרוּחָם נָחִים זֶה מִזֶּה, כִּי אֵין רוּחַ רָעָה, שֶׁהוּא שִׂנְאָה, שֶׁיַּפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כִּי הַשִּׂנְאָה הִיא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שופטים ט): וַיָּשֶׂם ה' רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין אַנְשֵׁי שְׁכֶם; וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: שִׂנְאָה. נִמְצָא, שֶׁשִּׂנְאָה הוּא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, בִּלְבוּל הָאֲוִיר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ הַדִּבּוּר. וּלְהֶפֶךְ, אַהֲבָה וְרֵעוּת הוּא בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי צְדָקָה, בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל:

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבֶּה לִתֵּן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, נִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְאִישׁ אֶחָד, נִמְצָא שֶׁקּוֹנֶה לוֹ אוֹהֵב אֶחָד, וַאֲזַי נִתְדַּבֵּק רוּחוֹ בְּרוּחוֹ, וְנַעֲשֶׂה שֶׁטַח קָטָן שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, נַעֲשֶׂה שֶׁטַח יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וְכֵן כָּל מַה שֶׁמַּרְבֶּה לִתֵּן לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים וְקוֹנֶה לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים יוֹתֵר, בִּבְחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים, נִתְגַּדֵּל וְנִתְרַבֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ; וְעַל־כֵּן הָעִקָּר לִתֵּן צְדָקָה לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלַעֲנִיִּים הֲגוּנִים, שֶׁכְּלוּלִים מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּזֶה הוּא מַגְדִּיל מְאֹד הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל, כִּי בִּצְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם לְבַד הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים רַבִּים מְאֹד, כִּי הֵם כְּלוּלִים מֵהַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל:

וַאֲזַי, כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר זֶה שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּר הַיִּשְׂרָאֵלִי, הַיְנוּ דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, אֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב וְנָחְקָק בְּהָאֲוִיר, בִּבְחִינַת (תהלים מה): לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וַאֲזַי הוֹלֵךְ הַדִּבּוּר וְנִשְׁמָע לְמֶרְחוֹק בִּבְחִינַת (אסתר ט): וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת; כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ לְמֶרְחוֹק, וַאֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם שֶׁל הָעַכּו"ם, מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ, וַאֲזַי מוֹצְאִים הָעַכּו"ם בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ כַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵחֲמַת זֶה, מֵחֲמַת שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם. וּמֵאַיִן בָּא זֹאת, שֶׁיִּמְצְאוּ עַתָּה מַה שֶׁהוּא מִתְנַגֵּד לֶאֱמוּנָתָם? אַךְ זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּחְקַק וְנִכְתַּב בְּהָאֲוִיר בִּבְחִינַת: לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וְהָאֲוִיר הָיָה זַךְ וְנָח עַל־יְדֵי בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים; עַד שֶׁהָלַךְ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, וְנֶחְקַק וְנִכְתַּב שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי בְּחִינָה זֹאת מָצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּיְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מִכַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ עַל־יְדֵי־זֶה, עַל־יְדֵי שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (אסתר ו): וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי. מָרְדְּכָי הוּא בְּחִינוֹת הַכְּפִירָה בָּעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ יְהוּדִי; כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעַכּו"ם נִקְרָא יְהוּדִי, הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁהִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהֵם דִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירַת עַכּו"ם, הֵם נִכְתָּבִים בְּהָאֲוִיר, עַד שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי – שֶׁהַדִּבּוּרִים אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהֵם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, נִמְצָא כָּתוּב בְּסִפְרֵיהֶם, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הָלַךְ לְמֶרְחוֹק, עַד שֶׁנִּכְתַּב וְנֶחְקַק שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כִּי נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הַדִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, כַּנַּ"ל. וַאֲזַי, כְּשֶׁבָּאִים אֵלּוּ הָעַכּו"ם וּמוֹצְאִים שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, מִזֶּה נַעֲשֶׂה גֵּרִים, בִּבְחִינַת (אסתר ח): וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים:

ו **אַךְ** מֵאַיִן בָּא, שֶׁאֵלּוּ דַּיְקָא יִמְצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם וַיַּחְזְרוּ וַיְכִירוּ אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲחֵרִים אֵינָם מוֹצְאִים כְּלָל וְנִשְׁאָרִים בֶּאֱמוּנָתָם? אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה מֵחֲמַת בְּחִינַת הַטּוֹב, הַכָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, הַיְנוּ בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא רַק בְּחִינַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים הָעַכּו"ם וְאֵינָם מַנִּיחִים לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְצָא, שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשֶׁיְּחַלְּלוּ אֶת הַשַּׁבָּת (ע' ר"ה יט, ב"ב ס: מעילה יז). נִמְצָא, שֶׁהַטּוֹב שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת, הוּא כָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, וְכֵן כְּשֶׁמּוֹנְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי גְּרָמָא שֶׁגּוֹרְמִין עַל־יְדֵי הַמִּסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת שֶׁמַּטִּילִין עֲלֵיהֶם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹנְעִין טוֹבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי כָּל זֶה נִכְבָּשׁ הַטּוֹב תַּחַת יָדָם, דְּהַיְנוּ חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּבִתְחִלָּה זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם זוֹכֵר שֶׁבָּא מִמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְעֶלְיוֹן מְאֹד, אַךְ אַחַר־כָּךְ הֵם מִתְגַּבְּרִין עַל זֶה הַטּוֹב

בִּבְחִינַת: "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים", נִתְגַּדֵּל וְנִתְרַבֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ. וְעַל כֵּן הָעִקָּר לִתֵּן צְדָקָה לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלַעֲנִיִּים הֲגוּנִים, שֶׁכְּלוּלִים מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּזֶה הוּא מַגְדִּיל מְאֹד הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל, כִּי בִּצְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם לְבַד הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים רַבִּים מְאֹד, כִּי הֵם כְּלוּלִים מֵהַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בִּחְינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל.

וַאֲזַי, כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וָזַךְ, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר זֶה שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, הַיְנוּ דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, שזהו הצדיק, אֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב וְנֶחְקָק בְּהָאֲוִיר, בִּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים מה): "לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר", ורמוז בזה שהדיבור נהפך לכתב שנכתב ונחקק באויר, וַאֲזַי הוֹלֵךְ הַדִּבּוּר וְנִשְׁמָע לְמֵרָחוֹק, בִּבְחִינַת מה שנאמר על מרדכי היהודי (אסתר ט): "כי גדול מרדכי בבית המלך וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת", ורמוז בזה, כי הדיבור של מרדכי, שהוא הדיבור הקדוש, נשמע בכל המדינות, כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ, יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ לְמֵרָחוֹק, וַאֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם שֶׁל הָעַכּוּ"ם – הגויים, מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ, וַאֲזַי מוֹצְאִים הָעַכּוּ"ם – הגויים בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ כַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵחֲמַת זֶה, מֵחֲמַת שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם. וּמֵאַיִן בָּא זֹאת, שֶׁיִּמְצְאוּ עַתָּה מַה שֶּׁהוּא מִתְנַגֵּד לֶאֱמוּנָתָם, אַךְ זֶה בָּא עַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּחְקָק וְנִכְתָּב בְּהָאֲוִיר, בִּבְחִינַת: "לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר", וְהָאֲוִיר הָיָה זַךְ וָנָח עַל יְדֵי בְּחִינַת: "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים", עַד שֶׁהָלַךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: "וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת", וְנֶחְקָק וְנִכְתָּב שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, וְעַל יְדֵי בְּחִינָה זֹאת מָצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּיְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מִכַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ עַל יְדֵי זֶה, עַל יְדֵי שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה הַנַּ"ל כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר במגילת אסתר (אסתר ו): "בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים לפני המלך. וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי על בגתנא ותרש שני סריסי המלך משומרי הסף וגו'". ורמוז בפסוק זה כך, "מָרְדֳּכַי" הוּא בְּחִינַת הַכְּפִירָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על מרדכי: "אִישׁ יְהוּדִי", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הטעם שנקרא מרדכי 'איש יהודי' (מגילה יג), כי 'כָּל הַכּוֹפֵר בְּעַכּוּ"ם – בעבודה זרה נִקְרָא יְהוּדִי'. הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁהִגִּיד 'מָרְדֳּכַי', דהיינו שֶׁהֵם דִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירַת עַכּוּ"ם – עבודה זרה, כי 'מרדכי' רומז לכפירה בעבודה זרה, הֵם נִכְתָּבִים בְּהָאֲוִיר, עַד שֶׁנִּמְצָא כָתוּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי" - שֶׁהַדִּבּוּרִים אֲשֶׁר הִגִּיד 'מָרְדֳּכַי', שֶׁהֵם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, נִמְצָא כָתוּב בְּסִפְרֵיהֶם, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הָלַךְ לְמֶרְחוֹק עַד שֶׁנִּכְתַּב וְנֶחְקַק שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, כִּי נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הַדִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר הִגִּיד 'מָרְדֳּכַי', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי" כַּנַּ"ל. וַאֲזַי, כְּשֶׁבָּאִים אֵלּוּ הָעַכּוּ"ם – הגויים וּמוֹצְאִים שָׁם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם, מִזֶּה נַעֲשִׂים גֵּרִים, בִּבְחִינַת מה שנאמר במגילת אסתר לאחר שנעשה הנס והיהודים שלטו באויביהם (אסתר ח): "וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים", שרבים מהגויים נעשו גרים, וזה נעשה על ידי דיבורי האמונה הקדושים של מרדכי היהודי, שנחקקו באויר, עד שנכתבו בספריהם של הגויים, וכן נעשה דבר זה על ידי הצדיק האמת שהוא בחינת 'מרדכי', שעל ידי זה נעשים גרים.

ו. אַךְ מֵאַיִן בָּא, שֶׁאֵלּוּ דַּיְּקָא יִמְצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֵפֶךְ אֱמוּנָתָם וַיַּחְזְרוּ וַיַּכִּירוּ אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲחֵרִים אֵינָם מוֹצְאִים כְּלָל וְנִשְׁאָרִים בֶּאֱמוּנָתָם. אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה מֵחֲמַת בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, הַיְנוּ בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם – אצל הגויים, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא רַק בְּחִינַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים הָעַכּוּ"ם – הגויים וְאֵינָם מַנִּיחִים לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְצָא שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשֶׁיְּחַלְּלוּ אֶת הַשַּׁבָּת (עיין ר"ה יט, ב"ב ס: מעילה יז). נִמְצָא, שֶׁהַטּוֹב שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת הוּא כָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם. וְכֵן כְּשֶׁמּוֹנְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי גְּרָמָא שֶׁגּוֹרְמִין, עַל יְדֵי הַמִּסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת שֶׁמַּטִּילִין עֲלֵיהֶם, וְכֵן עַל יְדֵי שֶׁמּוֹנְעִין טוֹבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי כָּל זֶה נִכְבָּשׁ הַטּוֹב תַּחַת יָדָם, דְּהַיְנוּ חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וּבִתְחִלָּה זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, דהיינו חלקי נשמות ישראל הנמצאים אצלם, זוֹכֵר שֶׁבָּא מִמָּקוֹם קָדוֹשׁ

חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כב"ב דף מב. נג: קמט. וכבמה מקומות) לְעָנְיַן יַרֵּשֵׁת הַגֵּר: כָּל הַקּוֹדֵם בְּנִכְסֵי הַגֵּר – זָכָה:

ה **אַךְ** אֵיךְ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת גֵּרִים, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִקְּדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל, וּמֵאַיִן בָּא זֹאת שֶׁיָּבוֹא לָהֶם עַל הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּיְּרוּ? אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת (משלי יט): הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים; הַיְנוּ עַל־יְדֵי צַדָּקָה שֶׁנּוֹתֵן לְתַלְמִיד־חָכָם, שֶׁהוּא כָּלוּל מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּאֱמֶת, אֵיךְ אֶפְשָׁר לְעַכּו"ם לָבוֹא לֶאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וַהֲלֹא הֵם רְחוֹקִים מְאֹד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לְדַבֵּר לָהֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ וְיָבוֹאוּ לֶהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה? אַךְ כְּמוֹ כְּשֶׁאֶחָד רָחוֹק מְאֹד מֵחֲבֵרוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר אֵלָיו שֶׁיִּשְׁמַע, צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ כְּתָב, כֵּן צָרִיךְ לִשְׁלֹחַ בְּחִינַת כְּתָב לָהֶם, עַד שֶׁיּוּכְלוּ לִשְׁמֹעַ, אַף שֶׁהֵם רְחוֹקִים. כִּי עִקַּר חוּשׁ הַשְּׁמִיעָה הוּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר נָחְקָקִים בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁבָּא לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ וְצָלוּל, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר אֶחָד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר, אֲזַי נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק, כְּמוֹ שֶׁרוֹאִין בְּחוּשׁ, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ רוּחַ סְעָרָה, אֲזַי אִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל וּמַפְרִיד חֶלְקֵי הָאֲוִירִים וְנִתְפַּזְּרִים, עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחֲבֵרוֹ לִשְׁמֹעַ אֲפִלּוּ הַקּוֹל, מִכָּל־שֶׁכֵּן הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ:

וְעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ נְפָשׁוֹת, כִּי לוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ רַעִים וְאוֹהֲבִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר מֵגַנְבָּו (ב"ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ מָמוֹן, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי נְפָשׁוֹת. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים יוֹתֵר, וְעַל־יְדֵי זֹאת הָאַהֲבָה, שֶׁקּוֹנֶה עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר, וְכָל מַה שֶׁנּוֹתְנִים לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים צְדָקָה וְקוֹנֶה אַהֲבָה עִם יוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרַבֶּה יוֹתֵר הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי אַהֲבָה הוּא אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא, דְּהַיְנוּ רוּחַ הָאוֹהֵב בְּרוּחַ הַנֶּאֱהָב, שֶׁזֶּה בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח, שֶׁרוּחָם נָחִים זֶה מִזֶּה, כִּי אֵין רוּחַ רָעָה, שֶׁהוּא שִׂנְאָה, שֶׁיַּפְרִיד בֵּינֵיהֶם, כִּי הַשִּׂנְאָה הִיא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שופטים ט): וַיָּשֶׂם ה' רוּחַ רָעָה בֵּין אֲבִימֶלֶךְ וּבֵין אַנְשֵׁי שְׁכֶם; וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: שִׂנְאָה. נִמְצָא, שֶׁשִּׂנְאָה הוּא בְּחִינַת רוּחַ רָעָה, בִּלְבוּל הָאֲוִיר, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה אֵין יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ הַדִּבּוּר. וּלְהֶפֶךְ, אַהֲבָה וְרֵעוּת הוּא בְּחִינַת אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁמָע הַדִּבּוּר לְמֶרְחוֹק, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי צְדָקָה, בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא לוֹקֵחַ לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל:

וְכָל מַה שֶׁמַּרְבֶּה לִתֵּן צְדָקָה לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים, נִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, כִּי כְּשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לְאִישׁ אֶחָד, נִמְצָא שֶׁקּוֹנֶה לוֹ אוֹהֵב אֶחָד, וַאֲזַי נִתְדַּבֵּק רוּחוֹ בְּרוּחוֹ, וְנַעֲשֶׂה שֶׁטַח קָטָן שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, נַעֲשֶׂה שֶׁטַח יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל אֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ, וְכֵן כָּל מַה שֶׁמַּרְבֶּה לִתֵּן לְיוֹתֵר אֲנָשִׁים וְקוֹנֶה לוֹ רֵעִים וְאוֹהֲבִים יוֹתֵר, בִּבְחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים, נִתְגַּדֵּל וְנִתְרַבֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ; וְעַל־כֵּן הָעִקָּר לִתֵּן צְדָקָה לְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְלַעֲנִיִּים הֲגוּנִים, שֶׁכְּלוּלִים מִכַּמָּה נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בָּזֶה הוּא מַגְדִּיל מְאֹד הַשֶּׁטַח שֶׁל הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל, כִּי בִּצְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן לָהֶם לְבַד הוּא קוֹנֶה לוֹ רֵעִים רַבִּים מְאֹד, כִּי הֵם כְּלוּלִים מֵהַרְבֵּה נְפָשׁוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר בְּחִינַת הָאֲוִיר הַנָּח וְהַזַּךְ כַּנַּ"ל:

וַאֲזַי, כְּשֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ, אֲזַי כְּשֶׁמְּדַבֵּר זֶה שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דִּבּוּר הַיִּשְׂרָאֵלִי, הַיְנוּ דִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ, אֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב וְנָחְקָק בְּהָאֲוִיר, בִּבְחִינַת (תהלים מה): לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וַאֲזַי הוֹלֵךְ הַדִּבּוּר וְנִשְׁמָע לְמֶרְחוֹק בִּבְחִינַת (אסתר ט): וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת; כִּי מֵחֲמַת שֶׁהָאֲוִיר נָח וְזַךְ יְכוֹלִים לִשְׁמֹעַ לְמֶרְחוֹק, וַאֲזַי זֶה הַדִּבּוּר נִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם שֶׁל הָעַכּו"ם, מְדִינָה וּמְדִינָה כִּכְתָבָהּ, וַאֲזַי מוֹצְאִים הָעַכּו"ם בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ כַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ מֵחֲמַת זֶה, מֵחֲמַת שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם. וּמֵאַיִן בָּא זֹאת, שֶׁיִּמְצְאוּ עַתָּה מַה שֶּׁהוּא מִתְנַגֵּד לֶאֱמוּנָתָם? אַךְ זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁנָּחְקָק וְנִכְתָּב בְּהָאֲוִיר בִּבְחִינַת: לְשׁוֹנִי עֵט סוֹפֵר מָהִיר; וְהָאֲוִיר הָיָה זַךְ וְנָח עַל־יְדֵי בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רַעִים רַבִּים; עַד שֶׁהָלַךְ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, וְנָחְקָק וְנִכְתָּב שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי בְּחִינָה זֹאת מָצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּיְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מִכַּמָּה גֵּרִים שֶׁנִּתְגַּיְּרוּ עַל־יְדֵי־זֶה, עַל־יְדֵי שֶׁמָּצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וְכָל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינוֹת הַנַּ"ל, כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (אסתר ו): וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי. מָרְדְּכָי הוּא בְּחִינוֹת הַכְּפִירָה בָּעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אִישׁ יְהוּדִי; כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעַכּו"ם נִקְרָא יְהוּדִי, הַיְנוּ שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁהִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהֵם דִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירַת עַכּו"ם, הֵם נִכְתָּבִים בְּהָאֲוִיר, עַד שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי – שֶׁהַדִּבּוּרִים אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהֵם דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, נִמְצָא כָּתוּב בְּסִפְרֵיהֶם, כִּי הַדִּבּוּר שֶׁל הַצַּדִּיק הָלַךְ לְמֶרְחוֹק, עַד שֶׁנִּכְתַּב וְנָחְקַק שָׁם בְּסִפְרֵיהֶם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, כִּי נִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם הַדִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכָי, כַּנַּ"ל. וַאֲזַי, כְּשֶׁבָּאִים אֵלּוּ הָעַכּו"ם וּמוֹצְאִים שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, מִזֶּה נַעֲשֶׂה גֵּרִים, בִּבְחִינַת (אסתר ח): וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים:

ו **אַךְ** מֵאַיִן בָּא, שֶׁאֵלּוּ דַּיְקָא יִמְצְאוּ בְּסִפְרֵיהֶם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם וַיַּחְזְרוּ וַיְכִירוּ אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲחֵרִים אֵינָם מוֹצְאִים כְּלָל וְנִשְׁאָרִים בֶּאֱמוּנָתָם? אַךְ דַּע, שֶׁזֶּה מֵחֲמַת בְּחִינַת הַטּוֹב, הַכָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, הַיְנוּ בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, כִּי כָּל הַטּוֹב הוּא רַק בְּחִינַת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ כְּשֶׁמִּתְגַּבְּרִים הָעַכּו"ם וְאֵינָם מַנִּיחִים לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִמְצָא, שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם וְשֶׁיְּחַלְּלוּ אֶת הַשַּׁבָּת (ע' ר"ה יט, ב"ב ס: מעילה יז). נִמְצָא, שֶׁהַטּוֹב שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת, הוּא כָּבוּשׁ תַּחַת יָדָם, וְכֵן כְּשֶׁמּוֹנְעִין אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי גְּרָמָא שֶׁגּוֹרְמִין עַל־יְדֵי הַמִּסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת שֶׁמַּטִּילִין עֲלֵיהֶם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמּוֹנְעִין טוֹבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי כָּל זֶה נִכְבָּשׁ הַטּוֹב תַּחַת יָדָם, דְּהַיְנוּ חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּבִתְחִלָּה זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם זוֹכֵר שֶׁבָּא מִמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְעֶלְיוֹן מְאֹד, אַךְ אַחַר־כָּךְ הֵם מִתְגַּבְּרִין עַל זֶה הַטּוֹב

וְכוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת יָדָם, עַד שֶׁנִּתְפַּס וְנִקְשָׁר אֶצְלָם, עַד שֶׁהַטּוֹב בְּעַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ מַעֲלָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל, אֲזַי זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ שָׁם מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי נִזְכָּר זֶה הַטּוֹב אֶת מַעֲלָתוֹ, אֵיךְ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הָעוֹלְמוֹת נִבְרְאוּ בִּשְׁבִילָם, וְהַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ (דברי הימים א' ד), כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלָךְ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח מדרש רות פ"ב), וַאֲזַי מַתְחִיל זֶה הַטּוֹב לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ עַל אֲשֶׁר נָפַל מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַתָּה הִיא כְּבוּשָׁה בְּיָדָם, וְיָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לְכַלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ; וּמֵחֲמַת שֶׁכָּבָר נִקְשַׁר וְנִתְפַּס מְאֹד הַטּוֹב אֶצְלָם בְּקִשְׁרֵי קְשָׁרִים, עַל־כֵּן בְּשֶׁמַּתְחִיל הַטּוֹב לַחֲזֹר, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וְתוֹלֵשׁ עִמּוֹ עוֹד מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם. וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַע שֶׁנִּתְלַשׁ מֵהֶם עִם הַטּוֹב, עַל־יְדֵי שֶׁחָזַר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹב לַחֲזֹר בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִתְהַדֵּק שָׁם מְאֹד, וּבְהָכְרֵחַ שֶׁיִּתְלַשׁ עִמּוֹ מֵהָרַע, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה מד): זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה' – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: אֵלּוּ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת כְּתָב כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה – אֵלּוּ הַגֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר הַטּוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: בִּכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ, וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ (יחזקאל יג); הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת כְּתָב יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ – הַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹכִים לִשְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנִּקְרָא מִזְבַּח אֲדָמָה (שמות כ' וע' ב"ר פ' יד), שֶׁשְּׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ (דה"א כח): הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל; כִּי שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי כְּתָב כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כְּתָב הַנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי גֵּרִים נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וְזֶהוּ: הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל, כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ – זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁחוֹזֵר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ כַּנַּ"ל, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלוֹהֲוֹתִי לְכָל בְּרִיָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְשׂוּם עֲבוֹדָה אַחֶרֶת. לְהַכְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ – זֶה בְּחִינַת הַגֵּרִים. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ"ל. וְזֶה: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ (איוב כב) – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת כֶּסֶף תּוֹעֲפוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אֵוִיר מְעוֹפֵף, שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת שַׁדַּי, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ז **וְדַע,** שֶׁלִּפְעָמִים, כְּשֶׁהָרַע רוֹאֶה שֶׁהַטּוֹב מִשְׁתּוֹקֵק וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, אֲזַי הֵם מִתְגַּבְּרִים עַל הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַעֲלָמָה יְתֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִילִים לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל זֶה הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים אֶת הַטּוֹב בְּתוֹךְ הָעֶלֶם וְהַסְתֵּר יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הוֹלָדָה שֶׁמּוֹלִידִים, כִּי הַטּוֹב הוּא גָּנוּז וְנֶעְלָם בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם וּמֹחָם כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם הַהוֹלָדָה, וְעַל־כֵּן יוֹצֵא הַטּוֹב בְּזֶרַע הַיְלוּדִים, וַאֲזַי אֵין כֹּחַ בְּהָרַע שֶׁל הַיְלוּדִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב שֶׁבְּתוֹכָם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הַיְלוּדִים, וְנַעֲשׂוּ גֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פז): ה' יִסְפֹּר בִּכְתֹב עַמִּים, זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה. בִּכְתֹב – זֶה בְּחִינוֹת הַטּוֹב, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה – שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ הַטּוֹב בְּהַיְלוּדִים וְיוֹצֵא עַל־יְדָם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: זֶה יֻלַּד שָׁם – שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּעַכּוּ"ם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל; וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא יֵירַת – הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּ"ל. וְזֶה: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁנִּתְכַּסָּה אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ בְּהָעְלֵם וְהֶסְתֵּר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ"ל, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי זֶרַע הַיְלוּדִים וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (ב"ב עד): **רַב סַפְרָא מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא, דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקְקָן עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. אֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא עֻזָּא דְּיַמָּא הֲוֵי, דִּבְחִישָׁא וְאִית לֵהּ קַרְנֵי:**

רַשַׁב"ם:
בְּרִיָּה קַלָּה. מִבְּרִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁבַּיָּם: לְפַמָּה דְּלִוְיָתָן. שֶׁיֹּאכְלֵנִי הַיּוֹם: עֻזָּא דְּיַמָּא. שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בַּיָּבָשָׁה יֵשׁ בַּיָּם, חוּץ מִן הַחֲלָדָה. בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין: דְּבִחִישָׁא. חוֹפֶרֶת בַּיָּם בְּקַרְנָיהָ לְבַקֵּשׁ אַחַר מְזוֹנוֹתֶיהָ:

חֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא וְכוּ'. כַּוְרָא – זֶה בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁהֵם חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַגֵּרִים הַנַּ"ל, כִּי דָּגִים אֲסִיפָתָן הוּא מְטַהַרְתָּן (ע' חולין מז:), זֶה בְּחִינַת חֶלְקֵי הַנִּשְׁמוֹת בְּחִינַת: רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלַי יֶאֱסֹף (איוב לד), וּבְחִינַת גֵּרִים, בִּבְחִינַת (תהלים מז): נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ; וְעַל שֵׁם זֶה הַחֲכָמִים נִקְרָאִים בַּעֲלֵי־אֲסֻפּוֹת (קהלת יב), שֶׁהֵם מְאַסְּפִים הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים. וְזֶה הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים **אַפִּיק רֵישָׁהּ מִמַּיָּא** – הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא אֶת הַשֵּׂכֶל מִשְּׁטִיפַת הַמַּיִם הַיְדוּעִים, שֶׁהוּא הַכְּסִילוּת הַשּׁוֹטֵף עַל הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל.

וַהֲוֵי לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקְקָן עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסֵי, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. קַרְנָא – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא עִקַּר הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמַאֲמַר מֶנְבַּז (ב"ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ

וְעֶלְיוֹן מְאֹד, אַךְ אַחַר כָּךְ הֵם מִתְגַּבְּרִין עַל זֶה הַטּוֹב וְכוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת יָדָם, עַד שֶׁנִּתְפָּס וְנִקְשָׁר אֶצְלָם, עַד שֶׁהַטּוֹב בְּעַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ מַעֲלָתוֹ. וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל, אֲזַי זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ שָׁם מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי נִזְכָּר זֶה הַטּוֹב אֶת מַעֲלָתוֹ, אֵיךְ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ בִּשְׁבִילָם, וְהֵמָּה הַיּוֹצְרִים יִשְׁבֵי נִטָּעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ (דברי הימים א ד), **דהיינו שהיו עם הקב"ה** במלאכתו, כשברא את העולם, **כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְלַךְ** - התייעץ **עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם** (ב"ר פ"ח מדרש רות פ"ב), **וַאֲזַי מַתְחִיל זֶה הַטּוֹב לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ עַל אֲשֶׁר נָפַל מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַתָּה הִיא כְּבוּשָׁה בְּיָדָם, וְיָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד**[1]**, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, וּמֵחֲמַת שֶׁכְּבָר נִקְשָׁר וְנִתְפָּס מְאֹד הַטּוֹב אֶצְלָם בְּקִשְׁרֵי קְשָׁרִים, עַל כֵּן כְּשֶׁמַּתְחִיל הַטּוֹב לַחֲזֹר, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וְתוֹלֵשׁ עִמּוֹ עוֹד מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרָע שֶׁנִּתְלָשׁ מֵהֶם עִם הַטּוֹב, עַל יְדֵי שֶׁחָזַר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹב לַחֲזֹר בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִתְהַדֵּק שָׁם מְאֹד, וּבְהֶכְרֵחַ שֶׁיִּתְלֹשׁ עִמּוֹ מֵהָרָע, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים.**

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר לענין לעתיד לבוא (ישעיהו מד): "זה יכתוב ידו לה', ובשם ישראל יכנה", **"זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה'" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אֵלּוּ בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה'**, שהרשעים יחזרו בתשובה, ורמוז בזה, כי **הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינַת כְּתָב כַּנַּ"ל** שהם דיבורי אמונה של הצדיק שנחקקים בספרי הגויים, ועל ידי זה הטוב שכבוש בין הגויים חוזר בתשובה, **בְּחִינַת: "וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי" כַּנַּ"ל**, ולכן הם מכונים בשם 'יכתוב ידו'. ומה שנאמר **"וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכַּנֶּה"** (שם) פירש רש"י: **'אֵלּוּ הַגֵּרִים'** שיתגיירו מאומות העולם, **והיינו כִּי עַל יְדֵי שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר הַטּוֹב, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה גֵּרִים כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ מה שנאמר לענין נביאי השקר: "והיתה ידי אל הנביאים החוזים שוא והקוסמים כזב, בסוד עמי לא יהיו, ובכתב בית ישראל לא יכתבו, ואל אדמת ישראל לא יבואו, וידעתם כי אני ה' אלקים", שלא יהיו בקבוצת עמי להכנס יחד עמהם להחשב עם ה' כמותם, ולא יהיו נכתבים עמהם להחיות בעולם הנצחי, ולא יבואו בתוך הבאים לארץ ישראל בזמן הגאולה[2]. ורמוז בפסוק זה כך, **"בִּכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ"** (יחזקאל יג), **הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת כְּתַב יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה: "וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ" - הַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹכִים לִשְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנִּקְרָא "מִזְבַּח אֲדָמָה"** (שמות כ, ועיין ב"ר פ' יד), **ולכן** 'אדמת ישראל' רומז לבחינת ה'מזבח', **שֶׁשְּׁלֵמוּתוֹ עַל יְדֵי גֵּרִים כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ מה שאמר דוד לשלמה בנו כשביאר לו את צורת בנין בית המקדש וכליו, ולאחר מכן אמר לו: **"הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל"** – 'הנה לך הכל מסודר בכתב אשר מיד ה' באה עלי להשכילני את כל תבנית הבית'[3] (דברי הימים א כח), ורמוז בזה, **כִּי שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל הוּא עַל יְדֵי כְּתָב כַּנַּ"ל, כִּי עַל יְדֵי כְּתָב הַנַּ"ל, בְּחִינַת: "וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי" כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל יְדֵי גֵּרִים נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל יְדֵי שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ** שעל ידי זה הכסילות והקליפות אינם יכולים לינוק מבחינת ה'מזבח' **נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל. וְזֶהוּ: "הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל" כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ מה שנאמר בתפילת עלינו לשבח: **"לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ"**, ורמוז בזה, כי 'מלכות שדי' **זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁחוֹזֵר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ כַּנַּ"ל, כִּי 'שַׁדַּי' הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל פְּגַם עֲבוֹדָה זָרָה, כִּי 'שַׁדַּי' הוּא בְּחִינַת: 'שֶׁיֵּשׁ דַּי בֶּאֱלֹקוּתִי לְכָל בְּרִיָּה'** (כמובא ברש"י לך לך י"ז),

---

מקורות והערות

[1] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "ומזה ממילא יוכל כל אדם להבין בעצמו כמה וכמה הוא בעצמו צריך לרחם על עצמו כשיזכור גודל מעלתו בשרשו, ויאמר בליבו הלא אני מזרע ישראל שהם למעלה מכל העולמות ושעלו במחשבה תחילה כנ"ל, ואיך אני עתה מוטל בבזיון חס ושלום חס ושלום, מי יודע מה יהיה להלן בימים הבאים, כי הלא הבעל דבר רוצה לכלות אותי חס ושלום, ועל ידי זה ירחם על עצמו וישתדל לשוב לה' יתברך". [2] מצודות דוד שם. [3] מצודות דוד שם.

וְכוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת יָדָם, עַד שֶׁנִּתְפַּס וְנִקְשָׁר אֶצְלָם, עַד שֶׁהַטּוֹב בְּעַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ מַעֲלָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל, אֲזַי זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ שָׁם מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי נִזְכָּר זֶה הַטּוֹב אֶת מַעֲלָתוֹ, אֵיךְ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הָעוֹלְמוֹת נִבְרְאוּ בִּשְׁבִילָם, וְהַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ (דברי הימים א' ד), כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלָךְ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח מדרש רות פ"ב), וַאֲזַי מַתְחִיל זֶה הַטּוֹב לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ עַל אֲשֶׁר נָפַל מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַתָּה הִיא כְּבוּשָׁה בְּיָדָם, וְיָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לְכַלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ; וּמֵחֲמַת שֶׁכָּבָר נִקְשַׁר וְנִתְפַּס מְאֹד הַטּוֹב אֶצְלָם בְּקִשְׁרֵי קְשָׁרִים, עַל־כֵּן כְּשֶׁמַּתְחִיל הַטּוֹב לַחֲזֹר, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וְתוֹלֵשׁ עִמּוֹ עוֹד מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם. וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַע שֶׁנִּתְלַשׁ מֵהֶם עִם הַטּוֹב, עַל־יְדֵי שֶׁחָזַר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹב לַחֲזֹר בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִתְהַדֵּק שָׁם מְאֹד, וּבְהָכְרֵחַ שֶׁיִּתְלֹשׁ עִמּוֹ מֵהָרַע, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה מד): זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה' – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: אֵלּוּ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת כְּתָב כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה – אֵלּוּ הַגֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר הַטּוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: בִּכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ, וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ (יחזקאל יג); הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת כְּתָב יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ – הַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹכִים לִשְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנִּקְרָא מִזְבַּח אֲדָמָה (שמות כ' וע' ב"ר פ' יד), שֶׁשְּׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ (דה"א כח): הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל; כִּי שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי כְּתָב כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כְּתָב הַנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי גֵּרִים נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וְזֶהוּ: הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל, כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ – זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁחוֹזֵר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ כַּנַּ"ל, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלוֹהֵי לְכָל בְּרִיָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְשׂוּם עֲבוֹדָה אַחֶרֶת. לְהַכְּנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ – זֶה בְּחִינַת הַגֵּרִים. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ"ל. וְזֶה: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ (איוב כב) – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת כֶּסֶף תּוֹעֲפוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אֵוִיר מְעוֹפֵף, שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת שַׁדַּי, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ז **וְדַע,** שֶׁלִּפְעָמִים, כְּשֶׁהָרַע רוֹאֶה שֶׁהַטּוֹב מִשְׁתּוֹקֵק וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, אֲזַי הֵם מִתְגַּבְּרִים עַל הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַעֲלָמָה יְתֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִילִים לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל זֶה הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים אֶת הַטּוֹב בְּתוֹךְ הָעֶלֶם וְהַסְתֵּר יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הוֹלָדָה שֶׁמּוֹלִידִים, כִּי הַטּוֹב הוּא גָּנוּז וְנֶעְלָם בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם וּמֹחָם כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם הַהוֹלָדָה, וְעַל־כֵּן יוֹצֵא הַטּוֹב בְּזֶרַע הַיְלוּדִים, וַאֲזַי אֵין כֹּחַ בְּהָרַע שֶׁל הַיְלוּדִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב שֶׁבְּתוֹכָם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הַיְלוּדִים, וְנַעֲשׂוּ גֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פז): ה' יִסְפֹּר בִּכְתֹב עַמִּים, זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה. בִּכְתֹב – זֶה בְּחִינוֹת הַטּוֹב, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה – שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ הַטּוֹב בְּהַיְלוּדִים וְיוֹצֵא עַל־יְדָם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: זֶה יֻלַּד שָׁם – שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּעַכּוּ"ם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל; וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא יֵירַת – הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּ"ל. וְזֶה: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁנִּתְכַּסֶּה אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ בְּהָעְלֵם וְהֶסְתֵּר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ"ל, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי זֶרַע הַיְלוּדִים וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (ב"ב עד): **רַב סַפְרָא מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא, דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקֵק עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דִּלְוָיָתָן. אֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא עִזָּא דְּיַמָּא הֲוָי, דִּבְחִישָׁא וְאִית לֵהּ קַרְנֵי:**

רַשַׁב"ם:
בְּרִיָּה קַלָּה. מִבְּרִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁבַּיָּם: לְפַמָּה דִּלְוָיָתָן. שֶׁיֹּאכְלֵנִי הַיּוֹם: עִזָּא דְּיַמָּא. שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בַּיָּבָשָׁה יֵשׁ בַּיָּם, חוּץ מִן הַחֲלָדָה. בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין: דִּבְחִישָׁא. חוֹפֶרֶת בַּיָּם בְּקַרְנָיהָ לְבַקֵּשׁ אַחַר מְזוֹנוֹתֶיהָ:

חֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא וְכוּ'. כַּוְרָא – זֶה בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁהֵם חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַגֵּרִים הַנַּ"ל, כִּי דָּגִים אֲסִיפָתָן הוּא מְטַהַרְתָּן (ע' חולין מז:), זֶה בְּחִינַת חֶלְקֵי הַנְּשָׁמוֹת בְּחִינַת: רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלַי יֶאֱסֹף (איוב לד), וּבְחִינַת גֵּרִים, בִּבְחִינַת (תהלים מז): נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ; וְעַל שֵׁם זֶה הַחֲכָמִים נִקְרָאִים בַּעֲלֵי־אֲסֵפוֹת (קהלת יב), שֶׁהֵם מְאַסְּפִים הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים. וְזֶה הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים **אַפִּיק רֵישָׁהּ מִמַּיָּא** – הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא אֶת הַשֵּׂכֶל מִשְּׁטִיפַת הַמַּיִם הַיְדוּעִים, שֶׁהוּא הַכְּסִילוּת הַשּׁוֹטֵף עַל הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל.

וַהֲוֵי לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקֵק עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסֵי, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דִּלְוָיָתָן. קַרְנָא – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא עִקַּר הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמַאֲמַר מֶנְבַּז (ב"ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ

וְאֵין צָרִיךְ לְשׂוּם עֲבוֹדָה אַחֶרֶת, ועל ידי זה נעשה "לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ" - זֶה בְּחִינַת הַגֵּרִים, שנמשכים יחד עם הטוב שחוזר למקומו. ועל ידי זה "יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל" - זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל, שמתבטלת כסילות השכל.

וְזֶה מה שנאמר: "וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ" – 'הקב"ה יהיה מבצרך, וכספך יתרבה כל הזמן'[4] (איוב כב), ורמוז בזה, שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת "כֶּסֶף תּוֹעָפוֹת", הַיְנוּ בְּחִינַת: "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים", שזהו בחינת "כסף", שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה אֲוִיר מְעוֹפֵף, שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר כַּנַּ"ל, והדיבור יכול להכות באויר ולעופף למרחוק, שזהו בחינת "תועפות", והוא נכתב בספרי הגויים, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת 'שַׁדַּי', הַיְנוּ תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, כִּי 'שַׁדַּי' הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ"ל.

ז. וְדַע שֶׁלִּפְעָמִים, כְּשֶׁהָרָע רוֹאֶה שֶׁהַטּוֹב מִשְׁתּוֹקֵק וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, אֲזַי הֵם מִתְגַּבְּרִים עַל הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַעֲלָמָה יְתֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִילִים לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל זֶה הַטּוֹב, וְעַל יְדֵי זֶה מַכְנִיסִים אֶת הַטּוֹב בְּתוֹךְ הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל יְדֵי הוֹלָדָה שֶׁמּוֹלִידִים, כִּי הַטּוֹב הוּא גָנוּז וְנֶעְלָם בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם וּמֹחָם כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם הַהוֹלָדָה, כי הזרע נמשך מהמוח, וְעַל כֵּן יוֹצֵא הַטּוֹב בְּזֶרַע הַיְלוּדִים שהם מולידים, וַאֲזַי אֵין כֹּחַ בְּהָרָע שֶׁל הַיְלוּדִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב שֶׁבְּתוֹכָם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל יְדֵי הַיְלוּדִים, וְנַעֲשׂוּ גֵּרִים.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר לענין לעתיד לבוא (תהלים פז): "ה' יִסְפֹּר בִּכְתוֹב עַמִּים, זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה" – 'לעתיד לבוא כשיכתוב הקב"ה את הגויים לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם, ויאמר זה יולד מאותם של ציון ויברור אותם לו'[5]. ורמוז בפסוק זה כך, "בִּכְתוֹב" - זֶה בְּחִינוֹת הַטּוֹב שֶׁיּוֹצֵא עַל יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב כַּנַּ"ל שנעשה מדיבורי הצדיק האמת ונכתב בספריהם של הגויים, ועל ידי זה הטוב מתעורר וחוזר למקומו. וְזֶהוּ: "זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה" - שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ הַטּוֹב הזה בְּהַיְלוּדִים וְיוֹצֵא עַל יָדָם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י על המילים: 'זֶה יֻלַּד שָׁם' - שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּעַכּוּ"ם – שנתערבו בגויים ואינם ניכרים, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר בברכה שבירך בלעם את ישראל: "לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף" - זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל, כי 'טרף' רומז לאכילה בקדושה, שעל ידה מכניעים וטורפים את הקליפות (כמבואר לעיל באות ג'), ומה שנאמר "וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה", וְתַרְגּוּמוֹ: 'וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא יֵירַת' – ונכסי הגויים יירש, - הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּ"ל, כמבואר לעיל באות ד', שלענין ירושת הגר נאמר: 'כל הקודם בנכסי הגר זכה', שכשנפטר הגר כל מי שקודם ותופס את נכסיו זכה, כיון שאין לו יורשים, וכיון שמצינו אצל גר שאחרים זוכים בנכסיו, לכן מה שנאמר שהיהודים יירשו את נכסי הגויים רומז על ענין הגרים, ועל ידי זה נעשה בחינת שלימות המזבח שרמוז במילים 'יאכל טרף'. ואמנם מלבד מה שרמוז בפסוק זה בכלליות ענין הגרים שמתגיירים, רמוז גם כן במילות התרגום 'ונכסי עממיא' ענין הטוב שנגנז ונעלם בפנימיות מחשבתם של הגויים שיוצא על ידי זרע היילודים והם נעשים גרים, וְזֶה: 'וְנִכְסֵי עַמְמַיָּא' – ונכסי הגויים - הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁנִּתְכַּסָּה אֵצֶל הָעַכּוּ"ם – הגויים, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ בְּהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ"ל, שֶׁיּוֹצֵא עַל יְדֵי זֶרַע הַיְלוּדִים וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל.

לאחר שנתבאר שאי אפשר לקבל יראה ואהבה כי אם על ידי צדיקי הדור, ויתכן שאדם יהיה אצל הצדיק ובכל זאת לא יקבל את האהבה והיראה, כי בגלל מעשיו הרעים נגרמה לו כסילות השכל, שיש בשכלו דעות זרות ונפסדות, ועל ידי זה אינו יכול לראות ולהבין את אור הצדיק, ונתבאר כי עיקר יניקת הכסילות היא מהאכילה שאינה בכשרות אלא כזולל וסובא, ונתבאר כי על ידי שמתגיירים גרים מתקנים את פגם האכילה שאינה בכשרות, ונתבאר כיצד נגרם הדבר שיתגיירו גרים,

מקורות והערות

[4] מצודות דוד שם. [5] רש"י שם.

וְכוֹבְשִׁים אוֹתוֹ תַּחַת יָדָם, עַד שֶׁנִּתְפַּס וְנִקְשָׁר אֶצְלָם, עַד שֶׁהַטּוֹב בְּעַצְמוֹ שׁוֹכֵחַ מַעֲלָתוֹ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיּוֹצֵא וְנִכְתָּב בְּסִפְרֵיהֶם כַּנַּ"ל, אֲזַי זֶה הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ שָׁם מוֹצֵא אוֹתוֹ בְּסִפְרֵיהֶם, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹצֵא שָׁם הֶפֶךְ אֱמוּנָתָם, וַאֲזַי נִזְכָּר זֶה הַטּוֹב אֶת מַעֲלָתוֹ, אֵיךְ שֶׁבָּא מִמָּקוֹם עֶלְיוֹן מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל הָעוֹלְמוֹת נִבְרְאוּ בִּשְׁבִילָם, וְהַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ (דברי הימים א' ד), כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלָךְ עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח מדרש רות פ"ב), וַאֲזַי מַתְחִיל זֶה הַטּוֹב לְהִצְטַעֵר וּלְהִתְפַּעְפֵּעַ עַל אֲשֶׁר נָפַל מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ כָּזֶה, וְעַתָּה הִיא כְּבוּשָׁה בְּיָדָם, וְיָבוֹא, חַס וְשָׁלוֹם, לְכַלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, וְרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ וְלַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ; וּמַחֲמַת שֶׁכָּבָר נִקְשַׁר וְנִתְפַּס מְאֹד הַטּוֹב אֶצְלָם בְּקִשְׁרֵי קְשָׁרִים, עַל־כֵּן בְּשֶׁמַּתְחִיל הַטּוֹב לַחֲזֹר, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וְתוֹלֵשׁ עִמּוֹ עוֹד מֵהָרַע שֶׁלָּהֶם. וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים שֶׁבָּאִים לְהִתְגַּיֵּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרַע שֶׁנִּתְלַשׁ מֵהֶם עִם הַטּוֹב, עַל־יְדֵי שֶׁחָזַר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַטּוֹב לַחֲזֹר בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַהִתְקַשְּׁרוּת שֶׁנִּתְקַשֵּׁר וְנִתְהַדֵּק שָׁם מְאֹד, וּבְהָכְרֵחַ שֶׁיִּתְלַשׁ עִמּוֹ מֵהָרַע, וְזֶה הוּא בְּחִינַת הַגֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה מד): זֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַה' – פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: אֵלּוּ בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת כְּתָב כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכָּנֶה – אֵלּוּ הַגֵּרִים, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁשָּׁב וְחוֹזֵר הַטּוֹב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: בִּכְתָב יִשְׂרָאֵל לֹא יִכָּתֵבוּ, וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ (יחזקאל יג); הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין בְּחִינַת כְּתָב יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ – הַיְנוּ שֶׁאֵין זוֹכִים לִשְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנִּקְרָא מִזְבַּח אֲדָמָה (שמות כ' וע' ב"ר פ' יד), שֶׁשְּׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי גֵּרִים כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ (דה"א כח): הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל; כִּי שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל הוּא עַל־יְדֵי כְּתָב כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כְּתָב הַנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדְּכַי כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי גֵּרִים נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וְזֶהוּ: הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל, כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי, וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ – זֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁחוֹזֵר הַטּוֹב לִמְקוֹמוֹ כַּנַּ"ל, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת: שֶׁיֵּשׁ דַּי בָּאֱלוֹהוּתִי לְכָל בְּרִיָּה, וְאֵין צָרִיךְ לְשׂוּם עֲבוֹדָה אַחֶרֶת. לְהַכְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ – זֶה בְּחִינַת הַגֵּרִים. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדַּעַת שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי־זֶה כַּנַּ"ל. וְזֶה: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ (איוב כב) – שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינַת כֶּסֶף תּוֹעֲפוֹת, הַיְנוּ בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים רַבִּים, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה אֵוִיר מְעוֹפֵף, שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ הָאֲוִיר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה בְּחִינַת שַׁדַּי, הַיְנוּ תְּשׁוּבָה וְגֵרִים, כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה כַּנַּ"ל:

ז **וְדַע,** שֶׁלִּפְעָמִים, כְּשֶׁהָרַע רוֹאֶה שֶׁהַטּוֹב מִשְׁתּוֹקֵק וּמַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ וְרוֹצֶה לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, אֲזַי הֵם מִתְגַּבְּרִים עַל הַטּוֹב בְּיוֹתֵר וּמְבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַעֲלָמָה יְתֵרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּבִיאִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּתְחִילִים לַחְשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת עַל זֶה הַטּוֹב, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים אֶת הַטּוֹב בְּתוֹךְ הָעֶלֶם וְהַסְתֵּר יוֹתֵר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הוֹלָדָה שֶׁמּוֹלִידִים, כִּי הַטּוֹב הוּא גָּנוּז וְנֶעְלָם בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם וּמֹחָם כַּנַּ"ל, וּמִשָּׁם הַהוֹלָדָה, וְעַל־כֵּן יוֹצֵא הַטּוֹב בְּזֶרַע הַיְלוּדִים, וַאֲזַי אֵין כֹּחַ בְּזֶרַע שֶׁל הַיְלוּדִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַטּוֹב שֶׁבְּתוֹכָם, וַאֲזַי יוֹצֵא הַטּוֹב עַל־יְדֵי הַיְלוּדִים, וְנַעֲשׂוּ גֵּרִים:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פז): ה' יִסְפֹּר בִּכְתֹב עַמִּים, זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה. בִּכְתֹב – זֶה בְּחִינוֹת הַטּוֹב, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַכְּתָב כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: זֶה יֻלַּד שָׁם סֶלָה – שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ הַטּוֹב בְּהַיְלוּדִים וְיוֹצֵא עַל־יְדָם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: זֶה יֻלַּד שָׁם – שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְמְעוּ בָּעַכּוּ"ם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב הַכָּבוּשׁ אֶצְלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: לֹא יִשְׁכַּב עַד יֹאכַל טֶרֶף – זֶה בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל; וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא יֵירַת – הַיְנוּ בְּחִינַת גֵּרִים הַנַּ"ל. וְזֶה: וְנִכְסֵי עֲמָמַיָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁנִּתְכַּסֶּה אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵבִיאוּ אוֹתוֹ בְּהָעְלֵם וְהֶסְתֵּר בִּפְנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתָּם כַּנַּ"ל, שֶׁיּוֹצֵא עַל־יְדֵי זֶרַע הַיְלוּדִים וְנַעֲשִׂין גֵּרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ כַּנַּ"ל:

ח **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (ב"ב עד): **רַב סַפְרָא מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חֲדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא, דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקְקָן עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. אֲמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא עֻזָּא דְּיַמָּא הֲוֵי, דִּבְחִישָׁא וְאִית לֵהּ קַרְנֵי:**

רַשַׁב"ם:
בְּרִיָּה קַלָּה. מִבְּרִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁבַּיָּם: לְפַמָּה דְּלִוְיָתָן. שֶׁיֹּאכְלֵנִי הַיּוֹם: עֻזָּא דְּיַמָּא. שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בַּיָּבָשָׁה יֵשׁ בַּיָּם, חוּץ מִן הַחֲלָדָה. בִּשְׁחִיטַת חֻלִּין: דִּבְחִישָׁא. חוֹפֶרֶת בַּיָּם בְּקַרְנָיהָ לְבַקֵּשׁ אַחַר מְזוֹנוֹתֶיהָ:

חֲזֵינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא וְכוּ'. כַּוְרָא – זֶה בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁהֵם חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַגֵּרִים הַנַּ"ל, כִּי דָּגִים אֲסִיפָתָן הוּא מְטַהַרְתָּן (ע' חולין מז:), זֶה בְּחִינַת חֶלְקֵי הַנְּשָׁמוֹת בְּחִינַת: רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלַי יֶאֱסֹף (איוב לד), וּבְחִינַת גֵּרִים, בִּבְחִינַת (תהלים מז): נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ; וְעַל שֵׁם זֶה הַחֲכָמִים נִקְרָאִים בַּעֲלֵי־אֲסֻפּוֹת (קהלת יב), שֶׁהֵם מְאַסְּפִים הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים. וְזֶה הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים **אַפִּיק רֵישָׁהּ מִמַּיָּא** – הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא אֶת הַשֵּׂכֶל מִשְּׁטִיפַת הַמַּיִם הַיְדוּעִים, שֶׁהוּא הַכְּסִילוּת הַשּׁוֹטֵף עַל הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל.

וַהֲוֵי לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקְקָן עֲלֵיהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שַׁבַּיִם, וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסֵי, וְאָזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן. קַרְנָא – זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רַעִים הַנַּ"ל, שֶׁהוּא עִקַּר הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמַאֲמַר מֶנְבַּז (ב"ב יא): אֲבוֹתַי גָּנְזוּ

שזה נעשה על ידי שנותנים צדקה, שזה גורם לאויר נקי וזך, שעל ידי זה דיבורי האמונה של הצדיק הולכים למרחוק ונכתבים בספרי הגויים, ואז הם מוצאים בספריהם היפך אמונתם, ודבר זה נעשה על ידי חלקי נשמות ישראל הכבושים תחת הגויים המוצאים בספרי הגויים היפך אמונתם, וכשהם חוזרים למקומם נמשך איתם יחד גם מהרע, שזהו הגרים, ולפעמים כשחלקי נשמות ישראל נכנסים בהעלם והסתר בפנימיות מחשבת הגויים, אז הם יוצאים בזרע שהם מולידים, והיילודים נעשים גרים, ויתבאר כעת כיצד כל זה רמוז בסיפורו של רב ספרא.

ח. וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ב עד.): **'רַב סַפְרָא מִשְׁתָּעֵי** – רב ספרא מספר: **זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאַזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזִינַן הַהוּא כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא** – וראינו אותו דג שהוציא את ראשו מהמים, **וְאִית לֵהּ קַרְנֵי** – והיו לו קרניים, **וְחָקִיק עֲלַיְהוּ** – וחקוק עליהם: **אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם** – אני מהבריות הקטנות שבים, **וַהֲוִינָא שִׁין פַּרְסָה** – ואורכי שלוש מאות פרסה, **וְאַזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן** – ואני הולך לפיו של הלויתן שיאכלני היום. **אָמַר רַב אָשֵׁי: הַהוּא עִזָּא דְּיַמָּא הֲוֵי, דִּבְחִישָׁא, וְאִית לֵהּ קַרְנֵי** – הייתה זו העז שבים, שחופרת בים בקרניה לחפש אחר מזונותיה.

ורמוז בסיפורו של רב ספרא כך: **'חֲזִינָא הַאי כַּוְרָא דְּאַפִּיק רֵישָׁא מִמַּיָּא וְכוּ'** – ראינו דג שהוציא את ראשו מהמים. **'כַּוְרָא'** – דג - **זֶה בְּחִינַת הַטּוֹב, שֶׁהֵם חֶלְקֵי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַגֵּרִים** הנמשכים יחד עימם ומתגיירים **הַנַּ"ל, כִּי דָּגִים, אֲסִיפָתָן הוּא מְטַהֲרְתָּן** (עיין חולין כז:), **דהיינו** שנאמר בהם "כל דגי הים יאסף להם", שמזה אנו לומדים שניתן לאסוף אותם ולאכלם ואין צורך לשוחטם, והאסיפה **זֶה בְּחִינַת חֶלְקֵי הַנִּשְׁמוֹת, בְּחִינַת** מה שנאמר (איוב לד): **"רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֶאֱסֹף"**, שהקב"ה אוסף אליו את רוחו ונשמתו של האדם, וכיון שנאמרה בנשמה בחינת 'אסיפה', לכן ה'דג' שנאמרה בו 'אסיפה' רומז על הנשמה, דהיינו על חלקי נשמות ישראל הכבושים תחת הגויים, **ו**'דג' רומז גם על **בְּחִינַת גֵּרִים, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים מז): **"נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ"**, שהנדיבים שבכל העמים יתגיירו ויאספו לארץ ישראל[6], הרי שנאמרה ב'גרים' בחינת 'אסיפה', ולכן ה'דג' שנאמרה בו 'אסיפה' רומז גם על הגרים, **וְעַל שֵׁם זֶה הַחֲכָמִים נִקְרָאִים "בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת"** (קהלת יב), **שֶׁהֵם מְאַסְּפִים הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים**, כי על ידי דיבורי האמונה שלהם הנחקקים בספרי הגויים נאסף הטוב עם הגרים לחזור למקומו. **וְזֶה הַטּוֹב עִם הַגֵּרִים 'אַפִּיק רֵישֵׁהּ מִמַּיָּא'** – הוציא ראשו מהמים - **הַיְנוּ שֶׁמּוֹצִיא אֶת הַשֵּׂכֶל** הנמצא בראש **מִשְּׁטִיפַת הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים, שֶׁהוּא הַכְּסִילוּת הַשּׁוֹטֵף עַל הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל**, דהיינו שעל ידי שחלקי נשמות ישראל חוזרים למקומם וכן נעשים גרים, מכניעים את העבודה זרה שיניקתה מפגם חלקי המזבח, וחוזרים ניצוצי חלקי המזבח למקומם ונשלם ה'מזבח', ועל ידי זה האדם זוכה לאכול בקדושה, ועל ידי זה מתבטלת כסילות השכל, כי עיקר יניקת הכסילות מבחינת ה'מזבח'.

ועתה מבאר רב ספרא מה גורם לכך שהטוב והגרים יתעוררו לחזור למקומם, **'וַהֲוֵי לֵהּ קַרְנֵי, וְחָקִיק עַלַיְהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם, וַהֲוִינָא שִׁין פַּרְסֵי, וְאַזְלִינָא לְפַמָּא דְּלִוְיָתָן'** – והיו לו קרניים, וחקוק עליהן: אני מהבריות הקטנות שבים, ואורכי שלוש מאות פרסה, ואני הולך לפיו של הלויתן. ורמוז בזה כך, **'קַרְנָא' - זֶה בְּחִינַת צְדָקָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'הוֹן יֹסִיף רֵעִים' הַנַּ"ל, שֶׁהוּא עִקַּר הַקֶּרֶן הַקַּיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא, כְּמַאֲמַר מוּנְבַּז** כששאלוהו מדוע הוא מחלק את

אוצרותיו לעניים (ב"ב יא): 'אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לְמַטָּה' – בעולם הזה, 'וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְמַעְלָה' – בעולם הבא. ולכן 'קרנא' רומז לצדקה, 'וְחָקִיק עֲלֵיהוּ' – וחקוק עליהם - **הַיְנוּ עַל יְדֵי הַצְּדָקָה** שעל ידה נעשה האויר הנקי והזך, **נַעֲשֶׂה חֲקִיקָה, בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל כַּנַּ"ל**, שהוא דיבורי האמונה של הצדיק שנחקקים ונכתבים באויר, **בִּבְחִינַת: 'וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת', לְהַטּוֹב הַכָּבוּשׁ בֵּין הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **וּמְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה לָשׁוּב לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי הַטּוֹב זוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ** – מזכיר לעצמו: **'אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם' - הַיְנוּ, שֶׁאֲנִי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.** כי כל העולמות רמוזים במילה **'יָם' - הַיְנוּ: הַמֵּ"ם הוּא אַרְבַּע עוֹלָמוֹת** – אצילות בריאה יצירה עשיה, שתחילה נברא עולם האצילות, וממנו נשתלשל עולם הבריאה, וממנו עולם היצירה, וממנו עולם העשיה, וממנו העולם הזה הגשמי, וה'יו"ד' **הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה** (כידוע שאות י' הראשונה של שם הוי"ה רומזת לספירת החכמה), **שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קד): **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, שכל העולמות נבראו על ידי ספירת ה'חכמה', כי ספירת ה'חכמה' היא הראשונה מעשר הספירות, ואורה מתפשט בכל עשר הספירות, וכל עולם כלול מעשר ספירות. **וְזֶהוּ** רמוז במילים: **'בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם' - הַיְנוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר הַקַּל הוּא צָף לְמַעְלָה, כֵּן הַנִּשְׁמָה, שֶׁהוּא הַטּוֹב, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת** הרמוזים במילה 'ים', כי כל העולמות נבראו בשביל נשמות ישראל, (כמובא לעיל אות א' ואות ו'), **ונמצא** שנשמות ישראל הם בדרגה גבוהה יותר מכל העולמות.

ועוד מזכיר הטוב הכבוש בין הגויים לעצמו: **'וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה'** – ואורכי הוא שלוש מאות פרסה, ורמוז בזה, **דְּהַיְנוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה בִּבְחִינַת: 'יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה'** להבראות קודם שנברא העולם, **וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִמְלַךְ בָּהּ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, בִּבְחִינַת: "הֵמָּה הַיּוֹצְרִים יֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ" - שֶׁנִּמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ כַּנַּ"ל, וְעַתָּה הִיא הוֹלֶכֶת לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם.** וזה רמוז במילים 'שי"ן פרסה', כי **'שִׁי"ן' זֶה בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ רָאשִׁים: מַחֲשָׁבוֹת שִׂכְלִיּוֹת** – מחשבות הקשורות למחשבה והשכל של האדם, **מַחֲשָׁבוֹת מִדּוֹתִיּוֹת** – מחשבות הקשורות למידות של האדם, **מַחֲשָׁבָה מַעֲשִׂיּוֹת** – מחשבות הקשורות למעשים של האדם. ו**'פַּרְסָה' - בְּחִינַת 'רֶגֶל'**, כי כף הרגל נקראת 'פרסה' (כמובא בשמות י כו וברש"י שם), ו'רגל' **הַיְנוּ עֵצָה, כְּמוֹ** שנאמר (שמות יא): **"וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ"**, ופירש רש"י: **'הַנִּמְשָׁכִים אַחַר עֲצָתְךָ', הַיְנוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת שֶׁהָיְתָה תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה** – שזהו בחינת 'שי"ן', **וּבָהּ נִמְלַךְ וְנִתְיָעֵץ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ** – שזהו בחינת 'פרסה' הרומזת לענין העיצה. **וְהַשְׁתָּא אַזְלִינָא לְפֻמָּא דְּלוִיתָן** – ועכשיו אני הולכת לפיו של הלויתן - **הַיְנוּ לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל יְדֵי זֶה מְרַחֶמֶת עַל עַצְמָהּ וְנִתְעוֹרֶרֶת לָשׁוּב לְשָׁרְשָׁהּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשִׂין בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה וְגֵרִים כַּנַּ"ל.**

מסיימת הגמרא: **'אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי עִזָּא דְּיַמָּא דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי'** – הייתה זו העז שבים, החופרת בים ויש לה קרניים, ורמוז בזה, כי **'עִזָּא' זֶה בְּחִינַת 'עֹז', הַיְנוּ יִרְאָה, בְּחִינַת "כִּי תִפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה" הַנַּ"ל**, דהיינו היראה שנופלת על כולם, וזה נעשה על ידי: **'דִּבְחִישָׁא'** – החופרת - **הַיְנוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל**, כי על ידי התגלות ההתפארות נופלת יראה על כולם, ולאחר מכן נעשה: **'וְאִית לָהּ קַרְנָא'** – ויש לה קרניים - **הַיְנוּ בְּחִינַת: "וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ", הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל,** כי על ידי התגלות ההתפארות נופלת יראה על כולם, ולאחר מכן הקב"ה מגלה רצונו וקרבתו ואהבתו לכל אחד ומרומם קרנם של כל אחד ואחד, **כִּי עַל יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל** המבוארים בסיפורו של רב ספרא, דהיינו הצדקה שעל ידה נעשים גרים ועל ידי זה נשלמת בחינת ה'מזבח', כי על ידי שנעשים גרים מכניעים את העבודה זרה שיניקתה מפגם חלקי המזבח, וחוזרים ניצוצי חלקי המזבח למקומם ונשלם ה'מזבח', ועל ידי זה האדם זוכה לאכול בקדושה, ועל ידי זה מתבטלת כסילות השכל, כי

לְמַטָּה, וַאֲנִי גְּנַזְתִּי לְמַעְלָה. וְחָקַק עֲלֵיהוּ – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה נַעֲשָׂה חֲקִיקָה, בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל כַּנַּ"ל, בְּבְחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, לְהַטּוֹב הַכָּבוּשׁ בֵּין הָעַכּוּ"ם וּמְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה לְשׁוּב לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי הַטּוֹב זוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ. **אֲנָא בְּרִיָּה** קַלָּה **שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁאֲנִי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. **יָם** – הֵינוּ הַמַּ"ם הוּא אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, יו"ד הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה, שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְזֶהוּ: **בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר הַקַּל הוּא צָף לְמַעְלָה, כֵּן הַנִּשְׁמָה, שֶׁהוּא הַטּוֹב, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. **וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה** – דְּהֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלַךְ בָּהּ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, בְּבְחִינַת: הַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ – שֶׁנִּמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. דְּהֵינוּ שֶׁהִיא נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ כַּנַּ"ל, וְעַתָּה הִיא הוֹלֶכֶת לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם. שִׁי"ן זֶה בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ רָאשִׁים: מַחֲשָׁבוֹת שִׁכְלִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מִדּוֹתִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. **פַּרְסָה** – בְּחִינַת רֶגֶל, הֵינוּ עֵצָה, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַנִּמְשָׁכִים אַחַר עֵצָתְךָ. הֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה, וּבָהּ נִמְלַךְ וְנִתְיַעֵץ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ. וְהַשִּׁתָּא **אָזְלִינָא לְפַמָּא דִּלְוָיָתָן** – הֵינוּ לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְרַחֶמֶת עַל עַצְמָהּ וְנִתְעוֹרֶרֶת לָשׁוּב לְשָׁרְשָׁהּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים כַּנַּ"ל. **אָמַר** רַב **אָשֵׁי: הַאי עִזָּא דִּיְמָא דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי – עִזָּא** זֶה בְּחִינַת עֹז, הֵינוּ יִרְאָה, בְּחִינַת: כִּי תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה הַנַּ"ל. **דִּבְחִישָׁא** – הֵינוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. **וְאִית לָהּ קַרְנָא** – הֵינוּ בְּחִינַת: וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל נִתְגַּלָּה אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְיִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

ט **וְזֶה:** וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם – הֵינוּ בְּחִינַת: לָבְשׁוּ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק וְכוּ'. שָׁמַיִם – הֵינוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהֵם מְרִיקִים אֶת הַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ מִן הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר** כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ – צְרוֹר כַּסְפּוֹ זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (משלי ז): צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. בְּשַׂקּוֹ – הֵינוּ שֶׁאוֹר הַצַּדִּיק נִתְחַשֵּׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ וְנִתְכַּסָּה בְּקַדְרוּת וְשַׂק, הֵינוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁהַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עַל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מֵהֵמַת שַׂק וְחֹשֶׁךְ שֶׁנֶּחְשַׁךְ לָהֶם אוֹר הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל:

וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם – הֵינוּ שֶׁרָאוּ וְהִכִּירוּ, שֶׁצְּרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם תָּלוּי בְּהַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, שֶׁנִּקְרָא: **הֵמָּה וַאֲבִיהֶם. הֵמָּה** – זֶה הַחֹמֶר, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה; **וַאֲבִיהֶם** – הוּא הַשֵּׂכֶל, שֶׁנִּקְרָא אָב, בְּחִינַת אָב בְּחָכְמָה; הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהִתְגַּלּוּת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁיּוּכוּ לְהַכִּירוּ וּלְהָבִין וְלִטְעֹם וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, הוּא תָּלוּי בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲשִׂים וּבְזַכּוּת הַשֵּׂכֶל. **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם** – הֵינוּ תּוֹכְחוֹת הַשֵּׂכֶל, שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת הֶחֱמָרִים, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא תּוֹלֶה הַסִּרְחוֹן בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶה: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָעֲכוּרִים גּוֹרְמִים כִּלָּיוֹן וְהֶפְסֵד לְהַשֵּׂכֶל. **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רֵעִים רַבִּים, הַנַּ"ל. **וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הוֹן יִסּוּף כַּנַּ"ל. **וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ** – זֶה בְּחִינַת: מִזִּבְחֵי בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרַף, שֶׁהוּא בִּנְיָמִין, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ"ל, דְּהֵינוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ וְאוֹמֵר, שֶׁעִקַּר הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּתְעַכֵּר הַמֹּחַ הוּא תָּלוּי רַק בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה, דְּהֵינוּ צְדָקָה, שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּמַעֲשֶׂה, בְּחִינַת (ישעיה לב): וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה; שֶׁעַל־יָדָהּ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמַּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם, דְּהֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱכֹל בִּקְדֻשָּׁה, וַאֲזַי נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וַאֲזַי זוֹכִין לִרְאוֹת אוֹר הַצַּדִּיק, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

יח

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּרְטָלִיתָא, דַּהֲווֹ מִקַּבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקַּרֵי בִּירְשָׁא. נָחִית בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּרְגַשׁ. וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ, וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. נָפַק בְּרַת־קָלָא וַאֲמַר: מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי כַּרְטָלִיתָא דְּדִבְיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָה לְשַׁדְיָא תִּבְלְתָּא בַּהּ לְצַדִּיקֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי (כבא בתרא עד):

רַשְׁבַּ"ם:
כַּרְטָלִיתָא. אַרְגָּז: דְּמִקַּרֵי בִּירְשָׁא. כָּף שְׁמוֹ: בַּר אָמוֹרָאי. אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ לָשׁוּט בַּמַּיִם: בָּעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ. שֶׁבַּקֵּשׁ לַחֲתֹךְ יֶרְכוֹ: זְרַק לֵהּ חָלָא. חֹמֶץ, וּבָרַח מֵרֵיחוֹ לַיָּם: לְמִשְׁדְּיָא בַּהּ. לְהַצְנִיעַ בּוֹ:

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוֵי קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּרְטָלִיתָא וְכוּ':

א **דַּע,** כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ תַּכְלִית, וְלַתַּכְלִית יֵשׁ עוֹד תַּכְלִית אַחֵר, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ. לְמָשָׁל: תַּכְלִית בִּנְיַן הַבַּיִת – כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לָאָדָם מָקוֹם לָנוּחַ, וְתַכְלִית הַמְּנוּחָה – כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בְּכֹחַ הַזֶּה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, וְתַכְלִית הָעֲבוֹדָה וְכוּ'. וְתַכְלִית שֶׁל כָּל דָּבָר הוּא מְחֻבָּר לְהַמַּחֲשָׁבָה וְהַשֵּׂכֶל יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית בָּא מִמֶּנּוּ, וְקָרוֹב הַתַּכְלִית לְהַמַּחֲשָׁבָה בְּקָרוּב יוֹתֵר מֵהַדָּבָר, כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה – בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית הוּא תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה וְקָרוֹב לָהּ, וּמֵהַתַּכְלִית נִשְׁתַּלְשֵׁל הַמַּעֲשֶׂה. לְמָשָׁל: כְּשֶׁעוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת, בְּוַדַּאי הַבַּיִת אֵינוֹ נִבְנֶה בְּבַת־אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָכִין עֵצִים וּלְסִתֵּת וְלִבְנוֹת כָּל עֵץ

עיקר יניקת הכסילות מבחינת ה'מזבח', ועל ידי שמתבטלת כסילות השכל **נִתְגַּלֶּה** לאדם **אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְיִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל**[1].

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "ויהי הם מריקים שקיהם וגו'".

ט. וְזֶה רמוז במה שנאמר כשבני יעקב חזרו ממצרים אל יעקב אביהם: "ויהי הם מריקים שקיהם, והנה איש צרור כספו בשקו, ויראו את צרורות כספיהם המה ואביהם ויירא. ויאמר להם יעקב אביהם, אותי שיכלתם, יוסף איננו, ושמעון איננו, ואת בנימין תקחו, עלי היו כולנה". ורמוז בזה כך, "**וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם**" - **הַיְנוּ בְּחִינַת "לָבְשׁוּ שְׂמָלִים** קַדְרוּת **וְשַׂק וְכוּ'** אשים כסותם". ו"**שְׂמָלִים**" - **הַיְנוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל**, ו'שק' היינו שהיראה והאהבה נחשכים ונתכסים בשק. **וּכְשֶׁהֵם מְרִיקִים אֶת הַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ מִן הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, "וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ"** - "**צְרוֹר כַּסְפּוֹ**" **זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי ז): "**צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ**", **שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם** שהקב"ה הרג את הצדיקים שבישראל, הרי שהצדיקים מכונים 'צרור הכסף'. "**בְּשַׂקּוֹ**" - **הַיְנוּ שֶׁאוֹר הַצַּדִּיק נִתְחַשֵּׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ וְנִתְכַּסָּה בְּקַדְרוּת וְשַׂק, הַיְנוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁהַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עַל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מֵחֲמַת שַׂק וְחֹשֶׁךְ, שֶׁנֶּחֱשַׁךְ לָהֶם אוֹר הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל** שממנו מקבלים את היראה והאהבה.

ומה שנאמר "**וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**" - **הַיְנוּ שֶׁרָאוּ וְהִכִּירוּ, שֶׁצְּרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם** שזהו אור הצדיק **תָּלוּי בְּהַחֹמֶר** – הגוף **וְהַצּוּרָה** – השכל, **שֶׁנִּקְרָא** "**הֵמָּה וַאֲבִיהֶם**". "**הֵמָּה**" - **זֶה הַחֹמֶר**, דהיינו גוף האדם, **שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה**, שעל ידי הגוף האדם עושה מעשים, "**וַאֲבִיהֶם**" - **הוּא הַשֵּׂכֶל שֶׁנִּקְרָא 'אָב', בְּחִינַת** מה שמובא בגמרא (מגילה יג.) **'אָב בְּחָכְמָה'**, הרי ש'אב' רומז לחכמה והשכל, **הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהִתְגַּלּוּת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁיְּזַכּוּ לְהַכִּירוֹ וּלְהָבִין וְלִטְעֹם וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, הוּא תָּלוּי בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲשִׂים וּבְזַכּוּת הַשֵּׂכֶל.**

ומה שנאמר "**וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם**" - **הַיְנוּ תּוֹכְחוֹת הַשֵּׂכֶל, שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת הֶחָמָרִים** – את הגוף החומרי, **שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה**, דהיינו **שֶׁהוּא תּוֹלֶה הַסִּרְחוֹן בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה** ולכן הוא מוכיח אותם. **וְזֶה: "אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם" - שֶׁעַל יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָעֲכוּרִים גּוֹרְמִים כְּלָיוֹן וְהֶפְסֵד לְהַשֵּׂכֶל**, ועל ידי זה האדם אינו יכול להבין ולראות את אור הצדיק.

וממשיך השכל ומוכיח אותם, כי לא רק זאת שעל ידי המעשים העכורים הם גורמים לכסילות השכל, אלא חסר להם גם את הדבר שיכול לתקן את כסילות השכל, דהיינו ש"**יוֹסֵף אֵינֶנּוּ" - זֶה בְּחִינַת: "הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים" הַנַּ"ל**, דהיינו שאין להם את הצדקה שגורמת להרבות רעים ואוהבים, ועל ידי זה "**וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ" - זֶה בְּחִינַת: "וְשָׁמְעוֹ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת", הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי בְּחִינַת "הוֹן יֹסִיף" כַּנַּ"ל**, דהיינו שכיון שאין להם את הצדקה אין גם את האויר הנח והזך שעל ידו דיבורי הצדיק יכולים ללכת למרחוק, וכיון שדברים אלו חסרים, לכן "**וְאֶת בִּנְיָמִן תִּקָּחוּ" - זֶה בְּחִינַת: 'מִזְּבֵחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרֵף', שֶׁהוּא בִּנְיָמִין** שמכונה "בנימין יטרף", ובחלקו נמצא המזבח, ולכן מה שנאמר "בנימין" רומז לבחינת ה'מזבח', דהיינו לאכילה בכשרות, **שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ"ל**, דהיינו שאין את תיקון פגם המזבח, ולכן הכסילות והקליפות מתגברים על השכל, כי עיקר יניקתם מבחינת ה'מזבח', כי אם היה את הצדקה שעל ידה נעשים גרים, היתה נשלמת על ידי הגרים בחינת ה'מזבח', ואז היו זוכים לאכול בקדושה, ואז היתה מתבטלת כסילות השכל, ואז היו יכולים להבין ולראות את אור הצדיק.

והנה מלבד מה שעל ידי צדקה נעשים גרים ונתקן פגם המזבח ונשלם השכל, וזוכים לראות את אור הצדיק, גם עצם הצדקה שהיא תלויה במעשה, היא מתקנת את כלי המעשה, וכיון שכסילות השכל נגרמת על ידי כלי המעשה, דהיינו המעשים העכורים, על ידי צדקה שהיא בחינת 'כלי המעשה' זוכים לתקן את המעשים העכורים וממילא מתבטלת כסילות השכל[2], וזה גם כן כלול בתוכחת השכל, **דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ וְאוֹמֵר, שֶׁעִקַּר**

מקורות והערות

[1] ובפרפראות לחכמה כתב שיש לבאר ולקשר תחילת המאמר וסופו, בדרך אפשר, הובא בנספחים שבסוף הספר. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

לְמַטָּה, וַאֲנִי גְּנַזְתִּי לְמַעְלָה. וְחָקַק עֲלֵיהוּ – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה נַעֲשָׂה חֲקִיקָה, בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל כַּנַּ"ל, בְּבְחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, לְהַטּוֹב הַכָּבוּשׁ בֵּין הָעַכּוּ"ם וּמְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה לְשׁוּב לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי הַטּוֹב זוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ. **אֲנָא בְּרִיָּה** קַלָּה **שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁאֲנִי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלְמוֹת. **יָם** – הֵינוּ הַמַּ"ם הוּא אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, יו"ד הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה, שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְזֶהוּ: **בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר הַקַּל הוּא צָף לְמַעְלָה, כֵּן הַנִּשְׁמָה, שֶׁהוּא הַטּוֹב, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. **וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה** – דְּהֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלַךְ בָּהּ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, בְּבְחִינַת: הַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ – שֶׁנִּמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. דְּהֵינוּ שֶׁהִיא נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ כַּנַּ"ל, וְעַתָּה הִיא הוֹלֶכֶת לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם. שִׁי"ן זֶה בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ רָאשִׁים: מַחֲשָׁבוֹת שִׁכְלִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מִדּוֹתִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. **פַּרְסָה** – בְּחִינַת רֶגֶל, הֵינוּ עֵצָה, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַנִּמְשָׁכִים אַחַר עֵצָתְךָ. הֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה, וּבָהּ נִמְלַךְ וְנִתְיַעֵץ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ. וְהַשְּׁתָא **אָזְלִינָא לְסָפָא דִּלְוָיָתָן** – הֵינוּ לְכִלָּיוֹן וְהֶפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְרַחֶמֶת עַל עַצְמָהּ וְנִתְעוֹרֶרֶת לָשׁוּב לְשָׁרְשָׁהּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים כַּנַּ"ל. **אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי עֲזָא דִּיבָמָא דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי – עֲזָא** זֶה בְּחִינַת עֹז, הֵינוּ יִרְאָה, בְּחִינַת: כִּי תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה הַנַּ"ל. **דִּבְחִישָׁא** – הֵינוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. **וְאִית לָהּ קַרְנָא** – הֵינוּ בְּחִינַת: וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל נִתְגַּלָּה אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְיִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

ט **וְזֶה: וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם** – הֵינוּ בְּחִינַת: לָבְשׁוּ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשָׂק וְכוּ'. שָׁמַיִם – הֵינוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהֵם מְרִיקִים אֶת הַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ מִן הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ – צְרוֹר כַּסְפּוֹ** זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק, **בְּחִינַת** (משלי ז): צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁי שָׁם. **בְּשַׂקּוֹ** – הֵינוּ שֶׁאוֹר הַצַּדִּיק נִתְחַשֵּׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ וְנִתְכַּסָּה בְּקַדְרוּת וְשָׂק, הֵינוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁהַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עַל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מֵחֲמַת שַׂק וְחֹשֶׁךְ שֶׁנֶּחְשַׁךְ לָהֶם אוֹר הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל:

וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם – הֵינוּ שֶׁרָאוּ וְהִכִּירוּ, שֶׁצְּרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם תָּלוּי בְּהַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, שֶׁנִּקְרָא: **הֵמָּה וַאֲבִיהֶם. הֵמָּה** – זֶה הַחֹמֶר, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה; **וַאֲבִיהֶם** – הוּא הַשֵּׂכֶל, שֶׁנִּקְרָא אָב, בְּחִינַת אָב בְּחָכְמָה; הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהִתְגַּלּוּת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁיָּזְכוּ לְהַכִּירוּ וּלְהָבִין וְלִטְעֹם וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, הוּא תָּלוּי בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲשִׂים וּבְזַכּוּת הַשֵּׂכֶל. **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם** – הֵינוּ תּוֹכְחוֹת הַשֵּׂכֶל, שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת הֶחֱמָרִים, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא תּוֹלֶה הַסִּרְחוֹן בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶה: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָעֲכוּרִים גּוֹרְמִים כִּלָּיוֹן וְהֶפְסֵד לְהַשֵּׂכֶל. **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים, הַנַּ"ל. **וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הוֹן יֹסִיף כַּנַּ"ל. **וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ** – זֶה בְּחִינַת: מִזְּבֵחַי בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרַף, שֶׁהוּא בִּנְיָמִין, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ"ל, דְּהֵינוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ וְאוֹמֵר, שֶׁעִקַּר הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּתְעַבֵּר הַמֹּחַ הוּא תָּלוּי רַק בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה, דְּהֵינוּ צְדָקָה, שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּמַעֲשֶׂה, בְּחִינַת (ישעיה לב): וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה; שֶׁעַל־יָדָהּ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמַּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם, דְּהֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱכֹל בִּקְדֻשָּׁה, וַאֲזַי נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וַאֲזַי זוֹכִין לִרְאוֹת אוֹר הַצַּדִּיק, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

יח

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זְמָנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּרְטָלִיתָא, דַּהֲווֹ מִקַּבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקַּרְבֵי בִּירְשָׁא. נָחִית בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּרְגַשׁ. וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ, וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. נָפַק בְּרַת־קָלָא וַאֲמַר: מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי כַּרְטָלִיתָא דְּדִבְיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָה לְשַׁדְיָא תִּבְלְתָּא בַּהּ לְצַדִּיקֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי (כבא בתרא עד):

רַשְׁבַּ"ם:
כַּרְטָלִיתָא. אַרְגָּז: דְּמִקַּרְבֵי בִּירְשָׁא. כָּף שְׁמוֹ: בַּר אָמוֹרָאֵי. אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ לָשׁוּט בַּמַּיִם: בָּעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ. שֶׁבַּקֵּשׁ לַחֲתֹךְ יֶרֶכוֹ: זְרַק לָהּ חָלָא. חֹמֶץ, וּבָרַח מֵרֵיחוֹ לַיָּם: לְמַשְׁדְּיָא בַּהּ. לְהַצְנִיעַ בּוֹ:

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זְמָנָא חָדָא הֲוֵי קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּרְטָלִיתָא וְכוּ':

א **דַּע,** כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ תַּכְלִית, וְלַתַּכְלִית יֵשׁ עוֹד תַּכְלִית אַחֵר, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ. לְמָשָׁל: תַּכְלִית בִּנְיַן הַבַּיִת – כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לָאָדָם מָקוֹם לָנוּחַ, וְתַכְלִית הַמְּנוּחָה – כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בְּכֹחַ הַזֶּה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, וְתַכְלִית הָעֲבוֹדָה וְכוּ'. וְתַכְלִית שֶׁל כָּל דָּבָר הוּא מְחֻבָּר לְהַמַּחֲשָׁבָה וְהַשֵּׂכֶל יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית בָּא מִמֶּנּוּ, וְקָרוֹב הַתַּכְלִית לְהַמַּחֲשָׁבָה בְּקָרוּב יוֹתֵר מֵהַדָּבָר, כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה – בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית הוּא תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה וְקָרוֹב לָהּ, וּמֵהַתַּכְלִית נִשְׁתַּלְשֵׁל הַמַּעֲשֶׂה. לְמָשָׁל: כְּשֶׁעוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת, בְּוַדַּאי הַבַּיִת אֵינוֹ נִבְנֶה בְּבַת־אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָכִין עֵצִים וּלְסִתֵּת וְלִבְנוֹת כָּל עֵץ

הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּתְעַכֵּר הַמֹּחַ הוּא תָּלוּי רַק בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ צְדָקָה, שֶׁהִיא תָּלוּי בְּמַעֲשֶׂה, בְּחִינַת מה שנאמר (ישעיהו לב): **"וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה"**, ורמוז בזה שצדקה תלויה במעשה, **שֶׁעַל יָדָהּ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל**, וטעם נוסף מדוע עכירות השכל תלויה בצדקה, **כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלָם הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת "שֵׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם"**, כי שולחנו של אדם מכפר כמזבח, **דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱכֹל בִּקְדֻשָּׁה**, כי על ידי שנעשים גרים מכניעים את העבודה זרה שיניקתה מפגם חלקי המזבח, וחוזרים ניצוצי חלקי המזבח למקומם ונשלם ה"מזבח", ועל ידי זה האדם זוכה לאכול בקדושה, **וַאֲזַי** כשהוא אוכל בקדושה **נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל**, כי הכסילות אינה יכולה לינוק מבחינת ה"מזבח", **וַאֲזַי זוֹכִין לִרְאוֹת אוֹר הַצַּדִּיק, וְעַל יְדֵי זֶה מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל.**

תורה י"ח

רבינו ז"ל מקדים את סיפורו של רבי יונתן המובא בגמרא בבא בתרא, ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בסיפור זה על פי דרכו של המאמר.

מובא בגמרא (בבא בתרא עד.): **רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי** – מספר: **זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאַזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזִינַן הַהוּא קַרְטָלִיתָא** – וראינו ארגז, **דַּהֲווֹ מִקְּבְעֵי בַּהּ** – שהיו קבועים בו **אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא** – ומסביבו היו דגים שנקראים "בירשא". **נָחִית בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי** – ירד אדם שיודע לשחות במים להביאו, **וּרְגַשׁ, וּבְעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ** – ורגש הדג, ורצה לחתוך את יריכו, **וּזְרַק זִיקָא דְּחַלָּא וּנְחַת** – וזרק עליו חומץ והוא ברח. **נָפַק בְּרַת קָלָא וְאָמַר** – יצאה בת קול ואמרה: **מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּדְבִיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא** – מה עניינכם בארגז זה, השייך לאשתו של רבי חנינא בן דוסא, **דַּעֲתִידָה לְשַׁדְיָא תְּכֵלְתָּא בַּהּ לְצַדִּיקֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי** – העתידה להצניע בו תכלת לצדיקים לעולם הבא.

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מביא כעת את הקטע הראשון של הסיפור, ולאחר מכן באותיות א' וב' יבואר הרמוז בקטע זה, ובאותיות שלאחר מכן יבואר הרמוז בהמשך הסיפור. **רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי** – מספר: **זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאַזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא** – פעם אחת נסענו בספינה, **וַחֲזִינָא הַאי קַרְטָלִיתָא וְכוּ'** – וראינו ארגז שהיו קבועים בו אבנים טובות ומרגליות, ומסביבו היו דגים שנקראים "בירשא".

א. דַּע, כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ תַּכְלִית – כל דבר בעולם יש לו מטרה מסויימת, כלומר שהוא מביא לדבר מסויים, **וְלַתַּכְלִית** – לדבר השני שנעשה על ידי הדבר הראשון **יֵשׁ עוֹד תַּכְלִית אַחֵר** – דהיינו שהוא מביא לדבר שלישי, **גָּבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ. לְמָשָׁל: תַּכְלִית בִּנְיַן הַבַּיִת - כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָאָדָם מָקוֹם לָנוּחַ, וְתַכְלִית הַמְּנוּחָה - כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בַּכֹּחַ הַזֶּה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, וְתַכְלִית הָעֲבוֹדָה וְכוּ'** היא כדי שיזכה האדם לשעשוע עולם הבא (כמו שיתבאר בסעיף הבא). **וְתַכְלִית שֶׁל כָּל דָּבָר** – הדבר השני היוצא מהדבר הראשון **הוּא מְחֻבָּר לְהַמַּחֲשָׁבָה וְהַשֵּׂכֶל** של האדם העושה אותם, **יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית בָּא מִמֶּנּוּ** – יותר מהדבר הראשון שגרם את הדבר השני, **וְקָרוֹב הַתַּכְלִית לְהַמַּחֲשָׁבָה בְּקֵרוּב יוֹתֵר מֵהַדָּבָר** – הדבר השני היוצא מהדבר הראשון קרוב יותר למחשבתו של האדם מאשר הדבר הראשון, וטעם הדבר, **כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה**[3] – כדי לעשות מעשה מסויים על האדם לחשוב ולתכנן אותו קודם לכן, **נִמְצָא, שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית הוּא תְּחִלָּה בַּמַּחֲשָׁבָה וְקָרוֹב לָהּ, וּמֵהַתַּכְלִית נִשְׁתַּלְשֵׁל הַמַּעֲשֶׂה. לְמָשָׁל: כְּשֶׁעוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת, בְּוַדַּאי הַבַּיִת אֵינוֹ נִבְנֶה בְּבַת אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָכִין עֵצִים, וּלְסַתֵּת וְלִבְנוֹת כָּל עֵץ וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִבְנֶה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת.**

מקורות והערות

[3] בפיוט לכה דודי.

לְמַטָּה, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְמַעְלָה. וְחָקַק עֲלֵיהוּ – הֵינוּ עַל־יְדֵי הַצַּדָּקָה נַעֲשָׂה חֲקִיקָה, בְּחִינַת הַכְּתָב הַנַּ"ל כַּנַּ"ל, בְּבְחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, לְהַטּוֹב הַכָּבוּשׁ בֵּין הָעַכּוּ"ם וּמְעוֹרְרוֹ בִּתְשׁוּבָה לְשׁוּב לְשָׁרְשׁוֹ, כִּי הַטּוֹב זוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ. **אֲנָא בְּרִיָּה** קַלָּה **שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁאֲנִי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. **יָם** – הֵינוּ הַמַּ"ם הוּא אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, יו"ד הוּא בְּחִינַת הַחָכְמָה, שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. וְזֶהוּ: **בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם** – הֵינוּ שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַדָּבָר הַקַּל הוּא צָף לְמַעְלָה, כֵּן הַנִּשְׁמָה, שֶׁהוּא הַטּוֹב, הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. **וַהֲוֵינָא שִׁין פַּרְסָה** – דְּהֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְלַךְ בָּהּ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, בְּבְחִינַת: הַמָּה הַיּוֹצְרִים יוֹשְׁבֵי נְטָעִים עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ – שֶׁנִּמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם. דְּהֵינוּ שֶׁהִיא נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה בְּמַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּזוֹ כַּנַּ"ל, וְעַתָּה הִיא הוֹלֶכֶת לְכְלָיוֹן וְהָפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם. שִׁי"ן זֶה בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁנֶּחֱלֶקֶת לְשָׁלֹשׁ רָאשִׁים: מַחֲשָׁבוֹת שִׁכְלִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מִדּוֹתִיּוֹת, מַחֲשָׁבוֹת מַעֲשִׂיּוֹת. **פַּרְסָה** – בְּחִינַת רֶגֶל, הֵינוּ עֵצָה, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ – הַנִּמְשָׁכִים אַחַר עֵצָתְךָ. הֵינוּ שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְכֶּרֶת, שֶׁהָיְתָה תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה, וּבָהּ נִמְלַךְ וְנִתְיָעֵץ בִּבְרִיאַת עוֹלָמוֹ. וְהַשִּׁתָּא **אָזְלִינָא לְפַמָּא דִּלְוָיָתָן** – הֵינוּ לְכְלָיוֹן וְהָפְסֵד, חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְרַחֶמֶת עַל עַצְמָהּ וְנִתְעוֹרֶרֶת לָשׁוּב לְשָׁרְשָׁהּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשִׂין בַּעֲלֵי־תְּשׁוּבָה וְגֵרִים כַּנַּ"ל. **אָמַר** רַב **אָשֵׁי: הַאי עִזָּא דִּיְמָא דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי – עִזָּא** זֶה בְּחִינַת עֹז, הֵינוּ יִרְאָה, בְּחִינַת: כִּי תִּפְאֶרֶת עֻזָּמוֹ אָתָּה הַנַּ"ל. **דִּבְחִישָׁא** – הֵינוּ בְּחִינַת הַצַּדִּיק, שֶׁמְּחַפֵּשׂ תָּמִיד אַחַר הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. **וְאִית לָהּ קַרְנָא** – הֵינוּ בְּחִינַת: וּבִרְצוֹנְךָ תָּרוּם קַרְנֵנוּ; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי כָּל בְּחִינוֹת הַנַּ"ל נִתְגַּלָּה אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְיִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

ט **וְזֶה: וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם** – הֵינוּ בְּחִינַת: לָבְשׁוּ שָׁמַיִם קַדְרוּת וְשַׂק וְכוּ'. שָׁמַיִם – הֵינוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהֵם מְרִיקִים אֶת הַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ מִן הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, **וְהִנֵּה אִישׁ צְרוֹר כַּסְפּוֹ בְּשַׂקּוֹ – צְרוֹר כַּסְפּוֹ** זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (משלי ז): צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שָׁם. **בְּשַׂקּוֹ** – הֵינוּ שֶׁאוֹר הַצַּדִּיק נִתְחַשֵּׁךְ וְנִתְלַבֵּשׁ וְנִתְכַּסָּה בְּקַדְרוּת וְשַׂק, הֵינוּ שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁהַשַּׂק וְהַחֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עַל הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה, זֶה מֵהֵמַת שַׂק וְחֹשֶׁךְ שֶׁנֶּחְשַׁךְ לָהֶם אוֹר הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל:

וַיִּרְאוּ אֶת צְרֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם – הֵינוּ שֶׁרָאוּ וְהִכִּירוּ, שֶׁצְּרוֹרוֹת כַּסְפֵּיהֶם תָּלוּי בְּהַחֹמֶר וְהַצּוּרָה, שֶׁנִּקְרָא: **הֵמָּה וַאֲבִיהֶם. הֵמָּה** – זֶה הַחֹמֶר, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה; **וַאֲבִיהֶם** – הוּא הַשֵּׂכֶל, שֶׁנִּקְרָא אָב, בְּחִינַת אָב בְּחָכְמָה; הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהִתְגַּלּוּת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁיּוּכוּ לְהַכִּירוּ וּלְהָבִין וּלְטַעֵם וְלִרְאוֹת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל, הוּא תָּלוּי בִּשְׁלֵמוּת הַמַּעֲשִׂים וּבְזַכּוּת הַשֵּׂכֶל. **וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם** – הֵינוּ תּוֹכְחוֹת הַשֵּׂכֶל, שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת הֶחֱמָרִים, שֶׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא תּוֹלֶה הַסִּרְחוֹן בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְזֶה: **אֹתִי שִׁכַּלְתֶּם** – שֶׁעַל־יְדֵי הַמַּעֲשִׂים הָעֲכוּרִים גּוֹרְמִים כִּלְיוֹן וְהָפְסֵד לְהַשֵּׂכֶל. **יוֹסֵף אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: הוֹן יִסּוּף רֵעִים רַבִּים, הַנַּ"ל. **וְשִׁמְעוֹן אֵינֶנּוּ** – זֶה בְּחִינַת: וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינוֹת, הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי בְּחִינַת הוֹן יִסּוּף כַּנַּ"ל. **וְאֶת בִּנְיָמִין תִּקָּחוּ** – זֶה בְּחִינַת: מִזִּבְחֵי בְּחֶלְקוֹ שֶׁל טוֹרַף, שֶׁהוּא בִּנְיָמִין, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשֵּׂכֶל תָּלוּי בָּזֶה כַּנַּ"ל, דְּהֵינוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מוֹכִיחַ וְאוֹמֵר, שֶׁעִקַּר הַחִסָּרוֹן שֶׁנִּתְעַבֵּר הַמֹּחַ הוּא תָּלוּי רַק בִּכְלֵי הַמַּעֲשֶׂה, דְּהֵינוּ צְדָקָה, שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּמַעֲשֶׂה, בְּחִינַת (ישעיה לב): וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה; שֶׁעַל־יָדָהּ נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁנּוֹתְנִין צְדָקָה, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין גֵּרִים כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם הַמַּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם, דְּהֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱכֹל בִּקְדֻשָּׁה, וְאַזַי נִשְׁלָם הַשֵּׂכֶל, וְאַזַי זוֹכִין לִרְאוֹת אוֹר הַצַּדִּיק, וְעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ יִרְאָה וְאַהֲבָה כַּנַּ"ל:

יח

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינַן הַהוּא כַּרְטָלִיתָא, דַּהֲווֹ מִקְּבְעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא. נָחִית בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּרְגַשׁ. וּבְעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ, וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. נָפַק בְּרַת־קָלָא וַאֲמַר: מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי כַּרְטָלִיתָא דִּדְבִיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָה לְשַׁדְיָא תִּכְלְתָּא בַּהּ לְצַדִּיקֵי לְעָלְמָא דְּאָתֵי (כבא בתרא עד):

רַשְׁבַּ"ם:
כַּרְטָלִיתָא. אַרְגָּז: דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא. כָּךְ שְׁמוֹ: בַּר אָמוֹרָאי. אָדָם שֶׁיּוֹדֵעַ לָשׁוּט בַּמַּיִם: בְּעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ. שֶׁבִּקֵּשׁ לַחֲתֹךְ יֶרֶכוֹ: זְרַק לָהּ חָלָא. חֹמֶץ, וּבָרַח מֵרֵיחוֹ לַיָּם: לְמִשְׁדְּיָא בַּהּ. לְהַצְנִיעַ בּוֹ:

רַבִּי יוֹנָתָן מִשְׁתָּעֵי: זִמְנָא חָדָא הֲוֵי קָאָזִילְנָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַאי כַּרְטָלִיתָא וְכוּ':

א **דַּע,** כִּי לְכָל דָּבָר יֵשׁ תַּכְלִית, וְלַתַּכְלִית יֵשׁ עוֹד תַּכְלִית אַחֵר, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ. לְמָשָׁל: תַּכְלִית בִּנְיַן הַבַּיִת – כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לָאָדָם מָקוֹם לָנוּחַ, וְתַכְלִית הַמְּנוּחָה – כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בְּכֹחַ הַזֶּה לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם, וְתַכְלִית הָעֲבוֹדָה וְכוּ'. וְתַכְלִית שֶׁל כָּל דָּבָר הוּא מְחֻבָּר לְהַמַּחֲשָׁבָה וְהַשֵּׂכֶל יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁזֶּה הַתַּכְלִית בָּא מִמֶּנּוּ, וְקָרוֹב הַתַּכְלִית לְהַמַּחֲשָׁבָה בְּקָרוּב יוֹתֵר מֵהַדָּבָר, כִּי סוֹף מַעֲשֶׂה – בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַסּוֹף וְהַתַּכְלִית הוּא תְּחִלָּה בְּמַחֲשָׁבָה וְקָרוֹב לָהּ, וּמֵהַתַּכְלִית נִשְׁתַּלְשֵׁל הַמַּעֲשֶׂה. לְמָשָׁל: כְּשֶׁעוֹלֶה בְּמַחֲשָׁבָה לִבְנוֹת לוֹ בַּיִת, בְּוַדַּאי הַבַּיִת אֵינוֹ נִבְנֶה בְּבַת־אַחַת, אֶלָּא צָרִיךְ לְהָכִין עֵצִים וּלְסִתֵּת וְלִבְנוֹת כָּל עֵץ

וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נִבְנָה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת. נִמְצָא שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה בְּיוֹתֵר מֵהַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֶׂה:

ב **וְדַע,** שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שֶׁעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשָׁבוֹת בְּנֵי־אָדָם, כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה סד): עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ'. אֲבָל הַצַּדִּיקִים בְּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לְתָפֹס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם־כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית, כְּפִי הֲפָרַת הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל כַּעַס, לֹא יִפְעַל בְּכַעְסוֹ שׁוּם אַכְזְרִיּוּת, וְאַדְרַבָּא, יַמְתִּיק הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת: בְּרִנָּז רַחֵם תִּזְכּוֹר (חבקוק ג); וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטָרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשֵׁרִים, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת בִּבְחִינוֹת (תהלים קג): הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים, אַזַּי מְקַבְּלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַשְׁרָרָה בְּעַל־כָּרְחָם. וְזֶה בְּחִינוֹת (ישעיה כח): עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ – לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשֵׁרִים (מגילה טו:):

כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק בּוֹרֵחַ מֵהַשְׁרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', עַל־יְדֵי מִעוּט אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם. וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעְסוֹ וַחֲרוֹן־אַפּוֹ, הַבָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר: כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהָאֱמוּנָה אֵין כָּל־כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם־כֵּן הַחֲרוֹן־אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה, וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן־אַפּוֹ בָּרֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין גַּרְגֵּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בְּלֹא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִסָּרוֹן מִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ גַּרְגֵּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן־אַף שֶׁבְּחֶלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה'; אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן־אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אֲזַי מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם, וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן־אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֶלֶק הָרֶגַע, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרִנָּז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשֵׁרִים, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם; וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט:

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, אָמַר (שמות ג): מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה, וּשְׁאָר דְּבָרָיו – כָּתוּב (שם ד): וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה. פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהִקְטָנָה, שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן־אַף ה' כְּנַ"ל, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְתַּק הָרִנָּז וְהַחֲרוֹן־אַף עַל־יְדֵי רַחֲמָנוּת כְּנַ"ל, אָז נִמְתַּק הַחֲרוֹן־אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל־יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וְנִתְרַצִּים בִּהְנָהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשְׁרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת (ישעיה מט): כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם. נִמְצָא, שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֶמְדָתָם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג:

וְזֶה בְּחִינוֹת: **קַרְטַלִּיתָא דְּמִקְבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת.** קַרְטַלִּיתָא – פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם: אַרְגָּז. אַרְגָּז זֶה בְּחִינוֹת רוֹגֶז הַנַּ"ל, וַאֲבָנִים טוֹבוֹת זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ"ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ"ל. וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כַּמַּאֲמָר (מגילה יז): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ – זֶה מָרְדְּכַי, וְנִקְרָא יְהוּדִי עַל־שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר (שם יז): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעֲכוּ"ם נִקְרָא יְהוּדִי:

ג **וְלִפְעָמִים** חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ, וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה; וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים, וְעִקַּר הָרַחֲמִים בְּהֶסְרַת עַכּוּ"ם, אֲפִלּוּ שֶׁמָּץ עַכּוּ"ם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: צְבִי הִפְסִיקוֹ, אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת, בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי הַנַּ"ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה' אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בָּאֱמֶת, וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֶה בְּחִינַת (סוטה מט:): וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת; כִּי מְעַט הַמִּינוּת פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לַמִּינוּת כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט:

ד **וְדַע,** שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. **וְדַע,** שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בְּחָכְמָה, בִּשְׁבִיל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיְּמוּ מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינוֹת (דברים לג): וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי רָאשֵׁי־עָם, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין וְהַחָכְמָה, עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְעַל־יְדֵי אַהֲבַת הַחֲכָמִים תִּכּוֹן הַמַּלְכוּת: וּכְשֶׁבָּא לַמֶּלֶךְ אֵיזֶהוּ שִׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לְהֱוֵי לֵהּ, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת חֲכָמִים, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם; וְדָרְשׁוּ: זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים. נִמְצָא, זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בַּמִּשְׁפָּט כְּנַ"ל, אֶלָּא־אִם־כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַהַנְהָגָה,

נִמְצָא, שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה, כי בתחילה חשב האדם על תכלית הבנין וסופו ורק לאחר מכן חשב על אופן בנייתו. **נִמְצָא שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה** של האדם **בְּיוֹתֵר מֵהַתְחָלַת הַמַּעֲשֶׂה.**

ב. וְדַע, שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שַׁעֲשׁוּעַ עוֹלָם הַבָּא – שהאדם יקיים בעולם הזה את התורה והמצוות ואז בעולם הבא יזכה להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו[1], וכל העולם נברא בשביל מטרה זו. **וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשְׁבוֹת בְּנֵי אָדָם** – מחשבתו של האדם אינה יכולה להשיג ולהבין מהו שעשוע עולם הבא, **כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר** (ישעיהו סד): **"עַיִן לֹא רָאָתָה וְכוּ'** אלקים זולתך, יעשה למחכים לו" – 'עינו של שום נביא לא ראתה את מה שיעשה הקב"ה בעולם הבא למחכים לו'[2], ולכן אף שתמיד התכלית היא קרובה למחשבה יותר מהתחלת המעשה, ואם כן היה צריך האדם לזכור תמיד את העולם הבא, אך כיון שהעולם הבא נודע רק להקב"ה לבדו ושום בריאה אינה יכולה להשיג את נעימות הטוב שיהיה בעולם הבא, לכן אי אפשר לקרב את התכלית הזאת למחשבתו של האדם[3]. **אֲבָל הַצַּדִּיקִים בֶּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לִתְפֹּס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא,** כי אף ששלימות ענין זה ידוע ונראה רק לה' יתברך, אף על פי כן יש גם לצדיקים באמת איזה תפיסה בזה[4]. **וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית,** ועל ידי זה הוא זוכה להשיג במחשבתו את שעשוע עולם הבא, ובכל דבר שבעולם שרואה הוא מבין ומשיג שתכליתו היא שעשוע עולם הבא[5].

ואמנם ישנו תנאי נוסף שצריך כדי שהאדם יזכה להשיג את שעשוע עולם הבא, וזהו **כְּפִי הֲפָרַת הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, הֵינוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל כַּעַס, לֹא יִפְעַל בְּכַעְסוֹ שׁוּם אַכְזָרִיּוּת, וְאַדְּרַבָּא, יַמְתִּיק הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת,** ויתגבר ברחמנות גדולה על מי שרוצה לכעוס עליו[6], **בִּבְחִינַת** מה שאמר הנביא בתפילה לה': **"בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר"** (חבקוק ג) – 'בשעת הרוגז תזכור את רחמיך', ורמוז בזה שכשהאדם הוא בזמן של רוגז עליו להמתיק את הרוגז ברחמנות, **וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה** הרחמנות הזו **עַטָּרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשִׁירַיִם, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת, בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (תהלים קג): **"הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים"** – 'הקב"ה מעטר את נפשות ישראל בחסד וברחמים', ורואים מפסוק זה שהחסד והרחמים יכולים להיות עטרה, וכשהרחמנות נעשית עטרה לענוים, **אֲזַי מְקַבְּלִין** הענוים **אֶת הַכָּבוֹד וְהַשְּׁרָרָה בְּעַל כָּרְחָם,** כי אף שהם בורחים מהכבוד, מכל מקום הרחמנות גוברת עליהם והם מרחמים על העולם ומסכימים להנהיגו. **וְזֶה בְּחִינוֹת** מה שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוק (ישעיהו כח): "ביום ההוא יהיה ה' צבאות **עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ",** שעתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנאמר 'לשאר עמו' - **לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם** (מגילה טו:), **ורואים** אנו מדברי הגמרא שהענוים זוכים לעטרה, וכך גם הרחמנות שהאדם מרחם בשעת הרוגז נעשית עטרה לענוים, והם מסכימים להנהיג את העולם, והנה כשהם מנהיגים את העולם הם אוחזים במידת המלכות, ועל ידי זה הם אוחזים בתכלית (וכמו שיתבאר טעם הדבר באריכות לקמן באות ו'[7]), ומשיגים את התכלית, שהוא שעשוע עולם הבא, ואז יכול כל אחד כפי שורשו שיש לו בתוך נשמת הצדיק לקבל ממנו את התכלית שהיא שעשוע עולם הבא.

ועתה יתבאר ביתר ביאור מדוע על ידי שהאדם ממתיק את הכעס ברחמנות זה גורם שהצדיקים יתרצו להנהיג את העולם, **כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק בּוֹרֵחַ מֵהַשְּׁרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם, זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', עַל יְדֵי מְעוּט אֱמוּנָה**

מקורות והערות

[1] עפ"י מסילת ישרים פ"א. [2] רש"י שם בפירוש שני. [3] פרפראות לחכמה. [4] פרפראות לחכמה. [5] על פי המבואר לקמן באות ו'. [6] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [7] ונביא כאן תמצית הענין בקיצור, כי העולמות נבראו על ידי אותיות, ושלימות האותיות הוא היו"ד, שהוא בחינת הנקודה האחרונה המשלים את תמונת כל אות, והיו"ד הוא בחינת העולם הבא שנברא ביו"ד, נמצא ששלימות האותיות הוא התכלית של כל הנבראים, והנה האותיות הם בחינת 'מלכות', כמו שמובא בתיקוני זוהר 'מלכות – פה', והנה על ידי שהצדיקים מתרצים להנהיג את העולם, הם אוחזים במידת המלכות, ועל ידי אחיזתם במלכות הם אוחזים באותיות שבה, ועל ידי אחיזתם באותיות השלמים הם אוחזים בתכלית שהיא שלימות האותיות, שהיא בחינת עולם הבא, ואז כל אחד לפי השורש שיש לו בתוך נשמת הצדיק יכול לקבל ממנו גם כן זאת התכלית.

וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נִבְנָה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת. נִמְצָא שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה בְּיוֹתֵר מֵהַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֶׂה:

ב **וְדַע,** שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שֶׁעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשְׁבוֹת בְּנֵי־אָדָם, כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה סד): עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ'. אֲבָל הַצַּדִּיקִים בְּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לְתָפֹס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם־כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית, כְּפִי הֲפָרַת הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל כַּעַס, לֹא יִפְעַל בְּכַעְסוֹ שׁוּם אַכְזְרִיּוּת, וְאַדְרַבָּא, יַמְתִּיק הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת: בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר (חבקוק ג); וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטָרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשֵׁרִצִים, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת בִּבְחִינוֹת (תהלים קג): הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים, אַזַּי מְקַבְּלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַשְׁרָרָה בְּעַל־כָּרְחָם. וְזֶה בְּחִינוֹת (ישעיה כח): עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ – לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשֵׁרִצִים (מגילה טו:):

כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק בּוֹרֵחַ מֵהַשְׁרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', עַל־יְדֵי מִעוּט אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם. וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעְסוֹ וַחֲרוֹן־אַפּוֹ, הַבָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר: כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהָאֱמוּנָה אֵין כָּל־כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם־כֵּן הַחֲרוֹן־אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה, וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן־אַפּוֹ בָּרֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין גַּרְגֵּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בְּלֹא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִסָּרוֹן מִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ גַּרְגֵּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן־אַף שֶׁבְּחֶלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה'; אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן־אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אֲזַי מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם, וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן־אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֵלֶק הָרֶגַע, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרֹגֶז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשֵׁרִצִים, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם; וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט:

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, אָמַר (שמות ג): מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה, וּשְׁאָר דְּבָרָיו – כָּתוּב (שם ד): וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה. פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהִקְטָנָה, שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן־אַף ה' כַּנַּ"ל, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְתַּק הָרֹגֶז וְהַחֲרוֹן־אַף עַל־יְדֵי רַחֲמָנוּת כַּנַּ"ל, אָז נִמְתַּק הַחֲרוֹן־אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל־יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וְנִתְרַצִּים בִּהְנָהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשְׁרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת (ישעיה מט): כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם. נִמְצָא, שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֶמְדָתָם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג:

וְזֶה בְּחִינוֹת: **קַרְטַלִּיתָא דְּמִקְבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת.**

קַרְטַלִּיתָא – פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם: אַרְגָּז. אַרְגָּז זֶה בְּחִינוֹת רֹגֶז הַנַּ"ל, וַאֲבָנִים טוֹבוֹת זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ"ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ"ל. **וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא** – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כַּמַּאֲמָר (מגילה יז): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ – זֶה מָרְדְּכַי, וְנִקְרָא יְהוּדִי עַל־שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר (שם יז): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעַכּו"ם נִקְרָא יְהוּדִי:

ג **וְלִפְעָמִים** חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ, וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה; וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים, וְעִקַּר הָרַחֲמִים בְּהֶסְרַת עַכּו"ם, אֲפִלּוּ שֶׁמָּץ עַכּו"ם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: צִבְי הִפְסִיקוּ, אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת, בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי הַנַּ"ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה' אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בָּאֱמֶת, וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֶה בְּחִינַת (סוטה מט:): וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת; כִּי מְעַט הַמִּינוּת פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לַמִּינוּת כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט:

ד **וְדַע,** שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. **וְדַע,** שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בְּחָכְמָה, בִּשְׁבִיל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיֵּם מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינוֹת (דברים לג): וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי רָאשֵׁי־עָם, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין וְהַחָכְמָה, עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְעַל־יְדֵי אַהֲבַת הַחֲכָמִים תִּכּוֹן הַמַּלְכוּת: וּכְשֶׁבָּא לַמֶּלֶךְ אֵיזֶהוּ שִׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לֶהֱוֵי לֵהּ, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לְעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת חֲכָמִים, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם; וְדָרְשׁוּ: זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים. נִמְצָא, זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בַּמִּשְׁפָּט כַּנַּ"ל, אֶלָּא־אִם־כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַנְהָגָה,

שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה׳, וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם – את ישראל, וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעְסוֹ וַחֲרוֹן אַפּוֹ של הקב"ה, הַבָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר שאמרו רבותינו ז"ל: 'כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם' (ספרי פ' ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהֶאֱמוּנָה אֵין כָּל כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם כֵּן הַחֲרוֹן אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה. וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן אַפּוֹ של הקב"ה הוא כְּרֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): "כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ", עַל יְדֵי זֶה אֵין נִרְגָּשׁ החרון אף בעולם, אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בְּלֹא עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִסָּרוֹן מִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אָז בְּוַדַּאי אֵינוֹ נִרְגָּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן אַף שֶׁבְּחֵלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה׳, אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אָז מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם מחמת החרון אף והרוגז שיש להם על העולם, והוא נשתלשל אליהם מחרון אפו של הקב"ה. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֵלֶק הָרֶגַע, עַל יְדֵי זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרֹגֶז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשִׁירַיִם, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם. וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט.

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, ואז אָמַר להקב"ה (שמות ג): "מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה", וּשְׁאָר דְּבָרָיו שאמר להקב"ה, ולאחר מכן כָּתוּב (שם ד): "וַיִּחַר אַף ה׳ בְּמֹשֶׁה", וציוה אותו הקב"ה ללכת למצרים ולגאול את ישראל. ורמוז בזה, כי מה שנאמר "ויחר אף ה׳ במשה" הוא מבאר מדוע לא רצה משה ללכת לגאול את ישראל, פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהַקְטָנָה שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן אַף ה׳ כַּנַּ"ל.

ואמנם אף שעל ידי מיעוט האמונה נגרם חרון אף אצל הקב"ה, ומזה משתלשל חרון אף אצל הצדיקים, ואינם רוצים להנהיג את העולם, אֲבָל עַל יְדֵי שֶׁנִּמְתָּק הָרֹגֶז וְהַחֲרוֹן אַף עַל יְדֵי רַחֲמָנוּת כַּנַּ"ל, דהיינו על ידי שהאדם בא לכלל כעס והוא ממתיק את הכעס ברחמנות, הרי על ידי רחמנותו הוא גורם רחמים למעלה, שיתבטל החרון אף אצל הקב"ה, וממילא אָז נִמְתָּק הַחֲרוֹן אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנִתְרַצִּים בְּהַנְהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשְּׁרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם, בִּבְחִינַת מה שנאמר לענין הגאולה העתידה (ישעיהו מט): "כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם", שהקב"ה שהוא המרחם על ישראל הוא ינהיגם, הרי שכדי להנהיג את העולם יש צורך במידת הרחמים. נִמְצָא שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֲטַרְתָּם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג, וזהו מה שמובא לעיל שהרחמנות היא עטרה לענוים, כי היא מעטרת אותם במלכות והנהגה.

וְזֶה בְּחִינוֹת מה שסיפר רבי יונתן שראה: 'קַרְטַלִּיתָא דְּמִקְּבְעֵי בַּהּ אַבְנִים טוֹבוֹת'. 'קַרְטַלִּיתָא' - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'אַרְגָּז'. ורמוז בזה, כי 'אַרְגָּז' זֶה בְּחִינוֹת רֹגֶז הַנַּ"ל, וַ'אֲבָנִים טוֹבוֹת' שהיו קבועות בו זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ"ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ"ל, ומה שהאבנים טובות קבועות בארגז, הוא רומז שהרחמנות היא קבועה ברוגז, כי הרוגז בא מחמת מיעוט האמונה שיש בישראל, וכשהאדם ממתיק את הכעס ברחמנות וגורם שיתהפך הרוגז של הצדיקים לרחמים, אז מיעוט האמונה עצמו מביא שהצדיקים ינהיגו את העולם, כי הם אומרים בליבם, שמאחר שיש מיעוט אמונה בישראל נופלת עלינו החובה לקבל עלינו את ההנהגה, כי אנו חזקים באמונה הקדושה בשלימות, ועלינו להשלים את האמונה גם אצל כלל ישראל, ונמצא שהרוגז עצמו (שבא ממיעוט האמונה) הוא גורם לרחמים[8].

ומה שראה עוד רבי יונתן: 'וְהַדְרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא' – ומסביבו היו דגים שנקראים 'בירשא', רמוז בזה, כי 'בירשא' זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כְּמַאֲמַר שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה י:) על הפסוק: 'תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ' - זֶה מָרְדְּכַי, הרי שמרדכי נקרא 'ברוש', וְמרדכי נִקְרָא יְהוּדִי, כמו שנאמר עליו (אסתר ב) "איש יהודי", עַל שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמַאֲמַר

מקורות והערות

8 פרפראות לחכמה.

וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נִבְנָה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת. נִמְצָא שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה בְּיוֹתֵר מֵהַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֶׂה:

ב **וְדַע,** שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שֶׁעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשָׁבוֹת בְּנֵי־אָדָם, כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה סד): עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ'. אֲבָל הַצַּדִּיקִים בְּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לְתָפֹס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם־כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית, כְּפִי הֲפָרַת הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל כַּעַס, לֹא יִפְעַל בְּכַעְסוֹ שׁוּם אַכְזְרִיּוּת, וְאַדְרַבָּא, יַמְתִּיק הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת: בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר (חבקוק ג); וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטָרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשֵׁרִים, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת בִּבְחִינוֹת (תהלים קנ): הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים, אַזַּי מְקַבְּלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַשָּׁרָרָה בְּעַל־כָּרְחָם. וְזֶה בְּחִינוֹת (ישעיה כח): עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ – לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשֵׁרִים (מגילה טו:):

כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק בּוֹרֵחַ מֵהַשָּׁרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', עַל־יְדֵי מִעוּט אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם. וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעְסוֹ וַחֲרוֹן־אַפּוֹ, הַבָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר: כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהָאֱמוּנָה אֵין כָּל־כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם־כֵּן הַחֲרוֹן־אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה, וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן־אַפּוֹ בָּרֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין גַּרְגֵּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בְּלֹא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִפָּרוֹן מִשְּׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ גַּרְגֵּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן־אַף שֶׁבְּחֶלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה'; אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן־אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אֲזַי מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם, וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן־אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֶלֶק הָרֶגַע, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרֹגֶז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשֵׁרִים, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם; וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט:

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, אָמַר (שמות ג): מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה, וּשְׁאָר דְּבָרָיו – כָּתוּב (שם ד): וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה. פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהִקְטָנָה, שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן־אַף ה' כְּנַ"ל, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְתַּק הָרֹגֶז וְהַחֲרוֹן־אַף עַל־יְדֵי רַחֲמָנוּת כְּנַ"ל, אָז נִמְתַּק הַחֲרוֹן־אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל־יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וְנִתְרַצִּים בִּהְנָהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשָּׁרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת (ישעיה מט): כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם. נִמְצָא, שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֲטַרְתָּם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג:

וְזֶה בְּחִינוֹת: **כַּרְטָלִיתָא דְּמִקְּבְעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת.** כַּרְטָלִיתָא – פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם: אַרְגָּז. אַרְגָּז זֶה בְּחִינוֹת רֹגֶז הַנַּ"ל, וַאֲבָנִים טוֹבוֹת זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ"ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ"ל. וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כַּמַּאֲמָר (מגילה יז): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ – זֶה מָרְדְּכַי, וְנִקְרָא יְהוּדִי עַל־שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר (שם יז): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעַכּו"ם נִקְרָא יְהוּדִי:

ג **וְלִפְעָמִים** חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ, וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה; וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים, וְעִקַּר הָרַחֲמִים בְּהֶסְרַת עַכּו"ם, אֲפִלּוּ שֶׁמָּץ עַכּו"ם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: צִבְי הִפְסִיקוּ, אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת, בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְּׁפֵשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי הַנַּ"ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה' אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בָּאֱמֶת, וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֶה בְּחִינַת (סוטה מט:): וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת; כִּי מְעַט הַמִּינוּת פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לַמִּינוּת כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט:

ד **וְדַע,** שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. **וְדַע,** שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בְּחָכְמָה, בְּשֵׂכֶל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיְּמוּ מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינוֹת (דברים לג): וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי רָאשֵׁי־עָם, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין וְהַחָכְמָה, עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְעַל־יְדֵי אַהֲבַת הַחֲכָמִים תִּכּוֹן הַמַּלְכוּת: וּכְשֶׁבָּא לַמֶּלֶךְ אֵיזֶהוּ שִׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לֶהֱוֵי לֵהּ, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לָעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת חֲכָמִים, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם; וְדָרְשׁוּ: זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים. נִמְצָא, זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בַּמִּשְׁפָּט כְּנַ"ל, אֶלָּא־אִם־כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַנְהָגָה,

שאמרו רבותינו ז"ל לבאר מדוע נקרא מרדכי 'יהודי' (שם יג): **'כָּל הַכּוֹפֵר בְּעַכּוּ"ם** – בעבודת אלילים **נִקְרָא יְהוּדִי'**, וכיון שברוש רומז ל'מרדכי', ו'מרדכי' כפר בעבודת אלילים, לכן 'בירשא' רומז לבחינת ה'אמונה', ומה שדגי ה'בירשא' היו סביב הארגז עם האבנים הטובות, הוא רומז שהאמונה היא סביב הרחמנות, כי חסרון האמונה מביא לרוגז שהוא היפך הרחמנות, ונמצא שהאמונה מביאה לרחמנות.

לאחר שנתבאר שהתכלית של כל הבריאה היא שעשוע עולם הבא, ורק הצדיקים האמיתיים כשהם מנהיגים את העולם הם יכולים לתפוס במחשבתם תכלית זו, ואז כל אדם לפי שורשו שיש לו בתוך נשמת הצדיק יכול לקבל ממנו תכלית זו, אך על ידי עבודת אלילים נעשה חרון אף אצל הקב"ה, ומזה נשתלשל חרון אף אצל הצדיקים ואינם רוצים להנהיג את העולם, והדרך לגרום לכך שהצדיקים יתרצו להנהיג את העולם היא על ידי שהאדם בא לכלל כעס והוא ממתיק את הכעס ברחמנות, שעל ידי זה הוא ממתיק את החרון אף והצדיקים מרחמים על העולם ורוצים להנהיגו, יתבאר כעת מי הם הצדיקים שראויים להנהיג את העולם.

ג. **וְלִפְעָמִים חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ** – להנהיג את העולם מחמת הרחמנות שיש לו על העולם, **וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמֹרִי**, דהיינו שמאמין באמונות שונות כגון האמונות שהיו לעם האמורי, שאם יעשה דבר מסויים יהיה לו מזל מסויים, או שאם קרה לו דבר מסויים זהו סימן שיקרה לו משהו רע או טוב[9], **אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים**, כמו שנאמר "כי מרחמם ינהגם", **וְעִקַּר הָרַחֲמִים בַּהֲסָרַת עַכּוּ"ם** – עבודה זרה, **אֲפִלּוּ שֶׁמֶץ עַכּוּ"ם** – עבודה זרה, **וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** שאם **צְבִי הִפְסִיקוֹ** בדרך זהו סימן שיקרה לו משהו רע, **אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת**, שהרי מבואר לעיל באות ב' שחסרון אמונה מביא לחרון אף בשמים ואצל הצדיקים, שהוא היפך הרחמים, וכך גם כשהאדם עצמו יש לו חסרון באמונה, הדבר גורם שיהיה לו חסרון ברחמים. **בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֲצָלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דַּרְכֵי הָאֱמֹרִי הַנַּ"ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה' אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם - זֶה בְּחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל לענין זמן סוף הגלות (סוטה מט:): **'וְהַמַּלְכוּת תִּהְפֵּךְ לְמִינוּת'**, שתהיה מלכות של אפיקורסות וכפירה, ואדם זה שאין לו אמונה בשלימות והוא רוצה להנהיג את העולם הוא גם כן בבחינה זו, **כִּי מְעַט הַמִּינוּת** שיש לו הוא **פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לְמִינוּת** – לכפירה, **כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט**, כי יש לו חסרון באמונה, ואינו ראוי למלכות, כך גם המלכות עצמה נהפכת למינות.

לאחר שנתבאר שישנם בני אדם שאין להם אמונה בשלימות, ולכן אין להם רחמנות בשלימות, ולכן אינם ראויים להנהיג את העולם, והם הופכים את המלכות למינות, יתבאר כעת כי האמונה נמצאת סביב המלכות והיא שומרת על המלכות שלא יקח אותה מי שאינו ראוי לה.

ד. **וְדַע, שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה** על ישראל, **שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. וְדַע, שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בַּחָכְמָה, בִּשְׁבִיל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיֵּם מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינוֹת** מה שנאמר (דברים לג): **"וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ, בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם"** – 'הקב"ה מולך על ישראל, כשהם מתאספים יחד באגודה אחת'[10], ורמוז בפסוק זה כך, **הַינוּ, עַל יְדֵי 'רָאשֵׁי עָם'**, שֶׁהֵם הַמֹּחִין וְהַחָכְמָה שמקומם בראש, **עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וְעַל יְדֵי אַהֲבַת הַחֲכָמִים** – שהמלך אוהב את החכמים **תִּכּוֹן**

מקורות והערות

9 כמובא בתוספתא שבת פרק ז' וח'. 10 רש"י בפירושו השני.

וָעֵץ לְפִי צָרְכּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ נִבְנָה וְנִשְׁלָם הַבַּיִת. נִמְצָא שְׁלֵמוּת הַבַּיִת, שֶׁהִיא תַּכְלִית הַבִּנְיָן וְסוֹפוֹ, הָיָה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה. נִמְצָא, שֶׁהַתַּכְלִית הוּא קָרוֹב לַמַּחֲשָׁבָה בְּיוֹתֵר מֵהַתְּחִלַּת הַמַּעֲשֶׂה:

ב **וְדַע,** שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה הוּא שֶׁעֲשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרֵב זֹאת הַתַּכְלִית לְמַחְשָׁבוֹת בְּנֵי־אָדָם, כִּי זֹאת הַתַּכְלִית עָלָיו נֶאֱמַר (ישעיה סד): עַיִן לֹא רָאֲתָה וְכוּ'. אֲבָל הַצַּדִּיקִים בְּאֱמֶת, גַּם הֵם יְכוֹלִים לְתָפֹס בְּמַחֲשַׁבְתָּם תַּכְלִית עוֹלָם הַבָּא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שָׁרְשׁוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, כֵּן מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ גַּם־כֵּן זֹאת הַתַּכְלִית, כְּפִי הֲפָרַת הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא אָדָם לִכְלַל כַּעַס, לֹא יִפְעַל בְּכַעְסוֹ שׁוּם אַכְזְרִיּוּת, וְאַדְרַבָּא, יַמְתִּיק הַכַּעַס בְּרַחֲמָנוּת, בִּבְחִינַת: בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר (חבקוק ג); וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטָרָה לָעֲנָוִים, הַבּוֹרְחִים מִכָּבוֹד וּשְׁרָרָה וְעוֹשִׂין עַצְמָן כְּשֵׁרִצִים, וּכְשֶׁנִּתְעַטְּרִין בַּעֲטָרָה שֶׁל רַחֲמָנוּת בִּבְחִינוֹת (תהלים קג): הַמְעַטְּרֵכִי חֶסֶד וְרַחֲמִים, אַזַּי מְקַבְּלִין אֶת הַכָּבוֹד וְהַשְׁרָרָה בְּעַל־כָּרְחָם. וְזֶה בְּחִינוֹת (ישעיה כח): עֲטֶרֶת צְבִי לִשְׁאָר עַמּוֹ – לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשֵׁרִצִים (מגילה טו:):

כִּי זֶה שֶׁהַצַּדִּיק בּוֹרֵחַ מֵהַשְׁרָרָה וְהַכָּבוֹד, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֹאת הַמַּחֲשָׁבָה בָּא לָהֶם מִבְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', עַל־יְדֵי מִעוּט אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי לְפִי רֹב הַכְּפִירָה, חַס וְשָׁלוֹם, כֵּן הַסְתָּרַת פְּנֵי ה', וְאֵין רוֹצֶה לְהַנְהִיג אוֹתָם. וְהַהַסְתָּרָה הַזֹּאת הִיא בְּחִינוֹת כַּעְסוֹ וַחֲרוֹן־אַפּוֹ, הַבָּא עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר: כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, חֲרוֹן־אַף בָּעוֹלָם (ספרי פ' ראה). וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֶלָּא שֶׁהָאֱמוּנָה אֵין כָּל־כָּךְ בִּשְׁלֵמוּת, אָז גַּם־כֵּן הַחֲרוֹן־אַף וְהַסְתָּרָתוֹ לְפִי הִתְמַעֲטוּת הָאֱמוּנָה, וּמֵחֲמַת שֶׁחֲרוֹן־אַפּוֹ בָּרֶגַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ל): כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ; עַל־יְדֵי־זֶה אֵין גַּרְגֵּשׁ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדַת־אֱלִילִים בָּעוֹלָם, אֲבָל בְּלֹא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, אֶלָּא בְּחִפָּרוֹן מִשְׁלֵמוּת אֱמוּנָה, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵינוֹ גַּרְגֵּשׁ מְעַט הַחֲרוֹן־אַף שֶׁבְּחֶלֶק הָרֶגַע, וְאֵין נִכָּר הַסְתָּרַת פְּנֵי ה'; אֲבָל הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת שֶׁל הַחֲרוֹן־אַף כְּשֶׁבָּא לְהַצַּדִּיקִים, אֲזַי מַסְתִּירִים פְּנֵיהֶם מֵהָעוֹלָם, וְאֵינָם רוֹצִים לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. וּמֵחֲמַת שֶׁהַחֲרוֹן־אַף הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט מֵחֵלֶק הָרֶגַע, עַל־יְדֵי־זֶה אֵינָם תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּרֹגֶז, אֶלָּא תּוֹלִים הַסְתָּרַת פְּנֵיהֶם בְּקַטְנוּתָם, וְעוֹשִׂים עַצְמָן כְּשֵׁרִצִים, וְאוֹמְרִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לְהַנְהִיג הָעוֹלָם; וּבֶאֱמֶת גַּם הֵם אֵינָם יוֹדְעִים וּמַרְגִּישִׁים אֶת הַחֲרוֹן־אַף, כִּי הוּא מְעַט מִן הַמְּעַט:

וְזֶהוּ כְּשֶׁהִקְטִין מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹ מִלֵּילֵךְ לְמִצְרַיִם וְלִהְיוֹת מַנְהִיג, אָמַר (שמות ג): מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה, וּשְׁאָר דְּבָרָיו – כָּתוּב (שם ד): וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה. פֵּרוּשׁ, זֹאת הַהִקְטָנָה, שֶׁלֹּא רָצָה לִהְיוֹת מַנְהִיג, זֶה מֵחֲמַת שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל בּוֹ חֲרוֹן־אַף ה' כְּנַ"ל, אֲבָל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְתַּק הָרֹגֶז וְהַחֲרוֹן־אַף עַל־יְדֵי רַחֲמָנוּת כְּנַ"ל, אָז נִמְתַּק הַחֲרוֹן־אַף שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הַצַּדִּיקִים עַל־יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, וְאָז הָרַחֲמָנוּת גּוֹבֵר עֲלֵיהֶם, וּמְרַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וְנִתְרַצִּים בִּהְנָהָגָתוֹ, וּמְקַבְּלִים עַל עַצְמָן הַשְׁרָרָה שֶׁל הַהַנְהָגָה, וּבְזֹאת הָרַחֲמָנוּת הֵם מַנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת (ישעיה מט): כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם. נִמְצָא, שֶׁזֹּאת הָרַחֲמָנוּת הִיא עֶמְדָתָם, שֶׁמְּעַטֵּר אוֹתָם בְּמִדַּת מַלְכוּת וּמַנְהִיג:

וְזֶה בְּחִינוֹת: **כַּרְטָלִיתָא דְּמִקְבְּעֵי בַּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת.** כַּרְטָלִיתָא – פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם: אַרְגָּז. אַרְגָּז זֶה בְּחִינוֹת רֹגֶז הַנַּ"ל, וַאֲבָנִים טוֹבוֹת זֶה בְּחִינוֹת עֲטָרָה הַנַּ"ל, בְּחִינוֹת רַחֲמָנוּת הַנַּ"ל. וְהַדְּרֵי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמִקְרֵי בִּירְשָׁא – זֶה בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כַּמַּאֲמָר (מגילה יז): תַּחַת הַנַּעֲצוּץ יַעֲלֶה בְרוֹשׁ – זֶה מָרְדְּכַי, וְנִקְרָא יְהוּדִי עַל־שֵׁם שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כַּמַּאֲמָר (שם יז): כָּל הַכּוֹפֵר בָּעַכּו"ם נִקְרָא יְהוּדִי:

ג **וְלִפְעָמִים** חוֹשֵׁב אָדָם בְּעַצְמוֹ, שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם וְרוֹצֶה בְּהַנְהָגָתוֹ, וּבֶאֱמֶת זֶהוּ הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד וְתוֹלֶה רְדִיפָתוֹ בְּרַחֲמָנוּת, וּבֶאֱמֶת הוּא רָחוֹק מֵרַחֲמָנוּת הַזֶּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁאֵין לָאָדָם אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת אַחֲרָיו, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמְּלוּכָה וְהַהַנְהָגָה; וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁמַּאֲמִין בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּוַדַּאי אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, כִּי הַמַּנְהִיגוּת עִקָּרָהּ בִּבְחִינַת רַחֲמִים, וְעִקַּר הָרַחֲמִים בְּהֶסְרַת עַכּו"ם, אֲפִלּוּ שֶׁמָּץ עַכּו"ם, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: צִבְי הִפְסִיקוּ, אֵין לוֹ רַחֲמָנוּת בִּשְׁלֵמוּת, בְּכֵן אֵין לוֹ לְקַבֵּל הַמַּנְהִיגוּת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיְּפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ, שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר אֶצְלוֹ אֱמוּנוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַאֲמִין, כְּגוֹן דְּרְכֵי הָאֱמוֹרִי הַנַּ"ל, וְשֶׁיִּהְיֶה תָּמִים עִם ה' אֱלֹקָיו, אָז הָרַחֲמָנוּת בָּאֱמֶת, וְלוֹ רָאוּי לְהַנְהִיג. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת, וְנִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַחֲמָנוּת עַל הָעוֹלָם, וְרוֹצֶה לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם – זֶה בְּחִינַת (סוטה מט:): וְהַמַּלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת; כִּי מְעַט הַמִּינוּת פּוֹגֵם בַּמַּלְכוּת, בִּבְחִינַת הַהַנְהָגָה, וּמְהַפְּכָהּ לַמִּינוּת כְּמוֹ שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַמַּלְכוּת לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא מִין מְעַט:

ד **וְדַע,** שֶׁהָאֱמוּנָה הִיא מַחֲזֶקֶת תָּמִיד בַּמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, שֶׁלֹּא יִקַּח אוֹתָהּ זָר שֶׁאֵין רָאוּי לָהּ. **וְדַע,** שֶׁעִקַּר הַמַּלְכוּת שָׁרְשָׁהּ בְּחָכְמָה, בִּשְׁבִיל כְּדֵי לֵידַע אֵיךְ לְהַנְהִיג וְלִמְלֹךְ. לָכֵן יֵשׁ לְכָל מֶלֶךְ חֲכָמִים וְיוֹעֲצִים, כִּי בָּזֶה תִּכּוֹן מַלְכוּתוֹ וְיִתְקַיְּמוּ מְדִינָתוֹ. וְזֶה בְּחִינוֹת (דברים לג): וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי רָאשֵׁי־עָם, שֶׁהֵם הַמּוֹחִין וְהַחָכְמָה, עַל יָדָם תִּכּוֹן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת. וְעַל־יְדֵי אַהֲבַת הַחֲכָמִים תִּכּוֹן הַמַּלְכוּת: וּכְשֶׁבָּא לַמֶּלֶךְ אֵיזֶהוּ שִׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לֶהֱוֵי לֵהּ, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לָעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה, בִּבְחִינַת (משלי כט): מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת חֲכָמִים, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם; וְדָרְשׁוּ: זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים. נִמְצָא, זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיְּמוּ בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בַּמִּשְׁפָּט כְּנַ"ל, אֶלָּא־אִם־כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַהַנְהָגָה,

הַמַּלְכוּת. וּכְשֶׁבָּא לְמֶלֶךְ אֵיזֶהוּ שֹׂנְאָה עַל הַחֲכָמִים, יָדוּעַ לֶהֱוֵי לֵהּ – ידוע יהיה לו, **שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם יוֹרִידוּהוּ מִמַּלְכוּתוֹ, כִּי אֵין קִיּוּם לָעוֹלָם בְּלֹא הַחָכְמָה**, ולכן גם המלכות שהיא מקיימת ושומרת את העולם אין לה קיום בלא החכמה, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי כט): **"מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ", וְהַמִּשְׁפָּט הוּא בְּחִינַת 'חֲכָמִים', בִּבְחִינַת** מה שנאמר (ויקרא כו): **"וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם", וְדָרְשׁוּ** רבותינו ז"ל על כך (ת"כ ומובא ברש"י שם): **'זֶה הַשּׂוֹנֵא אֶת הַחֲכָמִים'**, כי הוא שונא את החכמים בגלל החכמה והמשפט שיש להם[11], ורואים אנו שהחכמים הם בחינת 'משפט', ואם כן 'מלך במשפט יעמיד ארץ' היינו שהמלך מעמיד את הארץ על ידי החכמים.

וכיון שהמלכות מתקיימת על ידי החכמים, **נִמְצָא זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת מֵחֲמַת דַּרְכֵּי הָאֱמֹרִי, כְּשֶׁבָּא לִקַּח לְעַצְמוֹ הַמַּלְכוּת וְהַהַנְהָגָה, וְהוּא אֵין רָאוּי לָהּ, אֲזַי הָאֱמוּנָה שֶׁסְּבִיב הַהַנְהָגָה, הַמַּחֲזִיק בְּהַהַנְהָגָה שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהּ זָר, הוּא מַפִּיל לְאִישׁ זֶה לְשֹׂנְאַת חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ הַמַּלְכוּת וְהַמַּנְהִיגוּת, וּבְוַדַּאי לֹא יִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ, כִּי עִקַּר הַמַּלְכוּת תָּלוּי בְּמִשְׁפָּט כַּנַּ"ל**, דהיינו בחכמים, **אֶלָּא אִם כֵּן זֶה הַמַּחֲזִיק בַּמַּלְכוּת מִתְגַּבֵּר בְּאֶפִּיקוֹרְסוּת**

מקורות והערות

[11] כמבואר בגור אריה שם.

וּמִינוּת, עַד שֶׁמַּפְרִיד אֶת הָאֱמוּנָה מֵהַנְהָגָה, מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת - אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת ואינה שומרת על המלכות[1].

וְזֶה מה שרמוז בהמשך סיפורו של רבי יונתן: **'וּנְחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ'** – וירד אדם שיודע לשחות במים להביאו (את הארגז), ורצה הדג לחתוך את יריכו. ורמוז בזה כך, **'בַּר אָמוֹרַאי' - זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל,** כי הוא מאמין באיזה דבר מדרכי האמורי, ולזה רומזת המילה 'אמוראי', והיינו שירד מי שאין לו אמונה בשלימות לקחת את המלכות וההנהגה. **'אַטְמֵהּ' - זֶה בְּחִינַת** מה שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוק (ישעיהו לג): **"אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים" - דְּלָא שָׁמַע בְּזִלּוּתָא דְּצוּרְבָא מִדְּרַבָּנָן** – שאינו שומע את בזיונו של תלמיד חכם ושותק (מכות כד), ונמצא ש'אטמה' רומז על אהבת החכמים, ואם כן 'בעי דנשמטה לאטמה' היינו שרצה לשמוט ולהפיל את אהבת החכמים, **הַיְנוּ 'בִּירְשָׁא' הַנַּ"ל** שרומז לאמונה שהיא שומרת על המלכות **רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים. 'וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת'** – וזרק עליו חומץ והוא ברח. ורמוז בזה, כי **'חָלָא'** – חומץ, הוא **בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים עג): **"כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי"** – 'היה לבבי מתחמץ על דרך הרשעים שמצליחה'[2], שזהו בחינת מינות ואפיקורסות שאינו מאמין שהנהגת ה' כולה צדק, ונמצא שחומץ רומז להתגברות המינות, **עַל יְדֵי זֶה** שזה שמחזיק במלכות התגבר באפיקורסות ומינות, **'וּנְחַת'** – הוא השפיל והוריד **אֶת הַבִּירְשָׁא** – האמונה **הַנַּ"ל** והפרידה מהמלכות וההנהגה, ועל ידי זה התקיימה המלכות בידו, כי אין מי שיפיל אותו לשנאת חכמים, כי האמונה נפרדה מהמלכות ואינה שומרת על המלכות.

לאחר שנתבאר שישנם בני אדם שאין להם אמונה בשלימות, ולכן אין להם רחמנות בשלימות, ולכן אינם ראויים להנהיג את העולם, ונתבאר כי האמונה נמצאת סביב המלכות והיא שומרת על המלכות שלא יקח אותה מי שאינו ראוי לה, וזאת על ידי שהיא מפילה את מי שאין לו אמונה בשלימות לשנאת החכמים, ועל ידי זה מתבטלת מלכותו, אלא אם כן אדם זה מתגבר באפיקורסות ומינות עד שמפריד את האמונה מהמלכות עד שאינה שומרת על המלכות, יתבאר כעת כי דבר זה שייך גם לגבי מלכי הגויים, שאף כשמולכים עלינו, מכל מקום אינם משיגים את בחינת מלכות ישראל, ואם הם משיגים אותה הם נופלים לשנאת החכמים וכל מלכותם מתבטלת.

ה. וּבֶאֱמֶת מַלְכֵי הָעַכּוּ"ם – הגויים, **אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ,** כי אינם זוכים להשיג את בחינת מלכות ישראל שהיא בחינת המלכות דקדושה, שענינה להנהיג את ישראל בענינים רוחניים, **כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל הָאֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְּלָה מֵהֶם, כִּי** כיון שאין להם אמונה ואם כן אינם ראוים למלכות על ישראל, לכן **הָאֱמוּנָה שֶׁסָּבִיב מַלְכוּתֵנוּ** ושומרת על מלכותֵנוּ **מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ"ל.**

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמַפֶּלֶת מִצְרַיִם (ישעיהו יט): **"נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן"** – ששרי צוען (שהיא עיר במצרים) **נעשו** אוילים וטפשים, **היינו עַל יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נָפְלָה מַלְכוּתָם,** כי החכמה מקיימת את המלכות. **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר** כשציוה עליהם להשתחוות לפסל: **אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא** – למיסים וארנוניות, **אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת - אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה** – אתה וכלב שוים (ויקרא רבה פ' לג, במדב"ר פ' טו, ומדרש שיר השירים), **הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ,** שזהו בחינת המלכות דקדושה, שענינה להנהיג את ישראל בענינים רוחניים, **כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלְּגַע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לְשִׂנְאַת**

מקורות והערות

[1] ובפרפראות לחכמה כתב, כי נראה לפרש בדרך אפשר, שמה שכתב שמתגבר באפיקורסות ומינות, היינו שמכניס חס ושלום בכלל ישראל שרוצה למשול עליהם ולהנהיג אותם אפיקורסות ומינות חס ושלום, ואז האמונה נפרדת מהמלכות ואזי יכול להיות שיתקיים המלכות בידו (רק שאף על פי כן מן השמים אין מניחים אותו ליקח אותה כמבואר לקמן באות ו'), כי כל זמן שישראל מחזיקים באמונה, אף על פי שיש בהם מיעוט אמונה חס ושלום, אף על פי כן האמונה מחזקת תמיד בהמלכות וההנהגה של ישראל, שלא יקח אותה זר שאינו ראוי לה, אם לא שהוא מתגבר להכניס בישראל חס ושלום אפיקורסות ומינות עד שמפריד את האמונה מההנהגה כנ"ל. [2] רש"י שם.

מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת – אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת:

וְזֶה: וּנְחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵה לְאַטְמֵהּ.

בַּר אָמוֹרַאי – זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. **אַטְמֵהּ** – זֶה בְּחִינַת (ישעיה לג): אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים – דְּלֹא שָׁמַע בְּזִילוּתָא דְּצוֹרְבָא מִדְּרַבָּנַן (מכות כד). הַיְנוּ בִּירְשָׁא הַנַּ"ל רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים. וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. חָלָא – בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת (תהלים עג): כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי, עַל־יְדֵי־זֶה וּנְחַת אֶת הַבִּירְשָׁא הַנַּ"ל:

ה **וּבָאֱמֶת** מַלְכֵי הָעִבּו"ם, אַף־עַל־פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְּלָה מֵהֶם, כִּי הָאֱמוּנָה שֶׁסִּבִּיב מַלְכוּתֵנוּ מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמַפָּלֶת מִצְרַיִם (ישעיה יט): נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן – עַל־יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נְפָלָה מַלְכוּתָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָא מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא; אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת – אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה (ויקרא־רבה פ' לז, במדב"ר פ' טו, ומדרש שיר השירים), הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ, כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלִּגַּע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה, עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת: וּזְרַק חָלָא וּנְחַת, כַּנַּ"ל:

ו **אֲבָל** דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לִקַּח אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת: וְנַפְקַת בְּרַת קָלָא, מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בַּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, כִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בְּחִינַת (ברכות יז): וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין. קַב חָרוּבִין – מִדַּת אֱמוּנָה. חָרוּבִין – בְּחִינַת בְּרוּשִׁים, בְּחִינַת בִּירְשָׁא הַנַּ"ל. וְ**אִשָּׁת** – זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֶ'בָנִים שְׁ'לֵמוֹת תְּ'בָנָה** (דברים כז); וְאַבָּנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כַּמַּאֲמָר (ספר יצירה): שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים. וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (צפניה ג): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכו'. הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה', עַל־יְדֵי־זֶה אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר:

וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיִּחוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא הַנִּבְרָא בְּיִחוּד (כשרו"ל מנחות כט:), כִּי הַיִּחוּד הִיא נְקֵדָה אַחֲרוֹנָה, הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֵדָה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת, וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה. וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה – עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר:

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבְּמַלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל (שמואל־ב כג), הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יו"ד, בִּבְחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה בִּבְחִינַת **תְּכֵלֶת,** שֶׁהִיא בִּבְחִינַת תַּכְלִית, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַקַּרְטָלִיתָא, בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַّלְכוּת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי אִשֶּׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, עַל־יְדֵי "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה", לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ג): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ – שֶׁיּוּכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הַיְנוּ הַנְּקֵדָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא יו"ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ"ל:

ז **וְהַתַּכְלִית** נִקְרָא תְּכֵלֶת, כִּי הַתְּכֵלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גָּוֹן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁחֹר עַל־גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדָּבוּק וְקָרוֹב לְהַגְּיָר, שֶׁהוּא לָבָן, בִּמְקוֹם הַדִּבּוּק וְהַקִּרּוּב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת; וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַגְּיָר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַגְּיָר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַגְּיָר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בָּעֹמֶק בְּקִרּוּב גָּדוֹל. נִמְצָא, שֶׁהַקִּרּוּב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, וּבִמְקוֹם הַקִּרּוּב, שָׁם הַגְּיָר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית, שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ"ל:

[נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחִינַת לֶבֶן הָעֶלְיוֹן, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִילָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן]:

ח **וְזֶה** דַּוְקָא בַּת־קוֹל שֶׁיָּצְאָה, כִּי בִּבְחִינַת בַּת־קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הַיְנוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת: אֵיזֶהוּ חָכָם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד (תמיד דף לב); שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית. כִּי בַּת־קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמֵעַ כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם־כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה, וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁנוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר, אֲזַי שׁוֹמְעִין גַּם־כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ. נִמְצָא, שֶׁהַבַּת־קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקָרֵב סוֹפוֹ

חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל מלך הגויים **לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת 'וּזְרַק חַלָּא וּנְחַת'** – שזורק מינות (שהיא בחינת חומץ) ומפיל את האמונה, **כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר שישנם בני אדם שאין להם אמונה בשלימות, ולכן אין להם רחמנות בשלימות, ולכן אינם ראויים להנהיג את העולם, ונתבאר כי האמונה נמצאת סביב המלכות והיא שומרת על המלכות שלא יקח אותה מי שאינו ראוי לה, וזאת על ידי שהיא מפילה את מי שאין לו אמונה בשלימות או את מלכי הגויים הרוצים לגעת במלכות ישראל לשנאת החכמים, ועל ידי זה מתבטלת מלכותם, אלא אם כן המחזיק במלכות מתגבר באפיקורסות ומינות עד שמפריד את האמונה מהמלכות עד שאינה שומרת על המלכות, יתבאר כעת כי גם כשהמחזיק במלכות התגבר באפיקורסות ומינות והפריד את האמונה מהמלכות ושוב אין האמונה מפילה אותו לשנאת חכמים, מכל מקום משמים לא מניחים לו לקחת את המלכות, ויתבאר עוד כיצד על ידי שהצדיקים מנהיגים את העולם הם זוכים להשיג את התכלית.

ו. אֲבָל דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ – את מי שאין אמונתו בשלימות, **לִקַּח אוֹתָהּ** – את המלכות וההנהגה על ישראל, כלומר שאף כשהמחזיק במלכות כבר הפריד את האמונה מהמלכות, עד שהאמונה אינה מחזיקה במלכות, ואין האמונה מפילה אותו לשנאת חכמים, מכל מקום משמים לא נותנים לו לקחת את המלכות וההנהגה, ודבר זה רמוז בהמשך סיפורו של רבי יונתן המובא לעיל, כי זהו **בִּבְחִינַת** מה שמובא שם: **'וְנָפְקַת בְּרַת קָלָא: מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטַלִּיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בֵּהּ תְּכֵלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי'** – ויצאה בת קול ואמרה: מה ענינכם בארגז זה, השייך לאשתו של רבי חנינא בן דוסא, העתידה להצניע בו תכלת לצדיקים לעולם הבא, ורמוז בזה, כי 'מה אית לכו בהדי קרטליתא וכו'", היינו שמשמים אומרים לאותם שאין אמונתם בשלימות: מה ענינכם במלכות וההנהגה, שרמוזים בארגז עם האבנים טובות, שזהו הרוגז והרחמים המביאים למלכות וההנהגה, דהיינו שלא מניחים להם לקחת את המלכות וההנהגה.

ומה שנאמר 'דאתתא דרבי חנינא בן דוסא וכו'", **הַיְנוּ עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'אִשֶּׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא', כִּי 'רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא' זֶה בִּבְחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת** מה שמובא בגמרא (ברכות יז:): 'כל העולם כולו ניזונין בשביל חנינא בני, **וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין** מערב שבת לערב שבת', **קַב חָרוּבִין - מִדַּת אֱמוּנָה,** כי קב הוא מידת נפח, **וְחָרוּבִין - בִּבְחִינַת בְּרוּשִׁים, בִּבְחִינַת 'בִּירְשָׁא' הַנַּ"ל,** שמובא לעיל שהוא רומז לאמונה, וכיון ש'קב חרובין' הוא מידת אמונה, לכן 'רבי חנינא בן דוסא' שהסתפק ב'קב חרובין' הוא רומז לאמונה, **וְ"אִשֶּׁת" - זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רָאשֵׁי תֵבוֹת: אֲ'בָנִים שְׁ'לֵמוֹת תִּ'בְנֶה** (דברים כז), שהוא ראשי תיבות "אשת". **וַאֲבָנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כְּמַאֲמַר** (ספר יצירה): **'שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים'**, והכוונה שם לאותיות, ששלושה אותיות ניתן לצרף אותם בששה צירופים שונים, הרי שהאותיות נקראים אבנים, ו'אבנים שלמות תבנה' היינו שלימות האותיות, **וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר לענין הגאולה העתידה (צפניה ג): **"אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ'** לקרוא כולם בשם ה'". ורמוז בזה כך, **הַיְנוּ עַל יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: "לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה'", עַל יְדֵי זֶה "אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה", בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר,** שזהו שלימות האותיות, הרי שהאותיות נשלמים על ידי אמונה. וזהו הרמוז ב'אשת רבי חנינא בן דוסא', 'אשת' – אבנים שנשלמות על ידי 'רבי חנינא בן דוסא' – בחינת אמונה. **וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיִּוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא הַנִּבְרָא בְּיִוּד** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל מנחות כט:)[3], **כִּי**

מקורות והערות

[3] בגמ' מנחות דף כ"ט ע"ב איתא: "כי ביה ה' צור עולמים, מאי שנא דכתיב ביה ולא כתיב יה, כדדרש ר' יהודה בר ר' אילעאי, אלו שני עולמות שברא הקב"ה, אחד בה"י ואחד ביו"ד, ואיני יודע אם העולם הבא ביו"ד והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ד והעולם הבא בה"י, כשהוא אומר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם, הוי אומר העולם הזה בה"י והעולם

מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת – אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת:

וְזֶה: וּנְחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ.

בַּר אָמוֹרַאי – זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. **אַטְמֵהּ** – זֶה בְּחִינַת (ישעיה לג): אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים – דְּלֹא שָׁמַע בְּזִילוּתָא דְּצוֹרְבָא מִדְּרַבָּנַן (מכות כד). הַיְנוּ בִּירְשָׁא הַנַּ"ל רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים. וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. חָלָא – בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת (תהלים עג): כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי, עַל־יְדֵי־זֶה וּנְחַת אֶת הַבִּירְשָׁא הַנַּ"ל:

ה **וּבָאֱמֶת** מַלְכֵּי הָעַכּו"ם, אַף־עַל־פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְּלָה מֵהֶם, כִּי הָאֱמוּנָה שֶׁסִּבִּיב מַלְכוּתֵנוּ מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמַפָּלֶת מִצְרַיִם (ישעיה יט): נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן – עַל־יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נְפָלָה מַלְכוּתָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָא מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא; אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת – אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה (ויקרא־רבה פ' לז, במדב"ר פ' טו, ומדרש שיר השירים), הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ, כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלִּגַּע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה, עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת: וּזְרַק חָלָא וּנְחַת, כַּנַּ"ל:

ו **אֲבָל** דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לִקַּח אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת: וְנַפְקַת בְּרַת קָלָא, מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בַּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, כִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בְּחִינַת (ברכות יז): וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין. קַב חָרוּבִין – מִדַּת אֱמוּנָה. חָרוּבִין – בְּחִינַת בְּרוּשִׁים, בְּחִינַת בִּירְשָׁא הַנַּ"ל. וְ**אִשָּׁה** – זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֶ'בָנִים שְׁ'לֵמוֹת תִּ'בְנֶה** (דברים כז); וְאַבָּנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כַּמַּאֲמָר (ספר יצירה): שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים. וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (צפניה ג): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ'. הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה', עַל־יְדֵי־זֶה אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר:

וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיִּחוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּיִחוּד (כשרו"ל מנחות כט:), כִּי הַיִּחוּד הִיא נְקֵבָה אַחֲרוֹנָה, הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֵבָה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת, וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה. וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה – עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר:

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבְּמַלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל (שמואל־ב כג), הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יו"ד, בִּבְחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה בִּבְחִינַת **תְּכֵלֶת,** שֶׁהִיא בִּבְחִינַת תַּכְלִית, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַקַּרְטָלִיתָא, בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַّלְכוּת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי אִשֶּׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, עַל־יְדֵי "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה", לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ג): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ – שֶׁיּוּכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הַיְנוּ הַנְּקֵבָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא יו"ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ"ל:

ז **וְהַתַּכְלִית** נִקְרָא תְּכֵלֶת, כִּי הַתְּכֵלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גָּוֹן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁחֹר עַל־גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדָּבוּק וְקָרוֹב לְהַגֵּיר, שֶׁהוּא לָבָן, בִּמְקוֹם הַדִּבּוּק וְהַקִּרּוּב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת; וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַגֵּיר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַגֵּיר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַגֵּיר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בָּעֹמֶק בְּקִרּוּב גָּדוֹל. נִמְצָא, שֶׁהַקִּרּוּב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, וּבִמְקוֹם הַקִּרּוּב, שָׁם הַגֵּיר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית, שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ"ל:

[נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחִינַת לֶבֶן הָעֶלְיוֹן, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִילָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בִּחְינַת תְּכֵלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן]:

ח **וְזֶה** דַּוְקָא בַּת־קוֹל שֶׁיָּצְאָה, כִּי בְּחִינַת בַּת־קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הַיְנוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת: אֵיזֶהוּ חָכָם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד (תמיד דף לב); שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית. כִּי בַּת־קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמְעִין כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם־כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה, וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁנוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר, אֲזַי שׁוֹמְעִין גַּם־כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ. נִמְצָא, שֶׁהַבַּת־קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקָרֵב סוֹפוֹ

הַיּוּד הִיא נְקֻדָּה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֻדָּה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה, ונמצא שהיו"ד שהיא כעין נקודה היא משלימה את כל האותיות, וכך גם העולם הבא (שנברא ביו"ד) הוא משלים את כל העולמות (שנבראו על ידי אותיות).

וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת מה שמובא בתיקוני זוהר (דף יז.): **'מַלְכוּת - פֶּה'**, שבחינת המלכות היא כנגד הפה, והטעם, **כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה עַל יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל יְדֵי הַדִּבּוּר,** והדיבור הוא על ידי האותיות, וכיון שהדיבור הוא כנגד ספירת ה'מלכות' אם כן גם האותיות הם כנגד ספירת ה'מלכות'. ונמצא ששלימות האותיות הוא על ידי אמונה, ושלימות האותיות זה בחינת התכלית של כל הנבראים, והאותיות הם בחינת המלכות והמנהיגות.

נִמְצָא, עַל יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבַּמַּלְכוּת, דהיינו על ידי שלימות האותיות שהם בחינת 'מלכות' ששלימותם היא על ידי אמונה, **עַל יְדֵי זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם, בִּבְחִינַת "צַדִּיק מוֹשֵׁל"** (שמואל ב כג), **הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בְּחִינַת יו"ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא. וְזֶה בְּחִינַת 'תְּכֵלֶת', שֶׁהִיא בְּחִינַת תַּכְלִית,** (והטעם שהתכלית נקראת 'תכלת' יתבאר לקמן באות ז'), **שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַ'קַּרְטָלִיתָא'** – הארגז, **בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַּלְכוּת כַּנַּ"ל** (והארגז רומז למלכות והמנהיגות, כי הארגז שהוא הרוגז והרחמים שסביבו, הוא מביא למלכות המנהיגות כמו שנתבאר לעיל באות ב'), **עַל יְדֵי 'אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא'** – שזהו האותיות, **עַל יְדֵי "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה", 'לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי'** – לצדיקים לעולם הבא **- שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי** – העולם הבא **כַּנַּ"ל.** ואם כן יתפרש סיפורו של רב ספרא כך, "יצאה בת קול ואמרה לאלו שאין אמונתם בשלימות ורוצים לקחת את המלכות וההנהגה על ישראל: מה ענינכם במלכות וההנהגה על ישראל, שעל ידי מלכות זו אוחזים באותיות, ששלימותם על ידי אמונה, ושלימותם היא בחינת העולם הבא שהיא התכלית, ולכן על ידי המלכות וההנהגה זוכים הצדיקים להשיג את התכלית שהוא העולם הבא'[4].

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (משלי ג): **"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ"** – 'בכל מעשיך תזכור את הקב"ה ותעשם לשם שמים'[5] **- שֶׁיּוּכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הַיְנוּ הַנְּקֻדָּה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא יו"ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ"ל,** וכפי השורש שיש לאדם בתוך נשמת הצדיק כך הוא זוכה לקבל את התכלית מהצדיק, והוא זוכה להשיג את התכלית שבכל דבר. (וכל זה נעשה על ידי שהאדם ממתיק את הכעס ברחמנות, כמו שנתבאר לעיל באות ב', שעל ידי זה הצדיק מתרצה להנהיג את העולם, וכשהוא מנהיג את העולם הוא זוכה להשיג את התכלית, ואז כפי השורש שיש לאדם בתוך נשמת הצדיק כך הוא זוכה לקבל את התכלית מהצדיק).

מקורות והערות

הבא ביו"ד וכו', מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד, מפני שצדיקים שבו מועטים, ומפני מה כפוף ראשו, מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה", ופירש"י שם: "מעשיהם אין דומין כו' – וכבודו של זה גדול משל זה משום הכי ראשיהם כפופים דמתבייש מחבירו". [4] ובפרפראות לחכמה כתב שיש לפרש בדרך אפשר, דרצונו לומר, כי להמינות ופגם אמונה אין לה אחיזה ושליטה כי אם בעולם הזה, וכל זה על ידי שהתכלית שהוא שעשוע עולם הבא רחוק לעת עתה ממחשבות בני אדם ואין להם השגה ותפיסה בו, אבל לעת התכלית אזי יתבטל כל המינות ותתפשט ידיעת אמונה הקדושה בעולם. כי הלא אפילו קודם לתכלית האחרון באמת רק בימות המשיח לבד תתפשט גם כן האמונה בעולם, כמו שכתוב (צפניה ג) "כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'", ועל כן אז יהיה שלימות האותיות והדיבור ששלימותם על ידי אמונה כמובן בפשוטו גם כן, כי בודאי אין שלימות להאותיות והדיבור כשמדברין בהם דיבורים שהם ההיפוך חס ושלום מהאמונה הקדושה. וכל העולמות נבראו באותיות, ושלימות האותיות הוא היו"ד שהיא בחינת עולם הבא, כי תכלית הבריאה הוא שעשוע עולם הבא, ואז יכירו וידעו אותו יתברך, שבשביל זה היתה כל הבריאה בגין דישתמודעין ליה. וכמו כן שלימות האותיות הוא בחינת היו"ד שהיא בחינת עולם הבא, והצדיקים על ידי שמקבלין העטרה והמלכות ושלימות אותיות אמונה שבה זוכין להשיג את התכלית גם בעולם הזה, וממשיכים הארה מזה גם לכלל ישראל, לכל אחד לפי שורשו שיש לו בנשמת הצדיק כנ"ל, ועל כן אין להמלכות דהסטרא אחרא שום שייכות ואחיזה בבחינת המלכות דקדושה שמאיר בה אור התכלית של עולם הבא כנ"ל. [5] מצודות דוד שם.

מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת – אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת:

וְזֶה: וּנְחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ.

בַּר אָמוֹרַאי – זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. **אַטְמֵהּ** – זֶה בְּחִינַת (ישעיה לג): אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים – דְּלֹא שָׁמַע בְּזִילוּתָא דְּצוֹרְבָא מִדְּרַבָּנַן (מכות כד). הַיְנוּ בִּירְשָׁא הַנַּ"ל רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים. וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. חָלָא – בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת (תהלים עג): כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי, עַל־יְדֵי־זֶה וּנְחַת אֶת הַבִּירְשָׁא הַנַּ"ל:

ה **וּבָאֱמֶת** מַלְכֵי הָעַכּו"ם, אַף־עַל־פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְּלָה מֵהֶם, כִּי הָאֱמוּנָה שֶׁסִּבִּיב מַלְכוּתֵנוּ מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמַפָּלֶת מִצְרַיִם (ישעיה יט): נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן – עַל־יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נְפָלָה מַלְכוּתָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָא מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא; אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת – אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה (ויקרא־רבה פ' לז, במדב"ר פ' טו, ומדרש שיר השירים), הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ, כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלִּגַּע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה, עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת: וּזְרַק חָלָא וּנְחַת, כַּנַּ"ל:

ו **אֲבָל** דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לִקַּח אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת: וְנַפְקַת בְּרַת קָלָא, מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בַּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, כִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בְּחִינַת (ברכות יז): וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין. קַב חָרוּבִין – מִדַּת אֱמוּנָה. חָרוּבִין – בְּחִינַת בְּרוּשִׁים, בְּחִינַת בִּירְשָׁא הַנַּ"ל. וְ**אִשָּׁת** – זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֶ'בָנִים שְׁ'לֵמוֹת תְּ'בָנָה** (דברים כז); וְאַבָּנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כַּמַּאֲמָר (ספר יצירה): שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים. וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (צפניה ג): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ'. הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה', עַל־יְדֵי־זֶה אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר:

וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיִּחוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּיִחוּד (כשרו"ל מנחות כט:), כִּי הַיִּחוּד הִיא נְקֵדָּה אַחֲרוֹנָה, הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֵדָּה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת, וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה. וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה – עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר:

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבְּמַלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל (שמואל־ב כג), הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יו"ד, בִּבְחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה בִּבְחִינַת **תְּכֵלֶת,** שֶׁהִיא בִּבְחִינַת תַּכְלִית, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַקַּרְקַטָּלִיתָא, בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַّלְכוּת כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי **אִשֶּׁת** רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, עַל־יְדֵי "אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה", לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ג): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ – שֶׁיּוּכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הַיְנוּ הַנְּקֵדָּה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא יו"ד, בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ"ל:

ז **וְהַתַּכְלִית** נִקְרָא תְּכֵלֶת, כִּי הַתְּכֵלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גָּוֹן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁחֹר עַל־גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדָּבוּק וְקָרוֹב לְהַגֵּיר, שֶׁהוּא לָבָן, בִּמְקוֹם הַדִּבּוּק וְהַקָּרוּב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת; וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַגֵּיר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַגֵּיר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַגֵּיר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בָּעֹמֶק בְּקָרוֹב גָּדוֹל. נִמְצָא, שֶׁהַקָּרוּב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, וּבִמְקוֹם הַקָּרוּב, שָׁם הַגֵּיר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית, שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ"ל:

[נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחִינַת לֶבֶן הָעֶלְיוֹן, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִילָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בְּחִינַת תְּכֵלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן]:

ח **וְזֶה** דַּוְקָא בַּת־קוֹל שֶׁיָּצְאָה, כִּי בְּחִינַת בַּת־קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הַיְנוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת: אֵיזֶהוּ חָכָם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד (תמיד דף לב); שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית. כִּי בַּת־קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמֵעַ כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם־כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה, וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁנוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר, אֲזַי שׁוֹמְעִין גַּם־כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ. נִמְצָא, שֶׁהַבַּת־קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקָרֵב סוֹפוֹ

ז. וְהטעם שהַתַּכְלִית נִקְרָא תְּכֵלֶת, כִּי הַתְּכֵלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גָּוֵן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב שֶׁהוּא בְּחִינַת שָׁחֹר עַל גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדָּבוּק וְקָרוֹב לְהַגְּיָר שֶׁהוּא לָבָן, בִּמְקוֹם הַדְּבוּק וְהַקְּרוּב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת. וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַגְּיָר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַגְּיָר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַגְּיָר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בְּעֹמֶק בְּקֵרוּב גָּדוֹל. נִמְצָא שֶׁהַקֵּרוּב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, כי הקירוב של הדיו לנייר הוא סוף ותכלית הכתיבה, וּבִמְקוֹם הַקֵּרוּב שָׁם הַגְּיָר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, כַּנַּ"ל, כמבואר לעיל באות א', שכשאדם רוצה לבנות או לעשות איזה דבר, הוא חושב תחילה כיצד הוא יראה בשלימותו, ואחר כך הוא מתחיל לבנותו לאט לאט, וזהו סוף מעשה במחשבה תחילה, וכשם שסוף המעשה הוא הקרוב ביותר למחשבה, כך גם בדיו הסוף והתכלית של הכתיבה היא הקרובה ביותר לנייר, והנה במקום הסוף והתכלית של הכתיבה שם הוא מעורב שחור ולבן, ונמצא שחיבור השחור והלבן מרמזים על ענין התכלית, וצבע התכלת הוא נעשה על ידי עירוב שחור ולבן, לכן התכלת רומז על התכלית. [מבאר ר' נתן זצ"ל את עומק הענין שהשחור והלבן רומזים על 'סוף מעשה במחשבה תחילה': נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה שהוא מרמז על סוף המעשה של הקב"ה שהוא העולם הזה שדומה ללילה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה של הקב"ה שחשב לברוא את העולם הוּא בְּחִינַת לֵבֶן הָעֶלְיוֹן כַּיָּדוּעַ, נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בְּחִינַת תְּכֵלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן[6]].

ח. וְזֶה דַּוְקָא בַּת קוֹל שֶׁיָּצָא ואמרה: מה ענינכם בארגז זה וכו', כִּי בְּחִינַת בַּת קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הֵינוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת מה שאמרו חכמינו ז"ל: 'אֵיזֶהוּ חָכָם - הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד' – את מה שעתיד להיות (תמיד דף לב), שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כלומר שהאדם צריך להסתכל בכל דבר על התכלית שבו, ובזה הוא הופך את הדבר מראשו לסופו כי מתבונן תחילה בתכלית ואחר כך עושה את הדבר. ודבר זה רמוז בענין הבת קול, כִּי בַּת קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמֵעַ כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה, כי שומע כעין קול החוזר על דבריו, על ידי שקולו פוגע בדברים אחרים וחוזר אליו. וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁינוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר מפיו, אֲזַי שׁוֹמְעִין גַּם כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ – האדם עצמו שמוציא את הדיבור שומע גם כן את הדיבור שמוציא מפיו. נִמְצָא שֶׁהַבַּת קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקָרֵב סוֹפוֹ של הדיבור לְעַצְמוֹ – לאדם

מקורות והערות

6 ובפרפראות לחכמה כתב, כי אפשר דרצונו לומר, כי הנשמה השיגה אור גדול מידיעת השם יתברך גם קודם ביאתה לזה העולם המעשה, וכמו כן לענין כלל הבריאה גם כן, רק השם יתברך שלח את הנשמה לעולם הזה משום שרצה להטיב מטובו לאחרים ולזכות את נשמות ישראל בהשגה יותר גדולה בעולם הבא, ודייקא על ידי שעמד בנסיון בחירתו בעולם הזה, וזה היה כביכול תחילת המחשבה של הבריאה בכדי לבוא על ידה לתכלית הזה הטוב, שזה בחינת סוף מעשה במחשבה תחילה. נמצא שעיקר שלימות השגת התכלית הוא על ידי בחינת הבריאה ועולם המעשה, שבו התכלית רחוק ממחשבות בני אדם שזה בחינת שחור. ועל ידי בחינת תחילת המחשבה היינו מה שדייקא מזה העולם נמשכין ומדבקין עצמן ומחכים לזה התכלית, בבחינת עין לא ראתה וכו' יעשה למחכה לו, שזה בחינת חיבור שחור ולבן. כי באמת זהו עיקר השלימות לדבק את עצמו בזה התכלית גם בעולם הזה, כי מה שהעולם רחוקים מהתכלית הוא מחמת שהם לעת עתה בעולם המעשה, והתכלית הוא בחינת סוף המעשה, כי שעשוע עולם הבא הוא בסוף עולם המעשה, בבחינת (עירובין כ"ב) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם. ואדרבא עיקר השכר יהיה על שזה התכלית רחוק בטבע ממחשבות בני אדם, ועל ידי זה יש בחירה, שזה בחינת (תהלים ל"א) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, צפנת דייקא, ועל ידי שהאדם בעולם הזה שהוא רחוק מהתכלית ואין להאדם שום השגה בו, ואף על פי כן משם מדבק את עצמו אל התכלית זהו עיקר השלימות. וזה בחינת תכלת חיבור שחור עם לבן, היינו שגם בעולם הזה יהיה מחשבתו מקושר אל התכלית ויסתכל על הסוף האחרון, בבחינת (תמיד ל"ב) איזהו חכם הרואה את הנולד (שזה בחינת הבת קול כדלקמן אות ח')

מִבְּחִינַת הַמַּלְכוּת, מִלְּהַחֲזִיק בַּמַּלְכוּת – אֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּתְקַיֵּם הַמַּלְכוּת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין מִי שֶׁיַּפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, כִּי הָאֱמוּנָה נִפְרָדָה מֵהַמַּלְכוּת:

וְזֶה: וּנְחֵת בַּר אָמוֹרַאי לַאֲתוּיֵי, וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵהּ לְאַטְמֵהּ.

בַּר אָמוֹרַאי – זֶה שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת כַּנַּ״ל. **אַטְמֵהּ** – זֶה בְּחִינַת (ישעיה לג): אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים – דְּלֹא שָׁמַע בְּזִילוּתָא דְּצוֹרְבָא מִדְּרַבָּנַן (מכות כד). הַיְנוּ בִּירְשָׁא הַנַּ״ל רָצָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים. וּזְרַק זִיקָא דְּחָלָא וּנְחַת. חָלָא – בְּחִינַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּינוּת, בְּחִינַת (תהלים עג): כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי, עַל־יְדֵי־זֶה וּנְחַת אֶת הַבִּירְשָׁא הַנַּ״ל:

ה **וּבָאֱמֶת** מַלְכֵּי הָעַכּו״ם, אַף־עַל־פִּי שֶׁמּוֹלְכִים עָלֵינוּ, אֵין בְּמַלְכוּתָם מִבְּחִינַת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נָגְעוּ בָּהּ, כִּי מִי שֶׁרוֹצֶה לִגַּע בָּהּ, זֶה וָזֶה לֹא נִתְקַיֵּם בְּיָדָם, הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַלְכוּתָם עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִטְּלָה מֵהֶם, כִּי הָאֱמוּנָה שֶׁסִּבִּיב מַלְכוּתֵנוּ מַפִּיל אֶת חָכְמָתָם, שֶׁמַּלְכוּתָם תָּלוּי בָּהֶם כַּנַּ״ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּמַפָּלֶת מִצְרַיִם (ישעיה יט): נוֹאֲלוּ שָׂרֵי צֹעַן – עַל־יְדֵי אִוֶּלֶת, הַיְנוּ נְפִילַת חָכְמָתָם, נְפָלָה מַלְכוּתָם. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲנַנְיָא מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה לִנְבוּכַדְנֶצַּר: אַתָּה מֶלֶךְ עָלֵינוּ לְכַרְגָּא; אֲבָל לְהַנְהִיג אוֹתָנוּ בַּעֲבוֹדוֹת וּבֶאֱמוּנוֹת – אַתְּ וְכַלְבָּא שָׁוֶה (ויקרא־רבה פ׳ לב, במדב״ר פ׳ טו, ומדרש שיר השירים), הַיְנוּ שֶׁאָמְרוּ, שֶׁלֹּא נָגַע בְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל, הַשַּׁיָּךְ לֶאֱמוּנָתֵנוּ, כִּי אֱמוּנָתֵנוּ סוֹבֶבֶת אֶת הַמַּלְכוּת וְשׁוֹמֶרֶת אוֹתָהּ מִלִּגַּע בָּהּ זָר, וּמַפִּיל אֶת רוֹדְפֶיהָ לְשִׂנְאַת חֲכָמִים, אִם לֹא שֶׁתָּקְפָה יַד הַמִּינוּת עַל הָאֱמוּנָה, עַד שֶׁמַּפִּיל אֶת הָאֱמוּנָה, וְאָז יָכוֹל לְקַבֵּל מַלְכוּתֵנוּ, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת: וּזְרַק חָלָא וּנְחַת, כַּנַּ״ל:

ו **אֲבָל** דַּע, שֶׁמִּן הַשָּׁמַיִם אֵין מַנִּיחִים אוֹתוֹ לִקַּח אוֹתָהּ, בִּבְחִינַת: וְנַפְקַת בְּרַת קָלָא, מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְמִשְׁדֵּי בַּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – הַיְנוּ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל דִּבּוּרֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵשֶׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, כִּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי מִדָּתוֹ אֱמוּנָה, בְּחִינַת (ברכות יז): וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין. קַב חָרוּבִין – מִדַּת אֱמוּנָה. חָרוּבִין – בְּחִינַת בְּרוּשִׁים, בְּחִינַת בִּירְשָׁא הַנַּ״ל. וְ**אִשָּׁה** – זֶה בְּחִינוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁשְּׁלֵמוּתָם עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **אֶ׳בָנִים שְׁ׳לֵמוֹת תִּ׳בְנֶה** (דברים כז); וְאַבָּנִים הֵן הָאוֹתִיּוֹת, כַּמַּאֲמָר (ספר יצירה): שְׁלֹשָׁה אֲבָנִים בּוֹנוֹת שִׁשָּׁה בָּתִּים. וְאוֹתִיּוֹת נִשְׁלָמִים עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת (צפניה ג): אָז אֶהְפֹּךְ אֶל הָעַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה וְכוּ׳. הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳, עַל־יְדֵי־זֶה אֶהְפֹּךְ שָׂפָה בְרוּרָה, בְּחִינַת שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר:

וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת זֶה בְּחִינַת הַתְּכֵלִית שֶׁל כָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת, וּשְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת הוּא הַיִּחוּד, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא הַנִּבְרָא בְּיִחוּד (כשרו״ל מנחות כט:), כִּי הַיִּחוּד הִיא נְקֵדָה אַחֲרוֹנָה, הַמַּשְׁלִים אֶת תְּמוּנַת כָּל אוֹת, כִּי כְּשֶׁחָסֵר נְקֵדָה אַחֲרוֹנָה הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין שְׁלֵמוּת לָאוֹת, וְאֵין לָהּ תְּמוּנָה. וְאוֹתִיּוֹת הֵם בְּמַלְכוּת וּמַנְהִיגוּת הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, כִּי עִקַּר הַהַנְהָגָה – עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְהִיג וּלְצַוּוֹת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר:

נִמְצָא, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵמוּת אוֹתִיּוֹת אֱמוּנָה שֶׁבְּמַלְכוּת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיקִים יוֹדְעִים אֶת הַתַּכְלִית שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, כִּי הַצַּדִּיקִים הַמַּנְהִיגִים אֶת הָעוֹלָם בִּבְחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל (שמואל־ב כג), הֵם אוֹחֲזִים בְּמִדַּת הַמַּלְכוּת, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בַּמַּלְכוּת אוֹחֲזִים בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהּ, וְעַל־יְדֵי אֲחִיזָתָם בָּאוֹתִיּוֹת הַשְּׁלֵמִים הֵם אוֹחֲזִים בַּתַּכְלִית, שֶׁהִיא שְׁלֵמוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יו״ד, בִּבְחִינוֹת עוֹלָם הַבָּא:

וְזֶה בִּבְחִינַת **תְּכֵלֶת,** שֶׁהִיא בִּבְחִינַת תַּכְלִית, שֶׁנִּתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַקַּרְטָלִיתָא, בְּתוֹךְ הַמַּנְהִיגוּת וְהַמַّלְכוּת כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי אִשֶּׁת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, עַל־יְדֵי ״אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה״, לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי – שֶׁהַצַּדִּיקִים מַשִּׂיגִים הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא עָלְמָא דְּאָתֵי כַּנַּ״ל. וְזֶה בִּחְינַת (משלי ג): בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ – שֶׁיּוּכַל אָדָם לְהַשִּׂיג הַתַּכְלִית בְּכָל דָּבָר, כִּי כָּל דָּבָר נִבְרָא בְּאוֹתִיּוֹת, וּבְכָל אוֹת יֵשׁ בּוֹ שְׁלֵמוּת, הַיְנוּ הַנְּקֵדָה אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא יו״ד, בִּחְינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, הַמַּשְׁלִים תְּמוּנַת הָאוֹת כַּנַּ״ל:

ז **וְהַתַּכְלִית** נִקְרָא תְּכֵלֶת, כִּי הַתְּכֵלֶת מְעֹרָב שָׁחֹר עִם לָבָן, וְהוּא גָּוֹן שֶׁבֵּין שָׁחֹר וְלָבָן, וּכְשֶׁנִּתְחַבֵּר שָׁחֹר וְלָבָן, כְּמוֹ הַכְּתָב, שֶׁהוּא בִּחְינַת שָׁחֹר עַל־גַּבֵּי לָבָן, בְּוַדַּאי תַּחְתִּיּוּת הָאוֹת הַדָּבוּק וְקָרוֹב לְהַגָּיר, שֶׁהוּא לָבָן, בִּמְקוֹם הַדִּבּוּק וְהַקָּרוּב, שָׁם הֵם מְעֹרָבִים שָׁחֹר עִם לָבָן, בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת; וְתַחְתִּיּוּת הָאוֹת הוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית, כִּי כְּשֶׁהַסּוֹפֵר כּוֹתֵב וּמַעֲמִיד הַקָּנֶה וְהָעֵט עִם הַדְּיוֹ עַל הַגָּיֵר, בְּוַדַּאי הַדְּיוֹ רָחוֹק מֵהַגָּיֵר מְעַט, עַד שֶׁהַסּוֹפֵר מַעֲמִיק הָעֵט עִם הַדְּיוֹ בְּתוֹךְ עֹמֶק הַגָּיֵר, וְאָז נִדְבָּק שַׁחֲרוּת הַדְּיוֹ בָּעֹמֶק בְּקָרוֹב גָּדוֹל. נִמְצָא, שֶׁהַקָּרוּב הוּא סוֹף וְתַכְלִית, וּבְמִקּוֹם הַקָּרוּב, שָׁם הַגָּיֵר וְהַדְּיוֹ הֵם מְעֹרָבִים בִּבְחִינַת תְּכֵלֶת כַּנַּ״ל, כִּי כֵּן הַדָּבָר, שֶׁהַתַּכְלִית, שֶׁהוּא סוֹף הַמַּעֲשֶׂה, הוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה כַּנַּ״ל:

[נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְפָרֵשׁ, כִּי סוֹף הַמַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, וּתְחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה הוּא בְּחִינַת לֶבֶן הָעֶלְיוֹן, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא שֶׁסּוֹף הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִילָּה וְקָרוֹב לְהַמַּחֲשָׁבָה, הוּא בִּחְינַת תְּכֵלֶת, שֶׁהוּא חִבּוּר שָׁחֹר וְלָבָן, וְהָבֵן]:

ח **וְזֶה** דַּוְקָא בַּת־קוֹל שֶׁיָּצְאָה, כִּי בִּחְינַת בַּת־קוֹל, הַתַּכְלִית שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים, הַיְנוּ שֶׁמְּהַפֵּךְ כָּל דָּבָר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, שֶׁהוּא הַתַּכְלִית, בִּבְחִינַת: אֵיזֶהוּ חָכָם – הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד (תמיד דף לב); שֶׁהוּא הַסּוֹף וְהַתַּכְלִית. כִּי בַּת־קוֹל הוּא מַה שֶּׁשּׁוֹמְעִין כְּשֶׁאֶחָד מוֹצִיא קוֹל בַּיַּעַר אוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר, אָז שׁוֹמֵעַ כְּאִלּוּ אַחֵר גַּם־כֵּן מוֹצִיא קוֹל כָּזֶה, וְזֶה אָנוּ שׁוֹמְעִין בְּחוּשֵׁנוּ, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא אֵיזֶהוּ דִּבּוּר, אֲזַי שׁוֹמְעִין גַּם־כֵּן זֶה הַדִּבּוּר בְּעַצְמוֹ. נִמְצָא, שֶׁהַבַּת־קוֹל מְהַפֵּךְ אֶת הַדִּבּוּר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ, וּמְקָרֵב סוֹפוֹ

לְעַצְמוֹ. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל "בָּרוּךְ", בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בַּיִת בָּרֵאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הָרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבַּיִת, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בְּאַחֲרוֹנָה, הִיא קְרוֹבָה לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ; וְהַבַּת־קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה "בָּרוּךְ" וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבַּיִת שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ – מֵהַכָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת־קוֹל בְּתַכְלִית הָרְחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת־קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בִּתְחִלָּה ב' וְאַחַר־כָּךְ ר' וְאַחַר־כָּךְ כָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרְחוּק מֵהַבַּת־קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי הַבַּת־קוֹל מַקִּיפָהּ. וְזֶה שֶׁנִּפְּקָ **בְּרַת־קָלָא** – בַּת־קוֹל דִּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: **מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קָרְטַלִּיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא דַּעֲתִידָא לְשַׁדְיָא בֵּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי:**

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כֻּלָּם, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא־בַתְרָא אַחַר מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שָׁם: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ', וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תְּנִנְיָא בְּסִימָן ג' וְד' וְה'. לְךָ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשְׁךָ]:

עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסַיֵּם מַאֲמְרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גְּנוּזָיָא דְּמַלְכָּא כֻּלְּהוֹ תְּנָאֵי וְכֻלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי. כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנִפְקִין בְּהַדְרָתָא, שֶׁפַר עֲלֵה לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכְּוָתָא. בְּחָכְמְתָא יַגְלֶה לְכוֹן קְצָת לְהוֹדָעוּתָא, גְּדֶלֶת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עֲלָאִין הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא. אָתַיָּא וְתִתְמְהַיָּא דִּי עַבַד עִמָּנָא אֶלְקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא, בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל־יָדָם לְדִי בְרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא. בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעָלָא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא:

סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא

יט

תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת וְכוּ': (חבקוק ג)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא פִּרְקָא קַדְמָאָה (זוהר תרומה דף קעו:): **עַד לָא חֲוֵי מִתְּקְלָא, לָא חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין:**

א **כִּי** קָשֶׁה לְהָעוֹלָם: עַל מָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו,

הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר! אַךְ בָּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל, כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ, וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמְעַיֵּן בְּסֵפֶר, הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

ב **כִּי** צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים, שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו

בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תּוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ:

ג **כִּי** גֹּדֶל יְקָר הָעֵרֶךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם,

כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פי"ח הובא בפרש"י): לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת (בראשית ב) – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּלִשּׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת חַוָּה, בְּחִינַת (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה; הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שַׁיָּיִשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן:

וְהָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ

תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִים וּכְלוּלִין בּוֹ, נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויקהל דף רנ.), הַיְנוּ הָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת (חגיגה יג). חַיּוֹת אֵשׁ – בְּחִינַת חַוָּה, אִשָּׁה; הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין. וְזֶה בְּחִינַת **מ"ל מֵ"חַשְׁמַל"**, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ"ר קדושים פ' כד). וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית שם): עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ – מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן. רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסַר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, הַיְנוּ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁהָרוּחַ־שִׁטּוּת נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קטו). וְזֶה:

עצמו. **לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל "בָּרוּךְ", בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בֵּית בָּרִאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם,** כי אותה האדם שומע הראשונה ואחר כך היא מתרחקת ואינו שומע אותה, **וְאַחַר כָּךְ מוֹצִיא הֶרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הֶרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבַּית, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בָּאַחֲרוֹנָה הוּא קָרוֹב לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ,** כי הכ"ף היא האות האחרונה שהתרחקה ממנו, **וְהַבַּת קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה "בָּרוּךְ" וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבֵּית שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ מֵהַכָּף,** כי כשהאדם מדבר הוא מרחיק את האותיות ממנו, ואילו הבת קול היא מחזירה את האותיות אליו, ונמצא שהאות הראשונה שחוזרת אליו היא הבי"ת, ואם כן הבי"ת שהיתה הרחוקה ביותר ממנו כי היא הראשונה שהתרחקה ממנו, היא כעת הראשונה שהתקרבה אליו והיא הקרובה אליו ביותר. וכן הוא להיפך כשאנו מתייחסים לגבי הבת קול, שהכ"ף שהיתה הרחוקה ביותר מהבת קול כשהאדם דיבר, הנה בזמן שהבת קול מחזירה את הדיבור הכ"ף היא הקרובה ביותר לבת קול, כי היא האחרונה שמתרחקת ממנו, **נִמְצָא שֶׁהַכָּף שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת קוֹל בְּתַכְלִית הָרִחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בַּתְּחִלָּה בֵּית, וְאַחַר כָּךְ רֵישׁ, וְאַחַר כָּךְ כָּף, נִמְצָא שֶׁהַכָּף שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיְתָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרִחוּק מֵהַבַּת קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי הַבַּת קוֹל הָפַךְ אֶת הַתֵּבָה. וְזֶה שֶׁנִּפְּקָה בְּרַת קָלָא** – שיצא בת קול - **בַּת קוֹל דַּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: 'מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא דְּאִתְתָּא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא לְשָׁדְיָא בֵּהּ תְּכֵלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי'** – 'מה ענינכם בארגז זה, השייך לאשתו של רבי חנינא בן דוסא, העתידה להצניע בו תכלת לצדיקים לעתיד לבוא', כי הבת קול הופכת את הדיבור מתחילתו לסופו, שזהו בחינת ההסתכלות על התכלית וקירוב כל דבר שבעולם אל התכלית, ולכן היא זו שהודיעה לאלו שאין להם אמונה בשלימות שאינם יכולים לקחת את המלכות והמנהיגות שעל ידה זוכים להשיג את התכלית שבכל דבר שבעולם.

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כָּאֵלֶּה, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא בַּתְרָא אַחַר מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שֶׁהֵם: 'אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ'', וּ'מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ' - הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא בְּסִימָן (ג') **וְד' וְה' [וְז']. לֵךְ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ].**

הר"ר נתן זצ"ל מביא כאן דברי **סיום למאמרי ה'משתעי', ופתיחה למאמרי 'ספרא דצניעותא'.**

עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסַיֵּם מַאֲמָרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גִּנְזֵיָא דְּמַלְכָּא – גנזי המלך, **כֻּלְּהוֹ תַּנָּאֵי וְכֻלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי** – כל התנאים וכל האמוראים. **כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנָפְקִין בְּהַדְרָתָא** – כעת הקשיבו לדבריו היוצאים בהדר, **שְׁפַר עֲלֵהּ לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכָּוָתָא** – שהוטב בעיניו לאומרם לפני המלכים. **בְּחָכְמְתָא יְגַלֶּה לְכוֹן קְצָת לְהוֹדַעוּתָא** – בחכמה יגלה לכם קצת להודיעכם, **גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עִלָּאִין** – גנזים עליונים **הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא** – מאמר בתורת הנסתר ובו חמישה פרקים הנכלל בספר הזוהר פרשת תרומה. **אָתְיָא וְתִמְהַיָּא דִּי עֲבַד עִמָּנָא אֱלָקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא** – אותות ומופתים אשר עשה עמנו אלוקי השמים לגלות לנו עצות התורה, **בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל יָדָם לְדִי בְרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא** – למי שברא את הכל לעשות לו נחת רוח. **בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא** – ברוך שמו למעלה מכל הברכות והשירות.

מקורות והערות

שמהפך כל דבר מראשו לסופו, היינו שגם בעולם הזה מסתכל בכל עניניו רק על התכלית שהוא הסוף. כי באמת זה הסוף הוא בחינת הראש לכל הבריאה, כי סוף מעשה במחשבה תחלה, ומי שמפריד חס ושלום בזה העולם מחשבתו לגמרי מזה התכלית בוודאי לא ישיג אותו גם אז, רק אדרבא להיפוך יקבל עונש קשה חס ושלום. נמצא כל הלבנונית של התכלית של שעשוע עולם הבא מחובר עם השחרורית של זה העולם, כי דייקא על ידו זוכין לזה התכלית הטוב כשמטיב את מעשיו ומדבק מחשבתו היטב גם בעולם הזה בתכלית הזה.

לְעַצְמוֹ. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל "בָּרוּךְ", בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בַּיִת בָּרֵאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הָרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבַּיִת, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בְּאַחֲרוֹנָה, הִיא קְרוֹבָה לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ; וְהַבַּת־קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה "בָּרוּךְ" וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֵאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבַּיִת שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ – מֵהַכָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת־קוֹל בְּתַכְלִית הָרְחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת־קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בִּתְחִלָּה ב' וְאַחַר־כָּךְ ר' וְאַחַר־כָּךְ כָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרְחוּק מֵהַבַּת־קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי הַבַּת־קוֹל מַקִּיפָהּ וְזֶה שֶׁנִּפְּקָה אֶת הַתֵּבָה **בְּרַת־קָלָא** – בַּת־קוֹל דַּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: מָה **אִית לְכוּ בַּהֲדֵי כַּרְטַלִּיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא דַּעֲתִידָא לְשַׁדְיָא בֵּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי:**

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כֻּלָּם, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא־בַתְרָא אַחַר מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שָׁם: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ', וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תְּנִנְיָא בְּסִימָן ג' וְד' וְה'. לְךָ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ]:

עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסַיֵּם מַאֲמְרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גְּנוּזָיָא דְּמַלְכָּא כֻּלְּהוֹ תְּנָאֵי וְכֻלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי. כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנִפְקִין בְּהַדְרָתָא, שְׁפַר עֲלֵה לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכְּוָתָא. בְּחָכְמְתָא יַגְלֶה לְכוֹן קְצָת לְהוֹדָעוּתָא, גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עִלָּאִין הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא. אָתְיָא וְתִתְמְהַיָּא דִּי עַבַד עִמָּנָא אֶלְקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא, בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל־יָדָם לִדִי בְּרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא. בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעָלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא:

סִפְרָא דִצְנִיעוּתָא

יט

תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת וְכוּ': (חבקוק ג)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא פִּרְקָא קַדְמָאָה (זוהר תרומה דף קעו:): **עַד לָא חֲוֵי מִתְקְלָא, לָא חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין:**

א **כִּי** קָשֶׁה לְהָעוֹלָם: עַל מָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו, הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר! אַךְ בָּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל, כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ, וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמְעַיֵּן בְּסֵפֶר, הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

ב **כִּי** צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים, שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תּוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ:

ג **כִּי** גֹּדֶל יְקָר הָעֵרֶךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פי"ח הובא בפרש"י): לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת (בראשית ב) – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת חַוָּה, בְּחִינַת (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה; הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שַׁיָּיִשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן:

וְהָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִים וּכְלוּלִין בּוֹ, נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויקהל דף רנ.), הַיְנוּ הָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת (חגיגה יג). חַיּוֹת אֵשׁ – בְּחִינַת חַוָּה, אִשָּׁה; הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין. וְזֶה בְּחִינַת **מ"ל מֵ"חַשְׁמַל",** שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ"ר קדושים פ' כד). וְזֶה שֶׁפָּרַשׁ רַשִׁ"י (בראשית שם): עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ – מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן. רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסַר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, הַיְנוּ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁהָרוּחַ־שִׁטּוּת נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קטו). וְזֶה:

סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא – מאמר בתורת הנסתר ובו חמישה פרקים, הנכלל בספר הזוהר פרשת תרומה, ולעיל בתורה ב׳ נתבאר הפרק השני, ובארבעת התורות הבאות יתבארו שאר ארבעת הפרקים.

תורה י"ט

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שאמר חבקוק הנביא: **"תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת וְכוּ׳"** (חבקוק ג) – התפילה שהתפלל חבקוק הנביא כשהתגלתה לו האריכות אפיים שהקב"ה מאריך לרשעים שאם ישובו בלב שלם ימחל להם, והזדונות יהפכו להם לשגגות[1]. **ובסוף המאמר יבואר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.**

אִיתָא – מובא **בְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא** – מאמר בתורת הנסתר הנכלל בזוהר, **פִּרְקָא קַדְמָאָה** – פרק ראשון (זוהר תרומה דף קעו:): **׳עַד לָא הֲוֵי מַתְקְלָא** – עד שלא היה העולם כעין משקל, כלומר קודם התיקון שאז עדיין לא היו הפרצופים בסוד ג׳ קוים, ימין ושמאל וקו המכריע ביניהם כעין המשקל, שרק אז נקרא פרצוף, **לָא הֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין׳** – אז לא היו הפרצופים מסתכלים פנים בפנים אלא אחור באחור, (ישנם בעולם האצילות חמישה פרצופים (בנינים רוחניים) ׳אריך אנפין׳ – כנגד ספירת ה׳כתר׳, ׳אבא׳ – כנגד ספירת ה׳חכמה׳, ׳אמא׳ – כנגד ספירת ה׳בינה׳, ׳זעיר אנפין׳ – כנגד הספירות ׳חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד׳, ׳נוקבא׳ – כנגד ספירת ה׳מלכות׳, והפרצופים מתחברים ומתייחדים זה עם זה, והנה הספירות מסודרות לפי שלושה קוים: חכמה חסד ונצח – בקו ימין, בינה גבורה והוד – בקו שמאל, וכתר תפארת יסוד ומלכות בקו האמצעי, והנה קודם שנברא העולם היתה בחינת שבירת הכלים, ואז לא היו הפרצופים מסודרים בשלושה קוים, ולכן גם לא היו הפרצופים מתחברים זה בזה בבחינת פנים בפנים אלא בבחינת אחור באחור, ולאחר מכן נעשה התיקון ונסדרו הפרצופים בשלושה קוים, ואז הם בבחינת פנים בפנים)[2]. **ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הזוהר הללו על פי דרכו של המאמר.**

א. כִּי קָשֶׁה לְהָעוֹלָם – לאנשי העולם: **עַל מָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו, הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר, אַךְ בֶּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל** מה שנוסעים לצדיק לשמוע מפיו, **כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא,** כפי כמה שהוא יותר **רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמְעַיֵּן בַּסֵּפֶר** שמובאים בו דברי מוסר **הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר,** ועתה במאמר זה יתבאר טעם הדבר.

ב. רבינו ז"ל מקדים כעת הקדמה נוספת שגם היא תבואר במאמר זה: **כִּי צָרִיךְ** האדם **לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים** שלו, **שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו** שלו עצמו, כשמביט **בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ** – של אדם זה **כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תּוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל יְדֵי שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ** – של צדיק זה שזיכך את פניו, **יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בְּחֹשֶׁךְ,** ועתה במאמר זה יתבאר כיצד יכול האדם לזכך את הפנים כל כך, עד שיוכל כל אחד לראות את עצמו בפנים שלו כמו במראה.

> **כעת יבואר במאמר זה מהי בחינת ׳לשון הקודש׳ וכיצד אפשר לזכות לשלימות בחינת ׳לשון הקודש׳, ועל ידי זה יבואר לבסוף כיצד על ידי שלימות בחינת לשון הקודש יכול האדם לזכך את פניו עד שיוכל כל אחד לראות את פניו בפנים שלו כמו במראה, וכן יבואר מדוע צריך דוקא לנסוע לצדיק לשמוע מפיו ואין די בספרי מוסר.**

ג. כִּי הנה רואים אנו את **גֹּדֶל יְקַר הָעֵרֶךְ** – גודל המעלה והחשיבות **שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ,** שהרי אנו רואים **שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ר פי"ח, הובא בפירש"י) על הפסוק שאמר אדם הראשון על חוה שנבראה מאחת מצלעותיו: **"לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקֳחָה זֹאת"** (בראשית ב), ודרשו על כך חכמינו ז"ל: **׳לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ׳** – אדם הראשון קרא לחוה ׳אשה׳ משום שנלקחה מ׳איש׳, דהיינו שהלשון ׳אשה׳ דומה ללשון ׳איש׳, ומכאן אנו רואים שהעולם נברא בלשון הקודש, כלומר שזו היתה שפת הדיבור בתחילת הבריאה, כי רק בלשון הקודש שמו של האיש דומה לשמה של האשה. ורמוז בדברי חכמינו ז"ל, שגם עצם בריאת העולם היתה

מקורות והערות

[1] רש"י שם בפירושו הראשון. [2] על פי מתוק מדבש שם.

לְעַצְמוֹ. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל "בָּרוּךְ", בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בַּיִת בָּרֵאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הָרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבַּיִת, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בְּאַחֲרוֹנָה, הִיא קְרוֹבָה לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ; וְהַבַּת־קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה "בָּרוּךְ" וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֵאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבַּיִת שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ – מֵהַכָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת־קוֹל בְּתַכְלִית הָרְחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת־קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בִּתְחִלָּה ב' וְאַחַר־כָּךְ ר' וְאַחַר־כָּךְ כָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרְחוּק מֵהַבַּת־קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי הַבַּת־קוֹל מַקִּיפָהּ. וְזֶה שֶׁנִּפְּקָ **בְּרַת־קָלָא** – בַּת־קוֹל דִּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: **מָה אִית לְכוּ בַּהֲדֵי כַּרְטַלִּיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא דַּעֲתִידָא לְשַׁדְיָא בֵּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי:**

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כֻּלָּם, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא־בַתְרָא אַחַר מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שָׁם: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ', וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא בְּסִימָן ג' וְד' וְה'. לְךָ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ]:

עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסַיֵּם מַאֲמְרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גְּנוּזָיָא דְּמַלְכָּא כֻּלְּהוֹ תְּנָאֵי וְכֻלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי. כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנַפְקִין בְּהַדְרָתָא, שָׁפַר עֲלֵהּ לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכָּוָתָא. בְּחָכְמְתָא יְגַלֶּה לְכוֹן קְצָת לְהוֹדָעוּתָא, גְּדֶלֶת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עֲלָאִין הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא. אָתַיָּא וְתִתְמְהַיָּא דִּי עַבַד עִמָּנָא אֱלָקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא, בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל־יָדָם לְדִי בְרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא. בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעָלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא:

סִפְרָא דִצְנִיעוּתָא

יט

תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת וְכוּ': (חבקוק ג)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא פִּרְקָא קַדְמָאָה (זוהר תרומה דף קעו:): **עַד לָא חֲוֵי מִתְּקְלָא, לָא חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין:**

א **כִּי** קָשֶׁה לְהָעוֹלָם: עַל מָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו,

הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר! אַךְ בָּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל, כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ, וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמְעַיֵּן בְּסֵפֶר, הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

ב **כִּי** צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים, שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו

בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תּוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ:

ג **כִּי** גֹּדֶל יְקָר הָעֵרֶךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם,

כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פי"ח הובא בפרש"י): לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת (בראשית ב) – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּלִשּׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת חַוָּה, בְּחִינַת (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה; הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שַׁיָּיִשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן:

וְהָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ

תַּבְעֵרַת הַמִּדּוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִים וּכְלוּלִין בּוֹ, נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: מִדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויקהל דף רנ.), הַיְנוּ הָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמִּדּוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת (חגיגה יג). חַיּוֹת אֵשׁ – בְּחִינַת חַוָּה, אִשָּׁה; הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמִּדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין. וְזֶה בְּחִינַת **מ"ל מֵ"חַשְׁמַל",** שֶׁהֵם בְּחִינַת מִדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ"ר קדושים פ' כד). וְזֶה שֶׁפָּרַשׁ רַשִׁ"י (בראשית שם): עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ – מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן. רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסַר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נְאוּף, הַיְנוּ הַמִּדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁהָרוּחַ־שִׁטּוּת נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קטו). וְזֶה:

על ידי לשון הקודש, דהיינו על ידי הבחינות הרוחניות שיש באותיות של לשון הקודש, כי כל אות היא בשורשה בחינה רוחנית, וכל דבר שבעולם נברא על ידי צירופי אותיות שהם בחינות רוחניות שמתלבשות בדבר זה ומחיות אותו[3].

וְזֶה בְּחִינַת מה שנקראת אשתו של אדם הראשון: ′**חַוָּה**′, **בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים יט): "**וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה** דעת" – זה שהיום והלילה מתחלפים הוא גורם שהאנשים יגידו דברי שבח והודאה לה′[4], **ובמילה** ′יחוה′ **רמוזה בחינת** ′חוה′[5], **והנה פירוש המילה** ′יחוה′ **היינו יגיד, וזהו שרמוז במילה** ′חוה′ **שהוא מלשון דיבור, הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם,** כי בחינת ′חוה′ רומזת על ספירת ה′מלכות′[6], ומובא בתיקוני זוהר (דף יז.) שה′מלכות′ היא בחינת דיבור, ונמצא שהדיבור של לשון הקודש הוא בחינת ′חוה′, ועל ידי בחינת ′לשון הקודש′, דהיינו על ידי ספירת ה′מלכות′, נברא העולם[7]. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמר אדם הראשון: "**לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה**", ו′זאת′ **הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ** שנאמר (בראשית מט): "**וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם**", הרי שמצינו לשון ′זאת′ לענין הדיבור, ולכן "לזאת" רומז על ענין הדיבור, ואם כן יתפרש הפסוק כך: "לזאת" – הדיבור, "יקרא אשה" – הוא בחינת ′חוה′, דהיינו בחינת ה′מלכות′. ונמצא מעתה שבפסוק ′לזאת יקרא אשה′ שמרומז בו גודל יקרת הערך של לשון הקודש כמובא לעיל, פסוק זה עצמו מדבר על ′חוה′, שהיא בחינת הדיבור של לשון הקודש.

וְעַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ הקב"ה **מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת,** דהיינו **שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שֶׁיֵּשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ,** כי לכל לשון של כל אומה יש אחיזה במידה רעה מסויימת, והרע הזה של כל האומות **נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל יְדֵי** שמתגברת בחינת **לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל** להחטיאם במידות רעות אלו, וזה נעשה על ידי שהאדם מרבה בדיבורים קדושים, של תורה ותפילה ושיחה בינו לבין קונו, ונזהר שלא לדבר דיבורים רעים ופגומים, של לשון הרע ושקרים ודברים בטלים וכיוצא, ואז דיבורו ולשונו הוא בבחינת שלימות לשון הקודש, ועל ידי זה הוא זוכה להכניע ולשבר את כל התאוות[8].

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא לעיל שאמרו חכמינו ז"ל: ′**לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן**′, ורמוז בזה, שהלשון של האומות נופל על ידי לשון הקודש, שהרי דברי חכמינו ז"ל אלו רומזים על ענין לשון הקודש, כמו שמובא בהמשך דברי חכמינו ז"ל ′מכאן שנברא העולם בלשון הקודש′, ולכן גם מה שאמרו ′לשון נופל על לשון′ הוא רומז על ענין לשון הקודש. **וְלֹא** רק זאת שהרע של כל אומה נופל ומתבטל על ידי שמתגברת בחינת לשון הקודש, אלא גם **הָרָע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נָאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִין וּכְלוּלִין בּוֹ,** כי כל התאוות של כל האומות מתקבצים ומתאספים ונעשית מהם מדורה, וזוהי תבערת המדורה שבוערת באדם לתאוות ניאוף[9], וגם תבערה זו **נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יְדֵי** שמתגברת בחינת **לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים **הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ** (ויקהל דף רג.), **הַיְנוּ הָרָע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמְּדוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נָאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ,** והשבעים כוכבים הם השבעים שרים של השבעים אומות.

וְזֶה בְּחִינַת מה שראה יחזקאל הנביא **במראה** (יחזקאל א): ′רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת, ונוגה לו סביב, ומתוכה כעין החשמל מתוך האש′, ודרשו חכמינו ז"ל על המילה ′**חַשְׁמַ"ל**′, שהיא כאילו מורכבת מהמילים ′**חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת**′ (חגיגה יג), כלומר שיחזקאל הנביא ראה בחינות שבעולמות העליונים המכונות ′חיות אש′, וחיות אלו הם מדברות ויוצא אש מדיבורן[10], ורמוז בדברי חכמינו ז"ל, כי ′**חַיּוֹת אֵשׁ**′ - **בְּחִינַת** ′**חַוָּה, אִשָּׁה**′, כי

מקורות והערות

[3] כמו שיתבאר בהמשך המאמר. [4] רש"י שם. [5] עיין בעץ חיים שער י"א פ"ו, שפירש ש′יחוה′ הוא בחינת ′חוה′, דהיינו ספירת ה′מלכות′, ו′לילה ללילה′ רומז על המלכות שהיא בחינת ′לילה′, וע"ע במי הנחל מה שפירש בזה. [6] כמובא בזוהר בראשית דף ל"ה ע"ב, ובעץ חיים במקומות רבים, ועיין בליקו"ה הל′ תערובות הל′ א′ אות א′. [7] כמובא לעיל בסימן ד′ אות ט′. [8] קיצור ליקוטי מוהר"ן. וכתב שם שאף על פי שמשיח ומדבר בינו לבין קונו בלשון אשכנז שמדברים בו במדינתינו הוא גם כן בכלל לשון הקודש, כי אדרבה בינו לבין קונו צריך דוקא לדבר בלשון שמדברים בו כמבואר (לקמן בח"ב סי′ כ"ה), רק העיקר שישמור את הלשון לקדש אותה בדיבורים קדושים, שזה בחינת שלימות לשון הקודש. [9] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [10] רש"י שם.

לְעַצְמוֹ. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאָדָם מוֹצִיא דִּבּוּר שֶׁל "בָּרוּךְ", בְּוַדַּאי יוֹצֵא הָאוֹת בַּיִת בָּרֵאשׁוֹנָה וְנִתְרַחֵק מֵאָדָם, וְאַחַר־כָּךְ מוֹצִיא הָרֵישׁ שֶׁל בָּרוּךְ, וְאָז הָרֵישׁ קָרוֹב אֶל הַמּוֹצִיא מֵהַבַּיִת, וְכֵן הַכָּף שֶׁמּוֹצִיא בְּאַחֲרוֹנָה, הִיא קְרוֹבָה לָאָדָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ; וְהַבַּת־קוֹל לוֹקַחַת זֹאת הַתֵּבָה "בָּרוּךְ" וּמְהַפֶּכֶת אוֹתָהּ מֵרֵאשָׁהּ לְסוֹפָהּ, וּמְהַפֶּכֶת אֶת הַבַּיִת שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לָאָדָם יוֹתֵר מֵהָרֵישׁ, וְהָרֵישׁ – מֵהַכָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא סוֹף וְתַכְלִית שֶׁל הַתֵּבָה, שֶׁהָיְתָה רְחוֹקָה מִתְּחִלָּה מֵהַבַּת־קוֹל בְּתַכְלִית הָרְחוּק, עַכְשָׁו הִיא קְרוֹבָה בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי כֵן אָנוּ שׁוֹמְעִין, שֶׁבַּת־קוֹל מוֹצִיא תֵּבַת בָּרוּךְ: בִּתְחִלָּה ב' וְאַחַר־כָּךְ ר' וְאַחַר־כָּךְ כָּף. נִמְצָא, שֶׁהַכָּף, שֶׁהִיא הַתַּכְלִית, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה בְּתַכְלִית הָרְחוּק מֵהַבַּת־קוֹל, עַכְשָׁו נִתְקָרֵב בְּתַכְלִית הַקֵּרוּב, כִּי הַבַּת־קוֹל מַקִּיפָהּ אֶת הַתֵּבָה. וְזֶה שֶׁנִּפְּקָה **בְּרַת־קָלָא** – בַּת־קוֹל דִּוְקָא הוֹדִיעַ אֶת זֹאת: **מָה אִית לְכוּ בַּחֲדֵי כַּרְטַלִּיתָא דְּאִתְּתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא דַּעֲתִידָא לְשַׁדְיָא בֵּהּ תְּכֶלְתָּא לְצַדִּיקַיָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי:**

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[סִיּוּם הַמִּשְׁתָּעֵי, דְּהַיְנוּ: רַב יְהוּדָא הִנְדּוּאָה מִשְׁתָּעֵי, וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים כֻּלָּם, הַמּוּבָאִים שָׁם בְּבָבָא־בַתְרָא אַחַר מַאֲמָרֵי רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, שָׁם: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן וְכוּ', וּמַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – הַכֹּל יָבוֹא עַל נָכוֹן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תְּנִנְיָא בְּסִימָן ג' וְד' וְה'. לְךָ נָא וּרְאֵה שָׁם, תִּמְצָא מַרְגּוֹעַ לְנַפְשֶׁךָ]:

עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ לְסַיֵּם מַאֲמְרֵי הַמִּשְׁתָּעֵי, אֲשֶׁר הִסְתִּירוּ בָּהֶם גְּנוּזָיָא דְּמַלְכָּא כֻּלְּהוֹ תְּנָאֵי וְכֻלְּהוֹ אָמוֹרָאֵי. כְּעַן אֲצִיתוּ לְמִלּוֹי דְּנַפְקִין בְּהַדְרָתָא, שָׁפַר עֲלֵהּ לְחַוּוּיֵהּ בְּאַפֵּי מַלְכָּוָתָא. בְּחָכְמְתָא יְגֵלֶה לְכוֹן קְצָת לְהוֹדָעוּתָא, גְּדֵלַת הַבּוֹרֵא גְּנִיזִין עִלָּאִין הַצְּפוּנִים בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא. אָתַיָּא וְתִתְמְהַיָּא דִּי עַבַד עִמָּנָא אֶלְקָא שְׁמַיָּא לְגַלּוֹת לָנוּ עֲטִין דְּאוֹרַיְתָא, בְּדֶרֶךְ נִפְלָא וְנוֹרָא הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב עַל־יָדָם לִדִי בְּרָא כֹּלָּא לְמֶעֱבַד לֵהּ רְעוּתָא. בְּרִיךְ שְׁמֵהּ לְעָלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא:

סִפְרָא דִצְנִיעוּתָא

יט

תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיגוֹת וְכוּ': (חבקוק ג)

אִיתָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא פִּרְקָא קַדְמָאָה (זוהר תרומה דף קעו:): **עַד לָא חֲוֵי מִתְּקְלָא, לָא חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין:**

א **כִּי** קָשֶׁה לְהָעוֹלָם: עַל מָה צָרִיךְ לִנְסֹעַ לְהַצַּדִּיק לִשְׁמֹעַ מִפִּיו,

הֲלֹא אֶפְשָׁר לְעַיֵּן בַּסְּפָרִים דִּבְרֵי מוּסָר! אַךְ בָּאֱמֶת הוּא תּוֹעֶלֶת גָּדוֹל, כִּי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּעַצְמוֹ, וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר הָאוֹמֵר בִּשְׁמוֹ, מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי שֶׁשָּׁמַע מִפִּי הַשּׁוֹמֵעַ, כִּי יוֹרֵד בְּכָל פַּעַם מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, רָחוֹק מִפִּי הַצַּדִּיק. וְכֵן בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הַצַּדִּיק לַמְעַיֵּן בְּסֵפֶר, הוּא חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

ב **כִּי** צָרִיךְ לְזַכֵּךְ אֶת הַפָּנִים, שֶׁיּוּכַל כָּל אֶחָד לִרְאוֹת אֶת פָּנָיו

בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, עַד אֲשֶׁר בְּלֹא תּוֹכָחָה וּבְלֹא מוּסָר יִתְחָרֵט חֲבֵרוֹ תֵּכֶף עַל מַעֲשָׂיו, רַק מִמַּה שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁיַּבִּיט בַּפָּנִים שֶׁלּוֹ, יִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּמוֹ בְּמַרְאָה, אֵיךְ פָּנָיו מְשֻׁקָּע בַּחֹשֶׁךְ:

ג **כִּי** גֹּדֶל יְקָר הָעֵרֶךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם,

כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ר פי"ח הובא בפרש"י): לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה זֹאת (בראשית ב) – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת חַוָּה, בְּחִינַת (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה; הַיְנוּ בְּחִינַת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה; הַיְנוּ הַדִּבּוּר, כְּמוֹ (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, שֶׁכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת הָעַמִּים נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁהָרַע שַׁיָּיִשׁ לְהַלָּשׁוֹן שֶׁל הָאֻמָּה אֲחִיזָה בּוֹ, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן:

וְהָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁכָּל הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן כְּלוּלִין בּוֹ, דְּהַיְנוּ

תַּבְעֵרַת הַמִּדּוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן מְשֻׁקָּעִים וּכְלוּלִין בּוֹ, נוֹפֵל וְנִתְבַּטֵּל, וְאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה בְּחִינַת: מִדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנִּזְכָּר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (ויקהל דף רנ.), הַיְנוּ הָרַע הַכּוֹלֵל, שֶׁהוּא תַּבְעֵרַת הַמִּדּוּרָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, שֶׁכָּל הַשִּׁבְעִין אֻמּוֹת כְּלוּלִין בּוֹ. וְזֶה בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל: חַיּוֹת אֵשׁ מְמַלְּלוֹת (חגיגה יג). חַיּוֹת אֵשׁ – בְּחִינַת חַוָּה, אִשָּׁה; הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמִּדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין. וְזֶה בְּחִינַת **מ"ל מֵ"חַשְׁמַל"**, שֶׁהֵם בְּחִינַת מִדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה (מ"ר קדושים פ' כד). וְזֶה שֶׁפָּרַשׁ רַשִׁ"י (בראשית שם): עַל־כֵּן יַעֲזֹב־אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ – מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן. רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ (תהלים לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם, שֶׁעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסַר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נַאוּף, הַיְנוּ הַמִּדּוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין, שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁהָרוּחַ־שִׁטּוּת נִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ (כמו שדרשו רבותינו ז"ל זבחים קטו). וְזֶה:

'חיות' הוא לשון 'חוה', ו'אש' הוא לשון 'אשה', **הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל ש'חוה' הוא לשון דיבור והוא רומז על בחינת הדיבור של לשון הקודש, ומה שאמרו 'ממללות', היינו **שֶׁעַל יָדוֹ מִתְמַלֵּל וּמִשְׁתַּבֵּר אֵשׁ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים, שזוהי המדורה של תאות ניאוף, (כי מלילה הוא גם לשון שבירה, כמובא בגמ' ביצה יג. 'מולל מלילות'), **והיינו שיחזקאל** הנביא ראה רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת, שזה רומז על תבערת המדורה של תאות ניאוף, שמסעירה ומחשיכה ומבעירה את גופו של האדם, ומתוכה ראה כעין החשמל, דהיינו הדיבור הקדוש שהוא בחינת לשון הקודש, שעל ידו משתבר אש המדורה של תאות ניאוף[11].

וְזֶה בְּחִינַת האותיות 'מ"ל' מֵהמילה 'חַשְׁמַ"ל', **שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים, כי 'מ"ל' הוא בגימטריא שבעים, **שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְבַּטֵּל עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי עַל שֵׁם זֶה נִקְרָא** לשון הקודש בשם **'לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ'**, על שם כך שהוא משבר את תאות ניאוף, **כִּי** אמרו חכמינו ז"ל: **'כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדֶר עֶרְוָה אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה'** (מ"ר קדושים פ' כד), – כל מקום שנאמר בתורה איסור עריות, נאמר שם לשון 'קדושה', כגון 'קדושים תהיו', משום שכל מי שהוא גודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש, ולכן לשון הקודש שעל ידה מתבטלת תאות הניאוף נקראת 'לשון הקודש', כי על ידה זוכים לקדושה.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית שם) על הפסוק שנאמר לאחר הפסוק "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת": **"עַל כֵּן יַעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ"**, ופירש רש"י: **'מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֶרֶת כֵּן'**, דהיינו שפסוק זה נאמר על ידי רוח הקודש, לאסור על בני נח את העריות. ורמוז בדברי רש"י כך: **'רוּחַ הַקֹּדֶשׁ' הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ** שנאמר (תהלים לג): **"וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם"**, הרי שהרוח יוצא מהפה, ולכן 'רוח' רומז על ענין הדיבור, ומה שאמר רש"י 'מכאן שנאסר להם עריות', רמוז בזה כי 'נאסר' הוא לשון 'נקשר', והיינו **שֶׁעַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נֶאֱסָר וְנִתְקַשֵּׁר הַתַּאֲוָה שֶׁל תַּאֲוַת נִאוּף, הַיְנוּ הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים, **שֶׁאֵין לוֹ שְׁלִיטָה עַל יִשְׂרָאֵל** להחטיאם, **עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת 'לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן' כַּנַּ"ל, שֶׁהָרוּחַ שְׁטוּת** שהוא בחינת תאות הניאוף, **נִתְבַּטֵּל עַל יְדֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ** שהוא בחינת לשון הקודש, והיינו שהם זה לעומת זה, לשון הקודש היא בחינת רוח של קדושה, ותאות ניאוף היא בחינת רוח של שטות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל: 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות'[12].

וְזֶה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'רוּחַ הַקֹּדֶשׁ', בִּבְחִינַת מה שאמרה רחב לשלוחי יהושע שכל האומות שמעו את הניסים שנעשו לישראל, **"וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ** מפניכם", ודרשו על כך רבותינו ז"ל (זבחים קטז) שהכוונה שלא היתה בהם רוח לתאות ניאוף, הרי שענין הברית נקרא 'רוח', ולכן תיקון הברית נקרא 'רוח הקודש', וכיון שתיקון הברית בא על ידי לשון הקודש, כי על ידי לשון הקודש נופלת ומתבטלת תאות ניאוף, לכן לשון הקודש נקרא 'רוח הקודש', וגם תיקון הברית נקרא 'רוח הקודש'.

מקורות והערות

11 מי הנחל. 12 סוטה דף ג' ע"א.

וְזֶה מה שנאמר בשעת יצירת חוה: "ויקח אחת מצלעותיו, **וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם הַחֲתָךְ'** (ברכות סא)[1], שהקב"ה היה צריך לסגור את מקום החתך של אדם הראשון לאחר שלקח את אחת מצלעותיו, ורמוז בדברי רבותינו ז"ל, כי 'מקום החתך' **הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר**, שהרי מבואר לעיל ש'חוה' רומז על ענין הדיבור של לשון הקודש, ולכן גם 'מקום החתך' שמשם יצאה חוה רומז על חיתוך הדיבור של לשון הקודש, כלומר על הענין שהאדם בשעת הדיבור חותך את דיבורו ומוציא כל אות באופן חתוך וברור.

וְזֶה מה שנאמר עוד בשעת יצירת חוה: **"וַיִּבֶן** ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה", ודרשו על כך רבותינו ז"ל (שם): **'עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר'**, שכשם שהאוצר הוא קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות, כך האשה היא קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד. ורמוז בדברי רבותינו ז"ל, שהרי מבואר לעיל ש'חוה' רומז על בחינת לשון הקודש, ומה שאמרו 'עשאה כאוצר', היינו **שֶׁעִעֵּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בְּ"יִרְאַת** ה' **הִיא אוֹצָרוֹ"** (ישעיהו לג), דהיינו ביראת שמים, שנקראת בפסוק 'אוצר', שכל אדם כפי מה שזוכה ליראת שמים כך הוא זוכה לתיקון והשלימות של בחינת לשון הקודש, וראיה לדבר שהעשייה והתיקון של לשון הקודש הוא תלוי ביראת שמים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת יב): **"סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא"**, ורמוז בפסוק זה, ש'דבר' הוא לשון 'דיבור', והיינו ש'סוף דבר', כלומר גמר ושלימות הדיבור, הוא על ידי 'האלוקים ירא', כלומר על ידי יראת שמים. **וְזֶה** שמבואר שם בגמרא שעשאה הקב"ה **'כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים', הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא 'אוֹצָר', שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל 'חִטָּה' - כ"ב אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ** (תיקון טז), כי 'חטה' בגימטריא כ"ב. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים ס): **"אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ"**, ורמוז בפסוק זה, **שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בְּ'אֱלֹקִים יְרָא'**, כלומר בבחינת היראה הרמוזה בשם 'אלקים', כמו שנאמר בפסוק 'את האלקים ירא', וכידוע ששם 'אלקים' הוא רומז על בחינת הגבורה, והיראה היא משתלשלת מבחינת הגבורה[2].

וְיוֹסֵף, עַל יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שיוסף אמר לאחיו (בראשית מה): "והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין **כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ'**, שהוכיח להם שהוא יוסף שהרי הוא מדבר בלשון הקודש, ורמוז בדברי רבותינו ז"ל שיוסף זכה לשלימות בחינת 'לשון הקודש', **עַל כֵּן כָּתוּב בּוֹ** שפרעה אמר עליו (שם מא): **"הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ"**, ורמוז בפסוק זה, כי 'רוּחַ אֱלֹקִים' **הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ"**, שמשם אנו רואים שתיקון הברית הוא בחינת 'רוח הקודש', ולכן 'רוח אלקים' רומז על תיקון הברית, וכיון שיוסף זכה לשלימות לשון הקודש, לכן הוא זכה לתיקון הברית, **כִּי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת'**, שרמוז בזה שעל ידי לשון הקודש נאסר ונתקשר התאוה של תאות ניאוף, **כִּי זֶה בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה**, שעל ידי שהאדם מרבה לדבר דיבורים קדושים כך הוא זוכה לתיקון הברית, וכן להיפך על ידי תיקון הברית הוא זוכה לשלימות לשון הקודש. ומאיזה בחינה מהם שיתחיל האדם הוא טוב, דהיינו שיש אחד שהתחלתו על ידי ששובר את תאות ניאוף, ועל ידי זה הוא משלים את בחינת לשון הקודש, וכל מה שמשלים את לשון הקודש יותר כך יש לו כח יותר על ידי הדיבור של לשון הקודש להכניע את הרע הכולל ולבטל יותר את תאוות ניאוף, וחוזר חלילה, עד שזוכה לשלימות לשון הקודש ולתיקון הברית בשלימות, ויש אחד שהתחלתו על ידי שמקדש את דיבורו בקדושה גדולה ועוסק לדבר הרבה דיבורים קדושים של תורה ותפילה והתבודדות, ועל ידי זה זוכה לשבר את תאות ניאוף, וכפי מה שזוכה לשבר את תאות

מקורות והערות

[1] בגמ' ברכות דף ס"א ע"א איתא: "ויבן ה' אלהים את הצלע (בראשית כ), רב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב, בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב ויסגור בשר תחתנה, אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה, אמר רבי ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק, לא נצרכה אלא למקום חתך". [2] כמובא לעיל בסימן ג' אות ה'.

וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה (ברכות סא) – לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם הַחֲתָךְ, הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר. וְזֶה (שם): וַיִּבָן – עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁעִקֵּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תּוֹלָה בִּירְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיה לג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא. וְזֶה: כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים; הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא אוֹצָר, שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל חִטָּה, עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ (תיקון טז). וְזֶה בְּחִינַת (תהלים ס): אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ – שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בֵּאלֹקִים יְרָא. וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־כֵּן כָּתוּב בּוֹ (שם מא): הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ. רוּחַ אֱלֹקִים הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. כִּי בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, כִּי זֶה בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְזֶה (משלי כב): זְרֻעָה זוֹנוֹת יְאֻבַּד הוֹן; אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנְךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, מְאַבֵּד לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ג): כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנְךָ – כַּבֵּד דַּיְקָא, כִּי בּוֹ תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הָפֵךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, וְהֵם תּוֹלִים בִּמְקוֹם עֲרָיִין, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון נח): וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ – אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין. עֲרָיִין הוּא פְּגַם הַבְּרִית, בִּבְחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְזֶה: כַּבֵּד – שֶׁהִיא הֶפֵךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּהוֹנְךָ, הַיְנוּ בִּגְרוֹנְךָ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְשֵׁם יוֹסֵף עַל־שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (שם ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין כַּנַּ"ל. וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ"ל, כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּבְחִינַת: נָחָשׁ שֵׁלְטָנוּתָהּ עַל בְּשָׂרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה הַנַּ"ל, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, בִּבְחִינוֹת (חגי ב): בְּשַׂר קֹדֶשׁ (ירמיה יא, טו. וכמובא בזוהר הקדוש). וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפָּתָה לְחַוָּה וְהִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, שֶׁהוּא הָרוּחַ־סְעָרָה, הָרוּחַ־שְׁטוּת, אֵשֶׁת כְּסִילוּת (משלי ט), וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִשָּׁה חֲכָמָה, בִּבְחִינַת חַכְמוֹת נָשִׁים (משלי יד), וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. לַפֶּתַח – הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַחַטָּאת הַזֶּה רוֹבֵץ לִינֹק מִמֶּנּוּ:

ד **וְדַע,** שֶׁאִשָּׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרַע שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְעֵץ הַדַּעַת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא אִשָּׁה חֲכָמָה, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, שֶׁכֻּלּוֹ רָע: וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, זֶה לְשׁוֹן **תַּרְגּוּם,** שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין. וּלְשׁוֹן עַמְמִין, כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת (משלי יט), בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל־יְדֵי תֶּרְגֻּמָן (פסחים קיז), כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרָע; לְפָעֲמִים הוּא בְּחִינַת **מַשְׂכִּיל,** וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מְשַׂכֵּל.** וְאִשָּׁה כְּסִילוּת הַזֹּאת הִיא מְפַתָּה אֶת הָאִשָּׁה חֲכָמָה עַל־יְדֵי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בִּבְחִינַת (דברים כו): אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי; וּבִבְחִינַת (במדבר כג): מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק; שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְעִקַּר בְּנִינָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְלָכֵן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי הַנַּ"ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: יְנַר שָׁהֲדוּתָא (בראשית לא); וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: גִּלְעֶד, בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ב): וַיַּפֵּל ה' אֱלֹקִים **תַּרְדֵּמָה,** מִסְפַּר **תַּרְגּוּם,** כַּמּוּבָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וְזֶה: **וַיַּפֵּל** – נוֹטָרִיקוֹן: **פֶּ**ה לָ**הֶם וְ**לֹא יְ**דַבְּרוּ**; כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל חַוָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן בִּבְחִינַת: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **וַיַּפֵּל** וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְכַשֵּׁר חֲלָמִין, כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשֵׁנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה, וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן יוֹסֵף, שֶׁנָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְכַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה. [כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בְּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם שֶׁבְּשֵׁנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ"ל]:

ה **וְזֶה** בְּחִינַת מִקְּרֵה־לַיְלָה, שֶׁהָרוּחַ־סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִין לָשׁוֹן, עוֹלָה עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל־יְדֵי שֵׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מְקָרֵר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ', דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי; שֶׁמְּקָרֵר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת: וְאֵת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי; מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ בְּחַוָּה (יבמות סג). אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ־סְעָרָה מְקָרֵר אוֹתוֹ בְּמִקְרֵה־לַיְלָה בְּשֵׁנָה, בִּבְחִינַת (דברים כח): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ – לְשׁוֹן קְרִירוּת. בַּדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת (משלי ל): כֵּן דֶּרֶךְ

ניאוף, כך הוא זוכה יותר לשלימות לשון הקודש, עד שזוכה לשלימות לשון הקודש ולתיקון הברית בשלימות[3].

וְזֶה מה שנאמר (משלי כט): **"וְרֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן"**, כי מצינו במקום אחר שדרשו רבותינו ז"ל: **'אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנְךָ אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ'**[4], ואם כן גם בפסוק זה יתפרש 'הון' כ'גרון', דהיינו הדיבור היוצא מהגרון, **שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית**, שזהו "רועה זונות", **מְאַבֵּד לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**, הרמוז במילה "הון".

וְזֶה מה שנאמר (שם ג): **"כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנְךָ"**, ודרשו **רבותינו ז"ל** (הובא ברש"י שם): 'אל תקרי מהונך אלא מגרונך', **ואם כן** רמוז בזה ענין הדיבור היוצא מהגרון, שזהו בחינת לשון הקודש, ונאמר בפסוק **'כַּבֵּד' דַּיְקָא, כִּי בוֹ** – בלשון הקודש **תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הֵפֶךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת. וְהֵם תּוֹלִים בִּמְקוֹם עֲרָיִין** – עריות, **כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים** (תיקון נח) על הפסוק: **'וְלֹא יִתְבֹּשָׁשׁוּ - אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין'** – עריות, שעל ידי שהאדם חוטא בעריות באים עליו חרפות ובזיונות, **'עֲרָיִין'** – עריות **הוּא פְּגַם הַבְּרִית**, והוא **בְּבְחִינַת 'עָרְלָה'**, כי המילה היא תיקון הערלה, ופגם הברית הוא פגם במילה, ואם כן הוא בחינת 'ערלה', וזהו **בְּחִינַת** מה שאמרו בני יעקב לשכם ולחמור (בראשית לד) "לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה, **כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ**", ורמוז בפסוק זה שהערלה מביאה לחרפה, ומכאן שפגם הברית מביא לחרפה. **וְזֶה** הרמוז בפסוק: **"כַּבֵּד" - שֶׁהוּא הֵפֶךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּ"הוֹנְךָ", הַיְנוּ בִּגְרוֹנְךָ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל.**

וְשֵׁם 'יוֹסֵף', הוא **עַל שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּבְחִינַת** מה שאמרה רחל כשקראה את השם יוסף (שם ל): **"אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי", כִּי בוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין** – עריות **כַּנַּ"ל, ויוסף**, שמובא לעיל שהוא זכה לשלימות לשון הקודש, ולתיקון הברית, הוא זכה לכבוד, ולכן הוא נקרא 'יוסף', על שם אסיפת החרפה.

וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ"ל של כל השבעים אומות, שמבואר לעיל שהוא בחינת התבערה של תאות ניאוף, **כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בְּבְחִינַת: 'נָחָשׁ שֶׁלְּטָנוּתֵהּ עַל בִּשְׂרָא'** – נחש שלטונו על הבשר, **הַיְנוּ** ששולט על **בְּחִינַת 'חַוָּה' הַנַּ"ל**, שנאמר עליה **שֶׁהִיא "בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ"** של אדם הראשון, ורמוז בזה שהיא בחינת 'בשר', והטעם כי היא **בְּבְחִינוֹת** מה שנאמר (חגי ב): **"בְּשַׂר קֹדֶשׁ"** (ירמיה יא, וכמובא בזוהר הקדוש לך לך דף צד.), שהכוונה היא למצוות המילה, שהיא בחינת תיקון הברית, ובחינת 'חוה' שהיא בחינת לשון הקודש היא תלויה בבחינת תיקון הברית, ולכן היא מכונה 'בשר', כי 'בשר' מרמז על 'בשר קודש', דהיינו על תיקון הברית, וכשבחינת לשון הקודש היא בשלימות אצל האדם אז הוא זוכה לתיקון הברית, אבל כשבחינת לשון הקודש אינה בשלימות אצל האדם אז יש כח לנחש להחטיא אותו בתאות ניאוף. **וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפִּתָּה לְחַוָּה וְהֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא** (שבת קמו), שכשנתן הנחש לחוה עצה לאכול מעץ הדעת בא עליה, והטיל בה זוהמא, ורמוז בזה, **שֶׁהוּא הָרוּחַ סְעָרָה, הָרוּחַ שְׁטוּת**, והוא בחינת **"אֵשֶׁת כְּסִילוּת"** (משלי ט), והוא הרע הכולל של השבעים אומות, **וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**, שהוא בחינת **'אִשָּׁה חֲכָמָה', בְּבְחִינַת** מה שנאמר **"חַכְמוֹת נָשִׁים"** (משלי יד), **וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא.**

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר שהקב"ה אמר לקין (בראשית ד): **"לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ"**, ורמוז בפסוק זה כך: **'לַפֶּתַח - הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**, שדיבורו הוא על ידי הפה, **שֶׁהַחַטָּאת הַזֶּה** שהוא הרע הכולל של השבעים אומות **רוֹבֵץ לִינֹק מִמֶּנּוּ** כשבחינת לשון הקודש אינה בשלימות, כי עיקר התגברות היצר הרע להחטיא את האדם היא בתאוות ניאוף[5].

מקורות והערות

[3] ליקוטי הלכות (הל' חדש הל' ד'), עיי"ש באריכות דברים נפלאים בענין זה. [4] עיין משלי ג' "כבד את ה' מהונך" בהגה ברש"י שם, וכן הובא בבאר היטב או"ח סימן נ"ג בשם הפסיקתא. אמנם בפסיקתא עצמה איתא 'ממה שחננך, אם נתן לך קול ערב וכו'. [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה (ברכות סא) – לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם הַחֲתָךְ, הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר. וְזֶה (שם): וַיִּבָן – עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁעִקֵּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בְּיִרְאַת ה׳ הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיה לג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא. וְזֶה: כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים; הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא אוֹצָר, שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל חִטָּה, עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ (תיקון טז). וְזֶה בְּחִינַת (תהלים ס): אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ – שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בֵּאלֹקִים יְרָא. וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־כֵּן כָּתוּב בּוֹ (שם מא): הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ. רוּחַ אֱלֹקִים הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. כִּי בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, כִּי זֶה בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְזֶה (משלי כב): זְרֻעָה זוֹנוֹת יְאֻבַּד הוֹן; אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנְךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, מְאַבֵּד לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ג): כַּבֵּד אֶת ה׳ מֵהוֹנְךָ – כַּבֵּד דַּיְקָא, כִּי בּוֹ תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הֶפֶךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, וְהֵם תּוֹלִים בִּמְקוֹם עֲרָיִין, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון נח): וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ – אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין. עֲרָיִין הוּא פְּגַם הַבְּרִית, בִּבְחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְזֶה: כַּבֵּד – שֶׁהִיא הֶפֶךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּהוֹנְךָ, הַיְנוּ בִּגְרוֹנְךָ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל. וְשֵׁם יוֹסֵף עַל־שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (שם ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין כַּנַּ״ל. וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ״ל, כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּבְחִינַת: נָחָשׁ שֵׁלְטָנוּתָהּ עַל בְּשָׂרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה הַנַּ״ל, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, בִּבְחִינוֹת (חגי ב): בְּשַׂר קֹדֶשׁ (ירמיה יא, טו. וכמובא בזוהר הקדוש). וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפָּתָה לְחַוָּה וְהִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, שֶׁהוּא הָרוּחַ־סְעָרָה, הָרוּחַ־שְׁטוּת, אֵשֶׁת כְּסִילוּת (משלי ט), וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִשָּׁה חֲכָמָה, בִּבְחִינַת חַכְמוֹת נָשִׁים (משלי יד), וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. לַפֶּתַח – הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַחַטָּאת הַזֶּה רוֹבֵץ לִינֹק מִמֶּנּוּ:

ד **וְדַע,** שֶׁאִשָּׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרַע שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ״ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְעֵץ הַדַּעַת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא אִשָּׁה חֲכָמָה, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, שֶׁכֻּלּוֹ רָע: וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, זֶה לְשׁוֹן **תַּרְגּוּם,** שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין. וּלְשׁוֹן עַמְמִין, כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת (משלי יט), בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל־יְדֵי תֶּרְגֻּמָן (פסחים קיז), כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרָע; לִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מַשְׂכִּיל,** וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מְשַׂכֵּל.** וְאִשָּׁה כְּסִילוּת הַזֹּאת הִיא מְפַתָּה אֶת הָאִשָּׁה חֲכָמָה עַל־יְדֵי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בִּבְחִינַת (דברים כו): אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי; וּבִבְחִינַת (במדבר כג): מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק; שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְעִקַּר בְּנִינָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְלָכֵן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי הַנַּ״ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: יָנֵר שֶׁהֱרוּתָא (בראשית לא); וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: גִּלְעֶד, בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ב): וַיַּפֵּל ה׳ אֱלֹקִים **תַּרְדֵּמָה,** מִסְפַּר **תַּרְגּוּם,** כַּמּוּבָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וְזֶה: **וַיַּפֵּל** – נוֹטָרִיקוֹן: **פֶּ**׳ה **לָ**׳הֶם **וְ**׳**לֹא יְ**׳**דַבְּרוּ**; כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל חַוָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן בִּבְחִינַת: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **וַיַּפֵּל** וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֲלָמִין, כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשֵׁנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה, וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן יוֹסֵף, שֶׁנָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה. [כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בְּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם שֶׁבְּשֵׁנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ״ל]:

ה **וְזֶה** בְּחִינַת מִקְּרֵה־לַיְלָה, שֶׁהָרוּחַ־סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִין לָשׁוֹן, עוֹלָה עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל־יְדֵי שֵׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מְקָרֵר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ׳, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי; שֶׁמְּקָרֵר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת: זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי; מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ בְּחַוָּה (יבמות סג). אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ־סְעָרָה מְקָרֵר אוֹתוֹ בְּמִקְרֵה־לַיְלָה בְּשֵׁנָה, בִּבְחִינַת (דברים כח): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ – לְשׁוֹן קְרִירוּת. בַּדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת (משלי ל): כֵּן דֶּרֶךְ

לאחר שנתבאר שישנה בחינת 'לשון הקודש', שעל ידה נברא העולם, והיא תלויה בבחינת תיקון הברית, וישנה בחינת 'רע הכולל' של כל שבעים האומות, שהיא בחינת המדורה של תאות ניאוף, וכשיש לאדם 'שלימות לשון הקודש' אין לתאות ניאוף שליטה בו, אבל כשאין לו שלימות לשון הקודש יש לתאות ניאוף שליטה בו, יתבאר כעת כי ישנה 'קליפת נוגה' שהיא האמצעי בין ה'רע הכולל' לבין בחינת 'לשון הקודש', ועל ידה יש כח ל'רע הכולל' לינוק מ'לשון הקודש', ולהחטיא את האדם בתאות ניאוף, ועבודת האדם היא להעלות את הטוב שב'קליפת נוגה' ואז הרע שבה נופל, ואז נשלמת בחינת 'לשון הקודש'.

ד. וְדַע, שֶׁאֵשֶׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרָע שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, אֶלָּא עַל יְדֵי בְּחִינַת 'עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע', שֶׁעַל יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמְטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְ'עֵץ הַדַּעַת', שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא 'אִשָּׁה חֲכָמָה', שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עֲמָמִין – שבעים אומות, שֶׁכֻּלּוֹ רַע. כי ישנם שלוש קליפות שהם טמאות לגמרי, והם: רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת, והם בחינת כלליות הרע של שבעים לשון, וישנה קליפת נוגה, שהיא מעורבת טוב ורע, והיא בחינת 'עץ הדעת טוב ורע', וקליפה זו היא אמצעית בין שלוש הקליפות הטמאות לבין הקדושה שהיא בחינת לשון הקודש, ועל ידי קליפת נוגה יש לשלוש קליפות הטמאות כח לינוק מהקדושה, וכך גם הנחש שהוא בחינת שלוש קליפות הטמאות, היה לו כח להטיל זוהמא בחוה שהיא בחינת 'לשון הקודש', על ידי שפיתה אותה לאכול מעץ הדעת שהוא בחינת קליפת נוגה, ועל ידי זה היה לו כח להטיל בה זוהמא[6].

וְ'עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע', זֶה בחינת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עֲמָמִין – שבעים אומות. **וּלְשׁוֹן עֲמָמִין** – לשון האומות, **כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת "אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת"** (משלי יט), **והוא בְּחִינַת** מה שמובא בגמרא לענין הלשונות שבספר תהילים: **'מַשְׂכִּיל - עַל יְדֵי תַּרְגְּמָן'** (פסחים קיז), שכל מקום שנאמר בתהילים 'משכיל' הוא נאמר על ידי מתרגם, שהוא אומר ואחר מפרש, ורמוז בדברי הגמרא שיש בחינת תרגום שהיא בחינת 'משכיל', והטעם **כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרַע - לִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת 'מַשְׂכִּיל'**, שהוא לשון שכל וחכמה, **וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת 'מְשַׂכֵּל'**, שהוא לשון אדם שמתו בניו, **וְאֵשֶׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת** שהיא הרע של כל השבעים אומות, **הִיא מְפַתָּה אֶת הָ'אִשָּׁה חֲכָמָה'** שהיא בחינת לשון הקודש, **עַל יְדֵי 'אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת'** – לשון תרגום, **כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים כו): **"אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי"**, ורמוז בזה, שלבן הארמי שהוא בחינת הרע הכולל רצה לאבד את בחינת 'יעקב' שהיא בחינת הקדושה, וזאת על ידי בחינת 'ארמי' שזהו התרגום שהוא לשון ארמית, **וּבִבְחִינַת** מה שאמר בלעם (במדבר כג): **"מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק"** – בלק הביא אותו מארם כדי לקלל את ישראל, ורמוז בפסוק זה, שיניקתו של בלעם מהקדושה היא על ידי בחינת 'ארם', **שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה.**

וְעִקַּר בִּנְיָנָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לְלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְלָבָן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא 'אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי' הַנַּ"ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל כֵּן קָרָא לוֹ – לגל האבנים שהקימו יעקב ולבן ביניהם: **"יְגַר שָׂהֲדוּתָא"** (בראשית לא), שהוא בלשון ארמית, **וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לְלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְעַל כֵּן קָרָא לוֹ "גַּלְעֵד", בְּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.** והיינו שכל אדם הוא מעורב במידותיו טוב ורע, ועל ידי זה יכול הרע של השבעים לשון לינוק מבחינת לשון הקודש שלו כשאינו בשלימות, אבל על ידי שהאדם מפיל את הרע שמעורב בו ומעלה את הטוב שבו[7], וכן כשהאדם שומר את עצמו אפילו מתאוות של היתר, שהם בחינת קליפת נוגה שאפשר

מקורות והערות

[6] פרפראות לחכמה. [7] מי הנחל.

וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה (ברכות סא) – לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם הַחֲתָךְ, הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר. וְזֶה (שם): וַיִּבָּן – עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁעִקַּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תּוֹלָה בְּיִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיה לג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא. וְזֶה: כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים; הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא אוֹצָר, שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל חִטָּה, עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ (תיקון טז). וְזֶה בְּחִינַת (תהלים ס): אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ – שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בֵּאלֹקִים יְרָא. וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־כֵּן כָּתוּב בּוֹ (שם מא): הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ. רוּחַ אֱלֹקִים הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. כִּי בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, כִּי זֶה בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְזֶה (משלי כמו): זָרָעָה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן; אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנְךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, מְאַבֵּד לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ג): כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנְךָ – כַּבֵּד דַּיְקָא, כִּי בּוֹ תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הָפֵךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, וְהֵם תּוֹלִים בִּמְקוֹם עֲרָיִין, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון נח): וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ – אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין. עֲרָיִין הוּא פְּגַם הַבְּרִית, בִּבְחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְזֶה: כַּבֵּד – שֶׁהִיא הֶפֵךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּהוֹנְךָ, הַיְנוּ בִּגְרוֹנְךָ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְשֵׁם יוֹסֵף עַל־שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (שם ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין כַּנַּ"ל. וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ"ל, כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּבְחִינַת: נָחָשׁ שֵׁלְטָנוּתָהּ עַל בְּשָׂרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה הַנַּ"ל, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, בִּבְחִינוֹת (חגי ב): בְּשַׂר קֹדֶשׁ (ירמיה יא, טו. וכמובא בזוהר הקדוש). וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפָּתָה לְחַוָּה וְהִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, שֶׁהוּא הָרוּחַ־סְעָרָה, הָרוּחַ־שְׁטוּת, אֵשֶׁת כְּסִילוּת (משלי ט), וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִשָּׁה חֲכָמָה, בִּבְחִינַת חַכְמוֹת נָשִׁים (משלי יד), וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. לַפֶּתַח – הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַחַטָּאת הַזֶּה רוֹבֵץ לִינֹק מִמֶּנּוּ:

ד **וְדַע,** שֶׁאִשַּׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרַע שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְעֵץ הַדַּעַת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא אִשָּׁה חֲכָמָה, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, שֶׁכֻּלּוֹ רָע: וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, זֶה לְשׁוֹן **תַּרְגּוּם,** שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, וּלְשׁוֹן עַמְמִין, כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה מַשְׂכִּיל (משלי יט), בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל־יְדֵי תַּרְגְּמָן (פסחים קיז), כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרָע; לְפָעֲמִים הוּא בְּחִינַת **מַשְׂכִּיל,** וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מְשַׂכֵּל.** וְאִשָּׁה כְּסִילוּת הַזֹּאת הִיא מְפַתָּה אֶת הָאִשָּׁה חֲכָמָה עַל־יְדֵי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בְּבְחִינַת (דברים כו): אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי; וּבִבְחִינַת (במדבר כג): מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק; שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְעִקַּר בִּנְיָנָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְלָכֵן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי הַנַּ"ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: יָנֵר שֶׁהֱרוּתָא (בראשית לא); וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: גִּלְעֶד, בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ב): וַיַּפֵּל ה' אֱלֹקִים **תַּרְדֵּמָה,** מִסְפַּר **תַּרְגּוּם,** כַּמּוּבָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בִּנְיָנָהּ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וְזֶה: **וַיַּפֵּל** – נוֹטָרִיקוֹן: **פֶּ**ה לָ**הֶם וְ**לֹא **יְ**דַבְּרוּ; כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר בִּנְיָנָהּ שֶׁל חַוָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן בִּבְחִינַת: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבְּרוּ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **וַיַּפֵּל** וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְכַשֵּׁר חֲלָמִין, כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשֵׁנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה, וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן יוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְכַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה. [כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בְּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם שֶׁבְּשֵׁנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ"ל]:

ה **וְזֶה** בְּחִינַת מִקְּרֵה־לַיְלָה, שֶׁהָרוּחַ־סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִין לָשׁוֹן, עוֹלָה עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל־יְדֵי שֵׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מְקָרֵר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ', דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי; שֶׁמְּקָרֵר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת: וְאֵת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי; מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ בְּחַוָּה (יבמות סג). אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ־סְעָרָה מְקָרֵר אוֹתוֹ בְּמִקְּרֵה־לַיְלָה בְּשֵׁנָה, בִּבְחִינַת (דברים כה): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ – לְשׁוֹן קְרִירוּת. בַּדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת (משלי ל): כֵּן דֶּרֶךְ

להשתמש עמהם לטוב לעשותם במקום ההכרח ולשם שמים, ואפשר להשתמש עמהם לרע[8], על ידי זה תושלם בחינת לשון הקודש שלו בשלימות נפלאה, דהיינו שיוכל לקדש את לשונו בשלימות נפלאה, עד שלא יוכל לינוק ממנו כללות הרע של השבעים לשון.

וְזֶה מה שנאמר ביצירת חוה, ש'חוה' רומזת לבחינת לשון הקודש (שם ב): **"וַיִּפֶּל ה' אֱלֹקִים תַּרְדֵּמָה** על האדם ויישן, ויקח אחת מצלעותיו וגו'", ו'תרדמה' היא **מִסְפַּר** – בגימטריא **'תַּרְגּוּם'**, **כַּמּוּבָא, כִּי** כשם שעל ידי התרדמה נוצרה חוה, כך **עַל יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בִּנְיָנָהּ שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעַל יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרָע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת: 'לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן'**, שרמוז בזה שהשבעים לשון נופלים ומתבטלים ואין להם שליטה, על ידי לשון הקודש.

וְזֶה מה שנאמר שם בתחילת הפסוק: **"וַיִּפֶּל" - נוֹטָרִיקוֹן: פֶּ'ה לָ'הֶם וְ'לֹא יְ'דַבְּרוּ, כִּי עַל יְדֵי בִּחִינַת 'תַּרְדֵּמָה', שֶׁהוּא בִּחִינַת 'לְשׁוֹן תַּרְגּוּם', שֶׁעַל יְדֵי זֶה עִקַּר בִּנְיָנָהּ שֶׁל 'חַוָּה', שֶׁהוּא בִּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבּוֹ** – שבתרגום **וּמַפִּילִין הָרָע שֶׁבּוֹ כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת: 'פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבְּרוּ' - רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'וַיִּפֶּל' וְכוּ' כַּנַּ"ל,** שהם נופלים ואין להם אפשרות לדבר ולשלוט.

וְיוֹסֵף, עַל יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כמובא לעיל באות ג', **עַל יְדֵי זֶה הָיָה יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֲלָמִין** – לפתור חלומות, **כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשֵׁנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה,** ותרדמה הוא בחינת 'תרגום' (כי הוא בגימטריא 'תרגום'), **וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בִּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן יוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, עַל כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין** – לפתור חלומות **שְׁבַתַּרְדֵּמָה** – שבאים בזמן התרדמה, **[כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בִּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בִּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרָע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בִּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם שֶׁבְּשֵׁנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בִּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהַחלום הוּא בִּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בִּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בִּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ"ל].**

ה. וְזֶה בִּחִינַת מִקְרֶה לַיְלָה, שהוא נגרם על ידי **שֶׁהָרוּחַ סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, עוֹלֶה עַל יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל יְדֵי שֵׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ,** (כמובא לעיל באות ג' שלשון הקודש וברית קודש הם תלויים זה בזה). **כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מְקָרֵר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים לט) **"חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ'** בהגיגי תבער אש, **דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי"**, ורמוז בזה **שֶׁמְּקָרֵר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ**, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שאמר אדם הראשון לאחר שנוצרה חוה: **"זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַעְתּוֹ בְּחַוָּה'** (יבמות סג), שראה שהיא בת זוגתו המתאימה לו[9], ורמוז בזה שהאדם יכול לקרר את חמימותו על ידי 'חוה', דהיינו על ידי לשון הקודש, **אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ סְעָרָה מְקָרֵר אוֹתוֹ בְּמִקְרֶה לַיְלָה בַּשֵּׁנָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר על עמלק (דברים כה) **"אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ" - לְשׁוֹן קְרִירוּת, "בַּדֶּרֶךְ" הוּא**

מקורות והערות

8 על פי ליקוטי הלכות (הל' מאכלי עכו"ם הל' א'). 9 בגמ' יבמות דף ס"ג ע"א איתא: "א"ר אלעזר, מאי דכתיב זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי, מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה".

וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה (ברכות סא) – לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לִמְקוֹם הַחֲתָךְ, הַיְנוּ חִתּוּךְ הַדִּבּוּר. וְזֶה (שם): וַיִּבָן – עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, שֶׁעִקֵּר עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תּוֹלָה בְּיִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ (ישעיה לג), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא. וְזֶה: כְּאוֹצָר שֶׁל חִטִּים; הַיְנוּ הַיִּרְאָה הוּא אוֹצָר, שֶׁבּוֹ תָּלוּי עֲשִׂיָּה וְתִקּוּן שֶׁל חִטָּה, עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ (תיקון טז). וְזֶה בְּחִינַת (תהלים ס): אֱלֹקִים דִּבֶּר בְּקָדְשׁוֹ – שֶׁדִּבּוּר הַקֹּדֶשׁ תּוֹלֶה בֵּאלֹקִים יְרָא. וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם – בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־כֵּן כָּתוּב בּוֹ (שם מא): הֲנִמְצָא כָזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹקִים בּוֹ. רוּחַ אֱלֹקִים הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. כִּי בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תָּלוּי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם עֲרָיוֹת, כִּי זֶה בְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הֵם תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. וְזֶה (משלי כב): זְרֻעָה זוֹנוֹת יְאֻבַּד הוֹן; אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנְךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי מִי שֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, מְאַבֵּד לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ג): כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנְךָ – כַּבֵּד דַּיְקָא, כִּי בּוֹ תָּלוּי בְּחִינַת כָּבוֹד, כִּי הָפֵךְ הַכָּבוֹד הֵם חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, וְהֵם תּוֹלִים בִּמְקוֹם עֲרָיִין, כַּמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תיקון נח): וְלֹא יִתְבּוֹשָׁשׁוּ – אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין. עֲרָיִין הוּא פְּגַם הַבְּרִית, בִּבְחִינַת עָרְלָה, בְּחִינַת (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְזֶה: כַּבֵּד – שֶׁהִיא הֶפֵךְ שֶׁל חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שֶׁהוּא תּוֹלֶה בְּהוֹנְךָ, הַיְנוּ בִּגְרוֹנְךָ, שֶׁהוּא שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְשֵׁם יוֹסֵף עַל־שֵׁם שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (שם ל): אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי; כִּי בּוֹ תָּלוּי כָּבוֹד, כִּי אֵין בּוֹשֶׁת אֶלָּא בִּמְקוֹם עֲרָיִין כַּנַּ"ל. וְנָחָשׁ, שֶׁהוּא הָרַע הַכּוֹלֵל הַנַּ"ל, כְּשֶׁאֵין שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הוּא הוֹלֵךְ וְשׁוֹלֵט עַל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּבְחִינַת: נָחָשׁ שֵׁלְטָנוּתָהּ עַל בְּשָׂרָא, הַיְנוּ בְּחִינַת חַוָּה הַנַּ"ל, שֶׁהִיא בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, בִּבְחִינוֹת (חגי ב): בְּשַׂר קֹדֶשׁ (ירמיה יא, טו. וכמובא בזוהר הקדוש). וְזֶה בְּחִינַת נָחָשׁ שֶׁפָּתָה לְחַוָּה וְהִטִּיל בָּהּ זֻהֲמָא, שֶׁהוּא הָרוּחַ־סְעָרָה, הָרוּחַ־שְׁטוּת, אֵשֶׁת כְּסִילוּת (משלי ט), וְהוֹלֵךְ וּמְפַתֶּה אֶת הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִשָּׁה חֲכָמָה, בִּבְחִינַת חַכְמוֹת נָשִׁים (משלי יד), וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. לַפֶּתַח – הַיְנוּ פִּתְחֵי פִיךְ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהַחַטָּאת הַזֶּה רוֹבֵץ לִינֹק מִמֶּנּוּ:

ד **וְדַע,** שֶׁאִשַּׁת כְּסִילוּת הַזֹּאת, שֶׁהוּא כְּלָלוּת הָרַע שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מֵאִשָּׁה חֲכָמָה, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְפַתֶּה אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּמֵטִיל בָּהּ זֻהֲמָא. וְעֵץ הַדַּעַת, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת, שֶׁהֵן טוֹב וָרָע, הוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא אִשָּׁה חֲכָמָה, שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב, וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין, שֶׁכֻּלּוֹ רָע: וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, זֶה לְשׁוֹן **תַּרְגּוּם,** שֶׁהוּא אֶמְצָעִי בֵּין לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּבֵין לָשׁוֹן שֶׁל שִׁבְעִין עַמְמִין. וּלְשׁוֹן עַמְמִין, כְּשֶׁרוֹצִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִינֹק מִמֶּנּוּ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם. לְשׁוֹן תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה מַשְׂכִּיל (משלי יט), בְּחִינַת מַשְׂכִּיל עַל־יְדֵי תֶּרְגֻּמָן (פסחים קיז), כִּי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרָע; לִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מַשְׂכִּיל,** וְלִפְעָמִים הוּא בְּחִינַת **מְשַׂכֵּל.** וְאִשָּׁה כְּסִילוּת הַזֹּאת הִיא מְפַתָּה אֶת הָאִשָּׁה חֲכָמָה עַל־יְדֵי אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת, כִּי עִקַּר תִּגְבֹּרֶת הַקְּלִפָּה אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, בִּבְחִינַת (דברים כו): אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי; וּבִבְחִינַת (במדבר כג): מִן אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק; שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן אֲרַמִּי, שֶׁדֶּרֶךְ שָׁם מִתְעוֹרְרִים לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. וְעִקַּר בְּנִינָהּ וּשְׁלֵמוּת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמַּפִּילִין הָרַע שֶׁל הַתַּרְגּוּם וּמַעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁלָם לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְלָכֵן הָאֲרַמִּי, שֶׁהוּא אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי הַנַּ"ל, רָצָה לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: יָנֵר שֶׁהֲרוּתָא (בראשית לא); וְיַעֲקֹב הָיָה מַעֲלֶה אֶת הַתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־כֵּן קָרָא לוֹ: גִּלְעֶד, בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה (שם ב): וַיַּפֵּל ה' אֱלֹקִים **תַּרְדֵּמָה,** מִסְפַּר **תַּרְגּוּם,** כַּמּוּבָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם, עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין אֶת הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ, נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן. וְזֶה: **וַיַּפֵּל** – נוֹטָרִיקוֹן: **פֶּ**ה לָ**הֶם וְ**לֹא יְ**דַבְּרוּ**; כִּי עַל־יְדֵי בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר בְּנִינָהּ שֶׁל חַוָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמַּעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבּוֹ וּמַפִּילִין הָרַע שֶׁבּוֹ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נוֹפְלִין כָּל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן בִּבְחִינַת: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **וַיַּפֵּל** וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְיוֹסֵף, עַל־יְדֵי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה הָיָה יָכוֹל לְכַשֵּׁר חֲלֹמִין, כִּי עִקַּר הַחֲלוֹם הוּא בְּשֵׁנָה, הַיְנוּ בְּתַרְדֵּמָה, וּשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן יוֹסֵף, שֶׁזָּכָה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְכַשֵּׁר חֲלֹמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה. [כִּי זָכָה לְבָרֵר אֶת בְּחִינַת לְשׁוֹן הַתַּרְגּוּם, אֶת בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה, דְּהַיְנוּ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ וּלְהַפִּיל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לִפְתֹּר הַחֲלוֹם שֶׁבִּשְׁנָה וְתַרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ לְבָרֵר הַטּוֹב וְהָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַחֲלוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי הוּא זָכָה לְבָרֵר אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם שֶׁזָּכָה לָזֶה כַּנַּ"ל]:

ה **וְזֶה** בְּחִינַת מִקְרֵה־לַיְלָה, שֶׁהָרוּחַ־סְעָרָה, הַיְנוּ הָרוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הַשִּׁבְעִין לָשׁוֹן, עוֹלָה עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי תַּרְדֵּמָה, עַל־יְדֵי שֵׁנָה, וְיוֹנֵק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מֵרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מְקָרֵר אֶת חֲמִימוּתוֹ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי וְכוּ', דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי; שֶׁמְּקָרֵר חֲמִימוּתוֹ בְּדִבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת: זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי; מִכָּאן שֶׁנִּתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ בְּחַוָּה (יבמות סג). אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, אֲזַי הָרוּחַ־סְעָרָה מְקָרֵר אוֹתוֹ בְּמִקְרֵה־לַיְלָה בְּשֵׁנָה, בִּבְחִינַת (דברים כח): אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ – לְשׁוֹן קְרִירוּת. בַּדֶּרֶךְ הוּא בְּחִינַת (משלי ל): כֵּן דֶּרֶךְ

אִשָּׁה מְנָאֲפֶת – שֶׁהַרּוּחַ־סְעָרָה הוֹלֵךְ דֶּרֶךְ הַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, וְיוֹנֵק מִן הַחַשְׁמַל הַנַּ"ל: **וָאֵלִישָׁע** הָיָה יוֹרֵשׁ מֵאֵלִיָּהוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה מְקַבֵּל מִמְּנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (מלכים־ב ב): וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי. פִּי שְׁנַיִם, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם (ברכות ח); עַל־יְדֵי־זֶה כְּתִיב בּוֹ (שם ד): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד – שֶׁלֹּא רָאָתָה קְרִי עַל סְדִינוֹ (ברכות יז), כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נִצּוֹלִין מִמִּקְרֶה לַיְלָה כַּנַּ"ל, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ זוֹכִין לְתִקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה וְשֵׁנָה, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין אֶת בְּחִינַת הַתַּרְגּוּם, בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן אָז נִצּוֹלִין מִמִּקְרֶה לַיְלָה שֶׁבְּתַרְדֵּמָה כַּנַּ"ל. **וְזֶה** שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהלים קמ): רֹאשׁ מְסִבַּי, עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוּ. רֹאשׁ מְסִבַּי הוּא בְּחִינַת (יחזקאל א): נֹגַהּ לוֹ סָבִיב; שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה. עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוּ – הָעָמָל וְהָרַע שֶׁבּוֹ יִתְבַּטֵּל. וְעַל שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ"ל: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים, כִּי מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם (יחזקאל טו). הַיְנוּ, כִּי בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, צְרִיכִין שֶׁיִּתְבָּרֵר, שֶׁיִּפֹּל הָרַע שֶׁבּוֹ, וְהַטּוֹב שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר וְיַעֲלֶה, וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי בִּבְחִינַת: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא הַיּוֹרֶדֶת בְּעֶרֶב־שַׁבָּת עַל רֹאשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁלֹּא יֻכְלוּ בַּנֹּגַהּ לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. פֵּרוּשׁ, כִּי בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, נִכְלָל נֹגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז רוֹצִין גַּם שְׁאָר הַקְּלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי לַעֲלוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרֵד שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא עַל רֹאשָׁם, וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כִּוְּנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ"ל, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ; וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְהַפִּילָם וּלְבַטְּלָם לְגַמְרֵי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל:

ו **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. וְזֶה (במדבר י"ד): וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר. לֵאמֹר – דָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת (כשארז"ל סנהדרין נו:), הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְּדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁנִּתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר – הַיְנוּ כְּפִי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נֶאֱסַר עֲרָיוֹת וְנִתְבַּטֵּל תַּאֲוַת נְאוּף כַּנַּ"ל, כְּמוֹ־כֵן יִגְדַּל כֹּחַ ה'. כִּי כְּפִי הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת וּבִטּוּל תַּאֲוַת נְאוּף, כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעוֹרֵר כֹּחַ ה' שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ז **וּמִי** שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעוֹרֵר הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אַזַּי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכָל תַּעֲנוּגָיו אֵינוֹ אֶלָּא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, בִּבְחִינַת (רות ג): וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. וַיִּיטַב לִבּוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל"ב [שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם] אֱלֹקִים שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. וְזֶהוּ: וַיִּיטַב לִבּוֹ, אֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְזֶהוּ: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ – שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהָאָרַת וְהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל"ב אֱלֹקִים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שֶׁאוֹכֵל. וְזֶה: וַיִּיטַב לִבּוֹ – זֶה בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן (זוהר ויקהל רית. ומ"ר רות פ' ה), שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בִּרְכוֹת הַמָּזוֹן, כִּי הַמָּזוֹן נִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין וּמְאִירִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּמִשָּׁם צְרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה עִקַּר הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים כַּנַּ"ל:

ח **וְכָל** חָכָם פָּשׁוּט [פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא חָכָם לְבַד, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק] יָכוֹל לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאוֹכֵל, כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל מְתִיקוּת וּמְרִירוּת, חֲרִיפוּת וּמְלִיחוּת, שֶׁזֶּה מְרַכֵּךְ וְזֶה מַקְשֶׁה, זֶה מַגְדִּיל וְזֶה מַקְטִין, זֶה מְכַוֵּץ וְזֶה מַרְחִיב, וְיוֹדֵעַ הִתְחַלְּקוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקִין לְשָׁלֹשׁ אִמּוֹת אמ"ש וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת וּשְׁנַיִם־עָשָׂר פְּשׁוּטוֹת, וְיוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה, וְיוֹדֵעַ כֹּחַ שֶׁל כָּל סְפִירָה, שֶׁזֶּה רַךְ וְזֶה קָשֶׁה וְכוּ', אַזַּי, עַל־יְדֵי שֶׁטּוֹעֵם אֵיזֶה דָּבָר אוֹ רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר. כִּי כָּל דָּבָר נִשְׁתַּנֶּה בְּטַעְמוֹ וְרֵיחוֹ וּתְמוּנָתוֹ – הַכֹּל לְפִי צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּחָכְמָתוֹ וּבְרִצּוֹנוֹ הַפָּשׁוּט, כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה, וְכָךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה. וְזֶה בְּחִינוֹת חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת וּנְקֻדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, שֶׁהַכֹּל לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹעַ לִפְעָמִים אוֹ לְהוֹסִיף לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹת אוֹ נְקֻדָּה כְּדֵי לְכַוֵּן הַמִּשְׁקָל שֶׁל כֹּחַ ה' – הַכֹּל לְפִי חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, כִּי כֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּשְׁקֹל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וְיִבְרָא בְּכֹחַ הַזֶּה וְאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ הַדָּבָר הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם הַזֶּה וְרֵיחַ הַזֶּה וּתְמוּנָה הַזֹּאת. וְכֵן שָׁקַל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֲחֵרוֹת, וּבָרָא בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְרֵיחַ וְטַעַם וּתְמוּנָה אַחֶרֶת כְּפִי אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת; וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִי שֶׁהוּא חָכָם לְבַד יָכוֹל לְהָבִין כָּל זֹאת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל; אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ וְיִתְעַנֵּג רַק מֵהַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ כַּנַּ"ל, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם לְמִי שֶׁהֵבִיא שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה יָכוֹל לְקַיֵּם: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ, כַּנַּ"ל.

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי עַל־יְדֵי חָכְמָה לְבַד יְכוֹלִין לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּשֶׁיּוֹדְעִין כָּל הַנַּ"ל. דְּהַיְנוּ, לְמָשָׁל, כְּשֶׁרוֹאֶה דָּבָר

בְּחִינַת (משלי ל): **"כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת"**, הרי שהניאוף מכונה בשם 'דרך', והיינו שעמלק היה מקרר את ישראל ומטמאם במשכב זכור[1], ורמוז בזה שקליפת עמלק שהיא בחינת הרוח סערה מקררת את האדם בשינה במקרה לילה, וזאת משום **שֶׁהָרוּחַ סְעָרָה הוֹלֵךְ דֶּרֶךְ הַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, וְיוֹנֵק מִן הַחַשְׁמַ"ל הַנַּ"ל**, שהוא בחינת **לשון הקודש** (כמובא לעיל באות ג' שה'חשמל' הוא בחינת לשון הקודש), ועל ידי זה יש לה כח להחטיא את האדם בפגם הברית, שהוא ההיפך מלשון הקודש שהוא בחינת תיקון הברית.

וְאֵלִישָׁע שהיה תלמידו של אליהו הנביא **הָיָה יוֹרֵשׁ מֵאֵלִיָּהוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת** מה שביקש אלישע מאליהו לפני שאליהו עלה לשמים (מלכים ב ב): **"וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי"** – שתשרה עלי רוח נבואה במדריגה כפולה על מה ששרתה עליך[2], ורמוז בזה, כי **'פִּי שְׁנַיִם', הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי** מובא בגמרא שהאדם צריך לקרוא בכל שבוע **'שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם'** (ברכות ח), **והנה** המקרא הוא בחינת לשון הקודש והתרגום הוא בחינת קליפת נוגה, (ועל ידי קריאת שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת האדם מעלה את הטוב שבקליפת נוגה אל הקדושה[3]), ורמוז בדברי הגמרא שבחינת לשון הקודש הוא בחינת 'שנים', ולכן מה שביקש אלישע לזכות לבחינת 'פי שנים', היינו לבחינת לשון הקודש. וכיון שאלישע קיבל מאליהו את בחינת שלימות לשון הקודש, **עַל יְדֵי זֶה כְּתִיב בֵּהּ** – כתוב בו שהאשה השונמית אמרה עליו (שם ד): **"אִישׁ קָדוֹשׁ עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד"**, ופירשו על כך רבותינו ז"ל: **'שֶׁלֹּא רָאֲתָה קְרִי עַל סְדִינוֹ'** (ברכות י:), **כִּי עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִצּוֹלִין מִמִּקְרֶה לַיְלָה כַּנַּ"ל, כִּי עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ זוֹכִין לְתִקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה וְשֵׁנָה, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין אֶת בְּחִינַת הַתַּרְגּוּם, בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן אָז נִצּוֹלִין מִמִּקְרֶה לַיְלָה שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל**, כי אז אין לרוח סערה כח לעלות ולינוק מלשון הקודש על ידי בחינת התרדמה המעורבת טוב ורע, כי האדם כבר בירר את הטוב שבתרדמה והרע שבה נפל.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהלים קמ): **"רֹאשׁ מְסִבָּי, עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוֹ"**[4]. ורמוז בזה, כי **"רֹאשׁ מְסִבָּי" הוּא בְּחִינַת** (יחזקאל א): **"נֹגַהּ לוֹ סָבִיב"**, דהיינו קליפת נוגה **שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה**, כי היא הקליפה הקרובה ביותר אל הקדושה, ועליה ביקש דוד המלך: **"עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוֹ" - הֶעָמָל וְהָרָע שֶׁבּוֹ יִתְבַּטֵּל** ויתכסה. **וְעַל שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים **הַנַּ"ל**, שזהו בחינת תאות ניאוף שהוא הרע הכולל של השבעים אומות, ביקש דוד המלך את מה שנאמר בפסוק שלאחר מכן: **"יִמּוֹטוּ עֲלֵיהֶם גֶּחָלִים**, באש יפילם, במהמורות בל יוכלו", **כִּי מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם** (יחזקאל טו)[5] – כי הם בחינת אש, כמו שנאמר בנבואת יחזקאל על שלוש הקליפות הטמאות: 'רוח סערה, וענן גדול, ואש מתלקחת', ולכן ביקש שתצא אש מבחינת הגבורות העליונות ותפיל אותם ותכניע אותם. **הַיְנוּ כִּי בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, צְרִיכִין שֶׁיִּתְבָּרֵר, שֶׁיִּפֹּל הָרָע שֶׁבּוֹ, וְהַטּוֹב שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר וְיַעֲלֶה וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי, בִּבְחִינַת: "יִמּוֹטוּ עֲלֵיהֶם גֶּחָלִים וְכוּ'" כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא** – שלהבת אש **הַיּוֹרֶדֶת בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל רֹאשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁלֹּא יְכַלְּלוּ בְּנֹגַהּ לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. פֵּרוּשׁ, כִּי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, נִכְלָל נֹגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז רוֹצִין גַּם שְׁאָר הַקְּלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי לַעֲלוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרֵד שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא** – שלהבת אש מבחינת הגבורות העליונות **עַל רֹאשָׁם וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּוָּנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת**, כי המים החמים המורידים את הזוהמא מגופו של האדם, הם מורים על שלהבת האש המורידה את הקליפות שלא יינקו

מקורות והערות

[1] רש"י שם בפירוש השני. [2] מצודות דוד שם. [3] עיין ליקוטי תורה להאריז"ל פרשת ואתחנן, ועיין בקיצור ליקוטי מוהר"ן, שכתב שקריאת שנים מקרא ואחד תרגום הוא תיקון הברית. [4] במצודות דוד שם פירש: "ראש מסיבי – ראש המסבבים ללכדני והוא דואג האדומי. עמל שפתימו – השקר שמדברים עלי הוא וסיעתו השקר הזה יכסה אותם, ר"ל מה שרוצים לעשות לי יבוא עליהם". [5] ביחזקאל ט"ו כתיב: "לכן כה אמר ה' אלהים, כאשר עץ הגפן בעץ היער אשר נתתיו לאש לאכלה כן נתתי את ישבי ירושלם: ונתתי את פני בהם, מהאש יצאו והאש תאכלם, וידעתם כי אני ה' בשומי את פני בהם", ופירש"י: "מהאש יצאו – על פתגמי אוריתא דיהיבין מגו אשתא עברו,

אִשָּׁה מְנָאֲפֶת – שֶׁהֲרוּחַ־סְעָרָה הוֹלֵךְ דֶּרֶךְ הַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, וְיוֹנֵק מִן הַחַשְׁמַל הַנַּ״ל: **וָאֲלִישָׁע** הָיָה יוֹרֵשׁ מֵאֵלִיָּהוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה מְקַבֵּל מִמְּנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (מלכים־ב ב): וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי. פִּי שְׁנַיִם, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם (ברכות ח); עַל־יְדֵי־זֶה כְּתִיב בּהּ (שם ד): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד – שֶׁלֹּא רָאָתָה קְרִי עַל סְדִינוֹ (ברכות יז), כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נִצּוֹלִין מִמִּקְרָה לַיְלָה כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ זוֹכִין לְתִקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה וְשֵׁנָה, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין אֶת בְּחִינַת הַתַּרְגּוּם, בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן אָז נִצּוֹלִין מִמִּקְרָה לַיְלָה שֶׁבְּתַרְדֵּמָה כַּנַּ״ל. **וְזֶה** שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהלים קמ): רֹאשׁ מְסִבַּי, עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֶּמוּ. רֹאשׁ מְסִבַּי הוּא בְּחִינַת (יחזקאל א): נֹגַהּ לוֹ סָבִיב; שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה. עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֶּמוּ – הֶעָמָל וְהָרַע שֶׁבּוֹ יִתְבַּטֵּל. וְעַל שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים, כִּי מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם (יחזקאל טו). הַיְנוּ, כִּי בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, צְרִיכִין שֶׁיִּתְבָּרֵר, שֶׁיִּפֹּל הָרַע שֶׁבּוֹ, וְהַטּוֹב שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר וְיַעֲלֶה, וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל. וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי בִּבְחִינַת: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא הַיּוֹרֶדֶת בְּעֶרֶב־שַׁבָּת עַל רֹאשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁלֹּא יֻכְלוּ בַּנֹּגַהּ לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. פֵּרוּשׁ, כִּי בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, נִכְלָל נֹגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז רוֹצִין גַּם שְׁאָר הַקְּלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי לַעֲלוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרֵד שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא עַל רֹאשָׁם, וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כִּוְּנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ; וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְהַפִּילָם וּלְבַטְּלָם לְגַמְרֵי, הַיְנוּ כַּנַּ״ל:

ו **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. וְזֶה (במדבר י״ד): וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר. לֵאמֹר – דָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת (כשארז״ל סנהדרין נו:), הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְּדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁנִּתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר – הַיְנוּ כְּפִי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נֶאֱסַר עֲרָיוֹת וְנִתְבַּטֵּל תַּאֲוַת נְאוּף כַּנַּ״ל, כְּמוֹ־כֵן יִגְדַּל כֹּחַ ה׳. כִּי כְּפִי הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת וּבִטּוּל תַּאֲוַת נְאוּף, כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעוֹרֵר כֹּחַ ה׳ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ז **וּמִי** שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעוֹרֵר הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אַזַּי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכָל תַּעֲנוּגָיו אֵינוֹ אֶלָּא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, בִּבְחִינַת (רות ג): וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. וַיִּיטַב לִבּוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב [שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם] אֱלֹקִים שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. וְזֶהוּ: וַיִּיטַב לִבּוֹ, אֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְזֶהוּ: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ – שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהָאָרַת וְהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב אֱלֹקִים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שֶׁאוֹכֵל. וְזֶה: וַיִּיטַב לִבּוֹ – זֶה בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן (זוהר ויקהל רית. ומ״ר רות פ׳ ה), שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בִּרְכוֹת הַמָּזוֹן, כִּי הַמָּזוֹן נִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין וּמְאִירִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּמִשָּׁם צְרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה עִקַּר הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים כַּנַּ״ל:

ח **וְכָל** חָכָם פָּשׁוּט [פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא חָכָם לְבַד, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק] יָכוֹל לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאוֹכֵל, כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל מְתִיקוּת וּמְרִירוּת, חֲרִיפוּת וּמְלִיחוּת, שֶׁזֶּה מְרַכֵּךְ וְזֶה מַקְשֶׁה, זֶה מַגְדִּיל וְזֶה מַקְטִין, זֶה מְכַוֵּץ וְזֶה מַרְחִיב, וְיוֹדֵעַ הִתְחַלְּקוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקִין לְשָׁלֹשׁ אִמּוֹת אמ״ש וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת וּשְׁנַיִם־עָשָׂר פְּשׁוּטוֹת, וְיוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה, וְיוֹדֵעַ כֹּחַ שֶׁל כָּל סְפִירָה, שֶׁזֶּה רַךְ וְזֶה קָשֶׁה וְכוּ׳, אַזַּי, עַל־יְדֵי שֶׁטּוֹעֵם אֵיזֶה דָּבָר אוֹ רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר. כִּי כָּל דָּבָר נִשְׁתַּנֶּה בְּטַעְמוֹ וְרֵיחוֹ וּתְמוּנָתוֹ – הַכֹּל לְפִי צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּחָכְמָתוֹ וּבִרְצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט, כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה, וְכָךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה. וְזֶה בְּחִינוֹת חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת וּנְקֻדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, שֶׁהַכֹּל לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹעַ לִפְעָמִים אוֹ לְהוֹסִיף לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹת אוֹ נְקֻדָּה כְּדֵי לְכַוֵּן הַמִּשְׁקָל שֶׁל כֹּחַ ה׳ – הַכֹּל לְפִי חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, כִּי כֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּשְׁקֹל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וְיִבְרָא בְּכֹחַ הַזֶּה וְאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ הַדָּבָר הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם הַזֶּה וְרֵיחַ הַזֶּה וּתְמוּנָה הַזֹּאת. וְכֵן שָׁקַל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֲחֵרוֹת, וּבָרָא בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְרֵיחַ וְטַעַם וּתְמוּנָה אַחֶרֶת כְּפִי אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת; וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִי שֶׁהוּא חָכָם לְבַד יָכוֹל לְהָבִין כָּל זֹאת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ״ל; אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ וְיִתְעַנֵּג רַק מֵהַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ כַּנַּ״ל, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם לְמִי שֶׁהֵבִיא שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה יָכוֹל לְקַיֵּם: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ, כַּנַּ״ל.

[**פֵּרוּשׁ**, כִּי עַל־יְדֵי חָכְמָה לְבַד יְכוֹלִין לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּשֶׁיּוֹדְעִין כָּל הַנַּ״ל. דְּהַיְנוּ, לְמָשָׁל, כְּשֶׁרוֹאֶה דָּבָר

מהבחינה העליונה הנקראת 'אדם דעשייה', **כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת** האר"י ז"ל[6]. **וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ"ל, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְהַפִּילָם וּלְבַטְּלָם לְגַמְרֵי, הַיְנוּ כַּנַּ"ל.**

לאחר שנתבאר שישנה בחינת 'לשון הקודש', שעל ידה נברא העולם, והיא תלויה בבחינת תיקון הברית, וישנה בחינת 'רע הכולל' של כל שבעים האומות, שהיא בחינת המדורה של תאות ניאוף, וכשיש לאדם 'שלימות לשון הקודש' אין לתאות ניאוף שליטה בו, אבל כשאין לו שלימות לשון הקודש יש לתאות ניאוף שליטה בו, וישנה 'קליפת נוגה' שהיא האמצעי בין ה'רע הכולל' לבין בחינת 'לשון הקודש', ועל ידה יש כח ל'רע הכולל' לינוק מ'לשון הקודש', ולהחטיא את האדם בתאות ניאוף, ועבודת האדם היא להעלות את הטוב שב'קליפת נוגה' ואז הרע שבה נופל, ואז נשלמת בחינת 'לשון הקודש', יתבאר כעת כי על ידי שהאדם משלים את בחינת 'לשון הקודש', מתעורר הכח של האותיות של לשון הקודש שיש בכל הדברים בעולם, ואז אכילתו ושתייתו וכל תענוגיו הוא מהתנוצצות האותיות שבמאכל והמשקה, ומהתנוצצות זו מאיר ליבו, ועל ידי זה מתנוצץ פניו באור הזה, וכשפניו מאירות באור הזה יוכל האחר לראות פניו בפנים אלו כמו במראה.

ו. וּכְשֶׁמַּעֲלֶה הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל יְדֵי זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה צֵרוּפֵי **אוֹתִיּוֹת** שהם בחינות רוחניות **שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר,** וצירופי אותיות אלו הם מחיים את הדבר, **וְעַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַל יְדֵי זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר.**

וְזֶה הרמז במה שאמר משה רבינו כשביקש מהקב"ה שיסלח לישראל על חטא המרגלים (במדבר יד): **"וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה' כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר".** ורמוז בפסוק זה כך: הנה רבותינו ז"ל (סנהדרין נו:) דרשו (בנוגע לפסוק אחר) על המילה **"לֵּאמֹר" - 'דָּא** – זה **גִּלּוּי עֲרָיוֹת',** שנאמר (ירמיה ג) "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר", **הַיְנוּ** ש'לאמור' רומז על **בְּחִינַת הַמְּדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין** – שבעים כוכבים **הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת נִאוּף, שֶׁנִּתְבַּטֵּל עַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר" - הַיְנוּ כְּפִי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל יָדוֹ נֶאֱסַר** ונתקשר תאות **עֲרָיוֹת וְנִתְבַּטֵּל תַּאֲוַת נִאוּף כַּנַּ"ל,** כְּמוֹ כֵן "יִגְדַּל כֹּחַ ה'", **כִּי כְּפִי הַשְׁלֵמוּת שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת וּבִטּוּל תַּאֲוַת נִאוּף, כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעוֹרֵר כֹּחַ ה' שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כַּנַּ"ל,** כי האותיות הללו הם בחינת 'כח ה'' שעל ידם הוא ברא את העולם[7].

ז. וּמִי שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעוֹרֵר הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, על ידי שהוא מעלה את הטוב שבתרגום ומשלים את בחינת לשון הקודש, **אַזַּי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכָל תַּעֲנוּגָיו אֵינוֹ אֶלָּא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה,** ולא מהטעם הגשמי שבאכילה ושתיה, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר **על בועז** (רות ג): **"וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ".** ורמוז בזה, כי **"וַיִּיטַב לִבּוֹ", הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל"ב [שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם]** 'אֱלֹקִים' **שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר,** כי בסיפור מעשה בראשית שבתחילת ספר בראשית נאמרה שלושים ושנים פעמים המילה 'אלקים', וזה רומז על שלושים ושנים נתיבות שהם בחינות רוחניות שעל ידם נברא העולם, ושלושים ושנים נתיבות אלו הם כוללים את עשר הספירות ועשרים ושנים האותיות שהם ביחד שלושים ושנים, ומהם נשתלשל ונברא העולם, (והספירות והאותיות הם בחינה אחת, אלא שבדרגה הגבוהה יותר העשר

מקורות והערות

ועממיא דתקיפין כאישתא ישיצינון". [6] שער הכוונות (ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו). [7] ובפרפראות לחכמה כתב לבאר בזה, כי דברי רבינו ז"ל מתבארים גם לפי פשוטו של הענין המדובר בפסוק זה, כי אז התפלל משה על חטא המרגלים שהוציאו דיבה על ארץ ישראל, ובזה פגמו בהדיבור של לשון הקודש, ובפרט שארץ ישראל היא בחינה אחת עם לשון הקודש וברית קודש, כמובא בזוהר (וארא דף כג.), ולכן התפלל משה שיגדל הכח של האותיות של לשון הקודש, עיי"ש עוד בזה.

אִשָּׁה מְנָאֲפֶת – שֶׁהַרּוּחַ־סְעָרָה הוֹלֵךְ דֶּרֶךְ הַתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, וְיוֹנֵק מִן הַחַשְׁמַל הַנַּ״ל: **וֶאֱלִישָׁע** הָיָה יוֹרֵשׁ מֵאֵלִיָּהוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְעַל־יְדֵי־זֶה הָיָה מְקַבֵּל מִמְּנּוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת (מלכים־ב ב): וִיהִי נָא פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחֲךָ אֵלָי. פִּי שְׁנַיִם, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם (ברכות ח); עַל־יְדֵי־זֶה כְּתִיב בּהּ (שם ד): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד – שֶׁלֹּא רָאָתָה קְרִי עַל סְדִינוֹ (ברכות י:), כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ נִצּוֹלִין מִמִּקְרָה לַיְלָה כַּנַּ״ל, כִּי עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ זוֹכִין לְתִקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ״ל, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה וְשֵׁנָה, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין אֶת בְּחִינַת הַתַּרְגּוּם, בְּחִינַת הַתַּרְדֵּמָה כַּנַּ״ל, וְעַל־כֵּן אָז נִצּוֹלִין מִמִּקְרָה לַיְלָה שֶׁבְּתַרְדֵּמָה כַּנַּ״ל. **וְזֶה** שֶׁבִּקֵּשׁ דָּוִד (תהלים קמ): רֹאשׁ מְסִבַּי, עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוּ. רֹאשׁ מְסִבַּי הוּא בְּחִינַת (יחזקאל א): נֹגַהּ לוֹ סָבִיב; שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה. עֲמַל שְׂפָתֵימוֹ יְכַסֵּמוּ – הֶעָמָל וְהָרָע שֶׁבּוֹ יִתְבַּטֵּל. וְעַל שְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת מְדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים, כִּי מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם (יחזקאל טו). הַיְנוּ, כִּי בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, צְרִיכִין שֶׁיִּתְבָּרֵר, שֶׁיִּפֹּל הָרַע שֶׁבּוֹ, וְהַטּוֹב שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר וְיַעֲלֶה, וְיִהְיֶה נִכְלָל בְּתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־תַּרְגּוּם כַּנַּ״ל. וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְכַלּוֹתָם לְגַמְרֵי בִּבְחִינַת: יְמוֹטוּ עֲלֵיהֶם גָּחָלִים וְכוּ׳ כַּנַּ״ל:

וְזֶה בְּחִינַת שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא הַיּוֹרֶדֶת בְּעֶרֶב־שַׁבָּת עַל רֹאשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁלֹּא יֻכְלוּ בַּנֹּגַהּ לִינֹק מֵהַקְּדֻשָּׁה. פֵּרוּשׁ, כִּי בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, בִּכְנִיסַת שַׁבָּת, נִכְלָל נֹגַהּ בַּקְּדֻשָּׁה, וְאָז רוֹצִין גַּם שְׁאָר הַקְּלִפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי לַעֲלוֹת אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְאָז יוֹרֵד שַׁלְהוֹבָא דְּאֶשָּׁא עַל רֹאשָׁם, וְנוֹפְלִים לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כִּוְּנַת רְחִיצַת מַיִם חַמִּין בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, כַּמְבֹאָר בַּכַּוָּנוֹת, וְזֶהוּ בְּחִינָה הַנַּ״ל, שֶׁצְּרִיכִין לְבָרֵר הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ; וּשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ״ם, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַע גָּמוּר, צְרִיכִין לְהַפִּילָם וּלְבַטְּלָם לְגַמְרֵי, הַיְנוּ כַּנַּ״ל:

ו **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. כִּי כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ כַּמָּה צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר, וְעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרְרִין וְנִתְגַּדְּלִין הַכֹּחַ שֶׁל אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר. וְזֶה (במדבר י״ד): וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר. לֵאמֹר – דָּא גִּלּוּי עֲרָיוֹת (כשארז״ל סנהדרין נו:), הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְּדוּרָה שֶׁל שַׁבְּעִין כּוֹכְבִין הַנַּ״ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת נְאוּף, שֶׁנִּתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵּאמֹר – הַיְנוּ כְּפִי הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעַל־יָדוֹ נֶאֱסַר עֲרָיוֹת וְנִתְבַּטֵּל תַּאֲוַת נְאוּף כַּנַּ״ל, כְּמוֹ־כֵן יִגְדַּל כֹּחַ ה׳. כִּי כְּפִי הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁמַּשְׁלִים אֶת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת וּבִטּוּל תַּאֲוַת נְאוּף, כֵּן נִתְגַּדֵּל וְנִתְעוֹרֵר כֹּחַ ה׳ שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁבָּעוֹלָם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

ז **וּמִי** שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעוֹרֵר הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אַזַּי אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְכָל תַּעֲנוּגָיו אֵינוֹ אֶלָּא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, בִּבְחִינַת (רות ג): וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. וַיִּיטַב לִבּוֹ, הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב [שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם] אֱלֹקִים שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. וְזֶהוּ: וַיִּיטַב לִבּוֹ, אֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְזֶהוּ: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ – שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהָאָרַת וְהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל״ב אֱלֹקִים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שֶׁאוֹכֵל. וְזֶה: וַיִּיטַב לִבּוֹ – זֶה בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן (זוהר ויקהל רית. ומ״ר רות פ׳ ה), שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת בִּרְכוֹת הַמָּזוֹן, כִּי הַמָּזוֹן נִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין וּמְאִירִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, וּמִשָּׁם צְרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה עִקַּר הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים כַּנַּ״ל:

ח **וְכָל** חָכָם פָּשׁוּט [פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא חָכָם לְבַד, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק] יָכוֹל לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאוֹכֵל, כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל מְתִיקוּת וּמְרִירוּת, חֲרִיפוּת וּמְלִיחוּת, שֶׁזֶּה מְרַכֵּךְ וְזֶה מַקְשֶׁה, זֶה מַגְדִּיל וְזֶה מַקְטִין, זֶה מְכַוֵּץ וְזֶה מַרְחִיב, וְיוֹדֵעַ הִתְחַלְּקוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקִין לְשָׁלֹשׁ אִמּוֹת אמ״ש וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת וּשְׁנַיִם־עָשָׂר פְּשׁוּטוֹת, וְיוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה, וְיוֹדֵעַ כֹּחַ שֶׁל כָּל סְפִירָה, שֶׁזֶּה רַךְ וְזֶה קָשֶׁה וְכוּ׳, אַזַּי, עַל־יְדֵי שֶׁטּוֹעֵם אֵיזֶה דָּבָר אוֹ רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר. כִּי כָּל דָּבָר נִשְׁתַּנֶּה בְּטַעְמוֹ וְרֵיחוֹ וּתְמוּנָתוֹ – הַכֹּל לְפִי צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּחָכְמָתוֹ וּבְרִצּוֹנוֹ הַפָּשׁוּט, כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה, וְכָךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה. וְזֶה בְּחִינוֹת חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת וּנְקֻדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה, שֶׁהַכֹּל לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹעַ לִפְעָמִים אוֹ לְהוֹסִיף לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹת אוֹ נְקֻדָּה כְּדֵי לְכַוֵּן הַמִּשְׁקָל שֶׁל כֹּחַ ה׳ – הַכֹּל לְפִי חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, כִּי כֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּשְׁקֹל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וְיִבְרָא בְּכֹחַ הַזֶּה וְאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ הַדָּבָר הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם הַזֶּה וְרֵיחַ הַזֶּה וּתְמוּנָה הַזֹּאת. וְכֵן שָׁקַל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֲחֵרוֹת, וּבָרָא בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְרֵיחַ וְטַעַם וּתְמוּנָה אַחֶרֶת כְּפִי אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת; וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִי שֶׁהוּא חָכָם לְבַד יָכוֹל לְהָבִין כָּל זֹאת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ״ל; אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ וְיִתְעַנֵּג רַק מֵהַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ כַּנַּ״ל, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם לְמִי שֶׁהֵבִיא שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה יָכוֹל לְקַיֵּם: וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ, כַּנַּ״ל.

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי עַל־יְדֵי חָכְמָה לְבַד יְכוֹלִין לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּשֶׁיּוֹדְעִין כָּל הַנַּ״ל. דְּהַיְנוּ, לְמָשָׁל, כְּשֶׁרוֹאֶה דָּבָר

ספירות הם מאוחדים יחד, ובדרגה הנמוכה יותר העשר ספירות מתחלקים לעשרים ושנים, ואז הם כנגד עשרים ושנים אותיות, וכמו שיתבאר להלן באות ח' כיצד עשר הספירות מתחלקים לעשרים ושנים)[8]. **וְזֶהוּ: "וַיִּיטַב לִבּוֹ", אֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית א): **"וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב"**, ואם כן "וייטב ליבו" רומז לבחינת הארה, **וְזֶהוּ: "וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ", שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהָאָרַת וְהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל ל"ב אֱלֹקִים שֶׁבִּסְעֻדָּתוֹ שֶׁאוֹכֵל. וְזֶה** מה שדרשו רבותינו ז"ל: **'וַיִּיטַב לִבּוֹ - זֶה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן'** (זוהר ויקהל ריח. ומ"ר רות פ' ה), שבירך על אכילתו ברכת המזון, ורמוז בזה, **שֶׁהָיְתָה אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'בִּרְכַּת הַמָּזוֹן', כִּי הַמָּזוֹן נִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל יְדֵי שֶׁמְּעוֹרְרִין וּמְאִירִין אֶת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר**, זה גורם שהמזון יתברך, **וּמִשָּׁם צְרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה עִקַּר הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים כַּנַּ"ל.**

ח. וְכָל חָכָם פָּשׁוּט [**פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא חָכָם לְבַד אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צַדִּיק**] **יָכוֹל לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאוֹכֵל. כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ הַכֹּחַ שֶׁל מְתִיקוּת וּמְרִירוּת, חֲרִיפוּת וּמְלִיחוּת, שֶׁזֶּה מְרַכֵּךְ וְזֶה מַקְשֶׁה, זֶה מַגְדִּיל וְזֶה מַקְטִין, זֶה מְכַוֵּץ וְזֶה מַרְחִיב,** שלזה צריך להיות בקי גדול בחכמת הטבע, לדעת כל דבר מאיזה כוחות הוא מורכב, **וְיוֹדֵעַ הִתְחַלְּקוּת הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּחֱלָקִין לְשָׁלֹשׁ אִמּוֹת אמ"ש** – אות א' היא כנגד ספירת ה'כתר', ואות מ' היא כנגד ספירת ה'חכמה', ואות ש' היא כנגד ספירת ה'בינה', וספירות אלו נקראות 'אמות' כי הם השורש לשבע הספירות שתחתיהם, **וְשֶׁבַע כְּפוּלוֹת** – הם האותיות ב' ג' ד' כ' פ' ר' ת', שהם משמשות לפעמים בדגש ולפעמים ברפה, והם כנגד שבע הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות', שהם לפעמים פועלים בדין ולפעמים ברחמים, **וּשְׁנֵים עָשָׂר פְּשׁוּטוֹת** – הם האותיות ה' ו' ז' ח' ט' י' ל' נ' ס' ע' צ' ק', שהם כנגד י"ב ענפים המתפשטים משׁשת הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד'[9], **וְיוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת הַשַּׁיָּכִים לְכָל סְפִירָה וּסְפִירָה** מהעשר ספירות, **וְיוֹדֵעַ כֹּחַ שֶׁל כָּל סְפִירָה, שֶׁזֶּה רַךְ וְזֶה קָשֶׁה וְכוּ', אֲזַי עַל יְדֵי שֶׁטּוֹעֵם אֵיזֶה דָּבָר אוֹ רוֹאֶה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין הַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁבּוֹ נִבְרָא זֶה הַדָּבָר. כִּי כָּל דָּבָר נִשְׁתַּנֶּה בְּטַעְמוֹ וְרֵיחוֹ וּתְמוּנָתוֹ - הַכֹּל לְפִי צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּחָכְמָתוֹ וּבִרְצוֹנוֹ הַפָּשׁוּט כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה, וְכָךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּבְרָא בָּהֶם דָּבָר זֶה. וְזֶה בְּחִינַת** אותיות **חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת וּנְקֻדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַתּוֹרָה** – בספר התורה, **שֶׁהַכֹּל לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁגּוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין לְפִי הַמִּשְׁקָל, שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹעַ לִפְעָמִים אוֹ לְהוֹסִיף לִפְעָמִים אֵיזֶה אוֹת אוֹ נְקֻדָּה כְּדֵי לְכַוֵּן הַמִּשְׁקָל שֶׁל כֹּחַ ה' - הַכֹּל לְפִי חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, כִּי כֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּשְׁקֹל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת, וְיִבְרָא בְּכֹחַ הַזֶּה וְאוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֵלּוּ הַדָּבָר הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם הַזֶּה וְרֵיחַ הַזֶּה וּתְמוּנָה הַזֹּאת. וְכֵן שָׁקַל כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת וּנְקֻדּוֹת אֲחֵרוֹת וּבָרָא בָּהֶם דָּבָר אַחֵר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְרֵיחַ וְטַעַם וּתְמוּנָה אַחֶרֶת כְּפִי אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן בְּכָל דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִי שֶׁהוּא חָכָם לְבַד, יָכוֹל לְהָבִין כָּל זֹאת בְּחָכְמָתוֹ, שֶׁיֵּדַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל, אֲבָל שֶׁיַּרְגִּישׁ וְיִתְעַנֵּג רַק מֵהַצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, בִּבְחִינַת** מה שנאמר אצל בועז **"וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ" כַּנַּ"ל, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם לְמִי שֶׁהֵבִיא שְׁלֵמוּת בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁל כָּל דָּבָר, הַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, זֶה יָכוֹל לְקַיֵּם: "וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ" כַּנַּ"ל.**

[מבאר ר' נתן זצ"ל יותר את הדברים: **פֵּרוּשׁ, כִּי עַל יְדֵי חָכְמָה לְבַד יְכוֹלִין לֵידַע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כְּשֶׁיּוֹדְעִין כָּל הַנַּ"ל, דְּהַיְנוּ לְמָשָׁל כְּשֶׁרוֹאֶה דָּבָר**

מקורות והערות

[8] פירוש הרמ"ק לספר יצירה. [9] פירוש הרמ"ק לספר יצירה.

שֶׁטַּעְמוֹ מָתוֹק, וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּתִיקוּת - כֹּחוֹ לְרַכְּךָ, וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה סְפִירָה נִמְשָׁךְ זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַמְּתִיקוּת וְהָרִכּוּךְ, כְּגוֹן מִסְּפִירַת חֶסֶד, וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה אוֹת מִכ"ב אוֹתִיּוֹת שַׁיָּךְ לִסְפִירַת חֶסֶד - אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹת מְלַבֶּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ"ל. אֲבָל אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל כָּל כָּךְ, שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֹאת בְּבֵרוּר, שֶׁיּוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר (שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה לִהְיוֹת בָּקִי גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל חָכְמַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּבְכָל חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַיְסוֹדוֹת, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת, כִּי אִם חָכָם גָּדוֹל מְאֹד בְּקַבָּלָה וּבִשְׁאָר חָכְמוֹת), אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְתַעֲנוּגָיו יִהְיוּ עֲדַיִן מִגּוּף הַדָּבָר, וְלֹא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי לִזְכּוֹת שֶׁיִּהְיוּ כָּל תַּעֲנוּגָיו רַק מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם כְּשֶׁזּוֹכֶה לִשְׁלֻמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזָּכָה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל לְגַמְרֵי וּלְהַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בָּזֶה, הוּא דַּיְקָא זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם תַּעֲנוּג מִשּׁוּם דְּבַר אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, אֲשֶׁרֵי לוֹ].

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר: "יִשְׁלַח עֻזְּךָ מִקֹּדֶשׁ וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ" (תהלים כ), ורמוז בזה, שֶׁיִּהְיֶה סְעֻדָּתְךָ, הַיְנוּ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכָל הַתַּעֲנוּגִים, מִצִּיּוֹן וְסִימַן הָאוֹתִיּוֹת, הַמְצֻיָּנִים וּמְסֻמָּנִים בְּכָל דָּבָר, כִּי הַטַּעַם וְהָרֵיחַ וְהַתְּמוּנָה הוּא צִיּוּן וְסִימָן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה. וְזֶה מה שנאמר בתחילת הפסוק: "יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ", "עֶזְרְךָ" זֶה בְּחִינַת מה שאמר הקב"ה (בראשית ב) "לֹא טוֹב היות האדם לבדו, אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כנגדו", ואז ברא הקב"ה את חוה מאחת מצלעותיו, ואם כן 'עזר' רומז על בְּחִינַת 'חַוָּה', הַיְנוּ לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, וְזֶה "מִקֹּדֶשׁ" - בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה: "יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ" - סוֹפֵי תֵּבוֹת 'חשך', ובזמן שיש חושך אז הוא זמן השינה, הַיְנוּ בְּחִינַת 'תַּרְדֵּמָה', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'תַּרְגּוּם', שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל, וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת הַזֶּה, עַל יְדֵי זֶה הוא זוכה לבחינת: "וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ" כַּנַּ"ל.

ט. וּמִי שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ: "וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ", שכל אכילתו ושתייתו ותענוגיו הם מצירופי האותיות שיש בכל דבר, מִזֶּה מֵאִיר לִבּוֹ, כִּי שֵׁם הַלֵּב הוּא עַל יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל וְנִזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא – מהמובחר שבמובחר, דהיינו מִל"ב 'אֱלֹקִים' שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שהם ל"ב נתיבות, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת ל"ב 'אֱלֹקִים' שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וכשהאדם זוכה שכל אכילתו ושתייתו ותענוגיו הם מצירופי האותיות שיש בכל דבר, זה גורם שליבו יקבל את התנוצצות האור של ל"ב 'אלקים' שבמעשה בראשית. וְעַל יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹר שֶׁמְּקַבֵּל הַלֵּב מִל"ב 'אֱלֹקִים' הַנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה מִתְנוֹצֵץ פָּנָיו בָּאוֹר הַזֶּה, בִּבְחִינַת מה שנאמר (משלי טו): "לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים", וּכְשֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת בַּהִזְדַּכְּכוּת הַזֶּה, אֲזַי יוּכַל הָאַחֵר לִרְאוֹת פָּנָיו בַּפָּנִים הַזֶּה כְּמוֹ בְּמַרְאָה, וּלְהִתְחָרֵט וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר על קבלת התורה (דברים ה): "פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם", ורמוז בזה, הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁיֵּשׁ עִמָּכֶם דִּבּוּר ה', הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל יְדֵי זֶה מִתְנוֹצֵץ הַפָּנִים וּמְאִירוֹת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְרָאוֹת פָּנִים בְּפָנִים – שאדם אחר יוכל לראות את פניו בפנים הללו, ולהתחרט ולשוב בתשובה. (וכשהקב"ה דיבר עִם עַם ישראל בשעת מתן תורה, הם קיבלו מהקב"ה את שלימות לשון הקודש, ואז פניהם היו מאירות כל כך, שמי שהסתכל בפניהם היה רואה את פניו בפניהם וחוזר בתשובה, עד שחטאו בעגל ונפלו ממדריגה זו[1]).

וְזֶה רמוז בדברי ה'ספרא דצניעותא' (שהובאו בתחילת המאמר): 'עַד לָא הֲוֵי מַתְקְלָא' – כל זמן שלא היה משקל - הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הַנִּקְרָא 'מַתְקְלָא' – משקל, דהיינו שלשון הקודש נקרא 'משקל', עַל שֵׁם שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּרְצוֹנוֹ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת מה שנאמר (איוב כח): "לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ

מקורות והערות

[1] מי הנחל.

שֶׁמַּעֲמִיד מָתוֹק, וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּתִיקוּת – כֹּחוֹ לְרַכֵּךְ, וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה סְפִירָה נִמְשָׁךְ זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַמְּתִיקוּת וְהָרִכּוּךְ, בְּגוֹן מִסְּפִירַת חֶסֶד, וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה אוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁיָּךְ לִסְפִירַת חֶסֶד – אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹת מְלֻבָּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ"ל. אֲבָל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֹאת בְּבֵרוּר, שֶׁיּוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר (שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה לִהְיוֹת בָּקִי גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל חָכְמַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּבְכָל חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַיְסוֹדוֹת, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת, כִּי אִם חָכָם גָּדוֹל מְאֹד בְּקַבָּלָה וּבִשְׁאָר חָכְמוֹת), אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְתַעֲנוּגָיו יִהְיוּ עֲדַיִן מִגּוּף הַדָּבָר, וְלֹא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי לִזְכּוֹת שֶׁיִּהְיֶה כָּל תַּעֲנוּגָיו רַק מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם כְּשֶׁזּוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזּוֹכֶה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל לְגַמְרֵי וּלְהַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בָּזֶה, הוּא דַּיְקָא זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם תַּעֲנוּג מִשּׁוּם דָּבָר: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. אַשְׁרֵי לוֹ]:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כ): וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה סְעֻדָּתְךָ, הַיְנוּ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכָל הַתַּעֲנוּגִים, מִצִּיּוֹן וְסִימַן הָאוֹתִיּוֹת, הַמְצֻיָּנִים וּמְסֻמָּנִים בְּכָל דָּבָר, כִּי הַטַּעַם וְהָרֵיחַ וְהַתְּמוּנָה הוּא צִיּוּן וְסִימָן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה. וְזֶה: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ. עֶזְרְךָ זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר; בְּחִינַת חַוָּה, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִקֹּדֶשׁ – בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה: יִשְׁלַ"ח עֶזְרְ"ךָ מִקֹּדֶ"שׁ – סוֹפֵי־תֵבוֹת חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל; וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ כַּנַּ"ל:

ט **וּמִי** שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ, מִזֶּה מֵאִיר לִבּוֹ, כִּי שֵׁם הַלֵּב הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל וְנִזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא, מִל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת ל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְעַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹר, שֶׁמְּקַבֵּל הַלֵּב מִל"ב אֱלֹקִים הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ פָּנָיו בָּאוֹר הַזֶּה בִּבְחִינַת (משלי טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב פָּנִים. וּכְשֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת בַּהִזְדַּכְּכוּת הַזֶּה, אֲזַי יוּכַל הָאַחֵר לִרְאוֹת פָּנָיו בַּפָּנִים הַזֶּה כְּמוֹ בְּמַרְאָה, וּלְהִתְחָרֵט וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל: וְזֶה בְּחִינַת (דברים ה): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ עִמָּכֶם דִּבּוּר ה', הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ הַפָּנִים וּמְאִירוֹת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְרָאוֹת פָּנִים בְּפָנִים:

וְזֶה: עַד לָא חֲוֵי מַתְקְלָא – הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַנִּקְרָא מַתְקְלָא עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּרִצּוֹנוֹ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (איוב כח): לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת לְכָל דָּבָר וְדָבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם וְרֵיחַ וּתְמוּנָה הַזֹּאת כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל:

וְכֹלְּהֶם שֶׁהָיָה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת: **לָא** חֲוֵי מַשְׁגִּיחִין **אַפִּין בְּאַפִּין** – עֲדַיִן לֹא הָיָה בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִבְחִינַת פָּנִים מְאִירוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַתְקְלָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים הוּא עַל־יְדֵי: דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה: עַד לָא חֲוֵי מַתְקְלָא, הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא נִגְהָ, הַנִּקְרָא תַּקְלָא, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב אוֹ מִפִּי הַתַּלְמִיד אוֹ מִפִּי הַסֵּפֶר. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ (תהלים קג), שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּבוֹנִים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת: נִמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח), כִּי עַל־יְדֵי הַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיְּקַבֵּל מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה: בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם (תהלים לג); הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בִּבְחִינַת עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ, שֶׁהֵם עוֹשִׂים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיְּדַבֵּר וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם; וְכָל זֶה הָיְתָה קֹדֶם הַבְּרִיאָה. גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁרוֹצִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר וּבוֹנִים אוֹתוֹ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זוֹכִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרִים מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. נִמְצָא, שֶׁאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נִתְהַוּוּ וְנִבְנוּ עַל־יָדָם. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קג): עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – כְּשֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְּבָרוֹ, כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ הַדִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כִּי בְּזֶה הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִמָּם. וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תַּלְיָא בִּירָאָה, בִּבְחִינַת: עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, כַּנַּ"ל. וְיִרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין (תיקון ע). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בִּירָאָה, וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. נִמְצָא, מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּיו בְּעַצְמוֹ, מְקַבֵּל דִּבּוּר לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ בִּירָאָה, כִּי זֶה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת מֵחֲמַת בְּחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, כִּי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר תַּלְיָא בִּירָאָה, וְהַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין כַּנַּ"ל; אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר, הוּא רָחוֹק מִזֶּה הַשְּׁלֵמוּת, כִּי כְּבָר יָרַד מִמַּדְרֵגָתוֹ:

וְזֶה: ה', שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי – כְּשֶׁהַשְּׁמִיעָה מִפִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּיךָ, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה: **שִׁמְעֲךָ** – שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִמְּךָ, הַיְנוּ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲזַי: **יָרֵאתִי** – כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין, וְאָז יֵשׁ שְׁלֵמוּת לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: **ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. חַיֵּיהוּ** – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עוֹרְרֵהוּ, הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר פָּעָלְךָ, הַיְנוּ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית נִתְעוֹרֵר **בְּקֶרֶב שָׁנִים**. אַל תִּקְרֵי: בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֶלָּא: בְּקֶרֶב שְׁנַיִם (כשדרז"ל סוטה מט); שְׁנַיִם מִקְּרָא, דְּהַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַנִּשְׁלָם עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה דְּתַלְיָא בָּאֲדָנִין, נִתְעוֹרֵר וְנִתְנוֹצֵץ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנִּבְרָא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

מִשְׁקָל"[2], ורמוז בזה, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת לְכָל דָּבָר וְדָבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם וָרֵיחַ וּתְמוּנָה הַזֹּאת כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל, וזהו: "לעשות לרוח" – לרוח הקודש, שהיא בחינת לשון הקודש, "משקל" – כך וכך אותיות לכל דבר. וְקֹדֶם שֶׁהָיָה הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת 'לָא הֲוֵי מַשְׁגִּיחִין אַפִּין בְּאַפִּין' - עֲדַיִן לֹא הָיָה בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִבְחִינַת פָּנִים מְאִירוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת 'מַתְקְלָא' – משקל, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת "פָּנִים בְּפָנִים", שאדם אחר יוכל לראות את פניו בפנים הללו כמו במראה, הוּא עַל יְדֵי בחינת: "דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם" כַּנַּ"ל, שיש עמכם דיבור ה', דהיינו שלימות לשון הקודש. והנה מלבד מה ש'מתקלא' פירושו משקל, והוא רומז ללשון הקודש ששקל אותו הקב"ה, ישנו גם טעם נוסף מדוע לשון הקודש נקרא 'מתקלא', וְזֶה: 'עַד לָא הֲוֵי מַתְקְלָא', הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא נִגַּהּ, הַנִּקְרָא 'תִּקְלָא', כַּיָּדוּעַ, כי קליפת נוגה היא מעורבת טוב ורע, והיא בחינת משקל, שלפעמים נוטה לצד הטוב ולפעמים לצד הרע[3].

לאחר שנתבאר ענין 'שלימות לשון הקודש' והמעלות שאפשר לזכות על ידה, יתבאר כעת כי על ידי שמיעת דברי תורה מהצדיק, מקבלים ממנו דיבורים שהם בחינת 'שלימות לשון הקודש'.

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב, אוֹ מִפִּי הַתַּלְמִיד ששמע מהרב, אוֹ מִפִּי הַסֵּפֶר שבו נכתבו דברי הרב. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם "גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְּבָרוֹ" (תהלים קג), ורמוז בזה, שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּבוֹנִים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַיְנוּ הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, והטעם כי זהו בְּבְחִינוֹת מה שאמרו רבותינו ז"ל: 'נִמְלַךְ בִּנְשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם' (ב"ר פרשה ח), ועומק הענין בזה שהקב"ה נמלך בנשמותיהם של הצדיקים היינו, כִּי עַל יְדֵי הַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּקַבֵּל מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, עַל יְדֵי זֶה: "בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם" (תהלים לג), הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּבְחִינַת "עֹשֵׂי דְּבָרוֹ", שֶׁהֵם עוֹשִׂים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁיְּדַבֵּר וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם, כי בגללם נעשה הדיבור של הקב"ה שברא את העולם, והקב"ה נמלך וראה את נשמותיהם של הצדיקים ולכן ברא את העולם, וְכָל זֶה הָיְתָה קֹדֶם הַבְּרִיאָה, אמנם גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁרוֹצִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר וּבוֹנִים אוֹתוֹ, הַיְנוּ עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זוֹכִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרִים מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִמְצָא שֶׁאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נִתְהַוּוּ וְנִבְנוּ עַל יָדָם, כי הם נתהוו על ידי מעשיהם הטובים. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר בסיום הפסוק (תהלים קג): "גיבורי כח עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ" - כְּשֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת "עֹשֵׂי דְּבָרוֹ" כַּנַּ"ל, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ הַדִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בִּבְחִינַת: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", כִּי בְּזֶה הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמָּם. וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תַּלְיָא – תלויה בְּיִרְאָה, בִּבְחִינַת: 'עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר' כַּנַּ"ל, כמובא לעיל באות ג' שהעשייה והתיקון של לשון הקודש הוא תלוי בבחינת היראה שהיא בחינת 'אוצר', וְמובא בתיקוני זוהר כי יִרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין (תיקון ע) – יראה תלויה באזניים, כי האזניים הם כנגד ספירת ה'בינה' ששם שורש היראה[4]. נִמְצָא כְּשֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יֵשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בְּיִרְאָה, וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", דהיינו ששומע את הדיבור מהקב"ה. נִמְצָא מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ את דברי התורה שהצדיק שמע מהקב"ה מִפִּיו של הצדיק בְּעַצְמוֹ, מְקַבֵּל דִּבּוּר לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ בְּיִרְאָה, כִּי זֶה הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת מֻחֲמֶצֶת בְּחִינַת: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", כִּי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר תַּלְיָא תלויה בְּיִרְאָה, וְהַיִּרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין – תלויה באוזניים כַּנַּ"ל, ונמצא שהדיבורים הללו נשלמו על ידי השמיעה של הצדיק, ועל

מקורות והערות

[2] באיוב כ"ח כתיב: "כי הוא לקצות הארץ יביט, תחת כל השמים יראה: לעשות לרוח משקל, ומים תיכן במידה", ובמצודות דוד שם פירש: "לעשות לרוח משקל – לשלוח את הרוח במשקל לכל מקום כפי הצורך. תיכן במדה – לתת בכל מקום לפי רוב ההרים ויבשות האדמה". [3] עיין זוהר משפטים דף צ"ה ע"ב ובמתוק מדבש שם.
[4] מתוק מדבש שם.

שֶׁמַּעֲמִיד מָתוֹק, וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּתִיקוּת – כֹּחוֹ לְרַכֵּךְ, וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה סְפִירָה נִמְשָׁךְ זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַמְּתִיקוּת וְהָרִכּוּךְ, בְּגוֹן מִסְפִּירַת חֶסֶד, וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה אוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁיָּךְ לִסְפִירַת חֶסֶד – אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹת מְלֻבָּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ"ל. אֲבָל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֹאת בְּבֵרוּר, שֶׁיּוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר (שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה לִהְיוֹת בָּקִי גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל חָכְמַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּבְכָל חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַיְסוֹדוֹת, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת, כִּי אִם חָכָם גָּדוֹל מְאֹד בְּקַבָּלָה וּבִשְׁאָר חָכְמוֹת), אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְתַעֲנוּגָיו יִהְיוּ עֲדַיִן מִגּוּף הַדָּבָר, וְלֹא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי לִזְכּוֹת שֶׁיִּהְיֶה כָּל תַּעֲנוּגָיו רַק מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם כְּשֶׁזּוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזּוֹכֶה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל לְגַמְרֵי וּלְהַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בָּזֶה, הוּא דַּיְקָא זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם תַּעֲנוּג מִשּׁוּם דָּבָר: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. אַשְׁרֵי לוֹ]:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כ): וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה סְעֻדָּתְךָ, הַיְנוּ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכָל הַתַּעֲנוּגִים, מִצִּיּוֹן וְסִימַן הָאוֹתִיּוֹת, הַמְצֻיָּנִים וּמְסֻמָּנִים בְּכָל דָּבָר, כִּי הַטַּעַם וְהָרֵיחַ וְהַתְּמוּנָה הוּא צִיּוּן וְסִימָן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה. וְזֶה: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ. עֶזְרְךָ זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר; בְּחִינַת חַוָּה, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִקֹּדֶשׁ – בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה: יִשְׁלַ"ח עֶזְרְ"ךָ מִקֹּדֶ"שׁ – סוֹפֵי־תֵבוֹת חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל; וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ כַּנַּ"ל:

ט **וּמִי** שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ, מִזֶּה מֵאִיר לִבּוֹ, כִּי שֵׁם הַלֵּב הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל וְנִזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא, מִל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁבֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת ל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְעַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹר, שֶׁמְּקַבֵּל הַלֵּב מִל"ב אֱלֹקִים הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ פָּנָיו בָּאוֹר הַזֶּה בִּבְחִינַת (משלי טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב פָּנִים. וּכְשֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת בַּהִזְדַּכְּכוּת הַזֶּה, אֲזַי יוּכַל הָאַחַר לִרְאוֹת פָּנָיו בַּפָּנִים הַזֶּה כְּמוֹ בְּמַרְאָה, וּלְהִתְחָרֵט וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל: וְזֶה בְּחִינַת (דברים ה): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ עִמָּכֶם דִּבּוּר ה', הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ הַפָּנִים וּמְאִירוֹת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְרָאוֹת פָּנִים בְּפָנִים:

וְזֶה: עַד לֹא הֱוֵי מַתְקְלָא – הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַנִּקְרָא מַתְקְלָא עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּרִצּוֹנוֹ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (איוב כח): לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת לְכָל דָּבָר וְדָבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם וְרֵיחַ וּתְמוּנָה הַזֹּאת כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל:

וְכֹלֲדֶם שֶׁהָיָה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת: **לָא** הֲוֵי מַשְׁגִּיחִין **אַפִּין בְּאַפִּין** – עֲדַיִן לֹא הָיָה בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִבְחִינַת פָּנִים מְאִירוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַתְקְלָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים הוּא עַל־יְדֵי: דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה: עַד לָא הֲוֵי מַתְקְלָא, הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא נִגְלֶה, הַנִּקְרָא תַּקְלָא, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב אוֹ מִפִּי הַתַּלְמִיד אוֹ מִפִּי הַסֵּפֶר. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ (תהלים קג), שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּבוֹנִים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת: נִמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח), כִּי עַל־יְדֵי הַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיְּקַבֵּל מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה: בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם (תהלים לג); הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בִּבְחִינַת עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ, שֶׁהֵם עוֹשִׂים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיְּדַבֵּר וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם; וְכָל זֶה הָיְתָה קֹדֶם הַבְּרִיאָה. גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁרוֹצִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר וּבוֹנִים אוֹתוֹ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זוֹכִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרִים מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. נִמְצָא, שֶׁאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נִתְהַוּוּ וְנִבְנוּ עַל־יָדָם. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קג): עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – כְּשֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ, כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ הַדִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כִּי בְּזֶה הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִמָּם. וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תַּלְיָא בִּירָאָה, בִּבְחִינַת: עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, כַּנַּ"ל. וְיִרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין (תיקון ע). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בִּירָאָה, וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. נִמְצָא, מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּיו בְּעַצְמוֹ, מְקַבֵּל דִּבּוּר לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ בִּירָאָה, כִּי זֶה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת מֵחֲמַת בְּחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, כִּי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר תַּלְיָא בִּירָאָה, וְהַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין כַּנַּ"ל; אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר, הוּא רָחוֹק מִזֶּה הַשְּׁלֵמוּת, כִּי כְּבָר יָרַד מִמַּדְרֵגָתוֹ:

וְזֶה: ה', שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי – כְּשֶׁהַשְּׁמִיעָה מִפִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּיךָ, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה: **שִׁמְעֲךָ** – שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִמְּךָ, הַיְנוּ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲזַי: **יָרֵאתִי** – כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין, וְאִי יֵשׁ שְׁלֵמוּת לְלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: **ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. חַיֵּיהוּ** – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עוֹרְרֵהוּ, הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר פָּעָלְךָ, הַיְנוּ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית נִתְעוֹרֵר **בְּקֶרֶב שָׁנִים**. אַל תִּקְרֵי: בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֶלָּא: בְּקֶרֶב שְׁנַיִם (כשדרז"ל סוטה מט); שְׁנַיִם מִקְּרָא, דְּהַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַנִּשְׁלָם עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה דְּתַלְיָא בָּאֲדָנִין, נִתְעוֹרֵר וְנִתְנוֹצֵץ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנִּבְרָא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

ידי זה זוכה השומע לבטל ולהכניע את תאות ניאוף, וזוכה לתיקון הברית שתיקון כל התאוות והמידות תלוי בו[5], **אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר** ששמע מהצדיק **הוּא רָחוֹק מִזֶּה הַשְּׁלֵמוּת, כִּי כְּבָר יָרַד** הדיבור **מִמַּדְרֵגָתוֹ.**

וְזֶה רמוז בתפילתו של חבקוק הנביא: "תפילה לחבקוק הנביא על שגיונות. ה', שמעתי שמעך יראתי, ה', פעלך בקרב שנים חייהו וגו'", ורמוז בזה כך: **"ה', שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי" - כְּשֶׁהַשְּׁמִיעָה מִפִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּיךָ, בִּבְחִינַת "עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ"** – שהצדיקים הם עושים את הדיבור ואחר כך שומעים אותו מהקב"ה. **וְזֶה "שִׁמְעֲךָ" - שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִמְּךָ, הַיְנוּ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲזַי: "יָרֵאתִי" - כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה תַּלְיָא בְּאוּדְנִין** – באוזניים, **וְעל** ידי שהצדיק שומע את הדיבור באזניו, **אָז יֵשׁ שְׁלֵמוּת לְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה כַּנַּ"ל. וְזֶה** מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ"** – פעלך הראשון שהיית נפרע לנו מאויבינו כשהיינו שרויים בצרה, עוררהו והשיבהו, ובקרב שנים הללו תודיעהו[6]. **"חַיֵּיהוּ" - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עוֹרְרֵהוּ'**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר 'פָּעָלְךָ', הַיְנוּ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית** שזהו צירופי האותיות שיש בכל דבר ודבר, **נִתְעוֹרֵר 'בְּקֶרֶב שָׁנִים'**. כי רבותינו ז"ל (סוטה מט) **דרשו** על כך: **'אַל תִּקְרֵי: בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֶלָּא: בְּקֶרֶב שְׁנַיִם'**, כלומר שחבקוק הנביא התפלל על העניות הגדולה שהיתה אז שהיו שני תלמידי חכמים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה, והתפלל לה' שירוויח להם ויתן להם חיותם, **ורמוז במילים** 'בקרב שְׁנַיִם', כי זהו על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'שְׁנַיִם מִקְרָא** ואחד תרגום', ורמוז בזה שהמקרא שהוא בחינת לשון הקודש הוא בחינת 'שְׁנַיִם', **דְּהַיְנוּ** ש'בקרב שנים' זהו **לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַנִּשְׁלָם עַל יְדֵי הַיִּרְאָה דְּתָלְיָא בְּאוּדְנִין** – התלויה באוזניים, **נִתְעוֹרֵר וְנִתְנוֹצֵץ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית** שיש בכל דבר ודבר **שֶׁנִּבְרָא עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.** כי מובא לעיל באות ו' שעל ידי שמעלים את הטוב שבתרגום נשלמת בחינת לשון הקודש, ועל ידי זה מתעורר ומתגדל הכח של האותיות של לשון הקודש שיש בכל דבר שבעולם, כי כל דבר יש בו כמה צירופי אותיות שבו נברא זה הדבר, והם מחיים את הדבר, וכך גם על ידי שהצדיק שומע את הדיבור של לשון הקודש מפי הקב"ה, ועל ידי שמיעתו הוא מקבל את הדיבור ביראה, ועל ידי זה נשלם הדיבור, על ידי זה גם כן מתעורר ומתגדל הכח של האותיות של לשון הקודש שיש בכל דבר שבעולם. ודבר זה רמוז בפסוק: 'ה', פעלך' – הכח של מעשה בראשית שזהו צירופי האותיות שנמצאים בכל דבר שבעולם, על ידי 'בקרב שנים' – שלימות לשון הקודש, שנשלם על ידי היראה, 'חייהו' – עוררהו – הוא מתעורר ומתגדל.

מקורות והערות

[5] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [6] רש"י שם.

שֶׁמַּעֲמִיד מָתוֹק, וְיוֹדֵעַ שֶׁמְּתִיקוּת – כֹּחוֹ לְרַכֵּךְ, וְיוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה סְפִירָה נִמְשָׁךְ זֶה הַכֹּחַ שֶׁל הַמְּתִיקוּת וְהָרִכּוּךְ, בְּגוֹן מִסְפִּירַת חֶסֶד, וְיוֹדֵעַ אֵיזֶה אוֹת מֵעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁיָּךְ לִסְפִירַת חֶסֶד – אֲזַי יוֹדֵעַ שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹת מְלֻבָּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה, וְכֵן כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם וְכַנַּ"ל. אֲבָל אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חָכָם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ, שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל זֹאת בְּבֵרוּר, שֶׁיּוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר (שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה לִהְיוֹת בָּקִי גָּדוֹל מְאֹד בְּכָל חָכְמַת הָאֱמֶת, שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה, וּבְכָל חָכְמַת הַטֶּבַע וְהַיְסוֹדוֹת, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת, כִּי אִם חָכָם גָּדוֹל מְאֹד בְּקַבָּלָה וּבִשְׁאָר חָכְמוֹת), אַף־עַל־פִּי־כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁאֲכִילָתוֹ וּשְׁתִיָּתוֹ וְתַעֲנוּגָיו יִהְיוּ עֲדַיִן מִגּוּף הַדָּבָר, וְלֹא מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת, כִּי לִזְכּוֹת שֶׁיִּהְיֶה כָּל תַּעֲנוּגָיו רַק מֵהָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל דָּבָר, זֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם כְּשֶׁזּוֹכֶה לִשְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁזָּכָה לְשַׁבֵּר תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל לְגַמְרֵי וּלְהַשְׁלִים אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַד שֶׁהֵבִיא הִתְנוֹצְצוּת חָדָשׁ בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ בְּהָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. זֶה הַצַּדִּיק שֶׁאוֹחֵז בָּזֶה, הוּא דַּיְקָא זוֹכֶה לָזֶה, שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ שׁוּם תַּעֲנוּג מִשּׁוּם דָּבָר: אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר הַתַּעֲנוּגִים שֶׁבָּעוֹלָם, כִּי אִם מֵהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר. אַשְׁרֵי לוֹ]:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כ): וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה סְעֻדָּתְךָ, הַיְנוּ הָאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכָל הַתַּעֲנוּגִים, מִצִּיּוֹן וְסִימַן הָאוֹתִיּוֹת, הַמְצֻיָּנִים וּמְסֻמָּנִים בְּכָל דָּבָר, כִּי הַטַּעַם וְהָרֵיחַ וְהַתְּמוּנָה הוּא צִיּוּן וְסִימָן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדָּבָר הַזֶּה. וְזֶה: יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ. עֶזְרְךָ זֶה בְּחִינַת (בראשית ב): אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר; בְּחִינַת חַוָּה, הַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִקֹּדֶשׁ – בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶה: יִשְׁלַ"ח עֶזְרְ"ךָ מִקֹּדֶ"שׁ – סוֹפֵי־תֵבוֹת חֹשֶׁךְ, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּרְדֵּמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל; וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת הַזֶּה, עַל־יְדֵי־זֶה: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ כַּנַּ"ל:

ט **וּמִי** שֶׁאוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ: וּמִצִּיּוֹן יִסְעָדֶךָ, מִזֶּה מֵאִיר לִבּוֹ, כִּי שֵׁם הַלֵּב הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל וְנִזּוֹן מִשּׁוּפְרָא דְּשׁוּפְרָא, מִל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, שֶׁכֻּלָּם נִמְשָׁכִין מִבְּחִינַת ל"ב אֱלֹקִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. וְעַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹר, שֶׁמְּקַבֵּל הַלֵּב מִל"ב אֱלֹקִים הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ פָּנָיו בָּאוֹר הַזֶּה בִּבְחִינַת (משלי טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִיב פָּנִים. וּכְשֶׁפָּנָיו מְאִירוֹת בַּהִזְדַּכְּכוּת הַזֶּה, אֲזַי יוּכַל הָאַחֵר לִרְאוֹת פָּנָיו בַּפָּנִים הַזֶּה כְּמוֹ בְּמַרְאָה, וּלְהִתְחָרֵט וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה כַּנַּ"ל: וְזֶה בְּחִינַת (דברים ה): פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם; הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ עִמָּכֶם דִּבּוּר ה', הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה מִתְנוֹצֵץ הַפָּנִים וּמְאִירוֹת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁיּוּכַל לְהִתְרָאוֹת פָּנִים בְּפָנִים:

וְזֶה: עַד לֹא הֱוֵי מַתְקְלָא – הַיְנוּ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הַנִּקְרָא מַתְקְלָא עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּרִצּוֹנוֹ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (איוב כח): לַעֲשׂוֹת לָרוּחַ מִשְׁקָל, שֶׁשָּׁקַל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּךְ וְכָךְ אוֹתִיּוֹת לְכָל דָּבָר וְדָבָר, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טַעַם וְרֵיחַ וּתְמוּנָה הַזֹּאת כְּפִי רְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל:

וְכֹלֶּם שֶׁהָיָה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת: **לָא** הֲוֵי מַשְׁגִּיחִין **אַפִּין בְּאַפִּין** – עֲדַיִן לֹא הָיָה בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לִבְחִינַת פָּנִים מְאִירוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים, כִּי אִם עַל־יְדֵי בְּחִינַת מַתְקְלָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר בְּחִינַת פָּנִים בְּפָנִים הוּא עַל־יְדֵי: דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה: עַד לָא הֲוֵי מַתְקְלָא, הַיְנוּ בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּתוֹ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא נִגְהָ, הַנִּקְרָא תַּקְלָא, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הָרַב אוֹ מִפִּי הַתַּלְמִיד אוֹ מִפִּי הַסֵּפֶר. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם גִּבּוֹרֵי כֹּחַ עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ (תהלים קג), שֶׁהֵם עוֹשִׂים וּבוֹנִים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, בִּבְחִינוֹת: נִמְלַךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים וּבָרָא אֶת הָעוֹלָם (כ"ר פ"ח), כִּי עַל־יְדֵי הַשַּׁעֲשׁוּעִים שֶׁרָאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁיְּקַבֵּל מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה: בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם (תהלים לג); הַיְנוּ שֶׁנַּעֲשָׂה הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בִּבְחִינַת עוֹשֵׂי דְּבָרוֹ, שֶׁהֵם עוֹשִׂים הַדִּבּוּר שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיְּדַבֵּר וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם; וְכָל זֶה הָיְתָה קֹדֶם הַבְּרִיאָה. גַּם עַכְשָׁו, כְּשֶׁרוֹצִים הַצַּדִּיקִים לִשְׁמֹעַ אֵיזֶה דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר וּבוֹנִים אוֹתוֹ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים זוֹכִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּרִים מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. נִמְצָא, שֶׁאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים נִתְהַוּוּ וְנִבְנוּ עַל־יָדָם. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קג): עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – כְּשֶׁרוֹצִים לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵם עוֹשִׂים תְּחִלָּה אֶת הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ, כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ שׁוֹמְעִים אוֹתוֹ הַדִּבּוּר מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כִּי בְּזֶה הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַבֵּר עִמָּם. וּשְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר שֶׁל לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ תַּלְיָא בִּירָאָה, בִּבְחִינַת: עֲשָׂאָהּ כְּאוֹצָר, כַּנַּ"ל. וְיִרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין (תיקון ע). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יֵשׁ לְהַדִּבּוּר שְׁלֵמוּת, כִּי הַדִּבּוּר תָּלוּי בִּירָאָה, וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. נִמְצָא, מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּיו בְּעַצְמוֹ, מְקַבֵּל דִּבּוּר לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַיְנוּ בִּירָאָה, כִּי זֶה הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת מֵחֲמַת בְּחִינַת: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, כִּי שְׁלֵמוּת הַדִּבּוּר תַּלְיָא בִּירָאָה, וְהַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין כַּנַּ"ל; אֲבָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מִפִּי אַחֵר, הוּא רָחוֹק מִזֶּה הַשְּׁלֵמוּת, כִּי כְּבָר יָרַד מִמַּדְרֵגָתוֹ:

וְזֶה: ה', שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי – כְּשֶׁהַשְּׁמִיעָה מִפִּי הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִפִּיךָ, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ. וְזֶה: **שִׁמְעֲךָ** – שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ מִמְּךָ, הַיְנוּ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ, אֲזַי: **יָרֵאתִי** – כִּי עִקַּר הַיִּרְאָה תַּלְיָא בָּאֲדָנִין, וְאָז יֵשׁ שְׁלֵמוּת לְלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה כַּנַּ"ל. וְזֶה: **ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. חַיֵּיהוּ** – פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: עוֹרְרֵהוּ, הַיְנוּ שֶׁנִּתְעוֹרֵר פָּעָלְךָ, הַיְנוּ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית נִתְעוֹרֵר **בְּקֶרֶב שָׁנִים.** אַל תִּקְרֵי: בְּקֶרֶב שָׁנִים, אֶלָּא: בְּקֶרֶב שְׁנַיִם (כשדרז"ל סוטה מט); שְׁנַיִם מִקְּרָא, דְּהַיְנוּ לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֵמוּת, הַנִּשְׁלָם עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה דְּתַלְיָא בָּאֲדָנִין, נִתְעוֹרֵר וְנִתְנוֹצֵץ כֹּחַ מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנִּבְרָא עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: **תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק עַל שְׁגְיֹנוֹת** – כְּתַרְגּוּמוֹ, שֶׁעִקֵּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ – עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **עַל שְׁגְיֹנוֹת** – כִּי שְׁגְיוֹנוֹת הוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁמְּעֹרָב טוֹב וָרָע, וְכֵן הוּא הַשּׁוֹגֵג, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן טוֹב וָרָע, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא רָע וְכַוָּנָתוֹ טוֹב:

(הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וּבֵין לוֹמֵד בְּסֵפֶר לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי סֵפֶר הוּא רַק לְזָכְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר, וְהַזִּכָּרוֹן הוּא בַּכֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי גַּם בְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ זִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁגַּם בְּהֵמָה זוֹכֶרֶת שֶׁבְּמָקוֹם זֶה נְשָׁכָהּ כֶּלֶב, וְהִיא בּוֹרַחַת מִשָּׁם, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: דְּבָרִים שֶׁבְּעַל־פֶּה, אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב (גיטין ס:), וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמִּקְרָא: כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל, נֶאֱמַר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁצְּרִיכִין דַּוְקָא לִכְתָבָהּ. (כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה הַנַּ"ל, וְלֹא בֵּאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב):

וְזֶה סוֹד מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לח:): אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, וְהָבֵן מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, מָשְׁכָה וְיָנְקָה הָעָרְלָה, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב:

כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, יְנִיקָתָם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹלִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הַמַּתְקָלָא וְהַנַּפְיוֹן וְהַבְּחִירָה הוּא בִּבְחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי נֹגַהּ נִקְרָא תַּקְלָא כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, כִּי הָא בְּהָא תָּלְיָא, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, בְּחִינַת מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ, נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, כְּשֶׁאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְלָשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – שֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה הַדִּבּוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, עֲדַיִן הוּא חָסֵר תִּקּוּן, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם. וְזֶהוּ סוֹד כַּוָּנַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' יא) שְׁאֵלַת הַמִּינִין עַל מִצְוַת מִילָה: אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דָּבָר הַמְחֻסָּר תִּקּוּן. אַךְ הוּא עַל כַּוָּנָה זוֹ, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית הַבָּא מִלְּמַעְלָה, הוּא עֲדַיִן חָסֵר תִּקּוּן, וְעִקַּר תִּקּוּנוֹ לְמַטָּה, בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁאָנוּ מַעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִימִין אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים נִשְׁלָם לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, דְּהֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶׁמְּבֹאָר שָׁם בַּמִּדְרָשׁ הַתַּרְוִיץ עַל שְׁאֵלַת הַמִּינִין הַנַּ"ל בְּעִנְיַן מִצְוַת מִילָה, אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחֻסָּר תִּקּוּן כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשִׁיבוּ שָׁם: כָּל דָּבָר צָרִיךְ תִּקּוּן: הַתַּרְמִסִּין צְרִיכִין לְבַשֵּׁל וְכוּ', אַף הָאָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ בָּרָא כָּל הַבְּרִיאָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַבַּעַל־בְּחִירָה, שֶׁהוּא דַּיְקָא יְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִים וּמְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְתַקֵּן תִּקּוּן הַמִּילָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם הַבָּא מִלְּמַעְלָה, אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כְּשֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁאָז דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: חִשְׁמַ"ל – חָשׁ מָל, בְּחִינַת מִילָה, וּ"מָל" גִּימַטְרִיָּא שִׁבְעִים, בְּחִינוֹת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנַּ"ל, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְחַדֵּשׁ וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי מִצְוַת מִילָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל. עַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת וְהָבֵן:

וּלְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַשְּׁגָגוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן כָּל מַה שֶׁחָטָא בִּשּׁוֹגֵג, וְהָבֵן :

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבִּתְרֵדֵמָה כְּמוֹ יוֹסֵף, כַּמְבֹאָר שָׁם, כִּי הַחֲלוֹמוֹת הֵם כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל, כַּמּוּבָא, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, וּכְשֶׁשּׁוֹכֵב וְיָשֵׁן, עוֹלִים הָאֵדִים מֵהַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל וְעוֹלִים לְהַמֹּחַ, וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַחֲלוֹם. נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, אִם הָיָה אוֹכֵל הַכַּף הַשֵּׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, הָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים, וְאִלּוּ הָיָה אוֹכֵל זֶה הַכַּף תְּחִלָּה, הָיוּ נִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת בְּצֵרוּפִים אֲחֵרִים, וְהָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הוּא יוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֲלָמִין כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הֵיטֵב, אֵיךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיַן פִּתְרוֹן חֲלוֹמוֹת עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי מַה שֶׁכָּתַב שָׁם אַחַר־כָּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ מְאִירִין הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁמֵּהֶם הַחֲלוֹמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבִּתְרֵדֵמָה כַּנַּ"ל:

(זֶה מְצָאנוּ מִזֶּה הַמַּאֲמָר מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ:)

יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ וְכוּ'. גֹּדֶל יְקָר הָעֶזְרָךְ מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. כִּי הָאִשָּׁה הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְזֶהוּ: חַוָּה, לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא זֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאַיִן...

(עַד כָּאן מְצָאנוּ):

[פִּרְקָא תִּנְיָנָא דִּסְפָרָא דִּצְנִיעוּתָא מְבֹאָר לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה: אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים, סִימָן ב.]

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק עַל שִׁגְיוֹנוֹת" - 'כְּתַרְגּוּמוֹ', שהתרגום מפרש שזוהי התפילה שהתפלל חבקוק הנביא כשהתגלה לו האריכות אפיים שהקב"ה נותן לדשעים שאם ישובו בלב שלם יסלחו להם עוונותיהם ויחשבו כשגגות, **ורמוז במה** שכתב רש"י: 'כתרגומו', **שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ - עַל יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְזֶה** רמוז במילים: **'עַל שִׁגְיוֹנוֹת' - כִּי שִׁגְיוֹנוֹת הוּא בְּחִינַת 'תַּרְגּוּם', כִּי תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת 'עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע', שֶׁמְּעֹרָב טוֹב וָרַע, וְכֵן הוּא הַשּׂוּגֵג, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן טוֹב וָרַע, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא רַע, וְכַוָּנָתוֹ טוֹב.** ואם כן הפסוק 'תפילה לחבקוק וגו'' מרמז ששלימות לשון הקודש הוא על ידי שמעלים את הטוב שבתרגום, והפסוק 'ה' שמעתי שמעך יראתי וגו', מרמז שצריך גם את היראה כדי להשלים את בחינת לשון הקודש, וכשיש שלימות לשון הקודש, אז מתעורר ומתגדל הכח של הצירופי אותיות שיש בכל דבר, שזהו בחינת לשון הקודש שבו נברא העולם.

עתה יתבארו מספר השמטות השייכים לתורה זו.

(הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת).

מבואר לעיל באות ט' שיש חילוק גדול בין מי ששומע תורה מפי הרב לבין מי ששומע תורה מהתלמיד ששמע מהרב, כי מי ששומע מפי הרב הוא מקבל את שלימות לשון הקודש, אבל כששומע מהתלמיד כבר ירד הדיבור בדרגה, **וּבֵין לוֹמֵד בַּסֵּפֶר לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי סֵפֶר הוּא רַק לְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אמר למשה רבינו (שמות יז): **"כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר"** – שיכתוב בספר התורה שצריך למחות את זכר עמלק, **ורמוז בזה** שהלימוד בספר הוא בחינת 'זכרון', **וְהַזִּכָּרוֹן הוּא בְּכֹחַ הַמְּדַמֶּה** – הכח לדמות דבר לדבר, **כִּי גַּם בְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ זִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁגַּם בְּהֵמָה זוֹכֶרֶת שֶׁבְּמָקוֹם זֶה נְשָׁכָהּ כֶּלֶב וְהִיא בּוֹרַחַת מִשָּׁם,** כי יש לה כח המדמה, וכך גם הזכרון של האדם הוא בכח המדמה, והמדמה הוא בחינת 'תרגום', בחינת 'תרדמה', כי החלומות שהאדם חולם הם על ידי כח המדמה[1], ונמצא שכשהאדם לומד בספר זהו רק בחינת 'תרגום' ולא בחינת 'שלימות לשון הקודש' כמו כששומע מפי הרב. **וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'דְּבָרִים שֶׁבְּעַל פֶּה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב'** (גיטין ס:) — שאסור לכתוב את התורה שבעל פה (ורק לאחר מכן בגלל שהתורה משתכחת התירו לכותבה), **וסוד הדבר הוא, כי** בכתיבה יורדים דברי התורה בדרגה, כי הם רק בבחינת 'זכרון', שהוא בחינת 'כח המדמה', והם בבחינת 'תרגום'. **וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ** – יש ענינים עמוקים בזה, **כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמִּקְרָא: "כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר" הַנַּ"ל, נֶאֱמַר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁצְּרִיכִין דַּוְקָא לְכָתְבָהּ,** והרי הכתיבה בספר היא בחינת 'זכרון', ו'זכרון' הוא בכח המדמה, והמדמה הוא בחינת 'תרדמה' ובחינת 'תרגום' כידוע, ואם כן כיצד אנו מפרשים שהפסוק 'כתוב זאת זכרון בספר' מדבר על בחינת 'זכרון' שהוא בחינת 'תרגום', כשהפסוק מדבר על כתיבה בתורה שבכתב שהיא בחינת לשון הקודש, ועוד יש להבין, מדוע התורה שבכתב שהיא בחינת לשון הקודש צריכים לכותבה, כשהכתיבה היא בחינת 'תרגום', ואילו התורה שבעל פה שרובה כתובה בלשון ארמית שהוא בחינת תרגום אסור לכותבה, אלא שיש בזה ענינים עמוקים, ורבינו ז"ל לא פירשם[2]. (מוסיף ר' נתן זצ"ל: **כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה הַנַּ"ל, וְלֹא בֵּאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב**).

מבואר לעיל באות ד' שהרע הכולל של השבעים אומות אינו יכול לינוק מלשון הקודש אלא על ידי בחינת התרגום, שזהו קליפת נוגה המעורבת טוב ורע, **וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין לח:): **'אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה, אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר'. וְהָבֵן מְאֹד,** כי שני דברים אלו מרמזים על ענין אחד, והם רומזים, **כִּי עַל יְדֵי לָשׁוֹן**

מקורות והערות

[1] פרפראות לחכמה ומי הנחל. [2] פרפראות לחכמה. ובספר באבי הנחל כתב לפרש, כי תורה שבכתב הוא בחינת לשון הקודש הבא מלמעלה שמחוסר עדיין תיקון, כי בו נברא העולם וכל הדברים שבעולם נבראו מחוסרים תיקון שצריכים לתקנם בזה העולם, ועיקר התיקון הוא על ידי שמבררין הטוב שבנוגה שזהו בירור המדמה, ועל כן תורה שבכתב צריכין לכותבה דייקא על עור בהמה, שהוא בחינת מדמה, כי הוא בחינת לשון הקודש הבא מלמעלה שעל ידו נברא העולם וכל הברואים שהם מחוסרים תיקון בחינת מדמה. ועל כן אין אנו יודעים שום דין ומצוה מתורה שבכתב, רק על ידי תורה שבעל פה שהוא בחינת בירור המדמה, בחינת בירור לשון הקודש על ידי לשון תרגום, על כן הוא בעל פה דייקא, לשמוע מפי החכם בעצמו, שזכה לשלימות לשון הקודש על ידי תרגום, ועל ידי ששומעין ממנו דברי תורה מתברר המדמה שלו גם כן, עיי"ש עוד. ועיין עוד בביאור הליקוטים מה שביאר בזה.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: **תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק עַל שִׁגְיֹנוֹת** – כְּתַרְגּוּמוֹ, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ – עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **עַל שִׁגְיֹנוֹת** – כִּי שִׁגְיוֹנוֹת הוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁמְּעֹרָב טוֹב וָרָע, וְכֵן הוּא הַשּׁוֹגֵג, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן טוֹב וָרָע, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא רָע וְכַוָּנָתוֹ טוֹב:

(הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וּבֵין לוֹמֵד בְּסֵפֶר לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי סֵפֶר הוּא רַק לְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר, וְהַזִּכָּרוֹן הוּא בַּכֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי גַּם בְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ זִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁגַּם בְּהֵמָה זוֹכֶרֶת שֶׁבְּמָקוֹם זֶה נְשָׁכָהּ כֶּלֶב, וְהִיא בּוֹרַחַת מִשָּׁם, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: דְּבָרִים שֶׁבְּעַל־פֶּה, אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב (גיטין ס:), וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמִּקְרָא: כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל, נֶאֱמַר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁצְּרִיכִין דַּוְקָא לְכָתְבָהּ. (כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה הַנַּ"ל, וְלֹא בֵּאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב):

וְזֶה סוֹד מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לח:): אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, וְהָבֵן מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, מָשְׁכָה וְיָנְקָה הָעָרְלָה, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב:

כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, יְנִיקָתָם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹלִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הַמַּתְקָלָא וְהַנִּסָּיוֹן וְהַבְּחִירָה הוּא בִּבְחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי נֹגַהּ נִקְרָא תַּקְלָא כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, כִּי הָא בְּהָא תַּלְיָא, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, בְּחִינַת מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ, נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, כְּשֶׁאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לִלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – שֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה הַדִּבּוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְמַעְלָה, עֲדַיִן הוּא חֲסַר תִּקּוּן, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם. וְזֶהוּ סוֹד כַּוָּנַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' יא) שְׁאֵלַת הַמִּינִין עַל מִצְוַת מִילָה: אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דָּבָר הַמְחֻסָּר תִּקּוּן. אַךְ הוּא עַל כַּוָּנָה זוֹ, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית הַבָּא מִלְמַעְלָה, הוּא עֲדַיִן חֲסַר תִּקּוּן, וְעִקַּר תִּקּוּנוֹ לְמַטָּה, בָּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁאָנוּ מַעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִימִין אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים נִשְׁלָם לְמַטָּה בָּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, דְּהַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּבֹאָר שָׁם בַּמִּדְרָשׁ הַתֵּרוּץ עַל שְׁאֵלַת הַמִּינִין הַנַּ"ל בְּעִנְיַן מִצְוַת מִילָה, אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחֻסַּר תִּקּוּן כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשִׁיבוּ שָׁם: כָּל דָּבָר צָרִיךְ תִּקּוּן: הַתֻּרְמְסִין צְרִיכִין לְבַשֵּׁל וְכוּ', אַף הָאָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא כָּל הַבְּרִיאָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַבַּעַל־בְּחִירָה, שֶׁהוּא דַּיְקָא יְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִים וּמְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְתַקֵּן תִּקּוּן הַמִּילָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בָּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם דַּיְקָא, שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ הַבָּא מִלְמַעְלָה, אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כְּשֶׁבָּא מִלְמַעְלָה כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁאָז דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: חַשְׁמַ"ל – חָשׁ מָל, בְּחִינַת מִילָה, וּ"מָל" גִּימַטְרִיָּא שִׁבְעִים, בְּחִינוֹת מְדוֹרָה שֶׁל שַׁבְעִין כּוֹכְבִין הַנַּ"ל, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנֶחְתָּךְ וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי מִצְוַת מִילָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל. עַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת וְהָבֵן:

וּלְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַשְּׁגָגוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן כָּל מַה שֶּׁחָטָא בְּשׁוֹגֵג, וְהָבֵן:

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, יוֹדֵעַ לִפְשֹׁר חֶלְמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה כְּמוֹ יוֹסֵף, כַּמְבֹאָר שָׁם, כִּי הַחֲלוֹמוֹת הֵם כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל, כַּמּוּבָא, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, וּכְשֶׁשּׁוֹכֵב וְיָשֵׁן, עוֹלִים הָאֵדִים מֵהַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל וְעוֹלִים לְהַמֹּחַ, וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַחֲלוֹם. נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, אִם הָיָה אוֹכֵל הַכַּף הַשֵּׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, הָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים, וְאִלּוּ הָיָה אוֹכֵל זֶה הַכַּף תְּחִלָּה, הָיוּ נִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת בְּצֵרוּפִים אֲחֵרִים, וְהָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הוּא יוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא יָכוֹל לִפְשֹׁר חֶלְמִין כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הֵיטֵב, אֵיךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיַן פִּתְרוֹן חֲלוֹמוֹת עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם אַחַר־כָּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ מְאִירִין הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁמֵּהֶם הַחֲלוֹמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף יוֹדֵעַ לִפְשֹׁר חֶלְמִין שֶׁבְּתַרְדֵּמָה כַּנַּ"ל:

(זֶה מָצָאנוּ מִזֶּה הַמַּאֲמָר מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ:)

יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ וְכוּ'. גֹּדֶל יְקַר הָעֵרֶךְ מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לָזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. כִּי הָאִשָּׁה הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְזֶהוּ: חַוָּה, לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלַיְלָה לְּלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. וְזֶה בְּחִינַת: לָזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא זֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין...

(עַד כָּאן מָצָאנוּ):

[פִּרְקָא תִּנְיָנָא דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא מְבֹאָר לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה: אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים, סִימָן ב.]

אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, מָשְׁכָה וְיָנְקָה הָעָרְלָה, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב, וזה נעשה על ידי שאדם הראשון אכל מ'עץ הדעת טוב ורע', שזהו בחינת לשון תרגום, ועל ידי זה היתה לו שייכות ללשון ארמית, וזהו שסיפר בלשון ארמית, ועל ידי זה יכל הרע הכולל לינוק מבחינת לשון הקודש שלו[3]. כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, יְנִיקָתָם עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵם עוֹלִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, שמבואר לעיל שהם בחינה אחת. כִּי עִקַּר הַמַּתְקְלָא – המשקל וְהַנִּסָּיוֹן וְהַבְּחִירָה הוּא בִּבְחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי נֹגַהּ נִקְרָא 'תַּקְלָא' – משקל כַּנַּ"ל, כי בדברי הרשות וההיתר שבעולם שהם בחינת קליפת נוגה מעורבים בהם טוב ורע, והאדם יש לו נסיון אם להשתמש בהם לטוב ולעשות אותם לשם שמים, שעל ידי זה הם יעלו לקדושה, או ח"ו להשתמש בהם לרע, שעל ידי זה יש לרע הכולל שליטה בבחינת לשון הקודש שלו[4]. וְזֶהוּ: 'אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה, אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר', כִּי הָא בְּהָא תָּלְיָא – זה בזה תלוי, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, בְּחִינַת 'מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ', נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, כְּשֶׁאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל.

מבואר לעיל באות ט' על הפסוק: "עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ" - שֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה הַדִּבּוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל, כי על ידי מעשיו הטובים הוא זוכה לשמוע דיבורים מהקב"ה, והדיבור שהוא שומע מהקב"ה הוא בחינת לשון הקודש. וּכְשֶׁהַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, עֲדַיִן הוּא חֲסַר תִּקּוּן, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם, כמבואר לעיל באות ד' שבחינת התרגום זהו קליפת נוגה המעורבת טוב ורע, ועל ידי שמעלים את הטוב שבתרגום ומפילים את הרע שבו נשלם לשון הקודש, כי אז אין לרע הכולל כח לינוק מלשון הקודש, כי כל יניקתה היא על ידי בחינת התרגום. וְזֶהוּ סוֹד כַּוָּנַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' יא) שְׁאֵלַת הַמִּינִין עַל מִצְוַת מִילָה: 'אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָּבָר הַמְחֻסָּר תִּקּוּן', שהקב"ה ברא את האדם עם ערלה וצריך להסירה, אַךְ באמת טעם הדבר הוּא עַל כַּוָּנָה זוֹ, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית הַבָּא מִלְּמַעְלָה, הוּא עֲדַיִן חֲסַר תִּקּוּן, וְעִקַּר תִּקּוּנוֹ לְמַטָּה, בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל יְדֵי שֶׁאָנוּ מַעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִימִין אֶת הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים נִשְׁלָם לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, אַף עַל פִּי כֵן אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶׁמְּבֹאָר שָׁם בַּמִּדְרָשׁ הַתֵּרוּץ עַל שְׁאֵלַת הַמִּינִין הַנַּ"ל בְּעִנְיַן מִצְוַת מִילָה: 'אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחֻסַּר תִּקּוּן' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשִׁיבוּ שָׁם: 'כָּל דָּבָר שנברא בעולם צָרִיךְ תִּקּוּן: הַתַּרְמוּסִין צְרִיכִין לְבַשֵּׁל וְכוּ', אַף הָאָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן וְכוּ'', עַיֵּן שָׁם, הַיְנוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא כָּל הַבְּרִיאָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַבַּעַל בְּחִירָה, שֶׁהוּא דַּיְקָא יְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים עַל יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַשְׁלִים וּמְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם. וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְתַקֵּן תִּקּוּן הַמִּילָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ עַל יְדֵי תַּרְגּוּם דַּיְקָא, שֶׁהַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַבָּא מִלְּמַעְלָה אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כְּשֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה, כִּי אִם עַל יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ עַל יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁאָז דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל, ובמצות מילה גם כן נעשית בחינה זו, כי בערלה ישנם שלוש עורות, שהם כנגד ג' קליפות הטמאות לגמרי, ויש עור רביעי דק, שהוא בחינת קליפת נוגה[5], ועל ידי הסרת הערלה אנו מפילים את ג' הקליפות ואת הרע שבנוגה, שלא יוכלו לינוק מהקדושה, ומעלים את הטוב שבקליפת נוגה אל הקדושה.

וְזֶהוּ הרמוז בבחינת: 'חַשְׁמַ"ל', שמובא לעיל באות ג' שזהו בחינת לשון הקודש, כי הנה המילה 'חשמ"ל'

מקורות והערות

[3] מי הנחל. [4] על פי ליקוטי הלכות (הל' מאכלי עכו"ם הל' א').

[5] כמובא לקמן בסימן פ"ב.

וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: **תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק עַל שְׁגְיֹנוֹת** – כְּתַרְגּוּמוֹ, שֶׁעִקֵּר שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ – עַל־יְדֵי הַתַּרְגּוּם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **עַל שְׁגְיֹנוֹת** – כִּי שְׁגְיוֹנוֹת הוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי תַּרְגּוּם הוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁמְּעָרֵב טוֹב וָרָע, וְכֵן הוּא הַשּׁוֹגֵג, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם־כֵּן טוֹב וָרָע, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הוּא רָע וְכַוָּנָתוֹ טוֹב:

(הַשְׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וּבֵין לוֹמֵד בְּסֵפֶר לְשׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כִּי סֵפֶר הוּא רַק לְזָכְרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר, וְהַזִּכָּרוֹן הוּא בַּכֹּחַ הַמְדַמֶּה, כִּי גַּם בְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ זִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים, שֶׁגַּם בְּהֵמָה זוֹכֶרֶת שֶׁבְּמָקוֹם זֶה נְשָׁכָהּ כֶּלֶב, וְהִיא בּוֹרַחַת מִשָּׁם, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: דְּבָרִים שֶׁבְּעַל־פֶּה, אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאָמְרָם בִּכְתָב (גיטין ס:), וְיֵשׁ דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הַמִּקְרָא: כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר הַנַּ"ל, נֶאֱמַר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁצְּרִיכִין דַּוְקָא לִכְתָבָהּ. (כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה הַנַּ"ל, וְלֹא בֵּאֵר עִנְיָן זֶה הֵיטֵב):

וְזֶה סוֹד מַה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין לח:): אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, וְהָבֵן מְאֹד. כִּי עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, מָשְׁכָה וְיָנְקָה הָעָרְלָה, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב:

כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא רַע הַכּוֹלֵל, בְּחִינַת לְשׁוֹנוֹת הָעַמִּים, יְנִיקָתָם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת נֹגַהּ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה הֵם עוֹלִים לִינֹק מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, מִבְּרִית־קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל, כִּי עִקַּר הַמַּתְקָלָא וְהַנַּפְיוֹן וְהַבְּחִירָה הוּא בִּבְחִינַת נֹגַהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּרְגּוּם, כִּי נֹגַהּ נִקְרָא תַּקְלָא כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: אָדָם הָרִאשׁוֹן מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ הָיָה; אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּלָשׁוֹן אֲרַמִּית סִפֵּר, כִּי הָא בְּהָא תָּלְיָא, כִּי עִקַּר פְּגַם הַבְּרִית, בְּחִינַת מָשׁוּךְ בְּעָרְלָתוֹ, נִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי לָשׁוֹן אֲרַמִּית, שֶׁהוּא לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, כְּשֶׁאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְלָשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – שֶׁהַצַּדִּיק עוֹשֶׂה הַדִּבּוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, עֲדַיִן הוּא חָסֵר תִּקּוּן, כִּי עֲדַיִן צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם. וְזֶהוּ סוֹד כַּוָּנַת מִילָה, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' יא) שְׁאֵלַת הַמִּינִין עַל מִצְוַת מִילָה: אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא דָּבָר הַמְחֻסָּר תִּקּוּן. אַךְ הוּא עַל כַּוָּנָה זוֹ, הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית הַבָּא מִלְּמַעְלָה, הוּא עֲדַיִן חָסֵר תִּקּוּן, וְעִקַּר תִּקּוּנוֹ לְמַטָּה, בְּזֶה הָעוֹלָם, עַל־יְדֵי שֶׁאָנוּ מַעֲלִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם וּמַשְׁלִימִין אֶת הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים נִשְׁלָם לְמַטָּה בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל־יְדֵי לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, דְּהֵינוּ עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַה שֶׁמְּבֹאָר שָׁם בַּמִּדְרָשׁ הַתַּרְוִיג עַל שְׁאֵלַת הַמִּינִין הַנַּ"ל בְּעִנְיַן מִצְוַת מִילָה, אֵיךְ יִבְרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְחֻסָּר תִּקּוּן כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשִׁיבוּ שָׁם: כָּל דָּבָר צָרִיךְ תִּקּוּן: הַתַּרְמִסִּין צְרִיכִין לְבַשֵּׁל וְכוּ', אַף הָאָדָם צָרִיךְ תִּקּוּן וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. הֵינוּ כַּנַּ"ל, שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ בָּרָא כָּל הַבְּרִיאָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַבַּעַל־בְּחִירָה, שֶׁהוּא דַּיְקָא יְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים עַל־יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב שֶׁבְּעֵץ הַדַּעַת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַשְׁלִים וּמְתַקֵּן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין לְתַקֵּן תִּקּוּן הַמִּילָה, בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, בְּזֶה הָעוֹלָם דַּיְקָא, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ עַל־יְדֵי תַּרְגּוּם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ בָּא מִלְּמַעְלָה, אֵין לוֹ שְׁלֵמוּת כְּשֶׁבָּא מִלְּמַעְלָה כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁלִימִין אוֹתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּבָרְרִין הַטּוֹב שֶׁבַּתַּרְגּוּם, שֶׁאָז דַּיְקָא נִשְׁלָם הַלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: חִשְׁמַ"ל – חָשׁ מָל, בְּחִינַת מִילָה, וּ"מָל" גִּימַטְרִיָּא שִׁבְעִים, בְּחִינוֹת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוּכְבִין הַנַּ"ל, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנִתְחַדֵּשׁ וְנִתְבַּטֵּל עַל־יְדֵי מִצְוַת מִילָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל. עַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת וְהָבֵן:

וּלְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַשְּׁגָגוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן כָּל מַה שֶׁחָטָא בִּשּׁוֹגֵג, וְהָבֵן :

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבִּתַרְדֵּמָה כְּמוֹ יוֹסֵף, כַּמְבֹאָר שָׁם, כִּי הַחֲלוֹמוֹת הֵם כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל, כַּמּוּבָא, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, וּכְשֶׁשּׁוֹכֵב וְיָשֵׁן, עוֹלִים הָאֵדִים מֵהַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל וְעוֹלִים לְהַמּוֹחַ, וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַחֲלוֹם. נִמְצָא, כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, אִם הָיָה אוֹכֵל הַכַּף הַשֵּׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, הָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים, וְאִלּוּ הָיָה אוֹכֵל זֶה הַכַּף תְּחִלָּה, הָיוּ נִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת בְּצֵרוּפִים אֲחֵרִים, וְהָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, הוּא יוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֲלָמִין כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הֵיטֵב, אֵיךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיַן פִּתְרוֹן חֲלוֹמוֹת עַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, עַל־יְדֵי מַה שֶׁכָּתַב שָׁם אַחַר־כָּךְ, שֶׁעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ מְאִירִין הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי עַל־יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁמֵּהֶם הַחֲלוֹמוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה הַצַּדִּיק בְּחִינַת יוֹסֵף יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֲלָמִין שֶׁבִּתַרְדֵּמָה כַּנַּ"ל:

(זֶה מְצָאנוּ מִזֶּה הַמַּאֲמָר מִכְּתַב־יַד רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ:)

יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ וְכוּ'. גֹּדֶל יְקָר הֶעֱרֵךְ מִלְּשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ – לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. כִּי הָאִשָּׁה הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם, וְזֶהוּ: חַוָּה, לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. וְזֶה בְּחִינַת: לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא זֹאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם. וְעַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת, וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת נוֹפְלִים עַל־יְדֵי לְשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ, וְאַיִן...

(עַד כָּאן מְצָאנוּ):

[פִּרְקָא תְּנִינָא דִּסְפָרָא דִּצְנִיעוּתָא מְבֹאָר לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה: אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים, סִימָן ב.]

מורכבת מהמילים: חָשׁ מָל, ו'מל' רומז על בְּחִינַת מִילָה, ו"מָל" גִּימַטְרִיָּא שִׁבְעִים, בְּחִינוֹת מְדוּרָה שֶׁל שִׁבְעִין כּוֹכְבִין – שבעים כוכבים הַנַּ"ל, שזהו הרע הכולל של השבעים אומות, שֶׁנִּתְמַלֵּל וְנֶחְתָּךְ וְנִתְבַּטֵּל עַל יְדֵי מִצְוַת מִילָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל. עַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת (עץ חיים שער ל"ג פ"ג) וְהָבֵן.

וּלְהַעֲלוֹת הַטּוֹב מִן הַתַּרְגּוּם, הוּא עַל יְדֵי תִּקּוּן הַשְּׁגָגוֹת, שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן כָּל מַה שֶׁחָטָא בְּשׁוּגֵג, כמובא לעיל באות ט' שהשוגג הוא בחינת תרגום, כי התרגום הוא בחינת קליפת נוגה שמעורבת טוב ורע, והשוגג יש בו גם כן טוב ורע, כי המעשה הוא רע וכוונתו טוב[6], ולכן על ידי שמתקן את מה שחטא בשוגג הוא מעלה את הטוב מהתרגום, וְהָבֵן.

וּמובא לעיל באות ד' כי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֶלְמִין – לפתור חלומות שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה כְּמוֹ יוֹסֵף, כי ה'תרדמה' היא בחינת תרגום, ולכן מי שזוכה לשלימות לשון הקודש, שעיקר שלימותו על ידי התרגום, דהיינו על ידי התרדמה, והוא העלה את הטוב שבתרדמה, הוא יודע לברר את הטוב והאמת שיש בחלום, שהוא בחינת תרדמה, כַּמְּבֹאָר שָׁם. ואמנם ישנו טעם נוסף מדוע מי שיש לו שלימות לשון הקודש הוא יודע לפתור חלומות, כִּי הַחֲלוֹמוֹת הֵם כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכֵל, כַּמּוּבָא, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל, כמובא לעיל באות ו' שכל דבר בעולם נברא על ידי צירופי אותיות שהם מחיים את הדבר, וּכְשֶׁשּׁוֹכֵב וְיָשֵׁן, עוֹלִים הָאֵדִים מֵהַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל וְעוֹלִים לְהַמֹּחַ, וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה הַחֲלוֹם. נִמְצָא כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל, אִם הָיָה אוֹכֵל הַכַּף הַשֵּׁנִי קֹדֶם הָרִאשׁוֹן, הָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר, כִּי בְּכָל דָּבָר יֵשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרִים, וְאִלּוּ הָיָה אוֹכֵל זֶה הַכַּף תְּחִלָּה, הָיוּ נִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת בְּצֵרוּפִים אֲחֵרִים, וְהָיָה מִתְרָאֶה לוֹ חֲלוֹם אַחֵר. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הוּא יוֹדֵעַ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר כַּנַּ"ל, עַל כֵּן הוּא יָכוֹל לְפַשֵּׁר חֶלְמִין – לפתור חלומות כַּנַּ"ל. וְהָבֵן הֵיטֵב, אֵיךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיַן פִּתְרוֹן חֲלוֹמוֹת עַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַל יְדֵי מַה שֶׁכָּתַב שָׁם אַחַר כָּךְ באות ו', שֶׁעַל יְדֵי שְׁלֵמוּת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ מְאִירִין הַהִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר, כִּי עַל יְדֵי הִתְנוֹצְצוּת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל הַמַּאֲכָלִים, שֶׁמֵּהֶם הַחֲלוֹמוֹת, עַל יְדֵי זֶה הַצַּדִּיק בְּחִינַת 'יוֹסֵף' יוֹדֵעַ לְפַשֵּׁר חֶלְמִין – לפתור חלומות שֶׁבַּתַּרְדֵּמָה כַּנַּ"ל.

כעת יובא קטע קטן של תורה זו מכתב יד רבינו ז"ל.

(זֶה מָצָאנוּ מִזֶּה הַמַּאֲמָר מִכְּתַב יַד רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ).

"יִשְׁלַח עֶזְרְךָ מִקֹּדֶשׁ וְכוּ'". גֹּדֶל יְקַר הָעֶרֶךְ מִלְּשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה על הפסוק: "לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ" - 'לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, מִכָּאן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ', כִּי הָאִשָּׁה הוּא בְּחִינַת לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁבָּהּ נִבְרָא הָעוֹלָם, כי לשון הקודש הוא בחינת 'אשה חכמה'. וְזֶהוּ שנקראה אשתו של אדם הראשון, שהיא רומזת לבחינת לשון הקודש: 'חַוָּה', שהוא רומז על לְשׁוֹן דִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת". וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר: "לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה", כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא 'זאת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם", והדיבור שנקרא 'זאת' הוא בחינת 'אשה'. וְעַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ רוֹמְמָנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: לָשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת נוֹפְלִים עַל יְדֵי לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְאֵין... (עַד כָּאן מָצָאנוּ).

[פִּרְקָא תִּנְיָנָא – הפרק השני דְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא מְבֹאָר לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים" סִימָן ב]

מקורות והערות

[6] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

תורה כ׳

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא תְּלִיתָאָה – פרק שלישי **[דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא** – מאמר בתורת הנסתר הנכלל בספר הזוהר פרשת תרומה (דף קעז:)**]**

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמְסָרָא לְדִקְנָא – ישנם בעולם האצילות חמישה פרצופים (בנינים רוחניים): ׳אריך אנפין׳ ׳אבא׳ ׳אמא׳ ׳זעיר אנפין׳ ו׳נוקבא׳, ובפרצוף ׳אריך אנפין׳ ישנם שלוש עשרה בחינות רוחניות המכונים ״י״ג תיקוני הזקן״, ובפרצוף ׳זעיר אנפין׳ ישנם תשע בחינות רוחניות המכונים ׳תשעה תיקוני הזקן׳, ותשעה תיקוני הזקן של ׳זעיר אנפין׳ שהם יקרים ומכובדים נמסרו מ׳אריך אנפין׳ ל׳זעיר אנפין׳, כי תשעת התיקונים התחתונים של ״י״ג תיקוני הזקן״ של ׳אריך אנפין׳ יורדים ומאירים תמיד בתשעה תיקוני הזקן של ׳זעיר אנפין׳. **כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא** – כל דבר שהוא טמיר ונעלם תמיד ואינו מתגלה לעולם, **עִלָּאָה וִיקָרָא אִשְׁתְּכַח** – הוא מעלה וכבוד וחשיבות, **וְהוּא גְּנָזַיָּא יַקִּירָא** – והוא מהגנזים היקרים, ולכן גנז הכתוב את תשעת תיקוני הזקן של ׳זעיר אנפין׳ ואינם נזכרים ורמוזים כלל בפסוקי התורה.

ועתה הולך ומפרש את תשעת תיקוני הזקן של פרצוף ׳זעיר אנפין׳: **נִימִין עַל נִימִין מִסַּקְמֵי פִּתְחֵי דְּאֻדְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפֻמָּא]** – תיקון א. שערות על שערות היוצאים מלפני נקב האזניים עד ראש הפה, דהיינו עד ראשי השפתיים מב׳ הצדדים. **מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא** – ב. שערות השפתיים הנמצאים מראש השפה מצד ימין הפה עד ראש האחר שבשמאל הפה, (וכל השערות שסביב הפה בין למעלה בין למטה נכללים בתיקון זה). **אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נַקְבִּין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא.** – ג. נמצא מתחת שני נקבי החוטם מלא שערות קטנות על הארוח המפסיק באמצע שפה העליונה, עד שלא נראה הארוח. **עִלְעִין אִתְחַפְיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא** – ד. הלחיים מכוסים בשערות מצד ימין ומצד שמאל. **בְּהוֹ אִתְחַזְיָן תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוַרְדָּא** – ה. בלחיים נראים הפנים הפנויים בלי שערות והם עגולות כעין תפוחים ואדומים כשושנה. **בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲכָמִין תַּקִּיפִין עַד חֻדְוֹי** – ו. בחוט אחד תלויים ומשולשלים למטה, (והיינו השערות שבחצי עובי הזקן המגולה), והם שחורים ותקיפים לפי שהם שורשי הדינים, ומתפשטים עד החזה. **שִׂפְוָן סוּמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפַּנּוּן** – ז. השפתיים עצמם שהם אדומים כשושנה ופנויים משער. **זְעִירִין נָחְתִּין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא** – ח. שערות קטנות שיורדות וגדלות בגרון, ומכסות את הגרון שהוא ממול הערוף. **רַבְרְבִין וּזְעֵירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא** – ט. שערות גדולות וקטנות יורדות בשיקול שווה כולם כאחד, (והם חצי עובי הזקן התחתון שהוא לפנים לצד הגוף). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר וְתַקִּיף** – בתשעה תיקונים אלו נמצא פרצוף ׳זעיר אנפין׳ גיבור ותקיף[1]. **ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הזוהר הללו על פי דרכו של המאמר.**

א. דַּע, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל יָדָהּ נִתְגַּלֶּה בֵּאוּרֵי וּפֵרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בִּיסוּרִין – סובלת יסורים, כמו שאמרו רבותינו ז״ל: ׳**פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וּבְמַיִם בַּמְּשׂוּרָה** – במידה **תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה**׳ (אבות פ״ו)**. וְכָל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקַבְּלִין מִזֹּאת הַנְּשָׁמָה. וְזֹאת הַנְּשָׁמָה כָּל דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, בִּבְחִינַת** מה **שנאמר** (ירמיה כג)**:** ״**הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ**״[2], הרי שדברי התורה הם בחינת ׳אש׳, ולכן מי שדבריו הם כגחלי אש יכול לקבל ולשאוב את מימי התורה שהם בחינת אש. **וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת ״הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ״, וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְּנִין - אַזַי נִסְתַּלֶּקֶת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֶּקֶת, אַזַי נִסְתַּלֵּק בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשֶׁכֶת עַל יָדָהּ, וַאֲזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בֵּאוּר הַתּוֹרָה. וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים, כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבֵּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת, ולכן כשנמשכים לעולם ביאורי התורה מתמעטת המחלוקת בעולם, אבל כשלא נמשכים לעולם ביאורי התורה אז נעשה מחלוקת בעולם ומריבות על הצדיקים.**

וְזֶה בְּחִינַת מה **שנאמר** (במדבר כ)**:** ״**ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחודש הראשון, וישב העם בקדש, ותמת שם מרים ותקבר שם**״, **ורמוז בפסוקים אלו כל הענין המבואר לעיל, כי ״מִדְבַּר צִין״, היינו שֶׁהוּא**

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] וברש״י שם פירש: ״הלא כה דברי כאש – לא היה להם לטעות ולדמות חלומות לומר שהם נבואה, כי דבר נבואה כשבאה בפי הנביא בגבורה היא באה בו כאש בוערת, כענין שנאמר ותהי בלבי כאש בוערת (ירמיה כ) ואומר ויד ה׳ עלי חזקה (יחזקאל ג)״.

כ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא תְּלִיתָאָה דְּסִפְרָא דְצִנִּיעוּתָא

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְרָא לְזִקְנָא. כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא, עִלָּאָה וְיַקִּירָא אִשְׁתְּכַח, וְהוּא גְּנוּזָיָא יַקִּירָא. נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַרְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפַמָּא]. מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. אִשְׁתַּכַּח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא. עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא. בְּהוּ אִתְחַזְיָן תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוַרְדָּא. בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חָדְווֹי. שִׁפְוָן סֻמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפַּנּוּן. זְעִירִין נָחְתִּין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא. רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא. בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גֻּבְּר וְתַקִּיף:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְגַּלָּה בַּאוּרֵי וּפִרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בִּיסּוּרִין. פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ"ו). וְכָל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקַבְּלִין מֹאת הַנְּשָׁמָה, וְזֹאת הַנְּשָׁמָה, כָּל דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, בִּבְחִינַת (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ. וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת: הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ; וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְּנִין – אַזַי נִסְתַּלֶּקֶת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֶּקֶת, אֲזַי נִסְתַּלֵּק בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשָׁכָת עַל־יָדָהּ, וַאֲזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בַּאוּר הַתּוֹרָה, וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים. כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבַּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קַשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (במדבר ב): מִדְבַּר צִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, שֶׁשָּׁם מֵתָה מִרְיָם, בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה, וְאָז נִסְתַּלֵּק הַבְּאֵר, הַיְנוּ בְּחִינַת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז: וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל זֶה מוֹרִים, מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ"ל, הַמְכֻנָּה בְּשֵׁם מִרְיָם. גַּם הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, כַּמַּאֲמָר: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם (תענית ז); וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים:

ב **וּמִי** שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל, וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִלֵּב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי: וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח לֵב הָעֶלְיוֹן, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב, וְנִשְׁפָּע מִלֵּב הָעֶלְיוֹן דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם־כֵּן מִשָּׁם. וְלֵב הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת סֶלַע, שֶׁמִּשָּׁם הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: מִלֵּי בְּסֶלַע (מגילה יח); וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר, בִּבְחִינַת (תהלים קח): פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם; וְהוּא בְּחִינַת לֵב, בְּחִינַת: צוּר לְבָבִי; וְהַלֵּב נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ דִּבּוּרִים חַמִּים, בִּבְחִינַת (שם לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי, בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי. וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (משלי ג): כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ"ל, בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ"ל וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן, לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר־כָּךְ נִפְתַּח הַצּוּר וַיָּזוּבוּ מֵימָיו; הַיְנוּ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה:

ג **וְיֵשׁ** חִלּוּק בֵּין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לְרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבַּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי: הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס (איוב לו); אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד, אֲפִשָּׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקַבְּצִים. וְזֶה: הַקְהֵל אֶת הָעָם:

ד **וְזֶהוּ** הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ"ל, וְיֵשׁ לָזֶה הָאָדָם חֵלֶק בַּבַּאוּר הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת, הִיא מוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מִימֵי הַבַּאוּר בְּיוֹתֵר. הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים, כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים כב): וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁתוֹ. גַּם כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בְּשִׁעַת הַדִּרּוּשׁ, נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם הַדּוֹרֵשׁ; וּלְפִי הַהַכְנָעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב לֵב הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְהִיא לֵב, בִּבְחִינַת (ישעיה מ): דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלִַם:

וְזֶה בְּחִינַת מַטֶּה, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: קַח אֶת מַטֶּךָ וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה. מַטֶּה זֶה בְּחִינַת מָמְשָׁלָה וְכֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטֶּה הֵן לְמַעְלָה. וְזֶהוּ (תהלים קי): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן; הַיְנוּ הַמַּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן צִיּוּנִים לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה מַטֵּה עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים, וְזֶה: רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אֵצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בַּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּכְנָע הָרַע שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה' (איכה ב). פְּנֵי ה' זֶה בְּחִינַת בַּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. זָקֵן זֶה הַדַּרַת־פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם – כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַמְּרִיבָה, הֵבִינוּ שֶׁעַל־יְדֵי בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת הַנְּפִילָה הַנַּ"ל, מֵחֲמַת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה:

ה **וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל** קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתְּנַת־חִנָּם, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ, אֵין זֶה הַמַּטֶּה כְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת, אֶלָּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּעֵדָה, כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ

בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, כלומר שהנשמה שעל ידה מתגלים ביאורי ופירושי התורה נפלה מהבחינה שכל דבריה כגחלי אש, ודבריה הצטננו, **שֶׁשָּׁם מֶתָה 'מִרְיָם'**, הרומזת על **בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה**, דהיינו שהיא סובלת יסורים, וזהו הלשון 'מרים' – לשון מרירות. **וְאָז נִסְתַּלֵּק הַ'בְּאֵר'**, שרמוז בזה, **הַיְנוּ בְּחִינַת בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז** נאמר לאחר מכן: "ולא היה מים לעדה, ויקהלו על משה ועל אהרן. וירב העם עם משה, ויאמרו לאמר ולו גוענו בגווע אחינו לפני ה'", ומה שנאמר **"וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה"**, רמוז בזה, כי **הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ"ל**, כיון שלא היה 'מים' שרומז על מימי וביאורי התורה, שהם התירוץ על קושיות ומריבות. **וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל זֶה 'מוֹרִים', מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים עַל יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ"ל הַמְּכֻנָּה בְּשֵׁם 'מִרְיָם'**, ולכן הם נקראים על שמה 'מורים'. **גַּם** מפרשי התורה **הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם** – מלמדים את רבותיהם, **כְּמַאֲמַר** שאמר רבי חנינא: 'הרבה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מרבותי, **וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם'** (תענית ז), וזהו טעם נוסף מדוע הם נקראים 'מורים'. **וְזֶה** מה שרמוז בהמשך הפסוקים, שהקב"ה ציוה למשה שיקח את המטה ויקהיל את העדה וידבר אל הסלע לעיניהם, ויתן מימיו, ואז הקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע, ואז אמר להם משה: "שמעו נא המורים, המן הסלע הזה נוציא לכם מים", ורמוז בזה, שכיון שנסתלקה הנשמה שממשיכה את ביאורי התורה, היה משה צריך להמשיך למפרשי התורה את ביאורי התורה, מה'סלע' שרומז על בחינת 'לב העליון' שמשם נמשכים ביאורי התורה, כמו שיתבאר לקמן באות ב', וזהו **שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: "שִׁמְעוּ נָא הַמֹּרִים"**, כי 'מורים' רומז למפרשי התורה.

ב. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה עכשיו, אחר שנסתלקה הנשמה שכל דבריה כגחלי אש והיא המשיכה לעולם את ביאורי ופירושי התורה, וכל מפרשי התורה קיבלו ממנה, ועכשיו שהיא הסתלקה, והסתלקו ביאורי התורה[3], לכן מי שרוצה להמשיך עכשיו את ביאורי התורה **צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ** מלמעלה **דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל**, ועל ידי זה יוכל להמשיך את ביאורי התורה, משום שדברי התורה הם בחינת 'אש', ולכן רק מי שדיבוריו הם כגחלי אש יכול לקבל ולשאוב אותם. **וְהִנֵּה הַדִּבּוּר** שהוא כגחלי אש **נִמְשָׁךְ** מהבחינה הרוחנית שנקראת **'לֵב הָעֶלְיוֹן'**, שהיא בחינת השכינה, שהיא ספירת ה'מלכות'[4], ובחינת הלב הזו היא **בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים עג): **"צוּר לְבָבִי** וחלקי אלהים לעולם" – אלוקים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם[5], ורמוז בפסוק זה שישנה בעולמות העליונים בחינה הנקראת 'צור לבבי', שזהו בחינת ה'לב העליון', **וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ** שיזכה להמשיך את ביאורי התורה, **וְעַל יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח** הבחינה העליונה הנקראת **'לֵב הָעֶלְיוֹן'**, **כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב**, ולכן כשנכמרו רחמי ה' יתברך עליו שמקומם בלב, אז נפתחת כביכול למעלה בחינת ה'לב', **וְנִשְׁפָּע מִ'לֵּב הָעֶלְיוֹן'** לאדם זה **דִּבּוּרִים** שהם כגחלי אש, **וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר** שהוא כגחלי אש **מַמְשִׁיךְ בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם כֵּן מִשָּׁם** – מבחינת ה'לב העליון'. **וְעִתָּה** יתבאר מנין שהדיבור כגחלי אש נמשך מהלב העליון, ומנין שביאורי התורה נמשכים מלב העליון, כי הנה **לֵב הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת 'סֶלַע'**, כמו שיתבאר להלן, **שֶׁמִּשָּׁם** – מבחינת 'סלע' נמשך **הַדִּבּוּר, בְּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל (מגילה יח): **'מִלֵּי בְּסֶלַע**, משתוקא בתרין' – אם תרצה לקנות הדיבור בסלע, תקנה השתיקה בשתים[6], ורמוז בדברי רבותינו ז"ל, ש'מילי' – הדיבור הוא בחינת 'סלע'. **וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת 'צוּר', בְּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים קה): **"פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם"**, הרי שצור הוא כינוי לסלע, **וְהצור הוּא בְּחִינַת 'לֵב', בְּחִינַת** מה שנאמר: **'צוּר לְבָבִי'**, וכיון שבחינת ה'לב העליון' היא בחינת 'צור', ו'צור' הוא בחינת 'סלע', ומבחינת 'סלע' נמשך הדיבור, הרי שמ'לב העליון' נמשך הדיבור. **וּכשהאדם** שופך שיחו בתפילה לפני ה' יתברך, **הַלֵּב** העליון **נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ** לו **דִּבּוּרִים חַמִּים, בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם לט): **"חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי"**, ורמוז בזה, שיש בבחינת ה'לב העליון' דיבורים חמים, **וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בְּבְחִינַת** מה שנאמר על דברי התורה (משלי ג): **"כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ"**, ורמוז בזה שדברי

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה. [4] פרפראות לחכמה. [5] מצודות דוד שם. [6] רש"י שם.

כ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא תְּלִיתָאָה דְּסִפְרָא דְצִנִּיעוּתָא

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְרָא לְזִקְנָא. כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא, עִלָּאָה וְיַקִּירָא אִשְׁתְּכַח, וְהוּא גְּנִזְיָא יַקִּירָא. נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַרְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפַמָּא]. מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. אִשְׁתַּכַּח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא. עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא. בְּהוּ אִתְחַזְיָן תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוַרְדָּא. בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חָדְווֹי. שִׁפְוָן סֻמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפְּנוּן. זְעִירִין נָחְתִּין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא. רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא. בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גֻּבְּר וְתַקִּיף:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְגַּלָּה בַּאוּרֵי וּפְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בִּיסּוּרִין. פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ"ו). וְכָל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקַבְּלִין מֹאת הַנְּשָׁמָה, וְזֹאת הַנְּשָׁמָה, כָּל דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, בִּבְחִינַת (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ. וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת: הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ; וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְּנִין – אַזַּי נִסְתַּלֶּקֶת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֶּקֶת, אֲזַי נִסְתַּלֵּק בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשָׁכָת עַל־יָדָהּ, וַאֲזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בַּאוּר הַתּוֹרָה, וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים. כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבַּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קַשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (במדבר ב): מִדְבַּר צִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, שֶׁשָּׁם מֵתָה מִרְיָם, בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה, וְאָז נִסְתַּלֵּק הַבְּאֵר, הַיְנוּ בְּחִינַת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז: וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בְּשֵׁם זֶה מוֹרִים, מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ"ל, הַמְכֻנָּה בְּשֵׁם מִרְיָם. גַּם הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, כַּמַּאֲמָר: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם (תענית ז); וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים:

ב **וּמִי** שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל, וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִלֵּב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי: צוּר לְבָבִי; וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח לֵב הָעֶלְיוֹן, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב, וְנִשְׁפָּע מִלֵּב הָעֶלְיוֹן דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם־כֵּן מִשָּׁם. וְלֵב הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת סֶלַע, שֶׁמִּשָּׁם הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: מִלֵּי בְּסֶלַע (מגילה יח); וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר, בִּבְחִינַת (תהלים קח): פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם; וְהוּא בְּחִינַת לֵב, בְּחִינַת: צוּר לְבָבִי; וְהַלֵּב נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ דִּבּוּרִים חַמִּים, בִּבְחִינַת (שם לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי, בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי. וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (משלי ג): כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ"ל, בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ"ל וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן, לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר־כָּךְ נִפְתַּח הַצּוּר וַיָּזוּבוּ מֵימָיו; הַיְנוּ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה:

ג **וְיֵשׁ** חִלּוּק בֵּין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לְרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבַּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי: הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס (איוב לו); אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד, אֲפִשָּׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקַבְּצִים. וְזֶה: הַקְהֵל אֶת הָעָם:

ד **וְזֶהוּ** הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ"ל, וְיֵשׁ לָזֶה הָאָדָם חֵלֶק בַּבַּאוּר הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת, הִיא מוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מִימֵי הַבַּאוּר בְּיוֹתֵר. הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים, כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים כב): וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁתוֹ. גַּם כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בִּשְׁעַת הַדִּרּוּשׁ, נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם הַדּוֹרֵשׁ; וּלְפִי הַהַכְנָעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב לֵב הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְהִיא לֵב, בִּבְחִינַת (ישעיה מ): דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלִַם:

וְזֶה בְּחִינַת מַטֶּה, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: קַח אֶת מַטֶּךָ וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה. מַטֶּה זֶה בְּחִינַת מֶמְשָׁלָה וְכֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטֶּה הֵן לְמַעְלָה. וְזֶהוּ (תהלים קי): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן; הַיְנוּ הַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן צִיּוּנִים לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה מַטֵּה עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים, וְזֶה: רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אֵצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בַּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּכְנָע הָרַע שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה' (איכה ב). פְּנֵי ה' זֶה בְּחִינַת בַּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. זָקֵן זֶה הַדְּרַת־פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִּקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם – כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַמְּרִיבָה, הֵבִינוּ שֶׁעַל־יְדֵי בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת הַנְּפִילָה הַנַּ"ל, מֵחֲמַת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה:

ה **וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל** קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתְּנַת־חִנָּם, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ, אֵין זֶה הַמַּטֶּה כְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת, אֶלָּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּעֵדָה, כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ

התורה כתובים בבחינת ה'לב העליון'. **וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בֵּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ"ל בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ"ל. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בֵּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר כָּךְ נִפְתָּח הַצּוּר** – ה'לב העליון', **וַיָּזוּבוּ מֵימָיו, הַיְנוּ בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה.** ובחינה זו היתה גם אצל משה רבינו, שהרי נתבאר לעיל באות א' שאז נסתלקה הנשמה הממשיכה את ביאורי התורה ונסתלקו ביאורי התורה, ולכן היה משה צריך להמשיך את ביאורי התורה למפרשי התורה, ולכן ציוה עליו הקב"ה לדבר אל הסלע, הרומז על כך שישפוך את שיחו בתפילה לה' יתברך, ויעורר את הרחמים שב'לב העליון', שהוא בחינת 'סלע', ועל ידי זה ימשיך מה'סלע' שהוא בחינת ה'לב העליון' את ביאורי התורה.

ג. וְיֵשׁ חִלּוּק בֵּין בֵּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בֵּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לָרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבֵּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי מתקיים הפסוק: **"הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס"** (איוב לו), **ודרשו רבותינו** ז"ל (ברכות ח.): 'הן אל' – הקב"ה, 'כביר' – **תפילת רבים**, 'לא ימאס', **וכשמקשר עצמו עם** נשמותיהם זהו בחינת 'תפילת רבים', **אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד** שמתפלל קודם שממשיך לעצמו ביאורי התורה, **אֶפְשָׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ**, ואינו זוכה להמשיך כראוי את ביאורי התורה. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמר הקב"ה למשה רבינו כשציוה עליו להמשיך את ביאורי התורה: **"וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם"**, ורמוז בזה, **שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקֻבָּצִים**, דהיינו שיקבץ את כל עם ישראל בשעת המשכת ביאורי התורה, כדי שיקשר עצמו עם נשמותיהם וישפוך שיחו לפני ה' יתברך, ואחר כך ימשיך מ'לב העליון' את ביאורי התורה, וידרוש אותם לרבים, וגם ימשיך את ביאורי התורה למפרשי התורה. **וְזֶה** כעין מה שנאמר (דברים לא): **"הַקְהֵל אֶת הָעָם"**, וכך גם כאן ציוה הקב"ה למשה לקבץ את כל עם ישראל בשעת המשכת ביאורי התורה[7].

ד. וְזֶהוּ הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ"ל, שהחכם מתפלל קודם שממשיך את ביאורי התורה, **וְיֵשׁ לְזֶה הָאָדָם** השומע **חֵלֶק בַּבֵּאוּר הַזֶּה** שהחכם ממשיך לאחר מכן, **כִּי עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה** שהחכם מתפלל **נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת הִיא מוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר** את בחינת **'לֵב הָעֶלְיוֹן' כַּנַּ"ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מֵימֵי הַבֵּאוּר בְּיוֹתֵר. הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים** הנמצאים בשעה שהחכם דורש את ביאורי התורה, **כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁתוֹ** של הקב"ה הנוספת למעלה, וכך גם נשפעים יותר מימי הביאור, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על הקב"ה (תהלים כב): **"וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל"** – 'אתה הקדוש ברוך הוא יושב לשמוע את התהילות והשבחות של ישראל'[8], ורמוז בזה, כי **עַל יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שזהו** התפילה שמתפלל החכם כשנשמתו מקושרת עם ישראל, **נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁתוֹ** של הקב"ה למעלה.

גַּם מעלה נוספת שיש למי ששומע מפי החכם בעצמו, כי **כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בִּשְׁעַת הַדְּרוּשׁ** שהחכם דורש, **נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל יְדֵי הַטּוּב שֶׁבֶּחָכָם הַדּוֹרֵשׁ,** ועל ידי שנכנע רשעתם יכול החכם לקשר נשמתו עם נשמותיהם[9], ואז התפילה שהוא מתפלל לאחר מכן היא בחינת תפילת רבים, **וּלְפִי הַהַכְנָעָה** שנכנע רשעתם של האנשים העומדים שם, **כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיב** בחינת **'לֵב הָעֶלְיוֹן', בִּבְחִינַת** מה שנאמר (יחזקאל ה): **"זֹאת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ**

מקורות והערות

[7] במי הנחל כתב: "נראה לפי עניות דעתי, אשר כוונת רבינו זכרונו לברכה על הפסוק הנכתב בפרשת וילך (דברים לא) בפרשת הקהל, כי שם כתיב 'תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם הקהל את העם וכו'', היינו שאמר השם יתברך למשה בעת שימשיך ביאורי התורה לישראל, שאז צריך מקודם לשפוך שיחו ותפילתו לפני השם יתברך, כמו שכתוב כאן בפנים, אז יקהל את העם שיהיו הצבור מקובצים. ומה שהכריחני לזה הוא מחמת שבכאן בפרשת חוקת נאמר הקהל את העדה, ובפרט כי לקמן באות י"א מבאר כי הקהל את העדה הוא התיקון השני להכניע רעתם, ובכאן מבאר כי הקהל את העם הוא שיהיו הצבור מקובצים, שזה הוא התיקון הרביעי, בחינת לעיניהם שיקשר עמהם, על כן נראה לפי ענ"ד כי מרמז על הכתוב הנ"ל שבפרשת וילך, כי שם כתוב בלשון הזה הקהל את העם". [8] רש"י שם. [9] כן משמע לקמן באות ה'.

כ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא תְּלִיתָאָה דְּסִפְרָא דְצִנִּיעוּתָא

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְרָא לְזִקְנָא. כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא, עִלָּאָה וְיַקִּירָא אִשְׁתְּכַח, וְהוּא גְּנוּזָא יַקִּירָא. נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפַמָּא]. מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. אִשְׁתַּכַּח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא. עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא. בְּהוּ אִתְחַזְיָן תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוַרְדָּא. בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חָדְווֹי. שִׁפְוָן סֻמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפַּנּוּן. זְעִירִין נָחְתִּין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא. רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא. בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גֻּבְּר וְתַקִּיף:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְגַּלָּה בַּאוּרֵי וּפְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בִּיסּוּרִין. פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ"ו). וְכָל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקַבְּלִין מֹאת הַנְּשָׁמָה, וְזֹאת הַנְּשָׁמָה, כָּל דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, בִּבְחִינַת (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ. וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת: הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ; וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְּנִין – אַזַּי נִסְתַּלֶּקֶת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֶּקֶת, אֲזַי נִסְתַּלֵּק בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשָׁכֶת עַל־יָדָהּ, וַאֲזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בַּאוּר הַתּוֹרָה, וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים. כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבַּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קַשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (במדבר ב): מִדְבַּר צִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, שֶׁשָּׁם מֵתָה מִרְיָם, בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה, וְאָז נִסְתַּלֵּק הַבַּאר, הַיְנוּ בְּחִינַת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז: וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל זֶה מוֹרִים, מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ"ל, הַמְכֻנָּה בְּשֵׁם מִרְיָם. גַּם הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, כַּמַּאֲמָר: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם (תענית ז); וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים:

ב **וּמִי** שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל, וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִלֵּב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי: וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח לֵב הָעֶלְיוֹן, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב, וְנִשְׁפָּע מִלֵּב הָעֶלְיוֹן דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם־כֵּן מִשָּׁם. וְלֵב הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת סֶלַע, שֶׁמִּשָּׁם הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: מִלֵּי בְּסֶלַע (מגילה יח); וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר, בִּבְחִינַת (תהלים קח): פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם; וְהוּא בְּחִינַת לֵב, בְּחִינַת: צוּר לְבָבִי; וְהַלֵּב נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ דִּבּוּרִים חַמִּים, בִּבְחִינַת (שם לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי, בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי. וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (משלי ג): כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ"ל, בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ"ל וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן, לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר־כָּךְ נִפְתַּח הַצּוּר וַיָּזוּבוּ מֵימָיו; הַיְנוּ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה:

ג **וְיֵשׁ** חִלּוּק בֵּין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לְרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבַּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי: הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס (איוב לו); אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד, אֲפִשָּׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקַבְּצִים. וְזֶה: הַקְהֵל אֶת הָעָם:

ד **וְזֶהוּ** הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ"ל, וְיֵשׁ לָזֶה הָאָדָם חֵלֶק בַּבַּאוּר הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת, הִיא מוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מֵימֵי הַבַּאוּר בְּיוֹתֵר. הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים, כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים כב): וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁתוֹ. גַּם כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בִּשְׁעַת הַדִּרּוּשׁ, נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם הַדּוֹרֵשׁ; וּלְפִי הַהַכְנָעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב לֵב הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְהִיא לֵב, בִּבְחִינַת (ישעיה מ): דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלִַם:

וְזֶה בְּחִינַת מַטֶּה, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: קַח אֶת מַטֶּךָ וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה. מַטֶּה זֶה בְּחִינַת מָמְשָׁלָה וְכֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטָּה הֵן לְמַעְלָה. וְזֶהוּ (תהלים קי): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן; הַיְנוּ הַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן צִיּוּנִים לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה מַטֵּה עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים, וְזֶה: רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אֵצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בַּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּכְנָע הָרַע שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה' (איכה ב). פְּנֵי ה' זֶה בְּחִינַת בַּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. זָקֵן זֶה הַדַּרַת־פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִּקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם – כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַמְּרִיבָה, הֵבִינוּ שֶׁעַל־יְדֵי בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת הַנְּפִילָה הַנַּ"ל, מֵחֲמַת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה:

ה **וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל** קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתְּנַת־חִנָּם, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ, אֵין זֶה הַמַּטֶּה כְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת, אֶלָּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּעֵדָה, כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ

הַגּוֹיִם", וְפסוק זה רומז על ה'לב העליון', כי בחינת 'ירושלים' **הִיא** בחינת **'לֵב', בְּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו מ): **"דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם"**, ונמצא שה'לב העליון' הוא בחינת 'ירושלים', והיינו ששורשה העליון של העיר ירושלים הוא בספירת ה'מלכות', שהיא בחינת 'לב העליון'[10], והפסוק "זאת ירושלים שמתיה בתוך הגויים", הוא רומז שבחינת ה'לב העליון' היא מוקפת בקליפות השוכנים סביבה, ולפי ההכנעה שהחכם מכניע את רשעתם של האנשים העומדים שם, כך נכנעים הקליפות הללו.

וְזֶה בְּחִינַת 'מַטֶּה', **שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: "קַח אֶת מַטְּךָ וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה"**. ורמוז בזה, כי **"מַטֶּה" זֶה בְּחִינַת מֶמְשֶׁלֶת וְכֹחַ הַצַּדִּיק שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ** – עבודת ה' שהוא עבד, **שֶׁעַל יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטָּה** – הרע שבאנשים העומדים שם, **הֵן לְמָעְלָה** – הקליפות השוכנים סביב ה'לב העליון', והקב"ה ציוה על משה רבינו שיקח את המטה, דהיינו את ממשלתו וכוחו, ויקהיל את העדה ויכניע את רשעתם, ולפי ההכנעה הזו יכנעו גם הקליפות שסביב ה'לב העליון', ולאחר מכן ידבר אל הסלע, דהיינו שישפוך שיחו ותפילתו לפני ה' יתברך, ויעורר את הרחמים שב'לב העליון', ועל ידי זה ימשיך את ביאורי התורה.

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק (תהלים קי): **"מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה' מִצִּיּוֹן"**[11], **הֵינוּ הַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים** שהחכם עשה, **שֶׁהֵן צִיּוּנִים** וסימנים **לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים**, כי כל מצוה מתקנת בחינה בעולמות העליונים, **שֶׁמֵּהֶם נַעֲשֶׂה מַטֵּה עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים. וְזֶה** מה שנאמר בסיום הפסוק: **"רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ". נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אֵצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בֵּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּכְנָע הָרָע שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל.**

וְענין זה שהחכם צריך לשפוך שיחו ותפילתו לפני שהוא ממשיך את ביאורי התורה, **זֶהוּ** מה שרמוז בפסוק: **"שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'"** (איכה ב). ורמוז בזה, כי **"פְּנֵי ה'" זֶה בְּחִינַת בֵּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ** שנאמר (ויקרא יט): **"וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן"**, ורמוז בזה כי בחינת **"זָקֵן" זֶה** בחינת **'הַדְרַת פָּנִים', וְהֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִּזְקָנָא** – שלוש עשרה תיקוני הזָקָן, שהם שלוש עשרה בחינות רוחניות שבפרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'אריך אנפין', **וְהֵם** בחינת **שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן**[12], דהיינו ששלוש עשרה בחינות אלו הם השורש של ביאורי התורה, הכלולים בשלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן, ושלוש עשרה תיקוני הזקן הללו הם בחינת 'הדרת פנים', כמו שנאמר "והדרת פני זקן", ו'הדרת פנים' הוא בחינת 'פני ה'', ומשלוש עשרה בחינות אלו שבפרצוף 'אריך אנפין' נמשכים ביאורי התורה אל השכינה, שהיא ספירת ה'מלכות', והיא בחינת 'לב העליון'. וזהו שרמוז בפסוק "שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'", כי 'נוכח' פירושו 'לפני', וזהו: "שפכי כמים ליבך" – **שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל** ששורשם העליון הוא מבחינת "פני ה'".

וְזֶהוּ מה שנאמר כשמרים מתה והסתלק הבאר ולא היה מים לעדה וכולם נקהלו על משה ואהרן ואמרו להם "למה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם וגו'", ואז נאמר: "ויבוא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד, **וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם"**, ורמוז בזה, שאז נסתלקה הנשמה שהמשיכה את ביאורי התורה, **וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ** משה ואהרן את **הַמְּרִיבָה** של עם ישראל עליהם, **הֵבִינוּ, שֶׁעַל יְדֵי בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'פָּנִים' כַּנַּ"ל,** כי הם בחינת 'פני ה'', **מֵחֲמַת הַנְּפִילָה הַנַּ"ל** שנפלו ביאורי התורה והסתלקו, **מֵחֲמַת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה,** כי ביאורי התורה הם תירוץ על קושיות ומריבות, והם גורמים שלא יהיו מריבות, כמובא לעיל באות א', וזה רמוז במילים 'ויפלו על פניהם', שבחינת ה'פנים' נפלה והסתלקה.

ה. וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל החכם **קֹדֶם הַדְּרוּשׁ** שיזכה לביאורי התורה, **צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַתְּנַת חִנָּם וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ** – המצוות והמעשים טובים שעשה, **אֵין זֶה הַמַּטֶּה כְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת** ולבקש מהקב"ה את ביאורי התורה בזכות מעשיו הטובים, **אֶלָּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרָע שֶׁבָּעֵדָה, כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ**

מקורות והערות

10 עיין בקהלת יעקב ערך ירושלים, שיש בחינת 'ירושלים של מטה' שהיא כנגד ספירת המלכות, ויש בחינת 'ירושלים של מעלה' שהיא כנגד ספירת הבינה. 11 וברש"י שם פירש (לענין אברהם אבינו): "מטה – לשון משען, כמו (תהלים ק"ה) כל מטה לחם. מטה עוזך ישלח ה' מציון – כשתשוב מן המלחמה ואנשיך עייפים ורודפים ישלח לך ה' את מלכי צדק מלך שלם להוציא לחם ויין (בראשית י"ד). רדה – במלחמה. בקרב אויביך – לבטח". 12 עיין זוהר אחרי דף ס"ב ע"א.

כ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה
פִּרְקָא תְּלִיתָאָה דְּסִפְרָא דְצִנִּיעוּתָא

תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְרָא לְזִקְנָא. כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא, עִלָּאָה וְיַקִּירָא אִשְׁתְּכַח, וְהוּא גְּנוּזָיָא יַקִּירָא. נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַרְנִין עַד רֵישָׁא [דְּפַמָּא]. מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. אִשְׁתַּכַּח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אַרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא. עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא. בְּהוּ אִתְחַזְיָן תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוַרְדָּא. בְּחַד חוּטָא תַּלְיָן אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חָדְווֹי. שִׁפְוָן סֻמְקֵי כְּוַרְדָּא אִתְפְּנוּן. זְעִירִין נָחְתִּין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא. רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא. בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גֻּבְּר וְתַקִּיף:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְגַּלָּה בַּאוּרֵי וּפִרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְהִיא מְסֻבֶּלֶת בִּיסּוּרִין. פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, כִּי כָּךְ דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה (אבות פ״ו). וְכָל מִפְּרָשֵׁי הַתּוֹרָה הֵן מְקַבְּלִין מֵזֹאת הַנְּשָׁמָה, וְזֹאת הַנְּשָׁמָה, כָּל דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל וְלִשְׁאֹב מֵימֵי הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִי שֶׁדְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, בִּבְחִינַת (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ. וּכְשֶׁהַנְּשָׁמָה הַזֹּאת נוֹפֶלֶת מִבְּחִינַת: הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ; וְאֵין דְּבָרֶיהָ כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וּדְבָרֶיהָ נִצְטַנְּנִין – אַזַי נִסְתַּלֶּקֶת, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֶּקֶת, אֲזַי נִסְתַּלֵּק בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה הַנִּמְשָׁכֶת עַל־יָדָהּ, וַאֲזַי כָּל מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה אֵין יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג שׁוּם בַּאוּר הַתּוֹרָה, וְאָז נִתְעוֹרֵר מְרִיבָה עַל הַצַּדִּיקִים. כִּי עִקַּר הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבָּעוֹלָם נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הִסְתַּלְּקוּת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, כִּי הַבַּאוּר הוּא תֵּרוּץ עַל קַשְׁיוֹת וּמְרִיבוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (במדבר ב): מִדְבַּר צִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר מְצֻנָּן, שֶׁשָּׁם מֵתָה מִרְיָם, בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה הַסּוֹבֶלֶת מְרִירוּת הַשִּׁעְבּוּד עַל הַתּוֹרָה, וְאָז נִסְתַּלֵּק הַבְּאֵר, הַיְנוּ בְּחִינַת בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, וְאָז: וַיָּרָב הָעָם עִם מֹשֶׁה; הַיְנוּ בְּחִינוֹת הַמְּרִיבָה שֶׁנִּתְעוֹרֵר כַּנַּ״ל. וְאֵלּוּ מְפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה נִקְרָאִים בִּשְׁבִיל זֶה מוֹרִים, מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים עַל־יְדֵי הַנְּשָׁמָה הַנַּ״ל, הַמְכֻנָּה בְּשֵׁם מִרְיָם. גַּם הֵם מוֹרִים אֶת מוֹרֵיהֶם, כַּמַּאֲמָר: וּמִתַּלְמִידַי יוֹתֵר מִכֻּלָּם (תענית ז); וְזֶה שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים:

ב **וּמִי** שֶׁרוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, צָרִיךְ מִתְּחִלָּה לְהַמְשִׁיךְ לְעַצְמוֹ דִּבּוּרִים חַמִּים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ כַּנַּ״ל, וְהַדִּבּוּר נִמְשָׁךְ מִלֵּב הָעֶלְיוֹן, בְּחִינַת (תהלים עג): צוּר לְבָבִי: וְצָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ בִּתְפִלָּה לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְעַל־יְדֵי תְּפִלָּתוֹ נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָלָיו, וְנִפְתָּח לֵב הָעֶלְיוֹן, כִּי עִקַּר הָרַחֲמִים הוּא בַּלֵּב, וְנִשְׁפָּע מִלֵּב הָעֶלְיוֹן דִּבּוּרִים, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר מַמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה גַּם־כֵּן מִשָּׁם. וְלֵב הַנַּ״ל הוּא בְּחִינַת סֶלַע, שֶׁמִּשָּׁם הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת: מִלֵּי בְּסֶלַע (מגילה יח); וְסֶלַע הוּא בְּחִינַת צוּר, בִּבְחִינַת (תהלים קח): פָּתַח צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם; וְהוּא בְּחִינַת לֵב, בְּחִינַת: צוּר לְבָבִי; וְהַלֵּב נִכְמָר בְּרַחֲמִים וּמַשְׁפִּיעַ דִּבּוּרִים חַמִּים, בִּבְחִינַת (שם לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי, בַּהֲגִיגִי תִּבְעַר אֵשׁ, דִּבַּרְתִּי בִּלְשׁוֹנִי. וּבַלֵּב הַזֶּה כְּתוּבִים כָּל בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, בִּבְחִינַת (משלי ג): כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ; וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִקַּח אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ לִקַּח מֵהַלֵּב הַנַּ״ל, בִּתְפִלָּה בְּבַקָּשָׁה כַּנַּ״ל וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ כָּל אֶחָד מִמְּפָרְשֵׁי הַתּוֹרָה, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְבָאֵר אֵיזֶה בַּאוּר, צָרִיךְ לוֹ מִתְּחִלָּה לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּדֵי לְעוֹרֵר לֵב הָעֶלְיוֹן, לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו דִּבּוּרִים כְּגַחֲלֵי אֵשׁ, וְאַחַר־כָּךְ יַתְחִיל לְבָאֵר, כִּי אַחַר־כָּךְ נִפְתַּח הַצּוּר וַיָּזוּבוּ מֵימָיו; הַיְנוּ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה:

ג **וְיֵשׁ** חִלּוּק בֵּין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, לְבֵין בַּאוּר שֶׁאָדָם מְבָאֵר לְרַבִּים, כִּי כְּשֶׁדּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים, וְקֹדֶם הַבַּאוּר הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם וְשׁוֹפֵךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּוַדַּאי: הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס (איוב לו); אֲבָל תְּפִלַּת יָחִיד, אֲפִשָּׁר שֶׁמּוֹאֲסִין בִּתְפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁתְּפִלָּתְךָ תִּהְיֶה בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מְקַבְּצִים. וְזֶה: הַקְהֵל אֶת הָעָם:

ד **וְזֶהוּ** הַחִלּוּק בֵּין הַלּוֹמֵד מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר וּבֵין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, כִּי הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי הֶחָכָם עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי נִתְקַשֵּׁר נִשְׁמָתוֹ עִם נִשְׁמַת הֶחָכָם בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ כַּנַּ״ל, וְיֵשׁ לָזֶה הָאָדָם חֵלֶק בַּבַּאוּר הַזֶּה, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה, וְכָל תְּפִלָּה הַיּוֹצֵאת מֵהַרְבֵּה נְשָׁמוֹת, הִיא מוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה לְמַעְלָה וּמְעוֹרֶרֶת בְּיוֹתֵר לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ״ל, וְלֵב הָעֶלְיוֹן שׁוֹפֵךְ מִימֵי הַבַּאוּר בְּיוֹתֵר. הַכֹּל לְפִי רֹב אֲנָשִׁים, כֵּן יוֹתֵר קְדֻשָּׁתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים כב): וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל – עַל־יְדֵי תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁתוֹ. גַּם כָּל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הָעוֹמְדִים בִּשְׁעַת הַדִּרּוּשׁ, נִכְנָע רִשְׁעָתָם עַל־יְדֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם הַדּוֹרֵשׁ; וּלְפִי הַהַכְנָעָה, כֵּן נִכְנָעִים הָאוֹיְבִים, הַיְנוּ הַקְּלִפּוֹת הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב לֵב הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת (יחזקאל ה): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם; וְהִיא לֵב, בִּבְחִינַת (ישעיה מ): דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלִַם:

וְזֶה בְּחִינַת מַטֶּה, שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה: קַח אֶת מַטֶּךָ וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה. מַטֶּה זֶה בְּחִינַת מֶמְשָׁלָה וְכֹחַ הַצַּדִּיק, שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִכְנָעִים כָּל הָאוֹיְבִים, הֵן לְמַטֶּה הֵן לְמַעְלָה. וְזֶהוּ (תהלים קי): מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח ה׳ מִצִּיּוֹן; הַיְנוּ הַמִּצְוֹות וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵן צִיּוּנִים לִדְבָרִים עֶלְיוֹנִים, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשָׂה מַטֵּה עֹז לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים, וְזֶה: רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ. נִמְצָא, מִי שֶׁהוּא אֵצֶל הֶחָכָם בִּשְׁעַת בַּאוּר הַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁנִּכְנָע הָרַע שֶׁלּוֹ כַּנַּ״ל:

וְזֶהוּ: שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה׳ (איכה ב). פְּנֵי ה׳ זֶה בְּחִינַת בַּאוּרֵי וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. זָקֵן זֶה הַדַּרַת־פָּנִים, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה תִּקּוּנֵי דִּקְנָא, וְהֵם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בָּהֶן, שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם שֶׁמַּמְשִׁיךְ בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ: וַיִּפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם – כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַמְּרִיבָה, הֵבִינוּ שֶׁעַל־יְדֵי בַּאוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת פָּנִים כַּנַּ״ל, מֵחֲמַת הַנְּפִילָה הַנַּ״ל, מֵחֲמַת זֶה הִתְחִיל הַמְּרִיבָה:

ה **וּכְשֶׁמִּתְפַּלֵּל** קֹדֶם הַדִּרּוּשׁ, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים, וִיבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַתְּנַת־חִנָּם, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעָכְשָׁו נִתְעוֹרֵר מַטֵּה עֻזּוֹ שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ, אֵין זֶה הַמַּטֶּה בְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת, אֶלָּא בְּדֵי לְהַכְנִיעַ הָרַע שֶׁבָּעֵדָה, כִּי בְּרַבִּים יֵשׁ בָּהֶם טוֹבִים וְרָעִים, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ

הָרַע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ"ל. אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרָשׁ, וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת. וְזֶהוּ (דברים ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדְּרוּשׁ:

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיִּקַּח מְמֻשָּׁלֶת עֲזוּז, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹות וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ; וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה – כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ מַטֵּה עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת (שבת סג. ומ"ר שה"ש סמוך לסופו. וע' זוהר תצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו' בדבור ופיום וכו') – שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרָשׁ. אֶל הַסֶּלַע, הַיְנוּ לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל. לְעֵינֵיהֶם – דַּיְקָא, שֶׁיִּרְאֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ"ל. וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׂכִיל הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ. יָדוֹ זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה; תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ – שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם – כִּבְיָכוֹל, הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם (תהלים עח) – שֶׁהִכָּה לֵב הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמָיִם: הַכָּאָה אַחַת – שֶׁלָּקַח בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בִּקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם כַּנַּ"ל; וְהַכָּאָה אַחַת – כִּי מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שָׁעָה דּוֹחֲקָתוֹ (ברכות סד. ועירובין יג.); וְנִסְתַּלֵּק קֹדֶם זְמַנּוֹ, וְעַל הִכְסְתַּלְּקוּתוֹ – הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַלֵּב הַנַּ"ל, הִיא מְיֻלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו. וְזֶהוּ: פַּעֲמָיִם – כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ'. וּבִשְׂכִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו. וְזֶהוּ: יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, וְהַתְּפִלָּה הִיא אֱמוּנָה, כְּמוֹ: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַקְדִּישֵׁנִי דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל. לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְכוּ' אֶל הָאָרֶץ – רָמַז עַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם־כֵּן נִתּוֹסֵף לְמַעְלָה בִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל־יָדָם נִשְׁלָם עַל־יָדָם:

ו **וּבִזְכוּת** הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין, זוֹכִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ'; אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה), וְעִקַּר הַיִּסּוּרִין הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם וְבַחֲרִבָּא וְקַטְלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת: וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה (בראשית כז); וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזַּל מַאְדִּים:

ז **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְהֵן נִבְרָאִים בְּבְחִינַת (תהלים סח): אֲדֹנָי יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב; וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בְּבְחִינַת (שם צא): כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ' עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ':

ח **וְאֵלּוּ** הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה – לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּתּוֹסֵף לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, לְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה; וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הַנַּ"ל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ מוּעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה, הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְקַבֵּל כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא לְהַעֲבִיר אוֹתָם:

ט **וְלִפְעָמִים** גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל־כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ"ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ. כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, בִּבְחִינַת (חבקוק א): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל. כִּי רָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִדְחוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם, וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִרְדֹּף אֶת הָרָשָׁע:

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִדְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם. וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט יוֹצֵא מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנָּפַל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת בִּבְחִינַת (תהלים קמו): וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם; וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

י **וְלִפְעָמִים** גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ"ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם כַּנַּ"ל, וְלֹא לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן־עַם; וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – הַכֹּל לְפִי מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה:

וְזֶהוּ: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם (שם כב' הנ"ל). מַלְאָכִים – הַנַּ"ל; מֶלֶךְ אֱדוֹם – כַּנַּ"ל. **כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל** – הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, בְּבְחִינַת: יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב. **אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם.** אַתָּה יָדַעְתָּ – דַּיְקָא, כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים עַל־יָדוֹ, וּבִפְרָט גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּגַם הַבְּרִית, כַּיָּדוּעַ, וְעַל פְּגַם

לְהַכְנִיעַ הָרָע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ"ל, והכנעה זו נעשית על ידי המטה, שזהו הממשלה והכח של הצדיק שנעשה על ידי מעשיו הטובים. **אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרָשׁ וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת.** וְזֶהוּ הרמוז במה שנאמר (דברים ג): **"וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר" - שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדְּרוּשׁ.**

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה כשציוה עליו הקב"ה להקהיל את העדה ולהמשיך את ביאורי התורה, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: "קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם"**, ורמוז בזה, **שֶׁיִּקַּח מֶמְשֶׁלֶת עֵזוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹת וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ,** שהוא בחינת 'מטה', **"וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה" - כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל** – אסיפה, **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ מַטֶּה עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ"ל, וְאַחַר כָּךְ: "וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם"**, ורמוז בזה כי דרשו רבותינו ז"ל: **'אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת'**, שנאמר "דבר עמים תחתינו", שפירושו 'ישפיל', וכל שפלות היא בנחת, (שבת סג. ומ"ר שה"ש סמוך לסופו. ועיין זוהר ויצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו' בדבור ופיוס וכו'), **והיינו שציוה עליו הקב"ה "ודברת", שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרָשׁ. "אֶל הַסֶּלַע", הַיְנוּ 'לֵב הָעֶלְיוֹן' כַּנַּ"ל,** דהיינו שיעורר את רחמי ה'לב העליון', **"לְעֵינֵיהֶם" - דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ"ל,** ואז תהיה זו בחינת 'תפילת רבים' שאינה נמאסת, **וגם על ידי זה יתווסף קדושה למעלה ויתעורר ביותר ה'לב העליון', וימשיך מימי הביאור ביותר. וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ,** והיינו **שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה** של מעשיו הטובים **בִּשְׁבִיל הַקָּהָל** להכניע את הרע שבהם, **אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ** וביקש את ביאורי התורה בזכות מעשיו הטובים, ולא ביקש מתנת חינם בתחנונים כדל וכרש[1]. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר שם: **"וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ,** ויך את הסלע במטהו פעמיים". ורמוז בזה, כי **"יָדוֹ" זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** במלחמת עמלק (שמות יז): **"וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה", תַּרְגּוּמוֹ: 'פְּרִישָׁן בְּצָלוֹ'** – פרושות בתפילה, הרי שהידים רומזות לתפילה, **והיינו שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קִשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל,** כי על ידי שמכניע את הרע שבקהל יש לו כח לקשר עצמו עם נשמתם, אך כיון שלא השתמש במטה כדי להכניע את הרע שבקהל ממילא לא היתה תפילתו מקושרת עם הקהל אלא מורמת מעליהם. ומה שנאמר **"וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם",** רמוז בזה, כי **כְּבְיָכוֹל, "הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מָיִם"** (תהלים עח), **דהיינו שֶׁהִכָּה** את בחינת **'לֵב הָעֶלְיוֹן', כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא** לבקש את ביאורי התורה **בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים,** ולא עורר את ה'לב העליון' ברחמים ותחנונים, **וזוהי** בחינת הכאה. **וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמַיִם: הַכָּאָה אַחַת - שֶׁלָּקַח בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בִּקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם כַּנַּ"ל, וְהַכָּאָה אַחַת,** כִּי כיון שביקש בזכות מעשיו הטובים ולקח את ביאורי התורה בכח ובאונס, והתעקש שהקב"ה יעשה לו דוקא את בקשתו, הרי זה נחשב שדחק את השעה להשיג את הדבר לפני זמנו, ואמרו רבותינו ז"ל כי **מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה** להשיג דבר לפני זמנו, **שָׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ** (ברכות סד. ועירובין יג:), דהיינו שהדבר גורם לו למות[2], **וְלָכֵן נִסְתַּלֵּק** משה רבינו **קֹדֶם זְמַנּוֹ. וְעַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ - הַשְּׁכִינָה,**

מקורות והערות

[1] ובליקוטי הלכות (הל' גזילה הל' ה') כתב: "משה רבינו בודאי ידע שצריכין להתפלל ברחמים ותחנונים, וכאשר נהג כל ימיו, ובפרט בחטא העגל ומרגלים שביקש 'סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכו'' וכן הרבה, רק בעת הכאת הצור בלבלו אותו המתנגדים והחולקים, עד שבא לידי טעות, כמו שכתוב "כי העושק יהולל חכם ויאבד את לב מתנה" (קהלת ז), שדרשו רז"ל לענין הטעות של משה רבינו ע"ה וכו', ועל ידי זה גרמו גם איזה שגיאה דקה למשה שלא המשיך התורה ברחמים ותחנונים, וזהו 'ויאבד את לב מתנה', 'לב מתנה' דייקא, בחינת ליבו של משה, שבודאי היה דרכו תמיד להתפלל ברחמים ותחנונים, ועל ידי העושק והגזל הוללו חכם, בחינת משה, עד 'ויאבד לב מתנה', 'לב מתנה' דייקא, בחינת לבו של משה, שליבו היה בחינת 'לב מתנה', שביקש והתפלל תמיד ברחמים ומתנת חינם, ועכשיו על ידי העושק שלהם טעה גם כן ודחק את השעה וכו'".

[2] בגמ' ברכות דף ס"ד ע"א איתא: "אמר רבי אבין הלוי, כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נידחת מפניו, מדרבה ורב יוסף, דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים, אצטריכא להו שעתא, שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם, שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא, אף על פי כן לא קיבל עליו רב יוסף, דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין, מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא, כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא

הָרַע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ"ל. אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרָשׁ, וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת. וְזֶהוּ (דברים ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדְּרוּשׁ:

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדַבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיִּקַּח מְמֻשָּׁלֶת עֲזוּז, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹות וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ; וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה – כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ מַטֵּה עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת (שבת סג. ומ"ר שה"ש סמוך לסופו. וע' זוהר תצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו' בדבור ופיום וכו') – שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרָשׁ. אֶל הַסֶּלַע, הַיְנוּ לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל. לְעֵינֵיהֶם – דַּיְקָא, שֶׁיִּרְאֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ"ל, וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׂכִיל הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ. יָדוֹ זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה; תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ – שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם – כְּבִיכּוֹל, הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם (תהלים עח) – שֶׁהִכָּה לֵב הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמָיִם: הַכָּאָה אַחַת – שֶׁלָּקַח בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בִּקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם כַּנַּ"ל; וְהַכָּאָה אַחַת – כִּי מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שָׁעָה דּוֹחֶקְתּוֹ (ברכות סד. ועירובין יג.); וְנִסְתַּלֵּק קֹדֶם זְמַנּוֹ, וְעַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ – הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַלֵּב הַנַּ"ל, הִיא מְיֻלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו. וְזֶהוּ: פַּעֲמָיִם – כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ'. וּבִשְׂכִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו. וְזֶהוּ: יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, וְהַתְּפִלָּה הִיא אֱמוּנָה, כְּמוֹ: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַקְדִּישֵׁנִי דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל. לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְכוּ' אֶל הָאָרֶץ – רָמַז עַל הִסְתַּלְּקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם־כֵּן נִתּוֹסֵף לְמַעְלָה בִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל־יָדָם נִשְׁלָם עַל־יָדָם:

ו **וּבִזְכוּת** הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין, זוֹכִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ'; אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה), וְעִקַּר הַיִּסּוּרִין הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם וְקַטְלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת: וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה (בראשית כז); וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזַּל מַאְדִּים:

ז **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְהֵן נִבְרָאִים בִּבְחִינַת (תהלים סח): אֲדֹנָי יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב; וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת (שם צא): כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ' עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ':

ח **וְאֵלּוּ** הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה – לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּתּוֹסֵף לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, לְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה; וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הַנַּ"ל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ מוּעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה, הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְקַבֵּל כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא לְהַעֲבִיר אוֹתָם:

ט **וְלִפְעָמִים** גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל־כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ"ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ. כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, בִּבְחִינַת (חבקוק א): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל. כִּי רָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִדְחוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם, וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִרְדֹּף אֶת הָרָשָׁע:

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִדְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם. וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט יוֹצֵא מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנָּפַל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת בִּבְחִינַת (תהלים קמו): וּמִשְׁפָּטִים כָּל יָדְעוּם; וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

י **וְלִפְעָמִים** גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ"ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם כַּנַּ"ל, וְלֹא לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן־עַם; וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – הַכֹּל לְפִי מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה:

וְזֶהוּ: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם (שם כב' הנ"ל). מַלְאָכִים – הַנַּ"ל; מֶלֶךְ אֱדוֹם – כַּנַּ"ל. **כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל** – הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת: יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב. **אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם.** אַתָּה יָדַעְתָּ – דַּיְקָא, כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים עַל־יָדוֹ, וּבִפְרָט גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּגַם הַבְּרִית, כַּיָּדוּעַ, וְעַל פְּגַם

שֶׁהִיא בחינת הַ׳לֵּב העליון׳ הַנַּ"ל, הִיא מְיַלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו, וזוהי ההכאה השניה שהיכה את ה׳לב העליון׳, שגרם שיסתלק, והסתלקותו גורמת צער לשכינה, שהיא בחינת ה׳לב העליון׳. וְזֶה מה שהיכה את הסלע: "פַּעֲמָיִם", וההכאה השניה היא, כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם. הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ׳ אשר רבו בני ישראל את ה׳ ויקדש בם". וּבִשְׁבִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, ולהתעקש בתפילתו שהקב"ה יעשה לו דוקא בקשתו, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ - יִתֵּן, וְאִם לָאו - לָאו.

וְזֶהוּ הרמוז במה שנאמר: "יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי", הֵינוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, על ידי הכנעת הרע שבהם. וְהַתְּפִלָּה הִיא בחינת ׳אֱמוּנָה׳, כְּמוֹ שנאמר: "וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה", ותרגומו: ׳פרושות בתפילה׳, וזהו ׳לא האמנתם בי׳, שהתפילה לא היתה כראוי. "לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - ׳לְהַקְדִּישֵׁנִי׳ דַּיְקָא, כִּי עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כַּנַּ"ל, כי לפי רוב הקהל כך נתוסף יותר הקדושה למעלה. "לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְכוּ׳ את הקהל הזה אֶל הָאָרֶץ" - רָמַז עַל הִסְתַּלְקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם כֵּן נִתּוֹסֵף לְמַעְלָה בִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל יָדָם נִשְׁלַם עַל יָדָם, ולכן נגזר עליהם דוקא להסתלק מהעולם בגלל החטא הזה, כדי שעל ידי זה ישלימו את הקדושה שהחסירו למעלה על ידי החטא הזה[3].

לאחר שנתבאר שיש נשמה שממשיכה לעולם את ביאורי התורה, ולאחר שהנשמה הזאת נסתלקה, צריך החכם להמשיך את ביאורי התורה מבחינת ה׳לב העליון׳, וזאת על ידי שמתפלל ברחמים ותחנונים, ונכמרים רחמי ה׳ יתברך עליו ונמשכים מ׳לב העליון׳ דיבורים חמים כגחלי אש, ועל ידי הדיבורים החמים ממשיך ביאורי התורה גם כן משם, וכשהחכם דורש לרבים צריך להכניע הרע שבהם על ידי הכח של מעשיו הטובים, ואז יקשר עצמו עם נשמותיהם, וישפוך שיחו לה׳ יתברך ברחמים ותחנונים, ומשה רבינו טעה בזה, והשתמש בכח מעשיו הטובים בשעת תפילתו, ולא ביקש בתחנונים כעני ורש, ולא השתמש בכח מעשיו להכניע הרע שבעדה, וממילא לא קישר עצמו עם נשמותיהם, יתבאר כעת כי על ידי התורה שממשיך החכם זוכים לארץ ישראל, וזוכים להכניע את הרשעים המונעים מלהכנס לארץ ישראל.

ו. וּבִזְכוּת הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין מבחינת ה׳לב העליון׳, זוֹכִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): "פתח צור ויזובו מים וגו׳. וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ׳". אֲבָל אמרו רבותינו ז"ל כי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה)[4], וְעִקַּר

מקורות והערות

לביתיה לא קרא". ופירש"י: "הדוחק את השעה – כגון אבשלום שבקש למלוך בחזקה. אצטריכא להו שעתא – להיות אחד מהם ראש ישיבה, אצטריכא להו גרסינן, הוצרכו להם חכמים. סיני – היו קורין לרב יוסף, שהיה בקי בברייתות הרבה. עוקר הרים – לרבה בר נחמני, שהיה מחודד יותר בפלפול. למרי חטיא – למי שקבץ תבואה למכור, כלומר למי שקבץ שמועות. דאמרי ליה כלדאי – לרב יוסף. מלכת תרתין שנין – אמר אם אמלוך תחלה אמות לסוף שנתים ונדחה מפני השעה ולא אבה למלוך, והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנותיו בכך. אומנא לביתיה לא קרא – לא נהג כל אותן השנים שום צד שררה, וכשהיה צריך להקיז דם היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח לבוא אליו". [3] ובליקוטי הלכות (הל׳ גזילה הל׳ ה׳) ביאר כי התורה הזאת נצרכת מאוד לכל אדם הרוצה לילך בדרך ה׳, "כי כל אחד מישראל צריך להמשיך תורה בכל יום, כמו שאנו מברכין בכל יום נותן התורה, שלא יהיה עץ יבש ח"ו וכו׳, ואפילו מי שאינו בר הכי צריך על כל פנים להשתדל ללמוד בכל יום בחשק חדש, שזהו גם כן בחינת חידושי תורה כמו שכתוב במ"א. גם כל מי שלומד תורה אי אפשר שלא יצטרך לבאר איזה ביאור ופירוש במה שלומד, ועל כל זה צריך כל אחד לפי בחינתו לילך עם התורה הנ"ל, דהיינו שידע כי עיקר שלימות הלימוד הוא שימשיך לעצמו דיבורים חמים כגחלי אש, שילמוד עם חמימות והתלהבות דקדושה, וצריך לשפוך לבו כמים לפניו יתברך עד שימשיך מלב העליון דיבורים חמים כגחלי אש, ועל ידי זה ימשיך ביאורי תורה גם כן משם כמו שכתוב שם. וצריך ליזהר מאוד באזהרה הנ"ל לבלי לדחוק את השעה, שלא ישתמש עם המטה עוז שהם המעשים טובים בשביל המשכת התורה, רק להכניע את הרע על ידי בחינת מטה עוז, היינו כי כל אחד מישראל אפילו הגרוע שבגרועים בודאי יש לו איזה מעשים טובים, כמו שמובא על פסוק ועוד מעט ואין רשע בסי׳ רפ"ב, וכשרוצה לגשת אל הקודש לעסוק בתורה ומעשים טובים, והבעל דבר רוצה להפילו מריבוי קלקוליו העצומים, ואומר לו מי אתה שתעסוק בתורה אחרי שקלקלת כל כך, אזי צריך לבקש בעצמו איזה נקודות טובות שזהו בחינת מטה עוז שלו, גם ישתמש עם המטה עוז של הצדיקי אמת שהוא חוסה בהם, ועל ידי זה יכול להכניע את הרע, בבחינת ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו. אבל אף על פי שהוא מוכרח להשתמש עם המטה עוז להכניע את הרע, אף על פי כן כשעומד לפני ה׳ יתברך להתפלל שיבאר לו התורה שיזכה להבין היטב מה שלומד או לחדש בתורה, ומכל שכן כשצריך ללמוד עם רבים או לדרוש ברבים, צריך להתפלל רק ברחמים ותחנונים, ולא יתלה בשום זכות, ולא ידחוק את השעה כלל, רק אם יתן ה׳ יתברך יתן וכו׳". [4] בגמ׳ ברכות דף ה׳

הָרַע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ"ל. אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרָשׁ, וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת. וְזֶהוּ (דברים ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדְּרוּשׁ:

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדַבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיִּקַּח מָמְשָׁלָת עֲזוּז, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹות וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ; וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה – כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ תַּטֵּה עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת (שבת סג. ומ"ר שה"ש סמוך לסופו. וע' זוהר תצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו' בדבור ופיום וכו') – שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרָשׁ. אֶל הַסֶּלַע, הַיְנוּ לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל. לְעֵינֵיהֶם – דַּיְקָא, שֶׁיִּרְאֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ"ל, וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׂכִיל הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ. יָדוֹ זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה; תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ – שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם – כִּבְיָכוֹל, הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם (תהלים עח) – שֶׁהִכָּה לֵב הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמָיִם: הַכָּאָה אַחַת – שֶׁלָּקַח בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בִּקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם כַּנַּ"ל; וְהַכָּאָה אַחַת – כִּי מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שָׁעָה דּוֹחַקְתּוֹ (ברכות סד. ועירובין יג:); וְנִסְתַּלֵּק קֹדֶם זְמַנּוֹ, וְעַל הִכְסַתֵּלְקוּתוֹ – הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַלֵּב הַנַּ"ל, הִיא מְיֻלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו. וְזֶהוּ: פַּעֲמָיִם – כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ'. וּבִשְׂכִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו. וְזֶהוּ: יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, וְהַתְּפִלָּה הִיא אֱמוּנָה, כְּמוֹ: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַקְדִּישֵׁנִי דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל. לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְכוּ' אֶל הָאָרֶץ – רָמַז עַל הִסְתַּלְקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם־כֵּן נִתּוֹסֵף כִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל־יָדָם נִשְׁלָם עַל־יָדָם:

ו **וּבִזְכוּת** הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין, זוֹכִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ'; אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה), וְעִקַּר הַיִּסּוּרִין הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא וְקַטְלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת: וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה (בראשית כז); וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזַּל מַאְדִּים:

ז **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְהֵן נִבְרָאִים בִּבְחִינַת (תהלים סח): אַדְנָי יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב; וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת (שם צא): כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ' עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ':

ח **וְאֵלּוּ** הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה – לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּתּוֹסֵף לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, לְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה; וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הַנַּ"ל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ מוּעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה, הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְקַבֵּל כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָכִיא מֹרָךְ בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא לְהַעֲבִיר אוֹתָם:

ט **וְלִפְעָמִים** גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל־כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ"ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ. כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, בִּבְחִינַת (חבקוק א): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל. כִּי רָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִרְחוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם, וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִרְדֹּף אֶת הָרָשָׁע:

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִרְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם. וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט יוֹצֵא מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנָּפַל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת בִּבְחִינַת (תהלים קמו): וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם; וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

י **וְלִפְעָמִים** גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ"ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם כַּנַּ"ל, וְלֹא לְהָכִיא מֹרָךְ בִּלְבָבָם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן־עַם; וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – הַכֹּל לְפִי מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה:

וְזֶהוּ: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם (שם כב' הנ"ל). מַלְאָכִים – הַנַּ"ל; מֶלֶךְ אֱדוֹם – כַּנַּ"ל. **כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל** – הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת: יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב. **אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם.** אַתָּה יָדַעְתָּ – דַּיְקָא, כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים עַל־יָדוֹ, וּבִפְרָט גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּגַם הַבְּרִית, כַּיָּדוּעַ, וְעַל פְּגַם

הַיְסוּרִים הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא – בחרב ובמיתה, וְעַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין אַחַר כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת מה שברך יצחק את עשו שהוא אדום: "וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה" (בראשית כז), וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזַּל מַאְדִּים, שהוא בחינת דם והריגה[5].

ז. וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ החכם, על ידי שהמשיך תורה מ'לב העליון', הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים מוציאי דיבת הארץ בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא – בחרב ובמיתה, וְהֵן נִבְרָאִים בְּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים סח): "אֲדֹנָי יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב", הרי שעל ידי "ה' יתן אומר", שזהו אותיות התורה שהחכם מקבל מהקב"ה, נעשים "צבא רב" שהם המלאכים, וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בְּבְחִינַת מה שנאמר (שם צא): "כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ', עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ'", הרי שהמלאכים ביכולתם להעניש את הרשעים שנמשלו לארי ונחש.

ח. וְאֵלּוּ הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה שהחכם ממשיך מלמעלה, וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה - לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנּוֹסֵף לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, על ידי שהחכם מקשר את נשמתו עם נשמות השומעים בשעת תפילתו לפני הדרוש, וככל שישנם יותר נשמות נתוסף יותר קדושה למעלה, וּלְפִי רְבוּת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הנַ"ל. וְכֵן לְהֵפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל כָּךְ מֵעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוציאי דיבת הארץ בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא – בחרב ומיתה, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָבִיא מֹרֶךְ – רכות ופחד בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא – בחרב לְהַעֲבִיר אוֹתָם.

ט. וְלִפְעָמִים גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מְעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּנוֹת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ. כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, שהאומות עצמם מענישים את הרשעים על פי חוקיהם, בְּבְחִינַת מה שנאמר (חבקוק א): "רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל"[6], ורמוז בזה, כִּי הָרָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִדְחוֹת אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִדְחֹף אֶת הָרָשָׁע. וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר ויסבב אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִדְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם, וְעַל יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט של האומות ששופטים את הרשע, ונמצא שכח המשפט של האומות הוא לטובת ישראל, על ידי זה יוֹצֵא מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה שֶׁנָּפַל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, בְּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים קמז): "וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם", שרמוז בזה שבחינת ה'משפט' דקדושה היא בין הקליפות ואינה נודעת, וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: "עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל",

---

מקורות והערות

ע"א איתא: "תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא, תורה מנין, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ארץ ישראל, דכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, וכתיב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, העולם הבא, דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר". [5] ובספר באבי הנחל כתב, כי נראה לבאר, שאם היו כל ישראל זכאים לא היו צריכים כלל לחרב ולא היו צריכים לקבל כח מאדום, כי כל האומות היו נכנעין ומתבטלין לפני קדושת ישראל מעצמם, ולא היו צריכין ללחום עמהם כלל, וכמו שיהיה לעתיד שיכבשו גם את אדום, ואם כן ממי יקבלו כח החרב מאחר שיכבשו את אדום שבידו החרב, רק שאז לא יצטרכו לחרב כלל, רק על ידי תפילה יכבשו כל העולם, וכמו שמבואר בדברי רבינו ז"ל בסי' ב' שעיקר כלי זינו של משיח הוא התפילה, רק מחמת שפגמו ישראל אז בכמה עוונות בעגל ומרגלים על ידי זה לא יכלו לכבוש את אדום ואדרבא הוצרכו לקבל כח ממנו, וכמו שדרשו רז"ל על הקול קול יעקב, עיי"ש עוד באריכות. [6] במצודות דוד שם פירש: "כי רשע – על כי נבוכדנצר מכתיר את הצדיק להצר לו בכל עבריו כי אף כי חטאו ישראל נחשבים המה לצדיקים למולו. על כן – בעבור זה מעקמים את המשפט ולא יעשוה על צד היושר כי חושבים שאין דין ואין דיין".

הָרַע שֶׁבָּרָעִים כַּנַּ"ל. אֲבָל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲמֹד כְּדַל וּכְרָשׁ, וִידַבֵּר תַּחֲנוּנִים, וְלֹא יִתְלֶה בְּשׁוּם זְכוּת. וְזֶהוּ (דברים ג): וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר – שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר תַּחֲנוּנִים בְּשָׁעָה שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר, הַיְנוּ קֹדֶם הַדְּרוּשׁ:

וְזֶהוּ טָעוּת שֶׁטָּעָה מֹשֶׁה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה: קַח אֶת הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה וְדַבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיִּקַּח מְמֻשָּׁלֶת עֲזוּז, שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמִּצְוֹות וּמִמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁלּוֹ; וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה – כִּי בִּשְׁעַת הַקְהֵל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם גַּם רָעִים, צָרִיךְ מַטֶּה עֹז כְּדֵי לְהַכְנִיעַ רִשְׁעָתָם כַּנַּ"ל, וְאַחַר־כָּךְ: וְדִבַּרְתָּ אֶל הַסֶּלַע לְעֵינֵיהֶם – אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת (שבת סג. ומ"ר שה"ש סמוך לסופו. וע' זוהר תצא רעט: ודברתם אל הסלע וכו' בדבור ופיום וכו') – שֶׁיִּשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ וּתְפִלָּתוֹ בְּתַחֲנוּנִים כְּדַל וּכְרָשׁ. אֶל הַסֶּלַע, הַיְנוּ לֵב הָעֶלְיוֹן כַּנַּ"ל. לְעֵינֵיהֶם – דַּיְקָא, שֶׁיִּרְאֶה הַקָּהָל בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם נִשְׁמָתָם כַּנַּ"ל. וְהוּא לֹא כֵן עָשָׂה, שֶׁזָּכַר טוּבוֹ וְצִדְקָתוֹ בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׂכִיל הַקָּהָל, אֶלָּא הִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַמַּטֶּה בִּשְׁעַת תְּפִלָּתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת: וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ. יָדוֹ זֶה תְּפִלָּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה; תַּרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ – שֶׁהֵרִים אֶת תְּפִלָּתוֹ, וְלֹא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל. וַיַּךְ אֶת הַסֶּלַע בְּמַטֵּהוּ פַּעֲמָיִם – כְּבִיכּוֹל, הִכָּה צוּר וַיָּזוּבוּ מַיִם (תהלים עח) – שֶׁהִכָּה לֵב הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁלּוֹקְחִין אֵיזֶה דָּבָר בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, כִּי בָּא בְּכֹחַ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ הַכָּאַת הַסֶּלַע פַּעֲמָיִם: הַכָּאָה אַחַת – שֶׁלָּקַח בֵּאוּרֵי הַתּוֹרָה בְּכֹחַ וּבְאֹנֶס, וְלֹא בִּקֵּשׁ מַתְּנַת חִנָּם כַּנַּ"ל; וְהַכָּאָה אַחַת – כִּי מִי שֶׁדּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה, שָׁעָה דּוֹחֲקָתוֹ (ברכות סד. ועירובין יג:); וְנִסְתַּלֵּק קֹדֶם זְמַנּוֹ, וְעַל הִכְסַתַּלְקוּתוֹ – הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַלֵּב הַנַּ"ל, הִיא מְיֻלֶּלֶת וּבוֹכָה עָלָיו. וְזֶהוּ: פַּעֲמָיִם – כִּי מֵתוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־יְדֵי הַכָּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֵמָּה מֵי מְרִיבָה וְכוּ'. וּבִשְׂכִיל זֶה אֵין לָאָדָם לִדְחֹק אֶת עַצְמוֹ עַל שׁוּם דָּבָר, אֶלָּא יְבַקֵּשׁ בְּתַחֲנוּנִים, אִם יִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ – יִתֵּן, וְאִם לָאו – לָאו. וְזֶהוּ: יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵרִים תְּפִלָּתוֹ מִתְּפִלַּת הַקָּהָל, שֶׁלֹּא קָשַׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַקָּהָל, וְהַתְּפִלָּה הִיא אֱמוּנָה, כְּמוֹ: וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – לְהַקְדִּישֵׁנִי דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שֶׁל רַבִּים נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל. לָכֵן לֹא תָבִיאוּ וְכוּ' אֶל הָאָרֶץ – רָמַז עַל הִסְתַּלְקוּתוֹ, כִּי הַקְּדֻשָּׁה גַּם־כֵּן נִתּוֹסֵף לְמַעְלָה בִּשְׁעַת פְּטִירַת הַצַּדִּיק, כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא, מַה שֶּׁנֶּחְסַר עַל־יָדָם נִשְׁלָם עַל־יָדָם:

ו **וּבִזְכוּת** הַתּוֹרָה שֶׁמַּמְשִׁיכִין, זוֹכִין לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קה): וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם וְכוּ'; אֲבָל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא אַחַת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁבָּאִים עַל־יְדֵי יִסּוּרִין (ברכות ה), וְעִקַּר הַיִּסּוּרִין הֵם הַמּוֹנְעִים הָרְשָׁעִים, מוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ מִתְּחִלָּה אֵלּוּ הָרְשָׁעִים וְלַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא וְקַטְלָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין אַחַר־כָּךְ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְכֹחַ הַזֶּה לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא כְּשֶׁמְּקַבְּלִין אֶת הַכֹּחַ הַזֶּה מֵאֱדוֹם, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁלּוֹ, בְּבְחִינַת: וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה (בראשית כז); וְהוּא יוֹנֵק מִמַּזַּל מַאְדִּים:

ז **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי כֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַנִּבְרָאִים מֵאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחִדֵּשׁ, הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן מַלְאָכִים מַמָּשׁ, וְהֵן מְקַבְּלִין הַכֹּחַ מֵאֱדוֹם כְּדֵי לַעֲנֹשׁ הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְהֵן נִבְרָאִים בִּבְחִינַת (תהלים סח): אֲדֹנָי יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב; וְהֵן מַעֲנִישִׁין אֶת הָרְשָׁעִים, בִּבְחִינַת (שם צא): כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ וְכוּ' עַל שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ וְכוּ':

ח **וְאֵלּוּ** הַכֹּחוֹת הָרוּחָנִיּוֹת, הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים, הֵן לְפִי הִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה, וְהִתְחַדְּשׁוּת הַתּוֹרָה – לְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּתּוֹסֵף לְמַעְלָה כַּנַּ"ל, לְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן נִמְשָׁךְ רִבּוּי הַתּוֹרָה; וּלְפִי רֹב הַתּוֹרָה, כֵּן רִבּוּי הַמַּלְאָכִים הַנַּ"ל. וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַיְנוּ שֶׁלִּפְעָמִים הַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ מוּעֶטֶת, עַד שֶׁהַמַּלְאָכִים הַנִּבְרָאִים מֵחִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה, הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ, שֶׁאֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְקַבֵּל כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַכְנִיעַ אֶת הָרְשָׁעִים בִּלְבַד וּלְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, אֲבָל לֹא לַעֲנֹשׁ אוֹתָם בְּחַרְבָּא לְהַעֲבִיר אוֹתָם:

ט **וְלִפְעָמִים** גַּם לְהַכְנִיעַ אוֹתָם בִּלְבַד אֵין כֹּחַ לַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ, שֶׁכָּל־כָּךְ הֵם מְעוּטֵי כֹּחַ מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה הַנַּ"ל, וְאֵין לָהֶם אֶלָּא הַכֹּחַ הַזֶּה, לְעוֹרֵר כֹּחַ הָאֱמוּת עַל הָרְשָׁעִים הַמּוֹצִיאֵי דִּבַּת הָאָרֶץ. כְּמוֹ עַכְשָׁו בַּגָּלוּת, שֶׁאֵין לָנוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ בְּעַצְמֵנוּ אֶת הָרְשָׁעִים, אֶלָּא בְּדִינֵיהֶם, בִּבְחִינַת (חבקוק א): רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל. כִּי רָשָׁע מְסַבֵּב אֶת הַצַּדִּיק, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ בְּעַצְמֵנוּ לִדְחוֹת אוֹתוֹ, אֶלָּא בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם, לָדוּן אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם, וּלְקַבֵּל מֵהֶם כֹּחַ לִרְדֹּף אֶת הָרָשָׁע:

וְדַע, שֶׁלִּפְעָמִים הוּא סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁרָשָׁע יַכְתִּיר אֶת הַצַּדִּיק, וְהַצַּדִּיק אֵין לְאֵל יָדוֹ לִדְחוֹת אֶת הָרָשָׁע אֶלָּא עַל־יְדֵי מִשְׁפְּטֵיהֶם. וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמִּשְׁפָּט יוֹצֵא מִשְׁפָּט דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנָּפַל בֵּין הַקְּלִפּוֹת, הַצַּדִּיק הוּא מוֹצִיא אוֹתוֹ מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת, וְיוֹצֵא הַמִּשְׁפָּט מֵעִקּוּלוֹ, כִּי נִתְעַקֵּל בֵּין הַקְּלִפּוֹת בִּבְחִינַת (תהלים קמו): וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם; וְעַכְשָׁו הוּא יוֹצֵא מֵעִקּוּלוֹ וְנִתְיַשֵּׁר מֵעִקּוּלוֹ, וְזֶהוּ: עַל כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל:

י **וְלִפְעָמִים** גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ"ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם כַּנַּ"ל, וְלֹא לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן־עַם; וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – הַכֹּל לְפִי מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה:

וְזֶהוּ: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם (שם כב פ' הנ"ל). מַלְאָכִים – הַנַּ"ל; מֶלֶךְ אֱדוֹם – כַּנַּ"ל. **כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל** – הַיְנוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת: יִתֶּן־אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב. **אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם.** אַתָּה יָדַעְתָּ – דַּיְקָא, כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים עַל־יָדוֹ, וּבִפְרָט גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּגַם הַבְּרִית, כַּיָּדוּעַ, וְעַל פְּגַם

שיוצא מעיקולו בין הקליפות וחוזר אל הקדושה.

יא. וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם – למלאכים הללו, **וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לֹא לַעֲנֹשׁ כַּנַּ"ל, וְלֹא לַעֲנֹשׁ בְּדִינֵיהֶם** של האומות **כַּנַּ"ל, וְלֹא לְהָבִיא מֹרֶךְ בִּלְבָבָם** של הרשעים, **וְאֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְהַשְׁתִּיק אוֹתָם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא לְדַבֵּר סָרָה** על ארץ ישראל **בְּפָנֵינוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּאָזְנֵי הֲמוֹן עַם. וְלִפְעָמִים גַּם זֶה הַכֹּחַ אֵין לָהֶם - הַכֹּל לְפִי מְעוּט הַקְּדֻשָּׁה.**

וְזֶהוּ מה שנאמר לאחר פרשת מי מריבה, שמשה רבינו הכה את הסלע: **"וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֱדוֹם"**, וביקש ממנו שיניח לעם ישראל לעבור בארצו בדרך לארץ ישראל, **ורמוז בזה** כך: **"מַלְאָכִים" - הַנַּ"ל**, שנבראים מאותיות התורה שהחכם חידש, **"מֶלֶךְ אֱדוֹם" - כַּנַּ"ל,** ששלח את המלאכים לקבל את הכח מאדום, כדי שיוכלו להעניש את הרשעים מוציאי דיבת הארץ, ואז יוכלו להכנס לארץ ישראל. ומה שנאמר לאחר מכן: **"כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל" - הֵינוּ הַמַּלְאָכִים הָאֵלּוּ נִתְהַוּוּ מִמַּאֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל**, דהיינו מאותיות התורה שחידש החכם, **בִּבְחִינַת "יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב"** – על ידי המאמרות הטהורות נעשה צבא רב של מלאכים. **"אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ, וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִם" - "אַתָּה יָדַעְתָּ"** דַּיְקָא, כי אדום יודע זאת, **כִּי כָּל הָעֲנָשִׁים** שבאים לישראל הם **עַל יָדוֹ, וּבִפְרָט גָּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה עַל פְּגַם הַבְּרִית כַּיָּדוּעַ**, כי ישראל שהיו במצרים היו גלגול של ניצוצות הקרי שיצאו מאדם הראשון באותם ק"ל שנים עד שלא נולד שת, ולכן באו בגלות מצרים להזדכך ולהיטהר[7],

מקורות והערות

[7] שער הכוונות דרושי הפסח דרוש א'.

וְעַל פְּגַם הַבְּרִית חֶרֶב בָּא, בִּבְחִינַת מה שנאמר (ויקרא כו) **"חֶרֶב נֹקֶמֶת וְכוּ'** נקם ברית", ורמוז בזה שעל פגם הברית נענשים בחרב[1], **וְהוּא** – אדום **מְמַנֶּה עַל חֶרֶב כַּנַּ"ל,** כמו שנאמר לו: "על חרבך תחיה".

ומה שנאמר לאחר מכן: **"וַיָּרֵעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ" - פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (רש"י שם ובויקרא רבה פ"א): **'זֶה מֹשֶׁה'. "וַיּוֹצִיאֵנוּ** ממצרים", וטעם הדבר, שעל ידי הצעקה נגאלו, ודוקא על ידי משה נגאלו, **כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת,** שפוגם בדעת של האדם, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (בראשית ד) **"וַיֵּדַע אָדָם** עוד את אשתו", הרי שענין הברית הוא בחינת הדעת, כי הטיפה באה מהמוח[2], ולכן פגם הברית הוא פוגם בדעת, **וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל (עי' שו"ע סי' ס"א וק"א): **'הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה'**, שכשהאדם מתפלל בקול זה מעורר את כוונתו, ורואים אנו שבחינת ה'קול' מעוררת את בחינת המוח והדעת של האדם, ששם היא הכוונה. **וּבִשְׁבִיל זֶה: "וַנִּצְעַק וְכוּ', וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ" - וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת, "וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ" - זֶה 'מֹשֶׁה'**, שהוא **בְּחִינַת 'דַּעַת'**, כמובא בספרי קבלה, ולכן דוקא הוא יכול לתקן את פגם הדעת, **וְעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: "וַיּוֹצִיאֵנוּ** ממצרים". **וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה** בליל פסח **בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל יְדֵי 'קוֹל', בִּבְחִינַת: "וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ". וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַגָּדָה", לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת** מה שאמר משה רבינו לעם ישראל (דברים ד): **"וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ"**, ורמוז בזה, שההגדה היא בחינת תיקון הברית. **וְעִקַּר הַמִּצְוָה** בליל פסח **בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'בְּחַמְרָא וְרֵיחָנֵי פָּקְחִין'** – יין ובשמים גורמים לאדם להיות פיקח (סנהדרין ע), **וּבִבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל, כי היין נקרא **'תִּירוֹשׁ'**, על שם שאם **'זָכָה'** ויודע להיזהר מלשתות יותר מדאי, **'נַעֲשָׂה רֹאשׁ'** (שם), **הַיְנוּ** שזוכה ל**'דַּעַת'** על ידי שתייתו, ולכן עיקר המצוה בליל פסח ביין, להורות על תיקון הדעת, שהוא תיקון הברית[3].

ומה שנאמר לאחר מכן: **"אֶעֱבְרָה נָּא בְּאַרְצֶךָ"**, רמוז בזה, **שֶׁרָצוּ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כֹּחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ"ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים** מוציאי דיבת הארץ **בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא** – בחרב ומיתה, **כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם,** כי על ידי שיכנסו לארץ ישראל יוכלו לעלות מדרגה לדרגה בעבודת ה', כי לזה זוכים על ידי ארץ ישראל[4], **וְלֹא** היתה כוונתם להכנס לארץ ישראל **בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה** מה ששלחו לומר לאדום: **"לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְּאֵר" - זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ: "דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ" - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם,** ולעלות מדרגה לדרגה בעבודת ה'. ולאחר מכן נאמר: **"וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם לֹא תַעְבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ" - כָּל זֹאת מֵחֲמַת מְעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל,** כי כשהחכם מקשר עצמו עם נשמות השומעים אז התפילה היוצאת מהרבה נשמות מוסיפה הרבה קדושה למעלה, ואז נמשך ריבוי התורה למטה, וכיון שמשה רבינו לא קשר עצמו עם הקהל בשעת תפילתו, לכן נמשכה מעט תורה, ולכן המלאכים שנבראו מחידושי התורה היו מעוטי כח, ולא יכלו לקבל כח מאדום להכניע את הרשעים. **וְזֶהוּ** מה שנאמר קודם לכן: **"וַאֲנַחְנוּ בְּקָדֵשׁ עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ"**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה,**

מקורות והערות

[1] עיין זוהר ויחי דף ר"מ ע"ב, וזוהר וארא דף כ"ו. [2] עיין לעיל סימן ז' אות ה'. [3] ובליקוטי הלכות (הל' לא ילבש גבר הל' ב') כתב: "כשמשתמש במטה עוז בתפילתו שמבקש בזכות מעשיו הטובים, אזי אין נכנע הרע שבעדה, ועיקר הרע הוא תאוות נאוף, כי עיקרא דיצרא בישא לגלאה עריין (זוהר). נמצא, שדבר זה גורם לניאוף, כי לא נכנע הרע, שהוא בחינת תאות ניאוף, שהוא עיקר הרע כנ"ל. ובזה מובן קצת מה שכתב שם רבינו, זכרונו לברכה, במאמר הנ"ל, על פסוק, "אתה ידעת" דייקא וכו' "ונצעק וכו'", היינו תיקון תאוות ניאוף. ולכאורה אין שייכות לענין זה שם, עיין שם. כי אינו מדבר מקודם מענין זה שם כלל. אך באמת יש לקשר הענין שם, כי מה שמבאר שם להכניע הרע שבעדה, היינו תאוה זו של ניאוף, חס ושלום, שהוא עיקר הרע כנ"ל, ואזי כשמכניעין הרע הזה, אזי אחר כך כשממשיכין תורה, אזי יכולין לקבל אחר כך כח מאדום, כי הוא ממונה על פגם הברית, ועל כן כשמכניעין הרע שבעדה, שהוא פגם הברית כנ"ל, אזי אדום בעצמו נותן לנו כח לכבוש ארץ ישראל. כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים איתו, דהיינו הבעל דבר, כמובא שהוא אדום. כי הסטרא אחרא כשמכניעין אותה, אזי היא בעצמה נעשית בעל כרחה, מרכבה לקדושה ונותנת כח וסיוע לקדושה. ועל כן שלחו ישראל לאדום והיו מרמזים לו ענין זה, אתה ידעת ונצעק וכו', היינו שכבר קיבלו ענשם ותיקנו פגם הזה, על כן ראוי לו לעזור להם כנ"ל". [4] פרפראות לחכמה, על פי חיי מוהר"ן (סי' ט"ו).

הַבְּרִית חָרֵב בָּא, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת וְכו', וְהוּא מְמֻנֶּה עַל חֶרֶב כַּנַּ"ל.

וַיָּרֵעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים, וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: זֶה מֹשֶׁה. **וַיֹּצִאֵנוּ** – כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ד): וַיֵּדַע אָדָם; וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה:

וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַנִּצְעַק וְכו'**, **וַיִּשְׁמַע אֶת** קוֹלֵנוּ – וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת. **וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ** – זֶה מֹשֶׁה, בִּבְחִינַת דַּעַת, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: **וַיֹּצִאֵנוּ**. וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל־יְדֵי קוֹל, בִּבְחִינַת: וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַגָּדָה", לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. וְעִקַּר הַמִּצְוָה בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: בְּחַמְרָא וְרֵיחָנִי פְּקָחִין (סנהדרין ע), וּבִבְחִינַת: תִּירוֹשׁ – זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ (שם), הַיְנוּ דַּעַת. **אֶעֱבָרָה נָא בְאַרְצֶךָ** – שֶׁרְצוֹ לִילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כֹּחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ"ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה: **לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וָכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר** – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ: דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם, לֹא תַעֲבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ** – כָּל זֹאת מַחֲמַת מִעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וַאֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ, עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ** – הַיְנוּ מַחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שֶׁהוּא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכו'**; כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה, אֵין לְהִתְגָּרוֹת בְּרָשָׁעִים, כִּי צַדִּיק מְמֻנּוּ בּוֹלֵעַ (כ"מ דף עא.):

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְּסִלָּה נַעֲלֶה – בְּחִינַת מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם (תהלים פד), לְהָבִיא מֹרַךְ בִּלְבָבָם. **וְאִם מִימֶיךָ נִשְׁתֶּה** – מֵימֶיךָ זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (עמוס ה): וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט; הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם. **וְנָתַתִּי מִכְרָם** – תַּרְגּוּמוֹ: אֶת דְּמֵיהוֹן, הַיְנוּ הַשֹּׂחַד שֶׁמְּקַבְּלִין, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בְּרִצּוֹנָם. **רַק אֵין דָּבָר, בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה** – אֲנִי רוֹצֶה לִילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן־עַם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִן, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ. וַיֹּאמֶר **לֹא תַעֲבֹר** – וְכָל זֶה הוּא מַחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּרֹב־עָם הַדְרַת מָלֶךְ; וּלְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן רִבּוּי הָאָרַת הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הָאָרַת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא תְּלִיתָאָה: תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְּרוּ לְדִקְנָא, הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בַּיְשִׁיבָה לְדָרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ"ל: **א.** קַח אֶת הַמַּטֶּה כַּנַּ"ל; **ב.** וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה כַּנַּ"ל – לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל; **ג.** וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע – בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל; **ד.** לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ"ל; **ה.** לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל; **ו.** לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ"ל; **ז.** בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ"ל; **ח.** לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ"ל; **ט.** לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ: **כָּל מָה דְּאִתְמַסַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא** – רָמֵז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת מִרְיָם שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ"ל. **אִשְׁתְּכַח** – פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח עַכְשָׁו עַל־יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל־יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק. וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין:

תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפוּמָא. נִימִין – בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, בְּחִינַת שַׂעֲרֵי צִיּוֹן (תהלים פז), בְּחִינַת מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן כַּנַּ"ל. **מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין** – הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, **עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא**, פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ: נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ (כתובות קיב): דְּקַדְמֵי פֻּמַּיְכוּ לְאַדְנַיְכוּ. **תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא:** מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא – הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל, וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶהוּ: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. **תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה:** אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אָרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת: וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע כַּנַּ"ל, בְּחִינַת (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **אָרְחָא מַלְיָא** – כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהלים לד), וְזֶה מַלְיָא. וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'. דְּלָא **אִתְחֲזְיָא** – כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (משלי כה): אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ. **תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה:** עִלְעֵין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד. **תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה:** אִתְחֲזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סֻמְקִין כְּוָרְדָּא. **תַּפּוּחִין** – זֶה בְּחִינַת מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי לֵב הָעֶלְיוֹן וְנִשְׁפָּע דִּבּוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא כַּנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה:** בְּחַד חוּטָא תָּלְיָן, אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְוֹוי – זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ש"ה ה): תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב, שֶׁהֵם תְּלֵי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת (עירובין כא:), הַנִּמְשָׁכִים עַד חַדְוֹוי, עַד מֵעוֹי, בִּבְחִינַת (תהלים מז): וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי:

וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא – בִּבְחִינַת (שם נ): וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים כְּחוּט (יבמות קכא), וּכְשֶׁפּוֹגְמִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה:** שִׁפְעָן סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא אִתְפַּנּוּן – הַיְנוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שם לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא, בִּבְחִינַת (שם קד): מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט. **תִּקּוּנָא תְּמִינָאי:** זְעִירִין נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא וּמִתַּפְּיָן קָדָלָא – הַיְנוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף.

שֶׁהִיא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה: "וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכוּ'", כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה אֵין לְהִתְגָּרוֹת בִּרְשָׁעִים, כִּי אמרו רבותינו ז"ל על מה שנאמר "בבלע רשע צדיק ממנו", כי צַדִּיק מִמֶּנּוּ בּוֹלֵעַ, אבל צדיק גמור אינו בולע (ב"מ דף עא.), וכיון שהקדושה היתה במדריגה התחתונה, הרי זה בבחינת 'צדיק שאינו גמור', ולכן לא יכלו המלאכים להתגרות באדום ולקחת ממנו כח כדי להעניש את הרשעים.

ומה שנאמר לאחר מכן: "וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְּסִלָּה נַעֲלֶה", רמוז בזה, כי 'מסילה' היינו בְּחִינַת מה שנאמר "מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם" (תהלים פד), דהיינו שביקשו מאדום כי אם אינם נותנים למלאכים כח לענוש את הרשעים בחרב ומיתה, שיתנו למלאכים כח לְהָבִיא לכל הפחות מֹרֶךְ – רכות ופחד בִּלְבָבָם של הרשעים מוציאי דיבת הארץ. ומה שנאמר לאחר מכן: "וְאִם מֵימֶיךָ נִשְׁתֶּה אני ומקני ונתתי מכרם", רמוז בזה, כי 'מֵימֶיךָ' זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת מה שנאמר (עמוס ה): "וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט"[5], הרי שה'משפט' הוא בחינת מים, ואם כן 'מימך' רומז למשפט, הַיְנוּ שביקשו מאדום שאם אינם נותנים למלאכים כח להביא פחד בלב הרשעים, שיתנו למלאכים כח לכל הפחות כדי לעורר את כח האומות על הרשעים, שהאומות ישפטו אותם על פי חוקיהם. כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפְּטֵיהֶם של האומות. ומה שנאמר "וְנָתַתִּי מִכְרָם" - תַּרְגּוּמוֹ: 'אֶת דְּמֵיהוֹן' – את דמיהם, הַיְנוּ הַשֹּׂחַד שֶׁמְּקַבְּלִין שופטי האומות, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בִּרְצוֹנָם, כי על ידי שהם שופטים את הרשעים, יוצא המשפט דקדושה שהיה מעוקל בין הקליפות וחוזר אל הקדושה. ומה שנאמר "רַק אֵין דָּבָר בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה", היינו שביקשו מאדום, לכל הפחות אֲנִי רוֹצֶה לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ, כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן עָם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם 'רַגְלַיִן', כְּמוֹ שנאמר (שמות יא): "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ". ולאחר מכן נאמר שאדום אמר: "וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר" - וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל יְדֵי זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת מה שנאמר (משלי יד): "בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ", שעל ידי רוב העם מתהדר ומתקדש יותר מלך מלכי המלכים, וּלְפִי רִבּוּת הַקְּדֻשָּׁה למעלה, כֵּן רִבּוּי הֶאָרַת הַתּוֹרָה שנמשכת מלמעלה, וּלְפִי רֹב הֶאָרַת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה, וכיון שמשה רבינו לא קשר עצמו עם הקהל בשעת תפילתו, לכן נמשכה מעט תורה, ולכן המלאכים שנבראו מחידושי התורה היו מעוטי כח, ולא יכלו לקבל כח מאדום כלל, אפילו להשתיק את הרשעים לבד.

עתה יתבאר כיצד כל המבואר במאמר זה רמוז בפרק השלישי של 'ספרא דצניעותא'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא תְּלִיתָאָה – הפרק השלישי של ספרא דצניעותא, שהובא בתחילת המאמר: 'תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמְסַרוּ לְדִקְנָא' – תשע תיקונים יקרים וחשובים נמסרו לזָקֵן, ורמוז בזה, הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה לִדְרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ"ל: א. "קַח אֶת הַמַּטֶּה" כַּנַּ"ל – שיקח את מטה העוז שנעשה מהמצוות והמעשים טובים שלו. ב. "וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה" כַּנַּ"ל - לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל על ידי המטה הזה. ג. "וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע" - בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל לעורר רחמים בבחינת ה'לב העליון'. ד. "לְעֵינֵיהֶם" - שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ"ל, דהיינו שיקשר נשמתו עם נשמותיהם בשעת תפילתו. ה. לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל מבחינת ה'לב העליון' על ידי תפילתו ותחנוניו. ו. לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ"ל מבחינת ה'לב העליון'. ז. בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ"ל, שנבראים מחידושי התורה שהחכם דורש. ח. לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ"ל, – שהמלאכים יקבלו כח מאדום להכניע את השונאים. ט. לָבוֹא לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, על ידי שמכניעים את הרשעים מוציאי דיבת הארץ, שהם מונעים מלבוא לארץ ישראל שעל ידי זה זוכים לעלות מדרגה לדרגה בעבודת ה'.

ועתה הולך הזוהר ומבאר את תשעת התיקונים, ויתבאר הרמוז בדברי הזוהר על פי דרכו של המאמר, וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר – שנמסרו לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ, ותחילה

מקורות והערות

[5] ברש"י שם פירש: "ויגל כמים משפט – וזאת תעשו וארצה לכם, המשפט אשר כבשתם והסתרתם יגולה וישטף ביניכם כמים נובעים".

הַבְּרִית חָרֵב בָּא, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת וְכוּ', וְהוּא מְמֻנֶּה עַל חֶרֶב כַּנַּ"ל.

וַיָּרֵעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים, וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: זֶה מֹשֶׁה. **וַיֹּצִאֵנוּ** – כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ד): וַיֵּדַע אָדָם; וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה:

וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַנִּצְעַק וְכוּ', וַיִּשְׁמַע אֶת** קוֹלֵנוּ – וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת. **וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ** – זֶה מֹשֶׁה, בִּבְחִינַת דַּעַת, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: **וַיֹּצִאֵנוּ**. וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל־יְדֵי קוֹל, בִּבְחִינַת: וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַגָּדָה", לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. וְעִקַּר הַמִּצְוָה בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: בְּחַמְרָא וְרֵיחָנִי פָּקְחִין (סנהדרין ע), וּבִבְחִינַת: תִּירוֹשׁ – זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ (שם), הַיְנוּ דַּעַת. **אֶעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ** – שֶׁרָצוּ לִילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כֹּחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ"ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה: **לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וָכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר** – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ: דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם, לֹא תַעֲבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ** – כָּל זֹאת מֵחֲמַת מִעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וַאֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ, עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ** – הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שֶׁהוּא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכוּ'**; כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה, אֵין לְהִתְגָּרוֹת בְּרְשָׁעִים, כִּי צַדִּיק מְמֻנּוּ בּוֹלֵעַ (כ"מ דף עא.):

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה – בְּחִינַת מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם (תהלים פד), לְהָבִיא מֹרַךְ בִּלְבָבָם. **וְאִם מִימֶיךָ נִשְׁתֶּה** – מֵימֶיךָ זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (עמוס ה): וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט; הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם. **וְנָתַתִּי מִכְרָם** – תַּרְגּוּמוֹ: אֶת דְּמֵיהוֹן, הַיְנוּ הַשֹּׂחַד שֶׁמְּקַבְּלִין, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בְּרִצּוֹנָם. **רַק אֵין דָּבָר, בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה** – אֲנִי רוֹצֶה לִילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן־עַם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִן, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ. וַיֹּאמֶר **לֹא תַעֲבֹר** – וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּרֹב־עָם הַדְרַת מָלֶךְ; וּלְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן רִבּוּי הָאָרַת הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הָאָרַת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא תְּלִיתָאָה: תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין **אִתְמַסְּרוּ לְדִקְנָא,** הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בַּיְּשִׁיבָה לְדָרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ"ל: **א.** קַח אֶת הַמַּטֶּה כַּנַּ"ל; **ב.** וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה כַּנַּ"ל – לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל; **ג.** וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע – בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל; **ד.** לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ"ל; **ה.** לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל; **ו.** לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ"ל; **ז.** בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ"ל; **ח.** לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ"ל; **ט.** לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ: **כָּל מָה דְּאִתְמַסַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא** – רָמֵז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת מִרְיָם שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ"ל. **אִשְׁתְּכַח** – פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח עַכְשָׁו עַל־יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל־יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק. וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין:

תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפוּמָא. נִימִין – בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, בְּחִינַת שַׁעֲרֵי צִיּוֹן (תהלים פז), בְּחִינַת מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן כַּנַּ"ל. **מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין** – הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, **עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא,** פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ: נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ (כתובות קיב): דְּקַדְמִי פֻּמַּיְכוּ לְאַדְנַיְכוּ. **תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא:** מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא – הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל, וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶהוּ: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. **תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה:** אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אָרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת: וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע כַּנַּ"ל, בְּחִינַת (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **אָרְחָא מַלְיָא** – כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהלים לד), וְזֶה מַלְיָא. וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'. **דְּלָא אִתְחֲזְיָא** – כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (משלי כה): אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ. **תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה:** עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד. **תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה:** אִתְחֲזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סֻמָּקִין כְּוָרְדָּא. **תַּפּוּחִין** – זֶה בְּחִינַת מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי לֵב הָעֶלְיוֹן וְנִשְׁפָּע דִּבּוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא כַּנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה:** בְּחַד חוּטָא תָּלְיָן, אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְוֹוי – זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ש"ה ה): תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב, שֶׁהֵם תְּלֵי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת (עירובין כא:), הַנִּמְשָׁכִים עַד חַדְוֹוי, עַד מֵעוֹי, בִּבְחִינַת (תהלים מז): וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי:

וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא – בִּבְחִינַת (שם נ): וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים בְּחוּט (יבמות קכא), וּכְשֶׁפּוֹגְמִים בְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה:** שִׁפְּוָן סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא אִתְפַּנּוּן – הַיְנוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שם לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא, בִּבְחִינַת (שם קד): מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט. **תִּקּוּנָא תְּמִינָאי:** זְעִירִין נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא וּמִתַּפְּיָן קָדָלָא – הַיְנוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף.

מקדים הזוהר ואומר: **'כָּל מָה דְּאִתְטַמַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא'** – כל מה שהוא טמיר ונעלם ואינו מתגלה - **רֶמֶז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת 'מִרְיָם' שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ"ל**, ועל ידי זה נסתלקו ביאורי התורה. **'אִשְׁתְּכַח'** – נמצא - **פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח** – נמצא **עַכְשָׁו עַל יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק**, כי החכם ממשיך מלמעלה את ביאורי התורה.

וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין: 'תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין, מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאֶדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא' – תיקון ראשון: שערות על שערות, מלפני נקבי האוזניים על ראש הפה. **נִימִין - בְּחִינַת 'שְׂעָרוֹת'**, ו'שערות' הם רומזים על **בְּחִינַת "שַׁעֲרֵי צִיּוֹן"** (תהלים פז), וזה רומז על **בְּחִינַת "מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן" כַּנַּ"ל**, דהיינו על מטה העוז של החכם שנעשה מהמצוות ומעשים טובים שלו, שהמצוות הם ציונים וסימנים לבחינות עליונות. **'מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאֶדְנִין'** – לפני נקב האוזניים - **הַיְנוּ** שישראל במתן תורה **קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, 'עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא'** – עד ראש הפה - **פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ נַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ** מה שאמרו רבותינו ז"ל (כתובות קיב): **'דְּקַדְמִי פֻּמַּיְכוּ לְאֶדְנַיְכוּ'** – שישראל הקדימו את הפה לאוזניים, דהיינו שהקדימו נעשה לנשמע. ועיקר הכח של המטה עוז של הצדיק שיש לו מהמצוות ומעשים טובים שלו, הוא על ידי בחינת הנעשה ונשמע שבהם, דהיינו שגם המצוות שכל ישראל עושים ומקיימים כגון ציצית ותפילין וכיוצא, הצדיק עושה אותם בהתלהבות ודביקות גדולה ובתשוקה גדולה, שזהו בחינת ההתלהבות והדביקות שהיו לעם ישראל במתן תורה כשהקדימו נעשה לנשמע[6].

'תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא' – התיקון השני: מראש אחד לראש השני - **הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל** של השומעים על ידי המטה עוז, **וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶהוּ: 'מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא'** – מראש אחד לראש השני.

'תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה: אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נַקְבִּין אָרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחַזְיָא' – התיקון השלישי: נמצא מתחת שני נקבי החוטם מלא שערות קטנות על האורח המפסיק באמצע השפה העליונה, עד שלא נראה האורח - **הַיְנוּ בְּחִינַת 'חֹטֶם', בְּחִינַת "וְדִבְרַתְּם אֶל הַסֶּלַע"** – שיתפלל בתחנונים **כַּנַּ"ל, בְּחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו מח): **"וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ"**, הרי שה'חוטם' הוא בחינת תפילה. ומה שנאמר: **'אָרְחָא מַלְיָא'** – אורח מלא, על שם הפסוק **"כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו"** (תהלים לד), **וְזֶה 'מַלְיָא'** – מלא, שרומז על היראה שאין בה מחסור. **וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי לא) **"יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל"**, ורמוז בזה שהתהילה והתפילה היא בחינת יראה, וראיה נוספת שהתפילה היא בחינת יראה, כי התפילה היא **בְּחִינַת חֹטֶם**, ו'חוטם' הוא בחינת 'יראה', **בְּחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו יא) **"וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'"**, ורמוז בזה שהריח שבא מהחוטם הוא בחינת יראה. ונמצא שהתפילה היא בחינת יראה, והיינו שתפילתו של החכם היא מתוך יראה. ומה שנאמר: **'דְּלָא אִתְחַזְיָא'** – שאינו נראה - **כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ** בשעה שמתפלל, **וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי כה): **"אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ"**[7], והיינו שהתפילה שלו היא עם יראה גדולה כל כך, עד שאין נראים אז כלל כח המצוות ומעשים טובים שלו, וזהו "אל תתהדר לפני מלך", שאינו מתהדר במעשיו הטובים, אלא "ברוב עם הדרת מלך", שמקשר נשמתו עם נשמות השומעים, כמו שיתבאר בתיקון הבא, ועל ידי כולם מתהדר הקב"ה[8].

'תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה: עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא' – התיקון הרביעי: הלחיים מכוסים בשערות מצד ימין ומצד שמאל, ורמוז בזה, **הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת** של החכם **עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם** של השומעים בשעת תפילתו, **וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד.**

מקורות והערות

[6] פרפראות לחכמה. ובביאור הליקוטים פירש, כי לכאורה קשה איך נעשה המטה עוז של הצדיק שהוא ממצוות ומעשים טובים, קודם שנמשכים ביאורי התורה שהם בחינת תורה שבעל פה שבהם מבואר כיצד לקיים המצות, ואם כן איך יודעים הצדיקים לקיים המצוות, והתירוץ על זה, כי זהו בחינת הקדמת נעשה לנשמע, שעל ידי הרצון בעצמו שמקבלים על עצמם בכל לב ונפש לקיים דברי התורה אף קודם ששומעים אותם, בכח זה אפשר להמשיך ביאורי התורה. [7] ברש"י שם פירש: "אל תתהדר לפני מלך – להראות כבודך ולהתגאות לפני מלך, או לעמוד לפני מי שגדול ממך, כי טוב שיאמרו לך עלה הנה משתבוא בלא רשותו ויאמרו לך צא". [8] פרפראות לחכמה.

הַבְּרִית חָרֵב בָּא, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת וְכוּ', וְהוּא מְמֻנֶּה עַל חֶרֶב כַּנַּ"ל.

וַיָּרֵעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים, וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: זֶה מֹשֶׁה. **וַיֹּצִאֵנוּ** – כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ד): וַיֵּדַע אָדָם; וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה:

וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַנִּצְעַק וְכוּ', וַיִּשְׁמַע אֶת** קוֹלֵנוּ – וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת. **וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ** – זֶה מֹשֶׁה, בִּבְחִינַת דַּעַת, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: **וַיֹּצִאֵנוּ**. וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל־יְדֵי קוֹל, בִּבְחִינַת: וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַגָּדָה", לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. וְעִקַּר הַמִּצְוָה בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: בְּחַמְרָא וְרֵיחָנֵי פָּקְחִין (סנהדרין ע), וּבִבְחִינַת: תִּירוֹשׁ – זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ (שם), הַיְנוּ דַּעַת. **אֶעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ** – שֶׁרְצוּ לִילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כּוֹחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ"ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לִילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה: **לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וָכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר** – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ: דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם, לֹא תַעֲבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ** – כָּל זֹאת מֵחֲמַת מִעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וַאֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ, עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ** – הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שֶׁהוּא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכוּ'**; כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה, אֵין לְהִתְגָּרוֹת בְּרְשָׁעִים, כִּי צַדִּיק מְמֻנּוּ בּוֹלֵעַ (כ"מ דף עא.):

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה – בְּחִינַת מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם (תהלים פד), לְהָבִיא מֹרַךְ בִּלְבָבָם. **וְאִם מִיָּמֶיךָ נִשְׁתֶּה** – מֵימֶיךָ זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (עמוס ה): וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט; הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם. **וְנָתַתִּי מִכְרָם** – תַּרְגּוּמוֹ: אֶת דְּמֵיהוֹן, הַיְנוּ הַשֹּׂחַד שֶׁמְּקַבְּלִין, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בְּרִצּוֹנָם. **רַק אֵין דָּבָר, בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה** – אֲנִי רוֹצֶה לִילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן־עַם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִן, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ. וַיֹּאמֶר **לֹא תַעֲבֹר** – וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּרֹב־עָם הַדְרַת מָלֶךְ; וּלְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן רִבּוּי הָאָרַת הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הָאָרַת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא תְּלִיתָאָה: תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין אִתְמַסְרוּ לְדִקְנָא, הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בַּיְּשִׁיבָה לְדָרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ"ל: **א.** קַח אֶת הַמַּטֶּה כַּנַּ"ל; **ב.** וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה כַּנַּ"ל – לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל; **ג.** וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע – בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל; **ד.** לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ"ל; **ה.** לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל; **ו.** לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ"ל; **ז.** בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ"ל; **ח.** לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ"ל; **ט.** לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ: **כָּל מָה דְּאִתְמַסַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא** – רָמֵז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת מִרְיָם שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ"ל. **אִשְׁתְּכַח** – פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח עַכְשָׁו עַל־יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל־יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק. וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין:

תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפוּמָא. נִימִין – בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, בְּחִינַת שַׁעֲרֵי צִיּוֹן (תהלים פז), בְּחִינַת מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן כַּנַּ"ל. **מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין** – הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, **עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא,** פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ: נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ (כתובות קיב): דְּקַדְמֵי פֻּמַּיְכוּ לְאַדְנֵיכוּ. **תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא:** מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא – הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל, וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶהוּ: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. **תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה: אִשְׁתְּכַח** מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אָרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת: וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע כַּנַּ"ל, בְּחִינַת (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **אָרְחָא מַלְיָא** – כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהלים לד), וְזֶה מַלְיָא. וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'. **דְּלָא אִתְחֲזְיָא** – כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (משלי כה): אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ. **תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה:** עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד. **תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה:** אִתְחֲזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סֻמְקִין כְּוָרְדָּא. **תַּפּוּחִין** – זֶה בְּחִינַת מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי לֵב הָעֶלְיוֹן וְנִשְׁפָּע דִּבּוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא כַּנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה:** בְּחַד חוּטָא תָּלְיָן, אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְוֹוי – זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ש"ה ה): תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב, שֶׁהֵם תְּלֵי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת (עירובין כא:), הַנִּמְשָׁכִים עַד חַדְוֹוי, עַד מֵעוֹי, בִּבְחִינַת (תהלים מז): וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי:

וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא – בִּבְחִינַת (שם נ): וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים כְּחוּט (יבמות קכא), וּכְשֶׁפּוֹגְמִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה:** שִׁפְּוָן סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא אִתְפַּנּוּן – הַיְנוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שם לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא, בִּבְחִינַת (שם קד): מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט. **תִּקּוּנָא תְּמִינָאי:** זְעִירִין נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא וּמִתַּפְּיָן קָדָלָא – הַיְנוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף.

'תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה: אִתְחַזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סוּמְקִין כְּוַרְדָּא' – התיקון החמישי: בלחיים נראים הפנים הפנויים בלי שערות, והם עגולות כעין תפוחים ואדומות כשושנה. **'תַּפּוּחִין' - זֶה בְּחִינַת מִפְּתְחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי 'לֵב הָעֶלְיוֹן' וְנִשְׁפָּע דִּבּוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת 'סוּמְקָא כְּוַרְדָּא'** – אדומות כשושנה, **כַּנַּ"ל**, והאדום רומז לאש.

'תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה: בְּחַד חוּטָא תְּלָיָין אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְוּוֹי' – התיקון השישי: בחוט אחד תלויים ומשולשלים למטה, והם שחורים ותקיפים עד חזהו **- זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל** שהחכם ממשיך מה'לב העליון', **שֶׁהֵם בְּחִינַת** מה שנאמר על התורה (שה"ש ה): "קווצותיו **תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל **שֶׁהֵם תְּלֵי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת** שיש בכל קוץ וקוץ של התורה, ואתה מוצא אותם במי שמשחיר פניו עליהם כעורב (עירובין כא:), ולזה רומז 'תלויים' ו'שחורים'. **הַנִּמְשָׁכִים 'עַד חֲדְוּוֹי', 'עַד מֵעוֹי'** – עד חזהו, עד מעיו[9], **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים מ): **"וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי"**. ומה שנאמר **'וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא'** – ותלויים בחוט אחד – זהו **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם נ): **"וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל, **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם צַדִּיקִים** שהם סביביו **כְּחוּט** השערה (יבמות קכא), **וּכְשֶׁהצדיקים פּוֹגְמִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ"ל.**

'תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה: שִׁפְוָן סוּמְקָא כְּוַרְדָּא אִתְפַּנּוּן' – התיקון השביעי: השפתיים שהם אדומות כשושנה ופנויות משיער **- הֵינוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ"ל**, שנבראים על ידי חידושי התורה שהחכם דורש, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם לג): "בדבר ה' שמים נעשו **וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם"**, ולכן השפתיים שמהם יוצא רוח הפה רומזים למלאכים שנבראו על ידי רוח הפה. **'סַמְקָא כְּוַרְדָּא'** – אדומות כשושנה **- בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם קד): **"מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לֹהֵט"**.

'תִּקּוּנָא תְּמִינָאי: זְעִירִין נָחֲתִין בִּגְרוֹנָא וּמְחַפְּיָן קְדָלָא' – התיקון השמיני: שערות קטנות שיורדות וגדלות בגרון, ומכסות את הגרון שהוא ממול העורף **- הֵינוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם, לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף** לארץ ישראל, ומוציאים דיבת הארץ. **'זְעִירִין'** – קטנים

מקורות והערות

[9] ובמי הנחל כתב לפרש, כי אף שבספרא דצניעותא בפרשת תרומה בזוהר דף קע"ו לא נאמר רק עד חדוי, כמו שמביא כאן לשון הזוהר מפרשת תרומה, אבל עיין בזוהר בדף קל"ט וגם בדף קמ"א ע"א בפרשת נשא, כתיב ותליין עד רישא דמעוי.

הַבְּרִית חָרֵב בָּא, בִּבְחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת וְכוּ', וְהוּא מְמֻנֶּה עַל חֶרֶב כַּנַּ"ל.

וַיָּרֵעוּ לָנוּ הַמִּצְרִים, וַנִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵינוּ, וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ – פֵּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: זֶה מֹשֶׁה. **וַיֹּצִאֵנוּ** – כִּי פְּגַם הַבְּרִית הוּא פְּגַם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (בראשית ד): וַיֵּדַע אָדָם; וְהַקּוֹל הוּא מְעוֹרֵר הַדַּעַת, בִּבְחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה:

וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַנִּצְעַק וְכוּ', וַיִּשְׁמַע אֶת** קוֹלֵנוּ – וְהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַדַּעַת. **וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ** – זֶה מֹשֶׁה, בִּבְחִינַת דַּעַת, וְעַל־יְדֵי הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת כְּתִקּוּנוֹ, אָז: **וַיֹּצִאֵנוּ**. וּבִשְׁבִיל זֶה אוֹמְרִים אֶת הַהַגָּדָה בְּקוֹל רָם, כִּי הַגְּאֻלָּה הָיְתָה עַל־יְדֵי קוֹל, בִּבְחִינַת: וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹלֵנוּ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרֵאת בְּשֵׁם "הַגָּדָה", לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ. וְעִקַּר הַמִּצְוָה בְּיַיִן, לְהוֹרוֹת עַל תִּקּוּן הַדַּעַת, בִּבְחִינַת: בְּחַמְרָא וְרֵיחָנִי פְּקַחְיָן (סנהדרין ע), וּבִבְחִינַת: תִּירוֹשׁ – זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ (שם), הַיְנוּ דַּעַת. **אֶעְבְּרָה נָא בְאַרְצֶךָ** – שֶׁרְצוּ לֵילֵךְ לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ כֹּחוֹת שֶׁל אֱדוֹם כַּנַּ"ל, לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹּחַ לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים בְּחַרְבָּא וּקְטָלָא, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ, מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְלֹא בִּשְׁבִיל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה: **לֹא נֵלֵךְ בְּשָׂדֶה וָכֶרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר** – זֶה בְּחִינַת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל זֶה אֵין רְצוֹנֵנוּ, אֶלָּא רְצוֹנֵנוּ: דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְנְעוּ אוֹתָנוּ הָרְשָׁעִים מִלֵּילֵךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם. **וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֱדוֹם, לֹא תַעֲבֹר בִּי, פֶּן בַּחֶרֶב אֵצֵא לִקְרָאתֶךָ** – כָּל זֹאת מֵחֲמַת מִעוּט כֹּחַ הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: **וַאֲנַחְנוּ בְקָדֵשׁ, עִיר קְצֵה גְבוּלֶךָ** – הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁהַקְּדֻשָּׁה כָּל־כָּךְ בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה, שֶׁהוּא בִּגְבוּל הַטֻּמְאָה נוֹגַעַת, וּבִשְׁבִיל זֶה: **וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר בִּי וְכוּ'**; כִּי מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה תַּחְתּוֹנָה, אֵין לְהִתְגָּרוֹת בְּרְשָׁעִים, כִּי צַדִּיק מְמֻנּוּ בּוֹלֵעַ (כ"מ דף עא.):

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בַּמְסִלָּה נַעֲלֶה – בְּחִינַת מְסִלּוֹת בִּלְבָבָם (תהלים פד), לְהָבִיא מֹרַךְ בִּלְבָבָם. **וְאִם מִימֶיךָ נִשְׁתֶּה** – מֵימֶיךָ זֶה בְּחִינַת מִשְׁפָּט, בִּבְחִינַת (עמוס ה): וְיִגַּל כַּמַּיִם מִשְׁפָּט; הַיְנוּ כִּי לִפְעָמִים צָרִיךְ לָכֹף אֶת הָרְשָׁעִים בְּמִשְׁפָּטֵיהֶם. **וְנָתַתִּי מִכְרָם** – תַּרְגּוּמוֹ: אֶת דְּמֵיהוֹן, הַיְנוּ הַשֹּׂחַד שֶׁמְּקַבְּלִין, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מָמוֹן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִשְׁפָּט מִן הָעִקּוּל בְּרִצּוֹנָם. **רַק אֵין דָּבָר, בְּרַגְלַי אֶעֱבֹרָה** – אֲנִי רוֹצֶה לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בְּכֹחַךְ כְּדֵי לְהַשְׁתִּיק אֶת הָרְשָׁעִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ דִּבְרֵיהֶם בְּרַגְלַי, הַיְנוּ הֲמוֹן־עַם, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם רַגְלַיִן, כְּמוֹ (שמות יא): וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ. וַיֹּאמֶר **לֹא תַעֲבֹר** – וְכָל זֶה הוּא מֵחֲמַת מִעוּט הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי צָרִיךְ לִשְׁפֹּךְ תְּפִלָּתוֹ קֹדֶם הַתּוֹרָה וּלְקַשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ עִם הַנְּפָשׁוֹת הַשּׁוֹמְעִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתּוֹסֵף קְדֻשָּׁה יְתֵרָה לְמַעְלָה, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּרֹב־עָם הַדְרַת מָלֶךְ; וּלְפִי רְבוֹת הַקְּדֻשָּׁה, כֵּן רִבּוּי הָאָרַת הַתּוֹרָה, וּלְפִי רֹב הָאָרַת הַתּוֹרָה, כֵּן נִתְרַבּוּ כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, וּלְפִי כֹּחוֹת הַמַּלְאָכִים, כֵּן יָכוֹל לַעֲנֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים מוֹצִיאֵי דִּבָּה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא תְּלִיתָאָה: תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין יַקִּירִין **אִתְמַסְּרוּ לְדִקְנָא, הַיְנוּ לַזָּקֵן הַיּוֹשֵׁב בַּיְשִׁיבָה לְדָרֹשׁ, נִמְסַר לוֹ תִּשְׁעָה בְּחִינוֹת הַנַּ"ל: א.** קַח אֶת הַמַּטֶּה כַּנַּ"ל; **ב.** וְהַקְהֵל אֶת הָעֵדָה כַּנַּ"ל – לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל; **ג.** וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע – בְּתַחֲנוּנִים כַּנַּ"ל; **ד.** לְעֵינֵיהֶם – שֶׁיְּקַשֵּׁר עִמָּהֶם כַּנַּ"ל; **ה.** לְהַמְשִׁיךְ דִּבּוּרֵי אֵשׁ כַּנַּ"ל; **ו.** לְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה כַּנַּ"ל; **ז.** בְּרִיאַת הַמַּלְאָכִים כַּנַּ"ל; **ח.** לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אֶת הַשּׂוֹנְאִים כַּנַּ"ל; **ט.** לָבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. וְאֵלּוּ תִּקּוּנִין דְּאִתְמְסַר לַזָּקֵן הַדּוֹרֵשׁ: **כָּל מָה דְּאִתְמַסַּר וְלָא אִתְגַּלְיָא** – רָמֵז עַל נִשְׁמַת בְּחִינַת מִרְיָם שֶׁנִּסְתַּלֵּק כַּנַּ"ל. **אִשְׁתְּכַח** – פֵּרוּשׁ, אִשְׁתְּכַח עַכְשָׁו עַל־יְדֵי זָקֵן הַזֶּה כָּל מַה שֶׁהָיָה מִשְׁתַּכֵּחַ עַל־יְדֵי נִשְׁמָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק. וְעַכְשָׁו מְסַדֵּר וְהוֹלֵךְ תִּשְׁעָה תִּקּוּנִין:

תִּקּוּנָא קַדְמָאָה: נִימִין עַל נִימִין מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין עַד רֵישָׁא דְּפוּמָא. נִימִין – בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, בְּחִינַת שַׂעֲרֵי צִיּוֹן (תהלים פז), בְּחִינַת מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח מִצִּיּוֹן כַּנַּ"ל. **מִקַּמֵּי פִּתְחֵי דְּאַדְנִין** – הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁשָּׁמְעוּ אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל, **עַד רֵישָׁא דְּפֻמָּא**, פָּתְחוּ פִּיהֶם וְאָמְרוּ: נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ (כתובות קיב): דְּקַדְמִי פַּמַּיְכוּ לְאַדְנַיְכוּ. **תִּקּוּנָא תִּנְיָנָא:** מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא – הַיְנוּ לְהַכְנִיעַ רָעָתָם כַּנַּ"ל, וּבָזֶה מוֹצִיא אוֹתָם מִתַּחַת רְשׁוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וּמַכְנִיס אוֹתָם תַּחַת רְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְזֶהוּ: מֵרֵישָׁא הַאי לְרֵישָׁא אָחֳרָא. **תִּקּוּנָא תְּלִיתָאָה:** אִשְׁתְּכַח מִתְּחוֹת תְּרֵין נוּקְבִין אָרְחָא מַלְיָא דְּלָא אִתְחֲזְיָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת: וְדִבַּרְתֶּם אֶל הַסֶּלַע כַּנַּ"ל, בְּחִינַת (ישעיה מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ. **אָרְחָא מַלְיָא** – כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו (תהלים לד), וְזֶה מַלְיָא. וְיִרְאָה הִיא בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'. **דְּלָא אִתְחֲזְיָא** – כִּי צָרִיךְ לְהַקְטִין אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא יִתְלֶה בִּזְכוּתוֹ כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (משלי כה): אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ. **תִּקּוּנָא רְבִיעָאָה:** עִלְּעִין אִתְחַפְּיָן מֵהַאי גִּיסָא וּמֵהַאי גִּיסָא – הַיְנוּ בְּחִינַת הִתְקַשְּׁרוּת עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם, וְהֵם מְחַפִּין אוֹתוֹ מִכָּל צַד. **תִּקּוּנָא חֲמִישָׁאָה:** אִתְחֲזְיָן תְּרֵין תַּפּוּחִין סֻמְקִין כְּוָרְדָּא. **תַּפּוּחִין** – זֶה בְּחִינַת מִפְתְּחֵי הַלֵּב שֶׁנִּפְתָּחִים, שֶׁנִּכְמָר רַחֲמֵי לֵב הָעֶלְיוֹן וְנִשְׁפָּע דִּבּוּרִים חַמִּים, דִּבּוּרֵי אֵשׁ, בְּחִינַת סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא כַּנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁתִיתָאָה:** בְּחַד חוּטָא תָּלְיָן, אֲכָמִין תְּקִיפִין עַד חַדְוֹוי – זֶה בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת (ש"ה ה): תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב, שֶׁהֵם תְּלֵי תְּלִים שֶׁל הֲלָכוֹת (עירובין כא:), הַנִּמְשָׁכִים עַד חַדְוֹוי, עַד מֵעוֹי, בִּבְחִינַת (תהלים מז): וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מֵעָי:

וְתָלְיָן בְּחַד חוּטָא – בִּבְחִינַת (שם נ): וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים כְּחוּט (יבמות קכא), וּכְשֶׁפּוֹגְמִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה, אֲזַי אֵין כֹּחַ בְּיָדָם לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הֲלָכוֹת הַנַּ"ל. **תִּקּוּנָא שְׁבִיעָאָה:** שִׁפְּוָן סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא אִתְפַּנּוּן – הַיְנוּ בְּרִיאַת מַלְאָכִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שם לג): וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם. סֻמָּקָא כְּוָרְדָּא, בִּבְחִינַת (שם קד): מְשָׁרְתָיו אֵשׁ לוֹהֵט. **תִּקּוּנָא תְּמִינָאי:** זְעִירִין נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא וּמִתַּפְּיָן קָדָלָא – הַיְנוּ לְקַבֵּל כֹּחַ מֵאֱדוֹם לְהַכְנִיעַ אוֹיְבִים הַפּוֹנִים עֹרֶף.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֲדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל, בְּחִינַת (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת. **תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה:** רַבְּרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא – הָיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת (שם קד). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר תַּקִּיף** – הָיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גֶּבֶר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: אַל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹצֵחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה, שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהַקִּיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט' תִּקּוּנִין הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאָה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

כא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא. עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ':

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ', פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א **כְּתִיב:** אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדֻמּוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁבָּא לָאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַּע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֲמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת – שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירַת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁפַּע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֶה הַמְּהִירוּת, שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

ב **אֲבָל** לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הָיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וְהַרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת־חֲכָמִים, הַתָּלוּי בָּאָדְנִין, בִּבְחִינַת (משלי כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע – כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ"ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קטו): רֹאשׁ דִּבְרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה. וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט): הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִן. וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַגְּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נוּקְבָא חֲטָמָא וּתְרֵין עֵינַיִן וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגְּרוֹת, וּמְנָרְתָּא דָא רֵישָׁא, הָיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הָיְנוּ שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ"ל:

ג **וְשֶׁפַע אֱלֹקִי** הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֻכָּה, כִּי סֻכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסֻּכָּה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגְּרוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדָם הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הָיְנוּ סֻכָּה, הָיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּבְדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד **וְסֻכָּה** הַנַּ"ל, הָיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַּע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר לְבַחֵר הַחַיִּים אוֹ הַפּוּכוֹ; אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלָּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם – עַל רָאשֵׁיהֶם הֵצְרַךְ לוֹמַר, כִּי לָעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה: **צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים** – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרֶה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הָיְנוּ בִּטּוּל הַבְּחִירָה. וְזֶה מֵחֲמַת **וְעַטְרוֹתֵיהֶם** – הָיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אֶל דָּוִד. **בְּרָאשֵׁיהֶם** – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הָיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם, יִכָּנְסוּ לִפְנִים, בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

- **זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֱדוֹם, בְּחִינַת** מה שנאמר על אדום (עובדיה א): **"קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם"**, שבתחילת ממשלתו בארץ שעיר היה קטן ומבוזה בין הגויים[1]. **'נָחֲתִין בְּגָרוֹנָא'** – יורדות בגרון - **בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל** שמקבלים מאדום ועל ידו מענישים את הרשעים, **בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים קמט): **"רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת"**, ורמוז בזה שה'גרון' הוא בחינת 'חרב', ועל ידי זה 'מחפיין קדלא' – מכניעים את הרשעים הפונים עורף לארץ ישראל.

'תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה: רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחֲתִין בְּשִׁקּוּלָא' – התיקון התשיעי: שערות גדולות וקטנות יורדות בשיקול שווה כולם כאחד – 'גדולות וקטנות' - **הַיְנוּ בְּחִינַת 'אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל' שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת "חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדֹלוֹת"** (שם קד), כי השבטים נמשלו לחיות, כמו שנאמר: גור אריה, זאב יטרף (רש"י שמות א, יט)[2]. ומסיים הזוהר: **'בְּאִלֵּין אִשְׁתְּכַח גְּבָר תַּקִּיף'** – **באלו נמצא גיבור ותקיף - הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא 'גִּבָּר תַּקִּיף', כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲזַי** נאמר עליו **"אַל יִתְהַלֵּל חֹגֵר כְּמַפְתֵּחַ"** (מלכים א כ) – 'אל יתהולל החוגר חרבו לרדת למלחמה, שאינו יודע אם ינצח או לא, כמו מי שמפתח את חגורת חרבו, שעלה כבר מן המלחמה וניצח'[3], כי צריכים לעבור הרבה יסורים ומניעות קודם שזוכים לבוא לארץ ישראל, **אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנּוֹצֵחַ** וזוכה לבוא לארץ ישראל, **אָז נִקְרָא 'אִישׁ מִלְחָמָה'**[4], וזוכה לעלות מדרגה לדרגה בעבודת ה'.

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט) **"אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה", אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהָקִיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה 'ט' תִּקּוּנִין' הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאֶה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ**[5].

תורה כ"א

פִּרְקָא רְבִיעָאָה – הפרק הרביעי **דְּ'סִפְרָא דִצְנִיעוּתָא'** – מאמר בתורת הנסתר הנכלל בספר הזוהר (פרשת תרומה דף קעח.).

'עַתִּיקָא טָמִיר וְסָתִים וְכוּ', זעירא דאנפין אתגלייא ולא אתגלייא' - בעולם האצילות ישנם חמישה פרצופים (בנינים רוחניים): 'אריך אנפין' 'אבא' 'אמא' 'זעיר אנפין' ו'נוקבא'. ופרצוף 'אריך אנפין' שהוא נקרא גם 'עתיק' הוא טמיר ונעלם, דהיינו שאורו מתלבש בארבעת הפרצופים שתחתיו, ולכן אין בו גילוי שמות הוי"ה, אבל פרצוף 'זעיר אנפין' הוא מגולה מצד פניו ומכוסה מצד אחוריו, ולכן יש בו גילוי שמות הוי"ה, דהיינו שיש עשר שמות הוי"ה בעשר הספירות שבו[6]. **ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בדברי הזוהר על פי דרכו של המאמר.**

מקורות והערות

1 מצודות דוד שם. 2 מי הנחל. 3 רש"י שם. 4 ובחיי מוהר"ן (סי' ט"ו) מובא: "כשאמר התורה ט' תיקונין וכו' אז התחיל בהתחלת התורה תיכף לדבר מארץ ישראל. ואמר בזו הלשון: מי שרוצה להיות יהודי, דהיינו לילך מדרגא לדרגא, אי אפשר כי אם על ידי ארץ ישראל, וכשמנצחין המלחמה אז נקראין איש מלחמה, כי קודם שמנצחין המלחמה אז 'אל יתהלל חוגר כמפתח' (מלכים א כ), רק כשמנצחין המלחמה אז הוא 'איש מלחמה'. ואחר כך התחיל לדבר מהנשמה, ונתלהב מאוד והרים קולו ואמר: 'יש נשמה וכו'' כנדפס בספר בסימן הנ"ל, רק שבכתיבתו התחיל תיכף מהנשמה, אבל באמירתו התחיל מארץ ישראל כנ"ל. ואחר שגמר התורה, אחר כך בעת השיחה, שאלתי אותו מה כונתכם במה שאמרתם שארץ ישראל היא גדולה כל כך, ושזה עיקר נצחון המלחמה. וגער בי וענה ואמר: 'כוונתי ארץ ישראל הזאת בפשיטות, עם אלו הבתים והדירות'. כלומר שכל כונתו במה שהאריך במעלת ארץ ישראל כונתו כפשוטו על ארץ ישראל הזאת שבני ישראל נוסעים לשם, שרצונו שכל איש ישראל כל מי שרוצה להיות איש ישראל באמת יסע לארץ ישראל, ואף על פי שיש לו מניעות רבות על זה, ישבר כל המניעות וילך לשם, כי זה עיקר נצחון המלחמה כשזוכין לבוא לארץ ישראל וכו'". ובפרפראות לחכמה הקשה, כי לפי זה יש להבין, איך הלך רבינו ז"ל בעצמו מדרגא לדרגא קודם שהיה בארץ ישראל, [כידוע שגם אז היה חידוש גדול צדיק נפלא ונורא כמבואר במקום אחר], וכן עוד כמה צדיקים גדולים שלא יכלו לבוא לארץ ישראל, כגון הבעש"ט ז"ל ועוד כמה כיוצא כידוע. וכתב כי נראה לומר, שבוודאי צריכין להיות בארץ ישראל ממש, אך קודם שזוכה להוציא מכח אל הפועל ענין זה, אז על כל פנים על ידי השתוקקות והגיעגועים והכיסופין שנכסף להיות בארץ ישראל נמשך עליו על ידי זה גם כן הארה מקדושת ארץ ישראל, עד שזוכה על ידי זה גם כן לעלות מדרגא לדרגא בעבודת ה', אך הכיסופין צריכין להיות באמת לאמיתו, דהיינו שבעת שמוצא שעת הכושר להוציא מחשבתו אל הפועל, אזי ישבר כל המניעות עד שיבוא בפועל ממש לארץ ישראל, וזהו עיקר נצחון המלחמה כנ"ל. אך קודם שזוכה לזה, אז אף על פי כן, על ידי הכיסופין האמיתיים לבד נמשך עליו גם כן קדושת ארץ ישראל כנ"ל. וסעד לדברינו אלה ממה שמבואר לקמן בסי' קנ"ה מאמר אריכת אפים, שעל ידי ארץ ישראל זוכין לאריכת אפים ולבטל כל הכעס והעצבות וכו', וסיים שם, "וצריך כל אדם לבקש מהשם יתברך שיהיו לו כיסופין וגעגועים לארץ ישראל וכו', וזהו שקודם קריאת שמע אנו מבקשים והוא יוליכנו קוממיות לארצנו וכו'", עיין שם, מבואר קצת כדברינו הנ"ל. ועיין עוד בס' באבי הנחל מה שתירץ בזה באריכות.

5 מובא בחיי מוהר"ן (סי' פ"ג), והובא בנספחים שבסוף הספר.

6 על פי מתוק מדבש שם.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֲדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל, בְּחִינַת (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת. **תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה:** רַבְּרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת (שם קד). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר תַּקִּיף** – הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גֶּבֶר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: אַל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹצֵחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה, שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהַקִּיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט' תִּקּוּנִין הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאָה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

כא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא. עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ':

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ', פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א **כְּתִיב:** אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדֻמּוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁבָּא לָאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֵמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת – שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירַת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֶה הַמְּהִירוּת, שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

ב **אֲבָל** לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וְהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת־חֲכָמִים, הַתָּלוּי בָּאָדְנִין, בִּבְחִינַת (משלי כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע – כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קטז): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה. וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט): הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִן. וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נוּקְבָא חֲטָמָא וּתְרֵין עֵינַיִן וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, וּמְנָרְתָּא דָא רֵישָׁא, הַיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל:

ג **וְשֶׁפַע אֱלֹקִי** הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֶכָּה, כִּי סֻכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסֻּכָּה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדָם הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַיְנוּ סֻכָּה, הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּבְדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד **וְסֻכָּה** הַנַּ"ל, הַיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר לִבְחֹר הַחַיִּים אוֹ הַפּוּכוֹ; אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלָּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם – עַל רָאשֵׁיהֶם הֵצְרַךְ לוֹמַר, כִּי לָעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה: **צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים** – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרֶה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ בִּטּוּל הַבְּחִירָה. וְזֶה מֵחֲמַת **וְעַטְרוֹתֵיהֶם** – הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אֶל דָּוִד. **בְּרָאשֵׁיהֶם** – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם, יִכָּנְסוּ לִפְנִים, בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק שנאמר למשה רבינו: "דבר אל אהרן ואמרת אליו, **בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת יָכוּ'**, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", **פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י**: 'שצריך להדליק עד **שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ'**, ועתה יתבאר הרמוז בפסוק זה.

א. כְּתִיב - נאמר לענין בריאת האדם: **"אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי"** - 'בראת את פני ואת אחורי'[7] (תהלים קלט). **ורמוז בזה, כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל יְדֵי הַקְּדָמוֹת רַבּוֹת**, דהיינו שהוא מבין דברים, ועל ידם הוא מבין דברים אחרים, עד שמבין את השכל הזה, **וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'אָחוֹר', וְיֵשׁ שֵׂכֶל שֶׁבָּא לְאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְּדָמָה, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁפַּע אֱלֹקִי** שמגיע אליו מלמעלה, **וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'קֶדֶם', בְּשֵׁם 'פָּנִים'. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֲמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת שֶׁמּוֹלִיד** באדם **חֹם**, כמו שאנו רואים שכשהאדם הולך לכאן ולכאן, גופו מתחמם ומזיע, **וְכָךְ** הוא גם בשכל האדם, **שֶׁלְּפִי מְהִירוּת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל**, שחושב בגדולת הבורא יתברך ובתורתו הקדושה, ומתנועע ממחשבה למחשבה, **כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב**, וליבו בוער לה' יתברך[8]. **נִמְצָא עַל יְדֵי שֶׁפַּע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְּדָמָה, עַל יְדֵי זֹאת הַמְּהִירוּת שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ**, והלב בוער תמיד לה' יתברך.

ב. אֲבָל לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת 'שֶׁפַּע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ 'שֶׁפַּע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל. הַיְנוּ, שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, ועל ידי זה הוא מקדש את פיו[9]. **וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חֹטֶם', בִּבְחִינַת** מה שנאמר על משיח (ישעיהו יא): **"וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'"**, – שיוכל על ידי היראה שתהיה לו להריח באדם ולדעת אם הוא חייב או זכאי (סנהדרין צג:), הרי שהיראה היא בחינת ריח, והריח בא מהחוטם, ולכן על ידי שיש לאדם יראה הוא מקדש את בחינת החוטם. **וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת חֲכָמִים, הַתְּלוּי בְּאָזְנַיִן** – באוזניים, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי כב): **"שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים"**, הרי שאמונת חכמים היא בחינת שמיעה, ולכן על ידי שיש לאדם אמונת חכמים הוא מקדש את בחינת האזניים. **וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרַע**, ועל ידי זה הוא מקדש את עיניו. **כִּי** הפה והחוטם והעינים והאזניים **הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת 'שֶׁפַּע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל לָבוֹא** למוח, **כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת 'קֶדֶם', בִּבְחִינַת 'פָּנִים'**, ואז הוא מקבל את השפע האלוקי המכונה בשם 'קדם' ו'פנים'.

וְרֹאיה לדבר שהפה והחוטם והעינים והאזניים תלויים במוח, כי **זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים קיט): **"רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת"**, ורמוז בזה שדיבורי אמת הם בבחינת 'ראש' ומוח, **זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמַר אֵצֶל פֶּה**, הרי שהפה ודיבורי האמת שבו תלויים במוח. **וְזֶה** מה שנאמר (שם קיא): **"רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה'"**, ורמוז בזה, שהיראה היא בחינת 'חכמה' ומוח, **זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמַר אֵצֶל חֹטֶם**, שהוא בחינת היראה, הרי שהיראה שהיא בחינת חוטם תלויה במוח. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי ט): **"הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָּ"**, הרי שהחכם שיש בו חכמה ומוח מקבל את דברי התוכחה של החכמים, **זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמַר אֵצֶל אָדְנַיִן** – אוזניים, כי התוכחה היא **בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים"**, שתשמע את תוכחתם, דהיינו שקבלת התוכחה היא בחינת אמונת חכמים, וראינו לעיל שמי שיש בו חכמה ומוח הוא מקבל תוכחה, הרי שאמונת חכמים שהיא בחינת אוזניים תלויה במוח[10]. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (בראשית ג): **"וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם"**, ופירש רש"י שהכוונה שנפקחו עיני שכלם, דהיינו שנפתח מוחם, ורמוז בזה שהעינים תלויים במוח, **זֶה בְּחִינַת מֹחַ הַנֶּאֱמַר אֵצֶל עֵינַיִן** – העינים.

וְהֵן הֵן 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', כִּי פֶּה וּתְרֵין נֻקְבָּא חֹטְמָא – ושתי נקבי החוטם **וּתְרֵין עֵינַיִן** – ושתי העינים **וּתְרֵין**

מקורות והערות

7 רש"י שם. 8 על פי המובא לקמן בסימן קנ"ו. 9 ובביאור הליקוטים כתב, כי מבואר מדברי מוהרנ"ת בליקוטי תפילות על תורה זו, שהיתה כוונת רבינו ז"ל בקדושת הפה להשמר גם משאר דיבורים רעים, וכדוגמא בלבד תפס מידת האמת. 10 ביאור הליקוטים.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֲדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל, בְּחִינַת (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת. **תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה:** רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת (שם קד). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר תַּקִּיף** – הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גֶּבֶר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: אַל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹצֵחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה, שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהַקִּיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט' תִּקּוּנִין הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאָה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

כא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דְּצְנִיעוּתָא. עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ':

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ', פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א **כְּתִיב:** אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדֻמּוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁבָּא לָאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֵמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת – שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירַת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֶה הַמְּהִירוּת, שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

ב **אֲבָל** לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וְהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת־חֲכָמִים, הַתָּלוּי בָּאָדְנִין, בִּבְחִינַת (משלי כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע – כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קטו): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה. וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט): הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִן. וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נוּקְבָא חֲטָמָא וּתְרֵין עֵינַיִן וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, וּמְנָרְתָּא דָא רֵישָׁא, הַיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל:

ג **וְשֶׁפַע אֱלֹקִי** הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֶכָּה, כִּי סֻכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסֻּכָּה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדָם הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַיְנוּ סֻכָּה, הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּבְדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד **וְסֻכָּה** הַנַּ"ל, הַיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר לִבְחֹר הַחַיִּים אוֹ הַפּוּכוֹ; אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלָּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם – עַל רָאשֵׁיהֶם הֵצְרַךְ לוֹמַר, כִּי לָעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה: **צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים** – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרֶה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ בִּטּוּל הַבְּחִירָה. וְזֶה מֵחֲמַת **וְעַטְרוֹתֵיהֶם** – הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אֶל דָּוִד. **בְּרָאשֵׁיהֶם** – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם, יִכָּנְסוּ לִפְנִים, בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

אֲדָנִין – ושתי האוזניים **הֵם בְּחִינַת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת'**, **וּמְנֹרָתָא דָא רֵישָׁא** – וגוף המנורה הוא כנגד ראש האדם, **הַיְנוּ הַמֹּחַ**, שהוא עיקר הראש, כי הפה והחוטם והעינים והאזניים תלויים במוח, כמו הנרות הקבועים במנורה[11], **וּ'פְנֵי הַמְּנוֹרָה' הַיְנוּ 'שֶׁפַע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל**, שמכונה 'פנים', והוא בא על ידי שהאדם מקדש את 'שבעת הנרות', ואז ה'מנורה' שזהו המוח, מקבל את ה'פנים' שזהו השפע האלוקי. וזהו שרמוז בפסוק: "בהעלותך את הנרות" – על ידי שתעלה ותקדש את 'שבעת הנרות' שהם הפה החוטם העינים והאזניים, "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – 'שבעת הנרות' יאירו את ה'מנורה' שהוא המוח שיהיה בבחינת 'פנים', ויקבל את השפע האלוקי המכונה 'פנים', ועל ידי הארה זו של ה'מנורה', שהשכל האלוקי יושפע לאדם במהירות, 'תהא שלהבת עולה מאליה' – שלהבת הלב תעלה תמיד מאליה, וליבו יבער תמיד לה' יתברך.

ועל ידי זה שליבו בוער ומתלהב לה' יתברך, על ידי זה נטהר הלב, כי כנגד מה שהתלהב ונבער לעבירה או לתאוה רעה ח"ו, שמזה נטמא ליבו, כנגד זה צריך שיתלהב ויבער ליבו לה' יתברך, ויתפלל וילמד בהתלהבות, ועל ידי זה יטהר ליבו, כמו שנאמר (במדבר לא): "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש", ורמוז בזה, שאש הקדושה לה' יתברך מעבירה ומטהרת את אש הטומאה לעבירות. וכשיש לאדם טהרת הלב, אז הוא זוכה לדבר בינו לבין קונו בכל פעם תחנונים ודברי ריצויים חדשים, ודיבורים חדשים אלו הם בחינת 'רוח הקודש', כל אחד לפי בחינתו, כי הם דיבורים שהקב"ה שולח לו מלמעלה. וזהו הרמוז בפסוק "לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי", שעל ידי טהרת הלב, זוכים ל'רוח נכון חדש בקרבי' – דיבורים חדשים שהם בחינת רוח הקודש[12].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מקדש את פיו וחטמו ועיניו ואזניו הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה' יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה' יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, יתבאר כעת כי על ידי מצות סוכה זוכים לשפע האלוקי הזה.

ג. וְשֶׁפַע אֱלֹקִי הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת 'סֻכָּה', דהיינו שמצות סוכה ממשיכה על האדם את השפע האלוקי הזה[13], **כִּי 'סֻכָּה' הוּא בְּחִינַת 'שֶׁסָּכָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ'**, דהיינו שלשון 'סוכה' הוא על שם שהיא סכה את האדם ברוח הקודש[14], **כִּי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הוּא 'שֶׁפַע אֱלֹקִי'**, ונמצא שעל ידי מצות סוכה האדם זוכה לשפע האלוקי הזה. **וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים**, כי הסוכה היא זכר לעננו הכבוד שהיו לישראל במדבר (סוכה יא:), והיו שם שבעה עננים, ארבע מארבע הצדדים, ואחד מלמעלה ואחד מלמטה, ואחד לפניהם שמיישר את הדרך (רש"י במדבר י, לד)[15], **הַיְנוּ** שהעננים רומזים **לִבְּחִינַת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יָדָם הָאָדָם מַשִּׂיג 'פְּנֵי הַמְּנוֹרָה', הַיְנוּ 'סֻכָּה', הַיְנוּ 'שֶׁפַע אֱלֹקִי'**.

וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִ'קֹּדֶשׁ', כַּיָּדוּעַ, דהיינו מספירת ה'חכמה' העליונה, שנקראת 'קודש' כי היא משפיעה קדושה לכל הספירות שתחתיה[16], וכיון שהשפע האלוקי בא מבחינת 'קודש', לכן הוא נקרא 'רוח הקודש'.

וְכִיוֹן שנתבאר ש'עננו הכבוד' הם בחינת 'שבעת הנרות', לפי זה יבואר כי **זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין** את הסוכה **אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה וּבְדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ", מָה אֵד** – ענן **הוּא דָּבָר**

מקורות והערות

[11] ובביאור הליקוטים כתב, כי מה שהעינים והאזניים והחוטם הם כל אחד בחינת שני נרות, כי בעינים יש בחינת ימין ושמאל, דהיינו בחינת ימין בקדושה לקיום המין, כמו שאמרו שאסור לקדש אשה עד שיראנה, ובחינת שמאל, להתרחק מהאיסור ולעצום עיניו, ובאזניים שהם בחינת אמונת חכמים, יש בחינת ימין, לקרב אמונה אמיתית, ובחינת שמאל, לרחק אמונות כוזביות, ובחוטם שהוא בחינת היראה יש בחינת ימין, לקרב היראה האמיתית מה' יתברך, ובחינת שמאל, לרחק היראות החיצוניות מדברים אחרים, אבל בפה שהוא בחינת דיבורי אמת יש רק בחינת נר אחד, כי האמת הוא רק אחד (עיין ליקו"מ סי' נ"א), עכ"ד. ועיין בהקדמת תיקוני זוהר (דף יג:) ובמתוק מדבש שם, שמבואר שם שהפה והחוטם והעינים והאזניים הם בחינת שבעת הנרות, ומבואר שם שהאוזניים הם כנגד הספירות: חסד וגבורה, והעינים הם כנגד הספירות: נצח והוד, ונקבי החוטם הם כנגד הספירות: תפארת ויסוד, והפה הוא כנגד המלכות, ומבואר שם שהמוח הוא כנגד ספירת החכמה, וממנה נמשך האור לשבעת הספירות.

[12] על פי המובא לקמן סימן קנ"ו, וקיצור ליקוטי מוהר"ן.

[13] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

[14] עיין מגילה דף י"ד ע"א ושם דף י"ג ע"א: 'אבי סוכו – שנעשה לישראל כסוכה', ובריש ויקרא רבה דרשו: 'אבי סוכו – שהיה אבי הנביאים שסכו ברוח הקודש'.

[15] מי הנחל.

[16] על פי הזוהר (אחרי דף סא.) ומתוק מדבש שם.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֲדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל, בְּחִינַת (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת. **תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה:** רַבְרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת (שם קד). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר תַּקִּיף** – הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גֶּבֶר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: אַל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹצֵחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה, שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהַקִּיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט' תִּקּוּנִין הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאָה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

כא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דְּצְנִיעוּתָא. עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ':

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ', פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א **כְּתִיב:** אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדֻמּוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁבָּא לָאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֲמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת – שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירַת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֶה הַמְּהִירוּת, שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

ב **אֲבָל** לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת־חֲכָמִים, הַתָּלוּי בָּאָדְנִין, בִּבְחִינַת (משלי כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע – כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה. וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט): הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִן. וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נוּקְבָא חֲטָמָא וּתְרֵין עֵינַיִן וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת, וּמְנָרְתָּא דָא רֵישָׁא, הַיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל:

ג **וְשֶׁפַע אֱלֹקִי** הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֻכָּה, כִּי סֻכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסֻּכָּה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַגֵּרוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדָם הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַיְנוּ סֻכָּה, הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּבְדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד **וְסֻכָּה** הַנַּ"ל, הַיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר לְבַחֵר הַחַיִּים אוֹ הַפּוּכוֹ; אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלָּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם – עַל רָאשֵׁיהֶם הֵצְרַךְ לוֹמַר, כִּי לָעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה: **צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים** – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרֶה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ בִּטּוּל הַבְּחִירָה. וְזֶה מֵחֲמַת **וְעַטְרוֹתֵיהֶם** – הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אֶל דָּוִד. **בְּרָאשֵׁיהֶם** – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם, יִכָּנְסוּ לִפְנִים, בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ׳, אף סוכה דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ׳, כי הסוכה היא זכר לעניני הכבוד, ולכן היא צריכה להיות כמו העננים. וְרמוז בדברי הגמרא, כי ׳אֵד׳ הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל – ענני הכבוד, שהם בחינת ׳שבעת הנרות׳, הפה והחוטם והאוזניים והעינים, וְהֵן בְּחִינַת ׳דבר שאין מקבל טומאה׳, וזה רומז שהם בחינת ׳קֹדֶשׁ׳, דהיינו שהם תלויים במוח, שהמוח הוא כנגד ספירת ה׳חכמה׳ שהיא בחינת ׳קודש׳. ומה שנאמר על העננים: ׳וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ׳, זה רומז שצריך לגדל ולקדש את בחינת ה׳ארץ׳ והגשמיות שבפה והחוטם והאוזניים והעינים, שהם ׳שבעת הנרות׳, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי מובא בפסוק (דניאל ב) שהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" – נותן חכמה לחכמים, ופירשו רבותינו ז"ל (ברכות נה.) שאין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, בִּבְחִינַת מה שנאמר (שמות לא): "וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה", והיינו שמידות היראה ואמונת חכמים והראיה והדיבור תלויים בחכמה ובמוח, וכמו שמובא לעיל באות ב׳ שנאמרה אצלם בחינת מוח, ועל ידי שהאדם בחכמת ליבו מתקן את המידות שבליבו, היראה ואמונת חכמים וכו׳, ועל ידי זה הוא מקדש את ׳שבעת הנרות׳, הוא זוכה לעורר את המוח לקבל את שפע החכמה האלוקית[17].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מקדש את פיו וחטמו ועיניו ואזניו הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה׳ יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה׳ יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, ונתבאר שעל ידי מצות סוכה זוכים לשפע האלוקי הזה, יתבאר כעת כי השפע האלוקי הזה הוא בחינת ׳מקיפים׳, ותתבאר מהי בחינת ה׳מקיפים׳.

ד. וְ׳סֻכָּה׳ הַנַּ"ל, הַיְנוּ ׳רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׳ הַנַּ"ל, ׳שֶׁפַע אֱלֹקִי׳ הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת ׳מַקִּיפִין׳, והנה יש שני בחינות של ׳מקיפין׳: יש בחינה אחת של ׳מקיפין׳ שיש לאדם, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לִמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – שאף שהקב"ה יודע את כל מה שעתיד להיות, מכל מקום יש לאדם כח לבחור ברע או בטוב, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת ׳מַקִּיף׳, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה.

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר הַחַיִּים אוֹ הִפּוּכוֹ, אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה - אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגֶּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), ׳שֶׁלֶּעָתִיד בעולם הבא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם ונהנים מזיו השכינה׳, ולכאורה קשה כי ׳עַל רָאשֵׁיהֶם׳ הֵצְרַךְ לוֹמַר, כי העטרה והכתר היא על הראש. אלא ביאור הענין הוא, כִּי לֶעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, וְזֶה רמוז במילים: ׳צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים׳ - שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ שנאמר על הקב"ה "יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם" (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת – שאין בו שינויים, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרָה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרָה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ שתהיה לצדיקים בִּטּוּל הַבְּחִירָה, ויהיו בבחינת ׳יושבים׳. וְזֶה מֶחֱמַת ׳וְעַטְרוֹתֵיהֶם׳ - הַיְנוּ ה׳מַקִּיפִים׳, כְּמוֹ שנאמר (שמואל א כג): "שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עֹטְרִים אֶל דָּוִד",

---

מקורות והערות

[17] ביאור הליקוטים. ובפרפראות לחכמה פירש, כי מה שצריך המקבל להיות חכם, היינו שיהיה לו חומר ממוזג לקבל חכמה ושכל, וכמבואר לקמן בסי׳ נ״ג, וכמבואר במקום אחר בשם רבינו ז״ל שיכול האדם להיות צדיק אף על פי שאינו למדן, אבל להיות בעל השגה לזה צריכין להיות למדן בגמרא פירש״י תוספות. וזה בחינת ׳וגידולו מן הארץ׳, היינו שגם טבע גופו וחומרו שהוא בחינת ׳ארץ׳ [כידוע וכמבואר גם לעיל בסימן י״ד] יהיה גם כן מוכן וממוזג לזה כנ״ל.

זְעִירִין – זֶה בְּחִינַת כֹּחַ אֲדוֹם, בְּחִינַת (עובדיה א): קָטֹן נְתַתִּיךָ בַּגּוֹיִם. נָחְתִּין בְּגָרוֹנָא – בְּחִינַת חֶרֶב הַנַּ"ל, בְּחִינַת (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת. **תִּקּוּנָא תְּשִׁיעָאָה:** רַבְּרְבִין וּזְעִירִין נָחְתִּין בִּשְׁקוֹלָא – הַיְנוּ בְּחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּחְלְקָה לִשְׁבָטִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת (שם קד). **בְּאִלֵּין אִשְׁתַּכַּח גְּבָר תַּקִּיף** – הַיְנוּ כְּשֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי נִקְרָא גֶּבֶר תַּקִּיף, כִּי קֹדֶם שֶׁבָּא לִבְחִינַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲזַי: אַל יִתְהַלֵּל חוֹגֵר כִּמְפַתֵּחַ (מלכים־א כ); אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹצֵחַ, אָז נִקְרָא אִישׁ מִלְחָמָה:

הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֱמְרָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה עַל פָּסוּק (תהלים פט): אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, אַךְ לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל מִכְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה בְּאוּר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. גַּם קֹדֶם שֶׁאָמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, סִפֵּר אֵיזֶה זְמַן מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה, שֶׁרָאָה בְּמָקוֹם שֶׁרָאָה, בְּהַקִּיץ אוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה ט' תִּקּוּנִין הַנַּ"ל הִיא פֵּרוּשׁ עַל הַמַּרְאָה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁסִּפֵּר. וְאִם יִרְצֶה הַשֵּׁם, עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

כא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא. עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים וְכוּ':

בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת וְכוּ', פֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ:

א **כְּתִיב:** אָחוֹר וָקֶדֶם צַרְתָּנִי (תהלים קלט). כִּי יֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁאָדָם מַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי הַקְּדֻמּוֹת רַבּוֹת, וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם אָחוֹר; וְיֵשׁ שֵׂכֶל, שֶׁבָּא לָאָדָם בְּלֹא שׁוּם הַקְדָּמָה, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְזֶה מְכֻנֶּה בְּשֵׁם קֶדֶם, בְּשֵׁם פָּנִים. וְהִתְלַהֲבוּת הַלֵּב נוֹלָד מֵחֲמַת תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל, כִּי טֶבַע הַתְּנוּעוֹת – שֶׁמּוֹלִיד חֹם, וּלְפִי מְהִירַת תְּנוּעוֹת הַשֵּׂכֶל, כֵּן מוֹלִיד חֹם בַּלֵּב. נִמְצָא, עַל־יְדֵי שֶׁפַע אֱלֹקִי, שֶׁהַשֵּׂכֶל נִשְׁפָּע לָאָדָם בִּמְהִירוּת, שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם הַקְדָּמָה, עַל־יְדֵי זֶה הַמְּהִירוּת, שַׁלְהֶבֶת הַלֵּב עוֹלָה תָּמִיד מֵאֵלֶיהָ:

ב **אֲבָל** לְהַגִּיעַ לִבְחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לָזֶה, אֶלָּא שֶׁיְּקַדֵּשׁ אֶת פִּיו וְחָטְמוֹ וְעֵינָיו וְאָזְנָיו, וְהֵן הֵן מְאִירִין לוֹ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ מִלְּהוֹצִיא שֶׁקֶר מִפִּיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאַת־שָׁמַיִם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; וְיִהְיֶה לוֹ אֱמוּנַת־חֲכָמִים, הַתָּלוּי בָּאָדְנִין, בִּבְחִינַת (משלי כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים; וְיַעֲצִים עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע – כִּי הֵן הֵן הַמְעוֹרְרִין אֶת שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל לָבוֹא, כִּי הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהָעֵינַיִם וְהָאָזְנַיִם תְּלוּיִים בַּמֹּחַ, וְהֵן מְעוֹרְרִין אֶת הַמֹּחַ, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת קֶדֶם, בִּבְחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל פֶּה. וְזֶה (שם קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת ה' – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל חֹטֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי ט): הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָ – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל אָדְנִין, בִּבְחִינַת: שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – זֶה בְּחִינַת מֹחַ, הַנֶּאֱמָר אֵצֶל עֵינַיִן. וְהֵן הֵן שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי פֶּה וּתְרֵין נוּקְבָא חֲטָמָא וּתְרֵין עֵינַיִן וּתְרֵין אָדְנִין הֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, וּמְנָרְתָּא דָא רֵישָׁא, הַיְנוּ הַמֹּחַ, וּפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל:

ג **וְשֶׁפַע אֱלֹקִי** הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת סֻכָּה, כִּי סֻכָּה הוּא בְּחִינַת שֶׁסֻּכָּה בְּרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כִּי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הוּא שֶׁפַע אֱלֹקִי, וְסֻכָּה הַזֹּאת הִיא בָּא עַל־יְדֵי שִׁבְעָה עֲנָנִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדָם הָאָדָם מַשִּׂיג פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַיְנוּ סֻכָּה, הַיְנוּ שֶׁפַע אֱלֹקִי. וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ נִקְרָא עַל־שֵׁם הַחָכְמָה, שֶׁהִיא רוּחַ חָכְמָה הַבָּא מִקֹּדֶשׁ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְסַכְּכִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּבְדָבָר שֶׁגְּדוּלוֹ מִן הָאָרֶץ? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ; מָה אֵד הוּא דָּבָר שֶׁאֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ אֶלָּא מִן הָאָרֶץ וְכוּ'. וְאֵד הֵן הֵן אֵלּוּ הָעֲנָנִים הַנַּ"ל, וְהֵן בְּחִינַת קֹדֶשׁ, וּגְדֵלִין מִן הָאָרֶץ, כִּי צָרִיךְ הַמְקַבֵּל הַזֶּה לִהְיוֹת חָכָם, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין, בִּבְחִינַת (שמות לא): וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה:

ד **וְסֻכָּה** הַנַּ"ל, הַיְנוּ רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַע אֱלֹקִי הַנַּ"ל, הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִין, שֶׁהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא גָּדוֹל עַד לְמְאֹד, עַד שֶׁאֵין הַמֹּחַ יָכוֹל לְסָבְלוֹ, וְאֵין נִכְנָס בַּמֹּחַ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף אֶת הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כַּמָּה חָכְמוֹת עֲמֻקּוֹת, שֶׁאֵין יְכֹלֶת בַּמֹּחַ הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין עַל בֵּרְיוֹ, כְּמוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מְבוּכוֹת שֶׁאָנוּ נְבוֹכִים בָּהֶם, כְּמוֹ הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, שֶׁאֵין מֹחַ שֶׁל אֱנוֹשִׁי יָכוֹל לְהָבִין אֶת הַיְדִיעָה הַזֹּאת. וְהַשֵּׂכֶל הַזֶּה הוּא בְּחִינַת מַקִּיף, שֶׁאֵין נִכְנָס בִּפְנִימִיּוּת הַמֹּחַ, כִּי אִם מַקִּיף אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, וְהַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי מְקַבֵּל חִיּוּתוֹ מֵהַמַּקִּיף הַזֶּה:

וְדַע, שֶׁזֶּה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה: כָּל זְמַן שֶׁהַשֵּׂכֶל אֵין כָּל־כָּךְ גָּדוֹל לְהָבִין הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה, אֲזַי כֹּחַ הַבְּחִירָה עַל מְקוֹמוֹ, כִּי יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לִבְחֹר לִבְחֹר הַחַיִּים אוֹ הַפּוּכוֹ; אֲבָל כְּשֶׁיִּכְנֹס הַמַּקִּיף הַזֶּה לִפְנִים, וְאָז יִתְגַּדֵּל הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי, וְיִתְגַּלֶּה לָאֱנוֹשִׁי הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה – אָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה, כִּי אָז, עַל־יְדֵי גִּדּוּלוֹ שֶׁל הַשֵּׂכֶל, יֵצֵא מִגְּדֶר הָאֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְאָז יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה זֶה עִקַּר כֹּחַ הַבְּחִירָה, זֶה שֶׁאֵין יוֹדֵעַ הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַיְדִיעָה וְהַבְּחִירָה. **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יז), שֶׁלָּעָתִיד צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעַטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם – עַל רָאשֵׁיהֶם הֵצְרַךְ לוֹמַר, כִּי לָעָתִיד יִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה. וְזֶה: **צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים** – שֶׁהַיְשִׁיבָה הוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַבְּחִירָה, כְּמוֹ יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם (תהלים ב), שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הַהִשְׁתַּנּוּת, כִּי הַתְּנוּעָה מוֹרֶה עַל הִשְׁתַּנּוּת מֵרָצוֹן אֶל רָצוֹן, וְהַיְשִׁיבָה מוֹרֶה עַל הֶעְדֵּר הִשְׁתַּנּוּת, הַיְנוּ בִּטּוּל הַבְּחִירָה. וְזֶה מֵחֲמַת **וְעַטְרוֹתֵיהֶם** – הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים, כְּמוֹ (שמואל א כג): שָׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עוֹטְרִים אֶל דָּוִד. **בְּרָאשֵׁיהֶם** – וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם, יִכָּנְסוּ לִפְנִים, בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגְּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה:

שפירושו ′מקיפים וסובבים את דוד′, ומקיפים אלו יהיו **′בְּרָאשֵׁיהֶם′ - וְלֹא עַל רָאשֵׁיהֶם, הַיְנוּ הַמַּקִּיפִים יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ הַמֹּחִין לִפְנִים, וְאָז יִכָּנְסוּ כָּל הַשְּׂכָלִיּוֹת שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִין אוֹתָם יִכָּנְסוּ לִפְנִים בְּתוֹךְ הַמֹּחִין, וְיֵדַע וְיַשִּׂיג אוֹתָם, וְאָז יֵצֵא מִגֶּדֶר אֱנוֹשִׁי וְיַעֲלֶה לְגֶדֶר מַלְאָךְ, וְיִתְבַּטֵּל הַבְּחִירָה.**

והנה כל מה שנתבאר עד כה, זהו בחינה אחת של ′מקיפין′, שהם המקיפים שאי אפשר להבין אותם בעולם הזה, אך יש בחינה נוספת של ′מקיפין′, כי גם בבחינת השכל שאפשר להשיגו בעולם הזה, יש בו בחינת ′מקיף′ ו′פנימי′, כי יש שכל שנמצא בתוך מוח האדם והאדם מבין אותו, ויש שכל שמקיף את מוח האדם ועדיין לא נכנס לתוכו והאדם אינו מבין אותו כראוי, ועל ידי שהאדם מקדש את ′שבעת הנרות′ הוא זוכה שהשפע האלוקי שהיה עד כה בבחינת ′מקיף′ יכנס לתוך מוחו ויהיה בחינת ′פנימי′, ועל ידי זה שהשכל הזה נשפע לאדם לתוך מוחו במהירות, בלי שום הקדמות, על ידי זה שלהבת הלב עולה תמיד מאליה, וליבו בוער תמיד לה′ יתברך[18].

מקורות והערות

[18] על פי המבואר לקמן באות י"א.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מקדש את 'שבעת הנרות' שהם פיו וחטמו ועיניו ואזניו, הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ויהפך מבחינת 'מקיף' לבחינת 'פנימי', ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה' יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה' יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, ונתבאר שעל ידי מצות סוכה זוכים לשפע האלוקי הזה, ונתבאר שישנם שני סוגי 'מקיפים', יש מקיפים שאפשר להבינם בעולם הזה, ויש שאי אפשר להבינם בעולם הזה, יתבאר כעת כי השפע האלוקי הזה הוא בחינת 'קידושין' ובחינת 'חופה', ו'שבעת הנרות' הם בחינת שבעת ימי המשתה, ושבעת ימי אבלות.

ה. וְהשפע האלוקי הזה, **זֶה בְּחִינַת 'קִדּוּשִׁין', בְּחִינַת 'חֻפָּה', כִּי 'שֶׁפַע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל** הנשפע על האדם על ידי שמקדש את 'שבעת הנרות', **הוּא בְּחִינַת 'קֹדֶשׁ'**, כמבואר לעיל באות ג', ו'קידושין' רומזים לבחינת 'קודש', **והשפע** האלוקי הוא גם **בְּחִינַת 'חֻפָּה'**, כי החופה מקיפה את האדם, והיא רומזת לבחינת **'מַקִּיפִין'**.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב עה), שלעתיד לבוא יעשה הקב"ה לכל צדיק וצדיק חופה לפי כבודו, **וְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק נִכְוֶה מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ**, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה. **דהיינו** שחופתו של הצדיק הקטן נכווית מחופתו של הצדיק הגדול יותר, וזוהי בושה גדולה בשביל הצדיק הקטן, שהוא נכווה מחופה זו ואילו חבירו יושב בתוכה. ורמוז בזה, כי החופה של כל הצדיק היא בחינת אור המקיף שמקיף אותו ואינו נכנס לתוך השכל, כמו שנתבאר שה'חופה' היא בחינת 'מקיפין', וכמו שנתבאר לעיל באות ד' שהמקיף הוא מקיף את המוח מבחוץ ואינו נכנס לתוכו, ומה שכל אחד נכווה מחופתו של חבירו, **כִּי מַקִּיף שֶׁל** צדיק **זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל** צדיק **זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא 'מַקִּיף' לָזֶה** – לצדיק הקטן יותר, ואינו נכנס לתוך מוחו, **הוּא 'פְּנִימִי' לָזֶה** – לצדיק הגדול יותר, ונכנס לתוך מוחו, ואז יש לו מקיף אחר גבוה יותר, והנה הצדיק הקטן יותר כשזוכה להשיג את בחינת ה'מקיף' הזה ולעשות ממנו 'פנימי' ולהכניסו לתוך המוח, הוא נתלהב ונבער מזה, כמו שנתבאר לעיל באות א' שהשפע האלוקי מוליד חום בלב, אבל הצדיק הגדול יותר ששכל זה הוא בבחינת 'פנימי' אצלו, דהיינו שכבר נכנס לתוך מוחו, אינו מתלהב מזה, כי הוא משיג עכשיו דברים נוראים וגדולים יותר שהם בחינת מקיף אצלו, וזהו: 'כל צדיק נכוה' – נבער ונתלהב, 'מחופתו של חבירו' – מהשגה שאצל חבירו היא דבר פשוט, שאינה מבערת ומחממת אותו כלל, עד שצריך להתכסות ולחפות עצמו במקיף אחר גבוה יותר[1].

וְכיון שנתבאר שה'שפע האלוקי' הוא בחינת 'חופה', לפי זה יבואר כי **זֶה בְּחִינַת 'שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה' שֶׁאַחַר הַחֻפָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת' הַנַּ"ל, שֶׁעַל יָדָם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים**, דהיינו שהשפע האלוקי שהגיע בזמן החופה, ואז הוא בבחינת 'מקיף', שמקיף את השכל ואינו נכנס לתוכו, על ידי שבעת ימי המשתה, שהם בחינת 'שבעת הנרות' שמעוררים את המוח, הוא יכנס לתוך השכל של האדם.

וְזֶה בְּחִינַת 'שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת', רַחֲמָנָא לִצְלָן, שמתאבלים לאחר שנפטר אחד מהקרובים, **שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ**, דהיינו למקום שמשם נמשך השפע האלוקי, שזוהי הבחינה הרוחנית העליונה שנקראת 'אור הפנים', ועל שם זה נקרא השפע האלוקי בשם 'פנים', (כמו שמצינו לעיל באות א'), **על שם** שנמשך מבחינת 'אור הפנים', ושבעה ימים אלו שהם בחינת 'שבעת הנרות' מעלים את נשמת הנפטר לבחינת 'אור הפנים', כמו שמצינו לעיל באות ב' ש'שבעת הנרות' יש להם כח להמשיך בחינת 'פנים' לאדם, וכך יש להם גם כח להעלות את הנשמה לבחינת 'פנים'.

מקורות והערות

[1] על פי המבואר לקמן באות י"א, וקיצור ליקוטי מוהר"ן. ובפרפראות לחכמה כתב לבאר באופן אחר, כי רוצה לומר, כי כבר נתבאר לעיל אות א', שעל ידי המהירות של תנועת השכל של השפע אלוקי על ידי זה נולד חום בלב, ועל כן כיון שמקיף של זה גדול ממקיף של זה, על כן אם היה משיג המקיף הגדול ממדריגתו היה נכווה על ידי זה ממש, על ידי גודל אור ההתלהבות שהיה נולד בליבו גם כן למעלה ממדריגתו, עד שלא היה יכול לסבול כלל כמו מי שנכוה ממש. מה שאין כן על ידי השגת המקיף שכפי מדריגתו, על ידי זה נולד ההתלהבות בליבו גם כן כפי מדריגתו ויוכל לסובלו.

ה **וְזֶה** בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֻפָּה. כִּי שֶׁפַע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֻפָּה, מַקִּיפִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִבְרָא מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֻפָּה, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו **וְזֶה** טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו, שֶׁיִּמְשִׁיכוּ שֵׂכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת: **וְאָבִיהָ יָרֹק יָרֹק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים** (במדבר יב) – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל־כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהָיְנוּ בּוּשַׁת־פָּנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות פ' ר"ג): הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ הֶפֶךְ הַבּוּשָׁה, בְּחִינַת (תהלים כט): כֵּלוּ אוֹמֵר כָּבוֹד, הֶפֶךְ שֶׁל: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים:

וּמִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, בְּבְחִינַת (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; וּפְגָמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפֵל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חוֹטֶם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְתִיב בֵּהּ (במדבר יב): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדְנִין, בְּחִינַת (משלי יא): נֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח:). בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תורע מט:), הָיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: **אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מְצֹרָע חָשׁוּב כְּמֵת (נדרים סד:). **אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ** – זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. **וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו, שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג:

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי מִי שֶׁמֵּת בְּלֹא בָּנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הִיבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהִבָּן הַנִּוָּלָד מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק:): אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, הָיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵהֵמַּת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה, שֶׁנּוֹלַד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר: פֶּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם), כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעֲלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפָּרַשׁ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בְּשֵׂכֶל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָּנִים כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נַעֲנָשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּמֵת בְּלֹא בָּנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הָיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵהֵמַּת זֶה: וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ; הָיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכַל, הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלָג גּוּפוֹ כַּנַּ"ל]:

ז **וְלִפְעָמִים** יֵשׁ שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמּוֹחִין. כִּי הֶעְלֵם, הָיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת: (דברים לב) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי; כְּמוֹ (ישעיה לו): וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהָשָׁה כֹּחָהּ מִלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שַׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעֲנְךָ", וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשַּׁבְעִין קָלִין הֵן בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר:

וְהַצְּעָקָה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּתְתַּלְּקֵן הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵן בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמּוֹחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הָיְנוּ הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שַׁבְעִין קָלִין הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה, וְאָז, אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעָכָר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכָּלֵם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזֵל סֵמָקָא וְאָתֵי חִוְרָא (ב"מ נח:), הָיְנוּ דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֶלֶב. וְזֶה: **צ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת** כַּנַּ"ל, וְזֶה **תֶּשִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **תִּ'כָּלֵם שִׁ'בְעַת יָ'מִים:**

ח **וּכְשֶׁאָדָם** לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵהֵמַּת שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת:

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מקדש את 'שבעת הנרות' שהם פיו וחטמו ועיניו ואזניו, הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ויהפך מבחינת 'מקיף' לבחינת 'פנימי', ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה' יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה' יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, ונתבאר שעל ידי מצות סוכה זוכים לשפע האלוקי הזה, והשפע האלוקי הזה שנמשך מבחינת 'אור הפנים' הוא בחינת 'קידושין' ובחינת 'חופה', ו'שבעת הנרות' הם בחינת 'שבעת ימי המשתה' שמכניסים את המקיף לפנים, והם בחינת 'שבעת ימי אבלות' שמעלים את הנשמה ל'אור הפנים', יתבאר כעת כי כשאדם נפטר בלא בנים אין מי שימשיך בעולם את 'שכל הפנים' שהנפטר המשיך, וזהו ענין היבום והחליצה.

ו. **וְזֶה טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה**, שמי שמת בלא בנים ואחיו אינו רוצה לייבם את אשת המת ולהקים לאחיו שם בישראל, צריכה אשת המת לחלוץ את נעלו ולירוק בפניו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים כה): **"וְיָרְקָה בְּפָנָיו"**, ורמוז במה שנאמר **"בְּפָנָיו" דַּיְקָא, כִּי זֶה** שנפטר **הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו שֶׁיַּמְשִׁיכוּ שֵׁכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים**, וישלימו את שכל הפנים שנחסר על ידי מיתתו, ועל ידי זה גם נשמתו של המת תעלה לבחינת 'אור הפנים'[2], **וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: "וְיָרְקָה בְּפָנָיו", כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן 'אוֹר הַפָּנִים'**, כי על ידי שמייבם אותה והם מולידים בן, נמשך באותו בן נשמת אחיו המת, והוא ממשיך את שכל הפנים בעולם, ומתקן את שכל הפנים שנחסר על ידי מיתת אביו. ולכן היא יורקת דוקא "בפניו", לרמז שבזה שלא רצה לייבם אותה הוא פגם בבחינת ה'פנים'. **וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת - 'פְּנֵי הַמֵּת' דַּיְקָא**, כי פגם בבחינת ה'פנים'. **וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת**, ופגם בבחינת הפנים, ולכן הוא מתבייש בפנים.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמר הקב"ה למשה, כשמרים דיברה לשון הרע על משה רבינו, ולקתה בצרעת, ואהרן ביקש ממשה שיתפלל עליה, ומשה ביקש עליה רחמים, ואז אמר לו הקב"ה (במדבר יב): **"וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים**, תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" – 'אם אביה היה מראה לה פנים זועפות היתה נכלמת שבעה ימים, ואם כן גם בנזיפתו של הקב"ה תסגר שבעה ימים'[3]. ורמוז בזה, כי נאמר כאן **"שִׁבְעַת יָמִים" דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת 'שִׁבְעָה עֲנָנִים' הַנַּ"ל**, שהם בחינת 'שבעת הנרות', (כמובא לעיל באות ג'), **שֶׁעַל יָדָם מֵאִיר "פְּנֵי הַמְּנוֹרָה"**, דהיינו שעל ידם זוכים לשפע אלוקי שבא מ'אור הפנים'. **וְמה** שנאמר "ירוק ירק בפניה", הוא רומז לבחינת היריקה שאשת המת יורקת בפני אחיו של המת שאינו רוצה לייבמה, כי **הוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת**, ולתקן את בחינת 'אור הפנים' שנחסרה על ידי מיתתו, **עַל כֵּן: "וְיָרְקָה בְּפָנָיו", וְהַיְנוּ בּשֶׁת 'פָּנִים'**, על שפגם בבחינת ה'פנים', ומה שנאמר "תכלם שבעת ימים" הוא רומז שעל ידי היריקה שיורקת בפניו, הוא נכלם בפנים, בגלל שפגם בבחינת ה'פנים' שבאה על ידי 'שבעת ימים', דהיינו על ידי 'שבעת הנרות'. **וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (יבמות פ' ר"ג): **'הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר'** – שמקדשה בכסף, ואינם קידושין גמורים מדאורייתא אלא רק מדרבנן, כי מדאורייתא נקנית רק בביאה. **ורמוז בדברי הגמרא, כי** 'מאמר' **זֶהוּ הֶפֶךְ הַבּשֶׁת, בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים כט): **"כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד"**, ורמוז בזה ש'מאמר' הוא בחינת 'כבוד', וכשהיבם מייבם את יבמתו הוא גורם ההיפך מבחינת 'בושת פנים' שהיתה לו אם לא היה מייבם אותה, **הֵיפֶךְ שֶׁל "תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים"**. **וּמִרְיָם, שֶׁפָּגְמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שֶׁפַע אֱלֹקִי', בִּבְחִינַת** מה שנאמר על משה לאחר שקיבל את הלוחות (שמות לד): **"כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו"**, שזהו משום שזכה לשפע אלוקי הבא מ'אור הפנים', **וּפָגְמָה בִּבְחִינַת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת'** שמשה זכה להם, **כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפָל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת 'חֹטֶם' בִּשְׁלֵמוּת**, שהוא בחינת 'יראה', כי משה רבינו זכה ליראה, ולכן זכה

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה. [3] רש"י שם.

ה **וְזֶה** בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֲפָּה. כִּי שֶׁפַע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֲפָּה, מַקִּיפִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִבְרָא מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֻפָּה, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו **וְזֶה** טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו, שֶׁיִּמְשִׁיכוּ שֵׂכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת: **וְאָבִיהָ יָרֹק יָרֹק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים** (במדבר יב) – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל־כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהָיְנוּ בּוּשַׁת־פָּנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ובמות פ' ר"ג): הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ הֶפֶךְ הַבּוּשָׁה, בְּחִינַת (תהלים כט): כֵּלוּ אוֹמֵר כָּבוֹד, הֶפֶךְ שֶׁל: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים:

וּמִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, **בְּבְחִינַת** (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; וּפְגָמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפֵל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חוֹטֶם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְתִיב בֵּהּ (במדבר יב): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדְנִין, בְּחִינַת (משלי יא): נֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח:). בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תורע מט:), הָיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: **אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מְצֹרָע חָשׁוּב כְּמֵת (נדרים סד:). **אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ** – זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. **וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו, שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג:

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי מִי שֶׁמֵּת בְּלֹא בָּנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הִיבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהִבָּן הַנִּוָּלָד מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק:): אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, הָיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵהֵמַּת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה, שֶׁנּוֹלַד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר: פֶּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם), כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בְּשֵׂכֶל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָּנִים כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נֶעֱנָשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּמֵת בְּלֹא בָּנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הָיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵהֵמַּת זֶה: וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ; הָיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכַל, הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלָג גּוּפוֹ כַּנַּ"ל]:

ז **וְלִפְעָמִים** יֵשׁ שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמּוֹחִין. כִּי הֶעְלֵם, הָיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת: (דברים לב) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי; כְּמוֹ (ישעיה לו): וְכֹחַ אֵין לְלֵדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהָשָׁה כֹּחָהּ מִלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שַׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעֲנְךָ", וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשַּׁבְעִין קָלִין הֵן בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר:

וְהַצְּעָקָה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּתְתַּלְקֵן הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵן בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמּוֹחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הָיְנוּ הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שַׁבְעִין קָלִין הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה, וְאָז, אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעָכָר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכָּלֵם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזֵל סֻמָּקָא וְאָתֵי חִוָּרָא (ב"מ נח:), הָיְנוּ דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֶלֶב. וְזֶה: **צ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת** כַּנַּ"ל, וְזֶה **תֶּשִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **תִּ'כָּלֵם שִׁ'בְעַת יָ'מִים:**

ח **וּכְשֶׁאָדָם** לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵהֵמַּת שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת:

להיות עניו שפל וסבלן, כי יראה קשורה בענוה, כמו שנאמר (משלי כב): "עקב ענוה יראת ה'", והענוה היא מדריגה גדולה יותר מיראה, ולכן שיבחה אותו התורה במדריגת הענוה[4], **וּכְתִיב בֵּהּ** – וכתוב בו במשה שהקב"ה אמר עליו (במדבר יב): **"פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ" - זֶה בְּחִינַת 'פֶּה'**, הרי שזכה לקדש את בחינת הפה, ולכן זכה לדבר עם הקב"ה. **וּכְתִיב בֵּהּ** – וכתוב בו (שם): **"וּתְמֻנַת ה' יַבִּיט" - זֶה בְּחִינַת 'עֵינַיִם'**, הרי שזכה לקדש את בחינת העינים, ולכן זכה להביט בתמונת ה'. **וּכְתִיב בֵּהּ** – וכתוב בו (שם): **"בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא" - זֶה בְּחִינַת אָזְנַיִן** – אוזניים, **בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי יא): **"נֶאֱמַן רוּחַ מְכַסֶּה דָבָר"**, הרי שהסתרת מה שהאדם שומע באוזניו היא תלויה בנאמנות, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (אד"ר קכח), ומשה רבינו זכה לנאמנות, כמו שנאמר "בכל ביתי נאמן הוא". ונמצא שמשה רבינו זכה לקדושת 'שבעת הנרות', ועל ידי זה זכה לשפע אלוקי, וכיון שמרים פגמה בכבוד משה שזכה לשפע אלוקי המגיע מ'אור הפנים', **בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דְּנְהוֹרָא עִלָּאָה** (זוהר תזריע מט:) – סגירתו של האור העליון, **הַיְנוּ 'אוֹר הַפָּנִים'** הַנַּ"ל שנסגר ונעלם מהאדם, ולכן באה עליו הצרעת, ולכן לקתה מרים בצרעת, כיון שפגמה בבחינת 'אור הפנים', ולכן נעלמה ממנה בחינת 'אור הפנים', **וּכְתִיב בָּהּ** – וכתוב בה: **"תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים"**, כדי לתקן את בחינת 'שבעת הנרות' שפגמה בהם. וזהו שרמוז בפסוק: "ואביה ירוק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים", שהיריקה רומזת על אחי המת שאינו רוצה לייבם את אשת המת, שהוא פוגם בבחינת 'אור הפנים', שבא על ידי בחינת 'שבעת ימים', דהיינו 'שבעת הנרות', וכך גם מרים שפגמה בבחינת 'אור הפנים' – "תסגר מחוץ למחנה שבעת ימים", כדי לתקן את בחינת 'שבעת הנרות' שפגמה בהם.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן ממשה שיתפלל על מרים שתרפא, ואמר למשה: **"אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ"** – שלא תהיה מרים מצורעת, שעל ידי זה היא נחשבת כמתה, כי מצורע חשוב כמת, ואז נחשב הדבר שנאכל חצי בשרינו, כי יצאנו כולנו מרחם אחד, ואחותינו כאילו מתה[5]. ורמוז בזה, **כִּי עַל יְדֵי סְגִירוּ דְּנְהוֹרָא עִלָּאָה** – סגירתו של האור העליון ממנה **הָיָא בִּבְחִינַת מֵת**, כי חסר לה האור הרוחני שמחיה את האדם, **כִּי** לכן אמרו חכמינו ז"ל שמְצֹרָע חָשׁוּב כַּמֵּת (נדרים סד:), **"אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ" - זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ** – אשתו אימו, **שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם**, כי נשמת המת מתגלגלת בבן הנולד מהאשה שהתייבמה לאחי המת, ונמצא שמי שהיתה אשתו עכשיו היא אימו. **"וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ" - הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָּא גּוּפָא** – שני חצאי גוף, וביחד הם גוף שלם, **וְעַכְשָׁו שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכָל חֲצִי בְשָׂרוֹ וְאֵין לוֹ בַּת זוּג** להנשא לה. [מבאר הר"ר נתן ז"ל: פֵּרוּשׁ, כִּי מִי שֶׁמֵּת **בְּלֹא בָנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל יְדֵי הַיִּבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהַבֵּן הַנּוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְּבֹאָר בְּסָבָא** – מאמר בספר הזוהר (משפטים ק:): **'אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ'** – אשתו אימו, **הַיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵחֲמַת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה שֶׁנּוֹלָד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא** (זוהר לך לך צב), **שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר 'פֵּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים'**, שאם ירבה ברחמים יוכל לקחת את הזיווג של אדם אחר, **עַיֵּן שָׁם). כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם - אֵין לוֹ בַּת זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפָּגְמָה בְּשֵׂכֶל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָנִים כַּנַּ"ל**, שגם הוא פוגם בשכל הפנים, כי אינו משאיר אחריו בנים שימשיכו בעולם את שכל הפנים שהוא מחסיר בהסתלקותו, והוא נענש על כך שהוא צריך להתגלגל בבן היבמה ואין לו בת זוג, וכל זה כדי לתקן את הפגם ב'שכל הפנים', וביקש אהרן **שֶׁלֹּא תְּהֵא נֶעֱנֶשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם**, דהיינו שמרים לא תענש בצרעת על מה שפגמה בשכל הפנים, כמו שהמת בלא בנים נענש בעונש היבום כדי לתקן את

מקורות והערות

4 פרפראות לחכמה. 5 רש"י שם.

ה **וְזֶה** בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֻפָּה. כִּי שֶׁפַע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֻפָּה, מַקִּיפִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִבְרָא מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֻפָּה, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו **וְזֶה** טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו, שֶׁיִּמְשִׁיכוּ שֵׁכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת: **וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים** (במדבר יב) – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הָיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל־כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהָיְנוּ בּוּשַׁת־פָּנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות פ' ר"ג): הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ הֶפֶךְ הַבּוּשָׁה, בְּחִינַת (תהלים כט): כֵּלוּ אוֹמֵר כָּבוֹד, הֶפֶךְ שֶׁל: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים:

וּמִרְיָם, שֶׁפְּגְמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, בִּבְחִינַת (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; וּפְגְמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפֵל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חוֹטֶם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְתִיב בֵּהּ (במדבר יב): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדְנִין, בְּחִינַת (משלי יא): נֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח:). בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תורע מט:), הָיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: **אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מְצֹרָע חָשׁוּב כְּמֵת (נדרים סד:). **אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ** – זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. **וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו, שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג:

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי מִי שֶׁמֵּת בְּלֹא בָּנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהֶבֵּן הַנִּוָּלָד מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק:): אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, הָיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵהֶמַּת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה, שֶׁנּוֹלַד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר: פֶּן יִקְדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם), כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפְּגְמָה בִּשְׂכַּל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָּנִים כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נַעֲנָשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּמֵת בְּלֹא בָּנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הָיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵהֶמַּת זֶה: וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ; הָיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכַל, הָיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלָג גּוּפוֹ כַּנַּ"ל]:

ז **וְלִפְעָמִים** יֵשׁ שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמּוֹחִין. כִּי הֶעְלֵם, הָיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת: (דברים לב) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי; כְּמוֹ (ישעיה לו): וְכֹחַ אֵין לַלֵּדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהָשָׁה כֹּחָהּ מִלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעֲנְךָ", וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשִּׁבְעִין קָלִין הֵן בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר:

וְהַצְּעָקָה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּתַּלְקֵן הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵן בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמּוֹחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הָיְנוּ הַמּוֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שִׁבְעִין קָלִין הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה, וְאָז, אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעָכָר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכָּלֵם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזֵל סֵמָקָא וְאָתֵי חִוָּרָא (ב"מ נח:), הָיְנוּ דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֶלֶב. וְזֶה: **צ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת** כַּנַּ"ל, וְזֶה **תֶּשִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **תִּ'כָּלֵם שִׁ'בְעַת יָ'מִים:**

ח **וּכְשֶׁאָדָם** לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵחֲמַת שֶׁהַמּוֹחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמּוֹחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת:

מה שפגם בשכל הפנים[6]. **וְזֶהוּ: "אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ" - שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כַּמֵּת בְּלֹא בָנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵחֲמַת זֶה: "וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ", הַיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכָל, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלַג** – חצי גופו כַּנַּ"ל].

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מקדש את 'שבעת הנרות' שהם פיו וחטמו ועיניו ואזניו, הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ויהפך מבחינת 'מקיף' לבחינת 'פנימי', ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה' יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה' יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, ונתבאר שעל ידי מצות סוכה זוכים לשפע האלוקי הזה, והשפע האלוקי הזה שנמשך מבחינת 'אור הפנים' הוא בחינת 'קידושין' ובחינת 'חופה', ו'שבעת הנרות' הם בחינת 'שבעת ימי המשתה' שמכניסים את המקיף לפנים, והם בחינת 'שבעת ימי אבלות' שמעלים את הנשמה ל'אור הפנים', ונתבאר שכשאדם נפטר בלא בנים אין מי שימשיך בעולם את 'שכל הפנים' שהנפטר המשיך, וזהו ענין היבום והחליצה, יתבאר כעת כי לפעמים השפע האלוקי הוא בבחינת 'עיבור' וצריך להולידו ולהביאו לבחינת 'מקיף'.

ז. וְלִפְעָמִים יֵשׁ שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בְּבְחִינַת 'עִבּוּר', כעין הולד שהוא במעי אימו שהוא נעלם ואינו יוצא לחוץ, **וְאָז יָפָה צְעָקָה לְאָדָם - בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה - כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמֹּחִין**, כי יש שכל ומוחין בעבודת ה', שזה בחינת המוחין והחיות של התפילה, ויש שכל ומוחין של תורה, כגון השכל של חידושי תורה, ובין כשנתעלם המוחין של התפילה ובין כשנתעלם המוחין של התורה, יפה לזה הצעקה[7], **כִּי הֶעְלֵם, הַיְנוּ 'עִבּוּר', זֶה בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים לב): **"צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי"** – 'שכחת את ה' שברא אותך'[8], ורמוז בזה, כי יש בחינת 'תשי' בלידה, דהיינו התשת כח מללדת, **כְּמוֹ** שנאמר (ישעיהו לז): **"וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה"**, והיינו שהמוחין אין להם כח לצאת מההעלם, מבחינת העיבור, שיציאה זו היא בחינת 'לידה', כי השכינה מקבלת את המוחין והשפע האלוקי מהספירות שמעליה, ומורידה אותו לעולם הזה, (השכינה – אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה, והיא ספירת ה'מלכות'), ויש לפעמים שהשכינה קיבלה את המוחין, אבל לא הורידה אותו לעולם, וזה בחינת העלם, בחינת עיבור, והרי זה **כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁתָּשָׁה כֹּחָהּ מֵלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת** – צועקת **שִׁבְעִין קָלִין** – שבעים קולות, **כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעַנְךָ"** (תהילים כ), **וְאָז מוֹלֶדֶת** (זוהר פנחס רמט:). **וְהַשִּׁבְעִין קָלִין** – השבעים קולות שהיא צועקת **הֵם בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם**, כמובא בתהילים פרק כ"ט: "קול ה' על המים וגו'" (עיין ברכות כט.), **שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר**, (כי הם כנגד שבע הספירות: חסד עד מלכות, שכל אחד מהם כלול מעשר ספירות, ועל ידי שהשכינה צועקת שבעים קולות עולה תפילתה דרך שבע הספירות הללו עד לספירת ה'בינה')[9]. **וְהַצְּעָקָה שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּסְתַּלְּקִין הַמֹּחִין בִּבְחִינַת 'עִבּוּר', אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵם בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמֹּחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה**, שהיא בחינת ה'יולדת' שמולידה את המוחין, **כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת** השכינה את **הַמֹּחִין** שהיו בה בבחינת 'עיבור', והאדם מקבל מהשכינה את המוחין.

מקורות והערות

[6] ובפרפראות לחכמה כתב לבאר הענין, כי מצורע חשוב כמת, כי המת לאחר מותו אינו יכול להמשיך שכל הפנים בעולם, וכן מצורע דא סגירו דנהורא עילאה היינו אור הפנים כנ"ל, רק שהמת והניח ברכה אחריו שהם בניו שעוסקים במצוות ובמעשים טובים כאן בעולם, והם שימשיכו שכל הפנים בעולם, אז גם נשמתו עולה לאור הפנים כנ"ל. אבל המת בלא בנים קשה לו לתקן אור הפנים, והגם שהתורה מצאה לו גם כן תקנה לייבם את אשתו, ואז זה הנפטר בלא בנים יחזור ויתגלגל בזה העולם, אף על פי כן הלא גם אז אתתיה אימיה ונמצא שאיבד את בת זוגו, וממי יוליד בנים גם עכשיו, אם לא שיהיה בבחינת פן יקדמנו אחר ברחמים וכו' כמבואר בפנים, וזהו שאמר: אל נא תהי כמת – וכאיזה מת – אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו, היינו כמת בלא בנים רחמנא ליצלן, שמיתה כזאת היא עיקר בחינת סגירו דנהורא עילאה חס ושלום כנ"ל. (ומה שפירשנו בפנים באופן אחר, כי כן משמע מדברי ר' נתן ז"ל, שכתב שהוא צער וענוש גדול למת שאשתו נעשית לו אם, ולפי פירוש הפרפראות לחכמה אין לזה קשר לכאן ענין הצער שיש למת, ועוד שכתב 'שלא תהא נענשת ח"ו בענוש היבום', ולפי פירוש הפרפראות לחכמה אין היבום ענוש, אלא שהמת בלא בנים פוגם בשכל הפנים, ועוד שבפרפראות לחכמה פירש שמצורע חשוב כמת, כי המצורע הוא סגירת אור הפנים ממנו, וכן המת לאחר מותו אינו יכול להמשיך שכל הפנים בעולם, ואמנם לכאורה קשה שהלא סתם מת בניו ממשיכים את שכל הפנים בעולם במקומו, ומה החסרון בזה שהוא אינו ממשיך, ולכן פירשנו בפנים כפי שמשמע בפשטות מדברי ר' נתן ז"ל).

[7] פרפראות לחכמה.

[8] רש"י שם בפירוש הראשון.

[9] על פי זוהר פנחס דף רמט: ומתוק מדבש שם.

ה **וְזֶה** בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֲפָּה. כִּי שֶׁפַע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֲפָּה, מַקִּיפִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִבְרָא מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֲפָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו **וְזֶה** טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו, שֶׁיִּמְשִׁיכוּ שֵׂכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת: **וְאָבִיהָ יָרֹק יָרַק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים** (במדבר יב) – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל־כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהַיְנוּ בּוּשַׁת־פָּנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות פ' ר"ג): הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ הָפֵךְ הַבּוּשָׁה, בְּחִינַת (תהלים כט): כֵּלוּ אוֹמֵר כָּבוֹד, הֶפֵךְ שֶׁל: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים:

וּמִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, **בְּבְחִינַת** (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; וּפְגָמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפֵל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חוֹטֶם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְתִיב בָּהּ (במדבר יב): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בָּהּ (שם): וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בָּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדְנִין, בְּחִינַת (משלי יא): נֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח:). בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תורע מט:), הַיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: **אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מְצֹרָע חָשׁוּב כְּמֵת (נדרים סד:). **אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ** – זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. **וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו, שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג:

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי מִי שֶׁמֵּת בְּלֹא בָּנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הִיבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהִבָּן הַנִּוָּלָד מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק:): אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, הַיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵהֵמַּת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה, שֶׁנּוֹלַד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר: פֶּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם), כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בְּשֵׂכֶל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָּנִים כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֶעֱנָשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִהְיֶה כְּמֵת בְּלֹא בָּנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵהֵמַּת זֶה: וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ; הַיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכַל, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלָג גּוּפוֹ כַּנַּ"ל]:

ז **וְלִפְעָמִים** יֵשׁ שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמֹּחִין. כִּי הֶעְלֵם, הַיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת: (דברים לב) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי; כְּמוֹ (ישעיה לו): וְכֹחַ אַיִן לְלֵדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהָשָׁה כֹּחָהּ מִלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שַׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעַנְךָ", וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשַּׁבְעִין קָלִין הֵן בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר:

וְהַצְּעָקָה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּתְקַלְקֵן הַמֹּחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵן בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמֹּחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמֹּחִין. וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין. וְזֶה בְּחִינַת: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שַׁבְעִין קָלִין הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה, וְאָז, אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעָכָר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכָּלֵם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזֵל סֵמָקָא וְאָתֵי חִוְרָא (ב"מ נח:), הַיְנוּ דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֶלֶב. וְזֶה: **צ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת** כַּנַּ"ל, וְזֶה **תֶּשִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **תִּ'כָּלֵם שִׁ'בְעַת יָ'מִים:**

ח **וּכְשֶׁאָדָם** לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵהֵמַּת שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמֹּחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת:

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה'**, שכשהאדם מתפלל בקול הרי זה מעורר את כוונתו[10], ורמוז בזה, **הַיְנוּ** שקול הצעקה של האדם מעורר את **הַמֹּחִין** ומוליד אותם. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמר הקב"ה על מרים: **"תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים"**. ורמוז בזה, כי **"שִׁבְעַת יָמִים" זֶה בְּחִינַת 'שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שִׁבְעִין קָלִין** – שבעים קולות **הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת 'לֵדָה', וְאָז אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב** (בכורות ו:), דהיינו שלאחר שהאשה יולדת דמה נהפך לחלב, כדי שתניק את הולד. **וְזֶה בְּחִינַת "תִּכָּלֵם", כִּי הַכְּלִמָּה - אָזֵל סוּמְקָא וְאָתֵי חִוְרָא** – כשמביישים אדם, אדמימותו הולכת ובאה לבנונית (ב"מ נח:), **הַיְנוּ** שזהו בחינת **'דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב'**, שגם שם האדמומית הולכת ובאה לבנונית, שזהו החלב, ונמצא שה'כלימה' רומזת על ענין ה'לידה', וזהו: "תכלם שבעת ימים", שעל ידי 'שבעת ימים', דהיינו השבעים קולות, נעשית בחינת 'תכלם', דהיינו הלידה. **וְזֶה: "צִ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי" - רָאשֵׁי תֵבוֹת שֶׁל: 'צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת'** כַּנַּ"ל, כי שניהם מרמזים על ענין אחד, שהשכינה תש כוחה מלהוליד את המוחין, והקב"ה יודע תעלומות של המוחין איך נתעלמו ומאזין צעקתינו. **וְזֶה: "תֶּשִׁי" - רָאשֵׁי תֵבוֹת שֶׁל "תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים"**, כי גם הפסוק הזה רומז על הענין הזה, כי הוא רומז על ענין הלידה שנעשית על ידי השבעים קולות.

ח. וּכְשֶׁאָדָם לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵחֲמַת שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת 'עִבּוּר' אצל השכינה, ולכן לא זכה למוחין הללו, **וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם 'יַעֲקֹב', כִּי 'יַעֲקֹב' זֶה בְּחִינַת 'עִבּוּר', בְּחִינַת** מה שנאמר (הושע יב): **"בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו"**, שבהיותו בבטן אימו אחז בעקיבו של עשו, ורמוז בפסוק זה ש'יעקב' הוא בחינת 'עיבור', **וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין** – שבעים הקולות **הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (בראשית כז): **"הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב"**, ורמוז בזה, כי **כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'יַעֲקֹב'**, דהיינו בבחינת 'עיבור', **צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין** – הקולות, **כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמֹּחִין בִּבְחִינַת 'לֵדָה'**, ואז יהיו המוחין של דברי התורה הללו בבחינת 'מקיף' אצלו (כמו שנתבאר לעיל באות ד'), ואז יוכל להבין מעט את דברי התורה הללו ולחדש בהם איזה חידוש, (כמבואר לעיל באות ד' שהשכל הפנימי מקבל חיותו מהמקיף)[11].

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, כי עדיין אין המוחין הללו אצלו בבחינת 'מקיף', אלא הם בבחינת 'עיבור' אצל השכינה, **אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת שֶׁהִיא בִּבְחִינַת 'יַעֲקֹב', בִּבְחִינַת 'עִבּוּר', אַף עַל פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת** מה שנאמר: "וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה", ודרשו

מקורות והערות

10 עיין ברכות כ"ד ע"ב ובהרא"ש ורבינו יונה שם, ובשו"ע סימן ק"א ובסימן ס"א ס"ד. 11 פרפראות לחכמה.

ה **וְזֶה** בְּחִינַת קְדוּשִׁין, בְּחִינַת חֲפָּה. כִּי שֶׁפַע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת קֹדֶשׁ, בְּחִינַת חֲפָּה, מַקִּיפִין. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב עה): כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נִבְרָא מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ; כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה שֶׁאַחַר הַחֲפָּה, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם יִכָּנֵס הַמַּקִּיף לִפְנִים. וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, שֶׁמִּתְאַבְּלִין עָלָיו עַל שֶׁנִּסְתַּלֵּק נִשְׁמָתוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל עַל־יְדֵי שִׁבְעָה יָמִים אֵלּוּ:

ו **וְזֶה** טַעַם רֹק שֶׁל הַחֲלִיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): וְיָרְקָה בְּפָנָיו – בְּפָנָיו דַּיְקָא, כִּי זֶה הוֹלֵךְ בְּלֹא זֶרַע, וְלֹא הִנִּיחַ בְּרָכָה אַחֲרָיו, שֶׁיִּמְשִׁיכוּ שֵׂכֶל הַפָּנִים בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, וְאָחִיו אֵינוֹ רוֹצֶה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְיַבֵּם אוֹתָהּ, בִּשְׁבִיל זֶה: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, כִּי אֵין רוֹצֶה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמַת הַמֵּת בָּעוֹלָם, שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן אוֹר הַפָּנִים. וּבְזֶה הָרֹק נִרְאֶה לִפְעָמִים פְּנֵי הַמֵּת – פְּנֵי הַמֵּת דַּיְקָא, וּבְזֶה הָרֹק הוּא נִכְלָם, וְעִקַּר הַבּוּשָׁה הוּא בַּפָּנִים, וְזֶה עַל שֶׁלֹּא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת:

וְזֶה בְּחִינַת: **וְאָבִיהָ יָרֹק יָרֹק בְּפָנֶיהָ, הֲלֹא תִכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים** (במדבר יב) – שִׁבְעַת יָמִים דַּיְקָא, הַיְנוּ בְּחִינַת שִׁבְעָה עֲנָנִים הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵם מֵאִיר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה. וְהוּא לֹא רָצָה לְהָקִים שֵׁם אָחִיו הַמֵּת, עַל־כֵּן: וְיָרְקָה בְּפָנָיו, וְהַיְנוּ בּוּשַׁת־פָּנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות פ' ר"ג): הַיְבָמָה נִקְנֵית בְּמַאֲמָר – זֶהוּ הֶפֶךְ הַבּוּשָׁה, בְּחִינַת (תהלים כט): כֵּלוּ אוֹמֵר כָּבוֹד, הֶפֶךְ שֶׁל: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים:

וּמִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בִּכְבוֹד מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, בְּבְחִינַת (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; וּפְגָמָה בִּבְחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כִּי הוּא הָיָה עָנָו, שָׁפֵל וְסַבְלָן, וְלֹא חָרָה אַפּוֹ עַל בִּזְיוֹנוֹ, וְזֶה בְּחִינַת חוֹטֶם בִּשְׁלֵמוּת. וּכְתִיב בֵּהּ (במדבר יב): פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ – זֶה בְּחִינַת פֶּה. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): וּתְמוּנַת ה' יַבִּיט – זֶה בְּחִינַת עֵינַיִם. וּכְתִיב בֵּהּ (שם): בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא – זֶה בְּחִינַת אָדָנִין, בְּחִינַת (משלי יא): נֶאֱמָן רוּחַ מְכַסֶּה דָּבָר, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (אד"ר קכח:). בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטָרְעָה, וּמְצֹרָע דָּא סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה (זוהר תורע מט:), הַיְנוּ אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, וּכְתִיב בָּהּ: תִּסָּגֵר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן: **אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – כִּי עַל־יְדֵי סְגִירוּ דִּנְהוֹרָא עִלָּאָה הִיא בִּבְחִינַת מֵת, כִּי מְצֹרָע חָשׁוּב כְּמֵת (נדרים סד:). **אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ** – זֶה בְּחִינַת יִבּוּם, שֶׁעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. **וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ** – הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג, כִּי הַבַּעַל וְאִשְׁתּוֹ הֵם תְּרֵי פַּלְגָא גּוּפָא, וְעַכְשָׁו, שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁנֶּאֱכַל חֲצִי בְשָׂרוֹ, וְאֵין לוֹ בַּת־זוּג:

[**פֵּרוּשׁ,** כִּי מִי שֶׁמֵּת בְּלֹא בָּנִים, אֲזַי אִשְׁתּוֹ צְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, וְעַל־יְדֵי הַיִּבּוּם נִתְגַּלְגֵּל הַמֵּת בְּהֶבֵּן הַנִּוָּלָד מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁנִּתְיַבְּמָה לְאָחִיו, כַּמְבֹאָר בְּסָבָא (משפטים ק:): אִתְּתֵהּ אִמֵּהּ, הַיְנוּ שֶׁהוּא צַעַר וְעֹנֶשׁ גָּדוֹל לְהַמֵּת, שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, כִּי עַכְשָׁו מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹלָד מֵאִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וּמֵהֵמַּת זֶה, בֶּן הַיְבָמָה הַזֶּה, שֶׁנּוֹלַד מֵהַיִּבּוּם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִמְצֹא זִוּוּגוֹ כִּי אִם בְּרַחֲמִים גְּדוֹלִים (כַּמּוּבָא (זוהר לך לך צב), שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר: פֶּן יְקַדְּמֻנוּ אַחֵר בְּרַחֲמִים, עַיֵּן שָׁם), כִּי זֶה בֶּן הַיְבָמָה, שֶׁבֶּאֱמֶת הוּא בַּעְלָהּ שֶׁל הַיְבָמָה, וְאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם – אֵין לוֹ בַּת־זוּג, מֵאַחַר שֶׁבַּת־זוּגוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ ז"ל, שֶׁבִּקֵּשׁ אַהֲרֹן עַל מִרְיָם, שֶׁפְּגָמָה בְּשֵׂכֶל הַפָּנִים, שֶׁזֶּהוּ הַפְּגָם שֶׁל הַמֵּת בְּלֹא בָּנִים כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה נַעֲנָשֶׁת, חַס וְשָׁלוֹם, בְּעֹנֶשׁ הַיִּבּוּם. וְזֶהוּ: אַל נָא תְהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ – שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּמֵת בְּלֹא בָּנִים, אֲשֶׁר מֵכְרָח לָצֵאת שֵׁנִית בְּגִלְגּוּל מֵרֶחֶם אִמּוֹ, הַיְנוּ שֶׁאִשְׁתּוֹ נַעֲשֵׂית לוֹ אֵם, אֲשֶׁר מֵהֵמַּת זֶה: וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ; הַיְנוּ חֲצִי גּוּפוֹ נֶאֱכַל, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ בַּת־זוּג כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא חֲצִי בְשָׂרוֹ, פְּלָג גּוּפוֹ כַּנַּ"ל]:

ז **וְלִפְעָמִים** יֵשׁ שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי הוּא בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְאָז יָפָה צְעָקָה לָאָדָם – בֵּין בִּתְפִלָּה בֵּין בְּתוֹרָה – כְּשֶׁנִּתְעַלֵּם הַמֹּחִין. כִּי הֶעְלֵם, הַיְנוּ עִבּוּר, זֶה בִּבְחִינַת: (דברים לב) צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי; כְּמוֹ (ישעיה לו): וְכֹחַ אֵין לְלֵדָה; כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁתָּשָׁה כֹּחָהּ מִלֵּילֵד, וּבְשָׁעָה שֶׁהִיא כּוֹרַעַת לֵילֵד רָאמַת שַׁבְעִין קָלִין, כְּמִנְיַן תֵּבוֹת שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעֲנְךָ", וְאָז מוֹלֶדֶת (זוהר פנחס רמט:). וְהַשַּׁבְעִין קָלִין הֵן בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד עַל הַמַּיִם, שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֶשֶׂר:

וְהַצְּעָקָה, שֶׁאָדָם צוֹעֵק בִּתְפִלָּתוֹ וּבְתוֹרָתוֹ, כְּשֶׁנִּתְתַּלְּקֵן הַמֹּחִין בִּבְחִינַת עִבּוּר, אֵלּוּ הַצְּעָקוֹת הֵן בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת שֶׁל הַמֹּחִין אֵיךְ נִתְעַלְּמוּ, הוּא מַאֲזִין צַעֲקָתֵנוּ. וְהַצְּעָקָה הוּא בִּמְקוֹם צַעֲקַת הַשְּׁכִינָה, כְּאִלּוּ הַשְּׁכִינָה צוֹעֶקֶת, וְאָז מוֹלֶדֶת הַמֹּחִין. וְזֶה בְּחִינַת הַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין. וְזֶה בְּחִינַת: תִּכָּלֵם שִׁבְעַת יָמִים. שִׁבְעַת יָמִים זֶה בְּחִינַת שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁל דָּוִד כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם שַׁבְעִין קָלִין הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לִצְעֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, וְהַגִּלּוּי זֶה בְּחִינַת לֵדָה, וְאָז, אַחַר הַלֵּדָה, דָּם נָעָכָר וְנַעֲשֶׂה חֶלֶב (בכורות ו:). וְזֶה בְּחִינַת תִּכָּלֵם, כִּי הַכְּלִמָּה – אָזֵל סֵמָקָא וְאָתֵי חִוְרָא (ב"מ נח:), הַיְנוּ דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חֶלֶב. וְזֶה: **צ'וּר יְ'לָדְךָ תֶּ'שִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **צַ'עֲקָתֵנוּ יִ'וֹדֵעַ תַּ'עֲלוּמוֹת** כַּנַּ"ל, וְזֶה **תֶּשִׁי** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **תִּ'כָּלֵם שִׁ'בְעַת יָ'מִים:**

ח **וּכְשֶׁאָדָם** לוֹמֵד תּוֹרָה וְאֵין מֵבִין בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, זֶה מֵהֵמַּת שֶׁהַמֹּחִין וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הַתּוֹרָה וְהַלִּמּוּד הַזֶּה הֵן בִּבְחִינַת עִבּוּר, וְזֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב, כִּי יַעֲקֹב זֶה בְּחִינַת עִבּוּר, בְּחִינַת (הושע יב): בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו, וְאָז צָרִיךְ לִצְעֹק הַקָּלִין הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כז): הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב – כְּשֶׁהוּא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, צָרִיךְ לוֹ הַקָּלִין, כְּדֵי לְהוֹצִיא הַמֹּחִין בִּבְחִינַת לֵדָה.

וּמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ בְּלֹא הֲבָנָה בָּהּ שׁוּם חִדּוּשׁ, אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְעַנֵּג [בָּהּ], בִּבְחִינַת:

וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה – אַל תִּקְרֵי: וְדִגְלוֹ, אֶלָּא: וְלִגְלוּגוֹ (מדרש שה"ש), אֲבָל אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְרַבִּים, כִּי אֵין לִדְרֹשׁ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְבֹרָרִים, כַּמַּאֲמָר (שבת קמה:): אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אַתְּ – אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְךָ – אֱמוֹר, וְאִם לָאו – אַל תֹּאמְרֵהוּ. וְזֶהוּ (תהלים קלח): כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ – כְּשֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, בְּלֹא מֹחִין – זֹאת הַלִּמּוּד בָּחַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה; וְאֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים. אֲבָל: יִשְׂרָאֵל לְסְגֻלָּתוֹ – יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, הֵינוּ הִתְגַּלּוּת הַמֹּחִין, הַמְשֻׁכַּת אוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל, שֶׁפַּע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל, בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בְּךָ דַּיְקָא – שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ עֲטָרַת תִּפְאֶרֶת, הֵינוּ הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל. בְּךָ – בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת. לִסְגֻלָּתוֹ – זֹאת הַתּוֹרָה יָכוֹל לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים:

ט כִּי אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים עַם סְגֻלָּה (דברים ז) – כְּמוֹ סְגֻלָּה שֶׁעוֹשִׂין לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַטֶּבַע מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה זֶה לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַדָּבָר הַזֶּה מְסֻגָּל לִרְפוּאָה; וְזֶה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין זֶה. כְּמוֹ־כֵן אֲנַחְנוּ, לָקַח אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְעַם סְגֻלָּתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין אֶת כָּל זֶה, אֵיךְ לָקַח עַם מִתּוֹךְ עַמִּים. כְּמוֹ בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁקִּטְרֵג מִדַּת־הַדִּין: הַלְּווֹ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ' (כ"ר פ' נז ובשמות רבה פ' כא); אַף־עַל־פִּי־כֵן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָקַח אוֹתָנוּ לְעַם קָדוֹשׁ. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הַדָּבָר כְּמוֹ סְגֻלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶה בְּחִינַת מַקִּיפִין כַּנַּ"ל. וּמִי שֶׁזָּכָה לְאַלּוּ הַמַּקִּיפִין, לְהוֹלִיד אוֹתָם וּלְהַכְנִיס אוֹתָם בִּפְנִים כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁזָּכָה לְהָבִין אֶת הַסְּגֻלָּה, בְּוַדַּאי הַיֹּשֶׁר לְגַלּוֹת הַסְּגֻלָּה לְעַם סְגֻלָּה:

בְּכֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, מַה שֶּׁהֶגְנוּ הַשֵּׁם, שֶׁיַּכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים וּלְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ אֵיזֶהוּ דָּבָר, הַיֹּשֶׁר מְחַיֵּב, שֶׁיְּגַלֶּה וְיַכְנִיס זֹאת הַהֶבְנָה שֶׁל הַסְּגֻלָּה, שֶׁהָיָה אָצְלוֹ סְגֻלָּה, שֶׁיְּגַלֶּה לְעַם סְגֻלָּה, וּלְהֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים, זְעֵירָא דְּאַנְפִּין אִתְגַּלְיָא וְלָא אִתְגַּלְיָא. עַתִּיקָא זֶה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל, שֶׁהֵן טְמוּרִים וּסְתוּמִים מִכָּל צַד, בְּכָל הַמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִתְגַּלֶּה אֶלָּא לָעָתִיד; אֲבָל בִּזְעֵיר אַנְפִּין, חָכְמוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, גַּם בָּהֶם יֵשׁ פְּנִימִי וּמַקִּיף. וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְאֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת הַנַּ"ל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֵׂכֶל הָאָדָם לְהַשִּׂיגָם, הֵם מִבְּחִינַת עַתִּיקָא, וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁיָּכוֹל מֹחַ אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג אוֹתָם, הֵם בְּחִינַת זְעֵירָא דְּאַנְפִּין. וְלִפְעָמִים הֵם בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת (עבור כַּנַּ"ל), וְזֶה בְּחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ – אָז בִּבְחִינַת אִתְגַּלְיָא. וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה הַדָּבָר אָצְלוֹ בִּבְחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, בִּבְחִינַת הֶעְלֵם, הֲוֵי אָצְלוֹ כְּמוֹ סְגֻלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ, אַזַּי יֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

יא נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי וְכוּ' (ישעיה מ). כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי עֲרַךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת; וּכְשֶׁנִּשְׁלָם הַדַּעַת, אֲזַי נִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (נדרים מא): אִם דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ. וּכְתִיב (ישעיה ה): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעִקַּר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים יִהְיֶה לָעָתִיד מֵחֲמַת הַדַּעַת, שֶׁיִּרְבֶּה הַדַּעַת, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל אֶת ה', וְעַל־יְדֵי הַדַּעַת יֻכְלְלוּ בְּאַחְדוּתוֹ, וְאָז יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹהוּ. כִּי עַל־יְדֵי הַיְדִיעָה נִכְלָלִים בּוֹ, כְּמַאֲמַר הָחָכָם: אִלּוּ יְדִעְתִּיו – הֱיִיתִיו. וְעִקַּר הַיְדִיעָה יִהְיֶה לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; וּמֵחֲמַת הַדַּעַת לֹא יֶחְסַר כָּל טוּב, וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אַטּוּ הָאִידָּנָא לָאו אֶחָד הוּא? וְתִרְצוּ: לָעָתִיד כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

וַאֲפִלּוּ הָעַכּוּ"ם יֵדְעוּ בְּיִתְרוֹן הַדַּעַת, אֲבָל לֹא כְּמוֹנוּ; וְיֵדְעוּ, שֶׁהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁהָיָה לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כָּל זֹאת הַגְּדֻלָּה הָיָה לָנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כִּי אֵין לְהַכְחִישׁ הַחוּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִרְבֶּה הַדַּעַת, וְיָבִינוּ הַכֹּל שֶׁגְּדֻלָּתָם שֶׁל הָעַכּוּ"ם הָיָה לָנוּ גְּדֻלָּה, וְלָהֶם הַשִּׁפְלוּת. וְלִכְאוֹרָה הִיא יְדִיעָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיְדִיעָה הַזֹּאת יִהְיֶה לָנוּ לְלַעֵג וְלִשְׂחוֹק לְפִי עֲרַךְ יְדִיעָתֵנוּ. וְזֶהוּ (תהלים קכו): אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ – שֶׁיֵּדְעוּ וְיֹאמְרוּ: הַגְּדֻלָּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ – הֵינוּ עִם הָעַכּוּ"ם, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה – הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת הָיָה לְיִשְׂרָאֵל. אַף־עַל־פִּי־כֵן: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ – הֵינוּ שֶׁנִּשְׂחַק וְנַלְעִיג מִיִּדִיעָתָם וְהַשָּׂגָתָם, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ יִהְיֶה לְאַין סוֹף וָקֵץ. וְהַיְדִיעָה יֵשׁ בָּהּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, כַּמּוּבָא לְעֵיל עַל פָּסוּק: בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת. וְזֶהוּ: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל הַצָּרוֹת. וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהַיְדִיעוֹת? יֹאמַר אֲלֵיכֶם – אֲמִירָה בְּחֲשַׁאי (זוהר וארא כה: ובאר"ר קלב:), בְּחִינַת שָׁם, בְּחִינוֹת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. אֱלֹקִים אֲלֵיכֶם אַל דֵּמִי לָךְ (תהלים פג), בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת כַּנַּ"ל:

(מִסִּימָן כ' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[פֵּרוּשׁ, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּעֲקָה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמָתָן, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁין שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים, כִּי צְרִיכִין שְׁנֵי דְּבָרִים לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ: בַּתְּחִלָּה צְרִיכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין, כִּי לִפְעָמִים הַמֹּחִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי בְּהֶעְלֵם וְכוּ' כַּנַּ"ל, וְלָזֶה צְרִיכִים צְעָקָה כְּדֵי לְהוֹלִידָם; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹלְדִים הַמֹּחִין, עֲדַיִן יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְלָזֶה צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כְּדֵי לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי לִפְנִים, וְלַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי – עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ הַפָּסוּק: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ לִזְכּוֹת לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הֵינוּ הַשָּׂגַת הַדַּעַת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה כַּנַּ"ל, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם צְעָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹלִידִין הַמַּקִּיפִין, וּקְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים הַמַּקִּיפִין לִפְנִים כַּנַּ"ל.

רבותינו ז"ל: 'אַל תִּקְרֵי וְדִגְלוֹ אֶלָּא וְלִגְלוּגוֹ' (מדרש שה"ש פ"ב), שגם תינוק שאינו קורא כראוי את התורה הקב"ה אוהב את לימודו ומתענג בו, וכך גם אדם זה שלומד בלא שמבין שום חידוש הקב"ה מתענג בלימודו, אֲבָל אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְרַבִּים, כִּי אֵין לִדְרֹשׁ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְבֹרָרִים, כְּמַאֲמַר שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קמה:) על הפסוק: "אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אַתְּ" - 'אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְךָ, אֱמֹר, וְאִם לָאו, אַל תֹּאמְרֵהוּ'. וְזֶהוּ הרמוז בפסוק (תהלים קלה): "כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ" - כְּשֶׁהִיא בִּבְחִינַת "יַעֲקֹב", בִּבְחִינַת 'עִבּוּר', דהיינו שלומד בְּלֹא מֹחִין - זֹאת הַלִּמּוּד בָּחַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בִּבְחִינַת "וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה", וְאֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים. אֲבָל כשמתקיים "יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ" - "יִשְׂרָאֵל" אוֹתִיּוֹת 'לִי רֹאשׁ', הַיְנוּ כשזוכה לִהְתַגְּלוּת הַמֹּחִין, שהם נעשים מקיפים לראשו, דהיינו למוחו, ואז הוא זוכה להבינה מעט ולחדש בה איזה חידוש, ולאחר מכן על ידי שמקדש את 'שבעת הנרות' (כמבואר לעיל באות ב') זוכה גם כן לבחינת הַמְשָׁכַת 'אוֹר הַפָּנִים' הַנַּ"ל, 'שֶׁפַע אֱלֹקִי' הַנַּ"ל, בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי כַּנַּ"ל, דהיינו שזוכה גם לעשות מהמקיף פנימי, שיכנס לתוך מוחו, ואז הוא זוכה להבינה היטב ולחדש בה חידושים כראוי, וְזֶה בִּבְחִינַת "יִשְׂרָאֵל", בִּבְחִינַת מה שנאמר (ישעיהו מט): "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר". "בְּךָ" דַּיְקָא, דהיינו שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ 'עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת', הַיְנוּ הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל, 'בְּךָ' - בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת, וכשזוכה לבחינת "ישראל", על זה נאמר: "לִסְגֻלָּתוֹ" - זֹאת הַתּוֹרָה יָכוֹל לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים, לישראל שנקראים 'עם סגולה'.

ט. והנה מי שזכה לעשות מהמקיף פנימי ולהבין היטב את התורה שלומד ולחדש בה חידושים, לא רק זאת שהוא יכול לדרוש את התורה שלומד לרבים, אלא הוא צריך לעשות כך, והטעם, כִּי אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים "עַם סְגֻלָּה" (דברים ז), ורמוז בזה, כְּמוֹ סְגֻלָּה שֶׁעוֹשִׂין לִרְפוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַטֶּבַע מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה זֶה לִרְפוּאָה, אַף עַל פִּי כֵן הַדָּבָר הַזֶּה מְסֻגָּל לִרְפוּאָה, וְזֶה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין זֶה. כְּמוֹ כֵן אֲנַחְנוּ לָקַח אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְעַם סְגֻלָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין אֶת כָּל זֶה, אֵיךְ לָקַח עַם מִתּוֹךְ עַמִּים, כְּמוֹ בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם סוּף, שֶׁקִּטְרֵג מִדַּת הַדִּין: 'הַלָּלוּ עוֹבְדֵי עַכּוּ"ם – עבודה זרה וְכוּ' והללו עובדי עבודה זרה' (בראשית רבה פרשה נז ושמות רבה פ' כא), דהיינו שאף בישראל היו עובדי עבודה זרה, ואם כן אינם ראויים לנס, אַף עַל פִּי כֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָקַח אוֹתָנוּ לְעַם קָדוֹשׁ. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הַדָּבָר כְּמוֹ סְגֻלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶה בְּחִינַת 'מַקִּיפִין' כַּנַּ"ל, שהם גם כן למעלה מהשכל האנושי, כי הם מקיפים את המוח ואינם נכנסים לתוכו. וּמִי שֶׁזָּכָה לְאֵלּוּ הַמַּקִּיפִין, לְהוֹלִיד אוֹתָם וּלְהַכְנִיס אוֹתָם בִּפְנִים כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁזָּכָה לְהָבִין אֶת הַסְּגֻלָּה, בְּוַדַּאי הַיֹּשֶׁר לְגַלּוֹת הַסְּגֻלָּה לְעַם סְגֻלָּה.

בְּכֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ שכל פְּנִימִי שנכנס בתוך המוח, וְשכל מַקִּיף שמקיף את המוח ואינו נכנס לתוכו, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, מַה שֶּׁחָנָנוֹ הַשֵּׁם, שֶׁיַּכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים וּלְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר, הַיֹּשֶׁר מְחַיֵּב שֶׁיְּגַלֶּה וְיַכְנִיס זֹאת הַהֲבָנָה שֶׁל הַסְּגֻלָּה, שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ סְגֻלָּה, שֶׁיְּגַלֶּה לְעַם סְגֻלָּה, וּלְהֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים.

> עתה יתבאר כיצד ענין שני סוגי ה'מקיפים' המבואר במאמר זה, רמוז בדברי ה'ספרא דצניעותא'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא רְבִיעָאָה – הפרק הרביעי דְּ'סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא', שהובא לעיל בתחילת המאמר: 'עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים – נעלם וסתום, זְעֵירָא דְּאַנְפִּין אִתְגַּלְיָא וְלָא אִתְגַּלְיָא – מתגלה ואינו מתגלה'. ורמוז בזה, כי 'עַתִּיקָא' זֶה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל, המבוארים לעיל באות ד', שיש בחינת 'מקיפים', שהוא שכל גדול מאוד, שאין המוח יכול לסבלו, ואינו נכנס במוח אלא מקיף את הראש, והאדם אינו יכול להבינו בעולם הזה, שֶׁהֵן טְמִירִים וּסְתוּמִים מִכָּל צַד, בְּכָל הֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִתְגַּלֶּה אֶלָּא לֶעָתִיד. אֲבָל בְּ'זְעֵיר אַנְפִּין', שזהו בחינת חָכְמוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, גַּם בָּהֶם יֵשׁ 'פְּנִימִי' – השכל שכבר נכנס לתוך מוח האדם והאדם הבין אותו כראוי, וּ'מַקִּיף' – השכל שמקיף את מוח האדם ועדיין לא נכנס לתוכו, והאדם אינו מבין אותו כראוי, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ 'פְּנִימִי' וּ'מַקִּיף'. וְאֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת הַנַּ"ל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֵׂכֶל הָאָדָם לְהַשִּׂיגָם, הֵם

וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה – אַל תִּקְרֵי: וְדִגְלוֹ, אֶלָּא: וְלִגְלוּגוֹ (מדרש שה"ש), אֲבָל אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְרַבִּים, כִּי אֵין לִדְרֹשׁ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְבֹרָרִים, כַּמַּאֲמָר (שבת קמה:): אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אַתְּ – אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְךָ – אֱמֹר, וְאִם לָאו – אַל תֹּאמְרֵהוּ. וְזֶהוּ (תהלים קלח): כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ – כְּשֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, בְּלֹא מֹחִין – זֹאת הַלִּמּוּד בָּחַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה; וְאֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים. אֲבָל: יִשְׂרָאֵל לְסְגֻלָּתוֹ – יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, הֵינוּ הִתְגַּלּוּת הַמֹּחִין, הַמְשֻׁכָּת אוֹר הַפְּנִים הַנַּ"ל, שֶׁפַּע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל, בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בְּךָ דַּיְקָא – שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ עֲטָרַת תִּפְאֶרֶת, הֵינוּ הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל. בְּךָ – בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת. לְסְגֻלָּתוֹ – זֹאת הַתּוֹרָה יָכוֹל לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים:

ט כִּי אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים עַם סְגֻלָּה (דברים ז) – כְּמוֹ סְגֻלָּה שֶׁעוֹשִׂין לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַטֶּבַע מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה זֶה לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַדָּבָר הַזֶּה מְסֻגָּל לִרְפוּאָה; וְזֶה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין זֶה. כְּמוֹ־כֵן אֲנַחְנוּ, לָקַח אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְעַם סְגֻלָּתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין אֶת כָּל זֶה, אֵיךְ לָקַח עַם מִתּוֹךְ עַמִּים. כְּמוֹ בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁקִּטְרֵג מִדַּת־הַדִּין: הַלְּווֹ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ' (כ"ר פ' נז ובשמות רבה פ' כא); אַף־עַל־פִּי־כֵן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָקַח אוֹתָנוּ לְעַם קָדוֹשׁ. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הַדָּבָר כְּמוֹ סְגֻלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶה בְּחִינַת מַקִּיפִין כַּנַּ"ל. וּמִי שֶׁזָּכָה לְאַלּוּ הַמַּקִּיפִין, לְהוֹלִיד אוֹתָם וּלְהַכְנִיס אוֹתָם בִּפְנִים כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁזָּכָה לְהָבִין אֶת הַסְּגֻלָּה, בְּוַדַּאי הַיַּשֶׁר לְגַלּוֹת הַסְּגֻלָּה לְעַם סְגֻלָּה:

בְּכֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, מַה שֶּׁחֲנָנוֹ הַשֵּׁם, שֶׁיַּכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים וּלְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ אֵיזֶהוּ דָּבָר, הַיַּשֶׁר מְחַיֵּב, שֶׁיְּגַלֶּה וַיַּכְנִיס זֹאת הַהֶבְנָה שֶׁל הַסְּגֻלָּה, שֶׁהָיָה אָצְלוֹ סְגֻלָּה, שֶׁיְּגַלֶּה לְעַם סְגֻלָּה, וּלְהֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים, זְעֵירָא דְּאַנְפִּין אִתְגַּלְיָא וְלָא אִתְגַּלְיָא. עַתִּיקָא זֶה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל, שֶׁהֵן טְמוּרִים וּסְתוּמִים מִכָּל צַד, בְּכָל הֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִתְגַּלֶּה אֶלָּא לָעָתִיד; אֲבָל בִּזְעֵיר אַנְפִּין, חָכְמוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, גַּם בָּהֶם יֵשׁ פְּנִימִי וּמַקִּיף. וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְאֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת הַנַּ"ל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֵׂכֶל הָאָדָם לְהַשִּׂיגָם, הֵם מִבְּחִינַת עַתִּיקָא, וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁיָּכוֹל מֹחַ אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג אוֹתָם, הֵם בְּחִינַת זְעֵירָא דְּאַנְפִּין. וְלִפְעָמִים הֵם בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת (עבור כַּנַּ"ל), וְזֶה בְּחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ – אָז בִּבְחִינַת אִתְגַּלְיָא. וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה הַדָּבָר אָצְלוֹ בִּבְחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, בִּבְחִינַת הֶעְלֵם, הֲוֵי אָצְלוֹ כְּמוֹ סְגֻלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ, אַזַּי יֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

יא נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי וְכוּ' (ישעיה מ). כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי עֲרֶךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת; וּכְשֶׁנִּשְׁלָם הַדַּעַת, אֲזַי נִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (נדרים מא): אִם דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ. וּכְתִיב (ישעיה ה): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעִקַּר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים יִהְיֶה לָעָתִיד מֵחֲמַת הַדַּעַת, שֶׁיִּרְבֶּה הַדַּעַת, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל אֶת ה', וְעַל־יְדֵי הַדַּעַת יֻכְלְלוּ בְּאַחְדוּתוֹ, וְאָז יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹהוּ. כִּי עַל־יְדֵי הַיְדִיעָה נִכְלָלִים בּוֹ, כְּמַאֲמַר הָהָכָם: אִלּוּ יְדִעְתִּיו – הֱיִיתִיו. וְעִקַּר הַיְדִיעָה יִהְיֶה לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; וּמֵחֲמַת הַדַּעַת לֹא יֶחְסַר כָּל טוּב, וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אַטּוּ הָאִידָּנָא לָאו אֶחָד הוּא? וְתִרְצוּ: לָעָתִיד כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

וַאֲפִלּוּ הָעַכּוּ"ם יֵדְעוּ בְּיִתְרוֹן הַדַּעַת, אֲבָל לֹא כְּמוֹנוּ; וְיֵדְעוּ, שֶׁהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁהָיָה לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כָּל זֹאת הַגְּדֻלָּה הָיָה לָנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כִּי אֵין לְהַכְחִישׁ הַחוּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִרְבֶּה הַדַּעַת, וְיָבִינוּ הַכֹּל שֶׁגְּדֻלָּתָם שֶׁל הָעַכּוּ"ם הָיָה לָנוּ גְּדֻלָּה, וְלָהֶם הַשִּׁפְלוּת. וְלִכְאוֹרָה הִיא יְדִיעָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיְדִיעָה הַזֹּאת יִהְיֶה לָנוּ לְלַעֵג וְלִשְׂחוֹק לְפִי עֲרֶךְ יְדִיעָתֵנוּ. וְזֶהוּ (תהלים קכג): אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ – שֶׁיֵּדְעוּ וְיֹאמְרוּ: הַגְּדֻלָּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ – הֵינוּ עִם הָעַכּוּ"ם, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה – הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת הָיָה לְיִשְׂרָאֵל. אַף־עַל־פִּי־כֵן: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ – הֵינוּ שֶׁנִּשְׂחַק וְנַלְעִיג מִיִּדִיעָתָם וְהַשָּׂגָתָם, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ יִהְיֶה לְאַין סוֹף וְקֵץ. וְהַיְדִיעָה יֵשׁ בָּהּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, כַּמּוּבָא לְעֵיל עַל פָּסוּק: בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת. וְזֶהוּ: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל הַצָּרוֹת. וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהַיְדִיעוֹת? יֹאמַר אֱלֹקֵיכֶם – אֲמִירָה בְּחֲשַׁאי (זוהר וארא כה: ובאר"ר קלב:), בְּחִינַת שָׁם, בְּחִינוֹת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. אֱלֹקִים לַאֲרָמָא קָלָא, בְּחִינַת: אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ (תהלים פג), בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת כַּנַּ"ל:

(מִסִּימָן כ' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[פֵּרוּשׁ, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּעֲקָה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמָתָן, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁין שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים, כִּי צְרִיכִין שְׁנֵי דְּבָרִים לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ: בַּתְּחִלָּה צְרִיכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין, כִּי לִפְעָמִים הַמֹּחִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי בְּהֶעְלֵם וְכוּ' כַּנַּ"ל, וְלָזֶה צְרִיכִים צְעָקָה כְּדֵי לְהוֹלִידָם; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹלְדִים הַמֹּחִין, עֲדַיִן יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְלָזֶה צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כְּדֵי לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי לִפְנִים, וְלַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי – עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ הַפָּסוּק: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ לִזְכּוֹת לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הֵינוּ הַשָּׂגַת הַדַּעַת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה כַּנַּ"ל, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם צְעָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹלִידִין הַמַּקִּיפִין, וּקְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים הַמַּקִּיפִין לִפְנִים כַּנַּ"ל.

מִבְּחִינַת ׳עַתִּיקָא׳ שבעולמות העליונים, (ישנם בעולמות העליונים חמישה פרצופים (בנינים רוחניים), והפרצוף הגבוה ביותר נקרא ׳עתיק׳, והוא כנגד ספירת ה׳כתר׳), **וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁיָּכוֹל מֹחַ אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג אוֹתָם, הֵם** נמשכים **מִבְּחִינַת ׳זְעֵירָא דְּאַנְפִּין׳** שבעולמות העליונים, (דהיינו מהפרצוף שנקרא ׳זעיר אנפין׳, שהוא כנגד שש הספירות: ׳חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד׳).

וְלִפְעָמִים הֵם בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת (׳עִבּוּר׳ כַּנַּ"ל), וְזֶה בְּחִינַת: ׳לָא אִתְגַּלְיָא׳ – אינו מתגלה, **וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ** על ידי הצעקה שצועק לה׳ יתברך, **אָז** הוא **בִּבְחִינַת ׳אִתְגַּלְיָא׳** – מתגלה, ואז הוא בבחינת ׳מקיף׳ אצלו, ואחר כך על ידי קדושת ׳שבעת הנרות׳ הוא ממשיך את המקיף אל הפנימי, דהיינו לתוך המוח, ואז הוא מבין את השכל כראוי. **וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה הַדָּבָר אֶצְלוֹ בִּבְחִינַת ׳לָא אִתְגַּלְיָא׳** – אינו מתגלה, **בִּבְחִינַת הֶעְלֵם, הַיְינוּ** – הרי הוא **אֶצְלוֹ** כְּמוֹ ׳סְגֻלָּה׳ כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמַעְלָה **מִשִּׂכְלוֹ,** כמו הסגולה שהתועלת שבה היא למעלה מהשכל האנושי, **וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ, אֲזַי יֵיטִיב מְטוּבוֹ לַאֲחֵרִים** כַּנַּ"ל, ויגלה את הסגולה לעם סגולה.

> **לאחר שנתבאר שעל ידי הצעקה לה׳ יתברך האדם מוציא את השפע האלוקי מבחינת העלם ו׳עיבור׳ לבחינת ׳מקיף׳, ועל ידי שהאדם מקדש את ׳שבעת הנרות׳ שהם פיו וחטמו ועיניו ואזניו, הוא זוכה שיכנס למוחו השפע האלוקי, ויהפך מבחינת ׳מקיף׳ לבחינת ׳פנימי׳, ועל ידי זה ליבו בוער תמיד לה׳ יתברך, והוא זוכה לדבר דיבורים חדשים לפני ה׳ יתברך, שהם בחינת רוח הקודש, יתבאר כעת כי על ידי שהאדם זוכה להוציא את השפע האלוקי מבחינת ׳עיבור׳ לבחינת ׳מקיף׳, ומבחינת ׳מקיף׳ לבחינת ׳פנימי׳, הוא זוכה לבחינת ׳דעת׳, שהיא הנחמה של כל הצרות.**

יא. לפי המבואר עד כאן, יתבאר הפסוק: **"נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יְכוּ׳,** יאמר אלוקיכם" (ישעיהו מ) – ׳בסיום הגלות יאמר הקב"ה לנביאים שינחמו את עם ישראל, כי כבר נתכפרו עוונותיהם והגיע זמנם להיגאל׳ [1]. ורמוז בפסוק זה, שגם בזמן הגלות יש בחינת נחמה על הצרות והיסורים, וכמו שיתבאר. כי הנה **כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי עֵרֶךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת** של האדם, **וּכְשֶׁנִּשְׁלָם הַדַּעַת, אֲזַי נִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בִּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל (נדרים מא): **׳אִם דַּעַת קָנִיתָ - מֶה חָסַרְתָּ׳, וּכְתִיב** (ישעיהו ה): **"לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת"** [2], ורמוז בפסוק זה, כי הגלות נגרמת על ידי שאין לאדם דעת. **וְלֹא** זו בלבד שהדעת משלימה לאדם את כל החסרונות והצרות, אלא גם **עִקַּר הַחַיִּים נִצְחִיִּים יִהְיֶה לֶעָתִיד מֵחֲמַת הַדַּעַת, שֶׁיִּרְבֶּה הַדַּעַת, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל אֶת ה׳, וְעַל יְדֵי הַדַּעַת יַכְלְלוּ בְּאַחְדוּתוֹ** של ה׳ יתברך, **וְאָז יִהְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים כָּמוֹהוּ, כִּי עַל יְדֵי הַיְדִיעָה נִכְלָלִים בּוֹ, כְּמַאֲמַר הֶחָכָם: ׳אִלּוּ יְדַעְתִּיו - הֱיִיתִיו׳** – אם הייתי יודע את הקב"ה הייתי חלק ממנו, כי אדם יכול להשיג ולדעת רק דבר שהוא דומה לו בטבעו ובמהותו. **וְעִקַּר הַיְדִיעָה יִהְיֶה לֶעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין לעתיד לבוא (שם יא): **"כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה** את ה׳", **וּמֵחֲמַת הַדַּעַת לֹא יֶחְסַר כָּל טוּב, וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (פסחים נ) שהקשו: **׳אָטוּ הָאִידְנָא לָאו אֶחָד הוּא׳** – האם בזמן הזה הקב"ה אינו אחד, ומדוע נאמר בפסוק "ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד", **וְתֵרְצוּ:** ׳בעולם הזה על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, אבל **לֶעָתִיד כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב׳,** ופירש רש"י: ׳שאין שם בשורה רעה׳.

וַאֲפִלּוּ הָעַכּוּ"ם – הגויים **יֵדְעוּ** את הקב"ה **בְּיִתְרוֹן הַדַּעַת** – בתוספת דעת לעתיד לבוא, **אֲבָל לֹא כָּמוֹנוּ, וְיֵדְעוּ שֶׁהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁהָיָה לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כָּל זֹאת הַגְּדֻלָּה הָיָה לָנוּ. אַף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כִּי אֵין לְהַכְחִישׁ הַחוּשׁ** – המציאות הנראית בחוש, **אַף עַל פִּי כֵן יִרְבֶּה הַדַּעַת, וְיָבִינוּ הַכֹּל,** אפילו הגויים, **שֶׁגְּדֻלָּתָם שֶׁל הָעַכּוּ"ם** – הגויים **הָיָה לָנוּ גְּדֻלָּה וְלָהֶם הַשִּׁפְלוּת. וְלִכְאוֹרָה הִיא יְדִיעָה גְּדוֹלָה, אַף עַל פִּי כֵן הַיְדִיעָה הַזֹּאת יִהְיֶה לָנוּ לְלַעַג וְלִשְׂחוֹק לְפִי עֵרֶךְ יְדִיעָתֵנוּ. וְזֶהוּ** הרמוז בפסוק (תהלים קכו): **"אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ"**, ורמוז בזה, **שֶׁיֵּדְעוּ וְיֹאמְרוּ** הגויים: **הַגְּדֻלָּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ, הַיְינוּ עִם הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **"הִגְדִּיל ה׳ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה" - הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת הָיָה**

מקורות והערות

[1] רש"י ומצודות דוד שם. [2] במצודות דוד שם פירש: ׳על שמאנו לדעת דרכי המקום׳.

וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה – אַל תִּקְרֵי: וְדִגְלוֹ, אֶלָּא: וְלִגְלוּגוֹ (מדרש שה"ש), אֲבָל אֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא לְרַבִּים, כִּי אֵין לִדְרֹשׁ אֶלָּא דְּבָרִים הַמְבֹרָרִים, כַּמַּאֲמָר (שבת קמה:): אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אַתְּ – אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְךָ – אֱמֹר, וְאִם לָאו – אַל תֹּאמְרֵהוּ. וְזֶהוּ (תהלים קלח): כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ – כְּשֶׁהִיא בִּבְחִינַת יַעֲקֹב, בִּבְחִינַת עִבּוּר, בְּלֹא מֹחִין – זֹאת הַלִּמּוּד בָּחַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת: וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה; וְאֵין לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים. אֲבָל: יִשְׂרָאֵל לְסְגֻלָּתוֹ – יִשְׂרָאֵל אוֹתִיּוֹת לִי רֹאשׁ, הֵינוּ הִתְגַּלּוּת הַמֹּחִין, הַמְשֻׁכַּת אוֹר הַפְּנִים הַנַּ"ל, שֶׁפַּע אֱלֹקֵי הַנַּ"ל, בְּתוֹךְ הַפְּנִימִי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. בְּךָ דַּיְקָא – שֶׁיִּתְמַשֵּׁךְ עֲטָרַת תִּפְאֶרֶת, הֵינוּ הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל. בְּךָ – בְּתוֹךְ הַפְּנִימִיּוּת. לִסְגֻלָּתוֹ – זֹאת הַתּוֹרָה יָכוֹל לִדְרֹשׁ אוֹתָהּ לְרַבִּים:

ט כִּי אֲנַחְנוּ נִקְרָאִים עַם סְגֻלָּה (דברים ז) – כְּמוֹ סְגֻלָּה שֶׁעוֹשִׂין לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַטֶּבַע מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה זֶה לִרְפוּאָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַדָּבָר הַזֶּה מְסֻגָּל לִרְפוּאָה; וְזֶה לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין זֶה. כְּמוֹ־כֵן אֲנַחְנוּ, לָקַח אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְעַם סְגֻלָּתוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל הָאֱנוֹשִׁי מֵבִין אֶת כָּל זֶה, אֵיךְ לָקַח עַם מִתּוֹךְ עַמִּים. כְּמוֹ בִּשְׁעַת קְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁקִּטְרֵג מִדַּת־הַדִּין: הַלְּלוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ' (כ"ר פ' נז ובשמות רבה פ' כא); אַף־עַל־פִּי־כֵן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָקַח אוֹתָנוּ לְעַם קָדוֹשׁ. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הַדָּבָר כְּמוֹ סְגֻלָּה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, לְמַעְלָה מִשֵּׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶה בְּחִינַת מַקִּיפִין כַּנַּ"ל. וּמִי שֶׁזָּכָה לְאַלּוּ הַמַּקִּיפִין, לְהוֹלִיד אוֹתָם וּלְהַכְנִיס אוֹתָם בִּפְנִים כַּנַּ"ל, נִמְצָא שֶׁזָּכָה לְהָבִין אֶת הַסְּגֻלָּה, בְּוַדַּאי הַיֹּשֶׁר לְגַלּוֹת הַסְּגֻלָּה לְעַם סְגֻלָּה:

בְּכֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, מַה שֶׁהֲנָנוּ הַשֵּׁם, שֶׁיַּכְנִיס הַמַּקִּיף לִפְנִים וּלְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ אֵיזֶהוּ דָּבָר, הַיֹּשֶׁר מְחַיֵּב, שֶׁיְּגַלֶּה וְיַכְנִיס זֹאת הַהֲכָנָה שֶׁל הַסְּגֻלָּה, שֶׁהָיָה אָצְלוֹ סְגֻלָּה, שֶׁיְּגַלֶּה לְעַם סְגֻלָּה, וּלְהֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים:

וְזֶה פֵּרוּשׁ פִּרְקָא רְבִיעָאָה דְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא: עַתִּיקָא טְמִיר וּסְתִים, זְעֵירָא דְּאַנְפִּין אִתְגַּלְיָא וְלָא אִתְגַּלְיָא. עַתִּיקָא זֶה בְּחִינַת הַמַּקִּיפִין הַנַּ"ל, שֶׁהֵן טְמוּרִים וּסְתוּמִים מִכָּל צַד, בְּכָל הֶמְשֵׁךְ הַזְּמַן שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִתְגַּלֶּה אֶלָּא לָעָתִיד; אֲבָל בּוְזְעֵיר אַנְפִּין, חָכְמוֹת שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, גַּם בָּהֶם יֵשׁ פְּנִימִי וּמַקִּיף. וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ יֵשׁ לוֹ פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְאֵלּוּ הַמְּבוּכוֹת הַנַּ"ל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֵׂכֶל הָאָדָם לְהַשִּׂיגָם, הֵם מִבְּחִינַת עַתִּיקָא, וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁיָּכוֹל מֹחַ אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג אוֹתָם, הֵם בְּחִינַת זְעֵירָא דְּאַנְפִּין. וְלִפְעָמִים הֵם בְּהֶעְלֵם, בִּבְחִינַת (עבור כַּנַּ"ל), וְזֶה בְּחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ – אָז בִּבְחִינַת אִתְגַּלְיָא. וְכָל זְמַן שֶׁהָיָה הַדָּבָר אָצְלוֹ בִּבְחִינַת לָא אִתְגַּלְיָא, בִּבְחִינַת הֶעְלֵם, הֲוֵי אָצְלוֹ כְּמוֹ סְגֻלָּה כַּנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשִּׂכְלוֹ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ, אַזַּי יֵיטִיב מִטּוּבוֹ לַאֲחֵרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

יא נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי וְכוּ' (ישעיה מ). כָּל הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִים וְהַגָּלוּת אֵינוֹ אֶלָּא לְפִי עֹרֶךְ חֶסְרוֹן הַדַּעַת; וּכְשֶׁנִּשְׁלָם הַדַּעַת, אֲזַי נִשְׁלָם כָּל הַחֶסְרוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (נדרים מא): אִם דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ. וּכְתִיב (ישעיה ה): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעִקַּר הַחַיִּים הַנִּצְחִיִּים יִהְיֶה לָעָתִיד מֵחֲמַת הַדַּעַת, שֶׁיִּרְבֶּה הַדַּעַת, שֶׁיֵּדְעוּ הַכֹּל אֶת ה', וְעַל־יְדֵי הַדַּעַת יֻכְלְלוּ בְּאַחְדוּתוֹ, וְאָז יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹהוּ. כִּי עַל־יְדֵי הַיְדִיעָה נִכְלָלִים בּוֹ, כְּמַאֲמַר הָהָכָם: אִלּוּ יְדִעְתִּיו – הֱיִיתִיו. וְעִקַּר הַיְדִיעָה יִהְיֶה לָעָתִיד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; וּמֵחֲמַת הַדַּעַת לֹא יֶחְסַר כָּל טוּב, וְיִהְיֶה כֻּלּוֹ טוֹב, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אַטּוּ הָאִידָּנָא לָאו אֶחָד הוּא? וְתִרְצוּ: לָעָתִיד כֻּלּוֹ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב:

וַאֲפִלּוּ הָעַכּוּ"ם יֵדְעוּ בְּיִתְרוֹן הַדַּעַת, אֲבָל לֹא כְּמוֹנוּ; וְיֵדְעוּ, שֶׁהַגְּדֻלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם וְהַשִּׁפְלוּת שֶׁהָיָה לָנוּ בִּזְמַן הַגָּלוּת, כָּל זֹאת הַגְּדֻלָּה הָיָה לָנוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כָּל זֶה, כִּי אֵין לְהַכְחִישׁ הַחוּשׁ, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִרְבֶּה הַדַּעַת, וְיָבִינוּ הַכֹּל שֶׁגְּדֻלָּתָם שֶׁל הָעַכּוּ"ם הָיָה לָנוּ גְּדֻלָּה, וְלָהֶם הַשִּׁפְלוּת. וְלִכְאוֹרָה הִיא יְדִיעָה גְּדוֹלָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן הַיְדִיעָה הַזֹּאת יִהְיֶה לָנוּ לְלַעֵג וְלִשְׂחוֹק לְפִי עֵרֶךְ יְדִיעָתֵנוּ. וְזֶהוּ (תהלים קכו): אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ, אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ – שֶׁיֵּדְעוּ וְיֹאמְרוּ: הַגְּדֻלָּה שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ – הֵינוּ עִם הָעַכּוּ"ם, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה – הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת הָיָה לְיִשְׂרָאֵל. אַף־עַל־פִּי־כֵן: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ – הֵינוּ שֶׁנִּשְׂחַק וְנִלְעֵג מִידִיעָתָם וְהַשָּׂגָתָם, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ יִהְיֶה לְאַין סוֹף וָקֵץ. וְהַיְדִיעָה יֵשׁ בָּהּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, כַּמּוּבָא לְעֵיל עַל פָּסוּק: בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת. וְזֶהוּ: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף, שֶׁהַיְדִיעָה הִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל הַצָּרוֹת. וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהַיְדִיעוֹת? יֹאמַר אֲלֵיכֶם – אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי (זוהר וארא כה: ובאר"ר קלב:), בְּחִינַת שָׁם, בְּחִינוֹת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. אֱלֹקִים אֲלֵיכֶם אַל דֵּמִי לָךְ (תהלים פג), בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת כַּנַּ"ל:

(מִסִּימָן כ' עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

[פֵּרוּשׁ, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל־יְדֵי הַצַּעֲקָה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמָתָן, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁין שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים, כִּי צְרִיכִין שְׁנֵי דְּבָרִים לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ: בַּתְּחִלָּה צְרִיכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין, כִּי לִפְעָמִים הַמֹּחִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי בְּהֶעְלֵם וְכוּ' כַּנַּ"ל, וְלָזֶה צְרִיכִים צְעָקָה כְּדֵי לְהוֹלִידָם; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁנּוֹלְדִים הַמֹּחִין, עֲדַיִן יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְלָזֶה צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, כְּדֵי לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין וְהַשָּׂפָע אֵלֹקִי לִפְנִים, וְלַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי – עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ הַפָּסוּק: נַחֲמוּ נַחֲמוּ – הֵינוּ לִזְכּוֹת לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הֵינוּ הַשָּׂגַת הַדַּעַת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה כַּנַּ"ל, זֶה זוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם צְעָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹלִידִין הַמַּקִּיפִין, וּקְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַכְנִיסִים הַמַּקִּיפִין לִפְנִים כַּנַּ"ל.

לְיִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן: "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ", הַיְנוּ שֶׁנִּשְׂחֹק וְנַלְעִיג מִידִיעָתָם וְהַשָּׂגָתָם, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ יִהְיֶה לְאֵין סוֹף וָקֵץ, ותהיה גבוהה הרבה הרבה יותר.

וְהַיְדִיעָה יֵשׁ בָּהּ 'מַקִּיף' וּ'מַקִּיף לְמַקִּיף', כי כשהמוחין הם בהעלם בבחינת 'עיבור' זהו בחינת 'מקיף למקיף', ועל ידי הצעקה מולידים את המוחין והם נעשים בבחינת 'מקיף', ולאחר מכן על ידי קדושת 'שבעת הנרות' ממשיכים אותם מ'מקיף' ל'פנימי', כַּמּוּבָא לְעֵיל באות ח' עַל פָּסוּק "בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת". וְזֶהוּ הרמוז בפסוק: "נַחֲמוּ נַחֲמוּ" - הַיְנוּ 'מַקִּיף', וּ'מַקִּיף לְמַקִּיף', שֶׁהַיְדִיעָה הִיא עִקַּר הַנֶּחָמָה שֶׁל כָּל הַצָּרוֹת, וכשמולידים את המוחין מבחינת 'מקיף דמקיף' לבחינת 'מקיף', זה גם כן כבר בחינת נחמה, כי ניתוסף בו ידיעה חדשה קצת, על ידי שהשכל הפנימי מקבל חיות מהמקיף הזה (כמבואר לעיל באות ד'), ואחר כך כשזוכה להמשיך את המקיף לפנים שזה בחינת ידיעה שלימה, אז עיקר שלימות הנחמה[3]. וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָבוֹא לְהַיְדִיעוּת, על ידי הנאמר בסיום הפסוק: "יֹאמַר אֱלֹקֵיכֶם", ורמוז בזה, כי 'אֲמִירָה' היא בַּחֲשַׁאי כמובא בזוהר (וארא כה: ובאד"ר קלב:), וזה רומז על בְּחִינַת 'שֶׁמֶן' שהוא בחשאי, כמובא בזוהר (שמיני דף לט.): 'יין לארמא קלא, ושמן בחשאי', ו'שמן' רומז על בְּחִינוֹת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת' שהיו משמן. ומה שנאמר "אֱלֹקִים" רומז על לַאֲרָמָא קָלָא – הרמת קול, בְּחִינַת מה שנאמר "אֱלֹקִים אַל דָּמִי לָךְ" – אל תשתוק מלהפרע מאויבינו[4] (תהלים פג), וזוהי בחינת 'צעקה', ורמוז בפסוק זה שהצעקה היא בחינת 'אלקים', וצעקה זו רומזת על בְּחִינַת צַעֲקַת הַיּוֹלֶדֶת כַּנַּ"ל, שעל ידי זה מולידים את המוחין מההעלם. ועל ידי שני בחינות אלו: "יאמר" – שרומז על 'שבעת הנרות', ו"אלוקיכם" – שרומז על הצעקה, זוכים להשגת השפע האלוקי, שהוא הדעת הקדוש, שזהו עיקר הנחמה על כל הצרות.

(מִסִּימָן כ' עַד כָּאן, לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל).

[מבאר ר' נתן זצ"ל את הענין יותר: פֵּרוּשׁ, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁעַל יְדֵי הַצְּעָקָה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמָתָן, וְעַל יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁין 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים, כִּי צְרִיכִין שְׁנֵי דְּבָרִים לְהַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ: בִּתְחִלָּה צְרִיכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין, כִּי לִפְעָמִים הַמֹּחִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי בְּהֶעְלֵם וְכוּ' כַּנַּ"ל, וְלָזֶה צְרִיכִים צְעָקָה כְּדֵי לְהוֹלִידָם, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנּוֹלָדִים הַמֹּחִין, עֲדַיִן יֵשׁ בָּהֶם פְּנִימִי וּמַקִּיף, וְלָזֶה צְרִיכִין לְקַדֵּשׁ 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', כְּדֵי לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין וְהַשֶּׁפַע אֱלֹקִי לִפְנִים, וְלַעֲשׂוֹת מִ'הַמַּקִּיף' 'פְּנִימִי' - עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ הַפָּסוּק "נַחֲמוּ נַחֲמוּ" - הַיְנוּ לִזְכּוֹת לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַיְנוּ הַשָּׂגַת הַדַּעַת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה כַּנַּ"ל, זֶה זוֹכִין עַל יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵם 'צְעָקָה', שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹלִידִין הַמַּקִּיפִין, וּ'קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', שֶׁעַל יְדֵי זֶה מַכְנִיסִים הַמַּקִּיפִין לִפְנִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "יֹאמַר אֱלֹקֵיכֶם" - "יֹאמַר" הַיְנוּ בְּחִינַת אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי,

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה. [4] רש"י ומצודות דוד שם.

שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'שֶׁמֶן', שֶׁהוּא בַּחֲשַׁאי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שמיני דף לט): 'יַיִן לַאֲרָמָא קָלָא, וְשֶׁמֶן בַּחֲשַׁאי'. וְשֶׁמֶן הוּא בְּחִינַת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', שֶׁהָיוּ מִשֶּׁמֶן. "אֱלֹקֵיכֶם" - זֶה בְּחִינַת 'אֱלֹקִים' שהוא בחינת לַאֲרָמָא קָלָא – הרמת קול, בְּחִינַת הַצְּעָקָה הַנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ זוֹכִין לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, שֶׁהוּא הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה, בְּחִינַת "נַחֲמוּ נַחֲמוּ", הַיְנוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף כַּנַּ"ל].

עתה יתבאר בהרחבה מה שנתבאר לעיל בענין ה'דעת' שעל ידה נשלמים כל החסרונות, וה'דעת' שתהיה לעתיד לבוא.

מוסיף ר' נתן זצ"ל: כָּל הָעִנְיָן הַנַּ"ל, הַמְבֹאָר בְּקִצּוּר עַל פָּסוּק "נַחֲמוּ נַחֲמוּ" בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ מֵעַצְמוֹ בְּבֵאוּר יוֹתֵר קְצָת, וְרָשַׁמְתִּי לְעַצְמִי כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי, עַל כֵּן לֹא מָנַעְתִּי לְהַעְתִּיקוֹ. וּבִתְחִלָּה הִתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיַן חַיִּים וּמִיתָה, עָנָה וְאָמַר: 'בֵּין חַיִּים לְמִיתָה אֵין חִלּוּק, כִּי אִם בְּמִדַּת אַמָּה אַחַת - שֶׁעַכְשָׁו הָאָדָם שׁוֹכֵן בְּכָאן, וְאַחַר כָּךְ הוּא שׁוֹכֵן שָׁם' (וְהִטָּה בְּיָדוֹ עַל הַבַּיִת עָלְמִין). וְאַחַר כָּךְ הִתְחִיל לוֹמַר כָּל עִנְיָן זֶה: 'חַיִּים נִצְחִיִּים וְכוּ'' כִּדְלִקַמָּן. כְּלוֹמַר, שֶׁמִּי שֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת אֲמִתִּי הַנַּ"ל, לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ כְּלָל בֵּין חַיִּים לְמִיתָה, כִּי הוּא דָּבוּק וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, רַק שֶׁעַכְשָׁו בְּחַיָּיו דִּירָתוֹ בְּכָאן, וְאַחַר כָּךְ דִּירָתוֹ שָׁם כַּנַּ"ל. וְאָז שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כָּל עִנְיָן הַזֶּה וְזֶהוּ:

חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת. וְעִקַּר הַכְּלָלִיּוּת שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאֶחָד, הוּא עַל יְדֵי הַדַּעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם: 'אֵלּוּ יְדַעְתִּיו - הֱיִיתִיו', כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל, וְעַל כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁחוֹשֵׁב הַשֵּׂכֶל, שָׁם כָּל הָאָדָם, וּכְשֶׁיּוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בִּידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא שָׁם מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ יוֹתֵר, הוּא נִכְלָל יוֹתֵר בְּהַשֹּׂרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ.

וְכָל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ בְּרִיאוּת הַגּוּף, וְכָל שְׁאָר הַחֲסָרוֹנוֹת - הַכֹּל הוּא בְּחֶסְרוֹן הַדַּעַת. וְאַף שֶׁיֵּשׁ חֲסָרִים לְגַמְרֵי מֵהַדַּעַת, וְעִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם כָּל טוּב, בֶּאֱמֶת כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לָהֶם אֵינוֹ כְּלוּם. וְכֵן לְהֵפֶךְ, הַשָּׁלֵם בְּדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִסָּרוֹן, בֶּאֱמֶת הַחִסָּרוֹן אֵינוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): 'דַּעַת קָנִיתָ - מֶה חָסַרְתָּ, וְאִם דַּעַת חָסַרְתָּ - מַה קָּנִיתָ', כִּי עִקַּר הַחִסָּרוֹן וְהַשְּׁלֵמוּת תָּלוּי בַּדַּעַת. וְכֵן כַּעַס וְאַכְזָרִיּוּת הוּא מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): "כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ". וְעַל כֵּן הַחוֹלֶה הוּא כַּעֲסָן, מֵחֲמַת שֶׁאָז הוּא בְּדִינִים, כִּי דִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, וְדִינִים הֵם מֹחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל כֵּן הוּא כַּעֲסָן. וְלֶעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לענין לעתיד לבוא (ישעיהו יא): "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'", וְעַל כֵּן אָז יִתְבַּטֵּל הַכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): "וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ' וּפָרָה וָדֹב וְכוּ', לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ וְכוּ', כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' וְכוּ'", כִּי עַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לָגוּר יַחַד זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכוּ' מֵחֲמַת מִדַּת הַכַּעַס, אֲבָל לֶעָתִיד יוּכְלוּ לָדוּר יַחַד, מֵחֲמַת שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַכַּעַס עַל יְדֵי הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז.

וְהִנֵּה לֶעָתִיד הַכֹּל יֵדְעוּ אֶת הַשֵּׁם, אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם – הגויים כַּנַּ"ל, כמו שנאמר: "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה". אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֶפְשָׁר לָנוּ לֵידַע וּלְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אָז, זֶה אִי אֶפְשָׁר כָּעֵת אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, כִּי עַכְשָׁו זֶה הַדַּעַת בִּבְחִינוֹת 'מַקִּיפִים' כַּנַּ"ל, כמו שנתבאר לעיל באות ד' שיש שכל שהוא בחינת 'מקיפים' שאין המוח יכול לסבלו, ואינו נכנס במוח אלא מקיף את המוח, כי אין המוח האנושי יכול להבינו. כִּי כָּל הַשְּׁלֵמוּת וְהַטּוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָעַכּוּ"ם – לגויים עַכְשָׁו בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כְּלוּם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: 'אִם דַּעַת חָסַרְתָּ וְכוּ' מה קנית', וְאַדְרַבָּא, כָּל גְּדֻלָּתָם וְטוֹבָתָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבָתֵנוּ. וְלֶעָתִיד שֶׁיִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ דֵּעָה, וַאֲפִלּוּ כָּל הָעַכּוּ"ם – הגויים יֵדְעוּ אֶת ה', אָז יָבִינוּ הֵם, שֶׁכָּל הַגְּדֻלָּה וְהַטּוֹבָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבוֹתֵינוּ וְלִגְדֻלָּתֵנוּ. וְזֶה הרמוז בפסוק (תהלים קכו): "אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ", הַיְנוּ,

וְזֶהוּ: יֹאמַר אֶלֵּיכֶם – **יֹאמַר** הֵינוּ בְּחִינַת אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שָׁמָן, שֶׁהוּא בַּחֲשַׁאי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שמיני לט): יַיִן לַאֲרָמָא קָלָא וְשָׁמָן בַּחֲשַׁאי. וְשָׁמָן הוּא בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהָיוּ מִשֶּׁמֶן. **אֶלֵּיכֶם** – זֶה בְּחִינַת אֱלֹקִים לַאֲרָמָא קָלָא, בְּחִינַת הַצְּעָקָה הַנַּ"ל. שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ זוֹכִין לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, שֶׁהוּא הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה, בְּחִינַת נַחֲמוּ נַחֲמוּ, הֵינוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף כַּנַּ"ל]:

כָּל הָעִנְיָן הַנַּ"ל, הַמְבֹאָר בְּקִצּוּר עַל פְּסוּק נַחֲמוּ נַחֲמוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ מֵעַצְמוֹ בְּבֵאוּר יוֹתֵר קְצָת, וְרָשַׁמְתִּי לְעַצְמִי כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי, עַל־כֵּן לֹא מָנַעְתִּי לְהַעְתִּיקוֹ. וּבַתְּחִלָּה הִתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיָן חַיִּים וּמִיתָה. עָנָה וְאָמַר: בֵּין חַיִּים לְמִיתָה אֵין חִלּוּק כִּי אִם בְּמִדַּת אַמָּה אַחַת – שֶׁעַכְשָׁו הָאָדָם שׁוֹכֵן בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ הוּא שׁוֹכֵן שָׁם (והשה בירו על הבית־עלמין). וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל לוֹמַר כָּל עִנְיָן זֶה: חַיִּים נִצְחִיִּים וְכוּ', כִּדְלְקַמָּן. כְּלוֹמַר, שֶׁמִּי שֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת אֲמִתּוֹ הַנַּ"ל, לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ כְּלָל בֵּין חַיִּים לְמִיתָה, כִּי הוּא דָּבוּק וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, רַק שֶׁעַכְשָׁו, בְּחַיָּיו, דִּירָתוֹ בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ דִּירָתוֹ שָׁם כַּנַּ"ל. וְאָז שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כָּל עִנְיָן הַזֶּה, וְזֶהוּ:

חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא גַּם־כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ, יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת:

וְעִקַּר הַכְּלָלִיּוּת שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי הַדַּעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם: אִלּוּ יָדַעְתִּיו – הֱיִיתִיו. כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל, וְעַל־כֵּן בַּמָּקוֹם שֶׁחוֹשֵׁב הַשֵּׂכֶל, שָׁם כָּל הָאָדָם, וּכְשֶׁיּוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בִּידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הוּא שָׁם מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶׁיּוֹדֵעַ יוֹתֵר, הוּא נִכְלָל בְּיוֹתֵר בְּהַשֹּׂרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ:

וְכָל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ בְּרִיאוּת הַגּוּף, וְכָל שְׁאָר הַחֲסָרוֹנוֹת – הַכֹּל הוּא בְּחֶסְרוֹן הַדַּעַת. וְאַף שֶׁיֵּשׁ חֲסֵרִים לְגַמְרֵי מֵהַדַּעַת, וְעִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם כָּל טוּב, בָּאֱמֶת כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם, אֵינוֹ כְּלוּם; וְכֵן לְהֶפֶךְ: הַשָּׁלֵם בְּדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶסְרוֹן, בָּאֱמֶת הַחֶסְרוֹן אֵינוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ; וְאִם דַּעַת חָסַרְתָּ – מַה קָּנִיתָ; כִּי עִקַּר הַחֶסְרוֹן וְהַשְּׁלֵמוּת תָּלוּי בַּדַּעַת:

וְכֵן כַּעַס וְאַכְזְרִיּוּת הוּא מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ, וְעַל־כֵּן הַחוֹלֶה הוּא כַּעֲסָן, מֵחֲמַת שֶׁאָז הוּא בְּדִינִים, כִּי דִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, וְדִינִים הֵם מוֹחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל־כֵּן הוּא בְּכַעַס. וְלָעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'; וְעַל־כֵּן אָז יִתְבַּטֵּל הַכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ', וּפָרָה וָדֹב וְכוּ', לֹא יַרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ וְכוּ', כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' וְכוּ'. כִּי עַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לָגוּר יַחַד זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכוּ', מֵחֲמַת מִדַּת הַכַּעַס; אֲבָל לָעָתִיד יוּכְלוּ לָדוּר יַחַד, מֵחֲמַת שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַכַּעַס עַל־יְדֵי הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז:

וְהִנֵּה לָעָתִיד הַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם כַּנַּ"ל, וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֶפְשָׁר לָנוּ לֵידַע וּלְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אָז, זֶה אִי אֶפְשָׁר כָּעֵת אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, כִּי עַכְשָׁו זֶה הַדַּעַת בִּבְחִינוֹת מַקִּיפִים כַּנַּ"ל, כִּי כָּל הַשְּׁלֵמוּת וְהַטּוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָעַכּוּ"ם עַכְשָׁו, בָּאֱמֶת אֵינוֹ כְּלוּם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִם דַּעַת חָסַרְתָּ וְכוּ'; וְאַדְרַבָּא, כָּל גְּדֻלָּתָם וְטוֹבָתָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבָתֵנוּ. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ דֵּעָה, וַאֲפִלּוּ כָּל הָעַכּוּ"ם יֵדְעוּ אֶת ה', אָז יָבִינוּ הֵם, שֶׁכָּל הַגְּדֻלָּה וְהַטּוֹבָה שֶׁהָיָה לָהֶם בָּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבוֹתֵינוּ וְלִגְדֻלָּתֵנוּ. וְזֶה (תהלים קכו): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ; הֵינוּ כָּל הַגְּדֻלָּה שֶׁהִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה [הֵינוּ עִם הָעַכּוּ"ם], הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, כִּי הַכֹּל הָיָה גְּדֻלָּתָם שֶׁל אֵלֶּה [הֵינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל], כִּי הָיָה לְטוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם. וְזֶה יָבִינוּ הֵם בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז; אֲבָל אֶצְלֵנוּ יִהְיֶה זֶה הַדַּעַת דָּבָר פָּשׁוּט וּשְׁחוֹק, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִגְדַּל אָז מְאֹד. וְזֶה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל וְכוּ' – כִּי זֶה הַדַּעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, לוֹמַר הִגְדִּיל וְכוּ' כַּנַּ"ל, זֶה יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִהְיֶה גָּדוֹל מְאֹד:

וְעַל־כֵּן לָעָתִיד יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְיִהְיוּ נִכְלָלִים בְּאֶחָד. וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים ג): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד – וְכִי הָאִידָּנָא וְכוּ', אֶלָּא עַכְשָׁו מְבָרְכִין עַל הָרָעָה: בָּרוּךְ דַּיַּן אֱמֶת; וְעַל הַטּוֹבָה – הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב; אֲבָל לָעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל: הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב; כִּי לָעָתִיד, שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַדַּעַת, יֵדְעוּ שֶׁאֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם כְּלָל, רַק כֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְגַם הַגָּלוּת הוּא רַק מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־כֵּן הָיְתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הָיָה בְּחִינַת הַדַּעַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: (שמות ו) וְיַדַּעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם; כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה – עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

וְדַע, שֶׁגַּם לָעָתִיד, שֶׁתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה, וְיִהְיֶה נַעֲשָׂה מֵהַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף שֶׁכָּל פְּנִימִי – גַּם אָז יִהְיוּ מַקִּיפִים אֲחֵרִים, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יֵדְעוּ מַהוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, רַק כָּל אֶחָד יַשִּׂיג לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ וְטָרְחוֹ, אֲשֶׁר יָגַע וְטָרַח בְּזֶה הָעוֹלָם כְּשִׂכְלִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְאַף שֶׁכֻּלָּם יְזַכְּכוּ, וַאֲפִלּוּ עַכּוּ"ם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּינָם לְבֵינֵנוּ, כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה אֶצְלָם אָז הַשָּׂגָה וּידִיעָה גְּדוֹלָה, יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, וְלֹא יִהְיֶה נֶחְשָׁב בְּעֵינֵינוּ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר לְמַעְלָה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל – כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה לְהָבִין וְלֵידַע גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁכָּל טוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם בָּזֶה הָעוֹלָם הָיָה הַכֹּל בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל – וּבֶאֱמֶת הוּא הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כִּי כָּעֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין מֵבִין זֹאת – אַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלֵנוּ לֹא יִהְיֶה זֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה כְּלָל, רַק לְשְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ וְדַעְתֵּנוּ אָז יִגְדַּל מְאֹד.

וְגַם בֵּין יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן בְּוַדַּאי יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, מִכָּל־שֶׁכֵּן בֵּין צַדִּיק לָרָשָׁע, כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה מַקִּיף

כָּל הַגְּדֻלָּה שֶׁהִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה [הַיְנוּ עִם הָעַכּוּ"ם], הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, כִּי הַכֹּל הָיָה גְּדֻלָּתָם שֶׁל אֵלֶּה [הַיְנוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל], כִּי הָיָה לְטוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם. וְזֶה יָבִינוּ הֵם בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֲבָל אֶצְלֵנוּ יִהְיֶה זֶה הַדַּעַת דָּבָר פָּשׁוּט וּשְׁחוֹק, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִגְדַּל אָז מְאֹד. וְזֶה הרמוז בתחילת הפסוק: "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל וְכוּ'" - כִּי זֶה הַדַּעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז לוֹמַר "הִגְדִּיל וְכוּ'" כַּנַּ"ל, זֶה יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִהְיֶה גָּדוֹל מְאֹד.

וְעַל כֵּן לֶעָתִיד יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְיִהְיוּ נִכְלָלִים בְּאֶחָד. וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ) על הפסוק: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" - 'וְכִי הָאִידְנָא וְכוּ'' – וכי בזמן הזה אין הקב"ה אחד, אֶלָּא עַכְשָׁו מְבָרְכִין עַל הָרָעָה 'בָּרוּךְ דַּיַּן אֱמֶת', וְעַל הַטּוֹבָה 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב', אֲבָל לֶעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל 'הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב', וטעם הדבר, כִּי לֶעָתִיד שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַדַּעַת, יֵדְעוּ שֶׁאֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם כְּלָל, רַק כֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְגַם הַגָּלוּת הוּא רַק מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו ה): "לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת". וְעַל כֵּן הָיְתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עַל יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הָיָה בְּחִינַת הַדַּעַת, כמובא בספרי קבלה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (שמות ו): "וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם", כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה עַל יְדֵי הַדַּעַת.

וְדַע, שֶׁגַּם לֶעָתִיד, שֶׁתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף שֶׁכֶּל פְּנִימִי - גַּם אָז יִהְיוּ מַקִּיפִים אֲחֵרִים, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יֵדְעוּ מַהוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, רַק כָּל אֶחָד יַשִּׂיג לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ וְטָרְחוֹ, אֲשֶׁר יָגַע וְטָרַח בְּזֶה הָעוֹלָם בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְאַף שֶׁכֻּלָּם יִזְדַּכְּכוּ, וַאֲפִלּוּ עַכּוּ"ם – הגויים, אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּינָם לְבֵינֵינוּ, כִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה אֶצְלָם אָז הַשָּׂגָה וִידִיעָה גְּדוֹלָה, יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, וְלֹא יִהְיֶה נֶחֱשָׁב בְּעֵינֵינוּ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר לְמַעְלָה על הפסוק: "אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל" - כִּי מַה שֶּׁיִּהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה לְהָבִין וְלֵידַע גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁכָּל טוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם בְּזֶה הָעוֹלָם הָיָה הַכֹּל בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל - וּבֶאֱמֶת הוּא הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כִּי כָּעֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין מֵבִין זֹאת - אַף עַל פִּי כֵן אֶצְלֵנוּ לֹא יִהְיֶה זֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה כְּלָל, רַק לִשְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ וְדַעְתֵּנוּ אָז יִגְדַּל מְאֹד. וְגַם בֵּין יִשְׂרָאֵל בְּעַצְמָן, בְּוַדַּאי יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, מִכָּל שֶׁכֵּן בֵּין צַדִּיק

וְזֶהוּ: יֹאמַר אֲלֵכֶיכֶם – יֹאמַר הֵינוּ בְּחִינַת אֲמִירָה בַּחֲשַׁאי, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שֶׁמֶן, שֶׁהוּא בַּחֲשַׁאי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (שמיני לט): יַין לַאֲרָמָא קָלָא וְשֶׁמֶן הוּא בְּחִינַת שִׁבְעַת הַנְּרוֹת, שֶׁהָיוּ מִשֶּׁמֶן. **אֲלֵכֶיכֶם** – זֶה בְּחִינַת אֱלֹקִים לַאֲרָמָא קָלָא, בְּחִינַת הַצְּעָקָה הַנַּ"ל. שֶׁעַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ זוֹכִין לְהַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, שֶׁהוּא הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַנֶּחָמָה, בְּחִינַת נַחֲמוּ נַחֲמוּ, הֵינוּ מַקִּיף וּמַקִּיף לְמַקִּיף כַּנַּ"ל]:

כָּל הָעִנְיָן הַנַּ"ל, הַמְבֹאָר בְּקִצּוּר עַל פְּסוּק נַחֲמוּ נַחֲמוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ מֵעַצְמוֹ בְּבֵאוּר יוֹתֵר קְצָת, וְרָשַׁמְתִּי לְעַצְמִי כְּמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי, עַל־כֵּן לֹא מָנַעְתִּי לְהַעְתִּיקוֹ. וּבַתְּחִלָּה הִתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיָן חַיִּים וּמִיתָה. עָנָה וְאָמַר: בֵּין חַיִּים לְמִיתָה אֵין חִלּוּק כִּי אִם בְּמִדַּת אַמָּה אַחַת – שֶׁעַכְשָׁו הָאָדָם שׁוֹכֵן בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ הוּא שׁוֹכֵן שָׁם (והשה בירו על חבית־עלמין). וְאַחַר־כָּךְ הִתְחִיל לוֹמַר כָּל עִנְיָן זֶה: חַיִּים נִצְחִיִּים וְכוּ', כִּדְלְקַמָּן. כְּלוֹמַר, שֶׁמִּי שֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת אֲמִתּוֹ הַנַּ"ל, לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין חִלּוּק אֶצְלוֹ כְּלָל בֵּין חַיִּים לְמִיתָה, כִּי הוּא דָּבוּק וְנִכְלָל בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּחַיָּיו וּבְמוֹתוֹ, רַק שֶׁעַכְשָׁו, בְּחַיָּיו, דִּירָתוֹ בְּכָאן, וְאַחַר־כָּךְ דִּירָתוֹ שָׁם כַּנַּ"ל. וְאָז שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כָּל עִנְיָן הַזֶּה, וְזֶהוּ:

חַיִּים נִצְחִיִּים הֵם רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא חַי לָנֶצַח, וּמִי שֶׁנִּכְלָל בְּשָׁרְשׁוֹ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא גַּם־כֵּן חַי לָנֶצַח, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוּא נִכְלָל בְּאֶחָד, וְהוּא אֶחָד עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא חַי חַיִּים נִצְחִיִּים כְּמוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכֵן אֵין שְׁלֵמוּת רַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְחוּץ מִמֶּנּוּ כֻּלָּם חֲסֵרִים, וּמִי שֶׁהוּא נִכְלָל בּוֹ, יֵשׁ לוֹ שְׁלֵמוּת:

וְעִקַּר הַכְּלָלִיּוּת שֶׁיִּהְיֶה נִכְלָל בְּאֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי הַדַּעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הֶחָכָם: אִלּוּ יָדַעְתִּיו – הֱיִיתִיו. כִּי עִקַּר הָאָדָם הוּא הַשֵּׂכֶל, וְעַל־כֵּן בַּמָּקוֹם שֶׁחוֹשֵׁב הַשֵּׂכֶל, שָׁם כָּל הָאָדָם, וּכְשֶׁיּוֹדֵעַ וּמַשִּׂיג בִּידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא שָׁם מַמָּשׁ, וְכָל מַה שֶׁיּוֹדֵעַ יוֹתֵר, הוּא נִכְלָל בְּיוֹתֵר בְּהַשֹּׁרֶשׁ, דְּהַיְנוּ בּוֹ יִתְבָּרַךְ:

וְכָל הַחֲסָרוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם, הֵן פַּרְנָסָה אוֹ בָּנִים אוֹ בְּרִיאוּת הַגּוּף, וְכָל שְׁאָר הַחֲסָרוֹנוֹת – הַכֹּל הוּא בְּחֶסְרוֹן הַדַּעַת. וְאַף שֶׁיֵּשׁ חֲסֵרִים לְגַמְרֵי מֵהַדַּעַת, וְעִם כָּל זֶה יֵשׁ לָהֶם כָּל טוּב, בָּאֱמֶת כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם, אֵינוֹ כְּלוּם; וְכֵן לְהֶפֶךְ: הַשָּׁלֵם בְּדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶסְרוֹן, בָּאֱמֶת הַחֶסְרוֹן אֵינוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים מא): דַּעַת קָנִיתָ – מָה חָסַרְתָּ; וְאִם דַּעַת חָסַרְתָּ – מַה קָּנִיתָ; כִּי עִקַּר הַחֶסְרוֹן וְהַשְּׁלֵמוּת תָּלוּי בַּדַּעַת:

וְכֵן כַּעַס וְאַכְזְרִיּוּת הוּא מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ, וְעַל־כֵּן הַחוֹלֶה הוּא כַּעֲסָן, מֵחֲמַת שֶׁאָז הוּא בְּדִינִים, כִּי דִּינִים שׁוֹרִים עָלָיו, וְדִינִים הֵם מֹחִין דְּקַטְנוּת, וְעַל־כֵּן הוּא בְּכַעַס. וְלָעָתִיד לָבוֹא יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'; וְעַל־כֵּן אָז יִתְבַּטֵּל הַכַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ', וּפָרָה וָדֹב וְכוּ', לֹא יַרְעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ וְכוּ', כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' וְכוּ'. כִּי עַכְשָׁו אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לָגוּר יַחַד זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְכוּ', מֵחֲמַת מִדַּת הַכַּעַס; אֲבָל לָעָתִיד יוּכְלוּ לָדוּר יַחַד, מֵחֲמַת שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַכַּעַס עַל־יְדֵי הַדַּעַת שֶׁיִּתְגַּלֶּה אָז:

וְהִנֵּה לָעָתִיד הַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם כַּנַּ"ל, וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה; אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, אֶפְשָׁר לָנוּ לֵידַע וּלְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, אַךְ הַדַּעַת שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אָז, זֶה אִי אֶפְשָׁר כָּעֵת אֲפִלּוּ לְדַבֵּר מִמֶּנּוּ, כִּי עַכְשָׁו זֶה הַדַּעַת בִּבְחִינוֹת מַקִּיפִים כַּנַּ"ל, כִּי כָּל הַשְּׁלֵמוּת וְהַטּוֹבוֹת שֶׁיֵּשׁ לָעַכּוּ"ם עַכְשָׁו, בָּאֱמֶת אֵינוֹ כְּלוּם, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִם דַּעַת חָסַרְתָּ וְכוּ'; וְאַדְרַבָּא, כָּל גְּדֻלָּתָם וְטוֹבָתָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבָתֵנוּ. וְלָעָתִיד, שֶׁיִּתְמַלֵּא הָאָרֶץ דֵּעָה, וַאֲפִלּוּ כָּל הָעַכּוּ"ם יֵדְעוּ אֶת ה', אָז יָבִינוּ הֵם, שֶׁכָּל הַגְּדֻלָּה וְהַטּוֹבָה שֶׁהָיָה לָהֶם בְּזֶה הָעוֹלָם, הַכֹּל הוּא לְטוֹבוֹתֵינוּ וְלִגְדֻלָּתֵנוּ. וְזֶה (תהלים קכו): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ; הֵינוּ כָּל הַגְּדֻלָּה שֶׁהִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה [הֵינוּ עִם הָעַכּוּ"ם], הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה, כִּי הַכֹּל הָיָה גְּדֻלָּתָם שֶׁל אֵלֶּה [הֵינוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל], כִּי הָיָה לְטוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם. וְזֶה יָבִינוּ הֵם בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז; אֲבָל אֶצְלֵנוּ יִהְיֶה זֶה הַדַּעַת דָּבָר פָּשׁוּט וּשְׂחוֹק, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִגְדַּל אָז מְאֹד. וְזֶה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל וְכוּ' – כִּי זֶה הַדַּעַת וְהַשָּׂגָה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם אָז, לוֹמַר הִגְדִּיל וְכוּ' כַּנַּ"ל, זֶה יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי דַּעְתֵּנוּ יִהְיֶה גָּדוֹל מְאֹד:

וְעַל־כֵּן לָעָתִיד יִחְיוּ חַיִּים נִצְחִיִּים, כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הַדַּעַת, וְיִהְיוּ נִכְלָלִים בְּאֶחָד. וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים ג): בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד – וְכִי הָאִידָּנָא וְכוּ', אֶלָּא עַכְשָׁו מְבָרְכִין עַל הָרָעָה: בָּרוּךְ דַּיַּן אֱמֶת; וְעַל הַטּוֹבָה – הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב; אֲבָל לָעָתִיד יְבָרְכוּ עַל הַכֹּל: הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב; כִּי לָעָתִיד, שֶׁיִּתְגַּלֶּה הַדַּעַת, יֵדְעוּ שֶׁאֵין שׁוּם רַע בָּעוֹלָם כְּלָל, רַק כֻּלּוֹ טוֹב וְכֻלּוֹ אֶחָד. וְגַם הַגָּלוּת הוּא רַק מֵחֶסְרוֹן הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־כֵּן הָיְתָה גְּאֻלַּת מִצְרַיִם עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הָיָה בְּחִינַת הַדַּעַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: (שמות ו) וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם; כִּי עִקַּר הַגְּאֻלָּה – עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

וְדַע, שֶׁגַּם לָעָתִיד, שֶׁתִּמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה, וְיִהְיֶה נַעֲשָׂה מֵהַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף שֶׁכָּל פְּנִימִי – גַּם אָז יִהְיוּ מַקִּיפִים אֲחֵרִים, כִּי בְּוַדַּאי לֹא יֵדְעוּ מַהוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רַק כָּל אֶחָד יַשִּׂיג לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי עֲבוֹדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ וְטָרְחוֹ, אֲשֶׁר יָגַע וְטָרַח בְּזֶה הָעוֹלָם כִּשְׂכִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ; וְאַף שֶׁכֻּלָּם יְזַדְּכוּ, וַאֲפִלּוּ עַכּוּ"ם, אַף־עַל־פִּי־כֵן יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּינָם לְבֵינֵנוּ, כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה אָצְלָם אָז הַשָּׂגָה וּידִיעָה גְּדוֹלָה, יִהְיֶה אֶצְלֵנוּ שְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, וְלֹא יִהְיֶה נֶחְשָׁב בְּעֵינֵינוּ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר לְמַעְלָה: אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ וְכוּ', אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל – כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה אָצְלָם הַשָּׂגָה לְהָבִין וְלִידַע גְּדֻלַּת יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁכָּל טוֹבָתָם וּגְדֻלָּתָם בְּזֶה הָעוֹלָם הָיָה הַכֹּל בִּשְׂכִיל יִשְׂרָאֵל – וּבָאֱמֶת הוּא הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כִּי כָּעֵת בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין מֵבִין זֹאת – אַף־עַל־פִּי־כֵן אֶצְלֵנוּ לֹא יִהְיֶה זֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה כְּלָל, רַק לְשְׂחוֹק וְדָבָר פָּשׁוּט, כִּי הַשָּׂגָתֵנוּ וְדַעְתֵּנוּ אָז יִגְדַּל מְאֹד.

וְגַם בֵּין יִשְׂרָאֵל בַּעַצְמָן בְּוַדַּאי יִהְיֶה הֶפְרֵשׁ גָּדוֹל בֵּין כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, מִכָּל־שֶׁכֵּן בֵּין צַדִּיק לָרָשָׁע, כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה מַקִּיף

לָזֶה, יִהְיֶה פְּנִימִי לָזֶה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם, וְכַמּוּבָא פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים – כִּי בְּהַשֵּׂכֶל הַמְשֻׁתָּף יִהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם, אַךְ בְּעֻמְקוּת הַחָכְמָה יִהְיֶה כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כַּמַּיִם הַמְכַסִּים לַיָּם, שֶׁלְּמַעְלָה הַמַּיִם שָׁוִים בְּכָל מָקוֹם, אַךְ בְּעֻמְקוּת הֵם מֻבְדָּלִים מְאֹד, כִּי בְּזֶה הַמָּקוֹם הַמַּיִם נְמוּכִים וּסְמוּכִים לָאָרֶץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר עֲמֻקִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֵם עֲמֻקִּים עַד הַתְּהוֹם; כֵּן יִהְיֶה בְּהַשָּׂגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָעָתִיד:

וְזֶהוּ: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ', כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהַשָּׂגָה שֶׁלֹּא יָדַע מִזֶּה מִקֹּדֶם, וְהוּא אָצְלוֹ דָּבָר חָדָשׁ, אֵזֵי נִתְלַהֵב וְנִבְעָר מֵאוֹר הַהַשָּׂגָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא נִפְלֵאת אָצְלוֹ; אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר עָבַר בְּזֹאת הַהַשָּׂגָה, וְהוּא מַשִּׂיג עַתָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים וּגְדוֹלִים מִזּוֹ הַהַשָּׂגָה, אֵין לוֹ שׁוּם הִתְלַהֲבוּת מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה. וְזֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה – וְנִבְעָר וְנִתְלַהֵב – מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ – מֵהַשָּׂגָה שֶׁאֵצֶל חֲבֵרוֹ הִיא דָּבָר פָּשׁוּט, שֶׁאֵינָהּ מַבְעֶרֶת וּמְחַמֶּמֶת אוֹתוֹ כְּלָל, עַד שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת וּלְחַפּוֹת עַצְמוֹ, כִּי אֵין הַשָּׂגָה זוֹ מְחַמֶּמֶת וּמַבְעֶרֶת אוֹתוֹ כְּלָל; וְהַצַּדִּיק הַשֵּׁנִי, שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, נִכְוֶה וְנִבְעָר מִמֶּנָּה:

(וְהָעִנְיָן מְבֹאָר יוֹתֵר עַל־פִּי מַה שֶׁמְּבֹאָר לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, הֵינוּ הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ – עַל־יְדֵי־זֶה נוֹלָד חֹם בַּלֵּב וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַחֲמִימוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא עַל־יְדֵי הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיָן זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה וְכוּ' מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ', דְּהֵינוּ שֶׁאֵצֶל זֶה הַצַּדִּיק יִהְיֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, כִּי הַשָּׂגַת הַדַּעַת מוֹלִיד חֹם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן יִהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ אֵין זֶה נֶחְשָׁב אָצְלוֹ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וְאֵינוֹ נִכְוֶה וְנִתְחַמֵּם כְּלָל מֵהַשָּׂגָה זֹאת, רַק הוּא צָרִיךְ לְחַפּוֹת וּלְכַסּוֹת עַצְמוֹ בְּהַשָּׂגָה אַחֶרֶת, גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כְּדֵי לְחַמֵּם אֶת עַצְמוֹ:

נִמְצָא, מַה שֶּׁמְּבֹאָר לְעֵיל עַל מַאֲמָר זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מֵהַמַּקִּיף שֶׁל חֲבֵרוֹ, כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה וְכוּ', כִּי חֲפָּה הוּא בְּחִינַת אוֹרוֹת מַקִּיפִין כַּנַּ"ל – כָּל זֶה הוּא עִנְיָן אֶחָד עִם מַה שֶׁכָּתוּב כָּאן, כִּי הַחֲפָּה, שֶׁהוּא הַמַּקִּיף, הוּא בְּחִינַת חִפּוּי וְכִסּוּי מַמָּשׁ, שֶׁמְּחַמֵּם אֶת הָאָדָם, כִּי עִקַּר הַחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת הוּא מִבְּחִינַת הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין כַּנַּ"ל, וְהָבֵן הֵיטֵב):

וְיָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁיִּהְיוּ כַּמָּה צַדִּיקִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לָעוֹלָם הַבָּא, עַל הַשָּׂגוֹת שֶׁהִשִּׂיג הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מֵהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיוּ אָצְלָם דְּבָרִים נוֹרָאִים, וְיָבוּז מֵהֶם, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָיוּ הַשָּׂגוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה:

וְכֵן אֵצֶל עַכּוּ"ם, יִהְיֶה זֶה אָצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עַל סְתָם יַהֲדוּת פָּשׁוּט שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵינוּ שֶׁיֵּדְעוּ מַעֲבוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִקְדֻּשַּׁת הַמִּצְוֹות שֶׁלָּהֶם שֶׁעָשׂוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אָצְלָם הַשָּׂגָה מַה שֶׁיֵּדְעוּ וְיַרְגִּישׁוּ קְצָת קְדֻשָּׁה, כְּמוֹ אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּזֶה הָעוֹלָם בַּעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הַשָּׂגָה, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ עַכּוּ"ם עַל זֶה, יִהְיֶה אָצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה. אֲבָל אֲנַחְנוּ, עַם קֹדֶשׁ, אֵין עֵרֶךְ לְהַשָּׂגָתֵנוּ, מִכָּל־שֶׁכֵּן לְהַשָּׂגָה שֶׁל הַצַּדִּיק:

וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה מִמַּקִּיפִים פְּנִימִיִּים, וְאָז נִצּוֹל מִכָּל צָרוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד מְצַפֶּה וְאוֹרֵב לַחֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אֵזֵי צָרִיךְ לִשְׁנוֹת הַמַּלְבּוּשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יד): מְשַׁנֶּה פָנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁנִּין הַפָּנִים עַל־יְדֵי לְבוּשִׁין אֲחֵרִים, נִפְטָר מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּעִקַּר הָאָדָם, הֵינוּ בְּהַשֵּׂכֶל, יֵשׁ בְּחִינוֹת לְבוּשִׁין, הֵינוּ הַשֵּׂכֶל וְהַמַּקִּיף, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מַקִּיפִין אֲחֵרִים, הֵינוּ בְּחִינַת מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִכָּל אוֹרֵב וּמַסְטִין. כִּי מַלְבּוּשׁ בְּגִימַטְרִיָּא "הַשְׁמַל", וּמֵהַהַשְׁמַ"ל בּוֹרְחִים כָּל הַמַּשְׁחִיתִים. וְזֶה (משלי לא): עֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ, וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – עַל־יְדֵי הַלְּבוּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַהַשְׁמַ"ל, שֶׁהוּא לְבוּשׁ עֹז וְהָדָר, לְבוּשׁ חָזָק וְנָאֶה, עַל־יְדֵי־זֶה: וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ כְּלָל כַּנַּ"ל. וְעִקַּר הַזְּמַן לָזֶה הוּא חֹדֶשׁ אֱלוּל, וְזֶה **לְ'בוּשָׁהּ וַ'תִּשְׂחַק לְ'יוֹם אַ'חֲרוֹן** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **אֱלוּל:**

וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת רַחֲמָנָא לִצְלַן וְכוּ', כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל וְכוּ' (עיין לעיל). וְעַל־כֵּן חַיָּב הָאָבֵל, רַחֲמָנָא לִצְלַן, קְרִיעָה, כִּי **קר"ע** בְּגִימַטְרִיָּא **ש"ע** נְהוֹרִין שֶׁל אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהֵם הַגִּימַטְרִיָּא שֶׁל שְׁתֵּי פְּעָמִים **אֵל** בְּמִלּוּאוֹ, כִּי **אֵל** הוּא אוֹר הַפָּנִים:

הִקְשׁוּ, כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים אֵצֶל הַשֵּׂכֶל, הֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְהַשֵּׂכֶל פְּנִימִי הָאֲנוּשִׁי; וְיֵשׁ מַקִּיפִים לְהַתּוֹרָה, שֶׁמַּקִּיף לְהַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ הַתּוֹרָה. וּבְהַמַּקִּיפִים, יֵשׁ שֶׁהֵם מַקִּיפִים וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הָעֵינַיִם, רַק שֶׁהֵם מַקִּיפִין, וְאֵינָם נִכְנָסִים לְהַשֵּׂכֶל; וְיֵשׁ שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, שֶׁלֹּא בָּאוּ עֲדַיִן אֲפִלּוּ לַמַּקִּיפִים, וְהוּא בְּחִינַת עִבּוּר. וּמַה לַּעֲשׂוֹת, שֶׁיִּכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לְתוֹךְ הַתּוֹרָה בִּפְנִים, וְהַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל יִכָּנְסוּ לְתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי, דְּהֵינוּ שֶׁמִּתְחִלָּה יָבוֹאוּ וְיִתְגַּלּוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְאַחַר־כָּךְ יִכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לִפְנִים, וְכֵן הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מִצַּד חֶסְרוֹנוֹ הָאֲנוּשִׁי יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, דְּהֵינוּ שֶׁיָּבוֹא מֵהֶעְלֵם לַמַּקִּיפִים, וְהַמַּקִּיפִים יִהְיוּ נַעֲשִׂים פְּנִימִי:

[**הַקַּשְׁיָא** זֹאת הִקְשׁוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִקְשׁוּ, וְהוּא ז"ל אָמַר עַל זֶה תֵּרוּץ. כְּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ. וְאַחַר־כָּךְ זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְעַתָּה מְבֹאָר לְהַמְעַיֵּן הַתֵּרוּץ עַל הַשְּׁאֵלָה וְהַקַּשְׁיָא הַנַּ"ל. כִּי עִקַּר הַשְּׁאֵלָה הוּא, אֵיךְ לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמּוֹלִידִין אוֹתָן, אֵיךְ זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּכְבָר מְבֹאָר בָּאֵר הֵיטֵב בַּמָּה יוֹצְאִין לָזֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי צְעָקָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְעַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנְּרוֹת, דְּהֵינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת עֵינָיו, שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בַּמָּה שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל וְכוּ', וְכֵן לְקַדֵּשׁ פִּיו וְחָטְמוֹ וְאָזְנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּבְאוֹר הָעִנְיָן וּרְאִיּוֹתָיו וְהֵיכָן מְרַמְּזוּ סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת הַלָּלוּ וְכוּ' – הַכֹּל מְבֹאָר לְעֵיל בָּאֵר הֵיטֵב. אַשְׁרֵי שֶׁיָּשִׂים לִבּוֹ לְעַיֵּן בָּהֶם בֶּאֱמֶת, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם]:

לְרָשָׁע, כִּי מַה שֶׁיִּהְיֶה מַקִּיף לָזֶה יִהְיֶה פְּנִימִי לָזֶה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל באות ה׳ מאמר רבותינו ז״ל לענין לעתיד לבוא שיעשה הקב״ה חופה לכל צדיק וצדיק: ׳כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ׳ כַּנַּ״ל, עַיֵּן שָׁם, וְכַמּוּבָא[1] פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: ״כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״ - כִּי בְּהַשֵּׂכֶל הַמְשֻׁתָּף יִהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה׳, אֲפִלּוּ עַכּוּ״ם – הגויים, אַךְ בְּעַמְקוּת הַחָכְמָה יִהְיֶה כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כַּמַּיִם הַמְכַסִּים לַיָּם, שֶׁלְּמַעְלָה הַמַּיִם שָׁוִים בְּכָל מָקוֹם, אַךְ בְּעַמְקוּת הֵם מֻבְדָּלִים מְאֹד, כִּי בְּזֶה הַמָּקוֹם הַמַּיִם נְמוּכִים וּסְמוּכִים לָאָרֶץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר עֲמֻקִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֵם עֲמֻקִּים עַד הַתְּהוֹם, כֵּן יִהְיֶה בְּהַשָּׂגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לֶעָתִיד. וְזֶהוּ: ׳כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ׳״, כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהַשָּׂגָה שֶׁלֹּא יָדַע מִזֶּה מִקֹּדֶם, על ידי שהוא הופך את ה׳מקיף׳ ל׳פנימי׳, וְהוּא אֶצְלוֹ דָּבָר חָדָשׁ, אַזַי נִתְלַהֵב וְנִבְעָר מֵאוֹר הַהַשָּׂגָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא נִפְלֵאת אֶצְלוֹ, אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר עָבַר בְּזֹאת הַהַשָּׂגָה, והיא אצלו כבר זמן רב בבחינת ׳פנימי׳, וְהוּא מַשִּׂיג עַתָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים וּגְדוֹלִים מִזּוֹ הַהַשָּׂגָה, אֵין לוֹ שׁוּם הִתְלַהֲבוּת מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה. וְזֶה: ׳כָּל צַדִּיק נִכְוֶה׳ - וְנִבְעָר וְנִתְלַהֵב - ׳מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ׳ - מֵהַשָּׂגָה שֶׁאֵצֶל חֲבֵרוֹ הִיא דָּבָר פָּשׁוּט, שֶׁאֵינָהּ מַבְעֶרֶת וּמְחַמֶּמֶת אוֹתוֹ כְּלָל, עַד שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת וּלְחַפּוֹת עַצְמוֹ, כִּי אֵין הַשָּׂגָה זוֹ מְחַמֶּמֶת וּמַבְעֶרֶת אוֹתוֹ כְּלָל, וְהַצַּדִּיק הַשֵּׁנִי שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ נִכְוֶה וְנִבְעָר מִמֶּנָּה.

(וְהָעִנְיָן מְבֹאָר יוֹתֵר עַל פִּי מַה שֶּׁמְּבוֹאָר לְמַעְלָה, באות א׳, שֶׁעַל יְדֵי תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל וְכוּ׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳שֶׁפַע אֱלֹקִי׳ שנשפע אל המוח במהירות, הַיְנוּ הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ שנעשה מ׳מקיף׳ ל׳פנימי׳ - עַל יְדֵי זֶה נוֹלָד חֹם בַּלֵּב וְכוּ׳. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַחֲמִימוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא עַל יְדֵי הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת כַּנַּ״ל. וּבְזֶה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיָן זֶה: ׳כָּל צַדִּיק נִכְוֶה וְכוּ׳ מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ׳ של חבירו׳, דְּהַיְנוּ, שֶׁאֵצֶל זֶה הַצַּדִּיק יִהְיֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, כִּי הַשָּׂגַת הַדַּעַת מוֹלִיד חֹם כַּנַּ״ל, וְעַל כֵּן יִהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, אֵין זֶה נֶחְשָׁב אֶצְלוֹ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וְאֵינוֹ נִכְוֶה וְנִתְחַמֵּם כְּלָל מֵהַשָּׂגָה זֹאת, רַק הוּא צָרִיךְ לְחַפּוֹת וּלְכַסּוֹת עַצְמוֹ בְּהַשָּׂגָה אַחֶרֶת גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כְּדֵי לְחַמֵּם אֶת עַצְמוֹ. נִמְצָא, מַה שֶּׁמְּבֹאָר לְעֵיל עַל מַאֲמַר זֶה: ׳כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ׳, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מֵהַמַּקִּיף שֶׁל חֲבֵרוֹ, כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה וְכוּ׳, כִּי חֲפָּה הוּא בְּחִינַת ׳אוֹרוֹת מַקִּיפִין׳ כַּנַּ״ל - כָּל זֶה הוּא עִנְיָן אֶחָד עִם מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ כָּאן, כִּי הַחֲפָּה, שֶׁהוּא הַמַּקִּיף, הוּא בְּחִינַת חִפּוּי וְכִסּוּי מַמָּשׁ, שֶׁמְּחַמֵּם אֶת הָאָדָם, כִּי עִקַּר הַחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת הוּא מִבְּחִינַת הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין כַּנַּ״ל. וְהָבֵן הֵיטֵב).

וְיָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיוּ כַּמָּה צַדִּיקִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לָעוֹלָם הַבָּא, עַל הַשָּׂגוֹת שֶׁהִשִּׂיג הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מֵהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אֶצְלָם דְּבָרִים נוֹרָאִים, וְיִכָּווּ מֵהֶם, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָיוּ הַשָּׂגוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן אֵצֶל עַכּוּ״ם – הגויים, יִהְיֶה זֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עַל סְתָם יַהֲדוּת פָּשׁוּט שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, הַיְנוּ שֶׁיֵּדְעוּ מֵעֲבוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִקְדֶּשֶׁת הַמִּצְוֹת שֶׁלָּהֶם שֶׁעָשׂוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה מַה שֶּׁיֵּדְעוּ וְיַרְגִּישׁוּ קְצָת קְדֻשָּׁה, כְּמוֹ אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּזֶה הָעוֹלָם בַּעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הַשָּׂגָה, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ עַכּוּ״ם – הגויים עַל זֶה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה. אֲבָל אֲנַחְנוּ עַם קֹדֶשׁ, אֵין עֵרֶךְ לְהַשָּׂגָתֵנוּ, מִכָּל שֶׁכֵּן לְהַשָּׂגָה שֶׁל הַצַּדִּיק[2].

וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת הוּא, כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה מִמַּקִּיפִים פְּנִימִיִּים, וְאָז נָצוֹל מִכָּל צָרוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד מְצַפֶּה וְאוֹרֵב לַחֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אַזַי צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת הַמַּלְבּוּשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יד): ״מְשַׁנֶּה פָנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ״[3], ורמוז בזה, כִּי עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁנִּין הַפָּנִים עַל יְדֵי לְבוּשִׁין אֲחֵרִים, נִפְטָר מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּעִקַּר

מקורות והערות

[1] עיין בינה לעיתים חלק ב׳ דרוש ל״ה. [2] ובחיי מוהר״ן (סי׳ ט״ז) מובא: ״לענין המקיפים המבוארים במאמר עתיקא (סי׳ כ״א), שכל אחד ישיג לעתיד כפי טרחו בעבודת ה׳ וכו׳. אמר רבינו ז״ל: שיש עובדות כאלו בזה העולם, שזוכין על ידם, שגם בעולם הבא יזכה בכל פעם לעלות מדרגא לדרגא ולהשיג בכל פעם מקיפין חדשים״.
[3] ובמצודות דוד שם פירש, כי בסוף ימי האדם האבדון ישנה את

לָזֶה, יִהְיֶה פְּנִימִי לָזֶה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם, וְכַמּוּבָא פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק: כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים – כִּי בְּהַשֵּׂכֶל הַמְשֻׁתָּף יִהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִים, שֶׁהַכֹּל יֵדְעוּ אֶת ה', אֲפִלּוּ עַכּוּ"ם, אַךְ בְּעֻמְקוּת הַחָכְמָה יִהְיֶה כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, כַּמַּיִם הַמְכַסִּים לַיָּם, שֶׁלְּמַעְלָה הַמַּיִם שָׁוִים בְּכָל מָקוֹם, אַךְ בְּעֻמְקוּת הֵם מֻבְדָּלִים מְאֹד, כִּי בְּזֶה הַמָּקוֹם הַמַּיִם נְמוּכִים וּסְמוּכִים לָאָרֶץ, וּבְמָקוֹם אַחֵר עֲמֻקִּים יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וּבְמָקוֹם אַחֵר הֵם עֲמֻקִּים עַד הַתְּהוֹם; כֵּן יִהְיֶה בְּהַשָּׂגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָעָתִיד:

וְזֶהוּ: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ', כִּי כְּשֶׁמַּגִּיעַ לְהַשָּׂגָה שֶׁלֹּא יָדַע מִזֶּה מִקֹּדֶם, וְהוּא אָצְלוֹ דָּבָר חָדָשׁ, אֲזַי נִתְלַהֵב וְנִבְעָר מֵאוֹר הַהַשָּׂגָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא נִפְלֵאת אָצְלוֹ; אֲבָל מִי שֶׁכְּבָר עָבַר בְּזֹאת הַהַשָּׂגָה, וְהוּא מַשִּׂיג עַתָּה דְּבָרִים נוֹרָאִים וּגְדוֹלִים מִזּוֹ הַהַשָּׂגָה, אֵין לוֹ שׁוּם הִתְלַהֲבוּת מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה. וְזֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה – וְנִבְעָר וְנִתְלַהֵב – מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ – מֵהַשָּׂגָה שֶׁאֵצֶל חֲבֵרוֹ הִיא דָּבָר פָּשׁוּט, שֶׁאֵינָהּ מַבְעֶרֶת וּמְחַמֶּמֶת אוֹתוֹ כְּלָל, עַד שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת וּלְחַפּוֹת עַצְמוֹ, כִּי אֵין הַשָּׂגָה זוֹ מְחַמֶּמֶת וּמַבְעֶרֶת אוֹתוֹ כְּלָל; וְהַצַּדִּיק הַשֵּׁנִי, שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, נִכְוֶה וְנִבְעָר מִמֶּנָּה:

(וְהָעִנְיָן מְבֹאָר יוֹתֵר עַל־פִּי מַה שֶׁמְּבֹאָר לְמַעְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי תְּנוּעַת הַשֵּׂכֶל וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁפַע אֱלֹקִי, הֵינוּ הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ – עַל־יְדֵי־זֶה נוֹלָד חֹם בַּלֵּב וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַחֲמִימוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא עַל־יְדֵי הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין, הַשָּׂגַת הַדַּעַת כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְבֹאָר הֵיטֵב עִנְיָן זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה וְכוּ' מֵחֲפָּתוֹ וְכוּ', דְּהֵינוּ שֶׁאֵצֶל זֶה הַצַּדִּיק יִהְיֶה נֶחְשָׁב לְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, כִּי הַשָּׂגַת הַדַּעַת מוֹלִיד חֹם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן יִהְיֶה נִכְוֶה מִמֶּנָּה, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ אֵין זֶה נֶחְשָׁב אָצְלוֹ לְהַשָּׂגָה כְּלָל, וְאֵינוֹ נִכְוֶה וְנִתְחַמֵּם כְּלָל מֵהַשָּׂגָה זֹאת, רַק הוּא צָרִיךְ לְחַפּוֹת וּלְכַסּוֹת עַצְמוֹ בְּהַשָּׂגָה אַחֶרֶת, גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כְּדֵי לְחַמֵּם אֶת עַצְמוֹ:

נִמְצָא, מַה שֶׁמְּבֹאָר לְעֵיל עַל מַאֲמָר זֶה: כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁיִּהְיֶה נִכְוֶה מֵהַמַּקִּיף שֶׁל חֲבֵרוֹ, כִּי מַקִּיף שֶׁל זֶה גָּדוֹל מִמַּקִּיף שֶׁל זֶה, וְהַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא מַקִּיף לָזֶה הוּא פְּנִימִי לָזֶה וְכוּ', כִּי חֲפָּה הוּא בְּחִינַת אוֹרוֹת מַקִּיפִין כַּנַּ"ל – כָּל זֶה הוּא עִנְיָן אֶחָד עִם מַה שֶׁכָּתוּב כָּאן, כִּי הַחֲפָּה, שֶׁהוּא הַמַּקִּיף, הוּא בְּחִינַת חִפּוּי וְכִסּוּי מַמָּשׁ, שֶׁמְּחַמֵּם אֶת הָאָדָם, כִּי עִקַּר הַחֲמִימוּת וְהִתְלַהֲבוּת הוּא מִבְּחִינַת הַשָּׂגַת הַמַּקִּיפִין כַּנַּ"ל, וְהָבֵן הֵיטֵב):

וְיָכוֹל לִהְיוֹת, שֶׁיִּהְיוּ כַּמָּה צַדִּיקִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לָעוֹלָם הַבָּא, עַל הַשָּׂגוֹת שֶׁהִשִּׂיג הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל מֵהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיוּ אֶצְלָם דְּבָרִים נוֹרָאִים, וְיָבוּז מֵהֶם, וְאֵצֶל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָיוּ הַשָּׂגוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה:

וְכֵן אֵצֶל עַכּוּ"ם, יִהְיֶה זֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ עַל סְתַם יַהֲדוּת פָּשׁוּט שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם, הֵינוּ שֶׁיֵּדְעוּ מַעֲבוֹדוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִקְדֻּשַּׁת הַמִּצְוֹות שֶׁלָּהֶם שֶׁעָשׂוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה מַה שֶׁיֵּדְעוּ וְיַרְגִּישׁוּ קְצָת קְדֻשָּׁה, כְּמוֹ אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט שֶׁמַּרְגִּישׁ בְּזֶה הָעוֹלָם בַּעֲבוֹדָה פְּשׁוּטָה בְּלִי שׁוּם הַשָּׂגָה, וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ עַכּוּ"ם עַל זֶה, יִהְיֶה אֶצְלָם הַשָּׂגָה גְּדוֹלָה. אֲבָל אֲנַחְנוּ, עַם קֹדֶשׁ, אֵין עֵרֶךְ לְהַשָּׂגָתֵנוּ, מִכָּל־שֶׁכֵּן לְהַשָּׂגָה שֶׁל הַצַּדִּיק:

וּשְׁלֵמוּת הַדַּעַת הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה מִמַּקִּיפִים פְּנִימִיִּים, וְאָז נִצּוֹל מִכָּל צָרוֹת. לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד מְצַפֶּה וְאוֹרֵב לַחֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אֲזַי צָרִיךְ לִשְׂנוֹת הַמַּלְבּוּשִׁים כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יד): מְשַׁנֶּה פָנָיו וַתְּשַׁלְּחֵהוּ; כִּי עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁנִּין הַפָּנִים עַל־יְדֵי לְבוּשִׁין אֲחֵרִים, נִפְטָר מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּעִקַּר הָאָדָם, הֵינוּ בְּהַשֵּׂכֶל, יֵשׁ בְּחִינוֹת לְבוּשִׁין, הֵינוּ הַשֵּׂכֶל וְהַמַּקִּיף, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מַקִּיפִין אֲחֵרִים, הֵינוּ בְּחִינַת מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִצּוֹל מִכָּל אוֹרֵב וּמַסְטִין. כִּי מַלְבּוּשׁ בְּגִימַטְרִיָּא "הַשְׁמַל", וּמֵהַהַשְׁמַ"ל בּוֹרְחִים כָּל הַמַּשְׁחִיתִים. וְזֶה (משלי לא): עֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ, וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – עַל־יְדֵי הַלְּבוּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַהַשְׁמַ"ל, שֶׁהוּא לְבוּשׁ עֹז וְהָדָר, לְבוּשׁ חָזָק וְנָאֶה, עַל־יְדֵי־זֶה: וַתִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן – שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ כְּלָל כַּנַּ"ל. וְעִקַּר הַזְּמַן לָזֶה הוּא חֹדֶשׁ אֱלוּל, וְזֶה **לְ'בוּשָׁהּ וַ'תִּשְׂחַק לְ'יוֹם אַ'חֲרוֹן – רֹאשֵׁי־תֵבוֹת אֱלוּל:**

וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת רַחֲמָנָא לִצְלַן וְכוּ', כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל וְכוּ' (עיין לעיל). וְעַל־כֵּן חַיָּב הָאָבֵל, רַחֲמָנָא לִצְלַן, קְרִיעָה, כִּי **קר"ע** בְּגִימַטְרִיָּא **ש"ע** נְהוֹרִין שֶׁל אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהֵם הַגִּימַטְרִיָּא שֶׁל שְׁתֵּי פְּעָמִים **אֵל** בְּמִלּוּאוֹ, כִּי **אֵל** הוּא אוֹר הַפָּנִים:

הִקְשׁוּ, כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים אֵצֶל הַשֵּׂכֶל, הֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְהַשֵּׂכֶל פְּנִימִי הָאֲנוּשִׁי; וְיֵשׁ מַקִּיפִים לְהַתּוֹרָה, שֶׁמַּקִּיף לְהַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ הַתּוֹרָה. וּבְהַמַּקִּיפִים, יֵשׁ שֶׁהֵם מַקִּיפִים וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הָעֵינַיִם, רַק שֶׁהֵם מַקִּיפִין, וְאֵינָם נִכְנָסִים לְהַשֵּׂכֶל; וְיֵשׁ שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, שֶׁלֹּא בָּאוּ עֲדַיִן אֲפִלּוּ לַמַּקִּיפִים, וְהוּא בְּחִינַת עִבּוּר. וּמַה לַּעֲשׂוֹת, שֶׁיִּכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לְתוֹךְ הַתּוֹרָה בִּפְנִים, וְהַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל יִכָּנְסוּ לְתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי, דְּהֵינוּ שֶׁמִּתְחִלָּה יָבוֹאוּ וְיִתְגַּלּוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְאַחַר־כָּךְ יִכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לִפְנִים, וְכֵן הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מִצַּד חֶסְרוֹנוֹ הָאֲנוּשִׁי יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, דְּהֵינוּ שֶׁיָּבוֹא מֵהֶעְלֵם לַמַּקִּיפִים, וְהַמַּקִּיפִים יִהְיוּ נַעֲשִׂים פְּנִימִי:

[**הַקַּשְׁיָא** זֹאת הִקְשׁוּ בִּמְקוֹם שֶׁהִקְשׁוּ, וְהוּא ז"ל אָמַר עַל זֶה תֵּרוּץ. כְּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ. וְאַחַר־כָּךְ זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְעַתָּה מְבֹאָר לְהַמְעַיֵּן הַתֵּרוּץ עַל הַשְּׁאֵלָה וְהַקַּשְׁיָא הַנַּ"ל. כִּי עִקַּר הַשְּׁאֵלָה הוּא, אֵיךְ לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמּוֹלִידִין אוֹתָן, אֵיךְ זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּכְבָר מְבֹאָר בָּאֵר הֵיטֵב בַּמָּה יוֹבָה לָזֶה, הֵינוּ עַל־יְדֵי צְעָקָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמּוֹחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְעַל־יְדֵי קְדֻשַּׁת שִׁבְעַת הַנְּרוֹת, דְּהֵינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת עֵינָיו, שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בַּמָּה שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל וְכוּ', וְכֵן לְקַדֵּשׁ פִּיו וְחָטְמוֹ וְאָזְנָיו כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּבְאוֹר הָעִנְיָן וּרְאִיּוֹתָיו וְהֵיכָן מְרַמָּז סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת הַלָּלוּ וְכוּ' – הַכֹּל מְבֹאָר לְעֵיל בָּאֵר הֵיטֵב. אַשְׁרֵי שֶׁיָּשִׂים לִבּוֹ לְעַיֵּן בָּהֶם בֶּאֱמֶת, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם]:

הָאָדָם, הַיְנוּ בְּהַשֵּׂכֶל, יֵשׁ בְּחִינוֹת 'לְבוּשִׁין', הַיְנוּ הַשֵּׂכֶל הַמַּקִּיף, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ מַקִּיפִין אֲחֵרִים, הַיְנוּ בְּחִינַת מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים, כִּי עַל יְדֵי שֶׁעוֹשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, אַז הַ'מַּקִּיף דְּמַקִּיף' נֶהְפָּךְ לְ'מַקִּיף', וְזֶה בְּחִינַת שִׁינּוּי הַמַּלְבּוּשִׁים, שֶׁהַקְּלִיפּוֹת לֹא יַכִּירוּ אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה נִצּוֹל מִכָּל אוֹרֵב וּמַסְטִין, כִּי מַלְבּוּשׁ בְּגִימַטְרִיָּא "חַשְׁמַל"[4], וּמֵהַחַשְׁמַ"ל בּוֹרְחִים כָּל הַמַּשְׁחִיתִים. וְזֶה רְמוּז בְּפָסוּק (משלי לא): "עֹז וְהָדָר לְבוּשָׁהּ, וַתְּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן" - עַל יְדֵי הַלְּבוּשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַ'חַשְׁמַ"ל', שֶׁהוּא לְבוּשׁ 'עֹז וְהָדָר', לְבוּשׁ חָזָק וְנָאֶה, עַל יְדֵי זֶה: "וַתְּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן" - שֶׁאֵינוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ – מהסטרא אחרא כְּלָל כַּנַּ"ל. וְעִקַּר הַזְּמַן לָזֶה הוּא חֹדֶשׁ אֱלוּל. וְזֶה: "לְ'בוּשָׁהּ וַ'תְּשְׂחַק לְ'יוֹם אַ'חֲרוֹן" - רָאשֵׁי תֵבוֹת 'אֱלוּל'.

עתה תתבאר הוספה השייכת למאמר זה.

מובא לעיל באות ה': 'וְזֶה בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי אֲבֵלוּת רַחֲמָנָא לִצְלָן וְכוּ', שמתאבלים עליו על שנסתלק נשמתו, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאוֹר הַפָּנִים הַנַּ"ל וְכוּ' על ידי שבעה ימים אלו, כי שבעה ימים הם בחינת 'שבעת הנרות' שעל ידם זוכים לשפע האלוקי הנמשך מבחינת 'אור הפנים', ועל ידם גם מעלים את הנשמה לבחינת 'אור הפנים', (עַיֵּן לְעֵיל). וְעַל כֵּן חַיָּב הָאָבֵל, רַחֲמָנָא לִצְלָן, קְרִיעָה, כִּי 'קר"ע' בְּגִימַטְרִיָּא ש"ע נְהוֹרִין שֶׁל אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהֵם הַגִּימַטְרִיָּא שֶׁל ב' פְּעָמִים 'אֵל' בְּמִלּוּאוֹ – אל"ף למ"ד, כִּי 'אֵל' הוּא בחינת 'אוֹר הַפָּנִים'[5], ועל ידי הקריעה מעלים את הנשמה לבחינת 'אור הפנים'.

עתה יתבאר דבר נוסף השייך למאמר זה.

הִקְשׁוּ, כִּי יֵשׁ מַקִּיפִים אֵצֶל הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְהַשֵּׂכֶל פְּנִימִי הָאֲנוֹשִׁי, וְיֵשׁ מַקִּיפִים לְהַתּוֹרָה, שֶׁמַּקִּיף לְהַתּוֹרָה וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ הַתּוֹרָה. וּבְהַמַּקִּיפִים, יֵשׁ שֶׁהֵם מַקִּיפִים וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הָעִינַיִם, רַק שֶׁהֵם מַקִּיפִין וְאֵינָם נִכְנָסִים לְהַשֵּׂכֶל, וְיֵשׁ שֶׁהֵם בְּהֶעְלֵם, שֶׁלֹּא בָּאוּ עֲדַיִן אֲפִילוּ לְמַקִּיפִים, וְהוּא בְּחִינַת 'עִבּוּר'. וּמַה לַּעֲשׂוֹת, שֶׁיִּכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לְתוֹךְ הַתּוֹרָה בִּפְנִים, וְהַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל יִכָּנְסוּ לְתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַפְּנִימִי, דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְּחִלָּה יָבוֹאוּ וְיִתְגַּלּוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְאַחַר כָּךְ יִכָּנְסוּ הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַתּוֹרָה לִפְנִים, וְכֵן הַמַּקִּיפִים שֶׁל הַשֵּׂכֶל, מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מִצַּד חֶסְרוֹנוֹ הָאֲנוֹשִׁי, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהַמַּקִּיף פְּנִימִי, דְּהַיְנוּ שֶׁיָּבוֹא מֵהֶעְלֵם לְמַקִּיפִים, וְהַמַּקִּיפִים יִהְיוּ נַעֲשִׂים פְּנִימִי. [מבאר ר' נתן ז"ל: הַקַּשְׁיָא זֹאת הִקְשׁוּ בְּמָקוֹם שֶׁהִקְשׁוּ, וְהוּא זַ"ל אָמַר עַל זֶה תֵּרוּץ. כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ. וְאַחַר כָּךְ זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, וְעַתָּה מְבֹאָר לְהַמְעַיֵּן הַתֵּרוּץ עַל הַשְּׁאֵלָה וְהַקַּשְׁיָא הַנַּ"ל, כִּי עִקַּר הַשְּׁאֵלָה הוּא אֵיךְ לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמּוֹלִידִין אוֹתָן, אֵיךְ זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּכְבָר מְבֹאָר בַּאֵר הֵיטֵב בַּמֶּה יִזְכֶּה לָזֶה, הַיְנוּ: עַל יְדֵי צְעָקָה בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה זוֹכִין לְהוֹלִיד הַמֹּחִין מִתַּעֲלוּמוֹתָן, וְעַל יְדֵי קְדֻשַּׁת 'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת', דְּהַיְנוּ לְקַדֵּשׁ אֶת עֵינָיו שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בַּמֶּה שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל וְכוּ', וְכֵן לְקַדֵּשׁ פִּיו וְחָטְמוֹ וְאָזְנָיו כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְהַכְנִיס הַמַּקִּיפִין לִפְנִים. וּבְאוּר הָעִנְיָן וּרְאִיּוֹתָיו, וְהֵיכָן מְרֻמָּז סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת הַלָּלוּ וְכוּ' - הַכֹּל מְבֹאָר לְעֵיל בַּאֵר הֵיטֵב. אַשְׁרֵי שֶׁיָּשִׂים לִבּוֹ לְעַיֵּן בָּהֶם בֶּאֱמֶת, לִלְמֹד וּלְלַמֵּד, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם].

מקורות והערות

פניו וישלח אותו שילוח עולמית ולא ישוב עוד. [4] עץ חיים שער י"ג פרק י"ד. [5] עץ חיים שער י"ג פרק י"ד.

תורה כ"ב

רבינו ז"ל מקדים את **פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה** – הפרק החמישי **דְּ'סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא'** – מאמר בתורת הנסתר הנכלל **בספר הזוהר** (תרומה דף קעח:).

נאמר בתחילת התורה: **"בְּרֵאשִׁית בָּרָא"**, ורמוז בזה, כי **"בְּרֵאשִׁית" - מַאֲמָר** – הוא מאמר הראשון מעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, והוא רומז על הפרצוף (בנין רוחני) 'אבא', שהוא כנגד ספירת ה'חכמה', כמו שכתוב 'ראשית חכמה', (ישנם בעולם האצילות חמישה פרצופים: 'אריך אנפין' – כנגד ספירת הכתר, 'אבא' – כנגד ספירת החכמה, 'אמא' – כנגד ספירת הבינה, 'זעיר אנפין' – כנגד הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד', ו'נוקבא' – כנגד ספירת המלכות). **"בָּרָא" - חֲצִי מַאֲמָר** – דהיינו חצי ממילת 'ברא–שית', והכוונה על פרצוף 'זעיר אנפין', כי 'ברא' הוא בן בתרגום, ו'זעיר אנפין' הוא בן ל'אבא', כי הוא השתלשל ממנו ומקבל את אורו ממנו. והיינו **אָב וּבֵן**, ומפרש, **סְתִים** הוא 'אבא', **וְגַלְיָא** הוא 'זעיר אנפין'. ואמר כי שניהם נקראים עדן, **עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז** – 'אבא' הוא סוד עדן העליון שהוא סתום ואין מי שישיגנו, וגנוז יסודו ביסוד של פרצוף 'אמא', כי יחודם תדירי, **עֵדֶן תַּתָּאָה** – 'זעיר אנפין' הוא סוד עדן התחתון היוצא למסעיו, דהיינו להתייחד עם המלכות, ואח"כ הוא נגלה כי אין יחודם תדירי [1]. **ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בדברי הזוהר על פי דרכו של המאמר.**

א. דַּע, שֶׁיֵּשׁ 'חוֹתָם', וְיֵשׁ 'חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם'. 'חוֹתָם' הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת 'רַגְלִין', וְנִקְרָאִים 'רַגְלִין', עַל שֵׁם שֶׁהֵם 'לִמּוּדֵי ה'', הַיְנוּ שֶׁלּוֹמְדִין – שמלמדים **כְּבָיָכוֹל אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת 'רַגְלִין', עַל שֵׁם הָעֵצָה** שנותנים לה' יתברך, **כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (שמות יא) **עַל** הפסוק **"וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": 'הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ'**, הרי שהעצה היא בחינת 'רגל', **וְסיבה** נוספת מדוע הם נקראים **'רגלין', עַל שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ** של הקב"ה **לְהוֹכִיחַ** את ישראל **כַּנַּ"ל.**

וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גּוֹזֵר גְּזַר דִּין לרעה **בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה,** שנפסק על פי דיני התורה, **וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם 'לִמּוּדֵי ה''** – שנותנים עצות להקב"ה, **הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין תּוֹרָה שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שה"ש ד): **"מַעְיָן חָתוּם"** [2], ורמוז בזה, שהם חותמים את הדין שנמשך ממעיין התורה, **שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי,** יותר ממה שנגזר על העולם. **וְזֶה בְּחִינַת** מה **שנאמר** (ישעיהו ח): **"חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי"** [3], ורמוז בזה, **הַיְנוּ, בְּ'לִמּוּדֵי ה'' נֶחְתָּם הַדִּין תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים. וְהֵם** – ה'לימודי ה'', **כְּשֶׁנִּגְלֶה לָהֶם הַדִּין תּוֹרָה** שנגזר בשמים, **הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר, כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין** ולבטל את הגזירה. **וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר** שמוכיחים את ישראל **נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר** את הגזר דין, **שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת** מה **שנאמר** (איוב לג): **"וּבְמוֹסָרָם יַחְתּוֹם"** [4], ורמוז בזה, שכשהם אומרים מוסר, הם חותמים ומסתירים את גזר הדין, **וְעַל שֵׁם זֶה** שהם חותמים ומכסים את גזר הדין **הֵן בְּחִינַת 'חוֹתָם'.**

וְאֵלּוּ הַ'לִּמּוּדֵי ה'' מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיהו נד): **"וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל (ברכות סד.) **שהתלמידי** חכמים שהם "לימודי ה'" מרבים שלום בעולם, וזהו: "ורב שלום בניך", ורמוז בזה, **כִּי** ה'לימודי ה'' **הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ מַקְטִינִים הַדָּבָר וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם,** כדי לבטל את הגזירות הרעות, **וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד,** כדי להחזירם בתשובה,

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] בשיר השירים ד' כתיב: "גן נעול אחותי כלה, גל נעול מעין חתום", ופירש"י שם: "גן נעול – על שם צניעות בנות ישראל שאין פרוצות בעריות. גל נעול – יש לפרשו לשון מעין, כמו (יהושע טו) גולות עליות, ויש לפרשו לשון שער, והיא לשון ארמי בתלמוד טרוקו גלי". [3] בישעיה ח' כתיב: "צור תעודה, חתום תורה בלימודי", ופירש"י שם: "צור תעודה – כל זה מן הנבואה שנאמרה למעלה, כי כה אמר ה' אלי, ועוד זאת אמר לי, צור תעודה לשון העדותי בכם היום, לשון התראה, קשור התראתי וחתום התורה על לב לימודי, תלמידך ויראי שמים הנקראים לימודי ה', ואם תאמר אין לשון קשירה נופל בלימוד תורה, נופל הוא בו, שנאמר קשרם על לבך תמיד (משלי ו)". [4] באיוב ל"ג כתיב: "אז יגלה אוזן אנשים, ובמוסרם יחתום", ופירש"י שם: "אז יגלה אוזן אנשים – כמו שעשה לאבימלך בחלום הלילה. ובמוסרם יחתום – חותמן ואוסרן ביסורין על עוונם".

כב

פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא. בְּרֵאשִׁית – מַאֲמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. אָב וּבֵן. סְתִים וְגַלְיָא. עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז. עֵדֶן תַּתָּאָה:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ חוֹתָם, וְיֵשׁ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. חוֹתָם הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת רַגְלִין, וְנִקְרָאִים רַגְלִין, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הֵינוּ שֶׁלּוֹמְדִין, כִּבְיָכוֹל, אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת רַגְלִין, עַל־שֵׁם הָעֵצָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שמות יא) עַל "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ. וְעַל־שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְהוֹכִיחַ כַּנַּ"ל: וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גּוֹזֵר גְּזַר־דִּין בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין־תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ בִּבְחִינַת (ש"ה ד): מַעְיָן חָתוּם, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה ח): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי; הֵינוּ בְּלִמּוּדֵי ה' נֶחְתָּם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים. וְהֵם, כְּשֶׁנִּגְלָה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת (איוב לג): וּבְמַסְרָם יַחְתֹּם; וְעַל־שֵׁם זֶה הֵן בְּחִינַת חוֹתָם. וְאֵלּוּ הַלִּמּוּדֵי ה' מְרַבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד): וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ; כִּי הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ מְקַטְּרִים הַדָּבָר, וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם, וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ (שמות לב): לָמָּה יֶחֱרָה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ; וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר (שם): אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה. וּכְשֶׁהָרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוֹתָם הַנַּ"ל וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקֵל שָׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גְּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הָפֵךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת (איוב יח): וּמִתֵּבֵל יְנִידוּהוּ; כִּי מֵ**חוֹתָם** נַעֲשֶׂה **נֵדֶת,** כִּי הֵם בַּמִּסְפָּר הַשָּׁוֶה, כַּמּוּבָא:

ב **וְיֵשׁ** חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, הֵינוּ בְּחִינוֹת יָדִים הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת (איוב לז): בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתֹּם. וְהַיָּדִים זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה, בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה, שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם – הַיָּדִים – נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת פְּזִיּוֹת. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַיָּדִים אֵלּוּ, בִּבְחִינַת (שמות לב): וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט (וְכַמְבֹאָר בְּזֹהַר כִּי־תִשָּׂא (דף קצב.) עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל: בַּמָּה אִצְטַלַּחוּ בְּעֲבָדָא דָּא, בְּגִין דְּוִיקַח מִיָּדָם וְכוּ'. אֵלּוּ כַּד נְטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף־עַל־גַּב דְּיִטַּל לֵהּ לְבָתַר, לָא הֲוָה אַצְלַח עֲבָדָא כִּישָׁא דָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְגַם תִּקּוּנוֹ הוּא גַּם־כֵּן רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיָּדִים, בִּבְחִינַת (בראשית לח): וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם. כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשֶׂה "נֵדֶת", בִּבְחִינַת (ישעיה א): יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ; כִּי **יָד** בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: **יוד דלת**) הוּא מִסְפַּר **נֵדֶת,** הֵינוּ עֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמְּאָה כְּנִדָּה (שבת פב):

ג **וְצָרִיךְ** לִרְאוֹת לְמַלֵּאת אֶת הַיָּדִים, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי הָאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר, בִּבְחִינַת (שמות כטו): שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם; כִּי הֵם רוֹעִים הָאֱמוּנָה לְתַקְּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוֹעִים, עַל־שֵׁם (תהלים לו) וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מַמְשִׁיכִין הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ; שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע יב): וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. וּמִשֶּׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, נִקְרָא עַל־שֵׁם זֶה רָעֵיא מְהֵימְנָא:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ; הֵינוּ עַל־יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהֵם גַּם־כֵּן מְפַרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לִתְחוֹת שִׁעְבּוּדֵיהוּ. וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה.), וְהֵם כִּכְלָבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת (ישעיה נו): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ הֵמָּה רוֹעִים; וְהֵן פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב (סוטה מט:). וְעַל־כֵּן, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶם מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, אִי אֶפְשָׁר רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ – שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה. **וְכָל הַקּוֹלוֹת** – הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה – כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת, בִּבְחִינַת (תהלים סח): הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז:

ה **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרָה וּמִכָּל הַשָּׂגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן יֵדַע מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם; מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַּעְלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הֵינוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ. כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהָאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם. עַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ, וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם

כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה לאחר חטא העגל, **שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ** (שמות לב): **"לָמָּה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ"**, הרי שהקטין את החטא, והמליץ טוב על ישראל, **וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר** (שם): **"אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה"**, הרי שהגדיל את החטא מאוד, כדי להחזירם בתשובה[5].

וּכְשֶׁהָרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַ'חוֹתָם' הַנַּ"ל שמוכיחי הדור עושים לגזר הדין, **וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי** יש לחיצונים יניקה מהגזר דין, והוא נעשה דין אכזרי, ועל ידי זה **נִתְקַלְקֵל שְׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גֵּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הֵפֶךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (איוב יח) **"וּמִתֵּבֵל יְנִדּוּהוּ"**[6], ורמוז בזה, שב"תבל" – בעולם, "ינידוהו" – לשון נידוי והרחקה, דהיינו שתהיה בעולם הרחקות ומחלוקות, **כִּי מֵ'חוֹתָם' נַעֲשֶׂה 'נִדָּת'**, **כִּי הֵם בְּמִסְפַּר הַשָּׁוֶה** – בגימטריא שווה, **כַּמּוּבָא**[7], ולכן כשמתקלקל החותם נעשית בעולם בחינת 'נדה', דהיינו נידוי והרחקה, שזהו בחינת גירושין ומחלוקת.

ב. וְיֵשׁ חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, כי הוא החותם החיצון ששומר על החותם הפנימי, **הַיְנוּ בְּחִינוֹת 'יָדַיִם' הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת** מה שנאמר (איוב לז): **"בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתּוֹם"**[8], ורמוז בזה, שהידים הם בחינת 'חותם', והיינו שמוכיחי הדור עושים את החותם הפנימי על גזר הדין, שלא יינקו ממנו החיצונים, ועל ידי הידים המקבלים את דברי המוסר מהמוכיחים נעשה החותם החיצון השומר על החותם הפנימי. **וְהַיָּדַיִם** הללו **זֶה בְּחִינַת 'אֱמוּנָה'**, **שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (במדבר יז): **"כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה"** (במדבר יז), ורמוז בזה, שהדיבורים נכנסים ומתקבלים בתוך בחינת ה'ידים', וה'ידים' הם בחינת אמונה, כי זהו **בְּחִינַת** מה שנאמר במלחמת עמלק על משה רבינו (שמות יז): **"וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה** עד בא השמש", ורמוז בזה, שבחינת ה'ידים' היא בחינת 'אמונה', והיינו שעל ידי שיש לאדם אמונה בה' ובצדיקים הוא מקבל את דברי המוסר של מוכיחי הדור, ועל ידי שמקבלים את המוסר מתוך אמונה, נעשה מזה החותם החיצון ששומר על החותם הפנימי, שהוא שומר שלא יינקו החיצונים מהגזר דין, שאז יהיה נעשה ממנו דין אכזרי, וגם יתקלקל שלום העולם ויהיו גירושין ומחלוקת בעולם.

וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה, כִּי כְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ החיצונים **לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי, עַל יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה**, כי כשהאמונה נתקלקלה ועל ידי זה החותם החיצון התקלקל הם יכולים להתקרב לחותם הפנימי, ואז כשהרע של הדור גובר הוא יכול לקלקל את החותם הפנימי, ואז יוכלו החיצונים לינוק מהגזר דין.

וְסִיבָה נוספת שצריך שמירה יתירה שלא תתקלקל האמונה, כי **כְּשֶׁחַס וְשָׁלוֹם, נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם הַ'יָּדַיִם'**, שהוא החותם החיצון, **נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהִיא הֵפֶךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת כָּזְבִיּוֹת** – אמונות שקריות. **כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַ'יָּדַיִם' אֵלּוּ**, על ידי שמתקלקלת בחינת ה'ידים', **בִּבְחִינַת** מה שנאמר לענין עשיית העגל (שמות לב): **"וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט", (וְכַמְּבֹאָר בְּזֹהַר כִּי תִשָּׂא** (דף קצב.) **עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל: 'בַּמָּה אַצְלְחוּ בְּעוֹבָדָא דָא, בְּגִין דְּוַיִּקַּח מִיָּדָם וְכוּ'** – במה הצליחו במעשה זה, כיון שפרצוף 'נוקבא' מקבל מהספירות שמעליו, וגבורות אלו צריכים להיות שמורים מן החיצונים שלא יתאחזו בהם, כי יניקת החיצונים היא מהגבורות, והחיצונים יושבים תחת המלכות וקרובים אליה, בסוד רגליה יורדות מוות, ונאחזים בה בסופה, ולכן יש שני חותמות שהם היסוד והמלכות, לשמור על הגבורות שלא יינקו מהם, והנה פרצוף 'נוקבא' הוא כנגד גוף האשה, וספירת ה'יסוד' שבה, הוא כנגד בית הרחם של האשה, ולפעמים הגבורות נעשים דם שהם דינים גמורים, ואז הוא דם נידות שיונקים החיצונים.

מקורות והערות

[5] עיין מדרש רבה דברים פ"א. [6] באיוב י"ח כתיב: "יהדפוהו מאור אל חושך, ומתבל ינידוהו", ובמצודות דוד שם פירש: "יהדפוהו – הצרות הבאות עליו יהדפו אותו מאור העולם אל חשכת הקבר. ומתבל – מן העולם ינידו אותו". ועיין רש"י פרשת מצורע על פסוק תהיה בנדתה, וז"ל: "בנדתה – כמו (איוב יח) ומתבל ינידוהו, שהיא מנודה ממגע כל אדם". [7] עץ חיים שער ל"ה פרק ג'. ועיין שם שמבואר שם כל ענין ה'חותם בתוך חותם', וקיצור הדברים, שיש בעולמות העליונים פרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'נוקבא' והוא בחינת ספירת ה'מלכות', ופרצוף זה עצמו יש בו עשר ספירות, וספירת ה'יסוד' שבו היא בחינת 'חותם' הפנימי, והיא בחינת 'ציון', וספירת ה'מלכות' שבו היא בחינת ה'חותם' החיצון ששומר על החותם הפנימי, והיא בחינת 'ירושלים', כי יש בחינת 'יין המשומר' שהוא בחינת הגבורות [8] באיוב ל"ז כתיב: "ביד כל אדם יחתום, לדעת כל אנשי מעשהו", ופירש"י שם: "ביד כל אדם יחתום – כשאדם חוטא לפניו האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר הכתובות לפניו. לדעת כל אנשי מעשהו – להודיע על מה הוא נידון".

כב

פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה דְּסִפְרָא דְּצְנִיעוּתָא:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא. בְּרֵאשִׁית – מַאֲמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. אָב וּבֵן. סְתִים וְנִגְלֶה. עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז. עֵדֶן תַּתָּאָה:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ חוֹתָם, וְיֵשׁ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. חוֹתָם הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת רַגְלִין, וְנִקְרָאִים רַגְלִין, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם לְמִוּדֵי ה', הֵינוּ שֶׁלּוֹמְדִין, כִּבְיָכוֹל, אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת רַגְלִין, עַל־שֵׁם הָעֵצָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שמות יא) עַל "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ. וְעַל־שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְהוֹכִיחַ כַּנַּ"ל: וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גּוֹזֵר גְּזַר־דִּין בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם לְמִוּדֵי ה', הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין־תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ בִּבְחִינַת (ש"ה ד): מַעְיָן חָתוּם, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה ח): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי; הֵינוּ בְּלִמּוּדֵי ה' נָחְתָּם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים. וְהֵם, כְּשֶׁנִּגְלָה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת (איוב לג): וּבְמַסְרָם יַחְתֹּם; וְעַל־שֵׁם זֶה הֵן בְּחִינַת חוֹתָם. וְאֵלּוּ הַלִּמּוּדֵי ה' מְרַבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד): וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ; כִּי הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ מְקַטְּרִים הַדֶּבֶר, וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם, וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ (שמות לב): לָמָּה יֶחֱרָה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ; וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר (שם): אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה. וּכְשֶׁהָרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוֹתָם הַנַּ"ל וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקֵל שָׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גְּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הָפֵךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת (איוב יח): וּמִתֵּבֵל יְנִידוּהוּ; כִּי מֵ**חוֹתָם** נַעֲשֶׂה **נֵדֶת,** כִּי הֵם בַּמִּסְפָּר הַשָּׁוֶה, כַּמּוּבָא:

ב **וְיֵשׁ** חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, הֵינוּ בְּחִינוֹת יָדַיִם הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת (איוב לז): בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתֹּם. וְהַיָּדַיִם זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה, בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה, שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם – הַיָּדַיִם – נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת פְּזִיּוֹת. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַיָּדַיִם אֵלּוּ, בִּבְחִינַת (שמות לב): וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט (וְכַמְבֹאָר בְּזֹהַר כִּי־תִשָּׂא (דף קצב.) עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל: בַּמָּה אִצְטַלַּח בְּעֶבְדָּא דָּא, בְּגִין דְּוִיקַח מִיָּדָם וְכוּ'. אִלּוּ כַּד נְטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף־עַל־גַּב דְּיִטַּל לֵהּ לְבָתַר, לָא הֲוָה אַצְלַח עֶבְדָּא כִּישָׁא דָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְגַם תִּקּוּנוֹ הוּא גַּם־כֵּן רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (בראשית לח): וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם. כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשֶׂה "נֵדֶת", בִּבְחִינַת (ישעיה א): יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ; כִּי **יָד** בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: **יוד דלת**) הוּא מִסְפַּר **נֵדֶת,** הֵינוּ עֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמִּטַּמְּאָה כְּנִדָּה (שבת פב):

ג **וְצָרִיךְ** לִרְאוֹת לְמַלֵּאת אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי הָאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר, בִּבְחִינַת (שמות כטו): שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם; כִּי הֵם רוֹעִים הָאֱמוּנָה לְתַקְּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוֹעִים, עַל־שֵׁם (תהלים לז) וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מַמְשִׁיכִין הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (דברים לז): כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ; שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע יב): וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, נִקְרָא עַל־שֵׁם זֶה רָעֵיָא מְהֵימְנָא:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ; הֵינוּ עַל־יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהֵם גַּם־כֵּן מְפַרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לִתְחוֹת שִׁעְבּוּדֵיהוּ. וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה.), וְהֵם כִּכְלָבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת (ישעיה נו): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ הֵמָּה רוֹעִים; וְהֵן פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב (סוטה מט:). וְעַל־כֵּן, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶם מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, אִי אֶפְשָׁר רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ – שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה. **וְכָל הַקּוֹלוֹת** – הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה – כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת, בִּבְחִינַת (תהלים סח): הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז:

ה **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרָה וּמִכָּל הַשָּׁגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן יָדַע מִזֹּאת הַהַשָּׁגָה, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם; מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַּעְלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הֵינוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ. כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהָאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם. עַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ, וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם

שאהרן לקח מידם של שתי מכשפים את הזהב ויצר ממנו את העגל. **אִלּוּ כַּד נְטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף עַל גַּב דְּיִטֹּל לֵהּ לְבָתָר, לָא הֲוָה אַצְלַח עוֹבָדָא בִּישָׁא דָּא וְכוּ'** – אם כשאהרן לקח מידם את הזהב היה משליכו מיד לארץ, אף על פי שהיה לוקח אותו לאחר מכן, לא היה מצליח מעשה רע זה, כי היו שם שתי מכשפים שגרמו לעשיית העגל על ידי כישופיהם, ואם אהרן היה משליך את הזהב לארץ כשקיבלו מידיהם היה מתבטל הכישוף', **עַיֵּן שָׁם**), הרי שכל כוחו של העגל שהיה עבודה זרה הגיע על ידי שנלקח מידם של המכשפים, כי כשעם ישראל ראו שמשה אינו מגיע פגמו באמונה, ונתקלקלה בחינת ה'ידים', ועל ידי זה היה למכשפים את כח ה'ידים' לעשות על ידם עבודה זרה. **וְגַם תִּקּוּנוֹ** של בחינת העבודה זרה **הוּא גַּם כֵּן רַק עַל יְדֵי בְּחִינַת הַ'יָּדַיִם'**, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר לאחר שנלחמו בני יעקב עם אנשי שכם (בראשית לה): **"וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹקֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם"**, ורמוז בזה, שיעקב תיקן את בחינת ה'ידים' שממנה מקבלת העבודה זרה כח, ועל ידי זה התבטל כוחה.

והטעם שהעבודה זרה מקבלת כח מבחינת ה'ידים', כשמתקלקל החותם החיצון שהוא בחינת 'ידים', **כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשָׂה "נִדָּת"**, כמובא לעיל ש'חותם' ו'נדת' הם בגימטריא שווה, ונִדה היא אשה שרואה דם, וזהו **בְּבְחִינַת** מה שהוכיח הנביא ישעיהו את ישראל (ישעיהו א): **"יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ"**, ורמוז בזה, שבחינת ה'ידים' נתקלקלה וממנה נעשה בחינת 'דם נִדה', **כִּי 'יָד' בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: יוֹד דָּלֶת) הוּא מִסְפַּר 'נִדַּת'**, וכשבחינת ה'יד' מתקלקלת נעשית ממנה בחינת 'נדת', ובחינת 'נִדה' **הַיְנוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁמְּטַמְּאָה כְּנִדָּה** (שבת פב), **שכשם** שנִדה מטמאת את מה שנושאת, כך גם עבודה זרה מטמאת את הנושא אותה, ורואים אנו ש'עבודה זרה' היא בחינת 'נִדה', ואם כן מה שמצינו שכשבחינת ה'ידים' מתקלקלת נעשה על ידי זה בחינת 'דם נִדה', היינו שנעשה על ידי זה בחינת 'עבודה זרה'.

לאחר שנתבאר כי יש בחינת 'חותם' הנעשה על ידי מוכיחי הדור שחותמים את גזר הדין שנגזר בשמים שלא יינקו ממנו החיצונים, וכשהחותם הזה מתקלקל נעשה גירושין ומחלוקת בעולם, ויש בחינת 'חותם' חיצון השומר על ה'חותם' הפנימי, והוא נעשה על ידי שמקבלים את המוסר של מוכיחי הדור מתוך אמונה, וכשמתקלקלת האמונה שהיא ה'חותם' החיצון יכולים החיצונים להתקרב לחותם הפנימי, ועוד שנעשה על ידי זה כפירות, יתבאר כעת כיצד זוכים לאמונה.

ג. וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לְמַלֹּאת אֶת הַ'יָּדַיִם', שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, עַל יְדֵי הֶאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים שיש בכל דור, **שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מַנְהִיגֵי הַדּוֹר, בְּבְחִינַת** מה שאמר הקב"ה למשה בשבעת ימי המילואים שבהם חנכו את המשכן (שמות כט): **"שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם"** – בשבעת ימים אלו תקדשם בקדושת הכהונה על ידי כל הקרבנות שתקריב בימים אלו[9]. ורמוז בזה, כי שבעת ימי המילואים הם כנגד בחינת השבעה רועים[10], ועל ידי השבעה רועים: "תמלא ידם" – מתמלאת ונשלמת בחינת ה'ידים', שהיא האמונה, **כִּי הֵם רוֹעִים** – מנהיגים ומגדלים את **הָאֱמוּנָה לְתַקְּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים 'רוֹעִים', עַל שֵׁם** מה שנאמר (תהלים לז): **"וִרְעֵה אֱמוּנָה"**, ורמוז בזה, שיש צורך לרעות ולגדל ולהשלים את האמונה, **וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מִמְּשִׁיכִין הֵם** – השבעה רועים **לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר בברכתו של משה לעם ישראל (דברים לג): **"כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ"**[11], ורמוז בזה, ש"כל קדושיו" היינו השבעה רועים, **שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מַנְהִיגֵי הַדּוֹר**, ולכן הם נקראים "כל קדושיו", והם מתקנים ומשלימים את האמונה, שהיא בחינת "ידך". **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (הושע יב): **"וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן"**[12], ורמוז בזה, שהקדושים הללו, שהם השבעה רועים, הם מתקנים ומשלימים את בחינת "נאמן", דהיינו את האמונה. **וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים** שבכל דור ודור, כי נשמתו באה בגלגול בכל דור ודור בצדיק הדור, **נִקְרָא עַל שֵׁם זֶה** בספר

מקורות והערות

9 על פי רש"י שם. 10 מי הנחל, עיין שם. 11 ברש"י שם פירש: "כל קדושיו ביידך – נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שנאמר והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך". 12 בהושע י"ב כתיב: "סבבני בכחש אפרים, ובמרמה בית ישראל, ויהודה עוד רד עם אל, ועם קדושים נאמן", ובמצודות דוד שם פירש: "ויהודה – אבל יהודה עדיין הוא מושל עם האל ר"ל מכריח את העם ללכת עם האל בדרכי התורה. ועם קדושים – עם אלהים קדושים הוא, הנאמן לקיים מאמרו".

כב

פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא. בְּרֵאשִׁית – מַאֵמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֵמָר. אָב וּבֵן. סְתִים וְנִגְלֶה. עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז. עֵדֶן תַּתָּאָה:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ חוֹתָם, וְיֵשׁ **חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם.** חוֹתָם הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת רַגְלִין, וְנִקְרָאִים רַגְלִין, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הֵינוּ שֶׁלּוֹמְדִין, כִּבְיָכוֹל, אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת רַגְלִין, עַל־שֵׁם הָעֲצָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שמות יא) עַל "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ. וְעַל־שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְהוֹכִיחַ כַּנַּ"ל: וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גּוֹזֵר גְּזַר־דִּין בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם לְמוּדֵי ה', הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁנִּגְזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין־תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ בִּבְחִינַת (ש"ה ד): מַעְיָן חָתוּם, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה ח): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי; הֵינוּ בְּלִמּוּדֵי ה' נֶחְתָּם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים. וְהֵם, כְּשֶׁנִּגְלָה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת (איוב לג): וּבְמַסְרָם יַחְתֹּם; וְעַל־שֵׁם זֶה הֵן בְּחִינַת חוֹתָם. וְאֵלּוּ הַלִּמּוּדֵי ה' מְרַבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד): וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ; כִּי הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ מְקַטְּרִים הַדֶּבֶר, וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם, וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ (שמות לב): לָמָּה יֶחֱרָה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ; וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר (שם): אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה. וּכְשֶׁהָרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוֹתָם הַנַּ"ל וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקֵל שָׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גְּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הָפֵךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת (איוב יח): וּמִתֵּבֵל יְנִידוּהוּ; כִּי מֵ**חוֹתָם** נַעֲשֶׂה **נֵדֶת,** כִּי הֵם בַּמִּסְפָּר הַשָּׁוֶה, כַּמּוּבָא:

ב **וְיֵשׁ** חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, הֵינוּ בְּחִינוֹת יָדַיִם הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת (איוב לז): בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתֹּם. וְהַיָּדַיִם זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה, בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה, שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם – הַיָּדַיִם – נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהִיא הָפֵךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת פְּזִיּוֹת. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַיָּדַיִם אֵלּוּ, בִּבְחִינַת (שמות לב): וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט (וְכַמְבֹאָר בְּזֹהַר כִּי־תִשָּׂא (דף קצב.) עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל: בַּמָּה אִצְטְלַחוּ בְּעֶבְדָּא דָּא, בְּגִין דְּוִיקַח מִיָּדָם וְכוּ'. אִלּוּ כַּד נְטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף־עַל־גַּב דְּיִטֹּל לֵהּ לְבָתַר, לָא הֲוָה אַצְלַח עֶבְדָּא כִּישָׁא דָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְגַם תִּקּוּנוֹ הוּא גַּם־כֵּן רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (בראשית לח): וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם. כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשֶׂה "נֵדֶת", בִּבְחִינַת (ישעיה א): יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ; כִּי **יָד** בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: **יוד דלת**) הוּא מִסְפַּר **נֵדֶת,** הֵינוּ עֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמְּאָה כְּנִדָּה (שבת פב):

ג **וְצָרִיךְ** לִרְאוֹת לְמַלֵּאת אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי הָאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר, בִּבְחִינַת (שמות כטו): שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם; כִּי הֵם רוֹעִים הָאֱמוּנָה לְתַקְּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוֹעִים, עַל־שֵׁם (תהלים לז) וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מַמְשִׁיכִין הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (דברים לג): כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ; שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע יב): וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, נִקְרָא עַל־שֵׁם זֶה רָעֵיָא מְהֵימְנָא:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ; הֵינוּ עַל־יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהֵם גַּם־כֵּן מְפַרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לִתְחוֹת שִׁעְבּוּדֵיהוּ. וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה.), וְהֵם כִּכְלָבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת (ישעיה נו): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ הֵמָּה רוֹעִים; וְהֵן פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב (סוטה מט:). וְעַל־כֵּן, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶם מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, אִי אֶפְשָׁר רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ – שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה. **וְכָל הַקּוֹלוֹת** – הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה – כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת, בִּבְחִינַת (תהלים סח): הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז:

ה **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרָה וּמִכָּל הַשָּׂגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן יָדַע מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם; מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַּעְלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הֵינוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ. כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהָאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם. עַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ, וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם

הזוהר 'רַעֲיָא מְהֵימְנָא' – רועה נאמן, על שם שהוא רועה שממשיך לדור אמונה, ועיקר האמונה נמשכת לדור על ידי צדיק הדור שהוא בחינת משה. ולכן צריך לבוא לצדיקי הדור האמיתיים, שהם בחינת השבעה רועים, ובפרט לצדיק הדור שהוא בחינת משה, כדי לזכות על ידי זה לאמונה שלימה[13].

לאחר שנתבאר שכדי לזכות לאמונה יש צורך להתקרב לשבעת הרועים שבכל דור, יתבאר כעת כי כדי להתקרב אליהם יש צורך בעזות דקדושה, ויתבאר טעם נוסף מדוע צריך האדם עזות דקדושה, ויתבאר כיצד האדם זוכה לעזות דקדושה.

ד. וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ה): 'הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, וקל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים', הרי שיש צורך בעזות כדי להתקרב אל הרועים, שעל ידי זה האדם זוכה להאמין בהקב"ה ולעשות את רצונו, וראיה נוספת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על **עם** ישראל (שמות טו): **"נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ"** – שהקב"ה ניהלם והביאם לארץ ישראל. **ורמוז בפסוק זה, הֵינוּ, עַל יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה. והטעם** שיש צורך בעזות כדי להתקרב אל שבעת הרועים, **כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא אָחֳרָא** – צד הטומאה, **וְהֵם גַּם כֵּן מְפֻרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לְתַחְתּוֹת שִׁעְבּוּדַיְהוּ** – לתחת שיעבודם ושלטונם, **וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת - מַלְכוּתָא בְּלָא תָגָא** (סנהדרין קה.) – העזות היא מלכות גדולה וחסר לה רק כתר מלכות, דהיינו שעל ידי העזות יכול האדם להגיע לשלטון ושררה גדולה כמו של מלך, **וְהֵם כְּכְלָבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת** מה שאמר הנביא ישעיהו כשהוכיח את עם ישראל שאינם שומעים לקול תוכחת הנביאים בגלל מנהיגיהם שאינם מזהירים אותם לחזור למוטב, ואמר על מנהיגי אותו הדור (ישעיהו נו): **"וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ הֵמָּה רֹעִים"**, שהרועים, דהיינו המנהיגים, הם עזים ככלבים, **וְהֵן** בבחינת מה שאמרו רבותינו ז"ל, כי בזמן 'עקבתא דמשיחא', דהיינו בזמן סוף הגלות לפני ביאת המשיח, יהיו 'פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב' (סוטה מט:) והיינו שיהיו עזים ככלב. **וְעַל כֵּן כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶם, מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם** של הרועים של הסטרא אחרא, **אִי אֶפְשָׁר רַק עַל יְדֵי עַזּוּת** דקדושה, **לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: "נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ" - שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה** ומתקרב לשבעת הרועים על ידי העזות דקדושה. וכן צריך האדם שתהיה לו עזות דקדושה כדי לעמוד כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו מעבודת ה'[14].

וְכָל הַקּוֹלוֹת של הקדושה, **הֵן שֶׁל צְעָקָה** שהאדם צועק לה' יתברך, **הֵן שֶׁל אֲנָחָה** שנאנח על עוונותיו, **הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה** שמזמר לה' יתברך, ואפילו קול קשקוש המטבעות של נתינת הצדקה[15], **כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת** דקדושה, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על הקב"ה (תהלים סח): "לרוכב בשמי שמי קדם, **הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז"**, ורמוז בזה, שכל הקולות הם בחינת 'עוז', דהיינו בחינת 'עזות', ועל ידם זוכים להתקרב אל הקדושה, ואל צדיקי הדור.

ה. וְיֵשׁ גם **סיבה** נוספת מדוע צריך האדם את בחינת העזות דקדושה, כי הנה **צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הֶאָרָה וּמִכָּל הַשָּׂגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם כֵּן יֵדַע מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיהו נח): **"וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם"**, ורמוז בזה, **"מִבְּשָׂרְךָ"** דַּיְקָא, **שֶׁלֹּא תַעֲלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הֵינוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ. כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לִרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהֶאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת**[16]. **כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם, עַל כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לִרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶּׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, שהוא מזוכך, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ.**

מקורות והערות

13 קיצור ליקוטי מוהר"ן. 14 על פי המובא לקמן באות י"א. 15 חיי מוהר"ן (סימן י"ז). 16 ובביאור הליקוטים כתב, כי נראה כוונתו הקדושה, בענין הגוף שצריך להודיעו מכל השגה שהנשמה משגת, כי מדבר גם על נפשו ורוחו החיוני, שהוא הכח המדמה והשכל הנגלה, אשר גם הם נחשבים לגוף, כנגד עצם הנשמה בשכלה וחכמתה הנסתרה מהאדם בעצמו, (וכן מובן מדבריו הקדושים גם בשאר מקומות, כמו בחיי מוהר"ן (מעלת המתקרבים אליו אות כ"ג).

כב

פִּרְקָא חֲמִישָׁאָה דְּסִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא:

בְּרֵאשִׁית בָּרָא. בְּרֵאשִׁית – מַאֵמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֵמָר. אָב וּבֵן. סְתִים וְגַלְיָא. עֵדֶן עִלָּאָה דְּסְתִים וּגְנִיז. עֵדֶן תַּתָּאָה:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ חוֹתָם, וְיֵשׁ חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. חוֹתָם הוּא, כִּי יֵשׁ מוֹכִיחֵי הַדּוֹר, וְהֵם בְּחִינוֹת רַגְלִין, וְנִקְרָאִים רַגְלִין, עַל־שֵׁם שֶׁהֵם לִמּוּדֵי ה', הֵינוּ שֶׁלּוֹמְדִין, כִּבְיָכוֹל, אֶת ה', שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ עֵצוֹת, וְהֵם הוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחָם וּלְהַחֲזִירָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים בְּחִינוֹת רַגְלִין, עַל־שֵׁם הָעֵצָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (שמות יא) עַל "וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ": הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ. וְעַל־שֵׁם הַהֲלִיכָה, שֶׁהוֹלְכִים בִּשְׁלִיחוּתוֹ לְהוֹכִיחַ כַּנַּ"ל: וּכְשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ גּוֹזֵר גְּזַר־דִּין בָּעוֹלָם, וְהַדִּין הוּא הַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם לִמּוּדֵי ה', הוּא מִתְיַעֵץ עִמָּהֶם, וּמְגַלֶּה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁגָּזַר עַל הַדּוֹר, וְהֵם מְכַסִּים זֶה הַדִּין־תּוֹרָה וְחוֹתְמִין אוֹתוֹ בִּבְחִינַת (ש"ה ד): מַעְיָן חָתוּם, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ, חַס וְשָׁלוֹם, דִּין אַכְזָרִי. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה ח): חֲתוֹם תּוֹרָה בְּלִמֻּדָי; הֵינוּ בְּלִמּוּדֵי ה' נָחְתָּם הַדִּין־תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים. וְהֵם, כְּשֶׁנִּגְלָה לָהֶם הַדִּין־תּוֹרָה, הוֹלְכִים וּמוֹכִיחִים הַדּוֹר כְּדֵי לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב לְהַמְתִּיק הַדִּין. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מוּסָר נִזְהָרִין לְהַחְתִּים וּלְהַסְתִּיר, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנּוּ הַחִיצוֹנִים, בִּבְחִינַת (איוב לג): וּבְמַסְרָם יַחְתֹּם; וְעַל־שֵׁם זֶה הֵן בְּחִינַת חוֹתָם. וְאֵלּוּ הַלִּמּוּדֵי ה' מְרַבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד): וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה', וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ; כִּי הוֹלְכִים לְפַשֵּׁר וְלַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וּלְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ מְקַטְּנִים הַדָּבָר, וּמַמְלִיצִים טוֹב בַּעֲדָם, וְלִפְנֵי יִשְׂרָאֵל מַגְדִּילִים הַחֵטְא מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ (שמות לב): לָמָּה יֶחֱרָה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ; וּלְיִשְׂרָאֵל אָמַר (שם): אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה. וּכְשֶׁהָרַע שֶׁל הַדּוֹר גּוֹבֵר עַל הַחוֹתָם הַנַּ"ל וּמְקַלְקֵל אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי נִתְקַלְקֵל שָׁלוֹם הָעוֹלָם, וְנַעֲשֶׂה גְּרוּשִׁין וּמַחֲלֹקֶת בָּעוֹלָם, הָפֵךְ הַשָּׁלוֹם, בִּבְחִינַת (איוב יח): וּמִתֵּבֵל יְנִידוּהוּ; כִּי מֵ**חוֹתָם** נַעֲשֶׂה **נֵדֶת,** כִּי הֵם בַּמִּסְפָּר הַשָּׁוֶה, כַּמּוּבָא:

ב **וְיֵשׁ** חוֹתָם שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִזֶּה הַחוֹתָם, הֵינוּ בְּחִינוֹת יָדַיִם הַמְקַבְּלִים מוּסָר מֵאֵלּוּ הַמּוֹכִיחִים, בְּחִינוֹת (איוב לז): בְּיַד כָּל אָדָם יַחְתֹּם. וְהַיָּדַיִם זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁנִּתְקַבֵּל בָּהּ הַמּוּסָר, בִּבְחִינַת: כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה, בְּחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה. וְזֶה הַחוֹתָם צָרִיךְ שְׁמִירָה יְתֵרָה, שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקֵל הָאֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, יוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב לַחוֹתָם הַפְּנִימִי, וִיקַלְקְלוּ הַחוֹתָם הַפְּנִימִי עַל־יְדֵי קִלְקוּל הַחוֹתָם הַחִיצוֹן, שֶׁהוּא הָאֱמוּנָה. וּכְשֶׁחַם וְשָׁלוֹם נִתְקַלְקֵל זֶה הַחוֹתָם – הַיָּדַיִם – נַעֲשֶׂה מִזֶּה כְּפִירוֹת, שֶׁהִיא הֶפֶךְ הָאֱמוּנָה, וְנַעֲשֶׂה אֱמוּנוֹת פְּזִיּוֹת. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה־זָרָה אֵין לָהּ כֹּחַ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַבֵּל מֵהַיָּדַיִם אֵלּוּ, בִּבְחִינַת (שמות לב): וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט (וְכַמְבֹאָר בְּזֹהַר כִּי־תִשָּׂא (דף קצב.) עַל פָּסוּק זֶה לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל: בַּמָּה אִצְטַלַּחוּ בְּעֲבָדָא דָּא, בְּגִין דְּוִיקַּח מִיָּדָם וְכוּ'. אִלּוּ כַּד נְטַל מִידֵיהוֹן הֲוָה שָׁדָא לְאַרְעָא, וְאַף־עַל־גַּב דְּיִטַּל לֵהּ לְבָתַר, לָא הֲוָה אַצְלַח עֲבָדָא כִּישָׁא דָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם.) וְגַם תִּקּוּנוֹ הוּא גַּם־כֵּן רַק עַל־יְדֵי בְּחִינַת הַיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (בראשית לח): וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּיָדָם. כִּי מֵ"חוֹתָם" נַעֲשֶׂה "נֵדֶת", בִּבְחִינַת (ישעיה א): יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ; כִּי **יָד** בְּמִלּוּאוֹ (כָּזֶה: **יוד דלת**) הוּא מִסְפַּר **נֵדֶת,** הֵינוּ עֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמְּאָה כְּנִדָּה (שבת פב):

ג **וְצָרִיךְ** לִרְאוֹת לְמַלֹּאת אֶת הַיָּדַיִם, שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה, עַל־יְדֵי הָאָרָה מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר, בִּבְחִינַת (שמות כטו): שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם; כִּי הֵם רוֹעִים הָאֱמוּנָה לְתַקְּנָהּ וּלְהַשְׁלִימָהּ, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רוֹעִים, עַל־שֵׁם (תהלים לז) וּרְעֵה אֱמוּנָה; וְכָל עִקַּר אֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל מַמְשִׁיכִין הֵם לְהַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (דברים לז): כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ; שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל מְנַהֲיגֵי הַדּוֹר. וְזֶה בְּחִינַת (הושע יב): וְעִם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. וּמֹשֶׁה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה רוֹעִים, נִקְרָא עַל־שֵׁם זֶה רָעֵיא מְהֵימְנָא:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לְאֵלּוּ הָרוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, אֶלָּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ; הֵינוּ עַל־יְדֵי עַזּוּת נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, כִּי יֵשׁ רוֹעִים שֶׁל הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, וְהֵם גַּם־כֵּן מְפַרְסְמֵי הַדּוֹר, וְכוֹפִין אֲנָשִׁים לִתְחוֹת שִׁעְבּוּדֵיהוּ. וְעִקַּר מַלְכוּתָם הוּא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי עַזּוּת – מַלְכוּתָא בְּלָא תָּגָא (סנהדרין קה.), וְהֵם כִּכְלָבִים בְּעַזּוּתָם, בִּבְחִינַת (ישעיה נו): וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ הֵמָּה רוֹעִים; וְהֵן פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב (סוטה מט:). וְעַל־כֵּן, כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶם מִתַּחַת מֶמְשַׁלְתָּם, אִי אֶפְשָׁר רַק עַל־יְדֵי עַזּוּת, לַעֲמֹד נֶגֶד עַזּוּתָם, וְאָז: נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ – שֶׁנִּכְנָס לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה. **וְכָל הַקּוֹלוֹת** – הֵן שֶׁל צְעָקָה, הֵן שֶׁל אֲנָחָה, הֵן קוֹל שׁוֹפָר, הֵן קוֹל זִמְרָה – כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת עַזּוּת, בִּבְחִינַת (תהלים סח): הֵן יִתֵּן בְּקוֹלוֹ קוֹל עֹז:

ה **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְהַרְאוֹת לוֹ מִכָּל הָאָרָה וּמִכָּל הַשָּׂגָה שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן יֵדַע מִזֹּאת הַהַשָּׂגָה, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם; מִבְּשָׂרְךָ דַּיְקָא, שֶׁלֹּא תַּעְלִים עֵינֶיךָ מִלְּרַחֵם עַל בְּשָׂרְךָ, הֵינוּ בְּשַׂר גּוּפְךָ. כִּי צְרִיכִין לְרַחֵם מְאֹד עַל הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכְּכוֹ, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל הַהָאָרוֹת וְהַהַשָּׂגוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת, כִּי הַנְּשָׁמָה שֶׁל כָּל אָדָם הִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים מְאֹד, אֲבָל הַגּוּף אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵהֶם. עַל־כֵּן צָרִיךְ כָּל אָדָם לְרַחֵם מְאֹד עַל בְּשַׂר הַגּוּף, לְרְאוֹת לְזַכֵּךְ הַגּוּף, עַד שֶׁתּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהוֹדִיעַ לוֹ מִכָּל מַה שֶׁהִיא רוֹאָה וּמַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁהַגּוּף הוּא בִּבְחִינָה זוֹ, הִיא טוֹבָה לְהַנְּשָׁמָה, שֶׁלִּפְעָמִים נוֹפֶלֶת מִמַּדְרֵגָתָהּ, וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם

וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל־יְדֵי הַגּוּף, הֵינוּ עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ גָּלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל־כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעֲלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ. וְכֵן גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל־יְדֵי הָאָרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, תּוּכַל עַתָּה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ – מִבְּשָׂרִי דַּיְקָא, הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הֵינוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הֵינוּ שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל; אֲבָל בְּשָׂיֵשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ – אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתַּאֲווֹת, וְצָרִיךְ לֶזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ קוֹלוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קב): מִקּוֹל **אֲנָחָתִי** דָּבְקָה **עַצְמִי** לִבְשָׂרִי. **עַצְמִי** הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָאָדָם **אֲנִי**, הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד, אֲבָל מֵחֲמַת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲווֹתָיו, אֵזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל־יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הֵינוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף, וְזֶהוּ: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי כַּנַּ"ל:

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי; וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (עמוס ג): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יֶחֱרָדוּ, וְעַל־יָדָם יוּכַל לָבוֹא לְרוֹעִים הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: **תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה.** תְּקִיעָה הֵם הַקּוֹלוֹת, קוֹל עֹז. **שְׁבָרִים** – שֶׁעַל־יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ"ל. **תְּרוּעָה** – בְּחִינַת (שמואל־ב ה): **וְאַתָּה** תִּרְעֶה אֶת עַמִּי הַנַּ"ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ"ל. וְזֶה (בראשית יז): וַיָּמָל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וּכְתִיב (שם): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם. הַיּוֹם הַזֶּה – זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם (ר"ה כח. מגילה כ:), בִּבְחִינַת (תהלים כ): יַעֲנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה; שֶׁעַל־יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר, וּמִקַּבֵּל אוֹר הָעֶצֶם:

ו **וְכֵן** בִּכְלָלִיּוּת בְּנֵי־הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת עֶצֶם וּבָשָׂר, הֵינוּ שֶׁהָחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם, שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת עֶצֶם, וְהָעָם הֵם נִגְדּוֹ בְּחִינַת בָּשָׂר. וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, דְּמוֹ בָּשָׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הֵינוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ', וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת בָּשָׂר, בִּבְחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי הַנַּ"ל. אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ"ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הֲבָרָה:

ז **וְקוֹל הֲבָרָה** הוּא: דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא־אָחֲרָא, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת נִבְרָאִים מְחַבְּלִים, וְהֵם צוֹעֲקִים: הַב לָן מְזוֹנֵי! הַב לָן חַיֵּי! וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף, וּמַתְחִילִין לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג נֶגְדּוֹ – וְזֶהוּ קוֹל הַהֲבָרָה, שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה בְּחִינַת (ירמיה יד): אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה, הֵינוּ שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצָּרְפִית (מלכים־א יז): בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי; הֵינוּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלִיָּהוּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, הָיוּ הָעֲוֹנוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלִיָּהוּ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲוֹנוֹתָיהָ לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ:

וְזֶהוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דִּקְדֻשָּׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל־יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הֲבָרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוֹנוֹת, שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ: ה' **עֲשֵׂה לְמַעַן** שְׁמֶךָ – שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שִׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד. וּכְשֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ הַנַּ"ל, רַק הַקּוֹל הַהֲבָרָה, הֵינוּ קוֹל הָעֲוֹנוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל:

וְזֶה (ר"ה כז:): הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּחִינוֹת (תהלים פח): שַׁתַּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה – אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, הֵינוּ שֶׁיּוֹכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שֶׁלּוֹ; וְאִם קוֹל הֲבָרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא, כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר – שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל־כָּךְ מֵהָעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר, וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אֲנָחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הֲבָרָה כַּנַּ"ל:

ח **וְלָבוֹא** לִבְחִינַת בָּשָׂר הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ; עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשָׂה בְּחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשָׂה הַגּוּף בְּחִינַת בָּשָׂר לְהַנְּשָׁמָה:

וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בִּבְחִינָה הַזֹּאת, אָז (ישעי' מא): וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן – מִבְּשַׂר הַגְּמוּל הַנַּ"ל נִשְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא קִרְיָה נֶאֱמָנָה (שם א), הֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֲרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ"ל:

וּכְשֶׁהַגּוּף צַח וָאוֹר, תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְרוֹמֵם וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל יְדֵי הַגּוּף, הַיְנוּ, עַל יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ נִלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעֲלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ. וְכֵן גַּם כֵּן עַל יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל יְדֵי הָאֲרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, שנשאר בגוף רושם וסימן מהארות אלו, תּוּכַל עַתָּה הנשמה שנפלה ממדריגתה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (איוב יט): "מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ"[1], ורמוז בזה, "מִבְּשָׂרִי" דַּיְקָא, הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הַיְנוּ, שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל. והנה כל זה שהנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שקיבלה, הוא דוקא כשהגוף מזוכך מהתאוות, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: "וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נֶפֶשׁ", אז אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתַּאֲווֹת, כי כשיש לגוף עזות אז הוא אינו מזוכך מהתאוות, אלא הוא עז וחזק בהם, ואז הנשמה אינה יכולה להודיע לו מההשגות שלה. וְצָרִיךְ לָזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הַיְנוּ קוֹלוֹת הַנַּ"ל, שהם הקולות דקדושה המבוארים לעיל באות ד', שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אמרו רבותינו ז"ל שאֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), ורמוז בזה, שיש לה כח לשבור את עזות הגוף, וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, והגוף נעשה מזוכך מהתאוות, עַל יְדֵי זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם בתענוגי הגוף.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים קב): "מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי" – מרוב אנחותי נעשה בשרי רזה ודבוק לעצמותי[2]. ורמוז בזה, כי "עַצְמִי" הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֶצֶל הָאָדָם 'אֲנִי', הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד. אֲבָל מֵחֲמַת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲווֹתָיו, אֲזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה' כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף, והנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שהשיגה. וְזֶהוּ: "מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי" כַּנַּ"ל. ונמצא שיש צורך בעזות דקדושה, גם כדי לשבר את עזות הגוף, שהוא עז וחזק בתאוות, ועל ידי זה הנשמה תודיע לגוף את ההשגות שהשיגה, וגם כדי להתגבר על מפורסמי הדור שהם מצד הסטרא אחרא שכופים אנשים תחת שלטונם על ידי עזות.

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת הפסוק שמובא לעיל: "מִקּוֹל אַנְחָתִי", כי קול התקיעות הוא בחינת עזות דקדושה, כמו קול אנחה שהוא גם כן בחינת עזות דקדושה, וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת מה שנאמר (עמוס ג): "אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ", הרי שקול התקיעות גורם לאדם לחרדה ומשבר את עזות הגוף, והוא גם מביא לאדם עזות דקדושה, שיוכל להתגבר על מפורסמי הדור שהם מצד הסטרא אחרא שכופים אנשים תחת שלטונם על ידי עזות, וְעַל יָדָם יוּכַל לָבוֹא לָרוֹעִים הַנַּ"ל, דהיינו להתקרב לשבעת הרועים שהם צדיקי הדור האמיתיים. וְזֶה בְּחִינַת: 'תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה'. ורמוז בזה כך, 'תְּקִיעָה' - הֵם הַקּוֹלוֹת של הקדושה, כגון קול תקיעה, קול אנחה, וכדומה, שהם בחינת "קוֹל עֹז", דהיינו בחינת עזות דקדושה. 'שְׁבָרִים' - שֶׁעַל יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ"ל, והנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שהשיגה. 'תְּרוּעָה' - בְּחִינַת מה שנאמר לדוד המלך (שמואל ב ה): "וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי", דהיינו בחינת שבעת הרועים הַנַּ"ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ"ל. וכיון שקול שופר הוא בחינת עזות דקדושה, לכן במילים 'תקיעה שברים תרועה' רמוז ענין העזות דקדושה ומה שזוכים על ידה.

מקורות והערות

[1] באיוב י"ט כתיב: "ואחר עורי ניקפו זאת, ומבשרי אחזה אלוה", ופירש"י שם: "ואחר עורי ניקפו זאת – והם אינם נותנים לב לגואלי אלא אחר מכת עורי ניקפו ונקרו, הקניטה והרדיפה הזאת שאמרתי שהיא לי כנוקף וחותך בעורי, כמו (ישעיה י) ונקף סבכי היער. ומבשרי – אני רואה משפטים. אלוה – לשון משפט ויסורין".

[2] מצודות דוד שם.

וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל־יְדֵי הַגּוּף, הֵינוּ עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ גָּלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל־כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעֲלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ. וְכֵן גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל־יְדֵי הָאָרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, תּוּכַל עַתָּה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ – מִבְּשָׂרִי דַּיְקָא, הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הֵינוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הֵינוּ שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל; אֲבָל בְּשָׂיֵשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ – אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתַּאֲווֹת, וְצָרִיךְ לֶזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ קוֹלוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קב): מִקּוֹל **אֲנָחָתִי** דָּבְקָה **עַצְמִי** לִבְשָׂרִי. **עַצְמִי** הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָאָדָם **אֲנִי**, הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד, אֲבָל מֵחֲמַת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲווֹתָיו, אֵזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל־יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הֵינוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף, וְזֶהוּ: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי כַּנַּ"ל:

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי; וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (עמוס ג): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יֶחֱרָדוּ, וְעַל־יָדָם יוּכַל לָבוֹא לְרוֹעִים הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: **תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה.** תְּקִיעָה הֵם הַקּוֹלוֹת, קוֹל עֹז. **שְׁבָרִים** – שֶׁעַל־יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ"ל. **תְּרוּעָה** – בְּחִינַת (שמואל־ב ה): **וְאַתָּה** תִּרְעֶה אֶת עַמִּי הַנַּ"ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ"ל. וְזֶה (בראשית יז): וַיָּמָל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וּכְתִיב (שם): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם. הַיּוֹם הַזֶּה – זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם (ר"ה כח. מגילה כ:), בִּבְחִינַת (תהלים כ): יַעֲנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה; שֶׁעַל־יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר, וּמְקַבֵּל אוֹר הָעֶצֶם:

ו **וְכֵן** בִּכְלָלִיּוּת בְּנֵי־הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת עֶצֶם וּבָשָׂר, הֵינוּ שֶׁהָחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם, שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת עֶצֶם, וְהָעָם הֵם נֶגְדּוֹ בְּחִינַת בָּשָׂר. וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, כְּמוֹ בָּשָׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הֵינוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ', וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת בָּשָׂר, בִּבְחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי הַנַּ"ל. אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ"ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה:

ז **וְקוֹל הֶבְרָה** הוּא: דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת נִבְרָאִים מְחַבְּלִים, וְהֵם צוֹעֲקִים: הַב לָן מְזוֹנֵי! הַב לָן חַיֵּי! וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף, וּמַתְחִילִין לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג נֶגְדּוֹ – וְזֶהוּ קוֹל הַהֶבְרָה, שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה בְּחִינַת (ירמיה יד): אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָּנוּ – אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה, הֵינוּ שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצָּרְפִית (מלכים־א יז): בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי; הֵינוּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלֶיהָ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, הָיוּ הָעֲוֹנוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלֶיהָ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲוֹנוֹתֶיהָ לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ:

וְזֶהוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָּנוּ – שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דִּקְדֻשָּׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל־יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוֹנוֹת, שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ: ה' **עֲשֵׂה לְמַעַן** שְׁמֶךָ – שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שִׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד. וּכְשֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ כַּנַּ"ל, רַק הַקּוֹל הַהֶבְרָה, הֵינוּ קוֹל הָעֲוֹנוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל:

וְזֶה (ר"ה כז:): הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּחִינוֹת (תהלים פח): שַׁתַּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה – אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, הֵינוּ שֶׁיּוֹכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שֶׁלּוֹ; וְאִם קוֹל הֶבְרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא, כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר – שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל־כָּךְ מֵהָעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר, וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אֲנָחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַהֶבְרָה כַּנַּ"ל:

ח **וְלָבוֹא** לִבְחִינַת בָּשָׂר הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ; עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשָׂה בְּחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשָׂה הַגּוּף בְּחִינַת בָּשָׂר לְהַנְּשָׁמָה:

וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בִּבְחִינָה הַזֹּאת, אָז (ישעי' מא): וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אָתֵן – מִבְּשַׂר הַגְּמוּל הַנַּ"ל נִשְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא קִרְיָה נֶאֱמָנָה (שם א), הֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ"ל:

וְזֶה מה שנאמר כשאברהם אבינו מל את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו (בראשית יז): **"וַיָּמָל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"**, **וּכְתִיב** – ונאמר שם עוד (שם): **"בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם"**. ורמוז בזה, כי **"הַיּוֹם הַזֶּה" - זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמְּצָוָתוֹ בַּיּוֹם** ולא בלילה (ר"ה כח: מגילה כ:)[3], וזהו **בִּבְחִינַת** המזמור בתהילים (תהלים כ): **"יַעֲנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה"**, שיש במזמור זה שבעים תיבות, כנגד שבעים קולות שצריכים לצעוק קודם שמולידים איזה שפע של קדושה (כמובא לעיל בסימן כ"א אות ד'), וזהו בחינת הקולות דקדושה, שהם בחינת עזות דקדושה, ועל ידי קולות אלו זוכים ל"יענך ה' ביום צרה", שניצולים מצרת עזות הגוף ותאוותיו[4]. ונמצא ש"היום הזה" רומז על בחינת הקולות דקדושה, שהם בחינת עזות דקדושה, **שֶׁעַל יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר**, שזה רומז על עזות הגוף, **וּמְקַבֵּל אוֹר הָעֶצֶם**, דהיינו את אור הנשמה, שנקראת 'עצם', כי הנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שהשיגה. וזהו הרמוז בפסוק, שעל ידי "היום הזה" – הקולות דקדושה, נעשית בחינת "מילה" – שבירת עזות הגוף, וזוכים לבחינת "בעצם" – לאור הנשמה.

ו. וְהִנֵּה כשם שיש בגוף האדם בחינת 'עצם' שזהו הנשמה, ובחינת 'בשר' שזהו הגוף, **כֵּן בִּכְלָלִיּוּת בְּנֵי הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת 'עֶצֶם' וּ'בָשָׂר', הַיְנוּ שֶׁהֶחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת 'עֶצֶם', וְהָעָם הֵם נֶגְדּוֹ בְּחִינַת 'בָּשָׂר'. וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר', כְּמוֹ בְּשַׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הַיְנוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת 'אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ'** גופו של אדם', כמו שאנחת הנשמה שוברת את הגוף, **וְעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'בָּשָׂר', בִּבְחִינַת "מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי" הַנַּ"ל**, דהיינו להודיע להם מההארות וההשגות שהוא משיג, כמו שהנשמה מודיעה לגוף מההארות וההשגות שהיא משיגה. **אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר'**, כי הם רחוקים מאוד מהחכם, **אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ"ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הְבָרָה**, שהוא הד היוצא מהקול, וממילא לא נשברת עזות גופם. וכן יש בחינה כזו בגוף ובנשמה גם כן, שלפעמים הגוף רחוק כל כך מהנשמה, עד שאינו שומע כלל את קול האנחה של הנשמה, ואפילו אם שומע את קולה, אינו שומע את הקול בעצמו כי אם קול הברה, וממילא לא נשברת עזות הגוף.

ז. וְקוֹל הְבָרָה הוּא: **דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה** של החכם או קול האנחה של האדם עצמו, **אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כִּי עַל יְדֵי הָעֲבֵרוֹת** שהאדם עושה **נִבְרָאִים מְחַבְּלִים** – מלאכי חבלה, **וְהֵם צוֹעֲקִים** לאדם: **הַב לָן מְזוֹנֵי, הַב לָן חַיֵּי** – תן לנו מזונות, תן לנו חיים, **וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף וּמַתְחִילִין לִצְעֹק וּלְצַטְרֵג נֶגְדּוֹ - וְזֶהוּ קוֹל הַהֲבָרָה שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה**, ועל ידי שהאדם שומע את קול ההברה הזה, הוא נופל בדעתו יותר, ומתגברת עליו עזות הגוף יותר[5]. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (ירמיה יד): **"אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ, ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ"** – 'אם עוונותינו העידו בנו שחטאנו, תרחם עלינו למען השם הגדול שיצא לך שאתה מושל בכל ואנחנו עמך וצאן מרעיתך'[6],

מקורות והערות

[3] ובפרפראות לחכמה כתב שיש לבאר קצת מה שמכנה ענין תקיעת שופר בתיבת 'היום הזה' מחמת שמצוותו ביום, שיש לומר, דרוצה לומר על דרך מאמר רז"ל (ראש השנה כ"ח.) לילה לאו זמן שופר, ולענייננו יש לרמז בזה, כי כל זמן שהאדם משוקע לגמרי בחושך חס ושלום אז אינו מרגיש בצרת נפשו כלל, והוא כאבן דומם חס ושלום, ואינו מתאנח וצועק על צרת נפשו כלל, וכעין שפירשו הקדמונים ז"ל (שמות ב) 'וימת מלך מצרים' אז 'ויאנחו בני ישראל מן העבודה', כי התחילו להרגיש בצרת נפשם, מה שאין כן קודם לזה היו מונחין בשפלות ומרירות כזה עד שלא היו מתאנחין וצועקין כלל. נמצא שבחינת הקול שופר שהוא בחינת מקול אנחתי, היא גם כן כבר איזה צמיחת קרן ישועה, מאחר שמרגיש כבר בצרת נפשו וצועק לה' העונה בעת צרה. וזה בחינת מה שתקיעת שופר מצוותו ביום דייקא, היינו כשנמשך עליו איזה הארה מהנשמה והדעת להרגיש בצרתו איך שעזות הגוף וערלת בשר גבר כל כך עד שאינה יכולה הנשמה להתקרב להגוף, אז מתאנח וצועק על זה. ובאמת האנחה והצעקה עצמה הוא גם כן כבר מצד הארת הנשמה שמרחמת על הגוף גם כן ורוצה להאיר בו, ועל כן הוא בבחינת אור יום בחינת תקיעת שופר שמצוותו ביום, רק שהארה זאת הוא בחינת אור היום בתחילתו, ועל ידי האנחה והצעקה עצמה זוכה לשבר עזות הגוף ולמול ערלת בשר, ואז יוכל לקבל אור העצם שהוא הארת הנשמה בשלימות. [4] פרפראות לחכמה, וכתב שיש לפרש עוד, שסמך על סוף המזמור הנ"ל שסיים 'יעננו ביום קראינו', שנענין על ידי קריאת הקולות דקדושה, וכן מובא גם בכוונות: י'ענך י' ב'יום צ'רה ר"ת בגימטריא יב"ק, וכן י'עננו ב'יום ק'ראינו ר"ת יב"ק, נמצא שיש להם סמך זה לזה. או יש לומר כפשוטו, דרוצה לומר כי 'יענך ה' ביום צרה', הוא על דרך מאמר הכתוב (תהלים קי"ח) 'מן המצר קראתי יה עניני במרחב יה', שזה בחינת תקיעת שופר כמובא בכוונות, ומובא גם כן בדברי רבינו ז"ל במאמר פתח ר' שמעון סימן ס'. [5] פרפראות לחכמה. [6] רש"י שם.

וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל־יְדֵי הַגּוּף, הֵינוּ עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ גָּלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל־כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעֲלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ. וְכֵן גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל־יְדֵי הָאָרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, תּוּכַל עַתָּה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ – מִבְּשָׂרִי דַּיְקָא, הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הֵינוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הֵינוּ שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ"ל; אֲבָל בְּשָׂיֵשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ – אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתְּאָוֹת, וְצָרִיךְ לֶזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ קוֹלוֹת הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קב): מִקּוֹל **אַנְחָתִי** דָּבְקָה **עַצְמִי** לִבְשָׂרִי. **עַצְמִי** הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָאָדָם **אֲנִי**, הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד, אֲבָל מֵחֲמַת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲוֹתָיו, אֵזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל־יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הֵינוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף, וְזֶהוּ: מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי כַּנַּ"ל:

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת: מִקּוֹל אַנְחָתִי; וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (עמוס ג): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יֶחֱרָדוּ, וְעַל־יָדָם יוּכַל לָבוֹא לְרוֹעִים הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: **תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה.** תְּקִיעָה הֵם הַקּוֹלוֹת, קוֹל עֹז. **שְׁבָרִים** – שֶׁעַל־יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ"ל. **תְּרוּעָה** – בְּחִינַת (שמואל־ב ה): וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי הַנַּ"ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ"ל. וְזֶה (בראשית יז): וַיָּמָל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וּכְתִיב (שם): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם. הַיּוֹם הַזֶּה – זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם (ר"ה כח. מגילה כז:), בִּבְחִינַת (תהלים כז): יַצְנְּךָ ה' בְּיוֹם צָרָה; שֶׁעַל־יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר, וּמִקַּבֵּל אוֹר הָעֶצֶם:

ו **וְכֵן** בִּכְלָלִיּוּת בְּנֵי־הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת עֶצֶם וּבָשָׂר, הֵינוּ שֶׁהָחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם, שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת עֶצֶם, וְהָעָם הֵם נִגְדּוֹ בְּחִינַת בָּשָׂר. וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, דְּמוֹ בָּשָׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הֵינוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ', וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֵלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת בָּשָׂר, בִּבְחִינַת: מִקּוֹל אַנְחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי הַנַּ"ל. אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ"ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה:

ז **וְקוֹל הֶבְרָה** הוּא: דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת נִבְרָאִים מְחַבְּלִים, וְהֵם צוֹעֲקִים: הַב לָן מְזוֹנֵי! הַב לָן חַיֵּי! וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף, וּמַתְחִילִין לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג נֶגְדּוֹ – וְזֶהוּ קוֹל הַהֶבְרָה, שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה בְּחִינַת (ירמיה יד): אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה, הֵינוּ שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצַּרְפִּית (מלכים־א יז): בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי; הֵינוּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלֶיהָ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, הָיוּ הָעֲוֹנוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלֶיהָ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲוֹנוֹתֶיהָ לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ:

וְזֶהוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ – שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דִּקְדֻשָּׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל־יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוֹנוֹת, שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ: ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ – שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שִׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד. וּכְשֶׁאֵינוּ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ הַנַּ"ל, רַק הַקּוֹל הַהֶבְרָה, הֵינוּ קוֹל הָעֲוֹנוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל:

וְזֶה (ר"ה כז:): הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּחִינוֹת (תהלים פח): שַׁתֻּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה – אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, הֵינוּ שֶׁיּוּכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שֶׁלּוֹ; וְאִם קוֹל הֶבְרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא, כַּנַּ"ל:

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר – שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל־כָּךְ מֵהָעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר, וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אַנְחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַהֶבְרָה כַּנַּ"ל:

ח **וְלָבוֹא** לִבְחִינַת בָּשָׂר הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ; עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשָׂה בְּחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשָׂה הַגּוּף בְּחִינַת בָּשָׂר לְהַנְּשָׁמָה:

וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בִּבְחִינָה הַזֹּאת, אָז (ישעי' מא): וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אָתֵן – מִבְּשַׂר הַגְּמוּל הַנַּ"ל נִשְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא קִרְיָה נֶאֱמָנָה (שם א), הֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ"ל:

ורמוז בפסוק זה, כי **אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה**[7], וזהו "אם עוונינו ענו בנו", **הַיְנוּ שֶׁהָעֲוונוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכְנוּ מַמָּשׁ, עַל יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצַּרְפִּית** שאמרה לאליהו כשהתאכסן אצלה ומת בנה (מלכים א יז): **"בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי"**[8], **הַיְנוּ, כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלִיָּהוּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל כָּךְ, הָיוּ הָעֲוונוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלִיָּהוּ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲווֹנוֹתֶיהָ לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ. וְזֶהוּ: "אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָנוּ" - שֶׁהָעֲוונוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דִּקְדֻשָּׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הַבָּרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוונוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם צוֹעֲקִים בְּתוֹכֵנוּ**, דהיינו שהם מעוררים אותנו לצעוק: **"ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ" - שֶׁאַתָּה** הקב"ה **בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שִׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד**, שאף שאיננו בבחינת 'בשר' בכל זאת נזכה לשמוע את הקול דקדושה ולשבר את עזות הגוף[9]. **וּכְשֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר' לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל** של החכם **בְּעַצְמוֹ הַנַּ"ל, רַק הַקּוֹל הַהֲבָרָה, הַיְנוּ קוֹל הָעֲוונוֹת** של האדם **שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל** של החכם, וממילא לא נשברת עזות הגוף, אלא מתגברת יותר.

וְזֶה רמוז בדברי המשנה (ר"ה כז:): **'הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר'**, אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה שמע לא יצא', דהיינו שמי שעומד מחוץ לבור, אם שמע רק את ההד של השופר שנעשה על ידי הבור ולא את קול השופר עצמו, לא יצא ידי חובת תקיעת שופר, ורמוז בזה, כי 'התוקע בבור' הוא **בְּחִינוֹת** מה שנאמר (תהלים פח): **"שַׁתַּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת"**, דהיינו שהגוף הוא עז וחזק בתאוות, והוא נתון בבור של היצר הרע, **וְהוּא מִתְאַגֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה**, שזהו בחינת קול אנחה, שהנשמה נאנחת, ועל כך אומרת המשנה, כי **אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר'**, דהיינו שהגוף התרחק כל כך מהנשמה, עד שאינו בבחינת 'בשר' לנשמה, וזה נחשב שהוא עומד מחוץ לנשמה, **'אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע'**, דהיינו שהגוף שמע את קול האנחה, - **'יָצָא'**, **הַיְנוּ שֶׁיּוּכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הָרָע שֶׁלּוֹ** ולשבר עזות גופו, **'וְאִם קוֹל הַבָּרָה שָׁמַע'**, דהיינו שהגוף שמע רק קול הברה, - **'לֹא יָצָא', כַּנַּ"ל**, שאינו יכול לצאת מתוך הרע שלו ולשבר עזות גופו, (כי גם מי שאינו זוכה עדיין להיות בבחינת 'בשר' לנשמה, ולהיות בבחינת 'בשר' לחכם, אף על פי כן אם יכריח עצמו הרבה ויטה אזנו היטב היטב בכח גדול לשמוע קול הנשמה וקול הצדיקים האמיתיים, יש לו גם כן תקוה לשמוע את הקול דקדושה בעצמו, רק שצריך להטות אזנו היטב, וזהו: 'אם קול שופר שמע יצא'[10]).

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר' - שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל כָּךְ מֵהָעֶצֶם שהוא **הַנִּשְׁמָה עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר'** לנשמה, **וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אַנְחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת 'בָּשָׂר' לְהֶחָכָם**, כי הוא רחוק מאוד מהחכם, **אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַבָּרָה כַּנַּ"ל.**

ח. וְלָבוֹא לִבְחִינַת 'בָּשָׂר' הוּא עַל יְדֵי הַשְּׁמוּשׁ, עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשֶׂה האדם **בְּחִינַת 'בָּשָׂר' לְהֶחָכָם**[11], **וְכֵן עַל יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשֶׂה הַגּוּף בְּחִינַת 'בָּשָׂר' לְהַנְּשָׁמָה. וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בַּבְּחִינָה הַזֹּאת**, דהיינו שהאדם הוא בחינת 'בשר' לחכם, ושומע את קול אנחת החכם ונשברת עזותו, והגוף הוא בחינת 'בשר' לנשמה, ושומע את קול אנחת הנשמה ונשברת עזותו, ועל ידי זה האדם זוכה להתקרב לחכם ולקבל ממנו מההארות וההשגות

מקורות והערות

[7] עיין רש"י פרשת כי תבוא ד"ה ועינית, וז"ל: "ועינית – לשון הרמת קול", ועיין סוטה דף ל"ב ע"ב. [8] במלכים א' י"ז כתיב: "ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית, ויהי חליו חזק מאוד עד אשר לא נותרה בו נשמה: ותאמר אל אליהו מה לי ולך איש האלהים, באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני". ופירש"י שם: "להזכיר את עוני – עד שלא באת אלי, היו שוקלין מעשי ומעשה עירי, והייתי ראוי לנס, משבאת לכאן, לא נחשבתי לכלום, ואין צדקתי ניכרת, וכן בלוט הוא אומר (בראשית יט יט): ואנכי לא אוכל להמלט ההרה, אצל אברהם, שלא תהא זכותי נזכרת אצלו (בראשית רבה נ יא)".
[9] פרפראות לחכמה, ועיין שם שפירש פירוש נוסף באריכות על כל ענין קול הבהרה. [10] דברי ר' נתן זצ"ל בחיי מוהר"ן (סי' י"ז).
[11] ובשיח שרפי קודש (סי' ד ל"ג) כתב: "בזה המבואר בתורה כ"ב שעל ידי השימוש שמשמש את הצדיק על ידי זה משבר עזות גופו, אמרו אנ"ש שעיקר השימוש שיכולים אנו כיום לשמש את רבינו הוא בזה שנשגיח שלא יגיע לו על ידינו שום בזיון וקלון, ונקפיד שיתעלה ויתפאר על ידינו שם רבינו".

וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ עַל־יְדֵי הַגּוּף, הֵינוּ עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף תּוּכַל לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַגּוּף גַּם־כֵּן טוֹב וְכָשֵׁר, אֵינוֹ גָּלְכָּד בְּהַתַּעֲנוּגִים, וְעַל־כֵּן תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לַחֲזֹר עַל־יְדֵי תַּעֲנוּגֵי הַגּוּף לְמַעֲלָתָהּ, לַתַּעֲנוּגִים שֶׁלָּהּ. וְכֵן גַּם־כֵּן עַל־יְדֵי הָרְשִׁימוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַגּוּף, עַל־יְדֵי הָאָרוֹת שֶׁהֵאִירָה בּוֹ הַנְּשָׁמָה מִקֹּדֶם, תּוּכַל עַתָּה לִזְכֹּר וְלַעֲלוֹת וְלַחֲזֹר לְמַדְרֵגָתָהּ. וְזֶה בְּחִינַת (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ – מִבְּשָׂרִי דַּיְקָא, הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּשַׂר הַגּוּף יֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, הֵינוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הֵינוּ שֶׁהָאָדָם בְּגוּפוֹ יִרְאֶה וְיֶחֱזֶה הַשָּׂגוֹת עֶלְיוֹנוֹת, שֶׁהַנְּשָׁמָה מַשֶּׂגֶת תָּמִיד כַּנַּ״ל; אֲבָל בְּשָׂיֵשׁ לְהַגּוּף עַזּוּת, מִבְּחִינַת: וְהַכְּלָבִים עַזֵּי נָפֶשׁ – אֵין הַנְּשָׁמָה יְכוֹלָה לִסְמֹךְ עַצְמָהּ וּלְהִתְקָרֵב אֶל הַגּוּף לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵהַהַשָּׂגוֹת שֶׁלָּהּ, כִּי תּוּכַל לִלְכֹּד בְּתֹקֶף וְעַזּוּת הַגּוּף, מַה שֶּׁהַגּוּף עַז וְחָזָק בְּהַתַּאֲווֹת, וְצָרִיךְ לֶזֶה עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, הֵינוּ קוֹלוֹת הַנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבֵּר עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם (ברכות נח:), וּכְשֶׁמְּשַׁבֵּר עַזּוּת וְתַקִּיפוּת הַגּוּף, עַל־יְדֵי־זֶה תּוּכַל הַנְּשָׁמָה לְהִתְקָרֵב עַצְמָהּ אֶל הַגּוּף, כִּי לֹא תִּהְיֶה נִלְכֶּדֶת שָׁם:

וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קב): מִקּוֹל **אֲנָחָתִי** דָּבְקָה **עַצְמִי** לִבְשָׂרִי. **עַצְמִי** הִיא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, כִּי עִקַּר עַצְמִיּוּת הָאָדָם, מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָאָדָם **אֲנִי**, הוּא הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הַקַּיָּם לָעַד, אֲבָל מֵחֲמַת עַזּוּת הַגּוּף בְּתַאֲווֹתָיו, אֵזַי הַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיא עֶצֶם הָאָדָם, רְחוֹקָה מִבְּשָׂרוֹ וְגוּפוֹ, וְעַל־יְדֵי קוֹל אֲנָחָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁבָּר עַזּוּת גּוּפוֹ, וְאָז מִתְקָרֶבֶת וּמִתְדַּבֶּקֶת הָעֶצֶם לְהַבָּשָׂר, הֵינוּ הַנְּשָׁמָה לְהַגּוּף, וְזֶהוּ: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי כַּנַּ״ל:

וּבְחִינַת קוֹל הַתְּקִיעוֹת הוּא בְּחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי; וְהוּא מְשַׁבֵּר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת (עמוס ג): אִם יִתָּקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יֶחֱרָדוּ, וְעַל־יָדָם יוּכַל לָבוֹא לְרוֹעִים הַנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: **תְּקִיעָה, שְׁבָרִים, תְּרוּעָה.** תְּקִיעָה הֵם הַקּוֹלוֹת, קוֹל עֹז. **שְׁבָרִים** – שֶׁעַל־יָדָם נִשְׁבָּר עַזּוּת הַגּוּף כַּנַּ״ל. **תְּרוּעָה** – בְּחִינַת (שמואל־ב ה): **וְאַתָּה** תִּרְעֶה אֶת עַמִּי הַנַּ״ל, שֶׁהֵם הָרוֹעִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לָהֶם כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר כַּנַּ״ל. וְזֶה (בראשית יז): וַיָּמָל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה; וּכְתִיב (שם): בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אַבְרָהָם. הַיּוֹם הַזֶּה – זֶה בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם (ר״ה כח. מגילה כ:), בִּבְחִינַת (תהלים כ): יַעֲנְךָ ה׳ בְּיוֹם צָרָה; שֶׁעַל־יָדוֹ נִמּוֹל וְנִשְׁבָּר עָרְלַת בָּשָׂר, וּמְקַבֵּל אוֹר הָעֶצֶם:

ו **וְכֵן** בִּכְלָלִיּוּת בְּנֵי־הָאָדָם יֵשׁ בְּחִינַת עֶצֶם וּבָשָׂר, הֵינוּ שֶׁהָחָכָם הָאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַנְּשָׁמָה לְהָעָם, שֶׁהֵם לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, הוּא בְּחִינַת עֶצֶם, וְהָעָם הֵם נִקְרָאִים בְּחִינַת בָּשָׂר. וּכְשֶׁהֵם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, דְּמוּ בָּשָׂר הַגּוּף בְּעֶצֶם הָאָדָם, הֵם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל אֲנָחָה, הֵינוּ קוֹלוֹ שֶׁל הֶחָכָם, וְשׁוֹבֶרֶת גּוּפָם, בִּבְחִינַת אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת וְכוּ׳, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לִסְמֹךְ לְהִתְקָרֵב אֵלֵיהֶם, שֶׁהֵם בְּחִינַת בָּשָׂר, בִּבְחִינַת: מִקּוֹל אֲנָחָתִי דָּבְקָה עַצְמִי לִבְשָׂרִי הַנַּ״ל. אַךְ כְּשֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל קוֹל הָאֲנָחָה הַנַּ״ל, וַאֲפִלּוּ אִם שׁוֹמְעִים קוֹלוֹ, אֵינָם שׁוֹמְעִים הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה:

ז **וְקוֹל הֶבְרָה** הוּא: דַּע, כִּי כְּשֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֲזַי מִתְעוֹרֵר מִמֶּנּוּ קוֹל דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי עַל־יְדֵי הָעֲבֵרוֹת נִבְרָאִים מְחַבְּלִים, וְהֵם צוֹעֲקִים: הַב לָן מְזוֹנֵי! הַב לָן חַיֵּי! וּכְשֶׁאֵין מִתְגַּבֵּר וּמִתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם נָחִים, אַךְ תֵּכֶף שֶׁמִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, הֵם מִתְעוֹרְרִים תֵּכֶף, וּמַתְחִילִין לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג נֶגְדּוֹ – וְזֶהוּ קוֹל הַהֶבְרָה, שֶׁיּוֹצֵא מִקּוֹל הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶה בְּחִינַת (ירמיה יד): אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָּנוּ – אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן צְעָקָה, הֵינוּ שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בָּנוּ, בְּתוֹכֵנוּ מַמָּשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אֵצֶל הַצַּרְפִּית (מלכים־א יז): בָּאתָ אֵלַי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנִי; הֵינוּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אֵלִיָּהוּ, וְלֹא הָיְתָה הַקְּדֻשָּׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, הָיוּ הָעֲוֹנוֹת שֶׁלָּהּ נָחִים, אַךְ עַל־יְדֵי שֶׁנִּתְעוֹרֵר שָׁם קְדֻשַּׁת אֵלִיָּהוּ, הָיוּ נִזְכָּרִים וְנִתְעוֹרְרִים עֲוֹנוֹתָיהָ לִצְעֹק וּלְקַטְרֵג עָלֶיהָ:

וְזֶהוּ: אִם עֲוֹנֵינוּ עָנוּ בָּנוּ – שֶׁהָעֲוֹנוֹת צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאָנוּ צוֹעֲקִים אֵיזֶה קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, אֵין אָנוּ זוֹכִין לִשְׁמֹעַ קוֹל דִּקְדֻשָּׁה בְּעַצְמוֹ, לְשַׁבֵּר עַל־יָדוֹ עַזּוּת הַגּוּף, כִּי אִם קוֹל הֶבְרָה, שֶׁהוּא קוֹל הָעֲוֹנוֹת, שֶׁנִּתְעוֹרְרִין נֶגֶד קוֹל דִּקְדֻשָּׁה, וְהֵם צוֹעֲקִין בְּתוֹכֵנוּ: ה׳ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ – שֶׁאַתָּה בְּעַצְמְךָ תַּעֲשֶׂה לְמַעַן שִׁמְךָ וּתְרַחֵם עָלֵינוּ לְמַעַנְךָ לְבַד. וּכְשֶׁאֵינוּ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֶצֶם, אֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הַקּוֹל בְּעַצְמוֹ כַּנַּ״ל, רַק הַקּוֹל הַהֶבְרָה, הֵינוּ קוֹל הָעֲוֹנוֹת שֶׁנִּתְעוֹרְרִים מִזֶּה הַקּוֹל:

וְזֶה (ר״ה כז:): הַתּוֹקֵעַ בְּבוֹר, בְּחִינוֹת (תהלים פח): שַׁתַּנִי בְּבוֹר תַּחְתִּיּוֹת, וְהוּא מִתְאַנֵּחַ וְתוֹקֵעַ עַל זֶה – אוֹתָם הָעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁאֵינָם בִּבְחִינַת בָּשָׂר, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע – יָצָא, הֵינוּ שֶׁיּוֹכַל לָצֵאת מִתּוֹךְ הָרַע שֶׁלּוֹ; וְאִם קוֹל הֶבְרָה שָׁמַע – לֹא יָצָא, כַּנַּ״ל:

נִמְצָא, בֵּין קוֹל אַנְחַת הָאָדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר – שֶׁהַגּוּף רָחוֹק כָּל־כָּךְ מֵהָעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַד שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר, וַאֲזַי אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹל אֲנָחָתוֹ, וְכֵן קוֹל אַנְחַת הֶחָכָם, אִם אֵינוֹ בִּבְחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ, כִּי אִם קוֹל הַבְּרָה כַּנַּ״ל:

ח **וְלָבוֹא** לִבְחִינַת בָּשָׂר הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׁמּוּשׁ; עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ אֶת הֶחָכָם, נַעֲשָׂה בְּחִינַת בָּשָׂר לְהֶחָכָם, וְכֵן עַל־יְדֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ הַגּוּף לְהַנְּשָׁמָה בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, נַעֲשָׂה הַגּוּף בְּחִינַת בָּשָׂר לְהַנְּשָׁמָה:

וּכְשֶׁהַבָּשָׂר בִּבְחִינָה הַזֹּאת, אָז (ישעי׳ מא): וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן – מִבְּשַׂר הַגְּמוּל הַנַּ״ל נִשְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא קִרְיָה נֶאֱמָנָה (שם א), הֵינוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, כַּנַּ״ל:

שהוא משיג, וכן האדם זוכה לעזות דקדושה, לעמוד נגד הרועים של הסטרא אחרא המונעים אותו להתקרב לצדיקי הדור האמיתיים, אָז מתקיים הפסוק (ישעיהו מא): "וְלִירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר אֶתֵּן", ורמוז בזה, כי "מבשר" הוא רומז לבחינת 'בשר', והיינו מִבָּשָׂר הַנִּמּוֹל הַנַּ"ל, דהיינו שנשברת עזותו של הבשר[12], נִשְׁלָם בחינת "יְרוּשָׁלַיִם", שֶׁהִיא "קִרְיָה נֶאֱמָנָה" (שם א), ו"נאמנה" רומז על 'אמונה', הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לָבוֹא לֶאֱמוּנָה, שֶׁהִיא כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמְּקַבְּלִין מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר הָאֲמִתִּיִּים, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּל הַקּוֹלוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְשַׁבְּרִין עַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַזּוּת הַגּוּף, וְזוֹכִין לְהִתְקָרֵב וּלְהִתְדַּבֵּק אֲלֵיהֶם, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: 'יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה', כַּנַּ"ל. ועל ידי האמונה נעשה החותם החיצון שסביב החותם הפנימי, ששומר שהחיצונים לא יינקו מהדין תורה שנגזר על הדור.

ונמצא שיש לאדם צורך בעזות דקדושה לשלושה דברים. א. כדי לזכות להתקרב לצדיקי הדור האמיתיים, ולהינצל מממשלתם של הרועים של הסטרא אחרא ששולטים על ידי עזות, וכן כדי לעמוד כנגד כל הקמים כנגדו למנוע אותו מעבודת ה', והאדם זוכה לזה על ידי הקולות דקדושה שלו, שהם קול צעקה, קול אנחה, קול שופר, קול זמרה, וכדומה, שהם בחינת עזות דקדושה. ב. כדי לשבר את עזות הגוף שהוא עז וחזק בתאוות, שעל ידי זה תוכל הנשמה להודיע לגוף מההארות וההשגות שהשיגה, וזה נעשה על גם כן על ידי הקולות דקדושה של האדם, שהם בחינת עזות דקדושה. ג. כדי לשבר את עזות הגוף שהוא עז וחזק בתאוות, שעל ידי זה יוכל האדם להתקרב לצדיק והצדיק יודיע לו מההארות וההשגות שהוא משיג. וזה נעשה על ידי הקולות דקדושה של החכם ששוברות את עזותו של האדם.

מקורות והערות

12 ובפרפראות לחכמה כתב דיש לומר שרוצה לומר, כי כשזוכה לבחינת 'בשר', הבחינה הזאת הוא כמו בחינת מבשר על בנין 'ירושלים קריה נאמנה', כי מתחילה היה רחוק מאוד מבחינה זו, מאחר שהיה רחוק כל כך מקדושת נשמתו ומקדושת הצדיק עד שלא היה נשמע לו הקול דקדושה כלל, אם כן במה יזכה לשבר עזות גופו עזות דסטרא אחרא, ולהתקרב אל הרועים דקדושה ולהשלים את האמונה, אבל עכשיו שזכה לבחינת בשר בוודאי יזכה לשמוע הקול דקדושה וכו', ועל ידי זה יזכה לשלימות האמונה בחינת בנין ירושלים, נמצא שבחינת בשר הוא בחינת מבשר לירושלים כנ"ל.

לאחר שנתבאר כי יש בחינת 'חותם' הנעשה על ידי מוכיחי הדור שחותמים את גזר הדין שנגזר בשמים שלא יינקו ממנו החיצונים, וכשהחותם הזה מתקלקל נעשה גירושין ומחלוקת בעולם, ויש בחינת 'חותם' חיצון השומר על ה'חותם' הפנימי, והוא נעשה על ידי שמקבלים את המוסר של מוכיחי הדור מתוך אמונה, וכשמתקלקלת האמונה שהיא ה'חותם' החיצון יכולים החיצונים להתקרב לחותם הפנימי, ועוד שנעשה על ידי זה כפירות, וזוכים לאמונה על ידי שמתקרבים לשבעת הרועים, וכדי להתקרב אליהם יש צורך בעזות דקדושה כדי להינצל מהרועים של הסטרא אחרא, וכדי לשבר את עזות הגוף בתאוותיו שיוכל לקבל את ההארות וההשגות של החכם, וכן יש צורך בעזות דקדושה לשבר את עזות הגוף שיוכל לקבל את ההארות וההשגות שהנשמה משיגה, וזוכים לעזות דקדושה על ידי הקולות דקדושה, וכדי שהגוף ישמע את הקולות דקדושה של הנשמה וכן שהאדם ישמע את הקול של החכם, צריך הגוף להיות בבחינת 'בשר' לנשמה, והאדם בבחינת 'בשר' לחכם, יתבאר כעת כי על ידי השמחה זוכים לעזות דקדושה, ויתבאר כיצד זוכים לשמחה.

ט. וְלָבוֹא לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הַנַּ"ל הוּא עַל יְדֵי שִׂמְחָה, כי עיקר עזותו והתחזקותו של האדם להתקרב לעבודת ה' יתברך היא על ידי שמחה וחדוה[1], **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (נחמיה ח): **"כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם"**, הרי שעל ידי השמחה והחדוה זוכים לעזות וחוזק בעבודת ה', כי אף שנתבאר לעיל שעל ידי הקולות דקדושה זוכים לעזות דקדושה, אך כדי לזכות לשלימות העזות דקדושה, צריך גם את הקולות דקדושה וגם את השמחה, ועוד, שעל ידי השמחה האדם זוכה לקולות דקדושה[2]. **הַיְנוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה,** זוכים לעזות דקדושה, וראיה לדבר ש'נעשה ונשמע' הוא בחינת 'שמחה', **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת פח): **'בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים, וְנָתְנוּ שְׁנֵי עֲטָרוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְכוּ'**, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, **וּכְשֶׁחָטְאוּ** בחטא העגל **נִלְקְחוּ וְכוּ'** מהם העטרות הללו, **וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָם לָהֶם** לישראל לעתיד לבוא, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם"** – שמחה שמעולם על ראשם'. **נִמְצָא, שֶׁ'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' הֵם בְּחִינַת 'שִׂמְחָה', בְּחִינַת** מה שנאמר: **"וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם", כַּנַּ"ל,** שהכוונה היא לכתרים של 'נעשה ונשמע'.

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הָעֲדָיִים – הכתרים **שֶׁהִכְתִּירוּ בְּחוֹרֵב מִ'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע',** שהם בחינת השמחה, ועל ידם זוכים לעזות דקדושה, **הֵם בְּחִינַת "בְּרֵאשִׁית בָּרָא", כַּמּוּבָא בְּ'סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא'** (פ"ה, זוהר תרומה קעח:) שהובא בתחילת המאמר: **'"בְּרֵאשִׁית" - דָּא** – זה **מַאֲמָר, "בָּרָא" - חֲצִי מַאֲמָר. דָּא עֵדֶן עִלָּאָה, עֵדֶן תַּתָּאָה. חָכְמָה עִלָּאָה, חָכְמָה תַּתָּאָה. אָב וּבֵן'** – ה'מאמר' הוא בחינת העדן העליון, והחכמה העליונה, והוא בחינת 'אב', ו'חצי מאמר' הוא בחינת העדן התחתון, החכמה התחתונה, והוא בחינת 'בן'. והנה המאמר השלם הוא בחינת 'נשמע' שהיא הדרגה הגבוהה יותר, וחצי מאמר הוא בחינת 'נעשה' שהיא הדרגה הנמוכה יותר, והטעם, **כִּי 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: 'נַעֲשֶׂה' הוּא בְּחִינַת נִגְלוֹת, הַיְנוּ הַמִּצְוֹות שֶׁאֶפְשָׁר לְכָל אֶחָד לְקַיֵּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, וְ'נִשְׁמָע' הִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, מַה שֶּׁהוּא גָבוֹהַּ וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה בָּזֶה. לְמָשָׁל: אֵצֶל כָּל מִצְוָה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כִּי מִלְּבַד הַצִּוּוּי הַנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, יֵשׁ עוֹד לָזֶה דְּבָרִים בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה", וּשְׁאָר דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה. וַעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַלָּלוּ שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, הֵם בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת נִסְתָּר, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ אָנוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּם, אַךְ הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, וְזֶה בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת נִסְתָּר,** (ותחילה יתבאר כעת כל הענין של בחינות 'נעשה' ו'נשמע', ולאחר מכן יתבאר כיצד על ידי בחינות אלו זוכים לשמחה, שעל ידי השמחה זוכים לעזות דקדושה).

וְזֶה בְּחִינַת 'תּוֹרָה' וּ'תְפִלָּה', 'נַעֲשֶׂה' הוּא בְּחִינַת 'תּוֹרָה', הַיְנוּ הַנִּגְלוֹת, מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְקַיֵּם, וְ'נִשְׁמָע'

מקורות והערות

[1] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [2] פרפראות לחכמה.

ט **וְלָבוֹא** לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הַנַּ"ל הוּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (נחמיה ח): כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים, וְנָתְנוּ שְׁנֵי עֲטָרוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְכוּ', וּכְשֶׁחָטְאוּ נִלְקְחוּ וְכוּ', וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַחֲזִירָם לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם. נִמְצָא, שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, כַּנַּ"ל:

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הָעֲדָיִים שֶׁהִכְתִּירוּ בְּחוֹרֵב מִנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֵם בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא (פ"ה): בְּרֵאשִׁית – דָּא מַאֲמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. דָּא עֵדֶן עִלָּאָה. עֵדֶן תַּתָּאָה. חָכְמָה עִלָּאָה. חָכְמָה תַּתָּאָה. אָב וּבֵן:

כִּי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: **נַעֲשֶׂה** הוּא בְּחִינַת נִגְלוֹת, הֵינוּ הַמִּצְוֹות שֶׁאֶפְשָׁר לְכָל אֶחָד לְקַיֵּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ; **וְנִשְׁמַע** הִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, מַה שֶּׁהוּא גָּבוֹהַּ וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה בָּזֶה. לְמָשָׁל: אֵצֶל כָּל מִצְוָה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כִּי מִלְּבַד הַצִּוּוּי הַנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, יֵשׁ עוֹד לָזֶה דְּבָרִים בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וּשְׁאָר דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה. וַעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַלָּלוּ, שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, הֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ אָנוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּם, אַךְ הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, וְזֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר:

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה; נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת, מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְקַיֵּם, וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְّבִיבוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲבֹד בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא דְּבֵקוּת, כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא (תקון נח), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה (תענית ב), הֵינוּ בִּטּוּל וּדְבֵקוּת לָאֵין סוֹף, כִּי אֵין סוֹף הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִיסָה בָּזֶה [הֵינוּ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, כִּי הוּא בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל], הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּבֵקוּת, שֶׁהוּא רַק בִּטּוּל לְהָאֵין סוֹף:

י **וְיֵשׁ** בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת לוֹ; וּבְחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. כִּי מִי שֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה גָּבוֹהַּ מֵהָרִאשׁוֹנָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע שֶׁלּוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וַאֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע אַחֶרֶת. וְכֵן מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, וְכֵן כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי מַה שֶּׁהוּא לְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת נִשְׁמַע, הוּא לְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם:

וְזֶה בְּחִינַת **תּוֹרַת** ה' **וְתוֹרָתוֹ** (ע"ז יט) – מִתְּחִלָּה תּוֹרַת ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִסְתָּר, הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ – שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ:

וְזֶה (דברים כט): **הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע; **וְהַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ** – זֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁיָּבוֹא לְעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה. וְזֶה: **לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כְּגוֹן וַיְדַבֵּר, כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ: **עַד עוֹלָם** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם. **לַעֲשׂוֹת** – לַעֲשׂוֹת דַּיְקָא, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנִּסְתָּרוֹת, בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלוֹת כַּנַּ"ל:

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לִבְחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת תּוֹרַת ה', יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלָה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע וְכוּ' גָּבוֹהַּ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יֵלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בְּרֵאשִׁית גְּנֻזַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת. וְשָׁם יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וּבְחִינַת נִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם, הוּא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְדַרְגָּא תּוֹרַת ה' הִיא רַק בַּשֵּׁם הַמֻּשְׂאָל, כִּי רַק מֵחֲמַת שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא תּוֹרַת ה', וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ, אַךְ בְּחִינַת הַנִּשְׁמַע שֶׁבִּתְחִלַּת הָאֲצִילוּת, הִיא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי אֵין גָּבוֹהַּ מִשָּׁם, רַק תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ:

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי הַנַּעֲשֶׂה הִיא בְּחִינַת תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וְהַנִּשְׁמַע הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה'. כִּי יֵשׁ תּוֹרַת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי בכורים ור"ה): אֲנִי קִיְּמְתִּיהָ תְּחִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה יד): הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ עֲרָמִים וּמְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'? וְכֵן יֵשׁ תְּפִלַּת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ז): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל? שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת ה' וְיֵשׁ תְּפִלַּת ה', וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי תּוֹרָתוֹ הוּא תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וּתְפִלָּתוֹ הוּא תְּפִלַּת ה' מַמָּשׁ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ק צב): הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ, וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר – הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה; כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אַיִן, וְהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, הֵינוּ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה:

[**לְבָאוֹרָה,** אֵין לְזֶה הָעִנְיָן חִבּוּר הֵיטֵב לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה, אַךְ בֶּאֱמֶת מְבֹאָר זֶה הָעִנְיָן הֵיטֵב לְמַעְיַן קְצָת, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל וּלְקַמָּן, שֶׁבְּחִינַת תְּפִלַּת ה' הוּא בְּחִינַת קֹדֶם

הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת כָּל מְצָוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲבֹד בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וזה **בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', שֶׁהִיא דְּבֵקוּת, כִּי שְׁמִיעָה תָּלְיָא בְּלִבָּא** – תלויה בלב (תיקון נח), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** ששלמה המלך ביקש מהקב"ה (מלכים א ג): **"וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ** לשפוט את עמך", הרי שהשמיעה תלויה בלב, **וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה** (תענית ב), וכיון ש'נשמע' הוא תלוי בלב, והתפילה היא עבודה שבלב, נמצא ש'נשמע' הוא בחינת 'תפילה', ועומק הענין, כי 'תפילה' **הַיְנוּ בִּטּוּל וּדְבֵקוּת לְאֵין סוֹף** – להקב"ה שהוא נקרא 'אין סוף', והוא למעלה מכל העולמות העליונים, **כִּי 'אֵין סוֹף' הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִיסָה בָּזֶה [הַיְנוּ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, כִּי הוּא בְּחִינַת 'נִסְתָּר' כַּנַּ"ל], הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', דְּבֵקוּת, שֶׁהוּא רַק בִּטּוּל לְהָאֵין סוֹף,** כי התפילה היא בחינת ביטול ודביקות להקב"ה למעלה מההבנה והשכל, רק על ידי הרגשת הלב, שנכסף ומשתוקק לה' יתברך, וזה בחינת 'נשמע' שהיא דרגה שאין בה תפיסה והבנה, אלא היא תלויה בלב, שנכסף ומשתוקק בכל ליבו לזכות למדרגה שגבוהה ממדריגתו, והוא מתבטל אליה בליבו, ומתפלל הרבה לה' יתברך שיזכה להשיג מדריגה זו[3].

י. וְיֵשׁ בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא וְכֵן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע', כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת 'תּוֹרָה', הַיְנוּ הַנִּגְלוֹת לוֹ, וּבְחִינַת 'נִשְׁמַע', שֶׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' כַּנַּ"ל. כִּי מִי שֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהַּ מֵהָרִאשׁוֹנָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַ'נִּשְׁמַע' שֶׁלּוֹ שהיה נסתר ממנו עד עכשיו, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' שהוא נגלה לו, וַאֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' אַחֶרֶת גבוהה יותר שנסתרת ממנו, **וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, וְכֵן כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע'. וְכֵן בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע', כִּי מַה שֶּׁהוּא לְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' הוּא לְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים** – עולם הכוכבים והמזלות שגבוה יותר מהעולם הזה **בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', וְיֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם.**

וְזֶה בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' וְ'תּוֹרָתוֹ', כמו שדרשו רבותינו ז"ל (ע"ז יט) על הפסוק "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהיה יומם ולילה", שבתחילה נאמר "תורת ה'" ולאחר מכן נאמר "תורתו", כי בתחילה נקראת התורה על שמו של הקב"ה, ולבסוף לאחר נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה, ורמוז בדברי הגמרא, כי **מִתְּחִלָּה** המדריגה שגבוהה מהאדם היא בחינת **'תּוֹרַת ה'', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִסְתָּר,** ששייך להקב"ה, כמו שנאמר (דברים כט) **"הַנִּסְתָּרֹת לַה' אֱלֹקֵינוּ", וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהַּ מִמֶּנָּה,** והשיג את מה שהיה נסתר ממנו, **נַעֲשֶׂה 'תּוֹרָתוֹ' - שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַ'נִּשְׁמַע' 'נַעֲשֶׂה', שֶׁהוּא בְּחִינַת** מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ".**

וְזֶה מה שרמוז בפסוק שאמר משה רבינו לעם ישראל: "הנסתרות לה' אלהינו, והנגלות לנו ולבנינו, לעשות את כל דברי התורה הזאת עד עולם"[4], ורמוז בזה כך: **"הַנִּסְתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ" - זֶה בְּחִינַת 'נִשְׁמַע'**, שהוא נסתר מהאדם, ושייך להקב"ה, **"וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ" - זֶה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'**, שהאדם השיג אותו והוא נגלה לו, **"עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁיָּבוֹא לְעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה מֵהַ'נִּשְׁמַע' 'נַעֲשֶׂה'.** וְזֶה: **"לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה" - "דִּבְרֵי הַתּוֹרָה" הֵם דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְّבִיבוֹת הַמִּצְוָה,** כְּגוֹן **"וְדִבַּר" כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה'.** וְזֶהוּ: **"עַד עוֹלָם" - שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, "לַעֲשׂוֹת" - לַעֲשׂוֹת דַּיְקָא, בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', "אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת" - "דִּבְרֵי הַתּוֹרָה" הֵם בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנִּסְתָּרוֹת, בְּחִינַת 'נִשְׁמַע' כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נִגְלוֹת כַּנַּ"ל.**

מקורות והערות

[3] על פי פרפראות לחכמה. [4] ברש"י שם פירש: "הנסתרות לה' אלהינו – ואם תאמרו מה בידינו לעשות, אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד, שנאמר פן יש בכם איש וגו' ואח"כ וראו את מכות הארץ ההיא, והלא אין אדם יודע במטמוניו של חבירו, אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לה' אלהינו והוא יפרע מאותו יחיד, אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו ואם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים".

ט **וְלָבוֹא** לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הַנַּ"ל הוּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (נחמיה ח): כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים, וְנָתְנוּ שְׁנֵי עֲטָרוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְכוּ', וּכְשֶׁחָטְאוּ נִלְקְחוּ וְכוּ', וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַחֲזִירָם לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם. נִמְצָא, שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, כַּנַּ"ל:

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הָעֲדָיִים שֶׁהִכְתִּירוּ בְּחוֹרֵב מִנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֵם בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא (פ"ה): בְּרֵאשִׁית – דָּא מַאֲמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. דָּא עֵדֶן עִלָּאָה. עֵדֶן תַּתָּאָה. חָכְמָה עִלָּאָה. חָכְמָה תַּתָּאָה. אָב וּבֵן:

כִּי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: **נַעֲשֶׂה** הוּא בְּחִינַת נִגְלוֹת, הֵינוּ הַמִּצְוֹות שֶׁאֶפְשָׁר לְכָל אֶחָד לְקַיֵּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ; **וְנִשְׁמַע** הִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, מַה שֶּׁהוּא גְּבוֹהַּ וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה בָּזֶה. לְמָשָׁל: אֵצֶל כָּל מִצְוָה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כִּי מִלְּבַד הַצִּוּוּי הַנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, יֵשׁ עוֹד לָזֶה דְּבָרִים בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וּשְׁאָר דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה. וַעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַלָּלוּ, שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, הֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ אָנוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּם, אַךְ הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, וְזֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר:

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה; נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת, מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְקַיֵּם, וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְّבִיבוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲבֹד בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא דְּבֵקוּת, כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא (תקון נח), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה (תענית ב), הֵינוּ בִּטּוּל וּדְבֵקוּת לָאֵין סוֹף, כִּי אֵין סוֹף הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִיסָה בָּזֶה [הֵינוּ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, כִּי הוּא בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל], הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּבֵקוּת, שֶׁהוּא רַק בִּטּוּל לְהָאֵין סוֹף:

י **וְיֵשׁ** בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת לוֹ; וּבְחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. כִּי מִי שֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָּה מֵהָרִאשׁוֹנָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע שֶׁלּוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וַאֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע אַחֶרֶת. וְכֵן מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, וְכֵן כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי מַה שֶּׁהוּא לְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת נִשְׁמַע, הוּא לְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת נִשְׁמַע גְּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם:

וְזֶה בְּחִינַת **תּוֹרַת** ה' **וְתוֹרָתוֹ** (ע"ז יט) – מִתְּחִלָּה תּוֹרַת ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִסְתָּר, הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גְּבוֹהָּה מִמֶּנָּה, נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ – שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ:

וְזֶה (דברים כט): הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע; וְהַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁיָּבוֹא לְעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה. וְזֶה: **לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כְּגוֹן וַיְדַבֵּר, כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ: **עַד עוֹלָם** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם. **לַעֲשׂוֹת** – לַעֲשׂוֹת דַּיְקָא, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנִּסְתָּרוֹת, בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלוֹת כַּנַּ"ל:

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לִבְחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת תּוֹרַת ה', יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלָה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע וְכוּ' גָּבוֹהַּ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יֵלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בְּרֵאשִׁית גְּדֻלַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת. וְשָׁם יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וּבְחִינַת נִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם, הוּא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְדַרְגָּא תּוֹרַת ה' הִיא רַק בַּשֵּׁם הַמֻּשְׂאָל, כִּי רַק מֵחֲמַת שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא תּוֹרַת ה', וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ, אַךְ בְּחִינַת הַנִּשְׁמַע שֶׁבִּתְחִלַּת הָאֲצִילוּת, הִיא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי אֵין גָּבוֹהַּ מִשָּׁם, רַק תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ:

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי הַנַּעֲשֶׂה הִיא בְּחִינַת תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וְהַנִּשְׁמַע הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה'. כִּי יֵשׁ תּוֹרַת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי בכורים ור"ה): אֲנִי קִיְּמְתִּיהָ תְּחִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה יד): הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ עֲרָמִים וּמְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'? וְכֵן יֵשׁ תְּפִלַּת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ז): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל? שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת ה' וְיֵשׁ תְּפִלַּת ה', וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי תּוֹרָתוֹ הוּא תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וּתְפִלָּתוֹ הוּא תְּפִלַּת ה' מַמָּשׁ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ק צב): הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ, וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר – הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה; כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אַיִן, וְהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, הֵינוּ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה:

[**לְבָאוֹרָה,** אֵין לְזֶה הָעִנְיָן חִבּוּר הֵיטֵב לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה, אַךְ בֶּאֱמֶת מְבֹאָר זֶה הָעִנְיָן הֵיטֵב לְמַעְיַן קְצָת, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל וּלְקַמָּן, שֶׁבְּחִינַת תְּפִלַּת ה' הוּא בְּחִינַת קֹדֶם

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לִבְחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמָע' גְּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', בְּחִינַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'', יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', בְּחִינַת נִגְלֶה, בְּחִינַת 'תּוֹרָה', בְּחִינַת 'תּוֹרָתוֹ', וִיהִי לוֹ בְּחִינַת 'נִשְׁמָע' וְכוּ' גְּבוֹהַּ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יֵלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בְּרֵאשִׁית נְקֻדַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת, דהיינו שישיג את השורש וההתחלה של העולמות העליונים שנאצלו מאור אין סוף, שהוא אורו של הקב"ה עצמו, **וְשָׁם יֵשׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע', וּבְחִינַת 'נִשְׁמַע' שֶׁיֵּשׁ שָׁם,** שהיא הבחינה הגבוהה יותר מהעולמות העליונים, והיא בחינת 'נסתר' לגבי העולמות העליונים, **הוּא 'תּוֹרַת ה'' בֶּאֱמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְדַרְגָּא 'תּוֹרַת ה'' הִיא רַק בְּשֵׁם הַמֻּשְׂאָל, כִּי רַק מֻחְמַת שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא 'תּוֹרַת ה'', וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם נַעֲשֶׂה 'תּוֹרָתוֹ'. אַךְ בְּחִינַת הַ'נִּשְׁמָע' שֶׁבִּתְחִלַּת** עולם **הָאֲצִילוּת הִיא 'תּוֹרַת ה'' בֶּאֱמֶת, כִּי אֵין גְּבוֹהַּ מִשָּׁם, רַק 'תּוֹרַת ה'' מַמָּשׁ,** כי הבחינה הגבוהה יותר מהעולמות העליונים, היא בחינת 'אין סוף', והיא בחינת אורו של הקב"ה שאין בו שום השגה, ואין לו התחלה וסוף, והוא היה גם קודם הבריאה, וממנו השתלשלו ונבראו כל העולמות[5], ולכן היא בחינת 'תורת ה'' ממש, כי זוהי בחינת הקב"ה בעצמו, למעלה מכל הבריאה. **וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּכְלָל בְּ'אֵין סוֹף',** שהיא בחינה גבוהה יותר מעולם האצילות, שזהו בחינת הקב"ה בעצמו, למעלה מכל הבריאה, **אָז הַ'נַּעֲשֶׂה' שלו בבחינת 'אין סוף', הִיא בְּחִינַת 'תּוֹרַת ה'' מַמָּשׁ, וְהַ'נִּשְׁמַע' שלו** שהיא גם כן בבחינת 'אין סוף', **הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה''. כִּי יֵשׁ 'תּוֹרַת ה'', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ירושלמי ביכורים יא: ור"ה) שהקב"ה אומר: **'אֲנִי קִיַּמְתִּיהָ תְּחִלָּה',** שהקב"ה קיים גם כן את המצוות, לפני שאנחנו מקיימים אותם, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (סוטה יד) שהאדם צריך ללכת אחר מידותיו של הקב"ה: **'הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים,** כמו שנאמר "ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם", **וּמְבַקֵּר חוֹלִים,** כמו שנאמר "וירא אליו ה' באלוני ממרא", אף אתה הלבש ערומים ובקר חולים **וְכוּ''. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות ו): **'מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵנִיחַ תְּפִלִּין וְכוּ',** שנאמר "נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו", 'ובזרוע עוזו' אלו תפילין וכו'", וזהו בחינת 'תורת ה'', שהקב"ה מקיים את המצוות. **וְכֵן יֵשׁ** בחינת **'תְּפִלַּת ה'', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שם ז): **'מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי"',** והוא מתפלל: "יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מידותי, ואתנהג עם בני במידת רחמים, ואכנס להם לפנים משורת הדין". **נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ** בחינת **'תּוֹרַת ה'' וְיֵשׁ** בחינת **'תְּפִלַּת ה'', וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְהִכָּלֵל בְּאֵין סוֹף, אָז תּוֹרָתוֹ הוּא 'תּוֹרַת ה'' מַמָּשׁ וּתְפִלָּתוֹ הוּא 'תְּפִלַּת ה'' מַמָּשׁ,** וכשאדם זוכה לדרגה כזו של 'תפילת ה'', הוא מעורר את ה' יתברך שיתפלל בעצמו בעד ישראל וימשיך רחמים וחסדים חדשים בכל פעם[6].

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ק צב): **'הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר - הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה', כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ הוּא מֻחְמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'אַיִן',** דהיינו שהוא נכלל ב'אין סוף' **וְהוּא בְּחִינַת 'תְּחִלָּה', הַיְנוּ** בחינת 'אין סוף' שהיא **קֹדֶם הַבְּרִיאָה, וּמֻחְמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'תְּחִלָּה', עַל יְדֵי זֶה הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה.**

[מבאר ר' נתן זצ"ל: לְכָאוֹרָה, אֵין לְזֶה הָעִנְיָן חִבּוּר הֵיטֵב לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה. אַךְ בֶּאֱמֶת מְבֹאָר זֶה הָעִנְיָן הֵיטֵב לַמְעַיֵּן קְצָת, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל וּלְקַמָּן, שֶׁבְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'' הוּא בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת 'אֵין

מקורות והערות

[5] עץ חיים פ"א. [6] ליקוטי הלכות (הל' מתנה הל' ה' אות ב').

ט **וְלָבוֹא** לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הַנַּ"ל הוּא עַל־יְדֵי שִׂמְחָה, בִּבְחִינַת (נחמיה ח): כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; הֵינוּ עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשִּׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, יָרְדוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאָכִים, וְנָתְנוּ שְׁנֵי עֲטָרוֹת בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְכוּ', וּכְשֶׁחָטְאוּ נִלְקְחוּ וְכוּ', וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַחֲזִירָם לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם. נִמְצָא, שֶׁנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת שִׂמְחָה, בְּחִינַת: וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם, כַּנַּ"ל:

וְדַע, כִּי שְׁנֵי הָעֲדָיִים שֶׁהִכְתִּירוּ בְּחוֹרֵב מִנַּעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֵם בְּחִינַת בְּרֵאשִׁית בָּרָא, כַּמּוּבָא בְּסִפְרָא דִצְנִיעוּתָא (פ"ה): בְּרֵאשִׁית – דָּא מַאֲמָר. בָּרָא – חֲצִי מַאֲמָר. דָּא עֵדֶן עִלָּאָה. עֵדֶן תַּתָּאָה. חָכְמָה עִלָּאָה. חָכְמָה תַּתָּאָה. אָב וּבֵן:

כִּי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הוּא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת וְנִגְלוֹת: **נַעֲשֶׂה** הוּא בְּחִינַת נִגְלוֹת, הֵינוּ הַמִּצְוֹות שֶׁאֶפְשָׁר לְכָל אֶחָד לְקַיֵּם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ; **וְנִשְׁמַע** הִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, מַה שֶּׁהוּא גָּבוֹהַּ וְנִסְתָּר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה בָּזֶה. לְמָשָׁל: אֲצַל כָּל מִצְוָה יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כִּי מִלְּבַד הַצִּוּוּי הַנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, יֵשׁ עוֹד לָזֶה דְּבָרִים בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וּשְׁאָר דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה. וַעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַלָּלוּ, שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, הֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, כִּי הַמִּצְוָה בְּעַצְמָהּ אָנוּ יְכוֹלִים לְקַיֵּם, אַךְ הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים, אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, וְזֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר:

וְזֶה בְּחִינַת תּוֹרָה וּתְפִלָּה; נַעֲשֶׂה הוּא בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת, מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ לְקַיֵּם, וְנִשְׁמַע הֵם בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם הַדִּבּוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁסְّבִיבוֹת כָּל מִצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל, שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיךְ לַעֲבֹד בָּזֶה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא דְּבֵקוּת, כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא (תקון נח), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וַעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה (תענית ב), הֵינוּ בִּטּוּל וּדְבֵקוּת לָאֵין סוֹף, כִּי אֵין סוֹף הוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁאֵין בּוֹ תְּפִיסָה, וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ תְּפִיסָה בָּזֶה [הֵינוּ בְּדִבּוּרֵי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, כִּי הוּא בְּחִינַת נִסְתָּר כַּנַּ"ל], הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה, דְּבֵקוּת, שֶׁהוּא רַק בִּטּוּל לְהָאֵין סוֹף:

י **וְיֵשׁ** בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת תּוֹרָה, הֵינוּ הַנִּגְלוֹת לוֹ; וּבְחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִסְתָּרוֹת, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. כִּי מִי שֶׁבָּא לְמַדְרֵגָה גָּבוֹהַּ מֵהָרִאשׁוֹנָה, אֲזַי נַעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע שֶׁלּוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וַאֲזַי יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע אַחֶרֶת. וְכֵן מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, וְכֵן כָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וְכֵן בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כִּי מַה שֶּׁהוּא לְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּחִינַת נִשְׁמַע, הוּא לְעוֹלָם הַגַּלְגַּלִּים בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, וְיֵשׁ לָהֶם בְּחִינַת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם:

וְזֶה בְּחִינַת **תּוֹרַת** ה' **וְתוֹרָתוֹ** (ע"ז יט) – מִתְּחִלָּה תּוֹרַת ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִסְתָּר, הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ – שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ:

וְזֶה (דברים כט): הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נִשְׁמַע; וְהַנִّגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ – זֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, שֶׁיָּבוֹא לְעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה. וְזֶה: **לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, כְּגוֹן וַיְדַבֵּר, כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ: **עַד עוֹלָם** – שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם. **לַעֲשׂוֹת** – לַעֲשׂוֹת דַּיְקָא, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה. **אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הֵם בְּחִינַת דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַנִּסְתָּרוֹת, בְּחִינַת נִשְׁמַע כַּנַּ"ל, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלוֹת כַּנַּ"ל:

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמֵעוֹלָם לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּזְכֶּה בְּכָל פַּעַם לִבְחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה אֶצְלוֹ בְּכָל פַּעַם מִבְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת נִסְתָּר, בְּחִינַת תְּפִלָּה, בְּחִינַת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, בְּחִינַת תּוֹרַת ה', יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִזֶּה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת נִגְלָה, בְּחִינַת תּוֹרָה, בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ בְּחִינַת נִשְׁמַע וְכוּ' גָּבוֹהַּ יוֹתֵר. וְכֵן בְּכָל פַּעַם יֵלֵךְ מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא וּמִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיָּבוֹא בְּרֵאשִׁית גְּנֻדַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת. וְשָׁם יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וּבְחִינַת נִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם, הוּא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְדַרְגָּא תּוֹרַת ה' הִיא רַק בַּשֵּׁם הַמֻּשְׂאָל, כִּי רַק מֵחֲמַת שֶׁנִּסְתָּר מִמֶּנּוּ נִקְרָא תּוֹרַת ה', וּכְשֶׁבָּא לְשָׁם נַעֲשֶׂה תּוֹרָתוֹ, אַךְ בְּחִינַת הַנִּשְׁמַע שֶׁבִּתְחִלַּת הָאֲצִילוּת, הִיא תּוֹרַת ה' בֶּאֱמֶת, כִּי אֵין גָּבוֹהַּ מִשָּׁם, רַק תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ:

וְאַחַר־כָּךְ כְּשֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי הַנַּעֲשֶׂה הִיא בְּחִינַת תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וְהַנִּשְׁמַע הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה'. כִּי יֵשׁ תּוֹרַת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי בכורים ור"ה): אֲנִי קִיְּמְתִּיהָ תְּחִלָּה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה יד): הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים וּמְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ תְּפִלִּין וְכוּ'? וְכֵן יֵשׁ תְּפִלַּת ה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ז): מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל? שֶׁנֶּאֱמַר: וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת ה' וְיֵשׁ תְּפִלַּת ה', וּכְשֶׁזּוֹכֶה לְהִכָּלֵל בָּאֵין סוֹף, אֲזַי תּוֹרָתוֹ הוּא תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, וּתְפִלָּתוֹ הוּא תְּפִלַּת ה' מַמָּשׁ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ק צב): הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ, וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר – הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה; כִּי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, וְאֵינוֹ מְבַקֵּשׁ עַל עַצְמוֹ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אַיִן, וְהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, הֵינוּ קֹדֶם הַבְּרִיאָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה:

[**לְבָאוֹרָה,** אֵין לְזֶה הָעִנְיָן חִבּוּר הֵיטֵב לְמַה שֶּׁלְּמַעְלָה, אַךְ בֶּאֱמֶת מְבֹאָר זֶה הָעִנְיָן הֵיטֵב לְמַעְיַן קְצָת, כִּי מְבֹאָר לְעֵיל וּלְקַמָּן, שֶׁבְּחִינַת תְּפִלַּת ה' הוּא בְּחִינַת קֹדֶם

הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת אֵין סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּחִלָּה, וּמַחֲמַת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת אֵין, עַל־כֵּן אֵין מִי שֶׁיּוּכָה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֵין, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּבְלָל בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְקַשֵּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶלְעָזָר זְעֵירָא וְכוּ', שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַרְלוּת, וְעַל־כֵּן חֲכָשׁוּהוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְלִבְאוֹרָה, אֵין קָשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּרְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן, לְבֹאוֹרָה, מֵעִנְיַן גַּרְלוּת כְּלָל, אַךְ בֶּאֱמֶת עַל־פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר לְעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיַן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בָּאֵין סוֹף, בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה – כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין כַּנַּ"ל. וְעַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיָן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ'" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת אֵין, שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה, הוּא נִכְלָל בָּאֵין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה כַּנַּ"ל]:

וְזֶה בְּחִינוֹת אָב וּבֵן, מַאֲמַר וַחֲצִי מַאֲמַר. כִּי הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינוֹת נִגְלָה, בְּחִינוֹת תּוֹרָה, בְּחִינוֹת בָּרָא, בְּחִינוֹת בֵּן, בְּחִינוֹת עֵדֶן תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר; כְּנֶגֶד הַנִּשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, חָכְמָה עִלָּאָה, עֵדֶן עִלָּאָה, בְּחִינוֹת אָב, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִסְתָּר. כִּי כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר. כְּמוֹ דָּאָב, כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמַר – כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם נֶגְדָּהּ, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא. כִּי כָּל בְּנֵי־אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם רַק בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לַדְּבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֹדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת – בָּאֵין סוֹף, וְשָׁם הוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. וְזֶה: **בָּרָא**, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, הוּא חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד **בְּרֵאשִׁית**, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה. כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת (תיקונים תיקון ז), שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, בְּחִינוֹת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם:

וְעַל־כֵּן אֱמוּנָה נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם כַּנַּ"ל, עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי תַּמָּן יִרְאָה, תַּמָּן שָׁלֵם. בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בֹּשֶׁת, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. כִּי אֱמוּנָה הוּא מֻהְרוֹעִים כַּנַּ"ל, וּלְהָרוֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת כַּנַּ"ל, וּלְעֲזוּת זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל. אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי "וְגִילוּ בִּרְעָדָה" כְּתִיב (תהלים ב), הַיְנוּ עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר בִּנְיָן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הָאֱמוּנָה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יִרְאָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בֹּשֶׁת, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְזֶה (שם יט): עֲדוּת ה' נֶאֱמָנָה – עֲדוּת ה', שֶׁהֵם הָעֵדָיִם הַנַּ"ל, נֶאֱמָנָה, עַל־יָדָהּ נִבְנִית הָאֱמוּנָה:

וְזֶה (בראשית מט): מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְתַרְגּוּמוֹ: אָב וּבֵן. וְזֶה מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי חֲצִי מַאֲמַר הוּא בְּחִינוֹת בֵּן לְחוּד, אֲבָל מַאֲמַר הַשָּׁלֵם הוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת רוֹעִים כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ"ל:

יא **אַךְ** כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע זֶה לְמַדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה קֹדֶם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ד.): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ'; לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁנָּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה:

וְזֶה (ישעיה ג): וְהַמִּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ (שבת קב: גיטין מג) – אֵלּוּ דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם. דִּבְרֵי־תוֹרָה הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסִּבִּיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִסְתָּר, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **עוֹמֵד עֲלֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:), וְלַעֲשׂוֹת מֵהַדִּבְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת עֲמִידָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ"ל. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם, כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמִּכְשׁוֹל:

וְזֶה (ירמיה ג): בַּיּוֹם הַהוּא יְבַקֵּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ; כִּי לָעָתִיד יִהְיֶה כֵּלוּ תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַעֲבָרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־כֵּן יְבַקְּשׁוּ אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבַקְּשׁוּ וִיחַפְּשׂוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ: וְאֵינֶנּוּ, כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בָּאֵין, הַיְנוּ בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה הַנַּ"ל. וְזֶה (הושע יד): שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַהֲעֲבָרוֹת בְּחִינַת מַכְשֵׁלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ"ה): יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁמַּזְהִיר עַל עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ

סוֹף', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'תְּחִלָּה', וּמֵחֲמַת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת 'אַיִן', עַל כֵּן אֵין מִי שֶׁיִּזְכֶּה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'אַיִן', דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּכְלָל בְּ'אֵין סוֹף', שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'' כַּנַּ"ל.

וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן באות י"א עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'אֶלְעָזָר זְעֵירָא וְכוּ'', שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת וְעַל כֵּן חֲבָשׁוּהוּ וְכוּ', כִּי על ידי הגדלות מתקלקל החותם הפנימי, שהוא בחינת 'רגלין' (כמובא לעיל באות א'), עַיִן שָׁם. וְלִכְאוֹרָה אֵין קֶשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּדְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכָּר כָּאן לִכְאוֹרָה מֵעִנְיַן גַּדְלוּת כְּלָל. אַךְ בֶּאֱמֶת עַל פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר לָעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיָן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע' הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בְּ'אֵין סוֹף', בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, שעל ידי זה זוכים לעזות דקדושה, שעל ידי זה זוכים לאמונה, שהיא שומרת על החותם הפנימי, כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אַיִן' כַּנַּ"ל, אבל על ידי הגדלות פוגמים בכל זה, ונמצא שפוגמים בחותם הפנימי.

וְעַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיָן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ' לאותו דבר הוא נענה תחילה" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת 'אַיִן', שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה הוּא נִכְלָל בְּ'אַיִן', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'תְּחִלָּה', בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת 'נִשְׁמַע', בְּחִינַת 'תְּפִלַּת ה'' כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת 'תְּחִלָּה' כַּנַּ"ל].

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בספרא דצניעותא שם: 'אָב וּבֵן, מַאֲמָר וַחֲצִי מַאֲמָר'. כִּי הַ'נַּעֲשֶׂה' הוּא בְּחִינַת נִגְלֶה, בְּחִינַת 'תּוֹרָה', בְּחִינוֹת 'בָּרָא', בְּחִינוֹת 'בֵּן', בְּחִינוֹת 'עֵדֶן תַּתָּאָה', בְּחִינוֹת 'חָכְמָה תַּתָּאָה', בְּחִינוֹת 'חֲצִי מַאֲמָר', כְּנֶגֶד הַ'נִּשְׁמַע', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'בְּרֵאשִׁית', 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם', 'חָכְמָה עִלָּאָה', 'עֵדֶן עִלָּאָה', בְּחִינוֹת 'אָב', בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', בְּחִינוֹת נִסְתָּר, כִּי כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת 'חֲצִי מַאֲמָר'. כְּמוֹ הָאָב כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמָר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמָר - כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת 'חֲצִי מַאֲמָר', וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם' נֶגְדָּהּ, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, כִּי כָּל בְּנֵי אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם הֵם רַק בְּחִינוֹת 'חֲצִי מַאֲמָר' נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לִדְבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֹדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת 'חֲצִי מַאֲמָר', כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת - בְּ'אֵין סוֹף', וְשָׁם הוּא בְּחִינַת 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם'. וְזֶה 'בָּרָא', שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, הוּא 'חֲצִי מַאֲמָר' נֶגֶד 'בְּרֵאשִׁית', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת 'תְּפִלָּה', כְּמוֹ שדרשו בתיקוני זוהר: 'בְּרֵאשִׁית - יָרֵא בֹּשֶׁת' (תיקונים תיקון ז), הרי ש'בראשית' הוא בחינת יראה ובושה, שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, שהיא בְּחִינוֹת מה שנאמר (משלי לא): "יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל", ורמוז בזה, שהתהילה והתפילה היא בחינת יראה, כי התפילה צריכה להיות מתוך יראה ובושה מהקב"ה, ויראה היא בחינת 'בראשית', ונמצא שהתפילה היא בחינת 'בראשית', שֶׁהוּא 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם'.

וְעַל כֵּן אֱמוּנָה נִקְרָא 'יְרוּשָׁלַיִם' כַּנַּ"ל, כמובא לעיל באות ח' שירושלים נקראת 'קריה נאמנה', שזהו בחינת 'אמונה', והטעם הפנימי שהאמונה נקראת 'ירושלים', עַל שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִ'בְּרֵאשִׁית', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'יִרְאָה שָׁלֵם', כי 'ירושלים' יש בה שתי מילים: יראה שלם[1], כִּי תַּמָּן – שם יִרְאָה, תַּמָּן – שם שָׁלֵם, הרי ש'ירושלים' היא בחינת 'יראה', שזהו בחינת 'בְּרֵאשִׁית', שהוא 'יָרֵא בֹּשֶׁת', 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם', כִּי אֱמוּנָה הוּא מֵהָרוֹעִים כַּנַּ"ל, כמובא לעיל שעל ידי שמתקרבים לשבעת הרועים שהם הצדיקים האמיתיים זוכים לאמונה, וּלְהָרוֹעִים אִי

מקורות והערות

[1] עיין מדרש רבה וירא פ' נ"ו, וז"ל: "אברהם קרא אותו יראה, שנאמר 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה', שם קרא אותו שלם, שנאמר (בראשית יז) 'ומלכי צדק מלך שלם', אמר הקב"ה אם קורא אני אותו יראה כשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם, ואם קורא אני אותו שלם, אברהם אדם צדיק מתרעם, אלא הריני קורא אותו ירושלים כמו שקראו שניהם, יראה שלם, ירושלים".

הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת אֵין סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּחִלָּה, וּמַחֲמַת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת אֵין, עַל־כֵּן אֵין מִי שֶׁיּוּכָה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֵין, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְקַשֵּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶלְעָזָר זְעֵירָא וְכוּ', שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַרְלוּת, וְעַל־כֵּן חֲכָשׁוּהוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְלִבְאוֹרָה, אֵין קָשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּרְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן, לְבֹאוֹרָה, מֵעִנְיַן גַּרְלוּת כְּלָל, אַךְ בֶּאֱמֶת עַל־פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר לְעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיַן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הַנְּבוֹהָ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בָּאֵין סוֹף, בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה – כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין כַּנַּ"ל. וְעַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיָן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ'" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת אֵין, שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה, הוּא נִכְלָל בָּאֵין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה כַּנַּ"ל]:

וְזֶה בְּחִינוֹת אָב וּבֵן, מַאֲמַר וַחֲצִי מַאֲמַר. כִּי הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינוֹת נִגְלָה, בְּחִינוֹת תּוֹרָה, בְּחִינוֹת בָּרָא, בְּחִינוֹת בֵּן, בְּחִינוֹת עֵדֶן תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר; כְּנֶגֶד הַנִּשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, חָכְמָה עִלָּאָה, עֵדֶן עִלָּאָה, בְּחִינוֹת אָב, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִסְתָּר. כִּי כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר. כְּמוֹ דָּאָב, כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמַר – כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם נֶגְדָּהּ, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא. כִּי כָּל בְּנֵי־אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם רַק בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לַדְּבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֹדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת – בָּאֵין סוֹף, וְשָׁם הוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. וְזֶה: **בָּרָא**, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, הוּא חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד **בְּרֵאשִׁית**, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה. כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית – יֵרֵא בֹּשֶׁת (תיקונים תיקון ז), שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, בְּחִינוֹת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם:

וְעַל־כֵּן אֱמוּנָה נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם כַּנַּ"ל, עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי תַּמָּן יִרְאָה, תַּמָּן שָׁלֵם. בְּרֵאשִׁית, יֵרֵא בֹּשֶׁת, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְהֻרוֹעִים כַּנַּ"ל, וּלְהָרוֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת כַּנַּ"ל, וּלְעֲזוּת זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל. אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי "וְגִילוּ בִּרְעָדָה" כְּתִיב (תהלים ב), הַיְנוּ עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר בִּנְיָן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הָאֱמוּנָה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יִרְאָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בֹּשֶׁת, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְזֶה (שם יט): עֲדוּת ה' נֶאֱמָנָה – עֲדוּת ה', שֶׁהֵם הָעֵדִיִּים הַנַּ"ל, נֶאֱמָנָה, עַל־יָדָהּ נִבְנִית הָאֱמוּנָה:

וְזֶה (בראשית מט): מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְתַרְגּוּמוֹ: אָב וּבֵן. וְזֶה מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי חֲצִי מַאֲמַר הוּא בְּחִינוֹת בֵּן לְחוּד, אֲבָל מַאֲמַר הַשָּׁלֵם הוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת רוֹעִים כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ"ל:

יא **אַךְ** כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע זֶה לְמַדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גְּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה קֹדֶם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ד.): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ'; לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁנָּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה:

וְזֶה (ישעיה ג): וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ (שבת קב: גיטין מג) – אֵלּוּ דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם. דִּבְרֵי־תוֹרָה הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִסְתָּר, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **עוֹמֵד עֲלֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:), וְלַעֲשׂוֹת מֵהַדִּבְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת עֲמִידָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה, יִהְיֶה לוֹ נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ"ל. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם, כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמַּכְשׁוֹל:

וְזֶה (ירמיה ג): בַּיּוֹם הַהוּא יְבַקֵּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ; כִּי לָעָתִיד יִהְיֶה כְּלוּ תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַעֲבָרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־כֵּן יְבַקְּשׁוּ אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבַקְּשׁוּ וִיחַפְּשׂוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ: וְאֵינֶנּוּ, כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בָּאֵין, הַיְנוּ בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה הַנַּ"ל. וְזֶה (הושע יד): שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהָעֲבָרוֹת בְּחִינַת מַכְשֵׁלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ"ה): יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁמַּזְהִיר עַל עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ

אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּלְעַזּוּת זוֹכִין עַל יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל יְדֵי בְּחִינוֹת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'תּוֹרָה' וּ'תְּפִלָּה' וְכוּ' כַּנַּ"ל. ואף שצריך גם את בחינת 'תורה' וגם את בחינת 'תפילה', אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל יְדֵי בחינת 'תפילה' שהיא בחינת 'יִרְאָה', כִּי "וְגִילוּ בִּרְעָדָה" כְּתִיב (תהלים ב), ורמוז בזה, הַיְנוּ, עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל יְדֵי 'תְּפִלָּה', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'יִרְאָה' כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת 'נִשְׁמָע', בְּחִינוֹת 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם', והלשון 'מאמר השלם' מורה על כך שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ"ל, היינו שעיקר שלימות השמחה, שהיא בחינת עזות דקדושה, זוכים על ידי שאין האדם רוצה לעמוד על מדריגה אחת בעבודת ה', שהמדריגה הזאת שהשיג כבר ועומד בה עכשיו היא בחינת 'נעשה' בחינת 'תורה' אצלו, רק משתוקק בכל פעם להשיג את הנסתר ממנו ולעלות בכל פעם למדריגה גבוהה ביותר, שזה בחינת 'נשמע', בחינת נסתר, בחינת 'תפילה', בחינת יראה, בחינת בושה, כי לא השיג עדיין המדריגה הזאת, והיא בבחינת 'אין סוף' אצלו נגד מדריגתו שהוא עומד בה, אך אף על פי כן הוא נכסף ומשתוקק בכל ליבו לבוא למדריגה זו הגבוהה ממדריגתו, ומתפלל הרבה על זה, ומתדבק אליה בדביקות גדולה ובביטול גמור וביראה ובושה גדולה, כי מתבייש מאוד לפני מדריגה זו הגבוהה ונסתרת ממנו, ונכסף ומשתוקק מאוד לבוא אל מדריגה זאת ולהכלל בה, ומרבה בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו שיזכה לה, ופורש כפיו ומשתטח עצמו לפני ה' יתברך, ועל ידי היראה והבושה הגדולה הזאת דייקא, הוא זוכה לשמחה, ועל ידי השמחה הוא זוכה לעזות דקדושה ולשבור את עזות גופו, ועל ידי זה הוא זוכה לקבל הארות והשגות מהנשמה שלו, וכן מצדיק הדור, והארות והשגות אלו הם עצמם בחינת ה'נשמע' שהיה נסתר ממנו שזוכה עכשיו להשיגו, ואז לפי השגתו כך נשלמת האמונה, ואז יש לו בחינת 'נשמע' גבוהה יותר שנסתרת ממנו, וחוזר ומתפלל ומרבה בהתבודדות שיזכה להשיג מדרגה זו, ועל ידי זה חוזר ומשבר יותר את העזות דסטרא אחרא, וחוזר ומקבל הארה יותר גדולה מהנשמה ומהצדיק, וההארה והשגה זאת היא בעצמה השגת ה'נשמע' הגבוה יותר, ואז נשלמת ונבנית ביותר האמונה, וכן מדרגה לדרגה[2]. נִמְצָא שֶׁעִקַּר בִּנְיַן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת 'יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה', זוֹכִין עַל יְדֵי 'תְּפִלָּה', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'יִרְאָה', בְּחִינוֹת 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם' כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת הָאֱמוּנָה 'יְרוּשָׁלַיִם', שֶׁהוּא 'יִרְאָה שָׁלֵם', כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ עַל יְדֵי בְּחִינוֹת 'יִרְאָה', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם', שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת 'בְּרֵאשִׁית', שיש בה שני מילים: 'יֵרֵא בֹּשֶׁת', שֶׁהוּא 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם' כַּנַּ"ל.

וְזֶה הרמוז בפסוק (שם יט): "עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה" - "עֵדוּת ה'", שֶׁהֵם הָעֵדָיִים – הכתרים הַנַּ"ל, שהם 'נעשה ונשמע', "נֶאֱמָנָה", עַל יָדָהּ נִבְנֵית הָאֱמוּנָה. וְזֶה הרמוז בפסוק שבירך יעקב אבינו את יוסף (בראשית מט): "מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל" – 'ניתנה לו טבעת על ידו, ומשם עלה להיות הרועה של עם ישראל'[3], וְתַרְגּוּמוֹ של "אבן": 'אָב וּבֵן', שזהו יעקב ובניו. וְרמוז בזה, כי "אבן ישראל" זֶה 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם', שֶׁהוּא 'אָב וּבֵן' כַּחֲדָא – כאחד, כִּי 'חֲצִי מַאֲמָר' הוּא בְּחִינוֹת 'בֵּן' לְחוּד, אֲבָל 'מַאֲמָר הַשָּׁלֵם' הוּא 'אָב וּבֵן' כַּחֲדָא – כאחד, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, כי הבריאה כולה משתלשלת מבחינת קודם הבריאה והיא כלולה בבחינת קודם הבריאה, וְעַל יְדֵי זֶה – על ידי בחינת 'אבן ישראל' שזהו בחינת 'נשמע' שהוא בחינת 'אב ובן', יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת 'רוֹעִים' כַּנַּ"ל, דהיינו להתקרב לשבעת הרועים. וְזֶהוּ: "מִשָּׁם רֹעֶה - אֶבֶן יִשְׂרָאֵל", כַּנַּ"ל.

לאחר שנתבאר כי יש בחינת 'חותם' הנעשה על ידי מוכיחי הדור שחותמים את גזר הדין שנגזר בשמים שלא יינקו ממנו החיצונים, וכשהחותם הזה מתקלקל נעשים גירושין ומחלוקת בעולם, ויש בחינת 'חותם' חיצון השומר על ה'חותם' הפנימי, והוא נעשה על ידי שמקבלים את המוסר של מוכיחי הדור מתוך אמונה, וזוכים לאמונה על ידי שמתקרבים לשבעת הרועים, וכדי להתקרב אליהם יש צורך בעזות דקדושה כדי להינצל מהרועים של הסטרא אחרא, וכדי לשבר את עזות הגוף בתאוותיו שיוכל לקבל את ההארות וההשגות של החכם, וכן יש צורך

מקורות והערות

[2] על פי פרפראות לחכמה, וליקוטי הלכות (הל' נשיאת כפיים הל' ד').

[3] רש"י שם.

הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת אֵין סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּחִלָּה, וּמַחֲמַת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת אֵין, עַל־כֵּן אֵין מִי שֶׁיּוּכָה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֵין, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶלְעָזָר זְעֵירָא וְכוּ', שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַרְלוּת, וְעַל־כֵּן חֲכָשׁוּהוּ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְלִבְאוֹרָה, אֵין קָשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּרְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן, לְבֹאוֹרָה, מֵעִנְיַן גַּרְלוּת כְּלָל, אַךְ בֶּאֱמֶת עַל־פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר לְעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיַן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הַנְּבוֹהָ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בָּאֵין סוֹף, בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה – כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין כַּנַּ"ל. וְעַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיָן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ'" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת אֵין, שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה, הוּא נִכְלָל בָּאֵין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה כַּנַּ"ל]:

וְזֶה בְּחִינוֹת אָב וּבֵן, מַאֲמַר וַחֲצִי מַאֲמַר. כִּי הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינוֹת נִגְלָה, בְּחִינוֹת תּוֹרָה, בְּחִינוֹת בָּרָא, בְּחִינוֹת בֵּן, בְּחִינוֹת עֵדֶן תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר; כְּנֶגֶד הַנִּשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, חָכְמָה עִלָּאָה, עֵדֶן עִלָּאָה, בְּחִינוֹת אָב, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִסְתָּר. כִּי כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר. כְּמוֹ דָּאָב, כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמַר – כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם נֶגְדָּהּ, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא. כִּי כָּל בְּנֵי־אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם רַק בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לַדְּבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֹדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת – בָּאֵין סוֹף, וְשָׁם הוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. וְזֶה: **בָּרָא**, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, הוּא חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד **בְּרֵאשִׁית**, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה. כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית – יְרֵאַת בֹּשֶׁת (תיקונים תיקון ז), שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, בְּחִינוֹת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם:

וְעַל־כֵּן אֻמּוּנָה נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם כַּנַּ"ל, עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי תַּמָּן יִרְאָה, תַּמָּן שָׁלֵם. בְּרֵאשִׁית, יֵרָא בֹּשֶׁת, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. כִּי אֻמּוּנָה הוּא מְהָרוֹעִים כַּנַּ"ל, וּלְהָרוֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת כַּנַּ"ל, וּלְעֲזוּת זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל. אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי "וְגִילוּ בִּרְעָדָה" כְּתִיב (תהלים ב), הַיְנוּ עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר בִּנְיָן הָאֻמּוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הָאֻמּוּנָה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יִרְאָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, יֵרָא בֹּשֶׁת, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְזֶה (שם יט): עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה – עֵדוּת ה', שֶׁהֵם הָעֵדִיִּים הַנַּ"ל, נֶאֱמָנָה, עַל־יָדָהּ נִבְנִית הָאֻמּוּנָה:

וְזֶה (בראשית מט): מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְתַרְגּוּמוֹ: אָב וּבֵן. וְזֶה מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי חֲצִי מַאֲמַר הוּא בְּחִינוֹת בֵּן לְחוּד, אֲבָל מַאֲמַר הַשָּׁלֵם הוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת רוֹעִים כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ"ל:

יא **אַךְ** כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע זֶה לְמַדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גְּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה קֹדֶם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ד.): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ'; לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁנָּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה:

וְזֶה (ישעיה ג): וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ (שבת קב: גיטין מג) – אֵלּוּ דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם. דִּבְרֵי־תוֹרָה הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִסְתָּר, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **עוֹמֵד עֲלֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:), וְלַעֲשׂוֹת מֵהַדִּבְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת עֲמִידָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כִּי כְּשֶׁיִּהְיֶה מֵהַנִּשְׁמַע נַעֲשֶׂה, יִהְיֶה לוֹ נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ"ל. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם, כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמַּכְשׁוֹל:

וְזֶה (ירמיה ג): בַּיּוֹם הַהוּא יְבַקֵּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ; כִּי לָעָתִיד יִהְיֶה כֵּלוּ תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַעֲבָרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־כֵּן יְבַקְּשׁוּ אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבַקְּשׁוּ וִיחַפְּשׂוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ: וְאֵינֶנּוּ, כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בָּאֵין, הַיְנוּ בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה הַנַּ"ל. וְזֶה (הושע יד): שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהָעֲבָרוֹת בְּחִינַת מַכְשֵׁלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ"ה): יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁמַּזְהִיר עַל עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ

בעזות דקדושה לשבר את עזות הגוף שיוכל לקבל את ההארות וההשגות שהנשמה משיגה, וזוכים לעזות דקדושה על ידי הקולות דקדושה, ונתבאר שעל ידי השמחה זוכים לעזות דקדושה, וזוכים לשמחה על ידי שהאדם אינו מסתפק במדריגתו אלא הוא משתוקק לעלות למדריגה שלמעלה ממנו, ומתפלל על זה, יתבאר כעת כי כשהאדם רוצה לעלות למדריגה שלמעלה ממנו צריכה להיות לו ירידה קודם העליה.

יא. אַךְ כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' זֶה לְמַדְרֵגַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, דהיינו שמה שהיה אצלו בבחינת 'נשמע' יהיה אצלו בבחינת 'נעשה', ותהיה לו בחינת 'נשמע' גבוהה יותר, **צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה קֹדֶם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה** — על ידי הירידה האדם מגיע לעליה הגדולה ביותר, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ע"ז ד:): **'לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ'** שחטא בבת שבע, שנאמר "ולבי חלל בקרבי", וכן **לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה** שחטאו בחטא העגל, שנאמר "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים", **אֶלָּא שֶׁנָּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם,** שהחטא של דוד המלך ושל ישראל בחטא העגל, היה גזירה משמים, כדי **'לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה'** ליחיד ולרבים, שאם יחיד או רבים חטאו, ילמדו שבאפשרותם לעשות תשובה, הרי שהמכשול שהיה לדוד המלך ולעם ישראל היה לצורך עליה, כדי שתהיה עליה לחוטאים, וכך גם אצל כל אדם, הירידה שלו היא כדי שיעלה לאחר מכן לדרגה גבוהה יותר מהדרגה שהיה בה קודם הירידה, ונמצא שהירידה היא לצורך עליה[4].

וְזֶה מה שנאמר (ישעיהו ג): **"וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל כי מה שנאמר 'מכשלה': **'אֵלּוּ דִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשַׁל בָּהֶם'** (שבת קכ גיטין מג), שאינו יודע לאומרן כהלכתן, עד שאומרם קודם לכן שנים ושלושה פעמים בשיבוש[5] ולכן הם מכונים 'מכשלה', ורמוז בזה, כי **'דִּבְרֵי תּוֹרָה' הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְכוּ'" כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת 'נִסְתָּר', בְּחִינוֹת 'נִשְׁמַע', בְּחִינוֹת 'תְּפִלָּה' כַּנַּ"ל.** ומה שנאמר **'עוֹמֵד עֲלֵיהֶם',** 'עומד' **זֶה בְּחִינוֹת 'תְּפִלָּה', כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה,** (ברכות ו:) שנאמר "ויעמוד פנחס ויפלל" (תהילים קו), **וְלַעֲשׂוֹת מֵהַ'דִּבְרֵי תּוֹרָה', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'נִשְׁמַע', יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת 'נַעֲשֶׂה',** דהיינו שישיג את ה'דברי תורה' שהיו נסתרים ממנו, **עַד שֶׁיִּהְיֶה הָ'עֲמִידָה', שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה,** שהוא בחינת 'נשמע', **יִהְיֶה 'עֲלֵיהֶם',** מעל ה'דברי תורה', **הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת 'עֲמִידָה', בְּחִינוֹת 'תְּפִלָּה', בְּחִינוֹת 'נִשְׁמַע' גָּבוֹהַּ יוֹתֵר** מה'דברי תורה', שהיו אצלו עד עכשיו בבחינת 'נשמע', **כִּי כְּשֶׁיִּהְיֶה מֵהַ'נִּשְׁמַע' 'נַעֲשֶׂה' יִהְיֶה לוֹ 'נִשְׁמַע' גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ"ל, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר 'אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשַׁל בָּהֶם', כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמִּכְשׁוֹל,** ועל ידי המכשול הוא עולה לדרגה גבוהה יותר מהדרגה שהיה בה קודם לכן.

וְזֶה מה שנאמר לענין לעתיד לבוא (ירמיה נ): **"בַּיּוֹם הַהוּא יְבַקֵּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ",** ורמוז בזה, **כִּי לֶעָתִיד יִהְיֶה כֻּלּוֹ תְּשׁוּבָה,** כי כל ישראל יחזרו בתשובה, **וְעַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת**[6], **וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵעֲבֵרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל כֵּן יְבַקְּשׁוּ**

מקורות והערות

[4] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "מזה יכול כל אדם להבין כמה הוא צריך להתחזק בעבודת ה' ולא יפול לעולם בדעתו מכל הנפילות והירידות שבעולם, כי אם יתחזק ויתאמץ לבלי להסתכל על זה בשום אופן שבעולם אפילו אם יעבור עליו מה אז יזכה לבסוף שיתהפכו כל הירידות לעליות גדולות, כי הירידה היא תכלית העליה. ויש בזה לדבר הרבה, כי כל אחד שנפל למקום שנפל נדמה לו שעליו אינם נאמרים דברים האלה, רק להגדולים במעלה העולים בכל פעם מדרגא לדרגא, אבל באמת תדע ותאמין כי כל הדברים האלה נאמרים גם על הקטן שבקטנים והגרוע שבגרועים, כי ה' יתברך טוב לכל תמיד". ובליקוטי הלכות (הל' עירובי תחומין הל' ד' אות ז') כתב: "אין האדם זוכה למדריגה גבוהה יותר כי אם על ידי שיהיה לו הירידה קודם העליה וכו', וזה בכל אדם ובכל זמן ובכל דרגא ודרגא, אפילו מי שצריך לזכות לאיזה דרגא קטנה, אפילו להתעוררות חדש, צריך שיהיה לו מקודם איזה ירידה לפי מדריגתו, והירידה היא בחינת הנסיונות והצירופים שיש לו מקודם שעולה מדרגא לדרגא. והנה באמת בשעת הירידה שיש קודם העליה, האדם הוא באמת בסכנה גדולה, כי הרבה נפלו על ידי ירידתם רחמנא לצלן, וצריך אז להיות כגיבור חזק בל ימוט, וגם צריך סייעתא דשמיא שיזכה להחזיק עצמו בשעת הירידה שלא יפול לגמרי חס ושלום, רק יחזיק עצמו בכל עוז עד שיזכה לשבר ולבטל מה שצריך לבטל ולשבר כפי הירידה שלו, עד שיזכה ברחמיו יתברך לבחינת העליה, ואז זוכה שיתהפך הירידה לעליה, כי הירידה היא תכלית העליה". [5] רש"י שם. [6] עיין יומא דף פ"ו ע"ב וז"ל: "אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך, הא עוון מזיד

הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת אֵין סוֹף, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת תְּחִלָּה, וּמַחֲמַת שֶׁזֹּאת הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת אֵין, עַל־כֵּן אֵין מִי שֶׁיּוּכָה לָזֶה, כִּי אִם מִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת אֵין, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא עָנָו בֶּאֱמֶת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל, כְּאִלּוּ אֵינוֹ בָּעוֹלָם, עַד שֶׁנִּכְלָל בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הֵיטֵב מַה שֶּׁמּוּבָא לְקַמָּן עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֶלְעָזָר זְעֵירָא וְכוּ', שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַרְלוּת, וְעַל־כֵּן חֲכָשׁוּהוּ וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְלִבְאוֹרָה, אֵין קָשֶׁר לְעִנְיַן פְּגַם הַגַּרְלוּת לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא נִזְכַּר כָּאן, לְבֹאוֹרָה, מֵעִנְיַן גַּרְלוּת כְּלָל, אַךְ בֶּאֱמֶת עַל־פִּי הַנַּ"ל מְבֹאָר לְעֵינַיִם, שֶׁכָּל עִנְיַן זֶה לִזְכּוֹת לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בָּאֵין סוֹף, בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה – כָּל זֶה אִי אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין כַּנַּ"ל. וְעַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב קֶשֶׁר עִנְיָן זֶה "הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ וְכוּ'" לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כִּי זֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר, זֶהוּ בְּחִינַת עֲנָוָה, בְּחִינַת אֵין, שֶׁמְּבַטֵּל עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, רַק מַרְגִּישׁ צַעַר יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ, וְעַל־יְדֵי הַבִּטּוּל זֶה, הוּא נִכְלָל בָּאֵין, שֶׁהוּא בְּחִינַת תְּחִלָּה, בְּחִינַת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלַּת ה' כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן הוּא נַעֲנָה תְּחִלָּה, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תְּחִלָּה כַּנַּ"ל]:

וְזֶה בְּחִינוֹת אָב וּבֵן, מַאֲמַר וַחֲצִי מַאֲמַר. כִּי הַנַּעֲשֶׂה הוּא בְּחִינוֹת נִגְלָה, בְּחִינוֹת תּוֹרָה, בְּחִינוֹת בָּרָא, בְּחִינוֹת בֵּן, בְּחִינוֹת עֵדֶן תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר; כְּנֶגֶד הַנִּשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, חָכְמָה עִלָּאָה, עֵדֶן עִלָּאָה, בְּחִינוֹת אָב, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִסְתָּר. כִּי כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הוּא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר. כְּמוֹ הָאָב, כְּשֶׁמְּדַבֵּר, מְדַבֵּר מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, וּכְשֶׁבְּנוֹ הַקָּטָן מְדַבֵּר אַחֲרָיו, הוּא מְדַבֵּר רַק חֲצִי מַאֲמַר – כֵּן כָּל דַּרְגָּא נֶגֶד דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה, הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, וְהַדַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה הִיא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם נֶגְדָּהּ, וְכֵן מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא. כִּי כָּל בְּנֵי־אָדָם וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת וּצְמָחִים וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּזֶה הָעוֹלָם, הֵם רַק בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד הָעוֹלָם שֶׁלְּמַעְלָה מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי הֵם רַק רְמָזִים לַדְּבָרִים הַגְּבוֹהִים מֵהֶם, וְכֵן מֵעוֹלָם לְעוֹלָם. וְכֵן כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה נֶגֶד קֹדֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּחִינוֹת חֲצִי מַאֲמַר, כִּי עִקַּר שְׁלֵמוּת – בָּאֵין סוֹף, וְשָׁם הוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. וְזֶה: **בָּרָא**, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַבְּרִיאָה, הוּא חֲצִי מַאֲמַר נֶגֶד **בְּרֵאשִׁית**, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת קֹדֶם הַבְּרִיאָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה. כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית – יֵרָא בֹּשֶׁת (תיקונים תיקון ז), שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה, בְּחִינוֹת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם:

וְעַל־כֵּן אֱמוּנָה נִקְרָא יְרוּשָׁלַיִם כַּנַּ"ל, עַל־שֵׁם שֶׁעִקַּר בִּנְיָנָהּ מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא בְּחִינַת יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי תַּמָּן יִרְאָה, תַּמָּן שָׁלֵם. בְּרֵאשִׁית, יֵרָא בֹּשֶׁת, מַאֲמַר הַשָּׁלֵם. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְהָרוֹעִים כַּנַּ"ל, וּלְהָרוֹעִים אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת כַּנַּ"ל, וּלְעֲזוּת זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה כַּנַּ"ל, וּלְשִׂמְחָה זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל. אַךְ עִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי יִרְאָה, כִּי "וְגִילוּ בִּרְעָדָה" כְּתִיב (תהלים ב), הַיְנוּ עִקַּר הַגִּילָה וְהַשִּׂמְחָה הִיא עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה כַּנַּ"ל, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁשָּׁם עִקַּר הַשְּׁלֵמוּת כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר בִּנְיָן הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, זוֹכִין עַל־יְדֵי תְּפִלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת יִרְאָה, בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן נִקְרֵאת הָאֱמוּנָה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא יִרְאָה שָׁלֵם, כִּי עִקַּר בִּנְיָנָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת יִרְאָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת בְּרֵאשִׁית, יָרֵא בֹּשֶׁת, שֶׁהוּא מַאֲמַר הַשָּׁלֵם כַּנַּ"ל. וְזֶה (שם יט): עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה – עֵדוּת ה', שֶׁהֵם הָעֵדָיִם הַנַּ"ל, נֶאֱמָנָה, עַל־יָדָהּ נִבְנִית הָאֱמוּנָה:

וְזֶה (בראשית מט): מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, וְתַרְגּוּמוֹ: אָב וּבֵן. וְזֶה מַאֲמַר הַשָּׁלֵם, שֶׁהוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי חֲצִי מַאֲמַר הוּא בְּחִינוֹת בֵּן לְחוּד, אֲבָל מַאֲמַר הַשָּׁלֵם הוּא אָב וּבֵן כַּחֲדָא, כִּי שָׁם נִכְלָל הַכֹּל, וְעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לָבוֹא לִבְחִינוֹת רוֹעִים כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, כַּנַּ"ל:

יא **אַךְ** כְּשֶׁרוֹצִים לָצֵאת מִמַּדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע זֶה לְמַדְרֵגַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנָּה, צָרִיךְ לִהְיוֹת יְרִידָה קֹדֶם הָעֲלִיָּה, כִּי הַיְרִידָה הִיא תַּכְלִית הָעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ע"ז ד.): לֹא הָיָה דָּוִד רָאוּי לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְכוּ'; לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שֶׁנָּתַן הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לָהֶם מִכְשׁוֹל לְטוֹבַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם: לְהוֹרוֹת תְּשׁוּבָה:

וְזֶה (ישעיה ג): וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ (שבת קב: גיטין מג) – אֵלּוּ דִּבְרֵי־תוֹרָה, שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם. דִּבְרֵי־תוֹרָה הֵם בְּחִינוֹת הַדִּבּוּרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַמִּצְוָה, שֶׁהֵם: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נִסְתָּר, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. **עוֹמֵד עֲלֵיהֶם** – זֶה בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, כִּי אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:), וְלַעֲשׂוֹת מֵהַדִּבְרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת נִשְׁמַע, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ בְּחִינוֹת נַעֲשֶׂה, עַד שֶׁיִּהְיֶה הָעֲמִידָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַתְּפִלָּה, יִהְיֶה עֲלֵיהֶם, הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בְּחִינוֹת עֲמִידָה, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, בְּחִינוֹת נִשְׁמַע גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כַּנַּ"ל. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְשָׁל בָּהֶם, כִּי לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, צָרִיךְ יְרִידָה תְּחִלָּה, שֶׁהִיא הַמַּכְשׁוֹל:

וְזֶה (ירמיה ג): בַּיּוֹם הַהוּא יְבַקֵּשׁ עֲוֹן יִשְׂרָאֵל וְאֵינֶנּוּ; כִּי לָעָתִיד יִהְיֶה כֵּלוּ תְּשׁוּבָה, וְעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין זְכֻיּוֹת, וְיִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַעֲבָרוֹת יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, וְעַל־כֵּן יְבַקְּשׁוּ אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבַקְּשׁוּ וִיחַפְּשׂוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ: וְאֵינֶנּוּ, כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בָּאֵין, הַיְנוּ בָּאֵין סוֹף, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה הַנַּ"ל. וְזֶה (הושע יד): שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ', כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ, הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מַהֲעֲבָרוֹת בְּחִינַת מַכְשֵׁלָה, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ"ה): יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ'. נִמְצָא, שֶׁמַּזְהִיר עַל עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ

אָז הָעֲוֹנוֹת, כִּי יְבַקְּשׁוּ וְיִתַּפְּשׁוּ אָז אַחַר עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לוֹקְחִין עוֹד אֵיזֶה עָוֹן כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה. וְזֶהוּ: "וְאֵינֶנּוּ", ורמוז בזה שהוא מלשון ׳אַיִן׳, **כִּי יִהְיוּ כָּל הָעֲוֹנוֹת נִכְלָלִין בְּ׳אַיִן׳, הַיְנוּ בְּ׳אֵין סוֹף׳, שֶׁשָּׁם הָעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לִזְכֻיּוֹת עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינוֹת ׳יְרִידָה תַּכְלִית הָעֲלִיָּה׳ הַנַּ"ל**, כי הירידה שזהו העוונות שישראל עשו, תגרום להם לעלות לדרגה גבוהה יותר, ועל ידי זה יזכו לתשובה שלימה, ולהשיג את מה שהיה אצלם עד עכשיו בבחינת ׳נשמע׳, ועל ידי זה יזכו לעלות מדרגה לדרגה עד שיכללו באין סוף, ואז גם עוונותיהם יכללו באין סוף ויהפכו לזכויות, ויהיה נעשה מהם תורה, כי עוונות אלו גרמו להם להגיע לתכלית העליה.

וְזֶה הרמוז בפסוק (הושע יד): **"שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל וְכוּ׳** עד ה׳ אלוקיך, **כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ", הַיְנוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה יִהְיֶה נַעֲשֶׂה מֵהָעֲבֵרוֹת בְּחִינַת ׳מַכְשֵׁלָה׳, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל**, שזוכים לה על ידי שנכשלים קודם לכן, ולכן היא מכונה ׳מכשלה׳, כפי שנתבאר לעיל על הפסוק: "והמכשלה הזאת תחת ידך", ונמצא ש"כשלת" רומז לתורה. וזהו הרמוז בפסוק: "שובה ישראל" – כדאי לך לעשות תשובה, כי על ידי התשובה העבירות שעשית יהפכו לתורה, ונמצא שמלבד התורה והמצוות שתזכה להם על ידי תשובתך שתעשה מעתה, עוד תזכה שגם עוונותיך שעשית עד עכשיו יהפכו לזכויות ולתורה.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה מרומז בדברי המשנה ׳הוי עז כנמר וכו׳׳.

וְזֶה פֵּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (אבות פ"ה): **׳יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא אוֹמֵר: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְכוּ׳** וקל כנשר ורץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים׳. **נִמְצָא, שֶׁמַּזְהִיר עַל עַזּוּת**

דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקָּמִים כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגֶם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בהמשך המשנה: 'הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ' ובושת פנים לגן עדן'. וְאִם כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, ולא לדעת כיצד להתנהג, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְעַזּוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: 'הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר', וּמִצַּד אַחֵר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁהוּא עַז פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמַּעֲיִז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה' וְכַיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי 'עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם'. וְאִם כֵּן, נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא – נפלה הרפואה והעיצה בבור[1], כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג, דהיינו כיצד מצד אחד לבטל את העזות דסטרא אחרא ומצד שני לזכות לעזות דקדושה - עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא בהמשך המשנה שם: 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, ותן חלקנו בתורתך' (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה סְּמִיכוּת יֵשׁ לְתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם – למה שנאמר קודם לכן, וְגַם אֵין דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב), הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעַזּוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל יָדוֹ נִבְנֶה 'יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה', הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל יְדֵי זֶה הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל יָדָם, כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ', הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנֶה 'יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה', כַּנַּ"ל. אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל יְדֵי מה שנאמר בהמשך המשנה שם: 'וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ', הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' - שֶׁעוֹשִׂין מֵהַ'נִּשְׁמָע' 'נַעֲשֶׂה', מִ'תּוֹרַת ה'' - 'תּוֹרָתוֹ', דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג 'תּוֹרַת ה'' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ" - שֶׁיִּהְיֶה 'חֶלְקֵנוּ', שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת 'תּוֹרָתוֹ', בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה', 'בְּתוֹרָתֶךָ' - הַיְנוּ 'תּוֹרַת ה'' מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בְּ'אַיִן' כַּנַּ"ל, דהיינו בבחינת 'אין סוף', ששם בחינת ה'תורה' היא 'תורת ה'' ממש, וה'תפילה' היא 'תפילת ה'' ממש, והיינו שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג 'תּוֹרַת ה'', בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְשִׂמְחָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: "כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם" כַּנַּ"ל.

וְזֶה מה שנאמר שם במשנה: 'וּבוֹשֶׁת פָּנִים לְגַן עֵדֶן', כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבּוֹשֶׁת, כִּי לְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: "כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם" כַּנַּ"ל, וּלְ'חֶדְוַת ה'' זוֹכִין עַל יְדֵי בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע' כַּנַּ"ל. וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל יְדֵי יִרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, כמובא לעיל באות י' ש'בראשית' שהוא בחינת 'מאמר השלם', בחינת 'נשמע', יש בו שתי מילים: 'ירא בושת', וְיִרְאָה הִיא בּוֹשֶׁת, 'יָרֵא בּוֹשֶׁת', שירא ומתבייש מה' יתברך, נִמְצָא שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבּוֹשֶׁת. וְזֶה רמוז במילים: 'וּבוֹשֶׁת פָּנִים לְגַן עֵדֶן', כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בּוֹשֶׁת', הוּא בְּחִינַת 'עֵדֶן', בְּחִינַת 'עֵדֶן עִלָּאָה' וְכוּ', כמובא לעיל באות ט', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'יִרְאָה', בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' כַּנַּ"ל. וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ'' כַּנַּ"ל, שתהיה העזות עזות דקדושה, שעל ידה זוכים לאמונה, שהיא בחינת 'ירושלים קריה נאמנה'.

עתה יתבאר, כיצד על פי המבואר במאמר זה, יבואר הרמוז במעשה של 'אלעזר זעירא' המובא בגמרא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שמובא בגמרא (ב"ק נט): 'אֶלְעָזָר זְעִירָא הֲוָה סָיֵם מְסָאנָא אֲכִמָּא – אליעזר זעירא היה לובש

מקורות והערות

הוא וקא קרי ליה מכשול, איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה, לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה".

[1] שבת דף ס"ו ע"ב.

הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקְּמִים כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגֶם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעֲזוּת־פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ'; וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְעַזּוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: חֲוֵי עַז כַּנָּמֵר; וּמִצַּד אַחֵר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת־פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא עַז־פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמַּעֲז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה' וְכִיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם:

וְאִם־כֵּן נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא, כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג – עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא: **יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ** (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה פְּמִיכוּת יֵשׁ לִתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם, וְגַם אֵין זֶה דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב), הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעַזּוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל־יְדֵי זוֹ הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל־יָדָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה כַּנַּ"ל:

אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי: וְתֵן חֶלְקֵנוּ **בְּתוֹרָתֶךָ**; הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע – שֶׁעוֹשִׂין מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, מִתּוֹרַת ה' – תּוֹרָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, **בְּתוֹרָתֶךָ** – הַיְנוּ תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בָּאַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה', בְּחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׂמֹחָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן; כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת, כִּי לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל, וּלְחֶדְוַת ה' זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע כַּנַּ"ל, וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְיִרְאָה הִיא בֹּשֶׁת, יָרֵא בֹּשֶׁת. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת. וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן, כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֹּשֶׁת, הוּא בְּחִינַת עֵדֶן, בְּחִינַת עֵדֶן עֶלְיָה וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל; וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֶלְעָזָר וְעֵירָא הָיוּ סָיֵם מְסָאנָא אַבְּמָא. אֲמָרוּ לֵהּ: מָה עֲבֹדֵת. אֲמַר: קָא מִתְאַבִּילְנָא עַל יְרוּשָׁלַיִם** (ב"ק נט) – כִּי הָיָה מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן סָיֵם מְסָאנָא אַבְּמָא, לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתַם הָרַגְלִין, וְנַעֲשָׂה מֵ"חוֹתָם" דָּם "נִדַּת". וְזֶה: מְסָאנָא אַבְּמָא – שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַגְלִין וְנַעֲשָׂה נִדַּת, כִּי הַאי שְׁחֹר אָדֹם הוּא (חולין מז:); וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקָּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, נִתְקַלְקֵל מִמֵּילָא חוֹתַם הָרַגְלִין, כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל):

אֲמַרוּ לֵהּ: מִי חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ' – הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גֵּאוָה; כִּי עַל־יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת: כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ הוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה. וְעַל־כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת, חֲבָשׁוּהוּ, כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג:): וְאִם הֵגִים דַּעְתּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֲסוּרִים בַּעֳנִיִּים. נִמְצָא, שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת – תְּפִיסָה, וְעַל־כֵּן חֲבָשׁוּהוּ:

אֲמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אֲבָעֵי מִנַּיְכוּ – כִּי זֶה יִהְיֶה נִפָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **בָּעֵי מִנַּיְהוּ: הַאי מָאן דְּקָץ כֶּפְרָא, מַאי מְשַׁלֵּם. קָץ כֶּפְרָא** הוּא בְּחִינַת שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת. **כֶּפְרָא** הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינַת קוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְשָׁאַל: מַאי מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפָּגַם בְּזֶה הָעַזּוּת. וְהֵשִׁיבוּ: מְשַׁלֵּם **כֶּפְרָא** – כְּמוֹ שֶׁפָּגַם יְשַׁלֵּם:

וְשָׁאַל: וְהָא קָא חָזֵי תַּמְרֵי – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפָּגַם בָּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְזֶה **תַּמְרֵי** – בְּחִינַת (ירמי' ב): הַהֲמִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ'. וְהֵשִׁיבוּ: **יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי** – כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. **וְהָא לָא חָזֵי תַּמְרֵי** – כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא בָּא לְכִפִּירוֹת. וְהֵשִׁיב: **בְּשִׁשִּׁים** – הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם, כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֶחֱלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שֶׁעָבוּד מַלְכֻיּוֹת, אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בְּגֵיהִנֹּם, וְזֶה שֶׁפָּגַם בָּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם בְּשִׁשִּׁים, הַיְנוּ בְּגֵיהִנֹּם כַּנַּ"ל:

וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, וְעַל־כֵּן נִקְרָא (מ"א ח): יָרֵח הָאֵיתָנִים, מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת עַזּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְעַל־כֵּן אָז נָחְתְּמוּ וְנִתְּקְנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתַם הָרַגְלִין כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **תִּשְׁרֵי**, בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **חוֹתָם** עִם הַשְׁתֵּי **תֵּבוֹת** (כמובא בכתבי האר"י בכוונות נעילה והושענא רבא). וְעַל־כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי עַזּוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ"ל, כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה:

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה (דברים ז). עֵקֶב – בְּחִינַת רַגְלִין, וְרַגְלִין הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,

מנעלים שחורים (שהוא מנהג אבלים), ועומד בשוק של נהרדעא. **אָמְרוּ לֵהּ: מָה עֲבַדְתְּ** – אמרו לו: מדוע אתה לובש דוקא מנעלים כאלו. **אָמַר: קָא מִתְאַבֵּלְינָא עַל יְרוּשָׁלַיִם** – אמר להם: משום שאני מתאבל על ירושלים, אמרו לו: האם אתה חשוב להתאבל על ירושלים, סברו שגאוה היא וחבשוהו במאסר, אמר להם: אדם גדול וחשוב אני. אמרו לו: מנין נדע, אמר להם: או אתם שאלו ממני דבר או אני אשאל ממכם דבר, אמרו לו: שאל אתה, אמר להם: מי שקצץ עץ תמר שפירותיו עדיין אינם מבושלים כמה משלם, אמרו לו: דמי הפירות שאינם מבושלים, אמר להם: והרי יהיו ממנו תמרים ששוים יותר, אמרו לו: משלם דמי תמרים, אמר להם: והרי לא לקח ממנו את העץ כשהיו בו תמרים, אמרו לו: אמור לנו אתה, אמר להם: בשישים, (ששמים כמה שוה קרקע פי שישים מקרקע זו שהעץ בה כשהיא יחד עם העץ, וכמה שוה כשהיא בלא העץ, ומשלם את ההפרש), אמרו לו: מי אומר כמותך, אמר להם: הרי שמואל חי ובית דינו קיים, שלחו שאלה זו לפני שמואל, אמר להם שמואל: נכון אמר לכם ששמים בשישים, ועזבוהו.

ורמוז בדברי הגמרא, **כִּי** מה שאמר שהוא מתאבל על ירושלים, היינו שהוא **הָיָה מִתְאַבֵּל עַל 'יְרוּשָׁלַיִם קְרְיָה נֶאֱמָנָה', הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וְעַל כֵּן סִיֵּם מְסָאנָא אֶכְמָא** – לבש מנעלים שחורים, **לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתָם הָ'רַגְלִין'**, שהוא החותם הפנימי, כמובא לעיל באות א', שמוכיחי הדור חותמים את גזר הדין שנגזר בשמים על הדור כדי שלא יינקו ממנו החיצונים, וחותם זה נתקלקל, **וְנַעֲשָׂה מֵ"חוֹתָם" דַּם "נִדַּת"**, שהם בגימטריא שווה. **וְזֶה: 'מְסָאנָא אֶכְמָא'** – מנעלים שחורים - **שֶׁנִּתְקַלְקֵל** בחינת **הָ'רַגְלִין' וְנַעֲשָׂה 'נִדַּת'**, **כִּי** אמרו בגמרא לענין דם נדה: **'הַאי שָׁחוֹר אָדֹם הוּא'** – כשאשה רואה דם שחור הרי שהוא היה פעם אדום והשתנה לשחור (חולין מז:), ונמצא ש'שחור' רומז על דם נדה, **וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקָּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַ'יָּדִין'**, שהוא החותם החיצון שסביב החותם הפנימי, **נִתְקַלְקֵל מִמֵּילָא חוֹתָם הָ'רַגְלִין'**, שהוא החותם הפנימי, **כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל**, כי כשמתקלקל החותם החיצון יכולים החיצונים להתקרב לחותם הפנימי ולקלקל גם אותו).

'אָמְרוּ לֵהּ: מִי חָשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ' – אמרו לו: האם אתה חשוב להתאבל על ירושלים, סברו שגאוה היא וחבשוהו במאסר, **- הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל כֵּן עַל יָדָהּ נִתְקַלְקְלוּ הָ'רַגְלִין', בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים לו): **"אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גַּאֲוָה"**, הרי שהגאוה היא בחינת 'רגל', והטעם, **כִּי עַל יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָ'רַגְלִין', בִּבְחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה,** דכתיב "מלוא כל הארץ כבודו", כי מראה שיש כח ושליטה לדבר אחר בעולם חוץ מהשכינה, הרי שעל ידי הגדלות מתקלקלת הבחינה העליונה שנקראת 'רגלין', והטעם שעל ידי הגדלות מתקלקל החותם הפנימי שהוא בחינת 'רגלין', כי על ידי ענוה וביטול זוכים לבחינת 'נשמע', דהיינו לעלות מדרגה לדרגה ולהשיג את מה שנסתר ממנו, עד שהאדם זוכה על ידי זה להיות בבחינת 'אין' ולהכלל ב'אין סוף', ועל ידי זה זוכים לשמחה, ועל ידי זה זוכים לעזות דקדושה, ועל ידי זה זוכים להתקרב לשבעת הרועים, שעל ידם נשלמת האמונה, שעל ידי האמונה נשמר החותם הפנימי, נמצא שעל ידי גאוה אי אפשר לזכות לכל זה, וממילא מתקלקל החותם הפנימי[2], וטעם נוסף מדוע על ידי הגדלות מתקלקל החותם הפנימי, כי הגאוה באה על ידי עזות דסטרא אחרא, שהיא ההיפך מעזות דקדושה, שעל ידה זוכים לאמונה, שעל ידי זה נשמר החותם הפנימי[3], **וְעַל כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת, חֲבָשׁוּהוּ** במאסר, **כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה** במאסר, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מגילה יג:) על אדם שזכה לגדולה ושלטון: **'וְאִם הֵגִיס דַּעְתּוֹ** – שמתגאה, **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם אֲסוּרִים בַּזִּקִּים"** – שהמגביה עצמו בא לידי עניות ויסורים'. וכיון שנאמר על

מקורות והערות

[2] על פי דברי ר' נתן זצ"ל לעיל באות י'. [3] ביאור הליקוטים (מפתח כ"ד). ובפרפראות לחכמה כתב, שיש לפרש על פי מאמר רז"ל בגמ' ב"ב דף צ"ו, 'כל המתגאה וכו' אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר: גבר יהיר ולא ינוה, וכתיב התם: אל נוה קדשך (שמות ט"ו)', מבואר שעל ידי גדלות ויוהרא אין זוכין לכנוס אל נוה קדשך, שהם בחינת השבעה רועים, שהם כלליות הקדושה, שעל ידם נשלם האמונה הקדושה שהוא בחינת ירושלים.

הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקְּמִים כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגֶם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעַזּוּת־פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ'; וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְעַזּוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר; וּמִצַּד אַחֵר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת־פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא עַז־פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמַּעֲז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה' וְכִיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם:

וְאִם־כֵּן נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא, כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג – עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה פְּמִיכוּת יֵשׁ לִתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם, וְגַם אֵין זֶה דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב), הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעַזּוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל־יְדֵי זוֹ הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל־יָדָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ; הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה כַּנַּ"ל:

אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ; הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע – שֶׁעוֹשִׂין מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, מִתּוֹרַת ה' – תּוֹרָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּתוֹרָתֶךָ – הַיְנוּ תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בָּאַיִן כַּנַּ"ל, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה', בְּחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׂמְחָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן; כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת, כִּי לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל, וּלְחֶדְוַת ה' זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע כַּנַּ"ל, וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְיִרְאָה הִיא בֹּשֶׁת, יָרֵא בֹּשֶׁת. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת. וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן, כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֹּשֶׁת, הוּא בְּחִינַת עֵדֶן, בְּחִינַת עֵדֶן עֶלְיָה וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל; וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: אֶלְעָזָר וְזַעֲרָא הֲוָה סָיֵם מְסָאנָא אַבָּמָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מָה עֲבֵדִת. אֲמַר: קָא מִתְאַבִּילְנָא עַל יְרוּשָׁלַיִם (ב"ק נט) – כִּי הָיָה מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם קִרְיָה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן סָיֵם מְסָאנָא אַבָּמָא, לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתַם הָרַגְלִין, וְנַעֲשָׂה מֵ"חוֹתָם" דָּם "נִדַּת". וְזֶה: מְסָאנָא אַבָּמָא – שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַגְלִין וְנַעֲשָׂה נִדַּת, כִּי הַאי שְׁחֹר אָדֹם הוּא (חולין מז:); וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקָּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, נִתְקַלְקֵל מִמֵּילָא חוֹתַם הָרַגְלִין, כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל):

אֲמַרוּ לֵהּ: מִי חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ' – הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גֵּאוָה; כִּי עַל־יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת: כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ הוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה. וְעַל־כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת, חֲבָשׁוּהוּ, כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג:): וְאִם הֵגִים דַּעְתּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֲסוּרִים בַּעֳנִיִּים. נִמְצָא, שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת – תְּפִיסָה, וְעַל־כֵּן חֲבָשׁוּהוּ:

אֲמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אֶבְעֵי מִנַּיְכוּ – כִּי זֶה יִהְיֶה נִפָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **בָּעֵי מִנַּיְהוּ: הַאי מָאן דְּקָץ כֶּפְרָא, מַאי מְשַׁלֵּם.** קָץ כֶּפְרָא הוּא בְּחִינַת שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת. כֶּפְרָא הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינַת קוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְשָׁאַל: מַאי מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפֶּגֶם בְּזֶה הָעַזּוּת. וְהֵשִׁיבוּ: מְשַׁלֵּם כֶּפְרָא – כְּמוֹ שֶׁפֶּגֶם יְשַׁלֵּם:

וְשָׁאַל: וְהָא קָא חָיֵי תַּמְרֵי – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְזֶה תַּמְרֵי – בְּחִינַת (ירמי' ב): הַהֲמִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ'. וְהֵשִׁיבוּ: יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי – כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. וְהָא לָא חָיֵי תַּמְרֵי – כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא בָּא לְכְפִירוֹת. וְהֵשִׁיב: בְּשִׁשִּׁים – הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם, כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֶחֱלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שֶׁעָבוּד מַלְכֵיוֹת, אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בְּגֵיהִנֹּם, וְזֶה שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם בְּשִׁשִּׁים, הַיְנוּ בְּגֵיהִנֹּם כַּנַּ"ל:

וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, וְעַל־כֵּן נִקְרָא (מ"א ח): יָרֵח הָאֵיתָנִים, מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת עַזּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְעַל־כֵּן אָז נָחְתְּמוּ וְנִתְּקְנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתַם הָרַגְלִין כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וְזֶה: תִּשְׁרֵי, בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **חוֹתָם** עִם הַשְׁתֵּי תֵּבוֹת (כמובא בכתבי האר"י בכוונות נעילה והושענא רבא). וְעַל־כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי עַזּוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ"ל, כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה:

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה (דברים ז). עֵקֶב – בְּחִינַת רַגְלִין, וְרַגְלִין הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,

המתגאה הפסוק "ואם אסורים בזיקים", **נִמְצָא שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת - תְּפִיסָה** במאסר, **וְעַל כֵּן חֲבָשׁוּהוּ** במאסר.

'אָמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אִבְּעֵי מִנַּיְכוּ' – אמר להם: או אתם שאלו ממני דבר או אני אשאל ממכם דבר, **- כִּי זֶה יִהְיֶה נִסָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם** ולא לשאול אתכם, **כִּי 'כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ'** (פסחים סו:).

'בָּעֵי מִנֵּיהוּ: הַאי מַאן דְּקָץ כּוּפְרָא מַאי מְשַׁלֵּם' – שאל אותם: מי שקצץ עץ תמר שפירותיו עדיין אינם מבושלים כמה משלם, ורמוז בזה, **כִּי 'קָץ כּוּפְרָא' - הוּא בְּחִינַת שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת. 'כּוּפְרָא' הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינוֹת קוֹלוֹת** דקדושה שהם בחינת עזות דקדושה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קד): **"הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף"**, הרי שהלשון 'כפירים' רומז על קולות. **וְשָׁאַל: מַאי** – מה **מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפָּגַם בְּזֶה הָעַזּוּת** דקדושה. **וְהֵשִׁיבוּ: 'מְשַׁלֵּם כּוּפְרָא' - כְּמוֹ שֶׁפָּגַם יְשַׁלֵּם,** דהיינו שיענש כפי כמה שפגם בבחינת העזות דקדושה. **וְשָׁאַל: 'וְהָא קָא חֲוֵי תַּמְרֵי'** – והרי יהיו ממנו תמרים, ורמוז בזה, **כִּי עַל יְדֵי זֶה שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה,** כי על ידי עזות דקדושה זוכים לאמונה, ואם כן על ידי עזות דסטרא אחרא מתקלקלת האמונה. **וְזֶה 'תַּמְרֵי' - בְּחִינַת** מה שנאמר (ירמיה ב): **"הַהֵמִיר גּוֹי אֱלֹהִים** והמה לא אלהים, **וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ'** בלא יועיל", הרי שקלקול האמונה היא בבחינת תמורה, שממירים את הקב"ה באל אחר, ואם כן מגיע לו עונש חמור יותר, כיון שמגיע על ידי פגם העזות לקלקול האמונה. **וְהֵשִׁיבוּ: 'יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי' - כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה.** והוא שאל אותם: **'וְהָא לָא חֲוֵי תַּמְרֵי' - כִּי אַף עַל פִּי כֵן עֲדַיִן לֹא בָּא לִכְפִירוֹת,** ולמה יענש על כך. ואז אמרו לו: אמור לנו אתה, **וְהֵשִׁיב: 'בְּשִׁשִּׁים' - הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם**[4], דהיינו שהגהינום גדול פי שישים מהעולם, ולכן 'שישים' רומז על הגיהנום, **כִּי** מובא במשנה (אבות פ"ה) **ש'עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם', כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֵחֵלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם,** בזמן ברית בין הבתרים, **עַל שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת,** דהיינו היסורים והצרות שגורמות לנו המלכויות השולטות עלינו[5], **אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בַּגֵּיהִנֹּם**[6], **וְזֶה שֶׁפָּגַם בְּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם 'בְּשִׁשִּׁים', הַיְנוּ בַּגֵּיהִנֹּם כַּנַּ"ל.**

עתה יתבאר כי מה שנתבאר במאמר זה בענין העזות דקדושה, ובענין שני החותמות שזוכים להם על ידי זה, נעשה בחודש תשרי.

וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת חודש **'תִּשְׁרֵי', וְעַל כֵּן נִקְרָא** חודש תשרי **"יֶרַח הָאֵתָנִים"** (מלכים א ח), **מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת 'עַזּוּת' כַּנַּ"ל,** כמבואר לעיל באות ד'. **וְעַל כֵּן אָז** – בחודש תשרי **נֶחְתְּמוּ וְנִתְקְנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, 'חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם',** כמבואר בכתבי האר"י ז"ל (שער הכוונות דרושי יום הכיפורים וחג הסוכות) **שבזמן** תפילת נעילה נעשה **החותם הפנימי** בספירת ה'מלכות' שלא יינקו החיצונים מהגבורות שבה, ובליל הושענא רבה נעשה החותם **החיצון** בספירת ה'מלכות', השומר על החותם הפנימי, **והטעם שדבר זה נעשה בחודש תשרי, כִּי** בחודש תשרי **זוכים לעזות**

מקורות והערות

[4] ובפרפראות לחכמה כתב לפרש, כי אף שבגמ' תענית דף י' איתא: 'כל העולם אחד משישים בגן, וגן אחד משישים לעדן, ועדן אחד משישים לגיהנם', צריך לומר, דרוצה לומר גם כאן, כי כל העולם היינו עם הגן ועדן הם אחד משישים לגיהנום, דהיינו כי זה שפגם בעזות דקדושה שהוא נמשך בשורשו מבחינת הגן ועדן כמבואר בפנים, על כן עונשו לירד לגיהנום שהוא ההיפוך ממנו והוא שישים פעמים כמותו. [ועי' ברכות דף נ"ז שאש שלנו הוא אחד משישים לגיהנם ועזות הוא מיסוד האש כידוע]. [5] מדרש רבה לך לך פ' מ"ב ופקודי פ' נ"א. [6] ובפרפראות לחכמה כתב, כי יש לומר, שזה מאחר ששיעבוד מלכיות בעצמן הוא גם כן רק על ידי עזות מלכותא בלא תגא, על כן אי אפשר שיהיה העונש של עז פנים על ידי שיעבוד מלכיות, רק על ידי גיהנם, בחינת (אבות פ"ה) 'עז פנים לגיהנם'. ובביאור הליקוטים (מפתח י"ד) הקשה, כי לכאורה רחוק מאוד הענין הזה מההלכה המקובלת שרק הג' עבירות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, גרועים הם יותר מכולם, שהרי הם ביהרג ואל יעבור. וכתב לבאר, כי עיקר מה שעמדו רגלי אבותינו לקבלת התורה בהר סיני היה, לזכך עזות הגוף ותאוותו, עד שיתהפך ויתאחד בתכלית הענוה והבושת פנים שכנגדו יתברך, (עיין ביצה דף כ"ה ע"ב: מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין וכו'), ונמצא שהתאוות והעבירות הם כולם בחינת עזות דסטרא אחרא, והנה ענין שעבוד מלכויות הוא כולל גם שאר היסורים שעוברים על האדם בעולם הזה. והנה יש מי שחוטא בעזות תאוותיו בעצמם, שהוא בתכלית מדריגה התחתונה, אף על פי שגם בזה מחולק כל אחד מחבירו, אבל בדרך כלל, נחשבים כולם למדריגה התחתונה, עד שיסובב עליהם מאמר המשנה, עז פנים לגיהנם, מחמת שבאמת לא נשאר מידת העזות רק בעונש הגיהנם בעצמו, ויש מי שהוא מתגבר כנגד עזות תאוותיו בעצמם, עד שגם כל חטאיו שנכשל בהם, זה רק מצד השוגג או מחלוקת עצתו וספיקותיו, והוא מדריגת הבינונים, אשר אינם יורדים לגיהנם, כי כבר נחלף כל העונשים של כל הדברים אשר עברו עליהם בשעבוד המלכיות לבד, עיי"ש עוד.

הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקְּמִים כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגֶם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעֲזוּת־פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ'; וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְעַזּוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר; וּמִצַּד אַחֵר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת־פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא עַז־פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמַּעֲז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה' וְכִיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם:

וְאִם־כֵּן נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא, כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג – עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא: **יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ** (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה פְּמִיכוּת יֵשׁ לִתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם, וְגַם אֵין זֶה דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב), הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעַזּוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל־יְדֵי זוֹ הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל־יָדָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה **בְיָמֵינוּ;** הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה כַּנַּ"ל:

אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי: וְתֵן חֶלְקֵנוּ **בְּתוֹרָתֶךָ;** הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע – שֶׁעוֹשִׂין מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, מִתּוֹרַת ה' – תּוֹרָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, **בְּתוֹרָתֶךָ** – הַיְנוּ תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בָּאֵין כַּנַּ"ל, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה', בְּחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׂמְחָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן; כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת, כִּי לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל, וּלְחֶדְוַת ה' זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע כַּנַּ"ל, וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְיִרְאָה הִיא בֹּשֶׁת, יָרֵא בֹּשֶׁת. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת. וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן, כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֹּשֶׁת, הוּא בְּחִינַת עֵדֶן, בְּחִינַת עֵדֶן עֶלְיָה וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל; וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֶלְעָזָר וְזֵירָא הֲוָה סָיֵם מְסָאנָא אַבָּמָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מָה עֲבֵדִת. אֲמַר: קָא מִתְאַבִּילְנָא עַל יְרוּשָׁלַיִם** (ב"ק נט) – כִּי הָיָה מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן סָיֵם מְסָאנָא אַבָּמָא, לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתַם הָרַגְלִין, וְנַעֲשָׂה מֵ"חוֹתָם" דָּם "נִדַּת". וְזֶה: מְסָאנָא אַבָּמָא – שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַגְלִין וְנַעֲשָׂה נִדַּת, כִּי הַאי שָׁחֹר אָדֹם הוּא (חולין מז:); וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקָּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, נִתְקַלְקֵל מִמֵּילָא חוֹתַם הָרַגְלִין, כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל):

אֲמַרוּ לֵהּ: מִי חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ' – הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גֵּאוָה; כִּי עַל־יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת: כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ הוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה. וְעַל־כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּגַדְלוּת, חֲבָשׁוּהוּ, כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג:): וְאִם הֵגִים דַּעְתּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֲסוּרִים בַּזִּקִּים. נִמְצָא, שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת – תְּפִיסָה, וְעַל־כֵּן חֲבָשׁוּהוּ:

אֲמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אֶבְעֵי מִנַּיְכוּ – כִּי זֶה יִהְיֶה נִפָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **בָּעֵי מִנַּיְהוּ: הַאי מָאן דְּקָץ כֶּפְרָא, מַאי מְשַׁלֵּם.** קָץ **כֶּפְרָא** הוּא בְּחִינַת שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת. **כֶּפְרָא** הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינַת קוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְשָׁאַל: מַאי מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפֶּגֶם בְּזֶה הָעַזּוּת. וְהֵשִׁיבוּ: מְשַׁלֵּם **כֶּפְרָא** – כְּמוֹ שֶׁפֶּגֶם יְשַׁלֵּם:

וְשָׁאַל: וְהָא קָא חָיֵי תַּמְרֵי – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְזֶה **תַּמְרֵי** – בְּחִינַת (ירמי' ב): הַהֲמִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ'. וְהֵשִׁיבוּ: **יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי** – כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. **וְהָא לָא חָיֵי תַּמְרֵי** – כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עֲדַיִן לֹא בָּא לְכִפִּירוֹת. וְהֵשִׁיב: **בְּשִׁשִּׁים** – הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם, כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֶחֱלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שֶׁעָבוּד מַלְכֵיוֹת, אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בְּגֵיהִנֹּם, וְזֶה שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם בְּשִׁשִּׁים, הַיְנוּ בְּגֵיהִנֹּם כַּנַּ"ל:

וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, וְעַל־כֵּן נִקְרָא (מ"א ח): יָרֵח הָאֵיתָנִים, מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת עַזּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְעַל־כֵּן אָז נְחַתְּמוּ וְנִתַּקְּנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתַם הָרַגְלִין כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **תִּשְׁרֵי**, בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **חוֹתָם** עִם הַשְׁתֵּי **תֵּבוֹת** (כמובא בכתבי האר"י בכוונות נעילה והושענא רבא). וְעַל־כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי עַזּוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ"ל, כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה:

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה (דברים ז). עֵקֶב – בְּחִינַת רַגְלִין, וְרַגְלִין הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,

דקדושה, **וְעַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַ'יְדַיִן'**, כי האמונה נקראת 'ידים', שהוא החותם החיצון שסביב החותם הפנימי, **וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתַם הָ'רַגְלִין' כַּנַּ"ל**, שמוכיחי הדור הנקראים 'רגלין' חותמים ומסתירים את הגזר דין בשעה שאומרים מוסר, כדי שלא יינקו החיצונים מגזר הדין, שזהו החותם הפנימי, **שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, 'חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם', כַּנַּ"ל. וְזֶה: 'תִּשְׁרֵי', בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים 'חוֹתָם' עִם הַשְּׁתֵּי תֵּבוֹת** (כמובא בכתבי האר"י בכוונות נעילה והושענא רבא), **כִּי אז נעשים שני החותמות. וְעַל כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל**, ששמחים בראש השנה ובחג הסוכות, **כִּי עַזּוּת הוּא עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ"ל**, כמו שנאמר **"כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם", וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה** שהוא בחודש 'תשרי'.

עתה יתבארו מספר השמטות השייכות למאמר זה.

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת).

מובא לעיל באות א' שמוכיחי הדור הם נותנים להקב"ה עצות, והקב"ה מגלה להם את הגזר דין שנגזר על הדור, והם הולכים להוכיח את ישראל, ועל שם זה נקראים 'רגלין'. **וְזֶה** הרמוז בפסוק: **"וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה"** (דברים ז). **"עֵקֶב" - בְּחִינַת 'רַגְלִין'**, כי העקב הוא ברגל, **וְ'רַגְלִין' הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים כַּנַּ"ל, וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים** שנגזרו בשמים

הָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה עַז כַּנָּמֵר כְּנֶגֶד כָּל הַקְּמִים כְּנֶגְדּוֹ לִמְנֹעַ אוֹתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, מֵעֲבוֹדָתוֹ. וְתֵכֶף וּמִיָּד מְבֹאָר שָׁם גֹּדֶל הַפֶּגֶם וְהָאִסּוּר שֶׁל הָעֲזוּת־פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: הוּא הָיָה אוֹמֵר: עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וְכוּ'; וְאִם־כֵּן אֶפְשָׁר לִטְעוֹת, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי בְּהֶכְרֵחַ צְרִיכִין לְעַזּוּת בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה בֶּאֱמֶת, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ: הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר; וּמִצַּד אַחֵר הָעַזּוּת רַע מְאֹד, הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עַזּוּת־פָּנִים שֶׁלֹּא בִּשְׁבִיל הַקְּדֻשָּׁה (מִכָּל־שֶׁכֵּן כְּשֶׁהוּא עַז־פָּנִים כְּנֶגֶד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁמַּעֲז פָּנִים נֶגֶד יִרְאֵי ה' וְכִיּוֹצֵא), שֶׁזֶּה הָעַזּוּת רַע מְאֹד, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם:

וְאִם־כֵּן נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא, כִּי אֵין יוֹדְעִין אֵיךְ לְהִתְנַהֵג – עַל זֶה בִּקֵּשׁ הַתַּנָּא: יְהִי **רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ** (שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא פְּלִיאָה גְּדוֹלָה, וְכָל אָדָם מִשְׁתּוֹמֵם עַל זֶה: מַה פְּמִיכוּת יֵשׁ לִתְפִלָּה זֹאת לְהַקּוֹדֵם, וְגַם אֵין זֶה דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה בְּאֶמְצַע דְּבָרָיו, אַךְ עַתָּה מְבֹאָר הֵיטֵב), הַיְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל, שֶׁיִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיַן הָעַזּוּת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם עַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, רַק שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ שֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה עַל־יְדֵי זוֹ הָעַזּוּת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת שִׁבְעָה רוֹעִים, שֶׁהֵם כְּלָלִיּוּת הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה נִמְשָׁךְ עַל־יָדָם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל, וְזֶהוּ: יְהִי **רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ;** הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעַזּוּת עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְנֶה יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה כַּנַּ"ל:

אַךְ לָבוֹא לָזֶה הוּא עַל־יְדֵי: **וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ;** הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁמַּשִּׂיגִין בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע – שֶׁעוֹשִׂין מֵהַנִּשְׁמָע נַעֲשֶׂה, מִתּוֹרַת ה' – תּוֹרָתוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁזּוֹכֶה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ – שֶׁיִּהְיֶה חֶלְקֵנוּ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק שֶׁלָּנוּ בְּהַתּוֹרָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תּוֹרָתוֹ, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, **בְּתוֹרָתֶךָ** – הַיְנוּ תּוֹרַת ה' מַמָּשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה לְהִכָּלֵל בָּאֵין כַּנַּ"ל, שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשִּׂיג תּוֹרַת ה', בְּחִינַת נִשְׁמַע, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לִשְׂמְחָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל:

וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן; כִּי בֶּאֱמֶת זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת, כִּי לָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין עַל־יְדֵי שִׂמְחָה וְחֶדְוָה, בְּחִינַת: כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם כַּנַּ"ל, וּלְחֶדְוַת ה' זוֹכִין עַל־יְדֵי בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע כַּנַּ"ל, וְעִקַּר שְׁלֵמוּת הַשִּׂמְחָה הוּא עַל־יְדֵי הַיִּרְאָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל, וְיִרְאָה הִיא בֹּשֶׁת, יָרֵא בֹּשֶׁת. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה נִמְשָׁךְ מִבֹּשֶׁת. וְזֶה: וּבֹשֶׁת פָּנִים לְגַן־עֵדֶן, כִּי הָעַזּוּת הַזֹּאת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֹּשֶׁת, הוּא בְּחִינַת עֵדֶן, בְּחִינַת עֵדֶן עֶלְיָה וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת יִרְאָה, בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל; וְלָבוֹא לָעַזּוּת הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּבָּנֶה עִירְךָ וְכוּ' כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **אֶלְעָזָר וְעֵירָא הָיוּ סָיֵם מְסָאנָא אֶבְמָא. אֲמָרוּ לֵהּ: מָה עֲבֵדִת. אֲמַר: קָא מִתְאַבִּילְנָא עַל יְרוּשָׁלַיִם** (ב"ק נט) – כִּי הָיָה מִתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם קְרִיָּה נֶאֱמָנָה, הַיְנוּ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן סָיֵם מְסָאנָא אֶבְמָא, לְהוֹרוֹת שֶׁנִּתְקַלְקֵל חוֹתַם הָרַגְלִין, וְנַעֲשָׂה מֵ"חוֹתָם" דָּם "נִדַּת". וְזֶה: מְסָאנָא אֶבְמָא – שֶׁנִּתְקַלְקֵל הָרַגְלִין וְנַעֲשָׂה נִדַּת, כִּי הַאי שָׁחֹר אָדֹם הוּא (חולין מז:); וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, כִּי עִקָּר הִיא הָאֱמוּנָה, כַּמְבֹאָר לְמַעְלָה (שֶׁעַל־יְדֵי קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, נִתְקַלְקֵל מִמֵּילָא חוֹתַם הָרַגְלִין, כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל):

אֲמַרוּ לֵהּ: מִי חֲשִׁיב אַתְּ לְאִתְאַבּוּלֵי וְכוּ' – הַיְנוּ שֶׁחֲשָׁדוּהוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת, וְעַל־כֵּן עַל־יָדָךְ נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת (תהלים לו): אַל תְּבוֹאֵנִי רֶגֶל גֵּאוָה; כִּי עַל־יְדֵי גַּדְלוּת נִתְקַלְקְלוּ הָרַגְלִין, בִּבְחִינַת: כָּל הַמִּתְגָּאֶה, כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה. וְעַל־כֵּן, כֵּיוָן שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בִּגְדֻלּוּת, חֲבָשׁוּהוּ, כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג:): וְאִם הֵגִים דַּעְתּוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַשְׁפִּילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם אֲסוּרִים בַּעֳנִיִּים. נִמְצָא, שֶׁעֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת – תְּפִיסָה, וְעַל־כֵּן חֲבָשׁוּהוּ:

אֲמַר לְהוּ: בְּעוֹ מִנַּאי אוֹ אֶבְעֵי מִנַּיְכוּ – כִּי זֶה יִהְיֶה נִפָּיוֹן אִם יֵשׁ לִי גַּדְלוּת, אָז רָאוּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְהָשִׁיב לָכֶם, כִּי כָּל הַמִּתְגָּאֶה, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:). **בָּעֵי מִנַּיְהוּ: הַאי מָאן דְּקָץ כֵּיפָרָא, מַאי מְשַׁלֵּם. קָץ כֵּיפָרָא** הוּא בְּחִינַת שֶׁפֶּגֶם בָּעַזּוּת. **כֵּיפָרָא** הוּא בְּחִינַת עַזּוּת, בְּחִינַת קוֹלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קד): הַכְּפִירִים שֹׁאֲגִים לַטָּרֶף. וְשָׁאַל: מַאי מְשַׁלֵּם מִי שֶׁפָּגַם בְּזֶה הָעַזּוּת. וְהֵשִׁיבוּ: **מְשַׁלֵּם כֵּיפָרָא** – כְּמוֹ שֶׁפָּגַם יְשַׁלֵּם:

וְשָׁאַל: וְהָא קָא חָיֵי תַּמְרֵי – כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁפָּגַם בָּעַזּוּת, יָכוֹל לָבוֹא לְקִלְקוּל הָאֱמוּנָה, וְזֶה **תַּמְרֵי** – בְּחִינַת (ירמי' ב): הַהֲמִיר גּוֹי אֱלֹהִים, וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדִי וְכוּ'. וְהֵשִׁיבוּ: **יְשַׁלֵּם תַּמְרֵי** – כְּמוֹ שֶׁמַּגִּיעַ עַל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה. **וְהָא לָא חָיֵי תַּמְרֵי** – כִּי אַף־עַל־פִּי־כֵן עָדַיִן לֹא בָּא לְכִפִּירוֹת. וְהֵשִׁיב: **בְּשִׁשִּׁים** – הַיְנוּ גֵּיהִנֹּם, שֶׁכָּל הָעוֹלָם אֶחָד מִשִּׁשִּׁים לְגֵיהִנֹּם, כִּי עַז־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם, כִּי הָעֲנָשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּבָרִים הֶחֱלִיף אַבְרָהָם אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שֶׁעָבוּד מַלְכִיּוֹת, אַךְ עֹנֶשׁ הָעַזּוּת נִשְׁאַר רַק בְּגֵיהִנֹּם, וְזֶה שֶׁפָּגַם בָּעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל־יְדֵי עַזּוּת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, יְשַׁלֵּם בְּשִׁשִּׁים, הַיְנוּ בְּגֵיהִנֹּם כַּנַּ"ל:

וְעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת תִּשְׁרֵי, וְעַל־כֵּן נִקְרָא (מ"א ח): יָרֵח הָאֵיתָנִים, מִלְּשׁוֹן תַּקִּיפוּת וְעַזּוּת, כִּי אָז צוֹעֲקִין יִשְׂרָאֵל קוֹלוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹלוֹת כֻּלָּם הֵן בְּחִינַת עַזּוּת, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, וְעַל־כֵּן אָז נָחְתְּמוּ וְנִתְּקְנוּ שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם, כִּי עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת חוֹתַם הַיָּדַיִן, וְעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְקַבֵּל מוּסָר מִמּוֹכִיחֵי הַדּוֹר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת חוֹתַם הָרַגְלִין כַּנַּ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי הַחוֹתָמוֹת, חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וְזֶה: **תִּשְׁרֵי**, בְּגִימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים **חוֹתָם** עִם הַשְׁתֵּי **תֵּבוֹת** (כמובא בכתבי האר"י בכוונות נעילה והושענא רבא). וְעַל־כֵּן בְּתִשְׁרֵי שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל, כִּי עַזּוּת הוּא עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה כַּנַּ"ל, כִּי חֶדְוַת ה' הִיא מָעֻזְּכֶם; וְגַם הַמִּקְרָא הַזֶּה נֶאֱמַר עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה:

(הַשְּׁמָטוֹת הַשַּׁיָּכִים לְהַתּוֹרָה הַזֹּאת:)

וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה (דברים ז). עֵקֶב – בְּחִינַת רַגְלִין, וְרַגְלִין הֵם בְּחִינַת הַמּוֹכִיחִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,

וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – הֱיוּ שֶׁמִּבְּחִינַת רַגְלַיִן, הֱיוּ הַמּוֹכִיחִים, תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, הֱיוּ הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ"ל:

כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת. קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ. וְכֵן קוֹל נְגִינָה, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לט): הֵיטִיבוּ נַגֵּן בְּתְרוּעָה. קוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת: וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי, כַּנַּ"ל:

בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כא): בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה. עֲמִידָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ובסוטה מט):

בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קג): גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): מִי גִּלָּה רָז זֶה לִבְנֵי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: גִּבֹּרֵי כֹחַ וְכוּ':

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֲיֵי עַז כַּנָּמֵר, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כח:): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין:

גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק (יואל ב): וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ', וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם (מו"ק ט:):

הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין. וְכֵן לָעָתִיד לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב עה). וְאָמְרוּ שָׁם: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה; אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ'; מִכָּל־שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלַן. וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ', הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ', וּשְׁאָר מִצְוֹות הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ', וּמַאי מִתְפַּלֵּל? יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ'. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹות הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לַתּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֱיוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ"ל:

[בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיָן הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיָן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּעַצְמוֹ, כְּכָתוּב כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס עַל־יְדֵי־זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל; אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קְצָת, וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיָן חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וַה' יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ]:

מְרוֹמָם הוּא אֱלָהִין בְּקַדְמַיְתָא וּבַתְרַיְתָא, דִּי צְבִי וְאִתְרְעֵי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא, דִּי זָכִינָא לְסַיְמָא סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: כְּעַן נָרִים יְדָנָא, קֶדֶם אֱלָקָנָא, דִּי יַעֲמָד לָנָא לִימִינָא, לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר דָּזִין עִלָּאִין הַגְּנוּזִים בְּסָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא

כג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא, וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ: דְּמַסִּיק כְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. אֲמַרוּ לֵהּ: וְכַדַנַיְתָא מִי יָלְדָה. אֲמַר לְהוּ: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ. בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא. וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדַנַיְתָא. וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא: (בכורות ח:)

רַשֵׁ"י:
מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. דְּבַר כָּזָב: כַּדְנַיְתָא. פַּרְדָּה: תָּלָא פִּתְקָא. שְׁטָר בְּצַוָּארוֹ שֶׁל הַוָּלָד: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי כָּזָב: סִילוּתָא. שְׁלֵיָא:

צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדְתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד (תהלים קיט):

א **כִּי** יֵשׁ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים טז): שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (בראשית מה): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה. וְיֵשׁ פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מָרָה־שְׁחוֹרָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי:

וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּגְיִעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעֶצְבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): בְּעֶצֶבוֹן תֹּאכַלֶנָּה, וְעֶצְבוּת הוּא מָרָה־שְׁחוֹרָה – אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): כְּמֵתֵי שָׁשִׁיבָנִי וְכוּ'; וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה; הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פרק ט): מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כִּנְדָּה? שֶׁנֶּאֱמַר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה. אֲבָל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמַּשָּׂאָם־וּמַתָּנָם בֶּאֱמוּנָה, הֵם

על הדור, **וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן" - הַיְנוּ, שֶׁמִּבְּחִינַת 'רַגְלִין', הַיְנוּ הַמּוֹכִיחִים, "תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה", הַיְנוּ הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ"ל.**

מובא לעיל באות ד' כי **כָּל הַקּוֹלוֹת** דקדושה כגון קול צעקה וקול אנחה וקול שופר וקול זמרה **הֵם בְּחִינַת עַזּוּת** דקדושה, ומובא לעיל באות ה' שהקולות דקדושה הם בחינת קול השופר, והנה **קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אמר לנביא ישעיהו (ישעיהו נח): **"כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ"**, להוכיח את ישראל, ונמצא שהוא בחינת עזות דקדושה. **וְכֵן קוֹל נְגִינָה, וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים לג): **"הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה"**, ורמוז בזה **שקוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר**, ו'תרועה' רומז גם **לבְּחִינַת** מה שנאמר: **"וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי", כַּנַּ"ל**, דהיינו ש'תרועה' רומז לשבעת הרועים, כי **על** ידי הקולות דקדושה זוכים להתקרב לשבעת הרועים, כמבואר לעיל באות ה'.

מובא לעיל באות ט' כי לכל אדם יש בחינת 'נעשה' שזוהי הדרגה שהשיג אותה, והיא בחינת 'תורה', ובחינת 'נשמע' שזוהי הדרגה שנסתרת ממנו, והיא בחינת 'תפילה'. והנה **בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם** בדרגה גבוהה מאוד, והיתה **בְּחִינַת 'נִשְׁמָע', בְּחִינַת 'תְּפִלָּה'**, **וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מגילה כא): **'בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה'**[1]. ורמוז בזה, כי **'עֲמִידָה' הוּא בְּחִינַת 'תְּפִלָּה' כַּנַּ"ל**, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ו:): 'אין עמידה אלא תפילה'. **וְעַל כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מגילה כא ובסוטה מט), שכיון שהפסיקו ללמוד תורה בעמידה בטל כבוד התורה, ורמוז בזה, כי כיון שהפסיקה התורה להיות בבחינת 'נשמע', בחינת 'תפילה', לכן בטל כבוד התורה.

מובא לעיל באות י' כי **בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע'**, כי מה שהוא לעולם אחד בבחינת 'נעשה' הוא לעולם שתחתיו בבחינת 'נשמע'. **וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ** בחינת **'נַעֲשֶׂה' וְ'נִשְׁמַע', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קג): "ברכו ה' מלאכיו **גִּבּוֹרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ"**, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת פח) שכשאמרו ישראל 'נעשה ונשמע', יצאה בת קול ואמרה: **'מִי גִּלָּה רָז זֶה לְבָנַי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר**: ברכו ה' מלאכיו **גִּבּוֹרֵי כֹחַ וְכוּ'** עושי דברו לשמוע בקול דברו', שישראל התנהגו כמו המלאכים, שמוכנים לעשות קודם שישמעו, כמו שנאמר 'עושי דברו' ואחר כך 'לשמוע בקול דברו', ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר כדי לדעת אם הם יכולים לקבלו עליהם או לא[2]. הרי שיש אצל המלאכים גם כן בחינת 'נעשה ונשמע'.

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: 'הֲוֵי עַז כַּנָּמֵר', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כח:): **'לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין'**, ורמוז בזה שעל ידי העזות דקדושה יכולים ישראל לקיים את התורה[3].

מובא לעיל באות י' שעל ידי הבושה והיראה זוכים לשמחה, שעל ידי זה זוכים לעזות דקדושה, והנה **גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק** (יואל ב): **"וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ', וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם"** (מו"ק ט:)[4].

הַגַּן עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין. וְכֵן לֶעָתִיד

מקורות והערות

[1] בגמ' מגילה דף כ"א ע"א איתא: "תנו רבנן, מימות משה ועד רבן גמליאל לא היו למדין תורה אלא מעומד, משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והיו למדין תורה מיושב, והיינו דתנן משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה". [2] רש"י שם. [3] ואמנם ברש"י שם פירש: "שהן עזים – ונתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כוחם ומכנעת ליבם", (ואפשר לפרש לפי דברי רש"י, כי התורה יש בה בחינת עזות דקדושה, שעל ידי זה נכנעת עזות הגוף של ישראל). [4] בגמ' מועד קטן דף ט' ע"ב איתא: "רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב, אמר ליה לבריה זיל לגביה דליברכך, אמר ליה יהא רעוא דלא תבייש ולא תתבייש, אתא גבי אבוה אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה מילין בעלמא הוא דאמר לי, אמר ליה ברכך ברכתא דברכן קודשא בריך הוא לישראל ותנא בה, דכתיב ואכלתם אכול ושבוע והללתם וגו' ולא יבושו עמי לעולם, וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו' ולא יבושו עמי לעולם", ופירש"י: "לא תבוש ולא תתבייש – לא תיבוש אחריני, כדי שלא תתבייש, שלא תבוא לידי כך פן תתבייש. ותנא בה – ושנה בה לא יבושו עמי לעולם והיינו לא תבייש ולא תתבייש".

וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – הֱיוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת רַגְלַיִן, הֱיוֹת הַמּוֹכִיחִים, תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, הֱיוֹת הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ"ל:

כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת. קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ. וְכֵן קוֹל נְגִינָה, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לג): הֵיטִיבוּ נַגֵּן בְּתְרוּעָה. קוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת: וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי, כַּנַּ"ל:

בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כא): בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה. עֲמִידָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ובסוטה מט):

בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קג): גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): מִי גִּלָּה רָז זֶה לִבְנֵי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: גִּבֹּרֵי כֹחַ וְכוּ':

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֲיֵי עַז כַּנָּמֵר, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כח:): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין:

גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק (יואל ב): וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ', וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם (מו"ק מ:):

הַנַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין. וְכֵן לָעָתִיד לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב עה). וְאָמְרוּ שָׁם: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה; אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ'; מִכָּל־שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלַן. וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ', הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ', וּשְׁאָר מִצְוֹות הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ', וּמַאי מִתְפַּלֵּל? יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ'. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹות הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לַתּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֱיוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ"ל:

[בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיָן הַנַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיַן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּעֲצְמוֹ, כְּכָתוּב כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס עַל־יְדֵי־זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל; אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קָצָת, וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיָן חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וַה' יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ]:

מְרוֹמָם הוּא אֱלָהִין בְּקַדְמַיְתָא וּבַתְרַיְתָא, דִּי צְבִי וְאִתְרְעֵי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא, דִּי זָכִינָא לְסָיְמָא סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: כְּעַן נָרִים יְדָנָא, קֶדֶם אֱלָקָנָא, דִּי יַעֲמָד לָנָא לִימִינָא, לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר דָּזִין עִלָּאִין הַנִּגְנוּזִים בְּסָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא

כג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא, וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ: דְּמַסִּיק בְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. אֲמַרוּ לֵהּ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה. אֲמַר לְהוּ: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ. בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא. וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדְנַיְתָא. וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא: (בכורות ח:)

רַשִּׁ"י:
מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. דְּבַר כָּזָב: כַּדְנַיְתָא. פַּרְדָּה: תָּלָא פִּתְקָא. שְׁטָר בְּצַוָּארוֹ שֶׁל הַוָּלָד: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי כָּזָב: סִילוּתָא. שְׁלֵיָא:

צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדְתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד (תהלים קיט):

א **כִּי** יֵשׁ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים טז): שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (בראשית מה): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה. וְיֵשׁ פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מָרָה־שְׁחוֹרָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי:

וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּגְיִעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעֶצְבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): בְּעֶצֶבוֹן תֹּאכַלֶנָּה, וְעֶצְבוּת הוּא מָרָה־שְׁחוֹרָה – אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'; וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה; הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פרק ט): מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כְּנִדָּה? שֶׁנֶּאֱמַר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה. אֲבָל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמַּשָּׂאָם־וּמַתָּנָם בֶּאֱמוּנָה, הֵם

לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כי כל צדיק יעשה לו הקב"ה חופה לפי כבודו, וחופתו של הצדיק הקטן נכווית מחופתו של הצדיק הגדול ממנו, ועל כך נאמר: **'אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה'**, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב עה)[5], **וְאָמְרוּ שָׁם: 'פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ'**, שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו, **מִכָּל שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלָן**, לעתיד לבוא. **וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ', הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ'', וּשְׁאָר מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ', וּמַאי מִתְפַּלֵּל, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ' שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מידותי, ואתנהג עם בני במידת רחמים, ואכנס להם לפנים משורת הדין'. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ** – של האדם **וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לְתוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ**, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע', הַיְנוּ 'תּוֹרָה' וּ'תְפִלָּה' כַּנַּ"ל, כמבואר לעיל באות ט', שלכל אחד יש בחינת 'נעשה' שזהו הדרגה שהוא השיג, ובחינת 'נשמע' שזהו הדרגה שעדיין נסתרת ממנו, והתורה והתפילה של ה' יתברך הם בבחינת 'אין סוף' שהוא למעלה מכל הבריאה.

וכיון שצער הבושה גדול כל כך, לכן צריך האדם להתבייש מאוד לפני ה' יתברך שלא לעשות נגד רצונו ח"ו, ומכל שכן שלא לעשות איזה חטא ועוון ח"ו, כי אם לא ימשיך עליו בושה דקדושה בעולם הזה, יתבייש בעולם הבא שזה קשה מכל העונשים, אפילו יותר מעונש הגיהנום, וכשהאדם זוכה לבושה ויראה דקדושה, על ידי זה הוא זוכה לשמחה, ועל ידי השמחה הוא זוכה לעזות דקדושה, ועל ידי זה הוא זוכה להתקרב ולהכלל בצדיקי אמת, ולקבל מהם אמונה בתכלית השלימות, (כמבואר לעיל באות י')[6].

[מוסיף ר' נתן ז"ל: **בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיַן הַגַּן עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיַן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, כַּכָּתוּב כָּאן, וְאַחַר כָּךְ נִכְנַס עַל יְדֵי זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קְצָת וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיַן 'חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם' כַּנַּ"ל, וַה' יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ**].

הר"ר נתן זצ"ל מביא כאן דברי סיום למאמרי 'ספרא דצניעותא', ופתיחה למאמרי 'סבא דבי אתונא'.

מְרוֹמָם הוּא אֱלָהִין בְּקַדְמַיְתָא וּבַתְרָיְתָא – מרומם הוא אלוקינו מתחילה ועד סוף, **דִּי צְבִי וְאִתְרְעִי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא** – אשר חמד ורצה בנו ומסר לנו את התורה, **דִּי זְכִינָא לְסַיְּמָא 'סִפְרָא דִצְנִיעוּתָא'** – אשר זכינו לסיים את המאמרים המבארים את פרקי 'ספרא

מקורות והערות

[5] ובפרפראות לחכמה הקשה, איך שייך לומר שזה יהיה השכר של עולם הבא, מה שכל צדיק יתבייש בפני חבירו, וכתב לתרץ, כי מבואר לעיל באות י"א שלעלות ממדריגה למדריגה צריך להיות ירידה קודם העליה, והפירוש הפשוט, כי מאחר שגם מדריגתו הראשונה היתה מדריגה טובה וטוב לו גם במדריגה זאת, על כן צריך להיות לו ירידה, ועל ידי זה מתחזק ביותר לעלות מירידתו, עד שעולה במדריגה גבוה יותר ממדריגתו הראשונה, ועל כן לעתיד שאז לא שייך שום ירידה ממש ממדריגתו מאחר שנתבטל הבחירה, על כן יהיה כל צדיק נכוה מחופתו של חבירו ואוי לאותה בושה ועל ידי זה יתחזק לעלות ביותר, כי לעתיד יהיה כולו תשובה כמבואר לעיל אות י"א, והתשובה הוא שיזכו בכל פעם להשגה יתירה, כמבואר לעיל בסימן ו', ואיך יזכו לעלות להשגה יתירה בלי ירידה מקודם, אך על ידי הבושה הנ"ל יתחזק לעלות להשגה יתירה ביותר. וכתב שיש לפרש עוד כפשוטו ממש, כי כבר מבואר לעיל, שבחינת נשמע בחינת נסתר בחינת תורת ה', הוא בחינת בראשית מאמר השלם, בחינת יראה בחינת בושה, בחינת חכמה עילאה עדן עילאה. נמצא, שאדרבא הבושה והכלימה שכל צדיק יתבייש בפני חבירו הגבוה ממנו במדריגה, זו הבושה בעצמה היא בחינת עדן עילאה, בחינת (אבות פ"ה) 'ובושת פנים לגן עדן' כמבואר לעיל. ואפשר, שעל ידי בושה זו בעצמה שמתבייש לפני המדריגה הגבוהה ממנו, על ידי זה זוכה לשמחה ולעזות עד שמתגבר לעלות גם הוא למדריגה זאת.

[6] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – הֱיוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת רַגְלַיִן, הֱיוֹת הַמּוֹכִיחִים, תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, הֱיוֹת הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ"ל:

כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת. קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ. וְכֵן קוֹל נְגִינָה, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לט): הֵיטִיבוּ נַגֵּן בְּתְרוּעָה. קוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת: וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי, כַּנַּ"ל:

בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כא): בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה. עֲמִידָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ובסוטה מט):

בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קג): גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): מִי גִּלָּה רָז זֶה לִבְנֵי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: גִּבֹּרֵי כֹחַ וְכוּ':

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֲיֵי עַז כַּנָּמֵר, כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כח:): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין:

גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק (יואל ב): וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ', וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם (מו"ק ט:):

הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין. וְכֵן לָעָתִיד לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב עה). וְאָמְרוּ שָׁם: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה; אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ'; מִכָּל־שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלַן. וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ', הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ', וּשְׁאָר מִצְוֹות הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ', וּמַאי מִתְפַּלֵּל? יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ'. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹות הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לַתּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֱיוֹת תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ"ל:

[בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיָן הַגַּן־עֵדֶן וְהַגֵּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיָן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּעֲצְמוֹ, כְּכָתוּב כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס עַל־יְדֵי־זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, עַד שֶׁנָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל; אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קָצָת, וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיָן חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ"ל. וַה' יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ]:

מְרוֹמָם הוּא אֱלָהִין בְּרַקְדַּמַיְתָא וּבַתְרַיְתָא, דִּי צְבִי וְאִתְרְעֵי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא, דִּי זָכִינָא לְסָיְמָא סִפְרָא דִּצְנִיעוּתָא: כְּעַן נָרִים יָדָנָא, קֶדֶם אֱלָקָנָא, דִּי יַעֲמָד לָנָא לִימִינָא, לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר דָּזִין עִלָּאִין הַגְּנוּזִים בְּסָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא

כג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא, וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ: דְּמַסִּיק כְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. אֲמַרוּ לֵהּ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה. אֲמַר לְהוּ: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ. בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא. וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדְנַיְתָא. וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא: (בכורות ח:)

רַשִּׁ"י:
מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. דְּבַר כָּזָב: כַּדְנַיְתָא. פַּרְדָּה: תָּלָא פִּתְקָא. שְׁטָר בְּצַוָּארוֹ שֶׁל הַוָּלָד: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי כָּזָב: סִילוּתָא. שְׁלֵיָא:

צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדְתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד (תהלים קיט):

א **כִּי** יֵשׁ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים טז): שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (בראשית מה): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה. וְיֵשׁ פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מָרָה־שְׁחוֹרָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי:

וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעֶצְבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): בְּעֶצֶבוֹן תֹּאכַלֶנָּה, וְעֶצְבוּת הוּא מָרָה־שְׁחוֹרָה – אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'; וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה; הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פרק ט): מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כִּנְדָּה? שֶׁנֶּאֱמַר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה. אֲבָל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמַּשְׂאָם־וּמַתְּנָם בֶּאֱמוּנָה, הֵם

דצניעותא', **כְּעַן נָרִים יְדָנָא, קֶדֶם אֶלְקָנָא** – כעת נרים ידינו לפני אלוקינו, **דִּי יַעֲמָד לָנָא לְיַמִּינָא** – שיעמוד לנו לימינינו, **לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר רָזִין עִלָּאִין הַגְּנוּזִים בְּ'סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא'** – להתחיל ולגמור סודות עליונים הגנוזים במאמר הגמרא: 'סבי דבי אתונא', הכולל את שאלות זקני אתונה ותשובות ר' יהושע בן חנניה עליהם, שיתבארו בסימנים: כ"ג – ל"א.

תורה כ"ג

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

'סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא'

מובא בגמרא (בכורות ח:) שרבי יהושע בן חנניה בא למקום ישיבתם של שישים זקני אתונה, כדי ללכדם ולהביאם אל המלך, ואז אמר להם רבי יהושע בן חנניה שהוא רוצה ללמוד מחכמתם, והם אמרו לו שישאלוהו שאלות, ואז אמר להם שאם ידע לענות להם על שאלותיהם יסכימו לבוא לאכול בספינתו, ואז הם שאלו את רבי יהושע בן חנניה כמה שאלות, ואחת השאלות היתה: **'אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי** – אמור לנו דבר שקר, **אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ דְּמַסִּיק בְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי** – אמר להם: היתה לנו פרדה וילדה, והיה תלוי בצוארו של הולד שטר צואה של הפרדה, וכתוב בו שיפרעו בניה של הפרדה למי שהלוה לבית אביהם מאה אלף זוזים. **אָמְרוּ לֵהּ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה** – אמרו לו: וכי פרדה יכולה ללדת. **אֲמַר לְהוּ: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי** – אמר להם: אלו הם דברי שקר.

שאלה נוספת שאלו חכמי אתונה את ר' יהושע בן חנניה: **מִלְחָא כִּי סַרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ** – מלח כשהוא מסריח במה מולחים אותו, **בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא** – ענה להם: בשליא של פרדה. **וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדְנַיְתָא** – אמרו לו: וכי יש שליה לפרדה, והלא אינה יולדת. **וּמִלְחָא מִי סַרְיָא** – ענה להם: וכי מלח יכול להסריח. ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד"** – העדות והמצוות שהקב"ה ציוה הם צודקים ונאמנים מאוד (תהלים קיט), **ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.**

א. כִּי יֵשׁ בחינה רוחנית שנקראת **'פָּנִים' דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין** – פנים מאירים, **והם בְּחִינַת 'חַיִּים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי טז): **"בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים"** – מי שהקב"ה מסביר לו פנים, חיים הוא לו[7], **ורמוז בפסוק זה, שמי שזוכה לבחינת 'אור הפנים' העליונה הוא זוכה לבחינת 'חיים'. ובחינת 'פנים' זו היא גם בְּחִינַת 'שִׂמְחָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים טז): **"תודיעני אורח חיים, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ"** – השמחה שתהיה לעתיד לבוא לאותם הקרובים אליך והם לפניך, תהיה שמחה שאין לה קץ ותכלית[8], **ורמוז בפסוק זה, שהשמחה היא בחינת 'פנים'. וּכְתִיב** (בראשית מה): **"וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב", זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה, ששמח כששמע שיוסף בנו חי, הרי שהשמחה היא בחינת 'חיים', ונמצא שמי שזוכה ל'אור הפנים' הוא זוכה לבחינת 'חיים' ולבחינת 'שמחה'.**

וְכנגד בחינת 'פנים' זו **יֵשׁ** בחינת **'פָּנִים' דְּסִטְרָא אָחֳרָא** – של צד הטומאה, **שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין** – פנים חשוכים, **מָרָה שְׁחוֹרָה, והם** בחינת **עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כ): **"לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹקִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי"**, ורמוז בזה שהעבודת אלילים היא בחינת 'פנים'.

וְאֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעִצָּבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שהקב"ה העניש את אדם הראשון לאחר שאכל מעץ הדעת, ואמר לו (בראשית ג): "ארורה האדמה בעבורך, **בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה** כל ימי חייך", דהיינו שיצטרך להתייגע הרבה בעבודת האדמה קודם אכילתו, ויאכל את פירות האדמה בעצבות וביגיעה, ומי שרודף אחר פרנסתו ביגיעות גדולות הוא גם כן בבחינה זו, שאוכל את לחמו בעצבות וביגיעה, **וְעַצְבוּת הוּא מָרָה שְׁחוֹרָה - אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם נִקְשָׁרִים**

מקורות והערות

[7] רש"י שם. [8] רש"י שם.

וְלָהֶם מְגַלִּים הַדִּינִים, וְהֵם מוֹכִיחִים אֶת הַדּוֹר. וְזֶה: וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן – הֱיוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת רַגְלַיִן, הֱיוֹת הַמּוֹכִיחִים, תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה, הֱיוֹת הַדִּינִים, כִּי לָהֶם מְגַלִּים אוֹתָם כַּנַּ״ל, וְהֵם מוֹכִיחִים בָּזֶה אֶת הַדּוֹר כַּנַּ״ל:

כָּל הַקּוֹלוֹת הֵם בְּחִינַת עֲזוּת. קוֹל הַמּוֹכִיחַ הוּא בְּחִינַת קוֹל שׁוֹפָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נח): כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ. וְכֵן קוֹל נְגִינָה, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לג): הֵיטִיבוּ נַגֵּן בְּתְרוּעָה. קוֹל הַנִּגּוּן הוּא בְּחִינַת תְּרוּעָה, בְּחִינַת שׁוֹפָר, בְּחִינַת: וְאַתָּה תִּרְעֶה אֶת עַמִּי, כַּנַּ״ל:

בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה הַדּוֹר, שֶׁהָיְתָה תּוֹרָתָם בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת תְּפִלָּה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה כא): בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בַּעֲמִידָה. עֲמִידָה הוּא בְּחִינַת תְּפִלָּה כַּנַּ״ל. וְעַל־כֵּן מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם ובסוטה מט):

בְּכָל עוֹלָם יֵשׁ בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. וְכֵן בַּמַּלְאָכִים יֵשׁ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קג): גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פח): מִי גִּלָּה רָז זֶה לְבָנַי, רָז שֶׁמַּלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: גִּבֹּרֵי כֹחַ וְכוּ׳:

אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקָרֵב אֶל הַקְּדֻשָּׁה כִּי אִם עַל־יְדֵי עֲזוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הֲיֵי עַז כַּנָּמֵר, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כח:): לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהֵן עַזִּין:

גְּדוֹלָה בּוּשָׁה, שֶׁנִּכְפְּלָה שְׁנֵי פְּעָמִים בַּפָּסוּק (יואל ב): וְלֹא יֵבֹשׁוּ וְכוּ׳, וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם (מו״ק מ:):

מְרוֹמָם הוּא אֱלֹהִין בְּקַדְמַיְתָא וּבַתְרַיְתָא, דִּי צְבִי וְאִתְרְעֵי בָּן וּמְסַר לָן אוֹרַיְתָא, דִּי זָכִינָא לְסַיְמָא סִפְּרָא דִצְנִיעוּתָא: כְּעַן נָרִים יָדָנָא, קֶדֶם אֱלָקָנָא, דִּי יַעֲמָד לָנָא לִימִינָא, לְהַתְחִיל וְלִגְמֹר דָּזִין עִלָּאִין הַגְּנוּזִים בְּסָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא:

סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא

כג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֵימָא לָן מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֲמַר לְהוּ: הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא, וְיָלְדָה, וַהֲוֵי תָּלְיָה לֵהּ פִּתְקָא, וּכְתִיב בֵּהּ: דְּמַסִּיק בְּבֵי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. אֲמַרוּ לֵהּ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה. אֲמַר לְהוּ: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמָה מַלְחֵי לֵהּ. בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא. וּמִי אִיכָּא סִילוּתָא לְכַדְנַיְתָא. וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא: (בכורות ח:)

רַשִׁ״י:
מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. דְּבַר כָּזָב: כַּדְנַיְתָא. פַּרְדָּה: תָּלָא פִּתְקָא. שְׁטָר בְּצַוָּארוֹ שֶׁל הַוָּלָד: הֵי נִינְהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבֵי. אֵלּוּ הֵם דִּבְרֵי כָּזָב: סִילוּתָא. שְׁלֵיָא:

צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדְתֶיךָ וֶאֱמוּנָה מְאֹד (תהלים קיט):

א **כִּי** יֵשׁ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֵם אַנְפִּין נְהוֹרִין, בְּחִינַת חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים; בְּחִינַת שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים טז): שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ. וּכְתִיב (בראשית מה): וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב, זֶה בְּחִינַת שִׂמְחָה. וְיֵשׁ פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהֵם אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מָרָה־שְׁחוֹרָה, עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי:

וְאֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְאֵינָם מַאֲמִינִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יָכוֹל לְפַרְנֵס אֶת הָאָדָם בְּסִבָּה קַלָּה, וְרוֹדְפִים אַחַר פַּרְנָסָתָם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהֵם אוֹכְלֵי לֶחֶם בְּעֶצְבוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): בְּעֶצֶבוֹן תֹּאכַלֶנָּה, וְעֶצְבוּת הוּא מָרָה־שְׁחוֹרָה – אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נִקְשָׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, בְּחִינַת מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ׳; וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה; הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת פרק ט): מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כְּנִדָּה? שֶׁנֶּאֱמַר: תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה. אֲבָל אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם שֶׁמַּשָּׂאָם־וּמַתָּנָם בֶּאֱמוּנָה, הֵם **הַנַּן־עֵדֶן** וְהַגִּיהִנֹּם הֵם בְּזֶה הָעוֹלָם מַמָּשׁ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם מֵחֲמַת הַקְּרִירוּת שֶׁבְּצַד צָפוֹן וְדָרוֹם. וְצַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, יוֹתֵר מֵעֹנֶשׁ גֵּיהִנֹּם, וְכָל יִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ בָּהֶם צַעַר הַבּוּשָׁה, שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחֲבֵרָיו עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִין. וְכֵן לָעָתִיד לָבוֹא צַעַר הַבּוּשָׁה גָּדוֹל מְאֹד, וַאֲפִלּוּ כָּל צַדִּיק נִכְוֶה מֵחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹי לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב עה). וְאָמְרוּ שָׁם: פְּנֵי מֹשֶׁה כִּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּפְנֵי לְבָנָה; אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה וְכוּ׳; מִכָּל־שֶׁכֵּן אֵיךְ יִתְבַּיְּשׁוּ הַחוֹטְאִים, רַחֲמָנָא לִצְלַן. וְאִם הוּא בְּמַדְרֵגָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהִתְבַּיֵּשׁ מִשּׁוּם אָדָם, יֵשׁ לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם כָּל הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא קוֹבֵר מֵתִים וְכוּ׳, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְבַקֵּר חוֹלִים וְכוּ׳, וּשְׁאָר מִצְוֹות הַתּוֹרָה שֶׁחָשְׁבוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם אוֹתָם. וְגַם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְפַּלֵּל וְכוּ׳, וּמַאי מִתְפַּלֵּל? יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנַי וְכוּ׳. וּבְוַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְקַיֵּם מִצְוֹות הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה כְּמוֹ שֶׁרָאוּי לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְכַמָּה רָחוֹק בֵּין קִיּוּם הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ וּבֵין תְּפִלָּה שֶׁלּוֹ, לַתּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, הֵינוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה כַּנַּ״ל:

[בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לוֹמַר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הִתְחִיל מִזֶּה הָעִנְיָן הַכָּתוּב כָּאן, מֵעִנְיָן הַגַּן־עֵדֶן וְהַגִּיהִנֹּם וְצַעַר הַבּוּשָׁה וְכוּ׳ כַּנַּ״ל, עַד שֶׁנִּכְנַס בְּעִנְיַן תּוֹרָה וּתְפִלָּה שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּעֲצְמוֹ, כַּכָּתוּב כָּאן, וְאַחַר־כָּךְ נִכְנַס עַל־יְדֵי־זֶה מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, עַד שֶׁגָּמַר כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ״ל; אַךְ בְּשָׁעָה שֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו תּוֹרָה זֹאת, הָפַךְ הַדָּבָר קָצָת, וְצִוָּה עָלַי לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה מֵעִנְיַן חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם כַּנַּ״ל. וַה׳ יוֹדֵעַ כַּוָּנָתוֹ]:

בְּ'פָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא', שהוא בחינת **'אֱלֹקִים אֲחֵרִים'**, והוא בחינת **'חֹשֶׁךְ'**, כמו שנתבאר לעיל שזהו בחינת 'פנים חשוכים', והוא **בְּחִינַת 'מִיתָה'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איכה ג): **בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'** כמתי עולם", ורמוז בזה, שהחושך הוא בחינת מיתה, **וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר** מה שהוכיח הנביא את ישראל (יחזקאל ז): "כספם בחוצות ישליכו, **וּזְהָבָם לְנִדָּה** יהיה", כי לא יוכלו להציל את נפשם על ידי הכסף והזהב, כשיבואו עליהם האויבים[9], ורמוז בפסוק זה, שיש בחינת 'זהב' שהוא בחינת 'נדה', ונדה **הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת פט): **'מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁמְּטַמֵּא כְּנִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה"'**, שעבודה זרה מטמאת את הנושא אותה, כמו שנדה מטמאת את מה שנושאת, ורמוז בזה, שנדה היא בחינת עבודה זרה.

אֲבָל אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּשָּׂאָם וּמַתָּנָם בֶּאֱמוּנָה, שמאמינים שהקב"ה יכול לפרנסם בסיבה קלה, הֵם

מקורות והערות

[9] מצודות דוד שם.

דְּבֵקִים בְּ'אוֹר הַפָּנִים' דִּקְדֻשָּׁה. כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:), על הפסוק "והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו", **הַיְנוּ צֶדֶק הַיְנוּ אֱמוּנָה וְכוּ'**, כי 'צדק' ו'אמונה' שניהם כינויים של ספירת ה'מלכות', **[וּמַסִּיק** – ומסיים **שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בָּהּ אֱמֶת** – ספירת ה'מלכות' נקראת 'אמונה' כשמתחברת בה מידת ה'אמת' (שזהו פרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'זעיר אנפין' הכולל את ששת הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד'), אבל בלא מידת ה'אמת' היא נקראת 'צדק' [1], וזה רומז גם על עם ישראל שהם בחינת ספירת ה'מלכות', כי הם מגלים את מלכותו של הקב"ה בעולם, שכשהם זוכים לאמת הם זוכים לאמונה, **נִמְצָא שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל יְדֵי אֱמֶת], וֶאֱמֶת הוּא** בחינת **'אוֹר הַפָּנִים'** כַּיָּדוּעַ בספרי קבלה [2], וכיון ש'אמונה' ו'אמת' הם קשורים זה בזה, נמצא שכשהאדם זוכה לאמונה הוא זוכה גם לאמת, שזהו בחינת 'אור הפנים'.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:) על הפסוק שנאמר על יעקב אבינו כשהגיע לעיר שכם: **"וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר" - 'חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לָהֶם, וְחַד אָמַר: מֶרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם'.** ורמוז בדברי הגמרא, כי **הַיְנוּ הַדְּ וְלֹא פְּלִיגֵי** – שניהם דבר אחד ואינם חולקים זה על זה, **כִּי 'יַעֲקֹב' הוּא בְּחִינַת 'אֱמֶת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מיכה ז): **"תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב", וְהוּא בְּחִינַת 'אוֹר הַפָּנִים', וְתֵכֶף, כְּשֶׁבָּא נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה,** כי האמת והאמונה תלויים זה בזה. **וְזֶה: 'מַטְבֵּעַ תִּקֵּן' - שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדַת אֱלִילִים,** כמובא לעיל שתאוות ממון היא בחינת עבודת אלילים, ונמצא שהתיקון של תאוות ממון הוא תיקון של פגם עבודת אלילים. **וְזֶה** רמוז במילים: **'מֶרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מגילה יג וסוטה יב:): **'לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ'**, דהיינו לטבול ולהתגייר, וזהו 'מרחצאות תיקן להם', שירחצו ויטהרו מתאות ממון שהיא פגם עבודת אלילים. **וְזֶה: "וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר" - "פְּנֵי" דַּיְקָא, שֶׁהִיא 'פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא', שֶׁהִיא 'מַטְבֵּעַ', הַיְנוּ תַּאֲוַת מָמוֹן,** ורמוז בפסוק שיעקב חנן ותיקן את בחינת 'פני העיר', דהיינו את תאות הממון.

והטעם שתאות ממון ועבודת אלילים הם בחינה אחת, **כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּבִשְׁבִיל זֶה 'מָמוֹן' עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא ק"ם, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין** – קולות, **שֶׁהַשְּׁכִינָה** (אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה, והיא ספירת ה'מלכות') **צוֹוַחַת: 'קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי'** – ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי (סנהדרין מו) [3], **עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדַת אֱלִילִים כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל כֵּן הֵם ק"ם** – 140 **קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע'** – 70, **כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: 'קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי', 'קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי' - שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הַיְנוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִ"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה**

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם. [2] עיין בעץ חיים שער י"ג פרק י"ד, שמבואר שם שהתיקון השביעי של 'י"ג תיקוני הזקן' (בחינה רוחנית) של פרצוף (בנין רוחני) 'אריך אנפין' שהוא בחינת ספירת ה'כתר', הוא כנגד המידה השביעית של י"ג מידות של רחמים שנקראת 'ואמת', והתיקון השביעי הזה הוא בחינת 'אור הפנים' עיי"ש. ועיין בליקוטי הלכות (הל' גילוח הל' ד' אות א' וב') שכתב: "האמת הוא בחינת פני ה', כי מי שזוכה לידע האמת על בוריו, שה' יתברך ברא הכל יש מאין ומחיה ומקיים הכל ברצונו ומשגיח על הכל בהשגחה פרטית, זאת הידיעה האמיתית היא בחינת הארת פני ה', כי כשיודעין האמת זה עיקר בחינת הארת פנים, כמו למשל בגשמיות, במלך בשר ודם, כל זמן שהמלך נסתר בחדריו ואין זוכין לראותו הוא בבחינת הסתרת פנים, וכשמגלה עצמו לאנשיו ורואין אותו, זה בחינת הארת פנים, שמראה להם פנים, שהיה נסתר מהם עד הנה. כמו כן, להבדיל, בה' יתברך שמו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שאי אפשר לראותו בעינים גשמיים, ואפילו בעיני השכל, כי אם כל חד כפום מה דמשער בליביה, כשה' יתברך עוזר להאדם ומתנוצץ בדעתו ידיעת אמיתתו זה בחינת הארת פנים. אבל עיקר אור הפנים אי אפשר לקבל כי אם על ידי אמונה, כי עצם הפנים שהוא האמת, דהיינו ידיעת אמיתת אלקותו יתברך אי אפשר לקבל מחמת ריבוי אור, כי אם היה מתגלה לעין כל אמיתתו באתגלייא היה העולם מתבטל במציאות, כי אפילו אור השמש אי אפשר לבני אדם להסתכל באורו, מחמת ריבוי האור, מכל שכן וכל שכן אור הגדול והנורא הזה, על כן ה' יתברך ברחמיו שחפץ בקיום העולם, צמצם והסתיר אור האמת, שהוא אור הפנים, בבחינת 'אכן אתה אל מסתתר', ודייקא על ידי ריבוי הצימצומים יכולין לידע מאמיתתו, כי צימצם את האמת בחכמה נפלאה, בצימצומים רבים ושונים, בדרכים נפלאים ונוראים, עד שנתהוה מדת האמונה, שבחכמתו הנפלאה האיר בהאדם מידת האמונה הקדושה, שיש בנשמת האדם רשימה מאמיתת אלקותו יתברך, שעל ידי זה יש לו כח להאמין בהאמת, אף על פי שאינו רואה האמת עדיין בדעתו". [3] בגמ' סנהדרין דף מ"ו איתא: "אמר רבי מאיר, בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי", ופירש"י שם: "שאדם מצטער – שפורענות באה עליו בעוונו. מה לשון אומרת – באיזו לשון היא קובלת ומתנודדת עליו. קלני מראשי – כמו שהאדם שיגע ועייף אומר ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי".

דְּבָקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הֵינוּ צֶדֶק, הֵינוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת], וֶאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לְהֶם, וְחַד אָמַר: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הֵינוּ חַד וְלָא פְּלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֵכֶף כְּשֶׁבָּא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה. וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דִּיקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הֵינוּ **תַּאֲוַת** מָמוֹן, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת **זָרוֹת** תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּכְשֶׁכִּיל זֶה **מָמוֹן** עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא **ק"ם**, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי! קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי! (סנהדרין מו) עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הֵינוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי"ן אֻמּוֹת). וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן. וְזֶהוּ (אבות פ"ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ. בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח). וְזֶה: עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

ב **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית־קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּעֹצְבוֹן תֹּאכֵלֶנָּה, כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעִצְבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֵא מִלְּחָא, לָא הֲוֵי עָלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא, וְזֶהוּ (במדבר יח): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב): וְלֹא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בָּאֱלוּקוּת וְנִתְפָּרֵשׂ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְזֶה (כתובות סו:): מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אָצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

ג **וְזֶהוּ:** וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים לג) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֻשָּׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הֵינוּ תַּאֲוַת מָמוֹן. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית, וּבְשֶׁכִּיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הֵינוּ הַשְׁמֵד. **נִמְצָא,** כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן. שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעֹצְבוֹן, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ:

וְזֶה כְּשֶׁבַּקְּשָׁה רָחֵב סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב): וְהַחַיְּתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת; כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ"ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ; וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳; וְחוּט הַשָּׁנִי זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לח): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעי׳ ס). כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעֹצְבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה־זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ; וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעֹצְבוֹן, הִיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֵא מִלְּחָא לָא הֲוֵי יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל־כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי יח). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הֵינוּ תַּאֲוַת וְעֹצְבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הֵינוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

ד **וְזֶה** בְּחִינַת מְזוּזָה. כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי? – מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה. וְזֶה (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הֵינוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פרק א), שֶׁעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת הֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַחְמֹד כְּנֶגֶד: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְזִיז, הֵינוּ מָמוֹן, שֵׁדִי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד). וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כח): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל־יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר,

זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַיִ"ן אֲמוֹת, ולכן הם מאה וארבעים קולות, כי הם שבעים קולות כנגד השבעים עבודות זרות שיש בממון, אך השבעים קולות הם כפולים, כנגד הראש והזרוע. וזה רומז על כך שכנגד מה שהאדם חושב שבחכמתו ובעצותיו הטובות זכה לממון, צועקת השכינה 'קלני מראשי', שזהו בחינת החכמה שבראש, וכנגד מה שחושב שבגבורת ידו זכה לממון, צועקת השכינה 'קלני מזרועי'[4].

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): **'קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו** של אדם **כְּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת'** – פי שנים מלידה, כי ביולדת נאמר 'בעצב תלדי בנים' אבל במזונות נאמר 'בעצבון תאכלנה', ולפי המבואר כאן יתבאר סוד הענין, **כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת** – צועקת עַיִ"ן – 70 **קָלִין קוֹדֶם הַלֵּדָה** (כמובא בזוהר פנחס דף קמ"ט ע"ב), **וְהָכָא** – וכאן במזונותיו של האדם, שזה בחינת תאוות הממון והרדיפה אחר הפרנסה, **יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַיִ"ן** – 70.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי המשנה (אבות פ"ב): **'וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ'**[5], **'בִּפְנֵי' - זֶהוּ בְּחִינַת 'פָּנִים דְּסִטְרָא אָחֲרָא', הַבָּא** מֵחֲמַת **תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב:** 'כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה' (דברים ח). **וְזֶה 'עַצְמְךָ' - לְשׁוֹן 'עֹצֶם יָדִי'**, ואם כן יתפרשו דברי המשנה כך: 'אל תהי רשע' ותרדוף אחר הממון, שזהו בחינת 'בפני' – פנים דסטרא אחרא, שבא על ידי 'עצמך' – בחינת כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

לאחר שנתבאר שמי שמאמין שהקב"ה יכול לפרנסו בסיבה קלה ואינו רודף אחר הממון, הוא דבוק ב'אור הפנים דקדושה', שהוא בחינת חיים ושמחה, ואילו מי שאינו מאמין שהקב"ה יכול לפרנסו בסיבה קלה והוא רודף אחר הממון ביגיעות גדולות, הוא נקשר ב'פנים דסטרא אחרא', שהוא בחינת חושך ועצבות ומיתה ועבודה זרה, וכל העבודות זרות תחובים בממון, יתבאר כעת כיצד זוכה האדם להנצל מתאות הממון.

ב. וְדַע, שֶׁעַל יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית קֹדֶשׁ, הוּא – האדם **נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא אָחֲרָא,** דהיינו מתאות ממון, והוא זוכה להאמין שהקב"ה יכול לפרנסו בסיבה קלה, ואינו רודף אחר הממון ביגיעות גדולות, כי **עַל יְדֵי** בחינת **'דַּם בְּרִית',** שזהו תיקון הברית, **נִתְתַּקֵּן** בחינת **'דַּם נִדָּה',** שזהו **תַּאֲוַת מָמוֹן,** כמובא לעיל באות א' שתאות ממון הוא בחינת "וזהבם לנדה". ודבר זה רמוז בפסוק, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (זכריה ט): **"גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ" - עַל יְדֵי בְּרִית - "שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר".** ומובא בתיקוני זוהר (תיקון מח) כי **"בּוֹר" דָּא** – זה בחינת **'טְחוֹל',** שהוא בחינת ספירת ה'מלכות' דקליפה, שהיא בור המלא נחשים ועקרבים[6], והטחול שבגוף הוא מביא **מָרָה שְׁחוֹרָה** ועצבות[7], שזהו בחינת תאות ממון, שהיא בחינת **"בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה"**, ואם כן רמוז בפסוק, שעל ידי 'דם ברית' – תיקון ברית קודש, זוכים לצאת מה'בור' של תאות ממון.

והטעם שעל ידי תיקון הברית האדם ניצל מתאוות ממון, **כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת 'מֶלַח', הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעִצָּבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (ויחי רמא:): **'אִלְמָלֵא מֶלְחָא לָא הֲוֵי עַלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא'** – אם לא כח המלח לא היה העולם יכול לסבול את המרירות, והמלח הוא בחינת ספירת ה'יסוד', שזהו בחינת תיקון הברית, ועל ידי זה מתבטלת מרירות ועצבון הפרנסה. **וְזֶהוּ** הרמוז בפסוק (במדבר יח): **"בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא"**, שעל ידי ה'ברית' שהיא בחינת 'מלח' מתקיים

מקורות והערות

[4] פרפראות לחכמה. וכתב עוד לבאר באופן אחר, כי ע' קלין צועקת השכינה קודם שמולידין וממשיכין השפע, וע' קלין צריכין לצעוק שלא ליפול לתאוות ממון שלא יאמר כוחי ועוצם ידי וכו', שעל ידי זה כל מה שממשיך שפע ביותר חסר לו יותר ואז השפע כלא נולד דמי. וזה גם כן בכלל קלני מראשי, היינו כשהשפע עדיין בכח רק בבחינת מחשבה, גם אז פוגם הנופל לתאוות ממון, על ידי שחושב מחשבות רבות ותחבולות, ודאגתו הרבה איך להמשיך פרנסה, כאילו הדבר תלוי רק בחכמתו וכוחו ועצותיו ומחשבותיו, ולא דעת ולא תבונה לו, שהכל רק מה' יתברך, וצריכין רק להתחזק ולישא עיניו למרום ולהתפלל אליו יתברך שימשיך לו שפע ופרנסה, ויאמין, כי בוודאי ה' יתברך כביכול חושב מחשבות בשביל פרנסתו כי הוא זן ומפרנס לכל. וזה גם כן בחינת קלני מזרועי, היינו גם אחר שיצאה השפע אל הפועל בכוחו וזרוע עוזו של ה' יתברך, גם אז פוגם ותולה הכל בכוחו ועוצם ידו, ועל ידי זה חסר לו בכל פעם יותר כנ"ל. וזה בחינת (תהלים כ"ג) ה' רועי לא אחסר, היינו כשאני יודע שה' יתברך הוא רועי, וכל פרנסתי רק ממנו יתברך, אזי אין חסר לי לעולם.

[5] ברע"ב שם פירש: "ואל תהי רשע בפני עצמך – אל תעשה דבר שהיום ולמחר תרשיע את עצמך בו. ורמב"ם פירש אל תהי רשע בעיניך, כלומר לא תחזיק עצמך כרשע שמתוך כך אתה יוצא לתרבות רעה לגמרי. ואני שמעתי אל תהי רשע בדבר זה שתפרוש מן הציבור ותעמוד בפני עצמך".

[6] על פי מתוק מדבש שם.

[7] כמובא בתיקוני זוהר (דף ס"ו ע"ב) שיש בגוף ארבע מרות, והשחורה באה

דְּבָקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הֵינוּ צַדִּיק, הֵינוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת], וְאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לְהֶם, וְחַד אָמַר: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הֵינוּ הַךְ וְלָא פְּלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֵכֶף כְּשֶׁבָּא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה. וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דִּיקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הֵינוּ **תַּאֲוַת** מָמוֹן, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת **זָרוֹת** תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּבִשְׁבִיל זֶה **מָמוֹן** עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא **ק"ם**, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי! קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי! (סנהדרין מו) עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הֵינוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי"ן אֻמּוֹת). וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן. וְזֶהוּ (אבות פ"ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ. בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח). וְזֶה: עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

ב **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית־קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּעֹצֶבוֹן תֹּאכֵלֶנָּה, כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעֹצֶבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֵא מִלְּחָא, לָא הֲוֵי עָלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא, וְזֶהוּ (במדבר יח): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב): וְלֹא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בָּאֱלוּקוּת וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְזֶה (כתובות סו:): מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אָצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

ג **וְזֶהוּ:** וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים לג) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֻשָּׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הֵינוּ תַּאֲוַת מָמוֹן. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית, וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הֵינוּ הַשְׁמֵד. **נִמְצָא,** כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן. שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעֹצֶבוֹן, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ:

וְזֶה כְּשֶׁבַּקָּשָׁה רָחֵב סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב): וְהַחַיֵּיתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת; כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ"ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ; וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳; וְחוּט הַשָּׁנִי זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לח): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעי׳ ס). כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעֹצֶבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה־זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלוֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ; וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעֹצֶבוֹן, הִיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֵא מִלְּחָא לָא הֲוֵי יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל־כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי יח). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הֵינוּ תַּאֲוַת וְעֹצֶבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הֵינוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

ד **וְזֶה** בְּחִינַת מְזוּזָה. כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי? – מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה. וְזֶה (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הֵינוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פרק א), שֶׁעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת הֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַחְמֹד כְּנֶגֶד: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְזִיז, הֵינוּ מָמוֹן, שַׁדַּי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד). וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כח): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל־יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר,

ה'עולם' וניצול מהמרירות. **וְזֶהוּ** הרמוז בפסוק (ויקרא ב): **"וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ** מעל מנחתך, על כל קרבנך תקריב מלח", ורמוז בזה, שעל ידי ה'מלח' שזהו ה'ברית', זוכים ל**"אֱלֹקֶיךָ" דַּיְקָא, כִּי עַל יְדֵי זֶה נִתְקַשֵּׁר בֶּאֱלֹקוּת,** שזוכה ל'אור הפנים', **וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב יט): **"מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ"**, הרי שעל ידי ה'ברית' שהיא בחינת 'בשר קודש'[8], זוכים לחזות באלקות, **כִּי עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ 'אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים'**, שזהו 'אור הפנים'. **וְזֶה** הרמוז בדברי הגמרא (כתובות סו:) **'מֶלַח מָמוֹן חָסֵר', כִּי עַל יְדֵי 'מֶלַח'** שזהו בחינת תיקון הברית, **נִתְמַעֵט אֶצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן,** ונעשית 'חסר'[9].

ג. וְזֶהוּ הרמוז במה שבירך משה רבינו את ישראל: **"וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב"** (דברים לג) **- מִ'פָּנֶיךָ' דִּקְדֻשָּׁה, "וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד" - לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה זָרָה, הַיְנוּ תַּאֲוַת מָמוֹן.** כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם **הַבְּרִית,** ונמצא שיש להם בחינת 'אור הפנים' דקדושה, **וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִ'פְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה' אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים, בְּפָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, הַיְנוּ "הַשְׁמֵד",** לשון שמד, דהיינו שנופלים בתאות ממון. **נִמְצָא, כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא 'בְּרִית עוֹלָם'** (תיקון מח), כי הוא זוכה לתיקון הברית בשלימות, ולכן הוא זוכה ל'אור הפנים' בשלימות, **וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ 'מֶלַח' לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי 'מֶלַח מָמוֹן חָסֵר'** – החסרת תאות הממון היא על ידי הברית שהוא בחינת 'מלח', **כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי בְּרִית,** ולכן הוא נופל בתאות ממון.

וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, שהוא הצדיק, **נֶאֱמַר בּוֹ** (דברים לג): **"שְׂמַח זְבוּלוּן". "שְׂמַח" - הֶפֶךְ 'בְּעִצָּבוֹן'**, דהיינו שזבולון זכה ל'אור הפנים' שהוא בחינת 'שמחה', כמו שנאמר **"שׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ"**, כי הצדיק זוכה ל'אור הפנים' בשלימות, ומי שאוהב את הצדיק ומתבטל אליו הוא זוכה לקבל ממנו גם כן הארה מבחינת 'אור הפנים', וזוכה לבטל את תאות הממון[10].

וְזֶה כְּשֶׁבִּקְּשָׁה רָחָב סִימָנָא דְּחַיֵּי – סימן חיים, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יהושע ב): **"וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ'"**, שביקשה מהמרגלים ששלח יהושע לרגל את יריחו שיתנו לה סימן שעל ידו לא תמות כשיכבשו היהודים את יריחו, אָמְרָה: **"וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת"**. ורמוז בזה, **כִּי 'אֱמֶת' הוּא בְּחִינַת 'חַיִּים' כַּנַּ"ל,** כי 'אמת' הוא 'אור הפנים', ו'אור הפנים' הוא בחינת 'חיים', כמו שנאמר "באור פני מלך חיים", דהיינו שביקשה לזכות לבחינת 'חיים', שעל ידי זה לא תמות כשכל אנשי העיר ימותו, **וְאָמְרוּ לָהּ: "אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ"**, ורמוז בזה, כי **'תִּקְוָה' זֶה בְּחִינַת 'אֱמוּנָה'**, כי 'תקוה' היא בחינת 'אחרית', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה לא): **"וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ"**. וְ"אֱמוּנָה" היא בחינת **'אַחֲרִית הַיָּמִים', כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (מכות כד): **'בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן** – את כל מצוות התורה **עַל אַחַת וְכוּ'**, וצדיק באמונתו יחיה', שהאמונה היא העיקר ועל ידה זוכים לכל המידות הטובות, ונמצא ש'תקוה' זה בחינת 'אמונה', **וְ'חוּט הַשָּׁנִי', זֶה בְּחִינַת**

מקורות והערות

מהטחול. [8] עיין רש"י ירמיה י"א ט"ו. [9] ובפרפראות לחכמה ביאר בזה, כי הנה הפירוש הפשוט בגמרא שם הוא, למלוח את הממון שיתקיים אצלו, הוא לחסרו על ידי צדקה. וזה שכתוב שם, ואמרי לה חסד, לעשות ממנו חסד וכפירש"י שם. אך האמת, שגם רבינו ז"ל פירש כפשוטו גם כן, רק שגילה לנו סוד פנימיות כוונת לשון חז"ל שאמרו בלשון זה 'מלח ממון חסר'. כי באמת, על ידי צדקה זוכין גם כן לשבר תאוות ממון, כמבואר לעיל בסימן י"ג במאמר להמשיך השגחה וכו', כי צדקה הוא גם כן בחינת תיקון הברית כמבואר לקמן בסימן רס"ד, וכמובן גם בתיקונים, וכן על ידי צדקה נמשך עליו הארת כח וזכות בחינת צדיק, בחינת (תהלים לז) "וצדיק חונן ונותן" כידוע, ועל ידי זה זוכה לבטל תאוות ממון, ואז נתקיים אצלו העשירות. כי עיקר קיום העשירות, נמשך רק משבירת תאוות ממון שהוא בחינת אמת בחינת קושטא קאי, אבל שקרא לא קאי, כי שקר אין לו רגלים, כי על ידי תאוות ממון שהוא בחינת עבודה זרה, בחינת שקר, אינו יכול להמשיך עשירות שהוא בחינת רגלין, כי אל אחר אסתרס ולא עביד פירין, ואפילו כשנדמה לו שיש לו איזה עשירות, אבל אין לו קיום אצלו כלל בבחינת שקרא לא קאי. ונמצא, כי הפירוש כפשוטו גם כן, כי על ידי שמחסר ממונו על ידי צדקה, שזה בעצמו בחינת שבירת תאוות ממון כי מחסר ממונו לעשות צדקה, על ידי זה דייקא יש קיום לממונו ועשירותו. אך אגב, רמזו לנו רז"ל שרשי הדברים, שלתקן תאוות ממון ולחסר ממונו וליתן צדקה בשלימות ולהנצל מאנפין חשוכין פנים דסטרא אחרא ולהתקשר באלקותו באור הפנים דקדושה, זה זוכין על ידי מלח שהוא בחינת צדיק בחינת תיקון הברית, שמחמת זה עצמו הצדקה מסוגל לקיום העשירות כי הוא גם כן מבחינה זו כנ"ל. [10] פרפראות לחכמה.

דְּבָקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הֵינוּ צָדֵק, הֵינוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת], וְאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לְהֶם, וְחַד אָמַר: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הֵינוּ חַדּ וְלָא פְּלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֵכֶף כְּשֶׁבָּא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה. וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דִּיקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הֵינוּ **תַּאֲוַת** מָמוֹן, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת **זָרוֹת** תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּבִשְׁבִיל זֶה **מָמוֹן** עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא **ק"ם**, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי! קַלֵּנִי מִזְּרוֹעַי! (סנהדרין מו) עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הֵינוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי"ן אֻמּוֹת). וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן. וְזֶהוּ (אבות פ"ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ. בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח). וְזֶה: עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

ב **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית־קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּעֹצְבוֹן תֹּאכֵלֶנָּה, כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעִצְבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֵא מִלְּחָא, לָא הֲוֵי עָלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא, וְזֶהוּ (במדבר יח): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב): וְלֹא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בָּאֱלוּקוּת וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְזֶה (כתובות סו:): מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אָצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

ג **וְזֶהוּ:** וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים לג) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֻשָּׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הֵינוּ תַּאֲוַת מָמוֹן. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית, וּבִשְׁבִיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הֵינוּ הַשְׁמֵד. **נִמְצָא,** כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן. שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעֹצְבוֹן, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ:

וְזֶה כְּשֶׁבַּקָּשָׁה רָחֵב סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב): וְהַחַיֵּיתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת; כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ"ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ; וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳; וְחוּט הַשָּׁנִי זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לח): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעי׳ ס). כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעֹצְבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה־זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ; וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעֹצְבוֹן, הִיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֵא מִלְּחָא לָא הֲוֵי יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל־כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי יח). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הֵינוּ תַּאֲוַת וְעֹצְבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הֵינוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

ד **וְזֶה** בְּחִינַת מְזוּזָה. כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי? – מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה. וְזֶה (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הֵינוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פרק א), שֶׁעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת הֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַחְמֹד כְּנֶגֶד: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְזִיז, הֵינוּ מָמוֹן, שֵׁדִי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד). וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כח): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל־יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר,

'זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בלידת תמר אשת יהודה (בראשית לח): "ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ'", והוא נקרא 'זרח' על שם זריחת חוט השני שהיה על ידו, ורואים אנו ש'חוט השני' הוא בחינת 'זריחת אור', וזה רומז ל'זריחת אור הפנים', וזהו שאמרו שלוחי יהושע לרחב, שעליה לזכות לאמונה, ועל ידי זה היא תזכה ל'אמת', שהוא בחינת 'אור הפנים', ו'אור הפנים' הוא בחינת 'חיים', ועל ידי זה תזכה לחיות כשיכבשו את העיר.

וזהו הרמוז בפסוק: "כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה'" (ישעיה ס). כִּי 'חֹשֶׁךְ' הוּא בְּחִינוֹת 'בִּעְצָבוֹן', דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, שהוא צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֵדָה, והוא אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין – פנים חשוכים, בחינת עֲבוֹדָה זָרָה, ו'חושך' זה מכסה את הגויים שרחוקים לגמרי מקדושת הברית. "וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה'", שישראל שנקראים צדיקים על שם הברית, הם זוכים לאֱמוּנַת אֱלֹקוּת, שהיא בחינת זריחת 'אוֹר הַפָּנִים', והיא בחינת 'יַיְחַן פְּנֵי הָעִיר', תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, והיא בחינת שמחה, בְּחִינוֹת: 'שְׂמַח זְבוּלוּן'.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל, שבארץ ישראל כשאדם נשא אשה היו אומרים לו (ברכות ח): 'מָצָא אוֹ מוֹצֵא', דהיינו ששאלו אותו האם התקיים בו הפסוק "מצא אשה מצא טוב", או שהתקיים בו הפסוק "ומוצא אני מר ממות את האשה", ורמוז בדברי הגמרא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת 'אִשָּׁה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): 'הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ'. וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעִצָּבוֹן, הִיא בְּחִינַת: "מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה", (ו'מר ממות' זהו בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא – מרירות העולם שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל יְדֵי 'מֶלַח', כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: 'אִלְמָלֵא מֶלַח לֹא הָיוּ יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא' – אם לא המלח לא היה העולם יכול לסבול את המרירות, דהיינו שה'אשה' שהיא הפרנסה, היא במרירות, וְעַל כֵּן לְהֵפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: "מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב" (משלי יח). "טוֹב" - בְּחִינַת 'צַדִּיק', שהוא בְּחִינַת 'בְּרִית מֶלַח', שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא – את המרירות, הַיְנוּ תַּאֲוַת וְעִצָּבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּחִינַת: "שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ", דהיינו כשהאדם זוכה לשבר את תאות הממון, ומאמין שהקב"ה יכול לפרנסו בסיבה קלה, שעל ידי זה הוא זוכה לשמחה, הוּא בְּחִינַת: "מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב", וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הַיְנוּ 'בְּרִית', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): "אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב", הרי שהצדיק נקרא 'טוב', ו'צדיק' הוא בחינת 'ברית', כי מי ששומר את בריתו נקרא צדיק, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב על משה רבינו כשנולד (שמות ב) "וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא" ודרשו רבותינו ז"ל שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א), הרי שבחינת ה'ברית' נקראת 'טוב'. וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם במ"ר), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): "וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ' כי טוב", וזהו 'אור הפנים' שזֶה בְּחִינַת: "וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה'", בְּחִינַת זריחת 'חוּט הַשָּׁנִי', דהיינו שמי שזוכה לשבר את תאות הממון, הוא זוכה ל'מצא אשה מצא טוב', ובחינת 'טוב' היא בחינת ה'ברית' ובחינת 'אור הפנים', ששניהם היא בחינה אחת, כי על ידי ה'ברית' זוכים ל'אור הפנים'.

לאחר שנתבאר שעל ידי תיקון ברית קודש האדם זוכה להינצל מתאות הממון, כי הברית הוא בחינת 'מלח' הממתיק את מרירות ועצבות הפרנסה, יתבאר כעת כי המזוזה היא גם כן בחינת שמירת הברית, וגם על ידה זוכים להינצל מתאות הממון.

ד. וְזֶה בְּחִינַת 'מְזוּזָה', כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ' כב): 'לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן של המעות זוּזֵי, מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה' – מאדם אחד לחבירו, וזוזי הוא לשון 'מזוזה', הרי שהם בחינה אחת, והיינו שעל ידי מצות מזוזה זוכים לבטל ולשבר את תאות הממון. וְזֶה הרמוז בפסוק (איוב כב): "וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ", הַיְנוּ עַל יְדֵי 'מְזוּזָה' שכתוב עליה שם 'שדי', "וְכֶסֶף תּוֹעָפוֹת לָךְ" - עַל יְדֵי זֶה 'פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ', כי האדם זוכה לשבר את תאות הממון, ואז פרנסתו באה אליו בנקל, בלי יגיעות גדולות, וטעם הדבר, כִּי "שַׁדַּי" הוּא בְּחִינַת 'בְּרִית', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): "אֲנִי אֵל שַׁדַּי פְּרֵה וּרְבֵה", ונמצא שמזוזה שיש בה שם 'שדי' היא בחינת שמירת הברית, ועל ידי בחינת מזוזה ובחינת שמירת הברית האדם זוכה לבטל את תאות הממון.

וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פ"א), שֶׁעֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הֵם רמוזים בִּקְרִיאַת שְׁמַע, וְדִבּוּר 'לֹא תַחְמֹד' הוא כְּנֶגֶד מה שנאמר בקריאת שמע: "וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת ביתך", 'ביתך ולא בית חבירך',

דְּבָקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הֵינוּ צָדֵק, הֵינוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת], וְאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לְהֶם, וְחַד אָמַר: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הֵינוּ חַדּ וְלָא פְּלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֵכֶף כְּשֶׁבָּא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה. וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דִּיקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הֵינוּ **תַּאֲוַת** מָמוֹן, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת **זָרוֹת** תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּכְשֶׁכִּיל זֶה **מָמוֹן** עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא **ק"ם**, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי! קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי! (סנהדרין מו) עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הֵינוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי"ן אֻמּוֹת). וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן. וְזֶהוּ (אבות פ"ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ. בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח). וְזֶה: עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

ב **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית־קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּעֹצְבוֹן תֹּאכֵלֶנָּה, כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעֹצְבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֵא מִלְּחָא, לָא הֲוֵי עָלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא, וְזֶהוּ (במדבר יח): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב): וְלֹא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בָּאֱלוּקוּת וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְזֶה (כתובות סו:): מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אָצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

ג **וְזֶהוּ:** וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים לג) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֻשָּׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הֵינוּ תַּאֲוַת מָמוֹן. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית, וּבְשֶׁכִּיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הֵינוּ הַשְׁמֵד. **נִמְצָא,** כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן. שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעֹצְבוֹן, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ:

וְזֶה כְּשֶׁבַּקְּשָׁה רָחֵל סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב): וְהַחַיְּתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת; כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ"ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ; וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳; וְחוּט הַשָּׁנִי זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לח): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעי׳ ס). כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעֹצְבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה־זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלוֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ; וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעֹצְבוֹן, הִיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֵא מִלְּחָא לָא הֲוֵי יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל־כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי יח). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הֵינוּ תַּאֲוַת וְעֹצְבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הֵינוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

ד **וְזֶה** בְּחִינַת מְזוּזָה. כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי? – מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה. וְזֶה (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הֵינוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פרק א), שֶׁעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת הֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַּחְמֹד כְּנֶגֶד: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְזִיז, הֵינוּ מָמוֹן, שַׁדַּי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד). וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כח): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל־יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר,

ורמוז בזה, **כִּי עַל יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** הרמוז בדברי הגמרא: **'מֶלַח מָמוֹן חָסֵר'** – החסרת תאות הממון היא על ידי הברית שהוא בחינת 'מלח', והמזוזה היא בחינת הברית, וכשמתבטלת תאות הממון האדם אינו חומד את ממונו של חבירו.

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק "וזיז שָׁדַי עמדי" (תהלים נ), ורמוז בזה, כי **"וְזִיז"** – לשון זוזים, **הַיְנוּ מָמוֹן, "שָׁדַי עִמָּדִי"**, "שדי" הוא רומז לשמירת הברית, ולמזוזה, כמובא לעיל, והיינו **עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: 'שְׂמַח זְבוּלוּן'**, דהיינו ל'אור הפנים' שהוא בחינת 'שמחה', וזהו הרמוז בפסוק, שעל ידי בחינת 'שדי' מתקנים את בחינת 'זיז' דהיינו את תאות הממון.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה על הפסוק: **"וּכְתַבְתָּם** על מזוזות ביתך" **- שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה** (שבת קג: מנחות לד), שלא יכתוב כ' במקום ב' וכדומה, **וְרמוז בזה** כי על ידי מזוזה מתקנים את תאות הממון, ולכן נאמר במזוזה 'כתיבה תמה', כי **זֶה בְּחִינַת** (בראשית כה): **"יַעֲקֹב אִישׁ תָּם", כִּי עַל יָדוֹ: "וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר", עַל יָדוֹ**

דְּבָקִים בְּאוֹר הַפָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, כִּי אֵין אֱמוּנָה בְּלֹא אֱמֶת, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בלק קצח:): הֵינוּ צָדֵק, הֵינוּ אֱמוּנָה וְכוּ׳, [וּמַסִּיק שָׁם: אֱמוּנָה אִתְקְרִיאַת כַּד אִתְחַבַּר בַּהּ אֱמֶת. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר אֱמוּנָה עַל־יְדֵי אֱמֶת], וֶאֱמֶת הוּא אוֹר הַפָּנִים, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לג:): וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – חַד אָמַר: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן לְהֶם, וְחַד אָמַר: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם. הֵינוּ חַד וְלָא פְּלִיגִי, כִּי יַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מיכה ז): תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב; וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, וְתֵכֶף כְּשֶׁבָּא, נִתְתַּקֵּן אֱמוּנָה. וְזֶה: מַטְבֵּעַ תִּקֵּן – שֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, וּכְשֶׁתִּקֵּן תַּאֲוַת מָמוֹן, נִתְתַּקֵּן פְּגַם עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה: מָרְחֲצָאוֹת תִּקֵּן לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ; וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מגילה יג וסוטה יב:): לִרְחֹץ מִגִּלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ. וְזֶה: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר – פְּנֵי דִּיקָא, שֶׁהִיא פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁהִיא מַטְבֵּעַ, הֵינוּ **תַּאֲוַת** מָמוֹן, כִּי כָּל עֲבוֹדוֹת **זָרוֹת** תְּחוּבִים בְּמָמוֹן. וּכְשֶׁכִּיל זֶה **מָמוֹן** עִם אוֹתִיּוֹתָיו גִּימַטְרִיָּא **ק"ם**, כְּנֶגֶד ק"ם [מֵאָה וְאַרְבָּעִים] קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי! קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי! (סנהדרין מו) עַל אֵלּוּ הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהֵם עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלִים מֵעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל שִׁבְעִים אֻמּוֹת. (וְעַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע׳, כִּי הַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת הַקָּלִין כְּפוּלִים, בְּחִינַת: קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעַי – שֶׁהוּא בְּחִינַת קוֹלוֹת כְּפוּלִים, הֵינוּ שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן קָלִין, שֶׁצּוֹוַחַת הַשְּׁכִינָה עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה־זָרָה כְּלוּלָה מִכָּל הָעֲבוֹדוֹת זָרוֹת שֶׁל עַי"ן אֻמּוֹת). וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָכָא יֵשׁ ק"ם קָלִין, שֶׁהֵם שְׁנֵי פְּעָמִים עַי"ן. וְזֶהוּ (אבות פ"ב): וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמְךָ. בִּפְנֵי – זֶהוּ בְּחִינַת פָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הַבָּא מֵחֲמַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁאֵין מַאֲמִין בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא הַזָּן וּמְפַרְנֵס, וְהוּא חוֹשֵׁב: כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח). וְזֶה: עַצְמְךָ – לְשׁוֹן עֹצֶם יָדִי:

ב **וְדַע,** שֶׁעַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית־קֹדֶשׁ, הוּא נִצּוֹל מִפָּנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא. עַל־יְדֵי דַּם בְּרִית, נִתְתַּקֵּן דַּם נִדָּה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ט): גַּם בְּדַם בְּרִיתֵךְ – עַל־יְדֵי בְּרִית – שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר. בּוֹר דָּא טְחוֹל, מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּעֹצְבוֹן תֹּאכֵלֶנָּה, כִּי בְּרִית הוּא בְּחִינַת מֶלַח, הַמַּמְתִּיק מְרִירוּת וְעִצְבוֹן הַפַּרְנָסָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויחי רמא:): אִלְמָלֵא מִלְחָא, לָא הֲוֵי עָלְמָא יָכְלִי לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא, וְזֶהוּ (במדבר יח): בְּרִית מֶלַח עוֹלָם הוּא. וְזֶהוּ (ויקרא ב): וְלֹא תַּשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ – אֱלֹקֶיךָ דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְקַשֵּׁר בָּאֱלוּקוּת וְנִתְפָּרֵשׁ מֵעֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב יט): מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ. כִּי עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית מֵאִיר לְעַצְמוֹ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. וְזֶה (כתובות סו:): מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עַל־יְדֵי מֶלַח נִתְמַעֵט אָצְלוֹ תַּאֲוַת מָמוֹן:

ג **וְזֶהוּ:** וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב (דברים ט) – מִפָּנֶיךָ דִּקְדֻשָּׁה; וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, – לְשׁוֹן שְׁמָד, לְשׁוֹן עֲבוֹדָה־זָרָה, הֵינוּ תַּאֲוַת מָמוֹן. כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית, וּבְשֶׁכִּיל זֶה, כְּשֶׁמְּגָרֵשׁ מִפְּנֵיהֶם דִּקְדֻשָּׁה אֶת הָאוֹיֵב, הוּא מַפִּיל אוֹתָם הָאוֹיְבִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, הֵינוּ הַשְׁמֵד. **נִמְצָא,** כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק, כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה לְגָרֵשׁ אוֹיְבָיו שֶׁל צַדִּיק, הוּא מַפִּיל אֶת הָאוֹיֵב בְּתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי צַדִּיק הוּא בְּרִית עוֹלָם (תיקון מח), וְזֶה הָאוֹיֵב שֶׁל צַדִּיק, שֶׁחוֹלֵק עַל צַדִּיק, אֵין לוֹ מֶלַח לְהַמְתִּיק מְרִירוּתוֹ, כִּי מֶלַח מָמוֹן חָסֵר, כִּי עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁנִּתְמַעֵט אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה זְבוּלוּן, שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשָּׂשכָר, נֶאֱמַר בּוֹ (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלוּן. שְׂמַח – הֶפֶךְ בְּעֹצְבוֹן, שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ:

וְזֶה כְּשֶׁבַּקָּשָׁה רָחֵב סִימָנָא דְּחַיֵּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יהושע ב): וְהַחַיֵּיתֶם אֶת אָבִי וְאִמִּי וְכוּ׳, אָמְרָה: וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת; כִּי אֱמֶת הוּא בְּחִינַת חַיִּים כַּנַּ"ל, וְאָמְרוּ לָהּ: אֶת תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי תִּקְשְׁרִי לָךְ. תִּקְוָה זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתֵךְ; וֶאֱמוּנָה הִיא אַחֲרִית הַיָּמִים, כִּי עָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מכות כד): בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְכוּ׳; וְחוּט הַשָּׁנִי זֶה בְּחִינַת זְרִיחַת אוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לח): וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח וְכוּ׳; כִּי הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ, וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ (ישעי׳ ס). כִּי חֹשֶׁךְ הוּא בְּחִינוֹת בְּעֹצְבוֹן, דַּאֲגַת וְתַאֲוַת הַפַּרְנָסָה, צַעַר כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עֲבוֹדָה־זָרָה. וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳ – אֱמוּנַת אֱלֹקוּת, אוֹר הַפָּנִים, וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר, תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ, תִּקּוּן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּחִינוֹת: שְׂמַח זְבוּלוּן:

וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ח): מָצָא אוֹ מוֹצֵא, כִּי הַפַּרְנָסָה הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין פא): הַיּוֹרֵד לְפַרְנָסַת חֲבֵרוֹ, כְּאִלּוּ בָּא עַל אִשְׁתּוֹ; וּפַרְנָסָה שֶׁהוּא בְּעֹצְבוֹן, הִיא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה (בְּחִינַת מְרִירוּתָא דְּעָלְמָא, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ עַל־יְדֵי מֶלַח, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: אִלְמָלֵא מִלְחָא לָא הֲוֵי יָכִיל עָלְמָא לְמִסְבַּל מְרִירוּתָא. וְעַל־כֵּן לְהֶפֶךְ, בְּפַרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה, כְּתִיב: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב (משלי יח). טוֹב – בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת בְּרִית מֶלַח, שֶׁהוּא מַמְתִּיק מְרִירוּתָא, הֵינוּ תַּאֲוַת וְעֹצְבוֹן הַפַּרְנָסָה). וּפַרְנָסָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ, הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב; וְאֵין טוֹב אֶלָּא צַדִּיק (יומא לח:), הֵינוּ בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ב): וַתֵּרֶא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא – שֶׁנּוֹלַד מָהוּל (מ"ר שמות פ"א). וְאֵין טוֹב אֶלָּא אוֹר (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳ – זֶה בְּחִינַת: וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה׳, בְּחִינַת חוּט הַשָּׁנִי:

ד **וְזֶה** בְּחִינַת מְזוּזָה. כִּי אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדבר פ׳ כב): לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן זוּזֵי? – מִפְּנֵי שֶׁזָּזִין מִזֶּה לָזֶה. וְזֶה (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, הֵינוּ עַל־יְדֵי מְזוּזָה; וְכֶסֶף תּוֹעֲפוֹת לָךְ – עַל־יְדֵי־זֶה פַּרְנָסָתוֹ מְעוֹפֶפֶת לָךְ. כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לה): אֲנִי אֵל שַׁדַּי, פְּרֵה וּרְבֵה. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ברכות פרק א), שֶׁעֲשָׂרָת הַדִּבְּרוֹת הֵם בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, וְדִבּוּר לֹא תַּחְמֹד כְּנֶגֶד: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת; כִּי עַל־יְדֵי מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: מֶלַח מָמוֹן חָסֵר. וְזֶהוּ (תהלים נ): וְזִיז, הֵינוּ מָמוֹן, שֵׁדַּי עִמָּדִי. עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית, עַל־יְדֵי מְזוּזָה, זוֹכֶה לִבְחִינַת: שְׂמַח זְבוּלוּן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וּכְתַבְתָּם – שֶׁיְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה (שבת קג: מנחות לד). וְזֶה בְּחִינַת (בראשית כח): יַעֲקֹב אִישׁ תָּם, כִּי עַל־יָדוֹ: וַיִּחַן פְּנֵי הָעִיר,

עַל־יָדוֹ תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ כְּנַ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:), שֶׁאֲרִיכַת יָמִים עַל־יְדֵי מְזוּזָה, כִּי סָמוּךְ לְ"וּכְתַבְתָּם" – "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם", כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בְּמַשָּׁא־וּמַתָּן בָּא אוֹר הַחַיִּים כְּנַ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (שם): מִקְרָא גְּדָרֵשׁ לְפָנָיו, הֵינוּ בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא סִימָנָא דְּחַיֵּי:

וּבִשְׁבִיל זֶה קְבִיעוּת הַמְּזוּזָה בַּשְּׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּתַח (מנחות לג), כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בב"מ מב): לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם אֶת מְעוֹתָיו: שְׁלִישׁ בִּפְרַקְמַטְיָא וְכוּ'. וּשְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן הוּא הַשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי פאה פ"ח): טָבִין חַמְשִׁין דְּעָבְדִין מִמָּאתָן דְּלָא עָבְדִין. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַשָּׁא־וּבְמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת לא): נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בָּאֱמוּנָה. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַמָּמוֹן, שֶׁשָּׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, הוּא בִּשְׁלִישׁ עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בַּשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא:

ה **וְכָל** הַמִּצְוֹות שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלֹא מָמוֹן, הֵינוּ שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא צֶדֶק, וְזֶה: **צִוִּיתָ** צֶדֶק עֵדְוָתֶיךָ; אֲבָל כְּשֶׁחָבִיב כָּל־כָּךְ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ בְּהֶפְסֵד מָמוֹן, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרָא אֱמוּנָה, כִּי עִקַּר אֱמוּנָה הוּא בְּמָמוֹן, כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן כְּנַ"ל, שֶׁשָּׁם פָּנִים דִּקְדָשָׁה. וְזֶה: **אֱמוּנָה מְאֹד** – זֶה מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו): וּבְכָל מְאֹדֶךָ (ברכות נד):

וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אֱמֹר לָנוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא** – זֶה בְּחִינַת שֶׁקֶר, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צב): כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת־כּוֹכָבִים וְכוּ'. וְאָמַר לָהֶם: חֲזֵי לָן **כַּדְנַיְתָא** וְיָלְדָה. **כַּדְנַיְתָא** – זוֹ פִּרְדָּה, זֶה בְּחִינַת עַכּוּ"ם, דְּשָׁרְיָא בְּפִרוּדָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (משפטים צח.): שָׁאֲרֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפִרוּדָא. וְיָלְדָה – זֶה בְּחִינַת רֶוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה. וְאָמְרוּ לוֹ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה – כִּי עַכּוּ"ם אֵל אַחֵר אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין (שם קנ.). וְהֵשִׁיב לָהֶם: הֵי **נִיהוּ** מִלֵּי דִּכְדִיבָא, הֵינוּ הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁמַּרְוִיחִין, וּבֶאֱמֶת אֵינָם מַרְוִיחִין:

וְתָלָא לֵהּ **פִּתְקָא בְּצַוָּארָא**, דַּהֲוֵי מַסִּיק בֵּי **אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי**. בֵּי **אַבָּא** זֶה עֲבוֹדָה־זָרָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמי' ב): הָאוֹמֵר לָעֵץ אָבִי אָתָּה; וַעֲבוֹדָה־זָרָה הִיא חוֹבָה, שֶׁמַּכְרַעַת אֶת הַכֹּל לְכַף חוֹבָה, וְכָל הַמִּתְדַּבְּקִין בָּהּ הֵם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁזֶּה הַמַּשָּׂא תָּלוּי בְּצַוָּאר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִין בְּמָמוֹנָם, וְלוֹוִין מָמוֹן מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם מִשְׁתַּכְּרִין שָׁכָר הַרְבֵּה, וְאַחַר־כָּךְ מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וְאִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמַטְרִיחִים אֶת עַצְמָם בִּטְרָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים אֶת עַצְמָם בְּסַכָּנַת דְּרָכִים בִּשְׁבִיל שָׁכָר מוּעָט, בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם חוֹב אֲבִיהֶם, חוֹב עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וְזֶה הַדָּבָר לָהֶם כְּמוֹ צַוָּאָה מֵאֲבִיהֶם, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ חוֹבוֹתָיו. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מַהַרְשָׁ"א: תָּלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא – שֶׁטַּר צַוָּאָה:

וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: **מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמַאי מַלְחֵי לֵהּ** – כִּי תִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית מָלַח כְּנַ"ל, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: זֶה שֶׁתִּקֵּן בְּרִיתוֹ, אִם נָפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּמַאי תִּקּוּנוֹ. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא** – כִּי בָּאֱמֶת יֵשׁ עוֹד תִּקּוּן לְתַאֲוַת מָמוֹן, הֵינוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל לַשֹּׁרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם בָּא כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, וְעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ שָׁם יִתְבַּטֵּל תַּאֲוָתוֹ, כִּי שָׁם בְּשָׁרְשָׁהּ, הַשֶּׁפַע כֻּלּוֹ אוֹר צַח וּמְצֻחְצָח וְתַעֲנוּג רוּחָנִי, וְאֵין מִתְאַוֶּה (נ"א מִתְעַבֵּה כת"י) אֶלָּא לְמַטָּה, וּמִי הוּא הַפֶּתִי יָסוּר הֵנָּה לְהַשְׁלִיךְ תַּעֲנוּג רוּחָנִי וְלַקַּח תַּעֲנוּג עָב:

אֲבָל לְזֹאת הַהִסְתַּכְּלוּת אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְקַן בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּשַׂר־קֹדֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בָּאֱלוֹקוּת. וּבִשְׁבִיל זֶה עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא עַל־יְדֵי בְּרִית; וּכְשֶׁמְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי עַל־יְדֵי מָלַח, תַּאֲוַת מָמוֹן חָסֵר כְּנַ"ל. וְשֹׁרֶשׁ הַשְׁפָּעוֹת הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שִׁלְיָא, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, כִּי הַשִּׁלְיָא הוּא בְּחִינַת דַּלְתֵי בִטְנִי, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי דְּלָתוֹת לָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ג): כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי (בכורות מה), וְנַעֲשָׂה מִשְּׁנֵי דְּלָתִין צוּרַת מֵ"ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, וְהוּא בְּחִינַת מֵ"ם [אַרְבָּעִים] יוֹם שֶׁל יְצִירַת הַוָּלָד (נדה ל). וְכֵן יֵשׁ לְמַעְלָה דַּלְתֵי שָׁמַיִם, שֶׁמִּשָּׁם נוֹלָד הַשְׁפָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עח): דַּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שְׁאֵר וְכוּ'. וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם: בְּשִׁלְיָא דְּכַדְנַיְתָא הוּא תִּקּוּנוֹ שֶׁל זֶה הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן. וַאֲמַרוּ לֵהּ: מִי **אִיכָּא** שִׁלְיָא **לְפִרְדָּה** – כִּי עַכּוּ"ם אֵין לָהּ אֶפְלוּ בֵּית־וָלָד. אָמַר לָהֶם: **וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא** – כִּי בָּאֱמֶת מִי שֶׁתִּקֵּן הַבְּרִית, אֵינוֹ נוֹפֵל לְתַאֲוַת הַמָּמוֹן:

אַנְשֵׁי דָּמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם (תהלים נה). הֵינוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת, נוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְיָמָיו כָּלִים בְּרִדְיָפָה אַחַר מוֹתְרוֹת. וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם – שֶׁאֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ (מ"ר קהלת סדר א). וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ – שֶׁאֵין מַשִּׂיג חֲצִי תַּאֲוָתוֹ, כַּמּוּבָא לְעֵיל [באות ג] עַל פָּסוּק: וַיָּגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב, וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, עַיִן שָׁם. (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְזֶה שֶׁפֵּיֵּם: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁהוּא הַהִפּוּךְ מִתַּאֲוַת מָמוֹן, כִּי הַמְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ בָּהּ', כִּי הוּא עוֹבֵד כָּל עַכּוּ"ם, אַךְ: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁתּוּכַל לְהַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּסִבָּה קַלָּה, וְאָהְיֶה שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי, וְלֹא אֶהְיֶה מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן:

וְעַל־כֵּן אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׂירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ דְּאָגוֹת וְעִצָּבוֹת וּמָרָה־שְׁחֹרָה בְּיוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת: בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מִיתָה, כְּנַ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וּדְאָגוֹת יוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וְכוּ' כְּנַ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): מַרְבֶּה נְכָסִים – מַרְבֶּה דְּאָגָה; כִּי בְּוַדַּאי הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעִצָּבוֹת עַל־יְדֵי רִבּוּי הַנְּכָסִים וְהָעֲשִׁירוּת, כִּי הַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּעִצָּמוֹ בְּחִינַת עַצְבוּת כְּנַ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁמִּתְרַבִּין יוֹתֵר, נִתְרַבֶּה הָעַצְבוּת וְהַדְּאָגוֹת בְּיוֹתֵר כְּנַ"ל.

וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מְקֻצָּר וּמְכֻלָּה יָמָיו וְחַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁמַּפְסִיד הַחִיּוּת כְּמוֹ הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים, וְהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא

תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:), שֶׁאֲרִיכַת יָמִים באה עַל יְדֵי שנזהרים במצות מְזוּזָה, כִּי סָמוּךְ לְ"וּכְתַבְתָּם על מזוזות ביתך ובשעריך", נאמר "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם", ורמוז בזה, כִּי עַל יְדֵי מזוזה זוכים לאמונה במשא ומתן, ועל ידי אֱמוּנָה בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בָּא אוֹר הַחַיִּים כַּנַּ"ל, דהיינו 'אור הפנים' שהוא בחינת 'חיים', ולכן האדם זוכה לאריכות ימים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ בגמרא שם: 'מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו', שדורשים את הפסוק "למען ירבו ימיכם" שהוא שייך למה שנאמר קודם לכן "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך", ורמוז בדברי הגמרא, כי 'לפניו' הַיְנוּ בְּחִינַת 'אוֹר הַפָּנִים', שֶׁהוּא סִימָנָא דְּחַיֵּי – סימן של חיים, דהיינו שעל ידי מזוזה זוכים ל'אור הפנים' שהוא בחינת 'חיים', ולכן זוכים לאריכות ימים.

וּבִשְׁבִיל זֶה קְבִיעוּת הַמְּזוּזָה בַּשְּׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּתַח (מנחות לג.), כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבבא מציעא מב): 'לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם אֶת מְעוֹתָיו, שְׁלִישׁ בְּפִרְקְמַטְיָא – במסחר וְכוּ' ושליש בקרקע ושליש תחת ידו'. וּשְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן הוּא הַשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי פאה פ"ח): 'טָבִין חַמְשִׁין דְּעָבְדִין מִמָּאתָן דְּלָא עָבְדִין' – טובים חמישים זוז שעושים פירות ממאתיים זוז שלא עושים פירות, ולכן השליש שבמסחר שהוא עושה פירות הוא השליש המעולה מכולם, והוא נחשב השליש העליון. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רבותינו ז"ל (שבת לא) שכשמכניסים אדם לדין בשמים שואלים אותו: 'נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בֶּאֱמוּנָה' – האם עשית את המסחר ביושר ובנאמנות, בלי לרמות, ורמוז בזה, ששואלים את האדם האם בשעת המשא ומתן היתה לו אמונה שהקב"ה יכול לפרנסו בסיבה קלה. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַמָּמוֹן, שֶׁשָּׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, הוּא בְּשְׁלִישׁ עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בַּשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא – שבמסחר, ולכן קביעות המזוזה שעל ידה זוכים לאמונה במשא ומתן הוא בשליש העליון של הפתח.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "צוית צדק עדותיך ואמונה מאוד".

ה. וְכָל הַמִּצְוֹות שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלֹא מָמוֹן, הַיְנוּ שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא 'צֶדֶק', שהרי מובא לעיל באות א', שכשספירת ה'מלכות' עדיין לא התחברה עם בחינת 'אמת' היא נקראת 'צדק', וספירת ה'מלכות' רומזת לעם ישראל, ולכן כשהאדם עדיין לא שבר את תאות הממון, ולכן אינו רוצה להפסיד ממון בשביל המצוה, אם כן הוא רחוק עדיין מבחינת 'אור הפנים', שהיא בחינת 'אמת', ולכן בחינה זו נקראת 'צדק'[1], וְזֶה הרמוז בפסוק שהובא בתחילת המאמר: "צִוִּיתָ צֶדֶק עֵדֹתֶיךָ", דהיינו שהעדות והמצוות הם בחינת 'צדק', אֲבָל כְּשֶׁחָבִיב כָּל כָּךְ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ בְּהֶפְסֵד מָמוֹן, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרָא 'אֱמוּנָה', כִּי עִקַּר אֱמוּנָה הוּא בְּמָמוֹן, כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁשָּׁם פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה. וְזֶה סיום הפסוק: "וֶאֱמוּנָה מְאֹד" - זֶה מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו): "ואהבת את ה' אלוקיך וכו' וּבְכָל מְאֹדֶךָ", ודרשו רבותינו ז"ל (ברכות נד): 'בכל ממונך', וכשהאדם מפסיד ממון בשביל המצות, זהו בחינת 'ואמונה', שיש לו אמונה, בבחינת 'מאוד', דהיינו בבחינת הממון, וזכה לשבר את תאות הממון.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלות ששאלו סבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניה ובתשובות שהשיב להם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא לרבי יהושע בן חנניה: 'אֱמֹר לָנוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא' – אמור לנו דבר שקר, ורמוז בזה כי זֶה בְּחִינַת שֶׁקֶר, שהוא בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צב): 'כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְכוּ'"[2], דהיינו שרצו שיאמר להם דבר על בחינת ה'עבודה זרה'.

וְאָמַר לָהֶם רבי יהושע בן חנניה: 'הֲוֵי לָן כַּדְנַיְתָא וְיָלְדָה' – היתה לנו פרדה וילדה, 'כַּדְנַיְתָא' - זוֹ פִּרְדָּה, ופרדה רומז לפירוד, זֶה בְּחִינַת עַכּוּ"ם – עבודה זרה,

מקורות והערות

[1] פרפראות לחכמה. [2] בגמ' סנהדרין דף צ"ב ע"א איתא: "אמר רבי אלעזר, כל המחליף בדיבורו כאילו עובד עבודה זרה, כתיב הכא והייתי בעיניו כמתעתע וכתיב התם הבל המה מעשה תעתועים", ופירש"י: "המחליף בדיבורו – משנה בדיבורו, שלא יהא ניכר".

עַל־יָדוֹ תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:), שֶׁאֲרִיכַת יָמִים עַל־יְדֵי מְזוּזָה, כִּי סָמוּךְ לְ"וּכְתַבְתָּם" – "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם", כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בְּמַשָּׁא־וּמַתָּן בָּא אוֹר הַחַיִּים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (שם): מִקְרָא גְּדָרֵשׁ לְפָנָיו, הֵינוּ בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא סִימָנָא דְּחַיֵּי:

וּבִשְׁבִיל זֶה קְבִיעוּת הַמְּזוּזָה בַּשְּׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּתַח (מנחות לג), כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בב"מ מב): לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם אֶת מְעוֹתָיו: שְׁלִישׁ בִּפְרַקְמַטְיָא וכו'. וּשְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן הוּא הַשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי פאה פ"ח): טָבִין חַמְשִׁין דְּעָבְדִין מִמָּאתָן דְּלָא עָבְדִין. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַשָּׁא־וּבְמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת לא): נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בָּאֱמוּנָה. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַמָּמוֹן, שֶׁשָּׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, הוּא בִּשְׁלִישׁ עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בַּשְּׁלִישׁ שֶׁבִּפְרַקְמַטְיָא:

ה **וְכָל** הַמִּצְוֹות שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלֹא מָמוֹן, הֵינוּ שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא צֶדֶק, וְזֶה: **צִוִּיתָ צֶדֶק** עֵדְוֹתֶיךָ; אֲבָל כְּשֶׁחָבִיב כָּל־כָּךְ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ בְּהֶפְסֵד מָמוֹן, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרָא אֱמוּנָה, כִּי עִקַּר אֱמוּנָה הוּא בְּמָמוֹן, כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁשָּׁם פָּנִים דִּקְדָשָׁה. וְזֶה: **אֱמוּנָה מְאֹד** – זֶה מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו): וּבְכָל מְאֹדֶךָ (ברכות נד):

וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אֱמֹר לָנוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא** – זֶה בְּחִינַת שֶׁקֶר, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צב): כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת־כּוֹכָבִים וכו'. וְאָמַר לָהֶם: חֲזֵי לָן **כַּדְנַיְתָא** וְיָלְדָה. **כַּדְנַיְתָא** – זוֹ פְּרִדָה, זֶה בְּחִינַת עַכּוּ"ם, דְּשָׁרְיָא בְּפַרוּדָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (משפטים צח.): שָׁאֲרֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיְּם בְּפַרוּדָא. וְיָלְדָה – זֶה בְּחִינַת רֶוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה. וְאָמְרוּ לוֹ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה – כִּי עַכּוּ"ם אֵל אַחֵר אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין (שם קנ.). וְהֵשִׁיב לָהֶם: הֵי **נִיהוּ** מִלֵּי דִּכְדִיבָא, הַיְנוּ הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁמַּרְוִיחִין, וּבֶאֱמֶת אֵינָם מַרְוִיחִין:

וְתָלָא לֵהּ **פִּתְקָא בְּצַוָּארָא**, דַּהֲוֵי מַסִּיק בֵּי **אַבָּא** מְאָה **אַלְפֵי זוּזֵי**. בֵּי **אַבָּא** זֶה עֲבוֹדָה־זָרָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמי' ב): הָאוֹמֵר לָעֵץ אָבִי אָתָּה; וַעֲבוֹדָה־זָרָה הִיא חוֹבָה, שֶׁמַּכְרַעַת אֶת הַכֹּל לְכַף חוֹבָה, וְכָל הַמִּתְדַּבְּקִין בָּהּ הֵם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁזֶּה הַמַּשָּׂא תָּלוּי בְּצַוָּאר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִין בְּמָמוֹנָם, וְלוֹוִין מָמוֹן מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם מִשְׁתַּכְּרִין שֶׁכָּר הַרְבֵּה, וְאַחַר־כָּךְ מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וְאִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמַטְרִיחִים אֶת עַצְמָם בִּטְרָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים אֶת עַצְמָם בְּסַכָּנַת דְּרָכִים בִּשְׁבִיל שֶׁכָּר מוּעָט, בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם חוֹב אֲבִיהֶם, חוֹב עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי מְצָוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וְזֶה הַדָּבָר לָהֶם כְּמוֹ צַוָּאָה מֵאֲבִיהֶם, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ חוֹבוֹתָיו. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מַהַרְשָׁ"א: תָּלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא – שֶׁטַּר צַוָּאָה:

וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: **מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמַאי מַלְחֵי לֵהּ** – כִּי תִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית מָלַח כַּנַּ"ל, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: זֶה שֶׁתִּקֵּן בְּרִיתוֹ, אִם נָפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּמַאי תִּקּוּנוֹ. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא** – כִּי בָּאֱמֶת יֵשׁ עוֹד תִּקּוּן לְתַאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל לַשֹּׁרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם בָּא כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, וְעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ שָׁם יִתְבַּטֵּל תַּאֲוָתוֹ, כִּי שָׁם בְּשָׁרְשָׁהּ, הַשֶּׁפַע כֻּלּוֹ אוֹר צַח וּמְצֻחְצָח וְתַעֲנוּג רוּחָנִי, וְאֵין מִתְאַוֶּה (נ"א מִתְעַבֵּה כת"י) אֶלָּא לְמַטָּה, וּמִי הוּא הַפֶּתִי יָסוּר הֵנָּה לְהַשְׁלִיךְ תַּעֲנוּג רוּחָנִי וְלַקַּח תַּעֲנוּג עָב:

אֲבָל לְזֹאת הַהִסְתַּכְּלוּת אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְקַן בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּשַׂר־קֹדֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בָּאֱלוֹקוּת. וּבִשְׁבִיל זֶה עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא עַל־יְדֵי בְּרִית; וּכְשֶׁמְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי עַל־יְדֵי מָלַח, תַּאֲוַת מָמוֹן חָסֵר כַּנַּ"ל. וְשֹׁרֶשׁ הַשְׁפָּעוֹת הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שִׁלְיָא, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, כִּי הַשִּׁלְיָא הוּא בְּחִינַת דַּלְתֵי בִטְנִי, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי דְּלָתוֹת לָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ג): כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי (בכורות מה), וְנַעֲשָׂה מִשְּׁנֵי דְּלָתִין צוּרַת מֵ"ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, וְהוּא בְּחִינַת מֵ"ם [אַרְבָּעִים] יוֹם שֶׁל יְצִירַת הַוָּלָד (נדה ל). וְכֵן יֵשׁ לְמַעְלָה דַּלְתֵי שָׁמַיִם, שֶׁמִּשָּׁם נוֹלָד הַשְׁפָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עח): דַּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שְׁאֵר וכו'. וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם: בְּשִׁלְיָא דְּכַדְנַיְתָא הוּא תִּקּוּנוֹ שֶׁל זֶה הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן. וַאֲמַרוּ לֵהּ: מִי **אִיכָּא שִׁלְיָא לְפַרְדָּה** – כִּי עַכּוּ"ם אֵין לָהּ אֶפְלוּ בֵּית־וָלָד. אָמַר לָהֶם: **וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא** – כִּי בָּאֱמֶת מִי שֶׁתִּקֵּן הַבְּרִית, אֵינוֹ נוֹפֵל לְתַאֲוַת הַמָּמוֹן:

אַנְשֵׁי דָּמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם (תהלים נה). הֵינוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת, נוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְיָמָיו כָּלִים בְּרִדִיפָה אַחַר מוֹתְרוֹת. וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם – שֶׁאֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ (מ"ר קהלת סדר א). וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ – שֶׁאֵין מַשִּׂיג חֲצִי תַּאֲוָתוֹ, כַּמּוּבָא לְעֵיל [באות ג] עַל פָּסוּק: וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב, וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, עַיִן שָׁם. (עד כאן לשון רבנו ז"ל)

וְזֶה שֶׁפֵּיֵּם: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁהוּא הַהִפּוּךְ מִתַּאֲוַת מָמוֹן, כִּי הַמְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה', כִּי הוּא עוֹבֵד כָּל עַכּוּ"ם, אַךְ: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁתּוּכַל לְהַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּסִבָּה קַלָּה, וְאָהְיֶה שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי, וְלֹא אֶהְיֶה מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן:

וְעַל־כֵּן אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ דְּאָגוֹת וְעִצָּבוּת וּמָרָה־שְׁחוֹרָה בְּיוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת: בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחוֹרָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מִיתָה, כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחוֹרָה וּדְאָגוֹת יוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחוֹרָה וכו' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): מַרְבֶּה נְכָסִים – מַרְבֶּה דְּאָגָה; כִּי בְּוַדַּאי הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעִצָּבוּת עַל־יְדֵי רִבּוּי הַנְּכָסִים וְהָעֲשִׁירוּת, כִּי הַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּעִצָּמוֹ בְּחִינַת עַצְבוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁמִּתְרַבִּין יוֹתֵר, נִתְרַבֶּה הָעַצְבוּת וְהַדְּאָגוֹת בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל.

וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מְקַצֵּר וּמְכַלֶּה יָמָיו וְחַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁמַּפְסִיד הַחִיּוּת כְּמוֹ הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים, וְהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא

דְּשָׁרְיָא בְּפִרוּדָא – ששורה בפירוד, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (משפטים צה.): **'שָׁאֲרֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפִרוּדָא'** – הוא מתחיל בחיבור ומסיים בפירוד[3]. **'וְיָלְדָה' - זֶה בְּחִינַת רֵוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה,** דהיינו שתאות הממון שהיא בחינת 'עבודה זרה' הביאה לאדם רווח ממון.

וְאָמְרוּ לוֹ סבי דבי אתונא: **'וְכַדְנִיתָא מִי יָלְדָה'** – וכי העבודה זרה שהיא בחינת 'פרדה' יכולה ללדת ולהרויח, **כִּי** מובא בזוהר (שם קג.) **ש'עַכּוּ"ם אֵל אַחֵר אִסְתְּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין'** – הסטרא אחרא שהוא בחינת 'עבודה זרה' ובחינת 'אל אחר' הסתרס ואינו עושה פירות, דהיינו שאינו יכול להתרבות ולהוליד עוד קליפות וחיצונים[4], וכך גם תאות הממון שהיא בחינת 'עבודה זרה' וסטרא אחרא אינה יכולה להביא לאדם ממון ורווחים.

וְהֵשִׁיב לָהֶם רבי יהושע בן חנניה: **'הֵי נִיהוּ מִלֵּי דְּכִדְיָבָא'** – אלו הם דברי שקר, **הַיְנוּ הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁמַּרְוִיחִין, וּבֶאֱמֶת אֵינָם מַרְוִיחִין.**

ומה שאמר רבי יהושע בן חנניה קודם לכן, שהיתה לנו פרדה וילדה, **'וְתָלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא דַּהֲוֵי מַסִּיק בֵּי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי'** – והיה תלוי בצוארו של הולד שטר צואה של הפרדה, וכתוב בו שיפרעו בניה של הפרדה למי שהלוה לבית אביהם מאה אלף זוזים. רמוז בזה, כי **'בֵּי אַבָּא'** זֶה **עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה ב): **"הָאוֹמֵר לָעֵץ אָבִי אָתָּה". וַעֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא 'חוֹבָה', שֶׁמַּכְרַעַת אֶת הַכֹּל לְכַף חוֹבָה, וְכָל הַמִּתְדַּבְּקִין בָּהּ הֵם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁזֶּה הַמַּשָּׂא תָּלוּי בְּצַוַּאר בְּנֵי אָדָם, שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִין בְּמָמוֹנָם, וְלוֹוִין מָמוֹן מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם מִשְׁתַּכְּרִין שֶׁכָּר הַרְבֵּה, וְאַחַר כָּךְ מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וְאִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וּמַטְרִיחִים אֶת עַצְמָם בִּטְרָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים אֶת עַצְמָם בְּסַכָּנַת דְּרָכִים, בִּשְׁבִיל שֶׁכָּר מֵעָט, בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם חוֹב אֲבִיהֶם, חוֹב עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וְזֶה הַדָּבָר לָהֶם כְּמוֹ צַוָּאָה מֵאֲבִיהֶם, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ חוֹבוֹתָיו. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מַהַרְשָׁ"א: 'תָּלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא' - שְׁטַר צַוָּאָה.** וזהו הרמוז בדברי רבי יהושע בן חנניה, שאלו שדבוקים בתאות ממון, הרי זה כאילו תלוי עליהם שטר צואה של העבודה זרה, שהם חייבים לה מאה אלף זוזים, כי העבודה זרה גורמת להם שיהיו בעלי חובות גדולים, והיא גורמת להם לעבוד קשה כאילו יש עליהם חוב לעבודה זרה.

וְאַחַר כָּךְ אָמְרוּ לוֹ סבי דבי אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **'מִלְּחָא כִּי סַרְיָא בְּמַאי מַלְחֵי לֵהּ' - כִּי תִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן, הוּא תִּקּוּן הַ'בְּרִית מֶלַח' כַּנַּ"ל,** דהיינו שיתקן ברית קודש, ועל ידי זה ינצל מתאות ממון, **וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: זֶה שֶׁתִּקֵּן בְּרִיתוֹ, אִם נָפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּמַאי תִּקּוּנוֹ.**

וְהֵשִׁיב לָהֶם רבי יהושע בן חנניה: **'בְּסִילּוּתָא דְּכַדְנִיתָא'** – בשליה של פרדה, **כִּי בֶּאֱמֶת יֵשׁ עוֹד תִּקּוּן לְתַאֲוַת מָמוֹן, הַיְנוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל לַשֹּׁרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם בָּא כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, וְעַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ שָׁם, יִתְבַּטֵּל תַּאֲוָתוֹ, כִּי שָׁם בְּשָׁרְשָׁהּ, הַשֶּׁפַע כֻּלּוֹ אוֹר צַח וּמְצֻחְצָח, וְתַעֲנוּג רוּחָנִי, וְאֵין מִתְאַוֶּה** (נ"א מִתְעַבֶּה כת"י) **אֶלָּא לְמַטָּה. וּמִי הוּא הַפֶּתִי יָסוּר הֵנָּה לְהַשְׁלִיךְ תַּעֲנוּג רוּחָנִי, וְלִקַּח תַּעֲנוּג עָב. אֲבָל לְזֹאת הַהִסְתַּכְּלוּת, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַד שֶׁיְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ", שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּשַׂר קָדֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בָּאֱלֹקוּת. וּבִשְׁבִיל זֶה, עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן, הוּא עַל יְדֵי בְּרִית. וּכְשֶׁמְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי עַל יְדֵי 'מֶלַח' שהוא הברית, תַּאֲוַת מָמוֹן חָסֵר** ומתבטל **כַּנַּ"ל. וְשֹׁרֶשׁ הַשְׁפָּעוֹת הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'שִׁלְיָא', שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, כִּי הַשִּׁלְיָא הוּא בְּחִינַת 'דַּלְתֵי בִטְנִי', כִּי יֵשׁ שְׁנֵי דְּלָתוֹת לָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב ג): **"כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי"** (בכורות מה), **וְנַעֲשֶׂה מִשְּׁנֵי דַּלְתִין** דהיינו משני אותיות ד' המחוברות יחד **צוּרַת מֵ"ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, וְהוּא בְּחִינַת מֵ"ם יוֹם שֶׁל יְצִירַת הַוָּלָד** (נדה ל). **וְכֵן יֵשׁ לְמַעְלָה**

מקורות והערות

[3] כי תחילה היו פרצוף (בנין רוחני) 'זעיר אנפין' של הקליפה ופרצוף 'נוקבא' (המלכות) של הקליפה בחיבור אחור באחור, וכשנסרו ונפרדו זה מזה, לא נתחברו פנים בפנים אלא נשארו בפירוד. מתוק מדבש שם.

[4] כי הולדת השפע נעשה על ידי יחוד של פרצוף 'זעיר אנפין' ופרצוף 'נוקבא' (המלכות), ושורש ההולדה שמשם נמשך הטיפה של פרצוף 'זעיר אנפין' הוא מספירת ה'דעת' שבה, שמחברת את החסד והגבורה, ואמנם בפרצוף 'זעיר אנפין' של הקליפה אין ספירת 'דעת', ולכן הקליפה אינה יכולה להוליד שפע. מתוק מדבש שם, ועץ חיים שער מ"ח פ"ב.

עַל־יָדוֹ תִּקּוּן הַמַּטְבֵּעַ כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת לב:), שֶׁאֲרִיכַת יָמִים עַל־יְדֵי מְזוּזָה, כִּי סָמוּךְ לְ"וּכְתַבְתָּם" – "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם", כִּי עַל־יְדֵי אֱמוּנָה בְּמַשָּׁא־וּמַתָּן בָּא אוֹר הַחַיִּים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (שם): מִקְרָא גְּדָרֵשׁ לְפָנָיו, הֵינוּ בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא סִימָנָא דְּחַיֵּי:

וּבִשְׁבִיל זֶה קְבִיעוּת הַמְּזוּזָה בַּשְּׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַפֶּתַח (מנחות לג), כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בב"מ מב): לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם אֶת מְעוֹתָיו: שְׁלִישׁ בְּפַרְקְמַטְיָא וְכוּ'. וּשְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן הוּא הַשְּׁלִישׁ שֶׁבְּפַרְקְמַטְיָא, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי פאה פ"ח): טָבִין חַמְשִׁין דְּעָבְדִין מִמָּאתָן דְּלָא עָבְדִין. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּמַשָּׁא־וּבְמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת לא): נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בָּאֱמוּנָה. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַמָּמוֹן, שֶׁשָּׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה, הוּא בַּשְּׁלִישׁ עֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בַּשְּׁלִישׁ שֶׁבְּפַרְקְמַטְיָא:

ה **וְכָל** הַמִּצְוֹות שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּלֹא מָמוֹן, הֵינוּ שֶׁאֵין רוֹצֶה לְהַפְסִיד מָמוֹן בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה, זֶה הַבְּחִינָה נִקְרָא צֶדֶק, וְזֶה: **צִוִּיתָ** צֶדֶק עֵדְוֹתֶיךָ; אֲבָל כְּשֶׁחָבִיב כָּל־כָּךְ הַמִּצְוָה, עַד שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ בְּהֶפְסֵד מָמוֹן, זֹאת הַבְּחִינָה נִקְרָא אֱמוּנָה, כִּי עִקַּר אֱמוּנָה הוּא בְּמָמוֹן, כְּשֶׁמְּשַׁבֵּר תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, שֶׁשָּׁם פָּנִים דִּקְדָשָׁה. וְזֶה: **אֱמוּנָה מְאֹד** – זֶה מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ו): וּבְכָל מְאֹדֶךָ (ברכות נד):

וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: אֱמֹר לָנוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא – זֶה בְּחִינַת שֶׁקֶר, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין צב): כָּל הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת־כּוֹכָבִים וְכוּ'. וְאָמַר לָהֶם: חֲזֵי לָן כַּדְנַיְתָא וְיָלְדָה. **כַּדְנַיְתָא** – זוֹ פִּרְדָּה, זֶה בְּחִינַת עַכּוּ"ם, דְּשָׁרְיָא בְּפִרוּדָא, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (משפטים צח.): שָׁאֲרֵי בְּחִבּוּרָא וְסַיֵּם בְּפִרוּדָא. וְיָלְדָה – זֶה בְּחִינַת רֶוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה. וְאָמְרוּ לוֹ: וְכַדְנַיְתָא מִי יָלְדָה – כִּי עַכּוּ"ם אֵל אַחֵר אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין (שם קנ.). וְהֵשִׁיב לָהֶם: הֵי נִיהוּ מִלֵּי דִּכְדִיבָא, הֵינוּ הַשֶּׁקֶר, שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁמַּרְוִיחִין, וּבֶאֱמֶת אֵינָם מַרְוִיחִין:

וְתָלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא, דַּהֲוֵי מַסִּיק בֵּי אַבָּא מְאָה אַלְפֵי זוּזֵי. בֵּי אַבָּא זֶה עֲבוֹדָה־זָרָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמי' ב): הָאוֹמֵר לָעֵץ אָבִי אָתָּה; וַעֲבוֹדָה־זָרָה הִיא חוֹבָה, שֶׁמַּכְרַעַת אֶת הַכֹּל לְכַף חוֹבָה, וְכָל הַמִּתְדַּבְּקִין בָּהּ הֵם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁזֶּה הַמַּשָּׂא תָּלוּי בְּצַוָּאר בְּנֵי־אָדָם, שֶׁאֵין מִסְתַּפְּקִין בְּמָמוֹנָם, וְלוֹוִין מָמוֹן מֵאֲחֵרִים, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁהֵם מִשְׁתַּכְּרִין שָׁכָר הַרְבֵּה, וְאַחַר־כָּךְ מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וְאִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמַטְרִיחִים אֶת עַצְמָם בִּטְרָחוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים אֶת עַצְמָם בְּסַכָּנַת דְּרָכִים בִּשְׁבִיל שָׁכָר מוּעָט, בִּשְׁבִיל לְשַׁלֵּם חוֹב אֲבִיהֶם, חוֹב עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי מִצְוָה לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמֵּת, וְזֶה הַדָּבָר לָהֶם כְּמוֹ צַוָּאָה מֵאֲבִיהֶם, שֶׁיְּשַׁלְּמוּ חוֹבוֹתָיו. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מַהַרְשָׁ"א: תָּלָא לֵהּ פִּתְקָא בְּצַוָּארָא – שֶׁטַּר צַוָּאָה:

וְאַחַר־כָּךְ אָמְרוּ לוֹ: מִלְּחָא כִּי סָרְיָא בְּמַאי מַלְחֵי לֵהּ – כִּי תִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא תִּקּוּן הַבְּרִית מָלַח כַּנַּ"ל, וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: זֶה שֶׁתִּקֵּן בְּרִיתוֹ, אִם נָפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת מָמוֹן, בְּמַאי תִּקּוּנוֹ. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּסִילוּתָא דְּכַדְנַיְתָא** – כִּי בָּאֱמֶת יֵשׁ עוֹד תִּקּוּן לְתַאֲוַת מָמוֹן, הֵינוּ שֶׁיִּסְתַּכֵּל לַשֹּׁרֶשׁ, שֶׁמִּשָּׁם בָּא כָּל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, וְעַל־יְדֵי הִסְתַּכְּלוּתוֹ שָׁם יִתְבַּטֵּל תַּאֲוָתוֹ, כִּי שָׁם בְּשָׁרְשָׁהּ, הַשֶּׁפַע כֻּלּוֹ אוֹר צַח וּמְצַחְצָח וְתַעֲנוּג רוּחָנִי, וְאֵין מִתְאַוֶּה (נ"א מִתְעַבֵּה כת"י) אֶלָּא לְמַטָּה, וּמִי הוּא הַפֶּתִי יָסוּר הֵנָּה לְהַשְׂכִּיל תַּעֲנוּג רוּחָנִי וְלַקַּח תַּעֲנוּג עָב:

אֲבָל לְזֹאת הַהִסְתַּכְּלוּת אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַד שֶׁיִּתְקַן בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מִבְּשָׂרִי אֶחֱזֶה אֱלוֹהַּ, שֶׁבַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן בְּשַׂר־קֹדֶשׁ, וְאָז יוּכַל לְהִסְתַּכֵּל בָּאֱלוֹקוּת. וּבִשְׁבִיל זֶה עִקַּר הַתִּקּוּן שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא עַל־יְדֵי בְּרִית; וּכְשֶׁמְּתַקֵּן בְּרִיתוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִפֹּל לְתַאֲוַת מָמוֹן, כִּי עַל־יְדֵי מָלַח, תַּאֲוַת מָמוֹן חָסֵר כַּנַּ"ל. וְשֹׁרֶשׁ הַשְׁפָּעוֹת הוּא מְכֻנֶּה בְּשֵׁם שִׁלְיָא, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, כִּי הַשִּׁלְיָא הוּא בְּחִינַת דַּלְתֵי בִטְנִי, כִּי יֵשׁ שְׁנֵי דְּלָתוֹת לָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ג): כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי (בכורות מה), וְנַעֲשָׂה מִשְּׁנֵי דְּלָתַיִן צוּרַת מֵ"ם סְתוּמָה, שֶׁשָּׁם מֵנָּח הַוָּלָד, וְהוּא בְּחִינַת מֵ"ם [אַרְבָּעִים] יוֹם שֶׁל יְצִירַת הַוָּלָד (נדה ל). וְכֵן יֵשׁ לְמַעְלָה דַּלְתֵי שָׁמַיִם, שֶׁמִּשָּׁם נוֹלָד הַשְׁפָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עח): דַּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שְׁאֵר וְכוּ'. וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם: בְּשִׁלְיָא דְּכַדְנַיְתָא הוּא תִּקּוּנוֹ שֶׁל זֶה הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן. וַאֲמַרוּ לֵהּ: מִי **אִיכָּא שִׁלְיָא לְפִרְדָּה** – כִּי עַכּוּ"ם אֵין לָהּ אֲפִלּוּ בֵּית־וָלָד. אָמַר לָהֶם: **וּמִלְּחָא מִי סָרְיָא** – כִּי בָּאֱמֶת מִי שֶׁתִּקֵּן הַבְּרִית, אֵינוֹ נוֹפֵל לְתַאֲוַת הַמָּמוֹן:

אַנְשֵׁי דָּמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם (תהלים נה). הֵינוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת, נוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְיָמָיו כָּלִים בְּרִדְיָפָה אַחַר מוֹתְרוֹת. וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם – שֶׁאֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ (מ"ר קהלת סדר א). וְזֶה: לֹא יֶחֱצוּ – שֶׁאֵין מַשִּׂיג חֲצִי תַּאֲוָתוֹ, כַּמּוּבָא לְעֵיל [באות ג] עַל פָּסוּק: וַיָּגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב, וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד, עַיִן שָׁם. (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְזֶה שֶׁפֵּיֵּם: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁהוּא הַהִפּוּךְ מִתַּאֲוַת מָמוֹן, כִּי הַמְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה', כִּי הוּא עוֹבֵד כָּל עַכּוּ"ם, אַךְ: וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ – שֶׁתּוּכַל לְהַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּסִבָּה קַלָּה, וְאָהְיֶה שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי, וְלֹא אֶהְיֶה מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן:

וְעַל־כֵּן אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ דְּאָגוֹת וְעִצָּבוֹת וּמָרָה־שְׁחֹרָה בְּיוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת: בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, מִיתָה, כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וּדְאָגוֹת יוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): מַרְבֶּה נְכָסִים – מַרְבֶּה דְּאָגָה; כִּי בְּוַדַּאי הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעִצָּבוֹת עַל־יְדֵי רִבּוּי הַנְּכָסִים וְהָעֲשִׁירוּת, כִּי הַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּעִצָּמוֹ בְּחִינַת עַצְבוּת כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן כָּל מַה שֶׁמִּתְרַבִּין יוֹתֵר, נִתְרַבֶּה הָעַצְבוּת וְהַדְּאָגוֹת בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל.

וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מְקַצֵּר וּמְכַלֶּה יָמָיו וְחַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁמַּפְסִיד הַחִיּוּת כְּמוֹ הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים, וְהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא

'דַּלְתֵי שָׁמַיִם', שֶׁמִּשָּׁם נוֹלָד הַשְּׁפָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עח): **"דַּלְתֵי שָׁמַיִם פָּתַח וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעָפָר שְׁאֵר וְכוּ'"**, ולכן שורש ההשפעות מכונה בשם 'שליא' ששם מונח הולד, כי כשם שבשליא יש דלתות כך גם בשורש ההשפעות יש דלתות. **וְזֶה שֶׁהֵשִׁיב לָהֶם: 'בְּשִׁלְיָא דְּכַדְנַיְתָא'** – בשליה של פרדה, **הוּא תִּקּוּנוֹ שֶׁל זֶה הַשּׁוֹמֵר הַבְּרִית, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן**, דהיינו שיסתכל בשורש של הממון, ששם הוא אור צח ומצוחצח, והוא תענוג רוחני, ולא ימשך אחר התאוה הגשמית של הממון.

וְאָמְרוּ לֵהּ סבי דבי אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **'מִי אִיכָּא שִׁלְיָא לְפִרְדָּה'** – וכי יש שליא לפרדה, **כִּי עַכּוּ"ם** – עבודה זרה **אֵין לָהּ אֲפִלּוּ בֵּית וָלָד**, כי רק הממון והשפע בעצמו יש לו שורש למעלה, שהוא אור צח ומצוחצח, אבל העבודה זרה שהיא התאוה של הממון אין לה שורש כלל, שהוא בחינת בית ולד, ולכן מי שכבר כרוך אחר העבודה זרה של הממון, בודאי אינו יכול לצמצם דעתו כלל להסתכל על השורש של הממון, כי הוא כבר משוקע לגמרי בתאות הממון שאין לה שורש, ורוצה להמשיך שפע על ידי הרדיפה אחר הממון, ולא על ידי ההסתכלות בשורש הממון[5].

אָמַר לָהֶם רבי יהושע בן חנניה: **'וּמִלְחָא מִי סָרְיָא'** – וכי מלח יכול להסריח, **כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁתִּקֵּן הַבְּרִית**, שהוא בחינת 'מלח', **אֵינוֹ נוֹפֵל לְתַאֲוַת הַמָּמוֹן**, והיינו שרבי יהושע בן חנניה השיב רק לשיטת שאלתם, שאם היה אפשרות גם למי שזכה לתיקון הברית שיפול לתאות ממון, אז היתה עצתו שיסתכל על השורש של השפע, כי הוא בודאי יכול להסתכל בשורש השפע, שהוא אלקות, כי תיקן את בחינת 'בשר קודש', אבל באמת שאלתם אינה צריכה תשובה כלל, כי מי שזכה לתיקון הברית אינו נופל לתאות ממון, ומי שלא זכה לתיקון הברית ונפל לתאות ממון אינו יכול באמת להסתכל על שורש הממון[6].

עתה יתבאר כיצד המבואר לעיל בענין תאות הממון, שגורמת לאדם עצבות ודאגות, ורדיפה שאינה פוסקת אחר הממון, ומקצרת את חייו, רמוז בפסוק "אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם", ורמוז בדברי התיקוני זוהר.

נאמר בפסוק: **"אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם"** (תהלים נה), ורמוז בזה, **הֵינוּ מִי שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת**, שזהו בחינת "אנשי דמים ומרמה", **נוֹפֵל לְתַאֲוַת מָמוֹן, וְיָמָיו כָּלִים בִּרְדִיפָה אַחַר מוֹתְרוֹת. וְזֶה: "לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם" - שֶׁאֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ** (מ"ר קהלת סדר א), כי כשיש לו מאה הוא רוצה מאתיים וכשיש לו מאתיים הוא רוצה ארבע מאות. **וְזֶה: "לֹא יֶחֱצוּ" - שֶׁאֵין מַשִּׂיג חֲצִי תַּאֲוָתוֹ.** והטעם שמי שהוא בעל מחלוקת הוא נופל לתאות ממון, כי הוא חולק על ישראל שיש להם בחינת 'פנים' דקדושה, ולכן הוא נופל ב'פנים' דסטרא אחרא, שזהו בחינת תאות ממון, **כַּמּוּבָא** (לעיל באות ג) **עַל פָּסוּק: "וַיִּגָּרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד", עַיִן שָׁם, (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל). וְזֶה שֶׁסִּיֵּם** הפסוק: **"וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ" - שֶׁהוּא הַהִפּוּךְ מִתַּאֲוַת מָמוֹן, כִּי הַמִּשְׁקָע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה', כִּי הוּא עוֹבֵד כָּל עַכּוּ"ם** – העבודות זרות, **אַךְ: "וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ" - שֶׁתּוּכַל לְהַזְמִין לִי פַּרְנָסָתִי בְּסִבָּה קַלָּה, וְאֶהְיֶה שָׂמֵחַ בְּחֶלְקִי, וְלֹא אֶהְיֶה מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן.**

וְעַל כֵּן אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ עֲשִׂירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ דְּאָגוֹת וְעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה בְּיוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת: "בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה", שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין – פנים חשוכים, מִיתָה, כַּנַּ"ל. **וְעַל כֵּן כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, יֵשׁ לוֹ עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וּדְאָגוֹת יוֹתֵר, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא מִבְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות פ"ב): **'מַרְבֶּה נְכָסִים - מַרְבֶּה דְּאָגָה', כִּי בְּוַדַּאי הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעַצְבוּת עַל יְדֵי רִבּוּי הַנְּכָסִים וְהָעֲשִׁירוּת, כִּי הַנְּכָסִים שֶׁלּוֹ הֵם בְּעִצְּמָן בְּחִינַת עַצְבוּת כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן כָּל מַה שֶּׁמִּתְרַבִּין יוֹתֵר נִתְרַבֶּה הָעַצְבוּת וְהַדְּאָגוֹת בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מְקַצֵּר וּמְכַלֶּה יָמָיו וְחַיָּיו שֶׁל הָאָדָם, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁמַּפְסִיד הַחִיּוּת כְּמוֹ הַדְּאָגָה וְהָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים, וְהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא מַרְבֶּה דְּאָגָה וְעַצְבוּת כַּנַּ"ל,**

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה. [6] פרפראות לחכמה.

עַל כֵּן הוּא מַפְסִיד וּמְכַלֶּה חַיָּיו. כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בְּפָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חֹשֶׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתָה, הֶכֶּף ׳אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים׳ כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן הַמָּמוֹן מֵמִית אוֹתוֹ, כִּי הוּא בְּבְחִינַת ׳מִיתָה׳, שֶׁהוּא עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב לענין הנחש שנתקלל לאחר חטא עץ הדעת (בראשית ג): **"וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"**, ורמוז בזה, כי **"עָפָר" זֶה בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב כח): **"וְעַפְרוֹת זָהָב לוֹ"** – ׳שם נמצא עפר שמוציאים ממנו זהב׳ [1], וכיון שנאמר ׳עפר׳ על הממון, לכן ׳עפר׳ רומז על בחינת הממון, **הַיְנוּ** שֶׁהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳עָפָר׳, **"תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"**, כִּי הַמָּמוֹן הִיא אֹכֶלֶת וּמְכַלָּה כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם כַּנַּ"ל. כִּי ׳עָפָר׳ הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע דף קלד.): ׳עָפָר אִיהוּ – הוּא קַר וְיָבֵשׁ, הָכֵי – כך טְחוֹל קַר וְיָבֵשׁ׳, דהיינו שהעפר והטחול הם בחינה אחת, והם בחינת ספירת ה׳מלכות׳ דקליפה, וּמֵהַטְחוֹל נִמְשָׁךְ הָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ, שזהו בחינת ׳קר ויבש׳ ללא חיות ושמחה, נמצא ש׳עפר׳ הוא גם כן בחינת עצבות, וזהו בחינת תאות ממון שמביא לאדם עצבות, **וְזֶה שֶׁסִּיֵּם שָׁם בַּתִּקּוּנִים: ׳וּבְגִין דָּא** – ובגלל זה: **וְעָפָר תֹּאכַל (כָּל) יְמֵי חַיֶּיךָ וְכוּ׳׳, הַיְנוּ כַּנַּ"ל,** שעל ידי שהאדם נופל לתאות ממון הוא נדבק בנחש, שהוא בחינת ה׳מלכות׳ דקליפה, ואז ה׳עפר׳ שהוא העצבות אוכל את כל ימי חייו [2]. **עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב.**

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג בהי"א תיקונים האחרונים): **׳טְחוֹל דָּא** – זה **לִילִית,** שהיא ספירת ה׳מלכות׳ דקליפה, שהיא **אִמָּא דְּעֶרֶב רַב** – שממנה יוצאות הנשמות של הערב רב שהם הרשעים המעורבים בישראל, וממנה בא **שְׁחוֹק הַכְּסִיל. מָאן כְּסִיל** – מיהו הכסיל, **דָּא אֶל אַחֵר וְכוּ׳** – זהו הס"מ שהוא בעלה של לילית, הנקרא מלך זקן וכסיל, **עַיֵּן שָׁם, וְאִהוּ אַסְכָּרָה לִרְבָיָא** – ולילית זו היא גורמת את מחלת ה׳אסכרה׳ לתינוקות, **דְּאִנּוּן חַיָּבַיָּא** – ותינוקות אלו הכונה לאותם הרשעים המעורבים בישראל שאין בהם דעת כתינוקות, שהלילית **חַיְכִית בְּהוֹן בְּעֵתְרָא בְּהַאי עָלְמָא** – משפיעה להם עשירות בעולם הזה, **וּלְבָתַר קְטִילַת לוֹן** – ולאחר מכן היא עצמה הורגת אותם׳ [3]. **כִּי אֵלּוּ הַמְשֻׁקָּעִים בְּמָמוֹן, הֵם בְּבְחִינַת ׳בְּעַצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳טְחוֹל׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה וְרִבּוּי דְּאָגוֹת, וְהֵם מְקַשְּׁרִים בְּ׳פָנִים דְּסִטְרָא אָחֳרָא׳, אֵל אַחֵר וְכוּ׳ כַּנַּ"ל. שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הַ׳טְחוֹל׳, אִמָּא דְּעֶרֶב רַב, שְׁחוֹק הַכְּסִיל, אֵל אַחֵר כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב שָׁם: ׳לְבָתַר קְטִילַת לוֹן׳** – לאחר מכן הורגת אותם. **כִּי בְּוַדַּאי הַמָּמוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳טְחוֹל׳ עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ"ל, הוֹרֶגֶת אוֹתָם, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא בְּבְחִינַת מִיתָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין** – פנים חשוכים, **עַצְבוּת וְכוּ׳ כַּנַּ"ל.**

וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב לְעֵיל באות ג׳, על דברי הגמרא: ׳מָצָא אוֹ מוֹצֵא׳, שֶׁתַּאֲוַת מָמוֹן הוּא **בְּחִינַת: "מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה וְכוּ׳׳ כַּנַּ"ל,** כי הפרנסה היא בחינת ׳אשה׳. **כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּתִּקּוּנִים** (תיקון ע׳ הנ"ל): ׳**וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא** – וזה **טְחוֹל וְכוּ׳׳,** הרי שמי שרודף אחר הממון הוא דבוק ב׳מלכות׳ דקליפה, שהיא בחינת ׳טחול׳, ואז פרנסתו היא בבחינת ׳מר ממות׳, דהיינו בבחינת עצבות ומרה שחורה. **אַךְ פַּרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה** שעל ידה האדם נדבק בשכינה, שהיא ספירת ה׳מלכות׳ דקדושה, **הוּא בְּחִינַת: ׳מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְכוּ׳׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל,** כמובא לעיל ש׳אין טוב אלא צדיק׳, וצדיק הוא בחינת ׳ברית׳, **כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת** ששומר את הברית בשלימות **נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי אֵין הַמָּמוֹן מַזִּיק לוֹ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: "טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְכוּ׳׳. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּתִּקּוּנִים** (תיקון ג׳ הנ"ל): **׳וְאַמַּאי אִתְקְרִיאוּ רְבָיָא** – ומדוע נקראים הרשעים המעורבים בישראל תינוקות, **בְּגִין דְּלָא אִית בְּהוֹן דַּעַת לְאִשְׁתְּזָבָא מִנֵּהּ** – כיון שהם כתינוקות שאין להם דעת להינצל מה׳מלכות׳ דקליפה, **אֲבָל לֵב מֵבִין אִשְׁתְּזִיב מִנֵּהּ דְּתַמָּן צַדִּיק** – אבל אדם שיש לו לב מבין ניצל ממנה, כי יש לו את בחינת ׳צדיק׳. **וְרָזָא דְּמִלָּה** – וסוד הדבר הוא מה שנאמר (קהלת ז) בסיום הפסוק ״ומוצא אני מר ממות את האשה וגו׳״: **"טוֹב**

מקורות והערות

[1] מצודות דוד שם. [2] על פי מתוק מדבש שם. [3] על פי מתוק מדבש שם.

מַרְבֶּה דְּאָגָה וַעֲצָבוּת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא מַפְסִיד וּמְכַלֶּה חַיָּיו, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חִשָּׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתָה, הֶפֶךְ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים כַּנַּ"ל; וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן מַמִּית אוֹתוֹ, כִּי הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, שֶׁהוּא עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – **עָפָר** זֶה בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעָפְרוֹת זָהָב לוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כִּי הַמָּמוֹן הִיא אוֹכֶלֶת וּמְכַלֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם כַּנַּ"ל, כִּי עָפָר הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע דף קכב:): עָפָר אִיהוּ קַר וְיָבֵשׁ, הָכִי טְחוֹל קַר וְיָבֵשׁ. וּמֵהַטְּחוֹל נִמְשָׁךְ הָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁסִּיֵּם שָׁם בַּתִּקּוּנִים: וּבְגִין דָּא: וְעָפָר תֹּאכַל (כָּל) יְמֵי חַיֶּיךָ וְכוּ', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג בהי"א תיקונים האחרונים): טְחוֹל דָּא לִילִית, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל. מָאן כְּסִיל, דָּא אֶל אַחֵר וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְאִיהוּ אִסְכָּרָה לְרַבָּיָא, דְּאִנּוּן חַיָּבַיָּא, חַיְכִית בְּהוֹן בְּעִתְּרָא בְּהַאי עָלְמָא, וּלְבָתַר קְטִילַת לוֹן. כִּי אֵלּוּ הַמְשַׁקְּעִים בְּמָמוֹן, הֵם בִּבְחִינַת: בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וְרִבּוּי דְּאָגוֹת, וְהֵם מְקַשְּׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֵל אַחֵר וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הַטְּחוֹל, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל, אֵל אַחֵר, כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב שָׁם: לְבָתַר קְטִילַת לוֹן, כִּי בְּוַדַּאי הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, הוֹרֶגֶת אוֹתָם, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב לְעֵיל: מָצָא אוֹ מוֹצֵא, שֶׁתַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן מְבָאֵר שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע הנ"ל): וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא טְחוֹל וְכוּ'. אַךְ פִּרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי אֵין הַמָּמוֹן מַזִּיק לוֹ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: טוֹב לְפָנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמָּנָּה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג הנ"ל): וְאַמַּאי אִתְקְרִיאוּ רְבָיָא, בְּגִין דְּלָא אִית בְּהוֹן דַּעַת לְאִשְׁתֵּזְבָא מִנֵּהּ, אֲבָל לֵב מֵבִין אִשְׁתֵּזִיב מִנֵּהּ דְּתַמָּן צַדִּיק, וְרָזָא דְּמִלָּה: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמָּנָּה, וְחוֹטֵא יִלְכֶּד בָּהּ; כִּי צָרִיךְ חָכְמָה וְדַעַת גָּדוֹל לָזֶה, שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא יְכַלֶּה יְמֵי חַיָּיו, כִּי רֹב הָעוֹלָם נִלְכָּדוּ בָּזֶה, הַיְנוּ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהַמָּמוֹן הוֹרֶגֶת וּמֵמִית אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִזֶּה כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמָּנָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל, אַשְׁרֵי לוֹ:

עַיִן שָׁם (תיקון ג' הנ"ל ותיקון ע' הנ"ל) בַּתִּקּוּנִים וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ עַתָּה, שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֶת עֵינֵינוּ וְגִלָּה לָנוּ אֶת הַהֲקָדְמוֹת הַחֲדָשׁוֹת הַנִּפְלָאוֹת, הַמְבֹאָרִים לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַתָּה עַתָּה מְבֹאָרִים הֵיטֵב דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַנַּ"ל, כִּי עַתָּה מְבֹאָרִים שָׁם כָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַנַּ"ל; רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם, עַיִן שָׁם בְּתִקּוּן ע' הַנַּ"ל מַה שֶׁכָּתוּב שָׁם: אִם זָכָה וְכוּ' – עֵזֶר, וְאִם לָאו – כְּנֶגְדּוֹ וְכוּ', עֲלֵה אִתְּמַר: וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה; וְדָא טְחוֹל שַׁבְּתַאי וְכוּ' (הַיְנוּ בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל שַׁבְּתַאי, פְּתַיָּא אֲכָמָא, כַּיָּדוּעַ). עֵזֶר – דָּא שְׁכִינְתָּא, עֲלֵה אִתְּמַר: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵה'; וּבְגִין דָּא הֲווֹ אָמְרֵי מָאנֵי מַתְנִיתִין: מָצָא אוֹ מוֹצֵא. עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְהָבֵן, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל מְבֹאָרִים עַתָּה שָׁם וּבְתִקּוּן ג' הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב:

(זאת התורה היא לשון רבנו ז"ל בעצמו, עד המקום שנגרשם לעיל, ומשם והלאה הוא מלשוני, מה ששמעתי עוד דברים, שלא נתבארו בלשונו הקדוש. ועוד לאלוהי מלין, מה ששמעתי והבנתי מפיו הקדוש, בעת שזכיתי לשמע מפיו הקדוש התורה הזאת, וזהו:)

קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין וְכוּ', עַיִן לְעֵיל. כִּי צְרִיכִים לְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף בְּתַאֲוָה זוֹ שֶׁל מָמוֹן קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לְמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, לְהַרְוִיחַ וּלְהוֹלִיד מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה. דְּהַיְנוּ, שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְנַבֵּר מְאֹד בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אָז לְתַאֲוַת מָמוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל מָמוֹן שֶׁבָּאִים עָלָיו. רַק כָּל כַּוָּנָתוֹ יִהְיֶה בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁיִּרְוִיחַ, וְלִתֵּן צְדָקָה לְחַזֵּק לוֹמְדֵי תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְכוּ'. וּבִשְׁבִיל זֶה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת צְרִיכָה לִסְבֹּל חֳבָלֵי לֵדָה, וּצְרִיכָה לִצְעֹק ע' קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת, חַס וְשָׁלוֹם: קַלְּנֵי מֵרֹאשִׁי, קַלְּנֵי מִזְּרוֹעִי, עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן. וְקֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחִין מָמוֹן, צְרִיכִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַק"ם קָלִין, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּלְהִנָּצֵל מֵהֶם; עַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, דְּאִלּוּ הָתָם ע' קָלִין וְהָבָא ק"ם קָלִין, וְהָכֵן:

גַּם בֵּאֵר אָז, שֶׁק"ם קָלִין הֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע', הַיְנוּ: קַלְּנֵי מֵרֹאשִׁי, קַלְּנֵי מִזְּרוֹעִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי מִינֵי קוֹלוֹת, מֵרֹאשִׁי וּמִזְּרוֹעִי, וְכָל קוֹל הוּא בְּחִינַת ע' קָלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת, וְהָבָא הֵם כְּפוּלִים: קַלְּנֵי מֵרֹאשִׁי, קַלְּנֵי מִזְּרוֹעִי. קַלְּנֵי – לְשׁוֹן קוֹל. עַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין. כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָרֻוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה, וְכָל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין רַק מִשְּׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: קָשְׁטָא קָאֵי (שבת קד), כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיט): וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. וְעַל־כֵּן עִקַּר הַמַּעֲמַד פַּרְנָסָה, הַיְנוּ מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, הוּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת קָשְׁטָא קָאֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמֶת יֵ"ש לוֹ מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו כַּנַּ"ל. אֲבָל שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כִּי שֶׁקֶר הוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה; וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, אֵין לוֹ שׁוּם קִיּוּם וּמַעֲמָד, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן, הַנִּקְרָא יְקוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ: שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כַּנַּ"ל, כִּי עֲבוֹדָה־זָרָה, אֵל אַחֵר, אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין, כַּמְבֹאָר שָׁם בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל הֵיטֵב. כִּי

לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֵד בָּהּ". כִּי צָרִיךְ חָכְמָה וְדַעַת גָּדוֹל לָזֶה, שזהו בחינת 'לב מבין', שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא יְכַלֶּה יְמֵי חַיָּיו. כִּי רֹב הָעוֹלָם נִלְכָּדוּ בָּזֶה, הַיְנוּ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהַמָּמוֹן הוֹרֵגֶת וּמֵמִית אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִזֶּה כִּי אִם עַל יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: "טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְכוּ'" כַּנַּ"ל, ומי שדבוק בצדיק ששומר את בריתו בתכלית השלימות והוא דבוק ב'אור הפנים' דקדושה, הוא זוכה להנצל מתאות הממון, אַשְׁרֵי לוֹ.

מסיים ר' נתן זצ"ל: עַיִן שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג' הנ"ל, ותיקון ע' הנ"ל), וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ עַתָּה, שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֶת עֵינֵינוּ, וְגִלָּה לָנוּ אֶת הַהַקְדָּמוֹת הַחֲדָשׁוֹת הַנִּפְלָאוֹת הַמְבֹאָרִים לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַתָּה עַתָּה מְבֹאָרִים הֵיטֵב דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַנַּ"ל, כִּי עַתָּה מְבֹאָרִים שָׁם כָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַנַּ"ל, רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם, עַיִן שָׁם בְּתִקּוּן ע' הַנַּ"ל מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: 'אִם זָכָה וְכוּ' – האדם להיות צדיק ולשמור את בריתו - "עֵזֶר" – הוא דבוק בשכינה שהיא עוזרת לו להנצל מתאות הממון, וְאִם לָאו – שלא זכה לשמירת הברית, "כְּנֶגְדּוֹ" וְכוּ' – הוא דבוק ב'מלכות' דקליפה שהיא כנגדו ומפילה אותו לתאות הממון. עֲלֵהּ אִתְּמַר – עליה נאמר: "וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה", וְדָא – וזה בחינת 'טְחוֹל', וזה בחינת כוכב 'שַׁבְּתַאי', שזהו בחינת ה'מלכות' דקליפה וְכוּ'. (הַיְנוּ בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'טְחוֹל', 'שַׁבְּתַאי', פְּתַיָּא אֲכָמָא – כעין דלי חרס שחור[4], כַּיָּדוּעַ). 'עֵזֶר - דָּא שְׁכִינְתָּא – זהו השכינה, עֲלַהּ אִתְּמַר – עליה נאמר: "מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵה'", וּבְגִין דָּא הֲווֹ אָמְרֵי מָאנֵי מַתְנִיתִין – ובגלל זה היו אומרים בעלי המשנה: 'מָצָא אוֹ מוֹצֵא'. עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְהָבֵן, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל מְבֹאָרִים עַתָּה שָׁם וּבְתִקּוּן ג' הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב.

עתה יתבאר יותר המאמר המובא לעיל "קשים מזונותיו של אדם כפלים כיולדה", ויתבאר ענין הולדת הממון דקדושה, שרק הוא נקרא ממון, אבל ממון שבא על ידי תאות ממון אין לו שום קיום ומעמד, ואין שום הנאה ממנו.

מוסיף ר' נתן זצ"ל: זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ, עַד הַמָּקוֹם שֶׁנִּרְשָׁם לְעֵיל. וּמִשָּׁם וָהָלְאָה הוּא מִלְּשׁוֹנִי, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי עוֹד דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִתְבָּאֲרוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ. וְעוֹד לֶאֱלוֹהַּ מִלִּין, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי וְהֵבַנְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁזָּכִיתִי לִשְׁמֹעַ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְזֶהוּ.

מובא לעיל באות א', כי קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו של אדם כִּכְפָלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, והטעם, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת – צועקת עַיי"ן – שבעים קָלִין קודם שמולידה, וְהָכָא – וכאן בתאות ממון יֵשׁ ק"מ – מאה וארבעים קָלִין וְכוּ' שהשכינה צועקת על הנופלים בתאות ממון, עַיִן לְעֵיל. וביאור עומק הענין, כי גם בממון יש בחינת הולדה, כִּי צְרִיכִים לְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף בְּתַאֲוָה זוֹ שֶׁל מָמוֹן, קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לְמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, לְהַרְוִיחַ וּלְהוֹלִיד מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה. דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר מְאֹד בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אָז לְתַאֲוַת מָמוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַתַּאֲוֹת שֶׁל מָמוֹן שֶׁבָּאִים עָלָיו. רַק כָּל כַּוָּנָתוֹ יִהְיֶה בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁיַּרְוִיחַ, וְלִתֵּן צְדָקָה לְהַחֲזִיק לוֹמְדֵי תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְכוּ'. וּבִשְׁבִיל זֶה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּכְפָלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת צְרִיכָה לִסְבֹּל חֶבְלֵי לֵדָה, וּצְרִיכָה לִצְעֹק ע' – שבעים קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה. וְהָכָא יֵשׁ ק"ם – מאה וארבעים קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת, חַס וְשָׁלוֹם: 'קַלַּנִי מֵרֹאשִׁי – ראשי כבד עלי, קַלַּנִי מִזְּרוֹעִי – זרועי כבד עלי', עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן. וְקֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחִין מָמוֹן, צְרִיכִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַק"ם – המאה וארבעים קָלִין, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּלְהִנָּצֵל מֵהֶם, עַל כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּכְפָלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, דְּאִלּוּ הָתָם – שם ביולדת ע' קָלִין וְהָכָא ק"ם קָלִין, וְהָבֵן.

מקורות והערות

[4] מתוק מדבש שם.

מַרְבֶּה דְּאָגָה וַעֲצָבוּת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא מַפְסִיד וּמְכַלֶּה חַיָּיו, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חִשָּׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתָה, הֶפֶךְ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים כַּנַּ"ל; וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן מַמִּית אוֹתוֹ, כִּי הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, שֶׁהוּא עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – **עָפָר** זֶה בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעָפְרוֹת זָהָב לוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כִּי הַמָּמוֹן הִיא אוֹכֶלֶת וּמְכַלָּה כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם כַּנַּ"ל, כִּי עָפָר הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע דף קכב:): עָפָר אִיהוּ קַר וְיָבֵשׁ, הָכִי טְחוֹל קַר וְיָבֵשׁ. וּמֵהַטְּחוֹל נִמְשָׁךְ הָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁסִּיֵּם שָׁם בַּתִּקּוּנִים: וּבְגִין דָּא: וְעָפָר תֹּאכַל (כָּל) יְמֵי חַיֶּיךָ וְכוּ', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג בהי"א תיקונים האחרונים): טְחוֹל דָּא לִילִית, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל. מָאן כְּסִיל, דָּא אֶל אַחֵר וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְאִיהוּ אִסְכָּרָה לְרַבָּיָא, דְּאִנּוּן חַיָּבַיָּא, חַיְכִית בְּהוֹן בְּעִתְּרָא בְּהַאי עָלְמָא, וּלְבָתַר קְטִילַת לוֹן. כִּי אֵלּוּ הַמְשַׁקְּעִים בְּמָמוֹן, הֵם בִּבְחִינַת: בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וְרִבּוּי דְּאָגוֹת, וְהֵם מְקַשְּׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֵל אַחֵר וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הַטְּחוֹל, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל, אֵל אַחֵר, כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב שָׁם: לְבָתַר קְטִילַת לוֹן, כִּי בְּוַדַּאי הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, הוֹרֶגֶת אוֹתָם, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב לְעֵיל: מָצָא אוֹ מוֹצֵא, שֶׁתַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן מְבָאֵר שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע הנ"ל): וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא טְחוֹל וְכוּ'. אַךְ פַּרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי אֵין הַמָּמוֹן מַזִּיק לוֹ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: טוֹב לְפָנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג הנ"ל): וְאַמַּאי אִתְקְרִיאוּ רְבָיָא, בְּגִין דְּלָא אִית בְּהוֹן דַּעַת לְאִשְׁתֵּזְבָא מִנֵּהּ, אֲבָל לֵב מֵבִין אִשְׁתֵּזִיב מִנֵּהּ דְּתַמָּן צַדִּיק, וְרָזָא דְּמִלָּה: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה, וְחוֹטָא יִלָּכֶד בָּהּ; כִּי צָרִיךְ חָכְמָה וְדַעַת גָּדוֹל לָזֶה, שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא יְכַלֶּה יְמֵי חַיָּיו, כִּי רֹב הָעוֹלָם נִלְכָּדוּ בָּזֶה, הַיְנוּ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהַמָּמוֹן הוֹרֶגֶת וּמֵמִית אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִזֶּה כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל, אַשְׁרֵי לוֹ:

עַיִן שָׁם (תיקון ג' הנ"ל ותיקון ע' הנ"ל) בַּתִּקּוּנִים וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ עַתָּה, שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֶת עֵינֵינוּ וְגִלָּה לָנוּ אֶת הַהֲקָדְמוֹת הַחֲדָשׁוֹת הַנִּפְלָאוֹת, הַמְבֹאָרִים לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַתָּה עַתָּה מְבֹאָרִים הֵיטֵב דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַנַּ"ל, כִּי עַתָּה מְבֹאָרִים שָׁם כָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַנַּ"ל; רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם, עַיִן שָׁם בְּתִקּוּן ע' הַנַּ"ל מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: אִם זָכָה וְכוּ' – עֵזֶר, וְאִם לָאו – כְּנֶגְדּוֹ וְכוּ', עֲלֵה אִתְּמַר: וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה; וְדָא טְחוֹל שַׁבְּתַאי וְכוּ' (הַיְנוּ בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל שַׁבְּתַאי, פְּתַיָּא אֲכָמָא, כַּיָּדוּעַ). עֵזֶר – דָּא שְׁכִינְתָּא, עֲלֵה אִתְּמַר: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵה'; וּבְגִין דָּא הֲווֹ אָמְרֵי מָאנֵי מַתְנִיתִין: מָצָא אוֹ מוֹצֵא. עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְהָבֵן, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל מְבֹאָרִים עַתָּה שָׁם וּבְתִקּוּן ג' הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב:

(זאת התורה היא לשון רבנו ז"ל בעצמו, עד המקום שנגרשם לעיל, ומשם והלאה הוא מלשוני, מה ששמעתי עוד דברים, שלא נתבארו בלשונו הקדוש. ועוד לאלוהי מלין, מה ששמעתי והבנתי מפיו הקדוש, בעת שזכיתי לשמע מפיו הקדוש התורה הזאת, וזהו:)

קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין וְכוּ', עַיִן לְעֵיל. כִּי צְרִיכִים לְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף בְּתַאֲוָה זוֹ שֶׁל מָמוֹן קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לְמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, לְהַרְוִיחַ וּלְהוֹלִיד מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה. דְּהַיְנוּ, שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְנַבֵּר מְאֹד בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אָז לְתַאֲוַת מָמוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל מָמוֹן שֶׁבָּאִים עָלָיו. רַק כָּל כַּוָּנָתוֹ יִהְיֶה בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁיִּרְוִיחַ, וְלִתֵּן צְדָקָה לְהַחֲזִיק לוֹמְדֵי תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְכוּ'. וּבִשְׁבִיל זֶה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת צְרִיכָה לִסְבֹּל חֳבָלֵי לֵדָה, וּצְרִיכָה לִצְעֹק ע' קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת, חַס וְשָׁלוֹם: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי, עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן. וְקֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחִין מָמוֹן, צְרִיכִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַק"ם קָלִין, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּלְהִנָּצֵל מֵהֶם; עַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, דְּאִלּוּ הָתָם ע' קָלִין וְהָבָא ק"ם קָלִין, וְהָבֵן:

גַּם בֵּאֵר אָז, שֶׁק"ם קָלִין הֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע', הַיְנוּ: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי מִינֵי קוֹלוֹת, מֵרֹאשִׁי וּמִזְּרוֹעִי, וְכָל קוֹל הוּא בְּחִינַת ע' קָלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת, וְהָבָא הֵם כְּפוּלִים: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי. קַלֵּנִי – לְשׁוֹן קוֹל. עַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין. כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָרֶוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה, וְכָל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין רַק מִשְּׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: קָשְׁטָא קָאֵי (שבת קד), כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיט): וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. וְעַל־כֵּן עִקַּר הַמַּעֲמִיד פַּרְנָסָה, הַיְנוּ מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, הוּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת קָשְׁטָא קָאֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמֶת יֵ"ש לוֹ מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו כַּנַּ"ל. אֲבָל שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כִּי שֶׁקֶר הוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַמַּחֲלִיף בְּרִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה; וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, אֵין לוֹ שׁוּם קִיּוּם וּמַעֲמָד, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן, הַנִּקְרָא יְקוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ: שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כַּנַּ"ל, כִּי עֲבוֹדָה־זָרָה, אֵל אַחֵר, אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין, כַּמְבֹאָר שָׁם בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל הֵיטֵב. כִּי

גַּם בֵּאֵר אָז רבינו ז"ל, **שֶׁק"ם** – מאה וארבעים **קָלִין הֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע'** – שבעים, **הַיְנוּ: 'קַלָּנִי מֵרֹאשִׁי קַלָּנִי מִזְּרוֹעִי', שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁנֵי מִינֵי קוֹלוֹת, מֵרֹאשִׁי וּמִזְּרוֹעִי. וְכָל קוֹל הוּא בְּחִינַת ע'** – שבעים **קָלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת, וְהָכָא הֵם כְּפוּלִים: 'קַלָּנִי מֵרֹאשִׁי', 'קַלָּנִי מִזְּרוֹעִי', 'קַלָּנִי' - לְשׁוֹן קוֹל, עַל כֵּן הֵם ק"ם** – מאה וארבעים **קָלִין.**

כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָרֶוַח שהאדם מרויח במשא ומתן **הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה, וְכָל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת, נִמְשָׁכִין רַק מִשְּׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'אֱמֶת' כַּנַּ"ל,** כמובא לעיל באות א' שמי שזוכה למשא ומתן באמונה הוא דבוק ב'אור הפנים' שהוא בחינת 'אמת'. **וְזֶהוּ בְּחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל, הטעם מדוע השקר כל אותיותיו עומדות על רגל אחת, ואילו האמת כל אותיותיה עומדות על בסיס רחב, משום ש**'קֶשְׁטָא קָאֵי'** – האמת עומדת לעד, אבל השקר אין לו עמידה והוא נופל מיד (שבת קד), ורמוז בדברי הגמרא, **כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (פסחים קיט) על הפסוק: "**וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם" - 'זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו'. וְעַל כֵּן עִקַּר הַמַּעֲמַד פַּרְנָסָה, הַיְנוּ מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, הוּא עַל יְדֵי 'אֱמֶת', שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת 'קֶשְׁטָא קָאֵי'** – האמת עומדת, **הַיְנוּ עַל יְדֵי אֱמֶת יֵשׁ לוֹ מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו כַּנַּ"ל.**

אֲבָל 'שִׁקְרָא לָא קָאֵי' – השקר אינו עומד, **כִּי שֶׁקֶר הוּא עֲבוֹדָה זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין צב): **'הַמַּחֲלִיף בְּדִבּוּרוֹ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה', וְעַל כֵּן עַל יְדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, אֵין לוֹ שׁוּם קִיּוּם וּמַעֲמָד, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן, הַנִּקְרָא 'יְקוּם' וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'שִׁקְרָא לָא קָאֵי'** – השקר אינו עומד **כַּנַּ"ל, כִּי עֲבוֹדָה זָרָה, אֵל אַחֵר, אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין** – הסתרס ואינו עושה פירות, **כַּמְבֹאָר שָׁם בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל הֵיטֵב,** לעיל באות ה'. **כִּי עַל פִּי הָרֹב, אֵלּוּ הָרוֹדְפִים בְּיוֹתֵר אַחַר**

מַרְבֶּה דְּאָגָה וַעֲצָבוּת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן הוּא מַפְסִיד וּמְכַלֶּה חַיָּיו, כִּי הוּא מְקַשֵּׁר בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֱלֹקִים אֲחֵרִים, חִשָּׁךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מִיתָה, הֶפֶךְ אוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים כַּנַּ"ל; וְעַל־כֵּן הַמָּמוֹן מֵמִית אוֹתוֹ, כִּי הוּא בְּבְחִינַת מִיתָה, שֶׁהוּא עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ – **עָפָר** זֶה בְּחִינַת הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְעָפְרוֹת זָהָב לוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת עָפָר, תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, כִּי הַמָּמוֹן הִיא אוֹכֶלֶת וּמְכַלֶּה כָּל יְמֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם כַּנַּ"ל, כִּי עָפָר הוּא בְּחִינַת עַצְבוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע דף קכב:): עָפָר אִיהוּ קַר וְיָבֵשׁ, הָכִי טְחוֹל קַר וְיָבֵשׁ. וּמֵהַטְּחוֹל נִמְשָׁךְ הָעַצְבוּת, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה שֶׁסִּיֵּם שָׁם בַּתִּקּוּנִים: וּבְגִין דָּא: וְעָפָר תֹּאכַל (כָּל) יְמֵי חַיֶּיךָ וְכוּ', הַיְנוּ כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם וְהָבֵן הֵיטֵב. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג בהי"א תיקונים האחרונים): טְחוֹל דָּא לִילִית, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל. מָאן כְּסִיל, דָּא אֶל אַחֵר וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְאִיהוּ אִסְכָּרָה לְרַבָּיָא, דְּאִנּוּן חַיָּבַיָּא, חַיְכִית בְּהוֹן בְּעִתְּרָא בְּהַאי עָלְמָא, וּלְבָתַר קְטִילַת לוֹן. כִּי אֵלּוּ הַמְשַׁקְּעִים בְּמָמוֹן, הֵם בִּבְחִינַת: בְּעִצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה; שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, שֶׁהוּא בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה וְרִבּוּי דְּאָגוֹת, וְהֵם מְקַשְּׁרִים בְּפָנִים דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, אֵל אַחֵר וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינַת הַטְּחוֹל, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שְׂחוֹק הַכְּסִיל, אֵל אַחֵר, כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב שָׁם: לְבָתַר קְטִילַת לוֹן, כִּי בְּוַדַּאי הַמָּמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל, הוֹרֶגֶת אוֹתָם, כִּי הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ הוּא בִּבְחִינַת מִיתָה, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין, עַצְבוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב לְעֵיל: מָצָא אוֹ מוֹצֵא, שֶׁתַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת: מוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה וְכוּ' כַּנַּ"ל, כִּי כֵּן מְבָאֵר שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ע הנ"ל): וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה, וְדָא טְחוֹל וְכוּ'. אַךְ פַּרְנָסָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק כַּנַּ"ל, כִּי הַצַּדִּיק הָאֱמֶת נִצּוֹל מִזֶּה, כִּי אֵין הַמָּמוֹן מַזִּיק לוֹ, כִּי עָלָיו נֶאֱמַר: טוֹב לְפָנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם בַּתִּקּוּנִים (תיקון ג הנ"ל): וְאַמַּאי אִתְקְרִיאוּ רַבָּיָא, בְּגִין דְּלָא אִית בְּהוֹן דַּעַת לְאִשְׁתֵּזְבָא מִנֵּהּ, אֲבָל לֵב מֵבִין אִשְׁתֵּזִיב מִנֵּהּ דְּתַמָּן צַדִּיק, וְרָזָא דְּמִלָּה: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה, וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ; כִּי צָרִיךְ חָכְמָה וְדַעַת גָּדוֹל לָזֶה, שֶׁלֹּא יַזִּיקֶנּוּ הַמָּמוֹן, שֶׁלֹּא יְכַלֶּה יְמֵי חַיָּיו, כִּי רֹב הָעוֹלָם נִלְכָּדוּ בָּזֶה, הַיְנוּ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְהַמָּמוֹן הוֹרֶגֶת וּמֵמִית אוֹתָם כַּנַּ"ל, וְאִי אֶפְשָׁר לְהִנָּצֵל מִזֶּה כִּי אִם עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו: טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים יִמָּלֵט מִמְּנָּה וְכוּ' כַּנַּ"ל, אַשְׁרֵי לוֹ:

עַיִן שָׁם (תיקון ג' הנ"ל ותיקון ע' הנ"ל) בַּתִּקּוּנִים וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת, אֵיךְ עַתָּה, שֶׁפָּתַח רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה אֶת עֵינֵינוּ וְגִלָּה לָנוּ אֶת הַהֲקָדְמוֹת הַחֲדָשׁוֹת הַנִּפְלָאוֹת, הַמְבֹאָרִים לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַתָּה עַתָּה מְבֹאָרִים הֵיטֵב דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַנַּ"ל, כִּי עַתָּה מְבֹאָרִים שָׁם כָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הַנַּ"ל; רְאֵה וְהָבֵן וַחֲכַם, עַיִן שָׁם בְּתִקּוּן ע' הַנַּ"ל מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: אִם זָכָה וְכוּ' – עֵזֶר, וְאִם לָאו – כְּנֶגְדּוֹ וְכוּ', עֲלֵה אִתְּמַר: וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה; וְדָא טְחוֹל שַׁבְּתַאי וְכוּ' (הַיְנוּ בְּחִינַת עַצְבוּת וּמָרָה־שְׁחֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת טְחוֹל שַׁבְּתַאי, פִּתְיָא אֲכָמָא, כַּיָּדוּעַ). עֵזֶר – דָּא שְׁכִינְתָּא, עֲלֵה אִתְּמַר: מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וְיָפֵק רָצוֹן מֵה'; וּבְגִין דָּא הֲווֹ אָמְרֵי מָאנֵי מַתְנִיתִין: מָצָא אוֹ מוֹצֵא. עַיִן שָׁם הֵיטֵב וְהָבֵן, וְתִרְאֶה שֶׁכָּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ ז"ל מְבֹאָרִים עַתָּה שָׁם וּבְתִקּוּן ג' הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב:

(זאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל בְּעִצְמוֹ, עַד הַמָּקוֹם שֶׁנִּרְשַׁם לְעֵיל, וּמִשָּׁם וָהֵלְאָה הוּא מִלְּשׁוֹנִי, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי עוֹד דְּבָרִים, שֶׁלֹּא נִתְבָּאֲרוּ בִּלְשׁוֹנוֹ הַקָּדוֹשׁ. וְעוֹד לָאֱלֹהַּ מִלִּין, מַה שֶּׁשָּׁמַעְתִּי וְהֵבַנְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, בְּעֵת שֶׁזָּכִיתִי לִשְׁמֹעַ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְזֶהוּ:)

קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת רָאמַת עַי"ן קָלִין, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין וְכוּ', עַיִן לְעֵיל. כִּי צְרִיכִים לְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף בְּתַאֲוָה זוֹ שֶׁל מָמוֹן קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין לְמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, לְהַרְוִיחַ וּלְהוֹלִיד מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה. דְּהַיְנוּ, שֶׁצְּרִיכִין לְהִתְנַבֵּר מְאֹד בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל אָז לְתַאֲוַת מָמוֹן כְּלָל, חַס וְשָׁלוֹם, רַק מַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ יִהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, וּלְשַׁבֵּר וּלְבַטֵּל כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַתַּאֲווֹת שֶׁל מָמוֹן שֶׁבָּאִים עָלָיו. רַק כָּל כַּוָּנָתוֹ יִהְיֶה בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁיִּרְוִיחַ, וְלִתֵּן צְדָקָה לְהַחֲזִיק לוֹמְדֵי תּוֹרָה וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם וְכוּ'. וּבִשְׁבִיל זֶה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי הַיּוֹלֶדֶת צְרִיכָה לִסְבֹּל חֳבָלֵי לֵדָה, וּצְרִיכָה לִצְעֹק ע' קָלִין קֹדֶם הַלֵּדָה, וְהָבָא יֵ"ש ק"ם קָלִין, שֶׁהַשְּׁכִינָה צוֹוַחַת, חַס וְשָׁלוֹם: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי, עַל הַנּוֹפְלִים בְּתַאֲוַת מָמוֹן. וְקֹדֶם שֶׁמַּרְוִיחִין מָמוֹן, צְרִיכִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְהִתְנַסּוֹת וּלְהִצְטָרֵף דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַק"ם קָלִין, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּשָׁלוֹם וּלְהִנָּצֵל מֵהֶם; עַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, דְּאִלּוּ הָתָם ע' קָלִין וְהָבָא ק"ם קָלִין, וְהָבֵן:

גַּם בֵּאֵר אָז, שֶׁק"ם קָלִין הֵם שְׁתֵּי פְּעָמִים ע', הַיְנוּ: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי, שֶׁהֵם בִּחְינַת שְׁנֵי מִינֵי קוֹלוֹת, מֵרֹאשִׁי וּמִזְּרוֹעִי, וְכָל קוֹל הוּא בִּחְינַת ע' קָלִין שֶׁל הַיּוֹלֶדֶת, וְהָבָא הֵם כְּפוּלִים: קַלֵּנִי מֵרֹאשִׁי, קַלֵּנִי מִזְּרוֹעִי. קַלֵּנִי – לְשׁוֹן קוֹל. עַל־כֵּן הֵם ק"ם קָלִין. כִּי בֶּאֱמֶת כָּל הָרֶוַח, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה, וְכָל הַמָּמוֹן וְכָל הַהַשְׁפָּעוֹת נִמְשָׁכִין רַק מִשְּׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמֶת כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת: קָשְׁטָא קָאֵי (שבת קד), כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיט): וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם – זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו. וְעַל־כֵּן עִקַּר הַמַּעֲמַד פַּרְנָסָה, הַיְנוּ מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו, הוּא עַל־יְדֵי אֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ בְּחִינַת קָשְׁטָא קָאֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵי אֱמֶת יֵ"ש לוֹ מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו כַּנַּ"ל. אֲבָל שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כִּי שֶׁקֶר הוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַמַּחֲלִיף בְּרִבּוּרוֹ, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה; וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהוּא עֲבוֹדָה־זָרָה, תַּאֲוַת מָמוֹן, אֵין לוֹ שׁוּם קִיּוּם וּמַעֲמָד, הַיְנוּ שֶׁאֵין לוֹ מָמוֹן, הַנִּקְרָא יְקוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ: שִׁקְרָא לָא קָאֵי, כַּנַּ"ל, כִּי עֲבוֹדָה־זָרָה, אֵל אַחֵר, אִסְתָּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין, כִּמְבֹאָר שָׁם בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל הֵיטֵב. כִּי

עַל־פִּי הָרֹב, אֵלּוּ הָרוֹדְפִים בְּיוֹתֵר אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם; וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת לְתַאֲוָתָם, שֶׁהֵם מִתְאַוִּים כָּל־כָּךְ לְמָמוֹן הַרְבֵּה, עַד שֶׁהֵם רָצִים וְיֵגְעִים מְאֹד כָּל יְמֵיהֶם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים עַצְמָם בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁבִיל לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, כְּאִלּוּ הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב גָּדוֹל לְשַׁלֵּם, הֵינוּ חוֹב הָעֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ', כְּמִבֹּאָר לְעֵיל. וְכָל יְמֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם וּלְשַׁלֵּם חוֹב הַזֶּה שֶׁל תַּאֲוָתָם, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל. גְּמִצָּא, שֶׁאֵין מָמוֹנוֹ מָמוֹן כְּלָל, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמָּמוֹנוֹ, כִּי אֶל אַחַר אִסְתָּרֵם וְלָא עָבֵד פֵּרֵין וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע וּמְזוֹנוֹת וּלְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַנִּקְרָא מָמוֹן, דְּהַיְנוּ מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיִּהְיֶה שַׁמַּח בְּחֶלְקוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר – הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ (אבות פ"ד); כִּי אִם עַל־יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת אֱמֶת, שְׁמָשָׁם עִקַּר הַהַשְׁפָּעָה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְשַׁבֵּר הַקַּ"ם קְלִין שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, אֲשֶׁר רַק עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְהַרְוִיחַ מָמוֹן, כִּי עִקַּר הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ מֵאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הַיָּטֵב. וְהָבֵן שֶׁם הַיָּטֵב מְאֹד, כִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הֵם עֲמֻקִּים מְאֹד מְאֹד, וְיֵשׁ בָּהֶם עֲמָקוּת גָּדוֹל:

(שַׁדֶּ לְאוֹת א), שֶׁם מְבֹאָר, שֶׁהַמָּמוֹן הוּא בְּחֵינַת פָּנִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם:

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: פְּנֵי הָאָרֶץ הֵם הָעֲשִׁירִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (בראשית מא): וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ – מִי הֵם פְּנֵי הָאָרֶץ, אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים; כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא בְּחֵינַת פָּנִים, כַּנַּ"ל. **שָׁם:** תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחֵינַת חֹשֶׁךְ, אִנְפִּין חֲשׁוֹכִין וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְכֵן מְרֻמָּז בַּזֹּהַר (מקץ דף קצג.): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וְכוּ', דָּא זֵהֲמָא דְּדַהֲבָא:

(שַׁדֶּ לְאוֹת ג:) **וַיְגָרֵשׁ** מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד וְכוּ', כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְעַל־כֵּן יוּכַל כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הוּא בְּחֵינַת צַדִּיק, פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם־כֵּן: וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וְכוּ'. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר, כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹךְ תְּשׁוּקַת הַמָּמוֹן, כִּי אוּלַי חֲבֵרוֹ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה נֶגְדּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפִּיל אוֹתוֹ, וְהַנְּפִילָה הוּא, שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ לְתַאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר מִזֶּה. **שָׁם:** כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית. שֶׁמַּעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים, עַל־כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים צַדִּיקִים:

(שַׁדֶּ לְאוֹת ד:) **וְזֶה** בְּחֵינַת מְזוּזָה וְכוּ'. וְזֶהוּ: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף וְכוּ', כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחֵינַת בְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחֵינַת: שַׁדַּי – שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי; דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאוֹמֵר "דַּי" לְמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

(גַּם זֶה שַׁדֶּ לְאוֹת ד:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת וְכוּ' כְּנֶגֶד לֹא תַחְמֹד כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. עַתָּה בּוֹא וּרְאֵה נִפְלְאוֹת ה', כִּי מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה (וכב"ר פ' לח): אַרְטַבָּן שְׁלַח לְרַבִּי חַד מַרְגָּלִיתָא טָבָא, שְׁלַח לֵהּ רַבִּי חֲדָא מְזוּזָה. וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא: מַדּוּעַ שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת? אַךְ עַל־פִּי מַה שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, מְבֹאָר הָעִנְיָן הֵיטֵב, כִּי מְזוּזָה דַּיְקָא מְבַטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי אַרְטַבָּן שָׁלַח לוֹ מַרְגָּלִיתָא טָבָא, הֵינוּ עֲשִׁירוּת וּמָמוֹן, כִּי הָיָה שָׁוֶה מָמוֹן הַרְבֵּה, וְעָשָׂה עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת מִזֶּה, עַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ רַבִּי כְּנֶגֶד זֶה מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי מְזוּזָה מְבַטֵּל חֶמְדַּת הָעֲשִׁירוּת כַּנַּ"ל: **מִלְּהָא** כִּי סַרְיָא, זֶה שֶׁנָּפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת הַמָּמוֹן וְכוּ'. וְעַל־כֵּן אַפְקוּהוּ בִּלְשׁוֹן: כִּי סַרְיָא, שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַנֶּאֱמָר בְּעַכּוּ"ם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר וְכוּ', כִּי הִמְשִׁקָּע בְּמָמוֹן, עוֹבֵד כָּל הָעַכּוּ"ם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל כָּל מַטְבֵּעַ חֲקוּקָה הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁל הָעַכּוּ"ם. **עַל־פִּי** הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יָבִין הַמַּשְׂכִּיל לְפָרֵשׁ כֻּלָּא סֵגְיָא דְּ"הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה וְכוּ'; הַנְּחֹשֶׁת קוֹנֶה וְכוּ'". וְהַכְּלָל – מַה שֶּׁהוּא מַטְבֵּעַ וְיוֹצֵא, חָשׁוּב מָעוֹת, עַיֵּן שָׁם כָּל הַסֵּגְיָא. וְסֵגְיָא "אִי מָעוֹת נִקְנָה בַּחֲלִיפִין", וְסֵגְיָא דְּ"כָל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחַר" – הַכֹּל יְבֹאָר לְמַשְׂכִּיל עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עִם עוֹד קְצָת הַקְדָּמוֹת:

כד לָשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲמַרוּ לֵהּ: אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא לְאֶצְבְּעֵתֵהּ, אֲמַר לְהוֹ: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר: אַיְתוּ אַשְׁלוּ וּמוֹשְׁחוּ:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ אוֹר, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין, וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדָּף אַבַּתְרֵהּ, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה, אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, כִּי בָּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנַּפְשׁ רוּחַ נְשָׁמָה:

ב **וְדַע,** שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוָה נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלָה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת אַחַר־עָשָׂר סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת, כִּי הַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, וְהֵם בְּחִינַת עַצְבוּת, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר, וְהֵם תָּקְפָּא דְּדִינָא, בִּבְחִינַת (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהוּא שִׂמְחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עִקַּר גָּלוּתָהּ – בְּשֶׁעַצְבוּת, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת, גּוֹבְרִים עָלֶיהָ, בִּבְחִינַת: וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְזֶה הוּא כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת כְּתִיב (ישעי' נח): כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ. וּבִשְׁבִיל זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטֹרֶת מַעֲלִין מֵהַקְּלִפּוֹת חִיּוּתָם, כְּתִיב בָּהֶם (משלי כו): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. גְּמִצָּא, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה, אָז מַעֲלָה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא שִׂמְחַת הַלֵּב, מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, הָעוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת:

תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת לְתַאֲוָתָם, שֶׁהֵם מִתְאַוִּים כָּל כָּךְ לְמָמוֹן הַרְבֵּה, עַד שֶׁהֵם רָצִים וּיְגִיעִים מְאֹד כָּל יְמֵיהֶם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים עַצְמָם בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת, בִּשְׁבִיל לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, כְּאִלּוּ הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב גָּדוֹל לְשַׁלֵּם, הַיְנוּ חוֹב הָעֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ׳, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכָל יְמֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, וּלְשַׁלֵּם חוֹב הַזֶּה שֶׁל תַּאֲוָתָם, כִּי ׳אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ וְכוּ׳׳ כַּנַּ״ל. נִמְצָא שֶׁאֵין מָמוֹנוֹ מָמוֹן כְּלָל, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמָּמוֹנוֹ, כִּי אֵל אַחֵר אֶסְתְּרֵס וְלָא עָבֵד פֵּרִין – הסתרס ואינו עושה פירות וְכוּ׳ **כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע וּמְזוֹנוֹת וּלְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַנִּקְרָא ׳מָמוֹן׳, דְּהַיְנוּ מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיִּהְיֶה שָׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: ׳אֵיזֶהוּ עָשִׁיר - הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ׳** (אבות פ״ד), **כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳אֱמֶת׳, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הַהַשְׁפָּעָה כַּנַּ״ל. וְעַל כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו** של האדם **כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדָה, כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְשַׁבֵּר הַק״ם** – המאה וארבעים **קְלִין** – קולות **שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל, אֲשֶׁר רַק עַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לְהַרְוִיחַ מָמוֹן. כִּי עִקַּר הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ מִ׳אֱמֶת׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הַיָּטֵב. וְהָבֵן שֶׁם הֵיטֵב מְאֹד, כִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ״ל הֵם עֲמֻקִּים מְאֹד מְאֹד וְיֵשׁ בָּהֶם עַמְקוּת גָּדוֹל.**

עתה יתבארו מספר הוספות השייכות לכמה ענינים המבוארים במאמר זה.

(שַׁיָּךְ לְאוֹת א׳), שָׁם מְבֹאָר, שֶׁהַמָּמוֹן הוּא בְּחִינַת ׳פָּנִים׳ וְכוּ׳, והנופלים בתאות ממון נקשרים בפנים דסטרא אחרא, אבל אלו שמשאם ומתנם באמונה הם דבקים באור הפנים דקדושה, **עַיִן שָׁם. וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: ׳פְּנֵי הָאָרֶץ הֵם הָעֲשִׁירִים׳, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י עַל פָּסוּק** שנאמר על מצרים (בראשית מא): **״וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ״ - מִי הֵם ׳פְּנֵי הָאָרֶץ׳, אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים, כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא בְּחִינַת ׳פָּנִים׳ כַּנַּ״ל,** ולכן העשירים שיש להם ממון נקראים ׳פני הארץ׳.

מובא **שָׁם** באות א׳: **תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחִינַת חֹשֶׁךְ, אַנְפִּין חֲשׁוֹכִין** – פנים חשוכים **וְכוּ׳, עַיִן שָׁם. וְכֵן מְרֻמָּז בַּזֹּהַר** (מקץ דף קצג.): **׳קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וְכוּ׳, דָּא זֲהַמָּא דְּדַהֲבָא׳** – זה זוהמת הזהב, שהסטרא אחרא שהיא בחינת חושך היא נמשכת מפסולת וסיגי הגבורה, שהיא בחינת זהב[1], ורמוז בדברי הזוהר שהזהב הוא בחינת ׳חושך׳, כי מי שדבוק בתאות ממון, הממון שלו נמשך מפסולת הזהב, דהיינו מהסטרא אחרא, שהיא בחינת חושך.

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ג): מובא שם על הפסוק **״וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד וְכוּ׳״, כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית וְכוּ׳,** ויש להם בחינת ׳פנים׳ דקדושה, וכשהקב״ה מגרש מפניהם דקדושה את האויב, הוא מפיל אותו בפנים דסטרא אחרא, שהוא בחינת שמד, **עַיִן שָׁם. וְעַל כֵּן יוּכַל כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ,** ואז חבירו נופל לתאות ממון, **כִּי הוּא בְּחִינַת צַדִּיק, פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם כֵּן: ״וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וְכוּ׳״. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹךְ תְּשׁוּקַת הַמָּמוֹן, כִּי אוּלַי חֲבֵרוֹ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה נֶגְדּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפִּיל אוֹתוֹ, וְהַנִּפִּילָה הוּא שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ לְתַאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ״ל, עַל כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר מִזֶּה.**

מובא **שָׁם** באות ג׳, **כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל שֵׁם הַבְּרִית.** מוסיף ר׳ נתן זצ״ל: **שָׁמַעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁאָמַר שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים, עַל כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים צַדִּיקִים.**

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ד׳): **וְזֶה בְּחִינַת מְזוּזָה וְכוּ׳,** שמזוזה היא בחינת שמירת הברית, ועל ידי מצות מזוזה זוכים לשבור את תאות הממון. **וְזֶהוּ: ״וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף וְכוּ׳** תועפות לך״, **כִּי ׳שַׁדַּי׳ הוּא בְּחִינַת בְּרִית וְכוּ׳,** כמו שנאמר ״אני אל שדי פרה ורבה״, והוא בחינת מזוזה, כי על המזוזה כותבים את שם ׳שדי׳, ועל ידי מזוזה ושמירת הברית זוכים שהפרנסה מעופפת לאדם ומגיעה אליו

מקורות והערות

[1] מתוק מדבש שם.

עַל־פִּי הָרֹב, אֵלּוּ הָרוֹדְפִים בְּיוֹתֵר אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם; וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת לְתַאֲוָתָם, שֶׁהֵם מִתְאַוִּים כָּל־כָּךְ לְמָמוֹן הַרְבֵּה, עַד שֶׁהֵם רָצִים וְיֵגְעִים מְאֹד כָּל יְמֵיהֶם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים עַצְמָם בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁבִיל לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, כְּאִלּוּ הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב גָּדוֹל לְשַׁלֵּם, הַיְנוּ חוֹב הָעֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ', כְּמִבֹּאָר לְעֵיל. וְכָל יְמֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם וּלְשַׁלֵּם חוֹב הַזֶּה שֶׁל תַּאֲוָתָם, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל. גְּמִצָּא, שֶׁאֵין מָמוֹנוֹ מָמוֹן כְּלָל, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמָּמוֹנוֹ, כִּי אֶל אַחַר אִסְתָּרֵם וְלָא עָבֵד פֵּרִין וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע וּמְזוֹנוֹת וּלְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַנִּקְרָא מָמוֹן, דְּהַיְנוּ מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיִּהְיֶה שַׁמַּח בְּחֶלְקוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר – הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ (אבות פ"ד); כִּי אִם עַל־יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת אֱמֶת, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הַהַשְׁפָּעָה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְשַׁבֵּר הַקַּ"ם קְלִין שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, אֲשֶׁר רַק עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְהַרְוִיחַ מָמוֹן, כִּי עִקַּר הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ מֵאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הַיָּטֵב. וְהָבֵן שָׁם הַיָּטֵב מְאֹד, כִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הֵם עֲמֻקִּים מְאֹד מְאֹד, וְיֵשׁ בָּהֶם עֹמְקוּת גָּדוֹל:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת א), שָׁם מְבֹאָר, שֶׁהַמָּמוֹן הוּא בְּחֵינַת פָּנִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם:

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: פְּנֵי הָאָרֶץ הֵם הָעֲשִׁירִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (בראשית מא): וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ – מִי הֵם פְּנֵי הָאָרֶץ, אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים; כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא בְּחֵינַת פָּנִים, כַּנַּ"ל. **שָׁם:** תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחֵינַת חֹשֶׁךְ, אִנְפִּין חֲשׁוֹכִין וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְכֵן מְרֻמָּז בַּזֹּהַר (מקץ דף קצג.): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וְכוּ', דָּא זֻהֲמָא דְּדַהֲבָא:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת ג:) **וַיְגָרֵשׁ** מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד וְכוּ', כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְעַל־כֵּן יוּכַל כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הוּא בְּחֵינַת צַדִּיק, פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם־כֵּן: וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וְכוּ'. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר, כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹךְ תְּשׁוּקַת הַמָּמוֹן, כִּי אוּלַי חֲבֵרוֹ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה נֶגְדּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפִּיל אוֹתוֹ, וְהַנְּפִילָה הוּא, שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ לְתַאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר מִזֶּה. **שָׁם:** כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית. שֶׁמַּעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים, עַל־כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים צַדִּיקִים:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת ד:) **וְזֶה** בְּחֵינַת מְזוּזָה וְכוּ'. וְזוּהוּ: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף וְכוּ', כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחֵינַת בְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחֵינַת: שַׁדַּי – שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי; דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאוֹמֵר "דַּי" לְמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

(גַּם זֶה שַׁדָּ"ך לְאוֹת ד:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת וְכוּ' כְּנֶגֶד לֹא תַחְמֹד כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. עַתָּה בּוֹא וּרְאֵה נִפְלְאוֹת ה', כִּי מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה (ובב"ר פ' לח): אַרְטַבָּן שְׁלַח לְרַבִּי חַד מַרְגְּלִיתָא טָבָא, שְׁלַח לֵהּ רַבִּי חֲדָא מְזוּזָה. וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא: מַדּוּעַ שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת? אַךְ עַל־פִּי מַה שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, מְבֹאָר הָעִנְיָן הֵיטֵב, כִּי מְזוּזָה דַּיְקָא מְבַטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי אַרְטַבָּן שָׁלַח לוֹ מַרְגְּלִיתָא טָבָא, הַיְנוּ עֲשִׁירוּת וּמָמוֹן, כִּי הָיָה שָׁוֶה מָמוֹן הַרְבֵּה, וְעָשָׂה עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת מִזֶּה, עַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ רַבִּי כְּנֶגֶד זֶה מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי מְזוּזָה מְבַטֵּל חֶמְדַּת הָעֲשִׁירוּת כַּנַּ"ל: **מִלְּהָא** כִּי סַרְיָא, זֶה שֶׁנָּפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת הַמָּמוֹן וְכוּ'. וְעַל־כֵּן אַפְקוּהוּ בִּלְשׁוֹן: כִּי סַרְיָא, שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַנֶּאֱמָר בְּעַכּוּ"ם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר וְכוּ', כִּי הִמְשִׁקָּע בְּמָמוֹן, עוֹבֵד כָּל הָעַכּוּ"ם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל כָּל מַטְבֵּעַ חֲקוּקָה הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁל הָעַכּוּ"ם. **עַל־פִּי** הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יָבִין הַמַּשְׂכִּיל לְפָרֵשׁ כֵּלָּא סֵגְיָא דְּ"הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה וְכוּ'; הַנְּחֹשֶׁת קוֹנֶה וְכוּ'". וְהַכְּלָל – מַה שֶׁהוּא מַטְבֵּעַ וְיוֹצֵא, חָשׁוּב מָעוֹת, עַיֵּן שָׁם כָּל הַסֵּגְיָא. וְסֵגְיָא "אִי מָעוֹת נִקְנָה בַּחֲלִיפִין", וְסֵגְיָא דְּ"כָל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחַר" – הַכֹּל יְבֹאָר לְמַשְׂכִּיל עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עִם עוֹד קְצָת הַקְדָּמוֹת:

כד לָשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲמַרוּ לֵהּ: אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא לְאַצְבְּעֵתֵהּ, אֲמַר לְהוֹ: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר: אַיְתוּ אַשְׁלוּ וּמוֹשְׁחוּ:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ אוֹר, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין, וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדָּף אַבַּתְרֵהּ, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה, אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, כִּי בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה:

ב **וְדַע,** שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת בְּשִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוָה נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלָה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת אַחַר־עָשָׂר סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת, כִּי הַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, וְהֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר, וְהֵם תָּקְפָּא דְּדִינָא, בִּבְחִינַת (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהוּא שִׂמְחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עִקַּר גָּלוּתָהּ – בְּשֶׁעֲצֻבוּת, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת, גּוֹבְרִים עָלֶיהָ, בִּבְחִינַת: וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְזֶה הוּא כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת כְּתִיב (ישעי' נח): כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ. וּבִשְׁבִיל זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטֹרֶת מַעֲלִין מֵהַקְּלִפּוֹת חִיּוּתָם, כְּתִיב בָּהֶם (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. גְּמִצָּא, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה, אָז מַעֲלָה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא שִׂמְחַת הַלֵּב, מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. וְזוּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, הָעוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת:

בקלות, **עַיִן שָׁם.** **וְזֶה בְּחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יב.): **'שַׁדַּי - שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי'**, שכשנברא העולם היה העולם מתרחב והולך עד שאמר לו הקב"ה די, **ורמוז בזה, דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׁמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאוֹמֵר "דַּי" לְמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן שֶׁזּוֹכִין עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל** שהיא בחינת 'שדי'.

(גַּם זֶה שַׁיָּךְ לְאוֹת ד'): מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל יְדֵי מִצְוַת מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל כֵּן מה שנאמר בקריאת שמע **"וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת וְכוּ'"** הוא **כְּנֶגֶד "לֹא תַחְמֹד" כַּנַּ"ל, עַיִן שָׁם. עַתָּה בּוֹא וּרְאֵה נִפְלְאוֹת ה', כִּי מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה** (ובב"ר פ' לה): **'אַרְטַבָּן שָׁלַח לְרַבִּי חַד מַרְגָּלִיתָא טָבָא** – ארטבן שלח לרבינו הקדוש מרגלית טובה, ואמר לו: שלח לי דבר טוב ששוה כמותו, **שָׁלַח לֵיה רַבִּי חֲדָא מְזוּזָה** – שלח לו רבינו הקדוש מזוזה אחת'[2]. **וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא: מַדּוּעַ שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת. אַךְ עַל פִּי מַה שֶּׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת מְבֹאָר הָעִנְיָן הֵיטֵב, כִּי מְזוּזָה דַּיְקָא מְבַטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל כֵּן שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי אַרְטַבָּן שָׁלַח לוֹ מַרְגָּלִיתָא טָבָא** – מרגלית טובה, **הַיְנוּ עֲשִׁירוּת וּמָמוֹן, כִּי הָיָה שָׁוֶה מָמוֹן הַרְבֵּה, וְעָשָׂה עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת מִזֶּה. עַל כֵּן שָׁלַח לוֹ רַבִּי כְּנֶגֶד זֶה מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי מְזוּזָה מְבַטֵּל חֶמְדַּת הָעֲשִׁירוּת כַּנַּ"ל.**

מובא לעיל באות ה', שחכמי אתונה שאלו את רבי יהושע בן חנניה: **'מִלְּחָא כִּי סַרְיָא', זֶה** שתיקן את בריתו **שֶׁנָּפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת הַמָּמוֹן כוּ'** מה תיקונו. **וְעַל כֵּן אַפְקוּהוּ** – הוציאוהו **בְּלְשׁוֹן: 'כִּי סַרְיָא', שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַנֶּאֱמַר בְּעַכּוּ"ם** – בעבודה זרה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות לב): **"סָרוּ מַהֵר וְכוּ'** מן הדרך אשר ציויתים עשו להם עגל מסיכה", **כִּי הַמְּשׁוּקָע בְּמָמוֹן, עוֹבֵד כָּל הָעַכּוּ"ם** – העבודות זרות **כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן עַל כָּל מַטְבֵּעַ חֲקוּקָה הָעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל הָעַכּוּ"ם** – של האומה שהמטבע שלה, כי הממון הוא בחינת עבודה זרה.

עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה המבוארים במאמר זה, **יָבִין הַמַּשְׂכִּיל, לְפָרֵשׁ כֻּלָּא סֵגְיָא** – את כל הסוגיא **דְּ"הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה וְכוּ', הַנְּחֹשֶׁת קוֹנָה וְכוּ'"** המובאת במסכת בבא מציעא (דף מד.), **וְהַכְּלָל - מַה שֶּׁהוּא מַטְבֵּעַ וְיוֹצֵא** יותר בשוק, **חָשׁוּב מָעוֹת** כנגד המטבע האחרת שיוצאת פחות ממנו בשוק. **עַיִן שָׁם כָּל הַסֵּגְיָא. וְסֵגְיָא "אֵי מָעוֹת נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין"** (שם דף מה:). **וְסֵגְיָא דְּ"כָל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחֵר"** (שם דף מו.) **- הַכֹּל יְבֹאָר לַמַּשְׂכִּיל עַל פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עִם עוֹד קְצָת הַקְדָּמוֹת.**

תורה כ"ד

מובא בגמרא (בכורות ח:): **אָמְרוּ לֵהּ** זקני אתונה לרבי יהושע בן חנניה: **אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא** – היכן הוא אמצע העולם, **זַקְפָא לְאֶצְבְּעָתֵהּ** – זקף את אצבעותיו, **אָמַר לְהוּ: הָכָא** – אמר להם: כאן הוא אמצע העולם. **אָמְרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר** – אמרו לו: מי יאמר. **אָמַר: אַיְתּוּ אַשְׁלוּ וּמוֹשְׁחוּ** – תביאו חבלים ותמדדו. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

א. דַּע, שֶׁיֵּשׁ אוֹר, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין – מהנפש והרוח והנשמה של האדם, **וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף** – אור שהוא בחינת 'אין סוף', שהיא בחינה גבוהה מאוד שהיא מעל כל העולמות העליונים: אצילות בריאה יצירה עשיה, שמהם נמשכים הנפש והרוח והנשמה של האדם, והיא בחינת אורו של הקב"ה שאין לו התחלה וסוף ואין לנו בו שום השגה, **וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדָּף אַבַּתְרֵהּ** – המחשבה רודפת להשיג אותו, **וְעַל יְדֵי הָרְדִיפָה, אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ בִּבְחִינַת 'מִטִּי וְלָא מִטִּי'** – מגיע ולא מגיע, **כִּי בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה.**

מקורות והערות

[2] בבראשית רבה פ' ל"ה איתא: "ארטבן שלח לרבינו מרגלית אטימטון, אמר ליה שלח לי מילי טבא דטבא דכוותה, שלח ליה חדא מזוזה, שלח ואמר ליה אנא שלחית לך מילה דלית ליה טימי ואת שלחת לי מילי דטבא חד פולר, אמר ליה חפצי וחפציך לא ישוו בה, ולא עוד אלא שלחת מילא דאנא צריך מנטר לה ואנא שלחית לך מילא דאת דמיך והיא מנטרא לך, שנאמר (משלי ו) 'בהתהלכך תנחה אותך' בעולם הזה 'בשכבך תשמור עליך' בשעת המיתה 'והקיצות היא תשיחך' לעתיד לבוא".

עַל־פִּי הָרֹב, אֵלּוּ הָרוֹדְפִים בְּיוֹתֵר אַחַר תַּאֲוַת מָמוֹן, הֵם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, וּמְאוּמָה אֵין בְּיָדָם; וַאֲפִלּוּ אִם אֵינָם מֵתִים בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת, הֵם בְּחַיֵּיהֶם בַּעֲלֵי־חוֹבוֹת לְתַאֲוָתָם, שֶׁהֵם מִתְאַוִּים כָּל־כָּךְ לְמָמוֹן הַרְבֵּה, עַד שֶׁהֵם רָצִים וְיֵגְעִים מְאֹד כָּל יְמֵיהֶם בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וּמְסַכְּנִים עַצְמָם בְּסַכָּנוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁבִיל לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם, כְּאִלּוּ הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב גָּדוֹל לְשַׁלֵּם, הֵינוּ חוֹב הָעֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ', כְּמַבְאָר לְעֵיל. וְכָל יְמֵיהֶם אֵינָם יְכוֹלִים לְמַלֹּאת תַּאֲוָתָם וּלְשַׁלֵּם חוֹב הַזֶּה שֶׁל תַּאֲוָתָם, כִּי אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַּאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ וְכוּ' כַּנַּ"ל. גְּמִצָּא, שֶׁאֵין מָמוֹנוֹ מָמוֹן כְּלָל, כִּי אֵין לוֹ שׁוּם הֲנָאָה מִמָּמוֹנוֹ, כִּי אֶל אַחַר אִסְתָּרֵם וְלָא עָבֵד פֵּרֵין וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַמְשִׁיךְ שֶׁפַע וּמְזוֹנוֹת וּלְהַרְוִיחַ מָמוֹן הַנִּקְרָא מָמוֹן, דְּהַיְנוּ מָמוֹן דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁיִּהְיֶה שַׁמַּח בְּחֶלְקוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הָעֲשִׁירוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר – הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ (אבות פ"ד); כִּי אִם עַל־יְדֵי שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁהוּא בְּחֵינַת אֱמֶת, שֶׁמִּשָּׁם עִקַּר הַהַשְׁפָּעָה כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו כִּפְלַיִם כַּיּוֹלֶדֶת, כִּי צָרִיךְ לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר וּלְשַׁבֵּר הַקַּ"ם קְלִין שֶׁל תַּאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, אֲשֶׁר רַק עַל־יְדֵי־זֶה יְכוֹלִין לְהַרְוִיחַ מָמוֹן, כִּי עִקַּר הַשֶּׁפַע נִמְשָׁךְ מֵאֱמֶת, שֶׁהוּא בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן. וּבָזֶה מְקֻשָּׁר הַמַּאֲמָר הַיָּטֵב. וְהָבֵן שֶׁם הַיָּטֵב מְאֹד, כִּי דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל הֵם עֲמֻקִּים מְאֹד מְאֹד, וְיֵשׁ בָּהֶם עֹמֶק וּגְדוֹל:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת א), שֶׁם מְבֹאָר, שֶׁהַמָּמוֹן הוּא בְּחֵינַת פָּנִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם:

וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: פְּנֵי הָאָרֶץ הֵם הָעֲשִׁירִים, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י עַל פָּסוּק (בראשית מא): וְהָרָעָב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ – מִי הֵם פְּנֵי הָאָרֶץ, אֵלּוּ הָעֲשִׁירִים; כִּי הַמָּמוֹן וְהָעֲשִׁירוּת הוּא בְּחֵינַת פָּנִים, כַּנַּ"ל. **שָׁם:** תַּאֲוַת מָמוֹן הוּא בְּחֵינַת חֹשֶׁךְ, אִנְפִּין חֲשׁוֹכִין וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְכֵן מְרֻמָּז בַּזֹּהַר (מקץ דף קצג.): קֵץ שָׁם לַחֹשֶׁךְ וְכוּ', דָּא זֻהֲמָא דְּדַהֲבָא:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת ג:) **וַיְגָרֵשׁ** מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד וְכוּ', כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְעַל־כֵּן יוּכַל כָּל אֶחָד, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַבְּרִית יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי הוּא בְּחֵינַת צַדִּיק, פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה, לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְעָלָיו נֶאֱמַר גַּם־כֵּן: וַיְגָרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וְכוּ'. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר, כְּשֶׁיֵּשׁ מַחֲלֹקֶת עַל הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִפֹּל לְתוֹךְ תְּשׁוּקַת הַמָּמוֹן, כִּי אוּלַי חֲבֵרוֹ פָּנִים דִּקְדֻשָּׁה נֶגְדּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְהַפִּיל אוֹתוֹ, וְהַנְּפִילָה הוּא, שֶׁמַּפִּילִין אוֹתוֹ לְתַאֲוַת מָמוֹן כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לִזָּהֵר מִזֶּה. **שָׁם:** כִּי כָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צַדִּיקִים עַל־שֵׁם הַבְּרִית. שֶׁמַּעְתִּי אָז מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ, שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי שֶׁהֵם נִמּוֹלִים, עַל־כֵּן כֻּלָּם נִקְרָאִים צַדִּיקִים:

(שַׁדָּ"ך לְאוֹת ד:) **וְזֶה** בְּחֵינַת מְזוּזָה וְכוּ'. וְזֶהוּ: וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ וְכֶסֶף וְכוּ', כִּי שַׁדַּי הוּא בְּחֵינַת בְּרִית וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחֵינַת: שַׁדַּי – שֶׁאָמַר לְעוֹלָמוֹ דַּי; דְּהַיְנוּ שֶׁשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְאוֹמֵר "דַּי" לְמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ בְּחֵינַת שְׁבִירַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁזּוֹכִין עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

(גַּם זֶה שַׁדָּ"ך לְאוֹת ד:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי מִצְוַת מְזוּזָה נִתְבַּטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת וְכוּ' כְּנֶגֶד לֹא תַחְמֹד כַּנַּ"ל, עַיֵּן שָׁם. עַתָּה בּוֹא וּרְאֵה נִפְלְאוֹת ה', כִּי מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה (וב"ר פ' לח): אַרְטַבָּן שְׁלַח לְרַבִּי חַד מַרְגָּלִיתָא טָבָא, שְׁלַח לֵהּ רַבִּי חֲדָא מְזוּזָה. וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא: מַדּוּעַ שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, וְלֹא מִצְוָה אַחֶרֶת? אַךְ עַל־פִּי מַה שֶׁגִּלָּה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, מְבֹאָר הָעִנְיָן הֵיטֵב, כִּי מְזוּזָה דַּיְקָא מְבַטֵּל חֶמְדַּת הַמָּמוֹן, וְעַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי אַרְטַבָּן שָׁלַח לוֹ מַרְגָּלִיתָא טָבָא, הֵינוּ עֲשִׁירוּת וּמָמוֹן, כִּי הָיָה שָׁוֶה מָמוֹן הַרְבֵּה, וְעָשָׂה עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת מִזֶּה, עַל־כֵּן שָׁלַח לוֹ רַבִּי כְּנֶגֶד זֶה מְזוּזָה דַּיְקָא, כִּי מְזוּזָה מְבַטֵּל חֶמְדַּת הָעֲשִׁירוּת כַּנַּ"ל: **מִלְּהָא** כִּי סַרְיָא, זֶה שֶׁנָּפַל לְסִרְחוֹן תַּאֲוַת הַמָּמוֹן וְכוּ'. וְעַל־כֵּן אַפְקוּהוּ בִּלְשׁוֹן: כִּי סַרְיָא, שֶׁהוּא לָשׁוֹן הַנֶּאֱמָר בְּעַכּוּ"ם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לב): סָרוּ מַהֵר וְכוּ', כִּי הִמְשִׁקָּע בְּמָמוֹן, עוֹבֵד כָּל הָעַכּוּ"ם כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן עַל כָּל מַטְבֵּעַ חֲקוּקָה הָעֲבוֹדָה־זָרָה שֶׁל הָעַכּוּ"ם. **עַל־פִּי** הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יָבִין הַמַּשְׂכִּיל לְפָרֵשׁ כֻּלָּא סֵגְיָא דְּ"הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה וְכוּ'; הַנְּחֹשֶׁת קוֹנֶה וְכוּ'". וְהַכְּלָל – מַה שֶּׁהוּא מַטְבֵּעַ וְיוֹצֵא, חָשׁוּב מָעוֹת, עַיֵּן שָׁם כָּל הַסֵּגְיָא. וְסֵגְיָא "אִי מָעוֹת נִקְנָה בַּחֲלִיפִין", וְסֵגְיָא דְּ"כָל הַנַּעֲשֶׂה דָּמִים בְּאַחַר" – הַכֹּל יְבֹאָר לְמַשְׂכִּיל עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עִם עוֹד קְצָת הַקְדָּמוֹת:

כד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲמַרוּ לֵהּ: אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא לְאַצְבְּעֵתֵהּ, אֲמַר לְהוֹ: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר: אַיְתוּ אַשְׁלוּ וּמוֹשְׁחוּ:

א **דַּע,** שֶׁיֵּשׁ אוֹר, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ וְרוּחִין וְנִשְׁמָתִין, וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן רְדִיפָה דְּמַחֲשָׁבָה לְמִרְדָּף אַבַּתְרֵהּ, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה, אָז הַשֵּׂכֶל מַשִּׂיג אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, כִּי בֶּאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, כִּי הוּא לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה:

ב **וְדַע,** שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי, אֶלָּא עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה, כִּי עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוָה נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלָה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת אַחַר־עָשָׂר סַמָּנֵי הַקְּטֹרֶת, כִּי הַקְּלִפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתָרוֹת, וְהֵם בְּחִינַת עֲצָבוּת, בִּבְחִינַת (משלי יד): בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר, וְהֵם תָּקְפָּא דְּדִינָא, בִּבְחִינַת (בראשית ו): וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהוּא שִׂמְחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עִקַּר גָּלוּתָהּ – בְּשֶׁעֲצֻבוּת, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת, גּוֹבְרִים עָלֶיהָ, בִּבְחִינַת: וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ. וְזֶה הוּא כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת כְּתִיב (ישעי' נח): כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ. וּבִשְׁבִיל זֶה, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטֹרֶת מַעֲלִין מֵהַקְּלִפּוֹת חִיּוּתָם, כְּתִיב בָּהֶם (משלי כז): קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב. גְּמִצָּא, כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה, אָז מַעֲלָה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא שִׂמְחַת הַלֵּב, מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת דַּעֲשִׂיָּה, הָעוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת:

ב. וְדַע שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּבְחִינַת 'מִטֵּי וְלָא מְטֵי' – מגיע ולא מגיע, **אֶלָּא עַל יְדֵי עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹות בְּשִׂמְחָה**, ועתה בכל המשך המאמר יתבאר איזה פעולות פועל האדם על ידי עשיית המצוות בשמחה, עד שבאות ח' יתבאר כיצד הוא זוכה על ידי זה להשיג את אור אין סוף בבחינת 'מטי ולא מטי', **כִּי עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַמִּצְוָה נִשְׁלָם הַקְּדֻשָּׁה, וּמַעֲלָה הַחִיּוּת וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁבַּקְּלִיפּוֹת**, שזהו שלימות הקדושה, כשאין לקליפות יניקה ממנה, וזהו **בִּבְחִינַת אַחַד עָשָׂר סַמְּנֵי הַקְּטֹרֶת**, שעל ידי הקטרת הקטורת וכן על ידי אמירת פרשת הקטורת מעלים את ניצוצות הקדושה שנפלו לתוך הקליפות[3]. **כִּי הַקְּלִיפּוֹת הֵם בְּחִינַת מוֹתָרוֹת** – השארית והפסולת, **וְהֵם בְּחִינַת עַצְבוּת, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי יד): **"בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר"**[4], ורמוז בזה ענין הקליפות, שהם בחינת 'עצב' ובחינת 'מותר', **וְהֵם תָּקְפָּא דְּדִינָא** – תוקף הדין, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על הקב"ה כשבני האדם חטאו והוא גזר שיבוא עליהם מבול (בראשית ו): **"וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ"**, ורמוז בזה, שבגלל החטאים התגברו הקליפות שהם בחינת עצבות על השכינה. **וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הִיא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ד): **"נָתַתָּה שִׂמְחָה בְלִבִּי"**. **וְגָלוּת הַשְּׁכִינָה** שהיא ספירת ה'מלכות', **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'לֵב' שֶׁהוּא שִׂמְחָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי** שורש השמחה של ישראל נמשך מהשכינה, **עִקַּר גָּלוּתָהּ - כְּשֶׁעַצְבוּת, שֶׁהֵם הַקְּלִפּוֹת, גּוֹבְרִים עָלֶיהָ** ויונקים ממנה, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"וַיִּתְעַצֵּב אֶל לִבּוֹ"**, שהקליפות שהם בחינת 'עצבות' התגברו על השכינה שהיא בחינת 'לב'. **וְזֶה הוּא כְּשֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, כָּתִיב** (ישעיה נה): **"כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ"**, כי אז יתבטלו הקליפות שהם בחינת עצבות, ועל ידי השמחה השכינה תצא מהגלות, וישראל יצאו מהגלות. **וּבִשְׁבִיל זֶה, שֶׁעַל יְדֵי הַקְּטֹרֶת מַעֲלִין מֵהַקְּלִפּוֹת חִיּוּתָם** – את ניצוצות הקדושה של השכינה שיש בהם, **כָּתִיב בָּהֶם** (משלי כז): **"קְטֹרֶת יְשַׂמַּח לֵב"**, כי על ידי הקטורת מתבטלת יניקת הקליפות שהם העצבות מהשכינה ונעשית אצל השכינה בחינת שמחה. **נִמְצָא כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַמִּצְוָה בְּשִׂמְחָה, אֲזַי מַעֲלֶה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא הַמִּצְוָה**, כי קדושת השכינה מלובשת בעשיית המצוות[5], **שֶׁהִיא** גם **שִׂמְחַת הַלֵּב**, כי היא שורש השמחה של ישראל, **מִבֵּין הַקְּלִפּוֹת. וְזֶהוּ בְּחִינַת** ספירת **'מַלְכוּת' דַּעֲשִׂיָּה** – של עולם העשיה **הָעוֹלָה מִן הַקְּלִפּוֹת**, כי ישנם בעולמות העליונים ארבע עולמות: אצילות בריאה יצירה עשיה, **ובכל אחד מהם יש** עשר ספירות: 'כתר חכמה בינה, (וחכמה ובינה כוללות את ספירת ה'דעת', ולפעמים מחשיבים את ספירת ה'דעת' במקום ה'כתר' בחשבון עשר הספירות), חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד, מלכות', וספירת ה'מלכות' של עולם העשיה היא הספירה הנמוכה ביותר, ויש לקליפות יניקה ממנה, ועל ידי עשיית המצוה בשמחה מתבטלת יניקת הקליפות ממנה והיא עולה מביניהם.

מקורות והערות

[3] עיין שער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש ג', ופרי עץ חיים שער התפילה פ"ה. [4] ברש"י שם פירש: "בכל עצב – בכל יגיע מלאכה יהיה ריוח". [5] פרפראות לחכמה.

ג. וּכְשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה בשמחה, **יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בְּבְחִינַת** מה שאמר משה רבינו לפרעה כששאלו מי הם ההולכים להקריב לה' במדבר (שמות י): **"בְּנָעֲרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ"**, ורמוז בזה, שמשה רבינו אמר לפרעה שעל ידי מצות קרבן הפסח שיקריבו בשמחה הם יעוררו את כל העולמות וכל אשר בהם לעבודת ה' יתברך[1].

וְזֶה בְּחִינַת ספירת **'מַלְכוּת'** של עולם העשיה **מַלְבִּישׁ** את הספירות **'נֶצַח הוֹד יְסוֹד'** של עולם העשיה, **שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה,** כי 'נצח' הוא בחינת רגל ימין, ו'הוד' הוא בחינת רגל שמאל, ו'יסוד' הוא בחינת אות ברית קודש, והנה בכל ספירה יש אור פנימי ואור חיצוני, ועל ידי עשיית המצות בשמחה, שעל ידה עולה ה'מלכות' מהקליפות, אז האור הפנימי של ספירת ה'מלכות' עולה ומקיף ומלביש את האור החיצוני של הספירות 'נצח הוד יסוד' שלמעלה ממנה[2], ואז כשה'מלכות' מלבישה את האור של הספירות 'נצח הוד יסוד' יש לה כח ללכת ולעורר את כל העולמות לעבודת ה' יתברך.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים לז): **"תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ, לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו"** – 'לא יחליקו צעדיו', ורמוז בזה, שקיום המצות שכתובים בתורת ה' גורם לחיזוק בחינת ה'רגלים' וההליכה, דהיינו **שֶׁהִיא** – ה'מלכות', שהיא הקדושה המלובשת בעשיית המצוות, מלבישה את הספירות 'נצח הוד יסוד', שהם בחינת 'רגלים', ועל ידי זה היא **הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר** את כל העולמות לעבודת ה' יתברך.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר על הקב"ה (שם סח): **"הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַּקֹּדֶשׁ"**[3], ורמוז בזה, כי **כְּשֶׁמַּעֲלִין** את ספירת **'מַלְכוּת'** מבין הקליפות **לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה,** שזהו בחינת "מלכי בקודש", **הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת "הֲלִיכוֹת אֵלִי", אֶת 'נֶצַח הוֹד יְסוֹד',** שהם בחינת הרגלים, **לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.**

ד. וְעַל יְדֵי הַהִתְעוֹרְרוּת, הֵינוּ עַל יְדֵי הֲלִיכָה שמעוררת את כל העולמות לעבודת ה' יתברך, **נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: ספירות 'נֶצַח הוֹד יְסוֹד'** מתעלים על ידי ההליכה, ואז הם **מַלְבִּישִׁין אֶת** הספירות **'חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת'** של עולם העשיה שנמצאים מעליהם, דהיינו שהאור הפנימי של הספירות 'נצח הוד יסוד' עולה ומקיף ומלביש את האור החיצוני של הספירות 'חסד גבורה תפארת', **שֶׁהֵם** בחינת **הַיָּדַיִם, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת,** כי 'חסד' הוא בחינת יד ימין, ו'גבורה' הוא בחינת יד שמאל, ו'תפארת' הוא בחינת הגוף, ולכן מהם נמשכת ברכה לכל העולמות.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמר יעקב ללבן (בראשית ל): **"וַיְבָרֶךָ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי"** – ה' בירך אותך בגללי, **ורמוז בזה, שעל ידי** שיעקב זכה לעשות את המצות בשמחה ולעורר את כל העולמות לעבודת ה' יתברך, על ידי זה **נמשכה ברכה גם** ללבן[4], וזהו "לרגלי", שהברכה נמשכה **על ידי** בחינת ה'רגלים' שמעוררת את כל העולמות לעבודת ה' יתברך. **נִמְצָא שֶׁעוֹלִין הָ'רַגְלִין'** שהם ספירות 'נצח הוד יסוד' ומתחברים **בִּבְחִינַת 'יָדַיִם'** שהם 'חסד גבורה תפארת', **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שופטים ד): **"וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וְקָשָׁה"**, שישראל ניצחו את אויביהם, ורמוז בזה, שזה נעשה על ידי שישראל קיימו את המצות בשמחה, שעל ידי זה בחינת "הלוך" שזהו ה'רגלין' התחברה בבחינת "יד", ונשפעו לישראל ברכות[5].

וְרָאיָה לדבר, שעִקַּר הַבְּרָכוֹת מִיָּדַיִם, כי זהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (ויקרא ט): **"וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** שיעקב בירך את יוסף (בראשית מט): **"מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל"** – 'הוא נעשה מושל על מצרים וניתנה טבעת על ידו, וזאת היתה לו מידי הקב"ה שהוא אביר יעקב, ומשם עלה להיות הרועה של ישראל'[6], הרי שהברכה שקיבל יוסף שזכה להיות הרועה של ישראל באה מבחינת ה'ידים' של הקב"ה.

ה. וְעִקַּר הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׂכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה הם נהפכים מבחינת 'שכל' לדברים

מקורות והערות

1 מי הנחל. 2 על פי פרי עץ חיים (שער התפילה פ"ה). 3 בתהילים ס"ח כתיב: "ראו הליכותיך אלהים, הליכות אלי מלכי בקודש", ובמצודות דוד שם פירש: "ראו – ר"ל ראויים המה לזה כי כאשר ראו הליכותיך אל תוך הים בעמוד הענן. בקודש – השוכן בשמי קודש". 4 מי הנחל. 5 מי הנחל. 6 רש"י שם.

ג **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה, יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת (שמות י): בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת מַלְבִּישׁ נָצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לז): תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ, לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר. וְזֶה בְּחִינַת (שם סח): הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַּקֹּדֶשׁ – כְּשֶׁמַּעֲלִין מַלְכוּת לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת הֲלִיכוֹת אֵלִי, אֶת נָצַח הוֹד יְסוֹד, לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַהִתְעוֹרְרוּת, הֵינוּ עַל־יְדֵי הֲלִיכָה, נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: נָצַח הוֹד יְסוֹד מַלְבִּישִׁין אֶת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל): וַיְבָרֶךָ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי. נִמְצָא, שֶׁעוֹלִין הָרַגְלִין בִּבְחִינַת יָדַיִם, בִּבְחִינַת (שופטים ה): וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וָקָשֶׁה. וְעִקַּר הַבְּרָכוֹת מִיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (ויקרא ט): וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

ה **וְעִקַּר** הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׁכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה, נַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל־נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיַּמְשִׁיךְ בִּרְכַּת שֵׂכֶל, בִּבְחִינַת (בראשית מח): שֵׂכֶל אֶת יָדָיו, וּבִבְחִינַת (שמות טו): מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ. וְזֶה בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת:

ו **וְצָרִיךְ** לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וּבְחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וּבְחִינַת (שמואל א כד): וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם. וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמואל א ב): וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֶאֱמָן, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): אֱמוּנָתְךָ בִּקְהַל קְדוֹשִׁים; קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: מַלְכוּת דִּיצִירָה נַעֲשָׂה מִמְּנָה חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה:

ז **וּבִפְנִימִיּוּת** בִּרְכָאן, שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאן, נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (בראשית כו): וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וַאֲבָרַכְךָ. כֶּתֶר הוּא לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): כֶּתֶר לִי זְעִיר, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְּתֵן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב, וְגַם שָׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה. בִּבְחִינַת אָמוֹן מֻפְלָא. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמִּפְּנִימִיּוּת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, וּמִפְּנִימִיּוּת מַלְכוּת דִּיצִירָה, נַעֲשָׂה כֶּתֶר דַּעֲשִׂיָּה. וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד אֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְזֶה (יחזקאל ג): בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. בָּרוּךְ, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם; כְּבוֹד ה', זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה; מִמְּקוֹמוֹ, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר:

ח **וּכְשֶׁעוֹשֶׂה** וּמְתַקֵּן אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, כָּרָאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְהַכֶּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הַיְכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סח.): וּמִגּוֹ הַאי פְּרִיסָא בְּרִדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי. **וּפְרִיסָא**, זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים לְבֵין הַמַּאֲצִיל. וְאִתְעֲבִידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נִשְׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין. וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה – דְּלֹא יֵדַע. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ; כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה, שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן. וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַבְּטִישָׁה, שֶׁמְּבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בַּכֶּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה, וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת, כִּי נִכְלָלִין בִּשְׁעַת רְדִיפָה; וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ: תִּשְׁעָה הֵיכָלִין:

[**זֶה** הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל עֻמְקוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה, שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ', וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לְמַעְיַן. וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קְצָת. וְהוּא: כִּי הַכֶּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְכָל יַהֲרֹס לָצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה, הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם, לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה' לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ"ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר – הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, הֵינוּ עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין סוֹף, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְעַכֵּב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה מִבְטַּשִּׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת הַמְחִצָּה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן לְהַשִּׂיג עַל־יָדָם בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי אוֹר הָאֵין סוֹף, בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמְעַכֵּב הַנַּ"ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי, כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּציאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג. אַךְ עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מַשִּׂיגִין אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי. וּפֵרוּשׁ "מְטֵי וְלָא מְטֵי" יָדוּעַ לְמֻבְרָנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב כַּנַּ"ל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא יָדְעִין וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ"ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין

גשמיים, **וַנַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קמה): **"פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן"** – שהברכה שנשפעת מבחינת ה'ידים' נעשית לכל אחד כפי רצונו. **בְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיַּמְשִׁיךְ** מבחינת ה'ידים' **בִּרְכַּת שֵׂכֶל**, דהיינו שיזכה לשכל וידיעה בהשגת האור אין סוף[7], **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על יעקב אבינו (בראשית מח): **"שִׂכֵּל אֶת יָדָיו"**, ורמוז בזה שהמשיך מבחינת ה'ידים' ברכת שכל וחכמה למנשה ואפרים, כי הם כיוונו את רצונם להמשיך ברכת שכל[8], **וּבִבְחִינַת** מה שנאמר (שמות טו): **"מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ"**, ו"מקדש" רומז ל'דעת', כמו שאמרו רבותינו ז"ל: 'כל מי שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו', ובחינת ה'דעת' – "כוננו ידיך" – היא נמשכת על ידי בחינת ה'ידים'[9]. **וְזֶה בְּחִינַת** הספירות **'חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת'** של עולם העשיה **שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת** הספירות **'חָכְמָה בִּינָה דַּעַת'** של עולם העשיה שנמצאים מעליהם, דהיינו שעל ידי שהאדם מכוין להמשיך מה'ידים' ברכת שכל, מתעלה האור הפנימי של הספירות 'חסד גבורה תפארת', והוא עולה ומקיף ומלביש את האור החיצוני של הספירות 'חכמה בינה ודעת' שהם בחינת שכל וחכמה, ואז נמשך ה'שכל' מהספירות 'חכמה בינה דעת' דרך ה'ידים' אל האדם, ונמצא שהאדם זוכה להשיג את האור של הספירות 'חכמה בינה דעת'.

ו. וְלאחר שנמשכה לאדם ברכת שכל, **צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי כח): **"אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת"** – הנושא ונותן באמונה זוכה לרוב ברכות[10], ורמוז בפסוק זה, שצריך להמשיך אמונה לתוך הברכה, **וְזה בְּחִינַת** מה שנאמר על משה רבינו במלחמת עמלק (שמות יז): **"וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה"**, ורמוז בזה שמשה רבינו זכה להמשיך אמונה לתוך ברכת השכל שבאה מה'ידים'.

וְזה בְּחִינַת מה שאמר שאול לדוד (שמואל א כד): "הנה ידעתי כי מלוך תמלוך, **וְקָמָה בְּיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל"**, ורמוז בזה, כי **הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ** דוד **אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם**, כי 'מלכות' היא בחינת 'אמונה', ולתוך בחינת "בידך", שזהו ברכת השכל שבאה מהידים, צריך להמשיך את בחינת "ממלכת ישראל" שזהו האמונה, **וְרָאיה** לדבר ש'אמונה' היא בחינת 'מלכות', כי **זֶהוּ בְּחִינַת** מה שאמר הנביא לעלי בנבואה שבניו חפני ופנחס ימותו ותחתיהם יתמנה לכהן גדול צדוק הכהן (שמואל א ב): **"וּבָנִיתִי לוֹ בַּיִת נֶאֱמָן"**, שתהיה לו ממשלה וגדולה, ורמוז בזה ש'אמונה' היא בחינת מלכות וממשלה[11].

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים פט): **"אֱמוּנָתְךָ בִּקְהַל קְדוֹשִׁים"**, ורמוז בזה, כי **'קְדֶשׁ' זֶה בְּחִינַת מֹחִין**, כי מ'חכמה בינה דעת' נמשכת הקדושה אל הספירות שתחתיהם ולכן הם נקראים 'קודש'[12], וצריך להמשיך 'אמונה' לבחינת 'קדושים', דהיינו לשכל והמוחין.

וְזֶה בְּחִינַת: ספירת **'מַלְכוּת' דִּיצִירָה** – של עולם היצירה (שהיא בחינת 'אמונה'), כמובא לעיל ש'מלכות' היא בחינת 'אמונה'), **נַעֲשָׂה מִמֶּנָּה** ספירות **'חָכְמָה בִּינָה דַּעַת' דַּעֲשִׂיָּה** – של עולם העשיה, כי האור של ספירת ה'מלכות' של עולם היצירה יורד ונמצא בעולם העשייה[13], והאור הפנימי שלה נכנס ומתלבש בתוך האור החיצוני של הספירות 'חכמה בינה דעת' של עולם העשיה, ועל ידי זה האדם זוכה להשיג את האור של ספירת ה'מלכות' של עולם היצירה, ואז הוא זוכה לאמונה, (כי האמונה שממשיכים אל השכל, היא מבחינה גבוהה יותר מהשכל עצמו, כי השכל נמשך מעולם העשייה, והאמונה נמשכת מעולם היצירה[14]).

ז. וּבִפְנִימִיּוּת בִּרְכָאָן – בפנימיות ברכת השכל שנמשכת לאדם, **שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאָן** – שהוא דקות ברכת השכל, **נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל,**

מקורות והערות

[7] מי הנחל. [8] מי הנחל. [9] פרפראות לחכמה. [10] מצודות דוד שם. [11] פרפראות לחכמה. ובמי הנחל כתב לפרש, כי הפסוק "ובניתי לו בית נאמן" הוא ראיה בפני עצמה שצריכין להמשיך לתוך ברכת השכל האמונה, כי כבר מבואר בפנים שהכהן בברכתו ממשיך ברכת השכל, בבחינת "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", ועיקר הברכה הוא שכל כמבואר בפנים, וזה הפסוק "ובניתי לו בית נאמן" קאי על צדוק הכהן, היינו שצדוק הכהן ימשיך לברכת השכל שלו 'בית נאמן' דהיינו אמונה. [12] עיין זוהר אחרי דף סא. [13] וטעם דבר זה מבואר בפרי עץ חיים (שער התפילה פ"ה), שכל עולם העשייה הוא בחינת 'מלכות' לבד, ולכן צריך שהמלכות של עולם היצירה שהיא סמוכה לעולם העשייה, שתהיה למטה בעולם העשייה עצמו ולא ביצירה, וגם לאחר שעולה האור הפנימי של 'חכמה בינה דעת' של עולם העשיה אל עולם היצירה ומקיף ומלביש את 'נצח הוד יסוד' של עולם היצירה (כמבואר שם בפע"ח כיצד נעשה דבר זה), המלכות דיצירה אינה נקשרת עמהם, אלא נשארת למטה בעולם העשייה עצמו. [14] פרפראות לחכמה.

ג **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה, יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת (שמות י): בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת מַלְבִּישׁ נֶצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לז): תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ, לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר. וְזֶה בְּחִינַת (שם סח): הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַּקֹּדֶשׁ – כְּשֶׁמַּעֲלִין מַלְכוּת לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת הֲלִיכוֹת אֵלִי, אֶת נֶצַח הוֹד יְסוֹד, לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַהִתְעוֹרְרוּת, הֵינוּ עַל־יְדֵי הֲלִיכָה, נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: נֶצַח הוֹד יְסוֹד מַלְבִּישִׁין אֶת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל): וַיְבָרֶךָ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי. נִמְצָא, שֶׁעוֹלִין הָרַגְלִין בִּבְחִינַת יָדַיִם, בִּבְחִינַת (שופטים ה): וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וָקָשֶׁה. וְעִקַּר הַבְּרָכוֹת מִיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (ויקרא ט): וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

ה **וְעִקַּר** הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׁכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה, נַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל־נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיַּמְשִׁיךְ בִּרְכַּת שֵׂכֶל, בִּבְחִינַת (בראשית מח): שֵׂכֶל אֶת יָדָיו, וּבִבְחִינַת (שמות טו): מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ. וְזֶה בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת:

ו **וְצָרִיךְ** לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וּבְחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וּבְחִינַת (שמואל א כד): וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם. וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמואל א ב): וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֶאֱמָן, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): אֱמוּנָתְךָ בִּקְהַל קְדוֹשִׁים; קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: מַלְכוּת דִּיצִירָה נַעֲשָׂה מִמְּנָה חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה:

ז **וּבִפְנִימִיּוּת** בִּרְכָאן, שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאן, נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת כָּתֶר, בְּחִינַת (בראשית כו): וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וַאֲבָרַכְךָ. כָּתֶר הוּא לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): כַּתֶּר לִי זָעִיר, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְּתֵן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב, וְגַם שָׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה. בִּבְחִינַת אָמוֹן מֻפְלָא. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמִּפְּנִימִיּוּת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, וּמִפְּנִימִיּוּת מַלְכוּת דִּיצִירָה, נַעֲשָׂה כָּתֶר דַּעֲשִׂיָּה. וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד אֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְזֶה (יחזקאל ג): בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. בָּרוּךְ, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם; כְּבוֹד ה', זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה; מִמְּקוֹמוֹ, זֶה בְּחִינַת כָּתֶר:

ח **וּכְשֶׁעוֹשֶׂה** וּמְתַקֵּן אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכָּתֶר, כָּרָאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְהַכָּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הַיְכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סח.): וּמִגּוֹ הַאי פְּרִיסָא בְּרִדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי. **וּפְרִיסָא**, זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּתֶר, שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים לְבֵין הַמַּאֲצִיל. וְאִתְעַבִּידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נִשְׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין. וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה – דְּלֹא יֵדַע. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ; כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה, שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן. וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַבְּטִישָׁה, שֶׁמְּבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בַּכָּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה, וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת, כִּי נִכְלָלִין בִּשְׁעַת רְדִיפָה; וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ: תִּשְׁעָה הֵיכָלִין:

[**זֶה** הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל עֻמְקוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה, שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ', וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לְמַעְיָן. וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קְצָת. וְהוּא: כִּי הַכָּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְכָל יַהֲרֹס לָצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת כָּתֶר כַּנַּ"ל, וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה, הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם, לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה' לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ"ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כָּתֶר – הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַّעֲכֵב, הֵינוּ עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין סוֹף, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּעְכֵּב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת כָּתֶר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה מִבַּטְּשִׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת הַמְּחִצָּה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן לְהַשִּׂיג עַל־יָדָם בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי אוֹר הָאֵין סוֹף, בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמַּעְכֵּב הַנַּ"ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי, כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּציאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג. אַךְ עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמַּעְכֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מַשִּׂיגִין אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי. וּפֵרוּשׁ "מְטֵי וְלָא מְטֵי" יָדוּעַ לְמֻבְרָנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעְכֵּב כַּנַּ"ל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא יָדְעִין וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ"ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין

שֶׁהִיא בְּחִינַת ספירת ה'כֶּתֶר', דהיינו שיחד עם ברכת השכל שנמשכת לאדם מהספירות 'חכמה בינה דעת', נמשך עימו אור פנימי מספירת ה'כתר' שהוא מסדר ומיישב את השכל. וזהו **בְּחִינַת** מה שאמר הקב"ה ליצחק אבינו (בראשית כו): **"וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרֲכֶךָ"**, ורמוז בפסוק זה, כי כל שם משמות ה' הוא כנגד ספירה מסויימת, ושם 'אהיה' הוא כנגד ספירת ה'כתר', והיינו שהקב"ה אמר ליצחק אבינו שישפיע עליו יחד עם ברכת השכל שיברך אותו, את האור של ספירת ה'כתר' שמיישב ומסדר את השכל.

וראיה לדבר שהאור של ספירת ה'כתר' היא המיישב והמסדר את השכל, כי 'כֶּתֶר' **הוּא לְשׁוֹן הַמְּתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב לו): **"כַּתֵּר לִי זְעֵיר"** – המתן לי מעט, הרי שבמילה 'כתר' רמוז לשון המתנה, וענין ההמתנה הוא, **כִּי כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְּתֵּן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב,** וזה נעשה על ידי האור שנמשך מספירת ה'כתר', **וְגַם שָׁם** – בבחינת המסדר והמיישב את השכל **צָרִיךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר בתיקוני זוהר (דף פ"א ע"ב ודף ק"כ ע"א) **על** ספירת ה'כתר': **'אָמוֹן מֻפְלָא'** – שהוא האומן שעל ידו נעשו שאר הספירות, והוא מופלא ומכוסה בספירות חכמה ובינה[15], ורמוז בדברי הזוהר, **כי צריך שתהיה** 'אמונה' **בספירת** ה'כתר'.

וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמִּפְּנִימִיּוּת הספירות **'חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת'** של עולם העשיה, **וְכֵן מִפְּנִימִיּוּת** ספירת **'מַלְכוּת' דִּיצִירָה** – של עולם היצירה, **נַעֲשָׂה** ספירת **'כֶּתֶר' דַּעֲשִׂיָּה** – של עולם העשיה, כי הנה האור הפנימי של 'חסד גבורה תפארת' דעשייה הוא עולה ומקיף ומלביש את האור החיצוני של 'חכמה בינה דעת' דעשייה, אך לאחר מכן האור החיצוני של 'חכמה בינה דעת' עולה ומקיף את האור הפנימי של ה'מלכות' **דיצירה,** (והאור הפנימי של 'חכמה בינה דעת' עולה ומקיף את 'נצח הוד יסוד' דיצירה), ואז האור החיצוני של ה'מלכות' דיצירה מתלבש בתוך האור הפנימי של 'חסד גבורה תפארת' דעשייה[16], ונמצא שפנימיות 'חסד גבורה תפארת' זהו חיצוניות ה'מלכות' דיצירה, ומהחיצוניות והפנימיות של ה'מלכות' דיצירה נעשית ספירת ה'כתר' של עולם העשייה, שזהו הכח המסדר ומיישב את השכל, (ונמצא שה'כתר' נעשה מפנימיות 'חסד גבורה תפארת' שזהו פנימיות הברכות, ומפנימיות ה'מלכות' שזהו פנימיות האמונה[17]), ואור זה של ספירת ה'כתר' נמשך לאדם, ואז מקבל האדם את הכח המסדר והמיישב את השכל.

וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד 'עולם **הָאֲצִילוּת' לְמַעְלָה לְמַעְלָה,** כי על ידי שהאדם זוכה לברכת השכל בשלימות, (כשהיא יחד עם אמונה, ויחד עם המסדר ומיישב את השכל), אז הוא זוכה להשיג את הקב"ה יותר, ואז הוא זוכה לעשות את המצוות בשמחה גדולה יותר, ועל ידי זה הוא מעלה את הספירות שבעולם היצירה, והם מתלבשים זה בזה, ואז הוא זוכה לשכל גדול יותר שנמשך מעולם היצירה, ואז הוא משיג את הקב"ה יותר, וזוכה לשמחה גדולה יותר, ומעלה את הספירות שבעולם הבריאה, ואז הוא זוכה לשכל גדול יותר, ולשמחה גדולה יותר, ומעלה את הספירות שבעולם האצילות, עד שזוכה האדם לאור של ספירת ה'כתר' של עולם האצילות[18].

וְשלושת דברים אלו שנשפעים לאדם, ברכת השכל, האמונה, והמסדר ומיישב את השכל, **זֶה** הרמוז בפסוק (יחזקאל ג): **"בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ". "בָּרוּךְ", זֶה בְּחִינַת 'יָדַיִם'**, כי ברכת השכל נשפעת מה'ידים' והם כלי הברכה, **"כְּבוֹד ה'"**, **זֶה בְּחִינַת 'אֱמוּנָה'**, כי 'כבוד ה'' הוא בחינת 'מלכות ה'', כמו שנאמר "מלך הכבוד" (תהילים כד), ו'מלכות' היא בחינת 'אמונה'[19], **"מִמְּקוֹמוֹ", זֶה בְּחִינַת 'כֶּתֶר'**, כידוע בספרי קבלה[20], והוא המסדר ומיישב את השכל.

ח. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה וּמְתַקֵּן האדם **אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, כָּרָאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף,** שהוא למעלה מכל העולמות: אצילות בריאה יצירה עשייה, **וְהַכֶּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף,** ועל ידם אפשר להשיג את אור אין סוף בבחינת 'מגיע ולא מגיע'. **וְאַף עַל פִּי כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע** – האור אין סוף אינו ידוע ואינו מתגלה, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר**

מקורות והערות

15 מתוק מדבש שם. 16 על פי פרי עץ חיים שער התפילה פ"ה, ושער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש ג'. 17 פרפראות לחכמה.

18 עיין במי הנחל שפירש באופן דומה לזה. 19 פרפראות לחכמה ומי הנחל. 20 עיין שער הכוונות דרושי ראש חודש.

ג **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה, יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת (שמות י): בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת מַלְבִּישׁ נֶצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לז): תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ, לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר. וְזֶה בְּחִינַת (שם סח): הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַּקֹּדֶשׁ – כְּשֶׁמַּעֲלִין מַלְכוּת לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת הֲלִיכוֹת אֵלִי, אֶת נֶצַח הוֹד יְסוֹד, לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַהִתְעוֹרְרוּת, הֵינוּ עַל־יְדֵי הֲלִיכָה, נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: נֶצַח הוֹד יְסוֹד מַלְבִּישִׁין אֶת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם הַיָּדִים, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל): וַיְבָרֶךָ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי. נִמְצָא, שֶׁעוֹלִין הָרַגְלִין בִּבְחִינַת יָדִים, בִּבְחִינַת (שופטים ה): וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וָקָשֶׁה. וְעִקַּר הַבְּרָכוֹת מִיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (ויקרא ט): וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

ה **וְעִקַּר** הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׁכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה, נַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. בְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל־נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיִּמְשֹׁךְ בִּרְכַּת שֵׂכֶל, בִּבְחִינַת (בראשית מח): שֵׂכֶל אֶת יָדָיו, וּבִבְחִינַת (שמות טו): מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ. וְזֶה בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת:

ו **וְצָרִיךְ** לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וּבְחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וּבְחִינַת (שמואל א כד): וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ שֶׁיִּמְשֹׁךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם. וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמואל א ב): וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֶאֱמָן, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): אֱמוּנָתְךָ בִּקְהַל קְדוֹשִׁים; קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: מַלְכוּת דִּיצִירָה נַעֲשָׂה מִמְּנָה חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה:

ז **וּבִפְנִימִיּוּת** בִּרְכָאן, שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאן, נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (בראשית כו): וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וַאֲבָרַכְךָ. כֶּתֶר הוּא לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): כֶּתֶר לִי זָעִיר, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְּתֵן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב, וְגַם שָׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה. בִּבְחִינַת אָמוֹן מֻפְלָא. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמִּפְּנִימִיּוּת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, וּמִפְּנִימִיּוּת מַלְכוּת דִּיצִירָה, נַעֲשָׂה כֶּתֶר דַּעֲשִׂיָּה. וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד אֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְזֶה (יחזקאל ג): בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. בָּרוּךְ, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם; כְּבוֹד ה', זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה; מִמְּקוֹמוֹ, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר:

ח **וּכְשֶׁעוֹשֶׂה** וּמְתַקֵּן אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, כָּרָאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְהַכֶּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכָב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הַיֵּכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סח.): וּמִגּוֹ הַאי פְּרִיסָא בְּרִדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי. **וּפְרִיסָא**, זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים לְבֵין הַמַּאֲצִיל. וְאִתְעַבִּידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נִשְׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין. וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה – דְּלֹא יֵדַע. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ; כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה, שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן. וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַבְּטִישָׁה, שֶׁמְּבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בַּכֶּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה, וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת, כִּי נִכְלָלִין בִּשְׁעַת רְדִיפָה; וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ: תִּשְׁעָה הֵיכָלִין:

[**זֶה** הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל עֻמְקוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה, שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ', וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לְמַעְיַן. וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קְצָת. וְהוּא: כִּי הַכֶּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְכָל יַהֲרֹס לָצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה, הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם, לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה' לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ"ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר – הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכָב, הֵינוּ עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין סוֹף, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמַּעֲכָב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטְּשִׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת הַמְחִצָּה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן לְהַשִּׂיג עַל־יָדָם בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי אוֹר הָאֵין סוֹף, בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמַּעֲכֵב הַנַּ"ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי, כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּציאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג. אַךְ עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מַשִּׂיגִין אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי. וּפֵרוּשׁ "מְטֵי וְלָא מְטֵי" יָדוּעַ לְמֻבְרָנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמַּעֲכֵב כַּנַּ"ל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא יָדְעִין וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ"ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין

פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סה.): 'וּמִגּוֹ הַאי פִּרְיָסָא בִּרְדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי' – ומתוך המסך הזה, על ידי רדיפת המחשבה, מגיע ולא מגיע. ו'פִּרְיָסָא', זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כֶּתֶר', שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים – הברואים לְבֵין הַמַּאֲצִיל – הקב"ה. 'וְאִתְעֲבִידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נִשְׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין' – ונעשים תשע היכלות, שאינם בחינת 'אורות' (שזהו בחינת נפשות), ואינם בחינת רוחות, ואינם בחינת נשמות, ואין מי שמשיג אותם, ואין מי שמתדבק בהם, ואין מי שיודע אותם. וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה - דְּלֹא יֵדַע. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (ישעיה נח): "וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ", כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ, הֵם הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת[21], אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן – אי אפשר להתדבק בהם ולדעת אותם. וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ, נַעֲשִׂין עַל יְדֵי הַבְּטִישָׁה, שֶׁמְּבַטְּשִׁין – שמכים הַמֹּחִין בַּכֶּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה. וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת – שלושה, חכמה בינה ודעת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת – משלושה, כִּי נִכְלָלִין זה בזה בִּשְׁעַת רְדִיפָה. וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ, הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ תִּשְׁעָה הֵיכָלִין.

[מבאר ר' נתן זצ"ל: זֶה הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל עֹמְקוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ', וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לַמְעַיֵּן, וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קְצָת. וְהוּא: כִּי הַכֶּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְבַל יַהֲרֹס לְצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת 'כֶּתֶר' כַּנַּ"ל. וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה' לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ"ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'כֶּתֶר' - הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ"ל. וְעַל יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, הָיְנוּ עַל יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין סוֹף, וְעַל יְדֵי כֹּחַ הַמְעַכֵּב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת 'כֶּתֶר' כַּנַּ"ל, עַל יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל יְדֵי זֶה מְבַטְּשִׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין בִּבְחִינַת הַמְּחִצָּה הַנַּ"ל שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן, לְהַשִּׂיג עַל יָדָם בִּבְחִינַת 'מְטֵי וְלָא מְטֵי' – מגיע ולא מגיע, אוֹר הָאֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמְעַכֵּב הַנַּ"ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי. כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּציאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, אַף עַל יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל יָדָם מַשִּׂיגִים אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת 'מְטֵי וְלָא מְטֵי' – מגיע ולא מגיע. וּפֵרוּשׁ "מְטֵי וְלָא מְטֵי" יָדוּעַ לַמְּבִינִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב כַּנַּ"ל. וְאַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ"ל, אַף עַל פִּי כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדַע – אינם ידועים ואינם נודעים, וְלֵית מָאן דְּקָיְמָא בְּהוּ – ואין מי שמשיג אותם, וְלָא מִתְדַּבְּקִין – ולא מתדבקים בהם, וְלָא יָדְעִין – ולא יודעים אותם וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ"ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין רוּחִין וְנִשְׁמָתִין – מנפשות

מקורות והערות

21 עיין פרדס רימונים שער הצחצחות.

ג **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹשֶׂה אֵיזֶה מִצְוָה, יֵשׁ כֹּחַ בְּהַמִּצְוָה לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הָעוֹלָמוֹת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, בִּבְחִינַת (שמות י): בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ, בְּצֹאנֵנוּ וּבִבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ. וְזֶה בְּחִינַת מַלְכוּת מַלְבִּישׁ נֶצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּלֵי הַהֲלִיכָה. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים לז): תּוֹרַת אֱלֹקָיו בְּלִבּוֹ, לֹא תִמְעַד אֲשֻׁרָיו, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְעוֹרֵר. וְזֶה בְּחִינַת (שם סח): הֲלִיכוֹת אֵלִי מַלְכִּי בַּקֹּדֶשׁ – כְּשֶׁמַּעֲלִין מַלְכוּת לְתוֹךְ הַקְּדֻשָּׁה, הִיא מַלְבֶּשֶׁת אֶת הֲלִיכוֹת אֵלִי, אֶת נֶצַח הוֹד יְסוֹד, לֵילֵךְ וּלְעוֹרֵר כָּל הַדְּבָרִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

ד **וְעַל־יְדֵי** הַהִתְעוֹרְרוּת, הֵינוּ עַל־יְדֵי הֲלִיכָה, נִמְשָׁךְ בְּרָכָה לְכָל הָעוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת: נֶצַח הוֹד יְסוֹד מַלְבִּישִׁין אֶת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁהֵם הַיָּדַיִם, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַבְּרָכוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ל): וַיְבָרֶךָ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי. נִמְצָא, שֶׁעוֹלִין הָרַגְלִין בִּבְחִינַת יָדַיִם, בִּבְחִינַת (שופטים ה): וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וָקָשֶׁה. וְעִקַּר הַבְּרָכוֹת מִיָּדַיִם, בִּבְחִינַת (ויקרא ט): וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב, מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל:

ה **וְעִקַּר** הַבְּרָכָה שֶׁנִּשְׁפָּעִין מֵהַיָּדַיִם, הֵם שֵׁכֶל. וּכְשֶׁבָּאִים לְמַטָּה, נַעֲשִׂים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי רְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. כְּכֵן מִי שֶׁהוּא בַּעַל־נֶפֶשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן רְצוֹנוֹ, שֶׁיִּמְשֹׁךְ בִּרְכַּת שֵׂכֶל, בִּבְחִינַת (בראשית מח): שֵׂכֶל אֶת יָדָיו, וּבִבְחִינַת (שמות טו): מִקְּדֶשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ. וְזֶה בְּחִינַת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, שֶׁמַּלְבִּישִׁין אֶת חָכְמָה בִּינָה דַּעַת:

ו **וְצָרִיךְ** לְהַמְשִׁיךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַשֵּׂכֶל, כִּי אֵין לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׂכֶל בְּעַצְמוֹ, כַּיָּדוּעַ. וְזֶה בְּחִינַת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וּבְחִינַת (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה, וּבְחִינַת (שמואל א כד): וְקָמָה בְיָדְךָ מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, הֵינוּ שֶׁיִּמְשֹׁךְ אֱמוּנָה לְתוֹךְ בִּרְכַּת הַיָּדַיִם. וְזֶהוּ בְּחִינַת (שמואל א ב): וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֶאֱמָן, וְזֶה בְּחִינַת (תהלים פט): אֱמוּנָתְךָ בְּקָהַל קְדוֹשִׁים; קֹדֶשׁ זֶה בְּחִינַת מֹחִין. וְזֶה בְּחִינַת: מַלְכוּת דִּיצִירָה נַעֲשָׂה מִמְּנָה חָכְמָה בִּינָה דַּעַת דַּעֲשִׂיָּה:

ז **וּבִפְנִימִיּוּת** בִּרְכָאן, שֶׁהוּא דַּקּוּת הַבִּרְכָאן, נִתְבָּרֵךְ מֵהֶם הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, שֶׁהִיא בְּחִינַת כֶּתֶר, בְּחִינַת (בראשית כו): וְאֶהְיֶה עִמָּךְ וַאֲבָרַכְךָ. כֶּתֶר הוּא לְשׁוֹן הַמְתָּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): כֶּתֶר לִי זָעִיר, כִּי כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם אֵיזֶהוּ שֵׂכֶל, אוֹמֵר: הַמְּתֵן עַד שֶׁאֶתְיַשֵּׁב, וְגַם שָׁם צָרִיךְ אֱמוּנָה. בִּבְחִינַת אָמוֹן מֻפְלָא. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁמִּפְּנִימִיּוּת חֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת, וּמִפְּנִימִיּוּת מַלְכוּת דִּיצִירָה, נַעֲשָׂה כֶּתֶר דַּעֲשִׂיָּה. וְכֵן עוֹלִין הָעוֹלָמוֹת עַד לְמַעְלָה, עַד אֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְזֶה (יחזקאל ג): בָּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. בָּרוּךְ, זֶה בְּחִינַת יָדַיִם; כְּבוֹד ה', זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה; מִמְּקוֹמוֹ, זֶה בְּחִינַת כֶּתֶר:

ח **וּכְשֶׁעוֹשֶׂה** וּמְתַקֵּן אֶת הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר, כָּרָאוּי, וְהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְהַכֶּתֶר מְעַכֵּב אֶת הַשֵּׂכֶל כְּדֵי לְיַשֵּׁב אֶת הַשֵּׂכֶל, וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, אֲזַי מַכֶּה הַמֹּחִין בְּהַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְנַעֲשִׂין הַיְכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת נֹחַ (דף סח.): וּמִגּוֹ הַאי פְּרִיסָא בְּרִדִיפָה דְּהַאי מַחֲשָׁבָה, מְטֵי וְלָא מְטֵי. **וּפְרִיסָא**, זֶה הַמְסַדֵּר וְהַמְיַשֵּׁב, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר, שֶׁהוּא פָּרוּס בֵּין הַנֶּאֱצָלִים לְבֵין הַמַּאֲצִיל. וְאִתְעֲבִידוּ תְּשַׁע הֵיכָלִין, דְּלָאו אִנּוּן נְהוֹרִין, וְלָא רוּחִין, וְלָא נִשְׁמָתִין, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא מִתְיַדְּעִין. וְדַע, שֶׁזֶּה תַּכְלִית הַיְדִיעָה, כִּי תַּכְלִית הַיְדִיעָה – דְּלֹא יֵדַע. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה נח): וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ; כִּי אוֹרוֹת אֵלּוּ הֵם הַצַּחְצָחוֹת, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה, שֶׁיִּרְדֹּף מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַשֵּׂכֶל לְהַשִּׂיג אוֹתָם, כִּי לָא מִתְדַּבְּקִין וְלָא יְדִיעָן. וְתִשְׁעָה הֵיכָלִין אֵלּוּ נַעֲשִׂין עַל־יְדֵי הַבְּטִישָׁה, שֶׁמְּבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בַּכֶּתֶר בִּשְׁעַת רְדִיפָה, וְהַמֹּחִין הֵם תְּלָת, וְכָל אֶחָד כָּלוּל מִתְּלָת, כִּי נִכְלָלִין בִּשְׁעַת רְדִיפָה; וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ: תִּשְׁעָה הֵיכָלִין:

[**זֶה** הָעִנְיָן עָמֹק עָמֹק מִי יִמְצָאֶנּוּ, כַּמּוּבָן לַמַּשְׂכִּיל, וְכַאֲשֶׁר רָמַז לִי רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה בְּעַצְמוֹ גֹּדֶל עֻמְקוּת הַסּוֹד הַנּוֹרָא הַזֶּה, שֶׁמַּגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ', וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת לְמַעְיַן. וְהַהֶכְרֵחַ לְבָאֵר הַדָּבָר קְצָת. וְהוּא: כִּי הַכֶּתֶר הוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר אֶת הַמֹּחִין, דְּהַיְנוּ הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל שֶׁל אָדָם לְיַשֵּׁב וּלְסַדֵּר אֶת הַמֹּחַ וְהַדַּעַת לְכָל יַהֲרֹס לָצֵאת חוּץ מִן הַגְּבוּל, זֶה הַכֹּחַ הוּא בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, וְזֶה הַכֹּחַ הוּא כְּמוֹ מְחִצָּה, הַמַּפְסֶקֶת בֵּין הַמֹּחִין וּבֵין הָאוֹר אֵין סוֹף, כִּי זֶה הַכֹּחַ, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, הוּא מְעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין בְּעֵת מְרוּצָתָם וּרְדִיפָתָם, לְבַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלוֹת אֶל ה' לְמַעְלָה מִמְּחִצָּתָם, כִּי הַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג הָאוֹר אֵין סוֹף, וְזֶה הַכֹּחַ הַנַּ"ל שֶׁל הַשֵּׂכֶל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת כֶּתֶר – הוּא עוֹמֵד בִּפְנֵיהֶם כְּמוֹ מְחִצָּה, וּמְעַכֵּב אוֹתָם מֵרְדִיפָתָם כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, הֵינוּ עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה שֶׁהַמֹּחִין רוֹדְפִין לְהַשִּׂיג אוֹר הָאֵין סוֹף, וְעַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְעַכֵּב, שֶׁהוּא כֹּחַ הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, בְּחִינַת כֶּתֶר כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, עַל־יְדֵי־זֶה מְבַטְּשִׁין וּמַכִּין הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת הַמְחִצָּה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא הַמְיַשֵּׁב וְהַמְסַדֵּר, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין הֵיכָלִין לְאוֹר אֵין סוֹף, דְּהַיְנוּ שֶׁנַּעֲשִׂין בְּחִינַת כֵּלִים וְהֵיכָלוֹת בְּרוּחָנִיּוּת עֶלְיוֹן לְהַשִּׂיג עַל־יָדָם בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי אוֹר הָאֵין סוֹף, בָּרוּךְ הוּא. כִּי אִם לֹא הָיָה הַמְעַכֵּב הַנַּ"ל כְּלָל, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הַמֹּחִין מֵרְדִיפָתָם וּמְרוּצָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִין הַמֹּחִין לְגַמְרֵי, כִּי הָיָה הָאָדָם מִתְבַּטֵּל בַּמְּציאוּת, כִּי אוֹר הָאֵין סוֹף אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג. אַךְ עַל־יְדֵי שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, שֶׁהֵם הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשִׂין בְּחִינַת מְחִצּוֹת וְהֵיכָלִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדָם מַשִּׂיגִין אוֹר הָאֵין סוֹף רַק בִּבְחִינַת מְטֵי וְלָא מְטֵי. וּפֵרוּשׁ "מְטֵי וְלָא מְטֵי" יָדוּעַ לְמְבִינִים, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּגִּיעַ וְאֵינוֹ מַגִּיעַ, שֶׁרוֹדֵף וּמַגִּיעַ לְהַשִּׂיג, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מַגִּיעַ וּמַשִּׂיג, שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הָרְדִיפָה וְהַמְעַכֵּב כַּנַּ"ל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנַּעֲשִׂין אֵלּוּ הַהֵיכָלִין הַנַּ"ל, אַף־עַל־פִּי־כֵן לָא יְדִיעַ וְלָא אִתְיְדָע, וְלֵית מָאן דְּקָרְמָא בְּהוּ, וְלָא מִתְדַּבְּקִין, וְלָא יָדְעִין וְכוּ' כַּנַּ"ל. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בַּשֵּׂכֶל הַשָּׂגוֹת אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת הַנַּ"ל, כִּי הֵם לְמַעְלָה מִנַּפְשִׁין

רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין, שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי בִּכְלַל דְּבָרָיו דְּבָרַי, רַק חָזַרְתִּי וּבֵאַרְתִּי הַדְּבָרִים קְצָת לְגֹדֶל עֹצֶם עֲמִקּוּתָם עַד אֵין סוֹף.

וּבִשְׁבִיל זֶה נַעֲשִׂין תִּשְׁעָה הֵיכָלִין דַּיְקָא, כִּי הַמֹּחִין הֵם שָׁלֹשׁ, וּמֵחֲמַת רְדִיפָתָם וְהַכָּאָתָם בְּהַמְּעַכֵּב הַנַּ"ל הֵם נִכְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְנַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁעָה הֵיכָלִין הַנַּ"ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לֵילֵךְ וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, הַנֶּאֱמָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשָּׂגוֹת אֵלּוּ]:

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא אֶצְבָּעָתָא, אֲמַר: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר לְהוֹ: אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ.** שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: אֵיךְ מַשִּׂיגִין אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא אֶמְצָעָא דְּעָלְמָא, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל שׁוֹאֲבִין חִיּוּת וָשֶׁפַע. **זַקְפָא אֶצְבָּעָתָא,** זֶה בְּחִינַת בְּרָכוֹת כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו וַיְבָרֵכֵם, כַּנַּ"ל. הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכוֹת מְבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בְּכֶתֶר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין כַּנַּ"ל. **וַאֲמַרוּ לֵהּ מִי יֵימַר** – מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכְנַס בְּהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, לִמְקוֹם הַקְּלִפּוֹת, לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַקְּדֻשָּׁה בִּבְחִינַת קְטֹרֶת כַּנַּ"ל, וְשֶׁעַל־יְדֵי עֲלִיָּתוֹ יִתְעַלֶּה הַבְּרָכוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִי יֵימַר, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, לְשׁוֹן (ויקרא כז): אִם הָמֵר יָמִירֶנּוּ:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ,** הַיְנוּ עִקַּר עֲלִיַּת הַקְּדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, וְלָעָתִיד, בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ, וְאָז יִכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לְגַמְרֵי. וְזֶה: אֵיתוּ אַשְׁלֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵיכֶם וְעַל־כָּרְחֲכֶם יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, כִּי אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם תָּבִיאוּ אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הַנִּקְרָאִים אַשְׁלֵי, הַיְנוּ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו): וְהֵבִיאוּ אֶת אֲחֵיכֶם בֵּית־יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעִכּוּ"ם יָבִיאוּ בְּיָדָם אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, עַל־יְדֵי רִבּוּי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכו): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה וכו', הָיינוּ שְׂמֵחִים. וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת (שמואל־ב ח): וַיְמַדְּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה. וְזֶה: מוֹשְׁחוּ, הַיְנוּ הַמְּרִידָה לְכַלּוֹת אוֹתָם:

כה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָמַרוּ לֵהּ: אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. אֲיָתִי בּוּדְיָא. פְּשַׁטּוּהוּ, וְלָא הֲוֵי עָיֵל לְתַרְעָא. אֲמַר לְהוּ: אֵיתוּ מָרָא, סְתְרוּ. הַיְנוּ מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא:

רַשִׁ"י:

אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. הַרְאֵנוּ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא מַפְסִיד: בּוּדְיָא. מַחְצֶלֶת: לָא עָיֵל בְּתַרְעָא. שֶׁהָיָה אָרֹךְ וְרָחָב יוֹתֵר מִן הַפֶּתַח: אֵיתוּ מָרָא וְסִתְרוּ. בִּגְנַן הַפֶּתַח וְהַכֹּתֶל עַד שֶׁיִּפָּגֵם:

מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וְנָפֵת צוּפִים וַאֲמָנָה: (משנה סוטה מח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהַמְּדַמָּה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשֵּׂכֶל; וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַמְּדַמָּה, זֶה בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמָּה שֶׁבַּלֵּב, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשְּׁרִירוּת הַלֵּב וּמְשַׁבֵּר לִבּוֹ הָאֶבֶן – זֶה בְּחִינַת שָׁמִיר, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנָע הָאֶבֶן, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲווֹת הַמְּדַמְּיוֹת, וְהוֹלֵךְ אַחַר הַשֵּׂכֶל:

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׂכְלוֹ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ עֲדַיִן – אָז אֶצְלוֹ הַשֵּׂכֶל בְּכֹחַ, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר שָׁבַר הַמְּדַמָּה, אָז נִתְקוֹמֵם תְּכוּנַת שִׂכְלוֹ, כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל (כמובא ברש"י ריש פ' תולדות), אֲבָל הַשֵּׂכֶל עֲדַיִן בְּכֹחַ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוּזַּר בְּשִׂכְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲזַי הַשֵּׂכֶל בְּפֹעַל. וְזֶה בְּחִינַת נֹפֶת צוּפִים, בִּבְחִינַת (שיר־השירים ד): נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ – שֶׁהוֹצִיא מְתִיקוּת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. [וְזֶה: שִׂפְתוֹתַיִךְ, הוּא בְּחִינַת מוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר]:

וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיַד אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג, אָז שִׂכְלוֹ שָׁב שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל בְּכֹחַ, וְשֵׂכֶל הַפֹּעַל, וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה. וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, וְזֶה הַשְׁאָרוֹתָיו לְאַחַר הַמִּיתָה. וְזֶה בְּחִינַת אֱמָנָה, כִּי אֱמָנָה – לְשׁוֹן קִיּוּם דָּבָר, כִּי שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה הוּא קִיּוּם שֶׁל אָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ. וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה נִקְרָא, מַה שֶּׁאָדָם יוֹדֵעַ הַרְבֵּה דְּבָרִים בִּידִיעָה אַחַת, כִּי קֹדֶם צָרִיךְ לֵידַע הַרְבֵּה הַקְדָּמוֹת קֹדֶם שֶׁיֵּדַע אֵיזֶהוּ דָּבָר, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג אֶת הַדָּבָר, מַשְׁלִיךְ הַקְדָּמוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בִּידִיעָה אַחַת. וְעִקַּר הַמַּעְיָן הַחָכְמָה מִן הַמִּקְדָּשׁ יָצָא, כִּי שָׁם הָיוּ מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵם הַבַּהֲמִיּוּת וְכֹחַ הַדִּמְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה – שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת; וּכְשֶׁכִּיל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וכו', וּכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אָז יִתְקַיֵּם (יואל ד): וּמַעְיָן מִן הַמִּקְדָּשׁ יֵצֵא:

ב **וְדַע,** שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם וּבְכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה, יֵשׁ שָׁם דִּמְיוֹנוֹת אֵלּוּ, וְהֵם הֵם הַקְּלִפּוֹת הַקּוֹדְמִין לַפְּרִי, וְסוֹבְבִים אֶת הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. וּכְשֶׁאָדָם נָעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם וּלְשַׁבֵּר אוֹתָם, וּלְטַהֵר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִקְּלִפּוֹת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין זֶה לָזֶה, כִּי כָּל הַנְּשָׁמוֹת הֵם זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה מַלְבּוּשׁ לָזֶה, וּפְנִימִית שֶׁל תַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. נִמְצָא, כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנָעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנָעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַדְרֵגָה אֶחָת. וְאֵינוֹ נָעְתָּק מֵהָאָדָם הָעֶלְיוֹן אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְהַחִיצוֹנִיּוּת נִשְׁאָר. וְגַם הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה אֵינוֹ נָעְתָּק וְעוֹלֶה, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת, וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה חִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עַל־יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעְתָּק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (נ"א וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנַעוֹר, כִּי לֹא נִכְנַעַת, אֶלָּא לִפְנֵי הָאוֹר הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן, אֲבָל לִפְנֵי הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ לִפְנֵי פְּנִימִיּוּתָיו, יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָהּ לְהִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ,

רוחות ונשמות, **לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת וְכוּ'**, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין, שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי בִּכְלַל דִּבְרָיו דְּבָרַי, רַק חָזַרְתִּי וּבֵאַרְתִּי הַדְּבָרִים קְצָת לְגֹדֶל עֹצֶם עַמְקוּתָם עַד אֵין סוֹף. וּבִשְׁבִיל זֶה נַעֲשִׂין תִּשְׁעָה הֵיכָלִין דַּיְקָא, כִּי הַמֹּחִין הֵם שָׁלֹשׁ – חכמה בינה ודעת, וּמֵחֲמַת רְדִיפָתָם וְהַכָּאָתָם בְּהַמְעַכֵּב הַנַּ"ל הֵם נִכְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְנַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁעָה הֵיכָלִין הַנַּ"ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לֵילֵךְ וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ הַנֶּאֱמַר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשָּׂגוֹת אֵלּוּ].

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלה ששאלו סבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניה, ובתשובה שהשיב להם.

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא את רבי יהושע בן חנניה: **אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא** – היכן הוא אמצע העולם. **זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא, אָמַר הָכָא** – זקף את אצבעותיו ואמר להם: כאן הוא אמצע העולם. **אָמְרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר** – אמרו לו: מי יאמר, **אָמַר לְהוֹ: אַיְתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ** – אמר להם: הביאו חבלים ותמדדו. ורמוז בזה, **שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: אֵיךְ מַשִּׁיגִין אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא אֶמְצָעָא דְּעָלְמָא** – אמצע העולם, **שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל שׁוֹאֲבִין חִיּוּת וָשֶׁפַע,** כי הוא משפיע חיות ושפע לכל העולמות, ולכן הוא בחינת 'אמצע העולם', כי הוא החיות הפנימית שבכל העולמות. **זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא** – זקף את אצבעותיו, **זֶה בְּחִינַת בְּרָכוֹת כַּנַּ"ל** שנמשכים מבחינת ה'ידים', **בְּחִינַת** מה שנאמר: **"וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו וַיְבָרֲכֵם" כַּנַּ"ל,** הרי שהברכות נמשכים מבחינת ה'ידים'. **הַיְנוּ** שכוונתו היתה לרמז להם **שֶׁעַל יְדֵי הַבְּרָכוֹת** שנמשכים מבחינת ה'ידים' זוכה האדם לשכל ומוחין, ואז השכל רודף להשיג את אור אין סוף, **וּמְבַטְּשִׁין** – מכים **הַמֹּחִין בְּ'כֶתֶר'** שהוא מעכב את השכל כדי ליישב את השכל, **וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין כַּנַּ"ל** לאור אין סוף, ועל ידי זה הוא זוכה להשיג את אור אין סוף בבחינת 'מגיע ואינו מגיע'.

'וְאָמְרוּ לֵהּ סבי דבי אתונא: **מִי יֵימַר', מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכְנֹס בְּהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, לִמְקוֹם הַקְּלִפּוֹת, לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת 'קְטֹרֶת' כַּנַּ"ל** שמעלה את הקדושה מהקליפות, **וְשֶׁעַל יְדֵי עֲלִיָּתוֹ יִתְעַלֶּה הַבְּרָכוֹת כַּנַּ"ל,** כי על ידי שה'מלכות' תעלה מהקליפות, היא תלך אחר כך לעורר את כל העולמות לעבודת ה' יתברך, ועל ידי זה תמשך ברכה לכל העולמות, עד שלבסוף יזכה האדם להשיג את אור אין סוף בבחינת 'מגיע ואינו מגיע'. **וְזֶה 'מִי יֵימַר', לְשׁוֹן תְּמוּרָה, לְשׁוֹן** מה שנאמר (ויקרא כז): **"אִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ",** כי הקליפות מחליפים וממירים את הטוב ברע ואת הרע בטוב, ולכן הם נקראים 'היכלי התמורות'[1].

וְהֵשִׁיב לָהֶם: 'אַיְתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ' – הביאו חבלים ותמדדו, **הַיְנוּ** שאין צורך לרדת להיכלי התמורות כדי להעלות משם את הקדושה, כי **עִקַּר עֲלִיַּת הַקְּדֻשָּׁה - עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה,** כי השכינה היא שורש השמחה של ישראל, והקליפות שהם העצבות גוברים עליה, וקדושת השכינה מלובשת בעשיית המצוות, ועל ידי עשיית המצוות בשמחה מתבטלים הקליפות ממילא, והשכינה עולה מאליה מבין הקליפות. **וְלֶעָתִיד בִּצְאַת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ", וְאָז יִכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לְגַמְרֵי** על ידי ריבוי השמחה שתהיה אז. **וְזֶה: 'אַיְתוּ אַשְׁלֵי'** – הביאו חבלים, **הַיְנוּ עַל יְדֵיכֶם וְעַל כָּרְחֲכֶם יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, כִּי אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם תָּבִיאוּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הַנִּקְרָאִים 'אַשְׁלֵי'** – חבלים, **הַיְנוּ** שנקראים **"חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"** (דברים לב), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה סו): **"וְהֵבִיאוּ אֶת אַחֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל",** שזה נאמר על הגויים, **שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעַכּוּ"ם** – מהגויים **יָבִיאוּ בְּיָדָם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת,** אפילו את אותם הרחוקים שנטמעו בין הגויים, **עַל יְדֵי רִבּוּי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קכו): **"אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה וְכוּ', הָיִינוּ שְׂמֵחִים",** הרי שלעתיד לבוא תהיה לעם ישראל שמחה גדולה, **וְעַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת** מה שנאמר על דוד המלך (שמואל ב ח): "ויך את מואב, **וַיְמַדְּדֵם בַּחֶבֶל הַשְּׁכֵב אוֹתָם אַרְצָה",** שהשכיב את אנשי מואב על הארץ, ומדד מלוא שני חבלים להמית,

מקורות והערות

[1] ליקוטי הלכות (הל' הודאה הל' ו' אות י"ב).

רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין, שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי בִּכְלַל דְּבָרָיו דְּבָרַי, רַק חָזַרְתִּי וּבֵאַרְתִּי הַדְּבָרִים קְצָת לְגֹדֶל עֹצֶם עֲמִקּוּתָם עַד אֵין סוֹף.

וּבִשְׁבִיל זֶה נַעֲשִׂין תִּשְׁעָה הֵיכָלִין דַּיְקָא, כִּי הַמֹּחִין הֵם שָׁלֹשׁ, וּמֵחֲמַת רְדִיפָתָם וְהַכָּאָתָם בְּהַמְעַכֵּב הַנַּ"ל הֵם נִכְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְנַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁעָה הֵיכָלִין הַנַּ"ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לֵילֵךְ וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, הַנֶּאֱמָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשָּׂגוֹת אֵלּוּ]:

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא, אֲמַר: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר לְהוֹ: אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ.** שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: אֵיךְ מַשִּׂיגִין אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא אֶמְצָעָא דְּעָלְמָא, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל שׁוֹאֲבִין חִיּוּת וְשֶׁפַע. **זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא,** זֶה בְּחִינַת בְּרָכוֹת כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו וַיְבָרֵכֵם, כַּנַּ"ל. הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכוֹת מְבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בְּכֶתֶר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין כַּנַּ"ל. **וַאֲמַרוּ לֵהּ מִי יֵימַר** – מִי הוּא זֶה שֶׁיְּכֻנַּם בְּהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, לִמְקוֹם הַקְּלִפּוֹת, לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַקְּדֻשָּׁה בִּבְחִינַת קְטֹרֶת כַּנַּ"ל, וְשֶׁעַל־יְדֵי עֲלִיָּתוֹ יִתְעַלֶּה הַבְּרָכוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִי יֵימַר, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, לְשׁוֹן (ויקרא כז): אִם הָמֵר יָמִירֶנּוּ:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ,** הַיְנוּ עִקַּר עֲלִיַּת הַקְּדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, וְלָעָתִיד, בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ, וְאָז יִכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לְגַמְרֵי. וְזֶה: אֵיתוּ אַשְׁלֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵיכֶם וְעַל־כָּרְחֲכֶם יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, כִּי אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם תָּבִיאוּ אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הַנִּקְרָאִים אַשְׁלֵי, הַיְנוּ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו): וְהֵבִיאוּ אֶת אֲחֵיכֶם בֵּית־יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעִכּוּ"ם יָבִיאוּ בְּיָדָם אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, עַל־יְדֵי רִבּוּי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכו): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה וכו', הָיינוּ שְׂמֵחִים. וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת (שמואל־ב ח): וַיַּמְדֵּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה. וְזֶה: מוֹשְׁחוּ, הַיְנוּ הַמְּרִידָה לְכַלּוֹת אוֹתָם:

כה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲמַרוּ לֵהּ: אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. אַיְתִי בּוּדְיָא. פְּשַׁטּוּהוּ, וְלָא הֲוֵי עָיֵל לְתַרְעָא. אֲמַר לְהוּ: אַיְתוּ מָרָא, סְתְרוּ. הַיְנוּ מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא:

רַשַּׁ"י:

אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. הַרְאֵנוּ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא מַפְסִיד: בּוּדְיָא. מַחְצֶלֶת: לָא עָיֵל בְּתַרְעָא. שֶׁהָיָה אָרֹךְ וְרָחָב יוֹתֵר מִן הַפֶּתַח: אַיְתוּ מָרָא וְסִתְרוּ. בִּגְנַן הַפֶּתַח וְהַכֹּתֶל עַד שֶׁיִּפָּגֵם:

מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וְנָפֶת צוּפִים וַאֲמָנָה: (משנה סוטה מח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהַמְּדֻמָּה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשֵּׂכֶל; וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַמְּדֻמָּה, זֶה בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדֻמָּה שֶׁבַּלֵּב, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשְּׁרִירוּת הַלֵּב וּמְשַׁבֵּר לִבּוֹ הָאֶבֶן – זֶה בְּחִינַת שָׁמִיר, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנָע הָאֶבֶן, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲווֹת הַמְּדֻמִּיּוֹת, וְהוֹלֵךְ אַחַר הַשֵּׂכֶל:

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׂכְלוֹ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ עֲדַיִן – אָז אֲצָלוֹ הַשֵּׂכֶל בְּכֹחַ, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר שָׁבַר הַמְּדֻמָּה, אָז נִתְקוֹמֵם תְּכוּנַת שִׂכְלוֹ, כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל (כמובא ברש"י ריש פ' תולדות), אֲבָל הַשֵּׂכֶל עֲדַיִן בְּכֹחַ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוֹקַר בְּשִׂכְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲזַי הַשֵּׂכֶל בְּפֹעַל. וְזֶה בְּחִינַת נֹפֶת צוּפִים, בִּבְחִינַת (שיר־השירים ד): נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ – שֶׁהוֹצִיא מְתִיקוּת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. [וְזֶה: שִׂפְתוֹתַיִךְ, הוּא בְּחִינַת מוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר]:

וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיַד אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג, אָז שִׂכְלוֹ שָׁב שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל בְּכֹחַ, וְשֵׂכֶל הַפֹּעַל, וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה. וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, וְזֶה הַשְׁאָרוֹתָיו לְאַחַר הַמִּיתָה. וְזֶה בְּחִינַת אֱמָנָה, כִּי אֱמָנָה – לְשׁוֹן קִיּוּם דָּבָר, כִּי שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה הוּא קִיּוּם שֶׁל אָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ. וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה נִקְרָא, מַה שֶּׁאָדָם יוֹדֵעַ הַרְבֵּה דְּבָרִים בִּידִיעָה אַחַת, כִּי קֹדֶם צָרִיךְ לֵידַע הַרְבֵּה הַקְדָּמוֹת קֹדֶם שֶׁיֵּדַע אֵיזֶהוּ דָּבָר, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג אֶת הַדָּבָר, מַשְׁלִיךְ הַקְדָּמוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בִּידִיעָה אַחַת. וְעִקַּר הַמַּעְיָן הַחָכְמָה מִן הַמִּקְדָּשׁ יָצָא, כִּי שָׁם הָיוּ מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵם הַבַּהֲמִיּוּת וְכֹחַ הַדִּמְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה – שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת; וּבִשְׁבִיל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וכו', וּכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אָז יִתְקַיֵּם (יואל ד): וּמַעְיָן מִן הַמִּקְדָּשׁ יֵצֵא:

ב **וְדַע,** שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם וּבְכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה, יֵשׁ שָׁם דִּמְיוֹנוֹת אֵלּוּ, וְהֵם הֵם הַקְּלִפּוֹת הַקּוֹדְמִין לַפְּרִי, וְסוֹבְבִים אֶת הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. וּכְשֶׁאָדָם נָעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם וּלְשַׁבֵּר אוֹתָם, וּלְטַהֵר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִקְּלִפּוֹת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין זֶה לָזֶה, כִּי כָּל הַנִּשְׁמוֹת הֵם זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה מַלְבּוּשׁ לָזֶה, וּפְנִימִית שֶׁל תַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. נִמְצָא, כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנָעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנָעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַדְרֵגָה אֶחָת. וְאֵינוֹ נָעְתָּק מֵהָאָדָם הָעֶלְיוֹן אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְהַחִיצוֹנִיּוּת נִשְׁאָר. וְגַם הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה אֵינוֹ נָעְתָּק וְעוֹלֶה, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת, וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה חִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עַל־יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעְתָּק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (נ"א וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנַעוֹר, כִּי לֹא נִכְנַעַת, אֶלָּא לִפְנֵי הָאוֹר הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן, אֲבָל לִפְנֵי הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ לִפְנֵי פְּנִימִיּוּתָיו, יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָהּ לְהִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ,

ומלוא החבל להחיות והיו לו לעבדים, הרי שמדידה בחבל רומזת על הריגה וכילוי[2], **וְזֶה: 'מוֹשְׁחוּ'** – תמדדו, **הַיְנוּ הַמְּדִידָה לְכַלּוֹת אוֹתָם** – את הקליפות. וכשם שלעתיד לבוא יתבטלו הקליפות ממילא על ידי ריבוי השמחה, ואז יצאו ישראל מהגלות בגשמיות גם כן, ויעלו מאליהם מבין הגויים, כך גם עכשיו, על ידי עשיית המצוות בשמחה, עולה הקדושה מאליה מבין היכלי התמורות, כי הקליפות בעצמם מוכרחים להוציא ולהחזיר ולהעלות למקומם את כל ניצוצות הקדושה שביניהם, והם מתבטלים וכלים על ידי השמחה[3].

תורה כ"ה

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מובא בגמרא (בכורות ח:): **אָמְרוּ לֵהּ** סבי דבי אתונא לרבי יהושע בן חנניה: **אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא** – הראה לנו כלי שאינו שוה את ההפסד שהוא מפסיד. **אַיְתִי בּוּדְיָא** – הביא מחצלת. **פְּשַׁטוּהוּ, וְלָא הֲוֵי עָיֵל לְתַרְעָא** – פשטוה ולא נכנסה לבית, מכיון שהיתה רחבה יותר מהפתח. **אָמַר לְהוּ, אַיְתוּ מָרָא, סִתְּרוּ** – אמר להם: הביאו גרזן ושברו את הפתח כדי שהמחצלת תוכל להכנס. **הַיְנוּ מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא** – זהו כלי שאינו שוה את ההפסד שהוא מפסיד. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

מובא במשנה (סוטה פ"ט): **'מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר** – שהוא כמין תולעת שהיו מראים אותה על אבני האפוד והחושן והן נבקעות מאליהן, **וְנֹפֶת צוּפִים** – דבש הבא ממקום ששמו 'ציפיאה' והוא משובח מאוד, **וּפסקו אנשי אֲמָנָה** – בני אדם שמאמינים בהקב"ה', ועתה יתבאר הרמוז בדברי המשנה.

א. כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהַמְּדַמֶּה – מהתאוות הבהמיות, שהם תאוות מדומות שהאדם מתאוה להם בליבו, ונדמה לו על רע שהוא טוב[4], **וְלַעֲלוֹת אֶל הַשֵּׂכֶל**, כי השכל מרחק את כל התאוות לגמרי[5], **וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה, זֶה בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשְּׁרִירוּת הַלֵּב, וּמְשַׁבֵּר לִבּוֹ הָאֶבֶן - זֶה בְּחִינַת 'שָׁמִיר', שֶׁעַל יָדוֹ נִכְנָע הָאֶבֶן, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲוֹת הַמְּדַמִּיּוֹת, וְהוֹלֵךְ אַחַר הַשֵּׂכֶל.**

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׂכְלוֹ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ עֲדַיִן - אָז אֶצְלוֹ הַשֵּׂכֶל בְּכֹחַ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר שָׁבַר הַמְּדַמֶּה, שעל ידי זה **אָז נִתְקוֹמֵם תְּכוּנַת שִׂכְלוֹ, כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל** – כשהשכל קם, המדמה נופל, (כמובא ברש"י ריש פרשת תולדות), **אֲבָל הַשֵּׂכֶל עֲדַיִן בְּכֹחַ. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁחוֹקֵר בְּשִׂכְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ,** דהיינו שחוקר וחושב בו בעבודת ה'[6], **אֲזַי הַשֵּׂכֶל בְּפֹעַל. וְזֶה בְּחִינַת 'נֹפֶת צוּפִים', בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שה"ש ד): **"נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ" - שֶׁהוֹצִיא מְתִיקוּת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. [וְזֶה: "שִׂפְתוֹתַיִךְ", הוּא בְּחִינַת מוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר** שעל ידו מוציאים את המחשבה מהכח אל הפועל].

וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁמַּשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיַד אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג, אָז שִׂכְלוֹ שָׁב שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְּחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל בְּכֹחַ, וְשֵׂכֶל הַפֹּעַל, וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה. וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ, אֵינוֹ אֶלָּא שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, וְזֶה הַשְּׁאָרוֹתָיו – מה שנשאר לו **לְאַחַר הַמִּיתָה. וְזֶה בְּחִינַת 'אֲמָנָה', כִּי 'אֲמָנָה' - לְשׁוֹן קִיּוּם דָּבָר, כִּי שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, הוּא קִיּוּם שֶׁל אָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ. וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה נִקְרָא, מַה שֶּׁאָדָם יוֹדֵעַ הַרְבֵּה דְּבָרִים בִּידִיעָה אַחַת, כִּי קֹדֶם צָרִיךְ לִידַע הַרְבֵּה הַקְּדֻמּוֹת קֹדֶם שֶׁיֵּדַע אֵיזֶהוּ דָּבָר, וְאַחַר כָּךְ**

מקורות והערות

[2] עיין בזוהר בלק דף ק"צ ע"א שמבואר שם שהמדידה בחבל שנעשתה לאנשי מואב היתה בגלל שהחטיאו את ישראל שהם 'חבל נחלתו', בשיטים בבעל פעור. [3] פרפראות לחכמה. ובליקוטי הלכות (הל' הודאה הל' ו' אות י') כתב לבאר באופן אחר: "לכאורה קשה, כי כלל דברי רבינו הוא שהשיב להם שלעתיד בצאת מהגלות תגדל השמחה מאוד, ועל ידי זה יתבטלו הקליפות וכו', ואם כן קשה, כי עדיין אין אנו מבינים מה נעשה אנחנו עתה בעומק הגלות הזה שעיקר הגלות הוא העצבות וכו', ובמה נזכה עתה לזה לשמח נפשנו להכניע הקליפות לצאת מגלות הנפש שהוא העצבות שמתגבר בכל יום על כל נפש ונפש מישראל וכו'. אך הענין הוא על פי המבואר בדבריו ז"ל במקום אחר (בסימן ר"נ לקוטי ח"א) שכשהקדוש ברוך הוא רוצה להושיע את ישראל הוא ממשיך השגחה מקץ האחרון וכו' עיין שם, וכן הוא כאן, שרבי יהושע בן חנניה השיב להם שבסוף האחרון בצאת ישראל מהגלות תגדל השמחה מאוד, שזהו בחינת 'אייתו אשלי ומושחו' וכו', ורמז בזה שבזה בעצמו מוציאין כל נפש ונפש מישראל מגלותו גם עתה, שעיקר הגלות הוא העצבות כנ"ל, והעצה היא שיזכיר את עצמו בסוף האחרון, שסוף כל סוף יושיע ה' את ישראל בודאי בכלל ובפרט כנ"ל, ועל ידי זה יוכל לשמח את עצמו גם עתה, ועל ידי זה יצא מגלותו מבחינת היכלי התמורות ויברר הקדושה משם עד שיזכה להשיג אור האין סוף וכו' כנ"ל". [4] קיצור ליקוטי מוהר"ן וליקוטי הלכות (הל' חוקות העכו"ם הל' ב' אות א'). [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [6] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

רוּחִין וְנִשְׁמָתִין, לְמַעְלָה מִכָּל הַשִּׂכְלִיּוֹת, כִּי הֵם לְמַעְלָה מֵהַסְּפִירוֹת וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב וְתָבִין, שֶׁלֹּא הוֹסַפְתִּי שׁוּם דָּבָר כְּלָל, כִּי בִּכְלַל דְּבָרָיו דְּבָרַי, רַק חָזַרְתִּי וּבֵאַרְתִּי הַדְּבָרִים קְצָת לְגֹדֶל עֹצֶם עֲמִקּוּתָם עַד אֵין סוֹף.

וּבִשְׁבִיל זֶה נַעֲשִׂין תִּשְׁעָה הֵיכָלִין דַּיְקָא, כִּי הַמֹּחִין הֵם שָׁלֹשׁ, וּמֵחֲמַת רְדִיפָתָם וְהַכָּאָתָם בְּהַמְעַכֵּב הַנַּ"ל הֵם נִכְלָלִין זֶה בָּזֶה, וְנַעֲשֶׂה כָּל אֶחָד כָּלוּל מִשָּׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים שָׁלֹשׁ הֵם תִּשְׁעָה, וְזֶהוּ בְּחִינַת תִּשְׁעָה הֵיכָלִין הַנַּ"ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לֵילֵךְ וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ, הַנֶּאֱמָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לְהַשָּׂגוֹת אֵלּוּ]:

וְזֶה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אֶמְצָעוּתָא דְּעָלְמָא הֵיכָא. זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא, אֲמַר: הָכָא. אֲמַרוּ לֵהּ: מִי יֵימַר. אֲמַר לְהוֹ: אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ.** שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: אֵיךְ מַשִּׂיגִין אוֹר אֵין סוֹף, שֶׁהוּא אֶמְצָעָא דְּעָלְמָא, שֶׁמִּמֶּנּוּ הַכֹּל שׁוֹאֲבִין חִיּוּת וָשֶׁפַע. **זַקְפָא אֶצְבְּעָתָא,** זֶה בְּחִינַת בְּרָכוֹת כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו וַיְבָרֵכֵם, כַּנַּ"ל. הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכוֹת מְבַטְּשִׁין הַמֹּחִין בְּכֶתֶר, וְנַעֲשִׂין הֵיכָלִין כַּנַּ"ל. **וַאֲמַרוּ לֵהּ מִי יֵימַר** – מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכְנַס בְּהֵיכְלֵי הַתְּמוּרוֹת, לִמְקוֹם הַקְּלִפּוֹת, לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם הַקְּדֻשָּׁה בִּבְחִינַת קְטֹרֶת כַּנַּ"ל, וְשֶׁעַל־יְדֵי עֲלִיָּתוֹ יִתְעַלֶּה הַבְּרָכוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה: מִי יֵימַר, לְשׁוֹן תְּמוּרָה, לְשׁוֹן (ויקרא כז): אִם הָמֵר יָמִירֶנּוּ:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **אֵיתוּ אַשְׁלֵי וּמוֹשְׁחוּ,** הַיְנוּ עִקַּר עֲלִיַּת הַקְּדֻשָּׁה – עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, וְלָעָתִיד, בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת בְּשִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי בְשִׂמְחָה תֵצֵאוּ, וְאָז יִכְלוּ הַקְּלִפּוֹת לְגַמְרֵי. וְזֶה: אֵיתוּ אַשְׁלֵי, הַיְנוּ עַל־יְדֵיכֶם וְעַל־כָּרְחֲכֶם יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, כִּי אַתֶּם בְּעַצְמְכֶם תָּבִיאוּ אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, הַנִּקְרָאִים אַשְׁלֵי, הַיְנוּ חֶבֶל נַחֲלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו): וְהֵבִיאוּ אֶת אֲחֵיכֶם בֵּית־יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעַכּוּ"ם יָבִיאוּ בְּיָדָם אֶת בֵּית־יִשְׂרָאֵל מֵהַגָּלוּת, עַל־יְדֵי רִבּוּי הַשִּׂמְחָה שֶׁיִּהְיֶה בָּעֵת הַזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קכו): אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה וכו', הָיינוּ שְׂמֵחִים. וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה יִתְבַּטְּלוּ הַקְּלִפּוֹת, בִּבְחִינַת (שמואל־ב ח): וַיַּמְדֵּדֵם בַּחֶבֶל הַשְׁכֵּב אוֹתָם אַרְצָה. וְזֶה: מוֹשְׁחוּ, הַיְנוּ הַמְּרִידָה לְכַלּוֹת אוֹתָם:

כה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זְכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָמַרוּ לֵהּ: אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. אֲיָתִי בּוּדְיָא. פְּשַׁטּוּהוּ, וְלָא הֲוֵי עָיֵל לְתַרְעָא. אֲמַר לְהוּ: אֵיתוּ מָרָא, סְתְרוּ. הַיְנוּ מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא:

רַשַּׁ"י:

אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. הַרְאֵנוּ כְּלִי שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא מַפְסִיד: בּוּדְיָא. מַחְצֶלֶת: לָא עָיֵל בְּתַרְעָא. שֶׁהָיָה אָרֹךְ וְרָחָב יוֹתֵר מִן הַפֶּתַח: אֵיתוּ מָרָא וְסִתְרוּ. בִּגְנַן הַפֶּתַח וְהַכֹּתֶל עַד שֶׁיִּפָּגֵם:

מִשֶּׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וְנֶפֶת צוּפִים וַאֲמָנָה: (משנה סוטה מח)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מֵהַמְּדַמָּה, וְלַעֲלוֹת אֶל הַשֵּׂכֶל; וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַמְּדַמָּה, זֶה בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמָּה שֶׁבַּלֵּב, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִשְּׁרִירוּת הַלֵּב וּמְשַׁבֵּר לִבּוֹ הָאֶבֶן – זֶה בְּחִינַת שָׁמִיר, שֶׁעַל־יָדוֹ נִבְנָע הָאֶבֶן, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר תַּאֲווֹת הַמְּדַמְּיוֹת, וְהוֹלֵךְ אַחַר הַשֵּׂכֶל:

וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הוֹצִיא שִׂכְלוֹ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁלֹּא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ עֲדַיִן – אָז אֶצְלוֹ הַשֵּׂכֶל בְּכֹחַ, אַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר שָׁבַר הַמְּדַמָּה, אָז נִתְקוֹמֵם תְּכוּנַת שִׂכְלוֹ, כִּי כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל (כמובא ברש"י ריש פ' תולדות), אֲבָל הַשֵּׂכֶל עֲדַיִן בְּכֹחַ; וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁהוֹקַר בְּשִׂכְלוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲזַי הַשֵּׂכֶל בְּפֹעַל. וְזֶה בְּחִינַת נֹפֶת צוּפִים, בִּבְחִינַת (שיר־השירים ד): נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ – שֶׁהוֹצִיא מְתִיקוּת שִׂכְלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. [וְזֶה: שִׂפְתוֹתַיִךְ, הוּא בְּחִינַת מוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר]:

וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג בְּשִׂכְלוֹ כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיַד אֱנוֹשִׁי לְהַשִּׂיג, אָז שִׂכְלוֹ שָׁב שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַמְחַקְּרִים, שֶׁיֵּשׁ שֵׂכֶל בְּכֹחַ, וְשֵׂכֶל הַפֹּעַל, וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה. וְעִקַּר קִיּוּמוֹ שֶׁל אָדָם לְאַחַר מִיתָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה, וְזֶה הַשְׁאָרוֹתָיו לְאַחַר הַמִּיתָה. וְזֶה בְּחִינַת אֱמָנָה, כִּי אֱמָנָה – לְשׁוֹן קִיּוּם דָּבָר, כִּי שֵׂכֶל הַנִּקְנֶה הוּא קִיּוּם שֶׁל אָדָם לְאַחַר מוֹתוֹ. וְשֵׂכֶל הַנִּקְנֶה נִקְרָא, מַה שֶּׁאָדָם יוֹדֵעַ הַרְבֵּה דְּבָרִים בִּידִיעָה אַחַת, כִּי קֹדֶם צָרִיךְ לֵידַע הַרְבֵּה הַקְדָּמוֹת קֹדֶם שֶׁיֵּדַע אֵיזֶהוּ דָּבָר, וְאַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁמַּשִּׂיג אֶת הַדָּבָר, מַשְׁלִיךְ הַקְדָּמוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בִּידִיעָה אַחַת. וְעִקַּר הַמַּעְיָן הַחָכְמָה מִן הַמִּקְדָּשׁ יָצָא, כִּי שָׁם הָיוּ מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵם הַבַּהֲמִיּוּת וְכֹחַ הַדִּמְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה – שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת; וּכְשֶׁבִּיל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כְּשֶׁחָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בָּטֵל הַשָּׁמִיר וכו', וּכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, אָז יִתְקַיֵּם (יואל ד): וּמַעְיָן מִן הַמִּקְדָּשׁ יֵצֵא:

ב **וְדַע,** שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם וּבְכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה, יֵשׁ שָׁם דִּמְיוֹנוֹת אֵלּוּ, וְהֵם הֵם הַקְּלִפּוֹת הַקּוֹדְמִין לַפְּרִי, וְסוֹבְבִים אֶת הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. וּכְשֶׁאָדָם נָעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם וּלְשַׁבֵּר אוֹתָם, וּלְטַהֵר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִקְּלִפּוֹת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין זֶה לָזֶה, כִּי כָּל הַנִּשְׁמוֹת הֵם זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה מַלְבּוּשׁ לָזֶה, וּפְנִימִית שֶׁל תַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. נִמְצָא, כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנָעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנָעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַדְרֵגָה אֶחָת. וְאֵינוֹ נָעְתָּק מֵהָאָדָם הָעֶלְיוֹן אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְהַחִיצוֹנִיּוּת נִשְׁאָר. וְגַם הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה אֵינוֹ נָעְתָּק וְעוֹלֶה, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת, וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה חִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עַל־יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אַף־עַל־פִּי־כֵן, כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעְתָּק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (נ"א וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנַעוֹר, כִּי לֹא נִכְנַעַת, אֶלָּא לִפְנֵי הָאוֹר הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן, אֲבָל לִפְנֵי הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ לִפְנֵי פְּנִימִיּוּתָיו, יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָהּ לְהִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ,

כְּשֶׁמַּשִּׂיג אֶת הַדָּבָר, מַשְׁלִיךְ הַקְּדֻמּוֹתָיו, וְיוֹדֵעַ אֶת הַדָּבָר בִּידִיעָה אַחַת[7].

וְעִקַּר הַמַּעְיָן הַחָכְמָה מִן הַמִּקְדָּשׁ יָצָא, כִּי שָׁם הָיוּ מַקְרִיבִין הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהֵם הַבַּהֲמִיּוּת וְכֹחַ הַדִּמְיוֹן, כי גם לבהמה יש תאוות וכח הדמיון, ועל ידי הקרבת הבהמה נכנע ונשבר כח המדמה של האדם המקריב אותה, והאדם זוכה לשכל וחכמה[8], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): **"זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה"**, ורמוז בזה, **שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת**, וזהו "זבחי אלוקים" – הקרבנות, על ידם ה"רוח" – רוח הדמיון והבהמיות "נשברה". **וּבִשְׁבִיל זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'כְּשֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר וְכוּ'** ונופת צופים ואמנה', כי מבית המקדש יצא מעין החכמה, שעל ידו יכל האדם לצאת מהמדמה ולזכות ל'שמיר' – שכל בכח, ו'נופת צופים' – שכל בפועל, ו'אמנה' – שכל הנקנה. **וּכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אָז יִתְקַיֵּם** הפסוק (יואל ד): **"וּמַעְיָן מִן הַמִּקְדָּשׁ יֵצֵא"**, שזהו מעיין החכמה.

ב. וְדַע שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם וּבְכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה, יֵשׁ שָׁם דִּמְיוֹנוֹת אֵלּוּ, שהם בחינת כח המדמה, **וְהֵם הֵם הַקְּלִפּוֹת הַקּוֹדְמִין לַפְּרִי, וְסוֹבְבִים אֶת הַקֹּדֶשׁ, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים יב): **"סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן"**, ורמוז בזה שהקליפות הם סביב הקדושה. **וּכְשֶׁאָדָם נֶעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת, כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה, וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ. וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם וּלְשַׁבֵּר אוֹתָם, וּלְטַהֵר אוֹתוֹ הַמָּקוֹם מִקְּלִפּוֹת.** וענין זה הוא אצל כל אדם שבעולם, כי אפילו מי שהוא בתוך הארץ ממש, כשמתעורר לעלות משם ורוצה להכנס בעבודת ה' יתברך, בהכרח צריך שילך לפי בחינתו מדרגא לדרגא, ובכל פעם ופעם כשיוצא מדרגא לדרגא אזי מתגברים עליו מחדש הקליפות שהם התאוות והדמיונות והמחשבות והבלבולים והמניעות ומתפשטים כנגדו מאוד ואינם מניחים אותו לעלות למדריגה השניה, וצריך להכניע ולשבר אותם[9].

ג. וְדַע שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שָׁוִין זֶה לָזֶה, כִּי כָּל הַנְּשָׁמוֹת הֵם זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה מַלְבּוּשׁ לָזֶה, וכל נשמה יש לה שתי חלקים: חלק פנימי וחלק חיצוני, **וּפְנִימִית שֶׁל תַּחְתּוֹן** – האדם התחתון **נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ וְחִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת עֶלְיוֹן** – של האדם העליון. **נִמְצָא, כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּמַדְרֵגָה אַחַת. וְאֵינוֹ נֶעְתָּק מֵהָאָדָם הָעֶלְיוֹן, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ, וְהַחִיצוֹנִיּוּת נִשְׁאָר. וְגַם הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, אֵינוֹ נֶעְתָּק וְעוֹלֶה, אֶלָּא הַפְּנִימִיּוּת. וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁל** האדם **הַתַּחְתּוֹן, נַעֲשֶׂה חִיצוֹנִיּוּת לְחִיצוֹנִיּוּת** של האדם **הָעֶלְיוֹן. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה עַל יְדֵי הָאָדָם הָעֶלְיוֹן**, כשהאדם העליון עלה למדריגה זו, **אַף עַל פִּי כֵן, כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל** האדם **הָעֶלְיוֹן נֶעְתָּק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (נ"א וּפְנִימִיּוּת)** של האדם **הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה** למדריגה העליונה, **אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֵעוֹר, כִּי לֹא נִכְנַעַת אֶלָּא לִפְנֵי הָאוֹר הַפְּנִימִיּוּת שֶׁל** האדם **הָעֶלְיוֹן, אֲבָל לִפְנֵי** האדם **הַתַּחְתּוֹן, אֲפִלּוּ לִפְנֵי פְּנִימִיּוּתָיו, יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָהּ**

מקורות והערות

[7] **ובליקוטי הלכות** (הל' גביית חוב מקרקעות הל' ג') כתב: "התורה כלולה משלוש בחינות שהם בחינת שכל בכח ושכל בפעל ושכל הנקנה, שהם בחינת חכמה בינה ודעת. כי חכמה הוא בחינת שכל בכח כידוע, כי חכמה היא בחינת כח השכל לבד קודם שמתחיל להתבונן דבר בשכלו, ועל כן נקרא חכמה שהוא בחינת כ"ח מה, היינו שכל בכח שנקרא מ"ה, כי עדיין אין בו שום תפיסה. ובינה הוא שכל בפועל, דהיינו מה שמתבונן בחכמתו ומוציא מתיקות שכלו מכח אל הפעל ומבין דבר מתוך דבר, אבל אף על פי שכבר התחיל לעיין ולהתבונן בשכלו ולהבין דבר מתוך דבר, אבל לא השיג תכלית מבוקשו מה שרצה לפעול בשכלו. ואחר כך כשזוכה ומשיג תכלית מבוקשו זה בחינת שכל הנקנה, שזהו בחינת דעת, כי דעת הוא השכל הנולד על ידי החכמה והבינה, דהיינו מה שהשיג ויודע דבר על מכונו על ידי תבונות שכלו. וזה בחינת אוריין תליתאה, שהם, מקרא, משנה, תלמוד, כי מקרא הוא בחינת שכל בכח, כי שם במקרא אין רואין תבונות השכל, רק שם השכל בכח, וצריכין להוציא השכל מכח אל הפועל, וזה בחינת משנה ששם מפרשין כל ההלכות היוצאין מן המקרא, אבל עדיין אין יודעין משם גמר ההלכה עד שזוכין לתלמוד ששם מפלפלין, עד שמבררין שמעתתא אליבא דהלכתא, עד שזוכין לידע גמר הפסק דין איך להתנהג ולקיים מצוות התורה, שזהו בחינת שכל הנקנה. שזהו עיקר הקיום וההשארה של האדם לאחר מיתתו, דהיינו כשזוכה להתבונן בשכלו עד שיזכה לידע ולהשיג דבר על מכונו, דהיינו שידע עצה טובה איך להתנהג בעבודת ה', כי לא המדרש עיקר אלא המעשה, דהיינו מה שזוכין על ידי תבונת שכלו להבין ולהשיג איזה עובדא טובה איך לעשות ולהתנהג בעבודת ה', שזהו עיקר קיום השכל, וזהו עיקר ההשארה של האדם לאחר מיתתו כשזוכה שנשאר ממנו עצות טובות ודרכים ישרים לעבודת ה' וכנ"ל".

[8] כמובא בסוף המאמר. [9] חיי מוהר"ן (סי' י"ט) וקיצור ליקוטי מוהר"ן.

לְהִתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת, הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות, הֵם פְּנִימִיּוּת, וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף, הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוֹת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה. וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוּת של האדם הַתַּחְתּוֹן נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת של האדם הָעֶלְיוֹן.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (ירמיה יז): "כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם וְכוּ' מראשון מקום מקדשנו" – כמו שהקב"ה שוכן בכסא הכבוד שבמרום שהוכן לו מקדם, כך הוא שוכן בבית המקדש [1], ורמוז בזה כך, "כִּסֵּא" זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכַּסְיָא – כיסוי. "כָּבוֹד" זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בגמרא (שבת קיג): 'רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ וְכוּ' מכבדותי' – שהיה קורא לבגדיו 'מכבדי'. "מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן" - הַיְנוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה נשמת האדם מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשֶׂה מִפְּנִימִיּוּת נשמתו חִיצוֹנִיּוּת לנשמה שבמדריגה הגבוהה יותר, בִּשְׁבִיל זֶה, "מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ" - צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וּנְעוֹרִים כַּנַּ"ל.

לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשבר ולבטל את המדמה ולזכות לשכל בכח ושכל בפועל ושכל הנקנה, ובכל פעם שהאדם עולה מדרגה לדרגה הוא צריך לשבר את קליפת המדמה שבמדריגה הגבוהה יותר, וכשהוא עולה למדריגה הגבוהה יותר הפנימיות שלו עולה ונעשית חיצוניות לחיצוניות של האדם שבמדריגה הגבוהה ממנו, יתבאר כעת, כיצד זוכה האדם לשבר את קליפת המדמה שבמדריגה הגבוהה ממנו.

ד. וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה העליונה, אֶלָּא עַל יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת האר"י ז"ל שֶׁל 'הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בִשְׁמוֹ' (שער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש א' ופע"ח שער הזמירות פ"א), שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְצִירָה – שבעולם היצירה (כי ישנם ארבע עולמות עליונים: אצילות בריאה יצירה עשייה), כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה – עולם העשיה שֶׁעוֹלָה בַּיְצִירָה – אל עולם היצירה, וְעַל יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא - נִכְנָעִין, עַיִן שָׁם. כִּי בכל עולם יש פנימיות וחיצוניות, וּפְנִימִיּוּת עולם הַיְצִירָה עוֹלֶה לְעולם הַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עולם עֲשִׂיָּה עוֹלֶה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת עולם הַיְצִירָה, עַיִן שָׁם, והנה פנימיות עולם העשיה היא בדרגה נמוכה יותר מחיצוניות עולם היצירה, ולכן אף שהקליפות שבעולם היצירה כבר נכנעו ואינם יכולים להאחז בעולם היצירה, מכל מקום עתה כשפנימיות עולם העשיה עולה לעולם היצירה יש פחד שהקליפות שבעולם היצירה יתאחזו בה, ולכן אנו אומרים את המזמור 'הודו לה' קראו בשמו', שפירושו: אתם המלאכים הקדושים קראו בשמו של הקב"ה, והודיעו עלילותיו בעמים שהם הקליפות, ועל ידי זה יפחדו הקליפות מה' יתברך, ולא יתאחזו בפנימיות עולם העשיה שעולה לעולם היצירה, וכן כל המזמור הזה מדבר על ענין זה, שיכירו הגויים והעמים ואלוקיהם את גדולתו יתברך, ולא יתאחזו בקדושה. וכך גם כשהאדם רוצה לעלות מהמדריגה שהוא נמצא בה למדריגה גבוהה יותר, על ידי התגלות גדולת הבורא הוא מכניע את הקליפות שבמדריגה זו והם מפחדים להאחז בו.

וְהַהִתְגַּלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, הוּא עַל יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּוָנִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּוָנִין, כִּי גְּוָנִין עִלָּאִין בָּהֶם – מלובשים בהם גוונים עליונים מהעולמות העליונים, כידוע ששורש הכסף הוא בחינת 'חסד', ושורש הזהב הוא בחינת 'גבורה', והחסד והגבורה הם גוונים שונים כי הם הנהגות שונות, וּגְוָנִין עִלָּאִין – וגוונים עליונים הַמְלַבְּשִׁים בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין – ומאירים אֵלּוּ הַגְּוָנִין, בִּבְחִינַת מה שנאמר (ישעיה מט): "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר", ורמוז בזה, שאצל האיש הישראלי נעשית הארת הגוונים,

מקורות והערות

[1] מצודות דוד שם.

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות הֵם פְּנִימִיּוּת; וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה יז): **כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם** וְכוּ'. **כִּסֵּא** זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכְּסְיָא. **כָּבוֹד** זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת קיג): רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָהּ וְכוּ'. **מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן** – הַיְנוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשָׂה מִפְּנִימִיּוּת חִיצוֹנִיּוּת, בִּשְׁבִיל זֶה: מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ – צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וְנַעוֹרִים כַּנַּ"ל:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה אֶלָּא עַל־יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בִשְׁמוֹ, שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְצִירָה, כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה בַּיְצִירָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא – נִכְנָעִין, עַיִן שָׁם. כִּי פְּנִימִיּוּת הַיְצִירָה עוֹלָה לַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עֲשִׂיָּה עוֹלָה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת יְצִירָה, עַיִן שָׁם:

וְהַהִתְנַלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּוָנִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּוָנִין, כִּי גְּוָנִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְוָנִין עִלָּאִין הַמְלַבְּשִׁין בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּוָנִין בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּוָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּוָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (חגי ב): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם בִּגְדֵי יֶשַׁע. יֶשַׁע – אִסְתַּכְּלוּתָא, כְּמוֹ יִשְׁעוֹ אֶל ה' (זוהר יתרו דף צז: ע"ש) – מֵחֲמַת הַפְּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, אֲזַי הַגְּוָנִין נֶעְלָמִים אוֹרָם וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּוָנִין. וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל; אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ"ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּוָנִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלָּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ (אבות פ' ב): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם הֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן. אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחַר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹבֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁכְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, וְזֶהוּ (שם): שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הַנָּיָתָן. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ו): חֵן בְּעֵינֵי ה' – עֵינֵי ה' זֶה גְּוָנִין עִלָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַפְּאֵר. וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ). הַיְנוּ: כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ"ם לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּוָנִין וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע, הַיְנוּ כְּסוּת עֵינַיִם, שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תְּאֵבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּוָנִין וּמְאִירִין, וְנַעֲשָׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, בִּבְחִינַת (ישעיה סא): בִּגְדֵי יֶשַׁע, מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי. וַאֲפִלּוּ זֶה הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ"ם מֵאִתָּנוּ, נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ט): וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶהוּ (שיר השירים ז): עֵינֶיךָ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. עֵינֶיךָ, זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, נִתְבָּרְכִין עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁכָּל פְּרוּטָה נִצְטָרֵף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל (ב"ב שם:). וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ"ם, הַנִּקְרָאִים בַּת־רַבִּים, גַּם זֶה נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶה דַּיְקָא: עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, עֲדַיִן שׁוֹרֶה חֵן עַל הַמָּמוֹן, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נֶעְלָם חֵן כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אַחֲרֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. וְאַיְתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטְוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא. וַאֲמַר לוֹן, אַיְתוּ מָרָא וְסַתְּרִי לַפֶּתַח עִם הַכֹּתֶל.** פֵּרוּשׁ: **בּוּדְיָא** זֶה בַּדָּיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ הַמְּדַמֶּה הַנַּ"ל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ"ל. כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם, שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְהַקְּלִפָּה הַזֹּאת, שֶׁהִיא הַמְּדַמֶּה, לָא שָׁוְיָא לְנֶגֶד עֵינֶיהָ הַהֶפְסֵד וְהַבָּלָה, שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר־כָּךְ כַּנַּ"ל. **וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכָּנֵס לְשַׁעַר קֹדֶשׁ, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל, מַחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמְּדַמֶּה. וְעֵצָה הֵיעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא הַמַּטְמְאָה, כְּמוֹ: הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ (יומא לח:), וְהוּא בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּסְתִירָתוֹ – עַל־יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ"ל. וְהֵם בְּחִינַת **כֹּתֶל – כּוֹ תֵּל** (זוהר משפטים דף קטז.). **כ"ו** זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי – שֶׁהוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין, וְיִשְׁעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע הַנַּ"ל, וְהוּא **תֵּל** שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ (זוהר שם) וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ:

מִסִּימָן כ"ד עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

ה **גַּם** דַּע, שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפָּה הַמִּסְתַּבֶּבֶת שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה כַּנַּ"ל, עַל זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּעוֹרֵר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה עַל עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׂמַח עַל־יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁזֶּכָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזֶכָה לְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיקִים הַמְקָרְבִין אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה זוֹ הוּא מְשַׁבֵּר הַקְּלִפָּה, וְנִכְנָס לְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה:

(שַׁבָּת לְאוֹת א:) **זְבֻחֵי** אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, דְּהַיְנוּ אַחַר תַּאֲווֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין

והקב"ה מתגדל ומתפאר בזה, **כִּי מְקוֹם הַגְּוָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּוָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (חגי ב): **"לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב,** נאום ה' צבאות", ורמוז בזה, שהקב"ה מתפאר במידת החסד שהיא בחינת 'כסף', ובמידת הגבורה שהיא בחינת 'זהב', **וְנַעֲשָׂה מֵהֶם** – מהגוונים העליונים 'בִּגְדֵי יֶשַׁע'. 'יֶשַׁע' - **אִסְתַּכְּלוּתָא** – הוא לשון הסתכלות, **כְּמוֹ** שנאמר "יִשְׁעוּ ואין מושיע, **אֶל ה'** ולא ענם" (שמואל ב' כב), שפירושו שיסתכלו אל ה' שיושיעם, וזהו 'בגדי ישע' – לבושים שמסתכלים בהם, **כִּי מֵחֲמַת הַפְּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **אֲזַי הַגְּוָנִין נֶעֱלָמִים אוֹרָם, וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, בִּבְחִינַת: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר", כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּוָנִין.**

וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם – הגויים **תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ"ם** – לגויים **כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּוָנִין מְאִירִין בהם, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלֶּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ** שאמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ב): 'הֱווּ זְהִירִים בָּרְשׁוּת', שהאדם צריך להיזהר שלא להתקרב למלכות הגויים יותר מדאי, ומה שנקראים הגויים בשם 'רשות', רמוז בזה, **כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם הֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן.**

אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם – כשהגוי **מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן** ואינו ניכר ומאיר, **וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם** – הגוי **בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחֵר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹכֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁכְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם** – הגוי, **וְזֶהוּ** מה שנאמר בהמשך המאמר: 'הוו זהירים ברשות', **"שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הֲנָיָתָן"**, ורמוז בזה, שרק ברגע הראשון הוא נהנה ממנו ולכן הוא מקרב את הכסף של היהודי אליו, אבל מיד לאחר מכן נעלם החן מהממון והוא צריך מיד ממון אחר מהיהודי.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (בראשית ו): "ונח מצא **חֵן בְּעֵינֵי ה'"**, ורמוז בזה, כי **"עֵינֵי ה'" זֶה גְּוָנִין עִלָּאִין** – הגוונים העליונים, כידוע ש'חסד גבורה תפארת' הם בחינת 'שלושת הגוונים שבעין' (תיקוני זוהר דף יח:), **שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב,** כי הם הגוונים העליונים שנמצאים בכסף ובזהב, **שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַפְּאֵר,** וזהו "חן" – מקום החן הוא "בעיני ה'" – בכסף ובזהב.

וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: "הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם" (בראשית כ), ורמוז בזה, **הֵינוּ, כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ"ם** – הגוי **לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי,** דהיינו מיד אבימלך ליד אברהם אבינו, **תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּוָנִין, וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת 'בִּגְדֵי יֶשַׁע', הֵינוּ 'כְּסוּת עֵינַיִם', שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תְּאֵבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם.**

וְעַל יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּוָנִין שיש בממון **וּמְאִירִין, וְנַעֲשָׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב",** דהיינו שהקב"ה מתגדל ומתפאר בהם, והטעם, כי עיקר התגלות הגוונין הוא רק בממון של צדקה, כי על ידי צדקה מתגלה שהאדם יודע ומאמין שהממון הוא רק של ה' יתברך, בבחינת 'לי הכסף ולי הזהב', ולכן הוא נותן אותו לצדקה לשם ה' יתברך, ולעשות בזה רצונו יתברך, ועל ידי זה מתגלים הגוונים העליונים שהם מידותיו של הקב"ה שיש בממון זה, אלא שעל ידי שהאדם נותן צדקה ממילא נהיה מתוקן כל ממונו, כי על ידי הצדקה מתגלה שהוא מאמין שכל ממונו הוא של ה' יתברך, ולכן על ידי זה מתגלים הגוונין ומאירים בכל ממונו ונעשה כל ממונו בבחינת 'לי הכסף ולי הזהב'[2].

וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיה סא): "שוש אשיש בה', תגל נפשי באלוקי, כי הלבישני **בִּגְדֵי יֶשַׁע, מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי",** ורמוז בזה שעל ידי בחינת "מעיל צדקה",

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה.

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות הֵם פְּנִימִיּוּת; וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הֵינוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוּת, הֵינוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה יז): **כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם** וְכוּ'. **כִּסֵּא** זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכְּסְיָא. **כָּבוֹד** זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת קיג): רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָהּ וְכוּ'. **מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן** – הֵינוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשָׂה מִפְּנִימִיּוּת חִיצוֹנִיּוּת, בִּשְׁבִיל זֶה: מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ – צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וְנַעוֹרִים כַּנַּ"ל:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הֵינוּ הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה אֶלָּא עַל־יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בִשְׁמוֹ, שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְּצִירָה, כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה בַּיְּצִירָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא – נִכְנָעִין, עַיִן שָׁם. כִּי פְּנִימִיּוּת הַיְּצִירָה עוֹלָה לַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עֲשִׂיָּה עוֹלָה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת יְצִירָה, עַיִן שָׁם:

וְהַהִתְנַלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּוָנִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּוָנִין, כִּי גְּוָנִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְוָנִין עִלָּאִין הַמְלַבְּשִׁין בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּוָנִין בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּוָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּוָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (חגי ב): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם בִּגְדֵי יֶשַׁע. יֶשַׁע – אִסְתַּכְּלוּתָא, כְּמוֹ יִשְׁעוֹ אֶל ה' (זוהר יתרו דף צז: ע"ש) – מֵחֲמַת הַפְּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, אֲזַי הַגְּוָנִין נֶעְלָמִים אוֹרָם וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּוָנִין. וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל; אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ"ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּוָנִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלָּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ (אבות פ' ב): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם הֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן. אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחַר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹבֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁכְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, וְזֶהוּ (שם): שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הַנָּיָתָן. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ו): חֵן בְּעֵינֵי ה' – עֵינֵי ה' זֶה גְּוָנִין עִלָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַפְּאֵר. וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ). הֵינוּ: כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ"ם לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּוָנִין וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע, הֵינוּ כְּסוּת עֵינַיִם, שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תְּאֵבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּוָנִין וּמְאִירִין, וְנַעֲשָׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, בִּבְחִינַת (ישעיה סא): בִּגְדֵי יֶשַׁע, מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי. וַאֲפִלּוּ זֶה הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ"ם מֵאִתָּנוּ, נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ט): וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶהוּ (שיר השירים ז): עֵינֶיךָ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. עֵינֶיךָ, זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, נִתְבָּרְכִין עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁכָּל פְּרוּטָה נִצְטָרֵף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל (ב"ב שם:). וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ"ם, הַנִּקְרָאִים בַּת־רַבִּים, גַּם זֶה נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶה דַּיְקָא: עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, עֲדַיִן שׁוֹרֶה חֵן עַל הַמָּמוֹן, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נֶעְלָם חֵן כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אַחֲרֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. וְאַיְתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא. וַאֲמַר לוֹן, אַיְתוּ מָרָא וְסַתְּרִי לַפֶּתַח עִם הַכֹּתֶל.** פֵּרוּשׁ: **בּוּדְיָא** זֶה בַּדָּיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הֵינוּ הַמְּדַמֶּה הַנַּ"ל, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ"ל. כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם, שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְהַקְּלִפָּה הַזֹּאת, שֶׁהִיא הַמְּדַמֶּה, לָא שָׁוְיָא לְנֶגֶד עֵינָיהָ הַהָפֵסֵד וְהַבָּלָה, שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר־כָּךְ כַּנַּ"ל. **וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא** – הֵינוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכָּנֵס לְשַׁעַר קְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל, מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמְּדַמֶּה. וְעֵצָה הֵיעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא הַמַּטְמְאָה, כְּמוֹ: הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ (יומא לח:), וְהוּא בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּסְתִירָתוֹ – עַל־יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ"ל. וְהֵם בְּחִינַת **כֹּתֶל – כּוֹ תֵּל** (זוהר משפטים דף קטז.). **כ"ו** זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי – שֶׁהוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין, וְיִשְׁעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע הַנַּ"ל, וְהוּא **תֵּל** שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ (זוהר שם) וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ:

מִסִּימָן כ"ד עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

ה **גַּם** דַּע, שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפָּה הַמִּסְתַּכֶּבֶת שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה כַּנַּ"ל, עַל זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּעוֹרֵר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה עַל עַצְמוֹ, הֵינוּ שֶׁיִּשְׂמַח עַל־יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיקִים הַמְקָרְבִין אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה זוֹ הוּא מְשַׁבֵּר הַקְּלִפָּה, וְנִכְנָס לְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה:

(שַׁבָּת לְאוֹת א:) **זְבֻחֵי** אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, דְּהֵינוּ אַחַר תַּאֲווֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין

שהאדם נותן צדקה מממונו, נעשה כל ממונו בבחינת "בגדי ישע", דהיינו לבושים שכולם מסתכלים בהם.

וַאֲפִלּוּ זֶה הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ"ם – הגויים **מֵאִתָּנוּ, נֶחֱשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב ט): אם ישראל עושין צדקה מוטב, ואם לאו באים עובדי כוכבים ונוטלין בזרוע, ואף על פי כן נחשב להם לצדקה, שנאמר "וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה", וטעם הדבר, כי על פי רוב נותנים ממון זה לגויים רק בשביל ה' יתברך, בשביל קיום דת ישראל וכיוצא, ולכן על ידי זה גם כן מתגלה שהאדם מאמין שכל ממונו הוא של ה' יתברך[3].

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק (שה"ש ז): **"עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן** על שער בת רבים"[4]. **"עֵינַיִךְ"**, **זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב,** שכולם מסתכלים בהם, והם בחינת "בְּרֵכוֹת", דהיינו שהם **נִתְבָּרְכִין** ומתגלים הגוונין שבהם ומאירים **עַל יְדֵי צְדָקָה,** שֶׁהיא בחינת "חשבון", כי אמרו רבותינו ז"ל ש**כָּל פְּרוּטָה** שהאדם נותן לצדקה **נִצְטָרֵף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל'** (ב"ב שם). **וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **הַנִּקְרָאִים "בַּת רַבִּים", גַּם זֶה נֶחֱשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה"**, וגם על ידי זה מתברך הממון של היהודי. **וְזֶה דַּוְקָא: "עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים"**, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם – הגויים, עֲדַיִן שׁוֹרֶה הַחֵן עַל הַמָּמוֹן, **אֲבָל אַחַר כָּךְ נֶעֱלָם** הַחֵן כַּנַּ"ל.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלה ששאלו סבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניה, ובתשובה שהשיב להם.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא לרבי יהושע בן חנניה: **אַחֲוֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא** – הראה לנו כלי שאינו שוה את ההפסד שהוא מפסיד. **וְאַיְתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא** – והביא מחצלת, ופשטוה, ולא נכנסה בפתח. **וְאָמַר לוֹן, אַיְתוּ מָרָא וְסַתְּרִי** – ואמר להם: הביאו גרזן ושברו **לַפֶּתַח עִם הַכֹּתֶל.** ורמוז בזה, **פֵּרוּשׁ: 'בּוּדְיָא', זֶה בְּדָיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ הַמְּדַמֶּה הַנַּ"ל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ"ל. כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם,** שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה. **וְהַקְּלִפָּה הַזֹּאת שֶׁהִיא הַמְּדַמֶּה, לָא שָׁוְיָא** – אינה שמה **לְנֶגֶד עֵינֶיהָ הַהֶפְסֵד וְחַבָּלָה שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף עַל פִּי כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר כָּךְ כַּנַּ"ל. 'וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא'** – ואינו נכנס לפתח - **הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכָּנֵס לְשַׁעַר קְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל** שבמדריגה העליונה, **מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמְּדַמֶּה. וְעֵצָה הַיְעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת** – שבירת **הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא הַטֻּמְאָה,** שנקראת 'פתח', **כְּמוֹ** שאמרו רבותינו ז"ל: **'הַבָּא לִטָּמֵא פּוֹתְחִין לוֹ'** (יומא לח:), ולכן 'פתח' רומז לטומאה, **וְהוּא בְּחִינַת** מה שנאמר (בראשית ד): **"לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ"**, ורמוז בזה שהחטאת היא בחינת 'פתח'. **וּסְתִירָתוֹ - עַל יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ"ל. וְהֵם בְּחִינַת 'כּוֹתֶל'**, שהוא אותיות: **כּוֹ תֵּל** (זוהר משפטים דף קטז.). **'כ"ו' זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ** הוי"ה, שהוא בגימטריא כ"ו, **שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים כז): **"ה' אוֹרִי"**, ורמוז בזה שֶׁשֵּׁם ה' **הוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין,** כי שם הוי"ה הוא בחינת ספירת ה'תפארת'[5], וספירת ה'תפארת' כלולה מהספירות 'חסד' ו'גבורה' שהם הגוונים העליונים. **"וְיִשְׁעִי" - שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בִּגְדֵי יֶשַׁע' הַנַּ"ל. וְהוּא תֵּל שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ** (זוהר שם), **וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ,** ועל ידי שהאדם נותן צדקה, נעשה בכל ממונו התגלות הגוונין, ומתגלה גדולת הבורא, ועל ידי זה הקליפות שבמדריגה העליונה, שהם בחינת המדמה, מתבטלים, והוא יכול לעלות אל המדריגה העליונה. וזהו שאמר להם רבי יהושע בן חנניה: סתרו את הפתח עם הכותל, דהיינו שעל ידי בחינת 'כותל' שובירים את בחינת ה'פתח' שזהו הקליפות.

מִסִּימָן כ"ד עַד כָּאן - לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה. ועיין במאירי שם שכתב: "יש מפרשים שאף גובינת המס כשהוא נותנו בנאמנות יש בו צד צדקה והוא שמנכה חלק העניים, או שמתוך כך נושאים פניו והעניים מתרחמין, ויש מפרשים בו שהוא נחשב להם לצדקה כשמקבלין אותו בשמחה וסובלים עול גלותם לכבוד השם". [4] ברש"י שם פירש: "עיניך – כבריכות אשר בחשבון המושכות מים, כן עיניך על שער בת רבים, חכמיך כשהם ישובים בשערי ירושלם העיר בת רבת עם, ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות, חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים, ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כמו יונים, ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך מפריח בריכה ראשונה". [5] עיין במתוק מדבש שם.

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות הֵם פְּנִימִיּוּת; וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הֵינוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוּת, הֵינוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה יז): **כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם** וְכוּ'. **כִּסֵּא** זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכְּסְיָא. **כָּבוֹד** זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת קיג): רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָהּ וְכוּ'. **מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן** – הֵינוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשָׂה מִפְּנִימִיּוּת חִיצוֹנִיּוּת, בִּשְׁבִיל זֶה: מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ – צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וְנַעוֹרִים כַּנַּ"ל:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הֵינוּ הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה אֶלָּא עַל־יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בִשְׁמוֹ, שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְּצִירָה, כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה בַּיְּצִירָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא – נִכְנָעִין, עַיִן שָׁם. כִּי פְּנִימִיּוּת הַיְּצִירָה עוֹלָה לַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עֲשִׂיָּה עוֹלָה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת יְצִירָה, עַיִן שָׁם:

וְהַהִתְנַלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּבוֹד הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּוָנִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּוָנִין, כִּי גְּוָנִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְוָנִין עִלָּאִין הַמְלַבְּשִׁין בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּוָנִין בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּוָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּוָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (חגי ב): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם בִּגְדֵי יֶשַׁע. יֶשַׁע – אִסְתַּכְּלוּתָא, כְּמוֹ יִשְׁעוֹ אֶל ה' (זוהר יתרו דף צז: ע"ש) – מֵחֲמַת הַפְּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, אֲזַי הַגְּוָנִין נֶעְלָמִים אוֹרָם וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי; בִּבְחִינַת: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּוָנִין. וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל; אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ"ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּוָנִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַפְּאֵר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלָּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ (אבות פ' ב): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם הֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַפְּאֵר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַפְּאֵר וְהַחֵן. אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַפְּאֵר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחַר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹבֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁבְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, וְזֶהוּ (שם): שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הַנָּיָתָן. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ו): חֵן בְּעֵינֵי ה' – עֵינֵי ה' זֶה גְּוָנִין עִלָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַפְּאֵר. וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ). הֵינוּ: כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ"ם לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּוָנִין וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע, הֵינוּ כְּסוּת עֵינַיִם, שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תְּאֵבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּוָנִין וּמְאִירִין, וְנַעֲשָׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, בִּבְחִינַת (ישעיה סא): בִּגְדֵי יֶשַׁע, מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי. וַאֲפִלּוּ זֶה הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ"ם מֵאִתָּנוּ, נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ט): וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶהוּ (שיר השירים ז): עֵינֶיךָ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. עֵינֶיךָ, זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, נִתְבָּרְכִין עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁכָּל פְּרוּטָה נִצְטָרֵף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל (ב"ב שם:). וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ"ם, הַנִּקְרָאִים בַּת־רַבִּים, גַּם זֶה נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶה דַּיְקָא: עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, עֲדַיִן שׁוֹרֶה חֵן עַל הַמָּמוֹן, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נֶעְלָם חֵן כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אַחֲרֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. וְאַיְתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטְוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא. וַאֲמַר לוֹן, אַיְתוּ מָרָא וְסַתְּרִי לַפֶּתַח עִם הַכֹּתֶל.** פֵּרוּשׁ: **בּוּדְיָא** זֶה בַּדָּיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הֵינוּ הַמְּדַמֶּה הַנַּ"ל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ"ל. כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם, שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְהַקְּלִפָּה הַזֹּאת, שֶׁהִיא הַמְּדַמֶּה, לָא שָׁוְיָא לְנֶגֶד עֵינֶיהָ הַהֶפְסֵד וְהַבָּלָה, שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר־כָּךְ כַּנַּ"ל. **וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכָּנֵס לְשַׁעַר קְדֻשָּׁה, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל, מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמְּדַמֶּה. וְעֵצָה הֵיעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמְּדַמֶּה, שֶׁהוּא הַטֻּמְאָה, כְּמוֹ: הַבָּא לִטְמֹא פּוֹתְחִין לוֹ (יומא לח:), וְהוּא בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּסְתִירָתוֹ – עַל־יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ"ל. וְהֵם בְּחִינַת **כֹּתֶל – כּוֹ תֵּל** (זוהר משפטים דף קטו.). **כ"ו** זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי – שֶׁהוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין, וְיִשְׁעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע הַנַּ"ל, וְהוּא **תֵּל** שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ (זוהר שם) וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ:

מִסִּימָן כ"ד עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

ה **גַּם** דַּע, שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפָּה הַמִּסְתַּבֶּבֶת שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה כַּנַּ"ל, עַל זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּעוֹרֵר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה עַל עַצְמוֹ, הֵינוּ שֶׁיִּשְׂמַח עַל־יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיקִים הַמְקָרְבִין אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה זוֹ הוּא מְשַׁבֵּר הַקְּלִפָּה, וְנִכְנָס לְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה:

(שַׁבָּת לְאוֹת א:) **זְבֻחֵי** אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, דְּהֵינוּ אַחַר תַּאֲווֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין

עתה תתבאר עצה נוספת כיצד להכניע את קליפת המדמה כשהאדם עולה מדרגה לדרגה.

ה. גַּם דַּע, שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפָּה הַמְסַבֶּבֶת שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה כַּנַּ"ל, עַל זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּעוֹרֵר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה עַל עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׂמַח עַל יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיקִים הַמְקָרְבִין אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה זוֹ, הוּא מְשַׁבֵּר הַקְּלִפָּה וְנִכְנָס לְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה[6].

עתה יתבארו מספר הוספות השייכות למאמר זה.

(שַׁיָּךְ לְאוֹת א'), מובא שם על הפסוק **"זִבְחֵי אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה", שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ'** שהם "זבחי אלוקים", ועל ידם נשבר המדמה שהוא בחינת 'רוח', **עַיֵּן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם כֵּן כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּדַמֶּה שֶׁבַּלֵּב, דְּהַיְנוּ**

מקורות והערות

6 **ובליקוטי הלכות** (הל' חוקות העכו"ם הל' ב' אות ד') **כתב:** "עיקר ההתפארות והגוונין הוא רק אצל ישראל, בחינת 'ישראל אשר בך אתפאר'. וכשמפארין ומשבחין את ישראל ומגדילין ומחבבין החן וההנהגות של ישראל עם קדוש הנבחר מכל העמים, על ידי זה נתגלין הגוונין וההתפארות של ישראל. וזה שאמר רבינו ז"ל, שעל ידי השמחה ששמחין על שזכה להיות מזרע ישראל ולהתקרב לצדיקים אמיתיים, על ידי זה משברין המדמה, שהם המניעות שבכל מדרגה שבקדושה וכו', כי על ידי שמשמח עצמו בשמחת ישראל על שזכה להיות מזרע ישראל, על ידי זה נתגלה החן וההתפארות והגוונין של ישראל, שזהו עיקר גדולת הבורא יתברך, ועל ידי התגלות גדולת הבורא, על ידי זה נכנעין המניעות שהם כח המדמה. כי באמת אינם מניעות כלל, רק שהם נדמים למניעות עד שקשה לשברם, אבל על ידי שמפארין ומשבחין ומחבבין החן והחשיבות וההתפארות של ישראל ומשמחין עצמן בזה שלא עשני גוי, על ידי זה נתגלין ההתפארות של ישראל, בחינת ישראל אשר בך אתפאר, שהם הגוונין עלאין, שהם גדולת הבורא יתברך, שעל ידי זה עיקר הכנעת המדמה כנ"ל". וע"ע בליקוטי הלכות הל' מתנה (ה"ד).

וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְשַׁבֵּר אוֹתָהּ וּלְהַכְנִיעַ אוֹתָהּ מֵחָדָשׁ.

וּפְנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת הֵם שְׁנֵי מִינֵי עֲבוֹדוֹת: עֲבוֹדָה שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּמִצְוֹות הֵם פְּנִימִיּוּת; וַעֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּשְׁאָר צָרְכֵי הַגּוּף הֵם חִיצוֹנִיּוּת. וַעֲבוֹדַת חִיצוֹנִיּוּת, הַיְנוּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, הִיא מְאִירָה וּמְשַׁבַּחַת יוֹתֵר מֵעֲבוֹדוֹת פְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ תּוֹרָה וּתְפִלָּה, שֶׁל הָאָדָם הָעוֹמֵד בַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבִשְׁבִיל זֶה פְּנִימִיּוּת הַתַּחְתּוֹן נַעֲשָׂה לְבוּשׁ לַחִיצוֹנִיּוּת הָעֶלְיוֹן. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ירמיה יז): **כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם** וְכוּ'. **כִּסֵּא** זֶה בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת, לְשׁוֹן אִתְכְּסְיָא. **כָּבוֹד** זֶה חִיצוֹנִיּוּת וּלְבוּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שבת קיג): רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנָהּ וְכוּ'. **מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן** – הַיְנוּ כְּשֶׁנִּתְרוֹמֵם וְנִתְעַלֶּה מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאָז נַעֲשָׂה מִפְּנִימִיּוּת חִיצוֹנִיּוּת, בִּשְׁבִיל זֶה: מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ – צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַמָּקוֹם מֵחָדָשׁ, כִּי הַקְּלִפּוֹת חוֹזְרִים וְנַעוֹרִים כַּנַּ"ל:

ד **וְאִי** אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ הַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה אֶלָּא עַל־יְדֵי גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת שֶׁל הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בִשְׁמוֹ, שֶׁזֶּה הַמִּזְמוֹר נִתְקַן לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּיְצִירָה, כִּי נִתְעוֹרְרִים נֶגֶד עֲשִׂיָּה שֶׁעוֹלָה בַּיְצִירָה, וְעַל־יְדֵי שֶׁמַּזְכִּירִין גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא – נִכְנָעִין, עַיִן שָׁם. כִּי פְּנִימִיּוּת הַיְצִירָה עוֹלָה לַבְּרִיאָה, וּפְנִימִיּוּת עֲשִׂיָּה עוֹלָה וּמַלְבִּישׁ לְחִיצוֹנִיּוּת יְצִירָה, עַיִן שָׁם:

וְהַהִתְגַּלּוּת גְּדֻלּוֹת הַבּוֹרֵא הוּא עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתְנִין לְעָנִי הָגוּן, כִּי עִקַּר הַגְּדֻלָּה וְהַכָּפָּאר הוּא הִתְגַּלּוּת הַגְּוָנִין, וְכֶסֶף וְזָהָב הֵן הֵן הַגְּוָנִין, כִּי גְּוָנִין עִלָּאִין בָּהֶם, וּגְוָנִין עִלָּאִין הַמְלַבְּשִׁין בְּכֶסֶף וְזָהָב, אֵין מְאִירִין אֶלָּא כְּשֶׁבָּאִים לְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, כִּי שָׁם מְקוֹמָם, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה, וּמִתְנַהֲרִין אֵלּוּ הַגְּוָנִין בִּבְחִינַת (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי מְקוֹם הַגְּוָנִין אֵינוֹ אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּכְשֶׁמִּתְנַהֲרִין הַגְּוָנִין, אֲזַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתְגַּדֵּל וּמִתְפָּאֵר בָּהֶם, בִּבְחִינַת (חגי ב): לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, וְנַעֲשָׂה מֵהֶם בִּגְדֵי יֶשַׁע. יֶשַׁע – אִסְתַּכְּלוּתָא, כְּמוֹ יִשְׁעוֹ אֶל ה' (זוהר יתרו דף צז: ע"ש) – מֵחֲמַת הַפָּאֵר הַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בּוֹ, כִּי כֻּלָּם מִתְאַוִּין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ; אֲבָל כָּל זְמַן שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב אֵצֶל הָעַכּוּ"ם, אֲזַי הַגְּוָנִין נֶעְלָמִים אוֹרָם וְאֵינָם מְאִירִין, כִּי אֵין שָׁם מְקוֹמָם, כִּי אֵין מְקוֹמָם אֶלָּא אֵצֶל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר, כִּי שָׁם פְּאֵר הַגְּוָנִין. וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם תְּאֵבִין לְמָמוֹן יִשְׂרָאֵל; אַף־עַל־פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָעַכּוּ"ם כֶּסֶף וְזָהָב הַרְבֵּה, תְּאֵבִים לְדִינָר שֶׁל יְהוּדִי, כְּאִלּוּ לֹא רָאָה מָמוֹן מֵעוֹלָם, וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַכֶּסֶף וְזָהָב שֶׁיֵּשׁ תַּחַת יָדָם, אֵין הַגְּוָנִין מְאִירִין, וְאֵין הַחֵן שׁוֹרֶה עַל מָמוֹן שֶׁלָּהֶם, כִּי עִקַּר הַכָּפָּאר וְהַחֵן לֹא נִתְגַּלָּה אֶלָּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִים רָשִׁים, כְּמוֹ (אבות פ' ב): הֱוֵי זְהִירִים בָּרָשׁוּת, כִּי הֵם רָשִׁים וַעֲנִיִּים, כִּי אֵין לָהֶם הֲנָאָה מִמָּמוֹנָם, כְּאִלּוּ הֵם עֲנִיִּים, וּתְאֵבִין לְמָמוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל מָמוֹנָם שֶׁל הַיִּשְׂרְאֵלִי שׁוֹרֶה הַכָּפָּאר וְהַחֵן, וְהַכֹּל תְּאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל עַל הַכָּפָּאר וְהַחֵן. אֲבָל דַּע, תֵּכֶף וּמִיָּד כְּשֶׁהָעַכּוּ"ם מְקַבֵּל מָמוֹן יִשְׂרָאֵל, תֵּכֶף וּמִיָּד נִתְעַלֵּם הַחֵן וְהַכָּפָּאר בְּתוֹךְ הַמָּמוֹן, וּבִשְׁבִיל זֶה הָעַכּוּ"ם בְּכָל פַּעַם תּוֹבֵעַ מָמוֹן אַחַר מִיִּשְׂרָאֵל, וְשׁוֹבֵחַ הַמָּמוֹן שֶׁכְּבָר קִבֵּל, כִּי נִתְעַלֵּם הַחֵן כְּשֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, וְזֶהוּ (שם): שֶׁאֵין מְקָרְבִין אֶלָּא בִּשְׁעַת הַנָּיָתָן. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ו): חֵן בְּעֵינֵי ה' – עֵינֵי ה' זֶה גְּוָנִין עִלָּאִין, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, שָׁם עִקַּר הַחֵן וְהַכָּפָּאר. וְזֶה שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ לְשָׂרָה: הִנֵּה נָתַתִּי אֶלֶף כֶּסֶף לְאָחִיךְ, הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם (בראשית כ). הַיְנוּ: כְּשֶׁיָּצָא הַמָּמוֹן מִיַּד עַכּוּ"ם לְיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, תֵּכֶף נִתְגַּלּוּ הַגְּוָנִין וְנַעֲשׂוּ בִּבְחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע, הַיְנוּ כְּסוּת עֵינַיִם, שֶׁהַכֹּל מִסְתַּכְּלִין בָּהֶם, שֶׁהַכֹּל תְּאֵבִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. וְעַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁנּוֹתֵן מִמָּמוֹנוֹ, נִתְתַּקֵּן כָּל מָמוֹנוֹ, וְנִתְגַּלִּין הַגְּוָנִין וּמְאִירִין, וְנַעֲשָׂה כָּל מָמוֹנוֹ בִּבְחִינַת: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב, בִּבְחִינַת (ישעיה סא): בִּגְדֵי יֶשַׁע, מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי. וַאֲפִלּוּ זֶה הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹקְחִין הָעַכּוּ"ם מֵאִתָּנוּ, נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב ט): וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶהוּ (שיר השירים ז): עֵינֶיךָ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. עֵינֶיךָ, זֶה הַגְּוָנִין, בְּחִינַת כֶּסֶף וְזָהָב, נִתְבָּרְכִין עַל־יְדֵי צְדָקָה, שֶׁכָּל פְּרוּטָה נִצְטָרֵף לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל (ב"ב שם:). וַאֲפִלּוּ עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן שֶׁבָּא לְתוֹךְ יַד הָעַכּוּ"ם, הַנִּקְרָאִים בַּת־רַבִּים, גַּם זֶה נֶחְשָׁב לִצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְנוֹגְשֶׁיךָ צְדָקָה. וְזֶה דַּיְקָא: עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים, כְּשֶׁעֲדַיִן עַל הַשַּׁעַר, קֹדֶם שֶׁבָּא לְיַד הָעַכּוּ"ם, עֲדַיִן שׁוֹרֶה חֵן עַל הַמָּמוֹן, אֲבָל אַחַר־כָּךְ נֶעְלָם חֵן כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אַחֲרֵי לָן מָנָא דְּלָא שָׁוְיָא לְחַבָּלָא. וְאַיְתֵי בּוּדְיָא וּפְשַׁטוּהוּ, וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא. וַאֲמַר לוֹן, אַיְתוּ מָרָא וְסַתְּרִי לַפֶּתַח עִם הַכֹּתֶל.** פֵּרוּשׁ: **בּוּדְיָא** זֶה בַּדָּיוֹת הַלֵּב, מַה שֶּׁבּוֹדֶה מִלִּבּוֹ, הַיְנוּ הַמִּדְמָה הַנַּ"ל, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁרִירוּת לֵב הַנַּ"ל. כְּשֶׁזֶּה הַכֹּחַ הַמִּדְמָה שֶׁבַּלֵּב גּוֹבֵר וּמִתְפַּשֵּׁט עַל הָאָדָם, שֶׁעוֹלֶה מִמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְהַקְּלִפָּה הַזֹּאת, שֶׁהִיא הַמִּדְמָה, לָא שָׁוְיָא לְנֶגֶד עֵינֶיהָ הַהֶפְסֵד וְהַבָּלָה, שֶׁנִּפְסֶדֶת כְּבָר מֵהָאִישׁ שֶׁהָיָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן הִיא מִתְגַּבֶּרֶת אַחַר־כָּךְ כַּנַּ"ל. **וְלָא עָיֵל לְתַרְעָא** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל הָאִישׁ לִכָּנֵס לְשַׁעַר קָדֵשָׁה, שֶׁהִיא הַשֵּׂכֶל, מֵחֲמַת הִתְגַּבְּרוּת הַמִּדְמָה. וְעֵצָה הֵיעוּצָה עַל זֶה: סְתִירַת הַפֶּתַח, שֶׁהוּא הַמִּדְמָה, שֶׁהוּא הַמַּטְמְאָה, כְּמוֹ: הַבָּא לִטַּמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ (יומא לח:), וְהוּא בְּחִינַת (בראשית ד): לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ. וּסְתִירָתוֹ – עַל־יְדֵי הַגְּוָנִין הַנַּ"ל, שֶׁהוּא גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא הַנַּ"ל. וְהֵם בְּחִינַת **כֹּתֶל – כּוֹ תֵּל** (זוהר משפטים דף קטז.). **כ"ו** זֶה בְּחִינַת שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כז): ה' אוֹרִי – שֶׁהוּא אוֹרוֹת הַגְּוָנִין, וְיִשְׁעִי – שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּגְדֵי יֶשַׁע הַנַּ"ל, וְהוּא **תֵּל** שֶׁהַכֹּל פּוֹנִין לוֹ (זוהר שם) וּתְאֵבִין לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ:

מִסִּימָן כ"ד עַד כָּאן – לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

ה **גַּם** דַּע, שֶׁכְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִפָּה הַמִּסְתַּבֶּבֶת שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה כַּנַּ"ל, עַל זֶה צָרִיךְ שֶׁיְּעוֹרֵר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה עַל עַצְמוֹ, הַיְנוּ שֶׁיִּשְׂמַח עַל־יְדֵי שֶׁיִּזְכֹּר שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְזָכָה לְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיקִים הַמְקָרְבִין אוֹתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה זוֹ הוּא מְשַׁבֵּר הַקְּלִפָּה, וְנִכְנָס לְמַדְרֵגָה שְׁנִיָּה:

(שַׁבָּת לְאוֹת א:) **זְבֻחֵי** אֱלֹקִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה, שֶׁשְּׁבִירַת הַדִּמְיוֹן הֵם הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ', עַיִן שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת סְמִיכָה עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כִּי הַקָּרְבָּנוֹת מְבִיאִין מִבְּהֵמוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כֹּחַ הַמִּדְמָה, כִּי הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ גַּם־כֵּן כֹּחַ הַמִּדְמָה. וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּדְמָה שֶׁבַּלֵּב, דְּהַיְנוּ אַחַר תַּאֲווֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין

מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה – זֶהוּ מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי גַּם הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַחֲטָאִים בָּאִין עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַתַּאֲווֹת, עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן מִבְּהֵמוֹת, וְצָרִיךְ לִסְמֹךְ עָלָיו וּלְהִתְוַדּוֹת כָּל חֲטָאָיו עַל הַקָּרְבָּן בִּשְׁעַת הַסְּמִיכָה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַחֲטָאִים וְכָל כֹּחַ הַמְּדַמֶּה עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְדַמֶּה כַּנַּ"ל. וְאַחַר־כָּךְ: תֵּכֶף לַסְּמִיכָה – שְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֲטִין הַבְּהֵמָה לְקָרְבָּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִכְנָע וְנִשְׁבָּר הַמְּדַמֶּה:

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ב–ג:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאָדָם נָעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁנִיָּה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם מֵחָדָשׁ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה וְכוּ', אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעְתָּק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֵעוֹר וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וּבְזֶה טוֹעִין הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם, שֶׁנָּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל, רַק מֵחֲמַת שֶׁצְּרִיכִין לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִין וּמִתְגַּבְּרִין מֵחָדָשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַמְּנִיעוֹת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר הַקְּלִפּוֹת וְהַמְּנִיעוֹת וְכוּ' שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה מֵחָדָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ג:) **וְדַע**, שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין וְכוּ'. נִמְצָא, כְּשֶׁאָחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה וְכוּ'. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וְזֶה בְּחִינַת הֲרָמָה, מַה שֶּׁאָחָד מֵרִים וּמַגְבִּיהַּ אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה עָלָה מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, עַל־יְדֵי־זֶה הִגְבִּיהַּ וְהֵרִים אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, לַעֲלוֹת לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. וְכֵן חֲבֵרוֹ דַּחֲבֵרוֹ, הַגְּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, עָלָה עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כַּנַּ"ל. אַחַר שֶׁאָמַר מַאֲמָר הַנַּ"ל, וְשָׁם מְכַנֶּה וְקוֹרֵא כָּל תַּאֲווֹת הַיֵּצֶר הָרָע בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, אָמַר אָז: צְרִיכִין לִקְרֹא לוֹ וּלְכַנּוֹת לוֹ שֵׁם אַחֵר, הַיְנוּ לְהַבַּעַל־דָּבָר וְהַיֵּצֶר הָרָע צְרִיכִין לִקְרוֹת אוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹתוֹ עוֹד בְּשֵׁם יֵצֶר הָרָע, רַק בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, אֲבָל הֵבַנְתִּי, שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה:

כו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. וַאֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל.

רַשִׁ"י: רְצִיצָא דְּמָיֵת. אִפְּרוֹחַ שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ קְלִפָּתוֹ:

רְצִיצָא, זֶה אִפְּרוֹחַ. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת (תהלים עב:) יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק. שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הַצַּדִּיק שֶׁמֵּמִית אֶת עַצְמוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּצְלוֹתֵהּ וּבְעוּתֵהּ – בְּאֵיזֶה מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **הֵיכָא דְּעָל.** הַיְנוּ, אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם, כַּיָּדוּעַ, שָׁם צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ:

כז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. אֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל:

א כִּי לִמְשֹׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם לַעֲבוֹדָתוֹ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכֻלָּם יִשְׁלִיכוּ אֱלִילֵי כַסְפָּם וּזְהָבָם וְיִתְפַּלְּלוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד – זֶה הַדָּבָר נַעֲשָׂה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְפִי הַשָּׁלוֹם שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין בְּנֵי־הָאָדָם, וְהֵם חוֹקְרִים וּמַסְבִּירִים זֶה לָזֶה הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי זֶה מַשְׁלִיךְ כָּל אִישׁ אֶת שֶׁקֶר אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, וּמְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְהָאֱמֶת:

ב וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת שָׁלוֹם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הָאָרַת־פָּנִים, הַדְרַת־פָּנִים. וְזֶה (בראשית לג:) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם – אִתְעָרוּתָא שֶׁל בְּחִינַת (צפניה ג:) לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי שָׁלוֹם, וְשָׁלוֹם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָאָרַת־פָּנִים, בְּחִינַת שׁוּפְרֵהּ דְּיַעֲקֹב כְּעֵין שׁוּפְרֵהּ דְּאָדָם (ב"מ פד. ע"ש), וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כד:) מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב:

ג וְהַדְרַת־פָּנִים זֶה בְּחִינַת דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּשֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, הַנִּמְשָׁכִים מִתְּלִיסַר תִּקּוּנֵי דִּקְנָא (זוהר אחרי דף סב.), מִבְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן:

ד וּלְפִי הַהִזְדַּכְּכוּת הָכְמָתוֹ בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלּוּ הַנַּ"ל, כֵּן הִזְדַּכְּכוּת קוֹל רִנָּתוֹ, בִּבְחִינַת: זָקֵן – זֶה קָנֶה חָכְמָה (קידושין לב:). הַקָּנֶה מוֹצִיא קוֹל (ברכות סא, ועיין זוהר פנחס דף רלב רלד רלה:). וְזֶה (שיר־השירים ב): הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ, זֶה בְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ"ל. הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ – כִּי הַקּוֹל לְפִי הַחָכְמָה שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, לְפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁל שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ (עמוס ה): דִּרְשׁוּנִי וְחִיוּ, כִּי הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ (קהלת ז):

ה וּכְשֶׁנִּזְדַּכֵּךְ קוֹלוֹ, אָז עַל־יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹלוֹ לְבַד, בְּלֹא דִּבּוּר, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים קו): וַיַּרְא (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמֵּצַר לוֹ, אֵיזֶהוּ עַכּוּ"ם מֵצַר לָנוּ. וְזֶהוּ (דברים מז): בַּאֵר הֵיטֵב – בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁפֵּרוּשִׁים וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, עַל־יָדָם הֵיטִיב לָנוּ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת וּבְכָל הָעַכּוּ"ם, בִּבְחִינַת: **בְּ'שָׁמְעוֹ אָ'ת רְ'נָתָם,** רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בַּאֵר,** וּבַאֵר הוּא לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ וּדְרוּשׁ:

ו וּלְהַדְרַת־פָּנִים הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (ר"ה א טז): "הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו" כְּשֶׁ"עוֹ וְחָדָוָה בִּמְקוֹמוֹ", שֶׁהוּא בְּרִית, הַנִּקְרָא בֹּעַז, וְהוּא

אַחַר תַּאֲוּוֹתָיו, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁבָּאִין מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה - זֶהוּ מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי גַּם הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְעַל כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַחֲטָאִים בָּאִין עַל יְדֵי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַתַּאֲוּוֹת, עַל כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן מִבְּהֵמוֹת וְצָרִיךְ לִסְמֹךְ עָלָיו וּלְהִתְוַדּוֹת כָּל חֲטָאָיו עַל הַקָּרְבָּן בִּשְׁעַת הַסְּמִיכָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַחֲטָאִים וְכָל כֹּחַ הַמְּדַמֶּה עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת 'מְדַמֶּה' כַּנַּ"ל. וְאַחַר כָּךְ: 'תֵּכֶף לִסְמִיכָה - שְׁחִיטָה', וְשׁוֹחֲטִין הַבְּהֵמָה לְקָרְבָּן, וְעַל יְדֵי זֶה נִכְנָע וְנִשְׁבָּר הַמְּדַמֶּה.

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ב' ג'): מְבֹאָר שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאָדָם נֶעְתָּק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֵשָׁה. וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁנִיָּה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם מֵחָדָשׁ וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה וְכוּ' על ידי האדם העליון כשעלה לשם, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נֶעְתָּק מִשָּׁם וְחִיצוֹנִיּוּת (וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֵעוֹר וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וּבָזֶה טוֹעִין הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם שֶׁנָּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת ה', וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל, רַק מֵחֲמַת שֶׁצְּרִיכִין לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִין וּמִתְגַּבְּרִין מֵחָדָשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲוּוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַמְּנִיעוֹת כַּנַּ"ל, עַל כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר הַקְּלִפּוֹת וְהַמְּנִיעוֹת וְכוּ' שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה מֵחָדָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל כַּנַּ"ל, וצריך בכל פעם ופעם לחזק את עצמו הרבה, ולבלי ליפול מזה בדעתו כלל, עד שיתגבר עליהם וישבר אותם מחדש[1].

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ג), מובא שם: וְדַע שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שָׁוִין וְכוּ', נִמְצָא כְּשֶׁאֶחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעְתָּק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה וְכוּ'. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וְזֶה בְּחִינַת הָרָמָה, מַה שֶּׁאֶחָד מֵרִים וּמַגְבִּיהַּ אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי עַל יְדֵי שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה עָלָה מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, עַל יְדֵי זֶה הִגְבִּיהַּ וְהֵרִים אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה לַעֲלוֹת לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. וְכֵן חֲבֵרוֹ דַּחֲבֵרוֹ, הַגָּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, עָלָה עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כַּנַּ"ל.

אַחַר שֶׁאָמַר מַאֲמָר הַנַּ"ל, וְשָׁם מְכַנֶּה וְקוֹרֵא כָּל תַּאֲוּוֹת הַיֵּצֶר הָרָע בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, אָמַר אָז: צְרִיכִין לִקְרֹא לוֹ וּלְכַנּוֹת לוֹ שֵׁם אַחֵר, הַיְנוּ לְהַבַּעַל דָּבָר וְהַיֵּצֶר הָרָע צְרִיכִין לִקְרוֹת אוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹתוֹ עוֹד בְּשֵׁם יֵצֶר הָרָע רַק בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, אֲבָל הֵבַנְתִּי שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה.

תורה כ"ו

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מובא בגמרא (בכורות ח:), ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה: רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבֵיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא – אפרוח שמת בתוך קליפתו, מהיכן יוצאת רוחו. וְאָמַר לְהוּ: בְּהַיְנוּ דְּעָל – ואמר להם: היא יוצאת מאותו מקום שמשם היא נכנסה.

ורמוז בדברי הגמרא כך, 'רְצִיצָא', זֶה אֶפְרוֹחַ. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת מה שנאמר (תהלים עב): "יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק", ורמוז בזה, שהצדיק הוא בחינת 'אפרוח'[2]. והיינו שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הַצַּדִּיק שֶׁמֵּמִית אֶת עַצְמוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּצְלוֹתֵהּ וּבָעוּתֵהּ – בתפילתו ובקשתו - בְּאֵיזֶה מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן הַתְּפִלָּה, צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר. וְהֵשִׁיב לָהֶם: הֵיכָא דְּעָל – במקום שנכנס. הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם כַּיָּדוּעַ[3], שָׁם צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ.

מקורות והערות

[1] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [2] עיין בהקדמת תיקוני זוהר (דף ב:) ובקהלת יעקב ערך אפרוח. [3] עיין בבעש"ט על התורה עמוד התפילה אותיות קב – קט.

מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה – זֶהוּ מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי גַּם הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַחֲטָאִים בָּאִין עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַתַּאֲווֹת, עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן מִבְּהֵמוֹת, וְצָרִיךְ לִסְמֹךְ עָלָיו וּלְהִתְוַדּוֹת כָּל חֲטָאָיו עַל הַקָּרְבָּן בִּשְׁעַת הַסְּמִיכָה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַחֲטָאִים וְכָל כֹּחַ הַמְּדַמֶּה עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְדַמֶּה כַּנַּ"ל. וְאַחַר־כָּךְ: תֵּכֶף לַסְּמִיכָה – שְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֲטִין הַבְּהֵמָה לְקָרְבָּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִכְנָע וְנִשְׁבָּר הַמְּדַמֶּה:

(שַׁעַר לְאוֹת ב–ג:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאָדָם נָעָתָק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁנִיָּה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם מֵחָדָשׁ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה וְכוּ', אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעָתָק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֵעוֹר וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וּבְזֶה טוֹעִין הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם, שֶׁנָּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל, רַק מֵחֲמַת שֶׁצְּרִיכִין לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִין וּמִתְגַּבְּרִין מֵחָדָשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַמְּנִיעוֹת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר הַקְּלִפּוֹת וְהַמְּנִיעוֹת וְכוּ' שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה מֵחָדָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל כַּנַּ"ל:

(שַׁעַר לְאוֹת ג:) **וְדַע**, שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין וְכוּ'. נִמְצָא, כְּשֶׁאָחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנֶעָתָק הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנֶעָתָק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה וְכוּ'. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וְזֶה בְּחִינַת הֲרָמָה, מַה שֶּׁאָחָד מֵרִים וּמַגְבִּיהַּ אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה עָלָה מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, עַל־יְדֵי־זֶה הִגְבִּיהַּ וְהֵרִים אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, לַעֲלוֹת לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. וְכֵן חֲבֵרוֹ דַּחֲבֵרוֹ, הַגְּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, עָלָה עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כַּנַּ"ל. אַחַר שֶׁאָמַר מַאֲמָר הַנַּ"ל, וְשָׁם מְכַנֶּה וְקוֹרֵא כָּל תַּאֲווֹת הַיֵּצֶר הָרָע בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, אָמַר אָז: צְרִיכִין לִקְרֹא לוֹ וּלְכַנּוֹת לוֹ שֵׁם אַחֵר, הַיְנוּ לְהַבַּעַל־דָּבָר וְהַיֵּצֶר הָרָע צְרִיכִין לִקְרוֹת אוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹתוֹ עוֹד בְּשֵׁם יֵצֶר הָרָע, רַק בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, אֲבָל הֵבַנְתִּי, שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה:

כו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. וַאֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל.

רַשִׁ"י: רְצִיצָא דְּמָיֵת. אִפְּרוֹחַ שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ קְלִפָּתוֹ:

רְצִיצָא, זֶה אִפְּרוֹחַ. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת (תהלים עב:) יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק. שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הַצַּדִּיק שֶׁמֵּמִית אֶת עַצְמוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּצְלוֹתֵהּ וּבְעוּתֵהּ – בְּאֵיזֶה מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **הֵיכָא דְּעָל.** הַיְנוּ, אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם, כַּיָּדוּעַ, שָׁם צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ:

כז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. אֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל:

א כִּי לִמְשֹׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם לַעֲבוֹדָתוֹ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכֻלָּם יַשְׁלִיכוּ אֱלִילֵי כַסְפָּם וּזְהָבָם וְיִתְפַּלְּלוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד – זֶה הַדָּבָר נַעֲשָׂה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְפִי הַשָּׁלוֹם שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין בְּנֵי־הָאָדָם, וְהֵם חוֹקְרִים וּמַסְבִּירִים זֶה לָזֶה הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי זֶה מַשְׁלִיךְ כָּל אִישׁ אֶת שֶׁקֶר אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, וּמְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְהָאֱמֶת:

ב וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת שָׁלוֹם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הָאָרַת־פָּנִים, הַדְרַת־פָּנִים. וְזֶה (בראשית לג:) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם – אִתְעָרוּתָא שֶׁל בְּחִינַת (צפניה ג:) לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי שָׁלוֹם, וְשָׁלוֹם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָאָרַת־פָּנִים, בְּחִינַת שׁוּפְרֵהּ דְּיַעֲקֹב כְּעֵין שׁוּפְרֵהּ דְּאָדָם (כ"מ פר. ע"ש), וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כד:) מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב:

ג וְהַדְרַת־פָּנִים זֶה בְּחִינַת דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּשֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, הַנִּמְשָׁכִים מִתְּלִיסַר תִּקּוּנֵי דִּקְנָא (זוהר אחרי דף סב.), מִבְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט:) וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן:

ד וּלְפִי הַהִזְדַּכְּכוּת חָכְמָתוֹ בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלּוּ הַנַּ"ל, כֵּן הִזְדַּכְּכוּת קוֹל רִנָּתוֹ, בִּבְחִינַת: זָקֵן – זֶה קָנֶה חָכְמָה (קידושין לב:). הַקָּנֶה מוֹצִיא קוֹל (ברכות סא, ועיין זוהר פנחס דף רלב רלד רלה:). וְזֶה (שיר־השירים ב:) הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ, זֶה בְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ"ל. הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ – כִּי הַקּוֹל לְפִי הַחָכְמָה שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, לְפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁל שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ (עמוס ה:) דִּרְשׁוּנִי וְחִיוּ, כִּי הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ (קהלת ז:):

ה וּכְשֶׁנִּזְדַּכֵּךְ קוֹלוֹ, אָז עַל־יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹלוֹ לְבַד, בְּלֹא דִּבּוּר, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים קו:) וַיַּרְא (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמֵּצַר לוֹ, אֵיזֶהוּ עַכּוּ"ם מֵצַר לָנוּ. וְזֶהוּ (דברים טז:) בַּאֵר הֵיטֵב – בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁפֵּרוּשִׁים וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, עַל־יָדָם הֵיטִיב לָנוּ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת וּבְכָל הָעַכּוּ"ם, בִּבְחִינַת: **בְּ'שָׁמְעוֹ אָ'ת רְ'נָתָם,** רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בַּאֵר**, וּבַאֵר הוּא לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ וּדְרוּשׁ:

ו וּלְהַדְרַת־פָּנִים הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (ר"ה א טז): "הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו" כְּשֶׁ"עוֹ וְחָדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", שֶׁהוּא בְּרִית, הַנִּקְרָא בֹּעַז, וְהוּא

תורה כ"ז

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מובא בגמרא (בכורות ח:), ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה: **רְצִיצָא דְּמֵיֵת בְּבֵיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא** – אפרוח שמת בתוך קליפתו, מהיכן יוצאת רוחו. **אָמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל** – אמר להם: היא יוצאת מאותו מקום שמשם היא נכנסה. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי לִמְשׁוֹךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם לַעֲבוֹדָתוֹ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכֻלָּם יַשְׁלִיכוּ אֱלִילֵי כַסְפָּם וּזְהָבָם וְיִתְפַּלְּלוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד - זֶה הַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְפִי הַשָּׁלוֹם שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עַל יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין בְּנֵי הָאָדָם, וְהֵם חוֹקְרִים וּמַסְבִּירִים זֶה לָזֶה הָאֱמֶת, כי הם חוקרים זה עם זה מה הוא התכלית מכל העולם כולו ומהבליו, והם מסבירים זה לזה האמת שסוף כל סוף לא ישאר מהאדם כלום כי אם מה שהכין לעצמו לאחר מותו לעולם הנצחי, **עַל יְדֵי זֶה מַשְׁלִיךְ כָּל אִישׁ אֶת שֶׁקֶר אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, וּמְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְהָאֱמֶת,** וממשיך את עצמו לה' יתברך ולתורתו ולעבודתו, אבל כשאין שלום ומכל שכן כשיש מחלוקת ח"ו, אז אין מתוועדים יחד זה עם זה ואין מדבר אחד עם חבירו מהתכלית, ואפילו כשמתוועדים יחד לפעמים ומדברים יחד, אין נכנסים דבריו בלב חבירו מחמת מחלוקת וקנאה ושנאה[4].

ב. וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת שָׁלוֹם, אֶלָּא עַל יְדֵי הֶאָרַת פָּנִים, הַדְרַת פָּנִים, וכפי שיתבאר טעם הדבר בהמשך המאמר. **וְזֶה** הרמוז בפסוק (בראשית לג): **"וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם"**, ורמוז בזה, כי "שכם" הוא רומז על בחינת 'לעבדו שכם אחד', ו"עיר" רומז על התעוררות, והיינו **שאִתְעָרוּתָא** – ההתעוררות **שֶׁל בְּחִינַת** (צפניה ג): **"לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד", הוּא עַל יְדֵי 'שָׁלוֹם'**, שרמוז במילה "שלם", (כי השלום הוא בחינת שלימות, שמשלימים זה עם זה ונעשה דבר אחד שלם). **וְלזכות לבחינת 'שָׁלוֹם' הוּא עַל יְדֵי בְּחִינַת "יַעֲקֹב", שֶׁהוּא הֶאָרַת פָּנִים, בְּחִינַת** מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'שׁוּפְרֵהּ דְּיַעֲקֹב כְּעֵין שׁוּפְרֵהּ דְּאָדָם'** – יופיו והדרת פניו של יעקב הוא כעין יופיו והדרת פניו של אדם הראשון (ב"מ פד. ע"ש), הרי שיעקב זכה לבחינת הדרת פנים והארת פנים, ולכן "יעקב" רומז לבחינת 'הארת פנים', **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים כד): **"מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב"**, ורמוז בזה, ש"יעקב" היא בחינת 'הדרת פנים', ואם כן יתפרש הפסוק כך: על ידי "ויבוא יעקב" – בחינת 'הארת פנים', זוכים ל"שלם" – שיהיה שלום בדור, ועל ידי זה זוכים ל"עיר שכם" – לעבדו שכם אחד.

ג. וְ'הַדְרַת פָּנִים' זֶה בְּחִינַת דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, הַנִּמְשָׁכִים מִי"ג (שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה) תִּקּוּנֵי דִּזְקָנָא – תיקוני הזקן (זוהר אחרי סב.), **מִבְּחִינַת 'הַדְרַת פָּנִים'**, כי יש בעולמות העליונים פרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'אריך אנפין', שהיא בחינת ספירת ה'כתר', ובפרצוף זה יש שלוש עשרה בחינות רוחניות שנקראות 'י"ג תיקוני הזקן', וי"ג בחינות אלו הם בחינת 'הדרת פנים', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ויקרא יט): **"וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן"**, ורמוז בזה ש'הדרת פנים' הוא בחינת ה'זָקֵן', ומשלוש עשרה בחינות אלו נמשכים ומשתלשלים לעולם השלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם. וכשהאדם זוכה לבאר ולדרוש את התורה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, נמצא שזכה לבחינת 'הדרת פנים'.

ד. וְלִפְי הַהִזְדַּכְּכוּת חָכְמָתוֹ בְּי"ג (בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה) מִדּוֹת אֵלּוּ הַנַּ"ל, כֵּן הִזְדַּכְּכוּת קוֹל רִנָּתוֹ. בִּבְחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל על הפסוק "והדרת פני זקן": **'זָקֵן - זֶה קָנָה חָכְמָה'** (קידושין לב:), דהיינו שהמילה 'זקן' היא נוטריקון 'זה קנה חכמה', ורק זקן כזה צריך לכבדו ולקום מפניו, ורמוז בדברי הגמרא, כי 'קָנָה' הוא רומז ל'קָנֶה', ואמרו רבותינו ז"ל כי **הַקָּנֶה מוֹצִיא קוֹל** (ברכות סא ועיין זוהר פנחס דף רלב רלד רלה:), **ונמצא ש'זקן' רומז** לבחינת הקול, וזהו הרמוז בדברי הגמרא, שעל ידי שהאדם זוכה לבחינת 'זקן', דהיינו לי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן שנמשכים מבחינת 'הדרת פנים', הוא זוכה ל'קנה', דהיינו להזדככות קול רינתו. ועל ידי שהאדם זוכה להזדככות קול רינתו הוא זוכה לשלום, כמו שיתבאר לקמן באות ו', ועל ידי זה הוא יכול להמשיך את כל העולם לעבודתו יתברך.

מקורות והערות

[4] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

מִכֹּחַ הַמְּדַמֶּה – זֶהוּ מַעֲשֶׂה בְּהֵמָה מַמָּשׁ, כִּי גַּם הַבְּהֵמָה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא, חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל הַחֲטָאִים בָּאִין עַל־יְדֵי כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַתַּאֲווֹת, עַל־כֵּן הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא קָרְבָּן מִבְּהֵמוֹת, וְצָרִיךְ לִסְמֹךְ עָלָיו וּלְהִתְוַדּוֹת כָּל חֲטָאָיו עַל הַקָּרְבָּן בִּשְׁעַת הַסְּמִיכָה, וְעַל־יְדֵי זֶה נִמְשָׁכִין כָּל הַחֲטָאִים וְכָל כֹּחַ הַמְּדַמֶּה עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת מְדַמֶּה כַּנַּ"ל. וְאַחַר־כָּךְ: תֵּכֶף לַסְּמִיכָה – שְׁחִיטָה, וְשׁוֹחֲטִין הַבְּהֵמָה לְקָרְבָּן, וְעַל־יְדֵי זֶה נִכְנָע וְנִשְׁבָּר הַמְּדַמֶּה:

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ב–ג:) **מְבֹאָר** שָׁם, שֶׁכְּשֶׁאָדָם נָעָתָק מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, אָז צָרִיךְ לוֹ לֵילֵךְ דֶּרֶךְ אֵלּוּ הַדִּמְיוֹנוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל הַקְּדֻשָּׁה, וְתֵכֶף כְּשֶׁעוֹלֶה לְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁנִיָּה, אֲזַי נִתְעוֹרְרִין הַקְּלִפּוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגָה וּמְסַבְּבִין אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ אוֹתָם מֵחָדָשׁ וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּר הַקְּלִפָּה שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה וְכוּ', אַף־עַל־פִּי־כֵן כְּשֶׁפְּנִימִיּוּת שֶׁל הָעֶלְיוֹן נָעָתָק מִשָּׁם, וְחִיצוֹנִיּוּת (וּפְנִימִיּוּת) הַתַּחְתּוֹן עוֹלֶה, אֲזַי הַקְּלִפָּה חוֹזֶרֶת וְנֶעוֹר וְכוּ', עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וּבְזֶה טוֹעִין הַחֲסִידִים הַרְבֵּה, שֶׁפִּתְאֹם נִדְמֶה לָהֶם, שֶׁנָּפְלוּ מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וּבֶאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל, רַק מֵחֲמַת שֶׁצְּרִיכִין לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְאָז מִתְעוֹרְרִין וּמִתְגַּבְּרִין מֵחָדָשׁ הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם הַתַּאֲווֹת וְהַבִּלְבּוּלִים וְהַדִּמְיוֹנוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַמְּנִיעוֹת כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ לַחֲזֹר וּלְהַכְנִיעַ וּלְשַׁבֵּר הַקְּלִפּוֹת וְהַמְּנִיעוֹת וְכוּ' שֶׁבְּכָל מַדְרֵגָה וּמַדְרֵגָה מֵחָדָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין זֶה נְפִילָה כְּלָל כַּנַּ"ל:

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ג:) **וְדַע**, שֶׁאֵין שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם שָׁוִין וְכוּ'. נִמְצָא, כְּשֶׁאָחָד רוֹצֶה לַעֲלוֹת מִמַּדְרֵגָתוֹ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, אֲזַי הוֹלֵךְ וְנָעָתָק הָאָדָם הָעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, וְהוֹלֵךְ וְנָעָתָק לַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה וְכוּ'. וְאָמַר אָז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: וְזֶה בְּחִינַת הֲרָמָה, מַה שֶּׁאָחָד מֵרִים וּמַגְבִּיהַּ אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי עַל־יְדֵי שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה עָלָה מַדְרֵגָא לְדַרְגָּא, עַל־יְדֵי־זֶה הִגְבִּיהַּ וְהֵרִים אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁבַּמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה, לַעֲלוֹת לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר. וְכֵן חֲבֵרוֹ דַּחֲבֵרוֹ, הַגְּבוֹהַּ עוֹד יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, עָלָה עוֹד יוֹתֵר לְמַעְלָה, וְכֵן לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בְּנֵי־אָדָם בְּמַדְרֵגָה אַחַת כַּנַּ"ל. אַחַר שֶׁאָמַר מַאֲמָר הַנַּ"ל, וְשָׁם מְכַנֶּה וְקוֹרֵא כָּל תַּאֲווֹת הַיֵּצֶר הָרָע בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה, אָמַר אָז: צְרִיכִין לִקְרֹא לוֹ וּלְכַנּוֹת לוֹ שֵׁם אַחֵר, הַיְנוּ לְהַבַּעַל־דָּבָר וְהַיֵּצֶר הָרָע צְרִיכִין לִקְרוֹת אוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לִקְרוֹתוֹ עוֹד בְּשֵׁם יֵצֶר הָרָע, רַק בְּשֵׁם כֹּחַ הַמְּדַמֶּה. וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק, אֲבָל הֵבַנְתִּי, שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה כַּוָּנָה שְׁלֵמָה, וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין כַּוָּנָתוֹ בָּזֶה:

כו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. וַאֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל.

רַשִׁ"י: רְצִיצָא דְּמָיֵת. אִפְּרוֹחַ שֶׁמֵּת בְּתוֹךְ קְלִפָּתוֹ:

רְצִיצָא, זֶה אִפְּרוֹחַ. זֶה בְּחִינַת צַדִּיק, בְּחִינַת (תהלים עב:) יִפְרַח בְּיָמָיו צַדִּיק. שֶׁשָּׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הַצַּדִּיק שֶׁמֵּמִית אֶת עַצְמוֹ, וּמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בִּצְלוֹתֵהּ וּבְעוּתֵהּ – בְּאֵיזֶה מִן הַמְּקוֹמוֹת מִן הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּיוֹתֵר. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **הֵיכָא דְּעָל.** הַיְנוּ, אֵיךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, הַיְנוּ אֵיךְ שֶׁנִּכְנָסִים בּוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָם, כַּיָּדוּעַ, שָׁם צָרִיךְ לוֹ לִמְסֹר נַפְשׁוֹ:

כז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְצִיצָא דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ, הֵיכָא נָפֵק רוּחָא. אֲמַר לְהוֹ: בְּהַיְנוּ דְּעָל:

א כִּי לִמְשֹׁךְ אֶת כָּל הָעוֹלָם לַעֲבוֹדָתוֹ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, וְכֻלָּם יַשְׁלִיכוּ אֱלִילֵי כַסְפָּם וּזְהָבָם וְיִתְפַּלְּלוּ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְבַד – זֶה הַדָּבָר נַעֲשָׂה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְפִי הַשָּׁלוֹם שֶׁבַּדּוֹר, כִּי עַל־יְדֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּין בְּנֵי־הָאָדָם, וְהֵם חוֹקְרִים וּמַסְבִּירִים זֶה לָזֶה הָאֱמֶת, עַל־יְדֵי זֶה מַשְׁלִיךְ כָּל אִישׁ אֶת שֶׁקֶר אֱלִילֵי כַסְפּוֹ, וּמְקָרֵב אֶת עַצְמוֹ לְהָאֱמֶת:

ב וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת שָׁלוֹם, אֶלָּא עַל־יְדֵי הָאָרַת־פָּנִים, הַדְרַת־פָּנִים. וְזֶה (בראשית לג:) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם – אִתְעָרוּתָא שֶׁל בְּחִינַת (צפניה ג:) לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד, הוּא עַל־יְדֵי שָׁלוֹם, וְשָׁלוֹם הוּא עַל־יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָאָרַת־פָּנִים, בְּחִינַת שׁוּפְרֵהּ דְּיַעֲקֹב כְּעֵין שׁוּפְרֵהּ דְּאָדָם (כ"מ פר. ע"ש), וְזֶה בְּחִינַת (תהלים כד:) מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב:

ג וְהַדְרַת־פָּנִים זֶה בְּחִינַת דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת בְּשֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, הַנִּמְשָׁכִים מִתְּלִיסַר תִּקּוּנֵי דִּקְנָא (זוהר אחרי דף סב.), מִבְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא יט): וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן:

ד וּלְפִי הַהִזְדַּכְּכוּת הָכְמָתוֹ בִּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלּוּ הַנַּ"ל, כֵּן הִזְדַּכְּכוּת קוֹל רִנָּתוֹ, בִּבְחִינַת: זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה (קידושין לב:). הַקָּנָה מוֹצִיא קוֹל (ברכות סא, ועיין זוהר פנחס דף רלב רלד רלה:). וְזֶה (שיר־השירים ב): הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ, זֶה בְּחִינַת הַדְרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקֵן כַּנַּ"ל. הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ – כִּי הַקּוֹל לְפִי הַחָכְמָה שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, לְפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁל שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ (עמוס ה): דִּרְשׁוּנִי וְחִיוּ, כִּי הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ (קהלת ז):

ה וּכְשֶׁנִּזְדַּכֵּךְ קוֹלוֹ, אָז עַל־יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹלוֹ לְבַד, בְּלֹא דִּבּוּר, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, בִּבְחִינַת (תהלים קו): וַיַּרְא (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמֵּצַר לוֹ, אֵיזֶהוּ עַכּוּ"ם מֵצַר לָנוּ. וְזֶהוּ (דברים מז): בַּאַר הֵיטֵב – בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁפֵּרוּשִׁים וּדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל, עַל־יָדָם הֵיטִיב לָנוּ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת וּבְכָל הָעַכּוּ"ם, בִּבְחִינַת: **בְּ'שָׁמְעוֹ אָ'ת רְ'נָתָם,** רָאשֵׁי־תֵבוֹת **בַּאֵר**, וּבַאֵר הוּא לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ וּדְרוּשׁ:

ו וּלְהַדְרַת־פָּנִים הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת (ר"ה א טז): "הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו" כְּשֶׁ"עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", שֶׁהוּא בְּרִית, הַנִּקְרָא בֹּעַז, וְהוּא

וְזֶה הרמוז בפסוק (שה"ש ב): **"הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ", זֶה בְּחִינַת 'הַדְרַת פָּנִים', בְּחִינַת 'זָקָן' כַּנַּ"ל,** כי ההדרת פנים היא המַרְאֶה של האדם. ועל ידי זה מתקיים מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ" - כִּי הַקּוֹל לְפִי הַחָכְמָה שֶׁל דְּרוּשֵׁי הַתּוֹרָה, לְפִי הַשֵּׂכֶל שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהוּא דּוֹרֵשׁ בָּהֶם אֶת הַתּוֹרָה,** שנמשכים מבחינת 'הדרת פנים'.

ודבר נוסף שהאדם זוכה לו על ידי שהוא דורש את התורה בי"ג מידות, שהוא זוכה ל'חיים', **וְזֶהוּ** הרמוז בפסוק שאמר הקב"ה לישראל (עמוס ה): **"דִּרְשׁוּנִי וִחְיוּ", כִּי "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה אֶת בְּעָלֶיהָ"** (קהלת ז), ולכן על ידי שהאדם דורש את התורה בשלוש עשרה מידות והוא זוכה להשיג את החכמה שבתורה, הוא זוכה ל'חיים'.

ה. וּכְשֶׁנִּזְדַּכֵּךְ קוֹלוֹ, אָז עַל יְדֵי הַשְׁמָעַת קוֹלוֹ לְבַד בְּלֹא דִּבּוּר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹשִׁיעוֹ בְּעֵת צָרָתוֹ, בִּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים קו): **"וַיַּרְא (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם" - עַל יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמֵּצֵר לוֹ, אֵיזֶהוּ עַכּוּ"ם** – אומה **מֵצֵר לָנוּ,** ומציל אותנו מידם.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי הגמרא על הפסוק (דברים כז): "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת **בַּאֵר הֵיטֵב",** ודרשו רבותינו ז"ל (סוטה לב. וברש"י שם), שכתבו על האבנים את התורה **'בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן',** ורמוז בזה, **שֶׁפֵּרוּשִׁים וִדְרוּשֵׁי הַתּוֹרָה,** שהם בחינת "בַּאֵר", **שֶׁמִּשָּׁם תּוֹצְאוֹת הַקּוֹל,** כי על ידם זוכים להזדככות הקול, **עַל יְדֵי הֵיטִיב לָנוּ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת וּבְכָל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, שזהו הרמוז במילה "היטב", כי על ידי הזדככות הקול הקב"ה שומע את קולו ומציל אותו מכל הלשונות והגויים, שהם בחינת 'בשבעים לשון'. וזהו **בִּבְחִינַת "בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם", רָאשֵׁי תֵבוֹת 'בַּאֵר', וּ'בַאֵר' הוּא לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ וּדְרוּשׁ,** שעל ידי הפירוש והדרוש של התורה, האדם זוכה שישמע הקב"ה את רינתו.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם זוכה לבאר ולדרוש את התורה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם הנמשכים מהבחינה העליונה הנקראת 'הדרת פנים', הוא זוכה להזדככות קול רינתו, ועל ידי זה הוא זוכה לשלום, שעל ידי זה הוא יכול להמשיך את כל העולם לה' יתברך, והוא זוכה גם כן על ידי הזדככות קול רינתו שהקב"ה שומע את קולו לבד בלא דיבור ומושיעו, יתבאר כעת כיצד זוכים לבחינת 'הדרת פנים'.

ו. וּלְ'הַדְרַת פָּנִים' הַנַּ"ל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, בִּבְחִינַת מה שנאמר (דברי הימים א טז): **"הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו",** שזה רומז לבחינת 'הדרת פנים', ולזה זוכים **כְּשֶׁ"עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ", שֶׁהוּא 'בְּרִית', הַנִּקְרָא 'בַּעַז',** כמובא בזוהר (כי תצא דף רפ:), כי 'בועז' הוא לשון 'בו עוז', כי צריך עוז וגבורה כדי להתגבר על תאוות ניאוף, ולכן הברית היא בחינת "עוז", **וְהוּא חֶדְוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא** – השמחה של השכינה, שהיא ספירת ה'מלכות', כי היא מקבלת את השפע דרך ספירת ה'יסוד' שהוא בחינת 'ברית', ולכן הברית נקראת "חדוה".

וְזֶה הרמוז בפסוק שאמרו עם ישראל בשירת הים (שמות טו): "עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה"[1], **"עָזִּי" - זֶה בְּחִינַת בְּרִית,** כמובא לעיל שהברית היא בחינת עוז וגבורה, ועל ידי שזכו ישראל כשהיו לפני ים סוף לבחינת 'ברית', כמו שיתבאר בהמשך, זכו לבחינת 'הדרת פנים', ועל ידי זה זכו ל"**וְזִמְרָת" - זֶה בְּחִינַת קוֹל,** דהיינו שזכו להזדככות הקול, ועל ידי זה: **"וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה" - בְּבְחִינַת "וַיַּרְא (ה') בַּצַּר לָהֶם וְכוּ'"**, שהקב"ה שמע את קול צעקתם כשהיו לפני הים ומצרים היו מאחוריהם, והושיעם מצרתם ובקע להם את הים.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל:): **'כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה'**[2]. ורמוז בזה, **כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת 'בְּרִית', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הפסוק: **"הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס"**, שהים נס וברח כשראה את ארונו של יוסף שבני ישראל לקחו עימם, וזאת בזכות זה שיוסף ברח מפני אשת פוטיפר, כמו שנאמר **"(וַיָּנָס) וַיֵּצֵא הַחוּצָה"**, ולזה רומזת המילה "וינוס", למנוסה של יוסף (מ"ר וישב פרשה ז). ועל ידי בחינת 'ברית' זכו ישראל ל**'נָתְנוּ עֵינֵיהֶם' - זֶה בְּחִינַת 'הַדְרַת פָּנִים'**, שהיא **בְּחִינַת 'זָקֵן' - זֶה קָנָה חָכְמָה',** כי על ידי 'הדרת פנים' זוכים לחכמת התורה, **כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** (בראשית ג) על הפסוק: **"וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם" - 'עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר'**, שנעשו חכמים, הרי ש'עינים' רומז לחכמה. ועל ידי זה הם זכו **'לוֹמַר שִׁירָה' - זֶה בְּחִינַת קוֹל** של השירה, **שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל יְדֵי הַחָכְמָה.** וְזֶה שֶׁאָמְרוּ בגמרא שם (סוטה שם): **'עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ'**, ורמוז בזה, כי **"זֶה" - בְּחִינַת 'בְּרִית', בְּחִינַת** מה שנאמר (שמות ג): **"וְזֶה לְךָ הָאוֹת"**, ו'אות' הוא רומז על אות הברית. **"וְאַנְוֵהוּ" - זֶה בְּחִינַת 'הַדְרַת פָּנִים'**, שהיא נוי ויופי, ועל ידי בחינת 'ברית', שעל ידי זה זכו לבחינת 'הדרת פנים', זכו העוללים והיונקים לומר שירה.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ מה שרמוז בפסוק (משלי כט): **"רֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֶּד הוֹן", "הוֹן" זֶה בְּחִינַת 'קוֹל', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הפסוק: **"כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ" - 'אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ אֶלָּא מִגְּרוֹנְךָ'.** (כמובא בבאר היטב סי' נג בשם הפסיקתא וכן ברש"י משלי ג בהג"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחנגך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'), **וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית,** שזהו בחינת "רועה זונות", **נִפְגָּם קוֹלוֹ,** שהוא בחינת "הון".

וְיַעֲקֹב שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ שאמר לראובן (בראשית מט): **"רֵאשִׁית אוֹנִי"**, דהיינו שהוא טיפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו, ולכן הוא זכה ל'הדרת פנים', כמובא לעיל באות ב', על ידי זה **זָכָה לַקּוֹל, בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שם כז): **"הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב".**

וּמִבְּחִינַת 'קוֹל' — על ידי שהאדם זוכה לבחינת 'קול', הוא **זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, בְּבְחִינַת** מה שנאמר (שה"ש א): **"שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה"**, ופירשו רבותינו ז"ל (שה"ש רבה פ"א): **'לַמֶּלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ'**, דהיינו להקב"ה, ורמוז בזה, שעל ידי "שיר השירים" — בחינת קול, זוכים ל"שלמה" — לשלום.

וּבִשְׁבִיל זֶה, תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ עם ישראל **לְשַׁבַּת שָׁלוֹם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות טו): **"וַיָּבֹאוּ מָרָתָה", וְשַׁבָּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה,** ששם נצטוו על שמירת השבת (כמו שאמרו רז"ל סנהדרין נו:), כי על ידי הזדככות הקול זוכים ל'שלום', ושבת היא בחינת 'שלום'. **וְזֶה** הרמוז בפסוק (שמות שם): **"וַ'תַּעַן לָ'הֶם מִ'רְיָם שִׁ'ירוּ לַ'ה'" - רָאשֵׁי תֵבוֹת 'שָׁלוֹם', שֶׁעַל יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם.**

לאחר שנתבאר שעל ידי תיקון הברית האדם זוכה לבאר ולדרוש את התורה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם הנמשכים מבחינת 'הדרת פנים', ועל ידי זה הוא זוכה להזדככות קול רינתו, ועל ידי זה הוא זוכה לשלום, שעל ידי זה הוא יכול להמשיך את כל העולם לה' יתברך, והוא זוכה גם כן על ידי הזדככות קול רינתו שהקב"ה שומע את קולו לבד בלא דיבור ומושיעו, ונתבאר שישראל זכו לכל בחינות אלו,

מקורות והערות

[1] ברש"י שם פירש: "עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה".
[2] בגמ' סוטה דף ל' ע"ב איתא: "תנו רבנן, דרש רבי יוסי הגלילי, בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו, כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו ותינוק שמט דד מפיו ואמרו זה אלי ואנוהו, שנאמר מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה, שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל".

חֲדָוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא. וְזֶה (שמות טו): **עָזִּי** – זֶה בְּחִינַת בְּרִית, **וְזִמְרָת** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, **וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה** – בִּבְחִינַת: **וַיַּרְא** (ה') **בַּצַּר לָהֶם וְכוּ'**. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל.): **כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה; כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס [וַיָּנָס] – וַיֵּצֵא הַחוּצָה** (מ"ר וישב פ' ז). **נָתְנוּ עֵינֵיהֶם** – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקָן – זֶה קָנָה חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית ג): **וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם** – עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. **לוֹמַר שִׁירָה** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוטה שם): עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. **זֶה** – בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת (שמות ג): וְזֶה לְךָ הָאוֹת, **וְאַנְוֵהוּ** – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (משלי כט): רָעָה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן. הוֹן זֶה בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ – אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ (כמובא בבאר היטב סי' נג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג בתנ"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחנגך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'); **וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, נִפְגָּם קוֹלוֹ. וְיַעֲקֹב, שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ** (בראשית מט): **רֵאשִׁית** אוֹנִי, **זָכָה לַקּוֹל, בִּבְחִינַת** (שם מז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. **וּמִבְּחִינַת** קוֹל זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, **בִּבְחִינַת** (שה"ש א): שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה – לְמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ. **וּבִשְׁבִיל** זֶה תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ לְשַׁבַּת שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְשַׁבָּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה (כשרו"ל סנהדרין נו:). וְזֶה (שמות שם): **וַ'תַּעַן לָ'הֶם מִ'רְיָם שִׁ'ירוּ לַ'ה'** – רֹאשֵׁי־תֵבוֹת **שָׁלוֹם**, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם:

ז **וְדַוְקָא** בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת־שָׁלוֹם, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, בִּבְחִינַת (ישעיה לח): הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר – כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים, בִּבְחִינַת (שם נז): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו. וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיַאֲשִׁים אוֹתוֹ – כָּךְ כְּשֶׁהָעֲוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז: אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים (ישעי' מח נז). וְזֶה שֶׁשִּׁבַּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה: **הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר** (שם לח), הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. **וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שַׁחַת** (שם בְּתוֹב מִשַּׁחַת בְּלִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מִבְּלִי יְרֵדַת שַׁחַת) – **כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין בִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטֹּאתַי. וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חֲטָאָי** – כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי. וְזֶה (בראשית כד): וְאַבְרָהָם זָקֵן – עַל־יְדֵי זָקֵן הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה: וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – זֶה שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

ח **וְשָׁלוֹם** בְּגוּפוֹ (שבת לג: דְּרֹשׁוּ עַל־פְּסוּק "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם": שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ, שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ וְכוּ') – **בְּאַרְבַּע מָרוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֵרְתָּהּ; שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ** – שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאָכַל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֻּרְיוֹן (כתובות סו:); שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ – בְּלֹא קַשְׁיוֹת. וְאָז: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **רְצִיצָא** – בְּחִינַת קָנָה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, מֵהַדְּרַת־פָּנִים, וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה. **דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ** – הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בְּעוּתָם וּצְלוֹתָם מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לִקְרֹא בְּשֵׁם ה'. **הֵיכָא נָפֵק רוּחָא** – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁנָּפְלוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית? וְאָמַר לָהֶם: **בְּהַיְנוּ דְּעָל** – בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ – בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל (איכה ה). וְזְקָנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ, בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

שַׁיָּךְ לְעִיל: **וַיַּרְא** (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ"ם מְצַר לָנוּ וְכוּ'. וְאָמַר, שֶׁעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ"ם, אֲזַי טוֹב לְנַגֵּן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – רִנָּתָם דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם:

כח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. אֲמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא. אֲמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם. אָמְרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַפּוּקֵי הָתָם. אָמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא:

א **הַמִּתְנַגְּדִים** הַמְבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם – זֶה מַחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מַאַלְפִּין נְפוּלִים, וּבְאַלְפִּין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים־א ה): וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל, וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף; כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם – דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִּין הַנַּ"ל. וְאֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעי' ז): הַמְעַט מִכָּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים; כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דִּרּוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁבָּאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל־יָדָם, הַיְנוּ שֶׁבָּאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם – הָאֲנָשִׁים – אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבֵּישָׁא לָא חַיֵּי טָבָא; וְלֹא עוֹד, כִּי תַּלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאֵלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּעָזוֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי־אָדָם, עַל־יְדֵי זֶה אֶת יִרְאֵי ה' לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם; וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע ט): וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת, כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֲרוּף נַעֲשָׂה מֵהַכְּפִירוֹת:

עד שזכו לקבל על ידי זה את השבת שהיא בחינת 'שלום', יתבאר כעת מהי בחינת ה'שלום', וכיצד אפשר לקבל אותה.

ז. וְדַוְקָא בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת שָׁלוֹם, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, שרומז על מרירות, **בִּבְחִינַת** מה שאמר חזקיהו המלך כשהתרפא מחליו (ישעיה לח): **"הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר"**[3] והיינו כי **כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים,** הן לחולי הגוף, כי המחלה נעשית על ידי שיש מחלוקת בין הארבע יסודות שבגוף (אש מים רוח עפר), שאחד מתגבר על חבירו, וכשיש שלום בגופו הוא מתרפא, והן לחולי הנפש, שהוא בחינת מחלוקת בין הנשמה לגוף, והרפואה היא לעשות שלום ביניהם, שהגוף יעשה את רצון הנשמה[4], וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שם נז): **"שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו"**, ורמוז בזה שה'שלום' הוא רפואה, וגם הוא מגיע על ידי מרירות. **וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיָאֲשִׁים אוֹתוֹ - כָּךְ כְּשֶׁהָעֲוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת,** כי בגלל חטאיו המרובים הוא צריך לסבול יסורים רבים כדי לתקן את מה שפגם, **וְאָז: "אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים"** (ישעיה מח נז), דהיינו שהרשעים אינם זוכים לשלום בין הגוף לנשמה, כי בגלל ריבוי עוונותיהם אינם יכולים לסבול את מרירות היסורים, אבל הקב"ה הוא מלא רחמים, וכשהוא רואה באדם שחפץ לשוב אליו יתברך, אבל אין בו כח לסבול מרירות הרפואות, אז הוא יתברך מרחם עליו, ומשליך את כל חטאיו אחר כתפיו, כדי שלא יצטרך לסבול מרירות הרבה בשביל רפואות, רק כפי יכולתו[5], **וְזֶה שֶׁשִּׁבַּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה: "הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר"** (שם לח), **הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. "וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שָׁחַת"** (שם כתוב: 'משחת בלי', ופירש רש"י: מבלי רדת שחת) **- כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין בִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטָּאתִי. "וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חֲטָאָי" - כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי**[6].

וְענין זה שמובא לעיל באות ו', שעל ידי בחינת 'הדרת פנים' זוכים להזדככות הקול, ועל ידי זה זוכים לשלום, **זֶה** הרמוז בפסוק (בראשית כד): **"וְאַבְרָהָם זָקֵן" - עַל יְדֵי 'זָקֵן' הַנַּ"ל,** שזהו בחינת 'הדרת פנים', **עַל יְדֵי זֶה: "וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל" - זֶה 'שָׁלוֹם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל"**, ורמוז בזה, שה'שלום' הוא בחינת 'כל'.

ח. וְהנה נתבאר לעיל שהשלום הוא רפואה לכל הדברים, וזהו מה שדרשו רבותינו ז"ל (שבת לג:) על הפסוק "ויבוא יעקב שלם עיר שכם", שזכה לשלום בשלושה דברים, בגופו, בממונו, ובתורתו, וביאור הענין, כי **'שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ'**, היינו **בְּאַרְבַּע** מָרוֹת שיש בגוף, אדומה שחורה לבנה וירוקה, שבאים מהארבע יסודות: אש רוח מים עפר, **שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֵרְתָּהּ,** שעל ידי זה באים המחלות. ומה שאמרו **'שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ' - שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאָכַל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֶּרְיוֹן** לרבי יוחנן בן זכאי שעל ידי שנאבד הממון של בית אביה, משום שלא נתן צדקה, נאבד גם הממון של בית חמיה (כתובות סו:). ומה שאמרו **'שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ' - בְּלֹא קֻשְׁיוֹת. וְאָז: "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם"**

מקורות והערות

[3] בישעיה ל"ח כתיב: "הנה לשלום מר לי מר, ואתה חשקת נפשי משחת בלי, כי השלכת אחרי גווך כל חטאי", ופירש"י: "הנה לשלום מר לי מר – כשנתבשרתי שלום אף הוא לי מר, שהרי תלו לי הרפואה בזכות אחרים, 'כה אמר ה' אלהי דוד אביך' (ישעיהו לז) 'למעני ולמען דוד עבדי', כאן הודעתני שאני חוטא, כך פירשו חכמים, אבל לפי ישוב המקרא משמע, הנה לשלום מר לי מר, כשנתבשרתי מאתך להושיעני מיד סנחריב, מר לי מר על חליי שהייתי נטוי למות ולא שמחתי בבשורה, ואתה בטובך חשקת נפשי מבלי רדת שחת". [4] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [6] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "מזה יבין כל אחד ואחד בעצמו מי שרוצה לחוס על חייו וחפץ לשוב לה' יתברך, כי על פי רוב כשמתחיל ליכנס מעט בדרכי הכשרים ולהתקרב לה' יתברך, אזי באים עליו מניעות ויסורים הרבה מכמה צדדים כל אחד לפי ענינו, ונדמה לו לפעמים שאי אפשר לסבול מרירות ויסורים ומניעות כאלה, ויש שנפלו מחמת זה וחזרו ונתרחקו רחמנא לצלן, אבל החפץ באמת צריך שידע ויאמין שכל המרירות והיסורים והמניעות הבאים עליו הכל בחסד גדול, כי לפי עוונותיו הרבים היה צריך לסבול מרירות הרבה יותר בשביל רפואתו שלא היה בכוחו בשום אופן לסבול והיה נאבד תקוותו ח"ו כנ"ל, אבל ה' יתברך מרחם עליו ואינו שולח לו מרירות ויסורים כי אם כפי יכולתו, וזאת המרירות שיש לו בודאי הוא צריך לסבול ובודאי יש בכוחו לסבול, כי ה' יתברך אינו שולח על שום אדם מרירות ומניעות שאי אפשר לסבלם ולשברם, אף על פי שלפי מעשיו היה מגיע לו כך כנ"ל".

חֲדָוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא. וְזֶה (שמות טו): **עָזִּי** – זֶה בְּחִינַת בְּרִית, **וְזִמְרָת** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, **וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה** – בִּבְחִינַת: **וַיַּרְא** (ה') **בַּצַּר לָהֶם וְכוּ'**. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל.): **כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה;** כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס [וַיָּנָס] – וַיֵּצֵא הַחוּצָה (מ"ר וישב פ' ז). **נָתְנוּ עֵינֵיהֶם** – זֶה בְּחִינַת הַדַּרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקָן – זֶה קָנָה חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. **לוֹמַר שִׁירָה** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוטה שם): עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. **זֶה** – בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת (שמות ג): וְזֶה לְךָ הָאוֹת, **וְאַנְוֵהוּ** – זֶה בְּחִינַת הַדַּרַת־פָּנִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (משלי כט): רֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן. הוֹן זֶה בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ – אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ (כמובא בבאר היטב סי' נג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג בתנ"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחנגך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'); וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, נִפְגָּם קוֹלוֹ. וְיַעֲקֹב, שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ (בראשית מט): **רֵאשִׁית** אוֹנִי, זָכָה לַקּוֹל, בִּבְחִינַת (שם מז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. וּמִבְּחִינַת קוֹל זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (שה"ש א): שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה – לְמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ. וּבִשְׁבִיל זֶה תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ לְשַׁבַּת שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְשַׁבָּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה (כשרו"ל סנהדרין נו:). וְזֶה (שמות שם): **וַ'תַּעַן לָ'הֶם מִ'רְיָם שִׁ'ירוּ לַ'ה'** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **שָׁלוֹם**, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם:

ז **וְדַוְקָא** בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת־שָׁלוֹם, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, בִּבְחִינַת (ישעיה לח): הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר – כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים, בִּבְחִינַת (שם נז): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו. וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיַאֲשִׁים אוֹתוֹ – כָּךְ כְּשֶׁהַעֲוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז: אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים (ישעי' מח נז). וְזֶה שֶׁשַּׁבָּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה: **הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר** (שם לח), הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. **וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שַׁחַת** (שם כתוב מִשַּׁחַת בְּלִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מִבְּלִי יְרֵדַת שַׁחַת) – כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין בִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטֹּאתַי. **וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חֲטָאָי** – כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי. וְזֶה (בראשית כד): וְאַבְרָהָם זָקֵן – עַל־יְדֵי זָקֵן הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה: וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – זֶה שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

ח **וְשָׁלוֹם** בְּגוּפוֹ (שבת לג: דָּרְשׁוּ עַל־פָּסוּק "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם": שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ, שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ וְכוּ') – בְּאַרְבַּע מָרוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֵרְתָּהּ; שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ – שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאָכַל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֻּרְיוֹן (כתובות סו:); שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ – בְּלֹא קַשְׁיוֹת. וְאָז: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **רְצִיצָא** – בְּחִינַת קָנָה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, מֵהַדַּרַת־פָּנִים, וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה. **דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ** – הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בְּעוּתָם וּצְלוֹתָם מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לִקְרֹא בְּשֵׁם ה'. **הֵיכָא נָפֵק רוּחָא** – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁנָּפְלוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית? וְאָמַר לָהֶם: **בְּהַיְנוּ דְּעָל** – בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ – בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל (איכה ה). וְזָקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ, בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

שֶׁיָּךְ לְעִיל: **וַיַּרְא** (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ"ם מְצַר לָנוּ וְכוּ'. וְאָמַר, שֶׁעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ"ם, אֲזַי טוֹב לְנַגֵּן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – רִנָּתָם דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם:

כח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. אֲמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא. אֲמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם. אֲמַרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַפּוּקֵי הָתָם. אֲמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא:

א **הַמִּתְנַגְּדִים** הַמְבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם – זֶה מַחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מַאַלְפִּין נְפוּלִים, וּבְאַלְפִּין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים־א ה): וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל, וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף; כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם – דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִּין הַנַּ"ל. וְאֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעי' ז): הַמְעַט מִכָּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים; כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דִּרּוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁבָּאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל־יָדָם, הַיְנוּ שֶׁבָּאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם – הָאֲנָשִׁים – אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבֵּישָׁא לָא חַיֵּי טָבָא; וְלֹא עוֹד, כִּי תַּלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאֵלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּעָזוֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי־אָדָם, עַל־יְדֵי זֶה אֶת יִרְאֵי ה' לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם; וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע ט): וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת, כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֲרוּף נַעֲשָׂה מַהַכְּפִירוֹת:

כַּנַּ"ל, נמצא שהשלום הוא רפואה לגוף, ורפואה לממון, ורפואה ללימוד התורה.

נמצא מעתה, כי על ידי תיקון הברית האדם זוכה לדרושי וביאורי התורה, ועל ידי זה הוא זוכה להזדככות קול רינתו, ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'שלום', שהיא כוללת שלום בגופו הגשמי, ובין הגוף לנשמה, ושלום בממונו, ושלום בתורתו, ועל ידי שהוא זוכה לשלום הוא משפיע גם על כל העולם את בחינת ה'שלום', שיהיה שלום בין בני אדם, וידברו זה עם זה מהתכלית, ויזכו כולם לעבוד את ה' יתברך שכם אחד.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלת זקני אתונה ובתשובה שהשיב להם רבי יהושע בן חנניה, ויתבאר כיצד זוכה האדם לתיקון הברית.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שרמוז בשאלת זקני אתונה ובתשובה שהשיב להם רבי יהושע בן חנניה (שמובאים לעיל בתחילת המאמר), כי **'רְצִיצָא' - בְּחִינַת קָנֶה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת 'זָקֵן - זֶה קָנָה חָכְמָה', מֵ'הַדְרַת פָּנִים', וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים סח): **"גְּעַר חַיַּת קָנֶה"**, והכוונה היא לגויים שהם בחינת 'חיה' הדבוקה בקנה רצוץ. **'דְּמֻיֵּת בְּבֵיעוּתֵהּ' - הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בָּעוּתָם וּצְלוֹתָם** – בקשתם ותפילתם, **מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹקִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה'. 'הֵיכָא נָפֵק רוּחָא'** – **כיצד** יוצא הרוח - **הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר, אֶלָּא עַל יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת** מה שנאמר (יהושע ב): **"וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ"**, שהכונה היא שלא היתה בהם רוח לתאות ניאוף, הרי שענין הברית מכונה בשם 'רוח'. **וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית** שהוא בחינת 'רוח', **וְאָמַר לָהֶם: 'בְּהַיְנוּ דְּעָל' - בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ - בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל'**, ולכן אל יפול האדם בדעתו כשרואה שמתגברים עליו הרהורים רעים ומגונים מאוד, כי אדרבה זה דייקא תיקונו ותשובתו, כי דייקא על ידי זה שבאים עליו הרהורים אלו והוא מתגבר אליהם, על ידי זה דייקא עיקר תיקונו ותשובתו[7]. ועל ידי זה הוא זוכה לתיקון הברית, והוא זוכה לדרושי התורה הנמשכים מבחינת 'הדרת פנים', והוא זוכה להזדככות קול רינתו, והוא זוכה לשלום, שעל ידי זה הוא יכול למשוך את כל העולם לעבודתו יתברך.

נאמר בפסוק (איכה ה): **"זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם"**, ורמוז בזה, שכשהאדם אינו זוכה לבחינת "זקנים", דהיינו ל'הדרת פנים', אינו זוכה לבחינת "נגינתם", דהיינו שאינו זוכה שיזדכך קולו.

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל)

עתה תתבאר הוספה השייכת למאמר זה.

(שַׁיָּךְ לְעֵיל): מובא לעיל באות ה', על הפסוק **"וַיַּרְא** (ה') **בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם" - עַל יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמֵּצֵר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ"ם** – אומה **מֵצֵר לָנוּ וְכוּ'**, ומושיע אותנו. **וְאָמַר** רבינו ז"ל, **שֶׁעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ"ם** – אומה, **אַזַּי טוֹב לְנַגֵּן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם** – האומה **שֶׁמֵּצֵר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: "בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם" - "רִנָּתָם" דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם** – האומה **שֶׁמְּצֵרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם.**

תורה כ"ח

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מובא בגמרא (בכורות ח:), שאמרו זקני אתונה לרבי יהושע בן חנניה: **בְּנִי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא** – בנה לנו בית באויר העולם. **אָמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – עמד ותלה את עצמו בין שמים לארץ. **אָמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם** – אמר להם: הוציאו לי לבנים וטיט ממקומכם והביאו לי. **אָמְרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם** – אמרו לו: וכי יש מי שיכול לעלות לשם. **אָמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – וכי יש מי שיכול לבנות בית בין שמים לארץ. ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

מקורות והערות

[7] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

חֲדָוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא. וְזֶה (שמות טו): **עָזִּי** – זֶה בְּחִינַת בְּרִית, **וְזִמְרָת** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, **וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה** – בְּבְחִינַת: **וַיַּרְא** (ה') **בַּצַּר לָהֶם וְכוּ'**. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל.): **כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה; כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס [וַיָּנָס] – וַיֵּצֵא הַחוּצָה** (מ"ר וישב פ' ז). **נָתְנוּ עֵינֵיהֶם** – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקָן – זֶה קָנָה חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשׁ"י (בראשית ג): **וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם** – עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. **לוֹמַר שִׁירָה** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוטה שם): עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. **זֶה** – בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת (שמות ג): וְזֶה לְךָ הָאוֹת, **וְאַנְוֵהוּ** – זֶה בְּחִינַת הַדְּרַת־פָּנִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (משלי כט): רֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן. הוֹן זֶה בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ – אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ (כמובא בבאר היטב סי' נג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג בתנ"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחנגך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'); **וּכְשֶׁפּוֹגֵם בַּבְּרִית, נִפְגָּם קוֹלוֹ. וְיַעֲקֹב, שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ** (בראשית מט): **רֵאשִׁית** אוֹנִי, **זָכָה לַקּוֹל, בִּבְחִינַת** (שם מז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. **וּמִבְּחִינַת** קוֹל זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (שה"ש א): שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה – לְמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ. וּבִשְׁבִיל זֶה תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ לְשִׁבַּת שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְשִׁבַּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה (כשרו"ל סנהדרין נו:). וְזֶה (שמות שם): **וַ'תַּעַן לָ'הֶם מִ'רְיָם שִׁ'ירוּ לַ'ה'** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **שָׁלוֹם**, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם:

ז **וְדַוְקָא** בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת־שָׁלוֹם, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, בִּבְחִינַת (ישעיה לח): הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר – כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים, בִּבְחִינַת (שם נז): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו. וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיַאֲשִׁים אוֹתוֹ – כָּךְ כְּשֶׁהָעֲוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז: אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים (ישעי' מח נז). וְזֶה שֶׁשִּׁבַּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה: **הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר** (שם לח), הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. **וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שַׁחַת** (שם בְּתוֹב מִשַּׁחַת בְּלִי, וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י: מִבְּלִי יְדַת שַׁחַת) – **כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין בִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטֹּאתַי. וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חֲטָאָי** – כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי. וְזֶה (בראשית כד): וְאַבְרָהָם זָקֵן – עַל־יְדֵי זָקֵן הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה: וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – זֶה שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

ח **וְשָׁלוֹם** בְּגוּפוֹ (שבת לג: דְּרִשׁוּ עַל־פְּסוּק "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם": שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ, שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ וְכוּ') – בְּאַרְבַּע מָרוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֵרָתָהּ; שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ – שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאָכַל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֻּרְיוֹן (כתובות סו:); שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ – בְּלֹא קַשְׁיוֹת. וְאָז: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **רְצִיצָא** – בְּחִינַת קָנָה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַפּוּ"ם, שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, מֵהַדְּרַת־פָּנִים, וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה. **דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ** – הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בְּעוּתָם וּצְלוֹתָם מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לִקְרֹא בְּשֵׁם ה'. **הֵיכָא נָפֵק רוּחָא** – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁנָּפְלוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית? וְאָמַר לָהֶם: **בְּהַיְנוּ דְּעָל** – בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ – בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל (איכה ה). וְזְקָנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ, בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

שַׁיָּךְ לְעִיל: **וַיַּרְא** (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ"ם מְצַר לָנוּ וְכוּ'. וְאָמַר, שֶׁעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ"ם, אֲזַי טוֹב לְנַגֵּן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – רִנָּתָם דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם:

כח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. אֲמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא. אֲמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם. אָמְרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם. אָמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא:

א **הַמִּתְנַגְּדִים** הַמְבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם – זֶה מַחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מֵאַלְפִּין נְפוּלִים, וּבְאַלְפִּין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים־א ה): וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל, וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף; כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם – דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִּין הַנַּ"ל. וְאֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעי' ז): הַמְעַט מִכָּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים; כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דִּרּוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁבָּאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל־יָדָם, הַיְנוּ שֶׁבָּאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם – הָאֲנָשִׁים – אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבֵּישָׁא לָא חַיֵּי טָבָא; וְלֹא עוֹד, כִּי תַּלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאֵלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּעָזוֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי־אָדָם, עַל־יְדֵי זֶה אֶת יִרְאֵי ה' לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם; וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע ט): וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת, כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֲרוּף נַעֲשָׂה מַהַכְּפִירוֹת:

א. הַמִּתְנַגְּדִים הַמְּבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם - זֶה מֵחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדִּין יְהוּדָאִין – שדים יהודים, **כִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדִּין יְהוּדָאִין** – שדים יהודים **הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה** שנמשכת **מְאַלְפִין נְפוּלִים. וּבְאַלְפִין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה** (מלכים א ה): **"וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף"** – שהיה אומר בכל פסוק שלושת אלפים משלים, ועל כל משל, אלף וחמישה טעמים, **ורמוז בפסוק זה, שתורתו של שלמה נמשכה מהבחינה העליונה שנקראת 'אלפין', כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדִּין יְהוּדָאִין** – שדים יהודים **מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת,** שיונקים מבחינת ה'אלפין', ואצלם הוא בחינת 'אלפין הנפולים', שנפלו אל הקליפות. **וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם - דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִין הַנַּ"ל,** שמשם נמשכת בחינת המשל והמליצה, כמו שנאמר אצל שלמה "וידבר שלושת אלפים משל וגו'". **וְאֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים, נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם** מה שאמר אחז לאנשי בית דוד (ישעיה ז): **"הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים"** – וכי לא די לכם במה שאתם מייגעים את הנביאים להוכיחכם, שאתם רוצים גם לייגע את הקב"ה שיתן לכם אות שתנצחו את האויבים[8], **ורמוז בפסוק** זה, **כִּי** תלמידי חכמים אלו **מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דְּרוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁיָּבוֹאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל יָדָם, הַיְנוּ שֶׁיָּבוֹאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם הָאֲנָשִׁים אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבִּישָׁא לָא הֲוֵי טָבָא** – מרע לא יוצא טוב[9], **וְלֹא עוֹד, "כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים" - כְּאִלּוּ לוֹאֶה** – מייגע את **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלַּעֲזֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ,** דהיינו שמראה לבני אדם כאילו הקב"ה אינו יכול לעזור לעובדים אותו. **נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי זֶה אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם** שמקבלים תורה מתלמידי חכמים שדים יהודים **נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי אָדָם,** כי הם רואים שהקב"ה אינו יכול לעזור להם בעבודתם. **עַל יְדֵי זֶה אֶת יִרְאֵי ה' לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם. וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** לענין עבודת אלילים (הושע ט): **"וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת"** – שהיו פרושים לעבודה זרה שהיא מביישת את עובדיה, ורמוז בפסוק זה, שהבושה היא בחינת עבודה זרה, **כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֵרוּף נַעֲשֶׂה מֵהַכְּפִירוֹת,** וכפירה היא בחינת עבודה זרה.

מקורות והערות

8 רש"י שם. 9 עיין בגמרא ברכות דף כ"ט ע"א.

חֲדָוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא. וְזֶה (שמות טו): **עָזִּי** – זֶה בְּחִינַת בְּרִית, **וְזִמְרָת** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, **וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה** – בִּבְחִינַת: **וַיַּרְא** (ה') **בַּצַּר לָהֶם וְכוּ'**. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה ל.): **כְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַיָּם, נָתְנוּ עֵינֵיהֶם לוֹמַר שִׁירָה;** כִּי עַל הַיָּם נִתְגַּלָּה בְּחִינַת בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס [וַיָּנָס] – וַיֵּצֵא הַחוּצָה (מ"ר וישב פ' ז). **נָתְנוּ עֵינֵיהֶם** – זֶה בְּחִינַת הַדַּרַת־פָּנִים, בְּחִינַת זָקָן – זֶה קָנָה חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית ג): וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם – עַל־שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. **לוֹמַר שִׁירָה** – זֶה בְּחִינַת קוֹל, שֶׁנִּתְגַּלָּה עַל־יְדֵי הַחָכְמָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ (סוטה שם): עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים אָמְרוּ: זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. **זֶה** – בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת (שמות ג): וְזֶה לְךָ הָאוֹת, **וְאַנְוֵהוּ** – זֶה בְּחִינַת הַדַּרַת־פָּנִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (משלי כט): רֹעֶה זוֹנוֹת יְאַבֵּד הוֹן. הוֹן זֶה בְּחִינַת קוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: כַּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנֶךָ – אַל תִּקְרֵי מֵהוֹנֶךָ, אֶלָּא מִגְּרוֹנֶךָ (כמובא בבאר היטב סי' נג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג בתנ"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחנגך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'); **וּכְשֶׁפּוֹגֵם** בַּבְּרִית, נִפְגָּם קוֹלוֹ. וְיַעֲקֹב, שֶׁשָּׁמַר בְּרִיתוֹ, כְּמוֹ (בראשית מט): **רֵאשִׁית** אוֹנִי, זָכָה לַקּוֹל, בִּבְחִינַת (שם נז): הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב. וּמִבְּחִינַת קוֹל זוֹכֶה לְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (שה"ש א): שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה – לְמֶלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ. וּבִשְׁבִיל זֶה תֵּכֶף אַחַר קוֹל רִנָּה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם זָכוּ לְשַׁבַּת שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות טו): וַיָּבֹאוּ מָרָתָה, וְשַׁבָּת בְּמָרָה נִצְטַוָּה (כשרו"ל סנהדרין נו:). וְזֶה (שמות שם): **וַ'תַּעַן לָ'הֶם מִ'רְיָם שִׁ'ירוּ לַ'ה'** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת **שָׁלוֹם**, שֶׁעַל־יְדֵי שִׁירָה זָכוּ לְשָׁלוֹם:

ז **וְדַוְקָא** בְּמָרָה קִבְּלוּ שַׁבַּת־שָׁלוֹם, כִּי כֵּן דֶּרֶךְ הַשָּׁלוֹם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמָרָה, בִּבְחִינַת (ישעיה לח): הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר – כְּמוֹ שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת הֵם בְּסַמִּים מָרִים, כֵּן הַשָּׁלוֹם, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְכָל הַדְּבָרִים, בִּבְחִינַת (שם נז): שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו. וְלִפְעָמִים הַחֻלְשָׁה גּוֹבֶרֶת כָּל־כָּךְ, עַד שֶׁאֵין יְכֹלֶת בְּיַד הַחוֹלֶה לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז הָרוֹפְאִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם מִן הַחוֹלֶה וּמְיַאֲשִׁים אוֹתוֹ – כָּךְ כְּשֶׁהָעֲוֹנוֹת, שֶׁהֵם חֳלִי הַנֶּפֶשׁ, גּוֹבְרִים מְאֹד, אָז אֵין יָכוֹל לִסְבֹּל מְרִירוּת הָרְפוּאוֹת, וְאָז: אֵין שָׁלוֹם אָמַר לָרְשָׁעִים (ישעי' מח נז). וְזֶה שֶׁשַּׁבָּח חִזְקִיָּה אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְהַלְבִּישׁ אֶת הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת הַרְבֵּה. וְזֶה: **הִנֵּה לְשָׁלוֹם מַר לִי מָר** (שם לח), הַיְנוּ זֶה יָדוּעַ, כִּי לְשָׁלוֹם צָרִיךְ מְרִירוּת. **וְאַתָּה חָשַׁקְתָּ נַפְשִׁי מֵרֶדֶת שַׁחַת** (שם כתוב מִשַּׁחַת בְּלִי, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: מִבְּלִי רֶדֶת שַׁחַת) – כִּי יָדַעְתָּ שֶׁאֵין כִּי כֹּחַ לִסְבֹּל מְרִירוּת לְפִי חַטֹּאתַי. **וְהִשְׁלַכְתָּ אַחַר גֵּוְךָ כָּל חֲטָאָי** – כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ הַשָּׁלוֹם בִּמְרִירוּת כְּפִי יְכָלְתִּי. וְזֶה (בראשית כד): וַאֲבָרְהָם זָקֵן – עַל־יְדֵי זָקֵן הַנַּ"ל, עַל־יְדֵי זֶה: וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל – זֶה שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

ח **וְשָׁלוֹם** בְּגוּפוֹ (שבת לג: דְּרִשׁוּ עַל־פְּסוּק "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם": שָׁלוֹם בְּגוּפוֹ, שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ וְכוּ') – בְּאַרְבַּע מָרוֹת, שֶׁלֹּא תִּתְגַּבֵּר אַחַת עַל חֲבֵרְתָּהּ; שָׁלוֹם בְּמָמוֹנוֹ – שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּא זֶה וְאָכַל אֶת זֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָה בַּת נַקְדִּימוֹן בֶּן גֻּרְיוֹן (כתובות סו:); שָׁלוֹם בְּתוֹרָתוֹ – בְּלֹא קַשְׁיוֹת. וְאָז: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם כַּנַּ"ל. וְזֶה פֵּרוּשׁ: **רְצִיצָא** – בְּחִינַת קָנָה רָצוּץ, שֶׁהֵם הָעַכּוּ"ם, שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִבְּחִינַת זָקֵן – זֶה קָנָה חָכְמָה, מֵהַדַּרַת־פָּנִים, וְהֵם דְּבֵקִים בְּקָנֶה רָצוּץ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה. **דְּמָיֵת בְּבִיעוּתֵהּ** – הַיְנוּ לְהָמִית וּלְבַטֵּל בְּעוּתָם וּצְלוֹתָם מִלְּבַקֵּשׁ עוֹד מֵאֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֶלָּא לִקְרֹא בְּשֵׁם ה'. **הֵיכָא נָפֵק רוּחָא** – הַיְנוּ זֹאת הַבְּחִינָה אִי אֶפְשָׁר אֶלָּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן בְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ. וְאֵיךְ מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁנִּפְלוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית? וְאָמַר לָהֶם: **בְּהַיְנוּ דְּעָל** – בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ, הַיְנוּ בָּזֶה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ רוּחַ־שְׁטוּת, הַיְנוּ הִרְהוּרֵי זְנוּת, וְהוּא מְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ – בָּזֶה הוּא מַפִּיק וּמוֹצִיא נִיצוֹצֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל פְּגַם הַבְּרִית, כִּי זֶה הוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל (איכה ה). זְקָנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ, בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

שַׁיָּךְ לְעִיל: **וַיַּרְא** (ה') בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – עַל־יְדֵי שְׁמִיעַת קוֹלוֹ, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹאֶה מִי שֶׁמְּצַר לוֹ, אֵיזֶה עַכּוּ"ם מְצַר לָנוּ וְכוּ'. וְאָמַר, שֶׁעַל־כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֵיזֶה גְּזֵרָה וְצָרָה לְיִשְׂרָאֵל מֵאֵיזֶה עַכּוּ"ם, אֲזַי טוֹב לְנַגֵּן הַנִּגּוּן שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצַר לָהֶם, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶהוּ: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם – רִנָּתָם דַּיְקָא, הַיְנוּ רִנָּה וְנִגּוּן שֶׁלָּהֶם, שֶׁל אוֹתָהּ הָעַכּוּ"ם שֶׁמְּצֵרָה לְיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם:

כח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא. אֲמַר שֵׁם, קָם וְתָלָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא. אֲמַר לְהוֹ: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם. אָמְרוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַפּוּקֵי הָתָם. אָמַר: וּמִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא:

א **הַמִּתְנַגְּדִים** הַמְבַזִּים וְהַמְחָרְפִים יִרְאֵי הַשֵּׁם – זֶה מַחֲמַת שֶׁמְּקַבְּלִים תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם מְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מֵהַשֵּׁדִין, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תּוֹרָה נְפוּלָה מַאַלְפִּין נְפוּלִים, וּבְאַלְפִּין אֵלּוּ כְּתִיב בִּשְׁלֹמֹה (מלכים־א ה): וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל, וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף; כִּי שְׁלֹמֹה זָכָה לָהֶם בִּקְדֻשָּׁה, אֲבָל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין מְקַבְּלִין מֵהֶם דֶּרֶךְ הַקְּלִפּוֹת, וּבִשְׁבִיל זֶה כָּל דִּבּוּרָם – דֶּרֶךְ מָשָׁל וּמְלִיצָה וּטְעָמִים נִפְלָאִים, כִּי שָׁרְשָׁהּ מֵאֵלּוּ אַלְפִּין הַנַּ"ל. וְאֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נֶאֱמַר עֲלֵיהֶם (ישעי' ז): הַמְעַט מִכָּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים; כִּי מְיַגְּעִים אֲנָשִׁים שֶׁבָּאִים לִשְׁמֹעַ דִּרּוּשָׁם וְתוֹרָתָם, וַאֲנָשִׁים חוֹשְׁבִים שֶׁבָּאוּ לְאֵיזֶהוּ תּוֹעֶלֶת עַל־יָדָם, הַיְנוּ שֶׁבָּאוּ לָדַעַת אֶת ה' אֵיךְ לַעֲבֹד, וְהֵם – הָאֲנָשִׁים – אֵין מַשִּׂיגִים שׁוּם תּוֹעֶלֶת, כִּי תּוֹרָתָם שֶׁל אֵלּוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֵין לָהּ כֹּחַ לְהַדְרִיךְ אֶת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב, כִּי מִבֵּישָׁא לָא חַיֵּי טָבָא; וְלֹא עוֹד, כִּי תַּלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאֵלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלְּעָזוֹר לָעוֹבְדִים אוֹתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם נוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת גְּדוֹלוֹת, וְחוֹשְׁבִים, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יָבִין אֱלֹקִים בְּמַעֲשֵׂה בְּנֵי־אָדָם, עַל־יְדֵי זֶה אֶת יִרְאֵי ה' לֹא יְכַבְּדוּ, וּמְחָרְפִים וּמְבַיְּשִׁים אוֹתָם; וּבִשְׁבִיל זֶה בּוּשָׁה נִקְרָא עֲבוֹדַת־אֱלִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע ט): וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת, כִּי הַבּוּשָׁה וְהַחֲרוּף נַעֲשָׂה מַהַכְּפִירוֹת:

ב **וּכְשֶׁיֵּשׁ** לִירְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֵצָה עַל־זֶה: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם (תהלים כב). לַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת תּוֹלָע, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה הַזֹּאת מְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. כִּי תּוֹלָע הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד): הָאֲמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע; וְהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה'; וּבְבְחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבִּזְיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים בִּבְחִינַת (תהלים ב): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שם פט): וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי, בְּיָמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו, כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת (נחום ב): אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים, וּבְזֶה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמות ב): וְעִשָּׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים:

ג **וְלָבוֹא** לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיְּכַנִּים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ'. וּבְזֶה הַשִּׁמּוּשׁ, שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ"ל, כַּמַּאֲמָר (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד. וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד כֶּבֶשׂ, כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָאַלְפִּין, בִּבְחִינַת (ירמיה יא): וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף. וְזֶה בְּחִינַת כֶּבֶשׂ – שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם. וְזֶה: **תָּמִיד** – גִּימַטְרִיָּא **ד' אַלְפִּין**, שֶׁהוּא תִּקּוּן הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (משלי כב): לְמִי מָדְנִים, לְמִי שִׂיחַ. הֵינוּ, עַל־יְדֵי **שִׂיחַ**, עַל־יְדֵי **חָ'כָם שֵׁ'ד יְ'הוּדָאִי**, עַל־יָדוֹ מָדְנִים, עַל־יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא**. כִּי אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הָרוֹצִים לַעֲרֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בָּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כְּמוֹ הַשֵּׁדִין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר. **וַאֲמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ הַתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, כְּתַרְגּוּמוֹ: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – [דְּאַחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא]. **וַאֲמַר: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם** – כִּי טִינָא נִבְנָם בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן, וּכְשֶׁתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְּפְרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן מֵהָתָם, הֵינוּ מִבְּחִינַת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא **הָתָם**, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים **אָלֶף** עִם הַכּוֹלֵל עוֹלֶה **הָתָם**]. אֲמַרוּ: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם** – שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל־יְדֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר, וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ בֵּית־וַעַד לַחֲכָמִים, שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת: אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד, נַעֲשָׂה עֲלִיַּת קִיר (מלכים־ב ד) – אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶה **אָלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת. גִּימֶל דָּלֶת** דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא. **בֵּית** – מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין. **זַיִן חֵית** – הֵינוּ אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם זַיִן, בְּחִינַת (ויקרא יז): לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים. מֵהֶם הַחֲרוּף וְהַבִּזְיוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (איוב לא): וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי, בְּחִינַת חֵית. **הֵא וָו** – הוֹי וַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: לְמִי מָדְנִים לְמִי שִׂיחַ, הֵינוּ זַיִן חֵית. **טֵית יוֹד** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוּהּ. כִּי צָרִיךְ, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוּהּ, כְּמוֹ (חגיגה טו:) רַבִּי מֵאִיר, רִמּוֹן מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי; וּכְתִיב (שם כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוּהּ, הֵינוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְזֶה **טֵית** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוּהּ (חקרמת הזוהר ג), שֶׁתָּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה **יוֹד** – הֵינוּ תִּתְקַן עַל־יְדֵי זֶה הָאַלְפִּין, בְּחִינַת (ישעיה כח): אוֹרָה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ **פֶּלֶא** – דָּא **אָלֶף**. וְזֶה **יוֹד** צוּרַת **אָלֶף**. וְזֶה **יוֹד**, לְשׁוֹן אוֹרָה. **יוֹד** בְּחִינַת (איכה ג): וַיַּדּוּ אֶבֶן – לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינוּ קְלִפָּתוֹ זָרָק: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר, וּבֵאַר לָנוּ קְצָת.

וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין, שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ', שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ'. וְ"עוֹלַת" גִּימַטְרִיָּא שֵׁם **אב"ג ית"ץ** וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ', בְּסוֹד: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וְהוּא סוֹד: אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ'; וְיֵשׁ כַּוָּנָה בַּקְּלִפָּה תּוֹלָע, אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ', וְעַל־כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל הַתּוֹלָע שֶׁבַּקְּלִפָּה וְכוּ'. וְדַע, כִּי כָּל קָרְבַּן עוֹלָה הִיא בִּבְחִינַת לָאָה וְכוּ', וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד בְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינָיְהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמָּשֵׁל הַתּוֹלַעַת הַטְּמֵאָה, וְתוֹלָע יַחֲזֹר לְעוֹלַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: עוֹלַת תָּמִד, כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין** שֶׁלּוֹקַחַת לָאָה וְכוּ'. כָּל זֶה מְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה, שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת לָאָה, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאִלּוּ לוֹאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעְזֹר וְכוּ', כִּי מַלֵּאָה נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת לוֹאָה, כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּלֵאָה, שֶׁמִּשָּׁם אֲחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה הַנַּ"ל. וְזֶה מַה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַתִּקּוּן: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ תּוֹלָע דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִד, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם, שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי שֶׁיְּכַנִּים אוֹרְחִים

ב. וּכְשֶׁיֵּשׁ לְיִרְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֵצָה עַל זֶה מה שנאמר: **"אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם"** (תהלים כב). ורמוז בזה, כי **לַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת 'תּוֹלָע', שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינַת הַזֹּאת מְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. כִּי 'תּוֹלָע' הוּא בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איכה ד): **"הָאֲמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע"** – הרגילים בבגדי צבעונים, ורמוז בזה, ש'תולע' הוא בחינת 'אמונה', דהיינו שהאדם צריך להאמין בה' יתברך ולהתבטל אליו, ולהיות בבחינת "תולעת ולא איש"[1], **וְהוּא בְּחִינַת 'אַבְרָהָם', שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על אברהם (בראשית טו): **"וְהֶאֱמִין בַּה'"**. **וּבְבְחִינַת 'אַבְרָהָם', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבִּזְיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים כ): **"בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ"**, ורמוז בזה, **כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חֶסֶד', בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', בְּחִינַת** מה שאמר הקב"ה לזרעו של דוד המלך (שם פט): **"וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי"**, ורמוז בזה, שה'אמונה' היא בחינת 'חסד', ו'חסד' הוא בחינת 'ימין' כידוע, **בַּיָּמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו**, וזהו "בגבורות" – ההתגברות על האויבים היא על ידי "ישע ימינו", **כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת** מה שנאמר (נחום ב): **"אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים"** – בגדיהם יהיו צבועים מדם ההרוגים, כצבע תולעת שני שהיא אדומה[2], ורמוז בזה, שעל ידי בחינת 'תולע' האדם נהיה איש חיל להתגבר על אויביו. **וּבְזֶה הַחֶסֶד** שהוא זוכה לו על ידי האמונה, **הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָ'אַלְפִּין הַנְּפוּלִים' הַנַּ"ל** שמשם מקבלים התלמידי חכמים שדים יהודים את תורתם, ושעל ידי זה באים הכפירות והבזיונות, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (שמות כ): **"וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים"**, ורמוז בזה, שעל ידי בחינת 'חסד' מתקנים את ה'אלפים'.

ג. וְלָבוֹא לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י:) על הפסוק שאמרה האשה השונמית על אלישע: **"אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ'"**, ש'כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב תמידין', ודרשו זאת רבותינו ז"ל ממה שנאמר "עובר עלינו – תמיד", **וּבְזֶה הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ"ל, כְּמַאֲמַר** שאמרו רבותינו ז"ל (כתובות צו): **'כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד'**[3], נמצא שמי שמשמש תלמידי חכמים זוכה לחסד, ו'חסד' הוא בחינת 'אמונה', ועל ידי שזוכה לחסד ולאמונה, הוא מבטל את הכפירות והבזיונות שבאים עליו מהאנשים המקבלים תורה מהשדים היהודים, והוא מתקן את האלפין הנפולים.

וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד 'כֶּבֶשׂ', כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָ'אַלְפִּין', בִּבְחִינַת מה שאמר ירמיהו (ירמיה יא): **"וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף"** – אני ככבש ופר המובל לטבח[4], ורמוז בזה, שעל ידי בחינת 'כבש' מתקנים את בחינת ה'אלפין'. **וְזֶה בְּחִינַת 'כֶּבֶשׂ'**, שרמוז בזה לשון כבישה, **שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם. וְזֶה 'תָּמִד' - גִּימַטְרִיָּא 'ד' אַלְפִּין'**, דהיינו ארבע פעמים המילה 'אלף', וזאת משום **שֶׁהוּא תִּקּוּן הָ'אַלְפִּין' כַּנַּ"ל**, כי על ידי בחינת 'תמיד', דהיינו שמכניס תלמידי חכמים לביתו ומשמשם, הוא זוכה לחסד, ועל ידי החסד הוא מתקן את האלפין הנפולים. **וְזֶהוּ** הרמוז בפסוק (משלי כג): **"לְמִי מְדָנִים לְמִי שִׂיחַ"**[5], **הַיְנוּ עַל יְדֵי "שִׂיחַ", עַל יְדֵי חָ'כָם שֵׁ'ד יְ'הוּדָאִי, עַל יָדוֹ "מְדָנִים", עַל יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת** והחרפות והבושות ליראי ה'.

לאחר שנתבאר שיש אנשים ששומעים תורה מתלמידי חכמים שדים יהודים המקבלים תורתם מה'אלפין הנפולים', ועל ידי זה הם נופלים בכפירות שהקב"ה אינו יכול לעזור להם לעובדו, ולכן הם מבזים את יראי ה', והעצה ליראי ה' היא, שישמשו תלמידי חכמים אמיתיים, שעל ידי זה יזכו לבחינת 'חסד' ו'אמונה', שעל ידי זה מתגברים על האויבים ומתקנים את ה'אלפין הנפולים', יתבאר עתה

מקורות והערות

[1] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [2] מצודות דוד שם. [3] בגמ' כתובות דף צ"ו ע"א איתא: "אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד, שנאמר למס מרעהו חסד", ופירש"י: "למס מרעהו חסד – הממיס עצמו מרעהו ממיס ממנו חסדים, ואית דמפקא לה מדכתיב לעיל מיניה ותושיה נדחה ממני וסמיך ליה למס מרעהו חסד". [4] רש"י שם. [5] ברש"י שם פירש: "למי מדינים למי שיח – למי שיש לו מדינים עם הבריות ושיחה יתירה לו, אוי ואבוי, כי ברוב דברים רוב פשע".

ב **וּכְשֶׁיֵּשׁ** לִירְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֵצָה עַל־זֶה: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם (תהלים כב). לַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת תּוֹלָע, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה הַזֹּאת מְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. כִּי תּוֹלָע הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד): הָאֲמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע; וְהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה'; וּבְבְחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבִּזְיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים בִּבְחִינַת (תהלים ב): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שם פט): וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי, בְּיָמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו, כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת (נחום ב): אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים, וּבְזֶה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמות ב): וְעִשָּׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים:

ג **וְלָבוֹא** לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י:): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ'. וּבְזֶה הַשִּׁמּוּשׁ, שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ"ל, כַּמַּאֲמָר (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד. וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד כֶּבֶשׂ, כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָאַלְפִּין, בִּבְחִינַת (ירמיה יא): וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף. וְזֶה בְּחִינַת כֶּבֶשׂ – שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם. וְזֶה: **תָּמִיד** – גִּימַטְרִיָּא **ד' אַלְפִּין**, שֶׁהוּא תִּקּוּן הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (משלי כב): לְמִי מָדְנִים, לְמִי שִׂיחַ. הֵינוּ, עַל־יְדֵי **שִׂיחַ**, עַל־יְדֵי **חָ'כָם שֵׁ'ד יְ'הוּדָאִי**, עַל־יָדוֹ מָדְנִים, עַל־יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא**. כִּי אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הָרוֹצִים לַעֲרֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בָּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כְּמוֹ הַשֵּׁדִין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר. **וַאֲמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ הַתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, כְּתַרְגּוּמוֹ: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – [דְּאַחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא]. **וַאֲמַר: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם** – כִּי טִינָא נִבְנָם בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן, וּכְשֶׁתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְפְּרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן מֵהָתָם, הֵינוּ מִבְּחִינַת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא **הָתָם**, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים **אָלֶף** עִם הַכּוֹלֵל עוֹלֶה **הָתָם**]. אֲמַרוּ: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם** – שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל־יְדֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר, וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ בֵּית־וַעַד לַחֲכָמִים, שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת: אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד, נַעֲשָׂה עֲלִיַּת קִיר (מלכים־ב ד) – אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶה **אָלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת. גִּימֶל דָּלֶת** דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא. **בֵּית** – מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין. **זַיִן חֵית** – הֵינוּ אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם זַיִן, בְּחִינַת (ויקרא יז): לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים. מֵהֶם הַחֲרוּף וְהַבִּזְיוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (איוב לא): וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי, בְּחִינַת חֵית. **הֵא וָו** – הוֹי יַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: לְמִי מָדְנִים לְמִי שִׂיחַ, הֵינוּ זַיִן חֵית. **טֵית יוֹד** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוֵּהּ. כִּי צָרִיךְ, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוֵּהּ, כְּמוֹ (חגיגה טו:) רַבִּי מֵאִיר, רִמּוֹן מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי; וּכְתִיב (שם כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוֵּהּ, הֵינוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְזֶה **טֵית** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוֵּהּ (חקדמת הזוהר ג), שֶׁתָּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹד – הֵינוּ תִּתְקַן עַל־יְדֵי זֶה הָאַלְפִּין, בְּחִינַת (ישעיה כח): אוֹרָה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ **פֶּלֶא** – דָּא **אָלֶף**. וְזֶה יוֹד צוּרַת **אָלֶף**. וְזֶה **יוֹד**, לְשׁוֹן אוֹרָה. יוֹד בְּחִינַת (איכה ג): וַיַּדּוּ אֶבֶן – לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינוּ קְלִפָּתוֹ זָרָק: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר, וּבֵאַר לָנוּ קְצָת.

וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין, שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ', שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ'. וְ"עוֹלַת" גִּימַטְרִיָּא שֵׁם **אב"ג ית"ץ** וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ', בְּסוֹד: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וְהוּא סוֹד: אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ'; וְיֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּקְּלִפָּה תּוֹלָע, אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ', וְעַל־כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל הַתּוֹלָע שֶׁבַּקְּלִפָּה וְכוּ'. וְדַע, כִּי כָּל קָרְבַּן עוֹלָה הִיא בִּבְחִינַת לַאֲה וְכוּ', וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד כְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינָיְהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמָּשֵׁל הַתּוֹלַעַת הַטְּמֵאָה, וְתוֹלָע יַחֲזֹר לְעוֹלַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: עוֹלַת תָּמִד, כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין** שֶׁלּוֹקַחַת לַאֲה וְכוּ'. כָּל זֶה מְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה, שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת לַאֲה, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאִלּוּ לוֹאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעְזֹר וְכוּ', כִּי מַלֵּאָה נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת לוֹאָה, כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּלַאָה, שֶׁמִּשָּׁם אֵחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה הַנַּ"ל. וְזֶה מַה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַתִּקּוּן: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ תּוֹלָע דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִד, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם, שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹרְחִים

כיצד כל זה רמוז בשאלת זקני אתונה ובתשובה שהשיב להם רבי יהושע בן חנניה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא לרבי יהושע בן חנניה: ’**בְּנִי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא**’ – בנה לנו בית באויר העולם. ורמוז בזה, **כִּי אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הָרוּצִים לַעֲרֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין** – שדים יהודים, **וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמֹכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בַּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין** – שדים יהודים **הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמֹכוּ, כְּמוֹ הַשֵּׁדִין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר.** ’**וְאָמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא**’ – ואמר רבי יהושע בן חנניה שם ועמד בין שמים לארץ - **הַיְנוּ הַתַּלְמִיד חָכָם הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – בין שמים לארץ, **כְּתַרְגּוּמוֹ** של הפסוק: **"כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ"** (דברי הימים א כט) [**’דַּאֲחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא**’ – שאחוז בשמים ובארץ (עיין זוהר בראשית לא:)], כי הצדיק זוכה לשמירת הברית בשלימות, והוא בחינת ספירת ה’יסוד’, שמחברת בין הספירות העליונות שהם כנגד השמים לספירת ה’מלכות’ שהיא כנגד הארץ. ’**וְאָמַר אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם**’ - **כִּי טִינָא נִכְנָס בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ** השומעים את תורתם של התלמידי חכמים שדים יהודים **כַּנַּ"ל, וְנַעֲשֶׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן. וּכְשֶׁתַּלְמִיד חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְּפְּרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן** באים **מִ’הָתָם’, הַיְנוּ מִבְּחִינַת ’הָאַלְפִּין הַנְּפוּלִים’ הַנַּ"ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא ’הָתָם’, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים ’אָלֶף’ עִם הַכּוֹלֵל** דהיינו שמוסיפים גם את המילה עצמה כמספר אחד **עוֹלֶה ’הָתָם’]**, וזהו שאומר להם הצדיק, שיוציאו את הטינא ולב האבן שבאו להם מבחינת ’התם’. ’**אָמְרוּ: מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם**’ – אמרו: וכי יש מי שיכול לעלות לשם - **שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִּין הַנְּפוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם: ’מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא**’ – וכי יש מי שיכול לבנות בית בין שמים לארץ - **הַיְנוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל יְדֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים** שהם בין שמים לארץ, כי הם זוכים לתיקון הברית בשלימות, ולכן הם בבחינת ספירת ה’יסוד’ המאחדת את השמים והארץ, **כִּי** אלו שבונים את ביתם ובנינם על ידי התלמידי חכמים האמיתיים **יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמֹכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר. וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ ’בֵּית וַעַד לַחֲכָמִים’**, דהיינו **שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת** מה שאמרה האשה השונמית על אלישע: **"אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד, נַעֲשֶׂה עֲלִיַּת קִיר"** (מלכים ב ד), שרמוז בזה, שבנתה את ביתה ועלייתה על ידי ’איש קדוש’, כי על ידי שהאדם מכניס את התלמידי חכמים האמיתיים לתוך ביתו ומשמש אותם ומקבל מהם הדרכה בעבודת ה’, זה נחשב שהוא בונה את ביתו הרוחני על ידי התלמידי חכמים, ועל ידי שהוא משמש אותם הוא זוכה לחסד ולאמונה, ולכן **אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל,** כי על ידי החסד והאמונה מעלים את האלפין הנפולים, ועל ידי שמעלים את האלפין הנפולים מוציאים את הטינא ולב האבן מאותם אנשים ששמעו תורה מהתלמידי חכמים שדים יהודים שמקבלים את תורתם מהאלפין הנפולים.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז באותיות ’אלף’ עד ’יוד’, ויתבאר כי כשהאדם שומע תורה מתלמידי חכמים שדים יהודים הוא צריך להעלות את הטוב שבתוכו.

וְזֶה הרמוז באותיות ’אלף’ עד ’יוד’, כי באותיות **’אָלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת’** רמוז כך, **’גִּימֶל דָּלֶת’ דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא** – זהו בחינת שמים וארץ, כמובא בתיקוני זוהר (דף נד.) שספירת ה’יסוד’ נקראת ’גד’, ו’גד’ הוא ראשי תיבות ’גמול דלים’, כי ה’יסוד’ משפיע את השפע שמקבל מהספירות שמעליו אל ספירת ה’מלכות’ שתחתיו, ונמצא שהוא מחבר בין הספירות העליונות שנקראים ’שמים’ למלכות שנקראת ’ארץ’. **’בֵּית’**, הוא לשון ’בית’, דהיינו **מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – בין שמים לארץ, דהיינו שבונה ביתו על ידי התלמידי חכמים האמיתיים שהם מחברים את השמים והארץ, **זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין,** שרמוזים באות ’אלף’.

והאותיות **’זַיִן חֵית’ - הַיְנוּ אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין** – משדים יהודים, **הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם ’זַיִן’, בְּחִינַת** מה שנאמר לענין העבודה זרה (ויקרא יז): **"לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים** אחריהם", ולכן ’זין’ רומז לעבודה זרה, כי בני אדם אלו נופלים בכפירות גדולות, שזהו בחינת עבודה זרה, ובני אדם אלו **מֵהֶם** מגיע **הַחֲרוּף וְהַבִּזְיוֹנוֹת** ליראי ה’, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (איוב לא) **"וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי"** – ’הבזוי מן המשפחות

ב **וּכְשֶׁיֵּשׁ** לִירְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֵצָה עַל־זֶה: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם (תהלים כב). לַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת תּוֹלָע, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה הַזֹּאת מְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. כִּי תּוֹלָע הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד): הָאֱמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע; וְהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה'; וּבְבְחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבִּזְיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים בִּבְחִינַת (תהלים ב): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שם פט): וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי, בְּיָמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו, כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת (נחום ב): אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים, וּבְזֶה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמות ב): וְעִשָּׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים:

ג **וְלָבוֹא** לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תָּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ'. וּבְזֶה הַשִּׁמּוּשׁ, שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ"ל, כַּמַּאֲמָר (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד. וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד כֶּבֶשׂ, כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָאַלְפִּין, בִּבְחִינַת (ירמיה יא): וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף. וְזֶה בְּחִינַת כֶּבֶשׂ – שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם. וְזֶה: **תָּמִיד** – גִּימַטְרִיָּא **ד' אַלְפִּין**, שֶׁהוּא תִּקּוּן הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (משלי כג): לְמִי מָדְנִים, לְמִי שִׂיחַ. הֵינוּ, עַל־יְדֵי **שִׂיחַ**, עַל־יְדֵי **חָ'כָם שֵׁ'ד יְ'הוּדָאִי**, עַל־יָדוֹ מָדְנִים, עַל־יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **בְּנֵי לָן בֵּיתָא בַּאֲוִירָא דְּעָלְמָא**. כִּי אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הָרוֹצִים לַעֲרֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בָּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כְּמוֹ הַשֵּׁדִין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר. וַאֲמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא – הֵינוּ הַתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, כְּתַרְגּוּמוֹ: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – [דְּאַחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא]. וַאֲמַר: **אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם** – כִּי טִינָא נִבְנָם בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן, וּכְשֶׁתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְּפְרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן מֵהָתָם, הֵינוּ מִבְּחִינַת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא הָתָם, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים **אָלֶף** עִם הַכּוֹלֵל עוֹלֶה **הָתָם**]. אֲמַרוּ: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם** – שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל־יְדֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר, וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ בֵּית־וַעַד לַחֲכָמִים, שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת: אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד, נַעֲשָׂה עָלֵית קִיר (מלכים־ב ד) – אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶה **אָלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת. גִּימֶל דָּלֶת** דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא. **בֵּית** – מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין. **זַיִן חֵית** – הֵינוּ אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם זַיִן, בְּחִינַת (ויקרא יז): לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים. מֵהֶם הַחֲרוּף וְהַבִּזְיוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (איוב לא): וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי, בְּחִינַת חֵית. **הֵא וָו** – הוֹי וַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: לְמִי מָדְנִים לְמִי שִׂיחַ, הֵינוּ זַיִן חֵית. **טֵית יוֹד** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוּהּ. כִּי צָרִיךְ, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוּהּ, כְּמוֹ (חגיגה טו:) רַבִּי מֵאִיר, רִמּוֹן מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי; וּכְתִיב (שם כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוּהּ, הֵינוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְזֶה **טֵית** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוּהּ (הקדמת הזוהר ג), שֶׁתָּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹד – הֵינוּ תִּתְקַן עַל־יְדֵי זֶה הָאַלְפִּין, בְּחִינַת (ישעיה כח): אוֹרָה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ **פֶּלֶא** – דָּא **אָלֶף**. וְזֶה יוֹד צוֹרֶת **אָלֶף**. וְזֶה יוֹד, לְשׁוֹן אוֹרָה. יוֹד בְּחִינַת (איכה ג): וַיַּדּוּ אֶבֶן – לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינוּ קְלִפָּתוֹ זָרָק: (עד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְשֶׁמַּעֲנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר, וּבֵאַר לָנוּ קְצָת. וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין, שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבָאֲרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ', שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ'. וְ"עוֹלַת" גִּימַטְרִיָּא שֵׁם **אב"ג ית"ץ** וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ', בְּסוֹד: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וְהוּא סוֹד: אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ'; וְיֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּקְּלִפָּה תּוֹלָע, אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ', וְעַל־כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל הַתּוֹלָע שֶׁבַּקְּלִפָּה וְכוּ'. וְדַע, כִּי כָּל קָרְבַּן עוֹלָה הִיא בִּבְחִינַת לַאֲה וְכוּ', וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד כְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינָיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמָּשֵׁל הַתּוֹלַעַת הַטְּמֵאָה, וְתוֹלָע יַחֲזֹר לְעוֹלַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: עוֹלַת תָּמִד, כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין** שֶׁלּוֹקַחַת לַאֲה וְכוּ'. כָּל זֶה מְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה, שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת לַאֲה, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאִלּוּ לוֹאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעְזֹר וְכוּ', כִּי מַלֵּאָה נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת לוֹאָה, כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּלַאָה, שֶׁמִּשָּׁם אֵחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה הַנַּ"ל. וְזֶה מַה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַתִּקּוּן: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ תּוֹלָע דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִד, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם, שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹרְחִים

משבר ומפחיד אותי'[6], ו"יחיתני" רומז על **בְּחִינַת** 'חֵית', ולכן 'זין חית' רומז על בני אדם המקבלים תורה משדים יהודים ומבזים ומחרפים את יראי ה'. והאותיות 'הֵא וָאו' רומזות על **הוֹי וַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** הפסוק: **"לְמִי מְדָנִים לְמִי שִׂיחַ"**, שעל ידם נעשית מריבות וצעקות, דהיינו חירופים ובזיונות, **הַיְנוּ** על ידי המקבלים תורה מהשדים יהודים הרמוזים באותיות **'זַיִן חֵית'**.

והאותיות **'טֵית יוּד'** רומזות, **טוּבָא גָּנֵז בְּגַוֵּהּ** – טוב גנוז בתוכו. **כִּי צָרִיךְ כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁדִּין יְהוּדָאִין** – שדים יהודים, **שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוֵּהּ** – שבתוכו, **כְּמוֹ** שאמרו בגמרא על רבי מאיר שלמד תורה מ'אחר' שיצא לתרבות רעה (חגיגה טו:): **'רַבִּי מֵאִיר רִמּוֹן מְצָא, תּוֹכוֹ אָכַל'. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כג): **"בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי", וּכְתִיב** (שם כב): **"שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי"**, והגמרא דורשת שם פסוק זה "שמע דברי חכמים וגו'" לענין רבי מאיר, ששמע את תורתו של אחר אבל היטה את ליבו אל הקב"ה ולא למעשיו של אחר (ומובא שם בגמרא שדוקא אדם גדול יכול לעשות כך, אבל אדם קטן צריך להיזהר ללמוד תורה רק מרב שדומה למלאך ה'). **וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוֵּהּ** – בתוכו, **הַיְנוּ הָאַלְפִּין הַנְּפוּלִים** שמעלה אותם לשורשם. **וְזֶה 'טֵית' - טוּבָא גָּנֵז בְּגַוֵּהּ** – טוב גנוז בתוכו (הקדמת הזוהר ג). **שֶׁתָּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו, וְעַל יְדֵי זֶה** תתקן את בחינת 'יוד', **הַיְנוּ תְּתַקֵּן עַל יְדֵי זֶה הָאַלְפִּין** הנפולים, **בְּחִינַת** מה שנאמר (ישעיה כה): **"אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶּלֶא"**, ורמוז בזה, כי "פלא" **דָּא** – זה **'אָלֶף'**, כי 'אלף' אותיות 'פלא' (תקו"ז דף קלה.). **וְזֶה 'יוּד' צוּרַת 'אָלֶף'**, כמובא בתיקוני זוהר (דף טו:) שהאות א' מורכבת משני אותיות י' ואות ו' באמצע, ונמצא שהאות 'יוד' רומזת על בחינת האלפין, והאלפין רמוזים במילה "פלא", **וְזֶה 'יוּד', לְשׁוֹן "אוֹדֶה"**, ונמצא שהמילה "אודה" רומזת על בחינת 'יוד', שהיא בחינת האלפין, והמילה "פלא" רומזת גם כן על בחינת האלפין, ועל ידי שהאדם שומע תורה מתלמידי חכמים שדים יהודים והוא אוכל את הטוב שבתוכו, שזהו בחינת 'טית', הוא מעלה את האלפין הנפולים, שהם בחינת האות 'יוד'. ודבר נוסף רמוז במילה 'יוד', שהיא **בְּחִינַת** מה שנאמר (איכה ג): **"רַדּוּ אֶבֶן" - לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הַיְנוּ** מה שנאמר על רבי מאיר: 'רימון מצא, תוכו אכל **קְלִפָּתוֹ זָרַק**', והיינו שכשהאדם שומע תורה מתלמידי חכמים שדים יהודים צריך לזרוק את הרע שבה, שזהו בחינת 'יוד', ולאכול את הטוב שבה, שזהו בחינת 'טית'.

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל).

עתה יתבאר כיצד במאמר זה רמוזים כל כוונות האר"י ז"ל של פרשת התמיד.

מוסיף ר' נתן ז"ל: **וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת** של האר"י ז"ל **שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר. וּבֵאֵר לָנוּ קְצָת, וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה** – של עולם העשיה **וְכוּ', שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה וְכוּ'. וְ"עוֹלַת" גִּימַטְרִיָּא שֵׁם 'אב"ג ית"ץ' וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ'**, והוא בחינת 'חסד שבגבורה', **בְּסוֹד: "וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר"**, שבבוקר מתעוררת מידת אברהם, שהוא בחינת החסד, **וְהוּא סוֹד: "אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ' יעקב"**, שזה מרמז על ישראל שהם מכלים את האומות, כמו התולעת שמכלה ומרקיבה את העץ הקשה והחזק, (ולכן בחינה זו נקראת 'תולעת', בסוד תולעת שני, שהיא בגוון אדום, לפי ששורשו הוא גבורה), ו'עולת' הוא אותיות 'תולע', **וְיֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּקְּלִפָּה 'תּוֹלָע' אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ'**, וכל בוקר ובוקר מתגלה אותה בחינת 'תולע' הטמא לכלות את העולם כולו, **וְעַל כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'תּוֹלַעַת יַעֲקֹב', עַל הַ'תּוֹלָע' שֶׁבַּקְּלִפָּה וְכוּ'. וְדַע כִּי כָּל קָרְבָּן עוֹלָה, הִיא בִּבְחִינַת 'לֵאָה' וְכוּ'**, דהיינו ששורשו של קרבן עולה הוא בבחינה העליונה שנקראת 'לאה', ובבחינת 'לאה' נאחזים כל הדינים הקשים, **וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד כְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמְשֹׁל הַתּוֹלַעַת הַטָּמֵא, וְ'תּוֹלָע' יַחֲזֹר לְ'עוֹלַת'. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: "עוֹלַת תָּמִד", כִּי 'תָּמִד' בְּגִימַטְרִיָּא ד'**

מקורות והערות

[6] מצודות דוד שם.

ב **וּכְשֶׁיֵּשׁ** לִירְאֵי הַשֵּׁם חֲרָפוֹת וּבוּשׁוֹת מֵהַכּוֹפְרִים הָאֵלּוּ, עֵצָה עַל־זֶה: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ, חֶרְפַּת אָדָם (תהלים כב). לַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַסְּגֻלָּה לָזֶה בְּחִינַת תּוֹלָע, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינָה הַזֹּאת מְנַצֵּחַ אוֹיְבָיו. כִּי תּוֹלָע הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ד): הָאֱמֻנִים עֲלֵי תוֹלָע; וְהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה'; וּבְבְחִינַת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, מְשַׁבֵּר וּמְבַטֵּל עֲבוֹדַת־אֱלִילִים וְהַכְּפִירוֹת וְהַבִּזְיוֹנוֹת, וּמִתְגַּבֵּר עַל הַכּוֹפְרִים בִּבְחִינַת (תהלים ב): בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ. כִּי אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אֱמוּנָה, בְּחִינַת (שם פט): וְחַסְדִּי לֹא אָפִיר וְלֹא אֲשַׁקֵּר בֶּאֱמוּנָתִי, בְּיָמִין הַזֹּאת הוּא מִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבָיו, כִּי נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת (נחום ב): אַנְשֵׁי חַיִל מְתֻלָּעִים, וּבְזֶה הַחֶסֶד הוּא מְתַקֵּן אֵלּוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמות ב): וְעִשָּׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים:

ג **וְלָבוֹא** לְחֶסֶד, אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים צַדִּיקִים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כִּי הַמַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד וְכוּ'. וּבְזֶה הַשִּׂמּוּשׁ, שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם, זוֹכֶה לַחֶסֶד הַנַּ"ל, כַּמַּאֲמָר (כתובות צו): כָּל הַמּוֹנֵעַ תַּלְמִידוֹ מִלְּשַׁמְּשׁוֹ, כְּאִלּוּ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד. וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה הַתָּמִיד כֶּבֶשׂ, כִּי מִמֶּנּוּ נִתְתַּקְּנוּ הָאַלְפִּין, בִּבְחִינַת (ירמיה יא): וַאֲנִי כְּכֶבֶשׂ אַלּוּף. וְזֶה בְּחִינַת כֶּבֶשׂ – שֶׁכָּבוּשׁ תַּחַת יַד רַבּוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ אוֹתָם. וְזֶה: **תָּמִיד** – גִּימַטְרִיָּא **ד' אַלְפִּין**, שֶׁהוּא תִּקּוּן הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ (משלי כב): לְמִי מָדְנִים, לְמִי שִׂיחַ. הֵינוּ, עַל־יְדֵי **שִׂיחַ**, עַל־יְדֵי **חָ'כָם שֵׁ'ד יְ'הוּדָאִי**, עַל־יָדוֹ מָדְנִים, עַל־יָדוֹ בָּא הִתְנַגְּדוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **בְּנֵי לָן בֵּיתָא בְּאֲוִירָא דְּעָלְמָא**. כִּי אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם, הָרוֹצִים לַעֲרֹךְ עֲבוֹדָתָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁשּׁוֹמְעִים מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, וּבֶאֱמֶת אֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, וַהֲוֵי כְּאִלּוּ רוֹצִים לִבְנוֹת בַּיִת בָּאֲוִירָא, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין הֵם פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר, וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כְּמוֹ הַשֵּׁדִין שֶׁפּוֹרְחִים בָּאֲוִיר. **וַאֲמַר שֵׁם, וְקָם בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ הַתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי הוּא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, כְּתַרְגּוּמוֹ: כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ – [דְּאַחִיד בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא]. **וַאֲמַר: אַפִּיקוּ לִי לִבְנֵי וְטִינָא מֵהָתָם** – כִּי טִינָא נִבְנָם בְּלִבָּם שֶׁל אֵלּוּ כַּנַּ"ל, וְנַעֲשָׂה לִבָּם לֵב הָאֶבֶן, וּכְשֶׁתַּלְמִיד־חָכָם הָאֲמִתִּי רוֹאֶה מַחֲשַׁבְתָּם הָרָעָה, אוֹמֵר לָהֶם שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא מִלִּבָּם, שֶׁיּוֹצִיאוּ הַטִּינָא שֶׁבְּלֵב הָאֶבֶן, וְאַל יִכְפְּרוּ בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. כִּי הַטִּינָא וְלֵב הָאֶבֶן מֵהָתָם, הֵינוּ מִבְּחִינַת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים הַנַּ"ל, שֶׁהֵן גִּימַטְרִיָּא הָתָם, [כִּי אַרְבַּע פְּעָמִים **אָלֶף** עִם הַכּוֹלֵל עוֹלֶה **הָתָם**]. אֲמַרוּ: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְאַסּוּקֵי הָתָם** – שֶׁאָמְרוּ לוֹ: מִי יָכוֹל לַעֲלוֹת הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְהֵשִׁיב לָהֶם: **מִי אִיכָּא דְּמָצֵי לְמִבְנֵי בֵּיתָא בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא** – הֵינוּ מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ עַל־יְדֵי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, כִּי יֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶׁיִּסְמְכוּ, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים הֵם יְסוֹד כָּל דָּבָר, וּמִי שֶׁבֵּיתוֹ בֵּית־וַעַד לַחֲכָמִים, שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בִּבְחִינַת: אִישׁ קָדוֹשׁ עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד, נַעֲשָׂה עָלֵית קִיר (מלכים־ב ד) – אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים מַעֲלִין הָאַלְפִּין כַּנַּ"ל. וְזֶה **אָלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת. גִּימֶל דָּלֶת** דָּא שְׁמַיָּא וְאַרְעָא. **בֵּית** – מִי שֶׁבּוֹנֶה בֵּיתוֹ בֵּין שְׁמַיָּא לְאַרְעָא, זֶה תִּקּוּן הָאַלְפִּין. **זַיִן חֵית** – הֵינוּ אֵלּוּ בְּנֵי־אָדָם הַמְקַבְּלִים תּוֹרָתָם מִשֵּׁדִין יְהוּדָאִין, הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם זַיִן, בְּחִינַת (ויקרא יז): לַשְּׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים. מֵהֶם הַחֲרוּף וְהַבִּזְיוֹנוֹת, בִּבְחִינַת (איוב לא): וּבוּז מִשְׁפָּחוֹת יְחִתֵּנִי, בְּחִינַת חֵית. **הֵא וָו** – הוֹי וַי, לְשׁוֹן צְעָקָה וּמְרִיבָה, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: לְמִי מָדְנִים לְמִי שִׂיחַ, הֵינוּ זַיִן חֵית. **טֵית יוֹד** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוֵּהּ. כִּי צָרִיךְ, כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ תּוֹרָה מִתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שֵׁדִין יְהוּדָאִין, שֶׁיֹּאכַל טוֹב שֶׁבְּגַוֵּהּ, כְּמוֹ (חגיגה טו:) רַבִּי מֵאִיר, רִמּוֹן מָצָא, תּוֹכוֹ אָכַל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): בְּנִי תְּנָה לִבְּךָ לִי; וּכְתִיב (שם כב): שְׁמַע דִּבְרֵי חֲכָמִים, וְלִבְּךָ תָּשִׁית לְדַעְתִּי. וּכְשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן, מַעֲלֶה טוֹב הַגָּנוּז בְּגַוֵּהּ, הֵינוּ הָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים. וְזֶה **טֵית** – טוּבָא גְּנַז בְּגַוֵּהּ (הקדמת הזוהר ג), שֶׁתָּשִׁית לִבְּךָ לַטּוֹב הַגָּנוּז בִּדְבָרָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹד – הֵינוּ תִּתְקַן עַל־יְדֵי זֶה הָאַלְפִּין, בְּחִינַת (ישעיה כח): אוֹרָה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ **פֶּלֶא** – דָּא **אָלֶף**. וְזֶה יוֹד צוּרַת **אָלֶף**. וְזֶה **יוֹד**, לְשׁוֹן אוֹרָה. יוֹד בְּחִינַת (איכה ג): וַיַּדּוּ אֶבֶן – לְשׁוֹן הַשְׁלָכָה, הֵינוּ קְלִפָּתוֹ זָרָק: (עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה מְרֻמָּז בָּהּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד, שֶׁאוֹמְרִים בַּבֹּקֶר, וּבֵאַר לָנוּ קְצָת.

וְעַיֵּן בַּכַּוָּנוֹת, וְתִרְאֶה וְתָבִין, שֶׁכָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד מְבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַזֹּאת. כִּי מְבֹאָר שֶׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתָּמִיד מַכְנִיעַ קְלִפּוֹת דַּעֲשִׂיָּה וְכוּ', שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה וְכוּ'. וְ"עוֹלַת" גִּימַטְרִיָּא שֵׁם **אב"ג ית"ץ** וְכוּ', שֶׁהוּא בְּחֶסֶד וְכוּ', בְּסוֹד: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר, וְהוּא סוֹד: אַל תִּירְאִי תּוֹלַעַת וְכוּ'; וְיֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּקְּלִפָּה תּוֹלָע, אֲשֶׁר מְכַלֶּה וְאוֹכֵל הַכֹּל וְכוּ', וְעַל־כֵּן צִוָּה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו לְהַקְרִיב עוֹלַת תָּמִיד, לְהִתְגַּבֵּר עוֹלַת תָּמִיד שֶׁבַּקְּדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת תּוֹלַעַת יַעֲקֹב, עַל הַתּוֹלָע שֶׁבַּקְּלִפָּה וְכוּ'. וְדַע, כִּי כָּל קָרְבַּן עוֹלָה הִיא בִּבְחִינַת לֵאָה וְכוּ', וְלָכֵן בָּא עוֹלַת תָּמִיד בְּנֶגְדָּהּ, כְּדֵי לְמַתֵּק דִּינֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט וְיִמָּשֵׁל הַתּוֹלַעַת הַטְּמֵאָה, וְתוֹלָע יַחֲזֹר לְעוֹלַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: עוֹלַת תָּמִד, כִּי תָּמִד בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין** שֶׁלּוֹקַחַת לֵאָה וְכוּ'. כָּל זֶה מְבֹאָר בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד, עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה, שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנִּפּוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת לֵאָה, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים – כְּאִלּוּ לוֹאָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִלַּעְזֹר וְכוּ', כִּי מַלֵּאָה נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת לוֹאָה, כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּלֵאָה, שֶׁמִּשָּׁם אֵחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה הַנַּ"ל. וְזֶה מַה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַתִּקּוּן: אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ', הֵינוּ בְּחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ תּוֹלָע דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַבְרָהָם, כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִד, הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, בְּחִינַת אַבְרָהָם, בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת: בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ, הֵינוּ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם, שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹרְחִים

אַלְפִּין (דהיינו ארבע פעמים המילה 'אלף') שֶׁלּוֹקַחַת בחינת 'לֵאָה' מד' שמות אהי"ה וְכוּ'. כָּל זֶה מְבֹאָר בַּפְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַקָּרְבָּנוֹת, פֶּרֶק ד' עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב.

וּתְדַקְדֵּק וְתִרְאֶה שֶׁכָּל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם שֶׁהַמִּתְנַגְּדִים הַמְחָרְפִּין יִרְאֵי הַשֵּׁם, זֶה נִמְשָׁךְ מֵהָאַלְפִּין הַנְּפוּלִים, שֶׁאֵלּוּ הָאַלְפִּין בִּקְדֻשָּׁה הֵם בְּחִינַת 'לֵאָה', שיש בה בחינת ד' אלפי"ן, וְאֶצְלָם נַעֲשָׂה מִזֶּה בְּחִינַת: "הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים, כִּי תַלְאוּ גַּם אֱלֹקִים" - כְּאִלּוּ לוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִלַּעֲזֹר וְכוּ'. כִּי מִ'לֵּאָה' נַעֲשָׂה אֶצְלָם בְּחִינַת 'לוֹאֶה', כִּי הֵם יוֹנְקִים מֵהַדִּינִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּ'לֵאָה', שְׁמִשָּׁם אַחִיזַת הַקְּלִפּוֹת הַקָּשׁוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה הַנַּ"ל. וְזֶה מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל שֶׁנּוֹפְלִים בִּכְפִירוֹת, בְּחִינַת עֲבוֹדָה זָרָה, עַיֵּן שָׁם. וְהַתִּקּוּן: "אָנֹכִי תּוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְכוּ'", הַיְנוּ בְּחִינַת 'תּוֹלָע' דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁמַּכְנִיעַ 'תּוֹלָע' דִּקְלִפָּה. וְזֶה שֶׁמּוּבָא לְעֵיל בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'אַבְרָהָם', כִּי כֵּן מְבֹאָר שָׁם בַּכַּוָּנוֹת, שֶׁתּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינַת 'עוֹלַת תָּמִד', הוּא בְּחִינַת 'חֶסֶד', בְּחִינַת 'אַבְרָהָם', בְּחִינַת 'חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה'. וְזֶה שֶׁמּוּבָא בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל שֶׁהוּא בְּחִינַת: "בִּגְבוּרוֹת יֵשַׁע יְמִינוֹ", הַיְנוּ בְּחִינַת 'חֶסֶד שֶׁבִּגְבוּרָה'.

וְזֶה שֶׁמּוּבָא שָׁם שֶׁעִקַּר הַתִּקּוּן - עַל יְדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹרְחִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּאִלּוּ

הִקְרִיב תְּמִידִין, כִּי 'תָּמִד' בְּגִימַטְרִיָּא ד' אַלְפִין. כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן - עַל יְדֵי בְּחִינַת 'קָרְבַּן תָּמִד', שֶׁעוֹלֶה ד' אַלְפִין, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִין הַנַּ"ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת 'תּוֹלָע' דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'עוֹלַת תָּמִיד', בְּחִינַת 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם', ועל ידי שהאדם מכניס תלמידי חכמים בתוך ביתו, הוא זוכה לחסד ולאמונה, והוא מתקן את אותו התיקון שנעשה על ידי קרבן תמיד. עַיִן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. עַיִן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת.

תורה כ"ט

מובא בגמרא (בכורות ח:), ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה: **'הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא וְלָא קָיְהַבִּי לֵהּ** – אותו אדם שהולך ומבקש אשה ולא נותנים לו אותה, **מַאי חָזֵי דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְּלֵי מִנַּהּ** – מה הוא רואה שהוא הולך לבקש אשה שחשובה ומיוחסת ממנה, הרי יש לו ללמוד שכיון שלא נתנו לו את הראשונה, כל שכן שלא יתנו לו את זו שמיוחסת ממנה. **שְׁקַל סִכְּתָא, דָּצָה לְתַתָּא לָא עָל, דָּלֵי דָּצָה לְעֵלָּא עָל** – נטל רבי יהושע בן חנניה סיכה, השפיל את ידו ונעצה בכותל למטה במקום שאין חור ולא נכנסה, הגביה את ידו ונעצה בכותל למעלה במקום שיש חור ונכנסה. **אֲמַר** להם: **הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזְלֵהּ'** – אף אדם זה אף שלא קיבל את האשה הראשונה הוא הולך לבקש אשה שמיוחסת וחשובה ממנה, שמא האשה הראשונה לא היתה בת מזלו ועכשיו תזדמן לו בת מזלו. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

כשאמר רבינו ז"ל מאמר זה הוא פתח כך: 'הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא וְלָא קָיְהַבִּי לֵהּ וְכוּ'' – אותו אדם שהולך ומבקש אשה ולא נותנים לו אותה וכו'.

א. כִּי לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת מה שנאמר לענין השמים (תהלים יט): **"אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים, בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם"**, ורמוז בזה, שכשהדיבור אינו נשמע ונתקבל, שזהו "בלי נשמע קולם", אז אינו נקרא דיבור, שזהו "אין אומר ואין דברים", כי ענין הדיבור הוא להשמיע דבר לבני אדם אחרים, וכשהדיבור אינו נשמע ומתקבל לאחרים אינו נקרא דיבור. **וְעִקַּר מַה שֶּׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֶחֱמַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חָפֵצִים, וְעַל כֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב בְּהַדִּבּוּר אֵינוֹ נִתְקַבֵּל. וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדִּבּוּר, הוּא עַל יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב. אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב. בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי יט): **"גַּם בְּלֹא דַּעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב"** – אין טוב לאדם כשהוא בלא תורה[1], ורמוז בזה, כי **"נֶפֶשׁ" הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית ב): **"וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה"**, **וְתַרְגּוּמוֹ: 'לְרוּחַ מְמַלְּלָא'** – לרוח מדברת, וכשהדיבור הוא בלא הדעת אז אין בו טוב, אבל כשלוקחים את הדיבור מהדעת, אזי יש בו טוב.

ב. וּלְהָקִים וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת, הוּא עַל יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל יְדֵי זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת, כי על ידי זה מתעוררת הרשימה וההארה של כח וזכות הצדיקים האלו שמשבחים אותם, ועל ידי זה מתרומם הדעת[2]. וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים לב): **"כַּנֶּשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ"**, ורמוז בזה, כי **'נְשָׁרָא - דָּא רוּחָא'** – 'נשר' זהו בחינת 'רוח' (כמובא בתיקון ג' מהי"א תיקונים), **דָּא** – זה **בְּחִינַת צַדִּיק**, שהוא **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על יהושע בן נון (במדבר כז): **"אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ"**, ונמצא ש"נשר" רומז על הצדיק. **"יָעִיר קִנּוֹ" - שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמֹּחִין מִתַּרְדֵּמוּתָן, מִבְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שֵׁנָה. "קִנּוֹ" - דָּא** – זה רומז על **"קִנָּה חָכְמָה קָנָה בִּינָה"** (משלי ד), **שֶׁהֵם הַמֹּחִין**, וזהו הרמוז בפסוק, שעל ידי "כנשר" – הצדיק, "יעיר" – הוא מעורר את "קינו" – המוחין, דהיינו שכשמשבחים את

מקורות והערות

[1] רש"י שם. [2] פרפראות לחכמה. ובשיח שרפי קודש (סי' ד' ל"ה) כתב: "בענין המבואר בתורה כ"ט מענין שבח הצדיקים וכו', אמרו אנ"ש, שעיקר השבח שיכולים אנו לשבח את רבינו הוא בזה שענינו נמשך וזורח אף עתה לכל אחד החפץ באמת לקבל ולינוק ממנו, שבדבר זה לא זכו כל כך שאר הצדיקים, כמו שאמר רבינו ז"ל בפירוש, שחפץ שענינו ימשך אף לדורות הבאים ולא יפסק אורו אחר הסתלקותו חלילה, כי אם לדבר ולספר רק מופתים ומעשה ניסים ממנו ז"ל, הרי לא היה זה רצונו כלל, כמובא בהקדמת ספר שיחות הר"ן ועוד".

תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרִיב תָּמִידִין, כִּי **תָּמִד** בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין**, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי בְּחִינַת קָרְבַּן **תָּמִד**, שֶׁעוֹלֶה ד' אַלְפִּין, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִּין הַנַּ"ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִיד, בְּחִינַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם. עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. עַיֵּן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת:

כט

הַאי גַּבְרָא, דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ; מַאי חָזֵי דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ. שְׁקַל סִכְּתָא, דָּצָה לְתַתָּא, לָא עָל. דָּלֵי, דָּצָה לְעִלָּא, עָל. אֲמַר: הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת־מַזָּלֵהּ:

רַשִּׁ"י:
דְּמִדְלֵיהּ מִנַּהּ. שֶׁמְּיַחֶסֶת מֵרִאשׁוֹנָה. וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ לִלְמֹד הוֹאִיל וְלֹא נָתְנוּ לוֹ רִאשׁוֹנָה, כָּל שֶׁכֵּן זוֹ: **סִכְּתָא.** קַבִּילָא: **דָּצָה.** הִשְׁפִּיל יָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חוֹר בַּכֹּתֶל וְלֹא עָל: **דָּלֵי דָּצָה.** הִגְבִּיהַּ יָדוֹ וּנְעָצָהּ בַּמָּקוֹם נָקֵב וְעָל:

הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ וְכוּ':

א **כִּי** לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת (תהלים יט): אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם; וְעִקַּר מַה שֶׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֶחֱצַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֲפַצִים, וְעַל־כֵּן, כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֵינוֹ נִתְקַבֵּל. וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדִּבּוּר? הוּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב, בִּבְחִינַת (משלי יט): גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. נֶפֶשׁ הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא:

ב **וּלְהָקִים** וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת הוּא עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (דברים לב): כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. נִשְׁרָא – דָּא רוּחָא (כמובא בתקון ג' מהי"א תיקונים), דָּא בְּחִינַת צַדִּיק, בִּבְחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמּוֹחִין מִתַּרְדְּמוּתָן, מִבְּחִינַת מוֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שֵׁנָה. קִנּוֹ – דָּא קִנָּה חָכְמָה קִנָּה בִּינָה (משלי ד), שֶׁהֵם הַמּוֹחִין. וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּחִינַת (תהלים קמה): צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ וְכוּ'. וְזֶה (תהלים קנ): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו, הַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי, שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְבָב. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל־כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁנִּמְצָא רֻבָּב עַל בְּגָדָיו, חַיָּב מִיתָה (שבת קיג), כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג.), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהלים כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. וְהֵם בְּחִינַת צָדָק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת (איוב כט): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי; וְהַמְכַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דָּן אוֹתוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה פְּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְנַבֵּהּ וְאַטִּיל בַּהּ זְהֲמָא, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת (ישעיה סג): מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב, שֶׁנִּמְצָא עַל בִּגְדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָדֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֲוֹז מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאָז (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהוּא מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ, שֶׁהִיא אִשָּׁה רָעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵת רָעָה, כִּי יֵשׁ כ"ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה] עִתִּים: עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה, בִּבְחִינַת (קהלת ט): בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, בְּכָל עֵת דַּיְקָא. בְּגָדֶיךָ לְבָנִים, הַיְנוּ בְּלֹא רְבָב, הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְּׁכִינָה מִנִּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב (כבורות ו: נדה ט). **וְהָרְשָׁעִים** בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְרְשׁוּתָא בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי גּוֹרְמִין לָהּ דַּם נִדָּה, וְאָז הִיא נִקְרֵאת עִיר הַדָּמִים, (נחום ג), וְעַל־שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים אַנְשֵׁי דָּמִים, כִּי שְׁמָ"ה לֹא־תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בִּשְׁמָ"ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים, וּלְפִי בְּחִינַת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים דַּם נִדָּה לְהַשְׁכִּינָה, כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ; בְּכֵן צָרִיךְ לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין, שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לְבָנוּנִית, בִּבְחִינַת: דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב. וְזֶהוּ: בְּכָל עֵת יִהְיוּ **בְגָדֶיךָ** לְבָנִים – **בְּגִידֶיךָ** דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית:

ד **וּלְתַקֵּן** כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכָבֵד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו; בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, וְאָז, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מִמֵּילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁהוּא הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, שַׁדַּי, עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה כְּחֵץ לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פְּרָט וּפְרָט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, בִּבְחִינַת (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ – שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: זֹהַר הָרָקִיעַ, כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ הוּא בִּבְחִינַת (איוב כז): יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ, וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שְׁמָ"ה

הצדיק, שעל ידי זה מתעורר כח הצדיק, על ידי זה מתרומם הדעת, וכשמתרומם הדעת אז הדיבור נמשך מהדעת ויש בו טוב, ועל ידי זה הוא נשמע ומתקבל.

וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, דהיינו שהמלאכים האחרים ישמעו את דבריהם, כמו שנאמר על המלאכים (ישעיה ו): "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש וגו'", **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים קג): "ברכו ה' מלאכיו, גיבורי כח, **עֹשֵׂי דְבָרוֹ, לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ",** ורמוז בזה, ש"עושי דברו" היינו כשרוצים לעשות דיבור, **אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין** וּמְפָאֲרִין **אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים קמה): **"צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו",** הרי שהקב"ה הוא צדיקו של עולם, (כי אחד מהמידות של הקב"ה היא ספירת ה'יסוד', שהיא בחינת 'צדיק')[3], **וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת:** "לִשְׁמֹעַ וְכוּ' בקול דברו", דהיינו שהוא נשמע ומתקבל אצלם. **וְזֶה** מה שנאמר בתחילת הפסוק: **"בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו", הַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ עַל יְדֵי זֶה: "עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל.**

לאחר שנתבאר שעל ידי שבח הצדיקים מתעורר כח הצדיקים ועל ידי זה מתרומם הדעת ונמשך דעת לבחינת הדיבור, ואז יש טוב בדיבור והוא נשמע ומתקבל, יתבאר כעת כי הדיבור הוא בחינת 'מלכות', ותיקון הדיבור הוא תיקון ה'מלכות', ויתבארו בהמשך המאמר בחינות נוספות של תיקון ה'מלכות'.

ג. וְזֶה בְּחִינַת 'בְּגָדִים לְבָנִים', הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מַלְכוּת פֶּה' (תקו"ז דף יז.), דהיינו שכח הדיבור הוא נמשך מספירת ה'מלכות', **הוּא בְּחִינַת 'בְּגָדִים לְבָנִים',** והיינו שכיון שהדיבור הוא בחינת ספירת ה'מלכות', לכן תיקון הדיבור הוא על ידי שבח הצדיקים, שעל ידי זה האדם מרומם את המוחין שלו, והוא ממשיך בחינת 'לבנונית' אל בחינת ה'מלכות' שלו, (וכמו שיתבאר בהמשך המאמר), ואז יש בדיבור שהוא בחינת 'מלכות' טוב, והוא נשמע ומתקבל, וכל יהודי יש לו שורש בספירת ה'מלכות' העליונה, ולכן על ידי זה הוא גורם שתמשך בחינת 'לבנונית' מבחינת ה'מוחין' העליונה (שהם הספירות 'חכמה' ו'בינה') אל ספירת ה'מלכות' העליונה, ועל ידי זה נתקנת ספירת ה'מלכות', ועתה יתבאר שבחינה זו נעשית גם כן על ידי הבגדים, שהם גם כן בחינת 'מלכות', כמו שיתבאר, **כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְקָב. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל כֵּן** אמרו רבותינו ז"ל: **'תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּמְצָא רְבָב עַל בְּגָדָיו חַיָּב מִיתָה'** (שבת קיג), **כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת 'דִּינָא דְּמַלְכוּתָא'** – דין המלכות, כי ספירת ה'מלכות' היא בחינת מידת הדין, ומשם נמשכים הדינים והעונשים לאדם[4], **כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת** ספירת ה'**מַלְכוּת', כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא** – קרא לבגדיו 'מכבדי' (שבת קיג.), **שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת 'מַלְכוּת', בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים כד): **"מֶלֶךְ הַכָּבוֹד",** ורמוז בזה, שה'כבוד' הוא בחינת 'מלכות', ואם כן הבגדים שהם בחינת 'כבוד' לאדם הם בחינת 'מלכות'. **וְהֵם בְּחִינַת 'צֶדֶק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא'** (תקו"ז דף יז.) – ספירת ה'מלכות' הקדושה נקראת 'צדק' בשעה שהיא דנה על פי שורת הדין בלי ויתור, **שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת** מה שנאמר (איוב כט): **"צֶדֶק לָבַשְׁתִּי",** ורמוז בזה, שהמלבוש הוא בחינת 'צדק', ו'צדק' זהו ה'מלכות'. **וְהַמְבַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא** – הדין של ספירת ה'מלכות' **דָּן אוֹתוֹ,** דהיינו שנמשכים עליו עונשים ודינים מספירת ה'מלכות'. **וְעַל יְדֵי זֶה עוֹשֶׂה פֵּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, דהיינו בין תשע הספירות העליונות לספירת ה'מלכות' שהיא הנמוכה ביותר, והיא בחינת אורו של הקב"ה השוכן בעולם הזה, ולכן היא נקראת 'שכינה', (וכשנעשה פירוד ביניהם אין השכינה יכולה לקבל שפע מהספירות העליונות ולהשפיע אותו לעולם)[5], וזהו **בִּבְחִינַת 'נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ**

מקורות והערות

[3] עיין בקהלת יעקב ערך 'צדיק'. [4] עיין לעיל סימן ד' אות ה'. [5] ובפרפראות לחכמה כתב, כי נראה לפרש שרוצה לומר, שבזה

תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרִיב תְּמִידִין, כִּי **תָּמִד** בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין**, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי בְּחִינַת קָרְבַּן תָּמִד, שֶׁעוֹלֶה ד' אַלְפִּין, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִּין הַנַּ"ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִיד, בְּחִינַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם. עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. עַיֵּן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת:

כט

הַאי גַּבְרָא, דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ; מַאי חָזֵי דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ. שְׁקַל סִכְּתָא, דָּצָה לְתַתָּא, לָא עָל. דָּלֵי, דָּצָה לְעִלָּא, עָל. אֲמַר: הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת־מַזָּלֵהּ:

רַשִּׁ"י:
דְּמִדְלֵיהּ מִנַּהּ. שֶׁמְּיַחֶסֶת מֵרִאשׁוֹנָה. וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ לִלְמֹד הוֹאִיל וְלֹא נָתְנוּ לוֹ רִאשׁוֹנָה, כָּל שֶׁכֵּן זוֹ: סִכְּתָא. קַבִּילָא: דָּצָה. הִשְׁפִּיל יָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חוֹר בַּכֹּתֶל וְלֹא עָל: דָּלֵי דָּצָה. הִגְבִּיהַּ יָדוֹ וּנְעָצָהּ בַּמָּקוֹם נָקֵב וְעָל:

הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ וְכוּ':

א **כִּי** לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת (תהלים יט): אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם; וְעִקַּר מַה שֶׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֶחֱצַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֲפֵצִים, וְעַל־כֵּן, כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֵינוֹ נִתְקַבֵּל. וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדִּבּוּר? הוּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב, בִּבְחִינַת (משלי יט): גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. נֶפֶשׁ הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא:

ב **וּלְהָקִים** וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת הוּא עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (דברים לב): כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. נִשְׁרָא – דָּא רוּחָא (כמובא בתקון ג' מהי"א תיקונים), דָּא בְּחִינַת צַדִּיק, בִּבְחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמּוֹחִין מִתַּרְדְּמוּתָן, מִבְּחִינַת מוֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שֵׁנָה. קִנּוֹ – דָּא קִנָּה חָכְמָה קִנָּה בִּינָה (משלי ד), שֶׁהֵם הַמּוֹחִין. וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת (תהלים קמה): צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ וְכוּ'. וְזֶה (תהלים קנ): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו, הַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי, שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְבָב. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל־כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁנִּמְצָא רֻבָּב עַל בְּגָדָיו, חַיָּב מִיתָה (שבת קיג), כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג.), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהלים כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. וְהֵם בְּחִינַת צָדָק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת (איוב כט): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי; וְהַמְכַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דָּן אוֹתוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה פְּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבֵּהּ וְאַטִּיל בֵּהּ זְהֲמָא, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת (ישעיה סג): מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב, שֶׁנִּמְצָא עַל בְּגָדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָדֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֻזּוֹ מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאָז (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהוּא מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ, שֶׁהִיא אִשָּׁה רָעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵת רָעָה, כִּי יֵשׁ כ"ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה] עִתִּים: עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה, בִּבְחִינַת (קהלת ט): בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, בְּכָל עֵת דַּיְקָא. בְּגָדֶיךָ לְבָנִים, הַיְנוּ בְּלֹא רְבָב, הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְּׁכִינָה מִנִּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב (כבורות ו: נדה ט). **וְהָרְשָׁעִים** בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְרְשׁוּתָא בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי גּוֹרְמִין לָהּ דַּם נִדָּה, וְאָז הִיא נִקְרֵאת עִיר הַדָּמִים, (נחום ג), וְעַל־שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים אַנְשֵׁי דָּמִים, כִּי שֵׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בְּשֵׁם"ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים, וּלְפִי בְּחִינַת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים דַּם נִדָּה לְהַשְׁכִּינָה, כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ; בְּכֵן צָרִיךְ לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין, שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לְבָנוּנִית, בִּבְחִינַת: דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב. וְזֶהוּ: בְּכָל עֵת יִהְיוּ **בְגָדֶיךָ** לְבָנִים – **בְּגִידֶיךָ** דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית:

ד **וּלְתַקֵּן** כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכָבֵד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו; בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, וְאָז, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מִמֵּילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁהוּא הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, שַׁדַּי, עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה כְּחֵץ לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פְּרָט וּפְרָט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, בִּבְחִינַת (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ – שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: זֹהַר הָרָקִיעַ, כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ הוּא בִּבְחִינַת (איוב כז): יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ, וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שֵׁם"ה

וְאַטִּיל בַּהּ זְהֲמָא' – שהנחש שהוא הס"מ נושך בספירת ה'מלכות' ומטיל בה זוהמא, דהיינו שעל ידי החטאים שבעולם יש לס"מ כח לינוק מה'מלכות', ועל ידי זה הוא מטיל בה זוהמא[6], דהיינו שנעשית אצלה **בִּבְחִינַת 'דַּם נִדָּה'**, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על הקב"ה (ישעיה סג): **"מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ"**, ורמוז בזה שהשכינה שהיא בחינת 'לבוש', נעשית בחינת "אדום", דהיינו שיש בה בחינת 'דם נדה'[7], **וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב שֶׁנִּמְצָא עַל בִּגְדוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִפְרֶדֶת בְּחִינַת הַ'מַּלְכוּת' הַנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֻזּוֹ, מִקֶּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – מהקדוש ברוך הוא. **וְאָז** מתקיים הפסוק שנאמר על הקב"ה (ירמיה כה): **"שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ" - עַל נָוֶה דִּילֵהּ** – על הנוה שלו, שהיא ה'מלכות' שהיא נוה ובית להקב"ה, והקב"ה שואג על כך שספירת ה'מלכות' נפרדה ממנו והלכה בגלות[8]. **וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׁפְחָה בִּישָׁא** – רעה, **שֶׁהוּא 'מַלְכוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא'**, שהיא כנגד ספירת ה'מלכות' דקדושה, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי ל): **"שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ"**, ורמוז בזה, שה'מלכות' דסטרא אחרא שהיא בחינת 'שפחה', יורשת את ה'מלכות' דקדושה שהיא בחינת ה'גבירה', שֶׁהמלכות דסטרא אחרא **הִיא** בחינת **'אִשָּׁה רָעָה'**, שֶׁהִיא בְּחִינַת **'עֵת רָעָה'**, **כִּי יֵשׁ כ"ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה] עִתִּים, עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה,** כמובא בקהלת (ג, א): "לכל זמן ועת וגו'. עת ללדת ועת למות וגו'", ומובאים שם עשרים ושמונה עיתים, וארבע עשרה מתוכם לטובה וארבע עשרה מתוכם לרעה, והעיתים לטובה רומזים על ה'מלכות' דקדושה, שנקראת 'עת טובה', והעיתים לרעה רומזים על ה'מלכות' דסטרא אחרא שנקראת 'עת רעה'[9]. **וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׁפְחָה בִּישָׁא** – רעה, שֶׁהִיא **'עֵת רָעָה'**, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (קהלת ט): **"בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים"**, ורמוז בזה, כי **"בְּכָל עֵת"** דַּיְקָא, דהיינו שכשהאדם רוצה להכניע את בחינת 'עת רעה', ולתקן את בחינת 'עת טובה', דבר זה נעשה על ידי **"בְגָדֶיךָ לְבָנִים"**, **הַיְנוּ בְּלֹא רְבָב,** כי ה'מלכות' היא בחינת הלבושים, וכשהלבושים נקיים, **הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְּׁכִינָה מִנִּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת** מה שמובא בגמרא (בכורות ו: נדה ט): **'דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב'**, שלאחר שהאשה יולדת, דם הנידה נעכר ונעשה ממנו חלב להניק את הולד, ואז האשה מסולקת מדם טמא והיא בחזקת טהרה, וכך גם ברוחניות אצל השכינה, כשהאדם שומר על נקיון בגדיו, הוא גורם שבחינת 'דם נדה' שהיתה לשכינה תתבטל ותהפוך לבחינת 'לבן', ויהיה יחוד בין הקב"ה ושכינתו.

וְהָרְשָׁעִים בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְּרָשׁוּתָא – הפרשה והבדלה **בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ** – בין הקב"ה ושכינתו, **כִּי גּוֹרְמִין לָהּ** – לשכינה בחינת **'דַּם נִדָּה'**, **וְאָז הִיא נִקְרֵאת "עִיר הַדָּמִים"** (נחום ג), שזה רומז על השכינה, שיש בה בחינת 'דם', **וְעַל שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים 'אַנְשֵׁי דָּמִים'**, על שם שממשיכים בחינת 'דם' לשכינה, **כִּי שְׂסָ"ה לֹא תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בִּשְׂסָ"ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים. וּלְפִי בְּחִינַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים** בחינת **'דַּם נִדָּה' לְהַשְׁכִּינָה,** כי כשם שבגשמיות נמשך דם מהגידים לבית הרחם והוא נעשה דם נדה לאשה, כך ברוחניות בשכינה יש גם כן בחינת 'גידים', וכשהאדם עובר עבירה הוא גורם שתהיה באותה בחינה עליונה שכנגד הגיד שפגם בו בחינת 'דם', ועל ידי זה נמשכת בחינת 'דם נדה' לשכינה, **כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ** (כמובא בגמרא (נדה יט.) שיש לאשה חמישה סוגים של דם נדה).

בְּכֵן צָרִיךְ אדם זה שחטא **לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית, בִּבְחִינַת** מה שמובא בגמרא (נדה ט.): **'דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב'**, שלאחר שהאשה יולדת דם הנידה נעכר ונעשה ממנו חלב להניק את הולד, ואז האשה מסולקת מדם טמא והיא בחזקת טהרה, וכך גם ברוחניות, האדם צריך לתקן את הדם שבבחינות הגידין הרוחניות, ולהמשיך להם לבנונית, ועל ידי זה תתבטל בחינת 'דם נדה' שבשכינה ותהפך לבחינת 'לבן'. **וְזֶהוּ** הרמוז

מקורות והערות

שנמצא רבב על בגדיו שמרמזין לבחינת המלכות בחינת השכינה, בזה מרמזין לו שגם ברוחניות פגם כביכול בבחינת המלכות על ידי מעשיו הפגומים, ועל ידי זה עושה פירוד בין קודשא בריך הוא ושכינתיה.

[6] על פי זוהר אחרי דף ע"ט ע"א ומתוק מדבש שם.

[7] ובפרפראות לחכמה כתב, כי הגם שפסוק זה נאמר על שעת הישועה והנקמה, שהקב"ה יהרוג את שרו של עשו, וכביכול בגדיו יהיו אדומים מדמו, מכל מקום ידוע שבשעת הנקמה כביכול הקב"ה מתלבש בזאת הבחינה שהיה בשעת הפגם והשפלות כביכול, כמרומז בדברי רבותינו ז"ל.

[8] זוהר אחרי דף ע"ד ע"ב.

[9] עיין זוהר תרומה דף קנ"ה ע"ב.

תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנִּחְשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרִיב תָּמִידִין, כִּי **תָּמִד** בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין**, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי בְּחִינַת קָרְבַּן **תָּמִד**, שֶׁעוֹלֶה ד' אַלְפִּין, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִּין הַנַּ"ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִיד, בְּחִינַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם. עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. עַיֵּן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת:

כט

הַאי גַּבְרָא, דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ; מַאי חָזֵי דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ. שְׁקַל סִכְּתָא, דָּצָה לְתַתָּא, לָא עָל. דָּלֵי, דָּצָה לְעִלָּא, עָל. אֲמַר: הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת־מַזָּלֵהּ:

רַשִּׁ"י:
דְּמִדְלֵיהּ מִנַּהּ. שֶׁמְּיַחֶסֶת מֵרִאשׁוֹנָה. וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ לִלְמֹד הוֹאִיל וְלֹא נָתְנוּ לוֹ רִאשׁוֹנָה, כָּל שֶׁכֵּן זוֹ: **סִכְּתָא.** קַבִּילָא: **דָּצָה.** הִשְׁפִּיל יָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חוֹר בַּכֹּתֶל וְלֹא עָל: **דָּלֵי דָּצָה.** הִגְבִּיהַּ יָדוֹ וּנְעָצָהּ בַּמָּקוֹם נָקֵב וְעָל:

הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ וְכוּ':

א **כִּי** לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת (תהלים יט): אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם; וְעִקַּר מַה שֶׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֵחֲמַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֲפֵצִים, וְעַל־כֵּן, כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֵינוֹ נִתְקַבֵּל. וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדִּבּוּר? הוּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב, בִּבְחִינַת (משלי יט): גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. נֶפֶשׁ הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא:

ב **וּלְהָקִים** וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת הוּא עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (דברים לב): כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. נִשְׁרָא – דָּא רוּחָא (כמובא בתקון ג' מהי"א תיקונים), דָּא בְּחִינַת צַדִּיק, בִּבְחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמּוֹחִין מִתַּרְדְּמוּתָן, מִבְּחִינַת מוֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שֵׁנָה. קִנּוֹ – דָּא קִנָּה חָכְמָה קִנָּה בִּינָה (משלי ד), שֶׁהֵם הַמּוֹחִין. וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת (תהלים קמה): צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ וְכוּ'. וְזֶה (תהלים קנ): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו, הַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי, שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְבָב. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל־כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁנִּמְצָא רֻבָּב עַל בְּגָדָיו, חַיָּב מִיתָה (שבת קיג), כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג.), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהלים כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. וְהֵם בְּחִינַת צָדָק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת (איוב כט): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי; וְהַמְכַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דָּן אוֹתוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה פְּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְנַבֵּהּ וְאַטִּיל בֵּהּ זְהֲמָא, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת (ישעיה סג): מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב, שֶׁנִּמְצָא עַל בְּגָדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָדֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֲזוּז מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאָז (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהוּא מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ, שֶׁהִיא אִשָּׁה רָעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵת רָעָה, כִּי יֵשׁ כ"ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה] עִתִּים: עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה, בִּבְחִינַת (קהלת ט): בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, בְּכָל עֵת דַּיְקָא. בְּגָדֶיךָ לְבָנִים, הַיְנוּ בְּלֹא רְבָב, הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְּׁכִינָה מִנַּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב (כבורות ו: נדה ט). **וְהָרְשָׁעִים** בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְרִשׁוּתָא בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי גּוֹרְמִין לָהּ דַּם נִדָּה, וְאָז הִיא נִקְרֵאת עִיר הַדָּמִים, (נחום ג), וְעַל־שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים אַנְשֵׁי דָּמִים, כִּי שֶׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בְּשֶׁם"ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים, וּלְפִי בְּחִינַת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים דַּם נִדָּה לְהַשְׁכִּינָה, כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ; בְּכֵן צָרִיךְ לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין, שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לְבָנוּנִית, בִּבְחִינַת: דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב. וְזֶהוּ: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים – **בְּגָדֶיךָ** דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית:

ד **וּלְתַקֵּן** כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכָבֵד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו; בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, וְאָז, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מִמֵּילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁהוּא הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, שַׁדַּי, עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁדַי יְיוֹרֶה כְּחַיִּן לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פְּרָט וּפְרָט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, בִּבְחִינַת (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ – שֶׁשָּׁדַי יְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: זֹהַר הָרָקִיעַ, כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ הוּא בִּבְחִינַת (איוב כז): יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ, וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שֶׁם"ה

בפסוק: "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים", ו"בגדיך" הוא לשון 'בגידיך', 'בְּגִידֶיךָ' דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית.

ד. וּלְתַקֵּן כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכָבֵד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו. בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מה שנאמר (דברים ד): "וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ", ורמוז בזה שבחינת ה'ברית' היא בחינת כללִיות הגידים, שזה רמוז במילה "ויגד" שהוא לשון 'גיד', וְאָז, עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מְמֵילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין שֶׁהוּא הַבְּרִית קֹדֶשׁ, 'שַׁדַּי', כמו שכתוב (בראשית לה) "אני אל שדי פרה ורבה", עַל שֵׁם שֶׁשָּׁדֵי – שזורק וְיוֹרֶה כְּחֵץ לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פְּרָט וּפְרָט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים שבגידים, כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים. וזהו בִּבְחִינַת מה שנאמר (איוב כב): "וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ", ורמוז בזה, שֶׁבחינת ה'ברית' שנקראת 'שדי', שָׁדֵי – זורק וְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים.

וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: 'זֹהַר הָרָקִיעַ', כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ שרומז לספירת ה'מלכות' הוּא בִּבְחִינַת מה שנאמר (איוב כ): "יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ", דהיינו שיש בה בחינת 'דם נדה' מחמת העוונות, וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי הברית, שהוא בחינת ספירת ה'יסוד' מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, שהוא בחינת ספירת ה'מלכות'[10], בִּבְחִינַת 'לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית', שהיו חוצים אותה לשנים וקושרים חצי על השעיר המשתלח וחצי היו שמים בבית המקדש, ולאחר שמת השעיר היה הלשון של זהורית מתלבן (יומא ס"ז ע"א), וכך גם הברית הוא בחינת 'לשון של זהורית', שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שְׁסָ"ה לָאוִין,

מקורות והערות

10 עיין בפירוש הרמח"ל על הכתובים (ד"ה והמשכילים).

תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנָּחְשָׁב כְּאִלּוּ הִקְרִיב תָּמִידִין, כִּי **תָּמִד** בְּגִימַטְרִיָּא ד' **אַלְפִּין**, כִּי עִקַּר הַתִּקּוּן – עַל־יְדֵי בְּחִינַת קָרְבַּן תָּמִד, שֶׁעוֹלֶה ד' אַלְפִּין, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה נִתְתַּקְּנִין הָאַלְפִּין הַנַּ"ל, וְזוֹכִין לִבְחִינַת תּוֹלָע דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלַת תָּמִיד, בְּחִינַת חֶסֶד לְאַבְרָהָם. עַיֵּן בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל וּבַכַּוָּנוֹת הֵיטֵב, וְתָבִין אֵיךְ נִכְלְלוּ כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל פָּרָשַׁת הַתָּמִיד בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל. עַיֵּן הֵיטֵב וְתָבִין פְּלָאוֹת:

כט

הַאי גַּבְרָא, דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ; מַאי חָזֵי דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ. שְׁקַל סִכְּתָא, דָּצָה לְתַתָּא, לָא עָל. דָּלֵי, דָּצָה לְעִלָּא, עָל. אֲמַר: הַאי נַמִּי מִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת־מַזָּלֵהּ:

רַשִּׁ"י:
דְּמִדְלֵיהּ מִנַּהּ. שֶׁמְּיַחֶסֶת מֵרִאשׁוֹנָה. וְשׁוֹאֵל אוֹתוֹ: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ לִלְמֹד הוֹאִיל וְלֹא נָתְנוּ לוֹ רִאשׁוֹנָה, כָּל שֶׁכֵּן זוֹ: **סִכְּתָא.** קַבִּילָא: **דָּצָה.** הִשְׁפִּיל יָדוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חוֹר בַּכֹּתֶל וְלֹא עָל: **דָּלֵי דָּצָה.** הִגְבִּיהַּ יָדוֹ וּנְעָצָהּ בַּמָּקוֹם נָקֵב וְעָל:

הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ וְכוּ':

א **כִּי** לֹא כָּל דִּבּוּר נִקְרָא דִּבּוּר, כִּי דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֵינוֹ נִקְרָא דִּבּוּר, בְּחִינַת (תהלים יט): אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם; וְעִקַּר מַה שֶׁנִּתְקַבֵּל הַדִּבּוּר, הוּא מֶחֱצַת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, כִּי טוֹב הַכֹּל חֲפֵצִים, וְעַל־כֵּן, כְּשֶׁיֵּשׁ טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֲזַי הַדִּבּוּר נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל, אֲבָל כְּשֶׁאֵין טוֹב בְּהַדִּבּוּר, אֵינוֹ נִתְקַבֵּל. וְאֵיךְ עוֹשִׂין הַטּוֹב בְּהַדִּבּוּר? הוּא עַל־יְדֵי שֶׁלּוֹקְחִין הַדִּבּוּר מֵהַדַּעַת, אֲזַי יֵשׁ בּוֹ טוֹב, אֲבָל כְּשֶׁהַדִּבּוּר בְּלֹא דַּעַת, אֲזַי אֵין בּוֹ טוֹב, בִּבְחִינַת (משלי יט): גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב. נֶפֶשׁ הוּא הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, וְתַרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא:

ב **וּלְהָקִים** וּלְרוֹמֵם אֶת הַדַּעַת הוּא עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁמְּשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְרוֹמֵם הַדַּעַת, בִּבְחִינַת (דברים לב): כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. נִשְׁרָא – דָּא רוּחָא (כמובא בתקון ג' מהי"א תיקונים), דָּא בְּחִינַת צַדִּיק, בִּבְחִינַת (במדבר כז): אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ. יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר הַמּוֹחִין מִתַּרְדְּמוּתָן, מִבְּחִינַת מוֹחִין דְּקַטְנוּת, מִבְּחִינַת שֵׁנָה. קִנּוֹ – דָּא קִנָּה חָכְמָה קִנָּה בִּינָה (משלי ד), שֶׁהֵם הַמּוֹחִין. וַאֲפִלּוּ מַלְאָכִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת דִּבּוּר שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל אֶצְלָם, בִּבְחִינַת: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, אֲזַי הֵם מְשַׁבְּחִין וּמְפָאֲרִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ תְּחִלָּה, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, בִּבְחִינַת (תהלים קמה): צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר בִּבְחִינַת: לִשְׁמֹעַ וְכוּ'. וְזֶה (תהלים קנ): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו, הַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבְּחִין תְּחִלָּה אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁהוּא צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַר־כָּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ, שֶׁעוֹשִׂין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִשְׁמָע וְנִתְקַבֵּל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, הַיְנוּ תִּקּוּן הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת בְּגָדִים לְבָנִים, כִּי צָרִיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד אֶת הַבְּגָדִים, שֶׁלֹּא יְבַזֶּה אֶת הַבְּגָדִים, רַק לְשָׁמְרָן כָּרָאוּי, שֶׁלֹּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם שׁוּם כֶּתֶם וּרְבָב. וְכָל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַבְּגָדִים יוֹתֵר, כִּי כָּל מִי שֶׁגָּדוֹל יוֹתֵר, מְדַקְדְּקִין עִמּוֹ יוֹתֵר. וְעַל־כֵּן תַּלְמִיד־חָכָם, שֶׁנִּמְצָא רֻבָּב עַל בְּגָדָיו, חַיָּב מִיתָה (שבת קיג), כִּי עִמּוֹ מְדַקְדְּקִין יוֹתֵר, כִּי הַבְּגָדִים בְּעַצְמָם הֵם דָּנִין אוֹתוֹ, בִּבְחִינַת דִּינָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הַבְּגָדִים הֵם בְּחִינַת מַלְכוּת, כִּי רַבִּי יוֹחָנָן קָרָא לְמָאנֵהּ מְכַבְּדוּתָא (שבת קיג.), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת (תהלים כד): מֶלֶךְ הַכָּבוֹד. וְהֵם בְּחִינַת צָדָק מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הַבְּגָדִים, בְּחִינַת (איוב כט): צֶדֶק לָבַשְׁתִּי; וְהַמְכַזֶּה אוֹתָם, נִמְצָא שֶׁהוּא כְּמוֹרֵד בְּמַלְכוּת, וְאָז דִּינָא דְּמַלְכוּתָא דָּן אוֹתוֹ. וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה פְּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, בִּבְחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְנַבֵּהּ וְאַטִּיל בַּהּ זְהֲמָא, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת (ישעיה סג): מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ. וְזֶהוּ בְּחִינַת הַכֶּתֶם וְהָרְבָב, שֶׁנִּמְצָא עַל בִּגְדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִפְרָדֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהִיא שְׁכִינַת עֻזּוֹ מִקֻּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאָז (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, וְאָז שׁוֹלֶטֶת שִׁפְחָה בִּיְשָׁא, שֶׁהוּא מַלְכוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ, שֶׁהִיא אִשָּׁה רָעָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵת רָעָה, כִּי יֵשׁ כ"ח [עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה] עִתִּים: עִתִּים לְטוֹבָה, עִתִּים לְרָעָה, וְצָרִיךְ לְהַכְנִיעַ שִׁפְחָה בִּיְשָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה, בִּבְחִינַת (קהלת ט): בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, בְּכָל עֵת דַּיְקָא. בְּגָדֶיךָ לְבָנִים, הַיְנוּ בְּלֹא רֻבָּב, הַיְנוּ בְּחִינַת טָהֳרַת הַשְּׁכִינָה מִנִּדָּתָהּ, בִּבְחִינַת דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב (כבורות ו: נדה ט). **וְהָרְשָׁעִים** בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם גּוֹרְמִין אַפְרְשׁוּתָא בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ, כִּי גּוֹרְמִין לָהּ דַּם נִדָּה, וְאָז הִיא נִקְרֵאת עִיר הַדָּמִים, (נחום ג), וְעַל־שֵׁם זֶה רְשָׁעִים נִקְרָאִים אַנְשֵׁי דָּמִים, כִּי שֵׁם"ה לֹא־תַעֲשֶׂה תְּלוּיִים בְּשֵׁם"ה גִּידִים, שֶׁשָּׁם תַּהֲלוּכַת הַדָּמִים, וּלְפִי בְּחִינַת לֹא־תַעֲשֶׂה שֶׁעוֹבְרִים, כֵּן מְעוֹרְרִים דַּם נִדָּה לְהַשְׁכִּינָה, כִּי כַּמָּה מִינֵי דָּמִים יֵשׁ; בְּכֵן צָרִיךְ לְהַמְתִּיק אֶת הַדָּמִים הָאֵלּוּ, הַיְנוּ לְתַקֵּן הַלָּאוִין, שֶׁהֵם הַגִּידִין, וּלְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לְבָנוּנִית, בִּבְחִינַת: דָּם נָעֲבָר וְנַעֲשָׂה חָלָב. וְזֶהוּ: בְּכָל עֵת יִהְיוּ **בְגָדֶיךָ לְבָנִים** – **בְּגִידֶיךָ** דַּיְקָא, לְהַמְשִׁיךְ לָהֶם לַבְנוּנִית:

ד **וּלְתַקֵּן** כָּל הָעֲבֵרוֹת בִּפְרָטִיּוּת הֵם רַבִּים מְאֹד, וְכָבֵד עַל הָאָדָם, וְאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן אוֹתָם, כִּי יֵשׁ דִּקְדּוּקִים וּפְרָטִים רַבִּים בְּכָל לָאו וְלָאו; בְּכֵן צָרִיךְ לְתַקֵּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת (דברים ד): וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, וְאָז, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, נִתְתַּקֵּן מִמֵּילָא כָּל הַלָּאוִין שֶׁעָבַר, וְנִמְשָׁךְ לָהֶם לַבְנוּנִית. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁהוּא הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, שַׁדַּי, עַל־שֵׁם שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה כְּחֵץ לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים לְכָל פְּרָט וּפְרָט כְּפִי צָרְכּוֹ, וַאֲפִלּוּ לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, כִּי יֵשׁ מְקוֹמוֹת צָרִים וְדַקִּים שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשָׁם שׁוּם תִּקּוּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא זוֹרֵק לַבְנוּנִית וְתִקּוּנִים גַּם לַמְּקוֹמוֹת הַצָּרִים וְהַדַּקִּים, בִּבְחִינַת (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ – שֶׁשָּׁדַי וְיוֹרֶה תִּקּוּנִין לְכָל מְקוֹמוֹת הַצָּרִים. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא בְּרִית: זֹהַר הָרָקִיעַ, כִּי קֹדֶם הַתִּקּוּן, אֲזַי הָרָקִיעַ הוּא בִּבְחִינַת (איוב כז): יְגַלּוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ, וְאַחַר הַתִּקּוּן, אֲזַי מַזְהִיר וּמְטַהֵר אֶת הָרָקִיעַ, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל שֵׁם"ה

לָאוִין, וּמַשְׁפִּיעַ לַבְּנוּנִית בִּשְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים. כִּי כָּל הַלְּבָנוֹנִית נִמְשָׁךְ מִן הַמֹּחַ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן – מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא (זוהר פנחס דף רלח:), וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. **נִשְׁרָא** דָּא רוּחָא, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ.

יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר "קִנָּה חָכְמָה קָנָה בִּינָה" מִבְּחִינַת שֵׁנָה. **עַל** גּוֹזָלָיו יְרַחֵף – שֶׁהוּא מְרַחֵף וּמְגַן עַל הַמֹּחִין שֶׁהָיוּ מִתְּחִלָּה גְּנָזִלִּין, בִּבְחִינַת (משלי כח): גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ, הֵם הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אָב בְּחָכְמָה וְאֵם לַבִּינָה. וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג): תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ. תִּינוֹק, הַיְנוּ הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא יוֹנֵק וְנִגְדָּל מִקַּטְנוּתוֹ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא שָׁדֵי וְיוֹרֶה כְּחַיָּ. וְזֶה: אִמּוֹ, דָּא כְּנֶסֶיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: כְּנֵסִיָּתְךָ, שֶׁשָּׁם נִתְכַּנְּסִין וְנִכְלָלִין כָּל הַתִּקּוּנִים:

וְזֶה עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת (שמות יט): וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי. נִשְׁרָא זֶה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית; עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא: וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי – שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

ה **וְכָזֶה** תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שם טז) לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. הַיְנוּ, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי ל): דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. וְזֶה (במדבר יא): וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד הוּא – זְרַע גַּד דָּא טִפָּה חִוָּרְתָּא (תיקונים תיקון כא דף נב:), הַיְנוּ בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם כַּנַּ"ל. כִּי פַּרְנָסָה שֶׁהוּא בְּטִרְחָא וּבְכִבְדוּת, הוּא מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, כִּי מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּנַהְמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא (זוהר פינחס דף רמד.):

וְזֶה: לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (ויקרא יט) – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַדָּמִים, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לַשְּׁכִינָה בְּחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת עִיר הַדָּמִים, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת שֶׁנִּמְצָא רְבָב עַל בְּגָדָיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: **לֹא תֹאכְלוּ** – הַיְנוּ פַּרְנָסָה בְּטֹרַח. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהֵם גּוֹרְמִים בְּחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ, וְגוֹרְמִים שְׁלִיטַת הַשִּׁפְחָה בִּיְשָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ** – שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ וְכוּ' כַּנַּ"ל. **וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵת וְעוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלִיטַת הָעֵת רָעָה שֶׁל הַכ"ח עִתִּים, וְכַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב (בראשית כח): וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי פַּרְנָסָה תָּלוּי בִּבְחִינַת **בְּגָדִים** לְבָנִים. וְזֶה (ישעיה כג): לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק. **וְיַעֲקֹב**, שֶׁהִמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית, בִּבְחִינַת (בראשית ל): מַחְשֹׁף הַלָּבָן, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מט): רֵאשִׁית אוֹנִי, נָאֶמַר בּוֹ (שם כח): יוֹשֵׁב אֹהָלִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, הַיְנוּ בְּחִינַת: דֶּרֶךְ הַנָّשֶׁר בַּשָּׁמַיִם, בְּחִינַת זֹהַר הָרָקִיעַ, בְּחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן וְהַדָּמִים שֶׁל שְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת (שם א): אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע, כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

ו **וְכָל** זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְהַשְּׁכִינָה הִיא בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת (תהלים לט): נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, שֶׁמַּאֲלִיחוּ הַדָּמִים נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת דּוּמִיָּה, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּתִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: בָּתַר דִּשְׁכִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטִּיא אֶת בְּשָׂרֶךָ (זוהר ויקרא דף עט. ודף קח:), כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה קָשֶׁת הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, וּכְשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת: נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, בְּחִינַת: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לְחַטִּיא אֶת בְּשָׂרֶךָ, וּמִי שֶׁהוּא מְדַבֵּר אָז, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא עוֹבֵר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ (ויקרא יט), וְהוּא הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד (משלי יא). אֲבָל בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: פְּתַח פִּיךָ, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא קָשֶׁת הַבְּרִית, אֲזַי הַדִּבּוּר מֻתָּר, כִּי הַדָּמִים כְּבָר נִתְתַּקְּנוּ, בִּבְחִינַת: דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חָלָב, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים:

וְזֶה (תהלים ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. כָּבוֹד זֶה בְּחִינַת בְּגָדִים כַּנַּ"ל, שֶׁנִּתְלַבְּנִין מִבְּחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, מִבְּחִינַת דַּם נִדָּה, וְאָז: וְלֹא יִדֹּם – כִּי נִמְשָׁךְ לְבָנוֹנִית בְּהַדָּמִים, מִבְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת חֵלִי גּוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלַן, הַיְנוּ כְּשֶׁהַדָּמִים מִתְגַּבְּרִין וְהֵם מַתִּיזִין לְהַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִלְחָץ הַמֹּחִין, וְעַל־יְדֵי לְחִיצַת הַמֹּחִין רוֹעֲשִׁין הָאֵיבָרִים. כִּי הַמֹּחַ הוּא שַׂר־צָבָא, וּכְשֶׁהַשּׂוֹנֵא בָּא עַל הַשַּׂר־צָבָא, אֲזַי רוֹעֲשִׁים כָּל צְבָאָיו, כִּי כֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ. וַאֲזַי הַשְּׁכִינָה נוֹפֶלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (עמוס ט): סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת. וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁמְּעוֹרֵר הַמֹּחִין כַּנַּ"ל וּמַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית לְהַגִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, אֲזַי נִתְרַפֵּאת מַחֲוֹלַאת הַנְּפִילָה, וְאָז: נָפְלָה וְלֹא תוֹסִיף, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל (שם ה), וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

וְזֶהוּ: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – רֵעֶךָ, הַיְנוּ הַמֹּחִין, שֶׁהֵם תֵּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין – כְּשֶׁהֵם אֵינָם עוֹמְדִים וְנִתְבַּטְּלִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתָם עַל־יְדֵי תִּגְבֹּרֶת הַדָּמִים הַלּוֹחֲצִים אֶת הַמֹּחִין, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא תַעֲבֹר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, כִּי אָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת פְּתַח פִּיךָ בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכוּ':

ח **וְזֶה** בִּבְחִינַת: וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד (חבקוק ב). בּוֹגֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת גִּידִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד, בִּבְחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד (סנהדרין לח). כִּי הַיַּיִן הוּא בְּחִינַת גִּידִין, הִתְגַּבְּרוּת הַדָּמִים, בִּבְחִינַת (משלי כג): אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם (סנהדרין ע), וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא תִּירוֹשׁ, וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִזֶּה (יומא עו:): זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה רָשׁ, הַיְנוּ כְּשֶׁלֹּא זָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ אֶת הַדָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה רָשׁ – שֶׁאֵין לוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ"ל, אֲבָל זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, בִּבְחִינַת מֹחִין, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַלַּבְנוּנִית מִן הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, כַּנַּ"ל:

וּמַשְׁפִּיעַ לַבְּנוּנִית בִּשְׁסָ"ה גִּידִין, דהיינו בבחינות העליונות שכנגד השס"ה גידין, **בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים"**, ו"בגדיך" היינו 'בגידיך', דהיינו שתשפיע לבנונית לגידים.

והטעם שעל ידי תיקון הברית שהוא כלליות הגידים ממשיכים לבנונית לכל הגידים, **כִּי כָּל הַלַּבְנוּנִית נִמְשָׁךְ מִן הַמֹּחַ, בִּחְינַת** מה שנאמר (שה"ש ד): **"וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן"**, ודרשו על כך בזוהר: **'מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא'** – מלבנונית המוח (זוהר פנחס דף רלה:). **וְעַל יְדֵי תִּקּוּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת** מה שנאמר: **"כַּנֶּשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ"**. ורמוז בזה, כי **'נִשְׁרָא' דָּא רוּחָא** – זה בחינת 'רוח' (כמובא בתיקון ג' מהי"א תיקונים), **שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּחְינַת** מה שנאמר (יהושע ב): **"וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ"**, שהכוונה שלא היתה בהם רוח לתאות ניאוף (זבחים קט"ז ע"א), הרי שענין הברית הוא בחינת 'רוח'. ומה שנאמר **"יָעִיר קִנּוֹ"**, היינו **שֶׁהוּא** מְעוֹרֵר **"קִנֵּה חָכְמָה קְנֵה בִינָה"**, דהיינו את המוחין, **מִבְּחִינַת שֶׁנָּה**. ומה שנאמר בהמשך הפסוק: **"עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף"**, היינו **שֶׁהוּא מְרַחֵף וּמֵגֵן עַל הַמֹּחִין שֶׁהָיוּ מִתְּחִלָּה** קודם תיקון הברית **נִגְזָלִין, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (משלי כח): **"גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ"**, ורמוז בזה, כי **הֵם הַמֹּחִין, שֶׁהֵם "אָב בְּחָכְמָה"** (מגילה יג.) **וְ"אֵם לַבִּינָה"** (משלי ב), כידוע בספרי קבלה, שהחכמה נקראת 'אב' והבינה נקראת 'אם'. כי הטיפה נמשכת מהמוח[1], ולכן פגם הברית הוא פוגם במוחין וגוזל את המוחין, וכשהאדם מתקן את הברית הוא מרומם את המוחין שלו, ואז נמשכת לבנונית מהמוח אל כל הגידים שלו. ועל ידי זה האדם גורם גם בעולמות העליונים שתמשך מבחינת ה'מוחין' העליונה (שזהו הספירות 'חכמה' ו'בינה') **בחינת** 'לבנונית' אל ספירת ה'מלכות' שהיא השכינה, ואז נמשכת 'לבנונית' לבחינת ה'גידים' שבשכינה, ועל ידי זה מתבטלת בחינת 'דם נדה' שבשכינה.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ג), שבחלק השלישי של הלילה **"תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ"**. ורמוז בזה, כי **'תִּינוֹק', הַיְנוּ הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא 'יוֹנֵק' וְנִגְדָּל מִקַּטְנוּתוֹ, עַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא שָׁדַי** – זורק **וְיוֹרֶה כְּחֵץ. וְזֶה: 'אִמּוֹ', דָּא** – זה **כְּנֶסֶיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כג): **"אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ". פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'כְּנֶסֶיָּתֶךָ'**, דהיינו כנסת ישראל, שהם החכמים שהוסיפו ועשו סייגים לתורה, **ונמצא** ש'אמו' רומז לבחינת 'כנסייה', והנה בחינת 'כנסייה' רומזת ל'תיקון הכללי', **שֶׁשָּׁם נִתְכַּנְּסִין וְנִכְלָלִין כָּל הַתִּקּוּנִים**, כי התיקון הכללי הוא מתקן את כל הגידים, ונמצא ש'אמו' רומז לתיקון הכללי, ועל ידי זה ה'תינוק' – המוחין דקטנות, 'יונק' ונגדל מקטנותו.

וְזֶה עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַיְנוּ עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, עַל יְדֵי זֶה עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת מה שנאמר (שמות יט): **"וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי"**. ורמוז בזה, כי **'נִשְׂרָא'** זה בחינת 'רוח', **זֶה תִּקּוּן הַכְּלָלִי**, כמבואר לעיל שהברית היא בחינת 'רוח', **שֶׁהוּא בְּחִינַת: "וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ" כַּנַּ"ל, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית** שהוא כלליות הגידים. **עַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא, "וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי" - שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ**, ובאו לפני הר סיני לקבל את התורה. **כִּי עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הוּא עַל יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל.**

ה. וּבָזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת מה שנאמר על המן (שם טז): **"לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם"**, שבא לעם ישראל בלא שיצטרכו לטרוח. **הַיְנוּ עַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי ל): **"דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם"**, כמובא לעיל שהברית היא בחינת 'רוח', שזהו בחינת 'נשר', ובפסוק זה רמוז שבחינת 'נשר' היא בחינת 'שמים', ולכן על ידי תיקון הברית שהוא בחינת 'שמים' זוכים לבחינת "לחם מן השמים", דהיינו לפרנסה בלא טורח. **וְזֶה** מה שנאמר (במדבר יא): **"וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד הוּא"**, ודרשו על כך בזוהר: **"זֶרַע גַּד", דָּא טִפָּה חִוַּרְתָּא** – זה טיפה לבנה הנמשכת מהמוח (תיקונים תיקון כא נד.), **הַיְנוּ בְּחִינַת: "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן"**, שזהו הלבנונית הנמשכת מהמוח, **שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית**, שעל ידו נמשכת הלבנונית מהמוח לכל הגידים, **שֶׁבָּזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מָן', בְּחִינַת "לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם" כַּנַּ"ל. כִּי פַּרְנָסָה שֶׁהוּא בְּטִרְחָא וּבִכְבֵדוּת, הוּא מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית. כִּי מָאן דְּזָרֵק פֵּרוּרִין דְּנַהֲמָא עֲנִיּוּת רָדֵף אַבַּתְרֵהּ, כָּל שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרֵק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא** – מי שזורק פירורים של לחם העניות רודפת אחריו, כל שכן מי שזורק את פירורי המוח, דהיינו **פירורי הזרע הנמשכים מהמוח** (זוהר פנחס דף רמד.).

מקורות והערות

[1] עיין לעיל סוף סימן ז'.

לָאוִין, וּמַשְׁפִּיעַ לַבְּנוּנִית בִּשְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים. כִּי כָּל הַלְּבָנוֹנִית נִמְשָׁךְ מִן הַמֹּחַ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן – מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא (זוהר פנחס דף רלח:), וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. **נִשְׁרָא** דָּא רוּחָא, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ.

יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר "קִנָּה חָכְמָה קָנָה בִּינָה" מִבְּחִינַת שֵׁנָה. **עַל** גּוֹזָלָיו יְרַחֵף – שֶׁהוּא מְרַחֵף וּמֵגֵן עַל הַמֹּחִין שֶׁהָיוּ מִתְחִלָּה גְּנָזִלִּין, בִּבְחִינַת (משלי כח): גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ, הֵם הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אָב בְּחָכְמָה וְאֵם לַבִּינָה. וְזֶה בְּחִינַת (ברכות ג): תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ. תִּינוֹק, הַיְנוּ הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא יוֹנֵק וְנִגְדָּל מִקַּטְנוּתוֹ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא שָׁדֵי וְיוֹרֶה כְּחַיִּן. וְזֶה: אִמּוֹ, דָּא כְּנֶסֶיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: כְּנֵסִיָּתְךָ, שֶׁשָּׁם נִתְכַּנְּסִין וְנִכְלָלִין כָּל הַתִּקּוּנִים:

וְזֶה עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת (שמות יט): וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי. נִשְׂרָא זֶה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית; עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא: וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי – שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

ה **וְכָזֶה** תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שם טז) לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. הַיְנוּ, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי ל): דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. וְזֶה (במדבר יא): וְרַחְמָן כִּזְרַע גַּד הוּא – זְרַע גַּד דָּא טִפָּה חִוָּרְתָּא (תיקונים תיקון כא דף נב:), הַיְנוּ בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם כַּנַּ"ל. כִּי פַּרְנָסָה שֶׁהוּא בְּטִרְחָא וּבְכִבְדוּת, הוּא מֻחְמַת שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, כִּי מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּנַהְמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא (זוהר פינחס דף רמד.):

וְזֶה: לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (ויקרא יט) – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַדָּמִים, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לַשְּׁכִינָה בְּחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת עִיר הַדָּמִים, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת שֶׁנִּמְצָא רָבָב עַל בְּגָדָיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: **לֹא תֹאכְלוּ** – הַיְנוּ פַּרְנָסָה בְּטֹרַח. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהֵם גּוֹרְמִים בְּחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ, וְגוֹרְמִים שְׁלִיטַת הַשִּׁפְחָה בִּיְשָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ** – שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ וְכוּ' כַּנַּ"ל. **וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵת וְעוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלִיטַת הָעֵת רָעָה שֶׁל הַכ"ח עִתִּים, וְכַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב (בראשית כח): וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי פַּרְנָסָה תָּלוּי בִּבְחִינַת **בְּגָדִים** לְבָנִים. וְזֶה (ישעיה כג): לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק. **וְיַעֲקֹב**, שֶׁהִמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית, בִּבְחִינַת (בראשית ל): מַחְשֹׂף הַלָּבָן, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מט): רֹאשִׁית אוֹנִי, נֶאֱמַר בּוֹ (שם כח): יוֹשֵׁב אֹהָלִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, הַיְנוּ בְּחִינַת: דֶּרֶךְ הַנָّשֶׁר בַּשָּׁמַיִם, בְּחִינַת זֹהַר הָרָקִיעַ, בְּחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן וְהַדָּמִים שֶׁל שְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת (שם א): אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע, כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

ו **וְכָל** זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְהַשְּׁכִינָה הִיא בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת (תהלים לט): נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, שֶׁנֶּאֱלְמוּ הַדָּמִים נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת דּוּמִיָּה, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּתִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: בָּתַר דִּשְׁכִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ (זוהר ויקרא דף עט. ודף קח:), כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה קָשֶׁת הַבְּרִית, בִּבְחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, וּכְשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת: נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, בְּחִינַת: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא בְּשָׂרֶךָ, וּמִי שֶׁהוּא מְדַבֵּר אָז, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא עוֹבֵר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ (ויקרא יט), וְהוּא הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד (משלי יא). אֲבָל בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: פְּתַח פִּיךָ, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא קָשֶׁת הַבְּרִית, אֲזַי הַדִּבּוּר מֻתָּר, כִּי הַדָּמִים כְּבָר נִתְתַּקְּנוּ, בִּבְחִינַת: דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חָלָב, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים:

וְזֶה (תהלים ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. כָּבוֹד זֶה בְּחִינַת בְּגָדִים כַּנַּ"ל, שֶׁנִּתְלַבְּנִין מִבְּחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, מִבְּחִינַת דַּם נִדָּה, וְאָז: וְלֹא יִדֹּם – כִּי נִמְשָׁךְ לְבָנוֹנִית בְּהַדָּמִים, מִבְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת חֵלִי גּוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלַן, הַיְנוּ כְּשֶׁהַדָּמִים מִתְגַּבְּרִין וְהֵם מַתִּיזִין לְהַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִלְחָץ הַמֹּחִין, וְעַל־יְדֵי לְחִיצַת הַמֹּחִין רוֹעֲשִׁין הָאֵיבָרִים. כִּי הַמֹּחַ הוּא שַׂר־צָבָא, וּכְשֶׁהַשּׂוֹנֵא בָּא עַל הַשַּׂר־צָבָא, אֲזַי רוֹעֲשִׁים כָּל צְבָאָיו, כִּי כֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ. וַאֲזַי הַשְּׁכִינָה נוֹפֶלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (עמוס ט): סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת. וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁמְּעוֹרֵר הַמֹּחִין כַּנַּ"ל וּמַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית לְהַגִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, אֲזַי נִתְרַפֵּאת מַחֲוֹלַאת הַנְּפִילָה, וְאָז: נָפְלָה וְלֹא תוֹסִיף, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל (שם ה), וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

וְזֶהוּ: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – רֵעֶךָ, הַיְנוּ הַמֹּחִין, שֶׁהֵם תְּרִין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין – כְּשֶׁהֵם אֵינָם עוֹמְדִים וְנִתְבַּטְּלִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתָם עַל־יְדֵי תִּגְבֹּרֶת הַדָּמִים הַלּוֹחֲצִים אֶת הַמֹּחִין, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא תַעֲבֹר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, כִּי אָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת פְּתַח פִּיךָ בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכוּ':

ח **וְזֶה** בִּבְחִינַת: וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד (חבקוק ב). בּוֹגֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת גִּידִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד, בִּבְחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד (סנהדרין לח). כִּי הַיַּיִן הוּא בְּחִינַת גִּידִין, הִתְגַּבְּרוּת הַדָּמִים, בִּבְחִינַת (משלי כג): אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם (סנהדרין ע), וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא תִּירוֹשׁ, וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִזֶּה (יומא עו:): זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה רָשׁ, הַיְנוּ כְּשֶׁלֹּא זָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ אֶת הַדָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה רָשׁ – שֶׁאֵין לוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ"ל, אֲבָל זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, בִּבְחִינַת מֹחִין, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַלַּבְנוּנִית מִן הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, כַּנַּ"ל:

וְזֶה הרמוז בפסוק "לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם" (ויקרא יט) - הַיְנוּ עַל יְדֵי הַדָּמִים, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לַשְׁכִינָה בְּחִינַת 'דָּם נִדָּה', והיא נעשית בְּבְחִינַת 'עִיר הַדָּמִים', והיא בְּבְחִינַת: "מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ", בְּבְחִינַת 'שֶׁנִּמְצָא רְכָב עַל בְּגָדָיו', דהיינו שהשכינה שהיא בחינת 'כבוד' בחינת 'לבוש', נעשית בחינת 'אדום', הַיְנוּ עַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים כַּנַּ"ל, כי כשם שתיקון הברית מתקן את כל הגידין, כך פגם הברית פוגם בכל הגידין, וממשיך דם נדה לשכינה, שזהו בחינת "על הדם", עַל יְדֵי זֶה: "לֹא תֹאכְלוּ" - הַיְנוּ פַּרְנָסָה בְּטֹרַח. וְזֶה הרמוז בהמשך הפסוק: "לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ" - שֶׁהֵם גּוֹרְמִים בְּחִינַת 'נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ' — שהנחש שהוא הס"מ נושך בה ויונק ממנה, וְגוֹרְמִים שְׁלִיטַת הַשִּׁפְחָה בִּישָׁא — רעה, שהיא ה'מלכות' דסטרא אחרא, שֶׁהִיא 'עֵת רָעָה'. וְזֶה: "לֹא תְנַחֲשׁוּ", לשון 'נחש', שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, 'נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ' — שהנחש שהוא הס"מ ינשוך בה וינוק ממנה וְכוּ' כַּנַּ"ל. "וְלֹא תְעוֹנְנוּ" - שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵת וְעוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלִיטַת ה'עֵת רָעָה' שֶׁל הַכ"ח עִתִּים, וְכַנַּ"ל, דהיינו שתשלוט ה'מלכות' דסטרא אחרא.

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב (בראשית כח): "וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ", ורמוז בזה, כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי פַּרְנָסָה תָּלוּי בְּבְחִינַת 'בְּגָדִים לְבָנִים', דהיינו בתיקון הברית שעל ידו נעשית השכינה בבחינת 'בגדים לבנים'. וְזֶה הרמוז בפסוק (ישעיה כג) שנאמר על אוצרות העיר צור, שעתידים הצדיקים לבוז אותה כשיבוא מלך המשיח כדי "לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק" — למלבושי נוי, ורמוז בזה, שהפרנסה והאכילה תלויה בבגדים. וְיַעֲקֹב שֶׁהִמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית, בְּבְחִינַת מה שנאמר (בראשית ל) על יעקב שלקח מקלות וקילף בהם קילופים רבים שנראה בהם "מַחְשֹׁף הַלָּבָן אשר על המקלות", ורמוז בפסוק זה, שיעקב זכה להמשיך לבנונית לכל הגידים, וזה היה עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שיעקב אמר על ראובן (שם מט): "רֵאשִׁית אוֹנִי", שהוא טיפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו, נמצא שזכה לתיקון הברית בשלימות, לכן נֶאֱמַר בּוֹ (שם כה): "יוֹשֵׁב אֹהָלִים", הַיְנוּ בְּחִינַת 'שָׁמַיִם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על השמים (ישעיה מ): "רַיְמְתָּהֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת", הרי שהשמים הם בחינת 'אוהל', ונמצא ש"יושב אהלים" רומז על בחינת 'שמים', הַיְנוּ בְּחִינַת: "דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם", ש'נשר' רומז על בחינת הברית, ורמוז בזה ש'נשר' הוא בחינת 'שמים', נמצא ש'שמים' רומז על תיקון הברית, שהוא בְּחִינַת 'זֹהַר הָרָקִיעַ', והוא בְּחִינַת 'לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית', שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן וְהַדָּמִים שֶׁל שְׁסָ"ה גִּידִין, בְּבְחִינַת מה שנאמר (שם א): "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ".

ו. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְהַשְׁכִינָה הִיא בְּבְחִינַת: "מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ", בְּחִינַת 'דַּם נִדָּה', אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, דהיינו שאסור לגלות את סודות התורה, בְּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים לט): "נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה", ורמוז בזה, שֶׁמֵּאֵלּוּ הַדָּמִים נַעֲשָׂה בְּבְחִינַת "דּוּמִיָּה", דהיינו שמבחינת 'דמים' נעשית בחינת 'דומיה', ואז האדם צריך להיות בבחינת "נאלמתי דומיה", דהיינו שהדיבור אסור. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּתִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: "וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ" כַּנַּ"ל, ורמוז בזה שבחינת "ויגד" שהוא הדיבור, תלוי בבחינת הברית. וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בזוהר: 'בְּתַר דִּשְׁכִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ — לאחר שנפטר רבי שמעון בר יוחאי היה אומרים תלמידיו זה לזה: "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ"' (זוהר ויקרא דף עט. ודף קה:), דהיינו שלא יגלו את סודות התורה ברבים, כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה 'קֶשֶׁת הַבְּרִית', כמו שמצינו שלא נראתה הקשת בימיו[2], והקשת רומזת על בחינת ה'ברית', והיינו שהוא זכה לתיקון הברית בתכלית השלימות, והיה בבְּחִינַת: "וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ", הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין של כל דורו. וּכְשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בְּבְחִינַת: "נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה", בְּחִינַת: "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ" כַּנַּ"ל. וּמִי שֶׁהוּא מְדַבֵּר אָז, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא עוֹבֵר עַל: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ" (ויקרא יט), וְהוּא "הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד" (משלי יא). אֲבָל מובא שם בזוהר כי 'בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ — בימיו

מקורות והערות

[2] עיין בראשית רבה פ' ל"ה.

לָאוִין, וּמַשְׁפִּיעַ לַבְּנוּנִית בִּשְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים. כִּי כָּל הַלְּבָנוֹנִית נִמְשָׁךְ מִן הַמֹּחַ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן – מִן לִבּוּנָא דְּמֹחָא (זוהר פנחס דף רלח:), וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ. **נִשְׁרָא** דָּא רוּחָא, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בְּחִינַת (יהושע ב): וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ.

יָעִיר קִנּוֹ – שֶׁהוּא מְעוֹרֵר "קִנָּה חָכְמָה קָנָה בִּינָה" מִבְּחִינַת שֵׁנָה. **עַל** גּוֹזָלָיו יְרַחֵף – שֶׁהוּא מְרַחֵף וּמֵגֵן עַל הַמֹּחִין שֶׁהָיוּ מִתְחִלָּה גְּנָזִלִּין, בִּבְחִינַת (משלי כח): גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ, הֵם הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אָב בְּחָכְמָה וְאֵם לַבִּינָה. וְזֶה בְּחִינַת (בראשית ג): תִּינוֹק יוֹנֵק מִשְּׁדֵי אִמּוֹ. תִּינוֹק, הַיְנוּ הַמֹּחִין דְּקַטְנוּת, שֶׁהוּא יוֹנֵק וְנִגְדָּל מִקַּטְנוּתוֹ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא שָׁדֵי וְיוֹרֶה כְּחַיִּן. וְזֶה: אִמּוֹ, דָּא כְּנֶסֶיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כג): אַל תָּבוּז כִּי זָקְנָה אִמֶּךָ, פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: כְּנֵסִיָּתְךָ, שֶׁשָּׁם נִתְכַּנְּסִין וְנִכְלָלִין כָּל הַתִּקּוּנִים:

וְזֶה עִקַּר הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, הַיְנוּ עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית, עַל־יְדֵי־זֶה עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, בִּבְחִינַת (שמות יט): וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי. נִשְׁרָא זֶה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל, הַיְנוּ תִּקּוּן הַבְּרִית; עַל־יְדֵי־זֶה דַּיְקָא: וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי – שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, כִּי עִקַּר הַהִתְקָרְבוּת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הוּא עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַבְּרִית כַּנַּ"ל:

ה **וְכָזֶה** תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת (שם טז) לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. הַיְנוּ, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי ל): דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. וְזֶה (במדבר יא): וְהַמָּן כִּזְרַע גַּד הוּא – זְרַע גַּד דָּא טִפָּה חִוָּרְתָּא (תיקונים תיקון כא דף נב:), הַיְנוּ בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תִּקּוּן הַבְּרִית, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי פַּרְנָסָה בְּלִי טֹרַח, שֶׁהוּא בְּחִינַת מָן, בְּחִינַת לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם כַּנַּ"ל. כִּי פַּרְנָסָה שֶׁהוּא בְּטִרְחָא וּבְכִבְדוּת, הוּא מֵחֲמַת שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַבְּרִית, כִּי מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּנַהְמָא, עֲנִיּוּת רָדַף אַבַּתְרֵהּ, כָּל־שֶׁכֵּן מָאן דְּזָרַק פֵּרוּרִין דְּמֹחָא (זוהר פינחס דף רמד.):

וְזֶה: לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם (ויקרא יט) – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַדָּמִים, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לַשְּׁכִינָה בְּחִינַת דַּם נִדָּה, בִּבְחִינַת עִיר הַדָּמִים, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת שֶׁנִּמְצָא רְבָב עַל בְּגָדָיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּגַם כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה: **לֹא תֹאכְלוּ** – הַיְנוּ פַּרְנָסָה בְּטֹרַח. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהֵם גּוֹרְמִים בְּחִינַת נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ, וְגוֹרְמִים שְׁלִיטַת הַשִּׁפְחָה בִּיְשָׁא, שֶׁהִיא עֵת רָעָה. וְזֶה: **לֹא תְנַחֲשׁוּ** – שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ וְכוּ' כַּנַּ"ל. **וְלֹא תְעוֹנְנוּ** – שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֵת וְעוֹנָה, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לִגְרֹם, חַס וְשָׁלוֹם, שְׁלִיטַת הָעֵת רָעָה שֶׁל הַכ"ח עִתִּים, וְכַנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁבִּקֵּשׁ יַעֲקֹב (בראשית כח): וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ; כִּי זֶה תָּלוּי בָּזֶה, כִּי פַּרְנָסָה תָּלוּי בִּבְחִינַת **בְּגָדִים** לְבָנִים. וְזֶה (ישעיה כג): לֶאֱכֹל לְשָׂבְעָה וְלִמְכַסֶּה עָתִיק. **וְיַעֲקֹב**, שֶׁהִמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית, בִּבְחִינַת (בראשית ל): מַחְשֹׂף הַלָּבָן, עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מט): רֵאשִׁית אוֹנִי, נָאֱמַר בּוֹ (שם כח): יוֹשֵׁב אֹהָלִים, הַיְנוּ בְּחִינַת שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ): וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת, הַיְנוּ בְּחִינַת: דֶּרֶךְ הַנָّשֶׁר בַּשָּׁמַיִם, בְּחִינַת זֹהַר הָרָקִיעַ, בְּחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶן וְהַדָּמִים שֶׁל שְׁסָ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת (שם א): אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע, כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

ו **וְכָל** זְמַן שֶׁלֹּא תִּקֵּן תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְהַשְּׁכִינָה הִיא בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, בִּבְחִינַת דַּם נִדָּה, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת (תהלים לט): נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, שֶׁמֵּאֵלּוּ הַדָּמִים נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת דּוּמִיָּה, כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר תָּלוּי בַּתִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: בָּתַר דִּשְׁכִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ (זוהר ויקרא דף עט. ודף קח:), כִּי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה קָשֶׁת הַבְּרִית, בְּחִינַת: וַיַּגֵּד לָכֶם אֶת בְּרִיתוֹ, הַיְנוּ כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, וּכְשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, אֲזַי הַדִּבּוּר אָסוּר, בִּבְחִינַת: נֶאֱלַמְתִּי דּוּמִיָּה, בְּחִינַת: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ כַּנַּ"ל, וּמִי שֶׁהוּא מְדַבֵּר אָז, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא עוֹבֵר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ (ויקרא יט), וְהוּא הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד (משלי יא). אֲבָל בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲוָה אָמַר חַד לְחַבְרֵהּ: פְּתַח פִּיךָ, כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא קָשֶׁת הַבְּרִית, אֲזַי הַדִּבּוּר מֻתָּר, כִּי הַדָּמִים כְּבָר נִתְתַּקְּנוּ, בִּבְחִינַת: דָּם נָעָכָר וְנַעֲשָׂה חָלָב, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים:

וְזֶה (תהלים ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. כָּבוֹד זֶה בְּחִינַת בְּגָדִים כַּנַּ"ל, שֶׁנִּתְלַבְּנִין מִבְּחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ, מִבְּחִינַת דַּם נִדָּה, וְאָז: וְלֹא יִדֹּם – כִּי נִמְשָׁךְ לְבָנוֹנִית בְּהַדָּמִים, מִבְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

ז **וְזֶה** בְּחִינַת חֵלֶב נוֹפֵל, רַחֲמָנָא לִצְלַן, הַיְנוּ כְּשֶׁהַדָּמִים מִתְגַּבְּרִין וְהֵם מַתִּיזִין לְהַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִלְחָץ הַמֹּחִין, וְעַל־יְדֵי לְחִיצַת הַמֹּחִין רוֹעֲשִׁין הָאֵיבָרִים. כִּי הַמֹּחַ הוּא שַׂר־צָבָא, וּכְשֶׁהַשּׂוֹנֵא בָּא עַל הַשַּׂר־צָבָא, אֲזַי רוֹעֲשִׁים כָּל צְבָאָיו, כִּי כֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ. וַאֲזַי הַשְּׁכִינָה נוֹפֶלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת (עמוס ט): סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת. וְעַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁמְּעוֹרֵר הַמֹּחִין כַּנַּ"ל וּמַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית לְהַגִּידִין, בִּבְחִינַת: בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים, אֲזַי נִתְרַפֵּאת מֵחוֹלַאת הַנְּפִילָה, וְאָז: נָפְלָה וְלֹא תוֹסִיף, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל (שם ה), וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: פְּתַח פִּיךָ:

וְזֶהוּ: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – רֵעֶךָ, הַיְנוּ הַמֹּחִין, שֶׁהֵם תֵּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין – כְּשֶׁהֵם אֵינָם עוֹמְדִים וְנִתְבַּטְּלִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתָם עַל־יְדֵי תִּגְבֹּרֶת הַדָּמִים הַלּוֹחֲצִים אֶת הַמֹּחִין, עַל־יְדֵי־זֶה לֹא תַעֲבֹר עַל: לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, כִּי אָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת פְּתַח פִּיךָ בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכוּ':

ח **וְזֶה** בִּבְחִינַת: וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד (חבקוק ב). בּוֹגֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת גִּידִין הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד, בִּבְחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד (סנהדרין לח). כִּי הַיַּיִן הוּא בְּחִינַת גִּידִין, הִתְגַּבְּרוּת הַדָּמִים, בִּבְחִינַת (משלי כג): אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם (סנהדרין ע), וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא תִּירוֹשׁ, וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִזֶּה (יומא עו:): זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה – נַעֲשָׂה רָשׁ, הַיְנוּ כְּשֶׁלֹּא זָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ אֶת הַדָּמִים, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה רָשׁ – שֶׁאֵין לוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ"ל, אֲבָל זָכָה – נַעֲשָׂה רֹאשׁ, בִּבְחִינַת מֹחִין, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַלַּבְנוּנִית מִן הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, כַּנַּ"ל:

של רבי שמעון בר יוחאי, היה אומר תלמיד לחבירו: "פְּתַח פִּיךָ ויאירו דבריך", דהיינו שהיו מגלים את סודות התורה ברבים. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, אֲזַי הַדִּבּוּר מֻתָּר, כִּי בחינת הַדָּמִים שבשכינה כְּבָר נִתְתַּקְּנוּ, בִּבְחִינַת: "דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשָׂה חָלָב", בִּבְחִינַת: "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים".

וְזֶה הרמוז בפסוק (תהלים ל): "לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם". "כָּבוֹד", זֶה בְּחִינַת 'בְּגָדִים' כַּנַּ"ל, דהיינו השכינה שהיא בחינת 'כבוד' ובחינת 'בגדים', שֶׁנִּתְלַבְּנִין מִבְּחִינַת "מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ", מִבְּחִינַת 'דַּם נִדָּה'. וְאָז: "וְלֹא יִדֹּם" - כִּי נִמְשָׁךְ לַבְּנוּנִית בְּהַדָּמִים, מִבְּחִינַת: "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן" כַּנַּ"ל. וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: "פְּתַח פִּיךָ".

ז. וְזֶה בְּחִינַת 'חֲלִי נוֹפֵל', רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַיְנוּ כְּשֶׁהַדָּמִים מִתְגַּבְּרִין וְהֵם מַתִּיזִין לְהַמֹּחַ, וְעַל יְדֵי זֶה נִלְחָץ הַמֹּחִין, וְעַל יְדֵי לְחִיצַת הַמֹּחִין, רוֹעֲשִׁין הָאֵיבָרִים. כִּי הַמֹּחַ הוּא שַׂר צָבָא, וּכְשֶׁהַשּׂוֹנֵא בָּא עַל הַשַּׂר צָבָא, אֲזַי רוֹעֲשִׁים כָּל צְבָאָיו, כִּי כֻּלָּם תְּלוּיִים בּוֹ. וענין זה רומז על השכינה, שכשבחינת הגידים שבשכינה יש בהם בחינת 'דם', על ידי זה נלחצת בחינת ה'מוחין' העליונה, וזה גורם לכל חלקי השכינה שירעשו, וַאֲזַי הַשְּׁכִינָה נוֹפֶלֶת, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינַת מה שנאמר (עמוס ט): "סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת", ורמוז בזה, שהשכינה שהיא בחינת 'סוכת דוד' נופלת (כידוע שדוד המלך הוא בחינת ספירת ה'מלכות'), ומזה נגרם בעולם הזה הגשמי 'חולי נופל' רחמנא ליצלן, כי עם ישראל הם כנגד ספירת ה'מלכות', וכשה'מלכות' נופלת נגרמת נפילה גם אצל ישראל. וְעַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁמְּעוֹרֵר הַמֹּחִין כַּנַּ"ל, וּמַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית לְהַגִּידִין, בִּבְחִינַת: "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֶיךָ לְבָנִים", אֲזַי נִתְרַפֵּאת השכינה מֵחוֹלַאַת הַנְּפִילָה. וְאָז מתקיים הפסוק: "נָפְלָה וְלֹא תוֹסִיף, קוּם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל" (שם ה), ו'בתולת ישראל' הוא רומז על השכינה. וְאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת: "פְּתַח פִּיךָ".

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל, וְלֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ" - "רֵעֶךָ", הַיְנוּ הַמֹּחִין, שֶׁהֵם 'תְּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין' — שני חברים שאינם נפרדים, כי המוחין הם בחינת ספירת ה'חכמה' וספירת ה'בינה', ושני ספירות אלו הם תמיד מאוחדים ואין ביניהם שום פירוד[3], ומוחין אלו, כְּשֶׁהֵם אֵינָם עוֹמְדִים וְנִתְבַּטְּלִין מִלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתָם עַל יְדֵי תִּגְבֹּרֶת הַדָּמִים הַלּוֹחֲצִים אֶת הַמֹּחִין, שזהו בחינת "לא תעמוד על דם רעך", שהרֵעים אינם עומדים על ידי הדם, עַל יְדֵי זֶה לֹא תַעֲבֹר עַל: "לֹא תֵלֵךְ רָכִיל", כִּי אָז הַדִּבּוּר מֻתָּר, בִּבְחִינַת 'פְּתַח פִּיךָ בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְכוּ'".

ח. וְזֶה בְּחִינַת הרמוז בפסוק: "וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד" (חבקוק ב)[4]. "בּוֹגֵד" הוא דומה למילה 'גידין', הַיְנוּ בְּחִינַת 'גִּידִין' הַנַּ"ל, שֶׁעַל יָדוֹ כשנפגמת בחינת ה'גידין' ויש בהם בחינת 'דם', הדיבור אסור, ואז נאמר "הוֹלֵךְ רָכִיל מְגַלֶּה סוֹד", וזהו בִּבְחִינַת מה שרמוז בדברי רבותינו ז"ל: 'נִכְנַס יַיִן - יָצָא סוֹד' (סנהדרין לח), כִּי הַיַּיִן הוּא בְּחִינַת 'גִּידִין', הִתְגַּבְּרוּת הַדָּמִים, בִּבְחִינַת מה שנאמר (משלי כג): "אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם", ודרשו על כך רבותינו ז"ל: 'שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם' – שהנמשך אחר היין סופו שיהרג עליו (סנהדרין ע), ורמוז בדברי הגמרא, שהיין הוא בחינת 'דם', וזהו 'נכנס יין' — כשיש התגברות הדמים, 'יצא סוד' — אז הדיבור אסור, ומי שמדבר הוא 'מגלה סוד', וזהו הרמוז בפסוק "ואף כי היין בוגד", שעל ידי בחינת ה"יין", דהיינו 'התגברות הדמים', נפגמת בחינת "בוגד", דהיינו הגידין. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא היין 'תִּירוֹשׁ', וְלָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִזֶּה (יומא עו:): 'זָכָה' – לשתות לפי מידה - נַעֲשָׂה רֹאשׁ – שמפקח ליבו בחכמה, לֹא זָכָה - נַעֲשָׂה רָשׁ'. ורמוז בזה, הַיְנוּ כְּשֶׁלֹּא זָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְזַכֵּךְ אֶת הַדָּמִים, עַל יְדֵי זֶה 'נַעֲשָׂה רָשׁ' - שֶׁאֵין לוֹ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם כַּנַּ"ל, ופרנסתו באה בטרחא ובכבדות. אֲבָל 'זָכָה', דהיינו כשהאדם מתקן את התיקון הכללי ומזכך את הדמים, 'נַעֲשָׂה רֹאשׁ', בִּבְחִינַת מֹחִין שהם בראש האדם, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמְשָׁכַת הַלַּבְנוּנִית מִן הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן" כַּנַּ"ל[5].

מקורות והערות

[3] זוהר ויקרא דף ד' ע"ב. [4] בחבקוק ב' כתיב: "ואף כי היין בוגד, גבר יהיר ולא ינוה, אשר הרחיב כשאול נפשו והוא כמות ולא ישבע, ויאסוף אליו כל הגוים ויקבץ אליו כל העמים", ופירש"י: "ואף כי היין בוגד — ואף כשיבא בלשצר בן בנו של זה שיבגוד בו יינו דלקביל אלפא חמרא שתי (דניאל ה). גבר יהיר (הוא) ולא ינוה — לא יתקיים מדורו ונוהו שנתגאה ואמר בטעם חמרא להביא כלי בית המקדש ושתה בהם והיא תגרם לו שיהרג ויכלה זרעו כי גבר יהיר לץ לא ינוה לא יתקיים הוא ונוהו. אשר החריב — נבוכדנצר. כשאול נפשו — להשיג כל תאותו ברחב לב. והוא כמות — כמלאך המות שאינו שבע מלהמית כך זה אינו שבע בכל קניינו". [5] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן

לאחר שנתבארו שני בחינות של תיקון ה'מלכות', בחינה אחת, תיקון הדיבור שהוא בחינת 'מלכות', על ידי שבח הצדיקים שמרומם את המוחין, ובחינה שניה, תיקון העוונות שגורמים בחינת 'דם נדה' ל'מלכות', על ידי תיקון הברית שמרומם את המוחין, תתבאר כעת בחינה שלישית של תיקון ה'מלכות'.

ט. וְזֶה בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשֻׁקָּע בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, והממון נקרא בלשון הגמרא 'דמים', **אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר** את בחינת **'דָּמִים' הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת: "מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ" הַנַּ"ל, וְגוֹרֵם** בחינת **'דַּם נִדָּה' לַשְׁכִינָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (יחזקאל ז): **"וּזְהָבָם לְנִדָּה"**, ורמוז בזה, שהזהב והכסף גורם בחינת 'דם נדה'. **וְזֶהוּ** הרמוז בדברי הגמרא: **'דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע'** (מגילה יד: ועיין חידושי אגדות שבת קלט ד"ה כי כפיכם), שלמילה 'דמים' יש שני משמעויות, מלשון 'דם' ומלשון 'ממון', ורמוז בזה, **הַיְנוּ 'דַּם נִדָּה' עַל יְדֵי הַמָּמוֹן.** והנה **בִּשְׁבִיל** זֶה נִקְרָא 'גְּזֵלָה' בְּחִינַת 'בֶּגֶד', כְּמוֹ **שֶׁכָּתוּב** (ישעיה כד): **"וּבֶגֶד בּוֹגְדִים בָּגָדוּ"** – שלפני הגאולה יבואו בוזזים אחר בוזזים שיבזזו את ישראל, הרי שהגזילה והבזיזה נקראת בשם 'בגד', ורמוז בזה, **הַיְנוּ** שעל ידי הגזילה והבזיזה של הממון נגרמת בחינת 'דם נדה' לשכינה, שזהו **פְּגַם הַבְּגָדִים הַנַּ"ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רֻבָּב עַל בְּגָדָיו**', כי השכינה היא בחינת 'כבוד' ו'בגדים'. **וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן** על הפסוק "ובגד בוגדים בגדו" (ובסנהדרין צד): **'בָּזוּזֵי וּבָזוּזֵי דְּבָזוּזֵי', הַיְנוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר**, ונמצא שאחרי הגזילה והבזיזה הראשונה באה גזילה נוספת.

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא וּמַתָּן - שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּךְ וְהִלּוּךְ, וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֵׁרָרִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' שֶׁל הַדָּמִים, כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּבְחִינַת מה שנאמר (הושע י): **"זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה"**, ורמוז בזה שהצדקה היא בחינת 'זרע', וזהו **בִּבְחִינַת 'זֶרַע גַּד'**, שדרשו על כך בזוהר **שֶׁהוּא טִפָּה חִוַּרְתָּא** – זהו טיפה לבנה, נמצא שהצדקה היא גורמת להמשיך לבנונית מהמוחין, דהיינו **שֶׁעַל יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה** שמכוין להרויח כדי לתת צדקה, ונמצא שהוא זוכה לבחינת 'צדקה', על ידי זה **נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין**, ונעשה **בִּבְחִינַת** מה שנאמר בזוהר (תקו"ז קכט.): **'מֹחָא חִוַּרְתָּא כְּכַסְפָּא'** – מוח לבן ככסף, דהיינו שנמשכת ממנו לבנונית לכל הגידים, ועל ידי זה מתבטלת בחינת ה'דמים' שהיו בגידים בגלל תאות הממון והגזילה. (ועל ידי זה האדם זוכה גם כן לפרנסה בלא טורח, כמובא לעיל באות ה' על הפסוק "והמן כזרע גד הוא", שעל ידי בחינת 'זרע גד' זוכים לבחינת 'מן', שזהו פרנסה בלא טורח, ומבואר כאן שהצדקה היא בחינת 'זרע גד')[1].

וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא המסחר בממון **'מַשָּׂא וּמַתָּן', לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת 'בְּגָדִים' הַנַּ"ל, לִבְחִינַת 'דָּמִים' הַנַּ"ל. 'מַשָּׂא', זֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים לח): **"כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי, כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי", שֶׁהֵם הַשְּׂסָ"ה לָאוִין הַנַּ"ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ שֶׁהוּא הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ" כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל באות ז', שכשהדמים מתגברים הם מתיזין להמוח, ולוחצים את המוחין, וזהו הרמוז במילים "עברו ראשי", וזהו הרמוז במילה "כמשא", שהדמים הם כמשא על המוחין. **וְהוּא בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים הַנַּ"ל כַּנַּ"ל**, כי השכינה שהיא בחינת 'בגדים' נפגמת, **וְזֶה** הרמוז במילים: **"כָּבֵד יִכְבְּדוּ", הַיְנוּ בְּחִינַת "מֶלֶךְ הַכָּבוֹד" הַנַּ"ל**, שרומז על השכינה שהיא ספירת ה'מלכות', והיא בחינת 'כבוד', וזהו "יכבדו", ו**"כָּבֵד", הַיְנוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם**, ולכן "כבד" רומז לבחינת 'דם', **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'דַּם נִדָּה' הַנַּ"ל** שגורמים לשכינה, וזהו הרמוז בפסוק, שהאדם גורם "כבד" – דם נדה, ל"יכבדו" – לשכינה. ונמצא שמה שנקרא המסחר בממון: 'משא', זה רומז על הפגם שנעשה על ידי תאות ממון וגזילה.

ומה שנקרא המסחר בממון: **'וּמַתָּן', הוּא בְּחִינַת 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי יח): **"מַתַּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ"** – אדם שנותן צדקה הוא מרחיב

מקורות והערות

כתב: "כשאין תיקון הכללי בשלימות, צריך להרחיק את עצמו משתיית היין, כי על ידי זה באים כל העבירות ח"ו, גם מזיק לפרנסה ונעשה רש, אבל מי שזוכה לתיקון הכללי, אזי אדרבה מרים את המוחין על ידי שתייתו ומתקן תיקון הכללי ביותר". [1] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

ט **וְזֶה** בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשַׁקֵּעַ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ – אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר דָּמִים הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ הַנַּ"ל, וְגוֹרֵם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה, בִּבְחִינַת (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה. וְזֶהוּ: דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע (מגילה יד: ועיין חדושי אגדות שבת קלט. ד"ה כי כפיכם), הַיְנוּ דַּם נִדָּה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן. בִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גְּזֵלָה בְּחִינַת פֶּגֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד): וּפֶגֶר בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, הַיְנוּ פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ"ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רֹבֶב עַל בְּגָדָיו. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן (על פסוק וכגד בוגדים בגדו חנ"ל, ובסנהדרין צד): בָּזוּזֵי וּבָזוּזֵי דְּבָזוּזֵי, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר, הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר:

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן – שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּף וְהִלּוּף וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדָּמִים, כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּבְחִינַת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בִּבְחִינַת זֶרַע גַּד, הוּא טִפָּה חִוְרְתָּא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה נִתְרוֹמֵם הַמּוֹחִין, בִּבְחִינַת מֹחָא חִוְרְתָּא כְּכַסְפָּא. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא מַשָּׂא־וּמַתָּן, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת בְּגָדִים הַנַּ"ל, לִבְחִינַת דָּמִים הַנַּ"ל. מַשָּׂא, זֶה בְּחִינַת (תהלים לח): כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי, כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם הַשֵּׂעָר"ה לָאוִין הַנַּ"ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַמּוֹחִין, בִּבְחִינַת: לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ כַּנַּ"ל, וְהוּא בְּחִינַת פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ"ל כַּנַּ"ל. וְזֶה: כָּבֵד יִכְבְּדוּ, הַיְנוּ בְּחִינַת מָלֵךְ הַכָּבוֹד הַנַּ"ל. כָּבֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה הַנַּ"ל. וּמַתָּן, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת (משלי יח): מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ, בְּחִינַת קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (תהלים לז): צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מַתָּר:

י **וְהִנֵּה** הַכְּלָל – שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִמֵּילָא יִתְתַּקֵּן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה, מֵחֲמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמּוֹחַ, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמּוֹחַ, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן; וּלְרוֹמֵם הַמּוֹחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ כַּנַּ"ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמּוֹחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ"ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְתָּא, וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ.** הַיְנוּ בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה', הַיְנוּ מִי שֶׁפָּגַם בַּעֲוֹנוֹת, וְגָרַם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לֵהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ', וְנַעֲשָׂה פֵּרוּד בֵּין קֹדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְזֶהוּ: **וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ** – בְּחִינַת שָׁאוֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ כַּנַּ"ל. **מַאי חֲזָא דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ** – הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאִשָּׁה יִרְאַת ה', בְּחִינַת (שמואל־ב, כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ג): אִלְמְלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת:

וְזֶהוּ: שְׁקַל סִכְּתָא דְּצָהּ לְתַתָּא וְכוּ' – סִכְּתָא הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי־תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת. **דְּצָהּ לְתַתָּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּחִינַת: כָּתֵר דְּאִסְתְּלַק רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר. וְזֶהוּ: **וְלָא עָל** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי־תוֹרָה כַּנַּ"ל. **דְּצָהּ לְעֵלָּא וְעָל** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר. הַיְנוּ שֶׁהַרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי לְהַדִּבּוּר, וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמּוֹחַ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ"ל:

וְזֶה: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמּוֹחִין, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, הַיְנוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהָרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבְרַר דְּאִסְתְּלַק נָאֲמַר: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ', וְזֶהוּ: **דְּצָהּ לְתַתָּא וְכוּ'** כַּנַּ"ל. וּכְמוֹ־כֵן כָּל הַדְּבָרִים צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ, כְּגוֹן מַשָּׂא־וּמַתָּן – עַל־יְדֵי צְדָקָה, וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמּוֹחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְּנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמוֹחָא כַּנַּ"ל (משלי י): כֶּסֶ/ף נִבְחָ/ר לְשׁוֹ/ן צַדִּי/ק: (בֵּאוּר זֶה הָעִנְיָן, וּמַה שַׁיָּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

שַׁיָּךְ לְאוֹת ח **וְעַל־כֵּן** אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וָסָת, אַף שֶׁיֵּין מַזִּיק לָהּ כַּנַּ"ל, בְּחִינַת: יַיִן כִּי יִתְאַדֵּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם, בְּחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד כַּנַּ"ל, עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל־יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי. כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, כִּי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא (כהקדמת התיקונים יב ובתיקון ע) הֵם בְּחִינַת (שופטים טו): שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, וְהֵם בְּחִינַת הַמּוֹחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מוֹחִין, וְעַל־כֵּן הֵם בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ', בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת, שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמּוֹחַ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמּוֹחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמּוֹחַ. וְזֶה: שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ – לְשׁוֹן חָלַף וְעָבַר כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא; וְעַל־כֵּן שִׁמְשׁוֹן, שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ (שם): וַיְנַקְּרוּ פְלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא מְתַקְּנִין בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נְקֵא, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשֵּׂ"ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: אִם יַאְדִּימוּ

לו את חלקו לעולם הבא[2], הרי שהצדקה נקראת 'מתן'. והיא **בְּחִינַת 'קֶשֶׁת הַבְּרִית'**, **שֶׁהוּא הַצַּדִּיק** שזוכה לתיקון הברית בשלימות, **בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים לז): **"צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן"**, ורמוז בזה שבחינת "צדיק" הוא בחינת "נותן", וצדקה הוא גם כן בחינת "מתן", ונמצא שצדקה ותיקון הברית הם בחינה אחת, כי שניהם הם בחינת התיקון הכללי שמתקן את הדם שבגידים. **וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ר"ה ו): **"בְּפִיךָ" - 'זוֹ צְדָקָה'**, ורמוז בזה, **שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר**, כי מבואר לעיל באות ו', שכל זמן שהאדם לא תיקן את התיקון הכללי והדמים אינם מתוקנים, הדיבור אסור, וצדקה היא בחינת 'תיקון הכללי', ולכן על ידי צדקה הדיבור מותר.

י. וְהִנֵּה הַכְּלָל - שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל יְדֵי זֶה מִמֵּילָא יְתֻקַּן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה מֻחֲמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת: "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן", שרומז על הלבנונית הנמשכת מהמוח, **וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בִּבְחִינַת: "כְּגֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ" כַּנַּ"ל**, ש'נשר' רומז על בחינת ה'רוח' שזהו בחינת התיקון הכללי, שמעורר את המוחין שהם בחינת 'קנה חכמה קנה בינה', **עַל כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְּקַן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ"ל.**

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלתם של זקני אתונה ובתשובתו של רבי יהושע בן חנניה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה: **'הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְּתָא, וְלָא קָיְהֲבוּ לֵהּ'** – אותו אדם שהולך ומבקש אשה ולא נותנים לו אותה, ורמוז בזה, כי 'אשה' **הַיְנוּ בְּחִינַת "אִשָּׁה יִרְאַת ה'"** (משלי לא), שזה רומז על השכינה, **הַיְנוּ מִי שֶׁפָּגַם בַּעֲוֹנוֹת, וְגָרַם** בחינת **'דַּם נִדָּה' לַשְׁכִינָה כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה 'נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לָהּ לְגַבָּהּ'** – הנחש שהוא הס"מ נושך בה ויונק ממנה **וְכוּ'**, **וְנַעֲשָׂה פְּרוּד בֵּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ** – בין הקב"ה ושכינתו, דהיינו בין הספירות העליונות יותר לספירת ה'מלכות' התחתונה. **וְזֶהוּ: 'וְלָא קָיְהֲבִי לֵהּ'** – ולא נותנים לו אותה - **בְּחִינַת "שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ" כַּנַּ"ל**, שהקב"ה שואג על ספירת ה'מלכות' שנפרדה ממנו והלכה בגלות, ואם כן רמוז בשאלתם כך: אותו אדם שגורם שהקב"ה יפרד משכינתו ויצטער עליה, **'מַאי חֲזָא דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְּלֵי מִנַּהּ'** – מה הוא רואה שהוא הולך למי שגדולה ממנה, ורמוז בזה, **הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵ'אִשָּׁה יִרְאַת ה'', בְּחִינַת** מה שנאמר (שמואל ב כג): **"צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים"**, ורמוז בזה, **כִּי הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּ'יִרְאַת אֱלֹקִים'**, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מַלְכוּת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ג): **'אִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת'**, ורמוז בזה, שה'מלכות' היא בחינת 'יראת אלוקים', וה'תיקון הכללי' שהוא בחינת ספירת ה'יסוד', הוא למעלה מספירת ה'מלכות'.

וְזֶהוּ הרמוז במה שעשה רבי יהושע בן חנניה: **'שְׁקַל סִכְּתָא דְּצָה לְתַתָּא' וְכוּ'** – נטל סיכה ונעצה למטה - **'סִכְּתָא' הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י. הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת יב): **"דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת"** – 'דברי החכמים הם קבועים ואינם משתנים כמו מסמרות'[3]. **'דְּצָה לְתַתָּא'** – נעצה למטה - **הַיְנוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', בְּחִינַת: 'בָּתַר דְּאִסְתְּלֵק רַבִּי שִׁמְעוֹן'** – לאחר שנסתלק רבי שמעון בר יוחאי, **שֶׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר**, כמובא לעיל באות ו'. **וְזֶהוּ: 'וְלָא עָאל'** – ולא נכנסה - **הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי תּוֹרָה כַּנַּ"ל. 'דְּצָה לְעֵלָּא וְעָאל'** – נעצה למעלה ונכנסה - **הַיְנוּ בְּחִינוֹת 'בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן'** – בימיו של רבי שמעון בר יוחאי, **שֶׁהוּא 'קֶשֶׁת הַבְּרִית', שֶׁהוּא 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר. הַיְנוּ שֶׁהֶרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל יְדֵי שֶׁבַּח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' לְהַדִּבּוּר**, כמובא לעיל

מקורות והערות

[2] רש"י שם. [3] רש"י שם.

ט **וְזֶה** בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשַׁקֵּעַ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ – אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר דָּמִים הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ הַנַּ״ל, וְגוֹרֵם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה, בִּבְחִינַת (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה. וְזֶהוּ: דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע (מגילה יד: ועיין חדושי אגדות שבת קלט. ד״ה כי כפיכם), הַיְנוּ דַּם נִדָּה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן. בִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גְּזֵלָה בְּחִינַת פֶּגֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד): וּפֶגֶר בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, הַיְנוּ פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רְבָב עַל בְּגָדָיו. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן (על פסוק וכגד בוגדים בגדו חנ״ל, ובפנחדרין צד): בָּזוּזֵי וּבָזוּזֵי דְּבָזוּזֵי, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר, הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר:

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן – שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּף וְהִלּוּף וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדָּמִים, כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּבְחִינַת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בִּבְחִינַת זֶרַע גַּד, הוּא טִפָּה חִוְרָתָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת מֹחָא חִוְרָתָא כְּכַסְפָּא. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא מַשָּׂא־וּמַתָּן, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת בְּגָדִים הַנַּ״ל, לִבְחִינַת דָּמִים הַנַּ״ל. מַשָּׂא, זֶה בְּחִינַת (תהלים לח): כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי, כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם הַשֵּׂעָר״ה לָאוִין הַנַּ״ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ כַּנַּ״ל, וְהוּא בְּחִינַת פְּגַם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל כַּנַּ״ל. וְזֶה: כָּבֵד יִכְבְּדוּ, הַיְנוּ בְּחִינַת מָלֵךְ הַכָּבוֹד הַנַּ״ל. כָּבֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה הַנַּ״ל. וּמַתָּן, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת (משלי יח): מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ, בְּחִינַת קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (תהלים לז): צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר:

י **וְהַנֵּה** הַכְּלָל – שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִמֵּילָא יִתְתַּקֵּן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה, מֵחֲמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן; וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְתָּא, וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ.** הַיְנוּ בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה׳, הַיְנוּ מִי שֶׁפְּגַם בַּעֲוֹנוֹת, וְגָרַם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לֵהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ׳, וְנַעֲשָׂה פֵּרוּד בֵּין קֹדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְזֶהוּ: **וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ** – בְּחִינַת שָׁאוֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ כַּנַּ״ל. **מַאי חֲזָא דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְלֵי מִנַּהּ** – הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאִשָּׁה יִרְאַת ה׳, בְּחִינַת (שמואל־ב, כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמְלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת:

וְזֶהוּ: שְׁקַל סִכְּתָא דְּצָהּ לְתַתָּא וְכוּ׳ – סִכְּתָא הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי־תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת. **דְּצָהּ לְתַתָּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּחִינַת: כָּתֵר דְּאִסְתְּלַק רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר. וְזֶהוּ: **וְלָא עָל** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי־תוֹרָה כַּנַּ״ל. **דְּצָהּ לְעֵלָּא וְעָל** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר. הַיְנוּ שֶׁהִרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי לְהַדִּבּוּר, וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמֹּחַ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ״ל:

וְזֶה: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, הַיְנוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהָרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבְרַר דְּאִסְתְּלַק נָאֲמַר: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ׳, וְזֶהוּ: **דְּצָהּ לְתַתָּא וְכוּ׳** כַּנַּ״ל. וּכְמוֹ־כֵן כָּל הַדְּבָרִים צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ, כְּגוֹן מַשָּׂא־וּמַתָּן – עַל־יְדֵי צְדָקָה, וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְּנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא כַּנַּ״ל (משלי י): כֶּסֶ״פ נִבְחָ״ר לְשׁוֹ״ן צַדִּי״ק: (בֵּאוּר זֶה הָעִנְיָן, וּמַה שַׁיָּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

שַׁיָּךְ לְאוֹת ח **וְעַל־כֵּן** אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וָסָת, אַף שֶׁיֵּין מַזִּיק לָהּ כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: יַיִן כִּי יִתְאַדֵּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם, בְּחִינַת: נִבְנֵם יַיִן – יָצָא סוֹד כַּנַּ״ל, עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל־יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי. כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, כִּי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא (כהקדמת התיקונים יב ובתיקון ע) הֵם בְּחִינַת (שופטים טו): שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, וְהֵם בְּחִינַת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין, וְעַל־כֵּן הֵם בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ׳, בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת, שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. וְזֶה: שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ – לְשׁוֹן חָלַף וְעָבַר כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא; וְעַל־כֵּן שִׁמְשׁוֹן, שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ (שם): וַיְנַקְּרוּ פְלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא מְתַקְּנִין בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נְקֵא, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשֵּׂ״ם גִּידִין, בִּבְחִינַת: אִם יַאְדִּימוּ

באות ב', שעל ידי שבח הצדיקים מעוררים את כח הצדיק שהוא בחינת 'ברית', ועל ידי זה מרוממים את המוחין ונמשכת בחינת 'דעת' לדיבור והוא נשמע ונתקבל, וזוהי אותה בחינה המובאת לעיל באות ו' שעל ידי תיקון הברית שמרומם את המוחין הדיבור מותר, **וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי', כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמֹּחַ שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ"ל** לכל הגידים, שעל ידי זה מתבטלת בחינת 'דם נדה' מהשכינה, וכגון כל הפגמים שהאדם פגם על ידי חטאיו אי אפשר לתקן אלא על ידי תיקון הברית, שהוא תיקון הכללי לכל החטאים, וכן את פגם תאות ממון וגזילה אי אפשר לתקן אלא על ידי בחינת 'צדקה' שהיא התיקון הכללי לזה. **וְזֶה** מה שאמר להם רבי יהושע בן חנניה: **'הַאי נַמִי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזְלֵהּ'** – אדם זה גם כן הזדמנה לו בת זוגו, ורמוז בזה, כי 'בת מזליה' הוא לשון 'נוזלים', **הַיְנוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן"**, שמהם נמשכת הלבנונית, דהיינו שהסיבה שאדם זה כשרוצה לתקן את ה'מלכות' מהדמים, הוא הולך אל המדריגה היותר עליונה, הוא משום שהוא רוצה להמשיך לבנונית מהמוח, ולכן הוא צריך לתקן את התיקון הכללי שעל ידי זה מתרוממים המוחין והוא יכול להמשיך לבנונית למוח.

מבאר רבינו ז"ל: **הַיְנוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהֶרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי'. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבָתַר דְּאִסְתְּלַק** – ולאחר הסלקותו **נֶאֱמַר: "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ'** להחטיא את בשרך", דהיינו שהדיבור היה אסור, **וְזֶהוּ: 'דָּצָה לְתַתָּא וְכוּ' כַּנַּ"ל'** – נעצה למטה וכו', שבבחינות התחתונות, כשאין 'תיקון הכללי', הדיבור אסור. **וּכְמוֹ כֵן כָּל הַדְּבָרִים, צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' הַשַּׁיָּךְ לוֹ. כְּגוֹן 'מַשָּׂא וּמַתָּן' - עַל יְדֵי 'צְדָקָה', וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְּנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל יְדֵי 'תִּקּוּן הַכְּלָלִי' כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת: 'הַאי נַמִי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזְלֵהּ', בְּחִינַת: "וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן", מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא** – מלבנונית המוח **כַּנַּ"ל.**

לאחר אמירת תורה זאת הוסיף רבינו ז"ל את הפסוק: **"כֶּסֶ'ף נִבְחָ'ר לְשׁוֹ'ן צַדִּי'ק"** (משלי י). **(מוסיף ר' נתן ז"ל: בֵּאוּר זֶה הָעִנְיָן וּמַה שַּׁיָּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ"ל יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר)**[4].

עתה תתבאר הוספה השייכת למאמר זה.

(שַׁיָּךְ לְאוֹת ח), מובא שם, שהיין הוא בחינת התגברות הדמים. **וְעַל כֵּן אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וֶסֶת, אַף שֶׁיַּיִן מַזִּיק לָהּ כַּנַּ"ל, בְּחִינַת** מה שנאמר: **"יַיִן כִּי יִתְאַדָּם"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם'**, ורמוז בזה, שהיין הוא בחינת 'דם', וזהו **בְּחִינַת: 'נִכְנַס יַיִן - יָצָא סוֹד' כַּנַּ"ל**, שעל ידי התגברות הדמים הדיבור אסור והוא נקרא 'מגלה סוד'. ולכן היין מזיק לה, כי הוא גורם התגברות הדמים, **עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי, כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת 'שְׁעָרוֹת'. כִּי 'שִׁבְעָה גִּלְּדֵי עֵינָא'** – שבעת הקרומים שבגלגל העין (בהקדמת התיקונים י"ג ע"ב ובתיקון ע) **הֵם בְּחִינַת** מה שנאמר על שמשון הגיבור (שופטים טז): **"שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ"** – שבעה תלתלי ראשו, והיינו ששבע הבחינות הרוחניות שיש בעין הם כנגד שבע הבחינות הרוחניות שיש בשערות, נמצא שהעינים הם בחינת 'שערות', **וְהֵם בְּחִינַת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין** – המותרות והשיריים של המוחין, **וְעַל כֵּן הֵם בְּחִינַת "שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ'", בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת**, שהם בחינת שבע הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות', שמהם נמשכים המידות שבאדם, **שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ. כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ,**

מקורות והערות

[4] ובחיי מוהר"ן (סי' כ') כתב: "התורה 'האי מאן דאזל למנסב אתתא' בסימן כ"ט אמר בשבועות תקס"ו, ובאותו העת לבש פעם ראשון בגדים לבנים, ואז נכלל בתוך התורה בחינת בגדים לבנים עיין שם. וגם איש אחד הביא בתו הבתולה שהיה לה חולי נופל ר"ל, וגם הביא יין וכו', וכל זה נכלל שם עיין שם וכו' וכו', ועוד כמה דברים נפלאים שראינו בענינו שנכללו בתוך התורה הזאת מלבד הנסתרות, כי עצם כונתו בכלל ובפרט אי אפשר להשיג. גם אמר שהתורה הזאת עומדת על הצרפת, כי מדבר שם מכסף וממון, היינו מענין תיקון הכללי של המשא ומתן, וכן מדבר שם מתיקון הדיבור על ידי שבח הצדיקים, ומבגדים לבנים, וזה (משלי י): "כסֶ'ף נבחָ'ר לשו'ן צדי'ק" סופי תיבות פרנק".

ט **וְזֶה** בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשַׁקֵּעַ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ – אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר דָּמִים הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ הַנַּ״ל, וְגוֹרֵם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה, בִּבְחִינַת (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה. וְזֶהוּ: דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע (מגילה יד: ועיין חדושי אגדות שבת קלט. ד״ה כי כפיכם), הַיְנוּ דַּם נִדָּה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן. בִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גְּזֵלָה בְּחִינַת פֶּגֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד): וּפֶגֶר בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, הַיְנוּ פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רֹבֶב עַל בְּגָדָיו. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן (על פסוק וכבד בוגדים בגדו חנ״ל, ובסנהדרין צד): בָּזוּזֵי וּכְזוּזֵי דְּכָזוּזֵי, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר, הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר:

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן – שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּף וְהִלּוּף וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדָּמִים, כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּבְחִינַת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בִּבְחִינַת זֶרַע גַּד, הוּא טִפָּה חִוְרָתָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת מֹחָא חִוְרָתָא כְּכַסְפָּא. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא מַשָּׂא־וּמַתָּן, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת בְּגָדִים הַנַּ״ל, לִבְחִינַת דָּמִים הַנַּ״ל. מַשָּׂא, זֶה בְּחִינַת (תהלים לח): כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי, כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם הַשֵּׂשׂ״ה לָאוִין הַנַּ״ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ כַּנַּ״ל, וְהוּא בְּחִינַת פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל כַּנַּ״ל. וְזֶה: כָּבֵד יִכְבְּדוּ, הַיְנוּ בְּחִינַת מָלֵךְ הַכָּבוֹד הַנַּ״ל. כָּבֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה הַנַּ״ל. וּמַתָּן, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת (משלי יח): מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ, בְּחִינַת קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (תהלים לז): צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר:

י **וְהַנֵּה** הַכְּלָל – שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִמֵּילָא יִתְתַּקֵּן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה, מֵחֲמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן; וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְתָּא, וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ. הַיְנוּ בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה׳, הַיְנוּ מִי שֶׁפָּגַם בַּעֲוֹנוֹתָיו, וְגָרַם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לֵהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ׳, וְנַעֲשָׂה פֵּרוּד בֵּין קֹדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְזֶהוּ: וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ – בְּחִינַת שָׁאוֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ כַּנַּ״ל. מַאי חֲזָא דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְּלֵי מִנַּהּ – הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאִשָּׁה יִרְאַת ה׳, בְּחִינַת (שמואל־ב, כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמְלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת:

וְזֶהוּ: שְׁקַל סִכְּתָא דְּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳ – סִכְּתָא הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי־תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת. דְּצָה לְתַתָּא – הַיְנוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּחִינַת: כָּתֵר דְּאִסְתְּלַק רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר. וְזֶהוּ: וְלָא עָל – הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי־תוֹרָה כַּנַּ״ל. דְּצָה לְעִלָּא וְעָל – הַיְנוּ בְּחִינוֹת בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר. הַיְנוּ שֶׁהִרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי לְהַדִּבּוּר, וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמֹּחַ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ״ל:

וְזֶה: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, הַיְנוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהָרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבְתַר דְּאִסְתְּלַק נָאֱמַר: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ׳, וְזֶהוּ: דְּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳ כַּנַּ״ל. וּכְמוֹ־כֵן כָּל הַדְּבָרִים צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ, כְּגוֹן מַשָּׂא־וּמַתָּן – עַל־יְדֵי צְדָקָה, וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְּנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא כַּנַּ״ל (משלי י): כֶּסֶ״פ נִבְחָ״ר לְשׁוֹ״ן צַדִּי״ק: (בֵּאוּר זֶה הָעִנְיָן, וּמַה שֵּׁיְּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

שַׁיָּךְ לְאוֹת ח **וְעַל־כֵּן** אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וָסָת, אַף שֶׁיֵּין מַזִּיק לָהּ כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: יַיִן כִּי יִתְאַדֵּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם, בְּחִינַת: גְּנֵבָם יַיִן – יָצָא סוֹד כַּנַּ״ל, עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל־יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי. כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, כִּי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא (כהקדמת התיקונים יב ובתיקון ע) הֵם בְּחִינַת (שופטים טו): שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, וְהֵם בְּחִינַת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין, וְעַל־כֵּן הֵם בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ׳, בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת, שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. וְזֶה: שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ – לְשׁוֹן חָלַף וְעָבַר כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא; וְעַל־כֵּן שִׁמְשׁוֹן, שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ (שם): וַיְנַקְּרוּ פְלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא מְתַקְּנִין בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נְקֵא, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשֵּׂשׂ״ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: אִם יַאְדִּימוּ

כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. וְזֶה: "שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ" - לְשׁוֹן 'חָלַף וְעָבַר' כַּנַּ"ל, שזה רומז על המחשבות שחולפות ועוברות במוח, כי השערות הם בחינת המוח, כי הם מותרות המוח. **וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא 'שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא', וְעַל כֵּן שִׁמְשׁוֹן שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ,** כי אמר לאשתו שאם יגלחו את שבע מחלפות ראשו יתבטל כוחו, והיא גילחה את שבע מחלפות ראשו, **נֶאֱמַר בּוֹ** (שם): **"וַיְנַקְּרוּ פְלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו"**, כי כיון שפגם בשערות, היה להם כח לנקר את עיניו. **וְעַל כֵּן עַל יְדֵי** שהאשה שותה יין שהסתכל בו צדיק אמיתי, שיש ביין זה את כח העינים, שזהו בחינת **'שִׁבְעָה גִּלְדֵי עֵינָא', מְתַקְּנִין בְּחִינַת 'שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ', שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת,** והשערות הם בחינת המוחין, נמצא שעל ידי זה מתקנים את המוחין, ונמשכת לבנונית אל הגידים, ועל ידי זה מתבטלים הדמים המרובים שיש לאשה זו. וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר על דניאל שראה בחלומו את הקב"ה (דניאל ז): **"וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נָקִי"** – 'ושער ראשו כצמר נקי'[5], ורמוז בזה, שהשערות הם בחינת 'צמר', וזהו **בִּבְחִינַת 'לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית'**, שהוא צמר צבוע אדום, **שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשְּׂס"ה גִּידִין,** כשם שבבית המקדש היו שמים 'לשון של זהורית' כששלחו את השעיר לעזאזל, והוא היה נעשה לבן, וזהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר: "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג

מקורות והערות

[5] ברש"י שם פירש: "ושער ראשה כעמר נקא – מנקה עצמו מזכיות שיש לעכו"ם לפניו ומשלם להם כל שכרם בעולם הזה בויקרא רבה".

ט **וְזֶה** בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, וְהוּא מְשַׁקֵּעַ בְּתַאֲוַת מָמוֹן, וְגוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ – אֲזַי הוּא מְעוֹרֵר דָּמִים הַנַּ״ל, בִּבְחִינַת: מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ הַנַּ״ל, וְגוֹרֵם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה, בִּבְחִינַת (יחזקאל ז): וּזְהָבָם לְנִדָּה. וְזֶהוּ: דָּמִים תַּרְתֵּי מַשְׁמַע (מגילה יד: ועיין חדושי אגדות שבת קלט. ד״ה כי כפיכם), הַיְנוּ דַּם נִדָּה עַל־יְדֵי הַמָּמוֹן. בִּשְׁבִיל זֶה נִקְרָא גְּזֵלָה בְּחִינַת פֶּגֶר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כד): וּפֶגֶר בּוֹגְדִים בָּגָדוּ, הַיְנוּ פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל, בְּחִינַת שֶׁנִּמְצָא רֹבֶב עַל בְּגָדָיו. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן (על פסוק וכגד בוגדים בגדו חנ״ל, ובסנהדרין צד): בָּזוּזֵי וּבָזוּזֵי דְּבָזוּזֵי, הַיְנוּ בְּחִינַת תַּאֲוַת מָמוֹן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר, הוּא חוֹמֵד יוֹתֵר:

וְזֶה עִקַּר תִּקּוּנוֹ שֶׁל הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן – שֶׁיְּכַוֵּן בְּכָל הִלּוּף וְהִלּוּף וּבְכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמְדַבֵּר בִּשְׁעַת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁכַּוָּנָתוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה. וְזֶה הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי שֶׁל הַדָּמִים, כִּי הַצְּדָקָה הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַגִּידִין, בִּבְחִינַת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, בִּבְחִינַת זֶרַע גַּד, הוּא טִפָּה חִוְרָתָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּקּוּן הַזֶּה נִתְרוֹמֵם הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת מֹחָא חִוְרָתָא כְּכַסְפָּא. וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא מַשָּׂא־וּמַתָּן, לְהוֹרוֹת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תִּקּוּן לִבְחִינַת בְּגָדִים הַנַּ״ל, לִבְחִינַת דָּמִים הַנַּ״ל. מַשָּׂא, זֶה בְּחִינַת (תהלים לח): כִּי עֲוֹנוֹתַי עָבְרוּ רֹאשִׁי, כְּמַשָּׂא כָּבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם הַשֵּׂשׂ״ה לָאוִין הַנַּ״ל, שֶׁמִּתְגַּבְּרִין עַל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַמֹּחִין, בִּבְחִינַת: לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ כַּנַּ״ל, וְהוּא בְּחִינַת פֶּגֶם הַבְּגָדִים הַנַּ״ל כַּנַּ״ל. וְזֶה: כָּבֵד יִכְבְּדוּ, הַיְנוּ בְּחִינַת מָלֵךְ הַכָּבוֹד הַנַּ״ל. כָּבֵד, הַיְנוּ בְּחִינַת הַדָּמִים, שֶׁהַכָּבֵד מָלֵא דָּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה הַנַּ״ל. וּמַתָּן, הוּא בְּחִינַת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא הַצְּדָקָה, בְּחִינַת (משלי יח): מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ, בְּחִינַת קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק, בְּחִינַת (תהלים לז): צַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר״ה ו): בְּפִיךָ – זוֹ צְדָקָה, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר:

י **וְהִנֵּה** הַכְּלָל – שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תְּחִלָּה תִּקּוּן הַכְּלָלִי, וְעַל־יְדֵי־זֶה מִמֵּילָא יִתְתַּקֵּן הַכֹּל בִּפְרָט. וְאַף שֶׁתִּקּוּן הַכְּלָלִי הוּא גָּבוֹהַּ וּמְרוֹמָם יוֹתֵר מִתִּקּוּן כָּל דָּבָר בִּפְרָט, עִם כָּל זֶה, מֵחֲמַת שֶׁתִּקּוּן כָּל דָּבָר תָּלוּי בְּהַמֹּחַ, דְּהַיְנוּ לְהַמְשִׁיךְ לַבְּנוּנִית מִן הַמֹּחַ, בִּבְחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן; וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בִּבְחִינַת: כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ כַּנַּ״ל, עַל־כֵּן צָרִיךְ לֵילֵךְ מִתְּחִלָּה אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְתַקֵּן וּלְרוֹמֵם הַמֹּחַ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הַכֹּל מִמֵּילָא כַּנַּ״ל:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: **הַאי גַּבְרָא דְּאָזֵל בָּעֵי אִתְתָּא, וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ.** הַיְנוּ בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה׳, הַיְנוּ מִי שֶׁפָּגַם בַּעֲוֹנוֹתָיו, וְגָרַם דַּם נִדָּה לַשְׁכִינָה כַּנַּ״ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נָחָשׁ מַשִּׁיךְ לֵהּ לְגַבֵּהּ וְכוּ׳, וְנַעֲשֶׂה פֵּרוּד בֵּין קֹדֶשׁ בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ. וְזֶהוּ: **וְלָא קָרֵיבוּ לֵהּ** – בְּחִינַת שָׁאוֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ כַּנַּ״ל. **מַאי חֲזָא דְּאָזֵל לְהֵיכָא דְּמִדְּלֵי מִנַּהּ** – הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַהֵר אֶת הַמַּלְכוּת מֵהַדָּמִים, הוּא הוֹלֵךְ אֶל הַמַּדְרֵגָה הַיּוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, הַיְנוּ תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵאִשָּׁה יִרְאַת ה׳, בְּחִינַת (שמואל־ב, כג): צַדִּיק מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת תִּקּוּן הַכְּלָלִי, הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא מוֹשֵׁל בְּיִרְאַת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ״ג): אִלְמְלֵא מוֹרָאָהּ שֶׁל מַלְכוּת:

וְזֶהוּ: שְׁקַל סִכְּתָא דְּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳ – סִכְּתָא הֵם יְתֵדוֹת וּמַסְמְרוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ״י, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבְרֵי־תוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת יב): דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבוֹנוֹת וּכְמַסְמְרוֹת. **דְּצָה לְתַתָּא** – הַיְנוּ בְּחִינַת מַדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּשֶׁאֵין תִּקּוּן הַכְּלָלִי, בְּחִינַת: כָּתֵר דְּאִסְתְּלַק רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁאָז הַדִּבּוּר אָסוּר. וְזֶהוּ: **וְלָא עָל** – הַיְנוּ שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר אָז לְדַבֵּר דִּבְרֵי־תוֹרָה כַּנַּ״ל. **דְּצָה לְעֵלָּא וְעָל** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁהוּא קֶשֶׁת הַבְּרִית, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁאָז הַדִּבּוּר מֻתָּר. הַיְנוּ שֶׁהַרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַדִּבּוּר כִּי אִם עַל־יְדֵי שֶׁבַח הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי לְהַדִּבּוּר, וְהוּא הַדִּין כָּל הַדְּבָרִים אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי, כְּדֵי לְהָרִים אֶת הַמֹּחַ, שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַלַּבְנוּנִית כַּנַּ״ל:

וְזֶה: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, הַיְנוּ בְּחִינַת הַמֹּחִין, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, הַיְנוּ שֶׁתָּפַס לָהֶם לְדַגְמָא אֶת הַדִּבּוּר, וְהָרְאָה לָהֶם, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי. וְהָרְאָיָה, כִּי בִּימֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה הַדִּבּוּר עַל תִּקּוּנוֹ, וּבְרַר דְּאִסְתְּלַק נָאֲמַר: אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ וְגוֹ׳, וְזֶהוּ: **דְּצָה לְתַתָּא וְכוּ׳** כַּנַּ״ל. וּכְמוֹ־כֵן כָּל הַדְּבָרִים צָרִיךְ לְתַקֵּן עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ, כְּגוֹן מַשָּׂא־וּמַתָּן – עַל־יְדֵי צְדָקָה, וְכֵן כֻּלָּם צָרִיךְ לְתַקֵּן כָּל דָּבָר עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי הַשַּׁיָּךְ לוֹ. וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁצָּרִיךְ לְהָרִים אֶת הַמֹּחִין, לְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם לַבְּנוּנִית, לְתַקֵּן וּלְלַבֵּן כָּל הַפְּגָמִים, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי תִּקּוּן הַכְּלָלִי כַּנַּ״ל. וְזֶה בְּחִינַת: הַאי נַמִּי אִתְרַמְיָא לֵהּ בַּת מַזָּלֵהּ, בְּחִינַת: וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן, מִן לְבוּנָא דְּמֹחָא כַּנַּ״ל (משלי י): כֶּסֶ״פ נִבְחָ״ר לְשׁוֹ״ן צַדִּי״ק: (בֵּאוּר זֶה הָעִנְיָן, וּמַה שַׁיָּכוּת יֵשׁ לְפָסוּק זֶה לְהַתּוֹרָה הַנַּ״ל, יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר):

שַׁיָּךְ לְאוֹת ח **וְעַל־כֵּן** אִשָּׁה שֶׁדָּמֶיהָ מְרֻבִּים וְאֵין לָהּ וָסָת, אַף שֶׁיֵּין מַזִּיק לָהּ כַּנַּ״ל, בְּחִינַת: יַיִן כִּי יִתְאַדֵּם, שֶׁאַחֲרִיתוֹ דָּם, בְּחִינַת: נִכְנַס יַיִן – יָצָא סוֹד כַּנַּ״ל, עִם כָּל זֶה רְפוּאָתָהּ עַל־יְדֵי יַיִן שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ צַדִּיק אֲמִתִּי. כִּי הָעֵינַיִם הֵם בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, כִּי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא (כהקדמת התיקונים יב ובתיקון ע) הֵם בְּחִינַת (שופטים טו): שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, וְהֵם בְּחִינַת הַמֹּחִין, כִּי הַשְּׂעָרוֹת הֵם מוֹתְרֵי מֹחִין, וְעַל־כֵּן הֵם בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת וְכוּ׳, בְּחִינַת שֶׁבַע מִדּוֹת, שֶׁחוֹלְפִין וְעוֹבְרִין בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ הוּא כְּפִי הַמִּדּוֹת שֶׁבָּאָדָם, וּכְפִי הַמִּדָּה שֶׁהָאָדָם אוֹחֵז בָּהּ, כֵּן חוֹלְפִין וְעוֹבְרִין עָלָיו הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. וְזֶה: שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ – לְשׁוֹן חָלַף וְעָבַר כַּנַּ״ל. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין בְּהַשְּׂעָרוֹת, נִפְגָּם הָרְאִיָּה, שֶׁהִיא שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא; וְעַל־כֵּן שִׁמְשׁוֹן, שֶׁפָּגַם בְּשֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ (שם): וַיְנַקְּרוּ פְלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו. וְעַל־כֵּן עַל־יְדֵי שִׁבְעָה גִּלְדֵי עַיְנָא מְתַקְּנִין בְּחִינַת שֶׁבַע מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ, שֶׁהֵם הַשְּׂעָרוֹת, בִּבְחִינַת (דניאל ז): וּשְׂעַר רֵאשֵׁהּ כַּעֲמַר נְקֵא, בִּבְחִינַת לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, שֶׁהוּא מַלְבִּין הָאַדְמִימוּת שֶׁל הַשֵּׂשׂ״ה גִּידִין, בִּבְחִינַת: אִם יַאְדִּימוּ

כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי זֶה הָאַדְמִימוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיח): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ, אוֹתִיּוֹת צֶמֶר, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, עַיִן שָׁם וְהָבֵן:

ל

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא. וּמִי אִיכָּא קַרְנָא לְחַמְרָא. וּמֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא מִי הֲוֵי. אֵיתוּ לֵהּ תְּרֵי בִּיעֵי, אֲמַרוּ לֵהּ: הֵי זוּגְתָּא חִוְרְתָּא, וְהֵי זוּגְתָּא אֲכִמְתָּא. אֵיתֵי אִיהוּ תְּרֵי גְּבִינֵי, אֲמַר לְהוּ: הֵי דְּעֵזָא חִוְרְתָּא, וְהֵי דְּעֵזָא אֲכִמְתָּא:

רַשֵּׁ"י: בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. עֲרוּגַת סַכִּינִין בְּמַאי גּוֹזְזִין וְקוֹצְצִין אוֹתָהּ:

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ וְכוּ':

א **הַשָּׂגוֹת** אֱלִקּוּת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי אִם עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים; מַעֲלָה לְעֲלוּל, מִשֵּׁכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׁכֶל תַּחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג שֵׂכֶל גָּדוֹל כִּי אִם עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּשֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן; כְּמוֹ הַמְלַמֵּד, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל לְהַתַּלְמִיד, הוּא צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן וְקָטָן, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַתַּלְמִיד לַהֲבִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַצִּיעַ לוֹ מִתְּחִלָּה הַהַקְדָּמוֹת וְשִׁכְלִיּוֹת קְטַנִּים שֶׁמְּסַבֵּב לוֹ תְּחִלָּה, כְּדֵי לַהֲבִינוֹ עַל־יְדֵי זֶה הַמְּכֻנָּן, שֶׁהוּא שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל:

ב **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מְאֹד מְלַמֵּד הָגוּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר וּלְהָבִין אוֹתוֹ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, כִּי צָרִיךְ לָזֶה רַבִּי גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל כָּזֶה עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים לַהֲבִינוּ. וְכָל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר מֵהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, הוּא צָרִיךְ רַבִּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבְּרֵנָה קְטַנָּה מְאֹד, דְּהַיְנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּמ"ט [בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה] שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, הָיוּ צְרִיכִים רַבִּי גָּדוֹל וּמְלַמֵּד גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַלְבִּישׁ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְקָטָן וּמְרֻחָק כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַחוֹלֶה נֶחֱלֶה בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ רוֹפֵא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

עַל־כֵּן אֵין לְהָאָדָם לוֹמַר: דַּי לִי אִם אֶהְיֶה מִקָּרֹב אֵצֶל אִישׁ גְּבָבָד וִירֵא ה', אַף שֶׁאֵינוֹ מַפְלִיג בְּמַעֲלָה, כִּי הַלְוַאי שֶׁאֶהְיֶה מִקֹּדֶם כָּמוֹהוּ. אַל יֹאמַר כֵּן, כִּי אַדְּרַבָּא, כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע אֱנֹשׁ בְּנַפְשֹׁה גֹּדֶל פְּחִיתוּתוֹ וְגֹדֶל רְחוּקוֹ, שֶׁנִּרְחַק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיֹּדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ, וּכְמוֹ־כֵן כָּל מַה שֶּׁיֹּדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כַּנַּ"ל, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, שֶׁהַהֶאָרוֹת הַמֹּחִין יוֹצְאִין בְּהַשְּׂעָרוֹת; כֵּן הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תיקון ע, דף קיג:): שַׁעֲרָא בְּעַגּוּלָא, בְּחִינַת סִבּוּבִים, דְּהַיְנוּ הַהַקְדָּמוֹת הַמְסַבְּבִין עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמְּכֻנָּן כַּנַּ"ל. וְהָעִקָּר הוּא הַמְּכֻנָּן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות טו), שֶׁסִּבְּבוּהוּ בַּהֲלָכוֹת, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצֶרֶת הַבַּת. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁדִּבְּרוּ מִקֹּדֶם, לֹא הָיוּ עִקַּר הַמְּכֻנָּן, רַק הָיוּ סִבּוּבִים וְהַקְדָּמוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְצֶרֶת הַבַּת, שֶׁהוּא הַמְּכֻנָּן. וְזֶה בְּחִינַת (שם בתיקון ע דף קיא:): שַׁעֲרָא אֲפָמָא, בְּחִינַת (שיר־השירים א): שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה; כִּי הַשַּׁחֲרוּת הוּא מְקַבֵּץ אֶת הָרְאוּת וּמְצַמְצֵם אוֹתוֹ כְּדֵי לִרְאוֹת הֵיטֵב, כֵּן הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, שֶׁמְּצַמְצֵם בּוֹ נָאוָה וְיֹפִי שֶׁבַּשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן:

וְאֵלּוּ הַשְּׂעָרוֹת הֵן בְּחִינַת: שְׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא (תיקון ע); כִּי הַמִּצְוֹת הֵם חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ שְׁעוּרִים אֲחֵרִים וּגְבוּלִים, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ? מִפְּנֵי שֶׁכֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ; וְכֵן מִצְוָה אַחֶרֶת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, לְפִי חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וְעִנְיָנִים, שֶׁהֵם שְׁעוּרִים וּגְבוּלִים, שֶׁמְּצַמְצֵם בָּהֶן חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, וּבְכֹל שְׁמָהּ (בב"ב טו:). בַּת זֶה בְּחִינַת בַּת־עַיִן, דְּהַיְנוּ הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשַּׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל וְכוֹלֵל בְּעַצְמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים הָעוֹמְדִים לְנֶגְדּוֹ. כְּגוֹן הַר גָּדוֹל, כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַבַּת־עַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, אֲזַי נִגְבָּל כָּל הָהָר בְּתוֹךְ הַבַּת־עַיִן שֶׁרוֹאָה אוֹתוֹ, כִּי הַשַּׁחֲרוּת שֶׁבָּעַיִן הוּא מְצַמְצֵם כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים, וְנִכְלָלִין וְנִרְאִין בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמַשִּׂיגִין הַדָּבָר שֶׁרוֹאִין; כְּמוֹ־כֵן זֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל הַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן וְנִכְלָל בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמְבִינִים וּמַשִּׂיגִים אֶת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַגָּדוֹל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּלַבַּת אֵשׁ (שמות ג) – שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, וְהִלְבִּישׁ לוֹ בִּבְחִינַת בַּת־עַיִן הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (בב"ב קמא): בַּת תְּחִלָּה – סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בַּת תְּחִלָּה, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא תְּחִלָּה וְהַקְדָּמָה לַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, וְזֶה בְּחִינַת סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בָּנִים, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְּצֵה הָאָרֶץ; הָבִיאִי בָנַי – אֵלּוּ גָּלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל, שֶׁדַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת בְּבָנִים; בְּנוֹתַי – אֵלּוּ גָּלֻיּוֹת שֶׁבַּשְּׁאָר

ילבינו, **אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ״. נִמְצָא שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל יְדֵי זֶה** – על ידי בחינת ה'שערות', שהם בחינת 'צמר', **הָאַדְמִימוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'דַּם נִדָּה' כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר (תהלים קיח): **"מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ"**, "מצר" הוא **אוֹתִיּוֹת 'צֶמֶר'**, כי 'מיצר' רומז על הבחינה הרוחנית שנקראת 'שערות הזקן' שיש בפרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'זעיר אנפין', שהם יוצאים מבחינת ה'שערות' שיש בפרצוף 'אריך אנפין', שהם לבנות, ולכן הם בבחינת 'צמר', **כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת** האר"י ז"ל (עץ חיים שער ט"ז פ"ה), **עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן**, וזהו מה שמבואר כאן שהשערות הם בחינת 'צמר'.

תורה ל'

מובא בגמרא (בכורות ח:) שזקני אתונה שאלו את רבי יהושע בן חנניה: **מֵישְׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לַהּ** – ערוגת סכינים במה קוצצים אותה, השיב להם רבי יהושע בן חנניה: **בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא** – בקרן של חמור. שאלו אותו: **וּמִי אִיכָּא קַרְנָא לְחַמְרָא** – וכי יש קרן לחמור, השיב להם: **וּמֵישְׁרָא דְּסַכִּינָא מִי חַיֵּי** – וכי קיימת ערוגת סכינים.

אַיְתּוּ לַהּ תְּרֵי בֵּיעֵי – לאחר מכן הביאו לפניו זקני אתונה שתי ביצים, **אָמְרוּ לַהּ: הֵי זוּגְתָּא חִוַּרְתָּא וְהֵי זוּגְתָּא אֶכְמְתָּא** – שאלו אותו: איזו ביצה נולדה מזוג תרנגולים לבנים ואיזו ביצה נולדה מזוג תרנגולים שחורים. **אַיְתֵי אִיהוּ תְּרֵי גְּבִינֵי** – הביא להם רבי יהושע בן חנניה שתי גבינות, **אָמַר לְהוּ: הֵי דְּעִזָּא חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעִזָּא אֶכְמְתָּא** – אמר להם: איזו גבינה היא מעז לבנה ואיזו גבינה היא מעז שחורה. ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

כשאמר רבינו ז"ל מאמר זה הוא פתח כך: 'מֵישְׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לַהּ וְכוּ'' – ערוגת סכינים במה קוצצים אותה וכו'.

א. הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת – לזכות לזה שהאדם ידע וישיג את הקב"ה כפי כוחו, **אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי אִם עַל יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים, מֵעֵלָּה לְעָלוּל** – מדבר הגורם (שהוא גבוה יותר) לדבר הנגרם (שהוא נמוך יותר), **מִשֵּׂכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג שֵׂכֶל גָּדוֹל, כִּי אִם עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת** שהוא מתלבש **בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן. כְּמוֹ הַמְלַמֵּד, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל לְהַתַּלְמִיד, הוּא צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן וְקָטָן, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַתַּלְמִיד לַהֲבִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַצִּיעַ לוֹ מִתְּחִלָּה הַהַקְדָּמוֹת וְשִׂכְלִיּוֹת קְטַנִּים שֶׁמְּסַבֵּב לוֹ תְּחִלָּה, כְּדֵי לַהֲבִינוֹ עַל יְדֵי זֶה הַמְּכֻוָּן, שֶׁהוּא שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל.**

ב. וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מְאֹד מְלַמֵּד הָגוּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר וּלְהָבִין אוֹתוֹ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, כִּי צָרִיךְ לָזֶה רַבִּי גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל כָּזֶה עַל יְדֵי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים לַהֲבִינוֹ. וְכָל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא צָרִיךְ רַבִּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה מְאֹד, דְּהַיְנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּמ"ט – בארבעים ותשע **שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, הָיוּ צְרִיכִים רַבִּי גָּדוֹל וּמְלַמֵּד גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם**, כדי שילמד אותם השגות אלקות, שעל ידי זה יוכלו לצאת מטומאת מצרים. **כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה אֻמָּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַלְבִּישׁ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְקָטָן וּמְרֻחָק כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַחוֹלֶה נֶחֱלֶה בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ רוֹפֵא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר. עַל כֵּן אֵין לְהָאָדָם לוֹמַר: דַּי לִי אִם אֶהְיֶה מְקֹרָב אֵצֶל אִישׁ נִכְבָּד וִירֵא ה', אַף שֶׁאֵינוֹ מֻפְלָג בְּמַעֲלָה, כִּי הַלְוַאי שֶׁאֶהְיֶה מִקֹּדֶם כָּמֹהוּ. אַל יֹאמַר כֵּן, כִּי אַדְרַבָּא, כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע אֱנָשׁ בְּנַפְשֵׁהּ** – האדם בעצמו את **גֹּדֶל פְּחִיתוּתוֹ וְגֹדֶל רִחוּקוֹ, שֶׁנִּרְחַק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ. וּכְמוֹ כֵּן כָּל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כַּנַּ"ל. כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל**[1].

מקורות והערות

[1] ובליקוטי הלכות (הל' גילוח הל' ג' אות ח–יא) ביאר בזה, כי הנה מבואר לקמן באות ד' שהשכל התחתון הוא בחינת ספירת ה'מלכות', והנה ספירת ה'מלכות' היא בחינת אמונה, וביאור הענין, כי אנשים פשוטים וקטני הערך, בודאי אי אפשר להם להשיג השגת אלקות,

כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי זֶה הָאַדְמִימוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיח): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ, אוֹתִיּוֹת צֶמֶר, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, עַיִן שָׁם וְהָבֵן:

ל

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא. וּמִי אִיכָּא קַרְנָא לְחַמְרָא. וּמֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא מִי הֲוֵי. אַיְתוּ לֵהּ תְּרֵי בִּיעֵי, אֲמַרוּ לֵהּ: הֵי זוּגְתָּא חִוְרְתָּא, וְהֵי זוּגְתָּא אֲכִמְתָּא. אַיְתֵי אִיהוּ תְּרֵי גְּבִינֵי, אֲמַר לְהוּ: הֵי דְּעִזָּא חִוְרְתָּא, וְהֵי דְּעִזָּא אֲכִמְתָּא:

רַשִּׁ"י:
בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. עֲרוּגַת סַכִּינִין בְּמַאי גּוֹזְזִין וְקוֹצְצִין אוֹתָהּ:

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ וְכוּ':

א **הַשָּׂגוֹת** אֱלִקּוּת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי אִם עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים; מַעֲלָה לְעֲלוּל, מִשֵּׁכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׁכֶל תַּחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג שֵׂכֶל גָּדוֹל כִּי אִם עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּשֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן; כְּמוֹ הַמְלַמֵּד, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל לְהַתַּלְמִיד, הוּא צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן וְקָטָן, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַתַּלְמִיד לַהֲבִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַצִּיעַ לוֹ מִתְּחִלָּה הַהַקְדָּמוֹת וְשִׁכְלִיּוֹת קְטַנִּים שֶׁמְּסַבֵּב לוֹ תְּחִלָּה, כְּדֵי לַהֲבִינוֹ עַל־יְדֵי זֶה הַמְּכֻנָּן, שֶׁהוּא שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל:

ב **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מְאֹד מְלַמֵּד הָגוּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר וּלְהָבִין אוֹתוֹ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, כִּי צָרִיךְ לָזֶה רַבִּי גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל כָּזֶה עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים לַהֲבִינוּ. וְכָל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר מֵהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, הוּא צָרִיךְ רַבִּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְרֵגָה קְטַנָּה מְאֹד, דְּהַיְנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּמ"ט [בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה] שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, הָיוּ צְרִיכִים רַבִּי גָּדוֹל וּמְלַמֵּד גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַלְבִּישׁ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְקָטָן וּמְרֻחָק כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַחוֹלֶה נֶחֱלֶה בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ רוֹפֵא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

עַל־כֵּן אֵין לְהָאָדָם לוֹמַר: דַּי לִי אִם אֶהְיֶה מִקָּרֹב אֵצֶל אִישׁ גְּבָבָד וִירֵא ה', אַף שֶׁאֵינוֹ מַפְלִיג בְּמַעֲלָה, כִּי הַלְוַאי שֶׁאֶהְיֶה מִקֹּדֶם כָּמוֹהוּ. אַל יֹאמַר כֵּן, כִּי אַדְּרַבָּא, כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע אֱנֹשׁ בְּנַפְשֹׁה גֹּדֶל פְּחִיתוּתוֹ וְגֹדֶל רְחוּקוֹ, שֶׁנִּרְחַק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע בְּנַפְשׁוֹ, וּכְמוֹ־כֵן כָּל מַה שֶּׁיֵּדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כַּנַּ"ל, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, שֶׁהַהֶאָרוֹת הַמּוֹחִין יוֹצְאִין בְּהַשְּׂעָרוֹת; כֵּן הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תיקון ע, דף קיג:): שַׁעֲרָא בְּעִגּוּלָא, בְּחִינַת סִבּוּבִים, דְּהַיְנוּ הַהַקְדָּמוֹת הַמְסַבְּבִין עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמְּכֻנָּן כַּנַּ"ל. וְהָעִקָּר הוּא הַמְּכֻנָּן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות טו), שֶׁסִּבְּבוּהוּ בַּהֲלָכוֹת, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצֶרֶת הַבַּת. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁדִּבְּרוּ מִקֹּדֶם, לֹא הָיוּ עִקַּר הַמְּכֻנָּן, רַק הָיוּ סִבּוּבִים וְהַקְדָּמוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְצֶרֶת הַבַּת, שֶׁהוּא הַמְּכֻנָּן. וְזֶה בְּחִינַת (שם בתיקון ע דף קיא:): שַׁעֲרָא אֲפָמָא, בְּחִינַת (שיר־השירים א): שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה; כִּי הַשַּׁחֲרוּת הוּא מְקַבֵּץ אֶת הָרְאוּת וּמְצַמְצֵם אוֹתוֹ כְּדֵי לִרְאוֹת הֵיטֵב, כֵּן הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, שֶׁמְּצַמְצֵם בּוֹ נָאוָה וְיֹפִי שֶׁבַּשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן:

וְאֵלּוּ הַשְּׂעָרוֹת הֵן בְּחִינַת: שְׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא (תיקון ע); כִּי הַמִּצְוֹת הֵם חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ שְׁעוּרִים אֲחֵרִים וּגְבוּלִים, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ? מִפְּנֵי שֶׁכֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ; וְכֵן מִצְוָה אַחֶרֶת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, לְפִי חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וְעִנְיָנִים, שֶׁהֵם שְׁעוּרִים וּגְבוּלִים, שֶׁמְּצַמְצֵם בָּהֶן חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, וּבְכֹל שְׁמָהּ (ב"ב טו:). בַּת זֶה בְּחִינַת בַּת־עַיִן, דְּהַיְנוּ הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשַּׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל וְכוֹלֵל בְּעַצְמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים הָעוֹמְדִים לְנֶגְדּוֹ. כְּגוֹן הַר גָּדוֹל, כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַבַּת־עַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, אֲזַי נִגְבָּל כָּל הָהָר בְּתוֹךְ הַבַּת־עַיִן שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ, כִּי הַשַּׁחֲרוּת שֶׁבָּעַיִן הוּא מְצַמְצֵם כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים, וְנִכְלָלִין וְנִרְאִין בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמַשִּׂיגִין הַדָּבָר שֶׁרוֹאִין; כְּמוֹ־כֵן זֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל הַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן וְנִכְלָל בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמְבִינִים וּמַשִּׂיגִים אֶת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַגָּדוֹל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּלַבַּת אֵשׁ (שמות ג) – שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, וְהִלְבִּישׁ לוֹ בִּבְחִינַת בַּת־עַיִן הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (כ"ב קמא): בַּת תְּחִלָּה – סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בַּת תְּחִלָּה, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא תְּחִלָּה וְהַקְדָּמָה לַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, וְזֶה בְּחִינַת סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בָּנִים, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְּצֵה הָאָרֶץ; הָבִיאִי בָנַי – אֵלּוּ גָּלְיוֹת שֶׁבְּבָבֶל, שֶׁדַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת בְּבָנִים; בְּנוֹתַי – אֵלּוּ גָּלְיוֹת שֶׁבַּשְּׁאָר

לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, יתבאר כעת ענינו ובחינתו של השכל התחתון.

ג. וְענין זה שהשכל העליון מתלבש בשכל התחתון, זֶה בְּחִינַת ׳שְׂעָרוֹת׳, שֶׁהַהֶאָרוֹת הַמֹּחִין יוֹצְאִין בְּהַשְּׂעָרוֹת – ההארות שהאדם משיג במוחו יוצאים אל השערות ומתלבשים בהם, **כֵּן הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן,** ועל ידי זה האדם יכול להשיגו.

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בתיקוני זוהר (תיקון ע׳ דף קכג:): **׳שַׂעֲרָא בְּעִגּוּלָא׳** – שערות הסובבים על הראש בצורת עיגול, והם רומזים על **בְּחִינַת סְבוּבִים, דְּהַיְנוּ הַהַקְדָּמוֹת הַמְסַבְּבִין עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמְּכֻוָּן כַּנַּ"ל,** כי השערות הם בחינת השכל התחתון שבו מתלבש השכל העליון, וזה נעשה על ידי ההקדמות המסבבים, שהם בחינת עיגול. **וְהָעִקָּר הוּא הַמְּכֻוָּן,** שהוא השכל העליון, דהיינו שישיגו על ידי ההקדמות והסיבובים הללו את השכל העליון, **כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (יבמות טז), לענין הדין של ׳צרת הבת׳, שנחלקו בו בית שמאי ובית הלל, וסברו החכמים שרבי דוסא בן הרכינס פסק בזה כבית שמאי, והלכו לביתו, **שֶׁסִּבְּבוּהוּ בַּהֲלָכוֹת** אחרות, **עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצָרַת הַבַּת,** ושאלוהו מהי ההלכה בענין זה. **נִמְצָא, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁדִּבְּרוּ מִקֹּדֶם לֹא הָיוּ עִקַּר הַמְּכֻוָּן, רַק הָיוּ סְבוּבִים וְהַקְדָּמוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְ׳צָרַת הַבַּת׳, שֶׁהוּא הַמְּכֻוָּן.**

וְזֶה בְּחִינַת מה שמובא בתיקוני זוהר (תיקון ע׳ דף קכב.): **׳שַׂעֲרָא אֲכָמָא׳** – שערות שחורות, שהם מצד ספירת ה׳מלכות׳, וה׳מלכות׳ היא הספירה התחתונה מעשר הספירות, והיא בחינת השכל התחתון, שמקבלת את האור של ספירת ה׳חכמה׳ שהיא בחינת השכל העליון ומצמצמת אותו, ומובא שם שהשערות הללו הם **בְּחִינַת** מה שנאמר (שה"ש א): **"שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה"**, והטעם, **כִּי הַשַּׁחֲרוּת** – החלק השחור שבאמצע העין **הוּא מְקַבֵּץ אֶת הָרְאוּת** – כח הראיה של האדם **וּמְצַמְצֵם אוֹתוֹ כְּדֵי לִרְאוֹת הֵיטֵב, כֵּן הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, שֶׁמְּצַמְצֵם בּוֹ נָאוָה וְיֹפִי שֶׁבַּשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן,** ועל ידי זה אפשר להשיג את השכל העליון, וזהו הרמוז בפסוק "שחורה אני ונאוה".

וְמובא עוד שם בתיקוני זוהר כי אֵלּוּ הַשְּׂעָרוֹת השחורות **הֵן בְּחִינַת: ׳שְׁעוֹרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא׳** – השיעור של אותיות התורה, וטעם הדבר, **כִּי הַמִּצְוֹות הֵם חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ שְׁעוּרִים אֲחֵרִים וּגְבוּלִים, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁכֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכֵן מִצְוָה אַחֶרֶת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, לְפִי חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וְעִנְיָנִים, שֶׁהֵם שְׁעוּרִים וּגְבוּלִים, שֶׁמְּצֻמְצָם בָּהֶן חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת כַּנַּ"ל,** כי מצוות התורה הם בחינת ספירת ה׳מלכות׳, שהיא השכל התחתון שמלובש בו השכל העליון, וכך גם מצוות התורה מלובש בהם השכל העליון. נמצא שעל ידי שהאדם מקיים מצוה הוא זוכה

מקורות והערות

ועיקר חיותם ותקותם לזכות לתכלית הנצחי, לתכלית האמיתי, הוא רק על ידי האמונה. ואפילו מי שיש לו שכל גדול והוא חריף ולמדן גדול בתורה, בחריפות ובקיאות בש"ס ופוסקים, ואפילו אם יש לו יד בחכמת הקבלה, בספרי הזוהר הקדוש וכתבי האר"י ז"ל, כל זמן שלא זיכך עצמו מזוהמת הנחש ולא שבר עדיין לגמרי תאוות גופו וחומרו, ויש לו עדיין איזה אחיזה ושמץ דבר מתאוות הגוף והבלי עולם הזה, בודאי עדיין אין שכלו שלם, ואסור לו ליכנס בחכמת השגת אלקותו יתברך כלל, כי יוכל להכשל מאוד, וליפול חס ושלום רחמנא לצלן, וצריך להתחזק רק באמונה ולהשליך שכלו לגמרי, ולסמוך רק על אבותינו הקדושים ועל הצדיקים האמיתיים אשר כפו את יצרם ושברו את החומר לגמרי, כי רק הם זכו להשגת אלקותו יתברך בתכלית השלימות. ואפילו צדיקים כאלו שטיהרו וקידשו עצמן מזוהמת הנחש לגמרי ושברו כל התאוות וביטלו את הגוף והוחמר לגמרי, גם הם היה עיקר התחזקות שלהם רק על ידי האמונה הקדושה, כמובן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות, כי אי אפשר להשיג שום השגה ולדעת שום ידיעה בהתנוצצות אלקותו יתברך כי אם על ידי האמונה הקדושה, אשר היא השער שדרך שם נכנסין לכל הקדושות לכל ההשגות ולכל הידיעות הקדושות. כי העיקר הוא האמונה, כי האמונה הוא ההתחלה והפתח והשער ליכנוס בעבודת ה׳ ובהשגת אלקות, והיא הסוף והתכלית של כל הידיעות וההשגות, בבחינת ׳תכלית הידיעה אשר לא נדע׳, שזהו בחינת אמונה, כי זהו התכלית של כל הידיעות וההשגות שיודעין ומשיגין שאי אפשר לידע כלל, רק להאמין בו יתברך, וזהו בחינת ׳אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים׳, ׳אני׳ הוא בחינת מלכות, בחינת אמונה כידוע. וזהו "אני ראשון ואני אחרון", כי ההתחלה היא מהאמונה והסוף הוא האמונה כנ"ל, וכל מה שיודעין ומשיגין יותר בהשגת אלקותו יתברך, נתחזק האמונה יותר ויותר, וזהו עיקר התכלית

כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ. נִמְצָא, שֶׁנִּתְתַּקֵּן עַל־יְדֵי זֶה הָאַדְמִימוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּם נִדָּה כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קיח): מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ, אוֹתִיּוֹת צֶמֶר, כַּמּוּבָא בַּכַּוָּנוֹת, עַיִן שָׁם וְהָבֵן:

ל

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא. וּמִי אִיכָּא קַרְנָא לְחַמְרָא. וּמֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא מִי הֲוֵי. אֵיתוּ לֵהּ תְּרֵי בִּיעֵי, אֲמַרוּ לֵהּ: הֵי זוּגְתָּא חִוְרְתָּא, וְהֵי זוּגְתָּא אֲכִמְתָּא. אֵיתֵי אִיהוּ תְּרֵי גְּבִינֵי, אֲמַר לְהוּ: הֵי דְּעִזָּא חִוְרְתָּא, וְהֵי דְּעִזָּא אֲכִמְתָּא:

רַשֵּׁ"י:
בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ. עֲרוּגַת סַכִּינִין בְּמַאי גּוֹזְזִין וְקוֹצְצִין אוֹתָהּ:

מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ וְכוּ':

א **הַשָּׂגוֹת** אֱלִקּוּת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג, כִּי אִם עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים; מַעֲלָה לְעֲלוּל, מִשֵּׁכֶל עֶלְיוֹן לְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּחוּשׁ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג שֵׂכֶל גָּדוֹל כִּי אִם עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בְּשֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן; כְּמוֹ הַמְלַמֵּד, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל לְהַתַּלְמִיד, הוּא צָרִיךְ לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן וְקָטָן, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל הַתַּלְמִיד לַהֲבִינוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא מַצִּיעַ לוֹ מִתְּחִלָּה הַהַקְדָּמוֹת וְשִׁכְלִיּוֹת קְטַנִּים שֶׁמְּסַבֵּב לוֹ תְּחִלָּה, כְּדֵי לַהֲבִינוֹ עַל־יְדֵי זֶה הַמְּכֻנָּן, שֶׁהוּא שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל:

ב **וְצָרִיךְ** כָּל אֶחָד לְבַקֵּשׁ מְאֹד מְלַמֵּד הָגוּן כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר וּלְהָבִין אוֹתוֹ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, כִּי צָרִיךְ לָזֶה רַבִּי גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, שֶׁיּוּכַל לְהַסְבִּיר שֵׂכֶל גָּדוֹל כָּזֶה עַל־יְדֵי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים לַהֲבִינוּ. וְכָל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר מֵהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ, הוּא צָרִיךְ רַבִּי גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּעֵת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה מְאֹד, דְּהַיְנוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מְשֻׁקָּעִים בְּמ"ט [בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה] שַׁעֲרֵי טֻמְאָה, הָיוּ צְרִיכִים רַבִּי גָּדוֹל וּמְלַמֵּד גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד, דְּהַיְנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן וּמְרֻחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ כָּזֶה, שֶׁיּוּכַל לְהַלְבִּישׁ שֵׂכֶל עֶלְיוֹן כָּזֶה, דְּהַיְנוּ הַשָּׂגָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְקָטָן וּמְרֻחָק כְּמוֹתוֹ, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַחוֹלֶה נֶחֱלֶה בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ רוֹפֵא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

עַל־כֵּן אֵין לְהָאָדָם לוֹמַר: דַּי לִי אִם אֶהְיֶה מִקָּרֹב אֵצֶל אִישׁ גְּבָבָד וִירֵא ה', אַף שֶׁאֵינוֹ מַפְלִיג בְּמַעֲלָה, כִּי הַלְוַאי שֶׁאֶהְיֶה מִקֹּדֶם כָּמוֹהוּ. אַל יֹאמַר כֵּן, כִּי אַדְּרַבָּא, כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע אֱנֹשׁ בְּנַפְשֹׁה גֹּדֶל פְּחִיתוּתוֹ וְגֹדֶל רְחוּקוֹ, שֶׁנִּרְחַק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיֵּדַע בְּנַפְשׁוֹ, וּכְמוֹ־כֵן כָּל מַה שֶּׁיֵּדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא מֻרְחָק בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ לְנַפְשׁוֹ רוֹפֵא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּחֲזִיר וִיבַקֵּשׁ תָּמִיד לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לְהָרַבִּי הַגָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כַּנַּ"ל, כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא קָטָן בְּיוֹתֵר, צָרִיךְ מְלַמֵּד גָּדוֹל בְּיוֹתֵר כַּנַּ"ל:

ג **וְזֶה** בְּחִינַת שְׂעָרוֹת, שֶׁהַהֶאָרוֹת הַמּוֹחִין יוֹצְאִין בְּהַשְּׂעָרוֹת; כֵּן הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, הוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן. וְזֶה בְּחִינַת (תיקון ע, דף קיג:): שַׂעֲרָא בְּעַגּוּלָא, בְּחִינַת סִבּוּבִים, דְּהַיְנוּ הַהַקְדָּמוֹת הַמְסַבְּבִין עַד שֶׁבָּאִים אֶל הַמְּכֻנָּן כַּנַּ"ל. וְהָעִקָּר הוּא הַמְּכֻנָּן, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות טו), שֶׁסִּבְּבוּהוּ בַּהֲלָכוֹת, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְצֶרֶת הַבַּת. נִמְצָא, שֶׁכָּל הַהֲלָכוֹת שֶׁדִּבְּרוּ מִקֹּדֶם, לֹא הָיוּ עִקַּר הַמְּכֻנָּן, רַק הָיוּ סִבּוּבִים וְהַקְדָּמוֹת כְּדֵי לְהַגִּיעַ לְצֶרֶת הַבַּת, שֶׁהוּא הַמְּכֻנָּן. וְזֶה בְּחִינַת (שם בתיקון ע דף קיא:): שַׂעֲרָא אֲפָמָא, בְּחִינַת (שיר־השירים א): שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה; כִּי הַשַּׁחֲרוּת הוּא מְקַבֵּץ אֶת הָרְאוּת וּמְצַמְצֵם אוֹתוֹ כְּדֵי לִרְאוֹת הֵיטֵב, כֵּן הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת, שֶׁמְּצַמְצֵם בּוֹ נָאוָה וְיֹפִי שֶׁבַּשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן:

וְאֵלּוּ הַשְּׂעָרוֹת הֵן בְּחִינַת: שְׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא (תיקון ע); כִּי הַמִּצְוֹת הֵם חָכְמוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ שְׁעוּרִים אֲחֵרִים וּגְבוּלִים, כְּגוֹן: מִפְּנֵי מָה הַמִּצְוָה הַזֹּאת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ? מִפְּנֵי שֶׁכֵּן חִיְּבָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ; וְכֵן מִצְוָה אַחֶרֶת מִצְוָתָהּ בְּכָךְ, לְפִי חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה יֵשׁ לָהּ אוֹתִיּוֹת וְתֵבוֹת וְעִנְיָנִים, שֶׁהֵם שְׁעוּרִים וּגְבוּלִים, שֶׁמְּצַמְצֵם בָּהֶן חָכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁזֶּה בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן בַּשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה זוֹכִין לְהַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, וּבְכֹל שְׁמָהּ (בראשית טו:). בַּת זֶה בְּחִינַת בַּת־עַיִן, דְּהַיְנוּ הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשַּׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל וְכוֹלֵל בְּעַצְמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים הָעוֹמְדִים לְנֶגְדּוֹ. כְּגוֹן הַר גָּדוֹל, כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַבַּת־עַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, אֲזַי נִגְבָּל כָּל הָהָר בְּתוֹךְ הַבַּת־עַיִן שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ, כִּי הַשַּׁחֲרוּת שֶׁבָּעַיִן הוּא מְצַמְצֵם כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים, וְנִכְלָלִין וְנִרְאִין בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמַשִּׂיגִין הַדָּבָר שֶׁרוֹאִין; כְּמוֹ־כֵן זֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל הַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן וְנִכְלָל בְּתוֹכוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה רוֹאִין וּמְבִינִים וּמַשִּׂיגִים אֶת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַגָּדוֹל כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת: וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּלַבַּת אֵשׁ (שמות ג) – שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַשָּׂגוֹת אֱלִקּוּת, וְהִלְבִּישׁ לוֹ בִּבְחִינַת בַּת־עַיִן הַנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת (כ"ב קמא): בַּת תְּחִלָּה – סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בַּת תְּחִלָּה, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהוּא תְּחִלָּה וְהַקְדָּמָה לַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, וְזֶה בְּחִינַת סִימָן יָפֶה לְבָנִים. בָּנִים, זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קי): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְּצֵה הָאָרֶץ; הָבִיאִי בָנַי – אֵלּוּ גָּלְיוֹת שֶׁבְּבָבֶל, שֶׁדַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת כְּבָנִים; בְּנוֹתַי – אֵלּוּ גָּלְיוֹת שֶׁבַּשְּׁאָר

להשיג את את אלוקותו יתברך, שזהו השכל העליון המתלבש במצוה זו[2].

וְזֶה בְּחִינַת מה שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוק "וה' ברך את אברהם בכל": **'בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, וּבַכֹּל שְׁמָהּ'** (ב"ב טז:), ורמוז בזה, כי **'בַּת'**, **זֶה בְּחִינַת 'בַּת עַיִן'**, **דְּהַיְנוּ הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשַּׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל וְכוֹלֵל בְּעַצְמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים הָעוֹמְדִים לְנֶגְדּוֹ. כְּגוֹן הַר גָּדוֹל, כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַבַּת עַיִן, שֶׁהוּא הַשָּׁחֹר שֶׁבָּעַיִן, אַזַּי נִגְבָּל כָּל הָהָר בְּתוֹךְ הַבַּת עַיִן שֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ. כִּי הַשַּׁחֲרוּת שֶׁבָּעַיִן הוּא מְצַמְצֵם כָּל הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים וְנִכְלָלִין וְנִרְאִין בְּתוֹכוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה רוֹאִין וּמַשִּׂיגִין הַדָּבָר שֶׁרוֹאִין, כְּמוֹ כֵּן זֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן מְצַמְצֵם וּמַגְבִּיל הַשֵּׂכֶל הַגָּדוֹל הָעֶלְיוֹן וְנִכְלָל בְּתוֹכוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה רוֹאִין וּמְבִינִים וּמַשִּׂיגִים אֶת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַגָּדוֹל כַּנַּ"ל**, וזהו הרמוז בדברי רבותינו ז"ל, שאברהם אבינו זכה להשיג את ספירת ה'מלכות', שהיא בחינת 'בת' שמצמצמת ומגבילה בתוכה את השכל העליון שהוא בחינת 'בכל'.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר על משה רבינו כשהיה במדבר וראה את הסנה: **"וַיֵּרֶא אֵלָיו ה' בְּלַבַּת אֵשׁ"** (שמות ג), ורמוז בזה, כי "לבת אש" זהו בחינת 'בת עין', שהיא ספירת ה'מלכות'[3], והיינו **שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ רָצָה לְהַלְבִּישׁ לוֹ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת, וְהִלְבִּישׁ לוֹ בִּבְחִינַת 'בַּת עַיִן' הַנַּ"ל**, דהיינו על ידי ספירת ה'מלכות'.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב קמא): **'בַּת תְּחִלָּה - סִימָן יָפֶה לְבָנִים'**, שמי שנולדת לו קודם בת, הוא סימן יפה לבנים שיבואו אחריה, משום שתגדל אותם, או משום שלא תשלוט בהם עין הרע. **ורמוז בזה, כי 'בַּת תְּחִלָּה', זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן** שנקרא 'בת', **שֶׁהוּא תְּחִלָּה וְהַקְּדָמָה לַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן**, ועל ידו זוכים לשכל העליון. **וְזֶה בְּחִינַת 'סִימָן יָפֶה לְבָנִים'. 'בָּנִים', זֶה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מנחות קי) על הפסוק שנאמר לענין לעתיד לבוא: **"הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ", "הָבִיאִי בָנַי" - 'אֵלּוּ גָּלֻיּוֹת שֶׁבְּבָבֶל שֶׁדַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת כְּבָנִים', "בְּנוֹתַי" - 'אֵלּוּ גָּלֻיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשֶּׁבֶת כְּבָנוֹת'**,

מקורות והערות

של כל ההשגות והידיעות כנ"ל. ועל כן צריכים רבי גדול ביותר שיוכל להכניס השגות אלקות אפילו בהפחותים והשפלים מאוד מאוד, כי כל ההשגות והידיעות הם רק בחינת 'מטי ולא מטי' בגין דלית מחשבה תפיסא ביה כלל. כי באמת על פי חכמות בודאי אי אפשר להשיגו ולידע ממנו כלל, כי יוכל לתעות בחכמתו מאוד כדרך שנבוכו המחקרים ר"ל, עד שבאו לאפיקורסות גמור על ידי טעות חכמתם הנבוכה, ועל כן העיקר היא האמונה, אבל צריכין להחיות את האמונה ולחזקה על ידי המשכת החיות מ'אור הפנים' שהוא השכל, וזה נעשה על ידי צדיקי הדור דייקא הגדולים במעלה יתרה דייקא, שהם עוסקים להכניס בנו אמונתנו הקדושה, ובכל התורות וההשגות שהם מגלין לנו, על ידי זה הם מחיין ומחזקין אמונתו הקדושה, כי אף על פי שאנו רואין ומבינין שאין אנו מבינין דבריהם כלל, ואנו רואים מרחוק שחכמתם הגדולה נעלם ורחוק מאתנו מאוד, אף על פי כן כל חד כפום מה דמשער בליביה יכול להתנוצץ לו מעט רמזים גדולים וחזקים כמה צריכין להתחזק באמונה כולי האי, ואולי יזכה גם כן לידע ולהשיג קצת לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, אשר נועם עריבות מתיקות התנוצצות אחד אי אפשר לשער, וכדאי לסבול כל היסורין שבעולם ולשבר כל התאוות ולהתייגע ולטרוח בעבודת ה' בכל הטירחות ויגיעות ובמסירת נפש באמת בשביל עריבות נעימות התנוצצות אחד, אשרי הזוכה לרדוף אחר זה באמת, ועל כן הצדיקים האמיתיים הגדולים ביותר מכניסין בנו האמונה השלימה דקדושה. עיי"ש עוד בענין זה. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [3] עיין בתיקוני זוהר דף קכ"ו ע"ב, ובמתוק מדבש שם פירש, כי "לבת" הוא נוטריקון 'ל"ב בת', והיינו ל"ב נתיבות חכמה הנמשכים לספירת המלכות הנקראת 'בת'.

והיינו שהזכרים דעתם מיושבת עליהם יותר מנקבות, ולכן 'בנים' רומז על הגלויות שדעתן מיושבת, ו'בנות' רומז על הגלויות שאין דעתן מיושבת. **נִמְצָא שֶׁ'בָּנִים' הֵם בְּחִינַת 'דַּעַת מְיֻשֶּׁבֶת', בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל הַנַּ"ל, שֶׁמַּשִּׁיגִין עַל יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ 'בַּת תְּחִלָּה' - שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, 'סִימָן יָפֶה לְבָנִים' - שֶׁעַל יָדוֹ מַשִּׁיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בָּנִים' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: 'סִימָן יָפֶה' - שֶׁבּוֹ מְסֻמָּן וּמְגֻבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן**, כי השכל התחתון הוא **בִּבְחִינַת 'שִׁיעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא'** – השיעור של אותיות התורה, דהיינו שהאותיות הם שיעורים וגבולים שמתלבש בהם השכל העליון, והוא **בְּחִינוֹת "שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה" כַּנַּ"ל**, דהיינו שמצומצם בו הנוי והיופי של השכל העליון.

לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, ונתבאר ענינו ובחינתו של השכל התחתון, יתבאר כעת כיצד זוכים לשכל התחתון הזה.

ד. וְלָבוֹא לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל יְדֵי שׁוֹנֵא בֶּצַע, שֶׁיִּשְׁנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי 'שַׁעֲרָא אֲכָמָא' – שערות שחורות, **שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת** – מצד ספירת ה'מלכות'. **וְכֵן 'שׁוֹנֵא בֶּצַע' הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת** – מצד ספירת ה'מלכות', כמובא בתיקוני זוהר (תיקון ע' דף קכב.), **והיינו** שמי שהוא שונא את הממון הוא זוכה לספירת ה'מלכות' דקדושה, ונמצא שזוכה להשיג את השכל התחתון שמתלבש בו השכל העליון, **כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת 'מַלְכוּת', שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה** – החכמה התחתונה **שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם**, כי כל עולם כלול מעשר ספירות, וספירת ה'מלכות' היא הספירה התחתונה שבכל עולם, **שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת, הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת** שהוא גבוה ממנו.

וְעַל כֵּן בְּיוֹמוֹי דִּשְׁמוּאֵל – בימיו של שמואל הנביא, **שֶׁנָּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על בניו של שמואל הנביא שהנהיגו את ישראל (שמואל א ח): **"וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע", עַל כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם) שכל זקני ישראל באו אז אל שמואל הנביא וביקשו ממנו שימנה עליהם מלך, כי בניו אינם הולכים בדרכו, ושמואל התפלל אל ה', וה' אמר לו: "שמע בקול העם וגו', כי לא אותך מאסו, **כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם", וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ כְּכָל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, הרי שפגמו ב'מלכות' דקדושה, ולא רצו את מלכותו של הקב"ה, אלא רצו מלך ככל הגויים. **וּבְיוֹמוֹי דִּשְׁלֹמֹה** – ובימיו של שלמה המלך, **שֶׁ"אֵין כֶּסֶף נֶחֱשָׁב"** (מלכים א י) שהיו כל הכלים מזהב, כי הכסף לא היה נחשב, ורמוז בפסוק זה, שהם זכו לבטל את תאוות הכסף והממון, **הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברי הימים א כט): **"וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה'"**, ודרשו רבותינו ז"ל: **'שֶׁמָּלַךְ עַל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים'** (מגילה יא:), דהיינו שמלך גם על השדים[1], הרי שספירת ה'מלכות' דקדושה שלטה על כל העולם, וספירת ה'מלכות' דסטרא אחרא שהיא כנגדה לא היתה לה כח ושליטה, **וְעַל כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלכים א ה): **"וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם): **"וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם", כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת 'מַלְכוּת' כַּנַּ"ל.**

אֲבָל עַל יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן, הוּא נוֹפֵל לְאֲכָמָא – לשחרות **דְּסִטְרָא אָחֳרָא**, שזהו בחינת ה'מלכות' דסטרא אחרא, שהיא כנגד ה'מלכות' דקדושה, **והיא בְּחִינוֹת: 'שַׁבְּתַאי פָּתְיָא אֲכָמָא'** (תיקון ע' דף קכד.), דהיינו שהיא בחינת כוכב שבתאי, והיא בחינת דלי חרס שחור, והיא בחינת **מָדָה שְׁחוֹרָה, בְּחִינוֹת** מה שנאמר (בראשית ג) **"בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה"**, דהיינו העצבות של רדיפת הממון והפרנסה, **וְנוֹפֵל לְעִגּוּלָא וְסִבּוּבִים מִסִּטְרָא אָחֳרָא**, שהם ההיפך מבחינת העיגולים והסיבובים של ה'מלכות' דקדושה, **והם בְּחִינוֹת** מה שנאמר (תהלים יב): **"סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן"**, שרמוז בזה בחינת העיגולים והסיבובים של הסטרא אחרא, דהיינו **שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן**, ורודף אחריו תמיד בעיגולים

מקורות והערות

[1] רש"י שם.

אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשָּׁבֶת בִּבְנוֹת. נִמְצָא, שֶׁבָּנִים הֵם בְּחִינַת דַּעַת מְיֻשָּׁבֶת, בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל הַנַּ"ל, שֶׁמַּשִּׁיגִין עַל־יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: בַּת תְּחִלָּה – שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, סִימָן יָפֶה לְבָנִים – שֶׁעַל־יָדוֹ מַשִּׁיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: סִימָן יָפֶה – שֶׁבּוֹ מְסֻמָּן וּמֻגְבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: שֶׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, בְּחִינוֹת: שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה כַּנַּ"ל:

ד **וְלָבוֹא** לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בָצַע, שֶׁיִּשְׂנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי שַׁעֲרָא אֲפָמָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, וְכֵן שׁוֹנֵא בָצַע הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת:

וְעַל־כֵּן בְּיוֹמוֹ דִּשְׁמוּאֵל, שֶׁנָּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ח): וַיָּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; עַל־כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ בְּכָל הָעַמִּים. וּבְיוֹמוֹ דִּשְׁלֹמֹה, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי־הימים־א כט): וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' – שֶׁמָּלַךְ עַל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (מגילה יא:); וְעַל־כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם; כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ"ל. אֲבָל עַל־יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן הוּא נוֹפֵל לְאַכְמָא דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת: שַׁבְּתַאי פָּתְיָא אַכְמָא (תיקון ע), מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּחִינוֹת (בראשית ג): בְּעִצָּבוֹן תֹּאכֲלֶנָּה; וְנוֹפֵל לְעֻגּוּלָא וְסַבּוּבִים מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן, בְּחִינוֹת (במדבר יא): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא (זוהר בשלח, דף סב: סג.), הָפֵךְ הַחָכְמָה:

ה **וּמִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא מֵאוֹר הַפָּנִים, בְּחִינוֹת (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים:

וְעַל־כֵּן צְרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים, כִּי עִקַּר אוֹר הַפָּנִים הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, בְּחִינוֹת (ויקרא כג): אֵ'לֶּה מוֹ'עֲדֵי יְ"י – רָאשֵׁי־תֵבוֹת "אִמִּי", כַּמּוּבָא, שֶׁהִיא אֵם לַבִּינָה, וּבִינָה – לִבָּא. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, וְעַל־כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ; וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינוֹת: לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ (שם): שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ; בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סוכה כז:): חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל – כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים, וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת. וְזֶה (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; צָדָק – מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כְּשֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הָעִקָּר עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת: וְיָשַׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, הַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינוֹת (שם קמ): יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. יְשָׁרִים, הֵם: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

ו **וְלִפְעָמִים** שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כִּי הַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינוֹת דָּלֶ"ת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, הַמִּתְפַּשְּׁטִין לְשָׁם. וְגַם הִיא בְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה, הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ"ל. וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם, וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְנַבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשָׂה מָמְשָׁלַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גְּלֻיּוֹת – וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת (קהלת ט): זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים; דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמָּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שָׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בָּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל. וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרֵךְ, כִּבְיָכוֹל, בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת:

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לַחְתּוֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גְּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (ישעיה טז): וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא, בְּחִינַת (הושע י): קְצִרוּ לְפִי חָסֶד, שֶׁעַל־יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶת, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים.

וְעַל־כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם, וְעַל־כֵּן רָדַף

וסיבובים כדי להשיגו[2], וזהו **בְּחִינוֹת** מה שנאמר על המן שירד במדבר (במדבר יא): **"שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ** וטחנו בריחים וכו'", ודרשו על כך בזוהר: **'בִּשְׁטוּתָא'** (זוהר בשלח דף סב: סג.) — בשטות, דהיינו שאלו שלא היתה בהם אמונה היו טוחנים את המן בריחים ובמדוכה, אף שהיתה זו שטות, כי נשאר בו אותו הטעם של קודם לכן, וזה היה בגלל שלא האמינו בהקב"ה שהוא יכול לפרנס את האדם גם בלא טרחה מרובה, ושטות זו היא **הֶפֶךְ הַחָכְמָה**, שזהו השכל התחתון והעליון שזוכים לו על ידי שהאדם הוא שונא בצע.

לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, ונתבאר שעל ידי שנאת הממון האדם זוכה לשכל התחתון הזה, יתבאר כעת כי לאחר שהאדם זכה לשכל הזה, שהוא בחינת ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לתוכה חיות מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים'.

ה. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, שזכה לבחינת ה'מלכות', שהיא השכל התחתון, **צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה** — החכמה התחתונה, שהיא ה'מלכות', **כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה** — החכמה התחתונה **שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה** — החכמה התחתונה **שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא** מֵהבחינה שבעולמות העליונים הנקראת **'אוֹר הַפָּנִים', בְּחִינוֹת** מה שנאמר (משלי טז): **"בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים"**, הרי שבחינת ה'חיים' נמשכת מבחינת 'אור הפנים'. **וְעַל כֵּן צְרִיכִין לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה** — החכמה התחתונה, **אֶל 'אוֹר הַפָּנִים', הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים**, והטעם ש'אור הפנים' מאיר בשלוש רגלים, **כִּי עִקַּר 'אוֹר הַפָּנִים' הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם טו): **"לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים"**, הרי שהשמחה גורמת לפני האדם להאיר, וכך גם על ידי השמחה ממשיכים את האור של הבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים'. **וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמִּצְוֹות, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים יט): **"פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב". וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם ד): **"נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי". וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים, בְּחִינוֹת** (ויקרא כג): **"אֵ'לֶּה מוֹ'עֲדֵי יְ'יָ" - רָאשֵׁי תֵּבוֹת "אִמִּי", כַּמּוּבָא**[3], **שֶׁהִיא "אֵם לַבִּינָה"** (משלי ב), ורמוז בפסוק זה שספירת ה'בינה' נקראת 'אם', וזהו הרמוז בפסוק "אלה מועדי ה'", שבשלוש רגלים מאיר האור של ספירת ה'בינה', ומובא בתיקוני זוהר (דף יז.) כי **'בִּינָא - לְבָא'**, דהיינו שספירת ה'בינה' היא כנגד הלב, ונמצא שהשלוש רגלים הם בחינת 'לב'. **וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹות שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ רְגָלִים**, כמובא לעיל שעיקר השמחה היא בלב, **וְעַל כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים טז): **"וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ"**, וכפי מה שהאדם מרבה לעשות מצוות בשמחה כל השנה כך הוא זוכה לשמוח בשלוש רגלים[4], **וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינוֹת: "לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים"**, ואז על ידי השמחה נמשכת הבחינה העליונה של 'אור הפנים', ואז האדם יכול להמשיך חיות מ'אור הפנים' אל ה'מלכות'. **בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ** (שם): **"שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ", בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל** בבית המקדש את הבחינה העליונה של **'אוֹר הַפָּנִים'**.

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה כז:): **'חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בְּרֶגֶל'**, והטעם הפנימי שבדבר הוא, **כְּדֵי לְקַבֵּל** מרבו את בחינת **'אוֹר הַפָּנִים', וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת**, כי עיקר קדושת יום טוב תלוי בצדיקים, כמו שכתוב (ויקרא כג): "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם במועדם", ודרשו רבותינו ז"ל (ראש השנה כד.): 'אל תקרי אותם אלא אתם', הרי שהימים טובים תלויים בצדיקים[5].

וְזֶה הרמוז בפסוק (תהלים פה): **"צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ** וישם לדרך פעמיו", **"צֶדֶק" - מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא** — המלכות הקדושה שמכונה 'צדק' (תקו"ז דף יז.), **כְּשֶׁמּוֹלִיכִין** ומעלים **אוֹתָהּ אֶל 'אוֹר הַפָּנִים', הָעִקָּר עַל יְדֵי בְּחִינוֹת: "וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו", הַיְנוּ** ש"פעמיו" רומז על

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה וקיצור ליקוטי מוהר"ן. [3] פרי עץ חיים שער מקרא קודש פ"א. [4] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [5] כמובא לקמן סימן קל"ה עיי"ש, (סימן קל"ה קשור ומחובר לתורה זו, וכמה הוספות נתבארו שם).

אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשָּׁבֶת בִּבְנוֹת. נִמְצָא, שֶׁבָּנִים הֵם בְּחִינַת דַּעַת מְיֻשָּׁבֶת, בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל הַנַּ"ל, שֶׁמַּשִּׁיגִין עַל־יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: בַּת תְּחִלָּה – שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, סִימָן יָפֶה לְבָנִים – שֶׁעַל־יָדוֹ מַשִּׁיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: סִימָן יָפֶה – שֶׁבּוֹ מְסֻפָּן וּמֻגְבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: שִׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, בְּחִינוֹת: שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה כַּנַּ"ל:

ד **וְלָבוֹא** לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בָצַע, שֶׁיִּשְׁנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי שַׁעֲרָא אֲפָמָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, וְכֵן שׁוֹנֵא בָצַע הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת:

וְעַל־כֵּן בְּיוֹמוֹ דִּשְׁמוּאֵל, שֶׁנָּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ח): וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; עַל־כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ בְּכָל הָעַמִּים". וּבְיוֹמוֹ דִּשְׁלֹמֹה, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי־הימים־א כט): וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' – שֶׁמָּלַךְ עַל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (מגילה יא:); וְעַל־כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם; כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ"ל. אֲבָל עַל־יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן הוּא נוֹפֵל לְאַכְּמָא דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת: שַׁבְּתַאי פָּתְיָא אַכְּמָא (תיקון ע), מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּחִינוֹת (בראשית ג): בְּעִצָּבוֹן תֹּאכֲלֶנָּה; וְנוֹפֵל לְעֻגּוּלָא וְסַבּוּבִים מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן, בְּחִינוֹת (במדבר יא): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא (זוהר בשלח, דף סב: סג.), הֶפֶךְ הַחָכְמָה:

ה **וּמִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא מֵאוֹר הַפָּנִים, בְּחִינוֹת (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים:

וְעַל־כֵּן צְרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים, כִּי עִקַּר אוֹר הַפָּנִים הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, בְּחִינוֹת (ויקרא כג): אֵ'לֶּה מוֹ'עֲדֵי יְ"י – רָאשֵׁי־תֵבוֹת "אִמִּי", כַּמּוּבָא, שֶׁהִיא אֵם לַבִּינָה, וּבִינָה – לִבָּא. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, וְעַל־כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ; וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינוֹת: לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ (שם): שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ; בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סוכה כו:): חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל – כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים, וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת. וְזֶה (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; צָדָק – מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כְּשֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הָעִקָּר עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת: וְיָשַׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, הַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינוֹת (שם קמ): יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. יְשָׁרִים, הֵם: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

ו **וְלִפְעָמִים** שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כִּי הַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינוֹת דָּלֶ"ת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, הַמִּתְפַּשְּׁטִין לְשָׁם. וְגַם הִיא בְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה, הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ"ל. וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעִבּו"ם, כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם, וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשָׂה מֶמְשֶׁלֶת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גָּלֻיּוֹת – וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת (קהלת ט): זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים; דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שֶׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בָּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל. וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרֵךְ, כִּבְיָכוֹל, בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת:

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לַחְתּוֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (ישעיה טו): וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא, בְּחִינַת (הושע י): קְצִרוּ לְפִי חָסֶד, שֶׁעַל־יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶת, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים.

וְעַל־כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם, וְעַל־כֵּן רָדַף

"שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ'", שֶׁעַל יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵ'אוֹר הַפָּנִים' כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּחִינוֹת מה שרמוז בפסוק (שם קם): **"יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ", "יְשָׁרִים", הֵם** רומזים על: **"פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב"**, דהיינו המצוות שנעשים בשמחה, **הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין 'אוֹר הַפָּנִים' כַּנַּ"ל**, כי על ידי שמחת המצוות המתקבצת אל השלוש רגלים נמשכת בחינת 'אור הפנים'.

לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, ונתבאר שעל ידי שנאת הממון האדם זוכה לשכל התחתון הזה, ונתבאר שלאחר שהאדם זכה לשכל הזה, שהוא בחינת ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לתוכה חיות מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים', יתבאר כעת כי לפעמים נופלת ה'מלכות' לגלות של ארבע מלכויות של הסטרא אחרא, וצריך להעלותה משם.

ו. וְלִפְעָמִים שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, שהיא **בְּחִינוֹת 'חָכְמָה תַּתָּאָה'** – החכמה התחתונה, **לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת** של הסטרא אחרא, **כִּי** ספירת **הַ'מַּלְכוּת' הוּא בְּחִינוֹת** האות **'דָּלֶ"ת'**, **בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם** – משום שאין לה מעצמה כלום, **כִּי אִם עַל יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן הַמִּתְפַּשְּׁטִין לְשָׁם**, ולכן היא בחינת 'דל"ת' מלשון 'דלה ועניה', **וְגַם** טעם נוסף מדוע היא בחינת 'דל"ת', כי **הִיא כְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת** העליונים: אצילות בריאה יצירה עשייה, **כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה** – תחתונה, **שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ"ל**, כי כל עולם יש בו עשר ספירות, והספירה התחתונה ביותר היא ספירת ה'מלכות', ולכן היא בחינת 'דל"ת' שהוא בגימטריא ארבע. **וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה** – תחתונה **הַנַּ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם**, כי המלכות היא המדריגה התחתונה של הקדושה, וממנה ולמטה הם הסטרא אחרא והקליפות, ולכן ממנה עיקר יניקתם[6]. **וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשֶׂה מֶמְשֶׁלֶת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת** של הסטרא אחרא, **שֶׁהֵם אַרְבַּע גָּלֻיּוֹת** – בבל מדי יוון ואדום, שהם כנגד ה'מלכות' דקדושה שכלולה מארבע עולמות, **וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת', בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה** – התחתונה, **בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (קהלת ט): **"זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים"**[7], ורמוז בזה, **דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת', בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה** – התחתונה, **בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שֶׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בֶּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה** – התחתונה **הַנַּ"ל**, כי מבואר לעיל (באות ג') שהחכמה התחתונה היא בחינת כלל מצוות התורה, שהם צמצומים שמלובש בהם חכמתו יתברך, וכשמתגברים ח"ו החכמות החיצוניות שהם חכמות הגויים, אז הם רוצים להמשיך גם את החכמה התחתונה לתוך חכמתם, דהיינו שהם רוצים לפרש גם את טעמי המצוות על פי חכמתם המוטעית, שבאמת היא כסילות, ועל ידי זה הם גורמים ח"ו שאין ענפי השכל העליון של חכמתו יתברך מאירים בשלימות בתוך החכמה התחתונה שהיא כלל מצוות התורה[8]. **וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ**

מקורות והערות

[6] ליקוטי הלכות (הל' גיטין הל' ד' אות ג'). [7] בקהלת ט' כתיב: "דברי חכמים בנחת נשמעים, מזעקת מושל בכסילים", ופירש"י שם: "בנחת נשמעים – מקובלים הם לבריות. מזעקת מושל בכסילים – מלכי האומות עכו"ם, משה נפטר זה כמה שנים ועדיין גזירותיו מקובלים על ישראל, וכמה מלכי האומות גוזרים גזירות על ישראל ואין דבריהם מתקיימין". [8] פרפראות לחכמה. ובליקוטי הלכות (הל' גיטין הל' ד' אות ג') ביאר בזה, כי עיקר התגברות הסטרא אחרא והקליפות הוא, שהם רוצים להמשיך השכל התחתון לתוך החכמות חיצוניות שלהם, שהם באמת כסילות גמור כנגד זה השכל התחתון, כי מחמת שזה השכל התחתון הוא בחינת צמצומים והקדמות וסיבובים כדי לבוא על ידו להשגות אלקות, על כן הם רוצים להתדמות כקוף בפני אדם כאילו הם הולכים גם כן בדרך זה, כי כל דרכי חכמתם הוא בדרך הקשים ודמיונות, שמתחילין לחקור מדברים נמוכים ופשוטים מאוד שהם המושכלות הראשונות, והולכין ומקישין דבר לדבר, עד שרוצים להרוס ולעלות אל ה' על ידי זה, דהיינו להשיג ידיעת אמיתתו על ידי זה, על ידי דרכי החקירות האלו, ובאמת לא זה הדרך ולא זה הנתיב להשיג אלקותו יתברך על ידי דרכי החקירות הנבוכות האלו בדרכי ההגיון, אשר הם בעצמם מודים ששכל האנושי הוא נבוך וקצרה ידו להשיג שום דבר על בוריו אפילו בשאר החכמות, כגון בחכמת התכונה וחכמות הרפואות, כי אין שום חכמה על בוריה, והם חוקרים

אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשָּׁבֶת בִּבְנוֹת. נִמְצָא, שֶׁבָּנִים הֵם בְּחִינַת דַּעַת מְיֻשָּׁבֶת, בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל הַנַּ"ל, שֶׁמַּשִּׁיגִין עַל־יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: בַּת תְּחִלָּה – שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, סִימָן יָפֶה לְבָנִים – שֶׁעַל־יָדוֹ מַשִּׁיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: סִימָן יָפֶה – שֶׁבּוֹ מְסֻמָּן וּמֻגְבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: שִׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, בְּחִינוֹת: שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה כַּנַּ"ל:

ד **וְלָבוֹא** לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בָצַע, שֶׁיִּשְׂנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי שַׁעֲרָא אֲפָמָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, וְכֵן שׁוֹנֵא בָצַע הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת:

וְעַל־כֵּן בְּיוֹמוֹ דִּשְׁמוּאֵל, שֶׁנָּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ח): וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; עַל־כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ בְּכָל הָעַמִּים". וּבְיוֹמוֹ דִּשְׁלֹמֹה, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי־הימים־א כט): וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' – שֶׁמָּלַךְ עַל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (מגילה יא:); וְעַל־כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם; כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ"ל. אֲבָל עַל־יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן הוּא נוֹפֵל לְאַכְמָא דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת: שַׁבְּתַאי פָּתְיָא אַכְמָא (תיקון ע), מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּחִינוֹת (בראשית ג): בְּעִצָּבוֹן תֹּאכֲלֶנָּה; וְנוֹפֵל לְעֻגּוּלָא וְסַבּוּבִים מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן, בְּחִינוֹת (במדבר יא): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא (זוהר בשלח, דף סב: סג.), הֶפֶךְ הַחָכְמָה:

ה **וּמִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא מֵאוֹר הַפָּנִים, בְּחִינוֹת (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים:

וְעַל־כֵּן צְרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים, כִּי עִקַּר אוֹר הַפָּנִים הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, בְּחִינוֹת (ויקרא כג): אֵ'לֶּה מוֹ'עֲדֵי יְ"י – רָאשֵׁי־תֵבוֹת "אִמִּי", כַּמּוּבָא, שֶׁהִיא אֵם לַבִּינָה, וּבִינָה – לִבָּא. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, וְעַל־כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ; וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינוֹת: לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ (שם): שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ; בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סוכה כו:): חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל – כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים, וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת. וְזֶה (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; צָדָק – מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כְּשֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הָעִקָּר עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת: וְיָשַׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, הַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינוֹת (שם קמ): יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. יְשָׁרִים, הֵם: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

ו **וְלִפְעָמִים** שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כִּי הַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינוֹת דָּלֶ"ת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, הַמִּתְפַּשְּׁטִין לְשָׁם. וְגַם הִיא בְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה, הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ"ל. וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם, וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשָׂה מֶמְשֶׁלֶת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גָּלֻיּוֹת – וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת (קהלת ט): זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים; דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שֶׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בָּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל. וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרֵךְ, כִּבְיָכוֹל, בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת:

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לַחְתּוֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (ישעיה טו): וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא, בְּחִינַת (הושע י): קְצִרוּ לְפִי חָסֶד, שֶׁעַל־יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶת, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים.

וְעַל־כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם, וְעַל־כֵּן רָדַף

שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (ירמיה כה): **"שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ"**, ודרשו על כך בזוהר (אחרי עד.): **'עַל נָוֶה דִּילֵהּ'** – על הנווה והבית שלו, **שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת'**, שהיא נווה ובית לספירות הגבוהות ממנה, **שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת**, ואז גם אי אפשר להעלות את ה'מלכות' אל בחינת 'אור הפנים'.

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לַחֲתֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת' הַנַּ"ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ הוא **עַל יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד**, דהיינו על ידי שהאדם עוסק בעשיית חסד, **בְּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיה טז): **"וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא"** – על ידי החסד שיעשה חזקיהו המלך יהיה כסא מלכות בית דוד נכון וחזק[9], וכך גם על ידי שהאדם עושה חסד נעשית ה'מלכות' מוכנה להיות כסא ומשכן להקב"ה, וזהו **בְּחִינַת** מה שנאמר (הושע י): **"קִצְרוּ לְפִי חָסֶד"**[10], ורמוז בזה, **שֶׁעַל יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַ'דָּלֶת'**, שהיא **בְּחִינַת הַ'מַּלְכוּת'**, **וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל** בחינת **'אוֹר הַפָּנִים'**.

וְעַל כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם – מארבע המלכויות של הסטרא אחרא. **וְעַל כֵּן**

מקורות והערות

כבר אלפים שנים רבבות רבבות חכמים, ועתה הכל מודים שעדיין לא חקרו לידע שום דבר על מתכונתו ואמיתתו, מכל שכן וכל שכן בהשגת אלקות אשר לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ואי אפשר להשיג שום השגת אלקות כי אם על ידי הצמצומים הקדושים שממשיכין הצדיקים המובחרים האמיתיים, שהם בחינת כלל התורה והמצוות הקדושות שקיבלנו על ידי משה רבינו עליו השלום וכו'. וכל הצמצומים והסיבובים דקדושה של הצדיק הרבי האמת הם רק בבחינת 'ממרחק תביא לחמה', שהם מסבבים סיבובים כאלה שאי אפשר לידע בשכל האנושי איך אפשר לבוא להשגתו על ידי הסיבובים האלה, רק שבאמת לאמיתו אלו הסיבובים הם כלולים ומיוחדים בו יתברך, ועל ידם בא על האדם ממילא קדושת הדעת של התנוצצות אלקות, שנפתח לו על ידם אור האין סוף וזוכה להשיג מה שמשיג, כי עיקר הסיבובים והצמצומים דקדושה של הצדיק האמת הם על פי דרכי התורה והמצוות, שהם אחדותו יתברך שמו, אבל בשכל אין אנו מבינים כלל איך על פי המצוות האלה נבוא להשיגו, כי בודאי אין אנו יודעין בשכל איך על ידי מצות ציצית או סוכה וכו' נבוא להשגת אלקות, אבל באמת אנו מאמינים שמצוות ציצית הקדושים נמשכים ממקום גבוה וקדוש כזה, שהוא כלול ומיוחד באחדותו יתברך שמו, אשר על ידי זה נבוא להשגת אלקות, וכן בשארי המצוות. וכמו כן הם כל הדרכים והנתיבות והקדמות והסיבובים של הצדיק האמת שמסבב עמנו כדי לבוא להשגות אלקות, שכולם הם בדרכי התורה והמצוות שהם אחדותו יתברך, שמצוה אותנו היום ללמוד דיני הפוסקים ושארי הנהגות קדושות, ובזמן אחר הנהגות אחרות, ומגלה לנו חידושי תורה בדרכים נפלאים, שעל ידי זה ממילא בא על האדם התנוצצות ידיעת השגתו ממקום רחוק מאוד מאוד, אף על פי שאינו נוגע שם בדעתו כלל, בבחינת 'ממרחק תביא לחמה', שניזון מלחם התורה, שהיא השגות אלקותו יתברך 'ממרחק' דייקא, אבל אינו נוגע שם בחכמתו ודעתו, בבחינת 'אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני', כי אלו ההקדמות והסיבובים הם בבחינת 'בטישא' שמבטשין הגוף על ידם כדי שיוכל לקבל אור הנשמה, כמו שאיתא בזוהר הקדוש, 'אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה, גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה', שעל ידי הסיבובים הקדושים על פי דרכי התורה והמצוות נתקדש הגוף, עד שיוכל לתפוס ולאחוז בו אור הנשמה הקדושה, כמו שנתפס האור בהנר, ועל ידי זה משיג מה שמשיג. [9] רש"י שם. [10] בהושע י' כתיב: "זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד", ובמצודות דוד שם פירש: "זרעו לכם לצדקה – לטובתכם זרעו את הצדקה למען תקצרו תבואתה לפי החסד שאני עושה, ר"ל עשו צדקה ותקבלו גמול בחסדי, כי גמול מעשה הטוב גם הוא לחסד תחשב, וכמ"ש מי הקדימני ואשלם (איוב מא)".

אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָן מְיֻשָּׁבֶת בִּבְנוֹת. נִמְצָא, שֶׁבָּנִים הֵם בְּחִינַת דַּעַת מְיֻשָּׁבֶת, בְּחִינַת שֵׂכֶל עֶלְיוֹן וְגָדוֹל הַנַּ"ל, שֶׁמַּשִּׁיגִין עַל־יְדֵי הַהַקְדָּמוֹת, בְּחִינַת שֵׂכֶל הַתַּחְתּוֹן כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: בַּת תְּחִלָּה – שֶׁהוּא הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, סִימָן יָפֶה לְבָנִים – שֶׁעַל־יָדוֹ מַשִּׁיגִין הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: סִימָן יָפֶה – שֶׁבּוֹ מְסֻפָּן וּמֻגְבָּל הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: שִׁעוּרָא דְּאַתְוָן דְּאוֹרַיְתָא, בְּחִינוֹת: שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה כַּנַּ"ל:

ד **וְלָבוֹא** לְהַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה אִי אֶפְשָׁר כִּי אִם עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בָצַע, שֶׁיִּשְׂנָא הַמָּמוֹן בְּתַכְלִית הַשִּׂנְאָה, כִּי שַׁעֲרָא אֲפָמָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן, הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, וְכֵן שׁוֹנֵא בָצַע הוּא מִסִּטְרָא דְּמַלְכוּת, כִּי הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינוֹת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם, שֶׁהוּא מַנְהִיג אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁזֶּה הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַהַנְהָגָה וְהַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינַת חָכְמָה וְשֵׂכֶל תַּחְתּוֹן, כְּנֶגֶד הַשֵּׂכֶל שֶׁל הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת:

וְעַל־כֵּן בְּיוֹמוֹ דִּשְׁמוּאֵל, שֶׁנָּפְלוּ רָאשֵׁי הַדּוֹר אֶל הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמואל־א ח): וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע; עַל־כֵּן תֵּכֶף פָּגְמוּ בְּמַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): כִּי אֹתִי מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם, וְשָׁאֲלוּ לָהֶם מֶלֶךְ בְּכָל הָעַמִּים". וּבְיוֹמוֹ דִּשְׁלֹמֹה, שֶׁאֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב, הָיָה מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה עַל תִּקּוּנָהּ וּמְכוֹנָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברי־הימים־א כט): וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' – שֶׁמָּלַךְ עַל עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (מגילה יא:); וְעַל־כֵּן זָכָה שְׁלֹמֹה לְזֶה הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַתֶּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה מִכָּל בְּנֵי קֶדֶם; כִּי זֶה הַשֵּׂכֶל הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת כַּנַּ"ל. אֲבָל עַל־יְדֵי אַהֲבַת מָמוֹן הוּא נוֹפֵל לְאַכְמָא דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת: שַׁבְּתַאי פָּתְיָא אַכְמָא (תיקון ע), מָרָה־שְׁחֹרָה, בְּחִינוֹת (בראשית ג): בְּעִצָּבוֹן תֹּאכֲלֶנָּה; וְנוֹפֵל לְעֻגּוּלָא וְסַבּוּבִים מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, בְּחִינוֹת (תהלים יב): סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן; שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה וּמִשְׁתּוֹקֵק אַחַר הַמָּמוֹן, בְּחִינוֹת (במדבר יא): שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ – בִּשְׁטוּתָא (זוהר בשלח, דף סב: סג.), הֶפֶךְ הַחָכְמָה:

ה **וּמִי** שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹתוֹ הַחָכְמָה, צָרִיךְ לִרְאוֹת לְהַמְשִׁיךְ לְתוֹכָהּ חִיּוּת, לְהַחֲיוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּפִי בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה שֶׁבְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. וְעִקַּר הַחִיּוּת הוּא מֵאוֹר הַפָּנִים, בְּחִינוֹת (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים:

וְעַל־כֵּן צְרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים, כִּי עִקַּר אוֹר הַפָּנִים הוּא שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא מִן הַמִּצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב; וְעִקַּר הַשִּׂמְחָה הוּא בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ד): נָתַתָּ שִׂמְחָה בְלִבִּי; וְהַלֵּב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה הֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, בְּחִינוֹת (ויקרא כג): אֵ'לֶּה מוֹ'עֲדֵי יְ"י – רָאשֵׁי־תֵבוֹת "אִמִּי", כַּמּוּבָא, שֶׁהִיא אֵם לַבִּינָה, וּבִינָה – לִבָּא. וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת, שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל הַשָּׁנָה, הוּא מִתְקַבֵּץ אֶל הַלֵּב, שֶׁהֵם הַשָּׁלֹשׁ־רְגָלִים, וְעַל־כֵּן הֵם יְמֵי שִׂמְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים טז): וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ; וְאָז מֵאִיר הַפָּנִים עַל־יְדֵי הַשִּׂמְחָה, בִּבְחִינוֹת: לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים. בִּשְׁבִיל זֶה נִצְטַוִּינוּ (שם): שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ; בִּשְׁבִיל לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים:

וְזֶה בְּחִינַת (סוכה כז:): חַיָּב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ בָּרֶגֶל – כְּדֵי לְקַבֵּל אוֹר הַפָּנִים, וּלְהַחֲיוֹת אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת. וְזֶה (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; צָדָק – מַלְכוּתָא קַדִּישָׁא, כְּשֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הָעִקָּר עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת: וְיָשַׂם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו, הַיְנוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵיהֶם מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינוֹת (שם קמ): יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ. יְשָׁרִים, הֵם: פִּקּוּדֵי ה' יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב, הֵם מְיַשְּׁבִין וּמְאִירִין וּמְסַדְּרִין אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

ו **וְלִפְעָמִים** שֶׁנּוֹפֵל, חַס וְשָׁלוֹם, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, לַגָּלוּת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, כִּי הַמַּלְכוּת הוּא בְּחִינוֹת דָּלֶ"ת, בְּגִין דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמַהּ כְּלוּם, כִּי אִם עַל־יְדֵי עַנְפֵי הַשֵּׂכֶל הָעֶלְיוֹן, הַמִּתְפַּשְּׁטִין לְשָׁם. וְגַם הִיא בְּלוּלָה מֵאַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת, כִּי בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם יֵשׁ בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת הַחָכְמָה, הַמַּנְהֶגֶת אֶת הָעוֹלָם כַּנַּ"ל. וְכָל הַחָכְמוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, כֻּלָּם הֵם תַּחַת הַחָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, וּמִשָּׁם יוֹנֵק חָכְמָתָם, וּכְשֶׁיּוֹנְקִים, חַס וְשָׁלוֹם, יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, אֲזַי מִתְגַּבְּרִים, חַס וְשָׁלוֹם, וְנַעֲשָׂה מֶמְשֶׁלֶת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, שֶׁהֵם אַרְבַּע גְּלֻיּוֹת – וּמִי יָכוֹל לִסְבֹּל אֶת קוֹל הַצְּעָקָה וְהַזְּעָקָה הַגְּדוֹלָה, כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת הַחָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּינֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם, בִּבְחִינוֹת (קהלת ט): זַעֲקַת מוֹשֵׁל בִּכְסִילִים; דְּהַיְנוּ הַזְּעָקָה כְּשֶׁנּוֹפֵל הַמֶּמְשָׁלָה, בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה, בֵּין הַכְּסִילִים, שֶׁהַכְּסִיל רוֹצֶה לְהִתְחַכֵּם, שֶׁרוֹצִים לִינֹק וּלְהַמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁהֵם כְּסִילוּת בָּאֱמֶת, אֶת בְּחִינוֹת הַחָכְמָה הָאֲמִתִּיּוֹת, בְּחִינוֹת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל. וְגַם יֵשׁ עוֹד צְעָקָה גְּדוֹלָה מִזֶּה, דְּהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂם יִתְבָּרֵךְ, כִּבְיָכוֹל, בְּעַצְמוֹ שׁוֹאֵג, בִּבְחִינוֹת (ירמיה כה): שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נָוֵהוּ – עַל נָוֶה דִּילֵהּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, שֶׁנּוֹפֵל בַּגָּלֻיּוֹת שֶׁל אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת:

וְצָרִיךְ לִרְאוֹת לַחְתּוֹךְ וּלְהַבְדִּיל אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל מִבֵּין הָאַרְבַּע גְּלֻיּוֹת, וּלְהַעֲלוֹתָהּ מִשָּׁם. וְעִקַּר עֲלִיָּתָהּ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת הַחֶסֶד, בִּבְחִינַת (ישעיה טז): וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא, בְּחִינַת (הושע י): קְצִרוּ לְפִי חָסֶד, שֶׁעַל־יְדֵי הַחֶסֶד קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדָּלֶת, בְּחִינַת הַמַּלְכוּת, וּמַבְדִּילִין אוֹתָהּ מֵהֶם, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים.

וְעַל־כֵּן אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ הַחֶסֶד, וְהָיָה מִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת מֵהֶם, וְעַל־כֵּן רָדַף

אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ' וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם; כִּי אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית (ברכות כו:), בְּחִינַת שַׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת כַּנַּ"ל, שֶּׁוֹכִין לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בֶצַע כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּידּוּעַ. יִצְחָק זֶה בְּחִינַת בֵּן חָכָם, כִּי יִצְחָק עַל־שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי י): בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב; עֵשָׂו הוּא בֵּן רָשָׁע; יַעֲקֹב הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם; יִשְׁמָעֵאל הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב טז:), וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, הַיְנוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בִּבְחִינַת (תהלים סט): אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב. וְזֶה בְּחִינַת: אַבְרָהָם תִּקֵּן **שַׁחֲרִית**, נוֹטְרִיקוֹן: **חָ'כָם, רָ'שָׁע, תָּ'ם, שֶׁ'אֵינוֹ יו'דֵעַ** – שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה (שמואל־א טו): וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג; כִּי אֲגַג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק; וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: וַיְשַׁסֵּף – חָתְכוֹ לְד', הַיְנוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַדָּל"ת – שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל – מֵאֲגַג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. וְזֶה: **וַיְ'שַׁסֵּ'ף, רָ'אשֵׁי־תֵבוֹת: שָׁ'בוּעוֹת, סֻ'כּוֹת, פֶּ'סַח** – כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁבְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמואל־ב, יא): וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים. תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה טז): בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ', וְאָז עֵת צֵאת הַמְּלָכִים כַּנַּ"ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגְּלִיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ', בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים – הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד' הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁצְּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָאוֹר הַפָּנִים עַל־יְדֵי שִׂמְחוֹת הַמִּצְוֹות, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרְגָלִים כַּנַּ"ל:

ז **וְעִקַּר** הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַכְבִּדִּילִין אֶת הַדָּל"ת הַנַּ"ל מֵאַרְבַּע גְּלִיּוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה; כִּי עַל־יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא (זוהר לך לך, דף צד.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. וְזֶה (תהלים קמא): יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי; הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד:

וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם כְּדֵי לְקַבֵּל עַל־יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ"ל. כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אָצְלֵנוּ, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קג): כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים; הַיְנוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֵלִין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אָצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת (תהלים שם): וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם; כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם:

כִּי כָּל הָעִרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְּׁטוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ' וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תְּהִלָּתוֹ – לְשׁוֹן (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֵלָה, הַיְנוּ עִרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל־כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן, אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. עַל־כָּל־פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעִרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אָצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעִרְבּוּבִים תְּהִלָּה כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה כַּנַּ"ל:

וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעִרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (ישעי' מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְדָאִין (בשארז"ל סנהדרין צז:), בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; הַיְנוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הוּא מוֹרַח וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעִרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל־יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ"ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ"ל:

רָדַף אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שאברהם אמר למלך סדום לאחר שהציל אותו ואת רכושו (בראשית יד): **"אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ' נעל, ואם אקח מכל אשר לך, וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם"**, ועל ידי זה זכה אברהם לתקן את ספירת ה'מלכות', (כמובא לעיל באות ד', ששונא בצע הוא מצד המלכות), **כִּי** זהו הרמוז בדברי רבותינו ז"ל ש'**אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית**' (ברכות כו:), דהיינו שתיקן את **בְּחִינַת 'שַׁחֲרוּת' הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה** – החכמה התחתונה, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שַׁחֲרוּת' כַּנַּ"ל,** (כמובא לעיל באות ג', שכשם שהשחור שבעין הוא מצמצם את כח הראיה כדי לראות היטב, כך השכל התחתון הוא מצמצם את השכל העליון כדי שיוכלו להשיגו), **שֶׁזּוֹכִין לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל יְדֵי שׁוֹנֵא בֶצַע כַּנַּ"ל,** ומלבד זאת שתיקן את ה'מלכות', על ידי שהיה שונא בצע, היה צריך גם לחתוך את ה'מלכות' ולהבדילה מהארבע מלכויות של הסטרא אחרא, כדי להעלותה אל בחינת 'אור הפנים' ועל ידי זה להמשיך לתוכה חיות, וזאת עשה על ידי שנלחם עם הארבע מלכויות דסטרא אחרא והכניעם, ועל ידי שהיה משתדל תמיד לעשות חסד[1].

וְעַל כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם: יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת מה שמובא בהגדה של פסח: '**כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה, אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל', שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כַּיָּדוּעַ.** כי כיון שאברהם זכה לבחינת ה'מלכות', וה'מלכות' כוללת בתוכה את ארבע המלכויות שבקדושה, כי היא כלולה מארבע העולמות העליונים: אצילות בריאה יצירה עשיה, שבכל אחד מהם יש את ספירת ה'מלכות', לכן זכה אברהם שיצאו ממנו ארבעה בנים שהם כנגד ארבע מלכויות שבקדושה, 'יִצְחָק', **זֶה בְּחִינַת 'בֵּן חָכָם', כִּי יִצְחָק עַל שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה,** וזהו **בְּחִינַת** מה שנאמר (משלי י): **"בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב"**, ורמוז בזה, שהשמחה באה על ידי החכמה, נמצא שיצחק הוא בחינת החכמה, (והוא בחינת ה'מלכות' שבעולם האצילות), **'עֵשָׂו', הוּא בֵּן רָשָׁע,** (והוא בחינת ה'מלכות' שבעולם העשייה), **'יַעֲקֹב', הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית כה): **"וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם"**, (והוא בחינת ה'מלכות' שבעולם הבריאה), **'יִשְׁמָעֵאל', הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב טז:), **וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינַת 'שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל', הַיְנוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (תהלים סט): **"אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב"**, ורמוז בזה, שהאדם צריך לשוב בתשובה גם על מה שאינו יודע שגזל. והטעם, כי על ידי החטאים האדם פוגם בבחינת ה'מלכות', ואז מסתלק אור הדעת והחכמה העליונה, ואינו מאיר בשלימות בבחינת ה'מלכות', שהיא בחינת כלל מצוות התורה, ועל ידי זה אפשר שיחטא האדם ולא ידע כלל שחטא, ולכן הוא צריך לעשות תשובה על הדברים שאינם ידועים לו[2], (וישמעאל הוא בחינת ה'מלכות' שבעולם היצירה). **וְזֶה בְּחִינַת: 'אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית',** והמילה 'שחרית' היא **נוֹטְרִיקוֹן** – ראשי תיבות: **'חָכָם רָשָׁע תָּם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ - שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת כַּנַּ"ל,** כי 'שחרית' רומז על ה'מלכות', וה'מלכות' היא כלולה מהארבע מלכויות שבקדושה.

וְזֶה מה שנאמר לאחר שנלחמו ישראל עם עמלק ונצחו אותם (שמואל ט טו): **"וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגָג", כִּי אֲגָג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר כד): **"רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק"** – הוא היה הראשון שנלחם בישראל, **ורמוז בפסוק זה, שעמלק הוא כללות הגויים והסטרא אחרא. וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "וַיְשַׁסֵּף" -**

מקורות והערות

[1] ובפרפראות לחכמה פירש בזה, כי כבר מבואר לעיל באות ג', שאברהם זכה לבחינה זו, בחינת (בראשית כ"ד) 'וה' ברך את אברהם בכל', בת היתה לו וכו' ובכל שמה וכו', ועל כן רדף אחר הד' מלכים, כדי להכניעם ולהציל מהם את לוט, שממנו יצא משיח, שהוא עיקר שלימות המלכות דקדושה. [2] פרפראות לחכמה. וכתב שאפשר לפרש עוד בזה, כי מחמת שהבן הזה שאינו יודע לשאול הוא כנגד עולם היצירה, שהוא בחינת טוב ורע (כמובא בכוונות), על כן אינו יודע כלל איך לשאול אם כהחכם שכולו טוב, וכן כהתם, או לשאול כהרשע חס ושלום שכולו רע, על כן שותק ואינו שואל כלל. ועל כן מרומז בו תשובת הרשע 'בעבור זה עשה ה' לי', כי בזה מבטלין ומכניעין את בחינת הרע שבבן הזה גם כן ונשאר כולו טוב, שזה בעצמו בחינת 'ישמעאל עשה תשובה'. וזהו שדרשו רבותינו ז"ל גם כן על פסוק 'וה' ברך את אברהם בכל', 'שעשה ישמעאל תשובה בימיו ושלא יצא עשו לתרבות רעה בימיו'. וכן דרשו 'בת היתה לו וכו'' שמרמז על בחינת תיקון המלכות כנ"ל, ועל ידי זה בעצמו נתבטל הרע מישמעאל שהוא כנגד בחינת המלכות כנ"ל ועשה תשובה בימיו, וכן הרע של

אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ' וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם; כִּי אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית (ברכות כו:), בְּחִינַת שַׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת כַּנַּ"ל, שֶּׁוֹכִין לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בֶצַע כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּידוּעַ. **יִצְחָק** זֶה בְּחִינַת בֵּן חָכָם, כִּי יִצְחָק עַל־שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי י): בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב; **עֵשָׂו** הוּא בֵּן רָשָׁע; **יַעֲקֹב** הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם; **יִשְׁמָעֵאל** הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב טז:), וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, הֵינוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בִּבְחִינַת (תהלים סט): אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב. וְזֶה בְּחִינַת: אַבְרָהָם תִּקֵּן **שַׁחֲרִית**, נוֹטְרִיקוֹן: **חָ'כָם, רָ'שָׁע, תָּ'ם, שֶׁ'אֵינוֹ יו'דֵעַ** – שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה (שמואל־א טו): וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג; כִּי אֲגַג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק; וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: וַיְשַׁסֵּף – חָתְכוֹ לְד', הֵינוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַדָּל"ת – שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל – מֵאֲגַג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים. וְזֶה: **וַיְשַׁסֵּף, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: שָׁ'בוּעוֹת, סֻ'כּוֹת, פֶּ'סַח** – כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁבְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמואל־ב, יא): וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים. תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה טז): בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ', וְאָז עֵת צֵאת הַמְּלָכִים כַּנַּ"ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגְּלִיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיָד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ', בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים – הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד' הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָאוֹר הַפָּנִים עַל־יְדֵי שִׂמְחוֹת הַמִּצְוֹות, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרְגָלִים כַּנַּ"ל:

ז **וְעִקַּר** הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַכְבִּדִּילִין אֶת הַדָּל"ת הַנַּ"ל מֵאַרְבַּע גְּלִיּוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה; כִּי עַל־יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא (זוהר לך לך, דף צד.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. וְזֶה (תהלים קמא): יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי; הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד:

וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם כְּדֵי לְקַבֵּל עַל־יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ"ל. כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אָצְלֵנוּ, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קג): כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים; הֵינוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֵלִין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אֶצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הֵינוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת (תהלים שם): וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם; כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם:

כִּי כָּל הָעִרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְּׁטוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ' וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תְּהִלָּתוֹ – לְשׁוֹן (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֵלָה, הֵינוּ עִרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל־כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן, אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. עַל־כָּל־פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעִרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אֶצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעִרְבּוּבִים תְּהִלָּה כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה כַּנַּ"ל:

וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעִרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (ישעי' מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְרָאִין (בשארז"ל סנהדרין צז:), בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; הֵינוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הוּא מוֹרַח וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעִרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל־יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ"ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ"ל:

'חֲתָכוֹ לְד'', ורמוז בזה, הַיְנוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַ'דָּלֶ"ת', שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ' – שאין לה מעצמה כלום כַּנַּ"ל (כמבואר לעיל תחילת אות ו' שלכן נקראת המלכות 'דל"ת', לשון דלות), מֵאֲגַג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. וְזֶה "וַיְשַׁסֵּף", רָאשֵׁי תֵּבוֹת שָׁ'בוּעוֹת סֻ'כּוֹת פֶּ'סַח (כי שורש התיבה הוא ש'ס'ף'), כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵ'אוֹר הַפָּנִים' שֶׁבְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, (כמבואר לעיל באות ה'), וענין זה הוא בִּבְחִינַת מה שנאמר (שמואל ב יא): "וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים"[3], ורמוז בזה, כי "תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה", זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה טז): 'בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ' על פירות האילן וכו', ובחג נידונין על המים'. וְאָז "עֵת צֵאת הַמְּלָכִים" כַּנַּ"ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגָּלֻיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל בחינת 'אוֹר הַפָּנִים', הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, כי על ידי החטאים של ישראל נותנים כח לארבע מלכויות של הסטרא אחרא לינוק מה'מלכות' דקדושה ח"ו, ועל ידי זה אינה יכולה לעלות אל 'אור הפנים' לקבל ממנו חיות, ועל ידי התשובה שעושים בשלוש רגלים מתוך שמחה מוציאים את ה'מלכות' דקדושה מהגלות של הארבע מלכויות ומעלים אותה אל אור הפנים המאיר בשלוש רגלים[4].

וְעַל כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא מצוות לימוד התורה, שזהו בחינת סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): 'כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ', מכאן אמר רבי אליעזר חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים וכו'. בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים - הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד' הַנַּ"ל, בְּחִינַת 'מַלְכוּת' הַנַּ"ל, שֶׁצָּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָ'אוֹר הַפָּנִים', עַל יְדֵי שִׂמְחוֹת הַמִּצְוֹת, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרְגָלִים כַּנַּ"ל.

> לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, ונתבאר שעל ידי שנאת הממון האדם זוכה לשכל התחתון הזה, ונתבאר שלאחר שהאדם זכה לשכל הזה, שהוא בחינת ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לתוכה חיות מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים', ונתבאר שלפעמים נופלת ה'מלכות' לגלות של ארבע מלכויות של הסטרא אחרא, ועל ידי עשיית חסד מוציאים אותה מהם ומעלים אותה אל 'אור הפנים', יתבאר כעת כיצד זוכים לבחינת החסד.

ז. וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ"ל, שֶׁעַל יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַ'דָּלֶ"ת' הַנַּ"ל שהיא ה'מלכות' מֵאַרְבַּע גָּלֻיּוֹת שֶׁל הָעַכּוּ"ם – הגויים, הוּא עַל יְדֵי תּוֹכָחָה, כִּי עַל יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, כי הצדיק המוכיח את ישראל הוא מוכיחם בדברי חכמה ושכל, וְעַל יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, והאדם זוכה לעשות צדקה וחסד. וראיה לדבר כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד עַל יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי מובא בזוהר ש'אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא' – שם 'א"ל' הוא

מקורות והערות

עשו לא יצא אל הפועל בימיו גם כן מחמת הנ"ל. [3] בשמואל ב' י"א כתיב: "ויהי לתשובת השנה לעת צאת המלכים, וישלח דוד את יואב ואת עבדיו עמו ואת כל ישראל, וישחיתו את בני עמון ויצרו על רבה, ודוד יושב בירושלם", ופירש"י: "לעת צאת המלכים – יש עת בשנה שדרך החיילות לצאת, כשהארץ מלאה קמות, והסוסים מוצאים תבואה בשדה לאכול". [4] על פי המובא לקמן סימן קל"ה (וקיצור ליקוטי מוהר"ן), ועיי"ש בסימן קל"ה עוד שמבואר שם שעיקר קדושת יום טוב נעשה על ידי הצדיקים, כי הם מעלים את ה'מלכות' ביום טוב מבין הקליפות, כי הם בחינת מלכות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (גיטין סב.): 'מאן מלכי רבנן', ולכן 'חייב אדם להקביל פני רבו ברגל', כי עיקר קדושת יום טוב תלוי בצדיקים. ועל ידי שהאדם מכבד את הימים טובים ומקבל את היום טוב בשמחה ובהרחבת הלב כפי יכולתו, הוא זוכה לקבל את האור הגדול של יום טוב, שהוא בחינת 'צדיק' כנ"ל, ועל ידי זה הוא זוכה לענוה, כי טבע הקטנות שמתבטל בפני הגדלות, עיי"ש. ובפרפראות לחכמה פירש בזה, כי כבר נתבאר לעיל שה'מלכות' בחינת 'חכמה תתאה' הוא בחינת השיעורים של כלל מצוות התורה, ועל ידי השמחה של המצוות של כל השנה שמתקבצין לתוך הלב של השנה שהוא בחינת השלוש רגלים, על ידי זה עולה המלכות אל אור הפנים המאיר אז, כמבואר באות ה'. אך מחמת שעל ידי הפגמים של ישראל נותנין כח לבחינת המלכות דסטרא אחרא לינק ממנה חס ושלום, ובזה בעצמו מכבידין עליה שלא תוכל לעלות אל אור הפנים, כי הפגמים חס ושלום הם ההיפוך ממש מבחינת שמחת המצוות כמובן, אך מחמת שהשלוש רגלים הם ימי דין וימי תשובה, כי בקדושה השמחה צריכה להכלל גם מבחינת היראה כמאמר רבותינו ז"ל (ברכות ל:) 'במקום גילה שם תהא רעדה', בפרט כפי הנ"ל, כי השמחה היא בחינת 'אור הפנים', והיראה הוא בחינת מוראה של

אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ' וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם; כִּי אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית (ברכות כו:), בְּחִינַת שַׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת כַּנַּ"ל, שֶׁיָּכוֹן לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בֶצַע כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּידּוּעַ. **יִצְחָק** זֶה בְּחִינַת בֵּן חָכָם, כִּי יִצְחָק עַל־שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי י): בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב; **עֵשָׂו** הוּא בֵּן רָשָׁע; **יַעֲקֹב** הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם; **יִשְׁמָעֵאל** הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב טז:), וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, הֵינוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בִּבְחִינַת (תהלים סט): אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב. וְזֶה בְּחִינַת: אַבְרָהָם תִּקֵּן **שַׁחֲרִית**, נוֹטְרִיקוֹן: **חָ'כָם, רָ'שָׁע, תָּ'ם, שֶׁ'אֵינוֹ יוֹ'דֵעַ** – שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה (שמואל־א טו): וַיְשַׁסֵּף שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג; כִּי אֲגַג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק; וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: וַיְשַׁסֵּף – חָתְכוֹ לִד', הֵינוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַדָּל"ת – שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל – מֵאֲגַג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. וְזֶה: **וַיְ'שַׁסֵּ'ף, רָ'אשֵׁי־תֵבוֹת: שָׁ'בוּעוֹת, סֻ'כּוֹת, פֶּ'סַח** – כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁבְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמואל־ב, יא): וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים. תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה טז): בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ', וְאָז עֵת צֵאת הַמְּלָכִים כַּנַּ"ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגְּלִיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֵיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ', בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים – הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד' הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁצְּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָאוֹר הַפָּנִים עַל־יְדֵי שִׂמְחוֹת הַמִּצְוֹות, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרְגָלִים כַּנַּ"ל:

ז **וְעִקַּר** הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַדָּל"ת הַנַּ"ל מֵאַרְבַּע גְּלִיּוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה; כִּי עַל־יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא (זוהר לך לך, דף צד.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. וְזֶה (תהלים קמא): יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי; הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד:

וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם כְּדֵי לְקַבֵּל עַל־יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ"ל. כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אָצְלֵנוּ, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קז): כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים; הֵינוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֵלִין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אָצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הֵינוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת (תהלים שם): וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם; כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם:

כִּי כָּל הָעִרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְּׁטוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ' וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תְּהִלָּתוֹ – לְשׁוֹן (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֵלָה, הֵינוּ עִרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל־כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן, אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. עַל־כָּל־פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעִרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אָצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעִרְבּוּבִים תְּהִלָּה כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה כַּנַּ"ל:

וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעִרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (ישעי' מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְרָאִין (בשארז"ל סנהדרין צז:), בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; הֵינוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הוּא מוֹרַח וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעִרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל־יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ"ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ"ל:

הארת החכמה שממנה נמשכים החסדים[5], (כידוע ששם 'אל' הוא בחינת חסד) (זוהר לך לך דף צד.), הרי שהחסדים נמשכים מבחינת החכמה. וראיה נוספת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): "פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ", ורמוז בזה, שעל ידי החכמה מתגלית תורת חסד. וְענין זה שעל ידי התוכחה מתגלה חכמה ועל ידי החכמה מתגלה חסד, זֶה הרמוז בפסוק שאמר דוד המלך (תהלים קמא): "יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי" – 'טוב לי שיכני ויוכיחני נביא אמת וצדק, שבתוכחתו הוא עושה עימי חסד'[6], ורמוז בזה, הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד, והאדם זוכה לבחינת ה'חסד'.

וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם של הצדיקים, אַף עַל פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף עַל פִּי כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, כְּדֵי לְקַבֵּל עַל יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ"ל. כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ – האדם אינו נענש על מה שהוא עושה בשעת צערו (ב"ב טז:), כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אֶצְלֵנוּ הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קג): 'כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים' – הטובות שהרשעים עושים לצדיקים היא רעה להם, כי הצדיקים שונאים את הרשעים וקצה נפשם מטובותיהם, ורמוז בדברי הגמרא, הַיְנוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֻלִּין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אֶצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הַיְנוּ הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת מה שנאמר (תהלים קמא): "וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם" – 'תפילתי היא להנצל מהרעות שהרשעים עושים לי'[7], ורמוז בפסוק זה, שהתפילה שלנו גורמת רעה לצדיקים, כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם, וכיון שהם סובלים צער מהתפילות שלנו שמבלבלות אותם, לכן הם מבזים אותנו בתוכחתם, ועלינו לדון אותם לכף זכות, ולקבל את תוכחתם.

ועתה יתבאר באריכות מדוע התפילה שלנו מבלבלת את הצדיקים, כִּי כָּל הָעֵרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשִּׁטּוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ' וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת מה שנאמר (שם קו): "מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ", ורמוז בזה, כי "תְּהִלָּתוֹ" הוא לְשׁוֹן (איוב ד): "וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה", שפירושו: ערבוב ובלבול, הַיְנוּ ש"תהלתו" פירושו עֵרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים הערבובים והבלבולים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן, ועל ידי שהאדם מתפלל בכוונה כראוי ומתגבר על הבלבולים והמחשבות הזרות ומסיח דעתו מהם, הוא מתקן אותם. אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. עַל כָּל פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעֵרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אֶצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעֵרְבּוּבִים 'תְּהִלָּה' כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּהִלָּה כַּנַּ"ל. וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעֵרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת 'מָשִׁיחַ', שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת מה שנאמר (ישעיה מח): "וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ", שרמוז בזה, שהתהלה והתפילה היא בחינת 'חוטם', והיינו שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת 'מָשִׁיחַ', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חֹטֶם', בִּבְחִינַת מה שנאמר על משיח (איכה ד): "רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'", הרי שתהיה למשיח בחינת רוח האף, כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְדָאִין – מריח באדם ויודע אם הוא חייב או זכאי ודן אותו (כמו שאמרו רז"ל סנהדרין צג:), הרי שתהיה למשיח את בחינת הריח, והריח הוא בחוטם, ונמצא שתהיה לו את בחינת החוטם, וכיון שהתפילות הם בחינת 'חוטם' ומשיח הוא בחינת 'חוטם', לכן התפילות באות למשיח שיעלה אותם. והנה

מקורות והערות

מלכות שמקבלת חיות מ'אור הפנים', שזה בחינת מה שהשלוש רגלים שהם ימי שמחה הם ימי דין ויראה גם כן והם ימי תשובה, ועל ידי התשובה יוצאת המלכות מגלות הד' מלכיות, בחינת (יומא פ"ו) 'גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה', כי על ידי התשובה נתתקן הפגמים הנ"ל, ואז עולה המלכות מביניהם ומקבלת חיות מאור הפנים שמאיר בשלש רגלים כנ"ל. [5] מתוק מדבש שם. [6] רש"י שם. [7] רש"י

אַבְרָהָם אַחַר הָאַרְבָּעָה מְלָכִים כְּדֵי לְהַכְנִיעָם, שֶׁהֵן בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כִּי אַבְרָהָם הָיָה שׁוֹנֵא מָמוֹן, כִּי מָאַס מָמוֹן סְדוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ וְכוּ' וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשַׁרְתִּי אֶת אַבְרָם; כִּי אַבְרָהָם תִּקֵּן שַׁחֲרִית (ברכות כו:), בְּחִינַת שַׁחֲרוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל הַתַּחְתּוֹן הַנַּ"ל, בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת שַׁחֲרוּת כַּנַּ"ל, שֶׁיּוֹכִין לְתַקֵּן בְּחִינָה זֹאת עַל־יְדֵי שׁוֹנֵא בֶצַע כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן יָצָא מֵאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שֶׁהֵם בְּחִינַת: כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם וְאֶחָד רָשָׁע וְאֶחָד תָּם וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּידּוּעַ. **יִצְחָק** זֶה בְּחִינַת בֵּן חָכָם, כִּי יִצְחָק עַל־שֵׁם הַצְּחוֹק וְהַשִּׂמְחָה, בְּחִינַת (משלי י): בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב; **עֵשָׂו** הוּא בֵּן רָשָׁע; **יַעֲקֹב** הוּא בֵּן תָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כה): וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם; **יִשְׁמָעֵאל** הוּא בְּחִינַת בֵּן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, כִּי יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב טז:), וְעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הִיא בִּבְחִינַת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, הֵינוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִשְׁאֹל כַּפָּרָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁאֵינָם יְדוּעִים, שֶׁזֶּה עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, בִּבְחִינַת (תהלים סט): אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב. וְזֶה בְּחִינַת: אַבְרָהָם תִּקֵּן **שַׁחֲרִית**, נוֹטְרִיקוֹן: **חָ'כָם, רָ'שָׁע, תָּ'ם, שֶׁ'אֵינוֹ יו'דֵעַ** – שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה (שמואל־א טו): **וַיְשַׁסֵּף** שְׁמוּאֵל אֶת אֲגַג; כִּי אֲגַג הוּא כְּלָלוּת הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק; וְזֶה שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִּׁ"י: וַיְשַׁסֵּף – חָתְכוֹ לִד', הֵינוּ שֶׁחָתַךְ וְהִבְדִּיל אֶת הַדָּל"ת – שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה, דְּלֵית לָהּ מִגַּרְמָא כְּלוּם וְכוּ' כַּנַּ"ל – מֵאֲגַג, שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, וְהֶעֱלָה אֶת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. וְזֶה: **וַיְשַׁסֵּף**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **שָׁ'בוּעוֹת, סֻ'כּוֹת, פֶּ'סַח** – כִּי עִקַּר חִיּוּתָהּ מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁבְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל, בִּבְחִינַת (שמואל־ב, יא): וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, לְעֵת צֵאת הַמְּלָכִים. תְּשׁוּבַת הַשָּׁנָה, זֶה בְּחִינַת שָׁלֹשׁ רְגָלִים, שֶׁהֵם יְמֵי דִּין, יְמֵי תְּשׁוּבָה, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ר"ה טז): בְּפֶסַח נִדּוֹנִין עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת וְכוּ', וְאָז עֵת צֵאת הַמְּלָכִים כַּנַּ"ל, שֶׁמּוֹצִיאִין אֶת בְּחִינַת הַמַּלְכוּת דִּקְדֻשָּׁה מִגְּלִיּוֹת שֶׁל הָאַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ אֶל אוֹר הַפָּנִים, הַמֵּאִיר בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים כַּנַּ"ל:

וְעַל־כֵּן יֵשׁ אַרְבַּע בְּחִינוֹת בְּכָל רֶגֶל: בְּפֶסַח הֵם אַרְבַּע כּוֹסוֹת, בְּשָׁבוּעוֹת הוּא סֵדֶר הַמִּשְׁנָה, שֶׁהוּא אַרְבַּע פְּעָמִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עירובין נד:): כֵּיצַד סֵדֶר מִשְׁנָה וְכוּ', בְּסֻכּוֹת הִיא אַרְבָּעָה מִינִים – הַכֹּל כְּנֶגֶד בְּחִינַת הַד' הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁצְּרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ אֶל הָאוֹר הַפָּנִים עַל־יְדֵי שִׂמְחוֹת הַמִּצְוֹות, שֶׁמִּתְקַבְּצִין לְתוֹךְ הָרְגָלִים כַּנַּ"ל:

ז **וְעִקַּר** הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד הַנַּ"ל, שֶׁעַל־יָדוֹ קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין וּמַכְבִּדִילִין אֶת הַדָּל"ת הַנַּ"ל מֵאַרְבַּע גְּלִיּוֹת שֶׁל הָעִבּוּ"ם, הוּא עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה; כִּי עַל־יְדֵי פְּתִיחַת פֶּה שֶׁל הַמּוֹכִיחַ נִתְגַּלֶּה חָכְמָה, וְעַל־יְדֵי זֹאת הַחָכְמָה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, כִּי עִקַּר הִתְגַּלּוּת הַחֶסֶד – עַל־יְדֵי הַחָכְמָה, כִּי אֵל נְהִירוּ דְּחָכְמְתָא (זוהר לך לך, דף צד.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): פִּיהָ פָּתְחָה בְּחָכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָהּ. וְזֶה (תהלים קמא): יֶהֱלְמֵנִי צַדִּיק חֶסֶד וְיוֹכִיחֵנִי; הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה נִתְגַּלֶּה חֶסֶד:

וּצְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף־עַל־פִּי שֶׁתּוֹכָחָה שֶׁלָּהֶם הִיא לִפְעָמִים דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן, שֶׁמְּבַזִּים אוֹתָנוּ, אַף־עַל־פִּי־כֵן צְרִיכִין אָנוּ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם כְּדֵי לְקַבֵּל עַל־יָדוֹ אֶת הַחֶסֶד כַּנַּ"ל. כִּי מַה שֶּׁתּוֹכַחְתָּם הוֹלֶכֶת לִפְעָמִים בְּדֶרֶךְ בִּזּוּי, צָרִיךְ לָדוּן אוֹתָם לְכַף זְכוּת, כִּי אֵין אָדָם נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ, כִּי סוֹבְלִים צַעַר גָּדוֹל מֵאִתָּנוּ, כִּי אֲפִלּוּ מַה שֶּׁהוּא טוֹב אָצְלֵנוּ, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וּכְעֵין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יבמות קג): כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים; הֵינוּ כִּי עֲסָקִים וְשִׂיחַת חֵלִין שֶׁלָּנוּ הוּא בְּוַדַּאי רָעָה אֶצְלָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ טוֹבוֹתֵינוּ, הֵינוּ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּעֶרְכֵּנוּ רַק טוֹב, הוּא רָעָה אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, בִּבְחִינַת (תהלים שם): וּתְפִלָּתִי בְּרָעוֹתֵיהֶם; כִּי תְּפִלָּתֵנוּ מְבַלְבֶּלֶת אוֹתָם:

כִּי כָּל הָעִרְבּוּב הַדַּעַת וְכָל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַשְּׁטוּתִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לִפְעָמִים, הַכֹּל נִמְשָׁךְ בִּתְפִלָּתֵנוּ, כִּי כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכוּ' וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁחוֹשֵׁב הָאָדָם לִפְעָמִים, הַכֹּל בָּאִים עַל דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא, וְהַכֹּל נִשְׁמָע אֵלָיו אָז דַּיְקָא, בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, בִּבְחִינַת (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה', יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. תְּהִלָּתוֹ – לָשׁוֹן (איוב ד): וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה, הֵינוּ עֵרְבּוּב וּבִלְבּוּלִים, שֶׁאָז מַשְׁמִיעִין אֶת עַצְמָן דַּיְקָא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל וּלְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'. וְהוּא בִּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת: אוֹ שֶׁבָּאִים לְהִתְתַּקֵּן מֵחֲמַת שֶׁרוֹאִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, עַל־כֵּן בָּאִים לְהִתְתַּקֵּן, כִּי עַכְשָׁו הוּא הַזְּמַן שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְתַּקֵּן, כִּי יֵשׁ בָּהֶם נִיצוֹצוֹת קְדוֹשִׁים שֶׁצְּרִיכִין תִּקּוּן, אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת, מֵחֲמַת שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל, וּבָאִין לְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מִתְּפִלָּתוֹ. עַל־כָּל־פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה דַּיְקָא בָּאִין כָּל הָעִרְבּוּבִים וְכָל הַבִּלְבּוּלִים שֶׁל הָאָדָם, וְנִשְׁמָעִין אֶצְלוֹ אָז, וּבִשְׁבִיל זֶה נִקְרָאִין הַבִּלְבּוּלִים וְהָעִרְבּוּבִים תְּחִלָּה כַּנַּ"ל, מֵחֲמַת שֶׁהֵן בָּאִים דַּיְקָא בְּעֵת הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִלָּה כַּנַּ"ל:

וְכָל הַתְּפִלּוֹת הָאֵלּוּ עִם כָּל הָעִרְבּוּבִים בָּאִין אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם בְּחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁאֵלָיו בָּאִין כָּל הַתְּפִלּוֹת לְהַעֲלוֹתָן, בִּבְחִינַת (ישעי' מח): וּתְהִלָּתִי אֶחֱטָם־לָךְ; שֶׁכָּל הַתְּהִלּוֹת בָּאִין לִבְחִינַת מָשִׁיחַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹטֶם, בְּחִינַת (איכה ד): רוּחַ אַפֵּינוּ מְשִׁיחַ ה'; כִּי מָשִׁיחַ הוּא מוֹרַח וְדָאִין (בשארז"ל סנהדרין צז:), בִּבְחִינַת (ישעיה יא): וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'; הֵינוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת (משלי לא): יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל; כִּי הוּא מוֹרַח וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעִרְבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. נִמְצָא, שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל־יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ"ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ"ל:

כשהתפילות באות למשיח, יש לו כח להריחם ולהרגיש בהם את דרגתו של המתפלל, כי זהו **בְּבְחִינַת** מה שנאמר על משיח (ישעיה יא): **"וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'"**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ בִּתְפִלּוֹת, שֶׁהֵן בְּחִינַת** (משלי לא): **"יִרְאַת ה' הִיא תִתְהַלָּל"**, שרמוז בזה שהתהילה והתפילה היא בחינת יראת ה', **כִּי הוּא מוֹרַח** – מריח **וּמַרְגִּישׁ בְּהַתְּפִלּוֹת שֶׁמְּקַבֵּל מֵהֶם, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, כִּי כָּל הָעֲרֻבּוּבִים שֶׁל כָּל אֶחָד הֵם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל.** והצדיקים הם בחינת 'משיח', **נִמְצָא שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם סוֹבְלִים צַעַר עַל יְדֵי הַתְּפִלּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁמְּבַלְבְּלִין אוֹתָן כַּנַּ"ל, וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם אַף שֶׁמְּבַזִּין אוֹתָנוּ כַּנַּ"ל,** ועל ידי שאנו מקבלים את תוכחתם אנו זוכים לעשות צדקה וחסד, ועל ידי זה אנו מבדילים את המלכות מהארבע מלכויות של הגויים[8].

מקורות והערות

שם. [8] ונראה לבאר בזה, כי הנה התפילה היא בחינת 'מלכות', ולכן כל התפילות באות לצדיק שהוא בחינת 'משיח', כדי שיעלה אותם ויבנה על ידם את קומת השכינה, שהיא בחינת ה'מלכות', (כמובא לעיל בסימן ב'), והנה הערבובים והבלבולים שיש בתפילות הם בחינת מלכות דסטרא אחרא, ולכן הם מתעוררים בזמן התפילה שהיא בחינת 'מלכות', כי הם כנגד המלכות דקדושה, (כמבואר בפרפראות לחכמה), והנה כיון שיש בתפילות ערבובים ובלבולים ומחשבות זרות, לכן יש לצדיק עבודה גדולה לתקן את התפילות מהפגמים שיש בהם, כדי שיוכל לבנות על ידם את קומת השכינה, וזה צער גדול לצדיק, ולכן הצדיק מוכיח את האדם בדרך בזיון, כי הוא מוכיח אותו שיתקן את פגמי ה'מלכות', ואז לא יהיו לו ערבובים ובלבולים בתפילתו, ולכן האדם צריך לקבל את התוכחה אף שהיא בדרך בזיון, כי זהו לטובתו, כדי שיתעורר לתקן את פגמי ה'מלכות'.

לאחר שנתבאר שהרבי הגדול מאוד מאוד הוא יכול לצמצם ולהלביש את השכל הגדול והעליון של השגות אלקות בשכל תחתון, שעל ידי זה גם הקטנים ביותר יכולים להשיגו ולהבינו, ונתבאר שעל ידי שנאת הממון האדם זוכה לשכל התחתון הזה, ונתבאר שלאחר שהאדם זכה לשכל הזה, שהוא בחינת ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לתוכה חיות מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים', ונתבאר שלפעמים נופלת ה'מלכות' לגלות של ארבע מלכויות של הסטרא אחרא, ועל ידי עשיית חסד מוציאים אותה מהם ומעלים אותה אל 'אור הפנים', והתגלות החסד הוא על ידי התוכחה של הצדיק, ולכן צריך לקבל את תוכחתו גם כשהיא בדרך בזיון, יתבאר כעת כיצד הצדיק יודע להוכיח את האדם.

ח. והנה על ידי שהתפילה באה לצדיק, והוא רואה את דרגתו של המתפלל, הוא יודע להוכיח אותו, **אָמְנָם לִכְאוֹרָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ** לצדיק **לְהוֹכִיחַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֲלֹא כָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאִין אֶצְלוֹ בְּיַחַד - שֶׁל הַכְּשֵׁרִים וְשֶׁל אוֹתָם שֶׁאֵינָן כְּשֵׁרִים - וְאֵיךְ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה בָּאָה מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ. אַךְ הוּא יוֹדֵעַ זֹאת, עַל יְדֵי הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה כְּהוֹגֶן אִם לָאו. כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עַזּוּת, כִּי יֵשׁ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל יְדֵי זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות פ"ב): **'לֹא הַבַּיְּשָׁן לָמֵד'**, הרי שיש צורך בעזות כדי ללמוד את התורה, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ביצה כח:) **'מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁעַזִּין הֵן'**, הרי שעל ידי העזות יש לישראל כח לקבל את התורה[1], **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ** (אבות פ"ה) **'הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וכו'** לעשות רצון אביך שבשמים', שלא יתבייש מפני המלעיגים עליו והחולקים עליו. **וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת 'עֹז', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים כט): **"ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן"**, שהכוונה על התורה, (וכמו שפירש רש"י, וכן בזבחים קט"ז), **כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הַתּוֹרָה, כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ לְהִפּוּךְ, עַזּוּת מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין תּוֹרוֹת אֲחֵרוֹת. שֶׁהֵן תּוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'פְּסִילִים', כִּי** אמרו רבותינו ז"ל ש'**כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי'** (נדרים כ), והכוונה היא למי שיש בו עזות של הסטרא אחרא, שאדם זה לא קיבל את התורה, **וְיֵשׁ לוֹ תּוֹרָה מִסִּטְרָא אָחֳרָא הַנִּקְרָאִין 'פְּסִילִים', שֶׁהוּא הֶפֶךְ מִן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת: "פְּסָל לְךָ** שני לוחות אבנים" (שמות לד), **כִּי הִיא נִקְרֵאת 'פְּסֹלֶת' עַל שֵׁם הֶעָתִיד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (פסחים נ) **'אוֹר שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא'** – שהאור של השמש בעולם הזה כשהיא מאירה בגבורתה, יהיה קל ולא נחשב לעומת האור שיהיה לעתיד לבוא, ורמוז בדברי הגמרא גם לענין התורה, **שֶׁהִיא בְּחִינוֹת 'פְּסֹלֶת', שֶׁהוּא קָפוּי וְקַל וְצָף לְמַעְלָה**, דהיינו שהתורה שיש בידינו היא פסולת לעומת התורה שתתגלה לעתיד לבוא, **אֲבָל תּוֹרָתוֹ** של מי שמקבל את התורה של הסטרא אחרא **הִיא 'פְּסֹלֶת' אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִין 'פְּסִילִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות כ): **"לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל"**. **וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת שֶׁלָּהֶם מִן הַסִּטְרָא אָחֳרָא, הוּא מְקַבֵּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת 'פְּסִילִים' כַּנַּ"ל. וְעַל יְדֵי הָעַזּוּת שֶׁהַצַּדִּיק רוֹאֶה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה אוֹ לְהִפּוּךְ, עַל יְדֵי זֶה הוּא יוֹדֵעַ אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה תְּפִלָּה הַכְּשֵׁרָה אוֹ לְהִפּוּךְ, כִּי גַּם הַתְּפִלָּה הִיא עַל יְדֵי עַזּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת, כִּי כָּל אֶחָד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ** – כפי מה שהוא משער בליבו **אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי לא): **"נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ"**, ודרשו על כך בזוהר, כי 'בעלה' הוא הקב"ה, והוא 'נודע' לכל אחד בבחינת 'בשערים', דהיינו **כָּל חַד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ** – כל אחד לפי מה שמשער בליבו (זוהר וירא קג:), **וְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ שֶׁמִּשָּׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו. וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא פְּלָאוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהַמַּעֲרָכוֹת מְחַיְּבִין כָּךְ, וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל קָבוּעַ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ וּמַעֲרָכָה שֶׁלּוֹ, כְּפִי מַה שֶׁסִּדְּרָם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים וּמְסֻדָּרִים כָּךְ**

מקורות והערות

[1] ואמנם ברש"י שם פירש: "שהן עזים – וניתנה להם תורה שיעסקו בה, והיא מתשת כוחם ומכנעת ליבם".

ח **אָמְנָם,** לְבֵאוֹרָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹכִיחַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֲלֹא כָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאִין אֶצְלוֹ בְּיַחַד – שֶׁל הַכְּשֵׁרִים וְשֶׁל אוֹתָם שֶׁאֵינָן כְּשֵׁרִים – וְאֵיךְ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה בָּאָה מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ. אַךְ הוּא יוֹדֵעַ זֹאת עַל־יְדֵי הָעֲזוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה כַּהֹגֶן אִם לָאו:

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עַזּוּת; כִּי יֵשׁ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): לֹא הַבַּיְשָׁן לָמֵד; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:): מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל? מִפְּנֵי שֶׁעַזִּין הֵן; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עֹז, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כט): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן (וכמו שפירש"י, וכן בזבחים קטו); כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ לְהַפּוּךְ, עַזּוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין תּוֹרוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁהֵן תּוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֵם בְּחִינַת פְּסִילִים, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי (נדרים כ), וְיֵשׁ לוֹ תּוֹרָה מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, הַנִּקְרָאִין פְּסִילִים, שֶׁהוּא הֶפֶךְ מִן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת פְּסָל־לְךָ, כִּי הִיא נִקְרֵאת פְּסֹלֶת עַל־שֵׁם הֶעָתִיד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר, שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, שֶׁהוּא קָפוּי וְקַל וְצָף לְמַעְלָה; אֲבָל תּוֹרָתוֹ הִיא פְּסֹלֶת אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִין פְּסִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת שֶׁלָּהֶם מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, הוּא מְקַבֵּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת פְּסִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָעַזּוּת שֶׁהַצַּדִּיק רוֹאֶה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה אוֹ לְהַפּוּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה תְּפִלָּה הַכְּשֵׁרָה אוֹ לְהַפּוּךְ, כִּי גַּם הַתְּפִלָּה הִיא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי כָּל אֶחָד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ; כָּל חַד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ (זוהר וירא, דף קנ:), וְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, שֶׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא פְּלָאוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהַמַּעֲרָכוֹת מְחַיְּבִין כָּךְ, וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל קָבוּעַ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ וּמַעֲרָכָה שֶׁלּוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁסִּדְּרָם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים וּמְסֻדָּרִים כָּךְ וְכָךְ, וְהוּא בָּא בִּתְפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת. עַל־כֵּן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לְסַלֵּק אֶת הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כב): בְּךָ בָטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' בָּטְחוּ וְלֹא בֹשׁוּ; כִּי עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (שם עז): **אַתָּה הָאֵל עוֹשֵׂה פֶלֶא, הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ** – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה פְּלָאוֹת עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַזּוּת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹדִיעַ לְהַעַכּוּ"ם אֶת הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין הָעַכּוּ"ם אֶת הַפְּלָאוֹת הַנַּעֲשִׂין בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדְעִין כַּמָּה גָּדוֹל הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַזּוּת כָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁבִּלְבָלָה אוֹתוֹ, מֵאֵיזֶה מֵהֶם בָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ:

וְזֶהוּ: מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמוּד הַנַּ"ל, בְּחִינַת (במדבר כב): הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי – לְשׁוֹן לְמוּד (פתרגומו: הֲמִילַּף אִילְּפְנָא), בְּחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל. **מֵישָׁרָא** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י עֲרוּגָה, הַיְנוּ בְּחִינַת זַעֲקַת מוֹשֵׁל וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כְּאַיָּל תַּעֲרֹג. **כְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בְּמַאי חוֹתְכִין אוֹתָהּ, הַיְנוּ בַּמָּה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִזַּעֲקָה הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת חֲתָכוֹ לְאַרְבָּעָה כַּנַּ"ל:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גִּתְגַּלָּה הַחֶסֶד, וּבָזֶה קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדֶּלֶ"ת, בִּבְחִינוֹת: קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד כַּנַּ"ל. **קַרְנָא** זֶה בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, בְּחִינַת קֶרֶן הַשּׁוֹפָר, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם, הַיְנוּ תּוֹכָחָה הַנַּ"ל. **חַמְרָא** זֶה בְּחִינַת (בראשית מט): יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם, בְּחִינוֹת (דברי־הימים־א, יב): וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים; כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹכָחָה מַעֲלִין אוֹתָהּ לָרְגָלִים, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בִּינָה לָעִתִּים כַּנַּ"ל. **אֵיתוּ לֵהּ תְּרֵי בֵּיעֵי** – לְשׁוֹן צְלוֹתָא וּבְעוּתָא, בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. **אָמְרִי: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא** – הַיְנוּ, שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה מַעֲלִין אֶת הַמַּלְכוּת כַּנַּ"ל, הֲלֹא אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ, כִּי הֲלֹא הַתְּפִלּוֹת בָּאִין בְּיַחַד, וְאֵיךְ יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ לְפִי הַתְּפִלָּה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה שֶׁל הַכָּשֵׁר אוֹ לְהֶפֶךְ:

וְזֶהוּ: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא – הַיְנוּ אֵיזֶה תְּפִלָּה מֵאִישׁ כָּשֵׁר אוֹ לְהַפּוּךְ. **אֵיתֵי לְהוֹ תְּרֵי גְּבִינֵי** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת (איוב י): וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי; הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת קָפוּי וְקַל, בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, בִּבְחִינוֹת: פְּסָל־לְךָ, וּבְחִינוֹת: לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לְהוֹ: הֵי דְּעָזֵי חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעָזֵי אַכְמְתָּא** – הַיְנוּ תְּרֵי עַזּוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמֵּהֶן תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל. וּלְפִי הָעַזּוּת יְכוֹלִין לֵידַע אֶת הַתְּפִלּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִזַּעֲקַת מוֹשֵׁל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לְבְחִינוֹת אוֹר הַפָּנִים הַמֵּאִיר בָּרְגָלִים כַּנַּ"ל:

זֹאת הַתּוֹרָה הִתְחִיל לוֹמַר עַל פָּסוּק: וַיְהִי מִקֵּץ וְכוּ'; אַךְ לֹא סִיֵּם לְבָאֵר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאָמַר אַחַר־כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְסַיֵּם פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר עוֹד תּוֹרָה כָּזֹאת כְּדֵי לְבָאֵר הַפָּסוּק:

מִקּוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִין לֵידַע אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינוֹת מַלְכוּת, וְהוּא נִפְר בְּקוֹלוֹ,

וְכָךְ, וְהוּא בָּא בִּתְפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת. עַל כֵּן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לְסַלֵּק אֶת הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כב): **"בְּךָ בָּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' בָּטְחוּ וְלֹא בֹשׁוּ", כִּי עַל יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל, כִּי אִם עַל יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת** (שם עז): **"אַתָּה הָאֵל עוֹשֶׂה פֶּלֶא הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ", וּרמוז בזה, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה פְּלָאוֹת עַל יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עַל יְדֵי בְּחִינוֹת עַזּוּת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מוֹדִיעַ לְהָעַכּוּ"ם** – לגויים **אֶת הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁרוֹאִין הָעַכּוּ"ם** – הגויים **אֶת הַפְּלָאוֹת הַנַּעֲשִׂין בָּעוֹלָם עַל יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה יוֹדְעִין כַּמָּה גָּדוֹל הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַזּוּת כָּזֶה, לְהִתְפַּלֵּל וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת כַּנַּ"ל**[2]. **וְעַל כֵּן הַצַּדִּיק, עַל יְדֵי שֶׁרוֹאֶה הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל יְדֵי זֶה יוֹדֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁבִּלְבָּלָה אוֹתוֹ, מֵאֵיזֶה מֵהֶם בָּאָה,** כי כפי העזות דקדושה של האדם כך הוא זוכה להתפלל כראוי, **וְעַל יְדֵי זֶה יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ.**

וביאור הענין שדוקא על ידי התפילה הצדיק יודע כיצד להוכיח את האדם, כי הנה עיקר התוכחה שהצדיק מוכיח את האדם היא על כך שעל ידי עוונותיו הוא פגם בבחינת ה'מלכות', ועל ידי זה הוא נתן כח לארבע מלכויות דסטרא אחרא לינוק מה'מלכות' דקדושה, (ועל ידי התוכחה הוא משפיע על האדם 'חסד' כדי שיתקן את ה'מלכות'), והנה על ידי זה שהאדם פוגם ב'מלכות' זה גורם שיתגברו הבלבולים והמחשבות זרות בשעת תפילתו, כי התפילה היא בחינת 'מלכות', והבלבולים והמחשבות זרות הם בחינת חכמות חיצוניות ומלכות דסטרא אחרא, ולכן הם מתעוררים בשעת התפילה, או כדי לקבל תיקון, דהיינו להוציא מהם את ניצוצות הקדושה שהם מבחינת ה'מלכות' דקדושה, או לבלבל אותו מתפילתו, ולכן על ידי שהתפילות באות לצדיק הוא יודע כמה פגם האדם ב'מלכות' דקדושה, ועל ידי זה הוא יודע להוכיחו[3].

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלות ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה, ובתשובות שהשיב להם.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי הגמרא שהובאה לעיל בתחילת המאמר, ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה: **'מֵישְׁרָא דְּסַכִּינָא'** – ערוגת סכינים, ורמוז בזה, כי 'סכינא' **הַיְנוּ בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה** – חכמה תחתונה **הַנַּ"ל, בְּחִינַת 'מַלְכוּת' הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמוּד הַנַּ"ל,** כמבואר לעיל באות ג', שעל ידי ה'מלכות' שהיא השכל התחתון לומדים ומבינים את השכל העליון, **בְּחִינַת** מה שהאתון אמרה לבלעם (במדבר כב): **"הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי",** שהוא **לְשׁוֹן לְמוּד, (כְּתַרְגּוּמוֹ: הֲמֵילַף אַלִּיפְנָא,** שפירושו: האם כך אני למודה לעשות), ולכן 'סכינא' רומז על 'לימוד', שזהו ה'מלכות', וטעם נוסף ש'סכינא' רומז על ה'מלכות', כי סכין הוא **בְּחִינַת** (ויקרא כו): **"חֶרֶב נוֹקֶמֶת", שֶׁהִיא בְּחִינַת 'מַלְכוּת' הַנַּ"ל,** כי ה'מלכות' היא בחינת מידת הדין שנוקמת ברשעים, ומה שאמרו **'מֵישְׁרָא' - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'עֲרוּגָה',** וזה רומז, **הַיְנוּ בְּחִינַת: "זַעֲקַת מוֹשֵׁל וְכוּ'"** – זעקת ה'מלכות' והממשלה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים מב): **"כְּאַיָּל תַּעֲרֹג"** – 'כאיילה הצועקת והומה', ולכן 'ערוגה' הוא לשון צעקה, דהיינו שה'מלכות' זועקת על כך שנפלה אל הארבע מלכויות דסטרא אחרא, וזהו 'מישרא דסכינא' – זעקת המלכות. ומה שאמרו **'בְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ' - פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'בְּמַאי חוֹתְכִין אוֹתָהּ'. הַיְנוּ בַּמֶּה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַ'מַּלְכוּת' הַנַּ"ל, כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִזַּעֲקָה הַנַּ"ל, בְּבְחִינַת: 'חַתְכוּ לְאַרְבָּעָה' כַּנַּ"ל,** דהיינו לחותכה ולהוציאה מהארבע מלכויות דסטרא אחרא.

וְהֵשִׁיב לָהֶם רבי יהושע בן חנניה: **'בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא',** ורמוז בזה, **הַיְנוּ עַל יְדֵי תּוֹכָחָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, וּבָזֶה קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַ'דָּלֶ"ת', שהיא** ה'מלכות', **בְּבְחִינוֹת: "קִצְרוּ לְפִי חָסֶד" כַּנַּ"ל. 'קַרְנָא', זֶה בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, בְּחִינַת 'קֶרֶן הַשּׁוֹפָר', בְּבְחִינַת** מה שנאמר (ישעיה נח): **"הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם", הַיְנוּ תּוֹכָחָה הַנַּ"ל.**

מקורות והערות

[2] ובפרפראות לחכמה פירש מה שמכנה העזות דקדושה של ישראל בשם 'עוזך', כי על ידי עזות דקדושה מוסיפין כביכול עוז למעלה, ועל ידי זה ה' יתברך משפיע בנו עזות דקדושה, שזה בחינת (תהלים ט"ח) 'תנו עוז לאלקים וכו' הוא נותן עוז ותעצומות לעם', עיין לקמן סימן קמ"ז, וזה בעצמו מה שאמרו חז"ל (ביצה כ"ה:) 'מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שעזין הן', ועל ידי זה (תהלים כ"ט) 'ה' עוז לעמו יתן', ועל כן נקרא העזות דקדושה של ישראל 'עוזך'.

[3] פרפראות לחכמה.

ח **אָמְנָם,** לְבֵאוֹרָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹכִיחַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֲלֹא כָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאִין אֶצְלוֹ בְּיַחַד – שֶׁל הַכְּשֵׁרִים וְשֶׁל אוֹתָם שֶׁאֵינָן כְּשֵׁרִים – וְאֵיךְ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה בָּאָה מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ. אַךְ הוּא יוֹדֵעַ זֹאת עַל־יְדֵי הָעֲזוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה כַּהֹגֶן אִם לָאו:

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עַזּוּת; כִּי יֵשׁ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): לֹא הַבַּיְשָׁן לָמֵד; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:): מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל? מִפְּנֵי שֶׁעַזִּין הֵן; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עֹז, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כט): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן (וכמו שפירש"י, וכן בזבחים קטו); כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ לְהַפּוּךְ, עַזּוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין תּוֹרוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁהֵן תּוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֵם בְּחִינַת פְּסִילִים, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי (נדרים כ), וְיֵשׁ לוֹ תּוֹרָה מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, הַנִּקְרָאִין פְּסִילִים, שֶׁהוּא הֶפֶךְ מִן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת פְּסָל־לְךָ, כִּי הִיא נִקְרֵאת פְּסֹלֶת עַל־שֵׁם הֶעָתִיד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר, שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, שֶׁהוּא קָפוּי וְקַל וְצָף לְמַעְלָה; אֲבָל תּוֹרָתוֹ הִיא פְּסֹלֶת אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִין פְּסִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת שֶׁלָּהֶם מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, הוּא מְקַבֵּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת פְּסִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָעַזּוּת שֶׁהַצַּדִּיק רוֹאֶה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה אוֹ לְהַפּוּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה תְּפִלָּה הַכְּשֵׁרָה אוֹ לְהַפּוּךְ, כִּי גַּם הַתְּפִלָּה הִיא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי כָּל אֶחָד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ; כָּל חַד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ (זוהר וירא, דף קנ:), וְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, שֶׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא פְּלָאוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהַמַּעֲרָכוֹת מְחַיְּבִין כָּךְ, וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל קָבוּעַ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ וּמַעֲרָכָה שֶׁלּוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁסִּדְּרָם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים וּמְסֻדָּרִים כָּךְ וְכָךְ, וְהוּא בָּא בִּתְפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת. עַל־כֵּן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לְסַלֵּק אֶת הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כב): בְּךָ בָטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' בָּטְחוּ וְלֹא בֹשׁוּ; כִּי עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (שם עז): **אַתָּה הָאֵל עוֹשֵׂה פֶלֶא, הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ** – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה פְּלָאוֹת עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַזּוּת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹדִיעַ לְהַעַכּוּ"ם אֶת הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין הָעַכּוּ"ם אֶת הַפְּלָאוֹת הַנַּעֲשִׂין בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדְעִין כַּמָּה גָּדוֹל הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַזּוּת כָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁבִּלְבָלָה אוֹתוֹ, מֵאֵיזֶה מֵהֶם בָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ:

וְזֶהוּ: מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמוּד הַנַּ"ל, בְּחִינַת (במדבר כב): הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי – לְשׁוֹן לְמוּד (פתרגומו: הֲמִילַּף אִילְּפְנָא), בְּחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל. **מֵישָׁרָא** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י עֲרוּגָה, הַיְנוּ בְּחִינַת זַעֲקַת מוֹשֵׁל וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כְּאַיָּל תַּעֲרֹג. **כְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בְּמַאי חוֹתְכִין אוֹתָהּ, הַיְנוּ בַּמָּה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִזְּעָקָה הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת חֲתָכוֹ לְאַרְבָּעָה כַּנַּ"ל:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, וּבָזֶה קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדֶּלֶ"ת, בִּבְחִינוֹת: קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד כַּנַּ"ל. **קַרְנָא** זֶה בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, בְּחִינַת קֶרֶן הַשּׁוֹפָר, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם, הַיְנוּ תּוֹכָחָה הַנַּ"ל. **חַמְרָא** זֶה בְּחִינַת (בראשית מט): יְשָׁשְׂכָר חֲמוֹר גָּרֶם, בְּחִינוֹת (דברי־הימים־א, יב): וּמִבְּנֵי יִשָּׂשְׂכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים; כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹכָחָה מַעֲלִין אוֹתָהּ לָרְגָלִים, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בִּינָה לָעִתִּים כַּנַּ"ל. **אֵיתוּ לֵהּ תְּרֵי בֵּיעֵי** – לְשׁוֹן צְלוֹתָא וּבְעוּתָא, בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. **אָמְרִי: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא** – הַיְנוּ, שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה מַעֲלִין אֶת הַמַּלְכוּת כַּנַּ"ל, הֲלֹא אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ, כִּי הֲלֹא הַתְּפִלּוֹת בָּאִין בְּיַחַד, וְאֵיךְ יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ לְפִי הַתְּפִלָּה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה שֶׁל הַכָּשֵׁר אוֹ לְהֶפֶךְ:

וְזֶהוּ: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא – הַיְנוּ אֵיזֶה תְּפִלָּה מֵאִישׁ כָּשֵׁר אוֹ לְהַפּוּךְ. **אֵיתֵי לְהוֹ תְּרֵי גְּבִינֵי** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת (איוב י): וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי; הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת קָפוּי וְקַל, בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, בִּבְחִינוֹת: פְּסָל־לְךָ, וּבְחִינוֹת: לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לְהוֹ: הֵי דְּעָזֵי חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעָזֵי אַכְמְתָּא** – הַיְנוּ תְּרֵי עַזּוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמֵּהֶן תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל. וּלְפִי הָעַזּוּת יְכוֹלִין לֵידַע אֶת הַתְּפִלּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִזַּעֲקַת מוֹשֵׁל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לְבְחִינוֹת אוֹר הַפָּנִים הַמֵּאִיר בָּרְגָלִים כַּנַּ"ל:

זֹאת הַתּוֹרָה הִתְחִיל לוֹמַר עַל פָּסוּק: וַיְהִי מִקֵּץ וְכוּ'; אַךְ לֹא סִיֵּם לְבָאֵר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאָמַר אַחַר־כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְסַיֵּם פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר עוֹד תּוֹרָה כָּזֹאת כְּדֵי לְבָאֵר הַפָּסוּק:

מִקּוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִין לֵידַע אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינוֹת מַלְכוּת, וְהוּא נִכָּר בְּקוֹלוֹ,

׳חַמְרָא׳, זֶה בְּחִינַת (בראשית מט): **"יִשָּׂשְׂכָר חֲמֹר גָּרֶם", בְּחִינוֹת** מה שנאמר (דברי הימים א יב): **"וּמִבְּנֵי יִשָּׂשְׂכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים"**, שהם מקדשים את השנה וקובעים את הרגלים, ורמוז בזה, שעיקר קדושת יום טוב הוא תלוי ב׳יששכר׳ שהוא הצדיק, וכיון שהרגלים תלויים ב׳יששכר׳, ונאמר על ׳יששכר׳ "חמור גרם", לכן ׳חמרא׳ רומז על הרגלים. **כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹכָחָה** שהיא בחינת ׳קרנא׳ **מַעֲלִין אוֹתָהּ לָרְגָלִים** שהם בחינת ׳חמרא׳, **שֶׁהוּא בְּחִינוֹת "בִּינָה לָעִתִּים" כַּנַּ"ל**[4].

מספרת הגמרא עוד, **׳אַיְתוּ לֵהּ תְּרֵי בֵּיעֵי׳** – הביאו לפניו שתי ביצים, ורמוז בזה, שהוא **לְשׁוֹן ׳צְלוֹתָא וּבָעוּתָא׳** — תפילה ובקשה, **בְּחִינוֹת ׳תְּפִלּוֹת׳**, **׳אָמְרִי: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָא׳** — אמרו לו: איזו משחורה ואיזו מלבנה, ורמוז בזה, **הַיְנוּ**, שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁעַל יְדֵי תּוֹכָחָה **מַעֲלִין אֶת הַ׳מַּלְכוּת׳ כַּנַּ"ל, הֲלֹא** אֵיךְ אֶפְשָׁר לצדיק **לְהוֹכִיחַ, כִּי הֲלֹא הַתְּפִלּוֹת בָּאִין בְּיַחַד, וְאֵיךְ יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ לְפִי הַתְּפִלָּה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה שֶׁל הַכָּשֵׁר אוֹ לְהֵפֶךְ. וְזֶהוּ: ׳הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָא׳ - הַיְנוּ אֵיזֶה תְּפִלָּה מֵאִישׁ כָּשֵׁר אוֹ לְהִפּוּךְ.**

׳אַיְתִי לְהוֹ תְּרֵי גְּבִינֵי׳ — הביא להם רבי יהושע בן חנניה שני גבינות, ורמוז בזה, **הַיְנוּ בְּחִינוֹת** (איוב י): **"וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי"**, דהיינו ש׳גבינה׳ רומז על בחינת ׳קפוי׳, **הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּרֵי** — שני **תּוֹרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת ׳קָפוּי וְקַל׳, בְּחִינוֹת ׳פְּסֹלֶת׳, בִּבְחִינוֹת: "פְּסָל לְךָ"**, שזהו התורה שלנו, **וּבְחִינוֹת: "לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל" כַּנַּ"ל**, שזהו התורה של הסטרא אחרא. **וְאָמַר לְהוֹ** — ואמר להם: **׳הֵי דְּעִזֵּי חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעִזֵּי אַכְמְתָא׳ - הַיְנוּ תְּרֵי** — שני **עַזּוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה**, שהיא בחינת עזות לבנה, **וְעַזּוּת דְּסִטְרָא אָחֳרָא**, שהיא בחינת עזות שחורה, **שֶׁמֵּהֶן תְּרֵי** — שני **תּוֹרוֹת הַנַּ"ל. וּלְפִי הָעַזּוּת יְכוֹלִין לֵידַע אֶת הַתְּפִלּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָכֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת בְּחִינוֹת הַ׳מַּלְכוּת׳, וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִ"זַּעֲקַת מוֹשֵׁל", וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לִבְחִינוֹת ׳אוֹר הַפָּנִים׳ הַמֵּאִיר בָּרְגָלִים כַּנַּ"ל.**

מוסיף ר׳ נתן ז"ל: **זֹאת הַתּוֹרָה הִתְחִיל** רבינו ז"ל **לוֹמַר עַל פָּסוּק: "וַיְהִי מִקֵּץ וְכוּ׳"** (בראשית מא)**, אַךְ לֹא סִיֵּם לְבָאֵר זֶה הַפָּסוּק עַל פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְאָמַר אַחַר כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְסַיֵּם פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר עוֹד תּוֹרָה כָּזֹאת כְּדֵי לְבָאֵר הַפָּסוּק.**

עתה תתבאר הוספה השייכת למאמר זה.

מבואר במאמר זה (באות ד׳), כי על ידי שהאדם שונא את הממון הוא זוכה לבחינת ה׳מלכות׳, **והנה מִקּוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִין לֵידַע אֶת בְּחִינוֹת הַ׳מַּלְכוּת׳ שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינוֹת ׳מַלְכוּת׳, וְהוּא נִכָּר בְּקוֹלוֹ,**

מקורות והערות

[4] ובפרפראות לחכמה כתב שיש לפרש, שזהו ששאלו ׳ומי איכא קרנא לחמרא׳, היינו מי ירצה לקבל תוכחה כזאת שהוא בקול ובדרך בזיון בבחינת (ישעיה נ"ח) ׳הרם כשופר קולך וכו׳", ועל זה השיב להם ׳ומישרא דסכינא מי הוי׳, היינו מי יוכל לסבול את קול הזעקה של המלכות דקדושה כשנופלת ביניהם, שזה בחינת מה שכתוב לעיל באות ד׳, שצריכין לקבל תוכחתם הגם שהוא בדרך בזיון, בכדי לקבל על ידי זה החסד שעל ידי זה תיקון המלכות ומצילין אותה מזעקתה, כי מה שתוכחתם דרך בזיון צריכין לדון אותם לכף זכות וכו׳, כי סובלין צער גדול מהבלבולים של התפילות שלנו.

ח **אָמְנָם,** לְבֵאוֹרָה אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹכִיחַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, הֲלֹא כָּל הַתְּפִלּוֹת בָּאִין אֶצְלוֹ בְּיַחַד – שֶׁל הַכְּשֵׁרִים וְשֶׁל אוֹתָם שֶׁאֵינָן כְּשֵׁרִים – וְאֵיךְ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה בָּאָה מִזֶּה אוֹ מִזֶּה, כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ. אַךְ הוּא יוֹדֵעַ זֹאת עַל־יְדֵי הָעֲזוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה כַּהֹגֶן אִם לָאו:

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי עַזּוּת; כִּי יֵשׁ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי זֶה הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ב): לֹא הַבַּיְּשָׁן לָמֵד; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה כה:): מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל? מִפְּנֵי שֶׁעַזִּין הֵן; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (אבות פ"ה): הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר. וּבִשְׁבִיל זֶה הַתּוֹרָה נִקְרֵאת עֹז, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כט): ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן (וכמו שפירש"י, וכן בזבחים קטו); כִּי אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הַתּוֹרָה כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה. וּכְנֶגֶד זֶה יֵשׁ לְהַפּוּךְ, עַזּוּת מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמִּשָּׁם בָּאִין תּוֹרוֹת אֲחֵרוֹת, שֶׁהֵן תּוֹרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁהֵם בְּחִינַת פְּסִילִים, כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי (נדרים כ), וְיֵשׁ לוֹ תּוֹרָה מִסִּטְרָא־אָחֳרָא, הַנִּקְרָאִין פְּסִילִים, שֶׁהוּא הֶפֶךְ מִן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלָּנוּ, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת פְּסָל־לְךָ, כִּי הִיא נִקְרֵאת פְּסֹלֶת עַל־שֵׁם הֶעָתִיד, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים נ): אוֹר, שֶׁהוּא יָקָר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יִהְיֶה קָפוּי וְקַל לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, שֶׁהוּא קָפוּי וְקַל וָצָף לְמַעְלָה; אֲבָל תּוֹרָתוֹ הִיא פְּסֹלֶת אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִין פְּסִילִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כ): לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל. וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַזּוּת שֶׁלָּהֶם מִן הַסִּטְרָא־אָחֳרָא, הוּא מְקַבֵּל תּוֹרָה שֶׁלָּהֶם, בְּחִינַת פְּסִילִים כַּנַּ"ל. וְעַל־יְדֵי הָעַזּוּת שֶׁהַצַּדִּיק רוֹאֶה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא, אִם יֵשׁ לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה אוֹ לְהַפּוּךְ, עַל־יְדֵי־זֶה הוּא יוֹדֵעַ אִם תְּפִלָּתוֹ הָיְתָה תְּפִלָּה הַכְּשֵׁרָה אוֹ לְהַפּוּךְ, כִּי גַּם הַתְּפִלָּה הִיא עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת, כִּי כָּל אֶחָד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא): נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ; כָּל חַד לְפוּם מָה דְּמִשָּׁעֵר בְּלִבֵּהּ (זוהר וירא, דף קנ:), וְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, שֶׁמְּשַׁעֵר בְּלִבּוֹ אֶת גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל לְפָנָיו, וּבִפְרָט הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא פְּלָאוֹת, דְּהַיְנוּ שִׁדּוּד הַמַּעֲרָכוֹת, שֶׁהַמַּעֲרָכוֹת מְחַיְּבִין כָּךְ, וְכָל כּוֹכָב וּמַזָּל קָבוּעַ עַל מִשְׁמַרְתּוֹ וּמַעֲרָכָה שֶׁלּוֹ, כְּפִי מַה שֶּׁסִּדְּרָם הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ שֶׁיִּהְיוּ קְבוּעִים וּמְסֻדָּרִים כָּךְ וְכָךְ, וְהוּא בָּא בִּתְפִלָּתוֹ וְרוֹצֶה לְשַׁדֵּד הַמַּעֲרָכוֹת וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת. עַל־כֵּן בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה צָרִיךְ לְסַלֵּק אֶת הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים כב): בְּךָ בָטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ' בָּטְחוּ וְלֹא בֹשׁוּ; כִּי עַל־יְדֵי הַבּוּשָׁה שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כִּי אִם עַל־יְדֵי עַזּוּת כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת (שם עז): **אַתָּה הָאֵל עוֹשֵׂה פֶלֶא, הוֹדַעְתָּ בָעַמִּים עֻזֶּךָ** – שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה פְּלָאוֹת עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַזּוּת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מוֹדִיעַ לְהַעֲבוּ"ם אֶת הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁרוֹאִין הָעַבוּ"ם אֶת הַפְּלָאוֹת הַנַּעֲשִׂין בָּעוֹלָם עַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדְעִין כַּמָּה גָּדוֹל הָעַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עַזּוּת כָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל וְלַעֲשׂוֹת פְּלָאוֹת כַּנַּ"ל. וְעַל־כֵּן הַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי שֶׁרוֹאֶה הָעַזּוּת וְהַתּוֹרָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ אֶת הַתְּפִלָּה שֶׁבִּלְבָלָה אוֹתוֹ, מֵאֵיזֶה מֵהֶם בָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ:

וְזֶהוּ: מֵישָׁרָא דְּסַכִּינָא – הַיְנוּ בְּחִינַת חָכְמָה תַּתָּאָה הַנַּ"ל, בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְמוּד הַנַּ"ל, בְּחִינַת (במדבר כב): הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי – לְשׁוֹן לִמּוּד (פתרגומו: הֲמִילַּף אִילְּפְנָא), בְּחִינַת (ויקרא כו): חֶרֶב נוֹקֶמֶת, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הַנַּ"ל. **מֵישָׁרָא** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י עֲרוּגָה, הַיְנוּ בְּחִינַת זַעֲקַת מוּשָׁל וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כְּאַיָּל תַּעֲרֹג. **כְּמַאי קָטְלֵי לֵהּ** – פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: בְּמַאי חוֹתְכִין אוֹתָהּ, הַיְנוּ בַּמָּה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת הַמַּלְכוּת הַנַּ"ל כְּדֵי לְהַצִּילָהּ מִזַּעֲקָה הַנַּ"ל, בִּבְחִינַת חֲתָכוֹ לְאַרְבָּעָה כַּנַּ"ל:

וְהֵשִׁיב לָהֶם: **בְּקַרְנָא דְּחַמְרָא** – הַיְנוּ עַל־יְדֵי תּוֹכָחָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה גִּתְגַּלָּה הַחֶסֶד, וּבָזֶה קוֹצְרִין וְחוֹתְכִין אֶת הַדֶּלֶ"ת, בִּבְחִינוֹת: קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד כַּנַּ"ל. **קַרְנָא** זֶה בְּחִינַת קוֹל הַמּוֹכִיחַ, בְּחִינַת קֶרֶן הַשּׁוֹפָר, בִּבְחִינַת (ישעיה נח): הָרֵם כַּשּׁוֹפָר קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם, הַיְנוּ תּוֹכָחָה הַנַּ"ל. **חַמְרָא** זֶה בְּחִינַת (בראשית מט): יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם, בְּחִינוֹת (דברי־הימים־א, יב): וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים; כִּי עַל־יְדֵי הַתּוֹכָחָה מַעֲלִין אוֹתָהּ לָרְגָלִים, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת בִּינָה לָעִתִּים כַּנַּ"ל. **אֵיתוּ לֵהּ תְּרֵי בֵּיעֵי** – לְשׁוֹן צְלוֹתָא וּבְעוּתָא, בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת. **אָמְרִי: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא** – הַיְנוּ, שֶׁאַתָּה אוֹמֵר שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹכָחָה מַעֲלִין אֶת הַמַּלְכוּת כַּנַּ"ל, הֲלֹא אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ, כִּי הֲלֹא הַתְּפִלּוֹת בָּאִין בְּיַחַד, וְאֵיךְ יוֹדֵעַ לְהוֹכִיחַ לְפִי הַתְּפִלָּה, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזֶה תְּפִלָּה שֶׁל הַכָּשֵׁר אוֹ לְהֶפֶךְ:

וְזֶהוּ: הֵי דְּחִוַּרְתָּא וְהֵי דְּאַכְמְתָּא – הַיְנוּ אֵיזֶה תְּפִלָּה מֵאִישׁ כָּשֵׁר אוֹ לְהַפּוּךְ. **אֵיתֵי לְהוֹ תְּרֵי גְּבִינֵי** – הַיְנוּ בְּחִינוֹת (איוב י): וְכַגְּבִינָה תַּקְפִּיאֵנִי; הַיְנוּ בְּחִינוֹת תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן בְּחִינוֹת קָפוּי וְקַל, בְּחִינוֹת פְּסֹלֶת, בִּבְחִינוֹת: פְּסָל־לְךָ, וּבְחִינוֹת: לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל כַּנַּ"ל. **וַאֲמַר לְהוֹ: הֵי דְּעָזֵי חִוַּרְתָּא וְהֵי דְּעָזֵי אַכְמְתָּא** – הַיְנוּ תְּרֵי עַזּוּת הַנַּ"ל, שֶׁהֵן עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, וְעַזּוּת דְּסִטְרָא־אָחֳרָא, שֶׁמֵּהֶן תְּרֵי תּוֹרוֹת הַנַּ"ל. וּלְפִי הָעַזּוּת יְכוֹלִין לֵידַע אֶת הַתְּפִלּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם כַּנַּ"ל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה חוֹתְכִין וּמַבְדִּילִין אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וּמַצִּילִין אוֹתָהּ מִזַּעֲקַת מוּשָׁל, וּמַעֲלִין אוֹתָהּ לְבְחִינוֹת אוֹר הַפָּנִים הַמֵּאִיר בָּרְגָלִים כַּנַּ"ל:

זֹאת הַתּוֹרָה הִתְחִיל לוֹמַר עַל פָּסוּק: וַיְהִי מִקֵּץ וְכוּ'; אַךְ לֹא סִיֵּם לְבָאֵר זֶה הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְאָמַר אַחַר־כָּךְ, שֶׁאִם הָיָה רוֹצֶה לְסַיֵּם פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר עוֹד תּוֹרָה כָּזֹאת כְּדֵי לְבָאֵר הַפָּסוּק:

מִקּוֹלוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלִין לֵידַע אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינוֹת מַלְכוּת, וְהוּא נִכָּר בְּקוֹלוֹ,

כִּי אֵין שְׁנֵי קוֹלוֹת שָׁוִין, כִּי קוֹל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ, וְעַל־כֵּן יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת הָאָדָם בְּקוֹלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי כְּפִי בְּחִינוֹת הָאָדָם כֵּן הוּא קוֹלוֹ, וְעַל־יְדֵי הַקּוֹל יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה (שמות לב), כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. וְעַל־כֵּן שָׁאוּל, שֶׁהָיָה רוֹדֵף אֶת דָּוִד עַל שֶׁרָאָה בּוֹ שֶׁיִּמְלֹךְ, מְצִינוּ שָׁם בַּמִּקְרָא, כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנוּ יַחַד שָׁאוּל וְדָוִד, אָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדָוִד (שמואל־א, כד): הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁהֵכִין שָׁאוּל בְּהַקּוֹל, שֶׁהוּא חָזָק בִּבְחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וְשָׁאַל אֶת דָּוִד: הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁתָּמַהּ שָׁאוּל עַל קוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי הֵבִין שֶׁהוּא קוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַמָּשׁ, וְעַל־כֵּן רָצָה שָׁאוּל לָשֵׂאת אֶת קוֹלוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ לְמַעְלָה מִקּוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל. וְזֶהוּ (שם): וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ; דְּהַיְנוּ שֶׁרָצָה לָשֵׂאת וּלְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כַּנַּ"ל, אֲבָל הָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, וְזֶה בְּחִינוֹת וַיֵּבְךְּ, שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, קוֹל נָמוּךְ שֶׁל בְּכִיָּה. עַל־כֵּן אָמַר שָׁאוּל אָז אֶל דָּוִד: יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ; כִּי יָדֵע זֶה עַל־יְדֵי הַקּוֹל כַּנַּ"ל:

לא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָמְרוּ לֵהּ: אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵי לְמָתָא. אִיתֵי פָּארֵי, שְׁדָא לְהוּ. אָמַר לְהוּ: אִפְּשְׁלֵי לִי חַבְלֵי דְּפָארֵי וַאֲעַיְלֵהּ. אָמְרוּ לֵהּ: וּמִי אִיכָּא דְּמִפְּשַׁל חַבְלֵי מִפָּארֵי. אָמַר לְהוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַיְתִי בֵּירָא מִדַּבְרָא לְמָתָא:

רַשִׁ"י:
דְּפָארֵי. סַבִּין. עֲשׂוּ לִי חֶבֶל מִסַּבִּין, וְאִם אֵין אַתֶּם עוֹשִׂים שְׁאֵלָתִי, אַף אֲנִי לֹא אֶעֱשֶׂה שְׁאֵלָתְכֶם:

א **צִדְקָה** הִיא בְּחִינוֹת הַגַּלְגַּלִּים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:), כִּי בְּגִלַּל הַדָּבָר הַזֶּה, גַּלְגַּל הוּא הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם, וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַת־עֶשְׂרֵה **בְּרָכוֹת,** (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב דף נט): הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְּפַרֵּךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְהַמְּפַיְּסוֹ בִּדְבָרִים מִתְּפַרֵּךְ בְּאַחַת־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת) – כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי הַצְּדָקָה מַנְהֶגֶת כָּל גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, בִּבְחִינוֹת: דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם (משלי ל). נָשֶׁר דָּא רַחֲמֵי (זוהר יתרו דף פ:), הַיְנוּ צְדָקָה (ב"ב י. זוהר נשא דף קמה.). וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁמוּאֵל (ברכות נח:): נְהִירִין לִי שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ כִּשְׁבִילִין דִּנְהַרְדְּעֵי, הַיְנוּ כִּשְׁבִילִין דִּנְהוֹרֵי דֵּעָה, בְּחִינוֹת צְדָקָה רַחֲמֵי, וְעִקַּר הָרַחֲמִים עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

ב **וּמַה** שֶׁחָסֵר מֵהַבְּרָכוֹת, הֵלֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וּשְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, וּלְפִי הַגְּמָרָא, מֵהַנּוֹתֵן וְהַמְּפַיֵּס אֵין כָּאן רַק שְׁבַע־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת?

דַּע, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַגַּלְגַּלִּים, שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְזֶה (תענית ח:): שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים, הַיְנוּ הַצְּדָקָה אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת אוֹר, אֶלָּא עַל־יְדֵי שַׁבָּת; עַל־יְדֵי שַׁבָּת מְאִירָה כַּשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (מלאכי ג): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. וְזֶה שֶׁמַּסְמִיךְ הַתַּנָּא "יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע", וּסְמִיךְ לֵהּ "פָּשַׁט הָעָנִי", כִּי עִקַּר הִתְנוֹצְצוּת אוֹר הַצְּדָקָה וּשְׁלֵמוּתָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת, כִּי עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה' וְכוּ', וְשַׁבָּת הִיא אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּבִיחוּדוֹ, וֶאֱמוּנָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת, רַב בְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (בראשית ב): וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאֵין שְׁלֵמוּת לְהַבְּרָכוֹת, אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהֶם שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַד־עָשָׂר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אֱמוּנָה. לְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַדַּעַת, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֵין שְׁלֵמוּת לַגַּלְגַּלִּים אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה:

גַּם שֶׁמָּה שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי גַּלְגַּלִּים שֶׁעִקַּר הֲלִיכָתָם מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְגַלְגַּל הַיּוֹמִי מַכְרִיחַ אוֹתָם מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, זֶה הַדָּבָר מָצִינוּ גַּבֵּי צִדְקָה. מִזְרָח, זֶה בְּחִינָתוֹ הַנּוֹתֵן צְדָקָה, בִּבְחִינוֹת (ישעיה מג): מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, בִּבְחִינוֹת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה; וּמַעֲרָב, זֶה הַמְקַבֵּץ הַצְּדָקָה, הַיְנוּ הָעָנִי, בִּבְחִינוֹת: וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ. וְזֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הָעָנִי, הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת (מדרש רות פ"ד), כִּי עִקַּר הִתְנוּעָה מִמַّעֲרָב לְמִזְרָח, הַיְנוּ עִקַּר הָעֲשִׂיָּה הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, בִּבְחִינוֹת (תהלים פט): וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִית בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): בְּרִית עוֹלָם בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְזֶה (ירמיה לג): אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, כִּי חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, הַיְנוּ הַגַּלְגַּלִּים, תְּלוּיִים בַּבְּרִית:

ד **וְדַע,** שֶׁהַיְסוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּדְּרָכִים, הִיא בְּסִבַּת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב מִלְּמַעְלָה. יֵשׁ כּוֹכָבִים, שֶׁהֵם מְנַדְּלִים מִינֵי עֲשָׂבִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם

כִּי אֵין שְׁנֵי קוֹלוֹת שָׁוִין, כִּי קוֹל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ. וְעַל כֵּן יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת הָאָדָם בְּקוֹלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי כְּפִי בְּחִינוֹת הָאָדָם כֵּן הוּא קוֹלוֹ. וְעַל יְדֵי הַקּוֹל, יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת בְּחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת' שֶׁלּוֹ. כִּי יֵשׁ קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה, וְקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה – יש קול של גבורה ונצחון ויש קול של חולשה והפסד (שמות לב), **כְּפִי בְּחִינַת הַ'מַּלְכוּת' שֶׁל כָּל אֶחָד**, כי המלכות והעשירות ניכרת על ידי הקול והדיבור, כי כשיש לאדם ממשלה על איזה דבר כגון על עשירותו וחפציו, אז כשהוא אומר ומצוה איך להתנהג קולו הוא חזק ועז בדרך ממשלה, בבחינת 'קול ענות גבורה', אבל מי שאין לו ממשלה על אותו הדבר, כשאומר לפעמים איזה דעה הוא אומר אותה בקול חלוש ונמוך, בבחינת 'קול ענות חלושה'[1].

וְעַל כֵּן שָׁאוּל שֶׁהָיָה רוֹדֵף אֶת דָּוִד עַל שֶׁרָאָה בּוֹ שֶׁיִּמְלֹךְ, מָצִינוּ שָׁם בַּמִּקְרָא, כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנוּ יַחַד שָׁאוּל וְדָוִד, אָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדָוִד (שמואל א כד): **"הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד"**, ורמוז בזה, **שֶׁהֵבִין שָׁאוּל בְּהַקּוֹל, שֶׁהוּא חָזָק בִּבְחִינוֹת הַ'מַּלְכוּת'**, שזהו סימן לכך שהוא עומד למלוך, **וְשָׁאַל אֶת דָּוִד: "הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד" - שֶׁתָּמַהּ שָׁאוּל עַל קוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי הֵבִין שֶׁהוּא קוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַמָּשׁ, וְעַל כֵּן רָצָה שָׁאוּל לָשֵׂאת אֶת קוֹלוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ לְמַעְלָה מִקּוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי** ככל שיש לאדם יותר את בחינת ה'מלכות' כך הוא יכול להגביה יותר את קולו, **אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל. וְזֶהוּ** מה שנאמר שם בסיום הפסוק: **"וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ"**, ורמוז בזה, **דְּהַיְנוּ שֶׁרָצָה לָשֵׂאת וּלְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כַּנַ"ל, אֲבָל הָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה. וְזֶה בְּחִינוֹת: "וַיֵּבְךְּ", שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, קוֹל נָמוּךְ שֶׁל בְּכִיָּה. עַל כֵּן אָמַר שָׁאוּל אָז אֶל דָּוִד: "יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ", כִּי יָדַע זֶה עַל יְדֵי הַקּוֹל כַּנַ"ל.**

תורה ל"א

רבינו ז"ל מקדים את השאלה ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה והתשובה שהשיב להם, ובהמשך המאמר יתבאר הרמוז בדברי הגמרא על פי דרכו של המאמר.

מובא בגמרא (בכורות ח:): **אָמְרוּ לֵהּ** – אמרו זקני אתונה לרבי יהושע בן חנניה: **אִית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עַיְלֵי לְמָתָא** – יש לנו בור במדבר, העלהו לעיר. **אַיְתֵי פָּארֵי, שְׁדָא לְהוּ** – הביא רבי יהושע בן חנניה סובין והניח לפניהם. **אָמַר לְהוּ: אִפְשְׁלֵי לִי חַבְלֵי דְּפָארֵי, וַאֲעַיְלֵהּ** – אמר להם: עשו לי חבל מסובין, ואז אני יעלה עימו את הבור. **אָמְרוּ לֵהּ: וּמִי אִיכָּא דְּמִפְּשַׁל חַבְלֵי מִפָּארֵי** – אמרו לו: וכי יש מי שעושה חבל מסובין. **אָמַר לְהוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַיְתִי בֵּירָא מִדַּבְרָא לְמָתָא** – אמר להם: וכי יש מי שמעלה בור ממדבר לעיר.

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

א. צְדָקָה הִיא בְּחִינוֹת הַגַּלְגַּלִּים – הכוכבים והמזלות שברקיע, **כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת קנא:) על הפסוק שנאמר לענין מצות צדקה: "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, **כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה** ברוך ה' אלהיך בכל מעשיך וגו'", ודרשו על כך שהמילה "בגלל" רמוז בה: **'גַּלְגַּל הוּא הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם'**, שהעניות היא דבר המזומן לבוא, ולכן צריך האדם לבקש רחמים שלא יבוא הוא או בנו או בן בנו לידי עניות[2]. ורמוז בדברי הגמרא שאומרת שהצדקה היא 'גלגל', שהצדקה מנהיגה את גלגל הכוכבים והמזלות שברקיע. **וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב דף ט:): **'הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְּבָרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת,** שנאמר (ישעיה נח): "הלא פרוס לרעב לחמך וגו', אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח וגו', **וְהַמְפַיְּסוֹ בְּדְבָרִים מִתְּבָרֵךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת,** שנאמר (שם): "ותפק לרעב נפשך וגו', וזרח בחושך אורך ואפלתך כצהרים וגו'")**, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי הַצְּדָקָה מַנְהֶגֶת כָּל גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ,** ועל ידי הכוכבים והמזלות שברקיע נמשכים לעולם כל ההשפעות והברכות, והיינו שעל ידי שהאדם נותן צדקה ומתנהג במידת החסד והרחמים, הוא מעורר למעלה את מידת החסד והרחמים, והקב"ה ממשיך שפע לכוכבים

מקורות והערות

[1] ליקוטי הלכות (הל' אפוטרופוס הל' ג'). [2] רש"י שם.

כִּי אֵין שְׁנֵי קוֹלוֹת שָׁוִין, כִּי קוֹל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ, וְעַל־כֵּן יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת הָאָדָם בְּקוֹלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי כְּפִי בְּחִינוֹת הָאָדָם כֵּן הוּא קוֹלוֹ, וְעַל־יְדֵי הַקּוֹל יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה (שמות לב), כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. וְעַל־כֵּן שָׁאוּל, שֶׁהָיָה רוֹדֵף אֶת דָּוִד עַל שֶׁרָאָה בּוֹ שֶׁיִּמְלֹךְ, מְצִינוּ שָׁם בַּמִּקְרָא, כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנוּ יַחַד שָׁאוּל וְדָוִד, אָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדָוִד (שמואל־א, כד): הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁהֵכִין שָׁאוּל בְּהַקּוֹל, שֶׁהוּא חָזָק בִּבְחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וְשָׁאַל אֶת דָּוִד: הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁתָּמַהּ שָׁאוּל עַל קוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי הֵבִין שֶׁהוּא קוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַמָּשׁ, וְעַל־כֵּן רָצָה שָׁאוּל לָשֵׂאת אֶת קוֹלוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ לְמַעְלָה מִקּוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל. וְזֶהוּ (שם): וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ; דְּהַיְנוּ שֶׁרָצָה לָשֵׂאת וּלְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כַּנַּ"ל, אֲבָל הָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, וְזֶה בְּחִינוֹת וַיֵּבְךְּ, שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, קוֹל נָמוּךְ שֶׁל בְּכִיָּה. עַל־כֵּן אָמַר שָׁאוּל אָז אֶל דָּוִד: יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ; כִּי יָדֵע זֶה עַל־יְדֵי הַקּוֹל כַּנַּ"ל:

לא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָמְרוּ לֵהּ: אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵי לְמָתָא. אִיתֵי פָּארֵי, שְׁדָא לְהוּ. אָמַר לְהוּ: אִפְּשְׁלֵי לִי חַבְלֵי דְּפָארֵי וַאֲעַיְלֵהּ. אָמְרוּ לֵהּ: וּמִי אִיכָּא דְּמִפְּשַׁל חַבְלֵי מִפָּארֵי. אָמַר לְהוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַיְתִי בֵּירָא מִדַּבְרָא לְמָתָא:

רַשִׁ"י:
דְּפָארֵי. סַבִּין. עֲשׂוּ לִי חֶבֶל מִסַּבִּין, וְאִם אֵין אַתֶּם עוֹשִׂים שְׁאֵלָתִי, אַף אֲנִי לֹא אֶעֱשֶׂה שְׁאֵלָתְכֶם:

א **צִדְקָה** הִיא בְּחִינוֹת הַגַּלְגַּלִּים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:), כִּי בְּגִלַּל הַדָּבָר הַזֶּה, גַּלְגַּל הוּא הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם, וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַת־עֶשְׂרֵה **בְּרָכוֹת,** (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב דף נט:): הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְּבָרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְהַמְּפַיְּסוֹ בִּדְבָרִים מִתְּבָרֵךְ בְּאַחַת־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת) – כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי הַצְּדָקָה מַנְהֶגֶת כָּל גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, בִּבְחִינוֹת: דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם (משלי ל). נָשֶׁר דָּא רַחֲמֵי (זוהר יתרו דף פ:), הַיְנוּ צְדָקָה (ב"ב י. זוהר נשא דף קמח.). וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁמוּאֵל (ברכות נח:): נְהִירִין לִי שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ כִּשְׁבִילִין דִּנְהַרְדְּעֵי, הַיְנוּ כִּשְׁבִילִין דִּנְהוֹרֵי דֵּעָה, בְּחִינוֹת צְדָקָה רַחֲמֵי, וְעִקַּר הָרַחֲמִים עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

ב **וּמַה** שֶׁחָסֵר מֵהַבְּרָכוֹת, הֵלֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וּשְׁתַּיִם־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, וּלְפִי הַגְּמָרָא, מֵהַנּוֹתֵן וְהַמְּפַיֵּס אֵין כָּאן רַק שְׁבַע־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת?

דַּע, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַגַּלְגַּלִּים, שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְזֶה (תענית ח:): שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים, הַיְנוּ הַצְּדָקָה אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת אוֹר, אֶלָּא עַל־יְדֵי שַׁבָּת; עַל־יְדֵי שַׁבָּת מְאִירָה כַּשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (מלאכי ג): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. וְזֶה שֶׁמַּסְמִיךְ הַתַּנָּא "יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע", וּסְמִיךְ לֵהּ "פָּשַׁט הָעָנִי", כִּי עִקַּר הִתְנוֹצְצוּת אוֹר הַצְּדָקָה וּשְׁלֵמוּתָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת, כִּי עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה' וְכוּ', וְשַׁבָּת הִיא אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּבִיחוּדוֹ, וֶאֱמוּנָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת, רַב בְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (בראשית ב): וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאֵין שְׁלֵמוּת לְהַבְּרָכוֹת, אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהֶם שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַד־עָשָׂר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אֱמוּנָה. לְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַדַּעַת, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֵין שְׁלֵמוּת לַגַּלְגַּלִּים אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה:

גַּם שֶׁמָּה שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי גַּלְגַּלִּים שֶׁעִקַּר הֲלִיכָתָם מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְגַלְגַּל הַיּוֹמִי מַכְרִיחַ אוֹתָם מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, זֶה הַדָּבָר מָצִינוּ גַּבֵּי צַדִּיקִים. מִזְרָח, זֶה בְּחִינָתוֹ הַנּוֹתֵן צְדָקָה, בִּבְחִינוֹת (ישעיה מג): מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, בִּבְחִינוֹת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה; וּמַעֲרָב, זֶה הַמְקַבֵּץ הַצְּדָקָה, הַיְנוּ הָעָנִי, בִּבְחִינוֹת: וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ. וְזֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הָעָנִי, הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת (מדרש רות פ"ד), כִּי עִקַּר הִתְנוּעָה מִמַّעֲרָב לְמִזְרָח, הַיְנוּ עִקַּר הָעֲשִׂיָּה הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, בִּבְחִינוֹת (תהלים פט): וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִית בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): בְּרִית עוֹלָם בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְזֶה (ירמיה לג): אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, כִּי חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, הַיְנוּ הַגַּלְגַּלִּים, תְּלוּיִים בַּבְּרִית:

ד **וְדַע,** שֶׁהַיְסוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּדְּרָכִים, הִיא בְּסִבַּת גַּלְגֵּלֵי הָרָקִיעַ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב מִלְּמַעְלָה. יֵשׁ כּוֹכָבִים, שֶׁהֵם מְנַדְּלִים מִינֵי עֲשָׂבִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם

והגלגלים, ומשבעת כוכבי הלכת ושנים עשר המזלות נמשך השפע לעולם, ולכן הוא מתברך בשש ברכות ואחת עשרה ברכות[3].

ודבר זה הוא **בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (משלי ל): **"דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם"**. ודרשו על כך בזוהר (יתרו פ:): **'נֶשֶׁר דָּא רַחֲמֵי'** – 'נשר' הוא רומז על מידת הרחמים, כי הנשר מרחם על בניו, ומידת הרחמים **הַיְנוּ צְדָקָה** שהאדם מרחם על העניים (ב"ב י, זוהר נשא קמח.), **ונמצא** ש"נשר" רומז על הצדקה, ולכן "דרך הנשר בשמים" רומז שהצדקה יש לה כח להנהיג את גלגלי השמים.

וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁמוּאֵל (ברכות נח:) **'נְהִירִין לִי שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ כִּשְׁבִילִין דִּנְהַרְדָּעֵי'** – אני מכיר את שבילי השמים כשם שאני מכיר את שבילי עירי נהרדעא, **ורמוז בזה, הַיְנוּ** ששבילי השמים הם **'כִּשְׁבִילִין דִּנְהוֹרֵי דֵּעָה'** – כמו השבילים של אור הדעת, והדעת זהו **בִּבְחִינוֹת 'צְדָקָה'** שהיא בחינת **'רַחֲמֵי'**, **וְעִקַּר הָרַחֲמִים עַל יְדֵי הַדַּעַת**, כי אדם שיש לו דעת הוא מבין שהוא צריך לרחם על העניים, ואם כן רמוז בדברי שמואל, ששבילי השמים הם כשבילי הצדקה, דהיינו שהצדקה מנהיגה את גלגלי הרקיע.

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, יתבאר כעת כי שלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה.

ב. וּמַה שֶּׁחָסֵר מֵהַבְּרָכוֹת, הֲלֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שִׁבְעָה בְּרָכוֹת, וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, כנגד שבעה כוכבי לכת ושנים עשר מזלות, **וּלְפִי הַגְּמָרָא, מֵהַנּוֹתֵן וְהַמְפַיֵּס אֵין כָּאן רַק** שש ברכות ואחת עשרה ברכות, שיחד הם **שְׁבַע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת**.

דַּע שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַגַּלְגַּלִּים, שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְזֶה הרמוז בדברי הגמרא (תענית ח:): **'שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים'** – 'שמתעדנים בה ומתחממים בה'[4], ורמוז בזה, **הַיְנוּ הַצְּדָקָה, אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת אוֹר אֶלָּא עַל יְדֵי שַׁבָּת, עַל יְדֵי שַׁבָּת מְאִירָה כַּשֶּׁמֶשׁ**, והיינו ש'צדקה לעניים' נעשית 'שמש' על ידי 'שבת', **בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (מלאכי ג): "וזרחה לכם יראי שמי **שֶׁמֶשׁ צְדָקָה"**, הרי שהצדקה היא בחינת 'שמש', וזה נעשה על ידי השבת שעל ידה היא מאירה כשמש. **וְזֶה שֶׁמַּסְמִיךְ הַתַּנָּא** (בתחילת מסכת שבת) **'יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע', וּסְמִיךְ לֵהּ** – ומסמיך לו מיד **'פְּשַׁט הֶעָנִי** את ידו וכו'", ורמוז בזה שהתחיל התנא את מסכת שבת בענין הצדקה, **כִּי עִקַּר הִתְנוֹצְצוּת אוֹר הַצְּדָקָה וּשְׁלֵמוּתָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְהטעם, כִּי עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר על אברהם אבינו (בראשית טו): **"וְהֶאֱמִין בַּה' וְכוּ'** ויחשבה לו צדקה", ורמוז בזה, שעל ידי האמונה נעשית החשיבות של הצדקה, **וְשַׁבָּת הִיא אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּבְיִחוּדוֹ** של הקב"ה, שזהו ענין השבת, להורות שהקב"ה אחד והוא ברא את העולם בששה ימים ושבת ביום השביעי, וכיון שהשבת היא בחינת 'אמונה', והאמונה היא עיקר חשיבות הצדקה, לכן עיקר חשיבות הצדקה ושלימות האור של הצדקה הוא על ידי השבת. **וֶאֱמוּנָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (משלי כח): **"אִישׁ אֱמוּנוֹת, רַב בְּרָכוֹת"**, ורמוז בזה, שעל ידי האמונה זוכים לברכות, וזהו **בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (בראשית ב): **"וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי"**, הרי שהשבת היא גם כן מקור הברכה, כי על ידי שמירת שבת זוכים לאמונה, ועל ידי זה זוכים לברכות. **וְאֵין שְׁלֵמוּת לְהַבְּרָכוֹת** שהאדם מקבל על ידי שעושה צדקה, **אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהֶם שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַד עָשָׂר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת** אלא על ידי האמונה והשבת, והיינו שכשהאדם נותן צדקה או שהוא מפייס את העני בדברים הוא זוכה רק בשש ברכות ואחת עשרה ברכות, ולאחר מכן כשהוא זוכה לשמירת שבת ועל ידי זה לאמונה, אז נשלמת הצדקה ואז הוא זוכה לשבע ברכות ולשתים עשרה ברכות.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): 'דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה וכו', **בָּא דָוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד עָשָׂר** (שהם המצוות העיקריות שכוללות את שאר המצוות), **בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אֱמוּנָה'**, הרי שגם בענין התורה אנו מוצאים בחינת שש מצוות ואחת עשרה מצוות, שזהו כנגד שבעה כוכבי לכת

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה. [4] רש"י שם.

כִּי אֵין שְׁנֵי קוֹלוֹת שָׁוִין, כִּי קוֹל שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְשֻׁנֶּה מֵחֲבֵרוֹ, וְעַל־כֵּן יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת הָאָדָם בְּקוֹלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, כִּי כְּפִי בְּחִינוֹת הָאָדָם כֵּן הוּא קוֹלוֹ, וְעַל־יְדֵי הַקּוֹל יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֶת בְּחִינוֹת הַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ, כִּי יֵשׁ קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְקוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה (שמות לב), כְּפִי בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שֶׁל כָּל אֶחָד. וְעַל־כֵּן שָׁאוּל, שֶׁהָיָה רוֹדֵף אֶת דָּוִד עַל שֶׁרָאָה בּוֹ שֶׁיִּמְלֹךְ, מְצִינוּ שָׁם בַּמִּקְרָא, כְּשֶׁנִּזְדַּמְּנוּ יַחַד שָׁאוּל וְדָוִד, אָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדָוִד (שמואל־א, כד): הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁהֵכִין שָׁאוּל בְּהַקּוֹל, שֶׁהוּא חָזָק בִּבְחִינוֹת הַמַּלְכוּת, וְשָׁאַל אֶת דָּוִד: הֲקוֹלְךָ זֶה בְּנִי דָוִד – שֶׁתָּמַהּ שָׁאוּל עַל קוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, כִּי הֵכִין שֶׁהוּא קוֹל שֶׁל מֶלֶךְ מַמָּשׁ, וְעַל־כֵּן רָצָה שָׁאוּל לָשֵׂאת אֶת קוֹלוֹ, דְּהַיְנוּ לְהַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ לְמַעְלָה מִקּוֹלוֹ שֶׁל דָּוִד, אֲבָל לֹא הָיָה יָכוֹל. וְזֶהוּ (שם): וַיִּשָּׂא שָׁאוּל אֶת קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ; דְּהַיְנוּ שֶׁרָצָה לָשֵׂאת וּלְהַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ כַּנַּ"ל, אֲבָל הָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, וְזֶה בְּחִינוֹת וַיֵּבְךְּ, שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִבְכֶּה, קוֹל נָמוּךְ שֶׁל בְּכִיָּה. עַל־כֵּן אָמַר שָׁאוּל אָז אֶל דָּוִד: יָדַעְתִּי כִּי מָלֹךְ תִּמְלֹךְ; כִּי יָדֵע זֶה עַל־יְדֵי הַקּוֹל כַּנַּ"ל:

לא

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אָמְרוּ לֵהּ: אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵי לְמָתָא. אִיתֵי פָּארֵי, שְׁדָא לְהוּ. אָמַר לְהוּ: אִפְּשְׁלֵי לִי חַבְלֵי דְּפָארֵי וַאֲעַיְלֵהּ. אָמְרוּ לֵהּ: וּמִי אִיכָּא דְּמִפְּשַׁל חַבְלֵי מִפָּארֵי. אָמַר לְהוּ: וּמִי אִיכָּא דְּמַיְתִי בֵּירָא מִדַּבְרָא לְמָתָא:

רַשִׁ"י:
דְּפָארֵי. סַבִּין. עֲשׂוּ לִי חֶבֶל מִסַּבִּין, וְאִם אֵין אַתֶּם עוֹשִׂים שְׁאֵלָתִי, אַף אֲנִי לֹא אֶעֱשֶׂה שְׁאֵלָתְכֶם:

א **צִדְקָה** הִיא בְּחִינוֹת הַגַּלְגַּלִּים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:), כִּי בְּגִלַּל הַדָּבָר הַזֶּה, גַּלְגַּל הוּא הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם, וּבִשְׁבִיל זֶה יֵשׁ בָּהּ שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַת־עֶשְׂרֵה **בְּרָכוֹת,** (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב דף מז): הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְּבָרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְהַמְּפַיְּסוֹ בְּדְבָרִים מִתְּבָרֵךְ בְּאַחַת־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת) – כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי הַצְּדָקָה מַנְהֶגֶת כָּל גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, בִּבְחִינוֹת: דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם (משלי ל). נָשֶׁר דָּא רַחֲמֵי (זוהר יתרו דף פ:), הַיְנוּ צְדָקָה (ב"ב י. זוהר נשא דף קמח.). וְזֶה שֶׁאָמַר שְׁמוּאֵל (ברכות נח:): נְהִירִין לִי שְׁבִילִין דִּרְקִיעַ כִּשְׁבִילִין דִּנְהַרְדְּעֵי, הַיְנוּ כִּשְׁבִילִין דִּנְהוֹרֵי דֵּעָה, בְּחִינוֹת צְדָקָה רַחֲמֵי, וְעִקַּר הָרַחֲמִים עַל־יְדֵי הַדַּעַת:

ב **וּמַה** שֶׁחָסֵר מֵהַבְּרָכוֹת, הֵלֹא הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה בְּרָכוֹת, וּלְפִי הַגְּמָרָא, מֵהַנּוֹתֵן וְהַמְּפַיֵּס אֵין כָּאן רַק שְׁבַע־עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת?

דַּע, שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַגַּלְגַּלִּים, שְׁלֵמוּת הַצְּדָקָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְזֶה (תענית ח:): שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לָעֲנִיִּים, הַיְנוּ הַצְּדָקָה אֵין לָהּ שְׁלֵמוּת אוֹר, אֶלָּא עַל־יְדֵי שַׁבָּת; עַל־יְדֵי שַׁבָּת מְאִירָה כַּשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (מלאכי ג): שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. וְזֶה שֶׁמַּסְמִיךְ הַתַּנָּא "יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע", וּסְמִיךְ לֵהּ "פָּשַׁט הָעָנִי", כִּי עִקַּר הִתְנוֹצְצוּת אוֹר הַצְּדָקָה וּשְׁלֵמוּתָהּ, אֵינָהּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת, כִּי עִקַּר הַחֲשִׁיבוּת הַצְּדָקָה הִיא הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית טו): וְהֶאֱמִין בַּה' וְכוּ', וְשַׁבָּת הִיא אֱמוּנָה, שֶׁמַּאֲמִין בְּחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וּבִיחוּדוֹ, וֶאֱמוּנָה הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת, רַב בְּרָכוֹת, בִּבְחִינוֹת (בראשית ב): וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאֵין שְׁלֵמוּת לְהַבְּרָכוֹת, אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבְּלוּ מִמְּקוֹר הַבְּרָכוֹת, בִּשְׁבִיל זֶה כְּתִיב בָּהֶם שֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְאַחַד־עָשָׂר, לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם שְׁלֵמוּת:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ, בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אֱמוּנָה. לְהוֹרוֹת, שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַדַּעַת, שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֵין שְׁלֵמוּת לַגַּלְגַּלִּים אֶלָּא עַל־יְדֵי אֱמוּנָה:

גַּם שֶׁמָּה שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי גַּלְגַּלִּים שֶׁעִקַּר הֲלִיכָתָם מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְגַלְגַּל הַיּוֹמִי מַכְרִיחַ אוֹתָם מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, זֶה הַדָּבָר מָצִינוּ גַּבֵּי צִדְקָה. מִזְרָח, זֶה בְּחִינָתוֹ הַנּוֹתֵן צְדָקָה, בִּבְחִינוֹת (ישעיה מג): מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ, בִּבְחִינוֹת (הושע י): זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה; וּמַעֲרָב, זֶה הַמְקַבֵּץ הַצְּדָקָה, הַיְנוּ הָעָנִי, בִּבְחִינוֹת: וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ. וְזֶה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הָעָנִי, הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת (מדרש רות פ"ד), כִּי עִקַּר הִתְנוּעָה מִמַّעֲרָב לְמִזְרָח, הַיְנוּ עִקַּר הָעֲשִׂיָּה הָעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת:

ג **וְדַע,** שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה אֶלָּא עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, בִּבְחִינוֹת (תהלים פט): וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָה לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִית בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לא): בְּרִית עוֹלָם בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְזֶה (ירמיה לג): אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי, כִּי חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ, הַיְנוּ הַגַּלְגַּלִּים, תְּלוּיִים בַּבְּרִית:

ד **וְדַע,** שֶׁהַיְסוֹדִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּדְּרָכִים, הִיא בְּסִבַּת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר מִלְּמַטָּה שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב מִלְּמַעְלָה. יֵשׁ כּוֹכָבִים, שֶׁהֵם מְגַדְּלִים מִינֵי עֲשָׂבִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ בְּנֵי־אָדָם

ושנים עשר מזלות, וזאת משום שעיקר מהלך הגלגלים הוא על ידי התורה, כמו שכתוב (ירמיה לג): "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי"[5], אך גם בענין התורה אנו מוצאים שחסר אחד, כי הם רק שש ואחת עשרה, ולא שבע ושתים עשרה, וזהו **לְהוֹרוֹת שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַדַּעַת שֶׁהוּא הַתּוֹרָה, וְאֵין שְׁלֵמוּת לַגַּלְגַּלִּים** המונהגים על ידי התורה, **אֶלָּא עַל יְדֵי אֱמוּנָה**, וזהו הרמוז במה שהעמידם חבקוק על אמונה, ששלימות שש המצוות ואחד עשר המצוות הוא על ידי האמונה.

גַּם שֶׁמָּה שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי גַּלְגַּלִּים שברקיע **שֶׁעִקַּר הַלִּיכָתָם מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְגַלְגַּל הַיּוֹמִי מַכְרִיחַ אוֹתָם** ללכת **מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, זֶה הַדָּבָר מָצִינוּ גַּבֵּי צְדָקָה**, כי צדקה היא בחינות הגלגלים, ולכן היא שווה להם בבחינה זו. והיינו, כי 'מִזְרָח', **זֶה בְּחִינוֹת הַנּוֹתֵן צְדָקָה. בְּבְחִינוֹת** מה שנאמר (ישעיה מג): **"מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ"**, ורמוז בזה שה'זרע' הוא בחינת 'מזרח', ו'זרע' הוא בחינת 'צדקה', **בְּבְחִינוֹת** מה שרמוז בפסוק (הושע י): **"זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה"**, ונמצא ש'מזרח' רומז לנתינת צדקה. **ו'מַעֲרָב'**, **זֶה הַמְקַבֵּץ הַצְּדָקָה, הַיְנוּ הֶעָנִי, בְּבְחִינוֹת: "וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ"**. **וְזֶה** מה שאמרו חכמינו ז"ל: **'יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת'** (מדרש רות פ"ה), כי הוא גורם לבעל הבית לקיים מצוות רבות[6], **כִּי עִקַּר הַתְּנוּעָה מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, הַיְנוּ עִקַּר הָעֲשִׂיָּה, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל הַבַּיִת.**

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, ונתבאר ששלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה, יתבאר כעת על ידי מה זוכים לאמונה.

ג. וְדַע, שֶׁאֵין קִיּוּם אֱמוּנָה אֶלָּא עַל יְדֵי בְּחִינוֹת 'בְּרִית', **בְּבְחִינוֹת** מה שאמר הקב"ה על דוד המלך (תהלים פט): "לעולם אשמור לו חסדי **וּבְרִיתִי נֶאֱמָנֶת לוֹ"**, ורמוז בזה, שעל ידי שמירת הברית זוכים לאמונה. **וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּרִית' בְּשַׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות לא): "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם **בְּרִית עוֹלָם, בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'"**, ורמוז בזה, שעל ידי שמירת הברית זוכים לשבת ולאמונה. **וְזֶה** מה שנאמר (ירמיה לג): **"אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי"**, ורמוז בזה, **כִּי 'חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ', הַיְנוּ הַגַּלְגַּלִּים, תְּלוּיִים בַּבְּרִית**, כי על ידי שמירת הברית זוכים לשבת ולאמונה, ועל ידי השבת והאמונה זוכים לשלימות הגלגלים, וממילא זוכים לשלימות הברכות הנמשכות על ידי הגלגלים.

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, ונתבאר ששלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה, ונתבאר שזוכים לאמונה על ידי שמירת הברית, יתבאר כעת כי יסורי הדרכים באים על ידי פגם הברית, שעל ידי זה נפגמת האמונה, שעל ידי זה אין גלגלי הרקיע משפיעים שפע כראוי.

ד. וְדַע, שֶׁהַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם בַּדְּרָכִים, הִיא בְּסִבַּת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, כִּי אֵין לְךָ דָּבָר מִלְּמַטָּה, שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב מִלְּמַעְלָה שמגדל אותו ומשפיע לו שפע (בראשית רבה פ"י), **יֵשׁ כּוֹכָבִים שֶׁהֵם מְגַדְּלִים מִינֵי עֲשָׂבִים בְּאֵיזֶהוּ מְקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶא דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ**

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה. [6] עיין מדרש זוטא רות פ"ב.

שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה מִדְּבָר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶא יִשּׁוּב בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וּלְפִי הַהִתְנוֹצְצוּת הַכּוֹכָבִים עַל הַמָּקוֹם, כֵּן הַמָּקוֹם מִתְנַהֵג. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת מה שנאמר (איכה א): "דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד". ורמוז בזה, כי "מוֹעֵד" זֶה בְּחִינוֹת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ שֶׁעַל יָדָם נֶחֱשָׁב הַזְּמַן, כי הם גורמים את האור והחושך בעולם, ובזמן החורבן בגלל חטאי ישראל שפגמו בברית לא נשפע שלימות השפע לכוכבים והמזלות, ולכן הכוכבים והמזלות לא השפיעו שפע כראוי לדרכים של ציון והם היו אבלות וחרבות. וְזֶהוּ מה שנאמר (משלי ד): "דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כַּאֲפֵלָה", ורמוז בזה, שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאִירִין לָהֶם בגלל חטאיהם שהם פוגמים בברית, וְעַל יְדֵי זֶה נִכְשָׁלִים כשהם הולכים בדרכים. וְהַכֹּל תָּלוּי בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת: "אִם לֹא בְרִיתִי וְכוּ' חוקות שמים וארץ לא שמתי", הרי שהגלגלים תלויים בברית, וכיון שיסורי הדרכים תלויים בגלגלים, נמצא שהם תלויים בשמירת הברית.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי רבותינו ז"ל: 'כָּל הַדְּרָכִים בְּחֶזְקַת סַכָּנָה' (ירושלמי ברכות פ"ד, מ"ר קהלת), כי 'סכנה' הוא רומז על בְּחִינוֹת מה שאמרה האתון לבלעם (במדבר כב): "הֲלֹא אָנֹכִי הֲרֹכַבְתְּךָ", ודרשו על כך רבותינו ז"ל (סנהדרין קה:), שעשה עמה מעשה אישות, נמצא ש'סכנה' רומז על ענין הברית, וזהו 'כל הדרכים בחזקת סכנה', הַיְנוּ שֶׁהַדֶּרֶךְ תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית.

וּבִשְׁבִיל זֶה חַיָּב אָדָם לִפְקֹד אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ (יבמות סב:), כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינוֹת מה שנאמר על דור המבול (בראשית ו): "כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ", הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּדֶּרֶךְ, וזהו "כי השחית כל בשר את דרכו", שפירושו שהם פגמו בברית, ורמוז בזה, שעל ידי זה האדם גורם לקלקל את 'דרכו', דהיינו שיהיו לו יסורים בדרכים.

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, ונתבאר ששלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה, ונתבאר שזוכים לאמונה על ידי שמירת הברית, ונתבאר שיסורי הדרכים באים על ידי פגם הברית, שעל ידי זה נפגמת האמונה, שעל ידי זה אין גלגלי הרקיע משפיעים שפע כראוי, יתבארו כעת שני בחינות בברית.

ה. וְיֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת 'בְּרִית': בְּחִינוֹת 'אַבְרָהָם', וּבְחִינוֹת 'אֱלִיעֶזֶר' שהיה עבדו של אברהם. 'אַבְרָהָם' הוּא בְּרִית עִלָּאָה – הברית העליונה, שזוהי בחינה גבוהה בעולמות העליונים, שֶׁהוּא בחינת רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִּין עִלָּאִין לְמַיִּין תַּתָּאִין – המים עליונים למים תחתונים[1]. וְהוּא בְּחִינוֹת 'בֶּן חוֹרִין', בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (קהלת י): "אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין". וְהוּא עָבֵד תּוֹלָדִין – עושה תולדות, (כי על ידי הברית נמשכים הבנים לעולם, וכך גם למעלה על ידי ספירת ה'יסוד' נמשכות נשמות קדושות לעולם)[2], בִּבְחִינוֹת מה שנאמר על אברהם אבינו ושרה אמנו (בראשית יב): "וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן", שהחזירו אותם בתשובה. כִּי הַחֵרוּת תְּלוּיָה בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (זכריה ט): "בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר", שבזכות מצות ברית מילה יצאו ישראל מהגלות, הרי שעל ידי הברית זוכים לחירות, ולכן הברית העליונה, שהיא שלימות הברית, היא בחינת 'בן חורין'. וֶאֱלִיעֶזֶר הוּא בְּרִית תַּתָּאָה – הברית התחתונה, בִּבְחִינוֹת מה שאמר הקב"ה לישראל על המלאך שהוא שולח להנהיג את ישראל במדבר (שמות כג): "כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ", ודרשו על כך רבותינו ז"ל (סנהדרין לח:): 'שְׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ', שֶׁהוּא 'חַנּוּךְ' שעלה לשמים ושם נעשה המלאך 'מט"ט', ומלאך זה הוא בחינת הברית התחתונה. ואליעזר זכה להשיג בחינה זו, בִּבְחִינוֹת מה שנאמר על אברהם אבינו (בראשית יד): "וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו", ודרשו רבותינו ז"ל (נדרים לב.) שהכוונה לאליעזר, ובמה שנקרא אליעזר 'חניכיו' היינו השפע היורד מלמעלה למטה, מבחינת המשפיע שהוא בחינת זכר, ומיין נוקבין היינו התעוררות והשתוקקות המקבל שהוא בחינת נקבה מלמטה לקבל השפע). [2] עיין זוהר נח דף נט ע"ב ובמתוק מדבש שם.

מקורות והערות

[1] עיין בתיקוני זוהר תיקון ל' דף ע"ה ע"א ובמתוק מדבש שם, שמבואר שם שספירת ה'יסוד' נקראת 'רקיע', ומבואר שם שהיא מבדילה בין בחינת מיין דוכרין שמעליה לבחינת מיין נוקבין שמתחתיה, (מיין דוכרין

בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה מִדְבָּר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְא יִשּׁוּב בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וּלְפִי הַהִתְנוֹצְצוּת הַכּוֹכָבִים עַל הַמָּקוֹם, כֵּן הַמָּקוֹם מִתְנַהֵג. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (איכה א): דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד. מוֹעֵד, זֶה בְּחִינוֹת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, שֶׁעַל־יָדָם נֶחְשָׁב הַזְּמַן. וְזֶהוּ (משלי ד): דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה, שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאִירִין לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁלִים. וְהַכֹּל תָּלוּי בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת: אִם לֹא בְּרִיתִי וְכוּ':

וְזֶהוּ: כָּל הַדְּרָכִים בְּחֶזְקַת סַכָּנָה (ירושלמי ברכות פ"ד, מ"ד קהלת), בְּחִינוֹת (במדבר כב): הַהֲסִכֵּן הִסְכַּנְתִּי, הֵינוּ שֶׁהַדֶּרֶךְ תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה חַיָּב אָדָם לִפְקֹד אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ (יבמות סב:), כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינוֹת (בראשית ו): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּדֶּרֶךְ:

ה **וְיֵשׁ** שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית: בְּחִינוֹת אַבְרָהָם וּבְחִינוֹת אֱלִיעֶזֶר. **אַבְרָהָם** הוּא בְּרִית עֶלְיָה, שֶׁהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם עֶלְיָאִין לְמַיִם תַּתָּאִין. וְהוּא בְּחִינוֹת בֶּן חוֹרִין, בִּבְחִינוֹת (קהלת י): אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין. וְהוּא עֶבֶד תּוֹלְדִין, בִּבְחִינוֹת (בראשית יב): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. כִּי הַחֵרוּת תְּלוּיָה בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת (וכריה ט): בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר:

וֶאֱלִיעֶזֶר הוּא בְּרִית תַּתָּאָה, בִּבְחִינוֹת (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ, שְׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, שֶׁהוּא חֲנוּךְ, מט"ם, בְּחִינוֹת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו, בְּחִינוֹת (משלי כב): חֲנֹךְ לַנַּעַר, בְּחִינוֹת (קהלת שם): אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר. וְהוּא תַּחַת בְּרִית עֶלְיָאָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית כד): שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. וְהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם דְּכִין לְמַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּבֵין בָּשָׂר וּפְסוּל, וּבֵין טָמֵא וְטָהוֹר. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ, עַל־פִּי דַיְקָא, הֵינוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וּבְרִית עֶלְיָאָה הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וּבְרִית תַּתָּאָה הוּא שְׁמִירַת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְכוּ'. וְצָרִיךְ לָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ אֵלּוּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, הֵינוּ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְּדָן, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב). צַדִּיק נִקְרָא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וְלַמְּדָן – עַל־יְדֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת וְכוּ' (מו"ק יז). צָרִיךְ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְּדָן. מַלְאָךְ זֶה בְּחִינוֹת לַמְּדָן, בְּחִינוֹת מט"ט כַּנַּ"ל; צְבָאוֹת, אוֹת הוּא בַּצָּבָא דִּילֵהּ, בְּחִינוֹת: צַדִּיק אוֹת בְּרִית. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמְּזַכֵּר צַדִּיק, גַּם בְּרִית תַּתָּאָה נִכְלָל בּוֹ, כִּי הַתַּחְתּוֹן נִכְלָל בָּעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:

ו **וּמִי** שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּרִית, אֲזַי (אדרא נשא דף קמב.) חֶסֶד מִתְגַּלֶּה בְּפֶמָּא דְּאַמָּה, בִּבְחִינַת (תהלים פט): לְעוֹלָם אֶשְׁמָר־לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָת לוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה מִדַּת חֶסֶד לְאַבְרָהָם, כִּי הוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים וְרֹאשׁ לַגְּמוּלִים:

וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, הֵינוּ הָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים ב): כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה נְפָשׁוֹת, בְּחִינוֹת (בראשית יב): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ, הֵינוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי אוֹתִיּוֹת בְּלֹא נְקֻדּוֹת, כְּגוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וּפְעֻלָּה בְּלֹא נֶפֶשׁ – כֵּן הִצְטָרְפוּת וְזִוּוּגָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְפִי הַנִּקֻּדּוֹת, וְהַנִּקֻּדּוֹת הֵן הָאַהֲבָה וְהַכִּסּוּפִין, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים א): נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְהַכִּסּוּפִין הֵן הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי. וּלְפִי הַכִּסּוּפִין כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת; אִם כּוֹסֵף לְרָע, עוֹשֶׂה הַנִּקֻּדּוֹת רָעִים, וַאֲזַי נִצְטָרְפִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת רָעוֹת; וְאִם כּוֹסֵף לְשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, הֵינוּ נְפָשׁוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת. וְזֶהוּ (שיר השירים שם): תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפו:): אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דְצָפוֹן, וּמִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה (איוב לז). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, הֵינוּ אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגִין וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לִפְעֹל אֵיזֶהוּ פְּעֻלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקֻּדּוֹת הַכֶּסֶף; אֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקֻּדּוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת הַנַּ"ל, אֲזַי בְּוַדַּאי חֶסֶד וְאַהֲבָה מִתְגַּלֶּה, וְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְגַּלֶּה, שֶׁהֵם הַנִּקֻּדּוֹת, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָן מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּדַבֵּר אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נִקֻּדּוֹת וּנְפָשׁוֹת:

ז **וְדַע,** שֶׁלֹּא דַּי לָאָדָם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב בִּלְבַד, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כִּסּוּפָיו, וְעַל זֶה נִסְדַּר סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ וּנְקֻדּוֹת בְּכֹחַ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ בְּפִיו, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּפֹעַל, כִּי עִקַּר מוֹצָא הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, מִפִּיהוּ דַּיְקָא. וְגַם תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה – תַּרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא, כִּי עִקַּר הַנֶּפֶשׁ מֵהַדִּבּוּר:

ח **וְזֶהוּ:** יֶשׁ הֶכֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ' (קהלת ח), זֶהוּ בְּחִינַת גִּלְגּוּלֵי נְפָשׁוֹת. כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק לְאֵיזֶה דָּבָר, וּמוֹצִיא הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אַחַר־כָּךְ בְּהֶבֶל פִּיו כַּנַּ"ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, הֵינוּ הָרוּחַ מְמַלְּלָא, הוֹלֶכֶת בָּאֲוִיר, וּמַגִּיעַ לְאָדָם אַחֵר, וּמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם אַחֵר לִתְשׁוּקָה. וּלְפִי הַתְּשׁוּקָה, לְפִי הַנֶּפֶשׁ, לְפִי הָרוּחַ מְמַלְּלָא, כֵּן נִתְעוֹרֵר הָאָדָם; אִם הַתְּשׁוּקָה בָּא מִצַּדִּיק לְרָשָׁע, אֲזַי נִתְעוֹרֵר הָרָשָׁע בְּהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: יֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, וְאִם לְהֶפֶךְ,

רמוז בזה שהשיג את בחינת 'חנוך', שהוא **בְּחִינוֹת** (משלי כב): **"חֲנוֹךְ לַנַּעַר"**, ורמוז בזה, ש'חנוך' הוא בחינת 'נער', והוא **בְּחִינוֹת** מה שנאמר (קהלת שם): **"אַי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר"**, ורמוז בזה, שישנה בחינת הברית העליונה שהיא 'מלך בן חורין', וישנה בחינת הברית התחתונה שהיא 'מלך נער'. **וְהוּא תַּחַת בְּרִית עִלָּאָה** – הברית העליונה, **בְּבְחִינוֹת** מה שאמר אברהם לאליעזר עבדו (בראשית כד): **"שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי"**, הרי שבחינת אליעזר היא תחת בחינת אברהם. **וְהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִּין דָּכְיָן לְמַיִּין מְסָאֲבִין** – מים טהורים למים טמאים, **בֵּין אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּבֵין כָּשֵׁר וּפָסוּל, וּבֵין טָמֵא וְטָהוֹר** (תיקו"ז תיקון ל' דף עה.). **וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: "חֲנוֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַּרְכּוֹ"**, ופסוק זה רומז על 'חנוך' שהוא בחינת 'נער', ונאמר בו **"עַל פִּי"** דַּיְקָא, **הַיְנוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה**, כי 'חנוך' הוא בחינת התורה שבעל פה שבה מבוררים דיני איסור והיתר, כשר ופסול, טמא וטהור.

וּבְרִית עִלָּאָה – הברית העליונה **הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית קֹדֶשׁ, וּבְרִית תַּתָּאָה** – הברית התחתונה, **הוּא שְׁמִירַת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְכוּ'**, **וְצָרִיךְ לָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ אֵלּוּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, הַיְנוּ שֶׁיְּהֵא צַדִּיק וְלַמְּדָן, כִּי** אמרו חכמינו ז"ל: **'לֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד'** (אבות פ"ב), הרי שאין די בכך שיהיה צדיק וצריך להיות גם למדן. **'צַדִּיק' נִקְרָא עַל יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית קֹדֶשׁ**, וזהו בחינת הברית העליונה. **'לַמְּדָן'** - **עַל יְדֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר**, שלומד את האסור והמותר ומקיימם, וזהו בחינת הברית התחתונה.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי רבותינו ז"ל שדרשו על הפסוק (מלאכי ב) "ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא": **'אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת וְכוּ'** יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו' (מועד קטן יז), **והיינו שצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא** הרב **צַדִּיק וְלַמְּדָן. 'מַלְאָךְ' זֶה בְּחִינוֹת 'לַמְּדָן', בְּחִינוֹת מט"ט כַּנַּ"ל**, שהוא מלאך, **'צְבָאוֹת'** הוא בחינת **'אוֹת הוּא בַּצָּבָא דִּילֵהּ'** – ספירת ה'יסוד' שהיא בחינת הברית, היא אות המייחד יחד את הספירות 'נצח' ו'הוד' שמעליה שהם צבאו של הקב"ה (זוהר פנחס רלו.), ו'אות' זה שהוא מידת ה'יסוד' הוא **בְּחִינוֹת: 'צַדִּיק אוֹת בְּרִית'. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמֻּזְכָּר 'צַדִּיק', גַּם בְּרִית תַּתָּאָה** – הברית התחתונה **נִכְלָל בּוֹ, כִּי הַתַּחְתּוֹן נִכְלָל בָּעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת** מה שאמר אברהם אבינו שהוא בחינת הברית העליונה לאליעזר שהוא בחינת הברית התחתונה: "שים נא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי", הרי שהברית התחתונה היא תחת הברית העליונה ונכללת בה.

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, ונתבאר ששלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה, ונתבאר שזוכים לאמונה על ידי שמירת הברית, ונתבאר שיש שני בחינות בברית, יתבאר כעת שעל ידי הברית זוכים לבחינת החסד והאהבה, שזהו בחינת כיסופין והשתוקקות.

ו. וּמִי שֶׁהוּא בִּבְחִינַת 'בְּרִית', אֲזַי (אדרא נשא קמב.): **'חֶסֶד מִתְגַּלֶּה בְּפֶמָּא דְּאַמָּה'** – אורות החסדים העליונים מתלבשים בספירת ה'יסוד', והם מתקבצים בבחינה העליונה שנקראת 'עטרת היסוד', על ידי מצות הפריעה המגלה את העטרה[3]. הרי שעל ידי בחינת הברית מתגלה בחינת ה'חסד', וזהו **בִּבְחִינַת** מה שאמר הקב"ה על דוד המלך (תהלים פט): **"לְעוֹלָם אֶשְׁמָר לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמֶנֶת לוֹ"**, ורמוז בזה שעל ידי בחינת ה'ברית' זוכים ל'חסד'. **וּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה מִדַּת 'חֶסֶד' לְאַבְרָהָם, כִּי הוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים וְרֹאשׁ לַנִּמּוֹלִים**, והוא זכה לבחינת הברית בשלימות. **וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה הַחֶסֶד** – כשהאדם זוכה לבחינת החסד, **הַיְנוּ הָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת** להקב"ה, כי האהבה והחסד הם בחינה אחת, ואהבה והשתוקקות זו היא **בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר שכנסת ישראל אומרת להקב"ה (שה"ש ב): **"כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי"**, **אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה נְפָשׁוֹת**, וזהו **בְּחִינוֹת** מה שנאמר על אברהם אבינו שהוא בחינת ה'חסד' (בראשית יב): **"וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ"**, **הַיְנוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְקֵדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. כִּי** אותיות התורה בשורשם העליון הם ספירות רוחניות, ועל ידי הצטרפותם והתחברותם של הספירות זה בזה נוצרו כל הדברים שבעולם, ועל ידי זה גם נעשים כל הפעולות בעולם, אבל **אוֹתִיּוֹת בְּלֹא נְקֵדּוֹת, כְּגוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וּפְעֻלָּה בְּלֹא נֶפֶשׁ**, כי בלי הנקודות

מקורות והערות

[3] מתוק מדבש שם.

בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה מִדְבָּר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְא יִשּׁוּב בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וּלְפִי הַהִתְנוֹצְצוּת הַכּוֹכָבִים עַל הַמָּקוֹם, כֵּן הַמָּקוֹם מִתְנַהֵג. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (איכה א): דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד. מוֹעֵד, זֶה בְּחִינוֹת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, שֶׁעַל־יָדָם נֶחְשָׁב הַזְּמַן. וְזֶהוּ (משלי ד): דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה, שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאִירִין לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁלִים. וְהַכֹּל תָּלוּי בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת: אִם לֹא בְּרִיתִי וְכוּ':

וְזֶהוּ: כָּל הַדְּרָכִים בְּחֶזְקַת סַכָּנָה (ירושלמי ברכות פ"ד, מ"ד קהלת), בְּחִינוֹת (במדבר כב): הַהֲסִכֵּן הִסְכַּנְתִּי, הֵינוּ שֶׁהַדֶּרֶךְ תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה חַיָּב אָדָם לִפְקֹד אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ (יבמות סב:), כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינוֹת (בראשית ו): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּדֶּרֶךְ:

ה **וְיֵשׁ** שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית: בְּחִינוֹת אַבְרָהָם וּבְחִינוֹת אֱלִיעֶזֶר. **אַבְרָהָם** הוּא בְּרִית עֹלָאָה, שֶׁהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם עִלָּאִין לְמַיִן תַּתָּאִין. וְהוּא בְּחִינוֹת בֶּן חוֹרִין, בִּבְחִינוֹת (קהלת י): אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין. וְהוּא עֶבֶד תּוֹלְדִין, בִּבְחִינוֹת (בראשית יב): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. כִּי הַחֵרוּת תְּלוּיָה בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת (וכריה ט): בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר:

וֶאֱלִיעֶזֶר הוּא בְּרִית תַּתָּאָה, בִּבְחִינוֹת (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ, שְׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, שֶׁהוּא חֲנוּךְ, מט"ם, בְּחִינוֹת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו, בְּחִינוֹת (משלי כב): חֲנֹךְ לַנַּעַר, בְּחִינוֹת (קהלת שם): אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר. וְהוּא תַּחַת בְּרִית עֹלָאָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית כד): שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. וְהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִן דְּכִין לְמַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּבֵין כָּשֵׁר וּפָסוּל, וּבֵין טָמֵא וְטָהוֹר. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ, עַל־פִּי דַיְקָא, הֵינוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וּבְרִית עֹלָאָה הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וּבְרִית תַּתָּאָה הוּא שְׁמִירַת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְכוּ'. וְצָרִיךְ לָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ אֵלּוּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, הֵינוּ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְּדָן, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב). צַדִּיק נִקְרָא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וְלַמְּדָן – עַל־יְדֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת וְכוּ' (מו"ק יז). צָרִיךְ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְּדָן. מַלְאָךְ זֶה בְּחִינוֹת לַמְּדָן, בְּחִינוֹת מט"ט כַּנַּ"ל; צְבָאוֹת, אוֹת הוּא בַּצָּבָא דִּילֵהּ, בְּחִינוֹת: צַדִּיק אוֹת בְּרִית. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמְּזַכֵּר צַדִּיק, גַּם בְּרִית תַּתָּאָה נִכְלָל בּוֹ, כִּי הַתַּחְתּוֹן נִכְלָל בָּעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:

ו **וּמִי** שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּרִית, אֲזַי (אדרא נשא דף קמב.) חֶסֶד מִתְגַּלֶּה בְּפֶמָּא דְּאַמָּה, בִּבְחִינַת (תהלים פט): לְעוֹלָם אֶשְׁמָר־לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָת לוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה מִדַּת חֶסֶד לְאַבְרָהָם, כִּי הוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים וְרֹאשׁ לַגְּמוּלִים:

וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, הֵינוּ הָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים ב): כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה נְפָשׁוֹת, בְּחִינוֹת (בראשית יב): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ, הֵינוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי אוֹתִיּוֹת בְּלֹא נְקֻדּוֹת, כְּגוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וּפְעֻלָּה בְּלֹא נֶפֶשׁ – כֵּן הִצְטָרְפוּת וְזִוּוּגָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְפִי הַנִּקֻּדּוֹת, וְהַנִּקֻּדּוֹת הֵן הָאַהֲבָה וְהַכִּסּוּפִין, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים א): נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְהַכִּסּוּפִין הֵן הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי. וּלְפִי הַכִּסּוּפִין כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת; אִם כּוֹסֵף לְרָע, עוֹשֶׂה הַנִּקֻּדּוֹת רָעִים, וַאֲזַי נִצְטָרְפִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת רָעוֹת; וְאִם כּוֹסֵף לְשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, הֵינוּ נְפָשׁוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת. וְזֶהוּ (שיר השירים שם): תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפו:): אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דְּצָפוֹן, וּמִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה (איוב לז). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, הֵינוּ אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגִין וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לִפְעֹל אֵיזֶהוּ פְּעֻלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקֻּדּוֹת הַכֶּסֶף; אֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקֻּדּוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת כַּנַּ"ל, אֲזַי בְּוַדַּאי חֶסֶד וְאַהֲבָה מִתְגַּלֶּה, וְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְגַּלֶּה, שֶׁהֵם הַנִּקֻּדּוֹת, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָן מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּדַבֵּר אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נִקֻּדּוֹת וּנְפָשׁוֹת:

ז **וְדַע,** שֶׁלֹּא דַּי לָאָדָם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב בִּלְבַד, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כִּסּוּפָיו, וְעַל זֶה נִסְדַּר סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ וּנְקֻדּוֹת בְּכֹחַ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ בְּפִיו, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּפֹעַל, כִּי עִקַּר מוֹצָא הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, מִפִּיהוּ דַּיְקָא. וְגַם תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה – תַּרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא, כִּי עִקַּר הַנֶּפֶשׁ מֵהַדִּבּוּר:

ח **וְזֶהוּ:** יֶשׁ הֶכֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ' (קהלת ח), זֶהוּ בְּחִינַת גִּלְגּוּלֵי נְפָשׁוֹת. כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק לְאֵיזֶה דָּבָר, וּמוֹצִיא הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אַחַר־כָּךְ בְּהֶבֶל פִּיו כַּנַּ"ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, הֵינוּ הָרוּחַ מְמַלְּלָא, הוֹלֶכֶת בָּאֲוִיר, וּמַגִּיעַ לְאָדָם אַחֵר, וּמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם אַחֵר לִתְשׁוּקָה. וּלְפִי הַתְּשׁוּקָה, לְפִי הַנֶּפֶשׁ, לְפִי הָרוּחַ מְמַלְּלָא, כֵּן נִתְעוֹרֵר הָאָדָם; אִם הַתְּשׁוּקָה בָּא מִצַּדִּיק לְרָשָׁע, אֲזַי נִתְעוֹרֵר הָרָשָׁע בְּהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: יֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, וְאִם לְהֶפֶךְ,

שמתחת לאותיות אי אפשר לקרוא את המילים, כֵּן גם בעולמות העליונים הִצְטָרְפוּת וְזִווּגָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים[4] לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְפִי הַנְּקֻדּוֹת. וְהַנְּקֻדּוֹת הֵן הָאַהֲבָה וְהַכִּסּוּפִין, בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (שה"ש א): "נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף"[5], ורמוז בזה שהנקודות הם הכיסופין, כי "כסף" רומז לכיסופין, וְהַכִּסּוּפִין הֵן הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינוֹת מה שנאמר (תהלים פד): "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי", הרי שהכיסופים הם בחינת 'נפש'. וּלְפִי הַכִּסּוּפִין כֵּן הַנְּקֻדּוֹת, אִם כּוֹסֵף לְרַע עוֹשֶׂה הַנְּקֻדּוֹת רָעִים, וַאֲזַי נִצְטָרְפִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת רָעוֹת, וְאִם כּוֹסֵף לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, הַיְנוּ נְפָשׁוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת.

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק (שה"ש שם): "תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ עם נקודות הכסף", כִּדְאִיתָא – כמובא בַּזֹּהַר (וישב דף קפו:): 'אִתְעָרוּתָא דְּזִווּגָא מִסִּטְרָא דְּצָפוֹן' – ההתעוררות של האדם לזיווג הוא מצד צפון, ששורשו הוא בבחינת הגבורה, (כי ההתעוררות לזיווג היא על ידי היצר הרע ששורשו מהגבורה)[6], ו"מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה" (איוב לז), הרי ש'זהב' הוא בחינת 'צפון', כי הזהב שורשו בבחינת הגבורה, וכיון שהזיווג הוא מבחינת 'צפון', ו'צפון' הוא בחינת 'זהב', נמצא ש"זהב" רומז על בחינת זיווג, וְזֶהוּ: "תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ", הַיְנוּ אִתְעָרוּתָא דְּזִווּגִין – ההתעוררות של זיווגן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, לִפְעֹל אֵיזֶהוּ פְּעֻלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי "נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף", אֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה אֶלָּא עַל יְדֵי נְקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַכִּסּוּפִין.

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק: "אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת" כַּנַּ"ל, שזכה לבחינת 'צדיק' ו'למדן', וכיון שזכה לבחינת ה'ברית' אֲזַי בְּוַדַּאי חֶסֶד וְאַהֲבָה מִתְגַּלֶּה, וְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְגַּלֶּה, שֶׁהֵם הַנְּקֻדּוֹת, אֲזַי: "תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ", אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָן מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּדַבֵּר אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נְקוּדּוֹת וּנְפָשׁוֹת, ועל ידי זה יפעלו פעולות טובות.

ז. וְדַע שֶׁלֹּא דַּי לָאָדָם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב בְּלִבַּד, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כְּסוּפָיו, וְעַל זֶה נִסְדַּר סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת. כִּי עַל יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב, נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ וּנְקֻדּוֹת בְּכֹחַ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ בְּפִיו, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּפֹעַל. כִּי עִקַּר מוֹצָא הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (שה"ש ה): "נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ", וּבִשְׁבִיל זֶה: "תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ", "מִפִּיהוּ" דַּיְקָא, כי אותיות התורה רוצים לקבל נקודות ונפשות מפיו של הרב דוקא, כי זהו הנפש בפועל. וְגַם תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל הפסוק (בראשית ב): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" - תַּרְגּוּמוֹ: 'לְרוּחַ מְמַלְּלָא' – לרוח מדברת, כִּי עִקַּר הַנֶּפֶשׁ מֵהַדִּבּוּר.

ח. וְזֶהוּ הרמוז בפסוק: "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וכו'", אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים וכו'" (קהלת ח), זֶהוּ בְּחִינַת גִּלְגּוּלֵי נְפָשׁוֹת. והיינו כי כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק לְאֵיזֶה דָּבָר, וּמוֹצִיא הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אַחַר כָּךְ בְּהֶבֶל פִּיו כַּנַּ"ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, הַיְנוּ הָרוּחַ מְמַלְּלָא – מדברת, הוֹלֶכֶת בָּאֲוִיר, וּמַגִּיעַ לְאָדָם אַחֵר, וּמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם אַחֵר לִתְשׁוּקָה. וּלְפִי הַתְּשׁוּקָה, לְפִי הַנֶּפֶשׁ, לְפִי הָרוּחַ מְמַלְּלָא – מדברת, כֵּן נִתְעוֹרֵר הָאָדָם, אִם הַתְּשׁוּקָה בָּא מִצַּדִּיק לְרָשָׁע, אֲזַי נִתְעוֹרֵר הָרָשָׁע בְּהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: "יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים", וְאִם לְהֵפֶךְ. וְהַכֹּל נַעֲשֶׂה

מקורות והערות

[4] ענין ההצטרפות ברל"א שערים מבואר בספר יצירה פ"ב, והיינו שכגון אות א' אפשר לצרפה עם שאר האותיות, א–ב א–ג א–ד וכו', וכך גם אות ב' אפשר לצרפה עם שאר האותיות, ב–ג ב–ד ב–ה וכו', ומנין הצירופים של כל האותיות יחד הוא רל"א (231). [5] בשיר השירים א' כתיב: "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף", ופירש"י: "תורי זהב נעשה לך – נמלכנו אני ובית דיני לפני בא פרעה שאשיאנו ואחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבח גנזי אוצרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב. עם נקודות הכסף – שהיה בידך כבר שהוצאת ממצרים שגדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים. נקודות – כלי כסף מנוקדים ומצויירים בחברבורות וגוונים". [6] מתוק מדבש שם.

בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְיֶה מִדְבָּר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְחַיְּבִים שֶׁיִּהְא יִשּׁוּב בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים, וּלְפִי הַהִתְנוֹצְצוּת הַכּוֹכָבִים עַל הַמָּקוֹם, כֵּן הַמָּקוֹם מִתְנַהֵג. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת (איכה א): דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד. מוֹעֵד, זֶה בְּחִינוֹת גַּלְגַּלֵּי הָרָקִיעַ, שֶׁעַל־יָדָם נֶחְשָׁב הַזְּמַן. וְזֶהוּ (משלי ד): דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה, שֶׁאֵין כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְאִירִין לָהֶם, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִכְשָׁלִים. וְהַכֹּל תָּלוּי בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת: אִם לֹא בְּרִיתִי וְכוּ':

וְזֶהוּ: כָּל הַדְּרָכִים בְּחֶזְקַת סַכָּנָה (ירושלמי ברכות פ"ד, מ"ד קהלת), בְּחִינוֹת (במדבר כב): הַהֵסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי, הֵינוּ שֶׁהַדֶּרֶךְ תָּלוּי בִּשְׁמִירַת הַבְּרִית. וּבִשְׁבִיל זֶה חַיָּב אָדָם לִפְקֹד אֶת אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ (יבמות סב:), כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בִּבְחִינוֹת (בראשית ו): כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ, הֵינוּ שֶׁעַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית לֹא יִהְיֶה לוֹ צַעַר בַּדֶּרֶךְ:

ה **וְיֵשׁ** שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית: בְּחִינוֹת אַבְרָהָם וּבְחִינוֹת אֱלִיעֶזֶר. **אַבְרָהָם** הוּא בְּרִית עֲלָאָה, שֶׁהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם עִלָּאִין לְמַיִן תַּתָּאִין. וְהוּא בְּחִינוֹת בֶּן חוֹרִין, בִּבְחִינוֹת (קהלת י): אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִין. וְהוּא עֶבֶד תּוֹלְדִין, בִּבְחִינוֹת (בראשית ט): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן. כִּי הַחֵרוּת תְּלוּיָה בַּבְּרִית, בִּבְחִינוֹת (זכריה ט): בְּדַם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר:

וֶאֱלִיעֶזֶר הוּא בְּרִית תַּתָּאָה, בִּבְחִינוֹת (שמות כג): כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ, שְׁמוֹ כְּשֵׁם רַבּוֹ, שֶׁהוּא חֲנוּךְ, מט"ם, בְּחִינוֹת (בראשית יד): וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו, בְּחִינוֹת (משלי כב): חֲנֹךְ לַנַּעַר, בְּחִינוֹת (קהלת שם): אִי לָךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר. וְהוּא תַּחַת בְּרִית עֲלָאָה, בִּבְחִינוֹת (בראשית כד): שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. וְהוּא רָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִן דְּכִין לְמַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין אִסּוּר וְהֶתֵּר, וּבֵין כָּשֵׁר וּפָסוּל, וּבֵין טָמֵא וְטָהוֹר. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל־פִּי דַרְכּוֹ, עַל־פִּי דַּיְקָא, הֵינוּ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה:

וּבְרִית עֲלָאָה הוּא שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וּבְרִית תַּתָּאָה הוּא שְׁמִירַת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְכוּ'. וְצָרִיךְ לָאָדָם לִהְיוֹת לוֹ אֵלּוּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת בְּרִית, הֵינוּ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְדָן, כִּי לֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד (אבות פ"ב). צַדִּיק נִקְרָא עַל־יְדֵי שְׁמִירַת הַבְּרִית־קֹדֶשׁ, וְלַמְדָן – עַל־יְדֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת וְכוּ' (מו"ק יז). צָרִיךְ שֶׁיִּהְא צַדִּיק וְלַמְדָן. מַלְאָךְ זֶה בְּחִינוֹת לַמְדָן, בְּחִינוֹת מט"ט כַּנַּ"ל; צְבָאוֹת, אוֹת הוּא בַּצָּבָא דִּילֵהּ, בְּחִינוֹת: צַדִּיק אוֹת בְּרִית. וּבְכָל מָקוֹם שֶׁמְּזַכֵּר צַדִּיק, גַּם בְּרִית תַּתָּאָה נִכְלָל בּוֹ, כִּי הַתַּחְתּוֹן נִכְלָל בָּעֶלְיוֹן, בִּבְחִינַת: יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:

ו **וּמִי** שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בְּרִית, אֲזַי (אדרא נשא דף קמב.) חֶסֶד מִתְגַּלֶּה בְּבָמָה דְּאַמָּה, בִּבְחִינַת (תהלים פט): לְעוֹלָם אֶשְׁמָר־לוֹ חַסְדִּי וּבְרִיתִי נֶאֱמָנָת לוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה מִדַּת חֶסֶד לְאַבְרָהָם, כִּי הוּא הָיָה רֹאשׁ לַמַּאֲמִינִים וְרֹאשׁ לַגְּמוּלִים:

וּכְשֶׁנִּתְגַּלֶּה הַחֶסֶד, הֵינוּ הָאַהֲבָה וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים ב): כִּי חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי, אֲזַי הוּא עוֹשֶׂה נְפָשׁוֹת, בְּחִינוֹת (בראשית יב): וְאֶת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ, הֵינוּ שֶׁעוֹשֶׂה נְקֵדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי אוֹתִיּוֹת בְּלֹא נְקֵדּוֹת, כְּגוּף בְּלֹא נֶפֶשׁ, שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וּפְעֻלָּה בְּלֹא נֶפֶשׁ – כֵּן הִצְטָרְפוּת וְזִוּוּגָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה פְּעֻלָּה, אֵין לָהֶם כֹּחַ אֶלָּא לְפִי הַנִּקְדּוֹת, וְהַנִּקְדּוֹת הֵן הָאַהֲבָה וְהַכִּסּוּפִין, בִּבְחִינוֹת (שיר השירים א): נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְהַכִּסּוּפִין הֵן הַנֶּפֶשׁ, בִּבְחִינוֹת (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי. וּלְפִי הַכִּסּוּפִין כֵּן הַנִּקְדּוֹת; אִם כּוֹסֵף לְרָע, עוֹשֶׂה הַנִּקְדּוֹת רָעִים, וַאֲזַי נִצְטָרְפִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת רָעוֹת; וְאִם כּוֹסֵף לְשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, נַעֲשֶׂה נְקֻדּוֹת טוֹבוֹת, הֵינוּ נְפָשׁוֹת טוֹבוֹת, וּמִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת וְנִזְדַּוְּגִים לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת טוֹבוֹת. וְזֶהוּ (שיר השירים שם): תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (וישב דף קפו:): אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דְּצָפוֹן, וּמִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה (איוב לז). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, הֵינוּ אִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגִין וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לִפְעֹל אֵיזֶהוּ פְּעֻלָּה, אֵינוֹ אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקְדּוֹת הַכֶּסֶף; אֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה אֶלָּא עַל־יְדֵי נִקְדּוֹת, שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין:

וְזֶהוּ: אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת הַנֶּ"ל, אֲזַי בְּוַדַּאי חֶסֶד וְאַהֲבָה מִתְגַּלֶּה, וְהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְגַּלֶּה, שֶׁהֵם הַנִּקְדּוֹת, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָן מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיְּדַבֵּר אוֹתָם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נִקְדּוֹת וּנְפָשׁוֹת:

ז **וְדַע,** שֶׁלֹּא דַּי לָאָדָם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב בִּלְבַד, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כִּסּוּפָיו, וְעַל זֶה נִסְדַּר סֵדֶר הַתְּפִלּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הִשְׁתּוֹקְקוּת בַּלֵּב נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ וּנְקֻדּוֹת בְּכֹחַ, וּכְשֶׁמּוֹצִיא אֶת תְּשׁוּקָתוֹ בְּפִיו, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּפֹעַל, כִּי עִקַּר מוֹצָא הַנֶּפֶשׁ הִיא מִפִּיו, בִּבְחִינַת (שיר השירים ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, וּבִשְׁבִיל זֶה: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, מִפִּיהוּ דַּיְקָא. וְגַם תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל (בראשית ב): וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה – תַּרְגּוּמוֹ: לְרוּחַ מְמַלְּלָא, כִּי עִקַּר הַנֶּפֶשׁ מֵהַדִּבּוּר:

ח **וְזֶהוּ:** יֶשׁ הֶכֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ' (קהלת ח), זֶהוּ בְּחִינַת גִּלְגּוּלֵי נְפָשׁוֹת. כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתּוֹקֵק לְאֵיזֶה דָּבָר, וּמוֹצִיא הִשְׁתּוֹקְקוּתוֹ אַחַר־כָּךְ בְּהֶבֶל פִּיו כַּנַּ"ל, אֲזַי נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת, הֵינוּ הָרוּחַ מְמַלְּלָא, הוֹלֶכֶת בָּאֲוִיר, וּמַגִּיעַ לְאָדָם אַחֵר, וּמְעוֹרֶרֶת אֶת הָאָדָם אַחֵר לִתְשׁוּקָה. וּלְפִי הַתְּשׁוּקָה, לְפִי הַנֶּפֶשׁ, לְפִי הָרוּחַ מְמַלְּלָא, כֵּן נִתְעוֹרֵר הָאָדָם; אִם הַתְּשׁוּקָה בָּא מִצַּדִּיק לְרָשָׁע, אֲזַי נִתְעוֹרֵר הָרָשָׁע בְּהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בִּבְחִינוֹת: יֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, וְאִם לְהֶפֶךְ,

לְהָפֵךְ. וְהַכֹּל נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מַכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לַדָּבָר הַזֶּה:

ט וּמִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אַבְרָהָם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת בַּעַל־נֶפֶשׁ, אַזַּי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. הִתְהַלֵּךְ, זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קז): זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמְּעַמֵּידוֹ עַל רַגְלָיו). הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם בְּחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כא): לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלְּקְחוֹ, הַיְנוּ לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם לֶחֶם חֹם, דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית יח): כְּחֹם הַיּוֹם:

וְאָז כָּל הָעַכּוּ"ם וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם, כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ, בִּבְחִינַת (תהלים קז): שֵׁב לִימִינִי, בְּחִינַת אַבְרָהָם, עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ, שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ, בִּבְחִינַת (במדבר יד): לְחָמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם, כִּי מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (ב"ב פד). חַמָּה, בְּחִינַת: כְּחֹם הַיּוֹם, בְּחִינַת לֶחֶם חֹם, אֲבָל כְּשֶׁפָּר צִלָּם, אַזַּי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֵה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם, וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם וְכוּ'. וְזֶהוּ: הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, בִּבְחִינַת (דברים יח): תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם:

וְזֶהוּ (שם טו): וְלֹא יַרְאֶה אֶת פְּנֵי ה' רֵיקָם – בְּרַגְלַיִם, שֶׁאָז נִתְגַּלִּין פְּנֵי ה', בְּחִינַת פָּנִים, וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים:

וְזֶהוּ שֶׁהַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לג): פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנִיחוֹתִי לָךְ, כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה, וְהֵשִׁיב לוֹ: פָּנַי יֵלֵכוּ, שֶׁיִּתְקְנוּ בְּחִינַת רַגְלַיִן, בִּבְחִינַת פָּנִים, אַזַּי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי שֵׁלְחָן דּוּמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר (חגיגה כז). וְזֶהוּ (שם): פֶּתַח בְּמִזְבֵּחַ, וְסַיֵּם זֶה הַשֵּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי דַיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה דַּיְקָא בִּבְחִינַת פָּנִים, וְאַזַּי מְכַפֵּר:

וְלָעָתִיד יִתְקַיֵּם (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת פָּנִים, כִּי עַכְשָׁו פְּנֵי ה' מִסְתָּר בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיוּ לְאֶכֶל, וְעַכְשָׁו מַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צִלָּם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה יח): צִלְצַל כְּנָפָיִם, שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַהַסְתָּרָה שֶׁהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה, וְאֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַרְאֵה הַחַמָּה, מַרְאֶה דַּיְקָא; אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁאָז יִתְקַיֵּם: וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ, שֶׁהַחַמָּה בְּתָקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מִגְּרָתִיקָהּ, אַזַּי יִתְקַיֵּם: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ (מלאכי ג), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵהּ לֵהּ לְמָתָא. בֵּירָא,** זֶה בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלְאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְכוּ'. **עֵילֵהּ לֵהּ לְמָתָא,** לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל. **אַיְתָא פָּאדֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וַאֲמַר לוֹן: אַפְּשִׁילוּ לִי חַבְלֵי. פָּאדֵי,** זֶה שַׁבָּת אֲמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וַה' הֶאֱמִירְךָ, לְשׁוֹן פְּאֵר וָשֶׁבַח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים ה' אֶחָד. **וְשָׁדֵי לְהוּ,** זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת שַׁדַּי כַּנַּ"ל. **וְחַבְלֵי,** זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד, שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּכָמָא דְּאַמָּה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יא): בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: וַיַּסֵּב אֱלֹקִים, אֵין הֶסֵּבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ' כ), הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּירָא, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וּגְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל:

עִנְיַן מַעֲלַת הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה וְכוּ', הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּי הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שֶׁמַּעְתִּי גַּם־כֵּן מִפִּי הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פִּסְקָא פִּסְקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל־כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ:

זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, כִּי הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַתְּנוּעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה, וְעַל־כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבְלִתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֲעִין, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת. וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין אֵלּוּ נַעֲשָׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשָׂה נַפְשִׁי. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה מט): וַיִּנָּפַשׁ – כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ. הַיְנוּ, שֶׁבִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מְאֲבֵדַת הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל, וְאוֹמְרִים: וַיִּנָּפַשׁ – יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ, וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוָּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה:

וְזֶה בְּחִינַת: נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף (שי"ה א), הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אַזַּי, לְפִי

עַל יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מַכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לַדָּבָר הַזֶּה.

לאחר שנתבאר שעל ידי הצדקה נמשך שפע לגלגלי הרקיע והם משפיעים שפע וברכות לעולם, ונתבאר ששלימות הצדקה היא על ידי השבת והאמונה, ונתבאר שזוכים לאמונה על ידי שמירת הברית, ונתבאר שיש שני בחינות בברית, ונתבאר שעל ידי הברית זוכים לבחינת החסד והאהבה, שזהו בחינת כיסופין והשתוקקות, ועל ידי זה נעשים נקודות לאותיות, והאותיות מצטרפים ופועלים פעולות טובות בעולם, יתבאר כעת למה זוכים על ידי זה.

ט. וּמִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת 'אַבְרָהָם', הַיְנוּ בְּחִינוֹת 'בַּעַל נֶפֶשׁ', דהיינו שזכה לבחינת ה'חסד', שזהו בחינת הכיסופים וההשתוקקות לה' יתברך, ועל ידי זה הוא עושה נפשות, ולכן הוא נקרא 'בעל נפש', **אֲזַי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת 'לֶחֶם הַפָּנִים'** שהיה בבית המקדש על השולחן, כי הוא זוכה שמאיר בפרנסתו אור השגחת ה' יתברך, שנמשך מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים'[1]. וראיה לדבר, כי זהו **בִּבְחִינַת** מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו (בראשית יז): **"הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי"**. ורמוז בזה, כי **"הִתְהַלֵּךְ"** זֶה בְּחִינַת 'רַגְלִין', **בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת** מה שנאמר (דברים יא): **"וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם", (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין קי): **'זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמַּעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו'[2]),** הרי ש"התהלך" רומז על הפרנסה, ומה שנאמר **"הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי"**, היינו שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵהֶם בְּחִינַת **'פָּנִים'**, דהיינו בחינת 'לחם הפנים', הרי שאברהם אבינו זכה למדריגה זו, שפרנסתו היתה בבחינת 'לחם הפנים', ולכן מי שהוא במדריגת 'אברהם', דהיינו שזכה לבחינת ה'חסד', הוא זוכה גם כן למדריגה זו.

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר על לחם הפנים (שמואל א כא): **"לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ"**, שכשהיו לוקחים את לחם הפנים מהשולחן הוא היה חם כמו ביום ששמו אותו על השולחן[3], ורמוז בזה, **הַיְנוּ 'לֶחֶם הַפָּנִים', הֵם "לֶחֶם חֹם", דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם** – דרגתו של אברהם אבינו, **שֶׁהוּא בְּחִינַת** "חם", כמו שנאמר עליו (בראשית יח): "והוא יושב פתח האוהל **כְּחֹם הַיּוֹם"**, והחום הזה הוא בחינת אור ההשגחה שמאיר בעולם, והיינו שעל ידי שהאדם זוכה לבחינת ה'חסד' שהיא דרגתו של אברהם אבינו (שנאמר עליו "כחום היום"), והוא זוכה לכיסופין והשתוקקות לה' יתברך, על ידי זה הוא זוכה שאכילתו היא בבחינת "לחם הפנים", (שנאמר עליו "לחם חם") והוא זוכה לאור ההשגחה.

וְאָז כשהאדם זוכה לבחינת החסד, והוא זוכה שאכילתו היא בבחינת "לחם הפנים", **כָּל הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם** – שהגויים הם תחתיהם, כי כל הנהגתם היא על פי הטבע, הנמשך מהכוכבים והמזלות, **כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ**, כי כיון שהוא זוכה לאור ההשגחה ממילא כל כוחות הטבע והגויים שהם תחת כוחות הטבע מתבטלים לפניו וטורחים בשבילו. וזהו **בִּבְחִינַת** מה שאמר הקב"ה לדוד המלך (תהלים קי): **"שֵׁב לִימִינִי"**, וזה רומז על **בְּחִינַת 'אַבְרָהָם'**, כי ה'חסד' הוא בחינת צד 'ימין', וה'גבורה' היא בחינת צד 'שמאל', ועל ידי שהאדם זוכה לבחינת ה'חסד', מתקיים בו סופו של הפסוק: **"עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ", שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ.**

וזהו **בִּבְחִינַת** מה שאמרו יהושע וכלב על הגויים שבארץ ישראל (במדבר יד): **"לַחְמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם"**, ורמוז בזה, **כִּי** הנה אמרו רבותינו ז"ל: **'מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל'**, דהיינו שמקום שהשמש מאירה עליו הוא נראה עמוק יותר ממקום שיש בו צל (ב"ב פד), **ורמוז בדברי רבותינו** ז"ל, כי **'חַמָּה'** זהו **בְּחִינַת: "כְּחֹם הַיּוֹם", בְּחִינַת "לֶחֶם חֹם"**, שזהו בחינת אור ההשגחה של ה' יתברך שמאיר בעולם, וכוחות הטבע הבאים מהכוכבים והמזלות וכן הגויים המתנהגים על פי כוחות הטבע מסתירים ועושים צל על אור ההשגחה, וזהו בחינת 'מראה חמה עמוקה מן הצל', שאור ההשגחה הוא עמוק ומוסתר בתוך הצל של הנהגת הטבע, ולכן יש לגויים הצלחה גדולה ופרנסה ברווח, ואילו ישראל נבזים ושפלים ופרנסתם

מקורות והערות

[1] פרפראות לחכמה. [2] ברש"י שם פירש: 'שמעמידו על רגליו – שמשמח ליבו'. [3] גמ' יומא כא. ורש"י שם בפירושו השני.

לְהָפֵךְ. וְהַכֹּל נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מַכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לַדָּבָר הַזֶּה:

ט **וּמִי** שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אַבְרָהָם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת בַּעַל־נֶפֶשׁ, אַזַּי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. הִתְהַלֵּךְ, זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קז): זֶה מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמְּעַמֵּידוֹ עַל רַגְלָיו). הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם בְּחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כא): לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלְּקְחוֹ, הַיְנוּ לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם לֶחֶם חֹם, דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית יח): כְּחֹם הַיּוֹם:

וְאָז כָּל הָעַכּוּ"ם וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם, כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ, בִּבְחִינַת (תהלים קז): שֵׁב לִימִינִי, בְּחִינַת אַבְרָהָם, עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ, שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ, בִּבְחִינַת (במדבר יד): לְחָמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם, כִּי מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (ב"ב פד). חַמָּה, בְּחִינַת: כְּחֹם הַיּוֹם, בְּחִינַת לֶחֶם חֹם, אֲבָל כְּשֶׁפָּר צִלָּם, אַזַּי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֵה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם, וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם וְכוּ'. וְזֶהוּ: הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, בִּבְחִינַת (דברים יח): תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם:

וְזֶהוּ (שם טו): וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה' רֵיקָם – בְּרַגְלַיִם, שֶׁאָז נִתְגַּלִּין פְּנֵי ה', בְּחִינַת פָּנִים, וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים:

וְזֶהוּ שֶׁהַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לג): פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנִיחוֹתִי לָךְ, כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה, וְהֵשִׁיב לוֹ: פָּנַי יֵלֵכוּ, שֶׁיִּתְקְנוּ בְּחִינַת רַגְלַיִן, בִּבְחִינַת פָּנִים, אַזַּי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי שֵׁלְחָן דּוּמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר (חגיגה כז). וְזֶהוּ (שם): פֶּתַח בְּמִזְבֵּחַ, וְסַיֵּם זֶה הַשֵּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי דַיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה דַּיְקָא בִּבְחִינַת פָּנִים, וְאַזַּי מְכַפֵּר:

וְלֶעָתִיד יִתְקַיֵּם (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת פָּנִים, כִּי עַכְשָׁו פְּנֵי ה' מִסְתָּר בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיוּ לְאֶכֶל, וְעַכְשָׁו מַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צִלָּם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה יח): צִלְצַל כְּנָפָיִם, שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַהַסְתָּרָה שֶׁהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה, וְאֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַרְאֵה הַחַמָּה, מַרְאֶה דַּיְקָא; אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁאָז יִתְקַיֵּם: וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ, שֶׁהַחַמָּה בְּתָקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מִגְּרָתִיקָהּ, אַזַּי יִתְקַיֵּם: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ (מלאכי ג), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֲיָלֵה לַהּ לְמָתָא. בֵּירָא,** זֶה בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלְאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְכוּ'. **עֲיָלֵה לַהּ לְמָתָא,** לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל. **אַיְתָא פָּאדֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וַאֲמַר לוֹן: אַפְּשִׁילוּ לִי חַבְלֵי. פָּאדֵי,** זֶה שַׁבָּת אֲמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וַה' הֶאֱמִירְךָ, לְשׁוֹן פְּאֵר וָשֶׁבַח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים ה' אֶחָד. **וְשָׁדֵי לְהוּ,** זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת שַׁדַּי כַּנַּ"ל. **וְחַבְלֵי,** זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד, שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּבָפָא דְּאִמָּה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יא): בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: וַיַּסֵּב אֱלֹקִים, אֵין הֶסֵּבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ' כ), הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּירָא, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וּגְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל:

עִנְיַן מַעֲלַת הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה וְכוּ', הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שֶׁמַּעְתִּי גַּם־כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פִּסְקָא פִּסְקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל־כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ:

זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, כִּי הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַתְּנוּעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה, וְעַל־כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבְלִתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֵעִין, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת. וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין אֵלּוּ נַעֲשָׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשָׂה נַפְשִׁי. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה מט): וַיִּנָּפַשׁ – כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ. הַיְנוּ, שֶׁבִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מְאֲבֵדַת הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל, וְאוֹמְרִים: וַיִּנָּפַשׁ – יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ, וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוָּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה:

וְזֶה בְּחִינַת: נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף (ש"ה א), הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אַזַּי, לְפִי

באה להם ביגיעות גדולות[4], **אֲבָל כְּשֶׁסָּר צִלָּם**, על ידי בחינת "לחמנו הם", דהיינו על ידי בחינת 'לחם הפנים', **אַזַי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֵה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם** – דרגתו של אברהם אבינו, דהיינו שמתגלה אור ההשגחה, **וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת** מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו: **"עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם וְכוּ'** לרגליך". וזהו שאמרו יהושע וכלב לישראל, שעל ידי הכיסופין וההשתוקקות של ישראל התגלה אור ההשגחה, ועל ידי זה התבטל כוחם של הגויים שבארץ ישראל, וישראל יכולים להכניעם ולכובשם[5].

וְזֶהוּ הרמוז במה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו: **"הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים"**, כי "תמים" זהו **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים יח): **"תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ"**, ופירשו רבותינו ז"ל (פסחים קיג:), שהכוונה שלא לדרוש אחר הכוכבים והמזלות, וזהו הרמוז בפסוק "התהלך לפני", שעל ידי שאברהם אבינו זכה לבחינת החסד, וזכה לבחינת 'לחם הפנים', שרמוז במילים "התהלך לפני", וזכה לאור ההשגחה, לכן אמר לו הקב"ה: "והיה תמים", **שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם.**

וְזֶהוּ מה שנאמר (שם טז): **"וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה' רֵיקָם"**, ופסוק זה נאמר **בְּרַגְלִים**, כשישראל עולים לרגל, שלא יבואו ריקם אלא יביאו עמם עולות ראיה ושלמי חגיגה, ורמוז בזה, **שֶׁאָז נִתְגַּלִּין 'פְּנֵי ה'', בְּחִינַת 'פָּנִים'**, והיינו שאז מאיר אור ההשגחה הנמשך מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים', **וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת 'לֶחֶם הַפָּנִים'**[6].

וְזֶהוּ שֶׁהֵשִׁיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לאחר חטא העגל (שמות לג): **"פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִיחוֹתִי לָךְ"**, **כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה** שיכפר להם הקב"ה על חטא העגל, והקב"ה בעצמו ינהיגם ולא על ידי מלאך, **וְהֵשִׁיב לוֹ: "פָּנַי יֵלֵכוּ"**, ורמוז בזה, כי "ילכו" רומז על הפרנסה, (כמובא לעיל שהפרנסה היא בחינת 'רגלין'), והיינו **שֶׁיִּתַּקְּנוּ בְּחִינַת 'רַגְלִין' בִּבְחִינַת 'פָּנִים'**, דהיינו שתהיה אכילתם בבחינת 'לחם הפנים', **אֲזַי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי** אמרו חכמינו ז"ל, ש**'שֻׁלְחָן** של האדם **דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר'** (חגיגה כז)[7], ועיקר הכפרה של השולחן היא כשהמאכלים הם בבחינת 'לחם הפנים', **וְזֶהוּ** שאמרו חכמינו ז"ל שם: 'פָּתַח בְּמִזְבֵּחַ, שנאמר בתחילת הפסוק (יחזקאל מא): "המזבח עץ שלוש אמות וגו'", **וְסִיֵּם** בסוף הפסוק **"זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'"**, ומכך למדו חכמינו ז"ל ששולחנו של אדם מכפר כמזבח, ורמוז בזה שנאמר **"לִפְנֵי" דַּיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה דַּיְקָא** השולחן **בִּבְחִינַת 'פָּנִים'**, דהיינו שמאכליו יהיו בבחינת 'לחם הפנים', **וַאֲזַי מְכַפֵּר.**

מקורות והערות

[4] פרפראות לחכמה. [5] ובפרפראות לחכמה כתב כי נראה לבאר בזה, כי כיון שהנהגתו יתברך מלובש בבחינת מט"ט, שזה בחינת שמלכך נער, והוא בחינת ברית תתאה, בחינת (שמות כ"ג) 'כי שמי בקרבו' שמו כשם רבו (סנהדרין ל"ח), ואף על פי כן הוא רק בחינת מראה החמה (ועיין מאמר אני ה' הוא שמי סי' י"א), וידוע כי הוא נקרא בעל כנפים, ועל כן משם נמשך ונשתלשל מה שנתלבש אור השגחתו יתברך בדרך הטבע בהנהגת המזלות שזה בחינת 'צלצל כנפים' כנ"ל. וידוע שמט"ט שלטונו בימי החול (עיין סימן י"א הנ"ל), ובשבת נתגלה כביכול אור השגחת ה' יתברך בעצמו. וזה בחינת (מלאכי ג) 'וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וכו'", ודרשו רבותינו ז"ל (תענית ח) 'שמש בשבת צדקה לעניים וכו'", כי שבת הוא מבחינת ההנהגה שלעתיד, שאז עתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה, שזה בחינת 'וזרחה לכם וכו' שמש צדקה', אזי יתקיים 'ומרפא בכנפיה', היינו שלא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך, שאז יתגלה אור פני ה' ויתבטל הצל בבחינת (במדבר י"ד) 'סר צילם'. ועל כן על ידי שמירת הברית בשלימות, שזה בחינת ברית עילאה בחינת אור השמש ממש, שזה בחינת 'כחום היום' דאברהם, על ידי זה כל הכוכבים ומזלות וכל העכו"ם שתחתיהם טורחים בשביל פרנסה של ישראל, בבחינת 'לחמנו הם סר צילם מעליהם', ואז האכילה בבחינת 'לחם הפנים' כי מאיר בה אור פני ה'. ועל כן נקרא לחם הפנים 'לחם בם ביום הלקחו', ועל פי פשוטו רוצה לומר כי היה בו מעשה נסים שביום הלקחו היה חם כמו שנאפה עכשיו, וזה למעלה מהנהגת הטבע, שזה בעצמו בחינת 'כחום היום' דאברהם, שהוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה, היינו שנתגלה אור השגחתו יתברך למעלה מדרך הטבע, שזה בחינת שהאיר אור השמש בלי לבוש ונרתיק. [6] ובפרפראות לחכמה כתב, כי נראה לפרש, כי הם נקראים רגלים מלשון רגלין, ונתגלין בהם אור פני ה' כי הם ימים שנעשו בהם ניסים לישראל למעלה מדרך הטבע, שזה בחינת התגלות פני ה', נמצא שנמשך בזה בחינת התהלך לפני, היינו שמאיר אור פני ה' בבחינת רגלין, ואז מחוייב כל אחד מישראל לעלות ולראות את פני ה', ונאמר אז (דברים ט"ז) 'ולא יראו פני ריקם', כי על ידי זה נתעלה ונתתקן כל פרנסתו ולחמו, בבחינת לחם הפנים. וכתב שנראה שרימז בזה למה שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה כ"ז), שמראין לעולי רגלים את הלחם הפנים שהוא לחם חם ביום הלקחו ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום, היינו כנ"ל כי בזה נתגלה שה' יתברך מאיר עליהם אור השגחתו ואור פני ה' יתברך למעלה מדרך הטבע. וגם נראה שרימז בזה גם לענין הצדקה, כי עיקר החשיבות הצדקה הוא אמונה כמבואר לעיל אות א', היינו כשנותן צדקה על ידי שמאמין בהשגחתו יתברך שכל הפרנסה נמשכת רק מאתו יתברך, כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל, על ידי זה נתתקן כל פרנסתו עד שהיא בבחינת לחם הפנים בחינת התהלך לפני הנ"ל. וזה בחינת שמש צדקה דייקא, כי על ידי צדקה ממשיכין גם כן בחינת התגלות אור השמש הנ"ל. [7] ברש"י שם פירש: 'שולחנו מכפר עליו – בהכנסת אורחין'.

לְהָפֵךְ. וְהַכֹּל נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מַכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לַדָּבָר הַזֶּה:

ט **וּמִי** שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אַבְרָהָם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת בַּעַל־נֶפֶשׁ, אַזַי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. הִתְהַלֵּךְ, זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קז): זֶה מְמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמְּעַמִּידוֹ עַל רַגְלָיו). הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם בְּחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כא): לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלְּקְחוֹ, הַיְנוּ לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם לֶחֶם חֹם, דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית יח): כְּחֹם הַיּוֹם:

וְאָז כָּל הָעַכּוּ"ם וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם, כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ, בִּבְחִינַת (תהלים קז): שֵׁב לִימִינִי, בְּחִינַת אַבְרָהָם, עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ, שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ, בִּבְחִינַת (במדבר יד): לְחָמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם, כִּי מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (ב"ב פד). חַמָּה, בְּחִינַת: כְּחֹם הַיּוֹם, בְּחִינַת לֶחֶם חֹם, אֲבָל כְּשֶׁפָּר צִלָּם, אַזַי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֵה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם, וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם וְכוּ'. וְזֶהוּ: הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, בִּבְחִינַת (דברים יח): תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם:

וְזֶהוּ (שם טו): וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה' רֵיקָם – בְּרַגְלַיִם, שֶׁאָז נִתְגַּלִּין פְּנֵי ה', בְּחִינַת פָּנִים, וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים:

וְזֶהוּ שֶׁהַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לג): פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנִיחוֹתִי לָךְ, כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה, וְהֵשִׁיב לוֹ: פָּנַי יֵלֵכוּ, שֶׁיִּתְקְנוּ בְּחִינַת רַגְלַיִן, בִּבְחִינַת פָּנִים, אַזַי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי שֵׁלְחָן דּוּמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר (חגיגה כז). וְזֶהוּ (שם): פֶּתַח בְּמִזְבֵּחַ, וְסַיֵּם זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי דַיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה דַּיְקָא בִּבְחִינַת פָּנִים, וְאַזַי מְכַפֵּר:

וְלֶעָתִיד יִתְקַיֵּם (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת פָּנִים, כִּי עַכְשָׁו פְּנֵי ה' מִסְתָּר בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיוּ לְאֶכֶל, וְעַכְשָׁו מַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צִלָּם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה יח): צִלְצַל כְּנָפָיִם, שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַהַסְתָּרָה שֶׁהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה, וְאֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַרְאֵה הַחַמָּה, מַרְאֶה דַּיְקָא; אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁאָז יִתְקַיֵּם: וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ, שֶׁהַחַמָּה בְּתָקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מִגְּרָתִיקָהּ, אֲזַי יִתְקַיֵּם: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ (מלאכי ג), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: מַה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֵילֵהּ לֵהּ לְמָתָא. בֵּירָא,** זֶה בְּחִינַת בַּר וּמְזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלְאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְכוּ'. **עֵילֵהּ לֵהּ לְמָתָא,** לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל. **אַיְתָא פָּאדֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וַאֲמַר לוֹן: אַפְּשִׁילוּ לִי חַבְלֵי. פָּאדֵי,** זֶה שַׁבָּת אֱמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וַה' הֶאֱמִירְךָ, לְשׁוֹן פְּאֵר וָשֶׁבַח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים ה' אֶחָד. **וְשָׁדֵי לְהוּ,** זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת שַׁדַּי כַּנַּ"ל. **וְחַבְלֵי,** זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד, שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּבָפָא דְּאִמָּה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יא): בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: וַיַּסֵּב אֱלֹקִים, אֵין הֶסֵּבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ' כ), הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמְזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּירָא, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וּגְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל:

עִנְיָן מַעֲלַת הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה וְכוּ', הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שֶׁמַּעְתִּי גַּם־כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פִּסְקָא פִּסְקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל־כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ:

זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, כִּי הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַתְּנוּעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה, וְעַל־כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבְלִתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנְּקֻדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנְּקֻדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֲעִין, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת. וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְנַעְנֵעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין אֵלּוּ נַעֲשָׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי, הַיְנוּ מַה שֶׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשָׂה נַפְשִׁי. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה מו): וַיְנַפֵּשׁ – כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ. הַיְנוּ, שֶׁבִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁצְּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מַאֲבֶדֶת הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל, וְאוֹמְרִים: וַיְנַפֵּשׁ – יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ, וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוָּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה:

וְזֶה בְּחִינַת: נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף (ש"ה א), הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי, לְפִי

וְלֶעָתִיד יִתְקַיֵּם מה שנאמר (ישעיה ל): **"וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ"** – 'הקב"ה לא יסתתר עוד ממך ותזכה לראות אותו'[8], **והיינו שֶׁאַזַּי יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת 'פָּנִים'**, דהיינו אור ההשגחה הנמשך מהבחינה העליונה הנקראת 'אור הפנים', **כִּי עַכְשָׁו 'פְּנֵי ה'' מֻסְתָּר בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים לא): **"וְהִסְתַּרְתִּי פָּנַי מֵהֶם וְהָיוּ לֶאֱכֹל"**, ורמוז בזה, שבחינת המאכלים הם בהסתר פנים, ולא מאיר בהם אור ההשגחה הנמשך מבחינת 'אור הפנים', **וְעַכְשָׁו מַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צֵלָם** של הנהגת הטבע והכוכבים והמזלות. **וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר על עמי גוג ומגוג שילחמו בישראל לעתיד לבוא (ישעיה יח): **"צִלְצַל כְּנָפָיִם"**[9], ורמוז בזה, **שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַסְתָּרָה שֶׁהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה**, וזהו "צלצל" מלשון 'צל'. **וְאֵין זֶה** שהצל של הטבע והמזלות בכוחו להסתיר את אור ההשגחה **אֶלָּא** מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר **בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא 'מַרְאֵה הַחַמָּה'**, וכמו שדייקו חכמינו ז"ל ואמרו: 'מראה חמה עמוקה מן הצל', **'מַרְאֶה' דַּיְקָא**, ולא הארה בשלימות. **אֲבָל לֶעָתִיד שֶׁאָז יִתְקַיֵּם: "וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ"** (מלאכי ג), **שֶׁהַחַמָּה בְּתָקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת** מה שדרשו רבותינו ז"ל על פסוק זה: **'עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ'** (נדרים ח:)[10], שזהו אור ההשגחה שיתגלה אז, **אֲזַי יִתְקַיֵּם: "וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ"** (מלאכי ג), ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ"ל**, ויתבטלו הכנפיים המסתירים את אור החמה, ויתגלה אור ההשגחה בשלימות.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בשאלתם של סבי דבי אתונא ובתשובתו של רבי יהושע בן חנניה.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא את רבי יהושע בן חנניה: **'אִית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עַיְלֵהּ לֵהּ לְמָתָא'** – יש לנו בור במדבר, העלהו לעיר. **ורמוז בזה, כי 'בֵּירָא' זֶה בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלַאֲחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: "וְהִסְתַּרְתִּי פָּנַי מֵהֶם וְכוּ'** והיה לאכול", שבחינת המאכלים הם בהסתר פנים, ולא מאיר בהם אור ההשגחה הנמשך מבחינת 'אור הפנים'. **'עַיְלֵהּ לֵהּ לְמָתָא'**, הכניסהו **לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת 'לֶחֶם הַפָּנִים' כַּנַּ"ל.**

'אִיתָא פָּאֲרֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וְאָמַר לוֹן: אַפְשִׁילוּ לִי חַבְלֵי' – הביא רבי יהושע בן חנניה סובין והניח לפניהם, אמר להם: עשו לי חבל מסובין אלו. **ורמוז בזה, כי 'פָּאֲרֵי', זֶה שַׁבָּת אֱמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י** על הפסוק (דברים כו): **"אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וַה' הֶאֱמִירְךָ", לְשׁוֹן פְּאֵרִי וָשֶׁבַח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים: ה' אֶחָד**, ועל ידי השבת אנו זוכים לאמונה. **'וְשָׁדֵי לְהוּ', זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת 'שַׁדַּי' כַּנַּ"ל,** ששם זה הוא בחינת הברית (כמובא לעיל בסימן י"א אות ג'), **ועל** ידי שמירת הברית זוכים לשבת ואמונה. **וְ'חַבְלֵי', זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּפֵמָא דְּאַמָּה** – בעטרת היסוד **כַּנַּ"ל**, דהיינו שעל ידי שמירת הברית זוכים לבחינת החסד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (הושע יא): **"בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה"**, הרי ש'חבל' רומז על בחינת 'אהבה' ו'חסד'. **הַיְנוּ עַל יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ"ל, וְעַל יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת 'לֶחֶם הַפָּנִים' כַּנַּ"ל**, שכל אכילתו וסעודתו היא בבחינת 'לחם הפנים', ומאיר בה אור ההשגחה הנמשך מבחינת 'אור הפנים'.

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: "וַיִּסַּע אֱלִקִים את העם דרך המדבר ים סוף" (שמות יג), ודרשו על כך רבותינו ז"ל: **'אֵין הֲסִבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה'**, שהקב"ה דאג להם שיהיה להם מזון במדבר, **כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּמִּדְרָשׁ** (שמות פ' כ), **הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'בֵּירָא', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל. וּגְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל**[11].

מקורות והערות

[8] רש"י שם. [9] ברש"י שם פירש: "הוי ארץ צלצל כנפים – תרגם יונתן דאתן לה בספינן מארע רחיקא וקלעיהון פריסן כנשרא דטאיס בכנפוהי, אני אומר לפי שהן שרוין במזרח והארץ חמה העופות נאספים שם והיא מצולצלת בכנפי עופות, ונבואה זו על אוכלוסי גוג ומגוג, כענין שנאמר (ביחזקאל לח) פרס כוש ופוט אתם". [10] בנדרים דף ח' ע"ב מובא: "רבי שמעון בן לקיש אמר, אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו', ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק, והרשעים נידונין בה שנאמר הנה יום בא בוער כתנור וגו'". [11] ובליקוטי הלכות (הל' אומנין הל' ד') כתב לפרש את סיום הפסוק: "ויסב אלקים' הוא בחינת סעודה כנ"ל, היינו בחינת האכילה

לְהָפֵךְ. וְהַכֹּל נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַהֶבֶל פִּיו, שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי זֶה יָדוּעַ לַכֹּל, שֶׁעִקַּר הַדִּבּוּר הוּא, שֶׁכְּלֵי הַדִּבּוּר מַכִּין בָּאֲוִיר, וַאֲוִיר הַזֶּה פּוֹגֵעַ בָּאֲוִיר הַסָּמוּךְ לוֹ, וְהַסָּמוּךְ בַּסָּמוּךְ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ, וְשׁוֹמֵעַ חֲבֵרוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וּכְשֶׁהוּא מְקַבֵּל דִּבּוּרוֹ, הוּא מְקַבֵּל נַפְשׁוֹ, וְנִתְעוֹרֵר לַדָּבָר הַזֶּה:

ט וּמִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת אַבְרָהָם, הַיְנוּ בְּחִינוֹת בַּעַל־נֶפֶשׁ, אַזַּי בְּוַדַּאי כָּל אֲכִילוֹתָיו וּסְעֻדּוֹתָיו בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים, בִּבְחִינַת (בראשית יז): הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. הִתְהַלֵּךְ, זֶה בְּחִינַת רַגְלַיִן, בְּחִינַת פַּרְנָסָתוֹ, בְּחִינַת (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קז): זֶה מְמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁמְּעַמִּידוֹ עַל רַגְלָיו). הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי, שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם בְּחִינַת פָּנִים. וְזֶה בְּחִינַת (שמואל־א כא): לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ, הַיְנוּ לֶחֶם הַפָּנִים, הֵם לֶחֶם חֹם, דַּרְגִּין דְּאַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת (בראשית יח): כְּחֹם הַיּוֹם:

וְאָז כָּל הָעַכּוּ"ם וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת שֶׁהֵם תַּחְתֵּיהֶם, כֻּלָּם הֵן טוֹרְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הָאִישׁ, בִּבְחִינַת (תהלים קז): שֵׁב לִימִינִי, בְּחִינַת אַבְרָהָם, עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם לְרַגְלֶיךָ, שֶׁהֵם טוֹרְחִים בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתְךָ, בִּבְחִינַת (במדבר יד): לְחָמֵנוּ הֵם סָר צִלָּם מֵעֲלֵיהֶם, כִּי מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל (ב"ב פד). חַמָּה, בְּחִינַת: כְּחֹם הַיּוֹם, בְּחִינַת לֶחֶם חֹם, אֲבָל כְּשֶׁפָּר צִלָּם, אַזַּי נִתְעַלֶּה וְנִתְרָאֶה מַרְאֵה חַמָּה, דַּרְגֵּהּ דְּאַבְרָהָם, וְהֵם נִשְׁפָּלִים תַּחְתָּיו, בִּבְחִינַת: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדוֹם וְכוּ'. וְזֶהוּ: הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וֶהְיֵה תָמִים, בִּבְחִינַת (דברים יח): תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹקֶיךָ, שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵךְ לִדְרֹשׁ אַחַר כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת, כִּי תִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהֶם:

וְזֶהוּ (שם טו): וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה' רֵיקָם – בְּרַגְלַיִם, שֶׁאָז נִתְגַּלִּין פְּנֵי ה', בְּחִינַת פָּנִים, וּבָזֶה שֶׁכָּל אֶחָד מֵבִיא עוֹלַת רְאִיָּה מִיגִיעָתוֹ שֶׁמִּתְיַגֵּעַ כָּל הַשָּׁנָה, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְחַזֵּק וְנִתְעַלֶּה כָּל לַחְמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ, בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים:

וְזֶהוּ שֶׁהַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְמֹשֶׁה (שמות לג): פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנִיחוֹתִי לָךְ, כִּי מֹשֶׁה בִּקֵּשׁ כַּפָּרָה, וְהֵשִׁיב לוֹ: פָּנַי יֵלֵכוּ, שֶׁיִּתְקְנוּ בְּחִינַת רַגְלַיִן, בִּבְחִינַת פָּנִים, אַזַּי יִתְכַּפֵּר לָהֶם, כִּי שֵׁלְחָן דּוּמֶה לְמִזְבֵּחַ שֶׁמְּכַפֵּר (חגיגה כז). וְזֶהוּ (שם): פֶּתַח בְּמִזְבֵּחַ, וְסַיֵּם זֶה הַשֵּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי דַיְקָא, שֶׁיִּהְיֶה דַּיְקָא בִּבְחִינַת פָּנִים, וְאַזַּי מְכַפֵּר:

וְלָעָתִיד יִתְקַיֵּם (ישעיה ל): וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ, וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, שֶׁאָז יִתְגַּלֶּה בְּחִינַת פָּנִים, כִּי עַכְשָׁו פְּנֵי ה' מִסְתָּר בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, בְּהַנְהָגַת הַמַּזָּלוֹת, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְהַסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיוּ לְאֶכֶל, וְעַכְשָׁו מַרְאֵה הַחַמָּה עֲמֻקָּה מִן צִלָּם. וְזֶה בְּחִינַת (ישעיה יח): צִלְצַל כְּנָפָיִם, שֶׁהַכְּנָפַיִם וְהַהַסְתָּרָה שֶׁהַנְהָגָתוֹ מֻכְנָף וּמֻסְתָּר בָּהֶם, וְזֶהוּ הַצֵּל שֶׁמַּסְתִּיר אוֹר הַחַמָּה, וְאֵין זֶה אֶלָּא מֵחֲמַת שֶׁאוֹר הַחַמָּה אֵין מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְאֵין זֶה אֶלָּא מַרְאֵה הַחַמָּה, מַרְאֶה דַּיְקָא; אֲבָל לָעָתִיד, שֶׁאָז יִתְקַיֵּם: וְזָרְחָה לָכֶם שֶׁמֶשׁ, שֶׁהַחַמָּה בְּתָקְפָּהּ יִתְגַּלֶּה, בִּבְחִינַת: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא חַמָּה מִגְּרָתִיקָהּ, אֲזַי יִתְקַיֵּם: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ (מלאכי ג), הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ כַּנַּ"ל:

וְזֶהוּ: מַה שֶׁשָּׁאֲלוּ סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא: **אית לָן בֵּירָא בְּדַבְרָא, עֲיָלֵה לַהּ לְמָתָא. בֵּירָא,** זֶה בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בַּחוּץ וְלְאַחוֹרֵי הַקְּדֻשָּׁה, בִּבְחִינַת: וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְכוּ'. **עֲיָלֵה לַהּ לְמָתָא,** לִפְנִים, שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל. **אַיְתָא פָּאדֵי וְשָׁדֵי לְהוּ, וַאֲמַר לוֹן: אַפְּשִׁילוּ לִי חַבְלֵי. פָּאדֵי,** זֶה שַׁבָּת אֲמוּנָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (דברים כו): אֶת ה' הֶאֱמַרְתָּ וַה' הֶאֱמִירְךָ, לְשׁוֹן פְּאֵר וָשֶׁבַח, שֶׁאָנוּ מְפָאֲרִין אֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְאָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ, וְאוֹמְרִים ה' אֶחָד. **וְשָׁדֵי לְהוּ,** זֶה בְּחִינַת בְּרִית, בְּחִינַת שַׁדַּי כַּנַּ"ל. **וְחַבְלֵי,** זֶה בְּחִינַת אַהֲבַת חֶסֶד, שֶׁמִּתְגַּלִּים בְּכָפָא דְּאִמָּא כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (הושע יא): בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם, בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה. הַיְנוּ עַל־יְדֵי שַׁבָּת וּבְרִית נִתְגַּלֶּה אַהֲבָה כַּנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי הָאַהֲבָה, בָּאִים לִבְחִינַת לֶחֶם הַפָּנִים כַּנַּ"ל:

(עַד כָּאן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ ז"ל)

זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה עַל פָּסוּק: וַיַּסֵּב אֱלֹקִים, אֵין הֶסֵּבָּה אֶלָּא סְעֻדָּה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמות פ' כ), הַיְנוּ בְּחִינַת פַּרְנָסָה, בְּחִינַת בַּר וּמָזוֹן, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּירָא, כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וּגְמַר בֵּאוּר הַפָּסוּק עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֹא זָכִינוּ לְקַבֵּל:

עִנְיַן מַעֲלַת הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה וְכוּ', הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שֶׁמַּעְתִּי גַּם־כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פִּסְקָא פִּסְקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל־כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ:

זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל־יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת, כִּי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַתְּנוּעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנִּקֻּדּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה, וְעַל־כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת הֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל־יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבְלִתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל־יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֵעִין, וְעַל־יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת. וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ הוּא עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין אֵלּוּ נַעֲשָׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פד): נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי, הַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשָׂה נַפְשִׁי. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה מט): וַיִּנָּפַשׁ – כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ. הַיְנוּ, שֶׁבִּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת, שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מֵאֲבֵדַת הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל, וְאוֹמְרִים: וַיִּנָּפַשׁ – יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ, וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ, וְעַל־יְדֵי־זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוָּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה:

וְזֶה בְּחִינַת: נִקֻּדּוֹת הַכֶּסֶף (ש"ה א), הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנִּקֻּדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁעַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי, לְפִי

עתה יובא כל המאמר שנתבאר עד כה, בסגנון אחר, כפי ששמע אותו ר' נתן ז"ל מרבינו ז"ל.

כותב ר' נתן ז"ל: **עִנְיַן מַעֲלַת הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה וְכוּ', הַנִּזְכָּר לְעֵיל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה בְּבֵאוּר יוֹתֵר, עִם עוֹד כַּמָּה חִדּוּשִׁים שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ כָּאן כְּלָל, וְכֵן בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאן, שָׁמַעְתִּי גַּם כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ תְּחִלָּה פִּסְקָא פִּסְקָא בְּסִגְנוֹן אַחֵר קְצָת, עַל כֵּן אַעְתִּיקֵם הֵנָּה. וְזֶהוּ.**

זוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הוּא עַל יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת, כִּי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַתְּנוּעָה שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנִּקֻּדּוֹת הָאוֹתִיּוֹת הֵם כְּגֹלֶם, וְאֵין בָּהֶם שׁוּם תְּנוּעָה, כי אי אפשר לקרוא את המילים בלי הנקודות שתחת האותיות. **וְעַל כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת הֵם בְּחִינַת 'נֶפֶשׁ', כִּי כְּמוֹ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הוּא חִיּוּת הָאָדָם, וְכָל תְּנוּעָה שֶׁאָדָם מִתְנוֹעֵעַ, הַכֹּל הוּא עַל יְדֵי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְתִּי הַנֶּפֶשׁ הוּא כְּגֹלֶם, כֵּן הַנִּקֻּדּוֹת הֵם הַחִיּוּת וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, וּבְלִי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם כְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, רַק עַל יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת הֵם מִתְנוֹעֲעִין, וְעַל יְדֵי הַנִּקֻּדּוֹת נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין הָאוֹתִיּוֹת. וְעִקַּר הִתְהַוּוּת הַנֶּפֶשׁ, הוּא עַל יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ לְהַגִּיעַ אֶל מַדְרֵגָה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, עַל יְדֵי הַכִּסּוּפִין אֵלּוּ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פד): **"נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי"**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ מַה שֶּׁאֲנִי נִכְסָף וְכָלֶה אַחַר הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה 'נַפְשִׁי'.**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ביצה טז.) כי בערב שבת הקב"ה נותן באדם נשמה יתירה, ובמוצאי שבת נוטלים אותה הימנו, ודבר זה נלמד מהפסוק "וביום השביעי שבת **וַיִּנָּפַשׁ" - 'כֵּיוָן שֶׁשָּׁבַת, יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ'**, שלאחר השבת הנפש אובדת והולכת. ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁבְּתְחִלַּת הַשַּׁבָּת שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל נֶפֶשׁ יְתֵרָה, אָנוּ זוֹכְרִין מֵאֲבֵדַת הַנֶּפֶשׁ בְּחֹל**, שכשתגמר השבת תאבד הנפש ותלך, **וְאוֹמְרִים: "וַיִּנָּפַשׁ" - 'יַי אָבְדָה נֶפֶשׁ', וּמַתְחִילִין לְהִתְגַּעְגֵּעַ אַחֲרֶיהָ. וְעַל יְדֵי זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁאָנוּ מִתְגַּעְגְּעִין אַחַר הַנֶּפֶשׁ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה**[12].

וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר: **"נִקֻּדּוֹת הַכָּסֶף"** (שה"ש א), ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנִּקֻּדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת 'נֶפֶשׁ', הַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדָבָר, אִם לְטוֹב אוֹ לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי**

מקורות והערות

והפרנסה שצריכין להכניסה מחוץ לפנים כנ"ל, וזה נעשה על ידי 'דרך המדבר ים סוף וחמושים וכו'', 'המדבר' זה בחינת אמונה שתלויה בדיבור, שצריכין לדבר האמונה הקדושה בפה מלא, כמו שאמר אדמו"ר ז"ל 'האמונה תולה בפה של אדם וכו'', וזה בחינת 'ים סוף', כי אמונה בחינת הדיבור בחינת מלכות היא בחינת ים שכל הנחלים הולכים לתוכה כידוע, וזה בחינת 'סוף' כי הוא בחינת אחרית וסוף ושלימות של כל המידות ושל כל הבריאה כולה, כמובא בתורה זו, בחינת 'בא חבקוק והעמידן על אמונה וכו'', 'וחמושים וכו'' ופירש רש"י 'מזויינים', זה בחינת תיקון הברית שעל ידי זה זוכין לאמונה בחינת שבת, על ידי זה זוכין להכניס הפרנסה לפנים לישראל, שזהו בחינת 'ויסב אלקים את העם' כנ"ל. גם 'המדבר ים סוף' מרמז על הנפשות טובות הנעשין מכיסופין טובים, שעיקר יציאתן אל הפועל הוא על ידי הדיבור, וזהו גם כן בחינת 'ים סוף' כי הם בחינת סוף ושלימות של כל הדברים, כי הם מציירין אותיות התורה לטוב שעל ידי זה נגמרין ונשלמין כל הדברים לטוב". 12 ובפרפראות לחכמה פירש בזה, כי שבת הוא בחינת ברית ובחינת אמונה, ועל ידי זה מתגלה חסד ואהבה והשתוקקות, בחינת 'וי אבדה נפש', ועל ידי זה בעצמו נתהוה הנפש היתירה. ובליקוטי הלכות (הלכות דם הל' א') כתב: "עיקר הרצון וכיסופין דקדושה שמזה נעשין נפשות, הוא בשבת, כי שבת הוא רצון וכיסופין דקדושה, כמו שמתפללין: 'באהבה וברצון הנחלתנו', ואז מתגלה רעוא דרעוין, רצון שברצונות, ועל כן אז זוכין לנפש יתירה, כמו שכתוב: 'כי בו שבת וינפש', ועיקר הנפש יתירה זוכין בשבת על ידי ההשתוקקות והכיסופין דקדושה, בבחינת 'כיון ששבת וי אבדה נפש', שמתגעגעין אחר הנפש, ועל ידי זה זוכין לנפש היתירה. כי שבת כלול מכל הבחינות הנ"ל, כי שבת הוא בבחינת תיקון הברית, כמו שכתוב: 'ברית עולם ביני וביו בני ישראל', ואז הוא בחינת אמונה בשלימות, כי שבת מורה על חידוש העולם, ואז זוכין לעשות נפשות על ידי ההשתוקקות והכיסופין דקדושה, וזהו בחינת הנפש היתירה שזוכין בשבת על ידי השתוקקות וכיסופין ורצון דקדושה, בחינת רעוא דרעוין, רצון שברצונות, שמתגלה בשבת. ועל ידי זה זוכין שתהיה האכילה בבחינת 'לחם הפנים', ועל כן עיקר הלחם הפנים הוא בשבת, שאז עורכין ומסדרין את הלחם הפנים, כי בשבת

לְפִי הַכְּסוּפִין נַעֲשׂוּ נְקֵדוֹת, וְנִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁהוּא נִכְסָף. כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, כי האותיות בשורשם העליון הם ספירות רוחניות שעל ידי צירופם והתחברותם זה בזה הם מחיים את כל הדברים שבעולם, ומנהיגים את כל הדברים שבעולם, אַךְ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם כְּגֻלָּם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר בְּלִי נְקֵדוֹת, וּלְפִי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת עַל יְדֵי הַנְּקֵדוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל יְדֵי הַכְּסוּפִין. הַיְנוּ: אִם הוּא נִכְסָף לְדָבָר טוֹב, נַעֲשֶׂה מֵהַכְּסוּפִין נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, וְנַעֲשִׂים נְקֵדוֹת, בְּחִינַת "נְקֵדוֹת הַכֶּסֶף", וַאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ כְּגֻלָּם, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, והם משפיעים טוב לעולם, וְכֵן לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אִם נִכְסָף לְרַע, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂים מֵהַכְּסוּפִין נְפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְקֵדוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל רַע, חַס וְשָׁלוֹם, והם משפיעים רע לעולם. כִּי "מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב" (איכה ג), רַק כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְצַיֵּר וְעוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב אוֹ רַע, חַס וְשָׁלוֹם, עַל יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נְקֵדוֹת. וְעַל יְדֵי הַנְּקֵדוֹת מִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ לְטוֹב אוֹ לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם[1].

אַךְ כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צָרִיךְ לְדַבֵּר בַּפֶּה הַכְּסוּפִין וְהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ה): "נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ", שֶׁעַל יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּפִיו הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצְאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): 'אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ', כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם פּוֹעֲלִים, כִּי הֵם הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בברכת יוצר אור): "וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית", וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ה.), הרי שעל ידי אותיות התורה הקב"ה מחדש את מעשה בראשית בכל יום, כִּי הֵם מַנְהִיגִין אֶת כָּל הָעוֹלָם. אַךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם כְּגֻלָּם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר. וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁנֵי כֹּחוֹת: 'זָכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ', לא זכה נעשה לו סם מיתה' (יומא עב: ועיין תענית ז), שמי שעוסק בתורה לשמה נעשית לו סם חיים, ומי שעוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם מיתה. כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף, כָּךְ הוּא מְצַיֵּר וּמְפָרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. כִּי בְּהַתּוֹרָה כָּלוּל אַחִיזַת טוֹב וָרַע, וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע יד). הַיְנוּ כָּל אֶחָד לְפִי הַכְּסוּפִין שֶׁלּוֹ, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂים נְפָשׁוֹת, עַל יְדֵי זֶה עוֹשֶׂה נְקֵדוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנִתְפָּרְשׁוּ לְטוֹב אוֹ לְהֵפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם. וּלְפִי מַה שֶּׁנִּצְטַיְּרִין, כָּךְ הֵם פּוֹעֲלִים בָּעוֹלָם. וְעַל כֵּן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁים לְהִצְטַיֵּר מִפִּי צַדִּיק, שֶׁהוּא מְדַבֵּר הַכְּסוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְקַבְּלִין הָאוֹתִיּוֹת נְקֵדוֹת, וְנִצְטַיְּרִין לְטוֹב.

לאחר שנתבאר שעל ידי הכיסופין וההשתוקקות לטוב נעשה נפש, ונפש זה הוא הנקודות של האותיות שמנהיגים את העולם, שעל ידי הנקודות הם מצטרפים ומצטיירים ופועלים פעולות טובות, ולהיפך על ידי כיסופין רעים הם מצטיירים לרע ופועלים רע בעולם, וזהו משום שבאותיות התורה כלול אחיזת טוב ורע, יתבאר כעת כי גם הרב צריך שיהיו לו שני כוחות, שהם בחינת למדן וחסיד, שעל ידי זה יוכלו לקבל ממנו טוב, וכן יוכלו לטעות ולהגיע על ידו לרע.

וְזֶהוּ: 'אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת', כִּי הָרַב צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם וְכוּ' מיתה, בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב

מקורות והערות

נעשין כל הבחינות הנ"ל, שעל ידי זה זוכין ללחם הפנים כנ"ל".

[1] ובליקוטי הלכות (הל' נשיאת כפים הל' ג' אות ב') כתב: "כל הברכות חסרים ואין להם שלימות כי אם על ידי אמונה (כמבואר לעיל באות ב'), ואמונה תלויה בשמירת הברית, ועל ידי ברית חסד מתגלה וכו', דהיינו רצון וכיסופין לה' יתברך, ואזי נצטיירין אותיות התורה לטוב, ועל ידי זה דייקא נשלמין הברכות. כי כל הברכות באין על ידי זה, על ידי הכיסופין דקדושה, שעל ידי זה מציירין אותיות התורה, שהם פועלים ועושים כל דבר בעולם, מציירין אותם לטוב ולברכה, ומשם עיקר הברכה, כי כל הברכות הכל מהתורה, שמשם חיות כל הדברים שבעולם, אך אותיות התורה אין להם שום פעולה רק כפי מה שמציירין אותם על ידי הכיסופין לטוב או להיפך חס ושלום, כמבואר במאמר זה, נמצא שעל ידי כיסופין דקדושה משם כל הברכות כנ"ל, ועל כן דייקא על ידי החסד שמתגלה על ידי שמירת הברית שהוא בחינת רצון וכיסופין דקדושה, על ידי זה נשלמין כל הברכות ששלימותן על ידי אמונה שתלויה בשמירת הברית שעל ידי זה מתגלה חסד הנ"ל, ובזה מקושר היטב במאמר זה ענין החסד שהוא הכיסופין דקדושה לענין

הַכְּסוּפִין נַעֲשׂוּ נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁהוּא נִכְסָף, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, אַךְ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר בְּלִי נְקֻדּוֹת, וּלְפִי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין. הַיְנוּ: אִם הוּא נִכְסָף לְדָבָר טוֹב, נַעֲשֶׂה מֵהַכְּסוּפִין נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, וְנַעֲשִׂים נְקֻדּוֹת בְּחִינַת נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְאַזַּי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּגֹלֶם, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב; וְכֵן לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אִם נִכְסָף לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂים מֵהַכְּסוּפִין נְפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל רָע, חַס וְשָׁלוֹם:

כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב (איכה ג), רַק כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְצַיֵּר וְעוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב אוֹ רָע, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת מִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם:

אַךְ כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צָרִיךְ לְדַבֵּר בַּפֶּה הַכְּסוּפִין וְהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּפִיו הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצְאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם פּוֹעֲלִים, כִּי הֵם הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ה.), כִּי הֵם מַנְהִיגִין אֶת כָּל הָעוֹלָם, אַךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר, וְעַל־כֵּן יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁנֵי כֹּחוֹת: זָכָר, נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים (יומא עב:, וע' תענית ז) וְכוּ', כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף, כָּךְ הוּא מְצַיֵּר וּמְפָרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי בְּהַתּוֹרָה כָּלוּל אֲחִיזַת טוֹב וָרָע: וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע יד), הַיְנוּ כָּל אֶחָד לְפִי הַכְּסוּפִין שֶׁלּוֹ, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂים נְפָשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנִתְפָּרְשׁוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, וּלְפִי מַה שֶׁנִּצְטַיְּרִין, כָּךְ הֵם פּוֹעֲלִים בָּעוֹלָם. וְעַל־כֵּן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁים לְהִצְטַיֵּר מִפִּי צַדִּיק, שֶׁהוּא מְדַבֵּר הַכְּסוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין הָאוֹתִיּוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין לְטוֹב. וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי הָרַב צָרִיךְ גַּם־כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם כו', בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לְקַבֵּל כִּרְצוֹנוֹ, צַדִּיקִים יֵלְכוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ; אִם הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, יוּכַל לְקַבֵּל מֵהָרַב דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבֹד אֶת ה', וְאִם לָאו, וְטִינָא יֵשׁ בְּלִבּוֹ, יוּכַל גַּם־כֵּן לִמְצֹא בְּהָרַב דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְיִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (תניא יד.): אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס; רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, בֶּן־עַזַּאי הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בֶּן־זוֹמָא הִצִּיץ וָמֵת, אַחֵר קִצֵּץ בִּנְטִיעוֹת. וְאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה בְּחִינוֹת הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק וְרָשָׁע, עוֹבֵד אֱלֹקִים וְלֹא עֲבָדוֹ, הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק (מלאכי ג):

וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק וְכוּ'. וְאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה בְּחִינוֹת הֵם נִמְצָאִים בְּכָל בְּנֵי־אָדָם הָרוֹצִים לִכְנֹס לַעֲבוֹדַת ה' וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבְּדוֹר, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְנִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבוֹדַת ה' לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וְעָרְכּוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת צַדִּיק, בְּחִינוֹת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וָמֵת, הִצִּיץ וְנִפְגַּע, הַיְנוּ שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד, מִגֹּדֶל הָאוֹר וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהֵאִיר בּוֹ הַצַּדִּיק בְּיָתֵר שְׂאֵת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לָמוּת, וְזֶה בְּחִינַת הִצִּיץ וָמֵת, בְּחִינוֹת עוֹבֵד אֱלֹקִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁיּוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בְּחִינוֹת לֹא עֲבָדוֹ, אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים אֲפִלּוּ הִצִּיץ וָמֵת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק, וַעֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן נֶאֱמַר: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, רַק שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וּמְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְכוֹפֵר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא נִקְרָא רָשָׁע, וְזֶה בְּחִינוֹת אַחֵר. וְזֶה בְּוַדַּאי טִינָא הָיְתָה בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו:) עַל אַחֵר, וְעַל־כֵּן בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּמְצָא בְּהַצַּדִּיק אֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יָדוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, כִּי הָרַב בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי הַכֹּחוֹת אֵלּוּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם (עמוד א) עַל אַחֵר: מַאי חֲזָא? חֲזָא מט"ט דְּקָא יָתֵב וְכוּ', אֲמַר שְׁמַע מִנַּהּ וְכוּ'. רַבִּי עֲקִיבָא דָּרַשׁ: ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ, אוֹת הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ הָרַב, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, הַיְנוּ מט"ט, וּבְחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, וְזֶהוּ: דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת. וַאֲזַי אֶפְשָׁר לְהַגִּבְנָם, וְנִתְקָרֵב אֵלָיו לְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, כְּמוֹ אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי שֶׁרָאָה מט"ט, שֶׁהוּא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה טָעָה וְאָמַר שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ"ל; אוֹ לְכָנֵס וְלֵיצֵא בְּשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, כִּי כָּל צַדִּיק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן בַּתּוֹרָה וְחָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי אִם אֵינוֹ לַמְּדָן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וְלֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד, וְלַמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כָּלוּם, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר, וְ"לֹא זָכָה, נַעֲשָׂה לוֹ סַם מָוֶת", עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן וְחָסִיד:

וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינוֹת מַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי מַה שֶּׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת מַלְאָךְ, שֶׁהוּא מט"ט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בתיקונים תיקון ל, דף ה:): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רָקִיעַ וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם – דָּא מט"ט, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ בֵּין מַיִן דָּכִין וּבֵין מַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, אָסוּר וּמֻתָּר וְכוּ', וְצָרִיךְ לְהִדָּמוֹת לְקוֹנוֹ, לִהְיוֹת חָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְזֶה בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת. אַךְ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר שֶׁבְּחִינוֹת לַמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּלְאָךְ מט"ט בְּעַצְמוֹ הוּא רָשׁוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ בֶּאֱמֶת מט"ט בְּעַצְמוֹ בְּלִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ כָּלוּם, וְאֵין לוֹ שׁוּם רָשׁוּת – כָּךְ הַתּוֹרָה בְּלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵינָהּ כְּלוּם, אִדְּרַבָּא, לֹא זָכָה וְכוּ'.

אֵלָיו לְקַבֵּל כִּרְצוֹנוֹ, צַדִּיקִים יֵלְכוּ, וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ, אִם הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, יוּכַל לְקַבֵּל מֵהָרַב דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבֹד אֶת ה׳, וְאִם לָאו, וְטִינָא יֵשׁ בְּלִבּוֹ, יוּכַל גַּם כֵּן לִמְצֹא בְּהָרַב דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, וְיִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, (ולקמן יתבאר כיצד דבר זה רמוז במילים ׳מלאך ה׳ צבאות׳).

וְזֶה בְּחִינַת מה שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יד:): ׳אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס – שעלו לרקיע על ידי שם, רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, בֶּן עַזַּאי הֵצִיץ וְנִפְגַּע – שנטרפה דעתו, בֶּן זוֹמָא הֵצִיץ וָמֵת, אַחֵר קִצֵּץ בִּנְטִיעוֹת – קלקל ועיוות׳. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם בְּחִינוֹת ׳צַדִּיק׳ וְ׳רָשָׁע׳ ׳עוֹבֵד אֱלֹקִים׳ וְ׳לֹא עֲבָדוֹ׳, הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק (מלאכי ג): "וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק וְכוּ׳ לרשע, בין עובד אלהים לאשר לא עבדו"[2], וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם נִמְצָאִים בְּכָל בְּנֵי אָדָם הָרוֹצִים לִכָּנֵס לַעֲבוֹדַת ה׳, וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבַּדּוֹר. כִּי יֵשׁ מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְנִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבוֹדַת ה׳ לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וְעֶרְכּוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת "צַדִּיק", בְּחִינוֹת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא בְּחִינוֹת ׳הֵצִיץ וָמֵת׳, ׳הֵצִיץ וְנִפְגַּע׳, הַיְנוּ שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד, מִגֹּדֶל הָאוֹר וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהֵאִיר בּוֹ הַצַּדִּיק בְּיֶתֶר שְׂאֵת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לָמוּת, וְזֶה בְּחִינַת ׳הֵצִיץ וָמֵת׳, בְּחִינוֹת "עוֹבֵד אֱלֹקִים". וְיֵשׁ מִי שֶׁיּוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה מִמַّדְרֵגָתוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת ׳הֵצִיץ וְנִפְגַּע׳, בְּחִינוֹת "לֹא עֲבָדוֹ". אַךְ עַל כָּל פָּנִים אֲפִלּוּ ׳הֵצִיץ וָמֵת׳ ׳הֵצִיץ וְנִפְגַּע׳, שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק, וַעֲלֵיהֶם גַּם כֵּן נֶאֱמַר: "צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם", רַק שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וּמְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְכוֹפֵר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא נִקְרָא "רָשָׁע", וְזֶה בְּחִינוֹת ׳אַחֵר׳. וְזֶה בְּוַדַּאי טִינָא הָיְתָה בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם טו:) עַל אַחֵר, דהיינו שהיה רשע עוד קודם לכן, כי זמר יווני לא נפסק מפיו וספרי מינים היו נושרים מחיקו, וְעַל כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּמְצָא בְּהַצַּדִּיק אֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל יָדוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם". כִּי הָרַב בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי הַכֹּחוֹת אֵלּוּ כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּחִינַת "מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת", כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם (עמוד א׳): עַל אַחֵר: ׳מַאי חֲזָא – מה ראה אחר שיצא לתרבות רעה, חֲזָא מַטַּ"ט דְּקָא יְתֵב וְכוּ׳ – ראה את המלאך מט"ט שניתנה לו רשות לשבת ולכתוב את זכויותיהם של ישראל, אָמַר שְׁמַע מִנַּהּ וְכוּ׳ – אמר אחר: מקובלני שאין למעלה ישיבה אלא להקב"ה בלבד, וכיון שהמלאך יושב אם כן ח"ו שתי רשויות הן[3], אבל רַבִּי עֲקִיבָא דָּרַשׁ: "ה׳ צְבָאוֹת שְׁמוֹ", אוֹת הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ׳[4], שאין זו רשות אחרת ח"ו, אלא שכיון שהמלאך מט"ט שמו כשם רבו, לכן נתן לו הקב"ה רשות לישב, אך באמת הוא חלק מצבא ה׳, וכל כוחו מהקב"ה, ואינו רשות בפני עצמה. וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָרַב שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: בְּחִינוֹת ׳מַלְאָךְ׳, הַיְנוּ מט"ט, וּבְחִינוֹת ׳ה׳ צְבָאוֹת׳, וְזֶהוּ: "דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת". וַאֲזַי אֶפְשָׁר לְהַנִּכְנָס וְנִתְקָרֵב אֵלָיו לְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל יְדֵי בְּחִינוֹת ׳מַלְאָךְ׳, כְּמוֹ אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל יְדֵי שֶׁרָאָה מַטַּ"ט, שֶׁהוּא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְכוּ׳, שֶׁעַל יְדֵי זֶה טָעָה וְאָמַר שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ"ל, אוֹ לִכָּנֵס וְלֵיצֵא בְּשָׁלוֹם, עַל יְדֵי בְּחִינוֹת ׳ה׳ צְבָאוֹת׳, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. כִּי כָּל צַדִּיק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, וְחָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים. כִּי אִם אֵינוֹ לַמְּדָן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: ׳וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד׳. וְלַמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר, וְ׳לֹא זָכָה נַעֲשֶׂה לוֹ סַם מָוֶת׳, עַל כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן וְחָסִיד. וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵם בְּחִינוֹת "מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת". כִּי

מקורות והערות

שלימות הברכות הנ"ל". [2] במלאכי ג׳ כתיב: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלהים לאשר לא עבדו", ובמצודות דוד שם פירש: "ושבתם – אז תשובו אל העוה"ז ע"י שתקומו בתחיית המתים, וראיתם – ההבדל בין צדיק לרשע – וגם בין הצדיקים עצמם תראו הבדל בין עובד אלהים לאשר לא עבדו – ר"ל בין מי שעבד מאהבה שתכלית עבודתו היה לעבוד את האלהים, ובין העובד מתקוות גמול ויראת עונש שלא עבד כדרך העובד האמתי שצריך לעבוד מבלי השקף על קיבול פרס, שזה ענין השכיר לא העובד, ובעבודה ע"מ לקבל פרס עיקר העבודה הוא בשביל עצמו לא בשביל לעבוד את אלהים, וכן אמרו חז"ל בחגיגה היינו צדיק היינו עובד, אלא עובד ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמירי הויין אלא אינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד". [3] מהרש"א שם. [4] שם איתא אדון הוא וכו׳, ועיין שם בחידושי אגדות, ובעין יעקב הגירסא אות הוא וכו׳, וכן הוא בזוהר ותיקונים בכמה מקומות.

הַכְּסוּפִין נַעֲשׂוּ נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁהוּא נִכְסָף, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, אַךְ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר בְּלִי נְקֻדּוֹת, וּלְפִי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין. הַיְנוּ: אִם הוּא נִכְסָף לְדָבָר טוֹב, נַעֲשֶׂה מֵהַכְּסוּפִין נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, וְנַעֲשִׂים נְקֻדּוֹת בְּחִינַת נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּגֹלֶם, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב; וְכֵן לְהֶפֶךְ, הַם וְשָׁלוֹם, אִם נִכְסָף לְרָע, הַם וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂים מֵהַכְּסוּפִין נְפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל רָע, הַם וְשָׁלוֹם:

כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב (איכה ג), רַק כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְצַיֵּר וְעוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב אוֹ רָע, הַם וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת מִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, הַם וְשָׁלוֹם:

אַךְ כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צָרִיךְ לְדַבֵּר בַּפֶּה הַכְּסוּפִין וְהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּפִיו הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצְאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם פּוֹעֲלִים, כִּי הֵם הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ה.), כִּי הֵם מַנְהִיגִין אֶת כָּל הָעוֹלָם, אַךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֹלֶם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר, וְעַל־כֵּן יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁנֵי כֹּחוֹת: זָכָר, נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים (יומא עב:, וע' תענית ז) וְכוּ', כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף, כָּךְ הוּא מְצַיֵּר וּמְפָרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי בְּהַתּוֹרָה כָּלוּל אֲחִיזַת טוֹב וָרָע: וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע יד), הַיְנוּ כָּל אֶחָד לְפִי הַכְּסוּפִין שֶׁלּוֹ, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂים נְפָשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנִתְפָּרְשׁוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, הַם וְשָׁלוֹם, וּלְפִי מַה שֶׁנִּצְטַיְּרִין, כָּךְ הֵם פּוֹעֲלִים בָּעוֹלָם. וְעַל־כֵּן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁים לְהִצְטַיֵּר מִפִּי צַדִּיק, שֶׁהוּא מְדַבֵּר הַכְּסוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין הָאוֹתִיּוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין לְטוֹב. וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי הָרַב צָרִיךְ גַּם־כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם כּוּ', בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לְקַבֵּל כִּרְצוֹנוֹ, צַדִּיקִים יֵלְכוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ; אִם הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, יוּכַל לְקַבֵּל מֵהָרַב דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבֹד אֶת ה', וְאִם לָאו, וְטִינָא יֵשׁ בְּלִבּוֹ, יוּכַל גַּם־כֵּן לִמְצֹא בְּהָרַב דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְיִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (חגיגה יד.): אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס; רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, בֶּן־עַזַּאי הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בֶּן־זוֹמָא הִצִּיץ וָמֵת, אַחֵר קִצֵּץ בִּנְטִיעוֹת. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק וְרָשָׁע, עוֹבֵד אֱלֹקִים וְלֹא עֲבָדוֹ, הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק (מלאכי ג): וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק וְכוּ'. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם נִמְצָאִים בְּכָל בְּנֵי־אָדָם הָרוֹצִים לִכְנֹס לַעֲבוֹדַת ה' וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבְּדּוֹר, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְנִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבוֹדַת ה' לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וְעָרְכּוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת צַדִּיק, בְּחִינוֹת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וָמֵת, הִצִּיץ וְנִפְגַּע, הַיְנוּ שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד, מִגֹּדֶל הָאוֹר וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהֵאִיר בּוֹ הַצַּדִּיק בְּיָתֵר שְׂאֵת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לָמוּת, וְזֶה בְּחִינַת הִצִּיץ וָמֵת, בְּחִינוֹת עוֹבֵד אֱלֹקִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁיּוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בְּחִינוֹת לֹא עֲבָדוֹ, אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים אֲפִלּוּ הִצִּיץ וָמֵת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק, וַעֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן נֶאֱמַר: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, רַק שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וּמְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְכוֹפֵר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא נִקְרָא רָשָׁע, וְזֶה בְּחִינוֹת אַחֵר. וְזֶה בְּוַדַּאי טִינָא הָיְתָה בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו:) עַל אַחֵר, וְעַל־כֵּן בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּמְצָא בְּהַצַּדִּיק אֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יָדוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, כִּי הָרַב בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי הַכֹּחוֹת אֵלּוּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם (עמוד א) עַל אַחֵר: מַאי חֲזָא? חֲזָא מט"ט דְּקָא יָתֵב וְכוּ', אֲמַר שְׁמַע מִנַּהּ וְכוּ'. רַבִּי עֲקִיבָא דָּרַשׁ: ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ, אוֹת הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ הָרַב, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, הַיְנוּ מט"ט, וּבְחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, וְזֶהוּ: דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת. וַאֲזַי אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב, וְנִתְקָרֵב אֵלָיו לְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, כְּמוֹ אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי שֶׁרָאָה מט"ט, שֶׁהוּא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה טָעָה וְאָמַר שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ"ל; אוֹ לְכָנֵס וְלֵיצֵא בְּשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, כִּי כָּל צַדִּיק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן בַּתּוֹרָה וְחָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי אִם אֵינוֹ לַמְּדָן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וְלֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד, וְלַמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כָּלוּם, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר, וְ"לֹא זָכָה, נַעֲשָׂה לוֹ סַם מָוֶת", עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן וְחָסִיד:

וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינוֹת מַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי מַה שֶּׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת מַלְאָךְ, שֶׁהוּא מט"ט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בתיקונים תיקון ל, דף ה:): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רָקִיעַ וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם – דָּא מט"ט, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ בֵּין מַיִן דָּכִין וּבֵין מַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, אָסוּר וּמֻתָּר וְכוּ', וְצָרִיךְ לְהִדָּמוֹת לְקוֹנוֹ, לִהְיוֹת חָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְזֶה בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת. אַךְ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר שֶׁבְּחִינוֹת לַמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּלְאָךְ מט"ט בְּעַצְמוֹ הוּא רָשׁוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ בֶּאֱמֶת מט"ט בְּעַצְמוֹ בְּלִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ כָּלוּם, וְאֵין לוֹ שׁוּם רְשׁוּת – כָּךְ הַתּוֹרָה בְּלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵינָהּ כְּלוּם, אִדְּרַבָּא, לֹא זָכָה וְכוּ'.

מַה שֶּׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, הוּא בְּחִינַת ׳מַלְאָךְ׳ שֶׁהוּא מט"ט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): **"וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רָקִיעַ וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמָיִם"**, ודרשו על כך בתיקוני זוהר (תיקון ל׳ דף עה.): **׳דָּא** – זה **מט"ט, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ בֵּין מַיִּין דָּכִין וּבֵין מַיִּין מְסָאֲבִין** – בין מים טהורים ובין מים טמאים, **בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, אָסוּר וּמֻתָּר וְכוּ׳"**, כי המשנה מבררת את הטהור מהטמא ואת המותר מהאסור, הרי שמט"ט הוא בחינת התורה שבעל פה, ולכן זהו בחינת ׳למדן׳. **וְצָרִיךְ לְהִדַּמּוֹת לְקוֹנוֹ לִהְיוֹת חָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְזֶה בְּחִינוֹת ׳ה׳ צְבָאוֹת׳. אַךְ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר שֶׁבְּחִינוֹת לַמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, עַל יְדֵי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּלְאָךְ מט"ט בְּעַצְמוֹ הוּא רְשׁוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ בֶּאֱמֶת מט"ט בְּעַצְמוֹ בְּלִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כְּלוּם, וְאֵין לוֹ שׁוּם רָשׁוּת - כָּךְ הַתּוֹרָה בְּלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים אֵינָהּ כְּלוּם, אַדְּרַבָּא ׳לֹא זָכָה כוּ׳** נעשית לו סם המוות׳[5].

מקורות והערות

[5] **ובליקוטי הלכות** (הל׳ הודאה הל׳ ה׳ אות ד׳) **כתב:** "עיקר הפגם כשרוצה אדם ליכנס לסודות התורה קודם שתיקן הברית קודש כראוי, כי עיקר השגת סודות התורה הוא על ידי שמירת הברית, ואפילו שאר חלקי התורה אין משיגין בשלימות כי אם על ידי שמירת הברית וכו׳. ועל כן צריך כל למדן לפשפש במעשיו ולהסתכל בעצמו אם הוא נקי מן החטא, ואם הוא קדוש בשמירת הברית כראוי, ואם יודע בעצמו שעדיין לא הגיע לזה, מכל שכן אם הוא רחוק מתיקון זה כמו שהוא רחוק כמו שמצוי עכשיו בעוונותינו הרבים, צריך לידע שעדיין אין לתורתו שלימות כי אם על ידי הצדיק הגדול הקדוש באמת בקדושת הברית בשלימות, שכשמקשרין עצמם אליו אזי נכלל למדן וצדיק, ואז יכול להתתקן על ידו שיזכה לכיסופין טובים ולצייר אותיות התורה לטוב על ידו, ועל כן צריך כל אחד לחפש ולבקש מאוד אחר רבי אמיתי כזה, שזהו בחינת ׳אם הרב דומה למלאך ה׳ צבאות תורה יבקשו מפיהו וכו׳", כמו שמבואר בתורה זו. אבל אם אינו מקורב לצדיק אמיתי כזה, ומכל שכן כשחולק עליו חס ושלום, ובעצמו אינו קדוש כלל כאשר יודע בעצמו, והוא מתפאר ומתגאה רק בלמדן שלו באשר שהוא למדן גדול, זהו בחינת אחר שקיצץ בנטיעות, כי מפריד בין למדן וצדיק, שעל ידי זה מפריד אותיות התורה מנקודות טובים ונשארין האותיות כגוף בלא נפש, שזהו בחינת ׳לא זכה נעשית לו סם מות׳, כי זהו בחינת מיתה ממש שהוא פרידת הנפש מהגוף, כי גם הוא מפריד הנפשות טובות שהם הנקודות מהאותיות שהם בבחינת גוף לגבי הנקודות, כמבואר בתורה זו".

הַכִּסּוּפִין נַעֲשׂוּ נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הַדָּבָר שֶׁהוּא נִכְסָף, כִּי כָּל דָּבָר יֵשׁ לוֹ אוֹתִיּוֹת, אַךְ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֻלָּם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר בְּלִי נְקֻדּוֹת, וּלְפִי הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁל הָאָדָם, כָּךְ נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נֶפֶשׁ, שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין. הַיְנוּ: אִם הוּא נִכְסָף לְדָבָר טוֹב, נַעֲשֶׂה מֵהַכִּסּוּפִין נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה, וְנַעֲשִׂים נְקֻדּוֹת בְּחִינַת נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, וְאַזַּי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּגֻלָּם, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב; וְכֵן לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, אִם נִכְסָף לְרָע, חַס וְשָׁלוֹם, נַעֲשִׂים מֵהַכִּסּוּפִין נְפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל רָע, חַס וְשָׁלוֹם:

כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב (איכה ג), רַק כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא מְצַיֵּר וְעוֹשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב אוֹ רָע, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת שֶׁלּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה הַנֶּפֶשׁ בְּחִינַת נְקֻדּוֹת, וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת מִתְנוֹעֲעִים הָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם:

אַךְ כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, צָרִיךְ לְדַבֵּר בַּפֶּה הַכִּסּוּפִין וְהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁהוּא נִכְסָף וּמִשְׁתּוֹקֵק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ה): נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, כִּי עַל־יְדֵי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת נִתְהַוֶּה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּפִיו הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצְאָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז): אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם פּוֹעֲלִים, כִּי הֵם הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה (ברכות ה.), כִּי הֵם מַנְהִיגִין אֶת כָּל הָעוֹלָם, אַךְ הָאוֹתִיּוֹת בְּעַצְמָן הֵם בְּגֻלָּם, וְאֵין לָהֶם שׁוּם תְּנוּעָה וְחִיּוּת, וְאֵין לָהֶם שׁוּם צִיּוּר, וְעַל־כֵּן יֵשׁ לְהַתּוֹרָה שְׁנֵי כֹּחוֹת: זָכָר, נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים (יומא עב:, וע' תענית ז) וְכוּ', כִּי כָּל אֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף, כָּךְ הוּא מְצַיֵּר וּמְפָרֵשׁ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי בְּהַתּוֹרָה כָּלוּל אֲחִיזַת טוֹב וָרָע: וְצַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם (הושע יד), הַיְנוּ כָּל אֶחָד לְפִי הַכִּסּוּפִין שֶׁלּוֹ, שֶׁמֵּהֶם נַעֲשִׂים נְפָשׁוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹשֶׂה נְקֻדּוֹת לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְנִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנִתְפָּרְשׁוּ לְטוֹב אוֹ לְהֶפֶךְ, חַס וְשָׁלוֹם, וּלְפִי מַה שֶׁנִּצְטַיְּרִין, כָּךְ הֵם פּוֹעֲלִים בָּעוֹלָם. וְעַל־כֵּן אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁים לְהִצְטַיֵּר מִפִּי צַדִּיק, שֶׁהוּא מְדַבֵּר הַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מְקַבְּלִין הָאוֹתִיּוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִצְטַיְּרִין לְטוֹב. וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי הָרַב צָרִיךְ גַּם־כֵּן שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם כּוּ', בְּאֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לְקַבֵּל כִּרְצוֹנוֹ, צַדִּיקִים יֵלְכוּ וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ; אִם הוּא מִשְׁתּוֹקֵק לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, יוּכַל לְקַבֵּל מֵהָרַב דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבֹד אֶת ה', וְאִם לָאו, וְטִינָא יֵשׁ בְּלִבּוֹ, יוּכַל גַּם־כֵּן לִמְצֹא בְּהָרַב דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְיִכְפֹּר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (חגיגה יד.): אַרְבָּעָה שֶׁנִּכְנְסוּ לַפַּרְדֵּס; רַבִּי עֲקִיבָא נִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם, בֶּן־עַזַּאי הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בֶּן־זוֹמָא הִצִּיץ וָמֵת, אַחֵר קִצֵּץ בִּנְטִיעוֹת. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק וְרָשָׁע, עוֹבֵד אֱלֹקִים וְלֹא עֲבָדוֹ, הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק (מלאכי ג): וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק וְכוּ'. וְאֵלּוּ הָאַרְבַּע בְּחִינוֹת הֵם נִמְצָאִים בְּכָל בְּנֵי־אָדָם הָרוֹצִים לִכְנֹס לַעֲבוֹדַת ה' וּלְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וְהָרַב שֶׁבְּדוֹר, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְנִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה לַעֲבוֹדַת ה' לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וְעָרְכּוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת צַדִּיק, בְּחִינוֹת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּכְנַס בְּשָׁלוֹם וְיָצָא בְּשָׁלוֹם. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וָמֵת, הִצִּיץ וְנִפְגַּע, הַיְנוּ שֶׁנִּתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד, מִגֹּדֶל הָאוֹר וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהֵאִיר בּוֹ הַצַּדִּיק בְּיָתֵר שְׂאֵת לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לָמוּת, וְזֶה בְּחִינַת הִצִּיץ וָמֵת, בְּחִינוֹת עוֹבֵד אֱלֹקִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁיּוֹצֵא מִדַּעְתּוֹ מֵחֲמַת שֶׁעוֹלֶה לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ, וְהוּא בְּחִינוֹת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, בְּחִינוֹת לֹא עֲבָדוֹ, אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים אֲפִלּוּ הִצִּיץ וָמֵת הִצִּיץ וְנִפְגַּע, שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינוֹת צַדִּיק, וַעֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן נֶאֱמַר: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, רַק שֶׁלֹּא נִכְנְסוּ וְיָצְאוּ בְּשָׁלוֹם כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא. וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק וּמְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת וְכוֹפֵר בַּכֹּל, חַס וְשָׁלוֹם, וְהוּא נִקְרָא רָשָׁע, וְזֶה בְּחִינוֹת אַחֵר. וְזֶה בְּוַדַּאי טִינָא הָיְתָה בְּלִבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה טו:) עַל אַחֵר, וְעַל־כֵּן בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּמְצָא בְּהַצַּדִּיק אֶת שֶׁלּוֹ, שֶׁיִּמְצָא דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יָדוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם, כִּי הָרַב בְּהָכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי הַכֹּחוֹת אֵלּוּ כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שָׁם (עמוד א) עַל אַחֵר: מַאי חֲזָא? חֲזָא מט"ט דְּקָא יָתֵב וְכוּ', אֲמַר שְׁמַע מִנַּהּ וְכוּ'. רַבִּי עֲקִיבָא דָּרַשׁ: ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ, אוֹת הוּא בַּצָּבָא שֶׁלּוֹ. וְעַל־כֵּן צָרִיךְ הָרַב, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ שְׁנֵי בְּחִינוֹת אֵלּוּ: בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, הַיְנוּ מט"ט, וּבְחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, וְזֶהוּ: דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת. וַאֲזַי אֶפְשָׁר לְהַגִּבְנָם, וְנִתְקָרֵב אֵלָיו לְקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת מַלְאָךְ, כְּמוֹ אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת עַל־יְדֵי שֶׁרָאָה מט"ט, שֶׁהוּא מַלְאָךְ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב וְכוּ', שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה טָעָה וְאָמַר שֶׁהוּא רְשׁוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, כַּנַּ"ל; אוֹ לְכָנֵס וְלֵיצֵא בְּשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, כִּי כָּל צַדִּיק צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן בַּתּוֹרָה וְחָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי אִם אֵינוֹ לַמְּדָן, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: וְלֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד, וְלַמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כָּלוּם, כִּי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר, וְ"לֹא זָכָה, נַעֲשָׂה לוֹ סַם מָוֶת", עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לַמְּדָן וְחָסִיד:

וּשְׁתֵּי בְּחִינוֹת אֵלּוּ הֵם בְּחִינוֹת מַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת, כִּי מַה שֶׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה הוּא בְּחִינַת מַלְאָךְ, שֶׁהוּא מט"ט, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בתיקונים תיקון ל, דף ה.): וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי רָקִיעַ וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לָמָיִם – דָּא מט"ט, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת מִשְׁנָה, הַמַּבְדִּיל וּמַפְרִישׁ בֵּין מַיִן דָּכִין וּבֵין מַיִן מְסָאֲבִין, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, אָסוּר וּמֻתָּר וְכוּ', וְצָרִיךְ לְהִדָּמוֹת לְקוֹנוֹ, לִהְיוֹת חָסִיד בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְזֶה בְּחִינוֹת ה' צְבָאוֹת. אַךְ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר שֶׁבְּחִינוֹת לַמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁסָּבַר שֶׁמַּלְאָךְ מט"ט בְּעַצְמוֹ הוּא רָשׁוּת, חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ בֶּאֱמֶת מט"ט בְּעַצְמוֹ בְּלִי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ כָּלוּם, וְאֵין לוֹ שׁוּם רְשׁוּת – כָּךְ הַתּוֹרָה בְּלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים, אֵינָהּ כְּלוּם, אִדְּרַבָּא, לֹא זָכָה וְכוּ'.

וּמֵחֲמַת שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְהַצַּדִּיק, לַמָּדָן וְחָסִיד, וְהֵם בְּחִינוֹת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּהַצַּדִּיק שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת, וְאֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לִמְצֹא בּוֹ דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת אוֹ לְכַנֵּס וְלָצֵאת בְּשָׁלוֹם:

וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, הַיְנוּ שֶׁהוּא לַמָּדָן בַּתּוֹרָה וְעוֹבֵד אֶת ה', וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְצִיר אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְטוֹב, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁין לְקַבֵּל נְקֻדּוֹת וּלְהַצְטַיֵּר מִפִּיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁפִּיו יְדַבֵּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִגְמָרִין וְיוֹצְאִין הַנִּפְשׁוֹת, וְנַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, כִּי עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף. כִּי זָהָב הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה, וְאִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא, שֶׁהוּא צָפוֹן (זוהר וישב דף קפו:). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין עַל־יְדֵי נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, כִּי זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִיא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂים מֵהַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁעַל־יָדָם נִתְהַוִּין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשֶׂה זִוּוּג, כִּי עַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף אֶל הַדָּבָר נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְעַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף לַדָּבָר, חוֹזֵר הַדָּבָר וְכוֹסֵף אֵלָיו, וּמִזֶּה נִתְהַוֶּה גַּם־כֵּן נֶפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת מִזְדַּוְּגִין, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף פה:): תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא עָבֵד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וְתַאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר עָבֵד נֶפֶשׁ דְּכַר. כִּי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא, וְהוּא עָבֵד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וּמַה שֶׁהַדָּבָר חוֹזֵר וְנִכְסָף אֵלָיו, הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר, וְעָבֵד נֶפֶשׁ דְּכַר, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם:

וְזֶה בְּחִינוֹת גִּלּוּלֵי הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, כִּי הַמּוֹצָאוֹת מַכִּים זֶה בָּזֶה, וְחוֹתְכִים הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הָאֲוִיר הוּא הַחַיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וּבְלִי אֲוִיר אִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת, וְהוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת יוֹצְאִים וּמִתְגַּלְגְּלִים:

וּכְלַל הַדָּבָר, שֶׁמְּאֹד יָקָר הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּי עַל־יְדֵי־זֶה נִתְהַוֶּה נֶפֶשׁ, וְנִגְמָר עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַ"ל, וְיוֹצֵא וּמִתְגַּלְגֵּל. וְלִפְעָמִים מִתְגַּלְגֵּל וּבָא הַנֶּפֶשׁ דִּקְדֻשָּׁה לְתוֹךְ הָרָשָׁע, וְנוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְתוּכַל לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב, וְכֵן לְהֶפֶךְ, כַּמָּה רָעוֹת גּוֹרְמִים הַכִּסּוּפִין לְדָבָר רָע, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּתְהַוֶּה עַל־יְדֵי כִּסּוּפִין רָעִים, מִתְגַּלְגֵּל לִפְעָמִים לְתוֹךְ הַצַּדִּיק, וְתוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ח): יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ'. הֶבֶל, הוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין רָעִים; וְיֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין טוֹבִים. וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק מְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רָעָה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל אֵלָיו, וְכֵן הָרָשָׁע מְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ קְדוֹשָׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּתוֹכוֹ, אַךְ בַּתְּחִלָּה, בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ הַנֶּפֶשׁ, עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב: יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', כִּי בְּוַדַּאי נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ רָעָה מִכִּסּוּפִין רָעִים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲטִיאוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ. וְכֵן יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּוַדַּאי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּעֵת שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה מִכִּסּוּפִין קְדוֹשִׁים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, אוֹ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לְמוּטָב:

וְזֶה סוֹד נְפִילַת אַפַּיִם, שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינוֹת הַעֲלָאוֹת מַיִן נוּקְבִין וְלַעֲשׂוֹת יִחוּד, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְנִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה יִחוּד וְזִוּוּג כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִזְדַּוְּגוּ הַנְּפָשׁוֹת וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת, זֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַגּוּפוֹת:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כג): לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַחֲשָׁבָה רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה (קידושין מ, וע' ירושלמי פאה פ"א), וְזֶהוּ: לֹא הִבִּיט **אָוֶן** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **יַ'י אֱ'לֹהָיו בָּדָה בֶּ'פֶשׁ** (ביצה טו), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין כַּנַ"ל, הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין רָעִים אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ, וְזֶה: לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, רָצוֹן וְדִבּוּר, כַּנַ"ל. כִּי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, פּוֹעֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹתִיּוֹת לְטוֹב וְכוּ' וְכַנַ"ל. וְזֶהוּ: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, כִּי עַל־יְדֵי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכֹחַ, בְּחִינוֹת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, וְאַחַר־כָּךְ: וְאֶת שַׁוְעָתָם, שֶׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִין שֶׁלָּהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, וְנִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ בְּפֹעַל כַּנַ"ל, כִּי כְּפִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל, כֵּן נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת, וְכָךְ הֵם פּוֹעֲלִים וְעוֹשִׂים בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ כַּנַ"ל:

שַׁיָּךְ לְעֵיל. לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם, שֶׁלַּמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם וְכוּ', וּמִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלַּמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחַר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, וְכֵן אֲפִלּוּ הַצַּדִּיק לִפְעָמִים כְּשֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כַּיָּדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד תָּמִיד בִּקְבִיעוּת עַל מַדְרֵגָה אַחַת, אֲזַי, בְּעֵת שֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אִם יִרְצֶה לְהַחֲזִיק

וּמֵחֲמַת שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְהַצַּדִּיק, 'לַמְּדָן' וְ'חָסִיד', וְהֵם בְּחִינַת "מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת", עַל יְדֵי זֶה נִמְצָא בְּהַצַּדִּיק שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת. וְאֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לִמְצֹא בּוֹ דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, אוֹ לִכָּנֵס וְלָצֵאת בְּשָׁלוֹם.

והנה מבואר לעיל שיש בתורה שני כוחות: סם חיים וסם מוות, ולכן על ידי כיסופים טובים מצטיירים האותיות לטוב, ועל ידי כיסופים רעים מצטיירים האותיות לרע, ושני בחינות אלו שיש בתורה יש גם אצל הצדיק, והם בחינות 'צדיק' ו'למדן', שגם הם בחינת: סם חיים וסם מוות, ונמצא שמי שזוכה לבחינות 'למדן' ו'צדיק', ואינו חושב ש'למדן' לבד הוא העיקר, הוא זוכה לבחינת סם החיים שבתורה, והוא זוכה לצייר את אותיות התורה לטוב. **וְזֶהוּ: 'אִם הָרֵב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת', הַיְנוּ שֶׁהוּא לַמְּדָן בַּתּוֹרָה, וְעוֹבֵד אֶת ה', וְעַל יְדֵי זֶה הוּא מְצַיֵּר אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְטוֹב, אֲזַי: 'תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ', שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁין לְקַבֵּל נְקֻדּוֹת וּלְהִצְטַיֵּר מִפִּיו, הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁפִּיו יְדַבֵּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִגְמָרִין וְיוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, וְנַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב. כִּי עַל יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל.**

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: "תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף", כִּי "זָהָב" הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): **"מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה"**, הרי שהזהב הוא בחינת 'צפון', כי הזהב שורשו בבחינת הגבורה, שהיא בחינת צד צפון, **וְאִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא שֶׁהוּא צָפוֹן** – התעוררות הזיווג הוא מצד שמאל, שהוא בחינת צד צפון, שהם בחינת הגבורות, (זוהר וישב דף קפו:) (כי ההתעוררות לזיווג היא על ידי היצר הרע ששורשו מהגבורה), וכיון שהזיווג הוא מבחינת 'צפון', ו'צפון' הוא בחינת 'זהב', נמצא ש"זהב" רומז על בחינת זיווג. **וְזֶהוּ: "תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ", שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין עַל יְדֵי "נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף", כִּי זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִיא עַל יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂים מֵהַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁעַל יָדָם נִתְהַוִּין הַנְּפָשׁוֹת. שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת. כִּי עַל יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשֶׂה זִוּוּג, כִּי עַל יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף אֶל הַדָּבָר, נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְעַל יְדֵי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף לַדָּבָר, חוֹזֵר הַדָּבָר וְכוֹסֵף אֵלָיו, וּמִזֶּה נִתְהַוֶּה גַּם כֵּן נֶפֶשׁ. וְהַנְּפָשׁוֹת מִזְדַּוְּגִין, וְאַחַר כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה. וְזֶהוּ עִנְיַן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ** (לך לך דף פה:): **'תֵּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא עָבֵד נְפַשׁ נוּקְבָא, וְתֵאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר עָבֵד נְפַשׁ דְּכַר'** – תשוקת בחינת הנקבה, שהיא ספירת ה'מלכות', התחתונה מעשר הספירות, להתייחד עם בחינת הזכר, שהוא פרצוף 'זעיר אנפין' (בנין רוחני הכלול מששת הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד) שהוא למעלה ממנה, עושה נפש זכר, ונפש זו נכללת בפרצוף 'זעיר אנפין', ותשוקת פרצוף 'זעיר אנפין' להתייחד עם ה'מלכות' עושה נפש נקבה, ושני נפשות אלו מתחברים יחד, ולאחר מכן נעשית בחינת עיבור ולידה, ש'זעיר אנפין' מוליד את הנפשות הללו ל'מלכות', ואז נפשות אלו באים לעולם[1]. **כִּי מַה שֶּׁהוּא נִכְסָף הוּא בְּחִינוֹת 'תֵּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא'** – השתוקקות הנקבה, כי כל נשמות ישראל כלולים בספירת ה'מלכות', **וְהוּא עָבֵד נְפַשׁ נוּקְבָא** – והוא עושה נפש נקבה, **וּמַה שֶּׁהַדָּבָר חוֹזֵר וְנִכְסָף אֵלָיו, הוּא בְּחִינוֹת 'תֵּאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר'** – השתוקקות הזכר, דהיינו שגורם השתוקקות בעולמות העליונים להשפיע לו שפע, **וְעָבֵד נְפַשׁ דְּכַר** – ועושה נפש זכר. **וְאַחַר כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם**, דהיינו שהאדם זוכה לקבל שפע מהעולמות העליונים, והוא גורם שאותיות התורה יפעלו פעולות טובות בעולם.

וְזֶה בְּחִינוֹת גִּלְגּוּלֵי הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, כִּי הַמּוֹצָאוֹת מַכִּים זֶה בָּזֶה, וְחוֹתְכִים הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הָאֲוִיר הוּא הַחִיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וּבְלִי אֲוִיר אִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת, וְהוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת יוֹצְאִים וּמִתְגַּלְגְּלִים.

וּכְלַל הַדָּבָר, שֶׁמְּאֹד יָקָר הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. כִּי עַל יָדָם נִתְהַוֶּה נֶפֶשׁ, וְנִגְמָר עַל

מקורות והערות

[1] על פי מתוק מדבש שם.

וּמֵחֲמַת שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְהַצַּדִּיק, לַמָּדָן וְחָסִיד, וְהֵם בְּחִינוֹת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּהַצַּדִּיק שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת, וְאֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לִמְצֹא בּוֹ דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת אוֹ לְכַנֵּס וְלָצֵאת בְּשָׁלוֹם:

וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, הַיְנוּ שֶׁהוּא לַמָּדָן בַּתּוֹרָה וְעוֹבֵד אֶת ה', וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְצִיר אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְטוֹב, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁין לְקַבֵּל נְקֻדּוֹת וּלְהַצְטַיֵּר מִפִּיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁפִּיו יְדַבֵּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִגְמָרִין וְיוֹצְאִין הַנִּפְשׁוֹת, וְנַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, כִּי עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף. כִּי זָהָב הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה, וְאִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא, שֶׁהוּא צָפוֹן (זוהר וישב דף קפו:). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָּךְ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין עַל־יְדֵי נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, כִּי זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִיא עַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂים מֵהַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁעַל־יָדָם נִתְהַוִּין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשֶׂה זִוּוּג, כִּי עַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף אֶל הַדָּבָר נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְעַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף לַדָּבָר, חוֹזֵר הַדָּבָר וְכוֹסֵף אֵלָיו, וּמִזֶּה נִתְהַוֶּה גַּם־כֵּן נֶפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת מִזְדַּוְּגִין, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף פה:): תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא עֲבַד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וְתַאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר עָבַד נֶפֶשׁ דְּכַר. כִּי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא, וְהוּא עָבַד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וּמַה שֶׁהַדָּבָר חוֹזֵר וְנִכְסָף אֵלָיו, הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר, וְעָבַד נֶפֶשׁ דְּכַר, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם:

וְזֶה בְּחִינוֹת גִּלּוּלֵי הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, כִּי הַמּוֹצָאוֹת מַכִּים זֶה בָּזֶה, וְחוֹתְכִים הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִין הַנְּפָשׁוֹת, כִּי הָאֲוִיר הוּא הַחַיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וּבְלִי אֲוִיר אִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת, וְהוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנְּפָשׁוֹת יוֹצְאִים וּמִתְגַּלְגְּלִים:

וּכְלַל הַדָּבָר, שֶׁמְּאֹד יָקָר הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּי עַל־יְדֵי נִתְהַוֶּה נֶפֶשׁ, וְנִגְמָר עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, וְיוֹצֵא וּמִתְגַּלְגֵּל. וְלִפְעָמִים מִתְגַּלְגֵּל וּבָא הַנֶּפֶשׁ דִּקְדֻשָּׁה לְתוֹךְ הָרָשָׁע, וְנוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְתוּכַל לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב, וְכֵן לְהֶפֶךְ, כַּמָּה רָעוֹת גּוֹרְמִים הַכִּסּוּפִין לְדָבָר רָע, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּתְהַוֶּה עַל־יְדֵי כִּסּוּפִין רָעִים, מִתְגַּלְגֵּל לִפְעָמִים לְתוֹךְ הַצַּדִּיק, וְתוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ח): יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ'. הֶבֶל, הוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין רָעִים; וְיֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין טוֹבִים. וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק מְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רָעָה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל אֵלָיו, וְכֵן הָרָשָׁע מְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ קְדוֹשָׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּתוֹכוֹ, אַךְ בַּתְּחִלָּה, בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ הַנֶּפֶשׁ, עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב: יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', כִּי בְּוַדַּאי נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ רָעָה מִכִּסּוּפִין רָעִים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲטִיאוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ. וְכֵן יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּוַדַּאי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּעֵת שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה מִכִּסּוּפִין קְדוֹשִׁים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, אוֹ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לְמוּטָב:

וְזֶה סוֹד נְפִילַת אַפַּיִם, שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינוֹת הַעֲלָאוֹת מַיִן נוּקְבִין וְלַעֲשׂוֹת יִחוּד, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְנִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה יִחוּד וְזִוּוּג כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִזְדַּוְּגוּ הַנְּפָשׁוֹת וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הַנְּקֻדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל־יְדֵי הַנְּקֻדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת, זֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַגּוּפוֹת:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כג): לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַחֲשָׁבָה רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה (קידושין מ, וע' ירושלמי פאה פ"א), וְזֶהוּ: לֹא הִבִּיט **אָוֶן** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **יַ'י אֱ'לֹהָיו בּוֹ'** (ביצה טז), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין כַּנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין רָעִים אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ, וְזֶה: לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, רָצוֹן וְדִבּוּר, כַּנַּ"ל. כִּי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, פּוֹעֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹתִיּוֹת לְטוֹב וְכוּ' וְכַנַּ"ל. וְזֶהוּ: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, כִּי עַל־יְדֵי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכֹחַ, בְּחִינוֹת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, וְאַחַר־כָּךְ: וְאֶת שַׁוְעָתָם, שֶׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִין שֶׁלָּהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, וְנִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ בְּפֹעַל כַּנַּ"ל, כִּי כְּפִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל, כֵּן נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת, וְכָךְ הֵם פּוֹעֲלִים וְעוֹשִׂים בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל:

שַׁיָּךְ לְעֵיל. לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם, שֶׁלַּמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם וְכוּ', וּמִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלַּמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחַר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר וְכוּ', כַּמְבֹאָר לְעֵיל, וְכֵן אֲפִלּוּ הַצַּדִּיק לִפְעָמִים כְּשֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כַּיָּדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד תָּמִיד בִּקְבִיעוּת עַל מַדְרֵגָה אַחַת, אֲזַי, בְּעֵת שֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אִם יִרְצֶה לְהַחֲזִיק

יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, וְיוֹצֵא וּמִתְגַּלְגֵּל. וְלִפְעָמִים מִתְגַּלְגֵּל וּבָא הַנֶּפֶשׁ דִּקְדֻשָּׁה לְתוֹךְ הָרָשָׁע, וְנוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְתוּכַל לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב. וְכֵן לְהֵפֶךְ, כַּמָּה רָעוֹת גּוֹרְמִים הַכְּסוּפִין לְדָבָר רַע, חַס וְשָׁלוֹם. כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּתְהַוָּה עַל יְדֵי כְּסוּפִין רָעִים, מִתְגַּלְגֵּל לִפְעָמִים לְתוֹךְ הַצַּדִּיק, וְתוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ, חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה בְּחִינַת מה שנאמר (קהלת ח): "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ', אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים", ורמוז בזה, כי "הֶבֶל", הוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל יְדֵי זֶה "יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים", עַל יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכְּסוּפִין רָעִים. "וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים", עַל יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכְּסוּפִין טוֹבִים. וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק מְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רָעָה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל אֵלָיו, וְכֵן הָרָשָׁע מְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ קְדוֹשָׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּתוֹכוֹ. אַךְ בַּתְּחִלָּה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ הַנֶּפֶשׁ, עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב: "יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ'", כִּי בְּוַדַּאי נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ רָעָה מִכְּסוּפִין רָעִים, אַךְ אַחַר כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲטִיאוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ. וְכֵן יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּוַדַּאי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּעֵת שֶׁהַגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה מִכְּסוּפִין קְדוֹשִׁים, אַךְ אַחַר כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, אוֹ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לְמוּטָב.

וְזֶה סוֹד נְפִילַת אַפַּיִם, שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינוֹת הַעֲלָאוֹת מַיִּין נוּקְבִין – מיים נקביים וְלַעֲשׂוֹת יִחוּד, והיינו שאנו מעלים את נפשינו לספירת ה'מלכות', ויחד עם נפשינו אנו מעלים ניצוצות קדושות, וספירת ה'מלכות' (שהיא בחינת נקיבה) מעלה להקב"ה את הניצוצות הללו והיא מתפארת בהם, ובזה היא מגלה את רצונה והשתוקקותה לקבל שפע מהקב"ה, ועל ידי זה היא מעוררת את הקב"ה להתייחד עימה ולהשפיע לה שפע[2], כִּי עַל יְדֵי הַכְּסוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת הַעֲלָאַת מַיִּין נוּקְבִין – מיים נקביים כַּיָּדוּעַ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְנִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה יִחוּד וְזִוּוּג כַּנַּ"ל בין ה'מלכות' לספירות שמעליה, ואז ה'מלכות' מקבלת שפע.

מובא לעיל, כי עַל יְדֵי הַכְּסוּפִין נַעֲשִׂין הַנְּפָשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֵבוֹת, וְנִזְדַּוְּגוּ הַנְּפָשׁוֹת וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הַנְּקֵבוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַנְּפָשׁוֹת. וְעַל יְדֵי הַנְּקֵבוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת, זֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַגּוּפוֹת.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כג): "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב", ורמוז בזה, עַל דֶּרֶךְ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'מַחֲשָׁבָה רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה' (קידושין מ, ועיין ירושלמי פאה פ"א). וְזֶהוּ: "לֹא הִבִּיט אָוֶן", ו"און" הוא רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'יַ'י אָ'בְדָה נֶ'פֶשׁ' (ביצה טז), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִשְׁתּוֹקְקוּת וּכְסוּפִין כַּנַּ"ל, כמבואר לעיל, שקבלת הנפש היתרה היא על ידי שמשתוקקים ומתגעגעים אחריה ונזכרים שהיא תסתלק לאחר השבת, ונמצא ש'אָוֶן' רומז על ענין ההשתוקקות והכיסופין, הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּת וּכְסוּפִין רָעִים אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְצָרֵף, וְזֶה: "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב"[3].

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם", הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, רָצוֹן וְדִבּוּר, כַּנַּ"ל. כִּי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכְּסוּפִין, פּוֹעֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ, עַל יְדֵי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹתִיּוֹת לְטוֹב וְכוּ' וְכַנַּ"ל, כי על ידי זה נשפע שפע טוב לעולם ונעשים פעולות טובות. וְזֶהוּ: "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה", כִּי עַל יְדֵי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכְּסוּפִין, נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכֹחַ, בְּחִינוֹת: "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה". וְאַחַר כָּךְ: "וְאֶת שַׁוְעָתָם", שֶׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן וְהַכְּסוּפִין שֶׁלָּהֶם, עַל יְדֵי זֶה: "יִשְׁמַע

מקורות והערות

[2] על פי שער הכוונות דרוש נפילת אפיים. [3] ובפרפראות לחכמה כתב: "עיין ירושלמי פאה פ"א, שאמרו רבותינו ז"ל שם על זה, 'במה דברים אמורים בישראל אבל בגוים חילופא, מחשבה טובה אין הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה וכו'", היינו כנ"ל, כי ישראל הם מאמינים ונימולים, ועל ידי זה זוכין לאהבה וכיסופין דקדושה, וכשבא להם איזה מחשבה רעה היא רק מבחינת (קהלת ח) 'יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים', ועל כן אינו מצרפם למעשה, כי אין המחשבה שלהם, אבל בעכו"ם הוא להיפך, כי הם רחוקים מאמונה וברית".

וּמֵחֲמַת שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת אֵלּוּ שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת לְהַצַּדִּיק, לַמָּדָן וְחָסִיד, וְהֵם בְּחִינוֹת מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְצָא בְּהַצַּדִּיק שְׁנֵי כֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַתּוֹרָה: סַם חַיִּים וְסַם מָוֶת, וְאֶפְשָׁר לְהַמִּתְקָרֵב אֵלָיו לִמְצֹא בּוֹ דָּבָר שֶׁיְּקַצֵּץ בִּנְטִיעוֹת אוֹ לְכַנֵּס וְלָצֵאת בְּשָׁלוֹם:

וְזֶהוּ: אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, הַיְנוּ שֶׁהוּא לַמָּדָן בַּתּוֹרָה וְעוֹבֵד אֶת ה', וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא מְצִיר אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְטוֹב, אֲזַי: תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְבַקְּשִׁין לְקַבֵּל נְקֻדּוֹת וּלְהַצְטַיֵּר מִפִּיו, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שֶׁפִּיו יְדַבֵּר הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין דִּקְדֻשָּׁה שֶׁלּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה נִגְמָרִין וְיוֹצְאִין הַנִּפְשׁוֹת, וְנַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְנִצְטַיְּרוּ וְנַעֲשִׂין כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, כִּי עַל־יְדֵי הַנִּקְדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת כַּנַ"ל:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף. כִּי זָהָב הוּא בְּחִינוֹת זִוּוּג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לז): מִצָּפוֹן זָהָב יֵאָתֶה, וְאִתְעָרוּתָא דְּזִוּוּגָא מִסִּטְרָא דִּשְׂמָאלָא, שֶׁהוּא צָפוֹן (זוהר וישב דף קפו:). וְזֶהוּ: תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ, שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִזְדַּוְּגִין וְנִצְטָרְפִין עַל־יְדֵי נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף, כִּי זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הִיא עַל־יְדֵי הַנִּקְדּוֹת, שֶׁנַּעֲשִׂים מֵהַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁעַל־יָדָם נִתְהַוִּין הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשֶׂה זִוּוּג, כִּי עַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף אֶל הַדָּבָר נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְעַל־יְדֵי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף לַדָּבָר, חוֹזֵר הַדָּבָר וְכוֹסֵף אֵלָיו, וּמִזֶּה נִתְהַוֶּה גַּם־כֵּן נֶפֶשׁ, וְהַנִּפְשׁוֹת מִזְדַּוְּגִין, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף פה:): תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא עָבֵד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וְתַאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר עָבֵד נֶפֶשׁ דְּכַר. כִּי מַה שֶׁהוּא נִכְסָף הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דְּנוּקְבָא, וְהוּא עָבֵד נֶפֶשׁ נוּקְבָא, וּמַה שֶׁהַדָּבָר חוֹזֵר וְנִכְסָף אֵלָיו, הוּא בְּחִינוֹת תַּאֲבוּתֵהּ דִּדְכַר, וְעָבֵד נֶפֶשׁ דְּכַר, וְאַחַר־כָּךְ בָּאִים לִבְחִינוֹת עִבּוּר וְלֵדָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שָׁם:

וְזֶה בְּחִינוֹת גִּלּוּגֵי הַנִּפְשׁוֹת, כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנִּפְשׁוֹת, נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, כִּי הַמּוֹצָאוֹת מַכִּים זֶה בָּזֶה, וְחוֹתְכִים הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר, וְהָאֲוִירִים מַכִּים זֶה בָּזֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעִין לְאֹזֶן הַשּׁוֹמֵעַ. וְעַל־יְדֵי חִתּוּךְ הָאוֹתִיּוֹת בָּאֲוִיר נַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִין הַנִּפְשׁוֹת, כִּי הָאֲוִיר הוּא הַחַיּוּת שֶׁל כָּל דָּבָר, וּבְלִי אֲוִיר אִי אֶפְשָׁר לִחְיוֹת, וְהוּא בְּחִינוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנִּפְשׁוֹת יוֹצְאִים וּמִתְגַּלְגְּלִים:

וּכְלַל הַדָּבָר, שֶׁמְּאֹד יָקָר הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת לְדָבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כִּי עַל־יָדָם נִתְהַוֶּה נֶפֶשׁ, וְנִגְמָר עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר כַּנַ"ל, וְיוֹצֵא וּמִתְגַּלְגֵּל. וְלִפְעָמִים מִתְגַּלְגֵּל וּבָא הַנֶּפֶשׁ דִּקְדֻשָּׁה לְתוֹךְ הָרָשָׁע, וְנוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, וְתוּכַל לְהַחֲזִירוֹ לְמוּטָב, וְכֵן לְהֶפֶךְ, כַּמָּה רָעוֹת גּוֹרְמִים הַכִּסּוּפִין לְדָבָר רָע, חַס וְשָׁלוֹם, כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּתְהַוֶּה עַל־יְדֵי כִּסּוּפִין רָעִים, מִתְגַּלְגֵּל לִפְעָמִים לְתוֹךְ הַצַּדִּיק, וְתוּכַל לְהַחֲטִיאוֹ, חַס וְשָׁלוֹם:

וְזֶה בְּחִינַת (קהלת ח): יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ וְכוּ'. הֶבֶל, הוּא בְּחִינַת הֶבֶל פֶּה, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים הַנִּפְשׁוֹת, וְעַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין רָעִים; וְיֵשׁ רְשָׁעִים, שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים, עַל־יְדֵי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל לְתוֹכָן נֶפֶשׁ מִכִּסּוּפִין טוֹבִים. וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק מְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ רָעָה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל אֵלָיו, וְכֵן הָרָשָׁע מְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ קְדוֹשָׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל בְּתוֹכוֹ, אַךְ בַּתְּחִלָּה, בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ הַנֶּפֶשׁ, עַל זֶה אָמַר הַכָּתוּב: יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', כִּי בְּוַדַּאי נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה בְּעֵת שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ רָעָה מִכִּסּוּפִין רָעִים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲטִיאוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְתַקֵּן הַנֶּפֶשׁ. וְכֵן יֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ וְכוּ', שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ בְּוַדַּאי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּעֵת שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה מִכִּסּוּפִין קְדוֹשִׁים, אַךְ אַחַר־כָּךְ אֶפְשָׁר שֶׁהוּא יְקַלְקֵל הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה, אוֹ שֶׁתַּחֲזִירוֹ לְמוּטָב:

וְזֶה סוֹד נְפִילַת אַפַּיִם, שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינוֹת הַעֲלָאוֹת מַיִן נוּקְבִין וְלַעֲשׂוֹת יִחוּד, כִּי עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין וְהַהִשְׁתּוֹקְקוּת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת הַעֲלָאַת מַיִן נוּקְבִין, כַּיָּדוּעַ, מִזֶּה בְּעַצְמוֹ נַעֲשֶׂה נֶפֶשׁ, וְנִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה יִחוּד וְזִוּוּג כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:

עַל־יְדֵי הַכִּסּוּפִין נַעֲשִׂין הַנִּפְשׁוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת, וְנִזְדַּוְּגוּ הַנִּפְשׁוֹת וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגָן וְהִצְטָרְפוּתָן שֶׁל הַנִּקְדּוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַנִּפְשׁוֹת. וְעַל־יְדֵי הַנִּקְדּוֹת נִזְדַּוְּגוּ וְנִצְטָרְפוּ הָאוֹתִיּוֹת, זֶה בְּחִינוֹת זִוּוּגֵי הַגּוּפוֹת:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כג): לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב, עַל דֶּרֶךְ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַחֲשָׁבָה רָעָה אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה (קידושין מ, וע' ירושלמי פאה פ"א), וְזֶהוּ: לֹא הִבִּיט **אָוֶן** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **יַ'י אֱ'לֹהָיו בּוֹ'** (ביצה טו), שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין כַּנַ"ל, הַיְנוּ שֶׁהִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין רָעִים אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ, וְזֶה: לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים קמה): רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, הַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵי הַבְּחִינוֹת, רָצוֹן וְדִבּוּר, כַּנַ"ל. כִּי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, פּוֹעֵל שֶׁנַּעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְעַל־יְדֵי הַדִּבּוּר יוֹצֵא הַנֶּפֶשׁ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ, עַל־יְדֵי שֶׁמְּצַיֵּר הָאוֹתִיּוֹת לְטוֹב וְכוּ' וְכַנַ"ל. וְזֶהוּ: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, כִּי עַל־יְדֵי הָרָצוֹן, שֶׁהוּא הַכִּסּוּפִין, נַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּכֹחַ, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּכֹחַ, בְּחִינוֹת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה, וְאַחַר־כָּךְ: וְאֶת שַׁוְעָתָם, שֶׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִין שֶׁלָּהֶם, עַל־יְדֵי־זֶה: יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם, כִּי עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וְאַזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, וְנִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ בְּפֹעַל כַּנַ"ל, כִּי כְּפִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל, כֵּן נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת, וְכָךְ הֵם פּוֹעֲלִים וְעוֹשִׂים בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ כַּנַ"ל:

שַׁיָּךְ לְעֵיל. לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם, שֶׁלַּמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם וְכוּ', וּמִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלַּמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחַר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר וְכוּ', כַּמְּבֹאָר לְעֵיל, וְכֵן אֲפִלּוּ הַצַּדִּיק לִפְעָמִים כְּשֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כַּיָּדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד תָּמִיד בִּקְבִיעוּת עַל מַדְרֵגָה אַחַת, אֲזַי, בְּעֵת שֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אִם יִרְצֶה לְהַחֲזִיק

וְיוֹשִׁיעֵם". כִּי עַל יְדֵי הַדִּבּוּר נִגְמָר הַנֶּפֶשׁ וְיוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וַאֲזַי נִצְטַיְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְנַעֲשִׂים כְּלִי לְקַבֵּל טוֹב, וְנִתְמַלֵּא בַּקָּשָׁתוֹ בְּפֹעַל כַּנַּ"ל. כִּי כְּפִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹשֶׂה בְּכֹחַ אוֹ בְּפֹעַל, כֵּן נַעֲשִׂין נְקֻדּוֹת לְהָאוֹתִיּוֹת, וְכֵן נִצְטַיְּרִין הָאוֹתִיּוֹת, וְכָךְ הֵם פּוֹעֲלִים וְעוֹשִׂים בַּקָּשָׁתוֹ וּרְצוֹנוֹ כַּנַּ"ל[4].

שַׁיָּךְ לְעֵיל, לְמַה שֶׁכָּתוּב שָׁם שֶׁלַּמְּדָן בִּלְבַד בְּוַדַּאי אֵינוֹ כְּלוּם וְכוּ', וּמִי שֶׁטּוֹעֶה וְסוֹבֵר, חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁלַּמְּדָן לְבַד הוּא הָעִקָּר, הוּא בְּחִינוֹת אַחֵר שֶׁקִּצֵּץ בִּנְטִיעוֹת, כִּי יָכוֹל לִהְיוֹת לַמְּדָן וְרָשָׁע גָּמוּר וְכוּ' כַּמְבֹאָר לְעֵיל. וְכֵן אֲפִלּוּ הַצַּדִּיק לִפְעָמִים כְּשֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, כַּיָּדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד תָּמִיד בִּקְבִיעוּת עַל מַדְרֵגָה אַחַת. אֲזַי, בְּעֵת שֶׁנּוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתוֹ, אִם יִרְצֶה לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא

מקורות והערות

[4] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "זהו מעלת השיחה בינו לבין קונו, שצריכין לשיח ולדבר בינו לבין קונו להוציא בפה כיסופיו הטובים שמתגעגע לצאת מהרע שלו ולזכות לטוב אמיתי, ולהתפלל לה' יתברך על זה שירחם עליו למלאות רצונות שלו הטובים, ולדבר בפה מלא מזה, דהיינו מכל מה שחסר לו בעבודת ה' יתברך שהוא רוצה ומשתוקק שימלא לו ה' יתברך, ועל ידי זה יזכה לפעול בקשתו כנ"ל, ויזכה לפעול מה שצריך, ומביא טוב לעולם וממשיך ברכה וטובה בכל העולמות ומעורר לתשובה כמה נפשות, וצריך כל אחד להרגיל עצמו לעסוק בזה הרבה כל יום לדבר בינו לבין קונו, כי ענין זה יקר מאוד, ועל ידי זה יכולין להחזיר כל העולם למוטב". ובליקוטי הלכות (הל' אומנין הל' ד') כתב: "הכלל היוצא למעשה שהאדם צריך לשמור עצמו מאוד מאוד מכיסופין רעים וירגיל מחשבתו תמיד לכסוף ולחשוק רק כיסופין טובים, שיתגעגע ויחשוק ויכסוף תמיד להתקרב להשי"ת ולתורתו ועבודתו, ואפילו כשבאים עליו מחשבות והרהורים של תאוות וכיסופין של הבלי העולם ירגיל עצמו לאחוז מחשבתו להטותה מכיסופין אלו, ולהמשיכה לכיסופין טובים, שהם עיקר הטוב באמת לעולמי עד ולנצח נצחים, כי המחשבה ביד האדם להטותה למקום שרוצה. וביותר צריך לשמור הדיבור, ששם עיקר מוצא הנפש מכח אל הפועל לטוב או להיפך חס ושלום, על כן צריך לשמור את עצמו מאוד מאוד לבלי לדבר שום דיבור רע חס ושלום, שעל כל פנים לא יוציא מפיו התאוות והכיסופין של הבלי העולם הזה שבאים על ליבו, רק יהפוך הדבר ויוציא בפיו כיסופין טובים, כי על ידי דיבורים של כיסופין טובים יוצאים הנפשות טובים מכח אל הפועל ומציירים אותיות התורה לטוב לעשות פעולות טובות ולהמשיך כל הברכות וההשפעות בעולם, ואלו הנפשות טובים הולכים בעולם ומעוררים כל העולם לה' יתברך ולתורתו. ולהיפך להיפך חס ושלום".

לא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרְשִׁימוּ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ.

מבואר לעיל על הפסוק "יש הבל אשר נעשה על הארץ וגו'", שעל ידי שהרשע מדבר בפיו השתוקקות וכיסופים רעים, ההבל הזה הולך ומתגלגל באויר, ויכול להגיע לאדם צדיק ולהחטיאו, והנה **עַיִן בַּתִּקּוּנִים** (תיקון ס"ט דף ק"ב.): **'אָמַר לֵהּ** – אמר לו רבי אלעזר לרבי שמעון: **'כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ' כְּתִיב** – בחטא אדם הראשון נאמר שביום שיאכל מעץ הדעת ימות, ואם כן כיון שהבל בשעה שהקריב קרבן חטא ופגם באותה בחינה שחטא ופגם אדם הראשון, מדוע לא מת באותו יום, **אָמַר לֵהּ** – אמר לו רבי שמעון: **בְּהַהוּא יוֹמָא הֵצִיץ וָמֵת** – אכן באותו היום שהבל הקריב קרבן והציץ בשכינה, בו ביום הוא מת. **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב** – משום כך נאמר: **"יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ'** שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים", והיינו שהבל אכן היה צדיק, ומה שחטא זהו משום שהגיע אליו הבל של אדם רשע שהוציא את כיסופיו והשתוקקותו לרע בפיו, והבל זה הגיע להבל והחטיאו, **עַיִן שָׁם וְהָבֵן.**

לאחר שנתבאר שהאדם צריך להיות למדן וחסיד, יתבאר כעת גודל מעלת האמונה, ושני דברים אלו קשורים זה בזה, כי למדן וחסיד הם כנגד בחינת הברית התחתונה והעליונה, ועל ידי שמירת הברית בשלימות זוכים לאמונה (כמבואר לעיל באות ג').

שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבִלְתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים, כי בכל דבר שבעולם יש חכמה נפלאה, אבל ה' יתברך ברא את כל הדברים חסרים, דהיינו שהוא צמצם את חכמתו ומיעט וחיסר מהחכמה הצריכה לדבר זה, כדי שיהיה נברא הדבר חסר עד שישלימו האדם בגשמיות וברוחניות ויביאו לשלימותו ולתיקונו, אבל בודאי אין כח ביד האדם להשלים את חסרון החכמה שה' יתברך חיסר בכל דבר, כי מי יוכל לעמוד על חכמתו יתברך, ולכן אי אפשר להשלים את החסרון של כל הדברים אלא על ידי אמונה, שמאמין שיש בדבר זה חכמתו של ה' יתברך, ומשתמש בו לקדושה[1]. וכן מצינו דבר זה בפרטיות בענין מצות צדקה, שהיא נשלמת על ידי האמונה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"ב ט) **לְעִנְיַן צְדָקָה: 'הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ** ברכות, **וְהַמְפַיְּסוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה** ברכות'. **וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בִּמְפַיֵּס הֶעָנִי הַנַּ"ל, חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר מַזָּלוֹת. כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גַּלְגַּלִּים,** שהם הכוכבים והמזלות שברקיע, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת קנא:) על הפסוק שנאמר לגבי מצות צדקה "נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו, **כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ"**, ודרשו על כך שהמילה "בגלל" רמוז בה: **'גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם'.** שהעניות היא דבר המזומן לבוא, ולכן צריך האדם לבקש רחמים שלא יבוא הוא או בנו או בן בנו לידי עניות. **ורמוז** בדברי הגמרא שאומרת שהצדקה היא 'גלגל', שהצדקה מנהיגה את גלגל הכוכבים והמזלות שברקיע. **וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח,** כי מטבעו הוא הולך ממערב למזרח, **וְאַחַת תְּנוּעָה הַהֶכְרֵחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַّלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים - כֵּן לְעִנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'יוֹתֵר מִמַּה שֶׁבַּעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם הַבַּעַל הַבַּיִת', שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל הַבַּיִת וּמִבַּעַל הַבַּיִת לְהֶעָנִי,** כי עיקר התנועה ממערב למזרח, שזהו עיקר העשיה, העני עושה עם בעל הבית. (וכמבואר לעיל (באות ב') בלשונו ז"ל). **כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָעוֹלָם כַּיָּדוּעַ,** ולכן כשהאדם נותן צדקה הוא גורם שהגלגלים יביאו שפע וברכות לעולם, **וְעַל כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרִים אֶצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וַעֲדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בַּנּוֹתֵן וְהֵן בַּמְפַיֵּס. הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה שֶׁבִּלְעָדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב**

מקורות והערות

[1] ליקוטי הלכות (הל' אומנין הל' ד').

עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא לֹא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרִשּׁוּמוּ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ. עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, ס"ט דַּף קב: אֲמַר לֵהּ: 'כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ' כְּתִיב. אֲמַר לֵהּ: בְּהַהוּא יוֹמָא הֲצִיץ וָמֵת. אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב: יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבִלְתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב ט) לְעָנְיַן צְדָקָה: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ, וְהַמְפַיְּסוֹ – בְּעַשְׂתֵּי־עָשְׂרֵה. וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בְּמְפַיֵּס הָעָנִי הַנַּ"ל חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גִּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ – גַּלְגַּל הוּא, שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְאַחַת תְּנוּעָה הַהֶכְרֵחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַּלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים – כֵּן לְעָנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל־הַבַּיִת וּמִבַּעַל־הַבַּיִת לְהֶעָנִי (וְכַמְבֹאָר לְעֵיל בִּלְשׁוֹנוֹ ז"ל), כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל־יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל־יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹלָם, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרִים אֵצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וַעֲדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בַּנּוֹתֵן וְהֵן בְּמְפַיֵּס, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה, שֶׁבִּלְעָדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וְהָאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נַחְשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה. שֶׁמֶשׁ, לְשׁוֹן אוֹר. הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל. וְכֵן הַתּוֹרָה, גַּם־כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ. נִמְצָא, שֶׁחָסֵר גַּם־כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻנָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת־עָשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה. וְזֶה כַּוָּנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בַּמִּשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. כֵּיצַד? הֶעָנִי וְכוּ', פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים, שֶׁבִּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוֹת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה (בחומר לבה דורה). וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ', כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים, שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכִּבּוּשָׁה לְרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה – לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגַּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גָּדֵל כָּאן עֲשָׂכִים, כֵּן יֵשׁ גַּם־כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהָעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר בראשית פ' י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ'. וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: צָדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וַיָּשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י): כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ, שֶׁמַּתְעָה אֶת הַסַּפִּינוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בַּדֶּרֶךְ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת:

שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, וְעַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֵה חַמָּה. וְעַכּו"ם נִקְרָאִים צֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' יח): הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם, וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת צִלְצַל כְּנָפָיִם, מִלְּשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל, כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּו"ם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם, וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הִנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן. אַךְ לְעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יִקָּנֵם: סָר צִלָּם, וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְאָז יִקָּנֵם: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה. כְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר: כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית. הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת רֶגֶל.

כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וְקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה "אִית לָן בֵּירָא" הַנַּ"ל. "גַּבְרָא דְּאוֹזִיף" וְ"רֵיחַיָּא דִּתְבִירָא" לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שָׁמַעְתִּי, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמָר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ',

על אברהם אבינו: "וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה" (בראשית טו), ורמוז בזה, שֶׁעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה נֶחֱשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה, והיינו שכשהאדם נותן צדקה או שהוא מפייס את העני בדברים הוא זוכה רק בשש ברכות ואחת עשרה ברכות, ולאחר מכן כשהוא זוכה לאמונה, אז נשלמת הצדקה ואז הוא זוכה לשבע ברכות ולשתים עשרה ברכות.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים' – 'שמתעדנים בה ומתחממים בה', ורמוז בזה, כִּי שַׁבָּת הִיא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: 'שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה', שֶׁמֶשׁ לְשׁוֹן אוֹר, הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל.

וְכֵן הַתּוֹרָה גַּם כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): 'דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה וכו', בָּא דָוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד עָשָׂר (שהם המצוות העיקריות שכוללות את שאר המצוות), בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ', הרי שגם בענין התורה אנו מוצאים בחינת שש מצוות ואחת עשרה מצוות, שזהו כנגד שבעה כוכבי לכת ושנים עשר מזלות, וזאת משום שעיקר מהלך הגלגלים הוא על ידי התורה, כמו שכתוב (ירמיה לג): "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי"[2], נִמְצָא שֶׁחֲסֵר גַּם כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת עֶשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ שם בסיום המאמר: 'עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: "וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה"', כִּי עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה.

וְזֶה כַּוָּנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בַּמִּשְׁנָה בתחילת מסכת שבת: 'יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע, כֵּיצַד הֶעָנִי וְכוּ', פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים', שֶׁבִּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוַת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, כַּנִּזְכַּר לְעֵיל: 'שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים', כִּי עַל יְדֵי שַׁבָּת שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת". וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: 'כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה' (בהזמר לכה דודי).

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ'", ורמוז בזה, כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכִּבּוּשָׁה לְרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגַּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גָּדֵל כָּאן עֲשָׂבִים, כֵּן יֵשׁ גַּם כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהָעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר בראשית פ' י): 'אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ' שמכה אותו ואומר לו גדל'. וְלִפְעָמִים כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, כי לפי הארת הכוכב על המקום שכנגדו כך המקום מתנהג. וְעַל כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: "צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְיָשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ'", כִּי עַל יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן, עַל יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ"ל.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י): 'כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ שֶׁמַּתְעֶה אֶת הַסְּפִינוֹת'[3], הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בַּדֶּרֶךְ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וכפי שמבואר לעיל שלפי הארת הכוכב על המקום כך המקום מתנהג.

מקורות והערות

[2] פרפראות לחכמה. [3] ברש"י שם פירש: 'ומתעה את הספנים – שכן דרך של ספנים לשעה הפורשין לים רב החובל נותן עיניו [בצפון והכוכב מתהלך לדרום וראה] בכוכב אחד העומד לימינו או לשמאלו וכל זמן שרואה אותו כוכב לצדו אחר יודע שנהפכה הספינה ומיישרה לדרכה וכוכב שעולה אחת לשבעים שנה פעמים נראה בצפון ופעמים נראה בדרום וכשרב החובל נותן עיניו בו בצפון והספינה תהפך בדרום ורואהו לצדו אחר סבור שנהפכה הספינה ומיישרה אחר הכוכב והוא סבור ליישרה ומהפכה לדרך אחר וכן הוא מתעה את הספנים'.

עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא לֹא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרִשּׁוּמוֹ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ. עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, ס"ט דַּף קב: אֲמַר לֵהּ: 'כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ' כְּתִיב. אֲמַר לֵהּ: בְּהַהוּא יוֹמָא הֲצִיץ וָמֵת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב: יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבְלִתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"כ ט) לְעִנְיַן צְדָקָה: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ, וְהַמְפַיְּסוֹ – בְּעַשְׂתֵּי־עָשְׂרֵה. וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בְּמְפַיֵּס הָעָנִי הַנַּ"ל חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גִּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ – גַּלְגַּל הוּא, שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְאַחַת תְּנוּעָה הַהֶכְרֵחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַּלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים – כֵּן לְעִנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל־הַבַּיִת וּמִבַּעַל־הַבַּיִת לְהֶעָנִי (וּכְמֹבָאר לְעֵיל בִּלְשׁוֹנוֹ ז"ל), כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל־יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל־יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹלָם, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרִים אֵצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וַעֲדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בְּנוֹתֵן וְהֵן בְּמְפַיֵּס, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה, שֶׁבִּלְעָדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וְהָאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נַחְשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה. שֶׁמֶשׁ, לְשׁוֹן אוֹר. הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל. וְכֵן הַתּוֹרָה, גַּם־כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ. נִמְצָא, שֶׁחָסֵר גַּם־כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת־עָשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה. וְזֶה כַּוָּנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בַּמִּשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. כֵּיצַד? הֶעָנִי וְכוּ', פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים, שֶׁבִּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוֹת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה (בחומר לבה דוד). וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צְדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ', כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים, שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכִּבּוּשָׁה לְרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה – לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגִּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גָּדֵל כָּאן עֲשָׂכִים, כֵּן יֵשׁ גַּם־כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהָעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר בראשית פ' י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ'. וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וַיָּשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י): כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ, שֶׁמַּתְעָה אֶת הַסַּפִּינוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בְּדַרְכָּהּ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת:

שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, וְעַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֵה חַמָּה. וְעַכּוּ"ם נִקְרָאִים צֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' יח): הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם, וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת צִלְצַל כְּנָפָיִם, מִלְּשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל, כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּוּ"ם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם, וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדַרְכָּם הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הִנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן. אַךְ לָעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יִכָּנֵפוּ: סָר צִלָּם, וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְאָז יִכָּנֵס: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה. כְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר: כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית. הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת רֶגֶל.

כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וְקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הַיְטֵב בְּהַתּוֹרָה "אִית לָן בֵּירָא" הַנַּ"ל. "גַּבְרָא דְּאוֹזִיף" וְ"רֵיחַיָּא דִּתְבִירָא" לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שָׁמַעְתִּי, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמָר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ',

לאחר שנתבאר שהצדקה מנהיגה את גלגלי הרקיע וגורמת שיבוא על ידם שפע וברכה לעולם, ונתבאר שעל ידי שבת ואמונה נשלמת ומאירה הצדקה, יתבאר כעת ענין הברית, שזוכים על ידו לאור ההשגחה, ושני ענינים אלו קשורים זה לזה, כי על ידי שמירת הברית זוכים לאמונה (כמבואר לעיל באות ג').

'שֶׁמֶשׁ' הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, כי כשם שהשמש זורחת ומאירה על כל העולם, כך הברית זורחת ומאירה את גופו של האדם, כי על ידי שמירת הברית האדם נכנס לקדושה ונשמתו מאירה בו[4] (זוהר שמות ג:), **וְעַל יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֵה חַמָּה,** כי על ידי שמירת הברית שהוא בחינת שמש ואור, זוכים לאור ההשגחה שנמשך מהבחינה העליונה הנקראת 'אור הפנים', אבל על ידי פגם הברית נגרם שאור ההשגחה אינו מאיר בשלימות, שזהו בחינת 'מראה חמה' שאינו אור שלם. **וְעַכּוּ"ם** – הגויים **נִקְרָאִים 'צֵל',** כְּמוֹ **שֶׁכָּתוּב** לענין עמי גוג ומגוג (ישעיה יח): **"הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפַיִם", וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,** כי הם תחת הנהגת הטבע, והם מכסים את אור ההשגחה, (והיינו שבכלליות העולם הגויים מכסים את אור ההשגחה שבעולם, וכן בפרטיות אדם שפוגם בברית הוא מכסה לעצמו את אור ההשגחה). **וְזֶהוּ בְּחִינוֹת "צִלְצַל כְּנָפַיִם", מִלְּשׁוֹן: "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ",** שלעתיד לבוא הקב"ה לא יסתתר ממך, הרי שכנף הוא דבר המכסה ומסתיר. **וְזֶהוּ בְּחִינוֹת** מה שאמרו רבותינו ז"ל: **'מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל',** דהיינו שמקום שהשמש מאירה עליו הוא נראה עמוק יותר ממקום שיש בו צל (ב"ב פד), ורמוז בדברי רבותינו ז"ל, **כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּוּ"ם** – הגויים **מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם,** וכאילו הם שולטים בעולם, **וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הַנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן,** וזהו בחינת 'מראה חמה עמוקה מן הצל', שאור ההשגחה הוא עמוק ומוסתר בתוך הצל של הנהגת הטבע. **אַךְ לֶעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יְקֵיַּם** מה שנאמר: **"סָר צִלָּם"** (במדבר יד), **וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: "וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ"** (מלאכי ג), **הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,** ויתבטלו כל כוחות הטבע. **וְזֶהוּ** מה שנאמר בסיום הפסוק: **"וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ", הַיְנוּ בְּחִינַת: "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ",** דהיינו שתתרפא ותסתלק בחינת הכנפיים. **וְאָז יְקֵיַּם: "עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ"** (תהילים קי), **הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם 'מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה',** שאור ההשגחה היה למטה מהם.

בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר "והוא יושב פתח האוהל **כְּחֹם הַיּוֹם"** (בראשית יח), **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שֶׁמֶשׁ', עַל יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית,** ועל ידי זה זכה לבחינת 'שמש', דהיינו לאור ההשגחה הנמשך מבחינת 'אור הפנים'.

לאחר שנתבאר שעל ידי שמירת הברית האדם זוכה לאור ההשגחה ולביטול ההסתרה של הטבע, יתבאר כעת כי גם על ידי התפילה זוכים לזה.

הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת 'רֶגֶל', כמו שנאמר "צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו" (תהלים פה), ודרשו רבותינו ז"ל (ברכות יד.) ש"צדק" זהו התפילה, שמצדיק את בוראו, הרי שנאמר על התפילה הלשון "יהלך"[5], וכן נאמר "רגלי עמדה במישור, במקהלים אברך ה'" (תהלים כו), הרי שהתפילה היא בחינת 'רגל'[6]. וזהו הרמוז בפסוק "עד אשית אויביך הדום לרגליך", שהגויים יכנעו תחת התפילה שהיא בחינת 'רגל', כי על ידי שמירת הברית האדם זוכה לכיסופין והשתוקקות להקב"ה, ועל זה נסדר סדר התפילה, להוציא את הכיסופין וההשתוקקות בדיבור, שעל ידי זה נגמר הנפש והוא יוצא מהכח אל הפועל, ועל ידי זה נעשים נקודות לאותיות והם מצטרפים ומזדווגים כדי לעשות פעולות טובות ולהשפיע שפע טובה וברכה לעולם, ועל ידי זה האדם זוכה לקבל את אור ההשגחה במאכליו, ואז כל הכוכבים והמזלות והגויים שתחת הכוכבים והמזלות נכנעים תחת אדם זה וטורחים בשבילו, כי כח הטבע מתבטל תחת ההשגחה, (כמו שנתבאר לעיל בתחילת אות ט')[7].

מסיים ר' נתן ז"ל: **כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וְקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה 'אִית לָן בֵּירָא' הַנַּ"ל.**

מקורות והערות

[4] מתוק מדבש שם. [5] כמובא לעיל סימן ט' אות ב'. [6] כמובא לקמן סימן נ"ה. [7] פרפראות לחכמה.

עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא לֹא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרִשּׁוּמוֹ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ. עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, ס"ט דַּף קב: אֲמַר לֵהּ: 'כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ' כְּתִיב. אֲמַר לֵהּ: בְּהַהוּא יוֹמָא הֲצִיץ וָמֵת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב: יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבִלְתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"כ ט) לְעָנְיַן צְדָקָה: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ, וְהַמְפַיְּסוֹ – בְּעַשְׂתֵּי־עָשְׂרֵה. וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בְּמְפַיֵּס הָעָנִי הַנַּ"ל חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גִּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ – גַּלְגַּל הוּא, שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְאַחַת תְּנוּעָה הַהֶכְרֵחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַּלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים – כֵּן לְעָנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל־הַבַּיִת וּמִבַּעַל־הַבַּיִת לְהֶעָנִי (וְכַמְבֹאָר לְעִיל בִּלְשׁוֹנוֹ ז"ל), כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל־יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל־יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹלָם, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרִים אֵצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וַעֲדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בַּנּוֹתֵן וְהֵן בַּמְפַיֵּס, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה, שֶׁבִּלְעָדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וְהָאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נַחְשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה. שֶׁמֶשׁ, לְשׁוֹן אוֹר. הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל. וְכֵן הַתּוֹרָה, גַּם־כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ. נִמְצָא, שֶׁחָסֵר גַּם־כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻנָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת־עָשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה. וְזֶה כַּוָּנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בַּמִּשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. כֵּיצַד? הֶעָנִי וְכוּ', פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים, שֶׁבִּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוֹת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: שֶׁמֶשׁ בְּשִׁבְּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה (בחומר לבה דוד). וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צְדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ', כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים, שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכִּבּוּשָׁה לְרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה – לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגַּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גָּדֵל כָּאן עֲשָׂכִים, כֵּן יֵשׁ גַּם־כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהָעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר בראשית פ' י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ'. וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וַיָּשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י): כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ, שֶׁמַּתְעָה אֶת הַסַּפִּינוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בַּדֶּרֶךְ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת:

שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, וְעַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֵה חַמָּה. וְעַכּוּ"ם נִקְרָאִים צֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' יח): הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם, וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת צִלְצַל כְּנָפָיִם, מִלְּשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל, כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּוּ"ם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם, וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הִנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן. אַךְ לָעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יִקָּנֵם: סָר צִלָּם, וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְאָז יִקָּנֵם: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה. כְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר: כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית. הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת רֶגֶל.

כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וְקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה "אית לָן בֵּירָא" הַנַּ"ל. "גַּבְרָא דְּאוֹזִיף" וְ"רֵיחַיָּא דִּתְבִירָא" לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שָׁמַעְתִּי, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמָר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ',

ר׳ נתן ז"ל מוסיף כאן ידיעה כללית בענין מאמרי ׳סבא דבי אתונא׳.

מוסיף ר׳ נתן ז"ל: **׳גַּבְרָא דְּאוֹזִיף׳, וְ׳רִיחַיָּא דִּתְבִירָא׳,** שהם שני שאלות נוספות ששאלו זקני אתונה את רבי יהושע בן חנניה, המובאים בגמרא שם (בכורות ח:), **לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שֶׁמַּעְתִּי, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמַר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**

עַצְמוֹ בְּמַדְרֵגַת לַמְּדָן שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ, הוּא לֹא טוֹב, רַק צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן מֵהָרִשּׁוּמוֹ שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ. עַיֵּן בַּתִּקּוּנִים, ס"ט דַּף קב: אֲמַר לֵהּ: 'כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ' כְּתִיב. אֲמַר לֵהּ: בְּהַהוּא יוֹמָא הֲצִיץ וָמֵת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בְּגִין דָּא כְּתִיב: יֶשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן:

שְׁלֵמוּת כָּל הַדְּבָרִים הִיא הָאֱמוּנָה, וּבִלְתִּי הָאֱמוּנָה כָּל הַדְּבָרִים חֲסֵרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב ט) לְעָנִין צְדָקָה: הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ, וְהַמְפַיְּסוֹ – בְּעַשְׂתֵּי־עָשְׂרֵה. וּבֵין בְּנוֹתֵן צְדָקָה וּבֵין בְּמְפַיֵּס הָעָנִי הַנַּ"ל חָסֵר אַחַת, כִּי רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד שִׁבְעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת וּכְנֶגֶד שְׁנֵים־עָשָׂר מַזָּלוֹת, כִּי צְדָקָה הוּא בְּחִינוֹת גִּלְגַּלִּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קנא:): כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ – גַּלְגַּל הוּא, שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁהַגַּלְגַּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, אַחַת תְּנוּעָה הַטִּבְעִית מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח, וְאַחַת תְּנוּעָה הַהֶכְרֵחִית מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, מַה שֶּׁהַגַּלְגַּל הַיּוֹמִי חוֹזֵר וּמִתְגַּלְגֵּל מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, וּמַכְרִיחַ עִמּוֹ כָּל הַגַּלְגַּלִּים – כֵּן לְעָנְיַן צְדָקָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: יוֹתֵר מִמָּה שֶׁבַּעַל־הַבַּיִת עוֹשֶׂה עִם הֶעָנִי, הֶעָנִי עוֹשֶׂה עִם בַּעַל־הַבַּיִת, שֶׁזֶּה בְּחִינוֹת שְׁנֵי תְּנוּעוֹת, מִמַּעֲרָב לְמִזְרָח וּמִמִּזְרָח לְמַעֲרָב, דְּהַיְנוּ מֵהֶעָנִי לְבַעַל־הַבַּיִת וּמִבַּעַל־הַבַּיִת לְהֶעָנִי (וּכְמֹבָאר לְעֵיל בִּלְשׁוֹנוֹ ז"ל), כִּי כָּל הַשֶּׁפַע וְהַבְּרָכוֹת בָּאִים עַל־יְדֵי הַגַּלְגַּלִּים, כִּי עַל־יָדָם מַנְהִיג הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הָעוֹלָם, כַּיָּדוּעַ. וְעַל־כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ הַבְּרָכוֹת הָאֲמוּרִים אֵצֶל צְדָקָה שֶׁבַע וּשְׁתַּיִם־עָשְׂרֵה, כְּנֶגֶד הַגַּלְגַּלִּים. אַךְ בָּזֶה הוֹרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת, וַעֲדַיִן חָסֵר אַחַת, הֵן בַּנּוֹתֵן וְהֵן בְּמְפַיֵּס, הַיְנוּ שֶׁחָסֵר הָאֱמוּנָה, שֶׁבִּלְעָדֶיהָ הַצְּדָקָה חֲסֵרָה עֲדַיִן, וְעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם וּמְאִירָה בְּחִינוֹת הַצְּדָקָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לּוֹ צְדָקָה, שֶׁעַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נַחְשֶׁבֶת הַצְּדָקָה, כִּי בִּלְתִּי הָאֱמוּנָה הִיא חֲסֵרָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, כִּי שַׁבָּת הוּא מֵעִיד עַל יִחוּדוֹ וְעַל חִדּוּשׁ הָעוֹלָם, כַּמּוּבָא בַּסְּפָרִים. וְעַל־יְדֵי אֱמוּנָה, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת שַׁבָּת, מְאִירָה הַצְּדָקָה. וְזֶה: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה. שֶׁמֶשׁ, לְשׁוֹן אוֹר. הַיְנוּ שֶׁבְּשַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, מְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל. וְכֵן הַתּוֹרָה, גַּם־כֵּן חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְעַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מכות כד): בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַד־עָשָׂר, בָּא יְשַׁעְיָה וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ. נִמְצָא, שֶׁחָסֵר גַּם־כֵּן אֶחָד מִן הַמִּנְיָן, מְכֻוָּן מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ אֵצֶל צְדָקָה, שֵׁשׁ וְאַחַת־עָשְׂרֵה, כִּי הַתּוֹרָה חֲסֵרָה בְּלִי אֱמוּנָה, וְזֶה שֶׁאָמְרוּ: עַד שֶׁבָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת: וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה, כִּי עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה נִשְׁלָם הַתּוֹרָה. וְזֶה כַּוָּנַת הַתַּנָּא, שֶׁהִתְחִיל בַּמִּשְׁנָה: יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. כֵּיצַד? הֶעָנִי וְכוּ', פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים, שֶׁבִּתְחִלַּת שַׁבָּת הִתְחִיל תֵּכֶף בְּמִצְוֹת צְדָקָה, לְרַמֵּז שֶׁבְּשַׁבָּת נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה כַּנִּזְכָּר לְעֵיל: שֶׁמֶשׁ בְּשַׁבָּת צְדָקָה לַעֲנִיִּים, כִּי עַל־יְדֵי שַׁבָּת, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת אֱמוּנָה, נִשְׁלָם וּמְאִירָה הַצְּדָקָה, וְעַל־יְדֵיהֶם נִתְמַלְּאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ חֲסֵרִים. כִּי אֱמוּנָה הוּא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כח): אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת, וְכֵן שַׁבָּת נֶאֱמַר בּוֹ: כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה (בחומר לבה דורד). וְזֶה שֶׁכָּתוּב (תהלים פח): צְדָק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וְכוּ', כִּי יֵשׁ דְּרָכִים רְחָבִים, שֶׁהֵם דֶּרֶךְ הַכִּבּוּשָׁה לְרַבִּים, וְכֵן יֵשׁ שְׁבִילִים, וְזֶה הַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁבִיל נִמְשָׁךְ לְכָאן, וְזֶה – לְכָאן. וּלְכָל דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל יֵשׁ כְּנֶגְדּוֹ בַּגַּלְגַּלִּים דֶּרֶךְ וּשְׁבִיל. וְכֵן בֵּין דֶּרֶךְ לְדֶרֶךְ גָּדֵל כָּאן עֲשָׂבִים, כֵּן יֵשׁ גַּם־כֵּן נֶגֶד כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב כּוֹכָב שֶׁהוּא כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁהָעֵשֶׂב גָּדֵל מִכֹּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מ"ר בראשית פ' י): אֵין לְךָ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שֶׁאֵין לוֹ כּוֹכָב וְכוּ'. וְלִפְעָמִים, כְּשֶׁאָדָם יֵשׁ לוֹ עִכּוּב וְצַעַר בַּדֶּרֶךְ, הוּא מֵחֲמַת שֶׁכְּנֶגֶד הַמָּקוֹם הַזֶּה יֵשׁ שָׁם עִכּוּב בְּהַכּוֹכָב, שֶׁאֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת, וְעַל־כֵּן הַתַּקָּנָה לָזֶה לִתֵּן צְדָקָה קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לַדֶּרֶךְ, כְּמָה שֶׁכָּתוּב: צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ וַיָּשֵׂם לְדֶרֶךְ וְכוּ', כִּי עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה יָאִיר הַכּוֹכָב, כִּי עַל־יְדֵי צְדָקָה מְאִירִין הַגַּלְגַּלִּים כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן, עַל־יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁנּוֹתֵן, יְבַטֵּל עִכּוּבוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַדֶּרֶךְ, שֶׁנִּמְשָׁךְ מֵהָעִכּוּב שֶׁיֵּשׁ בְּהַגַּלְגַּלִּים וְהַכּוֹכָבִים כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (הוריות י): כּוֹכָב אֶחָד יֵשׁ, שֶׁמַּתְעָה אֶת הַסַּפִּינוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַסְּפִינָה מַגִּיעָה תַּחַת אוֹתוֹ כּוֹכָב, אֲזַי הַסְּפִינָה תּוֹעָה בְּדַרְכָּהּ, מֵחֲמַת שֶׁזֶּה הַכּוֹכָב אֵינוֹ מֵאִיר בִּשְׁלֵמוּת:

שֶׁמֶשׁ הוּא בְּחִינוֹת בְּרִית, וְעַל־יְדֵי פְּגַם הַבְּרִית אֵין לָנוּ מְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, כִּי אִם מַרְאֵה חַמָּה. וְעַכּוּ"ם נִקְרָאִים צֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' יח): הוֹי אֶרֶץ צִלְצַל כְּנָפָיִם, וְהֵם מְכַסִּים אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְזֶהוּ בְּחִינוֹת צִלְצַל כְּנָפָיִם, מִלְּשׁוֹן: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְזֶהוּ בְּחִינוֹת: מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה מִן הַצֵּל, כִּי אַף שֶׁיִּשְׂרָאֵל עִקָּר, עַל כָּל זֶה הָעַכּוּ"ם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם, כְּאִלּוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁלָּהֶם, וּמְכַסִּין הָעוֹלָם בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע. כִּי בֶּאֱמֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנְהִיג הָעוֹלָם, וְהֵם מְכַסִּים הִנְהָגַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ כְּאִלּוּ מִתְנַהֵג, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי הַכּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּעַצְמָן. אַךְ לְעָתִיד לָבוֹא יַעֲבִיר אוֹתָם, וְאָז יִקָּנֵם: סָר צִלָּם, וַאֲזַי יִתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, בִּבְחִינוֹת: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ, הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ: וּמַרְפֵּא בִּכְנָפָיהָ, הַיְנוּ בְּחִינַת: וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ. וְאָז יִקָּנֵם: עַד אָשִׁית אוֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ, הַיְנוּ שֶׁהֵם יִהְיוּ לְמַטָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִקֹּדֶם מַרְאֵה חַמָּה עֲמֻקָּה. כְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר: כְּחֹם הַיּוֹם, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ, עַל־יְדֵי שֶׁמָּל וְנִתְגַּלָּה הַבְּרִית. הַתְּפִלָּה נִקְרֵאת בְּחִינַת רֶגֶל.

כָּל זֶה הָעִנְיָן שָׁמַעְנוּ תְּחִלָּה בְּלִי בֵּאוּר וָקֶשֶׁר, וּכְבָר מְבֹאָרִים הַדְּבָרִים הַיְטֵב בְּהַתּוֹרָה "אִית לָן בֵּירָא" הַנַּ"ל. "גַּבְרָא דְּאוֹזִיף" וְ"רֵיחַיָּא דִּתְבִירָא" לֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה, אֲבָל מִכְּלַל דְּבָרָיו שָׁמַעְתִּי, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת תּוֹרוֹת עַל כָּל הַמַּאֲמָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם. וְגַם גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ הָיָה לְגַלּוֹת תּוֹרָה גַּם עַל כָּל הַמַּעֲשֶׂה הַנֶּאֱמָר שָׁם בְּעִנְיַן הַסָּבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף, אֵיךְ הִתְנַהֵג רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ',

וְאֵיךְ הִתְנַהֵג עִמָּהֶם אַחַר־כָּךְ. וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת מִעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הַנֶּאֱמָר שָׁם בַּגְּמָרָא בְּעִנְיַן זֶה, וְהֵבַנְתִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה עַל כָּל זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּא הַשָּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כִּי אִם מַה שֶׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל חַי:

הַפַּעַם נוֹדֶה אֶת ה' בְּגִילָה בְּרִנָּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַיֵּם סָבִי דְּבֵי אַתּוּנָא, דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וְהַחֲתוּמִים בְּאֶלֶף עֲזָקָאִין אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה, וְגַם אִם יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא גִּלְעֵד לָשׁוֹן אֵין בִּינָה, נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שִׁזְפַּתּוּ עַיָּנָא, מָה אֲדַבֵּר וְהוּא אָמַר וְעָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, עַתָּה כַּפֵּינוּ פְּרוּשׁוֹת אֶל ה' בְּבַקָּשָׁה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה: ה' יִגְמֹר בַּעֲדֵנוּ לְהַדְפִּיס יֶתֶר הַמַּאֲמָרִים הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר גִּלָּה בָּהֶם דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְרָכִים נִפְלָאִים, עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז עַל כָּל פְּסוּקֵי תַנ"ךְ וְעַל כָּל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים, גְּלִילֵי זָהָב בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים, מִפְּנִינִים יְקָרִים וּמִפָּז מְסֻלָּאִים, בִּזְכוּתָם נִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ אֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מִפִּי אֲדוֹן כָּל הַנְּבִיאִים, וִיקַיֵּם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְעָלוּ בְהַר צִיּוֹן מוֹשִׁיעִים. אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן:

לב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח (תהלים נא), וְהוּא בְּחִינַת רִקּוּדִין שֶׁל חֲתֻנָּה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נְתוּנָה לְזִוּוּג, הִיא אִתְקְרִיאַת נַעֲרָ בְּלֹא ה' (זוהר בא דף לח:), גִּימַטְרִיָּא ש"ך דִּינִים, וְכַד אִתְתַּקְנַת לְזִוּוּג אִתְקְרִיאַת נַעֲרָה בְּהֵ"א, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין עַל־יְדֵי ה' אַלְפִּין שֶׁל אֲדָיָה שֶׁבְּבִינָה, כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר עֲמִידָה. נִמְצָא, הַכַּלָּה עֲדַיִן בִּבְחִינוֹת נַעַר, בִּבְחִינוֹת ש"ך דִּינִים, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ וּלְתַקְּנָהּ:

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רִקּוּדִין. כִּי הֲרַגְלַיִן הֵם בִּבְחִינוֹת נֶצַח וְהוֹד, וְהֵם נִתְנַשְּׂאִים עַל־יְדֵי הַלֵּב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב מְרַקְּדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יַעֲקֹב (בראשית כט): וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב אֶת רַגְלָיו, וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו. וְלֵב הוּא בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בִּינָה לָבָא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּרִקּוּדִים [לְהַמְשִׁיךְ] הָאַלְפִּין שֶׁבַּלֵּב עַל־יְדֵי הֲרַגְלַיִן לְהַכַּפֵּלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָמֵשׁ פְּעָמִים דִּין, גִּימַטְרִיָּא ש"ך, גִּימַטְרִיָּא נַעַר. וְעַל־יְדֵי אוֹר הַלֵּב שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהּ, נַעֲשֵׂית נַעֲרָה בְּהֵ"א, וְנַעֲשֵׂית ה' פְּעָמִים "אֲדֹנָי". וְזֶה בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׂפָתַיִם, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, נִפְתָּח וְנִמְתָּק הַכַּלָּה בִּבְחִינַת זִוּוּג, וְנַעֲשֵׂית בְּחִינַת אֲדֹנָי, שֶׁהִיא נַעֲרָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג:

וְזֶה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' ע'): כְּשֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֵאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין הָיוּ מְזַמְּרִין הַיְינוּ לַיְּא, לִרְמוֹז לְיַעֲקֹב הָא לֵאָה. הַיְינוּ כִּי לֵאָה הִיא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא (זוהר ויצא קנד), שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ, וּמִשָּׁם הַמִּתּוּק שֶׁל הַדִּינִים, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין הֵ"א מֵהַלֵּב. וְזֶה: הָא לֵאָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ מִלֵּאָה הָאַלְפִּין, כְּדֵי לְהַמְתִּיק וּלְתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה. גַּם הָיוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַכַּלָּה שְׁמָהּ לֵאָה, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַצְמָהּ נִמְתֶּקֶת:

לג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב:

(תהלים לד)

א **הַכְּלָל** הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמֹאוֹרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ, תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְינוּ (שם נו): בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר. וְעַל־יְדֵי מָה יִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ? עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת שָׁלוֹם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ג): וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם; וְעַל־יְדֵי צַדִּיקִים, שֶׁנִּקְרְאוּ גַּם־כֵּן בְּרִית שָׁלוֹם. וּמֵהֲמַת זֶה יָכוֹל לְאֲהֹב אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מָקוֹם, הֵן בְּטִיבוּ וְכוּ', וְיָכוֹל לִהְיוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב זֶה אֶת זֶה:

ב **וְצָרִיךְ** לָדַעַת, שֶׁמְּלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנֵּהּ, וְאֵיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בְּעַכּוּ"ם, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהֲמַת עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו מֵהֲמַת הָעֹסֶק שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד עִמָּהֶם, כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁבְּכָל דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יָכוֹל לִמְצֹא בָהֶם אֱלֹקוּת, כִּי בְּלֹא אֱלֹקוּתוֹ אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. לְכַד שֶׁהַחִיּוּת וָאֱלֹקוּת הַזֶּה שָׁם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל וּבְמִעוּט, רַק כְּדֵי חִיּוּנוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא יוֹתֵר, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַקְּלִפּוֹת:

וּבְכָל מַה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִתְצַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה, אֱלֹקוּתוֹ מְלֻבָּשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר. וְזֶה שֶׁגִּלּוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וּפָתְחוּ לָנוּ פֶּתַח, שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע וְיָבִין, שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות לד:): טַט בְּכַתְפֵי שְׁתַּיִם, פַּת בְּאַפְּרִיקֵי שְׁתַּיִם; לְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּתוֹ הַמְחַיֶּה אוֹתָהּ:

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פ"א): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בִּכְרָךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁשָּׁאַל הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, בְּוַדַּאי הוּא מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל וְכָפַר בָּעִקָּר, שֶׁאָמַר: הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבִּמְקוֹמוֹ אֵין שָׁם אֱלֹקִים. בְּכֵן תֹּאמַר לוֹ: אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמְךָ, שֶׁאַתָּה מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, גַּם־כֵּן שָׁם תּוּכַל לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ, כִּי הוּא מְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם; וּמִשָּׁם אַתָּה יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלָשׁוּב אֵלָיו בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹמְךָ שָׁם רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים.

בֶּן חֲנַנְיָה עִמָּם, אֵיךְ בָּא אֲלֵיהֶם וְכוּ', וְאֵיךְ הִתְנַהֵג עִמָּהֶם אַחַר כָּךְ. וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת מֵעִנְיָן הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הַנֶּאֱמַר שָׁם בַּגְּמָרָא בְּעִנְיָן זֶה, וְהֵבַנְתִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה עַל כָּל זֶה. אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּא הַשֶּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כִּי אִם מַה שֶּׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל חַי.

ר' נתן ז"ל מביא כאן דברי סיום למאמרי 'סבי דבי אתונא', ודברי פתיחה למאמרים שיבואו לקמן.

הַפַּעַם נוֹדֶה אֶת ה' בְּגִילָה בְּרִנָּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַיֵּם את המאמרים שנאמרו על 'סָבֵי דְּבֵי אַתּוּנָא', דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וַחֲתוּמִים בְּאֶלֶף עִזְקָאִין – חותמות אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה, וְגַם אִם יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא נִלְעָג לָשׁוֹן אֵין בִּינָה, נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שְׁזָפַתּוּ עֵינָא – עין, מָה אֲדַבֵּר וְהוּא אָמַר וְעָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, עַתָּה כַּפֵּינוּ פְּרוּשׁוֹת אֶל ה' בְּבַקָּשָׁה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה. ה' יִגְמֹר בַּעֲדֵנוּ לְהַדְפִּיס יֶתֶר הַמַּאֲמָרִים הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר גִּלָּה בָּהֶם דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְרָכִים נִפְלָאִים, עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָּז עַל כָּל פְּסוּקֵי תַּנַ"ךְ וְעַל כָּל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים, גְּלִילֵי זָהָב בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים, מִפְּנִינִים יְקָרִים וּמִפָּז מְסֻלָּאִים, בִּזְכוּתָם נִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ אֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מִפִּי אֲדוֹן כָּל הַנְּבִיאִים, וִיקַיֵּם בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ "וְעָלוּ בְּהַר צִיּוֹן מוֹשִׁיעִים". אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

תורה ל"ב

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

נאמר בפסוק: "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח" (תהלים נא), וְהוּא בְּחִינַת רִקּוּדִין שֶׁל חֲתֻנָּה. כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתּוּנָה ספירת ה'מלכות' לְזִוּוּג והתייחדות עם פרצוף 'זעיר אנפין' (בנין רוחני הכולל את הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד'), הֵיא אִתְקְרִיאַת – היא נקראת 'נַעַר' בְּלֹא ה' (זוהר בא דף לח:), גִּימַטְרִיָּא שַׁ"ךְ דִּינִים, כי יש ב'מלכות' חמישה גבורות, וחמש פעמים 'דין' הוא בגימטריא 320, שזהו בגימטריא 'נער' ובגימטרא 'ש"ך', וְכַד אִתְתַּקְּנַת – וכשהיא נתקנת לְזִוּוּג אִתְקְרִיאַת – היא נקראת 'נַעֲרָה' בְּהֵ"א, וזאת משום שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין עַל יְדֵי ה' אַלְפִּין שֶׁל 'אֶהְיֶה' שֶׁבַּבִּינָה, כי כשהיא מתייחדת עם פרצוף 'זעיר אנפין' היא מקבלת ממנו חמישה חסדים ששורשם מהחמישה אותיות א' שבחמישה שמות 'אהיה' שבספירת ה'בינה', וחמישה חסדים אלו ממתיקים את חמשת הגבורות, ועל ידי חמישה אותיות א' אלו נעשה מ'דין' שם 'אדני', (והיינו ששם 'אדני' הוא בחינת דין, והאלף שבו הוא הארת שם 'אהיה' שממתיק את הדין), וכן על ידי חמישה חסדים אלו שהם בחינת אות ה', נעשה מ'נער' 'נערה', כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" שַׁעַר עֲמִידָה (פ"א). נִמְצָא הַכַּלָּה עֲדַיִן בִּבְחִינוֹת 'נַעַר', בִּבְחִינוֹת שַׁ"ךְ דִּינִים, קודם שמקבלת את החמישה אלפין הללו, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ וּלְתַקְּנָהּ. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי רִקּוּדִין. כִּי הָרַגְלִין הֵם בִּבְחִינוֹת הספירות 'נֶצַח וְהוֹד'. וְהֵם נִתְנַשְּׂאִים עַל יְדֵי הַלֵּב, הַיְנוּ עַל יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב מְרַקְּדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יַעֲקֹב (בראשית כט): "וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב אֶת רַגְלָיו", וּפֵרֵשׁ רַשִּׁי: 'לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו', הרי שהלב גורם לרגלים לרקוד. וְלֵב הוּא 'בִּינָה', דהיינו שהוא כנגד ספירת ה'בינה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תיקו"ז יז.): 'בִּינָה לִבָּא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין', ובספירת ה'בינה' נמצאים החמישה אלפין של ה' שמות 'אהיה'. עַל כֵּן צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּרִקּוּדִים [לְהַמְשִׁיךְ] הָאַלְפִּין שֶׁבַּלֵּב עַל יְדֵי הָרַגְלִין (שהם כנגד הספירות 'נצח והוד') לְהַכַּלָּה (שהיא ספירת ה'מלכות'), שֶׁהִיא בְּחִינַת חָמֵשׁ פְּעָמִים 'דִּין', גִּימַטְרִיָּא 'שַׁ"ךְ', גִּימַטְרִיָּא 'נַעַר'. וְעַל יְדֵי אוֹר הַלֵּב שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהּ, נַעֲשִׂית 'נַעֲרָה' בְּהֵ"א, וְנַעֲשִׂית ה' פְּעָמִים "אֲדֹנָי", כי על ידי החמישה אלפין, נעשים החמש פעמים 'דין' לחמש פעמים 'אדני'. וְזֶה בְּחִינַת: "אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח", ורמוז בזה, שֶׁעַל יְדֵי הַשְּׂפָתַיִם, שֶׁהֵם 'נֶצַח וְהוֹד'[1], נִפְתָּח וְנִמְתָּק הַכַּלָּה בִּבְחִינַת זִוּוּג, וְנַעֲשִׂית בְּחִינַת 'אֲדֹנָי', שֶׁהִיא 'נַעֲרָה', שֶׁהִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג. נמצא שעל ידי הריקודים של החתונה נעשית המתקת הדינים.

וְזֶה דְּאִיתָא – שמובא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' ע') 'כְּשֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֵאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין, הָיוּ מְזַמְּרִין הַיָּא לַיָּא, לְרַמֵּז לְיַעֲקֹב הָא לֵאָה', כי לבן רימהו ונתן

מקורות והערות

[1] עיין לעיל בסימן י"ב אות ד', שיש בחינת 'נצח והוד' עליונים שהם כנגד השפתיים, ויש בחינת 'נצח והוד' תחתונים שהם כנגד הרגליים.

וְאֵיךְ הִתְנַהֵג עִמָּהֶם אַחַר־כָּךְ. וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת מִעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הַנֶּאֱמָר שָׁם בַּגְּמָרָא בְּעִנְיַן זֶה, וְהֵבַנְתִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה עַל כָּל זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּא הַשָּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כִּי אִם מַה שֶּׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל חַי:

הַפַּעַם נוֹדֶה אֶת ה' בְּגִילָה בְּרִנָּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַיֵּם סָבִי דְּבֵי אַתּוּנָא, דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וַהֲתוּמִים בְּאֶלֶף עֲזָקָאִין אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה, וְגַם אִם יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא גִּלְעֵד לָשׁוֹן אֵין בִּינָה, נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שִׁזְפַּתּוּ עַיָּנָא, מָה אֲדַבֵּר וְהוּא אָמַר וְעָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, עַתָּה כַּפֵּינוּ פְּרוּשׁוֹת אֶל ה' בְּבַקָּשָׁה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה: ה' יִגְמֹר בַּעֲדֵנוּ לְהַדְּפִּיס יֶתֶר הַמַּאֲמָרִים הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר גִּלָּה בָּהֶם דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְרָכִים נִפְלָאִים, עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָז עַל כָּל פְּסוּקֵי תַנַ"ךְ וְעַל כָּל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים, גְּלִילֵי זָהָב בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים, מִפְּנִינִים יְקָרִים וּמִפָּז מְסֻלָּאִים, בִּזְכוּתָם נִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ אֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מִפִּי אֲדוֹן כָּל הַנְּבִיאִים, וִיקַיֵּם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְעָלוּ בְהַר צִיּוֹן מוֹשִׁיעִים. אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן:

לב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח (תהלים נא), וְהוּא בְּחִינַת רִקּוּדִין שֶׁל חֲתֻנָּה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נְתוּנָה לְזִוּוּג, הִיא אִתְקְרִיאַת נַעֲרָ בְּלֹא ה' (זוהר בא דף לח:), גִּימַטְרִיָּא ש"ך דִּינִים, וְכַד אִתְתַּקְנַת לְזִוּוּג אִתְקְרִיאַת נַעֲרָה בְּהֵ"א, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין עַל־יְדֵי ה' אַלְפִּין שֶׁל אֲדָיָה שֶׁבְּבִינָה, כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר עֲמִידָה. נִמְצָא, הַכַּלָּה עֲדַיִן בִּבְחִינוֹת נַעַר, בִּבְחִינוֹת ש"ך דִּינִים, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ וּלְתַקְּנָהּ:

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רִקּוּדִין. כִּי הֲרַגְלַיִן הֵם בִּבְחִינוֹת נֶצַח וְהוֹד, וְהֵם נִתְנַשְּׂאִים עַל־יְדֵי הַלֵּב, הֵינוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב מְרַקְּדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יַעֲקֹב (בראשית כט): וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב אֶת רַגְלָיו, וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו. וְלֵב הוּא בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בִּינָה לָבָא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּרִקּוּדִים [לְהַמְשִׁיךְ] הָאַלְפִּין שֶׁבַּלֵּב עַל־יְדֵי הָרַגְלַיִן לְהַכַּפֵּלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָמֵשׁ פְּעָמִים דִּין, גִּימַטְרִיָּא ש"ך, גִּימַטְרִיָּא נַעַר. וְעַל־יְדֵי אוֹר הַלֵּב שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהּ, נַעֲשֵׂית נַעֲרָה בְּהֵ"א, וְנַעֲשֵׂית ה' פְּעָמִים "אֲדֹנָי". וְזֶה בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׂפָתַיִם, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, נִפְתָּח וְנִמְתָּק הַכַּלָּה בִּבְחִינַת זִוּוּג, וְנַעֲשֵׂית בְּחִינַת אֲדֹנָי, שֶׁהִיא נַעֲרָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג:

וְזֶה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' ע'): כְּשֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֵאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין הָיוּ מְזַמְּרִין הַיָּא לַיָּא, לִרְמֹז לְיַעֲקֹב הָא לֵאָה. הֵינוּ כִּי לֵאָה הִיא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא (זוהר ויצא קנד), שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ, וּמִשָּׁם הַמִּתּוּק שֶׁל הַדִּינִים, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין הֵ"א מֵהַלֵּב. וְזֶה: הָא לֵאָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ מִלֵּאָה הָאַלְפִּין, כְּדֵי לְהַמְתִּיק וּלְתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה. גַּם הָיוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַכַּלָּה שְׁמָהּ לֵאָה, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַצְמָהּ נִמְתֶּקֶת:

לג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב:

(תהלים לד)

א הַכְּלָל הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הֵינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמֹאוֹרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יָהֵא לוֹ חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ, תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הֵינוּ (שם נו): בַּה' אֶהֱלַל דָּבָר, בֵּאלֹקִים אֶהֱלַל דָּבָר. וְעַל־יְדֵי מָה יִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ? עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה הַנִּקְרֶאת שָׁלוֹם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ג): וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם; וְעַל־יְדֵי צַדִּיקִים, שֶׁנִּקְרְאוּ גַּם־כֵּן בְּרִית שָׁלוֹם. וּמֵהֲמַת זֶה יָכוֹל לְאֶהֱבֹ אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מָקוֹם, הֵן בְּטִיבוּ וְכוּ', וְיָכוֹל לִהְיוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב זֶה אֶת זֶה:

ב וְצָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנֵּהּ, וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בְּעַכּוּ"ם, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהֲמַת עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו מֵהֲמַת הָעֵסֶק שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד עִמָּהֶם, כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁבְּכָל דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יָכוֹל לִמְצֹא בָהֶם אֱלֹקוּת, כִּי בְּלֹא אֱלֹקוּתוֹ אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. לְכַד שֶׁהַחִיּוּת וָאֱלֹקוּת הַזֶּה שָׁם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל וּבְמִעוּט, רַק כְּדֵי חִיּוּנוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא יוֹתֵר, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַקְּלִפּוֹת:

וּבְכָל מַה שֶּׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִתְצַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה, אֱלֹקוּתוֹ מְלֻבָּשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר. וְזֶה שֶׁגִּלּוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וּפָתְחוּ לָנוּ פֶּתַח, שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע וְיָבִין, שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות לד:): טַט בְּכַתְפֵי שְׁתַּיִם, פַּת בְּאַפְּרִיקֵי שְׁתַּיִם; לְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּתוֹ הַמְחַיֶּה אוֹתָהּ:

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פ"א): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בִּכְרָךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁשָּׁאַל הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, בְּוַדַּאי הוּא מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל וְכָפַר בָּעִקָּר, שֶׁאָמַר: הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבִּמְקוֹמוֹ אֵין שָׁם אֱלֹקִים. בְּכֵן תֹּאמַר לוֹ: אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמְךָ, שֶׁאַתָּה מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, גַּם־כֵּן שָׁם תּוּכַל לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ, כִּי הוּא מְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם; וּמִשָּׁם אַתָּה יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלָשׁוּב אֵלָיו בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹמְךָ שָׁם רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים.

לו את לאה במקום לתת לו את רחל. ורמוז בזה, כי ספירת ה'מלכות' מתחלקת לשני פרצופים (בנינים רוחניים): 'רחל' ו'לאה', ו'לאה' היא בחינה גבוהה יותר מ'רחל', **הַיְנוּ כִּי 'לֵאָה' הִיא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** – עולם מכוסה (זוהר ויצא קנד.), **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'לֵב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קיט): **"בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ"**, ורמוז בזה שהלב הוא צפון ומכוסה, וכיון ש'לאה' היא עולם מכוסה, נמצא שהיא בחינת 'לב', וזאת משום שבנינה ותיקונה הוא על ידי ספירת ה'בינה' שהיא בחינת 'לב', **וּמִשָּׁם הַמִּתּוּק שֶׁל הַדִּינִים, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין הֵ"א מֵהַלֵּב. וְזֶה: 'הָא לֵאָה', שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ מִ'לֵאָה' הָאַלְפִּין, כְּדֵי לְהַמְתִּיק וּלְתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה**, שזהו פרצוף 'רחל', והם אמרו זאת בשעת החתונה כשהיו מרקדין, כי דבר זה נעשה על ידי הריקודין של החתונה. **גַּם הָיוּ אוֹמְרִים שֶׁהַכַּלָּה שְׁמָהּ 'לֵאָה', שֶׁעַל יְדֵי בְּחִינוֹת עַצְמָהּ נִמְתֶּקֶת**, דהיינו שספירת ה'מלכות' נמתקת על ידי פרצוף 'לאה' שנמצא בה עצמה.

תורה ל"ג

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב"** (תהלים לד), **ובסוף המאמר** יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. הַכְּלָל הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמִאֹרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ – בין בשעת טובה ובין בשעת צרה, **תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ** כמו שאמר דוד המלך (שם נו): **"בַּה' אֲהַלֵּל דָּבָר, בֵּאלֹקִים אֲהַלֵּל דָּבָר"**, שבין במידת הרחמים שהיא בחינת שם 'הוי"ה' אהלל את הקב"ה ובין במידת הדין שהיא בחינת שם 'אלקים' אהלל את הקב"ה. **וְעַל יְדֵי מָה יִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ** – בין בשעת טובה ובין בשעת צרה, **עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת 'שָׁלוֹם', כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר** – כמו שנאמר על התורה (משלי ג): **"וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם"**, הרי שהתורה נקראת 'שלום', **וְעַל יְדֵי צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ גַּם כֵּן 'בְּרִית שָׁלוֹם'** (השמטות הזוהר בראשית רנז.), כי הם זוכים לתיקון הברית, והברית היא בחינת 'שלום'[2]. **וּמֵחֲמַת זֶה יָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מָקוֹם, הֵן בְּטִיבוּ וְכוּ'** – בין בשעת טובה ובין בשעת צרה, **וְיָכוֹל לִהְיוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְלֶאֱהֹב זֶה אֶת זֶה**, שגם כשחבירו גורם לו צער, ידון אותו לכף זכות שלא התכוין לעשות לו רעה וכדומה[3]. ועתה בכל המאמר הזה יתבאר כיצד יזכה האדם לאור התורה ואור הצדיקים, שעל ידי זה זוכה האדם לבחינת ה'שלום'.

לאחר שנתבאר שעל ידי התורה ועל ידי הצדיקים האדם זוכה שיהיה לו שלום במידותיו, שבין בעת טובה ובין בעת צרה יהיה קרוב להקב"ה, ושיהיה שלום בין ישראל, יתבאר כעת במאמר זה כיצד זוכים לאור התורה ולאור הצדיקים.

ב. וְצָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיה ו), **וְלֵית אֲתַר פָּנוּי מִנֵּהּ** – ואין מקום פנוי ממנו, **וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין** – והוא ממלא את כל העולמות ומסובב את כל העולמות. **וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּעַכּוּ"ם** – בגויים, **לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵחֲמַת עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו, מֵחֲמַת הָעֵסֶק שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד עִמָּהֶם. כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁבְּכָל דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם** – הגויים, **יָכוֹל לִמְצֹא בָּהֶם אֱלֹקוּת, כִּי בְּלֹא אֱלֹקוּתוֹ אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (נחמיה ט): **"וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם". לְבַד שֶׁהַחִיּוּת וֶאֱלֹקוּת הַזֶּה שָׁם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל וּבְמִעוּט, רַק כְּדֵי חִיּוּנוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא יוֹתֵר. כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַקְּלִפּוֹת. וּבְכָל מַה שֶּׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִתְצַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה, אֱלֹקוּתוֹ מְלֻבָּשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר.**

מקורות והערות

[2] עיין לקמן סימן פ', שספירת ה"יסוד' עושה שלום ומחברת בין החסדים והגבורות (כי היא מחברת בין פרצוף 'זעיר אנפין' שבו החסדים לספירת ה'מלכות' שבה הגבורות).

[3] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

וְאֵיךְ הִתְנַהֵג עִמָּהֶם אַחַר־כָּךְ. וְדִבֵּר עִמִּי קְצָת מִעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הַנֶּאֱמָר שָׁם בִּגְמָרָא בְּעִנְיַן זֶה, וְהֵבַנְתִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חִדּוּשֵׁי־תוֹרָה עַל כָּל זֶה, אַךְ בַּעֲווֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּא הַשָּׁמֶשׁ בַּצָּהֳרַיִם, וְלֹא זָכִינוּ לִשְׁמֹעַ כִּי אִם מַה שֶּׁנִּדְפַּס, תְּהִלָּה לְאֵל חַי:

הַפַּעַם נוֹדֶה אֶת ה' בְּגִילָה בְּרִנָּה, אֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַיֵּם סָבִי דְּבֵי אַתּוּנָא, דְּבָרִים הַסְּתוּמִים וַהֲתוּמִים בְּאֶלֶף עֲזָקָאִין אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה, וְגַם אִם יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת לֹא יוּכַל לִמְצֹא גִּלְעֶד לָשׁוֹן אֵין בִּינָה, נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט וְלֹא שִׁזְפַּתּוּ עַיָּנָא, מָה אֲדַבֵּר וְהוּא אָמַר וְעָשָׂה אָזְנַיִם לַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, עַתָּה כַּפֵּינוּ פְּרוּשׂוֹת אֶל ה' בְּבַקָּשָׁה וּתְפִלָּה וּתְחִנָּה: ה' יִגְמֹר בַּעֲדֵנוּ לְהַדְפִּיס יֶתֶר הַמַּאֲמָרִים הַנּוֹרָאִים, אֲשֶׁר גִּלָּה בָּהֶם דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּדְרָכִים נִפְלָאִים, עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל אַדְנֵי פָּז עַל כָּל פְּסוּקֵי תַנַ"ךְ וְעַל כָּל דִּבְרֵי הַתַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים, גְּלִילֵי זָהָב בְּתַרְשִׁישׁ מְמֻלָּאִים, מִפְּנִינִים יְקָרִים וּמִפָּז מְסֻלָּאִים, בִּזְכוּתָם נִזְכֶּה לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ אֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מִפִּי אֲדוֹן כָּל הַנְּבִיאִים, וִיקַיֵּם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְעָלוּ בְהַר צִיּוֹן מוֹשִׁיעִים. אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן:

לב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח (תהלים נא), וְהוּא בְּחִינַת רִקּוּדִין שֶׁל חֲתֻנָּה, כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נְתוּנָה לְזִוּוּג, הִיא אִתְקְרִיאַת נַעֲרָ בְּלֹא ה' (זוהר בא דף לח:), גִּימַטְרִיָּא ש"ך דִּינִים, וְכַד אִתְתַּקְנַת לְזִוּוּג אִתְקְרִיאַת נַעֲרָה בְּהֵ"א, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין עַל־יְדֵי ה' אַלְפִּין שֶׁל אֲדָיָה שֶׁבַּבִּינָה, כַּמּוּבָא בִּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים", שַׁעַר עֲמִידָה. נִמְצָא, הַכַּלָּה עֲדַיִן בִּבְחִינוֹת נַעַר, בִּבְחִינוֹת ש"ך דִּינִים, וְצָרִיךְ לְהַמְתִּיקָהּ וּלְתַקְּנָהּ:

וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי רִקּוּדִין. כִּי הֲרַגְלַיִן הֵם בִּבְחִינוֹת נֶצַח וְהוֹד, וְהֵם נִתְנַשְּׂאִים עַל־יְדֵי הַלֵּב, הַיְנוּ עַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ שֶׁעַל־יְדֵי שִׂמְחַת הַלֵּב מְרַקְּדִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יַעֲקֹב (בראשית כט): וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב אֶת רַגְלָיו, וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: לִבּוֹ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו. וְלֵב הוּא בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בִּינָה לָבָא, וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין. עַל־כֵּן צָרִיךְ לְכַוֵּן בְּרִקּוּדִים [לְהַמְשִׁיךְ] הָאַלְפִּין שֶׁבַּלֵּב עַל־יְדֵי הֲרַגְלַיִן לְהַכַּפֵּלָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת חָמֵשׁ פְּעָמִים דִּין, גִּימַטְרִיָּא ש"ך, גִּימַטְרִיָּא נַעַר. וְעַל־יְדֵי אוֹר הַלֵּב שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהּ, נַעֲשֵׂית נַעֲרָה בְּהֵ"א, וְנַעֲשֵׂית ה' פְּעָמִים "אֲדֹנָי". וְזֶה בְּחִינַת: אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח, שֶׁעַל־יְדֵי הַשְּׂפָתַיִם, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוֹד, נִפְתָּח וְנִמְתָּק הַכַּלָּה בִּבְחִינַת זִוּוּג, וְנַעֲשֵׂית בְּחִינַת אֲדֹנָי, שֶׁהִיא נַעֲרָה, שֶׁהִיא רְאוּיָה לְזִוּוּג:

וְזֶה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' ע'): כְּשֶׁנָּשָׂא יַעֲקֹב אֶת לֵאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִין הָיוּ מְזַמְּרִין הַיְינוּ לַיְּא, לִרְמֹז לְיַעֲקֹב הָא לֵאָה. הַיְינוּ כִּי לֵאָה הִיא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא (זוהר ויצא קנד), שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): בְּלִבִּי צָפַנְתִּי אִמְרָתֶךָ, וּמִשָּׁם הַמִּתּוּק שֶׁל הַדִּינִים, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין הֵ"א מֵהַלֵּב. וְזֶה: הָא לֵאָה, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ מִלֵּאָה הָאַלְפִּין, כְּדֵי לְהַמְתִּיק וּלְתַקֵּן אֶת הַכַּלָּה. גַּם הָיוּ אוֹמְרִים, שֶׁהַכַּלָּה שְׁמָהּ לֵאָה, שֶׁעַל־יְדֵי בְּחִינוֹת עַצְמָהּ נִמְתֶּקֶת:

לג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים, אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב:

(תהלים לד)

א **הַכְּלָל** הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ שָׁלוֹם, שֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁיִּהְיֶה שָׁלוֹם לְכָל אָדָם בְּמִדּוֹתָיו, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחֻלָּק בְּמִדּוֹתָיו וּבְמֹאוֹרְעוֹתָיו, שֶׁלֹּא יְהֵא לוֹ חִלּוּק בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ, תָּמִיד יִמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, הַיְנוּ (שם נו): בַּה' אֶהֱלַל דָּבָר, בֵּאלֹקִים אֶהֱלַל דָּבָר. וְעַל־יְדֵי מָה יִמְצָא הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בֵּין בְּטִיבוּ בֵּין בְּעָקוּ? עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה הַנִּקְרֵאת שָׁלוֹם, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (משלי ג): וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ שָׁלוֹם; וְעַל־יְדֵי צַדִּיקִים, שֶׁנִּקְרְאוּ גַּם־כֵּן בְּרִית שָׁלוֹם. וּמֵהֲמַת זֶה יָכוֹל לְאַהֵב אֶת הַשָּׁלוֹם בְּכָל מָקוֹם, הֵן בְּטִיבוּ וְכוּ', וְיָכוֹל לִהְיוֹת שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל, וְלְאַהֵב זֶה אֶת זֶה:

ב **וְצָרִיךְ** לָדַעַת, שֶׁמְּלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְלֵית אֲתָר פָּנוּי מִנֵּהּ, וְאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בְּעַכּוּ"ם, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַצֵּל וְלוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהֲמַת עֲבִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת, שֶׁנּוֹפֵל תָּמִיד עָלָיו מֵהֲמַת הָעֵסֶק שֶׁעוֹסֵק תָּמִיד עִמָּהֶם, כִּי כְּבָר גִּלּוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁבְּכָל דְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יָכוֹל לִמְצֹא בָּהֶם אֱלֹקוּת, כִּי בְּלֹא אֱלֹקוּתוֹ אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת וְקִיּוּם כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם. לְכַד שֶׁהַחִיּוּת וָאֱלֹקוּת הַזֶּה שָׁם בְּצִמְצוּם גָּדוֹל וּבְמִעוּט, רַק כְּדֵי חִיּוּנוֹ לְהַחֲיוֹתוֹ וְלֹא יוֹתֵר, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּצִמְצוּמִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, מֵרֵאשִׁית הַמַּחֲשָׁבָה עַד נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הַגַּשְׁמִי, שֶׁשָּׁם מְדוֹר הַקְּלִפּוֹת:

וּבְכָל מַה שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל יוֹתֵר וּמִתְצַמְצֵם יוֹתֵר לְמַטָּה, אֱלֹקוּתוֹ מְלֻבָּשׁ שָׁם בְּמַלְבּוּשִׁים רַבִּים יוֹתֵר. וְזֶה שֶׁגִּלּוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וּפָתְחוּ לָנוּ פֶּתַח, שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע וְיָבִין, שֶׁבְּכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות לד:): טַט בְּכַתְפֵי שְׁתַּיִם, פַּת בְּאַפְּרִיקֵי שְׁתַּיִם; לְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּתוֹ הַמְחַיֶּה אוֹתָהּ:

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פ"א): אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בִּכְרָךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר. נִמְצָא, שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁשָּׁאַל הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, בְּוַדַּאי הוּא מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל וְכָפַר בָּעִקָּר, שֶׁאָמַר: הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבִּמְקוֹמוֹ אֵין שָׁם אֱלֹקִים. בְּכֵן תֹּאמַר לוֹ: אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמְךָ, שֶׁאַתָּה מְשֻׁקָּע בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, גַּם־כֵּן שָׁם תּוּכַל לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ, כִּי הוּא מְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם; וּמִשָּׁם אַתָּה יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ וְלָשׁוּב אֵלָיו בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹמְךָ שָׁם רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים.

וְזֶה שֶׁגִּלּוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וּפָתְחוּ לָנוּ פֶּתַח, שֶׁהַמַּשְׂכִּיל יֵדַע וְיָבִין שֶׁבְּכָל הַדִּבָּרִים גַּשְׁמִיִּים יֵשׁ אֱלֹקוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות לד:) על מה שנאמר במצות תפילין (דברים ו): "והיו לטוטפות בין עיניך", שמכאן אנו לומדים שיש ארבע פרשיות בתפילין, כי 'לטוטפות' הוא מורכב מהמילים 'טט' ו'פת', והמילה 'טַט' בְּכַתְּפִי – במקום שנקרא כתפי, פירושו שְׁתַּיִם, והמילה 'פַּת' בְּאַפְּרִיקֵי – במקום שנקרא אפריקי, פירושו שְׁתַּיִם, וזה שהתורה משתמשת בלשונות הגויים, הוא בא לְהוֹדִיעַ שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים יֵשׁ שָׁם אֱלֹקוּתוֹ הַמְחַיֶּה אוֹתָהּ.

וְזֶה שֶׁמֵּבִיא בִּירוּשַׁלְמִי (תענית פא): 'אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ, תֹּאמַר לוֹ: בִּכְרָךְ גָּדוֹל שֶׁבְּרוֹמִי, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כא): "אֲלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר"'. נִמְצָא שֶׁזֶּה הָאָדָם שֶׁשָּׁאַל 'הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ', בְּוַדַּאי הוּא מְשֻׁקָּע בְּמִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, כִּי הוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל וְכָפַר בָּעִקָּר, שֶׁאָמַר: 'הֵיכָן אֱלֹקֶיךָ', וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁבִּמְקוֹמוֹ אֵין שָׁם אֱלֹקִים. בְּכֵן תֹּאמַר לוֹ: אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמְךָ, שֶׁאַתָּה מְשֻׁקָּע בְּמִדּוֹר הַקְּלִפּוֹת, גַּם כֵּן שָׁם תּוּכַל לִמְצֹא אֱלֹקוּתוֹ, כִּי הוּא מְחַיֶּה אֶת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם", וּמִשָּׁם אַתָּה יָכוֹל לְדַבֵּק אֶת עַצְמְךָ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלָשׁוּב אֵלָיו בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, כִּי לֹא רְחוֹקָה הִיא מִמְּךָ, אֶלָּא שֶׁבִּמְקוֹמְךָ שָׁם רַבּוּ הַלְּבוּשִׁים.

וְכָל מַה שֶּׁאָדָם הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, הוּא מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לֵידַע אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּהֲבָנָה יְתֵרָה, כִּי כָּל מַה שֶּׁהַמַּדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, נִתְמַעֲטוּ הַלְּבוּשִׁים, וְנִתְמַעֵט הַצִּמְצוּם, וְאָז הוּא מִקָּרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה.

לאחר שנתבאר שהאדם צריך למצוא את אלוקותו יתברך גם בתוך לשונות הגויים וגשמיותם, תתבאר כעת דרגה גבוהה יותר בענין זה.

ג. וְהִנֵּה יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רַע, והיינו שלשונות הגויים וגשמיותם הם בחינת ״ימי רע״, והקדושה שיש בעולם היא בחינת ״ימי טוב״, והאדם צריך לגלות את בחינת ה״ימי טוב״ המסתתרת בתוך ה״ימי רע״, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **״בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְּטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה״** [1], ורמוז בזה, **הַיְנוּ שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שָׁם הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּוַדַּאי יִמְצָא שָׁם ״יְמֵי טוֹב״, הַיְנוּ ״תּוֹרָה״,** כמבואר לעיל שגם בתוך לשונות הגויים וגשמיותם, שזהו בחינת ״ימי רע״, גם שם נמצאת אלוקותו יתברך, שזהו בחינת התורה, שהיא בחינת ״ימי טוב״. **וְהטעם** שה״ימים״ זהו התורה, כי **הַיָּמִים נִקְרָאִים ״מִדּוֹת״, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לט): **״וּמִדַּת יָמַי״** [2], ורמוז בזה שהימים הם בחינת ״מידות״, **וְהַמִּדּוֹת הֵם הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא כֻּלָּהּ** — התורה כולה **הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת,** וכיון שהימים נקראים מידות, והמידות הם התורה, נמצא ש״ימי טוב״ רומז על התורה, **וּבָהּ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלְמִין** — את כל העולמות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על התורה (משלי ח): **״וַאֲהִיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן״,** ודרשו רבותינו ז״ל: **״אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אָמָּן״** (ב״ר פ״א, זוהר שמיני דף לה:), שהתורה היא כלי אומנותו של הקב״ה, שהסתכל בה ועל פיה הוא ברא את העולם, כמו אמן שמסתכל על הציור שלפניו ולפיו הוא בונה את הבנין. **וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה,** שהם בשורשם ספירות עליונות רוחניות, **הֵם הַמְחַיִּין אֶת כָּל דָּבָר וְדָבָר** שנמצא בעולם, **אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁהַמַּדְרֵגָה הִיא לְמַטָּה, שָׁם הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּצִמְצוּם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיוּ בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאֵינָם מְאִירִים כָּל כָּךְ כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ** של הקדושה **יוֹתֵר מֵהָרָאוּי. נִמְצָא, אֲפִלּוּ בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בִּ״יְמֵי רַע״, שֶׁהֵם מִדּוֹת רָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹת עַכּוּ״ם** — הגויים, **שָׁם יְכוֹלִין לִמְצֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל מֵחֲמַת רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים וְגֹדֶל הַצִּמְצוּם, אֵינָם נִתְרָאִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ ״יְמֵי טוֹב״, עַל יְדֵי ״יְמֵי רַע״ וְהַחֹשֶׁךְ הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם. אֲבָל מִי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ הָרָע, הַיְנוּ הַ״יְמֵי רַע״, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת, אָז הָרָע נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי נֶגֶד יְמֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, אָז אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְנִתְרָאִים וּמְאִירִים בְּיוֹתֵר, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְאִירִין כָּל כָּךְ, כִּי לֹא קִבְּלוּ אוֹר מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַיְמֵי רָע יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּנוֹ. וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָרָע, וְנִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְבַד, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה.**

נִמְצָא, זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת ״יְמֵי רַע״, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הָעַכּוּ״ם — הגויים **אוֹ שֶׁרוֹאֶה מִדּוֹתֵיהֶם, אָז תֵּכֶף הָרָע שֶׁשּׁוֹכֵן עַל הַטּוֹב, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, אָז הוּא יוֹדֵעַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדָּבָר.**

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ.) על הפסוק: **״בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ״,** ודרשו על כך: **״אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן, אִנּוּן דְּמָנֵן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ״** — אלו הם המתגברים על יצרם, שהם דומים למלאכים ממש. **״עֹשֵׂי דְבָרוֹ״ - דְּעָבְדִין לְהַאי דָּבָר** — שעושים את הדבר, **״לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״ - אִנּוּן זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא** — הם זוכים לשמוע קולות מלמעלה. ורמוז בזה, **כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת ״דָּבָר״, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על התורה (תהלים קה): **״דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר״** [3], **וְכָל מַה שֶּׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְצַמְּצֵם וְנִתְלַבְּשִׁים בְּצִמְצוּמִים וּבִלְבוּשִׁים יְתֵרִים,** כי הם יורדים למקומות נמוכים ומגושמים יותר, **הַתּוֹרָה הוּא בְּהֶעְלֵם וּבְאִתְכַּסְיָא יוֹתֵר** — בהעלם ובכיסוי יותר, **וּמִי**

מקורות והערות

[1] ברש״י שם פירש: ״ביום טובה היה בטוב — ביום שיש בידך לעשות טובה היה בעושי הטובה. וביום רעה ראה — כשתבוא הרעה על הרשעים אתה תהיה מן הרואים שנאמר (ישעי׳ ס״ו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו׳ ולא תהיה מן הנראים והיו דראון לכל בשר״.

[2] בתהילים ל״ט כתיב: ״הודיעני ה׳ קיצי, ומידת ימי מה היא, אדעה מה חדל אני״. [3] ברש״י שם פירש: ״דבר צוה לאלף דור — התורה אשר צוה להודיעה בעולם לאחר אלף דור וראה שאין העולם מתקיים בלא תורה והעביר מהם תשע מאות ושבעים וארבעה דורות״.

וְכָל מַה שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, הוּא מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֵידַע אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּהֲבָנָה יְתֵרָה, כִּי כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, נִתְמַעֲטוּ הַלְּבוּשִׁים וְנִתְמַעֵט הַצִּמְצוּם, וְאָז הוּא מִקָּרֹב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה:

ג **וְהִנֵּה** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה. הַיְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שֶׁם הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּוַדַּאי יִמְצָא שָׁם יְמֵי טוֹב, הַיְנוּ תּוֹרָה. וְהַיָּמִים נִקְרָאִים מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): וּמִדַּת יָמַי; וְהַמִּדּוֹת הֵם הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא כֻּלְּהּ הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת, וּבְהּ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלְמִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן; אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אָמָן (כ"ר פ"א, זוהר שמיני דף לח:). וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הַמְחַיִּין אֶת כָּל דָּבָר וְדָבָר, אֶלָּא כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה הִיא לְמַטָּה, שָׁם הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּצִמְצוּם יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאֵינָם מְאִירִים כָּל־כָּךְ כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי. נִמְצָא, אֲפִלּוּ בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בִּימֵי רָע, שֶׁהֵם מִדּוֹת רָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹת עַכּו"ם, [גַּם] שָׁם יְכוֹלִין לִמְצֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל מֵחֲמַת רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים וְגֹדֶל הַצִּמְצוּם אֵינָם נִתְרָאִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ יְמֵי טוֹב, עַל־יְדֵי יְמֵי רָע וְהַחֹשֶׁךְ הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם, אֲבָל מִי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ הָרָע, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת, אָז הָרַע נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי נֶגֶד יְמֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, אָז אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְנִתְרָאִים וּמְאִירִים בְּיוֹתֵר, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְאִירִין כָּל־כָּךְ, כִּי לֹא קִבְּלוּ אוֹר מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַיְמֵי רָע יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּנוֹ, וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָרַע וְנִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְבַד, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה:

נִמְצָא, זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יְמֵי רָע, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הָעַכּו"ם אוֹ שֶׁרוֹאֶה מִדּוֹתֵיהֶם, אָז תֵּכֶף הָרַע שֶׁשּׁוֹכֵן עַל הַטּוֹב, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, אָז הוּא יוֹדֵעַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדָּבָר:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ.): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ; אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן, אִנּוּן דָּמְיָן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ. עֹשֵׂי דְבָרוֹ – דְּעָבְדִין לְהַאי דָּבָר; לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – אִנּוּן זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קח): דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, וְכָל מַה שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְצַמְצֵם וְנִתְלַבְּשִׁים בְּצִמְצוּמִים וּבִלְבוּשִׁים יְתֵרִים, הַתּוֹרָה הוּא בְּהֶעְלֵם וּבְאִתְכַּסְיָא יוֹתֵר, וּמִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵהַלְּבוּשִׁים, הוּא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁבּוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה. לְמָשָׁל, אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ מְפַזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, וְלֹא הָיָה שׁוּם אָדָם יוֹדֵעַ מֵהֶם מֵחֲמַת הַיְמֵי רָע שֶׁהֶחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם וְהִלְבִּיש אוֹתָם, וּכְשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, אָז הָרָע, הַיְנוּ לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, נִכְפָּפִין וְנִתְבַּטְּלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז נִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין; וּכְשֶׁנִּפְשָׁטִין מֵהַלְּבוּשִׁים הַגַּשְׁמִיִּים, הַיְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, הַיְנוּ מִמִּדּוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ מִימֵי רָע, אָז מְקַבְּלִין אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין מִתְּחִלָּה, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא כְּדֵי חִיּוּת הָרָאוּי לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאַר"י: עַד דְּלָא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכַי; הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ שֶׁפַע לְהַקְּלִפּוֹת כְּדֵי חִיּוּנוֹ וְלֹא יוֹתֵר. (עַיֵּן בִּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּבְנָנוֹת פּוּרִים, פֶּרֶק ו, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת לְהַקְּדֻשָּׁה הַנַּעֲלָמֶת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַחִיּוּת בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּוָּנוֹת הַשִּׁכְרוּת שֶׁל פּוּרִים, עַיֵּן שָׁם.) אֲבָל כְּשֶׁנִּפְשָׁטִין הָאוֹתִיּוֹת מֵהַקְּלִפּוֹת, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּעֵלָּא, וְזֶהוּ: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כְּשֶׁעוֹשִׂין וּבוֹנִין לְהַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם וּבְמִדּוֹת רָעוֹת וּבִימֵי רָע, אָז: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וְזוֹכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁהַדָּבָר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה, וְזֶה שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹשִׂין וּבוֹנִין לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁיָּבֹא אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמִצְטָרְפוֹת (יומא עג:), וְאַחַר־כָּךְ: נִשְׁמַע – זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְקַבְּלִין חִיּוּת וְאוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבְּלוּ מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ מְלֻבָּשִׁין בִּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וּבִימֵי רָע:

ד **וְזֶה** יָדוּעַ, שֶׁהַתּוֹרָה, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַיָּמִים, שׁוֹרָה בָּהֶם אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (כלל דף קצא: בראשית דף מג.): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; שֶׁהַחֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ [עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד] וְכוּ', הוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת. כִּי הַמִּדּוֹת הֵם צִמְצוּמִים לְאֶלְקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בא דף מב:): בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ; כִּי בְּלֹא מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ. וּמֵחֲמַת הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שֶׁיִּדְבְּקוּ בּוֹ וְיֹאהֲבוּ אוֹתוֹ עִמּוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הִלְבִּיש אֶת אֱלֹקוּתוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינוֹת שֶׁל תַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ דַּוְקָא בְּאֵלּוּ הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת. לְמָשָׁל, שֶׁשִּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ, הַיְנוּ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וְאַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל עוֹר כְּתוּבִים וּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר, כִּי כָּךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ וּלְעָבְדוֹ, וְלָכֵן לֹא צִוָּה שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, כִּי כֵּן שִׁעֵר וּמָדַד עַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִלְבִּיש אֶת עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה יֵשׁ שָׁם אַהֲבָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, מִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הַתּוֹרָה מִלְּבוּשֵׁי הַקְּלִפּוֹת עַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, אָז הוּא מִקָּרֹב אֶל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵהַלְּבוּשִׁים, הוּא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁבּוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה. לְמָשָׁל, אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים, וְלֹא הָיָה שׁוּם אָדָם יוֹדֵעַ מֵהֶם, מֵחֲמַת הַ'יְמֵי רַע' שֶׁהֶחֱשִׁיךְ עֲלֵיהֶם וְהִלְבִּישׁ אוֹתָם. וּכְשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל יְדֵי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ הַ'יְמֵי רַע', אֲזַי הָרָע, הַיְנוּ לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים, נִכְפָּפִין וְנִתְבַּטְּלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז נִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, וּכְשֶׁנִּפְשָׁטִין מֵהַלְּבוּשִׁים הַנַּשְׁמִיִּים, הַיְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים, הַיְנוּ מִמִּדּוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ מִ'יְמֵי רַע', אֲזַי מְקַבְּלִין אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין מִתְּחִלָּה, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא כְּדֵי חִיּוּת הָרָאוּי לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאָר"י על מאמר הגמרא: 'חייב אניש לבסומי בפוריא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדֳּכַי', הַיְנוּ שֶׁמַּשִׁיךְ שֶׁפַע לְהַקְּלִפּוֹת כְּדֵי חִיּוּנוֹ וְלֹא יוֹתֵר. (עַיֵּן בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" בְּכַוָּנוֹת פּוּרִים פֶּרֶק ו', מְבֹאָר שָׁם שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת לְהַקְּדֻשָּׁה הַנֶּעְלֶמֶת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַחִיּוּת בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּוָּנוֹת הַשְׁכָּרוּת שֶׁל פּוּרִים, עַיֵּן שָׁם, שכשהאדם אומר בשעת השכרות 'ברוך המן' הוא ממשיך חיות לקדושה הנעלמת בין הקליפות, אך כיון שהוא אומר זאת מתוך שכרות ולא בדעת אינו ממשיך חיות אלא בצמצום גדול). אֲבָל כְּשֶׁנִּפְשָׁטִין הָאוֹתִיּוֹת מֵהַקְּלִפּוֹת, אֲזַי מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּעֵלָּא – מלמעלה. וְזֶהוּ: "עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", כְּשֶׁעוֹשִׂין וּבוֹנִין לְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים וּבְמִדּוֹת רָעוֹת וּבִימֵי רַע, אֲזַי: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ", וְזוֹכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא – לשמוע קולות מלמעלה, הַיְנוּ שֶׁהַ'דָּבָר', הַיְנוּ הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה, וְזֶה שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה. וְזֶה בְּחִינַת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע', שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹשִׂין וּבוֹנִין לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁיְּהֵא אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמְצֻטָּרְפוֹת (יומא עג:), וְאַחַר כָּךְ: 'נִשְׁמַע' - זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא – זוכים לשמוע קולות מלמעלה. הַיְנוּ שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְקַבְּלִין חִיּוּת וְאוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבְּלוּ מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ מְלֻבָּשִׁין בִּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וּב'יְמֵי רַע'[4].

ד. וְזֶה יָדוּעַ, שֶׁהַתּוֹרָה, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַיָּמִים, שׁוֹרָה בָּהֶם אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בלק דף קצא: בראשית דף מו.) על הפסוק: "יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ", שֶׁהַחֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): "אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ [עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד] וְכוּ'", הרי שהחסד והאהבה הם בחינה אחת, הוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין – הוא יום שהולך עם כל הימים, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, דהיינו שבחינת ה'חסדים' העליונה היא משפיעה חסדים לכל שבע הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות'. כִּי הַמִּדּוֹת, שהם עשר הספירות, הֵם צְמְצוּמִים לֶאֱלֻקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל יְדֵי מִדּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בא דף מב:): 'בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ' – כדי שיכירו את הקב"ה, כִּי בְּלֹא מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, אך על ידי שהקב"ה מנהיג את העולם בעשר ספירות: חסד גבורה תפארת וכו', אנו מכירים את המידות וההנהגות שלו. וּמֵחֲמַת הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שֶׁיִּדְבְּקוּ בּוֹ וְיֹאהֲבוּ אוֹתוֹ עִמּוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הִלְבִּישׁ אֶת אֱלֻקוּתוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה, כי על ידי שאנו מכירים את

מקורות והערות

4 ובליקוטי הלכות (הל' חנוכה הל' ג' אות א') ובפרפראות לחכמה כתבו לבאר בזה, על פי מה שמבואר לקמן באות ד' וה' שבכל המידות שורה בהם אהבתו יתברך, ויש עוד אהבה למעלה מזו שהוא בחינת אהבה שבדעת. והנה במידות שהם בחינת 'ימים' יש כנגדם בחינת 'ימי רע' שהם מידות רעות (שזה בחינת יום ולילה אור וחושך שיש בכל יום), אבל הדעת הוא למעלה מהמידות ושם אין שום אחיזה להרע כלל, בחינת (ישעיה י"א) "לא ירעו ולא ישחיתו כי מלאה הארץ דעה", כי שם (תהלים קל"ט) "גם חושך לא יחשיך ממך", כי הוא בחינת (זכריה י"ד) "יום אחד וכו' אשר הוא לא יום ולא לילה" המבואר לקמן, אך כל זמן שהימי טוב מלובשין בימי רע, אזי אי אפשר להם לקבל אור מלמעלה, היינו מבחינת אור האהבה שבדעת, בכדי שלא יקבלו הימי רע על ידי זה יותר מכדי חיונו, אבל כשמלקטין ומבררין את אותיות התורה שהיו מלובשים בהימי רע ומעלים אותם משם, אז נמשך עליהם אור רב מלמעלה, היינו שיכולין לקבל איזה הארה והתנוצצות מאור האהבה שבדעת, שזה בחינת 'זכין למשמע קלין מלעילא'. ובליקוטי הלכות (שם) כתב עוד לבאר בזה, כי עיקר התגלות התורה והכנעת הימי רע הוא על ידי הצדיק והרב האמת שבדור, שזכה לבחינת 'אהבה שבדעת', כמבואר לקמן באות ז', כי על ידי שהצדיק הוא גיבור כח שכפה את יצרו, ועל ידי זה היה ליבו ברשותו וקישר ליבו לדעתו, ועל ידי זה זכה שקיבלו המידות שבלב אור האהבה שבדעת, ועל ידי זה זכה לאהבה שבדעת, מחמת זה דייקא הוא יכול להכניע ולכפות את הימי רע, שבכל מקום שהוא רואה ומסתכל נופל הרע ונתגלה הטוב, כי הרע

וְכָל מַה שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, הוּא מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֵידַע אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּהֲבָנָה יְתֵרָה, כִּי כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, נִתְמַעֲטוּ הַלְּבוּשִׁים וְנִתְמַעֵט הַצִּמְצוּם, וְאָז הוּא מִקָּרֹב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה:

ג **וְהִנֵּה** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה. הַיְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שֶׁם הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּוַדַּאי יִמְצָא שָׁם יְמֵי טוֹב, הַיְנוּ תּוֹרָה. וְהַיָּמִים נִקְרָאִים מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): וּמִדַּת יָמַי; וְהַמִּדּוֹת הֵם הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא כֻּלְּהּ הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת, וּבְהּ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלְמִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן; אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אָמָן (כ"ר פ"א, זוהר שמיני דף לח:). וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הַמְחַיִּין אֶת כָּל דָּבָר וְדָבָר, אֶלָּא כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה הִיא לְמַטָּה, שָׁם הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּצִמְצוּם יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאֵינָם מְאִירִים כָּל־כָּךְ כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי. נִמְצָא, אֲפִלּוּ בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בִּימֵי רָע, שֶׁהֵם מִדּוֹת רָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹת עַכּוּ"ם, [גַּם] שָׁם יְכוֹלִין לִמְצֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל מֵחֲמַת רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים וְגֹדֶל הַצִּמְצוּם אֵינָם נִתְרָאִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ יְמֵי טוֹב, עַל־יְדֵי יְמֵי רָע וְהַחֹשֶׁךְ הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם, אֲבָל מִי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ הָרָע, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת, אָז הָרַע נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי נֶגֶד יְמֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, אָז אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְנִתְרָאִים וּמְאִירִים בְּיוֹתֵר, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְאִירִין כָּל־כָּךְ, כִּי לֹא קִבְּלוּ אוֹר מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַיְמֵי רָע יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּנוֹ, וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָרַע וְנִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְבַד, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה:

נִמְצָא, זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יְמֵי רָע, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הָעַכּוּ"ם אוֹ שֶׁרוֹאֶה מִדּוֹתֵיהֶם, אָז תֵּכֶף הָרַע שֶׁשּׁוֹכֵן עַל הַטּוֹב, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, אָז הוּא יוֹדֵעַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדָּבָר:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ.): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ; אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרִיהוֹן, אִנּוּן דָּמְיָן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ. עֹשֵׂי דְבָרוֹ – דְּעָבְדִין לְהַאי דָּבָר; לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – אִנּוּן זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קח): דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, וְכָל מַה שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְצַמְצֵם וְנִתְלַבְּשִׁים בְּצִמְצוּמִים וּבִלְבוּשִׁים יְתֵרִים, הַתּוֹרָה הוּא בְּהֶעְלֵם וּבְאִתְכַּסְיָא יוֹתֵר, וּמִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵהַלְּבוּשִׁים, הוּא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁבּוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה. לְמָשָׁל, אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, וְלֹא הָיָה שׁוּם אָדָם יוֹדֵעַ מֶהֶם מֵחֲמַת הַיְמֵי רָע שֶׁהֶחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם וְהִלְבִּישׁ אוֹתָם, וּכְשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, אָז הָרָע, הַיְנוּ לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, נִכְפָּפִין וְנִתְבַּטְּלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז נִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין; וּכְשֶׁנִּפְשָׁטִין מֵהַלְּבוּשִׁים הַגַּשְׁמִיִּים, הַיְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, הַיְנוּ מִמִּדּוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ מִימֵי רָע, אָז מְקַבְּלִין אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין מִתְּחִלָּה, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא כְּדֵי חִיּוּת הָרָאוּי לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאַר"י: עַד דְּלָא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכַי; הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ שֶׁפַע לְהַקְּלִפּוֹת כְּדֵי חִיּוּנוֹ וְלֹא יוֹתֵר. (עַיֵּן בִּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּבְנָנוֹת פּוּרִים, פֶּרֶק ו, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת לְהַקְּדֻשָּׁה הַנַּעֲלָמֶת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַחִיּוּת בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּוָּנוֹת הַשִּׁכְרוּת שֶׁל פּוּרִים, עַיֵּן שָׁם.) אֲבָל כְּשֶׁנִּפְשָׁטִין הָאוֹתִיּוֹת מֵהַקְּלִפּוֹת, אֲזַי מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּעֵלָּא, וְזֶהוּ: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כְּשֶׁעוֹשִׂין וּבוֹנִין לְהַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם וּבְמִדּוֹת רָעוֹת וּבִימֵי רָע, אֲזַי: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וְזוֹכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁהַדָּבָר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה, וְזֶה שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹשִׂין וּבוֹנִין לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁיָּבֹא אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמִצְטָרְפוֹת (יומא עג:), וְאַחַר־כָּךְ: נִשְׁמַע – זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְקַבְּלִין חִיּוּת וְאוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבְּלוּ מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ מְלֻבָּשִׁין בִּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וּבִימֵי רָע:

ד **וְזֶה** יָדוּעַ, שֶׁהַתּוֹרָה, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַיָּמִים, שׁוֹרָה בָּהֶם אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (כלל דף קצא: בראשית דף מג.): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; שֶׁהַחֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ [עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד] וְכוּ', הוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת. כִּי הַמִּדּוֹת הֵם צִמְצוּמִים לְאֱלֻקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בא דף מב:): בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ; כִּי בְּלֹא מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ. וּמֵחֲמַת הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שֶׁיִּדְבְּקוּ בּוֹ וְיֹאהֲבוּ אוֹתוֹ עִמּוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הִלְבִּישׁ אֶת אֱלֻקוּתוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינוֹת שֶׁל תַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה צִמְצֵם אֶת אֱלֻקוּתוֹ דַּוְקָא בְּאֵלּוּ הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת. לְמָשָׁל, שֶׁשִּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ, הַיְנוּ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וְאַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל עוֹר כְּתוּבִים וּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר, כִּי כָּךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ וּלְעָבְדוֹ, וְלָכֵן לֹא צִוָּה שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, כִּי כֵּן שִׁעֵר וּמָדַד עַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה יֵשׁ שָׁם אַהֲבָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, מִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הַתּוֹרָה מִלְּבוּשֵׁי הַקְּלִפּוֹת עַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, אֲזַי הוּא מִקָּרֹב אֶל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

המידות וההנהגות של הקב"ה והפעולות שהוא פועל בעולם, אנו אוהבים אותו ונדבקים בו. **וְזֶה בְּחִינוֹת שֶׁל תַּרְיַ"ג מִצְוֹות, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת נוֹכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה צִמְצֵם אֶת אֱלֹקוּתוֹ דַּוְקָא בְּאֵלּוּ הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹות. לְמָשָׁל שֶׁשִּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ, הַיְנוּ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וְאַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל עוֹר כְּתוּבִים וּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר, כִּי כָּךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ וּלְעָבְדוֹ, וְלָכֵן לֹא צִוָּה שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, כִּי כֵּן שִׁעֵר וּמָדַד עַל יְדֵי אַהֲבָתוֹ. נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי אַהֲבָתוֹ שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִלְבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה. נִמְצָא שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה יֵשׁ שָׁם אַהֲבָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל.**

ונמצא מעתה, שמי שזוכה לגלות את התורה המלובשת בתוך לשונות הגויים ולהפשיטה מלבושי הקליפות, הוא זוכה לאהבת ה' יתברך, כי בתורה, שהיא המידות, שורה בהם אהבתו יתברך שמו, וכיון שנשפע עליו אור האהבה, ממילא הוא זוכה לשלום במידותיו, שבין בעת טובה ובין בעת צרה הוא מתקרב אל ה' יתברך, והוא זוכה גם לאהבה ושלום עם ישראל, **נִמְצָא, מִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הַתּוֹרָה מִלְּבוּשֵׁי הַקְּלִפּוֹת, עַל יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, אֲזַי הוּא מְקֹרָב אֶל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על התורה: **"וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם"**.

מקורות והערות

נתבטל נגדו. כי עיקר אחיזת הרע הוא רק למטה, בזמן ובמידות, ושם יש ימי טוב וימי רע, ועל כן יש להם אחיזה שם, אבל למעלה, בבחינת אהבה שבדעת, בחינת סתרי תורה, שם אין להם שום אחיזה כלל, ועיקר אחיזתם למטה חס ושלום, הוא רק מחמת שאין זוכין שתתקשר האהבה שבימים עם האהבה שבדעת ותקבל אור משם, על ידי שאין מתגבר שיהיה ליבו ברשותו ואינו מקשר ליבו לדעתו, אזי הוא חס ושלום, בחינת נרגן מפריד אלוף, ונפרד חס ושלום האהבה שבימים, בחינת הימי טוב, מהאהבה שבדעת, ואזי חס ושלום מתגברין הימי רע ויונקים מהם ומכסים עליהם כנ"ל. אבל הצדיק שכפה את יצרו וזכה שיתקשרו ויוכללו הימי טוב, בחינת אהבה שבימים, לבחינת אהבה שבדעת, כי ליבו ברשותו כנ"ל, על כן אין להרע שום שליטה נגדו, על כן נופל ונתבטל הרע נגדו, כי אין להימי רע שום שליטה ואחיזה כלל בבחינת אהבה שבדעת, ואפילו בבחינת האהבה שבימים אין להם שום שליטה כשהיא מקושרת ונכללת עם האהבה שבדעת, ועל כן תיכף כשהצדיק האמת מכניע אצל הרשעים הימי רע בכוחו הגדול ומגלה בחינת הימי טוב, נתוסף בהם מיד אור רב מלעילא כנ"ל, וזהו בעצמו בחינת אור האהבה שבדעת שנתגלה על ידי הצדיק האמת, שהוא אור רב מלעילא, כי משם עיקר האור, כי תיכף כשהצדיק מכניע הימי רע ומגלה הימי טוב, אזי נתקשר תיכף הטוב, שהיא בחינת האהבה שבימים, עם שורשו, שהוא האהבה שבדעת, שעל ידי זה נתבטלה אחיזת החיצונים לגמרי כנ"ל, וזה בעצמו בחינת אור רב מלעילא כנ"ל.

וְכָל מַה שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, הוּא מִתְקָרֵב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֵידַע אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בַּהֲבָנָה יְתֵרָה, כִּי כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, נִתְמַעֲטוּ הַלְּבוּשִׁים וְנִתְמַעֵט הַצִּמְצוּם, וְאָז הוּא מִקָּרֹב יוֹתֵר אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְיָכוֹל לֶאֱהֹב אֶת עַצְמוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּאַהֲבָה יְתֵרָה:

ג **וְהִנֵּה** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי יָמִים: יְמֵי טוֹב וִימֵי רָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב, וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה. הַיְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ לָאָדָם לְהִסְתַּכֵּל שֶׁם הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּוַדַּאי יִמְצָא שָׁם יְמֵי טוֹב, הַיְנוּ תּוֹרָה. וְהַיָּמִים נִקְרָאִים מִדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): וּמִדַּת יָמַי; וְהַמִּדּוֹת הֵם הַתּוֹרָה, כִּי אוֹרַיְתָא כֻּלְּהּ הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הַתּוֹרָה מְדַבֶּרֶת מֵאַהֲבָה וְיִרְאָה וּשְׁאָר הַמִּדּוֹת, וּבְהּ בָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלְמִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן; אַל תִּקְרֵי אָמוֹן, אֶלָּא אָמָן (כ"ר פ"א, זוהר שמיני דף לח:). וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הַמַּחַיִּין אֶת כָּל דָּבָר וְדָבָר, אֶלָּא כָּל מַה שֶׁהַמַּדְרֵגָה הִיא לְמַטָּה, שָׁם הֵם אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּצִמְצוּם יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ בְּמַדְרֵגָה יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה, וְאֵינָם מְאִירִים כָּל־כָּךְ כְּמוֹ לְמַעְלָה בְּמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אוֹר וְחִיּוּתָהּ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי. נִמְצָא, אֲפִלּוּ בִּמְדוֹר הַקְּלִפּוֹת, הַיְנוּ בִּימֵי רָע, שֶׁהֵם מִדּוֹת רָעוֹת וּלְשׁוֹנוֹת עַכּו"ם, [גַּם] שָׁם יְכוֹלִין לִמְצֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל מֵחֲמַת רִבּוּי הַלְּבוּשִׁים וְגֹדֶל הַצִּמְצוּם אֵינָם נִתְרָאִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ יְמֵי טוֹב, עַל־יְדֵי יְמֵי רָע וְהַחֹשֶׁךְ הַשּׁוֹרֶה עֲלֵיהֶם, אֲבָל מִי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ הָרָע, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת רָעוֹת, אָז הָרַע נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי נֶגֶד יְמֵי הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, אָז אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְנִתְרָאִים וּמְאִירִים בְּיוֹתֵר, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְאִירִין כָּל־כָּךְ, כִּי לֹא קִבְּלוּ אוֹר מִלְּמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ הַיְמֵי רָע יוֹתֵר מִכְּדֵי חִיּוּנוֹ, וְעַכְשָׁו שֶׁנִּתְבַּטֵּל הָרַע וְנִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה לְבַד, אָז מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה:

נִמְצָא, זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יְמֵי רָע, כְּשֶׁהוּא מְדַבֵּר עִם הָעַכּו"ם אוֹ שֶׁרוֹאֶה מִדּוֹתֵיהֶם, אָז תֵּכֶף הָרַע שֶׁשּׁוֹכֵן עַל הַטּוֹב, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, נִתְבַּטֵּל וְנוֹפֵל, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין, אָז הוּא יוֹדֵעַ הַתּוֹרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדָּבָר:

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (לך לך דף צ.): בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ; אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרִיהוֹן, אִנּוּן דָּמְיָן לְמַלְאָכִין מַמָּשׁ. עֹשֵׂי דְבָרוֹ – דְּעָבְדִין לְהַאי דָּבָר; לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ – אִנּוּן זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא. כִּי הַתּוֹרָה נִקְרֵאת דָּבָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קח): דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, וְכָל מַה שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה נִתְצַמְצֵם וְנִתְלַבְּשִׁים בְּצִמְצוּמִים וּבִלְבוּשִׁים יְתֵרִים, הַתּוֹרָה הוּא בְּהֶעְלֵם וּבְאִתְכַּסְיָא יוֹתֵר, וּמִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הָאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מֵהַלְּבוּשִׁים, הוּא דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁבּוֹנֶה אֶת הַתּוֹרָה. לְמָשָׁל, אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהָיוּ מְפַזְּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, וְלֹא הָיָה שׁוּם אָדָם יוֹדֵעַ מֵהֶם מֵחֲמַת הַיְמֵי רָע שֶׁהֶחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם וְהִלְבִּיש אוֹתָם, וּכְשֶׁבָּא זֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, עַל־יְדֵי שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, הַיְנוּ הַיְמֵי רָע, אָז הָרָע, הַיְנוּ לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, נִכְפָּפִין וְנִתְבַּטְּלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאָז נִשְׁאָרִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין; וּכְשֶׁנִּפְשָׁטִין מֵהַלְּבוּשִׁים הַגַּשְׁמִיִּים, הַיְנוּ מִלְּשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, הַיְנוּ מִמִּדּוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ מִימֵי רָע, אָז מְקַבְּלִין אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיוּ מְקַבְּלִין מִתְּחִלָּה, כִּי מִתְּחִלָּה לֹא הָיוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא כְּדֵי חִיּוּת הָרָאוּי לְאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ יוֹתֵר מֵהָרָאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכִתְבֵי הָאַר"י: עַד דְּלָא יָדַע בֵּין אָרוּר הָמָן לְבָרוּךְ מָרְדְּכַי; הַיְנוּ שֶׁיַּמְשִׁיךְ שֶׁפַע לְהַקְּלִפּוֹת כְּדֵי חִיּוּנוֹ וְלֹא יוֹתֵר. (עַיֵּן בִּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּכַנָּנוֹת פּוּרִים, פֶּרֶק ו, מְבֹאָר שָׁם, שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ חִיּוּת לְהַקְּדֻשָּׁה הַנַּעֲלָמֶת בְּתוֹךְ הַקְּלִפּוֹת, אֲבָל צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ הַחִיּוּת בְּצִמְצוּם גָּדוֹל, שֶׁזֶּהוּ סוֹד כַּנָּנוֹת הַשִּׁכְרוּת שֶׁל פּוּרִים, עַיֵּן שָׁם.) אֲבָל כְּשֶׁנִּפְשָׁטִין הָאוֹתִיּוֹת מֵהַקְּלִפּוֹת, אֲזַי מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּעֵלָּא, וְזֶהוּ: עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; כְּשֶׁעוֹשִׂין וּבוֹנִין לְהַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה מִתְּחִלָּה מְפֻזָּרִין וּמְפֹרָדִין בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם וּבְמִדּוֹת רָעוֹת וּבִימֵי רָע, אֲזַי: לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ; וְזוֹכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁהַדָּבָר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה, מְקַבְּלִין אוֹר רַב מִלְּמַעְלָה, וְזֶה שְׁמִיעַת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינַת נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שֶׁמִּתְּחִלָּה עוֹשִׂין וּבוֹנִין לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁיָּבֹא אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וּמִצְטָרְפוֹת (יומא עג:), וְאַחַר־כָּךְ: נִשְׁמַע – זָכִין לְמִשְׁמַע קָלִין מִלְּעֵלָּא, הַיְנוּ שֶׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה מְקַבְּלִין חִיּוּת וְאוֹר רַב יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקִּבְּלוּ מִתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ מְלֻבָּשִׁין בִּלְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וּבִימֵי רָע:

ד **וְזֶה** יָדוּעַ, שֶׁהַתּוֹרָה, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת, הַיְנוּ הַיָּמִים, שׁוֹרָה בָּהֶם אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (כלל דף קצא: בראשית דף מג.): יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; שֶׁהַחֶסֶד, הַיְנוּ הָאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לא): אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ [עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד] וְכוּ', הוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, הַיְנוּ הַמִּדּוֹת. כִּי הַמִּדּוֹת הֵם צִמְצוּמִים לְאֱלֻקוּתוֹ, כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ עַל־יְדֵי מִדּוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' בא דף מב:): בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ; כִּי בְּלֹא מִדּוֹתָיו אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ. וּמֵחֲמַת הָאַהֲבָה שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְרָצָה שֶׁיִּדְבְּקוּ בּוֹ וְיֹאהֲבוּ אוֹתוֹ עִמּוֹ מִזֶּה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי, הִלְבִּיש אֶת אֱלֻקוּתוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה:

וְזֶה בְּחִינוֹת שֶׁל תַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, וְעַל־יְדֵי־זֶה צִמְצֵם אֶת אֱלֻקוּתוֹ דַּוְקָא בְּאֵלּוּ הַתַּרְיַ"ג מִצְוֹוֹת. לְמָשָׁל, שֶׁשִּׁעֵר בְּדַעְתּוֹ מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת צָרִיךְ לִהְיוֹת כָּךְ, הַיְנוּ אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וְאַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל עוֹר כְּתוּבִים וּרְצוּעוֹת שֶׁל עוֹר, כִּי כָּךְ שִׁעֵר בְּדַעְתּוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַצִּמְצוּם הַזֶּה נוּכַל לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ וּלְעָבְדוֹ, וְלָכֵן לֹא צִוָּה שֶׁיִּהְיֶה אַרְבַּע בָּתִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב, כִּי כֵּן שִׁעֵר וּמָדַד עַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ. נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי אַהֲבָתוֹ שֶׁאָהַב אֶת יִשְׂרָאֵל, הִלְבִּיש אֶת עַצְמוֹ בְּמִדּוֹת הַתּוֹרָה. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה יֵשׁ שָׁם אַהֲבָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ עִם יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא, מִי שֶׁמַּפְשִׁיט אֶת הַתּוֹרָה מִלְּבוּשֵׁי הַקְּלִפּוֹת עַל־יְדֵי בְּפִיַּת הַיֵּצֶר, אֲזַי הוּא מִקָּרֹב אֶל הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

וְהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: בְּחִינוֹת גְּגָלָה וּבְחִינוֹת נִסְתָּר, וְהַנִּסְתָּר הַזֶּה הוּא אוֹרִיתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה דַּעֲתִידָא לְאִתְגַּלְיָא לָעָתִיד לָבוֹא. וְאָז, כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, אֲזַי יִהְיֶה הַשָּׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'; כִּי אֲזַי יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ:

ה **כִּי** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבוֹת: אַחַת, שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁבְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ, יוֹמָא דְּאֲזַל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין; שֶׁבְּכָל יוֹם, הֵינוּ שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, יֵשׁ שָׁם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה שֶׁבְּפֹעַל. וְיֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהוּא בְּכֹחַ, הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן בְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ:

לְמָשָׁל: יֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהָאָב אוֹהֵב אֶת בְּנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג זֹאת הָאַהֲבָה. וְהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַבֵּן וּבֵין הָאָב, כְּשֶׁעֲדַיִן הַבֵּן בְּמֹחַ הָאָב קֹדֶם הַהוֹלָדָה – זֶה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, כִּי אֵין מַשִּׂיגִין עַכְשָׁו כִּי אִם בִּזְמַן וּבְמִדּוֹת, וְאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְאֵינוֹ מְלֻבָּשׁ בְּשׂוּם לְבוּשׁ. וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרִיתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית לא): עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ; כִּי אָז יִפְשֹׁט הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְיִמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְיִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּדּוֹת, כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה הוּא מְכַסֶּה עַל אֱלְקוּתוֹ, הֵינוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ, אֲזַי יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת:

וְזֶהוּ (זכריה יד): וְהָיָה יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; הֵינוּ הַתּוֹרָה הַפְּנִימִיּוּת שֶׁהָיְתָה צְפוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה יב): כִּי טוֹב לִגְנוֹז, כִּי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְהַתּוֹרָה נִקְרָא טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד): כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם (ע"ז יט:); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): וְתוֹרָה אוֹר. וְיֵשׁ גַּם־כֵּן צַדִּיקִים שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמִסְתָּרִים, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְצַדִּיק נִקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (חגיגה שם); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צז): אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק. וּכְשֶׁיִּתְגַּלּוּ הַצַּדִּיקִים הַצְּפוּנִים וְהַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, אֲזַי יִתְגַּלֶּה שָׁלוֹם רַב בָּעוֹלָם, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ כָּל הֲפָכִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ; כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הַנִּקְרָא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה'; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, הֵינוּ שֶׁהָאַהֲבָה הַזֹּאת הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה מֵהַמִּדּוֹת:

ו **וַאֲפִלּוּ** בַּמִּדּוֹת עַצְמָן, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת דַּעַת לַבְּחִינָה שֶׁהִתְחַתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָבְמָה עֲטָרָה לְרֹאשָׁהּ, עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָהּ (מדרש רבה שיר השירים, הובא בתוספות יבמות קג: ד"ה המסוליים). נִמְצָא, שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַפְּחוּתָה שֶׁל עוֹלַם הַיְצִירָה, הוּא בְּחִינַת דַּעַת לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה שֶׁהִתְחִתָּיו. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּמִדּוֹתָיו וּבַזְּמַן, הוּא בְּחִינוֹת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן לְהָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו"ק יז): **כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת** וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ – אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת; הֵינוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי הוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּוֹהַר: בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ – אֵלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן וְכוּ'. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין וּמִצְטָרְפִין, אֲזַי הוּא בְּחִינוֹת נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע, כִּי עוֹשֶׂה וּבוֹנֶה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְזוֹכֶה לְמִשְׁמַע קוֹל הַתּוֹרָה מִלְּעֵלָּא. בְּוַדַּאי מִזֶּה הָרַב תּוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים נִגְשָׁמִיִּים הוּא מְלַקֵּט אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת. **כֹּהֵן** הוּא בְּחִינוֹת חֶסֶד. **יִשְׁמְרוּ דַעַת** – הֵינוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָרַב הַזֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא לְפִי מַדְרֵגָתְךָ אַהֲבָה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁהוּא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' וְכוּ':

ז **וְיָכוֹל** כָּל אָדָם לִטְעֹם טַעַם אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, אֲפִלּוּ עַכְשָׁו בְּתוֹךְ הַיָּמִים, הֵינוּ כְּשֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בִּכְלָל, אֲבָל הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּן (בראשית רבה נח פ' לד), וְהַמִּדּוֹת וְהַיָּמִים הֵם נִכְלָלִין בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר תרומה דף קסב., וע' סנהדרין קו:): רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי; וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם (ברכות ה:), כִּי עִקָּרָן שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא הַלֵּב. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים (יודע) בִּכְלָל, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁכּוֹפֶה אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ הַזֶּה, הֵינוּ שֶׁלְּבוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אֲזַי נִכְלָלִין גַּם־כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, וַאֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אוֹר הַגְּנוּז לְפִי בְּחִינָתוֹ, הֵינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים וְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה גָּנוּז וְצָפוּן עַד עַתָּה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁכּוֹפֵף אֶת לִבּוֹ לְהַדַּעַת, אֲזַי מְקַבֵּל הַלֵּב, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ לְכָל הַמִּדּוֹת, וּמְקַבֵּל אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הוּא הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ בֵּין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם הַבְּרִיאָה:

וְזֶה: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים – **חָפֵץ** הוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהַחֶפֶץ הוּא בַּלֵּב; **חַיִּים** הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו. הֵינוּ כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַלֵּב לְהַדַּעַת, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁכּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי לְפִי בְּחִינָתוֹ **אֹהֵב יָמִים** – הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הָאַהֲבָה מִדַּעַת לְתוֹךְ הַיָּמִים וּלְתוֹךְ הַמִּדּוֹת. **לִרְאוֹת טוֹב** – וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וְגָנוּז, שֶׁמַּשִּׂיג הָאוֹר, הֵינוּ הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה וְהַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים:

[**וְשָׁמַעְתִּי** בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁבְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּלוּלִים הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר הָעִנְיָן, אַךְ עִנְיָנִי

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מגלה את התורה המלובשת בלשונות הגויים ומפשיטה מלבושי הקליפות הוא זוכה ל'שלום', יתבאר כעת כי יש בתורה בחינה גבוהה יותר, שעל ידי שזוכים לה זוכים לריבוי בחינת ה'שלום'.

וְהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: בְּחִינוֹת נִגְלֶה, וּבְחִינוֹת נִסְתָּר. וְהַנִּסְתָּר הַזֶּה, הוּא אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה דַּעֲתִידָא לְאִתְגַּלְיָא לֶעָתִיד לָבוֹא – התורה שבבחינת 'עתיק' (שהוא בחינת ספירת ה'כתר', הראשונה מעשר הספירות) **שהיא** סתומה ונעלמת, ועתידה להתגלות לעתיד לבוא[1]. **וְאָז כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה** – של 'עתיק' הסתום ונעלם, **אֲזַי יִהְיֶה הַשָּׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה יא): "וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם גְּדִי וְכוּ', לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'", כִּי אֲזַי יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ של הקב"ה, וכמו שיתבאר להלן באות ה'.

וְלֶעָתִיד לָבוֹא שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה – התורה של 'עתיק' הסתום ונעלם, **וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (תענית לא): **'עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע** על הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה כה): **"זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ"'**[2], **כִּי אָז יִפְשֹׁט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְיִמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְיִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הַיְנוּ אֶלְקוּתוֹ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּדּוֹת. כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה** של המידות והספירות **הוּא מְכַסֶּה עַל אֶלְקוּתוֹ, הַיְנוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הַיְנוּ אֶלְקוּתוֹ, אֲזַי יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:** "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי וכו', לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה" - שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שרמוזה במילה "דעה", ועל ידי זה יהיה שפע של אהבה בעולם, וממילא יתרבה השלום בעולם[3].

ה. כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבוֹת בין ישראל לאביהם שבשמים: **אַחַת, שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁבְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל: "יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ"**, יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין – יום ההולך עם כל הימים, **שֶׁבְּכָל יוֹם, הַיְנוּ שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, יֵשׁ שֵׁם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה** הוא האהבה **שֶׁבְּפֹעַל. וְיֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהוּא בְּכֹחַ, הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן בְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ. לְמָשָׁל, יֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהָאָב אוֹהֵב אֶת בְּנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג זֹאת הָאַהֲבָה. וְהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַבֵּן וּבֵין הָאָב כְּשֶׁעֲדַיִן הַבֵּן בְּמֹחַ הָאָב קֹדֶם הַהוֹלָדָה - זֶה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, כִּי אֵין מַשִּׂיגִין עַכְשָׁו כִּי אִם בִּזְמַן וּבְמִדּוֹת, וְאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְאֵינוֹ מְלֻבָּשׁ בְּשׁוּם לְבוּשׁ.**

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק שנאמר לענין לעתיד לבוא (זכריה יד): **"וְהָיָה יוֹם אֶחָד יְוֻדַע לַה'**, לא יום ולא לילה"[4] - **שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא 'יוֹם'**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: **"יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ"**, ורמוז בזה, שהאהבה היא בחינת 'יום', **הַיְנוּ** שאז תתגלה **הַתּוֹרָה הַפְּנִימִיּוּת שֶׁהָיְתָה צְפוּנָה,** שהיא התורה של בחינת 'עתיק', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית א): **"וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (חגיגה יב): **'כִּי טוֹב לִגְנֹז'**, שהקב"ה גנז את האור הזה והוא יתגלה רק לעתיד לבוא, ואור זה הוא האור של התורה הפנימית של בחינת 'עתיק', **כִּי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ. וְהַתּוֹרָה נִקְרָא 'טוֹב', שֶׁנֶּאֱמַר** (משלי ד): **"כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם"** (ע"ד יט:), **וְנִקְרָא 'אוֹר', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ו): **"וְתוֹרָה אוֹר"**, ואם כן מה שנאמר "וירא אלקים את האור כי טוב", הכונה היא לתורה. **וְיֵשׁ גַּם כֵּן צַדִּיקִים**

מקורות והערות

[1] עיין זוהר בהעלותך דף קנ"ב ע"א. [2] בגמ' תענית דף ל"א ע"א איתא: "אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו". [3] נבאר מעט ענין ה'אהבה שבדעת', כי המידות הם שבעה, שהם: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות', ולמעלה מהם הם המוחין שהם: 'כתר חכמה בינה', וה'דעת' שכלולה מחכמה ובינה יחד, וזהו ענין האהבה שבדעת, שהוא למעלה מהמידות, דהיינו משבע הספירות התחתונות, אלא היא נמשכת מג' הספירות העליונות שהם בחינת דעת ושכל, וזהו ענין התורה של בחינת 'עתיק' שתתגלה לעתיד לבוא, שהיא נמשכת מספירת ה'כתר'. [4] בזכריה י"ד כתיב: "והיה יום אחד הוא יודע לה', לא יום ולא לילה, והיה לעת ערב יהיה אור", ופירש"י: "והיה יום אחד – והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של הקב"ה הוא היום ידוע שהוא להכנת ישעו של הקב"ה. לא יום ולא לילה – לא אור נוגה באור של עולם הבא שנא' (ישעיה ל) ואור החמה יהיה שבעתים כאור וגומר ולא לילה ולא עת צרה כצרת שיעבוד גליות שמקודם שימי משיחנו יהיו ואין בהם שיעבוד. והיה לעת ערב – קודם שיגמרו אלף שנה יהיה אור הנוגה וכל הטוב האמור על ישראל, וכן תרגם יונתן, לא כנהור יומא ולא כקבל ליליא".

וְהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: בְּחִינוֹת גְּגָלָה וּבְחִינוֹת נִסְתָּר, וְהַנִּסְתָּר הַזֶּה הוּא אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה דַּעֲתִידָא לְאִתְגַּלְיָא לָעָתִיד לָבוֹא. וְאָז, כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, אֲזַי יִהְיֶה הַשָּׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'; כִּי אֲזַי יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ:

ה **כִּי** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבוֹת: אַחַת, שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁבְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ, יוֹמָא דְּאֲזַל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין; שֶׁבְּכָל יוֹם, הֵינוּ שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, יֵשׁ שָׁם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה שֶׁבְּפֹעַל. וְיֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהוּא בְּכֹחַ, הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן בְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ:

לְמָשָׁל: יֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהָאָב אוֹהֵב אֶת בְּנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג זֹאת הָאַהֲבָה. וְהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַבֵּן וּבֵין הָאָב, כְּשֶׁעֲדַיִן הַבֵּן בְּמֹחַ הָאָב קֹדֶם הַהוֹלָדָה – זֶה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, כִּי אֵין מַשִּׂיגִין עַכְשָׁו כִּי אִם בִּזְמַן וּבְמִדּוֹת, וְאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְאֵינוֹ מְלֻבָּשׁ בְּשׁוּם לְבוּשׁ. וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית לא): עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ; כִּי אָז יִפְשֹׁט הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְיִמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְיִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּדּוֹת, כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה הוּא מְכַסֶּה עַל אֱלְקוּתוֹ, הֵינוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ, אֲזַי יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת:

וְזֶהוּ (זכריה יד): וְהָיָה יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; הֵינוּ הַתּוֹרָה הַפְּנִימִיּוּת שֶׁהָיְתָה צְפוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה יב): כִּי טוֹב לִגְנוֹז, כִּי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְהַתּוֹרָה נִקְרָא טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד): כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם (ע"י יט:); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): וְתוֹרָה אוֹר. וְיֵשׁ גַּם־כֵּן צַדִּיקִים שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמְסֻתָּרִים, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְצַדִּיק נִקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (חגיגה שם); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צז): אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק. וּכְשֶׁיִּתְגַּלּוּ הַצַּדִּיקִים הַצְּפוּנִים וְהַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, אֲזַי יִתְגַּלֶּה שָׁלוֹם רַב בָּעוֹלָם, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ כָּל הַכָּפִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ; כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הַנִּקְרָא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה'; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, הֵינוּ שֶׁהָאַהֲבָה הַזֹּאת הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה מֵהַמִּדּוֹת:

ו **וַאֲפִלּוּ** בַּמִּדּוֹת עַצְמָן, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת דַּעַת לַבְּחִינָה שֶׁהִתְחַתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָבְמָה עַטָּרָה לְרֹאשָׁהּ, עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָהּ (מדרש רבה שיר השירים, הובא בתוספות יבמות קג: ד"ה המסוליים). נִמְצָא, שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַפְּחוּתָה שֶׁל עוֹלַם הַיְצִירָה, הוּא בְּחִינַת דַּעַת לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה שֶׁהִתְחִתָּיו. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּמִדּוֹתָיו וּבַזְּמַן, הוּא בְּחִינוֹת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן לְהָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו"ק יז): **כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת** וְתוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ – אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת; הֵינוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי הוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ – אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן וְכוּ'. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין וּמִצְטָרְפִין, אֲזַי הוּא בְּחִינוֹת נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע, כִּי עוֹשֶׂה וּבוֹנֶה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְזוֹכֶה לְמִשְׁמַע קוֹל הַתּוֹרָה מִלְּעֵלָא. בְּוַדַּאי מִזֶּה הָרַב תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים הוּא מְלַקֵּט אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת. **כֹּהֵן** הוּא בְּחִינוֹת חֶסֶד. **יִשְׁמְרוּ דַעַת** – הֵינוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָרַב הַזֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא לְפִי מַדְרֵגָתְךָ אַהֲבָה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁהוּא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' וְכוּ':

ז **וְיָכוֹל** כָּל אָדָם לִטְעֹם טַעַם אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, אֲפִלּוּ עַכְשָׁו בְּתוֹךְ הַיָּמִים, הֵינוּ כְּשֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בִּכְלָל, אֲבָל הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּן (בראשית רבה נח פ' לד), וְהַמִּדּוֹת וְהַיָּמִים הֵם נִכְלָלִין בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר תרומה דף קסב:, וע' סנהדרין קו:): רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי; וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם (ברכות ה:), כִּי עִקָּרָן שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא הַלֵּב. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים (יודע) בִּכְלָל, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁכּוֹפֶה אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ הַזֶּה, הֵינוּ שֶׁלְּבוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אֲזַי נִכְלָלִין גַּם־כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, וַאֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אוֹר הַגְּנוּז לְפִי בְּחִינָתוֹ, הֵינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים וְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה גָּנוּז וְצָפוּן עַד עַתָּה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁכּוֹפֵף אֶת לִבּוֹ לְהַדַּעַת, אֲזַי מְקַבֵּל הַלֵּב, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ לְכָל הַמִּדּוֹת, וּמְקַבֵּל אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הוּא הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ בֵּין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם הַבְּרִיאָה:

וְזֶה: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים – **חָפֵץ** הוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהַחֶפֶץ הוּא בַּלֵּב; **חַיִּים** הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו. הֵינוּ כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַלֵּב לְהַדַּעַת, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁכּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי לְפִי בְּחִינָתוֹ **אֹהֵב יָמִים** – הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הָאַהֲבָה מִדַּעַת לְתוֹךְ הַיָּמִים וּלְתוֹךְ הַמִּדּוֹת. **לִרְאוֹת טוֹב** – וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וְגָנוּז, שֶׁמַּשִּׂיג הָאוֹר, הֵינוּ הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה וְהַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים:

[**וְשָׁמַעְתִּי** בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁבְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּלוּלִים הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר הָעִנְיָן, אַךְ עִנְיָנִי

שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמֻסְתָּרִים, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם. וְצַדִּיק נִקְרָא 'טוֹב', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): "אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב" (חגיגה שם). וְנִקְרָא 'אוֹר', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צז): "אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק", ואם כן מה שנאמר "וירא אלקים את האור כי טוב", הכונה היא גם לצדיקים. וּכְשֶׁיִּתְגַּלּוּ הַצַּדִּיקִים הַצְּפוּנִים, וְהַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, אֲזַי יִתְגַּלֶּה שָׁלוֹם רַב בָּעוֹלָם, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ כָּל הַפָּכִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ", כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הַנִּקְרָא: "יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה'", הַיְנוּ הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, אֲשֶׁר הוּא "לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה", הַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה הַזֹּאת הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה מֵהַמִּדּוֹת, ועל ידי שפע האהבה הזאת תהיה אהבה גדולה ושלום גדול בעולם.

לאחר שנתבאר שעל ידי שהאדם מגלה את התורה המלובשת בלשונות הגויים ומפשיטה מלבושי הקליפות הוא זוכה ל'שלום', ונתבאר שיש בתורה בחינה גבוהה יותר, שהיא בחינת ה'אהבה שבדעת' שתתגלה לעתיד לבוא, שעל ידי זה נזכה לריבוי בחינת ה'שלום', יתבאר כעת כי גם בזמן הזה שמתנהג על פי המידות, יש בכל דרגה בחינת 'אהבה שבדעת' ביחס לבחינה שתחתיה, ויתבאר כיצד יכול האדם לזכות לבחינת ה'אהבה שבדעת' לפי בחינתו.

ו. וַאֲפִלּוּ בַּמִּדּוֹת עַצְמָן, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת 'דַּעַת' לַבְּחִינָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: 'מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָכְמָה עֲטָרָה לְרֹאשָׁהּ, עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָא' – היראה שהיא העטרה והכתר של החכמה, כמו שנאמר (תהלים קיא) "ראשית חכמה יראת ה'", היא העקב והסנדל של הענווה, כמו שנאמר (משלי כב) "עקב ענוה יראת ה'" (מדרש רבה שה"ש, הובא בתוספות יבמות קג: ד"ה המסוליים), הרי שאף שהיראה היא מדריגה גבוהה ביחס לחכמה, מכל מקום ביחס לענוה היא מדריגה נמוכה, כי הענוה גדולה ממנה. נִמְצָא שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַפְּחוּתָה שֶׁל עוֹלָם הַיְצִירָה הוּא בְּחִינַת 'דַּעַת' לְעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה שֶׁתַּחְתָּיו. נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּמִדּוֹתָיו וּבַזְּמַן, הוּא בְּחִינוֹת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן לְהָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן יז) על הפסוק: "כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ כי מלאך ה' צבאות הוא" - 'אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת תורה יבקשו מפיהו', ורמוז בזה, הַיְנוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי הוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (המובא לעיל באות ג') על הפסוק: "בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבּוֹרֵי כֹחַ" - 'אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן וְכוּ'' – אלו הם אותם שמתגברים על יצרם. כִּי עַל יְדֵי זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי כשהוא מביט במידות הרעות של הגויים מתבטל הרע שבהם, וְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שהיו מוסתרים בהם בּוֹלְטִין וּמִצְטָרְפִין. אֲזַי הוּא בְּחִינוֹת 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע', כִּי עוֹשֶׂה וּבוֹנֶה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְזוֹכֶה לְמִשְׁמַע – לשמוע את קוֹל הַתּוֹרָה מִלְּעֵלָּא – מלמעלה, כי אז האותיות הללו שהם בחינת ה'אהבה שבמידות' מקבלים אור רב מלמעלה, והאור הרב הזה הוא הארה מבחינת ה'אהבה שבדעת'. ולכן בְּוַדַּאי מִזֶּה הָרַב: 'תּוֹרָה יְבַקְּשׁוּ מִפִּיהוּ', כִּי בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים הוּא מְלַקֵּט אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה "כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת". "כֹּהֵן" הוּא בְּחִינוֹת 'חֶסֶד', ו'חסד' הוא בחינת אהבה, "יִשְׁמְרוּ דַעַת" - הַיְנוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה עַל יְדֵי הָרַב הַזֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא לְפִי מַדְרֵגָתְךָ אַהֲבָה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁהוּא: "יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' וְכוּ'". והיינו שה'אהבה שבמידות' שיש לרב, שזכה לה על ידי כפיית יצרו וביטול המידות הרעות, היא בחינת 'אהבה שבדעת' לפי מדרגתך, ועוד שהאהבה שבמידות שלו מקבלת הארה מהבחינה העליונה של ה'אהבה שבדעת', ולכן על ידי שתקבל ממנו את האהבה הזו, ממילא יפלו ויתבטלו המידות הרעות שלך, ויתגלו המידות הטובות המלובשות בהם, והם יקבלו הארה מאור האהבה של הרב, שהיא בחינת 'אהבה שבדעת' לפי מדריגתך[5].

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה.

וְהַתּוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי בְּחִינוֹת: בְּחִינוֹת גְּגָלָה וּבְחִינוֹת נִסְתָּר, וְהַנִּסְתָּר הַזֶּה הוּא אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה דַּעֲתִידָא לְאִתְגַּלְיָא לָעָתִיד לָבוֹא. וְאָז, כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַתּוֹרָה הַזֹּאת דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, אֲזַי יִהְיֶה הַשָּׁלוֹם נִפְלָא בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ, לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה'; כִּי אֲזַי יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ:

ה **כִּי** יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אַהֲבוֹת: אַחַת, שֶׁהִיא אַהֲבָה שֶׁבְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ, יוֹמָא דְּאֲזַל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין; שֶׁבְּכָל יוֹם, הֵינוּ שֶׁבְּכָל מִדָּה וּמִדָּה, יֵשׁ שָׁם אַהֲבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל, וְזֶה שֶׁבְּפֹעַל. וְיֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהוּא בְּכֹחַ, הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם קֹדֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עֲדַיִן בְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ:

לְמָשָׁל: יֵשׁ אַהֲבָה שֶׁהָאָב אוֹהֵב אֶת בְּנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יָכוֹל לְהַשִּׂיג זֹאת הָאַהֲבָה. וְהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה, שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַבֵּן וּבֵין הָאָב, כְּשֶׁעֲדַיִן הַבֵּן בְּמֹחַ הָאָב קֹדֶם הַהוֹלָדָה – זֶה הַהִתְקַשְּׁרוּת וְהָאַהֲבָה אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְהַשִּׂיג עַכְשָׁו, כִּי אֵין מַשִּׂיגִין עַכְשָׁו כִּי אִם בִּזְמַן וּבְמִדּוֹת, וְאַהֲבָה שֶׁבְּדַעְתּוֹ וּבְמֹחוֹ הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְאֵינוֹ מְלֻבָּשׁ בְּגוּף לְבוּשׁ. וְלָעָתִיד לָבוֹא, שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹרַיְתָא דְּעַתִּיקָא סְתִימָאָה, וְאָז יִתְקַיֵּם מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית לא): עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַרְאוֹת בְּאֶצְבַּע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: זֶה ה' קִוִּינוּ לוֹ; כִּי אָז יִפְשֹׁט הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת לְבוּשָׁיו, וְיִמָּלֵא הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים, וְיִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁהִיא בְּדַעַת, שֶׁהִיא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ הַשּׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה וְהַמִּדּוֹת, כִּי עַכְשָׁו הַלְּבוּשׁ הַזֶּה הוּא מְכַסֶּה עַל אֱלְקוּתוֹ, הֵינוּ עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁיִּתְגַּלֶּה הַפְּנִימִיּוּת, הֵינוּ אֱלְקוּתוֹ, אֲזַי יִתְרַבֶּה הַשָּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת:

וְזֶהוּ (זכריה יד): וְהָיָה יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' – שֶׁיִּתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא יוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; הֵינוּ הַתּוֹרָה הַפְּנִימִיּוּת שֶׁהָיְתָה צְפוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב; וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חגיגה יב): כִּי טוֹב לִגְנוֹז, כִּי אוֹר הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְהַתּוֹרָה נִקְרָא טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד): כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם (ע"י יט:); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ו): וְתוֹרָה אוֹר. וְיֵשׁ גַּם־כֵּן צַדִּיקִים שֶׁהֵם צְפוּנִים וּמְסֻתָּרִים, שֶׁאֵין הָעוֹלָם כְּדַאי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְצַדִּיק נִקְרָא טוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ג): אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב (חגיגה שם); וְנִקְרָא אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים צז): אוֹר זָרוּעַ לַצַּדִּיק. וּכְשֶׁיִּתְגַּלּוּ הַצַּדִּיקִים הַצְּפוּנִים וְהַתּוֹרָה הַצְּפוּנָה, אֲזַי יִתְגַּלֶּה שָׁלוֹם רַב בָּעוֹלָם, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ כָּל הַכָּפִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ; כִּי אָז יִתְגַּלֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הַנִּקְרָא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה'; הֵינוּ הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, הֵינוּ שֶׁהָאַהֲבָה הַזֹּאת הִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וּלְמַעְלָה מֵהַמִּדּוֹת:

ו **וַאֲפִלּוּ** בַּמִּדּוֹת עַצְמָן, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ הוּא בְּחִינַת דַּעַת לַבְּחִינָה שֶׁהִתְחַתֶּיהָ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: מַה שֶּׁעָשְׂתָה חֲבִמָה עַטָּרָה לְרֹאשָׁהּ, עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסִלּוּתָהּ (מדרש רבה שיר השירים, הובא בתוספות יבמות קג: ד"ה המסוליים). נִמְצָא, שֶׁהַמַּדְרֵגָה הַפְּחוּתָה שֶׁל עוֹלַם הַיְצִירָה, הוּא בְּחִינַת דַּעַת לְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה שֶׁהִתְחַתֶּיהָ. נִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאַהֲבָתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּמִדּוֹתָיו וּבַזְּמַן, הוּא בְּחִינוֹת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן לְהָאָדָם שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנּוּ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו"ק יז): **כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת** וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ – אִם הָרַב דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת; הֵינוּ שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי הוּא דּוֹמֶה לְמַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: בָּרְכוּ ה' מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ – אִלֵּין אִנּוּן דְּמִתְגַּבְּרִין עַל יִצְרֵיהוֹן וְכוּ'. כִּי עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁכּוֹפֶה אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה בּוֹלְטִין וּמִצְטָרְפִין, אֲזַי הוּא בְּחִינוֹת נַעֲשָׂה וְנִשְׁמַע, כִּי עוֹשֶׂה וּבוֹנֶה אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְזוֹכֶה לְמִשְׁמַע קוֹל הַתּוֹרָה מִלְּעֵלָּא. בְּוַדַּאי מִזֶּה הָרַב תּוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ, כִּי בְּוַדַּאי יוֹדֵעַ הוּא אֶת הַתּוֹרָה, אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים נִגְשָׁמִיִּים הוּא מְלַקֵּט אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. וְזֶה: כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת. **כֹּהֵן** הוּא בְּחִינוֹת חֶסֶד. **יִשְׁמְרוּ דַעַת** – הֵינוּ שֶׁיִּתְגַּלֶּה עַל־יְדֵי הָרַב הַזֶּה הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא לְפִי מַדְרֵגָתְךָ אַהֲבָה שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן, שֶׁהוּא: יוֹם אֶחָד יְוֻדַּע לַה' וְכוּ':

ז **וְיָכוֹל** כָּל אָדָם לִטְעֹם טַעַם אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, אֲפִלּוּ עַכְשָׁו בְּתוֹךְ הַיָּמִים, הֵינוּ כְּשֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בִּכְלָל, אֲבָל הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּן (בראשית רבה נח פ' לד), וְהַמִּדּוֹת וְהַיָּמִים הֵם נִכְלָלִין בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר תרומה דף קסב., וע' סנהדרין קו:): רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי; וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם (ברכות ה:), כִּי עִקָּרָן שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא הַלֵּב. נִמְצָא, כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים (יודע) בִּכְלָל, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁכּוֹפֶה אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ הַזֶּה, הֵינוּ שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אֲזַי נִכְלָלִין גַּם־כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, וַאֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אוֹר הַגְּנוּז לְפִי בְּחִינָתוֹ, הֵינוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים וְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה גָּנוּז וְצָפוּן עַד עַתָּה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁכּוֹפֵף אֶת לִבּוֹ לְהַדַּעַת, אֲזַי מְקַבֵּל הַלֵּב, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ לְכָל הַמִּדּוֹת, וּמְקַבֵּל אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הוּא הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ בֵּין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם הַבְּרִיאָה:

וְזֶה: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים – **חָפֵץ** הוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהַחֶפֶץ הוּא בַּלֵּב; **חַיִּים** הוּא בְּחִינַת דַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו. הֵינוּ כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַלֵּב לְהַדַּעַת, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁכּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי לְפִי בְּחִינָתוֹ **אֹהֵב יָמִים** – הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הָאַהֲבָה מִדַּעַת לְתוֹךְ הַיָּמִים וּלְתוֹךְ הַמִּדּוֹת. **לִרְאוֹת טוֹב** – וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וְגָנוּז, שֶׁמַּשִּׂיג הָאוֹר, הֵינוּ הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה וְהַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים:

[**וְשָׁמַעְתִּי** בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁבְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּלוּלִים הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר הָעִנְיָן, אַךְ עִנְיָנִתִּי

ז. וְיָכוֹל כָּל אָדָם לִטְעֹם טַעַם אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, אֲפִלּוּ עַכְשָׁו בְּתוֹךְ הַיָּמִים, הַיְנוּ כְּשֶׁיְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים בִּכְלָל, כי הדעת הוא למעלה מהמידות, ולכן שם אין אחיזה לרע כל כך[6], אֲבָל הָרְשָׁעִים הֵם בִּרְשׁוּת לִבָּן (בראשית רבה נח פ' לד), דהיינו שתאוות הלב שלהם שולטות עליהם, כי תאוותיהם מתגברות על הבנת שכלם, וְהַמִּדּוֹת וְהַיָּמִים הֵם נִכְלָלִין בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (זוהר תרומה דף קסב: ועיין סנהדרין קו:): 'רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי' – הקב"ה רוצה את הלב של האדם, ועוד אמרו: 'וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם' (ברכות ה:), כִּי עִקָּרָן שֶׁל הַמִּדּוֹת הוּא הַלֵּב. נִמְצָא כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים יוֹדֵעַ בִּכְלָל, שֶׁמְּלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, ואם כן הוא יודע שגם בתוך המידות הרעות שבליבו יש שם אלוקותו יתברך, ואם כן יש לו כח להתגבר עליהם[7], וְיוֹדֵעַ בִּידִיעוֹת הַתּוֹרָה, וּכְשֶׁכּוֹפֶה אֶת לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ הַזֶּה, הַיְנוּ שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אֲזַי נִכְלָלִין גַּם כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁבְּלִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, וַאֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אוֹר הַגְּנוּז לְפִי בְּחִינָתוֹ, הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים וְהַתּוֹרָה שֶׁהָיָה גָּנוּז וְצָפוּן עַד עַתָּה מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁכּוֹפֵף אֶת לִבּוֹ לְהַדַּעַת, אֲזַי מְקַבֵּל הַלֵּב שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ לְכָל הַמִּדּוֹת, וּמְקַבֵּל אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, הוּא הָאַהֲבָה שֶׁהָיָה בְּכֹחַ בֵּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם הַבְּרִיאָה, ועל ידי זה הוא זוכה לבחינת 'שלום' גדולה יותר.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "מי האיש החפץ חיים וגו'".

וְזֶה הרמוז בפסוק: "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים" - "חָפֵץ" הוּא בְּחִינַת לֵב, שֶׁהַחֵפֶץ והרצון הוּא בַּלֵּב. "חַיִּים" הוּא בְּחִינַת 'דַּעַת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): "מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו" – 'השכל הוא לבעליו כמעיין הנובע חיים'[8], הרי שהדעת והשכל הוא בחינת 'חיים'. הַיְנוּ כְּשֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת הַלֵּב לְהַדַּעַת, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁכּוֹפֵף אֶת יִצְרוֹ, אֲזַי לְפִי בְּחִינָתוֹ: "אֹהֵב יָמִים" - הוּא מַמְשִׁיךְ אֶת הָאַהֲבָה מִדַּעַת, שהיא בחינת "אוהב", לְתוֹךְ הַיָּמִים וּלְתוֹךְ הַמִּדּוֹת, שהם בחינת "ימים". "לִרְאוֹת טוֹב" - וְרוֹאֶה וּמַשִּׂיג אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וְגָנוּז, שֶׁמַּשִּׂיג הָאוֹר, הַיְנוּ הַתּוֹרָה הַגְּנוּזָה, וְהַצַּדִּיקִים הַגְּנוּזִים.

[מוסיף ר' נתן ז"ל: וְשָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ של רבינו ז"ל, שֶׁאָמַר שֶׁבְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כְּלוּלִים הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב שגילה האר"י ז"ל, וְלֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ בֵּאוּר הָעִנְיָן, אַךְ עִיַּנְתִּי וּמָצָאתִי קְצָת. כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא,

מקורות והערות

6 פרפראות לחכמה. 7 על פי פרפראות לחכמה. 8 מצודות דוד שם.

לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהָאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מְשֹׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשָּׁרְשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ'. עַיִן שָׁם בַּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" בְּשַׁעַר הַלּוּלָב (פ"ג). וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: "יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ", וְלֹא אָמַר "יוֹם" אֶלָּא "יוֹמָם", שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיִן שָׁם[1]. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, עַל פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי מְבֹאָר שָׁם בתורה זו לעיל, שֶׁעַל יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר, זוֹכֶה לְגַלּוֹת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין – יום שהולך עם כל הימים. דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ'. וּמְבֹאָר שָׁם שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְכוּ', אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הֶאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁבְּכֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאִתְרוֹג, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ לִמְצֹא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים, וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים, וּבְכָל מִדּוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: "וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה". וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'צַדִּיק' כַּיָּדוּעַ[2], בְּחִינַת מה שנאמר: "צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח" (תהלים צב), והלולב הוא מעץ התמר, הרי שהצדיק הוא בחינת לולב. כִּי בְּסֻכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם – הגויים, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בִּשְׁבִילָם בְּסֻכּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: "לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד". וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא – עיון רב, לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה' יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים].

תורה ל"ד

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יט), ובסיום המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כְּתִיב: "חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי" (תהלים סט), ורמוז בזה, הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, שהם האהבות הרעות שיש לאדם, ואהבות אלו הם בחינת חרפות ובזיונות, כי זהו כאילו הוא מבזה ומחרף את הקב"ה בזה שהוא מחליף את אהבת הקב"ה באהבות זרות[3], ואהבות רעות אלו הם שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, כי עיקר תיקונו ושלימותו של הלב הוא כשהוא אוהב את הקב"ה, אבל כשנכנסים בו אהבות זרות הוא בבחינת שבור. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ, כי בהמשך המאמר יתבאר שהדרך לבטל את האהבות הרעות שבלב, הוא על ידי שהאדם מקשר את ליבו לשלושה נקודות ומקבל מהם התעוררות, והם: נקודת עצמו, שמדבר בינו לבין קונו, ונקודת חבירו, שידבר עם חבירו ביראת שמים ויקבל ממנו את הנקודה שיש שבחבירו יותר ממנו, ושני הנקודות הללו צריכים לקבל מהנקודה הכללית שהוא הצדיק, ואחר כך הוא יכול לקבל מעצמו

מקורות והערות

[1] נבאר הענין בהרחבה מעט, כי פרצוף 'זעיר אנפין' הוא בנין רוחני הכלול משש הספירות: 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד', והנה בספירת ה'דעת' שמעל פרצוף 'זעיר אנפין' ישנם אורות החסדים, ומהם נמשך החסדים לשש הספירות של פרצוף 'זעיר אנפין', ואנו צריכים להמשיך את החסדים שבשש הספירות לספירת ה'מלכות', ולכן אנו צריכים קודם לכן על ידי הנענועים של ד' המינים שהם כנגד השש ספירות, להמשיך אור גדול מהחסדים שב'דעת' אל החסדים שבשש הספירות, (ובדעת יש ו' קצוות, שהם בחינת: מזרח מערב מעלה מטה וכו', ולכן מנענעים לשש רוחות), ואח"כ אפשר להאיר מהחסדים שבשש הספירות אל ספירת ה'מלכות', והנה ה'מלכות' היא בחינת פרצוף 'רחל', ופרצוף רחל הוא מתחיל כנגד החזה של פרצוף 'זעיר אנפין', ולכן בנענועים אנו מביאים את הד' מינים אל החזה, כדי להמשיך את אור החסדים משש הספירות אל ה'מלכות' שהיא כנגד החזה. [2] זוהר ח"ג דף רנ"ה ע"ב. [3] כן נראה לפרש.

וּמְצָאתִי קְצָת. כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהַאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְּׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשֹּׁרֶשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ'. עַיִן שָׁם בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַלּוּלָב. וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְלֹא אָמַר יוֹם, אֶלָּא יוֹמָם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיִן שָׁם. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל עַל־פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר זוֹכֶה לְגִלּוּת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוּ יוֹמִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ'. וּמְבֹאָר שָׁם, שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ וְכוּ', אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁבְּכֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאָתְרוֹג, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ לִמְצֹא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל מִדּוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, כַּיָּדוּעַ, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כִּי בְּסִכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בְּשִׁבְעִילָם בְּסִכּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה' יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים]:

לד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שמות יט)

א **כְּתִיב:** חָרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי (תהלים סט); הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפָה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ:

ב **כִּי הִנֵּה הַכְּלָל,** שֶׁהַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן טז): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ'; מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית מב): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְעִקַּר הַמַּמְשָׁלָה – לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לָבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ; הַיְנוּ לְהָאִיר הָאָרַת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הַיְנוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ:

ג **וּבְחִינָה** הַזֹּאת, הַיְנוּ: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון בשער תיקון הנפש): בְּרִית – מָרְכָּבָה לְיָסוֹד, אֲשֶׁר הוי"ה שָׁלוֹ בְּנִקּוּד מְלֹאפּוּם, כִּי הַמְּלֹאפּוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת "מְלֹא פּוּם", לְהוֹרוֹת שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הַיְנוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֲלֹקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי לְכֹאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין לְתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת? אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים א): וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם; הַיְנוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע; אִם הַדִּבּוּר, הַיְנוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת:

ד **וְכָל** אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס): וְעַמֵּךְ (ישראל) כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים קיד): יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, הַיְנוּ: מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבָּיֵי וְאַבָּא אֻמָּנָא (תענית כא:), שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֲבָדָא דְּאַבָּא אֻמָּנָא וְכוּ', וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין. כִּי קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה נָתַן הַמַּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמִּצְוֹת יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבָתִּים שֶׁל עוֹר, וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף, כִּי כֵּן רְצוֹנוֹ. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו, שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין, כִּבְיָכוֹל, לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ר"ה, פ"א): רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹקַי – קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה; וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ, הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ. וְזֶהוּ (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; הַיְנוּ קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַכֹּל אָנֹכִי, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ – זֶה בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; הַיְנוּ מִי מוֹשֵׁל בִּי, הַיְנוּ שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

ה **וּמְלֹאפּוּם,** הַיְנוּ בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו, כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ; הַיְנוּ חָכְמָה וּבִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט. וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הַיְנוּ יוּד, מַעְיָן, וּבִינָה הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, וְעַל־שֵׁם הַמִּשְׁכּוּת, הוּא וָאו, נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא יוּד:

ומחבירו, וזהו שמבואר כאן שצריך לקשר את ליבו לנקודה השייך לליבו בעת הזאת, היינו לפעמים לנקודה של עצמו, על ידי שמדבר בינו לבין קונו, ולפעמים לנקודה של חבירו על ידי שמדבר עם חבירו, ובכלל צריך האדם לקשר את ליבו לנקודה הכללית של הצדיק שהיא שורש שני הנקודות הנ"ל[4].

לאחר שנתבאר שהדרך לבטל את האהבות הרעות שבלב האדם, הוא על ידי שהאדם מקשר את הלב לצדיק, ועל ידי שהוא מדבר בינו לבין קונו, ועל ידי שהוא מקבל את הנקודה שיש בחבירו יותר ממנו, יתבארו כעת בהרחבה ענינים אלו.

ב. כִּי הִנֵּה הַכְּלָל, שֶׁהַמְּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מו"ק טז:) **על הפסוק: "צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ' יראת אלקים", 'מִי מוֹשֵׁל בִּי - צַדִּיק,** שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה', **וְזֶהוּ בְּחִינַת** מה שנאמר על יוסף כשהיה מושל **במצרים** (בראשית מב): **"וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט** על הארץ", ורמוז בזה, שהצדיק שהוא שומר הברית הוא בחינת "יוסף", ועל ידי זה "הוא השליט", שהממשלה בידו לפעול פעולות כרצונו, **וְהוּא שֹׂרֵשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְעִקַּר הַמֶּמְשָׁלָה** שיש לצדיק היא **לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לִבָּם** של ישראל **לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שמשה רבינו בירך את שבט יהודה ואמר לו (דברים לג): **"שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ"**, ורמוז בזה, כי "יהודה" הוא בחינת הצדיק, שהקב"ה שומע את קולו ונותן לו את בקשותיו, ועיקר ממשלתו **הַיְנוּ לְהָאִיר הָאָרַת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הַיְנוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: "וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ"**, שתבוא הארתו אל ישראל, שיתעורר ליבם לעבודת ה' יתברך. ולכן צריך האדם להתקשר לצדיקי אמת ולדבר עמהם בעבודת ה' יתברך, שעל ידי זה יקבל הארה והתעוררות לה' יתברך, עד שישוב אל ה' באמת[5].

ג. וּבְחִינָה הַזֹּאת, הַיְנוּ בחינת: **"וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט", שזהו בחינת הצדיק שומר הברית, הוּא בְּחִינַת 'מְלָאפוּם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון שער תיקון הנפש): **'בְּרִית מֻרְכָּבָה לַיְסוֹד, אֲשֶׁר הוי"ה שֶׁלּוֹ בְּנִקּוּד מְלָאפוּם'** - מי ששומר את הברית הוא נעשה משכן וכלי שתשרה בו ספירת ה'יסוד'[6], **וההוי"ה** של ספירת ה'יסוד' **היא** בניקוד מלאפום — **יוהוווהו,** (בכל ספירה ישנה בחינת שם הוי"ה בניקוד שונה, והניקוד של ההוי"ה של ספירת ה'יסוד' הוא מלאפום, שהוא ו, (הנקרא בלשוננו שורוק ובלשון הקבלה נקרא

מקורות והערות

[4] פרפראות לחכמה. ובליקוטי הלכות (הל' מלמדים הל' ד') כתב: "עיקר התיקון על ידי שמקשר את ליבו להנקודה השייך לליבו בעת הזאת, ובענין זה יש הרבה לדבר ולבאר, ומי שרוצה לילך עם דיבור זה ולהסתכל על זה באמת הוא יכול לקרב את עצמו לה' יתברך ולהחזיק את עצמו בה' יתברך תמיד לעולם ועד בכל מקום שהוא יהיה איך שיהיה, כי בודאי בכל עת וזמן ובכל מקום שהוא באיזה מדרגה ובאיזה ענין שהוא, תמיד יש איזה בחינת נקודה טובה שיכול לדבק את עצמו להנקודה ההיא השייך לליבו בעת הזאת דייקא, ואם יסתכל ויחפש היטב בודאי תאיר בו הנקודה השייך לליבו בעת הזאת דייקא ועל ידי זה יתתקן הכל. כי זה רואין בחוש שבודאי אין דומה העבודה שהאדם עובד את ה' יתברך בשבת ויום טוב להעבודה של ששת ימי החול, וכן אינו דומה העבודה שבביתו להעבודה שבדרך, כי בודאי בדרך אינו יכול לעסוק כל כך בתורה כמו בביתו, אבל אף על פי כן בודאי אין האדם פטור לגמרי בדרך מעבודת ה', רק בדרך הוא צריך לקשר עצמו להנקודה השייך לליבו בעת ההוא כפי העסק שעוסק בו, ובביתו צריך לקשר עצמו להנקודה השייך לליבו אז, וכן ביום צריכין לקשר עצמו להנקודה השייך לליבו אז המאירה ביום, ובלילה להנקודה המאירה אז בלילה, וזה, 'ודיברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך'. כי תמיד צריכין לדבר בתורה ויראת שמים ולקשר עצמו להנקדה השייך לליבו בעת ההיא כפי העת. אם הוא בביתו או בדרך או אם הוא ביום או בלילה, כי לכל עת וזמן לכל חפץ תחת השמים. וזה בחינת 'על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא', 'לעת מצוא' דייקא, שיזכה תמיד למצוא הנקודה כפי העת והזמן כנ"ל, כי בודאי אי אפשר לאדם לידע כל זאת בפרטיות, רק הוא צריך להאמין תמיד בכל מקום שהוא בכל עת וזמן ובאיזה מדרגה שהוא בעליה או בירידה, אפילו אם הירידה היא חס ושלום כמו שהיא רחמנא ליצלן, הוא צריך לידע ולהאמין תמיד שבודאי יש עתה בחינת נקודה טובה השייך לליבו בעת ההיא דייקא, שעל ידי זה יתתקן מכל מקום שהוא, ועל זה צריכין תפילה ותחנונים הרבה, בחינת על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא 'לעת מצוא' דייקא כנ"ל, כי זה עיקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו שהזהירנו רבינו ז"ל הרבה. כי צריכין תמיד להתחזק להרבות בשיחה בינו לבין קונו, כי דרך האדם הרוצה לעסוק בזה שתמיד נדמה לו שעתה אינו יכול לדבר ואינו יודע מה לדבר וליבו אטום מאוד וכו', כידוע לכל מי שנכנס בזה, וכל זה מחמת שבכל עת מתגברין החרפות לב שבירת לב, ורוצין להעלים ולהסתיר ממנו אור נקודתו הקדושה השייך לליבו בעת ההיא, על כן נדמה לו שבעת ההוא אינו יכול לדבר, אבל באמת הוא שקר גמור והוא רק מעשה בעל דבר, כי אם יאמר כן ידמה לו כן תמיד שעתה אין לו לב לדבר ולא ידבר לעולם חס ושלום, אבל באמת הוא צריך להתחזק ולידע ולהאמין שבודאי אין עת בעולם שלא יוכל אז לקשר עצמו להנקודה השייך לליבו באותו העת, על כן הוא צריך להתגבר מאוד לדבר כפי מה שיוכל, ולבקש ולחפש בדיבוריו את נקודתו הקדושה, ואם יתחזק ויתאמץ לפתוח פיו בעל כרחו לדבר תמיד, בודאי יעזרהו ה' יתברך ויפתח פיו וליבו עד שיזכה תמיד לקשר את עצמו להנקודה השייך לליבו בעת ההוא שעל ידי זה יתתקן הכל כנ"ל, ויש עוד בזה הרבה לדבר אך אי אפשר לבאר דברים כאלה היטב, והחפץ באמת יבין מעט דברינו אלה ויחזק את עצמו בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו ועם חבריו ורבו תמיד יהיה איך שיהיה". [5] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [6] עיין שער מאמרי רשב"י להאר"י ז"ל פרשת תרומה.

וּמְצָאתִי קְצָת. כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהַאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְּׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשָּׁרְשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ'. עַיִן שָׁם בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַלּוּלָב. וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְלֹא אָמַר יוֹם, אֶלָּא יוֹמָם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיִן שָׁם. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל עַל־פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר זוֹכֶה לְגִלּוּת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ'. וּמְבֹאָר שָׁם, שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בְּרִשּׁוּתוֹ וְכוּ', אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁבְּכֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאָתְרוֹג, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ לִמְצֹא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל מִדּוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, כַּיָּדוּעַ, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כִּי בְּסִכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בְּשִׁבְעִילָם בְּסֻכּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה' יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים]:

לד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שמות יט)

א **כְּתִיב:** חָרְפָּה שִׁבְרָה לִבִּי (תהלים סט); הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפָה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ:

ב **כִּי הִנֵּה הַכְּלָל,** שֶׁהַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן טז): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ'; מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית מב): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְעִקַּר הַמַּמְשָׁלָה – לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לְבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ; הַיְנוּ לְהָאִיר הָאָרֶת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הַיְנוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ:

ג **וּבְחִינָה** הַזֹּאת, הַיְנוּ: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון בשער תיקון הנפש): בְּרִית – מָרְכָּבָה לְיָסוֹד, אֲשֶׁר הוי"ה שָׁלוֹ בְּנִקּוּד מְלֹאפּוּם, כִּי הַמְּלֹאפּוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת "מְלֹא פּוּם", לְהוֹרוֹת שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הַיְנוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֲלֹקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי לְכָאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָה אָנוּ צְרִיכִין לְתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת? אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים א): וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם; הַיְנוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע; אִם הַדִּבּוּר, הַיְנוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת:

ד **וְכָל** אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס): וְעַמֵּךְ (ישראל) כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים קיד): יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, הַיְנוּ: מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבָּיֵי וְאַבָּא אֻמָּנָא (תענית כא:), שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֲבָדָא דְּאַבָּא אֻמָּנָא וְכוּ', וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין. כִּי קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה נָתַן הַמַּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמִּצְוֹת יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבָתִּים שֶׁל עוֹר, וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף, כִּי כֵּן רְצוֹנוֹ. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו, שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין, כִּבְיָכוֹל, לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ר"ה, פ"א): רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹקַי – קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה; וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ, הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ. וְזֶהוּ (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; הַיְנוּ קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַכֹּל אָנֹכִי, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ – זֶה בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט; הַיְנוּ מִי מוֹשֵׁל בִּי, הַיְנוּ שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

ה **וּמְלֹאפּוּם,** הַיְנוּ בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט, הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו, כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ, הַיְנוּ חָכְמָה וּבִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט. וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הַיְנוּ יוּד, מַעְיָן, וּבִינָה הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, וְעַל־שֵׁם הַמִּשְׁכּוּת, הוּא וָאו, נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא יוּד:

מלאפום)), וענין ה'מלאפום' רומז, **כִּי הַמְּלָאפוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת "מְלֹא פוּם", לְהוֹרוֹת, שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הֵינוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֲלֻקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי לִכְאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין לִתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת. אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים א): **"וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם"**, ורמוז בזה, **הֵינוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע, אִם הַדִּבּוּר, הֵינוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ**, ואם כן הוא מקבל את השפע בשלימות, **לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל. וְעַל יְדֵי זֶה נִקְרָא בְּחִינַת 'מְלֹא פוּם', לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת.**

לאחר שנתבאר שהצדיק יש לו ממשלה לפעול כרצונו, ועיקר הממשלה היא לעורר לב ישראל לעבודת ה' יתברך, ויש לו בחינת 'מלאפום', שדיבוריו הם בשלימות, ועל ידי זה הוא מקבל שפע, ויכול להשפיע לישראל, יתבאר כעת כי כל אחד מישראל יש לו נקודת צדיק, כי כל אחד מישראל יש בו דבר יקר שאין בחבירו, ובנקודה זו הוא משפיע ומעורר לב חבירו.

ד. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת "צַדִּיק מוֹשֵׁל", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מְלֹא פוּם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס): **"וְעַמֵּךְ (יִשְׂרָאֵל) כֻּלָּם צַדִּיקִים"**, כי כל אחד מישראל יש בו בחינת קדושת הברית על ידי שהוא נימול, וגם יש בו כמה נקודות טובות של שמירת הברית[7], ועל ידי זה יש לו בחינת 'ממשלה', **וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (תהלים קיד): **"היתה יהודה לקדשו, יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו"** – 'ישראל נהיו תחת ממשלתו של הקב"ה', ורמוז בזה, **הֵינוּ** כמו שדרשו רבותינו ז"ל על הפסוק "צדיק מושל": **'מִי מוֹשֵׁל בִּי - צַדִּיק'**, כך גם "ישראל ממשלותיו" היינו שיש לכל אחד מישראל בחינת 'ממשלה', וענין ה'ממשלה' הוא, **כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֵׂה דְּאַבַּיֵּי וְאַבָּא אֻמָּנָא** (תענית כא:), שחלשה דעתו של אביי על שהיה מקבל שלום מהשמים בכל ערב שבת, ואילו אבא אומנא היה מקבל שלום מהשמים בכל יום, **שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ** מהשמים: **'לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֲבָדָא דְּאַבָּא אֻמָּנָא וְכוּ'"** – אינך יכול לעשות כמעשיו של אבא אומנא, שהיה מקיז דם לאנשים לחוד ולנשים לחוד, והיה לו לבוש מיוחד כשהיה מקיז דם לאשה כדי שלא יסתכל בה, והיה לו מקום מיוחד שהיו מניחים שם את הכסף, ומי שלא היה לו לא היה משלם, ולתלמיד חכם היה הוא עצמו נותן לו כסף שיחזק את עצמו. הרי שלכל אחד מישראל יש דבר יקר שאין בחבירו, **וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על המלאכים (ישעיה ו): "וקרא זה אל זה", ותרגומו: **"וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין"** – 'ומקבלים זה מזה', ורמוז בזה גם לענין ישראל, שצריכים לקבל אחד מחבירו, ולכן צריך האדם לדבר עם חבירו ביראת שמים, כדי שיקבל התעוררות בליבו מהנקודה שיש בחבירו יותר ממנו. וזה נעשה על ידי שיש לכל אחד בחינת 'צדיק', שעל ידי זה יש לו ממשלה להשפיע לחבירו את הנקודה היקרה שלו שאין לחבירו.

וביאור הענין, **כִּי קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיָה הַמֶּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה נָתַן הַמֶּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמִּצְוֹת יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבַתִּים שֶׁל עוֹר וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף, כִּי כֵּן רְצוֹנוֹ, נִמְצָא שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין כִּבְיָכוֹל לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: "יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו" כַּנַּ"ל**, ועל ידי זה יש גם לכל אחד כח להשפיע לאחרים את הבחינה המיוחדת שלו. **וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ירושלמי ר"ה פ"א) על הפסוק (תהלים מ): **"רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹקַי" - 'קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה', 'וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה' - "נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ"**, שהקב"ה נתן לישראל את הכח לקבוע את המועדים, ורמוז בזה, שגם הרצון של ה'

מקורות והערות

[7] ליקוטי הלכות (הל' הודאה הל' ה' אות י"ב) בשם רבינו ז"ל.

וּמְצָאתִי קְצָת. כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהַאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְּׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשָּׁרְשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ'. עַיִן שָׁם בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַלּוּלָב. וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְלֹא אָמַר יוֹם, אֶלָּא יוֹמָם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיִן שָׁם. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל עַל־פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר זוֹכֶה לְגִלּוּת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוּ יוֹמִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ'. וּמְבֹאָר שָׁם, שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בְּרִשּׁוּתוֹ וְכוּ', אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁבְּכֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאָתְרוֹג, הַיְנוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הַיְנוּ לִמְצֹא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל מִדּוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, כַּיָּדוּעַ, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כִּי בְּסִכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּו"ם, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בְּשִׁבְעִילָם בְּסִכּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה' יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים]:

לד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שמות יט)

א **כְּתִיב:** חָרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי (תהלים סט); הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפָה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ:

ב **כִּי הִנֵּה הַכְּלָל,** שֶׁהַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן טז): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ'; מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית מב): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְעִקַּר הַמַּמְשָׁלָה – לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לָבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ; הַיְנוּ לְהָאִיר הָאָרַת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הַיְנוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ:

ג **וּבְחִינָה** הַזֹּאת, הַיְנוּ: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון בשער תיקון הנפש): בְּרִית – מָרְכָּבָה לְיָסוֹד, אֲשֶׁר הוי"ה שָׁלוֹ בְּנִקּוּד מְלֹאפּוּם, כִּי הַמְּלֹאפּוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת "מְלֹא פּוּם", לְהוֹרוֹת שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הַיְנוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֲלִקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי לְכֹאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין לִתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת? אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים א): וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם; הַיְנוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע; אִם הַדִּבּוּר, הַיְנוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת:

ד **וְכָל** אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס): וְעַמֵּךְ (ישראל) כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים קיד): יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, הַיְנוּ: מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבָּיֵי וְאַבָּא אֻמָּנָא (תענית כא:), שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֲבָדָא דְּאַבָּא אֻמָּנָא וְכוּ', וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין. כִּי קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה נָתַן הַמַּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמִּצְוֹת יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבָתִּים שֶׁל עוֹר, וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף, כִּי כֵּן רְצוֹנוֹ. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו, שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין, כִּבְיָכוֹל, לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ר"ה, פ"א): רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹקַי – קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה; וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ, הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ. וְזֶהוּ (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; הַיְנוּ קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַכֹּל אָנֹכִי, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ – זֶה בְּחִינַת מְלֹאפּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; הַיְנוּ מִי מוֹשֵׁל בִּי, הַיְנוּ שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

ה **וּמְלֹאפּוּם,** הַיְנוּ בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו, כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ; הַיְנוּ חָכְמָה וּבִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט. וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הַיְנוּ יוּד, מַעְיָן, וּבִינָה הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, וְעַל־שֵׁם הַמִּשְׁכּוּת, הוּא וָאו, נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא יוּד:

יתברך מסור בידינו, שיהיה רצונו כפי רצוננו, **הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ.**

וְזֶהוּ הרמוז בפסוק (תהלים פא): **"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", הַיְנוּ קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה, הָיָה הַכֹּל "אָנֹכִי"** – בידי הקב"ה, **וְאַחַר מַתַּן תּוֹרָה: "הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ" - זֶה בְּחִינַת 'מְלָאפוּם'**, שהוא בחינת 'מלוא פום', דהיינו בחינת הרחבת הפה, **שֶׁהוּא בְּחִינַת: "יוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט", הַיְנוּ 'מִי מוֹשֵׁל בִּי', הַיְנוּ שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה, וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ**, כמבואר לעיל באות ג', שהדיבור הוא כלי השפע, והדיבורים של הצדיק הם בשלימות והוא מקבל על ידם רוב שפע, והוא יכול להמשיך את השפע לישראל, ונמצא ש'מלאפום' רומז על ענין ההשפעה והממשלה של הצדיק, שזה נעשה לאחר מתן תורה, וזהו הרמוז במילים "הרחב פיך ואמלאהו", שלאחר מתן תורה יש לצדיק את כח ההשפעה והממשלה, וכן לכל אדם יש נקודה של השפעה וממשלה שהוא צריך להשפיע לחבירו.

ה. וּ'מְלָאפוּם', הַיְנוּ בְּחִינַת: "וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט", הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו, כי 'מלאפום' הוא ו' הנקודה בשורוק: 'ו'. ודבר זה רומז, **כִּי בְּחִינַת 'יוֹסֵף'** שהוא ספירת ה'יסוד' **נִמְשָׁךְ מֵ'חָכְמָה' וּ'בִינָה'**, דהיינו שספירת ה'יסוד' מקבלת את השפע מהספירות 'חכמה' ו'בינה' שמעליה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שפרעה אמר ליוסף (בראשית מא): **"אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ"**, ורמוז בזה, כי "נבון וחכם" **הַיְנוּ 'חָכְמָה' וּ'בִינָה'**, **וְעַל יְדֵי זֶה** שיוסף נעשה מרכבה לספירת ה'יסוד' והוא מקבל את השפע מהספירות 'חכמה' ו'בינה', **נַעֲשֶׂה "וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט"**, שיש לו כח של ממשלה והשפעה לספירת ה'מלכות' שכוללת את נשמות ישראל. **וְ'חָכְמָה' הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הַיְנוּ 'יוּד'**, כי שם הוא תחילת התגלות השפע הנשפע לתשע הספירות שתחתיה, ואז השפע הוא בבחינת נקודה בלבד, ונקודה היא דומה לאות 'יוד', וה'חכמה' היא בחינת **מַעְיָן** שממנו נשפע השפע לתשע הספירות שתחתיה, **וּ'בִינָה' הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן**, שדרכה נמשך השפע לספירות שתחתיה, **וְעַל שֵׁם הַמַּשְׁכוּת הוּא 'וָאו'**, כי ה'ואו' היא ארוכה כצורת נחל הנמשך, כי ספירת ה'בינה' **נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא 'יוּד'**, וכיון שהספירות 'חכמה' ו'בינה' הם 'יוד' ו'ואו', לכן 'מלאפום' שהוא בחינת ספירת ה'יסוד' המקבלת את השפע מ'חכמה' ו'בינה', הוא צורת 'יוד' ו'ואו'.

וּמְצָאתִי קְצָת. כִּי עִקַּר הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב הוּא לְהַמְשִׁיךְ כָּל הַחֲסָדִים עַד הֶחָזֶה, לְהַאִירָם אֶל הַמַּלְכוּת. וּצְרִיכִין לְנַעֲנֵעַ הַנַּעֲנוּעִים כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת אֶל הַחֲסָדִים הַמִּתְפַּשְּׁטִים בַּגּוּף, לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אוֹר גָּדוֹל מִשָּׁרְשָׁם שֶׁבְּדַעַת וְכוּ'. עַיִן שָׁם בַּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" בְּשַׁעַר הַלּוּלָב. וְגַם מְבֹאָר שָׁם, שֶׁהַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן הַכָּתוּב: יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ; וְלֹא אָמַר יוֹם, אֶלָּא יוֹמָם, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ עִם כֻּלָּם, עַיִן שָׁם. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל עַל־פִּי דַּרְכּוֹ הַנּוֹרָא שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל. כִּי מְבֹאָר שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי כְּפִיַּת הַיֵּצֶר זוֹכֶה לְגִלּוּת הָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, שֶׁהוּא יוֹמָא דְּאָזֵל עִם כֻּלְּהוֹ יוֹמִין, דְּהַיְנוּ שֶׁהָאַהֲבָה, שֶׁהוּא הַחֶסֶד, מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַמִּדּוֹת וְכוּ'. וּמְבֹאָר שָׁם, שֶׁיֵּשׁ אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַזְּמַן וְהַמִּדּוֹת, וְעַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר לִבּוֹ לְדַעְתּוֹ, שֶׁלִּבּוֹ בְּרִשּׁוּתוֹ וְכוּ', אֲזַי מְקַבְּלִין הַמִּדּוֹת אוֹר הָאַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא סוֹד כַּוָּנוֹת לוּלָב הַנַּ"ל, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ הָאָרָה מִשֹּׁרֶשׁ הַחֲסָדִים שֶׁבְּדַעַת, שֶׁהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה שֶׁבְּדַעַת, לְתוֹךְ הַחֲסָדִים שֶׁבְּגוּף, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת הַמִּדּוֹת, שֶׁבְּכֻלָּם מְלֻבָּשִׁים חֲסָדִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת אַהֲבָה כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְהָאִיר אֶל הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הָאָתְרוֹג, הֵינוּ כְּדֵי לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, הֵינוּ לִמְצֹא אֶלְקוּתוֹ בְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם וּבְכָל הַדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים וּבְכָל מִדּוֹרֵי הַקְּלִפּוֹת כַּנַּ"ל, שֶׁכָּל זֶה הוּא בְּחִינוֹת: וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁכּוֹפֶה יִצְרוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַלּוּלָב, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, כַּיָּדוּעַ, בְּחִינַת: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כִּי בְּסִכּוֹת אָנוּ עוֹסְקִין לְגַלּוֹת מַלְכוּתוֹ לְכָל בָּאֵי עוֹלָם, וַאֲפִלּוּ לְכָל הַשִּׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַשִּׁבְעִים פָּרִים שֶׁמַּקְרִיבִין בְּשִׁבְעִילָם בְּסֻכּוֹת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים אַחַר נְטִילַת לוּלָב וְהַקָּפוֹתָיו: לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד. וְכָל זֶה מְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה הַזֹּאת, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת. וַעֲדַיִן צְרִיכִין עִיּוּנָא רַבָּא לְבָאֵר כָּל הַכַּוָּנוֹת שֶׁל לוּלָב עַל־פִּי הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בָּאֵר הֵיטֵב. וַה' יָאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ, שֶׁנִּזְכֶּה לְהָבִין דְּבָרָיו וּרְמִיזוֹתָיו הַנּוֹרָאִים וְהַנִּפְלָאִים]:

לד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (שמות יט)

א **כְּתִיב:** חָרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי (תהלים סט); הֵינוּ הַחֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת שׁוֹבְרִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם. וְהַתִּקּוּן הוּא עַל־יְדֵי שֶׁמְּקַשֵּׁר אֶת לִבּוֹ לְהַנְּקֻדָּה הַשַּׁיָּךְ לְלִבּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפָה הַשּׁוֹרָה עַל לִבּוֹ:

ב **כִּי הִנֵּה הַכְּלָל,** שֶׁהַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לִפְעֹל פְּעֻלּוֹת כִּרְצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן טז): צַדִּיק מוֹשֵׁל וְכוּ'; מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. וְזֶהוּ בְּחִינַת (בראשית מב): וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט; וְהוּא שֹׁרֶשׁ כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהֵם הָעֲנָפִים שֶׁלּוֹ הַמְקַבְּלִים מִמֶּנּוּ. וְעִקַּר הַמַּמְשָׁלָה – לְהָאִיר וּלְהִתְעוֹרֵר לָבָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ; הֵינוּ לְהָאִיר הָאָרַת הַצַּדִּיק בַּעֲנָפִים, הֵינוּ בְּלֵב יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ: וְאֶל עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ:

ג **וּבְחִינָה** הַזֹּאת, הֵינוּ: וְיוֹסֵף הוּא הַשַּׁלִּיט, הוּא בְּחִינַת מְלֻאפּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בכל ספרי קבלה ומובא בשערי ציון בשער תיקון הנפש): בְּרִית – מָרְכָּבָה לְיָסוֹד, אֲשֶׁר הוי"ה שָׁלוֹ בְּנִקּוּד מְלֻאפּוּם, כִּי הַמְּלֻאפּוּם הוּא הָאוֹתִיּוֹת "מְלֹא פּוּם", לְהוֹרוֹת שֶׁכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הֵינוּ הַפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק, הוּא מָלֵא מֵאֲלֹקוּת שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. כִּי לְכֹאוֹרָה קָשֶׁה, לָמָּה אָנוּ צְרִיכִין לְתְפִלָּה, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת? אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁהַדִּבּוּר הוּא כְּלֵי הַשֶּׁפַע, שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִין הַשֶּׁפַע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים א): וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם; הֵינוּ לְפִי הַדִּבּוּר כֵּן הַשֶּׁפַע; אִם הַדִּבּוּר, הֵינוּ הַכְּלֵי הַשֶּׁפַע, הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, אֲזַי יְכוֹלִין לְקַבֵּל בָּהֶם רֹב שֶׁפַע. וְהַדִּבּוּרִים שֶׁל הַצַּדִּיק בְּוַדַּאי הוּא בִּשְׁלֵמוּת וּבִמְלוֹאָהּ, לָכֵן יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׁפַע לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִקְרָא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, לְהוֹרוֹת שֶׁהַפֶּה שֶׁלּוֹ בִּמְלוֹאָהּ וּבִשְׁלֵמוּת:

ד **וְכָל** אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת צַדִּיק מוֹשֵׁל, שֶׁהוּא בְּחִינַת מְלֹא פּוּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס): וְעַמֵּךְ (ישראל) כֻּלָּם צַדִּיקִים. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (תהלים קיד): יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, הֵינוּ: מִי מוֹשֵׁל בִּי – צַדִּיק. כִּי יֵשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל דָּבָר יָקָר, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, כְּמַעֲשֶׂה דְּאַבָּיֵי וְאַבָּא אֻמָּנָא (תענית כא:), שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: לָא מָצִית לְמֶעֱבַד כְּעֲבָדָא דְּאַבָּא אֻמָּנָא וְכוּ', וּבְחִינָה הַזֹּאת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ, הוּא מַשְׁפִּיעַ וּמֵאִיר וּמְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת וּבְחִינָה הַזֹּאת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב : וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין. כִּי קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַמַּמְשָׁלָה בְּיַד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה נָתַן הַמַּמְשָׁלָה לְיַד כָּל יִשְׂרָאֵל, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. כִּי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הֵם הִתְלַבְּשׁוּת רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי רְצוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהַמִּצְוֹת יִהְיוּ כָּךְ. לְמָשָׁל מִצְוַת תְּפִלִּין, הָיָה רְצוֹנוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּאַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת וּבָתִּים שֶׁל עוֹר, וְלֹא שֶׁל כֶּסֶף, כִּי כֵּן רְצוֹנוֹ. נִמְצָא, שֶׁרְצוֹנוֹ מְלֻבָּשׁ בְּכָל הַתּוֹרָה. וְעַכְשָׁו, שֶׁהַתּוֹרָה מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, גַּם הָרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מְסוּרָה בְּיָדֵינוּ, שֶׁאָנוּ מוֹשְׁלִין, כִּבְיָכוֹל, לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ כְּפִי רְצוֹנֵנוּ, וְזֶה בְּחִינַת: יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ירושלמי ר"ה, פ"א): רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹקַי – קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה; וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ, הֵינוּ שֶׁהַכֹּל בְּיָדֵינוּ. וְזֶהוּ (תהלים פא): אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם; הֵינוּ קֹדֶם מַתַּן־תּוֹרָה הָיָה הַכֹּל אָנֹכִי, וְאַחַר מַתַּן־תּוֹרָה: הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ – זֶה בְּחִינַת מְלֻאפּוּם, שֶׁהוּא בְּחִינַת: יוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט; הֵינוּ מִי מוֹשֵׁל בִּי, הֵינוּ שֶׁהַשֶּׁפַע הוּא לְפִי הַרְחָבַת הַפֶּה וּלְפִי כְּלֵי הַדִּבּוּר, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

ה **וּמְלֻאפּוּם,** הֵינוּ בְּחִינַת: וְיוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט, הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה עִם וָאו, כִּי בְּחִינַת יוֹסֵף נִמְשָׁךְ מֵחָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אוֹתְךָ אֶת כָּל זֹאת אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ, הֵינוּ חָכְמָה וּבִינָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה וְיוֹסֵף הוּא הַשַّלִּיט. וְחָכְמָה הִיא בְּחִינַת נְקֻדָּה, הֵינוּ יוּד, מַעְיָן, וּבִינָה הוּא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, וְעַל־שֵׁם הַמִּשְׁכּוּת, הוּא וָאו, נִקְרָא נַחַל הַנִּמְשָׁךְ מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהוּא יוּד:

ו **וּבְחִינַת** מְלֹאפוּם יֵשׁ בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת הוּא בְּחִינַת מְלֹאפוּם, שֶׁהוּא יוּד, וְהַלּוּחוֹת הֵם וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב יד): וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה. וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם־כֵּן יוּד וָוָאו, כִּי הַתּוֹרָה הִיא יוּד, שֶׁנִּקְרֵאת (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה, וְהָעוֹלָם הוּא וָאו, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי צַדִּיק הוּא יוּד, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים חַכְמֵי הָעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת וָאו, שֶׁהֵם תָּמִכֵי אוֹרַיְתָא, וְנִקְרָאִים וֵוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת יוּד וָאו: יוּד – עַל־שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת; וָאו – עַל־שֵׁם: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, שֶׁהֵם וָאו פַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): קָשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:

ז **וּכְשֶׁהַלֵּב,** הֵינוּ בְּחִינַת וָאו, בְּחִינַת לוּחוֹת, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַנִּקְרָא עָרְלַת לֵב, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. וְחֶרְפָּה הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ. וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שְׁבִירַת כֵּלִים, וּמוּבָא בְּ"עֵץ־חַיִּים" (בהיכל הנקודים, שער שבירת הכלים פ"ג), כִּי שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל בִּינָה דִּבְרִיאָה, הֵינוּ: בִּינָה – לִבָּא, וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ – אֲרֵי חִסּוּדָא הוּא לָנָא. כִּי הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת הַלֵּב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשָׂה מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י), אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים, וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד כַּנַּ"ל וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הֵינוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, הֵינוּ: חֶרְפָּה שֶׁבָּרָה לִבִּי; וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הֵינוּ בְּחִינַת וָאו כַּנַּ"ל, לְהַיּוּד, הֵינוּ נְקֻדָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרָה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת – אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ הַחֶרְפּוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב. כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא כְּהֲנָּה מִשֵּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהַקְּדָשִׁים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְבִרְכַּת הַמָּקוֹם, נְטָלָהּ מִשֵּׁם וּנְתָנָהּ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק. וְזֶהוּ בְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם (במדבר כה); כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא אַבְרָהָם, שׁוֹרָה בִּמְקוֹם בְּרִית שָׁלוֹם, הֵינוּ: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם:

ח **נִמְצָא,** שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הֵינוּ חֲרָפוֹת, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בִּירְאַת־שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין; כִּי בְּזֶה הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וְשָׁם, בְּהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת צַדִּיק לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא וָאו:

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵינוּ הַנְּקֻדָּה הַנִּקְרָא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, וְגַם הַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר־כָּךְ יְקַבְּלוּ דִּין מִן דִּין, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנֵּהּ וּבֵהּ. וְעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק אָמְרָה רָחֵל: אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי (בראשית ל); כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֻדָּה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲזַי נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף (שם מח): כִּי פִּי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם; וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י: כְּפִי כֵּן לִבִּי; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בַּוָּאו שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵאִיר 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת' בְּ'הָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת'. וּכְתִיב בּוֹ (שם ג): וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם; פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵינוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וְיוֹעִירוּ אֶת לִבּוֹ, וְגַם עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לְבָבוֹ עַל־יְדֵי 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת', וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – הֵינוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל. וְגוֹי קָדוֹשׁ – הֵינוּ **קֹדֶשׁ,** שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וּ**וָאו** הוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ"ל. עַל־יְדֵי מָה תָּבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה וְלִבְחִינַת קֹדֶשׁ וָאו? עַל־יְדֵי: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר־כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִנֵּהּ וּבֵהּ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאו, שֶׁהוּא: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְאָז נִקְרָא גּוֹי קָדוֹשׁ, הֵינוּ קֹדֶשׁ וָאו, שֶׁהַנְּקֻדָּה מֵאִיר לְהַוָּאו, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים; הֵינוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי בְּשֶׁתִּקַּבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מִנֵּהּ וּבֵהּ, וְהֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

לאחר שנתבאר שהצדיק יש לו ממשלה לפעול כרצונו, ועיקר הממשלה היא לעורר לב ישראל לעבודת ה׳ יתברך, ויש לו בחינת ׳מלאפום׳, שדיבוריו הם בשלימות, ועל ידי זה הוא מקבל שפע, ויכול להשפיע לישראל, ונתבאר כי כל אחד מישראל יש לו נקודת צדיק, שהוא בחינת ׳מלאפום׳, כי כל אחד מישראל יש בו דבר יקר שאין בחבירו, ובנקודה זו הוא משפיע ומעורר לב חבירו, יתבאר כעת כי יש גם בחינת ׳מלאפום׳ הנעשית על ידי התקשרות ישראל עם הצדיק, וכן יש בחינת ׳מלאפום׳ הנעשית על ידי שהאדם משפיע מפיו אל ליבו.

ו. **וּבְחִינַת ׳מְלָאפוּם׳ יֵשׁ בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת, הוּא בְּחִינַת ׳מְלָאפוּם׳,** כי הדברות הם ׳עשרה׳ **שֶׁהוּא** בגימטריא **׳יוּד׳, וְהַלּוּחוֹת הֵם ׳וָאו׳, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב״ב יד): ׳**וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה** טפחים **וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה** טפחים׳. כי התורה משפיעה שפע לעולם, ולכן היא בחינת ׳מלאפום׳ שהוא בחינת השפעה וממשלה (כמבואר לעיל באות ד׳).

וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם כֵּן ׳יוּד׳ וּ׳וָאו׳. כִּי הַתּוֹרָה הִיא ׳יוּד׳, שֶׁנִּקְרֵאת (תהלים קיא): **״רֵאשִׁית חָכְמָה״,** ומובא לעיל באות ה׳ שהחכמה היא בחינת ׳יוד׳. **וְהָעוֹלָם הוּא ׳וָאו׳, שֶׁנִּבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה.** כי בכח התורה להשפיע שפע לעולם, ועל ידי שמקשרים את העולם לתורה נעשית בחינת ׳מלאפום׳, והעולם מקבל שפע מהתורה.

וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם כֵּן ׳יוּד׳ ׳וָאו׳, כִּי צַדִּיק הוּא ׳יוּד׳, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים ׳חַכְמֵי הָעֵדָה׳, ומובא לעיל שהחכמה היא בחינת ׳יוד׳. **וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת ׳וָאו׳, שֶׁהֵם תָּמְכֵי אוֹרַיְתָא** — תומכים בלומדי התורה, **וְנִקְרָאִים ״וָוֵי הָעַמּוּדִים״** (שמות כז), כי הם העמודים שעליהם עומדת התורה, ו״ווי״ הוא בחינת ׳ואו׳. כי בכח הצדיק להשפיע שפע לישראל, ועל ידי שישראל מתקשרים לצדיק נעשית בחינת ׳מלאפום׳, והם מקבלים שפע ממנו.

וְאֵצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, יֵשׁ גַּם כֵּן בְּחִינַת ׳יוּד׳ ׳וָאו׳. ׳יוּד׳ - עַל שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מט): **״פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת״,** הרי שהפה הוא בחינת ׳חכמה׳, כי הוא מגלה את החכמה של האדם, ומבואר לעיל שה׳חכמה׳ היא בחינת ׳יוד׳, **׳וָאו׳ - עַל שֵׁם** סיום הפסוק: **״וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת״, שֶׁהוּא בְּחִינַת ׳לוּחוֹת׳, שֶׁהֵם ׳וָאו׳ כַּנַּ״ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ג): **״קָשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ״,** ורמוז בזה שהלב הוא בחינת ׳לוח׳, ומבואר לעיל שה׳לוחות׳ הם בחינת ׳ואו׳, ונמצא שהפה והלב של האדם הם בחינת ׳יוד ואו׳, שזהו בחינת ׳מלאפום׳. כי על ידי שהאדם מדבר בינו לבין קונו, הוא משפיע התעוררות לליבו, ומתבטלים האהבות הרעות שבליבו, ונעשה חיבור של ה׳יוד׳ שהוא הפה עם ה׳ואו׳ שהוא הלב, שזהו בחינת ׳מלאפום׳[1].

ז. **וּכְשֶׁהַלֵּב, הַיְנוּ בְּחִינַת ׳וָאו׳, בְּחִינַת ׳לוּחוֹת׳, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת,** והאהבה של האדם היא בלב, **הַיְנוּ** שהאהבות הרעות הם בחינת **חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת,** כי זהו כאילו הוא מבזה ומחרף את הקב״ה בזה שהוא מחליף את אהבת הקב״ה באהבות זרות, ואהבות רעות אלו הם **הַנִּקְרָא ׳עָרְלַת לֵב׳,** דהיינו שהלב מכוסה בערלה וטומאה, **אֲזַי הלב הוּא בִּבְחִינַת ׳שִׁבְרֵי לוּחוֹת׳,** כי עיקר תיקונו ושלימותו של הלב הוא כשהוא אוהב את הקב״ה, אבל כשנכנסים בו אהבות זרות הוא בבחינת שבור. **וְ׳חֶרְפָּה׳ הוּא בְּחִינַת ׳עָרְלָה׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאחי דינה אמרו לשכם בן חמור (בראשית לד): **״לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ״,** הרי שה׳ערלה׳ היא בחינת ׳חרפה׳, ולכן בחינת ׳ערלת לב׳ היא בחינת חרפות ובזיונות. **וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שְׁבִירַת כֵּלִים,** והיינו שקודם שנבראו העולמות בצורה שעומדים עתה שנקראת ׳עולם התיקון׳, נבראו העולמות באופן שלא יכלו להתקיים ונשברו, ועל ידי שנשברו הכלים יצאו ונתבררו מהם הזוהמא והסיגים שהיו בהם, ומהזוהמא והסיגים הללו נעשו היצר הרע והקליפות, וענין השבירה הוא, כי כל ספירה מורכבת מאור וכלי, ובתחילה היו הכלים קטנים יותר מהאור ולא

מקורות והערות

[1] כמבואר לקמן באות ח׳.

ו **וּבְחִינַת** מְלֻאפּוּם יֵשׁ בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת הוּא בְּחִינַת מְלֻאפּוּם, שֶׁהוּא יוּד, וְהַלּוּחוֹת הֵם וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב יד): וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה. וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי הַתּוֹרָה הִיא יוּד, שֶׁנִּקְרֵאת (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה, וְהָעוֹלָם הוּא וָאו, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי צַדִּיק הוּא יוּד, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים חַכְמֵי הָעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת וָאו, שֶׁהֵם תָּמִכֵי אוֹרַיְתָא, וְנִקְרָאִים וֵוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת יוּד וָאו: יוּד – עַל־שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת; וָאו – עַל־שֵׁם: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, שֶׁהֵם וָאו פַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): קָשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:

ז **וּכְשֶׁהַלֵּב,** הֵינוּ בְּחִינַת וָאו, בְּחִינַת לוּחוֹת, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַנִּקְרָא עָרְלַת לֵב, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. וְחֶרְפָּה הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ. וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שְׁבִירַת כֵּלִים, וּמוּבָא בְּ"עֵץ־חַיִּים" (בהיכל הנקודים, שער שבירת הכלים פ"ג), כִּי שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל בִּינָה דִּבְרִיאָה, הֵינוּ: בִּינָה – לִבָּא, וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ – אֲרֵי חִסּוּדָא הוּא לָנָא. כִּי הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת הַלֵּב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשָׂה מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י), אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים, וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד כַּנַּ"ל וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הֵינוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, הֵינוּ: חֶרְפָּה שֶׁבָּרָה לִבִּי; וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הֵינוּ בְּחִינַת וָאו כַּנַּ"ל, לְהַיּוּד, הֵינוּ נְקֻדָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרָה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת – אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ הַחֶרְפּוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב. כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא כְּהֲנָּה מִשֵּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְבִרְכַּת הַמָּקוֹם, נִמְלָה מִשֵּׁם וְנִתְּנָה לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק. וְזֶהוּ בְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם (במדבר כה); כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא אַבְרָהָם, שׁוֹרָה בִּמְקוֹם בְּרִית שָׁלוֹם, הֵינוּ: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם:

ח **נִמְצָא,** שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאו, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הֵינוּ חֲרָפוֹת, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בִּירְאַת־שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין; כִּי בְּזֶה הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וְשָׁם, בְּהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת צַדִּיק לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא וָאו:

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵינוּ הַנְּקֻדָּה הַנִּקְרָא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, וְגַם הַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר־כָּךְ יְקַבְּלוּ דִּין מִן דִּין, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנֵּהּ וּבֵהּ. וְעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק אָמְרָה רָחֵל: אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי (בראשית ל); כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֻדָּה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲזַי נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף (שם מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם; וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י: כְּפִי כֵּן לִבִּי; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בָּוָאו שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵאִיר 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת' בְּ'הָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת'. וּכְתִיב בּוֹ (שם ג): וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם; פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵינוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וְיוֹעֲרְרוּ אֶת לִבּוֹ, וְגַם עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לְבָבוֹ עַל־יְדֵי 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת', וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – הֵינוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל. וְגוֹי קָדוֹשׁ – הֵינוּ **קֹדֶשׁ,** שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, **וָאו** הוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ"ל. עַל־יְדֵי מָה תָּבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה וְלִבְחִינַת קֹדֶשׁ וָאו? עַל־יְדֵי: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר־כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִנֵּהּ וּבֵהּ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאו, שֶׁהוּא: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְאָז נִקְרָא גּוֹי קָדוֹשׁ, הֵינוּ קֹדֶשׁ וָאו, שֶׁהַנְּקֻדָּה מֵאִיר לְהַוָּאו, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים; הֵינוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי בְּשֶׁתִּקַּבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מִנֵּהּ וּבֵהּ, וְהֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

יכלו לקבל את האור הגדול ונשברו, והנה ישנם ארבע עולמות: 'אצילות בריאה יצירה עשיה', וכל אחד מהם מורכב מעשר ספירות: 'חכמה בינה דעת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות', והשבירה היתה בכלים של עולם האצילות, ואז הכלים שנשברו נפלו לעולמות 'בריאה יצירה עשיה', **ומובָא בְּ"עֵץ חַיִּים"** (בהיכל הנקודים שער שבירת הכלים פ"ג), **כִּי שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל 'בִּינָה' דִּבְרִיאָה**, דהיינו שהאור של ספירת ה'חסד' נכנס אל הכלי שלו שבעולם האצילות, והכלי לא יכל לקבל את האור הגדול והוא נשבר, ואז הכלי נפל אל ספירת ה'בינה' של עולם הבריאה, והנה ספירת ה'בינה' היא כנגד הלב, **הַיְנוּ** כמו שמובא בתיקוני זוהר (דף יז.): **'בִּינָה - לְבָּא'**, והיינו שהכלי של מידת החסד והאהבה דקדושה נשבר ונפל אל ה'בינה' שהיא כנגד הלב של האדם, (כי חסד ואהבה הם בחינה אחת)[2], ומהסיגים והפסולת שנתבררו מהכלי נעשו בלב האדם בחינת האהבות הנפולות, שהם **האהבות הרעות**, (ולאחר מכן כשנעשה 'עולם התיקון' הכלי נתקן וחזר למקומו לעולם האצילות), **וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת**, דהיינו שהאור של ספירת ה'חסד' ירד אל מקום הכלי של ספירת ה'יסוד' של עולם האצילות, וירידה זו אינה משום שהיה פגם באור ה'חסד', אלא כדי להאיר מרחוק לכלי שלו העומד בעולם הבריאה, שלא ימות לגמרי וישאר בלי תקוה, והנה ספירת ה'יסוד' זהו בחינת הצדיק, **שֶׁהוּא בְּחִינַת** (משלי י): **"צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם"**, כי הוא משכן וכלי לספירת ה'יסוד', ונמצא שאור החסד, שזהו בחינת האהבה הקדושה להקב"ה, נמצאת אצל הצדיק, והסיגים והפסולת שנעשו משבירת כלי החסד, שהם בחינת האהבות הרעות, נמצאות בלב של האדם, **נִמְצָא שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אֻנְקְלוֹס** על הפסוק: **"כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ" - 'אֲרֵי חִסּוּדָא הִיא לָנָא'**, ו'חסודא' הוא לשון 'חסד', **כִּי הַחֶרְפָּה, הַיְנוּ 'עָרְלַת לֵב', הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשֶׂה מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד**, והוא בחינת החסד הנפול והשבור. וראיה לדבר שהחרפה מגיעה משבירת כלי החסד, **כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה** (משלי י), **אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים. וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הַיְנוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד כַּנַּ"ל.**

וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הַיְנוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת 'שִׁבְרֵי לוּחוֹת', הַיְנוּ "חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי", וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הַיְנוּ בְּחִינַת 'וָאו' כַּנַּ"ל, לְהַ'יּוּד', הַיְנוּ נְקֵדָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'צַדִּיק', (כי הצדיק הוא בחינת 'יוד', כמובא לעיל באות ו', כי הצדיקים הם חכמי העדה, והחכמה היא בחינת 'יוד'), **שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרֶה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת**, דהיינו שהאדם מתקשר בליבו לצדיק, **אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הַיְנוּ הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ 'עָרְלַת לֵב'** שיש בליבו. **כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֵדָה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַ'וָּאו', שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הַיְנוּ 'עָרְלַת לֵב', כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה** לה' יתברך, והיא מכסה ומבטלת את הפשעים שבלב, שהם האהבות הרעות שבו.

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): **בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהֻנָּה מִשֵּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְבִרְכַּת הַמָּקוֹם**, שאמר לאברהם: "ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון", **נְטָלָהּ מִשֵּׁם וּנְתָנָהּ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר** שהקב"ה אמר לאברהם (תהלים קי): **"אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק"**, על דיבורו של מלכי צדק, שזהו 'שם' שנקרא 'מלכי צדק'. והנה מזה שהקב"ה נתן את הכהונה לאברהם, וידוע שאברהם הוא בחינת 'חסד' ואהבה, הרי שהכהונה היא בחינת 'אהבה'[3],

מקורות והערות

[2] כמובא לעיל סימן ל"ג אות ד'. [3] פרפראות לחכמה, וכתב שכן מבואר להדיא במאמר זה כתב יד מלשון החברים. וכתב עוד כי ליישב ביותר קצת לשון רבינו ז"ל יש לומר שרימז בזה, כי גם שם הוא בחינת הצדיק בחינת 'ברית שלום', ועל כן אמרו רבותינו ז"ל עליו שנולד מהול, ועל כן זכה למלכות בחינת 'מלכי צדק', על דרך 'ויוסף הוא השליט' הנ"ל, ועל כן ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא הכהונה משם, כי שם שורה אור האהבה. אך כבר נתבאר לעיל אות ג' שהצדיק הוא בחינת 'מלאפום', כי כל השפע שלו היינו הפה והדיבור של הצדיק הן במילואם ובשלימותן, ואחר כך באות ה' ו' מבאר שמלאפום היא נקודה עם ואו, והנקודה היא בחינת פה והואו היא בחינת הלב וכו', ועל כן כשהקדים שם ברכת אברהם לברכת המקום, זה היה כביכול איזה בחינת פגם הפה והדיבור שהוא בחינת הנקודה, ועל ידי זה ניטלה הכהונה ממנו וניתנה לאברהם שנאמר (תהלים ק"י) 'אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק', על דברתי דייקא כנ"ל, וכמו שדרשו רבותינו ז"ל בנדרים שם, 'על דיבורו של מלכי צדק'.

ו **וּבְחִינַת** מְלֻאפּוּם יֵשׁ בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת הוּא בְּחִינַת מְלֻאפּוּם, שֶׁהוּא יוּד, וְהַלּוּחוֹת הֵם וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב יד): וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה. וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי הַתּוֹרָה הִיא יוּד, שֶׁנִּקְרֵאת (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה, וְהָעוֹלָם הוּא וָאו, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי צַדִּיק הוּא יוּד, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים חַכְמֵי הָעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת וָאו, שֶׁהֵם תָּמִכִי אוֹרַיְתָא, וְנִקְרָאִים וֵוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת יוּד וָאו: יוּד – עַל־שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת; וָאו – עַל־שֵׁם: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, שֶׁהֵם וָאו כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): קָשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:

ז **וּכְשֶׁהַלֵּב,** הֵינוּ בְּחִינַת וָאו, בְּחִינַת לוּחוֹת, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ חֲרָפוֹת וּבִזְיוֹנוֹת, הַנִּקְרָא עָרְלַת לֵב, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. וְחֶרְפָּה הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ. וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שְׁבִירַת כֵּלִים, וּמוּבָא בְּ"עֵץ־חַיִּים" (בהיכל הנקודים, שער שבירת הכלים פ"ג), כִּי שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל בִּינָה דִּבְרִיאָה, הֵינוּ: בִּינָה – לִבָּא, וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ – אֲרֵי חִסּוּדָא הוּא לָנָא. כִּי הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת הַלֵּב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשָׂה מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י), אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים, וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד כַּנַּ"ל וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הֵינוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, הֵינוּ: חֶרְפָּה שָׁבְרָה לִבִּי; וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הֵינוּ בְּחִינַת וָאו כַּנַּ"ל, לְהַיּוּד, הֵינוּ נְקֻדָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרָה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת – אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ הַחֶרְפּוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב. כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא כְּהֲנָּה מִשֵּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְבִרְכַּת הַמָּקוֹם, נִמְלָה מִשֵּׁם וְנִתְּנָה לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק. וְזֶהוּ בְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם (במדבר כה); כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא אַבְרָהָם, שׁוֹרָה בִּמְקוֹם בְּרִית שָׁלוֹם, הֵינוּ: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם:

ח **נִמְצָא,** שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הֵינוּ חֲרָפוֹת, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין; כִּי בְּזֶה הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וְשָׁם, בְּהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת צַדִּיק לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא וָאו:

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵינוּ הַנְּקֻדָּה הַנִּקְרָא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, וְגַם הַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר־כָּךְ יְקַבְּלוּ דִּין מִן דִּין, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנֵּהּ וּבֵהּ. וְעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק אָמְרָה רָחֵל: אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי (בראשית ל); כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֻדָּה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲזַי נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף (שם מח): כִּי פִּי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם; וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י: כְּפִי כֵּן לִבִּי; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בָּוָאו שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵאִיר 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת' בְּ'הָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת'. וּכְתִיב בּוֹ (שם ג): וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם; פֵּרַשׁ רַשִׁ"י: דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵינוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וְיוֹעֲרְרוּ אֶת לִבּוֹ, וְגַם עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לְבָבוֹ עַל־יְדֵי 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת', וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – הֵינוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל. וְגוֹי קָדוֹשׁ – הֵינוּ **קֹדֶשׁ,** שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, **וָאו** הוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ"ל. עַל־יְדֵי מָה תָּבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה וְלִבְחִינַת קֹדֶשׁ וָאו? עַל־יְדֵי: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר־כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִנֵּהּ וּבֵהּ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְאָז נִקְרָא גּוֹי קָדוֹשׁ, הֵינוּ קֹדֶשׁ וָאו, שֶׁהַנְּקֻדָּה מֵאִיר לְהַוָּאוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים; הֵינוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי בְּשֶׁתִּקַּבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מִנֵּהּ וּבֵהּ, וְהֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

וְזֶהוּ כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: "הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם" (במדבר כה). כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת 'אַהֲבָה', הוּא אַבְרָהָם, והיא שׁוֹרָה בִּמְקוֹם 'בְּרִית שָׁלוֹם', דהיינו בבחינת ה"יסוד', שהיא בחינת הברית, הַיְנוּ: "צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם", כמו שמובא לעיל שאור החסד נמצא בספירת ה"יסוד' דאצילות.

ח. נִמְצָא, שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: "פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת", לְהַוָּאוֹ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: "וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת", וְעַל יְדֵי זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הַיְנוּ חֲרָפוֹת, הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין" – ומקבלים זה מזה. כִּי בְּזֶה הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה. וְשָׁם בְּהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הקדושה לה' יתברך, הַנִּקְרָא 'כֹּהֵן' (כמובא לעיל שהכהונה ניתנה לאברהם, שהוא בחינת 'אהבה'). וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, הוּא בְּחִינַת 'צַדִּיק' לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ. וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא 'וָאו', ומבטל את האהבות הרעות שבלב חבירו.

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הַיְנוּ הַנְּקֻדָּה הַנִּקְרָא: "פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת", שהאדם מדבר בינו לבין קונו, וְגַם הַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר כָּךְ יְקַבְּלוּ דֵּין מִן דֵּין – האחד מחבירו, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנֵּהּ וּבֵהּ – ממנו עצמו, על ידי השיחה בינו לבין קונו. וְעַל יְדֵי שְׁלִשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ 'עָרְלַת לֵב', הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: "עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה", כִּי שָׁם בשלושה נקודות אלו שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה להקב"ה, שמבטלת את האהבות הרעות, שהם בחינת פשעים.

וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק, אָמְרָה רָחֵל: "אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי" (בראשית ל'), כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֻדָּה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, שהיא נקודת הצדיק, שזהו בחינת 'יוסף' שהוא כנגד ספירת ה'יסוד', אֲזַי נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הַיְנוּ 'עָרְלַת לֵב', הַיְנוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף שאמר לאחיו כשהתגלה אליהם במצרים (שם מה): "כִּי פִּי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם", וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י: 'כְּפִי כֵּן לִבִּי'. ורמוז בזה, הַיְנוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בַּ'וָאו' שֶׁלּוֹ, דהיינו בלב שלו, והיינו שֶׁהֵאִיר "פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת", שזהו הפה, בְּ"הָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת", שזהו הלב, ורמז להם בזה, שגם כשהיה במצרים זכה לקשר את הפה והלב על ידי הדיבורים בינו לבין קונו, ולעורר את הלב לאהבת ה' יתברך. וּכְתִיב בּוֹ כשבאו אליו אחיו לאחר שנפטר יעקב אבינו (שם נ): "וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב', ורמוז בזה, הַיְנוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, והשפיע להם את האהבה הקדושה לה' יתברך.

נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הַיְנוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וִיעוֹרְרוּ אֶת לִבּוֹ. וְגַם עַל יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לְבָבוֹ, עַל יְדֵי "פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת", וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב, ויתבטלו ממנו האהבות הרעות[4].

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'".

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", ורמוז בזה, כי "כהנים" הַיְנוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל, כמובא לעיל שהכהונה ניתנה לאברהם שהוא בחינת 'אהבה', הרי ש"כהנים" רומז על בחינת 'אהבה'. "וְגוֹי קָדוֹשׁ" - הַיְנוּ ספירת ה'חכמה' שנקראת 'קֹדֶשׁ', כי

מקורות והערות

[4] ובליקוטי הלכות (הל' תפילין הל' ב') כתב: "נקודת צדיק הדור היא בחינת ראש מוחין, בחינת נקודה העליונה, ונקודה שכל אחד מקבל מיניה וביה, זה בחינת נקודה התחתונה, שהיא סמוכה אל הלב ומאירה לשם, והמשכת ההארה מנקודה עליונה לתחתונה נעשה על ידי כלליות ישראל על ידי שנקשרין ונכללין זה בזה ומאירין זה לזה, על ידי זה יכול לקבל הארה נקודה התחתונה מנקודה העליונה, דהיינו שהנקודה שאצל כל אחד ואחד בפרטיות מקבלת מנקודה העליונה שהיא אצל צדיק הדור, כי בודאי כל אחד ואחד בפרט הוא רחוק מאוד מצדיק הדור, ואי אפשר לקבל ממנו רק על ידי כלליות ישראל, על ידי זה נמשכת ההארה ואז יכול לקבל כל אחד ואחד בפרט גם כן, וזהו בחינת המעלה שיש כשנמצאים רוב עם ישראל אצל הצדיק שאז עיקר הקבלה מן הצדיק שדורש ברבים, 'ברבים' דייקא, כי על ידי רבים יש להם כח

ו **וּבְחִינַת** מְלֻאפּוּם יֵשׁ בִּכְלָלוּת וּבִפְרָטוּת, כִּי עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עִם הַלּוּחוֹת הוּא בְּחִינַת מְלֻאפּוּם, שֶׁהוּא יוּד, וְהַלּוּחוֹת הֵם וָאו, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כ"ב יד): וְהַלּוּחוֹת אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה. וְהַתּוֹרָה עִם הָעוֹלָם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי הַתּוֹרָה הִיא יוּד, שֶׁנִּקְרֵאת (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה, וְהָעוֹלָם הוּא וָאו, שֶׁנִּבְרָא בְּשִׁשָּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְצַדִּיק עִם יִשְׂרָאֵל הֵם גַּם־כֵּן יוּד וָאו, כִּי צַדִּיק הוּא יוּד, כִּי הַצַּדִּיקִים הֵם נִקְרָאִים חַכְמֵי הָעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת וָאו, שֶׁהֵם תָּמִכֵי אוֹרַיְתָא, וְנִקְרָאִים וֵוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵצֶל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמוֹ יֵשׁ גַּם־כֵּן בְּחִינַת יוּד וָאו: יוּד – עַל־שֵׁם הַפֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מט): פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת; וָאו – עַל־שֵׁם: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לוּחוֹת, שֶׁהֵם וָאו פַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): קָשְׁרֵם עַל גַּרְגְּרוֹתֶיךָ, כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:

ז **וּכְשֶׁהַלֵּב,** הֵינוּ בְּחִינַת וָאו, בְּחִינַת לוּחוֹת, הוּא מְשֻׁקָּע בְּאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ חֲרָפוֹת וּבְזִיּוֹנוֹת, הַנִּקְרָא עָרְלַת לֵב, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת. וְחֶרְפָּה הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): לֹא נוּכַל לָתֵת אֶת אֲחוֹתֵנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ. וְהוּא בְּחִינַת אַהֲבָה נְפוּלָה וּשְׁבוּרָה, כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַיֵּצֶר הָרָע וְהַקְּלִפּוֹת נִתְהַוִּים מִן שְׁבִירַת כֵּלִים, וּמוּבָא בְּ"עֵץ־חַיִּים" (בהיכל הנקודים, שער שבירת הכלים פ"ג), כִּי שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד נָפְלוּ אֶל בִּינָה דִּבְרִיאָה, הֵינוּ: בִּינָה – לִבָּא, וְהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת (משלי י): צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. נִמְצָא, שֶׁאַהֲבוֹת רָעוֹת בָּאִים מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: כִּי חֶרְפָּה הִוא לָנוּ – אֲרֵי חִסּוּדָא הוּא לָנָא. כִּי הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת הַלֵּב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת, נַעֲשָׂה מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, כִּי זֶה נִרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁעַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה (משלי י), אֲפִלּוּ אִם אֶחָד פּוֹשֵׁעַ נֶגֶד חֲבֵרוֹ, אֲזַי אֵינוֹ מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הָאַהֲבָה מְכַסָּה עַל כָּל פְּשָׁעִים, וּכְשֶׁמִּתְקַלְקֵל בְּרִית הָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם, הֵינוּ בְּחִינַת שְׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד, אֲזַי מְחָרְפֵּהוּ, כִּי הַחֶרְפָּה הוּא מִשְּׁבִירַת כְּלֵי הַחֶסֶד פַּנַּ"ל וּכְשֶׁהַלֵּב הוּא מְשֻׁקָּע בְּחֶרְפָּה, הֵינוּ בְּעָרְלַת לֵב, בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, הֵינוּ: חֶרְפָּה שֶׁבָּרָה לִבִּי; וּכְשֶׁמְּקַשֵּׁר הַלֵּב, הֵינוּ בְּחִינַת וָאו פַּנַּ"ל, לְהַיּוּד, הֵינוּ נְקֻדָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת צַדִּיק, שֶׁשָּׁם הָאוֹר הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה שׁוֹרָה, כִּי אוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת – אֲזַי נִתְבַּטֵּל הָאַהֲבוֹת רָעוֹת, הֵינוּ הַחֶרְפּוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב. כִּי הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָאַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, יָאִיר לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת לֵב, וְנִתְבַּטֵּל הַחֶרְפָּה, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, כִּי עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה:

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים לב:): בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהוֹצִיא כְּהֲנָּה מִשֵּׁם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהִקְדִּים בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְבִרְכַּת הַמָּקוֹם, נִמְלָךְ מִשֵּׁם וּנְתָנָהּ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק. וְזֶהוּ בְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נָתַן הַכְּהֻנָּה לְפִינְחָס, אָמַר: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם (במדבר כה); כִּי הַכְּהֻנָּה הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה, הוּא אַבְרָהָם, שׁוֹרָה בִּמְקוֹם בְּרִית שָׁלוֹם, הֵינוּ: צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם:

ח **נִמְצָא,** שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיָּאִיר בְּחִינַת נְקֻדָּה, בְּחִינַת: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְעַל־יְדֵי־זֶה נִתְבַּטֵּל עָרְלַת לִבּוֹ, הֵינוּ חֲרָפוֹת, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְגַם צָרִיךְ כָּל אָדָם לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בִּירְאַת־שָׁמַיִם, כְּדֵי לְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת בְּלִבּוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין; כִּי בְּזֶה הַבְּחִינָה שֶׁיֵּשׁ בַּחֲבֵרוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, זֹאת הַבְּחִינָה הוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וְשָׁם, בְּהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת, שׁוֹרָה הָאַהֲבָה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת צַדִּיק לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ, וְהַנְּקֻדָּה הַזֹּאת מֵאִיר לְלֵב חֲבֵרוֹ, הַנִּקְרָא וָאו:

וְכָל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵינוּ הַנְּקֻדָּה הַנִּקְרָא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, וְגַם הַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הֵם עֲנָפִים לְהַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַכֹּל צְרִיכִין לְקַבֵּל מִתְּחִלָּה מֵהַצַּדִּיק, וְאַחַר־כָּךְ יְקַבְּלוּ דִּין מִן דִּין, וְכָל אֶחָד יְקַבֵּל מִנֵּהּ וּבֵהּ. וְעַל־יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת אֵלּוּ נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶהוּ: עַל כָּל פְּשָׁעִים תְּכַסֶּה אַהֲבָה, כִּי שָׁם שׁוֹרָה אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶהוּ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף הַצַּדִּיק אָמְרָה רָחֵל: אָסַף אֱלֹקִים אֶת חֶרְפָּתִי (בראשית ל); כִּי כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה הַנְּקֻדָּה שֶׁשָּׁם אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲזַי נִתְבַּטֵּל הַחֲרָפוֹת, הֵינוּ עָרְלַת לֵב, הֵינוּ אַהֲבוֹת רָעוֹת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב אֵצֶל יוֹסֵף (שם מח): כִּי פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם; וּפֵרַשׁ רַשִּׁ"י: כְּפִי כֵּן לִבִּי; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה שֶׁלּוֹ בְּוָאו שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵאִיר 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת' בְּ'הָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת'. וּכְתִיב בּוֹ (שם ג): וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם; פֵּרַשׁ רַשִּׁ"י: דְּבָרִים הַמִּתְיַשְּׁבִין עַל הַלֵּב; הֵינוּ שֶׁהֵאִיר הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת שֶׁלּוֹ בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל:

נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת אֵלּוּ, הֵינוּ הִתְקַשְּׁרוּת הַצַּדִּיקִים, וְהֵם יָאִירוּ בּוֹ, כִּי הֵם הַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת יִשְׂרָאֵל, וִיעוֹרְרוּ אֶת לִבּוֹ, וְגַם עַל־יְדֵי שֶׁיְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר וּלְעוֹרֵר לֵב חֲבֵרוֹ. וְגַם עַל־יְדֵי עַצְמוֹ, שֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, יָכוֹל גַּם־כֵּן לְעוֹרֵר אֶת לְבָבוֹ עַל־יְדֵי 'פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת', וְיָסִיר מִמֶּנּוּ עָרְלַת לֵב:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים** – הֵינוּ בְּחִינַת אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל. וְגוֹי קָדוֹשׁ – הֵינוּ **כֹּהֵן,** שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, וְ**וָאו** הוּא בְּחִינַת לֵב כַּנַּ"ל. עַל־יְדֵי מָה תָּבוֹא לִבְחִינַת אַהֲבָה וְלִבְחִינַת קֹדֶשׁ וָאו? עַל־יְדֵי: **אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר־כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִנֵּהּ וּבֵהּ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת, לְהַוָּאוּ, שֶׁהוּא: וְהָגוּת לִבִּי תְבוּנוֹת; וְאָז נִקְרָא גּוֹי קָדוֹשׁ, הֵינוּ קֹדֶשׁ וָאו, שֶׁהַנְּקֻדָּה מֵאִיר לְהַוָּאוּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים; הֵינוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי בְּשֶׁתִּקַּבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מִנֵּהּ וּבֵהּ, וְהֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

היא משפיעה קדושה לכל הספירות שתחתיה[5], שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדָּה, ששם נמצאת האהבה הקדושה, וּ'וָאו' הוּא בְּחִינַת 'לֵב' כַּנַּ"ל, שצריך להשפיע אליו את האהבה הקדושה. עַל יְדֵי מַה תָּבוֹא לִבְחִינַת 'אַהֲבָה', וְלִבְחִינַת 'קֹדֶשׁ' 'וָאו', עַל יְדֵי: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - כִּי מֹשֶׁה הוּא נְקֻדָּה כְּלָלִיּוּת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין הַכֹּל לְקַבֵּל מֵהַנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, וְאַחַר כָּךְ [צָרִיךְ] כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהָאִיר בַּחֲבֵרוֹ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְגַם יוּכַל לְהָאִיר מִגֵּהּ וּבֵהּ – ממנו עצמו לליבו, מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא: "פִּי יְדַבֵּר חָכְמוֹת", לְהַוָּאו, שהוא הלב, שֶׁהוּא: "וְהָגוּת לִבִּי תְּבוּנוֹת". וְאָז נִקְרָא "גּוֹי קָדוֹשׁ", הַיְנוּ 'קֹדֶשׁ' 'וָאו', שֶׁהַנְּקֻדָּה מֵאִיר לְהַ'וָאו'. וְעַל יְדֵי זֶה: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", הַיְנוּ אַהֲבָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי כְּשֶׁתְּקַבֵּל מִן כָּל הַנְּקֻדּוֹת הַלָּלוּ, הֵן מִגֵּהּ וּבֵהּ – מהאדם עצמו לליבו, וְהֵן מֵהַנְּקֻדּוֹת שֶׁבְּכָל

מקורות והערות

לקבל הארתו הגדולה, ואז יכול גם כל אחד ואחד לקבל, כי נשתלשלה ההארה על ידי כלליות ישראל". [5] על פי הזוהר (אחרי דף סא.) ומתוק מדבש שם.

אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, הֵן מִנְּקֵבָה כְּלָלִיּוּת, שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֵבוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא 'כֹּהֵן', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב כשהקב"ה נתן את הכהונה לפנחס: **"הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם"**, הרי שהאהבה הקדושה שהיא בחינת 'כהן' שורה בבחינת הברית, שזהו נקודת ה'צדיק', **וְהַנְּקֵבָה הוּא 'בְּרִית שָׁלוֹם'**, כי הנקודה היא נקודת ה'יסוד' שהוא בחינת הברית, וכמו שנתבאר לעיל ענין זה שהאהבה הקדושה שורה בבחינת ה'יסוד', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ חַיִּים", שֶׁהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּ'יסוֹד' דַּאֲצִילוּת.**

[וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֵבָה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֵבָה מֵחֲבֵרוֹ עַל יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַנְּקֵבָה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי שִׂיחַת חֵלִין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֵבָה עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֵבָה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה].

תורה ל"ה

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה, יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן"** (תהלים פט), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. דַּע כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת 'זַרְקָא', שהוא אחד מטעמי המקרא, **הַמּוּבָא** בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא דף מד: ודף נט: ודף סא:), שבחינה זו רומזת: **דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן** – שנזרקת למקום שניטלה משם, **וּמָאן הַהוּא אֲתָר** – ומה הוא המקום הזה, **הוּא** ספירת ה'חָכְמָה', הראשונה מעשר הספירות[1]. **כִּי 'חָכְמָה' הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קד): **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, כי מספירת ה'חכמה' נשפע השפע לכל תשע הספירות שתחתיה, ולכל העולם, וכשהאדם חוטא הוא מרחיק את ניצוצות הקדושה ממקורם שהוא ספירת ה'חכמה', והתשובה היא שהאדם מחזיר את ניצוצות הקדושה ומקשרם למקורם, והנה גם באדם עצמו יש בחינת 'חכמה', שזהו השכל של האדם, וכיון שה'חכמה' היא שורש כל הדברים, נמצא שכל החטאים והעוונות באים על ידי זה שהאדם אינו שומר את המחשבה כראוי, **לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׂכְלִיּוּת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנָּה בְּשֵׁם 'בַּת פַּרְעֹה'**, וכשהאדם נזהר ושומר את היטב את המחשבה זהו עיקר התשובה והתיקון על העוונות, ועל ידי זה הוא מגביה ומשיב את הכל לשכלו[2]. והטעם שהחכמות החיצוניות מכונות בשם 'בת פרעה', **כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֶלְקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל. וּ'בַת', הִיא מְרַמֶּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (מנחות קי), על הפסוק: **"הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וְכוּ'"** – אלו גלויות שבבבל שדעתן מיושבת עליהם כבנים, **"וּבְנוֹתַי" - אֵלּוּ גָּלֻיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת**, הרי ש'בת' רומז על הדעת שאינה מיושבת, שזהו החכמה שאינה חכמה אמיתית, **'פַּרְעֹה' - לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שמות ה): **"אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם"**, שפירושו 'אל תבטלו', והחכמה החיצונית היא חכמה בטילה.

וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת 'קָנֶה', כִּי יֵשׁ 'קָנֶה' בִּקְדֻשָּׁה, הֵם חָכְמוֹת קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): **"קְנֵה חָכְמָה"**, ורמוז בזה שהחכמה הקדושה היא בחינת 'קנה'. **וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ 'קָנֶה' שֶׁבַּקְּלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים סח): **"גְּעַר חַיַּת קָנֶה"**, והכוונה לסטרא אחרא והקליפות, **וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת**. והנה **יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל** – נשמה קדושה שנמשכת מהקב"ה עצמו, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'חָכְמָה'**, והיינו שהשכל של היהודי הוא חלק מנשמתו, שהיא נמשכת מהקב"ה, וראיה לכך שהנשמה היא בחינת 'חכמה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קד): **"כֻּלָּם בְּחָכְמָה**

מקורות והערות

[1] עיין בעץ חיים שער מ"ב פ"א שכתב, שספירת ה'כתר' שהיא למעלה מספירת ה'חכמה', היא בחינה עליונה שהיא למעלה מעשר הספירות, והיא כמו כתר המלך שהוא למעלה מראשו ואינה מכלליות ראשו, ועל כן אינה מכלל הספירות, ובמקומה נמנית ספירת ה'דעת', ועם כל זה לפעמים אנו מונים אותה מכלל העשר ספירות, עיי"ש באריכות בענין זה. [2] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

הֵן מִנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְהַנְּקֻדָּה הוּא בְּרִית שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־חַיִּים", שֶׁהָאוֹר הַחָסֵד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת. [וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה מֵחֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי שִׂיחַת חֵלִין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֻדָּה עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֻדָּה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה]:

לה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן:

(תהלים פט)

א **דַּע,** כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת זֵרֶקָא, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא, דף מג: ודף ס. ותיקון סד, דף פו: ובתיקונים שבסוף הזוהר חדש, דף קכז:), דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן; וּמָאן דַּהוּא אֲתָר, הוּא חָכְמָה. כִּי חָכְמָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם **בַּת פַּרְעֹה.** כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֱלֹקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל. **וּבַת** הִיא מְרַמֶּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קו): הָבִיאִי בָנַי מֵרֶחוֹק וְכוּ', וּבְנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת. **פַּרְעֹה** – לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה): אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם. וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת קָנֶה, כִּי יֵשׁ קָנֶה בִּקְדֻשָּׁה, הֵם **חָכְמוֹת** קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): קְנֵה חָכְמָה; וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ קָנֶה שֶׁבִּקְלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת. יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; (תהלים קד) וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב): קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְכוּ'. אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה, הַשֵּׂכֶל מְצֻמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה; וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֵׂכֶל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֵׂכֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת. וְזֶהוּ (סנהדרין כא:): כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: יָרַד גַּבְרִיאֵל, נַעֲשָׂה סוּסְפִּיטָא דְּדַהֲבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם־כֵּן קָנֶה, וְנָעַץ בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת, וְעָלָיו נִבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּרַךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב): כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת (שֶׁדָּרְשׁוּ שָׁם, שֶׁהַיְצֵר הָרָע מִתְגָּרֶה בְּיִשְׂרָאֵל דַּיְקָא, וּבְגְדוֹלִים דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: וּבְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא הַנָּחָשׁ וְהַיְצֵר הָרָע כְּרַךְ גָּדוֹל), שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי:

ב **וְאַחַר־כָּךְ,** כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לב): נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ. נִמְצָא, שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

ג **וְחִדּוּשׁ** הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל־יְדֵי שֵׁנָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט., ויקהל דף רינ:): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְנַגְּעִים, אָז עַל־יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְּחִלָּה עֲיֵפִים, וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שם):

ד **וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת שֵׁנָה,** כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּנִשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיְחָא לַמֹּחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לִמּוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם־כֵּן שֵׁנָה לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, וְהוּא לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זוהר פנחס רמד., ע' ב"ר ויצא פ' סט), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי; וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת (תהלים צב), וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה (בראשית א). וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בְּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְנַגְּעִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמַד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וּמִתְחַדְּשִׁים וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם. וְזֶה בְּחִינַת: פַּשְׁטָא, מֵנַח, זַרְקָא – שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, הֵם נַיְחָא לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשוּ בְּבָרֵאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן:

ה **וְעִקַּר** הַמֹּחִין שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. חַיִּים, הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה; מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים, דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתַרְגּוּמוֹ: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם, וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' א): עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה, וְהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ', וּכְתִיב: וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, וְהוּא בְּחִינַת

עָשִׂיתָ", וכשם שהקב"ה מחיה את כל העולם על ידי ה'חכמה', כך הנשמה שמחיה את הגוף היא בחינת 'חכמה', **וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָאִים** ישראל **'רֵאשִׁית', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה ב): **"קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְכוּ'"**, וזהו על שם שיש להם את בחינת ה'חכמה', וה'חכמה' היא ראשית, כי היא שורש כל הדברים. **אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה** – כשהאדם נולד, **הַשֵּׂכֶל מְצַמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלכים א ה): **"וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה"**, ורמוז בזה שעל ידי שהשתמש בשכלו להתבונן בעבודת ה' יתברך נתרבה וגדל שכלו. **וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ, כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֵׂכֶל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֵׂכֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת**, ומזה נגרם שהאדם הולך אחר תאוות רעות ומגונות, כי שורשם הוא בחכמה החיצונית שיש בשכלו.

וְזֶהוּ הרמוז בדברי הגמרא (סנהדרין כא:): **'כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם,** ועלה בו שרטון (נדבק בו חול ורפש וטיט), ועליו נבנה כרך גדול של רומי'. ורמוז בזה, כי 'כשנשא שלמה את בת פרעה', היינו כשהאדם מכניס לתוך שכלו את החכמות החיצוניות שהם בחינת 'בת פרעה', זהו בחינת 'ירד גבריאל ונעץ קנה בים', **הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: 'יָרַד גַּבְרִיאֵל'**, כי 'גבריאל' רומז על בחינת ה'גבורות' שבעולמות העליונים, שמשם בהשתלשלות אחר השתלשלות נבראו הסטרא אחרא והקליפות, והיינו שמהשתלשלות הגבורות **נַעֲשָׂה 'סוּסְפִּיתָא דְּדַהֲבָא'** – פסולת וסיגי הזהב, שזהו פסולת הגבורות, (כידוע שזהב הוא בחינת גבורה), **הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם כֵּן 'קָנֶה', 'וְנָעַץ בַּיָּם הַחָכְמָה', שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה**, דהיינו שעל ידי שהאדם מכניס בתוך שכלו חכמות חיצוניות, הוא נועץ את ה'קנה' של החכמות החיצוניות, ששורשו הוא מהשתלשלות הגבורות, ב'ים החכמה', דהיינו בשכלו, שהוא בחינת 'חכמה', ועל ידי זה הוא מחסר את מקום הקדושה וממעט את קדושת שכלו. ועל ידי זה: **'וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן', הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת** שמתלקטים על החכמות החיצוניות הנעוצים בשכלו. וזהו בחינת: **'וְעָלָיו נִבְנָה כְּרָךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי', הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי,** שזהו הסטרא אחרא והקליפות, **הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא** הנחש הקדמוני **'כְּרָךְ גָּדוֹל', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוכה נב) על הפסוק שנאמר על היצר הרע (יואל ב): **"כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת" - שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים,** שמתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולם, וזהו: 'ועליו נבנה כרך גדול וכו'', **שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי** שנמצא בתוך שכלו של האדם.

> **לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשמור את שכלו מחכמות חיצוניות, וזהו עיקר התשובה והתיקון על העוונות, וכשהאדם אינו שומר את שכלו ממחשבות חיצוניות, מתמעטת קדושת שכלו כפי תפיסת המקום של החכמות החיצוניות, ועל השכל החיצוני הזה מתלקטים כל המידות הרעות והמגונות, יתבאר כעת כי לאחר שהאדם שומר את שכלו מחכמות חיצוניות, הוא צריך גם לחדש את השכל.**

ב. וְאַחַר כָּךְ, כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׂכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ – לא די בזה, אלא **שֶׁצָּרִיךְ** גם **לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: "וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית", כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַ'חָכְמָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ"**, שכל חיות הבריאה נמשכת מספירת ה'חכמה', ואם כן חידוש הבריאה הוא על ידי שנמשכת חיות חדשה לספירת ה'חכמה', וכך גם האדם צריך לחדש בכל יום את נשמתו, שהיא בחינת 'חכמה', ולהמשיך לה חיות חדשה, וזהו בחינת חידוש השכל, **כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב לב): **"נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם"**, הרי שהנשמה שבאדם היא גורמת לו את ההבנה והשכל. וראיה נוספת, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות י): **'מַה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ', נִמְצָא שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ'** בעליה", וכיון שמצינו שהחכמה מחיה את האדם, ומצינו

הֵן מִנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְהַנְּקֻדָּה הוּא בְּרִית שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ״עֵץ־חַיִּים״, שֶׁהָאוֹר הַחֶסֶד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת. [וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה מֵחֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי שִׂיחַת חֵלִין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֻדָּה עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֻדָּה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה]:

לה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן:

(תהלים פט)

א **דַּע,** כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת זַרְקָא, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא, דף מג: ודף ס. ותיקון סד, דף פו: ובתיקונים שבסוף הזוהר חדש, דף קכז:), דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן; וּמָאן דַּהוּא אֲתָר, הוּא חָכְמָה. כִּי חָכְמָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם **בַּת פַּרְעֹה.** כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֶלְקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל. **וּבַת** הִיא מְרַמֶּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קז): הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וְכוּ׳, וּבְנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת. **פַּרְעֹה** – לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה): אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם. וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת קָנֶה, כִּי יֵשׁ קָנֶה בִּקְדֻשָּׁה, הֵם **חָכְמוֹת** קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): קְנֵה חָכְמָה; וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ קָנֶה שֶׁבִּקְלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת. יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; (תהלים קד) וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב): קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה׳ רֵאשִׁית וְכוּ׳. אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה, הַשֵּׂכֶל מְצֻמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה; וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֵׂכֶל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֵׂכֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת. וְזֶהוּ (סנהדרין כא:): כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: יָרַד גַּבְרִיאֵל, נַעֲשָׂה סוּם־פִּיתָא דְּדַהֲבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם־כֵּן קָנֶה, וְנָעַץ בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת, וְעָלָיו גִּבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּרַךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב): כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת (שֶׁדָּרְשׁוּ שָׁם, שֶׁהַיְצֵר הָרָע מִתְגָּרֶה בְּיִשְׂרָאֵל דַּיְקָא, וּבְגְדוֹלִים דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: וּבְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא הַנָּחָשׁ וְהַיְצֵר הָרָע כְּרַךְ גָּדוֹל), שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי:

ב **וְאַחַר־כָּךְ,** כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לב): נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ. נִמְצָא, שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ׳:

ג **וְחִדּוּשׁ** הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל־יְדֵי שֵׁנָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט., ויקהל דף רינ:): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְנַּעֲעִים, אָז עַל־יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְּחִלָּה עֲיֵפִים, וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ׳, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שם):

ד **וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת שֵׁנָה,** כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּנִשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיְחָא לַמֹּחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לִמּוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם־כֵּן שֵׁנָה לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, וְהוּא לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זוהר פנחס רמד., ע׳ ב״ר ויצא פ׳ סט), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי; וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת (תהלים צב), וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה (בראשית א). וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְנַעֲנְעִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֵמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמַד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וּמִתְחַדְּשִׁים וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם. וְזֶה בְּחִינַת: פַּשְׁטָא, מֵנַח, זַרְקָא – שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, הֵם נַיְחָא לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשוּ בְּבְרֵאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן:

ה **וְעִקַּר** הַמֹּחִין שֶׁמִּקַּבְּלִין עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה, אֵין מִקַּבְּלִין אֶלָּא מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. חַיִּים, הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה; מִקַּבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים, דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתַרְגּוּמוֹ: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם, וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי׳ א): עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה, וְהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ׳, וּכְתִיב: וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, וְהוּא בְּחִינַת

שהנשמה מחיה את האדם, הרי שהשכל והנשמה הם בחינה אחת.

ג. וְחִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל יְדֵי שֵׁנָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט. ויקהל דף ריג:) על הפסוק: **"חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ"**, שבלילה הנשמות עולות ונכללות בספירת ה'מלכות' (האחרונה מעשר הספירות), שהיא בחינת 'אמונה', והם מקבלות שם שפע חדש, ובבוקר הם חוזרות לעולם הזה להתלבש בגוף, וכשהאדם קם בבוקר הוא קם עם כוחות חדשים ושכל שהתחדש, וזהו "חדשים לבקרים", וזה נעשה על ידי "רבה אמונתך", על ידי ה'מלכות' שהיא בחינת 'אמונה', שהיא רבה וגדולה, בזה שיש בכוחה לחדש את הנשמות[3]. **כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְיַגְּעִים, אָז עַל יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין** בכל יום בבוקר: 'הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ', כִּי הָיוּ מִתְּחִלָּה **עֲיֵפִים וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ'** רבה אמונתך", (שם). וכיון שעיקר התחדשות המוחין בשעת השינה הוא על ידי האמונה, לכן צריך האדם קודם השינה לקשר עצמו אל האמונה, שזהו בחינת קריאת שמע שעל המיטה שקורים קודם השינה, וצריך לקרותה בכוונה כדי לקשר נשמתו ולהכניסה בתוך האמונה בשעת השינה, ואז תתחדש שם נשמתו[4].

לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשמור את שכלו מחכמות חיצוניות, ולאחר מכן גם לחדש את שכלו, וזאת על ידי השינה, שאז הנשמה עולה אל ספירת ה'מלכות' ומתחדשת שם, יתבאר כעת כי מלבד השינה בגשמיות, יש גם ברוחניות בחינות של שינה, שהם לימוד הפשט שבתורה, ומשא ומתן באמונה.

ד. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת 'שֵׁנָה', כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּגַשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיְחָא – מנוחה והתחדשות **לַמֹּחִין**[5]. **גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לִמּוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם כֵּן 'שֵׁנָה' לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, וְהוּא לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – חלק הפשט שבתורה, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'שֵׁנָה'** (זוהר פנחס רמד: עיין בראשית רבה ויצא פ' סט), **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סנהדרין כד) על הפסוק: **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי" - 'זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי'**, שהאמוראים שבגמרא אינם נוחים זה עם זה ויש שם מחלוקות רבות. ורמוז בזה, שהגמרא היא בחינת 'חושך', ו'חושך' הוא בחינת 'לילה', וזמן השינה הוא בלילה, הרי שהגמרא שהיא הפשט שבתורה, היא בחינת 'שינה', **וְהגמרא** שהיא בחינת 'שינה', **זֶה בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים צב): **"וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת"**, שה'אמונה' היא בחינת 'לילה', והלילה הוא בחינת 'חושך', כמו שנאמר: **"וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה"** (בראשית א), ולכן הגמרא שהיא בחינת 'חושך' ו'לילה', היא בחינת 'אמונה'. **וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְיַגְּעִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמוֹד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – את חלק הפשט שבתורה, בתמימות ובאמונה שלימה[6], **וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – את הפשט שבתורה, **אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים** רבה אמונתך", **וּמִתְחַדְּשִׁים, וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם.**

וְזֶה בְּחִינַת טעמי המקרא: 'פַּשְׁטָא, מֵנָח, זַרְקָא', ורמוז בזה, **שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – חלק הפשט שבתורה, **שֶׁהֵם בְּחִינַת "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת", הֵם נַיְחָא** – מנוחה **לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשׁוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ 'זַרְקָא'**, שרומז על המוחין, כמובא לעיל (באות א') ש'זרקא' היא בחינת 'דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתַר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן' – שנזרקת למקום שניטלה משם, דהיינו שחוזרת אל ה'חכמה', ואם כן 'זרקא' רומז על ה'חכמה' והמוחין, ו'פשטא' – הפשט שבתורה, הוא 'מונח' – מנוחה ל'זרקא' – למוחין.

ה. וְעִקַּר הַמֹּחִין שֶׁמְּקַבְּלִין עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה, שהיא ספירת ה'מלכות', **אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא** מֵהבחינה בעולמות העליונים שנקראת **'אוֹר הַפָּנִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי טז): **"בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים"**. ורמוז בזה, כי **"חַיִּים" הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הַחָכְמָה תְּחַיֶּה"**, הרי שהמוחין מחיה את האדם, ולכן הם בחינת 'חיים', ואותם **מְקַבְּלִין מֵ'אוֹר הַפָּנִים', דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה, הַנִּקְרֵאת 'מַלְכוּת', שֶׁהוּא בְּחִינַת 'יְרוּשָׁלַיִם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

מקורות והערות

3 על פי מתוק מדבש שם. 4 קיצור ליקוטי מוהר"ן.

5 ובליקוטי הלכות (הל' נזיקין הל' ג') כתב: "שמעתי בפירוש מפי רבינו ז"ל, ששיחת חולין שמדברין לפעמים עם העולם כדי לפקח את דעתו לתת נייחא להמוחין כשיגיעים מהתורה ועבודת ה', זהו בחינת שינה ממש, שעל ידי זה נתחדש המוח כנ"ל". 6 קיצור ליקוטי מוהר"ן.

הֵן מִנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְהַנְּקֻדָּה הוּא בְּרִית שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־חַיִּים", שֶׁהָאוֹר הַחָסֵד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת. [וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה מֵחֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי שִׂיחַת חֵלִין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֻדָּה עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֻדָּה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה]:

לה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן:

(תהלים פט)

א **דַּע,** כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת זֶרֶקָא, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא, דף מג: ודף ס. ותיקון סד, דף פו: ובתיקונים שבסוף הזוהר חדש, דף קכז:), דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן; וּמָאן דַּהוּא אֲתָר, הוּא חָכְמָה. כִּי חָכְמָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם **בַּת פַּרְעֹה.** כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֱלֹקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל. **וּבַת** הִיא מְרַמֶּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קז): הָבִיאִי בָנַי מֵרֶחוֹק וְכוּ', וּבְנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת. **פַּרְעֹה** – לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה): אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם. וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת קָנֶה, כִּי יֵשׁ קָנֶה בִּקְדֻשָּׁה, הֵם **חָכְמוֹת** קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): קְנֵה חָכְמָה; וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ קָנֶה שֶׁבִּקְלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת. יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; (תהלים קד) וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב): קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְכוּ'. אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה, הַשֵּׂכֶל מְצֻמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה; וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֵׂכֶל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֵׂכֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת. וְזֶהוּ (סנהדרין כא.): כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: יָרַד גַּבְרִיאֵל, נַעֲשָׂה סוּסְפִּיתָא דְּדַהֲבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם־כֵּן קָנֶה, וְנָעַץ בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת, וְעָלָיו גִּבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּרַךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב): כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת (שֶׁדָּרְשׁוּ שָׁם, שֶׁהַיְצֵר הָרָע מִתְגָּרֶה בְּיִשְׂרָאֵל דַּיְקָא, וּבְגְדוֹלִים דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: וּבְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא הַנָּחָשׁ וְהַיְצֵר הָרָע כְּרַךְ גָּדוֹל), שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי:

ב **וְאַחַר־כָּךְ,** כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לב): נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ. נִמְצָא, שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

ג **וְחִדּוּשׁ** הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל־יְדֵי שֵׁנָה, כְּמוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט., ויקהל דף רינ:): חֲדָשִׁים לְבְקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְנַעֲרִים, אָז עַל־יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְּחִלָּה עֲיֵפִים, וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לְבְקָרִים וְכוּ', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שם):

ד **וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת שֵׁנָה,** כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּנִשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיְחָא לַמֹּחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לִמּוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם־כֵּן שֵׁנָה לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, וְהוּא לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זוהר פנחס רמד., ע' ב"ר ויצא פ' סט), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי; וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת (תהלים צב), וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה (בראשית א). וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בְּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְעַנְּגִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמַד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וּמִתְחַדְּשִׁים וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם. וְזֶה בְּחִינַת: פַּשְׁטָא, מֵנַח, זַרְקָא – שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, הֵם נַיְחָא לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשוּ בְּבָרֵאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן:

ה **וְעִקַּר** הַמֹּחִין שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. חַיִּים, הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה; מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים, דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתַרְגּוּמוֹ: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם, וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' א): עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה, וְהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ', וּכְתִיב: וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, וְהוּא בְּחִינַת

(בראשית יד): **"וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם", וְתַרְגּוּמוֹ: 'מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֵם'** – המלך של ירושלים, ורמוז בזה, ש'ירושלים' היא בחינת 'מלכות', כי שורשה של העיר 'ירושלים' היא בספירת ה'מלכות'. **וְהִיא בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על העיר ירושלים (ישעיה א): **"עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה"**, ורמוז בזה, שהיא בחינת 'אמונה'. **וְהאמונה הִיא בְּחִינַת 'לַיְלָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת". וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הגמרא: **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'", וּכְתִיב: "וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה"**, הרי שה'חושך' הוא בחינת 'לילה', ואם כן הגמרא היא בחינת 'לילה', ובחינת 'אמונה'. **וְהאמונה**, שהיא ספירת

הֵן מִנְּקֻדָּה כְּלָלִיּוּת, שֶׁשָּׁם אֵצֶל כָּל הַנְּקֻדּוֹת שׁוֹרָה אַהֲבָה קְדוֹשָׁה, הַנִּקְרָא כֹּהֵן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הִנְנִי נוֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם. וְהַנְּקֻדָּה הוּא בְּרִית שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵץ־חַיִּים", שֶׁהָאוֹר הַחָסֵד נִשְׁאָר בִּיסוֹד דַּאֲצִילוּת. [וּכְשֶׁמְּדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת־שָׁמַיִם, מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה שֶׁבְּלֵב חֲבֵרוֹ בְּלִי לְבוּשׁ, וְלִפְעָמִים מְקַבֵּל הַנְּקֻדָּה מֵחֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁמְּסַפֵּר עִמּוֹ, כִּי יֵשׁ לִפְעָמִים שֶׁיְּכוֹלִין לְקַבֵּל אוֹר וְהִתְעוֹרְרוּת לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַנְּקֻדָּה שֶׁל חֲבֵרוֹ עַל־יְדֵי שִׂיחַת חֵלִין שֶׁמְּדַבְּרִין עִמּוֹ, וְאָז מְקַבְּלִין אוֹר הַנְּקֻדָּה עַל־יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת, כִּי לִפְעָמִים צְרִיכָה הַנְּקֻדָּה לְהִתְלַבֵּשׁ, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּדִבּוּרִים אֵלּוּ, וְהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנָּה]:

לה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן:

(תהלים פט)

א **דַּע,** כִּי תְּשׁוּבָה הִיא לָשׁוּב אֶת הַדָּבָר לַמָּקוֹם שֶׁנִּטַּל מִשָּׁם, וְהוּא בְּחִינַת זֵרֶקָא, הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (תיקונים תיקון כא, דף מג: ודף ס. ותיקון סד, דף פו: ובתיקונים שבסוף הזוהר חדש, דף קכז:), דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן; וּמָאן דַּהוּא אֲתָר, הוּא חָכְמָה. כִּי חָכְמָה הִיא שֹׁרֶשׁ כָּל הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קד): כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. לָכֵן צָרִיךְ כָּל אֶחָד לִשְׁמֹר אֶת שִׂכְלוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַמְכֻנֶּה בְּשֵׁם **בַּת פַּרְעֹה.** כִּי עִקַּר הַחָכְמָה לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת, אֵינָם רַק חָכְמוֹת אֶלְקוּת, וּשְׁאָר הַחָכְמוֹת הֵם רַק חָכְמוֹת בְּטֵלוֹת, וְאֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל. **וּבַת** הִיא מְרַמֶּזֶת עַל הַחָכְמָה שֶׁאֵינָהּ חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מנחות קו): הָבִיאִי בָנַי מֵרֻחוֹק וְכוּ', וּבְנוֹתַי – אֵלּוּ גְּלִיּוֹת שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, שֶׁדַּעְתָּן אֵינָם מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם כְּבָנוֹת. **פַּרְעֹה** – לְשׁוֹן בִּטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות ה): אַל תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם. וְחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם בְּחִינַת קָנֶה, כִּי יֵשׁ קָנֶה בִּקְדֻשָּׁה, הֵם **חָכְמוֹת** קְדוֹשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ד): קְנֵה חָכְמָה; וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים, הַיְנוּ קָנֶה שֶׁבִּקְלִפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סח): גְּעַר חַיַּת קָנֶה, וְהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת. יִשְׂרָאֵל הֵם עַם קָדוֹשׁ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; (תהלים קד) וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָאִים רֵאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ב): קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רֵאשִׁית וְכוּ'. אֲבָל בִּשְׁעַת הוֹלָדָה, הַשֵּׂכֶל מְצֻמְצָם אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּכְשֶׁמַּתְחִילִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּהִתְבּוֹנְנוּת עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אֲזַי שִׂכְלוֹ הוֹלֵךְ וְגָדוֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א, ה): וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה; וּכְשֶׁאָדָם מַכְנִיס בְּתוֹךְ שִׂכְלוֹ הַקֹּדֶשׁ מַחֲשָׁבוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, אֲזַי נִתְמַעֵט קְדֻשַּׁת שִׂכְלוֹ כְּפִי תְּפִיסַת הַמָּקוֹם שֶׁל חָכְמָה חִיצוֹנִיּוֹת, שֵׂכֶל חִיצוֹנִי, בְּתוֹךְ שֵׂכֶל הַקֹּדֶשׁ. וְהַחָכְמָה חִיצוֹנִי הִיא נָעוּץ בְּתוֹךְ הַשֵּׂכֶל הַקֹּדֶשׁ כְּקָנֶה, וּמְחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל זֶה הַקָּנֶה, הַיְנוּ זֶה הַשֵּׂכֶל, מִתְלַקְּטִים וּמִתְחַבְּרִים כָּל הַמִּדּוֹת רָעוֹת וּמְגֻנּוֹת. וְזֶהוּ (סנהדרין כא:): כְּשֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם. הַיְנוּ, שֶׁגַּם לְמַעְלָה, מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוּת הַגְּבוּרוֹת, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: יָרַד גַּבְרִיאֵל, נַעֲשָׂה סוּסְפִּיתָא דְּדַהֲבָא, הַיְנוּ בְּחִינַת קְלִפּוֹת, שֶׁהֵם חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת, הַנִּקְרָא גַּם־כֵּן קָנֶה, וְנָעַץ בְּיָם הַחָכְמָה, שֶׁמְּחַסֵּר מְקוֹם הַקְּדֻשָּׁה, וְהֶעֱלָה עָלָיו שִׁרְטוֹן, הַיְנוּ בְּחִינַת מִדּוֹת מְגֻנּוֹת, וְעָלָיו גִּבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, הַיְנוּ נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי, הַכָּרוּךְ אַחַר קְדֻשָּׁה, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא כְּרַךְ גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב): כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת (שֶׁדָּרְשׁוּ שָׁם, שֶׁהַיְצֵר הָרָע מִתְגָּרֶה בְּיִשְׂרָאֵל דַּיְקָא, וּבְגְדוֹלִים דַּיְקָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: וּבְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וְעַל־שֵׁם זֶה נִקְרָא הַנָּחָשׁ וְהַיְצֵר הָרָע כְּרַךְ גָּדוֹל), שֶׁהוּא כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר גְּדוֹלֵי הַדּוֹר בְּיוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, שֶׁהוּא בּוֹנֶה בִּנְיָנוֹ עַל זֶה הַשֵּׂכֶל הַחִיצוֹנִי:

ב **וְאַחַר־כָּךְ,** כְּשֶׁאָדָם שׁוֹמֵר אֶת עַצְמוֹ מִשִּׁכְלִיּוֹת חִיצוֹנִים, לֹא זוֹ אַף זוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְחַדֵּשׁ הַשֵּׂכֶל בְּכָל עֵת. וְזֶה בְּחִינַת: וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; כִּי חִדּוּשׁ בְּרֵאשִׁית הוּא חִדּוּשׁ הַחָכְמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ; כִּי חִדּוּשׁ הַשֵּׂכֶל הִיא חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כִּי הַשֵּׂכֶל הוּא הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לב): נִשְׁמַת שַׁדַּי תְּבִינֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): מַה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם, אַף הַנְּשָׁמָה זָנָה אֶת גּוּפָהּ. נִמְצָא, שֶׁהַנְּשָׁמָה הִיא מְחַיָּה אֶת הַגּוּף, וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַשֵּׂכֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ':

ג **וְחִדּוּשׁ** הַשֵּׂכֶל, הַיְנוּ חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, הוּא עַל־יְדֵי שֵׁנָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בראשית דף יט., ויקהל דף רינ:): חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כִּי כְּשֶׁהַמֹּחִין מִתְנַעֲרִים, אָז עַל־יְדֵי הַשֵּׁנָה הֵם מִתְחַדְּשִׁים, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְבָרְכִין: הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ, כִּי הָיוּ מִתְּחִלָּה עֲיֵפִים, וְעַכְשָׁו נִתְחַזְּקוּ. וּבִשְׁעַת הַשֵּׁנָה, הַמֹּחִין, הַיְנוּ הַנְּשָׁמָה, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בְּחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים וְכוּ', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (שם):

ד **וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת שֵׁנָה,** כִּי יֵשׁ שֵׁנָה בְּנִשְׁמִיּוּת, שֶׁהִיא נַיְחָא לַמֹּחִין. גַּם יֵשׁ בְּחִינַת לִמּוּד, שֶׁהוּא נִקְרָא גַּם־כֵּן שֵׁנָה לְגַבֵּי דְּבֵקוּת הַבּוֹרֵא, וְהוּא לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁנָה (זוהר פנחס רמד., ע' ב"ר ויצא פ' סט), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כד): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי – זֶה תַּלְמוּד בַּבְלִי; וְזֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת (תהלים צב), וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה (בראשית א). וְאָדָם הַדָּבוּק תָּמִיד בְּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, וְנִתְעַנְּגִים הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מֵחֲמַת גֹּדֶל הַדְּבֵקוּת, אֲזַי יִלְמַד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, וּכְשֶׁלּוֹמֵד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה בְּתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וּמִתְחַדְּשִׁים וּמִתְחַזְּקִים מֵעֲיֵפוּתָם. וְזֶה בְּחִינַת: פַּשְׁטָא, מֵנַח, זַרְקָא – שֶׁפְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, הֵם נַיְחָא לַמֹּחִין, וְהַמֹּחִין נִתְחַדְּשוּ בְּבָרְאשׁוֹנָה. וְזֶהוּ זַרְקָא, דְּאִזְדְּרִיקַת לַאֲתָר דְּאִתְנְטִילַת מִתַּמָּן:

ה **וְעִקַּר** הַמֹּחִין שֶׁמְּקַבְּלִין עַל־יְדֵי הָאֱמוּנָה, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי טז): בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. חַיִּים, הֵם הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: הַחָכְמָה תְּחַיֶּה; מְקַבְּלִין מֵאוֹר הַפָּנִים, דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יד): וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם, וְתַרְגּוּמוֹ: מַלְכָּא דִּירוּשְׁלֶם, וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' א): עִיר הַצֶּדֶק קִרְיָה נֶאֱמָנָה, וְהִיא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, וְהִיא בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ', וּכְתִיב: וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה, וְהוּא בְּחִינַת

מָאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט״ב): עִיר קְטַנָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּאוֹר הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אֲזַי מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה. כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו:

ו **גַּם** יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּשֵׁנָה: כִּי יֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא כְּפִי הַדִּבְקוּת, וְיֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמּוֹחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֵינוּתָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא בתרא קעה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא־וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי לא): הֲיָתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַשָּׂא־וּמַתָּן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ; וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵאוֹר הַפָּנִים, כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא רָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה:

ז **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים; אֲזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת (יחזקאל ח): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. וּירוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קִרְיָה נֶאֱמָנָה; וְהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת; וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וַלַּחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת חַשְׁמַ״ל מֵעוֹלַם הַבִּינָה, לְהַלְבִּישׁ אֶת הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַעֲכוּ״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ. וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן כָּל־כָּךְ בֶּאֱמוּנָה כְּמוֹ רַב סַפְּרָא, וּמְקַיֵּם (תהלים טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ (בשארז״ל מכות כד) – זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשָׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, וַאֲזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה, וְהִיא: אֵם לַבִּנָּה תִּקְרָא (משלי ב), וּבִינָה – לִבָּא (הקדמת תיקונים). וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, אֲזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב שם): הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַנִּקְרָא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְנִקְרָא אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, אֲזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חַשְׁמַ״ל מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שִׂיקְּיָם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ. וְהַחַשְׁמַ״ל הַזֶּה, הוּא מַלְבּוּשׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא. וְזֶהוּ: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא, כִּי **חַשְׁמַל לֵב** גִּימַטְרִיָּא **שְׁמַע**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וּבֶן נַנָּס, בְּחִינַת אֱמוּנָה, הִיא בְּחִינַת בֵּן נַנָּס, הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטֹן:

ח **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, זֶהוּ בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקְּרְבָּן תָּמִיד וְהַקְטֹרֶת הַקְּטֹרֶת, כִּי עַל־יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים הָכְמָה בִּינָה דַּעַת דְּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְּלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, נִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת מט״ט הַמְקַנֵּן בִּיצִירָה. נִמְצָא, שֶׁהָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, עוֹלִים לִבְחִינַת אֱמוּנָה, הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם וּמַלְכוּת. כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל. כִּי הָרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא הָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה (עיין שם, מבאר דְּכוּתָם על מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה.) וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, מִתְנַבֶּרֶת – אֲזַי אֵלּוּ הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מִמֶּנָּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת. **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְהָא בְּהָא תְּלִיָא, כִּי הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּו״ם וְהָאֲרָצוֹת, בִּבְחִינַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (רות פ׳ א׳): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקֹלֶת? לוֹמַר, שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקֹלֶת הָיָה מִלְּחֶמֶת עֲמָלֵק, וְהַיְנוּ הַדָּ, כַּיָּדוּעַ. וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמּוֹחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו וְכַנַּ״ל:

ט **וְזֶה** הַחַשְׁמַ״ל, הַנַּעֲשָׂה מִבְּחִינַת: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ; וּמַלְבִּישׁ לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת רְצוּעוֹת, כִּי רְצוּעוֹת הֵם מַקִּיפֵי מַלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה. וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב״ב כא): כַּד תִּמְחֵי לְיַנּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי. תִּמְחֵי – לְשׁוֹן טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ. יַנּוּקָא, הוּא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן, הִיא בְּחִינַת שֵׁנָה. לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי – הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם "מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל" זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוּוֹת: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל, תַּרְגּוּמוֹ: עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי; הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, לֹא תוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַנֵּגֶם, הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ יַנּוּקָא, אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי, הַיְנוּ

ה'מלכות', **הוּא בְּחִינַת 'מָאוֹר הַקָּטָן'**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט): **"עִיר קְטַנָּה"**, שזה רומז על ספירת ה'מלכות', שהיא הקטנה והתחתונה מעשר הספירות. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית א): **"אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה"**, שזהו הלבנה, שהיא בחינת 'מלכות'.

וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּ'אוֹר הַפָּנִים', כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי 'שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה' (במדבר רבה יג, טז), ורמוז בזה שהתורה היא בחינת 'פנים', שזהו בחינת 'אור הפנים', **וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אֲזַי מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה, כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ח): **"חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו"**, ורמוז בזה, כי החכמה מגיעה מ'אור הפנים'.

ו. גַּם יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בִּשְׁנָה: כִּי יֵשׁ שֵׁנָה שֶׁהִיא בְּחִינַת לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא – הפשט שבתורה, **כְּפִי הַדִּבֵּקוּת** שיש לאדם, שעל ידי זה הוא צריך ללמוד את הפשט שבתורה כדי לנוח ולהתחדש. **וְיֵשׁ שֵׁנָה שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה. **כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה**, שזהו בחינת 'אמונה', **אֲזַי הַמֹּחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים", וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֵיפוּתָם.** ולכן לפעמים צריך האדם להפסיק מעט מלימודו ולעסוק במשא ומתן באמונה, כשרואה שהמוחין מתייגעים מאוד, כי כשחושב הרבה בשכלו ואינו נותן למוחין מנוחה, זהו בחינת ריבוי אור שגורם שבירת הכלים, כי אין כלי השכל יכול לקבל את רוב אור השכל, ואז יתקלקל מוחו לגמרי, ועל ידי המשא ומתן באמונה יתחדש מוחו ושכלו[1].

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב קעה:): 'הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת', **הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, 'יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת', הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה. כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שלא לרמות ולא לגזול וכדומה, כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם**, ודיני ממונות הם חלק הפשט שבתורה, ונמצא שמשא ומתן באמונה הוא בחינת הפשט שבתורה.

וְזֶה בְּחִינַת הרמוז בפסוק (משלי לא): **"הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר", הַיְנוּ עַל יְדֵי מַשָּׂא וּמַתָּן**, שזהו המסחר באניות, **הַיְנוּ עַל יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, דהיינו שמשא ומתן באמונה הוא בחינת הפשט שבתורה, **אֲזַי: "מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ", וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵ'אוֹר הַפָּנִים'. כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא 'רָחוֹק', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **"אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה"**, ורמוז בזה שהשכל הוא בחינת 'רחוק', ואם כן 'אור הפנים' שמשם נמשך השכל הוא בחינת 'רחוק', וזהו "ממרחק תביא לחמה", שהוא ממשיך שכל חדש מ'אור הפנים'.

> **לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשמור את שכלו מחכמות חיצוניות, ולאחר מכן גם לחדש את שכלו, וזאת על ידי השינה, שאז הנשמה עולה אל ספירת ה'מלכות' ומתחדשת שם, ונתבאר כי מלבד השינה בגשמיות, יש גם ברוחניות בחינות של שינה, שהם לימוד הפשט שבתורה, ומשא ומתן באמונה, יתבאר כעת כי כשהאדם מכניס את שכלו ונשמתו בתוך ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לבוש ל'מלכות', כדי שהחיצונים לא יינקו ממנה.**

ז. אֲבָל כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא – הפשט שבתורה, **הַיְנוּ** שעוסק **בְּמַשָּׂא וּמַתָּן** באמונה, שזהו בחינת הפשט שבתורה, **בִּבְחִינַת: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים"** – כדי לחדש את שכלו, **אֲזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שהיא ספירת ה'מלכות', שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת** (יחזקאל ה): **"זֹאת יְרוּשָׁלַיִם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת". וְ"יְרוּשָׁלַיִם" הוּא** ספירת ה'מלכות', שהיא **בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על ירושלים: **"קִרְיָה נֶאֱמָנָה", וְהוּא בְּחִינַת 'לַיְלָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת", וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** על הגמרא: **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי"**, וחושך הוא בחינת 'לילה', כמו שנאמר **"וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה". וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר**

מקורות והערות

[1] ליקוטי הלכות (הל' משא ומתן הל' ב').

מָאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט): עִיר קְטַנָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּאוֹר הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אֲזַי מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה. כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו:

ו **גַּם** יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּשֵׁנָה: כִּי יֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לִמּוּד פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא כְּפִי הַדִּבְּקוּת, וְיֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמּוֹחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֵיפוּתָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא בתרא קעה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא־וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי לא): הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַשָּׂא־וּמַתָּן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אֲזַי: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ; וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵאוֹר הַפָּנִים, כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא רָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה:

ז **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים; אֲזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת (יחזקאל ח): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. וּירוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קִרְיָה נֶאֱמָנָה; וְהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת; וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וַלַּחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל מֵעוֹלַם הַבִּינָה, לְהַלְבִּישׁ אֶת הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַעֲכוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ. וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן כָּל־כָּךְ בֶּאֱמוּנָה כְּמוֹ רַב סַפְּרָא, וּמְקַיֵּם (תהלים טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ (כשארז"ל מכות כד) – זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשָׂה חַשְׁמַ"ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, וַאֲזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה, וְהִיא: אִם לַבִּנָּה תִּקְרָא (משלי ב), וּבִינָה – לִבָּא (הקדמת תיקונים). וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, אֲזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה חַשְׁמַ"ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב שם): הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַנִּקְרָא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְנִקְרָא אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, אֲזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חַשְׁמַ"ל מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שִׂיקְּיָם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ. וְהַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, הוּא מַלְבּוּשׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא. וְזֶהוּ: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא, כִּי **חַשְׁמַל לֵב** גִּימַטְרִיָּא **שְׁמַע**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וּבֶן נַנָּס, בְּחִינַת אֱמוּנָה, הִיא בְּחִינַת בֵּן נַנָּס, הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטֹן:

ח **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, זֶהוּ בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקְּרָבָן תָּמִיד וְהַקְטֹרֶת הַקְּטֹרֶת, כִּי עַל־יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים הָכְמָה בִּינָה דַּעַת דְּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְּלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, נִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת מט"ט הַמְקַנֵּן בִּיצִירָה. נִמְצָא, שֶׁהָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, עוֹלִים לִבְחִינַת אֱמוּנָה, הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם וּמַלְכוּת. כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל. כִּי חָרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה (עיין שם, מבאר דכונתם על מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה.) וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, מִתְגַּבֶּרֶת – אֲזַי אֵלּוּ הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מִמֶּנָּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת. **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְהָא בְּהָא תְּלִיָא, כִּי הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת, בִּבְחִינַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (רות פ' א'): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקֹלֶת? לוֹמַר, שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקֹלֶת הָיָה מִלְּחֶמֶת עֲמָלֵק, וְהַיְנוּ הַךְ, כַּיָּדוּעַ. וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמּוֹחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו וְכַנַּ"ל:

ט **וְזֶה** הַחַשְׁמַ"ל, הַנַּעֲשָׂה מִבְּחִינַת: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ; וּמַלְבִּישׁ לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת רְצוּעוֹת, כִּי רְצוּעוֹת הֵם מַקִּיפֵי מַלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה. וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב"ב כא): כַּד תִּמְחֵי לְיַנּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי. תִּמְחֵי – לְשׁוֹן טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ. יַנּוּקָא, הוּא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן, הִיא בְּחִינַת שֵׁנָה. לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי – הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם "מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל" זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוּוֹת: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל, תַּרְגּוּמוֹ: עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי; הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, לֹא תוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַנֵּנָּם, הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ יַנּוּקָא, אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי, הַיְנוּ

הַקָּטֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה". וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת 'חַשְׁמַ"ל' מֵעוֹלַם הַבִּינָה (ה'בינה' היא הספירה השניה מעשר הספירות), **לְהַלְבִּישׁ אֶת הַ'מַּלְכוּת', הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ**, שזהו בחינת הסטרא אחרא והקליפות שנמצאים סביב ספירת ה'מלכות' שהיא המדריגה האחרונה של הקדושה וממנה ולמטה הם הסטרא אחרא והקליפות, ולכן שם עיקר אחיזתם. **וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן כָּל כָּךְ בֶּאֱמוּנָה, כְּמוֹ רַב סַפְּרָא**, שקיים את הפסוק "ודובר אמת בלבבו", שהיה לו חפץ למכור, ובא אדם לפניו כשקרא קריאת שמע, ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו מפני שהיה קורא קריאת שמע, והיה סבור אדם זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו, והוסיף ואמר לו: תנהו לי בכך וכך יותר, לאחר שסיים קריאת שמע, אמר לו רב ספרא: טול את החפץ בדמים שאמרת בראשונה, שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך, וכשאדם מתנהג כך, **וּמְקַיֵּם** (תהלים טו): **"וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ"** (כמו שאמרו רבותינו ז"ל מכות כד.) **- זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשָׂה 'חַשְׁמַ"ל', הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה. וַאֲזַי אִמָּא** שהיא ספירת ה'בינה' **מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא** – בנה, שהוא ה'מלכות', (שנחשבת בת לספירת ה'בינה', כי עיקר בנינה הוא על ידי ספירת ה'בינה'), **שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה** הסטרא אחרא והקליפות. **וְספירת הבינה הִיא** בחינת 'אמא', כמו שרמוז בפסוק: **"אִם לַבִּינָה תִּקְרָא"** (משלי ב), **וניתן לקרוא את המילה 'אִם' בלשון 'אֵם', ומובא** בתיקוני זוהר, כי **'בִּינָה - לְבָא'** (תיקו"ז יז.), דהיינו שה'בינה' היא בחינת הלב. **וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: "וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ"**, הרי שהוא מתקן את בחינת ה'לב', **אֲזַי אִמָּא** שהיא ה'בינה' שהיא בחינת 'לב', **מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא** – בנה, **שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה 'חַשְׁמַ"ל', הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים**, והיינו שנמשכת הארה מה'בינה' ומקיפה את ה'מלכות', ובזה היא מסככת ומגינה עליה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם בבבא בתרא) לאחר שאמרו 'הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות', שרמוז בזה שהרוצה לחדש את שכלו יעסוק במשא ומתן באמונה, אמרו: **'הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס'**. ורמוז בזה, **הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **הַנִּקְרָא 'חֹשֶׁךְ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על הגמרא: **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי"**, ו'חושך' הוא בחינת 'לילה', **וְנִקְרָא 'אֱמוּנָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת". אֲזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ 'חַשְׁמַ"ל' מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם: "וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ". וְהַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בְּבְחִינַת: 'אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא** – בנה'. **וְזֶהוּ: 'יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס', כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא** – השמיעה תלויה בלב (תקו"ז צב.), כי השמיעה האמיתית היא כשהאדם מקבל הדברים בליבו, **כִּי 'חַשְׁמַל לֵב' גִּמַטְרִיָּא 'שְׁמַע'**, וראיה נוספת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלכים א ג): **"וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ"**, וזהו 'שמעון', מלשון שמיעה, ו'שמיעה' רומז על הלב. **ו'בֶן נַנָּס'**, רומז על **בְּחִינַת 'אֱמוּנָה', שֶׁהִיא בְּחִינַת 'בֶּן נַנָּס'**, ו'ננס' פירושו 'קטן', **הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטֹן**, שזהו ה'מלכות', שהיא בחינת 'אמונה', וזהו 'ישמש את שמעון' – שיתקן את בחינת הלב, ואז הלב עושה מלבוש סביב 'בן ננס' – האמונה.

לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשמור את שכלו מחכמות חיצוניות, ולאחר מכן גם לחדש את שכלו, וזאת על ידי השינה, שאז הנשמה עולה אל ספירת ה'מלכות' ומתחדשת שם, ונתבאר כי מלבד השינה בגשמיות, יש גם ברוחניות בחינות של שינה, שהם לימוד הפשט שבתורה, ומשא ומתן באמונה, ונתבאר כי כשהאדם מכניס את שכלו ונשמתו בתוך ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לבוש ל'מלכות', שהוא החשמ"ל, כדי שהחיצונים לא יינקו ממנה, יתבאר כעת כי כשהאדם עוסק במשא ומתן באמונה הוא מתקן את התיקונים הנעשים על ידי הקרבת התמיד והקטרת הקטורת.

ח. **וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה**, שזהו בחינת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, **הַיְנוּ** בחינת **פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **זֶהוּ בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקָּרְבָּן תָּמִיד, וְהַקְטָרַת הַקְּטֹרֶת. כִּי עַל יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים 'חָכְמָה בִּינָה דַּעַת' דַּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה**, כי יש ארבע עולמות עליונים: אצילות בריאה יצירה עשיה, ובכל אחד מהם יש עשר ספירות, ובכל ספירה יש פנימיות וחיצוניות, ועל ידי קרבן תמיד מעלים את הפנימיות של הספירות 'חכמה בינה דעת' של עולם העשיה לעולם היצירה שמעליו, והם נעשים חיצוניות לספירות 'נצח הוד יסוד' של עולם היצירה, ואז הפנימיות של הספירות 'חסד גבורה תפארת'

מָאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט): עִיר קְטַנָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּאוֹר הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אַזַי מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה. כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו:

ו **גַּם** יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּשֵׁנָה: כִּי יֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לִמּוּד

פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא כְּפִי הַדִּבְקוּת, וְיֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, אַזַי הַמּוֹחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֵיפוּתָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא בתרא קעה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא־וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי לא): הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַשָּׂא־וּמַתָּן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אַזַי: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ; וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵאוֹר הַפָּנִים, כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא רָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה:

ז **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ

פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים; אַזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת (יחזקאל ח): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. וּירוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קִרְיָה נֶאֱמָנָה; וְהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת; וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וַלַּחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת חַשְׁמַ״ל מֵעוֹלַם הַבִּינָה, לְהַלְבִּישׁ אֶת הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַעֲכוּ״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ. וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן כָּל־כָּךְ בֶּאֱמוּנָה כְּמוֹ רַב סַפְּרָא, וּמְקַיֵּם (תהלים טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ (בשארז״ל מכות כד) – זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשָׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, וַאֲזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה, וְהִיא: אֵם לַבְּנָה תִּקְרָא (משלי ב), וּבִינָה – לִבָּא (הקדמת תיקונים). וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, אַזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה חַשְׁמַ״ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב״ב שם): הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַנִּקְרָא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְנִקְרָא אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, אַזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חַשְׁמַ״ל מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שִׂיקְּנִים: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ. וְהַחַשְׁמַ״ל הַזֶּה, הוּא מַלְבּוּשׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא. וְזֶהוּ: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא, כִּי **חַשְׁמַל לֵב** גִּימַטְרִיָּא **שְׁמַע**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וּבֶן נַנָּס, בְּחִינַת אֱמוּנָה, הִיא בְּחִינַת בֵּן נַנָּס, הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטֹן:

ח **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת,

הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, זֶהוּ בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקְּרְבָּן תָּמִיד וְהַקְטֹרֶת הַקְּטֹרֶת, כִּי עַל־יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים הָכְמָה בִּינָה דַּעַת דְּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְּלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, נִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת מט״ט הַמְקַנֵּן בִּיצִירָה. נִמְצָא, שֶׁהָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ״ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, עוֹלִים לִבְחִינַת אֱמוּנָה, הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם וּמַלְכוּת. כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל. כִּי חָרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה (עיין שם, מבאר דִּכְנָתָם על מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה.) וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, מִתְגַּבֶּרֶת – אַזַי אֵלּוּ הָעַכּוּ״ם וְהָאֲרָצוֹת נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מִמֶּנָּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת. **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְהָא בְּהָא תְּלְיָא, כִּי הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ״ל, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּוּ״ם וְהָאֲרָצוֹת, בִּבְחִינַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (רות פ׳ א׳): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקֹלֶת? לוֹמַר, שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקֹלֶת הָיָה מִלְּחֶמֶת עֲמָלֵק, וְהַיְנוּ הַךְ, כַּיָּדוּעַ. וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמּוֹחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו וְכַנַּ״ל:

ט **וְזֶה** הַחַשְׁמַ״ל, הַנַּעֲשָׂה מִבְּחִינַת: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ; וּמַלְבִּישׁ

לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת רְצוּעוֹת, כִּי רְצוּעוֹת הֵם מַקִּיפֵי מַלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה. וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב״ב כא): כַּד תִּמְחֵי לְיַנּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי. תִּמְחֵי – לְשׁוֹן טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ. יַנּוּקָא, הוּא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן, הִיא בְּחִינַת שֵׁנָה. לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי – הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם "מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל" זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוּוֹת: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל, תַּרְגּוּמוֹ: עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי; הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, לֹא תוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַנֵּנָּם, הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ יַנּוּקָא, אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי, הַיְנוּ

שבעשייה עולה, וכן הפנימיות של הספירות ׳נצח הוד יסוד׳ שבעשייה עולה ונעשית חיצוניות לספירות ׳חסד גבורה תפארת׳ שבעשייה, והפנימיות של ספירת ה׳מלכות׳ שבעשייה עולה ונעשית חיצוניות לספירות ׳נצח הוד יסוד׳ שבעשייה[2], **וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְּלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד ׳אַחַד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת׳, בִּבְחִינַת ׳מַלְכוּת׳**, כי יש י"א ניצוצות הקדושה שירדו לתוך הקליפות והם מחיים אותם, והם בחינת ׳י"א סממני הקטורת׳, ועל ידי הקטורת מעלים אותם מבין הקליפות, והם נעשים חיצוניות לספירת ה׳מלכות׳ דעשייה. **וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא וּמַתָּן** כשהוא נעשה באמונה והוא מקפיד על כל ההלכות, **הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת**, ודיני ממונות **הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **נִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – בפשט התורה, **שֶׁהֵם בְּחִינַת** המלאך ׳מט"ט׳ **הַמְקַנֵּן בַּיְצִירָה** – שמקומו הוא בעולם היצירה, כי הפשט שבתורה הוא בחינת המלאך מט"ט. **נִמְצָא שֶׁחָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן,** דהיינו השכל שהוא משתמש שבו בשעת המשא ומתן, שהוא בחינת ׳חכמה בינה דעת׳, ועשיית המשא ומתן היא בחינת ׳עשיה׳, **עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – לפשט התורה, שהוא בחינת עולם היצירה, **וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת ׳יְרוּשָׁלַיִם׳**, שזהו הסטרא אחרא והקליפות שסביב ה׳מלכות׳, **עוֹלִים לִבְחִינַת ׳אֱמוּנָה׳, הַנִּקְרָא ׳יְרוּשָׁלַיִם׳ וּ׳מַלְכוּת׳**. כי הנה **כְּשֶׁזֶּה קָם זֶה נוֹפֵל,** דהיינו כשהקדושה מתגברת הטומאה נופלת, וכן להיפך, **כִּי חֻרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (שבת קיט:): **׳לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה׳,** דהיינו שפסקו ממנה אנשים העוסקים במשא ומתן באמונה, ואם כן להיפך, כשהאדם עוסק במשא ומתן באמונה, ומתגברת האמונה, זהו בחינת בנין ירושלים, שהיא ה׳מלכות׳, **וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **מִתְגַּבֶּרֶת - אֲזַי אֵלּוּ הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְהָאֲרָצוֹת** שסביב ה׳מלכות׳ **נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מִמֶּנָּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם, בְּסוֹד ׳אַחַד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת׳.**

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): **׳שְׁלֹשָׁה מִצְוֹות נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׳.** ורמוז בזה מה שנתבאר לעיל שנעשה על ידי משא ומתן באמונה, **וְהָא בְּהָא תַּלְיָא** – ושלושה דברים אלו הם תלויים זה בזה, **כִּי ׳הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ׳ הִיא בְּחִינַת ׳אֱמוּנָה׳ כַּנַּ"ל,** כי ׳מלך׳ רומז על בחינת ה׳מלכות׳, שצריך להעמידה ולהגבירה, וזה נעשה על ידי משא ומתן באמונה. **וּ׳כְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק׳, הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְהָאֲרָצוֹת,** שהם הסטרא אחרא והקליפות, על ידי שה׳מלכות׳, שהיא האמונה, מתגברת, **בִּבְחִינַת ׳אַחַד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת׳, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ** (רות פ׳ א׳): **׳לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקֹלֶת, לוֹמַר שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקֹלֶת הָיָה מִלְחֶמֶת עֲמָלֵק׳,** דהיינו בעוון זה שלא נזהרו במשא ומתן באמונה, ולא נזהרו שהמידות והמשקולות יהיו מכוונים, **וְהַיְנוּ הַךְ** – ושניהם הם דבר אחד, מלחמת עמלק, והסטרא אחרא והקליפות שסביב ה׳מלכות׳, **כַּיָּדוּעַ,** כי עמלק הוא שורש הסטרא אחרא והקליפות (כמו שנאמר (במדבר כד) "ראשית גוים עמלק"), **וכשם** שכשאין נזהרים במשא ומתן באמונה מתגבר כוחו של עמלק, כך כשנזהרים במשא ומתן באמונה נחלש כוחו של עמלק, ואז עולים הניצוצות מבין הסטרא אחרא והקליפות. **וּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הוּא בְּחִינַת ׳אוֹר הַפָּנִים׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות לג): **׳מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו׳ וְכַנַּ"ל,** הרי שבית המקדש הוא בחינת חידוש הדעת והשכל, כי שם האירה בחינת ׳אור הפנים׳, ונמשך ממנה חידוש השכל והנשמה, ובחינה זו נעשית על ידי משא ומתן באמונה, שעל ידי זה שכלו ונשמתו באה בתוך האמונה והיא מתחדשת שם, על ידי שנמשך לה שכל חדש מ׳אור הפנים׳.

מקורות והערות

[2] עיין בשער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש ג׳, ופרי עץ חיים שער התפילה פ"ה.

מָאוֹר הַקָּטָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ט): עִיר קְטַנָּה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית א): אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְיֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּאוֹר הַפָּנִים, כִּי יֵשׁ מְקַבְּלִים הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה, וְיֵשׁ מְקַבְּלִים מֵאוֹר פְּנֵי הַצַּדִּיקִים; כְּשֶׁהַצַּדִּיק מַסְבִּיר לוֹ פָּנִים, אַזַי מְקַבֵּל שֵׂכֶל חָדָשׁ וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה. כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל מֵאוֹר הַפָּנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ח): חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו:

ו **גַּם** יֵשׁ כַּמָּה בְּחִינוֹת בְּשֵׁנָה: כִּי יֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת לִמּוּד

פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא כְּפִי הַדִּבְּקוּת, וְיֵשׁ שֵׁנָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁהוּא גַּם־כֵּן פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כִּי כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, אַזַי הַמּוֹחִין, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ בָּאָה לְתוֹךְ אֱמוּנָה בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים, וְנִתְחַדְּשׁוּ שָׁם, וְנִתְחַזְּקוּ מֵעֵינוּתָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בבא בתרא קעה:): הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ הָרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֶת שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, כִּי הָעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הוּא בְּוַדַּאי עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, כִּי כָּל דִּינֵי מָמוֹנוֹת שַׁיָּךְ לְמַשָּׂא־וּמַתָּן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה כִּי אִם בָּקִי בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בָּהֶם. וְזֶה בְּחִינַת (משלי לא): הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר; הַיְנוּ עַל־יְדֵי מַשָּׂא־וּמַתָּן, הַיְנוּ עַל־יְדֵי פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, אַזַי: מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ; וּמַמְשִׁיךְ שֵׂכֶל חָדָשׁ מֵאוֹר הַפָּנִים, כִּי הַשֵּׂכֶל נִקְרָא רָחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה:

ז **אֲבָל** כְּשֶׁאָדָם מַכְנִיס שִׂכְלוֹ, הַיְנוּ נִשְׁמָתוֹ, בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ

פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים; אַזַי צָרִיךְ לִשְׁמֹר הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, כִּי הִיא שׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הַחִיצוֹנִים, בְּחִינַת (יחזקאל ח): זֹאת יְרוּשָׁלַם שַׂמְתִּיהָ בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וּסְבִיבוֹתֶיהָ אֲרָצוֹת. וּירוּשָׁלַיִם הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קִרְיָה נֶאֱמָנָה; וְהוּא בְּחִינַת לַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת; וְהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וַלַּחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה; וְהִיא בְּחִינַת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְאֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת חַשְׁמַ"ל מֵעוֹלַם הַבִּינָה, לְהַלְבִּישׁ אֶת הַמַּלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַעֲכוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ. וּכְשֶׁאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן כָּל־כָּךְ בֶּאֱמוּנָה כְּמוֹ רַב סַפְּרָא, וּמְקַיֵּם (תהלים טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ (בשארז"ל מכות כד) – זוֹ הַבְּחִינָה נַעֲשָׂה חַשְׁמַ"ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, וַאַזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה, וְהִיא: אִם לַבִּנָּה תִּקְרָא (משלי ב), וּבִינָה – לִבָּא (הקדמת תיקונים). וְזֶה שֶׁמְּקַיֵּם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, אַזַי אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא, שֶׁהַלֵּב עוֹשֶׂה חַשְׁמַ"ל, הַיְנוּ מַלְבּוּשׁ, סְבִיב הָאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ב"ב שם): הָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; הַיְנוּ הָרוֹצֶה לַעֲסֹק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, הַנִּקְרָא חֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי, וְנִקְרָא אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת, אַזַי צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ חַשְׁמַ"ל מֵהַלֵּב, הַיְנוּ שִׂיקְּיָם: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ. וְהַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, הוּא מַלְבּוּשׁ אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ אֶת הָאֱמוּנָה, בִּבְחִינַת: אִמָּא מְסַכֶּכֶת עַל בְּנָהָא. וְזֶהוּ: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס; כִּי שְׁמִיעָה תַּלְיָא בְּלִבָּא, כִּי **חַשְׁמַל לֵב** גִּימַטְרִיָּא **שְׁמַע**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים א ג): וְנָתַתָּ לְעַבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ; וּבֶן נַנָּס, בְּחִינַת אֱמוּנָה, הִיא בְּחִינַת בֵּן נַנָּס, הַיְנוּ הַמָּאוֹר הַקָּטֹן:

ח **וּכְשֶׁאָדָם** עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת,

הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, זֶהוּ בְּחִינַת הַקְרָבַת הַקְּרְבָּן תָּמִיד וְהַקְטֹרֶת הַקְּטֹרֶת, כִּי עַל־יְדֵי הַתָּמִיד עוֹלִים הָכְמָה בִּינָה דַּעַת דְּעֲשִׂיָּה בִּיצִירָה, וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבַּקְּלִפָּה עוֹלִים בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, בִּבְחִינַת מַלְכוּת, וּכְשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן, וְהַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא בְּחִינַת דִּינֵי מָמוֹנוֹת, הַיְנוּ פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, נִמְצָא בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹסֵק בִּפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת מט"ט הַמְקַנֵּן בִּיצִירָה. נִמְצָא, שֶׁהָכְמָה בִּינָה דַּעַת שֶׁלּוֹ בַּעֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן עוֹלִים בִּיצִירָה, הַיְנוּ לִפְשָׁטָא אוֹרַיְתָא. וְכָל נִיצוֹצוֹת הַקְּדֻשָּׁה שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת שֶׁסְּבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, עוֹלִים לִבְחִינַת אֱמוּנָה, הַנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם וּמַלְכוּת. כְּשֶׁזֶּה קָם, זֶה נוֹפֵל. כִּי חָרְבַּן אֱמוּנָה הוּא נִקְרָא חָרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קיט:): לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם, עַד שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֱמוּנָה (עיין שם, מבאר דְּכוּתָם על מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה.) וּכְשֶׁיְּרוּשָׁלַיִם, הַיְנוּ הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן, שֶׁהוּא פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, מִתְגַּבֶּרֶת – אַזַי אֵלּוּ הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת נוֹפְלִים, וְעוֹלִים מִמֶּנָּה כָּל הַנִּיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּתוֹכָם בְּסוֹד אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת. **וְזֶהוּ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין כ:): שָׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל בִּכְנִיסָתָן לָאָרֶץ: הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק, וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ. וְהָא בְּהָא תְּלִיָא, כִּי הַעֲמָדַת הַמֶּלֶךְ הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל, וּכְרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק הֵם הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁעוֹלִים מִבֵּין הָעַכּוּ"ם וְהָאֲרָצוֹת, בִּבְחִינַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (רות פ' א'): לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת כְּרִיתוּת זַרְעוֹ שֶׁל עֲמָלֵק לְפָרָשַׁת מִשְׁקֹלֶת? לוֹמַר, שֶׁבַּעֲוֹן מִשְׁקֹלֶת הָיָה מִלְּחֶמֶת עֲמָלֵק, וְהַיְנוּ הַךְ, כַּיָּדוּעַ. וּבִנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת חִדּוּשׁ הַמּוֹחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות לג): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דֵּעָה, כְּאִלּוּ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו וְכַנַּ"ל:

ט **וְזֶה** הַחַשְׁמַ"ל, הַנַּעֲשָׂה מִבְּחִינַת: וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ; וּמַלְבִּישׁ לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת רְצוּעוֹת, כִּי רְצוּעוֹת הֵם מַקִּיפֵי מַלְכוּת, הַיְנוּ אֱמוּנָה. וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב"ב כא): כַּד תִּמְחֵי לְיַנּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי. תִּמְחֵי – לְשׁוֹן טָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מד): מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ. יַנּוּקָא, הוּא בְּחִינַת מָאוֹר הַקָּטֹן, הִיא בְּחִינַת שֵׁנָה. לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי – הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה יז): בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם "מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל" זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוּוֹת: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל, תַּרְגּוּמוֹ: עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי; הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינְקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים, לֹא תוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַנֵּגֶם, הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ יַנּוּקָא, אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי, הַיְנוּ

לאחר שנתבאר שהאדם צריך לשמור את שכלו מחכמות חיצוניות, ולאחר מכן גם לחדש את שכלו, וזאת על ידי השינה, שאז הנשמה עולה אל ספירת ה'מלכות' ומתחדשת שם, ונתבאר כי מלבד השינה בגשמיות, יש גם ברוחניות בחינות של שינה, שהם לימוד הפשט שבתורה, ומשא ומתן באמונה, ונתבאר כי כשהאדם מכניס את שכלו ונשמתו בתוך ה'מלכות', הוא צריך להמשיך לבוש ל'מלכות', שהוא החשמ"ל, כדי שהחיצונים לא יינקו ממנה, יתבאר כעת כי הלבוש הזה הוא בחינת 'רצועות'.

ט. וְזֶה הַ'חַשְׁמַ"ל', הַנַּעֲשֶׂה מִבְּחִינַת: "וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ", וּמַלְבִּישׁ לְהָאֱמוּנָה, הוּא בְּחִינַת 'רְצוּעוֹת', כִּי 'רְצוּעוֹת' הֵם מַקִּיפֵי 'מַלְכוּת', הַיְנוּ 'אֱמוּנָה'. וְזֶה שֶׁאָמַר רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת (ב"ב כא): **'כַּד תִּמְחֵי לְיַנּוּקָא, לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי'** – כשאתה מכה את הילד, לא תכה אותו אלא ברצועה של מנעל, כלומר מכה קלה שלא יוזק. **ורמוז בדברי הגמרא, כי 'תִּמְחֵי' - לְשׁוֹן טָהֲרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה מד): **"מָחִיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ". 'יַנּוּקָא'** – ילד, **הִיא בְּחִינַת 'מָאוֹר הַקָּטֹן', הִיא בְּחִינַת 'שָׁנָה'**, דהיינו בחינת ה'מלכות' והאמונה שהנשמה באה בתוכה בשעת השינה. **'לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי' - הַיְנוּ רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (סוטה יז): **'בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם** למלך סדום, שלא יקח מרכוש סדום שהציל במלחמה **"מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל", זָכוּ בָּנָיו לִשְׁנֵי מִצְוּוֹת: לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת, וְלִרְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין'**. והנה על הפסוק **"וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל", תַּרְגּוּמוֹ: 'עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי'**, ואם כן 'ערקתא דמסאני' רומז על ענין רצועות התפילין, כי הוא רומז על בחינת 'שרוך נעל', שרומזת על ענין רצועות התפילין, ואם כן רמוז במאמרו של רב כך, **הַיְנוּ: כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה לִשְׁמֹר אֶת הַמָּאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁלֹּא יִינָקוּ מִמֶּנָּה הַחִיצוֹנִים**, שזהו 'כד תמחי לינוקא', לשון טהרה, שאתה רוצה לשמור ולטהר את המאור הקטן, שהוא ספירת ה'מלכות', **לֹא תּוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הַ'נֶּפֶשׁ', הַיְנוּ מָאוֹר הַקָּטֹן, הַיְנוּ יַנּוּקִי, אֶלָּא בְּ'עַרְקְתָא דִּמְסָאנֵי', הַיְנוּ**

רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַ"ל מִ"בִּינָה לִבָּא" לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס' כַּנַּ"ל (כמובא לעיל באות ד'), **הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם "וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ" בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן, כְּרַב סַפְּרָא,** שעל ידי זה ימשיך את בחינת 'חשמ"ל' להלביש את האמונה, שהיא ה'מלכות', שלא יינקו ממנה החיצונים.

וּ'רְצוּעָה' גְּמַטְרִיָּא 'ש"ע', לְרַמֵּז שֶׁעַל יְדֵי הַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, שהוא בחינת 'רצועה', **שֶׁהוּא בְּחִינַת: "דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ", נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה** שהיא ה'מלכות', **וְהַנְּשָׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ** שבאים בתוכה על ידי משא ומתן באמונה, **וּמְקַבֶּלֶת מֵ'אוֹר הַפָּנִים', שֶׁהוּא ש"ע נְהוֹרִין** – אורות **שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן "וֶאֱמֶת"** – המידה השביעית של י"ג מידות של רחמים שנקראת 'ואמת', שהיא כנגד התיקון השביעי מ'י"ג תיקוני הזקן' שהם י"ג בחינות רוחניות שבפרצוף (בנין רוחני) 'אריך אנפין' שהוא בחינת ספירת ה'כתר'[1], **כַּיָּדוּעַ,** וכיון שבחינת ה'רצועה' שומרת על הנשמה שמקבלת את המוחין מהש"ע נהורין, לכן 'רצועה' בגימטריא ש"ע.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רב לרב שמואל בר שילת בהמשך דבריו: **'דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְתָּא לַחֲבֵרוֹ'** – מי שלומד ילמד, ומי שאינו לומד אינך צריך לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך, אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לשים לב וללמוד. **ורמוז** בזה גם כן ענין הקשור למשא ומתן באמונה, **כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תִּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן** – לומד תורה **וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֶצְלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין** בזמן זה, ואחר כך הוא יכול לחזור וללמוד בהתחדשות. **אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרְיָן** – לומד תורה, **מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן. דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְשָׁרְשׁוֹ** – מאותו שורש נשמה שלו, **שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבֶּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: 'דְּקָרֵי קָרֵי', מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן** – לומד תורה, **אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לִלְמוֹד וְלִדְבֵּקוּת הַבּוֹרֵא. 'וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְתָּא לַחֲבֵרוֹ'** – ומי שאינו לומד יהיה יחד עם חבירו, **הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמְּשָׁרְשׁוֹ,** שהמוחין של חבירו יתחדשו על ידי זה.

עתה יתבאר כי בחינת המשא ומתן באמונה והפשט שבתורה שהם בחינת 'שינה', ובחינת התחדשות המוחין הנמשכת מ'אור הפנים', נעשים בראש השנה.

יא. וְזֶה בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כִּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת 'שֵׁנָה', כַּיָּדוּעַ[2]**, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא** – הפשט שבתורה, **בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת,** כמובא לעיל שהפשט שבתורה ומשא ומתן באמונה הם בחינת 'שינה'. **וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשֵּׁנָה,** כי הם באים לעורר את האדם משנתו הרוחנית, **שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים,** כמבואר לעיל, שכשהמוחין באים לתוך בחינת 'שינה', הם מקבלים התחדשות המוחין מ'אור הפנים', ולכן בראש השנה שהוא בחינת 'שינה', מקבל האדם התחדשות המוחין מבחינת 'אור הפנים' על ידי התקיעות, ועל ידי זה הוא מתעורר משנתו הרוחנית, ומתחדש בלימוד ובדביקות הבורא. **וּמִזֶּה הוּא הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים** – מהבחינה העליונה שנקראת 'אור הפנים', ומהאור הזה שנמשך בזמן התקיעות נגרם שהפנים של התוקע נעשים אדומים בזמן התקיעות.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "אשרי העם יודעי תרועה וגו'".

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: "אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה", ורמוז בזה, **כִּי הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת אַחַד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת,** שהם י"א ניצוצות הקדושה, **שֶׁבְּתוֹךְ הָעַכּוּ"ם** – הגויים **וְהָאַרְצוֹת** שהם בחינת הסטרא אחרא והקליפות **הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים**

מקורות והערות

[1] עץ חיים שער י"ג פרק י"ד. [2] עיין בפרי עץ חיים שער ראש השנה פ"ג ופ"ד, שמבאר שכשם שבזמן השינה הנשמה עולה אל ספירת ה'מלכות' ונעשית בבחינת 'מיין נוקבין', דהיינו שה'מלכות' שהיא בחינת נקיבה מתפארת ומתקשטת בנשמות אלו ועל ידי זה היא מקבלת שפע מפרצוף (בנין רוחני) 'זעיר אנפין' שמעליה, (שהוא מורכב משש הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), ומשפע זה מתחדשת הנשמה, כך בראש השנה נעשית בחינה כזו, שהמוחין של פרצוף 'זעיר אנפין' עולים אל ספירת ה'בינה', והם נעשים בבחינת 'מיין נוקבין' אל ה'בינה', שעל ידי זה ה'בינה' מקבלת שפע מה'חכמה', ושפע זה יורד אל ה'מלכות', וזהו בחינת 'דורמיטא' ושינה, כי המוחין של 'זעיר אנפין' מסתלקים ועולים, ומבואר שם שעל ידי השופר חוזרים המוחין של 'זעיר אנפין' מספירת הבינה למקומם.

רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַל מִ"בִּינָה לִבָּא" לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס כַּנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּרַב סַפְרָא. **וּרְצוּעָה ש"ע**, לְרַמֵּז שֶׁעַל־יְדֵי הַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה וְהַנְּשָׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמְקַבֶּלֶת מֵאוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא

ש"ע נְהוֹרִין שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן וְאֱמֶת, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (שם רב לר"ש הנ"ל): דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ. כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תֵּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֲצִלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין; אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרְיָן, מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן? דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבֶּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: דְּקָרֵי קָרֵי, מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לְלִמּוּד וְלִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא; וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמִּשָּׁרְשׁוֹ:

י **וְזֶה** בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת שָׁנָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים, וּמִזֶּה הוּא הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה** – הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁבְּתוֹךְ הָעִבּוּ"ם וְהָאַרְצוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים אֵלָיו הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה: יֹדְעֵי תְרוּעָה; יֹדְעֵי – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, **תְּרוּעָה** – מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם מִשְׁבִּירַת כֵּלִים. ה' **בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן** – בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ. הַיְנוּ, כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵאוֹר הַפָּנִים חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, עַל־יְדֵי־זֶה עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל־יְדֵי אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת:

לו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ': (תהלים כז)

א **וְזֶהוּ** כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מֻשְׁרָשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב, וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב מֻשְׁרָשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים, שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב הֵם שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁכָּל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרְתָּהּ, וּמֵחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרֻחָקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקֹּדֶם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין (זוהר פנחס דף רמט:), כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין שֶׁבִּמְזִמּוֹר יַעֲנְךָ, שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד. וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה וּבֶעֱבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲוֹוֹתֵיהֶן, וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לֵדָה, כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת עִבּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, כַּעֲצָמִים בְּבָטֶן הַמְּלֵאָה, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר; הַיְנוּ בְּגָלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן. כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְּלִפָּה, לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת מֵרָחָם הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְשַׁבְּרָם וְלָבוֹא אַחַר־כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת:

ב **וְדַע,** שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ, הִיא תַּאֲוַת נַאוּף; וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אֲזַי בְּקֹל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲוֹוֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. וּבִלְעָם, שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד מֹשֶׁה בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; גַּם אוֹתִיּוֹת **בִּלְעָם** מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי **ב** הִיא הַתְחָלַת הַתּוֹרָה, וְ**ל** הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְ**ע** כְּנֶגֶד **ע'** פָּנִים, וּ**מ"ם** כְּנֶגֶד **מ"ם** יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כב): הַהֲסִכֹּן הִסְכַּנְתִּי. גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הַיְנוּ חָכְמָה בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה; כִּי: אִם לְבִינָה תִּקְרָא (משלי ב); וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֶצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצֵרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנ"ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הַיְנוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) **עַל פָּסוּק:** אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ', (אַחֲרֵי לְבַבְכֶם – זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זוֹ נַאוּף). גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו (שם, וסוטה מז:). גַּם בִּלְעָם נִקְרָא שְׁתוּם הָעָיִן (במדבר כד), מֵחֲמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת מִדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן:

ג **לְפִיכָךְ** כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת עוּלִימְתָא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין (סבא משפטים דף צח. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל עין בשע"ת ס' סא ס"ק ג), כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם – שֶׁיֹּאמַר "שְׁמַע' וּ'בָרוּךְ שֵׁם'. כִּי תַּאֲוַת נַאוּף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הַיְנוּ מִטְּחוֹל, שֶׁהִיא לִילִית, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּמַלְכוּתָא דְּשַׁמְיָא הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא, אִשָּׁה יִרְאַת ה', שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים־עָשָׂר בָּקָר, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ (זוהר ויחי דף רמא). וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפְּסוּקִים, שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וּמַפְרִישׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֵרֶב־רַב, הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת (בראשית מט): מִפְּנֵי שָׂרֵי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בּוֹרֵחַת; שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה,

אֵלָיו הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה: "יֹדְעֵי תְרוּעָה", "יֹדְעֵי" - לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, כמו שנאמר (בראשית ד): "והאדם ידע וגו'". **"תְּרוּעָה" - מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה,** כמו שנאמר (תהילים ב): "תרועם בשבט ברזל וגו'", **כִּי הַנִּיצוֹצוֹת שנפלו אל הקליפות הֵם מִשְּׁבִירַת כֵּלִים,** דהיינו שכל ספירה עליונה מורכבת מאור ומכלי שמקבל את האור, ובתחילת הבריאה היו אורות גדולים יותר מהכלים והכלים נשברו ונפלו אל בין הקליפות, ומהם יניקת הקליפות וקיומם, וזהו "יודעי תרועה", ההתחברות של ניצוצות הקדושה שנשברו ונפלו אל הקליפות, והיא נעשית על ידי: **"ה' בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן"**, ש"יהלכון" רומז על **בְּחִינַת מַשָּׂא וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים לג): **"שְׂמַח זְבוּלוּן בְּצֵאתֶךָ"**, שזהו בחינת הליכה, ועל ידי המשא ומתן באמונה זוכים לחידוש המוחין מבחינת "באור פניך". **הַיְנוּ כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת: "חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ"**, דהיינו לתוך האמונה, **כְּדֵי לְקַבֵּל מֵ'אוֹר הַפָּנִים'** את **חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, עַל יְדֵי זֶה** מתגברת בחינת האמונה, שהיא ספירת ה'מלכות', ואז **עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל יְדֵי אַחַד עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת,** אל ספירת ה'מלכות'.

תורה ל"ו

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ'"** (תהלים כז), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. וְזֶהוּ כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל הוּא מֵשְׁרָשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, דהיינו שיש שבעים נפשות כלליות, שהם בחינת השבעים נפש שירדו עם יעקב למצרים, ושבעים נפשות כלליות אלו הם השורש של כל נפשות ישראל, **וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, מֵשְׁרָשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה** – בשבעים דרכים שאפשר לפרש את התורה, שהם בשורשם שבעים בחינות עליונות, שמהם משתלשלים השבעים נפש של בית יעקב, שהם השורש של כל נפשות ישראל. **וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים,** שכל דבר שיש בקדושה יש כנגדו כח של טומאה, **שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב, הֵם שִׁבְעִים לָשׁוֹן** של שבעים אומות העולם, **שֶׁכָּל לָשׁוֹן וְלָשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרְתָּהּ,** כי כשם שהשבעים נפש שבקדושה יונקים משבעים פנים של תורה, כך השבעים לשון שבקליפה יונקים משבעים מידות רעות, **וּמֵחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרֻחָקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת** – צועקת **שִׁבְעִין קָלִין** – שבעים קולות, **כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקֹּדֶם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין** (זוהר פנחס רמט:), **כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין** – תיבות **שֶׁבְּמִזְמוֹר "יַעַנְךָ", שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד. וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בְּתוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲווֹתֵיהֶן. וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת** – צועקת **שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לֵדָה, כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת 'עִבּוּר', שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, "כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה"** – כדברים הנסגרים בבטן שהיא מלאה ואינם ידועים (קהלת יא), וענין העיבור הוא **בִּבְחִינַת** מה שנאמר (דברים לא): **"וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר", הַיְנוּ** שהשפע של התורה והעבודה מסתתר **בַּגָּלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן. כִּי הַקְּלִפָּה קֶדְמָה לַפְּרִי,** דהיינו שהסטרא אחרא והקליפות מקיפים את הקדושה, **וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְּלִפָּה. לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת, מֻכְרָח הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְשַׁבְּרָם, וְלָבוֹא אַחַר כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת** של התורה והעבודה[3]. ולכן צריך האדם לצעוק הרבה לה' יתברך כשמנסים אותו בתאוות ובמידות רעות, ועל ידי זה הוא יזכה לשבר את התאוות והמידות הרעות הללו, ואז יזכה להתגלות בתורה ועבודה[4].

מקורות והערות

[3] ולכן השבעים נפש של בית יעקב ירדו למצרים, והיינו שבאו לשם להתנסות ולהצטרף בגלות של שבעים לשון, כי שם הוא תוקף זוהמת התאוות, ובפרט תאות ניאוף, כמו שנאמר על מצרים (יחזקאל כג): "וזרמת סוסים זרמתם", ועל ידי ששברו את תאוותיהם ומידותיהם הרעות זכו להתגלות התורה, דהיינו שקיבלו את התורה בהר סיני.

[4] קיצור ליקוטי מוהר"ן.

רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַל מִ"בִּינָה לִבָּא" לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס כַּנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּרַב סַפְרָא. **וּ"רְצוּעָה** גִּימַטְרִיָּא **ש"ע**, לְרַמֵּז שֶׁעַל־יְדֵי הַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה וְהַנִּשְׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמְקַבֶּלֶת מֵאוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא

ש"ע נְהוֹרִין שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן וְאֱמֶת, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (שם רב לר"ש הנ"ל): דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ. כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תֵּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֲצִלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין; אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרְיָן, מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן? דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבֶּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: דְּקָרֵי קָרֵי, מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לְלִמּוּד וְלִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא; וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמִּשָּׁרְשׁוֹ:

י **וְזֶה** בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת שָׁנָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים, וּמִזֶּה הוּא

הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה** – הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת

אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁבְּתוֹךְ הָעִבּוּ"ם וְהָאַרְצוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים אֵלּוּ הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה: יֹדְעֵי תְרוּעָה; יֹדְעֵי – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, תְּרוּעָה – מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם מִשְׁבִּירַת כֵּלִים. ה' **בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן** – בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ. הַיְנוּ, כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵאוֹר הַפָּנִים חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנִּשְׁמָה, עַל־יְדֵי־זֶה

עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל־יְדֵי אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת:

לו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ': (תהלים כז)

א **וְזֶהוּ** כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מֶשֶׁרֶשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ

שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב, וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב מֵשָׁרְשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים, שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב הֵם שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁכָּל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרְתָּהּ, וּמֵחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרֻחָקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקֹּדֶם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין (זוהר פנחס דף רמט:), כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין שֶׁבְּמִזְמוֹר יַעַנְךָ, שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד. וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בְּתוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲוֹוֹתֵיהֶן, וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לִדָּה, כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת עִבּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, כַּעֲצָמִים בְּבָטֶן הַמְּלֵאָה, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר; הַיְנוּ בְּגָלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן. כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְּלִפָּה, לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת מֵכְרָח הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְשַׁבְּרָם וְלָבוֹא אַחַר־כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת:

ב **וְדַע,** שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ,

הִיא תַּאֲוָה נְאוּף; וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אֲזַי בְּקֹל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲווֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא רֵאשִׁית דַּעַת (משלי א), גַּם אִיתָא: **מֹשֶׁה רַבֵּינוּ** עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **תַּרְי"ג** (ספר הקנה י"ב, רוקח סי' רצו, מגלה עמוקות אופן קיג), שֶׁהוּא כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. וּבִלְעָם, שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד מֹשֶׁה בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; גַּם אוֹתִיּוֹת **בִּלְעָם** מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי **ב** הִיא הַתְחָלַת הַתּוֹרָה, וְ**ל** הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְ**ע** כְּנֶגֶד **ע'** פָּנִים, וּ**מ"ם** כְּנֶגֶד **מ"ם** יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כב): הַהֲסִכֹּן הִסְכַּנְתִּי. גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הַיְנוּ חָכְמָה בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה; כִּי: אִם לִבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב); וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֶצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצֵרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הַיְנוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא

חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) **עַל פָּסוּק:**

אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ', (אַחֲרֵי לְבַבְכֶם – זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זוֹ נְאוּף). גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו (שם, וסוטה מז:). גַּם בִּלְעָם נִקְרָא שְׁתוּם הָעָיִן (במדבר כד), מֵחֲמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת

מִדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן:

ג **לְפִיכָךְ** כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת עוּלִימְתָא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין (סבא משפטים דף צח. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל עיין בשע"ת סי' סא ס"ק ג), כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם – שֶׁיֹּאמַר "שְׁמַע' וּ'בָרוּךְ שֵׁם'. כִּי תַּאֲוַת נְאוּף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הַיְנוּ מִטְּחוֹל, שֶׁהִיא לִילִית, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּמַלְכוּתָא דְּשַׁמְיָא הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא, אִשָּׁה יִרְאַת ה', שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים־עָשָׂר בָּקָר, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ (זוהר ויחי דף רמא). וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפְּסוּקִים, שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וּמְפָרֵשׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֵרֶב־רַב, הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת (בראשית מט): מִפְּנֵי שָׂרֵי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בּוֹרֵחַת; שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה,

לאחר שנתבאר שקודם שהאדם זוכה להתגלות התורה, הוא צריך להתנסות ולהצטרף בתאוות והמידות הרעות של שבעים לשון, והוא צריך לצעוק לה' יתברך שבעים קולות, ועל ידי זה זוכה לשבר את התאוות, וזוכה להתגלות התורה, יתבאר כעת כי הכללות של התאוות של שבעים לשון היא תאות ניאוף.

ב. וְדַע, שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ, הִיא תַּאֲוַת נִאוּף. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אֲזַי בְּקַל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲוָוֹת, ואז הוא זוכה להתגלות התורה. **וּבִשְׁבִיל זֶה, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה,** כי הוא גילה את התורה לישראל, **שֶׁהוּא בְּחִינַת 'דַּעַת', כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא "רֵאשִׁית דַּעַת"** (משלי א), וכיון שמשה רבינו גילה את התורה, לכן הוא בחינת 'דעת'. **גַּם אִיתָא** – מובא כי **מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא 'תַּרְיַ"ג'** (ספר הקנה י"ב, רוקח סי' רצו, מגלה עמוקות אופן קיג), **שֶׁהוּא כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכָּל וָכֹל** מתאוה זו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אמר לו (דברים ה): **"וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי"**, שיפרוש לגמרי מן האשה, כי על ידי שבירת תאוה זו לגמרי זכה לכלל התגלות התורה. **וּבִלְעָם שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד 'מֹשֶׁה' בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על בלעם (במדבר כד): **"וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן"**, הרי שהיתה לו את בחינת ה'דעת' דקליפה, שהיא כנגד ה'דעת' דקדושה של משה רבינו, **גַּם אוֹתִיּוֹת 'בִּלְעָם' מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי ב' הִיא הַתְּחָלַת הַתּוֹרָה, וְל' הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְע' כְּנֶגֶד שִׁבְעִים פָּנִים** שבתורה, **וּמ' כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה. וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהאתון אמרה לבלעם (שם כב): **"הַהַסְכֵּן הִסְכַּנְתִּי"**, ודרשו על כך רבותינו ז"ל (סנהדרין קה:), שהוא מלשון מה שנאמר (מלכים א) "ותהי לו סוכנת", דהיינו שהיה עושה עמה מעשה אישות.

גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הָיְנוּ 'חָכְמָה' 'בִּינָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על התורה (תהלים קיא): **"רֵאשִׁית חָכְמָה", "כִּי אִם לַבִּינָה תִּקְרָא"** (משלי ב), הרי שהתורה היא בחינת 'חכמה' ו'בינה'. **וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֶצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצֵרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנַּ"ל,** וזהו הנסיון שהיה לו עם אשת פוטיפר, **וְעַל יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הָיְנוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שפרעה אמר ליוסף (בראשית מא): **"אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ"**, ורמוז בזה, שזכה לבחינת 'חכמה' ו'בינה'.

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) **עַל פָּסוּק: "אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ'** ואחרי עיניכם", **(אַחֲרֵי לְבַבְכֶם - זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם - זוֹ נִאוּף)**, הרי שענין הניאוף תלוי בעינים. **גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו,** ועל ידי זה חטא ונשא אשה מבנות פלשתים (שם, וסוטה ט:), **גַּם בִּלְעָם נִקְרָא "שְׁתוּם הָעָיִן"** (במדבר כד), והוא היה משוקע בתאות ניאוף, וענין זה שתאות ניאוף הוא בחינת 'עינים', ו'עינים' הוא רומז על בחינת האות ע', **מֵחֲמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת מִדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן,** שזהו בחינת האות ע', שהיא בגימטריא 70.

לאחר שנתבאר שקודם שהאדם זוכה להתגלות התורה, הוא צריך להתנסות ולהצטרף בתאוות והמידות הרעות של שבעים לשון, והוא צריך לצעוק לה' יתברך שבעים קולות, ועל ידי זה זוכה לשבר את התאוות, וזוכה להתגלות התורה, ונתבאר שהכללות של התאוות של שבעים לשון היא תאות ניאוף, והיא בחינת 'עינים', שהוא בחינת ע', כי היא כוללת את המידות רעות של הע' לשון, יתבאר כעת כי על ידי קריאת שמע האדם ניצל מתאוות ניאוף.

ג. לְפִיכָךְ כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת: 'עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין' – עלמה יפה שאין לה עינים (סבא משפטים דף צה. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל, עיין בשע"ת סי' סא ס"ק ג), **וטעם הדבר, כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם - שֶׁיֹּאמַר "שְׁמַע" וּ"בָרוּךְ שֵׁם". כִּי תַּאֲוַת נִאוּף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הָיְנוּ מִטְּחוֹל** – אבר הטחול שבגוף, שהוא כנגד הקליפה, **שֶׁהִיא 'לִילִית', שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא** – רעה, כי היא שפחה של הקדושה, והיא **אִמָּא דְּעֵרֶב רַב,** שממנה נמשכים הנשמות של הערב רב, **שֶׁהִיא 'מַלְכוּת' הָרְשָׁעָה,** דהיינו ספירת ה'מלכות' דקליפה, וממנה נמשכת תאות ניאוף. **וּמַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא** – ומלכות השמים, שהיא ספירת ה'מלכות' דקדושה, **הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא** – גבירה השולטת על השפחה, והיא

רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַל מִ"בִּינָה לִבָּא" לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס כַּנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּרַב סַפְרָא. **וּ"רְצוּעָה** גִּימַטְרִיָּא **ש"ע**, לְרַמֵּז שֶׁעַל־יְדֵי הַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה וְהַנְּשָׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמְקַבֶּלֶת מֵאוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא

ש"ע נְהוֹרִין שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן וָאֱמֶת, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (שם רב לר"ש הנ"ל): דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ. כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תֵּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרָיָן, וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֶצְלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין; אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרָיָן, מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן? דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבָּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: דְּקָרֵי קָרֵי, מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרָיָן, אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לְלִמּוּד וְלִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא; וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמִּשָּׁרְשׁוֹ:

י **וְזֶה** בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת שָׁנָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים, וּמִזֶּה הוּא

הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה** – הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת

אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁבְּתוֹךְ הָעִבּוּ"ם וְהָאַרְצוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים אֵלָיו הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה: יֹדְעֵי תְרוּעָה; יֹדְעֵי – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, **תְּרוּעָה** – מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם מִשְׁבִּירַת כֵּלִים. ה' **בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן** – בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ. הַיְנוּ, כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בָּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בְּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵאוֹר הַפָּנִים חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, עַל־יְדֵי־זֶה

עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל־יְדֵי אַחַד־עָשָׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת:

לו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ': (תהלים כז)

א **וְזֶהוּ** כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מֶשֶׁרֶשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ

שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב, וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב מֵשָׁרְשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים, שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב הֵם שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁכָּל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרְתָּהּ, וּמֵחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרַחֲקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקֹּדֶם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין (זוהר פנחס דף רמט:), כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין שֶׁבְּמִזְמוֹר יַעֲנְךָ, שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד. וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲוֹוֹתֵיהֶן, וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לֵדָה, כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת עִבּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, כַּעֲצָמִים בְּבָטֶן הַמְּלֵאָה, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר; הַיְנוּ בְּגָלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן. כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְּלִפָּה, לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת מֵכָרַח הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי לְשַׁבְּרָם וְלָבוֹא אַחַר־כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת:

ב **וְדַע,** שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ,

הִיא תַּאֲוַת נְאוּף; וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אֲזַי בְּקֹל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲוֹוֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא רֵאשִׁית דַּעַת (משלי א), גַּם אִיתָא: **מֹשֶׁה רַבֵּינוּ** עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **תַּרְי"ג** (ספר הקנה י"ב, רוקח סי' רצו, מגלה עמוקות אופן קיג), שֶׁהוּא כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. וּבְלָעָם, שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד מֹשֶׁה בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; גַּם אוֹתִיּוֹת **בִּלְעָם** מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי **ב** הִיא הַתְחָלַת הַתּוֹרָה, וְ**ל** הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְ**ע** כְּנֶגֶד **ע'** פָּנִים, וּ**מ"ם** כְּנֶגֶד **מ"ם** יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כב): הַהֲסִכֹּן הִסְכַּנְתִּי. גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הַיְנוּ חָכְמָה בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה; כִּי: אִם לִבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב); וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֶצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצֵרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנַּ"ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הַיְנוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא

חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) **עַל פָּסוּק:**

אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ', (אַחֲרֵי לְבַבְכֶם – זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זוֹ נְאוּף). גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו (שם, וסוטה מז:). גַּם בִּלְעָם נִקְרָא שְׁתוּם הָעָיִן (במדבר כד), מֵחֲמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת

מִדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן:

ג **לְפִיכָךְ** כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין (סבא משפטים דף צח. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל עיין בשע"ת סי' סא ס"ק ג), כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם – שֶׁיֹּאמַר "שְׁמַע' וּ'בָרוּךְ שֵׁם'. כִּי תַּאֲוַת נְאוּף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הַיְנוּ מִטְּחוֹל, שֶׁהִיא לִילִית, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּמַלְכוּתָא דְּשַׁמְיָא הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא, אִשָּׁה יִרְאַת ה', שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים־עָשָׂר בָּקָר, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ (זוהר ויחי דף רמא). וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפְּסוּקִים, שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וּמְפָרֵשׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֵרֶב־רַב, הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת (בראשית מט): מִפְּנֵי שָׂרֵי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בּוֹרֵחַת; שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה,

בחינת **'אִשָּׁה יִרְאַת ה'**, **שֶׁהִיא בִּבְחִינַת 'יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר'**, **שֶׁהֵם שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ** (זוהר ויחי דף רמא.), דהיינו ששלמה המלך עשה בבית המקדש כלי גדול שנקרא 'ים' שיטבלו הכהנים בתוכו, וכלי זה עמד על שנים עשר צורות של בקר, ושלמה המלך עשה זאת כנגד השכינה הקדושה, שהיא ספירת ה'מלכות', שעומדת למעלה על שנים עשר מלאכים, וכנגד זה בעולם הזה השכינה עומדת על שנים עשר שבטי יה. **וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפְּסוּקִים** של 'שמע ישראל', **שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ**, והוא נכלל ב'מלכות' דקדושה, **וּמַפְרִישׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֵרֶב רַב**, **הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה**, שהיא ה'מלכות' דקליפה, **שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא** – רעה, **שֶׁהִיא בִּבְחִינַת** מה שאמרה הגר (בראשית טז): **"מִפְּנֵי שָׂרַי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בּוֹרַחַת"**, ורמוז בזה ענין ה'מלכות' דקדושה, שהיא בחינת 'גבירה', **שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה. וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה, אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת** (משלי ל):

רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִלִּין. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ חַשְׁמַל מִ"בִּינָה לִבָּא" לְהַלְבִּישׁ אֶת הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת: יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס כַּנַּ"ל, הַיְנוּ שֶׁיְּקַיֵּם וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן, כְּרַב סַפְרָא. **וּרְצוּעָה ש"ע**, לְרַמֵּז שֶׁעַל־יְדֵי הַחַשְׁמַ"ל הַזֶּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת: דּוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, נִשְׁמָר הָאֱמוּנָה וְהַנְּשָׁמָה, הַיְנוּ הַמֹּחִין שֶׁבְּתוֹכָהּ, וּמְקַבֶּלֶת מֵאוֹר הַפָּנִים, שֶׁהוּא

ש"ע נְהוֹרִין שֶׁל פָּנִים עֶלְיוֹנִים, הַנִּמְשָׁכִין מִתִּקּוּן וָאֱמֶת, כַּיָּדוּעַ:

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר (שם רב לר"ש הנ"ל): דְּקָרֵי קָרֵי, וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ. כִּי הַדָּבָר קָשֶׁה: הָא תֵּינַח מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, וְעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, אֲזַי הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן הוּא טוֹבָה אֲצִלוֹ, שֶׁהַמֹּחִין שֶׁלּוֹ מִתְחַדְּשִׁין; אֲבָל מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ בַּר אוֹרְיָן, מַה הֲנָאָה יֵשׁ לוֹ שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן? דַּע, מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, הוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁמֹּחִין שֶׁל חֲבֵרוֹ מִתְחַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן שֶׁלּוֹ שֶׁבֶּאֱמוּנָה. וְזֶהוּ: דְּקָרֵי קָרֵי, מִי שֶׁהוּא בַּר אוֹרְיָן, אֲזַי טוֹבָה לוֹ שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ שִׂכְלוֹ בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְיִהְיֶה לוֹ מֹחִין חֲדָשִׁים לְלִמּוּד וְלִדְבֵקוּת הַבּוֹרֵא; וּדְלָא קָרֵי לֶהֱוֵי צַוְּתָא לַחֲבֵרוֹ, הַיְנוּ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹבָה לַחֲבֵרוֹ שֶׁמִּשָּׁרְשׁוֹ:

י **וְזֶה** בְּחִינַת תְּקִיעוֹת רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי רֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא בְּחִינַת שָׁנָה, כַּיָּדוּעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, בְּחִינַת פְּשָׁטָא אוֹרַיְתָא, בְּחִינַת עוֹסֵק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, וּתְקִיעוֹת הֵם הִתְעוֹרְרוּת הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא חִדּוּשׁ הַמֹּחִין מֵאוֹר הַפָּנִים, וּמִזֶּה הוּא

הִתְאַדְּמוּת פְּנֵי הַתּוֹקֵעַ, שֶׁנִּתְעוֹרְרוּ אוֹרוֹת מִפָּנִים עֶלְיוֹנִים:

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: **אַשְׁרֵי הָעָם יֹדְעֵי תְרוּעָה** – הוּא בְּחִינַת הַעֲלָאַת

אַחַד־עֶשֶׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת, שֶׁבְּתוֹךְ הָעִבּוּ"ם וְהָאַרְצוֹת הַשּׁוֹכְנִים סְבִיבוֹת הַמַּשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, שֶׁנִּתְחַבְּרִים אֵלָיו הַנִּיצוֹצוֹת. וְזֶה: יֹדְעֵי תְרוּעָה; יֹדְעֵי – לְשׁוֹן הִתְחַבְּרוּת, **תְּרוּעָה** – מִלְּשׁוֹן שְׁבִירָה, כִּי הַנִּיצוֹצוֹת הֵם מִשְׁבִּירַת כֵּלִים. ה' **בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן** – בְּחִינַת מַשָּׂא־וּמַתָּן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ. הַיְנוּ, כְּשֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא־וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּבְחִינַת: חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ, כְּדֵי לְקַבֵּל מֵאוֹר הַפָּנִים חִדּוּשׁ הַמֹּחִין, חִדּוּשׁ הַנְּשָׁמָה, עַל־יְדֵי־זֶה

עוֹלִים כָּל הַנִּיצוֹצוֹת עַל־יְדֵי אַחַד־עֶשֶׂר סַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת:

לו לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי וְכוּ': (תהלים כז)

א **וְזֶהוּ** כְּלָל, כִּי כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הוּא מֶשֶׁרֶשׁ בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ

שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב, וְשִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב מֵשָׁרְשִׁים בְּשִׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה. וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים, שֶׁכְּנֶגֶד שִׁבְעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב הֵם שִׁבְעִים לְשׁוֹן, שֶׁכָּל לְשׁוֹן וְלְשׁוֹן יֵשׁ לָהּ מִדָּה רָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרְתָּהּ, וּמֵחֲמַת הַמִּדּוֹת הָאֵלּוּ הֵם מְרֻחָקִים מִשִּׁבְעִים פָּנִים שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ שֶׁל בֵּית־יַעֲקֹב בָּאָה בַּגָּלוּת תַּחַת יַד שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם הָרָעִים, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כַּיּוֹלֶדֶת שֶׁקֹּדֶם הַלֵּדָה הִיא צוֹעֶקֶת שִׁבְעִין קָלִין (זוהר פנחס דף רמט:), כְּנֶגֶד שִׁבְעִין תֵּבִין שֶׁבְּמִזְמוֹר יַעַנְךָ, שֶׁבְּלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לָהּ לִילֵד. וְזֶהוּ כְּלָל, שֶׁכָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, קֹדֶם שֶׁיֵּשׁ לָהּ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה וּבֶעֱבוֹדָה, אֲזַי מְנַסִּין וּמְצָרְפִים אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹן, הַיְנוּ בְּתַאֲוֹוֹתֵיהֶן, וּכְשֶׁהִיא בָּאָה בְּמִדּוֹתֵיהֶן בַּגָּלוּת, אֲזַי הִיא רָאמַת שִׁבְעִין קָלִין, כִּי הִתְגַּלּוּת הִיא בְּחִינַת לֵדָה, כִּי קֹדֶם הִתְגַּלּוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֲזַי הִיא בִּבְחִינַת עִבּוּר, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נֶעְלָם מִמֶּנּוּ, כַּעֲצָמִים בְּבָטֶן הַמְּלֵאָה, בִּבְחִינַת (דברים לא): וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר; הַיְנוּ בְּגָלוּת בַּמִּדּוֹת הָרָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן. כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל הַפְּרִי, צָרִיךְ לְשַׁבֵּר מִקֹּדֶם הַקְּלִפָּה, לָכֵן קֹדֶם הַהִתְגַּלּוּת מֵכֶרַח הַנֶּפֶשׁ לָבוֹא בַּגָּלוּת, הַיְנוּ בְּמִדּוֹתֵיהֶם, כְּדֵי

לְשַׁבְּרָם וְלָבוֹא אַחַר־כָּךְ לַהִתְגַּלּוּת:

ב **וְדַע,** שֶׁכְּלָלוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן, שֶׁל מִדּוֹתֵיהֶן הָרָעוֹת הַלָּלוּ,

הִיא תַּאֲוָת נְאוּף; וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, מִי שֶׁמְּשַׁבֵּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, אֲזַי בְּקֹל יָכוֹל לְשַׁבֵּר כָּל הַתַּאֲווֹת. וּבִשְׁבִיל זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, לְפִי שֶׁהוּא כְּלָל שֶׁל הִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת דַּעַת, כִּי הַתּוֹרָה נִקְרָא רֵאשִׁית דַּעַת (משלי א), גַּם אִיתָא: **מֹשֶׁה רַבֵּינוּ** עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא **תַּרְי"ג** (ספר הקנה י"ב, רוקח סי' רצו, מגלה עמוקות אופן קיג), שֶׁהוּא כְּלָלוּת כָּל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁבִיל זֶה הָיָה צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ה): וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי. וּבִלְעָם, שֶׁהָיָה כְּנֶגֶד מֹשֶׁה בַּקְּלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וַיֵּדַע דַּעַת עֶלְיוֹן; גַּם אוֹתִיּוֹת **בִּלְעָם** מְרַמְּזִין שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, כִּי **ב** הִיא הַתְחָלַת הַתּוֹרָה, וְ**ל** הִיא סוֹף הַתּוֹרָה, וְ**ע** כְּנֶגֶד **ע'** פָּנִים, וּ**מ"ם** כְּנֶגֶד **מ"ם** יוֹם שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, וּמֵחֲמַת שֶׁהוּא בַּקְּלִפָּה, לְפִיכָךְ הוּא מְשֻׁקָּע בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כב): הַהֲסִכֹּן הִסְכַּנְתִּי. גַּם יוֹסֵף, קֹדֶם שֶׁהָיְתָה לוֹ הִתְגַּלּוּת בַּתּוֹרָה, הַיְנוּ חָכְמָה בִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיא): רֵאשִׁית חָכְמָה; כִּי: אִם לִבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב); וְקֹדֶם שֶׁזָּכָה לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, הֶצְרַךְ לָבוֹא בְּנִסָּיוֹן בְּצֵרוּף בְּתוֹךְ הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת שֶׁל שִׁבְעִים לָשׁוֹן הַנ"ל, וְעַל־יְדֵי שֶׁעָמַד בַּנִּסָּיוֹן וְשִׁבֵּר הַקְּלִפָּה שֶׁקָּדְמָה לַפְּרִי, זָכָה לַפְּרִי, הַיְנוּ לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא

חָכְמָה וּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מא): אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:

וּבִשְׁבִיל זֶה דָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:) **עַל פָּסוּק:**

אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְכוּ', (אַחֲרֵי לְבַבְכֶם – זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זוֹ נְאוּף). גַּם שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו (שם, וסוטה מז:). גַּם בִּלְעָם נִקְרָא שְׁתוּם הָעָיִן (במדבר כד), מֵחֲמַת שֶׁהוּא כְּלָלִיּוּת

מִדָּה רָעָה שֶׁל מִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הַשִּׁבְעִים לָשׁוֹן:

ג **לְפִיכָךְ** כְּשֶׁקּוֹרִין פָּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת־שְׁמַע, צָרִיךְ לְהַעֲצִים אֶת עֵינָיו, בִּבְחִינַת עוּלִימְתָא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין (סבא משפטים דף צח. וכמובא בכתבי האר"י ז"ל עין בשע"ת סי' סא ס"ק ג), כִּי תִּקּוּן שֶׁל הִרְהוּרֵי זְנוּת שֶׁבָּא לָאָדָם – שֶׁיֹּאמַר "שְׁמַע' וּ'בָרוּךְ שֵׁם'. כִּי תַּאֲוַת נְאוּף הִיא בָּאָה מֵעֲכִירַת דָּמִים, הַיְנוּ מִטְּחוֹל, שֶׁהִיא לִילִית, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִמָּא דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּמַלְכוּתָא דְּשַׁמְיָא הוּא בִּבְחִינַת גְּבִירְתָּא, אִשָּׁה יִרְאַת ה', שֶׁהִיא בִּבְחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הָעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵים־עָשָׂר בָּקָר, שֶׁהֵם שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ (זוהר ויחי דף רמא). וּכְשֶׁאָדָם מְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּאֵלּוּ הַפְּסוּקִים, שֶׁכּוֹלֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ בִּשְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וּמַפְרִישׁ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִנִּשְׁמַת עֵרֶב־רַב, הַבָּאִים מֵאִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, שֶׁהִיא בִּבְחִינַת (בראשית מט): מִפְּנֵי שָׂרֵי גְּבִרְתִּי אָנֹכִי בּוֹרֵחַת; שֶׁהַתַּאֲוָה בּוֹרַחַת וְנִפְרֶדֶת מִמֶּנָּה, וְאִם אֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְגָרֵשׁ אֶת הָאִשָּׁה זוֹנָה,

אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ **י"ב** תֵּבוֹת, נֶגֶד **י"ב** שִׁבְטֵי יָהּ, **וּמ"ט** אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד **מ"ט** אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בְּנִשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ, בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה', אֲזַי הוּא בְּחִינַת סְגֻלַּת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא בִּבְחִינַת עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

ד **וְכָל** זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרָאי בְּעָלְמָא, אֲזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ"ל; אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אֲזַי צָרִיךְ גַּם־כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי אִיתָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מִמּוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחֹרָה, וּמָרָה שְׁחֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נו), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב־רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אֲזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתָרוֹת, הַיְנוּ הַתַּאֲוָוֹת נָאוּף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתָרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק (במדבר כח): וְהַמָּה בוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – **בָּכִין וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע**, וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַנְצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקּוֹדֶמֶת לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה:

ה **וּכְשֶׁבָּא** לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבְתְלָתִין – הִיא הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה; וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין – הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאי (שבת פח). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אֲזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשִׁמְתָּם – זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ' (יומא עב; ועיין תענית ז), וּכְתִיב (הושע יד): יָשְׁרִים דַּרְכֵי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'. כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם; הַכֹּל לְפִי הַכֵּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ. דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בִּדְבוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁתִּקֵּן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא בַּזֹּהַר: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם י"ה, שֶׁהֵם מֹחִין. נִמְצָא, כְּשֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ:

ו **וְזֶה** הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ; אִם הַכֵּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרוֹת מְלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכֵּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרֹת חָסֵר וָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מְאֵרַת ה' בְּבֵית רָשָׁע. וְזֶה הוּא: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ'], כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל, הוּא בְּחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכֵּלִי הַמְקַבְּלִים הוּא בְּחִינַת צֵירֵי, שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכֵּלִי. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כג): הִנֵּה **בָרֵךְ** לָקָחְתִּי – בְּקָמֵץ, **וּבֵרֵךְ** וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה – בְּצֵירֵי, כִּי אֲפִלּוּ הַלְּקִיחָה, שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, הִיא בִּבְחִינַת בֵּרֵךְ. רְאָיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר לְפִי בְּחִינַת הַכֵּלִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה: וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה; וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה, הוּא בְּחִינַת בֵּרֵךְ. וּמִפְּנֵי מָה? לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב, שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שְׁפֵרָשׁוּ) [שֶׁפֵּרַשׁ רַשֵּׁי"] ז"ל עַל הַחֲנוֹכִי (במדבר כט): שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם, שֵׁם יָהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בְּגֶמָרָא) [בַּמִּדְרָשׁ], שֶׁהָעֵפוּ"ם הָיוּ אוֹמְרִים: אִם בְּגוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים וְכוּ'; לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים יא): רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם – דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת קָמִיץ, שֶׁקָּמֵץ וּסְתִים, אֲבָל לִפְנֵיכֶם לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכֵּלִי. וּכְשֶׁכִּיל זֶה יָעִין בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עָרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסֵּרוּם רְפוּאָה לְמַשֶּׁגָּע. וְזֶה הוּא: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם. וְזֶה: בִּקְרֹב **עָלַי מְרֵעִים**, תְּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא דף ה.), הַיְנוּ הַמֹּחִין. וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר־השירים ה): אָכְלוּ רֵעִים; הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ, הַיְנוּ: **לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי**, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא, הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל־יָדוֹ: **צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשְׁבֹּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מִמֵּילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲווֹת רָעוֹת:

זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד בַּנּוֹת קְדוֹשׁ, וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם. עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בִּשְׁנֵי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנֵּר הָיָה קָרוּעַ חֲצִיוֹ, וּמַה שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי:

וְזֶהוּ: צָפְנַת פַּעְנֵחַ דִּמְגַלְּיָן... שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כה): וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בתיקונים תי' לד נו סט), כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנִּקְדָּה מֵהַדָּל"ת שֶׁל אֶחָד, וְהַנִּקְדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשָׂה אַחֵר. הַיְנוּ, כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַנִּקְרָא אֵל אַחֵר. אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א'), הַנִּקְרָא אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (ויקרא יט); וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, תִּמְצָא קְדֻשָּׁה (זוהר מקץ דף רז:). אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיָין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלֵּי בֵּין אִנּוּן עֲרָיָין, דְּאִנּוּן אֱלֹהִים אֲחֵרִים – תִּקּוּנִים (תיקון נו), דף צג. וּבִשְׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): כַּד חָזֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים; כִּי נָאוּף הִיא עֲרָיוֹת, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּבִשְׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נָאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ', כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: וַיִּקְרַב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ' – דַּף א.

"שִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ", שה'מלכות' דקליפה יורשת את מקומה של ה'מלכות' דקדושה. והטעם שכשהאדם מקבל על עצמו עול מלכות שמים בפסוקים אלו הוא נכלל בשנים עשר שבטי יה, כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה תֵּבוֹת, נֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יָהּ, וְאַרְבָּעִים וְתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, האדם נכלל ב'מלכות' דקדושה, שהוּא בְּחִינַת 'יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה', ואז הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב רַב הנמשכים מה'מלכות' דקליפה, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא – רעה, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בְּנִשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ הנמשכים מה'מלכות' דקדושה, שהיא בְּחִינַת 'אִשָּׁה יִרְאַת ה'', אֲזַי הוּא בְּחִינַת סְגִירַת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בִּבְחִינַת 'עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין' – עלמה יפה שאין לה עינים, שדבר זה רומז על ה'מלכות' דקדושה, שאין לה את בחינת ה'עינים', שזהו בחינת תאות ניאוף שתלויה בעינים, והיא בחינת האות ע', משום שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת.

ד. וְכָל זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרַאי בְּעַלְמָא, אֲזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ"ל. אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אֲזַי צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם. כִּי אִיתָא – מובא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מִמּוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחוֹרָה, וּמָרָה שְׁחוֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נ"ו), כי יש בגוף ארבע מרות, והמרה השחורה מגיעה מהטחול, שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אֲזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתְרוֹת, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹת נְאוּף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתְרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם.

וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק שנאמר כשישראל באו לערבות מואב, והחלו העם לזנות אל בנות מואב, וזמרי בן סלוא בא (במדבר כה): "ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל קהל עדת ישראל, וְהֵמָּה בּוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד", ותרגם יונתן: 'בַּכְיָן – בוכים וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע', וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקּוֹדֶמֶת לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, ועל ידי זה זכו לאחר מכן להתגלות התורה, שזה בחינת כל ספר משנה תורה שנאמרה שם בערבות מואב, ולכן התגרו בהם אז כל כך בנות מואב, כי זה בחינת הקליפה הקודמת לפרי, שקודם התגלות התורה צריכים להצטרף ולהתנסות תחילה בתאוות ובמידות הרעות, שכללותם היא תאות ניאוף[1].

לאחר שנתבאר שקודם שהאדם זוכה להתגלות התורה, הוא צריך להתנסות ולהצטרף בתאוות והמידות הרעות של שבעים לשון, והוא צריך לצעוק לה' יתברך שבעים קולות, ועל ידי זה זוכה לשבר את התאוות, וזוכה להתגלות התורה, ונתבאר שהכללות של התאוות של שבעים לשון היא תאות ניאוף, והיא בחינת 'עינים', שהוא בחינת ע', כי היא כוללת את המידות רעות של הע' לשון, ונתבאר שעל ידי קריאת שמע האדם ניצל מתאוות ניאוף, יתבאר כעת למה זוכים על ידי התגלות התורה.

ה. וּכְשֶׁבָּא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בזמר 'אזמר בשבחין' שחיברו האר"י ז"ל): 'לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חַדְתִּין, בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין' – לעשות נשמות ורוחות חדשות, בשלושים ושנים - הִיא הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה, 'וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין' – ובשלושה זמורות - הַיְנוּ 'אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאִי' – תורה משולשת, שיש בה תורה נביאים וכתובים (שבת פח), הרי שעל ידי התורה נעשים נשמות ורוחות חדשות, והיינו כי מבואר לעיל בתחילת המאמר, ששבעים הפנים של התורה הם השורש של נפשות ישראל, ולכן כשיש התגלות חדשה של תורה, נעשה מזה התגלות של נשמות חדשות[2]. נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אֲזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חַדְתִּין – נשמות חדשות, לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ

מקורות והערות

[1] פרפראות לחכמה. [2] פרפראות לחכמה.

אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ **י"ב** תֵּבוֹת, נֶגֶד **י"ב** שִׁבְטֵי יָהּ, **וּמ"ט** אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד **מ"ט** אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב־רַב, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בְּנִשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ, בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה', אֲזַי הוּא בְּחִינַת סְגֻלַּת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא בִּבְחִינַת עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

ד **וְכָל** זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרָאי בְּעָלְמָא, אֲזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ"ל; אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אֲזַי צָרִיךְ גַּם־כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי אִיתָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מִמּוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחֹרָה, וּמָרָה שְׁחֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נו), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֵרֶב־רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אֲזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתָרוֹת, הַיְנוּ הַתַּאֲוָוֹת נָאוּף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתָרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק (במדבר כח): וְהַמָּה בוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – **בָּכִין וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע**, וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקּוֹדֶמֶת לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה:

ה **וּכְשֶׁבָּא** לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבְתְלָתִין – הִיא הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה; וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין – הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאי (שבת פח). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אֲזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשִׁמְתָּם – זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ' (יומא עב; ועיין תענית ז), וּכְתִיב (הושע יד): יָשְׁרִים דַּרְכֵי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'. כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם; הַכֹּל לְפִי הַכֶּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ. דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בִּדְבוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁתִּקֵּן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא בַּזֹּהַר: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם י"ה, שֶׁהֵם מֹחִין. נִמְצָא, כְּשֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ:

ו **וְזֶה** הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ; אִם הַכְּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרוֹת מְלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרֹת חָסֵר וָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מְאֵרַת ה' בְּבֵית רָשָׁע. וְזֶה הוּא: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ'], כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל, הוּא בְּחִינַת קְמִיץ וּסְתִים, אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי הַמְקַבְּלִים הוּא בְּחִינַת צֵירֵי, שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כג): הִנֵּה **בָרֵךְ** לָקָחְתִּי – בְּקָמֵץ, **וּבֵרֵךְ** וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה – בְּצֵירֵי, כִּי אֲפִלּוּ הַלְּקִיחָה, שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קְמִיץ וּסְתִים, הִיא בִּבְחִינַת בֵּרֵךְ. רְאָיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה: וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה; וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה, הוּא בְּחִינַת בֵּרֵךְ. וּמִפְּנֵי מָה? לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב, שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שָׁפֵרָשׁוּ) [שֶׁפֵּרַשׁ רַשֵׁ"י] זַ"ל עַל הַחֲנוֹכִי (במדבר כט): שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם, שֵׁם יָהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בְּגֶמָרָא) [בַּמִּדְרָשׁ], שֶׁהָעֵפוּ"ם הָיוּ אוֹמְרִים: אִם בְּגוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים וְכוּ'; לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים יא): רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם – דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת קָמֵץ, שֶׁקָּמֵץ וּסְתִים, אֲבָל לִפְנֵיכֶם לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וּבִשְׁבִיל זֶה יָעַץ בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עָרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסֵּרוּס רְפוּאָה לְמִשְׁגָּע. וְזֶה הוּא: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם. וְזֶה: בִּקְרֹב **עָלַי מְרֵעִים**, תְּרֵין רַעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא דף ה.), הַיְנוּ הַמֹּחִין. וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר־השירים ה): אָכְלוּ רֵעִים; הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ, הַיְנוּ: **לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי**, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא, הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל־יָדוֹ: **צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשְׁבֹּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מִמֵּילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲווֹת רָעוֹת:

זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד בַּנּוֹת קְדוּשׁ. וְיֻתְבָּאַר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם. עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנֵּר הָיָה קָרוּעַ חֲצִיוֹ, וּמַה שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי:

וְזֶהוּ: צָפְנַת פַּעְנֵחַ דִּמְגַלְּיָן... שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כה): וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בתיקונים תי' לד נו סט), כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנִּקְדָּה מֵהַדָּל"ת שֶׁל אֶחָד, וְהַנִּקְדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשָׂה אַחֵר. הַיְנוּ, כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַנִּקְרָא אֵל אַחֵר. אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א'), הַנִּקְרָא אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (ויקרא יט); וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֲרָוָה, תִּמְצָא קְדֻשָּׁה (זוהר מקץ דף רז:). אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיָין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלֵּי בֵּין אִנּוּן עֲרָיָין, דְּאִנּוּן אֱלֹהִים אֲחֵרִים – תִּקּוּנִים (תיקון נו), דף צג. וּבִשְׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): כַּד חָזֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים; כִּי נָאוּף הִיא עֲרָיוֹת, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּבִשְׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נָאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ', כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: וַיִּקְרַב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ' – דַּף א.

רבותינו ז"ל על הפסוק שנאמר על התורה: **"וְשַׁמְתֶּם"**[3], שהוא מלשון 'סם', והיינו שאם **'זָכָה'** האדם ללמוד תורה לשמה ולקיימה, **'נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ'"**, לא זכה, נעשית לו סם מיתה (יומא עב:, ועיין תענית ז), **וּכְתִיב** (הושע יד): **"יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'** ופושעים יכשלו בם". **כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נְשָׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם** ופושעים יכשלו בם", **הַכֹּל לְפִי הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ. דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׂוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בְּדִבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁתִּקֵּן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא** – כי מובא **בַּזֹּהַר: 'סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא'** – סילוקה ועלייתה של ספירת ה'יסוד', הוא עד הספירות 'חכמה' ו'בינה', ש'חכמה' היא בחינת פרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'אבא', ו'בינה', שהיא בחינת פרצוף שנקרא 'אמא', **שֶׁהֵם בְּחִינַת 'חָכְמָה' וּ'בִינָה'**, שֶׁהֵם י"ה, כי 'חכמה' היא בחינת האות י', ו'בינה' היא בחינת האות ה', **שֶׁהֵם מֹחִין,** כי ספירת ה'יסוד' הוא כנגד האות ברית קודש, והספירות 'חכמה' ו'בינה' הם כנגד המוחין של האדם, וכשהאדם מתקן את ספירת ה'יסוד', התיקון עולה עד למוחין שלו ומתקן את המוחין שלו. **נִמְצָא, כְּשֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ,** אבל על ידי פגם הברית נפגם מוחו ודעתו של האדם, עד שאינו תופס ומשיג כלל דברי הצדיק, ויוכל להכשל בהם אם ילך אחר עקמימיות שבליבו, והקושיות של שטות שנופלות בדעתו על הצדיק[4].

ו. וְזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ, אִם הַכְּלִי של האדם **הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת 'מְאוֹרוֹת' מָלֵא,** עם האות ו', שזהו בחינת אור וברכה, **וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת 'מְאֹרֹת חָסֵר וָאו'**[5], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי ג): **"מְאֵרַת ה' בְּבֵית רָשָׁע"**, שזהו בחינת קללה. **וְזֶה הוּא: "צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ']** ופושעים יכשלו בם", **כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל** – מלמעלה, **הוּא בְּחִינַת קְמִיץ וּסְתִים** – קמוץ וסתום, דהיינו שעדיין אינו מצוייר לברכה או לקללה, שזהו בחינת הניקוד 'קמץ', **אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי הַמְקַבְּלִים, הוּא בְּחִינַת** הניקוד **'צֵירֵי',** שהוא לשון ציור, **שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי,** לברכה או לקללה.

וְעַל כֵּן כְּתִיב בְּבִלְעָם לאחר שניסה לקלל את ישראל ולא הצליח (במדבר כג): **"הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי"**, והמילה 'ברך' מנוקדת **בְּקָמַץ**. והמשך הפסוק הוא: **"וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ"**, והמילה 'ובירך' מנוקדת **בְּצֵירֵי. כִּי אַפְלוּ** בזמן **הַלְּקִיחָה,** – בשעה שבלעם לקח את האור העליון משורשו, **שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קְמִיץ וּסְתִים** – קמוץ וסתום, **הִיא בִּבְחִינַת 'בֵּרֵךְ',** שפירושו שהקב"ה בירך את ישראל, והוא מנוקד בצירי, להורות שכבר בזמן הלקיחה האור היה מצויר לברכה. **רְאָיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר** את האור שקיבל מלמעלה שהוא קמוץ וסתום ועדיין אינו מצויר, **לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי שֶׁלּוֹ,**

מקורות והערות

[3] בגמ' שם מובאת דרשה זו על הפסוק (דברים ד): "וזאת התורה אשר שם משה". [4] קיצור ליקוטי מוהר"ן. ובליקוטי הלכות (הל' קר"ש הל' ד) כתב: "מבואר בתורה זו, שאין לנו שום תפיסה בהתורה הקדושה כי אם כפי תיקון הברית, שהוא תיקון כלי המוחין, שאז מקבל האור בבחינת ברכה, בבחינת סם חיים, בבחינת צדיקים ילכו בם. אבל להיפך כשלא תיקן הברית עדיין, אז חס ושלום אינו יכול לקבל האור בבחינת ברכה, ונצטייר האור להיפך חס ושלום, ולכאורה לא שבקת חיי לכל בריה, כי אם כן מה יעשו המון עם שרובם אינם בכלל תיקון הברית בשלימות, כי זעירין אינון בכל דור שזוכין לתיקון הברית בשלימות, ואם כן זה שלא זכה עדיין לתיקון הברית, אם כן חס ושלום אפס תקוה, כי אינו יכול לקבל שום עצה מהתורה הקדושה, מאחר שהמוחין שלו אינם מתוקנים על ידי פגם הברית שפגם, ואדרבא לא זכה נעשה לו סם מוות חס ושלום, כי נצטייר אצלו האור בהיפוך לפי פגם הכלים של המוחין שלו, ואם כן מה יפעול בעסק התורה. וכן אפילו כשיבוא להצדיק והצדיק יגלה לו תורה ומוסר מה יועיל לו, אדרבא יוכל לקלקל לו יותר חס ושלום, מחמת שתפיסת המוחין שלו הם פגומים על ידי פגם הברית ואזי אינו יכול לתפוס דיבורו של הצדיק, רק אדרבא נצטייר אצלו להיפך, בחינת לא זכה וכו', ואם כן נפל פיתא בבירא, ומה הועילו חכמים בתקנתן שעוסקין כל ימיהם לתקן נפשות ישראל על ידי התגלות תורתם הקדושה, ועיקר תיקון נפשות ישראל הוא להוציאם מפגם הברית, שזהו יסוד כל התורה כולה כידוע, ואיך אפשר לתקן על ידי התורה את אותן שפגמו בברית קודש, מאחר שאין להם יכולת לתפוס דיבורו של הצדיק וכו', אדרבא נצטייר אצלם אור התורה של הצדיק להיפך חס ושלום בבחינת לא זכה וכו' כנ"ל". ועיין בנספחים שבסוף הספר, מה שתירצו בזה בליקוטי הלכות ובפרפראות לחכמה. [5] מובא בהקדמת הזוהר דף א. ובעוד מקומות

אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ **י"ב** תֵּבוֹת, נֶגֶד **י"ב** שִׁבְטֵי יָהּ, **וּמ"ט** אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד **מ"ט** אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בְּנִשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ, בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה', אֲזַי הוּא בְּחִינַת סְגֻלַּת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא בִּבְחִינַת עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

ד **וְכָל** זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרָאי בְּעָלְמָא, אֲזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ"ל; אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אֲזַי צָרִיךְ גַּם־כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי אִיתָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מְמוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחֹרָה, וּמָרָה שְׁחֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נו), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אֲזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתָרוֹת, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹות נָאוּף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתָרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק (במדבר כח): וְהַמָּה בוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – **בָּכִין וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע**, וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהַנְצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקּוֹדֶמֶת לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה:

ה **וּכְשֶׁבָּא** לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבְתְלָתִין – הִיא הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה; וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין – הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאי (שבת פח). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אֲזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשִׁמְתָּם – זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ' (יומא עב; ועיין תענית ז), וּכְתִיב (הושע יד): יָשְׁרִים דַּרְכֵי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'. כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם; הַכֹּל לְפִי הַכֶּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ. דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בִּדְבוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁתִּקֵּן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא בַּזֹּהַר: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם י"ה, שֶׁהֵם מֹחִין. נִמְצָא, כְּשֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ:

ו **וְזֶה** הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ; אִם הַכְּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרוֹת מְלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרֹת חָסֵר וָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מְאֵרַת ה' בְּבֵית רָשָׁע. וְזֶה הוּא: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ'], כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל, הוּא בְּחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי הַמְקַבְּלִים הוּא בְּחִינַת צֵירֵי, שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כג): הִנֵּה **בָרֵךְ** לָקָחְתִּי – בְּקָמִיץ, **וּבֵרַךְ** וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה – בְּצֵירֵי, כִּי אֲפִלּוּ הַלְּקִיחָה, שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, הִיא בִּבְחִינַת בֵּרוּךְ. רְאָיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה: וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה; וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה, הוּא בְּחִינַת בֵּרוּךְ. וּמִפְּנֵי מָה? לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב, שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שֶׁפֵּרְשׁוּ) [שֶׁפֵּרַשׁ רַשִׁ"י] זַ"ל עַל הַחֲנוֹכִי (במדבר כט): שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם, שֵׁם יָהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בְּגֶמָרָא) [בַּמִּדְרָשׁ], שֶׁהֶעֱמִיד"ם הָיוּ אוֹמְרִים: אִם בְּגוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים וְכוּ'; לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים יא): רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם – דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת קָמִיץ, שֶׁקָּמִיץ וּסְתִים, אֲבָל לִפְנֵיכֶם לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וּכְשֶׁכִּיל זֶה יָצִין בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עֶרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסֵּרוּם רְפוּאָה לְמַשֵּׁגָע. וְזֶה הוּא: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם. וְזֶה: **בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים**, תְּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא דף ה.), הַיְנוּ הַמֹּחִין. וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר־השירים ה): אָכְלוּ רֵעִים; הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ, הַיְנוּ: **לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי**, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא, הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל־יָדוֹ: **צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשְׁבֹּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מִמֵּילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲווֹת רָעוֹת:

זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד בַּנּוֹת קְדוּשׁ. וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם. עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בִּשְׁנֵי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנִּיר הָיָה קָרוּעַ חֲצִיוֹ, וּמַה שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי:

וְזֶהוּ: צָפְנַת פַּעְנֵחַ דִּמְגַלְּיָן... שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כה): וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בתיקונים תי' לד נו סט), כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנִּקֻּדָּה מֵהַדָּל"ת שֶׁל אֶחָד, וְהַנִּקֻּדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשָׂה אַחֵר. הַיְנוּ, כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַנִּקְרָא אֵל אַחֵר. אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א'), הַנִּקְרָא אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (ויקרא יט); וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, תִּמְצָא קְדֻשָּׁה (זוהר מקץ דף רז:). אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיָין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלֵּי בֵּין אִנּוּן עֲרָיָין, דְּאִנּוּן אֱלֹהִים אֲחֵרִים – תִּקּוּנִים (תיקון נו), דַּף צג. וּבִשְׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): כַּד חָזֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים; כִּי נָאוּף הִיא עֲרָיוֹת, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּבִשְׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נָאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ', כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: וַיִּקְרַב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ' – דַּף א.

שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, ועל ידי זה לקלל את ישראל, **וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ.** וכשראה שאינו יכול, הבין שכבר בשעת הלקיחה שהיה עדיין האור בבחינת קמוץ וסתום כבר אז הוא היה בבחינת ברכה, שזהו בחינת 'הנה ברך לקחתי' בקמץ, שכבר בזמן שהיה קמוץ וסתום היה בבחינת 'ברך'[6], **וְזֶה: "וּבֵרֵךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנּוּ",** שכביכול ה' יתברך בעצמו צייר את האור בשעת לקיחה בבחינת ברכה, עד שלא היה יכול להתקלקל ולהצטייר להיפך ח"ו אפילו על ידי הכלי של בלעם הרשע, **וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה** כבר בבחינת ברכה, **הוּא בְּחִינַת 'בֵּרֵךְ'.**

וּמִפְּנֵי מָה זכו ישראל לכך שהקב"ה בעצמו יצייר את האור בבחינת ברכה, **לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שֶׁפֵּרְשׁוּ) [שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י] זַ"ל עַל "הַחֲנוֹכִי"** (במדבר כו): **'שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם', שֵׁם 'יָהּ', שֶׁהוּא בְּחִינַת מוֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בַּגְּמָרָא) [בַּמִּדְרָשׁ], שֶׁהֲעַכּוּ"ם** – הגויים **הָיוּ אוֹמְרִים:** 'מה אלו מתייחסים על שבטיהם, סבורין הם שלא שלטו המצרים באמותיהם, **אִם בְּגוּפָם הָיוּ** המצרים **מוֹשְׁלִים וְכוּ',** קל וחומר בנשותיהם', **לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם,** שנקראו "החנוכי" "הפלואי" וגו', שהקב"ה הטיל שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם, וזהו שאמר דוד המלך (תהלים קכב): "שבטי יה עדות לישראל", ששם 'יה' מעיד עליהם לשבטיהם. והיינו כי עיקר הענין של בלעם הרשע היה, שרצה לקלל את ישראל ח"ו, על ידי שיצייר את האור לפי בחינת הכלי הפגום שלו, שהיה משוקע מאוד בתאוות ניאוף ופגם הברית (כמובא לעיל באות ב'), **והוא חשב** שגם אצל ישראל הכלים פגומים חס ושלום מגלות מצרים, וכמו שאמרו הגויים: 'אם בגופם שלטו וכו'', ולכן יוכל לקלל את ישראל חס ושלום, אבל הקב"ה צייר את האור מיד לברכה, וכל זה מחמת שלימות כליהם על ידי תיקון הברית, כי גם במצרים היו גדורים מעריות, כמאמר רבותינו ז"ל (ויקרא רבה ל"ב): 'אחת היתה שזינתה ופרסמה הכתוב'[7]. ולכן דוקא שם 'יה' מעיד עליהם, כי כיון שזכו לתיקון הברית, על ידי זה זכו לתקן את המוחין, שהם בחינת 'חכמה' ו'בינה', שזה רמוז בשם 'יה', שהיו"ד הוא בחינת 'חכמה', וההי"א הוא בחינת 'בינה'.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב שהקב"ה אמר לישראל (דברים יא): **"רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם** היום ברכה וקללה", ונאמר "לפניכם" **דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת 'קָמַץ', שֶׁקָּמַץ וּסְתִים, אֲבָל 'לִפְנֵיכֶם' לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי,** ואז הוא נעשה בבחינת ברכה או קללה.

וּבִשְׁבִיל זֶה לאחר שראה בלעם שאין לו כח לקלל את ישראל, כי כליהם מתוקנים, והאור מתחילתו מצוייר לברכה, **יָעַץ בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עֶרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם,** שלא יהיו להם כלים לקבל את האור כראוי, ואז יצטייר האור בבחינת קללה, ויוכל לקלל אותם, ואף על פי כן לא עלתה זאת בידו, כי רק אותם שנכשלו מתו במגיפה, ותיכף ראה פנחס וקינא קנאת ה' צבאות וכו' וכיפר על בני ישראל. ולכן דוקא לאחר המגיפה הזאת כשספרו את ישראל, העיד עליהם הכתוב שכליהם שלמים על ידי תיקון הברית, שלכן נקראו 'החנוכי' 'הפלואי' וכו'[8].

וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסַּרוּס רְפוּאָה לְמְשֻׁגָּע, כי ענין הברית משפיע ומתקן את המוח. **וְזֶה הוּא: 'סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא'** – סילוקה ועלייתה של ספירת ה'יסוד' היא עד הספירות 'חכמה' ו'בינה', **הַיְנוּ בְּחִינַת: 'שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם',** שהוא שם 'יה' שהוא בחינת 'חכמה' ו'בינה', כי על ידי שישראל נזהרו בשמירת הברית זכו לבחינת 'חכמה' ו'בינה'.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "בקרוב עלי מרעים וגו'".

וְזֶה: "בִּקְרֹב עָלַי מְרֵעִים", ורמוז בזה, כי "מרעים" היינו **תְּרֵין רֵעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין** – שני חברים שאינם נפרדים (זוהר ויקרא דף ד'), **הַיְנוּ הַמּוֹחִין,** שהם 'חכמה' ו'בינה' שהם דבוקים תמיד יחד. **וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר** (שה"ש ה): **"אִכְלוּ רֵעִים", הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא 'בְּשַׂר קֹדֶשׁ',** דהיינו תיקון הברית, **הַיְנוּ: "לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי", שֶׁהוּא בְּחִינַת 'סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא'** – סילוקה ועלייתה של ספירת ה'יסוד', **הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמּוֹחִין, שֶׁהֵם**

מקורות והערות

רבים בזוהר. 6 פרפראות לחכמה. 7 פרפראות לחכמה. 8 פרפראות לחכמה.

אֲזַי הוּא בִּבְחִינַת (משלי ל): שִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִרְתָּהּ. כִּי בִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ יֵשׁ **י"ב** תֵּבוֹת, נֶגֶד **י"ב** שִׁבְטֵי יָהּ, **וּמ"ט** אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד **מ"ט** אוֹתִיּוֹת שֶׁבִּשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ. וּבְקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, הוּא בְּחִינַת יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה, הוּא נִפְרָד מִנִּשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, שֶׁהִיא שִׁפְחָה בִּישָׁא, אִשָּׁה זוֹנָה, וְנִכְלָל בְּנִשְׁמוֹת שִׁבְטֵי יָהּ, בְּחִינַת אִשָּׁה יִרְאַת ה', אֲזַי הוּא בְּחִינַת סְגֻלַּת עֵינַיִם בִּשְׁעַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְהוֹרוֹת שֶׁעַל־יְדֵי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא בִּבְחִינַת עוּלִימְתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עֵינִין, שֶׁהִיא הַתַּאֲוָה שֶׁכּוֹלֶלֶת הַמִּדּוֹת רָעוֹת שֶׁל שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת:

ד **וְכָל** זֶה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם הִרְהוּר בְּאַקְרָאי בְּעָלְמָא, אֲזַי דַּי לוֹ בַּאֲמִירַת שְׁנֵי פְּסוּקִים הַנַּ"ל; אֲבָל אִם הוּא, חַס וְשָׁלוֹם, רָגִיל בְּהִרְהוּר שֶׁל הַתַּאֲוָה הַכְּלָלִיּוּת, רַחֲמָנָא לִצְלַן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִיד מִמֶּנָּה, אֲזַי צָרִיךְ גַּם־כֵּן לְהוֹרִיד דְּמָעוֹת בִּשְׁעַת קַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, כִּי אִיתָא, שֶׁהַדְּמָעוֹת הֵם מְמוֹתְרוֹת הַמָּרָה שְׁחֹרָה, וּמָרָה שְׁחֹרָה הִיא טְחוֹל (תיקון נו), שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם נִשְׁמוֹתֵיהֶן דְּעֶרֶב־רַב, וּכְשֶׁמּוֹרִיד דְּמָעוֹת, אֲזַי נִדְחִין וְיוֹצְאִין לַחוּץ הַמּוֹתָרוֹת, הַיְנוּ הַתַּאֲוֹות נָאוּף, הַבָּאִים מֵעֲכִירַת דָּמִים שֶׁל טְחוֹל וּמֵהַמּוֹתָרוֹת, וְכוֹלֵל נִשְׁמָתוֹ בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וְזֶה שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן עַל פָּסוּק (במדבר כח): וְהַמָּה בוֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד – **בָּכִין וְקוֹרִין אֶת שְׁמַע**, וְזֶה לֹא עָשׂוּ אֶלָּא כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהִרְהוּר שֶׁל אִשָּׁה זוֹנָה, שֶׁהִיא קְלִפָּה הַקּוֹדֶמֶת לַפְּרִי, וְלָבוֹא לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה:

ה **וּכְשֶׁבָּא** לְהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, אֲזַי נַעֲשָׂה מֵהַהִתְגַּלּוּת נְשָׁמוֹת חֲדָשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבְתְלָתִין – הִיא הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נְתִיבוֹת הַחָכְמָה; וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין – הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאי (שבת פח). נִמְצָא, כְּשֶׁהַצַּדִּיק מְגַלֶּה אֵיזֶה דְּבַר תּוֹרָה, אֲזַי מוֹרִיד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִין הַתּוֹרָה לְפִי בְּחִינָתוֹ וּתְפִיסָתוֹ. כִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי כֹּחוֹת: לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשִׁמְתָּם – זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים וְכוּ' (יומא עב; ועיין תענית ז), וּכְתִיב (הושע יד): יָשְׁרִים דַּרְכֵי ה', צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'. כָּךְ הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק לְכָל אֶחָד כְּפִי תְּפִיסָתוֹ: יֵשׁ אָדָם שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נִשְׁמָה חֲדָשָׁה מֵהִתְגַּלּוּת הַתּוֹרָה, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִפּוּךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם; הַכֹּל לְפִי הַכֶּלִי שֶׁלּוֹ, הַיְנוּ כְּפִי תְּפִיסָתוֹ, תְּפִיסַת הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ. דְּזֶה הוּא כְּלָל גָּדוֹל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשׁוּם אָדָם לְהַשִּׂיג וְלִתְפֹּס בִּדְבוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, אִם לֹא שֶׁתִּקֵּן תְּחִלָּה אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, וַאֲזַי יָכוֹל לְהָבִין וְלִתְפֹּס דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. דְּאִיתָא בַּזֹּהַר: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, שֶׁהֵם בְּחִינַת חָכְמָה וּבִינָה, שֶׁהֵם י"ה, שֶׁהֵם מֹחִין. נִמְצָא, כְּשֶׁתִּקֵּן אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כָּרָאוּי, אֲזַי הַמֹּחִין שֶׁלּוֹ בִּשְׁלֵמוּת, וְיָכוֹל לְהָבִין דִּבּוּרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק. כְּפִי הַתִּקּוּן שֶׁל כָּל אֶחָד, כָּךְ הוּא הַשָּׂגָתוֹ:

ו **וְזֶה** הוּא כְּלָל גָּדוֹל, כִּי מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא כִּי אִם אוֹר פָּשׁוּט, אַךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְקַבֵּל אֶת הָאוֹר, כָּךְ נִצְטַיֵּר הָאוֹר בְּתוֹכוֹ; אִם הַכְּלִי הוּא בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרוֹת מְלֵא, וְאִם, חַס וְשָׁלוֹם, הַכְּלִי אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, אֲזַי הוּא מְקַבֵּל בִּבְחִינַת מְאוֹרֹת חָסֵר וָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ג): מְאֵרַת ה' בְּבֵית רָשָׁע. וְזֶה הוּא: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם [וְכוּ'], כִּי אוֹר הַפָּשׁוּט הַבָּא מִלְּעֵיל, הוּא בְּחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, אַךְ לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי הַמְקַבְּלִים הוּא בְּחִינַת צֵירֵי, שֶׁנִּצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וְעַל־כֵּן כְּתִיב בְּבִלְעָם (במדבר כג): הִנֵּה **בָרֵךְ** לָקָחְתִּי – בְּקָמִיץ, **וּבֵרַךְ** וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה – בְּצֵירֵי, כִּי אֲפִלּוּ הַלְּקִיחָה, שֶׁהִיא אָז בִּבְחִינַת קָמִיץ וּסְתִים, הִיא בִּבְחִינַת בֵּרוּךְ. רְאָיָה לָזֶה, כִּי הוּא הָיָה רוֹצֶה לְהִצְטַיֵּר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי שֶׁלּוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת קְלָלָה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהָשִׁיב וּלְצָרֵף וּלְהִצְטַיֵּר כְּלָל לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה: וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה; וּמִפְּנֵי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת לְקִיחָה, הוּא בְּחִינַת בֵּרוּךְ. וּמִפְּנֵי מָה? לְפִי שֶׁהֵעִיד עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב, שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ שִׁבְטֵי יָהּ, כְּמוֹ (שְׁפֹּרֵשׁוּ) [שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י] זַ"ל עַל הַחֲנוֹכִי (במדבר כט): שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם, שֵׁם יָהּ, שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹחִין, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא (בְּגֶמָרָא) [בַּמִּדְרָשׁ], שֶׁהָעֵפוּ"ם הָיוּ אוֹמְרִים: אִם בְּגוּפָם הָיוּ מוֹשְׁלִים וְכוּ'; לְפִיכָךְ הֵעִיד הַכָּתוּב עֲלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דברים יא): רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם – דַּיְקָא, כִּי לְמַעְלָה [הוּא] בִּבְחִינַת קָמִיץ, שֶׁקָּמִיץ וּסְתִים, אֲבָל לִפְנֵיכֶם לְמַטָּה נִצְטַיֵּר הָאוֹר לְפִי בְּחִינַת הַכְּלִי. וּכְשֶׁכִּיל זֶה יָצִין בִּלְעָם לְבָלָק לְהַכְשִׁילָם בִּדְבַר עָרְוָה, כְּדֵי לְקַלְקֵל כְּלֵיהֶם. וְזֶה שֶׁכָּתְבוּ חַכְמֵי הָרְפוּאוֹת, שֶׁהַסֵּרוּם רְפוּאָה לְמַשֵּׁגָע. וְזֶה הוּא: סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא עַד אַבָּא וְאִמָּא, הַיְנוּ בְּחִינַת: שְׁמִי מֵעִיד עֲלֵיהֶם. וְזֶה: בִּקְרֹב **עָלַי מְרֵעִים**, תְּרֵין רַעִין דְּלָא מִתְפָּרְשִׁין (זוהר ויקרא דף ה.), הַיְנוּ הַמֹּחִין. וַאֲכִילָתָם, שֶׁנֶּאֱמַר (שיר־השירים ה): אָכְלוּ רֵעִים; הַיְנוּ הִתְחַזְּקוּתָם, הוּא בְּשַׂר קֹדֶשׁ, הַיְנוּ: **לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרִי**, שֶׁהוּא בְּחִינַת סִלּוּקָא דִּיסוֹדָא, הַיְנוּ תִּקּוּנוֹ מַגִּיעַ עַד הַמֹּחִין, שֶׁהֵם אַבָּא וְאִמָּא. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל־יָדוֹ: **צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ**, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשְׁבֹּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מִמֵּילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲווֹת רָעוֹת:

זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד בְּנוֹת קְדוּשׁ. וְיֻתְבָּאַר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם. עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מַעְנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בִּשְׁנֵי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנֵּר הָיָה קָרוּעַ חֲצִיוֹ, וּמֵה שֶׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי:

וְזֶהוּ: צָפְנַת פַּעְנֵחַ דִּמְגַלְּיָן... שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כה): וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (בתיקונים תי' לד נו סט), כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנִּקֻּדָּה מֵהַדָּל"ת שֶׁל אֶחָד, וְהַנִּקֻּדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשָׂה אַחֵר. הַיְנוּ, כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, הַנִּקְרָא אֵל אַחֵר. אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א'), הַנִּקְרָא אֲנִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (ויקרא יט); וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֲרָוָה, תִּמְצָא קְדֻשָּׁה (זוהר מקץ דף רז:). אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיָין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלֵּי בֵּין אִנּוּן עֲרָיָין, דְּאִנּוּן אֱלֹהִים אֲחֵרִים – תִּקּוּנִים (תיקון נו), דַּף צג. וּבִשְׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר (קדושים פד): כַּד חָזֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין, אָמַר: אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים; כִּי נָאוּף הִיא עֲרָיוֹת, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּבִשְׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נָאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ', כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: וַיִּקְרַב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ' – דַּף א.

'אַבָּא' וְ'אִמָּא', שהם 'חכמה' ו'בינה'. וְהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי, שֶׁעַל יָדוֹ: "צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפָלוּ", שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. וּכְשֶׁיִּשְׁבֹּר הַתַּאֲוָה הַזֹּאת, מִמֵּילָא נוֹפְלִים כָּל הַתַּאֲוֹת רָעוֹת.

מוסיף ר' נתן ז"ל: **זֹאת הַתּוֹרָה הִיא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. וְאָמַר, שֶׁהִיא סוֹד כַּוָּנוֹת קְדוּשׁ, וְיִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם**[9].

עתה יובא כתב יד של רבינו ז"ל, שבו מובא חלק ממאמר זה בשינוי לשון.

מוסיף ר' נתן ז"ל: **עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד קֹדֶשׁ שֶׁל אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ, זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, מֵעִנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת, וְהַנִּיר הָיָה קָרוּעַ חֶצְיוֹ, וּמַה שֶּׁנִּמְצָא כָּתוּב עַל הַנִּשְׁאָר הֶעְתַּקְתִּי. וְזֶהוּ:**

נאמר על יוסף **"צָפְנַת פַּעְנֵחַ"**, שפירושו 'מפענח צפונות', דהיינו **דִּמְגַלְּיָן** — שהתגלו לו סודות התורה, וזאת על ידי ששבר את תאות ניאוף ... **שִׁבְעִים פָּנִים... תּוֹרָה... סוֹד אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (משלי כה): **"וְסוֹד אַחֵר אַל תְּגַל", כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (בתיקונים תיקון לד נו סט), **כְּשֶׁמַּפְסִיק הַנְּקֻדָּה מֵהַדָּלֶ"ת שֶׁל 'אֶחָד', וְהַנְּקֻדָּה הִיא אוֹת בְּרִית, אֲזַי נַעֲשֶׂה 'אַחֵר'**, כי ההבדל בין האות ד' לאות ר' הוא בנקודה של הד', וכשמורידים את הנקודה הוא נעשה ר', והד' רומז על ספירת ה'מלכות', והנקודה של הד' רומזת על ספירת ה'יסוד', וכשהאדם פוגם ב'יסוד' ואינו שומר את הברית, הוא מפסיק את הנקודה מהד', ואז נעשה מ'אחד' 'אחר'. **הַיְנוּ כְּשֶׁמַּכְנִיס בְּרִיתוֹ בְּזוֹנָה, הַנִּקְרֵאת 'מַלְכוּת' הָרְשָׁעָה**, שזהו ספירת ה'מלכות' דקליפה, **הַנִּקְרָא 'אֵל אַחֵר'**, וזהו "וסוד אחר אל תגל", שלא תפגום ב'יסוד', שהוא בחינת "סוד", כי השפע מתאסף וסתום בו, כי על ידי זה תהיה בחינת "אחר", שתתגבר ה'מלכות' דקליפה, וזהו "אל תגל", שלא תגרום גלות לשכינה, שהיא ה'מלכות' דקדושה[10], **אֲבָל מִי שֶׁמְּקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ מִזֹּאת הַתַּאֲוָה, אֲזַי הוּא נִתְקַשֵּׁר בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם (א'), הַנִּקְרָא 'אֲנִי', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ויקרא יט): **"קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי", וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה תִּמְצָא קְדֻשָּׁה** — בכל מקום שנאמר בתורה לפרוש מעריות נאמר הלשון 'קדושה' - **זֹהַר מִקֵּץ** (דף רד:). **אֲבָל מָאן דְּגָלֵי עֲרָיִין, הָכִי אִיהוּ אִתְגַּלִּי בֵּין אִנּוּן עֲרָיִין, דְּאִנּוּן אֱלֹקִים אֲחֵרִים** — מי שמגלה עריות, מגלים אותו לבין הקליפות, הנקראים 'אלהים אחרים' - **תִּקּוּנִים** (תיקון נו) **דַּף צג. וּבִשְׁבִיל [זֶה] מוּבָא בַּזֹּהַר** (קדושים פד): **כַּד חָזֵי** — כשראה **רַבִּי שִׁמְעוֹן נָשֵׁי שַׁפִּירִין** — נשים יפות, דהיינו שידע שיש באותו מקום נשים יפות, **אָמַר: "אַל תִּפְנוּ אֶל אֱלִילִים", כִּי נָאוּף הִיא עֲרָיוֹת**, הוא בחינת **'אֱלֹקִים אֲחֵרִים'**, שזהו בחינת 'אלילים', ובחינת **מַלְכוּת הָרְשָׁעָה. וּבִשְׁבִיל זֶה, סְגֻלָּה לְבַטֵּל הִרְהוּרֵי נָאוּף, לִקְרֹא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד וְכוּ', כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: "וַיַּקְרֵב אֶל אֶחָיו הַמִּדְיָנִית וְכוּ'" - דַּף א**, שתרגם יונתן על "והמה בוכים": 'בכיין וקורין את

מקורות והערות

[9] עיין בספר חיי מוהר"ן (מעלת תורתו וספריו הקדושים אות מ"ט) שכתב שם ר' נתן ז"ל, שאחר כך שמע שכוונות קידוש הם במאמר "בקרוב עלי מרעים" המובא לקמן בסימן ק"א.

[10] על פי מתוק מדבש שם.

שמע׳. נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן וְהַצִּרּוּף שֶׁמְּנַסִּין לָאָדָם, אֵין מְנַסִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנָאוּף, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִסּוֹד אַחֵר, אֵל אַחֵר.

וּכְשֶׁצּוֹעֵק לֵאלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): "כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ", וְצוֹעֵק שִׁבְעִין קָלִין – שבעים קולות, לֹא פָּחוֹת, אֲזַי הוא זוכה לבטל את תאוות ניאוף, ואז נִפְתָּחִין לוֹ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִסְתַּמְּרִין מְגַלִּין לֵהּ – הנסתרות מתגלות לו, וּמוֹלִיד נַפְשִׁין חַדְתִּין – נפשות חדשות, כִּי מוֹלִיד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כְּלוּלָה מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. וּמְגַלֶּה הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה סְתוּמָה בִּקְלִפִּין – בתוך הקליפות, כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי. וְיָכוֹל הַצַּדִּיק לְהוֹרִישׁ בְּתוֹרָתוֹ שֶׁמְּחַדֵּשׁ נִשְׁמָתִין חַדְתִּין – נשמות חדשות, לְכָל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי מְקֹרָבָיו הַמְּקֻשָּׁרִים בְּתוֹרָתוֹ. כַּמּוּבָא בְּהַזֹּהַר: 'לְמֶעְבַּד נִשְׁמָתִין חַדְתִּין בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין' – לעשות נשמות ורוחות חדשות, בשלושים ושנים, הַיְנוּ בְּהַתּוֹרָה הַמַּתְחֶלֶת בְּבֵית – 'בראשית', וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶד – 'לעיני כל ישראל', 'וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין' – ובשלושה זמורות, הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאָה – תורה משולשת, שיש בה תורה נביאים וכתובים, ועל ידי זה הוּא עָבֵד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חַדְתִּין – הוא עושה נשמות ורוחות חדשות. וְהַתּוֹרָה: 'זָכָה - נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים, וְלֹא זָכָה וְכוּ' – נעשית לו סם מיתה', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ על הפסוק שנאמר על התורה: "וְשַׂמְתֶּם וְכוּ'", שהוא מלשון 'סם', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ' ופושעים יכשלו בם", לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמְּקַבֵּל. אֲבָל מֵאִתּוֹ לֹא תֵּצֵא הָרָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): "מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת". וְהַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה נַעֲשֶׂה אֵצֶל הָאָדָם כְּפִי הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה", "לִפְנֵיכֶם" דַּיְקָא, כִּי מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹצֵא אוֹר פָּשׁוּט, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת פְּשׁוּטִים, וּלְפִי הָאָדָם כֵּן נַעֲשֶׂה הַצִּרּוּף: אִם הוּא אָדָם טוֹב, נַעֲשֶׂה צִרּוּף שֶׁל בְּרָכָה. וְאִם לָאו, לְהֵפֶךְ. וְזֶה: "לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה" - דַּיְקָא, כִּי לִפְנֵי ה' עֲדַיִן אֵין צִיּוּר לַצִּרּוּף הַזֶּה, אִם הוּא בְּרָכָה אִם לָאו. וְזֶה שֶׁהִתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ בִּלְעָם עַל זֶה: "הִנֵּה בָּרֵךְ לָקַחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה", "בָּרֵךְ" בְּקָמַץ, גַּם "לָקַחְתִּי" מַשְׁמַע בִּרְצוֹנוֹ לָקַח...

תורה ל"ז

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: "דִּרְשׁוּ יְיָ וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד" (תהלים קה), ובסוף המאמר יבואר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ – כדי שיכירו את הקב"ה ואת פעולותיו (זוהר בא דף מב.), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהקב"ה אומר על העולם שברא (ישעיה מג): **"לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו"**, הרי שהעולם נברא כדי שיכירו את הקב"ה ועל ידי זה הוא יתכבד.

ב. וְגוּף וָנֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, כי הנפש היא בחינת 'אדם', 'צורה', 'חכמה', והגוף הוא בחינת 'בהמה', 'חומר', 'סכלות', והם **בְּחִינַת אוֹר וָחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ב): "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כְּיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְכוּ'", הרי שהנפש שהיא החכמה היא בחינת 'אור', והגוף שהוא הסכלות הוא בחינת 'חושך'. וְראיה נוספת לכך, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רבותינו ז"ל (ברכות לג): 'גְּדוֹלָה דֵּעָה שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֵל דֵּעוֹת ה'"', הרי שהדעה נכתבה בין שני שמות ה', **וּכְתִיב** (תהלים קיח): **"אֵל ה' וַיָּאֶר לָנוּ"**, הרי ש'אל' הוא בחינת 'אור', ואם כן הדעה שנכתב בה שם 'אל' היא בחינת 'אור'. וְראיה נוספת לכך, כי **כְּתִיב** (שם פב): **"וְלֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ**, בחשכה יתהלכו", הרי שחסרון הדעת הוא בחינת 'חושך'.

וְהחכמה והסכלות **הֵם בְּחִינַת חַיִּים וּמִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת ז): **"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ' בעליה"**, הרי שהחכמה היא בחינת 'חיים', **וּכְתִיב** (איוב ד): **"יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה"**, ורמוז בזה שחסרון החכמה היא בחינת 'מיתה'. **וּכְתִיב** (איכה ג): **"בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'** כמתי עולם", הרי שהחושך הוא בחינת 'מיתה', ואם כן הסכלות שהיא בחינת 'חושך' היא בחינת 'מיתה'.

וְהחכמה והסכלות **הֵם בְּחִינוֹת שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לא): **"נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב"**, הרי שהשכחה היא בחינת 'מיתה', ואם כן הסכלות שהיא בחינת 'שכחה' היא בחינת 'מיתה'. **וּכְתִיב** (שם צח): **"זָכַר חַסְדּוֹ"**, הרי שה'חסד' הוא בחינת 'זכרון', ומבואר לעיל

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן וְהַצָּרוּף שֶׁמְּנַסִּין לָאָדָם, אֵין מְנַסִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנֹאוּף, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִסּוֹד אַחֵר, אֵל אַחֵר. וּכְשֶׁצּוֹעֵק לֵאלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ; וְצוֹעֵק שִׁבְעִין קָלִין, לֹא פָּחוֹת, אֲזַי נִפְתָּחִין לוֹ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִסְתַּמְּרִין מְגַלִּין לֵהּ, וּמוֹלִיד נַפְשִׁין חֲדַתִּין, כִּי מוֹלִיד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כְּלוּלָה מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלֶּה הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה סְתוּמָה בְּקִלְפִּין, כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וְיָכוֹל הַצַּדִּיק לְהוֹרִיש בְּתוֹרָתוֹ שֶׁמְּחַדֵּש נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי מְקֹרָבָיו הַמְקַשְּׁרִים בְּתוֹרָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּהַזֹּהַר: לְמָעְבַּד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין, הֲיָנוּ בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחֶלֶת בְּבֵית וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶד, וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין, הֲיָנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאָה, הוּא עֶבֶד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין. וְהַתּוֹרָה, זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים; לֹא זָכָה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשַׁמְתָּם וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'; לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמְּקַבֵּל. אֲבָל מֵאִתּוֹ לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת. וְהַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה נַעֲשָׂה אֵצֶל הָאָדָם כְּפִי הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה. לִפְנֵיכֶם דַּיְקָא, כִּי מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצֵא אוֹר פָּשׁוּט, הֲיָנוּ אוֹתִיּוֹת פְּשׁוּטִים, וּלְפִי הָאָדָם כֵּן נַעֲשָׂה הַצָּרוּף: אִם הוּא אָדָם טוֹב, נַעֲשָׂה צָרוּף שֶׁל בְּרָכָה, וְאִם לָאו – לְהֶפֶךְ. וְזֶה: לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה – דַּיְקָא, כִּי לִפְנֵי ה' עֲדַיִן אֵין צִיּוּר לַצָּרוּף הַזֶּה, אִם הוּא בְּרָכָה אִם לָאו. וְזֶה שֶׁהִתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ בִּלְעֻם עַל זֶה: הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה, בָּרֵךְ בְּקָמַץ. גַּם לָקָחְתִּי מַשְׁמַע בִּרְצוֹנוֹ לָקַח..:

לז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דִּרְשׁוּ יְיָ וְעָזּוּ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: (תהלים קה)

א **כִּי** עִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ (זוהר בא דף מב.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מג): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:

ב **וְגוּף** וְנֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, בְּחִינַת אוֹר וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ב): כְּיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (רז"ל ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה, שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה', וּכְתִיב (תהלים קיח): אֵל ה' וַיָּאֶר לָנוּ, וּכְתִיב (שם פב): לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ. וְהֵם בְּחִינַת חַיִּים וּמִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ', וּכְתִיב (איוב ד): יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה, וּכְתִיב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'. וְהֵם בְּחִינוֹת שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לא): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב, וּכְתִיב (שם צח): זָכַר חַסְדּוֹ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ג): הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ, כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר (אֶת) נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח. וְהֵם בְּחִינַת חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם חֹמֶר וְסִכְלוּת וּבְחִינַת בְּהֵמָה, כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה:

ג **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר, הֲיָנוּ בְּחִינוֹת מִיתָה, בְּחִינַת סִכְלוּת שֶׁל הַגּוּף שֶׁל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף מז.): וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם – מֵאָן נְטַל לֵהּ, מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ, דְּאַפְרִישׁ לֵהּ מַתְּאָוָה דִּילְהוֹן. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית מַחֲלִישִׁין הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְנִתְבַּטֵּל הַחֹמֶר, בְּחִינוֹת הַחֹמֶר – סִכְלוּת, חֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה, בְּהֵמָה – וְנִתְגַּבֵּר וְנִתְעַלֶּה בְּחִינוֹת הַשֵּׂכֶל וְהַצּוּרָה, הָאוֹר וְהַזִּכָּרוֹן, אָדָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא, כִּי צִדְקָה רָמֵז לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה; וְהוּא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (לך לך דף עו.): שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה – דְּאִנּוּן רְחִיקִין מֵאוֹרַיְתָא; וְהוּא בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה – אָדָם. וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם**: **מֵ"ם** סְתוּמָה הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, דְּלֵית בֵּהּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (תיקון כא); **וְדָלֶת** הוּא רָמֵז לְאַרְבַּע יְסוֹדִין, שֶׁנִּשְׁפָּלִים עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, וְנִתְעַלֶּה הַשֵּׂכֶל הָרָמוּז **בָּאָלֶף**, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לג): וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם – עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נִתְהַוֶּה בְּחִינַת אָדָם. כְּתִיב הָכָא: נַעֲשֶׂה; וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ; מָה הָתָם צִדְקָה, אַף כָּאן צִדְקָה. [פֵּרוּשׁ, כִּי בַּזֹּהַר מְפָרֵשׁ שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי צִדְקָה הוּא בִּדְיוּקָנָא דְּאָדָם, וְלָמַד שָׁם מִמִּקְרָא זֶה: נַעֲשֶׂה אָדָם; כְּתִיב הָכָא עֲשֵׂיָה, וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְכוּ', לְעִנְיַן צִדְקָה וְכוּ'. וְרַבֵּנוּ ז"ל מֵבִיא רְאָיָה מִזֶּה לְעִנְיַן תַּעֲנִית, כִּי צִדְקָה וְתַעֲנִית הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מְבֹאָר מִזֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, נַעֲשִׂין בְּגֶדֶר אָדָם, שֶׁהוּא הַדַּעַת הָאֲמִתִּי שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר וְנֶפֶשׁ וְכוּ', כִּי הַכְנָעַת הַחֹמֶר וְהַגּוּף בְּחִינַת בְּהֵמָה וְכוּ', לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ"ל]:

ד **אֲבָל** יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת צְדָקָה, כִּי יֵשׁ צְדָקָה בְּחוּץ־לָאָרֶץ וְיֵשׁ צְדָקָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְצִדְרַכַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה מִצִּדְרַכַּת חוּץ־לָאָרֶץ. וְכֵן יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה, כִּי אֵין דּוֹמֶה הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא (שבת קיט:), כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא עַל הֶבֶל פֶּה שֶׁל תִּינוֹקוֹת (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף א.): הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ – אִלֵּין אֲבוֹת הָעוֹלָם; עַת הַזָּמִיר הִגִּיעַ – כַּד אָתָא עִדָּן לְקַצָּצָא חַיָּבָיָא מִן עָלְמָא; וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע – דָּא קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים א): תּוֹרֵי זָהָב; וּכְתִיב (שמות כח): וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב. עַל־יְדֵי קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא נִתְגַּלּוּ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם לְחָנֵּן. נִמְצָא, כְּשֶׁאָתָה רוֹצֶה שֶׁיִּתְגַּלּוּ עַל־יָדְךָ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם כְּדֵי לִדְחוֹת הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה וְסִכְלוּת מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּכְלֹל עַצְמְךָ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֶבֶל הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ויקרא כו): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְכוּ', פֵּרוּשׁ, אֵימָתַי יִתְגַּלּוּן הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם, כַּד הָאָרֶץ אֶזְכֹּר; עַל־יְדֵי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְדֵי הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת, כִּי כֵּן נִתְבָּרְכוּ תִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי –

שהדעת היא בחינת שם 'אל', והנה שם 'אל' הוא בחינת 'חסד', כמו שנאמר (תהלים נב) "חסד אל כל היום", ו'חסד' הוא בחינת 'זכרון', נמצא שהדעת והחכמה היא בחינת 'זכרון' [1].

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ג): **'הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר אֶת נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח"'** [2]. ועומק הענין, כי השכחה היא בחינת 'מיתה', ולכן נחשב הדבר כמיתה.

וְהדעת והחכמה הזו הֵם בְּחִינַת חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם חֹמֶר וְסִכְלוּת וּבְחִינַת בְּהֵמָה, כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה.

ג. וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר, הַיְנוּ בְּחִינוֹת 'מִיתָה', בְּחִינַת 'סִכְלוּת', שֶׁל הַגּוּף שֶׁל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת – שהוא מורכב מארבע יסודות: אש רוח מים עפר, שמהם באים התאוות והמידות הרעות, והאדם צריך להכניע את ארבע היסודות שבגופו, ועל ידי זה יתגבר כח הנפש והחכמה שלו, ויזכה להדבק בהקב"ה ולהכיר אותו. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (בראשית כז) על הפסוק שנאמר על אדם הראשון כשנברא: **"וַיַּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם** ויניחהו בגן עדן" **- מֵאָן נְטַל לֵהּ** – מהיכן לקח הקב"ה את האדם, **מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ** – הוא לקח והוציא אותו מגופו שנברא מארבע יסודות: אש רוח מים עפר, **דְּאַפְרִישׁ לֵהּ מִתַּאֲוָה דִּילְהוֹן** – והפריש אותו מהתאוות הנמשכים מארבע יסודות אלו, והניחו בגן עדן. ובחינה זו שייכת גם כן אצל כל אדם, שהוא צריך להכניע את הארבע היסודות שבגופו, המושכים אותו לתאוות ומידות רעות. **וְזֶה נַעֲשָׂה עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁעַל יְדֵי הַתַּעֲנִית מַחֲלִישִׁין הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְנִתְבַּטֵּל הַחֹמֶר, בְּחִינַת הַחֹמֶר, סִכְלוּת, חֹשֶׁךְ, שִׁכְחָה, בְּהֵמָה. וְנִתְגַּבֵּר וְנִתְעַלֶּה בְּחִינַת הַשֵּׂכֶל, וְהַצּוּרָה, הָאוֹר, וְהַזִּכָּרוֹן, אָדָם.**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו:) **'אַגְרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא'** – השכר שמקבלים על התענית הוא על הצדקה שנותנים בערב לפרנסת העניים שהתענו היום. **ורמוז בזה, כִּי צְדָקָה רֶמֶז לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (מלאכי ג): **"וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה"**, **וְהאור הזה הוּא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (לך לך דף עו:) על הפסוק: **"שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה" - דְּאִנּוּן רְחִיקִין מֵאוֹרַיְתָא** – שהם רחוקים מהתורה, הרי שהתורה היא בחינת 'צדקה', כי היא צדקה שעשה הקב"ה עם ישראל שנתן להם את התורה [3], **וְהוּא בְּחִינַת 'אָדָם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (במדבר יט): **"זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם"**, ורמוז בזה שהתורה היא בחינת 'אדם'. וזה הרמוז בדברי רבותינו ז"ל ששכר התענית הוא הצדקה, והיינו ששכר התענית הוא התורה, כי על ידי התענית מכניעים את ארבעת היסודות וזוכים לאור התורה.

וְזֶה אוֹתִיּוֹת 'אָדָם': 'מֵ"ם סְתוּמָה' הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת ספירת ה'בינה', (שהיא סתומה ודבוקה תמיד בספירת ה'חכמה'), שהיא בחינת **עוֹלָם הַבָּא, דְּלֵית בֵּהּ** – שאין בו **אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה** (תיקון כא דף נו.). **וְ'דָלֶת', הוּא רֶמֶז לְאַרְבַּע יְסוֹדִין** – יסודות **שֶׁנִּשְׁפָּלִים עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית. וְנִתְעַלֶּה הַשֵּׂכֶל הָרָמוּז בְּ'אָלֶף', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב לג): **"וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה"**, הרי ש'אלף' רומז לחכמה. הרי שבמילה 'אדם' רמוז כיצד ניתן לזכות להכניע את בחינת 'בהמה' ולהגביר את בחינת 'אדם'.

וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף יג:) על הפסוק **"נַעֲשֶׂה אָדָם"**, כי **עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית נִתְהַוֶּה בְּחִינַת 'אָדָם'**, כי הזוהר שם דורש, כי **כְּתִיב הָכָא** – נאמר כאן, בבריאת אדם הראשון: **"נַעֲשֶׂה** אדם", **וּכְתִיב הָתָם** – ונאמר שם במגילת רות, שרות אמרה לנעמי (רות ב): **"וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ** בועז", והכוונה שם שליקטה שבלים בשדהו, שזהו בחינת צדקה, **מָה הָתָם** – כשם ששם נאמר 'עשיתי' והכוונה **צְדָקָה, אַף כָּאן** 'נעשה' הכוונה **צְדָקָה**, וזהו "נעשה אדם", שמי שנותן צדקה, שהיא בחינת 'נעשה', הוא זוכה להיות בדמות 'אדם', דהיינו שנשלמת בחינת ה'צלם אלוקים' שבו. [מבאר ר' נתן ז"ל:

מקורות והערות

[1] מי הנחל. [2] באבות פ"ג איתא: "רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר (דברים ד), רק השמר לך ושמר נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר (שם) ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מליבו". ובדרע"ב שם פירש: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו – בשביל שלא חזר עליה מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו. שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור ונמצאת תקלה באה על ידו. ושגגתו עולה זדון. אי נמי כאילו מתחייב בנפשו לפי שאותה משנה היתה משמרתו, ועכשיו ששכחה אינה משמרתו. תקפה עליו משנתו – שהיתה קשה עליו ומתוך הקושי שבה שכחה". [3] על פי מתוק מדבש שם.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן וְהַצָּרוּף שֶׁמְּנַסִּין לָאָדָם, אֵין מְנַסִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנֹאוּף, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִסּוֹד אַחֵר, אֵל אַחֵר. וּכְשֶׁצּוֹעֵק לֵאלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ; וְצוֹעֵק שִׁבְעִין קָלִין, לֹא פָּחוֹת, אֲזַי נִפְתָּחִין לוֹ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִסְתַּמְּרִין מְגַלִּין לֵהּ, וּמוֹלִיד נַפְשִׁין חֲדַתִּין, כִּי מוֹלִיד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כְּלוּלָה מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלֶּה הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה סְתוּמָה בִּקְלִפִּין, כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וְיָכוֹל הַצַּדִּיק לְהוֹרִיש בְּתוֹרָתוֹ שֶׁמְּחַדֵּש נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי מְקֹרָבָיו הַמְקַשְּׁרִים בְּתוֹרָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּהַזֹּהַר: לְמָעְבַּד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין, הַיְנוּ בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחֶלֶת בְּבֵית וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶד, וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין, הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאָה, הוּא עֶבֶד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין. וְהַתּוֹרָה, זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים; לֹא זָכָה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשַׁמְתָּם וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'; לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמְּקַבֵּל. אֲבָל מֵאִתּוֹ לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת. וְהַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה נַעֲשָׂה אֵצֶל הָאָדָם כְּפִי הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה. לִפְנֵיכֶם דַּיְקָא, כִּי מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצֵא אוֹר פָּשׁוּט, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת פְּשׁוּטִים, וּלְפִי הָאָדָם כֵּן נַעֲשָׂה הַצָּרוּף: אִם הוּא אָדָם טוֹב, נַעֲשָׂה צָרוּף שֶׁל בְּרָכָה, וְאִם לָאו – לְהֶפֶךְ. וְזֶה: לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה – דַּיְקָא, כִּי לִפְנֵי ה' עֲדַיִן אֵין צִיּוּר לַצָּרוּף הַזֶּה, אִם הוּא בְּרָכָה אִם לָאו. וְזֶה שֶׁהִתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ בִּלְעֻם עַל זֶה: הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה, בָּרֵךְ בְּקָמַץ. גַּם לָקַחְתִּי מַשְׁמַע בִּרְצוֹנוֹ לָקַח..:

לז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דִּרְשׁוּ יְיָ וְעָזּוּ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: (תהלים קה)

א **כִּי** עִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ (זוהר בא דף מב.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מג): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:

ב **וְגוּף** וְנֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, בְּחִינַת אוֹר וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ב): כְּיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (רז"ל ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה, שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה', וּכְתִיב (תהלים קיח): אֵל ה' וַיָּאֶר לָנוּ, וּכְתִיב (שם פב): לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ. וְהֵם בְּחִינַת חַיִּים וּמִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ', וּכְתִיב (איוב ד): יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה, וּכְתִיב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'. וְהֵם בְּחִינוֹת שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לא): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב, וּכְתִיב (שם צח): זָכַר חַסְדּוֹ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ג): הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ, כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר (אֶת) נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח. וְהֵם בְּחִינַת חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם חֹמֶר וְסִכְלוּת וּבְחִינַת בְּהֵמָה, כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה:

ג **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מִיתָה, בְּחִינַת סִכְלוּת שֶׁל הַגּוּף שֶׁל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף מז.): וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם – מֵאָן נְטַל לֵהּ, מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ, דְּאַפְרִישׁ לֵהּ מַתְּאָוָה דִּילְהוֹן. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית מַחֲלִישִׁין הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְנִתְבַּטֵּל הַחֹמֶר, בְּחִינוֹת הַחֹמֶר – סִכְלוּת, חֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה, בְּהֵמָה – וְנִתְגַּבֵּר וְנִתְעַלֶּה בְּחִינוֹת הַשֵּׂכֶל וְהַצּוּרָה, הָאוֹר וְהַזִּכָּרוֹן, אָדָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא, כִּי צְדָקָה רָמֵז לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה; וְהוּא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (לך לך דף עו.): שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה – דְּאִנּוּן רְחִיקִין מֵאוֹרַיְתָא; וְהוּא בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה – אָדָם. וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם: מֵ"ם** סְתוּמָה הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, דְּלֵית בֵּהּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (תיקון כא); **וְדָלֶת** הוּא רָמֵז לְאַרְבַּע יְסוֹדִין, שֶׁנִּשְׁפָּלִים עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, וְנִתְעַלֶּה הַשֵּׂכֶל הָרָמוּז **בָּאָלֶף,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לג): וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף יג.): נַעֲשֶׂה אָדָם – עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נִתְהַוֶּה בְּחִינַת אָדָם. כְּתִיב הָכָא: נַעֲשֶׂה; וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ; מָה הָתָם צְדָקָה, אַף כָּאן צְדָקָה. [פֵּרוּשׁ, כִּי בַּזֹּהַר מְפָרֵשׁ שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי צְדָקָה הוּא בִּדְיוּקָנָא דְּאָדָם, וְלָמַד שָׁם מִמִּקְרָא זֶה: נַעֲשֶׂה אָדָם; כְּתִיב הָכָא עֲשֵׂיָה, וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְכוּ', לְעִנְיַן צְדָקָה וְכוּ'. וְרַבֵּנוּ ז"ל מֵבִיא רְאָיָה מִזֶּה לְעִנְיַן תַּעֲנִית, כִּי צְדָקָה וְתַעֲנִית הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מְבֹאָר מִזֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, נַעֲשִׂין בְּגֶדֶר אָדָם, שֶׁהוּא הַדַּעַת הָאֲמִתִּי שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר וְנֶפֶשׁ וְכוּ', כִּי הַכְנָעַת הַחֹמֶר וְהַגּוּף בְּחִינַת בְּהֵמָה וְכוּ', לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ"ל]:

ד **אֲבָל** יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת צְדָקָה, כִּי יֵשׁ צְדָקָה בְּחוּץ־לָאָרֶץ וְיֵשׁ צְדָקָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְצִדְרַכַּת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה מִצִּדְרַכַּת חוּץ־לָאָרֶץ. וְכֵן יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה, כִּי אֵין דּוֹמֶה הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא (שבת קיט:), כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא עַל הֶבֶל פֶּה שֶׁל תִּינוֹקוֹת (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף א.): הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ – אִלֵּין אֲבוֹת הָעוֹלָם; עַד הַזְּמִיר הִגִּיעַ – כַּד אָתָא עִדָּן לְקַצָּצָא חַיָּבָיָא מִן עָלְמָא; וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע – דָּא קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים א): תּוֹרֵי זָהָב; וּכְתִיב (שמות כח): וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב. עַל־יְדֵי קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא נִתְגַּלּוּ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם לְחָנֵּן. נִמְצָא, כְּשֶׁאָתָה רוֹצֶה שֶׁיִּתְגַּלּוּ עַל־יָדְךָ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם כְּדֵי לִדְחוֹת הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה וְסִכְלוּת מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְעַל־יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּכְלֹל עַצְמְךָ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֶבֶל הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ויקרא כו): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְכוּ', פֵּרוּשׁ, אֵימָתַי יִתְגַּלּוּן הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם, כַּד הָאָרֶץ אֶזְכֹּר; עַל־יְדֵי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְדֵי הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת, כִּי כֵּן נִתְבָּרְכוּ תִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי –

פֵּרוּשׁ, כִּי בַּזֹּהַר מְפֹרָשׁ שָׁם, שֶׁעַל יְדֵי צְדָקָה הוּא בִּדְיוּקְנָא דְּאָדָם – בצורת 'אדם', **וְלָמַד שָׁם מִמִּקְרָא זֶה: "נַעֲשֶׂה אָדָם", כְּתִיב הָכָא** – נאמר כאן **עֲשִׂיָּה, וּכְתִיב הָתָם** – ונאמר שם **"וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְכוּ'", לְעִנְיַן צְדָקָה וְכוּ'. וְרַבֵּנוּ ז"ל מֵבִיא רְאָיָה מִזֶּה לְעִנְיַן תַּעֲנִית, כִּי צְדָקָה וְתַעֲנִית הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי 'אַגְרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא'** – השכר של התענית הוא הצדקה **כַּנַּ"ל**, דהיינו שעל ידי התענית זוכים לחכמת התורה, שהיא בחינת צדקה, וכאן מבואר בזוהר שעל ידי הצדקה נעשים בגדר 'אדם', **וְעַל כֵּן מְבֹאָר מִזֶּה, שֶׁעַל יְדֵי הַתַּעֲנִית שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, נַעֲשִׂין בְּגֶדֶר 'אָדָם', שֶׁהוּא הַדַּעַת הָאֲמִתִּי שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר וָנֶפֶשׁ וְכוּ'. כִּי הַכְּנָעַת הַחֹמֶר וְהַגּוּף בְּחִינַת בְּהֵמָה וְכוּ', לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִינַת אָדָם, הוּא עַל יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ"ל].**

לאחר שנתבאר כי האדם צריך להכניע את הגוף והחומר והסכלות והשכחה והמיתה, ולהגביר את הנפש והצורה והשכל והתורה והזכרון והחיים, ודבר זה נעשה על ידי התענית והצדקה, ואז האדם זוכה להדבק בהקב"ה ולהכיר אותו, יתבאר כעת כי עיקר הכנעת הדין והגוף והחומר והסכלות והשכחה, הוא על ידי הצדקה של ארץ ישראל, שעל ידה זוכים לבחינת הבל שאין בו חטא.

ד. והנה נמצא, שעל ידי בחינת 'תענית' ו'צדקה' זוכים לחכמת התורה, ונכנעת בחינת החושך והסכלות והגוף, **אֲבָל יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת צְדָקָה, כִּי יֵשׁ צְדָקָה בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְיֵשׁ צְדָקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְצִדְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִיא גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה מִצִּדְקַת חוּץ לָאָרֶץ. וְכֵן יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה, כִּי אֵין דּוֹמֶה הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא** (שבת קיט:) [4], **כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק, וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא עַל הֶבֶל פֶּה שֶׁל תִּינוֹקוֹת** (שם), שהוא הבל שאין בו חטא. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (בהקדמה דף א:) על הפסוק: **"הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ" - 'אִלֵּין אֲבוֹת הָעוֹלָם'** – אלו אברהם יצחק ויעקב, שהם בחינת הספירות 'חסד גבורה תפארת', שמשפיעים שפע לספירת ה'מלכות'. **"עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ" - 'כַּד אָתָא עִדָּן לְקַצָּצָא חַיְּבַיָּא מִן עָלְמָא'** – כשהגיע זמן לעשות דין ברשעים ולהכריתם מן העולם, מדוע הם ניצלו מן הדין, משום שנשפע השפע מהספירות 'חסד גבורה תפארת' אל ה'מלכות', להמתיק את דיניה. ומי הגורם להמשיך את השפע הזה אל ה'מלכות': **"וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע" - 'דָּא קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא'** – זה קול התינוקות של בית רבן שעוסקים בתורה, ועל ידם נמתקים הדינים והעולם מתקיים. וראיה לכך ש"קול התור" זהו קול התינוקות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שה"ש א): **"תּוֹרֵי זָהָב", וּכְתִיב** (שמות כה): **"וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב"**, וה'כרובים' היו להם פני תינוק (סוכה ה:), ואנו לומדים 'זהב' 'זהב' בגזירה שוה, ש'תורי זהב' זהו תינוקות, ואם כן גם 'קול התור' זהו התינוקות [5]. והיינו **שעַל יְדֵי קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא** – קול התינוקות של בית רבן, **נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת בָּעוֹלָם לְהָגֵן** ולהמתיק את הדינים. **נִמְצָא כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה שֶׁיִּתְגַּלּוּ עַל יָדְךָ הָאָבוֹת בָּעוֹלָם, כְּדֵי לִדְחוֹת הַדִּין, וְהַחֹשֶׁךְ, שִׁכְחָה, וְסִכְלוּת, מִן הָעוֹלָם. צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְעַל יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּכְלֹל עַצְמְךָ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֶבֶל הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.** ונמצא שמה שהתבאר לעיל שעל ידי 'תענית' ו'צדקה' זוכים לחכמת התורה, ונכנעת בחינת החושך והסכלות והגוף, עיקר ענין זה נעשה על ידי הצדקה של ארץ ישראל, שעל ידה נכללים באויר של ארץ ישראל, שהוא בחינת ההבל שאין בו חטא, שאין לרע של החומר עדיין אחיזה כל כך בהבל זה, ולכן יש לתורה הזאת יותר כח להמשיך ולעורר את זכות האבות, כדי לדחות את הדין והחושך והשכחה והסכלות מהעולם [6].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (ויקרא כו): **"וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְכוּ'** ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור, והארץ אזכור", ורמוז בזה, **פֵּרוּשׁ, אֵימָתַי יִתְגַּלּוּן הָאָבוֹת בָּעוֹלָם** להמתיק את דיני ה'מלכות', **כַּד "הָאָרֶץ אֶזְכֹּר", עַל יְדֵי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת**, על ידי זה נמשך השפע מ'חסד גבורה תפארת'

מקורות והערות

[4] בגמ' שבת דף קי"ט ע"ב איתא: "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה, אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, אמר ליה רב פפא לאביי, דידי ודידך מאי, אמר ליה, אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא". [5] על פי מתוק מדבש שם. [6] פרפראות לחכמה.

נִמְצָא, שֶׁעִקַּר הַנִּסָּיוֹן וְהַצָּרוּף שֶׁמְּנַסִּין לָאָדָם, אֵין מְנַסִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּנֹאוּף, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשִּׁבְעִים אֻמּוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִסּוֹד אַחֵר, אֵל אַחֵר. וּכְשֶׁצּוֹעֵק לֵאלֹקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב): כֵּן נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ; וְצוֹעֵק שִׁבְעִין קָלִין, לֹא פָּחוֹת, אֲזַי נִפְתָּחִין לוֹ סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, דְּמִסְתַּמְּרִין מְגַלִּין לֵהּ, וּמוֹלִיד נַפְשִׁין חֲדַתִּין, כִּי מוֹלִיד תּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא כְּלוּלָה מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וּמְגַלֶּה הַפָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי עַד עַכְשָׁו הָיְתָה סְתוּמָה בְּקִלְפִּין, כִּי הַקְּלִפָּה קָדְמָה לַפְּרִי, וְיָכוֹל הַצַּדִּיק לְהוֹרִיש בְּתוֹרָתוֹ שֶׁמְּחַדֵּש נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין לְכָל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי מְקֹרָבָיו הַמְקַשְּׁרִים בְּתוֹרָתוֹ, כַּמּוּבָא בְּהַזֹּהַר: לְמָעְבַּד נִשְׁמָתִין חֲדַתִּין בְּתַרְתֵּין וּבִתְלָתִין, הַיְנוּ בְּהַתּוֹרָה הַמִּתְחֶלֶת בְּבֵית וּמְסַיֶּמֶת בְּלָמֶד, וּבִתְלָתָא שִׁבְשִׁין, הַיְנוּ אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאָה, הוּא עֶבֶד נִשְׁמָתִין וְרוּחִין חֲדַתִּין. וְהַתּוֹרָה, זָכָה – נַעֲשָׂה לוֹ סַם חַיִּים; לֹא זָכָה וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: וְשַׁמְתָּם וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וְכוּ'; לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שֶׁמְּקַבֵּל. אֲבָל מֵאִתּוֹ לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ג): מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת. וְהַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה נַעֲשָׂה אֵצֶל הָאָדָם כְּפִי הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה. לִפְנֵיכֶם דַּיְקָא, כִּי מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יוֹצֵא אוֹר פָּשׁוּט, הַיְנוּ אוֹתִיּוֹת פְּשׁוּטִים, וּלְפִי הָאָדָם כֵּן נַעֲשָׂה הַצָּרוּף: אִם הוּא אָדָם טוֹב, נַעֲשָׂה צָרוּף שֶׁל בְּרָכָה, וְאִם לָאו – לְהֶפֶךְ. וְזֶה: לִפְנֵיכֶם בְּרָכָה וּקְלָלָה – דַּיְקָא, כִּי לִפְנֵי ה' עֲדַיִן אֵין צִיּוּר לַצָּרוּף הַזֶּה, אִם הוּא בְּרָכָה אִם לָאו. וְזֶה שֶׁהִתְמִיהַ אֶת עַצְמוֹ בִּלְעֻם עַל זֶה: הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה, בָּרֵךְ בְּקָמַץ. גַּם לָקַחְתִּי מַשְׁמַע בִּרְצוֹנוֹ לָקַח..:

לז לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דִּרְשׁוּ יְיָ וְעָזּוּ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: (תהלים קה)

א **כִּי** עִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעִין לֵהּ (זוהר בא דף מב.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מג): לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו, יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:

ב **וְגוּף** וְנֶפֶשׁ הֵם בְּחִינַת אָדָם וּבְהֵמָה, חֹמֶר וְצוּרָה, חָכְמָה וְסִכְלוּת, בְּחִינַת אוֹר וְחֹשֶׁךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ב): כְּיִתְרוֹן אוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (רז"ל ברכות לג): גְּדוֹלָה דֵּעָה, שֶׁנִּתְּנָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אֵל דֵּעוֹת ה', וּכְתִיב (תהלים קיח): אֵל ה' וַיָּאֶר לָנוּ, וּכְתִיב (שם פב): לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ. וְהֵם בְּחִינַת חַיִּים וּמִיתָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): הַחָכְמָה תְּחַיֶּה וְכוּ', וּכְתִיב (איוב ד): יָמוּתוּ וְלֹא בְחָכְמָה, וּכְתִיב (איכה ג): בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי וְכוּ'. וְהֵם בְּחִינוֹת שִׂכְחָה וְזִכָּרוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לא): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמֵת מִלֵּב, וּכְתִיב (שם צח): זָכַר חַסְדּוֹ. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ג): הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ, כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר (אֶת) נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח. וְהֵם בְּחִינַת חָכְמוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁחָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הֵם חֹמֶר וְסִכְלוּת וּבְחִינַת בְּהֵמָה, כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה:

ג **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לְהַכְנִיעַ הַחֹמֶר, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מִיתָה, בְּחִינַת סִכְלוּת שֶׁל הַגּוּף שֶׁל הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף מז.): וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם – מֵאָן נְטַל לֵהּ, מֵאַרְבַּע יְסוֹדִין דִּילֵהּ, דְּאַפְרִישׁ לֵהּ מַתְּאָוָה דִּילְהוֹן. וְזֶה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית מַחֲלִישִׁין הָאַרְבַּע יְסוֹדוֹת, וְנִתְבַּטֵּל הַחֹמֶר, בְּחִינוֹת הַחֹמֶר – סִכְלוּת, חֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה, בְּהֵמָה – וְנִתְגַּבֵּר וְנִתְעַלֶּה בְּחִינוֹת הַשֵּׂכֶל וְהַצּוּרָה, הָאוֹר וְהַזִּכָּרוֹן, אָדָם. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא, כִּי צִדְקָה רָמֵז לְאוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלאכי ג): וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה; וְהוּא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (לך לך דף עו.): שִׁמְעוּ אֵלַי אַבִּירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְּדָקָה – דְּאִנּוּן רְחִיקִין מֵאוֹרַיְתָא; וְהוּא בְּחִינַת אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר יט): זֹאת הַתּוֹרָה – אָדָם. וְזֶה אוֹתִיּוֹת **אָדָם: מֵ"ם** סְתוּמָה הוּא בְּחִינַת תַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, דְּלֵית בֵּהּ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (תיקון כא); **וְדָלֶת** הוּא רָמֵז לְאַרְבַּע יְסוֹדִין, שֶׁנִּשְׁפָּלִים עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, וְנִתְעַלֶּה הַשֵּׂכֶל הָרָמוּז **בָּאָלֶף,** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב לג): וַאֲאַלֶּפְךָ חָכְמָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בראשית דף יג.): נַעֲשָׂה אָדָם – עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית נִתְהַוֶּה בְּחִינַת אָדָם. כְּתִיב הָכָא: נַעֲשָׂה; וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ; מָה הָתָם צִדְקָה, אַף כָּאן צִדְקָה. [פֵּרוּשׁ, כִּי בַּזֹּהַר מְפָרֵשׁ שָׁם, שֶׁעַל־יְדֵי צִדְקָה הוּא בִּדְיוּקָנָא דְּאָדָם, וְלָמֵד שָׁם מִמִּקְרָא זֶה: נַעֲשָׂה אָדָם; כְּתִיב הָכָא עֲשִׂיָּה, וּכְתִיב הָתָם: וְשֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ וְכוּ', לְעִנְיַן צִדְקָה וְכוּ'. וְרַבֵּנוּ ז"ל מֵבִיא רְאָיָה מִזֶּה לְעִנְיַן תַּעֲנִית, כִּי צִדְקָה וְתַעֲנִית הֵם בְּחִינָה אַחַת, כִּי אַגְּרָא דְּתַעֲנִיתָא צִדְקָתָא כַּנַּ"ל, וְעַל־כֵּן מְבֹאָר מִזֶּה, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה, נַעֲשִׂין בְּגֶדֶר אָדָם, שֶׁהוּא הַדַּעַת הָאֲמִתִּי שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר וְנֶפֶשׁ וְכוּ', כִּי הַכְנָעַת הַחֹמֶר וְהַגּוּף בְּחִינַת בְּהֵמָה וְכוּ', לְגַבֵּי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת אָדָם, הוּא עַל־יְדֵי הַתַּעֲנִית, שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדָקָה כַּנַּ"ל]:

ד **אֲבָל** יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת צְדָקָה, כִּי יֵשׁ צְדָקָה בְּחוּץ־לָאָרֶץ וְיֵשׁ צְדָקָה בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְצִדְקַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הִיא גְּדוֹלָה וּלְמַעְלָה מִצִּדְקַת חוּץ־לָאָרֶץ. וְכֵן יֵשׁ שְׁנֵי בְּחִינוֹת תּוֹרָה, כִּי אֵין דּוֹמֶה הַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא, לְהַתּוֹרָה הַיּוֹצֵאת מֵהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא (שבת קיט:), כִּי אֵין הַדִּין נִמְתָּק וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, אֶלָּא עַל הֶבֶל פֶּה שֶׁל תִּינוֹקוֹת (שם), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהקדמה דף א.): הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ – אִלֵּין אֲבוֹת הָעוֹלָם; עַד הַזְּמִיר הִגִּיעַ – כַּד אָתָא עִדָּן לְקַצָּצָא חַיָּבָיָא מִן עָלְמָא; וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע – דָּא קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא דְּלָעֵי בְּאוֹרַיְתָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שיר־השירים א): תּוֹרֵי זָהָב; וּכְתִיב (שמות כח): וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב. עַל־יְדֵי קָלָא דְּיַנּוּקָא דְּרַבְיָא נִתְגַּלּוּ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם לְחָנֵּן. נִמְצָא, כְּשֶׁאַתָּה רוֹצֶה שֶׁיִּתְגַּלּוּ עַל־יָדְךָ הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם כְּדֵי לִדְחוֹת הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, שִׂכְחָה וְסִכְלוּת מִן הָעוֹלָם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לְךָ הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, וְעַל־יְדֵי צִדְקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל תִּכְלֹל עַצְמְךָ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הֶבֶל הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (ויקרא כו): וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְכוּ', פֵּרוּשׁ, אֵימָתַי יִתְגַּלּוּן הָאֲבוֹת בָּעוֹלָם, כַּד הָאָרֶץ אֶזְכֹּר; עַל־יְדֵי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְדֵי הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִיא בְּחִינַת הֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוֹקוֹת, כִּי כֵּן נִתְבָּרְכוּ תִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מח): הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי –

שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צַדְּקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יְכַלְּלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גָּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְכַטֵּל הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (סנהדרין צז.) שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה. כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן. זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ זִכָּרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכַבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו **וְזֶהוּ:** הִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחַלִּיף נִקְרָא מַאֲכָלָת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בִּמְדַבֵּר, הַיְנוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבֹרָךְ, וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה לד): חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה' (כמובא בזוה"ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ'. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מְזַדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.). וְזֶה: חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הַיְנוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחַלִּיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחַלִּיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שיר־השירים ה): **נַפְשִׁי יָצְאָה** – כְּשֶׁיָּצְאוּ בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס **בְּדִבְּרוֹ** שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצְאוּ, **בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי** – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל־יְדֵי־זֶה **מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי** – הַיְנוּ, שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה!** אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׁכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבִיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם־סוּף (פסחים קיח), כִּי יַם־סוּף נִקְרָע לְשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר"א פ' מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרִיקוֹת הַסְּפִין שֶׁעַל־יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח): שֵׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחַלִּיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז.). גַּם **עַל הַשְּׁחִיטָה** גִּימַטְרִיָּא **תל"ז**, וּ**בְזֶעֶת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לָחֶם** (בראשית ג) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא **תל"ז** (עם הָאַרְבַּע תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַנְצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ (שבת קד). **מַנְצְפַךְ** הוּא בְּחִינַת **וְרִידִין**, בְּחִינַת **רי"ו דִּין**. **וְצוֹפִים**, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פח.): וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נִהְיְרִין בְּ"וְרִידִין", רי"ו דִּין, בְּמַנְצְפַךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִים שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻוָּן בְּשֵׁם **אֹ"מָ"ר**, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא **אוֹר**, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה **מַיִם**, וְאַחַר־כָּךְ **רָקִיעַ**. וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ **אֲדָנָי**, כִּי מַ"**ריו"** נַעֲשָׂה צוּרַת אלף, וְנַעֲשָׂה **אֲדֹנָי**. וַאדֹנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הַיְנוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים סח): **אֲדֹנָי** יִתֵּן **אֹמֶר** הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד.): אִכְּלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר: אֵלּוּ הַדַּיָּנִים; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הַיְנוּ רי"ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מַ"רִי"ו דִּין" אֲדֹנָי. רָמְז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הַיְנוּ רי"ו דִּין, מַנְצְפַךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָמִים, כַּיָּדוּעַ. רָמְז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הַנֵּי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִים אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְּלֵי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה', בְּחִינַת צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ"ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם־כֵּן נִתְעַלֶּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

אל ה׳מלכות׳, **כִּי כֵן נִתְבָּרְכוּ תִּינוֹקוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שיעקב בירך את בני יוסף (בראשית מח): "המלאך הגואל אותי מכל רע **הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי"**, ורמוז בזה, **שֶׁעַל יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן.** וכיצד זוכים לבחינת הבל שאין בו חטא, **עַל יְדֵי צְדָקָה דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֻכְלְלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא.**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא:): **׳הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: "גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד"׳**, כי על ידי התענית האדם משלים את נפשו לקונו[1], וזהו ׳גומל נפשו׳, והוא נקרא ׳איש חסד׳. ורמוז בדברי הגמרא, **כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים יט): **"תּוֹרַת ה׳ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ"**, הרי שהתורה היא בחינת ׳נפש׳, והיינו שעל ידי התענית האדם זוכה לחכמת התורה, ומגביר את הנפש על הגוף. **גְּלַל כֵּן** – בגלל זה הוא **נִקְרָא ׳אִישׁ חָסִיד׳, כִּי מְבַטֵּל הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם.**

לאחר שנתבאר כי האדם צריך להכניע את הגוף והחומר והסכלות והשכחה והמיתה, ולהגביר את הנפש והצורה והשכל והתורה והזכרון והחיים, ודבר זה נעשה על ידי התענית והצדקה, ואז האדם זוכה להדבק בהקב"ה ולהכיר אותו, ועיקר הכנעת הדין והגוף והחומר והסכלות והשכחה, הוא על ידי הצדקה של ארץ ישראל, שעל ידה זוכים לבחינת ׳הבל שאין בו חטא׳, יתבארו כעת עוד שלושה בחינות של הכנעת הגוף והחומר והסכלות, והגברת הנפש והתורה והזכרון.

ה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (סנהדרין צו.) **שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: ׳הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בְּוִרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה** – שסובר שצריך לחתוך את הורידים שבעוף, כדי שיזוב דמו, כיון שצולים אותו בשלימות, **וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ** שנעשו תלמידי חכמים, לעשות להם כבוד, משום **שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה** לישראל׳. ורמוז בזה, **כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן.** כי הנה **זָקֵן** זֶה, **שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה, אֲבָל** כיון שהוא מחמת **אֹנֶס רַחֲמָנָא** – הקב"ה **פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ זִכְרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ׳"**, שכל העולם נברא בשביל כבוד ה׳ יתברך, ואם כן גם התורה שעל ידה נברא העולם נבראה בשביל כבוד ה׳ יתברך, **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (אבות פ"ו): **׳אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה׳**[2], וכשהאדם מכבד תלמיד חכם בגלל שהוא עובד את הקב"ה הרי זה נחשב כאילו הוא מכבד את הקב"ה, וכשמתעוררת בחינת הכבוד מתעוררת ומתגלה על ידי זה אצלו בחינת הנפש והתורה והזכרון.

ו. וְזֶהוּ: ׳הִזְהֲרוּ בְּוִרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה׳, שרומז גם כן על ענין הכנעת הגוף והסכלות והדין, והתעלות הנפש והשכל והתורה והחסד, כמו שיתבאר להלן. **כִּי הַדָּם** של הבהמה **הוּא הַנֶּפֶשׁ** של אדם **שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל** בבהמה בשביל לכפר על מה שפגם בחייו, **וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים,** שאינם מכוונים להעלות את הנפש המגולגלת בבהמה, וכמו שיתבאר הטעם להלן. **וְזֶה** הרמוז בדברי רבותינו ז"ל (אבות פ"ג): **׳אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח׳**. ורמוז בזה, כי **׳תּוֹרָה׳ הִיא בְּחִינַת ׳נֶפֶשׁ׳** כַּנַּ"ל, כמבואר באות ד׳, והיינו כשאין השוחט מכוין להעלות את הנפש שמגולגלת בבהמה זו, **עַל יְדֵי זֶה ׳אֵין קֶמַח׳, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחַלִּיף** – סכין השחיטה **נִקְרָא ׳מַאֲכֶלֶת׳, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על אברהם אבינו בשעת העקידה (בראשית כב): **"וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת"**, ו׳מאכלת׳ הוא מלשון אכילה, **כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי** – שבבהמה שהיא בחינת ׳חי׳,

מקורות והערות

[1] רש"י שם בפירוש השני. [2] באבות פ"ו מ"ג מובא: ׳הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת וכו׳ צריך לנהוג בו כבוד וכו׳, ואין כבוד אלא תורה, שנאמר "כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב", ואין טוב אלא תורה שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו"׳.

שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צַדָּקָה דְּאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל יַכְלִלוּ בַּאֲוִירָא דְּאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הֵינוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גָּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְבַטֵּל הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (סנהדרין צז.) שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה. כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן. זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ זִכְרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכַבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו **וְזֶהוּ:** הִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חָסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחַלִּיף נִקְרָא מַאֲכֶלֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בְּמִדְבַּר, הֵינוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה לד): חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה' (כמובא בזוה"ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ'. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מִזְדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.). וְזֶה: חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הֵינוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחַלִּיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחַלִּיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שיר־השירים ה): **נַפְשִׁי יָצְאָה** – כְּשֶׁיָּצְאוּ בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס **בְּדִבְּרוֹ** שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצְאוּ, **בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי** – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל־יְדֵי־זֶה **מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי** – הֵינוּ, שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה!** אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׁכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבִיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם־סוּף (פסחים קיח), כִּי יַם־סוּף נִקְרָע לְשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר"א פ' מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרִיקוֹת הַסְּפִין שֶׁעַל־יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח): שֵׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחַלִּיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז.). גַּם **עַל הַשְּׁחִיטָה** גִּימַטְרִיָּא **תל"ו**, וּבְזַעַת **אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם** (בראשית ג) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא **תל"ז** (עם הָאַרְבַּע תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַנְצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ (שבת קד). **מַנְצְפַךְ** הוּא בְּחִינַת **וְרִידִין**, בְּחִינַת **רי"ו דִּין**. **וְצוֹפִים**, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פח.): וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הֵינוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נְהִירִין בְּ"וְרִידִין", רי"ו דִּין, בְּמַנְצְפַךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִים שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻוָּן בְּשֵׁם **אֹ"מָ"ר**, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא **אוֹר**, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה **מַיִם**, וְאַחַר־כָּךְ **רָקִיעַ**. וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ **אֲדָנָי**, כִּי מַ"**ריו"** נַעֲשָׂה צוּרַת אלף, וְנַעֲשָׂה **אֲדֹנָי**. וַאדֹנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הֵינוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים סח): **אֲדֹנָי** יִתֵּן **אֹמֶר** הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד.): אִכְּלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר: אֵלּוּ הַדַּיָּנִים; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הֵינוּ רי"ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מַ"רִי"ו דִּין" אֲדֹנָי. רָמַז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הֵינוּ רי"ו דִּין, מַנְצְפַךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ. רָמַז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הֲנֵי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִים אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְּלֵי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה', בְּחִינַת צַדָּקָה דְּאָרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ"ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם־כֵּן נִתְעַלֶּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

בְּמִדַּבֵּר, הַיְנוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבָרֵךְ. וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת 'שְׁכִינָה', שהיא ספירת ה'מלכות', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תיקו"ז יז.): **'מַלְכוּת - פֶּה'**, שהדיבור הוא בחינת 'מלכות', כי אין מלך בלא עם שעובדים אותו, והמלך מגלה את רצונותיו על ידי דיבורו[3]. ולכן כשהוא מכוין בברכה כראוי, שזהו בחינת 'דיבור', הוא מעלה את הנפש מהבהמה אל השכינה שהיא בחינת 'דיבור'. **וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (ישעיה לד): **"חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם"** – לעתיד לבוא תהיה חרבו של הקב"ה מלאה דם מהרוגי אדום. **ורמוז בזה, כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת 'חֶרֶב לַה'"** (כמובא בזוה"ק בשלח נד. ובפרדס שער כ"ג פ"ח), **כי היא עושה דין ברשעים, וְהִיא בְּחִינַת 'דִּבּוּר'**, שֶׁהוּא בְּחִינַת **'חֶרֶב פִּיפִיּוֹת'** – חרב של שתי פיות, ו'פיפיות' הוא **לְשׁוֹן 'פֶּה'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קמט): **"רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם"**. לעשות נקמה בגוים וכו'", הרי שהשכינה היא בחינת 'חרב פיפיות', שעל ידה עושים נקמה בגוים. **וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ 'חֶרֶב לַה'', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר**, דהיינו בתוך השכינה, **בְּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים, דהיינו שהשכינה (שהיא בחינת נקבה כלפי הקב"ה) מעלה להקב"ה את הנפשות הללו שהיו בתוך הקליפות, והיא מתפארת בהם, ובזה היא מגלה את רצונה לקבל שפע מהקב"ה, ועל ידי זה היא מעוררת את הקב"ה להתייחד עימה ולהשפיע לה שפע, **אַזַי הַשְּׁכִינָה מִזְדַּוֶּגֶת** ומתייחדת עם הקב"ה **עַל יְדֵי הַמַּיִין נוּקְבִין** – המים הנקביים **שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בְּבְחִינַת** שאומרת להקב"ה: **'חֲזִי בַּמֶּה בְּרָא קָאָתֵינָא'** – ראה באיזה בן אני באה לפניך (זוהר ויקרא דף יג.), דהיינו שמתפארת: ראה באלו נפשות אני באה לפניך. **וְזֶה: "חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם", מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בְּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים, והנפשות הללו היו מגולגלות בדם הבהמה, ולכן זה נחשב שהשכינה מלאה דם, **וְעַל יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל**, כי הקב"ה משפיע לה שפע פרנסה, והיא משפיעה אותו לישראל. נמצא שהשוחטים ההגונים המכוונים בשחיטה כראוי, גורמים להשפיע פרנסה לישראל, אבל השוחטים שאינם הגונים גורמים שתתמעט הפרנסה בישראל.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שקונן הנביא ירמיה על זמן החורבן (איכה ה): **"בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר"** - היינו מסוכנים בסכנת נפשות כשהיינו מביאים את מזונותינו מהשדה, בגלל חרב השונאים. **ורמוז בזה, הַיְנוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ** אל השכינה **בְּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים, **וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחֲלִיף** – סכין השחיטה **לִשְׁחֹט אֶת הַחַי** – הבהמה, **הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת**, כי גורם לנפש שלא תעלה למקומה הראוי ולתיקונה, ולא עוד אלא שתצא מהבהמה ותמסר ביד מלאכי החבלה והמקטרגים הסובבים אותה, **וְהַחֲלִיף** – וסכין השחיטה **שֶׁלּוֹ הוּא 'חֶרֶב הַמִּדְבָּר', וְאֵינוֹ 'חֶרֶב לַה'"**, **שֶׁהוּא 'חֶרֶב הַמִּדְבָּר'**, כי אינו מעלה את הנפש המגולגלת בבהמה אל השכינה, שהיא בחינת 'חרב לה'", והיא בחינת 'מִדַּבֵּר', אלא מוסר אותה אל הקליפות השולטים בַּמִּדְבָּר[4]. **וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי** – לנפש המגולגלת בחי, **שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר** את הפסוק (שה"ש ה): "נפשי יצאה בדברו, בקשתיהו ולא מצאתיו וכו'", ופירושו הוא כך: **"נַפְשִׁי יָצְאָה" - כְּשֶׁיָּצָאת** – כשיצאה הנפש מהבהמה **בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס "בְּדַבְּרוֹ" שֶׁל הַבְּרָכָה**, ולעלות אל השכינה, **בְּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים. **וּכְשֶׁיָּצָאתִי, "בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי" - כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל יְדֵי זֶה: "מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי" - הַיְנוּ שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי**, כשהיתה מגולגלת בבהמה שהיא בחינת 'חי', **גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ**, כי היא נמסרת ביד מלאכי החבלה הסובבים אותה והם גורמים לה צער ויסורים. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה, אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְׁכִינָה מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים **לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבֵיתָהּ** – להמשיך שפע לנפשות ישראל, **וְעַל יְדֵי זֶה: "בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ" - בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה**, כי נגרם חסרון פרנסה לישראל, ודבר זה נעשה: "מפני חרב המדבר", משום שאין זו 'חרב הַמִּדַּבֵּר' אלא 'חרב הַמִּדְבָּר'.

מקורות והערות

[3] כמובא לקמן בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן פ"ב בתחילת המאמר.

[4] הערת המעתיק בקיצור ליקוטי מוהר"ן.

שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צַדְּקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יְכַלְּלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הֵינוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גָּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְכַבֵּשׁ הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (סנהדרין צז.) שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בּוֹרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה. כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן. זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הֵינוּ זִכְרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכַבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו **וְזֶהוּ:** הִזְהֲרוּ בּוֹרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחַלִּיף נִקְרָא מַאֲכֶלֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בִּמְדַבֵּר, הֵינוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבֹרָךְ, וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה לד): חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה' (כמובא בזוה"ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ'. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מְזַדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.). וְזֶה: חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הֵינוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחַלִּיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחַלִּיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שיר־השירים ה): **נַפְשִׁי יָצְאָה** – כְּשֶׁיָּצְאוּ בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס **בְּדִבְּרוֹ** שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצְאוּ, **בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי** – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל־יְדֵי־זֶה **מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי** – הֵינוּ, שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה!** אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׁכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבִיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם־סוּף (פסחים קיח), כִּי יַם־סוּף נִקְרָע לְשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר"א פ' מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרִיקוֹת הַסְּפִין שֶׁעַל־יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח): שֵׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחַלִּיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז.). גַּם **עַל הַשְּׁחִיטָה** גִּימַטְרִיָּא **תל"ז**, וּבְזַעַת **אַפֶּיךָ תֹּאכַל לָחֶם** (בראשית ג) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא **תל"ז** (עם הָאַרְבַּע תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַנְצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ (שבת קד). **מַנְצְפַךְ** הוּא בְּחִינַת **וְרִידִין**, בְּחִינַת **רי"ו דִּין**. **וְצוֹפִים**, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פח.): וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הֵינוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נִהְיְרִין בִּ"וְרִידִין", רי"ו דִּין, בְּמַנְצְפַךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִים שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻוָּן בְּשֵׁם **אֹ"מָ"ר**, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא **אוֹר**, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה **מַיִם**, וְאַחַר־כָּךְ **רָקִיעַ**. וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ **אֲדָנָי**, כִּי מַ"**ריו"** נַעֲשָׂה צוּרַת **אלף**, וְנַעֲשָׂה **אֲדָנָי**. וַאדָנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הֵינוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים סח): **אֲדֹנָי** יִתֵּן **אֹמֶר** הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד:): אִכְּלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אַדְנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר: אֵלּוּ הַדַּיָּנִים; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הֵינוּ רי"ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מַ"רִי"ו דִּין" אֲדֹנָי. רָמְז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הֵינוּ רי"ו דִּין, מַנְצְפַךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ. רָמְז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הַנֵּי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִים אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְּלֵי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה', בְּחִינַת צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ"ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם־כֵּן נִתְעַלֶּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים קיח): **'קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם סוּף'**, ולפי המבואר לעיל יובן הטעם הפנימי שבדבר, **כִּי יַם סוּף נִקְרַע לִשְׁנֵים עָשָׂר קְרָעִים** (פרקי דר"א פ' מא ובתיקון כא), וכל שבט עבר בשביל אחר, ודבר זה רומז **כְּנֶגֶד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בְּדִיקוֹת הַסַּכִּין** שצריך לבודקו קודם השחיטה, **שֶׁעַל יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'**, כי כשהשחיטה אינה כראוי נגרם שיהיו קשים מזונותיו של אדם, ודבר זה רמוז ב'קריעת ים סוף', שרומז על ענין השחיטה, כי שנים עשר הקרעים שבים סוף הם כנגד שתים עשרה הבדיקות שבשחיטה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נה): **'שֻׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ'**, שכשאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר כמזבח. **ורמוז בזה**, כי ה'מזבח' רומז על ענין השחיטה, **כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחֲלִיף** – סכין השחיטה **כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ**, דהיינו ששיעור הפגימה הפוסלת בסכין השחיטה הוא כשיעור הפגימה הפוסלת באבני המזבח שהיו צריכים להיות חלקים, ובשניהם השיעור הוא כשהפגימה מעכבת את הציפורן (חולין יז:), ו'שולחן' הוא בחינת הפרנסה, וזהו 'שולחן דומה למזבח', שהפרנסה דומה לשחיטה, כי לפי השחיטה כך הפרנסה.

גַּם 'עַל הַשְּׁחִיטָה' (שנאמר בברכת השחיטה) **גִּימַטְרִיָּא תל"ז, וּ"בְ'זֵעַת אַ'פֶּיךָ תֹּ'אכַל לֶ'חֶם"** (בראשית ג) **- רָאשֵׁי תֵּבוֹת גִּימַטְרִיָּא תל"ז (עִם הַד' תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים**, שכשהשחיטה אינה כראוי צריך האדם לעמול בזיעת אפו על הפרנסה.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (תהלים קיא): **"טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו"**, ורמוז בזה, **כִּי 'טֶרֶף' יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן 'טְרֵפָה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים** (דף קכא:), **וּלְשׁוֹן 'מָזוֹן'. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל יְדֵי זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה**, כי כשהשוחט נזהר שתהיה הברכה כראוי, וכן נזהר שתהיה השחיטה כראוי ולא תטרף הבהמה, דבר זה גורם שתעלה הנפש אל השכינה, ועל ידי זה תבוא פרנסה לישראל[5].

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קד): **'מַנְצְפַּךְ צוֹפִים אָמְרוּ'**, שהנביאים תיקנו את האותיות הסופיות: ם' ן' ץ' ף' ך'. ורמוז בזה, כי **'מַנְצְפַּךְ' הוּא בְּחִינַת 'וְרִידִין'**, כי 'וְרִידִין' רומז על **בְּחִינַת 'רִי"וּ דִּין'**, שזהו בחינת הדינים, שיש בהם רי"ו בחינות, והאותיות 'מנצפך' הם בחינת חמישה גבורות, שהם גם כן בחינת הדינים, והנה בורידין נמצא הדם של הבהמה, ודם הוא בחינת דין, וזה רומז על הדינים הנאחזים בנפש המלובשת בדם הבהמה, וצריך לדחות ולבטל את בחינת הדין, ולהוציא את הנפש מהם, ולהעלותה לבחינת חסדים, שזהו בחינת השכינה[6]. **וְ'צוֹפִים', אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת 'כְּרֻבִים'**, כי הם מקבלים את הנבואה מהספירות 'נצח' ו'הוד' שהם בחינת 'כרובים', והכרובים היו להם פני תינוק, **בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל** ששם הוא בחינת הבל שאין בו חטא (כמבואר לעיל באות ד'), **שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (לך לך דף פה.) על הפסוק: "**וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה**", שבזמן שבית המקדש היה קיים, היתה השכינה צנועה בביתה ולא יצאה מארץ ישראל לחוץ לארץ, ולכן לא היה ניתן לקבל נבואה אלא בארץ ישראל, ולכן ברח יונה הנביא מארץ ישראל, כדי שלא תתגלה עליו הנבואה ולא יצטרך ללכת לנינוה בשליחות הקב"ה. וכיון שהצופים מקבלים את הנבואה מבחינת הבל שאין בו חטא, נמצא שהמילה 'צופים' רומזת על בחינת 'הבל שאין בו חטא'. **וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא**, דהיינו השוחטים ההגונים, שהם זכו לבחינת הבל שאין בו חטא, בחינת אוירא דארץ ישראל, להם יש כח להכניע את בחינת החושך והסכלות והדין והגוף, ולהגביר את בחינת האור והחכמה והחסד והנפש, (כמבואר לעיל באות ד'), ולכן להם יש את עיקר הכח להכניע ולדחות את בחינת החושך והדין והסכלות והבהמיות של הבהמה, שהתגבר על הנפש המלובשת בו, ולהמשיך בחינת אור וחסד, בחינת תורה, בחינת 'אדם', ולהעלות את הנפש המגולגלת בבהמה לבחינת 'אדם', בחינת 'מְדַבֵּר'[7], ולכן **הֵם נְהִירִין** – בקיאים ויודעים **בְּ"וְרִידִין", 'רִי"וּ דִּי"ן', בְּ'מַנְצַפַּ"ךְ'**, דהיינו שהם בקיאים כיצד להמתיק את הדינים, **וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ**

מקורות והערות

[5] פרפראות לחכמה. [6] פרפראות לחכמה. [7] על פי פרפראות לחכמה.

שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צַדָּקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יְכַלְּלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גָּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְכַבֵּשׁ הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (סנהדרין צז.) שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה. כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן. זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ זִכָּרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכַבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו **וְזֶהוּ:** הִזְהֲרוּ בּוּרְיִדִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחַלִּיף נִקְרָא מַאֲכָלָת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בִּמְדַבֵּר, הַיְנוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבֹרָךְ, וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה לד): חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה' (כמובא בזוה"ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ'. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מְזַדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.). וְזֶה: חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הַיְנוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחַלִּיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחַלִּיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שיר־השירים ה): **נַפְשִׁי יָצְאָה** – כְּשֶׁיָּצְאוּ בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס **בְּדִבְּרוֹ** שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצְאוּ, **בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי** – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל־יְדֵי־זֶה **מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי** – הַיְנוּ, שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה!** אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׁכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבִיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם־סוּף (פסחים קיח), כִּי יַם־סוּף נִקְרָע לְשָׁנִים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר"א פ' מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרִיקוֹת הַסְּפִין שֶׁעַל־יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח): שֵׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחַלִּיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז.). גַּם **עַל הַשְּׁחִיטָה** גִּימַטְרִיָּא **תל"ז**, וּבְזַעַת **אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם** (בראשית ג) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא **תל"ז** (עם הָאַרְבַּע תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַנְּצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ (שבת קד). **מַנְּצְפַךְ** הוּא בְּחִינַת **וְרִידִין**, בְּחִינַת **רי"ו דִּין**. **וְצוֹפִים**, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פח.): וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נְהִירִין בְּ"וְרִידִין", רי"ו דִּין, בְּמַנְּצְפַךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִים שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻוָּן בְּשֵׁם **אֹ"מָ"ר**, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא **אוֹר**, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה **מַיִם**, וְאַחַר־כָּךְ **רָקִיעַ**. וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ **אֲדָנָי**, כִּי מִ"**ריו**" נַעֲשָׂה צוּרַת **אלף**, וְנַעֲשָׂה **אֲדָנָי**. וַאדָנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הַיְנוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים סח): **אֲדֹנָי** יִתֵּן **אֹ"מֶר** הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד.): אִכְּלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר: אֵלּוּ הַדַּיָּנִים; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הַיְנוּ רי"ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִ"רי"ו דִּין" אֲדֹנָי. רָמַז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הַיְנוּ רי"ו דִּין, מַנְצְפַךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ. רָמַז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הַנֵּי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִים אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְּלֵי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה', בְּחִינַת צַדָּקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ"ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם־כֵּן נִתְעַלֶּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

בִּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין – מים נקביים אל השכינה, **וּמַמְשִׁיכִין שֶׁפַע** פרנסה לישראל. **וְהַשֶּׁפַע** שנמשך אל השכינה ומהשכינה אל ישראל, **מְכֻנֶּה בְּשֵׁם 'אֹמֶר', כִּי מִתְּחִלָּה הִיא א'וֹר, וְאַחַר כָּךְ נַעֲשָׂה מַ'יִם, וְאַחַר כָּךְ** ר'קִיעַ, כי בתחילתו הוא רוחני לגמרי ואחר כך כשהוא יורד הוא הולך ומתגשם ונעשה שפע פרנסה לישראל. **וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַ'מַּנְצַפַּךְ', וְעוֹשִׂים מִ'מַּנְצַפַּךְ' 'אֲדֹנָי'. כִּי מֵ"רִיו" נַעֲשָׂה צוּרַת 'א'**, כי א' הוא כולל את הצורות ר' וי' למעלה ולמטה, ובאמצע היא האות ו', והא' הזו ממתיקה את הגבורות שהם בחינת 'דין', כי הא' הזו שיש בה בחינת רי"ו, היא כוללת את הבחינות של 'חסד גבורה תפארת', שהם בחינת האבות, שיש בכל אחד מהם שם של ע"ב תיבות, ושלוש פעמים ע"ב הוא בגימטריא רי"ו, ומבואר לעיל באות ד' שעל ידי ההבל שאין בו חטא ממשיכים את כח האבות לעולם ועל ידי זה ממתיקים את הדינים[8], **וְנַעֲשָׂה** מהחיבור של הא' עם המילה 'דין': **'אֲדֹנָי'. וַ'אֲדֹנָי' הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְׁכִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): **"אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח"**, ורמוז בזה, ש"שפתי" שזהו הספירות 'נצח והוד' נפתחים ומשפיעים שפע לשכינה שהיא בחינת "אדני", והיא משפיעה את השפע לעולם[9]. **וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הֵינוּ 'אֲדֹנָי', יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (תהלים סח): **"אֲדֹנָי יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב"**, ורמוז בזה, שהשכינה שהיא בחינת "אדני", נותנת שפע שהוא בחינת "אומר", כי הוא בתחילה א'ור ואחר כך מ'ים ואחר כך ר'קיע, ושפע זה של פרנסה מתחלק ל"צבא רב", דהיינו **לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ.** וזהו הרמוז בדברי הגמרא: 'מנצפך צופים אמרו', שה'צופים' שזהו השוחטים שהם שזכו לבחינת הבל שאין בו חטא, הם ממתיקים את 'מנצפך' – את הגבורות, ועל ידי זה הם ממשיכים שפע שהוא בחינת 'אומר'. וזהו: 'הזהרו בורידין כו' יהודה', שהשוחט צריך להזהר להמתיק את ה'ורידין', שהם רי"ו דין, ולהעלות את הנפש אל השכינה.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד:) על הפסוק: **"אֹכְלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם, אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ" - 'רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִים'** שמטים את המשפט, וזה גורם שהאויבים יאכלו את הלחם של ישראל, **'וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת'** שעושים את מלאכתם רמיה, וזה גורם שהאויבים יאכלו את הלחם של ישראל. ורמוז בזה, כי **מַר אָמַר חֲדָא** – דבר אחד, **וּמַר אָמַר חֲדָא** – דבר אחד, **וְלָא פְּלִיגֵי** – ואינם חולקים. **'רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין' - הַיְנוּ 'רי"ו דִּין', שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים אל השכינה, **שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵ"רִי"ו דִּין" 'אֲדֹנָי'**, דהיינו שאינם ממתיקים את הדינים. **רֶמֶז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים**, שאינם מכוונים בברכה כראוי, וכן אין להם את בחינת 'הבל שאין בו חטא', **שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הֵינוּ 'רי"ו דִּין', 'מַנְצַפַּךְ'**, שזהו בחינת הדינים, שאינם ממתיקים אותם, וזה גורם שיחסר הלחם והפרנסה של ישראל וינתן לאויבים[10].

והנה הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, כי הנפש מלובשת בדם הבהמה, **הֵם** בחינת דינים, והם בחינת האותיות 'מנצפך' שהם **חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ,** כמובא בגמרא (נדה יט.) שיש חמשה סוגי דמים, וזה **רֶמֶז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות י): **'הַנִּי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'** אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה, מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף, מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית, מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף, מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה, מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים, יבוא מי שיש בו חמישה דברים הללו

מקורות והערות

[8] פרפראות לחכמה, על פי פרי עץ חיים שער העמידה פ"א בהג"ה.
[9] על פי פע"ח שם. [10] ובפרפראות לחכמה כתב, כי לכאורה הוא טעות סופר, כי בתהלים כתיב הוי"ה לא קראו, בפרט שהענין מכוון ונכון גם לפי זה, כי עיקר המכוון כאן לפרש דרשות דברי רבותינו ז"ל, ומה שכתוב כאן, שאין עושין מרי"ו דין אדנ"י וכו', רוצה לומר כפשוטו כמבואר לעיל שצריכין להמתיק את המנצפך בחינת רי"ו דין ולעשות מזה אדנ"י וכו'. אך באם נאמר שכוונת רבינו ז"ל על שם אדנ"י לא קראו, יש ליישב בדרך צחות, כי אף על פי שנכתב בהוי"ה נקרא באד"ני, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ונמצא שכתוב הוי"ה לא קראו, רוצה לומר גם כן, שלא קראו השם אד"ני שזה שם הקריאה כנ"ל.

שֶׁעַל־יְדֵי הַתִּינוֹקוֹת נִתְגַּלּוּ הָאָבוֹת לְהָגֵן. עַל־יְדֵי צַדְּקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל יְכַלְּלוּ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית יא.): הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חָסִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד; כִּי הַתַּעֲנִית הוּא גְּמִילוּת חֲסָדִים לְנַפְשׁוֹ, הַיְנוּ לַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. גָּלַל כֵּן נִקְרָא אִישׁ חָסִיד, כִּי מְכַבֵּשׁ הַדִּין וְהַחֹשֶׁךְ, וּמַמְשִׁיךְ חֲסָדִים בָּעוֹלָם:

ה **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (סנהדרין צז.) שְׁלֹשָׁה הַזְהָרוֹת שֶׁהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מִנְּצִיבִין: הִזְהֲרוּ בְּזָקֵן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, וְהִזְהֲרוּ בּוּרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְהִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ שֶׁמֵּהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה. כִּי אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה בְּחִינוֹת, הֵם כֻּלָּם רוֹמְזִים לְהִתְעַלּוּת הַנֶּפֶשׁ וְהַשֵּׂכֶל וְהַתּוֹרָה וְהַזִּכָּרוֹן. זָקֵן זֶה, שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֵחֲמַת אָנְסוֹ, הוּא בְּחִינַת מִיתָה וְסִכְלוּת מֵחֲמַת שִׁכְחָה; אֲבָל אֹנֶס רַחֲמָנָא פּוֹטְרוֹ, וְהִזְהִיר רַבִּי יְהוּדָה לְכַבְּדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ הַשִּׁכְחָה, וְיִתְגַּלֶּה הַנֶּפֶשׁ, הַיְנוּ זִכְרוֹן הַתּוֹרָה. כִּי שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה הִיא כָּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לְכַבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות פ"ו): אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה:

ו **וְזֶהוּ:** הִזְהֲרוּ בּוּרִידִין כְּרַבִּי יְהוּדָה, כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּא בְּגִלְגּוּל, וְצָרִיךְ הַשּׁוֹחֵט לְכַוֵּן לְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּדָּם. גַּם עִקַּר חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה שֶׁנִּתְמַעֵט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, אֵין זֶה אֶלָּא עַל־יְדֵי הַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה (אבות פ"ג): אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. תּוֹרָה הִיא בְּחִינַת נֶפֶשׁ כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה אֵין קֶמַח, הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. וּבִשְׁבִיל זֶה הַחֵלִיף נִקְרָא מַאֲכֶלֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כב): וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת, כִּי יֵשׁ שׁוֹחֵט הָגוּן מַאֲכִיל וּמְפַרְנֵס לְיִשְׂרָאֵל, כִּי הַשּׁוֹחֵט הָגוּן הוּא מַלְבִּישׁ אֶת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּחַי בִּמְדַבֵּר, הַיְנוּ בְּדִבּוּר הַבְּרָכָה שֶׁהוּא מְבֹרָךְ, וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת – פֶּה. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה לד): חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת חֶרֶב לַה' (כמובא בזוה"ק ובפרדס), וְהִיא בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶרֶב פִּיפִיּוֹת, לְשׁוֹן פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קמט): רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת וְכוּ'. וּכְשֶׁהַנֶּפֶשׁ בָּאָה בְּתוֹךְ חֶרֶב לַה', בְּתוֹךְ הַדִּבּוּר, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, אֲזַי הַשְּׁכִינָה מְזַדַּוֶּגֶת עַל־יְדֵי הַמַּיִן נוּקְבִין שֶׁיֵּשׁ לָהּ, בִּבְחִינַת: חֲזִי בַּמָּה בְּרָא קָאָתֵינָא (זוהר ויקרא דף יג.). וְזֶה: חֶרֶב לַה' מָלְאָה דָם; מִנְּפָשׁוֹת הָעוֹלוֹת בָּהּ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וְעַל־יְדֵי הַזִּוּוּג הִיא מְקַבֶּלֶת פַּרְנָסָה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (איכה ה): בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר; הַיְנוּ כְּשֶׁהַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ הָגוּן, וְאֵינוֹ מַעֲלֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּכְשֶׁעוֹמֵד עִם הַחֵלִיף לִשְׁחֹט אֶת הַחַי, הוּא עוֹמֵד כְּרוֹצֵחַ נְפָשׁוֹת, וְהַחֵלִיף שֶׁלּוֹ הוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְאֵינוֹ חֶרֶב לַה', שֶׁהוּא חֶרֶב הַמִּדְבָּר, וְיֵשׁ צַעַר לְהַנֶּפֶשׁ הַחַי, שֶׁצּוֹעֶקֶת בְּקוֹל מַר (שיר־השירים ה): **נַפְשִׁי יָצְאָה** – כְּשֶׁיָּצְאוּ בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס **בְּדִבְּרוֹ** שֶׁל הַבְּרָכָה, בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין. וּכְשֶׁיָּצְאוּ, **בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו, קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי** – כִּי אֵינוֹ שָׁם בִּשְׁעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹשֵׁב מַחֲשֶׁבֶת פִּגּוּל. עַל־יְדֵי־זֶה **מְצָאֻנִי הַשּׁוֹמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר, הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי, נָשְׂאוּ אֶת רְדִידִי מֵעָלַי** – הַיְנוּ, שֶׁמַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְהַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת חַי, גַּם זֶה לָקַח מִמֶּנָּה, כִּי עַכְשָׁו אֵין לָהּ מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ. **אוֹי לוֹ לְהַשּׁוֹחֵט הַזֶּה!** אוֹי לְהַנֶּפֶשׁ, שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמָסַר אוֹתָהּ בְּכַף אוֹיְבֶיהָ, וְאֵין לְהַשְּׁכִינָה מַיִן נוּקְבִין לְהַמְשִׁיךְ טֶרֶף לְבִיתָהּ, וְעַל־יְדֵי־זֶה: בְּנַפְשֵׁנוּ נָבִיא לַחְמֵנוּ – בִּיגִיעָה וְטִרְחָא גְּדוֹלָה: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: קָשִׁין מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כְּקְרִיעַת יַם־סוּף (פסחים קיח), כִּי יַם־סוּף נִקְרָע לְשְׁנֵים־עָשָׂר קְרָעִים (פרקי דר"א פ' מב ובתיקון כא), כְּנֶגֶד שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה בְּרִיקוֹת הַסְּפִין שֶׁעַל־יְדֵיהֶם קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְכוּ'. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות נח): שֵׁלְחָן דּוֹמֶה לְמִזְבֵּחַ, כִּי שִׁעוּר פְּגִימוֹת הַחַלִּיף כְּשִׁעוּר פְּגִימוֹת הַמִּזְבֵּחַ (חולין יז.). גַּם **עַל הַשְּׁחִיטָה** גִּימַטְרִיָּא **תל"ז**, וּבְזַעַת **אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם** (בראשית ג) – רָאשֵׁי־תֵבוֹת גִּימַטְרִיָּא **תל"ז** (עם הָאַרְבַּע תֵּבוֹת), לִרְמֹז חֶסְרוֹן הַפַּרְנָסָה עַל־יְדֵי שׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים קיא): טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו; כִּי טֶרֶף יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי מַשְׁמָעוֹת: לְשׁוֹן טְרֵפָה, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר סוֹף מִשְׁפָּטִים (דף קכא:), וּלְשׁוֹן מָזוֹן. לִרְמֹז, כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם מִטְּרֵפָה, עַל־יְדֵי־זֶה יֵשׁ לָהֶם פַּרְנָסָה:

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַנְּצְפַךְ צוֹפִים אָמְרוּ (שבת קד). **מַנְּצְפַךְ** הוּא בְּחִינַת **וְרִידִין**, בְּחִינַת **רי"ו דִּין**. **וְצוֹפִים**, אֵלּוּ נְבִיאִים, שֶׁיְּנִיקָתָם מִבְּחִינַת כְּרוּבִים, בְּחִינַת תִּינוֹקוֹת, בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁשָּׁם מְקַבְּלִין רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (לך לך דף פח.): וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה. וְאֵלּוּ הַצּוֹפִים, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁהֵם בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, הֵם נְהִירִין בְּ"וְרִידִין", רי"ו דִּין, בְּמַנְּצְפַךְ, וּמַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, וּמַמְשִׁיכִים שֶׁפַע. וְהַשֶּׁפַע מְכֻוָּן בְּשֵׁם **אֹ"מָ"ר**, כִּי מִתְּחִלָּה הִיא **אוֹר**, וְאַחַר־כָּךְ נַעֲשָׂה **מַיִם**, וְאַחַר־כָּךְ **רָקִיעַ**. וּכְשֶׁמַּמְתִּיקִים אֶת הַמַּנְצְפַךְ, וְעוֹשִׂים מִמַּנְצְפַךְ **אֲדָנָי**, כִּי מַ"**ריו"** נַעֲשָׂה צוּרַת **אל**ף, וְנַעֲשָׂה **אֲדָנָי**. וַאדָנָי הוּא דִּבּוּר, הוּא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח; וּמֵהֶבֶל הַזֶּה, הַיְנוּ אֲדֹנָי, יוֹצֵא הַשֶּׁפַע, וְנִתְחַלֵּק לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (תהלים סח): **אֲדֹנָי** יִתֵּן **אֹ"מֶר** הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב – לְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סנהדרין קד.): אִכְּלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם אֲדֹנָי לֹא קָרָאוּ – רַב אָמַר: אֵלּוּ הַדַּיָּנִים; וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת. מַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא, וְלָא פְּלִיגִי. רַב אָמַר אֵלּוּ הַדַּיָּנִין – הַיְנוּ רי"ו דִּין, שֶׁאֵינָם מַעֲלִין אֶת הַנֶּפֶשׁ בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מַ"רי"ו דִּין" אֲדֹנָי. רָמַז לַשּׁוֹחֲטִים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים, שֶׁמְּקַלְקְלִים הַדִּינִים, הַיְנוּ רי"ו דִּין, מַנְצְפַךְ. הַדָּמִים, שֶׁהֵם הַנְּפָשׁוֹת, הֵם חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה דָּמִים, כַּיָּדוּעַ. רָמַז לְחָמֵשׁ בְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ לַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות י): הַנֵּי חֲמִשָּׁה 'בָּרְכִי נַפְשִׁי' כְּנֶגֶד מִי וְכוּ'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת – שֶׁמְּקַלְקְלִים אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה: אִכְּלֵי עַמִּי – הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת חֶרֶב לַה', בְּחִינַת צְדָקָה דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַּ"ל – גַּם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם־כֵּן נִתְעַלֶּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר:

וישבח למי שיש בו חמישה דברים הללו', הרי שיש לנפש חמש בחינות, כי הנפש מלובשת בדם, שהוא בחינת הדינים, שיש בהם חמישה גבורות, והשוחט צריך להמתיק את הדינים, ועל ידי זה להעלות את הנפש מהדמים שהם הדינים, אל השכינה.

ומה שמובא בהמשך הגמרא: **'וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת'**, היינו **שֶׁמְּקַלְקְלִין אֶת הַהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא**, על ידי שאינם מלמדים כראוי את התינוקות, וזה גורם שיתקלקל ההבל שאין בו חטא. נמצא ש'מלמדי תינוקות' רומז על בחינת הקלקול של ההבל שאין בו חטא, ודבר זה רומז על ענין הקלקול של ההבל שאין בו חטא אצל השוחט, וזה שבא שמואל לומר, כי **כְּשֶׁדִּבּוּרוֹ וְהֶבְלוֹ שֶׁל הַשּׁוֹחֵט, אֵינוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי זֶה: "אֹכְלֵי עַמִּי** אכלו לחם" - **הַפַּרְנָסָה נִתְמַעֵט** וניתנת לאויבים. **כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַשּׁוֹחֵט בְּחִינַת הֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, בְּחִינַת 'חֶרֶב לַה'' שזהו השכינה, בְּחִינַת צְדָקָה דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת נֶפֶשׁ, בְּחִינַת תּוֹרָה כַּנַ"ל - גַּם הַנֶּפֶשׁ שֶׁעוֹלָה מֵהַחַי לְהַמְדַבֵּר שֶׁלּוֹ, גַּם כֵּן נִתְעַלָּה בִּבְחִינוֹת מַעֲלוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּר**, ואז היא עולה אל השכינה, ונעשית לשכינה בבחינת מים נקביים, ואז השכינה מקבלת שפע פרנסה לישראל.

ז. **וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ: 'הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַם הָאָרֶץ'**, שנעשו תלמידי חכמים, לעשות להם כבוד, שמהם תצא תורה לישראל (רש"י שם). וזהו גם כן ענין הכנעת הגוף והסכלות והשכחה, והעלאת הנפש והתורה והזכרון, **כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנַּעֲשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטִּקְלָא** – במאזני מרמה של הסטרא אחרא, **הָאָמוּר בַּזֹּהַר** (סבא משפטים דף קיג. ובשאר מקומות), **בְּקִלְפּוֹת נֹגַהּ. וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצָה שֶׁיִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם הַנֶּפֶשׁ** ולא יחזור אל הקדושה, **אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זִוּוּגוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר**, כי זווגו של עם הארץ הוא בגשמיות ובהמיות. **נִמְצָא שֶׁבְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם כַּצִּפָּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח. מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הֲדַר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל יְדֵי תּוֹרָתָם, כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׂוֹחֵט**, דהיינו שבחינה זו שנעשית בתורה שלהם, היא אותה בחינה שמבואר לעיל באות ו' שנעשית על ידי השוחט, שמעלה את הנפש מהקליפות אל השכינה, וכך גם התורה שלהם עולה מהקליפות אל השכינה, **כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כַּנַּ"ל**, כמבואר לעיל באות ה'. **וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת** של הנפש שלהם, **וְעוֹלָה לְהַשְּׁכִינָה בִּבְחִינַת מַיִּין נוּקְבִין** – מים נקביים, שהשכינה מתפארת בהם לפני הקב"ה, **בִּבְחִינַת** שאומרת להקב"ה: **חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא** – ראה באיזה בן אני באה לפניך. **וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ**, כי התורה והנפש הם בחינה אחת, **כִּי שֹׁרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ'"**, שהקב"ה ברא את כל העולם בשביל כבודו, וכשהאדם מכבד תלמיד חכם הרי זה נחשב כאילו הוא מכבד את הקב"ה, **וְכשמתגלה בחינת הכבוד הַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ**, ואז יוצאת בחינת הנפש והתורה לגמרי מבין הקליפות וחוזרת לשורשה אל הקדושה, והם נעשים גדולי תורה. **וְזֶה: 'הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ' - לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל יְדֵי זֶה: 'מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה'**, כי תכנע אצלם בחינת הגוף והסכלות והשכחה, ותתעלה בחינת הנפש והתורה והזכרון.

לאחר שנתבאר כי האדם צריך להכניע את הגוף והחומר והסכלות והשכחה והמיתה, ולהגביר את הנפש והצורה והשכל והתורה והזכרון והחיים, ודבר זה נעשה על ידי התענית והצדקה, ואז האדם זוכה להדבק בהקב"ה ולהכיר אותו, ועיקר הכנעת הדין והגוף והחומר והסכלות והשכחה, הוא על ידי הצדקה של ארץ ישראל, שעל ידה זוכים לבחינת 'הבל שאין בו חטא', ונתבארו עוד שלושה בחינות של הכנעת הגוף והחומר והסכלות, והגברת הנפש והתורה והזכרון, כשמכבדים זקן ששכח תלמודו, שכשמתגלה שורש התורה שהוא כבוד השי"ת מתבטלת השכחה ומתגלה הנפש והתורה והזכרון, וכשהשוחט זכה להבל שאין בו חטא והוא מכוון בברכה ונזהר מטריפות, שהוא מעלה את הנפש שבבהמה מהחומר והדין והבהמיות אל השכינה, וכשמכבדים בני עמי הארץ שלומדים תורה, שהם נפשות נכבדות שנפלו אל הקליפות, שמתגלה שורש התורה שהוא כבוד השי"ת והם חוזרים לשורשם ויוצאים מהחומר והסכלות ומתגלה הנפש והתורה, יתבאר כעת כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "דרשו ה' ועוזו וגו'".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר: "דרשו ה' ועוזו, בקשו פניו תמיד", ורמוז בזה כך, **"דִּרְשׁוּ ה'", עַל יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ, הָדַר מְפָרֵשׁ** – לאחר מכן מפרש: **"וְעֻזּוֹ" - הַיְנוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה** שהיא עוז לישראל, כמו שנאמר (תהלים כט) "ה' עוז לעמו יתן", שזהו התורה, **וְלֹא עַל יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וָחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה**, ועל ידי שהאדם מגביר את בחינת הנפש והתורה הוא זוכה להדבק בהקב"ה ולהשיג אותו. **וְעַל יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה: "בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד" - עַל יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ** (בראשית רבה פ' מד, קהלת רבה סדר א): **'אֵין בַּקָּשַׁת פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פה): **"צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ"', וְ'אֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל'** (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה פ' ו), **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים יא): **"תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ"**, ונמצא ש"פניו" רומז על צדקה, ו"תמיד" רומז על ארץ ישראל. ועל ידי צדקה של ארץ ישראל זוכים לשלימות התורה, כי זוכים להכלל באויר של ארץ ישראל, שהוא בחינת

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַם־הָאָרֶץ; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנֶּעֱשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטִּקְלָא, הָאָמוּר בַּזֹּהַר (סבא משפטים דף קיג ובשאר מקומות), בְּקִלִּפּוֹת נֹגַהּ, וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם הַנֶּפֶשׁ, אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זוּהֲמָא שֶׁל עַם־הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁבְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם בַּצִּפֻּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח. מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הַדַּר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָתָם; כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׂוֹחֵט, כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כְּנַ"ל, וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת, וְעוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת: חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ. כִּי שֹׁרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ'; וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ. וְזֶה: הִזָּהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ – לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה: מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה: וְזֶה פֵּרוּשׁ: דִּרְשׁוּ ה'. עַל־יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ? הָדַר מְפֹרָשׁ: וְעָזוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל־יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וְחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה? בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד – עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פ' מד, קהלת רבה פרק א): אֵין בַּקָּשַׁת־פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; וְאֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה, פ' ו), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

לח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וְכוּ': (שמות טו)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקְּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא **תְּפִלִּין**, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וִיתַקְּנֵהוּ. כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם ; וְהוּא בְּחִינַת אַדְנָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אַדְנָי, אָז עַל־יְדֵי הַפְּגָם נַעֲשָׂה מֵרוּחַ פִּיו רוּחַ סְעָרָה, כִּי **כ"ז** אוֹתִיּוֹת, כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה, גִּימַטְרִיָּא **ר"ע**. וְנַעֲשָׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת **אַדְנָי ר"ע** אוֹתִיּוֹת, **סְעָרָה; ס"ה** הוּא אַדְנָי, **וְר"ע** אוֹתִיּוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קמח): רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ – שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה. וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים כָּל הַקַּטְרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק, הַיְנוּ: לַפֶּתַח חַטָּאת (בראשית ד); וּכְתִיב (מיכה ז): שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא דף קיטז:): וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר־נַשׁ. וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַזֶּה, כִּי הוּא בְּחִינַת: קֵץ כָּל בָּשָׂר (בראשית ו) – שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר. וּבְנֵי־אָדָם, שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר (עיין בזוהר מקץ קצג.) – שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל. וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְּפָיָא סִטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויחי דף רלח. ובזוהר בלק דף רח.): אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה – גֶּפֶן דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פ): וּפְקֹד גֶּפֶן זֹאת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר. וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז: יָקֵם סְעָרָה לְדִמָּמָה (תהלים קז):

ג **וְצָרִיךְ** לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר – עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'; שֶׁעַל־יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. וְהַתְּחָלַת עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר הוּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמַּבְרֵחַ, הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא רֹאשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צז): אֱמֶת נַעֲשָׂה עֲדָרִים; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ הָיָה בִּבְחִינוֹת (דניאל ח): וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה; וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁרוּחַ סְעָרָה בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קז): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת; וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל. וְזֶה בִּחִינוֹת (פסחים ג): עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו. זֶה רָמֵז, כְּשֶׁרוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֵט, אֲזַי אֵין בִּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יֹשֶׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ:

ד **וְתִקּוּן** הַדִּבּוּר הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לָאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבְדַחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה*, שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ; וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. וַהֲכָמִינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב.): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם. חֶסֶד הוּא בְּחִינַת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (מקץ דף רג ע"א): הַבֹּקֶר אוֹר – דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם; וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ – אִנּוּן מָאֲרֵי דְּדִינִין; הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם – אִנּוּן וְכָל סִטְרָ מְסָאֲבָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר, וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וְשָׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,

* כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" שַׁעַר הַתְּפִלִּין פֶּרֶק ז, עַל פָּסוּק: שִׁיתִּי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, אֲזַי כְּאוֹר הַבֹּקֶר עוֹלֶה רֹאשׁ הַמַּלְכוּת (שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל), וְיוֹשֶׁבֶת בִּזְרוֹעַ דִּזְעִיר אַנְפִּין, וּמְקַבֶּלֶת הָרְשִׁימוּ שֶׁבְּחָזֶה דִּזְעִיר אַנְפִּין. וּזְעִיר אַנְפִּין מְקַבֵּל הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִכְנָסִין מֹחִין חֲדָשִׁים, וְהָרְשִׁימוּ יוֹצְאִין בִּבְחִינַת תְּפִלִּין וְכוּ':

הבל פיהם של תינוקות של בית רבן שאין בו חטא, ומכניעים את בחינת הגוף והחומר והסכלות, ומגבירים את בחינת הנפש והתורה, כמו שנתבאר לעיל באות ד', ועל ידי זה זוכים להדבק בהקב"ה ולהשיג אותו.

תורה ל"ה

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רבינו ז"ל מקדים את הפסוק: **"מַרְכָּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וְכוּ'"** (שמות טו), ובסוף המאמר יתבאר הרמוז בפסוק זה על פי דרכו של המאמר.

א. כִּי צָרִיךְ כָּל אָדָם לְפַשְׁפֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת, כי על ידי מצות תפילין שורה עלינו השכינה ואנו נדבקים בה' יתברך[1], וכשאדם זוכה לדבקות בה' יתברך, הרי שזכה לאור התפילין.

ב. וְאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת 'תְּפִלִּין', דהיינו להדבק בה' יתברך כראוי, **אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וִיתַקְּנֵהוּ,** ועתה במאמר זה יתבאר כיצד מעלים את הדיבור וכיצד זוכים על ידי זה לאור התפילין. **כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: 'מַלְכוּת - פֶּה'** (תקו"ז יז.), דהיינו שספירת ה'מלכות' היא בחינת 'פה', בחינת דיבור, והדיבור, שהוא בחינת ה'מלכות', **הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (קהלת א): **"כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם"**, ודבר זה רומז על ספירת ה'מלכות', שכל הספירות שמעליה ממשיכים אליה שפע[2], **וְהוּא בְּחִינַת 'אֲדֹנָי'**, כי כל ספירה יש כנגדה שם משמותיו של הקב"ה, ושם 'אדני' הוא כנגד ספירת ה'מלכות', וראיה לכך שה'מלכות' היא בחינת 'אדני', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): **"אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח"**, ורמוז בזה, ש"שפתי" שזהו הספירות 'נצח והוד' נפתחים ומשפיעים שפע ל'מלכות' שהיא בחינת "אדני", והיא משפיעה את השפע לעולם[3]. **וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא 'אֲדֹנָי', אָז עַל יְדֵי הַפְּגָם, נַעֲשֶׂה מֵרוּחַ פִּיו, רוּחַ סְעָרָה,** כי הקליפות יונקים מה'מלכות', והופכים את רוח הקדושה לרוח סערה. **כִּי כ"ז אוֹתִיּוֹת** שיש בלשון הקודש **כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה,** כי ספירת ה'מלכות' כלולה מכל הספירות, ונמצא שכל אות מהדיבור שהוא בחינת 'מלכות' כלול מעשר ספירות[4], וכ"ז כפול עשר **גִּימַטְרִיָּא ר"ע. וְנַעֲשֶׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת 'אֲדֹנָי', ר"ע אוֹתִיּוֹת,** ומזה נעשה **'סְעָרָה', כי ס"ה הוּא 'אֲדֹנָי', וְר"ע אוֹתִיּוֹת,** וביחד הם אותיות 'סערה'. **וְזֶה בְּחִינַת** (תהלים קמח): **"רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ"**, ורמוז בזה, **שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת 'רוּחַ סְעָרָה'.**

וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים כָּל הַקְּטָרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא 'אַחַר הַדְּבָרִים', דהיינו שהוא אחר ותחת ה'מלכות' שהיא בחינת 'דיבור', שהיא המדריגה התחתונה של הקדושה[5], **שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק. הַיְנוּ** מה שנאמר: **"לַפֶּתַח חַטָּאת** רובץ" (בראשית ד), שהוא מחפש פתח לינוק מהקדושה, **וּכְתִיב** (מיכה ז): **"שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ וְכוּ'"**, ורמוז בזה שהאדם צריך לשמור את הדיבור, כדי שלא יהיה לקליפות פתח לינוק דרכו מה'מלכות'. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (וירא קיט:) על הפסוק: **"וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם"**, שהיצר הרע שהוא בחינת 'אחר הדברים', כי הוא אחר ותחת ה'מלכות', קטרג על אברהם, וביקש מהקב"ה שינסה אותו. וה'רוח סערה' הזה **הוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר נַשׁ** – מסעיר את גופו של האדם לעבירות. **וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם בָּא מֵ'רוּחַ סְעָרָה', מֵ'אַחַר הַדְּבָרִים' הַזֶּה, כִּי הוּא בְּחִינַת "קֵץ כָּל בָּשָׂר"** (בראשית ו) **- שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר,** ומחפש להרע

מקורות והערות

[1] עיין במהרש"א ברכות חידושי אגדות (דף ו' ע"א) וז"ל: "מנין שהקב"ה מניח תפילין כו'. כבר כתבו בזה סוד נסתר, אבל אני רואה בו קרוב לפשוטו, כי מצות ענין תפילין הוא שיש לנו להיות דבקים בו יתברך, והנחתן עלינו היא משרה שכינה עלינו בשמו, וד' פרשיותיה שכתוב בו מוכיחין על דבר זה, כי מצות תפילין שיהיה לישראל דביקות וקדושה בה' בכל נפשם ובכל לבבם ובכל מאודם, ולעומת זה יש להקב"ה דביקות וחטיבה בישראל כמ"ש אני לדודי ודודי לי וכדמייתי שהקב"ה משתבח ומתפאר בישראל וישראל מתפארים ומשתבחים בה' דכתיב את ה' האמרת היום וה' האמירך היום, ועל כן נקראים התפילין פאר, והוא שהקב"ה מניח תפילין להתדבק ולהתפאר בנחלתו ישראל, וכמו שכתוב 'שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך' וגו' שהוא מורה על דבקות שלו עמנו כתפילין הללו שהם על הזרוע נגד הלב, וכו'".

[2] מי הנחל. [3] על פי פע"ח שער העמידה פ"א בהג"ה. [4] מי הנחל. [5] על פי זוהר וירא קיט: ומתוק מדבש שם.

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַם־הָאָרֶץ; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנֶּעֱשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטִּקְלָא, הָאָמוּר בַּזֹּהַר (סבא משפטים דף קיג ובשאר מקומות), בְּקִלִּפּוֹת נֹגַהּ, וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם הַנֶּפֶשׁ, אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זוּהֲמָא שֶׁל עַם־הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁבְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם בַּצִּפֻּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח. מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הַדַּר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָתָם; כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׂוֹחֵט, כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כְּנַ"ל, וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת, וְעוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת: חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ. כִּי שֹׁרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ'; וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ. וְזֶה: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ – לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה: מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה: וְזֶה פֵּרוּשׁ: דִּרְשׁוּ ה'. עַל־יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ? הָדַר מְפֹרָשׁ: וְעָזוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל־יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וְחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה? בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד – עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פ' מד, קהלת רבה פרר א): אֵין בַּקָּשַׁת־פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; וְאֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה, פ' ו), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

לח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וְכוּ': (שמות טו)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקְּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא **תְּפִלִּין**, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וִיתַקְּנֵהוּ. כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם ; וְהוּא בְּחִינַת אֲדָנָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֲדֹנָי, אָז עַל־יְדֵי הַפְּגָם נַעֲשָׂה מֵרוּחַ פִּיו רוּחַ סְעָרָה, כִּי **כ"ז** אוֹתִיּוֹת, כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה, גִּימַטְרִיָּא **ר"ע**. וְנַעֲשָׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת **אֲדֹנָי ר"ע** אוֹתִיּוֹת, **סְעָרָה; ס"ה** הוּא אֲדֹנָי, **וְר"ע** אוֹתִיּוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קמח): רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ – שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה. וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים כָּל הַקִּטְרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק, הַיְנוּ: לַפֶּתַח חַטָּאת (בראשית ד); וּכְתִיב (מיכה ז): שֹׁמֵר פִּתְחֵי פִיךְ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא דף קיטז:): וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר־נַשׁ. וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְּרִים עַל אָדָם בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַזֶּה, כִּי הוּא בְּחִינַת: קֵץ כָּל בָּשָׂר (בראשית ו) – שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר. וּבְנֵי־אָדָם, שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר (עיין בזוהר מקץ קצג.) – שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל. וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְפְּיָא סִטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויחי דף רלח. ובזוהר בלק דף רז.): אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה – גֶּפֶן דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פ): וּפְקֹד גֶּפֶן זֹאת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר. וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז: יָקֵם סְעָרָה לְדִמָּמָה (תהלים קז):

ג **וְצָרִיךְ** לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר – עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'; שֶׁעַל־יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כב): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. וְהַתְּחָלַת עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר הוּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמַּבְרֵחַ, הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא רֹאשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צז): אֱמֶת נַעֲשָׂה עֲדָרִים; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ הָיָה בִּבְחִינוֹת (דניאל ח): וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה; וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁרוּחַ סְעָרָה בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קז): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת; וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל. וְזֶה בְּחִינוֹת (פסחים ג): עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו. זֶה רָמֵז, כְּשֶׁרוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֵט, אֲזַי אֵין בִּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יֹשֶׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ:

ד **וְתִקּוּן** הַדִּבּוּר הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לָאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבְדַחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה*, שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ; וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וַהֲכָמִינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב.): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם. חֶסֶד הוּא בְּחִינַת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (מקץ דף רג ע"א): הַבֹּקֶר אוֹר – דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם; וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ – אִנּוּן מָאֲרֵי דְּדִינִין; הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם – אִנּוּן וְכָל סִטְרָ מְסָאֲבָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר, וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וְשֶׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,

* כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" שַׁעַר הַתְּפִלִּין פֶּרֶק ז, עַל פָּסוּק: שִׁיתִּי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, אֲזַי כְּאוֹר הַבֹּקֶר עוֹלֶה רֹאשׁ הַמַּלְכוּת (שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל), וְיוֹשֶׁבֶת בִּזְרוֹעַ דִּזְעִיר אַנְפִּין, וּמְקַבֶּלֶת הָרְשִׁימוּ שֶׁבְּחָזֶה דִּזְעִיר אַנְפִּין. וּזְעִיר אַנְפִּין מְקַבֵּל הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִכְנָסִין מֹחִין חֲדָשִׁים, וְהָרְשִׁימוּ יוֹצְאִין בִּבְחִינַת תְּפִלִּין וְכוּ':

לבני אדם, ולגרום להם צרות וכליון. **וּבְנֵי אָדָם שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת 'קֵץ כָּל בָּשָׂר'**, ולכן יש להם גם כן כח זה, להרע לבני אדם ולחפש את חובותיהם, ולדבר עליהם מלשינות ורעות, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב כח): **"קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ, וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר"**, (עיין בזוהר מקץ קצג.), ורמוז בזה ענין ה'רוח סערה', שהוא בחינת 'קץ כל בשר', שהוא נמשך מהשמאל ששם הגבורה הנקראת 'חושך', **שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג** על בני אדם בשמים, והרשעים יש להם גם כן את ה'רוח סערה' הזו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה נז): **"וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל"**, הרי שיש להם בחינת 'רוח סערה', שעל ידה הם גורמים רעות וכליה בעולם. ולכן כשהאדם פגם בדיבור אינו יכול להדבק בהקב"ה, כי יש לו בחינת 'רוח סערה' של הקליפות שמרחיקה אותו מהקב"ה.

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְפְּיָא סִטְרָא – לכפות ולהכניע את הצד **דְּ'קֵץ כָּל בָּשָׂר' תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (ויחי רלח. ובזוהר בלק רז.) על הפסוק: **"אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה" - גֶּפֶן דָּא** – זה **כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על עם ישראל (תהלים פ): **"וּפִקֹּד גֶּפֶן זֹאת", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (בראשית מט): **"וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר"**, ורמוז בזה שהדיבור הוא בחינת 'זאת', וישראל שהם בחינת 'גפן' נאמר עליהם גם כן 'זאת', כי שורשם הוא ב'מלכות' דקדושה, שהיא בחינת 'דיבור', ולעתיד לבוא הקב"ה יקשור את הקליפה הנקראת 'עירה', שיניקתה היא מהדיבור דקדושה, ויכניע אותה תחת ישראל הנקראים 'גפן', שהם בחינת הדיבור דקדושה[6]. וכך גם בזמן הזה צריך כל אדם להכניע את ה'רוח סערה', ולתקן את הדיבור שנפל אל הקליפות ולהעלות אותו לשורשו, (וכמו שיתבאר להלן באות ד' כיצד מתקנים את הדיבור ומעלים אותו לשורשו), **וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז** מתקיים הפסוק: **"יָקֵם סְעָרָה לִדְמָמָה"** (תהלים קז), שה'רוח סערה' נכנעת ונופלת, ואז האדם מעלה את הדיבור לשורשו, ועל ידי זה הוא יכול לזכות לאור התפילין ולהדבק בהקב"ה, וכמו שיתבאר להלן.

לאחר שנתבאר שהאדם צריך להכניע את הקליפות שהם בחינת 'קץ כל בשר' השולטים על הדיבור דקדושה, ולהעלות את הדיבור מהם ולהחזירו לשורשו, ועל ידי זה יזכה לאור התפילין, יתבאר כעת מהו השורש של הדיבור.

ג. וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא בחינת **הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת** שיש בספירת ה'מלכות'[7], **שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמִשֶּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה**, כי יש אותיות שמוצאם מהגרון, ויש מהחיך, ויש מהשפתיים, ויש מהשיניים, ויש מהלשון. **כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר - עַל יְדֵי חֲמֵשֶׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קו): **"מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'"**, ורמוז בזה **שֶׁעַל יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר**, וראיה נוספת, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם קמה): **"וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה כג): **"הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'"**, ו'אש' הוא בחינת גבורות.

וְהַתְּחָלַת עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר, הוּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמֻּבְחָר הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא 'רֹאשׁ'. כִּי יֵשׁ כַּמָּה בחינות של **אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (סנהדרין צז) לענין הדור שמשיח יבוא **בו: 'אֱמֶת נַעֲשָׂה עֲדָרִים'**, שכל אחד יאמר שאצלו היא האמת ולא ידעו היכן היא האמת, ורמוז בזה, שיש כמה בחינות של אמת, ויש את בחינת האמת המובחרת ביותר, והאמת המובחרת ביותר שיש בדיבור נקראת 'ראש', **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קיט): **"רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת"**, ורמוז בזה שיש בחינת אמת בדיבור שנקראת 'ראש'. והיינו שכשהאדם זוכה לתקן את הדיבור ולהעלותו לשורשו, אז הוא יכול לדבר לפני ה' יתברך ולפרש כל שיחתו באמת גדולה, ובכח וגבורה, והוא מדבר לפני ה' יתברך באמת המובחרת ביותר[8], **כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ** של הדיבור, **הָיָה בִּבְחִינוֹת** מה שנאמר (דניאל ח): **"וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה"**, שדיבורי האמת נפלו

מקורות והערות

[6] על פי מתוק מדבש שם. [7] וביאור הענין כמו שיתבאר בהערה לקמן, שה'מלכות' עולה בבוקר וישבת בזרוע השמאלית של פרצוף 'זעיר אנפין' (המורכב משש הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד), כי שם בזרוע השמאלית שהיא בחינת ספירת ה'גבורה' יש חמש אצבעות, שהם בחינת חמישה גבורות, והמלכות מקבלת את הגבורות הללו ומהם בנינה. [8] על פי קיצור ליקוטי מוהר"ן.

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַם־הָאָרֶץ; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנֶּעֱשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטִּקְלָא, הָאָמוּר בַּזֹּהַר (סבא משפטים דף קיג ובשאר מקומות), בְּקִלִּפּוֹת נֹגַהּ, וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם הַנֶּפֶשׁ, אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זוּהֲמוֹ שֶׁל עַם־הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁבְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח. מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הַדַּר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָתָם; כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׂוֹחֵט, כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כְּנַ"ל, וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת, וְעוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת: חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ. כִּי שֹׁרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ'; וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ. וְזֶה: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ – לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה: מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה: וְזֶה פֵּרוּשׁ: דִּרְשׁוּ ה'. עַל־יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ? הָדַר מְפָרֵשׁ: וְעֵזוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל־יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וְחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה? בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד – עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פ' מד, קהלת רבה פרק א): אֵין בַּקָּשַׁת־פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; וְאֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה, פ' ו), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

לח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַרְכֹּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וְכוּ': (שמות טו)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא **תְּפִלִּין**, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וִיתַקְּנֵהוּ. כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם ; וְהוּא בְּחִינַת אֲדָנָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אֲדֹנָי, אָז עַל־יְדֵי הַפְּגָם נַעֲשָׂה מֵרוּחַ פִּיו רוּחַ סְעָרָה, כִּי **כ"ז** אוֹתִיּוֹת, כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה, גִּימַטְרִיָּא **ר"ע**. וְנַעֲשָׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת **אֲדֹנָי ר"ע** אוֹתִיּוֹת, **סְעָרָה; ס"ה** הוּא אֲדֹנָי, **וְר"ע** אוֹתִיּוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קמח): רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ – שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה. וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים כָּל הַקַּטְרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק, הַיְנוּ: לַפֶּתַח חַטָּאת (בראשית ד); וּכְתִיב (מיכה ז): שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא דף קיטז:): וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר־נַשׁ. וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַזֶּה, כִּי הוּא בְּחִינַת: קֵץ כָּל בָּשָׂר (בראשית ו) – שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר. וּבְנֵי־אָדָם, שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר (עיין בזוהר מקץ קצג.) – שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נו): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל. וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְפְּיָא סִטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויחי דף רלח. ובזוהר בלק דף רח.): אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירֹה – גֶּפֶן דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פ): וּפְקֹד גֶּפֶן זֹאת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר. וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז: יָקֵם סְעָרָה לְדִמָּמָה (תהלים קז):

ג **וְצָרִיךְ** לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׁמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר – עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'; שֶׁעַל־יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. וְהַתְּחָלַת עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר הוּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמַּבְרֵחַ, הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא רֹאשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צז): אֱמֶת נַעֲשָׂה עֲדָרִים; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ הָיָה בִּבְחִינוֹת (דניאל ח): וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה; וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁרוּחַ סְעָרָה בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קז): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת; וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל. וְזֶה בְּחִינוֹת (פסחים ג): עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו. זֶה רָמֵז, כְּשֶׁרוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֵט, אֲזַי אֵין בִּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יָשָׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ:

ד **וְתִקּוּן** הַדִּבּוּר הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לָאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבְדַחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה*, שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ; וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. וַהֲכָמִינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב.): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם. חֶסֶד הוּא בְּחִינַת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (מקץ דף רג ע"א): הַבֹּקֶר אוֹר – דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם; וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ – אִנּוּן מָאֲרֵי דְּדִינִין; הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם – אִנּוּן וְכָל סִטְרָ מְסָאֲבָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר, וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וְשֶׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,

* כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" שַׁעַר הַתְּפִלִּין פֶּרֶק ז, עַל פָּסוּק: שִׁיתִּי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, אֲזַי כְּאוֹר הַבֹּקֶר עוֹלֶה רֹאשׁ הַמַּלְכוּת (שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל), וְיוֹשֶׁבֶת בִּזְרוֹעַ דִּזְעִיר אַנְפִּין, וּמְקַבֶּלֶת הָרְשִׁימוּ שֶׁבְּחָזֶה דִּזְעִיר אַנְפִּין. וּזְעִיר אַנְפִּין מְקַבֵּל הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִכְנָסִין מֹחִין חֲדָשִׁים, וְהָרְשִׁימוּ יוֹצְאִין בִּבְחִינַת תְּפִלִּין וְכוּ':

אל הקליפות, **וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁ'רוּחַ סְעָרָה' בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים קז): **"יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת"**, ורמוז בזה שה'רוח סערה' מבלבלת את האדם, ואינו יכול לדבר דיבורי אמת לפני ה' יתברך, **וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל**, ויכול לדבר דיבורי אמת לפני ה' יתברך.

וְזֶה בְּחִינוֹת מה שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים ג): **'עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו'**, שכשהקב"ה אמר לנח להכניס את הבהמות לתיבה, אמר לו: "מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה", ולא אמר לו: 'מן הבהמה הטמאה'. **זֶה רֶמֶז, כְּשֶׁרוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֵט, אֲזַי אֵין בִּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יֹשֶׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ**, ולכן בזמן המבול, שאז אמר הקב"ה "קץ כל בשר בא לפני", שהוא בחינת ה'רוח סערה', אז עיקם הכתוב תשע אותיות, לרמז שאז אי אפשר לדבר בדרך ישרה, וצריך לעקם את הדרך[9].

לאחר שנתבאר שהאדם צריך להכניע את הקליפות שהם בחינת 'קץ כל בשר' השולטים על הדיבור דקדושה, ולהעלות את הדיבור מהם ולהחזירו לשורשו, ושורש הדיבור הוא הגבורות, ועל ידי זה יזכה לאור התפילין, יתבאר כעת כיצד מכניעים את הקליפות ומעלים את הדיבור מהם לשורשו.

ד. וְתִקּוּן הַדִּבּוּר הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לְאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבְדַחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'לַיְלָה'[10], **שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא** – שלטונו דְּ'קֵץ כָּל בָּשָׂר'. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ"**, ורמוז בזה שה'קץ כל בשר' שולט בזמן החושך, **וּכְתִיב** (בראשית א): **"וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה"**, נמצא שה'קץ כל בשר' שולט בלילה, וכשהאדם הוא בעניות ודחקות, זהו בחינת 'לילה', ואז הוא זמן שלטונו של ה'קץ כל בשר', וכשהאדם לומד אז תורה, הוא מכניע את ה'קץ כל בשר' השולט על הדיבור, והוא מעלה את הדיבור לשורשו שבקדושה.

וַחֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב:): **'הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם'. 'חֶסֶד', הוּא בְּחִינַת 'בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם'** – מידת החסד של אברהם אבינו שמתעוררת בבוקר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר** (מקץ דף רג.) על הפסוק שנאמר על אחי יוסף שנסעו אל אביהם: "הבוקר אור והאנשים שולחו המה וחמוריהם", ודורש על כך הזוהר: **"הַבֹּקֶר אוֹר" - דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם** – כשמגיע הבוקר, שאז מתעוררת מידת החסד, שהיא הבחינה של אברהם אבינו, **"וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ" - אִנּוּן מָאנֵי דְּדִינִין** – אז מסתלקים כל בעלי הדינים של הקדושה שהיו שולטים בלילה, **"הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם" - אִנּוּן וְכָל סְטָר מְסָאֲבָא** – גם בעלי הדינים של הקדושה וגם בעלי הדינים שהם מצד הטומאה, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (רות ג): **"שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר"**, ורמוז בזה, שכל כח הסטרא אחרא והקליפות שהם בחינת 'שכיבה' ושינה, הוא רק עד הבוקר. וכשהאדם לומד תורה בלילה, הוא מכניע את כח הסטרא אחרא, ואז בבוקר הוא זוכה ל'חוט של חסד' דהיינו להתגברות מידת החסד, והכנעת הסטרא אחרא ששורשה ממידת הדין. והנה כשהאדם לומד תורה בזמן עניות ודחקות, זהו בחינת לימוד בלילה, ואז הוא גם כן זוכה שמתגלה מידת החסד והבוקר, ונכנעת בחינת הלילה, שזהו בחינת הסטרא אחרא והקליפות, **אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר**, והדיבור עולה לשורשו.

וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וָשֶׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דהיינו שהאדם מתחיל להודות ולשבח ולהלל

מקורות והערות

9 מי הנחל. 10 ובהגהה כאן נוסף: 'כמובא בפרי עץ חיים שער התפילין פרק ז', על פסוק: שימני כחותם על ליבך, שעל ידי לימוד התורה בלילה, אזי כאור הבוקר עולה ראש המלכות (שהוא בחינות הדיבור כנ"ל), ויושבת בזרוע דזעיר אנפין, ומקבלת הרשימו שבחזה דזעיר אנפין, וזעיר אנפין מקבל הרשימו שלו, ועל ידי התפילה נכנסין מוחין חדשים, והרשימו יוצאין בבחינת תפילין וכו'. והיינו כי יש בעולם האצילות פרצוף (בנין רוחני) שנקרא 'זעיר אנפין' שהוא מורכב מששת הספירות: חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, ויש גם פרצוף 'נוקבא' שהוא מורכב מספירת המלכות, וכל פרצוף הוא מתחלק בעצמו לעשר ספירות, ועשר הספירות שבו מסודרות כצורת גוף האדם (ואין זה גוף גשמי ח"ו אלא בחינות רוחניות שהם כנגד אברי הגוף), והנה בשעת התפילה מקבלים זעיר אנפין ונוקבא מוחין חדשים, ולאחר התפילה הם מסתלקים, ואז נשאר אצל זעיר אנפין ונוקבא רק הרשימו של המוחין, ובלילה מסתלק גם הרשימו של המוחין מהם, והרשימו של 'זעיר אנפין' עולה על ראשו, והרשימו של ה'נוקבא' נכנסת בלב של 'זעיר אנפין', והנה בלילה ה'נוקבא' יורדת מעולם האצילות לעולם הבריאה, ועל ידי לימוד התורה בלילה אז כשמגיע הבוקר עולה נקודת הכתר של הנוקבא אל עולם האצילות ויושבת בזרוע השמאלית של 'זעיר אנפין' שהוא כנגד ליבו, (ובזמן התפילה עולות גם שאר הספירות של הנוקבא), ואז יוצא הרשימו שבלב 'זעיר אנפין' ונכנס אל הכתר

ז **וְזֶהוּ** פֵּרוּשׁ: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַם־הָאָרֶץ; כִּי זֶה יָדוּעַ, שֶׁהַנְּפָשׁוֹת הַנִּכְבָּדוֹת [הַנֶּעֱשָׂקוֹת] בְּתוֹךְ הַטִּקְלָא, הָאָמוּר בַּזֹּהַר (סבא משפטים דף קיג ובשאר מקומות), בְּקִלִּפּוֹת נֹגַהּ, וּקְלִפּוֹת נֹגַהּ רוֹצֶה שֶׁיִּשְׁתַּקֵּעַ שָׁם הַנֶּפֶשׁ, אֲזַי הִיא נוֹתֶנֶת אוֹתָן בְּתוֹךְ טִפַּת זוּהֲמָא שֶׁל עַם־הָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְטַנֵּף הַנֶּפֶשׁ הַהִיא בְּיוֹתֵר. נִמְצָא, שֶׁבְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ הֵם נְפָשׁוֹת יְקָרוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם כַּצִּפֳּרִים הָאֲחוּזוֹת בַּפַּח. מֵאַיִן אָנוּ יוֹדְעִים הַדַּר תִּפְאַרְתָּם, אֶלָּא עַל־יְדֵי תּוֹרָתָם; כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁהֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם נֶפֶשׁ יְקָרָה. וְכָל הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים, הוּא הַכֹּל גִּלּוּי לְהַשּׁוֹחֵט, כִּי הַנֶּפֶשׁ הִיא [בְּחִינַת תּוֹרָה] כְּנַ"ל, וְהַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְגַלִּים בְּנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ, הֵם בְּחִינַת נִיצוֹצוֹת, וְעוֹלֶה לְהַשְׁכִּינָה בִּבְחִינַת מַיִן נוּקְבִין, בִּבְחִינַת: חֲזִי בְּמַאי בְּרָא קָאָתֵינָא. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לְכַבְּדָם, כִּי עַל־יְדֵי הַכָּבוֹד יִתְגַּלֶּה בְּיוֹתֵר הַתּוֹרָה מֵהִתְעַלְּמוּתָהּ, הַיְנוּ הַנֶּפֶשׁ. כִּי שֹׁרֶשׁ הַכֹּל הוּא הַכָּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו וְכוּ'; וְהַנֶּפֶשׁ מִשְׁתּוֹקֶקֶת לְהִכָּלֵל בּוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ. וְזֶה: הִזְהֲרוּ בִּבְנֵי עַמֵּי־הָאָרֶץ – לְכַבְּדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתּוֹקֵק הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ, לְהִכָּלֵל בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַכָּבוֹד, וְעַל־יְדֵי־זֶה: מֵהֶם תֵּצֵא תּוֹרָה: וְזֶה פֵּרוּשׁ: דִּרְשׁוּ ה'. עַל־יְדֵי אֵיזֶה חָכְמָה תּוּכַל לִדְרֹשׁ אוֹתוֹ? הָדַר מְפֹרָשׁ: וְעָזוּ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל־יְדֵי חָכְמוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהֵם סִכְלוּת וְחֹשֶׁךְ כְּנֶגֶד חָכְמוֹת הַתּוֹרָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לְחָכְמוֹת הַתּוֹרָה? בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד – עַל־יְדֵי צְדָקָה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כַּמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ (בראשית רבה פ' מד, קהלת רבה פרק א): אֵין בַּקָּשַׁת־פָּנִים אֶלָּא צְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ; וְאֵין תָּמִיד אֶלָּא אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל (שוחר טוב תהלים קה, ועיין ראשית חכמה שער התשובה, פ' ו), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ:

לח לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וְכוּ': (שמות טו)

א **כִּי** צָרִיךְ כָּל אָדָם לְבַקֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל עֵת, אִם הוּא דָּבוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ; וְהַסִּימָן שֶׁל דְּבֵקוּת הוּא **תְּפִלִּין**, כִּי תְּפִלִּין הֵם סִימָן עַל הַדְּבֵקוּת:

ב **וְאִי** אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת תְּפִלִּין אֶלָּא שֶׁיַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר וִיתַקְּנֵהוּ. כִּי הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא בְּחִינַת: מַלְכוּת – פֶּה, הוּא בְּחִינַת יָם, שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת א): כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם ; וְהוּא בְּחִינַת אַדְנָי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח. וּכְשֶׁפּוֹגְמִין הַדִּבּוּר, שֶׁהוּא אַדְנָי, אָז עַל־יְדֵי הַפְּגָם נַעֲשָׂה מֵרוּחַ פִּיו רוּחַ סְעָרָה, כִּי **כ"ז** אוֹתִיּוֹת, כָּל אֶחָד כָּלוּל מֵעֲשָׂרָה, גִּימַטְרִיָּא **ר"ע**. וְנַעֲשָׂה מִבְּחִינַת הַדִּבּוּר, הַיְנוּ מִבְּחִינַת **אַדְנָי ר"ע** אוֹתִיּוֹת, **סְעָרָה; ס"ה** הוּא אַדְנָי, **וְר"ע** אוֹתִיּוֹת. וְזֶה בְּחִינַת (תהלים קמח): רוּחַ סְעָרָה עוֹשָׂה דְּבָרוֹ – שֶׁעוֹשִׂים וּמְתַקְּנִים אֶת הַדִּבּוּר וּמַעֲלִים אוֹתוֹ מִבְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה. וְרוּחַ סְעָרָה הַזֶּה הוּא מְקַטְרֵג הַגָּדוֹל, שֶׁמְּמַנּוּ בָּאִים כָּל הַקַּטְרוּגִים וְהַנִּסְיוֹנוֹת, וְהוּא אַחַר הַדְּבָרִים, שֶׁהוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, כְּשֶׁמּוֹצֵא פֶּתַח לִינֹק, הַיְנוּ: לַפֶּתַח חַטָּאת (בראשית ד); וּכְתִיב (מיכה ז): שֹׁמֵר פְּתָחֵי פִיךְ וְכוּ'; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (וירא דף קיטז:): וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, וְהוּא מְסָעֵר גּוּפֵהּ דְּבַר־נַשׁ. וְכָל הַמַּלְשִׁינוּת וְהָרָעוֹת שֶׁדּוֹבְרִים עַל אָדָם בָּא מֵרוּחַ סְעָרָה, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הַזֶּה, כִּי הוּא בְּחִינַת: קֵץ כָּל בָּשָׂר (בראשית ו) – שֶׁעוֹשֶׂה קֵץ וְסוֹף לְכָל בָּשָׂר. וּבְנֵי־אָדָם, שֶׁהֵם דָּנִים אֶת כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה, וְחוֹקְרִים תָּמִיד עַל חוֹבוֹת בְּנֵי־אָדָם, הֵם מִבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב כח): קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ וּלְכָל תַּכְלִית הוּא חוֹקֵר (עיין בזוהר מקץ קצג.) – שֶׁהוּא חוֹקֵר תָּמִיד לַעֲשׂוֹת תַּכְלִית וְכִלָּיוֹן לְכָל דָּבָר, וּלְעוֹרֵר דִּין וּלְהַלְשִׁין וּלְקַטְרֵג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נז): וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרָשׁ, כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוּכָל. **וְצָרִיךְ** כָּל אָדָם לִרְאוֹת לְאַכְפְּיָא סִטְרָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר תַּחַת הַדִּבּוּר שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (ויחי דף רלח. ובזוהר בלק דף רח.): אִסְרִי לַגֶּפֶן עִירָה – גֶּפֶן דָּא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פ): וּפְקֹד גֶּפֶן זֹאת; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית מט): וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר. וּכְשֶׁהוּא כּוֹפֵף אֶת רוּחוֹ סְעָרָה, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ כָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכוֹ, אָז: יָקֵם סְעָרָה לְדְמָמָה (תהלים קז):

ג **וְצָרִיךְ** לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהוּא הַזְּרוֹעַ, שֶׁהֵם חָמֵשׁ אֶצְבָּעִין שֶׁבְּיַד שְׂמֹאל, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה. כִּי עִקַּר הַדִּבּוּר – עַל־יְדֵי חֲמִשָּׁת מוֹצָאוֹת הַפֶּה, שֶׁהֵם הַגְּבוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קו): מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת ה'; שֶׁעַל־יְדֵי גְּבוּרוֹת נַעֲשָׂה הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם קמה): וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה כג): הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'. **וְהַתְּחָלַת** עֲלִיּוֹת שֶׁל הַדִּבּוּר הוּא מֵרֹאשׁוֹ, הַיְנוּ מֵהַמַּבְרֵחַ, הָאֱמֶת שֶׁיֵּשׁ בְּהַדִּבּוּר, שֶׁהוּא נִקְרָא רֹאשׁ. כִּי יֵשׁ כַּמָּה אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סנהדרין צז): אֱמֶת נַעֲשָׂה עֲדָרִים; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיט): רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת. כִּי קֹדֶם תִּקּוּנוֹ הָיָה בִּבְחִינוֹת (דניאל ח): וַתַּשְׁלֵךְ אֱמֶת אַרְצָה; וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר שׁוּם דְּבַר אֱמֶת, מֵחֲמַת שֶׁרּוּחַ סְעָרָה בִּלְבֵּל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קז): יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת; וּכְשֶׁמְּתַקְּנוֹ, אֲזַי אֵין לוֹ בִּלְבּוּל. וְזֶה בְּחִינוֹת (פסחים ג): עִקֵּם הַכָּתוּב תֵּשַׁע אוֹתִיּוֹת, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּבָר מְגֻנֶּה מִפִּיו. זֶה רָמֵז, כְּשֶׁרּוּחַ סְעָרָה שׁוֹלֵט, אֲזַי אֵין בִּיכֹלֶת לְדַבֵּר בְּדֶרֶךְ יֹשֶׁר, כִּי הָרוּחַ מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְצָרִיךְ לְעַקֵּם אֶת הַדֶּרֶךְ:

ד **וְתִקּוּן** הַדִּבּוּר הוּא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹמְדִין בַּצַּר לָאָדָם, בַּעֲנִיּוּת וּבִדְחֲקוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת לַיְלָה*, שֶׁאָז שֶׁלְּטָנוּתָא דְּקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: קֵץ שָׂם לַחֹשֶׁךְ; וּכְתִיב (בראשית א): וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה. וַהֲכָמִינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (חגיגה יב.): הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בַּלַּיְלָה, מוֹשְׁכִין עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בַּיּוֹם. חֶסֶד הוּא בְּחִינַת בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (מקץ דף רג ע"א): הַבֹּקֶר אוֹר – דָּא בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם; וְהָאֲנָשִׁים שֻׁלְּחוּ – אִנּוּן מָאנֵי דְּדִינִין; הֵמָּה וַחֲמוֹרֵיהֶם – אִנּוּן וְכָל סִטְרָ מְסָאֲבָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (רות ג): שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. אֲזַי נוֹפְלִים כָּל הַמְקַטְרְגִים הַשּׁוֹלְטִים עַל הַדִּבּוּר, וְאָז הַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּשִׁיר וְשֶׁבַח וְהַלֵּל לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא,

* כַּמּוּבָא בְּ"פְּרִי־עֵץ־חַיִּים" שַׁעַר הַתְּפִלִּין פֶּרֶק ז, עַל פָּסוּק: שִׁיתִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, אֲזַי כְּאוֹר הַבֹּקֶר עוֹלֶה רֹאשׁ הַמַּלְכוּת (שֶׁהוּא בְּחִינוֹת הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל), וְיוֹשֶׁבֶת בִּזְרוֹעַ דִּזְעִיר אַנְפִּין, וּמְקַבֶּלֶת הָרְשִׁימוּ שֶׁבְּחָזֶה דִּזְעִיר אַנְפִּין. וּזְעִיר אַנְפִּין מְקַבֵּל הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ. וְעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִכְנָסִין מֹחִין חֲדָשִׁים, וְהָרְשִׁימוּ יוֹצְאִין בִּבְחִינַת תְּפִלִּין וְכוּ':

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז בָּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ' (איוב לח), וְזֶהוּ (תהלים קכב): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נח): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלָם – עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (והוא מדברי רז"ל מכות י):

ה וּכְשֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָז נִכְנָס אוֹר שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הָיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ, וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֱמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עָנִין בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין (י"א שבכאן צריכין להעתיק התגה השלישית, וכן הוא בבת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח). וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הָיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנָי; כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה יָדוּעַ, אֵין דּוֹמֶה בֵּן כְּפֹר לְבֶן כְּרִדְּ; כָּל מַה שֶׁמִּקְּרֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בִּקְטַנּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְמַטְמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ־שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'*. אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אֲזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ, וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמִּצְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ג): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם. וְזֶה פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התקונים דף מ:): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב). וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הָיְנוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהַבָּרַת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה', הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ – אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נדרים כ): יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא: וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפְאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשָׂה כַּמָּה גְּוָנִין. וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת־שָׁמַיִם, הָיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחַטָּא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הָיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דַּעָה בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הָיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן יִרְאָה:

* וְזֶה בְּחִינַת רְשִׁימוּ שֶׁבְּלֵב זְעֵיר אַנְפִּין. שֶׁנִּכְנָס בְּרֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת, הָיְנוּ בְּרֹאשׁ הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּזִרוּעַ שְׂמָאלִי:

ו וּמֹשֶׁה זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטו' בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִיָּם – דָּא תְּפִלִּין. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.). וְזֶהוּ (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל־שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמֵּצַח, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו; כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ':

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בְּאָדָם רוּחַ־שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' כַּנ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן־עֵדֶן (בראשית ג), כִּי עַזּוּת־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ"ה); וְכַד תֵּב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים, תיקון סט, דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַקָּרְבָּן, הָיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים:

וְקַיִן, שֶׁהָיָה מִזְּהֲמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד): לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסְלָת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד. וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ' בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הָיְנוּ בַּנ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה קִדְמַת, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בְּאִשָּׁה אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה זַהֲמָתָן, הָיְנוּ זַהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּו"ם, שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פְּסָקָה זַהֲמָתָן (שבת קמו).

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בָּאִין מֹחִין חֲדָשִׁים וְאָז יוֹצֵא הָרְשִׁימוּ בְּבְחִינוֹת תְּפִלִּין כִּי עַל יְדֵי הַבּוּשָׁה הוּא מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה עַל עֲוֹנוֹתָיו:

להקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים פג): **"אֱלֹקִים אַל דָּמִי לָךְ"**, וזה רומז על הדיבור, שהאדם אינו שותק מלהודות להקב"ה, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ל): **"לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם"**, שהאדם אינו מפסיק לזמר ולהודות להקב"ה, **וְאָז** מתקיים הפסוק: **"בְּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ'"** (איוב לח), ורמוז בזה, שכשהאדם זוכה לבחינת 'בוקר', דהיינו לגלות את מידת החסד, אז הוא זוכה לרינה ושירה להקב"ה.

וְזֶהוּ מה שנאמר (תהלים קכב): **"עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בשעריך ירושלים"**, ורמוז בזה, **כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא 'רֶגֶל'**, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה מא): **"צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ"**, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נח): **"צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן"**, הרי שה'מלכות' שהיא בחינת 'דיבור' והיא נקראת 'צדק', היא בחינת 'רגל'. **וכיצד** מעלים ומעמידים את הדיבור, על ידי: **"בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלָיִם" - עַל יְדֵי הַתּוֹרָה**, כי שערי ירושלים רומז על התורה שעוסקים בה בשערי ירושלים, **כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י** (והוא מדברי רז"ל מכות י)[1]. כי עיקר תיקון הדיבור הוא על ידי לימוד התורה, ומה שהתיקון הוא דוקא כשלומדים בעניות ודחקות, משום שאז היא השליטה של 'קץ כל בשר', כשלומדים אז תורה מכניעים את הקליפות ומתקנים את הדיבור[2].

לאחר שנתבאר שעל ידי לימוד התורה בעניות ודחקות, שאז זמן שלטון הקליפות, האדם מכניע את הקליפות שהם בחינת 'קץ כל בשר' השולטים על הדיבור דקדושה, ומעלה את הדיבור מהם ומחזירו לשורשו, ושורש הדיבור הוא הגבורות, יתבאר כעת כיצד על ידי זה האדם זוכה לאור התפילין.

ה. וּכְשֶׁמַּעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשׁוֹ, הַיְנוּ לִגְבוּרוֹת, (כמבואר לעיל באות ג' שהגבורות הם שורש הדיבור), **וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲזַי נִכְנָס אוֹר שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הַיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב,** אל הדיבור[3]. **כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים לט): **"חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי, בַּהֲגִיגִי וְכוּ'** תבער אש", הרי שהחמימות היא בלב. **וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֲמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם טו): **"וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ"**, ורמוז בזה, ששורש דיבורי האמת הוא בלב, והאמת הזאת נכנסת אל הדיבור, **וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב.**

וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא. כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עִיֵּן בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין – העיקר והשורש של כל העולמות[4]. **וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הַיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים סט): **"כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנַי"**, הרי שיש בחינה של כלימה ובושה שמכסה את הפנים, אך אצל אדם זה הבושה עדיין לא מתגלה על פניו, **כִּי זֹאת**

מקורות והערות

של ה'נוקבא', ונעשים לה מוחין, ומוחין אלו הם בחינת התפילין של יד, ואחר כך 'זעיר אנפין' מקבל את הרשימו שלו שהיה מעל ראשו ונכנס לראשו, ונעשים לו מוחין, וזהו בחינת התפילין של ראש, ואח"כ בשעת התפילה נכנסים מוחין חדשים לזעיר אנפין ונוקבא, והרשימו שלהם יוצאת במצח בבחינת תפילין, ולכן בשעת התפילה שאז יש מוחין גמורים ממש בראש של זעיר אנפין ונוקבא, אז הוא עיקר מצות תפילין, אבל בשאר היום שאין התפילין אלא מכח הרשימו לבד, לכן אין התפילין מצוה וחובה. וזהו המבואר כאן, שעל ידי לימוד התורה בדחקות ועניות, שהוא בחינת לימוד בלילה, מעלים בבוקר את הדיבור לשורשו, כי הדיבור הוא בחינת 'מלכות', בחינת ה'נוקבא', ועל ידי לימוד התורה בלילה אז ראש הנוקבא (שהוא ה'כתר' של הנוקבא) שהיתה במקום נמוך, בעולם הבריאה, עולה לעולם האצילות, (וזהו המבואר באות ג' שהתחלת עליית הדיבור הוא מראשו), ובהערות דלקמן יתבארו שאר הבחינות שנעשות אחר כך, המובאות לעיל בדברי הפרי עץ חיים. [1] ברש"י שם פירש: "עומדות היו רגלינו – במלחמה בכל מקום, בשביל שעריך ירושלים שעוסקין בהן בתורה". [2] פרפראות לחכמה. [3] ובהגהה כאן נוסף: 'וזהו בחינת רשימו שבלב 'זעיר אנפין', שנכנס ב'ראש דברך אמת', היינו בראש המלכות, כשהיא יושבת בזרוע שמאלי'. והיינו, כי נתבאר לעיל בהערה, שלאחר שראש ה'נוקבא' (שהוא הכתר של ה'נוקבא') עולה ויושב בזרועו השמאלי של 'זעיר אנפין' שהוא כנגד ליבו, אז יוצא הרשימו שבלב 'זעיר אנפין' ונכנס אל הכתר של ה'נוקבא', ונעשים לה מוחין, ומוחין אלו הם בחינת התפילין של יד. וזהו הבחינה המבוארת במאמר זה, שלאחר שמעלים את הדיבור לשורשו שהם הגבורות שבלב, (שזהו בחינת העלאת המלכות אל זרועו השמאלי של 'זעיר אנפין' שהוא כנגד ליבו), אז האדם מדבר דיבורי אמת בחמימות הלב, (שזהו הבחינה שהרשימו שבלב 'זעיר אנפין' נכנס בראש המלכות, שהיא הדיבור, ומכח זה נכנסת חמימות הלב אל הדיבור, ונכנסת בחינת האמת שבלב, בחינת 'ודובר אמת בלבבו', אל הדיבור, ואז הוא מדבר דבורי אמת בחמימות הלב). [4] ובהגהה כאן נוסף: 'וזה בחינת ש'זעיר אנפין' מתקנא במלכות ולוקח לעצמו הרשימו שלו' (בדפוס שלפנינו ההגהה נמצאת בהמשך המאמר, אך בפרפראות לחכמה ביאר שהגהה זו שייכת לכאן, וכן הוא בכת"י). והיינו כי נתבאר לעיל בהערה, שיוצא הרשימו שבלב 'זעיר אנפין' ונכנס אל הכתר של ה'נוקבא', ונעשים לה מוחין, ומוחין אלו

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז בָּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ' (איוב לח). וְזֶהוּ (תהלים קכב): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נח): צָדָק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלָם – עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (והוא מדברי רז"ל מכות י):

ה **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָז נִכְנָס אוֹר שֹׂרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הָיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ, וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֲמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עַיִן בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין (י"א שבכאן צריכין להעתיק התגה השלישית, וכן הוא בבת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח). וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הָיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנָי; כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה יָדוּעַ, אֵין דּוֹמֶה בֵּן כְּפֹר לְבֶן כְּרִךְ; כָּל מַה שֶּׁמִּקְּרֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בִּקְטַנּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְמַטְמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ־שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'*. אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אֲזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ, וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמִּצְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ג): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם. **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התקונים דף מ:): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב). וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הָיְנוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהִכָּרַת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה', הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ – אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נדרים כ): יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא: **וְזֶה** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפְאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשָׂה כַּמָּה גְּוָנִין. וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת־שָׁמַיִם, הָיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחֵטְא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הָיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דַּעָה בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הָיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן יִרְאָה:

* וְזֶה בְּחִינַת רְשִׁימוּ שֶׁבְּלֵב זְעֵיר אַנְפִּין. שֶׁנִּכְנָס בְּרֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת, הָיְנוּ בְּרֹאשׁ הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּזִרוּעַ שְׂמָאלִי:

ו **וּמֹשֶׁה** זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטו' בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִיָּם – דָּא תְּפִלִּין. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.). וְזֶהוּ (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל־שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמִּצְחָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו; כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ':

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בְּאָדָם רוּחַ־שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' כַּנ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן־עֵדֶן (בראשית ג), כִּי עַזּוּת־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ"ה); וְכַד תֵּב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים, תיקון סט, דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַקָּרְבָּן, הָיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים:

וְקַרְנָן, שֶׁהָיָה מִזֶּהֳמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד): לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסְלָת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד. וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ' בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הָיְנוּ בַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה **קִדְמַת**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין:**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בְּאִשָּׁה אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה זֵהֲמָתָן, הָיְנוּ זֵהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּו"ם, שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פְּסָקָה זֵהֲמָתָן (שבת קמו).

הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, וְזֶה יָדוּעַ אֵין דּוֹמֶה בֶּן כְּפָר לְבֶן כְּרַךְ – עיר גדולה, שבעיר הגדולה מכירים יותר את המלך, **כָּל מַה שֶּׁמִּקְרָב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה, עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בְּקַטְנוּת, עַל יְדֵי זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְטַמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל יְדֵי רוּחַ שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (סוטה ג): **'אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'** אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. **אֲבָל אַחַר כָּךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ,** ואז הוא דבוק יותר בהקב"ה ומכיר את הקב"ה יותר, **אֲזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין**[5], **שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ** (וכמו שיתבאר להלן מדוע התפילין הם בחינת בושה). **וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמֵּצַח, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ירמיה ג): **"וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם"**, הרי שכשאדם נכלם רואים זאת במצחו, וזה בחינת תפילין שהוא במצח.

לאחר שנתבאר שעל ידי לימוד התורה בעניות ודחקות, שאז זמן שלטון הקליפות, האדם מכניע את הקליפות שהם בחינת 'קץ כל בשר' השולטים על הדיבור דקדושה, ומעלה את הדיבור מהם ומחזירו לשורשו, ושורש הדיבור הוא הגבורות, ועל ידי זה הוא ממשיך את הגבורות שבלב אל הדיבור, והוא מדבר בינו לבין קונו דברי אמת בשלהבת הגבורות, ועל ידי זה הוא מסתכל בעוונותיו ומתבייש בהם, ועל ידי זה הוא חוזר בתשובה, ואז הוא זוכה לדעת ושכל חדשים, ואז הוא מתבייש ביותר ומתגלה הבושה על פניו, וזהו בחינת אור התפילין שמתגלה במצחו, יתבאר כעת כיצד דבר זה רמוז בפסוק "אז תבין יראת ה'".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (משלי ב): **"אָז תָּבִין יִרְאַת ה'"**, ורמוז בזה, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ** (בהקדמת התיקונים דף ט:) **שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא** – אם על בניה, שזהו בחינת ספירת ה'בינה' שהיא בחינת 'אם', שמשפיעה את המוחין לפרצוף 'זעיר אנפין' (המורכב משש הספירות 'חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד) שהוא בחינת 'בן', **וְנֶאֱמַר** בפסוק **"אִם לַבִּינָה תִּקְרָא"** (משלי ב), ורמוז בזה שספירת ה'בינה' היא בחינת 'אם', ונמצא שהתפילין הם בחינת 'בינה', ולכן כדי לזכות לאור התפילין צריך האדם להבין כראוי את גדולת הבורא, ולזה האדם זוכה כשהוא עושה תשובה. **וְזֶה פֵּרוּשׁ: "אָז תָּבִין", הַיְנוּ עַל יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה** לאדם **בְּהַכָּרַת הַבּוֹרֵא,** שהוא זוכה לזה על ידי התשובה, **עַל יְדֵי זֶה: "יִרְאַת ה'", הַיְנוּ** שעל ידי זה הוא זוכה **לִבְּחִינַת 'תְּפִלִּין', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ברכות ו) על הפסוק: **"וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ" - 'אֵלּוּ תְּפִלִּין שבראש'. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (נדרים כ) על הפסוק: **"יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם" - 'זֶה הַבּוּשָׁה', שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים,** והיא רמוזה במילים "על פניכם", ומסיימת הגמרא: 'מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא', הרי שהתפילין שהם בחינת 'יראה' הם בחינת 'בושה', **הַיְנוּ** שהאדם זוכה לבושה, שהיא **בְּחִינַת 'תְּפִלִּין', עַל יְדֵי 'בִּינָה', שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא** – אם על בניה, דהיינו על ידי שמבין את גדולת הבורא.

מקורות והערות

הם בחינת התפילין של יד. והנה כש'זעיר אנפין' רואה זאת הוא מתקנא ב'נוקבא' שזכתה לבחינת 'תפילין', ואז הוא ממשיך את הרשימו שלו שהיא למעלה מראשו אל תוך ראשו, ואז נעשית גם לו בחינת 'תפילין', וזהו בחינת התפילין של ראש. וזהו הבחינה המבוארת כאן במאמר זה, שלאחר שהאדם מדבר דיבורי אמת בחמימות הלב, (שזהו הבחינה שהרשימו שבלב 'זעיר אנפין' נכנס בראש המלכות, שהיא הדיבור), אז האדם מתחיל להתבונן בחטאיו, ורואה את פחיתותו ואת גדולת הבורא, (וזהו הבחינה שזעיר אנפין מתקנא במלכות ולוקח לעצמו את הרשימו שלו, ואז נכנסת בו הרשימו ונעשית לו בחינת מוחין, וכך גם האדם לאחר שממשיך מוחין מהלב אל הדיבור, הוא ממשיך לעצמו מוחין לראשו, ועל ידי מוחין אלו הוא זוכה לידיעה חדשה והבנה חדשה בגדולת הבורא). [5] בהגהה כאן נוסף: 'וזהו בחינת שעל ידי התפילה באין מוחין חדשים ואז יוצא הרשימו בבחינות תפילין, כי על ידי הבושה הוא מתפלל ומבקש מחילה על עוונותיו'. והיינו כי נתבאר לעיל בהגהה, שלאחר שנכנס ב'נוקבא' וב'זעיר אנפין' הרשימו שלהם, ונעשה הרשימו של ה'נוקבא' בבחינת תפילין של יד, והרשימו של 'זעיר אנפין' בבחינת תפילין של ראש, אחר כך בשעת התפילה נכנסים מוחין חדשים לזעיר אנפין ונוקבא, והרשימו שלהם יוצאת במצח בבחינת תפילין, ולכן בשעת התפילה שאז יש מוחין גמורים ממש בראש של זעיר אנפין ונוקבא, אז הוא עיקר מצות תפילין, אבל בשאר היום שאין התפילין אלא מכח הרשימו לבד, לכן אין התפילין מצוה וחובה. וזהו הבחינה המבוארת כאן במאמר זה, שעל ידי שהאדם מתבייש מעוונותיו וחוזר בתשובה מסתלקת הרוח שטות והטפשות שלו, והוא מקבל שכל ודעת חדשים, (וזהו הבחינה שעל ידי התפילה נכנסים מוחין ל'זעיר אנפין' ו'נוקבא', וכך גם כאן על ידי הבושה האדם חוזר בתשובה, שזהו בחינת התפילה שהוא מתפלל שימחלו לו על עוונותיו, ואז הוא מקבל דעת ושכל חדשים), ואז על ידי הדעת והשכל החדשים הוא מתבייש ביותר, והבושה הזאת זהו אור התפילין שמתגלה

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז בָּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ' (איוב לח). וְזֶהוּ (תהלים קכב): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נח): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלָם – עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (והוא מדברי רז"ל מכות י):

ה **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָז נִכְנָס אוֹר שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הָיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ, וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֲמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עַיִן בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין (י"א שבכאן צריכין להעתיק התגה השלישית, וכן הוא בבת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח). וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הָיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנָי; כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה יָדוּעַ, אֵין דּוֹמֶה בֶּן כְּפָר לְבֶן כְּרַךְ; כָּל מַה שֶּׁמִּקְּרֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בִּקְטַנּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְמַטְמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ־שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'*. אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אֲזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ, וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמִּצְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ג): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם. **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התיקונים דף מ:): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב). וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הָיְנוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהִכָּרַת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה', הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ – אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נדרים כ): יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא:

* וְזֶה בְּחִינַת רְשִׁימוּ שֶׁבְּלֵב זְעִיר אַנְפִּין. שֶׁנִּכְנָס בְּרֹאשׁ דְּבָרֵךְ אֱמֶת, הָיְנוּ בְּרֹאשׁ הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּזִרוּעַ שְׂמָאלִי:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁזְּעִיר אַנְפִּין מִתְקַנָּא בְּמַלְכוּת וְלוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בָּאִין מוֹחִין חֲדָשִׁים וְאָז יוֹצֵא הָרְשִׁימוּ בְּבְחִינוֹת תְּפִלִּין כִּי עַל יְדֵי הַבּוּשָׁה הוּא מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה עַל עֲוֹנוֹתָיו:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פֹּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפֹאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשָׂה כַּמָּה גְּוָנִין. וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת־שָׁמַיִם, הָיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחַטְּא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הָיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הָיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן יִרְאָה:

ו **וּמֹשֶׁה** זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטו' בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִיָּם – דָּא תְּפִלִּין. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.). וְזֶהוּ (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל־שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמֵּצַח, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו; כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ':

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בָּאָדָם רוּחַ־שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' כַּנ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן־עֵדֶן (בראשית ג), כִּי עַזּוּת־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ"ה); וְכַד תֵּב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים, תיקון סט, דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַקָּרְבָּן, הָיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים:

וְקַרְן, שֶׁהָיָה מִזֹּהֲמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד): לָמָה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסְלֶת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד. וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ' בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הָיְנוּ בַּנ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה **קִדְמַת**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין:**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בְּאִשֶּׁת אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה זַהֲמָתָן, הָיְנוּ זַהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּוּ"ם, שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פְּסָקָה זַהֲמָתָן (שבת קמו).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): **'תְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ"** (יחזקאל כד)'. **וּפְאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת - עַל יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה מט): **"יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר", כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין** — רבים. **וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשֶׂה כַּמָּה גְּוָנִין** בפניו, ונמצא שכשהאדם זוכה לבושה, הוא זוכה לכלליות הגוונין, שזהו בחינת 'פאר', שזהו בחינת תפילין שנקראים 'פאר', נמצא שהבושה היא בחינת 'תפילין'.

עתה יתבאר דבר נוסף הרמוז בפסוק "אז תבין יראת ה'".

וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת שָׁמַיִם, הַיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחֵטְא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הַיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: "אָז תָּבִין יִרְאַת ה'", ורמוז בזה פירוש נוסף על המבואר לעיל, **פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'**, **"וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא", הַיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דֵּעָה בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הַיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת** מה שנאמר: **"וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ", הַיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם כֵּן יִרְאָה** כשהם רואים את התפילין, וכך גם כשרואים אדם שזכה לבחינת 'תפילין', דהיינו לבושה ויראה, נמשך עליהם גם כן יראה.

עתה יתבאר כי בחינת אור התפילין, שהיא הבושה והיראה מה' יתברך, זכו לה ישראל בהר סיני, ובחטא העגל נלקחה מהם, ואז זכה לה משה רבינו, וכן יתבאר שחטאם ותיקונם של אדם הראשון וקין היה בענין אור התפילין.

ו. וּמֹשֶׁה גַּם כֵּן זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטות בראשית רסב.) על הפסוק שנאמר לאחר חטא העגל (שמות לג): **"וַיִּתְנַצְּלוּ בני ישראל אֶת עֶדְיָם** מהר חורב" **- דָּא** — זה **תְּפִלִּין**, דהיינו שבהר סיני זכו ישראל לאור התפילין, שהוא אור היראה והבושה, ובגלל חטא העגל נלקח מהם האור הזה. ולאחר מכן נאמר: **"וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל"**, ורמוז בזה, **שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת** שנלקחו מבני ישראל, שהם בחינת אור התפילין, (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.), **כי** "אוהל" הוא **מִלְּשׁוֹן** מה שנאמר (איוב כט): **"בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי"**, הרי ש'אוהל' רומז על הילה ואור. **וְזֶהוּ** מה שנאמר לאחר מכן שמשה רבינו עלה להר סיני לקבל את הלוחות השניות, וכשירד משם נאמר (שמות לד): "ומשה לא ידע **כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו** בדברו איתו", ורמוז בזה, כי 'קרן' הוא **עַל שֵׁם** מה שאמרו רבותינו ז"ל על השור שהקריב אדם הראשון: **'קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ'** (חולין ס), וכיון שהקרן היתה במצחו, לכן "כי קרן" רומז על המצח, **זֶה בְּחִינַת 'תְּפִלִּין'**, **שֶׁהוּא בַּמֵּצַח**, דהיינו שזכה לאור התפילין, ולכן קרנו פניו, **וְעַל יְדֵי זֶה** נאמר על **בני ישראל** שראו אותו: **"וַיִּרְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו", כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ'"**, ורמוז בזה, שמי שמסתכל על אדם שיש לו יראה ובושה, נופלת גם עליו יראה ובושה (כמבואר לעיל באות ה').

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): **'הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד** על כל עוונותיו'[6], **כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בָּאָדָם רוּחַ שְׁטוּת**, ועל ידי זה מטמטמת שכלו וידיעתו, **וְעַל יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין**, והוא זוכה להבין ולהכיר את גדולת הבורא, כמבואר לעיל באות ה' שבתחילה יש באדם בושה בפנימיותו ואינה מתגלה עדיין בפניו, ועל ידי זה הוא זוכה לעשות תשובה, ואז הוא זוכה להבין ולהכיר את גדולת הבורא, ולכן מי שמתבייש בעבירה שעבר, הרי על ידי זה הוא זוכה לחזור בתשובה ולהכיר את גדולת הבורא, ואז מוחלים לו על כל עוונותיו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָז תָּבִין יִרְאַת ה'" כַּנַּ"ל**, ורמוז בזה פירוש שלישי, נוסף על הפירושים הקודמים, שכיצד זוכה האדם ל"אז

מקורות והערות

במצחו, (וזהו הבחינה שמהרשימו של המוחין האלו שמקבלים 'זעיר אנפין' ו'נוקבא' נעשה בחינת תפילין, וכך גם כאן מהדעת והשכל החדשים הללו מתגלית במצחו הבושה, שהיא בחינת אור התפילין).

6 בגמ' ברכות דף י"ב ע"ב מובא: "אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב, כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו, מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר למען תזכרי ובושת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלימתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאום ה' אלהים, דילמא ציבור שאני, אלא מהכא ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי, ויאמר שאול צר לי מאוד ופלשתים נלחמים בי, וה' סר מעלי ולא עניני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקראה לך להודיעני מה אעשה, ואילו אורים ותומים לא קאמר, משום דקטליה לנוב עיר הכהנים, ומנין דאחילו ליה מן שמיא, שנאמר (ויאמר שמואל אל שאול מחר) [ומחר] אתה ובניך עמי, ואמר רבי יוחנן עמי במחיצתי, ורבנן אמרי מהכא, והוקענום לה' בגבעת שאול בחיר ה', יצתה בת קול ואמרה בחיר ה'".

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז בָּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ' (איוב לח). וְזֶהוּ (תהלים קכב): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נח): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלָם – עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (והוא מדברי רז"ל מכות י):

ה **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָז נִכְנָם אוֹר שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הָיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ, וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֱמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עָנִן בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָם בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין (י"א שבכאן צריכין להעתיק התגה השלישית, וכן הוא בבת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח). וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הָיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנָי; כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה יָדוּעַ, אֵין דּוֹמֶה בֵּן כְּפֶר לְבֶן כְּרִךְ; כָּל מַה שֶׁמִּקְּרֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בִּקְטַנּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְמַטְמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ־שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'*. אֲבָל אַחַר כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אָז הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ, וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמִּצְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ג): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם. **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התקונים דף מ:): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב). וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הָיְנוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהִכָּרֵת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה', הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ – אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נדרים כ): יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא:

* וְזֶה בְּחִינַת רְשִׁימוּ שֶׁבְּלֵב זְעִיר אַנְפִּין. שֶׁנִּכְנָם בְּרֹאשׁ דְּבָרֶךָ אֱמֶת, הָיְנוּ בְּרֹאשׁ הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּזִרוּעַ שְׂמָאלִי:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁזְּעִיר אַנְפִּין מִתְקַנָּא בְּמַלְכוּת וְלוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בָּאִין מוֹחִין חֲדָשִׁים וְאָז יוֹצֵא הָרְשִׁימוּ בְּבְחִינוֹת תְּפִלִּין כִּי עַל יְדֵי הַבּוּשָׁה הוּא מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה עַל עֲוֹנוֹתָיו:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פְּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפְאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפְּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשָׂה כַּמָּה גְּוָנִין. וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת־שָׁמַיִם, הָיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחַטְּא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הָיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הָיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן יִרְאָה:

ו **וּמֹשֶׁה** זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטו' בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִיָּם – דָּא תְּפִלִּין. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.). וְזֶהוּ (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל־שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמִּצְחָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו; כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ':

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בְּאָדָם רוּחַ־שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' כַּנ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פְּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן־עֵדֶן (בראשית ג), כִּי עַזּוּת־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ"ה); וְכַד תֵּב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים, תיקון סט, דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַקָּרְבָּן, הָיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים:

וְקַיִן, שֶׁהָיָה מִזִּהֲמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד): לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסְלֶת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד. וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ' בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הָיְנוּ בַּנ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה **קִדְמַת**, רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין:**

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשָׁל בְּאִשֶּׁת אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה זַהֲמָתָן, הָיְנוּ זַהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּוּ"ם, שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פְּסָקָה זַהֲמָתָן (שבת קמו).

תבין" – להבין את גדולת הבורא, על ידי "יראת ה'" – על ידי הבושה והיראה[7].

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ.): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי'**[8], וכמו שיתבאר להלן. **כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן** בזה שאכל מעץ הדעת **פָּגַם בִּבְחִינַת 'תְּפִלִּין', שֶׁהֵם בְּחִינַת 'עֵץ הַחַיִּים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה לח): **"ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ"**, ודרשו רבותינו ז"ל (מנחות מד.) פסוק זה על התפילין[9], הרי שהתפילין הם בחינת 'חיים', **וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאִילָנָא דְּמוֹתָא** – באילן המוות, דהיינו שהיתה בו אחיזת הקליפות, **וְעַל יְדֵי זֶה: "וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן עֵדֶן"** (בראשית ג), **כִּי** אמרו רבותינו ז"ל: **'עַזּוּת פָּנִים לְגֵיהִנֹּם'** (אבות פ"ה), וכיון שפגם בבחינת 'תפילין', שהם בחינת 'בושה', הרי שהיתה לו עזות פנים, ומי שיש לו בחינה זו אינו יכול להיות בגן עדן, כי יש לו שייכות לגיהנום, **וְכַד תָּב בִּתְיוּבְתָּא** – וכשחזר בתשובה, **כְּתִיב** (שם): **"וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר"**, ודרשו על כך בתיקוני זוהר: **'דָּא** – זה **תְּפִלִּין'** שעשויים מעור (כמובא בתיקונים תיקון סט דף קטו:), דהיינו שזכה שוב לאור התפילין. **וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שאמרו רבותינו ז"ל (חולין ס.): **'שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ'**, ורמוז בזה, **כִּי עַל יְדֵי הַקָּרְבָּן, הֵינוּ עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה**, שחזר בתשובה והקריב קרבן, **זָכָה לִבְחִינַת 'תְּפִלִּין', שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים**, כמובא לעיל (לענין משה רבינו) שעל ידי אור התפילין קורנים פניו של האדם, וזהו הרמוז במילים 'קרן היתה לו במצחו'.

וְקַיִן, שֶׁהָיָה מִזֶּהֲמַת הַנָּחָשׁ, דהיינו שחלק משורש נשמתו היה מהזוהמא שהטיל הנחש בחוה בשעת חטא אדם הראשון[10], **כְּתִיב בֵּהּ** (בראשית ד) שהקב"ה אמר לו לאחר שמנחתו של הבל התקבלה ומנחתו של קין לא התקבלה: **"לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ", שֶׁ"פניך" הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים**, וקין לא זכה לאור התפילין, ולכן נאמר עליו שנפלו פניו, דהיינו שבחינת ה'פנים' שלו נפלה. **וְקַיִן הֵבִיא** את קרבנו לה' **מִפְּסֹלֶת**, כי הביא מפרי האדמה מהגרוע שבהם, ורמוז בזה, **שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד**, והיינו שהיתה בו את הקליפה שהיא בחינת 'קץ כל בשר' היונקת מהדיבור דקדושה, שמי שיש לו את הקליפה הזו הוא דן את כולם לכף חובה (כמבואר לעיל באות ב'), ולכן לא העלה את הדיבור לשורשו ולא זכה לאור התפילין. **וְאִיתָא** – ומובא במדרש (תנחומא פ' בראשית) על הפסוק שנאמר לאחר שקין התוודה לפני ה' על חטאו, וטען לה' כי יהיה נע ונד בארץ וכל המוצא אותו יהרגנו: **"וַיָּשֶׂם** ה' **לְקַיִן אוֹת** לבלתי הכות אותו כל מוצאו", ודרשו על כך במדרש: **'שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן'**[11], **הֵינוּ כַּנַּ"ל**, שעל ידי התשובה זכה לאור התפילין, שהוא בחינת קירון אור הפנים. **וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן** (שם): **"וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן". פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן** – לגן עדן, **עַל יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין**, כמו אדם הראשון שפגם באור התפילין וגורש מגן עדן, כי זהו בחינת 'עזות' שיש לה שייכות לגיהנום, וזהו הלשון "קדמת עדן", שישב לפני גן עדן ולא זכה להכנס לתוכו. **וְזֶה "קִדְמַת", רָאשֵׁי תֵבוֹת: קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין** – ראש שאינו מניח תפילין, דהיינו שהיה חסר לו את אור התפילין, (כי אף שזכה לאחר התשובה לאור התפילין, אך לא זכה לו בשלימות, וכמו שמצינו באדם הראשון שזכה לאחר התשובה לאור התפילין אך לא שב לגן עדן).

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): **'מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשַׁל בְּאֵשֶׁת אִישׁ'**[12], **כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל** שהיתה גם אשתו של הבל ובא עליה, ואחר כך הרג את הבל, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** כשקין הרג את הבל (שם): **"וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה"**, ו'שדה' רומז על אשה, כמו שנאמר בנערה המאורסה

מקורות והערות

[7] פרפראות לחכמה. [8] בגמ' נדרים דף כ' ע"א איתא: "אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני", ובר"ן שם פירש: "לא עמדו אבותיו על הר סיני – שהרי נתן טעם למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם, וכתיב (דברים כט) את אשר ישנו פה היום ואת אשר איננו פה, ומי שאין לו בושת פנים אינו מזרעם". [9] בגמ' מנחות דף מ"ד ע"א מובא: "אמר ריש לקיש, כל המניח תפילין מאריך ימים, שנאמר ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני", ופירש"י: "ה' עליהם – אותם שנושאין עליהם שם ה' בתפילין יחיו". [10] עיין תיקון ס"ט דף קב ע"א ובמתוק מדבש שם, שמבואר שם שקין היה בו גם רע מזוהמת הנחש וגם טוב מאדם הראשון. [11] לשון המדרש שם: 'קרן קבע במצחו'. [12] בגמ' תענית דף ז' ע"ב איתא: "אמר רב סלא אמר רב המנונא, כל אדם שיש לו עזות פנים סוף נכשל בעבירה, שנאמר ומצח אשה זונה היה לך, רב נחמן אמר בידוע שנכשל בעבירה, שנאמר היה לך ולא נאמר יהיה לך", ופירש"י: "היה – משמע כבר נכשל".

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג): אֱלֹקִים אַל דֳּמִי לָךְ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם ל): לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם; וְאָז בָּרָן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹּקֶר וְכוּ' (איוב לח). וְזֶהוּ (תהלים קכב): עוֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ; כִּי הַדִּבּוּר נִקְרָא רֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מא): צָדָק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נח): צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן. בִּשְׁעָרֶיךָ יְרוּשָׁלָם – עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, כְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י (והוא מדברי רז"ל מכות י):

ה **וּכְשֶׁמַּעֲלֶה** אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשוֹ, הָיְנוּ לִגְבוּרוֹת, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּשַׁלְהֶבֶת הַגְּבוּרוֹת, וּמְעוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, אָז נִכְנָס אוֹר שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַגְּבוּרוֹת, הָיְנוּ חֲמִימוּת הַלֵּב*. כִּי שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת הֵם בַּלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים לט): חַם לִבִּי בְּקִרְבִּי בַּהֲגִיגִי יִבְעַר אֵשׁ, וְשָׁם שֹׁרֶשׁ אֱמִתִּי שֶׁל הָאֱמֶת שֶׁל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם טו): וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ, וּמַתְחִיל לְדַבֵּר בַּחֲמִימוּת שֶׁבַּלֵּב, דְּבַר אֱמֶת שֶׁבַּלֵּב. וּכְשֶׁמְּדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ דִּבְרֵי אֱמֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת בִּתְשׁוּבָה, וְרוֹאֶה פְּחִיתוּתָיו וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, כִּי עַד עַכְשָׁו הִשְׁלִיךְ חַטֹּאתָיו אַחַר כְּתֵפָיו וְלֹא עָנַן בָּהֶם, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם, אֲזַי נִכְנָס בּוֹ בּוּשָׁה גְּדוֹלָה עַל גֹּדֶל פְּשָׁעָיו, כְּנֶגֶד רַב וְשַׁלִּיט עִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכָל עָלְמִין (י"א שבכאן צריכין להעתיק התגה השלישית, וכן הוא בבת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח). וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת עֲדַיִן אֵינֶנָּה בְּפֹעַל, הָיְנוּ שֶׁהַבּוּשָׁה הוּא בַּפְּנִימִיּוּת, וְאֵין מִתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים סט): כִּסְּתָה כְלִמָּה פָנָי; כִּי זֹאת הַבּוּשָׁה הִיא קֹדֶם הַתְּשׁוּבָה. וְזֶה יָדוּעַ, אֵין דּוֹמֶה בֵּן כְּפֹר לְבֶן כְּרִדְּ; כָּל מַה שֶׁמִּקְּרֹב בְּיוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, בָּשְׁתּוֹ גָּדוֹל, וְכָל מַה שֶׁיּוֹדֵעַ בְּיוֹתֵר בִּכְבוֹד הַמֶּלֶךְ, הוּא בּוֹשׁ יוֹתֵר מֵהַמֶּלֶךְ. וְקֹדֶם הַתְּשׁוּבָה עֲדַיִן יְדִיעָתוֹ בִּקְטַנּוּת, עַל־יְדֵי־זֶה בָּשְׁתּוֹ אֵינוֹ בְּפֹעַל עַל פָּנָיו, כִּי חַטֹּאתָיו מְמַטְמְטְמִין שִׂכְלוֹ וִידִיעָתוֹ, עַל־יְדֵי רוּחַ־שְׁטוּת שֶׁבְּקִרְבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (סוטה ג): אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה וְכוּ'*. אֲבָל אַחַר־כָּךְ, כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וּמֵסִיר מִמֶּנּוּ הַטִּפְּשׁוּת, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ שִׂכְלוֹ – אֲזַי הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר, וְנִתְגַּלֶּה הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהַבּוּשָׁה הַזֹּאת הוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, * שֶׁנִּתְגַּלֶּה עַל פָּנָיו בְּמִצְחוֹ, וְעִקַּר הִתְגַּלּוּת הַבּוּשָׁה הִיא בַּמִּצְחָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה ג): וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ, מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם. **וְזֶה** פֵּרוּשׁ (משלי ב): אָז תָּבִין יִרְאַת ה', כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (בהקדמת התיקונים דף מ:): תְּפִלִּין הֵם בְּחִינַת אִמָּא עַל בְּרָא, וְאִם לַבִּינָה תִּקְרָא (משלי ב). וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין; הָיְנוּ עַל־יְדֵי בִּינָה יְתֵרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּהִכָּרַת הַבּוֹרֵא, עַל־יְדֵי־זֶה: יִרְאַת ה', הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ו): וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ – אֵלּוּ תְּפִלִּין. כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נדרים כ): יִרְאַת ה' עַל פְּנֵיכֶם – זֶה הַבּוּשָׁה, שֶׁהִיא עַל הַפָּנִים, הָיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין עַל־יְדֵי בִּינָה, שֶׁהִיא אִמָּא עַל בְּרָא:

* וְזֶה בְּחִינַת רְשִׁימוּ שֶׁבְּלֵב זְעִיר אַנְפִּין. שֶׁנִּכְנָס בְּרֹאשׁ דְּבָרֵךְ אֱמֶת, הָיְנוּ בְּרֹאשׁ הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּזִרוּעַ שְׂמָאלִי:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁזְּעִיר אַנְפִּין מִתְקַנָּא בְּמַלְכוּת וְלוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ הָרְשִׁימוּ שֶׁלּוֹ:

* וְזֶהוּ בְּחִינַת שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה בָּאִין מוֹחִין חֲדָשִׁים וְאָז יוֹצֵא הָרְשִׁימוּ בְּבְחִינוֹת תְּפִלִּין כִּי עַל יְדֵי הַבּוּשָׁה הוּא מִתְפַּלֵּל וּמְבַקֵּשׁ מְחִילָה עַל עֲוֹנוֹתָיו:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יא): תְּפִלִּין נִקְרָאִין פֹּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: פְּאֵרְךָ חֲבוֹשׁ עָלֶיךָ. וּפֹאֵר הוּא כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כִּי הַהִתְפָּאֲרוּת – עַל־יְדֵי כְּלָלִיּוּת הַגְּוָנִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה מט): יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר; כִּי הֵם כְּלוּלִין מִגְּוָנִין סַגִּיאִין. וְזֶה שֶׁאָנוּ רוֹאִים, כְּשֶׁאָדָם מִתְבַּיֵּשׁ נַעֲשָׂה כַּמָּה גְּוָנִין. וּבָזֶה יְכוֹלִים אָנוּ לְהָבִין, אִם יֵשׁ לְאָדָם יִרְאַת־שָׁמַיִם, הָיְנוּ בּוּשָׁה, לְאַחַר תִּקּוּן הַחֵטְא, כְּשֶׁאָנוּ מִסְתַּכְּלִין עַל פָּנָיו, וְנוֹפֵל עָלֵינוּ יִרְאָה וּבוּשָׁה, הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עָלֵינוּ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; פֵּרוּשׁ, בָּזֶה תָּבִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִרְאַת ה'. וְדַעַת אֱלֹקִים תִּמְצָא, הָיְנוּ כְּשֶׁיִּמָּצֵא גַּם לְךָ דַּעַת בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא, הָיְנוּ בּוּשָׁה וְיִרְאָה. וְזֶה בְּחִינַת: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וְכוּ' וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ; הָיְנוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם גַּם־כֵּן יִרְאָה:

ו **וּמֹשֶׁה** זָכָה לְאוֹר הַתְּפִלִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר (בהשמטו' בראשית רסב): וַיִּתְנַצְּלוּ אֶת עֲדִיָּם – דָּא תְּפִלִּין. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל – שֶׁלָּקַח אוֹתָן הָאוֹרוֹת, מִלְּשׁוֹן (איוב כט): בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עֲלֵי רֹאשִׁי (עיין בזוהר בראשית דף נב: כי תשא דף קצד.). וְזֶהוּ (שמות לד): כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו; עַל־שֵׁם: קֶרֶן אַחַת הָיָה לוֹ בְּמִצְחוֹ (חולין ס). זֶה בְּחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בַּמִּצְחָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו; כִּי הֵאִיר עֲלֵיהֶם הַיִּרְאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' וְכוּ':

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות יב:): הָעוֹבֵר עֲבֵרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בָּהּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד; כִּי הָעֲבֵרָה מַכְנִיס בְּאָדָם רוּחַ־שְׁטוּת, וְעַל־יְדֵי בּוּשָׁה מַחֲזִיר הַמֹּחִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: אָז תָּבִין יִרְאַת ה' כַּנ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נדרים כ): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינַי; כִּי אָדָם הָרִאשׁוֹן פָּגַם בִּבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה לח): ה' עֲלֵיהֶם יִחְיוּ; וְדִבֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּאֵילָנָא דְּמוֹתָא, וְעַל־יְדֵי־זֶה: וַיְגָרֶשׁ אוֹתוֹ מִגַּן־עֵדֶן (בראשית ג), כִּי עַזּוּת־פָּנִים לְגֵיהִנֹּם (אבות פ"ה); וְכַד תֵּב בִּתְיוּבְתָּא כְּתִיב (שם): וַיַּעַשׂ לָהֶם כָּתְנוֹת עוֹר – דָּא תְּפִלִּין (כמובא בתיקונים, תיקון סט, דף קה.):

וְזֶה פֵּרוּשׁ (חולין ס): שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ; כִּי עַל־יְדֵי הַקָּרְבָּן, הָיְנוּ עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, זָכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, שֶׁהוּא בְּחִינַת קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים:

וְקַיִן, שֶׁהָיָה מִזִּהֲמַת הַנָּחָשׁ, כְּתִיב בֵּהּ (בראשית ד): לָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ; שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַתְּפִלִּין, שֶׁהוּא קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים. וְקַיִן הֵבִיא מִפִּסְלָת, שֶׁרָאָה חוֹב לְכָל אֶחָד. וְאִיתָא (במדרש תנחומא פ' בראשית): וַיָּשֶׂם לְקַיִן אוֹת – שֶׁזָּרַח לוֹ קֶרֶן, הָיְנוּ בַּנ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּקַיִן (שם): וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קִדְמַת עֵדֶן. פֵּרוּשׁ, שֶׁלֹּא זָכָה לְעֵדֶן, עַל־יְדֵי שֶׁפָּגַם בְּאוֹר הַתְּפִלִּין. וְזֶה **קִדְמַת,** רָאשֵׁי־תֵבוֹת: קַ'רְקַפְתָּא דְ'לָא מַ'נַּח תְּ'פִלִּין:

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ז:): מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּכְשַׁל בְּאִשָּׁה אִישׁ; כִּי קַיִן עָמַד עַל תְּאוֹמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם): וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה. וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה זַהֲמָתָן, הָיְנוּ זַהֲמַת הַנָּחָשׁ; וְעַכּוּ"ם, שֶׁלֹּא עָמְדוּ, לֹא פְּסָקָה זַהֲמָתָן (שבת קמו).

(דברים כב): "כי בשדה מצאה". וכיון שקין נכשל באשת איש, לכן היתה לו את בחינת ה'עזות', שהיא ההיפך מהבושה, שהיא אור התפילין.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, פָּסְקָה זֵהֲמָתָן, הַיְנוּ זֵהֲמַת הַנָּחָשׁ, שהיתה להם מאז חטא אדם הראשון, שפגם באור התפילין ואז נכנסה בו זוהמת הנחש, ואז בהר סיני נפסקה הזוהמה וישראל זכו לאור התפילין, **וְעַכּוּ"ם** – והגויים **שֶׁלֹּא עָמְדוּ** על הר סיני, **לֹא פָּסְקָה זֵהֲמָתָן** (שבת קמו). **וְזֶה** מה שאמרו רבותינו ז"ל: 'מי שיש

בו עזות **בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו** על הר סיני', ורמוז בזה, כי **'רַגְלֵי' דַּיְקָא, כִּי** לגויים שיש בהם את זוהמת הנחש **אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהנחש נתקלל (בראשית ג): **"עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ"**, ולכן גם לגויים חסרה בחינת ה'רגלים', ומי שיש לו עזות, הרי זה סימן שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, ולא קיבלו משם את אור התפילין, ולכן אין לו את הבושה, שהיא בחינת אור התפילין, ולכן חסרה לו בחינת ה'רגלים', כי נשארה בו זוהמת הנחש[1].

וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בַּזֹּהַר): "וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת", [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י]: 'הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם', והיינו שעל מה שטען שכל מוצאו יהרגנו, נתן לו הקב"ה את האות, שזהו אור התפילין, שהוא קירון אור הפנים, שעל ידי זה יפחדו ממנו ולא יהרגוהו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על התפילין: **"וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי** שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", שמי שרואה אדם ששורה עליו אור התפילין נופלת עליו יראה. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בַּזֹּהַר]: 'כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא** – כשקין חזר בתשובה, **"וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת"'** (תיקון סט דף קיח:).

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בסיפור התנא 'ארז נפל במקומנו וכו'.

ז. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא רבי ישמעאל בן סתריאל לפני רבי (בכורות נז:): **'אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו י"ו (שִׁשָּׁה עָשָׂר) קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ'** – הארז היה רחב כל כך שעברו על רוחבו ששה עשר קרונות (עגלות המשמשות לנסיעות) זה בצד זה.

ורמוז בזה, **כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְךְ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ** – הרי היא **נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בְּזֶה הַמַּדְרֵגָה כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל יְדֵי זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת 'תְּפִלִּין'**, כי על ידי התשובה הוא זוכה להבין יותר את גדולת הבורא, ואז נופלת עליו בושה גדולה, **בְּחִינַת: "אָז תָּבִין יִרְאַת ה'"**, שרמוז בזה, שעל ידי "אז תבין" – שהאדם מבין את גדולת הבורא, על ידי זה הוא זוכה ל"יראת ה'" – ליראה ובושה גדולה מה' יתברך, **וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה** בגדולת הבורא. **וְעִקַּר הֶאָרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל יְדֵי הַלּוּחוֹת, כַּמּוּבָא** בזוהר (בראשית וכי תשא הנ"ל): **'כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, זָכוּ לַחֲגִירַת זַיְנָא עִלָּאָה'**, דהיינו שכשאמרו ישראל נעשה ונשמע ואז קיבלו את התורה, על ידי זה זכו לחגורת כלי זיין עליון, שזהו בחינת שם הוי"ה שהקיף את כל אחד מישראל ושמר עליו, שזהו בחינת אור התפילין, ולאחר מכן כשחטאו בעגל ומשה שבר את הלוחות, אז נלקח מהם אור התפילין (כמבואר לעיל באות ו'), הרי שאור התפילין מגיע מהלוחות, שהם שורש התורה. **וּמֹשֶׁה זָכָה לְקֵרוּן עוֹר פָּנִים**, שהוא בחינת אור התפילין, **מֵאוֹר הַלּוּחוֹת** השניות שהוריד עימו מהר סיני, **כִּי הֵם הַמֹּחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמֹּחִין, וְנִתּוֹסֵף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר**, כי כמו שנתבאר לעיל, שעיקר התחלת התיקון הוא על ידי לימוד התורה, שעל ידי זה נתתקן הדיבור ועולה לשורשו אל הגבורות, והאדם מדבר בינו לבין קונו בגבורה, ונכנס בו בושה גדולה, ושב בתשובה ונכנסים בו מוחין חדשים ובינה יתירה ביותר, עד שנתגלה הבושה על פניו, שזה בחינת תפילין בחינת קירון עור הפנים, כמו כן על ידי חידוד המוחין בתורה, שהיא בעצמה עיקר המוחין, על ידי זה ניתוסף בו גם כן הכרה חדשה ומתבייש ביותר, שזה בחינת אור התפילין, אלא שזה מובן ממילא, כי קודם התשובה עדיין ידיעתו בקטנות ואינו יכול לחדד המוחין בתורה גם כן, כי הרוח שטות מטמטם את מוחו ולבו, כמבואר לעיל באות ה', ואחר התשובה האדם יכול לחדד את מוחו על ידי התורה[2]. **וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל שֵׁם עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת**, הרי שיש בהם בחינת 'יוד', **וְאָרְכָּן וָאוֹ** טפחים **וְרָחְבָּן וָאוֹ** טפחים (ב"ב יד), הרי שיש בהם בחינת 'ואו', **וְהַצַּדִּיק נִקְרָא "אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן"** (תהילים צב). **וְזֶה**

מקורות והערות

[1] ובפרפראות לחכמה כתב, כי אפשר שרוצה לומר על דרך שפירש לעיל סוף אות ד', על הפסוק 'עומדות היו רגלינו', כי הדיבור נקרא רגל וכו', 'בשעריך ירושלים' על ידי התורה וכו', ושם מבואר שעל ידי לימוד התורה מכניעין סטרא דקץ כל בשר וכו' שנמשכת מזוהמת הנחש שיונק מפגם הדיבור שהוא בחינת רגל. ויש לומר שעל כן נקצצו רגלי הנחש, רק ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, כי על ידי התורה שקבלו על הר סיני נכנע ונדחה זוהמת הנחש ונתתקן הדיבור שהוא בחינת רגל. ועל כן מי שיש בו עזות שהוא מבחינת זוהמת הנחש, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, רגלי דייקא, כי לא פסקה זוהמתן ולא נתתקן עדיין בחינת רגלין שלהם שהוא בחינת הדיבור, שעל ידי זה זוכין ליראה ובושה בחינת תפילין היפוך העזות כנ"ל. [2] פרפראות לחכמה.

וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַּיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּזֹהַר): וַיְשָׂם ה' לְקַיִן אוֹת; [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י:] הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּזֹהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת (תיקון סט, דף קח:):

ז **וְזֶה** שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (כבורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה־עָשָׂר קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמְּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְתָּהּ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עָרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה הַמַּדְרֵגָה, כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה. וְעִקַּר הָאֲרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כְּמוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ"ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, זָכוּ לְחַגִּירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקַרְנוֹ עוֹר פָּנִים מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמּוֹחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמּוֹחִין, וְנִתּוֹסַף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל־שֵׁם עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְבָּן וָאוּ וְרָחְבָּן וָאוּ (ב"ב יד), וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה. וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י"ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י"ו כַּנַּ"ל, נִתְגַּלָּה קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים, הַיְנוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין. גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תֵּמָן רָאשֵׁי תֵּמָן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם (שמות ו), הַיְנוּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא בַּת־עַיִן, רָמַז מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת־עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי (ישעיה נח). כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה, רַגְלֶךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר? עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בִּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ, קֹץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצְךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל, בְּיוֹם קָדְשִׁי – יְדִמָּה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת. וְזֶה (תענית יב:): תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הַיְנוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמְּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס. וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמַּיִם – הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. וּמַיִם עַל הָהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם, כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט. וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הַיְנוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת־חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב"ר פ"ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מִגְּבוּרוֹת עֲלָאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ. זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיה כה):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף רי.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְחִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין? – יָרָה בַּיָּם. יָרָה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פרוש: "יָרָה" עם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא גְּבוּרָה); בַּיָּם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ. בַּיָּם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה: וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם; הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח), וּמִבְחַר דָּא אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ: טֻבְּעוּ בְיַם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיַם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

(**זֹאת** הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּהּ אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה "מֵהַצִּצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וּ"קְרָא אֶת יְהוֹשֵׁעַ וְכוּ'", וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", "אַשְׁרֵי הָעָם – זַרְקָא", וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכֹּבֹת פַּרְעֹה וְכוּ'", וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם):

שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ יותר משאר הצדיקים, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ למדריגת התנא, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֵרֶךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה, וזהו ׳במקומנו׳, דהיינו שנפל למדרגת שאר הצדיקים. ומה שאמר: ׳וְעָבְרוּ׳ - לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): "וְעָבַר ה׳ לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם", וְתִרְגֵּם אֻנְקְלוֹס: ׳וְאִתְגְּלִי׳. י״ו קְרָנוֹת עַל חֵדוֹ׳ - הֵינוּ עַל יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י״ו״ר׳ כַּנַּ״ל, נִתְגַּלֶּה קֵרוּן עוֹר הַפָּנִים, הֵינוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת ׳תְּפִלִּין׳, כי הצדיק הגדול כשנפל קצת ממדריגתו והשגתו הגדולה, היה מתבייש מאוד ועשה תשובה על זה, עד שעל ידי זה זכה להתגבר ולחדד את המוחין שלו ביותר ממה שהיה במדריגה הראשונה, ואז זכה לבושה יתירה ביותר, שזהו בחינת אור התפילין, בחינת קירון אור הפנים[3].

גַּם ביאור נוסף למה שאמר ׳נפל במקומנו׳, כי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא ׳מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם׳ (ב״ר פ׳ ס״ח), ונמצא שהשגת אלוקות היא בחינת השגת מקומו של עולם. וְזֶה פֵּרוּשׁ: ׳נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ׳, שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, דהיינו לפי ההשגה שלנו במקומו של עולם, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הָיוּ לוֹ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה, וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ.

עתה יתבאר כיצד אור התפילין נרמז במילה ׳בראשית׳.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שדרשו בתיקוני זוהר (תקון ד): "בְּרֵאשִׁית" - ׳יָרֵא בּשֶׁת׳, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. ובמקום אחר דרשו בתיקוני זוהר (תיקון ד׳) על המילה "בראשית" - ׳תַּמָּן רָאשֵׁי תַּמָּן בַּת׳, דהיינו ש׳ראשי׳ רומז על "אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם" (שמות ו), דהיינו על האבות, אברהם יצחק ויעקב, שהם בחינת ׳חסד גבורה תפארת׳, ו׳בת׳ רומז על ספירת ה׳מלכות׳, הֵינוּ שהם בחינת תְּלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא בַּת עַיִן – שלושת הגוונים שבעין (לבן אדום ירוק) ובת עין (הנקודה האמצעית השחורה שבעין), וזה רָמַז על מְקוֹם הַתְּפִלִּין שנאמר עליהם "וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ" (שם יג), וכיון שנאמר בתפילין בחינת ׳בין עיניך׳ נמצא ששלושת הגוונים שבעין ובת עין רומזים על התפילין, וּתְלָת גְּוָנִין דְּעֵינָא – ושלושת הגוונים שבעין וּבַת עַיִן, הֵם כנגד אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שבתפילין, ונמצא שנרמז ב׳בראשית׳ שלושת הגוונים שבעין ובת עין, שזהו בחינת התפילין, וגם נרמז ב׳בראשית׳ ענין היראה והבושה, שזהו גם כן בחינת אור התפילין.

עתה יתבאר כי ענין לימוד התורה בדחקות ועניות שעל ידי זה מעלים את הדיבור לשורשו, זהו גם כן בחינת המשכת קדושת שבת לימות החול.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (ישעיה נח): "אִם תָּשִׁיב מִשַׁّבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי". ורמוז בזה, כִּי "שַׁבָּת" - בְּחִינַת בּוּשָׁה, כי ׳שבת׳ אותיות ׳בשת׳. "רַגְלֶךָ" - בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא ׳רֶגֶל׳, כמבואר לעיל באות ד׳, ועל ידי זה האדם זוכה לדבר בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות, ועל ידי זה הוא זוכה ליראה ובושה, שזהו בחינת קדושת שבת, כי בשבת האדם זוכה לבושה ויראה. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר, "עֲשׂוֹת חֲפָצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי". כִּי זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ שפיתה את אדם הראשון וחוה גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, כמו שאמר הקב״ה לאדם הראשון ״בזעת אפך תאכל לחם וגו׳״, ובימות החול שאז זמן עשיית שלושים ותשע מלאכות, אז הוא זמן שליטת הקליפות, שהם זוהמת הנחש, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא – כמובא בִּמְכִילְתָּא (פ׳ בחודש אות ד) על הפסוק: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" - ׳זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת׳, שאם תזדמן לך מנה יפה תשמור אותה לשבת, ורמוז בזה, שהאדם צריך לזכור את השבת בכל ימי החול, ולהמשיך את קדושת שבת לימי החול, וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֶהֱמַת הַנָּחָשׁ, שהוא בחינת ׳קֵץ כָּל בָּשָׂר׳, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ ׳סְעָרָה׳, ששולט על הדיבור, וְעַל יְדֵי זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר לשורשו. כי המשכת קדושת שבת לימות החול היא אותה בחינה של לימוד התורה בעניות ודחקות, כי כמו שעל ידי שלומדין תורה בעניות ודחקות, שהוא בחינת לילה, שאז שלטונו של ׳קץ כל בשר׳, על ידי זה דייקא מכניעין את ה׳קץ כל בשר׳ תחת הדיבור של הקדושה, ואז הדיבור עולה לשורשו, והאדם זוכה

מקורות והערות

[3] פרפראות לחכמה.

וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַּיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּזֹהַר): וַיְשָׂם ה' לְקַיִן אוֹת; [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י:] הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּזֹהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת (תיקון סט, דף קח:):

ז **וְזֶה** שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (כבורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה־עָשָׂר קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְתָּהּ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עָרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה הַמַּדְרֵגָה, כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה. וְעִקַּר הָאֲרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כְּמוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ"ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, זָכוּ לְחַגִּירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקַרְנוֹ עוֹר פָּנִים מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמּוֹחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמּוֹחִין, וְנִתּוֹסַף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל־שֵׁם עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְכָּן וָאוּ וְרָחְבָּן וָאוּ (ב"ב יד), וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה. וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י"ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י"ו כַּנַּ"ל, נִתְגַּלָּה קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים, הַיְנוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין. גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תֵּמָן רָאשֵׁי תֵּמָן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם (שמות ו), הַיְנוּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא בַּת־עַיִן, רַמְזוּ מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא וּבַת־עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי (ישעיה נח). כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה, רַגְלֶךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר? עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֲחֲמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בִּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֲחֲמַת הַנָּחָשׁ, קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצְךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל, בְּיוֹם קָדְשִׁי – יִדְמֶה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת. וְזֶה (תענית יב:): תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הַיְנוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס. וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמַּיִם – הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. וּמַיִם עַל הָהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם, כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט. וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הַיְנוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת־חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב"ר פ"ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מִגְּבוּרוֹת עֲלָאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ. זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיה כה):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף רי.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְחִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין? – יָרֶה בַּיָּם. יָרֶה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פרוש: "יָרֶה" עם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא גְּבוּרָה); בַּיָּם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ. בַּיָּם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה: וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם; הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח), וּמִבְחַר דָּא אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ: טֻבְּעוּ בְיַם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיַם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

(**זֹאת** הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּהּ אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה "מֵחֲצִצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וּ"קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ'", וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", "אַשְׁרֵי הָעָם – זַרְקָא", וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְכוּ'", וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם):

לתשובה ולבושה. כך גם בימי החול שאז שולט זוהמת הנחש 'קץ כל בשר', ואז דייקא כשזוכה להמשיך קדושת שבת לימי החול, על ידי זה דייקא נדחה זוהמת הנחש, ונתתקן הדיבור ועולה לשורשו, ואז האדם זוכה לתשובה ולבושה, שהיא בחינת תפילין, בחינת קדושת שבת[4]. **וְזֶה פֵּרוּשׁ: "עֲשׂוֹת חֶפְצֶךָ" - כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצֶךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל. "בְּיוֹם קָדְשִׁי" - יִדְמֶה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת**, שעשיית המלאכות תהיה בקדושה גדולה, הנמשכת מקדושת שבת.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בדברי הגמרא: 'הארץ עומדת על עמודים וכו'.

וְזֶה רמוז במה שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה יב:): **'תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים**, ועמודים על המים, ומים על ההרים, והרים על הרוח, ורוח על סערה, וסערה על זרועו של הקב"ה'[5]. ורמוז בזה, כי 'הארץ', **הַיְנוּ 'בִּינָה'**, שממנה נמשכת בחינת **'אֶרֶץ הַחַיִּים', שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל**, כמובא לעיל באות ה', שאור התפילין נמשך מספירת ה'בינה', דהיינו כשהאדם מתבונן בגדולת הבורא, שעל ידי זה הוא זוכה לבושה ויראה, ומובא לעיל באות ו' שהתפילין הם בחינת 'חיים'[6]. **וְהַתְּפִילָּה נִקְרָא 'עַמּוּד', עַל שֵׁם** (תהלים קו): **"וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס** ויפלל", וזהו: 'הארץ עומדת על עמודים' – אור התפילין נמשך מהתפילה שהאדם מתפלל בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות, שעל ידי זה נכנסת בו בושה גדולה והוא חוזר בתשובה, ואז מתגלה הבושה על פניו, שזהו בחינת אור התפילין. **'וְעַמּוּדִים' - בְּחִינַת תְּפִלָּה, 'עַל הַמַּיִם' - הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איכה ב): **"שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'"**, דהיינו שהתפילה בינו לבין קונו צריכה להיות מתוך חמימות הלב. **'וּמַיִם עַל הֶהָרִים' - זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם. כִּי 'הֶהָרִים' זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על התורה (משלי ח'): **"בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ"** – אני מלמדת את המלכים את הדינים והמשפטים. הרי שהתורה היא גבוהה ורמה, שזהו בחינת 'הר', ולכן יש לה כח לרומם את המלכים. **גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא 'הַר', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שהמלאך אמר ללוט (בראשית יט): **"הָהָרָה הִמָּלֵט"**, ופירש רש"י שימלט אל אברהם היושב בהר, ודרשו רבותינו ז"ל (ב"ר פ' נ') שימלט בזכות אברהם שנקרא הר, כמו שנאמר (שה"ש ב) "מדלג על ההרים". וכיון שהרים רומז לאברהם, ועל ידי התורה שלומדים בלילה מתעוררת בחינת החסד של אברהם (כמבואר לעיל באות ד'), נמצא ש'הרים' רומז לתורה, וזהו 'ומים על ההרים' – שהתפילה בחמימות הלב נמשכת מהתורה, כי על ידי התורה שהאדם לומד בעניות ודחקות, שהוא בחינת לילה, מתגלה בחינת החסד, והוא מכניע את הקליפות שהם בחינת מידת הדין, ומעלה את הדיבור מביניהם, ועל ידי זה הוא מעלה את הדיבור לשורשו שהוא הגבורות, ואז הוא יכול לדבר בינו לבין קונו בגבורה ובחמימות הלב. **'וְהָרִים עַל הָרוּחַ' - הַיְנוּ 'רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא', הַיְנוּ בְּחִינַת 'דִּבּוּר', שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרַת חֶסֶד** שהוא בחינת 'הרים' **נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל** שהוא בחינת 'רוח', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "שֹׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר"**, ורמוז בזה, שכל כח הסטרא אחרא והקליפות שהם בחינת 'שכיבה' ושינה, הוא רק עד הבוקר, ובבוקר מתגלה מידת החסד, והקליפות השולטים על הדיבור שהם בחינת מידת הדין נכנעים ונופלים, וכן כשהאדם לומד תורה בעניות ודחקות הוא גם כן זוכה שמתגלה מידת החסד והבוקר, ונכנעת

מקורות והערות

[4] פרפראות לחכמה. וכתב עוד לבאר, כי מחמת זה בעצמו שבת לאו זמן תפלין הוא, כי הוא בעצמו אות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (עירובין צ"ו), כי תפילין הם סימן על דביקות כנזכר לעיל באות א', היינו אם הוא דבוק בה' יתברך כל כך עד שהבושה והיראה נתגלתה על פניו, ובשבת אין צריכין לזה כי קדושת שבת בעצמו גורם לזה, כי שבת הוא בחינת תיקון הדיבור וביטול זוהמת הנחש קץ כל בשר, והוא בחינת מוחין בחינת תשובה בחינת יראה בחינת בושה בחינת תפילין כנ"ל. [5] בגמ' חגיגה דף י"ב ע"ב מובא: "תניא רבי יוסי אומר, אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואין יודעות על מה הן עומדות, הארץ על מה עומדת על העמודים, שנאמר המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון, עמודים על המים, שנאמר לרוקע הארץ על המים, מים על ההרים, שנאמר על הרים יעמדו מים, הרים ברוח שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, רוח בסערה, שנאמר רוח סערה עושה דברו, סערה תלויה בזרועו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר ומתחת זרועות עולם, וחכמים אומרים על שנים עשר עמודים עומדת, שנאמר יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, ויש אומרים שבעה עמודים, שנאמר חצבה עמודיה שבעה, רבי אלעזר בן שמוע אומר על עמוד אחד וצדיק שמו, שנאמר וצדיק יסוד עולם". ופירש"י: "יוצר הרים ובורא רוח – מה ענין זה אצל זה, אלא ללמדך שההרים עומדין על הרוח. רוח סערה עושה דברו – דבר הרוח סערה עשאתו. ומתחת – כל היצירה. זרועות עולם – הסובלות אותו".
[6] פרפראות לחכמה.

וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַּיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּזֹהַר): וַיְשָׁם ה' לְקַיִן אוֹת; [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י:] הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּזֹהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת (תיקון סט, דף קח:):

ז **וְזֶה** שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (כבורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה־עָשָׂר קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְתָּהּ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עָרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה הַמַּדְרֵגָה, כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה. וְעִקַּר הָאֲרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כְּמוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ"ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, זָכוּ לְחַגִּירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקַרְנוֹ עוֹר פָּנִים מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמּוֹחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמּוֹחִין, וְנִתּוֹסַף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל־שֵׁם עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְכָּן וָאוּ וְרָחְבָּן וָאוּ (ב"ב יד), וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה. וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י"ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י"ו כַּנַּ"ל, נִתְגַּלָּה קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים, הַיְנוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין. גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תֵּמָן רָאשֵׁי תֵּמָן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם (שמות ו), הַיְנוּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא בַּת־עַיִן, רָמֵז מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא וּבַת־עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי (ישעיה נח). כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה, רַגְלֶךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר? עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בִּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ, קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצְךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל, בְּיוֹם קָדְשִׁי – יְדִמָּה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת. וְזֶה (תענית יב:): תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הַיְנוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס. וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמַּיִם – הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. וּמַיִם עַל הָהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם, כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט. וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הַיְנוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת־חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב"ר פ"ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מִגְּבוּרוֹת עֲלָאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ. זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיה כה):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף רי.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְחִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכָה לִבְחִינַת תְּפִלִּין? – יָרָה בַּיָּם. יָרָה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פרוש: "יָרָה" עם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא גְּבוּרָה); בַּיָּם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ. בַּיָּם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה: וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם; הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח), וּמִבְחַר דָּא אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ: טֻבְּעוּ בְיַם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיַם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

(**זֹאת** הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּהּ אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה "מֵהַצִּצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וּ"קְרָא אֶת יְהוֹשֵׁעַ וְכוּ'", וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", "אַשְׁרֵי הָעָם – זַרְקָא", וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְכוּ'", וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם):

בחינת הלילה, שזהו בחינת הסטרא אחרא והקליפות, ואז עולה הדיבור לשורשו.

ומה שאמרו: 'וְרוּחַ עַל סְעָרָה' - הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת 'קֵץ כָּל בָּשָׂר', שזהו הקליפה שמקטרגת על בני אדם ורוצה לגרום קץ וכליון לכל בשר, **והוּא בְּחִינַת 'אַחַר הַדְּבָרִים'**, דהיינו שהוא אחר ותחת ה'מלכות' שהיא בחינת 'דיבור', שהיא המדריגה התחתונה של הקדושה, **הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר** דקדושה, כשפוגמים בדיבור, **וְנַעֲשֶׂה** 'רוּחַ סְעָרָה' כַּנַּ"ל. ומה שאמרו: **'וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא' - כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר**, שהוא מלאך המות שהורג את בני האדם, **כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל על הפסוק: **"וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" - 'דָּא** – זה **מַלְאַךְ הַמָּוֶת'** (ב"ר פ"ט), כי על ידי זה נזהרים בני האדם מלחטוא, **וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם** של הקליפות הוא **מִגְּבוּרוֹת עִלָּאִין** – העליונות, **כִּי** בשורשו **הוּא טוֹב מְאֹד**, **ובהשתלשלות** אחר השתלשלות מהגבורות הקדושות העליונות נבראו הסטרא אחרא והקליפות. **וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ**, 'זְרוֹעַ' אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שהם הבחינה העליונה שנקראת 'חמש אצבעות שביד שמאל', **שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ** של הקליפות **עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח** (ישעיה כה), דהיינו עד לעתיד לבוא, שאז הקב"ה יבער לגמרי את הקליפות, שהם בחינת מוות.

עתה יתבאר כיצד המבואר במאמר זה רמוז בפסוק "מרכבות פרעה וחילו וגו'".

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שרמוז בפסוק: **"מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ" - הַיְנוּ בְּחִינַת 'תְּפִלִּין'**, **כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר** (ויגש ר"י.), **שֶׁ'פַּרְעֹה' הִיא** רמז על **אִמָּא** – ספירת ה'בינה' שמכונה 'אמא', **דְּכָל נְהִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ** – שכל האורות של החסדים והגבורות (שהיו סתומים בספירת ה'חכמה' שמעליה) **נפרעים** ומתגלים ממנה, ומבואר לעיל שאור התפילין נמשך מספירת ה'בינה'. **וּתְפִלִּין נִקְרָא 'מֶרְכָּבוֹת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים לג): **"רוֹכֵב שָׁמַיִם"**. **וְ'שָׁמַיִם'** הם מעורבים **מאֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין**, וגם בתפילין יש בחינת גוונין, **כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה** – מאירים מאור ה'בינה' שמכונה 'אמא עליונה', שיש בה חסדים וגבורות, שהם בחינת אש ומים, ונמצא שהתפילין הם בחינת 'שמים', ו'שמים' הם בחינת 'רוכב', כמו שנאמר "רוכב שמים", ונמצא ש"מרכבות" רומז על התפילין, וכן "פרעה" רומז על התפילין.

וְעַל יְדֵי מַה תִּזְכֶּה לִבְחִינַת תְּפִלִּין, על ידי: **"יָרָה בַּיָּם"**. 'יָרָה', **הֵם הַגְּבוּרוֹת** (פֵּרוּשׁ, "יָרָה" עִם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא 'גְּבוּרָה'). **"בַּיָּם", הוּא בְּחִינַת 'דִּבּוּר'**, כמבואר לעיל באות ב' שה'דיבור' הוא בחינת 'מלכות', שהיא בחינת 'ים שכל הנחלים הולכים לתוכו', והיינו **כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר** שהוא בחינת 'בים' **לְשָׁרְשָׁהּ** שהוא הגבורות שהם בחינת "ירה". **וְעַל יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ, עַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד** ביום, **וְאָז: "הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'** והאנשים שולחו", שרומז על הקליפות השולטים על הדיבור שנכנעים ונופלים, **וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה** בחינת **'בַּת אַבְרָהָם', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ** רבותינו ז"ל (ב"ב טז:) על הפסוק "וה' ברך את אברהם בכל": **'בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבַכֹּל שְׁמָהּ'**, והנה **'בַּיָּם' גִּימַטְרִיָּא 'בַּכֹּל'**, דהיינו שהדיבור שהוא בחינת 'בים' הוא בחינת 'בכל', דהיינו בחינת 'אברהם', כי תיקון הדיבור הוא על ידי התורה, שעל ידי זה מתגלה מידת החסד, שזהו בחינת 'אברהם', ונכנעת מידת הדין, שעל ידי זה מעלים את הדיבור לשורשו, וכיון שעליית הדיבור ותיקונו הוא על ידי החסד, לכן נקרא הדיבור 'בת אברהם'.

וְזֶה הרמוז בהמשך הפסוק: **"וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם"**, **הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי** – תורה משולשת, שיש בה תורה ונביאים וכתובים (שבת פח), **וזהו** בחינת "שלישיו". **"וּמִבְחַר" דָּא** – זה בחינת **'אַבְרָהָם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (נחמיה ט): **"אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם"**. **פֵּרוּשׁ, עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת 'אַבְרָהָם'** – מידת החסד, **עַל יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְ'קֵץ כָּל בָּשָׂר'** שהוא הקליפה ששלטה על הדיבור **יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא** – בנקב התהום הגדול. **וְזוֹ "טֻבְּעוּ בְיַם סוּף" - 'סוּף' הוּא בְּחִינַת 'קֵץ כָּל בָּשָׂר'**, שהוא בחינת 'קץ וסוף', **שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיַם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא** – בנקב התהום הגדול, דהיינו שהוא יכנע ויפול, **עַל יְדֵי 'בֹּקֶר' דְּאַבְרָהָם'**, שהוא בחינת החסד, **שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל**, ואז יעלה הדיבור לשורשו, שהוא הגבורות.

(מוסיף ר' נתן ז"ל: זֹאת הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּה אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין

וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַּיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּזֹהַר): וַיְשָׂם ה' לְקַיִן אוֹת; [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י:] הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּזֹהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת (תיקון סט, דף קח:):

ז **וְזֶה** שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (כבורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה־עָשָׂר קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְתָּהּ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עָרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה הַמַּדְרֵגָה, כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה. וְעִקַּר הָאֲרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כְּמוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ"ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, זָכוּ לְחַגִּירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקַרְנוֹ עוֹר פָּנִים מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמּוֹחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמּוֹחִין, וְנִתּוֹסַף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל־שֵׁם עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְבָּן וָאוּ וְרָחְבָּן וָאוּ (ב"ב יד), וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה. וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י"ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הַיְנוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י"ו כַּנַּ"ל, נִתְגַּלָּה קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים, הַיְנוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין. גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תֵּמָן רָאשֵׁי תֵּמָן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם (שמות ו), הַיְנוּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא בַּת־עַיִן, רָמַז מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא וּבַת־עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי (ישעיה נח). כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה, רַגְלֶךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר? עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֲחֲמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בִּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֲחֲמַת הַנָּחָשׁ, קֹץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצְךָ, הַיְנוּ בִּימֵי הַחֹל, בְּיוֹם קָדְשִׁי – יְדִמָּה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הַיְנוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת. וְזֶה (תענית יב:): תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הַיְנוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס. וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמַּיִם – הַיְנוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. וּמַיִם עַל הָהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם, כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט. וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הַיְנוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַיְנוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת־חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הַיְנוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדִּבָּרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשָׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב"ר פ"ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מִגְּבוּרוֹת עֲלָאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ. זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיה כה):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הַיְנוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף רי.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְחִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכָּה לִבְחִינַת תְּפִלִּין? – יָרָה בַּיָּם. יָרָה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פרוש: "יָרָה" עם הַכּוֹלֵל גִּימַטְרִיָּא גְּבוּרָה); בַּיָּם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשָׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ. בַּיָּם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה: וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם; הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח), וּמִבְחַר דָּא אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ: טֻבְּעוּ בְיַם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דָּבוּק בְּיַם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

(**זֹאת** הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּהּ אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה "בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וּ"קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ'", וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", "אַשְׁרֵי הָעָם – זַרְקָא", וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְכוּ'", וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם):

שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּכָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהַיְנוּ הַתּוֹרָה "בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" (סימן ה'), וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" (סימן ד'), וּ"קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ" וְכוּ' (סימן ו'), וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים" (סימן ל"ג), וְ"אַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים" (סימן ל"ד), "אַשְׁרֵי הָעָם זַרְקָא" (סימן ל"ה), וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכָּבוֹת פַּרְעֹה" וְכוּ'. וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם. וְאָמַר שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם).

וְזֶה: בְּיָדוּעַ שֶׁלֹּא עָמְדוּ רַגְלֵי אֲבוֹתָיו; רַגְלֵי דַּיְקָא, כִּי אֵין לָהֶם רַגְלַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ג): עַל גְּחֹנְךָ תֵלֵךְ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (בְּזֹהַר): וַיְשָׂם ה' לְקַיִן אוֹת; [פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י:] הֶחֱזִיר מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּזֹהַר]: כַּד תָּב בִּתְיוּבְתָּא, וַיָּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת (תיקון סט, דף קח:):

ז **וְזֶה** שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא (כבורות נז:): אֶרֶז נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, וְעָבְרוּ עָלָיו שִׁשָּׁה־עָשָׂר קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ. כִּי יָדוּעַ, שֶׁהַצַּדִּיק שֶׁעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בִּדְבֵקוּת גָּדוֹל וּבְשֵׂכֶל גָּדוֹל, כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֹּאת הַמַּדְרֵגָה שֶׁהוּא עַכְשָׁו בָּהּ, גַּם הִיא מַדְרֵגָה גְּדוֹלָה לְעֻרְתָּהּ שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, אֲבָל מֵחֲמַת שֶׁלְּפִי עָרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, הוּא מִתְבַּיֵּשׁ בָּזֶה הַמַּדְרֵגָה, כְּאִלּוּ חָטָא אֵיזֶה חֵטְא, וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל זֶה כְּאִלּוּ חָטָא, וּבָא עַל־יְדֵי־זֶה לְבוּשָׁה גְּדוֹלָה, הֵינוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, בְּחִינַת: אָז תָּבִין יִרְאַת ה'; וּבָא לִבְחִינַת יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְהַכָּרָה. וְעִקַּר הָאֲרַת הַתְּפִלִּין בָּאִים עַל־יְדֵי הַלּוּחוֹת, כַּמּוּבָא (בזוהר בראשית וכי תשא הנ"ל): כְּשֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, זָכוּ לְחַגִּירַת זַיְנָא עִלָּאָה. וּמֹשֶׁה זָכָה לְקַרְנוֹ עוֹר פָּנִים מֵאוֹר הַלּוּחוֹת, כִּי הֵם הַמּוֹחִין בְּעַצְמָן, כִּי עַל־יְדֵי חִדּוּד הַשֵּׂכֶל בַּתּוֹרָה נִתְחַדְּדוּ הַמּוֹחִין, וְנִתּוֹסַף בּוֹ הַכָּרָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּיוֹתֵר. וְהַלּוּחוֹת הֵם שֹׁרֶשׁ הַתּוֹרָה, וְנִקְרָאִים י"ו, עַל־שֵׁם עֲשָׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, וְאָרְכָּן וָאוּ וְרָחְבָּן וָאוּ (ב"ב יד), וְהַצַּדִּיק נִקְרָא אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן. וְזֶה שֶׁסִּפֵּר הַתַּנָּא בִּשְׁבָחוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה צַדִּיק בְּדוֹרוֹ, וְנָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ, כִּי בְּוַדַּאי מַדְרֵגַת הַתַּנָּא הָיְתָה גַּם־כֵּן גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְךְ הַצַּדִּיק הָיְתָה נְפִילָה. וְעָבְרוּ – לְשׁוֹן הִתְגַּלּוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יב): וְעָבַר ה' לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם; וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְאִתְגְּלִי. י"ו קְרָנוֹת עַל חֲדוֹ – הֵינוּ עַל־יְדֵי חִדּוּד שִׂכְלוֹ וְחִדּוּשׁ שִׂכְלוֹ, שֶׁקִּבֵּל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא י"ו כַּנַּ"ל, נִתְגַּלָּה קֶרֶן עוֹר הַפָּנִים, הֵינוּ בּוּשָׁה, בְּחִינַת תְּפִלִּין. גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה פֵּרוּשׁ: נָפַל בִּמְקוֹמֵנוּ; שֶׁנָּפַל לְהַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת לְפִי הַשָּׂגָתֵנוּ, הֲגַם שֶׁגַּם הַשָּׂגָתֵנוּ גְּדוֹלָה, אֲבָל לְפִי עֶרְכּוֹ הֲוֵי לֵהּ נְפִילָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה וּמִתְבַּיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתֵנוּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ: בְּרֵאשִׁית – יָרֵא בֹּשֶׁת, כִּי הַיִּרְאָה הוּא הַבּוּשָׁה. תֵּמָן רָאשֵׁי תֵּמָן בַּת, אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבוֹתָם (שמות ו), הֵינוּ תְּלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא בַּת־עַיִן, רַמְזוּ מְקוֹם הַתְּפִלִּין, וּלְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ (שם יג), וּתְלַת גְּוָנִין דְּעַיְנָא וּבַת־עַיִן, הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת. וְזֶה פֵּרוּשׁ: אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי (ישעיה נח). כִּי שַׁבָּת – בְּחִינַת בּוּשָׁה, רַגְלֶךָ – בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לְתַקֵּן הַדִּבּוּר, הַנִּקְרָא רֶגֶל. וְאֵיךְ תְּתַקֵּן הַדִּבּוּר? עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. כִּי זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ גָּרַם שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע קְלָלוֹת, שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת, וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַמְשִׁיךְ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, לְקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כִּדְאִיתָא בִּמְכִילְתָּא: זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – זָכְרֵהוּ מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; וּלְפִי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁמְּקַדֵּשׁ יְמֵי הַחֹל, כֵּן נִדְחֶה זֶהֲמַת הַנָּחָשׁ, קֹץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּחַ סְעָרָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹלֶה הַדִּבּוּר. וְזֶה פֵּרוּשׁ: עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ – כְּשֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה חֶפְצְךָ, הֵינוּ בִּימֵי הַחֹל, בְּיוֹם קָדְשִׁי – יִדְמֶה כְּאִלּוּ עַכְשָׁו יוֹם קָדְשִׁי. הֵינוּ, שֶׁתַּמְשִׁיךְ מִקְּדֻשַּׁת שַׁבָּת עַל יְמֵי הַחֹל, וְתַקְדִּישֵׁם מִשְּׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת. וְזֶה (תענית יב:): תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת, רוֹאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מָה רוֹאִים, הָאָרֶץ עוֹמֶדֶת עַל עַמּוּדִים – הֵינוּ בִּינָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁמִּמֶּנָּה תּוֹצְאוֹת הַתְּפִלִּין כַּנַּ"ל, וְהַתְּפִלָּה נִקְרָא עַמּוּד, עַל־שֵׁם (תהלים קו): וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס. וְעַמּוּדִים – בְּחִינַת תְּפִלָּה, עַל הַמַּיִם – הֵינוּ עַל הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איכה ב): שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי ה'. וּמַיִם עַל הָהָרִים – זוֹ בְּחִינַת תּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר חֶסֶד אַבְרָהָם, כִּי הֶהָרִים זוֹ תּוֹרָה, שֶׁהוּא מְרוֹמָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ח): כִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ. גַּם אַבְרָהָם נִקְרָא הַר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית יט): הָהָרָה הִמָּלֵט. וְהָרִים עַל הָרוּחַ – הֵינוּ רוּחַ פִּיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הֵינוּ בְּחִינַת דִּבּוּר, שֶׁעַל־יְדֵי הַתּוֹרַת־חֶסֶד נִתְעַלֶּה הַדִּבּוּר כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: שִׁכְבִי עַד הַבֹּקֶר. וְרוּחַ עַל סְעָרָה – הֵינוּ שֶׁבְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, הוּא בְּחִינַת אַחַר הַדְּבָרִים, הוּא יוֹנֵק מֵהַדִּבּוּר, וְנַעֲשֶׂה רוּחַ סְעָרָה כַּנַּ"ל. וּסְעָרָה עַל זְרוֹעוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – כִּי הַבְּרִיּוֹת צְרִיכִין לְקֵץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד – דָּא מַלְאַךְ־הַמָּוֶת (ב"ר פ"ט), וְהִשְׁתַּלְשְׁלוּתָם מִגְּבוּרוֹת עֲלָאִין, כִּי הוּא טוֹב מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁסְּעָרָה בִּזְרוֹעַ. זְרוֹעַ אֵלּוּ חֲמִשָּׁה גְּבוּרוֹת, שֶׁמִּשָּׁם חִיּוּתוֹ עַד זְמַן בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח (ישעיה כה):

וְזֶה פֵּרוּשׁ: מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ – הֵינוּ בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר (ויגש דף רי.), שֶׁפַּרְעֹה הִיא אִמָּא, דְּכָל נְחִירִין אִתְפַּרְעָן וְאִתְגַּלְיָן מִנַּהּ. וּתְפִלִּין נִקְרָא מֶרְכָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים לג): רוֹכֵב שָׁמַיִם. וְשָׁמַיִם, אֵשׁ וּמַיִם, בְּחִינַת גְּוָנִין, כִּי תְּפִלִּין הֵם נָהֲרִין מֵאִמָּא עִלָּאָה. וְעַל־יְדֵי מָה תִּזְכֶּה לִבְחִינַת תְּפִלִּין? – יָרָה בַּיָּם. יָרָה, הֵם הַגְּבוּרוֹת (פרוש: "יָרָה" עם הכולל גימטריא גבורה); בַּיָּם, הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, כְּשֶׁתְּקַשֵּׁר וְתַעֲלֶה אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ. וְעַל־יְדֵי מָה תּוּכַל לְהַעֲלוֹת אֶת הַדִּבּוּר לְשָׁרְשָׁהּ? עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בַּלַּיְלָה, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַזֶּה נִמְשָׁךְ חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְאָז: הַבֹּקֶר אוֹר וְכוּ'; וְאָז הַדִּבּוּר עוֹלֶה וְנַעֲשֶׂה בַּת אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (ב"ב טז:): בַּת הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם וּבְכֹל שְׁמָהּ. בַּיָּם גִּימַטְרִיָּא בַּכֹּל. וְזֶה: וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם; הַתּוֹרָה נִקְרָא אוֹרַיְתָא תְּלִיתָאֵי (שבת פח), וּמִבְחַר דָּא אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (נחמיה ט): אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם. פֵּרוּשׁ, עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל־יָדָהּ נִתְעוֹרֵר מִדַּת אַבְרָהָם, עַל־יָדָהּ נִתְתַּקֵּן הַדִּבּוּר, וְקֵץ כָּל בָּשָׂר יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא. וְזוֹ: טֻבְּעוּ בְיַם סוּף – סוּף הוּא בְּחִינַת קֵץ כָּל בָּשָׂר, שֶׁהוּא דִּבּוּק בְּיָם הַדִּבּוּר, יִטְבַּע בְּנֶקְבָּא דִּתְהוֹמָא רַבָּא, עַל־יְדֵי בֹּקֶר דְּאַבְרָהָם, שֶׁנִּתְעוֹרֵר עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה כַּנַּ"ל:

(**זֹאת** הַתּוֹרָה הִיא סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר שָׁם בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכַנִּרְשָׁם מִן הַצַּד בַּהַגָּהּ אֵיךְ כָּל כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין כְּלוּלִין שָׁם, וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים לַמַּשְׂכִּילִים. וַעֲדַיִן צְרִיכִין בֵּאוּר רָחָב לְבָאֵר הַדָּבָר הֵיטֵב, וְאִם יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי, יִתְבָּאֵר הַדָּבָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ:

וְדַע, שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁחִשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין, דְּהֵינוּ הַתּוֹרָה "מֵחֲצִצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר" וְ"אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ" וּ"קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכוּ'", וְהַתּוֹרָה "מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים", "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", "אַשְׁרֵי הָעָם – זַרְקָא", וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת: "מַרְכֶּבֹת פַּרְעֹה וְכוּ'", וְעוֹד כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת, שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עַתָּה לְפָרְטָם, וְאָמַר, שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד כַּוָּנוֹת תְּפִלִּין. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְהַשִּׂיגָם):

לט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ (דברים יא). **עֵשֶׂב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **ע'וֹשֶׂה שָׁ'לוֹם בִּ'מְרוֹמָיו. בְּשָׂדְךָ**, לְשׁוֹן שִׁדּוּד וּשְׁבִירָה. כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רָעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַשָּׁם גְּבוּלְךָ שָׁלוֹם (תהלים קמז), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַטָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַעְלָה (סנהדרין קג:). בְּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוֶּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרַעֲבוֹן הוּא לְבַהֲמִיּוּת. גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' סג): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן – דָּא קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. נִמְצָא, הַמַּחֲלֹקֶת, הֵינוּ מַה שֶּׁמִּחְרְפִין לָאָדָם, בָּא עַל־יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב, וְרָעָב הַזֶּה, הֵינוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְהָעָרְלָה הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעָרְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שִׂבְעַ גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גְּבֵי יוֹסֵף (שם מז): תֵּן זֶרַע וְנִחְיֶה. פֵּרוּשׁ אַחֵר: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – רָמֵז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ח): וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ. בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – הֵינוּ: אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים? כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בִּקְדֻשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הֵינוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְמֶה לְךָ כְּאִלּוּ בְּפֶאֱךָ שֵׁד (נדרים כ:). וְזֶה: בְּשָׂדְךָ – לְשׁוֹן שֵׁד, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ לְךָ בָּנִי קַיָּמָא, כִּי מִיתַת הַבָּנִים זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַטִּקְלָא, הֵינוּ קְלִפּוֹת נוּגַה, הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה. גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶא עִקַּר זִוּוּגְךָ בְּלֵיל־שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת בִּקְדֻשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. וְזֶה: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – זֶה רָמֵז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשִּׂבְעָה, שֶׁמְּמַנּוּ נִתְבָּרְכִין שִׁשָּׁת יָמִים:

מ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אִיתָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: "אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֵלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בָּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיְּכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּעֲבוֹדָה־זָרָה (ישעיה ל): צֵא תֹאמַר לוֹ. צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל. גַּם עַל־יְדֵי טִלְטוּל מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁנֶּרֶם, כִּבְיָכוֹל, לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כח): וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס. גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ רַשִׁ"י, וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אֲזַי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטַּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ. גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה (אבות פרק ג):

מא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְקוּדִין הִנֵּה אִיתָא בְּעֵץ־חַיִּים, דף כב: הַבְּרָכִים, הֵינוּ הָרַגְלִין, הֵם נָצַח הוֹד, וְהֵם עוֹקְבִין. וְעֵקֶב גִּימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, שֶׁהֵם דִּינִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ. וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבְּרָכִים הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ הַבִּינָה, וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִבִּינָה, אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בְּרָכִים. וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת נִקְרָא יַיִן, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּרָכִים בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יַעֲקֹב, אֲזַי הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כז): וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ – שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה. נִמְצָא עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבִּבִּינָה, וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלִין, הֵינוּ שֶׁמַּרְקֵד, בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם. וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' (במדבר כח); אֲבָל מִי שֶׁמַּרְקֵד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י): וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה. נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם נָצַח וָהוֹד, וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת, וְאֵשׁ זָרָה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁכֵּר, הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אַחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם. וְזֶה גַּם־כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא עַמּוּדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (פסחים קיט). וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ יָד הַגְּדוֹלָה וְכוּ', וְהֵינוּ שָׁלֹשׁ יָדוֹת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד גִּימַטְרִיָּא מ"ב. וְשָׁם מ"ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שֵׁמוֹת, וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ ו' אוֹתִיּוֹת, וּיְכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו הַזִּוּן, הֵינוּ הַשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד ו' אוֹתִיּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא עַמּוּדִים, וְאָז נִקְרָא: וְיֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵלּוּ עַמּוּדִים, הֵינוּ רַגְלִין, הֵינוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים גִּימַטְרִיָּא עֵקֶב, וְיֵשׁ שָׁם אַחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים. וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בִּבִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויקרא דף י): בִּינָה דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ, אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה (משלי ח). וְשָׁם מ"ב בְּבִינָה. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ"ב לְתוֹךְ עַמּוּדִים, אֲזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות כז): וְיֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף; פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי חֲשֻׁקָה וְהִתְחַבְּרוּת וְיֵי עִם **עַמּוּדִים** נַעֲשָׂה **כֶּסֶף**, חֶסֶד, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין: עֵץ־חַיִּים פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א"א): שֵׁם **מ"ב** בְּבִינָה. וְאֵלּוּ הֵם **מ"ב** הֵם **ש"ע** נְהוֹרִין הַמְּאִירִין, וְעִם **ח'** חִוְּרָתָא גִּימַטְרִיָּא **בַּשָּׁלוֹם**. שָׁם בְּפֶרֶק יד: גִּימַטְרִיָּא **חַשְׁמַל** – **מַלְבּוּשׁ**, שֶׁזֶּה הַחַשְׁמַל שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מֵ"עָשׁ" שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' נא): כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ. וְזֶה (יומא עא): הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. לְנַסֵּךְ, הֵינוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ב): וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וְכוּ'. יַיִן, זֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. מִזְּבֵּחַ, זֶה בְּחִינַת דִּינִים. תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, הֵם בְּחִינַת נָצַח הוֹד. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל־יְדֵי שֹׁרְשָׁם, שֶׁהוּא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, מַה יַּעֲשֶׂה? עֲצָה (מוקה) עַל זֶה: יְמַלֵּא גְרוֹנָם, עַל־יְדֵי רִקּוּדִין אוֹ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל. גַּם עַל־יְדֵי מִלּוּי גְרוֹנָם נִמְתָּק הַדִּינִין.

תורה ל"ט

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

נאמר בפסוק: **"וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ"** (דברים יא). ורמוז בזה, כי **"עֵשֶׂב" - רָאשֵׁי תֵבוֹת ע'וֹשֶׂה שָׁ'לוֹם בִּ'מְרוֹמָיו. "בְּשָׂדְךָ", לְשׁוֹן שִׁדּוּד וּשְׁבִירָה.** וביאור הענין, כי הנה **כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רְעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה** (ב"מ נט.) על הפסוק **"הַשָּׁם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם** חלב חיטים ישביעך" (תהלים קמז): 'לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה'. הרי שעל ידי חסרון התבואה באה מחלוקת, וכך גם כשיש לאדם רעבון, דהיינו שמתגברת עליו תאות אכילה, הרי זה גורם שיהיו לו שונאים, וְהנה אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין קג:) **שמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַטָּה, בִּידוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַעְלָה,** דהיינו שמי שיש לו שונאים בעולם הזה, בידוע שיש לו שונאים גם בעולם העליון, ונמצא שאדם זה שמתגברת עליו תאות אכילה יש לו שונאים גם בעולם הזה וגם בעולם העליון. **בְּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוֶּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרְעָבוֹן הוּא לְבַהֲמִיּוּת,** דהיינו שעיקר תאות האכילה היא באה מהנפש הבהמית של האדם, וכשהאדם משבר את הנפש הבהמית שלו מתבטלת תאות האכילה, ועל ידי שיבטל את תאות האכילה תתבטל המחלוקת שיש עליו. **גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ** (בראשית פ' סג) על הפסוק: **"בָּא זָדוֹן וְיָבוֹא קָלוֹן" - דָּא** – זה **קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (יחזקאל לו): **"אֲשֶׁר לֹא תִּקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם",** הרי שהרעב הוא בחינת 'חרפה' וקלון', והמדרש דורש זאת על עשו שביזה את הבכורה, והגיע מהשדה כשהוא רעב, ואכל בהלעטה ורעבתנות, ועל ידי זה נגרם אז רעב בעולם [1]. ורואים אנו מכאן שהרעב הוא בחינת 'חרפה', **נִמְצָא, הַמַּחֲלֹקֶת, הַיְנוּ מַה שֶּׁמְּחָרְפִּין לָאָדָם, בָּא עַל יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב,** דהיינו שעל ידי זה מתגברת על האדם תאות אכילה, והיינו שתאות אכילה והמחלוקת תלויים זה בזה, שעל ידי תאות אכילה באה מחלוקת, ועל ידי מחלוקת באה תאות אכילה. **וְרָעָב הַזֶּה, הַיְנוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** שאחי דינה אמרו לשכם בן חמור (בראשית לד): "לא נוכל לעשות כדבר הזה לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה, **כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ",** הרי שה'ערלה' היא בחינת 'חרפה', וכיון שהרעב והמחלוקת הם בחינת 'חרפה' הם גם בחינת 'ערלה'. **וְהָעָרְלָה הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית שָׁלוֹם,** דהיינו שמסבבים את הברית שהיא בחינת 'שלום' [2], שהם כנגד שלוש קליפות הטמאות המסבבים את הקדושה, **וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעָרְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית שָׁלוֹם,** וכך גם כשמשברים את תאות האכילה שהיא בחינת 'ערלה' מתגלה בחינת 'ברית שלום', וכיון שמתגלה בחינת 'שלום' מתבטלת המחלוקת שיש על האדם. **וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ,** דהיינו שאין עליו מחלוקת גם בעולם העליון. **וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שֹׂבַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גַּבֵּי יוֹסֵף** ששורשו בספירת ה'יסוד', שהיא בחינת 'ברית שלום', שמצרים אמרו לו (שם מז): **"תֶּן זֶרַע וְנִחְיֶה",** ורמוז בזה, שעל ידי בחינת 'ברית שלום' נשפע שפע של שובע גדול לעולם. וזהו הרמוז בפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", שעל ידי "בשדך לבהמתך", שהאדם משדד ומשבר את הבהמיות שלו המתאוה לאכול, נעשית בחינת "עשב", שהוא ראשי תיבות ע'ושה ש'לום ב'מרומיו, דהיינו שהאדם זוכה שיהיה לו שלום בעולם הזה ובעולם העליון, ועל ידי זה נשפע שובע גדול לעולם.

עתה יתבאר דבר נוסף הרמוז בפסוק "ונתתי עשב וכו'".

פֵּרוּשׁ אַחֵר על הפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך": **"וְנָתַתִּי עֵשֶׂב" - רֶמֶז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (איוב ה'): **"וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ". "בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ" - הַיְנוּ, אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים, כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בִּקְדֻשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הַיְנוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְּמֶה לְךָ כְּאִלּוּ כְּפָאֲךָ שֵׁד** (נדרים כ:). **וְזֶה "בְּשָׂדְךָ" - לְשׁוֹן שֵׁד,** ו"לבהמתך" היינו שתשבר

מקורות והערות

[1] יפה תואר ומהרז"ו שם. [2] עיין לקמן סימן פ', שספירת ה'יסוד' עושה שלום ומחברת בין החסדים והגבורות (כי היא מחברת בין פרצוף 'זעיר אנפין' שבו החסדים לספירת ה'מלכות' שבה הגבורות).

לט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ (דברים יא). **עֵשֶׂב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **ע'וּשָׂה שָׁ'לוֹם בִּ'מְרוֹמָיו. בְּשָׂדְךָ**, לְשׁוֹן שִׂדּוּד וּשְׁבִירָה. כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רָעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם (תהלים קמז), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַטָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַעְלָה (סנהדרין קג:). בְּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוָּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרָעָבוֹן הוּא לְבַהֲמִיּוּת. גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' סג): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן – דָּא קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. נִמְצָא, הַמַּחֲלֹקֶת, הֵינוּ מַה שֶּׁמִּחְרְפִין לָאָדָם, בָּא עַל־יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב, וְרָעָב הַזֶּה, הֵינוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עָרְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְהָעָרְלָה הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעָרְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שֹׁבַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גְּבֵי יוֹסֵף (שם מז): תֵּן זֶרַע וְנִחְיֶה. פֵּרוּשׁ אַחֵר: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – רָמֵז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ח): וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ. בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – הֵינוּ: אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים? כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בִּקְדֻשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הֵינוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְמֶה לְךָ כְּאִלּוּ בְּפָאֲךָ שֵׁד (נדרים כ:). **וְזֶה: בְּשָׂדְךָ** – לְשׁוֹן שֵׁד, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ לְךָ בְּנֵי קַיָּמָא, כִּי מִיתַת הַבָּנִים זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַטִּקְלָא, הֵינוּ קְלִפּוֹת נוֹגַהּ, הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה. גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶא עִקַּר זִוּוּגְךָ בְּלֵיל־שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת בִּקְדֻשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. וְזֶה: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – זֶה רֶמֶז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשִּׂבְעָה, שֶׁמְּמַנּוּ נִתְבָּרְכִין שִׁשָּׁת יָמִים:

מ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אִיתָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: "אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֵלְקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בָּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיְּכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּעֲבוֹדָה־זָרָה (ישעיה ל): צֵא תֹאמַר לוֹ. צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל. גַּם עַל־יְדֵי טִלְטוּל מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁנֶּרֶם, כִּבְיָכוֹל, לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כח): וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס. גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ רַשִׁ"י, וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אֲזַי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטַּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ. גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה (אבות פרק ג):

מא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רִקּוּדִין הִנֵּה אִיתָא בְּעֵץ־חַיִּים, דף כב: הַבִּרְכַּיִם, הֵינוּ הָרַגְלַיִן, הֵם נָצַח הוֹד, וְהֵם עוֹקְבִין. וְעֵקֶב גִּימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, שֶׁהֵם דִּינִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ. וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבִּרְכַּיִם הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ הַבִּינָה, וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִבִּינָה, אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בִּרְכַּיִם. וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת נִקְרָא יַיִן, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּרְכַּיִם בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יַעֲקֹב, אֲזַי הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כז): וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ – שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה. נִמְצָא עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבִּבִּינָה, וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלַיִן, הֵינוּ שֶׁמַּרְקֵד, בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם. וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' (במדבר כח); אֲבָל מִי שֶׁמַּרְקֵד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י): וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה. נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם נָצַח וָהוֹד, וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת, וְאֵשׁ זָרָה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁכֵּר, הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם. וְזֶה גַּם־כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא עַמּוּדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (פסחים קיט). וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ יָד הַגְּדוֹלָה וְכוּ', וְהֵינוּ שָׁלֹשׁ יָדוֹת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד גִּימַטְרִיָּא מ"ב. וְשָׁם מ"ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שֵׁמוֹת, וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ ו' אוֹתִיּוֹת, וּיְכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו הַזִּוּן, הֵינוּ הַשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד ו' אוֹתִיּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא עַמּוּדִים, וְאָז נִקְרָא: וְיֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵלּוּ עַמּוּדִים, הֵינוּ רַגְלַיִן, הֵינוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים גִּימַטְרִיָּא עֵקֶב, וְיֵשׁ שָׁם אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים. וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בִּבִּינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויקרא דף י): בִּינָה דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ, אֲנִי בִינָה לִי גְּבוּרָה (משלי ח). וְשֵׁם מ"ב בְּבִינָה. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ"ב לְתוֹךְ עַמּוּדִים, אֲזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות כז): וְיֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף; פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי חֲשֻׁקָה וְהִתְחַבְּרוּת וְיֵי עִם **עַמּוּדִים** נַעֲשָׂה **כֶּסֶף**, חֶסֶד, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין: עֵץ־חַיִּים פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א"א): שֵׁם **מ"ב** בְּבִינָה. וְאֵלּוּ הֵם **מ"ב** הֵם **ש"ע** נְהוֹרִין הַמְּאִירִין, וְעִם **ח'** חִוְּרָתָא גִּימַטְרִיָּא **בַּשָּׁלוֹם**. שָׁם בְּפֶרֶק יד: גִּימַטְרִיָּא **חַשְׁמַל** – **מַלְבּוּשׁ**, שֶׁזֶּה הַחַשְׁמַל שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מֵ"עֶשׂ" שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' נא): כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ. וְזֶה (יומא עא): הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. **לְנַסֵּךְ**, הֵינוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ב): וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וְכוּ'. **יַיִן**, זֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. **מִזְּבֵּחַ**, זֶה בְּחִינַת דִּינִים. **תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, הֵם בְּחִינַת נָצַח הוֹד. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל־יְדֵי שֹׁרְשָׁם, שֶׁהוּא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, מַה יַּעֲשֶׂה? עֲצָה (מוקה) עַל זֶה: יְמַלֵּא גְּרוֹנָם, עַל־יְדֵי רִקּוּדִין אוֹ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל. גַּם עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם נִמְתָּק הַדִּינִין.

את הנפש הבהמית, **עַל יְדֵי זֶה יִהְיוּ לְךָ בְּנֵי קַיָּמָא. כִּי מִיתַת הַבָּנִים, זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא** – במאזני מרמה של הקליפות, **כַּיָּדוּעַ**, כי יש נשמות שכשהם יוצאים ממקור הנשמות לבוא לעולם הזה הם נופלים במאזני מרמה של הקליפות בגלל עוונות הדור, ואז לאחר בואם לעולם הזה הם מתים בקטנותם על ידי הקליפות. וכשיהיה זווגך בקדושה ותשבר את הנפש הבהמית לא ימותו בניך כשהם קטנים, **כִּי הַטִּקְלָא, הַיְנוּ קְלִפּוֹת נֹגַהּ,** (שהיא הקליפה שמעורבת טוב ורע, והיא נמצאת בין הקדושה ובין שלוש הקליפות הטמאות לגמרי), **הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה** (פרק ב) שהנפש הבהמית שורשה מקליפת נוגה, ולכן כשהאדם משבר את הנפש הבהמית, אין לקליפת נוגה שליטה בו, ואז גם הנשמות שהוא מוליד אין לקליפת נוגה שליטה עליהם.

גַּם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶא עִקַּר זִוּוּגְךָ **בְּלֵיל שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת** הנשמה שבאה אז לעולם **בִּקְדֻשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן,** ואין לקליפה כח לשלוט על מי שנולד בנשמה זו ולהרוג אותו. **וְזֶה** מה שנאמר בהמשך הפסוק: **"וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ" - זֶה רֶמֶז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשְּׂבִיעָה, שֶׁמִּמֶּנּוּ נִתְבָּרְכִין שֵׁשֶׁת יָמִים,** נמצא שעיקר השביעה של ששת הימים היא מהשבת.

תורה מ'

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אִיתָא – מובא בְּספר 'עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת'[3] על הפסוק: **"אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - 'בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֶלֶּיךָ יִשְׂרָאֵל,** דהיינו שחטאו בחטא העגל, **בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'**, כי דורשים גזירה שוה שבשניהם נאמר "אלה". **נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם, הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיָּכוֹל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הַיְנוּ בְּחִינַת עֲבוֹדַת אֱלִילִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּעֲבוֹדַת אֱלִילִים** (ישעיה ל): **"צֵא תֹּאמַר לוֹ"** – תוציא את העבודה זרה מביתך. ורמוז בזה, כי **"צֵא", זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל,** וזה נגרם על ידי העבודה זרה, דהיינו על ידי חסרון אמונה, שהוא בחינת עבודה זרה.

גַּם עַל יְדֵי טִלְטוּל של הנסיעות שהאדם נוסע, **מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁגָּרַם כְּבִיכוֹל לְמַעְלָה** על ידי חסרון האמונה, שהוא בחינת עבודה זרה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם כח): "כי קצר המצע מהשתרע **וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס"**, ודרשו זאת רבותינו ז"ל (יומא ט:) על העבודה זרה שהכניס מנשה להיכל, שכביכול קצר המצע מלהשתרר עליו שני רעים כאחד, דהיינו שאין מקום בבית המקדש לשכינה ולעבודה זרה יחד. נמצא שכשאדם עובד עבודה זרה או שיש לו חסרון אמונה, הוא כביכול דוחק את רגלי השכינה וגורם לשכינה טלטול, ועל ידי הטלטול שהוא נוסע בדרכים הוא מתקן את הטלטול שגרם לשכינה.

גַּם עַל יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): **"וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה מָטָר". וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים עב): **"יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם", כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שם,** שכשההרים נושאים פירות אין עין הבריות צרה אחד בחבירו, וממילא יש שלום בין הבריות. נמצא שכשאין שובע אין שלום, **וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אַזַּי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטַּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ,** נמצא שעל ידי עבודה זרה נגרם לאדם טלטול.

גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): "גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָּעַת", ורמוז בזה, שהגלות היתה בגלל שהיתה חסירה להם הדעת של התורה. **וְעַל יְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קֶמַח, אֵין תּוֹרָה** (אבות פ"ג), נמצא שנעשה ביטול תורה, ועל ביטול תורה בא עונש גלות, נמצא שעל ידי עבודה זרה נגרם לאדם טלטול וגלות.

תורה מ"א

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

גודל מעלת הרקודין, **הִנֵּה אִיתָא** – מובא **בְּעֵץ חַיִּים, דַּף כב: כִּי הַבִּרְכַּיִם, הַיְנוּ הָרַגְלִין, הֵם** בחינת

מקורות והערות

[3] עיין ילקוט ראובני ריש פרשת מסעי.

לט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ (דברים יא). **עֵשֶׂב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **ע'וֹשֶׂה שָׁ'לוֹם בִּ'מְרוֹמָיו. בְּשָׂדְךָ**, לְשׁוֹן שִׂדּוּד וּשְׁבִירָה. כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רָעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם (תהלים קמז), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַטָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַעְלָה (סנהדרין קג:). בְּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוָּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרָעָבוֹן הוּא לְבַהֲמִיּוּת. גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' סג): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן – דָּא קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. נִמְצָא, הַמַּחֲלֹקֶת, הֵינוּ מַה שֶּׁמִּחְרְפִין לְאָדָם, בָּא עַל־יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב, וְרָעָב הַזֶּה, הֵינוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עֶרְוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְהָעֶרְוָה הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעֶרְוָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שֹׂבַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גְּבֵי יוֹסֵף (שם מז): תֵּן זֶרַע וְנִחְיֶה. פֵּרוּשׁ אַחֵר: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – רָמֵז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ח): וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ. בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – הֵינוּ: אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים? כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בִּקְדֻשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הֵינוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְמֶה לְךָ כְּאִלּוּ בְּפֶאֱךָ שֵׁד (נדרים כ:). וְזֶה: בְּשָׂדְךָ – לְשׁוֹן שֵׁד, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ לְךָ בָּנִי קַיָּמָא, כִּי מִיתַת הַבָּנִים זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַטִּקְלָא, הֵינוּ קְלִפּוֹת נוּגַה, הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה. גַּם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עִקַּר זִוּוּגְךָ בְּלֵיל־שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת בִּקְדֻשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. וְזֶה: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – זֶה רָמֵז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשֹּׂבַע עִקָּר, שֶׁמְּמַנּוּ נִתְבָּרְכִין שֵׁשֶׁת יָמִים:

מ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אִיתָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: "אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֵלְקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בָּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיְּכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּעֲבוֹדָה־זָרָה (ישעיה ל): צֵא תֹאמַר לוֹ. צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל. גַּם עַל־יְדֵי טִלְטוּל מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁגָּרַם, כִּבְיָכוֹל, לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כח): וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס. גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ רַשִׁ"י, וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אֲזַי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטָּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ. גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה (אבות פרק ג):

מא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְקוּדִין הִנֵּה אִיתָא בְּעֵץ־חַיִּים, דף כב: הַבְּרָכִים, הֵינוּ הָרַגְלִין, הֵם נָצַח הוֹד, וְהֵם עוֹקְבִין. וְעֵקֶב גִּימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, שֶׁהֵם דִּינִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ. וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבְּרָכִים הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ הַבִּינָה, וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִבִּינָה, אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בְּרָכִים. וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת נִקְרָא יַיִן, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּרָכִים בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יַעֲקֹב, אֲזַי הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כז): וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ – שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה. נִמְצָא עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבִּבִינָה, וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלִין, הֵינוּ שֶׁמְּרַקֵּד, בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם. וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' (במדבר כח); אֲבָל מִי שֶׁמְּרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י): וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה. נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם נָצַח וָהוֹד, וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת, וְאֵשׁ זָרָה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁכֵּר, הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אַחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם. וְזֶה גַּם־כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא עַמּוּדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (פסחים קיט). וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ יָד הַגְּדוֹלָה וְכוּ', וְהֵינוּ שָׁלֹשׁ יָדוֹת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד גִּימַטְרִיָּא מ"ב. וְשָׁם מ"ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שַׁמּוֹת, וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ ו' אוֹתִיּוֹת, וּיְכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו הַנָּוִין, הֵינוּ הַשִּׁבְעָה שַׁמּוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד ו' אוֹתִיּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא עַמּוּדִים, וְאָז נִקְרָא: וָוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵלּוּ עַמּוּדִים, הֵינוּ רַגְלַיִן, הֵינוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים גִּימַטְרִיָּא עֵקֶב, וְיֵשׁ שָׁם אַחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים. וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בִּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויקרא דף י): בִּינָה דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ, אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה (משלי ח). וְשָׁם מ"ב בְּבִינָה. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ"ב לְתוֹךְ עַמּוּדִים, אֲזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות כז): וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף; פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי חֲשֻׁקָה וְהִתְחַבְּרוּת וָוֵי עִם **עַמּוּדִים** נַעֲשָׂה **כֶּסֶף**, חֶסֶד, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין: עֵץ־חַיִּים פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א"א): שֵׁם **מ"ב** בְּבִינָה. וְאֵלּוּ הֵם **מ"ב** הֵם **ש"ע** נְהוֹרִין הַמְּאִירִין, וְעִם **ח'** חִוְּרָתָא גִּימַטְרִיָּא **בַּשָּׁלוֹם**. שָׁם בְּפֶרֶק יד: גִּימַטְרִיָּא **חַשְׁמַל** – **מַלְבּוּשׁ**, שֶׁזֶּה הַחַשְׁמַל שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מֵ"עָשׁ" שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' נא): כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ. וְזֶה (יומא עא): הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. **לְנַסֵּךְ**, הֵינוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ב): וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וְכוּ'. **יַיִן**, זֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. **מִזְּבֵּחַ**, זֶה בְּחִינַת דִּינִים. **תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, הֵם בְּחִינַת נָצַח הוֹד. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל־יְדֵי שָׁרְשָׁם, שֶׁהוּא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, מַה יַּעֲשֶׂה? עֲצָה (מוקה) עַל זֶה: יְמַלֵּא גְּרוֹנָם, עַל־יְדֵי רִקּוּדִין אוֹ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל. גַּם עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם נִמְתָּק הַדִּינִין.

הספירות: 'נֶצַח' 'הוֹד', (כי עשר הספירות הם כנגד אברי האדם, והספירות 'נצח והוד' הם כנגד שתי הרגלים), **וְהֵם עוֹקְבִין** – שם נמצאים העקבים של האדם. **וְ'עָקֵב' גִּימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים 'אֱלֹקִים', שֶׁהֵם דִּינִים,** כי 'אלקים' הוא בחינת דין, **שֶׁיֵּשׁ שָׁם** ברגלים, **אֲחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ,** כי החיצונים הם בחינת דינים, **וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבִּרְכַּיִם הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ** ספירת **הַ'בִּינָה',** כי ספירת ה'בינה' היא שורש הגבורות והדינים, ושם הגבורות הם גבורות קדושות, ובהשתלשלות אחר השתלשלות יונקים מהם החיצונים, **וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִ'בִּינָה', אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת 'בִּרְכַּיִם',** מלשון בכורה וברכה. **וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת** והגבורות **נִקְרָא 'יַיִן', כַּיָּדוּעַ, וְזֶה** בחינת **'יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ'. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בִּרְכַּיִם בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים 'אֱלֹקִים'** (172) **עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת** (של שתי המילים 'אלקים') **גִּימַטְרִיָּא 'יַעֲקֹב'** (182), דהיינו שראה שיש בו אחיזת הדינים, **אֲזַי הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת 'יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ',** ועל ידי זה נתבטלה אחיזת הדינים. **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** כשיעקב בא ליצחק כדי שיברך אותו (בראשית כז): **"וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ",** ורמוז בזה, שהמשיך את בחינת 'יין המשמח', שהיא **שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה,** ועל ידי זה הסתלקה ממנו אחיזת החיצונים ויכל לזכות בברכות. **נִמְצָא עַל יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבַּ'בִּינָה',** דהיינו שהאדם שותה יין בשבת ויום טוב, או בחתונה של מצוה או בשאר סעודות מצוה, ושותה במידה וכוונתו לשמים לזכות לשמחת ישראל, לשמוח בה' יתברך אשר בחר בנו מכל העמים וכו'[4], **וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלַיִן, הַיְנוּ שֶׁמְּרַקֵּד** מכח השמחה הזאת, **בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא** בחינת מה שנאמר: **"אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'"** (במדבר כח).

אֲבָל מִי שֶׁמְּרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י): **"וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה".** כי **נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם** כנגד הספירות **'נֶצַח וְהוֹד', וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא 'יַיִן הַמְשַׂמֵּחַ', שֶׁעַל יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת,** דהיינו הגבורות. **וְ"אֵשׁ זָרָה", נִקְרָא 'יַיִן הַמְשַׂכֵּר', הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר. וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים,** וזהו בחינת מה שנאמר בהמשך הפסוק **"אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם",** שזהו בחינת אחיזת החיצונים.

לאחר שנתבאר שעל ידי הריקודין מתוך שמחה של מצוה ממתיקים את הדינים, יתבאר כעת כי גם על ידי פדיון נפש ממתיקים את הדינים.

וְזֶה גַּם כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, שהוא גם כן בחינת המשכת שורש הגבורות שבבינה אל הרגלין, **כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא 'עַמּוּדִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (דברים יא): **"וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם"**, ודרשו רבותינו ז"ל (פסחים קיט): 'זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו', נמצא שהממון הוא בחינת 'עמודים', בחינת 'רגלין', ששם יש אחיזה לחיצונים. **וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ** בספירת ה'בינה' שלוש בחינות הנקראות 'ידים': **'יָד הַגְּדוֹלָה' וְכוּ'** ו'יד החזקה', וכלליות הידים הוא 'יד הרמה', **וְהַיְנוּ שָׁלֹשׁ יָדוֹת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים י"ד גִּימַטְרִיָּא מ"ב,** וזהו בחינת שם של מ"ב אותיות שבספירת ה'בינה', ולכן כשבאים המעות, שהם הדינין, לידים, שהם בחינת שלוש ידים שבבינה, נמתקים הדינים בשורשם, כי שורשם הוא ה'בינה' ששם יש שלוש ידים[5]. **וְשֵׁם מ"ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שֵׁמוֹת,** שהם השמות שבראשי תיבות של תפילת 'אנא בכח', אבגית"ץ, קרעשט"ן, וכו', **וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ שִׁשָּׁה אוֹתִיּוֹת, וִיכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלּוּ הַוָּוִין, הַיְנוּ הַשִּׁבְעָה שֵׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד שִׁשָּׁה אוֹתִיּוֹת,** שזהו בחינת ו', **לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא 'עַמּוּדִים', וְאָז נִקְרָא: 'רָוֵי הָעַמּוּדִים'. וְאֵלּוּ עַמּוּדִים, הַיְנוּ רַגְלַיִן, הַיְנוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים 'אֱלֹקִים', גִּימַטְרִיָּא 'עָקֵב',** ושם 'אלקים' הוא בחינת דין, **וְיֵשׁ שָׁם אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים,** שיונקים מבחינת הדין. **וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בַּ'בִּינָה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** בזוהר (ויקרא דף י:), שספירת ה'בִּינָה' **דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ** – הדינים מתעוררים ממנה, דהיינו שהיא שורש הדינים, כמו שנאמר: **"אֲנִי בִּינָה לִי גְּבוּרָה"** (משלי ח), ורמוז בזה ששורש הגבורה היא מספירת ה'בינה'. **וְשֵׁם מ"ב**

מקורות והערות

[4] קיצור ליקוטי מוהר"ן. [5] על פי המובא לקמן סי' ק"פ.

לט לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ (דברים יא). **עֵשֶׂב** – רָאשֵׁי־תֵבוֹת: **ע'וֹשֶׂה שָׁ'לוֹם בִּ'מְרוֹמָיו. בְּשָׂדְךָ**, לְשׁוֹן שִׁדּוּד וּשְׁבִירָה. כְּשֶׁאָדָם מַרְגִּישׁ אֵיזֶה רָעָבוֹן, שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו תַּאֲוַת אֲכִילָה, יֵדַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׂוֹנְאִים, כְּמַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם (תהלים קמז), וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַטָּה, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָשִׁים מִלְּמַעְלָה (סנהדרין קג:). בְּכֵן צָרִיךְ לְשַׁדֵּד וּלְשַׁבֵּר הַבַּהֲמִיּוּת שֶׁלּוֹ הַמִּתְאַוֶּה לֶאֱכֹל, כִּי עִקַּר הָרַעֲבוֹן הוּא לִבְהֲמִיּוּת. גַּם אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בראשית פ' סג): בָּא זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן – דָּא קְלוֹנוֹ שֶׁל רָעָב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו): אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם. נִמְצָא, הַמַּחֲלֹקֶת, הֵינוּ מַה שֶּׁמִּחְרְפִין לְאָדָם, בָּא עַל־יְדֵי זֶה בְּחִינַת רָעָב, וְרָעָב הַזֶּה, הֵינוּ בְּחִינַת מַחֲלֹקֶת, בְּחִינַת חֶרְפָּה, הוּא בְּחִינַת עֶרְוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית לד): כִּי חֶרְפָּה הִיא לָנוּ. וְהָעֶרְוָה הֵם שָׁלֹשׁ קְלִפּוֹת, הַמְסַבְּבִים הַבְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הָעֶרְוָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה בְּרִית־שָׁלוֹם, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַטָּה, יֵשׁ לוֹ שָׁלוֹם לְמַעְלָה בִּמְרוֹמוֹ, וּכְשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם לְמַעְלָה, אֲזַי נִתְגַּלֶּה וְנִתְרַבֶּה שֹׁבַע גָּדוֹל בָּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב גְּבֵי יוֹסֵף (שם מז): תֵּן זֶרַע וְנִחְיֶה. פֵּרוּשׁ אַחֵר: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב – רָמֵז לְבָנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ח): וְצֶאֱצָאֶיךָ כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ. בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ – הֵינוּ: אֵימָתַי יִהְיֶה לְךָ בָּנִים חַיִּים וְקַיָּמִים? כְּשֶׁיִּהְיֶה זִוּוּגְךָ בִּקְדֻשָּׁה, וּתְשַׁבֵּר נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה שֶׁלְּךָ, הֵינוּ נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, וְיִדְמֶה לְךָ כְּאִלּוּ בְּפָאֶיךָ שֵׁד (נדרים כ:). **וָזֶה: בְּשָׂדְךָ** – לְשׁוֹן שֵׁד, עַל־יְדֵי־זֶה יִהְיוּ לְךָ בְּנֵי קַיָּמָא, כִּי מִיתַת הַבָּנִים זֶה מֵחֲמַת נְשָׁמוֹת הָעֲשׂוּקִים בְּטִקְלָא, כַּיָּדוּעַ. כִּי הַטִּקְלָא, הֵינוּ קְלִפּוֹת נוּגַה, הִיא קְרוֹבָה אֶל הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִיּוּת, כַּמּוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים בְּמַסֶּכֶת הַהַרְכָּבָה. גַּם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עִקַּר זִוּוּגְךָ בְּלֵיל־שַׁבָּת, שֶׁאָז נִכְלֶלֶת בִּקְדֻשָּׁה, וְיִתְפָּרְדוּ מִמֶּנָּה כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן. וָזֶה: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ – זֶה רֶמֶז עַל שַׁבָּת, שֶׁאָז הַשִּׂבְעָה, שֶׁמְּמַנּוּ נִתְבָּרְכִין שֵׁשֶׁת יָמִים:

מ לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

אִיתָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: "אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – בִּשְׁבִיל שֶׁחָטְאוּ בְּאֵלֶּה אֵלְקֶיךָ יִשְׂרָאֵל, בִּשְׁבִיל זֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". נִמְצָא, כָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁל אָדָם הוּא בִּשְׁבִיל קִלְקוּל הָאֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה, כִּי אִם הָיָה מַאֲמִין בָּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁיְּכוֹל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְהַזְמִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, לֹא הָיָה נוֹסֵעַ שׁוּם נְסִיעָה. נִמְצָא, כִּי הַנְּסִיעָה הִיא קִלְקוּל אֱמוּנָה, הֵינוּ בְּחִינַת עֲבוֹדָה־זָרָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בַּעֲבוֹדָה־זָרָה (ישעיה ל): צֵא תֹאמַר לוֹ. צֵא, זֶה בְּחִינַת נְסִיעָה וְטִלְטוּל. גַּם עַל־יְדֵי טִלְטוּל מְתַקֵּן אֶת הַטִּלְטוּל שֶׁנֶּרֶם, כִּבְיָכוֹל, לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם כח): וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס. גַּם עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה נִמְנָע הַמָּטָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכוּ' וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. וּכְשֶׁאֵין מָטָר, אֵין שֹׂבַע, וּכְשֶׁאֵין שֹׂבַע, אֵין שָׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים עב): יִשְׂאוּ הָרִים שָׁלוֹם לָעָם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשׁ רַשִׁ"י, וּכְשֶׁאֵין שָׁלוֹם, אֲזַי אֵין אִישׁ עוֹזֵר לַחֲבֵרוֹ, וְכָל אֶחָד צָרִיךְ לִנְסֹעַ וְלִטָּלְטֵל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בִּשְׁבִיל פַּרְנָסָתוֹ. גַּם הַגָּלוּת בָּא עַל בִּטּוּל תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ה): גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת. וְעַל־יְדֵי עֲבוֹדָה־זָרָה בָּא עֲצִירַת גְּשָׁמִים, וּכְשֶׁאֵין קָמַח, אֵין תּוֹרָה (אבות פרק ג):

מא לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

רְקוּדִין הִנֵּה אִיתָא בְּעֵץ־חַיִּים, דף כב: הַבְּרָכִים, הֵינוּ הָרַגְלִין, הֵם נָצַח הוֹד, וְהֵם עוֹקְבִין. וְעֵקֶב גִּימַטְרִיָּא שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים, שֶׁהֵם דִּינִים, שֶׁיֵּשׁ שָׁם אַחִיזָה לַחִיצוֹנִים, כַּיָּדוּעַ. וְהַפְּעֻלָּה לְהַבְרִיחַ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם, שֶׁיַּמְשִׁיךְ לְתוֹךְ הַבְּרָכִים הַגְּבוּרוֹת מִשֹּׁרֶשׁ הַבִּינָה, וּכְשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת מִבִּינָה, אָז הַחִיצוֹנִים בּוֹרְחִים מִשָּׁם, וְהוּא לוֹקֵחַ הַבְּכוֹרָה וְהַבְּרָכָה, שֶׁזֶּה בְּחִינַת בְּרָכִים. וְשֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרוֹת נִקְרָא יַיִן, כַּיָּדוּעַ, וְזֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּיַעֲקֹב, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת בְּרָכִים בִּמְקוֹם דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת גִּימַטְרִיָּא יַעֲקֹב, אֲזַי הִמְשִׁיךְ שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת, בְּחִינַת יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית כז): וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ – שֹׁרֶשׁ שֶׁל הַבְּרָכָה. נִמְצָא עַל־יְדֵי רִקּוּדִין, שֶׁשּׁוֹתֶה יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁהֵם שֹׁרֶשׁ הַגְּבוּרוֹת שֶׁבִּבִינָה, וְנִמְשָׁכִין לְמַטָּה בְּתוֹךְ הָרַגְלִין, הֵינוּ שֶׁמְּרַקֵּד, בָּזֶה מְגָרֵשׁ הַחִיצוֹנִים מִשָּׁם. וְזֹאת הִתְלַהֲבוּת שֶׁל הָרִקּוּד, וְהוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה' (במדבר כח); אֲבָל מִי שֶׁמְּרַקֵּד בְּהִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, זֶה נִקְרָא חֵטְא שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (ויקרא י): וַיַּקְרִיבוּ אֵשׁ זָרָה. נָדָב וַאֲבִיהוּא הֵם נָצַח וָהוֹד, וְהִתְלַהֲבוּת שֶׁבִּקְדֻשָּׁה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְתָּקִים הַבְּכוֹרוֹת, וְאֵשׁ זָרָה נִקְרָא יַיִן הַמְשַׁכֵּר, הִתְלַהֲבוּת הַיֵּצֶר, וְשָׁם יֵשׁ, חַס וְשָׁלוֹם, אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים, אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם. וְזֶה גַּם־כֵּן פִּדְיוֹן נֶפֶשׁ, כִּי הַמָּמוֹן נִקְרָא עַמּוּדִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): וְאֶת הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם (פסחים קיט). וּכְשֶׁהַצַּדִּיק הָעוֹשֶׂה הַפִּדְיוֹן מַנִּיחַ יָדָיו עַל הַמָּמוֹן, יְכַוֵּן כִּי יֵשׁ יָד הַגְּדוֹלָה וְכוּ', וְהֵינוּ שָׁלֹשׁ יָדוֹת, וְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים יָד גִּימַטְרִיָּא מ"ב. וְשָׁם מ"ב יֵשׁ בּוֹ שִׁבְעָה שַׁמּוֹת, וְכָל שֵׁם יֵשׁ בּוֹ ו' אוֹתִיּוֹת, וִיכַוֵּן לְהַמְשִׁיךְ אֵלָיו הַזִּוּן, הֵינוּ הַשִּׁבְעָה שַׁמּוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד ו' אוֹתִיּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָן לְתוֹךְ הַמָּמוֹן הַנִּקְרָא עַמּוּדִים, וְאָז נִקְרָא: וְיוֵי הָעַמּוּדִים. וְאֵלּוּ עַמּוּדִים, הֵינוּ רַגְלִין, הֵינוּ עֲקֵבִים, הֵם בְּחִינַת דִּין, כִּי שְׁתֵּי פְּעָמִים אֱלֹקִים גִּימַטְרִיָּא עֵקֶב, וְיֵשׁ שָׁם אֲחִיזָה לְהַחִיצוֹנִים. וְאֵין דִּין נִמְתָּק אֶלָּא בְּשָׁרְשׁוֹ, וְשֹׁרֶשׁ הַדִּינִים בְּבִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זוהר ויקרא דף י): בִּינָה דִּינִין מִתְעָרִין מִנַּהּ, אֲנִי בִינָה לִי גְּבוּרָה (משלי ח). וְשָׁם מ"ב בְּבִינָה. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ"ב לְתוֹךְ עַמּוּדִים, אֲזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שמות כז): וְיוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כֶּסֶף; פֵּרוּשׁ עַל־יְדֵי חֲשֻׁקָה וְהִתְחַבְּרוּת וָיוֵי עִם **עַמּוּדִים נַעֲשָׂה כֶּסֶף**, חֶסֶד, שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין: עֵץ־חַיִּים פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א"א): שֵׁם **מ"ב** בְּבִינָה. וְאֵלּוּ הֵם **מ"ב** הֵם **ש"ע** נְהוֹרִין הַמְּאִירִין, וְעִם **ח'** חִוְּרָתָא גִּימַטְרִיָּא **בַּשָּׁלוֹם**. שָׁם בְּפֶרֶק יד: גִּימַטְרִיָּא **חַשְׁמַל – מַלְבּוּשׁ**, שֶׁזֶּה הַחַשְׁמַל שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מֵ"עָשׁ" שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' נא): כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ. וְזֶה (יומא עא): הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל־גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. **לְנַסֵּךְ**, הֵינוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ב): וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וְכוּ'. **יַיִן**, זֶה בְּחִינַת בִּינָה, שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ. **מִזְּבֵחַ**, זֶה בְּחִינַת דִּינִים. **תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים**, הֵם בְּחִינַת נָצַח הוֹד. וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל־יְדֵי שֹׁרְשָׁם, שֶׁהוּא יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ, מַה יַּעֲשֶׂה? עֲצָה (מוקה) עַל זֶה: יְמַלֵּא גְּרוֹנָם, עַל־יְדֵי רִקּוּדִין אוֹ עַל־יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל. גַּם עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם נִמְתָּק הַדִּינִין.

בַּ'בִּינָה'. נִמְצָא, כְּשֶׁמַּמְשִׁיךְ שֵׁם מ"ב לְתוֹךְ 'עַמּוּדִים', אֲזַי הַדִּינִין נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁם, ומתבטלת אחיזת החיצונים בהם. **וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (שמות כז): **"וְוֵי עַמּוּדִים וַחֻשֵּׁקֵיהֶם כֶּסֶף"**, ורמוז בזה, **פֵּרוּשׁ, עַל יְדֵי חֲשִׁיקָה וְהִתְחַבְּרוּת 'וָוֵי' עִם 'עַמּוּדִים' נַעֲשֶׂה 'כֶּסֶף'**, ו'כסף' הוא בחינת **'חֶסֶד'**, דהיינו **שֶׁנִּמְתָּקִין הַדִּינִין**[6].

לאחר שנתבאר שעל ידי ריקודין ועל ידי פדיון נפש ממתיקים את הדינים, יתבאר כעת כיצד דבר זה רמוז בדברי הגמרא: 'הרוצה לנסך יין על גבי המזבח וכו'.

והנה מובא **בעֵץ חַיִּים** פֶּרֶק יג (היכל הכתרים שער א"א), **כִּי שֵׁם מ"ב בַּ'בִּינָה', וְאֵלּוּ הַמ"ב הֵם** כוללים בתוכם **ש"ע נְהוֹרִין** – אורות **הַמְּאִירִין. וְעִם ח' חִוַּרְתָּא** – שמונה אורות לבנים הנמשכים לספירת ה'בינה', הם ביחד **גִּימַטְרִיָּא 'בַּשָּׁלוֹם'** (378). ועוד מובא **שָׁם בְּפֶרֶק י"ד**, שהש"ע אורות עם שמונה האורות הלבנים הם **גִּימַטְרִיָּא 'חַשְׁמַל' - 'מַלְבּוּשׁ', שֶׁזֶּה הַ'חַשְׁמַל' שׁוֹמֵר בְּגָדִים עֶלְיוֹנִים מִ"עָשׁ" שֶׁל קְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה נא): **"כַּבֶּגֶד יֹאכְלֵם עָשׁ"** – לעתיד לבוא הגויים יכלו כמו הבגד שאוכלים אותו התולעים הנקראים 'עש'. **ורמוז בפסוק זה, שיש** קליפה שנקראת 'עש' שרוצה לכלות את הבגדים העליונים, והיא לוקחת את הש"ע אורות, והופכת אותם ל'עש'.

וְזֶה מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא עא): **'הָרוֹצֶה לְנַסֵּךְ יַיִן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים'.** ורמוז בזה, כי **'לְנַסֵּךְ', הַיְנוּ מְלוּכָה וּמֶמְשָׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ב): **"וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וכו'"**, שפירושו: המלכתי והמשלתי את מלכי. **'יַיִן', זֶה בְּחִינַת 'בִּינָה', שֹׁרֶשׁ הַבְּכוֹרָה, 'יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ', 'מִזְבֵּחַ' זֶה בְּחִינַת דִּינִים**, כמו שיתבאר להלן שה'מזבח' הוא בחינת 'רגלין', ומבואר לעיל ש'רגלין' הם בחינת דין[7]. **'תַּלְמִידֵי חֲכָמִים', הֵם בְּחִינַת 'נֶצַח הוֹד'**, כמו שיתבאר הטעם להלן. **וְזֶהוּ פֵּרוּשׁוֹ: הָרוֹצֶה לְהַמְלִיךְ וּלְהַמְשִׁיל וּלְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל יְדֵי שָׁרְשָׁם, שֶׁהוּא 'יַיִן הַמְשַׁמֵּחַ'**, דהיינו להמליך את שורש הדינים על הדינים, **מַה יַּעֲשֶׂה, עֵצָה (טוֹבָה) עַל זֶה: 'יְמַלֵּא גְּרוֹנָם'**, דהיינו שימשיך את בחינת 'יין המשמח' מהבינה, אל 'תלמידי חכמים', דהיינו ל'נצח והוד', וזה נעשה **עַל יְדֵי רִקּוּדִין, אוֹ עַל יְדֵי פִּדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא לְעֵיל.**

גַּם עַל יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם של תלמידי חכמים, שנותן לתלמידי חכמים לשתות יין, **נִמְתָּק הַדִּינִין**, כי כיון שהם

מקורות והערות

[6] ובקיצור ליקוטי מוהר"ן כתב: "על כן טוב לאדם להרגיל את עצמו ליתן בכל פעם על פדיון לצדיקים ויראים כדי להמתיק ולבטל ממנו כל הדינים, היינו אפילו כשאין לו צרה חס ושלום, אף על פי כן יתן בכל עת על פדיון כדי להמתיק מעליו הדינים שלא יבוא לידי צרה ח"ו". [7] מי הנחל.

בחינת 'נצח והוד', על ידי שהם שותים יין הם גורמים להמשיך את בחינת 'יין המשמח' אל הרגלין שהם 'נצח והוד'. **וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שאמרו רבותינו ז"ל (סוף ברכות): **'תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם', שֶׁעַל יָדָם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ"ב, שֶׁהֵם ש"ע נְהוֹרִין, וְעִם 'ח' חִוַּרְתָּא'** – שמונה אורות לבנים **גִּימַטְרִיָּא 'בַּשָּׁלוֹם'**, והם ממשיכים את בחינת 'בשלום', שהוא שם של מ"ב אותיות, אל העולם, שיש בו אחיזת החיצונים, וממתיקים את הדינים.

וְהטעם שתַּלְמִידֵי חֲכָמִים נִקְרָאִים 'נֶצַח הוֹד', 'רַגְלִין', כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ על הפסוק: **"שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ" - 'הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים'**[1], הרי שהם בחינת שוקיים, שהם הרגלים. **וְגַם** מה שמבואר לעיל ש'מִזְבֵּחַ' **נִקְרָא רַגְלִין**, זהו **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים ד): **"זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק"**, ורמוז בזה שה'מזבח' הוא בחינת 'צדק', **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם פה): **"צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ"**, ורמוז בזה ש'צדק' הוא בחינת 'רגלין'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (שם כ): **"יִתֵּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ"**, **וְאִימָתִי, כַּאֲשֶׁר**: **"וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא" - עַל יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. כִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים נִקְרָאִים 'עֵצוֹת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על העוסק בתורה לשמה (אבות פ"ו): **'וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה', וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (שם לג): **"עֵצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד"**, ודבר זה רומז על התלמידי חכמים **שֶׁהֵם 'עַמּוּדֵי עוֹלָם'**, כי העולם עומד על התורה שלהם. **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב** (ישעיה יד): **"ה' צְבָאוֹת יָעָץ". "ה' צְבָאוֹת" הֵם 'נֶצַח וְהוֹד'**[2], הרי שהתלמידי חכמים הם בחינת 'עצות', וזהו: "וכל עצתך תמלא", שכשתמלא את גרונם של התלמידי חכמים יין, על ידי זה ימתקו הדינים, וישפיעו עליך מהשמים חסדים, ותקבל את כל משאלותיך.

תורה מ"ב

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

נאמר בפסוק: **"וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם, בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ'"** – כשישראל היו בגלות, הקב"ה שמע את תפילתם, ועל ידי זה ראה את צרותיהם והושיעם[3] (תהלים קו), **ועתה יתבאר הרמוז בפסוק זה.**

הִנֵּה עַל יְדֵי נְגִינָה שהאדם מנגן את אותיות התפילה **נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ** (פנחס דף רטו), **כִּי הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׁכִינָה**, שהיא ספירת ה'מלכות', **וּתְלָת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת** – ושלושת הגוונים של הקשת **הֵם הָאָבוֹת**, שהם הספירות 'חסד גבורה תפארת', **וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא** – והם הלבושים של השכינה, והיינו שהתגלות הקשת בעולם היא רומזת על בחינת התגלות השכינה כשהיא לבושה בלבושים מאירים של הספירות 'חסד גבורה תפארת', **וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין** – בלבושים מאירים של 'חסד גבורה תפארת', **אֲזַי** מתקיים הפסוק שנאמר על הקשת: **"וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם"**, שהקב"ה זוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם, **אֲזַי** מתקיים הפסוק: **"וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה"**, שמתבטל כעסו של הקב"ה על העולם. **מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין** – בלבושים מאירים, כשהיא מקושטת בתכשיטיה, **אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ**, וכך גם הקב"ה, כשהוא רואה את השכינה כשהיא לבושה בלבושים המאירים של 'חסד גבורה תפארת' הוא מרחם על ישראל שהם בניו. **וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים נא): **"אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח"**, ורמוז בזה, **שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם 'אֲדֹנָי'**, ושם 'אדני' הוא כנגד ספירת ה'מלכות'. **וְהדיבור** של התפילה **נִקְרָא 'קֶשֶׁת', כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** על הפסוק (בראשית מח): **"בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי"** – בחכמתי ותפילתי, **לְשׁוֹן תְּפִלָּה**, הרי שדיבורי התפילה הם בחינת 'קשת', כי הם בחינת ה'מלכות', וה'מלכות' היא בחינת

מקורות והערות

[1] עיין בתרגום, (ועיין במ"ר במדבר פ"י: "שוקיו עמודי שש וגו'", שוקיו זו תורה שנאמר (משלי ג) 'ושקוי לעצמותיך', עמודי שש, למה נמשלו דברי תורה לעמודים לפי שהם עמודי העולם, שנאמר (ירמיה לג) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי"). [2] עיין קהלת יעקב ערך צבאות. [3] רש"י שם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (סוף ברכות): תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יְדֵם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ"ב, שֶׁהֵם ש"ע נְהוֹרִין, וְעִם ח' חִוּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם. וְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים נָצַח הוֹד־רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ – הֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. וְגַם מִזְּבֵחַ נִקְרָא רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שם כ): יִתֵּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ; וְאִימָתַי? כַּאֲשֶׁר: וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא – עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ו): וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לג): עֵצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; שֶׁהֵם עַמּוּדֵי עוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יד): ה' צְבָאוֹת יָעַץ. ה' צְבָאוֹת הֵם נָצַח וְהוֹד:

מב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֵּרָא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ': (תהלים קו)

הִנֵּה עַל־יְדֵי נְגִינָה נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (פינחס רטו): הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׁכִינָה, וּתְלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ, שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ. וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח – שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָי, וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי – לְשׁוֹן תְּפִלָּה. וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בַּקּוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין, שֶׁבָּהֶם וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ'. נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, וְקֻדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, בִּזְכוּת אָבוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת כַּנַּ"ל, בִּבְהִירוּת וּבִזַּכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלַת גְּוָנִין הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ"ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת. אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו, הַיְנוּ: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה, וְנִמְתָּק הַדִּינִין. גַּם עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין, עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲגִרְאָה קֶשֶׁת בְּעָנְיָךְ וְכוּ' (כתובות עז:). וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' פנחס דף רטו): מִי שֶׁעוֹבְדוֹ לְאַגְרָרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא, וּלְמִפְּשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפַשְׁטִין, וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, מָה כְּתִיב בַּהּ: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, דְּאוֹר רָז אִתְקְרֵי, וּבְהַהִיא זְמְנָא סָלֵק מִנַּהּ רֻגְזָא דְּבָרְיֵהּ, וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים. גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימָנָךְ "קֶשֶׁת", הַיְנוּ תְּקִיעָה וְכוּ' (זוהר פ' פנחס דף רל:). וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, כִּי שֵׁם **שַׁדַּי** הֵם הָאָבוֹת (זוהר שם רלא), כִּי **ש'** תְּלַת עַנְפֵי הָאִילָן, שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד: ה', אֱלֹקֵינוּ, ה'. שֶׁהֵם **י"ד** אוֹתִיּוֹת, וְהֵם **י"ד** שֶׁל שַׁדַּי. וְרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **אַ'**בְרָהָם **יִ'**צְחָק **יַ'**עֲקֹב, הֵם הָרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יְ'** **אֱ'**לֹקֵינוּ **יְ'**. אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם (תהלים יט), זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת, וְקוֹל תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת:

מג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר־דַּעַת מוֹלִידִים נָאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וּכְתִיב (במדבר לא): כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הַיְנוּ זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה נִמְשָׁךְ מִדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה; וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה נִמְשָׁכִים מִדַּעַת דִּקְלִפָּה. וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. יְחַוֶּה מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַّעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים. וּלְפִיכָךְ בְּבִלְעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ' וזאת הברכה, וכזוהר שמות דף כא:, בלק דף קצג:) עַל פָּסוּק: לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ' – בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמָנוּ בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא דַּעַת, וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה (ויק"ר פ"מב), וּלְכָךְ כְּשֶׁנִּטְּלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן, אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפֶה, כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת. אָמַר מוֹאָב: אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפֶה, כִּי הוּא גַּם־כֵּן דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז), שֶׁיָּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס, כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַכּוֹעֵס, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֵצַרְךְ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנֶּה, יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכַעַס. נִמְצָא, שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דִּקְלִפָּה, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר לא): וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם. בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נָאוּף בְּמִדְיָן. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן כְּתִיב (שם): וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה (ראש"י) הַפְּקֻדִים וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ וַנִּקְרַב אֶת קָרְבַּן ה' וְכוּ' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי ה'. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ:

מד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַה שֶּׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ"א): לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה

׳קשת׳. **וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלָת גְּוָנִין** – שלושת הגוונים **דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בַּקּוֹל, אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם** בחינת ׳חסד גבורה תפארת׳, שהם בחינת **שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין** – שלושה גוונים שמאירים, שהשכינה מתלבשת בהם, **שֶׁבָּהֶם** מתקיים הפסוק: "**וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ׳** ברית עולם", שהקב"ה זוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם. **נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבְבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, בְּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין** – בלבושים המאירים, כי קול הנגינה הוא הלבוש של השכינה, וכשהנגינה היא בזכות ובהירות זהו לבוש המאיר, **וְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא** – והקב"ה **רוֹאֶה אוֹתָהּ** כשהיא בלבושים המאירים, **אֲזַי**: "**וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה**", ומתבטלים הדינים מהעולם.

וזהו הרמוז בפסוק: "וירא בצר להם" – הקב"ה רואה את הצרות של ישראל ומבטל את הדינים שנגזרו עליהם, "בשמעו את רינתם" – כשהוא שומע את תפילתם, **וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י** על הפסוק: "**בִּשְׁמָעוֹ אֶת רִנָּתָם**", שהסיבה שהקב"ה שמע את תפילתם היא **בִּזְכוּת אָבוֹת**, ורמוז בזה, **הַיְנוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלָת גְּוָנִין** – שלושת הגוונים **דְּקֶשֶׁת כַּנַּ"ל, בִּבְהִירוּת וּבְזַכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלָת גְּוָנִין** – שלושת הגוונים **הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ"ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא** – הלבושים של השכינה. **וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין** – מאירים **בְּזַכּוּת וּבְבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת.** וכשהקב"ה "בשמעו את רינתם" – הוא שומע את התפילה של ישראל כשהיא ׳בזכות אבות׳ – מלובשת בנגינה שהיא בזכות ובהירות, **אֲזַי** מתקיים הפסוק: "**וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם**", שהקב"ה זוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם. **אֲזַי** מתקיים הפסוק: "**וַיִּנָּחֶם כְּרֹב חַסְדָּיו**". **הַיְנוּ** שמתקיים הפסוק: "**וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה**", **וְנִמְתָּק הַדִּינִין.**

גַּם עַל יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין – סודות, **עַל יְדֵי כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין** – בלבושים מאירים, **אֲזַי** מתקיים הפסוק: "**וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם**", שהקב"ה זוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם. **כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת ׳קֶשֶׁת׳, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי** כשהוא עלה לשמים והכריזו לפניו ׳פנו מקום לבן לוי׳, והוא פגש שם את רבי שמעון בר יוחאי, ורבי שמעון בר יוחאי שאל אותו: ׳**הֲנִרְאָה קֶשֶׁת בְּיָמֶיךָ וְכוּ׳**׳, ואמר לו שנראתה, ואמר לו רבי שמעון בר יוחאי שאם כן אין הוא ראוי לכבוד הזה, כי הקשת היא אות הברית שלא יחרב העולם, וכשיש צדיק גמור בדור לא צריך אות (כתובות עז: ורש"י שם), הרי שהצדיק הוא בחינת ה׳קשת׳. **וְאִיתָא** – ומובא **בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ** (פ׳ פנחס דף רטו) המובא לעיל, שהשכינה מתלבשת בלבוש ׳חסד גבורה תפארת׳ ועל ידי זה נמתקים הדינים, ומובא שם שזהו בזמן שבית המקדש קיים, אבל בזמן החורבן, השכינה (שהיא ספירת ה׳מלכות׳ של עולם האצילות) מתלבשת בלבוש של המלאך מט"ט שבעולם היצירה, שזהו בחינת לבושים שחורים, אך כשיש **מִי שֶׁעוּבְדוֹי לְאַנְהָרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא** – כשיש צדיק כזה שמעשיו הם כדי להאיר בהם את השכינה, כלומר שכל כוונתו בלימוד תורתו ועבודתו להאיר בהם את השכינה, **וּלְמִפְשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפָשְׁטִין** – ולהפשיט ממנה את לבושי השחרות של הפשטים, כי על ידי שהאדם עוסק בסודות התורה שהוא באצילות, הוא מפשיט מהשכינה את לבושי הפשט של מט"ט שבעולם היצירה, **וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא** – ולקשט אותה בלבושים של גוונים המאירים של סודות התורה, **מָה כְּתִיב בֵּהּ** – מה נאמר בו: "**וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם**", דהיינו שעל ידו השכינה מתלבשת בלבושים המאירים מצד האצילות אפילו בגלות, **דְּאוֹר רָז אִתְקְרִי** – כי או"ר נקרא ר"ז, לפי שמספרם שוה, לכן אור רומז על רזי התורה, **וּבְהַהִיא זִמְנָא סָלֵק מִנֵּהּ רֻגְזָא דִּבְרִיהּ** – ואז מסתלק מהקב"ה הכעס על בניו, ומתקיים הפסוק: "**וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכָכָה**"[4]. והנה מבואר לעיל שהצדיק הוא בחינת ׳קשת׳, ולכן כשהאדם מאמין שכל דבריו ומעשיו של הצדיק אינם פשוטים אלא יש בהם סודות, הרי הוא מלביש את הצדיק בלבושים המאירים של סודות התורה, וכשהקשת, שזהו הצדיק, מתלבשת בלבושים

מקורות והערות

[4] על פי מתוק מדבש שם.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (סוף ברכות): תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יְדֵם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ"ב, שֶׁהֵם ש"ע נְהוֹרִין, וְעִם ח' חִוּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם. וְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים נָצַח הוֹד־רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ – הֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. וְגַם מִזְּבֵחַ נִקְרָא רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שם כ): יִתֵּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ; וְאִימָתַי? כַּאֲשֶׁר: וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא – עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ו): וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לג): עֵצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; שֶׁהֵם עַמּוּדֵי עוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יד): ה' צְבָאוֹת יָעַץ. ה' צְבָאוֹת הֵם נָצַח וְהוֹד:

מב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֵּרָא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ': (תהלים קו)

הִנֵּה עַל־יְדֵי נְגִינָה נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (פינחס רטו): הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׁכִינָה, וּתְלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ, שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ. וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח – שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָי, וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי – לְשׁוֹן תְּפִלָּה. וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בַּקּוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין, שֶׁבָּהֶם וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ'. נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, וְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, בִּזְכוּת אָבוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת כַּנַּ"ל, בִּבְהִירוּת וּבִזַּכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלַת גְּוָנִין הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ"ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת. אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו, הַיְנוּ: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה, וְנִמְתָּק הַדִּינִין. גַּם עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין, עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲגִרְאָה קֶשֶׁת בְּעָנְיָךְ וְכוּ' (כתובות עז:). וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' פנחס דף רטו): מִי שֶׁעוֹבְדוֹ לְאַגְרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא, וּלְמִפְשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפַשְׁטִין, וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, מָה כְּתִיב בַּהּ: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, דְּאוֹר רָז אִתְקְרֵי, וּבְהַהִיא זְמְנָא סָלֵק מִנַּהּ רֻגְזָא דְּבָרְיֵהּ, וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים. גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימָנָךְ "קֶשֶׁת", הַיְנוּ תְּקִיעָה וְכוּ' (זוהר פ' פנחס דף רל:). וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, כִּי שֵׁם **שַׁדַּי** הֵם הָאָבוֹת (זוהר שם רלא), כִּי **ש'** תְּלַת עַנְפֵי הָאִילָן, שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד: ה', אֶלֹקֵינוּ, ה'. שֶׁהֵם **י"ד** אוֹתִיּוֹת, וְהֵם **י"ד** שֶׁל שַׁדַּי. וְרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **אַ'בְרָהָם יִ'צְחָק יַ'עֲקֹב**, הֵם הָרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יְ'יָ אֶ'לֹקֵינוּ יְ'יָ. אֵין אֹמֵר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם** (תהלים יט), זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת, וְקוֹל תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת:

מג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר־דַּעַת מוֹלִידִים נָאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וּכְתִיב (במדבר לא): כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הַיְנוּ זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה נִמְשָׁךְ מִדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה; וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה נִמְשָׁכִים מִדַּעַת דִּקְלִפָּה. וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. יְחַוֶּה מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַّעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים. וּלְפִיכָךְ בְּבִלְעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ' וזאת הברכה, וכזוהר שמות דף כא:, בלק דף קצג:) עַל פָּסוּק: לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ' – בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמָנוּ בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא דַּעַת, וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה (ויק"ר פ"מב), וּלְכָךְ כְּשֶׁנִּטְּלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן, אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפֶה, כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת. אָמַר מוֹאָב: אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפֶה, כִּי הוּא גַּם־כֵּן דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז), שֶׁיָּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס, כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַכּוֹעֵס, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֵצַרְךְ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנֶּה, יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכַעַס. נִמְצָא, שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דִּקְלִפָּה, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר לא): וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם. בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נָאוּף בְּמִדְיָן. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן כְּתִיב (שם): וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה (ראש"י) הַפְּקֻדִים וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ וַנִּקְרַב אֶת קָרְבַּן ה' וְכוּ' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי ה'. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ:

מד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַה שֶּׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ"א): לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה

המאירים, על ידי זה הקב"ה רואה אותה וזוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם.

גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל יְדֵי זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים, כי זהו גם כן בחינה זו, שהוא מלביש את הקשת, שזהו הצדיק, בלבושים המאירים, וכשהקשת, שזהו הצדיק, מתלבשת בלבושים המאירים, על ידי זה הקב"ה רואה אותה וזוכר את בריתו ומבטל את הדינים שנגזרו על העולם.

גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת שתוקעים בראש השנה, שעל ידיהם נעשית גם כן המתקת הדינים, **כִּי 'תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה', הֵם** כנגד בחינת **הָאָבוֹת 'אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב', וְסִימָנָךְ "קֶשֶׁת", הַיְנוּ** ראשי תיבות **תְּקִ'יעָה וְכוּ' ש'ברים ת'רועה** (זוהר פנחס דף ר"ל:), ועל ידי התקיעות מלבישים את השכינה בלבושים המאירים של האבות.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ מה שנאמר (איוב כב): **"וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ". כִּי שֵׁם 'שַׁדַּי' הֵם הָאָבוֹת** (זוהר שם רלא), **כִּי ש'** הוא בחינת **תְּלָת עַנְפֵי הָאִילָן** – שלושת ענפי האילן, **שֶׁהֵם הָאָבוֹת. וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד** שבפסוק 'שמע ישראל': **'ה', אֱלֹקֵינוּ, ה'', שֶׁהֵם י"ד אוֹתִיּוֹת, וְהֵם י"ד שֶׁל 'שַׁדַּי'.** והם בחינת 'אברהם יצחק ויעקב', **וְרָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל אַ'בְרָהָם יִ'צְחָק יַ'עֲקֹב, הֵם הָרָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל יְ'יָ אֱ'לֹקֵינוּ יְ'יָ.** נמצא ש'שדי' רומז על בחינת האבות, וזהו הרמוז בפסוק: "והיה שדי בצריך", שעל ידי שהשכינה מתלבשת בלבוש האבות נמתקים הדינים והצרות מתבטלות.

נאמר בפסוק: **"אֵין אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם"** (תהלים יט), ורמוז בזה, כי **זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת, וְקוֹל,** שהוא **תְּלָת גְּוָנִין** – שלושת הגוונים **דְּקֶשֶׁת,** כי 'אומר' ו'דברים' רומז על דיבורי התפילה, ו'קול' רומז על קול הנגינה שמנגנים את אותיות התפילה, שיש בו שלושה גוונים 'אש מים רוח', שהוא מלביש את אותיות התפילה. וזהו: 'אין אומר ואין דברים' – אין שלימות לדיבורי התפילה, 'בלי נשמע קולם' – כשחסר קול הנגינה שמנגנים בו את התפילה.

תורה מ"ג

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר דַּעַת מוֹלִידִים נְאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַ'דַּעַת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): **"וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ", וּכְתִיב** (במדבר לא): **"כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ",** הרי שהזיווג נקרא בשם 'דעת', כי הוא נמשך מה'דעת'. **אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הַיְנוּ זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ,** שזהו בחינת זיווג (כמבואר לעיל בסימן ד' אות ג'), **זֶה נִמְשָׁךְ מִ'דַּעַת' דִּקְדֻשָּׁה. וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה, נִמְשָׁכִים מִ'דַּעַת' דִּקְלִפָּה. וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** (תהלים יט): **"וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת". "יְחַוֶּה" מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַּעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים,** והבלים אלו נמשכים מה'דעת' דקליפה, **מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים, וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים.**

וּלְפִיכָךְ, בִּבְלִעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת 'דַּעַת' דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ' וזאת הברכה, ובזוהר שמות דף כא: בלק דף קצג:): **עַל פָּסוּק: "לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ'** עוד נביא ומביט אל תמונתו" - **בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמָנוּ** – ומי הוא, **בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא 'דַּעַת', וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ 'דּוֹר דֵּעָה'** (ויקרא רבה פ"ט), והוא בחינת 'דעת' דקדושה, ולעומתו בלעם הוא בחינת 'דעת' דקליפה, ומשם נמשכה הנבואה שלו. **וּלְכָךְ כְּשֶׁנָּטְלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן,** כי ראו שישראל מנצחים שלא כדרך הטבע, ואמרו: כיון שמשה מנהיגם של ישראל נתגדל במדין, נשאל אותם מה מידתו, **אָמְרוּ לָהֶם** מדין למואב: **'אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בַּפֶּה', כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת,** ומשה רבינו הוא בחינת 'דעת'. **אָמַר מוֹאָב: אַף**

וְזֶה פֵּרוּשׁ (סוף ברכות): תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יְדֵם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ"ב, שֶׁהֵם ש"ע נְהוֹרִין, וְעִם ח' חִוּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם. וְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים נָצַח הוֹד־רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ – הֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. וְגַם מִזְּבֵחַ נִקְרָא רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שם כ): יִתֵּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ; וְאִימָתַי? כַּאֲשֶׁר: וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא – עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ו): וְנָהֱגִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לג): עֵצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; שֶׁהֵם עַמּוּדֵי עוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יד): ה' צְבָאוֹת יָעַץ. ה' צְבָאוֹת הֵם נָצַח וְהוֹד:

מב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֵּרָא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ': (תהלים קו)

הִנֵּה עַל־יְדֵי נְגִינָה נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּוֹהַר הַקָּדוֹשׁ (פינחס רטו): הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׁכִינָה, וּתְלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ, שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ. וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח – שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָי, וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי – לְשׁוֹן תְּפִלָּה. וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בַּקּוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין, שֶׁבָּהֶם וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ'. נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, וְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, בִּזְכוּת אָבוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת כַּנַּ"ל, בִּבְהִירוּת וּבִזַּכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלַת גְּוָנִין הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ"ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת. אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו, הַיְנוּ: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה, וְנִמְתָּק הַדִּינִין. גַּם עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין, עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲגִרְאָה קֶשֶׁת בְּעָנְיְךָ וְכוּ' (כתובות עז:). וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' פנחס דף רטו): מִי שֶׁעוֹבְדוֹ לְאַגְרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא, וּלְמִפְשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפַשְׁטִין, וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, מָה כְּתִיב בַּהּ: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, דְּאוֹר רָז אִתְקְרֵי, וּבְהַהִיא זְמְנָא סָלֵק מִנַּהּ רֵגְזָא דְּבָרְיֵהּ, וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים. גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימָנָךְ "קֶשֶׁת", הַיְנוּ תְּקִיעָה וְכוּ' (זוהר פ' פנחס דף רל:). וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, כִּי שֵׁם **שַׁדַּי** הֵם הָאָבוֹת (זוהר שם רלא), כִּי **ש'** תְּלַת עַנְפֵי הָאִילָן, שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד: ה', אֱלֹקֵינוּ, ה'. שֶׁהֵם **י"ד** אוֹתִיּוֹת, וְהֵם **י"ד** שֶׁל שַׁדַּי. וְרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **אַ'בְרָהָם יִ'צְחָק יַ'עֲקֹב**, הֵם רָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יְ'יָ אֱ'לֹקֵינוּ יְ'יָ. אֵין אֹמֵר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם** (תהלים יט), זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת, וְקוֹל תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת:

מג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר־דַּעַת מוֹלִידִים נְאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וּכְתִיב (במדבר לא): כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הַיְנוּ זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה נִמְשָׁךְ מִדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה; וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה נִמְשָׁכִים מִדַּעַת דִּקְלִפָּה. וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. יְחַוֶּה מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַّעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים. וּלְפִיכָךְ בְּבִלְעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ' וזאת הברכה, ובזוהר שמות דף כא:, בלק דף קצג:) עַל פָּסוּק: לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ' – בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמִנּוּ בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא דַּעַת, וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה (ויק"ר פ"מט), וּלְכָךְ כְּשֶׁנִּטְּלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן, אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפֶה, כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת. אָמַר מוֹאָב: אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפֶה, כִּי הוּא גַּם־כֵּן דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז), שֶׁיָּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס, כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַכּוֹעֵס, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֵצִרְךְ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנֶּה, יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכַעַס. נִמְצָא, שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דִּקְלִפָּה, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נְאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר לא): וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם. בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי דִּבְרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נְאוּף בְּמִדְיָן. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן כְּתִיב (שם): וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה (ראש"י) הַפְּקֻדִים וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ וַנִּקְרַב אֶת קָרְבַּן ה' וְכוּ' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי ה'. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ:

מד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַה שֶׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ"א): לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה

אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בַּפֶּה, ולכן שלח לקרוא לבלעם[5], כִּי הוּא גַּם כֵּן ׳דַּעַת׳ דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): "אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים". שכל דבר שבקדושה יש כנגדו בקליפה, וכך גם כנגד הדעת דקדושה יש דעת דקליפה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב על בלעם (במדבר כד): "וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן", וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז): ׳שֶׁיָּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כּוֹעֵס׳. כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): ׳כָּל הַכּוֹעֵס חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ׳, הרי שעל ידי הכעס, הדעת והחכמה אינם מיושבים. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֵצַרְךָ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): "לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה", שלא יהיו כעס ומלחמות. וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן של הקדושה, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנֶּה, יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּכַעַס, כי על ידי הכעס בחינת הדעת אינה מיושבת.

נִמְצָא שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דִּקְלִפָּה, וְעַל יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר לא): "וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם למסר מעל בה׳ על דבר פעור", דהיינו שבלעם נתן לבלק עצה שיחטיא את ישראל בזנות, ועל ידי זה יוכלו להרגם. וזהו שנאמר "בִּדְבַר" דַּיְקָא, כִּי עַל יְדֵי דְּבָרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נָאוּף בְּמִדְיָן, ועל ידי זה חטאו ישראל עם בנות מדין. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּלְחֲמוֹת מִדְיָן כְּתִיב (שם): "וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה רָאשֵׁי הַפְּקֻדִים וְכוּ׳, וַיֹּאמְרוּ וַנַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה׳ וְכוּ׳, לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ לִפְנֵי ה׳". וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: ׳אַף עַל פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ׳, וזאת משום שהאוירים הארסיים של בלעם נכנסו בהם כשבאו למדין, וגרמו להם להרהורים.

תורה מ"ד

לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַה שֶּׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה - כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ"א): ׳לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה מִבְּרֵאשִׁית, כִּי הָעַכּוּם – הגויים

מקורות והערות

[5] רש"י במדבר כ"ב ד.

וְזֶה פֵּרוּשׁ (סוף ברכות): תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁעַל־יְדֵם נִמְשָׁךְ שֵׁם שֶׁל מ"ב, שֶׁהֵם ש"ע נְהוֹרִין, וְעִם ח' חִוּרְתָּא גִּימַטְרִיָּא בַּשָּׁלוֹם. וְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים נָצַח הוֹד־רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ: שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ – הֵם תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים. וְגַם מִזְּבֵחַ נִקְרָא רַגְלַיִן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ד): זִבְחוּ זִבְחֵי צֶדֶק; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם פה): צֶדֶק לְפָנָיו יְהַלֵּךְ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (שם כ): יִתֵּן לְךָ כִּלְבָבֶךָ; וְאִימָתֵי? כַּאֲשֶׁר: וְכָל עֲצָתְךָ יְמַלֵּא – עַל־יְדֵי מִלּוּי גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים נִקְרָאִים עֲצוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אבות פ"ו): וְנָהֱגִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה; וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם לג): עֵצַת ה' לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; שֶׁהֵם עַמּוּדֵי עוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יד): ה' צְבָאוֹת יָעַץ. ה' צְבָאוֹת הֵם נָצַח וְהוֹד:

מב לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

וַיֵּרָא בַּצַּר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וְכוּ': (תהלים קו)

הִנֵּה עַל־יְדֵי נְגִינָה נִמְתָּקִין הַדִּינִין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ (פינחס רטו): הַקֶּשֶׁת הִיא הַשְּׁכִינָה, וּתְלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת הֵם הָאָבוֹת, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. מָשָׁל לְמֶלֶךְ, שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ, וּכְשֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹאֶה הַמַּלְכָּה בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי מְרַחֵם עַל בְּנוֹ. וְאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה הִיא הַשְּׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים נא): אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח – שֶׁהַדִּבּוּר הוּא שֵׁם אֲדֹנָי, וְנִקְרָא קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י (בראשית מח): בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי – לְשׁוֹן תְּפִלָּה. וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת, שֶׁיֵּשׁ בַּקּוֹל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שֶׁהָאָבוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה גְּוָנִין דִּנְהִירִין, שֶׁבָּהֶם וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר וְכוּ'. נִמְצָא מִי שֶׁמְּנַגֵּן אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה, וְקוֹל הַנְּגִינָה הֵם בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת גָּדוֹל, אֲזַי מַלְבִּישׁ אֶת הַשְּׁכִינָה, הַיְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, וְקֹדֶשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ, אֲזַי: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. וְזֶהוּ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם, בִּזְכוּת אָבוֹת, הַיְנוּ כְּשֶׁהַנְּגִינָה, שֶׁהֵם תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת כַּנַּ"ל, בִּבְהִירוּת וּבִזַּכּוּת גָּדוֹל. כִּי הַתְּלַת גְּוָנִין הֵם הָאָבוֹת כַּנַּ"ל, וְהֵם לְבוּשִׁין דִּשְׁכִינְתָּא, וּכְשֶׁהַלְּבוּשִׁין נְהִירִין בְּזַכּוּת וּבִבְהִירוּת, נִקְרָא זְכוּת הָאָבוֹת. אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, אֲזַי: וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו, הַיְנוּ: וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה, וְנִמְתָּק הַדִּינִין. גַּם עַל־יְדֵי אֱמוּנַת חֲכָמִים, שֶׁמַּאֲמִין שֶׁכָּל דִּבְרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם אֵינוֹ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ בָּהֶם רָזִין, עַל־יְדֵי־כֵן מַלְבִּישׁ אֶת הַקֶּשֶׁת בִּלְבוּשִׁין דִּנְהִירִין, אֲזַי: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. כִּי הַצַּדִּיק הוּא בְּחִינַת קֶשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הֲגִרְאָה קֶשֶׁת בְּעָנְיְךָ וְכוּ' (כתובות עז:). וְאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (פ' פינחס דף רטו): מִי שֶׁעוֹבְדוֹ לְאַגְרָרָא בְּהוֹן מַטְרוֹנִיתָא, וּלְמִפְשַׁט מִנַּהּ לְבוּשִׁין דְּקַדְרוּנִיתָא דְּפַשְׁטִין, וּלְקַשְׁטָא בִּלְבוּשִׁין דִּגְוָנִין נְהִירִין דְּרָזִין דְּאוֹרַיְתָא, מָה כְּתִיב בַּהּ: וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם, דְּאוֹר רָז אִתְקְרֵי, וּבְהַהִיא זְמְנָא סָלֵק מִנַּהּ רֻגְזָא דְּבָרְיֵהּ, וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה. גַּם מִי שֶׁעוֹשֶׂה לְבוּשׁ נָאֶה לַצַּדִּיק, עַל־יְדֵי־זֶה נִמְתָּק הַדִּינִים. גַּם זֶה בְּחִינוֹת תְּקִיעוֹת, כִּי תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה, הֵם הָאָבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, וְסִימָנָךְ "קֶשֶׁת", הַיְנוּ תְּקִיעָה וְכוּ' (זוהר פ' פנחס דף רל:). וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ (איוב כב): וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ, כִּי שֵׁם **שַׁדַּי** הֵם הָאָבוֹת (זוהר שם רלא), כִּי **ש'** תְּלַת עַנְפֵי הָאִילָן, שֶׁהֵם הָאָבוֹת, וְהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הַיִּחוּד: ה', אֱלֹקֵינוּ, ה'. שֶׁהֵם **י"ד** אוֹתִיּוֹת, וְהֵם **י"ד** שֶׁל שַׁדַּי. וְרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **אַ'בְרָהָם יִ'צְחָק יַ'עֲקֹב**, הֵם הָרָאשֵׁי־תֵבוֹת שֶׁל **יְ'יָ אֶ'לֹקֵינוּ יְ'יָ. אֵין אֹמֵר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם** (תהלים יט), זֶה בְּחִינַת קֶשֶׁת, וְקוֹל תְּלַת גְּוָנִין דְּקֶשֶׁת:

מג לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

דַּע, כִּי הַדִּבּוּרִים שֶׁל הָרָשָׁע שֶׁהוּא בַּר־דַּעַת מוֹלִידִים נָאוּף בְּהַשּׂוֹמֵעַ, כִּי הַזִּוּוּגִים נִמְשָׁכִים מֵהַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בראשית ד): וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ; וּכְתִיב (במדבר לא): כָּל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ. אַךְ יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי זִוּוּגִים, הַיְנוּ זִוּוּג דִּקְדֻשָּׁה, הוּא הִתְקַשְּׁרוּת לְצַדִּיקִים וְאֶל הַתּוֹרָה וְאֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, זֶה נִמְשָׁךְ מִדַּעַת דִּקְדֻשָּׁה; וְזִוּוּגִים שֶׁל עֲבֵרָה נִמְשָׁכִים מִדַּעַת דִּקְלִפָּה. וְהַדִּבּוּר הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת, כִּי אֵין יוֹדְעִים מַה שֶּׁבַּדַּעַת אֶלָּא עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים יט): וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת. יְחַוֶּה מִלְּשׁוֹן דִּבּוּר, שֶׁהַדִּבּוּר מְדַבֵּר מַה שֶּׁבַּדַّעַת. וּכְשֶׁרָשָׁע מְדַבֵּר וּמוֹצִיא מִפִּיו הֲבָלִים, מוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף, וְהַשּׂוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ הַדִּבּוּרִים וְנוֹשֵׁם נְשִׁימוֹת, מַכְנִיס בְּגוּפוֹ אֵלּוּ הָאֲוִירִים. וּלְפִיכָךְ בְּבִלְעָם, שֶׁהוּא בְּחִינוֹת דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ספרי פ' וזאת הברכה, ובזוהר שמות דף כא:, בלק דף קצג:) עַל פָּסוּק: לֹא קָם כְּמֹשֶׁה וְכוּ' – בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בָּאֻמּוֹת קָם, וּמָנוּ בִּלְעָם. כִּי מֹשֶׁה הוּא דַּעַת, וְלָזֶה נִקְרָא דּוֹרוֹ דּוֹר דֵּעָה (ויק"ר פ"מט), וּלְכָךְ כְּשֶׁנִּטְּלוּ מוֹאָב עֵצָה מִמִּדְיָן, אָמְרוּ לָהֶם: אֵין כֹּחוֹ אֶלָּא בְּפֶה, כִּי הַפֶּה הוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת. אָמַר מוֹאָב: אַף אָנוּ נָבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאָדָם שֶׁכֹּחוֹ בְּפֶה, כִּי הוּא גַּם־כֵּן דַּעַת דִּקְלִפָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת ז): אֶת זֶה לְעֻמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹקִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (במדבר כד): וְיוֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן; וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות ז), שֶׁיָּדַע מָתַי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כּוֹעֵס, כִּי כְּשֶׁהַדַּעַת אֵינוֹ בְּיִשּׁוּב, אֲזַי יֵשׁ כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פסחים סו:): כָּל הַכּוֹעֵס, חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁכָּעַס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא כְּשֶׁבָּאוּ מִמִּדְיָן, נִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ הַדַּעַת, וְהֵצֵרַךְ אֶלְעָזָר לוֹמַר הִלְכוֹת טְבִילוֹת כֵּלִים. וּכְשֶׁהַדַּעַת שָׁלֵם, אֲזַי אֵין כַּעַס, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה יא): לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה. וּבִלְעָם הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּדַעַת דִּקְלִפָּה, שֶׁהוּא מוֹתָרוֹת שֶׁל דַּעַת עֶלְיוֹן, וּכְשֶׁמִּשְׁתַּנָּה, יָדַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכַעַס. נִמְצָא, שֶׁבִּלְעָם הוּא דַּעַת דִּקְלִפָּה, וְעַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו הוֹלִיד אֲוִירִים אַרְסִיִּים שֶׁל נָאוּף. לָזֶה כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן, נֶאֱמַר (במדבר לא): וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחָיִל, וַיֹּאמֶר הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה, הֵן הֵנָּה הָיוּ בִּדְבַר בִּלְעָם. בִּדְבַר דַּיְקָא, כִּי עַל־יְדֵי דִּבּוּרָיו, שֶׁהוּא הִתְגַּלּוּת הַדַּעַת שֶׁלּוֹ, הוֹלִיד נָאוּף בְּמִדְיָן. וּלְפִיכָךְ כְּשֶׁבָּאוּ מִמִّלְחֶמֶת מִדְיָן כְּתִיב (שם): וַיִּקְרְבוּ אֶל מֹשֶׁה (ראש"י) הַפְּקֻדִים וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ וַנִּקְרַב אֶת קָרְבַּן ה' וְכוּ' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי ה'. וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת סד), שֶׁכָּךְ אָמְרוּ: אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּידֵי עֲבֵרָה יָצָאנוּ, מִידֵי הִרְהוּר לֹא יָצָאנוּ:

מד לְשׁוֹן רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה

מַה שֶׁמַּכִּין כַּף אֶל כַּף בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה – כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה פ"א): לָמָּה הִתְחִילָה הַתּוֹרָה

מִבְּרֵאשִׁית? כִּי הָעַכּוּ"ם יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עֲמָמִין; בִּשְׁבִיל זֶה: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ – שֶׁהִגִּיד, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם; כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּנֶגֶד כ"ח אַתְוָן דְּעַבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, כְּנֶגֶד כ"ח פִּרְקִין דְּיָדִים. וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ עַמְּמִין הִיא טְמֵאָה, וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ"ם וְנָתַן לָנוּ; אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁם אֲוִיר טָמֵא. וּכְשֶׁאָנוּ מָחְאָן כַּף אֶל כַּף, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ"ח אַתְוָן דִּבְרֵאשִׁית, כֹּחַ מַעֲשָׂיו, וְנִמְצָא שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת לָנוּ נַחֲלַת גּוֹיִם, כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזַר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׁוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. גַּם עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּף נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטֻּמְאָה, כִּי עַל־יְדֵי [מָחְאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מֵכ"ח אַתְוָן דְּעַבְדָּא דִּבְרֵאשִׁית, מֵכ"ח פִּרְקִין דְּיָדִים, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ (ברכות ו:), כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי־אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מֻרְגָּלִים בַּאֲוִירָה, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מְנֻוָּה הָרָעָה לְנֶוֶה הַיָּפָה. כֵּן הַדִּבּוּר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל־שֶׁכֵּן מִנְּוֶה הַיָּפָה לְנֶוֶה הָרָעָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ', אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי עַל־יָדוֹ נִבְנֶה עוֹלָם מֵחָדָשׁ, וּבְנִין עוֹלָם עַל־יְדֵי אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה: וְזֶה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין (דף סו): וּבְהַאי כֹּחַ, יִשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּפִין עַל אֱדוֹם. וְעוֹד (שם): צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְגַבֵּי חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי אַבְרָהָם הוּא יָמִין, הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדִרִים (כ"ב כה:). וְעוֹד: אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ – כִּי אַבְרָהָם הוּא רִאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף עח.): תָּקֵל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ברכות כו:): תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם. תָּמִיד, זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ; הַיְנוּ: צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד כַּנַּ"ל, תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי תָּמִיד, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (הושע יב): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה – עַל־יְדֵי הַיָּדִים, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ (זכריה ב). נְבִיאִים – לְשׁוֹן דִּבּוּר. גַּם נִתְבַּטֵּל הָרֶגֶל וַאֲבַדּוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר; יְמִינָא וּשְׂמָאלָא. וּכְתִיב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ', וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר – דָּא אַחֲרָן, וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – דָּא קַדְמָא (תיקונים תיקון ל, דף עא:). וְזֶה בְּחִינוֹת (ויקרא כו): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם (דברים כט) – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:).

לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. הַיְנוּ: עַל־יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל? – **רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ'**. וּמוֹנֶה עֶשֶׂר בְּחִינוֹת, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מָחְאַת כַּף; עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ', הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם נִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם, כִּי כָּל הַדָּר בְּחוּץ־לָאָרֶץ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקִי; וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי; וְעַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקִי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ; וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם, וְתִקּוּנָם עַל־יְדֵי תְּמִידִין, עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה סב): וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה'. פֵּרוּשׁ: עַל־יְדֵי יַד ה', עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְהוּרֵי עַכּוּ"ם, כִּי עַל־יְדֵי עַכּוּ"ם פּוֹגֵם בְּתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הִרְהוּרָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, שֶׁנִּתְעַטֵּר תִּפְאֶרֶת בְּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שה"ש ג). פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין, פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּבְּשֵׂי דְּרַחֲמָנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ. (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה: דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'.) וּתְמִידִין הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְכוּ'; וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם, אִתְּךָ אָנִי. פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ; וְנִקְרָאִים מַבּוּל, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם (כשדרז"ל זבחים קיג), וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְזֶה: תְּמִידִין תִּקְּנוּם – תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ' תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ. גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (כ"ב קנח:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הַיְנוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ט): וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וּרְאִיתִיהָ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּרִית עוֹלָם, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ"י בִּרְכָאן דִּצְלוֹתָא, צַדִּיק חַי עָלְמִין:

[**כָּל** זֶה הָעִנְיָן, מִתְחִלַּת סִימָן מ"ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בְּדֶרֶשׁ אֶחָד, אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דִּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ]:

יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכְּבַשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עֲמָמִין – את ארץ ישראל שהיתה של שבעה אומות. בִּשְׁבִיל זֶה: "כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ" - שֶׁהִגִּיד שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, והוא ברא את הכל, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: "לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם", כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל'. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים 'כֹּחַ מַעֲשָׂיו', כְּנֶגֶד כ"ח אַתְוָן – אותיות דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית – של מעשה בראשית, כי העולם נברא על ידי כ"ח האותיות שבפסוק "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", והם רמוזים במילה 'כח' מעשיו, וכ"ח אותיות אלו הם כְּנֶגֶד כ"ח פִּרְקִין – הפרקים דְּיָדַיִם – שיש בעשר האצבעות של שתי הידים יחד. וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אַוִּירָא דְּאֶרֶץ עַמְּמִין – של ארצות הגויים הִיא טְמֵאָה[1], וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ"ם – הגויים וְנָתַן לָנוּ. אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ לָאָרֶץ, שָׁם אֲוִיר טָמֵא. וּכְשֶׁאָנוּ מָחְאָן – מוחאים כַּף אֶל כַּף, וזה על ידי הידים שיש בהם כ"ח פרקים, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ"ח אַתְוָן – אותיות דִּבְרֵאשִׁית, שהם בחינת 'כֹּחַ מַעֲשָׂיו'. וְנִמְצָא שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת לָנוּ 'נַחֲלַת גּוֹיִם', כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזָר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם". וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׁוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

גַּם עַל יְדֵי מְחָאַת כַּף, נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטָּמֵא. כִּי עַל יְדֵי [מְחָאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מֵכ"ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית – מכ"ח האותיות של מעשה בראשית, מֵכ"ח פִּרְקִין – הפרקים דְּיָדַיִם. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל יְדֵי מְחָאַת כַּפַּיִם.

וּבִשְׁבִיל זֶה אמרו רבותינו ז"ל שהאדם צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ (ברכות ו:)[2], ועומק הענין בזה, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מֻרְגָּלִים בַּאֲוִירָהּ, עַל יְדֵי זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מִנְּוֵה הָרָעָה לְנָוֶה הַיָּפָה. כֵּן הַדָּבָר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף עַל פִּי כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל שֶׁכֵּן מִנְּוֵה הַיָּפָה לְנָוֶה הָרָעָה[3]. כי על ידי שהאדם קובע מקום לתפילתו והוא מוחה שם כף אל כף, הוא גורם בכל תפילה ותפילה שיטהר ויזדכך יותר אויר המקום בקדושת ארץ ישראל, ולכן כשיתפלל במקום אחר הוא אינו מורגל באויר המקום ההוא.

וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): 'כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ', אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ', כִּי עַל יָדוֹ נִבְנֶה עוֹלָם מֵחָדָשׁ, כי על ידי שקובע מקום לתפילתו ומוחה שם כף אל כף הוא מעורר את בחינת 'כח מעשיו' של הקב"ה, שעל ידה נברא העולם, וּבִנְיַן עוֹלָם עַל יְדֵי 'אַבְרָהָם', דהיינו על ידי בחינת ה'חסד', שהיא מידתו של אברהם אבינו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): "עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה", ורמוז בזה שהעולם נבנה על ידי מידת החסד. וְזֶה דְּאִיתָא – שמובא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין – עשרים ושתים (דף סח.): 'וּבְהַאי כֹּחַ יִשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּפִין עַל אֱדוֹם' – שעל ידי כ"ח אותיות אלו שימשכו מספירת ה'בינה' אל ה'מלכות', יתגברו ישראל לעתיד לבוא על אדום. וזאת משום שבנין העולם הוא על ידי החסד, ועל ידי הכ"ח אותיות האלו שבהם נברא העולם מתגלה מידת החסד, ועל ידי זה תתבטל מידת הדין של אדום. וְעוֹד מובא שם בתיקוני זוהר (שם): 'צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְגַבֵּי חָכְמָה' – צריך להעלות את כ"ח אותיות אלו שבספירת ה'בינה' אל ספירת ה'חכמה', ולגרום יחוד של ספירות ה'חכמה' וה'בינה'[4]. וְזֶה בְּחִינַת: 'כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ'. כִּי אַבְרָהָם

מקורות והערות

[1] עיין שבת ט"ו ע"ב. [2] בגמ' ברכות דף ו' ע"ב איתא: "אמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו, ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתיב וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפילה שנאמר ויעמוד פינחס ויפלל", ופירש"י: "אלהי אברהם – שקבע מקום לתפילתו. בעזרו – כדרך שהיה עוזר לאברהם". [3] עיין בגמ' כתובות דף ק"י ע"א. [4] על פי מתוק מדבש שם.

מִבְּרֵאשִׁית? כִּי הָעַכּוּ״ם יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עֲמָמִין; בִּשְׁבִיל זֶה: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ – שֶׁהִגִּיד, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם; כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּנֶגֶד כ״ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, כְּנֶגֶד כ״ח פִּרְקִין דְּיָדִים. וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ עֲמָמִין הִיא טְמֵאָה, וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ״ם וְנָתַן לָנוּ; אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁם אֲוִיר טָמֵא. וּכְשֶׁאָנוּ מְחָאִין כַּף אֶל כַּף, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ״ח אַתְוָן דִּבְרֵאשִׁית, כֹּחַ מַעֲשָׂיו, וְנִמְצָא שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת לָנוּ נַחֲלַת גּוֹיִם, כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזַר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׂוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. גַּם עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּף נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטֻּמְאָה, כִּי עַל־יְדֵי [מָחָאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מֵכ״ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, מֵכ״ח פִּרְקִין דְּיָדִים, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּפַּיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ (ברכות ו:), כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי־אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מֻרְגָּלִים בַּאֲוִירָה, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מְגֻנָּה הָרָעָה לְגֻוָּה הַיָּפָה. כֵּן הַדִּבּוּר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל־שֶׁכֵּן מְגֻנָּה הַיָּפָה לְגֻוָּה הָרָעָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ׳, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי עַל־יָדוֹ נִבְנֶה עוֹלָם מֵחָדָשׁ, וּבְנִין עוֹלָם עַל־יְדֵי אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה: וְזֶה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין (דף סו): וּבְהַאי כֹּחַ, יִשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּפִין עַל אֱדוֹם. וְעוֹד (שם): צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְגַבֵּי חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי אַבְרָהָם הוּא יָמִין, הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדִרִים (כ״ב כה:). וְעוֹד: אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ – כִּי אַבְרָהָם הוּא רִאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף עח.): תָּקֵל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ברכות כו:): תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם. תָּמִיד, זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ; הַיְנוּ: צָרִיךְ לְרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד כַּנַּ״ל, תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי תָּמִיד, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (הושע יב): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה – עַל־יְדֵי הַיָּדִים, עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּף, הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ (זכריה ב). נְבִיאִים – לְשׁוֹן דִּבּוּר. גַּם נִתְבַּטֵּל הָרֶגֶל וַאֲבַדּוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר; יְמִינָא וּשְׂמָאלָא. וּכְתִיב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳, וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר – דָּא אַחֲרָן, וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – דָּא קַדְמָא (תיקונים תיקון ל, דף עא:). וְזֶה בְּחִינוֹת (ויקרא כו): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם (דברים כט) – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:).

לִפְנֵי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. הַיְנוּ: עַל־יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל? – **רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ׳**. וּמוֹנֶה עֶשֶׂר בְּחִינוֹת, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מָחָאַת כַּף; עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ׳, הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּפַּיִם נִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם, כִּי כָּל הַדָּר בְּחוּץ־לָאָרֶץ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקִי; וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי; וְעַל־יְדֵי מָחָאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקִי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ; וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם, וְתִקּוּנָם עַל־יְדֵי תְּמִידִין, עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּף. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה סב): וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה׳. פֵּרוּשׁ: עַל־יְדֵי יַד ה׳, עַל־יְדֵי מָחָאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְהוּרֵי עַכּוּ״ם, כִּי עַל־יְדֵי עַכּוּ״ם פּוֹגֵם בְּתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הִרְהוּרָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, שֶׁנִּתְעַטֵּר תִּפְאֶרֶת בַּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שה״ש ג). פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין, פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּבְשֵׁי דְּרַחֲמָנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כו): וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ. (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה: דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ׳.) וּתְמִידִין הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְכוּ׳; וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוּבָא עַל פָּסוּק: כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם, אִתְּךָ אָנִי. פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ; וְנִקְרָאִים מַבּוּל, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם (כשדרז״ל זבחים קיג), וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְזֶה: תְּמִידִין תִּקְּנוּם – תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ׳ תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ. גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (כ״ב קנח:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הַיְנוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ט): וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וּרְאִיתִיהָ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּרִית עוֹלָם, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ״י בִּרְכָאן דִּצְלוֹתָא, צַדִּיק חַי עָלְמִין:

[**כָּל** זֶה הָעִנְיָן, מִתְחִלַּת סִימָן מ״ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בִּדְרוּשׁ אֶחָד, אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דִּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ]:

הוא בחינת ה'חסד', שהיא בחינת 'יָמִין', ואמרו רבותינו ז"ל: **'הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יַדְרִים'** (ב"ב כה:), ו'דרום' הוא בחינת 'ימין', ועל ידי שהאדם מעורר את הכח של הכ"ח אותיות האלו, מתגלה מידת החסד, ועל ידי מידת החסד זוכים ל'חכמה', ונעשה יחוד של הספירות 'חכמה' ו'בינה'.

וְעוֹד טעם נוסף מדוע: **'אֶלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ' - כִּי** על ידי שקובע מקום לתפילתו ומוחה שם כף אל כף הוא ממשיך לשם את קדושת ארץ ישראל, **וַאַבְרָהָם הוּא רִאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא** – כמובא **בַּזֹּהַר** (לך לך דף עח.) על אברהם אבינו: **'תֶּקֶל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ'** – שהוא שקל במאזני שכלו מהי בחינתה של ארץ ישראל, עד שהתגלה לו שארץ ישראל היא הנקודה האמצעית של כל העולם וממנה הושתת העולם.

לאחר שנתבאר שעל ידי מחאת כפיים בשעת התפילה זוכים לקדש את האויר בקדושת ארץ ישראל, יתבאר כעת כיצד דבר זה רמוז בדברי הגמרא: 'תפילות כנגד תמידין תקנום'.

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות כו:): **'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם'**. ורמוז בזה, כי **'תָּמִיד', זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב** על ארץ ישראל (דברים יא): **"תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ", הַיְנוּ: צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ** שעל ידי זה נעשה **תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת 'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד' כַּנַּ"ל**, דהיינו שהם כנגד התפילות, כי הם מפריעים לכוונת התפילות. **תִּקּוּנָם עַל יְדֵי 'תָּמִיד', עַל יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.**

וְזֶה פֵּרוּשׁ מה שנאמר (הושע יב): **"וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה"** [5], ורמוז בזה, "וביד" **- עַל יְדֵי הַיָּדַיִם, עַל יְדֵי מֶחָאַת כַּף**, "הנביאים" **- הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים** ב"אדמה" **- בְּ'אַדְמַת קֹדֶשׁ'** (זכריה ב), דהיינו בבחינת ארץ ישראל. **'נְבִיאִים' - לְשׁוֹן דִּבּוּר** (רש"י שמות ד' א'), כמו שנאמר "בורא ניב שפתים" (ישעיה נז).

עתה יתבאר דבר נוסף הנעשה על ידי מחאת כפיים בשעת התפילה.

גַּם על ידי מחאת כף אל כף בשעת התפילה **נִתְבַּטֵּל הֶרֶג וַאֲבָדוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת** מה שנאמר: **"יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר"** (בראשית א), ודרשו על כך בתיקוני זוהר (תיקונים תיקון ל דף עד.): **'יְמִינָא וּשְׂמָאלָא'** – ימין ושמאל, דהיינו שמה שנאמר "יהי אור" היינו בחינת החסד שבימין, שזהו האור שנברא ביום הראשון של מעשה בראשית והיה מאיר מסוף העולם ועד סופו, ומה שנאמר "ויהי אור" זהו הגבורה שבשמאל, כי 'ויהי' הוא לשון צער, והיינו שנתצמצם האור שנברא ביום הראשון ונגנז. **וּכְתִיב** (בראשית א): **"וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ', וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר"**, ודרשו על כך בתיקוני זוהר שם: **'דָּא** – זה **אַהֲרֹן', "וּבֵין הַחֹשֶׁךְ" - 'דָּא** – זה **קֹרַח'**, והיינו שמה שנאמר "וירא אלקים את האור כי טוב" זהו בחינת ה'תפארת', שהוא בחינת מידת הרחמים, שממזגת את החסד והדין, ועל ידי ה'תפארת': "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך", ורמוז בזה, שמשה רבינו שהיה מושרש ב'תפארת' רצה לחבר בין אהרן הכהן שהוא במידת החסד הנקראת 'אור', ובין קורח שהוא במידת הגבורה הנקראת 'חושך', אך קורח לא רצה להתדבק בגבורה שבשמאל דקדושה, שנכללת עם מידת החסד של אהרן, אלא נדבק בגבורה של הסטרא אחרא, ולכן הבדיל הקב"ה בין האור ובין החושך, בין אהרן ובין קורח, וקורח נאבד מן העולם[6]. נמצא שעל ידי מחאת כף שמחברים את שתי הידים, שיד ימין היא בחינת החסד, ויד שמאל היא בחינת הגבורה, גורמים שיתאחדו החסד והגבורה על ידי מידת ה'תפארת', ומתבטלת בחינת המחלוקת, וממילא מתבטל הרג ואבדון מהעולם. **וְזֶה בְּחִינוֹת** מה שנאמר (ויקרא כו): **"וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם"**, ורמוז בזה, שעל ידי מידת ה'תפארת' שעושה שלום בין החסד והדין ומחברת ביניהם, על ידי זה מתבטל ההרג והאבדון מהעולם.

נאמר בפסוק: **"אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם"** (דברים כט), ורמוז בזה, כי **'אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה'** (ברכות ו:). **"לִפְנֵי ה'**

מקורות והערות

[5] ברש"י שם פירש: "וביד הנביאים אדמה – נראיתי להם בכמה דומיות, ד"א אדמה להם דברי על ידי משלים כדי לישבם על שומעיהם".
[6] על פי מתוק מדבש שם.

מִבְּרֵאשִׁית? כִּי הָעַכּוּ״ם יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עֲמָמִין; בִּשְׁבִיל זֶה: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ – שֶׁהִגִּיד, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם; כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּנֶגֶד כ״ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, כְּנֶגֶד כ״ח פִּרְקִין דְּיָדִים. וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ עַמְּמִין הִיא טְמֵאָה, וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ״ם וְנָתַן לָנוּ; אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁם אֲוִיר טָמֵא. וּכְשֶׁאָנוּ מָחְאָן כַּף אֶל כַּף, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ״ח אַתְוָן דִּבְרֵאשִׁית, כֹּחַ מַעֲשָׂיו, וְנִמְצָא שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת לָנוּ נַחֲלַת גּוֹיִם, כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזַר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׁוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. גַּם עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּף נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטֻּמְאָה, כִּי עַל־יְדֵי [מָחְאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מֵכ״ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, מֵכ״ח פִּרְקִין דְּיָדִים, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ (בְּרָכוֹת ו:), כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי־אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מֻרְגָּלִים בַּאֲוִירָה, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מְנֻוָּה הָרָעָה לְנֶוֶה הַיָּפָה. כֵּן הַדָּבָר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל־שֶׁכֵּן מִנְּוֶה הַיָּפָה לְנֶוֶה הָרָעָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ׳, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי עַל־יָדוֹ נִבְנֶה עוֹלָם מֵחָדָשׁ, וּבְנִין עוֹלָם עַל־יְדֵי אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פט:): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה: וְזֶה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין (דף סו:): וּבְהַאי כֹּחַ, יִשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּפִין עַל אֱדוֹם. וְעוֹד (שם): צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְגַבֵּי חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי אַבְרָהָם הוּא יָמִין, הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדִרִים (כ״ב כה:). וְעוֹד: אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ – כִּי אַבְרָהָם הוּא רִאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף עח.): תָּקֵל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (בְּרָכוֹת כו:): תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם. תָּמִיד, זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ; הַיְנוּ: צָרִיךְ לְרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד כַּנַּ״ל, תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי תָּמִיד, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (הוֹשֵׁע יב): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה – עַל־יְדֵי הַיָּדִים, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ (זְכַרְיָה ב). נְבִיאִים – לְשׁוֹן דִּבּוּר. גַּם נִתְבַּטֵּל הָרֶגֶל וַאֲבַדּוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר; יְמִינָא וּשְׂמָאלָא. וּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ׳, וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר – דָּא אַחֲרָן, וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – דָּא קַרְח (תִּקּוּנִים תִּקּוּן ל, דף עא:). וְזֶה בְּחִינוֹת (וַיִּקְרָא כו): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחָרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם (דְּבָרִים כט:) – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (בְּרָכוֹת ו:).

לִפְנֵי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כְּתוּבוֹת קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. הַיְנוּ: עַל־יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלָּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל? – **רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ׳**. וּמוֹנֶה עָשָׂר בְּחִינוֹת, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מָחְאַת כַּף; עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ״ל. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ׳, הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם נִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם, כִּי כָּל הַדָּר בְּחוּץ־לָאָרֶץ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקִי; וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי; וְעַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקִי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ; וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ״ם, וְתִקּוּנָם עַל־יְדֵי תְּמִידִין, עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף. וְזֶה פֵּרוּשׁ (יְשַׁעְיָה סב): וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה׳. פֵּרוּשׁ: עַל־יְדֵי יַד ה׳, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנַּ״ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְהוּרֵי עַכּוּ״ם, כִּי עַל־יְדֵי עַכּוּ״ם פּוֹגֵם בְּתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הִרְהוּרָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, שֶׁנִּתְעַטֵּר תִּפְאֶרֶת בְּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שה״ש ג). פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין, פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּכְּשֵׂי דְּרַחֲמָנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כו): וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ. (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה: דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ׳.) וּתְמִידִין הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבַּר כח): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְכוּ׳; וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא עַל פָּסוּק: כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם, אִתְּךָ אָנִי. פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ; וְנִקְרָאִים מַבּוּל, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם (כְּשֶׁדָּרַשׁ זֹבְחִים קיג), וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְזֶה: תְּמִידִין תִּקְּנוּם – תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ׳ תָּמִיד עֵינֵי ה׳ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ. גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (כ״ב קנח:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הַיְנוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (בְּרֵאשִׁית מ): וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וּרְאִיתִיהָ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּרִית עוֹלָם, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ״י בִּרְכָאן דִּצְלוֹתָא, צַדִּיק חַי עָלְמִין:

[**כָּל** זֶה הָעִנְיָן, מִתְחִלַּת סִימָן מ״ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בִּדְרוּשׁ אֶחָד, אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דִּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ]:

אֲלֵקֵיכֶם" - זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): 'כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקַי'[7], הרי שארץ ישראל היא בחינת 'לפני ה'". הַיְנוּ: עַל יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלַּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - "רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ'", וּמוֹנֶה עֶשֶׂר בְּחִינוֹת, והם רומזים על עשר האצבעות שבידים, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מֻחָאַת כַּף, עַל יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל[8].

עתה יתבאר דבר נוסף הנעשה על ידי מחאת כפיים בשעת התפילה, שעל ידי זה מתבטלות המחשבות של עבודה זרה וכפירה.

אמרו רבותינו ז"ל: 'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ' תקנום', ורמוז בזה, כי 'תמידין' הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כמבואר לעיל. הַיְנוּ עַל יְדֵי מֻחָאַת כַּפַּיִם, נִתְבַּטֵּל מַחְשְׁבוֹת עַכּוּ"ם – עבודה זרה. כִּי אמרו רבותינו ז"ל: 'כָּל הַדָּר בְּחוּץ לָאָרֶץ דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקַי, וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקַי'. וְעַל יְדֵי מֻחָאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקַי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשְׁבוֹת עַכּוּ"ם – עבודה זרה. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על משה רבינו (שמות יז): "וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ", וְתַרְגּוּמוֹ: 'פְּרִישָׁן בְּצִלּוֹ' – פרושות בתפילה. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת, מַחְשְׁבוֹת עַכּוּ"ם – עבודה זרה, וזהו: 'תפילות כנגד', המחשבות של עבודה זרה, שהם כנגד האמונה, שהיא בחינת תפילה, וְתִקְּנוּם עַל יְדֵי 'תְּמִידִין', עַל יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי מֻחָאַת כַּף.

וְזֶהוּ פֵּרוּשׁ מה שנאמר (ישעיה סב): "וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה'". פֵּרוּשׁ: עַל יְדֵי 'יַד ה'', עַל יְדֵי מֻחָאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כַּנַּ"ל, דהיינו הכ"ח אותיות, שהם כנגד כ"ח פרקים שבידים, עַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְהוּרֵי עַכּוּ"ם – עבודה זרה. כִּי עַל יְדֵי עַכּוּ"ם – עבודה זרה פּוֹגֵם בְּ'תִּפְאֶרֶת', כי הוא נותן לעבודה זרה את כח ה'תפארת', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב על העבודה זרה (שם מד): "כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת" – שעושים אותה כדמות אדם, ומושיבים אותה בבית. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הִרְהוּרָיו, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשָׂה "עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת", דהיינו שֶׁנִּתְעַטֵּר 'תִּפְאֶרֶת' בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שה"ש ג), דהיינו שספירת ה'תפארת' מתעטרת בעטרה שמקבלת מספירת ה'בינה' שנקראת 'אם'.

עתה יתבאר דבר נוסף הרמוז בדברי הגמרא: 'תפילות כנגד תמידין תקנום', שעל ידי תפילה בכוונה זוכים להשיג את סודות התורה.

פֵּרוּשׁ אַחֵר על מה שאמרו רבותינו ז"ל: 'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין', פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׂוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּבְשֵׁי דְּרַחֲמָנָא – הסודות של הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כז): "וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ". (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל עַל פָּסוּק זֶה בְּחַגִּיגָה יג: 'דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׂוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ' יהיו תחת לבושך'). וּ'תְמִידִין' הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): "אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר

מקורות והערות

[7] בגמ' כתובות דף ק"י ע"ב איתא: "תנו רבנן, לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה, אלא לומר לך כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים, וכן בדוד הוא אומר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים, אלא לומר לך כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עבודת כוכבים", ופירש"י: "וכי מי אמר לו לדור כן – אלא מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב ואל אכיש".

[8] ובחיי מוהר"ן (סי' ע"ח) כתב: "התורה אתם נצבים בליקוטי א' בסימן מ"ד אמר בשבת שקודם ראש השנה של שנת תקס"ג, בשבת הראשון שנתקרבתי אליו, ושם מדבר מענין מחיאת כפיים בשעת התפילה. ודע שבאותו העת שאמר התורה הזאת, אז היה סמוך לכניסתו לפה ברסלב, ואז דיבר הרבה מענין מחיאת כפיים בתפילה, וסיפר לי שבתחילת כניסתו לפה עמד פעם אחת על פתח בית המדרש שבביתו והוכיח את העולם על אודות התפילה שאינם מתפללים כראוי, וענה ואמר שאין שומעין משום אחד מהמתפללין שום המחאת כף, ומזה הבננו מיד שהוא רוצה להחזיר העטרה לישנה שיחזרו להתעורר להתפלל בכוונה והתלהבות ובכח גדול, כמו החסידים הראשונים שהיו בימי הבעל שם טוב זכרונו לברכה ותלמידיו הקדושים שהיו בדורות שלפנינו. כי בתחילת ימי רבינו ז"ל כבר התחילו החסידים להתקרר וכו', והוא ז"ל יגע וטרח הרבה לתקן כל זה להחזיר העטרה ליושנה. גם בעת ההיא קודם השבת שלפני ראש השנה הנ"ל היו אצלו שני חסידים מהחשובים קצת וסעדו אצלו ז"ל, ובתוך שיחתן עמו היו מתלוצצים מאחד בנעמריב שדרכו להרבות במחיאת כפיים בשעת התפילה, והקפיד רבינו ז"ל על זה ודיבר אתם קשות, ואמר להם וכי אתם יודעים מהו מחיאת כפים בתפילה וכל הענינים שיש בזה, עד שאתם מתלוצצים מזה האיש הנ"ל שלא נתקבל אצלכם מחיאת כפים שלו. ואחר כך בשבת שאחר זה שהוא שבת שלפני ראש השנה באתי אנכי על שבת, ואז אמר התורה אתם נצבים על ענין מחיאת כפיים, והיא היתה התורה הראשונה שזכיתי לשמוע מפיו הקדוש, ותיכף כתבתי אותה בעזרתו הגדולה תהלה לאל חיי". עיי"ש עוד.

מִבְּרֵאשִׁית? כִּי הָעַכּוּ"ם יֹאמְרוּ לָנוּ: גַּזְלָנִים אַתֶּם, שֶׁכִּבַּשְׁתֶּם אֶרֶץ שִׁבְעָה עֲמָמִין; בִּשְׁבִיל זֶה: כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ – שֶׁהִגִּיד, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת הַכֹּל מַעֲשֵׂי יָדָיו, וּלְמִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה הוּא נוֹתֵן. וְזֶה: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם; כִּי בְּיָדוֹ הַכֹּל. וְכָל הַדְּבָרִים נִקְרָאִים כֹּחַ מַעֲשָׂיו, כְּנֶגֶד כ"ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, כְּנֶגֶד כ"ח פִּרְקִין דְּיָדִים. וְזֶה יָדוּעַ, כִּי אֲוִירָא דְּאֶרֶץ עַמְּמִין הִיא טְמֵאָה, וַאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל הוּא קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, כִּי הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מִתַּחַת יַד הָעַכּוּ"ם וְנָתַן לָנוּ; אֲבָל אֶרֶץ עַמִּים, שֶׁהִיא חוּץ־לָאָרֶץ, שֶׁם אֲוִיר טָמֵא. וּכְשֶׁאָנוּ מָחְאָן כַּף אֶל כַּף, בָּזֶה נִתְעוֹרֵר כ"ח אַתְוָן דִּבְרֵאשִׁית, כֹּחַ מַעֲשָׂיו, וְנִמְצָא שֶׁבְּיָדוֹ לָתֵת לָנוּ נַחֲלַת גּוֹיִם, כִּי הַכֹּל שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבָזֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדֵינוּ לְטַהֵר אֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים, כִּי נֶחֱזַר אֶרֶץ הָעַמִּים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וּבְיָדוֹ לָתֵת לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת גּוֹיִם. וְאָז נִטְהָר אֲוִיר הַמָּקוֹם שֶׁאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי מִתְפַּלֵּל, וְשׂוֹאֵב אֲוִיר הַקָּדוֹשׁ כְּמוֹ בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. גַּם עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּף נִתְגָּרֵשׁ אֲוִיר הַטֻּמְאָה, כִּי עַל־יְדֵי [מָחְאַת] כַּפַּיִם נִשְׁמָע קוֹל, וְקוֹל הַזֶּה הוּא אֲוִיר קָדוֹשׁ, מֵכ"ח אַתְוָן דְּעֲבָדָא דִּבְרֵאשִׁית, מֵכ"ח פִּרְקִין דְּיָדִים, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁנִּתְגָּרֵשׁ הָאֲוִיר עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם. וּבִשְׁבִיל זֶה צָרִיךְ לִקְבֹּעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ (ברכות ו:), כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ, שֶׁבְּנֵי־אָדָם הַבָּאִים לִמְדִינָה שֶׁאֵינָם מֻרְגָּלִים בַּאֲוִירָה, עַל־יְדֵי־זֶה הֵם נֶחֱלָשִׁים וּמֵתִים, אֲפִלּוּ מְנֻוָּה הָרָעָה לְנֶוֶה הַיָּפָה. כֵּן הַדִּבּוּר בִּתְפִלָּה, אֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל צַדִּיק, אַף־עַל־פִּי־כֵן קָשֶׁה לוֹ מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, כִּי אֵינוֹ מֻרְגָּל בַּאֲוִירָא שֶׁל מָקוֹם, כָּל־שֶׁכֵּן מִנְּוָה הַיָּפָה לְנֶוֶה הָרָעָה. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שם): כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם וְכוּ', אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי עַל־יָדוֹ נִבְנֶה עוֹלָם מֵחָדָשׁ, וּבְנִין עוֹלָם עַל־יְדֵי אַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט): עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה: וְזֶה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, תִּקּוּן עֶשְׂרִין וּתְרֵין (דף סו): וּבְהַאי כֹּחַ, יִשְׂרָאֵל מִתְתַּקְּפִין עַל אֱדוֹם. וְעוֹד (שם): צָרִיךְ לְסָלְקָא לְהַאי כֹּחַ לְנַבֵּי חָכְמָה. וְזֶה בְּחִינַת: כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לְתְפִלָּתוֹ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ; כִּי אַבְרָהָם הוּא יָמִין, הָרוֹצֶה לְהַחְכִּים יְדִרִים (כ"ב כה:). וְעוֹד: אֱלֹקֵי אַבְרָהָם בְּעָזְרוֹ – כִּי אַבְרָהָם הוּא רִאשׁוֹן לְהַשָּׂגַת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר (לך לך דף עח.): תָּקֵל בְּתִקְלָא עַד דְּאִתְגַּלְיָא לֵהּ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ברכות כו:): תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְּנוּם. תָּמִיד, זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יא): תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ; הַיְנוּ: צָרִיךְ לִרְאוֹת שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ תִּקּוּן מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, שֶׁהֵם בְּחִינוֹת תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד כַּנַּ"ל, תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי תָּמִיד, עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וְזֶה פֵּרוּשׁ (הושע יב): וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה – עַל־יְדֵי הַיָּדִים, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, הַדִּבּוּרִים נִדְבָּרִים בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ (זכריה ב). נְבִיאִים – לְשׁוֹן דִּבּוּר. גַּם נִתְבַּטֵּל הָרֶגֶל וַאֲבַדּוֹן מֵעוֹלָם, כִּי הַיָּדַיִם הֵם בְּחִינוֹת: יְהִי אוֹר, וַיְהִי אוֹר; יְמִינָא וּשְׂמָאלָא. וּכְתִיב (בראשית א): וַיַּרְא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר וְכוּ', וַיַּבְדֵּל בֵּין הָאוֹר – דָּא אַחֲרָן, וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – דָּא קַדְמָא (תיקונים תיקון ל, דף עא:). וְזֶה בְּחִינוֹת (ויקרא כו): וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ, וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם (דברים כט) – אֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה (ברכות ו:).

לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם – זֶה בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כתובות קי:): כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי. הַיְנוּ: עַל־יְדֵי מָה תִּזְכּוּ שֶׁתְּהֵא תְּפִלַּתְכֶם בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל? – **רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם וְכוּ'**. וּמוֹנֶה עָשָׂר בְּחִינוֹת, הַיְנוּ בְּחִינוֹת מָחְאַת כַּף; עַל־יְדֵי מְחִיאַת כַּפַּיִם, הַתְּפִלָּה הִיא בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין וְכוּ', הַיְנוּ בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, הַיְנוּ עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּפַּיִם נִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם, כִּי כָּל הַדָּר בְּחוּץ־לָאָרֶץ, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלוֹקִי; וְכָל הַדָּר בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, דּוֹמֶה כְּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱלוֹקִי; וְעַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, אֲזַי הוּא דָּר בַּאֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לוֹ אֱלוֹקִי, וְנִתְבַּטֵּל מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם. וּתְפִלָּה הִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות יז): וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ; וְתַרְגּוּמוֹ: פְּרִישָׁן בִּצְלוֹ. וְנֶגֶד אֱמוּנָה, הֵם הַכְּפִירוֹת מַחְשָׁבוֹת עַכּוּ"ם, וְתִקּוּנָם עַל־יְדֵי תְּמִידִין, עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף. וְזֶה פֵּרוּשׁ (ישעיה סב): וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיַד ה'. פֵּרוּשׁ: עַל־יְדֵי יַד ה', עַל־יְדֵי מָחְאַת כַּף, שֶׁנִּתְעוֹרֵר יָדָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כַּנַּ"ל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְתַּקֵּן הִרְהוּרֵי עַכּוּ"ם, כִּי עַל־יְדֵי עַכּוּ"ם פּוֹגֵם בְּתִפְאֶרֶת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שם מד): כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת. כְּשֶׁמִּתַּקֵּן הִרְהוּרָיו, עַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשָׂה עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת, שֶׁנִּתְעַטֵּר תִּפְאֶרֶת בְּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ (שה"ש ג). פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין, פֵּרוּשׁ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, הַנִּקְרָאִים כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כַּבְשֵׁי דְּרַחֲמָנָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כו): וּכְבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ. (כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק זֶה: דְּבָרִים שֶׁהֵם כִּבְשׁוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'.) וּתְמִידִין הֵם כְּבָשִׂים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (במדבר כח): אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְכוּ'; וְעַל־יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוּבָא עַל פָּסוּק: כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם, אִתְּךָ אָנִי. פֵּרוּשׁ אַחֵר: תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד, הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ; וְנִקְרָאִים מַבּוּל, שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְתִקּוּנוֹ – שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִכְלָל בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם (כשדרז"ל זבחים קיג), וְעַל־יְדֵי־זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת. וְזֶה: תְּמִידִין תִּקְּנוּם – תִּקּוּנָם עַל־יְדֵי אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ' תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ. גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים (כ"ב קנח:), וְעַל־יְדֵי־זֶה נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הַיְנוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ (בראשית ט): וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וּרְאִיתִיהָ – עַל־יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, עַל־יְדֵי־זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן בְּרִית עוֹלָם, בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ"י בִּרְכָאן דִּצְלוֹתָא, צַדִּיק חַי עָלְמִין:

[**כָּל** זֶה הָעִנְיָן, מִתְחִלַּת סִימָן מ"ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בִּדְרוּשׁ אֶחָד, אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דִּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ]:

וְכוּ' עולת תמיד", ו'כבשים' רומז על סודות התורה, נמצא ש'תמידין' רומז על סודות התורה. **וְעַל יְדֵי תְּפִלּוֹת נִתְגַּלֶּה סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כַּמּוּבָא** לקמן בסימן ע"ג **עַל פָּסוּק: "כִּי תַעֲבֹר בַּמַּיִם אִתְּךָ אָנִי"**, שעל ידי תפילה בכוונה האדם זוכה להשיג את סודות התורה.

עתה יתבאר דבר נוסף הרמוז בדברי הגמרא: 'תפילות כנגד תמידין תקנום', שעל ידי צדקה לארץ ישראל ניצולים ממחשבות זרות בתפילה.

פֵּרוּשׁ אַחֵר על מה שאמרו רבותינו ז"ל: 'תפילות כנגד תמידין תקנום'. **'תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד', הַיְנוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁהֵם כְּנֶגֶד** התפילות, **שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין תְּפִלָּתוֹ. וְנִקְרָאִים 'מַבּוּל'**, מלשון **שֶׁהֵם מְבַלְבְּלִין אֶת תְּפִלָּתוֹ. וְתִקּוּנוֹ - שֶׁיִּתֵּן צְדָקָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא נִכְלָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר עָלֶיהָ נֶאֱמַר: "אֶרֶץ לֹא נִשְׁמָה בְּיוֹם זָעַם"**, ודרשו רבותינו ז"ל (זבחים קיג.) מפסוק זה, שבארץ ישראל לא ירד המבול[9], **וְעַל יְדֵי זֶה הוּא נִצּוֹל מִמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת** בשעת התפילה. **וְזֶה: 'תְּמִידִין תִּקְּנוּם' - תִּקּוּנָם עַל יְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "אֶרֶץ אֲשֶׁר וְכוּ' תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בָּהּ". גַּם אֲוִירָא דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַחְכִּים** (ב"ב קנח:), **וְעַל יְדֵי זֶה** שהאדם נותן צדקה לארץ ישראל והוא נכלל בארץ ישראל, **נִזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ, הַיְנוּ מַחֲשַׁבְתּוֹ. וְזֶה פֵּרוּשׁ** מה שנאמר (בראשית ט): **"וּרְאִיתִיהָ לִזְכֹּר בְּרִית עוֹלָם", "וּרְאִיתִיהָ" - עַל יְדֵי בְּחִינוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**, שהיא בחינת 'וראיתיה', כי 'תמיד עיני ה' אלוקיך בה', **עַל יְדֵי זֶה נִתְעוֹרֵר וְנִתְתַּקֵּן "בְּרִית עוֹלָם", בְּחִינוֹת תְּפִלָּה, חַ"י בִּרְכָאָן דִּצְלוֹתָא** – שמונה עשרה ברכות של התפילה, שהם בחינת **'צַדִּיק חַי עָלְמִין'** – צדיק חי העולמים, שזהו בחינת ספירת ה'יסוד', וה'יסוד' הוא בחינת 'ברית עולם', נמצא ש'ברית עולם' רומז על התפילה.

[מוסיף ר' נתן ז"ל: **כָּל זֶה הָעִנְיָן מִתְּחִלַּת סִימָן מ"ד עַד כָּאן, מְחֻבָּר יַחַד. וְכֵן שָׁמַעְנוּ רֹב דְּבָרִים אֵלּוּ בִּדְרוּשׁ אֶחָד. אַךְ בִּכְתִיבָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, חִלְּקָם קְצָת. וְכֵן הָיָה דַּרְכּוֹ כַּמָּה פְּעָמִים, וְלֹא יָדַעְתִּי טַעְמוֹ].**

מקורות והערות

[9] בגמ' זבחים דף קי"ג ע"א איתא: "מר סבר ירד מבול לארץ ישראל ומר סבר לא ירד, אמר ר' נחמן בר יצחק, ושניהם מקרא אחד דרשו, בן אדם אמר לה את ארץ לא מטוהרה היא לא גושמה ביום זעם, רבי יוחנן סבר, אתמוהי מתמה קרא, ארץ ישראל מי לא מטוהרה את, כלום ירדו עליך גשמים ביום זעם, וריש לקיש סבר כפשטיה, ארץ לא מטוהרה את מי לא ירדו עליך גשמים ביום זעם".

נספחים

תורה ב׳ (אות ב׳)

ויוסף ששמר את הברית נטל את הבכורה, שהוא בחינת עבודת התפילה וכו׳: בליקוטי הלכות (הל׳ נחלות הל׳ ד׳) **כתב:** ״רבינו ז״ל לא ביאר רק שנטילת הבכור פי שנים הוא בחינת עבודת התפילה, אבל היא גופא מה שהבכור נוטל פי שנים לא נכתב שם טעמו ועניינו, וגם מה ענין פי שנים של הבכור לתפילה שיש בה שני בחינות שהם סידור שבחו ושאלת צרכיו.

אך הענין, כי מה שיש בתפילה שני בחינות שהם סידור שבחו של מקום ושאלת צרכיו, כמו שאמרו רז״ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואחר כך יבקש צרכיו, זה בחינת מה שאמרו רז״ל אין האשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי, כי התפילה היא בחינת ׳אשה יראת ה׳ היא תתהלל׳ כמובא, כי עיקר התפילה הוא לתקן כלי השפע בשלימות כידוע, וכמבואר בהתורה ׳ואתם תהיו לי וכו׳׳ (בסי׳ לד). כי השם יתברך חפץ להיטיב ורוצה להשפיע טובו וחסדו תמיד, אך אינו יכול להמשיך השפע כי אם על ידי מעשה התחתונים דייקא, דהיינו על ידי בני ישראל שנתן להם הממשלה על ידי שיתקנו כלי השפע בשלימות על ידי תפילה כתיקונו.

ועיקר שלימות התפילה הוא האמונה, כי אמונה בחינת תפילה, כמו שכתבתי כמה פעמים, כמו שכתוב ׳ויהי ידיו אמונה׳ ותרגומו ׳פרישן בצלו׳. והאמונה צריכה להיות שלימה בכל הבחינות ובלא זה אין להתפילה שלימות ואינה נעשית כלי לקבל השפע, כי עיקר הכלי שנשלמת על ידי דיבורי התפילה הוא על ידי האמונה השלימה שהיא עיקר הכלי לקבל כל טוב, היינו שכמו שצריך שיהיה לו אמונה בעצמו להאמין באמונה שלימה שהשם יתברך שומע ומאזין ומקשיב כל דיבור ודיבור של כל אחד מישראל אפילו מהגרוע שבגרועים כי הוא יתברך שומע תפילת כל פה, ויש כח בכל אחד מישראל לפעול בקשתו ברחמים אצלו יתברך אם יתפלל באמת אליו יתברך, כמו שכתוב קרוב ה׳ לכל קוראיו וכו׳. וכל זמן שאין לו אמונה בעצמו שיש גם לו כח להמשיך השפע בתפילתו עדיין אין לו כלי לקבל השפע, כי אין לו מקום וכלי בליבו לקבל השפע, מאחר שלפי דעתו הוא רחוק מלקבל השפע ולהמשיך השפע מאחר שאינו מאמין בעצמו שתפילתו עושה רושם, על כן עיקר התהוות הכלי על ידי התפילה להמשיך ולקבל השפע ולפעול בקשתו הוא על ידי שלימות האמונה בכל הבחינות, שמאמין בהשם יתברך שהוא כל יכול שליט ומושל ומנהיג כרצונו והוא חנון ורחום ושומע תפילת כל פה, ובשביל זה צריכין לסדר שבחו של מקום תחלה ואחר כך לשאול צרכיו, כי על ידי סידור שבחו של מקום נתחזקה האמונה בשלימות. וכו׳. על ידי זה נתחזק ליבנו להתפלל בלב שלם אליו יתברך על צרכינו, כי על ידי זה נתחזק אצלינו האמונה בעצמינו שירחם גם עלינו וישמע תפילתינו וישפיע לנו כל טוב, כאשר שמע תפילת אבותינו וייחד שמו עליהם, ועל ידי זה נעשה לנו כלי לקבל השפע וכנ״ל.

אבל עדיין צריכין יגיעה ועבודה גדולה להיות חזק באמונה זאת בשלימות להאמין בעצמו שיש לו כח לפעול כל דבר בתפילתו, כי יש כמה מיני חלישות הדעת בלב האדם בענין זה כאשר יודע כל אחד בעצמו, ורוב בני אדם נדמה להם שהוא אין לו כח לזה, ועל כן אינו מתחזק בתפילה. ועיקר היגיעה הוא בתחילה דהיינו בעת שמתחיל להתחזק להתפלל בכונה בבחינת כל התחלות קשות, כי אז עדיין לא ראה שום פעולה על ידי תפילתו. אבל כשזוכה להתגבר בכל כוחו להתפלל בכונה עד שזוכה לפעול איזה דבר בתפילתו כגון שהתפלל על איזה דבר ונענה, אזי הוא מתחזק בזה להאמין גם בעצמו שיש לו כח לפעול בתפילתו מאחר שרואה שכבר שמע ה׳ יתברך גם תפילתו ונענה, ואז נעשה אצלו כלי לקבל השפע, כי עיקר התהוות הכלי הוא על ידי האמונה דהיינו על ידי שמאמין גם בעצמו שהשם יתברך שומע גם תפילתו וכנ״ל.

וזה בחינת בכור, כי משם נמשך הולדת הבכור, כי כל ההולדות וכל ההשפעות הכל נמשך רק על ידי התפילה, ועל כן הולדת הבכור נמשך מבחינה זאת, מבחינת הפעולה ראשונה שפועל איש ישראלי על ידי תפילתו שעל ידי זה נתחזקה אמונתו להתפלל תמיד, ומשם נמשך הולדת הבכור שהוא הולדה הראשונה. וכל ההולדות שנמשכין אחר כך בכולם יש בהם חלק מהולדת הבכור, כמובא בכתבי האריז״ל, היינו שכל התפילות שאחר כך שעל ידם כל ההולדות כולם יש בהם חלק מהפעולה הראשונה שפעל על ידי תפילתו, כי על ידי זה נתחזקה אמונתו להתפלל תמיד שעל ידי זה עיקר התהוות הכלי להמשיך השפע כנ״ל.

ועל כן נוטל הבכור פי שנים, כנגד פי שנים שיש בתפילה שהם סידור שבחו יתברך ובקשת צרכיו, כי הם בחינה אחת ממש, כי סידור שבחו קודם שאלת צרכיו שהוא חיזוק האמונה כדי לעשות כלי וכו׳ כנ״ל, עיקר בחינה זאת מקבל הבכור שהוא בחינת פעולה הראשונה שפועל על ידי תפילתו, שאז היה צריך להתחזק ביותר להאמין בעצמו מאחר שעדיין לא ראה שום פעולה על ידי תפילתו, אבל אחר כך שכבר פעל פעולה הראשונה בתפילתו אזי יכול בנקל להתחזק בכל פעם להאמין בעצמו מאחר שכבר ראה שפעל על ידי תפילתו, נמצא שכל ההולדות וכל ההשפעות שנמשכין אחר כך בכולם יש בהם חלק הפעולה הראשונה שהוא בחינת הולדת הבכור, ועל כן מגיע לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי יש לו חלק כנגד כל אחד ואחד וכנ״ל״.

תורה ג׳

וכשלומד בלילה חוט של חסד נמשך עליו ומגין עליו שלא יזיק לו המחשבה הנ״ל: בפרפראות לחכמה כתב לבאר, כי בפשטות משמע לכאורה שכוונת רבינו ז״ל, שאף על פי שלומד במחשבה שלא לשמה דהיינו לשם הנאת עולם הזה כגון להתכבד, אף על פי כן על ידי החוט של חסד שנמשך עליו על ידי זה יועיל גם לימוד כזה שלא יזיק לו נגינת המנגן הרשע, וכן יש לדקדק קצת ממה שנאמר אחר כך, אתא תנינא בלעה וכו׳, היינו על ידי שילמוד שלא לשמה יבלע אותה הנחש וכו׳, אתא פושקנצא ובלעה היינו על ידי שילמוד בלילה מגין עליו מן הנחש, ומשמע לכאורה דרוצה לומר שאף על פי שלמד שלא לשמה רק בשביל שיתקרי רבי, אף על פי כן מגין עליו מן הנחש על ידי החוט של חסד.

אך יש לדקדק, גם בלא החוט של חסד, למה בלעה הנחש את הלימוד שבשביל שיתקרי רבי, מאחר שהוא בכלל שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ונאמר עליו (תהלים נ״ז) כי גדול עד שמים חסדך. ועוד יש לדקדק, ממה שסיים בסוף, וזהו (תהלים ק״ח) כי גדול מעל שמים חסדך וכו׳, ומקרא זה דרשוהו רז״ל (פסחים נ:) על הלומד לשמה דווקא.

וכתב שעל כן נראה לפרש, דרוצה לומר, שהחוט של חסד מגין עליו שלא יזיק לו המחשבה הנ״ל, היינו שלא יבוא בשעת לימודו לבחינת המחשבה של שלא לשמה.

אך עדיין יש לדקדק, שבפרק נ״ז בתהילים נאמר ״עורה הנבל וכינור אעירה שחר״, ופירשו ז״ל (ברכות ג:) שהיה לומד תורה בלילה והוא היה מעורר השחר, וסמוך לו נאמר ״כי גדול עד שמים חסדך״ שפרשוהו רבותינו ז״ל על העוסק שלא לשמה כנ״ל, וכן בפרק ק״ח נאמר ״עורה הנבל וכינור וכו׳״ ושם נאמר ״כי גדול מעל שמים חסדך״, אם כן משמע לכאורה שגם בלימוד הלילה יש חילוק בין הלומד לשמה ממש ללומד שלא לשמה.

וכתב לבאר שעל כן נראה לקרב הדבר אל השכל קצת, ובזה מיושב הכל ושני הפירושים הנ״ל יעלו בקנה אחד לפי זה, כי כמו שבכלל עבודת ה׳ יש דברים שהם חובה ומצוה, ויש דברים שאינם חובה ומצוה רק שהם היתר ורשות לעשותן, ויש דברים שהם איסור לעשותן כי הם מבחינת הקליפות הטמאות לגמרי. ובחינת רשות והיתר הוא בחינת קליפת נוגה שלפעמים נכללת בקדושה ולפעמים בסטרא אחרא, ומצוה הוא בחינת הקדושה לגמרי. כמו כן, יש בחינות כאלו בלימוד התורה, הלימוד לשמה ממש הוא חובה ומצוה והוא תכלית שלימות הקדושה, הלימוד שלא לשמה ממש רק לקנטר שלא על מנת לקיים ולעשות כלל, זה מבחינת האיסור וקליפות טמאות לגמרי, ועל זה אמרו (ירושלמי ברכות א׳ ב׳, ויקרא רבה ל״ה) מוטב לו שנהפך שלייתו על פניו ועוד כיוצא. וזה הלימוד שהוא על מנת לעשות ולקיים רק שמכוון להנאתו גם כן קצת בשביל שיתקרי רבי, זהו מבחינת נוגה, ולפעמים בא על ידי זה לבחינת הלימוד שלא לשמה לגמרי, שזה בחינת נוגה הנכלל בסטרא אחרא חס ושלום, ולפעמים נכללת בקדושה, כי בא על ידי זה אחר כך לבחינת הלימוד לשמה ממש, בבחינת שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ומחמת שאי אפשר להשיג תיכף בהתחלת הלימוד מדריגת בחינת הלימוד לשמה ממש, על כן התירו רז״ל ואמרו (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם וכו׳ שמתוך שלא לשמה בא לשמה. היינו מאחר שלומד על מנת לקיים, אם כן יודע שעיקר הלימוד צריך להיות רק לשמה לגמרי רק שאי אפשר לו עדיין לזכות לזה בשלימות בתחלת הלימוד, על כן התירו לו לעת עתה ללמוד כך ומתוך שלא לשמה בא לשמה. (וכבר האריכו כל המפרשים הרבה בענין זה).

ובזה יש לפרש גם כוונת רבינו ז״ל, כי הלימוד של תורה שבעל פה בלילה הוא תיקון הנגינה, אך מאחר שהצפרים דסטרא אחרא הם בחינת מוחין שבמלכות דקליפה שהוא בחינת גאוה וגסות כידוע, אם כן יכולה שתאחז בהלימוד גופא שיהיה שלא לשמה, דהיינו שאף שבתחילה ילמוד בבחינת שלא לשמה בשביל שיתקרי רבי, מכל מקום אחר כך יכול לבוא על ידי זה לבחינת הלימוד שלא לשמה לגמרי. וזה שאמר אתא תנינא ובלעה, היינו כי הנחש רוצה לבלוע את הלימוד ומסית את האדם ללמוד שלא לשמה לגמרי על ידי שמסיתו מתחלה שילמוד בשביל שיתקרי רבי.

אך על ידי שלומד תורה בלילה מושכין עליו חוט של חסד וניצול על ידי זה ממחשבת שלא לשמה לגמרי. וזה שפירש שמגין עליו שלא יזיק לו המחשבה כנ״ל, היינו שלא יבוא על ידי הלימוד שבשביל שיתקרי רבי לבחינת הלימוד שלא לשמה לגמרי, וממילא כשהחסד מגין עליו מזה אז אדרבא גם הלימוד הזה נכלל בקדושה, בבחינת מתוך שלא לשמה בא לשמה, ועל כן גם על ידי הלימוד הזה נעשה תיקון הנגינה כנ״ל.

תורה ד׳

בפרפראות לחכמה כתב, כי הנה ידוע מפי תלמידיו הקדושים שכל המאמרים שגילה בענין מעלת התיקונים הנוראים והנפלאים שנעשין על ידי ההתקרבות אל הצדיק, וכל הפרטים שיש בזה, כל דבריו ז״ל בזה חיים וקיימים לעד, וגם עכשיו אחר הסתלקותו ז״ל, נעשה כל זה על ידי שמתקרבין אל ענינו הקדוש ז״ל, ונכללין בתוך הקיבוץ הקדוש הנקראים על שמו הקדוש ז״ל, ומתדבקין עצמן בלימוד ספריו הקדושים, ומקבלין עצותיו הקדושים, ובאים על ציונו הקדוש, ומתפללים שם על התשובה והיראה והעבודה וכו׳. בפרט כשזוכין להכלל בתוך הקיבוץ הקדוש בעת שמתאספין אליו ז״ל על ראש השנה וכו׳, על כן צריכין לבאר קצת, איך פרטי התיקונים שבמאמר זה נמשכין גם עכשיו אחר הסתלקותו ז״ל.

וכתב לבאר, כי לענין התיקונים שנעשין על ידי הסתכלות פני הצדיק, עיין בסי׳ קצ״ב, שבכל ספר וספר נמצא דמות דיוקנו ואור פניו של זה הצדיק והחכם, שחידש אלו הדיבורים שבזה הספר. ועיין בסימן קנ״ג מבואר שם, שהתלמיד כשזוכה הוא מקבל אור הפנים של הרב ממש וכו׳, ועיין עוד בסימן ר״ל.

והתיקונים הנעשין על ידי הצדקה שנותנין להצדיק, זה פשוט שנעשה עכשיו גם כן, על ידי הצדקה שנותנין לבניו ולהמקורבים אליו ז״ל, ולכל המצטרך לעניניו הקדושים ז״ל, כגון להדפיס ספריו הקדושים וכיוצא בזה.

והתיקונים שנעשין על ידי הוידוי לפני הצדיק, נעשה עכשיו גם כן, על ידי שבאין על ציונו הקדוש ומרבין שם בתפילות ווידוים וכו׳.

וזה מרומז בדבריו ז״ל במאמר זה בעצמו באות ט׳, בענין למה נקרא שמו פעור על שם שפוער פיו, כי כשפוגמין במלכות אז יש לו כח לפעור פיו בצירופים רעים וכו׳, ובשביל זה נקבר משה מול בית פעור. (ומבואר בתוספות סוטה דף י״ד בשם מדרש אגדה, שבכל שנה בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע וכו׳. נמצא מבואר, שקברו של משה עושה עד היום פעולתו הקדושה, להכניע בחינת בית פעור, ולהוציא ממנו הצירופין הרעים, ולתקן ולבנות מדת המלכות בשלימות), ועיין שם עוד (באות ט) מה שכתב: וכל זה היה במותו, אבל בוודאי גם בחייו היה לו התפשטות הגשמיות והיה מדבק את עצמו באור אין סוף, אבל ההתפשטות היה בבחינת והחיות רצוא ושוב וכו׳. וממילא מובן, שזה הצדיק שהוא בבחינת משה בחינת אין, כי דבוק בתמידות באור אין סוף בבחינת רצוא ושוב, שעל ידי זה יש לו כח לתקן מדת המלכות על ידי הווידוי שמתוודין לפניו, בודאי זה הצדיק יש לו כח זה לאחר הסתלקותו ביתר שאת ויתר עוז, כי אז דבוק בשלימות יותר באור האין סוף, וגם אז יש אצלו בחינת רצוא ושוב כידוע, רק שהיא בדקות ורוחניות יותר. וגם, כי הצדיקים פוקדים את קבריהם כידוע, בפרט זה הצדיק, אשר פקד על זה לבוא על קברו והבטיח שישתדל בתקנתו וכו׳ כידוע.

נמצא שכל התיקונים הנ״ל נעשין גם עכשיו, רק שנעשין בדקות ורוחניות יותר, על כן צריכין עכשיו להתחזק ולהתאמץ להמשיך התיקונים הנ״ל, על ידי שיהיה ההתקשרות בלב שלם ונכון ביותר וכמובן.

וגם מה שמבואר שם, שהצדיק מפריש ומברר לו דרך הישר לפי שורש נשמתו, צריכין להאמין שגם עכשיו נעשה ענין זה ממילא, כי כשבא אל כלל הקיבוץ הקדוש שלו, ורואה מידותיהם הקדושים ועבודתם אשר עובדים את ה׳ ומשתוקקים בכלות הנפש לילך בדרכיו הקדושים וכו׳, ויודע ומבין היטב, שכל זה נמשך רק מקדושת אור נשמתו הקדושה ואור קדושת תורתו אשר שם מאיר אור פניו הקדושים וכו׳ כנ״ל, זה בחינת הסתכלות פני הצדיק. ועיין ליקוטי תנינא סימן מ׳, ותבין שזה בחינת (ישעיה ל״ג) ״מלך ביפיו תחזינה עיניך״, שהעיקר הוא בזמן אסיפת הקיבוץ הקדוש שלו. ועל ידי כל זה, מי שזוכה לקשר עצמו היטב לזה ומרגיש איזה הארה והתנוצצות הקדושה מזה בתוך לבו, זוכה על ידי זה לתקן המדות הנמשכין משני יסודות, דומם צומח.

ועיין במאמר רבה בר בר חנה (באות ח) שאינו מזכיר שם כלל ענין ההסתכלות, רק ההתקרבות, שזה בחינת ׳ושדיוהו לגודא׳ שהקריב את עצמו להצדיק וכו׳, והצדיק הוא בחינת ׳ברית מלח עולם׳, וידוע כי מלח הוא פולט הדמים, על כן על ידי ההתקרבות להצדיק נתתקן המידות הבאים מדומם צומח, שהם עצבות והתאוות הבאים מדמים עכורים וכו׳, נמצא מבואר בכאן, שעיקר התיקון נעשה על ידי ההתקרבות וההתקשרות.

אחר כך כשנותן צדקה לאנשיו המקורבים אליו והולכים בדרכיו ונקראים על שמו ז״ל, וכן כשנותן צדקה על כל עניניו ז״ל, נתתקנו המידות הבאים מחי ומדבר.

אחר כך כשבא על קברו הקדוש, ומפרש כל לבו לפני השם יתברך ומרבה בתפלות ותחנונים ווידוים וכו׳, ומתפלל לפני השם יתברך שיורהו הדרך הנכון והישר לפי שורש נשמתו, שיזכה על ידי זה לתשובה שלימה, ולעבוד אותו יתברך באמת, ושיכפר לו על כל מה שפגם וכו׳, בפרט בזכותו של הצדיק הקדוש, ואומר הווידוים מתוך פנימיות לבבו, עד שהדיבורים יוצאים מתוך עצמותיו בבחינת כל עצמותי תאמרנה וכו׳, היינו שהדיבורים יוצאים מתוך פנימיותו ועצמותיו של המתוודה, שעל ידי זה ממילא נמשך גם כח כל האברים וכל העצמות ממש לתוך הדיבורים, ועושה את כל הנ״ל על סמך דעתו של הצדיק הקדוש ז״ל, ובהתקשרות גמור אליו בכל לבבו, ושהוא יעשה ויגמור כל התיקונים הצריך לנפשו ורוחו ונשמתו, אזי יאמין בבירור, שבוודאי נחרבו על ידי זה כל בניני המלכות דסטרא אחרא והוציא מהם כל הצירופין ונבנו בניני המלכות דקדושה, ואז ממילא ידע הדרך הישר לפניו לפי שורש נשמתו, שזה בחינת (ישעיה מ״ב) ׳אחריב הרים וגבעות׳ רמז על חורבן ממשלתם, ׳והולכתי עוורים בדרך לא ידעו׳, כמבואר שם במאמר רבה בר בר חנה. נמצא מבואר, שכשנחרבין בניני המלכות דסטרא אחרא, אזי השם יתברך בעצמו מוליך אותו בדרך הישר.

ובוודאי כשהצדיק בחיים חיותו אז הצדיק מודיע לו את הדרך, ועכשיו צריך להאמין שכשרוצה באמת לילך בדרך הישר ועושה כל התיקונים הנ״ל בשלימות, אז מה שהשם יתברך שולח לו במחשבתו איזה דרך והנהגה לעבודת ה׳, צריך להאמין שזה דרכו הישר לעת עתה לפי שורש נשמתו. וממילא מובן, שכל אחד צריך לחפש את דרכו בקודש בתוך הספרים הקדושים של הצדיק ותלמידיו ז״ל, ובענינים כאלה שאפשר לו לדבר ולהתיישב עם חביריו, בוודאי צריך לדבר עם חביריו, כי אולי יקבל מחביריו איזה הארת הדעת בבחינת (תרגום ישעיה ג) ׳ומקבלין דין מן דין׳. וגם צריך בכל פעם גם בביתו, להתבודד ולשפוך שיחו לפני השם יתברך ולהתפלל לפניו שיתקן את עצתו, וכמבואר כל זה במקום אחר.

וגם זה מובן ממילא כי הכל לפי רוב המעשה ואחר כוונת הלב הן הן הדברים, וכל מה שהאדם עושה ומשתדל בהתיקונים הנ״ל בהשתדלות ביותר ובהתעוררות הלב וכוונתו ובהתקשרות גדול ביותר, בוודאי נמשכין עליו כל התיקונים הנ״ל בשלימות יותר. אך אף על פי כן צריכין להאמין גם כן שאיך שמשתדל האדם להמשיך עליו הארת תיקונים הנ״ל, אפילו אם האדם הוא כמו שהוא וההשתדלות הוא כמו שהוא, אף על פי כן בוודאי נמשך עליו גם כן איזה הארה מהתיקונים הנ״ל. כי השם יתברך מצמצם את עצמו מאין סוף עד אין תכלית וחושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, אפילו ממדריגה שפילה שבשפילות.

ואם רואה האדם שחבירו זוכה להשתדל ביותר ונמשכין עליו התיקונים הנ״ל ביותר אל יפול בדעתו על ידי זה חס ושלום [כמצוי אצל קטני הדעת], אדרבא יתחזק ביותר על ידי זה ויאמין כי על ידי ההתקרבות של חבירו הגדול ממנו, יגיע גם אליו תועלת גדול על ידי זה. כי הלא מבואר בסוף המאמר, שעל ידי תשובתו של איש הישראלי הזה וכו׳, על ידי זה אפילו

הרשעים שיצאו לגמרי מהקדושה והם בבחינת אחורי הקדושה נעשו גם הם כסא להקדושה ויהבי לבניני הנך מחוזי. מכל שכן שהוא איך שהוא, מאחר שמשתדל אחר הקדושה ורוצה להתקרב אל הצדיק ומשתדל גם כן בכל תיקונים הנ״ל בודאי נמשכין עליו גם כן התיקונים הנ״ל, ומה שלא זכה לתקן על ידי השתדלותו, אולי יזכה שיתקן על ידי ההשתדלות של חבירו שזכה להתקרב ביותר. ואם יהיה האדם חזק בדעתו בזה באמת, בוודאי סוף כל סוף יזכה לתשובה שלימה ולתיקון גמור.

וגם זה מובן ממילא, כי אי אפשר לגמור גמר כל התיקונים הנ״ל בשלימות בפעם אחת, שבשביל זה גם בחיים חיותו של הצדיק צריכין לבוא אליו בכל פעם ולספר לפניו כל ליבו, וכמבואר במאמר זה אות ט׳. ויש בזה דברים עמוקים, ובפרט כי האדם צריך להשתדל לעלות בכל פעם ממדריגתו למדריגה עליונה ביותר וכמובן. וכל זה נוהג גם עכשיו.

תורה ה׳ (אות ד׳)

ותאמין כי כל מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלמים, אין זה אלא כדי שיגרשו סטרין אחרנין וכו׳: בפרפראות לחכמה פירש באופן אחר כל הענין של המריבה שבין הצדיקים, וז״ל: ״עיין לקמן במאמר צדיק כתמר יפרח סימן רע״ז שעל ידי מחלוקת של צדיקים נמתקין הדינין בשורשן ונמתק ונתבטל התמר דסטרא אחרא וכו׳, רק שיכולין לטעות ולומר שמחלוקת גמורה היא של שנאה חס ושלום, על כן ביקש דוד המלך ע״ה שכשיהיה עליו מחלוקת של צדיקים שלא ישמע מן המחלוקת אלא רק הטובות שעושין לו בזה שהוא בחינת המתקות דינים, ולא יטעה חס ושלום שהוא מחלוקת גמורה כדי שלא ליתן להסטרא אחרא אחיזה בזאת המחלוקת וכו׳ עיין שם.

ועל פי זה מובן כל הענין של גער חית קנה המבואר כאן, כי כשבאין החכמות חיצוניות ומחשבות זרות של תאוות וכו׳ לכנוס בתוך המוח של איש הישראלי שהוא בחינת משכן הקודש, כי שם בכלי המוחין שלו שורה חכמה דקדושה שהיא בחינת החלק אלוה ממעל שיש לכל אחד מישראל, וכמבואר בהמאמר אשרי זרקא (לקמן סימן ל״ה), אזי צריך שידע כי החכמות חיצוניות אלו הם בחינת הקליפות סוספיתא דדהבא שנעשו מהשתלשלות הגבורות, והם בבחינת מחלוקת דסטרא אחרא שבאין לחלוק עליו ולקטרג על קדושת יהדותו. על כן צריך הוא להמתיק הדינין בשורשן ולעשות מבחינת השתלשלות הגבורות הנ״ל מחלוקת ומריבה דקדושה, ולריב את עצמו עם היצר הרע והחכמות חיצוניות והתאוות ולגעור בהם, שזה בחינת מה שאמרו רבותינו ז״ל (ברכות ה) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ירגיז דייקא כנ״ל, וצריכין להתפלל על זה להשם יתברך שהוא ימתיק הדינין בשורשן והוא יריב את ריבינו, שזהו בחינת גער חית קנה, גער דייקא, ובזה עושין מאותיות חמץ מצה היינו שמבחינת חמץ גופא שהוא בחינת חכמות חיצוניות וכו׳ הבאין מהשתלשלות הגבורות, נתעורר מזה למריבה דקדושה שהוא בחינת מצה שזהו בחינת המתקת הדינין בשורשן.

והנה מחמת שלאו כל אחד זוכה לזה על כן עוסקין הצדיקים בזה בכלל, דצדיקייא עבדין מצותא בסטרין אוחרנין דלא יתקרבו למשכנא דקדושה. ובמה מגרשין הסטרין אוחרנין, הוא על ידי המצות ומריבות שיש בין הצדיקים, כי במחלוקת זה כוונתם לטובה בשביל להמתיק הדינין בשורשם ולבטל כל מיני הסטרין אוחרנין שהם בחינת מחלוקת שלא יהיו להם אחיזה במוחות וליבות של ישראל, ועל כן צריכין ליזהר מאוד לידע ולהאמין שהמחלוקת שביניהם הוא רק בשביל טובות ישראל וכו׳, כי באם יהיה נדמה לו שהיא מחלוקת גמורה של שנאה חס ושלום, אזי יתן על ידי זה אחיזה ביותר להסטרא אחרא שהיא בחינת מחלוקת, וכמבואר במאמר ״צדיק כתמר יפרח״ הנ״ל.

וזה שמבואר כאן בהמשך על הפסוק ״אוזן שומעת תוכחת חיים וכו׳״ כשאתה שומע מריבות שבין הצדיקים [והיינו שנדמה לך שהיא מחלוקת גמורה חס ושלום], תדע שזה משמיעין אותך תוכחה על מה שפגמת בטיפי מוחך וכו׳ ואין המריבה אלא בשבילך וכו׳. כי אם היית זוכה להמתיק בעצמך ההשתלשלות הגבורות על ידי שהיית עושה מצה ומריבה עם הסטרין אוחרנין וכו׳ כנ״ל, ממילא לא היו צריכין הצדיקים שבדור מצידך לעשות ביניהם מחלוקת בכדי לגרש הסטרין אוחרנין מאחר שאתה בעצמך מגרש אותם, על כן לא היה למחלוקת שביניהם שום שייכות אליך ולא היה נשמע אליך כלל כי היית שומע ומבין היטיב שאין זה מחלוקת כלל, רק שעושין זאת בשביל המתקת דינין בשורשן וביטול הסטרא אחרא. רק מאחר שפגמת בטיפי מוחך וכו׳ ואתה דבוק בסטרא דמותא, בחינת חמץ בחינת ירד גבריאל היינו השתלשלות הגבורות, על כן אתה שומע גם המחלוקת כפשוטה כאילו היא גם כן בחינת דינין הבאין מהשתלשלות הגבורות ובזה אתה נותן אחיזה להסטרא אחרא ביותר חס ושלום.

וזה שכתב אחר כך, ״ותדע שנעץ קנה היינו חכמות חיצוניות נעוצים בים חכמתך וכו׳״, היינו כשאתה שומע המחלוקת כפשוטה שזה בחינת ״ירד גבריאל״ תדע שנעץ קנה בים חכמתך, היינו שכבר נפגם מוחך ואין המריבה אלא בשבילך, ולבסוף לא די שאין אתה מקבל תיקון וטובה על ידי המריבה שיתגרשו הסטרא אחרא ממך על ידי זה, כי אם אדרבה כשנדמה לך שהוא מריבה ממש אתה נותן להם כח להתאחז במוחך ביותר חס ושלום כנ״ל. וכמו שהאיש הכשר נתעורר על ידי החמץ למצה, היינו תיכף שרואה שמתגרין בו המחשבות שהם בחינת חמץ, נתעורר תיכף להמתיק הדבר בשורשו על ידי שעושה עמהם מצה ומריבה כנ״ל. כמו כן מי שלא זכה לזה והצדיקים צריכים לעשות מריבה בשבילו, צריך הוא להאמין שאין המריבה אלא כדי שיתגרשו הסטרין אוחרנין ולהתעורר על ידי זה ששומע המריבה ביניהם לשוב ממוות לחיים מחמץ למצה מחי״ת לה״א, (ועיי״ש בסוף דבריו שכתב שפירוש זה וגם פירוש הליקוטי הלכות באמת הם עולים בקנה אחד עיי״ש).

תורה י"ב (אות א')

ולבן הוא תלמיד חכם שד יהודי, שתורתו להתייהר ולקנטר: עיין בגמ' פסחים דף נ' ע"ב וז"ל: "רבא רמי, כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה, וכדרב יהודה דאמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

ובתוס' ברכות דף י"ז ע"א כתבו: "העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא – ואם תאמר, האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (דף נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ויש לומר דהכא מיירי שאינו לומד אלא לקנתר חביריו, והתם מיירי שלומד על מנת שיכבדוהו", וכעי"ז כתב רש"י שם.

ולכאורה קשה, כי לפי זה מי שלומד על מנת שיכבדוהו הרי מותר לו לעשות כן כדי שיגיע לבסוף ללימוד לשמה, וגדול עד שמים חסדו, וכאן במאמר זה משמע שהוא גרוע מנבילה, ומשמע שמדובר כאן במי שלומד לשם גאוה וכבוד, ולא רק במי שלומד כדי לקנתר את חביריו, (וכמבואר לקמן שבגלות הזה על פי הרוב הלומדים אינם הגונים, וקשה לפרש שרובם לומדים לקנטר, ועוד שמשמע כאן שהצדיק בחינת יעקב לומד לשמה, והתלמיד חכם שד יהודי לומד שלא לשמה, ומשמע שמי שלומד שלא לשמה יצא מכלל יעקב והוא בכלל לבן, ועוד שמשמע לקמן שיש בתורה בחינת צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, ואם כן מי שאינו בבחינת צדיקים ילכו בם, שלומד לשמה, הוא בבחינת פושעים יכשלו בם, וכן מבואר להדיא בקיצור ליקוטי מוהר"ן, שמדובר כאן באדם שלומד לשם גאוה וכבוד).

ונראה לבאר על פי מה שכתב הפרפראות לחכמה לעיל סימן ג' ולקמן סימן ל"ו, שמי שלומד שלא לשמה ממש, שלא על מנת לקיים ולעשות כלל, אלא רק לשם גאוה וכבוד, טוב לו שלא נברא, והוא גרוע מנבילה, אך מי שעיקר לימודו לשמה כדי לקיים מצות תלמוד תורה וכדי לעשות ולקיים, אלא שמכוין להנאתו גם כן קצת, בשביל שיקרא רבי, ורצונו הוא לזכות ללמוד לשמה לגמרי, אלא שעדיין לא זכה להגיע לזה, עליו נאמר שילמד כך, ולבסוף יגיע ללימוד לשמה לגמרי.

ולפי זה נראה לבאר דברי רבינו כאן, שכאן מדובר באדם שעיקר לימודו לשם גאוה וכבוד, ועוד שאין לו שאיפה אמיתית להגיע ללימוד לשמה, אלא הוא מרוצה ממצב זה שלומד שלא לשמה, ואז אין בו דעת והוא גרוע מנבילה.

ועיין בליקוטי הלכות (הל' תלמוד תורה הל' ג') שכתב: "על כן אמרו רבותינו ז"ל: 'הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו', כי בודאי זה שעוסק שלא לשמה ממש, בשביל שיתקרי רבי להתייהר ולקנטר בודאי נוח לו שלא נברא, כי אינו רואה רק המשמעות להיפך של בחינת 'ופושעים יכשלו בם', רק אם עיקר כוונתו בעוסקו בתורה הוא בשביל ה' יתברך, רק שבאים עליו פניות של שלא לשמה, על זה אמרו רבותינו ז"ל: 'לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה', כי זה יחזור בודאי מבחינת שלא לשמה לבחינת לשמה, על ידי כח הצדיק האמת שהוא דולג וקופץ תמיד בעת תורתו מבחינת שלא לשמה לבחינת לשמה, בחינת 'שוור מהאי להאי' כנ"ל, שזהו בחינת שמתוך שלא לשמה בא לשמה כנ"ל".

(ועיין ברמב"ם (הל' תשובה פ"י) וברמב"ן עה"ת (אחרי סי"ח) ובריטב"א (יומא ס"ב) ובראב"ש ובר"ן ובמאירי (פסחים דף נ:) ובר"י המובא בתוס' שם, שפירשו ששלא לשמה היינו שלומד מיראת ה', ולשמה היינו שלומד מאהבת ה', אבל כשלומד לשם גאוה וכבוד נוח לו שלא נברא, ולשיטתם יובנו דברי רבינו ז"ל בפשטות, שהלומד לשם גאוה וכבוד נוח לו שלא נברא ולימודו נעשה סם המות).

תורה י"ז (אות ח')

בפרפראות לחכמה כתב שיש לבאר ולקשר תחילת המאמר וסופו, בדרך אפשר, כי הנה זה הצדיק שעוסק לגלות ההתפארות שהשם יתברך מתפאר עם ישראל בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות, ואפילו בפחות שבישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו כי נקרא פושע ישראל, יש בו התפארות פרטי שהשם יתברך מתפאר עמו בפרטיות, וכן בפרטי פרטיות, כי יש לפעמים שאיזה פחות שבישראל עושה ניענוע עם הפאה שלו, והשם יתברך יש לו התפארות גדול גם מזה וכו' כמבואר באות א'. והצדיק הזה בעצמו הוא בחינת 'מרדכי' שנקרא איש יהודי על שם שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי (כדלעיל אות ה'), היינו כי הוא מגלה ומודיע זאת, שמה שאמרו רבותינו ז"ל, כל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל, כי ישראל עלו במחשבה תחילה, וכן כל כיוצא בזה שאמרו רבותינו ז"ל בשבח מעלת קדושת ישראל, אין כוונתם רק על הצדיקים והגדולים שבישראל לבד, רק אפילו הפחות שבישראל כל שכופר בעבודה זרה נקרא יהודי, ושם ישראל נקרא עליו, והשם יתברך מקבל התפארות ממנו. ועיין לעיל באות ו' שכתב: 'ובשם ישראל יכנה אלו הגרים', כי אף על פי שאינם בתולדה מעדת ישראל, אף על פי כן מאחר שגיירו עצמן וכפרו בעבודה זרה, גם הם מכונים בשם ישראל.

אך יש טוב כזה, שהוא גם כן בחינת חלקי נשמות ישראל שכבוש תחת יד העכו"ם, שזה בחינת ישראל שנטמעו בין העכו"ם, ואז הטוב הזה בתחילתו הוא זוכר את מעלתו שבא ממקום קדוש ועליון מאוד, אך אחר כך הם מתגברין על זה הטוב עד שכובשין אותו תחת ידם, עד שנתפס ונקשר אצלם כל כך עד שהטוב בעצמו שוכח את מעלתו, כמבואר באות ו', ואז הטוב הזה אין יכולין לקרותו גם בשם כופר בעבודה זרה, כי נתפס ונקשר אצלם מאוד, ונטמע בין העכו"ם ממש. אך אף על פי כן, מחמת שבעצם שורשו הוא טוב והוא מחלקי נשמות ישראל, על כן אינו כופר לגמרי חס ושלום באלקותו יתברך, רק שהוא מאמין בעבודה זרה גם כן, כמובן לעיל אות ו' ממה שכתב: לתקן עולם במלכות שדי זה בחינת תשובה וכו', ששב בתשובה על פגם עבודה זרה וכו', כי יש די באלקותו לכל בריה ואין צריך לשום עבודה אחרת וכו'. מובן מזה, שמקודם ששב בתשובה לא היה די לו באלקותו, אלא היה תועה חס ושלום גם אחר עבודה אחרת שהוא בחינת עבודה זרה.

והנה עיקר הנפילה של הטוב הזה שנכבש כל כך עד ששכח את מעלתו, היינו ששכח מעלתו מעצם שרשו, שהוא מחלקי נשמות ישראל שעלו תחלה במחשבה דקודשא בריך הוא, ובשבילם היתה כל הבריאה בשביל שצפה הקדוש ברוך הוא על כל ההתפארות שיקבל בפרטיות ובפרטי פרטיות מכל חלק מחלקי נשמות ישראל, אפילו מאותן שנפלו ונכבשו ונטמעו בין האומות, כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, היינו שכופר בעבודה זרה ומתפאר עצמו עם אמונתו יתברך, שמאמין באלקי עולם, ויודע שיש די באלקותו יתברך לכל בריה, בפרט לנשמות ישראל שהם אחדות אחד עמו יתברך, אז אף על פי שנפל כמו שנפל, ונכבש בין העכו"ם עד שמבטלין אותו מכמה מצוות וכן כל כיוצא בזה, אף על פי כן ידע ויאמין, כי כמו שהוא מתפאר עצמו עם אמונתו הקדושה, כמו כן כביכול השם יתברך מתפאר עמו גם כן בפרטיות, כמו שכתוב את ה' האמרת היום וה' האמירך וכו', ודרשו רבותינו ז"ל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם אף אני וכו', שזה בחינת תפילין של ישראל ותפילין של השם יתברך. אבל כשזה הטוב נופל בדעתו, מחמת שנכבש בין העובדי כוכבים, ונתרחק מקדושת ישראל ומקיום המצוות, עד שעל ידי זה שוכח את מעלתו שבא ממקום קדוש ועליון ונורא כזה, אזי יכול לתעות אחר עבודה זרה חס ושלום שיאבד על ידי זה באמת את מעלתו כביכול, ואז יש להעבודה זרה יניקה חס ושלום מפגם חלקי מזבח.

ועל כן התיקון לזה צדקה, כי על ידי זה נעשה אויר הנח והזך, ואז כשהצדיק שהוא בחינת מרדכי מדבר דיבורים שלו שהם כפירה בעבודה זרה, והוא עוסק לגלות התפארות של כל ישראל אפילו של הפחותים שבהם, ומגלה שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי ויש להשם יתברך התפארות ממנו, אף על פי שהוא נכבש בין העכו"ם כנ"ל, והדיבורים של הצדיק הנ"ל נכתבים ונחקקים באויר עד שנכתבים גם בספריהם, אזי כשהטוב הזה שהוא חלקי נשמות ישראל שנכבשו ביניהם מוצא בספריהם דיבורים שהם היפוך אמונתם וכפירות בעבודה זרה, אזי נזכר זה הטוב את מעלתו איך שבא ממקום עליון כזה, דהיינו שהוא חלקי נשמות ישראל שכל העולמות נבראו בשבילם, והקדוש ברוך הוא נמלך עם נשמות ישראל לברוא את העולם. כי אף על פי שבמדרש מבואר שנמלך עם נשמות הצדיקים (ולא עם כל נשמות ישראל), רוצה לומר כי הם מגלין זאת לישראל כנ"ל, היינו כי ראה ההתפארות שיקבל מכל חלקי נשמות ישראל בפרטיות ובפרטי פרטיות, ובשביל זה ברא כל חלקי הבריאה עם כל השינוים שבהם בפרטיות ובפרטי פרטיות, ואז זה הטוב מתגעגע מאוד ומושך עצמו לחזור למקומו עד שמושך ותולש עמו גם מהרע שלהם, וזה הוא בחינת הגרים וכו', ועל ידי זה נשלם המזבח, ועל ידי שלימות המזבח נשלם השכל וכו', עד שזוכין לראות על ידי זה אור הצדיק האמת, שמגלה היראה ואהבה על ידי שעוסק לגלות התפארות של ישראל.

ובאמת, בענין הטוב בעצמו שנכבש נעשה גם כן בחינה הנ"ל, כי על ידי שנזכר את מעלתו שזה נמשך על ידי שהצדיק מגלה ההתפארות אפילו של הטוב הזה גם כן [שזה בעצמו בחינת ביטול כל עבודות זרות בחינת כפירה בעבודה זרה, כי עיקר יניקת העבודות זרות הוא רק ממה שהטוב שוכח את מעלתו כנ"ל], אזי נופל על הטוב הזה יראה גדולה שזה בחינת 'אנא בריה קלה שבים ואזלינא לפומא דלויתן', היינו לכליון והפסד חס ושלום, וכן נתעורר בו אהבה גדולה למשוך עצמו בכל כוחו לחזור למקומו כנ"ל.

וזה שתיכף אחר 'ואזלינא לפומא דלויתן', 'אמר רב אשי האי עיזי דימא', היינו היראה שנתגלה על ידי התפארות. וזה 'דבחישא' בחינת הצדיק שמחפש תמיד אחר התפארות שבכל אחד מישראל. יש לפרש דרוצה לומר, שההתעוררות של הטוב הזה, זה נמשך מבחינת היראה שנתגלה על ידי שהצדיק מחפש דווקא אחר ההתפארות שבכל אחד מישראל אפילו בהפחותים שבהם, כי בצדיקים וגדולים שבישראל אין צריך הצדיק לחפש כל כך, כי עליהם נאמר (ישעיה מ"ט) 'ישראל אשר בך אתפאר'. אך על ידי התפארות שלהם לבד, אין התגלות המלכות כל כך עדיין עד שעל ידי זה תתגלה היראה, כי צדיקים שבדור מועטים כמו שאמרו רז"ל (יומא לח:) ואמרו עוד (סוכה מה:) 'ראיתי בני עלייה והמה מועטים', רק עיקר התגלות היראה הוא על ידי ההתפארות שמוצא הצדיק בכל אחד מישראל אפילו בהפחותים, ששם צריכין לחפש אחר ההתפארות שמקבל השם יתברך מהם, עד שעל ידי זה נתגלה גם ההתפארות שרוצה השם יתברך לקבל גם מהטוב הזה הכבוש ביניהם, ועל ידי זה נופל על הטוב הזה יראה גדולה והתעוררות גדול. אך אף על פי כן, עדיין על ידי היראה לבד, אפשר שלא היה יכול עדיין לחזור למקומו, מאחר שנכבש כל כך ביניהם ונפל בדעתו כל כך. אך 'ואית ליה קרנא' בחינת אהבה וכו', כי נתעורר בו גם על ידי זה אהבה גדולה עד שעל ידי זה מושך עצמו לחזור למקומו, עד שנעשין על ידי זה גרים ועל ידי זה בעצמו נתגלה אור הצדיק שעוסק בזה לגלות היראה ואהבה, על ידי שעוסק לגלות ההתפארות שבכל אחד מישראל כנ"ל.

תורה כ' (אות י"א)

בחיי מוהר"ן (סי' פ"ג) מובא: "מה שסיפר תחילת קיץ תקס"ד, ענה ואמר, אספר לכם מה שראיתי ותספרו לבניכם.

אחד היה שוכב על הארץ, וסביבו היו יושבים עיגול, וסביב העיגול עוד עיגול, וסביב העיגול עוד עיגול, וכן עוד כמה עיגולים, וסביבם היו יושבים עוד כמה אנשים בלי סדר. ואותו שהיה יושב באמצע (כלומר שהיה יושב מוטה על צדו) היה עושה בשפתיו, וכולם סביבו היו עושים בשפתותיהם אחריו.

ואחר כך ראיתי והנה איננו (אותו האמצעי), וכולם היושבים סביבו הפסיקו לעשות בשפתותיהם, ושאלתי מה זה. השיבו לי שנתקרר ונגווע ופסק מלדבר, והפסיקו מלדבר.

ואחר כך התחילו כולם לרוץ ורצתי אחריהם. וראיתי שני פאלאצין [ארמונות] היינו בנינים נאים יפים מאוד, ושם היו יושבים שני שררות, והם רצו לשם להשררות, והתחילו לטעון עמהם למה התעיתם אותנו, ורצו להרגם, וברחו השררות לחוץ. וראיתים והוטב בעיני מאוד מהות שלהם. ורצתי אחריהם.

וראיתי מרחוק אהל יפה. וצעקו משם להשררות חזרו לאחוריכם, ובקשתם כל הזכויות שיש לכם ונטלתם בידכם. ותלכו להנר התלוי שם, ושם תפעלו כל מה שתרצו.

וחזרו לאחוריהם וקיבלו הזכויות שלהם, והיו שם חבילות זכיות, ורצו להנר ורצתי אחריהם, וראיתי נר (דלוק) תלוי באויר, ובאו השררות והשליכו הזכויות אל הנר, ונפלו מהנר ניצוצות לתוך פיהם. והחזיר עצמו הנר ונעשה מהנר נהר ושתו כלם מהנהר, ונעשו בריות בקרבם, וכשפתחו לדבר יצאו מהם הבריות. וראיתים רצים ושבים ואינם מין אדם ולא מין חיה רק בריות.

ואחר כך התיעצו לחזור למקומם. ואמרו איך נוכל לחזור למקומנו. ענה אחד נשלח להאחד העומד שם ואוחז חרב משמים לארץ. ואמרו את מי נשלח. והתיעצו לשלוח להבריות והלכו הבריות לשם ורצתי אחריהם.

וראיתי אותו מאוים עומד משמים לארץ וחרבו בידו משמים לארץ, ולה כמה פיות. היינו פה אחד היינו חד (שקורין שארף) למיתה, ופה אחד על עניות ופה אחד על חלשות, וכן כמה פיות על שאר עונשים.

והתחילו לבקש שזה זמן רב היו לנו יסורים ממך. עתה היה לנו לעזר והבא אותנו אל מקומנו (ואמר איני יכול לעזור אתכם), וביקשו, תן לנו הפה של מיתה ונהרוג אותם ולא רצה. וביקשו פה אחר ולא רצה ליתן להם שום פה (הינו שארף) וחזרו. בתוך כך בא פקודה להרוג את השררות והסירו את ראשם.

בתוך כך חזר המעשה כשהיה, שהיה אחד שוכב על הארץ כנ"ל וסביבו עיגולים וכו' ורצו להשררות וכו' הכל כנזכר. רק עתה ראיתי שהשררות לא השליכו הזכויות אל הנר. רק לקחו הזכויות והלכו להנר ושברו את ליבם והתחילו לבקש בתחנונים לפני הנר.

ונפלו ניצוצות מהנר לתוך פיהם, וביקשו בתחנונים עוד, ונעשה מהנר נהר וכו' ונעשו הבריות כנ"ל, ואמרו לי שאלו יחיו, כי הראשונים נתחייבו הריגה על שהשליכו הזכויות להנר ולא ביקשו בתחנונים כמו אלו.

ולא ידעתי מה זה, ואמרו לי לך אל החדר הזה ויאמרו לך פירוש על זה, והלכתי לשם והיה יושב שם זקן אחד ושאלתיו על זה. ותפס זקנו בידו ואמר לי הרי זקני היא פרוש על המעשה. ושאלתיו איני יודע עדיין. ואמר לי לך אל החדר הזה ושם תמצא פירוש. והלכתי לשם וראיתי החדר ארוך ורחב עד אין קץ וכולו מלא כתבים, ובכל מקום שפתחתי ראיתי פירוש על המעשה.

כל זה שמעתי מפיו הקדוש פה אל פה. ואמר שכל התורות שהוא אומר יש בהם רמזים מהמעשה הזאת. והתורה המתחלת תשעה תקונין בלקוטי א' סימן כ' הוא כולו פירוש על זאת המעשה.

והמשכיל יבין שם כמה רמזים נפלאים מזאת המעשה, עיין שם מה שמבואר שם שנפתח הלב, בבחינת (תהלים קה) 'פתח צור ויזובו מים' עיין שם, בחינות נהרות הנ"ל. והבן שם כל התורה היטב ותזכה להבין איזה רמזים בעלמא בזאת המראה הנ"ל.

זה שהיה שוכב על הארץ ואחר כך ראה והנה איננו והשיבו לו שנתקרר ונגווע. זה בחינת הנשמה המבואר בהתורה הנ"ל שהיא מסובלת ביסורין פת במלח תאכל עיין שם, ואפשר מרמז על מה שנאמר שם במשנה (אבות ו) אחר פת במלח תאכל וכו', ועל הארץ תישן.

ואפשר לזה מרמז מה שכתוב לעיל שהיה שוכב על הארץ וסביבות כמה וכמה עיגולים בלי סדר, כולם מקבלים מהנשמה הנ"ל, כי כל ביאורי התורה נמשך על ידה. ואפשר זהו שמרמז שהיו עושים בשפתותיהם היינו שהיו מגלים ביאורי התורה הנ"ל, ועל כן כשנתקרר ונגווע האמצעי הנ"ל שהוא מרמז להנשמה הנ"ל, על כן הפסיקו כולם לעשות בשפתותיהם ולדבר, כי כשהנשמה הזאת נצטננת שהוא בחינת הסתלקות שלה, אזי אין כח להמשיך ביאורי התורה, כמבואר במאמר הנ"ל עיין שם היטב.

ודוק מאוד בעיון גדול במעשה הנ"ל ובהתורה הנ"ל, ותזכה להבין עוד כמה רמזים נוראים.

וזה שרצו להשררות והתחילו לטעון עמהם, היינו ענין מריבה וקטטה זה בחינת מחלוקת שנעשה על הצדיקים על ידי הסתלקות ביאורי התורה, ואפשר שהשררות מרמזים על משה ואהרן שנסתלקו בשביל מי מריבה על שטעו הטעות המבואר שם בהתורה הנ"ל שלא ביקשו בתחנונים והבן היטב.

וענין הנר שנפלו ניצוצות בתוך פיהם וחזר הנר ונעשה נהר וכו', זה בחינת דבורים חמים שממשיכים מלב העליון על ידי שנכמרו רחמי השם יתברך עליו ונפתח לב העליון ונשפע מלב העליון דיבורים, ועל ידי זה ממשיך ביאורי התורה גם כן משם, בבחינת פתח צור ויזובו מים וכו'.

וזה בחינת מה שחזר הנר ונעשה נהר, כי הנר מרמז על הלב שהוא נר דלוק כידוע. ובתחילה נפלו ניצוצות משם לתוך פיהם זה בחינת דיבורים חמים שנמשך מהלב שנקרא בהמעשה הנ"ל נר כנ"ל. ואחר כך זה הנר בעצמו חזר ונעשה נהר, זה בחינת ביאורי התורה שנמשך גם כן מהלב שהוא בחינת נר. בבחינת פתח צור ויזובו מים כנ"ל.

ומה שהשליכו הזכיות הינו שהזכירו הזכיות והמעשים טובים שלהם. והשתמשו במטה עוז בשביל המשכת התורה. וזהו הטעות שטעו כמבואר שם עיין שם.

והבריות שנעשו בקרבם ואחר כך כשפתחו פיהם יצאו. זה בחינת כוחות הרוחניות שהן המלאכים שנבראים מאותיות התורה שמחדשין. והם מקבלים כח מאדום. שהוא בחינת זה שאוחז החרב בידו המבואר מהמעשה. כי הוא ממונה על החרב, והוא ממונה על כל העונשים לענוש הרשעים. וזה בחינת כמה מיני פיות וחדודין שיש לחרבו, לפעמים צריכין לענוש הרשעים בחרבא ובקטלא, ולפעמים בענשים אחרים. כמבואר שם בהתורה הנ"ל.

ומחמת הפגם והטעות לא רצה ליתן להם שום פה וחד (הינו שארף) מהחרב, כי לא רצה ליתן להם שום כח בחינת ויאמר לא תעבור בי וכו' עיין שם היטב, כי צריכין לשבר הלב דוקא ולבקש בתחנונים. ואף על פי שלוקחין בידם הזכיות היינו המטה עוז, הוא בשביל ענין אחר להכניע הרע שבעדה, אבל המשכת התורה צריכין להמשיך ברחמים ותחנונים.

ודוק היטב מאוד בהתורה הנ"ל, ובהמעשה, ותבין עוד רמזים נפלאים, ותראה נפלאות השם לפי השגתך, מה מאוד עמקו מחשבותיו, אם אמנם אחר כל זה אף אם מוצאים איזה רמזים בעלמא, עדיין הדברים סתומים וחתומים עד עת קץ. עם כל זה מה שאפשר לנו להשיג איזה רמז בעלמא במראה נפלאה ונוראה כזו, מה טוב להנשמה.

כי הוא זכות גדול להאדם כשזוכה שיהיו מחשבותיו משוטטות בדברי רבינו זכרונו לברכה הקדוש והנורא מאוד אשר אין ערך אליו. ואי אפשר לספר בשבחו הקדוש שלא לפגום בכבודו חס ושלום כי כל המוסיף גורע. משל למלך שמקלסין אותו וכו׳ (עיין ברכות לג:), וכל מה שנמצא בדברינו איזה שבח על רבינו זכרונו לברכה הקדוש והנורא מאוד, צריכין לידע שהכל נחשב כלא, ואינו אפילו כטיפה מן הים הגדול, כי אי אפשר לספר בשבחו כלל, כי היה נעלם בתכלית ההעלם משכל אנושי. ואפילו צדיקים גדולים אי אפשר להם להשיג מקצת מעלתו. ואין לנו שום השגה ותפיסה בו כלל כי אם על ידי קצת התורות הנפלאים שגילה בספריו הקדושים, והמעשיות הנוראות המובאים פה. ומזה יכול כל חד כפום מה דמשער בלביה להבין קצת מעט מזער עד היכן מגיע רום תוקפו וקדושתו עד אין תכלית. אשרי ילוד אשה שזכה למעלה כזו העולה למעלה למעלה, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב.

ואם אמנם אף על פי כן היה אפשר לספר קצת בשבחיו הקדושים מה שראינו בעינינו קצת. אך המשכיל כעת ידום מחמת המחלוקת הגדולה שהיתה עליו בחייו.

(שייך לעיל) וזה שביקשו פה הינו שארף של מיתה, ולא רצה ליתן, וביקשו פה אחר ולא רצה גם כן. כי רצו לענוש אותם בחרבא וקטלא, ולא רצה ליתן להם זה הכח, וביקשו על כל פנים עונש אחר לענוש את הרשעים ולא רצה כלל, הכל מחמת הטעות הנ״ל. וזה שביקשו שיתן להם כח כדי שיוכלו לחזור, זה מרמז שיבואו לארץ ישראל, כי הם צריכין לקבל ממנו איזה כח לענוש הרשעים כדי לבוא לארץ ישראל והבן היטב.

וזה שאמרו לזה שהחרב בידו שזה זמן רב היה להם יסורים ממנו, זה בחינת מה שאמרו לאדום (במדבר כ): ״אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו״, אתה דייקא כי כל הענשים על ידו, עיין שם בהתורה הנ״ל.

וזה שאמר הזקן שזקנו הוא פירוש על המעשה, כי כל התורה הנ״ל מרמז בבחינת זקן, כמו שביאר רבינו זכרונו לברכה שהכל מרמז בתשעה תיקונין יקירין אתמסרין לדיקנא, כמבואר שם היטב. ועל כן אחר כך כשחזר נעשה מעשה הנ״ל שהיה אחד שוכב על הארץ וכו׳, אז נשמרו השררות ולא השליכו הזכיות אל הנר, רק לקחו הזכיות והלכו להנר ושברו את לבם, והתחילו לבקש בתחנונים. ואמרו שאלו יחיו, כי הראשונים נתחייבו הריגה על שהשליכו הזכיות להנר ולא ביקשו בתחנונים כמו אלו, היינו כנ״ל. שעיקר הטעות של משה רבנו היה שלא המשיך מימי התורה על ידי רחמים ותחנונים, רק על ידי מטה עוז, שזה בחינת הכאת הצור וכו׳ כמו שמבואר שם. ועל כן עתה נשמרים לדבר ולבקש רק ברחמים ותחנונים ועל ידי זה יחיו. יהי רצון שיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו ויביאנו לשלום לארץ ישראל הקדושה ואז יתוקן הכל במהרה בימינו אמן״.

ובפרפראות לחכמה הוסיף לבאר בזה, כי אפשר, שלזה מרמז מה שכתב, שאחד היה שוכב על הארץ, וסביבו היו יושבים בעיגול וסביב העיגול עוד עיגול וכו׳, וכן עוד כמה עיגולים וסביבם היו יושבים עוד אנשים בלי סדר, ואותו האמצעי היה עושה בשפתיו וכולם סביבו היו עושים בשפתותיהם אחריו, מרמז על מה שכל מפרשי התורה הן מקבלין מזאת הנשמה, ומחמת שגם במפרשי התורה יש בהם כמה מדריגות, כי יש בהם גדולים וקטנים, ויש מפרשים על פי סודות התורה, ויש על פי רמז או דרש, ויש על פי פשוט, ויש שאין יכולים לחשוב אותם בין מפרשי התורה, רק שאף על פי כן יש להם גם כן איזה שייכות וחלק בפירושי התורה, כמצוי גם אצל אנשים פשוטים שמזמין להם השם יתברך איזה פירוש וחידוש אמיתי בתורה על פי פשוט או בדרך חידוש ודרש. וכל ביאורי התורה הכל נמשך על ידי הנשמה הזאת, רק שמפרשי התורה העוסקין בזה בקביעות הם בבחינת עיגולים להנקודה האמצעית שהיא הנשמה הנ״ל, כי מקבלין ממנה בקביעות, ושאר אנשים הם בחינת שיושבים סביבם בלי סדר כנ״ל, עיי״ש עוד מה שביאר בענין מעשה זו.

תורה ל״ו (אות ה׳)

דזה הוא כלל גדול, שאי אפשר לשום אדם להשיג ולתפוס בדיבורו של הצדיק, אם לא שתיקן תחילה אות ברית קודש כראוי וכו׳: בליקוטי הלכות (הל׳ קר״ש הל׳ ד׳) כתב: ״מבואר בתורה זו, שאין לנו שום תפיסה בהתורה הקדושה כי אם כפי תיקון הברית, שהוא תיקון כלי המוחין, שאז מקבל האור בבחינת ברכה, בבחינת סם חיים, בבחינת צדיקים ילכו בם. אבל להיפך כשלא תיקן הברית עדיין אז חס ושלום אינו יכול לקבל האור בבחינת ברכה, ונצטייר האור להיפך חס ושלום, ולכאורה לא שבקת חיי לכל בריה, כי אם כן מה יעשו המון עם שרובם אינם בכלל תיקון הברית בשלימות, כי זעירין אינון בכל דור שזוכין לתיקון הברית בשלימות, ואם כן זה שלא זה עדיין לתיקון הברית, אם כן חס ושלום אפס תקוה, כי אינו יכול לקבל שום עצה מהתורה הקדושה, מאחר שהמוחין שלו אינם מתוקנים על ידי פגם הברית שפגם, ואדרבא לא זכה נעשה לו סם מוות חס ושלום, כי נצטייר אצלו האור בהיפוך לפי פגם הכלים של המוחין שלו, ואם כן מה יפעול בעסק התורה.

וכן אפילו כשיבוא להצדיק והצדיק יגלה לו תורה ומוסר מה יועיל לו, אדרבא יוכל לקלקל לו יותר חס ושלום, מחמת שתפיסת המוחין שלו הם פגומים על ידי פגם הברית ואזי אינו יכול לתפוס דיבורו של הצדיק, רק אדרבא נצטייר אצלו להיפך, בחינת לא זכה וכו׳, ואם כן נפל פיתא בבירא, ומה הועילו חכמים בתקנתן שעוסקין כל ימיהם לתקן נפשות ישראל על ידי התגלות תורתם הקדושה, ועיקר תיקון נפשות ישראל הוא להוציאם מפגם הברית, שזהו יסוד כל התורה כולה כידוע, ואיך אפשר לתקן על ידי התורה את אותן שפגמו בברית קודש, מאחר שאין להם יכולת לתפוס דיבורו של הצדיק וכו׳, אדרבא נצטייר אצלם אור התורה של הצדיק להיפך חס ושלום בבחינת לא זכה וכו׳ כנ״ל.

אך באמת יש בענין זה דברים גנוזים הרבה, וכאשר הבננו מפיו הקדוש, כמבואר בדבריו, שבשביל זה צריך הצדיק לפעמים להלביש תורתו בכמה בחינות, לפעמים מלביש תורתו בסיפורי מעשיות ושיחות חולין, ולפעמים מלביש זאת התורה

בתורה אחרת וכו׳, הכל באופן כדי שיוכלו גם הפגומים לקבל בדרך נפלא התגלות העצות איך לזכות להתקרב אליו יתברך ממקום שהם שם.

ועיקר העצה לכל זה העיקר הוא האמונה הקדושה, שהוא בחינת שמע ישראל וברוך שם, כי על ידי אמירת שמע ישראל וברוך שם זוכין להנצל מהרהורי ניאוף, נמצא ששמע ישראל וכו׳ הוא בחינת תיקון הברית, שהוא תיקון המוחין שהם הכלים לצייר האור לברכה וכו׳, ועל כן על ידי האמונה הקדושה שהיא קריאת שמע על ידי זה יכולים לצייר האור לברכה, ואז יכולים לעסוק בתורה ולקבל עצות מתורתו של הצדיק האמת, כי נצטייר האור לטובה ולברכה על ידי האמונה הקדושה שהוא שמע וברוך שם, שהם בחינת תיקון הברית.

כי עיקר הוא האמונה, הן בכלליות התורה והן בפרטיות בכל דור ודור שצריכין להתקרב להצדיק האמת שבכל דור ודור, העיקר הוא האמונה, שצריך לבטל דעתו לגמרי כאילו אין לו שום דעת עצמו כלל, ויסתכל רק על האמת לאמיתו, וימשוך עצמו רק אל האמת שהוא בחינת אמונה, ולא יטעה את עצמו, ואז בודאי יזכה לקבל עצות קדושות ותיקון גדול מהצדיק ותורתו אף על פי שלא תיקן בריתו עדיין ואין המוח שלו בשלימות.

והעיקר שיכיר את מקומו וידע זאת בעצמו, איך המח שלו אינו מתוקן כראוי מחמת פגם הברית שלו כפי מה שיודע בנפשו, ועל כן הוא צריך לבטל דעת עצמו לגמרי, וכשבא אל הצדיק יטה דעתו רק על האמת לאמיתו, וכן כשעוסק בתורה יבטל בכל פעם הערמימיות שנכנס בתוכו, ויבקש מה׳ יתברך שיגלה לו נקודת האמת בכל פעם, שידע תמיד בכל עת איך להתנהג באמת לאמיתו, ואם יבוא על דעתו איזה קושיא על הצדיק או על התורה או על ה׳ יתברך, יבטל דעתו, ויאמר בליבו מי אני ומה דעתי וחכמתי שיהיה קשה לי איזה קושיא על השלם בדעת, כי הלא אני יודע בעצמי שדעתי עכורה ופגומה מאוד על ידי פגם הברית שלא זכיתי עדיין לתקן, ויבטל דעתו לגמרי ויסמוך עצמו רק על אמונה, וימסור ליבו לה׳ יתברך ולצדיקי אמת ולתורתם הקדושה שיוליכו אותו בדרך האמת כרצונם.

ואז יזכה שיאיר לו האמת בכל עת, ויזכה לצייר ולקבל אור תורתם בבחינת ברכה, אף על פי שלא זכה עדיין לתיקון הברית, כי אמונה עולה על הכל, כי על ידי האמונה הוא נכלל בה׳ יתברך ובהצדיקים שמאמין בהם ובתורתם, ואז הם בעצמם מציירים לו האור לברכה, וממשיכין לו אור מתוקן ומצוייר בבחינת ברכה מלמעלה קודם שיורד אליו, ואז אין הכלים פגומים שלו יכולים לקלקל האור חס ושלום לציירו בהיפך, כי כבר נצטייר האור למעלה בבחינת ברכה.

וזה בחינת מה שמבואר בתורה זו על פסוק ׳הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה׳, שבלעם היה רוצה לצייר האור לפי בחינתו לקללה חס ושלום, ׳ולא אבה ה׳ אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה׳ אלקיך לך את הקללה לברכה׳, כי נצטייר האור מלמעלה בשעת הלקיחה בבחינת ברכה.

וכל זה זוכין על ידי אמונה שהיא בחינת קריאת שמע, כי על ידי קריאת שמע אמונה שמאמינים בו יתברך ואומרים שמע ישראל ה׳ אלקינו ה׳ אחד וכו׳, ועל ידי זה נכללים באחדותו יתברך, וכשנכלל למעלה בו יתברך אז זוכה לצייר האור למעלה בבחינת ברכה קודם שירד למטה, שזהו בחינת ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שאומרים תיכף אחר קריאת שמע. כדי לצייר האור בבחינת ברוך תיכף ומיד אחר שנכללים באחדותו יתברך, כי אז זוכין לצייר האור למעלה תיכף ומיד כשנמשך מה׳ יתברך בעצמו קודם שיתחיל לירד לכל העולמות, לציירו שם בבחינת ברוך, ואז כשנצטייר למעלה בבחינת ברוך אז אין כלי המוחין שלמטה אף על פי שהם פגומין אין יכולים לקלקל האור לציירו להיפך חס ושלום, כי כבר נצטייר למעלה בחינת ברכה כנ״ל.

שזהו בחינת מה שבלעם לא היה יכול לשנות לצייר האור לקללה חס ושלום, אף על פי שכליו היו פגומים מאוד מאוד, כי היה משוקע בתאוות ניאוף מאוד מאוד, אף על פי כן לא היה יכול לשנות לצייר האור להיפך חס ושלום, מחמת שהלקיחה בעצמה היה בבחינת ברך כנ״ל, שזהו בחינת הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה, כי נצטייר האור למעלה במקום הלקיחה בבחינת ברך כנ״ל, וזה היה תוקף הנס שעשה ה׳ יתברך אז בימי בלעם הרשע שהיו אז ישראל בסכנה גדולה מאוד כידוע.

וכמו כן בכל אדם כשיודע בעצמו שמוחו אינו בשלימות, כי לא זכה לתיקון הברית עדיין, וכל מה שירצה לילך על פי חכמתו יוכל לקלקל יותר חס ושלום, על כן עקר העצה היא האמונה, שעל ידי האמונה עוברים על כל החכמות ונכללים בהאמת בעצם, דהיינו בה׳ יתברך ובצדיקים אמיתיים, שמאמין בהם ובתורתם האמיתית, ואז על ידי תוקף האמונה שלו שעל ידי זה נכלל בהם, על ידי זה נצטייר אצלו האור לברכה למעלה עד שאינו יכול להתקלקל למטה חס ושלום על ידי פגם כלי המוחין שלו על ידי פגם הברית, אלא אדרבא על ידי שממשיך האור מצוייר מלמעלה בבחינת ברכה כנ״ל, אזי זה האור המצוייר מלמעלה בבחינת ברכה מברר ומתקן ומזכך הכלים שלו דהיינו המוחין, וזוכה על ידי זה לתיקון הברית.

וזה בעצמו בחינת מה שאמר רבינו ז״ל בתורה זאת, שאמירת שמע וברוך שם הם מסוגלים לתיקון הברית, היינו כנ״ל, כי שמע וברוך שם שהוא עיקר האמונה הקדושה, על ידי זה נכללים בו יתברך, ומציירים האור למעלה בבחינת ברוך וכו׳ כנ״ל, ואז על ידי זה נתברך הכלי המוחין שלו ונזדככים, וזוכים לקבל עצות קדושות אמיתיות ונתתקנים על ידי זה, שזהו בחינת תיקון הברית שהוא תיקון המוחין, וכו׳.

וזה בחינת מה שצריכין לראות ולהשתדל להתקרב לצדיק הגדול ביותר מאוד, וכל מה שהוא חולה בנפשו ופגום יותר ויותר הוא צריך צדיק גדול יותר שיוכל לתקן גם נפשו הפגומה מאוד, כמבואר מזה בהתורה מישרא דסכינא (בסימן ל), היינו על פי המבואר למעלה כי הצדיק צריך אומנות גדולה וחכמה יתרה לתקן נפשות הפגומים, כי אי אפשר לומר להם תורה בפשיטות כפי מה שהם צריכים, מחמת שכליהם פגומים מאוד, וכל מה שיאמר להם יהיה נפגם ונתקלקל אצלם על ידי כליהם הפגומים על ידי פגם הברית שלהם, כי אין יכולין לתפוס דיבוריו של הצדיק, כי אם כפי תיקון הברית שהוא תיקון המוחין, שהם הכלים לתפוס ולקבל אור התורה והאמת של הצדיק, ומאחר שכליהם פגומים מאוד אם כן מאין יבוא עזרם, על כן צריך הצדיק לתחבולות רבות מאוד להמשיך אור התורה והעצות

הקדושות בדרך נפלא ונורא מאוד, עד שיגיע לאזנם, עד שיבינו פשיטות העצה באמת לאמיתו איך לצאת מאפלה לאורה.

וכל זה הוא בחינה הנ״ל, היינו שהצדיק בגודל קדושתו ותוקף מעלתו הרמה למעלה למעלה, במקום שאין יד שכל אנושי מגיע לשם, זה הצדיק יכול לצייר האור גם למעלה למעלה במקום שאין יד הקליפות והסטרא אחרא שולטין שם, ואזי יכול להמשיך האור מתוקן ומצוייר לטובה למטה, עד שלא יוכלו פגם כליהם לקלקל האור ולצירו להיפך, אדרבה זה האור המתוקן והמצוייר לטובה יתקן ויזכך כליהם, כי יזכו על ידי האור הזה לתיקון הברית שהוא בחינת תיקון הכלים של האור שהם בחינת המוחין כנ״ל, והעיקר אם יזכו להאמין בו באמונה שלימה, שעל ידי זה הם נכללין בו ומקבלים ממנו האור כפי מה שציירו הוא מלמעלה עד למטה למטה לטובה ולברכה.

כי כבר מבואר לעיל קצת שמה שהוא בחינת קמיץ וסתים למטה, למעלה במדרגה הגבוה יותר הוא בבחינת צירי בבחינת ציור וכו׳ כנ״ל, ועל כן הצדיק שהוא גבוה מאוד במדרגה גבוה מאוד הוא יכול לצייר כל האורות שלמעלה במקומותיהם העליונים שנחשבים אצלנו לבחינת קמיץ וסתים, כי מדרגתו גבוה מאוד, ועל כן כל מה שהוא פגום יותר הוא צריך צדיק גדול ביותר שיעסוק בתיקון נפשו, היינו שצריך צדיק גדול ביותר שיוכל לצייר האור למעלה למעלה יותר, ולהמשיכו בבחינת ציור ותיקון לטובה למטה למטה יותר, ולא יוכלו ליגע בו ידי זרים.

כי האדם על ידי חטאו הוא יורד למטה, ופוגם למעלה, שמסלק האור מהעולמות השייכים לשורש נשמתו, והכל כפי הפגם כן יורד למטה למטה וכן פוגם למעלה למעלה, למשל כשחס ושלום פוגם בעבירה אחת, אזי כפי הפגם כן מסלק האור מאיזה עולם, כגון שיש שאינו פוגם בחטאו כי אם בעולם היצירה, ואז גם ירידתו למטה אינו ירידה גדולה כל כך, וכשחס ושלום פוגם יותר אזי מגיע הפגם חס ושלום בעולם גבוה יותר, וגורם אחיזת הקליפות וסטרא אחרא גם שם, ואזי ירידתו גם כן עמוקה יותר חס ושלום, וכן להלן חס ושלום.

נמצא, זה שפגם בעולם היצירה וגרם אחיזת הסטרא אחרא שם, אזי אם יהיה נמשך האור שקמיץ וסתים מבריאה ליצירה כדי שיצטייר ביצירה כנהוג תמיד, לא היה אפשר לו לקבל שום עצה ולשוב אל ה׳, כי כשיצטרך לצייר האור ביצירה יצטייר להיפך חס ושלום על ידי הסטרא אחרא והקליפות שגרם להתאחז שם, על כן בהכרח שיתקרב לצדיק גדול כזה שיש לו כח לעלות לעולם הבריאה שגבוה יותר, ולצייר שם האור לטובה ולברכה, ולהמשיך זה האור בבחינת ציור לברכה עד מקומו שנפל לשם על ידי חטאו, באופן שלא יגעו בו ידי זרים, שהם הקליפות והסטרא אחרא הנאחזין בו כדי שלא יוכלו להפך דעתו מן האמת, שלא יוכלו לצייר האור להפך חס ושלום.

וכן כשפוגם יותר, ופוגם בעולם גבוה יותר, הוא צריך צדיק גדול וגבוה יותר שיוכל לעלות לעולם גבוה עוד יותר ויותר לצייר שם האור לברכה ולהורידו למטה למטה יותר למקום שנפל לשם חס ושלום, וכן להלן חס ושלום, עד שיש שנפלו כל כך ופגמו כל כך עד שפגמו בכל העולמות שלמעלה עד למעלה למעלה עד אור העליון שהוא בחינת קמיץ וסתים ממש ששם עיקר בחינת קמיץ, כי הוא קמיץ וסתים מכל העולמות שלמעלה, וכשפגמו כל כך, גם ירידתם עמוקה מאוד מאוד, עד שיש שנפלו לשאול תחתיות ומתחתיו רחמנא ליצלן, ואז אי אפשר לתקנם כי אם על ידי הצדיק הגדול במעלה מאוד מאוד, שיכול לעלות למעלה למעלה עד אין סוף ולירד עד אין תכלית, והוא יכול לצייר האור גם למעלה מעלה, כי הוא ממשיך האור מבחינת הקמץ העליון שאין למעלה ממנו, שהוא בחינת כתר עליון, שהוא למעלה מכל העולמות והספירות, ומשם הוא ממשיך האור ומציירו שם בבחינת ברכה, כי בגדל כוחו וחכמתו יש לו כח לצייר האור גם שם, והוא ממשיך האור בגודל כוחו דרך כל העולמות, ומציירו בכל עולם ועולם לטובה ולברכה, עד שממשיך עצות טובות בחינת אור מצוייר לברכה למטה למטה, עד שמגיע הארה ותיקון אפילו לאלו הנפשות שנפלו למטה למטה מאוד למקום שהם שם, כי כל מה שהצדיק עולה למעלה יותר ומצייר האור למעלה יותר, הוא יכול להמשיכו למטה למטה יותר, כמובן כל זה בדברי רבינו ז״ל, ועל כן כל מה שהוא חולה בנפשו יותר ויותר הוא צריך רבי גדול שהוא צדיק גדול ביותר כנ״ל״.

ובפרפראות לחכמה הקשה גם כן, כי לכאורה אינו מובן, כי רוב העולם אינם זוכים לתיקון הברית בשלימות, בפרט בימי הנעורים, ואם כן יכול להיות אדרבא חס ושלום שהתורה של הצדיק יהיה נעשה לו סם מות חס ושלום.

וכתב כי הא גופא קשיא נמי על סתם לימוד התורה בכלל שיש בה גם כן שני כוחות הנ״ל, אך הם אמרו והם אמרו, הם אמרו במס׳ תענית דף ז׳ שהעוסק בתורה שלא לשמה נעשה לו סם מות חס ושלום, והם אמרו לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וכבר דקדקו התוספות ז״ל הרבה בזה.

אך לפי פשוטו המובן הוא, כי כשאינו רוצה בלימוד לשמה כלל רק בלימוד שלא לשמה דייקא להתייהר ולקנטר או שלא על מנת לעשות ולקיים כלל, אז בוודאי אדרבא התורה נעשית לו סם המות חס ושלום, אבל בלימוד על מנת לעשות ולקיים, ויודע שתכלית מצוות לימוד התורה הוא הלומד לשמה דייקא, רק מחמת שהוא עדיין אינו במדריגה הזאת ללמוד בכונה זכה ונקיה לשמה לבד דייקא, ומתערב בו עדיין גם מחשבות שלא לשמה שיהיה נקרא רבי וכדומה, ובפנימיות לבבו הוה ניחא ליה טפי אם היה זוכה ללמוד לשמה בבר לבב, מאחר שעיקר שלימות קיום מצוות לימוד התורה ללמוד לשמה, והרי גם הוא לומד על מנת לעשות ולקיים, רק שעדיין מעורב בו גם מחשבות שלא לשמה, ומאחר שהוא מרגיש קצת בחסרונו על כל פנים, על כן התירו לו רבותינו ז״ל ללמוד שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, וכמו שפירשו הקדמונים ז״ל שרוצה לומר שגם כוונתו יהיה שמתוך שלא לשמה יזכה לבוא ללימוד לשמה, נמצא ממילא שגם פנימיות כוונות זה הלימוד הוא גם כן בחינת לשמה כנ״ל, ועל כן בא על ידי זה באמת לבחינת לשמה.

וכמו כן לענייננו, בוודאי מי שלא זכה לתיקון הברית כראוי ואין המוחין שלו בשלימות אין לו תפיסה כלל בדיבורו של הצדיק, ואז יכול להיות שיהיה נעשה אצלו מההתגלות התורה של הצדיק להיפוך חס ושלום בבחינת לא זכה כו׳, אך כשמאמין בזה עצמו באמת ויודע חסרונו שעדיין לא זכה

לתיקון הברית ולתיקון המוחין בשלימות, ועל כן עדיין אין לו שום תפיסה בדיבורו של הצדיק, רק שאף על פי כן הוא כרוך אחר הצדיק ומשתוקק לשמוע דבריו והתגלות תורתו, כי אולי אף על פי כן יקבל מזה איזה עצה טובה ותיקון ודרך הישר לנפשו גם לפי תפיסת שכלו הפגום.

ובאם שרואה ששכלו רוצה להטותו קצת מדרך הישר על ידי שמוצא איזה דברים תמוהים בתוך דברי הצדיק, או ששכלו רוצה להטותו לפרש איזה כוונה שאינה נכונה בדברי הצדיק, שעל ידי זה יוכל להטות מדרך הישר חס ושלום, אז תיכף ומיד עומד על עמדו ומתבונן בדעתו, הלא אין שכלי שלם ותפיסת המוחין שלי אינם בשלימות ואין לי תפיסה כלל בדברי הצדיק, ובוודאי כל דברי הצדיק ישרים ונכוחים, רק שאין לי תפיסה בהם מחמת שלא זכיתי עדיין לתיקון הברית כראוי.

אז על ידי זה בעצמו הוא נשמר שלא יהיה נעשה אצלו סם מות חס ושלום, רק אדרבא בבחינת מתוך שלא לשמה בא לשמה, עד שזוכה אחר כך על ידי ההתקרבות להצדיק לתיקון הברית ולתיקון המוחין בשלימות באמת.

ואפשר לומר שזה גם כן מרומז בענין (במדבר כ״ה) ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל ישראל, ואמרו רבותינו ז״ל (סנהדרין פ״ב.) שנתעלמה הלכה אז ממשה רבינו ע״ה, והפירצה הזאת היתה לעיני כל ישראל, והיה יכול להיות נפגם על ידי זה בחינת קדושת הברית וקדושת המוחין של כלל ישראל חס ושלום, אך (במדבר כ״ה) והמה בוכים פתח אוהל מועד, כי אף על פי שהיה התגרות גדול כל כך, עד שעשה זאת לעיני כל ישראל ולא סקלו אותו באבנים כראוי לו, אף על פי כן על כל פנים, לא הוה ניחא להו גם כן בזה, רק אדרבא בכו וצעקו על זה והיו קורין את שמע, בכדי שינצלו הם על כל פנים מההתגרות של הרהורים של אשה זונה חס ושלום, על ידי זה בעצמו זכה פנחס להתגבר בקנאת ה׳ צבאות ויכפר על בני ישראל, וזכו לשלימות המוחין, שזה בחינת שמי מעיד עליהם (המובא לקמן אות ו׳) הנאמר דייקא אחר ענין זה וכנ״ל.